Cax[illegible]lle

Gamez

DE PROBATIS SANCTORVM HISTORIIS, PARTIM EX TOMIS ALOYSII LIPOMANI, DOCTISSIMI EPISCOPI, PARTIM ETIAM EX EGREGIIS MANVSCRIPTIS CODICIBUS,

quarum permultæ antehàc nunquàm in lucem prodiêre, nunc recèns optima fide collectis per F. LAVRENTIVM SVRIVM CARTHVSIANVM,

TOMVS SECVNDVS,

COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM

MARTII ET APRILIS.

COLONIAE AGRIPPINAE,

Apud Geruinum Calenium & hæredes Quentelios, Anno M. D. LXXI.

Cum priuilegio PII V. Pontificis Maximi, & CAESAREAE Maiestatis in decennium.

PIVS PAPA V.

DILECTO FILIO F. LAVRENTIO CARTHVSIANO.

DILECTE fili, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Librũ, ſanctorum Patrum vitas continentem, à te nupèr editum, atq; ad nos miſſum, libentiſsimè accepimus: qui quidem eo etiam gratior nobis fuit, quòd opus in ſe continet à nobis ſemper deſideratum, & ad refellenda hæreticorum in eaſdem ſanctorum Patrum hiſtorias maledicta aptiſsimum. Laudamus vehementer pium hunc laborem tuum, teque, quòd coram Domino vacuus apparére nolueris, ſed in eius Domum, pro facultate tibi ab eo conceſſa, quicquid potueris, vltrò obtuleris, debitis in Domino laudibus commendamus: cuius tamen laudabilis laboris tui gloriam inprimìs ei tribuendam eſſe memẽto, à quo accepiſti & velle & perficere: quod & à nobis, & ab omnibus pijs & Catholicę religionis ſtudioſis meritò laudaretur. Hortamur autem te, vt huiuſmodi opere proſequendo, & de Eccleſia Dei benè mereri, & tibi apud omnipotentem Deum merita augere nè deſiſtas, ſecurus, te à Redemptore noſtro laborum tuorum centuplum eſſe fructum percepturũ. Datum Romæ apud ſanctum Petrũ ſub annulo piſcatoris, die 2. Iunij, M.D.LXX. Pontificatûs noſtri Anno Quinto.

T. Aldobrandinus.

PIVS

PIUS PAPA V. DILECTO FILIO GERVINO CALENIO, TYPOGRAPHO COLONIEN.

DILECTE Fili Salutem & Apostolicam benedictionem. Cùm tu, sicut accepimus, nonnullos de probatis Sanctorum historijs à Dilecto filio Laurentio Surio optima fide collectis, necnon alios Tomos seu libros dilecti filij Petri Canisij presbyteri seu religiosi Societatis IESV de doctrina siue Institutione Christiana inscriptos, vnà cum certis Annotationibus, nondùm impressos, tua impensa imprimi facere desideres: Nôs tibi, quem in excudendis huiusmodi Tomis seu libris graues impensas subire necessè est, nè ex beneficio omnibus Christi fidelibus collato detrimentum aliquod sentias, opportunè prouidere, ac te in tuo laudabili & Reipublicæ Christianæ perutili proposito confouere volentes, & à quibusuis Excommunicationis, suspensionis & interdicti, alijsq; Ecclesiasticis sententijs, censuris & pœnis à iure vel ab homine quauis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibèt innodatus existis, ad effectum præsentium duntaxàt consequendum, harum serie absoluentes, & absolutum fore censentes: Motu proprio non ad tuam vel alicuius pro te nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia & mera deliberatione nostris tibi Tomos seu libros præfatos per te vel alium seu alios imprimendi, & impressos vendendi licentiam & facultatem plenam & liberam Apostolica authoritate per præsentes concedimus: Necnon omnibus & singulis impressoribus, librarijs, & mercatoribus tam in Italia quàm extra Italiam constitutis, in virtute sanctæ obedientiæ & sub Excommunicationis sententiæ, necnon in terris sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediatè vel immediatè subiectis, sub amißionis Tomorum seu librorum huiusmodi, ac mille ducatorum auri de Camera, pro vna Cameræ Apostolicæ, & altera medietatibus tibi, tuisq; hæredibus & successoribus irremißibiliter loco damnorum applicādorum pœnis, per alios absque tuî & hæredum vel successorum tuorum expresso mandato aut licentia habita excudentes, seu imprimentes, aut vendentes, totiès quotiès id fecerint, eo ipso incurrendis, nè eosdem tomos seu libros infra decennium proximè futurum ab illorum impreßione computandum, in quibusuis literarum characteribus, aut parua, mediocri, seu magna, vel alia quacunque forma alicubì imprimere, neq; per alios impressos vendere absque expressa tuî vel hæredum & successorum præfatorum licentia vel consensu audeant vel præsumant, & ità per quoscunque iudices & commissarios quauis authoritate fungētes, sublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, interpretandi facultate & authoritate, iudicari & diffiniri debere: Ac quicquid secùs super his à quoquā quauis authoritate scienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decernimus: Mandantes nihilominùs Motu simili sub interdicti Ecclesiastici & ingressus Ecclesiarū Venerabilibus Fratribus nostris Coloniens. & quorumuis aliorum ciuitatum & locorum Archiepiscopis, Episcopis, ac dilectis filijs illorum vicarijs seu officialibus, legatis, vel Vicelegatis, ac sub primò dictis pœnis, Gubernatoribus, Potestatibus, & alijs quibusuis Iudicibus quibuscunque authoritate & officio fungentibus, quatenùs quotiès pro parte tua, & successorum tuorum, vel alicuius eo-

rum huiusmodi fuerint requisiti in præmissis, efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant authoritate nostra inhibitionem præfatam inuiolabiliter obseruari: ac te, tuosq; hæredes & successores præfatos huiusmodi, illorumq; singulos concessione pacificè frui & gaudere: Ac impressores, librarios, mercatores, fautores, scientes & non reuelantes, quos inhibitioni præfatæ contrauenisse eis constiterit, excommunicationis & alias sententias, censuras & pœnas huiusmodi incurrisse declarent, ac pro talibus publicè nũciari mandent, & faciant, cõtradictores quoslibet & rebelles per easdẽ censuras & pœnas, appellatione postposita, compescendo: inuocato etiam ad hoc, si opùs fuerit, auxilio brachij secularis: Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, Priuilegijs quoquè, Indultis, & literis Apostolicis super imprimendorum Tomorum facultate quibusuis personis cuiuscunque dignitatis & præeminentiæ existentibus etiam motu & scientia similibus, ac sub quibusuis tenoribus & formis, necnon clausulis & decretis cõcessis: Quibus omnibus etiãsi de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & indiuidua: nõ autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expressio habẽda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, illorum tenores, àc si de verbo ad verbum insererentur, præsentibus pro expressis habentes, illis aliâs in suo robore permansuris, hac vice duntaxàt specialiter & expressè derogamus: Aut si impressoribus, librarijs, & mercatoribus præfatis vel quibusuis alijs, communiter vel diuisim ab Apostolica sit Sede indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Volumus autem & eadem authoritate decernimus præsentium literarum transcripta in ipsis Tomis impressa in iudicio & extra sufficere, & plenam fidem facere, regula contraria non obstante. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XXIIII. Septembris, M.D.LXIX. Pontificatus nostri anno quarto.

Cæ. Clorierius.

REVEREN-

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI ET AMPLISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, D. OTTHONI S. R. E. EPISCOPO CARDINALI ALBANENSI ET AVGVSTANO, PRAEPOSITO ac Domino Elvuangenſi, Germaniæ Protectori, Domino ac patrono ſuo colendiſſimo S. P. D.

PRODIT nunc in lucem Tomus ſecũdus de probatis Sanctorum hiſtorijs, & quidem ſub illuſtriſsimæ Celſitudinis tuæ auſpicijs prodit, Cardinalis ampliſsime, clariſſime Princeps, noſtræ Germaniȩ decus & ornamentum: In quem ſanè cõtuli, quotquot habere potui, duorum menſium, Martij & Aprilis, lectu dignas Sanctorum vitas, omiſsis illis, quæ parùm grauiter ſcriptæ eſſe viderẽtur, nè amici noſtri, atrociſsimi Eccleſiæ hoſtes, pergant pro ſui euangelij candore noſtras Diuorum Legendas, lugendas per contumeliam appellare: & habeant Catholici, quod citra vanitatis & mendacij ſuſpicionem poſsint cum ingenti animarum ſuarum vtilitate lectitare. Accidit enim, neſcio quo caſu, vt quibuſdam Sanctorum hiſtorijs, cùm ipſi eas ſuo ſtylo ſcribendas ſumpſiſſent, alij nonnulla admiſcuerint, quȩ eruditos lectores facilè offendant, & parùm à commentitijs fabulis abeſſe videantur: ſed ij plerunquè homines ſunt incerti nominis, quos tamen ego puto nõ malo certè animo aut ſtudio fingendi eiuſmodi ſcripſiſſe, ſed zelo quodam Sanctos, quoad eius fieri poſſet, egregiè illuſtrandi. Ità incidi ego in duas benè longas vitas, quæ propter authores, quorum nomina præferebant, adeò mihi gratæ fuêre, vt alteram, eamque longiſſimam, deſcribendam curauerim, alteram mea manu deſcribendam ſuſceperim: ſed cùm vtranque propiùs inſpexiſſem, inuéni multa, neſcio à quibus, inſerta de ſplendore generis vtriuſque, quæ mihi à vero abhorrere viderẽtur: eaque cauſa priorem illam penitùs omiſi, poſteriorem ex alio inſigni manuſcripto codice deſcripſi, vbì nihil eiuſmodi admixtum habetur, ſed omnia grauiter & eruditè contexta viſuntur. Voluẽrũt igitur homines quidam prorsùs ignoti, ad veras ſanctorum virtutes etiam ſtemmatis ſplendorem & quædam alia parùm ſolida adijcere: ſed interìm ex bonis ſolidiſque hiſtorijs fecerunt ipſi alias non valdè bonas, & occaſionem præbuerunt importunis ingenijs Eccleſiam Dei calumniandi, quaſi hæc culpa Eccleſiæ ſit, & non potiùs paucorum hominum, qui partìm imperitia, partìm zelo præpoſtero non pernicioſos fidei errores, quod faciunt impij hæretici,

tici, ſed tantùm lapſus quoſdam hiſtoricos & friuola quædam in Diuorum Vitas inuexerunt: quod tamen de illis ſolis accipi velim, quæ ab hominibus Catholicis conſcriptæ ſunt: non de illis, quæ ex hæreticorum officinis prodiêre, quas Gelaſius Pontifex & ſexta Synodus reprobârunt. Etſi autem etiam in quorũdam certorum authorum libris, quos de rebus geſtis Sanctorum ediderunt, eiuſmodi lapſus & vitia inueniantur: non tamen eſt dubium, ab alijs eos ea deſcripſiſſe, non è ſuo cerebro commentos eſſe. Nec putandum eſt, hiſtorias omnes hactenùs editas, ità contaminatas eſſe, ſed quibuſdam id accidit ex earum genere, quæ certos & graues authores habent, quas alij vel fuſiùs vel comprænhenſiùs ſcribere voluerunt: quæ tamen ex caſtigatioribus & ſyncerioribus exemplaribus manuſcriptis facilè depræhenduntur, immò & ſeipſas produnt, dum plerunquè ij authores, quos tituli mentiuntur, in ipſo cõtextu allegantur. In illis autem, quas nos edimus, nihil tale lector comperiet. Nam diligenter inprimìs id curauimus, vt nihil eiuſmodi in hos Tomos admitteremus. Atque hac in parte plurimùm nobis contulêre non pauci egregij manuſcripti codices, quos etiam ex longinquis regiõibus ad nos amici misere, quorum quidem ſuo loco faciemus honorificam mentionem: è quibus ſanè multas deſcripſimus ſanctorum inſignes hiſtorias, quæ hactenùs in tenebris latuêre. Et dolendum profectò eſt, neminem ex catholicis eam ſibi antehâc operam ſumere voluïſſe, vt eæ hiſtoriæ typis excuderentur, cùm tamen in multis, præſertim Belgicis, Bibliothecis permultos inuenire liceat præclaros codices, in quibus extent: quanquàm plerunquè ſimpliciori ſcriptæ ſtylo, quàm ferat hoc ſeculum. Nam potuiſſet hac ratione facilimè contundi impudentia & pcacitas hæreticorum, qui pleraſque hiſtorias hactenùs editas, petulantiſſimè ſibi lacerandas, irridendas, exibilandaſque ſumpſerunt: quod citra ſummæ ſtultitiæ & impietatis notam nunquàm illi feciſſent, ſi à Catholicis data fuiſſet opera, vt non nisì id genus graues & probatæ fidei hiſtoriæ euulgarentur. Nam quòd illi etiam nonnullas à D. Hieronymo, Gregorio Romano Pontifice, alijſque celeberrimis Patribus conſcriptas reijcere auſi ſunt, ea re nihil conſecuti ſunt aliud, nisì quòd pectoris ſui veſaniam & impietatem omnibus perſpicuè prodiderunt. Quis enim ferat perditos tenebriones in falſi ſuſpicionem etiam illas vocare Diuorum hiſtorias, quæ ſunt à viris ſanctiſsimis conſcriptæ? qui ſanè quiduis perpeti maluïſſent, quàm vel leuibus cõfingẽdis mẽdacijs poſteritati illudere, & ſuo exemplo ad peiora etiam attentanda alios prouocare. Velint nolint, fateri coguntur, dum in Sanctorum probatis hiſtorijs cũ eximia vitæ ſanctimonia tot inſignia miracula coniuncta legunt, nec ignorant eos omnes noſtræ, id eſt, Catholicæ Chriſti Eccleſiæ homines fuiſſe, eaq; & ſenſiſſe, & docuiſſe, & coluiſſe, quę nos hodiè ſentimus, docemus, colimus, ſe cum Chriſto & eius vnica Eccleſia, cuius illi præclariſsima membra fuêre, nihil habere commercij, ſed pertinere ad ſynagogam ſatanæ. Atque hoc eis tam miſerè dolet, quòd in illis vident tam multas prædicari eximias virtutes, admirabilem mundi contemptum, voluptatum omnium faſtidium, cibi potuſque ſummam parſimoniam, perpetuum Deum precandi, laudandi, contemplan-

templandi ſtudium, perpetuam vitæ ſeueritatem,multaque id genus alia: atq; his adiuncta ſtupenda miracula, quæ per illos efficere voluît Deus, vt illos ſibi gratiſſimos declararet: ſe verò ediuersò omni vera virtute vacuos,mundi huius oblectamentis deditos,pronos in libidinem, gulæ illecebris vſqueadeò addictos,vt etiam ab ipſis vſque Apoſtolis in Chriſti Eccleſia ſanctiſſimè obſeruata ieiunia prorsùs aboleuerint, ſanctarum precum faſtidioſos,quippe qui illos etiam ſolennes Deum laudandi,precandi, colendi ritus exploſerint, deniquè mollis & delicatæ vitæ cumprimìs ſtudioſos, atque proindè etiam indignos, per quos Deus vllum edat miraculum. Hoc igitur dolore, immò pluſquàm ſatanico liuore incitati,ſanctorum vitã ſanctiſſimam impiè proſcindũt, res præclarè geſtas fabularum loco habent, miracula calumniantur, eaque ad magorum & præſtigiatorum improbas artes referunt. Sed cùm id faciũt etiam in ijs hiſtorijs, quas dubium non eſt certos & fide digniſſimos habere authores, multùm profectò conferunt hominibus catholicis, qui illorum malum dolum perſpicuè hinc poſſunt animaduertere. Non enim alia ratione id faciunt,niſì vt ſua impia commenta apud imperitam multitudinem efficiant probabiliora. Detrahunt enim ſanctis, quòd intelligant res ſuas diù ſaluas eſſe nõ poſſe,ſi illorum in precio & admiratione ſint. Omnes etiam ſancti, quorum in Eccleſia hiſtorię habentur,tota ſua viuendi ratione damnant illorum putidam doctrinam,eamque oſtẽdunt non Chriſti & Eccleſiæ Catholicæ eſſe, ſed illius,qui zizania ſua ſuperſeminat in medio tritici. Ab illo enim omnis mendacij parente omnis falſa doctrina proficiſcitur: ſed ſi ad lucem illam,quæ in Chriſti & omnium ſanctorum eius puriſſima vita cernitur,conferatur,repentè obſcuratur. Atque vtinàm eſſet in hominibus Chriſtianis cura maior cognoſcendi res à ſanctis pręclarè geſtas,conferrentque inter ſe hiſtorias à probatis authoribus,aut alioqui grauiter conſcriptas: viderent profectò permulta,quę eos aut nulla ratione ſinerent cæca hęreticorum commenta vnquàm vel ad aures admittere,aut ſi illorum pręſtigijs eluſi eſſent,citò illos in viam reuocarent. Certiſſimum eſt enim,omnes ſanctos inter ſe incredibili quodam ſummæ concordiæ & conſenſionis ſtudio copulatos eſſe, vitamque ſuam omnes eò retuliſſe,vt hæc concordia apud omnes coaleſceret,& in omnes ꝓpagaretur: nec obſcurum eſt,omnes eandem omninò doctrinam intrà vnius Catholicæ Eccleſię vnicum ouile ſectatos eſſe,omnes veris obtinendis virtutibus accuratè incubuiſſe, mundum & omnia, quæ is præſtare poſſit, aut ſimpliciter à ſe reieciſſe,& nudum Chriſtum,ſpretis facultatibus,nudos eſſe ſecutos, aut rebus & opibus ſuis non niſì ad miſericordiæ & benignitatis opera, aut ad amplificandum Dei cultum ſic vſos eſſe,vt ſe non tam poſſeſſores earũ, quàm diſpenſatores profiteri viderentur. Iam ſi cõferamus hęc ad noſtrorum temporum ſectarios homines, eorumque doctrinam: niſì planè in talpas mutati ſumus,videbimus facilimè,quàm lõgè ab illis ſanctis Dei hominibus diſcrepent. Dant igitur operam, vt illorum res geſtæ peſſimè audiant apud imperitos,& cum impijſſimis Phariſæis Spiritusſancti dona & chariſmata Beelzebub principi dæmoniorum tribuere non verentur. Sed ô miſeros, qui ſanctis quidem nihil nocent, ſed ſeipſos inprimìs, deindè etiam innumeros alios ſe-

cum præcipites agunt in tartarum. Nos verò tam stolidi, Deo benè propitio, nunquàm erimus, vt relicta illa sublimi & illustri sanctorum Ecclesia, ad istorum obscuras ac putidas, mirabiliterque & miserabiliter inter se distractas, dissipatas & perpetuò corrixantes synagogas nos conferamus. Et quis, oro, vnquàm hoc possit, nisì prorsùs amens sit, qui modò Sanctorum historias paulo penitiùs velit intueri, & in tanta inter ipsos ætatum, regionum, ingeniorum, conditionum, professionum diuersitate contemplari incredibilem quendam animorum consensum, non nisì ad vnum scopum collimantium, omnia sua studia, vitam omnem, deniquè se totos ad vnum finem referentium, idque intrà vnam eandemque Ecclesiam, vna eademque fide & religione profitenda, & in disparibus quidem viuendi institutis, non tamen nisì ad vnius doctrinæ Catholicæ normam sua omnia dirigendo, seseque mutuò, tanquàm vnius capitis & corporis membra, indiuidua charitate & syncera beneuolentia complectendo? Quæ omnia exulant apud hæreticos, nec possunt habere locum in sectis, quæ acerbissimis odijs inter se diuiduntur, & cùm à Christi corpore, quod est Ecclesia, sese auulserint, nunquàm possunt vera inter se charitate cõiungi, quippe illo spiritu destituti, per quem diffunditur charitas in cordibus piorum. Cuius si velint etiã ipsi esse capaces & participes, necesse est, vt ad Ecclesiæ vnitatem, à qua non sine magno scelere defecerunt, sese recipiant: & q. bus vestigijs sanctos omnes, eius Ecclesiæ membra, institisse vident, ijsdem ipsos pro suo modulo persequantur. Sed hoc difficilè illi poterunt, falsa & impia doctrina nimiùm deprauati: sed non difficilè tamen pręstare potest Deus, vt & velint & possint. Arcta quidem via est & angusta porta, per quam sancti omnes ingressi sunt: sed cùm sua charitate dilatat Christus corda mortalium, viam illam mandatorum Dei currunt alacriter, & mirabili mutatione, quod priùs delectabat, fastidio est: & dulcescit, quod paulò antè erat horrori, dicitq; cum Propheta animus cęlestis gratiæ adspiratione mutatus: Iniquitatem odio habui & abominatus sum, legem autem tuam dilexi: itemque: Mihi adhærere Deo bonum est. Atque huc sanè plurimùm facit lectio sedula sacrarum historiarum, in quibus multa abundè suppeditant, quæ possint etiam saxea pectora ad pietatis studia emollire. Quas quidem si, vtì cœpi Deo fauente, ità possim etiam ad finem vsque perducere, habebit lector, quo se oblectet in Deo. Et mihi quidem præter colligendi, disponendi & rudiori stylo conscripta nonnihil expoliendi laborem, nihil hîc potest tribui: & ridiculum est, ex alienis sudoribus laudem venari: qualequale tamen id est, quod à me pręstatur, totum opto cedere in gloriam præpotentis Dei, Sanctorum omnium honorem, & lectoris vtilitatem. Vtinàm verò docti viri hanc prouinciam suscipere voluissent: ij præsertim, quibus & librorum copia suppetit, & multa lectio adminiculo est, vt ad eiusmodi laborem paratiores & instructiores possint accedere, nec deest facultas & opportunitas insignes Bibliothecas perlustrandi, in quibus interdùm præclaræ historiæ delitescunt. Interìm lector boni consulat, quod à me offertur, tu verò inprimìs amplissime Cardinalis, patrone colendissime, cuius clarissimo nomini Tomum hunc secundum dedicatum voluï. Id enim à me iure quodam suo reposcere videbatur singularis in me beneuolẽtia illu-

illuſtriſſimæ Celſitudinis tuæ,tum etiam rara virtus & apud omnes celebrata integritas, quæ cum ampliſſimis honoribus coniuncta, omnibus eam efficit & charam inprimìs & multùm venerabilem. Atque vtinàm omni ex parte talibus columnis Ecclesia Dei, hoc quidem turbulentiſſimo ſeculo valdè afflicta & calamitoſa,fulciretur. Solent enim omnes defigere oculos in vitam & mores principum virorum,& vt boni ex bonis mirabiliter incitantur ad ſtudium virtutis,ità mali & improbi illorum exemplis non bonis vehementer inflammantur ad conſectandas res flagitioſas.Putant enim ſibi turpe non eſſe nec vitio poſſe verti,quod in Principe conſpiciatur. Vndè fit, vt quemadmodùm apud omnipotētem Deum in pręcipua gratia ſunt boni Principes,quòd multis de ſe optima virtutum & pietatis exempla prębeant: ità certè grauiſſima illos maneat damnatio,qui ſuis moribus alios tāquàm facibus quibuſdam inflammant ad prauas & nefarias cupiditates. Itaque gratulamur noſtrę Germaniæ diuinę prouidentię magno beneficio tuam illuſtriſſimam Celſitudinem,Cardinalis ampliſſime,in hac rerum omnium miſeranda perturbatione obtigiſſe,cuius vel ſola vitæ ſanctitas & innocentia & catholicos in religionis auitæ ſtudio confirmare,& eos,qui in errores malorum dæmonum fraude inducti ſunt,inuitare poſſit ad reſipiſcentiam. Et hîc quidem non deeſſet mihi materia ingens laudum tuarum:ſed ità mihi perſuadeo, T. I. C. fretam teſtimonio conſcientiæ ſuæ, vſqueadeò non delectari aut capi laudibus, vt eas etiam planè faſtidiat.Illis igitur meo more prętermiſſis, hunc qualemcunque laborem meum T. I. C. offero,rogans & obſecrans,vt pro ſua incredibili humanitate eum gratum habere velit.Dominus IESVS T.I.C. Eccleſiæ ſuæ in annos multos incolumem conſeruet.

Ex Carthuſia Agrippinenſis Colonię anno ab inſtaurata ſalute 1571, 5.Nonas Martij.

T. I. C. obſequentiſſimus clientulus,

F. Laurentius Surius Carthuſianus.

PIO ET CANDIDO LECTORI S.

QVòd plùs moueant, fortiusq́ ad Christianam pietatem extimulent exempla quàm verba, pleniusq́ sit opere docere, vt inquit Magnus ille Leo Pontifex, quàm verbo, testantur tam multi sancti & eruditissimi Patres, qui Sanctorum vtriusque sexûs hominum Vitas describendas sibi sumpserũt, & cum ineffabili fructu ad posteritatis notitiam transmiserunt. Nouimus ex D. Augustini Confessionibus, quan-
Lib.8.ca.6. *tùm illi adhuc vacillanti contulerit audita vita beatissimi Antonij Eremitæ: nec dubium, quin innumeris alijs idem euenerit. Nostri instituti primus author & putriarcha Dominicus, Patrum exemplis summoperè delectatus, ad supremam vitæ spiritalis & religiosæ perfectionem peruenit. D. Thomas Aquinas, sui patris Dominici vestigijs insistens, eiusmodi lectione haud vulgariter afficiebatur: nec id sanè absq; ingenti fructu. Quòd si verò his solidiora petimus, non desunt nobis ne ipsius quidem scripturæ diuinæ testimonia. Iesus Syrach à cap. 44. vsque ad quinquagesimumprimum in suo Ecclesiastico quid aliud, quàm Sanctorum, qui in hac vita Deo placuerunt, exempla commemorat, eaque nobis ob*
1.Mac.2. *oculos spectanda & imitanda proponit? Matathias ille legis eximius zelator cùm ab hac vita esset abiturus, filios suos nulla re alia magis, quàm recitandis Patrum gestis, ad agendum fortiter pro Deo eiusq́ sanctissimis legibus exhortatur & confirmat. Sed & in nouo*
Heb.11. *Testamento D. Paulus prolixus est in præcedentium sanctorum Patrum celebranda fide. Possent huius generis permulta alia adduci, sed res per se adeò illustris & perspicua est, vt superuacaneum videri possit illi docendæ rationes & argumenta adhibere. Itaque non possum non approbare, atque etiam commendare tam pium studium R. Patris D. Laurentij Surij Carthusiani, qui non paruo labore has Sanctorum Vitas ex diuersis authoribus & egregijs manuscriptis exemplaribus collegit, & tanquàm rarum quendam thesaurum Catholicæ Ecclesiæ hominibus contulit: quàm spectabilis viri D. Geruini Licentiati vtriusq; Iuris diligentiam & sedulitatem, tum in ponenda sua in MS. exemplaribus conquirendis opera, tum in excudendo opere tam pio & Ecclesiæ salutari. Tu itaque his fruere, Lector amice, nihil ambigens, quin eorum lectio non solùm detrimentum nullum aut perniciem, sed ingentes potiùs & vberrimos tibi sit fructus allatura. Vale.*

F. Theodoricus Buscoducensis, fratrum Dominicanorum intrà Coloniam Prior & Apostolicus Inquisitor.

IN-

INDEX GENERALIS VITARVM SS. HOC TOMO II. COMPRAEHENSARVM.

MARTII DIE

I. De S. Albino Andegauẽſ. epiſcopo & confeſſore. 1.& 2.
De S. Svuiberto epiſcopo & confeſſore. 5.& 7.
De S. Herculano epiſcopo & martyre. 43.
De S. Siuiardo abbate Aniſolẽſi 44.
De S. Ceadda vel Cedda epiſc. 46.
De SS. martyribus Marino & Aſterio. 49.
De SS. martyribus Hemiterio & Chelidonio. 50.
De S. Vuinvualoco abbate. 54.
De S. Caluppano recluſo. 59.
De S. Chunegunde Imperatrice & virgine. 60.
VII. De S. Equitio abbate. 65.
De S. Thoma Aqnat. ordinis Prędicatorij. 68.
IX. De SS. Quadraginta martyrib. Cappadocib. 79.
X. De SS. Codrato, Cypriano, Dionyſio, Anecto, Paulo, Creſcenteq́; martyribus. 87.
De S. Attala abbate. 92.
XII. De S. Gregorio papa. 95.& 98.
De S. martyre Petro Cubiculario. 205.
De S. Theophane, aliâs Iſaacio, patre. 206.
XIII. De S. Sabino martyre. 213.
De S. Euphraſia virgine, eiusq́; matre vidua etiã Euphraſia dicta. 216.
De S. Nicephoro patriarcha Conſtantinopolitano. 227.
De S. martyre Longino Centurione. 232.
XVI. De S. Abramio confeſſore, eiusque nepte Maria. 235.
De S. Hereberto archiepiſcopo Colonienſi. 246.
XVII. De S. Gertrude virgine. 270.
De S. Cyrillo epiſcopo Hieroſolymitano. 274.
XVIII. De S. Eduardo rege & marty. 276.
XIX. De S. Ioſeph, putatitio Chriſti patre. 279.
De S. Ioanne Syro Confeſſore. 281.
De S. Landoaldo archipreſbyt. 281.
XX. De S. Vulfranno Senonẽ archiepiſcopo. 293.
De S. Cuthberto epiſcopo Lindiſfarnenſi. 299.
XXI. De S. Benedicto abbate. 328.
XXII. De S. Lea fœmina religioſiſſ. 345.
De S. Catharina Sueda, virgine ſimul & vidua. 346.
XXIIII. De S. Simone martyre Tridentino. 356.
XXV. De Annunciatione genitricis Dei Mariæ. 359.
De S. Ioſeph Chriſti nutricio, Sermo. 366.
De annunciatione ſanctiſſ. Mariæ, ſermo. 370.
De S. Hermelando abbate primo Antrenſi. 373.
XXVI. De S. Ludgero I. epiſcopo Monaſterienſi. 384.
XXVII. De S. patre Iſaacio cõfeſſore. 409.
De S. Ruperto Vangionum & Saliſburgenſi epiſcopo. 412.
XXIX. De S. Marco Arethuſio epiſcopo & martyre. 415.
De SS. martyribus Iona & Barachiſio. 417.
De S. Euſtachio abbate Luxouienſi. 421.
XXXI. De S. Iohanne Climaco confeſſore. 428.

APRILIS DIE

I. De SS. fœminab. tribus, Agape, Chionia, & Irene, martyrib. 431.
De S. Hugone epiſcopo Gratianopolitano. 434.
De S. Vualerico abbate. 447.
De SS. martyribus Amphiano (ſeu Apphiano) & Aedeſio. 454.
II. De S. Nicetio Lugdunenſ. epiſ. 456.
De S. Theodoſia virgine & martyre. 462.
De S. Franciſco Paulenſi ſeu Paulano. 462.
III. De S. Niceta confeſſore. 470.
De S. Richardo epiſ. Ciceſtreñ. 486.

IIII. De

IIII. De SS.martyrib.Theodulo & Agathopode. 492.
De S.Ambrosio episcopo Mediolanensi. 497.
De S.Isidoro episc.Hispalensi. 508.
V. De S.virgine Theodora,& Didymo martyre. 509.
De SS.martyrib.Theodora & Pherbuta,&c. 512.
De S.Vincẽtio ordinis Prædicatorij Valentino. 514.
VI. De S.Eutychio patriarcha Constãtinopolitano. 547.
De S. Vuilhelmo abbate Roschildensi. 576.
VII. De S.Calliopio martyre. 586.
De S.Aiberto presbytero Crispiniensi. 588.
VIII. De S.Badeno archimandrita martyre. 596.
De S.Maria Aegyptiaca. 598.
X. De SS.martyribus,Terentio,Africano,&c. 610.
De S. Macario patriarcha Antiocheno. 612.
XI. De S.Antipa episcopo Pergamensi martyre. 621.
De S. Isaac Syro, peregrino seruo Dei. 623.
De S.Guthlaco anachoreta. 625.
De S.Stanislao epis.& martyre.631.
XII. De S.Saba martyre Gottho. 635.
XIII. De S.Iustino philosopho & martyre. 638.
De SS. martyribus, Carpo, Papylo &c. 641.
De S.Martio abbate Aruẽrnẽsi.647
De S.Ermigildo rege ac mart. 649.
XVI. De SS.XVIII.martyribus Cæsaraugustanis. 650.
De S Paterno episc.Abrincẽsi. 654.
XVIII. De SS.Eleutherio episcopo,eiusq; matre Euanthia,martyrib. 657.
De S.Apollonio senatore mart.662
De S.Vrsmaro episcopo. 663.
XIX. De S.Elphego archiepiscopo Cantuar.& martyre. 667.
XXI. De SS.martyribus, Simeone episc. Vsthazane Eunucho, multisque alijs. 673.
De S.Anselmo archiepiscopo Cantuariensi. 676.
De S.Epipodio martyre Lugdunẽsi. 715.
XXII. De SS.martyrib.Acepsima,Ioseph,& Acithala. 718.
De S.Theodoro archimãdrita.727.
De S.Opportuna virgine & abbatissa. 771.
De S.Vuolphelmo abbate Bruvuilerensi. 781.
XXIII. De S. Georgio martyre magno. 798.& 806.& 813.
De SS.martyribus,Felice presbytero,Fortunato & Achilleo diaconis. 822.
De S.Adelberto episcopo & martyre. 826.
XXIIII. De S. Alexandro martyre Lugdunensi. 841.
De S.Mellito abbate & episco. 842.
De S.Roberto,primo Casę Dei abbate. 844.
XXV. De S.Marco apostolo & Euangelista. 848.& 851 & 855.
XXVI. De S. Basileo episc.& martyre.857.
De S.Richario presbytero. 865.
XXVII. De S.Anthimo epis.& martyre.871.
XXVIII. De SS.martyribus Vitale & Valeria. 875.
De S. Theodora virgine & martyre. 880.
De S.Paphnutio martyre, Quingẽtisq; & quadragintasex martyribus cum ipso passis. 882.
De SS.martyribus,Maximo, Dada,& Quintiliano. 890.
XXIX. De S.Hugõe abbate Cluniacẽs.892.
De S.Roberto I.abbate Molismẽsi & Cistertiensi. 898.
De S.Petro Mediolanensi, Ordinis Prædicatorij,martyre. 905.
De S.virgine Catharina Senẽsi.915.
XXX. De SS.martyribus, Mariano lectore,& Iacobo Diacono. 952.
De S.Maximo martyre. 953.

INDEX

INDEX COPIOSVS IN

SECVNDVM HVNC DE SANCTORVM VITIS,

rebus gestis ac martyrijs Tomum, qui recèns ex diuersis authoribus ac bibliothecis collectus, duos menses MARTIVM ac APRILEM complectitur: in quo A priorem, B alteram paginæ partem designat.

Subiectos hic numeros paginarum aliquot, suis in hoc tomo secundo locis restituendos sibi lector sedulus non ignoret.

73.76,213.175.213.275.431.509.595.673.674.675.676.681.683.684.686.703.845.855.856,953.

ABbas fratrum suffragijs & consensu electus 688.b
abbas consecratus S.Anselmus 689.a
abbas etiam Canonicorum præfectus appellatus 438.a
in abbatem relictis pietatis studijs externa tantùm sectantem & fratres dirè tractantem diuina vltio 381.b
abbates clericatûs officium adepti, monasteria gubernare non permittuntur 126.b
abbas Vuilhelmus omnibus fratrib⁹ die cœnę Dominicæ Eucharistiam porrigit 583.b
abbatis boni exemplum insigne 582.a
abbates operam nauant Anglis in fide suscepta cõfirmandis 7.a
abbatis vel pręfecti nomen ægrè accipit S.Niceta 478.a
abbatis se functione abdicat S.Hermelandus 381.a
abbatis nomen fuit cum largitionibus, ambiri seditionibus & bellis acquiri soleret 478.a
abbatissę se ministerio abdicat S.Gertrudis 272.a
abedechalaa presbyter martyr 675.a
abramij confessoris vita 235.
absalonis Roschildensis episcopi laus 580.a
abstinentia assidua 98.b 99.
abstinentiæ insignis exempla 56.b 59.a 749.a 772.b 934.a
abstinentia admirabilis 220.a 592.a 641.a 6[illegible]4.b 736.a
abstinentia carnium 917.b
abstinẽtia etiam à piscibus 219.b crudis victitat leguminibus Gregorius papa 99.a
abstinentię effectus 346.b
Acacius Arrianus 275.276.a
Academia Barcinonensis 520.a Bononiensis 487.b Ilerdẽsis 520.a Oxoniẽsis 487.a Parisiẽsis 487.a Beryti in literis institutus S. Apphianus 454.a vide schola.
acca ex Anglia ad Frisones & Saxones conuertẽdos cum alijs 11. missus 10.a redit in Angliam 13.a fit episcopus Lindisfarnens.b
accusationis in iudicio quæ sint attendenda 174.a
accusatus cum accusatore in gratiam quãuìs rediisset, obiecta tamen crimina indiscussa non siuit Greg.Papa 176.b
acedia iugis animæ mors quomodò superari queat 429.a
acephalorum hæresin strenuè oppugnauit Isidor⁹ 508.b
S.acepsimæ martyrium 718.a
SS. achillei & Fortunati & Felicis martyrium 823.
S.acisclus Cordubæ 650.b
acolytus 592.b
S.Adelberti vita 826.
adelberti vitæ scriptor ei contemporaneus ac familiaris 831.b 833.a
S.adelbertus regis Deirorum socium se adiungit ijs qui Frisonibus Christũ annunciaturis ex Anglia mittebantur 10.a
S.adelbertus primus archidiaconus Traiectẽsis in Egmonda miraculis clarus 18.a
S.adelheidis vitam scripsit Berta 792.a
S.adeltrudis 283.b 285.a
adolescentibus formandis singularem curam cur impenderit S. Anselmus 681.b
adorationum duplex differentia 479.a
S.adriani martyris corpus eleuatum 285.b
aduersæ res patienter ferendę, Deusq́ nihilominùs laudandus 129.a
adulatorum lingua exitialis 66.b
adulatio facilè imponit multis occupato 66.b
adulatorum & susurronum linguæ etiam sanctos principes fallunt 262.
S.Aedesij martyrium 455.b
ægrotorum magnam curã gerit S. Anselmus 682.a vide infirmus.
in ægyptum Iesu deducto simulacra corruerunt 559.b
Aeithalæ diaconi martyrium 719.a passus mẽse Iunio 726.b
ælij Adriani persecutio 657.a
Affectus carnales hostes animæ 2.
S.Agapes, Chioniæ & Irenes martyrium 432.a
S.agathonica martyr 647.a
S.agathodori martyrium 643.b
S.agathopodis diaconi martyrium 492.
agilulphus vrbis Romæ obsidionem parat 190.b
agnetis sanctimonialis de monte Politiano, historiola 949.b
agnoitarum hęresis apud Alexandriam à Gregorio suppressa 132.b
agrestius regulam S.Columbani calumniatur 425. eius interitus 427.a
S.agricola Bononiensis 847.a
S.Aiberti vita 588.
Alberto Magno præceptore Colonię vsus Thomas Aquinas 71.b necromantiæ is falsò insimulatur ibid. eius de Thoma Aquinate sententia 72.a
albinus Childeberti regis tempore 3.b
S.albini translatio 4.b
S albinus confessor 382.b
albrici episcopi Traiectens. vitam S. Ludgerus descripsit 401.b
alcuini laus 387.a scholam in Anglia Eboraci moderatur ibid. in eius se disciplinam S. Ludgerus tradit ibid. venit in Gallias 390.b Aquisgrani Carolum Magnum Astrologiam docet 403.b
S.aldegundis Malbodij requiescit 617.b 666.a
aldephonsus rex captus quo miraculo ereptus 895.b 896.a
alexandra Diocletiani coniunx fidem Christianam palàm professa 805.a 809.b 812.b

S.alexandri martyrium 841.eius festum ibid.a
alexandrina sedes cur Apostolica 855.b
alexiæ cuidam viduæ quid miri per Catharinam Seneñ.obtigerit 947.a
alleluia 824.b
alleluia vt ad Missam dicatur, vndè & quãdò introductum 116.b
Aloysius Lipomanus Ioseph virginem fuisse cõtra veteres propugnat 366. eiusdem de D. Georgij vita & martyrio censura 806.
altare sancta & sacrata mensa appellatum 474.a
altare sine reliquijs esse, non fert S. Vuolphelmus 794.b
altaria in honorem martyrum consecrata & illorũ reliquijs exornata, martyria nominata 844.a
altare à S.Petro Romæ consecratum 712.a
altaria multa per Germaniam cõsecrat Leo III. 39.
altare consecrat S.Anselmus 704.a
ad altare confugientem S.Ambrosius cum clericis defendendum circundat 503.b
altare portatile 295.a
S.Amandi historia 282.b fit episcopus 283.a
S.amandus fit Traiecti episcopus 283.a
S.amantius in eadẽ cum S.Landoaldo theca sepultus 284.a
ambianeñ comes Sigobardus præest 448.b
ambitus ecclesiasticarum dignitatũ notatur 478.a
S.ambrosij vita, Augustino hortãte, à Paulino scripta 497.
S.ambrosij soror Marcellina, Ambrosius pater Galliarum præfectus 497.
S.ambrosius it legatus ad Maximum 500.b
ambrosij scripta 501.a 502.a
S.ambrosij librum de incarnatione qua occasione scripserit 500.b
amicorum par Damon & Pythias 882.a
amor per delectationem perficit, timor per solicitudinem custodit 685.b
amoris quanta vis 925.a
amor turpis quò vadat 522.
S.amphiani & Aedesij fratrum insigne martyrium 454.a
Anachoreta quidam Seneñ vndè quî à peste liberatus 941.b
anachoretæ post monachicam conuersationem facti 327.a S.Cuthbertus 310.b Iohannes Climacus 428.b
ananias presbyter martyr 675.a
anastasium episcopum Antiochenum Iustinianus persequitur 559.a
andreas quidã Seneñ desperatus, quomodò veniã assecutus 938.b
andreæ corpus Constantinopoli 574.b
angeli ad obsequia hominum piorum à Deo mittuntur 410.a
angeli hominũ valdè sunt amantes & studiosi 360. a diligentem eorum curam gerunt 739.b
angelos vidit crebrò S. Cuthbertus, ab ijsq; pascitur 304.a
angelus S.Paphnutio appáret 882.b
angelus se ostendit S. Gregorio, idemq; ei custos à Deo designatus 117.b
angelus S.Ambrosij custos torquet maleficũ 500.b
angelus quotidiè S. Guthlaco locutus, ipsumq; in tentationibus est consolatus 629.b
angelus Cuthbertum ex pede laborantẽ sanat 301.a alijsq; in angustijs eorum auxilium ipse experitur ibid.
angeli confirmant martyres 611.a 614.b 587.a 643.b
825.b à tormẽtis soluunt S. Eleutherium 660.b
angelus ad aures S.Ambrosij appáret 500.
angeli super concionantem S.Vincentium descendere cernuntur 532.a
angelica salutatio frequentissimè dicta 593.a
angelicæ salutationis explicatio 361.b 362.
anginę morbo medetur imploratus S. Suuibertus 30.a 33.b
anginę quî Catharina Senensis mederi soleat 943.a
anglia sic appellata à Eugisto 7.
angli forma elegantes 102.a
anglorum cõuersionem suscipit Gregorius, & qua occasione 102.96.a
anglorum apostolus D.Gregorius 96.a qua occasione eorum ad fidem conuersionem susceperit. 102. quos ipsis prædicatores miserit 115.a 193.a 842.b
angli humaniter excipiunt Augustinum eiusq; socios, atque se dociles exhibent 119.b
in Angliam Theodorus episcopus à Vitaliano missus 114.a
anglis miracula etiam exhibẽtur Christo primùm illic prędicato 121.a
angli verbum Dei auidè audiunt 305.b
angli 10000.ab Augustino baptizantur Natali Christi die 121.a
anglorum à suscepta fide singularis pietas 9.b
anglicanus populus ad fidem conuersus, episcopos habet ex nobilibus prognatos 7.
angliæ primás S.Anselmus 698.b
angli in precio habent Anselmum 692.b
angliæ inter regem & Anselmum dissensio 700.
in Angliã. Cestrensis comes Hugo Anselmum accersit in Angliam 694.a
ad angliæ ecclesias rectè constituendas consilium à Romano Pontifice Mellitus exqrit, & ab eo mãdata defert in Angliam 843.a
anglię rex à Rom. Pontificis obedientia se separat 700.b
in Anglia libertas ecclesiæ restituitur 714.a
angli à Frisonibus & Saxonibus propagati, eisdem ad fidem conuertendis nauant operam 10.a
anglicis de rebus scripsit Edinerus 676.a
in anglia variæ & multiplices mutationes 676.a
angliam vastat rex Danus Turkillus 668.b
anglis Danos recõciliare studet Rõ. Põtifex 669.b
anglorum aliquot principes 7.a
Angliæ Reges
adulphus 629.a
alchfridus 303.b
alchfrid 46.a Osuui regius filius ibid.b
alfridus rex NordHumbrorum 10.b
angliæ regno potitus Canutus Danorum rex 672.b
ang.rex Cotonius 52.b
ang.reges Craduualla, Offa rex Cantuariorum, fiũt monachi 9.b Eadbaldus Christianismi progressum remoratur 843.a Christianismũ suscipit b Edelbertus 842.b Edgarus obijt anno Christi 977.regni 16.277.a ei succedit filius Eduardus. ibid.cuius cędes incidit in annũ 981. pag. 278.a
in ang.Deirorũ rex Edilbaldus filius Osvualdi 18.a Eduardi vita 276.b huius pater Edgarus rex.b Ethelredus Edgari filius 276.b ex Elfrida 277.b Egfridus 46.a 308.b Egfridus in pręlio aduersus Pictos cadit 315.b 316.b Egfridi regis soror Elfeld abbatissa 314.a Aldfridus eius frater nothus b 315.a
in anglia Merciorum rex Ethelbaldus à Conredó rege regno exutus 628.a Ethelredus rex 279.a

in ang. Ethelbertus rex Cantuariorum 119.b
in anglia Merciorum rex Ethelredus 625.a Ethelredus imbellis 669.a
angl. rex Henricus 528.b
angliæ rex Henricus Normanniam obtinet 713.b Henricus I II.498.a Henrici III. cum Edmũdo Cantuarienſi epiſcopo controuerſiæ 488.
angliæ rex Henricus inueſtituras eccleſiarum conferre etiam contra Rom. concilij decretum conatus 711.a & in ea cauſa quæ acta ibid. archiepiſcopatũ Cantuarieñ inuadit 712.a Offa rex Cantuariorũ 9.b S. Oſvualdus rex & martyr Oſuuinus eius frater 7.a Saberethus nepos Edelberti 842.b
ang. rex Vuilhelmus Anſelmo affabilis 692.b armis Anglia potitus ibid.
angl. rex Vuilhelmus S. Anſelmo cur infeſtus eſſe cœperit 695.
angl. regis Vuilhelmi obitus 710.a
angl. rex Vuilhelmus Vuilhelmi filius, eccleſiarum & monaſteriorum oppreſſor 694.a
in anglia prouinciæ Merciorum rex Vulfhere 47.a
animarum curam abijcere periculoſum eſt 682.a
animã morituri dæmones rapere contẽdunt 701.a
animas ſanctorum excedentes è corpore, in cælum angelorũ miniſterio ſuſcipi ac beatitudine frui. 323.b 458.a 512.b 841.b de S. Lea hoc affirmat Hieronymus 345.b idem affirmatur de S. Nicetio 458.a de S. Ruperto 414.b de S. Ambroſio 506.b de S. Aidano 302.a Haduualdi animam in cælum migrare cernit Cuthbertus 319.b Maurẽti abbatis S. Hermilandus 378.a alterius item 381.a Scholaſticę in columbę ſpecie cælum penetrare cõſpicit S. Benedictus 343.a animam item S. Germani b
animam S. Vuilhelmi angelorum miniſterio delatam in cęlum, per viſum reuelatur 585.
anima S. Svuiberti S. Vuillebrordo appáret 27.a
anima Gidhę S. Catharinæ appáret, preces eius pro ſe expoſcens 351.b
anima Traiani quemadmodũm Gregorij precibus ex inferno eſſe liberata intelligatur 122.b
anima videns Deum, quàm facilè videat quicquid eſt infra Deum 343.b
S. anniani oratorium 379.b
anniuerſarium obitûs parentum ſuorum diem S. Hugo eleemoſynis & ſacrificijs celebrem duxit 435.a
S. anno archiepiſcopus Colon. Sigebergenſe cœnobium conſtruxit 784.b eccleſiam B. Mariæ Coloniæ 786.b
annonæ in caritate publicæ preces & proceſsiones habitæ 537.b
ansbertus Rothomagenſis epiſcopus & abbas Fontanelleñ 293.b
S. ansbertus translatus 298.b
S. anſelmi vita 676.
anſelmi vitæ ſcriptor quandò ei familiaris factus 690.b
anſelmi ſcripta 683.b 706. 709.b
S. anſelmus à Pontifice laudibus extollitur 705.b
anſelmus gratia curationum præditus 693.a obijt anno 1109. pag. 714.b
S. anthimi epiſcopi martyrium 871.
antichriſtus ſabbatum cum Dominico die obſeruari mandabit 184.b
antiochus ſanctus Eremita ad Mauritium legatus 749.a
S. antipę Pergami Aſię epiſcopi martyrium 621.a
antiphonę, hymni, vigilię in Eccleſia Mediolanenſ. quandò primùm cantari cœpta 499.b
antiphonarium collegit D. Gregorius 114.a
antiquarij in monaſterijs 67.a
antoninus Pius ad Aſianos epiſtolam ſcripſit pro Chriſtianis 639.b
S. antonij vitam SS. Athanaſius & Hieronymus ſcripſerunt 497.
antonius Montanus ſummus Theologus 534.a
ἀπαθεία S. Niceti quædam fuit 477.b
Apes infantis Ambroſij os ingreſſæ egreſſęq; 497.b
aphthardocitarũ in hęreſim lapſus Iuſtinian⁹ Imp. 557.a eam ſcriptis confutauit S. Eutychius.a
apocriſarius 164.a
apocriſarius D. Gregorius Conſtantinopoli 103.a 104.b
S. apodemus martyr Cęſarauguſtanus 653.a
apophthegma, Carè ſatis emitur quod precib⁹ obtinetur 489. b Pontificis in freno quid facit aurum 490.a
apophthegma D. Ambroſij inſigne 506.a
apophthegma pium puellæ decennis 918.a
S. apollinaris corpus Rauennę 164.a 878.a
S. apollonius apologeticum pro Chriſtianis ſenatui obtulit 662.b ſecuri percutitur ibid.
apollinis à Diocletiano conſulti reſponſum 798.a
apollinis aram in Caſsino monte euertit D. Benedictus 333.b
S. apphiani martyrium 454.
Aquæ benedictæ mirabilis effectus, & quantũ huic olim pij viri tribuerint 202.b 317.b 665.b 741.b 756.a 758.a 768.b 848.a 893.a
aqua benedicta contra dęmonis infeſtationes 223.a
aqua benedicta cum litanijs dæmonum infeſtatio profligatur 202.b
aq̃ benedicta dęmoniacos adſpergi 778.b ea pulſi dęmones 765.a
aqua benedicta æger ſanatus 693.a
aqua benedicta mortua adſperſa reuiuiſcit 57.
aqua benedicta ſanat morbo penè extinctũ Cuthbertus 315.a
aqua benedicta & crucis ſigno cæcum ſanat S. Anſelmus 712.a leproſum mũdat S. Theodorus 737.a
aqua benedicta cæco viſum reſtituit S. Theodorus 752.b
aqua ſacrata & crucis ſigno ſedat tempeſtatem ſanctus Vincentius 542. a locuſtas & bruchos fugat 542.b
aqua ſanctificata idolorum fana in eccleſias dedicari mandat Gregorius 119.b
aquileia ſe à Romana ſede ſchiſmate ſeparat 424.b
aquileienſis eccleſia ob ſchiſma duos metropolitanos accipit 180.a
aquileiæ principatus renaſcens 856.b
aqſgrani S. Mariæ templũ dedicat Leo III. pag. 39.b
in aquis palatio Carolus Magnus moratus 403.b
Arbitrij de libertate Anſelm⁹ tractatũ ſcripſit 683.b
archidiaconus 18.a
archiepiſcop⁹ palliũ à Rom. põtifice accipit 668.b
archiepiſcopatûs ſtola pro obtinenda Romam ire cupit S. Anſelmus 700.
archiepiſcopus Cantuarienſis ab omnibus epiſcopis Angliæ conſecratus 695.a
archipresbyter epiſcopi 439.b
S. arnulphus regius conſiliarius 282.b
cũ arnulpho pacẽ facere cupit Gregor. Papa 190.b
aragoniæ rex Alphonſus 546.b
aragon. rex Iohannes 534.a
aragonię rex Martinus 526.b

aragoniæ reges Martinus & Ferdinandus singulari honore S.Vincentium prosecuti 533.a
aragoniæ rege Martino, nullis relictis legitimis filijs, mortuo, de successione variè disputatū 534.a
arriani 503.b
arriani sanctis & per eorum corpora exhibitis miraculis detrahunt 499.b 500.a
arriani tumultuantur Mediolani 498.499.
arrianorum defensor Valens Imp. 499.b
arriani Iustinæ reginæ patrocinio sustētati 498.b
arrianus Liuigildus Vuisigothorū in Hispania rex filium Catholicum regno exuit 649.b necari deindè mandat 650.a
arriani clericos & monachos crudeliter persequūtur 341.a
arrianis fauēs Beringerus comes Catholicū episcopum virgis cæsum ignominia afficit 412.a
arrianorū hæresis in Hispania à Gregorio suppressa 132.b
arrianorum basilicam Romæ Gregorius Catholicè dedicat 118.b
arsinus sanctus monachus 742.b
arteria alicuius ex eiulatu rupta, quomodò miraculosè curata 938.a
S.Asterius senator Romanus, martyr 50.a
de S.Athanasio Gregorij elogium 570.b
athanasius S. Nicetæ certaminum socius moritur xxvj.Octob.477.b
athanasius insignis monachus 473.a à patre dirè flagellatus, manet nihilominùs in proposito b
S.attalæ abbatis vita 92.
B.attala abbas Bobiensis moritur 453.b
S.attalæ apostata Agrestius scribit 425.a
auaritia animorum corruptela 815.b
auaritia latè dominatur 840.a
auaritia maximorum malorum causa 169.b
auaritia Italiæ omne malum inuexit 505.a
auaritia maximè deplorāda cùm in omnibus tum maximè in sacerdotibus 505.a
S.audoenus consiliarius regius 282.b
S.audoenus episcopus 375.
augustinus laudatus 196.a
augustinus & Mellitus Anglis fidē annūciârunt 115.a
augustinus à Galliarum episcopis ordinatus Anglis episcopus 136.b
augustinus cum socijs ab Anglis humaniter excipitur 119.b ab Arelatens. episcopo episcopus consecratus ibid.
augustino Britanniā adeunte cantus Romanus passìm introductus 114.
auinionensis synodus 436.a
auitus episcopus 60.
aulici hæresi addicti 500.a miserè pereunt b
aulicorum improbitas in paranda bonis apud reg. inuidia 402.b
aurea virgo 427.b
austrasiorum dux 270.b
austrasiorum rex Theobertus 448.b
austrasiorum siue Lotharingiæ princeps Plectrudis 26.b 27.b
austriæ dux Pipinus 32.b
S.austrigisilus Bituricensis episcopus 282.b
auxentius Arrianus episcopus Mediolanēsis 498.a
Azades Eunuchus martyr 675.a
BAcchanalia ab ethnicis celebrata 586.a
S.Bademi archimandritæ martyrium 596.
balduinus comes Tornaci ortam seditionem compescere conatus 618.a
balneas abominatæ sanctimoniales 218.a
baptizandi legitimum tempus pascha dispensatione præuenitur 124.b
baptizādi, per multos dies antè pœnitētia & abstinentia præparabantur 124.b
baptizandi catechumeni priùs de fide instruuntur 124.b
baptizandis vestes largitur Gregorius 124.b
baptismus à quocunque datus est semper idē 444.b
rebaptizandos Arrianorum pueros esse rescribit Gregorius Papa 124.b
baptizari se à Catholico episcopo postulat S. Ambrosius 498.b
ad baptizandum infantes laicus pia astutia missus 395.b quòd sacerdotem mittere nō posset 396.a
baptizati mille in Tænia 240.a
baptismum suscepturum quemadmodùm S.Eutychium precari docuerit eius auus 549.b
in baptismo compater adhibitus 260.b
baptizandi infantis de nomine contendentibus patrinis sacerdos nomen imponit 517.a
sine baptismo qui mori Christianam sobolem sinebant, sacerdotes perstringuntur 396.a
baptismum suscipit mulier cui quod baptizata nō esset, diuinitùs reuelatur 406.b
baptismus sanguinis 811.b
baptismum in proprio sanguine martyres aliquot consecuti 82.b
baptizati pueri, qui & in albis mortui 39.
baptizatus infans S. Svuibertus 8.a s. Theodosius 728.b s.Nicetius 450.b s.Guthlacus 625.a pro baptismo infantium testimonia 16.a 260.a 386.a 868.a
baptizati infantes paschali vigilia 506. b
baptizatus paruulus Const. Copronymus baptismi fontem fœdat 480.b
s. barachisij martyrium 417.
barbam rasisse ecclesiasticos antiquitùs 837.a
bartholomęi Prioris Carthusianorum apud Pisas, insigne de s.Catharina Senēsi testimoniū 946.b
basilei Amaseæ episcopi martyrium 857.
basilei martyrium qui scripsit, in carcere ipsum inuisit & à quo ea cognouerit 863.b
de s. basilio Gregorij elogium 570.a
bauariæ dux Theodebertus 413.b
bauarię dux Theodo. 412.b
bauaris ad fidem cōuertendis operam ponit s. Rupertus inuitatus à Theodone duce 412.b 413.
baioarijs pręedicat s. Eustachius 423.b
baioarijs prædicat Agrestius sed sine fructu, vtpotè non legitimè missus 424.b
bauarię dux erga monast. largus 413.b 414.a
s. bauonis monasterium 618.b
Bedæ de vita s.Cuthberti liber 299. eandē carmine descripsit b
begga soror sanctę Gertrudis extruit monasteriū 274.a
belli incommoda 634.a
in bello qui supplices Deo facti conseruati milites reliquis fugatis 84.b
s. benedicti vita eius discipulorum ex relatiōe per Gregorium Papam scripta 328.a
s. benedicti soror Scholastica 342.a
s. benedictus pficitur monasterio 330.idem ob improbitatem fratrum deserit ibid. 12.monasteria extruit 331.a claret miraculis 332.312.a
D.benedicto Florentius presbyter necem machinatur 332.b
s. benedictus regulam monachorum scripsit 344.a eam laudauit, & seruauit D.Gregor.Papa 197.b

D. benedictus coquinæ simulatum incendium ab oculis discipulorum orando depulit 308.a
S.benedicti de vrbe Roma prædictio 190.b
S.benedict⁹ in Floriacēsi monasterio reqescit 834.b
benedictus XIII. pontificatu vt se secundùm Constantiensis concilij decretū abdicaret, S.Vincentius suadet 528.a
benedictiones postulare monachos tribuereq; sibi inuicèm, malum non esse 425.b
benedictiones capistrorum, tintinnabulorū 769.a
beneficia in consanguineos etiam idoneos nō trāsfert S.Richardus episcopus 490.b
berengarij hæresis spargitur in Gallijs 784.b
berēgarius adstruere nisus Christum clausis ianuis ad discipulos post resurrectionē nō intrâsse 785.a
berengarij insulsum argumentum 785.b
S.bernardini sanctitatē prędicit B. Vincētius 538.b in sanctos relatus ibid.
bernardus quoto sub abbate Cistertiensi monachismum professus 901.b
belisarij ducis inuicta dextera 549.a
beryti in literis institutus S.Apphianus 454.a
Bibliothecarius apostolicæ sedis 198.b
Blandinium cœnobium 618.b
blasphemię tentationem immittit S. Hugoni diabolus 436.b
Boemorum effrenis libido, polygamia, & perditi mores 830.a
boemi respuunt suū episcopum S.Adelbertū 836.a emendationem polliciti, ad ingenium reuertuntur 832.b
boisilus 313.a
boisilus migrat ad Dominum 305.a prophetiæ dono illustris ibid.
boleslaus rex, prauus, largus, audax, & cur sic dict⁹ 633.b
bonis admisceri etiam malos 901.a
bonorum fortunę & corporis quā sint fluxa 207.a
bonorum siue redituum ecclesiæ pars quarta clericis tribuenda 177.a
bonorum ecclesiasticorum administratio non cōmittenda laicis 125.b
bonorum ecclesiasticorū raptor diū cruciatus mori non potest antè, quā id esset confessus 200.a
bona ecclesiastica vsurpās, diuinitùs punitus 382.b
bona ecclesię suę vt contra aliorū vim assereret, ad testimonium dicendum excitat S. Stanislaus quendam triennio defunctum 632.b
s. bonifacius Traiectensis episcopus martyr 5.b
bonifacius archiepiscopus Moguntineñ deindè II. archiepiscopus Traiectensis 17.b Frisijs euangelizat. vbi martyrio coronatur ibid. 30.b cum LI. fratribus in vico Dockem 30.b
s.bonifacij vitam & quidem primordia vitę aduētū atq; ordinationē descripsit s.Ludgerus 401.b
s.bonifacius in pago Ostrache martyrio coronatus 388.b
bonifacius Pipinum regem Francorum consecrat ac coronat 33.b
bonifacij discipulus Gregorius, abbas & presbyter administrat Traiectinam sedem 386.b 387.a
boructuarijs euangelizat S.Svuibertus 6.20.b
Brachbātium à S.Huberto ab idolorum cultu purgatum 283.a
brabātia pagana adhuc Pipino & Frāciæ regi Christianis paret 16.b
brandeum quid 157.a
brigittę vitā & miracula descripta à Catharina filia 355.a ei⁹ Canonizationē Romę solicitat ibi. 353.b
S.brigittę frater Israel 348.a marit⁹ Vlpho. filia Catharina 346. filius Carolus 347.a abit Romā diuinitùs admonita 347.b
S.brigittę Christus quam promiserat fidelē sociam & adiutricem adiungit 347.b 348.b
S.brigitta Bononiæ versatur 348. eius pater spiritalis Dn̄s Petrus Olauus 348.a 349.a 352.a
S. brigittæ pietas erga morbis afflictos 351.b
S.brigittæ obitus 352.b eius reliquiæ in Suediā per filiam delatæ ibid.
S. brigittæ miracula colligit eius filia Catharina 354.b
S.brigittę ad reliquias miracula exhibita 353.b
britannia Anglia appellata ab Eugisto 7.a
britannis concionatur S.Richarius 867.
britanniæ dux Iohannes 544.b Petrus b
britones Britonizantes linguā à cæteris Gallis differentem habent 532.a
britonibus Britonizantibus biennium cōcionatus S.Vincentius 544.a
brunichildis regina à Gregorio contra Neophytorum hęresim solicitatur 132.b
S.bruno cum socijs venit ad S.Hugonem 438.a
brunsuicensibus prædicat sanctus Svuibertus 20.a
burgundiæ dux Pipinus 33.a
burgundionum rex Theodoricus 448.b
S.burgundofora Deo per sanctū Columbanū cōsecrata, religiosis vestibus per Eustachiū induta 423
burgundofora egregiè confutat Agrestium regulā Columbani calumniantem 426.b
CAecilianus martyr Cæsaraugustanus 653.a
calicem respuit sanctus Theodorus ex meretricis argento factum 740.b
calixto III. prędicit S.Vincētius ipsum Pontificem futurum 537.a
S.calliopij vita & martyrium 586.
calūniator boni operis à dæmone corripitur 623.a
calumnię patientia vincendæ specimē 932.b 933.a
campaniæ dux 149.b
canonū diuinorū pręscriptū sequuntur sancti 551.a
canonibus quod aduersum esset, nullo modo sibi esse approbandum putauit Greg. Papa 180.b
canonū sacrorum contēptores indigni q sacris altaribus administrent & cōmunione fruātur 172.b
canonici 435.b
canonici in Traiectensi ecclesia 6.a
canonicus primus Traiecteñ sanct. Vuilleicus 25.a
canonicorum monasterio pręfectus sanctus Ludgerus à Carolo Magno 391.a
canonicus Eboracensis ex monacho factus sanctus Svuibertus 9.a ex Canonico abbas b
canonicorum præfectus abbas vocatus 438.a
canonici cœnobitæ 16.b
canonicos noctù officiū nocturnale decātâsse 577.a
canonico habitu vsus sanctus Ludgerus 401.b
canonicorum apud collegia scholæ antiqtùs 844.b
canonicorum deprauati mores 576.b
canonicorū inuidiæ expositus sanctus Vuilhelmus ad pietatem vitam componens 576.b
canonici regulares 443.a 578.
canonici Roschildenses in Dania reformati 580.b
canonizatio sanctorum non leuiter, sed diligēti examine præuio peragitur 468.b
canonizationis forma 469.a
canonizationis sancti Francisci bulla 462.a
canonizatio sancti Svuiberti 34.b p Leonē III. 39.b
canonizatus Hugo 434.a
canonizationem sanctę Brigittæ solicitat Catharina filia 353.b 355.a

canonizationẽ sancti Vincẽtij multi principes solicitant 547.a inter hos Britãnię dux Petrus 544.b
canonizauit sanctũ Vincentium Calixtus III. 515.a
cantus in ecclesia apud priscos Christianos 2. 823.a 824.b 859.a
cantus psalmorum antiquissimus in Alexandrina ecclesia 850.b
cantus à Gallis deprauatus 114.a quorum sit opera emendatus b
cantores à Romanis instituti, Romanum cãtum in Germaniam Galliamq; inuexerunt 114.a
cantorum schola à D.Gregorio instituta 114.a
B.canuti Dani regis & martyris meritis Ringstadium illustrari 580.b
capti aliqui à prædonibus, quomodò diuinitùs erepti 943.b
capuam obsidet Rogerus dux 706.b deditione capit 707.a
cardinales 31.a 34.a
cardinalis presbyter Syracusanæ ecclesiæ 138.a
cardinalis ecclesiæ Neapolitanę 141.b
ex cardinalibus Roman. ecclesię episcopos ordinat Gregorius Papa 136.b
cardinales episcopi, qui ecclesijs suis vastatis vacantibus ciuitatibus pręficiebantur 140.b
s. carilephus 778.a
caro in sacris literis dupliciter dicitur 103.b 104.a
carnium ab esu abstinuit sanctus Vincentius 529.a
carne vescens, cum hoc facere esset prohibitus, febri corripitur 747.b
carnis domãdæ causa flagellis è funibus factis corpus cædit ipse vel cædendum alijs exhibuit sanctus Vincentius 529.b
carnem quomodò domârint sancti 401.b
carolus Magnus 35.a Saxones & Vuestphalos subiugauit ibid. Hispanis bellum infert ibid. eius opa Saxones ad fidem conuersi 393.b
carolus Magnus fit Imp. Rom. 39.
carolum Magnũ Astrologiã Alcuinus docet 403.b
carolus Magnus ad se euocat sanctũ Ludgerũ 390.b 391.a in multo honore habet sanctũ Suuibertum & eius ecclesiam cumulat donis 38.b cui donat calices aureos & ampullas 40.a canonizationi sancti Suuiberti adest 31.a
carolus Magnus quid ab episcopis exigeret, quibus pastoralem curam commendabat 402.
caroli Magni egregia vox 402.b
carolus Magnus reformari curat cantum in Gallijs 114.b
caroli Magni filius Carolus, Vuestphalos vincit in pręlio 37.b
carolus Martellus 297.b
caroli Francorum regis filia Iohãni Britannię duci nupta 544.a
SS.carpi, Papyli & sociorum martyrium 641.
carthusiæ initia 438.
carthusiæ eremus S.Hugonis opera extructa 443.a
carthusianorum dura vita 435.a
in carthusia bini primùm in vna cella commorati 438.b
carthusiani episcopi 446.b
carthusiam ingressus episcopus, nihilominùs oues suas respicit 438.b
carthusianus & eorum generalis rector factus Bonifacius defuncta vxore 516.b
carthusiensium monasterium prope Valentiã porta cęli nuncupatum 516.b
S.cassianus Tingis 651.a
cassinẽse castrũ ab idolis expurgat D.Benedic. 333.b
castitate Christum delectari, gentilium deos lascіuia 717.a
castitas corporis precibus à Deo impetrata 65.
castitatis donũ precibus à Deo impetrat Thomas Aquinas 71.a
castitati S.Vincẽtij variè dæmõ insidiatur 522. 523.
in catalonia magistratus patres iurati 524.b
catechismi in morem ad reginam Marcomannorũ epistolam scribit D.Ambrosius 504.a
catechistam puerorum agit sanct. Vincẽtius 544.a
s.catharinæ filiæ sanct. Brigittæ vita 346.
de s.catharina Vrbani VI. iudicium 348.b
catharinę senensis vita, res gestę mirandaq; opera & virtutes 915.916.917.918.919. ac deiñ.
catharinę seneñ durities, victus, lectus, vigiliæ, catena &c. 921.
catharinæ senensis pater quî mortuus, ac beatitudinem æternam adeptus 938.a
catholica fides miraculis illustrata 499.b
catholici à Leone affliguntur 228.b
Ceadda episcopus Merciorum & Lindisfarorum eiusq; vita 46.47.
s.celsus martyr Mediolani 503.b
cerei ad sanctorum sepulcra oblati à priscis 797.a
cęremonię pię, genuflexio, pectoris tunsio 351.a
Chalcedoneñ synodus Romano pontifici quãtum tribuat 159.a
chalcedoneñ synodus Rom. pontifici vniuersalis titulum tribuit 154.b
chalcedonensem synodum venerari cõpellit schismaticos Gregorius Papa 132.b
charitate aliquem prosequens beatior quã cui charitas exhibetur 690.a
charitatis mirę mirum exemplum 930.a 931.b
chartularius 128.b 130.a 163.b
childebertus 457.b
childebertus rex Francorum 297.b 412. priuilegia Antrensi monasterio largitur 378.a
childebertus rex sanctũ Paternum accersit 656.a
childericus rex apud Traiectũ sedem habet 283.b
s.chioniæ martyrium 432.a
chosroes Persarum rex Christianorum fines populatur 564.b
chrismatis sacramentum 463.b
chrismatis in confirmandis baptizatis vsus 396.a
de Christo fides exponitur 88.a 89.
christus cur homo factus ad nos venerit 361.a 365.b
christus ex Maria corpus humanum à propria gloria non recedens assumpsit 362.a
christus non simulatam, sed veram humanitatem suscepit 360.b
christi corpus ex ipsa diuinitatis coniunctione esse incorruptũ hæresis in quam lapsus Iustinianus Imp. 557.a
de Christo Catholica confessio cõtra Arrianos Basilei martyris 864.
christianæ religionis summa 643.a
christo in Aegyptum descendente simulacra corruerunt 559.b
christi sepulcri custos inter cæteros constitutus Longinus 232.a
ad christianam viuendi rationem egregia exhortatio 474.b
christi ad fidẽ exactionibus grauibus impositis cõpellendos rusticos infideles 123.
christus S.Vincentio se exhibet 528.b
p christianis epistolam scripsit Antoninus ad Asianos 639.b
christianorum constantia & germana virtus 455.a

Cle-

Clementis Papæ vitam scribere se velle Ioãnes Diaconus affirmat 205.a
clero adscribendos probari primò in habitu laico, tum in Monasterijs exerceri vult D. Gregorius 115.b 116.a
clericorum quis ordo in cõuentibus stationibusq; esse debeat 142.a
clerici Ro. mappulis vsi tantũmodò, alijs hoc nõ permissum 162.a
clericos sibi consiliarios & familiares delegit Gregorius Magnus 114.b
clero adscripti stipendia quę sani accipiebãt, etiam ægrotis non deneganda 177.a
clericis etiam infirmis quartarum subsidia nõ imminuta 180.b
clerici ecclesiarum non debent fieri abbates 126.b
cleri deprauati mores 436.a 437.b
clerici insolentes pulsi substitutis monachis 667.b
clerici vxores apud Boëmos ducentes, ab episcopo repræhensi 830.a
clotarius Rex 448.b
clotarius rex Francorum 373.b
clotarius Rex accersit S. Columbanum, ab eoq; acceptas literas in precio habet 422.b ditat Luxouiense monast. 423.a
clotario regi gratus Eustachius Columbani discipulus 424.b
clotarius rex locum monasterio extruendo s. Vualerico tribuit, & eleemosynis suis monachos sustentat 449.a
cluniacensis ordo 437.b
cluniacensis ordo districtus valdè 678.a
in cœna Domini pedum lotio 311.a
ĩ cœna Dñi lauãdi pedes fratrũ mos antiqu9 584.a
cælibes sacerdotes auaritiæ deditos intolerabile est 505.a
cogitationes illicitæ difficillimè vitant, nisi quis sensus vigilanter comprimat 439.b
cogitationes præteritorum scelerum ad pœnitentiam conuersos infestant 606.a
cogitationibus qualibus quos diabolus infestet 925.b 926.a
cogitationes q̃ q̃s pariant, aut qd mereantur 925.a
cognitio prophetica virginis cuiusdã quanta 942.b 943.a
coloniæ Agrippinę Dux Pipinus 32.b
coloniæ palatium ducum Agrippinensium & Lotharingorum in claustrum sanctimonialiũ conuersum à Plectrude 22.b
coloniensis ciuitatis Aduocatus 265.b
colonieñ ecclesia maximè floret facultatib9 & honoribus seculi 247.a
colonienſ. episcopus pallium à Romano Pontifice accipit Herebertus 251.a
colonienſ. episcopus futurùs prædicitur Pillegrinus 266.a
colonienſ. archiepiscopus Hildebaldus eleuat reliquias s. Svuiberti 39.b
colonienſ. archiepiscopus Missarum solennia celebrat in exequijs s. Vvolphelmi 796.b
colonienſ. episcopus per se, non per suffraganeum confirmat 782.b
coloniensium stationi ad s. Seuerinum adest s. Herebertus equo vectus 260.b
coloniæ processio & Litania ob siccitatem & pestilentiam ab Hereberto indicta & seruata 253.b Dei iram flectit 254.a
colonienſ. episcopus ad consecrandi altaris vicem committit Scarnensis sedis antistiti 794.b
coloniam sanctorum cultura nobilem venit S. Macarius Antiochenus patriarcha 617.a
coloniam nõ æquo erga Herebertum animo venit Henricus Imp. 262.b
coloniæ ad S. Martinum & in Capitolio altaria cõsecrat Leo III. Papa 39.b
coloniæ celebris Albertus Magnus 71.b
columba gemitum pro cantu edit 253.b
concilio Barensi adest S. Anselmus, & Græcorũ errorem confutat 707.a
columbæ in virginis capite apparitio 920.b
S. columbani vitam Ionas abbas scripsit 448.a
S. columbanus Abbas cum duodecim clericis Galliam docendo perlustrat 9.b
S. columbanus ex Hybernia insula ortus 220. monachorum in Luxouiensi monast. pater 447.b
colũbanus Luxouio à Theodorico malè à Brunichilde auia sua persuaso cum fratribus pulsus 448.a
s. columbanus Burgũdoforam dño cõsecrat 423.a
s. columbani regulam calumniatur schismaticus Agrestius 425.a
s. columbani discipuli Attala & Eustachius 421.b
s. columbani successor Attala 92.a
comes 448.b
comes à Diocletiano constitutus s. Gregori9 799.a
communio 764.b
cometes antè visus, mortuo Thoma Aquinate defecit 77.b
concilium Auinionense celebre 436.a
concilium Barense contra Græcos de processione spiritûs sancti à patre & filio 696.b
conciliabulum iconoclastarum Constantinopoli sub Leone Armenio 483.a
concilium V. œcumenicum Constantinopoli coactum 552. b
concilium œcumenicum V. Constantinopoli celebratum trium capitulorum gratia 555.a ei patriarchæ adfuerunt b
in concilio V. gene. sacrificium diuinum incruentumq; à patriarchis celebratum 555.b
concilium Imp. Iustiniani tempore de tribus capitulis 179.a
cõcilium Iustiniani temporibus habitum, nihil de Synodo Chalcedonẽsi imminuit 187.b fidem in eadem Synodo prolatam nõ recipiens, anathema pronunciatur ibidèm.
concilium Constantiense 528.a
concilium Constantiense cur indictum 526. b
concil. Matisconense cur coactum 425.b
concil. secũdum Nicenum sub Irene & Constantino pro imaginibus 482.b
concilium Nicenum secundum 210.a
concilium Nicenum II. diuinitùs electum, sanctũ, œcumenicum, multi episcopi cõprobant 230.a
concilio generali octauo legati Roman. Pontificis præfuerunt 171.b
concilia IIII. generalia sicut quatuor Euangelia suscipienda 187. b
concilia IIII. generalia vt quatuor Euangelia suscipit Gregorius Papa 113.b
concilium item œcumenicum quintum ibidèm.
concilia quatuor Vniuersalia hæresim damnantes profiteri debuerunt se recipere 179.a
concilia generalia se recipere missis Synodicis epistolis testari patriarchæ soliti 171.b
cõcilium Romæ ab Vrbano Papa celebratũ 707.b 708.a
concilium apud Seleuciam 275.b

concionari quibus interdictum 66.a
concionatores vitæ mūditia debent esse pditi 66.b
conciones quę ad suadendum efficaces 442.b
concionator egregius D.Thomas Aquinas 75.b
concubinam habens episcopus, sacerdotij iubetur honorem deponere 148.b
concubinarios beneficijs priuat S. Richardus episcopus 490.a
concubina ignota per sanctam quādam virginem ex fœtore agnita 932.a
confessores in ecclesia 462.b
confesio 593.b
confesionis præconia 355.b
confesionis vis quanta 942.b 943.a 945.21.b
confesionem & pœnitentiam sedulò hortatus S. Hugo 442.b
confesio sacramentalis 538.a
confesio secreta 592.b
confesio peccatorum pura 354.a
confesionem ad puram exhortatur dęmonum illusionem passam S.Catharina 354.b
confitetur quotidiè S. Catharina 355.b
confitendo Angli cordis sui latebras Cuthberto aperiunt 305.b
confessuri errata sua ex vltimis Britanniæ finibus ad Cuthbertum confluunt 313.a
à confesione peccatorum conuersionis initium S. Richarius auspicatur 866.a
per confesionem veram & pœnitentiam peccata deleantur 681.a
confesionem sacerdoti facit S. Vincentius ab eoq; impendi sibi plenam omnium peccatorum remisionem petit 545.a
confesio, nisi subsequatur emēdatio facti, sola nō sufficit 504.b
confiteri peccata sua cæcum vult S. Ludgerus cui erat lumen miraculo redditurus 395.a
confiteri iussa ex qua dęmon erat eiectus 541.a
confessarius Papæ factus S.Vincentius 525.b
confesionis audiendę potestas à Roman. Pont. S. Aiberto mandata 594.a
confesos peccata ob pœnitentiam recipiendam S. Eustachius fletu suo flere compellit 422.a
confitentes ad lachrymas suis fletibus excitare S. Hugo solitus 439.a
confitētes sibi S.Aibertus ad episcopum relegat, vt ei eadem etiam confiterentur 594.a
erga confitentes lapsus suos ob pœnitentiam percipiendam queadmodùm S.Ambrosius se gesserit 504.b
confesiones mulierū vbi à pluribus conspici posset, oculosq; ab eis auertens, s.Hugo audire solitus 439.b
confesionis medio ad libidinem solicitat s. Vincentium mulier eius amore capta 522.b
cōfessario obedientiā promittit s.Catharina 349.b
confesio per vim extorta, infirma censenda 178.b
confirmatio 17.a
confirmationis sacramentum 463.b
confirmationis sacramentum nupèr baptizatis per pagos & viculos circumiens episcopus tribuit 317.b 318.b
cōfirmationis sacramentū episcopus tribuit 782.b
cōfirmationis sacramentū episcopos administrâsse vide 827.a
confirmationis sacramentum tribuit infantibus s. Anselmus 704.b 708.a
confirmat episcopus Ludgerus sancti chrismatis inūctiōe & manuū impositiōe baptizatos 396.a
coniugium respuit s.Gertrudis 270.b
in coniugio virgines permanent Henricus II. Imp. & vxor Chunegundis 60.b
coniugia celebrâsse sacerdotes pesimo more Grego.VII.ætate 437.a
consanguineis ecclesiastica beneficia minimè largitur s. Richardus episcopus 490.b
conscientia ab improbis factis absterret 233.b
consecrationes gratis celebratæ 441.b
constans quis sit 82.a
constantia admirabilis 644.b
constantiæ excelsæ exemplum 799.
constantia Imp. 153.b
constantia Augusta 152.a
constantia à Gregorio caput s. Pauli petens, repulsam passa 156. 157.
constantinus Heraclij fil. creatus Cæsar. 770.a
cōstantinus cum Crispo filio bellum Licinio mouet, ipsum captum in Galliam transmittit 863.a
à constantino Licini⁹ missus ad expugnandū Maximinum 857.a
constantinus Byzātium vrbem suo nomine appellandam construxit 863.b
constantini præclara facinora 863.b
cōstātinus Copronymus habitu Christianus, mēte Iudæus 479.b imaginibus, sanctis, eorumq; reliquijs honorem debitum adimit. ibid. ab eo in rectè sentientes persecutio 480.
de constantino Copronymo baptismi fontem fœdante prædictio episcopi 480.b
constantius Imp. 115.a
constantinopolis noua Roma. 550.a
cōstantinopolitana ecclesia Romanę subiecta 116.b
constantinopoli episcopus vniuersalis sibi titulum vsurpat 112. b
constantinop. episcopus vniuersalem se vocat 153.a cui à Pelagio & Gregorio reclamatur ibidèm.
constantinopoli patriarchæ aliquot iconomachi 229.a 230.a
constantinopol. episcopi multi in hæreseos voraginem prolapsi 154.b
constantiensi in concilio Martinus Pontifex creatus 534.a
constantiensi concilio tres pontificatu abire iusi, & creatus Martinus V. 528.a
constantiensis concilij patres s.Vincentiū per legatos in rebus dubijs consulunt 533.b
consuetudines cōtrarias traditioni Apostolicę abrogat D.Gregorius 113.b
consultori malo moriēs periculum imprecatus, id non effugit 199.b
contactu manûs suę quę virgo quas læsiones curârit 941.b
continentiæ post propositum ad nuptias solicitari indignè fert Theodosius 217.b
contritio mira vndè qui obtingat 924.a
conuiuia quænam ex charitate proficiscātur 146.a
conuiuia s.Ludgeri qualia fuerint 401.b
cor quî suum virgini alicui ablatum, aliudq; ei pro illo restitutum 935.a b
cor quî virginis alicuius ex amore diuino ruptum 937.b
ss. codrati, Cypriani ac sociorum martyrium 87.
in corsica grauisimæ exactiones ad Longobardos deficere insulares compellunt 152.a
coruus de manu D.Benedicti panē accipere & nutriri solitus 332.b
creatio omniū rerū queadmodùm producta 88.b
creditores debitorum filios detinuisse 128.a

creditores liberum hominem per legem tenere non possunt 128.b
s.crementius Cæsaraugustanus 653.b
crescentius capitalem sententiam subit Ottone III. mandante 252.b
crimina obiecta indiscussa non relinquit Gregorius Papa, quanuis partibus inter se reconciliatis 176.b
crucis venerandæ, immaculatę ac preciosæ inuentio 409.a
s.crucis sanctum lignum 419.b
crucis lignum viuificum 604.b
crucis sanctæ particulã Confugiensi ecclesię obtulit Chunegundis Imperatrix 62.b
crucem Dominicam templo à se fundato inferendam formari mandat Herebertus 256.
crucis signum apparet in cælo super Caluarię mõtem 275.a
crucis signũ cur venerentur Christiani 256.b
crucis ad imaginem pia redemptionis in cruce factæ recordatio 95.a
crux lignea à s.Ruperto benedicta 413.b
crucẽ cõtra dæmones collocat S.Theodorus 761.b
crux lapidea in monumentum miraculi apud Hessos erecta 398.a
crux collocata à nubis infestatione locum quendã preseruat 768.a
cruces quatuor ad regionis cuiusdam fines constitués, ipsam à noxia nube liberat sanctus Theodorus 743.
cruce lignea ad amnis alueum defixa, eius impetũ repressit sanctus Theodorus 742.a 744.a
crucẽ gestat in manibus S. Ludgerus 391.b in scipione item S. Macarius 615.b
crucem in manibus gestans ex Fosetesland insula diabolum pellit s.Ludgerus 391.b
cruce ex sancta oleum scaturiens 560.a
crucis signa inhærent vestibus Iudæorum 275.a
crucifixi imaginem deosculatur morti vicinus S. Richardus episcopus 491.b
cruces in supplicationibus gestatæ 764.b
crucem auream ad supplicatiõis vsum Domitius Patritius fieri curat 764.b
cruces in processionibus concussæ & agitatæ quid portenderint 766.a
crucem præferũt Augustinus & eius socij Angliam primùm ingressi 119. b
cruce perpetuò per iter vsus sanctus Macari9 615.b
crucis signo signare obuios & hoc desiderantes archiepiscopus sanctus Anselmus solitus 709.a
crucis signo munit vicum discedens indè episcopus 240.a
cruce vt se signarẽt, pueros instituit sanctus Vincẽtius 544.a
crucis signo frontem consignare familiare S. Hereberto 256.b
cruce signat Maria Aegyptiaca oculos, frontem, labia, pectus 602.b
crux familiare perfugiũ S.Macario in cunctis actionibus 617.a
cruce quæ se non consignârat, puellam dæmon inuasit 541.a
crucis signũ ad potius benedictionem adhibitum 596.a
crucis signo pocula ac quęuis vasa signare, religiõi non esse contrariũ, vt calumniabatur Agrestius schismaticus 425.b
crucis signo non benedictam à se lactucam comedens, à dæmone corripitur 66.a
crucis signo curationes factæ 682.b 759.
crucis signum in frontibus faciunt martyres iudici sistendi 496.a
crucis signo totum corpus munit sanctus Georgius ad supplicij locum ducendus 801.a
crucis Christi signaculo armari se rogat ab Eleutherico Corebo ex psecutore Christian9 660.a
crucis signo se muniũt sancti martyres 642.b 654.b
crucis se signo munit S. Antipas martyrium subiturus 622.b sanctus Eutychius 573.b
crux in pariete cũ hoc elogio, Christus vobiscum est, state: reperta, consolatur in exilium pulsum S.Eutychium 559.a
s.crucis signi efficacia 451.a 648.a 760.a 812.a 818.a
crucis sanctæ signum dæmones non ferunt 562.b
crucis signum contra diabolicas tẽtationes tutum præsidium 59.b
crucis signum contra dæmonum illusiones præsidium adhibetur 222.b 223.a
crucis signum contra dæmonũ terriculamenta pij vsurpant 541.a
cruce se munit S.Zosimas contra dæmonis pręstigias 601. b
cruce contra dæmonis terriculamenta signatur à S.Niceta quidam 476.b
crucis signo pellit dæmonem auiculæ nigræ specie ob oculos volantẽ D.Benedictus 329.a eodẽ vas in quo venenũ sibi ministrabat, perfregit 330.a
crucis se signo munire iubet populũ cõtra dæmonum præstigias sanctus Vincentius 541.b
crucis ad signum dęmonum pręstigię euanescunt 66.a 297.b 334.a 627.a
crucis signo dæmonum præstigiæ euanescũt 334.a
crucis signũ contra magorum pstigias præsidium 122.a
crucis signo Apollinis statuæ impresso, hæc se non Deum, sed dæmonem confitetur 804.b 818.a
crucis signum in miraculis edendis à sanctis vsurpatum 3.4.a 19.a.b 20.a 21.b 53.54.224.a 378.b 379.a 380.b 395.a 465. 466. 544.b 583.a 615.a 616.a 618. 656. 755.b 756.
cruce frontem signantibus martyribus, idola in q̃ insufflabant, corruunt 611.a
crucis signo reijcitur rapidus fluuius in littus aduersum 93.b
crucis signo facto super aquas ambulat s. Maria Aegyptiaca 607.b 608.a
crucis signo sedat tempestates S. Vincentius 542.a
crucis signo portas aperit S.Isaacius 411.a
crucis signo restituit vitæ infantem in frusta sectũ B.Vincentius 540.b
crucis signo multos ægros curat S.Georgius 803.b S.Vualericus 451.b S.Vincentius 529.a S.Calupanus 60.a
crucis signo edito abigit paralysim S. Herebertus 259.a
crucis signo febris profligata 666.a
crucis signo atq; precib9 sanat mutũ S.Niceta 476.a
crucis signo curatus cæcus 12.b
crucis signo cæco visum reddit S.Papylus martyr 645.b S.Eustachius 423.b s.Anselmus 712.a
crucis signo & aqua benedicta cæcum sanat S. Anselmus 712.a
crucis signo dæmones pulsi 66.a 753.a 763.b
crucis signo & oratione dęmonem pellit S. Niceta 477.a S. Vincentius 521.
crucis signo dæmoniaci curati 733.a 741.
crucifixus S.Calliopi9 deorsùm verso capite 588.a
crux quibus pro refrigerio amplectenda 925.b

crucem

crucem in subsidium terræ sanctæ pdicat authore Pontifice S. Richardus episcopus in Anglia 491.a
crucigeri Prussiæ à S. Catharina acriter reprehensi 353.a
S. Cucufates 651.a
cuculla monachorum 401.b
cuculli salubris contactus 910.b
cupiditas quomodò superetur 429.a
s. Cuthberti vita 299.
Cyrilli Hierosolymitani episcopi vita 274.
cyrillus sede sua pulsus 275.b eandē recuperauit b
DAemon siue diabolus.
dæmones eijcere q̄ virgo quî solita 944.a b
Diabolus à Christo illusus 665.a
diabolus an futura prænoscat 819.a
diaboli callida nequitia 684.b
diaboli in hominibus decipiendis studium 701.a
diabolus quos euertat, quos non 492.a 925.b
dæmones varijs cogitationibus immissis à pietatis proposito sanctos abducere conantur 349.a
diaboli erga morientes quales se gerant 701.a
diabolus pietati impedimenta obijcit 328.b 476.b 307.b à monachismo quendam nititur absterrere 476.b orantem interturbare variè conatus 688.a eius cōtra pudicitiæ propositum machinationes 682.b apparet Radbodo baptismum suscipere cunctanti, eumq; fallit 297.a vitam Gregorij describētis lucernam extinguit 204.b
dæmones terrent S. Theodorum adhuc puerum euntem ad ecclesiam 729.b
dæmones infestant sanctimoniales 220.b 222.
diabolus virtutis specie fallit 134.b
dæmones pios viros & sanctos infestant, vt vana gloria 240.b & sequ. blasphemiæ tentatione S. Hugonem 436.b
dæmones cruciant & torquent S. Guthlacum, ad fauces vsque inferorum eum pertrahentes 626.b
dæmon corporaliter affligit & sauciat sanctimonialem 222.b 223.a
dæmon euertens murum, opprimit puerum 334.b innocentem hominem suis artibus amentem reddit 476.b
dæmones noctù Theophani molesti 210.a
dæmonum tentationes quibus infestatus D. Cuthbertus 313.a
dęmon spectris terret pium virum 56.b
diabolus visibiliter apparet D. Benedicto 333.b in angelum transformatus S. Elphego imponit 670.b apparet S. Vincentio in venerandi senis specie 521.a in specie item Aethiopis ibidèm. eremitæ sub specie plebem à sancto Vincentio institutam seducere conatus 542.a in bestiarum se varias formas transfingit 627.b in mulo medici specie S. Benedicto apparet 340.b eum alapa is pellit 341.a bouis specie è lecto S. Catharinam excutit 346.a eandem in puparum specie apparentes cædunt.b in serpētem versus à sancto instituto reuocare nititur 476.b merulæ in specie D. Benedicto vehementes carnis tentationes ingerens illudit 329.a nigelli pueri sub specie monachum ab oratione abstrahit 331.b idem monacho virga percusso fugit ibidèm. phantastico igne excitato illudit fratrib. D. Benedicti 334.a item turbam à concione auocat 307.b
dæmonum contra fraudes semper vigilandum 316.b
dæmonum pręstigiæ orationibus pijs detectę 307.b 308.a
dæmonis infestatio oratione profligata 200.b litanijs & aqua benedicta 202.
dæmones variè infestantes ædes cuiusdā, aqua benedicta pelluntur 765.a
dæmonum contra præstigias cruce se munire plebem hortatur S. Vincentius 541.b
dæmonum præstigiæ ad crucis signum euanescunt 297.b 521. 627.
dæmonum tentationes quibus molestabatur filia, virgis S. Brigita profligit 348.b
dæmonem muliere abutentem, saluberrimis datis consilijs profligat S. Catharina 354.b
aduersùs dæmones sanctorum potestas 754.b
dæmones hominibus infestos compescit S. Theodorus 761.
diabolicæ infestationes vbi minùs valeant 926.a
dæmon in varias se figuras transformans, tentat pios & variè affligit 581.730.b
dæmoniaci curati 21.b 225.a 451.a 458.a 741.a 755.
à dæmone etiam innocentes occulto Dei iudicio corripiuntur 309.b
dæmonium occultum se prodere cogit S. Theodorus 767.b
dæmon ex puellæ quam obsidebat, corpore ad interrogata respondet 541.a
dęmoniaci per loca sanctorum duci solita, vt sanctorum meritis liberarentur 257.b
à dęmoniaco per flagella dæmon eiectus per Theodorum puerum 732.b
dæmoniaca virga percussa 847.a Solennia in eis curandis verba 847.a adiurati dæmones. a
dęmoniacos aqua benedicta adsperg, icruce signari, preces peculiares legi apud ipsos consuêsse 778.b
dæmon visibiliter abire coactus 893.a
dagobertus Francorum Rex 270.b
dagobertus Lotharij filius Austrasiorum princeps 282.b
dagobertus Rex patri succedit 283.a
dagobertum S. Richarius corripit 868.b
dagoberti laus 865.b
dalmaticam Paschasij diaconi feretro eius impositam tangens dæmoniacus sanatur 158.b
danis euangelium prædicatum 17.a
dani ad fidem conuersi 672.a
dani vastāt Angliā 668.b occupant Cātuariā 669.b
danorū rex Canutus Anglorū regno potitus 672.b
daniæ rex Canutus martyr 580.a Vvaldemarus Canuti filius Vandalos à regni finibus propulsat ibidèm. eosdem Christianos fieri cogit ibid.
dauentriæ Christum prędicauit Liafuuinus 388. item S. Ludgerus ibidèm.
dauidis regis insigne responsum 184.a
Deciana persecutio 641.b
decij edictum contra Christianos 609.b
decimas sacrilegè detinentibus laicis se opponit Hugo legatus Grego. VII. 436.a
dedicat ecclesiam à Lanfranco extructam S. Anselmus 695.a
dedicatio Confugiensis ecclesiæ 62.b
defensores ecclesiæ 116.a 114.b 128.b
defunctos viuorum precibus iuuari 122.b
defunctorum pro animabus orandi antiquissima consuetudo 218.b
defunctæ anima s. Catharinæ apparens, eius pro se preces exposcit 351.b
pro defuncto orari sanctùs Vincentius hortaī 538.a orare pro se & patre filiam vult Euphrasia 219.b
defunctorū vigiliç q̄ pacto à S. Aiberto dictæ 592.b

defuncti

defuncti pro Henrici Imp. anima superstes cōiunx vult orari 62.a orat pro matre defuncta S. Theodorus 737. b
defuncti Missæ sacrificio pro se oblato adiuuantur 101.a
defuncto ꝑ se Beda Missas & preces fieri petit 299.b
defuncti pro anima omni die Missam celebrat vel celebrari curat S. Anselmus 681.a orationes vt fiant solicitat. b
defuncti fratris animam commendat Deo S. Opportuna 775.a Missarū officijs prosequitur ibid.
defunctos parentes eleemosynis & sacrificijs anniuersario obitūs die prosequitur S. Hugo 435.a
pro defunctis Missa 592.b
defunctorum in Missa memoria habetur 319.b
pro defunctis in Missa oblatæ oblationes 339.a
defunctorum commendatio 378.a
defunctum Othonem cōiunx eleemosynis & orationibus cælo commendat 830.a 831.a
defunctorum animas corporibus exutas absolui posse 339.a
degradationes à S. Hugone peractæ 441.b
in delatores falsos acriter animaduersum 175.b 176.a
desperādum nulli de peccatorū immanitate 167.a
desperatio maligni hamus ineuitabilis 244.
desperatio post grauia delicta 242.b
desperato alicui quomodò & per quam virginem obtigerit venia 938.b
deus cur homo factus 89.a
dei immensa submissio in mulieris vtero quòd gestari voluerit 361.b
deus tempora mutat & transfert regna 170.a
deo inspectori cordis actiones nostræ probandæ 186.b
dei auxilium quibus præsens adsit 822.a
defuncti pro anima psalmi decantati 680.b
dei Misericord. solam cupiditatem & vanitatem, si diuina non assit clementia, perditioni humanæ sufficere 445.a
in deos falsos 642.b 824.b
deos suos gētiles thuris accēsione veneratos 841.a
Dij LXX. Diocletiani 887.a Persæ ignem & solem coluerunt 718.a
diaconus ex officio Euangelium legit. 387.a
diaconus adhuc Ludgerus ad prædicandum Dauētriam missus ab Alberico 388.a
diaconi circa episcopum existentis munus, pauperum curam agere 397.b
diaconos calceatos compagis procedere Messanēsibus permissum 165.a Catanensibus non item. 164.a
diaconiæ pauperum præfectis priuilegium conceditur 125.a
de dialecticis suppositionibus liber à S. Vincentio editus 520.a
didymi martyris & Theodoræ virg. vita 509.
diocletianus Imp. 205.b
diocletiana persecutio 213.b
diocletianus quomodò Paphnutium martyrē occiderit 889.b
diocletiani vxor Alexandra Christiana 800.b
dionysius Areopagita Galliæ apostolus 834.b
S. Dionysij Areopagitæ templum 14.a
dionysius & Callimachus martyres 884.a
diptychis non adscribunt episcopi nomen nisì ab eo suscepta Synodica, Orientales 171.b
disciplinam strictam D. Benedicti nō ferunt dissoluti fratres 330.a
disciplinam laxatam reuocat in suo episcopatu S. Hugo. 437.b
disciplina luxata. 442.a Pœnitentiam deargentatā S. Hugo conuictis vel confitentibus crimen nūquàm imposuit 442.a
discretio tenenda semper 186.b
disputationes quæ cum quibus, quàm sint periculosæ ac vitandæ 926.a
in diuinis officijs ex varijs obseruationibus vt quæ optima sint seligat pro ecclesia Anglicana, Augustino rescribit Gregorius 120.a
Antiphonarium collegit D. Gregorius. Scholā cantorum instituit 114.a Antiphonarius authenticus Romæ vbi asseruatus. ibidèm b
Cantum Gregorianum Germani Gallíq; sæpè deprauârunt. ibid. restitutus sæpè & Caroli demùm studio. ibid.
ad Diuina officia signa donata 408.a
diuinis officijs occupati & intenti, omnes alias cogitationes amouere debent 399.a 402.a
diuina officia persoluit ac canit cum clericis in itinere S. Ludgerus 399.a 402.a Antiphonæ 458.a Responsorius Psalmus 458.a Antiphonæ, Hymni, Vigilię in ecclesia Mediolanen. quādò cantari cœpta 499.b indè per oēs Occidentis prouincias ea consuetudo propagata ibid. preces tertiæ, sextæ, nonæ, Vesperarū, Nocturnæ 221.a Vespertinū officiū 573.b Nocturnę laudes 623.b Matutinę laudes 377.a 627.a 458.a Nocturnus psalmorū cāt⁹, mysticū sacrificiū 231.a Nocturnę vigiliæ noctū decantatæ 42.b à Canonicis 577.a ad vigilias commentarij in Iob D. Gregorij ipso viuo à quibusdam lecti 196.a ad Gregorij vigilias lectiones ex Paulino recitatæ 96.a posteà ex vita per Iohannem Diaconum scripta b historiam de S. Elphego suo iussu conscriptam legi cantaríq; instituit Lanfrancus 691.b lectio ad horas minores, capitulum vocatur 269.a Gelasianum Codicem in vnum volumen D. Gregorius redegit 116.a Canoni quid adiecerit ibid. offerre post Euangelium aliquid, solenne Christianis 63.b Alleluia ad Missas dici extra tempus Pentecostes statuit D. Grego. Kyrieeleison cantari, Subdiaconos expoliatos procedere. Orationem Dominicam post Canonem super hostiam recitari 116.a orationem seu collectam de sancto quem in diuos retulit Pontifex, decātat 469.a Missarum solennia multiplicatione orationum & collectarum Columbanum celebrâsse contra aliorum morem 425.b Dæmoniacus diuina officia cātare vetatur 458.a in Gręca ecclesia sub Paschę festum lustratas ecclesias, sacra lauacra constituta etiam apparet 573.a in Missæ officio Græcorum aliæ, aliæ Romanæ ecclesiæ consuetudines 116.b
diuitem nō opes, sed cupiditas facit 131.a
diuitiarum fallacia & vanitas 719.b
diuitiæ, nisì rectè vtamur, vitiorum magìs quàm virtutum ministræ 207.a
diuitiarum contemptus 211.b
diuitense castrum monasterium factum 255.b tēplum corruit ibidèm.
Dominico die quid agēdum 185.a sacrificium tum offerri solitum 568.b
dominico die curru ire minimè licere 316.a eodem mercatum celebrari nō fert Adelbertus episcopus 832.a
S. Dominicus collatiōibus patrum legendis est delectatus 73.b

S. dominico in multis similis B. Vincentius 535.b
dominici Dominicanorum patriarchæ encomia quæ quanta 937.b
S. dominici institutum Thomas Aquinas amplectitur 69.b
dominicus Petri Mediolañ socius, quomodò post magistrum letaliter cæsum, à carnifice eodem tractatus 912.b
S. domitianus 589. b
domitiani persecutio 621.a
donatistas Aphricanos Gregorius Papa suppresſit 132. b
Drogo dux Cãpaniæ, Pipini legitimus ex Plectrude filius 25.a
S. Dunstanus Elphegum episcopum consecrat diuinitùs 668.a
S. Dunstanus apparet S. Elphego in carcere 671.a
EAdberti episcopi obitus 325. b
eadvualdus anachoreta vir pius 326.b
Ecclesia mater & filia Christi 64.b
ecclesiæ principatum Petrus authore Deo habuit 175. b
ecclesiæ militans viuis & preciosis lapidibus decorata à Deo 462.
ecclesia vna Apostolica & vniuersalis, in qua sola possunt laxari peccata 113.a
ecclesię cùm vnus sensus est, tunc Respub. item floret 227.b
ecclesiam Manichæi infamant, seq; ecclesiæ nomine venditant 906.b
ecclesiasticæ quæstiones in ecclesia, non in palatio, inquirendę 482.a b earum decisionem sibi arroganter tribuit Leo Armenus Imp. ibid.
ecclesijs imperitos & nullius precij homines hæretici præficiunt 229.a
ecclesia vna in duos metropolitanos ob schisma diuisa 180.a
ecclesiarum pij conditores 793.a
in ecclesias Impp. liberalitas 61.
ecclesiam Mauritio extruit Otho I. Magdeburgi 827. a
ecclesiæ ad luminaria de censu suo tribuit Dagobertus rex 868.b
ecclesię prædia donat S. Ambrosius, vsufructu germanæ suæ reseruato 504. b
ecclesiæ possessiones suas largitur mater S. Calliopij 587.b
ecclesiasticas res bonaq; p Laicos non vult D. Gregorius administrari 115.b
de ecclesiasticis reditibus tam veteribus quàm nouiter acquisitis Canonica dispositio quartarum obseruanda 177.b abusus circa eorum distributionem reprehensus ibidèm.
ecclesiæ prouentus vt S. Adalbertus distribuerit 829.a
ecclesiæ thesauros in pauperes distribuit necesſitatis tempore S. Elphegus 668. a
ecclesiast. bona pauperum patrimonia, in malorũ vsus non expendenda 441.b
ecclesiast. bona per sacerdotes coniugatos disſipata & distracta variè 437. b
ecclesiastica bona sacrelegè detẽta à laicis 436.a
ecclesiæ bona vsurpantium temerè hæredes infortunatos fore Anselmus prædicit 699.b
ecclesijs censum subtrahẽs cæcitate percussa 286.b
ecclesiarum immunitas 835.b
ecclesiasticæ immunitatis protectio 490. b
ecclesiarum immunitas acriter à D. Ambrosio defensa 503.
ecclesiasticæ de libertatis violatione pœnitentiam agit Stilico, & satitfacit D. Ambrosio 504.a
ecclesiæ libertas restituta in Anglia 714. a
ecclesiarum inuestituras qui dant laici, & qui ab eis accipiunt, excommunicati 708.a
ecclesia extrahi à populo non permittitur Germanus 170.a
ad ecclesiam qui confugit, Sacramento accepto ab eis quorum interest de seruanda lege & iustitia, exire commonendi. 187.a
ecclesiastica immunitas violata 832.b
ecclesiæ libertatem qui violârant, puniti miraculose 504.a
ecstases frequentes D. Thomæ Aquinatis 73.a 74.b 75. a
ecstasium mirabilium species 935.b
B. Edmundus Cantuariẽsis episcopus 487.b 488.b
S. edmundi in honorem basilica consecrata 491.a
S. eduardi Regis cædes 277.b
S. Egbertus archiepiscopus Eboracẽsis S. Svuibertum episcopum consecrat Frisonum 13.b
Electio per clerum & populum facta non sine schismate 249.a
electio episcopi. vide episcopus
eleemosynæ præclarus fructus 819.b
eleemosynæ & preces legati nostri ad Deum 831.a
eleemosynis expiatur delictum 267.b
eleemosynis & multa fide peccata expurgari 815.b
eleemosyna pro satisfactione pœnitẽtibus à S. Hugone imperata 441.b
eleemosynas Angelo largitur naufragi habitu hanc petenti D. Gregorius 99. a
eleemosynarũ largus largitor S. Hugo 441.a item D. Gregorius 125. 127. 129.
eleemosynas alterius dispensandas ægrè suscipiebat, & cautè dispensabat D. Gregorius 143. b
eleemosyna ex illicitis rebus Deo nõ est grata 134.b
S. elphegi vita 667.
S. elphegi historiam descripsit Osbernus iussu Lãfranci 691.b
S. elphegus episcopus an sanctus & martyr censendus 690.b 691.a
SS. eleutherij episcopi & Euãthię eius matris martyrium 657.
eliæ duplex spiritus quid 257.a
S. eligius consiliarius regius 282.b
S. encrate virgo Cæsaraugustæ 652.a
ephræm familiarisſimus Abramio 244.b 245. a
S. epipodij martyrium 715. b
episcopatus regũ munificẽtia erecti ac dotati 843.a
episcopatus non diuidendi 140.b
episcopatuum sedes transmutatæ & quam ob causam 141.a
episcopatus vnit S. Gregorius Papa 139.b Minturnensem Formiensi 139.b Cumanum atque Misenatium 140. a
episcopatui presbyter præsidet ad gradum episcopalem nondum ordinatus 387.a
episcopalis muneris excellentia 238.b
episcopi astra cæli & nubes 155.a b
episcopus & populi rector qualis esse debeat 113.a
episcopum esse, magnum donum atq; gratia 250.b
episcopatu siue summo sacerdotio qui sit dignus, difficile est inuenire 505.a
episcopatu Cuthberto puero puer trimus vaticinatur 300.b
episcopi serui per episcopatûs onera 187.a
episcopatûs pondera fugit D. Gregori⁹ 107.b 108.a
episcopatum ægrè suscipit S. Cuthbertus 315.a S. Ambro-

Ambrosius 498.a s. Anselmus. 694.b s. Herebertus 249.a s.Hugo 436. s. Ludgerus, quanuis opus non detrectet 394.a
ad episcopatum inuiti rapti 745.a
episcopatum oblatum recusat Thomas Aquinas 76.a s.Vincentius 527.a
episcopi ordinari soliti qui paganis prædicarent 282.b 283.a
episcopi Neophyti non ordinandi 132.b & quàm hoc turpe sit 133.b
episcopi ex laicis repentè non ordinãdi 135.a 142.b
episcopus miraculosè electus D.Ambrosius 498.a adhuc catechumenus ibid.b
episcopus expetitur coniugatus Florẽtinus 450.b
episcopus ex abbate 690.a
episcopi ex Cardinalibus atque monachis sumpti 136.b
episcopi Lindisfarnen.cũ toto clero suo sunt monachi 309.a
episcopi ex monachis 293.b 294.a 424.a 694.b
episcopus ex Carthusiano 446.b
episcopus ex monacho, habitum monasticum non abijcit s.Ansbertus 293.b
episcopi ex nobilibus in Anglia recèns ad fidẽ conuersa 7.a
episcopi secundarij pastores non humana pręsumptione intrudendi, sed electione Dei vocandi 256.b
episcoporum electio 137.a 138.b
episcopus qualis eligendus 142.
episcoporum electio pura sit 134.a
episcopi electio clero plebiq; permissa 181.a
episcopus ab ecclesiæ alumnis electus 871.b
episcopi in electione clerici & monachi discordes 667.b
episcopus in Synodo electus s.Cuthbertus 314.b
episcoporum electioni episcopum adfuisse, & quæ illius in hac partes 142.
episcopi eligendi de criminibus quæ electionẽ impedirent inquisiti 138.b 139.a
episcopus decretum electionis omnium subscriptionibus roboratum ferre & consecrandum se Pontifici iubetur sistere 142.
episcopi electionis decretum siue relatiò subscriptione omnium munitum sit oportet 171.b
episcopi electio per archiepiscopum & eius suffraganeos irrita pronunciata 488.b
episcopi Suediæ electionis suæ confirmationem à Romano Pontifice obtinere soliti 356.a
episcopi eligendi potestatem à Rege impetrant ex more 488.a
episcopi idonei vt constituerẽtur quanta cura prouiderit D.Gregorius 136.b 138.a 139.a
ab episcopis pastoralem eis solicitudinẽ committens quid exigeret Carolus Magnus 402.a
episcopatum regio auspicio consecutus Anselmus, indignationem regis incurrit, quòd mille libras denariorum ipsi gratitudinis ergò dare recusaret 695.a
episcopatum Constantinopol. ab Imperatore ambiunt multi 553.b
episcopatum largitione obtinere cõtendens 249.b
episcopatum per vim inuadit contra Canones Maximus 165.a idem excommunicatus.
ad episcopatus inuitati aliundè digni hoc munere 139.b
episcopi ex alia ciuitate vt eligi possent, cessionem facere eius ciuitatis episcopum priùs oportebat 138. b 139.a 141.b
episcopus virgam & annulum accipit 832.a
episcopum Adalbertũ pastorali virga inuestit Otho Imp. 828.
episcopos annulum in consecratione accipere solitos collige 687.b
episcoporum baculus pastoralis 437.a
episcopum sine virga pastorali iter agere non consuêsse 833.b
episcopo quas fecit cum clero suo, sponsiones seruandæ 177.a
episcopi insigne, superhumerale 569.a
episcopus S. Hugo à suo archiepiscopo quòd Simoniæ infamia laboraret, non vult 436.b
episcopus sacrarum manuum impositione & initiatione consecratur, sancto spiritu inũgitur 554.a in sedem sublimem conscendit, sedet in solio. ad populum dicit, Pax omnibus b
episcopus consecratus & oleo inũnctus 828.b
episcopi consecratio à tribus facta episcopis 13.b
episcopi consecrati inter Missarum solennia 247.b
episcopus cõsecratus inter Missarum solennia noctè natalis Dominicæ 251.a
episcopi in consecratione duo episcopi euangeliorum codicem super caput eius tenent 251.b
episcopis crux præferri solita 277.a
episcoporum in regimine solatia presbyteri 141.b
episcopi pro plebe recèns acquisita plena charitatis oratio 240.a
episcopi præclaræ actiones atq; officia 2.
ad episcoporum curam quæ pertineãt 147.b 148.a
episcoporum munia 441.b
ad episcopatum vocatis quid agendum 250.b
episcopi boni exemplar 315.b 633.b
ecclesia per bonos episcopos felix & contrà 139.b
episcopus ad Dominum pro populi delictis intercessor 113.a
episcopos eorum qui sibi commissi sunt, peccata portare 188.a
episcopus & oratiõibus plebem protegit, & admonitionibus ad cælestia inuitat 315.b
episcopus Albricus vt suam Traiectensem curârit ecclesiam 389.a
episcoporum officiũ, diœcesim circumire. s. Ludgerus hoc pacto diœcesim suam circumeundo lustrat 396.b 397.b 403.a
episcopus diœcesin visitando plebi suæ prædicat 438.b id pedes facere cogitans, prohibetur a Carthusiæ magistro ibid.
episcopi munus, concionari 442.b exempla eius 613. a
concionatur pro more Herebertus archiepiscopus Colonien. ad populum 257.b
episcopus S.Ludgerus populis incessanter scripturarum sacramenta elucidat 401.a 403.a
episcopi S.Ambrosij concionantis ad aures angelus apparet 500.a
episcopus s.Richardus concionatur, cõfitentes audit &c. 491.a
episcopus confessiones audit, & quemadmodùm in eis audiendis se gesserit 439.b
episcopus S.Ludgerus confirmat baptizatos 396.a
episcopus confirmationis Sacramentum administrat 782.b 491.a 704.a 827.a per viculos circumiens recèns baptizatis ad accipiendam Sp. sancti gratiam manus imponit Cuthbertus 317. b 318.b
episcopi ordinatio, episcoporum munus 498.b
episcopi ordines tribuunt 655.b sacerdotes consecrant 316.b 505.b ecclesias dedicant 316.a 319.a 377.b

377.b 459.b 460.b 491.a 713.b 745. altaria consecrant 704.a 794.b
episcopi virginum velum consecrant 772.a
episcoporum munus, missarum celebrare solênia. 634.b 635.a
episcopus Eucharistiam populo distribuit 573.b
episcopus s. Eutychius sacrificio peracto sanctam Communionem distribuit 558.a
episcopus Communionem distribuit ab hora tertia ad nonam vsque 569.
episcoporum ad officium pertinet quibus festis feriandum per suas diœceses iubere 408.b
episcopis sua in suos clericos iurisdictio permittêda 175.b
episcopi aut ab his deputati iudices, suorum clericorum causas cognoscant 175. b
episcoporum iurisdictioni exemptum monasterium S. Theodori 752.
episcopi in redarguendo Imperatore constantia 501.b Ambros. excommunicat Theodosium, & cogit publicam agere pœnitentiam ibid.
episcopus D. Ambrosius Maximum Imp. excommunicat 500.b
episcoporum authoritas. anathematizat Ottonem comitem ob illicitum connubium episcopus Moguntinus 262.b
episcoporum authoritatem agnoscit Imp. Henricus 263.b
episcopus S. Ludgerus illicitum nobilis fœminæ matrimoniũ ex pastorali officio dissoluere studet 395.b
episcop⁹ curis ecclesiasticis diligêter intêtus 377.a
episcopus habitum regularem sumit 445.b
episcopatu se abdicat S. Vulfrannus 298.a
episcopus S. Anselmus ægrè secularia tractare solitus 698.b
episcopus diœcesin visitans, pauperum etiam singularem curam gerit 489.
episcopus Elphegus quantam pauperum curã gesserit 668.a
episcopum ope quotidiana certos pauperes sustentâsse 260.a
episcopi Hereberti erga pauperes benignitas 260.b
episcopus secularibus causis occupari non sinitur 146.a pauperum habet prouisionem 261.
episcopus annulis aureis & gemmatis calic. distractis, pauperibus subuenit 441.a
episcopum pauperi literas, quibus sibi per deuotorũ domus eleemosynã flagitaret, dedisse 460.a
episcopus inhospitalis repræhensus 144.a
episcopus à sua parœcia abesse non permittitur 146. a b
episcopus à sua parœcia se absentans, monasterio addici iubetur 146.b
ad episcopatũ redire à quo se absentauerat S. Theodorum S. Georgius cogit 746.b
episcopum ad episcopatum redire Metropolitanus coacta Synodo imperat 834.a 836.a
episcopatu se abdicat S. Macarius 614.a
episcopatu se abdicare, Pontifice authore, S. Hugo contendit 443.a S. Anselmus 707.a
episcopatu cur se S. Theodorus abdicârit 749.b
episcopatûs onere S. Theodorum metropolita liberat insignibus ipsi relictis 751.a
episcopum viuenti superordinari, contra canonũ & patrum est decreta 773 b
episcopus S. Rupertus successorem sibi Vitalem fieri petit 414.b
episcopis spontè cedentibus, successore dato, de redditibus relictæ ecclesiæ sufficienter esse prouidendum Grego. Papa censuit 180.
episcopus ob corporis imbecillitatem non deponendus 180.b nisi ipse hoc sic velit fieri b 181.a alioquì dispensator illi adiungêdus ibid. qui eo defuncto consecretur 181.a
episcopum infirmum constituto qui episcopij curam gerat, pro recuperãda sanitate Romam veniat, Grego. inuitat 185.b
episcoporum vt nũc appellamus, coadiutores qui eis in episcopatu succedant, cur olim dati 181.a
episcopo S. Hugoni successor eo viuente & sic volente substitutus 444.b 446.b
episcopi accusatio nisi restituto ipso in sedem, & in integrum non recipienda secundùm Canones. exemplum huius 558.b
episcoporum causas vbi de eis deponendis agebatur, diligentissimè prius expêdendas agendasq́ 174.a
episcoporum in accusatione quæ sint iudici consideranda 174.a
episcopus iniustè depositus, restituitur in sedem, & iurisdictioni eius episcopi à quo erat depositus eximitur 172.b
episcopos sedibus pulsos alijs episcopis sustentandos commendat Gregorius 140.b
episcopus ob crimina manifesta depositus 141.a
episcopus Carthusiæ incultor nihilominùs oues suas respicit 438.b
episcopũ reducem quanta cum lætitia exceperint Constantinopolitani 568.a
episcopo iniuriam illatam Deus vltus 499.a
episcopi ecclesijs alijs incardinati 140 b 141.a
episcopi librorum hominum ethnicorum lectiõe prohibentur 145.a
episcopi Anastasiopolis mensæ adscripti 365. aurei nummi 750.b
episcopum Augustinum cum suis clericis communiter viuere vult Gregorius 309.b
episcopi ad mensam sacri codices lecti 439.a 489.
episcopi à domo exulant histriones, milites, equites 441.b
episcopi insignis humilitas 251.a
episcopus ambitiosus 162. 163.
episcopus concubinam habens, sacerdotij iubetur honorem deponere 148.b
episcopi officiũ suũ negligentis repræhensio 147.b
episcopi testamentum lectum publicè in foro secundùm Romanam legem 458.a
episcopi funus peculiari modo adornari solere 491.b
episcopus vestibus sacris indutus sepulturæ traditur 715.a
episcopus cum baculo Pontificali sepultus S. Hebertus 268.b
episcopo defuncto visitatio ecclesiæ dum alius eligatur, vicino episcopo commisso 142. 163.b
S. Equitij vita 65.
equus albus quid in Apocalypsi 515.b
S. Erasmi corpus vbi requiescat 139.b
eremitæ cuidam peste correpto vndè qui subuentum 941.b 942.a
S. erenbertus Tolosanus episcopus 294.a
S. erentruda S. Ruperti neptis 414.a
Ethelredus rex Merciorum 625.a
Euangelium Marcus Romæ scripsit 855.a
euangelistarum corpora vbi quiescant 856.b
euangelizat sine fructu Agrestius, quippe non legitimè missus 424.b

eucha-

euchariſtiæ adoranda myſteria 435.b
euchariſtia ſacroſanctum & ſalutiferum Domini noſtri Ieſu Chriſti corpus 573.b
euchariſtia corpus Chriſti ex virgine natum & cruci affixum 349.b
in euchariſtia corporis Chriſti veritas miraculo comprobata 121.b
euchariſtiam non eſſe reuerà corpus & ſanguinem Chriſti, Berengarij hæreſis 784.b
de euchariſtia Thomæ Aquinatis confeſsio 77.a
euchariſtiæ vis qualis 934.b
euchariſtiæ effectus mirabiles 935.b 936.
euchariſtiæ in Miſſa eleuatæ mirabilis effectꝰ 935.b
euchariſtiæ Chriſti corporis ſupra demortui corpus poſitę effectus 339.b
euchariſtiam imperti͞es vincto Georgio s. Theodorus, eius vincula ſoluta ſunt 764.b
euchariſtiam ex pane nitido confectam diſtribuit epiſcopus populo 843.b
euchariſtiæ in ſumptione s. Catharinæ precatio 349.b
euchariſtiam ſæpè accipit s. Theodorus adhuc puer 729.a
euchariſtiæ percipiendæ ingens deſiderium & erga hanc pius virginis affectus 933.b 936.
euchariſtiæ ad communionem Amen reſpondiſſe communicantes 745.b
euchariſtia vomitu eiecta, in ign͞e proijcitur 562.a
euchariſtia die Dominica in Monaſterijs ſanctimonialibus diſtribui ſolita 561.b
euchariſtia. initio quadrageſimæ diuinis ſacram͞etis peractis viuificum & intemeratum corpus & ſanguinem Chriſti monachos ſumpſiſſe 600.b
euchariſtiam omnibus fratribus cœnę Dominicæ die porrigit abbas Vuilhelmus 583.b
euchariſtia paſchæ feſto à populo ꝑcipi ſolita 619.b
euchariſtia reſurrectionis feſto ab epiſcopo diſtributa populo 573.b
euchariſtiam peracto ſacrificio diſtribuit epiſcopus Eutychius 558.a
euchariſtiæ diſtributio per epiſcopum facta, ab hora tertia ad nonam 569.
euchariſtia morituris data 435.a
euchariſtia naufragiũ metuentes ſe muniunt 105.a
euchariſtia morientium viaticum 506.b 869.b
euchariſtiæ viaticum petit ſibi exhiberi morti vicinus Thomas Aquinas 77.a
euchariſtiam ſub obitum deſiderat & ſumit Maria Aegyptiaca 607.a
euchariſtiam ſub mortem accipit S. Aibertus 595.b
D. Ambroſius ab Honorato 506.b
euchariſtia ſe munit ſub mortem Ceadda epiſcopus 48.a
S. Svuibertus 26.b
S. Herebertus 264.a
S. Gertrudis 273.a
S. Benedictus 344.a
S. Hermelandus 382.b
S. Euſtachius 428.a
S. Franciſcus de Paula 467.a
S. Opportuna 777.b
S. Richarius 869.b
euchariſtiæ viaticum eis quos excommunicârat, dari vult morituris Gregorius 149.a
s. Euenici eccleſia 738.b
s. euentus martyr Cæſarauguſtanus 653.a
eugenio III. authore, Canonici ad s. Genoueſam, ad s. Auguſtini regulam reformati 578.a
eugenius Imp. aram Victoriæ & ſumptus cæremoniarum Romanis concedit, ob quod factum à D. Ambroſio obiurgatus 502.a eius cædes 503.a
s. eulalia 651.a
eulogiæ ab epiſcopis benedictæ 4.b 45.b
euphraſiæ virginis vita 216.b
s. euretus 731.a
euſebius librum de veteribus martyribus compoſuit 662.b
euſebius cum 400. militibus credit 888.b
euſtachij Luxouienſis abbatis vita 421.b
s. euſtachius è laicorum manibus recuperat cœnobium Luxouienſe 448.b
eutychij patriarchæ Conſtantinop. vita 547.
s. eutychius quorum factione ſit ſede ſua pulſus 568.b
eutychij error 103.b reſipiſcit moriturus 104.b
euualdi 17.b ex Anglia miſsi Friſonibus & Saxonibus prædicaturi 10.a in Angliã cum Svuiberto redeunt 13.b versũs Hyberniam tendunt ibid. martyrio coronati 18.a
Exacti͞oes grauiſsimæ ad Longobardos fugere c͞opulerunt Corſicæ incolas 152.a
exactiones iniuſtas ſubditis imponens, animæ ſuæ perpetua tormenta lucrari aſſeritur 445.a
exarchus Italiæ Romanus 150.b
exarchi Romani malitia 152.b
exarchus Italiæ Gallinicus 149.a 166.a b 167.a
exarchus Romanos contra Longobardos deſerit 105.a
exceſſus ſeu ecſtaſis mentis in virgine aliqua quot dies ac noctes continuè durârit 937.a
excommunicatio 490.a
excommunicatio pro iniuriæ propriæ vindicta n͞o irroganda 144.b
excommunicatio inſontibus non irroganda 177.b
excommunicatio ob inobedientiam 137.b ob inceſtas nuptias irrogata 4.b
excommunicantur malæ rei conſultores qui fuerant 149.a
excommunicatur coniugem relinquens 122.a
excommunicatur ſchiſmaticus Petrus Leo 443.b Henricus Imperator ibid.
excommunicat D. Ambroſius Maximum 500.b & Theodoſium 501.b
excommunicatus à s. Stanislao Boleslaus Polonię rex 634.a
exc͞omunicatus à S. Hugone Guigo comes 440.b
excommunicationis c͞otra Henricum Imp. decretæ quanta vis 443.b
excommunicatio ad triginta dies 173.a
excommunicatus à Miſſarum ſolennijs primũm, tum à communione corporis & ſanguinis Domini 165.a
excommunicatis ad duos m͞eſes, viaticum nihilominũs dandum permittit Gregorius, ſi quid humanitũs acciderit 149.a
excommunicatio apud Monachos 123.a
excommunicationem Sanctimonialibus per D. Benedictum comminatã, eaq; poſt earũ obitum vim habet 339.a
excommunicationis vinculo ſolutæ animæ corporibus exutæ 339.a
exc͞omunicationis vinculo ſoluitur mortuus per orationem 123.a
excommunicatus Miſſas canit & Sacramenta percipit epiſcopus 165.a
excommunicationis anno ſeptimo pœnitentia ducitur Maximus epiſcopus 166.a
exempla pia ad pietatem accendunt 729.a

exemplum memorabile virginis infirmæ 929.a
exemplis qualibus satanas ad decipiendum vtatur 925.b
exemptio monast. S. Theodori 752.a
exequiæ 250.b 477.b 486.a 492.a 538.a 657.a
exequiæ defunctis paratæ à priscis Christianis 24.a
exequiæ celebres 595.b
exequiæ celeberrimæ D. Ambrosij 506.b s. Vincētij 546.a s. Ludgeri 404.b
exequias sumptuosas respuit ex Imperatrice sanctimonialis Chunegundis 64.a
exequiæ triduanę Chunegundi Imperat. celebratę 64.a
exequiæ s. Svuiberti postridiè quàm mortuus, celebratæ 27.a posteà sepultus b
exercitia veterum Christianorum & Sanctorū pietatis plenissima 2. 94.b 213. b 310.a 311.b 438.b 823.b 867.b
exercitia assidua D. Gregorij 99.
exercitia puellæ cuiusdam vixdùm sexennis, quæ qualia 916.b In mare vsque ad collum ingressus Cuthbertus Deo noctib⁹ laudes persoluit 306.a pernox in precibus persistit. b 310.a
exercitia pia & assidua monastica 422.a
exorcismi aduersùs dæmoniacos vsurpati 778.b 779.a
exorcismus ex libro lectus super dæmoniacam 665.b
exorcistæ dæmones adiurant pelluntq; 523.a
exorcistæ cum spiritibus collocuti 501.
exorcizata aqua contra dæmonum infestationes sparsa 202.b
extra nos esse duobus modis dicimur 330.b

FAmam alterius lædentem pœna afficit magistratus 524.b
fami imminēti occurit D. Gregorius frumēto ex Sicilia procurato 131.a
familiæ institutio optima quæ 915.b
Felgildus anachoreta 327.a
s. felix 651.a
s. felix martyr Cæsaraugustanus 653.a
felix ex persecutore Christianus factus prędicatione s. Eleutherij 658.a
felicis presbyteri & sociorum eius martyrium 823.
ss. Ferreoli & Ferrutiōis ad ss. Felicem, Fortunatū & Achilleum literæ 824.a
festa ab ethnicis quemadmodùm culta 814.a
festi Christianorum dies. Dominico die quid agēdum 185.a lauari tum an liceat ibid. Dominico die ad Missas audiendas adhortatus s. Ludgerus 398.a
fest. Dominico die supplicium de reo sumi vetat s. Ludgerus 398.a Sabbatum diem festum agendum, Gregorij ętate à quibusdam doctum 184.b Christi natalis 732.a Epiphania 730.b Dominica Palmarum 601.a seu in ramis Palmarum 732.a 736. magna hebdomada passionis Dominicæ 736.a parasceues 674.b paschalis solennitas 329.a
seu resurrectionis Christi 462.a 636.a 850.a
festi resurrectionis præclara elogia 572.b Resurrectionis Dominicæ dies, dies indulgētiæ & remissionis, dies exultationis & liberationis, dies dierum 619.b
festo paschatis laborare volens, diuinitùs punitus 383.a B. Mariæ festiuitas 748.a
fest. Natiuitatis B. Mariæ 694.a
fest. Annunciationis B. virg. 848.a in hanc oratio 359.b
sanctorum memoria à priscis Christianis celebrata 731.a
fest. D. Andreæ natalis dies 99.b
Natalitius dies s. Petri 149.a
B. Petri Apostoli 162.b
festum s. Petri ad Cathedram 26.b
festum s. Petri Calend. Augusti 710.a
festa B. Iohannis Baptistæ 162.b
festum s. Bartholomæi 13.b
festum s. Timothei 558.a 568.a XXII. Ianuarij. b
festum s. Marci 851.b 854.b Natales martyrum dies celebres. 637.b
festa ss. martyrum singulis annis cōuentu celebrata 496.b
in festis martyrum instituendis & celebrandis quid Christianis propositum fuerit 814.a
festa quarundam ciuitatum peculiaria ad quæ vicini conuenire soliti 748.a
fest. Exaltationis sanctæ crucis celebritas Hierosolymis 603.b 604.a
festum exaltationis s. Crucis XIIII. die Septemb. à Constantinop. patriarcha celebratum 567.a
festi alicuius feriæ sine episcopi diœcesis iussu non introducendæ 408.b
solennem esse s. Hugonis diem Innocentius statuit 434.a
fest. Canonizationis s. Svuiberti pridiè Non. septemb. diem Vuerdensibus celebrandum statuit Leo III. Papa 40. s. Ludgeri annua solennitas 408.a qua feriandum miraculo admonētur. b
festum s. Alexandri 841.a s. Antiochi dies solennis XVI. Kal. Augusti 764. b B. Apollinaris 162. b
festum s. Epipodij 841.a s. Eureti martyris peruigilium Iopoli 731.a
festum s. Francisci de Paula 469.a s. Georgij 813.a s. Gregorij aniuersaria solennitas 197.a
festi dies sanctorum Hemiterij & Chelidonij 52.b
fest. s. Kiliani VIII. Idus Iulij 250.b
festum eleuationis reliquiarum Landoaldi Gādaui 292.b s. Laurentij vigilia 13.a
fest. s. Martini 451.b
fest. s. Mauritij celebre Viennæ Galliæ 708.a
festiuitas s. Opportunæ 770. a b
fest. dies eleuationis s. Svuiberti IIII. Idus Iunij Vuerdensibus celebris 35.a
festum s. Venceslai 835.b
festa dedicationis &c. cōuiuijs religiosis celebrandi mos vndè 120.a
Fidei quanta vis 93.b 94. 340.b 342.a 344.a 400.a 464.b
fiducia quæ quanti habenda 925.a
fides in miraculosis curationibus necessaria 559.b 560.a
fidei Symbolum expositum 89.
Flagellum Dei pestilentia 106. b
flagella Dei non cessant, dum non cessatur à sceleribus 189.b
flandriæ Marchio comes Balduinus 618.b
flandria Franciæ regi paret 16.b
Florentiam obsedit Radagaisus 406.b
fœminarum colloquia non secùs àc serpentes fugit s. Thomas Aquinas 71.a
fortitudo eximia in tormentis 116.
fortunatus presbyter vitam s. Albini scripsit 1.
ss. fortunati & Achillei diaconorū martyriū 823.a
fosete

fosete Frisonum idolum 391.b
s.Franciscus de Assisio 463.b
s.francisci in sanctos relatio 462.
s.francisci de Paula vita 463.
s.franciscus de Paula obijt 1507.anno 467.b
frcãisci Maleuoltij mira mutatio vndè ei prędicta 946.a b
franciscæ curiosæ puellæ mira conuersio quì facta 939.b
francorum regnum fide suscepta floruit maximè 282.b
cum francis bellum gerit Arbogastes 502.b
francis Frisij aliquot se dedunt 391.a
franciæ regi parent Brabãtia, Flandria, & pars Hollandiæ 16.b
franci Orientales Traiectũ in potestate habẽt 11.a
francorum imperio Frisia quandò accesserit 385.a
franci Carolini 828.b

FRANCORVM REGES.

Carolus Magnus 35. 37.b
Carolus 520.b 526.b 544.a
Carolus Lud.frater 779.b
Childebertus rex 3.b 25.a 378.a 412.a 457.b 656.a
Childericus 283.b
Clodoueus Dagob.filius 293.b
Clotarius 373.b 448.b Clotarius Chilperici filius 421.b
Dagobertus 270.b 283.a 293.b 865.b
fran.Dagobertus sanctus rex ecclesiam in honore s. Thomæ extruit Traiecti 11.b
franciscus I.rex Frãcorum, eius vxor Claudia, mater Aloysia 467.b
fran.princeps Guntrannus 460.b Henricus 847.b eius liberalitas erga monasteria ibidèm.
Lotharius 282.b Lotharius iunior 293.b Ludouicus 779.b D.Ludouicus 74.b Ludouicus largus & beneficus in ecclesiasticos 799.b 780.b Ludouicus XI.466.b Philippus 621.a
Pipinus Caroli Martelli filius 30.a 33.a ex maiore domûs 33.b
Robertus 618.b 621.a
Austrasiorum Theobertus 448.
Theodebertus 426.b
Theodoricus 424.b
Theodoricus Burgundionum rex 448.
Theodoricus Rex Francorum 45.b 293.b
Theodoricus & Theodebertus contra Neophytorum hæresim solicitantur à Gregorio Papa 132.b 133.a
fraternitates 289.a
frisiorum rex Radbodus 10.a 385.a
frisiam citeriorem Pipinus, pulso indè Radbodo, occupat 11.a
Traiecto per Pipinum pellitur 11.a
frisia Francorum accessit imperio 385.a
frisonum quinque pagi Francis se spontè dedunt 391.a
frisones in sacrificijs homines offerebant 295.a
frisonum duci Radbodo euangelium annunciat Vulfrannus 294.a eius filius baptizatus in albis mortuus. b
frisonibus liberè euangelizatum, Radbodo mortuo 17.a
frisiorum rex Aldgillo 9.b eis Christum s.Vuilfridus primus annunciat ibidèm. SS. Vuillebrordus & Svuibertus ibid. Vuigebertus 10.a
frisiæ magnam partem conuertit ad fidem Marcellinus 31.b & deficientes rursùm reuocat 32.a
frisonum episcopus Vuillebrõrdus 296.b eisdem conuertendis Vulfrãnus diligentem ponit operam ibidèm. 293. 295.b item S. Ludgerus demolitis fanis & dæmonum simulacris 388.b 391.b 397.a
frisonum apostolus Svuibertus 5.
qui frisonum episcopus consecratur 13.b
frisones difficilimè fidem suscipiunt 10.b 11.a
in frisiæ vico Doekem martyrio coronatus s. Bonifacius 30.b
frisij à fide deficiunt 390.a
frisia secundò à fide defecit 395.b
fritigildis Regina Marcomannorũ credit in Christum 504.a
s.Fronto martyr Cæsaraugustanus 653.a
fructus & lucra animarum qua in virgine quantus 940.b
fructus trigecuplus, sexagecuplus, centuplus 471.b
s. fructuosus 650.b
Funus patris digna veneratiõe procuratum ab Hugone filio 435.a
furti diuina vltio 380. 648.b
furis pœna 99.b
fures quo supplicio affecti apud Saxones 398.a
furtum negantis pœna 99.b

GAbriel in Dei mysterijs minister solet adhiberi 361.a
s. gaius Cæsaraugustanus 653.b
galliam Nortmanni vastant 284.a
gaudia mẽtium piarum intrinseca quãta aut qualia 935.b
gaufrido comiti Andegauensi calamitas prænunciata 893.b 894.a
s.Gemelli martyris templum 830.a 735.a eiusdem oratorium 768.a
s. genesius Arelati 651.a
s. genouefa Galliaro decus & ornamentum 579.b erga eius reliquias Gallorum ingens zelus ibidèm.
genouefæ templum miraculo insignitum 894.b
genuflexionibus frequentibus vsi sancti & pij viri 592.b
genubus ante somnum per quatuor horas incumbere solita D.Catharina 351.a
ex geniculatione frequenti cutis Tharsillæ camelorum more induruit 147.a
georgij vita hęc apocrypha non est, neque ea quam D. Gregorius reprobauit 806.a
s.georgij martyris vita 798.
de s. georgij martyrio historia citata 818.a
s. georgij martyr.templum 729. oratorium 734.b
s. germani Capuani episcopi, animam in cælũ ferri s.Benedictus cernit 343.b
germaniæ ad fidem conuertendæ Angli dant operam 10.a
germania conuersa episcopijs & ecclesijs illustrata 283.a
germani vino dediti, infeliciter cõtra Francos pugnant 828.b
S. gertrudis vita 270. eius pater Pipinus b obijt XVI. Calend. Aprilis anno ætatis XXXIII. 272.a
de SS. Geruasio & Protasio 877.a qui Vitalis & Valeriæ martyrum filij ibidèm.
Gildo à Mascezele superatus 507.a
S. gisleri monast. 594.a
Gloria humana inanis admodùm 207.b
gloriæ vanæ pernicies 601.a

vanæ gloriæ tentationibus multi succumbunt 594.b
gloriæ inani quale remedium opposuerit s. Ioannes Climacus 429.a
glycerius martyr 811.b 871.b
S. Goar despectus à Rustico Treuerensi episcopo 63.b
s. godegrandus episcopus Sagiensis frater s. Opportunæ 773.a iugulatur 774.b claret miraculis 775.b
godefridi Ambianensis episcopi de Hugone abbate Cluniacensi visio 897.b
gordiani patris D. Gregorij figura 198.a
gothorum de origine s. Isidorus scripsit 508.b
gothi obsident Perusium & capiunt 43.a
gothi Arriani catholicos crudeliter psecuti 341.a
gotthiæ rex Atharidus Rhotesti filius persequitur Christianos 636.b
Græci spiritum sanctum à filio procedere negant, qui eorum error in concilio Barensi confutatus 696.b 707.a
græcam in linguā Gregorij pastoralis liber & Dialogus conuersus 195.a b
à græcis corruptus Dialogus Gregorij, vbi in eo de processione spiritûs sancti à patre & filio mētio est 195.b
gratianus Imp. 500.
gratianus Imp. constituit Theodosium 410.b
granatæ rex Machoma Saracenus accersit S. Vincētium 533.a
gratia Dei rectè vtentium, seu rectè vti scientium, emolumenta quanta 935.a
destitutorum sensibili gratiæ suauitate solatium & exemplum insigne 926.a
s. gregorij Papę vita 95. authoritate Rom. præsulis descripta 96.a
gregorij vitam Paulus Diaconus descripsit 204.b
gregorius, latinè Vigilantius sonat 98.a
gregorij tres amicitiæ 146.b eius atauus Felix Ro. Pontif. 147.a
gregorij insignis humilitas 168.b
d. gregorij singularis modestia 108. 109. 110. 154. a 158.b
D. gregorius Pontificatum fugit 107.b
gregorij super caput in similitudine columbæ spiritus sanctus à Petro Diacono visus 193.b
gregorij Papæ scripta pleraque cur interciderint 193.b quo quæque tempore scripserit 194.
gregorij Pastoralis liber in Græcam linguam versus 195.
græcam linguam Gregorius ignorauit 197.b
gregorij commētarij in Iob, ipso viuo, ad Vigilias lecti 196.a
gregorius Magnus Leādro familiariter vsus 649.b moritur 192.b eius Epitaphium 193.a
gregorius senex admirandus, prophetiæ gratia donatus 208.a
gregorius Papa XI. cur quid priuilegij Catharinæ Senensi concesserit 948.b
gregorij Traiectens. episcopi encomium 5.
gregorij Traiectens. presby. vitam S. Ludgerus descripsit 401.b
gregorij Turonens. episcopi pater Florentius, auus Gregorius 649.a
gregorius Turonensis oculatus testis miraculorū Caluppani 60.a
grimoaldus Maior domûs, Pipini legitimus ex Plectrude filius.
Guigo comes S. Hugoni infestus 440.b
gulę contra vitium remedium efficax 428.b
S. guthlaci vita 625.a

Habitus regularis 445.b
hæresis cuiusmodi patronos habeat 481. & episcopos 483.a
hæreses potestate principum fultæ, veritati videntur pręualere 482.a
hæreticorum fraudes 484.
hęretici imperitos & nullius precij homines ecclesijs præficiunt 229.a
hæreticarum mulierum impudentia 498.
ab hæretico Arriano episcopo baptizari non vult s. Ambrosius 498.b
hęretici libri lectio prohibita 178.b
hæretici libri ob lectionem in suspicionem ac crimen hæreseos vocatus 178.b 179.
hęretici librum flammis exurendum censet Tiberius Imp. 104.b
hęreticorum Arrianorum perfidia miraculis quibus Catholica fides creuit, diminuta 499.b
hæreticorum dogmata tenebrosa execrandaq́, vt Moses Aegyptiū, ità à veris Israëlitis damnata sub sabulo conduntur 555.a
hęreticorum prauitas zelo rectæ fidei comprimēda 178.a
hęreticos, eorumq́ rationes improbare atq; euertere studuit Iustinianus Imp. 556.b
hęresibus exortis Synodi & patres Sancti restiterunt 478.b
hęretic. Eutychianā hęresim profligat D. Gregorius 103.b
Hæreses à Gregorio expugnatę 132. Donatistarū per Aphricam, Manichęorum per Siciliam, Arrianorum in Hispania, Agnoitarum apud Alexandriam, Neophytorum in Gallijs.
hæreticæ prauitatis inquisitores 535.a
inquisitio hęretica vndè aut cur Petro Mediolanī iniuncta 911.b
hæretici loquacissimi mira & subita obmutescentia 910.b
hęretici post mortem etiam anathemate feriendi 553.b
hęreticus Manichęus tortus defecit ad ethnicismū 725.
hęretici rectam fidem oblatis libellis profitentes, suscipiendi 178.a 179.a
hæres. Acephalorum 508.b
agnoitarum 132.b
hæresis Aphthardocitarum 557.a 558.
Arriana 132.b 498.b
hære. Berengarij 784.b
Donatistarum 132. Eutychiana 103.b
hamerstein castrum obsidet Henricus Imp. 262.b
hannoniensis comitatus 595.b
hannoniæ comes Balduinus 621.a
Hecatæ sacrificare gentiles soliti 454.a
ss. hemeterius & Chelidonius milites 50.b
s. Henricus Rom. Imp. 621.a
henrici Imperatoris vitam Adelbodus Traiectens. episcopus scripsit 61.b
henricus Imp. locupletissimus & eruditus 253.a cur Hereberto infensus ibidèm. 262. castrum Hamerstein obsidet b
henrici sancti Imperatoris encomium 262.b errorē in Hereberto persequendo confessus ter ipsum osculatur 263.a Imp. Henricus 262.b

s.Henricus in Bamberg sepultus, eiusq; vxor Chunegundis 64.
henricus Imp. Paschalem Pont. capit 443.b excommunicatur ibid.
hērici posteritas imperiali dignitate priuata 443.b
heraclius Imp. 770.a
heraclius Aug. sanctæ crucis relator 282.b
s.herculani martyrium 43.
s.herebertus toti orbi sanctitatis fama notissimus 782.b eius vita 246. episcopus cōsecratus nocte natiuitatis Domini 247.b 251.b
herebertus prępositus Vuormatiensis 248.b Ottonis III. primus Cancellarius ibid. presbyter antè quàm episcopus factus 248.b frater eius Henricus episcopus Herbipolensis 249.a
s.hereberti frater comes Gezemannus 265.a
hereberto cur infensus Henricus Imp. 253.a
s.herebertus miracula edendi dono pręditus 257.
herebertus obijt xvij. Calend. Aprilis 266.a
s.hermelandi vita 373.
herminigildi martyrium 649.b
hessi prouinciales vocantur 398.a
Hierocles Aegypti administrator sæuit in Christianos 456.a
hildebaldus Vuormatiēnsis episcopus 248.a
hildebrandi legati pontificij, nondùm pontificis, apud Cluniacum visio 893.a
hispanis infidelibus bellum infert Carolus Magnus 35.a
hispaniæ rex Recaredus 508.a Sisebutus 508.b Scintillanus rex b
hispaniæ rex Iohannes magno honore S. Vincentiū prosecutus 533.a
in hispania Vuisigothorum gēs Arriana ad Catholicam fidē conuersa pręedicatione Leandri 650.a
historiarum sacrarum vtilitas 373.
histo. de rebus Anglicis scripsit Edinerus 676.a antiquorum actus regumq; certamina cātare, Frisonum mos priscus 395.a
histriones vasa perditionis & organa falsitatis exulant ab aula Hugonis episcopi 441.b
Hollandiæ principatus 12.a
hollandia pagāna Frāciæ regi Christiano paret 16.b
hollandis Euangelium prædicatum 17.a
homiliæ D. Gregorij 195.a
homo cur à Deo conditus 89.a
hominis præstantia 359.b
hostiæ sacræ particula cuinam diuinitùs, inscio sacrificante, obtigerit 948.b
Humana natura in Christo q̄ exaltata 360.b 365.b
humani terrores & gratiæ fumo similes 186.b
horæ canonicę. Cōstituta orādi tēpora priscis 601.b
off. diuina. horis competentibus canonici hymni persoluuntur 306.a
horariæ preces Cursus appellatæ 402.a pręfinitum psalmorum numerum persoluit S. Theodorus 763.a
horarias preces siue Cursum tam monasterialē quā Gallicanum, in magno studio indesinenterq; celebrat S. Vualericus 452.a
horis dicendis occupatus nō antè vocatus venit ad Carolum Imp. quàm has absoluisset S. Ludgerus 402.a
horæ Cano. vigiliæ nocturnæ 408.a preces nocturnę 754.b nocturna psalmodia 859.a nocturnales vigiliæ noctū decantatæ b 399.b 754.b matutinales laudes 399. horæ tertiæ preces 732.a sexta 601.b preces vespertinæ 748.b vespertinæ laudes 407.a
horarias preces diuę virginis quotidiē persoluit D. Catharina 351.a officium in laudem B. Mariæ & S. crucis quotidiē B. Vincentius legit 518.a officium diuinum Natalis Domini noctis quid repræsentet 251.a
hospitalitatem sua largitate recōpensat Deus 655.a
hospitem excipere ratus angelum suscipit Cuthbertus 303.b
hospitalitas D. Gregorij mirifica 117.a peregrini in specie Christo aquam ministrauit ibid. Angelū conuiuam habuit b
hospitalitatis mos, manus & pedes hospitum lauāre 317.b
hospitalitatis exemplum 859.a 866.a
hospitalis S. Anselmus 689.b
in hospitem iniuria diuinitùs vindicata 668.b
hospitales domos visitat D. Brigitta 351.b
Hugboldus comes 780.b
S. Hugonis vita 434. eum Innocentius sanctorum catalogo adscribit ibid.
hugo Gregorij vij. legatus in Galliam 435.b
S. hugo moritur 1132. anno 446.a
hugo abbas S. Germani de pratis Lutetiæ 576.a
hugonis abbatis V. Cluniacēsis historia 892. & deiñ.
hugonis abb. Cluniaceñ feruor, zelus, & potestas qualis 893.a
hugonis abb. Cluniaceñ vaticinia 894.a miracula 894.b 895.
hugo Cluniac. abb. quàm periculoso ex lapsu quomodò illæsus euaserit 895.b
humiles in Dei sunt custodia 67.b
humilitatem veram iniuriæ patienter perlatę probant 352.b
humilitatis in superandis tentationibus quanta vis & commoditas 926.a
humilitatis illustria exempla 187. 188. 251.a 260.a
hungaros ad fidem conuertere S. Adalbertus conatus 832.b
hungrorum incursio 284.a
hunni Alemannos infestant 247.b
S. hubertus Brachbantijs conuertendis operam dedit 283.a
ex Hybernia sacerdotes in Galliam venēre, ad pietatem Gallos informaturi 865.b
IAcobi minoris qui iustus & frater Domini dict⁹, quis fuerit pater, quę've mater 366.b 367.b
Iconoclastarum hæresis exorta, eius've impietas 478.b
iconoclastarum hæresis ab Imperatoribus ortū habuit 479.b
iconomachos Irene profligat 480.b
Idola confutata 493.b 495.a 622.a
idolis immolata Christiāos sumere fas nō est 586.a
idolo immolatum edere respuens Valeria cæditur 676.b
Ieiunijs Christum delectari, gentilium deos commessatione 717.a
ieiunia sectāda culpas suas emendare cupientibus 441.b
ieiunium imperat fratribus S. Niceta, pro amentis curatione Deum rogaturus 476.b
ieiunijs se Christum celebrare respōdet Calliopius ad bacchanalia ludicra inuitatus 586.a
ieiunijs se contra persecutionem munit S. Calliopius 586.a
ieiunium triduanum ob siccitatem & pestilentiam indictum 253.620.a
ieiunium sextæ feriæ perantiquum, & cur id à quibusdam obseruatum 302.b

ieiunium sextæ feriæ religiosè obseruāti diuinitùs sub vesperum esca præbetur 302.b
ieiunat quarta & sexta ferijs etiā adolescens B. Vincentius 518.a
ieiunant sabbato sancto etiam pueri 98.b
ieiunium à vespera in vesperam 219.b dierum aliqt septimanæ 221.b non prandet D. Ambrosius nisi Dominico & sabbato & natalitijs celebriū martyrum 504.b
ieiunium XL. dierum ad superandas dæmonū tentationes susceptum 220.b 222.
ieiunium Quadragesimæ, vide Quadragesima.
ieiuuat etiam in puerili ætate Aibertus 589.a item s. Theodorus 729.a
ieiunio quotidiano D. Ambrosius corpus macerauit 504.b tota septimana s. Vualericus nihil cibi non rarò capere solitus 452.b
ieiunia assidua s. Richarij 869.a
ieiunijs & vigilijs S. Niceta planè exhaustus 475.b
ieiunia immoderata improbata eorumq; effectus 626.b
ieiunia ob immoderata reprehensus à S. Catharina Lincopieñ episcopus 353.b
Igne purgatorio cruciato sacrificij oblatione subueniendum censet D. Gregorius 101.a
Imaginatione quali quæ diaboli machinæ vincantur 920.a
imaginum vsus ex Apostolorum per manus tradita institutione 211.a eas Leo Imp. impugnat ibid.
imaginū vsus antiquissimus 144.b 218.b 228.a 482.b concilio habito approbatus 228.a
imagines quid conferant 79.b Aenea statua Saluatoris Constantinopoli 169.a
imag. angelorum 229.a historiæ piæ simulacris deletis in parietibus depictæ 562.a Saturninus monachus Apostolorum Petri & Pauli effigies depinxit, ad quas candela diuinitùs nonnunquàm accensa 198.b
ex imagine picta D. Andreas cognitus 203.b
imagines parentum & suam Gregorius depingi curauit 198. Gregorij scribentis super caput imago spiritussancti in columbę specie cur pingi solita 193.b
imago. D. Georgius quemadmodùm pingi solitus 737.b
imago S. Eutychij à pictore, quē ipse curârat, depicta 562.a
imag. S. Theodori imag. efficta 767.a tabella picta in qua D. Theodori imago & ab eo miraculum exhibitum 757. Cosmas & Damianus apparent infirmo ea forma qua pingi solent 739.b
imaginem Christi atque crucem preferunt Angliā ingressi Augustinus eiusq; socij 119.b
imaginis honor ad exēplar ipsum pertransit 478.b
ante imaginē Christi, sublatis in cælum manibus, orat Euphrasia 219.a
imaginem crucifixi piè osculatur morti vicinus Richardus episcopus 491.b
imago crucis, vide crux. coram imagine S. Mariæ orat S. Catharina 347.a S. Vincentius 520.b
imago S. Mariæ in atrio templi Hierosolymitani, coram qua B. virginis implorauit suffragia Maria Aegyptiaca 604.b
ex imagine Christi duæ roris stillę decidētes, S. Theodorum à morbo curant 729.b
ex imagine B. Mariæ oleum scaturire solitū Sozopoli 560.
imago S. Mariæ respondet interrogata 347.b
ex imagine oleum diuino munere manans 759.a
imagines sanctorum dæmones oppugnant 212.a
cōtra imagines venerādas impia & Deo inuisa dogmata Byzantij spargi cœpta 478.a
imaginibus templorum ornamentis spoliant templa iconomachi 229.a
imagines à quib⁹ adductus & persuasus Leo impugnandas susceperit 228.a
imaginum hostes Leo Isauricus, Constantinus Copronymus 479.b
imaginum hostes de sede deiecto Nicephoro Constantinopoli concilium habent Iudaicum 483.a
aduersùs imagines bellum triginta annis durauit 229.a
imaginum in causa secunda Nicena synodus habita 482.b
imagines restituuntur Niceni II cōcilij decretis approbatis 230.a
imaginum euersores anathemati subiecti 230.a
contra imagines argumenta diluuntur 479.a
immúnitas monasterio S. Theodori à Mauritio tributa 752.a
imperatores Romanorum à gentium regibus quid differant 150.a 170.b
imp. electio. Henricum principes regni regē sibi elegerunt 253.a
imperatores à Pontifice vnctos coronam accipere, à Carolo Magno initium sumpsit 834.a
imperatori legatum Romanę sedis adesse priscus mos 170.b
imperatorē in palatio episcopum habuisse qui palatij episcopus nominatur 835.a
imperator Otho I. pastorali virga inuestiuit Adalbertum Pragensem episcopum 828.a
imperatores Pontificibus debent reuerentiā 168.a
imp. excommunicat D. Ambrosius, & cogit publicam pœnitentiam agere 501.b
imp. Mauritio impiā legem ferēti opponit se Gregorius Papa 152.b 153.a
imp. Maximum excōmunicat D. Ambrosius 500.b
imperator Iustinianus religionis negocijs quàm se infeliciter miscuerit 557.

IMPERATORES

Aelius Adrianus 657.b Antoninus Verus 716.a Antoninus Pius. eius liberi Verus atque Lucius 639.b Carolus Magnus 31.a 35.a 37.b 39.a Conradus 62.b 795.b Constantinus 409.a Constantinus Copronymus 479.b Leo hui⁹ filius 480.b Constantius 115.a 274.b 856.b Constantius siue Constans 7.a Constans 274.b Diocletianus 798.a Eugenius 502.a Fridericus II. 79.a
imp. Gratianus 410.b 500.a 504.b Henricus 253.a 443.b 621.a Hēricus rex Christianissimus 830.b
imp. Henricus II. 60.782.b 795.b Henricus III. 795.b Henricus IIII. 795.b Heraclius II. Honorius 503.b Irene cum filio 208.b Iulianus 115.a 274.b iuliani impia lex 153.a Iustinianus 10.b 557.728.a Iustinianus II. 13.b Iustinus 172.a
imp. Iustinus & Tiberius 565.b Leo 13.b Leo 208.a 228.a Leo Iconomachus 211.a Leo Isauricus 479.b Licinius 85. Mauritius de notario comes excubitorū, deindè Cęsar, demùm Impe. 153.a Christi sacerdotū contemptor 158.b scelerum defensor auariss. princeps 165.a
imp. Mauritius & Phocas 421.b Mauritius item 98.a 106.b 168.169.170.a 508.a 566.b 744.a Maxentius 857.a Maximinus 857.a Maximianus 871.b Michael 228.a 229.b Claudius Nero 851.a Nicephorus 227.b 228.a Otho I. 827.a 828.a Otho II. 830. Otto III. 246.b 250.a b 249.b 252.b 795.b 834.a

134.a Otho iunior 782.b Phocas 98.a 170.a 421.b Sigismundus 543.a Theodosius 216.b 217.b 410.b 501. 479.b Theodosius iunior.
imp.Constantinop.Theophilus,Michael eius filius 229.b Tiberius 98.a 104.a 744.a Valens 409.
imp.Valens & Valentinianus 637.b
imp.Valentinianus 498.502.a
indulgentia plenaria 469.b
indulgẽtias Leo III.Aquisgrani, Coloniæ,& alijs in locis largitur 39.b
indulgentias ecclesiæ Vuerdensi cõfert Leo III. papa 40.a
indulgentiæ locum sepulturæ S. Francisci Paulani depositionis eius die visitantibus cõcessæ 469.b
indulgentias ad promerendas ad stationes Romanas accedi solitum 348.b
indulgentias ad promerẽdas sanctorum ad templa iri solitum 350.a
infantuli in cunis combustis miraculosa conseruatio 904.a
infamiam nõ meritam virgo piè & quo merito sustinuerit 932.b
infantiæ canæ descriptio 916.b
infestationes quæ vbinàm minùs validę 926.a
inferorum cruciatus vidit S.Guthlacus à dæmonibus eò perductus 626.b
infirmitate detentus pasſionẽ Christi,psalmos pœnitẽtiales,Litaniam legi sibi petijt S. Vincentius 546.a
infirmus se corporis Dominici perceptione munit S.Svuibertus 26.b Ceadda episcopus 48.a
ingratitudinis exemplum 116.b
inimicitiarum remissio præclara virtus 647.b
pro inimico orat S.Hugo 440.b
inimicis benefacit S.Elphegus 670.a Orat pro eis 671.b
innocentio quarto pontifici quid debeant Insubres siue Longobardi 911.b
inobedientiæ pœna 339.b
insolentia vndè etiam pijs obueniat 900.b
intercessio sanctorum 231.b
inuidia rectè factorum inimica 90.b
inuidia rectè facta sinistrè interpretatur 222.a
inuidiæ patent sancti viri 252.b
inuestituras ecclesiarum Angliæ rex ægrè à se auferri passus 711.
inuestituras dantes laici & ab his accipientes vtrię excommunicati ab Vrbano Papa 708.a
inuocat S.Nicephorum Theophanes 231.a
inuocanti se s.Andreas auxilio adest 203.b
Iohãnes Apostolus in Patmon relegatus 621.a Apocalypsim scripsit ibid.
ioannes diaconus vitã s.Gregorij quo authore perscripserit 96.
ioannes diaconus vitam Clementis Papæ scribere se velle affirmat 205.a
B.ioannis Climaci vita 428.
ioannes eremita insignis 589.b
B.ioannis Syri vita 281.
iohannes Cardinalis S.Angeli ad S.Vincentium legatus 533.b
ss.ionæ & Barachisij martyrium 417.
ionas Scotus s.Attalæ vitam scripsit 92.
ionas abbas vitam s.Columbani scripsit 448.a
iordanis vndè profluat 49.b
ioseph patris Christi putatitij cum patriarcha collatio 280.b
ioseph cur Maria desponsata 279.b cur eam dimittere cogitârit 280.a
ioseph num ex alia vxore filios susceperit 366.a
ioseph presbyteri martyrium 719.a
Ira quod commotionis tempore facit,omne id iustum putat 149.b
iræ furor restringendus ratione est 149.b
iracundiam obedientiæ gladio occid.t Iohannes Climacus 429.a
s.irenęus Valentinis prædicatores mittit 823.a
s.Irenęus Ferreolum & Ferrutionẽ Vesuntionensibus prædicatores misit 824.a
irene cũ filio Impij gubernacula administrat 208.b
irene imperatrix iconomachos profligat 480.b
s.irenes martyrium 432.
s.isaac serui Dei vita 623.a
s.isaacij vita 409.b
isidorus Hispalensis episcopus 195.b
isidori Hispalensis episcopi vita 508.tẽporibus Heraclij Imp.b
isidori scripta 508.
itali ad fidem Petri & Marci prædicatione cõuersi 852.a
italię vastationem quæ signa præcesserint 188.b
iudæi Iuliani iussu Hierosolymitanum templũ instaurare aggresſi,cęlitùs prohibiti 274.b
iudæi quàm Christianis perniciosi 356.b
iudęi s.Eucharistiæ & Diuæ virgini quotidiè,idq; perpetuò decreto maledicunt 358.b 359.a
iudæi p inuidiã naturaliter Christianis infensi 673.a
iudęi quotidiè Christianos deuouent & execrãtur 359.a eorundem de Christo blasphemia ibid.
iudęi in parasceue mactant Christianos pueros,eorumq; sanguine cõtra fœtorẽ se pręseruant 357.a Tridenti atrocissimè puerũ excarnificant 358.a
iudęi Deum in Thalmud studere aiunt 359.a
iudęos quàm olìm auersati põtifices Romani 184.a
iudęi muneribus Recharedum regem corrumpere incassum tentant 184.a
iudęi nõ vi,sed pdicatione ad fidẽ perducendi 182.a
iudęi duo primarij à Thoma Aquinate & disputando & precibus pro eis fusis conuersi 73.a
iudæos vt Christo lucretur de pẽsionibus eis remittendum censet Greg.Papa 124.a
iudæos Ferdinandus S. Vincentium concionãtem audire mandat 543.a
iudæi multi prędicatione s.Vincentij conuersi 531.a b 533.a 539.b
iudæi Vincentium scripturas in alium sensum trahere calũniati,ab eodẽ egregiè confutãtur 543.a
iudęi nisi quantum illis per legem licet in synagogis pręsumant 182.a
iudęis iudęum Christianum fieri volentẽ vendendi potestas non permittitur 183.a
iudęis paganum circuncidere fas non est 183.b
iudęi Christiana mancipia habere non permittendi 182.a
iudęis ad ecclesiam fidei causa confugientes serui ancillæq; non reddendi 183.a
iudicium extremum instare diuinitùs iussus s. Vincentius docet & probabiliter edito libello confirmat 526.b 527.b
in iudicio Dei pro maleficijs alij pœnas luent,alij p rectè factis pręmia percipient 674.b
iudici quod imitetur exemplum propositum 122.b
iudiciũ i reb9 ambiguis nõ debet absolutũ esse 148.b sententia certa in re dubia non est ferẽda 173.b
iudiciũ accusatiõis quẽadmodùm pagendũ 174.a
iudicium iniquum,in quo ijdem iudices qui accusatores 558.b
iudicum vitia seuerè redarguit D.Gregorius 150.b

in iu-

in iudicijs S Hugónis quanta integritas 441.b
S.iudocus regis Anglici filius Anachoreta 9.b
S.iulia martyr Cæsaraugustana 653.a
S.iulianus martyr 845.b
S.iuliani martyris corpus eleuatum 285.b
S.iulianus Briuatensis 847.a
iulianus frustrà templum Hierosolymitanum restaurare conatus 274.b
iuliani in Christianos sæuitia 116.a
iulianũ in periculis seruârat S.Marcus, ab eo posteà crudeliter excarnificatus 116.b
iurisdictio sua vnicuiq; episcopo in suos relinquẽda 175.b
iustiniani tempore conciliũ de tribus capitulis habitum 179.a
iustiniano Imp.cõciliũ V.œcumenicũ habitũ 552.b
iustinianus exilio mulctat & ærumnis afficit Eutychium Constãtinop.& Anastasium Antiochenũ patriarchas 558.b 559.b
iustiniani Imp.pium studium 556.b in hæresim ille lapsus Aphthardocitarum 557.
S.iustini philosophi & martyris vita 638.a
iustini philosophi scripta 639.b
iustinus Imp.568.b
iustinum Imperatorem fore prędixit S. Eutychius 566.a
iustini Imp.auunculus Iustinianus 566.a
iustin.Imp.iussu in exilium pulsus Antiochenus patriarcha Anastasius 172.a
iustina Imp.Ambrosio infestiss.499.a 500.b
S.iustus Compluti 651.a
iusiurandum ante corpora sanctorum præstari solitum vt S.Apollinaris 164.a iuramenti formula ibid.
iusiurandum apud corpus B.Petri patrimonij eius rectores exhibebant 130.a
iuramentum ad corpus S. Apollinaris 166.b
iusiurandum per res creatas veretur nè nõ seruetur à tyranno martyr 722.a
iustitiæ exercitium, magni beneficij loco habendum 935.a
iuuauium instaurat S.Rupertus, & sedem episcopalem constituit 413.a
iuuentus cerę comparata 681.b
iuuentutis formandæ ratio 686.b
χλῆμα dignitas apud Romanos 49.a
Kyrieeleison ad Missam à Gręcis Latinisq; non eodem modo dicitur 116.b
LAchrymari humanæ naturæ proprium 723.b
lachrymæ etiam post ingens gaudium suboriri solent 567.b
lachrymarum gratia 592.b
lachrymarum gratia 310.a
lachrymarum gratia B.Vincentius præditus 530.b
lachrymarum gratia in S.Hugone 439.a
lachrymarum gratia præditus S.Macarius 613.b
lachrymarum gratia singularis in Iohanne Climaco 429.a
lactis materni vis & vtilitas 915.b
laicis res ecclesiasticæ non committendæ 125.b
laicos excludit D.Gregorius ecclesiasticis reb9 administrandis 115.b
laici ecclesiarum inuestituras dãtes, ab Vrbano papa excommunicati 708.a
S.lambertus à S.Landoaldo nutritus 283.b eius pater Aper vir illustris b puer ignem illęsus fert in gremio ibid.
S.Lambertus Taxandriam ad fidem prædicatione conuertit 283.a
lambertus de illicito connubio Pipinum quòd increpâsset, martyrium subijt 25.a
S.lamberti innocentẽ mortem dolet Pipinus 24.b
lampades accẽdi diuinorum officiorum tempore solitę 573.b
lampades cælitùs accensæ 158.a oleum in eis diuinitùs ampliatum ibid.
S.landrada 285.b
S.landrada 269.b
S.landoaldus 619.b
S.landoaldi vita 281.b
lanfranci prȩclarum encomium 678.eius discipulus factus S.Anselmus a
lanfrancus & Anselmus inter se comparati 690.b
lanfrancus Becci monachus 678.a prior 679.a
lanfrancus ex Codomensi abbate archiepiscopus Cantuariensis 690.a
lanfrancus curat describi historiã S. Elphegi 691.b
lanfranco extincto ecclesias & monasteria oppressit rex Vuilhelmus 694.a
S.lanthildis 775.a amita S.Opportunę a
S.Lęę abbatissæ vita 345.
lapæ & mariti sui, parentum Catharinæ Senẽ, descriptio 915.b
latronum duorum impœnitentum & blasphemorum mira conuersio 939.a
Leander Hispalensis episcopus legatus Constantinopolim 103.a Vuisigothorum pro causa 194.a
leander conuertit ab Arrianismo Herminigildũ regium filium 649.b Reccharedum item 650.a
lebuinus aliàs Liafuuinus Dauentrię Christũ prædicauit 388.a appáret s.Ludgero b
lebuinus Frisonibus ac Saxonibus prędicaturus ex Anglia missus 10.a
leuinus episcopus martyr apud Gandauum 17.b
leuinus Transiselanis Christum annunciat 5.b
lectores in Ecclesia Apostolorum prophetarumq; lectionibus audientiũ fidem confirmabãt 493.a
lectoris spiritalis gratia à Christo sanctificata 550.b
legendi peritia miranda 927.a
leo siue Leontius Imperium per vim inuadit 228.a imagines impugnat ibid.
leo Isauricus Imperium inuasit, tyrannide in Theodosium iuniorem vsus 479.b
leo Isauricus primus contra imagines bellum suscipit 479.b
leo Armenus Imperiũ inuadit exturbato Michaele 481.a Leonẽ Isauricũ in impietate imitatur ibid.
leo Armenus se orthodoxum simulat 481.b
leo Armenus Imp. interficitur 485.b
leo Impator sordidi patris fili9 atq; successor 208.a
leo V.Imperator iconomachus 211.a
leo V.iconomachus sacris in locis in quę fuerat debacchatus, vitam amisit 212.b
leo Imp.impietatis & furoris pœnas dedit 231.a
leo Copronymi filius impietatem patris nõ est sectatus 480.b quinquennio imperiũ tenũit ibid.
leo III.pontif.à Romanis oculis & lingua priuatur 39.a in Germaniam venit, & q̃ illic gesserit ibid.
leo in martyrẽ immissus, plantas eius lambit 661.b
S.leodegarij marty.oratorium 378.b 381.a
leontius exconsul 150.a
leprosę luridissimę & ingratę, vndè quàm piè inseruitum 930.b 931.a
leprosi mira per Hugonem Cluniacensem abb.curatio 895.a
leprę ex leprosa contractæ, mira per leprosę contactum curatio 931.a
lex impia Mauritij Imp.153.a Iuliani ibid.

libros

libros probandi vel reprobandi potestas penès pōtificem Rom. 96.a
libros Gregorij nomine inscribit Andreas monachus à se scriptos 197.b & epistolas ad se scriptas corrumpit ibid.
libri Christianis ablati Maximiāi psecutione 432.b
librorum ethnicorū lectione episcopos arcet Gregorius Papa 145.a
licinij simulata religio 857.b
licinius queadmodūm ex hac vita sit sublatus 863.a
lindisfarensis ecclesia multos habet sanctos viros 303.a
linguarum dono prędítus S.Vincentius 532.a
litaniæ 444.a
litaniæ solennes 162.b
in litania maiore processio Romæ ex Laterano ad S.Laurentium 39.a
litaniæ bis hebdomedatim ad Dei iram & hostilē incursionem auertendam, indicendę 186.a
litania cum ieiunio triduano ob siccitatem & pestilentiam 253.
litania septiformis pestilentia sequiente ad Dei iram placandam 107.b
litanijs & aqua exorcizata dæmonum infestatio ꝓfligata 202.b
litaniæ apud infirmos dictæ 64.a
litania in translatione reliquiarum 284.b
locorum sanctorum visitatio religionis & promerendarum indulgentiarum gratia 350.a
loca religiosa visitâsse pios Christiāos 463.b 746.a
loca sancta oratiōis causa inuisit S.Adalbertus 834.b Hierosolymis S.Theodorus 743.a S.Catharina Romæ 348.a Reliqua vide, peregrinatio religionis causa.
locustæ agros depascentes, precibus pijs occisæ ac pulsæ 738.b
longini centurionis martyrium 232.
longobardi Italiam infestant 104.b 117.a
longobardorum infestationibus Romanos per 35. annos premi queritur Gregorius 170.b idem
longobardorum inter gladios xxvij. annis se vixisse scribit 154.a idem
cum Longobardis pacem quam fecerat, sibi subductam queritur 168.b
longobardi Casinense monasterium destruxêre, idq; eos facturos à D.Benedicto præuisum 337.a
longobardorum rex Agilulphus 171.b
longobardi reges Totilas, Arnulphus, Agilulphus Romæ infesti 190.b
longobardorum rex Adalualdus 425.a
longobardorum regina Theudelinda 187.a
longobardi Arriani 124.b
lotharingiæ dux Pipinus 33.a
lotharingorum ducum palatium Colonię 22.b
lotharingis Euangelium prædicatum 17.a
lothario rege ecclesia maximum adepta incrementum 282.b
S.Lucæ corpus Constantinopoli 574.b
S.lucas in Bithynia passus, Constantinopolim est translatus 856.b
in luctu nigram vestem sumptam 673.b
S.ludgeri frater Hildigrimus 390.a soror Heriburga 392.b consanguineus nobilis Lambertus de Lemgauuen 32.b Alcuini discipulus in sacris literis 387.
S.ludgerum episcopum futurum prædixit Marcellinus 32.a episcopus Monasteriensis ab Albrico Traiecteñ directus 31.b
S.ludgerus in occidentali Saxonia epis. factus 393.b
S.ludgerus Romam ad Leonem pontificem profectus 390.a
S.ludgeri scripta 401.b
S.ludgerus obijt anno 809. vij. Kalēd. April. 404.b sepultus Vuerdenæ ibid.
S.ludgeri annua solennitas 408.a
ludouicus xj. S.Franciscum de Paula ad se accersit 466.b ecclesiam & cœnobium extruit ibid.
ludus puerilis 549.b
lugdunense ad concilium inuitatus Thomas Aquinas à Gregorio x. 76.b
luitici deficiunt à Christianismo 828.b
S.Lupercus martyr Cæsaraugustanus 653.a
lupus infantem abreptum, quā miraculosè matri reportârit 904.a
luxouiense cœnobium ex quo pulsus S. Columbanus è laicorum manibus recuperat S.Eustachius 448.b
luxuria ex gulæ fornace velut flamma erumpens quomodò restingui queat 429.a
MAcarij Antiocheni patriarchæ vita 612.a
S.macarij corpus eleuatum 621.a
macedonius & eius hæresis 154.b
magdalenę & Catharinę Senensis collatio 935.b
magdeburgensis archiepiscopatus à quo sit institutus 827.a
magistrianus 169.b
magistratus pol. Bunossus proconsul acriter à S. Theodoro castigatus & officij admonitus 768.a
magi appellati Christiani, miracula Dei virtute efficientes 215.
magi apud Persas religionis administri 673.a
magus Basilius monachum simulat 65.b flammis Romæ exustus 66.a
magorum præstigiæ crucis signo detectæ 122.a
malefici tormentis tentati confessio 500.b
maior domûs 126.a 149.a
malos qui non plectit, scelera nutrit 149.b
mandra 238.b
mansum 398.b
manichæos in Sicilia Grego. Papa suppressit 132.b
manichæorum oppugnationi magno studio Thomas Aquinas incubuit 74.b
manichæorum error vbi nō ita pridèm inualuerit 906.b
in mappulis procedere Rom. clericis solùm licuit 162.a
marcellinus & Leuinus Christū annunciant transiselanis 5.b
marcellinus socius & conterraneus S.Svuiberti 39.b atque comes 11.b 12.a 13.15.b
marcellinus scriptor vitarum SS.Svuiberti & Vuillebrordi cum eisdem ad euangelizandum Saxonib⁹ ex Anglia missus 10.a à se visa retulit 18.b
marcellinus presbyter exequijs S. Svuiberti adest, & miracula à se conspecta describit 27.b
marcellini eximia laus 31.b miraculis claret, moritur in Aldenseel 32.
marcellina soror S.Ambrosij 497.a virginitatē ꝓfessa b
marestallus Suediæ 348.a
S.marcellus Diensis 847.a
marcomannorum regina credit in Christū 504.a
mardonius martyr 871.b
marcionistarum hæresis 178.a
marcionista hęreticus à populo Mauritius Imp. vocatus 170.a
S.marci euangelistæ martyrium 848.b
S.marci reliquiæ in Italiam relatæ 856.b

maria

maria Ioseph custodem non agnoscens, quomodò mater esse possit admiratur 364.a
maria cur desponsata Ioseph 279.b cur eam Ioseph dimittere cogitârit 280.a
maria cur viro desponsata 371.a
de Maria propheticæ prædictiones 362.b
mariæ fœcunditatẽ præsignificantia oracula 364.b
mariæ prudentia singularis 363.b 364.a 365.a
mariæ pclara epitheta 361.b 362.a 371.b 372.b 479.b
s.marię suffragia implorat Maria Aegyptiaca 604.b
B.mariæ patrocinium ambit miles quidam emendationem vitæ moliens 845.b
S.mariæ patrociniũ implorat moriturus S. Richardus episcop' hac antiph. Maria mater gratię &c. 491.b
S.maria appáret se imploranti S.Aiberto 592.a
ad S.mariam quæ in Blachernis colitur, supplicando processum 571.a
S.mariæ memoria Anitij 845.b
B.mariæ intercesiones per quas mundus ipse consistit, inficiatur Copronymus 480.a eiusdem in B.Mariam blasphemia 480.a
mariæ Aegyptiacæ vita 598.
S.marini martyrium 49.
S.martialis martyr Cæsaraugustanus 653.a
S.martini vitam Seuerus scripsit 497.a
B.martini in transitu angelos psallentes audiuit S. Seuerinus 253.b
B.martini oratorium ex Apollinis templo in castro Casino extruit D.Benedictus 333.b
martinus Papa Amando socios adiungit 283.a
S.martij abbatis vita 647.
martyres an ij soli qui pro nominis Christi constãti confesione mortem tolerant 691.a
martyrum an aliquæ etiam sint partes cùm ipsi tormenta per inhabitantis Dei gratiam superẽt 821.
martyrio peccata extinguuntur 839.a
martyris s.Bademi cæde sui temporis imbecillitatem firmatam Metaphrastes scribit 496.b
martyres virtutis & honestatis studiosi 87.b
martyrum vera laus quæ sit 79.b
martyrum insignis constantia, fortitudo & pręclaræ voces 80.81.495.720.b 721.
martyres frigore & gelu enecti 81.b
martyres quo loco capite cæsi, fons erumpit 91.b
martyrum IX.nomina in persecutiõe Saporij Persæ regis 417.a
martyres 100.à Sapore necari iussi 674.b
martyres innumeri à Sapore trucidati 675.a
martyres XVIII.Cæsaraugustæ & eorũ noĩa 653.a
martyrum XL. martyrium in Cæsarea Cappadociæ 79.
martyres XL.884.b
martyres 20000.in Nicomedia 871.b
mascezel in Childonem ducens confirmatur visione per s.Ambrosium 507.a
matrem quĩ suam q̃ filia ad vitã reuocauerit 941.a
matthæus quidam Seneñ quàm miraculosè à peste liberatus 941.a
s.matthæus in Aethiopia peremptus, requiescit in Salernitana vrbe 856.b
mathildis comitissæ laus 437.a
matisconensis synodus cur coacta 425.b
matrimoniũ Iacob cum duabus sororibus, figurã ecclesiæ præ se ferebat ex Iudæis & gentibus congregatæ 556.b
matrimoniũ nisi sciente & approbante matre non se contracturum respondet s.Calliopius, sponsa sibi oblata 586.b quinquẽnis Euphrasia desponsdetur 217.b
matrimonia Anglis in tertia vel quarta generatiõe iungere permittit D.Gregorius 120.a vxorem illam habere quã stupro decepisset, Grego.rescripsit 181.b
matrimonium nisi fornicationis causa non dissoluendum 181.b
matrimonium dissolui per conuersionem vtriusq; potest, alterius tantummodò non item 181.b qui inuita vxore ingressus fuerat monasterium, vxori mandatur reddi ibid. coniugum in perpetuã continentiam cõsentientium exemplum 207.b monasterium vterq; ingressus 208.b 209.a coniuges viuunt continenter Antigonus & Euphrasia 217.coniuges s.Catharina & Eghardus castitatem vouent 346.b
matrimonium ob illicitum Otto comes ab episcopo Moguntino iudicio generalis concilij anathematizatus 262.b
matrimonium illicitum dissoluere ex pastorali officio conatus s.Ludgerus 396.b
s.maurilionis basilica Andegauis 4.a
mauritius aduersùs Persas à Tiberio missus, ipsos vicit 744.a
mauritium Tiberio esse successurum à s. Eutychio prędictum 566.b eidem hoc pręedicit s. Theodorus 744.a
mauritius Imp.421.b 508.a 751.a
mauritius auarissimus princeps 152.b 167.a carpit Gregorij liberalitatem b
mauritij Imp.lex 115.b
mauritij filius Theodosius socer Germanus 169.b
mauritij filium à lepra s.Theodorus mundat 756.a
mauritij Imp.filium D.Gregorius suscepit 106.b
mauritius generum Philippicum de imperio inuadendo suspectum habet 169.a accersit s.Theodorum 752.a
ad mauritiũ Antiochi sancti eremitæ legatio 749.a
mauritio Gregorij oppresionem meditanti mors prędicitur 169.a idem precibus Gregorij studet sibi Deum placare ibid.
mauritij interitus 170.a 762.a
mauruntus pro Christi amore nuptias contempsit 451.b
s.maurus D.Benedicti discipulus 834.b
maurus adiutor D.Benedicti 332.331.a ei ab Euicio parente oblatus ibid.
mauro pœnitẽtiam indicit D. Benedictus quod de inimici & persecutoris sui morte exultârit 333.a
maurus currit super aquas 332.a
maximiani persecutio 492.b
maximiani de tradẽdis sacris libris edictum 433.a
s.maximiliani in honorem ecclesia dedicata 413.b
maximum imperij inuasorem excommunicat D. Ambrosius 500.b
maximinus diuinitùs punitur 857.a
maximi, Dadæ, & Quintiliani certamẽ 890.& deiñ
maximi martyris quanta facundia & dicẽdi libertas 890.b 891.a
Medicorum ars quandò efficax 645.a
medicinę studet Codratus martyr 88.a
medicus euestigiò morienti vitã pollicetur 199.b
medici Romæ 185.b
mediolanensis clerus Longobardorum ob infestationem Genuam profugit 171.b
s.mellitus episcopus primus Londoniensis apud Anglos 842.b
mellitus pellitur è sede sua 843.b
memoria tenacissima 76.a

mens inter omnia immobilis, quantum Dei sit munus 936.b
ad mensam episcopi sacri codices lecti 439.a
meretricis à lacte abhorret infans Robertus 844.b
mendacium S. Anthimus nō fert vllo modo 872.a
metropolitanus p̄ suos suffraganeos de sedis Apostolicæ consensu consecratus antiquitùs 171.b
Michael Theophili filius Imp. Constantinop. 228.a 229.b
michael Imp. Leoni Armeno substituitur 485.b
michael Imp. à Leone exturbatus monastica dignitate excellit 481.a
milites à psalmo prælium auspicati 84.b
militiæ zona 728.b
militiæ cingulo deposito multi milites se s. Roberto adiungunt 846.b 845.a
milites ad Dei auxilium confugientes conseruantur 84.b
militum duorum mutua de cæde sua clàm agentiū mira conuersio 898.899.
S. Mille siue Melisius 726.b
ministerium susceptum num liceat deserere 330.b
miracula 318.
miracula 397.
miracula & electi & reprobi edere possunt 440.a
miracula sancti nunc orationis vi aliquandò ex potestate exhibent 341.a
miraculis Anglorum Apostolus Augustinus claret fidem illic plantans 121.a
miracula à B. Vincentio edita 540.& seq.
miraculis multi clarent Gregorij Papæ ętate 152.b
miraculis qui ea facit, extolli non debet 121.a
miracula patrum Italorum Gregorius scripsit rogatus 195.a
miracula tanquàm magica arte peracta calumniatur Diocletianus 801.b
miracula diaconus quidā impunè nō carpit 746.a
miracula edunt sancti post obitum, si petentium fides exigat 344.a & maiora interdùm vbi minimè per seipsos iacent b
miracula vt edātur, fides requiritur eorum in quibus illa exhibenda 560.a
miracula post SS. obitum 96.b
miracula ad S. Svuiberti sepulcrū ex oculati testis narratione 27.b & seq. 41.a ad S. Ludgeri sepulcrum 405.& seq. S. Cuthberti zona pellit morbum abbatissæ Elfled. 313.b
missa seu sacrificium incruētum 474.a 548.a 793.b
missa quemadmodùm ab Apostolis celebrata 116.b
missas celebrauit Iohannes Euangelista 158.b
missarum de solennijs codex Gelasianus à D. Gregorio in vnum volumen redactus 116.a
missarum in solennijs orationes & collectas multiplicare solitus s. Columbanus 425.b 426.a
missarum in celebratione Gallicana ecclesia diuersas obseruationes à Romana habuit 120.a
missas celebrat D. Gregorius super corpora Apost. 146.a
missas per stationes publicas Gregorius Papa celebrat 121.b
missa in mari celebrata 294.b
missę priuatę & ī domib⁹ antiqtùs celebratę 498.b
missam manè canit presbyter s. Ludgeri, ipse hora tertia 403.a
missarum solennia in templorum dedicatione celebrata 118.b 459.b
missam Hildebaldus Colonieñ archiepiscopus celebrat in canonizatione S. Svuiberti 39.b
missarum in solennijs diaconus ex more clamat: Si quis non communicat, det locum 339.a
ad missam oblationes 151.b
ad missam oblationes à populo cuiusmodi factæ 121.b 339.a
in missa Eucharistiam in altum leuari 668.a
missarum inter solēnia episcoporum nomina memorata 165.b
missas duas quotidiè celebrat S. Aibertus pro viuis alteram, alteram pro defunctis 592.b
missarum xxx. quæ à vulgo B. Gregorij dicuntur, origo 101.a
missæ sacrificium quanto animi ardore peregerit s. Vuilhelmus 583.b
missas contrito corde profusisq́ lachrymis peragit s. Cuthbertus 310.a
missæ operationi intentus maiestatem in vultu prę se ferebat s. Herebertus 262.a
missæ in sacrificio Argentinēsis episcopi leuitas, & eam secuta diuina vltio 250.b
missa. inter sacrificandum visionē videre sæpè solitus s. Theodorus 751.b
missarum solennia primos in Anglia episcopos celebrâsse 843.a
missarum solennia celebrauit primus Noricorum doctor s. Rupertus 414.b
missam celebrat s. Ludgerus primus Monasterieñ episcopus 395.
missam S. Ludgerus quotidiè etiā infirmitate correptus celebrat 403.a
missas celebrat frequenter s. Herebertus 258.b etiā in itinere constitutus 259.a
missarum solēnia celebrat Hildegerus archiepiscopus Colonieñ 34.b 39.b
missas celebrare graui infirmitate detentus nō cessat Gregorius Papa 192.a
missę sacrificium quotidiè offert D. Thomas Aquinas 73.a
missæ sacrificia à s. Macario crebrò celebrata 618.b
missam celebrat s. Adalbertus iter ad euangelizandum gentibus ingressus 836.b 838.
missæ sacrificium pro morituro oblatum 199.a
missę sacrificia pro defunctis oblata 435.
missarum in solennijs pro defunctis oblationes offerri solitæ 339.a
missæ sacrificium pro defunctis pœnis purgatorij cruciatis 101.a
in missa defuncti memoria haberi postulatur 319.b
missam omni die p̄ charo suo Osberno vel ipse celebrat, vel p̄ aliū celebrari curat S. Anselmus 681.a
missarum solennia p̄ defuncto Hereberto celebrari curat Henricus Imp. 267.b
missas & preces p̄ se defuncto Beda fieri petit 299.b
missarum officijs animā defuncti fratris prosequi curat S. Opportuna 775.a idem pro se fieri mandat 777.b
missam in exequijs abbatis Bruvuilerensis S. Vuolphelmi celebrat episcopus Colonieñ 796.b
missarum solennijs pro defuncto oblatis, is eximitur è purgatorij pœnis 539.a
missas Dominico die audiendas 398.a
ante missam qui biberant, à S. Vualerico reprehensi 451.b
missarum ad solennia hora tertia conuenit populus 461.b
missā s. Anselmi audiens, cōualescit à morbo 709.a
missam quotidiè audit, licèt imbecillis, S. Anselm⁹ 714.a
missarum solennia sibi celebrari morti vicinus curat S. Svuibertus 26.b

missarum à solennitate suspensio pro delictis irrogata 173.a reliqua vide sacrificium incruentum.
Moguntinus archiepiscopus Pragensem episcopũ consecrat 828.a
moguntinum episcopatũ vastat Otto comes 262.b
molismus quid 900.a
molismensium petulantia & inconstantia 901.a
monachis exercitationis viam Elias Thesbites & Iohannes baptista, solitudinem primi incolentes, demonstrârunt 551.b
monachorum angelicus chorus 550.b
monachorum status cæteris vitæ generibus perfectior 375.a
monasticam professionem delere peccata 681.a
monachatus verus qd sit, S. Anselmo in visione demonstratur 686.a
monachorum consortium D. Gregorio quem fructum contulerit 103.a
monachorum regula à B. Benedicto scripta 344.a à S. Isidoro 508.b vide Regula.
monasticæ gubernationis prudenter institutæ forma 474.a
monasticen anachoresi Cuthbertus modestię causa præfert 313.a
monachatus & ecclesiasticus ordo distincti omninò ordines 126.b
monachorũ viuendi constitutiones plura tormenta quàm tyranni martyribus intulerint, in se cõtinere 883.b
monachi professionem amplexi, tentationibus dęmonum obnoxij 693.b
monachorum Generalis per metropolim constitutus S. Eutychius 552.b
monachis in formandis Anselmi prudẽtia & discretio 680.b
monachismũ professus ineunte adolescẽtia Cuthbertus 300.a
monasterio traditus xiij. ætatis anno S. Franciscus de Paula 463.b
monachus factus anno ætatis xvj. Iohannes Climacus 428.a
monasterio traditus Zosimas propè infans 599.b
in monasterijs pueri quomodò tractandi, educandi've 686.b
monasticum institutum xv. ætatis anno suscipit S. Svuibertus 8.b
monachum facere Anselmum inscio patre recusat abbas 677.a
monasterium ingressus inuitis parentibus S. Vualericus 447.a
monachi tonsi. Cuthbertus tondetur 303.b
monachorum vestitus atq; habitus peculiaris 98.b 423.b 551.b 552.a 667.a 731.b 733.b 735.a 831.b
monachorum cuculla 401.b
monachorum sanctę conuersationis habitus vocatur 328.b monastici habitũs ratio explicata 783.b
monachi habitum sumentes, vita non mutata, à S. Elphego repræhensi 667.a
monachi probati alij & alij pulsantes 448.a
monachorum regularis promissio 401.b
monachi probatiõis tempore expleto tum sacram promissionem profitentur 375.a
monachi paupertatem voluntariã profitẽtur 254.a
monachi nil proprium possident 448.a
monachus S. Anselmus propriũ habere nulla vult ratione 687.b
monachus in terra possessiones quærẽs, monachus non est 623.b
in monachum peculium habentem S. Gregorij seueritas 100.b pœnis purgatorij punitur 101.a
monachus à sanctimoniali mappulas accipiẽs, à D. Benedicto corripitur 337.b
monachus proprietarius priuatur communione 123.a
monastica religio obediẽtiæ studio perficitur 75.b
de monachis ex obedientia externa negocia curantibus, deq; alijs ad ea spontè adspirãtibus 697.b
monachorum egregium decus cura silentij 268.b
monastica professio multam exigit quietem 376.a
monachi vt se gerere debeant 702.b
ad monachos exhortatio 422.b 254.b
monachorum opus præcipuum, vt orationem puram offerant Deo 422.b
monachi, qui præter consuetos psalmos integrum psalterium quotidiè pronunciârunt 474.a
monastica exercitia 422.a 447.b
monachorum priscorum exercitiũ, libros scribere 422.b
monachi prisci apud Anglos populo verbum Dei prædicabant 305.b 307.
monachi Christum apud gentiles prædicant abbatis permissione 448.b
monachi agrum colunt 93.b
monachi Vallis Vmbrosæ laboribus manuũ suarum viuunt 590.b
monachorum priscorum hospitalitas 303.b 689.b
monachi substituti clericis insolẽtibus pulsis 667.b
monachos vestitos dormire 445.b
monachi meridianis horis quiescunt 99.b
monacho matrem visitandi intrà nouem annos potestas minimè facta 94.b fœminas seruorũ Dei cellas ingredi nefas existimabat S. Vincentius 534.a
monasterij ad fores corpus S. Thomæ Aquinatis exportatum, vt quandò ingredi eius nepti per Canonem non licebat id videre tamen posset 77.a
monacho monasterium suum non mutandum 685.a
monachi contemnentes minima sui ordinis, in bonorum omnium contemptũ prolabuntur 692.a
in monasterio clàm fratres dispositi, qui cuiusque dicta & facta patribus nunciabant 474.a
monachi pro negligentia veniam petere ad exercẽdam humilitatem soliti 833.a
in monasterijs familiaria vitia, murmura, obtrectationes 591.a
monachi murmuratoris grauis pœna 92.b 93.a
monachorum virgarum disciplina flagellari iuniores ob perpetratas culpas iubet S. Vualericus, id tamen crebrò fieri vetat 452.b dissoluti fratres non ferunt D. Benedicti strictam disciplinã 330.a
monachus ex episcopo factus Hugo 437.b episcopus Adalbertus 831.b Philaretus vxore mortua 471.a Gundulphus mortua coniuge 676.b
monachi facti ex regibus Cradualla & Offa apud Anglos 9.b
monachus ex milite 688.b
monachi propagantur 375.b
ex monachis episcopi sumpti 136.b
ex monachis in clerum asciti 138.a
ex monachis multi episcopi 424.a
monachos habet familiares Gregorius Papa 115.a
monachi institutum semel susceptum, neutiquàm deserendum 563.a
monachus ob apostasiæ meditationem dira passus 99.b alius à dæmonio correptus 100.a

monachus apostata grauiter arguitur 151.a
monachi institutum qui deseruerat, malè à dæmonio torquetur 563.a eo pulso, ad monasterium redire iussus b
monachum apostatam, etiam susceptis liberis & in extremis existentem, ad habitum optat redire 151.b 152.a
monachos apostatas produnt equi 100.a
à monachismo quendam absterrere nititur diabolus 476.b
contra monachos callida diaboli nequitia 684.b
contra monachos eorumq́ regulam ridiculę schismatici obiectiones 425.b
monachis insultârunt Valentiniani 501.a
monasticum ordinem delere conatus Const. Copronymus 480.b
monachorum irrisores infideles compescit Cuthbertus 301.b
monasteriorum antiquissima origo 855.b
monasterium optimè institutum 600.a
in monasterijs discretio summa tenenda 687.a
monasterio cui se tradat Anselmi consultatio 678.
monasterio ad pœnitentiam agendam mancipandum qui virginem vitiauerat, nisi vxorem eam acciperet 181.b
monasterium ad pœnitentiam agendam ingressus Iadertinus episcopus 166.a
monasterio deputatus presbyter ob transgressionem 150.b
monasteriorum aditu fœminæ per Canonem monasticum prohibentur 77.a
monasterium Gregorianum à Latinitate in Græcitatem conuersum 197.b
monasterio Canonicorum pręfectus S. Ludgerus à Carolo Magno 391.a
in Monaste. Vuerdensi Prior 42.a
in monasterio Vuerdensi communis mensa in vsu 42.b
in monaste. domus infirmorum 407.a
in monasterijs quibusdam vnum omnium mortuorum monumentū 477.b in Nicetę, singuli singula habuerunt 477.b
monasteria ad extruēda prisci Christiani alacres & largi 847.b
monast. ad extructionem piam operam prisci Christiani conferebant 377.b
monasteria ad extruenda priscorum Christianorū feruor 623.b
monasteria Angliæ restaurat Edgarus Rex 276.b & prædijs ditat ibid.
monasterium extruere meditatur pro animæ suæ salute Henricus Imp. 254.b prædia in hūc vsum largitur ibid.
monasterium Alchfridus rex construi vult pro animæ suæ redemptione 303.b
monasterio extruendo Clotarius rex locum s. Vualerico tribuit, & eleemosynis suis monachos sustentat 449.a
monasteriū in Bamberg ab Henrico II. Imp. eiusq́ coniuge extructum 60.b
monasterium construit rex Ethelbaldus in Anglia 630.b
monasterium in fundo paterno extruere cogitat S. Ludgerus 390.b ad eam rem reliquias ipsi largitur Leo Papa 390.b
monast. Becci de suo patrimonio Herluinus extruxit 678.b
monasteria multa fundata à S. Paterno 655.b
monast. S. Vualerici restaurat Blitmundus 453.b
monasteriū Meditij à Nicephoro constitutū 472.a
monasterium in eremo à S. Ruperto extructū 413.b
monasteria septem Gregorius extruxit 98.
monast. xij. à D. Benedicto extructa 331.a
monasteria S. Hugonis opera extructa 443.a
monast. in Amaseorum vrbe ab episcopis Meletio, Vranio, Seleuco extructum 552.a
monast. S. Columbani multa construuntur 427.b
monasticus ordo mirificè sub Irene auctus 480.b
Calesiensis abbatia S. Hugonis opera extructa 443.a item Excubiarum eremus 443.a
monasterij protectionem rex Childebertus suscipit 378.a
monasteria quomodò bonis ditata 687.b
monast. Vuerdense prædijs ditatum 41.b
in monasteria liberalitas Impp. 61.a
in monasteria largus Clotarius rex 423.a
in monasteria liberalis Euphrasia 218.a 219.b
monasteria ditat Theodebertus Bauariæ princeps 413.b 414.a
monasteriorū necessitatibus subuenit Gregorius Papa 127.
monasteriorum curam negligētes episcopi reprehensi 148.a
monasteria non debent à clericis occupari 126.b
monasteriū episcopus tenens, de mortis die admonitus, fit monachus & lætus obit 201.b
monasterijs tanquàm diuersorijs vtētes, diuinitùs territi 202.b 203.
in monasterio hospitium authore pontifice nactus, indè se, diuinitùs Fundatore apparente, iubetur proripere 202.b
monasterij res aliò transferens, dat pœnas 203.b 204.b
monasterij S. Theodori exemptio 752.a
monasteria quorum in hoc tomo mentio incidit: Aluastra 347.b Anisolense 44.45. Antissiodorense à B. Macario extructum 447.b Antrense constructum 377.b Asiacum 3. Dominicanorum Aureliæ 488.a
monast. Balneum Ciceronis vocatum 65.a
mon. S. Bauonis Gandense 291.a 618.b
monast. S. Bauonis apud Gandauum abbas Vuomarus 281.b 284.a
monast. S. Bauonis 284.a in Anglia Beardanense, in prouincia Lindissæ 8.b Beccense 705.a S. Benedicti Beneuenti 390.b S. Petri Gandaui, Blandinium vocatum 618.b Bobiense 421.b 453.b
mon. Bruvuilerense 781.a 784.b à quibus extructū & opibus auctum 786.b
monast. Casa Dei ordinis Cluniacensis 437.b 710.a 747.
monast. Cadomense 679.a Cassinense 69.a
monast. in Catanensi vrbe 129.b Centula 876.a
monast. Choracudim appellatum 558.a Cincillacense 2. Cluniacense 845.a
monast. S. Gisleri 594.a
monast. S. Michaelis in monte situm & Clusa vocatum 705.a Colonēse 38.a Creæne 380.b in Aquitania Crispiniense 589.b Dacore in Anglia 9.a
monast. in Anglia Derhirst. 667.a S. Erasmi in latere montis Soractis 127.a Esrom Cistertiensis ordinis in Dania 583.a Fōtanellę 293.a 374.b vbi abbas Vuando 294.b Floriacense 834.b Cistertiensiū fossæ nouę 76.b in Ang. Giruēse 303.a Gladebacense 784.a
monast. S. Florentij quod Glanna vocatum, triginta ab Antrensi milliaribus distans 378.a
monast. Laura S. Sabæ abbatis Hierosoly. 742.a

monast.Lestingaheu in Anglia 46.a
monast.Lestingen in Anglia 47.a
monast.in Lindisfardensi insula 309.a Lobiense in diœcesi Cameracensi 663.a
monast.Lotusa dictum in Brabantia 391.a Luxouiense 421.b 447.b
monasterium Mailrosense in Anglia 303.a 309.a 315.a 317.b S.Mariæ de Podio Valentiæ 538.a S.Maximini Treueris 783.b S.Melę 178.b in Lycaonia Meletense termini Aruerni 59.a
molismensis abbatię origo 900.a
monasterium Oseæ,id est,Sanctę propè Chalcedonem 558.b
monast. Neas in Isauria,vt appáret 188.a
monast.S.Pantaleonis Coloniæ 781.a 784.a 795.b
monasterij S.Pantaleonis & S.Viti cura commissa primo Tuitiensi abbati 268.a
monast.Respacense 424.a
monasterium S.Sabę Romę 99.a
mon.Sigebergense 784.b
monast.Solenniacum,super flu. Vincenam ab Eligio extructum 427.b
monaster. archangeli in Tropeis 127.b S.Trudonis 284.b 290.
monast.Tuitiense 789.a Tungrense 284.b
monast.apud Turonos ordinis Minimorum 466.b
monasterium Vallis Vmbrosę 590.b eius laus ibid.
monast.Vuatstena in Suedia 350.a 353.a
monasterium S.Thomæ in Dania instituti S.Augustini 582.b
monast. Vuerdēse in insula siue littore Rheni 24.b
monasterium S.Svuiberti Vuerdę 41.b 42.a
monast. Vuerthinense vel Vuerdenense 384.a à S. Ludgero extructum.
monast.Vuerdinense extruitur 399.
monast.ad ostium Vuiri fluminis in Anglia 320.a
monast.Vossuinse vel Fossuense 272.b
monasterium,Minimigardum antè vocatum,prædicatione S.Svuiberti Christum agnoscit 19.a
monasteriensem ecclesiam sine ordine Pontificali S.Ludgerus annis ferè xij. administrat 394.a
morbis diuina dispensatione ad meritum maius comparandum aliquos decoqui 317.a
morbo corporis remedium adferre rogatus S.Theodorus,ad interiores morbos priùs curandos adhortatur 768.b
mori libenter nolle,cui quò cesserit 941.a
ad mortis contemptum exhortatio 88.b
ad mortis contemptum ad martyrio coronandos exhortatio 674.b
morte pro sua vt Deum oret S. Theodorum rogat Thomas patriarcha 766.b
mortis meditatio S. Nicetę assidua fuit cogitatio 472.b
morte nè repentina interiret,sed longa ægritudine vt decoqueretur,Eadbertus Deum rogauit 325.b
morti quo quis vicinior,eo magis solicitū esse conuenit 145.a
mortis diem sancti viri vigilijs,orationibus & bonis operibus præueniunt 47.b
moriturus omnia sua largitur pauperibus S.Herebertus 265.a
moriturus eucharistiam & extremam vnctionem accipit S.Herebertus 264.a
mori Christianum in cilicio & cinere repositū debere B.Martini sententia 584.b
morientibus dæmones infesti 777.a
moriturus coram Christo iudice,accusante diabolo, adiuuātibus SS.Andrea & Gregorio,causam suam egit 199.b
morientium exitus cum psalmodijs commendari solitus 199.a pro ijsdem solennes hostiæ immolatæ Deo ibid.
mortuum Missarum solennijs psalmis & orationibus prosequendū curat Imp.S.Herebertū 267.b
morientibus non est obtrectandum,sed Deo precibus commendandi 199.268.b
mortuorum corpora lauari solita 147.a 546.a 680.b 714.b
mortui excitati à sanctis 24.a 15.b
mortuum excitat S. Georgius 803.a 811.a 818.b S. Vualericus 449.a
mortuum infantulum suscitat D.Ambrosius 502.b
mortuū excitat triennio sepultū S.Stanislaus 632.b
mortuos viuis apparuisse 483.b
mortui viuis ap.Felix Papa Tharsillæ amitæ D.Gregorij 147.a
mortuus ad vitam reuocatus,purgatorij pœnas ad modicum sibi luendas ait, atq; pro se vt oretur rogat 633.a
Muliebris fortitudinis egregium exemplum 86.b
mulieres natura ad credendum faciliores 396.a
mulierum ad colloquium admissarum faciem intueri S.Hugo formidat 439.b
mūdus rapido & immūdo fluuio cōparatus 686.a
munera respuit S.Hugo 441.b
murmuratores quibus prosint 935.a
Mygdonius martyr 871.b
NAtales sanctorum cur dicātur ipsorum migrationis dies 875.a
S.nazarij corpus leuatū à S.Ambrosio 503.a
Neophytorū hæresis, synodo collecta, per Gregorium anathemate percussa 132.b
nequitiæ singularis specimen quod quàm nequitiosum ac singulare 949.a
nersan deficit à fide metu suppliciorum 597.a
nestorius & eius hæresis 154.b
Nicena secunda synodus 482.b
nicenum II.diuinitùs electum,sanctum œcumenicum concilium,approbatum 230.a
nicenam secūdam ad synodum vocatus Theophanes monachus 210.a
nicephorus Imp.227.b 228.a
nicephorus Imperator orthodoxus,pauperum ac monachorum studiosiss.481.a
nicephorus IIII.die Maij moritur 478.a
nicephori Constantinop.episcopi prudentia 481.b pellitur in exilium 483.a
S.Nicephori Constantinop.patriarchæ in exilium oratio 227.
in S.Nicetam oratio funebris 470.
S.Nicetij episcopi Lugdun.vita 450.
Nobilitas vera quæ censenda 782.b
nobilitas generis nōnullis generare ignobilitatem mentis solet 338.b
nodgerus episcopus Leodiēsis vitam S. Landoaldi scripsit 281.b
nolle mori quò quibus cedat 941.a
nordhumbrorum in Anglia regnum 7.a
noricorum dux Theodebertus 413.b
noricis euangelizat S.Rupertus 413.a
noricæ fœminę nobiliores coronam auream in capite gestabant 351.b
nortmanni vastant Galliam 284.
nortmanni populantur Sagiēsem populum 779.b
normannorū excursiones in Frisiam ex visione sibi oblata prędicit S.Ludgerus 392.b
normanniam obtinet Angliæ rex 713.b
nortmannorum rex non admittit Ludgerum euangelizare

gelizare illic volentem 392.a
nortmanni Adelelinum variè affligunt 778.a
nosocomia piè visitat D.Brigitta 351.b
nouercæ improbitas 277.b
Nuptias pro Christi amore contempsit Maurontus vir nobiliss. 451.b
nuptias Christi causa recusauit Theodora virgo 509.a
Obedientiæ vis 697.b
obedientiæ virtus nihil nō à Deo promereri valet 349.b
obedientia B.Mariæ 365.a
obedientia monachi 376.a
obedientiæ insigne exemplum 472.b
ab obedientia laudatus Ioannes Climacus 428.b
inobedientia punita diuinitùs 747.b
oblata imago cerea post superatū periculum 466.b
obtrectatio punita 713.a
obtrectatores diuinitùs vindicati 543.
Occulta quì nouerit Hugo abbas Cluniacē 893.b
ocium malitiam docet 261.a
oculi animæ speculum 646.a
oculorum mirabilis continētia in S.Hugone 439.b
Officia ecclesiastica duo vni non cōmittenda 126.a
oleum diuino munere manat Sozopoli 759.a
oleum ex cruce preciosa & imagine B.Mariæ scaturire solitum 560.a
olei benedicti efficacia 648.a
olei benedicti vsus & efficacia 665.b
oleo sancto dæmoniacam curat s.Eutychius 562.a & manum à dęmone inflammatam b aliosq́ infirmos 563.b 564.571. amentem sanat s. Niceta 476.b paralyticum s.Theodorus 758.b
oleo benedicto sanatur ægra 318.a curatur muta 656.a virus profligatur b
oleo precioso inunctus puer debilis robur accipit 561.a item alius b surd⁹ ac mutus curatus 560.b
Operum merita ac remunerationes 89.b 90.a 239.b 265.b 428.a 776.b pro qualitate meritorū erit beatorū gloria 593.a præmia pro rectè factis boni accipient, mali pœnas pro maleficijs luēt 674 a mercedem Deus nostris rectè factis præbet,& id quod retribuit, non vt gratiam, sed vt debitū exoluit 821.a 823.b
operum bonorum remuneratio & merces martyrium est 821.b
operum pręclarorum meritum pręmium martyres obtinuerunt 87.a
opera quantacunq; sint, sine auxilio tamen diuinæ gratiæ & pietatis saluus per ea fit nemo 590.a
s.opportunę vita 770.
s.opportunæ miracula 778.
oppressis intercessione apud Augustam subuenit s. Gregorius 152.a
s.optatus martyr Cęsaraugustanus 653.a
Oraria 506.b
oratio martyrum asylum 85.86.
per orationem auspicatur omnes suas actiones D. Thomas Aquinas 73.b
oratio singulare & efficax contra tentationes pręsidium 430.a
ab oratione abstrahit monachum diabolus 331.b
orantem dæmon interturbare per spectra frustrà conatus 688.a
orationes frequentandę culpas suas emendare cupientibus 441.b
orationis summus feruor in sanctis viris 73.
orat tribus continuis diebus Isaac seruus Dei 623.a noctes insomnes in precibus duxit s. Vualericus 452.a 453.a
orationis ob assiduitatem cubiti & genua Tharsillæ camelorum more induruerunt 147.a
orationes Dominicas 300. vna nocte recitat & morbo quidem molestatus s.Hugo 444.b
orat. salutationem angelicā de rebus spiritualibus consulta s.Catharina dicere solita 354.b 355.b
orationem Dominicā Romę solus sacerdos apud Græcos, reliquus populus ad Missam dicit 116.b
oratio cum genuflexione 11.b 12.b 15.b 84.a
orat genibus flexis & cum lachrymis s. Georgius 803.a
orationis lachrymis rigatæ vis 328.b
orante Maria Aegyptiaca corpus sursum tolli præ feruore spiritûs cernit Zosimas 602.b
orantem s.Herebertū lux crebrò circunfulsit 259.b
orans s. Vincentius mirabili claritate circunfusus per rimas cernitur 534.b
orationis fidelis vis 340.b 399.b 400.
orationis pię & ardentis magna vis 15.b 39.b 53. 54. 58.99.100.a 106.b 254.301.b 304.b 307.b 308.a 318.b 331.b 334.a 342.b 354.a 399.b 400.478.552. 560.b 666.a 706.b 731.b 738.b 743.936.b
orationes pro se aliorū efflagitat Gregorius 197.a
orationis alienę vis in alio quanta 936.b
orat pro infestissimo persecutore s. Hugo 440.b
precationum libellum scripsit Anselmus 679.b
precatio Sabini extrema 216.a
precatio s.Basilei 860.b
oratio martyrum extrema 91.a
oratio martyrum pręclara 494.a
oratio de s.Francisco de Paula 469.b
ordinarius Apostolicus 469.b
ordinum celebratio episcoporū munus 13.a 505.b
ordinandos inuitos non esse 137.a
ad ordines ordinatè perueniendum 135.a
ordines per interualla à canonibus statuta accipit s. Eutychius 551.a ad sacerdotium per gradus conscendit s.Anthimus 871.a
ordines sacri, subdiaconus, diaconus, presbyter s. Theodorus, vt appáret, eodē tempore consecratus 733.b natus annos xviij. ex priuilegio ibid.
ordines nec pro humana gratia largiendi 136.a
ordinibus sacris priuantur, q vt ab accusatione episcopi desisterent, ordinari meruerant 176.b
ordinari ex laicis sacerdotes subitò repræhensum 132.b 133.b
ordinaretur vt alterius parochiæ clericus, sui pontificis cessionem interuenire oportebat 142.a
ordinibus pro sacris nihil accipiendum 136.a
ordines sacri 240.b
ordinum sacrorū gradus, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, presbyter 592.b 655.b Diaconus, presbyter, episcopus ordinatus s.Eleutherius 657.b presbyter consecratus Hermelandus ab Audoeno episcopo 375.a
ordinationis suæ diē solennē egisse episcopos 162.b
ordo S.Augustini 577.b
ord. Cluniacensis 437.b
ord. Dominici viri egregij Iohānes Teutonicus Magister ordinis 71.b F.Iohannes de S. Iuliano. Reginaldus socius D.Thomę 71. Albertus Magnus. F.Romanus 74.a
ordo minimorum 467.a
ordinis minimorū institutor S.Franciscus de Paula 462.a 463.b
Otto I. Magdeburgū in archipræsulatū erexit 827.a ecclesiam S.Mauritio extruxit ibid. scholæ apud collegiatas ecclesias 827.a

otho II. Imperator infaustus 828.a
othonis II. infausta prælia contra Sclauos, Francos, Saracenos 828.b
othonis II. temeritas 830.b
otho III. Imp. vngitur à Gregorio V. 834.a
otto III. Imp. 246.b 248.b 249.b veneno pijt 252.b
otto III. Aquisgrani sepultus 253.a
otto iunior 286.a
S. Osvualdus rex martyr 18.a
osvuini regis soror Ebba abbatissa 305.b
PAllium 250.
pallium Augustino in Angliam mittit Gregorius Papa 119.b
palliū à Rom. pontifice S. Anselmus obtinere satagit 700. archiepiscopus item Cantuariensis petit impetratq; 668.b S. Herebertus 251.a
pallium Siagrio regibus etiam intercedentibus nō antè dat Gregorius, quàm Simoniacos ipsi expulissent 132.b
pallij ob dationem nihil accipiendum 136.a
pallio missionis præmisso, Herebertus linea indutus discalceatusq; Coloniam ingreditur 251.a
pallium in Salutatorio reponendum 163.b
pallio vsi episcopi dum reliquiæ conderentur 163.a
pallium in plateis gestans episcopus reprehēsus, & eiusdem vsu ipsi etiā ad missas propterea interdictum 162.a
pallio vt in litanijs vtātur, contra priscum est morem 162.b 163.
pallij vsus in litanijs solennibus Rauennati episcopo permissus 162.b
pallio archiepiscop⁹ nisi in sua ciuitate nō vtatur, & in Missarum solennijs tantummodò 163.b
pallij vsu interdictū episcop. ob inobedientiā 137.b
pamphili martyris discipuli Apphianus & Aedesius fratres martyres 454.b 455.a
panis miraculosa auctio 947.b
pannoniæ fidei lumen infert S. Rupertus 413.a
S. paphnutij martyrium 882.b
paphnutius martyr quot milites vna vice martyrij cōpotes effecerit 889.a quàm mirè in mare deiectus, euaserit 669.a qui tandem, quâve in arbore crucifixus obierit 889.b
in parētibus virtus liberorū maiorē naturalis charitatis & affectionis flammā incitat 236.a meretrice natus S. Theodorus archimandrita 735.b
parthenopolis metropolis 827.a
parisijs ecclesia SS. Apostolorum Petri & Pauli & S. Genouefæ Canonicos aliquandò habuit 576.b ijs successerunt Canonici secūdùm D. Augustini institutum 577.b 578.
parisiensis vrbs quali Hugonis Cluniacensis miraculo illustrata 894.b
parisiensium qualis aliquandò quod ob miraculū concertatio 894.b
pascha contra Canones à xiiij. ad xxj. lunam Britones celebrant 46.a
paschali nocte vigiliæ agi solitæ 506.b
paschæ Sabbato baptizati infantes 506.b
passionē Christi prælegi sibi morti vicinus voluit S. Vincentius 546.a
s. Pastor Compluti 651.a
s. paternum Childebertus accersit 656.a
patientia in aduersis Deum nobis placamus 129.a
patientiæ specimen 915.b
patientiæ merita quanta 938.a
patriarchæ, viui & preciosi militantis ecclesię lapides 462.a
patriarchæ synodicas sibi epistolas electi vicissim mittunt 171.b
s. patritius Hyberniæ splendidum sidus 55.b
paulinus D. Ambrosij amanuensis 505.b
à B. paulo instituta Euāthia Eleutherij mater 657.b
s. pauli eremitæ vitam ss. Athanasius & Hieronym⁹ scripserunt 497.
paulus diaconus Rom. pontificum cōstituta & gesta compendio explicuit 598.a è græco vitā Mariæ Aegyptiacæ transtulit 598.a
paupertas Christianorum voluntaria 673.a
paupertas voluntaria distributis in pauperes facultatibus 208.a
paupertas voluntaria ob Christum suscepta, etiam in hac vita ab eo illustrata 352.
paupertas Euangelica à multis diuitibus s. Vincentij hortatu suscepta 533.a
paupertatis summum studium 623.b
paupertas voluntaria monachorum 447.b
pauperes benignè adiuuās, nihil ex ea re fit pauperior 210.b
pauperes negligens, Christi corporis membrū non est 668.a
pauperibus subtrahēs ordinatam refectionem, diuinitus punitur 200.a
circa pauperes œconomia ecclesiastica 125.127.128.a 130.b
pauperum curā gerere patrimonij ecclesiastici rectores vult D. Grego. 127.a
pauperum curam agere, diaconi officium appellatur 397.b
pauperum mensis diaconi præpositi, priuilegiū accipiunt 125.a
pauperum curam episcopi gerant 148.a
pauperi episcopus literas dedit, quibus per deuotorum domus eleemosynam flagitabat 460.a
pauperes s. Herebertus fratres suos, dominos ac patronos vocat 265. eos multa benignitate prosecutus nō modò domesticos, verùm etiā peregrinos 260.b eis moriturus omia sua largitur 265.a
pauperum prouisorem habet s. Herebertus 261.b 265.b eos moriens primarijs viris commēdat. b
pauperum debiliumq; quantam curam D. Gregorius gesserit 118.a
pauperis obitu quàm fuerit afflictus 118.a
pauperes etiā longè positos iuuat eleemosynis Gregor. Papa 125.a
pauperum in sustētationem episcopus annulos, calices &c. conuertit 441.a
erga pauperes illustris episcopi benignitas 489.b
in pauperes immensa s. Isaacij benignitas 411.a
pauperum quantam curam gesserit Elphegus episcopus 668.a
in pauperes benignitatis memorabile exemplum 929.a
peccato de originali liber à s. Anselmo scriptus 709.b
peccatorum suorum catenis quisque obstringitur, quorum soluendi potestas sacerdotibus à Deo data 563.b
peccata per confessionem veram & pœnitentiā deleantur 681.a
peccatum nullum est quod non pœnitentia expietur 245.a
peccata qui pœnitentia non delent, eos multæ pœnæ manent 474.b
peccata eleemosyna & fide expurgari 815.b
peccati sordes martyrio ablui 720.a
peccādi cōsuetudine nos irretitos tanq̄ filo detinet diabolus, q̄d magno conatu rumpendum nobis est 701.b

peccatū quantoperè S. Anselmus horruerit 700.a
de peccatis securos nos esse non debere, nisi cùm in die vitæ vltimo ea plāgere nō valemus 187.b
peccata calamitatum quas perpetimur, sæpè causę sunt 395.a
peccata immissis calamitatib⁹ Deus vindicat 186. sic Sicilia Simoniaca heresi sordescens, ab hostibus euertenda prædicitur 186.a Italia à Sclauis infestatur. b
peccatis nostris exigētibus Deus immittit calamitates, vt Normannorū incursiōes in Frisiā 393.a
à peccatis dum non cessatur, flagella item Dei non cessant 189.b
pecuniā accipere, īmò cōtingere, horret S. Albertus 593.a
pecuniā oblatā nō vult accipere s. Vincentius 530.a
pecu. Miliarisij Darici 421.a
pedib⁹ nudis ambulat s. Franciscus de Paula 464.a
pelagius Gregorium apocrisarium Constantinopolim mittit 153.a
pelagij Papæ ad Gregorium epistola 104.b
pelagius Papa peste inguinaria occumbit 106.a
pensio. Episcopum ob infirmitatem cedentē, ex relictæ ecclesiæ reditibus sufficienter alendum censuit Grego. Papa 180.b 181.a
peregrinatio religionis ergô 830.a 831.a
peregrinationes religionis ergô etiam reges & regij liberi suscipiūt primi apud Anglos Christiani 9.b
pereg. rel. ergô, Hierosolymā magnus populi fuit concursus ob exaltationem S. Crucis 603.b
peregrinatio Hieroso. religiōis ergô suscepta 743.a à s. Macario 614.a à s. Theodoro 734.b à s. Brigitta atque filia 352.b
peregrinatio ad limina Apostolorum aliaq; sancta loca pietatis causa 50.b 188.a 347.b 348. 459.a 773.a 784. 793.a
peregrinationes religionis ergô ad martyrum sepulcra 92.a
peregrinationes ad sanctorum loca 793.a s. Theodorus diuinitùs incitatus ad D. Marię templū quod est Sozopoli, profectus 758.a
peregrinantes peram & baculum coram altari accipere solitos 703.b
peregrinatio perpetua, nudis pedibus peracta, per Frumoldum 752.b
pegrinos hospitio ac cōuiuio excipit D. Grego. 117.
perfectionis summæ specimen & exemplum insigne 928.b 933.a
periurij pœna diuinitùs irrogata 460.b
periurus à Deo excæcatus 563.b
persarum religio à Magis administrata 673.a
persæ colunt ignem & solem 718.a
persarum regi Armeniorum regis filia data, vt pacis obses esset 722.b
persarum regis Chosroæ irruptio in Rom. Imperij fines 564.b
persarum rex Sapores contra Christianos per magos Iudęosq; incitatus 673.a
persarū rex Saborius persequitur Christianos 417.
persæ ad fidem conuersi 673.a
persecutionis tempore fugere licere, & cur id quidem 115.a
persecutio in Christianos mota 636.
persecutio Aelij Adriani 657.a eius administer Felix b. Corebo 659. Antonini Veri 716.a Viennæ & Lugduni ea crudelissimè sæuijt 716.a Aurelij 824.b administer eius Dux Cornelius 824.b
persecutio atrox à Cōstantino Copronymo in Catholicos mota 480.
persecutio sub Commodo intermissa 662.a
persecutio Deciana 609.b 641.b
persecutione Decij in Aphrica pręfectus Fortunatianus 609.b
psecutiōe Decij & Valeriani pfect⁹ Græciæ Iasō 88.
Diocletiani 213.b 509. 798.a 882.b eius occasio vndè sumpta 798.a in ea præses per Aegyptum Arianus 882.b Eustrathius pręses Alexandriæ ibidèm. Lucius Quæstor ibid. præfectus Hermopoli Arianus nomine 214.b
persecutio Leonis Iconomachi 211.
persecutio Leōis Armenij aduersùm Orthodoxos suscepta 482.b ea sedatur Michaële Imp. 485.b
persecutio Licinij 83. 858. 859. Agricolaus præfectus persecutionis Licinij tempore 83.b
persecutio Maximini 454.a 462.a
psecutio Maximiani 432.a 454.a 462.a 492.b 871.b
persecutione Maximiani Thessalonicæ pręfectus Faustinus 493.a Vrbanus Quæstor 494.b ibidèm. Pręses Dulcetius, Artemesius scriba 432.b
persecutione Maximiani libri Christianis ablati 432.a eius de tradendis libris edictum 433.a
persecutio Saporis regis Persarum 417.a 596.b 673. 675. 718. 727.a
persecutione Saporis in clerum edicto proposito quàm maximè sæuitum 675.
persecutio Seueri 824.b Valentis 409.a
perseuerātiæ vbi quanta necessitas & vtilitas 926.a
à perturbationibus animi liber S. Niceta 477.b
perusium obsident & capiunt Gothi 43.a
pestis inguinaria Romæ 106.a
pestifero morbo q̄ virgo quî mederi solita 942.a b
pestilentię tempore supplicationes à s. Eutychio peractę 571.a
pestilentiæ tempore triduanum ieiunium indictū, corpora Sanctorum exportata &c. 620.
petrus authore Deo sanctæ Dei ecclesiæ principatū habuit 175.b cum Marco Christi iugo subijcit Italorum gentem 852.a Aegypto Marcum præficit 853.b septennio Marco superuixit 856.a
petrus martyr 871.b
s. Petri cubicularij Diocletiani martyrium 205.b
petri Mediolan. martyris historia seu res gestę 905. 906. & deindè. Ei quale vndè testimonium datum 905.b
petrum Mediolanē ex parentibus hæresi Manichęica infectis ortum 906.a
petri Mediolanēs. martyris concionantis fructus qui aut quales, qualiaq; miracula 909. 910. 911.a
petrus Mediolanens. martyr, vndè, quomodò, aut cur cæsus 911.b 912.b
petri Mediolanens. martyris adhuc adolescentis pericula quanta 906.b eius religio, exercitia, integritas, humilitas 907.
petri Mediolanens. martyris inquisitorium studiū, vaticinium, mors 911.b 912.
petri Diaconi s. Gregorij mors mirabilis 193.b
petrus de Aluastro ordinis Cistertiensis prior cum S. Catharina in Suediam profectus 353.a
petrus de Luna Cardinalis, legatus ad Carolū Frācorum regem 520. fit Rom. Pontifex & dicitur Benedictus XIII. 523.b
petri Damiani sermo de S. Marco 851.a
Philosophi à veri notitia alieni 638.b
philosophi pallio vestiti 456.a
phocas 169.b 170.a
phocas Imperator efficitur 170.a 762.a
phocæ vxor Leontia 170. 171.a

phocam Imp. curat s. Theodorus 765.b
ad phocam ductus Georgius Cappadox reus maiestatis 764.a
Pictos inuadens Egbertus Anglus rex in prelio cadit 315.b 316.b
picturæ quid conferant 79.b
pingi suam & parentum effigiem Gregorius curauit 198.
ex pictura D. Andreas cognitus 203.b
pietatis erga fœminam cancro laborantem inauditæ exemplum 932.b
pilatus Longino infensus ipsum apud Cæsarem accusat 232.b eiusdem in caput Longini crudelitas 234.b
pillegrinum successurum sibi s. Herebertus predicit 266.a
pipinus Maior domûs Franciæ, Radbodum fugat 11.a citeriorem Frisiam occupat ibid.
pipini coniunx Plectrudis 22.b Alpais pellex ibid.
pipini legitimi filij Drogo & Grimoaldus, ex pellice Alpaide Carolus Martellus 25.a
pipinus dolet innocẽtis s. Lamberti mortem 24.b accersit s. Svuibertum ibid.
pipinus princeps Vuillebrordum ad Sergium Papam mittit, ab eo vt episcopus consecretur 13.b
pipini sub patrocinio Frisonibus liberè euangelizant Vuillebrordus & socij 11.a
pipini de Herstallo filius Carolus Martellus 17.a
pipinus Caroli Martelli frater 297.b
pipinus pater s. Gertrudis 270.b
pipinus Francorum Rex Zachariæ mandato consecratus 33.b
pipinus rex Francorum cum Saxonibus bellum gerit 30.a 33.
Planeta inter sacratas Missæ vestes, quid aut qualis 894.b
planetati & Mappulati Pontificẽ antecedũt 122.a
s. platonis oratorium 745.b 757.a
platonicæ disciplinæ scopus 638.b
plectrudis palatium Ducum Agrippinensium & Lotharingorum Coloniæ, in claustrum sanctimonialium mutatum 22.b
plectrudis adest exequijs s. Svuiberti 27.b
Pœnam temporariam ad peccatorum purgationẽ à Deo immitti 427.b
pœnitentiæ sacramentum 467.a
ad pœnitentiam D. Gregorij exhortatio pestilentia sæuiente 107.a
pœnitentem Dauid sequantur, peccantẽ qui sunt imitati 501.b
pœnitentia peccata abolet 681.a
pœnitentia digna Deum placans, securus tribunal iudicis æterni adspiciet 148.b
pœnitentia satisfacientes, communioni restituuntur 166.
pœnitẽtia indicta à peccatorum confessione 395.a
pœnitentiæ tempus ad animi morbos vel ieiunijs, vel eleemosynis, vel precationibus expiandos s. Theodorus præfigit 769.a
pœnitentia grauis à s. Aiberto imponi solita 594.a
pœnitentibus s. Hugo satisfactionis loco, ieiuniũ, orationẽ & eleemosynã imperare solitus 441.b
pœnitentis illustre exemplum 604. 605.
ad pœnitentiam multa millia prædicatione s. Vincentij conuersi 531.b
pœnitentiam publicam Theodosio D. Ambrosius indicit 501.b
pœnitentia publica episcopi Salonitani 166.b
pœnitentiam publicam agentes circũducit s. Vincentius, qui seipsos humeris nudatis flagellabãt ex eius præscripto 530.a 535.a
pœnitentiales VII. psalmos quotidiè legit s. Catharina 351.a
pœnitentiales psalmos sibi legi vult morti vicinus s. Vincentius 546.a
Polonorum dux Boleslaus 835.a
poloniæ rex Boleslaus, eius proauus Boleslaus magnus 633.b
Boleslaus Casimiro patri succedit 631.b
in polonia bellum ciuile 634.a
pontificum exemplum quod imitentur, Gregorius 95.b
pontificalibus ornamentis mediocribus vsus Gregorius Papa 112.b
Præfectura prætorij 497.b
præpositos subditi cur timere debeant 174.b
præpositus in monasterijs 648.b
pragensis episcopi horrenda mors 827.b
precum piarum & ardentium magna vis 306.b vide Oratio.
presbyter trigesimo anno factus Eutychius 551.b
presbyteri honorem habentes oportet pro omnibus orare 602.b
presbyterorum sancto altari assistere 602.a
presbyter qui deliquerat, monasterio ad tempus addicitur 150.b
primicerius 14.b 22.a
primicerius Augustę 571.a
s. primitiuus martyr Cæsaraugustanus 653.a
principibus zelus & mansuetudo sectanda 171.a
s. priuatus Mimatensis 847.a
probitas factis atque rebus ipsis, nõ specie tãtùm, ostendenda 88.b
s. procopij templum 213.a
procopij laudatio in s. Marcum 851.a
prophetæ viui & pręciosi militantis ecclesiæ lapides 462.b
prophetiæ spiritus sanctis an semper, an verò adsit per interualla 338.a
prophetiæ spiritu pręditi sancti viri 623.b
D. Benedictus 334.b & seq. s. Cuthbertus 309.a 314. 316.a s. Vincentius 536.a 537. s. Vualericus 451.a prædicit obitum suum Cuthbertus 317.a
prostibulum 524.
prouidentiæ diuinæ quanta habenda fidutia 925.a
prussis euangelium prædicaturus s. Adalbertus, quemadmodùm ab eis acceptus 836.b
prussiæ Crucigeris euentura, diuinitùs s. Brigittæ reuelata 353.a
Psalmodia nocturna 859.a
psalmi familiares sanctis martyribus in supplicijs 85.
psalterium semper à s. Aiberto ante nocturnas preces absolutum 591.b
psalmos VII. pœnitẽtiales quotidiè legit s. Catharina 351.a
S. Publius martyr Cæsaraugustanus 653.a
puellæ cuiusdam vixdùm sexennis, visio quę qualis 916.a
pudicitia admiranda S. Vincentij 529.b
pudicitię præclarum exemplum 675.b
pudicitię muliebris insigne exemplum 858.a
Impudicarum mulierum vbera sugere renuit infans S. Catharina 346.a
pueros vt instituerit s. Vincentius 544.a
purgatorij in pœnis constituta Thomæ Aquinati soror apparet, eius pro se preces exposcẽs 74.b

purgatorij in locis aliquandiù sibi esse permanendum quidã à mortuis excitatus respondet 633.a
purgatorij pœnas luit F. Romanus dies xv. & ob quam causam 74.a Defuncti apparent viuis 74.b
purgatorij pœnas triduo persoluturum quendam suum socium diuina reuelatione cognoscit S. Vincentius 539.a Missarum & precum suffragijs animam eius à pœnis ereptã ad cælos euolâsse ibidèm.
pusices martyr 675.a
Pythagoras Italis persuadere sua dogmata nequiuit 852.b
pythagoricæ literæ biuium 98.a

QVadragenarius numerus mysticus 554.b
quadragesimę abstinentia & ieiunium 378.b 379.a 483.b 794.a
quadragesimæ tempus à cũctis fidelibus sancta deuotione obseruandum 583.b
quadragesimæ ieiunium in magna abstinẽtiæ, orationis & lachrymarum deuotione à sanctis viris transactum 325.a in eo piorum exercitia 449.a 794.
quadragesimæ ieiũnio præter pauca panis frustula & aquã, eaq; ad vesperam, nihil gustat quidam Stephanus 729.a
quadragesima silentio & abstinẽtia traducta 730.b
quadragesimam vt obseruârint prisci quidam monachi 600.b
quadragesimæ ieiunio carnem macerâsse s. Eduardum regem 278.a
quadragesimam sacram celebrat Imper. Henricus 266.b 267.a
quadragesimale ieiunium à primis apud Noricos Christianis obseruatum 414.b
quadraginta martyres 479.b
quadraginta martyres 596.b
qnadraginta martyrum templum 548.b
quadringẽti milites cum duce Eusebio martyricè combusti 889.a
s. quintilianus martyr Cæsaraugustanus 653.a
quintiliani & sociorum eius martyrium 890. 891. 892.

RAdbodus rex Frisiæ 385.a
radbodus retrahit à fonte pedem 296.b eiusdem vox barbara ibidèm. accersit S. Vuilebrordum ibidèm. obit miserè ibidèm anno 719. pag. 297.b
rauennatium episcopus, pallium superbè frequentat etiam in Litanijs 162. 163.
Recharedus rex catholicus 650.a
recharedi lex contra Iudęorum perfidiam 184.a
regimboldus Alemannorum comes 247.b
regionarius 198.a
regionarius honor 116.a
regula s. Augustini 577.b
regula s. Benedicti 590.b
regulam monachorum, discretione præcipuam s. Benedictus scripsit 344.a 590.b
regula D. Benedicti laudata à Gregorio & obseruata etiam 197.b
in regulæ s. Columbani calumniatores diuina vltio 427.a
regulam s. Columbani calumniatur schismaticus Agrestius 425.a
regulam Monasticam scripsit S. Isidorus 508.b
regulæ s. Saluatoris approbationem ab Vrbano VI. impetrat s. Catharina 355.a
regula s. Brigittæ 353.b
regulæ tres fratrum ac sororum à s. Francisco de Paula institutæ 466. eędem à summis Pont. approbatæ 467.a
regula tertia D. Francisci 465.b
regum pietas in templis extruendis 844.a
reges ab episcopis consecrari soliti. s. Eduardus 277.a
reges sacerdotibus in religionis negocio subiecti 402.b
aduersùs regem rebellionem si mouissent, iustè se bello tum peti martyres affirmant 724.a
religionis cura ad episcopos & doctores, nõ ad Reges, pertinet 482.b
religionis in causa sacerdotibus reges subiecti 402.b
religionis in dogmatis constituendis aliquid sibi tribuens Imper. in hæresim lapsus, & eam tueri conatus, Orthodoxos persecutus est 557. 558.
religionis in negocio non esse tempori siue gratiæ quicquam dandum, illustre exemplum 484.
reliquiæ opes Christianis inuiolabiles, malignis spiritibus flagellum terribile, ægrotantibus ros & certa medela 647.a 662.
reliq. Corpora Sanctorum parem cum animis ipsorum vim habent 574.b
Spiritussancti templa sanctorum corpora 862.b
à s. corporibus abstinent feræ, atque volucres 637.b 503.b
reliquias suas in terra non perituras, s. Marco cælitùs patefactum 850.b
Sanctorum corpora incorrupta diù conseruantur 78. vt s. Eduardi 278.b s. Guthlaci 630.a
Nicephori corpus post XIX. annos integrum repertum 231.a
s. Cuthberti corpus post XI. annos integrum repertum 324.b item post ccccxviij. annos 327.b
s. Elphegi post decem annos 672.b in s. Nazarij leuatione sanguis recens, caput integrum & incorruptum cum capillis atque barba cũ fragrantissimo odore reperta 503.b corpus s. Stanislai dissectum & frustatìm cæsum inuenitur integrum 635.a ab aquilis diuinitùs defensum, nè à feris deuorari posset 634.b
reliq. in s. Herculano nulla vestigia abscissi capitis apparent, licèt id ei abscissum in martyrio esset 43.b
reliquiæ in flumen per tyrannos proiectæ, diuinitùs conseruatæ & ostensæ 86.b aliæ diuinitùs manifestatæ 285. Sancti Eduardi corpus cælesti indicio reperitur 278.b sic ss. Vitalis & Agricola D. Ambrosio se reuelârunt 502.b
Longinus viduæ caput suum reuelat, quòd ipsa repurgatum à fimo, vnguentis vngit honorificè 235.a
reliquiæ s. Basilei in mare coniecta: corpus atque caput quò appulerint, diuinitùs reuelatum 861.b corpus capiti iunctum quod antè fuerat disiũctum, è mari extractum 862.a illæsum & suauè olens ibidèm.
s. Georgius apparens Aemiliano, quam is habebat capitis sui particulam, digitum & dentem, s. Theodoro dare iubet 756.b
reliquiæ quòd eiusmodi essent miraculo comprobatæ 122.a
reliquiarum quibus contradicebatur, veritas concilio approbata 291.b 292.a martyrum corpora thesaurus preciosus 722.b 726.b

marty-

martyrum corpora Mediolani requiescentia magnum thesaurum nominat Paulinus 503.b
corporis sui gleba nihil se preciosius potuisse relinquere respondet apparens s. Nicetius calumniati quòd nihil ecclesię in qua erat sepultus, testamento reliquisset 458.b
in reliquijs sanctorum quanta vrbibus sit præsidij 650.a
reliquijs s.Marci Alexandriam preciosius nihil habuisse 850.b
reliq. Apostolorum Andreæ, Lucæ, Timothei corpora Constantinopoli 574.b
reliquiæ S. Andreæ Constantinopolim quandò p.latæ 856.b
reliquiæ Euangelistarum vbì conseruentur 856.b
s.Apollinaris corpus Rauennæ 164.a
reliquiæ s. Antipæ magno studio collectæ à fidelibus 622.b
reliq.s. Erasmi corpus Formijs 139.b
reliquias tangere Romanis, atque Occidentalibus intolerabile, neque inultum abit 157.a
reliq.Pauli apostoli caput Constantiæ Aug. mittere neque se posse, neque audere rescribit Gregorius Papa 156.b
reliq.Petri & Pauli corpora in Orientem deferre conati, vi fulguris &c. prohibiti 157.b
trásferre ossa S.Pauli corpori cõiuncta conatus, subita morte extinguitur 156.b
reliquias quemadmodùm Gregorius alijs eas petentibus mittere solitus 121.b
romani non ipsa corpora seu ossa, sed brandeum ad reliquias priùs positum transmittere soliti 157.a pòst etiam vestium particulas b
ad reliquias adferendas Romam missus presbyter à Gregorio Turonensi 458.b 459.a
reliquias Roma tulit in Daniam Vuilhelmus abbas 583.a
reliquias Augustino mittit D. Gregorius in Angliam 119.b
sudarium corpori s. Pauli coniunctum 157.b catenæ S. Pauli ibidèm. ex quarum limatura ad exteros transmissum ibidèm. vestes sub altari S. Iohannis euangelistæ ibidèm 158.a
reliq. ligni s. Crucis, sepulcri Domini, veli B. Mariæ particulæ in crucis aureæ ad supplicationũ vsum donatę, vmbilicum conflatæ 765.a
crucem auream cui particula s. Crucis inclusa, donat Vuerdensibus Leo 3. 40.a
reliquiarum de impetratione magnoperè sibi gratulatus Lantfo vir illustris 286.b
reliquiarum S.Priscæ particulam, maximi faciendam censuit S. Anselmus 712.b
Paschasij Diaconi dalinatica 158.b
facietergium s. Nicetij quod obitûs sui die capiti fuerat impositum 459.b id tanquàm munus cæleste suscepit Gregor. Turonens. ibidèm.
reliquiæ S. Marci reuerenter locatæ & habitæ 850. b
reliquiæ ss. Apostolorum summa deuotione in ipsorum basilica Mediolani positæ 503.b
reliquię ss. martyrum cum lampadibus & hymnis præclarè depositæ 647.a
reliquias s. Nicephori complectitur, & religiosissimè transfert Methodius 230.b
reliquiarum eleuatio 292.b
Eduardi corpus eleuatur 279.a
Vitalis & Agricolæ corpora Bononiæ leuata à D. Ambrosio, & Florentia sub altari deposita 502.b
Nazarij martyris corpus leuatum ad basilicã Apostolorum transtulit D. Ambrosius 503.a
reliquiæ s. Svuiberti eleuatæ & venerationi expositæ 31.b 34.b 39.b
reliquiæ cum psallentio, sic loquitur Gregorius Turonensis, deductæ ac deportatæ 459.b
reliquię cùm condebãtur, pallio episcopi vsi 163.a
reliquiæ s. Svuiberti in capsa magni precij 41.b
reliquiæ templis dum consecrantur, inferri solitæ 459.b 847.a
reliquias Leo Papa s. Ludgero largitur monasterium extruere cogitanti 390.b
reliquiæ martyrum à Mediolanensibus summa cũ deuotione susceptæ 507.a
reliquijs s. Brigittæ clerus & monachi plebs obuiàm procedunt, solenniterq́; suscipiunt 353.b
reliquiæ Sanctorum quo in precio olim habitæ 86. b
reliquias prisci Romani, quanta sint reuerentia p.secuti 157.
sanctorum martyrum corpora Abdissotas emit carè admodùm 421.a
reliquias s. Brigittæ aliorumq́; sanctorum Suedi reuerenter amplexi 353.a
reliquias s. Genouefæ ingens zelus 579.b
reliquiarum veneratio & ad eas adorandas peregrinationes susceptæ 188.a celeberrimè frequẽtata à priscis Christianis corpora ss. Naboris & Felicis 499.b orat ad sanctorum tumulos Prudentius 654.a
Sanctorum sepulcra cancellis ab iniuria defensa 499.b
erga reliquias populi Christiani singularis affectus & religiosa reuerentia 49.a 121.b 231.b 290.a 459.a 492.a 620.b 654.a 801.
ad reliquias sanctorum candelas deferre priscus mos 286.b 287.b 288.b 291.a b
reliquijs sanctis annulos, nummos, resq́; alias applicandi pius populi mos 446.b
D. Gregorij pallium, phylacteria balteus in eius festo ad osculandum exponi solita 197.a
ad reliquias oblationes à pijs collatæ 290.a 292.
herbas in tumulum conijcere soliti, ex his secum alij domum referebant, alij particulas cerę, alij parumpèr pulueris &c. 459.a
reliquias s. Agnetis ad collum suspensas ferre solitus Thomas Aquinas 74.a curat his morbum socij ibidèm.
per reliquias cur aliquãdò maiora signa sancti faciant quàm per sua corpora 344.b
reliquiæ Christianis diuitiæ, morbis & malis spiritibus propulsandis præsens remedium 662.a 647.
reliquiæ deportatæ miraculis coruscant 459.a
ad ss. Geruasij & Protasij corpora miracula 499.b
ad reliquias sanctorum atq; corpora miracula exhibita 156.b 212.a 267. 273. 291. 324. 353.b 382. & sequen.
459.a 486.a 546.b 649.a 672.a 839.a 870.
ex brandeo reliquijs apposito sanguis emanat 157.a
reliq. vestes s. Iohannis euangelistæ miraculis coruscant 157.b
reliquias ad s. Cuthberti non solùm corpus, sed vestimenta etiam, petentium fide exigente, miracula exhibita 325. b
puluis è s. Nicetij tumulo desumptus & haustus sanitates confert 460.b

reliq.

reliq.S. Nicetij lectulus cultus & ad eum miracula exhibita 459.b
reliq.vitæ S. Nicetij liber cæcum illuminat 461.b
reliq. ex sepulcro s.Athanasij cupressus nata,ad sanitatem adhiberi solita 477.b
rel.ad lectulum s.Gertrudis miracula 274.a
reliquiarum Sisinni & Alexandri loculum contingens,visum recipit cæcus 507.a
reliq.Febri correpti quamplurimi curati in culcitra s.Vincentij postquàm decubuerunt 546.b
reliq.per martyrum loca transmissus dæmoniacus pro sanitate recuperanda 336.a
reliquijs & quæ per ea edebantur,miraculis detraxisse Arrianos 499.b 500.a
reliquias patre sceleſtior Constantinus Copronymus contempsit 479.b
reliquias irridēs non fert hoc impunè 779.b 780.b
reliquias s.Thomæ Aquinatis contemnentis, pœna 78.b
sanctorum veste sacra abutentem Deus vltus 458.b
reliquiarum loco effossa iuxta ecclesiam s. Pauli corpora Græci deferre in Græciam conati 157.a
reuelationum diuinarum consolationes 935.a
s.Richardi Cicestrensis episcopi vita 486.b & seq.
s. richarij presbyteri vita 865.
richeza possessionum suarum ecclesias Dei hæredes fecit 786.b
s. Roberti abbatis vita 844.
roberti abbatis Molismensis & Cistertiens. primi historia 898.& deindè eius mortem quæ mira secuta 902.b 903. 904.
robertus Francorum rex 618.a 621.a
rogerus dux Capuam obsidet 706.b deditione capit 707.a
responsalis 165.b
respub.tunc floret,cùm vnus in Ecclesia sensus viget 227.b
reipub. salus concordia & fidei synceritas 229.b
in resurrectione qualia nostra corpora sint futura 103.deq; hoc Eutychij error 103.b
de resurrectione corporum quòd non rectè sentiret,in suspicionem venit s.Eutychius 572.b
Romam Babylonis nomine appellat D. Petrus 855.b
romæ,Regio vrbis Suburra dicta,in qua templum Arrianorum 118.b
Traiani forum 122.a
porta B. Pauli Apostoli 99.a locus cella noua dictus 99.a monast. s.Sabæ ibidèm.
rom. locus ad Catacumbas dictus 157.b Suburra 158.a
cosmæ & Damiani basilica per quem & quo loco extructa 98.a S. Andreæ monasterium 98.b Basilica SS. Iohannis & Pauli ad Cliuum Scauri 98.b
romam Totilas & Arnulphus vastârunt 190.b
romam Agilulphus ingressus,Romanos in Franciã venales traxit 168.b
romana ecclesia ab Aistulpho oppressa, Pipinum ad eius defensionem Stephanus Papa solicitat 34.b
de roma S.Benedicti prophetia 190.b 335.b
romæ pestis inguinaria 106.a
romæ miserabilis facies Gregorio Papa 189.b
rom.Pontif.Cardinales eligunt 39.a Ostiensis archiepiscopus consecrat. ibidèm.
romanus Pontifex eligitur inuitus D. Gregorius 105.b apud Impera. nè consentiret,intercedit ibidèm.
romani Pontificis electionem Imp. approbat 106.b 107.b 109.a
romanus Pontif.Gregorius seruum seruorum Dei primus se scripsit 112.b dominum se appellari non fert 187 a
romanorum Pontificum consuetudo, Synodicas suas mittere patriarchis 113.
romanus Pontifex Auinione residet 348.b
romanæ ecclesiæ patrimonium in Gallijs 123.
rom.ecclesię patrimonio per diuersas regiones rectores præficiuntur 125.b 127. quemadmodùm dispensatum ibid.& seq.
rom.Pontifex pecuniam ex Gallijs partam,Romæ non vult expendi 123.b
de romana sede Christi pronunciatum 424.b
romana ecclesia fons perennis 114.b
romana sedes Imperatoribus semper venerabilis fuit 154.a
rom.Pōtifex à Synodo Chalcedon. dictus est Vniuersalis 154.b 159.a ipsi
romani Pontif.hoc nomen respuerunt ibidèm.
rom.Pontifex Vigilius concilio V. generali interfuit 555.b
rom. Pontificis legati octauo generali cōcilio præfuerunt 171.b
romanus Pont. Pelagius Synodi Constantinopolitanæ cuiusdam acta rescindit 153.a
rom. sedes cunctis Deo authore prælata ecclesijs 171.b
rom. Pontifici totus commissus mundus 434.b
rom.Pontifici Ecclesiarum omnium cura iniuncta 181.a
romanæ Ecclesiæ Constantinopolitana subiecta 116.b
romano cum Pontifice de necessarijs Anglorum causis tractaturus Romam ascendit Mellitus episcopus 843.a
romana ecclesia in rebus grauibus cunctanter & maturè procedit 468.a
romanorum Pontificum constitutionibus Ecclesiam reuerenter vti 598.a
rom. Pontifex qua in sententijs vsus formula 178.a 179.a
rom.Pontif.vnicuique episcopo suam in suos clericos relinquendam iurisdictionem rescribit 175.b
romano Pontifici probãdorum siue reprobandorum scriptorum potestas à Deo data 96.a
rom.Pontifici subiecti episcopi 174.b
rom.Pont.Gregorius à suis suffraganeis xenia recusat accipere 143.a
romanum ad Pontificem decretum electionis archiepiscopi pro eius consensu mitti antiquitùs solitum 171.b
à rom.Pontifice pallium archiepiscopi Cantuariensis archiepiscopus accipit 668.b
romanum ad Pontificem pro consecratione profectus S. Hugo,archiepiscopo suo Simoniæ infamia laborante 436.b
romano à Pontifice confirmati Episcopi Suediæ 356.a
roman. Pontifice authore,Aquiliensis ecclesia in duos metropolitanos ob schisma exortũ diuisa 180.a
rom. Pontifex potestatem facit S. Adalberto infidelibus euangelizandi,si à suis non admittatur 834.b 836.b

roma-

romanam curiam adit pro sui monasterij libertate confirmanda Abbas Crispiniensis 590.a b
romanum Pontificem solicitat s. Hugo dimittendi episcopatûs sibi potestas vt fiat 443.a
rom.ad Pôtificis seu eius Legati cognitionem episcoporum causę pertinent 175.b
rom.Pontifex saluum conductum quos ad se vocabat, schismaticis episcopis pollicetur 179.a
romam venit Maximus episcopus satisfacturus ꝑ Simoniaca hęresi alijsq; criminibus 165.a
rom.Pontifex Tetgaudum Treuerensem & Guntharium Coloniensem episcopos sacerdotali officio priuauit 202.b
rom. Pontifex episcopum sedem inuadentem & Simoniacè ordinatum excommunicat 165.b
romanam ad sedem appellationes 174.b
rom. sedes afflictorum post Deum in terris refugium 488.b
rom. sedi aliorum iniustas retractare sentẽtias cõpetit 174.a
romanam sedem episcopus depositus appellat, ad eamq; confugit 172.b
rom. Pontifex iniustè depositum episcopum sedi suæ restituit, & eius iurisdictioni à quo depositus fuerat, eximit 172.b
rom.Pontifex episcoporum causas per legatos cognoscit, etiã partibus inter se recõciliatis 176.b
romana à sede episcopi causam, si ardua: sin autẽ, ab eius responsali decidẽdam rescribitur 172.b
rom.Pontifex communioni restituit ab alijs episcopis iniustè excommunicatos 177.b
rom. Pontifex absoluit de hæresi per delegatos à Constantinopolitano iudices condemnatum 178.a
rom.Pontif.agnoscere non vult Angliæ rex 700.b
romanam sedem nunquàm se appellaturum iurare vult Anselmum Angliæ rex 702.a
roma. Pontifex Danos Anglis reconciliare nisus 669.b
rom.Pontifices quàm olim auersati Iudæos 184.a
romanus Pontifex equo vectus in stationibus 122.a
romani Pontificis pedes oblatione honorãdi mos 707.b
rom. Pôtificũ legatũ Imp.adesse prisc⁹ mos 170.b
romani ciues Pontifici infesti 707.b
in rom.ecclesia schisma Petri Leonis contra Innocentium 443.b
romana in ecclesia schisma 355.a
romana in ecclesia schisma 520.b 525.b
romana ecclesia in schismate tres eodem tempore Pontifices habuit 525.b
à romana sede schismate se seiũgit Aquileia 424.b
romana in ecclesia qui sacrum ordinem accepit, egrediendi indè licentiam non habet 141.a
roma sacros codices adferri curat S.Gertrudis 271.
B. remaclus Traiecti episcopus 283.a
Romaricus primæ nobilitatis vir, monachus factus 426.b
S.Rumoldi martyris ecclesia Machliniæ 617.b
S.ruperti Vangionum &c.episcopi vita 412.
rupertus abbas Tuitiẽsis scripsit vitam S. Hereberti 246.a
SAbæ laus in sexta & septima Synodo celebrata 99.a
S.sabæ Gothi vita 635.b
sabbatum nostrum Christus est 184.b
sabbato ab opere vacandum fuerunt Gregorij ętate qui docerent 184.b
sabbati sancti ieiunium 98.b
S.sabini martyrium 213.b
sacellarius 117.a 154.a
sacerdotum dignitas 168.a 871.a
sacerdotum dignitas quid regiæ præstet, & in quo illa ab hac superetur 402.b
sacerdotium refugit Bruno modestiæ causa 248.b
S. Abramius 238.
in sacerdotem iniuriam Deus vltus 499.a
sacerdotes cælibes 505.a
sacerdotes pessimo more nuptias publicè celebrãt 437.b hunc abusum in sua ecclesia tollit S. Hugo ibidèm.
sacerdotibus coniugatis se Hugo Gregorij VII. in Gallia legatus acriter opponit 436.a
sacramentis in dispensandis personæ non spectandæ 260.
sacramenta quæstûs causa non administranda, & in hoc abusus notatus 260.
sacramentis ecclesiasticis sub mortem munitus S. Vincentius 545.a
sacrarium 558.a
sacrilegij pœna 36. 41. b
sacrilegium suspendio lex punit 261.a
sacrilegi horrenda mors 286.b
sacrificium Christianorum 738.b 759.b 760.b 761.b 764.b
sacrificium incruentum oblatum 238.b
sacrificium mysticum 231.a
sacrificium Dominica die offerri solitum 568.b
sacrificaturus S. Paphnutius pallio se & linteo induit 883.a
in sacrificijs calice antè marmoreo vsus S.Theodorus pòst argenteum sibi parauit 740.b
inter sacrificandum discus in sublime sublatus ad sanctum panem ostendendum 764.b
sacrificium peragit S. Eutychius & sanctam communionem distribuit 558.a
sacrificium ad offerendum ad clarissimam matronam inuitatus S. Ambrosius 498.b
sacrificium diuinum incruentumq; Christum imitati patriarchas in V. concilio celebrâsse 555.b
sacrificium offerens Marcus ipse hostia mactandus compræhenditur 854.a 850.a
sacrificiũ seu oblatiõem cęlestem offerre Paphnutius ab Angelo iussus 882.b
sacrificium vnicam salutis nostræ hostiam singulis diebus immolat S. Vuolphelmus 784.b
sacificium quotidianum Deo offert S. Hermelandus presbyter factus 375.a
sacrificium incruentum & diuinum à S. Eutychio oblatum 548.a 567.a 568. 569.a 573.a
sacrificium obtulit Sozopoli s. Theodorus rogatus ab episcopo 758.b offert frequenter hostias s.Robertus 845.a
sacrificium ab episcopo peractum 748.b
sacrificijs celebrat obitûs diem anniuersarium parentum suorum s.Hugo 435.a
sacrificans s. Theodorus à Deo pluuiam impetrat 757.a
sacrificia in ecclesijs nè fierent, Valens edixit 409.b
s. salutatoris oratorium 389.b reliquiæ 390.b
salutatorium ex quo ad Missam proceditur 163.b secretarium idem appellatum 162.a
saluus conductus 179.b
sanctorum Veteris testamenti catalogus 727.b
sancti cur à Deo mundo collati 727.b
sanctorum austera vita 56.b
in sanctis viris interdùm praua quædam vitia cur hæreant 624.b

sancti

sancti iudicia Dei vt sciant, itemque nesciant dum sunt in terra 336.b
sancti an omnia quæ velint possint, impetrent ve omnia quæ desiderant obtinere 342.a
sanctorum potestas quanta sit 341.b
sanctorum aduersus dæmones potestas 754.b
sanctis & animalia & elementa seruiunt 312.b
sanctos & pios viros contemnentes offendétesque diuinam vltionem non effugiunt 451.b
sanctorum & piorum hominum persecutores diuinam vltionem non effugiunt 774.b
sanctorum cædem Deus vltus 672.a vt S. Stanislai 635.a
sanctorum martyria legere, quam habeat vtilitaté 641.a
sanctorum mors vitæ initium 875.a
sanctorum natalis cur dicatur migrationis eorum dies 875.a
sancti nec mortui sunt nec absentes 405.a
sanctos apud Deum esse 462.a
sancti martyres venerandi & cur sint 79.
sancti à Christianis hymnis congruentibus culti, vt ab Alexandrinis Marcus 854.b
sanctorum memoria à priscis Christianis celebrata 731.a
sanctos sua corpora vbi requiescerent reuelâsse, vt Protasius & Geruasius D. Ambrosio 499.b
sanctorum sepulcra inuisit orationis causa S. Adalbertus 834.b
sanctorum loca & sepulcra prisci quadragesimæ tempore inuisere soliti 794.
sancti Nabor & Felix celeberrimè frequẽtati 499.b
sancti apud suas reliquias curationes implorati exhibent 870.
sanctos beneficia viuẽtibus apud sua sepulcra præstare 834.b
sanctorum etiam post mortẽ magna potestas 202.b
sanctos nobis opitulari 760.b
sancti quasi quædam turres contra aduersariorum incursum refugium exhibent 82.b
sancti Zenonis merito templum eius inundatione Athesis liberum permanet, quanuis ad tectum aqua pertingeret 105.b
sanctos vrbiũ regimen iure sepulcri obtinere 653.b
sancti ciuitatibus patrocinij sui protectionẽ præstant 878.b D. Ambrosius Florentinis obsessis apparens, liberationem prædicit 506.b
ad sanctum Marcum, tanquàm ad firmissimũ prę sidium Alexandrini necessario tempore confugiunt 854.b patronus Iuuauiensium S. Rupertus 414.b
sanctus Vincentius Britonibus se ipsorum patronũ fore pollicetur 545 b
sanctum peculiaré, patronus sibi qui esset, assumit S. Catharina 349.b
sancti patroni nostri Deum pro nobis orant 405.a 619.b 633.b Sanctorum pro intercessione exẽ pla ac testimonia 31.a 32.b 74.a 96.b 227.b 273.a 382.a 383.a 411.b 414.b 437.a 462.a 477.b 515.a 536.a 542.a 585.a 588.b 609.a 620.a b 663.b 739.b 770.b 778.a 805.b 826.a 845.b 870.b
sancti in cælo quàm facilè res nostras sciãt, nobisque opitulentur 946.a
sancti in Dei lumine videre quod infra Deum est, facilè possunt 343.b
sancti inuocantes se exaudire possunt 344.b
sanctorum inuocatio 42.b 68.a 82.b 201.b 458.b 595.b 826.a 840.b 870.b
sanctis præclara epitheta tribuit Basiliꝰ, inuocationem eorumque suffragia pro nobis confirmantia 83.a
sanctus Marcus oratione pia inuocatus 854.b
sanctos interpellauit & docuit interpellandos B. Anselmus 679.b
sanctorum patrocinia apud aram infulatus implorat S. Stanislaus 634.b Nicetij pro sanitate mater S. Martinum inuocat 451.a Inuocat s. Theophanem Metaphrastes 213.a
sanctum Eutychium eius vitæ scriptor Eusthatius 576.a
sanctum Adalbertum vitæ eius scriptor 839.b s. Svuibertus inuocatur 29.b
sancti non frustrà interpellantur 50.b 854. s. Svuibertus se inuocanti adest 38.a
sanctũ Svuibertum necessario tempore, neque frustrà inuocat Pipinus 33.a patronum sibi eum deligit b ei quotidiè certas preces offert 34.a
sanctos imploratos sanitatem tribuisse 383.b
sancta Genouefa inuocantem se Vuilhelmum abbatem graui morbo liberat 583.b
sanctos implorantes se ad alios remisisse, & cur id quidem 383.b
sanctos viuis apparuisse post mortem 42.b 45.b 255.a 382.b 383.b 458.b 786.b 619.b D. Ambrosius multis apparet 506.b
sanctus Gregorius cuidam monacho 199.a 200.a Andreas 201.b B. Andreas monacho cuidã 102.a
sanctus Bartholomæus s. Guthlaco 626.a D. Thomæ Aquinati frater Romanus 74.b
sanctus Svuibertus Brunoni 38.a
sanctus Dunstanus s. Elphego 671.a
sanctus Guthlacus Ethelbaldo 630.a s. Gertrudis abbatissæ Modestę 273.b B. Maria S. Vincentio 521.b
sanctus Georgius martyr Mariæ S. Theodori matri. 728.b 730.a vt SS. Dominicus & Franciscus S. Vincentio 526.b 535.b
sanctus Herebertus loquitur post obitũ cum Volperto Abbate 268.
sancta Cęcilia & Lucia visitant & cõsolantur infirmam S. Opportunam 777.a
sanctus Stanislaus apparẽs, corpus suum transferri mandat 635.a
sanctorum in catalogum relatus S. Hugo 434.a
sanctus Svuibertus 39.b 40.
sanctorum catalogo Vincentiũ adscripsit Calixtus III. 515.a Vide Canonizatiõ.
sancto detrahens punitur 458.b
sanctis obtrectantes diuinitùs puniti 453.b 507.b
sanctorum honori & per eorũ corpora editis miraculis, etiam Arrianos detraxisse 499.b 500.a
sancti nomen sanctis adimit Cõstantinus Copron. Apostolos tantũmodò & martyres, nõ S. Apost. S. marty. appellandos censens 479.b ne Mariæ quidem hoc tribuit 480.a
sanctimonialibus præesse, non cuiuis datum 65.b
sanctimonialium monasterio pręfici cur recusârit S. Ludgerus 391.a
sanctimonialis Scholastica omnipotẽti Deo ab infantiæ tempore dedicata 342.a
è monasterio septennis puella non potest abduci 218.b 219.a
sanctimõialis duodecimo ætatis anno in monasterio collocata s. Theodori soror Blatta 735.a
virginum velandarum ritus, mutant vestes, pręciduntur capilli, velum imponitur ab episcopo, annulo subarrantur &c. 62.b
sanctimo. velamen episcopali benedictione conse-

 cratum

cratum capiti imponitur 772.a
sanctimo. à S. Columbano Deo virgo consecrata S. Burgundofora 423.a
capilli vt coronæ similitudiné referrét, S. Gertrudi per matrem attonsi 271.a velamen sacrum ab episcopo traditum ibidem.
despõsatio Christi & virginis sanctę, qualis aut cuiusmodi 927.b
sanctimoniales Christi spõsi imaginem habere, antiquissima consuetudo 218.b
virginum sacrarum religiosę vestes & monachicus habitus 147.b 150.b 151.a 219.a
sanctimo. religiosis vestibus per episcopum indutæ 423.b
habitum sanctæ conuersationis suscipit, Egberto rege mortuo, eius vxor 316.b
in monasterio fœminarum austera viuendi ratio 218.a
sanctimoniales literas discebant, psalterium mandabant memoriæ, in vesperum vsque ieiunabãt quotidiè antiquitùs 219.a
sanctimo. Cantica diuina sibi & suis meditanda qui interpretarẽtur, gnaros homines adhibet s. Gertrudis 271.b
sanctimonialem exercet ad obedientiam abbatissa 221.a
sanctimonialibus Communio dari Dominicis diebus solita 561.
sanctimoniales nocturnas dęmonum infestationes patiuntur, & eas quemadmodùm superent 220. b 221. 222.
sanctimonialium pia exercitia 345.
sanctimonialis vt esset, in ecclesiam fugit Gregoria nuptias aspernata 623.a
sanctimonialis Eduardi regis soror 278.b Ailena filia Elfredi regis 279.a
monasticum habitum induit Chunegundis Imperatrix 62.b
sanctimoniales nobiles in loco proprio conuersatæ 338.b
sanctimonialis in stupratorem seueritas S. Richardi episcopi 490.a
monasterio pecunias & possessiones acquiri non vult Abbatissa 227.a abbatissa non vult oblatas pecunias accipere 218.b
moniales 3000. alit D. Gregorius 118.a
sanct. mo. monast.
sanct. monasterium virginum in proprio fundo extruit Romaricus 426.b
monast. virginũ extruxit Begga soror S. Gertrudis 274.a
sanctimonialium monast. à S. Ruperto extructum cui sororem præfecit 414.a
belisiæ 284.b virginum 285.b
monasterium sanctimonialiũ Romæ Cliuus Scauri vocatum 23.b
monast. Sanctimonialium in Coludi vrbe in Anglia 305.b
monast. in loco Confugia, ab Henrico II. extructũ 61.a virginum.
sanct. monasteriolum in Algiæ saltu 772.a
sanctimo. monast. Malbodium 617.b. 665.a
niuellense virginum 271. virginum monasterium cui Aurea præfecta Parisijs 427.b aliud in Bituricensi vrbe.
monast. virginum Scephtonia in Anglia, ad quod s. Eduardi corpus translatum 279.a ab Elfredo huius auo extructum ibidem.
monast. Treuerense virginum 273.b
monast. virg. Vuiltoniense in Anglia 278.b
saporius rex Christianos persecutus 596.b 673.
saporius rex Persa persequitur Christianos Magis administris 718.a
saraceni Christianos cædunt 828. b
saraceni in Hispania multi 531.b
saraceni multi per s. Vincentium conuersi 531.a b 533. a
sardicense concilium, Constantij & Constantis voluntate institutum 274.b
in Sardinia gentiles misso Episcopo Gregorius ad fidem instrui curat 152.a
satanæ infestationibus qua potissimùm ratione resistendum 925.b
pro satisfactione pœnitẽtibus S. Hugo imperat ieiunium, orationem, eleemosynam 441.b
saturnini quatuor martyres Cæsaraugustani 653.b
saxonum saxea corda 22.b
saxones in sacrificio multos boues occidere soliti 119 b
saxonum satrapa Bruno 22.
saxonum dux Vuindekindus 398.a
saxonicum bellum apud Vueseram 34.b
saxones Boructuariorum fines depopulantur 22.b
saxones populantur Christianorum fines 34.b 35.b Vuerdam euertunt ibidem.
saxones Christianos persecuti, duce Vuindekindo 390.a
saxones debellat Pipinus dux 33.a
saxones ad fidem vt cõuertere faciliùs posset, Vuerdam à Pipino impetrat s. Svuibertus 23.b
saxones dant Christo nomen 393.b
saxonum occidentalium episcopus S. Ludgerus 393.b 394.
saxones reliqui per Augustini discipulos ad fidem conuersi 120.b
saxo præpositus Roschildensis Danorum historiographus in Gallias missus 580.a
Scandalizatos sua simulatione qua solem adorauerat Vsthazanes, erigendos illustri confessione & martyrio existimauit 674.
scelera nutrit qui ea non plectit 149.b
scientiam precibus magìs quàm ingenio & studio consecutus D. Thomas Aquinas 73.b
schismatis tollendi negocium S. Vincentio commissum 526.a
schisma duorum pontificum, & aliquandiù trium, vndè quì antè prędictum 946.a
schismaticis quos ad se vocabat Gregorius Papa, saluum conductum pollicetur 179.b
schismatici cum cautione iuratoria recepti 180.a
sclauorum gens Italiam ingressa 186.a
scholæ apud ecclesias & collegia 844.b Herebertus in ecclesia Vuormatiẽsi studijs tradit⁹ 248.a
schola apud Parthenopolim 833.b
scholas administrâsse presbyteros 827.a
schola Cantorum à D. Gregorio instituta 114.a
scholastica soror S. Benedicti sanctimonialis 342.a
scriptura sacra arcus est 515.b
scripturæ phrasis 366.b
scripturæ sacræ libros tradere martyrem vult iudex sub Maximiani persecutione 495.a
scripturarũ sententia diuinitùs D. Thomæ Aquinoranti per Petrum & Paulũ explicata 73.b 74.a
in scripturis sacris à Pamphilo institutus S. Apphianus 454.b
scriptores & eorum scripta. Anselmi scripta 683.b
Eutychius librum de resurrectione mortuorum 103.b 104.b

ſcript. Expoſitiones in Iob ſcribit Gregorius 103.a
gregorij dialogorum libri Homiliæ XL. 114.b
paterius ex libris Gregorij vtiliſsima deflorauit 114.b
ſcripta S. Ludgeri 401.b
ſcript. Gregorij libros inuidi poſt eius obitũ exurere moliti 193.a indè eſt quòd pleriq; interierint.b eius ſcripta recenſentur 194. Pratum ſpirituale 123.a
ſcrip. Cantica Canticorum exponit fratribus Foſſę Nouæ morti vicinus Thomas Aquinas 77.a
Secundicerius 114.b
ſecretarium 162.b
ſecretarium ex quo ad Miſſam proceditur 162.b idem Salutatorium appellatum 163.b
ſeleuci epiſcopi miraculum inſigne 552.a
ſenæ vrbs Italica, cuius potiſsimùm virginis ortu illuſtrata 915.
ſenior quandò increpari poſsit 144.b
ſenſus niſi quis vigilanter comprimat, cogitatiões illicitas ægrè vitabit 439.b
ſepeliri in ſepulcro maiorum cur deſiderauerit Iacob 879.a
ſepulturę locum viuens delegit s. Eutychius 574.b
ſepeliri ſe in Vuerdena exoptat s. Ludgerus 403.a
ſepulturę vt mandaretur ſupplicio affectus epiſcopus, curat s. Ludgerus 398.a
ſepulcrum vnguibus Leo parat Mariæ Aegyptiacæ 609.a
ſepeliri ſe panno veteri inuolutam vult s. Gertrudis 272.b
ſepeliendi mortuos cum cereis &c. antiquus eccleſiæ mos 201.b
ſepultura s. Eutychij magnifica 574.b
ex ſepulturis apud eccleſiam commodum ſperare vetat D. Gregorius 116.a
ad ſepulcra ſanctorum orat Prudentius 654.a
ad ſepulcra Sanctorum cerei offerri ſoliti 797.a
ad ſepulcra Sanctorum ſanitates & miracula exhibentur 48.b 52. 65.a 68.a
ad ſepul. San. mira. exh. 65.a
erga ſepulcrum S. Equitij irreuerentia punita 68.a
ss. Sergij & Bacchi oratorium 744.b
ſerpens venenatus chloroſaura 764.a
ſerpentes extincti corrumpunt aerem 106.a
ſeruus precio domino perſoluto in libertatem ſe aſſerit 408.a
ſerui Iudęorum Chriſtiani fieri deſiderantes, in libertatem vindicandi 183.
s. Seuerinus in tranſitu B. Martini voces angelorum pſallentium audire meruit 253.b
s. Seuerini oratoriũ in Gregorij monaſterio 200.a
Sigiſmundus Imp. & alij Principes eccleſiæ ad cõcordiam redigendæ ſtudio Perpiniani conuentum habuêre 543.a
ſigiſmundus Imp. in Cataloniam profectus 526.b
ſigobardus comes Ambianenſ. præeſt. 448.b
ſimeonis Cteſiphontis archiepiſcopi martyrium 673.
ſimonis pueri à Iudæis necati martyrium 356.b
ſimilitudo elegans 135.b 206.a 420.a
ſimoniaca hæreſis prima orta & damnata prima 133.a 134.a
ſimonia viget 442.a
ſimoniaci per Gallias ſynodo collecta à Gregorio anathematizantur 132.b 133.a 134.a
ſimoniaca hęreſi ſordeſcens Sicilia, p hoſtilem incurſionem viſitatur 186.a
ſimoniacis Gregor. VII. ſe opponit 436.a
à ſimoniaco conſecrari epiſcopus non vult s. Hugo 436.b
ſimoniacã per hæreſim Maximus epiſcopatũs inuaſor ſacerdotium adeptus 165.a
ſimoniaca ab hæreſi iuramento ſe purgare iubetur 166.b
ſimulatione nonnunquàm vſi ſancti viri 243. b 261.b
ſiſinni & Alexandri martyrum reliquiæ Mediolanum perlatæ 507.a
s. ſiuiardi abbatis vita 44.
Solicitudo quî pellenda 925.a
ſolicitudinis deſiderium & acceſſus quî Catharinæ ſenenſi ſucceſſerit 917.a
ſomni parcitas in s. Iohanne Climaco laudata 429.a
ſomnium 242.b 247.a
ſomnium matris s. Theodori, eiusq; interpretatio 728.b
ſomnium & nocturna viſio 169.a 516.b
in ſomnis D. Benedictus adhuc viuens alijs ſiſtitur & appáret 338.b
in ſomnis viſiones ſanctis diuinitũs oſtentatę 495.
ſomnium s. Ludgeri eiusq; interpretatio 389.b
ſomnij verus euentus 225.b 226. 435.b
s. Sophiæ eccleſia 745.b
Spiritumſanctum Deum non eſſe Baſilius imperitis viſus eſt docere 572.a
ſpiritumſanctum à filio non procedere, Gręcorum error in concilio Barenſi confutatus 696.b à B. Anſelmo 707.b
ſpiritumſanctũ à patre filioq; procedere in dialogo cùm Gregorius ſcripſerit, Grȩci nomẽ filij eraſerunt 195.b
Squinantia quid, & vndè quî ſoleat curari 943.a
ſquinantiæ peſtis patronus S. Svuibertus 35.a
S. Stanislai vita 631.a
ſtationes vt inſtituerit D. Gregorius Papa 116.a
ſtationes publicæ Romæ 121.b
S. ſtephanus martyr ſub Conſt. Copronymo 480.a
ſtephanus Papa venit ad Pipinum regem 34.a ad s. Dionyſium ægrotat b
ſtigmata quomodò ſua Chriſtus virgini cuidã impreſſerit 936.b 937.a
ſtilico de hoſte victoria potitus 506.b
ſtiliconis de S. Ambroſio dictum 505.b
ſtilico comes pœnitentiam agit & ſatisfacit D. Ambroſio ob violatam eccleſiaſticã libertatẽ 504.a
Subdiaconi veſtiti apud Græcos Romæ & in Sicilia expoliati in lineis tunicis procedunt 116.b
ſubditi præpoſitos timere cur oporteat 174.b
S. ſucceſſus martyr Cæſarauguſtanus 653.a
ſuediæ regis filius Ericus ſacrum s. Catharinæ corpus cum alijs regni principibus deportat 356.a
ſuedię Mareſtallus D. Gorſtanus 348.a
ſuedorum erga ſacras reliquias reuerentia 353.a
ſueuorum & Vuandalorum hiſtoriam ſcripſit Iſidorus 508.b
s. ſulpitius archidiaconus Bituricenſis 282.b
ſuperbiæ & elatiõis venenum rectè factis áſſpergere dæmon ſolitus 594.b
ſuperbiam obedientię manſuetudine domat Iohãnes Climàcus 429.a
ſuperhumerale epiſcopi inſigne 569.a
ſupplicatio ſabbati poſt Domini reſurrectionem 759.b
ſupplicationes in afflictis rebus indictæ 760.a contra dæmonum infeſtationem 761.b
ſupplicationes aduersũs ſiccitatem 756.b 757.a

ſupplicationibus ab Eccleſia ad eccleſiam factis S. Eutychius peſtilentiam abegit 571.a
in ſupplicationibus cruces geſtatæ 764.b
ſupplicia immania martyribus inflicta 455.b
ſuſatenſes fidem quandò ac quomodò cognouerint 29.
ſvuibertus Anglus 6.a
s. Svuibertus natus anno 648. obijt anno 717. 7.a b 27.a
ſvuiberti mirabilis natiuitas 7.
ſvuibertus cum alijs XI. ex Anglia ad Germanos conuertendos miſſus 10.a
s. Svuibertus canonizatus 34.b Squinātiæ patronus 35.a
s. Svuiberti vita per Marcellinū in eius Canonizatione lecta 39.b
Symmachi relationi Valētiniano directæ reſpōdit D. Ambroſius 502.a
ſymbolum s. Gregorij Papæ 112.b
s. Symphorianus Heduenſis 847.a
ſynodi hęreſes exortas opprimendas ſibi ſumpſēre 478.b
ſynodus Anglicana ſub Egberto cui præſedit Theodorus archiepiſcopus 314.b
ſynodus Conſtantinopolitana Nectario præſide 275.b
ſynodi Cōſtantinopolitanæ cuiuſdam acta reſcindit Pelagius 153.a
ſynodus Romana VIII. anno Phocæ Imp. 843.a
ſynodus cōtra Neophytos à Gregorio coacta 132.b
ſynodus Traiectenſis 17.b
ſynodales epiſtolas mittendi conſuetudo 171.a
ſynodica Epiſtola Gregorij Papæ ad patriarchas 113.
TActûs cuſtodia diligens 457.a
s. tarbulæ & duarum ſororum martyrium 675.b
tarquinius cōſul quos martyres quî tractârit 890. 891. 892.
s. Tarſilla virgo moritura Chriſtum vidit 98.a
tatiani diſcipuli Iuſtini liber contra Gentes 640.b
taxandria ad fidem per s. Lambertum conuerſa 283.a
taxiarchi 169.b
s. Tecla ab igne, theatro, feris ac marinis beſtijs Dei virtute defenſa 610.a
tempeſtate aliqua exorta quid agendum, & cuius nos illa admonere debeat 48.
tempeſtatis pellendæ ſeu euadendæ modus optimus quis 925.a
templa pace per Conſtantinum Chriſtianis parta per vrbes extructa paſsim 858.b
templa ex idolorum phanis Chriſtiani conſecrant 17.a 22.a conſecratum à s. Svuiberto phanum gentilium in honorem B. Mariæ 13.a
templa regum munificentia condita 843.
templo extruendo Cōſtantini ſoror ſumptus ſuppeditat 858.b
templum in Bamberch. extruxit Henricus II. Imper. & vxor Chunegundis 60.b
templum à Dagoberto extructum Traiecti in honorē D. Thomæ 11. eo per Friſones demolito, oratorium s. Crucis 11.b
templum XL. martyrum extructum per Eutychium 548.b
templa Sanctorum ex fidelium collationibus & oblationibus extructa 779.b
templis in ædificandis feruor Chriſtianæ plebis 463.b
templorum in conſtructiones largus s. Ludgerus 402.b
templa in honorem ss. à pijs extructa 19.a
templa in honorem Sanctorum ab epiſcopis conſecrata & dedicata 13.a 14. 16.b 18.b 256.a 316.a 319.a 377.b 413. 491.a 745.a 844.a
temp. ded. Leo III. per Germaniam templa & altaria conſecrat. 39.b
templorum dedicatio per aquas ſanctificatas 119.b
templa ſacrata ac benedicta ab epiſcopis. Reliquiæ in conſecratione illatæ 459.b 460.b
templa dedicare cum ſanctorū reliquijs, antiquus mos 118.b
templis in ipſis quæ infeſtationes minùs infeſtæ 926.a
templorum immunitas, ad templa confugientes ſerui Iudæorum Chriſtiani libertati aſſerendi 183.a
templa ſpoliant iconomachi 229.a
templa alia diruit, alia in ſtabula redigit Valens 409.b
templa demoliuntur apud Perſas Iudęi 673.a
templa incendunt Saxones infideles 35.b 36.b
templi incendium vindicat Deus 36.a
tentatio dæmonis 730.b
tentatio pijs infeſta 599.b
tentat diabolus ad meliorem vitam conuerſum 693.b
tētationibus grauiſsimis infeſtata, quæ à vita turpi conuerſa, pœnitentiæ ſe dederat 606.a
tentatione blaſphemiæ grauiter impugnat s. Hugonem diabolus 436.b
tentationes quæ nouitijs monachis à diabolo ſuggeruntur 684.b 685.
tētationes dæmonum paſsi, eas detegūt Cuthberto 313.a
in tentationibus confirmatus à s. Bartholomæo s. Guthlaicus 626.a
tentationes quibus moleſtabatur filia, virgis profligit s. Brigitta 348.b
tentationem carnis vehementem in vrticarum & veprium frutetis volutatus reſtinguit D. Benedictus 329.b
tentationes multas ſuperat ſanctus Eutychius 565.
tentationes grauiſsimæ quomodò aut pellendæ, aut ſuſtinendæ 926.a
tentationibus diabolicis reſiſtēdi modus optimus quis 926.a
ss. Terentij, Aphricani & ſociorum martyrium 609.
teſtamentum epiſcopi ſecundùm Romanas leges in foro publicè lectum 458.a
teſtam. s. Theodulus poſt martyrium appāret cum ſtola & decoro habitu, præcipiens vt facultates ſuæ viduis & orphanis ex æquo diſtribuerentur 496.b
teſtamentorum inſidiæ 170.b
tergaudum Treuerenſem Nicolaus ſacerdotali officio priuat. ab Adriano idem in D. Gregorij monaſterio hoſpitatus 202.b
s. thalæi martyris templum 553.a
s. Theobaldus 589.b
Theobertus Auſtraſiorum rex 448.b
FR. Theodebertus 426.b
theodo Bauariæ dux inuitat s. Rupertum ad euangelizandum Bauaris 412.b ab eodem baptizatur,

S.Theo-

S.Theodorę virginis & Didymi martyris vita 509.
s.theodoræ martyrium 880.
theodoricus rex 424.b
theodoricus Burgũdiorum rex pellit s. Columbanum cum suis fratribus 448.a
s.theodori, Siceorum archimandritæ vita 727.
s.theodori vitæ scriptor 769.b
s.theodori vitam qui scripsit Georgius ipsius fuit discipulus 734.a
s.theodorus Mauritio prædicit, Imperatorẽ ipsum fore 744.a
s.theodori discipuli præclari 742.b
s.theodori martyris templum 229.a
theodorus episcopus à Vitaliano Papa in Angliam missus 46.b episcopos illic ordinat ibid. 49.a
theodorus archiepiscopus Anglicanæ synodo præest sub Egberto 314.b
theodorus monocherarius appellatus 209.a
s.theoduli lectoris martyrium 492.a
s.theodosiæ martyrium 462.a
theodosius 502.a
theodosius Imp. 216.b 217.b
theodosius vir fidelis, gloriosus, & orthodoxus, à Gratiano constitutus Imp. 410.b
theodosius Imp. ab Ambrosio repræhensus 501. excommunicatus item, b
theodosio Imp. Constantinopol. synodus habita 275.b
theodosius Maximum tyrannum deuicit 276.a
s.theofred. abbatia 438.b
theologus summus Iohannes Solerius 540.a
s.theophanis vita 206.
theophanis oratio in exilium s. Nicephori patriarchę Constantinop. 227.
theophilus martyr 871.b
theophilus Imp. Constantinop. 229.b
s.thermes & Pherbutæ martyrium 512.
thomas Aquinas 514.b
s.thomæ Aquinatis vita 68.
s.thomas Aquinas vitæ suæ anno 50. Domini 1274. obijt 77.a
s.thomas Aquinas in diuos relatus à Iohanne xxij. 79.a
thuidisca lingua 401.a
thuringiæ dux Pipinus 33.a
Tiberis mira inundatio 105.b
tiberius Imp. 568.b
tiberius Imp. Iustini anteà notarius 566.b
tiberium Imp. futurũ prædixit s. Eutychius 566.b
tiberius Imp. s. Eutychium infirmum inuisit 573.b obijt quatuor mensibus post huius mortẽ ibid.
timor per solicitudinem custodit, amor per delectationem perficit 685.b
s.timothei corpus Constantinopoli 574.b
s.timothei festum 568.a
Tolerantia martyrum summa 643.b
tonitruis terram terrentibus quid agendum 48.
tonitruis aerem cõcutientibus quid facere D. Thomas Aquinas sit solitus 76.a
tonsura ecclesiastica 8.b 837.a 625.b 837.a Capillos deponit lector factus s. Eutychius 550.b
tonsuram accipit s. Ludgerus 386.b
tonsura monachorum 209.a
totila perfidus rex 43.a
totilas Romam vastat 190.b
totilæ regis versutia à s. Benedicto retegitur 335.a eiusdem erga sanctum virum reuerentia b quot sit annos regnaturus, ipsi prædicit b
Traditiones Apostolicę studiosè à D. Gregorio obseruatæ 142.a
traditionibus Apostolicis contrarias consuetudines tollit Gregorius Papa 113.b
traditione antiquissima imagines habent & colũt Christiani 482.
tradi sibi sacras scripturas à s. Theodulo vult Faustinus iudex 495.a
tradere sacros libros quasi Christum prodere existimauit s. Irene, & mauult viua comburi quàm eos prodere 433.a
traiani pro anima vbertìm flens D. Gregorius exauditur 122.b
traiectum siue in Vuiltẽburg aduecti s. Vuillebrordus cum socijs 10.b
traiectum Vuillebrordo episcopo donant Pipinus & filius Carolus Martellus 17.a
traiecti archiepiscopalis sedes à s. Vuillebrordo cõstituta 16.b
traiecti templum extructum à Dagoberto 11.b
transiselana regio Euãgelium recipit Marcellini p̃dicatione 18.a
translatio sanctorum exemplo patriarchæ Ioseph nititur 230.b
translatio s. Albini 4.b cum psallentium cõcentu b
translatio s. Elphegi Londonias 672.a post Cantuariam b D. Gregorij 197.a s. Hermelandi 382.b s. Landoaldi 284. & seq.
translatio s. Landoaldi Gandauũ 287.a s. Sabæ 637. b s. Stanislai 635.a s. Theophanis 213.a
translatio corporis Thomę Aquinatis 78.
translationis s. Nicephori celebritas 231.
translationi sancti se subducere volens, punitus diuinitùs 287.b
trecensis episcopi qualis in quos religiosos liberalitas 900.b
tridenti situs 356.b
trinitatis cõfessio 91.b 227.b 363.a 494.a 717.b 853.a
trinitatis sanctæ vna essentia 576.a
trinitatis in confessione & adoratione, hominum salus consistit 411.b
trinitatis subsistentias vnius esse substantiæ, figura veteris testamenti arguit 145.b
trinitatis mysterium ex angeli ad Mariam responsione cognoscitur 364.b
trinitatis buccinator s. Eutychius 565.b
trinitatis vnitas à S. Ambrosio contra Arrianos asserta 500.a
tritico ex corrupto vndè qui panes optimi miraculosè facti 997.a
VAlens Imperator Arrianos orthodoxos persequitur 409.a
valens viuus ignibus concrematur 410.b secundùm s. Isaaci prædictionem ibid.
valentia Gallię quorum opera ad fidem conuersa 823. 824.
valentiam Felix cum socijs missus à s. Ireneo 823.a
valẽtiniano relatio à Symmacho sub nomine senatûs directa, cui respondet D. Ambrosius 502.a
valentinianus Ambrosium ad episcopatum postulari gaudet 498.b
ad Valentinianũ iuniorẽ s. Ambrosij epistola 500.b
valentinianus Viennę obijt 502.a
valentiniani 30. deos coluerunt 501.a
s.valerius episcopus 651.b
vandalos Danię finibus pellit Vualdemarus rex 580. a eosdem ad Christianismum adduxit ibid.
vangiones Arrianismo addicti 412.b
vasa sacra Augustino in Angliam mittit Gregorius 119.b

vasis marmoreis in sacrificio vsus s. Theodorus, pòst argenteum comparauit 740.b
vase ex vacuo quantum vini quomodò aut quādò haustum 948.a
s. Venceslaus à fratre occisus 835.a eius festum b
velamen sacrũ accipit Itta mater s. Gertrudis 271.a
venetiam s. Marcus transuectus 856.b
in Verba obscœna locutos diuina vltio 452.a
vestes sacerdotales 407.a
vestes sacerdotales apostolorum tempore 158.b
vestimenta clericalia mittit in Angliam Augustino Gregorius 119.b
vestes sacræ, casula, capsa, cucullus 458.b
vestes sacrę episcoporum 267.a
vestis episcopi superhumerale 569.a
vestes religiosæ sacrarum virginum 147.b
vestium luxum sancti aspernati 347.
vestitus piorũ vilis, eaq; specie quam naturalis ouium lana ministrat 310.a
vestitu aspero vsus puer adhuc s. Theodorus 733.a
Vicedominus 126.a
vigiliæ natalis Domini 461.a
vigilias sacras negligentem vindicat seuerè Deus 461.b
vigiliæ priscorum Christianorum 823.a
vigilię frequentes s. Richarij 869.a
vigilijs & ieiunijs S. Niceta exhaustus 475.b
vigilij doctissimi Papæ basilica 117.b
B. Vincentij Dominicani vita 514.a Calixto III. sanctorum catalogo adscriptus 515.a
S. vincentius obijt 546.b
S. vincētium Calixtus III. sanctorum catalogo adscribit 536.b 537.a
S. vincentius martyr 651.b 652.a
s. vincentij martyris templum 14.a
s. vinciana 283.b 285.a
s. vinciana soror s. Landoaldi 289.b
vinctorum vincula dissoluit imploratus s. Nicetius 459.a b 460.b
vini quotidiè exhausti nec minuti memorabile exemplum 930.a
violentia ad persuadendum inefficax 89.b
virgarum disciplina 444.b
virgo aliqua quî ruptione cordis ad horas aliquot mortua, reuixerit 937.b 938.a
virginem sine viri congressu parere superat naturæ leges 372.a
virginitas angelicum decus & virtutum insigne p̃cipuum 591.b
virginitatis perpetuæ commendatio 207.b
virginitatis professio antiquissima 880.
virginitatis votum vndenàm primò omnium factum 917.a
virgo Theodora se Christi causa nubere nolle rogata respondet 509.a virginitatem item se suã Deo dicauisse b 510.b
virgines q̃ sua sponte se Dei cultui consecrauerant, lenonibus à tyrannis traditæ 456.a
virgo Theodòra in lupanar ducta, Christi quem implorabat, adiutorio liberatur 510.b 511.
virgo Theodora ad lupanar duci iussa, vndè Dei fauore & militis opera elapsa 880.b 881.
virgo Deo dicata nuptias maximè abominatur 513.a vt nec eius mentionem audire sustineat b
virginitatem professas in proprijs domibus habitâsse antiquitùs, vt soror Ambrosij 497.b 498.b
virgines sacræ tres Gregorij Papæ amitæ in domo propria socialem vitam ducunt 146.b
virginitatem vouit S. Opportuna 771.a
virginem septēnem virginitatis fecisse votũ 917.b
virginitatem consecrat Deo Chunegundis cõiugio iuncta Henrico II. Imp. 60.b
virginitatis professionem diuini timoris, cõsecrationis, &c. oblita deserit Gordiana 147.b
virgines sacras ad nuptias reuerti grauissimè fert Gregorius Papa 150.b neque inultam iniquitatem tantam passurus videtur 151.a
virgines religiosis vestibus proiectis secularem ad habitũ quę reuerti volunt, ab episcopo coërcendæ 147.b plura vide sanctimonial.
virtus latére non potest 641.b
virtus in periculis exploratur 90.a
virtutis specie fallit diabolus 134.b
per visiones Deus appáret sanctis, & de sua eos voluntate commonefacit 329.a
visiones quibus de futuris admonentur pij 737.b
visione de morte admonitus S. Vuolphelm⁹ 795.b
visiones nocturnæ in quibus defuncti viuis apparuisse leguntur 147.a
visio effectum sortita 250.b
visiones nocturnę & quid portenderint 101.b 102.a
visiones sanctis & pijs siue per somnum, siue aliter ostensæ, quibus diuinitùs de varijs admonētur, ac certiores efficiũtur 7.225.b 255.a 258.b 262.b 264.b 266.b 302.a 319.b 349.a 378.a 392.b 429.b 438.b 495.b 553.a 554.a 549.a 566.578.583.b 584 591.a 619.b 656.b 793.a 835.a 837.b
vita hæc quibus comparanda 571.b
vita hominum molendino comparata 697.a
vitã contemplatiuam Rachel, actiuam Lia repræsentat 108.b
vitis multorum sanctorum atque martyrijs vndè fit quod careamus 51.b
vitæ ss. legentibus quid conferant fructûs 1.206.a 235.b 270.a 373.a 782.b
s. vitalis Rauennæ requiescit 878.a
s. vitalis & agricolæ corpora leuata & sub altari posita per D. Ambrosium 502.b
de ss. vitale & Valeria 875.
vitia contrarijs virtutibus extinguit Iohannes Climacus 429.a
Vlpianus martyr 455.b
vlranus monachus p̃dicit obitũ s. Gertrudis 272.b
vnctio extrema 435.a
vnctio infirmorum 560.a
vnctio extrema data infirmo 584.b sensus omnes inuncti 562.a
vnctionem extremam S. Herebertus moriturus accipit 264.a s. Aibertus 595.b s. Vuolphelm⁹ 796.b
vniuersalis nomen Romani pontifices sibi à Chalcedonensi synodo tributum respuunt 159.a
vniuersalis vocabulum sibi vsurpans episco. Constant. repræhenditur à Gregorio Papa 112.b
vniuersalis Constantinop. episcopus appellationẽ sibi superbè in synodo tribuit 153.a redarguitur à Pelagio & Gregorio b 154.a
Volperti primi Tuitiẽsis abbatis égregia laus 268.a
vota Deo persoluenda 42.b
votum monasticum 428.b
vota monastica Deo omnipotenti reddenda, aut Deus vindex erit 151.a
post votum castitatis quam pater nuptijs tradere volebat, cæcitate percutitur 423.a b
votum continentiæ perpetuæ 350.a 522.b
vouit virginitatem s. Opportuna 771.a
votum tertiæ regulæ D. Francisci 465.b
vouent castitatem coniuges s. Catharina & Eghardus 346.b

votum parentum de filio 463.b
votum Claudiæ reginæ Franciæ de nomine, filio si quis ei nascatur, imponendo 467.b
ad votum parentum s. Adalbertus subitò conualescit vicinus morti 826.b
votum vouet paralyticus & curatur 407.b confessario obedientia promissa 349.b
votum sanctorum reliquias cum munere, cum cereis visitandi 288.a
votum peregrinationis ad s. Svuibertum 37.a 38.a
vota peregrinatio ad s. Svuibertum per Pipinū 33.a per Hunaldum comitem de Angiers b per Gregorium Traiectẽ episcopum 5.
votæ oblationes sanctis 461.a
votum de templo s. Svuiberti restaurando 37.a b
votum differens exequi, à Deo punitus 778.a
votam oblationem reddere differentē sanctus cui erat vota, apparens redarguit 461.a
votum quo se nunq̃ caput ablutarum vouerat, seruat ad vitæ vsq; finem S. Eutychius 551.a
s. Vrbanus martyr Cæsaraugustanus 653.a
vrbanus Papa sextus quo euentu Catharinā Senensem Romam venire iusserit 947.b
S. vrsmari vitam Anso scripsit, expoliuit Rhaterius 663.a
S. Vsthazanis Eunuchi Saporis martyrium 673.
Vualburgis virgo, soror Vuinnibaldi & Vuillibaldi 17.b
vualdeberti insignes virtutes 423.b
s. vualerici abbatis vita 447.
S. vualerici miracula Ragnebertus abbas conscripsit 453.a
in S. vualerici honorem basilica extructa 451.a
vuandalorum historiam Isidorus scripsit 508.b
S. vuandregisilus translatus 298.b
s. vuandregisili oratorium 382.b
vuarascis prædicat s. Eustachius Luxouiẽsis abbas 423.b
in Vuerda munitio per Pipinum extructa 33.a
vuerda à Saxonibus destruitur 35.b
vuerdæ monasterium extruit s. Svuibertus Pipini & Plectrudis largitione 23.b
in vuerden conuentu Prior 32.b
vuerenfridus comes s. Svuiberti 11.b 12.a
s. vuerenfridus Batauis euangelizat 18.a
vuestphalis Christum annunciat s. Svuibertus 18.b
vuestphalos debellat Pipinus 33.a
vuestphalorum munitionem suam Dromi dictam recuperare contendunt 37.b
vuigbertus ex Anglia missus ad Frisones conuertẽdos 10.a
s. vuigbertus in Fostelāt martyrio ab Radbodo coronatus 11.a 17.b
vuilfetrudis abbatissa Niuellensis 272.a
s. vuilfridus Merciorum episcopus 13.b
s. vuilfridus Frisijs prædicare Christum incipit 9.b
s. vuilhelmi abbatis Roschildensis vita 576.
s. vuilhelmus obijt anno 1202. pag. 584.
vuillibaldus Frisonibus p̄dicaturus ex Anglia missus 10.a item Vuinnibaldus ibid.
vuillibaldus primus Eistatensis episcopus 17.b
s. vuillebrodus 5.b
vuillebrordus ex Anglia ad Germanos conuertendos missus 10.a eius vitam scripsit Marcellinus eius collega ibid.
vuillebrordus episcopus Frisonum consecratur à Sergio pontifice 13.b
vuillebrordus cognométo Clemens, Frisonū episcopus, accersitus abs Radbodo, interitum eius prædicit 296.b
s. vuillebrordus archiepiscopalem sedem Traiecti constituit 16.b
vuillebrordus I. archiepiscopus Traiectẽsis 17. Traiectensem ciuitatem à Pipino & Carolo Martello impetrat 17.a
vuillebrordus s. Svuiberti exequijs adest 27.
s. vuillebrordus oratorium in honore s. Saluatoris extruxit 389.b
s. vuillebrordi discipulus Marchelmus 389.b
vuilleicus presbyter s. Svuiberti 6. 23.a 24.a
vuilleicus presbyter s. Svuiberti apud Plectrudem remanet, ipso ad Pipinum profecto 24.b 25.b
s. vuilleicus primus Canonicus Traiectensis, item præpositus Vuerdẽsis 25.b eius laudes ibid. eius obitus 26.a
s. vuinebaldus Heyndelamensis abbas 17.b
vuinfridus archiepiscopus Moguntineñ consecratur. idem II. archiepiscopus Traiecteñ Idem Bonifacius episcopatum nactus appellatur 17.b
s. vuinotus regis Anglorum filius Anachoreta 9.b
vuiuvualoci abbatis vita 52.
vuisigothorum rex Recharedus 184.a
vuisigothorum regis Luigildi filius Ermigildus ex Arriano Catholicus factus 649.b Reccharedus item cum tota gente 650.a
vuisigothorum pro causa Constantinopolim Leander venit 103.a ab ipsis eò missus 194.a
s. vuolphelmi abb. vita 781.a nominis eius interpretatio 782.a
vuindekindus Saxonum dux 390. 398.a
s. vulfrannus, Frisonum genti euangelizat 293.
vulfrannus anno 720. excedit è vita 298.b eius trāslatio b
s. vulfranni Senonum archiepiscopi vita 293.
Xanthicus mensis, i. Aprilis 455.b 462.a
xenia ab episcopis missa non accipit Gregorius Papa 143.a
ad xenodochium construendū Hierosolymā Probum abbatem D. Gregorius mittit 115.a
xenodochijs pręfecti priuilegiū consequūtur 125.a
xenodochium Hierosolymis extruxit Gregorius Papa 125.a
Zachariæ Papæ mandato rex consecratur Pipinus 33.
Zeno fortissimus martyr 871.b
ad s. Zenonis templum insigne miraculum 105.b
s. Zoellus Cordubæ 650.b
zosimas perfectiss. in monachica disciplina 599.
zosimas centum natus annos moritur 609.b
zosimas alter hęreticus 599.a

ORDO ALPHABETICVS TOMI ISTIVS DE Sanctorum vitis secundi.

A, B, C, D, E. a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, v, x, y, z. aa, bb, cc, dd, ee, ff, gg, hh, ii, kk, ll, mm, nn, oo, pp, qq, rr, ss, tt, vv, xx, yy, zz. aaa, bbb, ccc, ddd, eee, fff, ggg, hhh, iii, kkk, lll, mmm, nnn, ooo, ppp, qqq, rrr, sss, ttt, vvv, xxx, yyy, zzz, aaaa, bbbb, cccc, dddd, eeee, ffff, gggg, hhhh, iiii, kkkk, llll. Singulaq; sunt trifolia, bifolijs duobus, videlicet E. & llll, exceptis.

VITA

·15·17·

VITA S. ALBINI, ANDEGAVENSIS EPISCOPI ET CONFESSORIS, EDITA A FORTVNATO *presbytero.*

PROLOGVS.

MEMINI, vir Apostolice, cùm ad vrbem, quam Christo p̄sule regitis, vestris me præsentaturus obtutibus occurrissem, inter reliqua maturitatis consulta, quæ sensu diuite torrentis more mihi visus es inundare, etiam de sacratissimo viro Domino Albino antistite vos fecisse tenuiter mētionem. Sicut enim eius vita immarcescibilibꝰ meritis florere probatur, cælestibus impressa libellis, ad ædificationem etiam plebis, humanis etiam fixa mandâstis vt conderetur in chartis: duplici beneficio populis consulturi, dum & in illo tenerent admiranda, quæ colerent, & in se respicerent, quod vnusquisque sagaciter emēdaret: id est, dum apud vnum tot prędicanda cognoscerēt, apud se resecare sua singuli non differrent: quatenùs tam vnica beati viri relatio, medela publica fieret audientium. Intelligens verò velociter fugientes à seculo memoriæ subripi, timeo de vita sanctissimi negligēter aliqua citò lapsura literis alligare: nec facilè rursùs in animum recipi, si semel inciperet, obliuione temporis inuadente, subduci: cuius rei impulsor quidam, mandata vestræ beatitudinis exequens, à me, quòd annuerē, flagitauit, illud adijciens, vt quę ipse de gestis sancti viri iuxta fidem compererat, ego, ipso insinuante, indubitabiliter propalarem: in hoc magis querimoniarum molem conficiens, eô quòd quæ prædictus vir occultè quidem, sed digna relatu gesserat pro veritatis indagine, sed nec ad eius singula meruit peruenire, & aliqua se de cognitis memorauerit oblitum esse. In his autem, quæ meminit, sine ambiguitate suo testimonio populum nobis attulit assentantem, cùm certè de eius pręteritis dubitare nō liceat, qui operatur in singulis quotidiè clariora. Congratulatus verò relaturo, eô quòd de vestris nutrimentis talis vir adoleuerit, qui iniuncta sibi rem tam strenuè peroraret, & de proprio aliquid causa venustatis nec incompetenter offerret: immò, si velit ipse, per se quod aliùndè poposcerat, explicaret. Siquidem quicquid de illo dicetur, vestris hoc præconijs reputatur: quoniam est meritum magistri, laus discipuli, & in ministri solertia sunt pontificis ornamenta. Quod cùm ego, meę exiguitatis cōscius, attingere trepidarem, reuerà qui nouerim hoc debere committi exertis ingenio, facundis eloquio, deuotis officio, probatis stylo: qui sunt sensu diuites, linguæ rota torrentes, famulatu celeres, carmine coruscantes, cùm ante peritiam vestrā ipsa Ciceronis, vt suspicor, eloquia currerēt vix secura, & cui apud Cęsarem Romæ liberè licuit vti, Aquitanico iudice in Gallia forsitan formidaret. Quid ergò à me, infra doctorum vestigia latitante, res alta requiritur, quem ad scribendi seriem nec natura profluum, nec literatura facundum, nec ipse vsquequaquè vsus reddit expeditum: cùm etsi voto traherer, rei magnitudine deterrerer: quia radiantem vitam si pigri relatoris impar lingua p̄dicat, obsoletat: & quod illuminare debuit, hoc nube sermonis abscondit: vbì ageretur rectiùs, si quæ ab alijs poscitis, ederetis. Vndè certus intelligo, non vos huiusmodi quopiam indigere, sed vt de peregrinis nostra vobis aliquid * satartia non negaret, & velut inter fruges triticeas, sterilitatis meæ hordeacea se conferrent. Nunc itaque causas ambiguitatis in arbitrij statera suspendens, eligo rusticus agnosci per obedientiam magìs, quàm indeuotus effici per doctrinā: vt cuius fastidire poteritis eloquium, saltem approbetis affectum. Hoc autem mihi videlicet in hoc opere præcauendum est, nè ad aures populi minùs aliquid intelligibile ꝓferatur. Idcircò igitur tota mediocritate contentus, etsi relator ineptus, tam beatæ vitæ cupio gesta breuiter intimare: superest qui nouit mederi magis, ipse fluctuanti paginę portum suæ dexterę subministret.

S. Albini gesta fideliter conscripta.

for. * cistartia, aut sistarchia

VITA S. ALBINI.

1. Martij.

REligioſorum vita virorum quantùm eſt meritis clarior, tantùm voce celebrior populorum: quia dum illi vniuerſis beneficia tribuunt, in ſuam laudem linguas excitant ſingulorum. *Patria S. Albini.* Igitur beatiſſimus Albinus Veneticæ regionis, Oceani Britannici quæ eſt confinis, indigena, non exiguis parentibus oriundus, immò digni germinis digniſſima proles emergens, decus, quod ſumpſit ex genere, felicis vitæ meritis ampliauit: dum in illo & quod glorificaret, Chriſtus elegit: & quod vniuerſus veneraretur mundus, effulſit. Qui inter ipſa nouellæ iuuentutis exordia tanto fidei feruore flagrauit, vt parentes, ad quorum deſideria ſolet infantia recurrere feſtinanter, pro charitate Chriſti magìs iſte voluntariè reliquiſſet, & velut hoſtes animæ carnales affectus effugeret, credens ſibi ſufficere, ſi omnem delectationem in ſolo cæleſti patre plantaret. *Petit monaſteriũ, relictis parentibus.* Mox autem in Cincillacenſi monaſterio tãta animi humilitate Domino placiturus ſe ſubdidit, vt ſalua morum honeſtate, nihil ſibi de ingenuitatis priuilegio vendicaret: vbì quem origo liberum genuit, famulum voluntas addixit: intelligens magìs eſſe laudabile, vt amore Chriſti nobilitas inclinaret, quod erat, quàm faſtidiret, quod non erat. Proficiebat deniquè in eo exercitationis quotidianæ proceſſus, ità vltra ſe ſemper aſſcendẽs, vt meritis non ſolùm reliquos vinceret, ſed edomito corpore, de ſeipſo potiùs triumpharet. *Catalogus virtutum eius.* Quis enim expediet, quàm fuerit in ieiuniorum parcitate pręcipuus, in vigiliarum delectatione propenſus, in orationis aſſiduitate laudabilis, in miſerationis opere ſingularis: vt & hoſtem, qui ſibi repugnabat, extingueret, & vndè ſe ſolus affligeret, cunctis ſpe maxima ſubueniret? Erat enim ad obediendum * paruulus, ad vitia calcanda maturus: ità vt in ipſo iuuentutis tyrocinio iam ſenectutis eſſet exemplum, hoc ſolùm habens cum homine commune, ꝙ natus eſt: cæterùm totum voluit eſſe Chriſti, quod vixit: non oculum voluptati, non aurem ludibrio, non animum accommodans leuitati, ſemper ſe regens ancora grauitatis. Talem itaque ſe intrà monaſterij ſepta tractauit, vt ſi quandò proceſſit in publicum, eſſet infra carcerem ſui cordis ſemper incluſus: nec aliud extra ſe adſpiciendum prætulit, quàm Chriſtum, quem in pectore fidelis portator baiulauit.

** promptus*

His igitur ſtudijs occupatus, in tantam vitæ claritatem peruẽnit, vt eius deuotum ſeruitium mundo Dominus per miracula teſtaretur. Deniquè cùm adhuc puerulus per pagum in Abbatis ſui proficiſceretur obſequium, applicante eo apud quendam locum, tanta eum detinuit violentia tempeſtatis, tantumque ſe pluuialis imber effudit, vt ipſam domum nec ſua tecta defenderent. *Imber importunus, omnibus madefactis, Albini domicilium non audet attingere.* Cùm ergò pro magnitudine pluuiæ caſa pro campo conſtaret, madefactis omnibus, qui eodem tenebantur hoſpitio, ſolum beatum Albinum tunc imber tangere expauit: quia vbì flammam fidei ſenſit, nè iniuriam faceret, ſe gutta detorſit. Quo comperto, conſcientia ſanctitatis, quæ celabatur annis, innotuit meritis, eô quòd in flore adoleſcentiæ virtutis odor fragraret. Dehinc cæleſtibus donis cum ætate creſcentibus, annorũ circiter triginta & quinq;, *Fit abbas.* monaſterij rector & pius paſtor eligitur: quippe qui ſuo ſplendore ad ſe traxerat dignitatem. Intereà ſub magiſtri cenſura, congregationis diſciplina vernabat, vbì ſeueritate diſtricta, licentia peccandi perierat. Feruebat autem pietatis intuitus, exultabat pſallendi concentus, coruſcabat inter fratres obedientię radius, pręcellebatq; ſanctę charitatis ornatus: quia ſicut erat ad vitia eradicanda ſolicitus, ità ad inſerenda dona cæleſtia circunſpectus. In quo Abbatis officio per viginti & quinque annos congregationem ſibi commiſſam feliciter gubernauit. Et quia tanti meriti fama ſepulta nõ latuit, ſed felicibus pennis cuncta peruolans occupauit, contigit Andegauum ciuitatem paſtoris gubernatione nudari. *Creatur Andegauenſis epiſcopus, & exhibet verum epiſcopum.* Tunc ab vniuerſitate populi, ſed humilitatis ſtudio ipſo reſiſtente, ad pontificalem gradum, duce Chriſto, concorditer eligitur. Qui honorem ſacerdotij debitum cõſecutus, ità ſe in alimonijs pauperum, in defenſione ciuium, in viſitatione languentium, in redemptione præbuit captiuorum, vt beata vnius actio, generale fieret ſaluamentum: quibus ex ſtudijs cæleſtes in eo fru-

ctificauêre

ctificauêre virtutes. Igitur in ciuitate Andegaua cùm ei quędam mulier, Grata nomine, sed debilitate contractę manûs ingrata, neruis stupescentibus occurrisset, signum crucis super infirmam dexteram fecit. Hinc pręmortuę palmę priùs se viuax tepor infudit. Item sequenti die in ipso loco, vt ab eo signaretur, se obtulit. Quo facto, cœperunt venę suos excursus agnoscere. Tertia verò die, vbì super illam sigillum crucis impressit, statìm sc arentium digitorum fila laxârunt: & recepto ministerio, mulier in Christi nomine rediuiua dextera se signauit. Nota vim S. Crucis.

Quadam vice cùm ad vicum Geginam præteriens accessisset, adolescentem Malabandum nomine, amisso vitę reperit iam munere. Audiens autem à parentibus extremam filij mortem deplorari, occurrit, & vt mortuum viuum erigeret, se in oratione prosternit. Quò incumbens, diutiùs orauit: & dum pallesceret iacens sacerdos in puluere, animæ viuacitas rubescebat in corpore, donèc pulsato cælo, patefactoq; tartaro, iuuenis reuocaretur à funere, sacerdos à prece. Adolescentem mortuũ excitat. Deindè cùm Asiacũ monasterium paterna solicitudine visitâsset, quidam vt ei succurreret, iam fide illuminatus, cæcus exclamabat. Cui vt sanctæ crucis medicamentum imposuit, tam fuit illi lumen citò recipere, quàm quęsisse. Cęcum illuminat S. crucis signo. Item Andegauis cùm quidã Maurilio clausis oculis lumen sibi restitui postularet, tunc pontifex se ad nota arma conuertens, mox vt signum venerabile super palpebras eius extendit, velut balista fortissima penetratis tenebris crux post se cæco lumen inuexit. Itidẽ alium Item cùm Marcellinus, circiter decem annos transigens in nubilo cæcitatis, tractus ad beatum pontificem peruenisset, vbì signum adorandæ crucis super oculos eius ipse extendit, statìm erumpente sanguine, effugatisque tenebris, lux intrauit. Item alium

Illud etiam nobis est factum memorabile recensendum. Cùm illustris Aetherea, iussione regia persequente, in Dullacensi villa militum custodia teneretur obsessa, tunc oui periclitanti succurrente sancto pastore, solus, vt à nullo cognosceretur, ad ipsam ingreditur. Liberat illustrẽ fœminam. Quo viso, amplectens eius vestigia, lugens mulier inhærebat. Tunc infelicis custodis insana procacitas, dum vult eam quasi lupus à veste pastoris euellere, iniuriam vir sanctus excepit. Tunc insufflauit in eius faciem, & temerator sacerdotis, celeri morte mulctatus est. Hinc terrore vrgente, reliqui reuerentiam habuêre pontifici, & vnius pœna fecit alios immunes à culpa. Nec priùs à muliere discessit, quàm dato regi precio ipse eam liberaret: sicque vno momento, & salus fuit supplici, & mors extitit præsumptori. Nec id quidem omittendum est, quod tradi memoriæ sit votiuum. In vicum, cuius vocabulum est Albinia, piæ deuotionis studio sanctus pater accessit. Vbì dum quidam cæcus ab eo opem misericordiæ postularet, cœpit idem, qua dudùm captus fuerat, infestatione dæmonij, corporis vexatione torqueri. Cęcus dæmoniacus curatur. Tunc in orationem, cui semper animi sancta intentione vacabat, corpus etiam prostrauit, captumque lumen pristinum reddidit oculis, & pestem immundi spiritûs effugauit. O ineffabilis gratia pietatis: à qua dum substantia sola quæritur, triplex remedium obtinetur: Victu pauit egenum, munerauit visu cæcatum, reddidit libertati captiuum.

Itemque occurrente eo regi Childeberto Parisijs, nunciatur pontifici, regem venationis causa de ciuitate in crastino esse discessurum, mandatque, se dignum duceret expectandum. Sed quia beatum Albinum corporalis infirmitas præpediuit, ad eius pręsentiam prędictus rex occurrere maturauit: qui donèc per illam viam, quæ ad sacerdotem ducebat, incessit, feliciter properauit. Cùm verò in quoddam triuium peruenisset, velletque alibi deuiare, equus eius acsi metallum fusile, gressum mouere non valuit. Suspicans igitur rex, culpam equi magìs esse q̃ causæ, alterum sibi fecit sterni. Quem dum per ipsum iter gradi compelleret, acsi muro impediente, cęsus ire non valuit. Intelligens igitur nihil profecisse, mutâsse vehiculum, nisì mutaret & cursum, cœpit ab equo discere, quòd homo peccaret, & humanus intellectus haberet, quod pecus corrigeret: deflectensque eum in viam, quæ ad sacerdotem ducebat, ea cœpit alacritate discurrere, acsi ereptus de fouea, campi mollis planitiem recepisset.

Est operęprecium, de quodam cadauere rem viuam proferre. Cùm ad ciuitatem Venetensem ipse vir apostolicus accessisset, vno de obsequentibus iam conuerso adolescentulo, quem pro morum qualitate peculiariùs diligebat, in loco defuncto atque

Corpus extincti, loco moueri nō potest.

ſepulto, poſt annum eius corpuſculum pſallendo ad propria reuocabat. Tunc remorante eo pro cauſa, voluērunt ſeruientes priùs corpus mouere, quàm ſacerdos occurreret: ſed tanto pondere fit grauatum, vt anteà potuiſſent gigantęa membra prenſare, quàm puerile corpus ſufferre, dum adhuc cadauer inſepultum, crederetur iam marmore premi, nec equi greſſum poterant promouere, acſi puluis eius de ſe vincula eis generâſſet, donèc antiſtes rediens oratione ſolueret, quos tacente voce confixit. Hoc iterùm non minùs eſt prædicandum miraculum, cùm in Cincillacenſi monaſterio Gennomerus monachus eſſet oculorum luce priuatus, & annoſa tempora vna eſſent nocte cæcitatis tranſcurſa, petijt ſibi à viro ſanctiſſimo fieri crucis ſignaculum. Quo facto, luminis vitalis ſplendor intrauit, & fugatis tenebris, ſol peregrinus illuxit. Eſt & hoc inter reliqua venerabile documentum: Cùm in ciuitate Andegaua turris portæ cohęrens, damnatis carcer eſſet effecta, prętereunte beato Albino, fiebat inſolentia de vocibus incluſorum. Tunc ad iudicem precator accedit, vt eos pietatis cauſa de cuſtodia relaxaret. Quod cùm ille aure ſurda differret, mox pontifex ad Deum ſe fida petitione conuertēs, tam familiari voce ſuggeſſit, vt in loco, quo orationem ſanctus effudit, miræ magnitudinis ſaxeus quadrus exiliens, portæ aditus fieret carceratis: quia ante eius precem, ſoliditatem ſuam lapis ſeruare non potuit. Hinc egreſſi quaſi de ſepulcro viuentes, in baſilica ſancti Maurilionis domino Albino gratias referentes, ſe ad veſtigia eius proſtrauerunt, eò quòd ſuſpectos de funere, redire fecerat ad ſalutem.

Precibus ad Deum fuſis aperit carcerem.

Signo crucis pellit demonem.

Item dum quędam mulier, arrepta à maligno ſpiritu, ſe beatiſſimo viro Albino vociferans & eiulans pręſentâſſet, mox aduerſarius ipſe ſupra eius oculum in ſimilitudinem veſicæ ſanguineæ ſe collegit. Tunc pontifex faciens ſignum ſanctæ crucis, increpauit, dicēs: Inimice, oculum quem non dediſti, nec poſſis auferre. Mox de collectione ipſa, in phlebotomiæ ſimilitudinem, ſubtiliter ſanguis erupit. Quo fluente, ſine læſione oculi, immundus hoſtis euanuit, & puella incolumis, imperante ſigno crucis, euaſit. Sed & hoc magnanimitatis exemplum opportunum ducitur explicandum, quòd pro Dei negocio apud eum non fuerit vlla regum potentumque perſonalis acceptio. Deniquè ad cumulum cæleſtis gratiæ conquirendum, inceſtarum nuptiarum execrabilis copulationis iura condemnans, beati Iohannis irrepræhenſibilis imitator, quanta ſuſtinuerit, nullus dignè poterit explicare. Siquidem martyr effici concupiuit, ſi non defuiſſet dextera percuſſoris. Sed proculdubiò palmam martyrij meruit, qui voti deſideria non abſcondit. Vndè præter labores reliquos, etiam per ſynodos, pro ipſa cauſa ſæpiùs excitatas, excurrens, ad poſtremum quamplurium epiſcoporum iniunctione, vt excommunicatas à ſe perſonas abſolueret, vi fratrū coactus eſt. Et cùm rogaretur, vt eulogias, quas reliqui antiſtites, ad perſonam communione ſuſpenſam dirigētes, benedixerant, vt & ipſe ſignaret, ait ad ſacerdotale concilium: Etſi ad imperium veſtrum ego ſignare cōpellor, dum vos cauſam Dei recuſatis defendere, ipſe potens eſt vindicare. Quo facto, antequàm eulogias excommunicata perſona ſuſciperet, expirauit: & priuſquàm portitor perueniret, ſermo ſacerdotis obtinuit. Qui etiam ad beatum Cæſarium Arelatenſem præſulem, pro eadem cauſa conſulturus occurrit.

De tranſlatione ſacri corporis ei9

Sed quia eius ſingula non valemus retexere facta, ſufficiat de plurimis vel pauca dixiſſe. Illud quoquè beatiſſimi teſtimonium, viuentis poſt obitum, neceſſarium credimus præ cęteris explicandum. Quia licèt teneretur clauſum corpus eius in tumulo, attamen iuſti animæ merces exuberauit in fructu. Igitur cùm ſanctus Germanus epiſcopus Pariſiorum, vel comprouinciales ac pōtifex ſucceſſor eius & populus, vellent membra ſancti Albini in nouam baſilicam deuotè tranſponere, & propter cellulæ anguſtiam, in qua conditus fuerat, non daretur ſacri corporis extrahendi licentia, cunctis hæſitantibus & incertis quid agerent, curis popularibus ſe virtus beatiſſimi viri mediatrix interſerit. Nam expectantibus omnibus & nihil deliberantibus, repentè nutu diuino diſciſſo pariete cellulæ, qui erat ad pedes eius, à parte oriētali tres lapides décidunt, ſcilicet dato ſigno, per qualem locum ſe iuberet educi poſſe. Intereà facto aditu, dum concentus pſallentium ad ſanctum ſepulcrum progreditur, in loco, per quem eſt eductus, palàm tres paralytici, iamdiù deſperati, redditi ſunt ſanitati, ac nerui pręmortui, viuificari didicerunt meritis Dei viri ſepulti. Statimque duo cęci ſunt

Tres paralytici ſanantur ad eius ſepulcrum.

Item 2. cęci

ſunt pariter illuminati, tandèm aliquandò ſumentes lumina diei ab vmbra defuncti: nimirùm agnoſcentes eius adminiculo ſe poſſe lumen conſequi, cuius virtute paries potuiſſet feneſtrari. His & conſequentibus infinitis miraculis, etſi ſummi pontificis membra recubant in ſepulcris, attamen per creatoris gratiam in æterna ſecula viuũt merita confeſſoris. Hic itaque cæleſti dono venerandis floribus adornatus, * viginti *viginti quinque
annis & ſex menſibus pontificalem apicem Eccleſiaſtica regulariter cenſura gubernans, vitæ autem octogeſimo anno illud propheticum in potentatibus beatitudinis Pſal. 89.
culmine feliciter explens, animam Deo chariſſimam, ereptam de ſeculo, manſuram cum Chriſto, angelis plaudentibus Calendis Martij emiſit ad cælos, præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. SVVIBERTI, VVERDENSIS ECCLESIAE PRIMI EPISCOPI ET CONFESSORIS, SAXOnum Friſiorumque Apoſtoli: *ſcripta à B. Marcellino presbytero.*

PROLOGVS MARCELLINI AD D. GREGORIVM Traiectenſem Epiſopum.

VEnerabili & dilecto in Chriſto domino & patri D. Gregorio, ſanctæ Traiectenſis Eccleſiæ epiſcopo, & Friſonicæ gẽtis prędicatori eximio, Marcellinus preſbyter, gentilium prædicator inutilis: bonum, quod præſtat omni bono. Multotiès dudùm exhortando piè monuiſti me verbis & ſcriptis, nouiſſimè verò præcepiſti * tua paterna *mihi
authoritate, beatiſſime pater, quatenùs conſcriberem & in lucem protraherem ſanctiſſima exordia natiuitatis, ac magnifica geſta ſiue virtutes & meritorum præconia ſanctiſſimi Suuiberti pontificis, & egregij paganorum prædicatoris: nè tam magnifica & virtuoſa opera tam glorioſi patris obliuiſcantur, ſed ſcriptis ea commendarem, vt ea agnoſcat generatio altera, patribus ſuccedens, & in perpetua permaneant memoria: eô quòd æterna ſapientia, dum viueret, excellentiam ſuę ſingularis vitæ ſignis & prodigijs probauit, ac nunc ſecum regnare crebris miraculis quotidiè in Vuerda ad decus ſuæ Eccleſię & ſalutem ſuorum fidelium manifeſtat: vt tuipſe benè expertus es, vt mihi literatoriè inſinuâſti, dum à Colonia Agrippina Traiectum celeriter nauigans, ferè cum tuis apud Vuerdam naufragium paſſus fuiſſes, eô quòd ſine ſalutatione ſancti Suuiberti feſtinanter pręterire propoſuiſti, quia arduum negocium eccleſiæ Traiectenſis valdè te vrgebat. Moxque memor ſancti Suuiberti, emiſſo voto Deo, vt ipſum viſitares, periculum & naufragium protinùs euaſiſti. Sed mirari non ſufficio, glorioſe antiſtes, quòd mihi tantum onus imponis, cùm tui nominis tuæque nobilitatis fama multis in locis magna dignaque memoratu habetur: Quippe qui literarum ſcientia viges, & præpollenti ſtylo, rhetoricoque ornatu dictitare, floreſque ſanctorum contexere & compilare conſueuiſti. Prætereà in conuentu tuo Traiectenſi tecum aliquot oratores & rhetores ac diuerſis ſcientijs præditos, me vtiquè literatiores, magnificos habetis & regitis magiſtros & doctores: qui elegantiori ſermone meliùs & ornatiùs componerẽt geſta ipſius, quàm ego: qui inueteratus dierũ, cuius ſenſus iam hebetati & debilitati, ac vires corporis attenuatę & ferè conſumptæ ſunt, vtpotè qui ſexagintaquinque annis pro modulo meo indeſinenter prędicationibus & conuerſionibus paganorum inſudaui: quinque ante pontificatum ſanctorum Vuillebrordi & Suuiberti, & quadraginta tam ſub ſancto Vuillebrordo, quàm ſub ſancto Suuiberto: & decem & ſex ſub egregio pontifice & martyre ſancto Bonifacio, prædeceſſore tuo, & quatuor iam ſub te, qui me Dauentriam &
ad paganam gentem Tranſiſelanam cum dilecto confratre & patriota meo Leuino Marcellin⁹ & Leuinus

Christū annunciant Transisſelanis. presbytero miſiſti, prędicaturum ipſis ſanctum & terribile nomen Domini. Et quia pridèm, vt prælibaui, creberrima tua exhortatione & ſolerti monitione tuorum aliquorum confratrum perſępè requiſitus, vt conſcriberem, proculdubiò non temerariè recuſaui vel dimiſi, ſed piè diſtuli propter puſillanimitatem & imbecillitatem meam, ineptum me iudicans ea conſcribere: tamen quia nupèr tua pontificali authoritate & diffinitione ſiue concluſione concanonicorum dominorum meorum conuentûs Traiectenſis, à me ſpecialiter eadem ſanctiſſima geſta ipſius conſcribi decreuiſti, & mihi ſtrictè præcepiſti, eô quòd à iuuenture mea in Anglia cum illo conuerſatus fui, & cum ipſo & ſancto Vuillebrordo & cæteris confratribus meis ex Anglia in Germaniam nauali euectione deueni, & ſancto Suuiberto miniſtraui, donèc optimus confrater noſter Vuilleicus, dignus ſacerdos Dei, ipſi deuotè ſeruiuit, & cum illo ad Boructuarios proficiſcens, fideliter cum eo verbum vitæ ipſis prædicando euãgelizauit, me manente & annunciante verbum ſalutis & vitæ gentibus & neophytis tuæ diœceſis. Ideoque nè inobediens & temerarius cenſear, tuis volens parére mandatis & petitionibus, tuiſque & confratrum tuorum, canonicorum conuentûs Traiectenſis precibus, & pręcipuè meritis ſanctiſſimi confeſſoris & pontificis Suuiberti confiſus, reiecto pudoris velamine, licèt imperitia mea dehortabatur, ſuadebat tamen charitatis virtus imperioſa, dicente Paulo: Charitas vincit omnia. Spem ergò
Pſal. 80. ad illum dirigens, qui dixit: Aperi os tuum, & ego adimplebo illud: os meum aperui, & attraxi ſpiritum, quo non ſolùm, quæ de eodem ſancto Suuiberto à veridicis audiui, ſed & quibus interfui, & quę oculis meis vidi, licèt rudi & incultiori ac plebeio ſermone compilando, pauca de multis, tamen vera, digna relatu, aptaque memoratu digeſſi de eo, vt plerique in conuentu Traiectenſium inpręſentiarùm feliciter militantes, viderunt & audiérunt. Quapropter peto, vt grammaticæ me excuſatum cum tuis habeas, orans nè verborum nodoſitas, aut argumentoſa loquacitas in præſenti Le-
Deut. 16. genda à diſerto lectore requirantur: quia & nemus in templo Domini plantari prohibetur, & iniuſtè me ſentio, deſcripturum geſta tam magnifici Chriſti pontificis, regulis Donati ſubiacere, aut Ariſtotelicis parére argumentis: quoniam & argumen-
1. Cor. 1. tum ſeculare perijt, vbì virgo Deũ peperit, & ſapientia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum: qui vtiquè errarent, ſi verba potiùs quàm res perpenderent, & non magìs virtutem rerum, & gratiam ſancti ſpiritûs ſpectare gauderent, quàm verborum phaleras pompaſque ſermonum. Quoniamquidem regnum cælorum non in eloquentia, ſed in fide conſtare, & ſalutem ſeculo non ab oratoribus, ſed à piſcatoribus nunciatam fuiſſe, fidelium neminem abigere aut ignorare credimus. Hæc igitur ſunt, quæ de eo conſcripſi, dulciſſime pater & optime pontifex & ſanctitati tuæ tranſmiſi, vt tua authoritate, ſi quidem iudicas dignum, rata & firma permaneant, atque ad quoſcunque venerint, pontificali tuo decreto roborata valeant: Petens ſyncero corde & humiliter efflagitans, vt ea, quæ rudi ſtylo de eo digeſſi & conſcripſi more euangeliſtarum, qui plano ſtylo euangelia Chriſti conſcripſerunt, ſanctitas tua corrigere & vrbaniori ſtylo cum tuis canonicis, dominis & magiſtris meis, perlucidare dignetur, ſi placet & vtile ſit, nè efficiar blaſphemantium & detrahentium magnorum magiſtrorum deriſio: ſed vt Chriſtus, qui eſt gemma pontificum & gloria ſacerdotum, meritis ſancti Suuiberti magnificetur & glorificetur, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum.

VITA.

VITA.

De nobilitate Parentum S. Suuiberti, ac præsagio suæ natiuitatis. *Caput* I.

TEMPORE, quo sanctissimus Martinus papa & martyr in Apostolica Romanorum sede præsidebat, & vniuersalem orthodoxæ fidei Ecclesiam feliciter gubernabat, ac Constantinus siue Constans, qui auo suo felici Heraclio Imperatori in Romanorum imperium successerat, imperaret, atque gloriosus & inclytus Osuuinus rex, frater sancti Osuualdi regis & martyris, sceptra regni Angliæ diuina prouidentia auspicabiliter gubernaret, scilicet Anno à natiuitate Domini sexcentesimo quadragesimoseptimo, in Anglia in regno Nord Humbrorũ, quod est ad Aquilonarem Humbri fluminis plagam, vbi gens habitabat cum rege suo, erat quidam princeps, Comes de Nortingram, Sigebertus nomine, ex spectabili stemmate, natiuitate excellentissimus, miles strenuus armis & industrius, habens coniugem quandam deuotam & ingenuam fœminam, nomine Bertam, ex nobilissimis & splendidissimis Anglorum principibus propagatam: cuius mater Ostrida, cuius pater Edilredus, cuius pater Ostus, cuius pater Eugistus, à quo Britãnia Anglia appellata est. Qui cælibes coniuges, diuinis præcincti legibus, miræ virtutis fulsêre insignijs, Deum timebant, & præcepta eius obseruabãt, religiosis actibus, crebris precibus, eleemosynarũ actibus, siue charitatis & misericordiæ operibus quotidiè intenti insistebant. Berta verò, pia & nobilis Comitissa, videns multorum principum & militum filios in episcopos & abbates exaltatos, qui Anglicanum populum Domini nouiter conuersum in fide confirmabant, sine cessatione dies assiduabat orationibus & eleemosynis, petens à Deo talem sibi filium dari, qui iugiter in templo sibi seruiret. Dominus autẽ, qui velox est exauditor humilium, tali eam dignatus est gratia cõsolari. Nocte enim quadam, dum in strato suo cum Comite marito suo repausaret & dormiret, vidit in somnis in firmamento cęli vnam stellam miræ magnitudinis, inter cæteras stellas inæstimabili claritate cælestis gloriæ fulgurantem. Cuius radius clarior & fulgentior erat sole, ex cuius orientali parte duo lucidissimi longi radij fulgurantes procedebant: Quorum vnus versùs Germaniam, alter versùs Galliã se extendebant. Cumq; diù super his miraretur, tandèm splendor nimius eiusdem stellæ & odorificæ suauitatis fragrantia totam suam perlustrauit cameram: ac stella illa splendidissima ex firmamento cadens, cecidit super stratum eius, in quo quiescendo recubabat, circundans eam. Attonita verò ipsa & nimiùm turbata ac territa, subitò præ timore casûs illius stellæ excitata, impetuosè clamare cœpit. Sigebertus autem de tam insolita excitatione & grandi turbatione eius expergefactus, depræhendit eam valdè pauidam & trementem, & admirans aromatis raritatem & splendoris claritatẽ, turbatus fuit. Ipsique Comiti suo pia matrona post diutinam consolationem causam suæ turbationis sciscitãti, visionem præfatam cum magnis singultibus retulit & enucleauit. Ipse verò in se reuersus, rem tacitus considerans, ipsam benignè consolans in Domino, precibus vigiles permanserunt vsque manè. Statimque aurora radiante, venire ad se petiêrunt sanctum Aidanum Lindisfarnensem siue Augustaldensem episcopum, sibiq; tanti negocij visionem diligẽter exponunt. Qui sancti spiritùs gratia inspiratus, respõdit: Hęc visio diuinitùs manifestata, non solùm exultationis regni nostri materia est, verumetiam multarum nationum gẽtibus gaudium erit: quoniam puer, Deo donante, nascetur vobis, qui lucerna patriæ & summus pontifex ac constantissimus propagator fidei Christi, populis Dei est futurus in viam salutis æternæ. Quod illi audientes, diutissimè Christo retulerũt laudes: & deincèps castè viuẽtibus, precibus & ieiunijs ac operibus misericordię ꝑstantiùs institerũt. Aduenięte aũt veneranda hora, qua benedict⁹ puer à clarissima genitrice nasceret̃, subitò totã illã regalẽ camerã, in qua felix Berta pareret, fulgor nimius repleuit, stupentibus & mirantibus cun-

Marginal notes: 1. Martij. Hic Pontifex in exilio mortu⁹ est. — Sigeberti Comitis & Bertæ pietas. — visio Bertę. — Interpretatio visiõis. — Nascente Suuiberto, cernitur lumen mirabile.

ctis:mansitque irreuerberatis radijs protensus, donèc peperit filium suum. Quo nato, paulatìm claritas recessit. Matronæ verò illic cum obstetricibus congregatæ, glorificantes Deum, vbiquè promulgauerunt magmalia claritatis & visionis Bertæ piæ Comitissæ. nato verò puero, Suuibertus à parentibus appellatur, nomine aui sui Comitis de Noirtingram.

Vt scholas visitauerit. Cap. 2.

ITaque sanctus Suuibertus puer, aqua & spiritusancto purificatus, ab incunabulis Deo mancipatus, sanctisque pollens exordijs, sanctioribus verò postmodùm insistens studijs, sanctissimo fine cursum vitæ consummauit. Nanque per momenta ætatum & incrementa temporum, Dei, quam suscepit, gratiam pijs augmentauit actibus, atque animum suum perfectè à iuuenilibus cohibens illecebris, omnia, quæ virtutis habentur, peregit: vitiorum seu voluptatis deceptiuam mollitiem cauit, ecclesiam & diuina mysteria haud segniter frequentabat, & quæcunque ex prædicationibus audierat, memoriæ firmiter commēdabat: pauperes insupèr in castro de Noirtingram, auidissimè ducens, excipiebat & pauit, frequentans scholas. & ex quo erat capax ingenio, omnia, quæ à magistris audierat, animo retinuit. Proceres verò & milites sui castri, vt cuncta illius verba & opera virtutem fidei redolere viderunt, admirantes, quasi spiritu prophetico adinuicèm persæpè dicebant: Si puero isti Dominus concesserit vitam, sanctus erit. Erat enim puer summæ mansuetudinis & pietatis, vitiorum fugax & contemptor.

Vt monasterium petierit. Cap. 3.

ET quia quotidiè de virtute in virtutem proficiebat, diuini amoris igne succensus, ac sanctispiritûs gratia à iuuentute illustratus, cùm attigisset decimūquintum ætatis suæ annum, monasticam seculari vitam prætulit, in qua liberiùs cælestibus vacaret studijs, & in bonis religionis se operibus abundantiùs exerceret. Audierat enim, quòd in prouincia Lindissæ esset monasterium Beardanense, cui præfuit Abbas Higbaldus, vir mansuetissimus & sanctissimus: in quo multi sancti patres ex Hybernia, Scotia & Anglia, regulari institutione insignes, pietatis & charitatis opera diligenter obseruantes, die noctuque indesinenter in magna pœnitentia Deo seruirent: proposuit animo, spretis paternis diuitijs & delicijs, illuc, Deo opitulante, etiam intrare, & habitum religionis assumere. Quod vbì parentibus suis flexis genibus humiliter enarrauit, habita aliqua deliberatione, memores antedictæ visionis, libenter eius votis ac desiderijs cælestibus annuerunt, cumq; insistere cœptis salutaribus cum multis lachrymis iubent. Igitur vale dicto & osculatis parentibus, sanctus Suuibertus perspicax iuuenis perrexit, vno tantummodò puero comite, ad præfatum monasterium cum literis commendaticijs, sibi ab illustri comite patre suo traditis, ibique gratiosè receptus, monachorum famulatui se tradens, diligenter ea, quæ monasticæ castitatis ac pietatis erant, & discere curabat & agere: in quo scientiam sacrarum scripturarum & bonorum operum sumens exempla, tonsuræ Ecclesiasticæ coronam deuotè suscepit. Qua suscepta, ætatem moribus & virtutibus transiens, ità se modestè & circunspectè in omnibus gessit, vt à maioribus quasi vnus ex ipsis amaretur & veneraretur. Nam cùm ipse cunctos charitate perfecta diligeret, diligebatur à cunctis: quia totum se in Dei seruitutem transfudit: cumque in eodem monasterio per nouem annos in magna continentiæ & abstinentiæ castigatione vixisset, gratia compunctionis semper ad cælestia suspensus, nō modicam curam sacris lectionibus simul & monasticis disciplinis sedulus impendens, insistens ieiunijs, orationibus & indefessis vigilijs, presbyteralis ordinis dignitatem adeptus, eundem gradum condignis consecrans actibus, acceptabile sacrificium obtulit Deo. Et licèt esset carne nobilis, multò tamen animo & virtutibus nobiliorē se exhibuit. Erat enim eximię pietatis & religionis, ornatus decore omniū virtutū, orationū deuotioni solertissimè intentus. Ipse tempore matutinæ laudis sæpiùs ad diem vsque in orationibus deuotissimè persistebat, dirigens animum ad cælestia semper amanda & petenda: & hoc alios docendo, magnam de se cæteris fratribus ædi-

Complectitur vitam monasticā adolescentulus.

Parentes libenter eius proposito assentiūtur.

Initiatur sacerdotio.

Matutinæ laudis, pro nocturnæ.

ædificatiõem dabat, ità quòd vbiquè fama & gloria virtutis eius in laudem Dei prædicabatur.

Vt reuocatus à monasterio per sanctum Egbertum archiepiscopum, factus sit canonicus Eboracensis. Cap. 4.

IGitur postquàm in eodem monasterio decem & sex annis strenuè Christo militâsset, ac inter fratres quasi refulgens Lucifer inter astra, vt dictum est, processisset, facta est fama nominis eius, diuina prouidente pietate, per vniuersum regnũ Nord Humbrorum intantùm celebris, vt non solùm regis & suorum primatum stupere & mirari faceret aures, verùm etiam cũctorum prælatorum, ità vt velutì vir apostolicus prædicaretur à cunctis. Gaudebat rex de tã nobilis viri virtutibus. Gaudebat & inclytus Sigebertus Comes pater eius cum felice Berta matre eius, Deo immensas referentes gratias de tam celebri filio, perpendẽtes præsagium visionis & interpretationis eius sensìm adimpleri. Sed præcipuè sanctus Egbertus, Archiepiscopus Eboracensis ecclesiæ, audiens digna præconia ipsius, & ipsum multis fulgere virtutibus, nimio repletus gaudio, ipsum accersitum cum honore sibi præsentari iussit, & in ecclesia metropolitana sanctissimi principis Apostolorum Petri in Eboraco ipsum canonicum ordinans, illic secum manere & Christo seruire præcepit. In quo conuentu tam strictè per biennium ieiunijs, orationibus, vigilijs & monasticis disciplinis se mancipauit, vt magìs angelicam, quàm terrenam videretur ducere vitã. Et cùm esset sic forma & exemplar omnibus fratribus, perfectè & regulariter viuentibus, electus fuit in Abbatem monasterij, dicti Dacore: quod monasterium cognomẽ accepit ab amne, super cuius ripam cõstructũ hactenùs patet. Eodem tempore tanta erat deuotio hoĩm Angligenarũ, postq̃ tota insula fidei sacramẽtis erat imbuta, vt nõ solũ nobiles, ignobiles, clerici, laici, verũ etiãreges & filij regũ de gẽte Anglorũ, spretis regnis & delicijs mundi, eligerẽt ex maxima deuotione ad tẽpus peregrinari pro Christo in terris: Quidam ad docẽdũ indoctos, vt sanctus Colũbanus Abbas, qui cũ duodecim clericis Galliã perlustrauit, & in fide confirmauit: Quidam ad visitandum loca sanctorum, vtpotè Craduualla, præpotens rex Angliæ, & Offa rex Cantuariorũ: qui anno ab incarnatione Domini sexcentesimo octuagesimonono Romam proficiscentes, relictis regnis temporalibus, vt cælestis regni introitum & æterna gaudia adipisci possent, à sancto papa Sergio in monachos attonsi, regi regum deuotè militauerunt: Quidam ad cõuertendum incredulos, vel in solitudine anachoreticam vitam ducentes, vt sanctus Iudocus, sanctus Vuinotus, filij regis Angliæ, & plures alij. Et hi omnes, vt familiariùs a Deo & sanctis eius recipi mererentur in cælis. Sed sanctus Suuibertus, electus in Abbatem, occultiori consilio spiritussancti edoctus, non propria salute contentus, honori renuncians, magìs elegit in exteris partibus amore Christi peregrinari, & populos incredulos, sedentes in tenebris, dispensante diuina gratia, ad lumen fidei conuertere, quàm paucis præesse Christicolis. Rexit tamen idẽ monasterium vice Abbatis ex mandato sancti Egberti Archiepiscopi vnum circiter annum.

Fit Canonicus Eboracensis.

Creatur Abbas Dacoreñ.

S. Columbanus.

Craduualla & Offa reges, fiunt monachi.

SS. Iudocus & Vuinotus reges anachoretæ.

Vt SS. Vuilfridus episcopus & Vuigbertus presbyter, primi per Frisiam & inferiorem Saxoniam Christum prædicauerint. Cap. 5.

ITtaque anno ab incarnatione Dominica sexcentesimo septuagesimoseptimo, cùm sanctus Vuilfridus episcopus Lindisfarnensis siue * Augustaldensis, deindè Merciorum, nouissimè Eboracensis archiepiscopus, Romam iturus, nauem ascendisset, flante fauonio, pulsus est ad Frisiam: & honorificè susceptus à barbaris, simul & à rege Aldgillo, prædicabat eis per hyemem CHRISTVM: & aliquos verbo veritatis instruens, à peccatorum suorum sordibus fonte salutari abluit. Et sic ipse sanctus Vuilfridus primus opus Euangelicum cœpit illic exercere, quod egregij viri & pontifices sancti Vuillebrordus & Suuibertus postmodùm cum suis socijs cum deuotione magna compleuerunt. Cumque rumore probato Frisiam & Saxoniam idolorum cultibus sordescere & longa infidelitatis

S. Vuilfridus episcopus Christũ Frisiis annunciat.

cæci-

cecitate irretitos teneri,ad aures sancti Egberti peruenisset, valdè doluit, statuensq; salubri deliberatione cum plerisq; sacerdotibus illuc tendere, vt eos ad agnitionem fidei prædicando perduceret,diuino oraculo retentus,misit ad eos vnum de canonicis suis Vuigbertum nomine,cum duobus pueris & clericis,eô quòd ipse esset in cõtemptu mundi,& doctrinę sciētia insignis. Qui ascendens nauim,& in Frisiam perueniēs,duobus continuis annis gēti illi ac regi Radbodo verbũ salutis p̄dicabat.Sed obstante diabolicæ fraudis astutia, cum barbarici moris rigido populo plerunquè disputans & prædicans,parùm profecit:infectoque negocio, Angliam versùs tristis transfretauit.de cuius infructuoso reditu sanctus Egbertus,lachrymarum imbre ꝑfusus,multùm ingemuit.

Vuigbertus Frisijs prædicat Christum.

Vt SS.Vuillebrordus & Suuibertus,cum alijs decem presbyteris ad Germaniam missi,prædicauerint fidem Christi. Cap. 6.

ATtamen magnificus præsul sanctus Egbertus,sitiens & affectans salutem omnium hominum,& præcipuè paganorum Frisonum & Saxonum, eô ꝙ Angli ab eis propagati sunt,non desistens à bonæ voluntatis inchoato proposito,tentauit adhuc in opus verbi Dei mittere illuc sanctos & industrios & ad prædicandum verbum vitæ strenuos & idoneos viros,vtpotè actione & eruditione pręclaros.Elegit ergò & congregauit instar duodecim Apostolorum,12.Apostolicos viros,in fide constantes ex diuersis monasterijs ad prædicandum Germanis catholicam fidem.Fuerunt autem hi missi Vuillebrordus, Suuibertus, Acca, Vuigberus, Vuillibaldus, Vuinibaldus, Lebuinus,duo Euualdi, Vuerenfridus, & ego minimus omnium Marcellinus,qui hanc historiam, sicut & sancti Vuillebrordi conscripsi.Omnes p̄fati presbyteri & sacerdotes fuerũt, ac sanctissimus Adelbertus Leuita,filius regis Deirorum, qui pro Christo dimittens regale patrimoniũ, cum prædictis electus à sancto Egberto, amore Christi peregrinum non recusauit exilium. Et quoniam hi sancti doctores propagati fuerunt in Anglia de stirpe Frisonica & Saxonica,ideò conuenienter prædicare potuerunt euangelium Christi in lingua Germanica.Quorum aliqui postmodùm palma martyrij coronati fuerunt.Alij prædicationibus continuis inter barbaros vsque ad obitum institerunt: Alij vacantibus episcopijs subrogati fuerunt, vt infrà parebit.Igitur præparatis omnibus, quæ tātis viris necessaria videbantur,mox præfati duodecim egregij Dominici gregis arietes,salutatis amicis & parentibus,accepta benedictione tam eximij archiepiscopi,superna comitante clementia, prospero vento celeriter in Vuiltenburg siue Traiectum aduehuntur,anno scilicet ab incarnatione Domini sexcentesimo nonagesimo, pontificante Romæ Apostolico viro sancto Sergio. papa, anno suo tertio, imperante pijssimo Imperatore Iustiniano, ac regnante in Anglia glorioso Alfrido, rege Nord Humbrorum, qui catholicas Ecclesiæ regulas sequi semper & amare desiderabat: Episcopante in ecclesia Coloniensi Aldeuuino decimo episcopo eiusdem ecclesiæ. Qui postquàm illò aduenissent, ordinauerunt & instituerunt inter se eandem conuersationem,quæ in initio nascentis Ecclesiæ fuit apostolis & discipulis Christi: in quibus nullus eorum ex his,quæ possidebant,aliquid suum esse dicebat,sed erant eis omnia communia.Intrantes ergò Traiectum & citeriorem Frisiam, vbiquè constãter Christum euangelizabant.Sed parùm primò profecerunt, eô quòd Frisones essent homines indomabiles,duræ ceruicis & barbaræ mētis,magìs idolis quàm Christo seruire gaudentes. Et non solùm arroganter aspernabantur eos & legem Christi,sed atroci morte ipsos opprimere,nisi desisterent,minabantur. Quod attendentes sancti sacerdotes,ipsis charitatiuè condolentes,deuoto corde precabantur Deũ, quatenùs gentibus illis,ad quas missi erant,tantam gratiam conferre dignaretur, illuminando corda eorum,vt abominatis idolis eorumque cultu, spretis phanorum fatuitatibus,auguriorum fallaciosis blandimentis,crederent in eum:nè tam formosas personas insatiabilis Tartarus voraci fauce absorberet, & in perditionem secum traheret.

Duodecim monachi mittũtur ex Anglia ad conuertendos Germanos.

Aldeuuinus 10.Coloniensis Episcopus.

Act.4.

De martyrio sancti Vuigberti & constructione sanctæ Traiectensis ecclesiæ. Cap. 7.

MOrabatur autē perfidus Radbodus rex Frisiæ illo tempore expulsus à Traiecto per illustrem & Christianissimum principem Pipinum de Herstallo, Maiorem domûs Franciæ, apud insulam Fostilandiæ, quæ à quodam deo suo, dicto Foste, tunc Fostilandia appellabatur, quæ valdè solennis erat ꝓpter superstitiosam sectam idolatriæ. In qua insula sacerdotes Dei, suggestione sancti Vuigberti conuenientes, prophana statìm delubra Iouis & Fostæ destruxerunt, & constanter prædicando, tres solummodò homines, satanæ pompis abrenunciantes, orthodoxæ iunxerunt fidei. Radbodus verò rex, strenuissimus idolatra, odio habens Christianos, audiens idola sua destructa à Christianis, iratus valdè, atq; iniuriam deorum suorum vlcisci disponens, S. Vuigbertum, quem dudùm nouerat Christianum, vnum ex consocijs sanctorum, diro tormento iugulari iussit: qui continua prece Deum exorare solebat pro consequēda palma martyrij: cæterosq; eliminauit ab insula prædicta. Sacerdotes verò perpendentes, quoniam Radbodus rex nequaquàm ab idolorum cultura desisteret, & quòd in lucrandis animabus parùm proficerēt ꝓpter tyrannidem regis, diuerterunt ad præfatum principem Pipinum: à quo gratanter sunt suscepti. Et quia nupèr citeriorem Frisiam, expulso Radbodo rege, ceperat, illò eos denuò ad prædicandum misit, prçcipiēs paganis sibi subditis authoritate regia, nè quis prædicantibus quicquam molestiæ inferret. Vndè factum est, opitulante diuina gratia, vt multos quotidiè in breui, prædicatione sua ab idolatria ad fidē conuerterent Christi. Atq; conuenientes ad castrum Traiectense, quod pridèm Vuiltenburg dicebatur, quod in potestate Orientalium Francorum eo tempore fuit & permansit, vbì dudùm imperāte Heraclio Cæsare, inclytus Dagobertus, sanctus rex Frāciæ, construi fecit ecclesiā in honore sancti Thomæ Apostoli: quam non multò pòst præduræ ceruicis Frisones solotenùs destruxerunt: In quo loco propè ruinam illius prioris ecclesiæ sancti Thomç, anno à natiuitate Domini sexcentesimo nonagesimo quinto, superædificauerunt in honore sanctæ Crucis oratorium: In quo renati, fontis consecrârunt baptisterium: vt Christifideles, ob defensionem castellani Traiectēsis, securum illic haberent accessum ad suscipiendum sacri baptismatis sacramentū.

Difficultes Frisij possunt duci ad Christū.

S. Vuigberti cædes.

Traiectum, olìm Vuiltenburg.

Vt S. Suuibertus missus in carcerem, ab angelo fuerit liberatus. Cap. 8.

DEindè præfati sacerdotes, attendentes messem quidem multam, operarios verò paucos, iuerunt more Apostolorum & discipulorum Christi, bini & bini, trini & trini: adiūctis sibi aliquot neophytis, in diuersis Germaniæ ꝓuincijs fidem Christi gentibus denunciaturi. Inter quos sanctus Suuibertus, gloriosus sacerdos Christi, diuini amoris igne feruidus, venit eodem tempore cū Vuerenfrido & mecum, in grandem vicum, dictum Duerstat: qui vicus refertus fuit cæremonijs, ornatusque diuersis idolorum templis, duobus distās milliaribus à Traiecto ad Orientem. vbì dum prædicaret Christum verum Deum, qui vitam æternam in se credentibus daret, admonens, vt simulacrorum vanos & inanes contemnerent cultus, eò quòd idola, quæ pro dijs colebant, repleta essent dæmonijs, & nihil salutis habere, nec suis cultoribus auxilium conferre posse affirmaret: statìm à paganis & idolorum sacerdotibus capitur, & grauiter verberatur, clamantibus & dicentibus: Blasphemator iste nostram prophanat legem· deos nostros omnipotentes dæmonia affirmat. populum seducit, crucifixum solum Deum verum audacter prædicat, & nisi occidatur aut effugetur, cultus deorum nostrorum euacuabitur, & paternæ traditiones exterminabūtur: His dictis, clamore omnium tenetur, & in carcerem mittitur, vt altera die occultè trucidaretur. Non enim palàm audebant ipsum occidere, quoniam vicus erat subditiōe Christianorum Francorum. Nos verò, Vuerēfridus & ego Marcellinus, dolentes & flentes sequebamur eum vsq; ad carcerem. Quod cernens sanctus Suuibertus, læto ore consolando, hortabatur nos constanter stare pro fide Christi, nec mortē timere pati ꝓ Christo. Eadē verò nocte circa gallicantū S. Suuiberto orāte, nobis aūt dolētib⁹, eccè venit angel⁹ Dn̄i cū magna claritate in carcerē, dicēs ei: Noli timere serue Dei: qa dn̄s tecū est. & vidētibus & stupētib⁹ custodib⁹ carceris, liberauit ipsum, ꝑcipiēs, vt cōstanter Christū paganis vbiq; euangelizaret. Quo facto, angel⁹ Dn̄i æthera petijt. Ipse verò ad nos veniēs, gaudēter flectēs genua, & nos secum, gratias deuotissimè Deo retulit de angelica visitatione & cōsolatione. Pagani verò, & præcipuè sacerdotes idolorum, altera die audientes liberationem illius, vacil-

Luc. 10.

S. Suuibertus verberatur.

Per angelū educitur è custodia.

vacillare cœperunt de impotentia idolorum, laudantes virtutem Christi. Ipse verò altera die cōstantissimè prædicans, multos in stuporem virtutis & ad Christum conuertit, & nemo iniecit manū in eum. Quo mysterio peracto, cùm Traiectum nobiscū peruenisset, omnia per angelum patrata secum in Duerstat, confratribus enarrauit. Qui vnanimi voce, flentes præ gaudio, benedixerunt Deum.

Vt vicum Hagenstein ad Christum conuerterit S. Suuibertus. Cap. 9.

Multos S. Suuibertus cōuertit ad Christum.

SEcessit deindè in diuersos vicos & villas per Frisiam & Hollandiam ac Teisterbandiam, cunctis palàm constanter Christū euangelizans. Et quanuìs multa contraria inter ipsos gentiles in diuersis locis perpessus fuisset, & æquanimiter tolerâsset, tamen diuino functus auxilio, salutifera sua exhortatione populum multum ad agnitionem fidei Christi perduxit. Eodem anno demùm peruenit nobiscum, scilicet cum Vuerenfrido & me Marcellino, in Orientalem partem principatûs Hollandiæ, in qua erat villa, distās à Traiecto ad austrum per vnum milliare, dicta Hagenstein. vbi cùm insigni die quodam solennitatis gentilium venisset, in quo multitudo copiosa gentilium deorum suorum cæremonias colens, funesta sacrificia thurificando idolis immolarent, accessit in medio illorum, clamans & dicens: O viri sapientissimi, accedite & audite. nuncius enim sum Dei excelsi. dij enim isti, quos colitis, idola sunt, dæmonibus immundis repleta, qui vos decipiunt. nō sunt dij, sed opera manibus hominum compacta, & diabolica arte inuēta. Recedite ergò, charissimi, à cultura eorum, credētes in Iesum Christum, qui verus est Deus, natus propter nos & nostram salutē ex purissima virgine Maria, vt humanū genus lapsum restauraret: qui licèt corpore, propter peccata protoplasti Adæ, incarnatus & crucifixus fuit, tamen tertia die in eodem corpore resurrexit, & discipulis suis cernentibus, ascendens in cælum, sedet ad dexteram patris omnipotentis, Indè venturus iudicare viuos & mortuos. Et qui hîc credunt in eum, renunciātes nefarijs idolis, æternaliter gaudebunt in regno cælorum: qui verò idolis seruiunt, perpetuò cruciabuntur cum diabolis. Credite ergò in eum, agentes pœnitentiam de ignorantia vestra, & baptizemini in nomine eius, vt saluemini. Misericors enim est: nè simul cum dijs pereatis, incidentes in ignem æternum. Cumque sic Christum constanter prædicaret, affirmans & concludens, quanta signa miraculorum sequerentur credentes in eum, festināter volentes hoc experiri gentiles, illuc cum magno cœtu conglomerati, obtulerunt & adduxerunt quendam adolescentem, Gisebertum nomine, ab vtero materno cæcum natum, clamantes & dicentes, vt fidem illius Dei crucifixi, ab eo tam constanter prolatam, veridicis confirmaret actibus, illuminando illum cæcum in nomine eius, vt crederent in ipsum: sin autem, ipsum tanquàm inimicum deorum & destructorem paternarum traditionū, repentè cum suis trucidarent. Mox sanctus Suuibertus, iusta necessitate compulsus, flectit genua sua ad Dominum, exhortans nos vt similiter faceremus, deprecans & dicens: Exaudi preces nostras, Domine Iesu Christe, & da isti cæco visum ad gloriam benedicti nominis tui, vt sic per istius corporalem illuminationem in istorum cordibus gentilium spiritualis lucis gratia accendatur: Et cōfundantur omnes, qui adorant sculptilia, & gloriantur in simulacris suis: scientes quia tu es solus Deus, & non alius prеter te. Neq; verò fides sua fefellit eum. Nam surgens ab oratione, fiduciam magnam habens in Christum, signum sanctæ Crucis faciens super oculos cæci, constanter sonora voce dixit: In nomine Domini nostri Iesu CHRISTI veri DEI, quem prædico, præcipio tibi, vt videas & confitearis creatorem tuum: quo dicto, protinùs, cooperante diuina clementia, adolescens aperiens oculos suos, clarè vidit, & optato gaudens lumine, DEO gratias agens, lætos cunctos effecit & stupidos: prouolutusq; pedibus sancti Suiberti, clamauit, dicens: Non est alius verus Deus, quàm Iesus Christus, creator cæli & terræ, quem iste seruus eius ob salutem nostrā prædicat. Perculsi admiratione & obstupefacti gentiles, hęc noua videntes & audientes, tumultuare contra sanctum Suuibertum desiêrunt, & compūcti cum flamine idolorum eiusdem villę, veniam protinùs ignorantiæ suæ precabantur. Quos sanctus Suuibertus, coram Deo & hominibus magnificus sacerdos, persuasionibus scripturarum in fide confirmauit. Et factū est gaudium magnum in eadem villa & eadem die, & magnificatum est nomen Domini nostri Iesu Christi ab vniuersis.

Concionatur in Hagenstein.

Psal. 96.

Signo Crucis curat cęcum natū S. Suuibertus.

Multi accedunt ad fidem.

Multos

Multos insupèr ex eis credentes in Christum, purgauit à perniciosissima superstitione idolatriæ fonte baptismatis. Altera verò die, conuocato omni populo cum cęco illuminato in phano idolorum, prædicauit eis piè Christum & fidem catholicam. Intantùm verò Christus aperuit corda eorum, vt omnes ferè credentes in Deum voluntariè, eliminata spurcitia idolorum, redegerint phanum deorum in ecclesiā Dei, quam posteà idem sanctus Suuibertus, me pręsente, ordinatus Episcopus cōsecrauit in honorem Dei & gloriosæ virginis Mariæ. Cuius miraculi fama cùm percrebuisset veridica per vicinitatem, multi pagani cęcum illuminatum cognoscentes, sequebantur ipsum prædicantem: & audientes verbum Dei ex ore eius, crediderunt: nonnulli & baptizabantur ab eo.

SS. Suuibertus & Vuillebrordus Episcopi consecrantur. Cap. 10.

DEniquè crescente quotidiè numero fidelium, prædicantibus cum magna deuotione præfatis prædicatoribus, & credentibus gratiam baptismi quicunque ex eis erant sacerdotali gradu præditi, ministrarent, nec ecclesias consecratas haberent, ad quas populum conuersum conuocare & diuina celebrare & complere possent: communi decreto omnium confratrum & neophytorum, duos ex eis in episcopos consecrandos elegerunt, quì populo Frisonico præessent verbo prædicationis, & ecclesias dedicarent, & ordines sacros celebrarent, vtpotè sanctum Vuillebrordum, inter omnes meritò præfulgentem, virum humilē, & totius honestatis exemplis refertū: & sanctū Suuibertū, virū corde mansuetum, scripturis sacris & Ecclesiasticis disciplinis apprimè instructum. Sanctus verò Suuibertus ad Britanniam siue Angliam perrexit cum Acca & duobus Euualdis, cæterisq; nonnullis neophytis, & ego Marcellinus cum eis. Vénimus autem in conuentū Eboracensem in vigilia sancti Laurentij preciosi martyris: à quo, & pręcipuè à parentibus & amicis, gratiosè recepti fuimus. Tandèm tendentibus duobus Euualdis confratribus nostris de licentia sancti Suuiberti versùs Hyberniam, promisione facta, vt nos sequerentur ad Germaniam, quāto citiùs possent, migrauit sanctus Suuibertus nobiscum ad sanctum Vuilfridum, tunc episcopum Merciorum, sancto Egberto Archiepiscopo Eboracensi, depresso graui infirmitatis incommodo: exposuitque ei causam, quatenùs ex petitione fratrum in Frisia ab eo episcopus consecraretur. Sanctus verò Vuilfridus gloriosus episcopus, vbì prosperatū ei opus euangelij inter Frisones comperit, magno gaudio exultauit in Domino, eò quòd scintillam orthodoxę fidei succenderat in mentibus multorum: & numerus credentium quotidiè, spretis abominandis idolis, augmentaretur: atque ipsum cum magna lætitia & solennitate consecrauit episcopum in festo sancti Bartholomæi Apostoli, anno scilicet ab incarnatione Domini sexcentesimo nonagesimoquinto, vocatis ad se in ministerium ordinationis alijs duobus episcopis. Quo cōsecrato, dum remitteret ipsum, confortās & exhortans dixit sanctus Vuilfridus: Dilecte frater, nullus te labor aut maledicorū hominum linguæ & manus barbarorum deterreant, & noli timere eos, qui corpus occídunt, animam autem occídere non possunt: sed omni instantia omniq́ue feruore quæ inchoâsti, Deo authore, constāter perage. scis enim, quòd magnum laborem maior æternæ retributionis gloria sequetur. Et osculans, remisit ipsum consocijs in ministerium Dei, retento secum Acca, dilecto presbytero & consocio nostro, quem in episcopum Angustaldensis siue Lindisfarneñ ecclesiæ consecrauit. Sanctus verò Vuillebrordus eodem anno Pipinum principem adijt, & cum illo longo tempore permanens, detentus ab eo, tandèm anno sequenti Romam mittitur ad sanctum Sergiū Papam, vt ibidèm ab ipso episcopus consecraretur genti Frisonum. Quod ità, vt petierat, est completū, ab incarnatione Domini anno sexcētesimo nonagesimosexto, anno primo Leonis Imperatoris Romanorum. Sed sanctus Suuibertus ordinatus fuit anno quarto Iustiniani pijssimi Imperatoris. Ordinatus autē fuit sanctus Vuillebrordus in ecclesia sanctę Cęcilię virginis & martyris archiepiscopus Frisonum, in die natalis eiusdem virginis, scilicet Cæciliæ.

SS. Vuillebrordi & Suuiberti præstantia.

Acca fit episcopus Lindisfarnens.

Huc alij Leontium vocant.

Vt sanctus Suuibertus Episcopus comitatum Teisterbandiæ conuerterit. Cap. xj.

IGitur sanctissimus Suuibertus, euangelicus præsul, pontificali fultus authoritate & honore, ac corroboratus confirmatione sancti Vuilfridi, salutatis parentibus & amicis, cum Christi famulis qui cum eo erant, rediit in opus euangelij & verbi Dei, peruenitq; Vuiltenburg siue Traiectum, per annum & multo amplius, antequàm sanctus Vuillebrordus Roma rediret Traiectum: ibique à fratribus & neophytis honorificè multo cum gaudio susceptus, gradum episcopatûs condignis ornans virtutibus, vixit deincèps in maiori humilitatis, mansuetudinis, simplicitatis & iustitiæ perfectione, cœptumque euangelicum opus constanter explens, oppida, rura, casas, vicos, castella, propter euangelizandum, non equitando, sed Apostolorũ more, pedibus incedendo peragrans, etiam longè lateque Frisiam, Hollandiã, & præcipuè comitatum Teisterbandiæ peruagatus, multum populum ad Christũ doctrinis & prædicationibus reduxit, vbiquè solerter idolatriam extirpauit, ità quòd multitudo paganorum, maximè iam prophanam sectam refutantes, catholicæ fidei documentis salutaribus adhæserunt. Conuertebat verò sua dulciflua prędicatione ferè totum comitatum Teisterbandiæ, in quo construebantur ecclesiæ multis in locis, aut templa idolorum cõsecrabantur in ecclesias Dei & sanctorum, vtpotè ecclesiam sancti Vincentij martyris in Zanduuick prope Tielam: in Arkel, in honorem sanctæ Dei genitricis virginis Marię: in Hoernaer, in honorem sancti Dionysij Areopagitę, in Stoenreford, in Anthuesden, in Aelborch, in Vuondrichen, in Ghiesen, in Rijsuuich, in Almkerck, in Malsem, in Erkum, in Auesaet, & in pluribus alijs locis, quas cum magna deuotione ipse consecrauit. Erat enim affabilis & benignus omnibus, qui ad ipsum consolationis & ædificationis gratia conueniebant: Atque conuersam plebem per ipsum, orationibus protegebat assiduis, & admonitionibus saluberrimis ad cælestia vocabat.

Permultos Christo lucratur S. Suuibertus.

Vt sanctus Suuibertus quendam submersum à morte excitauerit, & ferè vicum Duerstat ad fidem conuerterit. Cap. 12.

CVm verò mirificauit Dominus sanctum Suuibertum prodigijs & prædicationibus, & fauor virtutum ipsius celebri rumore Frisiam, Hollãdiam & vicinas regiones illustrauit, vt non solùm idolatræ & pagani, sed & sacerdotes idolorum mirarẽtur & stuperent in virtutibus & actibus eius, voluit omnipotens Deus deorum ampliùs in mirabilibus suis ipsum ante conspectum gentium glorificare. Diuina nanque prouidente clementia, dum sanctus Suuibertus anno ab incarnatione Domini sexcentesimo nonagesimosexto, octauo Kalendas Octobris dedicaret ecclesiam in Malsem, in comitatu Teisterbaudiæ super amnẽ, Linghen dictum, contigit vt eodem die quidam generosus adolescens, dictus Splinterus de Andengyn, filius primicerij de grandi vico Duerstat, volens curiosè experiri ministerium fidei Christi, & præcipuè actus sancti Suuiberti, de quo mira audierat, licèt ipse incredulus & fidei ignarus esset, scapham cum tribus clientibus manè hora ferè septima intraret, volens videre dedicationem ecclesiæ in Malsem, eò quòd villa Malsem distet à Duerstat ad Austrum paruo milliari. Cumque in medio fluminis Rheni siue Lecce esset, & lasciuè ioculando & nauigando sederet super litus nauiculæ, incumbens super mucronem suum, lapsu pedum suorũ ex lubricitate nauiculæ retrorsum cadens, cecidit in aquam: quem statìm vorax vnda absorbuit, & in profundum quasi lapis descendit, & submersus fuit. Quod cernentes socij & serui, in eadem nauicula positi, ipsum iuuare & ei subuenire non valentes, dolore maximo consternati, vtraque litora clamoribus & fletibus repleuerunt. De cuius casu & submersione nõ solùm parentes & cognati dolebant, sed & luctus erat omnibus, & mœrore incredibili confundebantur vniuersi. Serui verò concito cursu fugerunt præ timore parẽtum & amicorum. Tandèm eadem die, hora ferè duodecima, à piscatoribus sagenis cum multo dolore inuentus, lamentabiliter portatus fuit in domum parentum, & licèt inflexibilis esset artubus & membris, tamen consilio flaminum idolorum, calido impositus lecto, defertur ad phanum siue templum Martis. Audierãt enim, quòd Christiani aliquot submersos siue subitò defunctos, in ecclesias ipsorum portantes, vitæ pristinæ sacrificijs & precibus episcoporum restituissent. Guntherus verò egregius miles & dominus de Andengyn, pater Splinteri submersi, properans cum familia &

Celebris fit S. Suuiberti fama diffundit.

Submergitur Splinterus adolescens.

lia & amicis ad templum Martis, libauit funestum sacrificium, mactādo diuersa animalia magno deo Marti, vt pietate diuinæ potentiæ suæ vnicus filius suus reuiuiscēs suscitaretur. Cumque lugubriter mœsto & tribulato corde vsque in horam ferè secundam precibus & sacrificijs incubuissent, & nihil salutis inuenissent, desperauit de vita ipsius, eò quòd nūquàm audîsset priscis temporibus deos ipsorum talia peregisse. Erant autem eodem die multi Christiani in ea ciuitate: qui vt viderent finem, sequebantur funus vsque in atrium phani Martis. Qui videntes inenarrabilem dolorem Guntheri & aliorum amicorum, gaudentes de impotentia deorum, vocauerunt Guntherum seorsùm, vt Christus ibi magnificaretur, suadentes & consulentes ei, vt celeriter pro sancto Suuiberto Christianorum episcopo, existente in Malsen, ad quē filius suus equitare proposuerat, mitteret. ipse proculdubiò precibus suis resuscitaret eum virtute Domini Iesu Christi, dummodò abrenūcians idolis, toto corde crederet in ipsum. Guntherus verò his auditis, memor qualiter idem sanctus Suuibertus in eadem ciuitate captus, liberatus per angelū fuit, & qualiter in Hagenstein cæco nato in nomine Iesu præstitisset visum: statim animatus & allectus verbis Christianorum, adiunctis sibi aliquot honestis amicis, sine dilatione Malsen vsque celerrimè properauit: vidensque sanctum Suuibertum, mox de equo desiliens, prouolutus pedibus sancti, osculando manus eius, per ægra lachrymarum suspiria aperuit ei tristissimam mortem & submersionem vnigeniti sui, deprecans vt secum dignaretur proficisci Duerstat, & in virtute salutiferi nominis Iesu, veri Dei omnipotentis, resuscitare filium suum, pollicens se cum omni familia sua & cognatis crediturum, & sacrū baptisma percepturum. Sanctus verò Suuibertus ipsum humaniter eleuās & honorificè suscipiens, benignè consolabatur: & licèt condoluit lamentabilibus vocibus & gemitibus ipsius, tamen Deum tentare super huiuscemodi facto grandi formidās, se piè excusauit. Miles verò denuò amplectens pedes eius, importunè precabatur, vt secum pergere dignaretur amore Iesu Christi Dei viui. Sicque victus eiulatu eius, & præcipuè precibus Vuerenfridi & meis aliorumque neophytorum, ibidem præsentium, celeriter vectus curru, & nos cum eo, venit circa sextam horam post completorium in vicum Duerstat. Erat autem turba magna congregata ad litus Rheni siue Leccæ, præstolantes aduentum sancti Suuiberti, dolentibus prophanis sacerdotibus phanorum. Igitur trāsmisso amne Lecca, cùm iret ad defunctum cum discipulis suis, sequenti ipsum grandi turba paganorum, occurrit ei domina Mechtildis, mater Splinteri submersi, vt insana mulier: prouolutaque pedibus eius in publica platea, clamauit, dicens: Serue Dei viui, succurre mihi, & resuscita filium meum in nomine Dei tui, credamque cum tota familia mea in eum: quia dij nostri, impotentes sunt ad resuscitandum eum. Quā sanctus Suuibertus eleuans & cōsolans, parùm ingemuit. Erat autē Splinterus submersus, denuò ex tēplo Martis portatus in domū patris sui. veniensque ad præsentiam defuncti, petijt vt flamines siue sacerdotes idolorum dignarentur sibi adesse, vt viderent virtutem Domini nostri Iesu Christi Dei omnipotentis. Interìm præcepit nobis, deuotè orationibus vacare, Deique misericordiā implorare, vt defunctus resuscitaretur, & ipse orauit. Vniuersa igitur multitudine flente, cùm aliqui phanatici sacerdotes pauidi, vocati per dominum Guntherum, aduenissent, sanctus Suuibertus sonora voce, flexis genibus, lachrymarum imbre perfusus, clamauit ad Dominum, dicens: Domine Iesu Christe, qui refugium factus es nobis: inclina aurem tuam ad preces nostras, vt reueletur hominibus istis gloria tua, & prædicetur & glorificetur ab incredulis nomen sanctum tuum: vt sciant, quia non est vana fides nostra, nec alius deus præter te, cuius pietas non habet finem, nec dona mensuram: & resuscita ad gloriam & honorem nominis tui hunc seruum tuū, diabolica fraude delusum, vt sciant, quòd omnia idola, quæ pro dijs colunt, statuæ sunt dæmonibus plenæ, videntes virtutem pietatis tuæ, credentes in te, saluentur. His dictis, surgens ab oratione, fidutiam magnam habens in Christum, dixit: Domine Iesu Christe, mœstorum consolator, qui dixisti: Omnis qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet: Domine pijssime Deus, qui resuscitâsti ad fletum sanctarum sororum Mariæ Magdalenæ & Marthæ Lazarum quatriduanum mortuum, resuscita & hunc in nomine tuo, ostendendo potentiam diuinitatis tuæ. Et accipiens dexteram submersi, dixit: In nomine Domini Iesu Christi

[Margin notes: Mars frustrà inuocatur. — Detrectat S. Suuibert⁹ excitationē defuncti. — Precatio ad Dominum Iesum S. Suuiberti. — Ioan. 14. — Ioan. 11.]

Excitat vita functũ.

crucifixi, Dei omnipotentis, dico tibi, vt surgas & viuas, & confitearis creatorem tuum. Statim verò defunctus aperiens oculos suos, & quasi de graui somno suspirans, surrexit. Amplectensque pedes sancti, cum magnis suspirijs clamauit: Non est alius Deus in cælo & in terra, quàm Dominus Iesus Christus crucifixus, quem prædicat sanctissimus seruus eius Suuibertus: qui me sua benigna misericordia ad preces eius ab inferis & à morte resuscitauit. O vita laudabilis, quę alterius corporis mortē precibus effugauit, tartarum spoliauit, spem magnam habens in Christo. proculdubiò mors ibì iura non tenuit, vbì sanctus Suuibertus vim orationis ingessit. Statimque omnes mirati & stupefacti, qui viderant & audierant nouitatem tanti miraculi, diuinam pietatem per Dominum nostrum Iesum Christũ dignis extulêre præconijs, qui sanctum Suuibertum seruum suum tam insigni clarificare miraculo dignabatur. Prouolutiq; pedibus sancti episcopi cum sacerdotibus idolorum, credentes in Christum, baptizari petiêrunt, spretis vanis cultibus idolorum. Denique lętissimè accurrentes parentes & cognati, infinitas retulerunt Deo & sancto eius gratias, deuotè ipsum amplectentes & osculantes cum discipulis suis. sed & ipse sanctus Suuibertus cum cæteris Christianis humiliter in terram prostratus, benedixit Deum, qui magna fecit in populo suo. Tantus verò in platea erat clamor paganorum, resuscitatum videre cupientium, vt sanctus Suuibertus necessitate compulsus, resuscitatum vestibus indutum per manus duceret cum magna deuotione ad honorem Dei, vt à cunctis videretur. Quem viuum & ambulantem cernentes, clamauerunt: Verè magnus est DEVS Christianorum, qui talia per seruum suum operatus est. Factum est ergò gaudium magnum coram omnibus hæc videntibus, & magnificatum est nomē Domini nostri Iesu Christi. Eodem tempore baptizatus est Splinterus resuscitatus, cum parentibus & cognatis & alijs, numero centum vigintisex, demptis pueris & virginibus. Altera deniquè die congregata infinita turba hominum paganorum, sanctus Suuibertus, præmissa oratione ad spiritum sanctum cum discipulis suis, vt Deus aperiret corda illorum ad spernendum idola, & ad fidem complectendam, prædicando deduxit & declarauit eis transgressionem protoparentis nostri Adæ, incarnationem verbi Dei, diabolicā idolorum inuētionem, atque infinitam misericordiam Dei. Insupèr quòd æternaliter damnabuntur, qui spreto vero Deo, adorant idola & sculptilia, & gloriantur in simulacris suis: ità quòd ferè pars magna ciuitatis credidit in Christum. Erat autem ciuitas, licèt pagana, sub potestate Christianorum principū, scilicet regis Franciæ & Pipini ducis, & tota ferè vicinitas & prouincia Christianæ fidei subdita, vtpotè Brabantia, Flandria, & pars Hollandiæ: sic quòd pagani de Duerstat sępè cum Christianis conuersati, pridèm multotiès multa de Christo audierant. Mansit autem multis diebus in eadem ciuitate, vigilanti instantia prædicando fiducialiter Christum paganis, confirmando neophytos, ità vt nō solùm pagani, verùm etiam multi idolorum sacerdotes, videntes cælestem gratiam & miraculi magnitudinem in sancto Suuiberto, abiecto perfidiæ velamine, baptismi gratiam ab ipso deuotè susciperent.

Eo miraculo multi reuiuiscunt in anima.

Vt S. Vuillebrordus Roma rediens, cum S. Suuiberto per Frisiam prædicauerit. Cap. 13.

ITaque anno à natiuitate Domini sexcentesimo nonagesimoseptimo sanctus Vuillebrordus, adepta iam Apostolicæ benedictionis authoritate, cōsecratusq; Archiepiscopus à sancto Sergio Papa, redijt ad Germaniam. Cui occurrens sanctus Suuibertus cum clericis & discipulis & multis Christianis vsque Embricam, recepit eum cum magna honorificentia, & gauisi sunt in Domino. Audiensquè sanctum Suuibertum Episcopum, consecratum, & Comitatum Teisterbandiæ cum tota ferè Batua, ac magnam partem inferioris Frisiæ prædicatione ipsius conuersam, & ecclesiam Traiecten. numero fidelium valdè multiplicatam, immensas deuotè Deo retulit laudes. Deindè pariter Traiectum pergentes, statìm in fundo basilicæ sancti Thomæ Apostoli propè castrum Traiecten. canonicorum cœnobitarum cōstruxerunt ecclesiam in honorem sancti Martini Episcopi Turonen. in qua sanctus Vuillebrordus Archiepiscopus Frisonum cathedralem ecclesiam sibi stabiliri iussit: quam per primitiuam benedictionem SS. Vuillebrordus & Suuibertus episcopi, cum

S. Suuibert. Embricam vsq; procedit obuiàm S. Vuillebrordo.

cum cæteris confratribus, proprijs manibus benedicendo consecrauerunt. Deindè mortuo Radbodo rege Frisonum, Christiani liberè permissi sunt vbiq; p Frisiam publicè euangeliũ Christi prædicare. Quapropter præfati sancti Episcopi cũ sacerdotibus & clericis Hollandiam & Frisiam vbiquè peruagantes, rudem populum documentis euangelicis informauerunt, docentes prophanum idolatriæ cultum abolendo relinquere: catechumenos baptizauerunt, neophytos cõfirmauerunt, sacros ordines celebrauerunt, ac in pagis singulis euangelium pacis cõstanter & deuotè prædicauerũt, & per loca singula presbyteros & diaconos ordinauerũt, qui eos in verbo fidei & ministerio baptizandi adiuuarent, maximè in magno vico Duerstat. In quo per biennium prædicantes, totum populum ad fidem perduxerunt Christi, ac phana idolorum commutantes in ecclesias Christi, quinquagintaduas dedicauerũt ecclesias parochiales in eo, adiutorio Guntheri militis & aliorum amicorum. Et non solùm per Frisiam prædicauerunt & Lotharingiam, sed & vsq; in Daciã prædicãdo, populum multum, purgatum à barbarica gentilitatis idolatria, orthodoxæ iunxerunt fidei. Cumque sic per aliquot annos feruẽter euangelici pontifices & verbi Dei præcones pariter & continuè in diuersis prouincijs Christum annunciâssent, rediêrunt & venerunt cum exultatione Traiectum ad confratres & cooperatores verbi Dei, enarrantes illis, quanta Dominus per illos fecisset. Et licèt sanctus Suuibertus, egregius pontifex, præcesserit sanctum Vuillebrordum tempore, tamen sanctus Vuillebrordus præcedit sanctum Suuibertum dignitate, & primus archiepiscopus Traiectẽ reputatur, eo quòd à sancto Sergio Papa Archiepiscopus Frisonum specialiter consecratus, & à sede Apostolica ad eundem populum missus fuerit: atque quòd ab illustri principe Pipino de Herstallo, & à glorioso filio eius Carolo Martello ex regali donatione ciuitatem Traiectensem cum suis appendicibus pro se & suis successoribus Episcopis Traiectẽ Ecclesiæ impetrauerit. Et ideò sanctus Suuibertus non episcopus Traiectẽ appellatur, sed coepiscopus sancti Vuillebrordi.

SS. Vuillebrordus & Suuibertus Batauis & Frisijs prædicant.

Itẽ Lotharingis & Danis.

S. Vuillebrordus primus Episcopus Traiectẽ.

Vt sancti socij & presbyteri SS. Vuillebrordi & Suuiberti in diuersas prouincias missi, Christum prædicauerint. Cap. 14.

DEindè animaduertentes præfati sancti pontifices, & egregij prædicatores, qui cum eis ex Anglia venerunt Traiectum, quòd multus populus, DEO prosperante, ab infidelitatis errore ad Christum conuersus esset, conuocata synodo in nouella Ecclesia Traiectẽ, decreuerunt more Apostolorum & discipulorum Christi, in diuersas circumiacentes barbaricas nationes præstantiores prædicatores dimittere, ad prædicandum ipsis fidem Christi. Erãt autem eo tempore in eadem primitiua ecclesia Traiectẽ apostolici pontifices, & canonici egregij prædicatores, qui sanctum Suuibertum Episcopum cum sanctis Euualdis sequentes, constanter Christum gentibus prædicauerunt: vtpotè sanctus Vuinfridus sacerdos, qui postquàm tredecim annis in Ecclesia Traiectens. vt canonicus degisset, Archiepiscopus Moguntinens. consecratur, & Bonifacius appellatur, qui post obitum sancti Vuillebrordi episcopi Traiectens. rediẽs, secũdus Archiepiscopus Traiectens. ordinatur: qui postquàm decem & sex annis per Frisiam prædicâsset, martyrio in Frisia coronatur cum suis. Similiter sanctus Vuiro episcopus Deirorum: sanctus Plechelmus, episcopus de Massa candida, vel, secundùm Bedam, candida Casa. sanctus Othgerus Leuita, cum plerisque alijs gloriosis sacerdotibus & prædicatoribus. cui sanctæ Synodo præfuerunt sancti Vuillebrordus & Suuibertus antistites constantiores: in qua conclusum & diffinitum fuit, vt omnes primi prędicatores in exteras prouincias prædicarent verbum Dei. Igitur sanctus Acca, vt est antè dictum, cum sancto Suuiberto in Angliam rediens, à sancto Vuilfrido episcopo Augustaldens. Ecclesiæ episcopus consecratus, post sanctissimam vitam ibidèm in Domino quieuit. Sanctus Vuigbertus in Fostelant martyrio coronatus fuit, vt prædictum est. Sanctus Vuillibaldus Oriẽtalem Franciam adiens, Aureatens. siue Eistatens. episcopus effectus est. Sanctus Vuinebaldus, frater eius, Heyndelamens, Abbas est ordinatus: Quorum germana Vualburgis virgo. * Lebuinus pontificatum adeptus, martyrio prope Gandauum coronatur. Duo quidẽ sancti Euualdi Nabiam introeuntes, Christum pdicando

Synodus Traiectẽ.

Catalogus egregiorũ virorũ, qui fidẽ Christi Germanis prædicarunt.

Hist. Eccle. lib. 5. c. 24.

* Leuinus

confessi sunt: qui ab indè ascendentes in Saxoniam, glorioso martyrio coronati sunt. Sanctus Vuerenfridus presbyter & egregius prædicator, versùs Batuam missus, nouellum Christi populum in Elst & Vuesteruuoirt & in finibus illis feliciter rexit, & infinitis clarificatus miraculis, tam in vita quàm in morte, idibus Septembris apud Vuesteruuoirt spiritū creatori reddēs, miraculosè in Elst tumulatur. Sanctus Adelbertus Leuita, filius Edilbaldi regis Deirorum, filij sancti Osuualdi regis & martyris, in Egmonda in Hollandia oratorium construens, post multorum paganorum conuersionem & laudabilem sanctæ vitæ suæ consummationem, multis miraculis clarus, septimo Kalend. Iulij felici fine requieuit in Christo, sepultus in Egmonda: vbì vsque in hodiernum diem claret infinitis miraculis. Is eximius confessor, primus archidiaconus Ecclesiæ Traiectens. fuit. Et ego Marcellinus presbyter inutilis, à præfatis pontificibus missus ad partes Transiselanas, locum Aldenseel, Trentam, & Tuuentam, & Couordiam, ac Dauentriam rego, & Dei prouidentia totum fermè populum Christo prædicando lucratus sum, & purgaui à cultu idolatriæ: permansitque sanctus Vuillebrordus in diœcesi sua Traiectensi, feruenter prædicando euāgelium Christi cunctis gentibus. Cæteri verò hàc illacque dispersi propter verbum Dei, post conuersionem multorum paganorum, salubri fine in CHRISTO quieuerunt.

S. Adelbert⁹, regis Deirorū filius, primus Archidiacon⁹ Traiectens.

Vt S. Suuibertus in Vuestphalia mulierem paralyticam sanauerit, & populum conuerterit. *Cap. 15.*

Itaque sacerrimus pontifex Suuibertus in osculo pacis cum multis lachrymis vale dicto sancto Vuillebrordo, cæterisque præfatis sanctis prædicatoribus ac alijs canonicis Traiectens. Ecclesiæ, adiunctis sibi Vuilleico, Gerardo, Theodorico & Bosone gloriosis presbyteris & prædicatoribus, alijsque duobus pueris laicis Vualtero & Ioanne, peruolauit vt nubes paganissimum, tanquàm fidei vexillifer de loco ad locum per Vuestphaliam & inferiorem Saxoniam quotidiè fideliter in vinea Domini tanquàm miles strenuus laborans, magnam quoquè gentem plerisque in locis ab idolorum vesania ad Christi perduxit fidem, & quocunquè diuertebat, ad execrandam diabolicæ versutiæ supplantationem & idola confringenda summoperè laborare cum suis studuit & curauit. Et vbiquè confluebant pagani ad ipsum, ad audiendum verbum vitæ ab ipso. Erat enim dulcis in exhortationibus, & cunctis affabilis & eloquio mitis. Construebantur etiam aliquot ecclesię in confinibus Vuestphaliæ admonitione ipsius, quas etiam cōsecrauerat. Hucusquè ego Marcellinus, prefatus discipulus ipsius & sancti Vuillebrordi, cum sancto Suuiberto conuersatus, quæ conscripsi vidi, & fermè omnibus præscriptis interfui: Et deindè ipso tendente cū suis ad Minimigardū, i. Monasteriū, ego redij habita benedictione ipsius Frisiam versùs: & sic, quæ sequuntur, ex relatione veridicorum fratrum conscribo. Perueniens ergò hyeme Minimigardū, indesinenter palàm omnibus p̄dicauit Christum, clamans & dicens: Auscultate & audite me, fratres dilectissimi, qui ad imaginem & similitudinem Dei creati estis, à quo per maledictas paternas traditiones damnabiliter alienati, diuersa idola vana, dæmonibus plena, pro dijs ignoranter colitis, quæ nec proculdubiò dij sunt, sed idola, nequitia diabolicæ fraudis & versutiæ inuenta, ex præcepto potentum regum & tyrannorum, pro dijs colenda & adoranda simplicibus hominibus tradita: sed vnus est Deus omnipotens, qui secundùm suam diuinitatem solo verbo creauit cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt. Sed propter transgressionem & præuaricationem protoplasti nostri Adæ, nè humanum genus periret, compatiens miseriæ humanæ naturæ, quia omnes homines saluos vult fieri, ex nimia charitate idem Deus, creator omnium, in fine seculorum homo factus, sua benedicta passione reformauit humanam naturam lapsam, regnās vt Deus omnipotens in cælis. Respicite, respicite ergò, dilectissimi fratres, ad verum creatorem & saluatorem vestrum Dominū nostrum Iesum Christū, verum Deū, credentes in eū, quia misericors est, saluans omnes spernentes idola vana, sibiq; seruientes.

S. Suuibert⁹ Vuestphalis Christū annunciat.

Hodiè dicitur Monasteriē episcopat⁹.

tes. Nonne absurdum & miserum est, lapidem Deum credere, & lignum, arte hominum compactum, ad auxilium inuocare, ac derelicto creatore, adorare miseras damnatasque creaturas pro dijs? Cùm hæc & his similia euangelizâsset, multi compuncti, ipsum cum suis hospitio recipientes, cõfirmari in fide catholica postulabant. Monasterienses quidã credunt in Dominum. Erat autem in eadem ciuitate quædam mulier enormiter contracta, ità vt ferè esset & apparéret monstrum in natura: quæ cùm multa in medicos expendisset, & nihil salutis & remedij impetrâsset, audiens quendam peregrinum illuc aduentâsse, & quendam nouum Deum prædicare, petijt à suis, vt ad virum Dei veheretur. Altera verò die, cùm sanctus Suuibertus coram magna multitudine prædicaret, aducta fuit ad eum mulier iam dicta. Quam cùm in nomine Domini nostri Iesu Christi signo crucis benedixisset, statìm cunctis videntibus & mirantibus sanata fuit. Quæ post gratiarumactiones gaudens & hilaris, læta facie & alacri animo ad domum cum suis repedauit: ac deindè cum multis rediens, credens in Christum, baptizata est. Nec immemor optatę sospitatis, hortatu sancti Suniberti episcopi construxit in honorem Dei & sancti Pauli apostoli oratorium siue ecclesiam circa domum suam, eô quòd in festo sancti Pauli apostoli sanata fuit.

Vt S. Suuibertus episcopus in Bilueldia quendam sacerdotem à peste squinantiæ vel anginæ liberârit. Cap. 16.

ERat autem in Bilueldia diues quidam, nomine Adelbertus, repētè tortus dolore squinantiæ, ità vt penitùs nihil deglutire posset, & omnes de vita eius desperarent: qui audiens famam sancti Suuiberti & virtutis patratę per ipsum in nomine Iesu veri Dei in quadam contracta, misit celeriter duos honestos pueros ad Minimigardũ, petens vt amore eiusdem Iesu Dei sui ipsum visitare dignaretur, spondens, si liberaret & sanaret ipsum, crediturum se proculdubiò in ipsum verum Deum. Sanctus verò Suuibertus episcopus hoc audiens, ad honorem Dei & salutem gentium cum suis presbyteris & clericis profectus Bilueldiam, inuenit eum in extremis agonizantem. Statimque post diutinam orationem & diuinorum celebrationem, porrigens ei coram multis gentibus ablutionem, cùm bibisset parùm, mox sanatus fuit, & à sancto in fide confirmatus baptizatusque cum multis, benedixit Dominum. Volat fama miraculi illius per prouinciã, concurrunt vicini, cognati & amici, congratulantes ei de liberatione imminentis periculi & mortis. Omnesque laudant potentiam Domini Iesu Christi. Multi insupèr eorum, spretis abominandis cultibus idolorum, crediderunt in Christum, & baptizati, sequebantur & comitabantur multi ex eis sanctum Domini. Mansitque per aliquot dies ibidèm, prædicando cunctis Christum. Sanat hominem S. Suibertus angina laborantem.

Vt quendam cæcum illuminârit. Cap. 17.

REdiens verò Minimigardũ, ad petitionem quorundam infirmorum gentilium, stipatus multis Christianis & paganis, obuium habuit quendam cęcũ in alia parte stratæ viæ: qui intelligens sanctum Suuibertum Christianorũ episcopum adesse, petijt à suo ductore, vt ad eius pręsentiam duceretur. Sed ductor, dimisso cæco, currens ad sanctum Suuibertum, eleemosynam piè precabatur accipere. Porrò clamanti cęco nemo intendebat. Cumque magis ac magis clamaret, audiuit eum sanctus Suuibertus: qui Vuilleicum presbyterum suum vocans, dixit: Audis? quis est, qui clamat ad nos? Qui respondit: Audio, sed quid sit, ignoro. Dixitq;: Accipe baculum istum, & perge ad clamantem. & da illi, præcipiens vt cum sustentaculo isto veniat ad me in nomine Domini nostri Iesu Christi. Iuit ergò sanctus Vuilleicus presbyter, dicens cęco: Dominus Suuibertus episcopus transmisit tibi istud sustentaculum, vt venias ad eum. Stetit verò sanctus Suuibertus, præstolans aduentum eius. Statìm ergò vt cæcus accepit baculum, videre parùm cœpit: veniensque ad sanctum Suuibertum, prostratus cum gratiarumactione pedibus eius, baptizari in nomine Iesu ab eo precabatur, affirmans se aliquid videre. Mox sanctus Suuibertus, munijt signo crucis sanctæ oculos eius, & ille clarè vidit. Pagani verò hęc videntes, prouoluti pedibus eius, credentes in CHRISTVM, abrenunciatis spurcitijs idolorum, baptismum susceperunt. Cùm ergò Minimigardum venisset, & Cęco crucis impressiõe reddit visũ

pauco tempore non paucam Christo plebem prædicando acquisiſſet, eamque in fide & amore Christi confirmâſſet, migrauit cum ſuis ad Saxoniam, peruenitque in grandem vicum, dictum Brunſuuick, ibique diebus aliquot prædicauit Christum, & conuertit multos.

Brunſuicenſibus pdicat S. Suuibert⁹

Vt ſanctus Suuibertus in Brunſuuick quendam paralyticum ſigno ſanctæ Crucis ſanauerit. Cap. 18.

POſtquàm igitur cum ſuis preſbyteris & clericis in Brunſuuick ſeceſſiſſet, nil veritus eſt paganorum ſæuitiam, corpus, non animam, occidentium: ſtatimq; ſolitum ſibi opus euangelizandi exequens, multos & exemplo virtutis, & incitamento ſermonis, ſemotis idolatrię tenebris, duxit ad verum lumen fidei. Nunquàm enim vel rarò à virtutibus quieuit. Nam quotiès à prędicatione & miniſterio verbi Dei vacaret, orare, ſtudere vel legere ſolebat. Erat autem in eodem vico quidam adeò à ſiniſtro latere prępeditus, vt nec illius lateris manum aut pedem poſſet quoquo modo mouere, aut quicquam ſiniſtro oculo videre. Poſt plurimorū medicorum antidota atque collyria inuanùm experta, audiens à quibuſdam ipſum viſitantibus, de ſalutaribus monitis & inſignibus miraculis in diuerſis Vueſtphaliæ pagis & locis per ſanctum Suuibertum in nomine Domini Ieſu veri Dei patratis, miſit ad eum, efflagitans vt ipſum viſitare dignaretur. Itaq; ſanctus Suuibertus cum ſuis preſbyteris & magna frequentia incredulorum ipſum viſitādo accedens, poſt deuotam orationem latus eius ſigno crucis tętigit, viroque benedixit, dicens: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti omnipotentis Dei ſurge. Qui ſtatìm de grabato ſurgens, viſum recepit, & eſt integrè reſtitutus. & multi hęc videntes, & credentes in Chriſtū, baptizati ſunt. Cùm ergò quotidiè prædicando multos conuerteret, & fama miraculorum & virtutum eius per totum vicum ad laudem Dei à pleriſque promulgaretur, & ad aures ſacerdotum paganorum perueniſſet: irati valdè, ſtatìm collegerūt populum incredulum, cum quibus venerunt ad ſatrapam vici, clamantes & dicentes: Ciuitas tota peribit, niſì temerarius & publicus inimicus deorum noſtrorum occidatur aut effugetur, qui per nouas magicas artes populum ſeducit & alienat, menteſque eorum euertit, prædicando quendam ignotum crucifixum verum Deum, eoſque ſeparando à venerabilibus dijs. Quibus ſatrapa ait: Quomodò magica arte ſeducit homines, cùm ſolummodò prædicet de quodam Deo crucifixo nobis ignoto, cuius virtute & potentia, non medicaminibus & ferro, curat infirmos, ſed verbo & ſigno illius. Et quia deos multos habemus, quos omnes non cognoſcimus, licèt in alijs remotis nationibus cognoſcuntur, forſàn hic etiam eſt vnus deorum. Qui ſi non eſſet Deus potens in cęlo & in terra, tam mira per miniſtros ſuos nullatenùs faceret. Et licèt dij noſtri potentes ſint, nunquàm tamen aliqua ſigna ſanitatis inter nos nec alibì fecerunt. ſicut iſte in nomine Dei crucifixi facit. Erat autem ſatrapa conſanguineus apoplectici, ſanati per ſanctum Suuibertum. Hæc audientes ſacerdotes idolorū cum ſuis cęteris paganis, congregata magna multitudine gentilium, non ſolùm ſanctum Suuibertum cum ſuis, ſed etiam ſatrapam occídere decreuerunt. Petitione igitur ſatrapæ ſanctus Suuibertus, vale dicto ſatrapæ, confirmatiſque nouellis Chriſtianis, & relicto felice Boſone, glorioſo presbytero & prędicatore neophytis, nè recidiuarent, receſſit per diuerſas prouincias, Chriſtum vbiquè prędicans, donèc veniret ad Boructuarios. Impoſſibile eſt tanti viri geſta per quotidianos virtutum profectus & gentilium conuerſionem euoluere, digniſque faſtorum laudibus magna eius merita congruenter attollere, quæ in diuerſis Germaniæ locis, pagis & prouincijs peregit.

Exercitia S. Suuiberti.

Nota vim S. Crucis.

Vt Boructuariorum magnam partem ad fidem perduxerit Chriſti, Cap. 19.

CVmque ad Boructuarios veniſſet, ſcilicet anno ab incarnatione Domini ſeptingenteſimoquinto, ſtatìm ſalutifera verbi diuini præcepta ſtolidis ipſorum cordibus euangelizando tradidit, feraſque eorum mentes, tetris ignorantiæ caliginibus cæcatas, euangelicæ prædicationis lumine perluſtrauit, glorioſus apparens in verbis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis: ità vt à prophanis idolorum ſuperſtitionibus ad fidem Chriſti multos conuertendo, in radice verę fidei

mira-

miraculorum prodigijs solidando confirmârit. Sed cùm vbiq; prædicatione sanctissimi Suuiberti multi conuersi baptizatique, Christo seruirent, & quotidiè plures ad orthodoxam fidem conuolarent, nefandissimus hortator scelerum, animarum prædo, gaudens in peius abire omne genus hominum, non posse cælos adire, satagit per suç malignitatis fautores ipsum aut interimere, aut expellere. Cùm ergò quadam die prædicaret coram multis gentibus, sacrilegi sacerdotes paganorum, calice Babylonis inebriati, insurrexerunt aduersùm eum, qui ipsum verberatum pugnis, retortis baculis & lapidibus à finibus ipsorum eliminare & expellere conabantur: sed ereptus industria quorũdam fortium Christianorum, aliquot diebus secretè latuit, (non enim palàm ipsum trucidare audebant timore satrapæ ipsorum) non tamen cessauit à prædicatione: quin sparsit semina vitæ per agros multorum cordiũ, ità vt indiès multos, despectis idolis, publicè Christum confitentes, baptizaret.

Multos Christo lucrifacit.

Sacerdotes dæmonum valdè eum affligunt.

Vt quendam dæmoniacum liberauerit, & cum multis baptizârit. Cap. 20.

ERat autem eodem tempore in quadam Boructuariorum villa Velsenberch nomine, vir quidam diues & potens, Ethelhere dictus, obsessus à dęmonio, ferro & catenis adstrictus, eò quòd omnes morsu arriperet, & vestes proprias laceraret. Erat autem idem Ethelhere incitator aliorum, & primus, qui sanctũ Suuibertum baculo impetere non formidabat. Qui cùm quotidiè dirè vexaretur, & à multis visitaretur, tandèm quadam die, præsentibus nonnullis idolorum sacerdotibus & alijs paganis ipsi condolentibus, dęmon clamare cœpit: Nisi huc veniat seruus Dei viui Suuibertus Christianorum episcopus, hinc non egrediar. Cumque magis ac magis hæc iterando clamaret, confusi abcesserunt idolatrę & amici dæmoniaci, perplexi & dubij, quidnam facerent. Demùm communi omnium deliberatione ab ipsis sanctus Suuibertus quæritur, & inuentus, obnixè rogatur & inuitatur ad visitãdum dæmoniacum præfatum. Igitur sanctus Suuibertus, fraterno tactus dolore, dæmoniaco compatiens, cùm iret cum suis presbyteris & clericis, essetque in via ad visitandum eum, mox cœpit dæmoniacus spumare, dentibusq; dirè stridere, & horribiliter vociferando clamare plùs solito: de quo præsentes valdè mirabantur. Sed sancto Suuiberto appropinquante domui, cessauit dęmoniacus iacens in lecto, àc si somno dulciter pressus esset. Quem sanctus cernens, præcepit suis, vt omnes orationibus deuotè vacarent, & ipse orationi incumbens, Deum deuotissimè precabatur, vt ad laudem & gloriam sanctissimi nominis sui & ad conuersionem incredulorum, dęmoniacum expulso dæmone liberaret. surgensq; cum suis ab oratione, signauit dęmoniacum signo salutiferæ crucis, dicens: In nomine Domini nostri Iesu Christi præcipio tibi immunde spiritus, vt exeas ab hac Dei creatura, vt agnoscat suum verum creatorem & Saluatorem. Statìm cum fœtore spiritus malignus exiens, clamare cœpit: Nõ diù in ista permanebis prouincia serue magni Dei. Nam sicut me ab hac mea habitatione expulisti, ità expelli te faciam ex ista terra & prouincia. Ethelhere à dæmonio liberatus, surgens palàm, inhęrens pedibus sancti Suuiberti, veniam petens de commissis in eum, baptizari in nomine Iesu Christi instantissimè poposcit, in cuius nomine liberatus fuit. Similiter multi pagani cum duobus idolorũ sacerdotibus, qui præsentes fuerunt, pedibus sancti episcopi prouoluti, mysterium fidei Christianę discere & scire expetiêrunt. Quos sanctus eleuans, docebat diuinam sapientiam descendisse de cęlo ad terram, vt hominem, qui mortuus fuerat peccato, suo sanguine & benedicta morte in ara crucis viuificaret. Itaq; per tres continuas hebdomadas eos docens & in fide confirmans, baptizauit ex eis quadragintaduos, exceptis paruulis vtriusq; sexûs & mulieribus.

Eccè q̃ solẽne fuit sanctis viris, ad edenda miracula, crucis adhibere signum.

Multi sacrũ baptisma percipiunt.

De virtutibus & conuersatione sancti Suuiberti. Cap. 21.

ET licèt Boructuarij essent gens barbara, sęua & inculta, & plures deos adorarent, prophanis & sacrilegis sacrificijs responsa à dæmonibus exquirentes, augurijs & diuinationibus seruientes: tamen sanctus Suuibertus, condolens ipsorum miserię, sedula prędicatione, crebris deuotionibus & mirabili sanctitate, DEO auxiliante, eos ad agnitionem veri perduxit luminis: ità vt relictis idolorum sordibus, in CHRISTVM credentes, phana, in quibus idola anteà adorare consueuerant, proprijs manibus destruentes, ecclesias construerent, in

quibus

Destruũtur prophana idolorũ tẽpla, & Christi ecclesiæ construunt.

quibus presbyteros & diaconos sibi in adiutorium per diuersa ecclesiarum loca ordinauit. Qui postquàm præfatum errorem in magna parte, diuina pręcedente gratia, miraculis & sermonibus extirpâsset, frequentabatur à populis circunquaquè positis, cateruatìm ad eum confluentibus: qui eximiæ conuersationis & miraculi pręfati fama excitati, videre & audire eum sitiebant. Quibus libera voce documenta insinuans euangelica, multos ex eis conuertit, quos sacro baptismatis fonte abluit & purgauit: sicque per biennium inter eos moratus, vitæ meritis & virtutum clarens exemplis, omnibus amabilis & venerabilis factus est. Fraterno deniquè amore plenus, cunctis ad salutem prodesse satagebat. ipse verò, vt omnibus omnia fieret, cunctos egenos in necessitatibus & infirmitatibus ipsorum visitauit, nõ solùm Christianos, quos in fide visitando & exhortando confirmauit: sed & feroces paganos, errore idolatriæ irretitos, vt eos à vano cultu dæmonum ereptos, ad fidem perduceret Christi. Itaque intrà biennium cunctis barbaris sanctis moribus prælucens, duos pręcipuos paganos, valida febre quartana laborantes, & vnum hydropicũ gentilẽ cum suis clericis visitans, prece sua sanatos & conuersos, ac in fide Christi confirmatos, baptizauit Multas insupèr alias variasque virtutes inter gentiles in nomine Domini nostri Iesu Christi peregit, ac populum multum nimìs melliflua sua prædicatiõe & benigna exhortatione solerter orthodoxæ iunxit fidei multis in locis.

Vt S. Suuibertus Coloniã veniens, à præclara principe Plectrude honorificè susceptus, duobus miraculis coram ea claruerit. *Cap.* 22.

Quanuìs autem diabolus sit mendax & pater mẽdacij, verum tamen sancto prædixit Suuiberto, cùm per eum expulsus esset ab obsesso. nam post biennium veniens illustris Bruno, magnus satrapa Saxonum cum nobili comitatu in prouinciam Boructuariorum, pernoctansque in vico Ratingen, ex nimia ebrietate orta dissensione magna inter ipsum & primicerium eiusdem vici de Ratingen, ex instigatione & suggestione diabolica ipsum occidit cum duobus famulis: quibus per vicum dolenter patefactis, amici & affines occisorum ad arma con uolantes, eundem nobilem satrapam ferè cum omnibus suis in vindictam trucidauerunt. Fama verò per Saxoniam increbescente veridica, Saxones irati nimìs, intrantes potenter Boructuariorum fines, multos in ore gladij occidẽtes, maxima damna ipsis intulerunt, vicumque Ratingen funditùs liuore pertinaci destruxerunt. Econtrà Boructuarij, & præcipuè amici occisorum, aggregata magna potentia armigerorum, multas villas & munitiones Saxonum igne & ferro demoliti sunt. Sicque vicissìm dum diù cõmitterent magnæ depopulationis excidiũ, Boructuarij & præcipuè Christiani, qui à sancto Suuiberto verbum Dei receperunt, perpendentes quòd Saxonum potentiæ & insolentiæ resistere non possent, vale dicto sancto Suuiberto, & accepta ab eo benedictione, coacti migrauerunt in exteras prouincias, vt liberiùs ibidẽ Christo seruirent. Intereà attẽdens sanctus Suuibertus, gloriosus pontifex, gregem suum hàc illacque dispersum, & quòd nullum fructum nullasque inducias inter vtrasque partes cum suis propter saxea Saxonum corda facere posset, exorauit assiduè Dominum, vt ei iam seni locum ostenderet, vbì habitare deberet. Tandèm angelica reuelatione admonitus, pręcipitur ire Coloniam Agrippinam ad Pipinum ducem & Plectrudem eius coniugem, qui ei aptum locum permanendi cum suis condonarent. Igitur sanctus Suuibertus valefaciens Boructuarijs, cum suis presbyteris & clericis ac nonnullis Christianis, per squalida & deuia loca in magno discrimine ferociũ Saxonum Coloniam vsque, Deo comitante & dirigente vias suas, peruenit. Erat autem eo tempore serenissimus Pipinus dux habitans in Ioppilia cum Alpaide pellice sua: Plectrudis verò dux eximia & deuota princeps, moram traxit Coloniæ Agrippinę in palatio ducum Agrippinensium & Lotharingorum, quod per eam muratum & consecratum est in claustrum sanctimonialium, intitulaturque ecclesia gloriosæ virginis Mariæ ad Capitolium. Cumque ea audiuisset aduentum sancti Suuiberti, magnifici pręsulis, gauisa est gaudio magno. Audierat enim multotiès à pluribus celeberrimã ipsius opinionẽ: depositoq; fastu regalis excellentiæ, ipsum cum venerabili patre Annone Archiepiscopo Coloniẽsi, honorificè & deuotè recepit, secũq; aliquot diebus detinuit, ac miro semp cum humilitatis affectu coluit, vt ab eo secretiorib' colloqijs

Ebrietas, mater cædium.

S. Suibertus ab angelo iubetur ire Coloniam.

Palatiũ mutatũ in templum & cœnobiũ virginum.

salutis

salutis verba mereretur audire. Eodem tempore quidam illustris palatinus, Geraldus nomine, veniens Coloniam, missus per Pipinum ab Herstallo siue Ioppilia ad Plectrudem cum decenti militia, statim propter borealē rigidum ventum incidit in grauem morbum inflationis gutturis, idq; adeò, vt à nullo medicorum posset ei subueniri: quia nullam potionem recipere vel deglutire valuit. Cumque omnes lamentarentur illum, desperantes de vita ipsius, Plectrudis memor virtutum sancti Suuiberti episcopi, deuotissimè petijt ab eo, vt amore Iesu Christi dignaretur visitare nobilem palatinum iam agonizantem, & ipsum pontificali sua benedictione sanctificare, ac pro eo coram omnipotenti Deo intercedere. Sanctus verò Suuibertus, vt erat columbinæ simplicitatis & pudicæ naturæ, humiliter cum beato Vuilleico suo presbytero & ducissa ipsum accedens, præmissa deuota oratiōe, cum signâsset guttur eius, mox apostema illud diruptum, omnibus cernentibus crepuit, & horribiliter per nares & per os effluxit tabes, venenosa putredo. Et sic expulsis illis noxijs humoribus, statim sanatus fuit. De quo omnes magnificè Deum laudabant, qui meritis sui dilecti antistitis talia operari dignatus est. Erat autem in eodem palatio cocus quidam, qui obsessus à dæmonio, multùm vexabatur quotidiè ab eo: qui ad instantiam aulicorum visitatus à sancto Suuiberto, mox à graui iugo diaboli liberatus fuit. Et deincèps omnes venerabantur sanctum Suuibertum, vt virum & episcopum sanctum, videntes gratiam Dei in ipso.

Sanat Palatinum periculosè laborantem.

Item dæmoniacum.

Vt sanctus Suuibertus à Pipino Vuerdam impetrans, ibidèm monasterium construxerit. Cap. 23.

IGitur felix Plectrudis, religiosa ducissa, videns sanctum Suuibertū internæ mentis feruore ad cęlestia suspirare, licèt sublimata culmine terreni principatûs esset, & secum multos egregios prædicatores haberet, tamen specialiter de cælesti inquisitione à sancto Suuiberto viro Dei ædificari cupiebat. Qui cùm eam de futuri regni beatitudine, de iudicij metu & spe æternitatis familiari colloquio pręmoneret, illa eum libenter audiebat. verùm æstimari non potest, quanto principis illius animus exultârit gaudio, quòd tanti viri pręsentia gaudere, benedictione foueri, collocutione meruisset ædificari. Et nè ingrata illis beneficijs videretur, consensu & admissione venerabilis patris Annonis Archiepiscopi Coloniensis, direxit sanctū Suuibertum episcopum cum præfato Geraldo nobili Palatino de Ardenna, sanato à peste anginæ per eundem sanctum Suuibertum, cum literis commendatitijs ad illustrē Pipinum principem, petens & postulans obnixè, vt viro Dei Suuiberto donaret vicum Vuerdam in insula siue litore Rheni, vt gentili Saxonico populo illic cum suis prodesse & pesse posset. Pipinus verò senex prouectæque ætatis, honorificè sanctum suscipiēs Suuibertum cum suis, aliquanto tempore secum detinuit, vt verba vitæ ab eo audiret, eò quòd pridèm à plerisque multa laude digna audierat. Tandèm vt hilaris dator, sitiens æstuanter conuersionem gentilium, volensque cultum diuinum augmentare, ex regali munificentia benignè eundē vicum ei propter profectum & firmamentum suorum principatuum donauit, addens & offerens ex copioso thesauro suo aurum & argentum multum nimìs, quibus ecclesiam siue monasterium ibidèm ad honorem Dei ædificaret, & populum Barbaricum, fidei Christi prorsùs ignarum, verbo vitæ reficeret. Itaq; vale dicto cum nimia deuotione & gratiarum actione Pipino principi, sanctus & benedictus Suuibertus redijt Coloniam ad sanctam Plectrudem, cuius potentia & industria cum multis laboratoribus & cæmentarijs Vuerdam veniens, cœpit statìm prope Rhenum fundare monasterium in honore gloriosę virginis Mariæ: ibique cum quanta humilitate, deuotione & reuerentia rudi gentili populo euangelizauerit fidem Christi, & præcipuę cum quanta puritate mentis & corporis & timore Missas celebrauerit ac diuina peregerit, difficulter possit explicari.

Pipinus largit S. Suuiberto Vuerdēsem vicū.

Vt quendam in Vuerda à morte suscitauerit. Cap. 24.

ANNO verò Dominicæ incarnationis septingentesimo vndecimo, cùm sanctus Suuibertus feruenter prædicans, non solùm in Vuerda, sed & in pagis & villis vicinis enunciaret prophanis Saxonibus Euangelium Christi: contigit quadam die Martis, vt ipse extra Vuerdam diuina celebraturus, iret cum venerabili

nerabili presbytero suo Vuilleico in villam vicinam, & quidam diues gentilis, Hungerus nomine, posteà cōuersus & baptizatus in festo apostolorum Petri & Pauli, & à sancto Suuiberto appellatus Petrus, ex feruore fidei & nimia humilitate & deuotione curru aduehi curaret arenam & lapides, reliquaque tali ædificio congrua & opportuna ad monasterium sancti Suuiberti. Procurante autem omnium bonorum ęmulo diabolo, idem Petrus corruens sub carruca onusta lapidibus, efferebatur mortuus, qa penè suffocatus & per diuersa vulnera capitis extinctus fuit. De quo cùm omnes non immeritò dolerent, magnusq; concursus populorum ad illud miserandum spectaculum fieret gementium & dolentium propter inopinatam illius mortem: cumq; exequiæ præpararentur, vt corpus Ecclesiasticæ cōmendaretur sepulturæ, superuenit pius pater sanctus Suuibertus cum deuoto Vuilleico suo capellano: qui cùm didicisset ex gemitu, audissetque à circunstantibus mortem illius Petri, antequàm sepeliretur, vt ad cellam suam deportaretur iussit. Quod cùm factum fuisset, ipse, adstante magna turba populorum, rei exitum præstolante, largiter cum multis suspirijs lachrymas fundens, flexis genibus deuotissimè orauit ad Dominum pro resuscitatione Petri famuli monasterij. Cumq; diù preces precibus continuâsset, surgens tangendo cū oscularetur funus, statìm mortuus non solùm reuixit & surrexit, verùm etiam nullæ cicatrices vulnerum, nulla conglomeratio sanguinis per totum corpus apparuerūt: de quo omnes laudabant benignitatem Christi Saluatoris. Fama huius miraculi per totam prouinciam promulgata, neophyti in fide solidati confirmantur. Multi verò infideles ad Christum conuersi, fonte baptismatis Christo regenerati sunt. Vixit autem posteà idem Petrus sanus & incolumis vsque ad consummationē ecclesię Vuerdensis, etiam post migrationem sanctissimi patris Suuiberti.

Excitat mortuum mirabiliter.

Vt S. Suuibertus multos gentilium conuerterit, & monasterium instituerit in Vuerda. Cap. 25.

SAnctus verò Suuibertus, cuius fama & actus non solùm per Christianismum, verumetiam & per paganismum in laudem Dei prędicabantur, adiutorio primatum & pręcipuè gloriosæ ducissę Plectrudis, aliorumq; Christi fidelium, velocissimè cœpit monasterium suum in Vuerda construere & perficere. in quo collecto agmine famulorum Christi, cœpit euangelicis illos instruere disciplinis, nō rigorosis: sed docuit & instituit disciplinam vitæ regularis, quam rudes & neophyti capere & custodire possent, iuxta vocem Domini, dicentis: Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. sed & ipse cum beato Vuilleico cæterisq; deuotis discipulis, sub arctiori sanctę regulæ iugo, sanctissimam & continentissimā vitam ducebat. Qui licèt gentibus, in vicino habitantibus, prædicando primò parùm vel nihil profecit in conuersione earum, eô quòd essent homines durę ceruicis & barbarę mentis, nō tamen propter hoc destitit, quin indesinenter cum feruore prædicans, multos nobiliū & ignobilium conuerteret ex eis: qui repudiatis sordibus idolatriæ, sunt fide absoluti. Quibus, vt bonus pastor in populo, dispensauit, tanquàm fidelis & prudens negociator, mensuram Dominici tritici. Ipse enim spreuit mundi pompas & vanitates spe supernorum præmiorum. Et ideò maximis virtutum donis cælitùs ditatus, Deo in omnibus gratus, vt gemma fulsit in clero. Nam positus inter gentiles, illic pręclarum opus inter gentes operatus est, Domino cooperante & sermonem eius confirmante sequentibus diuersorum miraculorum signis. Cumq; in monasterio Vuerdēsi vitę cęlestis institutio quotidianum sumeret incrementum, contigit anno ab incarnatione Domini septingētesimo decimoquarto Pipinum de Herstallo, strenuū principem & Maiorem domûs Francorum, dolentem super innocente morte sanctissimi Lamberti Tungrensis episcopi, ad mortem ęgrotare. Accersitusq; sanctus Suuibertus egregius pontifex ad visitandum eum per nobiles viros, perrexit priùs cum Vuilleico & Theodorico discipulis suis Coloniam ad Plectrudem illustrem ducissam Lotharingię siue Austrasiorum, consilium ab ea expetens, quidnā facere deberent. Quæ cum religiosè suscipiens & tractans, tandèm retento Coloniæ pio Vuilleico presbytero sancti Suuiberti apud se causa deuotionis & consolationis, (erat enim felix Vuilleicus, euangelicus sacerdos) misit sanctum Suuibertum & Agilolphum Coloniens. archiepiscopum cum plerisque alijs prę latis ad Pipinum principem, coniugem eius, ad

Ad Vuerdense monasterium multi confluunt.
Matth. 11.
Mar. 16.
S. Suuibert' cum alijs mittitur ad Pipinum.

ad informādum eum, si obiret, nè illustres legitimos suos filios Drogonem, Ducem Campaniæ, Grimoaldum Maiorem domûs Childeberti regis Franciæ, exhæredaret, hæredem scribendo Carolum Martellum illegitimum, ex Alpaide pellice genitum, in detrimentum & damnationem animæ suæ, & in confusionem suî & totius Ecclesiæ, atque in scandalum suorum primatum & subditorum. Et quia sanctus Lambertus Episcopus eundem Pipinum de illicito connubio Alpaidis increpauerat, martyrium subijt. Venientes igitur præfati pontifices Ioppiliam ad ægrotantē principem Pipinum, benignè ab eo suscepti sunt. Qui ipsum consolantes, & ad tolerantiam aduersitatum temporalium & infirmitatum corporalium confortantes, aiebant quòd Deus electis suis iter asperum facit, nè, dum delectarentur in via, obliuiscerētur eorum quæ sunt in patria. Tandèm nacto opportuno tempore & congruo, inter cætera pro salute & remedio animæ suæ, causam, pro qua venerant, ei deuotè & salubriter pontifices exponentes, & de illicito matrimonio increpantes, statim cū indignatione repulsam patiebantur. Alpais verò legatiōem sanctorum pontificum sciscitans & comperiens, irata valdè, pontifices abire celeriter præcepit: & ipsa interpellans importunè pro Carolo Martello filio suo apud Pipinum, impetrauit cuncta pro eodem filio suo quæ petierat. Pipinus verò eodem anno moriens, eundem Carolum Martellum suorum principatuum reliquit hæredem. Quod cernētes præfati pontifices, inglorij & tristes Coloniam redierunt, enarrantes præclaræ Plectrudi omnia, quæ gesta erant in Ioppilia à Pipino, consolantes eam, & ad tolerantiam patientiæ animantes.

SS. Pontifices dum arguūt illicitas Pipini nuptias, repelluntur.

De vita sancti Vuilleici Confessoris, presbyteri sancti Suuiberti Episcopi, & de miraculis per ipsum perpetratis Coloniæ. Cap. 26.

Sanctus Vuilleicus presbyter, primus Canonicus conuentûs nouellæ Traiectens. ecclesiæ, vas virtutum, pura intentione, spe supernæ retributionis derelinquens mundum, Christo syncero corde seruire studuit. Ipse enim ab adolescentia sua cum sancto Suuiberto in orationibus & continentia ac meditatione diuinarum scripturarum vitam felicem sedulus agebat. Ipse nihil huius mundi quærere vel curare & amare curabat. In diuinis scripturis sufficienter à sancto Suuiberto instructus, Latina lingua & Germana eruditus fuit. Erat enim eloquentissimus & mansuetissimus, iræ & auaritiæ victor, superbiæ simul & vanæ gloriæ contemptor, pauperum & infirmorum consolator. Ipse erga inopum prouisionem non solùm pietate mentis, sed etiam studij labore solicitus fuit. Multos gentiles in diuersis prouincijs sua saluberrima prædicatione à veneno idolatriæ ad dulcorem fidei Christi perduxit. In monasterio verò Vuerdensi factus Præpositus sub sancto Suuiberto, abstinentiæ & cōtinentiæ cæterarumq; virtutū omnibus fratribus exemplum dabat. Plures etiam & authoritate magisterij, & exemplo suæ actionis regularem instituebat ad vitā. Nec solùm ipsi monasterio regularis vitæ monita simul & exempla præbebat, sed & vulgus circumpositum, longè lateque à stultæ idolatriç, vitæ cōsuetudine, ad Christi & cælestium gaudiorum curabat conuertere amorem. Et quidem cuius meriti fuerit, etiā miraculi signo internus arbiter edocuit. Eodem enim tēpore, quo præfati pōtifices sacri ad Pipinum ægrotantem legatione fungebantur, & ipse venerabilis pater Vuilleicus, ad instātiā gloriosæ & deuotæ Plectrudis, Coloniæ manebat: ægrotabat quidam primarius Colonieñ, Gotebaldus nomine, acerrima ægritudine pressus, ità vt deficiente penitùs omnium membrorum officio, iam mortuus esse videretur. cui iam funebria iusta præparata erāt, & loculus, in quo defunctus condi deberet. Maria verò coniunx eius, precibus & lachrymis interpellans gloriosam principem Plectrudem, impetrauit vt infirmus à beato Vuilleico presbytero sancti Suuiberti, visitari deberet. Credidit verò, quòd bonus discipulus à bono magistro educatus, si intraret domum eius, oraturus pro eo, manumque imponeret illi atq; benediceret, statim meliùs haberet. Intrauit ergò sanctus Vuilleicus cum deuota familia felicis Plectrudis, domum ægroti, post Diuinorum celebrationem: vidensq; eum, mœstis omnibus, iam morti proximum, ac loculum ante cubiculum, in quo sepeliendus poni deberet, prosternens se in oratione, cùm oràsset diù cum lachrymis, surgens dixit: Domine Iesu Christe, clementissime Deus, quæ dixisti

S. Vuilleicus. primus Canonicus Traiectñ.

Itē Præpositus Vuerdensis.

Mar. 16. discipulis tuis : Super ægros manus imponent, & benè habebunt : ostende hîc pietatem tuam, & cura infirmum hunc potenti tua virtute, vt nomen sanctum tuum, benedictum in secula, magnificetur ab omnibus. Cumque hæc dixisset, imponens manum suam super caput, benedicensque eum tèr, continuò surrexit, & veterno infirmitatis discusso, induit se ipse vestimentis suis. Egressusque cubiculum cum sancto Vuilleico, iussit mensam præparari, cibos apponi, & conuiuium instrui, quia delectaretur cum sancto Vuilleico manducare & bibere. Cùm verò omnes multùm gauderent de sospitate illius, sanctus Vuilleicus cum gratiarum actione deuotè orationibus incubuit, donèc potiùs raptus quàm vocatus, inter eos resedisset. Gotebaldus verò prope sanctum Vuilleicum assidens, vescebatur, bibebat, lætabaturq; quasi vnus è cõuiuis, ac gratias agebat, & multis pòst vixit annis. Plectrudis verò religiosa Domina hæc audiens, maximo deincèps sanctum Vuilleicum habuit in honore, D E V M, qui mirabilia magna solus facit, collaudans. Præfuit autem sanctus Vuilleicus monasterio Vuerdensi annis decem post decessum sanctissimi præsulis Suuiberti, & mortuus est anno Dominicæ incarnationis septingentesimo vicesimoseptimo, sexto Nonas Martij. Ad cuius sepulcrum, ad indicium virtutis illius, solent crebra sanitatum miracula fieri.

Restituit sanitati hominē, ppè mortuum.

De obitu sancti Suuiberti Episcopi. Cap. 26.

Redeuntibus à Ioppilia & à Pipino gloriosis pontificibus Agilolpho Coloniensi & Suuiberto Vuerdensi, sanctus Suuibertus, delectatus in Domino super salutari gratia, à D E O per Vuilleicum presbyterum suum Coloniæ patrata, salutata & licentia impetrata à pia matrona Plectrude, redijt Vuerdam cum suis discipulis : Ibiq; per triennium sanctissimè viuens, perfecit opera, quæ D E V S posuit prodigia super terram, miraculis coruscando, atque vt vox tonitrui in rota, prophanis C H R I S T V M euangelizando, idolatriam libera voce damnando, multas gentes paganas sacro fonte baptismatis C H R I S T O regenerauit. Tandèm D E V S, qui est suorum fidelium merces magna nimìs, qui & per carnis mortem viuos Ecclesiæ lapides de terrenis sedibus ad cæleste transfert ædificium, sanctum Suuibertum, strenuum fidei pugilem, coronandum in cælis de terrenis euocare dignatus est. Igitur anno à natiuitate Domini septingētesimo decimoseptimo sanctus Suuibertus, omnium virtutum charismatîs plenus, ex omnibus animi medullis videndi D E V M desiderio flagrans, cùm in festo principis Apostolorum sancti Petri ad Cathedram, in suo monasterio diuina celebrâsset, mox languor eum inuadens lecto decumbere coëgit. Languore itaque per momenta temporum ingrauescente, conuocans fratrum suorum collegium ferè viginti, primò admonuit eos, vt vestigia C H R I S T I sequerentur, & vt virtutem dilectionis & pacis adinuicèm & in omnes domesticos D E I seruarent. Instituta quoquè disciplinæ regularis, quæ ab eo didicissent & in ipso vidissent, indefessa fide custodirent. Deindè subiunxit, diem sui obitûs in proximo instare. Quod audientes fratres circunstantes, mœrore perculsi, flere cœperunt. Quibus sanctus pontifex dixit : Nolite dilectissimi flere : magìs autem gaudete. iam enim sanctorum laborum meorum gloriosissimum recipiam fructum & præmium. Recessui fragilitatis meæ debitum charitatis impendite, & orationibus protegite. Quo dicto, ipse in Domino gaudens, informabat eos de contemptu mundi & appetitu regni cælestis, & vt exitum suum, cuius hora incerta est, vigilijs, orationibus, bonisque operibus præuenire meminerint. Cumque hæc & his similia plura loqueretur, illi accepta benedictione iussu ipsius tristes ad ecclesiam exiërunt. Retinuit secum sanctum Vuilleicum, cum quo diuina meditans, Deum corde deuotissimo inuocabat. Appropinquante deniquè die obitûs siue obdormitionis suæ, quam præsciuit angelico ministerio, cõuocās fratrum suorū prefatorum felicem cateruam, celebrari sibi sacra fecit Missarū solennia. Deindè perceptione corporis Dñici se muniens, ac sanctæ Crucis vexillo se cunctosq; circunstantes signans, in mortis quiete dormiens, transijt feliciter de mundo, & ab angelicis choris anima eius sancta in cõsortio sanctorū & felicitatis perpetuę in perpetuū collocāda suscepta est. Statimq; facies eius, vt glorificata, lucens splenduit. Cella verò eius vt apotheca redoluit, omniumq; ora &

Coruscat miraculis S. Suuibertus, & multos conuertit.

Adhortatio eius extrema ad suos.

Munit se Eucharistia, signoq; Crucis, & migrat è corpore.

& pectora fragantia suauitatis repleuit. Defunctus est autem sanctissimus Suuibertus Vuerdēsis episcopus anno ætatis suæ sexagesimonono, Calēd. Martij, feria sexta, hora 12. qua hora Saluator mūdi morte sua nos viuificans, ianuam regni cælestis reserauit, qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

De sepultura sancti Suuiberti, ac miraculis quibusdam, à DEO per ipsum factis. Cap. 28.

TAndèm sanctissimum corpus, gementibus cunctis fratribus, deuotè per Vuilleicum, Theodoricum, Gerardum, aliosque principales suos discipulos portatum fuit, positumque in medio ecclesiæ, in honorato feretro, vt exequiæ ipsius sabbato celebrarentur. Confluebant autem multi homines ex diuersis pagis & villis, flentes & dolentes, & præcipuè pauperes, frustrati decęterò largis eleemosynis, quas ab ipso piè pro amore CHRISTI receperant. Inter quos adductus fuit quidam vir dæmoniacus, grauiter obsessus: qui postquàm tetigisset feretrum, super quod sanctum corpus iacuerat, cunctis cernentibus statìm à dæmone liberatus fuit, laudabatque Dominum & dilectum famulum eius sanctum Suuibertum. Reliquus verò populus vocem eleuans, clamore magno benedicebat Dominum, qui tam magna fecit ad declarandum merita famuli sui dilecti Suuiberti, præsulis sancti. Anima verò eius in hora exitûs sui apparuit cum magna luce & gaudio sancto Vuillebrordo Episcopo Traiectensi, dilecto consocio suo, tunc redeunti de Epternaco Veronam, petens & admonens, vt suis exequijs in Vuerda cum suis interesset, & eum sepulturæ commendaret. Quod cùm nobis, scilicet suis discipulis & ministris, dolens intimâsset, statìm celeri nauigio Vuerdam vsque perrexit. Affuit & illustris spiritualis filia sua, felix Plectrudis cum aliquot Prælatis ecclesiarum, benedicens DEVM in meritis sui sancti confessoris & pontificis Suuiberti. Cumque sanctus Vuillebrordus & felix principissa cum fratribus sabbato vigilias defunctorum (vt moris est) decantarent, eccè adducunt quendam adolescentem, cæcum ex tonitruo & fulgore coruscationum effectum, vt multis illic præsentibus constabat. Qui interrumpens immodestè canticum mœroris vigiliarum, clamando obnixè, & deuotè pro suî illuminatione sanctum inuocando, cùm tetigisset feretrum, statìm omnibus videntibus & stupentibus visum recepit. Prætereà furiosus quidam similiter adductus, cùm deuotè oscularetur tegmen feretri, protinùs sanatus fuit. Mox clamor omnium attollitur in laudem DEI, vigiliæ dimittuntur, & omnes glorificabant DEVM, qui tanta mirabilia meritis sui sanctissimi confessoris & Episcopi dignatus est operari. Igitur Dominica die, expletis deuotè & solenniter exequijs, in eodem monasterio Vuerdensi, in quo degens, CHRISTO feruenter & feliciter seruierat, honore condigno cum hymnis & laudibus deuotè & reuerenter sepeliebatur per sanctum Vuillebrordum Archiepiscopum Traiectēsem, & sanctum Vuilleicum presbyterum, & gloriosam Plectrudem Austrasiorum principissam, cæterosque fratres & discipulos suos.

Dæmoniacus tactu feretri curatur.

Item cæcus visum recuperat, & furiosus redit ad sanitatē.

De miraculis sanctissimi Suuiberti Episcopi Vuerdensis & confessoris. Cap. 29.

VErùm quia ego Marcellinus presbyter, qui hanc historiam conscripsi, dudùm discipulus & consocius sancti Suuiberti Episcopi, exequijs eius vnà cum S. Vuillebrordo interfui, & ad instantiam dilectorum, Vuilleici, Gerardi & Theodorici, cæterorumq; fratrum, causa consolationis per quindenam in monasterio Vuerdensi mansimus, pauca de multis, quæ oculis meis vidi, proferam miraculorum testimonia: quæ etiam multorum aliorum sunt oculis conspecta, vt meritò possit, immò & debeat veraciter credi, quòd magnus sit co-

ram Deo, atque mirabilis ſit eius gloria in cælis, quem tot fulgoris radijs elucere facit in terris. Nam poſt migrationem in loco ſepulturæ ſuæ infirmos curare nō deſinit, qui ſemper, dum viueret, infirmis & pauperibus ſubuenire & cōſulere cōſueuerat, & egenis opem ferre non ceſſabat. Nam poſt dormitionem eius contigit feria ſexta ſequenti, vt quidam gentilis paterfamiliâs, dictus Hathagerus de Coeſveldia, fidei prorsùs ignarus, longo paralyſis & calculi morbo grauatus, ac acerrimo dolore detentus, quotidiè valdè torqueretur. Cumque familiares & domeſtici domûs acerba & intolerabili ipſius infirmitate dolerent, ſuperuenit quidam Chriſtianus, natus prope Vuerdam, nomine Henricus. Qui cùm huiuſcemodi infirmitatis tædio ineffabili ipſum torqueri cerneret, condoluit ei. Erat enim conſanguineus eius, percipiens deniquè idem Chriſtianus, nullum releuamen Hathagerum ſentire ex medela & cura peritorum, quanuìs medici eum appoſitis pigmentorum fomentis & liquaminibus emollire niterentur, inſpiratione diuina dixit Chriſtianus: Hathagere dilecte cognate, audi ſalubre conſilium meum. Non enim diffido, ſi conſtanti animo reiectis damnatis dijs, qui nec ſe, nec aliquem iuuare queunt, crederes in DEVM verum, Saluatorem tuum, Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM crucifixum, permitteresque te vehi in Vuerdam, & viſitares ibidèm cum fide & deuotione locum habitationis ſepulturæ ſancti Suuiberti Epiſcopi Chriſtianorum, Dominica proxima elapſa illic ſepulti, qui ex benignitate & bonitate DEI facit quotidiè varia & valida miracula, quæ nunquàm ſunt audita, ſuper egenos & infirmos, proculdubiò ſemota omni infirmitate tua conualeſces. Quo audito, quidam pagani ipſum delirare arbitrantes, ſpreuerunt conſilium eius: alij aſſeruërunt, impoſſibile eſſe, mortuum viuenti poſſe ſanitatem præſtare. Et ſic verbis illius Chriſtiani nullatenùs fidem accommodauerunt. Sed ingraueſcente indiès ægritudine, Hathagerus ſaniori vſus conſilio, intrinſecùs compunctus ad informationem Henrici cognati ſui, ſpopondit DEO fore ſe Chriſtianum ſpretis idolis, modò in Vuerda cōſequi poſſit ſalutem. Igitur ipſum carro imponētes, ſequente vxore cum familia, & aliquibus cognatis, ipſum Vuerdam cum oblationibus condignis duxerunt, comitante Henrico Chriſtiano, & in fide ipſum confirmante in via. Vuerdam itaque intrantes in die Martis, Hathagerus mox anhelans ad ſanitatem, ſe ad ſepulcrum ſanctiſſimi pontificis Suuiberti duci petijt. Ibique ante corpus ſancti ſe proſternens, pura fide & intentione ſupplex diuinam pietatem rogauit, vt meritis ſancti ſui, dilecti confeſſoris Suuiberti, priſtinam recuperaret ſanitatem. Itaque cùm deuotè ſanctum inuocâſſet Suuibertum, cunctis adſtantibus, inter preces velut in ſoporem ſolutus dormiens, vidit, vt poſteà referre ſolitus erat, quòd quidam in habitu pontificali, gerens figuram crucis in manu dextra, ipſum acceſſit: eaque ter ipſum benedicens, omninò ſanauit. Mox euigilans, ſaniſſimus ſurrexit, atque pro adepta ſanitate rependit humilimè DEO & ſancto eius Suuiberto gratias, & quid erga ſe ſanctus Suuibertus Epiſcopus egerit, omnibus gaudens & decorè explicando patefecit. Cunctiſque gaudentibus, & DEVM & ſanctum Suuibertum laudantibus, ex ſuggeſtione Henrici ſupradicti, & præcipuè ex informatione ſancti Vuillebrordi, vt ſpopondit, ſacramenta fidei & baptiſmatis cum omnibus ipſum comitantibus per ſanctum Vuilleicum. Vocatuſque fuit, ob memoriam miraculi, Hathagerus in baptiſmo Suuibertus. Quo patefacto & diffamato longè lateque miraculo, multi per dies locum ſepulturæ eius frequentare, & ſanitatum ibì gratiam capere tum ſibi, tum ſuis cœperunt. Optatam nanq; ibì, nobis preſentibus, recepit ſoſpitatem multitudo languentium.

Paralytic⁹ ſanatur.

De curatione cæcorum Suſati.

Cap. 30.

ADoleſcens quidam natus Vuerdæ, Suuederus nomine, veniens anno Domini ſeptingenteſimo decimooctauo in ciuitatem gentilium, Suſatum nomine, hoſpitabatur in domo cuiuſdam peſſimi pagani, in qua prandebant Vueſtphali multi malitioſi, inter quos & reſidebat prandens idem Suuederus. Inter eos tandèm orta fabulatione de generoſitate & potentia deorum, & impotentia CHRISTI, DEI Chriſtianorum, idem Suuederus placidè

cidè enarrauit paganis virtutes & miracula, quæ Dominus meritis ſancti Suuiberti declarauit, & quotidiè declarat in Vuerda. Gentiles verò ebrij, comperientes Suuederum Chriſtianum, irati valdè & ſurgentes cum furore, ipſum capiunt, & inter multa verbera & ludibria linguam ei præſcindunt, arbitrantes per hoc obſequium magnum ſe præſtare dijs ſuis. Quo facto, redeuntes hilariter ad prandium, cùm multa probroſa conuicia in CHRISTVM & ſanctum eius iactâſſent, ſtatìm omnes cæci effecti ſunt: panes etiam & fruſta panum in lapides conuerſi & mutati ſunt. Suuederus verò, vt inimicus deorum, extra hoſpitium tractus,& in publica platea tanquàm fœtidum animal proiectus, volutatuſque in proprio ſanguine, orauit corde beatum Suuibertum, dicens: O ſanctiſſime confeſſor Suuiberte, ſi tantæ virtutis es & poteſtatis coram DEO, vt nobis dicitur, ede tale ſignum ex tua benigna miſericordia & gratia in corda iſtorum peſſimorum paganorum, DEO & tibi detrahentium, vt à ſua duritia & malitia conuertantur. Statimque pagani commoti, ad cor redeuntes,& agnoſcentes, quia vindex manus Chriſtianorum DEI tetigit eos, cœperunt dolere & ſanctum inuocare Suuibertum pro auxilio habendo, terribilibus vocibus clamantes & petentes præfatum Chriſtianum, ignominioſè ab eis tractatum introduci, vt ab eo veniam de commiſſis peterent, & eum ſatisfactione condigna ad honorem DEI & ſancti Suuiberti placarent. Sed nemo eis intendebat, diſcurrentibus familiaribus ſeruis & ancillis præ nimio terrore extra domum. Hoſpes verò, capitaneus blaſphemator DEI, non ſolùm corpore, ſed & mente cæcatus, ex nimia veſania & grandi dolore inſaniens, cœpit deos blaſphemare & omnibus maledicere. Quo miraculo ex clamoribus cæcorum patefacto, concurrunt non ſolùm vicini, ſtupentes & mirantes de tam inſolito ſigno, ſed & ferè tota ciuitas. Qui videntes illud grande ſpectaculum, tam mirabile,quàm miſerabile: pro diuerſitate hominum, diuerſis quoquè modis muſſitabant,tandèm circa crepuſculum,amici prophani hoſpitis Suuederum Chriſtianum piè ex luto tollentes, ad viros diuinitùs cæcatos deportârunt. Quem cæci lupi, iam agni effecti, præſentem agnoſcentes, protinùs in terram proſtrati, lachrymis vberrimis & mœſtis vocibus de commiſſis in eum veniam precabantur. ipſe verò eleuans eos pro viribus ſuis, dolens de temeritate ipſorum, potiùs tamen gaudens de diſtricta animaduerſione & cæcatione ipſorum, vt cognoſcerent virtutem DEI, indulſit piè eis,declarando eis ſignis,nutibus & ſcriptis, vt relictis idolis, ſecum omnes in Vuerdam ad ſanctum Suuibertum peregrè properarent, vbì omnes proculdubiò meritis eius priſtinum viſum reciperent. Erant autem numero ſeptem, qui cæcati fuerant. Altera verò die omnes duobus curribus impoſiti, comitantibus vxore & conſanguineis hoſpitis, Vuerdam vſque properant, afferentes ſecum panes in lapides mutatos. Cumque omnes ad ſepulcrum ſancti Suuiberti ſtarent, adoleſcens Suuederus, licèt verbis non poſſet, corde tamen toto beatiſſimum Suuibertum Epiſcopum inuocauit, dicendo intrà ſe: O beatiſſime Suuiberte, tu multos in tribulationibus & neceſſitatibus adiuuiſti: tu ſcis,quia amore Domini noſtri IESV CHRISTI iſta pertuli. Te ergò glorioſe præſul Suuiberte inuoco, & totis viſceribus cordis mei tuum auxilium humiliter lachrymando imploro, vt ſi merita tua accepta fuerunt coram DEO, mihi ſubuenire ad gloriam DEI nè differas. Qui vix talem meditationem compleuerat, & eccè ſanctus Suuibertus ſtatìm pyxidem plenam vnguento in manibus portans, affuit, dicens: Amice, vocâſti me. eccè adſum. Deindè os illius vngens, dixit: Dominus IESVS, qui tetigit linguam muti, dicens: Epheta, quod eſt, Aperire: det tibi loquelam tuam, in cuius nomine dico tibi,Loquere & da laudem DEO creatori tuo. Qui ſtatìm deuotiſſimè ſonora voce benedixit DEVM & ſanctum Suuibertum, egregium pontificem. Cæci verò audientes adoleſcentem, loquentem, & ſanctum Suuibertum pro recuperatione amiſſæ loquelæ laudantem, maiorem amplectentes fidutiam in Chriſtum & ſanctum eius,corde toto implorant eius auxilium,atque viſum omnibus amicis adſtantibus recipiunt: panes verò in ſignum miraculi ante eius ſepulcrum obtulerunt,& ipſi ibidem per triduum perſeuerantes,in fide imbuti,baptiſmum ſuſceperunt. Redeuntes itaq;,multos paganos Suſati exemplo illius ſigni ad Chriſti fidem traxerunt.

Suuederus malè mulctatur ab ethnicis.

Ethnici cęci fiunt.

Reſipiſcũt & S. Suuiberti opem implorant.

Mar. 7.

Mutus loquitur.

Cæci vidẽt.

De quatuor viris, morbo anginæ laborantibus.
Cap. 31.

EOdem anno quatuor viri diuersis temporibus vsque ad mortem morbo anginæ laborantes, ad sepulcrum eius dolorosè adducti cum oblationibus, sani & gaudentes ad propria cum gratiarum actionibus in laudem DEI redièrunt.

De curatione Episcopi Coloniensis.
Cap. 32.

POsteà verò tempore Pipini regis Francorum, filij Caroli Martelli principis, Hildegerus Archiepiscopus Colonien̄, qui mediāte Rangefredo, sancto successerat Agilolpho, cùm quadam die cum eodem Pipino in expeditione cōtra perfidos Saxones profectus fuisset, corruens armatus de caballo suo super quandam rupem, fractis scapulis & vno brachio cum tempore capitis, semimortuus portabatur ad tentorium. nocte verò sequenti apparens ei sanctus Suuibertus in visu, præcepit vt sepulcrum eius in Vuerda visitaret, & integram sanitatem recuperaret. Episcopus ꝓtiniùs expergefactus, præcepit sine dilatione ipsum vehi ad sanctum Suuibertum in Vuerda. Illucque veniens, cum deuotione sanctum inuocans, statìm potenti medicamine sanatus est: Ad laudem & gloriam Domini nostri IESV CHRISTI, qui cum patre & sancto spiritu viuit & regnat Deus per infinita seculorum secula, Amen.

Hucusquè vita S. Suuiberti per Marcellinum presbyterum: sequuntur nunc quædam de illius in diuos relatione & miraculis post obitum, & alijs nonnullis, authore S. Ludgero Monasteriensi Episcopo.

EPISTOLA RIXFRIDI TRAIECTENS. EPISCOPI, AD S. LVDGERVM MONASTERIENSEM *Episcopum.*

DIlecto patri & confratri Ludgero, sanctæ Monasteriensis ecclesiæ Episcopo, Rixfridus sanctæ Traiectēsis ecclesiæ indignus sacerdos & Episcopus. Gratia Dei cum incremento virtutum & profectu salutis. Cùm apud nos in nostro conuentu Frisiæ in vico Dockem, in quo beatus Bonifacius, secundus Traiectensis Ecclesiæ Archiepiscopus, vt tibi peroptimè constat, cum quinquaginta vno fratribus martyrium pertulit, habeamus & reuerenter possideamus libellum, continentem gesta & Legendam sanctissimi Suuiberti Episcopi, consocij & Coëpiscopi sancti Vuillebrordi, editam mandato & authoritate Apostolica sancti Patris Gregorij, Episcopi Traiectensis Ecclesiæ, à sancto Marcellino presbytero, consodali & confratre sanctorum Vuillebrordi & Suuiberti cæterorumque confratrum: quem librum gloriosus Albricus siue Albertus, quartus Traiectensis Pontifex, natione Anglicus Eboracensis diœcesis, & consanguineus sancti Suuiberti episcopi, in eodē conuentu honore debito custodiri & seruari decreuit, voluit & præcepit, diligēter postulans à suo successore Theodardo Episcopo Traiectensi, vt vbi catalogo sanctorum confessorum asscriberetur, impetrando procuraret ab authentica & probata persona in scripta redigi modum & ordinem eleuationis & canonizationis eius, vt insereretur & adderetur prædicto libro sanctissimæ vitæ suæ editæ & exaratæ à præfato Marcellino presbytero. Qui Theodardus, quintus Traiectensis Episcopus, ipsum ab Harmacaro successore suo, desiderio magno exoptauit. Harmacarus verò, similiter natione Anglicus ex regno Humbrano, & Eboracensis diœcesis, à me, vtpotè à suo suc-

ceſſore, & à cæteris confratribus conuentûs Traiectenſis requiſiuit & poſtulauit hocipſum. Ego verò promiſſionis meæ & deſideriorum meorum prædeceſſorum pontificum Traiectenſis Eccleſiæ memor, audiens ipſum ſanctum Suuibertum iam nupèr, ſcilicet ſecundo Nonas Septembris ſolenniter à ſanctiſſimo Papa Leone in præſentia ſereniſſimi Caroli Magni, Romanorum Imperatoris, cæterorumque multorum Cardinalium, Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, procerum & primatum, canonizatum, oſſaque eius ſacroſancta propter crebra miracula ſua eleuata, & in arcam ſiue capſulam, auro & argento comptè ornatam, decenter collata, cunctiſque Chriſticolis adoranda, veneranda expoſita; vt interceſſione & ſuffragio ipſius à malis omnibus erui & liberari mererentur. Et meritò, quia omnipotens ſingularis vitæ eius excellentiam, non ſolùm dum viueret, multis magniſque miraculis approbauit : verumetiam poſt felicem tranſitum ipſius ipſum ſecum regnare in cælis, certis coruſcantibus crebriſque ſignis & prodigijs quotidiè manifeſtat & declarat : quorum quædam à digniſſimis probatiſque teſtibus, fratribus noſtri conuentûs, qui interfuerunt & viderunt, audiuimus : de quibus omnes laudantes bonitatem Saluatoris noſtri, congratulamur in noſtro conuentu. Propterea ſolicitus ſum, vt veraci ſtylo ab authentica perſona conſcribantur prædicta, nè aliqua immiſceantur ficta, vel apocrypha ex pietate, ſed planè & debitè, vt res ipſa in veritate ſe habuerit. Ego verò ſciens, quòd in confinio tuæ parochiæ requieſcit, & zelum legis D E I habes, & excellentia diuinarum ſcripturarum in tua anima viget & floret : idcircò egregie pontifex Ludgere, mi dilectiſſime confrater, admonitione & exhortatione fratrum conuentus Traiectenſis, & præcipuè fratrum in Dockem, ad tuam fraternam dilectionem fidiſſimum habeo acceſſum, piè efflagitans, vt ordinem modumque eleuationis & canonizationis ipſius, & qui interfuerunt, amore Albrici Epiſcopi Traiectenſis eccleſiæ conſanguinei ſupradicti ſanctiſſimi Suuiberti Epiſcopi, qui te ad Minimigardum priùs, nunc verò Monaſteriũ dictum direxit Epiſcopum, ad confirmandum neophytos, in ſcripta probato ſtylo redigere digneris, vt illa addantur libro, de vita ipſius exarato & conſcripto. Et non ſolùm ordinem ſiue modum ſuæ eleuationis & canonizationis, ſed & quędam miracula, quę poſt felicem eius tranſitum Dominus noſter Ieſus Chriſtus dignatus eſt oſtendere & patrare, meritis & interceſſionibus ipſius in Vuerda vel prope, & adhuc quotidiè declarat, nè ea, quæ gratia Dei fiunt in tempore, ſimul cum tempore labantur, ſed perpetuẽtur ſcriptis ad decus Eccleſiæ, vt pia eius interceſſione põtificale tuum miniſterium & cuncta opera tua in pręſenti ſalubriter proſperentur; & in futuro ſempiterna gaudia cõſequi valeas.

Quandò S. Suuibertus ſit catalogo ſanctorũ adſcriptus.

EPISTOLA S. LVDGERI AD RIXFRIDVM TRAIECTENSEM EPISCOPVM.

Venerabili confratri & gentiliũ prædicatori eximio, Rixfrido Traiectenſis Eccleſiæ Epiſcopo, Ludgerus ſeruus IESV CHRISTI, Salutem & omne bonum. Poſtulas à me, dilecte pater, rem quidem opere non difficilem, ſed opere veritatis præſumptuoſam : dum expaueſco & tremiſco aliquid addere ad complementum illius libri, editi & conſcripti à tam excellenti gentilium prædicatore, egregio preſbytero ſancto Marcellino : qui vtiquè vltra ſeptuaginta annos euangelizãdo feruenter CHRISTVM, præfuit paganis & gentilibus, magnam partem Friſiæ conuertendo. Qui proculdubiò ſacerdos, erat magnarum virtutum, propheticique ſpiritûs plenus, vt tu nôſti, quo & Friſonibus verba vitæ, monita virtutum ſimul & exempla præbebat, ad cæleſtium gaudiorum curabat conuertere amorem. Sed eo propter ſuam imbecillitatem, decrepitamque ætatem ex Friſia ad conuentum Traiectenſem per præfatum ſanctum Gregorium Epiſcopum reuocato, multi pro-

Eximia laus Marcellini presbyteri.

pe Aldenſeel in Friſia, & in confinibus eius, neglectis ſacramentis fidei, quibus erant feliciter ab ipſo imbuti, ad erratica idolorum phana, & phylacteria dæmoniacæ artis ſe contulerunt. Ad quorum errorem corrigendum, ipſe à quibuſdam incolis Chriſtianis eiuſdem prouinciæ, vt celeriter rediret ad illos perfidos, humiliter requiſitus, & ab eodem ſancto Gregorio Epiſcopo ad illos miſſus & directus, eos ſua fructifera prædicatione ad viam veritatis denuò reuocauit cum Gerardo, Onone & Adalgero, alijsque: qui & in vico Dockem publicè coram Haddone Thrauburgo, Henrico, Gerardo, Onone & Adalgero alijsque fratribus, prædixit & prænunciauit Epiſcopatûs honore me ſublimandum, & populis rudibus verba vitæ miniſtraturum. Quæ omnia ſortita ſunt effectum, vt inpræſentiarùm cernis. Prætereà cùm currum aſcenderet ad eundum in Aldenſeel, omnibus fermè fratribus conuentûs Traiectenſis mecum ipſum ad currum comitantibus, & propter ſuum receſſum piè mœrentibus, eccè obuiàm habuit ante portas monaſterij Traiectenſis duos viros, ſqualida lepra infectos, ligneo crepitaculo eleemoſynas petentes: quos vt vidit, confiſus in Domino, fuſa tacitus prece ad Dominum, calicem ſibi ad potandum porrectum benedicens, & illis leproſis mittens, propter confirmationem neophytorum adſtantium præcepit ex eodem calice eos bibere. Qui bibentes, ſtatìm mundati ſunt, nobis omnibus adſtantibus & ſtupentibus de tam inſolito miraculo. Ipſe verò DEO gratias referens, ſalutatiſque ſingulatìm piè fratribus mœrentibus recedens, apud Aldenſeel aliquot annos degens, Chriſtumque deuotè annuncians, ac multis alijs miraculorum ſignis effulgens, ibidèm in Aldenſeel feliciter in Domino requieuit. Attamen quia opera DEI, quæ in hominibus per ſanctos DEI fiunt, non ſilentio tegere, ſed prædicare decet: quia gloria & honor DEI eſt, merita & virtutes ſanctorum enarrare, easque ſcriptis commendare: quæ quo latiùs propagantur, eo boni in Domino magìs glorientur & mali erubeſcunt: quia omnipotens DEVS, qui facit mirabilia magna ſolus, per interceſſiones & merita ſanctorum, quos in terris celebritate congrua veneramur, mirabili dignatione imperfectum noſtrum ſuppleri prouidit: vt quod noſtris meritis implere non valemus, eorum ſuffragijs aſſequamur. Inſupèr licèt nihil nouæ perfectionis vel gloriæ ſanctis accreſcat, ſi honorantur & inuocantur à CHRISTI fidelibus, ac felicia ipſorum geſta conſcribantur, eô quòd humana laude (quorum laus CHRISTVS eſt) nullo modo egeant: tamen licèt prę grandi ſenio lecto frequenter incumbo, ſępedictam optatam eleuationem corporis ſancti Suuiberti & celeberrimam canonizationem, vt ſub teſtimonio ſpiritusſancti à deuoto patre Theodorico Syburch, Priore conuentûs ſanctiſſimi Suuiberti Epiſcopi in Vuerda, & ab illis, qui viderunt eleuationem ſancti corporis eius, atque canonizationi eius corporaliter interfuerunt, qui hodieque viuunt, in veritate didici, & quam relatu veraciſſimo mihi deuotè retulerunt, & cætera, quæ de eodem ſancto Epiſcopo patrata conſtant ad gloriam DEI & decus Eccleſiæ, & ad laudem & honorem ſanctiſſimi Suuiberti Apoſtolici Epiſcopi, & ad profectum fidelium contexere ſcriptis exordiar, confiſus patrocinijs & meritis ipſius ſancti Suuiberti, victus inſtantia tua fratrumque tuorum. Non enim fucis verborum veritatem obducam, ſed per viam ſimplicem incedam. Et ſi verò ſermo rudis offendat, breuitas ad legendum prouocat. Precor igitur orationibus tuis fratrumque tuorum mihi ſubuenire ſtudeas, vt ad honorem Dei ea, quæ dixi, ità conſcribere valeam, vt ſalus & deuotio credentium indè augeatur. Saluta mihi in vinculo veritatis omnes fratres conuentûs tui, & præcipuè, dilectum conſanguineum meum nobilem Lambertum de Lemgauuen.

Friſios apoſtatas ad fidem reuocat Marcellinus.

Duos leproſos ſanat.

Multis claret miraculis & moritur in Aldenſeel.

Vt Pipinus dux caſtrum in Vuerda conſtruxerit, & meritis ſancti Suuiberti victoriam contra paganos obtinuerit.

Cap. I.

IGitur anno triceſimotertio poſt celebrem tranſitum ſanctiſſimi Suuiberti, glorioſi Epiſcopi & confeſſoris, anno ſcilicet à natiuitate Domini ſeptingēteſimo quadrageſimooctauo, illuſtriſſimus & Chriſtianiſſimus princeps Pipinus, filius Caroli Martelli, Maior domûs Franciæ, qui fuit dux Agrippinenſis, Auſtriæ, Thu-

Thuringiæ & Burgundiæ prouinciæ, & totius Lotharingiæ, antequàm fuit coronatus Francorum Rex, debellans potenter perfidos Saxones & Vuestphalos, simul & Angarios: Inter cætera pietatis sua salubria opera, allectus fama sanctitatis & miraculorum gloria sancti Suuiberti Episcopi, eó quòd ad sepulcrum ipsius infirmi sanabantur, cæci visum, claudi gressum, febricitantes incolumitatem impetrabant, munitionem extrui in eadem villa Vuerda, in qua sanctum eius corpus requiescit, celeri opere prope ecclesiam eiusdem sancti Suuiberti fecit propter defensionem ecclesiæ eiusdem sancti, & deuotorum fratrum ibidèm DEO militantiũ munitionem. Qua nobiliter constructa & firmata, contigit vt idem egregius princeps Pipinus anno sequenti, anno scilicet Domini septingentesimo quadragesimonono, Saxones & Vuestphalos debellans, potitusq; victoria cum triumpho, cum suo exercitu multùm lasso ad Coloniam Agrippinam reditum maturaret. Vuestphali verò, dolentes, Christianos eis dominari, licèt, Deo auxiliante, triumphali gladio ipsius Pipini victi, profligati & prostrati succubuissent: indignati valdè, exercitum fortem nimìs festinanter denuò congregantes, per compendia itinerum & deuia exercitum Christianorum præuenientes, positis insidijs, multùm hostiliter & callidè ꝓpe Vuerdã Pipinũ cũ suis Christicolis animosè inuadere, & bellũ rursùs instaurare & cõmittere decreuerũt. Quod inclytus princeps, ꝑ suos exploratores percipiẽs, primò parùm doluit, tũ ꝓpter lassitudinẽ exercitûs sui, tũ ꝓpter defunctos & sauciatos, fiduciã tamen firmam habens in Deũ, recordatusq; miraculorũ sanctissimi Suuiberti, descendẽs de caballo suo, prostratus in terrã, flexis genibus sanctum Suuibertum deuota mente inuocans, & auxilium & patrocinium implorans, vouit Deo & ipsi S. Suuiberto, quòd si is pro honore nominis Christiani à Christo sibi & exercitui suo suis meritis & precibus victoriam contra paganos impetraret, & Christianum populum protegeret, vt sanum indè reduceret, ipsum in Vuerda cum suis primatibus suppliciter peregrè visitaret. Quo emisso voto, statìm lux immensa super exercitum Christianorum splendens, non solùm paganos exterruit, sed & ferè excæcauit, pauorq; ingens eos inuasit. Quod cernentes pagani, timore valido perculsi, formidantes manum potentis Dei Christianorum super eos sæuire, cælumque super eos ruere, consilio celeriter inito, miserunt duos satrapas ad Pipinum, petentes quæ sunt pacis, eiq; se subdentes, ac referentes constanti animo quæ viderant & eis contigerant. Pipinus verò cùm hoc audisset, intelligens hoc meritis sancti Suuiberti accidisse, lætus in terram cum suis proceribus prostratus, Deum adorans & gratias deuotè referens, receptis à paganis pacis obsidibus, Vuerdam cum suo exercitu humiliter intrauit, discalceatusq; cum suis inclytis primoribus & præcipuis ministris, sepulcrum S. Suuiberti regalibus muneribus & oblationibus visitans, benedixit Deum & sanctum Suuibertum, qui absq; effusione sanguinis humani victoriam sibi contra perfidos præstitisset: & deincèps sanctum Suuibertũ in suum protectorem & patronum ac specialem elegit aduocatum.

Pipinus oppugnat saxones.

Vide priscorũ Christianorũ erga sanctos piam fiduciã & venerationem.

Vide effectum.

Vt S. Suuibertus illustrem principem Hunaldum à peste anginæ & periculo mortis cum multis alijs liberauerit. Cap. 2.

DEindè anno à natiuitate Domini septingentesimo quinquagesimoquinto, serenissimus Pipinus prefatus, iam per sanctum Bonifacium, Moguntineñ & Traiecteñ. ecclesiarum Archiepiscopum, Rex Francorum authoritate & mandato Zachariæ Papæ consecratus & coronatus, ordinauit nobilẽ principem, armis strenuum, Hunaldum nomine, principem & comitem de Angiers, capitaneũ Christianorum in munitione Vuerdensi siue propugnaculo, ad tuendum fines Christianorum contra impetus paganorum. Accidit autem eodem anno, vt ipse Hunaldus cum plerisq; sui exercitûs militibus squalido squinantiæ morbo infectus, ad mortẽ vsq; ægrotaret. Cumq; de vita quorũdã & ꝑsertim principis Hunaldi desperaretur, & mœror esset validus ꝓptereà inter Christianos, ipse Hunaldus egregius princeps, medicis de vita ipsiꝰ desperãtibꝰ, fiduciã magnã in sanctũ cõcipiẽs Suuibertũ, eó ꝙ multa miracula dudùm ab ipso patrata didicerat, publicè multis corã adstãtibꝰ vouit ipsum deuotè visitare, & sibi deincèps fideliter seruire, modò ipsum ab imminẽti periculo & peste suis meritis & precibꝰ liberaret. Voto pacto, statim absq; huma-

En tantus princeps votũ nuncu-

pat S. Suiberto, & mox ab ipso ferè mortis aditu redit ad sanitatem corporis.

mano medicamine conualuit, votumque cum suis lætus humiliter adimpleuit, & vt vouit, quandiù vixit, seruitio eius se mancipauit. Quo miraculo inter aulicos, eadem squinantiæ peste infectos, diuulgato, etiam, ferè in extremis laborantes votum similiter de visitando sepulcro eius, vt sanarentur à languoribus suis, vouerunt: & plerique sanati, votum nudis pedibus deuotè implentes, laudauerunt Deum in sancto Suuiberto, quia mirificauit ipsum tantis miraculis. Post hoc autem habitus fuit in maximo honore ab omnibus fidelibus, frequentantibus & honorantibus sepulcrum ipsius cum diuersis oblationibus & muneribus. Eodem anno idem illustris Hunaldus comes de Angiers, dispositis rebus bellicis in eodem castro de Vuerda, abijt ad Pipinum regem Parisios, & eidem omnia perpetrata per sanctum Suuibertum, potentem D E I medicum, deuoto corde patefecit. Vndè his auditis, rex lætus effectus, benedixit D E V M de tanta gratia, Hunaldo suo duci, cæterisque clientibus exhibita per merita & intercessiones sancti Suuiberti. Deincèps verò idem rex, in sanctum Suuibertum maiorem fiduciam concipiens, seruiuit ei quotidiè certis orationibus, deprecans vt ipsum & regnum populumque sibi subiectum suis meritis protegat. Hæc autem ego Ludgerus, minimus seruorum D E I, ab eodem rege Pipino Coloniæ audiui, orto sermone de miraculis sancti Suuiberti in mensa regis.

Pipinus rex quotidie certas S. Suuiberto preces offert.

De prima eleuatione corporis sancti Suuiberti Episcopi. Cap. 3.

Stephanus Papa venit ad Pipinū regem.

EOdem anno sanctus Stephanus Papa, eius nominis secundus, ob infestationem & oppressionem sanctæ Romanæ Ecclesiæ ab Aistulpho, atroce rege Longobardorum, factam & perpessam, in Franciam ad Christianissimum regem Pipinum, defensorem Ecclesiæ & propugnatorem Catholicæ fidei, veniens cum suis Cardinalibus, regaliter ab eodem rege receptus & ad eius est perductus palatium. Itaque collatione habita de oppressione Romanæ Ecclesiæ cum eodem felici rege, idem rex inter cætera exposuit sanctissimo pontifici felicissimam vitam & miracula sancti Suuiberti, petens benignè ab eo, vt catalogo sanctorum Confessorum per ipsum ascriberetur. Sanctus verò Stephanus Papa aliqualiter apud sanctum Dionysium ægrotans, tum propter fatigationem longi itineris, tum propter senium, tum propter oppressionem Romanę Ecclesiæ, volens satisfacere felici & iustæ petitioni Christianissimi regis, commisit vices suas ad experiendum actus, virtutes & gesta ac miracula ipsius sancti Suuiberti ad canonizandum ipsum sanctum vice ipsius, venerabilibus Patribus & Pōtificibus, sancto scilicet Hildolpho Treuirorum, Bonifacio Moguntinorum archiepiscopis, Fulcario Leodiensi episcopo, & præcipuè Hildegero Coloniensi Archiepiscopo, in cuius parochia sanctissimus Suuibertus Episcopus migrauit ad C H R I S T V M. Qui venerabiles Patres, propter incursionem Saxonum & expeditionem exercitûs inclyti regis Pipini contra præfatum Aistulphum, persecutorem Ecclesiæ Romanæ, in Vuerda non conuenientes, distulerunt canonizationem sancti Suuiberti Episcopi vsque ad reditum ipsorum ab Italia: quia necessitate imminentis belli vrgente, hoc facere commodè nequibant. Sicque canonizatio ipsius aliquanto tempore protracta fuit. Attamen venerabilis & Diuus pater Hildegerus Colonień Archiepiscopus, antequàm in bello Saxonico apud Vueseram occisus, immò martyr pro fide C H R I S T I effectus fuit, Vuerdam cum suis clericis properauit, vt altera die ipsum solenniter authoritate Apostolica exaltaret. Igitur altera die, quæ fuit quarto Idus Iunij, Missarum solennijs per eundem archiepiscopum expletis, accessit deuotè in pontificalibus cum suis presbyteris, clericis & fratribus conuentûs in Vuerda, ad tumulum sancti Suuiberti. Cumque deposita terra, arca, in qua sacrosanctum corpus sancti Suuiberti iacuit, aperta esset, odor mirificus omnium ora & nares perfudit. Archiepiscopus verò reuerenter & deuotè sanctum corpus ex tumulo eleuans, in aliam pulchram capsulam ad hoc præparatam, idem corpus sanctum, inuolutum mundissimis pontificalibus indumentis ac ornamentis, ritè collocauit. In cuius corporis sancti eleuatione quidam ciuis Coloniensis, Robertus nomi-

Hildegerus Episcopus Colonień. pro fide Christi cæsus.

nomine, dictus de veteri monte, mutus & surdus, auditum & loquelam meritis & intercessionibus sancti Suuiberti, osculando manum eius in præsentia Archiepiscopi & fratrum conuentûs Vuerdensis & omnium aliorũ adstantium, recuperauit. Factumque est in illo die gaudium magnum in Vuerda ab omnibus. Condidit nihilominùs idem venerabilis Archiepiscopus idem sanctum corpus in crypta subterranea propter incursionem vicinorum gentilium. Statuit insupèr idem archiepiscopus eundem diem eleuationis corporis sancti Suuiberti, scilicet quartum Idus Iunij, per totum vicum de Vuerda celebrari perpetuis temporibus, vt diem Dominicam, ab omnibus incolis ipsius vici in honorem sancti Suuiberti. Et deincèps frequentabatur sanctus Suuibertus ab omnibus vicinis Christianis deuotè & solenniter peregrè cum diuersis oblationibus: appellabaturq; vbiquè terrarum patronus pestis squinantiæ, ità vt multi infecti tali & tam periculosa peste, vouentes deuotè ipsum peregrè visitare & ipsi seruire, liberati sint ab eadem peste, adducti ad sacrosanctum & venerandum corpus illius.

Mutus & surdus curatur.

De crudelitate Saxonum & concrematione ecclesiæ sancti Suuiberti & destructione oppidi Vuerdensis.

Cap. 4.

POstremò imperante Carolo Magno, rege Francorum, inclyto filio præfati regis Pipini, cùm is, subiugatis potenter Saxonibus & Vuestphalis, decreuisset cum grandi exercitu Christianorum contra gentiles Hispanos ire in Hispaniam, & eos mittere sub iugum fidei Domini DEI nostri IESV CHRISTI, anno scilicet à natiuitate eiusdem Domini nostri septingentesimo septuagesimooctauo, Indictione prima: ferocissimi & perfidi Saxones & Vuestphali, excitati spiritu satanæ, ac inebriati calice Babylonis, cùm præfatus Carolus rex esset cum toto suo exercitu in Hispania, putantes & videntes se habere aptum tempus vlciscendi damna, à Carolo & à Christianis ipsis sæpè illata, conglomerati in inuicèm præceptis satraparum ipsorum, venerunt cum validissimis & grandibus agminibus strenuorum & ferocium armigerorum, depopulantes longè lateque crudeli ferro & edaci flamma cuncta, quæ erant Christianorum. Veneruntque vsque ad litora Rheni, & intantùm sæuit ira & crudelitas ipsorum, vt nullatenùs parcerent nec ecclesijs DEI, nec sexui, nec ætati hominum, quin omnia consumerent ac demolirentur vsque ad interneccionem: sed anno sequenti maxima vindicta subsequuta fuit, & denuò ad fidem reuocati triumphali gladio serenissimi Francorum regis Caroli, propugnatoris fidei Christianæ, fuêre. Qua horrida clade sæuiente, prædictæ ferocissimæ gentes Saxonum & Vuestphalorum ad ecclesiam sanctissimi Suuiberti & ad oppidum Vuerdam ferocitatis suæ direxerunt gressum. Quod oppidum liuore magno, feroci igne & ferro solotenùs destruxerunt. Eadem tempestate ecclesia cum conuentu sancti Suuiberti concremata fuit: sacerdotes verò aut trucidati, aut effugati: incolæ vtriusque sexûs ferè occisi, libri sacri exusti, vicusque ferè in solitudinem redactus est: dempto sacro corpore sancti Suuiberti, sagaciter subtus terram deposito & depresso: quod licèt industriè per totum conuentum quæsierint, minimè tamen inuenire potuerunt. Et licèt essent Christiani vi adacti, & hæc crudelia peragerent, oderant tamen sanctum Suuibertum eò, quòd pridèm Christianis Francigenis præstitisset victoriam cõtra eos, &, vt arbitrabantur, inimicus ipsorum esset, & defensor Christianorum.

Saxones populãtur ditiões Christianorum.

Vuerda à Saxonibus destruitur.

Vt malè perierit, qui ecclesiam sancti Suuiberti primus incenderat.

Cap. 5.

ERat aũt in eodem flagitioso exercitu quidam satelles diaboli, nomine Ogellus Oesterbach de Paderborne, qui in eadem sæua depopulatione oppidi de Vuerda, infinita flagitia commiserat, gaudens in rebus pessimis. Is tota vi conatus inflãmare S. Suuiberti ecclesiã, ignẽ primus copiosum ad fastigiũ iactauit ecclesię. Sed ꝑtinùs ignis sæpè repulsus & emortuus, extinctus & diminutus fuit. vim enim virtutis suę meritis S. Suuiberti primò oblítus est ignis. At ille obstinatus in

in malitia, licèt hæc cerneret, & nullo modo desistere dignaretur, tādèm permissione diuina eam incendit, & lætus abiuit. Igitur cùm hæc effera & bellicosissima gens Saxonum, infinita abominabilia vbiquè in Christianos grassando ad libitum peregisset, diuisisque inter eos lætarentur rapinis ac spolijs, sedissentque in suburbanis & vicinis pratis virentibus oppidi Vuerdensis, ouantes & gratulantes de cædibus & oppressionibus Christicolarum: eccè venit ille sceleratissimus & sacrilegus Ogellus ad commilitones & conterraneos suos, in eodem prato prādentes, cachinnando recitans, vt ipse Ecclesiā sancti Suuiberti, protectoris Francorum incenderit, quanuis commodè eam aliquandiù incendere nullatenùs potuisset. Statimque Dominus noster Iesus Christus, qui est splendor sanctorum suorum, volens sacrilegis Saxonibus palàm ostendere, cuius meriti sanctus Suuibertus nobilis pontifex apud ipsum esset in regno cælorū, illum nefandum Ogellum miserabiliter puniuit, vt alij terrerentur, & à talibus desisterent. Nam cùm perniciosus Ogellus hęc prędicta mala, per ipsum perpetrata, coram prandentibus socijs & complicibus suis cachinnando, immò Deum blasphemando recitaret, statìm ira D E I ascendit super ipsum, cadensq; retrorsùm coram omnibus super planam terram, fracto collo, dignas temeritatis ac sacrilegij pœnas debita & horribili morte luit. Quod alij sacrilegi vidētes & audientes, exterriti valdè, compuncti pœnitentia salutari, quidam ipsorum iram D E I mitigauerunt.

Vide pœnas hominis sacrilegi.

Vt satrapæ Saxonum duo diuinitùs flagellati, meritis sancti Suuiberti pristinæ restituti sanitati fuerint. ***Cap. 6.***

NEC hoc sufficiebat DEO ad laudem sancti Suuiberti: quinetiàm illustriùs honorare voluit sanctum suum coram omni exercitu Saxonum & Vuestphalorum. Nam cùm sacrilegus Ogellus mortuus, coopertus velamine, sic per tres ferè horas iacuisset, & signo dato iuberētur vbiquè per totum exercitum castra metari in alio loco, statìm conuenerunt consanguinei & socij malitię nefandi Ogelli, eumque sepelire in cœmeterio ecclesiæ sancti Suuiberti decreuerunt: sed nullo modo valebant. Nanq; cùm * indigestam terram effoderēt, conantes facere sepulcrum in præfato sancto cœmeterio, in quo ipsum condendo sepelirent, statìm * digesta terra per se defluxit in eandem foueam, àc si nō fuisset sulcata: de quo omnes valdè mirabantur. Cumque iterùm atque iterùm fodiendo tentâssent, & multum laboris insumpsissent, vt facerent sepulcrum, licèt in alijs locis eiusdem cœmeterij, & semper terra per se omnibus stupentibus subitò decidisset in eandem foueam, permanens & appárens plana terra vt antè, desistebant à fodiendo sepulcro in eodem sacro cœmeterio: & exterriti, dicebant alterutrùm, ipsum indignum ecclesiastica sepultura, & pręsertim sepultura illius cœmeterij, eó quòd ecclesiam illam & cœmeterium cremando prophanâsset. Et sic multùm attoniti recedentes, cùm venissent ad cadauer mortuum, & abiecto velamine, denudâssent faciem eius, eccè tam horribilis & miserabilis apparuit facies eius, quòd omnes in terrorem & formidinem vertit, ità vt omnes trementes, stupidi & pauidi, citò recederent ab eo, ignorantes quidnam cum corpore facerent. Sed instante recessûs tēpore, quidam alij satellites ex alia prouincia Saxonica, prædicta audientes, & ipsum mortuum inuenientes, proiecerunt indignanter cadauer in Rhenum, vt esset pabulum piscium: & sic malus malè perijt. Itaque cùm ex præcepto satraparum per totum facinorosum exercitum signo dato iuberentur castra mouere, domumque discedere: eccè nunciatum fuit contribulibus & complicibus malitiæ & commissi sacrilegij, duobus pręcipuis satrapis Nothelino & Occoni, strenuum Ogellum de Paderborne, qui primus ecclesiam sancti Suuiberti incenderat, ex vindicta Dei & sancti Suuiberti, patroni illius loci, plagatum & punitum esse, fregisseque collum suum super planam terram, cùm iocādo iactitaret, quòd illud facinus sacrilegum commisisset. Quod illi audientes, indignati dicebant, hoc casu accidisse, & non ex vindicta alicuius sancti, & pręcipuè sancti Suuiberti, quòd sanctus Suuibertus esset impotēs & nulli⁹ virtutis ac potestatis, q nequisset suū oppidū suāq; ecclesiā tueri. Cumq; hęc & huiusce modi multa alia verba blaphemiæ, superbè & indignanter ꝓtulissent, non dantes gloriam Deo & sancto eius, simulatq; recessissent illi duo satrapę ab inuicèm,

Nō possunt sacrilego fodere sepulcrum.

Nothelinus in via glorians de victoria habita contra Christianos, priuatur coram omnibus lumine oculorum, factus totus cęcus, atq; in cunctis membris suis grauiorem morte pœnam tandiù sustinuit, donèc rubore coopertus, & in se reuersus, ac se colligens, quanta in Deum & in sanctum Suuibertum superbè commiserat, medullitùs suspirando agnouit & doluit. Itaque crescente per momenta temporum dolore corporis, consilio proborum flexis genibus humiliter Deo vouit, deuotè visitare sepulcrum sancti Suuiberti, & ecclesiā eius in fauillas redactam, iuxta facultatem suam restaurare, modò intercessionibus ipsius à Deo recuperaret pristinū visum & sanitatem corporis. Quo voto coram multis dolenter & deuotè facto, protinùs dolor viscerum cessauit, visus redijt: & ipse surgens, lachrymabili voce Deum deuotissimè laudans, cunctis aperuit, vt meritis sancti Suuiberti liberatus sit, & Vuerdam vsq; ꝓperans, votum cum multa familia deuotè adimpleuit.

Nothelinus percutitur cęcitate & dirissimè torquetur.

Votum facit Deo, & mox reualescit.

De altero satrapa Occone. Cap. 7.

ALter verò satrapa, Occo nomine, opimis ditatus spolijs, cùm equester cum suis vernaculis rediret à Vuerda, ignorās vt Nothelinus à Deo punitus esset, recitaretq; in via, quàm benè vindicâssent Saxones contra Christianos contumelias & oppressiones, ipsis à Carolo pridèm illatas, & vt humana pariter & diuina in finibus Christianorum perturbâssent: & præsertìm vt ecclesiam pontificis Suuiberti, in quo Christiani multùm confidebāt, incendissent: mox coram omnibus mulctatus à Deo, auditu caruit & loquela: rediensque domum mœstus & dolens, mansit longo tempore surdus & mutus. Qui similiter in se reuersus, erubescens ingemuit valdè, perpendens quòd Deus vindicat blasphemias sanctis suis illatas. Salutari igitur pœnitentia ductus, dolēs toto corde de commissis in Deum & in seruum eius Suuibertum, eleemosynis & precibus sperabat à Deo recuperare priorem sanitatē, sed nihil proficiebat, & nihil obtinuit. Cùm verò didicisset, qualiter Nothelinus satrapa cęcitate percussus, meritis sancti Suuiberti liberatus fuit, spem magnam concipiens in sanctum Suuibertum, similiter vouit peregrè visitare ipsum sanctum Suuibertum in Vuerda, & seruituti eius se mancipare, modò pristinę meritis ipsius sancti restitui posset sospitati. Eadem hora sanatus à cęlesti medico, disposita domo sua, publicè accedens cum solenni familia ad ecclesiam sancti Suuiberti in Vuerda, votum impleuit reuerenter & deuotè: redire quoquè domum spernens, sumptibus suis & pręfati satrapæ Nothelini, aliorumq; multorum deuotorum hominum, eandem exustam ecclesiam anno sequenti eleganter restaurauit, & dignitati sui satrapatûs renūcîans, in Vuerda apud sanctum Suuibertum consenuit, seruiens feruenter Deo & sancto Suuiberto omnibus diebus vitæ suę.

Occo sacrilegus egregiè flagellatur à Deo, & suū facinus agnoscens, votum nuncupat.

De quodam Saxone letaliter sauciato in bello, & meritis sancti Suuiberti sanato. Cap. 8.

ANno Dominicæ incarnationis septingentesimo octuagesimotertio, Indictione sexta, cùm victoriosissimus Carolus Francorum rex præsidia & propugnacula rebellium Saxonum & Vuestphalorū vastaret, venissetq; in Vuestphaliam ad firmam munitionem, Dromi dictam, & illam expugnans destruxisset, commisissetq; eandem munitionem inclyto filio suo Carolo, cô quòd rex Carolus ad interiora loca Saxonum diuertisset: eccè illo absente occurrerunt præfato principi Carolo infestissimis animis Vuestphali, cum grandi turba armatorum, ad expellēdum ipsum potenter cum suis Francigenis extra regionem ipsorum & patriam, aut formidolosum cum illo prælium committendum. Quos conserto prælio, congressuq; inter eos facto iuxta munitionem Dromi, serenissimus princeps Carolus, filius Caroli Magni regis, statìm vincit equitatu suo, trucidans multos: inter quos erat quidam bonus Christianus Vuestphalus, qui coactus per suum satrapā, interfuit bello, in paganismo dictus Eldack, sed Christiano nomine Bruno, vir diues & potens, fortis viribus, audax animo, & armis strenuus. Hic Bruno postquàm viderat & perpenderat, mente sæpè reuoluens, nefandum Ogellum de Paderborne, conterraneum suum malè perijsse se præsente, qui sancti Suuiberti ecclesiam incenderat, & Occonem & Notheinū satrapas ipsorum à Deo percussos, iterùm meritis S. Suuiberti

Vuestphali infestis aīs incurrūt in Carolum.

ſanitati priſtinæ reſtitutos:honorauit deincèps ſanctum Suuibertum, atq; dolens dē commiſſis in Vuerda in prædicta Saxonū expeditione, omni die deuotè legit ad honorem ipſius ſancti vnam orationem Dominicam & angelicam ſalutationem: efflagitans deuoto corde,vt imminente extremæ ſuæ neceſſitatis articulo dignaretur ipſi auxiliari & adeſſe,& Deo ſuis patrocinijs ipſium reconciliare.Igitur hic Bruno, cum ſtaret in prima terribili acie ſtrenuè bellans, tandèm oppreſſus grandi equitatu partis aduerſæ,& inter cętera vulnera grandi lancea impetitus,& in pectore haſta confixus & proſtratus,corruens in terram,pedibus equorum cum multis alijs miſerabiliter conculcatur,ità vt de ſua deſperaret vita. Cumq; ſic volutatus in proprio ſanguine penè deficeret,& in extremis ferè laboraret,deuotione qua valuit inuocauit mœſto & contrito corde ſanctum Suuibertum, petens vt ſibi,vtpotè famulo ſuo, iam in neceſſitate tanta & periculo conſtituto adeſſe, & Deo ſuis precibus commendare ſe dignaretur,vouens,quòd ſi ex inflictis vulneribus conualeſceret & ſanaretur,deuotè viſitaret ipſum in Vuerda:ſpretiſque ſeculi curis,ſeipſum ſeruitio ſuo, quādiù ſuperſtes eſſet,manciparet. Quo expleto promiſſo,facto illi in ecſtaſi,apparuit cum magna claritate ſanctus Suuibertus, ornamentis pontificalibus indutus, tangenſque ipſum baculo paſtorali, dixit: Eccè Bruno confortare & gaude:hac vice hîc non moriêris, quia precibus meis impetraui ab omnipotēti Deo vitam tibi,eò quòd deuotè in hac præſenti anxietate auxilium implorâſti à me,vt tibi adeſſem.ſed poſtquàm per gratiā Dei conualueris ab his plagis,non negligas viſitare ſepulcrū meum in Vuerda,vt ſpopondiſti cum condignis oblationibus,nè ęterna morte inuoluaris.His dictis,ſignans cum ſigno ſanctæ crucis diſparuit,& claritas euanuit.Hæc autem facta fuerunt finito bello. Victores verò cùm viderent illam claritatem ſupra corpora occiſorum,quidam ex ijs Deum timentes,accurrerunt ad eundem locum, in quo illam perſpexerāt claritatem, ſuſpicantes ibidèm quendam ſanctum virum occiſum vel agonizantem, cuius merita Deus per illam claritatem ipſis declararet. Bruno autem inter occiſorum cadauera ſimilis mortuo ferè exanguis aliquo tempore iacens, meritis S.Suuiberti parùm ſe erigens,cùm vidiſſet viros hoſtilis exercitûs, arbitrās eos amicos, qui ipſum liberarent & curam ſuî agerent,cœpit flebili voce,prout potuit,implorare auxilium ab eis,vt ſuî miſererentur. Milites verò videntes ipſum tam horribilibus vulneribus grauatum,& præcipuè grandi haſta confoſſum, viuere adhuc potuiſſe, mirabantur valdè. Qui poſtquàm eis inter multa enarrâſſet, qualiter ibidèm in tam horrido inſtantis mortis periculo ſanctum inuocâſſet Suuibertum,glorioſum epiſcopū, quem omni die ſpeciali oratione deuotè honorare conſueuiſſet, & vt ab eo ipſi apparente ſeruatus eſſet,addidit quòd coactus per ſuum ſatrapam eidem bello interfuerit,quia vrgente & ſtimulante conſcientia,contra Chriſtianos bellare ſibi valdè graue fuiſſet. Victores verò hoc audientes,memores claritatis ab eis viſæ,pietate moti, liberauerunt ipſum:armis ſanguine madidis eruunt,adhibentes ei diligētem curam, vt conualeſceret. Ponebant ipſum inſupèr in quodam excelſo loco, poſtquàm ligauerunt vulnera eius,ità vulneratum,ad honorem ſancti Suuiberti epiſcopi, quē multi in exercitu Francorum honorabant, vt omnes animaduerterent eum temporariā mortem non euaſurum,niſì meritis ſancti Suuiberti id fieret. Sereniſſimus verò rex Carolus Magnus tunc in Saxonia apud locum, dictum Stomingi, poſitus, hæc audiens,& vt Pipinus rex,genitor ſuus, in maximo honore ſanctum Suuibertum habuerit,propter victoriam meritis ipſius contra Saxones propeVuerdam habitam,admirans præcepit præfatum Brunonem, quàm citò poſſet commodè & abſque timore corporis migrare de loco ad locum, ſibi adduci & pręſentari. Qui cùm ei præſentatus eſſet,& cuncta vulnera vidiſſet,audiſſetque ab eo,qualiter ſanctus Suuibertus,patronus ſuus ſibi appárens,cōſolatus eum fuiſſet,laxauit ipſum à captiuitate,reſtituēs ipſum priſtinæ libertati ad honorem ſancti Suuiberti. Et deincèps idem rex Carolus Magnus ſemper in honore habuit ſanctum Suuibertum omnibus diebus vitæ ſuæ. Et ſubiugatis Saxonibus & Angarijs cum Vueſtphalis, in gratiarumactionem ſtatim fratres conuentûs ſancti Suuiberti, in diuerſis tutis locis diſperſos, reuocauit,eccleſiam ſancti Suuiberti diuerſis precioſis ornamentis decorauit,ablata reſtituens & recuperans,multa dona & prædia ex regali fiſco hilariter adiecit deuotis fratribus conuentûs ſancti Suuiberti. Bruno tandèm conualuit,&,vt vouit,ipſum peregrè deuotè in

S.Suuibert' apparet Bruni,grauiter vulnerato,& ipsū piè inuocanti.

Carol' Magn' in multo honore habet S. Suuibertū, & ei' eccleſiā egregijs cumulat donis.

in Vuerda cum condignis oblationibus visitauit, & ibidem Deo & sancto Suuiberto, quandiu vixit, seruiuit. Quo miraculo cognito, multi Saxones & Vuestphali deuotè ipsum in specialem patronum eligentes, humiliter coluerunt & honorauerunt.

Vt S. Suuibertus solenniter à S. Leone Papa sanctorum Confessorum catalogo sit adscriptus. Cap. 9.

ANno Dominicæ incarnationis septingentesimo nonagesimosexto, Indictione quarta, defuncto Adriano Papa, sanctus Leo, illius nominis tertius, concorditer à Cardinalibus in Papam electus, consecratur in ecclesia sancti Petri à venerabili patre Bernardo Ostiensi archiepiscopo, & à cæteris episcopis. Qui posteà, scilicet anno Domini septingentesimo nonagesimonono, Indictione septima, dum in Litania maiori, in festo sancti Marci euangelistæ, ab ecclesia Lateranensi ad ecclesiam sancti Laurentij egregij martyris stipatus, vt decuit, multo clero processionem haberet, eccè per insidias veniunt praui Romani, qui in processione eum vi captum oculis priuauerunt & lingua. Qui cùm sic miserabiliter volutatus proprio in sanguine iaceret, à Deo angelico ministerio sanitati restitutus, ad Carolum regem properat. Qui ipsum sua industria in Romanam sedem restituens & ante se præmittens, subsequebatur, anno scilicet octingentesimo, ad vrbem Romanam cum magno exercitu: ibique cum suis principibus existens in festo Natalis Domini, ab eodem sancto Papa in Imperatorem Romanorum inuitus coronatur, acclamantibus Romanis Imperatorias laudes. Post cuius decessum à Roma ad Germaniam & Galliam, idem sanctus Leo Papa anno Dominicæ incarnationis octingentesimotertio cum magna solennitate suorum Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporum & prælatorum ac primatum, ad Imperatorem Carolum in Germaniam veniens, & ab eodem Imperatore imperialiter cum suis susceptus, inter multa pietatis suæ opera, instantia eiusdem serenissimi Imperatoris & regis, Aquisgrani in palatio dedicauit ecclesiam perpetuæ virginis Mariæ, donans eandem ecclesiam multis indulgentijs. Deindè humili petitione & instantia venerabilis patris Gerbaldi episcopi Leodiensis consecrauit ecclesias gloriosæ virginis Mariæ tam in Tungris, quàm in Viseto: Et Coloniæ Agrippinæ tam ad sanctum Martinum, quàm in Capitolio altaria consecrauit. Et multa alia monasteria & altaria ac capellas per Alemaniam & Galliam consecrauit, vbiquè multas indulgentias conferendo. Tandèm deuota instantia gloriosissimi Imperatoris Caroli, & venerabilis patris Hildebaldi Archipræsulis Coloniensis, venit à Colonia idem sanctus Papa Leo nauigio in Vuerdam, stipatus imperatoria maiestate, ac sacrato choro sanctorum Cardinalium & Archiepiscoporum, ac multorum procerum comitatu. Cui occurrunt vsque ad Rhenum deuoti fratres conuentûs sancti Suuiberti processionaliter, cum incolis eiusdem oppidi de Vuerda, introducentes eum cum Imperatore & cæteris in ecclesiam sancti Suuiberti multùm deuotè ac honestè. Et illo die, quo intrauit, ieiunauerunt incolæ de Vuerda cum toto conuentu authoritate Apostolica. Altera verò die, quæ fuit pridiè Nonas Septembris, omnes tam Papa sanctus Leo, quàm Carolus Imperator, & alij conuenientes in ecclesia & conuentu sancti Suuiberti, ibì oratione finita omnium conuenientium in ecclesia, statìm celebrante solenniter summam Missam felice Hildebaldo Coloniensi Archiepiscopo, & sanctissima vita ipsius cum innumeris miraculis, conscripta per venerabilem presbyterum Marcellinum, socium & conterraneum ipsius sancti, ibidèm lecta, Papa sanctus Leo, de assensu pariter & consensu suorum Cardinalium cæterorumque prælatorum, illic coràm adstantium, solenniter catalogo sanctorum confessorum ipsum ascripsit. Quo facto, pulsata campana conuentûs per aliquot horas, ad honorem Dei & gloriam ipsius sancti, cùm per dulcia modulamina laudum fratres deuotissimè Deo rependissent gratias, cantando humiliter hymnum, Te Deũ laudamus: & reliquiæ siue ossa ipsius ex monumento, in præsentia sanctissimi apostolici Leonis & Caroli Imperatoris cæterorumq; per præfatum Archiepiscopum Coloniensem tollerentur deuotè, maxima dulcissimi odoris in eodem loco cælitùs effusa est fragrantia, cuius suauitas omnium ora & corda adstantium reficiebat, ità vt nullus ambigeret, ibidèm adesse angelorum choros. Facta sunt hæc pridiè Nonas

Leo 3. à Romanis oculis & lingua priuatur.

Carol9 Magnus fit Imperator Romanorum.

Leo Papa 3. venit i Germaniam, & quæ illic gesserit.

S. Suuibert9 refertur in numerum diuorum.

Septembris, præsentibus ibidem victoriosissimo Carolo, semper Augusto Romanorum Imperatore & Francorum rege, venerabilibusque patribus Cardinalibus & Archiepiscopis, Bernardo Ostiensi, & Fortunato Treuirorum, Theodoro Sabinensiũ, Nicolao tituli sanctæ Crucis in Hierusalem, Eustochio sanctæ Praxedis, Bonifacio tituli sanctorum Marcellini & Petri, presbyteris Cardinalibus, Gerbaldo Leodiensi, Volquino Normensium episcopis: & pŕsertim felice Hildebaldo Coloniensi Archiepiscopo, cuius industria & pia instantia sanctus Leo Vuerdam nauigauit, & sanctum Suuibertum in diuos retulit, cum multis alijs prælatis & proceribus. Statuit insuper sanctissimus Papa Leo, illum diem canonizationis & exaltationis sancti Suuiberti egregij episcopi, perpetuis temporibus per totum oppidum à cunctis incolis Vuerdæ celebrandum ob honorem sancti Suuiberti apostolici episcopi. Obtulit autem idem sanctus Papa eidem ecclesiæ speciales indulgentias cunctis fidelibus, celebrantibus festum sancti Suuiberti episcopi, & ad diuina confluentibus. Item idem Papa contulit paruam auream crucem, refertam particula sanctæ Crucis Domini nostri Iesu Christi. Imperator verò Carolus obtulit duos aureos calices ex auro puro, & totidem ampullas eiusdem auri, cum multis alijs ecclesiarũ clenodijs preciosis: vt dum diuinum mysterium in Vuerdensi conuentu perageretur cum eisdem, ipsius Imperatoris iugis fieret memoria. Obtulerunt præterea omnes à maiori vsque ad minorem iuxta deuotionem & inspirationem spiritûs, & pro facultate, vt fieret solennis capsula & preciosum feretrum, in quo collocarentur sacrosancta ossa sancti Suuiberti episcopi, Ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, qui viuit & regnat cum Deo patre in vnitate spiritussancti per infinita seculorum secula, Amen.

Pōtifex q̃d contulerit Vuerdensi ecclesiæ.

Quid item Carolus Magnus.

De miraculis sancti Suuiberti, vt puerum submersum excitauerit. Cap. 10.

IGitur cùm rumor aduentûs sancti Leonis Papæ & Caroli serenissimi Imperatoris, cæterorumque prælatorum & principum in Vuerdam ad canonizandum sanctum Suuibertum vbique per vicinam prouinciam peruolâsset, confluebāt multi populi vtriusque sexûs cum filijs & filiabus suis Vuerdam, ad percipiendam à sancto Papa remissionem suorum peccatorum & apostolicam benedictionem, & ad intuendum tantæ celebritatis actum. Inter quos erat quædam nobilis domina, nomine Irmgardis, mulier honesta & proba, germana venerabilis patris Hildebaldi Coloniensis Archiepiscopi, vxor strenui Bartoldi, domicelli de Grinbergen, habitans & residens illo tempore in Troia siue Xantis. Quæ domicella cum duabus solummodò pedissequis & primogenito suo Gocellino, semiocto annorum puero, & cum multis alijs honestis personis ex Xantis Vuerdam nauigans, eidem celebritati consensu mariti sui interesse voluit & decreuit. Et appropinquantes Vuerdæ, cùm nauta propter multas alias naues ibidem congregatas subitò amplustre mutaret, vt conuenientiùs litori nauim applicaret, Gocellinus stans prope matrem in prora nauis, ex collisione nauium cespitans pedibus, corruit extra nauem in Rhenum, & submersus est. Quod mater eius videns, quæ etiam ceciderat ex collisione nauium in nauim, & puerum suum iuuare non valens, seipsam in Rhenum præcipitare conabatur: sed tenta & impedita per pedissequas & alios probos homines, scisso velamine capitis sui, præ nimio dolore inconsolabiliter flens, magno eiulatu & lamēto repleuit litora Rheni. Erat autem hora ferè quinta vespertina. Archiepiscopus verò frater eius illa audiēs, ingemuit & multùm tristabatur. Pedissequa quoquè concita denunciauit domicello Bartoldo discrimen submersi pueri sui. Domicella itaque complosis manibus, tanquàm mulier vesana, intrans ecclesiam sancti Suuiberti, cum magno vlulatu & gemitu Dei exorauit pietatem, vt meritis sancti Suuiberti filium suum sibi restituere dignaretur. Consolata deniquè à multis honestis matronis, & precipuè ab Archiepiscopo fratre suo, ducente eam in hospitium suum, vt eam refocillando consolaretur: sed ipsa quiescere nullatenùs valens, noctem illam totam insomnem ducens, implorauit assiduè deuoto & contribulato corde sanctum Suuibertum, petens, vt qui dudùm multis in tribulationibus subueniebat, sibi iam desolatæ solita pietate subuenire non dedignaretur: Vouensque, si ipsum suis suffragantibus meritis viuum reci-

Irmgardis, soror Hildebaldi Coloniensis Episcopi.

Gocellinus puer in Rheno submergitur.

pere posset, perpetuis temporibus ipsum suo ministerio assignaret. Altera verò die, cùm aurora eminentibus radijs illucesceret, quidam honesti viri, amore Dei & petitione Archiepiscopi, amotis nauibus cœperunt submersum domicellum Gocellinum quærere sagenis & vncis & alijs opportunis instrumentis. Tandèm hora ferè octaua ante Missarum solennia, quidam dictus Lambertus Dosel de Embrica, vnco sentiens & tangens ipsum veste, vocatis alijs socijs, sagaciter ex profundo Rheni per vestem sursùm trahens & eleuans, defunctum matri præsentauit. Quæ ipsum defunctum videns, exanguis effecta & in ecstasi posita stupuit. Sed ad se reuersa, puerum vlnis amplectens, sequentibus eam multis honestis vtriusq; sexûs personis, flentibus & ei condolentibus, deposuit illum ante sepulcrum sancti Suuiberti: factaque ab omnibus deuotè oratione, spiritus in illum redijt, oculos aperuit & reuixit: surgensque stetit supra pedes suos, admirans multitudinem & frequentiam populorũ ipsum intuentium, loquebatur matri suæ dulciter. Statimque exuentes eum madidis vestibus propter compressionem hominum, de consilio quorundam posuerunt in eminẽtiori loco, vt ab omnibus posset videri. Quo viso, factus est clamor omniũ, Deum in sancto Suuiberto collaudantium de tanta tamque manifesta gratia, ibidèm meritis sancti Suuiberti palàm omnibus ostensa. Eadem verò hora venit festinanter equester pater eius Bartoldus cum decem tantùm vernaculis, multùm nimirùm tristis & gemens de perditione dilecti filij sui. Erat enim præfectus Imperatoris Caroli in illis oris. Intrans verò Ecclesiam, cùm audîsset & vidisset eum à morte resuscitatum, glorificauit Deum in sancto suo Suuiberto. Igitur sanctissimus Apostolicus & Imperator Carolus ista percipientes ab Archiepiscopo Coloniensi, auunculo Gocellini resuscitati, eundem puerum ad se accersiri & adduci præceperunt. Quem viuum videntes, qui per quindecim ferè horas sub aquis in profundo Rheni iacuerat, laudauerunt pietatem Dei, qui semper diuersis signis dilectos suos magnificat & honorat. Archiepiscopus verò, consensu parentum, deposita argentea torque, quam circa collum gessit idem Gocellinus resuscitatus, ipsum clericum ordinauit, mutansque nomen eius, ipsum Suuibertum nominauit: qui intrà annum monasterium sancti Suuiberti intrans, eidem sancto semper humiliter seruiuit. Assignauitque domicellus Bartoldus eidem monasterio, amore sancti Suuiberti & filij sui, certa prædia, perpetuis temporibus possidenda.

Gocellinus puer reuixit ad sepulcrum S. Suuiberti.

NOTA, quòd inter crebra miracula, quæ Dominus meritis sanctissimi Suuiberti episcopi & confessoris dignatur ostendere fidelibus, vt ab eis deuotiùs & ardentiùs honoretur, duo insignia miracula, frequenti memoria digna, recitabo, quæ, vt infrà patebit, Dominus operatus est & fecit ad augmentum laudis, gloriæ & honoris sancti Suuiberti, dilecti sui famuli.

De tribus fratribus, capsam S. Suuiberti spoliare volentibus. Cap. II.

IGitur anno Dominicæ incarnationis septingentesimo septuagesimoseptimo, Indictione vndecima, nocte quadam tres petulantes adolescentes, de nobilioribus eiusdem patriæ orti, venerunt in ecclesiam sancti Suuiberti, in qua asseruabantur ossa ipsius in capsula, splendore gemmarum aurique fulgore decorata: quæ quatuor pedes habebat ex ære fusiles, pedibus leonis similes, inquantùm periti artificis industria formare poterat. Cùm autem fures ad capsulam accessissent, vt metallum de illa tollerent, mirum dictu, arca tota super duos pedes in sublime se extollens erexit, & quasi vita in illa esset, duobus pedibus vngulis contra fures se defendit. Videntes igitur se nihil proficere, vnus eorum saltum dedit, ascendensque super arcam, vt in equo super eam sedit, & duas laminas, in quibus duo sculpti erant apostoli, vi abstraxit. Quo facto, omnes iniêre fugam. Et cùm extra vicum Vuerdæ putarent se esse, iterùm in atrio se inuenêre. Rursumque dum conarentur exire, hoc idem eis accidit. Sic errantes per triduum, non sumpserunt cibum neque potum, neque quicquam, quod ad humanam naturam pertinet, facere potuerunt. Tandèm cuidam argentario metallum monstrauerunt, & vt illud emeret, rogauerunt. Quod vt ille vidit, ait: Argentum hoc de capsula sancti Suuiberti est furtiuè ablatum, quia proprijs meis manibus illud fudi & apposui. Dum sic adinuicèm loquuntur,

In capsa magni pretij iã olim conditę reliquiæ S. Suuiberti.

Nota miraculum.

audit populus & accurrit, ipſiq́ue fures peccatum & quid eis acciderit, manifeſtè confitentur. Sed quia de nobili progenie duxerant originem, ad horam mortis euaſerũt diſpendium: quia parentes eorum ſtrenuè militabant Imperatori Carolo vbiquè: terram tamen & regionem illam abiurare & vitare coacti ſunt: ſed reſtituta priùs fuerunt omnia ablata ſancto Suuiberto.

De clerico morbido, curato à S Suuiberto epiſcopo. *Cap. 12.*

PAterfamiliâs quidam Seuerinus de Vueſalia inferiori, vir potens & diues, filium habuit ſpecioſum valdè, apprimè literatum, & optimum muſicum, Conradum nomine, vigintitrium ſemis annorũ, ſed lunaticum. Cùm autem huiuſcemodi infirmitatis tædio pater filium laborare cerneret, & propterea à Bononienſi ſtudio domum reuerſus eſſet, in abditiſſimis pectoris ſui latebris dolore ſauciabatur. Et quia filius ſuus Conradus huic ſeculo inutilis erat, quid de eo facere poſſet, penitùs ignorabat. Poſt multas verò cogitationum peruagationes tale reperit conſilium: Vadam, inquit, ad monaſterium deuotorum fratrum in Vuerda commorantium, & illic filium meum illorum aſſociare cœtui curabo: ſicq́ue, ſalua honoris mei gratia, ab illo ero liber. Veniens itaque cum Conrado filio ſuo ad monaſterium ſancti Suuiberti in inſula, venerabilem patrem dominum Theodoricum Priorem, cæteroſq́ue fratres talibus verbis allocutus eſt: Domini mei dilecti in Christo, religionis veſtræ ſerenitatem humili deuotione depoſco, quatenùs filium meũ, cum competentis pecuniæ pondere, in conſortium veſtrum ſuſcipiatis, vt vobiſcum degere queat, & Deo ac beato Suuiberto, quandiù præſentem lucem carpſerit, ſedulum præſtare obſequium: quia clericus & muſicus probatus eſt, & plurimùm affectat vobiſcum ſeruire Deo & ſancto Suuiberto. Tali quidem viri verſuti circunuētione deuotorum fratrum deluſa eſt innocentia, & clericus in eorum contubernium eſt receptus. Interiecto deindè admodùm paucorum dierum curriculo, nocte quadam, cùm fratres ad nocturnas vigilias ſurgerent, Conradus in medio ipſorum eſt collapſus Fratres huiuſcemodi viſione obſtupefacti & perterriti, huc illucq́ue diffugerũt: vnus ſolus cum eo remanſit, & quantùm potuit, eum adiuuit. Igitur cùm morbus quotidiano incremento clericum grauiter affligeret, tædium maximum parturiuit. Deniquè à collegio honorabilium fratrum eſt ſegregatus & ab eccleſia & communi menſa remotus. Conradus verò clericus, videns ſe deſpectum & ab alijs ſeparatum, grauiter tulit, & vt ad ſeculum fugeret, aut in aquis ſe ſuffocaret, in conſcientiæ ſuæ ſecretis tractauit. Cùm autem ferè per vnius anni ſpatium huiuſcemodi tentationibus vreretur, nocte quadam, dum in ſtratum ſuum dormitum îſſet, & ſanctum Suuibertum, ſicut ſolitus erat ſemper, deuotè pro remedio ſuæ horribilis infirmitatis inuocâſſet, vidit in ſomnis ſanctum Suuibertum, pontificalibus indutum, adſtantem ſibique dicentem: Quarè cor tuum multis illicitis cogitationibus dilaniare non formidas? Quarè votum tuum frangere deſideras? Quarè ad ſeculum fugere diſponis? Quod Deo non coactus promiſiſti, indefeſſo curſu adimplere feſtina. non enim bona incipientibus, ſed in bonis perſeuerantibus meritorum præmia conferuntur. Et ſcias, quia ab hac hora infirmitas tua à te recedet, ità vt ampliùs ad te redeundi nullũ omninò acceſſum habeat. Vade ergò & dic fratribus meis, vt decæterò te permittãt intereſſe diuinis & generali refectioni. His dictis, benedicens ipſum, receſſit ab eo. Pandit viſionem, creditum eſt ſibi ità factum eſſe, & receptus eſt honorificè denuò in conſortium fratrum, laudantium Deum in pietatem ſancti Suuiberti, dilecti patroni ipſorum. Sanatus igitur in anima & corpore, cum omni mentis viuacitate & virium facultate, ſe Deo & eius ſeruitio totum dedit, & in virtutibus acquirendis tantam ab illa die deincèps obtinuit gratiam, vt inter cæteros fratres, vitæ ſanctiſſimæ itinera ſectantes, haberetur probatiſſimus & diligentiſſimus, vt à ſæpedicto patre Theodorico, Priore monaſterij ſancti Suuiberti in Vuerda, ſub teſtimonio virtutum cælorum audiui. Deus proculdubiò eſt laudandus, qui facit mirabilia magna ſolus, qui ſibi ſeruientes hîc honorat, & poſt vitæ curſum in cælo coronat: qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

Fraudulenter homo morbidus fratribus Vuerdenſis cœnobij obtruditur.

Vota Deo persoluenda.

Morbidus curatur per viſum à S. Suuiberto.

HAEC ſunt ſpecialia, venerabilis pater & dilecte confrater, quæ iuxta tua tuorumq́ue

rumque fratrum petita, de exaltatione, canonizatione & miraculis sancti Suiberti in scripta dignum duxi redigere, & tuæ sanctitati transmittere: quæ sanè, vt antè dixi, à veridicis didici & audiui, & probatissima ac verissima sunt, vt testor Deum & omnes sanctos eius Fiunt verò plura alia communia miracula quotidiè in cæcis, claudis & varijs oppressis languoribus coram sacrosanctis reliquijs eius, quæ causa breuitatis prætermitto. Peto igitur attento corde, vt ea libro sanctissimæ vitæ eius adiungere & communicare fratribus tuis, tam in Traiecto, quàm in Dockem & in Egmonda, & in cæteris tuæ diœcesis ecclesijs digneris, vt Deus, qui est super omnia benedictus, & in sanctis suis laudandus, glorificetur per omnia secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM S. HERCVLANI EPISCOPI PERVSINI, SCRIPTVM A B. GREGORIO *Papa, Dialog. lib.* 3. *cap.* 13.

NVper Floridus, venerabilis vir vitæ, Episcopus narrauit quoddam memorabile valdè miraculum, dicens: Vir sanctissimus Herculanus, nutritor meus, Perusinæ ciuitatis Episcopus fuit, ex conuersatione monasterij ad sacerdotalis ordinis gratiam deductus. Totilæ autem perfidi regis temporibus, eandem vrbem annis septem cōtinuis Gotthorū exercitus obsedit, ex qua multi ciuium fugerunt, qui famis periculum ferre non poterant. Anno verò septimo nondùm finito, obsessam vrbem Gotthorum exercitus intrauit. Tunc Comes, qui eidem exercitui præerat, ad regem Totilam nūcios misit, exquirens quid de Episcopo vel populo fieri iuberet. Cui ille præcepit, dicens: Episcopo priùs à vertice capitis vsque ad calcaneū corrigiam tolle, & tunc caput eius amputa: omnem verò populum, qui illic inuētus est, gladio extingue. Tunc idem Comes venerabilem virum Herculanum Episcopū, super vrbis murum deductum, capite truncauit, eiusque cutem iam mortui à vertice vsque ad calcaneum incidit, vt ex eius corpore corrigia sublata videretur. Mox corpus illius extra murum proiecit. Tunc quidam humanitatis pietate compulsi, abscissum caput ceruici apponentes, cum vno paruulo infante, qui illic extinctus inuentus est iuxta murum, corpus Episcopi sepulturæ tradiderunt. Cumque post eandem cædem die quadragesima rex Totila iussisset, vt ciues vrbis illius, qui quolibèt dispersi essent, ad eam sine aliqua trepidatione remearent, hi, qui priùs famem fugerant, viuēdi licentia accepta, reuersi sunt. Sed cuius vitæ eorum Episcopus fuerat, memores, vbì sepultū esset corpus illius, quæsiêrunt, vt hoc iuxta honorem debitū in Ecclesia B. Petri Apostoli humarēt. Cumq; itum esset ad sepulcrum, effossa terra, inuenerunt corpus pueri pariter humati, vtpotè iam die quadragesima, tabe corruptum & vermibus plenū: corpus verò Episcopi, acsi die eodem esset sepultum. Et quod est adhuc magna admiratione venerandum, quia ità caput eius vnitū fuerat corpori, àc si nequaquàm fuisset abscissum: sic videlicet, vt nulla vestigia sectionis apparerent. Cumque hoc & in terga verterent, exquirentes si quod signum vel de alia monstrari incisione potuisset, ità sanum atque intemeratum omne corpus inuentum est, àc si nulla hoc incisio ferri tetigisset.

1. Martij.

Perusium obsidetur à Gotthis, & capitur.

S. Herculanus cæditur.

Nota insigne in execto corpore miraculū.

VITA S. SIVIARDI ABBATIS ANISOLENSIS, PER QVENDAM EIVS CONTEMPOraneum *scripta.*

1. Martij. Psal. 67. Ephe. 1. FRatres dilectissimi, Dominum omnipotentem, qui & in suis est admirabilis semper electis, quos & præsciuit atq; prædestinauit ante mundanam cõstitutionem, oportet nos tota mentis fortitudine collaudare. Et licèt vnusquisq; iuxta sensûs sui capacitatem id conetur agere, tamen oportet, vt creatura rationalis suum assiduè glorificet atque collaudet factorem. Quid enim aliud retribuemus Domino pro omnibus, quæ gratìs nobis & largiter ipse tribuit, nisì vt mente sagaci vniuersa considerantes eius beneficia, reddamus pro vniuersis Domino sacrificium laudis, quæ est in conspectu eius vera & acceptabilis hostia, si processerit omninò à mẽte deuota? Vndè & præsenti opusculo, plano videlicet & simplici, hæc historiola, quã contexere dignum profectò putauimus ad Dei laudem, exordiũ sumat, à cuius pio munere tribuitur singulis, quicquid in seruis suis vtiliter eruditionis inuenitur. Igitur de quodam Dei famulo, patre nostro Siuiardo, egregio sacerdote, & de eius admirabili vita vel conuersatione sancta, quibusdam amicis flagitantibus, scribere decreuimus, vndè & fraterna concordia optimo eius ædificetur pietatis exẽplo, & Christi laus sem-
Hinc habes ætatem authoris historię hui⁹. per accrescat per suum fidelem famulum supradictum. Nostro etenim tempore extitit hæc nobis sancta propago, per cuius os Deus larga prædicationis pocula suæ ꝓpinauit Ecclesiæ. Et quidem ipsius sancta origo non de genere rustico, sed magìs de nobili prosapia processit. Natus enim est in pago Cenomannico, & in parochia De-
Genus S. Siuiardi & patria. ableutica, Christianis ac Deum timentibus parentibus, à genitore scilicet Dei famulo Sigiranno, necnon venerabili ac Deum timente fœmina genitrice ipsius, quę vocabatur Adda. Ab his nanq; nobilibus atq; felicibus genitoribus procreatus, processit in mundum hic optimus Christi miles Siuiardus. Cuius nos conuersationem sanctam atq; honestissimam ab adolescentia sua optimè nouimus. Et quidem in ipsa sua adolescentia inter reliquos coætaneos suos valdè dissimilis erat in conuersatione: ætate scilicet iuuenis, sed moribus grandæuus erat. Nõ enim pueriliter leuis fuit, sed
Mores eius in adolescentia. magìs grauitate fundatus. Et illud, quod solet iuuenilis ætas literaturæ disciplinam fugere ac laborem, hic summo expetijt deuotionis cultu. Ex quo sacro vsu, comitante Christi gratia,ità velut esuriens fauce auida cibum diuinæ sapiẽtiæ hauriebat,
Est discẽdi studiosus. Eccle. 24. vt etiam satiatus, semper ipse plùs esuriret, vt & ipsa de se loquitur Dei sapientia. Qui me, inquit, edit, adhuc esuriet: & q bibit, adhuc sitiet. Ex quo sacro cibo, hic magnus puer Dei sufficienter in breui tempore cellulã suę memorię de thesauro Dei copiosè repleuit. Et licèt iam in eius mente spiritus sapientiæ & intellectûs ex Dei munere refulgeret, tamen vt omnia per ordinem ageret, ad magistros, viros doctissimos, sæpiùs recurrebat, & assiduè prudenter interrogabat. Prudens etenim lector magìs docet, si prudenter interrogauerit: ità & hic famulus Dei & semetipsum ex hoc pleniùs id conferendo erudiuit, & alios posteà plures ad salutem instruxit, vt verus magister docuit. Non enim solummodò verbis, sed potiùs mirificum humilitatis ostendebat exemplum. Festinauit nanque ad perficiendam atque complendam perfectionem euangelicam, vt optimus negociator venditis omnibus compararet preciosissimam cælestem margaritam. Desiderabat enim clericatûs religiosum officium, vt
Complectitur vitam monasticã. verus & obediens monachus fieret, & vt Christi vestigia, relictis omnibus, per viam humilitatis & obedientiæ sequeretur. Quod &, consolante Domino, rectè perfecit, dum palàm mitis & humilis cũctis in cõuersatione apparuit. Erat sanè vir Dei adspectu gratus, vultu placidus, moribus temperatus, animo deuotissimus: verbum semper diuino sale condítum habuit, & ad ædificationem fraternam paratum, factus verò est non solùm monachus, sed & per electiõem fratrum, sacerdos & pater magnus ac doctis-

ac doctissimus in cunctis salutaribus disciplinis. Et valdè ex gratia superna proficiebat, magìs conualescens, vt lumen fieret præclarum huic mũdo, & positus super Ecclesiæ sanctæ candelabrum, fulgeret coram hominibus ex bonis ac sanctis operibus, velut lucerna optima. Et resplendebat in eo liquidè fulgor cælestis gratiæ. Erat igitur ornatus vniuersis virtutibus, quasi præclarissimis gemmis. Fidei etenim virtute robustus, & super petram solidam, id est, Christum firmatus, prudentia mira solers, iustitia rectus, humilitate præcipuus, & eloquẽtia clarus. In misericordia promptus, atque in fraterna dilectione semper paratus: Honorem condignum senioribus exhibebat, & coæqualibus pietatis affectum: iunioribus verò rigorem disciplinæ cum temperantię moderamine. Præcipuè quoquè castitatis & pudicitiæ gratia ab infantia fuit semper mundissimus, & in locutione cautus. Assiduus insupèr in oratione cũ lachrymis, & in vigilijs sanctis pernoctans. In abstinentia verò corpus suum castigabat sæpiùs: & nè quid nimìs fieret, in omni actione erat omninò discretus & sobrius. Miseris ac dolentibus per pietatem compatiens, & consolans destitutos. Diligebat prętereà peregrinos velut proprios, eratque largus hospitibus, & dispensator hilaris, pauperibus cibum tribuens, & nudos indumento contegens, ac infirmos visitatione consolans atque confortans. Hic certè vir Dei forma optima & exemplum fuit ante oculos fidelium. Post genitoris sui sancti Sigiranni decessum, fratres ex Anisolensi monasterio elegerunt sibi præesse optimum pastorem. Qui non solùm terreno, sed multo magìs cælesti & spiritali cibo eos sępiùs reficiebat, & ipsam Dei domum, vt vir prudens, tam in structura, quàm & in spiritali rigore pulcherrimè ædificauit, & inibì felicem cursum vitæ suæ miro modo consummauit. Similem penè, vt apostolus Iohannes, ipse habuit vocationis suę finem. Neque etenim audiuit aliquis plangere eũ, aut contristari ante obitum suum. Et in eius sanctę animæ egressu, vni tunc ex fratribus ostensa est visio, ità vt ostenderetur cunctis palàm, quanto ipse vir Dei esset culmine sanctitatis præcipuus. Nam visum est illi, vt dixit, lumen summę claritatis, idque sibi viciniùs appropinquare. Et dum hanc admirabilem ipse visionem consideraret, adstiterũt ei beatissimi apostoli Petrus & Paulus, & in medio eorũ anima illa sancta domini Siuiardi nimio fulgore candebat. Qui vtrique apostoli vtranque eius manum tenere videbantur. Et fertur ad eum ille dixisse: Frater, ego Christo ago gratias, qui me dignatus est nunc in requie sua suscipere. Vado eccè cum dominis meis præsentibus: vos verò eulogias, quas ego paraui, ferte germanæ meæ & eius sororibus. O sacerdotem verum, qui nec post transitum oblítus est fraternæ dilectionis: sed magìs ac magìs semper in eo flammauit feruor charitatis plenissimæ. Nam fides & spes cessant aliquandò in sanctis, & sola in eis post obitum excrescit flamma charitatis. Ità & in huius sancti clarè apparuit reuelatione. Eccè inter apostolos visus est ille sanctus, qui per munditiam castitatis, & opera plenissimæ charitatis, ac mortificationis continentiam, & patientię perfectionem ad merita rectè creditur peruenisse apostolica, eorumque, inter quos clarus apparuit in fine, & à quibus perductus est in cælestẽ patriam ad maximam gloriæ coronã. Eccè quo præmio honoratur, & supra multa cõstituitur bonus ille seruus qui super pauca inuẽtus est fidelis. Reuerà enim pater iste venerabilis perseuerauit semper cum fratribus, & nõ cessabat vsque in finem exhortari eos & consolando admonere, vt iugiter in sancto ordine perseuerarent, atq; in Dei laudibus permanerent. Et cùm cognouit proximum finẽ suum, non contristatus est valdè, sed orauit sobriè: & positis in lectulo sanctis membris, obdormiuit quietus in pace. Et quidem octauo anno regni domini Theodorici regis Calendis Martij sarcinam suæ deposuit carnis, & receptus est cum sanctis angelis in sedem cælestem, & apud Dominum nostrum Iesum Christum requiescit, quem verè dilexit, cui est gloria, honor & imperium in secula seculorum, Amen.

Catalogus virtutum eius.

Creatur Abbas Anisolensis.

Decedit, & visio offertur fratri cuidam de eius gloria.

Matth. 25.

Ad perseuerantiam suscepti propositi semper hortabatur monachos.

DE

DE S. CEADDA VEL CEDDA EPISCOPO, EX BEDAE VENERABILIS ECCLESIASTICA HISTOria gentis Anglorum.

Martij 2. Lib.3.c.28. INtereà rex Alchfrid misit Vuilfridum presbyterum ad regem Galliarum, qui eum sibi suisque consecrari faceret episcopum. At ille misit illum ordinandum ad Agilbertum, de quo suprà diximus, qui relicta Britannia, Parisiacæ ciuitatis factus erat episcopus. & consecratus est magno cum honore ab ipso, conuenientibus plurimis episcopis in vico regio, qui vocatur, In Compēdio. Quo adhuc in transmarinis partibus post ordinationem demorante, imitatus industriā filij regis Osuui, misit Cantiam virum sanctum, modestum moribus, scripturarum lectione sufficiēter instructum, & ea, quæ agenda in scripturis didicerat, operibus solerter exequētem: qui Ebo-

Virtutes S. Ceaddæ. racensis ecclesiæ ordinaretur episcopus. Erat autem presbyter, vocabulo Ceadda, frater reuerendissimi antistitis Ceddi, cuius sæpiùs meminimus, & Abbas monasterij illius, quod vocatur Lestingaheu. Misitq; rex cum eo presbyterum suum, vocabulo Eadhedum, qui posteà regnante Egfrido, Rypensis ecclesiæ præsul factus est. Verū illi Cantiam peruenientes, inuenerunt Archiepiscopum Deusdedit iam migrâsse de seculo, & necdùm alium pro eo constitutum fuisse pontificem. Vndè diuerterunt ad

Ceadda cōsecratur episcopus. prouinciam occidentalium Saxonum, vbì erat Vuini episcopus: & ab illo est vir præfatus consecratus antistes, assumptis in societatem ordinationis duobus de Britonū gente episcopis, qui Dominicum Paschæ diem, vt sæpiùs dictum est, secùs morem canonicum à quartadecima vsq; ad vicesimamprimam Lunam celebrant. Non enim erat tunc vllus, excepto illo Vuini, in tota Britannia canonicè ordinatus episcopus. Consecratus ergò in episcopatum Ceadda, maximam mox cœpit Ecclesiasticæ veritati & castitati curam impendere, humilitati, continentiæ, lectioni operam dare: oppida, rura, casas, vicos, castella, propter euangelizandum non equitando, sed apostolorum more pedibus incedendo peragrare. Erat enim discipulus Aidani, iisdemque actibus ac moribus, iuxta exemplum eius ac fratris sui Ceddi, suos instituere curauit auditores.

Lib.4.ca.2. Itaque Theodorus perlustrans vniuersa (fuerat is Theodorus Romæ à Vitaliano Pontifice ordinatus episcopus, & missus in Britanniam) ordinabat locis opportunis episcopos, & ea, quæ minùs perfecta reperit, his quoq; iuuātibus corrigebat. In quibus & Ceaddā episcopum cùm argueret non fuisse ritè consecratum, respōdens ipse voce humilima, dixit: Si me, inquit, nôsti episcopatum non ritè suscepisse, libenter ab officio discedo: quippe qui neq; me vnq̄ hoc esse dignum arbitrabar: sed obendientiæ causa iussus subire hoc quanuìs indignus consensi. At ille audiens humilitatem responsionis eius, dixit nō eum episcopatum dimittere debere: sed ipse ordinationem eius denuò catholica ratione consummauit.

Lib.4.ca.3. Eo tempore prouinciæ Merciorum rex Vulfhere præfuit: qui cùm mortuo Iarumanno, sibi suisque à Theodoro episcopum dari peteret, non eis nouum voluit ordinare episcopum, sed postulauit à rege Osuuio, vt illis episcopus Ceadda daretur: qui tunc in monasterio suo, quod est in Lestingaheu, quietā vitam agebat, Vuilfrido administrante episcopatum Eboracensis ecclesiæ, necnon & omnium * Nor-

*Nordanhimbrorū. dan Humbrorum, sed & Pictorum, quousq; rex Osuui imperium protendere poterat. Et quia moris erat eidem reuerendissimo antistiti opus Euangelij magìs ambulando per loca, quàm equitando perficere: iussit eum Theodorus, vbicunquè lōgius iter instaret, equitare, multumque renitentem studio & amore pij laboris, ipse cum manu sua leuauit in equum: quia nimirùm sanctum virum esse comperit, atq; equo vehi, quò esset necessè, compulit.

Susceptum itaq; episcopatum gentis Merciorum simul & Lindisfarorum, Ceadda iuxta

iuxta exempla patrum antiquorum, in magna vitæ perfectiōe administrare curauit. Cui etiam Rex Vulfhere donauit terram quinquaginta familiarum ad construēdum monasterium in loco, qui dicitur Etbearut, id est, ad nemus, in prouincia Lindissi: In quo vsq; hodiè instituta ab ipso regularis vitæ vestigia permanēt. Habuit autē sedem episcopalem in loco, qui vocatur Liecidfelth, in quo & defunctus ac sepultus est: vbi vsq; hodiè sequentium quoq; prouinciæ illius episcoporum sedes est. Fecerat verò sibi mansionem non longè ab ecclesia remotiorem, in qua secretiùs cum paucis, id est, septem siue octo fratribus, quotiès à labore & ministerio verbi vacabat, orare ac legere solebat.

Pro monasterio construendo quantū illi rex cōtulerit.

Qui cùm in illa prouincia duobus annis ac dimidio ecclesiam gloriosissimè rexisset, affuit superno dispensante iudicio tempus, de quo loquitur Ecclesiastes, Quia tēpus mittendi lapides, & tempus colligendi. Superuenit nanq; clades diuinitùs missa, quæ per mortem carnis viuos Ecclesiæ lapides de terrenis sedibus ad ædificium cæleste transferret. Cumq; plurimis de ecclesia eiusdem reuerendissimi Antistitis de carne subtractis, veniret hora ipsius, vt transiret de hoc mundo ad Dominum, contigit die quadam, vt in præfata mansione fortè ipse cum vno tantùm fratre, cui vocabulū erat Ouuinus, commoraretur, cæteris eius socijs pro causa opportuna ad ecclesiam reuersis. Erat autem idem Ouuinus magni meriti monachus, & pura intentione supernæ retributionis mundum derelinquens, dignusq; per omnia, cui Dominus specialiter sua reuelaret arcana, dignus, cui fidem narranti audientes accommodarent. Venerat enim cum Regina Edildride de prouincia Orientalium Anglorum, eratque primus ministrorum, & princeps domûs eius. Qui cùm crescente fidei feruore, seculo abrenunciare disponeret, non hoc segniter fecit: sed adeò se mundi rebus exuit, vt relictis omnibus, quæ habebat, simplici tantùm habitu indutus, & securim & asciā in manu ferens, veniret ad monasterium eiusdem reuerēdissimi patris, quod vocatur Lestingen. Non enim ad ocium, vt quidam, sed ad laborem se monasterium intrare signabat, quod ipsum etiam facto monstrauit. Nam quo minùs sufficiebat meditationi scripturarum, eo ampliùs operi manuum studium impendebat. Deniq; cum episcopo in præfata mansione pro suæ reuerentia deuotionis inter fratres habitus, cùm illi intùs lectioni vacabant, ipse foris, quæ opùs esse videbat, operabatur.

Eccles. 3.

Ouuinus, egregi' monachus ex pfecto aulæ regiæ.

Qui cùm die quadam tale aliquid foris ageret, digressis ad ecclesiam socijs, vt dicere cœperam, & episcopus solus in oratorio loci lectioni vel orationi operam daret, audiuit repentè, vt posteà referebat, vocem suauissimam cantantium atq; lætantium, de cælo ad terras vsq; descendere. Quam videlicet vocem ab Euroaustro, id est, ab alto brumalis exortûs primò se audisse dicebat, ac deindè paulatìm eā sibi appropinquare, donèc ad tectum vsq; oratorij, in quo erat episcopus, perueniret: quod ingressa, totum impleuit, atq; in gyro circundedit. At ille dum solicitus in ea, quæ audiebat, animum intenderet, audiuit denuò, transacto quasi dimidio horæ spatio, ascēdere de tecto eiusdem oratorij idem lætitiæ canticum, & ipsa, qua venerat, via, ad cælos cum ineffabili dulcedine reuerti. Qui cùm aliquantulum horæ quasi attonitus maneret, & quid hæc essent, solerti animo scrutaretur, aperuit episcopus fenestram oratorij, & sonitum manu faciens, vt sæpiùs consueuit, si quis foris esset, ad se intrare præcepit. Introiuit ille cōcitus. Cui dixit Antistes: Vade citò ad ecclesiam, & hos septem fratres huc venire facito, tu quoq; simul adesto. Qui cùm venissent, primò admonuit eos, vt virtutem dilectionis & pacis adinuicèm & ad omnes fideles seruarēt: Instituta quoq; disciplinæ regularis, quę vel ab ipso didicissent, & in ipso vidissent, vel in patrum præcedentiū factis siue dictis inuenissent, indefessa instantia sequerentur. Deindè subiunxit diem sui obitûs iam ꝓximè instare. Nanq; hospes, inquit, ille amabilis, qui fratres nostros visitare solebat, ad me quoq; hodiè venire, hocque de seculo euocare dignatus est. propter quod reuertentes ad ecclesiam, dicite fratribus, vt meum exitum Domino precibus commendent, & suū quoq; exitum, cuius hora incerta est, vigilijs, orationibus, bonis operibus præuenire meminerint.

Sancti viri exitum suū vigilijs, orationibus & bonis operibus præueniunt.

Cumq; hæc & huiusmodi plura loqueretur, atq; illi, percepta eius benedictione, iam multùm tristes existerēt, redijt ipse solus, q carmē cęleste audierat, & prosternens se in terrā, ait: Obsecro pater, licétne aliqd interrogare? Interroga, inquit, q̄ vis. At ille: Obsecro, inqt, dicas, quod erat cāticū illud lętantiū, quod audiui, veniētiū de cęlis

super

super oratoriũ hoc,& post tẽpus redeuntiũ ad cælos. Respõdit ille: Si voces carminis audîsti,& cælestes superuenire cœtus cognouisti, pręcipio tibi in nomine Domini, nè hoc cuiquam ante meum obitum dicas. Reuerà autem angelorum fuêre spiritus, qui me ad cælestia, quæ semper amabam ac desiderabam, pręmia vocare venerũt,& post dies septem se redituros, ac me secum adducturos esse promiserunt. Quod quidẽ ità, vt ei prædictum erat, opere completum est. Nam cõfestìm languore corporis tactus est,& hoc per dies ingrauescente, septimo, vt promissum ei fuerat, die, postquàm obitum suum Dominici corporis & sanguinis perceptione muniuit, soluta ab ergastulo corporis anima sancta, ducentibus, vt credi fas est, angelis comitibus, æterna gaudia petiuit. Non autem mirum, si idem mortis, vel potiùs diem Domini lætus adspexit, quem semper, vsq; dum viueret, solicitus expectare curauit.

Eucharistia se munit sub mortẽ.

Nanq; inter plura continentiæ, humilitatis, doctrinæ, orationis, voluntariæ paupertatis,& cæterarum virtutum merita, intantùm erat timori Domini subditus, intantùm nouissimorum suorum in omnibus operibus suis memor, vt sicut mihi quidam frater de his, qui me in scripturis erudiebãt,& erat in monasterio ac magisterio illius educatus, vocabulo * Trumbrecht, referre solebat, si fortè legente eo, vel aliud quid agente, repentè flatus venti maior assurgeret, continuò misericordiam Domini inuocaret,& eam generi humano propiciari rogaret. Si autem violentior aura insisteret, iam clauso codice, procideret in faciem, atq; obnixiùs oratiõi incumberet. At si procella fortior aut nimbus perurgeret, vel esset coruscatio, ac tonitrua terras & aëra terrerent, tunc veniens ad ecclesiam, solicitus orationibus ac psalmis, donèc serenitas aëris rediret, fixa mente vacaret.

*Trumbert

Cumq; interrogaretur à suis, quarè hoc faceret, respondebat: Non legistis, quia intonuit de cælo Dominus,& altissimus dedit vocem suam: Misit sagittas suas,& dissipauit eos, fulgura multiplicauit,& conturbauit eos? Mouet enim aëra Dominus, ventos excitat, iaculatur fulgura, de cælo intonat, vt terrigenas ad timẽdum se suscitet, vt corda eorum in memoriam futuri iudicij reuocet, vt superbiam eorum dissipet,& conturbet audaciam, reducto ad mentẽ tremendo illo tempore, quandò ipse, cælis ac terris ardentibus, venturus est in nubibus cum potestate magna ac maiestate ad iudicãdos viuos ac mortuos. Propter quod, inquit, oportet nos admonitioni eius cælesti debito cum timore & amore respondere: vt quotiès aëre commoto, manum quasi ad feriendum minitans erexêrit, nec adhuc tamen percutit, mox eius imploremus misericordiam,& discussis penetralibus cordis nostri, atque expurgatis vitiorũ ruderibus, soliciti, nè vnquàm percuti mereamur, agamus.

Psal. 17.

☞

Matt. 25.

Quid agendum, dum aeris grassatur tempestas.

Conuenit autem reuelationi & relationi præfati fratris de obitu huius antistitis, etiam sermo reuerendissimi patris Egberti, de quo suprà diximus, qui dudùm cũ eodem Ceadda adolescente,& ipse adolescens in Hybernia monachicam in oratiõibus & continentia ac meditatione diuinarum scripturarum vitam sedulus agebat. Sed illo postmodùm in patriam reuerso, ipse peregrinus pro Domino vsq; ad finem vitæ permansit. Cùm ergò veniret ad eum longo pòst tempore gratia visitationis de Britannia vir sanctissimus & continentissimus, vocabulo Higbald, qui erat Abbas in prouincia Lindissi,&, vt sanctos decebat, de vita patrum priorum sermonem facerent, atq; hanc æmulari gauderent, interuenit mentio reuerendissimi antistitis Ceadda, dixitq; Egbert: Scio hominẽ in hac insula adhuc in carne manentem, qui, cùm vir ille de mundo trãsiret, vidit animam Ceddi, fratris ipsius, cum agmine angelorum descendere de cælo,& assumpta secũ anima eius, ad cælestia regna redire. Quod vtrùm de se, an de alio aliquo diceret, nobis manet incertum.

Egbertus monachus.

Higbald Abbas.

Obijt autem Ceadda sexto die Nonarum Martiarum,& sepultus est quidẽ primò iuxta ecclesiam sanctæ Mariæ: sed postmodùm ibidèm constructa ecclesia beatissimi principis apostolorum Petri, in eandem sunt eius ossa translata: in quo vtroq; loco, ad indicium virtutis illius, solent crebra sanitatum miracula operari. Deniquè nupèr phreneticus quidam, dum per cuncta errando discurreret, deuenit ibì vespere, nescientibus siue non curantibus loci custodibus:& ibì tota nocte requiescens, manè sanato sensu egressus, mirantibus & gaudentibus cunctis, quòd ibì sanitatem, Domino largiente, consecutus esset, ostendit. Est autem locus sepulcri tumba lignea, in modum domunculæ facta, coopertus, habens foramen in pariete, per quod solent hi, qui

Ceadda decedit è vita.

qui causa deuotionis illò adueniunt, manum suam immittere, ac partem pulueris indè assumere: quam cùm in aquas miserint, atque has infirmātibus iumentis siue hominibus gustandas dederint, mox infirmitatis ablata molestia, ad cupitæ sospitatis gaudia redeunt. In cuius locum ordinauit Theodorus Vuinfridum, virum bonum & modestum, qui, sicut prædecessores eius, prouincijs Merciorum & mediterraneorū Anglorum & Lindisfarorum episcopatûs officio præesset: in quibus cunctis Vulfhere, qui adhuc supererat, sceptrū regni tenebat. Erat autem Vuinfridus de clero eius, cui ipse successerat, antistitis & diaconatûs officio sub eo non pauco tempore fungebatur.

Nota priscorū Christianorū erga reliquias deuotionē.

MARTYRIVM SS. MARINI ET ASTERII, EX HISTORIAE ECCLESIASTICAE EVSEBII *lib. 7. cap. 14. interprete Ioanne Christophorsono, Angliæ Episcopo.*

Isdem temporibus, cùm pax in ecclesijs vbiquè vigeret, Marinus, vnus ex his, qui in exercitu Romano magnum decus & honorem fuissent consecuti, vir & genere illustris, & diuitijs locuples, ꝓpter testimoniū Christi Cæsareæ Palæstinæ tali de causa capite dānatus fuit.

Martij 3.

Est quidam honos apud Romanos, qui κλῆμα appellatur: quem qui adipiscuntur, eos Centuriones fieri aiūt. Cùm locus vacaret, ordo postulabat, vt Marinus eo dignitatis gradu potiretur. Marinum igitur ad hunc honorem elatum, alius pro tribunali compárens, in crimē vocat, tum quòd erat Christianus, tum quòd Imperatoribus non immolâsset: Ac propterea, inquit, ex veterum legum institutis illi non licet eum dignitatis gradum apud Romanos adipisci: sed illud quicqd est muneris, mihi iurè impertiri debet. Vndè iudex cōmotus (Achiuus hic erat genere) primò sciscitatus est, cuiusnam sententię & religionis esset Marinus. Quem vt animaduertit constanter se Christianum esse cōfitentem, trium horarum spatium ei ad deliberandum dat. Hunc è iudicio egressum Theotecnus, qui illic erat episcopus, ad se colloquendi causa inuitat: & præhensa manu, rectà deducit in ecclesiam. Quem cùm interiùs ad ipsum sanctuarium collocauisset, lęua paululùm in alteram partem dimota, gladium, quo cingebatur, ostendit: simulque diuinorum Euangeliorum librum adferens, ex aduerso proponit, præcipitq́;, vt ex illis duobus, quod magìs esset ex animi sententia, deligeret. Vbì verò absq; cunctatione porrecta manu dextra sacrum librum accepit, Theotecnus sic illum affatur: Tene & adhæresce Deo. sic enim ab eo roboratus, quod in optatis est, pro certo assequére. Abi in pace. Illum statìm indè redeuntem præco pro tribunali aduocat. iam enim tempus illi pręstitutum ad deliberandum, erat completum. Sistit se pro tribunali: qui cùm maiorem iam, quàm anteà, fidei ardorem ac studium declarâsset, actutùm indè, vt erat, ad mortem rectà abductus, martyrio excessit è vita.

κλῆμα, dignitas apud Romanos.

Theotecn⁹ Cæsareens. episcopus.

Marinus cæditur.

Asterius etiam, vir è senatorum Romanorum numero, cùm Imperatoribus in primis charus, tum omnibus & nobilitatis & facultatum gratia conspicuus, in eadem ciuitate, propter diuinam animi ꝓpensionem, quam tam liberè erga veram pietatem declarâsset, omnium sermone celebrabatur. Qui cùm martyri ipso mortis articulo præstò adesset, simulatq; è vita migrârat, cadauer tollit, splendida & preciosa obtegit veste, atq; humeris impositū, indè deportat. quod cùm magnifico & sumptuoso linteo inuoluisset, decenti sepulcro condidit. Huius viri familiares, qui hucusq; vitam produxerunt, cùm alia infinita præclara eius facta memorāt, tum istud in primis, quod sequitur, quodq́; plenum est admirationis. Cæsareæ Philippi, quam Phœnices Paneada vocant, fertur victimam quandam in fontes, qui illic ex radicibus montis Panei prorumpūt, ex quibus Iordanem profluere dicitur, in quadam diei festi gentilium celebritate mactatam, conijci: atq; eam, dęmonis vi ac potestate mirādum in modum ab eorū adspectu euanescere, miraculumq́; videri præsentibus valdè memorabile. Quibus, dū gerebantur, Asteriū

Asterius Senator Marini corpus extinctum mandat sepulturæ.

Iordanis vndè profluat.

quodam tempore fortè interfuiſſe:ac cùm videret tam multos illius rei admiratiõe obſtupefactos,eorum erroris admodùm miſertum eſſe. Deindè ſublatis in cęlũ oculis,Deum omnium rerum moderatorem per Chriſtum ſupplicem precatum, vt dæmonium illud,quod populum tanto errore cæcauiſſet,comprimeret,ipſum à fraude ac fallacijs,quas hominibus ſolet intendere,coërceret. Hoc modo cùm Deum orauiſſet,repētinò victimam fontibus ſupernatâſſe:atq; ità rem illam,quam tantoperè mirari conſueuerant,in nihilum interijſſe,vſq;adeò vt nullum in poſterum in eo loco ex ea omninò ederetur miraculum. Hactenùs ex verſione doctiſſimi viri Iohãnis Chriſtophorſoni,Angliæ Epiſcopi,ex qua quidem animaduerti nõ poteſt Aſterium pro fide Chriſti martyriũ obijſſe:ſed id ex Ruffini verſione habent vetuſtiſſima Martyrologia Bedę,Vſuardi,Adonis &c. Ibì enim ſic legitur: Inter cæteros cũctis clarior, & meritis fidei ſupra cæteros inſignis memoratur Aſterius,vir Romanæ vrbis Senator,patritius,nobilitate,facultatibus,propinquitate etiam regia & omni bonorum fama ſatìs clarus. Qui cùm ſupradicti martyris extremis intereſſet exequijs, & capite cæſum cadauer ſubiectis humeris ſuis, & ſubſtrata veſte, qua induebatur,exciperet, honorem,quem martyri detulit,continuò ipſe martyr aſſequitur.

Lib. 7. cap. 13.

Habetur in ei⁹ Periſtephano.

VITA SANCTORVM MARTYRVM HEMITERII ET CHELIDONII CALAGVRITANORVM, PER *Aurelium Prudentium virum conſularem ſcripta.*

SCripta ſunt cælo duorum Martyrum vocabula:
Aureiſque Chriſtus illic annotauit literis,
Sanguinis notis eadem ſcripta terris tradidit.
Pollet hoc felix per orbem terra Ibera ſtemmate.
Hic locus dignus tenendis oſſibus viſus Deo:
Qui beatorum pudicus eſſet hoſpes corporum.
Hic calentes hauſit vndas cæde tinctus duplici.
Illitas cruore ſancto nunc arenas incolæ
Confrequentant,obſecrantes voce,votis,munere,
Exteri nec non & orbis huc colonus aduenit:
Fama nam terras in omnes præcucurrit proditrix,
Hic patronos eſſe mundi,quos precantes ambiant.
Nemo puras hic rogando fruſtrà congeſſit preces.
Lætus hinc terſis reuertit ſupplicator fletibus,
Omne quod iuſtum popoſcit,impetratum ſentiens.
Tanta pro noſtris periclis cura ſuffragantium eſt:
Non ſinunt inane vt vllus voce murmur fuderit.
Audiunt,ſtatimque ad aurem regis æterni ferunt.
Indè larga fonte ab ipſo dona terris influunt:
Supplicum cauſas petitis quæ medelis inrigant.
Nil ſuis bonus negauit Chriſtus vnquàm teſtibus,
Teſtibus,quos nec catenæ,dira nec mors terruit
Vnicum Deum fateri ſanguinis diſpendio:
Sanguinis ſed tale damnum lux rependit longior.
Hoc genus mortis decorum eſt:hoc probis dignum viris,
Membra morbis exedenda texta venis languidis,
Hoſtico donare ferro,morte &hoſtem vincere.
Pulchra res ictum ſub enſe perſecutoris pati.
Nobilis per vulnus amplum porta iuſtis panditur.
Lota mens in fonte rubro ſede cordis exilit.
Nec rudem crudi laboris antè vitam duxerant
Milites:quos ad perenne cingulum Chriſtus vocat.
Sueta virtus bello & armis,militat ſacrarijs.
Cæſaris vexilla linquunt,eligunt ſignum crucis.
Proque ventoſis draconum,quos gerebant, pallijs:

Hoſpes pudicus beatorum corporum.

Peregrinatiões & cõuentus ad ſepulcra ſanctorũ. Interpellãtur ab indigentibus. Præſtãt beneficia poſcentibus. Preces fundunt ꝓ nobis ad Deũ.

Hemiteri⁹ & Chelidonius milites.

Præſe-

Præferunt inſigne lignum, quod draconem ſubdidit.
Vile cenſent, expeditis ferre dextris ſpicula,
Machinis murum ferire, caſtra foſſis cingere,
Impias manus cruentis inquinare ſtragibus.
Fortè tunc atrox ſecundos Iſraëlis poſteros
Ductor aulæ mundialis ire ad aram iuſſerat,
Idolis litare nigris, eſſe Chriſti defugas.
Liberam ſuccincta ferro peſtis vrgebat fidem.
Illa virgas & ſecures, & biſulcas vngulas
Vltrò fortis expetebat, Chriſti amore interrita.
Carcer illigata duris colla baccis impedit.
Barbaras forum per omne tortor exercet manus.
Veritas crimen putatur, vox fidelis plectitur.
Tunc & enſe cæſa virtus triſte percuſſit ſolùm,
Et rogis ingeſta mœſtis ore flammas ſorbuit.
Dulce tunc iuſtis cremari, dulce ferrum perpeti.
Hic duorum chara fratrum conualeſcunt pectora,
Fida quos per omne tempus iunxerat ſodalitas.
Stant parati ferre, quicquid ſors tuliſſet vltima:
Seu foret præbenda ceruix ad bipennem publicam:
Verberum poſt vim crepantum, poſt cataſtas igneas:
Siue pardis offerendum pectus, aut leonibus.
Nos'ne Chriſto procreati, Mammonæ dicabimur:
Et Dei formam gerentes, ſeruiemus ſeculo?
Abſit, vt cæleſtis ignis ſe tenebris miſceat.
Sit ſatìs, quòd capta primo vita ſub chirographo
Debitum perſoluit omne, functa rebus Cæſaris.
Tempus eſt Deo rependi, quicquid eſt proprium Dei.
Ite ſignorum magiſtri, & vos tribuni aſſiſtite: Renunciãt militiæ.
Aureos auferte torques, ſauciorum præmia.
Clara nos hinc angelorum iam vocant ſtipendia.
Chriſtus illic candidatis præſidet cohortibus,
Et throno regnans ab alto, damnat infames deos,
Voſque, qui ridenda vobis monſtra diuos fingitis.
Hæc loquentes, obruuntur mille pœnis martyres.
Nexibus manus vtraſque flexus inuoluit rigor, Atrociter puniũtur.
Et chalybs attrita colla grauibus ambit circulis.
O vetuſtatis ſilentis obſoleta obliuio.
Inuidentur iſta nobis: fama & ipſa extinguitur.
Chartulas blaſphemus olìm nam ſatelles abſtulit:
Nè tenacibus libellis erudita ſecula,
Ordinem, tempus, modumque paſſionis proditum Nota hic cauſam, quarè multæ ſanctorũ vitæ perierint.
Dulcibus linguis per aures poſterorum ſpargerent.
Hoc tamen ſolùm vetuſta ſubtrahunt ſilentia,
Iugibus longum catenis an capillum pauerint,
Quo viros dolore torror, quáve pœna ornauerit.
Illa laus occulta non eſt, nec ſeneſcit tempore,
Miſſa quòd ſurſùm per auras euolârunt munera,
Quæ viam patere cæli præmicando oſtenderent.
Illius fidem figurans, nube fertur annulus:
Hic ſui dat pignus oris (vt ferunt) orarium.
Quæ ſuperno rapta flatu lucis intrant intimum:
Per poli liquentis axem fulgor auri abſconditur.
Ac diù viſum ſequacem textilis candor fugit.
Subuehuntur vſque in aſtra, nec videntur ampliùs.
Vidit hoc conuentus adſtans, ipſe vidit carnifex,

Et manum repressit hærens, ac stupore obpalluit:
Sed tamen peregit ictum, nè periret gloria.
Iám ne credis bruta quondàm Vasconum gentilitas,
Quàm sacrum crudelis error immolârit sanguinem?
Credis in Deum relatos hostiarum spiritus?
Cerne, quàm palàm feroces hîc domantur dæmones, — *Eccè quæ virtutes fiãt ad sepulcra sanctorum Martyrum.*
Qui lupino capta rictu deuorant præcordia,
Strangulant mentes & ipsas, seque miscent sensibus.
Tunc suo iam plenus hoste sistitur furens homo,
Spumeas efflans saliuas, cruda torquens lumina,
Expiandus quæstione non suorum criminum.
Audias, nec tortor adstat, eiulatus flebiles.
Scinditur per flagra corpus, nec flagellum cernitur.
Crescit & suspensus ipse vinculis latentibus.
His modis spurcum latronem martyrum virtus quatit:
Hæc coërcet, torquet, vrit, hæc catenas incutit.
Prædo vexatus, relictis se medullis exuit.
Linquit illæsam rapinam, faucibus siccis fugit:
Vngue ab imo vsque ad capillum salua reddit omnia,
Confitens ardere sese, nam gehennæ est incola.
Quid loquar purgata longis alba morbis corpora,
Algidus cùm decolores horror artus concutit? — *Vide quot curationes fiant apud sanctorum pignora.*
Hic tumor vultum relinquit, hic color verus redit,
Hoc bonum Saluator ipse quo fruamur præstitit,
Martyrum cùm membra nostro consecrauit oppido,
Sospitant quæ nunc colonos, quos Iberus alluit.
State nunc hymnistæ matres pro receptis paruulis.
Coniugum salute læta vox maritarum strepet:
Sit dies hæc festa nobis, sit sacratum gaudium. — *Festa dies horũ Martyrum.*

VITA S. VVINVVALOCI ABBATIS, EX VETVSTIS MS. CODICIBVS, MVTATO STYLO *per F. Laurent. Surium descripta: & quidem aliquot locis paraphrasticôs.*

3. Martij.

S. Vuinuualoci patria & parentes.

FVit in Britannijs vir illustris Fracanus nomine, consobrinus Cotonij regis Britannici, idemque vir bonus & integer, Christianaque religione initiatus. Hic ex coniuge sua, cuius nomen non exprimitur, filium suscepit Vuinuualocum, qui in ipsis primæ ætatis initijs cœpit ardere desiderio rerum cælestium, mundi respuere illecebras, & soli Deo velle viuere. Orabat itaque opportunè, importunè parentes suos, vt literarum studijs imbuendus cuidam viro Dei traderetur. Pater id renuebat, cupiens eum ad ea, quæ mundi huius sunt, promouere. At pius puer dolēs se suo frustrari voto, ad Deum se cõuertit, eius opem attentissimis precibus implorans. Non defuit Dominus eius religiosis desiderijs. Cùm enim die quodam pater eius proficisceretur ad visendos greges suos, qui amœnis in locis pascebantur, vbi eò peruenit, subitò extitêre super eum horrenda cæli tonitrua, & sic eum ruentia cælitùs fulgura complexa sunt, vt nimio terrore & horrore prostratus, penè exanimis in terram decideret. In has igitur de improuiso redactus angustias, animaduertit diuinitùs isthuc fieri, Deumque ab ipso reposcere filium, quem ille mundi nexibus vellet implicari. Itaque mox in has prorupit preces: Domine DEVS, rex omnipotens, cuius sanctissima

Pater eius cũ Christo cõsecrat.

ſimæ voluntati par eſt neminem obluctari: ſcio quòd cauſa filij mei, quem tibi deuotum, ego ijs quæ mundi ſunt, volui applicare, iſthæc patior. Sed eccè eum tibi deuoueo, tuum ego tibi reſtituo: quinetiam ambos eius germanos fratres, natu maiores, tuæ militiæ libens tranſcribo.

Euoluto indè ſeptem dierum ſpatio, cum filio ſuo Vuinuualoco ad quendam virum Dei, qui tunc columna Eccleſiæ videbatur, profectus eſt. In ipſo autem itinere ingens orta tempeſtas, diem ſerenum in obſcuram noctem repentè mutare viſa eſt. Stupebat & pauebat pater, at Vuinuualocus religioſus puer ſecuro & hilari animo dixit ei: Noli timere pater. Num cenſes difficile ei, qui ex nihilo omnia creauit, hanc aëris tempeſtatem in placidiſſimam tranquillitatem conuertere? Cùm ſint verò omnia poſſibilia credenti, fideles ei preces offeramus, & reſtituet nobis ſerenam lucem. Simulatquè ab illis oratum eſt, adeò per Dei gratiam illa repentina tempeſtas & horrida nox in iucundam eſt mutata tranquillitatem & ſerenitatem, vt nec tenuis nubecula cęli faciem obfuſcaret. Ea res itineris comites ad agendas Deo gratias laudesque permouit. Tandèm ventum eſt ad virum ſanctum, ad quem habebant iter: eique Vuinuualoci pater, quid in itinere eueniſſet, expoſuit. Admiratur ille vir Dei, iubetque pium puerum ſuis ſiſti conſpectibus. Aduenie̅s autem Vuinuualocus puer, totum ſe humì proſternit, & Deum in ſancti viri pectore habitantem adorat. At ille vir venerabilis, gratiam Dei in puero tacitus contemplans, patri eius dixit: Hic filius tuus ætatem moribus tra̅ſcendens, permultis erit cauſa ſalutis ęternę. Et tu quidem ætate eum puerum conſpicis, ego verò animo eum iam cerno virum perfectu̅. Cùm hæc & id genus alia in laudem pueri vir ſanctus dixiſſet, patrem eius mirificè exhilarauit: qui accepta ab eodem benedictione, relicto ſub ſuaui Chriſti iugo & ſancti ſpiritûs magiſterio filio ſuo, lætus ad ſua reuerſus eſt. Porrò ſanctus puer Vuinuualocus, pro carnali parente amplectens ſpiritalem, ſub illo non modò literarum, ſed etia̅ virtutum ſcholam ingreſſus eſt, breuique tempore pro ingenij felicitate & viuacitate magnos in literis progreſſus habuit, ità vt in ipſis adoleſcentiæ annis etiam in diuinarum intelligentia ſcripturarum non mediocriter excellere videretur. Aderat enim illi gratia ſpiritûs ſancti, quæ eius mentem ſuis radijs illuſtraret.

Marc. 9.

Vuinuualocus puer precibus pellit tempeſtatem.

Vaticiniu̅ de S. Vuinuualoco.

Profectus eius in literis.

Per id tempus eius pater ſpiritalis orandi cauſa locum quendam inuiſurus, puerum Domini Vuinuualocum cum condiſcipulis in monaſterio reliquit, ſancta exhortatione priùs eorum confirmatis animis, nè quid ætas lubrica ipſo abſente peccaret. Verùm illo cuſtode remoto, Vuinuualoci condiſcipuli gaudent aprici gramine campi, parumque memores paternarum admonitionum, vt ſolet indomita puerorum ætas, quodam die vacant luſibus, & per agros curſitantes, oblectant ſeſe: ſed eccè interìm vnus ex illis crus frangit, & extrema gaudij luctus ingens & mœror occupat, cunctis eo caſu valdè dolentibus. At verò pius puer Vuinuualocus hortatus eſt eos, nè turbarentur, ſed toto pectore in preces incumberent, ſalutemq; læſo à Domino impetrarent. Non enim difficile eſt, inquit, illi crus fractum reformare, qui intrà matris viſcera totum hominem formauit. His verbis compuncti ſunt corde, & cœperunt orare clementiam Saluatoris. Porrò Vuinuualocus erectis in cælum manibus & oculis, ità precatus eſt: Domine IESV CHRISTE, qui ligni vetiti concupiſcentia proſtratum mundum vitalis ligni remedio inſtauraſti, & in eodem æternæ ſalutis guſtum te eſurientibus obtuliſti: Domine omnipotens, qui cæcis viſum, claudis greſſum, mancis manuum officia, leproſis munditiam, mortuis vitam reddidiſti: audi preces, quas tibi ſupplices deferimus, & tua inuiſibili medicina huic fratri noſtro priſtinam reſtitue incolumitatem. Sic orauit, & ſalutari crucis ſigno plagæ locum vndiquè conſignans, dexteram eius appræhendit, & dixit clara voce: In nomine Domini noſtri IESV CHRISTI ſurge, & Deo gratias age. Ad hanc verò vocem tam ille mox ſurrexit ſanus & incolumis, vt nec veſtigiu̅ quidem vllum fracti cruris appareret. Et Vuinuualocus quide̅ rogauit eos, qui aderant, vt hanc rem apud ſe tacitam haberent: ſed Deo volente producta eſt in publicum, & ad omnium notitiam peruenit.

Precibus & crucis ſigno ſanat fractu̅ crus.

Eius cōmiſeratio in inopes.

Obtinebat ſancti huius pueri animum ingens commiſeratio erga mendicos & inopes, & cùm videret ſtipem publicè emendicantes, non rarò, ab imo pectore ductis ſuſpirijs, lachrymas fundebat: cumque non ſuppeteret, quo eorum poſſet leuare inopiam, ſolebat eos cæleſtibus fouere conſolationibus: & qui corporibus non poſſet, ſaltem animis aliquod adhibere leuamen. Quo quidem in ſtudio cùm ille eſſet aſſiduus, non defuit, qui vndè proficere debuit, indè ſibi inuidiæ & liuoris materiam hauriret, & ſanctum Dei hominem conuicijs proſcindere non vereretur. Ille verò arrepto patientiæ ſcuto, pro maledictis benedictionem reddidit, eique gratias egit. Interìm ex Actibus Apoſtolorum eius animo ſuccurrebat, quemadmodùm beatiſſimus Petrus Apoſtolus mendicantem claudum non auro vel argento, ſed Dei virtute curâſſet: moxque de Dei benignitate & ope ſecurus, cæcum quendam è medio hominum languidorum ſeorsùm abduxit, & ſic Dominum rogauit: IESV fili Dauid, aperi quæſo oculos cæci huius, vt tuam ille ſentiens eximiam virtutem, te in creaturis tuis admirabilem & glorioſum prædicet, teque laudet & benedicat. Deindè pijs manibus vtrunque contrectans oculum, & ſaliua oris ſui perungens, clara voce dixit: Apoſtolicis ego te verbis compello: Argentum & aurum non eſt mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Ieſu Chriſti Domini noſtri reſpice. Confeſtim ille vidit, cunctis admirantibus, & Deo ſanctum ſuum mirificanti, gratias agentibus.

Acto. 3.

Cæcus viſum recipit

Erat verò ſancto Vuinuualoco ſoror vnica, quæ in parentum manebat domo, virgo & puella tenerrima. Hæc die quodam cum puellis coætaneis puerili ſe ludo oblectans, in magnam repentè incidit calamitatem. Nam anſer vnus ex domeſticis, eius excuſſit oculum & deglutiuit Mox autem dolor ingens puellam obtinuit, ità vt ad mortem vrgeri videretur. Ea res ſupra modum parentes eius afflixit, ità vt nullam prorsùs conſolationem admitterent, ſed eam perindè atquè iam extinctam plorarent. Quorum miſertus DEVS, per angelum ſuum rem geſtam Vuinuualoco indicauit, iuſſitque eum ire ad paternas ædes, & ſorori oculum, parentibus verò animi iucunditatem reſtituere. Eadem nocte ſurgit Vuinuualocus, venit ad parentes valdè perturbatos, iubetque, vt ab angelo edoctus erat, anſeres coram ſe adduci, ex ijsque vnum appræhendit, eiusque ventrem ferro ſecans, oculum ſororis integrum indè extraxit, reſtituitque in locum priſtinum non ſine multa eorum, qui huic ſpectaculo intererant, admiratione. Porrò etiam anſerem ſanum iuſſit abſcedere ad gregem ſuum. Poſteà valedicens parentibus, ad amicę habitationis locum reuerſus eſt.

Sorori ſuę S. Vuinuualocus oculum reſtituit.

Cœperunt intereà quidam ſe in eius tradere diſciplinam, quibus ille ſanctarum ſcripturarum arcanos & myſticos ſenſus aperiebat. Accidit autem, cùm aliquandò quaſdam illis quæſtiones pro more enodâſſet, vt vnus ex diſcipulis eius ſecedens, quæ ex magiſtri ore audierat, accuratè ſecum ipſe repeteret & ruminaret. Sed huic ſtudio intētum ſomnus corripuit: & eccè è ſuis latibulis ſeſe ſerpēs proripiens, dormientis pedem morſu virulento appetit, rurſusque in ſuas ſe latebras abdit. Mox ſe per omnes artus letiferum diffundit virus, & intumeſcente corpore, iam mors ſubitanea adfutura videbatur. Euigilans ille, & in tam præſenti ſe periculo conſtitutum admirans, cùm facilè ſentiret, niſi diuinitùs ipſi ſubueniretur, actũ fore de vita ſua: cum bona fidutia adijt Vuinuualocum magiſtrum ſuum, & cum multis lachrymis ab illo petijt, vt ſuis precibus à Domino ſalutem ipſi impetraret. Eum verò ſanctus Vuinuualocus humì iacentem erexit, & cum illo pariter abijt ad locum, vbi à ſerpente percuſſus erat: ibique fuſa ad DEVM prece, voce magna iuſſit ſerpentem è ſuo ſpecu prodire in publicum. Mox ille è ſua cauerna egreditur, ſquamis horridus, linguamque vibrans triſulcam, ictus mortiferos intentabat. Porrò ſanctus Vuinuualocus contra illum extenſa manu, crucis figuram exprimit, & ſigno vitali tanquàm haſtæ cuſpide ità eum transfixit, vt creparet medius, finemque faceret deinceps alios lædendi.

Crucis ſigno ſerpentē perimit, & oleo ſacrato pellit virus.

Deindè aquam oleo, ipſius benedictione ſacrato, permixtam ægro bibendam dedit, eaque virus omne profligauit. Redibant detumeſcentia membra ad decorem

corem pristinum,& homini est aucta salus & incolumitas corporis. Fertur posteà vir sanctus,à patre suo & alijs fidelibus rogatus,à Deo id precibus obtinuisse,vt in illa regione serpentes viuere non possint. Nam si qui capiendi experimenti causa cô adducantur,eos tanquàm telo ictos,mox expirare aiunt.

Opilione quodam suos pascente greges, fulgura & tonitrua subitò extitêre, & cùm ijs pariter ingens aëris tempestas,adeò vt ille propemodùm exanimis redderetur. Itaque huc illucque diffugiunt oues,& eum instàr coronæ vndiquè lupi circundant.Discussa verò tempestate,cùm se collegisset,luposque circunsistentes esset intuitus, multùm exhorruit, magnaque voce exclamans, Vuinuualoce, inquit,serue Dei,in tanto periculo nè desis mihi. Vix ille verba compleuerat,& ecce visus est adesse sanctus Vuinuualocus, & vsque ad diluculum immanes bestias, hominis sanguinem sitientes,leui virga abigere. Quibus profligatis,Opilio integras suas collegit oues, ac deindè sancti Vuinuualoci monasterium adijt, in quo vir sanctus illa nocte in Dei laudibus pernoctârat, eique rem omnem explicauit. At vir Dei, humanos volens declinare fauores, præcepit ei nè cuiquam alij diceret, seque in cellulam abdidit. Opilio verò indignum arbitratus diuina reticere beneficia,quid per sanctum suum Dominus ipsi præstitisset,omnibus enarrauit. Nota viri sancti modestiam.

Pater viri Dei Fracanus cum duce quodam eiusdem regni equestris certaminis spectaculum editurus, diem opportunum præfixit, quo equi illorum inter se cursu certarent. Aderat iam ille dies, & ad spectaculum multi confluxêre mortales. Procedunt in medium campum egregiè instructi & equi & equites, & signo dato,laxatisque habenis,volant equi & fit ingens spectantium applausus. Interim dubia adhuc victoria pendent animi omnium: & equus quidem patris Vuinuualoci iam omnes facilè anteuerterat, sed sessorem suum, iuuenem florenti ætate & multa nobilitate spectatissimum, eius rapidissimum cursum ferre non valentem, inter saxa aspera à se ità excussit,vt is animam exhalaret. Tum verò in luctum mutatum est gaudium: maximè verò flebant iuuenis parentes,eiusque corpus miserè quassatum colligentes,exequias apparabant. Inter hæc, tanquàm à Deo missus, de improuiso adest sanctus Vuinuualocus,audit quid acciderit, alienum dolorem suum facit,& pręsentia sua illos iam ad spem meliorem reuocat. Accedit ad corpus extinctum,illudq; manu contingens, Adolescens,inquit, excitat te Dominus Iesus Christus,qui te & cùm non esses,creauit,& suo sanguine redemit. Ad hanc vocem ille,tanquàm à graui excitatus somno,non modò rediuiuus, sed adeò surrexit incolumis & robustus, vt membra eius illo atroci casu dissipata & dissoluta, nullum prorsùs sentirēt dolorem. Cœperunt omnes,qui aderant,in Dei laudes & gratiarum actiones erumpere,quòd per seruum suum Vuinuualocum tam stupendo miraculo,gaudio incredibili affecisset populum suum. Adolescentem extinctũ ad vitã reuocat.

Per idem tempus claruit S. Patritius, Ecclesiæ Christi eximium decus,& totius Hyberniç splendidum sidus. Cuius eximiæ virtutis opinio adeò S. Vuinuualocum affecerat,vt modis omnibus ad eum proficisci peroptaret, vt viuendi normam ex eius sanctissima institutione capesseret. Sed cùm in ea versaretur cogitatione,per visum ei S. Patritius sese exhibuit,vultu angelico, & caput aureo diademate coronatus:aitq; ad eum: En ego sum Patritius,quem tantoperè cupis adire. Sed nè mea causa tam longum iter terra mariq; susciperes, misit me Dominus, vt voti tui compos,& adspectu & colloquio meo perfruaris. Deindè blãdo eum sermone consolans,admonebat,vt non se,sed Christum suis vbiquè pręsentem accederet,& eum sibi vitę pręceptorem deligeret. Prædixit etiam illi,futurũ eum alijs militiæ spiritalis ducem,salubriq; eum consilio instruxit. Porrò etiam hortabatur eum,vt à magistro suo socios expeteret,& cum eis ad alium sese locum trãsferret. Vbi ea visio disparuit,Vuinuualocus quamprimùm cellam petijt,in qua monasterij pater diuinæ meditationi & contemplationi vacabat. Cumque ei visionem exposuisset, ille hilaritate perfusus, Diuina, inquit, visitatione & reuelatione clarificatus es fili. nec quicquam moratus,àc si cælitùs mandatum accepisset, vndecim ei attribuit discipulos, in Diuini operis exercitio promptissimos: Nota ætatẽ S. Vuinuualoci.

quos cùm osculatus, eisque benè precatus esset, inter lachrymas valedicens, ait: Valete filij charissimi, & sit Deus dux itineris vestri: cumque ad Christum peruenеritis, sitis quęso memores meî. Iam cum illis capessebat iter Vuinuualocus,& tamen quò iret ignorabat: sed multa in Deum erectus fidutia, tandèm Christo duce ad insulam quandam appulit, in eaque cum socijs suis triennio mansit, vitam ducens eremiticam. Sed cùm nimiæ eum locum infestarent tempestates, essetque ob suam sterilitatem hominum habitationi valdè incommodus, Deum rogauit,vt aptiorem illi locum ostendere dignaretur. Audiuit Dominus preces fidelis serui sui, & vltra mare locum ei indicauit: sed cùm nauis deesset qua veherentur,magna cum fidutia orauit Dominum, ac deindè ait ad fratres: Confortamini charissimi, & in fidei firmitate fundati, sicut me videritis sequentis me fratris tenere manum, ità vos quoquè singuli præcedentis fratris appræhendite manum, & eius vestigijs insistite. Tum verò inuocans nomen Domini,pastorali virga mare percussit, & renouante Deo pristinum maris rubri miraculum, illud se peruium præbuit ingredientibus: sicque consertis, vt vir Dei iusserat, manibus, ipso in fronte gradiente, per siccum transiêre mare, aquis hincindè velut in murum coalescentibus, cantabantque Domino hymnum trium puerorum. Vbi autem ad locum cælitùs monstratum peruenêre,multùm vir Dei eius grata amœnitate & fructuum vbertate gauisus est. Voluit autem eum CHRISTO Domino illic famulantibus adeò esse attributum, vt nulli vnquàm fœminæ ad eum pateret accessus. At verò locus ille aquarum penuria laborabat: itaque vir sanctus sublatis in cęlum oculis & manibus,Domino precem obtulit. Deindè virga, qua mare diuiserat, terræ puluerem designans, fontem vberrimum produxit.

Trâsit cum socijs mare pedibus.

Dan.3.

Eodem tempore nocte quadam oratorium ingressus, more suo in sanctis precibus peruigil mansit. Ibi draco antiquus, eius in Deum deuotionem & pietatem acerbè ferens,multas ei molestias excitauit. Nam immanis cuiusdam monstri speciem induens, minas intentare & horrorem viro Dei incutere cœpit. Transformabatur identidèm in varias formas miser ille fuligine nigrior, nunc volucrum, modò serpentum, mox beluarum tum terrestrium, tum marinarum. Interdùm ad nubes vsque superbum tollebat verticem, nonnunquàm in puluerem sese submittebat. Sed cùm cerneret CHRISTI militem eiusmodi phantasmatîs nihil commoueri, sed magìs etiam animis in suo proposito confirmari, conuicijs eum aggressus est. At beato viro psallente, in eumque sanctæ Crucis triumphale signum cum scripturæ diuinæ sententijs vibrante, instàr vmbræ mollis euanuit,teterrimo post se fœtore relicto,indice fœditatis suæ.

Dæmô spectris eum terrere conatur.

Hactenùs quidem sancti viri non ferè nisì miracula commemorauimus: sed libet nunc etiam quędam de vitæ eius ratione & austeritate interserere, vt ex ijs lector & auditor ædificationem accipiant. Erat nimirùm pater hic venerabilis, adspectu angelicus, sermone compositus, in DEI opere strenuus & indefessus, mente & corpore integer, ingenio perspicax, consilio magnus, fide catholicus, spe patientissimus, in Dei & proximi charitate perfectus, orationi diù noctuque intentus. A vicesimo ætatis suæ anno ad supremum vsque vitæ diem nunquàm visus est in templo sedere: nunquàm aut inepta lætitia solutus, aut inani dolore contractus est. Omnibus semper se affabilem & beneuolum præbuit. In terra degebat corpore, sed animo in cælestibus versabatur. Cùm psalmodiæ esset intentus, aut extensis in cælum manibus, aut flexis in terram genibus, aut vno aliquo in loco fixus & immotus psallebat. Quotidiè psalterium dicere solebat: centiès interdiù, & centiès noctù flectebat genua. Vestis ei non lanea aut linea, sed ex caprinis erat pellibus. Lectus ei non ex plumis aut pannis mollibus, seu etiam ex paleis, sed ex durissimis arborum corticibus sternebatur. Sedes eius, mollis erat arena,lapillis permixta. Panis, quem quotidiè eodem sumebat pondere,

Catalogus virtutum S. Vuinuualoci.

ponder[illegible] hordeaceus erat, cineribus permixtus. Pulmentum ei fiebat ex farinula hordeacea & modico olere. Sabbatis & Dominicis diebus pisce & caseo vescebatur. Quadragesimæ temporibus, bis in hebdomada sumebat cibum. Vinum & potionem omnem, quæ ebrietatem adferre posset, haud aliter atquè venenum repudiabat. Sed hæc de eius vitæ institutis pauca è pluribus commemorâsse sufficiat.

Confluebant sanè ad eum vndiquè cæci, surdi, claudi, leprosi, paralytici, diuersisque affecti morbis, & omnes ab illo se incolumes redire lætabantur. Iam nomen eius in tota Britannia celebrabatur, & velut angelus Dei cœpit ab omnibus in honore haberi. Rex quoquè quidam eius prouinciæ, auditis eius miraculis & eximijs virtutibus, posito diademate & purpura, humili se tegens habitu, ad illum accessit, eiusque se pedibus toto corpore prosternens, precibus eius apud Dominum se petijt adiuuari. Eum autem vir sanctus è terra erigens, ad mundi contemptum & cælestis regni desiderium familiari sermone adhortatus est. Eius oratione exhilaratus rex, atque etiam sacerdotali benedictione corroboratus, quasi totus in virum alterū mutatus, ad suum se palatium recepit.

Morbis varijs affecti, ab eo curantur.

Materfamiliâs quædam haud procùl ab eius monasterio graui languore ad mortem vsque vexabatur. Eius filius à viro Dei in monasterio instituebatur: qui multùm suæ matri condolens, sua visitatione eam leuare voluit. Abiturus autem, à S. Vuinuualoco aquam benedictam accepit. Vbì autem ad eius venit ædes, illa iam obierat; & ad pœnarum loca, vt S. Vuinuualoco orāri diuinitùs erat reuelatum, perducta fuit. Circunstabant exanime corpus amici lachrymantes, & funeri opportuna præparantes: at filius eius sperans adhuc vitali eam frui halitu, aquam sanctificatam illi adspersit, dixitque clara voce: Sanet te, mater, Dominus Iesus Christus, in cuius nomine magister meus tam multos curat varijs morbis affectos. Ad hæc verba surrexit illa, tanquàm à somno excitata: sedebatque in lectulo, multùm sudans, quasi multo fuisset fatigata labore. Et primò quidem omnes, qui aderant, proni in faciem corruerunt, & Deum, in sancto Vuinuualoco virtutem suam mirificè declarantem, vnanimiter collaudârunt: deindè verò ex illa percontabantur, quo pacto esset suo restituta corpori. Tum illa: Dæmonum, inquit, turba me circundedit, vinctisque manibus ac pedibus, ad loca tormentorum perduxit. Interìm verò sanctus Vuinuualocus nobis venit obuiàm, dæmonesque his vocibus increpauit: Quænam hæc vestra est temeritas & audacia, vt hanc mei iuris famulam vobis vendicetis? Mox illi consternati & territi, viro Dei me permiserunt, cuius precibus sum ad vitam reuocata.

Mulier defuncta redit ad vitam.

Erant in illa prouincia tres latrones, qui nocturnis horis furta & prædas passìm agerent, & hominibus eius regionis valdè se infestos præberent: quorum audacia eò tandèm progressa est, vt etiam locum, quem sancto Vuinuualoco & socijs eius diuina prouidentia assignârat, malignis animis peterent: cumque intempesta nocte eò ingressi essent, horreum monasterij apertum, & multa luce perfusum offendunt. Qua re cùm illi terreri, seque colligere & ad meliorem frugem recipere debuissent, magìs etiam ad scelus inflammati sunt, seque mutuò hortantes, dicebant: Videtur Deus probare facinus nostrum. Vndè enim alioquì hæc nobis lux radiaret? quonam pacto ostium isthuc aliâs clausum & munitum, nobis vltrò patesceret? Itaque saccos illi suos ad summum vsque impleuerunt: sed interim, quid illi agerent, non latebat sanctum Vuinuualocum, qui cùm diuinitùs id didicisset, fratribus indicauit. Illis verò in preces incumbentibus, mox diuina vltio latrones illos persecuta est. Nam vnus ex ijs, coxendice dissoluta, sub onere corruit: alter instar saxi immotus hæsit, nec se loco mouere potuit: tertius cæcitate percussus, nesciuit quò pergeret. Postquàm autem se sol terris reddidit, exiêrunt fratres cum venerando patre, hostes suos haud aliter atquè ægrotos vel carceribus inclusos visitaturi. Ad quos cùm peruenissent, sanctus Vuinuualocus eorum facinus primò reprehendit, deindè & animis & corporibus salutarem adhibuit curationem. Inter alia admonebat eos, vt cùm rebus necessarijs indigerent, ab ipsis peterent potiùs, quàm ob eiusmodi vilia & caduca animas suas perderent. Sunt, qui scribant, adeò

Fures diuinitùs puniuntur.

adeò illos viri Dei sermonibus fuisse emendatos, vt ad decrepitam vsque ætatem bonis operibus intenti, cum illo permanserint.

visio sancti Vuinnualoco oblata

Vidit quandoquè vir Dei cælum apertum, & angelos Dei descendentes & ascendentes supra se. Vidit inter eos angelum quendam cum eximio splendore & immensa odoris suauitate ad se venientem, & ore iucundissimo, amicissimaque familiaritate iudicantem ipsi quorundam fratrum felicissimum ex hac vita decessum, & in cælos assumptionem. Per idem tempus quędam inprimìs nobilis materfamiliâs, repentè oculorum lumine orbata est: sed cùm esset prudentissima, non voluit ea calamitate frangi, potiùs verò ad agendas Deo gratias se contulit, biduanisque ac triduanis se afficiens ieiunijs, psalmis & orationibus, itemque eleemosynis & alijs pijs operibus vacauit. Nec fraudata est tanta eius animi deuotio spe & expectatione sua. Apparuit enim ei in somnis angelus Domini cum multa luce, & ait: Eleemosynæ & preces tuæ sunt coram Deo, tibique eius opem conciliant. Primo igitur diluculo abi ad patrem Vuinuualocum, & per illum recipies amissum oculorum lumen. Ijs auditis, sine mora illustris matrona oriente sole, filijs & ampla familia comitantibus, ad virum Dei profecta est, eique quid vidisset & audîsset exponens, perijt lumen sibi reformari. Ait autem ad illam vir Dei: Fides, quæ in te radiat, hanc à te excludat cæcitatem: simulque tangens vtrosque oculorum orbes, sic Dominum precatus est: Iesu benignissime, qui cęlum ornâsti lumine, hos oculos tua virtute reforma. His dictis, matronæ lux reddita est. Ità nimirùm multis à sancto viro, sed in digito Dei, præclarè patratis miraculis, & Deus in Vuinuualoco suo, & Vuinuualocus est clarificatus in Deo.

Precibus sanat cæcam matronam.

At nunc quandoquè ad viri Dei felicem exitum veniendum est. Nocte itaque illa, quæ eius sanctissimi obitûs diem antecessit, angelus Domini per visum illi dixit: Eugè Vuinuualoce serue Dei, cælicolę omnes te ciuem cupiunt habere suum. Hodiè migrabis ad Dominum, & iam emeritus miles nobis in regno sociaberis. Euigilans autem vir sanctus, accitis ad se fratribus angelicam retulit visionem, exitumque suum illorum Deo dignis precibus commendauit. Cùm autem illi tristes & lachrymabundi ab eo quęrerent, quis ei esset futurus in sancto regimine successor, ex ipsis pastorem eis constituit, eumque cum grege ipsi concredito pastorum principi commendauit. Deindè ad horam tertiam cęlestis sacrificij viuam immolauit hostiam, communicatoque cum discipulis Dominicæ pacis osculo, & agni Dei viuifico refectus conuiuio, ità vt sacræ assistebat aræ, animam citra dolorem in manus creatoris efflauit. Et corpus quidem discipulorum ministerio honorificè terrę mandatum est: anima verò, angelis subuehentibus, aulam illam cælestis regni penetrauit: vbì corona à Christo accepta perfruitur, & in conspectu Dei sine fine lætatur. Obijt vir Dei 5. Nonas Martij, hebdomada prima Quadragesimalis ieiunij, quarta sabbati, hora illa, qua Christus pro mundi redemptione cruci affixus est: Cui cum patre & spiritu sancto laus, honor, virtus, gloria, potestas & imperium per infinita seculorum secula, Amen. Floruit autem, vt habet quidam codex typis excusus, circa annum Domini 459.

Ad altare reddit Dño spiritum.

VITA

VITA SANCTI CALVPPANI RECLVSI, AVTHORE D. GREGORIO TVRONEN. EPISCOPO.

SEmper paupertas seculi regna reserat cæli atque vtentes se nō modò pręparat polo, verumetiam glorificatos miraculis, illustres esse declarat in mūdo. Quo fit, vt dum illa ergastularis contritionis reuinctio paradisi ianuam patefacit, anima angelicis choris inserta, in requie sempiterna persultet: sicut nunc de beato Caluppano recluso, quod verum cognouimus, prorsùs silere nequimus.

Hic autem ab ineunte ætate semper religionis Ecclesiasticę bonum quęsiuit & reperit, & apud monasterium Meletense termini Aruerni conuersatus, in magna humilitate se fratribus prębuit. Erat etenim summæ abstinentiæ, ità vt ab inedia nimiùm attritus, quotidianā cum reliquis fratribus operam explere nequiret. Vndè, vt mos est monachorum, magnum improperium inferebāt, dicente sibi pręsertim Præposito: Qui non deliberat laborare, indignè postulat manducare. *Vide sanctī humilitatē & abstinentiam.*

Dum autem ille assiduè vteretur his exprobrationum verbis, vallem haud procùl à monasterio conspicatur, de cuius medio lapis, natura præbente, consurgens, prouehitur in excelsum, quasi quingentis, aut eo ampliùs pedibus, nullam penitùs habens cum reliquis montibus circumpositis coniunctionem. Cuius vallis medium fluuius alluit, qui hunc montem placidè contingens dilabitur. In huius ergò lapidis scissuram, quod priscis quondàm propter transitum hostium receptaculum fuit, eremita sanctus ingreditur, & exciso lapide, habitacula statuit, in quæ nunc per scalam valdè difficilem scanditur. Locus etenim ille tam difficilis est ad incedendum, vt etiam feris bestijs illuc accedere sit labor. In hoc loco oratorium paruulum fecit: cui oranti, vt ipse nobis cum lachrymis referre erat solitus, serpētes super caput eius sępiùs decidebant, & inuoluentes se circa collum eius, non minimum ei inferebāt horrorem. Sed quia diabolus ad speciem callidi serpentis habetur, non ambigitur eius has fuisse immissionis insidias. *Nota loci sitū & serpentum infestationē.*

Nam cùm ille ad hæc perstaret immobilis, nec moueretur minorum anguiū ictibus, quodam die duo dracones immensæ magnitudinis ad eum ingressi, adstiterunt propè: quorum vnus (vt arbitror) ipse dux tentationis validior altero erat, qui erecto pectore os suum cōtra os beati quasi aliquid mussitaturus erexit. At ille timore perterritus, tanquàm æneus valdè diriguit, nullumque penitùs membrum mouere poterat, neque manum eleuare, vt signum beatæ Crucis opponeret. Cumque ambo diutissimè in silentio constitissent, venit in mentem sancto per spiritum, vt orationē Dominicam, etsi labia mouere non poterat, vel corde clamaret. Quam dum tacitus pronunciat, cœperunt paulatìm membra eius, quæ inimici fuerant arte reuincta, dissolui: & sentiens se manum dexteram habere iam liberam, ori signum beatæ Crucis imponit, rursumque conuersus ad hydram, pingit iterùm Crucem Christi aduersùs eam, dicēs: Tu'ne ille es, qui protoplastum de paradisi habitaculo proiecisti, qui germani dexteram parricidio cruētâsti, qui Pharaonem, vt populum Dei persequeretur, armâsti, qui ad extremum ipsum Hebræum populum, vt inuidia succendente persequeretur Dominum, excitâsti? Discede à seruis Dei, à quibus sępiùs superatus, discessisti confusus. Tu es enim in Cain proiectus, in Esau supplātatus, in Golia prostratus, in Iuda traditore suspensus, & in ipsa illa Dominicę virtutis Cruce cum potestatibus & dominationibus tuis triumphatus atque contritus es. Abde nunc, inimice, caput, & humiliare sub signaculo Crucis Diuinæ: quia non est tibi portio cum seruis Dei, quorū est hereditas regnum Christi. Hæc & huiusmodi sancto dicente, Crucemq; per singula faciente, Draco huius vexilli virtute confusus, vicissim se humiliās terrę subditur. Sed dū hęc agerētur, ille alius circa pedes & tibias sancti in insidijs voluebatur. Cumq; hunc pedibus suis circunfusum sanctus Eremita videret, orationē faciēs, cum abire iussit, dicēs: Vade retrò, satana: nihil mihi in noīe Christi mei poteris vltrà nocere. At ille vsq; ad limē cellulę egressus, sonū validū p inferiorē partē emisit, & tāto *Signum B. Crucis, potentissima arma cōtra oēs diaboli tentationes*

cellulam

cellulam fœtore repleuit, vt nihil aliud, quàm diabolus credi posset: nec vltrà coram sancto aut serpens, aut draco comparuit.

Erat autem assiduus in opere Dei, nec vacabat ad aliud, nisì aut legeret, aut aliquid oraret. Etiam cùm parumpèr cibi caperet, semper orabat. Sumebat interdùm piscem de flumine, rarò quidem: sed cùm voluisset, opitulante Domino, confestim aderat. Cibum panis non aliundè sumebat, nisì qui de monasterio mittebatur. Si quis verò deuotorum panes detulisset, aut vinum, id in cibos deputabatur egentium: illorum tamen, qui ab eo aut signum salutare susciperent, aut refectione foueri soliti essent, illud Domini recolens, quod in Euangelio de turbis, quas à diuersorum morborum contagio sanauerat, dixit: Dimittere eos ieiunos nolo, nè deficiant in via. *Matth. 15.*

Sed nec illud beneficium occuli debere arbitror, quod ei in loco illo diuina pietas est largita. Nam cùm à profundo vallis illius, quasi stadia decem aqua deferretur, orauit Dominum, vt ei in ipso cellulæ suæ habitaculo fontis venam ostenderet. Et non defuit virtus illa cælestis, quæ quondàm sitientibus populis aquas produxit è silice. *Exod. 17. Num. 20.* Statìm igitur ad huius orationem gutta laticis à caute prorumpẽs, cœpit solum stillis frequentibus irrigare. At ille munere cælesti congaudens, cõcauum in lapide paruulum in modum cisternæ faciens, quod tenebat quasi condia duo, lymphas diuinitùs sibi indultas suscipiebat: de quibus tantum ei ministrabatur p̄ dies singulos, quantum ipsi pueroq; sufficeret, qui ei minister fuerat datus. Accessimus autem & nos ad locum cum beato Auito Episcopo, & ex omnibus, quæ narrauimus, quædam ab ipso relata cognouimus, quædam oculis proprijs inspeximus. A memorato autem Pontifice diaconatûs ac presbyterij sortitus est gradum, & multa populo, diuersis vexato morbis, remedia contulit. Nulli tamen cellulam egressus se prębuit contemplandum, sed tantùm per fenestellam extendens manum, salutare signaculum imponebat. *Signo S. crucis pellit morbos.* Et si à quoquam visitatus fuisset, ad hanc accedens speculam, orationem colloquiumque præbebat. Deniquè in hac religione cursum vitæ consummans, quinquagesimo, vt opinor, æui anno migrauit ad Dominum.

VITA S. CHVNEGVNDIS IMPERATRICIS ET VIRGINIS, GRAVITER ET FIDELITER CONscripta, tametsi author nomen suppreßit suum, aut fortaßis librariorum incuria illud intercidit.

3. Martij.

EX nobilissimo parentum Augustorum, magnorum quoquè sanguine duo immarcescibilis glorię flores emicuerunt: Secundus videlicet Henricus Romani Imperij gloriosissimum decus, eiusq; dignissima cõiunx, piæ memoriæ Chunegundis Imperatrix. *Hẽricus Imperator, dictus Claud⁹* Eadem verò beata & Deo dilecta Chunegundis terreno Imperatori corporaliter, non carnaliter, coniuncta, cęlesti regi virginitatem suam consecrauit, quam vsque in finem casti coniugis cõsensu, Deo teste, conseruauit. *Impatores in coniugio virgines.* Quod postmodùm diuinitatis testimonium, nè lumen in tenebris lateret, ostendit, dum eam ad confundendum virginitatis hostem, & obstruendum os mendacium, contra virginem Christi loquentiũ, super ignitos vomeres incedere, & illæsam procedere dedit. In fascibus itaq; Imperij constituta, continentiæ suæ gloriam sub terreni chlamyde imperij satagebat abscondere, vt tanto propensiùs, quanto efficaciùs poterat, promoueret, quæ Deo instigante, illo quoquè adiuuante, ad laudem ipsius cogitabat perficere. Deniquè post nouellam fœcundissimæ plantationis suæ ecclesiam, quam cum illo suo studiosissimo cooperatore Henrico in loco Bambergensi venustissimè, sicut hactenùs cernitur, fabricauit sub patrocinio principis Apostolorum beati Petri & sancti Georgij martyris: *Ecclesię extructæ.* monasterium sub regula beati Benedicti ad Aquilonarem plagam in honore sancti Michaëlis archangeli extruxit, nõ minori studio, prædiorum quoquè ac diuersorum donarijs ornamentorum. Tertiam demùm versùs meridiem sub ordine canonicorũ

sub

ſub titulo beati protomartyris Stephani, paruo quidem ſchemate, ſed maiori opera de ſuo matrimonio eccleſiam dedicauit: ad quam dedicandam Benedictum Papam, quem præfatus Deo dignus Imperator Henricus ad confirmandum Bambergenſem pontificatum aduocauerat, venire rogauit. Ipſa quoq; illud Pſalmographi ſecum decantans: Domine, dilexi decorem domûs tuæ, diuerſa eidem eccleſię iuxta imperialē magnificentiam munera contulit, in diuerſis eccleſiæ ornamentis: quæ omnia idem Romanus Pontifex, vt ſemper memoria fundatricis ipſius illic floreat, nè quãdo per fraudem aut violentiam vel furto ſubtraherentur indè, dira anathematis ſui innodatione ſeptuaginta quoq; duorum epiſcoporum, qui illic aderãt, authoritate ipſo die confirmauit. Item monaſterium ad honorem ſancti Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti & eius victorioſiſſimę Crucis, in loco, qui Cõfugia dicitur, magnificè conſtruxit, & ancillarum Dei, ibidèm Deo ſecundùm regulam beati Benedicti ſeruientium, congregationem decentiſſimè *declinauit. Porrò, cooperante ei in omnibus imperiali maieſtate, idem monaſterium omni ornatu decorauit: ante principale altare imaginem ex auro & lapidibus precioſiſſimis ſtatuit, calices aureos & argenteos, catinos aureos, aureos vrceos, pallas & caſulas, vela & cortinas, cappas auro & gemmis precioſis intextas, & cętera vtenſilia ſiue vaſa ad miniſteria tanto ſtudio & tam ſumptuoſis expenſis eidem eccleſiæ contulit, vt quicunq; ea intuentur, regiam munificentiã & miram vtriuſque, Imperatoris videlicet & Imperatricis, deuotionem in Deum, magnoperè admirari nõ ceſſent. Præter has principales ſuę operationis primarias eccleſias, quę conuentualis eccleſia, quæ monaſteria illorum dònatiuo non glorientur ſe aut in prędijs dilatata, aut decorata ornamentis? Alias enim antiquitate collapſas reædificauerũt: quaſdam etiam deſtructas & ad nihilum redactas, in priſtinum vel etiam in meliorem ſtatum inſtaurauerunt, & ſicutì prudentes virgines, oleum ſuę miſericordię in diuerſos effuderunt, vt meritò dicere poſſint: Chriſti bònus odor ſumus in omni loco. O coniugium, non voluptate, ſed bona voluntate copulatum. O ſanctum matrimonium, vbì vna fides inuiolatæ caſtitatis, vbì vnus ſpiritus miſericordię & veritatis, vbì idem velle in virtutibus, & idem nolle in vitijs: vbì nec primus, nec alter diſcerni potuit, dum alter, quod primus, voluit: vbì par animus, in multifarijs operũ effectibus, pares in duobus oſtendit affectus. Quales has nuptias dixerim, neſcio. Vnũ ſcio, quia noſtra neſcit modò regio tales, dum propter regnum cælorum ſe caſtrantes, nec prolem terrenæ fœcunditatis expectantes, cęlibem à Deo generationem reciperent, à quorum ore laus Dei nunquàm deficiet. Hæc eſt generatio quęrentium Dominum, qui viuentes in Chriſto, & membra ſua mortificantes propter Chriſtum ſuper terram morientium, modò regnantes cum Chriſto, bona Domini ſui vident in regione viuentium. Quoniam de vita & miraculis pij Henrici, Imperatoris Chriſtianiſſimi, & de miſerationibus varijs, quas fecit in domo Domini, de ſignis quoquè & miraculis, quæ poſt trãſitum eius per eum fecit Deus, ſatis ac dignè ſcripta, ſancta recepit Eccleſia: nunc animum pupugit ac in mentem venit vitam memorandæ virginis noſtrę breuiter explicare, & memorię ſcripto commendare, vt ad exemplũ huius ſe intuentes quęcunq; virgines, quęcunq; verę viduę, perfectę vitę normam arbitrētur conuerſationem illius. Indignum enim nobis, & magis operæ precium dignè duximus, nè illi officium ſubtrahamus oris, cuius prouidentia quotidiè alimenta percipimus corporis. Henrico itaq; ſuo, ſuæ caſtitatis patientiſſimo ſemper cuſtode, vbì eam ſuis virginem, vtì trãſduxerat, in Chriſto reſignauit, ad cęleſtia, quę iugiter ſuſpirabat, gaudia translato, illa ſe ad Deum, vt ſemper, totam contulit, ipſum ſuę caſtitati, neceſſitati ac ſaluti, illum ſuis eccleſijs, illum filijs, quos ei in Chriſto aggregauerat, pręſentem aduocare, vigilijs orationibusq; inſtare, die practicam cum Martha, noctũ contemplatiuam cum Maria vitam agere non ceſſabat. Quanta verò eleemoſynarũ largitate, quanta orationis inſtantia pro beati coniugis anima deſiderauerit, in ſubſcripta pagina, quam ipſa per ſe (nam literarum & artium aliarum *diſtinguere auro gemmiſq; ſacras veſtes paratiſſima fuit) cõpoſuit & ſcripſit, quicunq; voluerit, agnoſcere poterit. Chunegundis, diuina diſpenſatione ſolo noĩe Imperatrix, ſpecialiter dilectæ congregationi in Confugia, quicquid iuſtæ conuenit dilectioni: Propriæ aduerſitatis ſarcinam (velutì ęſtimo) faciliùs tolerarem, ſi veſtras res ſaluas incolumesq; exiſtere viderem. Quanuìs enim mẽs procelloſis curarum fluctibus vndiq; quatiatur,

f veſtrę

Benedictus pontifex.

Pſal. 25.

*deſtinauit aut aliquid eiuſmodi legendum.

Liberalitas Imperatorum in monaſteria & eccleſias.

2. Cor. 2.

Adelbodus epiſcopus Vltraiecteñ ſcripſit huius S. Imperatoris vitã, teſte Sigeberto.

Exercitia S. Chunegundis.

*deeſt, perita, aut aliqu d tale.

Epiſtola S. Chunegundis.

vestræ tamen recordationis ancora à cordis profunditate non auellitur. Et licèt longè remotæ ab oculis sitis, ab animo tñ nusquàm recedetis. Quis nos separabit à charitate Christi? Casus doloris, an longinquitas remotionis? Quinetiam si amissæ facultatis vsus concederetur, voluntas hæc operis exhibitione comprobaretur. Ipsum tamē modicum, quod adhuc Deo volente reliquum tenemus, vestrę commonitioni alienū esse nolumus, vt participatione paruitatis reueletur magnitudo deuotionis. Mater nanq;, si parùm habuerit, parùm filijs tribuit. Eccè hęc modici sumptûs munuscula ad refectionem vobis mittuntur carnis, vt animam senioris patris vestri continua orationis alimonia reficiatis: quoniam tot iustorum preces vnanimiter continuatæ, apud Deum multùm possunt proficere, Iacobo attestante: Multùm valet deprecatio iusti assidua. Ille etiam atque etiam iustus Dominus, qui iustitias dilexit, ęquitatem supplicationis exaudire non respuit: sed vobis indefessis intercessoribus, supradicti chari memoriam facientibus, salutis dabit præmium, quod ipse promittit, dicens: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Atque bonum opus in conspectu etiam Dei placitum esse cernitis, si non solùm pro illis, qui in hac vita positi, multa vobis bona: sed pro illis etiam, qui nulla fecerunt, oraueritis. Obsecro ergò, vt eum à cordibus vestris nunquàm abijciatis, qui vos tanquàm proprias amauit, atquę hunc locum vestra seruitute florere voluit. Estote quoquè meæ necessitatis memores, semper in hilaritate cordis misericordes, secundùm illud Apostoli: Dilectio sine simulatione. Necnon vestræ mentes in quādam mutuæ charitatis soliditatem magis ac magis concrescant, quatenùs in die tribulationis clamorem vestrum ipsius aures exaudiant, qui dicit: Vbì duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum. Quod vos omni modo promereri hortor, eodem pręstante, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Vult orari pro anima Henrici Impe. — *Iaco. 5.* — *Psal. 10.* — *Matth. 10.* — *Rom. 12.* — *Matth. 18.*

Deniquè Conrado sibi succedente in regno, ipsa curis secularibus, sicut iamdiù desiderauerat, exonerata, iam in ipso anniuersario die transitûs S. Henrici, archiepiscopos ad dedicationē Confugiensis ecclesiæ conuocauit: vbì inter Missarum solennia imperiali decentissimè omni ornatu culta, ante principale altare virgo Deo deuota processit, ibiq; thesaurum incomparabilem, ligni videlicet Dominici crucem, paruam quidem in materia, sed maximam in virtute Domini obtulit. At vbì lectio euangelij, in qua super arborem crucis ascendens, conspicientem se Iesum suscipere, & ab eo benedictionem pusillus meruit accipere, lecta fuit: regalem purpuram exuens, tunicam fusciorem, quam ipsa sibi manibus suis operata fuerat, sacerdotali benedictione data, vestem religionis induit, & multis quidem pro se flentibus, pro illa autem gaudentibus, quæ iam seculum damnâsset in vestibus, capillis, qui hucusquè in eodem monasterio pro veneratione seruantur, præcisis, imposito sibi ab episcopo velo, annulo fidei subarrata, gratulabunda concinuit: Posuit signum in faciem meam, & annulo suo subarrauit me Dominus meus Iesus Christus. Ità sponso Christo consecrata, dum filiarum suarum se sanctissimo contubernio applicuisset, non vt mater filiabus se præferebat, sęd omnibus inseruiens, seruilem personam se ostendebat: ità tamen, vt cùm omnia faceret, ostentationē fugeret singulorum, nè reciperet in præsenti seculo mercedem suam. Operabatur manibus suis, sciens scriptum esse: Qui nō operatur, non manducet. Sponso suo aut orans loquebatur, aut psallens. Ad ecclesiæ limina penè inuisa properabat. Nihil seueritate illius iucundius, nihil iucunditate seuerius: tristis in risu, in tristitia suauis: breue vitæ spatium æterna memoria compensabat. Idem illi orationis locus fuit & quietis, idē semper habitus, incultum corpus, dum sciret reijciendas delicias corporis, quod paulopòst vermibus exarandum fuit. Semper eam legere aut legentem audire vidisses. Multa illi circa contubernales deuotio, frequens decubantium visitatio, solicita pauperum consolatio. Prætereà eam fecisse plura miracula credimus, sed quòd gloriam humanam & oleum adulationis semper fugeret, illa voluit esse suppressa: aut certè incuriç hominum, seu reuolutioni temporum, non virtutum defectui, deputandum. Vndè etiā tanta maiestate indigna, scribendi minor materia fuit: pauca tamē, quæ in scriptis reperimus, vel veridica sanctimonialiū, vbì illa pro Christo militabat, relatione cognouimus, hîc inserere dignū duximus. Cùm post orationis frequentiam, inter lectionis lassitudinē, ancilla Christi in lecto, nō plumis extructo, sed cilicio strato, mēbra sopore grauata remisisset, puella sacra,

Luc. 19. — *S. Chunegūdis monasticum induit habitum, posita purpura.* — *Omnibus inseruit.* — *2. Thess. 3.* — *Eius virtutes.* — *Lectus eius cilicio instratus.*

sacra, quæ de more illi assidebat sacros codices legens, cùm ferè ad mediũ noctis lectionẽ extenderet, caligantes oculos clausit, lumenq; è manibus elapsum, paleas corripiens, suo fragore circũiacentes sorores excitauit. Clamore ex concussu facto, virgo Christi de somno excussa, dum colluctãtes inter se flãmas circa se adspexit, ad orationis arma se cõuertit, & signo crucis adustionem illam absq; omni suarum lęsione vestium auertit. Tua hęc Christe opera, qui Babylonię regem in suo furore confudisti, & Babylonios temperâsti ignes, vt pueri tui liberarentur illæsi. *Precibus & signo crucis flammas extinguit.*

Aliud miraculum, tam timendum quàm mirandum, huic placuit subiũgere, ex quo animi illius constantiam & rigoris seueritatem discere poteris. Habuit secum sororis suæ filiam, Iuttam nomine, quam à primis annis educatam, omni disciplina, seculariũ quoq; literarum scientia instruxerat. Hęc materterã, non minùs religionis q̃ dilectionis amore, in monasterio secuta & cõsecrata fuit. Hanc in omnibus plenè instructã, vt eius in orationibus, vigilijs ac ieiunijs perseuerantiam, & ad omnia patientiam ꝓspexit, omnium assensu & rogatu primam in ipso cœnobio eam abbatissam pręfecit. Tum virgo mater filiã suscipiens, iuxta commonitionem sanctam, iamdudũ habitã, præcedentiũ patrum repetens alloquia, monet ob salutis affectum vtilia ac Deo placita sæpè dicere, frequenter audire, solitas religiosi itineris vias non deserere, magìs magisq; errorum deuia ac diaboli calcare figmenta, nullam luci ac tenebris, veritati atq; mendacio, turpitudini atq; honestati apud Dei seruos docet esse communionẽ: solicitè cauere, nè vana sectãdo, desineret esse templum Dei, nè fieret habitatio tenebrarum, nè fieret dęmonis monumẽtum, lumina sua figere in Dei adspectum: Primũ quoq; docet facere, vt fructum doctrinę suę ipsa in illis, Deo adiuuante, possit inuenire. Hęc & huiusinodi iterũ atq; iterùm materno studio ei inculcans, quasi in omnibus iam perfectam, & ipsa magistram venerari cœpit. Illa vbì in immatura libertate posita est, paulatìm à rigore suo deficere, meliorẽ cultum, lautiorẽ cibum, vitiorum alimenta desiderare: vltima in choro, prima in conuiuio, puellarũ fabulis interesse & in oĩbus laxiùs se gerere cœpit. Pro huiusmodi leuitatibus dum eam sancta Dei priuatìm inter se, publicè corã omnibus argueret, sępiùs obsecraret, increparet, nec illa, velut materterę patrocinio aut familiaritate vanè confisa, emendaret: quadam die, cùm ipsa cum conuentu crucẽ (nam dies Dominicus erat) sequitur, Abbatissa defuit. Quam illa inquirẽs, & epulantẽ cum coęuis in conclaui reperiẽs, zelo pietatis armata, cum verbo correptionis dextrã maxillam eius percussit: q̃ quasi sigillum quoddã formam digitorum accepit, qua omni tempore vitę suę non caruit. De quo nimirũ facto constat, ꝙ non tantùm pro se, sed pro aliorum quoq; emendatione hoc ꝓtulit, vt huius rei visio alijs proficeret, & ad melioris vitę studium à vitijs suis reuocaret. *Optimè instituit Abbatissam neptem suam* *Honores mutãt mores.* *S. Chunegũdis cædit dissolutam abbatissam*

Fortè & illud detractoribus fabulosum, & infidelibus ridiculum videbitur, ꝙ sanctitatem illius, quã gratia humilitatis ipsa homines latére voluit, elemẽta loquũtur. Deniquè cum post lectionẽ euangelij suo solenni more ad altare quippiam oblatura accederet, dexterę manûs suę chirothecã detrahẽs, cùm nullus, qui reciperet, adesset, à se reiecit: quam radius solis per fenestrę rimulas intrãs suscepit, & tamdiù quasi famulando sustinuit, donèc illa facta oblatione rediẽs, eam reciperet. Tale etiã quiddã in veste beati Goaris aliquandò diuina virtute ostensum fuisse legitur: qui dum à sede Rustici Treuerensis pontificis despicitur, à summa maiestate per maioris luminaris famulatum honoratur. Omnium itaq; capax erat meritorum, q̃ iudicem cunctarum meruit habere virtutũ. Quindecim in sancto proposito superuixit annos, tam humilitatis gratia, q̃ pro religionis reuerentia, omnibus admiranda. Tandèm pro nimia ciborum abstinentia, orationis & vigiliarum incredibili perseuerantia cœpit corpore languescere, & ingrauescẽte morbo paulatìm deficere: sed dum membra dolore cõtraherentur exteriùs, tã spiritu (quia laus Dei semper in ore eius) confortabatur interiùs. Vocabat sanctos angelos, quorũ hîc vita, illic nunc cõsortio fruitur. Apostolos & confessores, quorum fidem semper & cõfessionem tenuit, interpellabat. Virginum Christi in suo exitu inuitabat chorum, quarum ęmulatione in carne dum ꝑter carnem viueret, immaculatum Christo cõsecrauerat torum: oĩm Deo famulantium sibi adesse, sibi occurrere orabat auxilium. Verè, quod scriptum est, Diligentibus Deũ omnia cooperantur in bonum: in obitu tantę virginis vidimus comprobatum. Necdùm spiritum exhalauerat, necdùm Christo debitã reddiderat vitã, & iam fama volãs *15. annis vixit in monasterio.* *Rom. 8.*

tanti prænuncia luctûs,non tantùm ſacratas virgines aut diuerſi ordinis viros, ſed & totius vrbis populos ad exequias congregabat. Sonabant pſalmi,& totam domũ,vbi ſacrum corpuſculũ in medio ſuper illo nobili ſuo cilicio cõpoſitum iacebat, in ſublime reſonans litania pro exeunte anima quatiebat. Interìm ex more regales tanquàm Imperatrici,non vt pauperculæ debentur ſorori,parantur exequię:aurea feretro obtendenda proferuntur velamina: cùm illa pſallentes vultus, quos antè, vt ſponſo veniente,lætos videres,ad os retorquere,manu annuere: Amictus iſte,ait,nõ eſt meus: auferte hinc. Ornatus hic,alienus eſt:iſtis terreno ſponſo,& his cęleſti ſum copulata. nuda de vtero matris meæ egreſſa ſum,nuda reuertar illuc. his miſeræ carnis vilẽ materiam inuoluite,& corpus meum iuxta tumulum fratris mei ac domini Henrici Imperatoris,quem me vocantem video,in proprio locello reponite. His iam dictis, in manum Domini ſpiritum commendans,carnis ſarcina abiecta,ad ſuum anima reuolauit authorem,& in antiquam poſſeſſionem diù peregrinata cõſcendit, terris matrẽ communem ſe amiſiſſe flentibus,cęlis autem conciuem in ſuum conſortium ſe ſuſcepiſſe gaudentibus. Ità demùm ſacro illo corpore,feretro ſuppoſito,nobilium ordine præeunte,multis hincindè confluentibus turmis, cum illo ſibi ſemper familiariſſimo pauperum contubernio ad locum prædeſtinatum ſepulturę felices reliquię vſq; delatę ſunt. Tum verò relictas vrbes,vacua rura,deſolatas ciuitates, vndiq; concurrere populos videres, matres paruulos ſuos in brachijs geſtantes, infirmos in grabatis iacẽtes,ſanitatis gratiam ſperare,felicem ſe credere,ſi cui aut feretro iungi, aut ab ipſo contigiſſet obumbrari. Tandèm in eccleſiam B. Petri corpus non ſine labore deportatum,triduanas ibi, meritis ſuis ac beneficijs condignas,habuit exequias: filij, quos ipſa illuc in Chriſto aggregauerat,de matris pace iam ſecuri,pro ſe autem ſolliciti incessanter pſallebant,dum eam ſibi ad horam ſubtractam,ſine timore amiſſionis in ſpe perpetuæ orationis recepiſſe plaudebant,mater de cęlo filiorum proſpectans affectũ gaudebat. Ità velatum corpus ſacrũ ſacris veſtibus,diademate Chriſti ſuppoſito, ſuo loculo in dextro latere,ſicut hactenùs veneratur,repoſitum eſt. O felix Bambergẽſis eccleſia,recepiſti theſaurum,quẽ amiſeras:procax & maledica lingua detractorũ,occultorum teſtimonio confutata eſt:virginitas eius,rebus approbata: ſanctitas clareſcentibus ſignis teſtata videtur per Chriſtum Dominum noſtrũ. Chriſtianę religioni proficiens Eccleſia fidelis,quæ in Euangelio, voce Domini teſtãte, Dei mater & filia per gratiam nominatur:mater,quia ſanctę operationis exemplo filios Dño generat: filia,quia virginis filio,pro ſalute mũdi incarnato, eruditione ſanctorum patrũ quotidiè generatur: ſalutẽ miſſam à Domino, cæleſtis archiatri effectibus medicinæ plenam,tam corporis auribus animaduertat. Mundanę machinæ conditor humano generi,per inobedientiã lapſo,condolens,vt æternę vitæ fructus facientem nouã plantationem,ſcilicet primitiuam Eccleſiam,inſereret,patriarchas & prophetas in mundum mittere dignatus eſt. Qui creditũ ſibi officium,quinq; corporis ſenſibus,ſextoq; qui eſt ſpiritus prophetię,myſterium incarnationis Chriſti & omnia,quæ de ipſo annuncianda erant,prædicantes,alij aſperitate vitæ,alij diuerſis pœnarũ mortibus, ipſi quem prophetabãt, famulatum ſuum fideliter impleuerunt. Horum limes Chriſtus, æterni patris conſilio pro liberandis hominibus de intemeratæ virginis vtero ꝓceſſit:vt iam inchoatæ plantationi,miſſis per orbem Apoſtolis,atq; de ſuo corpore fuſo cruore fabricatam,nouellam ſuperædificaret Eccleſiam, q̃ ſanctæ Trinitatis fide imbuta,& mundata baptiſmi gratia,martyres,confeſſores & infirmi ſexûs virgines,animo tamen conſtantes,primitias obtulit. Inter quas B. Chunegundis,flos Bambergẽſis eccleſiæ,cum S. Henrico, qui Romanorum imperium tenuit, ſub coniugij ſpecie immortali ſponſo caſtę virginitatis honore deſeruiuit. Vndè iam eius ſanctitatis merita per orbem manifeſta declaratione appárent: quia in loco, vbi ſanctum eius corpus quieſcit,infirmi,quacunq; laborantes ęgritudine,ſanitatem recipiunt. Vt autem ad omnia teſtes cautiſſimi ſimus,veritatis amatoribus,ætati noſtrę ſuccedentibus,de his,quę ſcribimus,curioſè indagãtibus,ſcilicet quo tempore opera curationũ p̃ſatæ Imperatricis initium habuerint,largiente Domino,prout poſſumus,volumus explicare: Anno incarnationis Domini 1189. Indictione ſecunda,Tremone tertiodecimo Bambergenſis eccleſiæ epiſcopo,quarto ſui pontificatûs anno ad vincula S. Petri, ne de ſanctitate prędictæ virginis ambigeremus,ſignorum experiẽtia certificati ſumus.

Nam

Nõ vult vt imperatrix, ſed vt ſanctimonialis ſepeliri.

Moritur.

Triduanę exequiæ.

Matth. 9. Eccleſia, mater & filia Christi.

[illegible] miraculorũ [illegible] Chunegundis.

Nam dum solito more populus ad prędictum locum orationum & vigiliarum causa conuenisset, affuit etiam quidam dæmoniacus: qui nec pietatem agnoscēs, nec scelus abhorrēs, filium suum igne cremauerat. Hic duris funibus adstrictus, ad sepulcrum S. Chunegundis ità mansuescere cœpit, vt furiali morbo absolutus, Deum omnipotentem laudaret: eiq;, cuius patrocinantis meritis hoc accidisse cognouit, cum caterua, quæ pręsens extiterat, debitas laudes declamaret. Igitur dum hęc cū solennitate chori & populi deuotione agerentur, quidam contractus in suburbio, de hospitali sancti Aegidij adductus, sanitatē postulabat: & misericorditer exauditus, quod precabatur obtinuit. *Item contractus.* Dum signorum fama totum Bambergensem locum respersisset, contractus de domo Conradi Prępositi maioris ecclesię, sanitatem affectans, & quanuis natura in membris eius oberrâsset, tamē prout velociùs potuit reptans, sepulcro venerabili se ingessit, vbì à Domino salutem optatam inuenit. Audiens hęc etiam contractus de domo Ottonis, in eadem ecclesia canonici, venit quantocyùs ad locum sepulcri, sperans sibi ex beneficio gratię, sicut cęteris, subueniri: cui sine mora subuentum esse, in Christo testamur.

VITA S. EQVITII ABBATIS, PER D. GREGORIVM PAPAM SCRIPTA, LIB. I. DIALOG. CAP. IIII.

Gregorius. Fortunati viri venerabilis, Abbatis monasterij, quod appellatur Balneū Ciceronis, aliorumq; etiam virorum venerabilium didici relatione, quod narro. *7. Martij.* Vir sanctissimus, Equitius nomine, in Valerię prouincię partibus, pro vitę suę merito apud omnes illic magnæ admirationis habetur: cui Fortunatus idem familiariter notus fuit. Qui nimirùm Equitius, pro suæ magnitudine sanctitatis, multorum in eadem prouincia monasteriorū pater extitit. Hunc cùm iuuētutis suæ tempore acri certamine carnis incentiua fatigarent, ipsæ suæ tentationis angustię eum ad orationis studium solertiorem fecerunt. Cumq; hac in re ab oīpotenti Deo remedium cōtinuis precibus quæreret, nocte quadā, assistente angelo, eunuchizari se vidit: eiusq; visioni apparuit, quòd omnē motum ex genitalibus eius absciderет: atq; ex eo tēpore ità alienus extitit à tentatione, àc si sexum non haberet in corpore. *Continuis precibus mirandam obtinet corporis castitatē.* Qua virtute fretus, ex omnipotētis Dei auxilio, vt viris antè pręerat, ità cœpit postmodùm etiam fœminis pręesse: nec tamen discipulos suos admonere cessabat, nè se eius exemplo in hac re facilè crederent: & casuri non tentarent donum, quod non accepissent.

Eo autem tempore, quo malefici in hac sunt Romana vrbe depræhensi, Basilius, q in magicis operibus primus fuit, in monachico habitu Valeriam fugiēs petijt. Qui ad virum reuerendissimum Castosium, Amiterninæ ciuitatis episcopum, pergens, petijt ab eo, vt eum Equitio abbati committeret, ac sanandum monasterio illius commendaret. *Basilius magus monachum se simulat.* Tunc ad monasterium venit episcopus, secumq; Basilium monachum deduxit, & Equitium Dei famulum rogauit, vt eundem monachum in cōgregationem susciperet. Quem statìm vir sanctus intuens, ait: Hunc, quem mihi commendas pater, ego non video monachum esse, sed diabolum. Cui ille respondit: Occasionem quæris, nè debeas præstare, quod peto. Ad quem mox Dei famulus dixit: Ego quidē hoc eum esse denuncio, quod video: nè tamen nolle me obedire existimes, facio quod iubes: susceptus itaq; in monasterio est. Post non multos verò dies idem Dei famulus, pro exhortādis ad desideria superna fidelib⁹, paulo lōgiùs à cella digressus est. Quo discedente, contigit vt in monasterio virginum, in quo eiusdem patris cura vigilabat, vna carum, quæ iuxta carnis huius putredinē speciosa videbatur, febricitare inciperet: & vehementer anxiari, magnisq; vocibus cum stridore clamare: *Monasteriū virginum.* Modò moritura sum, nisi Basilius monachus veniat, & ipse mihi per suę curationis studium salutē reddat. Sed in tāti patris absentia accedere quispiā monachorum in congregationē virginū non audebat: quanto minùs ille, qui nouus aduenerat, eiusq; adhuc vitam congregatio fratrum nesciebat? Missum repentè est, & Dei famulo Equitio nunciatum, ꝙ sanctimonialis illa immēsis febribus ęstuaret, & Basilij monachi visitationē anxiè q̄reret.

Quo audito, vir sanctus dedignando subrisit, atq; ait: Nunquidnam dixi, quòd diabolus est iste, non monachus? Ite, & eum de cella expellite. De ancilla autem Dei, q̃ anxietate febrium vrgetur, nolite esse soliciti: quia ex hac hora neq; febribus laboratura est, neq; Basilium quæsitura. Regressus est monachus: & ea hora saluti restitutam Dei virginem agnouit, qua eandẽ salutem illius, Dei famulus Equitius longè positus nunciauit, in virtute scilicet miraculi, exemplum tenens magistri, qui inuitatus ad filium Reguli, eum solo verbo restituit saluti: vt reuertens pater ea hora filium restitutũ vitæ cognosceret, qua vitam illius ex ore veritatis audisset. Omnes autẽ monachi, iussionem patris sui implentes, eundem Basilium ex monasterij habitatione repulerũt. Qui repulsus, dixit frequenter se cellã Equitij magicis artibus in aëra suspendisse, nec tamen eius quempiam lædere potuisse. Qui non post longum tempus in hac Romana vrbe, exardescente zelo Christiani populi, igne crematus est.

Iohan.4.

Basilius magus flãmis exustus.

Quadam verò die vna Dei famula, ex eodẽ monasterio virginum, hortum ingressa est: quæ lactucam conspiciens concupiuit, eamq; signo crucis benedicere oblita, auidè momordit: sed arrepta à diabolo, protinùs cecidit. Cumq; vexaretur, eidem patri Equitio sub celeritate nunciatum est, vt veniret concitus, & orando succurreret. Moxq; hortum idem pater vt ingressus est, cœpit ex eius ore quasi satisfaciens ipse, q̃ hanc arripuerat, diabolus clamare, dicens: Ego quid feci? ego quid feci? Sedebam ibi super lactucam: venit illa, & momordit me. Cui cum indignatione vir Dei præcepit, vt discederet, & locum in omnipotentis Dei famula non haberet. Qui protinùs abscessit, nec eam vltrà contingere præualuit.

Quidam verò felix nomine, Nursiæ prouinciæ nobilis, pater huius Castorij, q̃ nunc nobiscum in Romana vrbe demoratur: cùm eundem venerabilem virum Equitium sacrum ordinem non habere conspiceret, & per singula discurrere, atq; studiosè prędicare: cum quadam die familiaritatis ausu adijt, dicẽs: Qui sacrum ordinem non habes, atq; à Romano pontifice, sub quo degis, prædicationis licentiam non accepisti, prædicare quomodò præsumis? cui, eius inquisitione cõpulsus, vir sanctus indicauit, prædicationis licentiam qualiter accepit, dicens: Ea, quæ mihi loqueris, ego quoquè tecum ipse pertracto. Sed quadã nocte speciosus mihi per visionem iuuenis adstitit, atq; in lingua mea medicinale ferramentum, id est, phlebotomiã posuit, dicens: Eccè posui verba mea in ore tuo: egredere ad prædicandum. Atque ex illo die, etiam cùm voluëro, de Deo tacere non possum.

Concionari q̃bus interdictum.

Petrus: Vellem etiam patris huius opus agnoscere, qui fertur talia dona à Deo percepisse.

Gregorius: Opus, Petre, ex dono est, non donum ex opere: alioquìn gratia iam nõ est gratia. Omne quippe opus dona præueniunt, quanuìs ex subsequenti opere ipsa etiam dona succrescunt. Nè tamen vitæ eius cognitione frauderis, benè hanc reuerẽdissimus vir Albinus, Reatinæ antistes ecclesiæ, cognouit, & adhuc supersunt multi, q̃ scire potuerunt. Sed quid plus quæris operis, quandò concordabat vitę munditia cũ studio prædicationis? Tantus quippe illum feruor ad colligendas Deo animas accenderat, vt sic monasterijs præesset, quatenùs per ecclesias, per castra, per vicos, per singulorum quoq; fidelium domos circũquaq; discurreret, & corda audientiũ ad amorem patriæ cælestis excitaret. Erat verò valdè vilis in vestibus, atq;ità despectus, vt si quis illum fortassè nesciret, salutatus etiam resalutare despiceret: & quotiès alia tendebat ad loca, iumento sedere consueuerat, quod esse despicabilius omnibus iumẽtis in cella potuisset: in quo etiã capistro pro freno, & veruecũ pellibus ꝓ sella vtebatur. Per semetipsum sacros codices, in pelliceis sacculis missos, dextro lęuoq; portabat latere: & quocunq; peruenisset, scripturarũ aperiebat fontem, & rigabat prata mentiũ.

Vitę mũditia debent esse prędití concionatores.

Huius quoq; opinio prædicationis ad Romanæ vrbis notitiam peruenit, atque, vt est lingua adulantium, auditoris sui animum amplectendo necans: eo tempore clerici huius Apostolicæ sedis antistiti adulando questi sunt, dicentes: Quis est iste vir rusticus, qui authoritatem sibi prædicationis arripuit, & officium Apostolici nostri domini sibimet indoctus vsupare præsumit? Mittatur ergò, si placet, qui huc eum exhibeat, vt q̃d sit Ecclesiasticus rigor, agnoscat. Sicut autẽ moris est, vt occupato in multis animo, adulatio valdè subrepat, si ab ipso cordis ostio nequaq̃ fuerit citiùs repulsa, suadentibus clericis consensum pontifex ꝑbuit, vt ad Romanam vrbẽ duci debuisset: &

Adulatorũ lingua exitialis.

Multis occupato facilè imponit adulatio.

& quænam sua esset mensura, cognosceret. Iulianũ tamen tunc defensorẽ mittens, q Sabinensi ecclesiæ postmodùm in episcopatu prefuit, hoc præcepit, vt cum magno cum honore deduceret, nè quam Dei famulus ex conuentione eadem iniuriã sentiret. Qui parére de eo clericorũ votis concitus volens, festinè ad eius monasteriũ cucurrit, ibiq; absente illo antiquarios scribẽtes reperit: vbì Abbas esset, requisiuit. Qui dixerunt: In valle hac, quę monasterio subiacet, fœnum secat. Idem verò Iulianus superbũ valdè atq; cõtumacem puerum habuit, cui vix poterat vel ipse dominari. Hũc ergò misit, vt ipsum ad se sub celeritate perduceret. Perrexit puer, & proteruo spiritu pratum velociter ingressus, hominesq; illic intuens fœnum secantes, requisiuit quisnam esset Equitius. Moxq; vt audiuit, quis esset, eũ adhuc longè positus adspexit, & immenso timore correptus, cœpit timere, lassescere, seq; ipsum nutanti gressu vix portare posse. Qui tremens ad Dei hominẽ peruenit, atq; vlnis humiliter submissis, eius genua deosculãs strinxit, suumq; dñm ei occurrisse nũciauit. Cui resalutato Dei famulus pręcepit, dicẽs: Leua fœnum viride, porta pabulũ iumentis, in quibus venistis: eccè ego (quia parùm superest) opere expleto te subsequor. Is autẽ, qui missus fuerat, Iulianus defensor mirabatur valdè, quidnã esset, ꝙ redire moraretur puer. Cũq; reuertentem puerum conspicit, atq; in collo fœnum ex prato deferentẽ, vehemẽter iratus, cœpit clamare, dicens: Quid est hoc? Ego te misi hominem deducere, non fœnũ portare. Cui puer respondit: Quem quæris, eccè subsequitur. Et eccè vir Dei calcatis calceatus caligis, falcem fœnariã in collo deferens veniebat. Quem adhuc longè positum puer suo dño, quia ipse esset, quẽ quæreret, indicauit. Idem verò Iulianus repentè vt vidit Dei famulũ, ex ipso habitu despexit, cumq; qualiter deberet alloqui, proterua mente pręparabat. Mox verò vt seruus Dei cominùs affuit, eiusdem Iuliani animũ intolerabilis pauor inuasit, ità vt tremeret, atq; ad insinuãdum hoc ipsum, ꝓ quo venerat, vix sufficere lingua potuisset. Qui humiliato mox spiritu, ad eius genua cucurrit, orationem pro se fieri petijt: & quia pater eius, Apostolicus pontifex, eum videre vellet, indicauit. Vir autem venerandus Equitius cœpit immẽsas gratias omnipotenti Deo agere, asserens, ꝙ se per summum pontificem gratia superna visitâsset. Ilicò vocauit fratres, præcepit hora cadem iumenta præparari, atq; executorẽ suum cœpit vehementer vrgere, vt citò abire debuissent. Cui Iulianus ait: Hoc fieri nullatenùs potest, quia lassatus ex itinere, hodiè non valeo abire. Tũc ille respondit: Contristas me fili: quia si hodierna die non egredimur, iam crastina nõ exiemus. Dei itaq; famulus executoris sui lassitudine coactus, in monasterio suo eadem nocte demoratus est. Sequenti verò die sub ipso lucis crepusculo, vehementer equo in cursu fatigato, ad Iulianum puer cum epistola peruenit: in qua præceptũ est ei, nè seruum Dei contingere vel mouere de monasterio auderet. Quem cùm ille requireret, cur sententia esset mutata: cognouit, quia nocte eadem, in qua ipse executor illuc missus est, per visum pontifex fuerat vehementer exterritus, cur ad exhibendum Dei hominem mittere præsumpsisset. Qui protinùs surrexit, seq; venerandi viri commendans oratiõibus, ait: Rogat pater noster, nè fatigari debeatis. Cumq; hoc Dei famulus audiret, contristatus ait: Nunquìd non die hesterno dixi tibi, quia si statìm nõ pergeremus, iam pergere minimè liceret? Tunc pro charitatis exhibitione aliquãtulùm executorem suum in Cella detinuit, eiq; laboris sui cõmodum coacto renitẽtiq; dedit. Cognosce igitur, Petre, in quanta Dei custodia sunt, qui in hac vita seipsos despicere nouerunt: cum quibus intùs ciuibus in honore numerãtur, qui despecti forìs hominibus esse non erubescunt: quia & contrà in Dei oculis iacẽt, qui apud suos & proximorum oculos per inanis gloriæ appetitum tument. Vndè & quibusdam veritas dicit: Vos estis, qui iustificatis vos coram hominibus: Deus autem nouit corda vestra: quia quod hominibus altum est, abominabile est ante Deum.

Vide sancti viri humilitatem.

Luc. 16.

Petrus: Miror valdè, quòd de tali viro surripi pontifici tanto potuerit.

Gregorius: Quid miraris Petre, quia fallimur, qui homines sumus? An menti excidit, ꝙ Dauid, qui prophetię spiritũ habere consueuerat, cõtra innocentẽ Ionathæ filiũ sententiam dedit, cùm verba pueri mentientis audiuit? quod tñ quia per Dauid factum est, & occulto Dei iudicio iustum credimus, & tñ humana ratione qualiter iustum fuerit, nõ videmus. Quid ergò mirum, si ore mentientium aliquãdò in aliud ducimur, qui prophetę non sumus? Multum verò est, ꝙ vniuscuiusque pręsulis men-

2. Reg. 16. & 19.

tem curarum densitas vastat. Cumq; animus diuiditur ad multa, fit minor ad singula: tantoque ei in vnaqualibet re surripitur, quanto latiùs multis occupatur.

Petrus: Vera sunt valdè, quæ dicis.

Gregorius: Silere non debeo, quod de hoc viro, Abbate quondàm meo reuerendissimo Valentino narrāte, agnoui. Aiebat nāq;, quia corpus eius, dum in beati Laurentij martyris orarotio esset humatum, super sepulcrum illius rusticus quidam arcam cum frumento posuit, nec quantus qualisq; vir illic iaceret, perpendere ac vereri curauit. Tunc repentè turbo cælitùs factus, rebus illic omnibus in sua stabilitate manentibus, arcam, quæ superposita sepulcro eius fuerat, extulit, longeque proiecit, ità vt palàm cuncti cognoscerent, quanti esset meriti is, cuius illic corpus iaceret.

Punitur irreuerentia erga monumentum S. Equitij.

Etiam ea, quæ subiungo, prædicti venerabilis viri Fortunati, qui valdè mihi ætate, opere & simplicitate placet, relatione cognoui. Eandem Valeriæ prouinciam Longobardis intrantibus, ex monasterio reuerendissimi viri Equitij in p̄dicto oratorio ad sepulcrum eius monachi fugerunt. Cumque Longobardi sæuientes monasteriū intrâssent, cœperunt eosdem monachos foràs trahere, vt eos aut per tormenta discuterent, aut gladijs necarent: quorum vnus ingemuit, atque acri dolore commotus, clamauit: Heu heu sancte Equiti, placet tibi quòd trahimur, & non nos defendis? Ad cuius vocem protinùs sæuientes Lōgobardos immūdus spiritus inuasit: qui corruentes in terram, tam diù vexati sunt, quousquè hoc cuncti, etiam qui foris erant, Longobardi cognoscerent, quatenùs locum sacrum temerare vlteriùs non auderēt. Sicque vir sanctus, dum discipulos defendit, etiam multis pòst remedium illuc fugiētibus præstitit.

Nota miraculum ad sepulcrum sancti viri.

VITA S. THOMAE AQVINATIS, SANCTITATE ET DOCTRINA CLARISSIMI, PER F. LAVR. *Surium ex scriptis fide dignis collecta & confecta.*

7. Martij.

PRæstantissimus vir D. Thomas Aquinas, tot fuit diuinitùs auctus & naturæ & gratiæ donis, vt inter præcipuas Ecclesiæ Dei columnas non immeritò numeretur. Vita eius à diuersis conscripta habetur, sed à plerisque nimìs breuiter: à nonnullis verò prolixè satis, sed stylo, quòd ad quosdam attinet, rudi & impolito, vt lectorem emunctioris naris facilè possit offendere. Itaque quæ ad tāti viri laudem & gloriam facere videbantur, aliquanto fusiùs, seruata tamen mediocritate, colligere studui, idque paulo latiniùs, quàm ij, ex quibus ea descripsi: vt laudetur p̄potens Deus in sancto suo, & vir beatissimus eo, quo par est, ab omnibus honore afficiatur. Quòd igitur ad genus eius & patriam attinet, patrem habuit ex illustri familia Comitū Aquinatum, eumq; Landulphum nomine: matrem verò Theodoram, & generis & morum nobilitate insignem, patria Neapolitanam. Porrò cùm adhuc mater eius Theodora eum vtero gestaret, vir quidam sanctus, in Campaniæ monte quodam cum plerisque alijs vitam ducens eremiticam, re & nomine Bonus, ob vitæ sanctitatem iam fama celebris, ad eam in castro suo Rocha Sicca morantem accessit, eiq; dixit spiritu prophetico: Lętare domina Theodora. paries enim filiū Thomam, qui toto orbe ob vitæ & eruditionis præstātiam celebrabitur. porrò S. Dominici institutum idemipse complectetur. Cui illa respondit: Fiat Domini voluntas. Natus deindè puer est, & Thomas vocatus, nutricique traditus: quæ cùm eum aliquandò in balneo aquis vellet abluere, manum extendens infantulus, chartulam è terra sustulit nullo innuēte, eamq; compressa cœpit retinere manu. Nutrix autem eum lauare cupiens, conata est chartulā è manu eius extrahere: at ille id non ferens, acriter flere cœpit. Itaque nutrix pietate commota, noluit ei molesta esse: illaque cessante, ille quoquè lachrymari desijt. Relicta igitur in manu eius chartula, nutrix eum abluit, ablutumque extersit & induit. Rem autem totam mátri eius indicauit, quæ ęgrè tandèm infantis manum aperuit,

Genus & patria S. Thomæ.

Eremita Bonus.

ruit, ex eaque chartulam euulsit, in qua scripta visebatur angelica salutatio. Infans verò chartulam instanter repetijt, atque demùm ploranti redditam, ille mox deglutiuit. Visa est ea res plerisque non vacare & miraculo & mysterio, quòd eximius olim Ecclesiæ doctor futurus, in eam chartulam ante omnes incidisset, quæ nostræ salutis iucundissima initia contineret. Solebant posteà illi lachrymanti libellum aliquem offerre, eoque appræhenso, lachrymas remittebat, non sine multorum admiratione, qui indè colligerent, magnos illum in literis progressus habiturum. Quotiès etiam librum aliquem conspexisset in tenera ætate, ad illum accurrebat, & voluendo chartas, eiusmodi se ludo instàr puerorum oblectabat. Chartulam angelica salutatione inscriptam deglutit.

Iam verò vbì ad quintum peruenit ætatis annum, à parentibus ad amplissimum illud Casinense monasterium missus est, & pietate & literis imbuendus. Eius monasterij fratres militant Christo sub regula S. Benedicti. Factum hoc est magno diuinæ prouidentiæ consilio, nè tantilla ætas, si in prauos & mundo huic deditos magistros incidisset, aliquam ab ijs labem contraheret. Adhibitus autem illi est in eo monasterio præceptor, qui eum & optimis moribus, & egregijs instrueret disciplinis. Ab hoc verò sanctus puer sæpè importunis precibus extorquere solebat, vt ipsi diceret, quid sit Deus. Quę autem ab illo magistro dicebantur, manebant apud puerum alta mente reposta. Erāt in illo monasterio etiam aliorū nobilium virorum pueri: in quibus si quos vidisset aut arrogantes, aut dissolutis & incompositis moribus, eorum consortia deuitabat. Gestare solebat manu chartulam, prima puerorum rudimenta cōtinentem. Multa in illo visebatur morum maturitas, nulla puerilibus annis familiaris leuitas, nulla loquēdi futilitas aut garrulitas. incipiebat enim iam tum in silentio secum ipse vtilia meditari, & certè in illa tam tenera ætate duabus ampliùs horis in precibus & Dei laudibus versabatur. Mouebant hæc eius cœnobij Abbatem, quippe cui haud obscurè indicarent, nihil vulgare aut mediocre ab illo ingenio quandoquè expectandum: tandemque eò permouerunt, vt puerum tam præclaræ indolis parentibus remitteret, simul hortans, vt Neapolim cum disciplinis liberalibus accuratiùs instituendum ablegarent. Et ità factum est. Venit Thomas annos natus plùs minùs decem Neapolim, & pro admirabili ingenij viuacitate ità profecit in literis, vt commilitones suos omnes antecelleret. In Grammatica, Dialectica & Rhetorica fertur quodam Martino peritissimo præceptore vsus, in Physicis verò Petri Hybernici fontes esse sectatus. Iam fama increbrescebat, Neapoli esse adolescentem, qui eximijs virtutibus ætatem vinceret. Verùm ille, licèt valdè adhuc puer, iam alia animo voluebat, nec quid de ipso prædicarent homines, sed quomodò posset ipse gratam præpotenti Deo offerre seruitutem, sibi cogitandum existimabat. Per id tempus frater quidam Dominicani instituti, ingenium eius vehementer admirans, videre sibi visus est radios quosdam luculentos de eius vultu vibrari, qui longè lateque diffusi, cernētium oculos illustrarent. Traditur in Casinense monasterium. Mores pueri. Mittitur Neapolim.

Contigit autem F. Iohannem de S. Iuliano, cuius erat admodùm celebris opinio, in colloquium sancti Thomæ tunc fortasśis incidere, Dei vtiquè spiritu id agente. Is eum hortari cœpit, vt contempta mundi vanitate, ad Dominicani instituti, cuius ipse quoquè ex professo erat monachus, complexum se conferret. Erat hoc nihil aliud, nisì iam currenti calcar addere. Iam enim ille venerabilis puer secum statuerat ad illud se vitæ genus transferre. Itaque quod mente deliberârat, confert in opus, & annos natus tredecim, contempta tam illustri generis dignitate, posthabitis amplissimis opibus, omnique fastu & pompa mundi huius proculcata, induit habitū S. Dominici, magìs eligēs abiectus videri in domo Dei, quàm habitare in tabernaculis peccatorum, & omnibus mundi huius falsis & commentitijs bonis circunfluere. Eius verò sacri ordinis habitum ei contulit vir eximius & Deo deuotus F. Thomas Agni de Lentino, tunc quidem Prior Neapolitanus, sed posteà ex Messanēsi Archiepiscopo Hierosolymitanus Patriarcha. Permouit autem animos omnium, quòd nobilissimus puer rem tantam esset aggressus, & ex opulento spontè elegisset fieri inops & pauper, nihilq; huius mundi possidere. Solent enim in hominibus pijs & Deo deuotis id sumoperè admirari, nonnunq̄ etiam irridere & contēnere illi, qui in magna felicitate ponunt, honoribus & diuitijs, atque alijs id genus vitæ huius vanitatibus affluere. Et tamen de ipso filio DEI dicit Apostolus, Qui cùm esset diues, propter vos Amplectitur S. Dominici institutum. 2. Cor. 8.

Matt. 8. vos egénus factus est. Immò verò ipse dicit de seipso: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet, vbì caput suum reclinet.

Exemplum igitur dedit nobis, vt si velimus ad perfectionē adspirare, rebus omnibus nuncium remittamus. Fecerunt hoc innumeri sexûs vtriusque sanctissimi homines, atque in ijs etiam Imperatores, reges & principes: fecit etiam S. Thomas: sed mater eius, vt est matronarum in filios vehemens affectus, valdè id acerbè tulit, nolens priuari filio suo. Itaque multis stipata matronis, venit Neapolim. Et in hac quidem re commemoranda nonnihil variant scriptores. Alij enim dicunt gauisam fuisse matrem, cùm recordata esset olìm id prædictum fuisse, fore vt Thomas se conferret ad monasticum vitæ genus: atque ea causa iuisse Neapolim, vt filium in eo proposito confirmaret: at tandèm tamen animo fuisse commotam, cùm non daretur ei facultas filium alloquendi. Verebātur enim patres Dominicani, nè mater filium suis blādis colloquijs ab instituto reuocaret: dederuntque operam, vt primùm Romam, indè in Tusciam, mox Parisios Thomas perduceretur. Nec cessabat mater abeuntem Romam vsque insequi, sed ibì eum non inueniens, perturbari cœpit, maximè quòd non crederetur ipsi affirmanti, se non nisì confirmandi filij causa eius colloquiū expetere. Eo tempore fratres sancti Thomæ Landulphus & Arnoldus, viri strenui & prudentes, in castris Friderici 2. Imperatoris militabant. Ad illos scribit mater, dent operam, nè Thomas possit ex Italia transire in Gallias. Illi lectis literis, non mediocriter commoti, assentiente Imperatore, locis opportunis fortissimos collocant viros, qui eum intercipiāt. Nec defuit illorum conatibus prosper successus. Cùm enim Thomas sanctus puer cum quatuor socijs eiusdem professionis iter capesseret, & labore fessus, ad puteum sederet, à militibus compræhensus est: qui eum habitu monastico vi spoliare volentes, cùm eum cernerent modis omnibus obniti, nè quid incōmodi acciperet, eum ad fratres illius adduxerunt. Ij porrò ad matrem eum ducendū curârunt. Dolebāt intereà fratres Dominicani, quòd ea vi conspicerent abduci tantæ spei puerum. Porrò mater viso Thoma, ingenti gaudio affecta est, sed vincente muliebri affectu, persuadere illi conatur, vt religionis habitum deponat. Sed frustrà iacitur rete ante oculos pennatorum. Erat eius optimi pueri mens longè firmior & robustior in Christo, quàm quæ maternis posset blandimentis euerti. Cumque nihil proficeret, custodiendum illum tradit militibus in castro quodam, donèc eius propinqui & cognati aduentarent. Nec sibi tamen ferendam putabant Patres Dominicani illam vim allatam suæ professionis fratri, querelasque deferebant ad Innocentium 4. Romanæ sedis Pontificem. Pontifex non immeritò rei indignitate permotus, ad Fridericum Imperatorem nuncios cum literis misit, adhortās eum, vt eius iniuriæ administros inquiri iuberet. Fridericus Imperator non id negligendum ratus, quod Pontifex admonuisset, milites compræhēdi iussit & duci in custodiam: nec diū pòst fratres Dominicanos hortatus est, vt suas preces ipsi offerrent. Illi verò cùm in spem bonam venissent recuperandi Thomæ, per vim & iniuriam ablati, nolebant querelas apud Imperatorē depōnere, nè si quid ille in milites grauiùs statuisset, scandalum indè nasceretur, & scrupulus quidam conscientijs inijceretur.

Fratres S. Thomæ. — *Thomas comprēhēditur.* — Prouer. 1. — *Traditur custodiæ.* — *Mittuntur in carcerē, qui Thomā comprēhēderunt.*

Iam fratres S. Thomæ Landulphus & Arnoldus ad matrem proficiscebantur: sed omittendum hoc loco non est, quòd cùm illi ad Thomam venissent, eiusque insuperabilem constantiam cognouissent, sorores suas hortati sunt, vt ad eum se conferrēt, eumque à sententia deducerent. Non recusârunt illæ, quod iussæ erāt: sed vbì in eius congressum colloquiumque venerunt, ità ab illo, iam diuinitùs valdè illustrato, puero institutæ sunt, vt altera earum, posthabitis mūdi pompis, sacris virginibus in monasterio se coniunxerit, ac demùm ijs præfecta, in sancta professione sanctè obierit. Ea res magìs etiam fratrum iracundiam concitauit, ità vt ad carcerem, quo Thomas continebatur, accederent, & iniurijs atque conuicijs eum exagitarent, deniquè habitum monasticum discerperent, vt ille pudore affectus, ipsis assentiret. Sed sanctus puer cedens furori, & fragmenta vestium colligens, ijs se, vt potuit, rursùs induit, ex iniurijs, conuicijs & contumelijs pulchras sibi contexens patientiæ coronas. Non potuit autem iritatus furor quiescere: ad atrociora se eius fratres arma conuertunt. Reuerà inimici hominis, domestici eius. Erat mulier venusta specie, quæ non ità pridèm nupta, iam corpus suū oībus prostituebat. Hanc inuitant, vt quibus posset blan-

Mich. 7. Matt. 10.

blanditijs & lenocinijs pudicissimum adolescentem ad turpitudinem impellat. Ingreditur illa cultu & animo meretricio ad S. Thomam in carcerem, verbisq; lasciuis & tactibus cœpit eius animum solicitare de re nefaria. Vt autem sensit castissimus adolescens se illius impuris illecebris & pestiferis suggestionibus nonnihil moueri, Nè queso sinas, inquit, Domine Iesu & tu sanctissima Christi mater & virgo Maria, vt tam immani me scelere obstringam: moxq; à foco arrepto titione, illam procacē & impudentem fœminam procùl à se abegit. Deindè clauso ostio, in quodam custodiæ angulo crucis figuram illo titione pinxit in pariete, seq; prosternēs in orationē, cum lachrymis Dominum rogauit, vt ipsi largiretur perpetuæ continentiæ & integritatis donum. Inter orandum autem cùm esset somno correptus, duo ei dormienti apparuêre angeli, qui ei dixerunt, preces ipsius à Domino exauditas: simulq; cingulo eius strinxerunt renes, ità dicentes: Nos à Domino iussi, zona castitatis te cingimus, nulla posthàc ratione dissoluenda. Interìm verò ille ex ea constrictione dolorem sentiēs, exclamauit. Accurrebant autem custodes, volentes scire, qua ex causa eos clamores edidisset. At ille prorsùs indicare noluit, quoàd superuixit: vbì autem se sensit moriturum, indicauit fratri Reginaldo socio suo, quem etiam aliorum secretorum suorū conscium esse voluit. Fertur vir sanctus ab eo tempore, quo hæc illi accidit tentatio, vsq; adeò vitâsse fœminarum colloquia, præterq̃ vbì vel vtilitas vel necessitas aliud postularet, vt solent homines sibi à serpentibus & scorpionibus cauere. Tentatur eius pudicitia.

Tandèm verò mater eius Theodora, cùm iam biennio ferè in custodia illum detinuisset, verita nè Dei in se iram concitaret, fratribus Dominicanis copiam fecit eum ad se reuocandi. Eo autem tempore, quo sic asseruabatur velut in carcere quodam, crebrò illum inuisebat F. Iohānes de S. Iuliano, cuius suprà meminimus, quippe qui eum non mediocriter in Domino amaret: afferebatq; illi vestes necessarias, idq; tam occultè, vt ijs sese quidem indueret, sed rursùs apud eum exuens, illi eas relinqueret. Et multa sanè admiratione dignum est, quod quidam annotârunt, S. Thomam in eo carcere multa in literis tam egregiè calluisse, acsi ea ab eximijs præceptoribus didicisset. Porrò autem matre conniuente, subtractisque custodibus, per fenestram è castro Thomas deponitur, & à fratribus Dominicanis, qui iam eò aduenerant, excipitur, & cum multo gaudio Neapolim reducitur. Indè verò Romam missus est. Id temporis Iohannes Teutonicus, Ordinis S. Dominici Magister, vt vocant, doctrina & pietate clarus habebatur. Is Thomā secum Parisios abduxit: ibì cùm aliquot menses fecisset, missus est Coloniam Agrippinam, vt Alberti Magni, multiplici doctrina & vitæ sanctitate celeberrimi, prælectionibus interesset. Quem sanè vt audiuit, mirificè lætatus est, tantum se inuenisse præceptorem. Iam antè enim crebrò Dominum precatus erat, vt quandoquè liceret ipsi ad tantum virum peruenire. Vbì sanè obitèr illorum repræhendenda est temeritas, inscitia & impudentia, qui sanctum virum necromantię insimulant, & ei nescio quæ alia imperitè, nè dicam sceleratè, attribuunt. sed hæc fortaßìs alibì fusiùs dicentur. Fuit ille sanè incomparabili rerum plurimarū cognitione, & egregia quoquè vitæ sanctimonia præditus, vt non immeritò S. Thomas illo præceptore gloriaretur. Multam sibi eruditionis materiam sub illo collegit Thomas, qui iam quasi Pythagoricum quoddam sibi silentium indixisse videbatur, vt posset ad studia literarum maiorem animi attentionem adferre. Adeò verò perpetuò ferè ea taciturnitate vtebatur, vt condiscipulis eo nomine ꝓpemodùm in cōtemptum veniret, qui eum bouem mutum appellabant. Fortè per id tempus Albertus Dionysij de diuinis Nominibus librum prælegit, & Thomas non segniter auscultabat. Aderat ibì inter alios quidam benè literatus, qui cùm Thomam adeò silentij studiosum cerneret, eum obtuso ingenio & hebeti existimans, Percurramus, inquit, siue repetamus, quę ab Alberto prælecta sunt. Thomas pro sua modestia libenter annuit. Inter repetendum autem cùm ille nonnihil erraret, à Thoma admonitus est, aliter Albertum sentire, quàm ab ipso putaretur. Cumq; ille rogaret, vt Alberti sentētiam explicaret, Thomas ità Dionysium interpretatus est, vt Albertum etiam vincere videretur. Perlatum hoc fuit ad illum, quem studiosorum magistrum vocant, qui postera die ad locum clàm accessit, vbì Thomas prælectiōem Alberti repetebat, diligenterque auscultans, eius ingenium & doctrinam valdè admirabatur, moxque rem totam Alberto aperuit.

E custodia dimittitur.

Mittitur Coloniā & audit Albertū Magnum.

Taciturnus Thomas.

Non

Non diù pòst Albertus in publica diſputatione quæſtionem difficilem tractãdam ſuſcepit. Aderat Thomas,& dicta Alberti tenaci memoria aſſeruans, deindè ſcripto compræhendit:ſed cùm è cubiculo feſtinus exiret,chartula,in qua ea deſcripſerat, ei excidit neſcienti,inuentaque ab alio quodam,ad Albertum allata eſt. Qui cùm legiſſet,diuinam in eo gratiam,eamq; ſingularem,animaduertit. Itaque iuſſit,vt in proxima diſputatione ad quæſtionem non cuiuis obuiàm Thomas reſponderet. Ille principiò recuſauit prę verecundia & humilitate. ſed cùm Albertus inſtaret,ceſſit humiliter. Cùm autem non tam ſuo ingenio,quàm diuina gratia niteretur,ad obſecrandũ Dominum Ieſum ſe contulit. Vbì ad diſputationem ventum eſt,tanta in reſpondendo dexteritate vſus eſt,vt Albertus ei palàm diceret: Thoma,tu mihi non tam reſpõdentis,quàm doctoris locum obtinere videris : conuerſuſque ad alios, Vos,inquit, hunc bouem mutum vocatis : ſed ille certè tales quandoq; docendo mugitus dabit, vt totus poſſit orbis audire. Nihil verò ſancti iuuenis animum hæc efferebant, ſed in multa ſe animi humilitate & ſynceritate continens,licèt alios ingenio & eruditione ſuperaret,neminem tamen vel leuiter præ ſe contempſit,neque ſibi aliquid arrogãter attribuit. Ità factum eſt,vt & Alberto magiſtro & condiſcipulis admirabilis haberetur,quippe qui non obſcurè intelligerent,plenum illum eſſe ſpiritu Dei. Cùm iam verò aliquandiù Coloniæ hæſiſſet,& ſub Alberto non mediocriter in literis & moribus profeciſſet, idem Albertus præclarum eius doctrinæ & ſanctitati teſtimonium reddens,perſuaſit Magiſtro Ordinis,vt eum Lutetiã reuocaret,in S. Theologiæ Baccalaureum illic promouendum. Datis igitur ad eum literis,iuſſit Ordinis Magiſter, vt Pariſios rediret,& ſe ad Sententiarum libros prælegendos compararet. Itaq; Lutetiam profectus, Baccalaurei titulo,licèt inuitus, quòd ſe ex multa humilitate indignum putaret,ornatus eſt. Indè ſe contulit ad Sententias Petri Lombardi prælegẽdas. In qua prælectione cum tanta gratia & dexteritate verſatus eſt, vt omnibus longè antecellere putaretur,omneſq; eius doctrinam & ſapientiam ſuſpicerẽt ac ſtuperẽt. Vtebatur enim peculiari quadam methodo, & ſingulares quaſdam ſuis dictis rationes adhibebat,vt auditores eius minimè ambigerent,à patre luminum cęleſti illũ lumine perfuſum & egregiè illuſtratum.

Alberti de Thoma ſententia.

Pariſijs fit S. Theologiæ Baccalaurius.

Poſtquàm autem Sententias cum omnium admiratione abſoluit, & iam tempus aduentabat,vt Doctoris quoquè nomine & titulo inſigniretur, Pariſienſis Academiæ Cancellarius,vt vocant,eius rei admonuit Priorem fratrum Dominicanorum, qui Lutetiæ morabantur. Prior itaque mandat Thomæ, vt ad eam capeſſendam dignitatem ſe præparet. Sed hic vir ſanctus & humilis,ad ſolita modeſtiæ præſidia confugiens,cœpit multa prætexere,ſe nec ſcientia nec ætate tanto honori parem aſſerere. Neque enim id temporis annum ætatis trigeſimum compleuerat. At vicit tãdem obedientia,& cùm maiorum ſuorum non poſſet declinare imperiũ,cum magna humilitate illorum ſeſe voluntati accommodauit:rurſuſq; ad orationis ſtudium ſe cõferens,petijt ab omnipotente Deo opem & auxilium. Poſteà illi dormienti quidam venerandus ſenex apparuit,eique dixit: Quid habes,frater Thoma,quòd ſic Deũ lachrymabundus oras? Cui ille reſpondit: Cogor magiſterij & nomen & munus in me recipere,cui me ſcio imparem eſſe: nec video, quid thematis loco ſumere debeam, quemadmodùm in ſcholis more receptum eſt. Tum ille ſenex: Noli, inquit, puſillo eſſe animo: vult Deus,vt Maioribus tuis hac in re obtemperes. Thematis autem loco habebis illud ex Pſalmo: Rigans montes de ſuperioribus ſuis &c. His dictis, viſio ablata eſt, & Thomas expergefactus Deo gratias egit,quòd tam clemẽter ipſius preces admiſiſſet. Promotus indè in S. Theologię Doctorem,nihil de ſtudio remiſit,ſed multas reliquit Eccleſiæ doctiſſimas & vtiliſſimas lucubrationes,quas nórunt ſtudioſi. in ijs ſunt illi eruditiſſimi libri,quos inſcripſit,Summam contra Gentiles: in quibus,ſicut & in cæteris ſancti viri ſcriptis,non debemus dictionem ſpectare, quæ pro illius ſeculi more ſimplex eſt & ſcholaſtica: ſed res & ſententias, quæ doctiſſimorum virorum iudicio ſunt in illis admirabiles. Fuit verò etiã in ſermone familiari ad perſuadendum valdè efficax,quemadmodùm res ſubiecta docebit. Venit quandoquè ad Chriſti natalem diem Mollariam,quod eſt oppidum non longè ab vrbe Roma, vbi tum morabatur Cardinalis Richardus: venerunt autem eò etiam duo prędiuites Iudæi,in rebus Iudaicis egregiè inſtructi. Voluit igitur Cardinalis,vt cum illis Thomas

Pſal. 103.

Promouetur in Doctorem.

ſermo-

ſermonem conferret,& ad Chriſti religionem eos traducere niteretur. Suſcepta eſt cum illis diſputatio,multisque vltrò citroque allatis rationibus, tandèm ſcripturæ diuinæ teſtimonijs Thomas euicit, iam Chriſtum & Meſſiam aduenisse, quem infelices Iudæi adhuc venturum ſomniant. Et illi quidem tunc à Thoma ea conditione dimiſsi ſunt,vt in craſtinũ ſecum deliberarent,& ſi quas haberent,rationes contrarias adferrent: interim verò ille feruenti ſpiritu rogabat pro illis Dominum, vt eos ad ſe conuertere dignaretur, qui pro peccatoribus naſci voluerit. Altero illuceſcente die, verus Lucifer in eorum cordibus ortus eſt,reuerſique ad S.Thomam, poſita Iudaicæ perfidiæ obſtinatione, Chriſto nomen dedêre, & ſacro abluti baptiſmate, Chriſtum induerunt. *Duo primarij Iudæi ab illo conuertuntur.*

Admiranda fuit ſancti viri inter orandum animi pietas & deuotio, & cùm ſe daret rerum diuinarum contemplationi,adeò perſępè viſus eſt mente in DEVM ſublimiter exceſſiſſe, vt corpus pariter in aëre ſuſpenſum videretur. Præcipua autem deuotione afficiebatur erga illud præſtantiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum,ſolebatque quotidiè Miſſæ offerre ſacrificium, niſi aduerſa valetudine eſſet impeditus: nec hoc contentus,etiam alterius fratris Miſſam auſcultabat,cui etiam vtplurimùm ipſe inſeruiebat. Sub ipſo autem ſacrificio, tanti ſacramenti amore ebrius, non rarò in Deum rapiebatur,totus lachrymis infuſus. Horis nocturnis, poſt breuem ſomnum,multùm vacabat precibus, vt à Domino poſſet obtinere gratiam ſcribendi & docendi, quæ expediret. Quicquid illi à neceſſaria corporis in ſomno ciboque ac potu parcè capiendo refectione ocij ſuperfuit, id totum orationi, lectioni, meditationi, ſcriptioni impendebat, ità vt nullum temporis ſpatium abſque fructu tranſmitteret. Cùm hominum colloquijs intereſſe cogebatur,nè illud quidem,licèt exiguum, tempus abſque animi profectu tranſigebat, ſemper aliquid eiuſmodi proponens,quod audientium ſaluti proficeret. Vbi autem licebat ad amica Cellulæ ſilentia redire,omiſſis omnibus, cum quibus erat locutus, qualeſcunque etiam illi fuiſſent, mox ad rerum diuinarum meditationem ſeſe recipiebat, idque animo tam libero & ad rogandum Dominum expedito,acſi intereà ſecum verſatus fuiſſet. Quod vtiquè argumento erat, cæteris quidem rebus intereſſe & occupari eum potuiſſe, ſed non niſi DEO & rerum diuinarum ſtudio & contemplatione fuiſſe delectatum. Et eſt ſanè hoc in ſancto viro accuratè obſeruandum, quòd quotiès vel ad diſputationem, vel ad lectionem ſiue ſtudium, vel ſcriptionem ſe conferre vellet, priùs ad feruenter rogandum Dominum ſe contulit, idque cum profuſis lachrymis, ſciens ſcriptum, omnem ſapientiam eſſe à Domino Deo. Indè factum eſt, vt illa etiam, de quibus anteà dubitârat, poſt eiuſmodi preces tam dilucidè perſpecta haberet, acſi ea lectione didiciſſet. Et huc facit, quod ipſe ſocio ſuo fratri Reginaldo ſecretò aperuit, & vſque ad obitum ſuum tacitum haberi voluit, ipſum ſcientiam & eruditionem ſuam, non tam ingenio & ſtudio, tametſi illa quoquè ei non defuêre,quàm fuſis ad Dominum precibus acquiſiuiſſe. Quod quidem ille Reginaldus poſt eius deceſſum crebrò in ſcholis & alibì referre ſolebat, dignum profectò, quod ſtudioſi imitentur. Nam qui poſthabito Dei timore, ſui ingenij viribus ſuaque induſtria nituntur, illi cùm in literis nonnihil proficiunt, animis intumeſcunt, & quemadmodùm à Leone Pontifice dictum eſt, cauſa illuminationis fit eis materia cæcitatis, & tum ſeipſos, tum alios ſæpè in abſurdos præcipitant errores. Sed de hoc ſatìs. Eſt autem hoc quoquè in ſancto viro memorabile, quòd cùm ei eſſet integrum, libenter ſolitus fuerit aliquid in Patrum Collationibus lectitare, nè ex rerum ſubtilium ſpeculatione affectus eius nonnihil tepeſceret, poſſetque ſe rursùs faciliùs ad diuina contemplanda colligere & erigere. Et in hoc quidem S.Dominicum ſectatus eſt, quem eius libri lectione conſtat magnoperè fuiſſe delectatum, & ad magnam vitæ perfectionem incitatum atque promotum. Occurrit quandoquè S. Thomæ locus difficilis in Eſaia propheta, quem tum interpretabatur: cumque ad eius ſenſum & mentem penetrare non poſſet, multis diebus in ieiunia & orationes incubuit, donèc à Domino aperiretur, quod clauſum & abditum videbatur. Ità nocte quadã, cùm precibus vacaret, ſocius eius Reginaldus audiuit quoſdã cum illo miſcere ſermones, licèt percipere non poſſet,quinam illi eſſent,vel quibus de rebus colloquerentur. Illis autem abeuntibus,Thomas ad ſe Reginaldum vocat,cumque iu-

Ecſtaſes eius. *Animi eius puritas.* *Eccl. 1.* *Diuinitùs edocetur.*

iubet scribere commentaria quædam in Esaiam, perindè illi ea dictans, ac si ex libro recitaret. Deindè iussus Reginaldus quieti membra reddere, ad Thomæ pedes corruit, eum obnixè rogans, & per CHRISTI nomen obtestans, vt diceret, cum quibus tam prolixè fuisset locutus. Recusante diù Thoma, & rem secretam pandere nolente, Reginaldus in prece perstitit. Tandèm igitur, nè Christi nomen, per quod admiratus erat, negligere videretur, cum lachrymis ei dixit: Scis fili Reginalde, quàm me hisce diebus afflixerim, ob loci huius obscuritatem, cuius iam expositionem ex ore meo scripsisti. Misit autem pius Dominus ad me Apostolos Petrum & Paulum, quos mihi apud illum intercessores adhibueram, & cum illis iam dulcia habui colloquia, ijque hunc mihi locum valdè luculenter explicârunt. Sed ego Omnipotentis Dei verbis tibi præcipio, nè hoc, quod ex me adiurato cognouisti, donèc ero in hac vita, cuiquam omninò reueles.

Petrus & Paulus ei apparent.

Idem Reginaldus incidit quandoquè in febrem valdè molestam & continuam. Eum Thomas accessit, & optimis sermonibus hortabatur ad patientiam. Ferebat autem vir sanctus ad collum suum suspensas reliquias quasdam S. Agnetis virginis & martyris, quam singulari amore & deuotione prosequebatur: monebatque Reginaldum, vt ipse quoquè in illam sanctissimam virginem animi deuotionem conciperet: simulque eius pectori sacras reliquias imponens, Dominum pro fratris salute precabatur, & ille mox è lecto surrexit incolumis. Oranti quodam tempore S. Thomæ Neapoli in templo Dominicanorum apparuit frater Romanus S. Theologiæ Doctor, Ordinis S. Dominici, quem ille sibi Parisijs in prælectionibus reliquerat successorem: qui non ità pridèm obierat, Thoma ignorante. Vt ergò illum vidit iuxta se stantem, Gratulor, inquit, te huc aduenisse: sed quandò, oro, venisti? Respondit ille: Ego iam excessi è corpore: permissum autem mihi est pro tuo merito tibi apparére. Territus eo responso nonnihil sanctus vir, cùm se collegisset, ait: Adiuro te per Dominum, vt indices mihi, num placeant Deo opera mea. Respondit Romanus: Perseuera in hoc statu, nec dubites grata esse Deo, quæ facis. Et Thomas, Tecum verò, inquit, vt agitur? Respondit: Ego vita fruor sempiterna. Attamen ob negligentiùs curatum testamentum, à Parisiensi Episcopo mihi traditum, pœnas lui in locis Purgatorijs ad dies quindecim. Et Thomas: Scis, inquit, crebrò nos in disputationem illam adduxisse quæstionem, an permaneant in animo scientiæ, in hac vita acquisitæ: quæso, vt eam mihi expedias. Respondit Romanus: Ego DEVM intueor: noli hac de re ex me sciscitari. Et Thomas: Vidésne, inquit, DEVM sine medio, aut aliqua re interposita? Tum ille: Sicut audiuimus, ait, sic videmus in ciuitate Domini virtutum: moxque disparuit, & S. Thomam multa reliquit consolatione perfusum. Alio tempore eidem sancto viro in preces incumbenti Parisijs soror eius apparuit, seque in Purgatorijs locis cruciari dixit, orans, vt sacrificia & preces pro ipso Domino offerret. Curauit vir sanctus, vt fratres pro ea facerent vt petierat. Interiecto indè aliquanto temporis spatio, Romæ illi rursùs se visendam obtulit, indicans se à pœnis liberatam, viuere in beata vita. Interroganti autem S. Thomæ de duobus fratribus suis, respondit illa, Landulphum quidem teneri adhuc in locis Purgatorijs, Arnoldum verò habitare in cælis: addiditq;: Tu quoq; frater breuì nobis iũgeris, sed maior te gloria expectat, quàm nos, ob susceptos pro Ecclesia labores.

Reliquijs S. Agnetis curat morbum.

Psal. 47.

Soror ei appáret.

Inuitauit quandoquè S. Thomam ad sumendum cum ipso cibum Diuus Ludouicus Galliæ rex. Excusabat se Thomas, quòd propter studiorum occupationes non esset sibi integrum venire ad mensam regis. At compulsus tamen est iussu Prioris Parisiensis. Acriter id temporis animo incumbebat in Manichæorum oppugnationem: cumque sederet ad regis mensam ijs cogitationibus intentus, manu percutiens mensam, Definitum est, inquit, contra hæresin Manichæorum: vocansq; ex nomine socium suum, perindè ac si esset in suo cubiculo, Surge, ait, & scribe. Prior verò illi assidens, eumque manu tangens, Domine Doctor, inquit, ad mensam regis hîc sedes, non ad mensam Cellulæ tuæ. Tum ille ad se reuersus, verecundè ait ad regem: Ignosce mihi Domine mi Rex, quia putabam me domì versari in cubiculo meo. At sanctus Rex valdè admirans, cum inter epulas vsqueadeò extra se positum,

Ad mẽsam regis Gallorũ sedet ecstaticus.

situm, prudenter acciuit librarium, iussitque vt quamprimùm annotaret, quæ sancto viro erant diuinitùs inspirata. Similiter contigisse fertur, cùm sanctus vir ad Cardinalis Legati Tusciæ mensam sederet, qui eius visendi cumprimis erat cupidus: quo tempore scribebat illud opus insigne aduersùs gentiles. Crebros patiebatur eiusmodi mentis excessus: sed tum præcipuè diuturnum, cùm esset in castro sororis suæ Theodoræ, non longè ante obitum suum, vbì sanè per triduum ferè permansit à corporeis sensibus abstractus, adeò vt soror eius, talium rerum imperita, non minimùm turbaretur, quæreretque ex socio sancti viri, quidnam ità subitò fratri suo accidisset. Cui ille respondit, Sæpè quidem illum extra se rapi, cùm se daret arcanorum contemplationi: at nunquàm tamen anteà tam prolixè eum se vidisse in eo mentis excessu. Tandèm verò idem frater sanctum virum fortiter traxit, eius appræhenso cucullo, sicque ad se redijt, & suspirans ait: Tibi fili Reginalde secretum aperio, prohibeoque nè id me viuente cuiquam reueles. Ego iam scribendi finem facio. sunt enim mihi talia diuinitùs ostensa, vt illorum comparatione ea, quæ hactenùs scripsi & docui, mihi exigua sanè videantur. Spero autem in DEO meo, quòd sicut scribendi, ità & viuendi mihi propediem finis aderit. Solebat verò sancti viri mens in eiusmodi raptibus nonnunquàm vsqueadeò abalienari à corpore, vt etiam magnos ei illatos dolores minimè sentiret. Erat illi ex medicorum consilio in tibia adhibendum cauterium. Ait itaque ad socium fratrem: Vbì venerit is, qui tibiam vsturus est, me fac quæso certiorem. Factum est ità. cumque vrendus esset, extendit quidem tibiam, sed adeò fuit mente abstractus, & in Deum subleuatus, vt vstiōem illam neutiquàm perciperet. Itidèm alio quodam tempore in cubiculo scriptitans, & manu ardentem candelam tenens, extra se raptus est, ità vt candelam, eius manum diù adurentem, prorsùs non aduerteret: Id genus alia sæpiùs illi Parisijs accidisse compertum est. *Præ mentis excessu non sentit vstionē tibiæ.*

Fuit verò etiam multa illi gratia in habendis ad populum sacris concionibus: in quibus tamen vitare solebat ea, quæ ad curiositatem potiùs, quàm ad auditorum vtilitatem pertinere videbantur, ad hominum illorum, quibus loquebatur, captum se accommodans, & acutas subtilesque quæstiones ad scholas amandans. Tanta autem cum reuerentia auscultabat eum populus, acsi è cælo eius verba manarent. Et erat sermo eius ad persuadendum efficax, cùm nihil verbis doceret, quod factis ipse non præstaret. Ardebant verba eius instàr facularum, & auditorum animos ad DEI amorem & animi compunctionem inflammabant, Domino cooperante & sermonem eius confirmante sequentibus signis. Concionabatur quandoquè Romæ in sacratissimo Paschatis die, & absoluta concione cùm è suggestu descendisset, mulier quædam, quæ multo tempore sanguinis fluxum patiebatur, nec vllius medici opera curari poterat, fimbriam cuculli eius attigit, credens se sancti viri meritis posse sanari. nec est spe frustrata sua, ilicò à tactu restituta sanitati. Sequebatur autem eum vsque ad monasterium S. Sabinę, fratrique Reginaldo, quid ipsi contigisset, indicauit. *Est egregius concionator.* *Miraculū.*

Præter alias animi virtutes, ingens quoquè in sancto viro humilitas relucebat, quæ est custos virtutum cæterarum, de qua dicit Dominus IESVS: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Cùm enim Bononiæ in cœnobio ambularet contemplationi intentus, frater quidam alterius cœnobij, qui sanctum virum non nouerat, à Priore petijt, vt liceret ipsi cum fratre, qui primus ei venisset obuiàm, ad quædam expedienda negocia egredi in vrbem. Priore annuente, ante omnes incidit in S. Thomam, dixitque ei: Dilecte frater, Prior iussit te mecum ire. Mox præeuntem fratrem vir sanctus sequitur. sed cùm ille iret festinantiùs, non potuit eum assequi. Itaque non raro ab illo arguebatur, sed vir sanctus humiliter se excusabat. Vt autem ciues viderunt tantum virum parui momenti fratrem sequi, existimabant id errore fieri. Accedūt igitur ad illum fratrem, indicāt quem virum post se ducat. Tum ille ad S. Thomam conuersus, obnixè rogauit, vt veniam daret suæ ignorātiæ. Ciues aūt cum multa reuerentia virum Dei cōpellantes, sciscitabantur cur adeò se abijcere voluisset. Quibus ille respondit: Monastica omnis religio sanctæ obedientiæ studio perficitur, qua homo homini se subijcit propter Deum, quemadmodùm Deus ipse se hominibus causa salutis humanæ submisit. *Humilitas & obedientia sancti viri.* *Matth. 11.* *Perfectio vitæ monasticæ.*

Eius ingenium. Præclaro inprimìs ingenio eum fuisse, præter erudita, quæ extant, eius scripta, etiam illud confirmat, quòd aliquandò in colloquio familiari ipsi dixisse fertur, se nunquàm legisse librum, quem non etiam intellexisset: quod certè paucissimorum est. Memoria tenacissima. Memoria verò vsqueadeò tenaci fuit, vt quod semèl legisset, facilè animo retineret. Referre de illo solebat frater Reginaldus, itemque alij, quòd de diuersis rebus dictârit quandoquè tribus, interdùm verò etiam quatuor amanuensibus siue liberarijs scribenda. Erga pauperes & in peccata lapsos ex infirmitate, multa commiseratione mouebatur. Diuitias, licèt vir admodùm nobilis genere, planè fastidiuit. Iuerat aliquandò ad sanctum Dionysium, cùm Parisijs degeret, ad visendas sacras reliquias: iamque reuertenti ostendebant socij ciuitatem Parisiensem, eamque laudibus efferebant. Tum verò ille ait: At ego màllem mihi dono dari Chrysostomi Homilias in Matthæum, quàm Lutetiam Parisiorum. Recusat Archiepiscopatū Neapolitanū. Honores etiam amplissimos, vltrò ipsi oblatos, respuit. Clemēs eius nominis 4. Romanus Pontifex, qui sanctum virum amabat, Archiepiscopatū Neapolitanum ei tradidit: sed ille nō modò recusauit, verumetiam cum multa humilitate petijt, nè deincèps id genus dignitates in ipsum conferret.

Forma corporis. Quantùm quidem ad corporis eius habitudinem attinet, fuit statura procerus & rectus, colore triticeo, magno capite, eoque quadam adsperso caluitie, viribus robustus. Cùm tempestates & tonitrua aërem concuterent, signo crucis se muniebat, ità dicens: Deus carnem suscipere dignatus est. Deus nostra causa mortuus est & resurrexit. Eo autem anno, quo vita functus est, cùm decumberet Neapoli, Iohannes Copa Neapolitanus & eius germanus frater Conus, professione Dominicanus, eum inuiserunt, amboque viderunt per fenestram sese inserentem stellam lucidissimam, quæ cùm aliquandiù hæsisset super caput sancti viri, deindè rursùs abscessit. Iam verò tempus erat, quo Concilium generale Lugduni habebatur, ad quod eum proficisci voluit Gregorius Romanus Pontifex, eius nominis decimus. Annus tum agebatur à CHRISTO nato 1274. Igitur Neapoli discedens vir sanctus, in ipso itinere ad castrum quoddam Franciscæ neptis suæ peruenit, vbì eum morbus corripuit, qui eius appetitum omnem ferè deiecit. Sciscitanti verò medico Iohanni de Guidone, num quem cibum omninò appeteret, ille respondit: Si haleces possent obtineri, quales habētur Parisijs, fortasis liberet ijs vesci. Sed hi pisces hìc non extant. Abeunti autem medico, obuiàm venit quidam pisces ferens, quos sardas vocant. Illos medicus emit, & vbì attulit domum, in haleca mutati sunt. Vbì verò ad sanctum Thomam recentes haleces, quæ nunquàm ijs in locis feruntur haberi, allatæ sunt, ille Diuinam admiratus benignitatem, noluit eas in cibum sumere, 2. Reg. 23. imitatus S. Dauidem regem, qui cupitam aquam, ex cisterna Bethleemitica haustam, noluit bibere, sed libauit eam Domino. Porrò miraculum illud pasim diuulgatum est, & multi ex ijs halecibus comederunt. Tandèm tamen alio se cibo & potu nonnihil refocillauit viri DEI, diuinæ se prouidentiæ committens. Cœpto autem pergens itinere, cùm præteriret cœnobium Fosсæ nouæ Cistertiensis Ordinis, ab Abbate & fratribus humanissimè inuitatus est, vt ad ipsos diuerteret, donèc Confert se in cœnobiū Fossæ nouæ. esset redditus sanitati. Quorum ille preces contemnere noluit, sed fusa priùs ante aram, oratione, ad illos ingressus est. Sentiens autem ex diuina reuelatione non longè abesse supremum vitæ suæ diem, clara voce multis audientibus dixit ad socium suum: Fili Reginalde, hæc requies mea in seculum seculi: Hic ha- Psal. 131. bitabo, quoniam elegi eam. Abbas autem iussit eum honesto loco recipi, vbì se quieti daret. Intereà verò morbo ingrauescente, vir sanctus lecto decubuit dies non paucos: at fratres eius monasterij cum tanta reuerentia & humilitate ei ministrabant, vt etiam humeris suis è sylua ligna comportarent. erat enim hyems. Quorum officijs vir pius & humilis non sine commiseratione vtens, ità dixit: Quis ego sum, vt serui CHRISTI mea causa tantos suscipiant labores? Sed morbus in dies capiebat augmenta, nec tamen vir sanctus à salutari doctrina se potuit continere. Rogatus enim à quibusdam eius loci capacioribus fratribus, vt doctrinæ suæ aliquod apud ipsos monimentum deponeret, breuiter eis exposuit Cantica Canticorum Salomonis,

tanquàm migraturus ad sempiterna cantica spirituum beatorum. Exponit Cãtica Cãticorum.

Cùm autem sentiret paulatìm se viribus destitui, cum multa deuotione petijt sibi sacrosanctam Eucharistiam exhiberi. Id verò ab Abbate & fratribus admodùm reuerenter præstitum est. Vt autem allata fuit Eucharistia, tametsi fractis esset viribus, humì se prostrauit, cum lachrymis & admirabili pietate orans Dominum. Interrogatus autem, vt habet consuetudo Ecclesiastica, num crederet in sacra illa hostia verum esse D E I filium, qui nostræ causa salutis ex virgine natus, & in cruce mortuus est & resurrexit: libera voce & cum multa deuotione lachrymans dixit: Ego planè credo, immò pro certo noui hunc esse verum D E V M & hominem I E S V M C H R I S T V M, æterni patris & virginis matris filium: & quod puro corde credo, etiam labijs syncerè confiteor. Deindè illud viuificum accepit sacramentum. Postero autem die etiam extremam sibi voluit Vnctionem adhiberi: vbì cùm ad singulas verborum formas sana mente respondisset, iunctis & sursùm ad D E V M erectis manibus, spiritum suum pijssimo commendans creatori, felicissimè obdormiuit in Domino, hora quidem matutina, ipsis Nonis Martij, Anno à C H R I S T O nato 1274. vitæ autem suæ 50. Illo decedente, è diuersis monasterijs Dominicanorum multi aderant fratres, qui ad eum visendum confluxerant: aderant etiam non pauci Franciscani. Porrò Abbas cum suis fratribus alijsque permultis religiosis & nobilibus viris sancto Doctori honorificas celebrauêre exequias. Aderat inter alios etiam Episcopus Taracinensis. Neptis etiam sancti viri, domina Francisca eò aduolauit: sed cùm Canon monasticus non admittat, vt fœminis pateat aditus in monasterium, ipsa multùm deprecante, sacrum corpus ad fores monasterij exportatum est, vt posset ab illa videri. Ibì verò luctus ingens obortus est, dolentium tanti viri obitu. Fertur eodem tempore mulus, quo sanctus vir sedere solebat, ruptis loris è stabulo accurrisse ad funus, visoq; feretro, repentè corruisse exanimis, vt etiam brutum animal extinctum illud Ecclesiæ lumen plorare videretur. Ad extremum illatum est sacrum corpus in templum, & ante altare cum multa veneratione tumulatum.

Eius de Eucharistia confessio.

Excedit è viuis.

Porrò frater Reginaldus, cuius iam crebrò mentio habita est, ad eorum, qui aderant, ædificationem, sancti viri innocentiæ & puritati insigne tum reddidit testimonium, ità dicens: Ego sancti Doctoris huius & vitam & conscientiam optimè noui: quippe qui & sæpè antehàc, & iam etiam sub vitæ finem eius confessionem generalem recepi: testorque Dominum I E S V M, me eam semper in illo puritatem comperisse, qua solent esse quinque annorum pueri. nec enim vnquàm sensit carnis suæ corruptelam, nec vllius mortiferi peccati habuit in voluntate consensum. Is Reginaldus fuit indiuiduus S. Thomæ socius, eique officiosè & sedulè in omnibus, haud secùs àc patri filius, inseruiuit. Cùm enim ad cælestia vir angelicus sæpè raperetur, socio fideli opùs habebat, qui eius curam gereret, nè quid ei accideret aduersi. Paucis diebus antè, quàm è corpore vir beatus emigraret, visus est Cometes, qui quid portenderet, re ipsa satìs indicauit, quandò spiritum reddente viro D E I, ipse pariter defecit. Ea ipsa autem hora, qua mortuus est vir sanctus, Frater Paulus Aquilinus, insigni probitate & existimatione, in cœnobio Neapolitano in visione imaginaria vidit illum Neapoli in frequenti auditorio prælegentem, & Apostolum Paulum cum multa sanctorum frequentia ingredientem in scholas. Cùm autem sanctus Thomas è Cathedra descenderet, honoris causa in eius occursum processurus, Apostolus iussit eum pergere in prælectione suscepta. Sciscitabatur verò ex illo Thomas, num probè assecutus esset mentem Epistolarum eius. Cui Apostolus respondit: Quantùm quidem assequi potest quispiam in mortali corpore. & subdidit: At nunc tamen eò te perducturus sum, vbì longè maiori instruêris cognitione & intelligentia. Atque hæc dicens, videbatur illum, appræhensa eius veste, secum è scholis educere. Tum verò Frater Paulus Aquilinus, cœpit clamare fortiter: Succurrite, fratres, succurrite: en Frater Thomas aufertur à nobis. Ad quos clamores excitati fratres, quærebant ex eo, ecquidnam vidisset ità clamitans. Illo aũt visiõem omnem ordine referente, hora annotatur: & facta diligenti inquisitione, animaduersum est, ea ipsa Doctorem sanctum excessisse è viuis.

Præclarum F. Reginaldi de sancto viro testimonium.

Cometes.

Cæcus recipit lumē ad sancti corpus.

In cœnobio Fossæ nouæ monachus erat Iohannes Ferentinus, vtroque penè orbatus lumine. Is priusquàm sancti viri corpus humaretur, ad illud se duci curauit: cumque eius faciem esset deosculatus, orauit Dominum, vt tanti viri meritis amissum sibi lumen restitueretur. eoque recuperato, in has voces erupit in præsentia fratrum cæterorum: Benedictus Deus. Eccè S. Thomæ meritis clarissimè video.

Trāsfertur sacrum corpus.

Odor suauissimus è corpore.

Postquàm autem sepulturæ mandatum fuit sacrum corpus, Abbas & fratres eius cœnobij non immeritò vereri cœperunt, nè tantus thesaurus ipsis quandoquè eriperetur. Erat enim eis instàr depositi illud corpus commendatum, & Frater Reginaldus eius socius ad eam rem notarium & testes adhibuit, iusseratque vir sanctus corpus suum opportuno tempore Neapolim deferri. Itaque intempesta nocte Abbas cum fratribus suis id ad sancti Stephani sacellum transtulit: verùm sanctus Doctor Iacobo Florentino, qui eius monasterij Prior erat, appárens in somnis, dirè eum obiurgauit, minasque intentauit, nî ad pristinum locum corpus reduceretur. Veritus autem ille diuinæ vltionis censuram, cum aliquot monachis & fratribus illis Laicis, quos Donatos vocant, ad sacellum sancti Stephani accedens, sepulcrum aperuit: vndè tanta erupit odoris suauitas, vt per monasterium diffusa, mox fratres omnes ad se inuitaret: quibus præsentibus detectum sacrum corpus, omnibus membris repertum est integerrimum, & ipse quoquè habitus prorsùs incorruptus. Quæ res tanto magìs visa est admirabilis, quòd vir sanctus magno & amplo ex naturali habitudine, fuisset corpore, & locus sepulturæ humidus esset: quæ solent celeriorem adferre putrefactionem. Vbì igitur fratres illi tam insigne miraculum viderunt, maiori erga sanctum virum deuotione concepta, corpus sacrum reuerenter & honorificè ad pristinum locum reportârunt. Altera verò die, indignum arbitrati Missam defunctorum pro illo cantare, in quo tam mira D E I opera conspexissent, Missæ officium celebrârunt, quod solet de Confessore non pontifice dici. Hæc aūt prima sancti viri translatio septimo plùs minùs mense ab eius obitu facta est.

Secūdò trāsfertur & cernit corpus integrum.

Tertiò aperit sepulcrū, & corp' incorruptum cōspicitur.

Pœna contemnentis eius sacras reliquias.

Cùm autem iam anni septem euoluti essent à prima hac translatione, Petrus Abbas monasterij Fossæ nouæ, sancti viri corpus denuò exhumatum, iussit in sepulcro marmoreo supra terram reponi: & tunc itidèm odor suauissimus indè manauit, corpusque & vestes illæsa fuêre, nisì quòd parùm deerat extremi pollicis dextræ manûs: atque huius sanè rei idem Abbas testis iuratus fuit. Rursùs autem, vt ad omnes celebrior & certior de sancti viri gloria & meritis fama perferretur, eiusdem monasterij Abbas anno quartodecimo ab obitu illius, rogatus à sorore eius Theodora, vt manum eius dextram inter sacras reliquias asseruandam ipsi daret, monumentum aperuit, & tanta indè est odoris fragrantia effusa, vt monachi omnes accurrerent, rei nouitate obstupefacti: & tunc quoquè nihil neque in sacro corpore, neque in vestibus corruptionis inuentum est, præterquàm quòd extrema suî parte nasus nonnihil imminutus cernebatur. Existimans autem Abbas leui tractu se posse manum à brachio auellere, cùm id frustrà tentâsset, coactus est ferro eam detruncare: quam quidem sancti Doctoris pijssima soror Theodora cum lachrymis admodùm reuerenter ad sacellum castri sui detulit, & inter alias reliquias collocauit. Porrò anno à morte S. Thomæ 42 Canonicus quidam Salernitanus, sacras reliquias inquirens, quas reponeret in sacello S. Crucis ab ipso constructo, ad castrum vbì manus S. Doctoris seruabatur, aduenit, multasque ipsi ostensas sanctorum reliquias reuerenter, vt par erat, venerabatur. Cùm autem diceret sacellanus castri, se adhuc maioris precij habere reliquias, nempe manum integram fratris Thomæ Aquinatis, ille spreuit & irrisit, dicens, illum sanctum non esse, sed vnum è familia sancti Dominici. Mox verò contemptum secuta est vindicta cælestis. Nam tremor illum ingens appræhendit totius corporis, & caput eius mirè intumuit. Tum ille ad se rediens, seseque temeritatis arguens, veniam humiliter petijt à sacerdote, manumque sancti Thomæ reuerenter exosculans, & tremore & tumore se sensit liberatum. Percepit autem odorem mirificum ex sacræ manûs attactu, qui etiam illius vesti diù posteà inhæsit, adeò vt valdè

dè admirati illi, inter quos versabatur, sciscitarentur ex eo, vndè esset odor tam eximius. Quibus ille crebrò exponebat totius gestæ rei seriem. Multa alia sancti Doctoris meritis sunt diuinitùs edita miracula, quorum etiam quædam recitat summus Pontifex Iohannes 22. in Bulla, qua sancti viri in Diuos relationem explicat: quæ euidentissimè declarant, quantùm possit apud præpotentem DEVM. Nos breuitati studentes, ea omisimus, quoniam multa sunt, & habentur apud alios diuersos. Est autem vir beatissimus sanctorum catalogo adscriptus ab eo, quem iam diximus, Romano Pontifice Iohanne 22. Anno CHRISTI 1323. die 18. Iulij.

Octauo die Martij habent Martyrologia Philemonis & Apollonij martyrium: sed de illis copiosè agitur in Passione Thyrsi, Lucij &c. die 14. Decembris, quò Lectorem remittimus.

HOMILIA BASILII MAGNI IN QVADRAGINTA MARTYRES, QVI APVD CAESAREAM *Cappadociæ passi sunt. Extat in primo Tomo Operum eius.*

QVIS modus aut quæ satietas martyrum memoriam prosequendi erit, illi præsertim, qui eorũ amore ac charitate magnoperè tenetur? Nam honor in bonos à conseruis collatus, beneuolentiæ significationem apud cõmunem Dominum habet. Palàm est enim, quemadmodùm is, qui generosos homines ac fortes cum honore exceperit, in simili, si fortè contingat, occasione imitari non dedignabitur. Venerare igitur legitimè martyres, vt egregiæ tuæ voluntatis te testem adducas, ac demùm sine persequutiõe, sine igne, sine verberibus ac plagis, eodem cum illis præmio dignus habearis. Nobis hodierna die non vnum propositum est celebrare, neque duos, neque decem: sed viros quadraginta, qui vnam in diuersis corporibus animam retinentes, in vna conspiratione & concordia fidei, candem erga res arduas cõstantiam, & pro veritate stabile propositum ostenderunt. Omnes inter se similes, pares sententia, pares certamine. Quamobrem & parem coronę gloriam sunt promeriti.

9. Martij.

Martyres venerandi.

Quæ digna laus, quæ sermonis copia his poterit adhiberi? Non enim linguæ quadraginta ad prosequendam talium virorum virtutem sat fuerint. Nec solùm multitudo tanta, phalanx militaris, cuneus insuperabilis, æquè & in bellis inexpugnabilis, àc in laudibus inenarrabilis: sed horum vnus tantùm, si legitimè fuerit oratione cõmendandus, nostram facilè vim ingenij sermonisque facundiam superabit. Igitur in medium eos per commemorationem adducentes, ad communem omniũ hîc adstãtium vtilitatem constituere, palamque omnibus, quemadmodùm in pictura, fortia illorum facta reddere conabimur. Nam magnifica in bellis gesta, & oratores sæpenumerò, & pictores pulcherrimè demonstrant: Hi oratione, illi tabulis describẽtes atq; ornantes, amboque plures ad fortitudinem imitandam inducentes. Quæ enim sermo historiæ per inductionem præbet, eadem & pictura tacens per imitationem ostẽdit. Sic & nos martyrum virtutem commemorantes, vos adstantes excitabimus, ac vobis sub adspectum ipsorum facta reducẽtes, eos, qui sunt animo aliquantulùm generoso, ac ipsis voluntate propinquiores, facilè ad imitandum accendemus. Hæc est enim martyrum vera laus, alios ad eorum virtutem æmulandam inuitare. Non enim encomiorũ legibus, aut eorum, quę in genere demonstratiuo reperiuntur, sermones de sanctis vllo modo seruiunt. Qm̃ q laudant cæteros, ex mundi huius rebus materiã vsurpare solent: quibus autem mundus crucifixus est, quomodò ex eo quicquam quod ad laudem faciat, mutuari poterit? Non erat his sanctis vna patria: alius aliundè venerat. Quid igitur? sine patria dicemus eos, aut orbis ciues? Sicut enim in

Orationes & picturæ quid conferant.

Martyrum vera laus.

ſymbolorum collationibus, quæ oblata ſunt, communia exiſtunt omnium conferentium: ſic & in his beatis, cuiuſlibet patria communis omnium erat: & omnes è diuerſis terrarum locis, tanquàm ex vno, duxerant omnia communia. Sed quid opùs terreſtres memorare patrias, cùm liceat, quę iam illis vera patria ſit, nôſſe? Patria igitur horum martyrum, Dei ciuitas eſt, cuius author atq; conditor ipſe Deus. Hæc eſt ſuperna Hieruſalem, quę libera eſt, quę eſt mater Pauli, & om̃ium ei ſimilium. Genus autem humanũ, aliud alij: genus verò ſpirituale, vnum omnibus omninò. Cõmunis nanque eis pater Deus, & fratres omnes, non ab vno & vna deſcendentes, ſed ex adoptiõe ſpiritûs in vnam cõcordiam inter ſe per charitatem cõuenientes. Chorus paratus: cõuentus maximus eorum, qui ab initio Deum laudant: nõ ſingulatìm cõgregati, ſed cumulatìm diſpoſiti.

Martyrum patria. Galat. 4.

Quis autem diſpoſitionis modus? Hi magnitudine corporis, & ætatis flore ac virtute, cęteris omnibus præcellentes, ad militares ordines regendos promoti ſunt. In tantam quoq; Imperatoris dignationem venerunt, vt ob bellorum experientiam & animi fortitudinem primas apud eum obtinerent. Vbì verò iniquum præconiũ edictumq; omnibus denunciauit, nè quis Chriſtum ꝓfiteretur, propoſitaq; omnia pœnarũ genera cõfitentibus: multa quoq; à iudicibus iniuſtis ira & feritas prodit, multę tendebãtur vbiquè inſidię, doli, delationes: ignis inſupèr paratus, enſis in promptu, crux affixa, botrus, rota, flagella. In tanta igitur fidelium turbatione, nonnulli fugiebant, alij ſuccumbebãt, alij fluctuabant, quidam ante certamen ſolis minis abſterrebantur: alij vbì coràm videbant intentatos cruciatus, conſternabantur: alij certamen ineuntes, deindè vſq; ad finem laborũ durare nequeuntes, pugnam ac periculum detrectabant, & velut in pelago naufragantes, quæ virtute patientiæ parta multorũ annorum ſecum in naui vehebant, per impatientiam amiſerunt. Tunc igitur hi quadraginta inuicti & generoſi Chriſti milites, cùm præfectus Imperatoris literas oſtendiſſet, & obedientiam requireret, libera voce, audacter ac fortiter, nihil ex ijs, quæ viderant, exemplis expaueſcendo, ſed minas omnes cõtemnendo, in medium procedentes, ſeſe Chriſtianos eſſe faſſi ſunt. O beatas linguas, quæ ſacram illam vocem emiſerunt, quam aër quidem excipiens, ſacer eſt factus, angeli audientes plauſerunt: diabolus verò cum dæmonibus magnam accepit plagam, Dominus poſtremò in cælo deſcripſit.

Martyrum 40. præſtãtia & dignitas.

Conſtantia martyrum.

Igitur horum quilibet in medium procedens: En, ait, Chriſtianus ſum. Et velut in ſtadijs, qui ad certamen prodeunt, dicunt ſua nomina, & in locum pugnæ deſcribuntur: ſic & hi tunc nobilitatis generiſq; ac dignitatis propriæ obliti, tãtùm ſeruatoris ſui profeſſi ſunt nomen: quòd oẽs ordine fecerunt. Ex quo facta eſt omnium vna appellatio. Nõ enim talem ac talem, ſed Chriſtianos oẽs ſe clamãtes. Hoc itaq; cernens præfectus, anxius ac dubius erat, an blandis verbis vel potiùs minis eos ad obtemperandum deduceret. Primùm quidem ipſos, ſi quo modo à pietate obſtinata poſſet auertere, dulci aggreditur ſermone: Nolite, inquit, iuuenes ætatem perdere veſtram, neque intempeſtiuam mortem cum dulci hac & amœna vita commutare. Abſurdum nanque eos, qui in bellis ſunt aſſueti fortia gerere facta, morte prauorum hominum perire. Poſt hæc pecuniã pollicebatur, honores ex Imperatore, dignitatesq; ac ordines militię primos offerebat. Cùm his rebus nihil ꝓficeret, aliud gen⁹ aliumq; modum tentauit: plagas, mortes, pœnas intolerabiles oſtendit. Et hic quidem talia: Martyres verò qualia?

Blanditur primùm, vt alliciat.

Terret, vt euertat.

Quid, inquiunt, muneribus tuis nos demulcere ſtudes Dei hoſtis, vt diſcedamus à Deo viuente, ac dæmonibus pernicioſis ſeruiamus? Putáſne tãtum te daturum, quãtum eripere contendis? Tua reſpuo dona, quæ nocumentum mihi conciliant: nõ accipio honorem, vndè mihi naſcetur ignominia. Pecuniam da, quæ permaneat ac cõtinuò duret: gloriam, quæ ſemper floreat. Me Imperatori vis facere familiarem, ſed me à vero rege alienare quæris? Quid enim hęc minima, quę tu vocas magna, ex mũdo polliceris, cùm mundus vniuerſus à nobis deſpiciatur? Non ſunt omnia, quæ videri poſſunt, ſpei paria, quam continuò retinemus. Vides hoc cælum, vt adſpectu pulchrum, vt magnum, & terram, quanta eſt, quot´ve in ipſa mirabilia? Nihil horum iuſtorum felicitati ac beatitudini æquiparari poterit. Illa nanque velociter tranſeunt, hæc continuò durant. Vnam tantùm iuſtitiæ palmam expecto, circa vnam gloriam, quæ

Martyrum egregia vox.

quæ in regno est cælorum, solicitor. Honoris superni cupidus sum, pœnas varias gehennæ metuo. Illius ignis mihi formidolosus. Nam ignem eum, quem vos nobis intentatis, conseruus est. Nouit & ipse vereri eos, qui idola contemnunt. Sagittas infantium, vestras plagas existimamus. Corpus enim cædis, quod eo clariorem assequetur coronam, quo magis tibi resistet. Si verò defecerit, eo citiùs à iudicibus violentis solutum abscedet: qui quoniam corporum dominium accepistis, etiam animabus dominari contenditis: & nisì Deo nostro præferamini, non secùs indignamini, q̃ si ad extremum vsque à nobis vituperemini: & hac ratione horrenda hæc supplicia intentatis, vt pietatem nostram culpabilem reddatis. At nacti estis non meticulosos, neque huius vitæ cupidos, nec qui facilè consternantur. Pro charitate, proque fide in Deum, & in rota poni, & cruci affigi, & flammis vri, ac omnibus demùm modis torqueri parati sumus.

Vbì verò hæc audijt barbarus ille ac superbia tumidus, audaciam ac loquēdi libertatem minimè ferens, furore percitus, modū considerare cœpit, quo mortē eis acerbissimam prolixamque pararet: inuenit tandèm. Audite itaque, rem quàm duram sit commentus. Animaduerso ille regionis naturam salebrosam & collibus præruptam esse, ac brumæ tempus instare: obseruauit, in qua maximè parte frigus vehemens, ac boreæ flatus horridior esset. Iussit omnes nudos sub dio in media ciuitate congelandos mori. Nôstis autem fratres dilectissimi omnes, qui hyemis horroris estis experti, quod sit genus hoc pœnę. Non enim nôsse licet, nisì ijs, qui exemplis similibus periculum fecerunt. Corpus inprimìs frigore prostratum, primùm in pallorem concreto sanguine vertitur: deindè turbatur & fremit, dentes frendunt, venæ contrahuntur, adeoq; & totum corpus cōstringitur. Dolor insupèr quidam acutus, & labor inenarrabilis per medullas penetrans, intolerabilem facit sic frigore concretis dolorem. Deindè in acutū tendit, vt ab igne cū summa cremātur. Ab extremis nanq; corporis partibus consequens vapor, & ad interiora ac penitiora cōfugiens, quædā vndè absistit, mortua relinquit: nōnulla verò ad quæ tēdit, doloribus afficit morte paulatim ꝓcedente. Igitur sancti Dei sub dio pernoctare in stagno quodā iussi sunt, quod ꝓ mœnibus ciuitatis erat: ac per brumam ità glacie concretum apparebat, vt equis peruium & accolarum pedibus tritum esset: aquæ verò solitum nō retinerent cursum, earumq; natura mollior in lapidis duritiē cōcresceret. Boreę nanque mordentis spiritus, animantia omnia iuxtà versantia interimebat.

Crudele supplicium ab immani iudice constitutum.

Hic itaq;, audito damnationis iussu, martyres cōsiderate quāta fuêre cōstantia: qui loco cum summa lætitia cōspecto, vltimū nuditatis amictum alacriter reijciētes, per frigus ad mortē properârunt: nō tanq̃ ad supplicium, sed ad gloriosissima spolia rapienda, se inuicèm hortando descēdentes. Non eñ, inquiunt, amictum exuimus, sed veterem hominē, cōcupiscentiæ deceptione corruptū, deponimus. Gratias agimus tibi Dñe, q̄ cum isto amictu simul & peccatū exuēre licet: quoniam ob serpentē, eum induimus: ob Christū verò, exuimus. Relinquamus hunc amictum ꝓpter paradisum quē perdideramus. Quas Dño, q ꝓ nobis est spoliat⁹, dignas gratias reddemus? Quid magnū seruo, si ea, quę passus est Dñs, subeat? Nos causæ sumus, vt illi vestis detraheretur: longè magìs q̃ militū audacia, qui eam diripuêre ac sortiti sunt. Durum ꝓfectò frigus, sed dulcis paradisus. Affligens glacies, sed delectabilis requies. Breui tempore durantes, sinus Abraham nos perpetuò fouebit. Vnam noctem cū æuo sempiterno cōmutabimus. Incendatur frigore pes, vt cū angelis cōtinuò saltet. Torpescat frigore manus, vt facultatē habeat in Deum attollendi. Quot enim nostri cōmilitones ceciderunt, fidem mortali regi seruātes? Nos pro fide in Deum verū seruanda hanc vitā nō proijciemus? Quot item malefici homines mortē tulerunt in scelere depræhensi? Nos verò pro iustitia mortē nō subeamus? Nè obsecro cōmilitones emolliamur, neu terga diabolo demus. Quādò semèl mori oportet, moriamur vt viuam⁹. Fiat sacrificium nostrū coram te Dñe: & velut hostiæ viuētes tibi placētes, nosmet hoc sæuo gelu immolātes abs te recipiamur. Pulchrū quidē sacrificiū, pulchra oblatio, pulchrū holocaustū: non quidem per ignē, sed per frigus absūptū. Hæc igitur & his similia credibile est inter se dixisse, ac communem laborem in Domino solatos esse. Velutì quādam in bello custodiam instruentes, eam noctē sæuos cruciatus sustinēdo atq; algendo ꝑteriērunt, tantùm spe certa gaudentes, & hostem cōtinuò deridentes.

Martyrum admiranda fortitudo.

Vnum erat omnium votum: Quadraginta in stadium intrauimus, totidem Domine coronas tribue. Non desit numero nec vnus quidem. Preciosum est tempus, quod quadraginta dierū ieiunio ornâsti, per quod diuina lex in orbē trāsiuit. Quadraginta itē dierū ieiunio Elias Dn̄m exquirens, videre meruit. Et oratio quidē eorū talis.

Exod. 34. 3. Reg. 19.

Vnus ex eorum numero, indè per animi inconstantiam subterfugiens, mœrorem socijs maximum reliquit: nec propterea Dominus eorum vota inania permisit esse. Nam propè aderat quidam, cui eorum custodia credita est in gymnasio quodam è vicino, à frigore seruatus, & exitum rei expectans, paratusq; martyres, si qui fugerent, vt eis clarè pollicitus fuerat, in lauacro quodam aquæ calidæ, quod iuxtà situm erat, excipere ac seruare. Res à præfecto astutè excogitata, talem videlicet inuenire certaminis locum, in quo paratum damnati haberent refugium, vt omnē cœpti propositi cōstantiam amitterent. Sed hoc martyrū patientiam clariorem reddidit. Non enim qui cogitur, est cōstans, sed qui liber & in oblectationis copia dura pati potest, is demùm constans ac patiens est. Custos itaq; dum hos obseruaret, quosdam è cælo descendentes angelos, ac coronas singulis martyribus, vno excepto, distribuētes adspexit. Is aūt, quem indonatum illi reliquerunt, ac honoribus cælestibus indignum iudicauerunt, ea repertus est animi mollitie atq; inconstantia, vt statìm laboris tolerantiam desperans, ad hostes transfugeret, miserabile prorsùs spectaculum, miles transfuga, vir fortissimus captus, Christi ouis à lupo direpta: & quod miserabilius, à vita perpetua cælestiq; excidens, neq; hac postremò diù gaudens. Nam vbì calidam attigit aquā corpore, quod glacie torpebat, dissoluto, statim interijt. Custos verò, qui ꝓdigium hoc viderat, vbì illum fugientem cōspexit, relictis omnibus, sese in eius dimisit locum, ac vnam cum sanctis illis vocem emisit: Christianus & ego sum. Itaq; cùm eius subita mutatione stuporem illis incuteret, & numerum impleuit, & mœstos ob socium amissum sanctos consolatus est: eos imitando, qui in acie prima, vbi fortè aliquis ceciderit, statìm ordini alium restituunt ac surrogāt, nè proximi incommodum patiantur. Talem igitur ipse se gessit. Vidit miracula cælestia, ágnouit veritatem, ad Dominum confugit, cum martyribus annumeratus est. Exemplum est apostolorum imitatus. Abijt Iudas, Matthias est surrogatus. Imitatus & Paulum, qui herì persecutor, hodiè factus est euangelizator. Supernè & ipse vocatus, non ab hominibus neq; per homines, credidit in nomine Domini Iesu Christi. Baptismum suscepit, non ab vllo, sed à propria fide: non in aqua, sed in proprio sanguine. Cùm verò primùm illuxit, adhuc spirantes, igni traditi sunt, ac cineres in fluuium proiecti, vt per omnem creaturam eorum transiret certamen. In terra primùm exerciti, deindè in aëre sub dio durauêre: postremò igne crematos aqua excepit. Horum est ergò vera vox illa: Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium.

Vnus deficit in tormentis.

Constans quis sit.

In apostatæ locū custos martyrum succedit.

Act. 1. Act. 9.

Psal. 65.

Hi sunt, qui nostram obtinentes regionem, quasi quædam turres contra aduersariorum incursum refugium exhibent. Nec vno in loco sese clauserunt, sed in multis locis hospitio recepti, multorum patrias ornauerunt: nec tamen separati, sed inter se commixti: si in singulos ipsos diuiseris, proprium numerum non excedunt: si verò in vnum congregaueris, quadraginta nihilominùs erunt, ac ità vt ignis natura permanent. Nam ille & ad progredientem transit, & totus est apud habentem: sic hi quadraginta sunt vnum, & omnes apud singulos. Beneficiū igitur hoc, fratres dilectissimi, gratiam hanc minimè deficientem, ex Deo obtinemus. Paratum est hîc Christianis auxilium, Ecclesia videlicet martyrum, exercitus triumphātium, chorus laudantium Deum. Sæpè operam dedistis, sæpè laborâstis, vt vnum pro vobis orantem inueniretis: quadraginta sunt hi, vnam orationis emittētes vocem. Vbì enim sunt duo vel tres in nomine Domini congregati, ibì Deus est. Vbì verò quadraginta fuerint, quis dubitet Deum esse præsentem? Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat: qui rursùs lætatur, hos oret. Hic vt à malis liberetur, ille vt duret in rebus lætis. Hic mulier orans pro filijs auditur: peregrināti viro reditum incolumem, ægrotanti verò salutem implorat. Cū his ergò martyribus nostras effundamus preces. Adolescētes, suos coæuos imitentur: patres, talium esse filiorum parentes exoptent: matres, exemplū matris optimę spectent. Nā vnius illorū mater alios iā penè frigore cōsumptos adspiciens, suū verò filiū ob vires aliquantulùm validiores, & aduersùs dura cōstātiā, adhuc viuū & ꝑmittētibus lictorib⁹, vitę cōsulere valentē: ipsum ꝓprijs accepit ma-

In sanctis paratū nobis est auxilium.

Matth. 18.

Sancti inuocandi.

Matris egregium facinus.

manibus, ac currui, in quo reliqui iacentes ad pyram ferebantur, apposuit martyris vera mater. Non enim lachrymam indecoram effundere, aut aliquid humile loqui, vel indignum agere visa est. Sed ô nate, inquit, perfice cum tuis contubernalibus iter beatum, nè à chorea deseraris, néve inferior alijs Domino appareas. O matrem felicem, ô bonæ radicis bonum germen. Ostendit generosa parens, quemadmodùm pietatis institutis cum magìs quàm lacte educauerat. Et hic quidē sic nutritus, sic elatus est à pia genitrice. Diabolus verò his visis, præ verecundia discessit. Frustrà nanq; omnem propè creaturam mouerat, & tamen omnia à virtute martyrum superata vidit. Nox horrida & ventosa, tempus anni frigidissimum, corporea nuditas, patria borealis.

O sanctum chorum, ô sacrum ordinem, ô cuneum inexpugnabilem, ô communes generis humani custodes, optimi curarum socij, precum ac votorum inuicèm suffragatores, legati apud Deum potentissimi, astra mundi, flores ecclesiarum: vos non terra contexit, sed cælum excepit. Apertæ sunt vobis paradisi portæ, dignum profectò exercitibus angelorū, patriarchis, prophetis, & iustis omnibus spectaculum. Viri ætate florentes ac pares, vitam alacriter despicientes, supra parentes ac filios Deum amantes, in ipso vitæ flore existentes, temporariam hanc vitam contempserunt, vt in membris suis Deum reciperent, mundo simul & angelis & hominibus spectaculum facti, mœstos erexerunt, dubios in fide cōfirmauerunt, pijs desiderium auxère: vnum omninò pro pietate trophæum erigentes, vna iustitiæ corona ornati fuère: In Christo I E S V Domino nostro: Cui gloria & imperium nunc & in æterna secula, Amen. *Nota quæ hic dicūtur de Sanctis.*

MARTYRIVM EORVNDEM SANCTORVM QVADRAGINTA MILITVM, EX SIMEONE *Metaphraste.*

TEmpore Licinij Imperatoris magna fuit in Christianos homines persecutio, & omnes, qui piè de Christo sentiebant, dijs immolare cogebantur. Ad hoc autem diaboli ministerium propensissimus erat Agricolaus, præfectus perniciosus atque sæuissimus. Christianis igitur, qui in exercitu militabant, imperabatur, vt dijs sacrificarent. Erant porrò ex Cappadociæ regione, qui vno in contubernio piè D E V M colebant, milites quadraginta, viri in bello fortissimi, atque inuicti, quorum nomina hæc sunt: Domitianus, Eunoicus, Sisinnius, Heraclius, Alexander, Iohannes, Claudius, Athanasius, Valens, Helianus, Meliton, Ecditius, Acacius, Viuianus, Heluius, Theodulus, Cyrillus, Flauius, Seuerianus, Cyrion, Valerius, Chudion, Sacerdon, Priscus, Euthycus, Smaragdus, Philoctimon, Aërius, Michallius, Lysimachus, Domnus, Theophilus, Euthycius, Xantius, Angias, Leontius, Isychius, Caius, Gorgonius, Candidus. His comprǣhensis, Præfectus imperat, vt dæmonibus immolent: eosque alloquitur ad hunc modum: Mutuam inter vos concordiam in bellis declarâstis: qua quidē cōcordia victoriā exercitui peperistis. Eundem nūc etiam consensum, pari voluntate Imperatoris legibus obtemperantes, ostendite, dijsq; priusquàm suppliciorum vi cogamini, sacrificate. *9. Martij.* *Nomina 40. militū.*

Ad hæc sancti milites tyranno respondentes: Si pro mortali Imperatore pugnantes, inquiunt, vicimus, vt ipse testaris infelix, quanto magìs pro immortali certamen subeuntes, malitiam dolosque tuos superabimus? Tunc Agricolaus Præfectus: E duobus, inquit, vtrum magìs libet, eligite, vt vel dijs immolantes, ad maiores dignitatis gradus ascendatis: vel id recusantes, ignominia notati, honore militari spoliemini. Considerate igitur & eligite, quod vobis vtilius videtur. Sancti verò milites: Vtilitas, inquiunt, nostra D E O erit curæ. Præfectus autem: *Cōstans responsum martyrum.*

Omiſſis, inquit, nugis, craſtina die ad immolandum dijs accedite. Et eos in carcerem conijci iuſſit. Quò illi ingreſſi, flexis genibus Dominum his verbis precabantur: Eripe nos, Domine, à tentationibus, & à ſcandalis operantium iniquitatem. Cùm autem veſpera aduenisset, cœperunt pſalmum hunc canere, atque dixerunt: Qui habitat in adiutorio altiſſimi, in protectione D E I commorabitur: & quæ ſequuntur. Cumque pſalmum hunc percurriſſent, dimidium noctis inſomnes tranſegerunt. Præcinebat autem illis ſanctus Cyrion. Sancti verò Candidus & Domnus reſpondebant. Sed Dominus ipſis ſe perſpicuum præbens: Initia, inquit, vobis præclarè ſe habent: ſed qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Hanc vocem omnes audiuerunt, & perterrefacti, ad auroram vſque inſomnes permanſerunt.

Pſal. 90.

Mat. 10. 24.

Præfectus autem, amicis omnibus conuocatis, ſanctos adduci iubet, atque ità loquitur: Quæ in præſentia dicam, non loquar ad gratiam, ſed vt ſeſe veritas habet. Quotquot Imperator milites habet, nec ſapientia ſunt vobiſcum, nec fortitudine, nec pulchritudine comparandi, neque ità diliguntur à me, quemadmodùm vos. Itaque nolite beneuolentiam in odium conuertere. In veſtra enim eſt manu, vt vel odium à me, vel gratiam ineatis. Cui ſanctus Candidus reſpondit: Cum moribus, inquiens, congruit nomen tibi Agricolaë: Es enim agreſtis adulator. At ille: Nónne, inquit, dixi, in veſtra eſſe poteſtate, vt vel odium, vel gratiam ineatis? At ſanctus Candidus: Quoniam, inquit, hoc in nobis eſt. ideò te odio proſequimur: Dei aũt noſtri gratiam atque beneuolentiam quærimus Tu verò, agreſtis & immanis homo, atq; inimice Deo noſtro, noli nos diligere, cùm ſis impius atque inuidus, & ignorantiæ tenebris coopertus, feriſq; moribus agreſti nomini reſpondeas tuo. His verbis Præfectus indignatus, & dentibus frendens vt leo, iuſſit eos in vincula atque cuſtodiã trudi. Sed ſanctus Cyrion: Non habes, inquit, poteſtatem puniendi nos, ſed tantùm interrogandi. Qua territus oratione Præfectus, iuſſit illos ſolutos in carcerem duci, Aglaioque cuſtodi, vt eos diligenter ſeruaret, imperauit. Ducis enim aduentum expectabat. At illi per totam diem & noctem à ſancto Cyrione erudiebãtur, qui ſic eos alloquebatur: Dei conſilio factum eſt, amici, vt in hac caduca militia cõiungeremur. Quamobrem operam demus, nè ſeiungamur. Sed quemadmodùm vno animo, eademque ſententia viximus, ſic etiam martyrium perferamus. Et quemadmodùm hîc grati fuimus mortali Imperatori, ità immortali Imperatori D E O chari eſſe ſtudeamus.

Serpentina vox.

Contẽnitur à ſanctis.

Ducũtur in cuſtodiam.

Diebus igitur ſeptem elapſis, cùm adhuc in carcere ſancti detinerentur, Dux redijt Cęſaream. Cumque Sebaſten ingreſſus eſſet, atque in tribunali vnà cum Pręfecto conſediſſet, octauo die ſanctos in iudicium adduci imperauit. Eos autem in via ſanctus Cyrion ſic adhortabatur: Fratres, nè timeamus. Nónne cùm eſſemus in pręlio, Deum inuocauimus, & opitulatus eſt nobis, & vicimus? Memoria repetite, cùm manus conſereremus in magno prælio, & reliqui omnes ſe fugæ dediſſent, & nos in hoſtium medio ſoli quadraginta relicti eſſemus, Deo cum lachrymis ſupplicâſſe, eiusque auxilio partem ipſorum occidiſſe, partem ità profligâſſe, vt nemo ex nobis in tanta turba vulneraretur. Nunc autem tres ſunt, qui nos oppugnant, Satanas, Dux, & Præfectus. Immò verò nos vnus tantùm hoſtis perſequitur, qui non perſpicitur. Vnus ergò quadraginta ſuperabit? Abſit. Id, quod ſemper fecimus, nunc etiam nobis faciendum exiſtimo, vt ad D E V M confugiamus. Hoc nobis opitulante, nec carcer nos lædet, nec tormenta, nec vincula. Nónne ſemper inſtitutum hoc obſeruauimus, vt prælium ineuntes, pſalmum hunc diceremus: Deus, in nomine tuo ſaluum me fac, & in virtute tua iudica me: Deus, exaudi orationem meã, auribus percipe verba oris mei? Nunc item pſalmum hunc dicamus, & exaudiet nos Deus atque adiuuabit. Hunc igitur pſalmũ, dum ad tyrannos ducerentur, pronunciabãt. Omnes autem ad ſpectaculum concurrebant.

Pſal. 53.

Verùm cùm ad Ducis & Præfecti præſentiam eſſent conſtituti, Dux, oculis in eos defixis: Iſti cogentur, inquit, vt ad maiores honoris gradus velint conſcendere? Et ad illos conuerſus: Maximas, inquit, à me dignitates & plura, quàm alij munera percipietis. Vobis iam datur optio, vt vel deis ſacrificantes, maxima dona & maiorem dignitatem conſequamini: vel ſi id facere recuſabitis, honore militari priuemini, & ſupplicijs ſtatìm afficiamini. Candidus: Aufer, inquit, nobis non ſolùm nu-

Blandit, vt fallat: terret, vt frangat.

militiæ honorem,sed etiam ipsa corpora.Nihil enim Christo præstantius, aut magìs præclarum existimamus. Tunc Dux imperauit,vt ora sanctorum lapidibus percuterentur. Candidus autem, O dux, inquit,tenebrarum, & totius magister iniquitatis, aggredere id facere,& videbis supplicium tuum.Tunc Dux dentibus frēdens, ad ministros ait: O serui pessimi,cur celeriter non facitis imperata? At illi,sublatis lapidibus,mutuis sese ictibus percutiebant. Sancti verò milites,re perspecta,confirmabantur. At Dux indignatione atque ira percitus,arrepto lapide, vt vnum è sanctis militibus percuteret,eum in faciem Præfecti coniecit,& totum illi os cōtriuit. Tunc sanctus Cyrion ait: Qui oppugnabant nos,afflicti sunt ipsi, & ceciderunt. Verè gladius eorum intret in corda ipsorum,& arcus eorum confringantur. Per deos,inquit Præfectus,præstigiæ aliquæ præcesserunt. At sanctus Domnus: Per Christū,inquit,Deus præcessit. Ora enim vestra impudentia,quæ aduersùs filium suum loquuntur iniquitatem,impleuit confusione. Nónne erubescis, ebrie tenebricoseque diabole, & ab omni veritate aliene,qui scandala seminas? Tu caput es diaboli, Agricolaë,& Dux, quum experimentum tormentorum,alterum aggredimini. Ministri verò: O dementes,inquiunt,& ab omni deorum beneuolentia remotissimi, cur dijs nō immolatis? Nos,inquit sanctus Cyrion,per Iesum Christum,in spiritu sancto,Deum vnum colimus,& certaminis nostri curriculum alacri animo conficere festinamus, vt fraude vestra deuicta,coronas accipiamus immortalitatis. Tunc eos Dux in carcerem iussit abduci,vt quid de illis agendum esset,consideraret. Psal.36. tecum est,furoris caudam obtinet. Ambo estis satanæ ministri. Nihil vos mouet pri-

Reducūtur in carcerē. At illi,cùm in carcerem essent conclusi,psalmum illum canere cœperunt: Ad te leuaui oculos meos,qui habitas in cælis. Eccè sicut oculi seruorum in manus dominorum suorum,ità oculi nostri ad Dominum Deum nostrum,donèc misereatur nostrî. Et quæ sequuntur. Qua quidem precatione persoluta, Saluatoris vocem, qui se illis perspiciendum præbuit,exaudiérunt ità dicentis: Qui credit in me,etiam si mortuus fuerit,viuet. Confidite,tormenta ipsorum nolite timere. Celeriter enim prætereunt.paululùm sustinete,legitimè certate,vt coronemini. Hac illi consolatione Christi confirmati,noctem transegerunt. Sed cùm dies illuxisset, tyrannorum iussu è carcere in eorum conspectum adducti: Facite,inquiunt,quod vobis lubet. Nos enim Christiani sumus,nec idola volumus adorare. Diabolus autem dextera manu gladium,sinistra verò draconem tenens apparuit,& in aurem Agricolao dixit: Meus es, pugna. Tum Præfectus imperauit,vt funibus omnes vincti in lacum traherentur. Est enim apud Sebasten lacus,in quo magna est aquæ copia. Et quo tempore sancti Martyres cruciabantur,vehemens erat frigoris vis. Nudi igitur in medio lacu sunt cōstituti,cùm hyems esset,& diei hora acerbissima. Iam enim vesper appetebat. Porrò custodes vnà cum carnifice relicti sunt,qui illos obseruarent. Erat autem in propinquo balneum,cui ignem subiecerunt, vt si quis vellet deficere, posset ad illud transfugere. Psal.122. Iohan.11. Mittuntur in stagnū.

Hora noctis prima Sancti frigore cruciabantur, & corpora illorum disrumpebantur. Verùm cùm vnus eorum,rigoris impatiens,ad balneum transfugisset,simulàc calorem attigit, dissolutus est & animam egit. At reliqui Sancti transfugam conspicati,vno omnes ore,atque vna voce dixerunt: Nè in fluminibus irascaris Domine,neque sit in fluminibus furor tuus,aut in mari indignatio tua. Qui enim à nobis defecit,tanquàm aqua effusus est,& discerpta sunt omnia ossa eius. Nos autem à te non deficiemus. Viuificabis nos,& nomen tuum inuocabimus, quem laudāt omnes res procreatæ,dracones & omnes abyssi,ignis,grando,nix,glacies & spiritus procellarum: qui ambulas super mare,tanquàm super terrā, & æstuantis impetus nutu manûs tuæ mitigas atque demulces. Et nunc idem es,Domine,qui precantem Iacob, & fratris Esau minas fugientem exaudisti, qui Ioseph adiuuisti & conseruâsti, qui Mosen edentem signa,atque prodigia in Aegypto aduersùs Pharaōem & populū ipsius, diuidentemque mare,& populum tuum in deserto ducentem exaudisti. Qui sanctos Apostolos tuos audiuisti, nos item audi, Domine,Nè demergat nos aquæ procella, néve absorbeat nos profundum,quoniam pauperes facti sumus valdè. Adiuua nos, Deus Saluator noster,quia stetimus in profundo maris,& tincti sunt pedes nostri in sanguine nostro. Onere nos leua,& aëris acerbitatem mitiga, Domine Deus noster. Habac.3. Psal.148.

In te sperauimus, & nõ sumus confusi. Intelligant omnes, nos ad te clamâsse, & fuisse seruatos.

Circiter tertiam noctis horam, Sol eos circunfulsit ità calidus, vt est in æstate, frigusque dissoluit, & aquam calidam reddidit. Custodes autem somno detinebãtur, & solus clauicularius vigilabat: qui cùm illos precantes audiuisset, cogitaretq́;, quomodò is, qui ad balneum profugerat, statìm propter calorem interijsset, illi verò tanto in rigore frigoris adhuc viuerent: cumque lucem circùm illos cerneret, sublatis in cælum oculis, vt videret, vndénam illa lux proueniret, conspexit coronas numero nouem & triginta super Sanctorum capita descendentes. Considerabat autem, quî fieri posset, vt cùm essent quadraginta, vna corona deficeret, & intellexit, eum, qui ad balneum transfugerat, ab eorum numero excludi. Itaque custodibus excitatis, & ꝓiectis vestimentis suis, in conspectu ipsorum insilijt in lacum, magna voce clamans, ac dicens: Ego quoquè Christianus sum. & in medio sanctorum militum consistens: Domine Deus, inquit, in te credo, in quem & hi crediderunt, me ad numerum ipsorum asscribe, & dignum effice, vt pro te cruciatus tormentaque sustineam, atque ità probatus inueniar.

Coronæ 39. cælitùs lapsæ.

At diabolus victus, & in hominis speciem mutatus, genua sua manibus complectens, coram omnibus vociferabatur: Væ mihi, inquiẽs, à sanctis viris superatus sum, & factus sum omnibus derisui. Non habui socios ac ministros vnanimes: neque enim victus fuissem. Quid reliquum est, nisì vt meorum principum animos conuertam, & Sanctorum corpora comburam, in fluuiumque proijciam, nè reliquiæ ipsorum reperiantur? Sanctus autem Cyrion: Quis, inquit, deus magnus, sicut Deus noster? Tu es Deus, qui facis mirabilia. Eos enim, qui contra nos erant, pro nobis stare fecisti, & imminutum quartę decadis numerum explêsti, & satanam confudisti. Et canere cœperunt: Salua nos, Domine, quia defecit Sanctus.

Querelæ dæmonis.

Psal. 76.

Manè autem cùm impij Tyranni venissent, & clauicularium cum sanctis reperissent, à militibus quæsiêrunt, quánam re perspecta adductus id effecisset. Milites autem responderunt: Nos graui somno oppressi detinebamur, cùm ille, qui tota nocte vigilauerat, repentè nos excitauit. Et circùm milites ingens lumen adspeximus. Ille verò statìm, vestimentis suis abiectis, ad eos desilijt, clamans & dicens: Ego quoquè sum Christianus. Tunc Tyranni furore permoti, iusserunt eos vinctos ad ripam trahi, baculisque crura eorum confringi. Vnius autem eorum mater Sanctorũ animos confirmabat. Filius enim ipsius erat omnium natu minimus. Quamobrem metuebat, nè vi tormentorum in certamine se minùs fortiter gereret. Itaque defixos in eũ oculos perpetuò tenebat, manibusque protentis, dicebat: Fili dulcissime, paululùm adhuc perfer, vt pfectus sis. Nè timeas, fili: Eccè enim Christus adest adiutor tibi. At Sancti, dum disrumperentur, atq; animas agerent, dicebant: Anima nostra, sicut passer, erepta est de laqueo venantium. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram. Et omnes dicentes, Amen, animas Deo reddiderũt. Sed filius ille, quem mater cohortabatur, nomine Meliton, adhuc spirabat. Iusserunt autem Tyrãni, vt sanctorum corpora plaustris imposita ad fluminis ripam veherentur, relicto iuuene, quem adhuc viuere existimabant. Sed mater, quæ filium solum relictum cernebat, reiecta imbecillitate muliebri, virilemque animum ac robur assumẽs, humeris suis filium imposuit, & strenuè plaustra sequebatur. Iuuenis autem, dum gestaretur à matre, lętus animam efflauit. Mater verò plaustra iam consecuta, super illa filium proiecit. Constructa autem incensaque pyra, Sanctorum corpora combusta sunt.

Egregium mulieris exemplũ.

Psal. 123.

At Tyranni sese mutuò conspicientes, dixerunt: Si reliquias istas ità reliquerimus, eas tollent Christiani, & mundum vniuersum complebunt. Agè igitur ipsas in flumen proijciamus. Quo facto, reliquiæ nihil à flumine sunt imminutæ. Sed tertio pòst die ciuitatis Episcopo Petro per visum Martyres aperuerunt, quo in loco reliquiæ seruarentur. De nocte, dicentes, veniẽs è flumine nos educito. Adhibitis igitur Episcopus clericis viris religiosis, ad fluminis ripam accessit. Et eccè reliquię sanctorum in aqua, tanquàm stellæ, fulgebant. Et locus, vbì residebant, ab ipso lumine indicabatur. Assumptas igitur indè sanctorum Martyrum reliquias, in loculis asseruauerunt. Sic illi, qui decertârunt, & coronati sunt in Christo, stellarum instar, in orbe lucent.

Nota, quo in precio [illegible] habitæ sanctorũ reliquię.

cent. Deo crediderunt, Christum confessi sunt, spiritum sanctum non abnegârunt, in Christo gloriam acceperunt, vitæ monimentum relinquentes ad salutem omniũ, qui credunt in patrem, filium, & spiritumsanctum. Passi sunt autem sancti Martyres quadraginta, VII. Idus Martij, Licinio Imperatore, immò verò Domino nostro Iesu Christo regnante: Cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

SANCTORVM CODRATI, CYPRIANI, DIONYSII, ANECTI, PAVLI, CRESCENTI'SQVE MARtyrium, *quo affecti sunt Corinthi. Ex Simeone Metaphraste.*

OMnes quidem Sanctorum celebritates, si verum fatendum est, laudibus prosequi debemus, vt à nobis pro viribus exornentur: sed hanc tamen potissimùm, quę sanctorum Martyrum concursu peragitur. Deo enim ab initio consecrati, ad id, quod omnium pulcherrimũ est, peruenerunt. Nam cùm & temporis longitudine grauitatem essent assecuti, & exquisita viuendi ratione ad pietatis fastigium peruenissent, nihil tamen à se præclarè gestum, nihil laude dignum existimârũt, nisì priùs sacra certamina subijssent. Itaq; cùm magnam magnis in rebus virtutem præstitissent, hac tamen victoria cæteras obscurârũt: immò verò apud eum, qui præmia certaminibus proponit, hac reliquas etiam illustrârũt. Declarati sunt enim martyres generosi, & Dei maximi imitatores. Ad summum igitur virtutis culmen prouecti, meritũ à Deo prẹmium, melioremque finem, & quæ potest in hominem cadere, immortalitatem obtinuerunt. Qui enim apud Deum virtutis obtinet testimonium, is assequitur immortalitatem. Quamobrèm Martyres ex operibus admiramur, qui virtutes amplexi, voluptatibus renunciârunt, & animos suos fortitudine armantes, omnem ignauiam repulerunt, totique in spem victoriæ erecti, atque alacriter aduersa omnia perpetientes, in ea, quam sibi ab initio proposuerant, pietatis ac religionis lege immobiles perstiterunt. Vbì enim præstat se fortiter gerere, quàm cùm se Deus ducem præbet? Vbì satiùs est dare virtutis specimen, quàm vnà cũ Iesu Saluatore? Quæ porrò dulcior corona, quàm illa, quæ nos cum præstantioribus coniungit? Ad hoc igitur signum Martyres respicientes, & ardentiori quodam sanctæ gloriæ desiderio inflammati, rerum turpium cupiditates reiecerunt, & in virtutis atq; honestatis studiũ incumbentes, pulcherrimum posteris exemplum ad imitandum reliquerũt. Quæ enim tempore atque vsu sunt antiquiora, nos magìs ad rerum honestarum studium incendunt.

10. Martij.

Meritum obtinuerũt præmium.

Virtutis & honestatis studiosi martyres.

Virtutum igitur inimicus, qui in multis sæpè petulanter agens, & ciuitates euertit, & falsos rumores disseminauit, & mentes hominum immutauit, & grauitatis pulchritudinem infecit, & omnia in deterius traxit, admirãdis Christi pugnatoribus inuentus est imbecillior, cùm nec ab honesto illos proposito posset abducere, nec rationem ipsorum subuertere, quos Christus armabat. Itaq; impetus eius aduersùs Sanctos nihil naturam illorum læsit. Quinetiam quemadmodùm inuidia pulchritudinẽ corporis obtutu, tanquàm morbo, frustrà conatur inficere atque corrumpere, cùm decor ipsius pristino in statu cõseruetur: sic etiam Martyribus accidit, quorum animi pulchritudini nec impetus inimici, nec res istæ caducæ quicquam obfuerunt. Nihil igitur metuens sanctorum Martyrum cœtus, pari consensu ad fortiter agendum se comparauit, & strenuè ad sanctam gloriam, honoremque contendens, præmiũ est consecutus. Vbì primùm enim ad virtutis specimen exhibendum vocati sunt, (quod quidem fuit, cùm militiæ Christi fuerunt adscripti) videre licuit, Christi chorum antecedentem militem Codratũ, qui seipsum Deo primum dicare festinabat, illic velle educationis gratum animum ostendere, vbì Deo placuisset. Neq; enim æquum est, vt rem admiratione dignam silentio prætereamus. Nam cùm educationem præter naturam habuisset, quantoperè Deo esset charus, manifestum fuit.

Codrati mirabilis educatio.

Hic enim iamindè ab ipsis incunabulis nutrimentum incertum habuit, quippe qui matrem adhuc infans amisit, & maternis vberibus caruit. Christus autem illi signis minimè obscuris alimenta subministrauit, cùm eius iussu nubium globus è cælo infantem amplecteretur, alimentumque suppeditaret, vndè ipse quantum satis esset in futurum, percipiebat. Verùm cùm adoleuisset, ætati congruentem disciplinã percepit, & in primis rudimentis didicit medendi facultatem. Vir autem effectus, pariter cum disciplina naturam diuiniorem & perfectiorem assumpsit, continuoque declarauit, quisnam esset futurus. Omnes enim labores fortitudinemq; complexus, factis gloriam confirmauit, cùm à Christo, quò ipsi placebat, duceretur.

Studet medicinæ.

Iason igitur Græciæ Præfectus, post immane Decij & Valeriani Imperatorũ mandatum, ad crudelitatem se instruens, insurrexit aduersùs Christianos, timoremque singulis inijciens, tormenta atque cruciatus minabatur, nisi eos dicto audientes reperisset. At primùm quidem pulcherrimi cœtûs principem sic est aggressus: Codrate, quæ te væsania ducit, vt tantam cruciatuum acerbitatem velis experiri? Aut quę te spes mouet, vt intrepidè carcerem ac vincula negligas, sponteque patriam amittas, & ab amicorum consuetudine diuellaris? Cur nõ potiùs Imperatorum decretis obtemperans, & dijs immolãs, nobiscum eligis beatus esse, & amabili vitæ præsentis iucunditate frui? His ille conabatur sanctum virum à recta ratione deducere. Codratus verò blanda Præfecti oratione, qua nefarius animus tegebatur, neglecta, respondit: Nemo, inquiens, cui naturæ ratio cognita sit, iucundam esse vitæ gratiam negabit. Sed tamen hanc Deus largitus est. Quamobrèm necessarium est, vt tanti muneris largitorem virtutis studio commendemus, & eius gloriam testimonio nostro ꝓpagemus. Neque verò tanti faciendum est huius vitæ tam breue curriculum, vt illius amittendæ metu, adorationem, quæ Deo soli conuenit, idolis tribuamus. Quẽ porrò deum meliorem possumus appellare illo, qui summis nos ab initio, perpetuisque beneficijs cumulauit? Ex tot autem ac tantis beneficijs, quem nisi Christum possumus Saluatorem cognoscere? Aut quem Saluatorem prædicare fas est, nisi Iesum, q̃ pro nobis cruciatus & mortem pertulit? Illud inprimìs ad virtutẽ nobis propositum est, vt pro vera pietate ac religione tormenta superemus, nec vllis vnquàm difficultatibus ab ea deficiamus. Qui autem diuinorum mysteriorum studiosos amantesque conantur corrumpere, eorum & animus impius est, & oratio detestanda. Præstat autem, quæ meliora sunt, imitari. Illud item cogitandum est, non eos protinùs sequendos esse, qui probitatis speciem præ se ferunt, sed res & facta esse perpendenda: quę si praua sint, maior periculi timor est. Scito igitur, nos Maiorum instituta complectentes ad ea, quæ meliora sunt, tendere. Quarè nè studeas nobis inimicissimis persuadere, vt ad partes tuas transfugiamus, neque vt Christum relinquentes, aliò nos conferamus. Veritas enim nobis adest consiliaria, pietatisque leges ad persuadendum vim habent maximam. Hæ nos genere moribusque similes Deo coniungunt. Illud prætereà consideremus, communi naturæ lege omnibus esse moriendum, & ab ea quidẽ necessitate liberum esse neminem: Quæ autem fortiter & ex virtute geruntur, ea viris bonis gloriam parere sempiternam. In hoc animi proposito permanentes, & in hac sententia confirmati, pręclarum imitari volentibus exemplũ relinquemus. Nam qui rectè sentiunt, nihil aliud student, nisi vt ad ea, quæ præstantiora sunt, habeãt occasionem.

Codrati p̃clara vox.

Nõ species, sed facta expendenda.

Ad hæc Præfectus: Codrate, inquit, si iamindè ab ipsa pueritia Dei beneficijs adductus, eum tibi meritò colendum putas, rectè facis, teque gratum hominem præbes. Verùm vide, nè dum alterum Christum prædicas, inaniorem Dei naturam asseras. Tunc Codratus: Si vis, inquit, Præfecte, indignatione deposita, veritatem adspicere, & animum à crudelitate ad mansuetudinem reuocare, quãuis magnis de rebus loqui difficile sit, & ego tanto oneri sustinendo impar sim, tamen aliquid dicam. Admirabilem, ait Præfectus, naturæ Christi ratiõem perspicuè declarato. Tum Codratus: Principium, inquit, mundi procreatiõis Deo quidem cognitum erat, Verbo autem perfectum fuit. Ac patris quidem voluntas fuit, procreationis autem actio à filio habuit constitutionem opere confirmatam. Cùm igitur præfinitum à Deo tempus affuit, cæteræ quidem res omnes præclarè factæ sunt, quas quidem opifici Verbo placuit in mundum inducere, initio atque fine singulis constituto. Sed cùm rerũ

vniuer-

vniuersitatẽ mente ac scientia immensa perfecisset, eaque ratione diuina regeret ac gubernaret: vellet autem aliquos esse, qui bonis fruerentur, & in ijs, quæ fabricauerat, habitarent, opifex ipse condidit hominum genus, vt ei totam hæreditatem assignaret: & cùm ratione quadam sensus dimensus esset, & genus ipsorum corporibus varium effecisset, animas immisit, eosque in loco deliciarum collocauit. At illi, rerũ vniuersitatis perspecta varietate, statìm gauisi sunt, & plantis fruendi potestatem acceperunt.

Homo cur à Deo conditus.

Cogitantes autem, quàm præclara conditione atque ordine constituti essent à Deo, æquum esse iudicârunt, vt sese illi gratos præstarent, atque ità virtutis viam ingressi sunt. Verùm impostor ille callidissimus rabie furens, & oris veneno dolos illinens, dolores, quos intùs gerebat, in eos euomuit, & pro viribus cupiditates illis iniecit, vt à diuina vitæ conditione miseros exturbaret. Dignitatẽ igitur ipsorum polluens, volentibus errorem immisit. Ex quo factum est, vt qui cum Deo versabantur, in exilium eijcerentur: & qui bona mente gloriæ diuinæ participes extitissent, cupiditatibus inuoluerentur. At Deus misericordia motus, & imbecillitatis humanę rationem habens, non diuinitate nuda, sed carne contecta, voluit nobiscum versari, vt ad nos miseros ac perditos accedẽs, à seruituris vinculis liberaret, & mortis imperio subditos in libertatem restitueret. Itaque sanctum Verbum suum extremis temporibus in casto virginis Dei genitricis vtero sic voluit inhabitare, vt totum hominem indueret. Quæ quidem Virgo concipiens è Spiritu sancto, Deum humana forma indutum edidit. Atque ità oculis verè perspectus est, quem Christum esse dicimus. Hic ità se hominum cognitioni patefecit, vt cùm Deus sit, corpoream è Virgine nascens formam assumpserit. Et aduersùs instabilem potestatem pugnans, amplissimos sibi benemerendi terminos statuit, eos nimirùm, quos illi pater præfiniuerat, mortis decreta abrogans, eiusque fila rescindẽs diuinitatis potestate. A qua quidem benignitatis communione neminem repulit. Et Saluator vocatus est primus, qui populos vniuersos, & integras regiones ab interitu atque periculis liberauit, & humanitatis thesauris patefactis, munera sua voluit omnibus esse communia. Cùm igitur omnes à tyrannica confusione liberauerit, omnem hæreditatem suam ab exitio liberam incolumemque conseruat. Nihil enim Christi præsentiam cognitionemque fugit, non ortûs initium, non vitæ spatium, non mortis exitus, non aliud quippiam, quod in cognitionem cadat. Sed quæ Patris decreto facta sunt, hæc filio sunt ad opus perspicua. Hic est ille Christus, quẽ prædicamus. Hic est ille, cui generis humani salus curæ fuit. Hic est ille, qui gratiæ nobis magnitudinem elargitur, qui ad benemerendum semper & vbiquè præstò est, nè rectam viuendi rationem negligamus.

Cur Deus homo factus.

Præfectus, & si Codrati responsum admirabatur, tamen cùm ad veritatis fidem venire non posset, De rebus, inquit, sublimibus Codrate mihi videris nugas confingere, qui perturbationibus humanis Deum subijcias, cumque dicas mulierculæ gremio potuisse comprehẽdi, quæ vterum gerens, Christum peperit, atque ità Deum in terra visum esse, corporis formam gestantem, alibì autem esse verum Deum. Pietatis arcana perscrutari profanis non licet, inquit Codratus: nec eius cognitio parua est, aut facilè comparatur: neque nos permittemus, vt homines impuri sacris perspiciendis admittantur. His se filius Dei spontè subiecit, vt Deus idem atque homo esset, & vt nos è dæmonum eriperet seruitute. Tu autem ista tua peruersa audacia impietatis indicium in te moues. Neque enim improbitate tua studium nostrum corrumpis. Natura enim vbiquè dominatur, & actiones seruiunt voluntati. Præfectus autem, vt à virtute alienus, & veritatis rationem non intelligens, egregium Christi seruum virgis cædi iussit. Ministri verò homines ignauissimi, virgis admotis, cruciatuum immanitate sæuiebant. At Codratus tormentorũ victor, Ignoras, inquit, Præfecte, quicquid à violentia proficiscitur, esse contrarium libertati, nec vllam ad persuadendum vim obtinere? Qui enim cogit, se iniustum atque improbum esse significat: qui verò suadet & hortatur, is se mansuetum humanumque declarat. Quamobrèm cùm te virtutis expertem indices, indignum ostendis cui fides habeatur. Nè putes nos metu virtutem atque honestatem deserturos, aut morum abiecturos grauitatem. Cùm enim Christi studiosi amantesque sumus, eum solum confessionis habebimus adiutorem. Is nobis ærumnas omnes præmiorum spe leniet ac mitigabit,

Codratus virgis cæditur.

docebitque nos,non esse cedendum aduersarijs. Tantùm in periculis virtus valet, & viris constantibus præclara proposita sunt præmia.

Tum Præfectus primi fortitudine territus,ad alterum sese conuertit, & blanda dulcique oratione in sententiam suam adducere conabatur. Cyprianus autem adolescens,quanuìs primo pubesceret ætatis flore,tamen libertatis dignitatem considerans,sese ad perferendos cruciatus parabat. Et Codratus hic item animo ad Christū properans,socijs generosis,recteque secum ac piè sentientibus consilia tempori cōuenientia suggerebat: Moneo,inquiens,vos,ó rerum pulcherrimarum socij, vt memineritis, quàm multa vobis bona proposita sint, tum gloriæ propter religionem, tum honoris, quem à Deo consequemini,tum auxilij,quod vobis à Christo de cælis presens aderit,in primisque,quòd Iesu misericordia digni existimemini. Nunc igitur virtus exploranda est:nunc tempus postulat,vt vos maiore dignos admiratione prębeatis,vt alacri animo legem adimpleatis,vt morum vestrorum specimen detis,vt re ipsa atque factis professionem vestram comprobetis:nunc boni à malis discernētur: nunc in conseruanda pietate custodia maior adhibenda. Cauete, nè dispari morum ratione discrepetis: Sed eandem pietatis normam sequimini, vt qui à tali Deo iudicandi sitis. Virtutis viam nè deseratis, qui iamiam cum Christo perfecti estis futuri. Deum bonum bona mente comprobate. Nolite propter adolescētiam ignauiæ succumbere. Cogitate in foribus esse certamen,& iuuentuti pro pietate, quæ nos Deo coniungit,pericula iucunda esse debere,cui vires suppetunt,& nerui vigent. Vos igitur mutuò cohortamini,certatìm in hoc pietatis studium incumbite, idem sentite, tormentorum formidine nolite deficere : sed cruciatibus corpora tradentes, dolores æquo animo tolerate,vt victoriam adepti, gloriam consequamini, in martyrum ordine ac numero collocati. Hac Codrati cohortatione iuuenes alacriores & fortiores reddebantur.

Codrati ad socios martyres oratio.

Præfectus autem hortatorem & consiliarium audiens, cruciabatur, quòd se ab eo,quod sperabat,depulsum intelligebat. Iracundia autem sæuiebat, quòd adolescētes decipere non posset. Quanuìs enim singuli ætate essent iuuenes , virtutis tamen proposito se viros præbebant. Itaque cùm & Cyprianum multis verberibus tentàsset,ab eo victus erubescebat. Primus igitur pugil ante alios cōfessionis coronam adeptus est. Alter autem æmulationis pulchritudine primum imitatus, magno tempestatis æstu superato,cum illo in Christo sese coniunxit. Nec tertius, nomine Dionysius,inferior fuit:sed illos spectans,socius eorum fieri festinauit,quanuìs tortores eū à Christo studerent abalienare. Quartus verò,qui Anectus appellabatur, ductus est: qui cùm torquentium crudelitate victoriam amissurus existimaretur, neglexit vim tormētorum, nec vllam cruciatuum acerbitatem recusauit. Qua re perspecta, Princeps fortitudinem hominis admiratus,atque impietate furens,quintum ad quęstionem adduci iubet, cuius præstantiam vel nomen ipsium declarabit: Paulus enim vocabatur. In hunc item crudelitatem suam tortores vt exercerent, Præfectus imperauit. At Martyr futura contemplans,propositi sui excellentiam ostendit. Neque enim Tyranni contumelia fractus,grauitatem abiecit: sed præcedentes socios assequendi studio incensus, libenti animo certamen subijt. Inuidia verò rectè factorum inimica,hunc frustrà propositis cruciatuum doloribus territans sequebatur. At Crescens cùm consideraret, semper esse difficile Principibus aliquid persuadere, in medio stans, virtutis specimen dedit. Cùm enim ad maiora tenderet, egregium se pugilem, & sacro sociorum cœtu dignum præstitit, & firmā futuri præmij spem habēs,victoriam reportauit.

Cyprianus verberatur.

Dionysij certamen. Itē Anecti.

Itemque Pauli.

Crescentis item.

Cæterùm dum carcere,tormentisq; cōstantiam Martyrum exploraret Princeps insanus,& singulis periculorum terrorem incuteret, eos salutis cursum perfecturos non putabat. Verùm vbì animos ipsorum intrepidos vidit, cruciatuumq; victores, non dubitauit ampliùs,quin victoriæ præmia apud Deum essent habituri. Itaq; suprà,quàm decet, ira permotus,talem in viros innocentes sententiam tulit, vt capite plecterentur,& singuli singulos sequerentur carnifices. Sanctos igitur Martyres totidem numero fraudis ministri,vt facerent imperata,traxerunt ad locum, vbì in homines sceleratos solet animaduerti, vbì damnati bestijs obijciuntur, & vbì gladiatores mutuis ictibus,quos pedū celeritate & saltu declinare non possunt,sese trucidāt, vt spe-

vt ſpectantium oculi immani voluptate delectentur. At martyres, hoc etiam in loco difficultatibus ſuperatis, hymnum victoriæ ſignum Chriſto canere ſtuduerunt, vt ei precibus initiarentur: & miniſtros, vt ſtudio ſuo obſequi vellent, obſecrabant. Qui licèt acerbi ſæuique eſſent, tamen eorum optatis acquieuerunt.

Sancto igitur ſpiritu afflati, ſic vna omnes voce precabantur: Deus, qui diuinam harmoniam concordem indiſſolubilemque feciſti, & labentem ordinem nutu confirmas tuo: qui varios cæli curſus ità moderaris, vt mutuò inter ſe coniuncti, diuerſis neceſſitatibus ſeruiant, & perpetuas eximis naturæ inimicitias: qui Solis ortus & occaſus intueris, & curſum eius inſtabilem dirigis: qui cęli ſtellas, & ſidera, & pulchritudinem Lunæ, & amplitudinem ætheris, & quicquid à diuina quiete ſeiunctum eſt, fabricatus es atque exornâſti: Pater cæleſtis, qui rerum terram ambiētium motus perpetua celeritate confirmas, qui temporis ſpatia quaternis tempeſtatum varietatibus temperas, cuius mandato ex arboribus flores fructuſque proueniunt: qui grauiſſimi hoſtis diaboli impietatem à nobis repuliſti, qui peccati maculas nobis abſterſiſti, vt arcanis nos ſignis renouares: Chriſte Ieſu, qui ex antiquo peccati genere nos eruïſti, & meliorem ſpem in futurum adieciſti: qui ea, quæ Patre ſunt digna tuo, perficiens, in immenſum poteſtatem tuam propagâſti: qui tutam & facilem viam proponis, & per illam iter facientes ad teipſum trahis: qui tuo egentibus auxilio promptus ades, maioremque gratiam tribuens, nobis, tanquàm amicis, quæ commoda opportunaq; ſunt, ſubminiſtras: Tu nobis vitam educatione dignam dediſti, & facta profeſſioni congruentia largitus es: Tu nobis ſacrorum ſermonum, & exercendæ pietatis es author: Tu nunc ordinem nobis oſtendiſti, & ad præbendum virtutis ſpecimen euocâſti, vt quod honeſtum atque vtile eſt, eligamus. Tu non permiſiſti, vt aduerſarij crudelitati atque minis ſuccumberemus. Tu perfeciſti, vt omnes tormentorum acerbitates victoriæ præmijs inferiores iudicaremus, vt ad ſeruorum tuorum numerum adſcribamur. Deus, qui antequàm pateremur, effeciſti, vt quæ futura ſunt, omnem ſpem ſuperantia cerneremus: qui teipſum dignis fruendum, & ſanctam perſonarum Trinitatem in vna eſſentia cognoſcendam ſtudiosè contemplantibus præbes, & bis trinam profectò ſocietatem noſtram vna mente coniunctam tibi conciliâſti, vt libero pietatis curſu confecto, & decurſo veræ victoriæ ſtadio, regnis cæleſtibus admittremur, largire per ſanctum filium tuum, vt in hoc pio propoſito conſtantes ſimus, quô puris lucis radijs in cælum ſublati, apud te victoriæ præconium concinamus. *Preces ſanctorũ martyrum.*

Hac precatione abſoluta, malorum operarijs ceruices obtulerunt. Qui gladijs dexteras manus armantes, ſingulis ictibus, magna ſpectantium commiſeratione, capita ſanctorum obtruncârunt. Madebat ſubiecta terra ſanguine paſsim irrigata, & locum illum ingēs occupabat mœror, & triſtes quædā tenebræ ciuitatis oculis, ciuium ſuorum cædem indignè ferentis, offundebantur. *Plectuntur capite SS. martyres.*

Rem nobis memoratu dignam diuinorum Martyrum celebritas ſuggerit, quæ rerum geſtarum certiſſimum poſteris teſtimonium afferet. Nam ſimulàc à ſacris pugnatoribus certamen peractum eſt, & corpora ſunt exuta, Chriſtus maximum illis remunerationis ſignum dedit: quod quidem omnes, qui ad ſpectandum accedunt, admirantur. Quemadmodùm enim Deus incolis conceſſit, vt ſancti Martyres apud eos certamen abſoluerent: ſic etiam dignis magnam gloriam confirmauit. Duplici igitur ſpectaculo, qui pręſentes erant, variè ſunt affecti, tum miſericordia, tum admiratione: miſericordia, calamitatem humanam conſiderantes: admiratione, id, quod Chriſtus incredibile ac nouum effecerat, obſtupentes. Prædicabant omnes diuinum opus, quod ſponte Deum cognoſcentibus apparuerat. Nam vbì Martyres mirabile lucrum perceperunt, ibì Dei iuſſu clari fontis latices emanârunt. Ibì decliuis fluento aditus patuit, vbì ſacrati Deo viri gloriam pertulerũt. Prope ſacram ędem nimirùm, quæ ſeruando ſanctarum reliquiarum pignore digna fuit. *Fons erũpit eo loco, vbì cæſi ſunt.*

Ità Chriſtus iuſtum ſe iudicem præbens, eos, qui mutua & pia beneuolentia coniuncti ſunt, qui ſacra nunc certamina ſubeunt, lætantes accipit: ſacriſq; coronis redimitos, Martyrum laudibus exornat: vltores autem ac vindices inimicis ſuis in futurum parat. Sic illi, qui virtutem complexi, ſe viros fortes ac ſtrenuos in rebus arduis præſtiterunt, & cum Chriſto coniuncti ſunt, non ſolùm à præſentibus laudantur,

Peregrinationes religiõis ergò. ſed ex vltimis terrarum finibus viſuntur: & tanquàm mundi ſtellæ, cœtu ſuo coronã cõficiunt. Certatìm igitur homines pij & omnes,qui rectè factis dignam mercedem propoſitam eſſe conſpiciebant, congredientes, corpora ſanctorum ſacris in loculis collocârunt,vbì ſanctorum martyrum cœtus celebratur.

Aequum eſt igitur, fratres, vt conſiderantes præſentia ſic à Chriſto diſponi & gubernari,vt perpetuò nobis afferant vtilitatẽ,eos,qui lege diuina ipſi conſecrati ſunt, quique ſe cæteris hominibus præſtantiores exhibuerunt,& Chriſti ærumnas delicijs prætulerunt,meritis laudibus celebremus,eosq; ad maiora contendẽtes, ſtudeamus imitari:Quoniam eſt gloria,honor & imperium Deo patri,& filio, & ſpiritui ſancto, nunc & ſemper,& in ſecula ſeculorum,Amen.

VITA S. ATTALAE ABBATIS, EDITA AB IONA SCOTO ABBATE, EIVSQVE DISCIPVLO.

10. Martij. CVM venerabilis pater Colũbanus de hac luce migrâſſet, omni religione laudabilis Attala in locum eius ſuffectus eſt,cuius poſt magiſtrum virtutes clarè fulſerũt. Qui Burgundiorũ ortus genere,nobilis natione, ſed nobilior ſanctitate,perfectè magiſtri veſtigia ſecutus eſt. Huius autem beati viri rudimẽta, qualiter inter ipſa primordia vberem à Domino profectum inuenerint,prętermittendum non eſt. Igitur dum à patre nobili liberalibus literis imbutus fuiſſet, Arigio quondàm pontifici ab ipſo genitore commẽdatus eſt. Sed bonæ indolis puer, nihil ibì vtilitatis agi cernens, cœpit mente ac ſpiritu ad potiora tendere, & ad altiora anhelare. Dedit ergò operam,vt poſtpoſitis mũdi phaleramẽtis,monachorum iungeretur cohorti. Clàm itaq; à ſodalibus progreſſus, duobus pueris contentus,ad Lirinenſe cœnobiũ venit. Quo in loco diù degens,cùm cerneret monachos eiuſdem cœnobij nequaquàm regularis diſciplinę habenis colla ſubmittere,cœpit anxio animo trutinare, quà potioris conſilij aditus viam pãderet. Progreſſus ergò indè,ad beatum Columbanum Luxouium venit. Quem vir ſanctus cùm ingenij ſagacis ſolertem eſſe cerneret, ſuo monaſterio iunxit, atq; omnibus diuinis monitis erudire tentauit. Cumq; beatus Attala egregiè ac ſtrenuè poſt magiſtrum patremq; ſuum Columbanum ſupradictum cœnobiũ regeret,& in omni diſciplina regularis tenoris fratres erudiret,cœpit contra eum antiqui hoſtis verſutia peſtiferum diſcordiæ virus noxijs ictibus laxare, excitans & inſtigans aduersùs eum aliquorum corda ſubditorum fratrum,qui muſſitando ac ſacræ religioni derogãdo,dicebant ſe nimij feruoris authoritatem ferre non poſſe, & arduæ diſciplinæ pondera portare non valere. At ille,ſagaci vt erat animo, pia fomẽta præbere, & ſalutaris antidoti,quo ſanies putrefacta amputaretur,potum dare ſtudens,tumentia corda mollire nitebatur. Sed cùm diù caſtigatos ſecum retinere non poſſet,mœrore animi turbatus,multis precibus cum pietatis officio proſequebatur eos,orans vt ſe non relinquerent,ſed ardui itineris callem fortiter tenerent,reminiſcentes, quia ſancti patres per mortificationem carnis & contemptum præſentis vitæ,regna cælorum poſſiderent. Tandèm cùm nihil ſe proficere cerneret, nec aliò nitentes animos ſuæ ſocietatis habenis continere poſſet,ſinit eos pertinaces abire. Poſtquàm ergò ſegregati ſunt ab eo,alij eorum marinis finibus recepti ſunt,alij locum eremi ob libertatem habendam petiêrunt:ſed temeritatis & arrogantiæ ſuæ inibì poſiti mox damna ſenſerunt. Nam cùm in eiſdẽ locis morarentur,& virum Dei ſuis detractionibus laniarent,vnus eorum,qui Roccolenus dicebatur,qui & iurgiorum,vt credebatur, incrementa miniſtrauerat,ſubitò ictu febrium igneo accenſus, inter pœnarũ incendia clamare cœpit, ſe, ſi valuiſſet, ad beatum Attalam venire velle, & admiſſa criminis damna pœnitentiæ medicamento lenire. Nec mora, vix hæc dicere licuit, ſtatimque obmutuit, ac extremum halitum dimiſit. Aſt hi, qui aderant, videntes viri DEI iniurias diuina vltione vindicari,plurimi eorum ad virum Dei remeant, ſuaſque noxas confitentur,

Genus S. Attalæ.

Literis inſtituitur.

Petit Lirinẽ cœnobium.

It Luxouiũ

Succedit S. Colũbano.

Pœna grauis murmuratoris.

tur,se in omnibus, si recipiantur, emendaturos pollicentur. Quos vir sanctus miro gaudio,ac si è luporum ore liberatas oues recepit,& suis in locis singulos eorum restituit. At verò alij, qui verecundia præueniente, vel temeritate ac arrogantię vitio maculati,redire noluerunt,& datum pœnitentię locum contēpserunt,diuersis mortibus sunt direpti: vt manifestè daretur intelligi, socios eos fuisse eius ad excitanda contumacię incrementa,quem vltio diuina percusserit ac propterea cum cæteris veniam non meruisse. Nam vnus eorum,Theodomundus nomine, securi percussus interijt:alius dum parui fluminis alueum transmearet, irretitis poplitibus, perparuula fluuij vnda necatus est. Tertius verò,qui Theodarius dicebatur,cùm se carinę credidisset,in mari demersus est. Videntes hæc qui adhuc supererant, verecundia submota,ad beatum patrem Attalam repedant,à quo,vt alij suprà memorati,benignè suscepti ac saluati sunt.

Pœna iterū aliorum rebelliū monachorum.

Plura post hæc ab eo patrata miracula,omnium in supradicto monasterio fratrū testimonio approbātur. Inter quos ego positus,& beati viri ministerio deputatus tenebar. De quibus etiam nunc aliqua disserere tentabo. Quodam tempore fluuiolus, Bobius nomine,turbidis aquarum molibus ac rapaci cursu violenter defluens,vt solent torrentes ex alpium cacuminibus dilapsi, & imbrium effusionibus aucti, saxorū rupes & arborum congeries,nimia vi tumescens,coaceruabat, molēdinumq; monasterij impetu valido suffodere,& totam iam officinam quatiēs,demergere nitebatur. Quo fragore audito,custos molendini,nomine Agibodus,ad molendinum velociter cucurrit,vt videret,si tanti fragoris moles inibi dispēdij damna generaret. Quo cùm venisset,vidit,nisi celeri auxilio subueniret,cuncta direptum iri. Festinus igitur patri Attalæ nunciandū credidit,vt adiutores præbeat,qui opportuna necessitati ex aquarum fluctibus liberarent. Ad quem vir Dei ait: Vade,voca mihi Sinoaldum diaconū: tu verò stratu tuo receptus,somnum cape,nec metu aliquo detentus sis,aut mœrori mentem subijcias. Erat enim manè, priusquàm aurora funderet grata lumina terris. Vocatus ergò Sinoaldus,venit ad virū Dei. Cui beatus pater Attala ait: Appręhenso baculo,quo sustentor,vade ad Bobium,imperantisq; voce dicito ei,signo Dominicæ crucis pręlato, vt istas desinat perfodere ripas, nec præsumptæ audaciæ modum suppleat:sed ad alia cedens litora,ista sinat illæsa,imperijsq; Domini se agnoscat cessurū. Tunc Sinoaldus diaconus,imperio patris obediens,cum fidei adminiculo pergit:impositoq; ripæ baculo,imperat fluuio ex viri Dei præceptis,annuente diuina potentia, ab illo loco citiùs promoueri,aliaq; collis latera violēto conatu petere. Mox obediēs fluuius relicto alueo,collis ad latera cedens,fluendo per ardua velut strictis ripis latices sustentabat, quousquè concaua aluei paterent, quo sustinente, liquidò fluerent. Iamq; prorumpens sol,mundo vt lumen panderet,surgebat,cœpitq; Sinoaldus intrà semetipsum cogitans dicere: Vadam & videbo,si viro Dei violenti fluctus obediant. Venitq; ad ripam aluei,vbi stetit priùs pleno tunc fluctu,& cernens iam subitò vacuū litus, spectabat qualiter ad alterius collis latera ex imperio patris cederet, vt sibi alueum,quo fluere posset, aperiret. Festinusq; ad virum Dei venit,partæ victoriæ trophæū nunciauit. Cui vir Dei,Nullatenùs,inquit,me in hoc seculo viuente vlli dicere præsumas:proculdubiò nè fauor adulatorū corda plena virtutibus macularet. Quod vitium,quamuis sint diuersis virtutibus ditati, ab oībus tñ sanctis est studiosè vitandū atq; fugiendū. Nam hoc callidus hostis malitiosè studet,vt dum in maioribus ac certis culpis sanctos Dei maculare nō valet, saltē vel ĩ occultis q̄ minora videñt,polluat.

Signo crucis reijcitur rapidus fluuius in litus aduersum.

Deindè cùm in aliquo tēpore vnus monachorū,Fraimerus noīe,ad frumēta suscipiēda vomere tellurē excoleret, subitò stiuę firmitatē duræ glebæ asperitas cōfregit. Quam cùm p̄dictus frater cōponere conaretur,inopinato ictu ferramenti pollicē de lęua amputauit,soloq; conditū superposita gleba velut funus sepulturæ tradidit. Relictoq; vomere,ad monasteriū p̄git,patriq; p̄ confessionē humi p̄stratus p̄dit. Quod vidēs vir Dei,Vbi est,inquit,pars abscissi pollicis? At ille fatetur eam esse terra conditam,sulcoq; sepultā. Malè,ille ait,fecisti. Cur eam ad me non detulisti? Concito ergò gradu,nulli causam indicans, perge, sumptamq; eandem pollicis partē huc deporta. Egressus ille,pergit ad locū,effossamq; portionē pollicis detulit ad virū Dei. Erat aūt iter quasi vnius milliaris,tū p̄pter ardui mōtis,tū interfluētis fluminis flexuosos circuit⁹. Porrò vir Dei suscipiēs frusta pollicis,suisq; saliuis liniēs,simul cōiūxit:statimq;

pollex

pollex carnis glutino compactus, velut antè fuerat, sanus sibi adhæsit. Tunc pater sanctissimus, imperato silentio, nè alicui hoc proderet, vt abiret, opusque inceptum perficeret, iussit. O mira virtus omnipotentis Dei, quæ sic suos in terris glorificat, vt frigida abscissaq; membra eorum interuentu pristinæ sanitati atque decori reddat.

Pellicē præcisum restituit in locū suum.

Idem etiam sanctissimus vir cum quodam tempore Mediolanum venisset, quidam ibì puerulus in extremis febrium anxietatibus positus, vitę tantùm expectabat exitū. Cuius parentes, audito beati Attalæ aduentu, festino ad eum properant cursu, eumq; precantur, vt illi subueniat. Quod vir Domini cùm dissimulare voluisset, illi eum fletibus & terribilibus sacramentis compellebant, vt antè accedat ad puerum, quàm eum noxius ardor vitalibus priuet auris. Anxiùs ergò & popularis fauoris rumores fugiens, Ite, inquit, ego vt potuero, vos prosequar. Pergens ergò, basilicas ac sanctorum loca circūit, & pro infirmo puero precatur, vt protinùs sospitati reddatur. Deindè vt promissæ fidei impleret effectum, ad infirmum festinus venit: sed nè quis largitori salutis, pręco existeret laudis, latenter domum ingressus, infirmum attigit, moxque virtus diuina, sanctis fauens precibus, sanitati pristinæ ægrum reddidit. Grates simul conditori parentes referunt, qui sic ad suorum petitiones famulorum pietatis suæ aures accommodat. Erat nimirùm beatus pater Attala vir gratus omnibus, singularis cuiusdam feruoris, singularis alacritatis, singularis charitatis erga pauperes & peregrinos. Nouerat & superbis resistere, & humilibus subditus esse, sapiētibus condigna rependere, simplicibus mystica aperire: in soluendis ac componendis quæstionibus sagax, aduersùs hæreticorum procellas vigens ac solidus, fortis in aduersis, sobrius in prosperis, temperatus in omnibus, discretus in cunctis, redundans amore & timore in subditos. Redolebat eius doctrina in discipulis, nullus iuxta eū vel mœrore deijciebatur, vel nimia lætitia extollebatur.

Vide q̄ vir sanctus declinauerit oēm ostentationem.

Virtutes S. Attalæ.

Cumque iam seruum suum ab ærumnis seculi rerū conditor liberare vellet, monstrare ei per visionem voluit, vt de mundo egressurus, paratum in omnibus iter haberet, quinquaginta dierum spatio suspenso, quo pararet iter vēturum. Verùm animus viri Dei non cognouit apertè, an istud esset exitus vitæ eius, an ad alium locum esset progressurus. Pręparat autem sese ad vtrunque: densat septa monasterij, tegmenta renouat, omnia roborat, vt si abeundum sit, nihil imbecille dimittat. Vehicula ad iter agendum componit, libros ligaminibus firmat, supellectilia ablui, dissuta consui, corrupta renouari, calceamenta præparari iubet, vt ad manus pręstò sint omnia. Ipse verò corpus suum ieiunijs, vigilijs & precibus afficit, ità vt nunquàm intentiùs anteà in orationē visus sit incubuisse. Et nè cuiquam incredibile videatur, quod refero, apertè narro, quid in me idem sanctissimus pater peregerit. Cùm iam nouem annorum per circulum in monasterio conuersatus fuissem, & sæpè parentes mei postulâssent, vt ipsos eius permissu visitarem, nec impetrare valuissent: quadam posteà die, nullo indè mentionem faciente, ait: Vade fili festinus, & matrem fratremque visita, & nulla mora præpediente, quantocyùs reuertere. Cùm autem ego differrem, & temporis opportunitatē euenire in proximo dicerem (erat enim tempus nimij frigoris, tēpus videlicet Februarij mensis) ille respōdit: Accelera iter, quod dixi. Nam ignoras, vtrùm in posterū liceat illud agere tibi. Datis ergò comitibus, Blidulpho presbytero & Hermenoaldo diacono, viris religiosis, ad destinatum peruenimus locum, à monasterio distantem centum & quadraginta millibus. Quò cùm vénimus, gratuita pietate à genitrice post tantorum interuallum annorū susceptus sum: sed non diù genitrix optato fruitur dono. Nam eadem nocte febre correptus, inter incēdia clamare cœpi, me viri Dei precibus torqueri, nè inibì contra interdictum aliquantispèr moram facerē: & si non me citò submouens, quocunque possem conamine ad monasterium repedarem, me citò morte præueniendum. Mater ad hæc: Præstat me ibì sanum te scire, inquit, quàm hîc mortuum plangere. Fateor, longum fuit diei expectare aduentum. Vix erumpente aurora, ad monasterium repedare studuimus. Nequaquàm ego cibi p triduum quicquam cepi, donèc ad medij penè itineris loca pertingeremus. Festinātibus ergò & iter vrgentibus nobis, sospitatem rursùm recepi: venientesq; ad monasterium, patrem nostrum Attalam iam febribus detentum reperimus ac morti proximum. Ipse verò visis nobis gratulatus est. Sicq; apertè cognouimus, viri Dei in hoc præualuisse preces, vt me vis febriū vrgeret citò ad monasteriū ante ei⁹ exitū redire.

Obitus suus viro Dei reuelatur.

Nō finitur Ionas apud matrē hęrere cōtra iussum S. Attalæ.

Qui

Qui cùm ſupremas vitæ præſentis horas duceret, & adhuc vigens halitus ſupereſſet, iuſſit ſe extra cellam perduci. Surgensq; è ſtrato quo valebat conamine, ſuſtentantibus vndiquè fratribus, extra cellulam eſt progreſſus: ibique adſpiciēs crucem, quam ipſe in eodem loco poni præceperat, vt ingrediens egrediensque cellulam, eius tactu, frontem ſuam muniret, cœpit mœſtus lachrymas fundere, ac trophæum crucis commemorare: Aue, inquit, alma crux, quæ mūdi precium portâſti. quæ vexilla fers æternа: tu noſtrorum vulnerum medicinam attuliſti: tu cruore eius illita es, qui vt humanum genus ſaluaret, de cælo in hanc lachrymarum vallem deſcendit: qui in te primi Adæ rugam extendit dudùm, iam iamque ſecundus Adam, lauacro maculam abluēs. Cùm hæc oraret ſanctus Attala, precatus omnes, vt abeant, ſeſeque cellulæ reddant, ſibique pauliſpèr locum quietum præbeant. Abeuntibus ergò omnibus, vnus tātùm frater, nomine Blidemundus, poſt tergum viri Dei tacito anhelitu ſtetit, cogitans, ſi viri Dei poplites labefactari vidiſſet, ſe ad ſuſcipiendum eum paratum fore. Cùm ergò nullum ſupereſſe ſanctus pater putaret, cœpit conditoris clemētiam cum lachrymarum vbertate flagitare, vt largitatis ſuæ ſibi, etſi indigno, dona largiretur, & veteres maculas delens, omnia ſaluti redintegraret, ac antiquam miſericordiam exercēs, ſe à cæleſti munere non abdicaret. Inter hæc mœſta ſuſpiria & fluentes lachrymas cælos intuens, vidit ſibi eos apertos: quos multarum horarum ſpatio affectuosè inſpiciens, vberes cordis rugitus promebat. Gratias deindè referens omnipotenti Deo, qui ſibi ianuas cæli apertas demonſtraret, quas poſt paululùm corporis mēbris exuta anima penetratura eſſet, facto ſigno, vt fratres aduenirent, præcepit, vt eum cellulæ redderent. Hæc nobis ſupradictus frater eadem die retulit. Hanc quippe conſolationem famulo ſuo Chriſtus oſtendit, vt extremum halitum, ſecurus de futura venia, immò gloria, ouans dimitteret. Quod vir Dei libēter occultare voluiſſet, ſi ſupradictus Blidemundus abditè poſt eius dorſum non remanſiſſet. Altera die valefaciens omnibus fratribus vir Domini ſanctus Attala, exhortabatur eos, vt cœptum iter nō relinquerent, ſed vt melioribus actibus roborati, quotidiè perſeuerando firmarent. Conſolatis ergò cūctis, vitæ præſentis nexibus abſolutus, animam cælo feliciter reddidit. Meritò itaque rerum conditor & humani generis reparator ſanctos ſuos virtutum copia adornat, ſicut ſcriptum eſt: Spiritus eius ornauit cælos: quia illi ad cæleſtem vitam anhelantes, eius præceptis parére ſtudent, vt de labore obedientiæ fructus recipiant vitæ æternæ, Amen.

Nota hæc de crucis imagine.

Oratio ſancti viri ad Dominum.

Videt apertos cælos.

Hortatur fratres ad ſuſcepti propoſiti conſtantiam.

VITA S. GREGORII, SVMMI ET INCOMPARABILIS VIRI, VRBIS ROMAE PONTIFICIS.

SVſcipe Romuleos paſtor venerande triumphos:
 Gregorij ſancti ſuſcipe geſta tui.
Qui nituit factis, verbis, ſcriptisque beatis.
 Vt iubar auricomi ſolis in orbe cluit.
Norma, decus, ſpeculum tibi ſit, via, vita per æuum,
 Si cupis æternum ferre ſacerdotium.
Nam qui non huius ſequitur veſtigia præſul,
 Ante Deum præſul non erit, immò pecus.
Hinc Pſalmiſta canit hominem ſimilare caballis
 Ignauum ſtultis, qui ſub honore perit. *Pſal. 40.*
Nocturnum dedimus ſancto, cantumque diurnum,
 Carminibus clarum concinimusque virum.
Redde vicem ſcriptor, ſeruans cola, commata, puncta,
 Nè tua mendoſum pagina ſeruet opus.
Diſſimilis cunctis vox, vultus, vita, voluntas,
 Mens ſociata bonis, diſſociata malis.
Ludere me libuit variabilis ordine campi,
 Poſtquàm proſa fugit, Muſa iocoſa redit.
Hæc mihi tu tribuis doctor precioſe Gregori,
 Qui bona das famulis, ſed mala nulla tuis.

Veſtitus cœpi, nudus tua munia dixi,
Indue me factis, velleribusq́ue tuis.
Vt quia mortalis deſunt commercia carnis,
Da mihi ſub pedibus poſſe iacere tuis.

Ex bibliotheca Vaticana & codice uetuſtiſſimo manuſcripto.

PROLOGVS IN VITAM S. GREGORII, EDITAM A IOHANNE DIACONO ROMANO. CLARVIT *is Iohannes Diaconus anno Domini* 872.

BEatiſſimo ac feliciſſimo domino Iohanni, ſanctæ Catholicæ Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ preſuli, Iohannes vltimus Leuitarum. Nupèr ad vigilias beati Gregorij Romani Pontificis, Anglorum ſcilicet gentis Apoſtoli, Lectione de Paulino ciuitatis Nolanæ præſule conſuetudinaliter perſonãte, viſus es à venerabilibus Epiſcopis diuino quodam inſtinctu commotus requirere, cur tantus Pontifex, qui multorum ſanctorum vitas texuerat, geſtis proprijs in propria duntaxàt eccleſia caruiſſet: præſertim cùm & apud Saxones, & apud Longobardorum ſibi prorsùs infenſiſſimã gentem, geſtis proprijs vbiquè polleret. Cumq; venerabiles epiſcopi has ab vtriuſq; gentibus haberi quidem, ſed compendioſiſſimè reſponderent, meam quoq; paruitatem conſciſcens, præceperas vt vitam ipſius de ſcrinio ſanctæ ſedis Apoſtolicæ tanto pleniùs, quanto & certiùs carpere ſtuduiſſem. Sed dum ego propriæ inertiæ conſcius, me meis prioribus, ac per hoc ſapientioribus, qui vitam eius licèt breuiter, tamen pio conatu, pulcherrimoq; ſtylo deſcripſerant, conferre penitùs dubitarem, identidèm iubendo vehementer hortatus es, vt Romanæ ſedis Pontificem, eiuſdem ſedis preſulis authoritate deſcriberem: cui Deus omnipotens probandorum ſeu repellendorum ſcriptorum omnium ſpecialem dederit proculdubiò poteſtatem. Itaque tam imperioſis authoritatibus tandèm compulſus, vix primum librum Gregorianæ vitæ compleueram, quandò huncin eiuſdem vigilijs, annua vertigine reuolutis, tua probauit pariter ac publicauit authoritas. Ergò ſolicitior factus ad cetera, pauca de multis, te incentore, te præceptore, te fautore, teq; iudice colligens, in libris quatuor, auxiliante Domino, coarctaui: & ſecũdùm diſtributionem eiuſdem doctoris, qua librũ regulæ paſtoralis quadripartita ratione diſtinxerat, ego quoq; illum, qualiter ad culmen regiminis venerit, in primo huius operis libro perhibui. Et ad hoc ritè perueniens, qualiter vixerit, in ſecundo diſſerui. Et benè viuẽs, qualiter docuerit, in tertio deſignaui. Et rectè docens, infirmitatem ſuam quotidiè quanta conſideratione cognouerit, in quarto concluſi. Neque magnoperè tempora temporibus contuli, ſed rebus ſimilibus ſimilia coaptaui. Quoniam reuerà non tantùm quandò feciſſet, ſed quantum feciſſet, ſolicitus deflorare curaui. In quibus quanquàm multa & varia memoratu digna ſtudio breuitatis omiſerim, nihil poſuiſſe me memini, quæ ſcriptorum veterum nequeant authoritate defendi. Exceptis illis miraculis, quæ noſtris temporibus facta, multorum adhuc ſuperſtitum viuis vocibus celebrantur. Si cui tamen aliter viſum fuerit, vt aſſolet, ad plenitudinem ſcrinij veſtri recurrens, tot*cartactos libros epiſtolarum eiuſdem patris, quot annos probatur vixiſſe, reuoluat. Et quia quędam illarum vario tempore deſtinatæ, varietatem ſenſuum retinent: eædemq́ue nonnullis integræ, quibuſdam verò parte aliqua diminutę pro perſonarum, locorum ſiue temporum diſpenſatione videntur, finetenùs relegendo conſpiciat: ſicq́ue demùm lucidam veritatem cognoſcens, me aut cum amaſijs defendat, aut cum oſoribus arguat. Quanquàm in eo, quòd tuo iudicio placeo, cunctis veritatem tuentibus me pꝑpetuò placiturum fore præſumam. Peto igitur, vt ſicut tuis iuſſionibus humiliter parui, ſic beati Gregorij precibus, & in hoc ſeculo ab æmulorum inſidijs, & in futuro à peccatorum nexibus merear miſericorditer liberari, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Amen.

Vide authoritatem Romani pontificis.

Diſtributio huius opis.

for. *chartaceos

CAPITA LIBRI PRIMI.

DE genere beati Gregorij. 1
Quòd *φερώνυχοσ fuerit. 2

De institutione eius. 3
Vbi prętor vrbanus exprimitur. 4
Vbi sex monasteria in Sicilia facit. 5
Vbi sub Abbatibus in suæ domûs monasterio militās, postmodùm Abbas efficitur. 6
Vbi paschali sabbato ieiunare non valet. 7
Vbi à Domino ieiunandi fortitudinem impetrat. 8
Vbi mater Syluia ei consuetudinaliter legumina mandat. 9
Vbi duabus vicibus ab angelo Dei tentatur, tertia verò liberalissimus cōprobatur. 10
Vbi frater furtum faciens, à dæmone vexatur, & à Gregorio liberatur. 11
Vbi fugitiuus frater cæcatur, & à nigri canis morsibus liberatur. 12
Vbi frater fugam molitus, à dæmone corripitur, à Gregorio liberatur. 13
Vbi fratrum latebræ caballorum immobilitate cognoscuntur. 14
Vbi frater iustus pro re peculiari seueriter in morte punitur. 15
Vbi eius anima de inferni cruciatibus liberatur. 16
Vbi dimissis peccatis Antonius mori iubetur. 17
Vbi Gerontius secum quosdam fratres asserit morituros. 18
Vbi frater Merulus ex albis floribus se somniat coronatum. 19
Vbi Iohannes ab Apostolo sanatus, à defuncto vocatur. 20
Vbi de venalibus Anglorum pueris percontatur. 21
Vbi pro conuertendis Anglis Britanniam petiturus absoluitur. 22
Vbi à presule, tribus sententijs consternato, redire iubetur. 23
Vbi per locustam se cognoscit continuò reuersurum. 24
Vbi à monasterio tractus, diaconus consecratur. 25
Vbi Constantinopolim apocrisarius destinatur. 26
Vbi pro exponendo libro beati Iob enixè rogatur. 27
Vbi cum Eutychio disputans, victor agnoscitur. 28
Vbi liber Eutychij ab Augusto ignibus deputatur. 29
Vbi Eutychius moriens, pellem manu sua tenebat, dicens se in ea veraciter resurrecturum. 30
Vbi apocrisariatûs Gregorij qualitas declaratur. 31
Epistola Pelagij Papę Gregorio mittitur. 32
Vbi Maximianus cum fratribus à naufragio liberatur. 33
Vbi Romana vrbs diluuio Tiberis inundatur. 34
Vbi Athesis fluuius mirabiliter solidatur. 35
Vbi dracone cum bestijs in mari necato, aër corrumpitur. 36
Vbi sagittis cęlestibus cladem ferentibus, Pelagius præsul extinguitur. 37
Vbi Theodorus, à dracone liberatus, conuertitur. 38
Vbi Gregorius nolens ad Pontificatum eligitur. 39
Vbi pontificium subterfugere gestiens, Imperatori literas latenter mittit. 40
Vbi pro concione pœnitentiam prædicat. 41
Vbi septiformem litaniam localiter ordinat. 42
Vbi octoginta homines pestilentia prosternuntur. 43
Vbi ab vrbe diffugiens, indicio cælesti monstratur, & reductus, primæ sedis pontifex consecratur. 44
Vbi noluisse summum sacerdotium veraciter demonstratur. 45
Vbi discretionis eius perfecta qualitas indicatur. 46
Vbi conabatur extra mundum & extra carnem fieri, & ad speciem anhelare. 47
Vbi condoluit ruinæ suæ gemitum renouari. 48
Vbi ex scriptis Anastasij Patriarchæ quasi beatitudinis requiem, salutem accipiens, fontem sitiens, vmbram æstuans inuenit. 49
Vbi ab Andreę illustris charitate & animo non recessit. 50
Vbi Iohannis exconsulis bona excellentiæ sit expertus. 51
Vbi Leandro Hispalensi Episcopo respondere nòluit Epistolis ad se transmissis. 52
Vbi cum magno angore animi summum sacerdotium susceperit. 53
Vbi inuestigare superna iudicia nullus homo sufficere queat. 54

LIBER PRIMVS. CAP. I.

12. Martij. Parentes & patria S. Gregorij.

GRegorius genere Romanus, arte philosophus, Gordiani viri clarissimi, & beatæ Syluiæ filius, præfuit Romanę sedi annis tredecim, mensibus sex, diebus decem, temporibus Tiberij, Mauritij & Phocæ Augustorũ. Iste senatoria stirpe progenitus, tam nobilissimam quàm etiam religiosissimã genealogiam duxit, ità vt quartus Felix Apostolicę sedis pontifex, vir magnæ in Christi Ecclesia reuerentiæ, qui Basilicam sanctorum Cosmæ & Damiani martyrum, via sacra iuxta templum Romuli, sicut hactenùs cernitur, venustissimè fabricauit, eius atauus fuerit, & beata Tarsilla virgo, quæ moritura, promissionis cęlestis audiuit harmoniam, & Iesum Christum ad se recipiẽdam videre meruit, amita nihilominùs eius extiterit.

Vide Gregorium Homil. 38. in Euangelia, & dialog. lib. 4. cap. 16.

2 Quam Gregorius geminę nobilitatis lineam pijs moribus extulit, probis actibus exornauit: adeò vt præsagio quodam Gręcè γρηγορέιος quod Latinè Vigilantius resonat, vocaretur. Nam recta, quæ docturus erat, dũ viuis operibus adimpleuit, sibimetipsi vtiquè se vigilâsse perdocuit. Dum verò recta, quę faciebat, docendo quoquè disseruit, vigilâsse quoquè dignoscitur, non solùm sibi, sed & futuri tẽporis Christianis.

3 Siquidem inerant ei in tenera ętate matura iam studia, & auditurus incognita, religiosis senibus indagator solertissimus adhęrebat: sumptaque doctrinæ semina, tenaci memoria ruminanda, quæ pòst in populos mellito declamaret gutture, congerebat. Deniquè docilis adolescens, cùm transmisso communiter stylo surgẽtis infantiæ, ad biuium Pythagoricę literæ peruenisset, incunctanter sinistrum tramitem cum seculi voluptate relinquere, & ad dextrum cœpit cum cælesti desiderio totis viribus anhelare.

4 Sed dum conuersionis suę gratiam longiùs protrahens, tutiùs se Christo famulaturum putaret, si sub pretoris vrbani habitu mundo specietenùs deseruiret, cœperunt multa contra eum ex eiusdem seculi cura succrescere: ità vt non iam, sicut proposuerat, specie, sed in eo retineretur & mente.

Septẽ monasteria cõdidit.

5 Tandèm patre orbatus, vbì liberam disponendarum rerum suarum nactus est facultatem, sex monasteria in Sicilia fabricans, sufficientibus fratribus cumulauit. Quibus tantum prædiorum contulit, quantum posset ad victum quotidianum Deo illic militantium sine indigentia suffragari.

6 Septimum intrà Romanæ vrbis mœnia, sub honore sancti Andreę Apostoli iuxta Basilicam sanctorum Iohannis & Pauli ad cliuum Scauri monasterium in proprio domate fabricauit. In quo, relictis sericis, auro gemmisque radiantibus togis, simulq; supellectilibus reliquis in vsum pauperum erogatis, ex huius mundi naufragio nudus euasit: diuque desideratum monachicum capiens indumentum, primò sub Hylarionis, deindè sub Maximiani venerabilium patrum regimine, multis sibi sociatis fratribus, regulari tramite militauit. Pòst verò, cùm subesse mâllet, fratrum votiua concordia imminente, præesse non renuit, sicut in consequentibus apparebit.

Fit monachus.

7 Erat ei abstinentia tanta ciborum, sedulitas orationum & ieiuniorum, studiositas tam desiderata sacrorum librorum, vt infirmato stomacho lassescens, vix subsistere proculdubiò videretur. Nam cùm quodam tempore incisionem vitalium, quã Gręci dicunt syncopim, pateretur, crebrisque angustijs per horarum momenta deficeret, & ad exitum appropinquaret, ac nisì eum fratres frequenter cibo reficerent, vitalis ci spiritus funditùs intercipi videretur, paschalis superuenit dies: Et dum sacratissimo sabbato, in quo omnes etiam paruuli pueri ieiunant, ipse ieiunare non posset, cœpit plùs mœrore quàm infirmitate deficere.

Nota ieiunium sabbati sancti.

8 Mox accersito viro sanctissimo Eleutherio, dudùm penès Spoletum multis præposito, tunc verò eiusdẽ sui monasterij monacho, à quo videlicet audierat fuisse mortuum suscitatum, oratorium petijt, seseque cum lachrymis, vt saltem die illo ad ieiunandum sibi virtus daretur, in orationem dedit. Et pòst paululùm completa oratione digressus, tantam virtutem suum stomachum percepisse cognouit, vt ei cibus & morbus funditùs de memoria tolleretur. Cœpit secum mirari, quis esset, quis fuerit: &

Precibus morbum pellit.

& cùm ad animũ redibat infirmitas,nihil in se ex his, quæ meminerat, recognoscere præualebat. Cumque in dispositione monasterij occupata mens esset,obliuiscebatur funditùs ægritudinis suæ. Si verò rediret ægritudo ad memoriam, cùm tam fortem se esse sentiret,mirabatur si non comedisset. Qui ad vesperum veniens, cognouit sibi tantam fortitudinem permanere, vt ad diem alterum transferre potuisset ieiunium, si voluisset. Verùm quanquàm penè quotidiano languore tabesceret, nullam tamen corpori suo cupiebat quietem, quo minùs aut oraret, aut legeret, aut scriberet, aut dictaret. Eius exercitia.

9 In huius sacri monasterij penetralibus idem vir omnipotentis Dei Gregorius à matre Syluia,tunc temporis iuxta portam beati Pauli apostoli loco, qui dicitur Cella noua, quo hactenùs oratorium nomini eius dedicatum, & famosum sancti Sabæ confessoris Christi monasterium,cuius laus est in sexta & septima synodo,constitutũ videtur,degente,crudis leguminibus pascebatur. Crudis victitat leguminibus.

10 Vbi hunc de more quædam scribentem Angelus Dei reperiens, misereri sibi flebiliter sub habitu naufragi postulabat. Cui Gregorius ex intimo corde compatiens, bis ternis nummismatibus datis,abire præcepit. Nec multò pòst eadem die idem naufragus redijt,seque multa perdidisse,pauca verò recepisse perhibuit. A quo senis pari modo nummismatibus sumptis,lætabundus abscessit. Sed die tertia rediens,identidẽ adiutorium naufragus importunis vocibus requirebat. Cui liberalissimus pater,accersito vestiario,alia sex nummismata dari præcipiens,cognouit in vestiario nil nummismatum,vndè posset consolari naufragum, remansisse. Quid faceret, nesciebat. Aestuabat Deo deuoti pectoris pietas, non sufferens vacuam proximi reliquisse miseriam. Rursùs vestiarium suum, si fortè vas quodlibet aut vestimentum haberet interrogans, audiuit nil penitùs remansisse, præter matris argenteam, quæ cum infusis leguminibus mitti solita erat,scutellam. Mox alacrior factus: Ergò,inquit,frater hãc defer,nè tristis abeat,qui consolari quærit,pauper. Itaque delatam scutellam Gregorio satìs hilariter largiente, pauper qui putabatur,lætus amplectitur,non iam ad expetenda,sed ad conferenda suffragia rediturus. A quo videlicet Angelicæ visitationis tempore,tantis miraculis, tantis est virtutibus publicatus, vt omnibus secum viuentibus & exemplo fuerit & terrori. Quippe qui non solus,sed socialiter cum beato Andrea apostolo,suo monasterio signis euidentibus sit præfuisse putatus.

11 Nam vt pauca de multis loquar, quadam die duos exindè fratres transmisit, qui aliquid emere pro eiusdem monasterij vtilitate debuissent. Vnus iunior,qui prudentior videbatur:alter senior,qui custos iunioris esset. Perrexerunt vtrique, & de precio,quod acceperunt,ipse,qui custos iunioris missus fuerat, nesciente altero,furtum fecit. Qui mox vt in monasterium sunt reuersi, atque ante oratorij limen venerunt, arreptus à dæmonio is,qui furtum fecerat,cecidit. Dimissus autem à dæmonio,concurrentibus monachis, Abbatis iussu requisitus est, an fortè de eo, quod acceperat, furtum fecisset. Negauit,& iterùm vexatus est:dimissus,atque iterùm requisitus negauit,atque iterùm vexatus est. Octo itaq; vicibus negauit,octo vicibus vexatus est. Post octauam verò negationem, Gregorio interrogante, confessus est, quòd nummos furto abstulerat:eiq; prostratus, se peccâsse testatus est: perceptaque pœnitẽtia, vlteriùs ad eum dæmonium non accessit. Pœna furis. Pœna furtũ negantis.

12 Alio quoq; tempore,dum in die natalitio eiusdem apostoli, iam meridianis horis fratres requiescerent,subitò quidam frater apertis oculis cęcatus cœpit tremere, voces ingentes emittere:quibus vocibus testabatur ferre se non posse,quod patiebatur. Cucurrerunt fratres,viderunt cæcum oculis apertis, trementem & clamantem, & à pręsentibus alienum,nihilque,quod foris agi poterat,sentientem. Hunc in manibus leuauerunt,ante altare sancti Andreę apostoli iussu Gregorij proiecerũt,ipsiq; pro eo in orationem prostrati sunt. Qui statìm ad se reuersus,confessus est,quia senex quidam ei apparuit, & canem nigrum ad eum dilacerandum dimisit, dicens: Quarè fugere voluisti de monasterio isto? Cumque euadere de canis morsibus nullo modo potuissem,venerunt quidam monachi,& eundem senem pro me rogauerunt. Qui statìm iussit canem abscedere, & ipse ad me reuersus sum. Hic etiam sæpè confessus est posteà,dicens,quòd eo die,quo ista pertulerat,consilium habuerit de monasterio fugiendi. Ob apostasiæ meditationẽ quid monachus passus.

13 Alius quoquè monachus diſcedere ex eodem monaſterio latenter diſponens, oratorium ingredi voluit, ſed dæmone corripiēte nequiuit. Relinquebatur à dæmonio, quandiù extra oratorium ſtabat. Si ingredi conabatur, ſtatìm maligno ſpiritui traditus, vexabatur. Hoc dū ſępiùs fieret, tādèm Gregorio ingrente, ſe de monaſterio fugere voluiſſe cōfeſſus eſt: eiusq; per triduū ſimul cum fratrum precibus ità pietate diuina curatus eſt, vt ad eum poſtmodùm malignus ſpiritus nunq̄ accedere tentaret.

Si hęc conſideràſſent noſtri temporis apoſtatæ, non tot à monaſterijs defeciſſent.

14 Alij quoquè duo fratres de eiuſdē patris monaſterio fugerunt: qui aliqua priùs colloquendo fratribus ſigna dederant, quòd per Appiam viam deſcendentes, Hieroſolymam tenderent. Hi exeuntes, diuerterunt de itinere, & vt à ſequentibus inueniri minimè poſſent, retruſas cryptas iuxta Flamineam portam inuenientes, in eis ſe occultauerunt. Cùm verò veſpertinis horis iuſſu Gregorij requiſiti, minimè in congregatione inuenti fuiſſent, aſſcenſis caballis eos quidam fratres ſecuti ſunt. Per Metrouij portam exeuntes, vt eos in Latinam vel Appiam viam ſequerentur: ſubitò eis cōſilium ortum eſt, vt eos in Salaria via extra ciuitatē requirere debuiſſent. Igitur pergentes deflexerunt iter, & in Salaria eos vetere non inuēientes, per portam Flamineā decreuerunt redire. Cumque reuerterentur, mox vt equi ante cryptas illas venerūt, in quibus ſe monachi abſconderant, fixerunt gradum. Pulſati & compulſi, paſſum mouere noluerunt. Conſiderauerunt equites rem talem ſine myſterio eſſe non poſſe. Attendentes ergò ad cryptas, viderunt earum aditus miſſa maceria prædamnatos: ſed caballis ſuis nuſquàm ire volentibus deſcenderunt, & lapides, qui ad ora cryptarum compoſiti fuerant, deponentes, ingreſſi ſunt, eosque in eiſdem tenebroſis latibulis conſternatos terræ inuenerunt. Qui ad monaſterium reducti, tam ſtupore miraculi, quàm exhortatione venerabilis patris Gregorij, ſic meliorati ſunt, vt eis multùm profuerit ad paruum tempus de monaſterio receſſiſſe.

Monachos apoſtatas produnt equi.

15 Alio quoquè tempore quidam monachus, Iuſtus nomine, medicinali arte imbutus, beato Gregorio ſedulè obſequi atque in aſſiduis ægritudinibus eius excubare conſueuerat. Hic itaque corporis languore præuentus, ad extrema deductus eſt. Cui in ipſa moleſtia frater germanus, Copioſus nomine, ſeruiebat. Sed prædictus Iuſtus cùm iam ſe ad extrema perueniſſe cognoſceret, eidem Copioſo fratri ſuo quia occultos tres aureos haberet innotuit. Quod nimirùm fratribus celari non potuit. Qui ſubtiliter indagantes, atq; illius medicamenta omnia perſcrutantes, eoſdem tres aureos inuenerunt in medicamine abſconditos. Quod mox vt Gregorio nunciatum eſt, tantum malum de fratre, qui ſecum communiter vixerat, æquanimiter ferre non valuit. Quippe qui eidem monaſterio iam dudùm regulam conſtituerat, vt cuncti fratres ità cōmuniter viuerent, quatenùs eis ſingulis nulla habere propria liceret. Tunc Gregorius nimio mœrore perculſus, cogitare cœpit, vel quid ad purgationem morientis faceret, vel quid ad exemplum viuentibus prouideret. Specioſo igitur eiuſdē monaſterij præpoſito ad ſe accerſito, dixit: Vide vt nullus ex fratribus ſe ad eum morientem iungat, nec ſermonem conſolationis ex cuiuſlibet eorum ore percipiat: ſed cum in morte conſtitutus fratres quæſierit, ei ſuus frater carnalis dicat, quia pro ſolidis, quos occultè habuit, à cunctis fratribus abominatus ſit: vt ſaltem in morte de culpa ſua mentem illius amaritudo tranſuerberet, atque à peccato, quod perpetrauerat, purget. Cùm verò mortuus fuerit, corpus illius cum fratrum corporibus non ponatur: ſed quamlibet foſſam in ſterquilinio facite, ibique ſuper eum tres aureos, quos reliquit, iactate ſimul omnes clamantes: Pecunia tua tecū ſit in perditione. & ſic eum terra cooperite. In quibus vtriſque rebus ſolertiſſimus pater Gregorius vnam morienti, alteram verò viuentibus fratribus prodeſſe decreuit: vt & illū amaritudo mortis à culpa ſolubilem faceret, & iſtos auaritiæ tanta damnatio miſceri talibus prohiberet. Quod ità factum eſt. Nam cùm idem monachus perueniſſet ad mortem, atque anxiè ſe quæreret fratribus commendare, nullusqne fratrum ei applicare vel loqui tentaret, ei ſuus carnalis frater, cur ab omnibus eſſet abominatus, aperuit. Ille protinùs, vt audiuit, de reatu ſuo vehementer ingemuit, atque in ipſa triſtitia de corpore exiuit. Qui ità eſt ſepultus, vt Gregorius iuſſerat: ſed fratres omnes eadem eius ſententia perterriti, cœperunt ſinguli extrema quæque & vilia, & quæ eis habere regulariter ſemper licuerat, ad medium proferre, vehementerq; formidare, nè quid apud ſe eſſet, vndè reprçhendi potuiſſent.

Monachus proprietarius.

Vide ſeueritatē ſancti viri in monachū peculium habentem.

16 Cùm

16 Cùm verò post mortem fratris triginta iam essent dies euoluti, cœpit animus Gregorij misericorditer ei compati, eiusque cum graui mœrore supplicia pensare, & si quod esset ereptionis eius remedium, inquirere. Tunc euocato ad se eodem Specioso monasterij sui præposito, tristis dixit: Diù est, quòd frater ille Iustus, qui defunctus est, in igne cruciatur. Debemus ei aliquid charitatis impendere, & ei inquātùm possumus, vt eripiatur, adiutorium nostrum accommodare. Vade itaque, & ab hodierna die continuis triginta diebus offerre pro eo sacrificium stude, vt nullus omninò prætermittatur dies, quo pro absolutione illius salutaris hostia non mactetur. Qui protinùs abscessit & paruit. Gregorio autem alia curante, atque euolutos dies minimè numerante, isdem frater, qui defunctus fuerat, nocte quadam fratri suo Copioso per visum apparuit. Quem ille cùm vidisset, inquisiuit, dicens: Quid est frater? Quomodò es? Cui ille respondit: Nunc vsque malè fui, sed iam modò benè sum, quia hodiè communionem recepi. Quod idem Copiosus pergens, protinùs indicauit in monasterio fratribus. Fratres verò solicitè computauerunt dies, & ipsum diem inuenerunt fuisse, quo pro eo tricesima oblatio fuerat impleta: cùm & Copiosus nesciret, quid pro eo fratres authore Gregorio agerent: & fratres ignorarent, quid de eo Copiosus vidisset. Vno igitur eodemque tempore dum agnoscit ille oblationem: isti audiunt somnium, trigesimumque diem cognoscunt, concordante simul visione & sacrificio: res apertè claruit, quia frater, quem sub animaduersionis sententia Gregorius mori permiserat, per salutarem hostiam à supplicio liberatus esset.

Iubet ꝓ eo offerri sacrificium.

Liberatur à Pœnis Purgatorij. Habes hîc originē 30. Missarū, q̄ vulgò beati Gregorij dicuntur.

17 Sed quia idem venerabilis pater quemadmodùm fratribus terrori fuerit, ex parte iam tetigi, qualiter eius exemplis ijdem profecerint, breuiter indicandum putaui. Frater quidam in eodem monasterio, Antonius nomine, beato Gregorio sedulus adhærebat: qui tanti patris verbis exemplisque commonitus, multis quotidianisque lachrymis ad gaudia patrię cælestis anhelabat. Cumq; studiosissimè & cum magno feruore desiderij sacra eloquia, duce Gregorio, scrutaretur, non in eis verba scientię, sed fletum compunctionis quærebat: quatenùs per hęc incitata mens eius exardesceret, & ima deserens, ad cōtemplationem cælestis patriæ peruolaret. Huic per nocturnam visionem dictum est: Paratus esto, & quia Dominus iussit, migra. Cumq; ille non habere se sumptus ad migrandum diceret, responsum protinùs audiuit, dicēs: Si de peccatis tuis agitur, dimissa sunt. Quod dum semèl audîsset, & magno adhuc metu trepidaret, nocte quoquè alia in eisdem est verbis admonitus. Post quinq; verò dies febre correptus, cunctis fratribus flentibus orantibusque defunctus est.

Antonius egregiꝰ monachus & discipulus S. Gregorij.

18 In eodem monasterio frater quidam Gerontius dicebatur: qui dum graui molestia corporis fuisset depressus, in visione nocturna albatos viros & clari omnimodò habitûs in hocipsum monasterium descēdere de superioribus adspexit. Qui dum coram lecto iacentis assisterent, vnus eorum dixit: Ad hoc venimus, vt de monasterio Gregorij quosdam fratres in militiam mittamus. Atque alteri pręcipiens, dixit: Scribe Marcellum, Valentinianum, Agnellum, atque alios, quorum ego cognitionē non habeo. Quibus expletis, addidit dicens: Scribe & huncipsum, qui nos adspicit. Ex qua visione Gerontius certus effectus, facto manè innotuit fratribus, quot & qui essent ex eodem monasterio morituri, seque illos cōtinuò secuturum. Cùm die altero prędicti fratres mori cœperunt, atque sub eodem ordine se in mortem secuti sunt, quo fuerant in descriptione nominati: ad extremum verò & ipse obijt, qui eosdem fratres morituros præuidit.

Visio Gerōtio ostensa de fratribus morituris.

19 Alius etiam frater in eodem monasterio Merulus dicebatur, vehemēter lachrymis atque eleemosynis ex Gregorij viri venerabilis doctrina intentus. Psalmodia verò ex ore illius penè nullo tempore cessare consueuerat, excepto cùm aut alimenta corpori, aut membra dedisset sopori. Huic nocturna visione apparuit, quia ex albis floribus corona de cælo in caput illius descendebat. Qui mox molestia corporis occupatus, cum magna securitate animi atque hilaritate defunctus est. Ad cuius sepulcrum dum post annos quatuordecim Petrus, qui pontificatûs istius beati Gregorij tempore, monasterio eidem præfuit, sibi sepulturam facere voluisset, tanta de eodem sepulcro fratris Meruli fragrantia suauitatis emanauit, àc si illic florum omnium fuissent odoramenta congesta. Ex qua re manifestè patuit, quia verum fuit, quod per nocturnam visionem tanti patris discipulus vidit.

Merulꝰ, insignis discipulus S. Gregorij.

Visio F. Iohānis, adolescentis eximij.

20 Alius quoquè frater in eodem monasterio, Iohannes dictus est, magnæ indolis adolescens, qui ætatem suam intellectûs & humilitatis dulcedine & grauitate morū, docente Gregorio, transcendebat. Huic ęgrotanti atque ad extremum perducto, per nocturnam visionē sub habitu senis beatus apostolus Andreas apparuit, & hunc virga tetigit, eique dixit: Surge. Ex hac enim molestia modò minimè morieris. Sed paratus esto, quia longum tempus hîc facturus non eris. Qui dum iam esset à medicis desperatus, repentè sanatus est atque conualuit. Rem, quam viderat, narrauit, seque per biennium in Dei seruitio, sicut prædixi, vltra ætatis suæ annos exhibuit. Euolutis autem duobus annis, cùm quidam frater fuisset mortuus, atque in cœmeterio eiusdē monasterij à Gregorio fratribusque sepultus, cunctis indè discedentibus, idem Iohannes, sicut postmodùm pallens & tremens Gregorio & fratribus indicauit, solus inuentus ab eodem fratre, qui sepultus fuerat, de sepulcro vocatus est. Quod mox etiam subsequens finis ostendit. Nam post dies decem correptus febribus, moriēdo vocantem subsecutus est. Verùm quia longum est, & multa restant, quæ de huius viri sanctimonia certis possunt attestationibus prædicari, quæ etiam ex relatione Maiorum scriptis've priorum compererim, his inserenda decreui.

Pueri è Britannia Romę venales.

21 Quadam die cùm aduenientibus nupèr negociatoribus multa venalia in foro Romanæ vrbis fuissent proposita, multique ad emendum vndiquè confluxissent, cōtigit & Gregorium virum Deo dignissimum præterire. Qui cernens inter alia pueros corpore candidos, forma pulcherrimos, vultu venustos, capillorum quoquè nitore perspicuos esse venales, interrogauit mercatorem, de qua patria illos attulisset. Ille respondit: De Britannia insula, cuius incolarum omnium facies simili candore fulgescit. Gregorius dixit: Christiani sunt ijdem insulani, an adhuc paganis tenentur erroribus implicati? Mercator respondit: Non sunt Christiani, sed paganis tenentur laqueis irretiti. Tunc Gregorius grauiter ingemiscens: Heu pró dolor, inquit, quàm splendidas facies princeps tenebrarum nunc possidet, tantaque frontis species vacuā ab interna Dei gratia mentem gestat. Rursùs interrogauit, quod esset vocabulum gentis illius. Mercator respondit: Angli vocātur. At ille: Benè, inquit Angli quasi angeli, quia angelicos vultus habent, & tales in cælis angelorum decet esse conciues. Iterùm ergò interrogat, quod nomen haberet ipsa prouincia. Mercator respondit: Prouinciales illi, Deiri vocantur. Et Gregorius: Benè, inquit, Deiri, quia de ira sunt eruendi, & ad gratiam Christi conuocandi. Rex (ait) illius prouinciæ quomodò nuncupatur? Mercator respondit: Aelle vocatur. Et Gregorius alludens ad nomen, dixit: Benè, quia rex dicitur Aelle. Alleluia enim in laude creatoris oportet illis in partibus decantari.

S. Gregorius ir ad cōuertendos Britannos.

22 Mox itaque accedens ad Benedictum, Apostolicæ sedis pontificem, cœpit vehementer expetere, vt in Britanniam aliquos verbi ministros emitteret. Quò cùm neminem ire velle cognosceret, semetipsum quoquè non dubitauit ingerere, dummodò Pontifex sibi licentiam commodaret. Qui, licèt cum magna cunctatione totius cleri ac populi, Gregorium spontè proficisci cupientem abire permisit, imprecatus ei diuinitùs prospera ministrari.

23 De cuius absentia Romani plurimùm perturbati, deliberato cōsilio, trifariè per loca viæ contigua, vndè Pontifex ad beati Petri profecturus erat basilicam, partiuntur, eumque turmatìm taliter alloquuntur: Petrum offendisti, Romam destruxisti, qui Gregorium dimisisti. Quibus sententijs omninò Papa perterritus, misit continuò nuncios, qui virum Domini reuocarent Gregorium, quod ipse sibi commeantibus iam prædixerat fore futurum.

Reuocatur ex itinere.

24 Iamque trium dierum itinere profligato, ad quendam locum requieturi fortè diuerterant. Quo singulis quiescentibus, Gregorius lectitabat. Quem locusta superueniēs, coëgit paululùm à legendo quiescere, & ex cōsideratione sui nominis docuit eum in eodem loco restare debere. Tunc fertur dixisse: Locusta, inquit, dici potest, quasi loco sta, Statimq; comites adhortatus, festinantiùs ire certabat: sed prǫuenientibus Apostolicis nuncijs, licèt magnoperè tristaretur, redire ad proprij compulsus est monasterij curam.

25 Deniquè cernens Benedictus venerabilis Pontifex virtutum gradibus Gre-

gorium

gorium ad alta conſcendere, violenter eum à quiete ſui monaſterij abſtrahens, Ecclesiaſtici ordinis officio ſublimauit, Leuitamque ſeptimum ad ſuum adiutoriū conſecrauit. In quo venerabilis pater Gregorius tanta humilitate viguit, tanta ſolertia miniſtrauit, vt in Eccleſiaſticæ hierarchiæ miniſterio videretur diuinis angelis non ſolùm nitore habitûs, verùm etiam claritate morum probabilium veraciter coæquari. Creatur Leuita.

26 Nec multò pòſt pro reſponſis Eccleſiaſticis ad vrbem Conſtantinopolim à Pelagio præſule deſtinatur. Vbì quanuìs in terreno conuerſaretur palatio, vitæ cæleſtis non intermiſit propoſitum. Secuti nanque ſunt eum multi ex ſuo monaſterio fratres, germana deuincti charitate: quod diuina factum diſpenſatione conſpicitur, vt eorum videlicet exemplo ad orationis placidum litus, quaſi ancoræ fune ſtringeretur: & dum cauſarum ſecularium continuatis vertiginibus fluctuaret, ad illorū conſortium, velut ad tutiſſimi portûs ſinum, refugeret. Et licèt illud eum miniſterium à monaſterio abſtractum, à priſtinæ quoquè quietis vita, mucrone ſuæ occupationis extingueret, inter eos tamen per ſtudioſæ lectionis alloquium, quotidianæ adſpiratio compunctionis animabat. Agit apocriſarium Conſtanti-nopoli. Nota de conſortio monachorum, quantum ei cōtulerit.

27 Horū ergò conſortio nō ſolùm à terrenis eſt munitus incurſibus, verùm etiam ad vitæ cæleſtis exercitia magìs magiſq; ſuccēſus. Nam ab eiſdem fratribus enixè rogatus, maximeq; à Leandro Hiſpalenſi epiſcopo, qui pro cauſis Vuiſigothorum legatus eodem tempore Conſtantinopolim venerat, compulſus eſt, vt librum beati Iob multis inuolutum myſterijs enodaret. Neq; ille negare potuit opus, quod ſibi amor fraternus multis vtile imponebat futurum. Sed eundem librum quomodò iuxta literam intelligēdus, qualiter ad Chriſti & Eccleſiæ ſacramenta referendus, quo ſenſu vnicuique fidelium ſit aptādus, per trifarias intelligendi ſpecies, mirāda ratione perdocuit. In quibus tamē ità de virtutibus vitijſq; diſſeruit, vt non ſolùm videatur eadem verbis exponere, ſed formis quodammodò viſibilibus ſeu palpabilibus demonſtrare. Vndè nō eſt dubium, perfectionem ipſarum eum cōſecutum fuiſſe virtutum, quarum tam efficaciter valuit indicare profectus. Scribit expoſitiónes in S. Iob.

28 Præterea venerabilis Leuita Gregorius in eadem Vrbe regia conſtitutus, naſcentem nouam hæreſim de ſtatu noſtræ reſurrectiōis, cum ipſo, quo orta eſt initio, iuuante gratia noſtri redemptoris attriuit. Siquidem Eutychius, eiuſdem ciuitatis epiſcopus, libro de reſurrectione mortuorum confecto, dogmatizabat corpus noſtrum in illa reſurrectionis gloria impalpabile, ventis aëreq; ſubtilius eſſe futurum. Quod Gregorius audiens, & ratione veritatis, & exemplo Dominicæ reſurrectionis, probauit hoc dogma orthodoxæ fidei omnimodìs eſſe contrarium. Catholica etenim, inquit, fides habet, quòd corpus noſtrum in illa immortalitatis gloria ſublimatum, ſubtile quidem erit per effectum ſpiritualis potentiæ, ſed palpabile per veritatē naturæ: Iuxta exemplum Dominici corporis, de quo à mortuis reſuſcitato, dicit ipſe diſcipulis ſuis: Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Cumque hoc euāgelicæ veritatis teſtimonium Gregorius protuliſſet, Eutychius ait: Idcircò hoc Dominus fecit, vt dubitationem reſurrectionis ſuæ de diſcipulorum cordibus amoueret. Cui Gregorius dixit: Mira eſt res valdè, quam adſtruis: vt indè nobis dubietas ſurgat, vndè diſcipulorum corda fuerunt à dubitatione ſanata. Quid enim deterius dici poteſt, quàm vt hoc nobis de eius vera carne dubiū fiat, per quod diſcipuli eius ad fidē ab omni ſunt dubietate reparati? Si enim hoc non habuiſſe adſtruitur, quod oſtēdit, vndè fides diſcipulorū eius confirmata eſt, indè noſtra deſtruitur. Eutychius ait: Corpus palpabile habuit, quod oſtendit: ſed poſt cōfirmata corda palpantiū, omne illud in Dño, quod palpari potuit, in ſubtilitatē aliquā eſt redactū. Ad hęc Gregorius reſpondit: Scriptū eſt: Chriſtus reſurgens à mortuis, iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur. Si quid ergò in eius corpore poſt reſurrectionē potuit immutari, contra veridicam Pauli ſententiam, Dominus redijt in mortem poſt reſurrectionem. Quod quis dicere vel ſtultus pręſumat, niſì qui verā carnis eius reſurrectionē negat? Tunc Eutychius obiecit, dicens: Cùm ſcriptum ſit, Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt, qua ratione credendum eſt reſurgere veraciter carnem? Cui Gregorius reſpondit: In ſacro eloquio aliter caro dicitur iuxta naturam, atque aliter iuxta culpam vel corruptionem. Caro quippe dicitur Eutychianam hæreſin profligat. Eutychij error. Luc. 24. Roma. 6. 1. Cor. 15.

Genes.2. iuxta naturam, sicut scriptum est: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea.
Iohan.2. Et: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Caro verò iuxta culpam, sicut scri-
Genes.6. ptum est: Non permanebit in hominibus istis spiritus meus, eò quòd sunt caro. Et
Psal. 77. sicut Psalmista ait: Memoratus est, quia caro sunt, spiritus vadens & non rediens. Vn-
Rom.8. dè & discipulis Paulus dicebat: Vos autem in carne non estis, sed in spiritu. Neque enim in carne non erant, quibus epistolas transmittebat: Sed quia passiones carnalium desideriorum vicerant, iam liberi per virtutem spiritûs, in carne non erant. Quod ergò Paulus Apostolus dicit, Quia caro & sanguis regnum Dei possidere non
1. Cor.15. possunt: carnem secundùm culpam intelligi voluit, non carnem secundùm naturam. Vndè & mox, quia carnem secundùm culpam diceret, ostendit subdens: Neque cor-
Ibidem. ruptio incorruptelam possidebit. In illa ergò cælestis regni gloria caro secundùm naturam erit, sed secundùm corruptionem vel etiam passionis desideria non erit: Quia deuicto mortis aculeo, in æterna incorruptione regnabit. Quibus auditis, Eutychius consentire se protinùs respondit, sed tamen adhuc corpus palpabile resurgere posse denegabat. Qui etiam in libello, quem scripserat, Pauli quoquè testimo-
Ibidem. nium indiderat, dicentis: Tu quod seminas, non viuificatur, nisi priùs moriatur. Et quia non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granũ. Hoc nimirùm ostendere festinans, quia caro vel palpabilis, vel ipsa non erit. Dum sanctus apostolus de resurrectionis agens gloria, non corpus quod futurum est, seminari dixerit, sed nudum granum. Sed ad hæc citiùs Gregorius respondit: Paulus apostolus dicens, Non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum, hoc insinuat, quod videmus: quia videlicet granum cum culmo & folijs nascitur, quod sine culmo & folijs seminatur. Ille itaque in augmento gloriæ resurrectionis non dixit grano seminis deesse, quod erat, sed adesse, quod non erat. Tu autem dum verum corpus resurgere denegas, nequaquàm dicis adesse quod deerat, sed deesse quod erat.

29 Tunc itaque Gregorius Romanus diaconus & Eutychius Constantinopolitanus episcopus, hac de re in longa contentione perducti, grauissima cœperunt ab inuicèm simultate resilire. Tum piæ memoriæ, Tiberius Constantinopolitanus Imperator, secretò vtrunque suscipiens, quid inter eos discordiæ versaretur, agnouit. Et vtriusque partis allegationem subtiliter pensans, eundem librum, quem Eutychius de resurrectione conscripserat, suis quoquè allegationibus destruens, deliberauit vt flãmis cremari debuisset. A quo videlicet pijssimo Imperatore, vt simul egressi sunt, post longissimæ disputationis conflictum pariter ægrotantes, in lectulum deciderunt.

30 Dum ergò Gregorius validissimis febribus æstuaret, Eutychius cum morte cõ-
Eutychius resipiscens moritur. fligens, pellem manûs suæ tenebat, coram omnibus dicens: Confiteor, quia omnes in hac carne resurgemus. Post quam catholicæ fidei cõfessionem defunctus est. Quo mortuo, quia penè nullus erat, qui eius dicta sequeretur, Gregorius dissimulauit cœpta persequi, nè in fauillas videretur verba iaculari.

31 Quanta autem authoritate ministerium sui apocrisariatûs impleuerit, quantæ reuerentiæ apud Augustos exiterit, quantaq; solicitudine afflictæ Italiæ succurri sæpiùs fecerit, si quis pleniùs nôsse desiderat, epistolas antecessoris sui Papæ Pelagij, ad cũ super multimodis Ecclesiæ Dei necessitatibus destinatas, quę hactenùs in scrinio sanctæ sedis Apostolicæ studiosissimè conseruantur, percurrat. Ex quarum multitudine hîc vnam intersero, quatenùs & illius ministerij qualitas, & reliquarum quoq; consequentia cognoscatur.

32 Quæ ità se habet: Pelagius episcopus, dilecto filio Gregorio venerabili diacono.
Pelagij Papæ ad Gregoriũ Epistola. Omnia quidem, quæ necessaria fuerunt, per Honoratum notarium tibi curauimus indicare. Quem cum fratre & coëpiscopo Sebastiano, ad dilectionem tuam direximus: vt quia in illis partibus ad Rauennam vsque nũc cũ viro glorioso domino Decio patritio fuit, ipse sua relatione studeat te ex omnibus informare, vel si qua necessaria iudicaueris, possit domino Imperatori suggerere: Quia tantæ calamitates ac tribulationes nobis à perfidia Longobardorũ illatæ sunt, contra suũ proprium iusiu-
Infestationes Longobardorum. randum, vt nullus possit ad referendum sufficere. Prædictum autem fratrem Sebastianum quomodò susceperimus, vel in quali apud nos te suggerente fuerit charitate, ipsius poteris relatione cognoscere. Qui etiam iam promisit nobis necessitates vel

vel pericula totius Italiæ pijſſimo domino Imperatori ſuggerere. Loquimini ergò & tractate pariter, quomodò noſtris celeriter poſſitis ſubuenire periculis. Quia ità hîc coanguſtata eſt reſpublica, vt niſi Deus pijſſimi in corde principis inſpirauerit, vt inſitam ſibi miſericordiam ſuis famulis largiatur, & ſuper illam diacopoſim vel vnum magiſtrum militum & vnum ducem dignetur concedere, in omni ſimus anguſtia deſtituti. Quia maximæ partes Romanæ omni præſidio vacuatæ videntur, & Exarchus ſcribit nullum nobis poſſe remedium facere: quippe qui nec ad illas partes cuſtodiendas ſe teſtatur poſſe ſufficere. Imperet ergò illi Deus noſtris velociter periculis ſubuenire, antequàm nefandiſſimæ gentis exercitus loca, quæ adhuc à republica detinentur, Deo ſibi contrario (quod abſit) præualeant occupare. Presbyterum autẽ ad nos tranſmittere Deo iuuante feſtina, quia & in monaſterio tuo, & in opere, cui eum præpoſuimus, neceſſarius eſſe omninò cognoſcitur. Data quarto Nonarum Octob. Ind. 3.

33 Huic ſiquidem monaſterio, cuius hîc Papa Pelagius meminit, Siculus Maximianus, qui pòſt Syracuſanus epiſcopus extitit, eodem tempore præfuit. Qui ad venerabilem Leuitam Gregorium in eiuſdem regiæ vrbis palatio, pro reſponſis Eccleſiaſticis deſudantem, viſitationis gratia cum fratribus venit, & dum ad monaſterium eius, ſibi quoquè commiſſum, Romam rediret, in mari Adriatico nimia tempeſtate depræhenſus, inæſtimabili ordine atque inuſitato miraculo erga ſe cunctosque, qui ſecum aderant, omnipotentis Dei & iram cognouit, & gratiam. Nam cùm in eorum morte ventorum nimietatibus fluctus eleuati ſæuirent, ex naui claui perditi, arbor abciſa eſt, vela in vndis proiecta, totumque vas nauis nimijs quaſſatum fluctibus, ab omni fuerat ſua compage diſſolutum. Rimis itaque patentibus intrauit mare, atque vſque ad ſuperiores tabulas impleuit, ità vt non magìs nauis inter vndas, quàm vndę iam intrà nauim eſſe viderentur. Tunc in eadem naui reſidentes, non iam ex mortis vicinia, ſed ex ipſa eius præſenti viſione turbati, omnes ſibimetipſis pacem dederunt, corpus & ſanguinem redemptoris acceperunt, Deo ſe ſinguli commendantes, vt eorum animas benignus ſuſciperet, quorum corpora ità pauẽdæ morti tradidiſſet. Sed omnipotens Deus, qui eorum mentem mirabiliter terruit, eorum quoquè vitã per meritum famuli ſui Gregorij, pro cuius ſpeciali amore venerãt, mirabiliùs reſeruauit. Nam diebus octo nauis eadem, vſque ad ſuperiores tabulas aquis plena, iter proprium peragens enatauit. Nono autem die, ad Cotronenſis caſtri portũ deducta eſt. Ex qua exierũt omnes incolumes, qui cum prædicto Maximiano viro venerabili nauigabant. Cumque poſt eos ipſe quoquè fuiſſet egreſſus, mox in eiuſdem portûs profundum nauis demerſa eſt, àc ſi illis egredientibus, pro pondere ſubleuatione caruiſſet, & quæ plena hominibus in pelago aquas portauerat atque natauerat, Maximiano cum fratribus recedẽte, aquas ſine hominibus in portu, nec portare valuerit, nec natare: Vt hinc omnipotens Deus oſtenderet, quia per meritum Gregorij, quem fratres viſitauerãt, hanc onuſtam ſua manu tenuerat, quæ ab hominibus vacua, permanere non potuit ſuper aquas.

Aſſeruata in naui ſacra Euchariſtia.

Miraculum inſigne.

34 Igitur poſtquàm Romam Gregorius venerabilis Leuita reuerſus eſt, aliquanto interiecto tempore, tanta inundatione Tiberis fluuius alueum ſuum egreſſus eſt, tantumque excreuit, vt eius vndę ſuper muros vrbis influerent, atque in ea regiones maximas occuparent, & antiquarum ædium plurima munimenta deijcerent, eccleſiaſtica quoquè horrea violenter ſubuerterent, in quibus nonnulla modiorum tritici millia periére.

Inundatio Tiberis.

35 Tunc ſiquidem apud Veronenſem vrbem fluuius Atheſis, vt idem Gregorius refert, excreſcens, ad beati Zenonis martyris atque Pontificis eccleſiam venit. Cuius eccleſiæ dum eſſent ianuæ apertæ, aqua in eam minimè intrauit. Quæ pauliſpèr creſcens, vſq; ad feneſtras eccleſiæ, quę erant tecto proximæ, peruenit. Sicq; ſtans aqua, eccleſiæ ianuam clauſit, àc ſi illud elementum liquidum, in ſoliditatem parietis fuiſſet immutatum. Cumq; eſſent multi interiùs inuenti, ſed aquarum magnitudine circundata omni eccleſia, qua poſſent egredi non haberent, ibiq; ſe ſiti ac fame deficere formidarent, ad eccleſiæ ianuam veniebant, & ad bibendum hauriebant aquam: quæ vſque ad feneſtras excreuerat, & tamen intrà eccleſiam, vt aqua, defluere nullo modo præualebat. Stans autem ante ianuam, ad oſtendendum cunctis meritum

Nota miraculũ ſtupendum.

mar-

martyris,& aqua erat ad adiutorium,& aqua non erat ad inuadendum locum. Quod
nimirùm miraculum, Babylonici illius ignis miraculo non diſſimile poterit æſtima-
Dan.3. ri, qui trium puerorum & veſtimenta non tetigit,& vincula incendit.
36 Tunc etiam innumerabilis multitudo ſerpentium cum magno dracone in mo-
Serpentes extincti corrumpũt aërem. dum trabis validæ, per * Tiberim fluminis alueum in mare deſcendit. Sed ſuffocatæ
beſtiæ inter ſalſos maris turbidiſſimi fluctus, ſine mora in litore deſederunt, ſuaque
putredine totum aërem corruperunt.
37 Sequuta eſt è veſtigio clades inguinaria, quæ Romanam vrbem adeò vehemen-
Peſtis inguinaria. ti peſtilentia laniauit, vt etiã corporali viſu ſagittæ cælitùs venire, & ſingulos quoſq;
percutere viderentur. Quæ in menſe vndecimo veniens, primùm omnium, iuxta il-
Pelagius Papa moritur. lud, quod in Ezechiel propheta legitur, A ſanctuario meo incipite: Pelagium Pa-
pam perculit,& ſine mora extinxit. Quo defuncto, ità in reliquum vulgus deſæuit, vt
ſubtractis habitatoribus, domos in vrbe plurimas vacuas omninò reliquerit.
38 Eodem tempore in monaſterio venerabilis Leuitæ Gregorij, puer inquietus
valdè, Theodorus nomine, cum fratre religioſo magìs neceſſitate quàm voluntate
degebat, cui nimiùm grauis erat, ſi quis ei pro ſua quicquam ſalute dicebat. Bona au-
tem non ſolùm facere, ſed etiam audire non poterat. Nunquàm ſe ad ſanctæ conuer-
ſationis habitum venire, iurando, iraſcendo ac deridendo teſtabatur. Qui tamẽ eiuſ-
dem peſtilentiæ clade percuſſus in inguine eſt,& perductus ad mortem. Cumque ex-
tremum ſpiritum ageret, conuenerunt cum Gregorio fratres, vt egreſſum illius orã-
do protegerent. Iam corpus eius ab extrema fuerat parte præmortuum: in ſolo tan-
tummodò pectore vitalis adhuc calor anhelabat. Cuncti autem, qui aderant, tãtùm
pro eo cœperunt enixiùs orare, quãtùm eum iam videbant ſub celeritate diſcedere.
Exemplum terribile. Cùm repentè cœpit eiſdem fratribus aſſiſtentibus clamare, atque cùm magnis voci-
bus orationes eorum interrumpere, dicens: Recedite, eccè draconi ad deuorandum
datus ſum, qui propter veſtram præſentiam me deuorare non poteſt. Caput meũ in
ſuo ore iam abſorbuit. Date locum, vt me ampliùs nõ cruciet, ſed faciat quod factu-
rus eſt. Si ei ad deuorandum datus ſum, quarè propter vos moras patior? Tunc fra-
tres cùm Gregorio cœperunt ei dicere: Quid eſt quod loqueris frater? ſignum tibi
ſanctæ Crucis imprime. Reſpondebat ille cum magnis clamoribus, dicens: Volo me
ſignare, ſed non poſſum, quia ſquamis huius draconis premor. Cumque hoc fratres
audirent, vnà cum Leuita Dei Gregorio in terram proſtrati, cùm lachrymis cœpe-
runt pro ereptione illius vehementiùs Dominum deprecari. Et eccè ſubitò cœpit
æger cum magnis vocibus clamare, dicens: Gratias Deo: eccè Draco, qui me ad de-
uorandum ſuſceperat, fugit. Orationibus veſtris expulſus eſt, ſtare non potuit. Pro
peccatis meis modò intercedite, quia conuerti paratus ſum,& ſecularem vitam fun-
ditùs relinquere. Homo ergò, qui, ſicut dictum eſt, ab extrema fuerat parte præmor-
tuus, Gregorij precibus,& morte corporis caruit,& ſalutem animæ acquiſiuit.
39 Sed peſtilentia ſupra modum ſæuiente, quia Eccleſia Dei ſine rectore eſſe non
S. Gregori9 planè nolẽs creatur Ro. Pontifex. poterat, Gregorium, licèt totis viribus renitentem, Clerus, Senatus, populuſq; Ro-
manus ſibi concorditer pontificem delegerunt. Quem ille apicem totis viribus cui-
tare decernens, ſeſe indignum omninò tali honore clamitabat: videlicet metuens,
nè mundi gloria, quam priùs abiecerat, ei ſub Eccleſiaſtici colore regiminis aliquo
modo ſubrepere potuiſſet.
40 At vbì decretum generalitatis euadere nequiuit, conſenſurum ſe tandèm ali-
quãdò ſimulauit,& Imperatori Mauritio, cuius filium ex lauacro ſancto ſuſceperat,
latenter literas deſtinauit, adiurans & multa prece depoſcens, nè vnquàm aſſenſum
populis præberet, vt ſe huius honoris gloria ſublimaret: ſed præfectus vrbis, Germa-
nus nomine, eius nuncium anticipauit, compræhenſumque ac diſruptis epiſtolis,
conſenſum, quem populus fecerat, Imperatori direxit. At ille gratias agens Deo pro
amicitia diaconi, eô quòd locum deferendi ei honoris, vt cupierat, reperiſſet, data
præceptione, ipſum ordinari præcepit. Interìm dum ab vrbe regia Imperatoris præ-
ſtolaretur aſſenſus,& lues ipſa populum vehementiùs deuaſtaret, venerabilis Leuita
Gregorius verbum ad plebem exorſus eſt, dicens:
Oratio eius ad populũ. 41 Oportet, fratres dilectiſſimi, vt flagella Dei, quæ metuere ventura debuimus,
ſaltem præſentia & experta timeamus. Conuerſionis nobis aditum dolor aperiat,&

cordis nostri duritiam ipsa, quam patimur, pœna dissoluat. Vt enim Propheta teste prędictum est, Peruenit gladius vsque àd animas nostras. Ecce etenim cuncta plebs cælestis irę mucrone percutitur, & repentina singuli cæde vastantur. Nec languor mortem præuenit, sed languoris moras, vt cernitis, mors ipsa præcurrit. Percussus quisq; antè rapitur, quàm ad lamenta pœnitentiæ conuertatur. Pensate ergò, qualis ante conspectum districti iudicis peruenit, cui non licèt flere, quod fecit. Et habitatores quidem non ex parte subtrahuntur, sed pariter corruunt. Domus vacuæ relinquuntur, filiorum funera parentes adspiciunt, & sui eos ad interitū hæredes præcedunt. Vnusquisq; ergò nostrûm ad pœnitentiæ lamenta confugiat, dum flere ante percussionem vacat. Reuocemus ante oculos mentis, quicquid errando commisimus: & quod nequiter egimus, flendo puniamus. Præueniamus faciem eius in cōfessione, & sicut propheta admonet, Leuemus corda nostra cum manibus ad Dominū. Ad Dominum quippe corda cum manibus leuare, est, oratiōis nostræ studium cum merito bonę operationis erigere. Dat profectò, dat tremori nostro fidutiam, qui per prophetam clamat: Nolo mortem peccatoris, sed vt cōuertatur & viuat. Nullus autem de iniquitatum suarum immanitate desperet. Veternosas nanque Niniuitarum culpas, triduana pœnitentia abstersit, & conuersus latro, vitæ præmia etiā in ipsa sententia suæ mortis emeruit. Mutemus igitur corda, & præsumamus nos iam percepisse quod petimus: citiùs ad precem iudex flectitur, si à prauitate sua petitor corrigatur. Imminēte ergò tantæ animaduersionis gladio, nós importunis precibus insistamus. Ea nanque, quæ ingrata esse hominibus importunitas solet, iudicio veritatis placet. Quia pius ac misericors Deus vult à se precibus veniā exigi, qui quantùm meremur, non vult irasci. Hinc etenim per Psalmistam dicit: Inuoca me in die tribulationis tuæ, eripiam te, & glorificabis me. Ipse ergò sibi testis est, quia inuocantibus misereri desiderat, qui admonet vt inuocetur. Proindè fratres reuerendissimi, cum cōtrito corde & correctis operibus, crastina die primo diluculo ad septiformem Litaniam, iuxta distributionem inferiùs designatam, deuota cum lachrymis mente veniamus. Nullus vestrûm ad terrena opera in agros exeat, nullꝰ quodlibet negociū agere præsumat: quatenùs ad sanctæ genitricis Domini ecclesiam conuenientes, q̄ simul omnes peccauimus, simul omnes mala, quę fecimus, deploremus: vt districtus iudex dum culpas nostras nos punîsse considerat, ipse à sententia propositæ damnationis parcat.

Ierem. 4. — Threni 3. — Leuare corda cū manibus. — Ezech. 18. — Ionæ 3. — Luc. 23. — Psal. 49. — Litaniarū vsu antiquissimus in ecclesia.

Litania clericorum exeat ab ecclesia sancti Iohānis Baptistę. Litania virorum, ab ecclesia sancti martyris Marcelli. Litania monachorum, ab ecclesia sanctorum Iohānis & Pauli. Litania ancillarum Dei, ab ecclesia beatorum martyrum Cosmæ & Damiani. Litania fœminarum coniugatarum, ab ecclesia beati primi martyris Stephani. Litania viduarum, ab ecclesia beati martyris Vitalis. Litania pauperum & infantum, ab ecclesia beatæ martyris Cæciliæ.

Litania septiformis.

43 Igitur dum magna multitudo diuersæ ætatis, sexûs atq; professionis, iuxta præceptionem Leuitæ Gregorij, die constituta Dominum rogatura venisset, intantùm lues ipsa iudicio diuino deseuijt, vt intrà vnius horæ spatiū, dum voces plebs ad Dominum supplicationis emitteret, octoginta homines ad terram corruētes, spiritum exhalarent. Sed nequaquàm destitit facundissimus rhetor populo prædicare, nè ab oratione cessarent, donèc miseratione diuina pestis ipsa quiesceret.

44 Enimuerò cùm adhuc futurus antistes putaret se principem à consensu consecrationis suæ penitùs auertisse, cognouit tandèm suas literas à Germáno præfecto vrbis interceptas fuisse. Cuius rei gratia Imperiale responsum, quod videlicet voti suæ contrarium rebatur, præueniens, quia palàm egredi portas ciuitatis non poterat, à negociatoribus exponendum se dissimulato, vt fertur, habitu callidus impetrauit, syluarum saltus expetijt, cauernarum latibula requisiuit. In quibus dum ab omnibus summa solicitudine quæreretur, indicio columnæ fulgidæ, super se iugiter à cælo dependentis, agnoscitur, capitur, trahitur, & apud beati Petri apostolorum principis templum summus Pontifex consecratur.

Fugit mutato habitu & latitat.

45 Verùm quia sunt nonnulli Longobardorum perfidi, qui Gregorium appetîsse magìs pontificium autumēt q̄ fugisse, operæprecium reor pauca de multis inserere, quibus

quibus eum, inquantùm sine pertinaciæ vitio potuit, noluisse pontificium, immò
quasi pondus importabile penitùs cauere voluisse, luce clariùs manifestē. Ait enim,
Li.1.epis.3. penè in ipso consecrationis suæ principio, in epistola Paulo Scholastico: Quicquid
mihi ex honore sacerdotalis officij extranei arrident, non valdè penso. De vobis au-
tem mihi hac ex re arridentibus non minimùm doleo, qui desiderium meum plenis-
simè scitis, & tamen profecisse me creditis. Summus enim mihi profectus fuerat, si
potuissem implere quod volui, si volūtatem meam, quam dudùm cognitam habetis,
perficere optatę quietis perceptione valuissem. At nunc quia honoris huius vincu-
lis in ciuitate teneor Romana religatus, habeo aliquid, quod etiam vestræ glorię ex-
ultem. Quia viro eminentissimo domino Leone exconsule veniente, vos in Sicilia
remanere non suspicor, & cùm ipse quoq; tuo honore religatus, Romæ retineri cœ-
peris, quid mœroris, quid amaritudinis ego patiar, agnosces. Veniente autē viro ma-
gnifico domino Maurentio chartulario, ei quæso in Romanæ vrbis necessitate con-
currite, quia hostilibus gladijs foris sine cessatione cōfodimur, sed & seditione mili-
tum interno periculo grauiùs vrgemur. Item:
Li.1.epis.4. 46 Gregorius Iohanni patriarchæ Constantinopolitano: Si charitatis virtus in ꝓ-
Matt.22. ximi dilectione cōsistit, si sic diligere proximos sicut nos iubemur, quid est, quòd me
beatitudo vestra non ità vt se diligit? Quo enim ardore, quo studio episcopatûs pon-
dera fugere voluerim, scitis. Et tamen hæc eadem episcopatûs pōdera nè mihi debe-
rent imponi, non restitistis. Constat ergò, quia non me sicut vos diligitis: quia illa me
voluistis onera suscipere, quæ vobis imponi noluistis. Sed quia vetustam nauim ve-
hementerq; confractam indignus ego infirmusq; suscepi: (Vndiquè enim fluctus in-
trant, & quotidiana ac valida tempestate quassatæ, putridæ naufragiū tabulę sonant)
per omnipotentem Dominum rogo, vt in hoc mihi periculo orationis tuæ manum
porrigas: quia tanto enixiùs potestis exorare, quāto & à confusione tribulationum,
quas in hac terra patimur, longiùs statis. Item.
Li.1.epis.5. 47 Gregorius Theoctistæ sorori Imperatoris: Mens mea vestræ venerationi quan-
ta deuotione substernitur, explere verbis nequeo. Nec tamen me prodere laboro,
quia & me tacente in vestro corde legitis, quid de mea deuotiōe sentiatis. Miror au-
tem, quòd in me collatas dudùm continentias vestras, ex hac moderna pastoralis of-
ficij continentia distraxistis: in qua sub colore episcopatûs ad seculum sum reductus,
in qua tantis terrenis curis inseruio, quantis me in vita laica nequaquàm deseruîsse
reminiscor. Alta enim quietis meæ gaudia perdidi, & intùs corruens, ascendisse ex-
Hæc vir sanctus ex suma animi modestia dicit. teriùs videor. Vndè me à conditoris mei facie longè expulsum deploro. Conabar
nanque quotidiè extra mundum, extra carnem fieri, cuncta phātasmata corporis ab
oculis mentis abigere, & superna gaudia incorporaliter videre: Et non solis vocibus,
Psal.26. sed totis medullis cordis ad Dei speciem anhelans, dicebam: Tibi dixit cor meum,
quæsiui vultum tuum, vultum tuum Domine requiram. Nihil autem in hoc mundo
appetens, nihil pertimescēs, videbar mihi in quodam rerum vertice stare, ità vt in me
Esa.58. penè impletum crederem, quod pollicitante Domino ex ꝓpheta didicissem: Sustol-
lam te super altitudines terræ. Super altitudines etenim terræ sustollitur, qui & ipsa,
quæ alta ac gloriosa præsentis videntur seculi, per mentis despectum calcat. Sed re-
pentè à rerum vertice tentationis huius turbine impulsus, ad timores pauoresque
nota animi securitatē & fortitudinem. corrui: Quia & si mihi nihil timeo, eis tamē, qui mihi commissi sunt, multùm formi-
do. Vndiq; causarum fluctibus quatior, ac tempestatibus deprimor, ità vt rectè dicā:
Psal.68. Véni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Redire post causas ad cor desi-
dero, sed vanis ab eo cogitationum tumultibus exclusus, redire non possum. Et hoc
ergò mihi longè factum est, quod intrà me est, ità vt obedire nequeā propheticæ vo-
Esa.46. ci, qua dicitur, Redite præuaricatores ad cor. Sed stultis pressus cogitationibus, solù-
modò exclamare compellor, Et cor meum dereliquit me. Contemplatiuæ vitæ pul-
Psal.39. chritudinem, velut Rachelem dilexi sterilem, sed videntem ac pulchram. Quæ etsi
per quietem suam minùs generat, lucem tamen subtiliùs videt. Sed quo iudicio ne-
scio, Lia mihi in nocte coniuncta est, actiua videlicet vita, fœcunda, sed lippa, minùs
videns, quanuis ampliùs pariens. Sedere ad pedes Domini, cum Maria festinaui, ver-
ba oris eius percipere: & eccè cum Martha compellor in exterioribus ministrare,
Luc. 10. atque erga multa satagere. Expulsa à me, vt credidi, legione dæmonum, volui obli-
uisci

uisci quos noui, & ad Saluatoris pedes quiescere : & eccè mihi nolenti atque compulso dicitur: Reuertere in domum tuam,& annuncia quãta tibi fecerit Dominus. Mar.5.
Sed quis inter tot terrenas curas valeat Dei miracula prædicare,cùm iam mihi difficile sit saltem recolere? Pressum nanque in hoc honore,tumultu secularium negociorum,ex eis me esse video,de quibus scriptum est:Deiecisti eos dum alleuarentur. Neque enim dixit, Deiecisti eos,postquàm alleuati sunt:sed,dum alleuarentur.Quia Psal.72.
praui quique dum seculari honore suffulti,foràs videntur surgere,intùs cadunt. Alleuatio ergò ipsa, ruina est : quia dum gloria falsa subnixi sunt, à vera gloria vacuantur. Hinc iterùm dicitur : Deficientes vt fumus deficiant. Fumus quippe asscendendo deficit,& se dilatando euanescit. Sic videlicet fit,cùm peccatoris vitam præsens felicitas comitatur. Quia vndè ostenditur, vt altus sit : indè agitur, vt non sit. Psal.67.
Hinc rursùs scriptum est:Deus meus,pone illos vt rotam.Rota quippe ex posteriori parte attollitur,in anterioribus cadit. Posteriora autem nobis sunt bona præsentis mundi,quæ reliquimus:Interiora verò sunt æterna & permanẽtia,ad quæ vocamur, Psal.82.
Paulo attestante,qui ait:Quæ retrò oblitus,in ea quæ sunt priora,extendẽs me. Peccator ergò cùm in præsenti vita profecerit, vt rota ponitur : quia in anterioribus Philip.3.
corruẽs,ex posterioribus eleuatur.Nam cùm in hac vita gloriam percipit, quam reliquit : ab illa cadit,quæ post hanc venit.Et quidem multi sunt, qui sic exteriores ꝑfectus regere sciunt, vt per eos nequaquàm interiùs corruant. Vndè scriptum est: Deus potentes non abijcit,cùm & ipse sit potens.Et per Salomonem dicitur : Et intelligens gubernacula possidebit.Sed mihi hæc difficilia sunt, quia & valdè onerosa. Iob 36. Prou.1.
Et quod mens voluntariè non recipit,congruè nõ disponit. Eccè serenissimus Dominus Imperator fieri simiam leonem iussit. Et quidem pro iussione illius vocari leo potest, fieri autem leo non potest. Vndè necesse est, vt omnes culpas ac negligentias meas non mihi, sed suæ pietati deputet,qui virtutis ministerium infirmo commisit.

Item.

48. Gregorius Narsi patricio:Dum contemplationis dulcedinem altè describitis, Lib.1.ep.6.
ruinæ meæ mihi gemitum renouatis. Quia audiui quod intùs perdidi, dum foràs ad culmẽ regiminis immeritus asscendi. Tanto autem me perculsum mœrore cognoscite,vt vix loqui sufficiam.Oculos enim mentis meæ doloris tenebræ obsident.Triste est,qcquid adspicitur: quicquid delectabile creditur, cordi meo lamẽtabile appáret.Penso enim,ab alto quietis meæ culmine corruens, ad quàm deiectum exterioris prouectûs culmẽ asscendi. Et pro culpis meis in occupationis exilium à facie dominantis missus,quasi destructæ Iudęæ vocibus cùm propheta dico: Qui consolabatur me,longè recessit à me. Thre.1.
Quòd verò causæ & nominis similitudinem faciendo per scripturam, clausulas declamationesque formatis, certè frater reuerendissime simiam leonem vocas.Quod eo modo vos agere conspicimus,quo scabiosos sæpè catulos, pardos vel tigres vocamus. Ego cm̃ bone vir quasi filios perdidi,quia per terrenas curas recta opera amisi.Nolite ergò me vocare Noëmi, id est,pulchrã, sed vocate me Mara,quia amaritudine plenus sum. Ruth.1.

Item.

49. Gregorius Anastasio Patriarchę Antiocheno : Scripta vestræ beatitudinis vt fessus requiem,salutem æger,fontem sitiens,vmbram æstuans inuéni. Neque enim Lib.1.epist. 7.& 25.
illa verba per linguam carnis videbantur expressa:quia sic spiritualem erga me amorem suum,quem gestabat,aperuit,acsi mens per semetipsam loqueretur. Sed durum valdè fuit,quod secutum est : quia amor vester terrena me portare onera præcepit: & quem priùs spiritualiter diligebatis, pòst,vt æstimo,temporaliter amantes,vsque ad terram me superposito onere depressistis : ità vt omnem mentis rectitudinem funditùs perdens, contemplationisque aciem amittens, non per prophetiæ spiritum,sed per experimẽtum dicam : Incuruatus sum,& humiliatus sum vsquequaquè. Psal.37.
Tanta quippe me occupationum onera deprimũt, vt ad superna animus nullatenùs erigatur.Multis causarum fluctibus quatior,& post illa quietis ocia, tumultuosæ vitæ tempestatibus affligor,ità vt rectè dicam:Véni in altitudinem maris,& tempestas dimersit me. Psal.68.
Periclitanti igitur mihi orationis vestræ manum tendite vos,qui in virtutum litore statis.Quòd verò me os Domini,quòd lucernam dicitis,quòd loquendo multis prodesse, multisque posse lucere perhibetis, æstimationem meam mihi fateor in dubietatem maximam perduxistis. Considero nanque quis sum, & nihil Nota mirabilẽ animĩ candore & puritatem.

in me ex huius boni signo depræhendo. Considero autem qui estis,& vos mentiri posse non arbitror.Cùm ergò credere volo quod dicitis,contradicit mihi infirmitas mea. Cùm discutere volo quod in laude mea dicitur, contradicit mihi sanctitas vestra.Sed quæso vir sancte,nobis aliquid de hoc certamine nostro cōueniat : Vt si non quod dicitis,ità est:sit ità,quia dicitis. Item.

Li.1.ep.29. 50. Gregorius Andreæ illustri : Omnipotēs Deus dulcissimo cordi vestro indicet, quia & absens corpore,à charitate vestra animo non recessi.Bona enim vestra,etiam si volo,obliuisci non valeo.Hoc autem quòd me ad episcopatûs ordinem cognoscitis peruenisse, si me diligitis, plangite : Quia tantæ hîc huius mundi occupationes sunt, vt hîc per episcopatûs ordinem penè ab amore Dei videam me esse separatum. Quod incessanter defleo,atq; vt pro me Dominum exoretis,rogo. Item.

Li.1.ep.30. 51. Gregorius Iohanni exconsuli & patricio atque Quæstori, Bona vestræ excellentiæ expertus, tanto erga vos amore constringor. vt vestra memoria de meo pectore aboleri nullatenùs possit. Sed contra amorem non modicè contristor, quia quietem me quærere cognouistis, & ad inquietudinem perduxistis. Vobis quidem omnipotens DEVS, quia hoc bono animo fecistis,bona æterna retribuat: sed me à tanto loci huius periculo qualiter voluĕrit, absoluat: Quia sicut peccata mea merebantur, non Romanorum, sed Longobardorum Episcopus factus sum. Quorum syntychiæ spathæ sunt, & gratia pœna. Eccè vbì vestra patrocinia me perduxerunt. Gemo quotidiè occupationibus pressus, & respirare non valeo. Sed vos qui adhuc valetis,mundi huius occupationes fugite : quia quantum in eo quisq; profecerit,tantum,vt video,ab amore Dei ampliùs decrescit. Item.

Lib. 1. Epist. 41. 52. Gregorius Leandro Hispalensi Episcopo : Respondere epistolis vestris tota intentione voluissem, nisi pastoralis curæ ità me labor attereret, vt mihi magìs flere libeat,q̄ aliquid dicere.Quod vestra quoq; reuerentia in ipso literarū mearū textu vigilanter intelligit,quādò ei negligēter loquor,quē vehemēter diligo.Tantis quippè in hoc loco huius mūdi fluctibus quatior,vt vetustā ac putrescentē nauim, quam regendam occulta Dei dispensatiōe suscepi, ad portum dirigere nullatenùs possim. Nunc ex aduersò fluctus irruūt,nūc ex latere cumuli spumosi maris intumescūt:nunc à tergo tempestas insequitur.Inter quæ oīa turbatus, cogor modò in ipsam clauum aduersitatē dirigere, modò curuato nauis latere minas fluctuū ex obliquo declinare.Ingemisco,qa sentio ꝙ,negligente me,crescit sentina vitiorū,& tempestate fortiter obuiante,iam iamq; putridę naufragiū tabulæ sonant.Flens reminiscor,ꝙ perdidi meę placidū litus quietis,& suspirando terrā cōspicio : quam tn̄,rerum ventis aduersantibus,tenere nō possum.Si ergò me frater reuerēdissime diligis,tuę mihi orationis in his fluctibus manum tende:vt quo laborātem me adiuuas,ex ipsa vice mercedis in tuis quoquè laboribus valentior existas.

Hęc oīa ab incredibili animi humilitate proficiscuntur.

53. Sed quia Gregorium non solùm declinare voluïsse, quin etiam cum magno angore animi summum sacerdotium suscepisse,satìs (vt opinor) probatum est : qua discretione id fecerit, videtur breuiter indicandum, nè scilicet tantus vir aut pertinacię,aut pusillanimitatis vitio saltem leuiter succubuisse putetur.Ait enim in epi-

Li.1.ep.26. stola ad Anastasium Corinthiorum Archiepiscopum. Iudicia Domini quanto sunt inuestigabilia, tanto debent humanis mentibus esse metuenda. Et quia ea ratio mortalis compræhendere non valet, his se necessè est humili cordis ceruice substernat : quatenùs quò eam regentis voluntas duxerit, illuc obedientibus mentis gressibus prosequatur. Ego autem considerans infirmitatem meam ad Apostolicæ sedis culmen non posse pertingere, onus hoc malui declinare, nè in pastorali regimine imparis administrationis actione succumberem. Sed quia contraire non est Domini disponentis arbitrio, obedienter secutus sum, quod misericors de me regentis manus voluit operari.Nam fraternitati vestræ,etsi præsens non eueniret occasio,necessariò fuerat indicandum,quòd licèt indignum, me Apostolicæ sedi Dominus præesse dignatus est.

Li.1.ep.31. 54. Item idem de eadē re,Philippico comiti excubitorum : Inquantùm homo discutere & inuestigare iudicia superna non sufficit, intantùm sub eis debet ceruicem cordis inflectere. Et quia id, quod sibi tribuitur, quo iudicio disponatur ignorat, nec

nec ad appetẽdum locum procax insistere, nec ad repellendum contumax debet inueniri. Vndè indignus ego, ad suscipienda episcopatûs onera iussioni omnipotentis Dei vestræque voluntati me subdidi, cui me præesse largitate magìs gratiæ, quàm iudicij æstimatione voluìstis. Potens est enim Deus, propter quem me indignum diligitis, hanc vobis in perpetuum repẽsare mercedem, vt gratiam quam indignis famulis eius impenditis, apud eum multipliciùs inuenire valeatis.

At ego hîc à deflorationis opere paululùm respirabo, vt quæ specialiter de pontificio eius dicenda sunt, in libello alio, suffragante Domino, referantur.

FINIS LIBRI I.

CAPITVLA LIBRI II.

VBi Gregorius seruum seruorum Dei se scribens, mediocribus vestimentis amicitur.
Vbi fidei suæ inrepræhensibile symbolum dictat. 1
Vbi patriarchalibus thronis suam synodicam dirigit. 2
Vbi quinque Concilia se venerari fatetur. 3
Vbi collecta synodo, prauas consuetudines damnat. 4
Vbi Antiphonarium centonizans, cantorum constituit scholam. 5
Cur occidentales dulcedinem cantilenæ corrumpant. 6
Quòd per Iohannem Romanum cantorem correcti sunt. 7
Qualiter Carolus Rex, dissonantia cantûs offensus, duos clericorum suorum erudiendos Romæ dimiserit. 8
Quemadmodùm idem Carolus, dissonantia cantûs offensus, duos Romanos cantores ab Adriano Papa perceperit. 9
Vbi Gregorius, pulsis laicis, familiares sibi clericos elegit. 10
Vbi talem Ecclesiam Romanam exhibuit, qualis prima sub Apostolis fuit. 11
Quanta & qualia tunc Romæ studia reflorebant. 12
Quòd non diuites, sed sapientes ad consilium conuocabat. 13
Quamobrem laici primò cœperint tonsurari. 14
Vbi Laicos non ad Ecclesiasticum officium, sed tantùm ad monasticum habitum admittit. 15
Vbi codicem Gelasianum coarctat. 16
Vbi stationes constituens, tractatus euangeliorum declamat. 17
Vbi cum verbi pabulo, pauperibus alimenta ministrat. 18
Vbi consuetudines nouas inducit. 19
Vbi murmurantibus pro eisdem, humiliter satisfacit. 20
Vbi pro hospite Dominum recipit. 21
Vbi duodecim inuitatis, tertiumdecimum Angelum sibi deputatum diuinitùs recognoscit. 22
Vbi quater in anno distribuendum per polyptychum censet. 23
Vbi aureos & peregrina vestimenta largitur. 24
Vbi Kalendatìm diuersas species erogat. 25
Vbi tribus millibus ancillis Dei octoginta libras annualiter præstat. 26
Vbi dietìm per veredarios cocta stipendia destinat. 27
Vbi pro paupere mortuo vehementissimè lamentatur. 28
Quot & qualium remunerandorum nomina in scrinio teneantur. 29
Vbi Arrianorum Basilicam in Suburra Domino dedicat. 30
Quot & qualia miracula ibì diuinitùs sint ostensa. 31
Vbi pro conuertendis Anglis Saxonibus Augustinum cum alijs mittit. 32
Vbi sine profectu redire volentes, ad proficiscendum hortatur. 33
Vbi Augustinus proficiscens, iussa compleuit. 34
Vbi Augustinus episcopus consecratus, postulat adiutores. 35
Vbi ei Gregorius pallium & diuersa necessaria, simulque nonnulla responsa transmittit. 36
Vbi de consanguinitatibus percontatus, ponit pontifici Felici rationem. 37
Quanta & qualia de conuersione Saxonum, signisque discipulorum suorum Gre-

gorius præconetur. 39
Vbi Auguſtinum monet, nè pro miraculis tumeat. 40
Vbi panis fruſtum in carnem, carnis rursùs in panis primordia reformauit. 41
Vbi pannum pupugit,& ſanguis effluxit. 42
Vbi maleficos cæcitate mulctauit. 43
Qualiter intelligi debet, Gregorium Traiani animam de inferni cruciatibus liberâſſe. 44
Vbi monachum,ſub excommunicatione defunctum,mirabiliter ſoluit. 45
Vbi paganos pueros comparat, vt Chriſtianos efficiat. 46
Vbi pro paganis ruſticis Epiſcopis comminatur. 47
Vbi Iudæos conuerſos à penſionibus leuigat. 48
Vbi baptizandis veſtimenta largitur. 49
Vbi pueris Arrianorum ſubueniri prædicat. 50
Vbi ſingulis diaconijs vel xenodochijs ſingulos rectores conſtituit. 51
Vbi Hieroſolymis Xenodochium conſtituens, & ibì & in monte Sina monachis annualia ſtipendia aſſignauit. 52
Vbi ſingulis patrimonijs ſingulos rectores conſtituit. 53
Vbi vni perſonæ duo miniſteria nullo modo committenda definit. 54
Vbi eleemoſynas localiter ac perſonaliter ordinat. 55
Quòd omni petenti ſe voluntariè tribuit. 56
Quòd etiam non petenti neceſſaria miniſtrauit. 57
Vbi liberalitatis eius innocentia comprobatur. 58
Vbi pro eleemoſynis faciendis frumenta comparat quinquaginta libris auri. 59
Quale de eo ſomnium Eremita cognouerit. 60

LIBER SECVNDVS. CAP. I.

AGè iam nunc, quoniam athletæ CHRISTI Gregorij, viriliter in gymnaſio ſanctæ ipſius Eccleſiæ deſudantis, prælato libello toroſa membra deſcripta ſunt: qualiter in palæſtra quoquè conflixerit, adſpirante Domino proferatur. Siquidem mox vt ſummum pontificium feliciſſimæ Romanæ vrbis, CHRISTO mortalibus conſulente, ſortitus eſt, ſuperſtitioſum Vniuerſalis vocabulum,quod Iohannes Cõſtantinopolitanus Epiſcopus inſolenter ſibi tunc temporis vſurpabat, more anteceſſorum ſuorum pontificum, ſub diſtrictiſſimæ interminationis ſententia refutauit, & primus omnium ſe in principio ſuarum epiſtolarum ſeruum ſeruorum Dei ſcribi ſatìs humiliter diffiniuit, cunctiſque ſuis ſucceſſoribus documentum ſuæ humilitatis, tam in hoc, quàm in mediocribus pontificalibus indumentis,quod videlicet hactenùs in ſancta Romana Eccleſia conſeruatur,hæreditarium reliquit.

Seruũ ſeruorum Dei ſe ſcribit.

Deniquè in ſpecula ſanctæ vniuerſalis Eccleſiæ vir totius humanitatis & authoritatis ac orthodoxæ fidei, vndè videri & audiri clariùs Euangelicus præco valeret, conſiſtens: oris ſui diuiniſſimo gladio & rectam fidem munijt, & cunctas hæreſes vno ſymbolo diſſipauit. Quod videlicet ſacræ cõfeſſionis ſymbolum ità ſe habet:

Symbolum s.Gregorij.

Credo in vnum Deum omnipotentem, patrem & filium & ſpiritum ſanctum, tres perſonas,vnam ſubſtantiam: Patrem ingenitum,filium genitum: ſpiritum verò ſanctum nec genitum, nec ingenitum: ſed coæternum, de patre & filio procedentem. Confiteor vnigenitum filium conſubſtantialem, & ſine tempore natum de patre,omnium viſibilium & inuiſibilium conditorem,lumen ex lumine,Deum verum de Deo vero,ſplendorem gloriæ,figuram ſubſtantiæ:qui manens verbum antè ſecula, perfectus homo creatus eſt iuxta finem ſeculorum, conceptus & natus ex ſpiritu ſancto & Maria virgine:qui naturam noſtram ſuſcepit abſque peccato, & ſub Pontio Pilato crucifixus eſt,& ſepultus, tertia die reſurrexit à mortuis: die autem quadrageſimo aſcendit in cælum, ſedet ad dexteram patris: indè venturus eſt iudicare viuos & mortuos, poſiturus ante oculos omnium omnia occulta ſingulorum, daturus iuſtis perpetua præmia regni cæleſtis,iniquis autem ſupplicia ignis æterni: Innouaturus ſeculum per ignem, & carnis reſurrectionem. Confiteor vnam fidem, vnum

vnum baptisma, vnam Apostolicam & vniuersalem Ecclesiam, in qua sola possunt laxari peccata in nomine Patris & Filij & Spiritussancti.

3. Synodicam quoquè suam Gregorius, secundùm priscam prædecessorum suorũ consuetudinem, Iohanni Constantinopolitano, Eulogio Alexandrino, Gregorio Antiocheno, Iohanni Hierosolymitano, & Anastasio Patriarchæ Antiochiæ destinauit. Quæ ità se habet:

Consideranti mihi, quòd impar meritis, ac toto animo renitens, pastoralis curæ pondera portare compulsus sim, caligo mœroris occurrit, & triste cor nihil aliud nisì eas, quæ videre nil sinunt, tenebras videt. Nam quid Antistes ad Dominum, nisì pro delictis populi intercessor eligitur? Qua itaque fiducia ad eum pro peccatis alienis intercessor venio, apud quem de proprijs securus non sum? Si fortasè quispiam apud potentē virum, qui & sibi iratus, & mihi esset incognitus, intercessorem suum me fieri quæreret, protinùs responderem: Ad intercedendum venire nequeo, quia eius notitiam ex sedula familiaritate nō habeo. Si igitur rectè homo apud hominē, de quo minimè præsumpsissem, fieri intercessor erubescerem: quantæ hoc audaciæ est, quòd apud Deum pro populo locum intercessoris obtineo, cui familiarē me per vitæ meritum nō agnosco? Qua in re est mihi adhuc aliud grauiùs formidandum, qa sicut cuncti liquidò nouimus, cùm is, qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora ꝓuocatur. Et valdè pertimesco, nè commissa mihi plebs fideli-um, reatûs mei additamento depereat, cuius vsq; nunc Dn̄s æquanimiter delicta tolerabat. Cùm verò vtcunquè hunc timorem supprimo, & consolatam mentem ad pontificalis operis studia accingo, considerata ipsa rei immensitate deterreor. Perpendo quippe, quòd omni cura vigilandum est, vt rector cogitatione sit mundus, operatione præcipuus, discretus in silentio, vtilis in verbo, singulis compassione ꝓximus, præ cunctis in contemplatione suspensus, benè agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum rectitudinis erectus, & cætera, quæ latiùs pòst in libro Pastorali prosequitur.

Li.1.ep.24. Epistola Synodica ad Patriarchas.

Rector qualis esse debeat.

4. Prætereà qa corde, inquit, creditur ad iustitiam: ore aũt cōfessio fit ad salutem: sicut sancti Euangelij quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & venerari me fateor: Nicenum scilicet, in quo Arrij peruersum dogma destruitur: Constantinopolitanum quoquè, in quo Eunomij & Macedonij error conuincitur: Ephesinum etiam primum, in quo Nestorij impietas iudicatur: Chalcedonense verò, in quo Eutychis Dioscoriquе prauitas reprobatur, tota deuotione complector, integerrima approbatione custodio. Quia in his, velut in quadrato lapide, sanctæ fidei structura consurgit, & cuiuslibet vitæ atque actionis existat, quisquis eorum soliditatem non tenet, etiam si lapis esse cernitur, tamen extra ædificium iacet. Quintum quoquè Concilium pariter veneror, in quo epistola, quæ Ibæ dicitur, erroris plena reprobatur, & Theodorus, personam mediatoris Dei & hominum in duabus substantijs separans, ad impietatis perfidiam cecidisse conuincitur. Scripta quoquè Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides repræhenditur, ausu * inuidentiæ prolata refutantur. Cunctas verò, quas præfata veneranda Concilia personas respuunt, respuo: quas venerantur, complector. Quia dum vniuersali sunt consensu constituta, se, non illa, destruit, quisquis præsumit aut soluere quos religant, aut ligare quos soluũt. Quisquis ergò aliud sapit, anathema sit.

Rom.10. Cōcilia V. œcumenica quanti fecerit.

** dementię*

5. Hoc modò, postquàm Gregorius fundamentum fidei suæ, secundùm pristinum prædecessorum suorum pontificum morem, luculenter Apostolicis thronis exposuit, animaduertens ideò se à Domino super gentes & regna summũ pontificem cōstitutum, vt iuxta illud propheticum, vitiorum radices euelleret, destrueret atq; disperderet: sicq; demùm ædificaret plantaretq; virtutes: oēs cōsuetudines, quas cōtra priscā traditiōem Apostolicā nouiter pullulâsse cognouerat, videlicet de ministris, de cantoribus, de laicis pōtifici familiariter adhęrētibus, de titulādis ꝑiudicialiter q-buslibet rebus: de cōtegēdo dalmaticis Apostolico feretro, de * pastillatico ꝓ pallio vel cōsecratiōe pontificũ, & de nō admittēdis passìm laicis ad ecclesiastici iuris officiũ: primò quidē à Romanę Ecclesię, postmodùm verò, collectis circũquaq; positarũ ꝓuinciarũ episcopis, à totius sanctæ vniuersalis Ecclesię corpore segregauit, eaq; sub interpositiōe terribilis anathematis, tam generaliter q̃ perpetualiter cōdēnauit.

Iere.1. Traditioni Apostolicæ contrarias tollit consuetudines.

** pastillaco*

Schola cātorum & Antiphonarius.

6. Deindè in domum Domini, more sapientissimi Salomonis, propter musicæ cōpunctionem dulcedinis, antiphonarium centonem cantorum studiosissimus nimis vtiliter compilauit, scholamque cantorum, quæ hactenùs eisdem institutionibus in sancta Romana Ecclesia modulatur, constituit, eique cum nonnullis prædijs duo habitacula, scilicet alterum sub gradibus ecclesię sancti Petri Apostoli, alterum verò sub Lateranensis patriarchij domibus fabricauit. Vbì vsque hodiè lectus eius, quo recubans modulabatur, & flagellum ipsius, quo pueris minabatur, veneratione congrua, cum authentico antiphonario reseruantur. Quæ videlicet loca per præcepti seriem, sub interpositione anathematis, ob ministerij quotidiani vtrobiquè gratiam subdiuisit.

Cantus à Gallis deprauatus.

7. Huius modulationis dulcedinem, inter alias Europæ gentes Germani seu Galli discere, crebroque rediscere insigniter potuerunt: incorruptam verò tam leuitate animi, quia nonnulla de proprio Gregorianis cantibus miscuerunt, quàm feritate quoquè naturali, seruare minimè potuerunt. Alpina siquidem corpora, vocum suarum tonitruis altisonè perstrepentia, susceptę modulatiōis dulcedinem ꝓpriè non resultant: quia bibuli gutturis barbara feritas, dum inflexiōibus & repercussionibus mitem nititur edere cantilenam, naturali quodam fragore quasi plaustra per gradus cōfusè sonantia, rigidas voces iactat, sicq; audientium animos, quos mulcere debuerat, exasperando magìs ac obstrependo conturbat.

8. Hinc est, quòd huius Gregorij tempore cum Augustino, tūc Britānias adeunte, per occidentem quoquè Romanæ institutionis cantores dispersi, Barbaros insigniter docuerunt. Quibus defunctis, occidentales ecclesiæ ità susceptum modulationis organum vitiârunt, vt Iohānes quidam Romanus cantor cum Theodoro, æquè ciuè Romano, sed Eboraci Archiepiscopo per Gallias in Britannias à Vitaliano sit præsule destinatus: Qui circunquaq; positarum ecclesiarum filios ad pristinam cantilenæ dulcedinem reuocans, tam per se, quàm per suos discipulos, multis annis Romanæ doctrinæ regulam conseruauit.

Carol⁹ Magnus reformari curat cantum in Gallijs.

9. Sed & Carolus noster patritius, rex autem Francorum, dissonantia Romani & Gallicani cantûs Romæ offensus, cùm Gallorum procacitas cantum à nostratibus quibusdam nænijs argumentaretur esse corruptum, nostriq; è diuerso authenticum antiphonarium ꝓbabiliter ostentarent: interrogâsse fertur, quis inter riuum & fontem limpidiorem aquam conseruare soleret? Respondentibus, fontem, prudēter adiecit: Ergò & nos, qui de riuo corruptam lympham vsq; hactenùs bibimus, ad perennis fontis necesse est fluenta principalia recurramus. Mox itaq; duos suorum industrios clericos Adriano tunc episcopo dereliquit. Quibus tandèm satìs eleganter instructis, Metensem metropolim ad suauitatem modulationis pristinę reuocauit, per quam illam totam Galliam suam correxit.

Eccles. Romana, fons perennis.

10. Sed cùm multa post tempora defunctis his, qui Romæ fuerant educati, cantum Gallicanarum ecclesiarum à Metensi discrepare prudentissimus regum vidisset, ac vnumquenque ab alterutro vitiatum cantum iactantem aduerteret: Iterùm, inquit, redeamus ad fontem. Tūc Regis precibus, sicut hodiè quidam veridicè adstipulantur, Adrianus Papa permotus, duos in Galliam cantores emisit: quorū indicio Rex omnes quidem corrupisse dulcedinem, Romani cantûs leuitate quadam cognouit: Metenses verò sola naturali feritate, paululùm quid dissonare peruidit. Deniq; vsq; hodiè quantum Romano cantui Metensis cedit, tantum Metensi cedere Gallicanarum ecclesiarum Germaniarumque cantus, ab his, qui meram veritatem diligunt, comprobatur. Hæc ergò per anticipatiōem retulerim, nè indiscussam Gallorum leuitatem videar præterisse.

S. Gregori⁹ clericos suis adhibet cōsilijs &c.

11. Cæterùm prudentissimus rector Gregorius, remotis à suo cubiculo secularibus, clericos sibi prudentissimos cōsiliarios familiaresq; delegit. Inter quos Petrum diaconum coætaneum suum, cum quo posteà disputās, quatuor Dialogorum libros composuit. Aemilianum quoq; notarium, qui quadraginta Homilias euangelij cum socijs suis excepit. Paterium æquè notarium, qui ab eo secundicerius factus, ex libris ipsius aliqua vtilissima defloraiut. Et Iohannem defensorem, qui eius iussu in Hispanias cognitor est destinatus. Ianuarium episcopum ciuitatis Malalitanę, ab episcopis suis compatriotis depositum, sedi propriæ restaurauit, & depositores eius cum eo, qui

qui in locum eius obrepserat, pari sententia cōdemnauit. Monachorum verò sanctissimos sibi familiares elegit. Inter quos Maximianū monasterij sui Abbatem, quē Syracusis episcopū fecit, eiq; per Siciliam vices suas cōmisit. Augustinū eiusdem monasterij sui ꝑpositum, & Mellitum, per quos Anglorū gentes ad Christianissimi gratiā conuocauit. Marinianum eiusdem monasterij sui monachum, quem in Rauennati metropoli episcopum cōsecrauit. Probum, quem subitò Abbatem spiritu reuelante constituens, pro construendo Xenodochio Hierosolymis destinauit: simulq; Claudium Classitanæ ciuitatis Abbatem, qui de Prouerbijs, de Canticis canticorum, de Prophetis, de libris Regum, & de Heptateucho, Papa disputante, multa licèt non eodem sensu composuit. Monachos habet familiares.

12. Cum quibus Gregorius die noctuque versatus, nihil monasticę perfectionis in palatio, nihil pontificalis institutiōis in Ecclesia dereliquit. Videbantur pasim cum eruditissimis clericis, adhærere pōtifici religiosissimi monachi, & in diuersis professionibus habebatur vita cōmunis: ità vt talis esset tunc sub Gregorio penès vrbem Romanam Ecclesia, qualem hanc fuisse sub Apostolis Lucas, & sub Marco Euangelista penès Alexandriam Philo commemorat. Familia S. Gregorij.

13. Tunc rerum sapiētia Romę sibi templum visibiliter quodammodò fabricabat, & septemplicibus artibus veluti columnis, nobilissimorum totidē lapidum Apostolicæ sedis atrium fulciebat. Nullus pontifici famulantium à minimo vsque ad maximum, barbarum quodlibet in sermone vel habitu præferebat, sed togata Quiritum more seu trabeata Latinitas, suū Latium in ipso Latiali palatio singulariter obtinebat. Refloruerant ibì diuersarum artium studia, & qui vèl sanctimonia vel prudentia fortè carebat, suo ipsius iudicio subsistendi coram pontifice fidutiam non habebat.

14. Arcessebantur pontificalibus profundis consilijs prudētes viri, quos perhibui, potiùs quàm potēres, & paupere philosophia intrinsecùs, qd potiùs aut potissimùm in vnoquoq; negocio sequendū putaretur, artificiosis argumentatiōibus rationabiliter inquirēte, diues inertia, quæ modò se de sapiētibus pari sorte vlciscitur, pro cubiculi foribus despicabilis remanebat. Sola deerat interpretandi bilinguis peritia, & facundissima Virgo Cecropia, quæ quondàm suæ mentis acumina, Varrone cælibatum suum auferente, Latinis tradiderat, imposturarum sibi præstigia, sicut ipsis in suis epistolis queritur, vindicabat.

25. Nemo laicorum quodlibet palatij ministerium vel ecclesiasticum patrimoniū ꝓcurabat, sed oṁia ecclesiastici iuris munia ecclesiastici nihilominùs viri subibant: Nimirùm laicis ad armorum solam militiam, vel agrorum curam continuam deputatis. Ob hoc se nonnulli procerum, sub obtentu religionis, primò tonsurare cœperunt. Quorum tergiuersationi Mauritius Imperator prudenter occurrens, data per Longinum stratonem lege præcepit, vt quisquis publicis fuisset administrationibus implicatus, ei ad ecclesiasticum venire officium nō liceret. Quam legem Gregorius super hoc valdè laudauit, dicens: Qui secularem habitū deserens, ad ecclesiastica officia venire festinat, nō relinquere cupit seculum, sed mutare. Laici à quibus exclusi functionibus.

16. Verùm dum ad clericalem professionem tam ex Ecclesiastica, quàm ex seculari quoq; militia diuersis occasionibus quotidiè penè innumerabilis multitudo cōflueret, Pastor ad omnia prouidus, nequaquàm eos ad ecclesiastici decoris officium, sed ad capiendum solummodò monachicum propositum suscipiendos esse censebat, dicens: Multos ex Ecclesiastica seu seculari militia nouimus ad omnipotentis DEI seruitium festinare, vt ab humana seruitute liberi, in diuino seruitio videantur familiariùs cōuersari. Quos si pasim dimittimus, omnibus fugiēdi ecclesiastici vel secularis iuris dominium occasionem præbemus. Si verò festinantes ad omnipotentis Dei seruitium incautè retinemus, illi inueniemur negare quædam, qui dedit omnia. Vndè necessè est, vt quisquis ex iuris Ecclesiastici vel secularis militiæ seruitute, ad Dei seruitium cōuerti desiderat, ꝓbetur priùs in laico habitu cōstitutus: & si mores eius atq; cōuersatio bono desiderio illius testimonium perhibuerint, absq; vlla retractatione seruire in monasterio omnipotenti Domino permittatur, vt ab humano seruitio liber recedat, qui in diuino obsequio districtiorē subire appetit seruitutem. Si autem & in monachico habitu secūdum patrum regulas inrepræhensibiliter fuerit conuersatus, post præfixa à sacris canonibus tempora, licenter iam ad quod- Milites ꝓ multi cupiunt in Clerū admitti.

libet ecclesiasticum officium promoueatur: si tamen illis non fuerit criminibus maculatus, quæ in testamento veteri morte mulctantur.

17. Sed & Gelasianum codicem, de Missarum solennijs multa subtrahens, pauca conuertens, nonnulla adijciens pro exponendis euangelicis lectionibus, in vnius libri volumine coarctauit. In canone apposuit, Diesque nostros in tua pace dispónas, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum iubeas grege numerari.

Statiões vt instituerit. 18. Stationes per basilicas vel beatorum martyrum cœmeteria, secundùm quod hactenùs plebs Romana quasi eo viuente certatìm discurrit, solicitè ordinauit. Per quas & ipse simul discurrens, dum adhuc eloqui prævaleret, viginti Homilias euangelij coram ecclesia diuerso tempore declamauit. Reliquas verò eiusdē numeri dictauit quidē, sed lassescente stomacho languore cõtinuo, alijs ꝓnunciandas cõmisit.

19. Sequebatur exercitus Dñi vltrà citraq; B. Gregorium præeuntem, & audituræ verbum doctrinæ, innumerabiles vndiq; diuersi sexûs, ætatis ac professiõis voluntariæ cõfluebant cohortes. Quibus ille, vtpotè ductor cælestis militiæ, cũctis duntaxàt arma spiritalia suggerebat. Pauperibus verò & aduenis, qui pro conditione temporum Romæ influxerant, quotidiana stipendia ministrabat.

Super corpora Apostolorum Missas celebrat. 20. Super corpora aũt beatorum Petri & Pauli Apostolorũ, Missarum solẽnia celebrari decreuit, acquisitis numerosissimis oliuetis, quorum summã in tabulis marmoreis pro foribus eiusdē Basilicæ annotauit. Luminaria superaddidit, officia sedula deputauit, de sepultura iuxta ecclesiam, cõmodum sperare prohibuit, septem ex defensoribus honore regionario decorandos indixit. Alleluia extra Pentecostes tempora dici ad Missas fecit, Subdiaconos expoliatos procedere statuit, Kyrieeleison cantari præcepit, & orationem Dominicam mox post Canonem super hostiam censuit recitari.

21. De quibus cùm posteà quosdã murmurare sentiret, tanq̃ qui Cõstãtinopolitanę ecclesiæ consuetudines sequeretur, pijssimus pater nõ dedignatus est reddere rationem, dicens: Nos in nullo horũ aliam ecclesiam secuti sumus. Nam & alleluia hîc vt diceretur, de Hierosolymorũ ecclesia ex beati Hieronymi traditiõe, tempore beatę memoriæ Damasi Papæ traditur tractũ. Et ideò magìs in hac sede illam cõsuetudinem amputauimus, quę hîc à Græcis fuerat tradita. Subdiaconos aũt vt spoliatos ꝓcedere facerem, antiqua cõsuetudo Ecclesiæ fuit. Sed placuit cuidam nostro pontifici, nescio cui, qui eos vestitos procedere præcepit. Nam Siciliæ ecclesiæ nunquid à Græcis traditionem acceperunt? Vndè habent ergò hodiè, vt subdiaconi in lineis tunicis procedant, nisì quia hoc à matre sua Romana Ecclesia perceperunt? Kyrieeleison aũt nos neq; diximus, neq; dicimus, sicut à Græcis dicitur: quia in Gręcis oẽs simul dicunt: Apud nos verò à clericis simul dicitur, à populo respondetur. Et totidèm vicibꝰ etiam Christeeleison dicitur, quod apud Græcos nullo modo dicitur. In quotidianis autem Missis, alia, quæ dici solent, tacemus: tantummodò Kyrieeleison & Christeeleison dicimus, vt in his deprecatiõis vocibus paulo diutiùs occupemur. Orationem verò Dominicam idcircò mox post precem dicimus, quia mos Apostolorum fuit, vt ad ipsam solummodò orationem, oblationis hostiam cõsecrarent. Et valdè mihi inconueniens visum est, vt precem, quam Scholasticus composuerat, super oblationem diceremus, & ipsam traditionem, quam Redemptor noster composuit, super eius corpus & sanguinem non diceremus. Sed & Dominica oratio apud Græcos ab omni populo dicitur: apud nos verò à solo sacerdote. In quo ergò Græcorum cõsuetudines secuti sumus, q aut veteres nostras reparauimus, aut nouas & vtiles cõstituimus, in quibus tamen alios comprobamur imitari? Ergò vestra charitas, cùm occasio dederit, vt ad Catanensem ciuitatem pergat, vel in Syracusana ecclesia cos, quos credit aut intelligit, qa de hac re murmurare potuerũt, facta collatiõe doceat, & quasi alia ex occasione eos instruere nõ desistat. Nam de Cõstantinopolitana ecclesia quod dicũt, qs eam dubitet sedi Apostolicę esse subiectã? Quod & pijssimus dñs Imperator, & frater noster eiusdē ciuitatis episcopus assiduè ꝓfitentur. Tamen si qd boni vel ipsa vel altera ecclesia habet, ego & minores meos, quos ab illicitis ꝓhibeo, in bono imitari paratus sum. Stultus est enim, qui in eo se primum existimat, vt bona, quæ viderit, discere contemnat.

Missa ab Apostolis celebrata.

Li.7.ep.63.

Ecclesia Cõstantinop. subiecta est Romanæ.

22. Tan-

22. Tantæ hoſpitalitatis Gregorius in ipſo etiam patriarchio permanſit, vt exceptis his,quos tam per diuerſas regiões,quàm Romæ quoquè,Longobardorum perfidiæ gladios fugientes,Eccleſię ſtipe miſericorditer nutriebat, quotidiè ad menſam ſuam peregrinos quoſlibet inuitaret. Inter quos die quadam vnus acceſſit, in cuius manibus dum ipſe ex humilitatis miniſterio aquam fundere vellet,cõuerſus vrceum accepit:ſed repentè eum, in cuius manibus aquam fundere voluërat, inuenire non potuit. Cumq; hoc factum ſecum ipſe miraretur, eadem nocte Dominus ei per viſionem dixit: Cæteris diebus me in membris meis,heſterno autem die me in memetipſo ſuſcepiſti. Hoſpitalitas S. Gregorij. Vide eius Homil. 23. in Euangelia.

23. Alio quoquè tempore idem Gregorius iuxta conſuetudinem ſuam præcepit ſacellario,vt duodecim peregrinos ad prandium inuitaret. Qui pergens,iuſſa compleuit,eoſque ad menſam pariter ordinauit. Dum autem ſimul diſcumberent, intuens Papa,tredecim numerauit. Et accerſito ſacellario, cur contra iuſſionem ſuam tertiumdecimum inuitare pſumpſerit,inquiſiuit. Ille obſtupefactus,cõuiuantes peregrinos curioſiùs numerauit, & duodecim ſolos inueniens,velutì ſecurus reſpõdit: Crede mihi,honorabilis pater,non ſunt niſì duodecim,ſicut ipſe iuſſiſti. Ergò dum conuictus ſępiùs duodecim identidèm numeraret, ac tertiumdecimum, quem ſolus Papa videre poterat, non videret, animaduertens ſpiritualis pater Gregorius virum propiùs diſcumbentem, vultus crebrò conuertere, & nunc adoleſcentem, nunc verò ſe vetulum veneranda quadam canitie ſimulare, finito conuiuio, duodecim quidẽ abire permiſit: tertiumdecimum verò manu ſuſcipiens, in cubiculũ ſuum induxit,vehementer adiurans,vt ei ſe nomenq; ſuum ſimpliciter prodere dignaretur. Qui reſpondens, dixit: Et cur interrogas de nomine meo, quod eſt mirabile? Veruntamẽ ſcito memoria recognoſcẽs,quia ego ſum naufragus ille, qui quondàm véni ad te, quãdò ſcribebas in cella monaſterij tui ad cliuũ Scauri,cui dediſti duodecim nummiſmata & argenteam ſcutellam, quam tibi miſerat cum infuſis leguminibus beata Syluia mater tua. Et hoc tibi pro certo ſit cognitum, quia ab illo die, quo mihi hæc hilari animo tribuiſti,deſtinauit te Dominus fieri præſulem ſanctę ſuæ Eccleſiæ,pro qua & proprium ſanguinem fudit, & eſſe te ſucceſſorem atque Vicarium Apoſtolorum principis Petri, cuius & virtutem imitatus es, cùm ſubſtantias offerẽtium diuideret, prout cuique opùs erat. Hæc audiens Gregorius, dixit: Et tu quomodò nôſti, quòd tunc me Dominus præeſſe ſanctæ ſuæ Eccleſiæ deſtinârit? At ille inquit: Quoniam ego Angelus eius ſum, & tunc ab eo ad tuum inquirendum propoſitum deſtinatus. Tunc Gregorius,quia nõdùm maniſeſtè viderat angelum,prorsùs expauit,ſibique hunc taliter dicentem audiuit: Nè timeas,neque formides. Eccè enim remiſit me Dominus, vt ſim tibi cuſtos quandiù fueris in iſto mortali ſeculo: quatenùs quamcunq; rem petiëris, per me apud eum fiducialiter valeas impetrare. Ilicò Gregorius in faciem ſuam corruit,dicens: Si propter puſillum meæ paruitatis munuſculum tanta mihi retribuit omnipotentiſſimus Dominus, vt & pontificem me ſanctæ ſuæ Eccleſiæ faceret, & cuſtodem mihi ſuum angelum deputaret: quanta putem mihi reſtitui,ſi in præceptis eius totis viribus permanens, plura ſtuduero de pluribus erogare? Act. 2. & 4. Angelus ſe oſtendit S. Gregorio.

24. Igitur incipiens tantùm largior eſſe de collato temporali commodo, quantũ certior de recipiendo præmio ſempiterno, cunctorum patrimoniorum prædiorumque reditus, ex Gelaſiano polyptycho,cuius nimirùm ſtudioſiſſimus videbatur pediſſequus, adærauit,corumq; penſionibus in auro argentoque collatis omnibus ordinib⁹ Eccleſiaſticis,vel palatinis, monaſterijs,eccleſijs, cœmeterijs,diacõnijs,xenodochijs,vrbanis,vel ſuburbanis,quot ſolidi quater in anno diſtribuerẽtur, Paſcha ſcilicet,natali Apoſtolorum,natali ſancti Andreæ,natalitioq; ſuo,per polyptychum, quo hactenùs erogantur,indixit. Eius admirãda liberalitas.

25. Extra quos, primo Dominicæ Reſurrectionis diluculo, in baſilica quondàm doctiſſimi Papæ Vigilij,iuxta quam conſuetudinaliter habitabat, ad impertiendum pacis oſculum reſidens,cunctis epiſcopis,presbyteris,diaconibus, alijſq; axiomaticis,aureoș erogabat. Natalitio verò Apoſtolorum vel ſuo, mixtos ſolidos offerens, peregrinis nihilominùs veſtimenta donabat.

26. Omnibus omninò Kalendis,pauperib⁹ generaliter eaſdẽ ſpecies, quę cõgereban-

bantur ex reditibus, erogabat. Et suo tempore frumentum, suo vinum, suo caseum, suo legumen, suo lardum, suo manducabilia animalia, suo pisces, vel oleum, paterfamiliâs Domini, discretissimè diuidebat. Pigmēta verò aliaq; delicatiora commercia primoribus honorabiliter offerebat, ità vt nihil aliud, quàm cōmunia quædam horrea, communis putaretur Ecclesia.

3000. moniales alit. Lib. 6. Epist. 187.

27. Tribus millibus ancillis Dei, quas Græci Monastrias vocant, quindecim libras auri pro lectisternijs dedit, eisq; pro quotidianis stipendijs octoginta libras annualiter conferebat. De quibus Theoctisto patricio scribens, Harum, inquit, talis vita est, atque intantùm lachrymis & abstinentia districta, vt credamus quia si ipsæ non essent, nullus nostrûm iam per tot annos in loco hoc subsistere inter Longobardorum gladios potuisset.

28. Quotidianis quibusque diebus per omnium regionum vicos vel compita, infirmis seu qualibet corporis parte debilibus, cocta stipendia per cōstitutos veredarios emittebat. Verecundioribus verò, antequàm ipse cibum caperet, à mensa sua benedictionis Apostolicæ ostiatìm dirigere curabat scutellam: ità vt neminem prorsùs exciperet misericordissimi beneuolētia prouisoris, quē ad fidem traxerat omnipotentis cognitio creatoris.

Pauperis obitu quàm fuerit afflictus.

29. Horum dum quendam pauperem in angustis andronarum recessibus à vespillonibus inueniri mortuum contigisset, æstimans eum stipis inopia perijsse, ità per aliquot dies, vt dicitur, à Missarū celebratione vacando tristatus est, tanquàm si eum proprijs manibus, quod dictu nefas est, peremisset.

30. Extat vsque hodiè in sacratissimo Lateranensis Palatij scrinio, huius cōfectum temporibus chartaceum prægrande volumen, in quo communis sexûs cunctarum ætatum ac professionum nomina, tam Romæ quàm per suburbana ciuitatésve vicinas, necnon longinquas maritimæ vrbes degentium, cum suis cognominibus, temporibus & remunerationibus expressiùs continentur. Quorum summam, nè videlicet fastidiatur, ego transferre diffugio, meiq; lectoris oculum ad illius venerādi scrinij plenitudinem, cuius ipse penè in cunctis authoritatem, Papa largiente, secutus sum, transmitto.

Dedicare templa cū sanctorū reliquijs, antiquus mos est Ecclesiæ.

31. Prætereà cùm Arrianorum Basilica in regione vrbis huius, quæ Suburra dicitur, clausa vsque ad Gregorij Pontificatûs tempora remansisset, placuit ei, vt in fide Catholica, introductis illuc beati Sebastiani & sanctæ Agathæ martyrum reliquijs, dedicari debuisset: quod factum est. Nam cum magna populi multitudine Gregorius laudes canendo perueniens, Basilicam præfatam ingressus est. Cumque venerabilis Pontifex iam Missarum solennia celebraret, ac propter eiusdem loci angustias populi se turba comprimeret, quidam ex his, qui extra sacrarium stabant, porcum subitò inter suos pedes huc illucque discurrere senserunt. Quem dum vnusquisque sentiret, & iuxta se stantibus indicaret, idem porcus ecclesiæ ianuas petijt, & omnes, per quos transijt, in admirationem conuertit. Sed videri nihil potuit, quanuìs sentiri potuisset. Quod idcircò diuina pietas ostendit, vt cunctis patesceret, quia veniente cum reliquijs sanctorum Gregorio, de loco eodem immundus habitator exiret.

32. Peracta igitur Missarum celebratione, Papa cum plebe recessit. Sed adhuc nocte eadem magnus in eiusdem ecclesiæ tectis strepitus factus est, acsi in ea aliquis errando discurreret. Sequenti autem nocte grauior sonitus excreuit, cùm subitò tantus terror insonuit, acsi omnis illa ecclesia à fundamentis fuisset euersa. Et protinùs recessit, ac nulla illic vlteriùs inquietudo antiqui hostis apparuit. Sed p terroris sonitum, quē fecit, innotuit, à loco, quem diù tenuerat, quia per inuocatiōem Gregorij coactus exibat. Post paucos verò dies in magna serenitate aëris super altare eiusdem ecclesiæ nubes cælitùs descendit, suoq; illud velamine operuit, omnemq; ecclesiā tāto terrore ac suauitate odoris impleuit, vt patētibus ianuis null⁹ illuc p̄sumeret intrare. Et sacerdos atque custodes, vel hi, qui ad celebranda Missarum solennia venerant & rem videbant, ingredi minimè poterant, & suauitatem mirifici odoris trahebant. Die verò alia in ea lampades sine lumine sunt accensæ. Post paucos iterùm dies, cùm expletis Missarum solennijs, extinctis lampadibus custos ex eadem ecclesia egressus fuisset, post paululùm intrauit, & lampades, quas extinxerat, lucentes re-

Nubes cælitùs descēdit in templum.

Lampades diuinitùs accēdūtur.

pe-

perit. Quas negligenter extinxisse se credidit, atque ea iam solicitus extinxit. Qui exiens, ecclesiam clausit: sed post horarum trium spatium regressus, lucentes lampades, quas extinxerat, inuenit: vt videlicet ex ipso lumine apertè claresceret, quia per beatum Gregorium locus ille de tenebris ad lucem venisset.

33. Sed cùm sanctus Gregorius pro conuertendis Anglis Saxonibus, quemadmodùm in monachatu suo proposuerat, assiduis cogitatiõum fluctibus vrgeretur, mox vbi Ecclesiæ statu composito, quartum sui pontificatûs annum intrauit, Augustinum cum alijs domûs suæ monasterij monachis in Britanniam euangelizandi gratia destinauit. Qui susceptæ peregrinationis post dies aliquot inerti tædio prægrauati, redire domum potiùs, quàm barbaram, feram, incredulamque gentem, cuius nec linguam intelligerent, adire decreuerunt. Nec mora, Augustinum, quem eis episcopum consecrandum, si ab Anglis exciperentur, indixerat, Romam remittunt, summum præsulem deprecantes, vt tam laboriosam, tam incertam, tamque periculosam peregrinationem sibi nupèr impositam remoueret, & ad suos reuerti permitteret. Quibus ille rescripsit, dicens:

Mittit ad cõuertẽdos Anglos.

34. Gregorius episcopus, seruus seruorum D E I, seruis Domini nostri I E S V C H R I S T I: Quia melius fuerat bona nõ incipere, quàm ab his, quæ cœpta sunt, cogitatione retrorsùm redire: summo studio, dilectissimi filij, oportet vt opus bonum, quod cœpistis, auxiliante Domino compleatis. Nec labor vos ergò itineris, nec maledicorum hominum linguæ deterreant, sed omni instantia, omnique feruore, quæ inchoâstis, Deo authore peragite: scientes, quòd laborẽ magnum maior æternę retributionis gloria consequetur. Remeanti autem Augustino Prępostito vestro, quem & Abbatem vobis constituimus, in omnibus humiliter obedite: scientes hoc vestris animabus per omnia profuturum, quicquid à vobis fuerit in eius admonitione completum. Omnipotens Deus sua vos gratia protegat, & vestri laboris fructum in æterna me patria videre cõcedat, quatenus etsi vobiscum laborare nequeo, simul in gaudio retributionis inueniar, quia laborare scilicet volo.

Literis cõfirmat à se missos.

35. His exhortationibus Augustinus cum fratribus roboratus, per Etherij Arelatensis vatis, perque aliorum Episcoporum Galliæ Regumque, quibus eos pijssimus pater proprijs literis commendârat, hospitia, Britanniam petijt, & ad Ethelbertum regem Cantuariorum veniens, D E I cooperante gratia, non solùm licentiam prędicandi, verùm etiam victus & mansiones in ciuitate Doruernensi, quæ erat regni eius metropolis, facilè impetrauit. Ad quam Augustinus cum socijs, prælata cruce, seu Saluatoris imagine, appropinquans, cecinit dicens: Deprecamur te Domine in omni misericordia tua, vt auferatur furor tuus & ira tua à ciuitate ista & à domo sancta tua, quandò peccauimus. Prædicantibus autem eis, & in nomine Iesu miracula facientibus, crediderunt multi, & baptizati sunt, mirantes innocẽtis vitę simplicitatem, complectentesq; dulcedinem cælestis doctrinæ.

Humaniter accipiũtur in Anglia.
Præferunt crucem & imaginem Christi.
Multi credunt.

36. Quapropter Augustinus Arelatem venit, & secundùm Gregorij iussionem, ab Etherio Episcopus consecratus, in Britanniam remeauit. Ilicoque per Laurentium presbyterum & Petrum monachum, Papæ Gregorio conuersionem gentis Anglorum, seq; consecratum innotuit, suggerens vt mitteret plurimos verbi ministros, cô quòd messem quidem multam haberet, operarios autem paucos.

37. Quibus relationibus Gregorius in C H R I S T O lætificatus, misit Augustino pluirmos verbi ministros, in quibus præcipui erant, Mellitus, Iustus, Paulinus & Rufinianus: & per eos vniuersa, quæ ad cultum erant Ecclesiæ necessaria, vasa videlicet sacra, & vestimenta altarium, ornamenta Ecclesiastica, vestimenta clericalia, Apostolorum & multorum sanctorum reliquias, & codices multos. Misit ei & pallium, iubens vt sub metropoli sua Cantiæ duodecim Episcopos ordinaret: ad Londoniam & Eboracum singulos Episcopos mitteret, qui sub se duodecim nihilominùs episcopos consecrantes, pallium ab Apostolica sede perciperent. Et post Augustini obitum ipse inter eos primus haberi debuisset, qui priùs cõsecrari meruisset. Præcepit quoq;, vt in Anglorũ gente idolorũ fana nõ destrueret, sed sanctificatis aquis respersa, in basilicas dedicaret. Et quia solebant Saxones in sacrificio dæmonum boues multos occidere, iussit vt in die dedicationis vel natali-

Pallij vsus perantiquus.
Aquæ sanctificatæ.

litijs sanctorum martyrum, quorum illic reliquiæ ponerentur, tabernacula sibi circa easdem ecclesias, quæ ex fanis commutatæ sunt, de ramis arborum facerent, & religiosis conuiuijs solennitates debitas celebrarent. Et quia super quibusdam capitulis Augustinus eum interrogans, qualiter episcopus cũ suis conuersari deberet clericis, requisiuit, Doctor humilimus inter cætera sic rescripsit: Quia tua fraternitas
12.q.1.Quia tua. monasterij regulis erudita, seorsùm viuere non debet à clericis suis: in ecclesia Anglorum, quæ nupèr ad fidem perducta est, hanc debet conuersationem instituere,
Act.4. quæ in initio nascentis Ecclesiæ fuit patribus nostris: In quibus nullus eorum ex his, quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Cùm vna fides sit, cur super Missarum celebratione Gallicana Ecclesia à Romana discordet, Augustino requirenti, Gregorius ait: Nouit tua fraternitas Romanæ Ec-
Dist.12. Nouit. clesiæ consuetudinem, in qua se meminit enutritam. Sed mihi placet, vt siue in Romana, siue in qualibet ecclesia aliquid inuenisti, quod plùs omnipotẽti DEO possit placere, solicitè eligas, & in Anglorum ecclesia, quæ adhuc noua est ad fidẽ, institutione præcipua, quæ de multis ecclesijs colligere potuisti, infundas. Non enim pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergò quibusq; ecclesijs quę pia, quæ religiosa, quæ recta sunt eligas, & hæc quasi in fasciculum collecta, apud Anglorum mentes in consuetudinem vertas. Interrogatus etiam, quomodò ea, quæ fures de ecclesijs abstulerint, reddere debeant: mitissimus pater, Absit, inquit, vt ecclesia cum augmẽto recipiat, quod de terrenis rebus videtur amittere, & lucra damnis quærat. Sanè requisitus ab eodem Augustino, vsque ad quotam generationem fideles debeant copulari, Gregorius dispensatoriè sic rescripsit: Quædam terrena lex in Romana republica permittit, vt siue frater & soror, seu duorum fratrum germano-
Leuit.18. rum, vel duarum sororum filius & filia misceantur. Sed experimento didicimus, ex tali coniugio sobolem non posse succrescere, & sacra lex prohibet cognationis turpitudinem reuelare. Vndè necessè est, vt iam tertia vel quarta generatione, generatio fidelium licenter sibi iungi debeat. Nam secunda, quam prędiximus, omnimodò debet abstinere.

38. Verùm post multum temporis à Felice Messanæ Siciliæ præsule requisitus, vtrùm Augustino scripsisset, vt Anglorum quarta generatione contracta matrimonia minimè soluerentur, humilimus pater Gregorius inter cætera talem reddidit
Lib.12. Epist.31. rationem: Quod scripsi Augustino Anglorum gentis episcopo, alumno videlicet, vt recordatus es, tuo, de consanguinitatis coniunctione, ipsi & Anglorum genti, quæ nupèr ad fidem venerat, nè à bono, quod cœperat, metuendo austeriora recederet, specialiter, & non generaliter cæteris, me scripsisse cognoscas. Vndè & mihi omnis Romana ciuitas testis existit. Nec ea intentione hæc illis scriptis mandaui, vt postquàm firma radice in fide fuerint solidati, si infra propriam consanguinitatem inuenti fuerint, non separentur, aut infra affinitatis lineam, id est, vsque ad septimam generationem iungantur. Sed adhuc illos neophytos existentes, sæpissimè eos prius illicita docere vitare, & verbis ac exemplis instruere, & quæ pòst de talibus egerint,
1.Cor.3. rationabiliter & fideliter excludere oportet. Nam iuxta Apostolum, qui ait, Lac vobis potum dedi, nõ escam: ista illis modò, non posteris, vt præfixum est, temporibus tenenda indulsimus: nè bonum, quod infirma adhuc radice plantatum erat, erueretur, sed cœptum firmaretur, & vsque ad perfectionem custodiretur. Hæc ego idcircò perstringenda curaui, vt hi, qui occasione nouæ dispensationis illicita matrimonia contrahunt, eruditissimum Papam Gregorium non regulariter quartæ generationis copulam concessisse, immò venialiter simulque temporaliter permisisse cogno-
Miracula apud Anglos. scant. Cuius nimirùm precibus Deus omnipotẽs tantã Augustino, eiusq; socijs faciendorum signorum contulit gratiam, vt verbum vitę, quod ore prędicabant, signorum efficacia confirmarent. Vndè factum est, vt paucis elabentibus annis, etiam cæteri Saxones ad CHRISTI Domini fidem per discipulos eius accederent.

Li.27.ca.8. 39. De cuius gentis conuersione simulque miraculorum prodigijs, quæ ibidèm fiebant, ità Gregorius in libris Moralibus perhibet, dicens: Eccè lingua Britanniæ, quæ nihil aliud nouerat, quàm barbarum frendere, iamdudùm in Dei laudibus Hebræa cœpit verba sonare. Eccè quondàm tumidus, iam substratus sanctorum pedibus, seruit Oceanus, eiusque barbaros motus, quos terreni principes edomare ferro ne-

nequiuerant,hos pro diuina formidine sacerdotum ora simplicibus verbis ligant:& qui cateruas pugnantium infidelis nequaquàm metuerat,iam nũc fidelis humilium linguas timet.Quia enim perceptis cælestibus verbis,clarescẽtibus quoquè miraculis,virtus ei diuinæ cognitionis infunditur, eiusdem diuinitatis terrore refrenatur, vt prauè agere metuat,ac totis desiderijs ad æternitatis gratiam venire concupiscat. Eulogio quoq; patriarchæ Alexandrino de doctrina suæ Ecclesiæ, conuersione hæreticorum,concordiaque fideliũ plausibilia referenti, Gregorius ità rescripsit: Quoniam in bonis,quæ agitis,scio quòd & alijs congaudetis,vestræ quoquè gratiæ vicem reddo: Quia dum gens Anglorum,in mundi angulo posita,in cultu lignorum ac lapidum perfida nunc vsque remaneret,ex vestræ mihi orationis adiutorio placuit,vt ad eam monasterij mei monachum transmittere,Deo authore,debuissem. Qui data à me licentia, à Germaniarum episcopis episcopus factus,cum eorum quoquè solatijs ad prædictam gentem in fine mundi perductus est. Et iam nunc de eius salute & opere ad nos scripta peruenerunt,quia tantis miraculis vel ipse,vel hi,qui cũ eo trãsmissi sunt,in gente eadem coruscant, vt Apostolorum virtutes in signis, quæ exhibent,imitari videantur.In solennitate autem Dominicę Natiuitatis,quę prima indictione transacta est,plusquàm decem millia Angli ab eodem nunciati sunt fratre & coëpiscopo nostro baptizati.Quod idcircò narraui,vt cognoscatis, quid in Alexandrino populo loquendo,& quid in mundi finibus agitis orando. Vestræ enim orationes sunt in eo loco,vbì non estis,quorum operationes sanctæ monstrãtur in eo loco,vbì estis.

Lib. 7. Epist.30.

Germaniarum, pro Galliarum.

40 Nihilominùs eidem Augustino pro eisdem miraculis inter alia scribit,inquiẽs: Scio quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gente,quam eligi voluit, magna miracula ostendit. Vndè necessè est,vt de eodem dono cælesti, & timendo gaudeas,& gaudendo pertimescas. Gaudeas videlicet,quia Anglorum animæ per exteriora miracula ad interiorem gratiam pertrahuntur: Pertimescas verò,nè inter signa, quæ fiũt,infirmus animus in suî præsumptione se eleuet:& vndè foràs in honore attollitur,indè per inanem gloriam intùs cadat.

Lib. 9. Epist.58.

41 Quæ autem de Gregorij miraculis penès easdem Anglorum ecclesias vulgò leguntur,omittenda non arbitror,nè studiosi lectoris animus aut defraudâsse se peruicaciter,aut negligenter præterîsse me cognitionem congruam suspicetur. Matrona quædam beato Gregorio,per stationes publicas Missarum solennia celebranti, solitas oblationes obtulerat. Cui pòst mysteria traditurus,cùm diceret,Corpus Domini nostri Iesu Christi conseruet animam tuam: lasciua subrisit. Ille continuò dextram ab eius ore conuertens,partem illam Dominici corporis super altare deposuit. Expletis verò Missarum solennijs,Matronam coram populo inquisiuit, quamobrèm corpus Dominicum sumptura ridere pręsumpserit. At illa diù mussitans,tãdèm prorupit: Quia panem,inquiẽs,quem proprijs manibus me fecisse cognoueram,tu corpus Dominicum perhibebas. Tunc Gregorius pro incredulitate mulieris cum tota plebe se in orationem prostrauit. Et post paululum surgens,particulam panis, quam super altare posuerat,carnem factam reperit. Quam coram cũctis incredulæ Matronæ demonstrans,ad credulitatis gratiam tam illam reuocare potuit, quàm totũ populum confirmare curauit. Rursùs itaque in orationem cum eisdem prostratus,carnis frustum in panis primordia reformauit.

Nota hinc veritatem corporis Christi in eucharistia.

42 Alio quoquè tempore vir Dei Gregorius miraculum penè huic simile perpetrauit. Nam cùm,petentibus quibusdam occidentalibus,per legatos,in singulis pyxidibus,sub nominibus petitorum martyrum,brandeum solito more concludens, desupèr sigillâsset,legatis largitus est. Illi susceptas reliquias veneratione congrua deferentes,postquàm quædam itineris milliaria consumpserunt,stultè se tantum viaticum confecisse murmurare cœperunt,si nesciãt vtrùm sanctorum ossa,an magìs carnes à Romano pontifice suscepissent. Itaque communi consilio remoto pontificali signaculo,reseratisque pyxidibus,particulas brandei repererunt. Mox ad vrbis mœnia cum furore nimio reuertentes,per Archidiaconem à Gregorio se delusos fuisse, vt pro reliquijs vilem pannum susciperent,flebiliter querebantur,dicentes dominos suos pulcherrimis pallijs abundare,ac per hoc Romanorum vilibus brandeis non egére. Fortè tunc Gregorius Missarum solennia celebrabat. Quibus expletis,ab eisdẽ

Reliquiæ reuerenter habitæ.

legatis brandeum coram cunctis recipiens, super altare composuit, seq; cum omnibus in orationem dedit, vt Deus omnipotens vtrùm quod à liminibus Apostolorum de more transmissum est, pro reliquijs martyrum venerari deberet, quantocyùs indicaret. Deindè ab oratione surgēs, incredulos legatos propiùs adstare fecit, cultellum petijt, more sanctissimi papæ Leonis brandeum pupugit, de cuius punctionibus sanguis protinùs emanauit. Quo miraculo tam legati confusi, quàm omnes qui aderāt tremefacti, iussu Gregorij cum eo terræ prostrati sunt: nec anteà ab oratione cessauerunt, quàm cuncta brandeorum foramina diuinitùs clauderentur.

Nota hanc sanguinis emanationem.

43 Quidam præterea diuitum Romanorum, relicta coniuge, fuerat à pontifice cōmunione priuatus. Quod ille molestissimè ferens, & authoritatem tanti pontificis euacuare nō præualens, magorum suffragia requisiuit: qui magnis muneribus persuasi, posse se suis carminibus agere, vt immisso dæmone, tam diù caballus pontificis vexaretur, quousquè cum sessore suo periclitaretur, fiducialiter promiserunt. Hac incestus iudex pollicitatione lætatus, magos iuxta viam, per quam Pontifex ad stationem profecturus erat, in abdito & edito stare permisit, vt videre transeuntes, non videri à transeuntibus potuissent. Cumque magi ex planetatorum mappulatorumq; processionibus magnum Pontificem cognouissent, immisso dæmone tam fortiter eius equum vexari fecerunt, vt nequaquàm à sessore siue à stratoribus teneri posse putaretur. Tunc Gregorius, reuelāte spiritu sancto, dæmoniacam immissionem cognoscens, facto crucis signaculo, tam caballum à præsenti rabie liberauit, quàm maleficos ex latēti culmine iubens deponere, perpetua cæcitate mulctauit. Quos reatū suum suggestione incesti iudicis confitentes, ac postmodùm ad sacri baptismatis gratiam venientes, luminibus quidem, nè magiam relegerent, reddere noluit, eos tamē ecclesiastica stipe nutriri præcepit.

Vide S. Crucis vim admirādā.

44 Legitur etiam penès easdem Anglorum ecclesias, quòd Gregorius per Forum Traiani, quod ipse quondàm pulcherrimis ædificijs venustârat, procedens, iudicij eius, quo viduam consolatus fuerat, recordatus atque memoratus sit. Quod scilicet, sicut à prioribus traditur, ità se habet. Quodā tempore Traiano ad imminentis belli procinctum vehementissimè festinanti, vidua quædam processit, flebiliter dicens: Filius meus innocens te regnante peremptus est. Obsecro, vt quia eum mihi reddere non vales, sanguinem eius digneris legaliter vindicare. Cumq; Traianus, si sanus reuerteretur à prælio, hunc se vindicaturum per omnia responderet, vidua dixit: Si tu in prælio mortuus fueris, quis mihi præstabit? Traianus respondit: Ille, qui post me imperabit. Vidua dixit: Et quid tibi proderit, si alter mihi iustitiam fecerit? Traianus respondit: Vtiquè nihil. Et vidua: Nónne, inquit, melius tibi est, vt tu mihi iustitiam facias, & pro hoc mercedem tuam accipias, quàm alteri hanc transmittas? Tūc Traianus ratione pariter pietateque commotus, equo descēdit, nec antè discessit, quàm iudicium viduæ per semet imminens profligaret. Huius ergò mansuetudinem iudicis asserunt Gregorium recordatum, ad sancti Petri Apostoli basilicam peruenisse, ibique tam diù super errore tam clementissimi principis defleuisse, quousquè respōsum sequenti nocte cepisset, se pro Traiano fuisse auditum, tantùm pro nullo vlteriùs pagano preces effunderet. Sed cùm de superioribus miraculis Romanorū sit nemo, qui dubitet, de hoc, quod apud Saxones legitur, huius precibus Traiani animam ab inferni cruciatibus liberatam, ob id vel maximè dubitari videtur, quòd tātus doctor nequaquàm præsumeret pro pagano prorsùs orare, qui quarto dialogorū suorum libro docuerit, eandem causam esse, cur non oretur à sanctis in futuro iudicio p peccatoribus æterno igne damnatis, quæ nunc etiam causa est, vt non orent sancti homines pro hominibus infidelibus impijsque defunctis. Non aduertentes, quia nō legitur pro Traiano Gregorium exorâsse, sed tantùm fleuisse. Sic enim cùm nō orauerit, Gregorius plangendo potuit exaudiri, sicutì cùm Moyses dolēdo taceret, potuit clamâsse videri. Cui Dominus tacenti labijs, Quid clamas, inquit, ad me? Nimirùm Deus omnipotens corda renesque scrutatur, & frequenter ea misertus concedit, quæ homo quanuìs vt carnalis desideraret, ea tamen petere non præsumit. Vndè Psalmista: Desiderium pauperum exaudiuit Dominus, & desideria cordis eorum exaudiuit auris tua. Et notandum, quia non legitur Gregorij precibus Traiani anima ab inferno liberata & in paradiso reposita: quod omninò incredibile videretur, propter

De Traiani anima.

Pro veritate huius miraculi, quod totus Oriens atq; Occidēs testatur, lege Iohannem Damascenam, Defunctos viuorū beneficijs iuuari

Exod. 14. *Psal. 7.* *Psal. 9.*

pter illud, quod scriptum est, Nisì quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō intrabit in regnum cælorum: sed simpliciter dicitur ab inferni solummodò cruciatibus liberata, quod videlicet potest videri credibile. Quippe cùm ità valeat anima in inferno existere, & inferni cruciatus per Dei misericordiam non sentire, sicutì vnus gehennæ ignis valet omnes peccatores pariter detinere, sed per Dei iustitiam cunctos æqualiter non valet exurere. Nam vniuscuiusq; quātum meruit culpa, iusto Dei iudicio tantum sentietur & pœna. Iohan.3.

45 Nihilominùs ex libro, qui à Grecis λειμών dicitur, à Latinis verò intelligitur campus vel pratum, præceptor meus inter alia, toto orbe diffamata iam, miracula interpretatus est mihi, scribens: Enarrauit nobis presbyter nomine Petrus, de sancto Gregorio Papa Romano. (illinc enim erat reuerentissimus hic presbyter.) Is, inquit, effectus Papa, ædificauit monasterium virorum magnum, & dedit mandatum, vt nullus monachorum proprium aliquid haberet vsque ad vnum obolum. Frater ergò de monasterio habebat fratrem secularem, & postulauit eum, dicens: * Casulam non habeo, sed fac charitatem, eme mihi. Dicit ei secularis frater: Eccè tria nummismata. suscipiens compara, qualis tibi placet. Acceptis itaq; monachus tribus nummismatibus, habebat ea apud se. Alius autem frater videns eum habentem tria nummismata, pergens nunciauit Abbati. Abbas verò audiens, retulit beatissimo Papæ. Beatissimus autem Gregorius discens hoc ab Abbate, segregauit eum à communione, tanquàm eum, qui soluerat regulam monasterij. Igitur post modicū temporis, moritur frater segregatus, nesciente Papa. Post duos ergò aut tres dies pergens Abbas, nunciauit ei quia frater requieuit. In hoc itaque non mediocriter tristatus est, quia antequàm exiret de hac vita, non soluit eum ab excommunicationis * epitono. Et scribens orationem in * pictatio, dedit vni Diaconorum suorum, iubens ei ire, & super fratrem eam legere. Erat autem oratio, soluens ab excommunicatione defunctum. Vadit ergò diaconus, sicut præceptum ei fuerat, & super tumulum fratris legit * pictatium, habēs orationem. Et ipsa nocte vidit Abbas fratrem illum defunctū, & dixit ei: Non es mortuus frater? Ille respondit, Etiam. Et iterùm interrogat eum Abbas: Vbì eras vsq; hodiè? Respondit frater: Verè Domine in custodia, & vsque herì non sum absolutus. Notum itaq; factum est omnibus, quia in hora, qua Diaconus orationem dixit super sepulcrum, in ea hora absolutus est ab excommunicatione, & liberata est à damnatione anima eius.

Est Prati Spiritualis caput 192.

* Tunicam

Monachus proprietarius priuatur cōmunione à S. Grego.

* vinculo

* forma epistolæ

46 Igitur Gregorius non solùm Saxones, in proprijs sedibus commanentes, Christo Domino dedicauit: verùm etiam pueros eorum, per exteras regiones diffusos, suis precijs comparans annualiter, ad cognitionem fidei deducebat. Vndè Candidum presbyterum commonet, dicens: Pergens auxiliāte Domino nostro Iesu Christo ad patrimonium, quod est in Gallijs, gubernandum, volumus vt dilectio tua ex solidis, quos acceperit, vestimenta pauperum, vel pueros Anglos, qui sint ab annis decem & septem vel decem & octo, vt in monasterijs dati Deo proficiant, comparet: quatenùs solidi Galliarum, qui in terra nostra expendi non possunt, apud locū proprium vtiliter expendantur. Si quid verò de pecunijs redituum, quæ dicuntur ablatæ, recipere potueris: ex his quoquè vestimenta pauperum comparare te volumus, vel sicut præfati sumus, pueros, qui in omnipotētis Dei seruitio proficiant. Sed quia pagani sunt, qui illic inueniri possunt, volo vt cum eis presbyter transmittatur, nè quid ægritudinis contingat in via: vt quos mortuos conspexerit, debeat baptizare.

Lib.5. epist.10.

Anglos pueros vult emi, & tradi in monasteria.

47 Sardiniæ quoquè rusticos mitissimus rector Gregorius in errore vetustatis adeò permanere condoluit, vt Ianuarium Caralitanum episcopum pro negligentijs increpando, inter cætera scriberet: Accidit aliud valdè lugendum, quia ipsos rusticos, quos habet ecclesia, nunc vsque in infidelitate remanere negligentia fraternitatis vestræ permisit. Et qd vos admoneo, vt ad Dominum extraneos adducatis, qui vestros corrigere ab infidelitate negligitis? Vndè necessè est vos per omnia in eorum conuersione vigilare. Nam si cuiuslibet episcopi in Sardinia insula paganum rusticum inuenire potuero, in eodem episcopo fortiter vindicabo. Iam verò si rusticus tantæ fuerit perfidiæ & obstinationis inuentus, vt ad Deum venire minimè consentiat: tanto pensionis onere grauandus est, vt ipsa exactionis suæ pœna compella-

Lib.3. epist.26.

Dolet rusticos nō pertrahi ad fidem.

tur ad rectitudinem festinare.

48 Quod cùm Gregorius fructuosè simulque salubriter in Sardiniæ rusticos processisse cognosceret, etiam in Iudæos patrimoniorum suorum rusticos non dissimiliter est conatus extendere. Vndè Cypriano diacono scribit, dicens: Peruenit ad me, esse Hebræos in possessionibus nostris, qui conuerti ad Dominum nullatenùs volunt. Sed videtur mihi, vt per omnes possessiones, in quibus Hebræi esse noscuntur, epistolas transmittere debeas, eis ex me specialiter promittens, quòd quicunque ad verum Deum & Dominum nostrum Iesum Christum ex eis conuersus fuerit, onus pensionis eius ex aliqua parte imminuetur. Quod ità quoquè fieri volo, vt si quis ex eis conuersus fuerit, si solidum pensionis habet, tremissis ei relaxari debeat. Si tres vel quatuor, vnus solidus relaxetur. Si quid ampliùs, iam iuxta eūdem modum debet relaxatio fieri, vel certè iuxta quod dilectio tua prǫuiderit, vt & ei, qui conuertitur, onus releuetur, & Ecclesiastica vtilitas non graui dispendio prematur. Nec hoc inutiliter facimus, si pro leuandis pensionis oneribus, eos ad Christi gratiam perducamus. Quia & si ipsi minùs fideliter veniunt, hi tamen, qui de eis nati fuerint, iam fideliùs baptizantur. Aut ipsos ergò, aut filios eorum lucrabimur. Et ideò non est graue, quicquid de pensione pro Christo dimittimus.

lib.4.epi.6.

49 Enimuerò tam leuigationibus dationum, quàm promissionibus regni cælorum Iudæi per diuersa loca ad Christum, quem patres eorum negauerūt, venire cœperunt. Quibus cum salute animæ, vestimenta quoquè baptizandis habilia conferebat. Vndè * Fantino defensori, Domina, inquit, Abbatissa monasterij sancti Stephani, quod in Agrigentino est territorio constitutum, indicante comperimus, multos Iudæorum ad Christianam fidem, diuina gratia inspirante, velle conuerti: sed esse necessarium, vt aliquis illuc ex nostro mandato debeat proficisci. Proindè huius tibi authoritatis tenore præcipimus, vt omni excusatione summota, ad prædictum locū pergere, & desiderium eorum tuis, Deo propitio, adhortatiōibus adiuuare festines. Quibus tamen si longum vel triste videtur solennitatem sustinere Paschalem, & eos nunc ad baptisma festinare cognoscis, nè, quod absit, longa dilatio eorum retrò possit animos reuocare, cum episcopo loci ipsius loquere, vt pœnitentia ac abstinentia quadraginta diebus indicta, aut die Dominico, aut si celeberrima festiuitas fortassis occurrerit, eos omnipotentis Dei misericordia protegente baptizet. Quia & temporis qualitas propter eam, quæ sibi imminet, * damnationem impellit, vt desideria eorum nulla debeant dilatione differri. Quoscunque verò ex eis pauperes & ad vestem sibi emendam non sufficere posse cognoscis, te eis vestem, quam ad baptisma habeant, comparare volumus ac præbere, in quibus precium, quod dederis, tuis noueris rationibus imputādum. Si verò sanctum Pascha elegerint expectare, item cum episcopo loquere, vt modò quidem catechumeni fiant, atque ad eos frequenter accedat, geratque solicitudinem, & animos eorum admonitione suæ adhortationis accendat: vt quanto quæ expectatur, elongatur festiuitas, tanto se præparare & eam desiderio feruenti debeant sustinere. Item Petro episcopo Corsicæ, inter alia, Transmisimus, ait, Fraternitati tuæ quinquaginta solidos, ad vestimenta eorum, qui baptizandi sunt, comparanda.

*Faustino Lib. 7. epist.24.

Eccè quomodò baptizādi per multos dies antè pœnitentia & abstinentia præparabātur.

*cladem

50 Nihilominùs pro Arrianorum paruulis, fidei catholicæ sociādis, Gregorius pastoralis curæ solicitudinem prorsùs extendit. Quapropter vniuersis episcopis Italiæ scribens, ait: Quoniam nefandissimus Antarith in hac, quæ nupèr expleta est, Paschali festiuitate, Longobardorum filios in fide catholica baptizari prohibuit: pro qua culpa eum diuina maiestas extinxit, vt solennitatem Paschæ vlteriùs non videret, vestram fraternitatem decet cunctos per loca vestra Longobardos admonere, vt quā grauis mortalitas imminet, eosdem filios suos in Arriana hæresi baptizatos, ad catholicam fidem concilient, quatenùs iram super eos Dei omnipotentis placent. Itē Prejectitio episcopo Narniensi: Peruenit ad nos, peccatis imminentibus, in ciuitate vestra mortalitatem omninò grassari, quæ res nos nimis addixit. Quamobrē salutantes Fraternitatem vestram, instantissimè suademus, vt à Longobardorum siue Romanorum, qui in eodem loco degunt, admonitione, nulla ratione cessetis, & maximè à gentilium & hæreticorum, vt ad veram rectamque fidem catholicam & conuertantur. Sic enim aut diuina misericordia, pro sua forsan eis conuersione & in

Lib.1. epist.17.

Lib.2. epist.2.

in hac vita subueniet, aut si eos migrare contigerit, à suis, quod & magìs optandum est, transient facinoribus absoluti.

51 Igitur prudentissimus paterfamiliâs Christi Gregorius, singulis diaconijs vel xenodochijs viros idoneos deputauit. Quos etiam, vt securiùs, immò sagaciùs in opere pietatis ac misericordiæ laborarent, huiusmodi priuilegijs muniendos esse decreuit. Licèt eos, qui pia intentione solicitudinis curam debilibus ac egenis impendũt, sua apud omnes valeat tueri deuotio, melius tamen est, si pro quiete sua de his fuerint muniti, quæ gesserint, nè indè eis inquietudinis occasio, vndè magìs laudandi sunt, oriatur. Quia igitur te virum religiosum, intentionis tuæ studio prouocari, mensis pauperum exhibendæ diaconiæ elegimus præponendum, nè qua tibi ex hac nascatur administratione dubietas, hac te munitione prospeximus fulciendum: Cõstituentes, vt de hoc, quod ad mensas pauperum vel diaconiæ exhibitione percepisti, siue subindè perceperis erogandum, nulli vnquàm hominum quolibet modo seu ingenio cogaris ponere rationem, vel aliquam debeas molestiam sustinere. Sed quia humanis te ità omnibus esse volumus rationibus absolutum, vt Deo nostro de his, quæ tibi commisimus, rationem te noueris positurum: hortamur, vt fidei in te synceritas vigeat: sit mens in rebus intentior, cura propensior, studium vigilantius, deuotio clarior, exhibitio efficacior: quatenùs dum diuino intùs auxilio, hoc opus solerter impleueris, & illi pro quibus solicitudinem geris, studij tui solatio vtiliter consolentur, & tu mercedis tuæ bonum in æterna vita, redemptoris nostri gratia compensante, recipias.

Priuilegia corũ, qui p̃fecti erant xenodochijs &c.

52 Hæc quidem Gregorius intrà vel extra vrbem studio pietatis exercuit. Cæterùm Probum religiosum Abbatem cum multis pecunijs Hierosolymam destinauit, cuius instantia venerabile xenodochium constituit. Et tam ibì, quàm in monte Sina penès Arabiam, Dei famulis sub regimine Palladij cõstitutis, quotidiani victûs & vestimenti copiam, quandiù viuere potuit, annualiter mittere procurauit.

Xenodochiũ Hierosolymis extruxit.

53 Nihilominùs per diuersas prouincias pro custodia sacræ religionis rebusq; pauperum strenuè gubernandis, Ecclesię suæ uiros industrios rectores patrimoniorum asciuit. In quibus & Cyprianum diaconũ patrimonij Siculi, Pantaleonem notarium Syracusani, Fantinum defensorem Panormitani, Sergium defensorem Calabritani. Romanum notarium Apuli, Benenatum defensorem Samnitici, Anthemium subdiaconem Neapolitani, Petrum subdiaconem Campani, Candidum defensorem Tusci, Vrbicum defensorem Sabini, Optatum defensorem Nursini, Benedictum defensorem Carseolani, Felicem subdiaconem Appiæ, Castorium chartularium Rauennatis, Castorium notarium Hystriani, Antonium subdiaconem Dalmatini, Iohannem notarium Illyriaciani, Symmachum defensorem Sardiniæ, Bonifacium notarium Corsicani, Pantaleonem notarium Liguriæ, Hieronymum defensorem Alpium Cotiarum, Hilarium notarium Germaniciani, et Candidum presbyterũ Gallicani. Hæc autem prudentissimus pater Gregorius non solùm in Romana, sed & per diuersas ecclesias perpetualiter obseruanda censebat. Vnde Ianuario Caralitano episcopo inter cætera scribit, dicens: Indicatum nobis est, quòd laicis quibusdam curam vestri patrimonij committentes, postmodùm in rusticorum vestrorum deprędationibus atque per hoc & fatigationibus fuerint depręhensi. Quod si ità est, districtè à vobis discuti conuenit, atque inter eos ecclesiæque vestræ rusticos, causam examinari subtiliùs, vt quicquid in eis fuerit fraudis inuentum, cum pœna legibus statuta reddere compellantur. Decæterò verò cauendum à fraternitate vestra ėst, nè secularibus viris, atque non sub regula nostra degentibus, cuiuslibet res ecclesiæ committantur, sed probatis de vestro officio clericis: in quibus si quid reperiri poterit prauitatis, vt in subditis emendare, quod illicitè gestum fuerit valeatis. Quos videlicet apud vos habitûs sui officium magìs conueniat, quàm excuset.

Rectores patrimoniorum ab illo cõstituti.

Libr. 7. Epist. 66.

Res ecclesiasticæ nõ cõmittendæ laicis.

54 Singula quoquè ecclesiastici iuris officia singulis quibusque personis singulatim committi debere dicebat, asserens, quia sicut in vno corpore multa habemus membra, omnia autem membra non eundem actum habent: ità in ecclesiæ corpore, secundùm veridicam Pauli sententiam, in vno eodemque spiritu alij conferendum est

Rom. 12.

1. Cor. 12.

hoc officium, alij committendum est illud. Neque vni quãtunlibet exercitatę personæ vno tempore duarum rerum officia committenda. Quia si totum corpus oculus, vbi auditus? Sicut enim varietas membrorum per diuersa officia & robur corporis seruat, & pulchritudinem repræsentat: ità varietas personarũ, per diuersa nihilominùs officia distributa, & fortitudinem & venustatem sanctæ Dei Ecclesiæ manifestat. Et sicut indecorum est, vt in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio: ità nimirùm noxium simulq; turpissimum, si singula rerum ministeria personis totidem non fuerint distributa. Hinc est, quòd quibusdam ambitiosis, sicut in suis literis, quas ego studio breuitatis omisi, poterit inueniri, moderationis frena frequenter imposuit. Vndè Anthemio subdiacono pro Paschasio episcopo, qui per semetipsum sibimet maior domûs & vicedominus permanebat, inter cætera præcipit, dicẽs: Volumus autem, vt frater noster Paschasius, & vicedominum sibi ordinet, & maiorem domûs: quatenùs possit vel hospitibus superuenientibus, vel causis quæ veniunt, idoneus & paratus existere. Si verò vel negligentẽ eum prospicis, vel ea, quæ dicimus, implere differentem, omnis clerus eius adhiberi debet, vt communi consilio ipsi eligant, quorum personæ ad ea, quæ prædiximus, valeant ordinari. Item Rauennatibus clericis, ad monasteriorum regimina importunè tendentibus, restitit, Iohanni Rauennati episcopo scribens: Peruenit ad me, quòd in ecclesijs fraternitatis tuæ aliqua loca, dudùm monasterijs consecrata, nunc habitacula clericorum aut etiam laicorum facta sint: Dumque hi, qui sunt in ecclesijs, fingunt se religiosè viuere, monasterijs præponi appetunt, & per eorum vitam monasteria destruuntur. Nemo etenim potest & ecclesiasticis obsequijs deseruire, & in monachica regula ordinatè persistere, vt ipse districtiõem monasterij teneat, qui quotidiè in ministerio ecclesiastico cogitur permanere. Proindè fraternitas tua hoc, quolibet in loco factum est, emendare festinet: Quia ego nullo modo patior, vt loca sacra per clericorũ ambitum destruantur. Item Mariniano episcopo Rauennæ: Dudùm ad nos multorum relatione peruenerat, monasteria, in Rauẽnatibus partibus constituta, omninò clericorum vestrorum dominio prægrauari: ità vt occasione quasi regiminis, ea, quod dici graue est, velut in proprietate possideant. Quibus non modicùm condolentes, decessori vero literas misimus, vt hoc emendare per omnia debuisset. Sed quoniam vitæ est termino citiùs præoccupatus, nè hoc onus monasterio remaneret, fraternitati vestræ eadem nos scripsisse recolimus. Et quia, vt cõperimus, in huius rei hactenùs correctione cessatum est, hæc ad vos iterùm præuidimus scripta dirigere. Hortamur ergò, vt omni mora omnique excusatione summota, ità monasteria ipsa ab huiusmodi studeatis grauamine releuare, quaten⁹ nullam deincèps in eis clerici, vel hi, qui in sacro sunt ordine constituti, ob aliud habeant, nisì orandi tantummodò causâ, accedendi licentiam, aut si fortè ad peragenda sacra Missarum fuerint inuitati mysteria. Sed nè vel pro cuiuslibet monachi aut Abbatis promotione onus aliquod fortassè sustineant, studendum vobis est, vt si quispiam Abbatum aut monachorum ex quocunque monasterio ad clericatûs officium vel ordinem sacrum accesserit, nõ illic aliquam habeat, vt diximus, vlteriùs potestatem, nè monasteria huius occasionis velamine, ea, quæ prohibemus, sustinere onera compellantur. Hæc itaq; omnia vigilanti cura emendare, iam secundò commonita sanctitas vestra non differat, nè si post hoc negligentes vos esse, quod non credimus, senserimus, aliter monasteriorum quieti prospicere compellamur. Nam notum vobis sit, qui tantæ necessitati seruorum Dei congregationem ampliùs subiacere non patimur. Item Maximiniano episcopo Syracusano post aliqua: Presbyteros, diaconos, cæterosque cuiuslibet ordinis clericos, qui ecclesijs quoquo modo militant, Abbates fieri per monasteria non permittas: sed aut admissa clericatûs militia, monachicis non proueh antur ordinibus: aut si in Abbatis loco permanere decreuerint, clericatûs nullatenùs permittantur habere militiam. Satis enim incongruum est, si cùm vnum ex his ꝓ sui magnitudine diligenter quis non possit explere, ad vtrũq; iudicetur idoneus: Sicq; inuicèm & ecclesiasticus ordo vitæ monachicæ, & ecclesiasticis vtilitatibus regula monachatûs impediatur.

Duo officia nõ sunt vni committenda. — *Li. 4. epi. 1.* — *Li. 4. epi. 40. Monasteria non debent à Clericis occupari.* — *Lib. 3. Epist. 11. Clerici ecclesiarum, non debent fieri Abbates.*

55 Qualiter sanè Gregorius per procuratorẽs ecclesiasticorum patrimoniorum, velut Argus quidam luminosissimus, per totius mundi latitudinem suæ pastoralis solici-

solicitudinis oculos circuntulerit, non ab re forsitan duxerim perstringendum. Ait enim in epistola Anthemio subdiacono: Discedenti mãdauimus tibi, & postmodùm præceptis discurrentibus iniunxisse me memini, vt curam pauperum gereres, & si quos illic egére cognosceres, scriptis recurrentibus indicares, & vix de paucis hęc facere curâsti. Volo autem, vt domnæ * Patriarchię meę mox, vt pręsentem iussionem susceperis, offeras ad calceamenta puerorum solidos quadraginta, & tritici modios quadringentos: Domnę Palatinæ relictæ Vrbici solidos viginti, & tritici modios trecentos: Domnę Viuianæ relictæ Felicis, solidos viginti, & tritici modios trecentos. Qui omnes simul octoginta solidi in tuis rationibus imputentur. Summã verò pensionis sub festinatione transmitte, & ad Paschalem diem, Domino auxiliante, occurrito. Item eidem: Insinuatum nobis est, ancillas Dei quasdam Nolanæ ciuitatis, in Aboridana domo commanentes, nimiam victûs vestitusque penuriã sustinere. Quibus ex pręcepto Dei subuenire nos conuenit, & inopiam earum, quãtùm possumus, donante Domino, subleuare. Propterea experientię tuæ præsenti iussione mandamus, vt de hac præsenti nona indictione quadraginta in auro eis solidos dare debeas, & deincèps succedẽtibus indictionibus annuatìm viginti solidos ministrare, qui tuis possint rationibus imputari. Pręterea Paulino presbytero monasterij sancti Erasmi, quod in latere montis Soractis situm est, sed & duobus monachis, in oratione sancti archangeli seruientibus, quod in Callano castro iuxta sancti Petri basilicam esse dignoscitur, binos te in præsenti solidos dare præcipimus, qui & ipsi tuis rationibus imputentur. Ità ergò fac, vt impensæ mercedis tuæ quoquè participium sortiaris. Item eidem: Si in proximorum necessitatibus habita compassione benigna mente concurrimus, in nostris proculdubiò petitionibus clementem Dominum reperimus. Palatina siquidem illustris fœmina, continua hostilitate insinuauit se plurimis necessitatibus subiacere. Propterea experientiæ tuæ præsenti authoritate præcipimus, vt ei pro sustentatione eius annuos triginta solidos dare non differas, q tuis possint postmodùm rationibus imputari. Ità ergò fac, vt & tu benè ministrando commodum mercedis suscipias, & nostra ad effectum præcepta perducas. Item Petro subdiacono: Insinuatum nobis est, Marcellum * Barruntitanæ ecclesiæ, ibidèm in ciuitate Panormitana in monasterio sancti Adriani in pœnitentiam deputatum, non solùm victûs necessitatem pati, sed & nuditatis nimiam sustinere molestiam. Pro qua re necesse habemus strenuitati tuæ præsenti iussione præcipere, vt ipsi pro victu ac vestimento stratoque ad continentiam, pueroque eius annonam, quantum prospexeris satis esse, constituas, vt inopia nuditasque eius tali prouidentia possint habere consultum: & vt ea, quæ eidem viro deputaueris, tuis postmodùm possint rationibus imputari. Ità ergò fac, vt & nostram iussionem impleas, & tu quoquè hocipsum benè disponendo, hac ipsa possis participari mercede. Item eidem: Monasterium sancti archãgeli, quod in Tropeis est constitutum, indicante præsentium portitore, victûs habere necessitatem didicimus. Ideoque experientia tua diligenter inuigilet: & si eiusdem loci monachos benè se tractare cognoueris, in quibus eos necessitatem habere manifesta veritate patuerit, eis subuenire, hac authoritate suffultus, modis omnibus festinabis: scituris tuis esse rationibus, quicquid nostra præceptione præbueris, imputandum. Sed & terrulam Ecclesiæ nostræ vicinam sibi, quam solidum vnum & tremisses duos pensitare asserunt, si ità est, libellario nomine ad summam tremissis vnius habere concede. Studij ergò tui sit, hæc omnia ità complere, si, sicut diximus, eius monachi in Dei seruitio, sicut decet, solertes perstiterint. Item eidem: Diuina pręcepta nos admonẽt diligere proximos tanquàm nosmetipsos: & cùm hac eos præcipiamur charitate diligere, quanto magìs debemus his in subsidijs necessitatum carnalium subuenire, vt eorum angustias, si non ex omnibus, saltem aliquibus sustẽtaculis subleuemus? Quoniam ergò Godelstadij dignissimi filium non solùm amissione visûs, sed etiam inopia victûs egestatem pati cognoscimus, necessarium duximus, inquantùm possibilitas suppetit, ei prębere consultùm. Propterea experientiæ tuæ præsenti iussione pręcipimus, vt ei annis singulis vigintiquatuor modios tritici, fabæ quoquè modios duodecim, & vini * decimatas viginti pro sustentatione vitæ debeat ministrare: quod tuis postmodùm possit rationibus imputari. Ità ergò fac, vt præsentium lator nullas de percipiendis Domini donis moras sustineat, & tu in die

Lib.1.ep.57. — *Paterichię — lib.1.ep. 23. — lib.1.ep.57. — lib.1.epi.18. — *Barubicanæ — lib.2. epi.1. — lib. 1. epist. 44.

Domini benè dispensatæ mercedis possis particeps inueniri. Item.

lib.2.ep.55. Gregorius Cypriano diacono: Cosmas ex varijs periculorum necessitatibus multis se dicit debitis obligatum, ità vt pro eis à creditoribus suis suos dicat filios detineri. Quæ res si ità est, nos omninò commouet. Quamobrèm hortamur dilectionẽ tuam, vt quia de rebus pauperum dandis agitur, causam eius cum summa subtilitate perquiras: et si inueneris eum prædictis debitis veraciter ità inuolutum, vt nõ sit substantia, vndè possit hęcipsa persoluere, prædictos creditores eius adeas, & propter recolligendos filios eius, quanta cognoueris quantitate componas. Et quia ipse, sicut dicit, non habet vndè restituat, de rebus pauperum ex pręsenti nostra authoritate ꝑsolue. Sciens quicquid illic te prouidente datum fuerit, patrimonij nostri pensionibus esse reputandum.

li.5.epist.4. Item eidem: Zeno frater & coëpiscopus noster quosdã in ciuitate sua alimoniarum necessitatem innotuit sustinere. Quibus quoniã, vt possibile est, aliquod ferre desideramus consultum, idcircò dilectionem tuam antedicto fratri & coëpiscopo nostro mille modios tritici, aut si plus leuare potuerit, vsq; ad duo millia, scriptis te dare præsentibus deputamus. Hortamur ergò, vt in his præbendis, nullam moram aut excusationem adducas, quatenùs dum tempus sinit, & hic cum Dei adiutorio sine periculo ad propria remeare, & citiùs necessitatem valeat patientibus subuenire. Item.

li.2.ep.24. Gregorius Eusebio religioso Abbati: Credat mihi charitas tua, quia valdè contristatus sum de tristitia tua, &c. Proptereà centum solidos per Petrum subdiaconum dilectioni tuę dari fecimus, quos peto vt absque iniuria suscipiat. Item.

lib.3.ep.28. Gregorius Candido defensori: Necessitatem patientibus pontificale conuenit adesse subsidium. Pro qua re experientiæ tuæ pręsenti authoritate pręcipimus, quatenùs Albino priuato luminibus, filio quondàm Martini coloni, singulis annis duos tremisses sine aliqua dilatione præstare non desinat: non dubitatura, suis hoc sine dubio rationibus imputari. Item.

lib.3.epist.43. Gregorius Fantino defensori: Lator pręsentium Cosmas Syrus in negocio, quod agebat, debitum se contraxisse perhibuit. Quod & multis alijs & lachrymis eius attestantibus, verum esse credimus. Et quia centum quinquaginta solidos debebat, volui vt creditores illius cum eo aliquid paciscerentur: quoniam & lex habet, vt homo liber nullatenùs pro debito teneatur, si res defuerint, quæ possint eidem debito addici. Creditores ergò suos, vt asserit, ad octoginta solidos consentire possibile est. Sed quia multum est, vt à nihil habente homine octoginta solidos petant, sexaginta tibi solidos per notarium tuum trãsmisimus, vt tu cum eisdem creditoribus subtiliter loquaris, & rationem reddas, quia filium eius, quem tenere dicuntur, secundùm leges tenere non possunt. Et si potest fieri, ad aliquid minus, quàm nos dedimus, condescẽdant: & quicquid de eisdem sexagintia solidis remanserit, ipsi trade, vt cum filio suo exindè viuere valeat. Si autem nil remanet, vel ad eandem summam eius debitum incidere stude, vt possit sibi liberè postmodùm laborare. Hoc tamen solerter age, vt acceptis solidis, ei plenariam munitionem scripto conficiant. Item.

lib.4.epist.24. Gregorius Castorio diacono, & chartulario Rauennæ, inter cætera: Valerianum monachum, quem emendatum in monasterio beati Iohannis in classe posito tradidisti, in eodem eum monasterio volumus sine dubio permanere. Prætereà nè quam necessitatem in expensis tua experientia patiatur, de reditibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, qui illic te prouidente aggregati sunt, omnes expensas tuas te facere volumus. Et si quid superfuerit, nobis, cùm veneris, defer. Item.

lib.7.epist.38. Gregorius Romano defensori: Diuinorum nos admonẽt eloquia præceptorum, necessitatem patientibus ecclesiasticum præbere subsidium. Quia ergò dilectissimus filius noster Cyprianus diaconus Gaudiosum defensorem sedis nostræ, qui Syracusis degere comprobatur, paupertatis asserit inopia constringi: idcircò experientiæ tuæ præsenti authoritate mandamus, vt à præsenti secunda Indictione sex solidos annis singulis ei dare non differas: vt & ille huius remedij solatio potiatur, & tu quod dederis, tuis sine dubio noueris rationibus imputandum. Item.

lib.8.epist.31. Gregorius Libertino expretori: Quanta vos seculi huius premat angustia, incognitum non habemus. Sed quia in summa tribulatione positis sola est consolatio miseri-

misericordia creatoris, in eum spem vestrā ponite, ad ipsum tota vos mente conuertite: Qui & iustè quem vult, permittit affligi, & confidentem in se misericorditer liberabit. Ipsi ergò gratias agite, & patienter quæcunque illata sunt, sustinete. Nam rectæ mentis est, Deum non solùm in prosperis benedicere, sed etiam in aduersitatibus collaudare. In his igitur, quæ patimini, nullū contra Deum murmur cordi vestro subrepat: quia ad quid hoc creator noster operetur, ignotum est. Forsitan enim, magnificè fili, aliquid illum in prosperis positus offendisti, vndè te clementi amaritudine vult purgare. Et ideò nec temporalis te frangat afflictio, nec rerum damna discrucient: quia si in aduersis gratias referens, Deum tibi patientia feceris esse placabilē, & quę amissa sunt, multiplicata reddētur, & super hęc gaudia æterna pręstabuntur. Peto autem, nè iniuriosum ducatis, quòd viginti annuos vestitus ad pueros vestros per Romanū defensorem scripsimus pręberi: quia de beati Petri Apostoli rebus quanuìs parua sint quæ offerantur, pro magna semper benedictione suscipienda sunt. Quoniam & hic vobis valebit maiora impendere, & apud omnipotentem Deum beneficia æterna pręstare. Item.

Recti animi est, in oībus laudare Deum.

Gregorius Philippo episcopo: Suscepi epistolas dilectionis tuæ, in quibus mihi innotescere curâsti, quòd vir venerabilis Andreas presbyter de hac luce migrauit. De cuius ereptione gauisus sum, quia ad ea, quę semper expetijt, gaudia ęterna peruenit. De solidis verò, qui pro faciendo xenodochio à filio nostro Probo Abbate Hierosolymis relicti sunt, hoc quod deliberatum fuerat, vt fieri debuisset, immutare non potui: sed benedictionem paruulam sanctitati vestræ quinquaginta solidos transmisi.

lib. 11. epist. 26.

56 Longum est nimisque difficile, si eleemosynarum eius saltem huiusmodi prosequar actiones. Hoc breuiter assero, quia & non petentibus vltrò distribuit, & omnibus petentibus hilariter ministrauit. Vndè Elię presbytero & Abbati prouinciæ Isaurię, Euangelia, inquit, sicut mandâstis, transmisimus. Et post pauca: Solidos autem vobis voluistis pro necessitatibus Cellæ quinquaginta transmitti. Quod multum esse æstimantes, ex eis nobis decem donâstis, vt quadraginta mitteremus. sed nè forsitan vel hoc graue esset, alios decem nobis ex eis adhuc dignati estis largiri. Sed quia vos valdè in continentia vestra benignos inuenimus, eidem benignitati vice simili respōdentes, quinquaginta transmisimus. Et nè forsitan minus esset, alios decem superaddidimus. Nè verò & hoc adhuc minus esset, alios duodecim iungi fecimus. In hoc autem cognoscimus charitatem vestram, quia de nobis ità pręsumitis, sicut vos præsumere debetis.

lib. 11. epist. 30.

57 Item idem Iuliano: Gloriæ vestrę scripta suscipiens, legenda lętus aperui, sed tristis perlecta replicaui. In eis quippe dicebatur, quòd pudoris causa fuerit, mihi vos ea, quæ dicenda erant, tempore longo tacuisse. Et certum est, quia minùs amatur, qui adhuc erubescitur. Absque modo contristatus sum, quia me à vobis comperi minùs, quàm æstimaueram, amari. In hoc autem valdè me continetis, si mercedis causas mihi assiduè prouidendas studiosè requiritis. Nec debet esse verecundiæ, ei aliquid de eleemosynis importunè dicere, quem constat non suas, sed ad dispensandum res pauperum habere. De causis itaque mercedis apud episcopum liberè agere debuistis, etiam si meum animum, qualis in amore vestro existeret, nesciretis. Postquàm & nos omninò gloriam vestram diligimus, & dispensationis locum in rebus, sicut scitis, pauperum tenemus, vestra fateor verecundia valdè accusabilis fuit. Quam ideò tot verbis increpando insequor, vt hanc à corde vestro funditùs repellā, & in mercedis causis magnum solatium vestræ prouisionis habeam. Monasterio itaque vestro, quod à vobis in Catanensi vrbe constructum est, per Adrianum notarium & rectorem patrimonij emissa pręcepti pagina, decem annuos solidos dare deputauimus. Quos petimus sine iniuria suscipi, quia non hoc vobis nostra oblatio, sed sancti Petri Apostolorum principis benedictio offert.

lib. 11. epist. 21.

58 Sanè quia sunt nonnulli, qui ea quidem quæ habent tribuunt, sed aliena, quæ nō habent, rapere non desistunt: & dum valdè videri munifici appetunt, violenter ab habentibus auferunt, quæ quasi misericorditer non habentibus largiantur, duas hîc Gregorij epistolas insero, quibus liberalitatis eius innocentia mirabiliter doceatur. Ait enim in epistola Pantaleoni notario: Experientia tua, quod vel quale apud

lib. 11. epist. 39.

sacra-

sacratissimum corpus beati Petri apostoli iusiurandum prębuerit, memor est. Vndè nos quoquè securi, ei discussionis causas in patrimonio partis Syracusanæ commisimus. Oportet ergò te fidem tuam, & eiusdem beati Petri apostoli timorem semper ante oculos habere, atque ità agere, vt neque ab hominibus in præsenti vita, neq; ab omnipotenti Deo in extremo iudicio valeas repræhendi Valerio siquidem chartulario nostro narrante cognouimus, quia modium, cum quo coloni ecclesiæ frumenta dare compellebantur, vigintiquinque sextariorum inueneris, quod omnimodò execrati sumus, atque eandem discussionis causam te tardè fecisse doluimus. Quia verò eundem modium te fregisse, & iustum fecisse commemoras, gauisi sumus. Sed quia prędictus chartularius summam quoquè vobis indicare studuit, quæ de fraudibus conductorum apud experientiam tuam iam de duobus territorijs est collecta, sicut te studiosè fecisse fracto iniusto modio gaudemus, quia de futuro nobis proderit: ità etiam de peccatis prętteritis cogitamus: nè si ea, quæ fraudulenter conductores à rusticis abstulerunt, ad nos perueniunt, peccata, quæ ab ipsis perpetrata sunt, ad nos trahantur. Et ideò volumus cum omni fide omniquè puritate, considerato timore omnipotentis Domini, reducta ad memoriam districtione beati Petri Apostoli, per vnamquanque massam colonos pauperes & indigentes experientiam tuam describere, atque ex eis pecunijs, quæ in fraudibus sunt inuentæ, vaccas, oues, porcosquè comparare, & singulis colonis pauperioribus ea distribuere. Quod facere te cum consilio viri reuerentissimi Iohannis episcopi atque Adriani chartularij nostri & rectoris volumus. Si autem necessè propter cōsilium fuerit, etiam filius meus dominus Iulianus debet adhiberi: ità vt nullus alius hoc cognoscat, sed omninò secretū sit. Vos igitur inter vos pertractate, vtrùm in auro, an certè in pecunijs eisdem colonis pauperibus dari eadem continentia debeat. Quicquid verò communiter steterit, priùs descriptionem, sicut dixi, facito, & postmodùm singulis iuxta qualitatem suæ paupertatis distribuere stude. Ego enim, sicut Magister gentiū testatur, habeo omnia & abundo: nec pecunias, sed mercedem quæro. Ità ergò age, vt in die iudicij de eadē causa mercedis, quæ experientiæ tuæ commissa est, mihi fructum quem feceris, ostendas. Quòd si purè ac fideliter & strenuè egeris, & hîc illud in filijs tuis recipies, & postmodùm retributionem plenariā in æterni iudicij examine habebis. Item idem Petro subdiacono: Quòd responsalē tuum tardè dimisimus, Paschalis festiuitatis occupationibus implicati, eum relaxare citiùs minimè valuimus. Causas verò, de quibus indicandum curâsti, omnes subtiliter perquirentes, qualiter disposuerimus, inferiùs agnosces. Cognouimus rusticos Ecclesiæ vehementer in frumentorum precijs grauari, ità vt instituta summa eis in comparatione abundantiæ tempore non seruetur. Et volumus, vt iuxta precia publica omni tempore, siue minùs siue ampliùs frumenta nascantur, in eis comparationis mensura teneatur. Frumenta autem, quæ naufragio pereunt, per omnia volumus reputari: ità tamen, vt à te negligentia ad transmittendum minimè fiat: nè, dum transmittendi tempus negligitur, damnum ex vitio vestro generetur. Valdè autem iniustum & iniquum esse perspeximus, vt à rusticis Ecclesię de sextariaticis aliquid accipiatur, & ad maiorem modium dare compellantur, quàm in horreis Ecclesiæ infertur. Vndè pręsenti admonitione præcipimus, vt plusquàm decem & octo sextariorum modio nunquàm à rusticis Ecclesiæ frumenta debeant accipi: nisì fortè si quid est, quod nautæ iuxta consuetudinem superaccipiunt, quod minui ipsi in nauibus attestantur. &c. quæ in ipso sanctissimi viri Epistolarum opere requirantur.

Nota sanctissimi viri integritatē & religionē

Philip. 4.

Lib. 1. Epist. 4.

59 Hactenùs de Gregorianæ liberalitatis innocētia me retulisse sufficiat. Cęterùm quia famis tempore, vt videlicet haberet, vndè Christi pauperibus subueniret, frumēta comparare studebat, nullo modo pręterittam. Ait enim in alia epistola eidem Petro subdiacono inter cætera: Quinquaginta aurì libris noua frumenta ab extraneis compara, & in Sicilia in locis, in quibus non pereant, repone, vt mense Februario illuc naues, quantas possumus, dirigamus, vt eadem ad nos frumenta deferantur. Sed & si nos transmittere cessamus, ipse naues prouide, & ad nos, auxiliante Domino, Februario mense hęc eadem frumenta transmitte. Exceptis duntaxàt frumentis, quę nunc mense Septembrio vel Octobrio iuxta consuetudinem transmitti præstolamur. Ità ergò tua experientia faciat, vt sine alicuius vęxatione coloni ecclesiastici

ſiaſtici frumenta congregentur. Quia tam hîc parua natiuitas fuit, vt niſì auxiliante Domino de Sicilia frumenta congregentur, fames vehementer immineat.

60 Huius liberalitatis multitudinem quidam eremitarum, vir magnæ virtutis, qui nihil in mundo poſſidebat præter vnam cattam, quam blandiens crebrò quaſi cohabitatricem in ſuis gremijs refouebat, cognoſcens, orâſſe fertur ad Deum, vt ſibi oſtendere dignaretur, quam futuræ remunerationis manſionem ſperare debuiſſet, qui pro illius amore ſeculum deſerens, nil ex eius diuitijs poſſideret. Cumque nocte quadam dormiret, cognouit ſibi reuelatum fuiſſe, vt cum Gregorio Romano pontifice manſionem ſibi præparandam ſperare debuiſſet. At ille fortiter ingemiſcens, parùm ſibi profuiſſe voluntariam rerum inopiam, tantaque ſuæ remotionis ieiunia putabat, ſi cum eo manſionem reciperet, qui tantis mundialibus diuitijs redundaret. Cùm verò Gregorianas diuitias ſuæ paupertati die noctuque ſuſpirando conferret, alia nocte quieſcens, audiuit ſibi Dominum in ſomnis dicentem: Quandò diuitem non poſſeſſio faciat diuitiarum, ſed cupído, cur audes paupertatem tuam Gregorij diuitijs comparare? Qui magìs illam cattam, quam habes, quotidiè palpando, nulliquc conferendo diligere comprobaris, quàm ille, qui tantas diuitias non amando, ſed contemnendo, cunctiſque liberaliter largiendo diſpergit? Ità ſolitarius increpatus, Deo gratias retulit, & qui meritum ſuum decreuiſſe putauerat, ſi Gregorio conferretur, orare vehementiùs cœpit, vt cum eo manſionem quandoquè percipere mereretur. Sed iſtius iam ſecundi Libri finis adueniat, vt quæ ſecutura ſunt, auxiliante Domino, tertius proſequatur.

Eremiticæ cuiuſdam oratio ad Deum.

Diuitē non opes, ſed cupiditas facit.

CAPITVLA LIBRI III.

QVibus Gregorius ſtudijs commiſſam ſibi regebat Eccleſiam. 1
Quantis authoritatibus contra Simoniacam & Neophytorum hæreſes dimicârit. 2
Quòd pro eiſdem fieri ſynodum iuſſerit. 3
Quòd contra eaſdem totis viribus non pugnantes, cum Simone Mago portionem habituros prędixerit. 4
Quàm ſapienter etiam paſtellaticum pro vſu pallij vel conſecratione pontificis dari ſiue accipi prohibuerit. 5
Quòd tria genera Simoniacæ dationis notauerit. 6
Quòd in ordinandis epiſcopatibus, neque cardinalibus Eccleſiæ ſuæ, neq; monachis pepercerit. 7
Quòd violenter neminem omninò promouerit. 8
Quòd violenter promotos, in priſtinum gradum reduxerit. 9
Quòd Cardinales in forenſibus parochijs promotos, ad cardinem reuocauerit. 10
Quòd vndecunquè meliores eligere poterat, epiſcopos conſecrabat. 11
Quanta diſtrictione conſecrandos examinaret. 12
Quòd etiā alterius diœceſis epiſcopos ad regēdas ſuę diœceſis eccleſias inuitabat. 13
Quemadmodùm epiſcopatuum ſedes vniérit. 14
Quòd vacantes epiſcopos vacantibus incardinârit eccleſijs. 15
Quòd inthronizatis epiſcopis expulſos præſules inuexerit. 16
Quòd ſedium loca mutauerit. 17
Quòd nulla occaſione pontifices ab vna in aliam eccleſiam aut mutauerit, aut mutari permiſerit. 18
Quòd alterius parochianum ſibi cardinalem ſacrauerit. 19
Qualiter alterius eccleſię clericos alijs incardinari permiſerit. 20
Quòd nunquàm prioribus clericis poſteriùs ordinatos prætulerit. 21
Qualiter defunctorum epiſcoporum eccleſias vicinis viſitatoribus committebat. 22
Quòd pro inuentario faciendo nihil accipiendum decreuerit. 23
Quòd conſuetudines dationum vel xeniorum repulerit. 24
Quòd epiſcopos ad vrbem Ro. non niſì ſemèl in quinquennio venire ſtatuerit. 25
Quòd etiam rerum precia ſuſcipere recuſârit. 26
Quòd ſuffraganeis ſuis epiſcopis neceſſaria prærogârit. 27
Quàm curioſè ab eiſdem ſanctitatem, ſapientiam & liberalitatem quęrebat. 28
Vbi Marinianum epiſcopum auaritia notat. 29

Vbi

Vbi Serenum episcopum pro confractis imaginibus arguit. 30
Vbi Ianuarium episcopum suas iniurias vindicantem deterret. 31
Vbi eundem pro exaratione messis die Dominico exasperat. 32
Vbi Desiderium episcopum pro lectione librorum gentilium corripit. 35
Vbi Natalem episcopum de negligentia simulque conuiuijs repræhendit. 34
Quòd facetissimè eundem proprijs assertionibus obligat. 35
Quòd episcopos ab ecclesia sua deesse vetuerit. 36
Quòd episcopos per diuersa loca non vagari censuerit. 37
Quòd lapsum propriæ amitæ non dubitauerit memoriæ commendare. 38
Vbi Vitalianum episcopum pro fœmina, q̃ religiosum habitum mutauerat, arguit. 39
Vbi Sergium defensorem pro negligentia repræhendit. 40
Vbi Paschasium episcopum pro fabrica nauis & suî vilitate compescuit. 41
Vbi Campanorum episcoporum & Victoris Panormitani negligentias increpat. 42
Quàm moderatè Andream episcopum pro concubina dijudicat. 43
Quòd à prauis consiliarijs abstinendum censuerit. 44
Quòd lapsos vel criminosos ab episcoporum familiaritate repulerit. 45
Quòd restringendam præpositorum iram, & vnius culpam alij non esse nociuam statuerit. 46
Quòd liberos homines verberari vel includi vetuerit. 47
Qualiter iudicum vitia redarguens publicârit. 48
Quòd instigante diabolo Iudices contra eum sęuierint. 49
Vbi Mauritio Imperatori pessimam legem ferenti, viriliter contradicit. 50
De hypocrisi Iohannis Constantinopolitani episcopi se vniuersalem fatentis. 51
Vbi Augustales literas pro eo supplicantes redarguit. 52
Vbi tempora Mauritij moresq; deturpat. 53
Vbi superbiam hypocritæ Iohannis sapienter eneruat. 54
Vbi constantiam suam demonstrans, asserit se pro Imperatore fidem nullatenùs perditurum. 55
Quamobrèm postulatas reliquias Imperatrici non dederit. 56
Quòd vsque ad illa tempora Romanus Pontifex pro reliquijs Brandeum conferebat. 57
Quantis miraculis vestes sancti Iohannis claruerint. 58
Quid sit de eisdem vestibus sentiendum. 59
Quòd Gregorius pestem vniuersalis nominis, à totius Ecclesiæ suæ vniuersitate repulerit. 60

LIBER TERTIVS. CAP. I.

TAlibus venerabilis Papa Gregorius commissam sibi diuinitùs Ecclesiam studijs efficaciter gubernabat. Iam Ligures, Venetos, Hiberos, aliosq; à schismate sub libello confessos, Chalcedonensem synodum venerari compellens, ad vnitatem sanctæ Ecclesiæ reuocârat. Iam Barbaricinos Sardos, & Campaniæ rusticos, tam prædicationibus quàm verberibus emendatos, à paganizandi vanitate remouerat: iam Donatistarum hęresim penès Aphricam, Manichæorum penès Siciliam, Arrianorum penès Hispaniam, Agnoitarum verò penès Alexandriam, scriptorum suorum validissimis authoritatibus importunisque legationibus, Domino suffragante, à corpore totius sanctæ matris Ecclesiæ sequestrârat. Sola penès Galliam Neophytorum hæresis, quot Simoniacis muneribus, quasi tot radicibus pullulans, longè lateque prorsùs excreuerat & manebat. Contra quam venerabilis pater apud Brunichildem reginam, Theodoricum quoquè & Theodebertum Francorum reges fortiter expugnauit, donèc collecta generali synodo, hanc sub anathemate damnandam penitùs impetraret. Nec antè Siagrio episcopo Augustudunensi, regina & regibus pallium multis precibus flagitantibus, dedit, quàm præsente Cyriaco suo Abbate ipsi, quod de propellendis hęresibus moniti fuerant, adimplerent.

Hæresis Neophytorũ in Gallijs.

Vsus pallij perantiqu⁹

2 Nam pro his Brunichildi reginæ inter cætera scribit, dicens: Sacerdotale officiũ in tãtam illic, sicut didicimus, ambitionem perductum est, vt sacerdotes subitò, quod graue nimìs est, ex laicis ordinentur. Sed quid isti acturi, quid populo pręstaturi sunt, qui

Lib. 7. Epist. 113.

qui non ad vtilitatem, sed fieri ad honorem episcopi concupiscunt? His igitur, qui necdùm quod docere debeant, didicerũt: quid aliud agere, nisì vt paucorum prouectus illicitus, fiat multis interitus, & in confusionem Ecclesiasticę moderationis obseruantia deducatur? Quippe vbì nullus ordo regularis seruatur. Nam qui ad eius regimen improuisus vel pręcipitatus accedit, qua admonitione subiectos ædificet, cuius exemplum non rationem docuit, sed errorem? Pudet profectò, pudet alijs imperare, quod ipse nescis custodire. Nec illud quidem, quod simili emẽdatione radẽdum est, præterimus, sed omninò execrabile & esse grauissimum detestamur, quòd sacri illic ordines per Simoniacam hæresim, quæ prima contra Ecclesiam orta, & districta maledictione damnata est, cõferantur. Hinc ergò agitur, vt sacerdotalis dignitas in despectu, & sanctus sit honor in crimine. Perit vtiquè reuerentia, adimitur disciplina: quia qui culpas debuit emendare, committit: & nefaria ambitione, honorabilis sacerdotij ducitur in deprauationem censura. Nam quis denuò veneretur, quod venditur? Aut quis non vile putet esse, quod emitur? Vndè valdè contristor, & terræ illi cõdoleo: quia dum spiritum sanctum, quem per manûs impositionẽ omnipotens Deus hominibus largiri dignatur, diuino munere habere despiciunt, sed præmijs assequuntur, sacerdotium illic subsistere diù non arbitror. Nam vbì dona supernæ gratię venalia iudicantur, ad Dei seruitiũ non vita quæritur, sed magìs contra Deum pecuniæ venerãtur. Item de eisdem, Theodorico & Theodeberto regibus Francorũ, post aliqua: Fertur Simoniaca hæresis, quæ prima contra DEI Ecclesiam diabolica plantatione surrepsit, & in ipso ortu suo, telo Apostolicæ vltionis percussa atque damnata est, in regni vestri finibus dominari, cùm in sacerdotibus fides sit eligẽda cum vita: quæ si deest, fides meritum nõ habet, beato Iacobo attestante, qui ait: Fides sine operibus mortua est. Quæ enim opera esse valeant sacerdotis, qui honorem tanti sacramenti conuincitur obtinere per præmium? Ex qua re agitur, vt ipsi quoquè, qui sacros ordines appetunt, non vitam corrigere, non mores componere studeant, sed diuitias, quibus honor sacer emitur, congregare. Hinc fit etiam, vt insontes & pauperes à sacris ordinibus prohibiti despectique resiliant: & dum innocentia pauperis displicet, dubium non est, quòd præmium illic delicta commendet: quia vbì aurum placet, ibì & vitium. Hinc igitur nõ solùm in ordinatoris & ordinati animam letale vulnus infigitur, verùm etiam excellentiæ vestræ regnum, episcoporum culpa, quorum magìs intercessionibus iuuari debuerat, prægrauatur. Si enim is dignus sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed præmiorum copiæ suffragantur: restat, vt nihil sibi in honores ecclesiasticos grauitas, nihil defendat industria, sed totũ auri profanus amor obtineat. Et dum vitia honore munerantur, in locum vltoris is, qui fortasè fuerat vlciscẽdus, adducitur: atque hinc sacerdotes non proficere, sed perire potiùs iudicantur. Vulnerato nanque pastore, quis curandis ouibus adhibeat medicinam? Aut quandò populum orationis clypeo tuebitur, qui iaculis se hostium feriendum exponit? Aut qualem de se fructum producturus est, cuius graui peste radix infecta est? Maior ergò metuenda est locis illis fore calamitas, vbì tales inter cęteros ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in se magìs iracundiam prouocent, quam per semetipsos populis placare debuerant. Nec hoc quoquè malum solicitudo nostra patitur negligenter omittere, quòd quidam, instinctu gloriæ inanis illecti, ex laico repentè habitu sacerdotij honorem arripiunt: & quod dicere pudet, & tacere graue est, regendi, Rectores: & qui docendi sunt, doctores nec erubescunt fieri, nec metuunt. Ducatum animarum impudenter assumunt, quia via omnis ignota doctoris est, & quò vel ipsi gradiantur, ignari sunt. Nam dum dux exercitûs non nisì labore & solicitudine expertus eligitur, quales animarum duces esse debeant, qui episcopatûs culmen immatura cupiunt festinatione conscendere, huius saltem rei comparatione considerent, & aggredi repentè inexpertos labores timeant, nè cæca honoris ambitio & ipsis in pœna sit, & alijs pestifera erroris semina iaciant, quippe qui non didicêre quod doceant. Proindè paterno salutantes affectu, petimus præcellentissimi filij, vt tam detestabile malum de regni vestri studeatis finibus prohibere, & nulla apud vos excusatio, nulla contra animas vestras suggestio locum inueniat: quia facientis proculdubiò culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. Item ꝓ eisdem hæresibus Siagrio episcopo Augustudunensi: Nuncio

Act. 8.

Hæresis Simoniaca. Act. 8.

Iacob 2.

Ex laicis repẽtè fieri sacerdotes quàm sit turpe.

Lib.7. epist. 110. apud nos olim discurrente vulgatum est, quòd in Galliarum partibus sacri ordines, per Simoniacam hæresim cōferantur, & vehementi tædio mœroris afficimur, si in ecclesiasticis officijs quenquam habet locum pecunia,& fit seculare, quod sacrū est. Quicunq; ergò hoc precij studet datione percipere,sacerdos non esse, sed dici tantummodò inaniter concupiscit.Quid scilicet,quid per hoc aliud agitur,nisì vt nulla de actu ꝓbatio,nulla solicitudo de moribus,nulla sit de vita discussio: sed ille solummodò dignus,ꝗ dare precium suffecerit,æstimetur? Ex qua re, si recti libraminis examinatione pensetur,dum improbè ad inanem gloriam locum festinat vtilitatis arripere, eoipso magìs,quòd honorem quærit,indignus est. Sicut aūt is, qui inuitatus renuit,quæsitus refugit,sacris est altaribus admouendus : sic qui vltrò ambit,vel importunum se ingerit,est proculdubiò repellendus. Nam qui sic nititur ad altiora cōscendere,quid aliud agit,nisì vt crescendo decrescat,& ascendēdo exteriùs,interiùs in profunda descendat? Itaque frater reuerentissime, in sacerdotibus ordinādis syncaritas vigeat : sit simplex sine venalitate consensus, pura præferatur electio : vt ad summa sacerdotij non suffragio venditorum prouectus, sed Dei credatur esse iudicio.Nam quia graue omninò sit facinus, Dei donum vel precio comparare vel vendere,euāgelica est testis authoritas. Templum enim Dominus & redemptor noster ingressus,cathedras vendentium columbas euertit.Quid aliud est columbas vendere,nisì precium de manûs impositione percipere,& sanctum spiritum, quem omnipotens Deus hominibus tribuit,venundare? Quorum sacerdotium ante Dei oculos cadere,cathedrarum vtiquè patenter euersione signatum est. Et tamen exerit adhuc nequitiæ prauitas vires suas. Nam cogit vendere,quos decepit,vt emerent. Et dum nō attenditur,quod diuina voce pręcipitur, Gratìs accepistis,gratìs date : agitur vt crescat,& geminata fiat in vno eodemq; delicto conditio,ementis scilicet,& vendētis. Et cùm liqueat hanc hæresim ante omnes radice pestifera surrepsisse, atque in ipsa sua origine Apostolica esse detestatione damnatam, cur non cauetur? cur non perpenditur, quia benedictio illi in maledictionem conuertitur, qui ad hoc vt fiat hereticus,promouetur? Plerunquè igitur aduersarius animarum,dum non potest in his,quæ ad faciem sunt praua,subrepere : callidè, specie quasi pietatis iniecta,nititur supplantare:suadetq; forsitan debere ab habentibus accipi,vt sit,quod nō possit non habentibus erogari, dummodò vel sic venena mortifera,eleemosynæ celata obumbratiōe,transfundat.Nam nec venator feram, nec auē auceps deciperet, vel piscem piscator caperet, si aut ille laqueum in aperto ꝓponeret, aut ille hamum in esca absconditū nō haberet. Omninò ergò metuenda & cauenda est hostis astutia,nè quos aperta nequit tentatione subuertere,latente telo sæuiùs valeat trucidare.Neq; enim eleemosyna reputāda est,si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis rebus accipitur: quia qui hac intentione malè accipit,vt quasi benè dispenset,grauatur potiùs quàm iuuatur. Eleemosyna redemptoris nostri oculis illa placet, quæ nō de illicitis & iniquitate congeritur,sed quæ de rebus concessis & benè acquisitis impenditur. Vndè etiam illud certum est,quia & si monasteria aut Xenodochia vel quid aliud de pecunia,quæ pro sacris ordinibus datur,construatur,mercedi nō proficit:quoniam dum peruersus & emptor honoris in locum sanctum transmittitur, & alios ad suî similitudinem sub cōmodi datione cōstituit,plura malè ordinando destruit,quàm ille potest ædificare,qui ab eo pecuniā ordinationis accepit.Nè ergò sub obtentu eleemosynæ cum peccato aliquid studeamus accipere, apertè sacra scriptura nos prohibet, dicens : Hostiæ impiorum abominabiles Domino,quæ offerūtur ex scelere. Quicquid enim in Dei sacrificio ex scelere offertur, omnipotētis Dei iracundiā non placat,sed iritat. Hinc rursùs scriptum est:Honora Dominum de tuis iustis laboribus. Qui ergò malè tollit,vt quasi benè præbeat,constat sine dubio, quia Dominum non honorat.Hinc quoquè per Salomonem dicitur:Qui offert sacrificium de substantia pauperis, àc si victimet filium in conspectu patris. Quantus autem dolor patris sit perpendamus, si in eius conspectu filius victimetur, & hinc facilè cognoscimus, quanto D E V S omnipotens dolore exasperatur, quandò ei sacrificium ex rapina tribuitur. Nimìs ergò declinandum est, dilectissime frater, sub obtentu eleemosynæ peccata Simoniacæ hæresis perpetrare. Nam aliud est, propter peccata eleemosynas facere: aliud,propter eleemosynas peccata committere. Hoc qūoquè ad

Sacerdos nō est, qui precio vult effici.

Matth.21. Columbas vendere ꝗd sit. Matth. 10.

Virtutis specie vt fallat diabolus.

Prou.21.

Prou.3.

Eccī 34.

ad nos peruenisse non dissimili dignum detestatione complectimur, quòd quidam desiderio honoris inflammati, defunctis episcopis tonsurantur,& fiunt repentè ex laicis sacerdotes, atque inuerecundè religiosi,præpositi ducatum arripiunt, qui nec esse adhuc milites didicerūt. Quid putamus,quid isti subiectis præstaturi sint,qui antequàm discipulatûs limen attingant,tenere locum magisterij non formidant? Qua de re necessè est,vt quamuis inculpati quisque sit meriti,antè tamen per distincta ordinis Ecclesiastici exerceatur officia. Videat quod imitetur, discat quod doceat,informetur quod teneat,vt posteà nō debeat errare,q eligitur viam errātibus demonstrare. Diù ergò religiosa meditatiōe poliatur,vt placeat: & sic lucerna super candelabrum posita luceat,vt aduersa ventorum vis irruens,conceptam eruditionis flammam non extinguat,sed augeat. Nam cùm scriptum sit,Vt priùs quis probetur,& sic ministret:multo ampliùs antè probandus est,qui populi intercessor assumitur,nè fiant causa ruinæ populis sacerdotes mali.Nulla igitur cōtra hoc excusatio, nulla potest esse defensio:quia cunctis liquidò notū est,quę sit in huius rei negligentia egregij solicitudo doctoris, qui neophytum ad ordines vetat sacros accedere. Sicut aūt tunc neophytus dicebatur,qui initiò in sanctæ fidei erat * eruditione plantatus: sic modò neophytus habendus est,qui repentè in religionis habitu plantatus,ad ambiendos honores sacros irrepserit. Ordinatè ergò ad ordines ascendendum est. Nam casum appetit,qui ad summa loci fastigia,postpositis gradibus,per abrupta quęrit ascēsum. Et cùm idem Apostolus doceat inter alia sacri ordinis instituta discipulum, manum non esse cuiquam citiùs imponendam:quid hoc celerius, quid've præcipitantius,quàm vt exoriatur à summitate principium, & antequàm esse incipiat discipulus, sit magister? Quisquis igitur sacerdotium non ad elationis pompam, sed ad vtilitatē adipisci desiderat,priùs vires suas cum eo, quem est subiturus, honore metiatur,vt & impar abstineat,& ad id cum metu,etiam qui se sufficere existimat, accedat. Ab re autem non facimus, si ad argumentum rationabile, vsum rerum irrationabilium colligamus. Apta nanque ædificationibus de syluis ligna succiduntur, nec tamen adhuc viridibus ædificij pondus imponitur, nisi eorum viriditatem multorū dierum mora siccauerit,& apta ad necessariū vsum effecerit. Quæ si obseruātia fortè negligitur,citiùs superimposita mole frāguntur,& gignit ruinā ad auxiliū res prouisa. Hinc etenim medici,qui corporum curam gerunt,quędam adiutoria, recenti adhuc confectione formata, indigenti non offerunt,sed maturanda temporibus derelinquunt. Nam si immaturè quis dederit,dubium non est, quia fit causa periculi res salutis. Discant itaq; discant in officio suo sacerdotes, quibus animarum credita est cura,seruare quod diuersarum artiū homines docente ratione custodiunt, & à præcipiti se ambitione,&si non metu,saltem pudore contineant. Sed nè forsitan ad hoc praue se cōsuetudinis quisquam velit obiectu defendere, fraternitatis tuæ discretio rationis eos freno coërceat,& labi in illicitis non permittat: quia quicquid vltione dignum est,non ad imitationis,sed potiùs ad exemplum debet correptionis adduci. Et post pauca:

Cōtra eos, qui repentè ex laicis stu dent fieri episcopi.

1.Tim.3.

Ibidèm.

**cōuersatione*

1.Tim.5.

Elegans similitudo.

3 De ijs itaque,quæ superiùs dicta sunt,Fraternitatem vestram authore Deo voluimus synodum congregare,atq; in ea reuerentissimo fratre nostro Aregio episcopo, & dilectissimo filio nostro Cyriaco Abbate mediantibus,omnia quæ sanctis canonibus,sicut prædiximus,sunt aduersa,districtè sub anathematis interpositione damnētur:Id est,vt nullus pro adipiscendis ecclesiasticis ordinibus dare aliquid cōmodum præsumat,vel pro datis accipere. Neq; ex laico habitu quisquā repentè audeat ad locum sacri regiminis peruenire, neque vt aliæ mulieres cum sacerdotibus habitent, nisi hæ,quæ à sacris canonibus sunt permissæ.

4 Has pestiferas hæreses cernens prudentissimus doctor Gregorius,per sacerdotū conniuentiam siue taciturnitatem magis magisq; diffusis muneribus quasi pestifer cancer, non solùm infirma posse corrodere,verùm etiam fortia membra mucrone pulcherrimarum rerum corrumpere:diuino zelo commotus, Victori episcopo generalem sententiam protulit,dicens: Quisquis ad hoc facinus,videlicet Simonię ac Neophytorum hæresim emendandum, officij sui consideratione vehementer non arserit,cùm ipso se habere nō dubitet portionem, à quo priùs hoc piaculare flagitiū sumpsit exordium.

Lib.10. Epist.33.

Pastellaticum quid.

5 Cùm verò quosdam cognosceret ad euitandæ Simoniacæ hæresis crimina, pestiferæ negociatiõis munera pastellaticum callidè vocitare, ac huiusmodi mutato nomine, suæ cupiditatis auaritiam velle contegere, prudentissimus doctor Gregorius sententiam, quam in primordio sui pontificatûs coram synodo promulgauerat, iteratò protulit, dicens: Antiquorum patrum regulam sequens, nulli quicquam de ordinationibus accipiendum esse cõstituo, neque ex datione pallij, neque ex traditione chartarum, neque ex ea, quam noua per ambitiõem simulatio inuenit, appellatione pastelli. Quia enim in ordinando episcopo Pontifex manum imponit, euangelicam verò lectionem minister legit, confirmationis autem eius epistolam notarius scribit, sicut non decet episcopum, manum, quam imponit, vendere: ità minister vel notarius non debet in ordinatione eius, vocem suam vel calamum venundare. Pro ordinatione ergò vel vsu pallij, seu chartis atque pastellis, eundem, qui ordinandus est vel ordinatur, omninò aliquid dare prohibeo. Ex quibus prædictis rebus si quis hinc aliquid commodi appellatiõe exigere vel petere fortè prǽsumpserit, in districto Dei omnipotẽtis examine reatui subiacebit. Item Iohãni episcopo Corinthiorum post multa: Nouit, inquit, fraternitas vestra, q̃a priùs pallium nisi dato commodo nõ dabatur. Quod quoniam incongruum erat, facto cõcilio ante corpus beati Petri Apostolorum principis, tam de hoc, quàm de ordinationibus aliquid accipere, sub districta interdictione vetuimus. Oportet ergò, vt neq; per commodum, neque per gratiam, aut quorundam supplicatiõem aliquos ad sacros ordines consentiatis vel permittatis adduci.

Nihil ꝓ sacris ordinibus accipiendum.

Li. 4. ep. 55.

6 Sed astuta turpissimæ cupiditatis iniquitas nõ sufferẽs tantis se commodis licèt turpissimis, immò periculosissimis angustari, commentum satìs artificiosum reperit, quô scilicet illos sacerdotio sublimaret, qui sibi post cõsecrationem tanto subiectiores esse debuissent, quanto nõ diuino, quin potiùs humano iudicio se fuisse ꝓmotos ipsi proculdubiò reputarent. Quapropter omnipotẽtis Dei præco Gregorius in euangeliorum tractatibus, vt scilicet frequentiùs legi vel audiri potuisset, disputat, inquiens: Sunt nõnulli, qui quidem nummorum præmia ex ordinatione nõ accipiunt, & tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur, atq; de largitate eadem laudis solummodò retributiõem quǽrunt. Hi nimirùm quod gratis acceperunt, gratìs nõ tribuunt, quia de impenso officio sanctitatis expetũt nummum fauoris. Vndè benè, cùm iustum virum describeret, Propheta ait: Qui excutit manus suas ab omni munere. Neq; enim dixit, Qui excutit manus suas à munere. sed adiunxit, ab omni. Quia aliud est munus ab obsequio, aliud munꝰ à manu, aliud munus à lingua. Munus qppe ab obsequio, est subiectio indebitè impensa. Munus à manu, pecunia. Munus à lingua, fauor. Qui ergò sacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quandò in diuinis rebus non solùm nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit.

Homil. 4. in Euangelia.

Esa. 33.

Munus varium.

7 Hæ sunt Gregorij super simoniacis & illicitis ordinationibus doctissimi Papæ sententiæ, quas ipse summo cultu seruâsse docetur in eo, quòd ab ipso suæ consecrationis exordio per omnem diœcesim suam episcopos vndecunquè meliorẹs inuenire potuit, studiosissimus ordinauit. Et si quandò necessitas ordinandi sacerdotis obrepsit, neque Cardinales Ecclesię suę, neq; monachos monasterij sui penitùs excusauit, quô minùs illis ecclesiam regendam committeret, q̃ exemplis & verbis pariter illam ædificare meliùs potuissent. Nam vt pauca de multis cõtingam, ex presbyteris Cardinalibus Ecclesiæ suæ cõsecrauit episcopos Bonifacium Rhegij, Habẽtium Perusij, & Donum Messanæ Siciliæ. Ex subdiaconibus verò Gloriosum Ostiæ, Festum Capuæ, Petrum * Trecas, & Castoriũ Arimini. At verò ex monachis monasterij sui, Marinianum Rauennę, Maximianum Syracusis, & Sabinum Callipoli præsules ordinauit. Sed & Augustinum penès Anglos à Galliarum episcopis ordinari ꝑcepit. Post quem nihilominùs ad episcopatum in eadem gente, monachi eiusdem patris tempore diuerso prouecti sunt, Mellitus, Iustus, Laurentius & Paulinus. Solis diaconibus Apostolicæ sedis super hac quodammodò parte parcebat. Quorum cùm decem & nouem plenitudine redundaret, ipse Bonifacium, Florentium & Epiphanium consecrauit. Nec quenquam eorum ab officio, nisì Laurentium archidiaconum prò superbia reliquisque criminibus, in basilica Lateranensi

Optimos quousq; cõstituit episcopos.

* Trecis

ranensi,q̃ dicitur aurea,vbì mox Honoratum archidiaconum cõstituit,sequestrauit.

8 Cumq; Gregorius,percepta occasione,suæ Ecclesiæ Cardinales, si tamen cõsentirent,satis voluntariè proueheret,neminem prorsùs quantacunque necessitate coactus,violenter promouere certabat, nè sub huiusmodi occasiõe quenquam eliminando deponere videretur. Vndè Scholastico* duci Campaniç scribens,ait: Dum de Neapolitanæ ciuitatis cura destituteç sacerdotis solatio vehemẽtiùs angeremur,superuenientes p̃sentium latores cum decreto,in Florẽtium subdiaconum nostrum cõfecto,aliqd nobis in tãto cogitatiõis pondere releuationis inuenerũt. Sed dum præfatus subdiaconus noster,refugiens ciuitatem ipsam,ordinationem suam lachrymabiliter euitâsset, quasi ex maiori quadam desperatione nostram cognoscite creuisse mœstitiam. Atq; ideò salutantes hortamur magnitudinem vestram, vt cõuocantes Priores vel populum ciuitatis,de electiõe alterius cogitetis,q dignus possit cum Dei solatio ad sacerdotium ꝓmoueri. In quo decreto solenniter facto, atq; ad hanc Vrbem transmisso,ordinatio illic tandèm,Christo auxiliante,proueniat. *Iudici Lib.2. epist.15. Indict.11.

9 Ab alijs quoquè violẽter promotos,in gradus pristinos reuocabat. Vndè Antonino subdiacono scribẽs,dicit: Honoratus archidiaconus ecclesiæ Salonitanæ à sanctæ memoriæ decessore meo missa supplicatione poposcerat,vt ab antistite suo inuitus prouehi ad fortioris gradûs ordinem cõtra morem nullo modo cogeretur. Hoc enim fieri sibi nõ prouehendi gratia,sed causa ingratitudinis perhibebat. Pro qua re tunc sanctæ memoriæ decessor noster scriptis suis Natali fratri coëpiscopoque nostro interdixerat,nè prædictum Honoratum archidiaconum inuitum proueheret, néve dolorem conceptæ ingratitudinis diutiùs in corde retineret. Cumque & à me hæc eidem summoperè fuerint interdicta, non solùm mandata D E I negligens, sed etiam scripta nostra contemnens, prefatum archidiaconum quasi ad fortiorem honorem prouehens,conatus est callidè degradare. Vndè actum est,vt eo de archidiaconatûs loco summoto, alium accersiret, qui eius obtemperare moribus posset. Quem Honoratum archidiaconem arbitramur antistiti suo aliundè displicere non potuisse,nisì ꝙ eum vasa sacra suis dare parentibus ꝓhibebat. Quam causam subtili voluïmus & tunc sanctæ memoriæ decessor meus,& nunc ego indagatiõe discutere. Sed ipse suorum actuum conscius,personam ad iudicium postposuit destinare. Proindè experientiam tuam prẽsentis præcepti authoritate duximus fulciendam, quatenùs cõueniens in Salonam,Natalem fratrem coëpiscopumq; nostrum, saltem tot scriptis admonitum studeat adhortari, vt suprà memoratum archidiaconem in suo statìm loco suscipiat. Quòd si facere hoc contumaciter,vt cõsueuit, fortè distulerit, vsum ei pallij,qui ab hac sede concessus est, ex authoritate sedis Apostolicæ contradicito. Quem si,etiam amisso pallio,adhuc in eadem pertinacia perseuerare perspexeris, Dominici quoquè corporis ac sanguinis eundem antistitem participatione priuabis. Eum verò, qui cõtra iustitiæ regulam ad locum alterius prouehi cõsensit, ab eiusdem archidiaconatûs honore deponi prẽcipimus. Qui si vlteriùs in loco eodem ministrare p̃sumpserit,communionis sacræ participatione priuamus. Aequum enim est, vt asperos de iustitia sentiat, quos erga se positos in charitate contempsit. Restituto ergò loco suo Honorato archidiacono, instructam personam supradictus antistes,te compellente,dirigat, qui intentionem eius esse vel fuisse iustam, suis nobis allegationibus possit ostendere. Sed & eundem archidiaconem ad nos venire p̃cipimus,vt quicquid iustum, quicquid omnipotenti Deo placitum fuerit, cognitis assertionibus partium,decernamus. Nos enim nullum pro personali amore defendimus,sed authore Deo,normam iustitiæ,postposita cuiuslibet acceptione personæ, seruamus. Item Honorato Salonitano,iam ex presbyterio in diaconatum reducto: Dudùm quidem decessoris nostri nostraque præceptio ad dilectionem tuam cucurrerat,in qua & de obiectis tibi calumniosè capitulis fueras absolutus,& in tui gradûs ordinem sine aliqua te instituimus altercatione restitui. Sed quia rursùs ante nõ multum temporis spatium ad Romanam ciuitatem veniens, de quibusdã illic actis incongruè,& de sacrorum es conquestus alienatione vasorum : atque dum pro hac re,quç tuis obiectionibus respondere potuissent,sustineremus in hac ciuitate personas,Natalis episcopus tuus de hac luce migrauit: necessarium iudicamus, casdem p̃ceptiones tam decessoris nostri quàm nostras,quas dudùm,vt dictum est pro tua ab- Lib.2. epist.16. Indict. 10. Lib. 2. epist. 32. Indict.11.

solutione trāſmiſimus,p̄ſentibus deincèps apicibus cōfirmare. Quamobrèm à cunctis tibi obiectis capitulis te pleniùs abſoluentes, in tui te ordinis gradu ſine aliqua volumus altercatione permanere, vt nihil tibi penitùs mota à præfato viro quæſtio qualibet occaſione præiudicet.

Lib. 11. Epiſt. 34. 10 Item cardinales, violenter in parochijs forenſibus ordinatos, in priſtinum cardinem Gregorius reuocabat. Quapropter Iohanni epiſcopo Syracuſano ſcribens, ait: Quorundam ad nos relatione peruenit, Coſmam, q ex monacho monaſterij ſanctæ Luciæ, à deceſſore tuo venerandæ memoriæ Maximiano, in eccleſia Syracuſana ſubdiaconus factus, atque à te poſteà in poſſeſſione, quæ Iuliana vocatur, presbyter dicitur ordinatus, ità nimia triſtitia & loci qualitate vehementer afflictum, vt vitam ſibi pœnam exiſtimet, & contritioni ſuę, fugę quęrat auxilium. Et ideò quia tales erga ſubiectos noſtros debemus exiſtere, quales nos, ſi ſubiecti fuiſſemus, noſtros volueramus eſſe præpoſitos: magnæ benignitatis eſt, ſi eum in eccleſiam, vbì ſubdiaconi eſt functus officio, ſanctitas tua reducere, atque illic presbyterum ſtuduerit conſtituere cardinalem. Quod & facere, quantùm arbitramur, debes, ſi nihil eſt, quod iuſtè cōtra ipſum animum tuum exaſperet. Si verò aliqua culpa eſt, ſuis nobis hoc epiſtolis fraternitas tua, vt ſcire poſſimus, inſinuet.

11 Quanta curioſitate Gregorius idoneos quoſque ad regimen deſtitutarum quæſierit plebium, breuiter indicabo, vt tantus vir non ſolùm doctrinis, quin & operibus verus paterfamiliâs fuiſſe gregis Dominici probabiliter colligatur. Ait enim in

Lib. 2. Epiſt. 18. Indict. 10. epiſtola Maximiano epiſcopo Syracuſano: Felix vir clariſſimus, p̄ſentium lator, edocuit nos, eſſe quendam in illis partibus presbyterum, qui ad epiſcopatûs ordinem ꝓuehi ꝓbatę vitę merito dignus appareat. Hunc ergò fraternitas tua coram ſe deduci faciat, & eum, ſicut certus ſum, ꝓpter animę periculum diligenter examinet. Quem ſi ad hunc prouehi gradum dignum eſſe perſpexerit, ad nos ſtudeat deſtinare, vt eum,

Lib. 4. Epiſt. 19. Domino diſponente, loco cui præuiderimus, poſſimus ordinare paſtorem. Item Cypriano diacono: Amariſſimas dilectionis tuæ epiſtolas de domini Maximiani obitu menſe Nouembri ſuſcepi. Et quidem ille ad præmia deſiderata peruenit: ſed infelix populus Syracuſanæ ciuitatis lugendus eſt, qui paſtorem talem diù habere non meruit. Proindè dilectio tua ſolicitudinem gerat, vt in eadem eccleſia talis debeat ad ordinandum eligi, qui poſt dominum Maximianum eiuſdem regiminis locum non indignus videatur aut immeritus ſortiri. Et quidem credo, quòd Traianum presbyterum maxima pars eligat: qui, vt dicitur, bonæ mentis eſt, ſed quantùm ſuſpicor, ad regendum locum illum idoneus non eſt. Tamen ſi melior inueniri non valet, & ipſe nullis criminibus tenetur inuolutus, condeſcendi ad eum, cogente nimia neceſſitate, poteſt. Si autem mea voluntas ad hanc electiōem quæritur, tibi ſecretè índico quod volo, quia nullus mihi in eadem eccleſia poſt dominum Maximianum tam dignus videtur, quàm Iohannes archidiaconus Catanenſis eccleſiæ. Qui ſi fieri poteſt, vt eligatur, credo quòd apta valdè perſona inueniatur. Sed ipſe quoquè priùs de criminibus, quæ impedire poſſunt, à te ſecretiùs requirendus eſt, à quibus ſi líber inuentus fuerit, eligi iure poteſt. Quod ſi factum fuerit, etiam frater & coëpiſcopus noſter Leo ei ceſſionem facere debebit, vt líber ad ordinandum va-

Li. 8. epi. 17. leat inueniri. Item Clementinæ patritiæ: Amandum presbyterum à Surrentinis ad epiſcopatum, glorioſa filia, electum eſſe cognoſcas. Quem qa huc ſcripſimus debere tranſmitti, contriſtari de eius abſentia nō debetis, quia nec abſcedere creditur, qui mente vobiſcum eſt. Et quoniam paſtorem q̄rentibus is, qui vobis olìm placuit, gratus eſt, omnipotentem Deum benedicētes, Chriſtiana magìs in hac deuotiōe gaudete. Et vt ad nos celeriùs alijs profuturus venire debeat, hilariter ſtudete: quia ſyncerę charitatis eſt exultare, quandò is, qui diligitur, ad hoc vocatur vt creſcat. Item Pal-

li. 10. ep. 13. ſiuo epiſcopo: Benè nouit fraternitas veſtra, quàm longo tempore Aprucium paſtorali ſit ſolicitudine deſtitutum. Vbì diù quæſiuimus qui ordinari debuiſſet, & nequaquàm potuimus inuenire. Sed quia * Importunus mihi in moribus ſuis, in pſalmo-

* Opportunus diæ ſtudio, in amore orationis valdè laudatur, & religioſam vitam omnimodò agere dicitur: hunc volumus vt fraternitas veſtra ad ſe faciat venire, & de anima ſua admoneat, quatenùs in bonis ſtudijs creſcat. Et ſi nulla ei crimina, quæ per legis ſacræ regulam morte mulctantur, obuiant, tunc hortandus eſt, vt vel monachus, vel à no-

nobis subdiaconus fiat,& post aliquãtulùm temporis,si Deo placuerit,ipse ad pastoralem curam debeat ꝓmoueri. Item Venãtio patritio Panormitano,petẽti sibi quẽdam presbyterum episcopum consecrari,rescribit,inter cætera dicens: Hunc presbyterum dare omnimodò nobis excellentia vestra sciat esse difficile, quia personarum nos necessitas ad ordinanda alia loca pastoribus destituta nō leuis angustat. Libr.11. Epist.14.

12 Sed quia necessitate ordinandarum se angustatum meminit personarum,nè indiscussè quenquam promouisse putetur,vno exemplo videtur docendum. Ait enim in epistola Iohanni episcopo: Nè incauta eorum ordinatio, qui ad episcopatum eliguntur,valeat prouenire,vigilanti de eorum personis est solicitudine requirendum. Indicatum siquidem nobis est, Florentinum archidiaconem ecclesiæ Anconitanæ, qui ad episcopatum electus fuerat, scripturæ quidem sacræ scientiam habere, sed ità ætatis esse senio iam confractum,vt ad regiminis officium non possit assurgere. Adijciẽtes etiam,ità illum tenacem existere,vt in domum eius amicus ad charitatem nūquàm introeat. Rusticus autem,diaconus eiusdem ecclesiæ,qui similiter electus fuerat, vigilans quidem homo dicitur: sed quantùm asseritur,psalmos ignorat. Florẽtinum verò diaconum ecclesiæ Rauennatis,qui electus ab omnibus memoratur,solicitum esse nouimus: sed qualis sit interiùs,omninò nescimus. Ideoq; fraternitas tua vnà cū fratre & coëpiscopo nostro Armenio, suprascriptę ecclesiæ Anconitanæ visitatore,illuc festinet accedere, & dilgẽter de vita ac moribus singulorum requirere, si de nullo sibi sunt crimine conscij, quod eos ad hoc officium vetet accedere. Pariter etiam requirendum est,si hoc, quod de pręfato archidiacono dictum est,q̃a nunquàm amicus domum eius ingressus est, ità se veritas habeat. Et vtrùm ex necessitate,an ex tenacia talis sit: aut si ità senex est,vt ad regendū nō possit assurgere,vel si tactis sacrosanctis euangelijs(sicut nobis nūciatum est)iusiurãdum prębuit, nunquàm se ad episcopatum accedere. Sed & de Rustico diacono, quantos psalmos minùs tenet,scrutandum est. Florentino autem diacono Rauennati,si nullum,sicut diximus, crimen est quod obsistat,apud episcopum eius agi necesè est,vt ei debeat cessionem cōcedere. Non tamen ex nostro mandato vel dicto,nè cōtra suam eum voluntatem concedere videatur. Lib.12. Epist.6.

13 Et quidem Gregorius prudenter cognoscens, totum corpus Ecclesiæ tam per bonos episcopos feliciter stare,quàm per malos infeliciter cadere:non solùm diuersarum gentium diuersi ordinis clericos,verùm etiam vacantes episcopos in suę diœcesεos episcopatus inuitabat. Vndè Sebastiano episcopo* Smyrnẽsi inter cętera scribit,dicens: Debitum salutationis alloquium soluens,indico, quòd ad me Bonifacio defensore referente peruenerit, quia vir sanctissimus frater noster dominus Anastasius patriarcha in vna suarum ciuitatum regendam vobis ecclesiam committere voluit,& consentire noluistis. Quem sensum atque sapientiam vestram,valdè ego libenter amplexus sum,& laudaui vehementer, & vos felices, me infelicem esse deputaui,qui tali hoc tempore regimen Ecclesiæ suscipere consensi. Si tamen animus vester fortasis fratribus condescendendo, & misericordiæ operibus intentus, ad hoc vnquàm cōsentire decreuerit, peto vt amori meo alium minimè præponatis. Sunt enim in Sicilia insula ecclesiæ vacãtes Episcopis. Et si vobis placet,authore Deo, Ecclesiam regere, iuxta beati Petri Apostoli limina cum ei⁹ adiutorio meliùs potestis. Si verò nō placet,feliciter state,& pro nobis infelicibus exorate. Ecclesia ꝑ quos vel stet, vel cadat. *Seriniensi Li.4.ep.35.

14 Intereà Gregorius locis munitis Episcopis constitutis, dissipatas ecclesias adunabat. Quapropter * Bagaudæ Formiensi Episcopo scribit,dicens: Et temporis necessitas nos perurget,& imminutio exigit personarum, vt destitutis ecclesijs salubri ac prouida debeamus dispositiōe succurrere. Et ideò quoniam ecclesiam * Minturnensem funditùs tam cleri quàm plebis destitutam desolatiōe,cognouimus, tuamq; pro ea petitionem,quatenùs Formianæ ecclesiæ,in qua corpus beati Erasmi martyris requiescit,cuiq; fraternitas tua pręsidet,adiungi debeat: piam esse ac iustissimam prænidentes, necessarium duximus, consulentes tam desolationi loci illius, quàm tuæ ecclesiæ paupertati, reditus supradictæ ecclesiæ Minturnensis, vel quicquid ei antiquo modernoq́ue iure vel priuilegio potuit potest´ve qualibet ratione competere, ad tuæ ecclesiæ ius potestatemq́ue hac præcepti nostri, authoritate migrare, vt à præsenti tempore,sicuti de ꝓpria ecclesia debeas cogitare,eiq; competentia tua *Bacandæ Li.1.epi.8. * Menturiensem S. Erasmi martyris corpus vbi sit.

prouiſione diſponere: quatenùs deincèps quod perire nuncuſq; potuit, pauperum eccleſiæ tuæ vtilitatibus cleriq; proficiat.

Lib. 2. Epiſt. 31. Indict. 10. Item Benenato epiſcopo: Et temporis qualitas, & vicinitas nos locorum inuitat, vt Cumanam atq; * Miſenatium vnire debeamus eccleſias. Quoniam hæ non lon- (* Muſitanã) go à ſe itineris interuallo ſeiunctæ ſunt, nec peccatis facientibus tanta populi multitudo eſt, vt ſingulos, ſicut olim fuit, habere debeant ſacerdotes. Quia igitur Cumani caſtri ſacerdos curſum vitæ huius expleuit, vtraſq; nos eccleſias præſentis authoritatis pagina vniſſe, tibique commiſiſſe cognoſce, propriumq; vtrarunq; eccleſiarum ſcito te eſſe pōtificem. Et ideò te quæcunq; tibi de earum patrimonio vel cleri ordinatione promotionéve iuxta canonū ſtatuta viſa fuerint ordinare atq; diſponere, habebis vt proprius re vera ſacerdos, liberam ex noſtræ authoritatis conſenſu atque permiſſione licentiam. Vbì verò commodius ac vtilius eſſe perſpexeris, habitato:Ità ſanè, vt alteram eccleſiam, à qua corporaliter ad præſens abſens es, ſolicita prouidentiq; cura diſponas, quatenùs diuina illic myſteria ſolēniter auxiliante Domino peragantur. Fraternitas ergò tua tanta in adhortatione populi lucrandiſque animabus ſolicitiore cura ſemper inuigilet, quanto ſe vnitarum eccleſiarum gubernatiōis onera ſuſcepiſſe cognoſcit. Item Iohanni epiſcopo Veliterno: Poſtq̄ hoſtilis impietas diuerſarū ciuitatum ità peccatis facientibus deſolauit eccleſias, vt reparandi eas ſpes nulla populo deficiente remanſerit, maiori valdè cura cōſtringimur, nè defunctis earum ſacerdotibus, reliquię plebis, nullo paſtoris moderamine gubernatæ, per inuia fidei, hoſtis callidi rapiātur, quod abſit, inuidia. Huius ergò rei ſolicitudine ſæpè cōmoniti, hoc noſtro ſedit cordi cōſiliū, vt vicinis eas mādaremus pontificibus gubernandas. Ideoq; fraternitati tuæ curā gubernationemq; trium Tabernenſium eccleſiæ præuidimus cōmittendam. Quam tuæ eccleſiæ aggregari vniriq; neceſſè eſt, quatenùs vtrarunq; eccleſiarum ſacerdos & rector, CHRISTO adiutore, poſſis exiſtere: & quęcunq; tibi de eius patrimonio vel cleri ordinatione ſeu ꝓmotiōe vigilāti ac canonica viſa fuerint cura diſponere, quippe vt pontifex ꝓprius, liberam habebis ex præſenti noſtra permiſſione licentiam.

Li.1.epi.77. 15 At verò ciuitatum deſolatarum pontifices Gregorius vacātibus ciuitatibus incardinare curabat. Vndè Martino epiſcopo Corſicæ inter cætera ſcribens: Quoniā, inquit, eccleſia Tamitana, in qua dudùm fuerat honore ſacerdotali tua fraternitas decorata, ità eſt delictis faciētibus hoſtili feritate occupata & diruta, vt illic vlteriùs (* Saonenſi) ſpes remeandi nulla remanſerit: in eccleſia te * Alirenſi, quæ iamdiù pōtificis eſt auxilio deſtituta, Cardinalem ſecundùm petitionis tuæ modum hac authoritate cōſtituimus ſine dubio ſacerdotem. Ità ergò ſtudio vigilanti cum Dei amore ſecundùm canonum pręcepta cuncta diſpone & ordina, vt & fraternitas tua ſuis deſiderijs ſe gaudeat fuiſſe potitam, & eccleſia Dei alterno gaudio repleatur, Cardinalē te ſuſcepiſſe pōtificem. Lib. 2. Epiſt. 25. Indict. 10. Item Iohanni epiſcopo Squillaceno: Paſtoralis officij cura nos admonet, deſtitutis eccleſijs proprios cōſtituere ſacerdotes, qui gregem Dominicum paſtorali debeant ſolicitudine gubernare, Propterea te Iohānem, ab hoſtibus captiuatæ Liſitanæ ciuitatis epiſcopum, in Squillacena cardinalem neceſsè duximus cōſtituere ſacerdotem, vt & ſuſceptam ſemèl animarum curam intuitu futurę retributionis impleas, & licèt à tua, hoſte imminente, depulſus ſis, aliam quæ paſtore vacat, debeas eccleſiam gubernare: Ità tamen, vt ſi ciuitatem illam hoſtibus liberam effici, & Domino protegente, ad priorem ſtatum contigerit reuocari, in eam, in qua priùs ordinatus es, eccleſiam reuertaris. Si autem prædicta ciuitas continua captiuitatis calamitate prematur, in hac, in qua à nobis incardinatus es, debeas eccleſia permanere.

16 Sed & expulſos epiſcopos, quos tam citò Gregorius vel incardinare non poterat, vel quorum reditum ad ſedes proprias contingere poſſe ſperabat, alijs epiſcopis, qui tunc videlicet in locis ſuis degebant, interìm pro ſuſtentatione ac ſtipendijs pręſentis vitæ iungebat, generaliter dicens: Fratres & coëpiſcopos noſtros, quos & captiuitatis diuerſarumq; neceſſitatum anguſtiæ comprimunt, ſtudete conſolandos, conuiuandoſque vobiſcum in eccleſiaſticis ſuſtentationibus libenter ſuſcipere: Nō quidem vt per communionem epiſcopalis throni dignitas diuidatur, ſed vt ab eccleſia iuxta poſſibilitatem ſufficientia debeant alimenta percipere. Sic enim & proximum

mum in Deo, & Deum in proximo diligere comprobamur. Nullam quippe eis nos in vestris ecclesijs authoritatem tribuimus, sed tantùm vestris solatijs eos contineri summoperè hortamur.

17 Loca quoq; sedium prudentissimus pontifex, accepta iusta occasione, mutabat. Vndè Iohanni episcopo Veliterno scribit, dicens: Temporis qualitas admonet, episcoporum sedes, antiquitùs certis ciuitatibus constitutas, ad alia, quæ securiora putamus, eiusdem diœcesis loca transponere, quo & habitatores nunc degere, & barbaricum possint periculum faciliùs declinare. Propterea te Iohannem fratrem coëpiscopumq; nostrum Veliternensis ciuitatis, sedemque tuam in locum, qui appellatur Arenata, ad sanctum Andream Apostolum præcipimus exindè transmigrare: Quatenùs & ab hostilitatis incursu liberior existere valeas, & illic cõsuetudinum solennium festa disponas. Lib. 2. Epist. 11. Indict. 10.

18 Et notãdum quòd Gregorius licèt monasteria & episcopatus vniërit, atq; vacãtes episcopos vacantibus ciuitatibus incardinare studuerit, nunquàm tamen episcopum ab integritate suæ ecclesiæ, vel ipse in aliam commutauit, vel sub quacunq; occasiõe migrare cõsensit. Nam postquàm Demetrium Neapolitanum episcopum sup criminib⁹ manifestis deposuit, cùm ab eisdem Neapolitanis incardinari sibi Paulum Nepesinum episcopum magnoperè quæreretur, discretissimus pontifex visitatione ciuitatis Nepesinę Iohanni episcopo delegata, eundem quidem Paulum visitatorem illis tribuit, Cardinalem verò cõstituere tam primò dispensatoriè distulit, quàm postea penitùs recusauit. Cui postmodùm licentiam reuertendi ad suam diœcesim cõcedens, centum solidos de Neapolitana ecclesia & vnum puerulum orphanum, qualem ipse de familia eiusdem ecclesiæ voluisset, dari præcepit.

19 Aliarum parochiarum clericos sibi, & alijs discretissimus pontifex discretissimè incardinare curabat. Quapropter Eliæ presbytero & Abbati prouinciæ Isauriæ post aliqua scribens: Filium, inquit, vestrum Epiphanium mandâstis, vt ad sacrum ordinem prouehere deberemus, vobisque retransmittere. sed in vno vos audiuimus, in altero verò minimè potuimus. Diaconus quidem factus est, sed qsquis semèl in hac ecclesia sacrum ordinem acceperit, egrediẽdi ex ea vlteriùs licẽtiam nõ habet. Si ergò videre vos non potui, hac ex re consolationem habeo, quia in filio vestro requiesco. Li. 4. ep. 30.

20 Item Maximiano episcopo Syracusano: Præsentium lator Felix diaconus, cùm nullatenùs in hæreticorum dogmata lapsus sit, nec à catholica fide discesserit, prauis illectus aduersùs Cõstantinopolitanam synodum suspicionibus, in Istricorum se separatione remouerat. Qui cùm Romam venisset, recepta à nobis, iuuante Domino, ratiõe, excessum suum recepta Dominici corporis & sanguinis cõmuniõe correxit. Quia ergò, vt dictum est, nõ in hęresim incidit, sed à sacris generalis Ecclesię mysterijs quasi rectæ studio intentiõis errauit, imbecillitati eius atq; necessitatib⁹ cõsulẽtes, maximeq; sustentationi eius pietatis intuitu ꝓuidentes, in tua Syracusana ecclesia eum prouidimus cardinãdum. Item Fortunato episcopo Neapolitano. Fraternitatem tuam à nobis petijsse recolimus, vt Gratianum ecclesię Venafranę diaconum tuæ concederemus ecclesiæ cardinandum, & quoniam nec episcopum, cui obsecundare, nec propriam habet ecclesiam, hoste scilicet prohibente, quo suum debeat ministerium exhibere, petitionem tuam nõ prouidimus differendam, idcircò scriptis tibi p̄sentibus eum necessariò duximus cõcedendum, habituro licentiam diaconem illum, nostra interueniente authoritate, ecclesiæ tuæ, Deo propitio, cõstituere cardinalem. Item Cypriano diacono: Sicut dilectio tua studiosè laborauit ꝓ persona fratris & coëpiscopi nostri Iohannis, vt in Syracusana ecclesia authore Deo debuisset ordinari: ità nũc necessè est, vt per dilectionis tuæ studia ei quoquè regiminis solatia ministrentur. Quendam enim presbyterum proprium habuisse se perhibet, qui tamen à fratre & coëpiscopo nostro Leone in Catanensi ecclesia dicitur ordinatus. Et quia in nouam ecclesiam vadit, & suos illic ꝓprios homines habere necessè est, vt dum causarum tumultibus premitur, in secreto suo inueniat vbì requiescat: prędicto fratri & coëpiscopo nostro Leoni blandè & leniter persuadere debes, vt ei pręfatum presbyterum cedere debeat, nè, quem tam benignus ad ordinamdum cessit, ordinatum destituere fortassè videatur. Li. 3. ep. 14. Li. 5. epi. 11. Li. 5. ep. 20.

21 Antiquiſſimum Eccleſiaſticæ conſuetudinis ordinem Gregorius ab Apoſtolis traditum,& ad ſua vſque tempora ſolenniter conſeruatum, adeò ſtudioſiſſimè retinebat,vt nullum quantalibet ſanctitate, ſapientia, nobilitatéve polleret, anterioribus clericis in conuentu, conſeſſu, ſtatione ſiue ſubſcriptione præponeret. Vndè Ianuario Caralitano epiſcopo ſcribens:Liberatus,inquit,de quo nobis tua fraternitas indicauit, qui diaconi fungi perhibetur officio, ſi à deceſſore tuo non factus eſt Cardinalis,ordinatis à te diaconibus nulla debet ratione præponi : nè eos,quos cō ſecrando probâſſe cognoſceris,reprobare ſupponendo quodammodò videaris. Prędictum itaque Liberatum,quem reprimendus ambitionis inflat ſpiritus,omni inſtātia ab intentionis ſuæ prauitate compeſce, & vltimum inter diaconos ſtare conſtitue:nè,dum ſe illicitè pręferri cōtendit,immeritus loco, in quo nunc ſitus eſt,iudicetur. Cuius tamen ſi obediētia fueris inuitatus,& cum poſt hoc facere Cardinalem voluëris,niſì pontificis ſui ceſſionē ſolenni more meruerit, abſtinēdum ab omni cius incardinatiōe memineris. Quoniam æquitati cōuenire nō ambigis,vt alijs ſeruare nō differas,quod ipſe quoq; tibi ſeruari deſideras.

Li.1.epi.81.

22 Cuius videlicet antiquiſſimæ cōſuetudinis ordine Gregorius ꝓuocatus,defunctorum epiſcoporum eccleſias ꝓ faciendo inuentario,& eligendo legitimæ opinionis epiſcopo,vicinis epiſcopis commendabat,hoc modo ſcribens:Obitum illius antiſtitis directa relatio patefecit. Quapropter viſitatiōis deſtitutæ eccleſiæ fraternitati tuæ operam ſolenniter delegamus. Quam ità te cōuenit exhibere, vt nihil de prouectionibus clericorum,reditu,ornatu,miniſterijsq́;, vel quicquid illud eſt in patrimonio eiuſdem,à quoquam p̄ſumatur,eccleſię. Et ideò fraternitas tua ad prædictam eccleſiam ire ꝑperabit, & aſſiduis adhortatiōibus clerum plebemq́; eius admonere feſtinet,vt remoto ſtudio,diuerſarū partium vno eodemq́; cōſenſu, talem ſibi pręficiendum expetant ſacerdotem, qui & tāto miniſterio dignus valeat reperiri, & à venerādis, canonibꝰ nullatenùs reſpuatur. Qui dum fuerit poſtulatus,cum ſolennitate decreti,omnium ſubſcriptionibus roborari,& dilectiōis tuæ teſtimonio literarū, ad nos veniat cōſecrandus: Prouiſurus ante oīa, nè ad hoc cuiuſlibet cōuerſationis vel meriti laicę perſonę adſpirare pręſumāt,& tu periculū ordinis tui,quod abſit,incurras. Monaſteria autem,ſi qua ſunt in ipſius parœcia cōſtituta, ſub tua cura dipoſitioneq́; quouſq; illic ꝓprius fuerit epiſcopus ordinatus,eſſe concedimus,vt ſolicitudinis tuæ vigilantia propoſito ſuo cōgrua,Deo adiuuante,actione reſpondeat.

Lib. 2. Epi. 19. & 26. Indict. 10.

Item clero,ordini & plebi: Veſtri antiſtitis obitū cognoſcētes, curæ nobis fuit deſtitutæ eccleſiæ viſitationē illi fratri & coëpiſcopo noſtro ſolenniter delegare. Cui dedimus in mandatis,vt nil de ꝓuectionibus clericorū, reditu,ornatu, miniſterijsq́; à quoquā vſurpari patiatur. Cuiꝰ vos aſſiduis adhortatiōibus cōuenit obedire, quatenùs in eccleſiaſtico obſequio ſacerdos exquiratur,qui à venerādis canonibus nulla diſcrepet ratiōe. Qui dum fuerit poſtulatus, cum ſolennitate decreti,oīm ſubſcriptionibus roborati,& viſitatoris pagina ꝓſequente,ad nos veniat ordinādus. Prouiſuri ante oīa,nè cuiuſlibet vitæ vel meriti laicam perſonam p̄ſumatis eligere. Et non ſolùm ille ad epiſcopatûs apicem nulla ratiōe ꝓuehetur,verùm etiam vos nullis interceſſiōibus veniā poſſe ꝓmereri cognoſcite: Sed oēs, quos ex vobis de laica ꝑſona adſpirare cōſtiterit,ab officio & à cōmuniōe alienos faciēdos ꝓculdubiò noueritis.

Lib. 2. Epiſt. 27. Indict. 10.

23 Nulla occaſiōe Gregorius quicquam de donarijs ſiue p̄dijs quarumlibet eccleſiarū patiebatur auferri. Idcircò Maximiano Syracuſano epiſcopo inter alia ſcribit, dicēs: Charitatem tuam cōmonere curauimus, vt ſi quiſpiam epiſcoporū de hac luce migrauerit,vel,quod abſit, ꝓ ſuis fuerit motus exceſſibus, cōuenientibus hierarchicis cunctiſq́; cleri prioribus, atq; in ſuî prę ſentia inuentariū eccleſiæ rerum facientibus, omnia quæ reperta fuerint,ſubtiliter deſcribātur : nè,ſicut anteà fieri dicebatur, ſpecies quædam aut aliud quodlibet de rebus eccleſiæ, quaſi pro faciēdi inuētarij labore,tollatur. Sic nanque ea,quæ ad munitionem facultatis pauperum pertinēt,deſideramus expleri, vt nulla penitùs in rebus eorum ambitioſis hominibus venalitatis relinquatur occaſio, Viſitatores eccleſiarum,clerici quoq; eorum, qui cum ipſis per non ſuæ ciuitatis parœcias fatigantur,aliquod laboris ſuî capiant, te diſponente,ſubſidium. Iuſtum nanq; eſt,vt illic conſequantur ſtipēdium, quo pro tempore ſuum commodare reperiuntur obſequium.

Li.3.epi.11.

24 Con-

24 Consuetudines dationum vel xeniorum à suis episcopis accipere Gregorius, quasi pondus quoddam pestiferum, toto mentis conamine detrectabat. Vndè Felici episcopo Messanensi: Consuetudines, inquit, quæ ecclesijs grauamen noscuntur inducere, nostra nos decet consideratione remittere: nè illic aliqua cogantur inferre, vndè sibi referenda debent potiùs expectare. Clericis quidem tuis vel aliorum consuetudinē te oportet illibatā seruare, eisq; annis singulis, quę sunt cōsueta, transmittere. Nobis verò decæterò, nè quid transmitti debeat, inhibemus. Et quoniam non delectamur xenijs, palmatianas, quas tua direxit fraternitas, cum gratiarumactione suscepimus. Sed eas, nè quod exindè sentire potuisses dispēdium, digno fecimus precio venundari, & id tuæ fraternitati transmisimus sigillatum. Sed quia charitatem tuam ad nos velle venire cognouimus, scriptis præsentibus admonemus, vt ad veniendum non debeas laborem assumere: sed ora ꝓ nobis, vt quanto nos itineris interualla dissociant, tanto animis nostris adinuicèm, CHRISTO adiuuante, simus in charitate cōiuncti: quatenùs alterna nos obsecratiōe iuuantes, susceptū officiū venturo integrum iudici resignemus. Item Iohāni episcopo primę Iustinianæ, cui & pallium mittit, & vices suas cōmittit, post multa scribit: Xenia aūt vestræ sanctitatis suscipere omninò nolueram, qa valdè est incōgruum, vt à prædatis & afflictis fratribus munera percepisse videremur. Sed responsales vestri alio me argumento vicerūt, ad eum illa deferentes, à quo nō possent oblationes vestræ fraternitatis repelli.

Li.1.ep.64.

Nota tanti viri mirabilem syncerit atem.

Lib. 4. Epist.15.

25 Hinc est, quòd Gregorius episcoporum neminem ad Vrbem fatigare delectās, Maximiano Syracusano episcopo vices suas per Siciliam totam commisit, præcipiens, vt omnes episcopi semèl in quinquennio Romam venirēt. Vndè Cypriano diacono scribens, ait: Nouit dilectio tua hanc olìm consuetudinem tenuisse, vt fratres & coëpiscopi nostri Romam semèl in triennio de Sicilia conuenirent, sed nos eorū labori consulentes, scias constituisse, vt suam hìc semèl in quinquennio præsentiam exhiberent, &c. Vbì notandum, quia si B. Gregorius xenia, quod credi nefas est, anhelaret, non episcoporum aduentus à triennio in quinquennium protelaret, immò à triennio in biennium proculdubiò festinaret.

26 Sed quandò xenia gratè susciperet, qui quamuìs dispensandas alterius eleemosynas recusare timeret, eas tamen & timendo suscipiebat, & cautissimè dispensabat? Quiq; adeò sua dare, & aliena non accipere cōsueuerat, vt etiam rerum quarundam precia penitùs refutaret. Vndè Eulogio patriarchæ Alexādrino inter cætera scribit, dicens: De lignis quòd scribitis, quia breuia fuerint: nauis, per quam transmissa sunt, qualitas fecit. Quia si maior nauis venisset, potuissem ligna etiā maiora trāsmittere. Quòd aūt dicitis, quia si maiora transmittimus, precium datis: largitati quidem gratias agimus, sed accipere precium, euangelio interdicente, ꝓhibemur. Nos enim ea, quæ transmittimus, ligna non emimus: & quomodò possumus preciū accipere, cùm scriptum sit, Gratìs accepistis, gratìs date? Nūc ergò iuxta modum nauis per nauclerum parua ligna transmisimus: sequenti verò anno, si omnipotenti Deo placuerit, maiora præparamus.

Li.7.ep.29.

Matt.10.

27 Non mirum, si liberalissimus pontifex nullas consuetudines à suis suffraganeis, nulla xenia capiebat, quibus ipse, si qua necessaria habere videbantur, satìs hilariter ministrabat. Vndè Venātio episcopo Perusino scribit, dicens: Fratrem & coëpiscopum nostrum Ecclesium frigore omninò laborare cognouimus, pro eo, quòd hyemalē vestem nō habeat, & qa aliquid sibi à nobis petijt debere transmitti, fraternitati tuę ad hoc per latorem ꝓsentium trāsmisimus * Amphimachum, tunicā & pectorale, vt à te ei debeant sine mora transmitti. & ideò ad prædictum fratrem nostrum sub omi illud celeritate stude trāsmittere, atq; nobis hoc ipsùm quia trāsmiseris, tuis renunciare epistolis non omittas. Sed itá fac, vt ad transmittendum, quia vehemens frigus est, moram aliquam minimè facias. Item eidem Ecclesio Elusino episcopo: Scripta fraternitatis vestræ suscipientes, contristati sumus, quòd vos per ea & grauiter infirmatos, & adhuc debiles esse cognouimus. Et licèt sanctitatem vestram vidēdi desiderium haberemus, benè tamē fecistis isto vos illic tēpore cōtinere, nè veniētes huc, de ægritudinis vestrę molestia recidiuā nobis tristitiā faceretis. Et post pauca: Vnum aūt caballum vobis qualem inuenire potuimus, de benedictiōe sancti Petri transmisimus, vt habeatis, cum quo post infirmitatem vectari possitis.

Lib.10. Epist. 54.

* amphibalum.

Li.8.ep.46.

28 Ta-

28 Tali patrono tunc illius temporis pontifices ampliati, tam nouas ecclesias à fundamentis cōstruentes ornare, quàm veteres quoq; splendidissimè renouare cœperunt. Nam Gregorius nihil in suis coëpiscopis magìs, quàm sanctitatem, sapientiã & liberalitatem, curiosissimè quæritabat. Quod vt significantiùs elucescat, quasdam epistolarum eius adhibeo, quarum testimonio lector meus quorundam Episcoporum vitia repræhensa cognoscat. Ait enim in epistola Secundino seruo DEI inter cætera:

In Episcopis quid requisierit.

29 Fratrem nostrum Marinianum Episcopũ verbis quibus vales, excita, quia eum obdormîsse suspicor. Nam venêre quidam ad me, in quibus erant quidam senes mẽdicantes. Qui à me discussi sunt, à quibus quid acceperint: & per singula retulerunt, quanta eis & à quibus in itinere data sunt. Quod dum solicitè de prædicto fratre requirerem, quid eis dedisset, responderũt se eũ rogâsse, sed ab eo nihil accepisse: ità vt neque panem in via acceperint, quod dare omnibus illi ecclesiæ semper familiare fuit. Dixerunt enim: Respondit nobis, dicens: Non habeo, quod vobis dem: & miror, si is qui vestes habet, argentum habet, cellaria habet: quod pauperibus debeat dare, non habet. Dic ergò illi, vt cum loco mutet mentem. Non sibi credat solam lectionem & orationem sufficere, vt remotus studeat sedere, & de manu nihil fructificare. Sed largam manum habeat, necessitatẽ patientibus occurrat, alienam inopiam suam credat: quia si hęc non habet, vacuum episcopi nomen tenet.

Lib. 5. Epist. 29.

30 Item Sereno Episcopo Massiliensi post aliqua: Perlatum ad nos fuerat, quòd inconsiderato zelo succensus, sanctorum imagines sub hac quasi excusatione, nè adorari debuissent, confregeris. Et quidem quia eas adorari vetuisses, omninò laudauimus: fregisse verò repræhendimus. Dic frater, à quo factum sacerdote aliquandò auditum est, quod fecisti? Si nō aliud, vel illud te debuit reuocare, nè despectis alijs fratribus solum te sanctum esse crederes & sapientem? Aliud est enim picturam adorare, aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum, addiscere. Nam quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus. Quia in ipsa ignorantes vident quod sequi debeant: in ipsa legunt, qui literas nesciunt. Vndè & præcipuè gentibus pro lectione pictura est. Quod magnoperè à te, qui inter gentes habitas, attendi decuerat, nè dum recto zelo incautè succenderis, ferocioribus animis scandalum generares. Frangi ergò non debuit, quod non ad adorandum in ecclesijs, sed ad instruendas solummodò mentes fuit nescientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus sanctorum depingi historias non sine ratione vetustas admisit, si zelum discretione condijsses, sine dubio & ea, quæ intendebas, salubriter obtinere, & collectum gregem non dispergere, sed dispersum potiùs poteras congregare: vt pastoris in te meritum nomen excelleret, non culpa dispersoris incumberet. Hinc autem, dum in hoc animi tui incautè nimìs motus exequeris, ità tuos scandalizâsse filios perhiberis, vt maxima eorum pars à tua se communione suspenderet. Quandò ergò ad ouile Dominicum errantes oues adduces, qui quas habes, retinere non præuales? Proindè hortamur, vt vel nunc studeas esse solicitus, atque ab hac te præsumptione compescas, & eorum animos, quos à tua disiunctos vnitate cognoscis, paterna ad te dulcedine omni annisu omnique studio reuocare festines.

Li. 9. epi. 9.

Non sunt tollẽdæ sacræ imagines.

Imaginum vsus in Ecclesia antiquissimus.

31 Ianuario quoquè Caralitano Episcopo post aliqua scribit, dicens: Inter querelas multiplices Isidorus, vir clarissimus, à fraternitate tua frustrà se excommunicatum anathematizatumque conquestus est. Quod quamobrèm factum fuerit, dum à clerico tuo, qui præsens erat, voluissemus addiscere, pro nulla alia causa, nisì pro eo, quòd te iniuriauerat, factum innotuit. Quæ res nos vehementer afflixit. Quia si ità est, nil te ostendis de cælestibus cogitare, sed terrenam te conuersationem habere significas, dum pro vindicta propriæ iniuriæ, quod sacris regulis prohibetur, maledictionem anathematis inuexisti. Vndè decæterò omninò esto circunspectus atque solicitus, & talia cuiquam pro defensione iniuriæ tuæ inferre denuò non præsumas. Nam si tale aliquid feceris, in te scias posteà vindicandum.

Li. 2. ep. 34. Indict. 10.

32 Item eidem: Prædicator omnipotentis Domini Paulus Apostolus præcipit, dicens: Seniorem nè increpaueris. Sed hæc eius regula in eo seruanda est, cùm culpa senioris exemplo suo non trahit ad interitum corda iuniorum. Vbì enim senior iuuenibus exemplum ad interitum præbet, ibì districta increpatione feriendus est. Nam

Li. 7. Epi. 1. Indict. 2.

Nam scriptum est: Laqueus iuuenum omnes vos. & rursùm Propheta dicit: Puer cẽtum annorum, maledictus erit. Tanta autem nequitia ad aures meas de tua senectute peruenit, vt eam, nisi adhuc humanitùs pensaremus, fixa iam maledictione feriremus. Dictum quippe mihi est, quòd dominicorum die, priusquàm Missarum solennia celebrares, ad exarandam messem latoris præsentium perrexisti, & post exarationem eius, Missarum solennia celebrâsti. Post Missarũ verò solennia etiam & terminos possessionis illius eradicare minimè timuisti. Quod factum quæ pœna debuit insequi, omnes qui audiunt, sciunt. Dubij autem de tanta hac peruersitate fueramus: sed filius noster Cyriacus Abbas, à nobis requisitus, dum esset Caralis, ità se cognouisse perhibuit. Et quia adhuc canîs tuis parcimus, hortamur, aliquandò resipisce senex, atque à tanta leuitate morum, & operum peruersitate compescere. Quia quanto morti vicinior efficeris, tanto fieri solicitior atque timidior debes. Et quidem pœnæ sententia in te fuerat iaculanda: sed quia simplicitatem tuam cum senectute nouimus, interim tacemus. Esa. 3. Esa. 66.

33 Omnes omninò pontifices à lectione librorum gẽtilium Gregorius inhibebat. Quapropter Desiderio Galliarum episcopo, pallium postulanti scribit, inquiẽs: Cùm multa nobis bona de vestris fuissent studijs nunciata, ità cordi nostro est nata lętitia, vt negare ea, quæ sibi fraternitas vestra concedenda deposcerat, minimè pateremur. Sed post hoc peruenit ad nos, quod sine verecundia memorare non possumus, Fraternitatem tuam grammaticam quibusdam exponere. Quam rem ità molestè suscepimus, ac sumus vehementiùs aspernati, vt ea, quæ priùs dicta fuerant, in gemitum & tristitiam verteremus: quia in vno se ore, cum Iouis laudibus, Christi laudes non capiunt. Et quàm graue nefandumq; sit episcopis canere, quod nec laico religioso conueniat, ipse cõsidera. Nam quãuìs dilectissimus filius noster Candidus presbyter, postmodùm veniens hac de re subtiliter inquisitus negauerit, atque vos conatus fuerit excusare, de nostris tamen adhuc animis non recessit. Quia quãto execrabile est hoc de sacerdote narrari, tanto vtrùm ità nécne sit, districta & veraci oportet satisfactione cognosci. Vndè si post hoc euidenter hæc, quæ ad nos perlata sunt, falsa esse claruerint, neque vos nugis & secularibus literis studere constiterit, & Deo nostro gratias agemus, qui cor vestrum maculari blasphemis nefandorum laudibus nõ permisit, & de concedendis, quæ poscitis, securi iam & sine aliqua dubitatione tractabimus. Lib. 9. Epist. 48.

34 Nihilominùs Natali Salonitano episcopo scribit, dicens: Multis ab vrbe tua venientibus, frater reuerendissime, didici, pastorali cura derelicta, solis te conuiuijs occupatum. Quæ audita non crederem, nisì hæc actionum tuarum experimẽtis approbarem. Nam quia lectioni nequaquàm studeas, nequaquàm exhortationi inuigiles, sed ipsum quoquè vsum ecclesiastici ordinis ignores, hoc est in testimoniũ, quòd eis, sub quibus es positus, seruare reuerentiam nescis. Lib. 2. Epist. 14. Indic. 10

35 Sed cùm Natalis per inanem philosophiam scriptis proprijs se niteretur inculpabilem demonstrare, mitissimus doctor Gregorius ità rescripsit: In conuiuiorum defensione vestra fraternitas Abrahæ conuiuium memorat, in quo, teste sacro eloquio, tres angelos suscepisse perhibetur. Sed hoc exemplo neque nos beatitudinem vestrã reprehendimus, si hanc suscipere angelos in hospitalitatem cognoscimus. Rursùm narrat tua fraternitas Isaac satiatum, filio benedictionem dedisse. Quæ vtraq; veteris testamenti, quia ità sunt gesta per historiam, vt tamen signarent aliquid per allegoriã: vtinàm valeamus sic res gestas legendo percurrere, vt possimus etiam gerendas præuidendo sentire. Ille quippe in tribus Angelis vnum salutans, Trinitatis subsistentias vnius substantiæ esse declarauit. Iste verò satiatus benedicit filiũ, quia q diuinis epulis repletur, illius sensus in prophetiæ virtutem extenditur. Diuinæ autem epulæ, sacri eloquij verba sunt. Si igitur assiduè legitis, si exemplum ab exterioribus trahentes, interna penetratis, quasi de agri venatione satiati, mentis ventrem repletis: vt anteposito filio, suscepto videlicet populo, possitis ventura nunciare. Sed iam in hoc seculo caligat, qui de Deo aliquid prophetat: Quia profectò dignum est, vt hîc iam per concupiscentiam minùs videat, cuius sensus per intelligentiam intùs coruscat. Hæc ergò ad vosmetipsos trahite, & si vos tales agnoscitis, nihil est, quod de vestra æstimatione dubitetis. Gaudere quoquè beatitudinem vestram inuenio, si voracis nomen cum rerum authore sustineat. Quod ego breuiter expono, quia si de vobis falsum Ibidem Epist. 37. Gen. 18. Gen. 27. Epulæ diuinæ, scriptura sacra. Matth. 11.

dicitur,nomen hoc veraciter cum rerum authore sustinetis. Si verò de vobis verum est,quod de illo falsum fuisse quis dubitet, absoluere vos non valet par nomen, quorum dispar est causa. Nam cum eo crucem etiam periturus latro suscepit: sed quem reatus proprius tenuit,par crucifixio non absoluit. Ego tamen quantis valeo precibus deposco,vt sanctissimam fraternitatem vestram authori nostro Deo non solùm nomen,sed etiam causa coniungat. Conuiuia autem,quę ex intentione impendendę charitatis fiunt,rectè vestra sanctitas in suis epistolis laudat. Sed tamen sciendum est, quia tunc veraciter ex charitate prodeunt,cùm in eis nulla absentium vita mordetur, nullus ex irrisione repręhenditur,& non in eis inanes secularium negociorum fabulæ,sed verba sacræ lectionis audiuntur: cùm non plùs quàm necesse est, seruitur corpori, sed sola eius infirmitas reficitur, vt ad vsus exercendæ virtutis habeatur. Hæc itaque si vos in vestris conuiuijs agitis,abstinētium(fateor) magistri estis. Quòd ergò Pauli Apostoli ad me testimonium posuistis, Qui non mādúcat,manducantē non iudicet:omninò existimo incongruum fuisse. Quia neque ego non comedo,neque ob hoc à Paulo Apostolo dictum est, vt membra Christi, quæ in eius corpore, id est, in Ecclesia sibi charitatis compage connexa sunt, nullam de se vllo modo curam gerāt. Sed si neque ego ad te,neque tu aliquid pertineres ad me,iure tacere compellerer:vt eum non repræhenderem,qui emendari non posset. Hæc ergò sententia propter eos solummodò dicta est,qui illos iudicare student.quorum cura sibi commissa non est. At postquàm nos authore Domino vnum sumus, si vobis ea, quæ corrigenda sunt, tacemus,valdè delinquimus.

Conuiuia quænam ex charitate proficiscantur. *Rom. 14.*

36 Neminem sanè pontificum à parœcia sua saltem parumpèr absque ineuitabili prorsùs necessitate discedere Gregorius permittebat, quos nimirùm in causis mundialibus occupari,vehementissimè prohibebat. Vndè Romano defensori scribit, dicens: Perlatum ad nos est, reuerentissimum fratrem nostrum Basilium episcopum, velut vnum de laicis, in causis secularibus occupari, & prætorijs inutiliter obsecundare. Quæ res quoniam & ipsum vilem reddit, & reuerentiam sacerdotalem annihilat,statìm vt experientia tua hoc præceptum susceperit, eum ità ad reuertendum districta executione compellat,quatenùs ei illic,te insistente, quinque diebus sub qualibet excusatione immorari non liceat: Nè, si quolibet modo eum ibidèm ampliùs moram habere permiseris,cum ipso apud nos grauiter incipias esse culpabilis.

lib. 8. epist. 11.

37 Item Anthemio subdiacono: Peruenit ad nos, Pimenium,Amalphitanę ciuitatis episcopum,in ecclesia sua residere non esse contentum, sed foràs diuersa per loca vagari. Quod videntes alij,nec ipsi in castro se retinent : sed eius exemplum sequentes, foràs magìs eligunt habitare. Et quia hoc agentes, ipsi potiùs ad suam hostes deprædationem inuitant:idcircò hac tibi authoritate præcipimus, vt suprascripto episcopo interminari non desinas, quatenùs hoc decæterò facere non pręsumat, sed in ecclesia sua sacerdotali more resideat. Quem si fortè non emendari post tuam interminationē cognoueris, in monasterio eum deputare, & nobis curabis modis omnibus indicare,vt quid facere debeas,nostra iterùm præceptione cognoscas.

lib. 5. epist. 23.

38 Non mirum, si Gregorius ex ministerio sibi credito, curabat vitia quorumlibet præpositorum verbis salubribus increpare,qui lapsum propriæ amitę non dubitauerit ad instructionem populi posterorum memoriæ commendare. Siquidem euangelica sententia,qua dicitur,Multi sunt vocati,pauci verò electi, volens multorum vocationem à paucorum electione formis exemplorū discernere,perhibet, dicens: Pater meus tres sorores habuit,quæ cunctæ,sacræ virgines erant. Quarum vna Tharsilla,alia Gordiana,alia Aemiliana dicebatur. Vno oēs ardore conuersæ,vno eodemq; tempore sacratæ,sub districtione regulari degentes,in domo propria socialem vitam ducebant. Cumque essent diutiùs in eadem conuersatione, cœperūt quotidianis incrementis in amorem conditoris sui Tharsilla & Aemiliana succrescere,& cùm solo essent hìc corpore,quotidiè animo ad ęterna transire. At contrà Gordianę animus cœpit ab amore caloris intimi per quotidiana detrimenta tepescere, & paulispèr ad huius seculi amorem redire. Crebrò autem Tharsilla dicere Aemilianæ sorori suæ cum magno gemitu solebat:Video Gordianam sororem nostram,de nostra sorte nō esse. Perpendo enim,quia foràs defluit,& cor ad quod proposuit,non custodit. Quā curabant blanda quotidiè redargutione corripere,atque à leuitate morum ad grauitatem

Matth. 22. *Homil. 38. in Euāgelia* *Tres amitę S. Gregorij.*

tatem sui habitûs reformare. Quæ quidem resumebat vultum subitò grauitatis inter verba correptionis, sed cùm eiusdem correptionis hora transisset, transibat protinùs & superducta grauitas honestatis: moxq; ad leuia verba redibat. Puellarum gaudebat societate laicarum, eique persona valdè onerosa erat, quæcunque huic mundo dedita non erat. Quadã verò nocte huic Tharsillæ amitæ meæ, quæ inter sorores suas virtute orationis continuæ, afflictionis studiosæ, abstinentiæ singularis, grauitate vitę venerabilis, in honore & culmine sanctitatis exercuerat, sicut ipsa narrauit, per visionem atauus meus Felix, huius Romanæ Ecclesiæ Antistes, apparuit, eiq; mansionem perpetuæ claritatis ostendit, dicens: Veni, quia in hac te lucis mansione suscipio. Quę subsequenti mox febre correpta, ad diem peruenit extremum. Et sicut nobilibus fœminis virisque morientibus multi conueniunt, qui eorum proximos consolentur: eadem hora, eius exitum præstolantes, viri ac fœminæ lectulum circunsteterũt, inter quas mater quoquè mea adfuit. Cùm subitò sursùm illa respiciens, Iesum veniẽtem vidit, & cum magna animaduersione cœpit circũstantibus clamare, dicens: Recedite recedite, Iesus venit. Cumque in eum intenderet, quem videbat, sancta illa anima carne soluta est. Tantaque subitò fragrãtia miri odoris adspersa est, vt ipsa quoq; suauitas cunctis ostenderet, illic authorem suauitatis venisse. Cumque corpus eius ex more mortuorum ad lauandum esset nudatum, longe orationis vsu, in cubitis eius & genibus camelorum more inuenta est obdurata cutis excreuisse: & quid viuẽs eius spiritus semper egerit, mortua caro testabatur. Hæc autem gesta sunt ante Dominici Natalis diem. Quo transacto, mox Aemilianæ sorori suæ per visionem nocturnæ visitationis apparuit, dicens: Veni, vt quia Natalem Dominicum sine te feci, sanctã Theophaniam iam tecum faciam. Cui illa protinùs, de Gordianæ sororis suæ salute solicita, respondit: Et si sola venio, Gordianam sororem nostram cui dimitto? Cui tristi vultu iterùm dixit: Veni. Gordiana etenim soror nostra inter laicas deputata est. Quã visionem mox molestia corporis est secuta, atque ità, vt dictum fuerat, ante Dominicæ apparitionis diem, eadem molestia ingrauescente, defuncta est. Gordiana autem mox vt solam remansisse se reperit, eius prauitas excreuit: & quod priùs latuit in desiderio cogitationis, hoc pòst effectu prauæ actionis exercuit. Nam oblíta Dominici timoris, oblíta pudoris & reuerentiæ suę, oblíta consecrationis, conductorem postmodùm agrorum suorum maritum duxit. Eccè omnes tres vno priùs ardore conuersæ sunt, sed non omnes in vno eodemq; studio permanserunt: quia, iuxta Dominicam vocem: Multi sunt vocati, pauci verò electi.

Felix Rom. põtifex, atauus S. Gregorij.

Gordiana deserit professionẽ suã diuini timoris oblíta.

39 Subditorum quoquè negligentias Gregorius subtiliter inquirebat, & districtissimis redargutionibus emendabat. Vndè Vitaliano episcopo Sipontino scribens: Si custos, inquit, religiosi habitûs, aut esse nôsses episcopus, filiæ gloriosæ memorię Tulliani magistri militiæ te illic posito, nec proiectis religiosis vestibus ad secularem reuerti habitum, nec ad nos licuisset peruersam epistolam destinare. Sed quia nimia desidia, nimioque torpore deprimeris, in tuo dedecore res ad præsens illicita impunè commissa est. Nam si, vt pręfati sumus, solicitus extitisses, priùs ad nos vltio mulieris prauissimæ, quàm culpa debuit peruenire. Quia ergò tantum hebes, tantumque es negligens, vt nisi canonicam in te fueris coërctionem expertus, in alijs districtionem & disciplinam nescias custodire: qualiter debeas esse solicitus, congruo tibi, si Domino placuerit, tempore demonstrabimus.

lib. 7. epist. 9. indict. 1.

40 Item Sergio defensori. Si homo esses, aut discretionem aliquam habuisses, ità regularis disciplinę debuisti custos existere, vt ea, quæ illic illicitè committũtur, antè vindicta corrigeret, quàm ad nos eorum nuncius perueniret. Sed dum nimia te facit stultitia negligentem, non solùm de illis offendimur, sed etiam ad vlciscendum desidiam tuam nihilo minùs prouocamur.

Ibidèm. epist. 10.

41 Item Anthemio subdiacono Campanię: Peruenit ad nos fratrem & coëpiscopũ nostrum Paschasium, ità desidem negligentemq; in cunctis existere, vt in nullo quia est episcopus agnoscatur: adeò vt neque ecclesia ipsius, neque monasteria, siue filij vel oppressi pauperes, eius erga se dilectionis studium sentiant, nec aliquam supplicantibus sibi, in quibus iustum est, opem defensionis accommodet: &, quod adhuc dici est grauius, consilia sapientium & recta suadentium nulla patiatur ratione suscipere: vt quod ipse per se nequit attendere, ab alio saltem possit addiscere. Sed rebus,

lib. 11. epist. 29.

quę ad pastoris curam pertinent, prętermissis, ad fabricandam nauim toto se studio inutiliter occupet. Vndè, sicut fertur, contigit quadringentos aut eò ampliùs illum iam solidos perdidisse. Hoc quoquè eius culpis adiungitur, quòd ità quotidiè despectus, cum vno aut duobus clericis dicitur ad mare descendere, vt apud suos in fabula sit, & extraneis sic vilis ac despicabilis videatur, vt nihil habere episcopalis vel ingenij, vel reuerentię iudicetur. Quod si ità est, nō sine culpa tua esse cognoscas, qui eum obiurgare atque coërcere. vt dignum est, distulisti. Quia ergò hoc totum non solùm ipsum reprobat, sed etiam ad sacerdotalis officij pertinere probatur opprobriū: volumus, vt eum coram alijs sacerdotibus, vel quibusdam filijs suis nobilibus contestari debeas ac hortari, vt vitio torporis excusso, deses esse non debeat, sed in ecclesiæ suæ ac monasteriorum cura sit vigilans, Paternam filijs suis charitatem exhibeat, in defensione pauperum sit alacer cum discretiōe, in quibus iustitia suaserit, sit erectus: consilia sapientum libenter suscipiat: quatenùs & ciuitas illa eius queat solicitudine consolari, & ipse desidiæ suæ culpas valeat operire. Si verò, quod non credimus, post hanc adhortationem nostram solito adhuc more negligens esse tētauerit, ad nos est modis omnibus transmittendus: vt hîc positus discere possit, quid vel qualiter secundùm Dei timorem agere conueniat sacerdotem.

Ibidem epist. 33. 42 Item eidem: Quotiès illa de fratribus coëpiscopisque nostris audimus, quæ & illos repræhensibiles ostendere, & nobis tristitiam valeant generare, de eorum nos emendatione non mediocriter cogit necessitas cogitare. Quia ergò nunciatum nobis est, Campaniæ episcopos ità negligētes existere, vt immemores honoris sui, neq; erga ecclesias, neque erga filios suos paternæ vigilantiæ curam exhibeant, vel monasteriorum solicitudinem gerant, seu in oppressorum se pauperum tuitionem impendant: Ideò hac tibi authoritate præcipimus, vt eis ad te conuocatis, ex nostro illos mandato districtè commoneas, quatenùs desides vlteriùs esse non debeāt, sed sacerdotalem se habere zelum & solicitudinem opere doceant: Atque ità in his, quæ eos iustè secundùm Deum agere conuenit, vigilantes existāt, vt nullum nos de eis denuò murmur exasperet. Si quem verò eorum post hæc negligentem cognoueris, ad nos eum sine aliqua excusatione transmitte: vt quàm sit graue nolle ab his, quæ reprǽhēsibilia & valdè vituperanda sunt, corrigi, regulari in se valeat districtione sentire.

lib. 4. epi. 4. Item Victori episcopo Panormitano post aliqua: Cuius, inquit, iam culpæ sis intelligis, vt ego tam longè positus, quæ in ciuitate tua aguntur agnoscam, & tot curis occupatus, quæ fieri debeant, disponam.

43 Notandum sanè, quia sicut manifesta crimina discretissimus præsul Gregorius aut vix, aut nunquàm sine vindicta laxabat: ità nimirùm in rebus dubijs nunquàm aliquandò certam sententiam proferebat. Quapropter Andreæ Tarentino episcopo scribit, dicens: Tribunal iudicis æterni securus adspiciet, quisquis reatûs sui conscius, digna cum modò placare pœnitentia contendit. Habuisse te siquidem concubinam, manifesta veritate comperimus. De qua etiam contraria est quibusdam nata suspicio. Sed quia in rebus ambiguis absolutum non debet esse iudicium, hoc tuæ conscientiæ eligimus committendum. Qua de re si in sacro ordine constitutus eius te permixtione esse recolis maculatum, sacerdotij honore deposito, ad ministrandum nullo modo præsumas accedere, sciturus in animæ tuæ periculum ministrare, & Deo nostro te sine dubio reddere rationem, si huius sceleris cōscius, in eo, quo es, ordine celans veritatem, permanere voluëris.

Lib. 2. epist. 44. Indi. 11.

Notent, qui ĩ sacerdotio constituti, concubinas habēt, & à se dimittere nolunt.

44 Ob hoc solicitissimus Ecclesię Dei custos Gregorius, vniuscuiusque consiliarios arguens, quantùm in se erat, omnes omninò saluare certabat. Vndè Venantio ex monacho patritio. post aliqua scribens, ait: Scio quia cùm epistola mea suscipitur, protinùs amici conueniunt, literati clientes vocantur, & de causa vitæ consilium à fautoribus mortis quæritur. Qui dum non te, sed res tuas diligunt, nulla tibi, nisi quę ad tempus placeant, loquuntur. Tales etiam fuêre, sicut ipse reminisceris, dudum consiliarij, qui te ad tanti facinus perduxêre delicti. Et vt tibi aliquid secularis authoris loquar, cum amicis omnia tractāda sunt, sed priùs de ipsis. Si verò in causa tua hominem consiliarium quęris, consiliarium me, rogo, suscipe. Nullus tibi fidelior esse ad consilium potest, quàm qui non tua, sed te diligit. Item Iohanni Constantinopolitanę ec-

lib. 1. ep. 33.

næ ecclesiæ episcopo post nonnulla: Ego beatissimo viro domino Iohanni rescripse- ram: sed credo, quia mihi familiaris vester ille iuuẽculus rescripsit, qui adhuc de Deo nihil didicit, qui viscera charitatis nescit, qui in cælestibus rebus ab omnibus accusa- tur, qui insidiari quotidiè diuersorum mortibus per occulta testamenta nec Deum metuit, nec homines erubescit. Mihi crede, frater reuerendissime, si zelum veritatis perfectè habes, ipsum priùs debes corrigere: vt ex his, qui vobis vicini sunt, etiam hi, qui vicini non sunt, exemplo meliùs emendẽtur. Illius linguam noli recipere. Ille ad consilium vestræ sanctitatis debet dirigi, non autem vestra sanctitas ad verba illius inflecti. Si enim illum audit, scio quia pacem cum suis fratribus habere non poterit. lib. 2. epist. 52. indic. 11.

Item Ianuario Caralitano episcopo: Eos, inquit, quorum consilijs messem alterius exarâsti, & eradicare terminos minimè timuisti, in duobus mensibus excommunica- tos esse decernimus: ità vt si quid eis intrà duorum mensium spatium humanitùs euenerit, benedictione viatici non priuentur: Deincèps autem ab eorum consilijs cautus existe, teque solicitè custodi, nè si eis in malo discipulus fueris, quibus magi- ster in bono esse debuisti, nec simplicitati tuæ, nec vlteriùs senectuti parcamus. lib. 7. epist. 1. indict. 2.

Item Gallinico Exarcho Italiæ post nonnulla: Illud verò cognoscite, quia me non modicè contristauit, quòd maior domûs, qui petitionem episcopi, volẽtis à schisma- te reuerti, suscepit, eam se perdidisse professus est, & postmodùm ab aduersarijs Eccle siæ tenebatur. Quod ego non negligentia, sed venalitate eius factum arbitror. Vndè miror, quia in eo culpam hanc minimè vestra excellentia vindicauit. Sed tamen quia hoc miratus sum, memetipsum citiùs repræhendi. Nam vbì dominus Iustinus consi- lium præbet, qui pacem cum catholica Ecclesia non habet, ibì non possunt heretici addici. Preтereà sancti Petri apostolorum principis natalitium diem in Romana ci- uitate vos facere velle perhibetis. Et oramus omnipotentem Dominum, vt sua vos misericordia protegat, & vota vestra vos implere concedat. Sed prædictus vir elo- quentissimus peto vt simul veniat. Qui si non venerit, à vestris obsequijs recedat. Vel certè si vestra excellentia fortassè emergentibus causis venire nequiuerit, ipse tamen sanctæ Ecclesiæ vnitati communicet. Bonum enim virum audio, si pessimi nõ esset erroris. Natalitius dies S. Petri Apostoli.

45 Item Sereno Massilitano episcopo post multa: Peruenit ad nos, quòd dilectio tua libenter malos homines in societate vel consilio suo recipiat: adeò vt presbyte- rum quendam, qui postquàm lapsus est, & in suæ adhuc dicitur iniquitatis pollutione versari, familiarem habeat. Quod quidem nos ex toto non credimus, quia qui talem recipit, scelera non corrigit, sed magìs alijs talia perpetrandi videtur dare licentiam. Sed nè fortè aliqua tibi subreptione vel dissimulatione, vt à te reciperetur atque ad- huc haberetur gratus suaserit, non solùm hunc à te longiùs expellere, verùm etiam excessus ipsius sacerdotali te zelo modis omnibus conuenit resecare. Alios verò, qui praui esse memorantur, paterna adhortatione à sua prauitate compescere, & ad viam stude rectitudinis reuocare. Quòd si, quod absit, salubri monitu eos videris in nullo proficere, & hos quoquè curabis à te procùl abijcere, nè prauitates eorum ex eo, quòd recipiuntur, displicere minimè videantur: & non solùm ipsi inemendati rema- neant, sed etiam eorum receptione alij corrumpantur. Et considera, quàm & homi- nibus execrabile, & periculosum ante Dei sit oculos, si per eum, à quo plectenda sunt crimina, nutriri vitia videantur. Hæc igitur dilectissime frater diligenter attende, & ità agere stude, vt prauos salubriter corrigas, & scandalum de malorum societate fi- liorum tuorum animis non inducas. li. 9. epist. 9.

46 Pro vnius culpa vindicari alium rectissimus iudex Gregorius minimè permit- tebat. Ideoque Godescalco Duci Campaniæ scribens, ait: Illa præpositorum solici- tudo vtilis, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nil vendi- cat. Restringenda ergò sub ratione potestas est, nec quicquam agendum, priusquàm concitata ad trãquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore iustum omne putat ira, quod fecerit. Peruenit itaq; ad nos, magnitudinem tuam vsque ad hoc esse impetu furoris impulsam, vt non solùm frangi ianuas monasterij sancti archangeli, verùm etiam diripi exindè, quod ibì inuentum est, feceris. Insupèr autem sic contra Abbatem eiusdem monasterij diceris exarsisse, vt nisi occultans se, iracundiæ tuæ Li. 8. ep. 12.

tempore latuisset, non leue discrimen incurreret. Deniquè vt metu tuo perterritus, de domo, in qua olìm se receperat, exire nuncusquè non audeat. Quod nè frustrà fecisse forsitan videreris, fugam monachi ipsius, qui ad hostes abijt, ad eius, quantùm ad nos perlatum est, crimen impingis, asserens quòd illius voluntate fugerit. Quod si ità est, contristamur, & valdè vestram sapientiam miramur. Nam si licitum putatis, vt aliorum culpa alij sit nociua, multi huic possunt crimini subiacere. Diuersorũ enim nobilium serui, multarum ecclesiarum clerici, diuersorum monasteriorum monachi, multorum iudicum homines, sæpè se hostibus tradiderunt. Ergò si hoc creditur, seruorum vtiquè domini, clericorum episcopi, monachorum Abbates, diuersorum fugacium iudices, omnes sub culpa sunt & crimine constituti. Nunquìd & diebus magnitudinis tuæ multi de ciuitate in qua consistis, ad Longobardorũ milites fuga non lapsi sunt? Et quis tantæ indiscretionis, tantæque possit stultitiæ reperiri, vt eorum iniquitatem tibi æstimet applicandam?

47 Libertatem vniuscuiusque hominis Gregorius contra iudicum insolentias, liberis vocibus nihilominùs similiter defendebat. Vndè Leontio exconsuli post aliqua scribens, ait: Si Libertinus in ista causa cautionis culpabilis inuenitur, de alijs causis quid pro se alleget, nescio. Vnum tamen hoc benè atque constanter noui, quia & si quam rebus publicis fraudem fecit, substantia eius cædi debuit, non libertas. Nam in hoc, quòd liberi homines cæduntur vel includuntur, vt taceam, quòd omnipotens Deus offenditur: vt taceam, quòd vestra opinio vehementer grauatur, pijssimi tamẽ Imperatoris nostri omninò tempora fuscantur. Hoc enim inter Reges gentium, & Imperatorem Romanorum distat, quia Reges gentium, domini seruorum sunt: Imperator verò Romanorum, dominus liberorum. Vndè & vos quicquid agitis, prius quidem seruata iustitia, deindè custodita per omnia libertate agere debetis. Scriptũ est enim: Quod tibi non vis fieri, vide nè alteri facias. Et per semetipsam veritas dicit: Quæ vultis, vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. In libertate ergò eorũ, qui vobis in discussione commissi sunt, vestram specialiter attendere debetis: & si ipsi à Maioribus vestris iniuriari libertatem vestram non vultis, subiectorum vestrorum libertatem honorando custodite. Scimus enim qui dixit: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Cuius quia verba non transeunt, sed per omnia implentur, metuamus quod iterùm dicit: In qua mensura mensi fueritis, in ea remetietur vobis. Quid autem gloria vestra existimat, quia si superbè, si crudeliter agimus, despecto Deo, nobis hominem placamus? Nullo modo. Nam ipse, qui despicitur, eum contra nos, quem despecto Deo placare volumus, iritat. Curemus ergò per omnia placare Deum, qui potens est & iratos homines ad mansuetudinem reducere. Nam, sicut dixi, etiam mansueti homines, indignante Deo, ad iracundiam prouocantur. Si autem dicitur, quia sine verberibus atque terroribus fraudes publicæ inueniri non possunt: hoc admittere poteram, si in ratiociniorum causa dominus Leontius non venisset. Nam verum etiam est, quia illi solent manibus excedere, qui in sensu & lingua deficiunt.

Li.8. epi.51.

Inter reges gentium & Imperatores Romanorũ quid intersit.

Iob.4. Matth.7.

Matth.24.

Matth.7.

48 Cunctorum iudicum cupiditates vel scelera Gregorius quasi camo frenoque, pontificij sui validissimis authoritatibus restringebat: & si quos dulciter à prauitate corrigere non valebat, scriptorum suorum redargutionibus publicabat. Vndè Romano exarcho Italiæ residenti Rauennæ scribit, inquiens: Apud excellentiam vestrã prauorum audacia correptionis debet aculeos magìs, quàm defensionis inuenire solatium. Nam satìs graue est, illic habere prauam vt contingat actionem refugium, vndè disciplinæ decet prodire censuram. Peruenit itaque ad nos, Speciosum quendam presbyterum, qui causa poscente in monasterio à Iohanne fratre & coëpiscopo nostro fuerat deputatus, cõtra sui pastoris exindè voluntatem exisse, & Ecclesiasticæ cõstitutionis vigore despecto, antedicto episcopo, vestra fretũ tuitione, resistere. Quod quia excellentiæ vestræ sine dubio pulsat inuidiam, necesse est, vt ab eius vos, habita discretione, debeatis tuitione suspendere: nè si nominis vestri occasione pastori suo inobediens vel contumax fuerit, ad tempus & vestros contra vos iudices defensare, atque excellentiam vestram hac ex re cogatur offendere, & nos pariter de vestra discordia contristari. Comperimus etiam, quod dici nefas est, quasdam mulieres, quæ nuncusquè in religioso atque monachico habitu permansêre, religiosam vestem depo-

li.4.epi.18.

Nota.q̃ doleat vir sanctissimus sanctimoniales nubere.

deponere,& coniugibus,quod sine graui referre dolore non possumus,sociari. Sed hoc quidem vt dicere vel attentare præsumant, fauoris vestri patrocinio fulciri dicuntur. Quod nos credere,peruersitatis ipsius acerbitas non permittit. Petimus ergò,vt in tãto vos peccato miscere nullatenùs debeatis. Nam huiusmodi iniquitatem impunitam propter Deum nullo modo patimur remanere. Vndè iterùm quæsumus, vt excellentia vestra in talium causarum se defensione non misceat, nè & Deus suam defendat iniuriam,& inter nos aliorum pariat culpa discordiã. Item Venantio ex-monacho patricio: Multi homines stulti putauêre, quòd si ad ordinem episcopatûs eueherer,te alloqui ac per epistolas frequentare recusarem. Sed nõ ità est: Quia ipsa iam loci mei necessitate compellor,vt tacere non debeam. Et post pauca: Hac igitur consideratione compulsus,velis nolis, locuturus sum. Quia omni virtute, aut te cupio saluari,aut de tua morte me eripi. In quo enim habitu fueris,recolis,& supernæ districtionis animaduersione postposita,ad quid sis delapsus,agnoscis. Culpam ergò tuam pẽsa dum vacat. Districtionem futuri iudicis,dum vales,exhorresce: nè tunc illam amaram sentias, cùm eam iam nullis fletibus euadas. Et infrà: Teste euangelio scis,quia diuina seueritas de ocioso sermone nos arguit,& de verbo inutili rationes subtiliter exquirit. Pensa ergò,quid factura est de peruerso opere, si quosdam in iudicio suo reprobat de sermone. Ananias Deo pecunias vouerat,quas pòst, diabolica victus persuasione, subtraxit. Sed qua morte mulctatus est,sapis. Si ille igitur mortis periculo dignus fuit,qui eos,quos dederat,nummos Deo abstulit: considera quanto periculo in diuino iudicio dignus eris,qui non nummos,sed temetipsum omnipotẽti Deo, cui te sub monachico habitu deuoueras,subtraxisti. Quapropter si correctionis meæ verba secuturus audiëris,quàm sint blanda & dulcia,in fine cognosces. Ecce fateor, mœrens loquor,& facti tui tristitia adductus,edere verba vix valeo. Et tamen animus tuus actionis suæ conscius,vix sufficit ferre, quod audit, erubescit,confunditur, auersatur. Si ergò ferre non valet verba pulueris, quid facturus est ad iudicium conditoris? Fateor tamen, quia supernæ gratiæ esse misericordiam maximam credo,quòd te effugere vitam conspicit,& tamen adhuc ad vitam reseruat: Quòd superbientem te videt, & tolerat. Cumque Venantius, in eadem apostasia permanens, obortis quibusdam simultatibus, oblationes suas à Iohanne Syracusano episcopo execratas cognosceret,contra episcopum hostili more commotus est, eumq; non timuit Gregorio accusare. Cui ipse rescribit,dicens: Multùm nos ea,quam direxistis,iam nos contristatos inuenit epistola, quòd inter vos & Iohannem fratrem & coëpiscopum nostrum,de quorum desiderabamus gaudere concordia, scandalum prodijsse cognouimus. Quæuis enim causa fuisset,non vsq; ad hoc debuit furor erũpere,vt armati homines vestri, sicut audiuimus,in episcopum irruerent, & diuersa hostili more mala committerẽt, atque vos hæc res à paterna interìm charitate diuideret. Nunquid non poterat,si quælibet contentio fuit,trãquillè disponi,vt nec partium vtilitas detrimentum, nec sentiret gratia læsionem? Cuius autem grauitatis, cuius sanctitatis,cuius mansuetudinis suprascriptus frater noster sit, non habemus incognitum. Ex qua re colligimus,quia nisì vis eum doloris nimia coëgisset,ad hanc rem,de qua vos contristatos asseritis,eius fraternitas nullo modo peruenisset. Nos tamen,vbì hoc eo scribente comperimus,ilicò ei scripsimus,admonentes,vt & oblationes vestras,sicut antè, susciperet,& Missas in domo vestra nõ solùm celebrari permitteret,sed si velitis,eam ipse perageret,& cæt. Verùm Venantius cum episcopo in concordiam rediens,cùm per vndecim annos à Gregorio multiplicibus literis exhortatus,redire ad monachicum propositum detractaret, in grauissimam ægritudinem cecidit. Quòd à Iohanne Syracusano episcopo Gregorius audiens, rescripsit, dicens: Fraternitatis vestræ scripta suscepi, quæ mihi de dulcissimi filij mei domini Venantij ęgritudine loquebantur,& cuncta erga eum qualiter acta sunt,enarrabant. Sed vno tempore auditis, & illum desperatè ac grauiter ægrotare, & in rebus orphanorum, filiorum scilicet eius,homines iniquos insistere, vix se in corde meo dolor capere poterat. Sed in hoc solatium fuit,quòd lachrymæ mihi per gemitus erũpebant. Vestra igitur sanctitas primam, quam decet, curam negligere non debet,vt de anima eius cogitare debeat exhortando, rogando, Dei terribile iudicium proponendo,ineffabilem eius misericordiã promittendo,vt ad habitũ suũ redire vel

Lib. 1. epist. 33.

Vide, & grauiter obijciat huic apostasiã.

Matt. 12.

Act. 5.

Attendant hęc apostatæ.

li. 5. epi. 42.

lib. 9. ep. 31.

in extremis debeat, nè ei reatus tantæ culpæ in æterno iudicio obsistat. Si quos tamē iudicum à suis prauitatibus inconuertibiles Gregorius aduertebat, eos scriptis proprijs penès principes denotabat. Vndè Constantiæ Augustæ queritur, dicens: Dum in Sardinia insula multos esse gentilium cognouissem, cosq; adhuc prauæ gentilitatis more idolorum sacrificijs deseruire, & eiusdem insulæ sacerdotes ad prædicandū redemptorem nostrum torpentes existerent, vnum illuc ex Italiæ episcopis misi, qui multos gentilium ad fidem, Domino cooperāte, perduxit. Sed quidam rem mihi sacrilegam nunciauit, quia hi, qui in ea idolis immolant, iudici præmium persoluunt, vt hoc eis facere liceat. Quorum dum quidam baptizati essent, etiam immolare idolis deseruissent, adhuc ab eodem insulæ iudice etiam post baptismum, illud præmium exigitur, quod dari priùs pro idolorum immolatione consueuerat. Quem cùm prædictus episcopus increparet, tantum se suffragium promisisse respōdit, vt nisi de causis etiam talibus impleri non possit. Corsica verò insula tanta nimietate exigētium, & grauamine premitur exactionum, vt ipsi, qui in illa sunt, eadem quæ exiguntur, cōplere vix filios suos vendendo sufficiant. Vndè fit, vt derelicta pia republica, possessores eiusdem insulæ ad nefandissimam Longobardorum gentem cogantur effugere. Quid enim grauius, quid crudelius pati possunt à barbaris, quàm vt constricti atque compressi, suos vendere filios compellantur? In Sicilia autem insula Stephanus quidam marinarum partium chartularius tanta præiudicia, tantasq; oppressiones operari dicitur, inuadendo loca singulorum, atque sine dictione causarum per possessiones ac domos titulos ponendo, vt si velim acta eius singula, quæ ad me peruenêre, dicere, magno volumine hæc explere non possim. Quæ omnia serenissima domina solerter adspiciat, & oppressorum gemitus compescat. Et post pauca: Quæ enim mentes, qualia viscera parētum esse possunt perpendite, quandò filios suos distrahunt, nè torqueantur. Qualiter autem miserendum sit filijs aliorum, hoc benè sciunt, qui habent proprios. Vndè mihi hæc breuiter suggessisse sufficiat, nè si ea, quæ in his partibus aguntur, pietas vestra non cognosceret, me apud districtum iudicem silentij mei culpa mulctaret.

Lib. 4. Epist. 33. — *Grauissimę exactiones in Corsica.* — *Orat Augustā pro oppressis.*

49 Hinc est, quòd huius Gregorij tempore tot sacerdotes & laici per diuersas regiones miraculis coruscâsse, Dialogo teste, probantur, quot nunquàm sub posterioribus pontificibus inueniri posteà potuerunt. Tantis igitur Ecclesiæ Dei felicitatibus hostis humani generis inuidens, nonnullos pontificum, simulq; secularium iudicum ad eius inuidiam conflagrauit. Super quorum afflictione Iohanni Rauennati episcopo inter cetera queritur, dicens: Peccatis hoc meis reputo, quia iste, qui nunc interest (haud dubium, quia Romanus exarchus) & pugnare cōtra inimicos nostros dissimulat, & nos facere pacem vetat: Quāuìs iam modò, etiam si velit, facere omninò non possumus: quia Ariulfus exercitū Auarith & Nodulfi habens, eorum sibi dari precario desiderat, vt nobiscum loqui aliquid de pace dignetur. Item Sebastiano episcopo * Sirmiēsi post aliqua: Quæ sanctissime frater de amici vestri domni Romani persona in hac terra patimur, loqui minimè valemus. Breuiter tamen dico, quia eius in nos malitia gladios Longobardorum vincit: ità vt benigniores videātur hostes, qui nos interimunt, q̃ reipublicæ iudices, qui nos malitia sua rapinis atque fallacijs in cogitatione consumunt, & vno tempore curam episcoporum atque clericorum, monasteriorum quoq; & populi gerere, contra hostium insidias solicitum vigilare, contra ducum fallacias atque malitias suspectum semper existere, cuius laboris sit, cuius doloris sit, vestra fraternitas tantò veriùs pensat. quātò me, qui hæc patior, puriùs amat. Item Anastasio Patriarchæ post multa: Quæ mala à barbarorū gladijs, quæ à peruersitate iudicum patimur, beatitudini vestræ narrare refugio: nè eius gemitum augeam, quem minuere consolando debuerā. Item Palladio presbytero de monte Sina post plurima: Peto vt pro me orare debeas, quatenùs omnipotēs Deus, & à malis me spiritibus, & à peruersis hominibus custodire dignetur. Quia in hac vitæ meæ peregrinatione mala me simul & multa circundant: ità vt cum Psalmista iure dicam, In me transiêrunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me. Circundederunt me sicut aqua tota die, circundederunt me simul.

Lib. 2. epi. 32. Indi. 10. — ** Seriniensi* — *Lib. 4. Epist. 35.* — *Lib. 8. epist. 45.* — *Psal. 87.*

50 Porrò Mauritio, tunc auarissimo simulque rapacissimo principi, suggestionibus inimicorum suorum funestissimā legem ferenti, vt nulli militum, qui videlicet in

in manu signatus fuisset, conuerti liceret, inter cætera sic respondit: Ad hoc potestas super omnes homines pietati dominorum meorum cælitùs data est, vt qui bona appetunt, adiuuentur, vt cælorum via largiùs pateat, vt terrestre regnum cælesti regno famuletur. Et eccè aperta voce dicitur, vt ei, qui semèl in terrena militia signatus fuerit, nisì aut expleta militia, aut pro debilitate corporis repulsus, Christo militare nō liceat. Ad hæc eccè per me seruum vltimum suum & vestrum respondet Christus, dicens: Ego te de notario comitem excubitorum, de comite Cæsarem, de Cæsare Imperatorem, & non solùm hoc, sed etiam patrem Imperatorum feci. Sacerdotes meos tuæ manui commisi, & tu à meo seruitio milites tuos subtrahis? Responde, rogo, pijssime domine seruo tuo, quid venienti & hæc dicenti responsurus es in iudicio Domino tuo? Et post pauca: Requirat ergò dominus meus, quis prior Imperator talem legem dederit, & subtiliùs æstimet, si dari debuerit. Item Theodoro medico post aliqua: Peccatis, inquit, meis facientibus, ex quorum suggestione vel consilio nescio, talem in republica sua legem protulit Imperator, vt nullus, qui actionem publicam egit, nullus qui optio, vel manu signatus vel inter milites habitus est, ei in monasterio conuerti liceat, nisì fortè militia eius fuerit expleta. Quam legem primùm, sicut hi dicunt, qui leges veteres nouêre, Iulianus protulit. De quo scimus omnes, quantùm Deo aduersus fuerit.

Lib. 2. epi. 61. Indi. 11.

Ibidèm Epist. 64.

Impia lex Iuliani Apostatę.

51 Confortabat insaniam iudicum siue fouebat Iohannes, tunc ex monacho regiæ vrbis antistes, qui eo tempore, quo Gregorius à Pelagio pręsule destinatus apocrisarius, penès Cōstantinopolim morabatur, fugere se summum sacerdotium quasi humiliter finxit. Sed eo suscepto, vsqueadeò in superbiam dolosæ mentis excreuit, vt ex causa alia occasionem quærens, synodum faceret, in qua se Vniuersalem appellare conatus est. Quod mox Papa Pelagius vt agnouit, directis epistolis ex authoritate sancti Petri apostoli, eiusdem synodi acta cassauit: Diaconorum verò, qui iuxta morē pro responsis Ecclesiasticis faciendis Imperatoribus adhærebat, cum eo Missarū solennia celebrare prohibuit. Cuius sententiam beatus quoquè Gregorius sequens, prædictum Iohannem sæpè commonitum acquiescere differentem, sententia pari mulctauerat, omnibusq; pontificibus sub interminatione proprij honoris mandauerat, nè vnquàm Vniuersalis profanum vocabulum aut scriberent, aut scriptum susciperent, aut vbì fuisset scriptum, subscriberent. Quapropter Iohannes, multis fallacijs ad suam hypocrisim consensum auarissimi Imperatoris redimens, obtinuit, vt Imperator Gregorio scriberet, quòd sibi pacificus existeret. Quapropter ipse Imperatrici Constantiæ inter alia scripsit, dicens: Sabiniano diacono responsali meo scribente cognoui, in causis beati Petri apostolorum principis contra quosdam superbè humiles, fictè blandos, quanta se iustitia vestra serenitas impendat. Vndè adhuc peto, vt nullius præualere contra veritatem hypocrisin permittatis. Quia sunt quidam, qui iuxta egregij prædicatoris vocem, per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentiū. Qui veste quidem despecti sunt, sed corde tument: & quasi in hoc mundo cuncta despiciunt, sed tamē ea quę mundi sunt, cuncta simul adipisci quęrūt. Qui indignos se omnibus hominibus fatentur, sed priuatis vocabulis cōtenti esse nō possunt: quia illud appetunt, vndè omnibus digniores esse videantur. Et post pauca.

Lib. 4. epist. 34.

Rom. 16.

52 Præthereà índico, quia pijssimi domini scripta suscepi, vt fratri & consacerdoti meo Iohanni debeam esse pacificus. Et quidem sic religiosum dominum decuit, vt sacerdoti ista præciperet. Sed cùm se noua præsumptione atq; superbia idem frater meus Vniuersalem episcopū appellet, ità vt sanctæ memorię decessoris mei tempore adscribi se in synodo tali hoc superbo vocabulo faceret, quanuìs cuncta illius synodi, sede Apostolica contradicēte, soluta sint: triste mihi aliquid serenissimus dominus innuit, quòd non eum corripuit qui superbit, sed me potiùs ab intentione mea declinare voluit, qui in hac causa Euangeliorum & Canonum statuta humilitatis atque rectitudinis virtute defendo: Qua in re à prædicto fratre & cōsacerdote meo, contra Euangelicam sententiam, contra beatum quoquè Petrum Apostolum, & contra omnes Ecclesias canonumque statuta agitur. Sed est omnipotens DEVS, in cuius manus sunt omnia, de quo scriptum est, Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Et quidem sæpesatus sanctissimus frater serenissimo domino multa suadere conatur: sed benè noui, quia tantę illæ orationes

Prou. 21.

eius & lachrymæ, nil ei à quoquā cōtra rationem aut animam suam subripi permittunt. Triste tamen valdè est, vt patienter feratur, quatenùs despectis omnibus, prædictus frater & coëpiscopus meus, solus conetur appellari episcopus. Sed in hac eius superbia quid aliud, nisì propinqua iam Antichristi esse tempora designantur? Quia illum videlicet imitatur, qui spretis in sociali gaudio angelorum legionibus, ad culmen conatus est singularitatis erumpere, dicens: Super astra cæli exaltabo soliū meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis: Ascendam super altitudinē nubium, similis ero altissimo? Vndè per omnipotentem Dominum rogo, nè pietatis vestræ tempora permittatis vnius hominis elatione maculari, neq; tam peruerso vocabulo vllum quoquo modo præbeatis assensum. Atque in hac causa nequaquàm me pietas vestra despiciat: Quia etsi peccata Gregorij tanta sunt, vt pati talia debeat, Petri Apostoli peccata nulla sunt, vt vestris temporibus pati talia mereantur. Vndè iterùm atque iterùm per omnipotentem Dominum rogo, vt sicut priores principes sancti Petri apostoli gratiam quęsiērunt, vos quoquè hanc vobis & quærere & seruare curetis: & propter peccata nostra, qui ei indignè seruimus, eius apud vos honor nullatenùs minuatur: qui & modò vobis adiutor esse in omnibus, & postmodùm vestra valeat peccata dimittere. Viginti autem iam & septem annos ducimus, quòd in hac Vrbe inter Longobardorum gladios viuimus. Quibus quā multa ab hac ecclesia qnotidianis diebus erogentur, vt inter eos viuere possimus, suggerenda non sunt. Sed breuiter índico, quia sicut in Rauennæ partibus dominorū pietas apud primum exercitum Italiæ sacellarium habet, qui causis superuenientibus quotidianas expensas faciat: ità & in hac Vrbe in causis talibus eorum sacellarius ego sum. Et tamen hæc Ecclesia, quæ vno eodemq; tempore clericis, monasterijs, pauperibus, populo atq; insupèr Longobardis tam multa indesinenter expendit, eccè adhuc ex omnium ecclesiarum afflictione premitur: quæ de vnius hominis superbia multùm gemunt, & si dicere nil præsumunt.

Esa. 14.

Sedes Apostolica q̃ semper fuerit venerabilis etiam Imperatoribus.

53 Auarissimo quoquè principi Gregorius voce libera cōtradicit, post aliqua scribens: Eccè claues regni cælestis haud dubium, quin Petrus accepit. Potestas ei ligandi atque soluendi tribuitur, cura ei totius Ecclesiæ & principatus committitur, & tamen Vniuersalis Apostolus non vocatur: & vir sanctissimus, consacerdos meus Iohannes, vocari Vniuersalis Episcopus conatur. Exclamare compellor & dicere: O tēpora, ó mores. Eccè cuncta in Europę partibus barbarorum iuri sunt tradita, destructæ vrbes, euersa castra, depopulatæ prouinciæ. Nullus terram cultor inhabitat, sæuiunt & dominantur quotidiè in necem fidelium cultores idolorum: & tamē sacerdotes, qui in pauimento & cinere flentes iacere debuerunt, vanitatis sibi nomina expetunt, & nouis ac profanis vocabulis gloriantur. Nunquìd ego in hac re, pijssime domine, causam propriam defendo? Nunquìd specialem iniuriam vindico? Causam omnipotentis Dei ago, causam vniuersalis Ecclesiæ quæro. Quis iste est, qui contra statuta euangelica, contra canonum decreta nouum sibi nomen vsurpare præsumit? Vtinàm vel sine imminutione vnus sit, qui esse appetit vniuersus. Et certè multos Constantinopolitanæ ecclesiæ in hæreseos voraginem cecidisse nouimus sacerdotes, & non solùm hæreticos, sed etiam hæresiarchas factos. Indè quippe Nestorius, qui mediatorem Dei & hominum Christum Iesum duas esse personas existimans, quia Deum hominem fieri potuisse non credidit, vsque ad Iudaicam perfidiam erupit. Indè Macedonius, qui consubstantialem patri & filio spiritum sanctum, Deum esse denegauit. Si igitur illud nomē in ea ecclesia sibi quisquam arripit, vndè tot hæresiarchæ prodisse noscuntur, vniuersa ergò Ecclesia, quod absit, à statu suo corruit, quandò is, qui appellatur Vniuersalis, cadit. Sed absit à Christianis cordibus nomen istud blasphemiæ, in quo omnium sacerdotum honor adimitur, dum ab vno sibi dementer arrogatur. Certè pro beati Petri apostolorum principis honore, per venerādam Chalcedonensem synodum Romano pontifici oblatum est: sed nullus eorum vnquàm hoc singularitatis nomine vti consensit, nè, dum priuatìm aliquid daretur vni, honore debito sacerdotes priuarentur vniuersi. Quid est ergò, quod nos huius vocabuli gloriam & oblatam non quærimus, & alter sibi hanc arripere etiam non oblatam præsumit? Ille ergò magìs est pijssimorum dominorum præceptione flectēdus, qui præceptis canonicis obedientiam præbere contemnit. Ille coërcendus est, qui

Lib. 4. epi. 32.
Matt. 16.
Iohan. 21.

Rom. Pontifex à Synodo Chalcedoneñ dictus est vniuersalis.

qui sanctæ vniuersali Ecclesiæ iniuriam facit, qui corde tumet, qui gaudere de nomine singularitatis appetit, qui honori quoquè Imperij vestri se per priuatum vocabulum superponit. Eccè omnes hac de re scandalum patimur. Ad viam igitur rectam reuertatur author scandali, & omnia sacerdotum iurgia cessabunt. Ego enim cunctorum sacerdotum seruus sum, inquantùm ipsi sacerdotaliter viuunt. Nam qui cōtra omnipotentem Deum per inanis gloriæ tumorem, atque contra statuta patrum suam ceruicem erigit, in omnipotente Domino confido, quia meam sibi nec cum gladijs flectet. Quid autem nupèr in hac Vrbe ex huius vocabuli auditu gestum sit, Sabiniano diacono ac responsali meo subtiliùs indicaui.

54 Item Iohanni episcopo Constantinopolitano: Eo tempore, quo fraternitas vestra in sacerdotali honore prouecta est, quantam ecclesiarum pacem atque concordiam inuenerit, recolit. Sed quo ausu, quóve tumore nescio, nouum sibi conata est arripere nomen, vndè omnium fratrum corda potuissent ad scandalum peruenire. Qua in re vehementer admiror, quia nè ad episcopatum venire potuisses, fugisse te velle memini, quem tamen adeptum ità exercere desideras, àc si ad eum ambitioso desiderio decurrisses. Qui enim indignum te esse fatebaris, vt episcopus dici debuisses, ad hoc quandoquè perductus es, vt despectis fratribus, episcopus appetas solus vocari. Et paulò pòst: Verè enim flens dico, atque ex intimo viscerum dolore peccatis meis reputo, quòd ille meus frater nunc vsq; reduci ad humilitatem non valuit, qui ad hoc in episcopatûs gradu constitutus est, vt aliorum animas ad humilitatem reducat: quòd ille, qui veritatem docet alios, semetipsum docere, nec me quoq; deprecante, consensit. Item post aliqua: Quis, rogo, in hoc tam peruerso vocabulo nisì ille ad imitandum proponitur, qui despectis angelorum legionibus, secum socialiter constitutis, ad culmen conatus est singularitatis erumpere, vt nulli subesse, & solus p̄esse omnibus videretur? Qui etiam dixit: In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis, ascēdam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Quid enim fratres tui, omnes Ecclesiæ vniuersalis episcopi, nisì astra cæli sunt, quorum vita simul & lingua, inter peccata erroresque hominum, quasi inter noctis tenebras lucent? Quibus dum cupis temetipsum vocabulo elato præponere, eorumque nomen tuî comparatione calcare, quid aliud dicis, nisì in cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum? An non vniuersi episcopi nubes sunt, qui & verbis pluunt, & bonorum operum luce coruscant? Quos dum vestra fraternitas despiciēs, sub se premere conatur, quid aliud dicit, nisì hoc, quod ab antiquo hoste dicitur, Ascēdam super altitudinem nubium? Quæ cuncta ego cùm flens cōspicio, & occulta Dei iudicia pertimesco, augentur lachrymæ, gemitus se in corde meo non capiunt, quòd vir ille sanctissimus, dominus Iohannes, tantæ abstinentiæ atque humilitatis, familiarium seductione linguarum, ad tantam superbiam erupit, vt in appetitu peruersi nominis illi esse conetur similis, qui dum superbè esse Deo similis voluit, etiam donatæ similitudinis gratiam amisit, & veram beatitudinem perdidit, quia falsam gloriā quæsiuit. Certè Petrus princeps apostolorum, membrum sanctę & vniuersalis Ecclesię est. Paulus, Andreas, Iohannes quid aliud, quàm singularum sunt plebium capita? Et tamen sub vno capite omnes membra, atque vt cuncta breui cingulo locutionis adstringam, sancti ante legē, sancti sub lege, sancti sub gratia, omnes hi perficientes corpus Domini, sunt in membris Ecclesiæ constituti, & nemo se vnquàm Vniuersalem vocari voluit. Vestra ergò sanctitas agnoscat, quantùm apud se tumeat, quæ illo nomine vocari appetit, quo vocari nullus præsumpsit, qui veraciter sanctus fuit. Item pòst pauca: Certè olìm clamatur per Apostolū: Filioli, nouissima hora est: &, secundùm quod veritas prædicit, Pestilentia & gladius per mundum sæuit, gentes insurgunt gentibus, terra concutitur, orbis cum habitatoribus suis, terra dehiscente, sorbetur, omnia quæ prædicta sunt, fiunt. Rex superbiæ propè est: & quod dici nefas est, sacerdotum ei præparatur exercitus: quia ceruici militant elationis, qui positi fuerant, vt ducatum præberent humilitatis. Sed hac in re etiam si nostra lingua minimè contradicat, illius virtus contra elationem in vltiōem erigitur, qui superbiæ vitio per semetipsum specialiter aduersatur. Et infrà: Cōsiderare nos cōuenit, nè qua radix amaritudinis sursùm germinans impediat, & per illam coinquinentur multi. Quod tamen si nos considerare negli-

Lib. 4. Epist. 32.

Esa. 14.

Episcopi, astra cæli.

Episcopi, nubes.

1. Iohan. 2. Luc. 21.

Heb. 12.

negligimus, contra tantę elationis tumorem iudicia superna vigilabunt. Item eidem in alia epistola post multa: Sed etiam nunc dico: aut easdem personas, videlicet Iohannem Chalcedonensem, & Athanasium Isauriæ presbyteros, in suis ordinibus suscipe, eisq; quietem præbe. Aut si hoc fortaſsè nolueris, omni altercatione postposita, de eorum causa statuta maiorum aut canonum terminos custodi. Si verò neutrũ feceris, nos quidem rixam inferre nolumus, sed tamen venientem à vobis non deuitamus. Quid autem de episcopis, qui verberibus timeri volunt, canones dicant, benè fraternitas vestra nouit. Pastores etenim facti sumus, non percussores. Et egregius prædicator dicit: Argue, obsecra, increpa, cum omni patientia & doctrina. Noua verò atq; inaudita est ista prædicatio, quæ verberibus exigit fidem.

Lib. 2. epist. 52. Indi. 11.

2. Tim. 4.

55 Item Aniano Diacono Constantinopolitano. De causa fratris nostri, viri reuerendissimi Iohannis episcopi Constantinopolitani, duas epistolas facere nolui: sed vna breuiter facta est, quæ vtrunq; habere videretur admixtum, id est, & rectitudinẽ, & blandimentum. Tua itaq; dilectio eam epistolam, quam nunc direxi, pro voluntate Imperatoris ei dare studeat. Nam de subsequenti talis alia transmittetur, de quá eius superbia non lætetur. Ad hoc enim vsq; peruenit, vt sub occasione presbyteri Iohannis gesta huc transmitteret, in quibus se penè per omnem versum œcumenicũ patriarcham nominaret. Sed spero in omnipotentem Deum, quia hypocrisin illius superna maiestas dissoluet. Miror autem, quòd dilectionem tuam fallere potuit, vt permitteres domino Imperatori persuaderi, quatenùs ad me sua scripta de hac causa transmitteret, in quibus admoneret, vt cum eo pacem habere debuissem. Qui si iustitiam tenere vult, illum debuit admonere, vt se à superbo vocabulo compesceret, & protinùs inter nos fieret pax. Tamen qua calliditate à prædicto fratre nostro Iohanne factum sit, vt suspicor, minimè pensâsti. Idcircò enim hoc ille fecit, vt aut audiretur dominus Imperator, & ille in sua vanitate confirmatus esse videretur: aut non à me audiretur, & eius animus cõtra me irritaretur. Sed nos rectam viam tenebimus, nihil in hac causa aliud, nisì omnipotentem Dominum metuentes. Vndè tua dilectio in nullo trepidet. Omnia, quæ in hoc seculo videt alta esse contra veritatem, pro veritate despiciat, & omnipotentis Dei gratia atque beati Petri Apostoli adiutorio cõfidat. Vocem veritatis recolat, dicentis: Maior est, qui in vobis est, quàm qui mundo: & in hac causa quicquid agendum est, cum summa authoritate agat. Postquàm enim defendi ab inimicorum gladijs nullo modo possumus, postquàm pro amore rei publicæ argentum, aurum, mancipia vestesq; perdidimus, nimis ignominiosum est, vt per eos etiam fidem perdamus. In isto enim scelesto vocabulo consentire, nihil est aliud, quàm fidẽ perdere. Vndè sicut iam transactis epistolis scripsi, cum eo nunquàm procedere præsumas.

Lib. 4. Epist. 39.

1. Iohan. 4.

56 At verò Iohãnes, nouæ præsumptionis inuẽtor, vbì Mauritium Deo aduersum, Gregorio cum suis complicibus fecit infensum, cernens Cõstantiam Imperatricem totis conatibus Romanæ Ecclesiæ seruãda priuilegia suadere, quantis valuit artibus incitauit, vt propter eam, quam in honorem sancti Pauli apostoli in Palatio ædificabat ecclesiam, à Gregorio caput eiusdem Apostoli, aut aliud quid de ipsius corpore sibi dirigi postularet. Quam calliditatem beatissimus Papa cognoscens, Imperatricis animo taliter satisfecit: Dum illa mihi desiderarem imperari, de quibus facilimam obedientiam exhibens, vestram erga me potuissem gratiam ampliùs prouocare, maior me mœstitia tenuit, quòd illa præcipitis, quæ facere nec possum, nec audeo. Nam corpora sanctorum Petri & Pauli apostolorum, tantis in ecclesijs suis coruscant miraculis atque terroribus, vt neque ad orandum sine magno illuc timore possit accedi. Deniquè dum beatæ recordationis decessor meus, quia argentum, quod supra sacratissimum corpus sancti Petri apostoli erat, longè tamen ab eodem corpore, ferè quindecim pedibus, mutare voluit, signum ei non parui terroris apparuit. Sed & ego aliquid similiter ad sacratissimum corpus sancti Pauli apostoli meliorare volui: & quá necesse erat, vt iuxta sepulcrum eiusmodi effodi altiùs debuisset, præpositus loci illius ossa aliqua, non quidem eidem sepulcro coniuncta, reperit. Quæ quoniam leuare præsumpsit, atque in alium locum transponere, apparentibus quibusdam tristibus signis, subita morte defunctus est. Præter hæc autem sanctæ menoriæ decessor meus idem ad corpus sancti Laurentij martyris quædam meliorare desiderans, dum nescitur

Lib. 3. Epist. 30.

Nota, quæ hic dicutur de corporibus apostolorum, &c.

tur vbì corpus esset venerabile collocatum, effoditur exquirendo, & subitò sepulcrũ ipsius ignoranter apertum est. Et hi qui præsentes erant atque laborabant monachi & mansionarij, quia corpus eiusdem martyris viderunt, quod quidem tangere minimè præsumpserunt, omnes intrà decem dies defuncti sunt, ità vt nullus vitæ superesse potuisset, qui semiustũ corpus illius viderat. Cognoscat autem tranquillissima domina, quia Romanis consuetudo non est, quandò sanctorum reliquias dant, vt quicquam tãgere præsumant de corpore, sed tantummodò in pyxide brãdeum mittitur, atque ad sacratissima sanctorum corpora ponitur. Quod leuatum in ecclesia, quæ est dedicanda, debita cum veneratione reconditur. Et tantæ per hoc ibidèm virtutes fiunt, àc si illic specialiter eorum corpora deferantur. Vndè contigit, vt beatæ recordationis Leonis Papæ tempore, sicut à Maioribus traditur, dum quidam Græci de talibus reliquijs dubitarent, prædictus pontifex hocipsum brandeum allatis forficibus incidit, & ex ipsa incisione sanguis effluxit. In Romanis nanque vel totius Occidentis partibus omninò intolerabile est atq; sacrilegum, si sanctorum corpora quisquam tangere fortasse voluerit. Quod si præsumpserit, certum est, quia hæc temeritas impunita nullo modo remanebit. Pro qua re de Græcorum consuetudine, qui ossa leuare sanctorum se asserunt, vehementer miramur, & vix credimus. Nam quidam Græci monachi huc ante biennium venientes, nocturno silentio iuxta ecclesiã sancti Pauli corpora mortuorum in campo iacentia effodiebant, atque eorum ossa recondebant, seruantes sibi dum recederent. Qui cùm tenti, & cur hoc facerent, diligenter fuissent discussi, cõfessi sunt, quòd illa ossa ad Græciam essent tanquàm sanctorum reliquias portaturi. Ex quorum exemplo, sicut prædictum est, maior nobis dubietas nata est, vtrùm verum sit, quòd leuari ossa sanctorum dicuntur. De corporibus verò beatorum apostolorum quid ego dicturus sum, dum constet, quia eo tempore, quo passi sunt, ex Oriente fideles venerunt, qui eorum corpora sicut ciuiũ suorum repeterent? Quæ ducta vsque ad secundum Vrbis milliarium, in loco, qui dicitur Catacumbas, collocata sunt. Sed dum ea exindè leuare omnis eorum multitudo conueniens niteretur, ità eos vis tonitrui atque fulguris terruit ac dispersit, vt talia denuò nullatenùs tentare præsumerent. Tunc autem exeuntes Romani, eorum corpora, qui hoc ex Domini pietate meruerunt, leuauêre, & in locis, quibus nunc sunt condita, posuerunt. Quis ergò, serenissima domina, tam temerarius possit existere, vt hæc sciens, eorum corpora non dico tangere, sed vel aliquatenùs præsumat inspicere? Dum igitur talia mihi à vobis præcepta sunt, de quibus parére nullatenùs potuissem, quantùm inuenio, non vestrum est, sed quidam homines contra me pietatem vestram excitare voluërunt, vt mihi, quod absit, voluntatis vestræ gratiam subtraherent: & proptereà quæsiuerunt capitulum, de quo vobis quasi inobediens inuenirer. Sed in omnipotenti Domino confido, quia nullo modo benignissimæ voluntati subripitur, & sanctorum apostolorum virtutem, quos toto corde & mente diligitis, non ex corporali præsentia, sed ex protectione semper habebitis. Sudarium verò, quod similiter transmitti iussistis, cum corpore eius est: quod ità tangi non potest, sicut nec ad corpus illius accedi. Sed quia serenissimæ dominæ tam religiosum desiderium vacuum esse non debet, de catenis, quas ipse sanctus apostolus Paulus in collo & in manibus gestauit, ex quibus multa miracula in populo demonstrantur, partem vobis aliquam transmittere festinabo, si tamen hanc tollere limando valuero. Quia dum frequenter ex catenis eisdem multi veniunt, & benedictionem petũt, vt parùm quid ex limatura percipiant, assistit sacerdos cum lima, & aliquibus petentibus ità concitè aliquid de catenis eius excutitur, vt mora nulla sit. Quibusdam verò petentibus, diù per catenas ipsas lima ducitur, & tamen vt aliquid indè exeat, non obtinetur.

Nota reuerentiã erga sacras reliquias.

En vt vltio diuina persecuta sit tangentes sanctorum corpora.

Iohannem episcopum videtur perstringere.

Nota de catenis S. Pauli.

57 In quibus Gregorij, veracibus vtiquè, verbis appáret, quia vsque ad illa tempora pro reliquijs brandeum Romanus pontifex conferebat, cùm posteriori tempore de vestibus, quæ sub altari sancti Iohãnis in basilica Constantiniana seruantur, particulæ cœperunt pro sacris reliquijs petentibus dari.

58 Quæ quidem vestes vsque hactenùs tantis miraculis coruscare probantur, vt siccitatis tempore foràs excussæ, pluuiam cõferant: inundationis verò, serenitatem reducant. Nam super hæc, quæ ꝑ singulas ecclesias faciũt, q̃ in oratorio domûs meæ

Vide & hîc mira de vestibus D. Iohannis Euãgelistæ.

in Suburra positæ,per eas Dominus omnipotens fecerit,non celabo. Nupèr Adriani pontificis tempore visum mihi est, vt altare sanctæ Dei genitricis Mariæ, quo extra oratorium sancti Iohannis in apertissimo atrio positum, congruis luminaribus honorari non poterat,intrà oratorium locari debuisset. Accersitus verò Gaudericus Veliternus,qui adhuc superesse videtur,episcopus,cum hymnis & canticis ab altari veteri pyxidulas duas sigillatas excussit. Quarum alteram, me deprecante,nimiùm timoratus aperiens, de illis tunicis, quantùm ex similitudine curiosis oculis potuit depræhendi, particulas reperit,quas solenniter sub nouo altari deposuit. Vbì ex tūc, sicut multi nôrunt,qui adhuc superstites esse probantur,diuinitùs accensę lampades frequentiùs solito patuerunt. Nam ista octaua Indictione in hebdomada ante Dominici natalis diē,cùm ego super huiusmodi parùm quid dubitarem, completis matutinalibus hymnis,mansionatius candelam extinxit. Quam post vesperum succendere cupiens,accensam reperit,eamque se negligenter extinxisse perpendens, die altera solicitiùs prorsùs extinxit,& obseratis ianuis, ad vesperum succensurus lampadem remeauit. Quam vbì nihilominùs accensam reperit, ex conscientia seruatæ à se clauis & miraculo non diminuti olei profectò cognouit,quia lampadem ille succenderat,qui nè oleum in ea diurna succensione minui potuisset,diuinitùs ampliârat.

Lampades diuinitùs accensæ.

59 Harum quidem vestium, sicut opinor,altera,quæ strictioribus manicis constat, veraciter sancti Iohannis est tunica: quam beatus Gregorius suo tempore, quodam episcopo deferente,suscepit. Vndè Iohāni Abbati inter cætera scribit,dicens: De tunica sancti Iohānis omninò gratè suscepi,quia solicitus fuisti mihi indicare. Sed studeat dilectio tua mihi ipsam tunicam,aut,quod est melius, eundem episcopum, qui eam habet,cum clericis suis & cum ipsa ad me transmittere:quatenùs & benedictione tunicæ perfruamur,& de eodem episcopo vel clericis mercedem habere valeamus. Altera verò, quæ largioribus manicis non tunica, sed videtur planè esse dalmatica,nisì fallor,sancti Paschasij Apostolicę sedis diaconi cōstat. Qui,iuxta quod idem beatus Gregorius in quarto dialogorum libro meminit, cùm temporibus Symmachi Papæ fuisset defunctus, eius dalmaticam feretro superpositam dæmoniacus tetigit,statimque sanatus est. Sed quamobrèm ambæ vestes sancti Iohannis dicantur, ideò priscam consuetudinem obtinuisse crediderim,quòd sub eius altari consuetudinaliter recondantur. Nam quòd eorum altera Iohannis Euangelistæ, non autem Baptistæ sit,nemo est qui dubitet: præsertìm cùm omnis sapiens nouerit, Baptistam camelorum pilis pro vestibus vsum fuisse: Euangelistam verò,qui per tot annos post passionem Domini pontificium gerens, Missarum solennia frequentissimè celebrabat,sine sacerdotalibus esse nequaquàm vestibus potuisse. Si autem dicitur,quòd tunica & dalmatica,quia pontificalia sunt indumēta,vtraque sancti Iohannis credi debeant, considerandum est,quia Gregorius Iohanni Abbati non dalmaticam, sed tunicam nominârit. Qui si dalmaticam quoquè sancti Iohannis fuisse sentiret, eius tunicam quærens,consequenter habere se ipsius dalmaticam non taceret.

Lib. 2. epist. 8. Indic. 11.

Lib. 4. cap. 40.

Iohannes Apostolus Missas celebrauit.

60 Hæc de sancti Iohannis vestibus, de quibus à quamplurimis dubitatur, me vtcunquè in beati Gregorij gestis inseruisse sufficiat. Cęterùm Iohannes Constantinopolitanus hypocrita, qui ab Vniuersalis nominis ambitiōe cōuerti multis tergiuersationibus recusabat,iuxta eiusdem patris prophetiam,iudicia Domini super se vigilare cognoscens,post non multi temporis spatium,subita morte defungitur:& cuius ambitiosam superbiam totus capere mundus vix poterat, in vnius sepulcri angustia facilè collocatur. Post cuius paulatìm discessum,cùm Mauritius Imperator,sacerdotum videlicet Christi contemptor, pro Cyriaco, qui Iohanni successerat, suaderet, nè pro causa tam friuoli nominis Gregorius laboraret, ipse tandiù Pontificatûs sui authoritatibus restitit, quousquè pestem Vniuersalis nominis ab ipsis etiam subdolis adulatorum labijs penitùs abstulisset. Quapropter Eulogio patriarchæ Alexandrino post aliqua scribens, ait: Indicare vestra beatitudo studuit,iam se quibusdam non scribere superba vocabula, quæ ex vanitatis radice prodiêrunt: & mihi loquitur,dicens: Sicut iussistis: quod verbum iussionis,peto,à meo auditu remouete:quia scio,qui sum,qui estis. Loco enim,mihi fratres estis,moribus patres. Non ergò iussi, sed quæ vtilia visa sunt,indicare curaui. Non tamen inuenio vestram beatitudinem hoc ipsum,quod memorię vestrę intuli, perfectè tenere voluisse. Nam dixi,nec mihi vos,

Iohannes Episcopus subita morte extinguitur.

lib. 7. epist. 30. Indic. 1.

vos, nec cuiquam alteri tale aliquid scribere debere. Et eccè in præfatione epistolę, quam ad meipsum, qui prohibui, direxistis, superbæ appellationis verbum, Vniuersalem me Papam dicentes, imprimere curâstis. Quod peto dulcissima mihi sanctitas vestra vltrà nō faciat, quia vobis subtrahitur, quod alteri plusquàm ratio exigit prębet. Ego enim non verbis quæro prosperari, sed moribus. Nec honorem meum esse deputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus nanque honor est, honor Vniuersalis Ecclesiæ. Meus honor est, fratrum meorum solidus vigor. Tunc ego verè honoratus sum, cùm singulis quibusque honor debitus non negatur. Si enim Vniuersalem me Papam vestra sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur vniuersum. Sed absit hoc. Recedant verba, quæ vanitatem inflant, charitatem vulnerant. & quidem in sancta Chalcedonensi Synodo atque pôst à subsequētibus patribus, hoc decessoribus meis oblatum vestra sanctitas nouit: sed tamē nullus eorum vti hoc vnquàm vocabulo voluit: vt dum in hoc mundo honorem sacerdotum diligerent omnium, apud omnipotentem Deum custodirent suum.

Chalcedonēn Synodus Roma. Pōtificē vocauit Vniuersalem.

CAPITVLA LIBRI IIII.

De temperantia Gregorij.
Qualiter Iohanni Rauennati episcopo vsum pallij mappularumq; subduxerit. 1
Quòd eidem suppliciter vsum pallij repetenti, quater in anno per plateas concesserit. 2
Vbi eidem pro diuersis vitijs increpato, diem suæ vocationis prædixit. 3
Vbi Iohanne defuncto, Rauennatem ecclesiam visitatori committit, Marinianoque consecrato episcopo, pallij vsum simili modo concedit. 4
Vbi Andrea supplicante pro pallio, præcipit iusiurandum. 5
Quòd Mariniano consuetudinem pallij, sicut conuenerat, defendere non valente, Gregorius in sententia sua permanserit. 6
Quòd pro vsurpatione campanarum diaconos Catanenses arguerit. 7
De Maximo, Salonitanæ ecclesiæ peruasore. 8
Qualiter authoritatem sui pontificatûs contra tyrannū Imperatorem defenderit. 9
Vbi contra votum Imperiale Maximum cum suis complicibus excommunicās, episcopos ipsius ad Ecclesiam reuerti coëgit. 10
Vbi Maximini causam præcipit Rauennæ ventilari. 11
Vbi Maximus in terram procidens, lachrymabiliter veniam petit. 12
Vbi Gregorius Maximo, coram sancti Apollinaris corpore satisfacienti, miserendū esse decernit. 13
Vbi Maximo satisfacienti humiliter communionis gratiam reddit, & pallium se daturum promittit. 14
Quàm didascalicis responsionibus superbum Imperatorem terruerit. 15
Vbi Mauritio, in Gregorium sæuienti, mors per gladium prophetatur. 16
Vbi Mauritius pœnitens, videt in somnis se diuino iudicio cum vxore & filijs Phocæ militi tradi. 17
Vbi seditione commota, Mauritius Phocæ iussu cum cuncta cognatione sua perimitur. 18
Vbi imagine Augustali suscepta, sapienter Mauritij vitia Phocæ Imperatori dinumerat. 19
Vbi ei apocrisarium ex more transmittit. 20
Vbi pondere grandi remoto, Imperiale iugum leuius reddidisse fatetur. 21
Quòd ex consuetudine synodicam suam direxit, & quòd Orientales nullius in diptychis nomen suscipiant, donèc synodicam fidei eius cognouerint. 22
Quòd susceptis decretis Mediolanensium, eis episcopum ordinari consenserit. 23
Quòd Anastasium Antiochenum post multos throno reddiderit. 24
Quòd Adrianum Thebanum episcopum ordini suo restituens, diœcesim ipsius Alarici episcopi potestati subduxerit. 25
Quòd exceptis manifestis criminibus, neminem de sacerdotio deposuerit, sed communione priuauerit. 26
27

Quanta diſtrictione accuſatorum lites iudicauerit,& qualia in ordinibus iudiciorũ decreuerit. 28
Qualiter aliorum authoritates epiſcoporum ſua authoritate confirmabat, non minuebat. 29
Quòd cunctis epiſcopis propria iura conſeruans,executores dari & iudices eligi ab accuſatis voluerit. 30
Quòd falſarios delatores talione mulctauerit. 31
Quòd ſemèl ingeſta crimina, indiſcuſſa præterire non paſſus ſit, & qualibus pœnis peccatorum malos accuſatores mulctauerit. 32
Quòd conſueta ſtipendia etiam infirmis clericis iuſſerit miniſtrari. 33
Quòd cautiones epiſcoporum, ſuis clericis factas, firmauerit,eiſque quartas pleniter dari iuſſerit. 34
Quòd ab alijs obligatos abſoluerit. 35
Quòd ab hæreſi ſe purgantes receperit. 36
Quòd ſchiſmaticos ad ſuſcipiendam ſatisfactionem Romam inuitare curauerit. 37
Quòd Seuerum Aquileienſem epiſcopum Rauennam venire coëgerit: qui poſtquã ad vnitatem redijt, denuò ad ſuum ſchiſma recurrens, Catholicoſque ſacerdotes affligens,cauſa perpetuæ diuiſionis ſuæ diœceſis effectus eſt. 38
Quòd pro ægritudine corporis nemini ſucceſſorem dederit, & quòd renũciantibus ſuis ſedibus, ſucceſſores non denegârit,eiſque de ſumptibus eiuſdem eccleſiæ cõmoda miniſtrari præceperit. 39
Quòd ſtupratam,in vxorem à ſtupratore duci iuſſerit. 40
Quòd virum iam tonſuratum,coniugi reddi mandauerit. 41
Quòd vim nullam Iudæis inferendam ſtatuerit. 42
Quòd Chriſtianos eis ſubijci,nulla occaſione debere cenſuerit. 43
Quòd Chriſtianos eis violenter auferri iubebat: quorum ſi qui auferri nõ poterãt, redimi ſanciebat. 44
Quòd eorum mancipia, confugientia ad Eccleſiam,reddi vetuerit. 45
Quòd pagana eorum mancipia,venire ad fidem volentia,non reddenda ſtatuerit. 46
Quòd Iudæorum mancipia,ſuos dominos ad fidem præcedẽtia, in eorum ſeruitium nullatenùs redigenda indixerit, etiam ſi ipſi eos ad baptiſmatis gratiam ſequerentur. 47
Quòd neminem circuncidi paganorum permiſerit. 48
Quòd à Iudæis munera non ſuſcipienda decreuerit. 49
Qualiter Iudæi fuerint à Romanis Pontificibus habiti. 50
Quòd Gregorius non obſeruari ſabbatũ iuſſerit, & lauari Dominico permiſerit. 51
Quantæ compaſſionis extiterit in infirmitatibus Caſtorij,Eulogij & Mariniani epiſcoporum ſiue Ruſticianæ patritiæ. 52
Quòd pro barbaricis incurſionibus fieri litanias voluërit. 53
Quòd ſpiritum prophetiæ habuerit. 54
Quòd peiora prioribus futura prædixerit. 55
Quòd neminem iniuſtè ab Eccleſia defendi permiſerit. 56
Quòd confugientibus ad Eccleſiam,ſacramenta præſtari iuſſerit de ſeruãdis ſibi iuſtitijs. 57
Quòd omẽs epiſcopos,fratres & coëpiſcopos:diaconos,dilectiſſimos filios: vtriuſq; verò ſexûs laicos,dominos vocitârit. 58
Quòd de fide tam Teudelindæ reginæ,quàm ſuo ſubdiacono ſatisfecerit. 59
Vbi ſe indignum memorat reuelatione Dei. 60
Vbi ſe presbytero comparans,illum ſuperiorem melioremq; pronunciat. 61
Vbi ſe indignum alieno fauore fatetur. 62
Vbi monacho ſibi procidenti ſe in terram proſtrauit. 63
Quòd accuſatus,innocentiam ſuam expoſuit. 64
Quid de fine ſeculi ſenſerit. 65
Qualia de incommoditate Vrbis ſcripſerit. 66
Qualiter barbaricis incurſionibus ab exponẽdis libris deſtiterit,& qubus doloribus cruciatus extiterit. 67

De eius obitu,& fastigijs argenteis ab eo paratis, necnon sepulturæ ipsius loco vel
titulo.
Qualiter æmulis,libros eius incendere molientibus, Petrus diaconus moriendo de- 68
fenderit.
Quanta Claudius ex verbis eius notauerit,& quòd multa Gregorius dictauerit, quæ 69
nunc nequeant inueniri.
Quòd duodecim epistolarũ suarum libros reliquerit, ex quibus Adriani Papæ tem- 70
pore duo volumina videntur excerpta.
Quòd in diaconatu suo Moralia cœperit, & qualiter ea in episcopatu suo per libros 71
digesserit,eaq; Leandro Hispano episcopo roganti direxerit.
Quòd in episcopatûs sui exordio librum regulę pastoralis Iohanni episcopo Rauen- 72
nati exponens,imperitos compresserit.
Quòd per stationes discurrens,quadraginta euangelij lectiones dictauerit, quas Se- 73
cundo seruo Dei petenti mandauerit.
Qualiter dialogorum quatuor libros descripserit, quos posteà Zacharias, Apostoli- 74
cæ sedis episcopus,in Græcam linguam conuertit.
Quòd ciuibus suis petentibus, primam & vltimam Ezechielis prophetiæ partes, per 75
homilias vigintiduas tractauerit.
Quàm humilia ipse de suis tractatibus senserit, qui à posteris doctoribus facundissi- 76
mi prædicantur.
Quòd libros suos,in comparatione Augustini tractatuum, furfures nominans,quo- 77
usquè vixit,legi vetuerit.
Quanta consideratione quotidiè infirmitatem sui cordis cognouerit. 78
Quòd corpus eius à Gregorio quarto Papa translatum sit, & de antiquitate ipsius, 79
vel mediocritate,ac regulari specialitate.
Quòd Græcam linguam nesciens, falsos tractatus suo nomine titulatos inuenerit. 80
Quòd monachi, qui ab eo in Saxoniam missi sunt, sancti Benedicti regulis fuerant 81
mancipati.
De formis & vestimentis patris & matris eius. 82
De forma & habitu siue disticho eius. 83
Quòd posteà Saturninus monachus,iuxta eius effigiem,imagines Apostolorum de- 84
pinxerit.
De Iohanne præposito,qui cum diabolo coram Christo conflixit, & de reuelatione 85
atque terribili transitu ipsius.
De cruciatibus Andreæ conductoris,qui cum eodem præposito monasterij chartu- 86
las se vendidisse professus est.
De pręsagio mortis Athanasij œconomi,qui cõsuetudines pauperũ defraudauit. 88
De diabolo à monasterij claustro fugato,qui monachum iacentem percussit. 89
De visione monachi, q duodecim homines intrà dies totidèm morituros p̃uidit. 90
De Lucidi Ficulensis episcopi conuersione,visione & transitu. 91
De reuelatione Monachi,qui per excussionem lachrymarum cuiusdam inclusi pre-
sbyteri,fratris sui sanitatem reuersionemq; cognouit.
De dæmone,à fundo Barbiliano excusso, qui conductorem & bubulcos occidens, 92
Vrsellium fuerat persecutus.
De visione Tetgaudi Treuerensis quondàm episcopi, qui à beato Gregorio pulsus 93
est à monasterio.
De increpatione Faraldi,qui à dæmonibus tota nocte suspensus est. 94
De Indulfo desertore monasterij,à sene percusso,& de reuelatione clerici, & digres- 95
sione Supponis.
De Dominico presbytero, qui Gregorianum fontem detexerat, ligato & liberato, 96
eiusque miserabili transitu.
De modio monasterij & diuersitate ipsius redundationis, necnon miraculo multi- 97
plicati diuinitùs panis.
Quàm frequenter in diuersis locis Gregorius demonstretur. 98
De visione scriptoris, qui ab æmulo terreri potuit,& à beato Gregorio meruit cõ- 99
solari.
100

HAec est Gregorij, de refutatione nominis Vniuersalis, plena rationis humilitatisq; sententia. Qui videlicet cōtra superbos prudenter vti nouerat serpentis astutia, & à columbæ simplicitate circa humiles minimè recedebat. Quapropter suę temperantiæ conscius, Dominico Carthaginensi episcopo post cætera: De Ecclesiasticis, inquit, priuilegijs, quod vestra fraternitas scribit, hoc postposita dubitatiōe teneat, quia sicut nostra defendimus, ità singulis quibusq; ecclesijs sua iura seruamus. Nec cuilibet fauente gratia vltrà, q̄ meretur, impertior, nec vlli hoc, quod sui iuris est, ambitu stimulante derogo: sed fratres meos honorare per omnia cupio, sicq; studeo honore singulos subuehi, dummodò nō sit, quod alteri iure ab altero possit opponi. Itē Eulogio Alexandrino & Anastasio Antiocheno Patriarchis scribit, dicens: Cùm prædicator egregius dicat: Quandiù quidem sum gentium apostolus, ministerium meum honorificabo: qui rursùs aliâs dicit, Facti sumus paruuli in medio vestrûm: exemplum proculdubiò nobis sequentibus ostendit, vt & humilitatem teneamus in mente, & tamē ordinis nostri dignitatem seruemus in honore: quatenùs nec in nobis humilitas timida, nec erectio sit sup̄ba. Et cætera: Quod Gregorius, sicut ex præcedentibus ac subsequentibus manifestissimè colligi poterit, & fecit & dixit.

lib. 2. epist. 89. Indi. 11. — *li. 4. epi. 36.* — *Rom. 11.* — *1. Thes. 2.*

2 Nam Iohannem Rauennatem episcopum, typho superbiæ pallium frequentantem, suosq; presbyteros ac diaconos in mappulis procedere permittentem, primò quidem per Castorium chartularium familiariter arguit, pòst ex consuetudine siue priuilegio sibi hæc concessa pertinaciter defendentem, tali sententia post nonnulla mulctauit: Vt enim, inquit, ea, quę superiùs dixi, breuiter colligam, admoneo quatenùs, nisi decessorum meorum munificētia tibi hæc per priuilegium attributa docueris, vti in plateis pallio vlteriùs non pręsumas, nè non habere & ad Missas incipias, quod audacter & in plateis vsurpas. De secretario autem, quòd fraternitas tua rescdisse cum pallio, & filios ecclesiæ suscepisse se & fecit & excusauit, nunc interìm nihil quærimus: quia synodorum sententiam sequentes, minores culpas, quę negantur, vlcisci recusamus. Hoc tn̄ quia semèl & iterùm sit factū, cognouimus. Fraternitas autē tua sit omninò solicita, nè hoc, quod pręsumptioni inchoanti adhuc ceditur, in proficiente deteriùs vindicetur. Et post pauca: Illud autem, quod pro vtendis à clero vestro mappulis scripsistis, à nostris est clericis fortiter obuiatum, dicentibus nulli hoc vnq̄ aliæ cuilibet cōcessum fuisse ecclesiæ, nec Rauēnates clericos vel illic, vel in Romana ciuitate tale aliquid cum sua conscientia pręsumpsisse, nec si tentatum esset, ex furtiua vsurpatione sibi præiudicium generaretur. Sed etiam si in qualibet ecclesia hoc p̄sumptum fuerit, asserunt emendandum, quod non cōcessione Romani Pontificis, sed sola subreptione p̄sumitur. Sed nos seruantes honorem fraternitati tuæ, licèt cōtra voluntatem antedicti cleri nostri, tn̄ primis diaconibus vestris, quos nobis quidam testificati sunt, etiam antè eis vsos fuisse, in obsequio duntaxàt tuo mappulis vt̄i permittimus: alio autem tempore, vel alias personas hoc agere vehementissimè prohibemus.

lib. 2. epist. 54. indi. 11.

3 Quam sententiam vir vanæ gloriæ cupidissimus, molestissimè ferēs, per quoscūq; poterat, vsum pallij sibi restitui magnoperè flagitabat. Cui Gregori⁹ ità scripsit: Fraternitatem vestram valdè inuenio contristatam pro eo, quòd in litanijs induere pallium rationis censura prohibetur. Sed per excellētissimū Romanū patricium, & per eminentissimū pręfectū, atq; per alios ciuitatis suę nobiles viros importunè expetit, vt hoc debeat cōcedi. Nos aūt solicitè requirentes ab Adeodato, quondàm diacono fraternitatis tuę, cognouimus qa nunq̄ consuetudo fuerit decessoribus tuis, vt in litanijs pallio, nisi in solennitate B. Iohannis Baptistę, B. Petri apostoli, & B. Apollinaris martyris vterētur. Cui quidē nequaq̄ credere debuimus, quia multi apud ciuitatē fraternitatis vestræ responsales sæpiùs fuerūt, q̄ se fatentur tale aliquid nunq̄ vidisse. Et hac de re multis potiùs credendū est, q̄ vni pro sua ecclesia aliqd attestanti. Sed qa nos fraternitatē vestram contristari nolumus, & petitionem filiorū nostrorum apud nos minimè frustrari, vsum pallij, donèc subtilius veriusque aliquid cognoscamus, in Litanijs solennibus, i. die natalitio B. Iohānis Baptistę, B. Petri apostoli, & B. Apollinaris martyris, atq; in ordinationis vestrę celebratione concedimus. In secretario verò

Lib. 4. epi. 40. — *Vide hic vsum pallij & solennes litanias.*

verò secundùm morem pristinum, susceptis ac dimissis ecclesiæ filijs, induere vestra fraternitas pallium debeat, atque ad Missarum solennia ità proficisci, & nihil sibi ampliùs ausu temerariç prçsumptionis arrogare: nè, dum in exteriori habitu inordinatè aliquid ambitur, ordinatè etiam quæ licere poterant, amittantur.

4 Sed isdem Iohannes ab inanis gloriæ ambitione freno apostolicæ moderationis coërcitus, ad detractionem pontificis totus conuertitur. Vndè prudentissimus pontifex sic eum admonet, dicens: Primùm me hoc contristat, quia mihi fraternitas tua duplici corde scribit: & alia blandimenta in epistolis suis exhibet, alia in lingua sua seculariter ostēdit. Deindè graue mihi est, quia irrisiones illas, quas habere notarij adhuc pueri solent, vsque hodiè frater meus Iohannes in lingua sua retinet, mordenter loquitur, & quasi de tali astutia lætatur: amicis præsentibus blanditur, de absentibus obloquitur. Tertiò graue mihi & omninò execrabile est, quia seruis suis, qua hora fuerit commotus, turpia crimina imponit, vt effœminati, & adhuc grauiter hoc aperiùs vocentur. Post hoc accessit, quòd disciplina ad vitam clericorum custodiendam nulla est, sed tantummodò clericis suis dominium exhibet. Vltimum verò est, quod tamen pondere elationis primum est: scilicet de vsu pallij extra ecclesiam, quod temporibus decessorum meorum facere nunquàm quisquam præsumpsit, nūquàm à decessoribus eius præsumptum est, sicut responsales nostri testantur, excepto nisì reliquiæ conderentur: quod tamen de reliquijs vnus tantummodò potuit inueniri, qui meis diebus in despectum meum cum summa audacia non solùm faciebat, sed etiam frequentabat. Ex quibus omnibus inuenio, quia honor episcopatûs vestri totus foris in ostensione est, non in mente. Et quidē omnipotenti Deo gratias ago, quia eo tempore, quo ad me hoc peruenit, quod ad aures decessorum meorum nunquàm peruenerat, Longobardi inter me & Rauennatem ciuitatem positi fuêre. Nam ostendere forsitan hominibus habui, quantùm scio esse districtus. Nè autem credas, quia ego ecclesiam tuam in aliquo grauari aut minui volo, recordare inter Missarum Romanorum solennia, vbì Rauennas diaconus stabat, & require vbì hodiè stat, & cognosces, quia Rauennatem ecclesiam honorare desidero. Sed vt quicunque quodlibet ex superbia arripiat, hoc ego tolerare non possum. Tamen hac de re iam diacono nostro Constantinopolim scripsi, vt per omnes, qui sub se etiam tricenos & quadragenos episcopos habent, requirere debeat. Et sicubì iste vsus est, vt in Litanijs cum pallijs ambulent, absit vt per me honor Rauennatis ecclesiæ in aliquo minuatur. Hæc ergò omnia, quæ superiùs dixi, frater charissime recogita, diem tuç vocationis attende, quas rationes dè sarcina episcopatûs redditurus es considera. Emenda illos mores notarij. Vide quid in lingua, quid in actu episcopum deceat. Esto totus purus fratribus tuis. Non aliud loquaris, aliud in corde habeas. Nec appetas vltrà videri, quàm es, vt possis vltrà esse, quàm vidéris. lib.4.ep.14.

5 Hæc quia Iohannes emendare superbiæ fastu despexit, eodem anno, iuxta quod Gregorius ei prędixerat, diem suæ vocationis dum nō attēdit, incurrit, & antè tumidus crepuit, q̄ meruisset amictu pallij saturari. Cuius rei gratia Gregorius visitationē Rauennatis ecclesiæ Seuero Ficulino episcopo secundùm consuetudinem priscā cōmittens, Marinianum monachum familiarem suum Rauennatibus episcopum consecrauit, cui & pallium dirigit, scribens: Apostolicæ sedis beneuolentia, & antiquç consuetudinis ordine prouocati, fraternitati tuæ, quam in Rauennati ecclesia gubernationis constat suscepisse officium, pallij vsum prçuidimus concedendū. Quo non aliter vti te memineris, nisì in propriæ tuæ ciuitatis ecclesia, dimissis iam filijs ecclesiæ, procedens à salutatorio ad sacra Missarū solēnia celebrāda. Peractis verò Missis, id in salutatorio rursùm curabis deponere. Extra ecclesiā verò nō aliter illo tibi, nisì quater in anno, in litanijs, quas ad decessorē tuum Iohannē expressimus, vti pmittimus. Iohannes episcopus Rauennas obit. li.4. ep. 54.

6 Sed Marinianus clericorum suorum suggestionibus delinitus, tam per Andream virum magnificū, quàm per quoscunq; potuerat, restitui suç ecclesiæ vsum pallij flagitabat. Quapropter Gregorius Castorio chartulario inter cętera scribit, dicēs: Tua experientia nullius personam, nullius verba cōsideret. Solum Dei timorem & rectitudinem ante oculos habeat, & seniores personas eiusdem ecclesiæ & archidiaconū, quē non suspicor pro alterius honore peierare, & alios antiquiores, q in sacris ordinibus ante Iohannis episcopi tēpora fuerant, requirat, vel si q maturiores sunt extra lib.5. ep.11.

sacros ordines, & veniant ante corpus sancti Apollinaris, & tacto eius sepulcro iurent, quæ consuetudo ante Iohannis episcopi tempora fuerit. (Quia, sicut scis, idem vir multùm præsumptor extitit, & multa sibi per superbiam conabatur arrogare.) Et quicquid à fidelioribus viris & grauibus iuratum fuerit, secundùm indiculum, qui subtèr annexus est, hoc volumus in eadem ecclesia conseruari. Sed vide nè negligenter agas, nè quis fidem aut deuotionem tuam in hac causa corrumpat. Zelum enim tuum scio, age solicitè, ità tamen, vt prædicta ecclesia contra iustitiam non grauetur, sed vsus, qui ante Iohannis episcopi tempora extitit, ei conseruetur. Personas autem non duas vel tres ad satisfaciendum tibi, sed quantas antiquiores & grauiores inueneris, require: vt neque, quod vsus fuit antiquitùs eiusdem ecclesiæ, denegemus, neq; quod nouo ausu appetitum est, concedamus. Sed omnia age blandè & dulciter, vt & actio tua districta sit, & lingua mitis: Iuro ego N. per patrem & filium & spiritum sanctum, inseparabilem diuinæ potentiæ Trinitatem, & hoc corpus beati Apollinaris martyris, me pro nullius fauore personæ, neque commodo aliquo interueniente testari: sed hęc scio, & per memetipsum cognoui, quia ante tempora Iohannis quondàm episcopi, Rauennas episcopus præsente apocrisario sedis Apostolicæ, illo atque illo, illis & illis diebus consuetudinem vtendi pallio habuit, & non cognoui, quia hoc latenter vel absente apocrisario vsurpâsset.

Formula iuramenti ad corpus S. Apollinaris

7 Hoc Gregorius per indictionem quartamdecimam iusiurandum præceperat. Quod quia, sicut rei exitus manifestat, deficientibus testimonijs per tres continuos annos infectum remanserat, iterùm Marinianus, suorum suggestione compulsus, vsum pallij, quem ex consuetudine sicut conuenerat, vindicare non poterat, importunitate precum se posse recipere confidebat. Quapropter Gregorius, in eadem sententia permanens, eidem chartulario per indictionem secundam scribit, dicens: Dum Florentinus Rauennatis ecclesiæ diaconus apud nos pro reuerentissimo fratre & coëpiscopo nostro Mariniano de vsu pallij ageret, requisitus à nobis, quæ esset antiqua consuetudo, respondit, quòd in omnibus Litanijs pallio Rauennas episcopus vteretur. Quod ità non esse, & ab alijs didicimus, & ex epistolis Iohannis quondàm episcopi, quas ei ostendi fecimus, euidenter apparuit. Sed hoc asseruit, quod dicere iussus est. Nam tempore, quo à te isdem Iohannes quondàm episcopus est inhibitus, nè pallio inordinatè ac temerè vti præsumeret, scripsit nobis, hanc fuisse priscā consuetudinem, vt ciuitatis ipsius episcopus pallio in Litanijs solennibus vteretur. Quarum tibi literarum exemplaria pro tua informatione transmisimus. Adeodatus verò, prædictæ ecclesię diaconus, dum apud nos tempore, quo hìc fuit, similiter de eiusdem pallij vsu agere enixiùs studeret, volentes cognoscere veritatem, cum similiter, quæ esset consuetudo, curauimus requirendum. Qui vt credi sibimet suaderet, atque à nobis valeret, quod petebat, exigere: sub iureiurando testatus est, antiquam consuetudinem fuisse, vt in quatuor aut quinque solennibus litanijs pallio ciuitatis suæ episcopus vteretur: Experientia ergò tua diligenter inuigilet, & cum omni solicitudine, quot litaniæ solennes ab antiquitate fuerint, requirat. Nec eas solennes nominando requirere studeat, sed maiores: vt per hoc, quod nobis pręfatus Adeodatus diaconus testatus est, & prędicti Iohannis episcopi fatetur epistola, dum constiterit quantæ litaniæ solennes fuerint, quotiès indui solebat in litanijs pallio cognoscentes, libentissimè concedamus. Sed hoc non ab illis perquirat, qui ab ecclesiasticis exhibentur, sed ab alijs, quos sine fauore partis suæ esse cognouerit: & quæque solicita indagatione repererit, nobis subtiliter indicet: vt veritate, sicut diximus, cognita, fratris & coëpiscopi nostri reuerentissimi Mariniani animos releuemus. At quia prisca consuetudo à nostratibus subtiliter inquisita, à Rauennatibus probari nullo modo potuit, Gregorium in sua sententia permansisse proculdubiò illud ostendit, quòd neque ob hoc, quantùm ex apicibus eius dinoscitur, à quoquam solicitatus extitit, neque à semetipso commotus, vlteriùs omninò rescripsit.

lib. 7. epist. 76. indic. 2.

8 Non solùm in magnis rebus Gregorius solicitudinis suæ oculos conuertebat: verùm etiam nè impunè pręsumerentur quandoquè maiora, hoc in rebus minimis curiosissimè pręcauebat. Vndè Iohanni Syracusano episcopo scribit, dicens: Ecclesiastici vigoris ordo confunditur, si aut temerè illicita p̄sumantur, aut impunè nō concessa tentantur. Peruenit itaq; ad nos, diaconos Ecclesię Catanensis, calceatos cōpagis

Lib. 7. epist. 28. Indic. 1.

gis procedere præſumpſiſſe. Quod nulli hactenùs per totam Siciliam licuiſſe, niſi ſolis tantummodò diaconibus eccleſiæ Meſſanẽſis, quibus olìm à prædeceſſoribus noſtris non dubitatur eſſe conceſſum, benè recolitis. Quia ergò tantæ temeritatis auſus non eſt leuiter attendendus, cum omni hoc fraternitas veſtra perquirat ſubtilitate: & ſi ità, ſicut ad nos peruenit, inuenerit, vtrùm à ſe vel alicuius hoc authoritate præſumpſerit, nobis ſubtiliter innoteſcat: vt cognita veritate, quid fieri debeat, diſponamus. Nam ſi negligenter ea, quæ malè vſurpãtur, omittimus, exceſsûs viam alijs aperimus.

9 Intereà Natali epiſcopo defuncto, cum Dalmatinorum generalitas Honoratum archidiaconum, quem ipſe ex presbytero in diaconum conuerterat, ſibi præficiendũ concorditer elegiſſent, eorumque decretum pontifex approbâſſet, factione Malchi epiſcopi, rectoris Apoſtolici patrimonij, manuque militari Maximus, multis criminibus inuolutus, epiſcopatum Salonitanæ ciuitatis inuaſit. Quod Gregorius audiẽs, Dalmatinis & Iadertinis epiſcopis, nè illi manum imponerent, ſub magna interminatione prohibuit. At verò Maximus, qui epiſcopatûs ſedem contra canones inuaſerat, etiam ſacerdotium contra Deum per Simoniacam hęreſim ab epiſcopis duntaxàt excommunicatis corruptiſque non timuit promereri, fauente ſibi occaſione tẽporum ex cupiditate ſimul inſolentiaque Auguſti. Quem, diſpergendo facultates inuaſæ eccleſiæ, adeò defenſorem ſcelerum ſuorum effecit, vt à Gregorio non ſolùm frequenter poſtularet, quatenùs indiſcuſſam Maximi promotionem relinqueret, verùm etiam Romam, ſatisfacturum pro Simoniaca hęreſi alijſque criminibus, venientem cum honore ſuſciperet. Gregorius verò faciem illius contra veritatem cuſtodiens, ipſum Maximum primò à Miſſarum ſolennijs, pòſt à communione corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quouſquè ſuam præſentiam exhiberet, priuauit. Maximus autem imperialibus militijs fultus, poſt excommunicationem & Miſſas cecinit, & ſacramenta ſatis indignus accepit. Quapropter Conſtantiæ Auguſtæ poſt multa alia ſcribit, dicens: *Temeritas Maximi, inuaſoris ſedis Salonitanę. Li. 4. ep. 34.*

10 Salonitanę ciuitatis epiſcopus, me ac reſponſali meo neſciente, ordinatus eſt, & facta res eſt, quæ ſub nullis anterioribus principibus euenit. Quod ego audiens, ad eundẽ pręuaricatorem, qui inordinatè ordinatus eſt, protinùs miſi, vt omninò Miſſarum ſolennia celebrare nullo modo pręſumeret, niſi priùs à ſereniſſimis dominis cognoſcerem, ſi hoc fieri ipſi iuſſiſſent. Quod ei ſub excommunicationis interpoſitione mandaui. Et contempto me atque deſpecto, in audacia quorundam ſecularium hominum, quibus, denudata ſua eccleſia, pręmia multa prębere dicitur, nunc vſq; Miſſas facere pręſumit, atque ad me venire ſecundùm iuſſionem dominorum noluit. Ego autem pręceptioni pietatis eorum obediens, eidem Maximo, qui me neſciente ordinatus eſt, hoc, quòd in ordinatione ſua me vel reſponſalem prętermittere præſumpſit, ità ex corde laxaui, àc ſi me authore fuerit ordinatus. Alia verò peruerſa illius, ſcilicet mala corporalia, quę cognoui, vel quia cum pecunijs eſt electus, vel quòd excommunicatus Miſſas facere præſumpſit, propter Deum irrequiſita pręterire non poſſum. Sed opto & Dominum deprecor, quatenùs nihil in eo de his, quæ dicta ſunt, valeat inueniri, & ſine periculo animæ meæ cauſa ipſius terminetur. Priùs tamen, quàm hęc cognoſcantur, ſereniſſimus dominus diſcurrẽte iuſſione pręcepit, vt eum venientem cum honore ſuſcipiam. Et valdè graue eſt, vt vir, de quo tanta & talia nunciantur, cùm antè requiri & diſcuti debeat, honoretur, & ſi epiſcoporum cauſæ mihi commiſſorum apud pijſſimos dominos aliorum patrocinio diſponuntur, infelix ego in Eccleſia iſta quid facio? Sed vt epiſcopi mei me deſpiciant, & contra me refugium ad ſeculares iudices habeant, omnipotenti Deo gratias ago, peccatis meis deputo. Hoc tamen breuiter ſuggero, quia aliquantulùm expecto, & ſi ad me venire diù diſtulerit, exercere in eo diſtrictionem canonicã nullo modo ceſſabo. In omnipotente autem Domino confido, quia lõga pijſſimis dominis vitam tribuet, & nos ſub manu veſtra non ſecundùm peccata noſtra, ſed ſecundùm ſuæ gratiæ dona diſponet.

11 Hæc Gregorius diſſimulatrici Auguſtæ: Cęterùm eodem Maximo in ſua pręſumptione manente, conſecratores atque omnes Dalmatinos & Iadertinos epiſcopos ab eius communione ſub excommunicatione diſiunxit: adeò vt nè nomen quidem Maximi inter ſacra Miſſarum ſolennia memorarent. Quo facto, ità oẽs conſternati ſunt *Caſtigat temeritatem epiſcopi Salonitani.*

sunt animo, vt sub pœnitentiæ satisfactione, relicto Maximo, veniam postularent.
lib.7.ep.12. indict.1. Vndè misericordissimus pontifex Sabiniano Iadertino episcopo scribēs: Sicut, inqt, perseueranti culpæ debetur iure vindicta: ità resipiscentibus est venia concedenda. Nam vt res illa contra se meritò potest iracundiam excitare, sic hæc in sua prorsùs dilectione solet concordiam propagare. Et ideò quia fraternitatem tuam à consortio & communione Maximi, vbì te priùs neglectus impulerat, intantùm posteà grauitas sacerdotij ad animum reducta suspēdit, vt eius sola nullatenùs patereris esse segregatione contentus, nisì & in monasterij te claustra recipiēs, dudùm commissa desleres, eapropter in nostra te gratia ac communione receptum esse nō dubites. Nam quantùm nos priùs culpa tuę charitatis offenderat, tantùm pœnitentia mitigauit.

12 Itaque Maximus cernens tandèm aliquandò durum esse contra stimulum calcitrare, relictis imperialibus adminiculis, per Gallinicum exarchum satìs humiliter cōcedi sibi pœnitentiam, simulq́ue veniam à Gregorio postulauit. Quem ipse Romam
lib.7.ep.68. indict.2. fatigari nolens, causam eius discutiendam Rauennæ commisit, Constantino Mediolanensi episcopo scribens: Maximus, inquit, Salonitanæ ecclesiæ præuaricator, postquàm per potestates maiores seculi obtinere nil valuit, ad minores se contulit, nobisq́ue tam nimietate precum, quàm attestatione bonorum operum præualere contendit. Ex qua re inhumanum credidi, si is, qui se quasi multùm timere me dicit, in aliquo me temperatiorem minimè inuenire potuisset. Et ideò decreui, vt reuerētiss. frater & coëpiscopus noster Marinianus, eius causam debeat in Rauennati vrbe cognoscere. Si autem persona eius suspecta forsitan habebitur, volumus, vt vestra quoque fraternitas, si ei laboriosum non est, ad eādem ciuitatē fatigare se debeat, & cum prædicto fratre in eodem iudicio pariter sedere. Quicquid autem vestræ vtorunq; sanctitati placuerit, scitote mihi modis omnibus placiturum, & vestrum ego iudiciū meum deputo.

Pœnitentia publica episcopi Salonitani. 13 Inter hæc præuaricator Maximus anno septimo excommunicationis suæ, post castigationes & flagella Gregorij ad cor reuertens, Rauennā petijt, & iactauit se tensus in ciuitatem in media silice, clamans & dicens: Peccaui Deo & beatissimo Papæ Gregorio. Et agente eo pœnitentiam tribus horis, cucurrit Gallinicus exarchus & Castorius chartularius Ecclesiæ Romanæ cum Mariniano episcopo, & eleuauerunt
lib.7.ep.79. indict.2. eum de silice. Qui etiam cœpit ampliorem pœnitentiam agere corā eis. Quod Gregorius vt audiuit, ad misericordiam protinùs redijt, Mariniano episcopo inter cætera scribens: Qualis de causa Maximi fraternitatis vestræ voluntas sit ac magìs petitio, pręsentium latore Castorio chartulario nostro renunciante cognouimus. Ideoq́ue si idem Maximus coram vobis & prædicto chartulario nostro de Simoniaca hęresi pręstito se sacramento purgauerit, atque de alijs ante corpus sancti Apollinaris tantummodò requisitus, liberum se esse respōderit: causam ipsius, fraternitatis vestrę de eo, quòd excommunicatus Missarum solennia agere præsumpsit, iudicio committimus, qua debeat pœnitentia talis culpa purgari. Et ideò quicquid vobis secundùm Deum placet, securi disponite, nec aliquid de nobis dubium habeatis. Nam quicquid à vobis hac de causa fuerit ordinatum, nos & gratè suscipimus, & libenter admittimus. Hortamur tamen, vt debeatis esse soliciti, & ità quæ fienda conspicitis temperetis, quatenùs & illi, si ità videbitur, communionem pręstetis, & vigoris Ecclesiastici genium congrua, vt oportet, dispensatione seruetis. Suprascriptum verò portitorem in præsenti quid vobiscum ei sit agendum, instruximus. A quo cuncta subtiliter addiscentes, sic vos in omnibus exhibete, vt in vestra solicitudine nostram fuisse præsentiam sentiamus.

Ibidèm edist.80. 14 Item Castorio notario & chartulario Rauennę: Quanto credi tibi à nobis, & necessarias vides causas iniungi, tanto te magìs strenuum debes & solicitum exhibere. Proindè si Maximus Salonitanus, pręstito sacramento, firmauerit Simoniaca se hęresi non teneri, atque de alijs ante corpus sancti Apollinaris tantummodò requisitus innoxium se esse responderit, & de inobedientia sua pœnitentiam, sicut deputauimus, egerit: volumus, vt ad consolādum illum epistolam, quam ad eum scripsimus, vbì ei & gratiam nostram & communionem nos reddidisse signauimus, experientia tua dare debeat. Quia sicut in contumacia persistentibus seueros nos esse conuenit, sic iterùm humiliatis & pœnitentibus negare locum venię non debemus.

15 Cumque

15 Cumque Maximus penès corpus beati Apollinaris secundùm iussum Gregorij de cunctis humiliter satisfecisset, Castorius chartularius consolatoriam ei epistolam præbuit, verbis Gregorij asserētem: Quanuis culpabilibus ordinationis tuæ primordijs graue malum per inobedientiæ culpam addideris, nos tamen sedis Apostolicæ authoritatem eo, quo decuit, moderamine temperantes, nunquàm contra te vsque ad hoc, quod causa poscebat, exarsimus. Sed vt longiùs se ingratitudo nostra, quam tu tibi excitâsti, produceret, credita nos solicitudo vehementer angebat, nè quædam illicita, quæ de te audiëramus, negligenter omittere videremur. Quæ si benè consideres, ipse per te satisfacere differendo firmabas, atque ex hoc aduersùm te zelum nostrum acriùs incitabas. At vbì salubri tandèm consilio vsus, iugo te obedientię humiliter summisisti, & dilectio tua pœnitentiam agens, digna se, vt deputauimus, satisfactione purgauit, redditam tibi gratiam fraternæ charitatis intellige, atq; in nostro te receptum consortio gratulare. Quia sicut perseuerantibus in culpa districtos, ità resipiscentibus nos benignos decet esse ad veniam. Postquàm ergò fraternitas tua Apostolicæ sedis communionem se reparâsse cognoscit, personam ad nos transmittat, quæ pallium tibi deferendum ex more percipiat. Nam quēadmodùm illicita perpetrari non patimur, sic ea, quæ sunt consuetudinis, non negamus. Licèt autē ad hæc concedenda dispensatio nos loci nostri vocauerit, multùm tamē à nobis petitio dulcissimi atque excellentissimi filij nostri domini Gallicini exarchi, vt temperatiùs erga te ageremus, exegit. Cuius charissimam voluntatem nec pertulimus, nec potuimus contristare. Ibidèm Epist. 31.

16 Prætereà cupidissimus ac tenacissimus Imperator, qui cōsuetudinibus antiquissimis dationum, legionum quoquè milites frequentissimè, sicutì Romanorum narrat historia, defraudabat, cernens Gregorium contra omnes mundi strepitus Augustalibus defensionibus, quarum suffragio ad arcem pontificatûs hunc se prouexisse iactabat, penitùs non egere, immò canonicis authoritatibus, sanctitatis ac prudentię suæ virtutibus, Christo propitio cunctis alta sapientibus præualere: ad odium detractionemque famæ illius magis magisque conuersus est, liberalitatem pontificis, quia famelicis militibus tam ecclesiastica quàm publica frumēta diuiserat, subdolis assertionibus repræhendens. Cui Gregorius (vtpotè qui prouectionem suam diuino iudicio, in cuius nimirùm manu corda regum consistentia, quocunquè voluërit inclinantur, non caducis humanis fauoribus deputabat) voce libera contradicēs, his cum responsionibus fregit, deturpauit, atq; nonnulla de futuro Dei iudicio differēdo deterruit: In serenissimis, inquit, iussionibus suis dominorū pietas, dum me de quibusdā redarguere studuit, parcēdo mihi minimè pepercit. Nam in eis vrbanæ simplicitatis vocabulo me fatuum appellat. In scriptura etenim sacra, cùm in bona intelligentia simplicitas ponitur, vigilanter sæpè prudentiæ aut rectitudini sociatur. Vndè etiam de beato Iob scriptum est: Erat vir simplex & rectus. Et beatus Apostolus admonet, dicens: Estote simplices in malo, & prudentes in bono. Et per semetipsam veritas in euangelio admonet, dicens: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut colūbæ: Esse valdè inutile indicans, si aut simplicitati prudentia, aut prudentię simplicitas desit. Vt ergò seruos suos ad cuncta eruditos efficeret, esse eos & simplices sicut colūbas, & prudentes vt serpētes voluït: quatenùs in eis & columbæ simplicitatem astutia serpentis, & serpentis astutiam simplicitas columbæ temperaret. Ego igitur, qui in serenissimis dominorum iussionibus ab Arnulphi astutia deceptus, non adiuncta prudentia simplex denuncior, constat proculdubiò, quia fatuus appellor. Quod ità esse, ego quoquè ipse confiteor. Nam si hoc vestra pietas taceat, causæ clamant. Ego enim si fatuus non fuissem, ad ista toleranda, quæ inter Longobardorum gladios hoc in loco patior, minimè venissem. In ea autem re, quam de Arnulpho perhibui, quia toto corde venire ad Rempublicam paratus fuit, dum mihi nō creditur, etiam mentitus esse repræhendor. Sed etsi sacerdos non sum, scio grauem esse hanc iniuriam sacerdoti, vt veritati seruiens fallax credatur. Et dudùm noui, quoniam Arnulpho plus est creditum quàm mihi, Leoni ampliùs quàm mihi. Et nunc eis, qui esse ad medium videntur, plusquàm meis assertionibus credulitas impēditur. Et quidem si terræ meę captiuitas per quotidiana momenta non excresceret, de despectione mea atque irrisione lætus tacerem. Sed hoc me vehementer affligit, quia vndè ego crimen falsitatis tolero,

Tenacitas Mauritij Imperat.

Carpit S. Gregorij liberalitatē.

Prou. 21.

lib. 4. epist. 31.

Iob 1.

Rom. 16.

Matt. 10.

tolero, indè Italia quotidiè ducitur sub Longobardorum iugo captiua: dumq; meis suggestionibus in nullo creditur, vires hostiũ immaniter excrescunt. Hoc tamen piissimo Domino suggero, vt de me mala omnia quęlibet existimet: de vtilitate verò reipublicæ, & causa ereptionis Italiæ, non quibuslibet facilè pias aures præbeat, sed plùs rebus quàm verbis credat. Sacerdotibus autem non ex terrena potestate Dominus noster citiùs indignetur, sed excellenti consideratione propter eũ, cuius serui sunt, eis ità dominetur, vt etiam debitam reuerentiam impendat. Nam in diuinis eloquijs sacerdotes aliquandò dij, aliquandò angeli vocantur. Et per Moysen de eo, qui ad iuramentum adducendus est, dicitur: Applica illum ad deos, videlicet ad sacerdotes. Et rursùm scriptum est: Dijs non detrahes, scilicet sacerdotibus. Et propheta ait: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Quid ergò mirum, si illos vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuẽs, eos aut angelos, aut deos ipse etiam appellat Deus? Ecclesiastica quoquè testatur historia, quia cùm piæ memoriæ Constantino principi in scripto oblatæ accusationes contra episcopos fuissent, libellos quidem accusationis accepit, & eosdem, qui accusati fuerant, episcopos conuocans, in eorum conspectu libellos, quos acceperat, incendit, dicens: Vos dij estis à vero Deo constituti. Ite & inter vos causas vestras disponite: quia dignum nõ est, vt nos iudicemus deos. In qua tamen sententia pie domine sibi magìs ex humilitate, quàm illis aliquid præstitit ex reuerentia impensa. Ante eum quippe pagani in Republica principes fuerũt, qui verum Deum nescientes, deos ligneos & lapideos colebant: & tamen eorum sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid igitur mirum, si Christianus Imperator, veri Dei cultor, sacerdotes dignetur honorare, dum, vt prædixi, pagani principes honorem impendere sacerdotibus nouerunt, qui dijs ligneis & lapideis seruiebãt? Hęc ego pietati dominorum nõ pro me, sed pro cunctis sacerdotibus suggero. Ego enim peccator homo sum, & qa omnipotenti Deo incessanter quotidiè delinquo, aliquod mihi apud tremendum examen ipsius esse remedium suspicor, si incessantibus quotidiè plagis ferior. Et credo, quia eundem omnipotentem Dominum tanto vobis ampliùs placatis, quanto me ei malè seruientem districtiùs affligitis. Multas enim iam plagas acceperam, de superuenientibus dominorum iussionibus, inueni consolationes, quas non sperabam. Si possum, has celeriter plagas enumero. Primò, quòd mihi pax subducta est, quã cum Longobardis in Tuscia positis sine vllo Reipublicę dispendio feceram. Deindè corrupta pace, de Romana ciuitate milites ablati sunt. Et quidẽ alij ab hostibus occisi, alij verò Narnijs & Perusij positi, & vt Perusiũ teneretur, Roma relicta est. Post hæc plaga grauior fuit, aduentus Agilulphi, ità vt oculis meis cernerem Romanos, more canum In collis funibus ligatos, qui ad Franciam ducebãtur venales. Et quia nos, qui intrà ciuitatem sumus, Deo protegente manus eius euasimus, quæsitum est, vndè culpabiles esse videremur: Videlicet, cur frumenta defuerint quæ in hac vrbe diù multa seruari nullatenùs possunt, sicut in alia suggestione pleniùs indicaui. Et quidem de memetipso in nullo turbatus sum, quia teste conscientia, fateor aduersa quælibet pati paratus sum, dummodò hęc omnia cum salute duntaxàt meæ animæ euadam. Sed de gloriosis viris, Gregorio præfecto & Castorio magistro militum, non mediocriter sum afflictus. Qui & omnia, quæ potuerũt fieri, nullo modo facere neglexerũt, & labores vigiliarum & custodiæ ciuitatis in obsidione eadem vehementissimos pertulerunt. Et post hæc omnia graui dominorum indignatione percussi sunt. De quibus patenter intelligo, quia eos nõ sua acta, sed mea persona grauat. Cum quo quia pariter in tribulatione laborauerant, post laborem pariter tribulantur. Quòd autem dominorum pietas illud mihi pauendum & terribile omnipotentis Dei iudicium intentat, rogo per eundem omnipotentem Dominum, nè hoc vlteriùs faciat. Nam adhuc nescimus, quis ibì qualis sit: & Paulus egregius prædicator dicit: Nolite iudicare ante tempus, donèc veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Hoc tamen breuiter dico, quoniam peccator & indignus plus de venientis Iesu misericordia, quàm de vestræ pietatis iustitia præsumo. Et sunt multa, quæ de iudicio illius homines ignorant: quia fortassè quæ vos laudatis, ille repræhendet: & quæ vos repræhenditis, ille laudabit. Inter ergò omnia incerta ad solas lachrymas redeo, petens vt idem omnipotẽs Deus piissi-

Impatores pontificib⁹ debẽt reuerentiam. Exod. 22. Ibidèm. Mala. 2.

Nota sanctissimi viri humilitatem.

1. Cor. 4.

pijssimum dominum nostrum & sua hîc manu regat, & in illo terribili iudicio liberum ab omnibus delictis inueniat: & me ità placere, si necesse est, hominibus faciat, vt æternam eius gratiam non offendam.

17 Deniquè Mauritius Imperator libertatem vocis tanti pontificis, repræhensionisque constantiam admiratus, quia de futuro Dei iudicio se terruerat, ad exercendam in eum tyrannidem prodire nitebatur: cùm protinùs eodem anno vir quidam, monachicis vestimentis indutus, diuina quadam virtute commotus, dextra spatham cepit. Quam videlicet à foro vsque ad æneam statuam gladiatoris nudam circunferens, Imperatorem gladio cunctis moriturum prædixit. Quod Mauritius vt audiuit, à tyrannide Gregorio inferenda semet continuit, & iudicium diuinum, quod ei minatus fuerat, citò se subiturum tanto magìs timuit, quanto Gregorium credidit nō posse mentiri.

18 Mox itaq; scripto preces compositas, tam eidem, quàm cunctis patriarchis, episcopis & monachis ciuitatum siue solitudinum, pecunias multas, cereos & thymiamata destinauit: hoc potissimùm deprecans, vt Domino supplicarent, quatenùs in hoc seculo merita suorum malorum reciperet, tantùm vt à futuris cruciatibus redimi meruisset. Cumque hoc & ipse vehementiùs per multa tempora cum lachrymis postulâsset, quadam nocte dormiens, vidit apud æneam palatij portam se coram multo populo æneę statuæ Saluatoris assistere. Tunc vox terribilis facta est ex ipso incarnati verbi charactere, dicens: Date Mauritium. Et capientes eum iudiciorum ministri, posuerunt iuxta purpureum vmbilicum, qui illic erat. Cui eadem vox characteris ait: Vbì vis reddam tibi mala, quæ in hoc seculo perpetrâsti? Ille respondit: Amator hominum Domine & iudex iuste, hîc potiùs ea mihi, & non in seculo futuro, retribue. Statìm diuina vox iussit tradi Mauritium & Constantiam vxorem eius cum filijs & filiabus, omnique cognatiōe ipsius, Phocæ militi. Euigilans ergò Mauritius, misit parochœnū, & vocauit ad se Philippicum generum suum, quem dudùm suspicatus fuerat Imperium sibi velle subripere. At ille pro suspicione se perdendum conijciens, aduocatæ Gordiæ vxori suæ, tanquàm non se reuisuræ, vltimum vale dixit. Sacramentoque communionis accepto, ad palatium venit, & cubiculum Imperatoris ingrediens, ad pedes eius prócidit. Cui Imperator assurgens, ad pedes eius nihilominùs corruit, dicens: Ignosce deprecor mihi, quia nunc profectò diuina reuelatiōe doctus cognoui, quòd nihil in me vndè suspicabar, commiseris: sed si quem in agminibus nostris cognoscis, qui Phocas soleat vocitari, dicito mihi. Et Philippicus diù apud se recogitans, ait: Vnum Phocam cognosco, qui nupèr procurator ab exercitu nuncupatus, contradicebat tuo Imperio. Cùm verò Mauritius de qualitate eius inquireret, Philippicus ait: Est quidem iuuenis, & temerarius, ac timidus. Et Mauritius: Si timidus, inquit, profectò & homicida. Dumque super huiusmodi titubaret, in crastinum Magistrianus ab Eremitis, qbus Imperatoris preces portauerat, rediens, responsum retulit, dicens: Deus recepta pœnitētia tua, saluabit animam tuam, & cum sanctis te cum tota domo tua cōstituet: ab Imperio verò cum ignominia & discrimine décides.

Mauritius Imper. precib9 S. Gregorij &c. studet sibi placare Deum.

Sententia Christi in Mauritium &c.

19 Quibus auditis, Mauritius Dominum glorificans, pœnitentiam tenuit, sed à cupiditatis auaritia vsqueadeò non recessit, vt exercitus in periculosis locis hyemarēt, & transito Danubio, victum sibi de Sclauorum regione periclitabundo quærerent, nè videlicet alimenta publica manducarent. Quod cùm Petro prætori feralibus literis immineret, ille Taxiarchis vocatis, ait: Nimìs mihi vidētur grauia Imperatoris præcepta, Romanos in aliena terra hyemare iubentia. Nam illi non obedire, sæuum est: & rursùs obedire, sæuissimum. Nullum bonum parit auaritia, q̇a mater omnium malorum consistit. Qua Imperator languens, horum maximorum malorum causa Romanis efficitur. Exercitus itaque hoc per Taxiarchas audito, ad seditionem conuertitur, exaltatumque super clypeum Phocam centurionem, Exarchum acclamârunt. Fugatoque prætore, Theodosio filio Imperatoris & Germano socero eius dirigunt, vt alter eorum sibi imperare studeret. Illi nullo modo consenserunt: immò hoc Mauritio retulerunt. At ille Germanum perdere voluit: qui quoniam in ecclesiam fugerat, filium tanquàm proditorem sui consilij flagellauit, multosque hunc ab eadem ecclesia extrahendum transmittens, nunquàm permittitur: immò multis

conuicijs à populo laceratus, Marcionista hæreticus appellatur. Et commoto intrà Constantinopolim graui tumultu, Mauritius, dissimulato habitu, cum vxore & filijs noctù dromonem cõscendit, & fugiens, apud sanctum Antonomum venit. At verò Phocas cum exercitu in Septimum veniens, Imperator efficitur. A quo Mauritius cum filijs, vxore ac filiabus penès Chalcedonem, quemadmodùm sibi denunciatum fuerat, decollat. Et q̃a oratio Gregorij, qua illũ petierat in terribili Dei iudicio liberũ à delictis oĩbus inueniri, vacua esse nõ poterat, idẽ Mauriti⁹ id recepit quod meruit, & in cunctis suis incõmodis Dñm benedicẽs, à sempiterno supplicio meruit liberari.

Mauritius cum suis cæditur.

20 Igitur septimo Kalendarum Maiarum, Indictione sexta, imago Phocę & Leontiæ Augustorũ cum eorundem fauorabilibus literis Romam delata est. Et postquàm à clero & senatu acclamatum est eis in basilica Iulij iussu Gregorij in oratorio sancti Cæsarij Lateranensi palatio constituta reponitur. Qui etiam Phocæ Imperatori ità rescripsit: Gloria in excelsis Deo, qui, iuxta quod scriptũ est, mutat tempora, & trãsfert regna, & qui hoc cunctis innotuit, quod per prophetam suum loqui dignatus est, dicẽs: Quia dominatur excelsus in regno hominum, & cui voluerit, ipse dat illud. In omnipotentis quippe Dei incompræhensibili dispensatione, alterna vitæ mortalis moderamina consistunt, & aliquãdò cùm multorum peccata ferienda sunt, vnus erigitur, per cuius duritiam tribulatiõis iugo subiectorum colla deprimantur. Quod nos in nostra diutiùs tribulatione probauimus. Aliquandò verò, cùm misericors DEVS mœrentia multorum corda sua decernit consolatione refouere, vnum ad regiminis culmen prouehit, & per eius misericordiæ viscera in cunctorum mentibus exultationis suę gratiã infundit. De qua exultationis abundantia roborari nos citiùs credimus, qui benignitatem vestrę pietatis ad Imperiale fastigium peruenisse gaudemus. Lætentur cæli, & exultet terra, & de benignis vestris actibus vniuersæ Reipublicæ populus, nunc vsq; vehementer afflictus, hilarescat. Comprimantur iugo vestræ dominatiõis superbæ mentes hostium, releuentur vestra misericordia cõtriti ac depressi animi subiectorum. Virtus cælestis gratiæ inimicis vos terribiles faciat, pietas subditis benignos. Quiescat felicissimis temporibus vestris in vniuersa Republica prolata sub causarum imaginẽ pręda pacis. Cessent testamentorum insidiæ, donationum gratiæ violenter exactę. Redeat cunctis in rebus proprijs secura possessio, vt sine timore habere se gaudeant, quæ non sunt ab eis fraudibus acquisita. Reformetur iam singulis sub iugo pij Imperij libertas sua. Hoc nanq; inter reges gentium & Reipublicæ Imperatores distat, quòd reges gentium domini seruorum sunt: Imperatores verò reipublicæ, domini liberorum.

Lib. 11. Epist. 6. Dan. 2. Dan. 4.

Discrimen inter reges gẽtiũ & Imperatores.

21 Cumq; Phocas mandari sibi Romanæ sedis diaconum cum magna humilitatis reuerentia postularet, Gregorius ità rescripsit: Considerare cum gaudijs & magnis actionibus gratiarum libet, quantas omnipotenti Domino laudes debemus, quòd remoto tristitię iugo, ad libertatis tempora sub Imperiali benignitatis vestrę pietate peruenimus. Nam quòd permanere in palatio, iuxta antiquam cõsuetudinem Apostolicæ sedis diaconum vestra serenitas nõ inuenit, nõ hoc meę negligentiæ, sed grauissimæ necessitatis fuit. Quia dum ministri omnes huius Ecclesiæ tam cõtrita asperaq; tempora cum formidine declinarent atq; refugerent, nulli eorum poterat imponi, vt ad Vrbem regiam in palatio permansurus accederet. Sed postquàm vestram clementiam, omnipotentis DEI gratia disponente, ad culmen Imperij peruenisse cognouêre, ipsi quoquè suadente lætitia ad vestra vestigia venire festinant, qui illuc priùs accedere valdè timuerant. Sed quia eorum quidam ità senectute sunt debiles, vt laborem ferre vix possint: quidam verò Ecclesiasticis curis vehemẽter implicantur, & lator præsentium, qui primus omnium defensor fuit, benè mihi ex longa assiduitate compertus est, vita, fide ac moribus approbatus, hunc aptum pietatis vestræ vestigijs esse iudicaui. Vndè eum authore Deo diaconum feci, & sub celeritate transmittere studui, qui cuncta quæ in his partibus aguntur, inuento opportuno tempore, valeat clementię vestrę suggerere. Cui rogo vt serenitas vestra pias aures inclinare dignetur, vt tanto nobis celeriùs valeat misereri, quanto afflictiõem nostram veriùs ex eius relatione cognouerit. Qualiter enim quotidianis gladijs, & quantis Longobardorum incursionibus eccè iam per triginta & quinque annorum longitudinem premimur, nullis explere suggestionis vocibus valemus. Sed in omnipoten-

Lib. 11. Epist. 43.

tente Deo confidimus, quia ea, quæ cœpit, consolationis suæ nobis bona perficiet, & qui suscitauit in Republica pios dominos, extinguet crudeles inimicos.

22 Item Leontiæ Augustæ: Quæ lingua eloqui, quis animus cogitare sufficiat, quãtas de serenitate vestri Imperij omnipotenti Deo gratias debemus, quòd tam dura longi temporis pondera ceruicibus nostris amota sunt, & Imperialis culminis leue iugum rediit, quod libeat portare subiectis? Reddatur ergò creatori omnium ab hymnidicis angelorum choris gloria in cælo, persoluatur ab hominibus gratiarum actio in terra: quia vniuersa Respublica, quæ multa mœroris pertulit vulnera, iam nunc consolationis vestræ inuenit fomenta. Vndè nobis necesse est omnipotentis Dei misericordiam enixiùs exorare, vt cor vestræ pietatis sua semper dextera teneat, eiusq; cogitationes cælestis gratiæ ope dispenset: quatenùs tranquillitas vestra tanto rectiùs valeat sibi seruientes regere, quanto dominatori omnium nouerit veriùs deseruire. In amore Catholicæ fidei faciat defensores suos, quos fecit ex benigno opere Imperatores nostros. Infundat in vestris mentibus zelum simul & mansuetudinem, vt pio semper feruore valeatis & quicquid in Deo exceditur, non inultum relinquere: & si quid in vobis delinquitur, parcendo tolerare.

Ibidèm Epist. 44.

Zel9 & mãsuetudo sectãda principibus.

23 His Gregorius laudibus aut ideò nouos principes demulcebat, vt audiẽtes quales esse debebant, fierent mitiores, quàm Mauritius fuerat, cuius tot criminibus inuoluta tempora cognoscebant: aut quia eos sibi suæque Ecclesiæ deuotissimos cernens, non eos ad tyrannidem ruituros esse putabat. Qui sicut quorumlibet vitia liberis vocibus arguebat, & cõtra canones priscas've consuetudines venire neminem permittebat: ità quę cõsuetudinis fuerant, nulli penitùs denegabat. Nam mox vt episcopus Apostolicæ sedis enituit, patriarchalibus sedibus suam synodicam destinauit, & postmodùm Secũdino seruo Dei incluso, inter cętera scribẽs, dicit: Hinc est, vt quotiès in quatuor pręcipuis sedibus antistites ordinantur, synodales sibi epistolas vicissim mittant, in quibus se sanctam Chalcedonensem synodum cum alijs generalibus synodis custodire fateantur. Item Athanasio presbytero de Isauria post multa: Fratri nostro Cyriaco, Cõstantinopolitanæ ciuitatis antistiti, qui nupèr in Iohannis reuerentissimi episcopi loco ordinatus est, nostra voluimus scripta transmittere. Sed quia nõ est cõsuetudo, vt priusquàm ad nos ei9 synodica deferatur, ei scribere debeamus: idcircò nunc distulimus, posteà autem indicabimus. Quam videlicet cõsuetudinem, sicut nostri quoq;, qui ante biennium, ab Adriano liberalissimo Papa missi, in sancta octaua synodo pręfuère, testantur, ità oriẽtales præcipuè retinent vsq; hactenùs sedes, vt in suis diptychis nullius põtificis nomen describant, quousq; synodicam ipsius suscipiant: & tandiù defunctum pontificem inter viuentes annumerent, quandiù successor illius suas literas studuerit destinare.

Lib. 7. Epist. 53. Indict. 2.

li. 6. epi. 64.

24 Hinc est nimirùm, quòd Gregorius à consuetudine prisca nõ discrepans, Iohanni subdiacono, rectori patrimonij Liguriæ scribit, dicens: Quanto Apostolica sedes, DEO authore, cunctis prælata constat ecclesijs, tanto inter multiplices curas & illa nos valdè solicitat, vbì ad consecrandum antistitem, nostrum expectatur arbitrium. Defuncto igitur Laurentio, ecclesiæ Mediolanensis episcopo, sua nobis relatione clerus innotuit, in electione se filij nostri Constantij diaconi sui vnanimiter consensisse. Sed quoniam eadem non fuit subscripta relatio, nè quid quod ad cautelam pertinet, omittamus, idcircò huius præcepti authoritate suffultum Genuam te ꝓficisci necesse est: & quia multi illic Mediolanensium coacti, Longobardorum barbarica feritate cõsistunt, eorum te voluntates oportet, conuocatis eis, in commune perscrutari. Et si nulla eos diuersitas ab electionis vnitate disterminat, si quidem in prædicto filio nostro Constantio omnium voluntates atque consensus perdurare cognoscis, tunc eum à proprijs episcopis, sicut antiquitatis mos exigit, cum nostræ authoritatis assensu, solatiante Domino, facias consecrari: Quatenùs huiusmodi seruata cõsuetudine, & Apostolica sedes ꝓprium vigorem retineat, & à se concessa alijs sua iura nõ minuat. Sed cùm post annos aliquot Cõstantius, functus insigniter Pontificio, dormîsset in Domino, clerus & plebs Mediolanensis Deusdedit diaconem eligentes, ab Agilulpho rege terrebantur, quatenùs illum eligerent, quem Longobardorum barbaries voluisset. At illi decretum suum Gregorio dirigentes, consilium & licentiam petunt. Quibus ipse inter cætera sic rescripsit: Illud,

Lib. 2. Epist. 30. Indict. 11.

Nota antiquũ morẽ cõsecrandi Metropolitanũ p suos suffraganeos de sedis Apostolicæ consensu.

Lib. 9. Epist. 65. lud, quod vobis ab Agilulpho indicâstis scriptum, dilectionem vestram non moueat. Nam quòd nos vtilitati vestræ salubriter consulere velimus, in hominem, qui nō à Catholicis,& maximè à Longobardis eligitur, nulla præbebimus ratione consensum: Quia Vicarius sancti Ambrosij indignus euidēter ostenditur,si electus à talibus ordinatur. Et post pauca: Vt igitur in ordinando Deusdedit diacono,q à vobis electus est,nulla possit mora cōtingere, Pantaleonem notarium nostrum trāsmisimus,q eum,vt moris est,adnitente cōsensûs nostri authoritate,faciat cōsecrari.

25 Ab aduersis potestatibus prægrauatos fortissimus miles Christi Gregorius viriliter defendebat: iniusteque deiectos nō solùm inter depositos non habebat,verùm etiam pristinis gradibus authoritatis suæ priuilegio reformabat. Nam Anastasium Antiochenum Patriarcham, qui Iohānem Cōstantinopolitanum præsulem voce libera repræhendens,Imperatoris Iustini iussu detrusus in exiliū, ab ipsis Iohannis Papæ temporibus vsq; ad sui pontificatûs tempora permanebat, mox vt summum sacerdotium meruit,inter patriarchas eum reputans, scriptis talibus animauit: Prætereà,inquit,sicuti patriarchis alijs paribus vestris,synodicam vobis epistolam direxi: quia apud me semper hoc estis,quod ex omnipotētis Dei munere accepistis esse, non quod ex voluntate hominum putamini non esse. Item eidem in alia epistola post non multa scribēs ait:Fraternitati tuæ indico,quia à serenissimis dominis quanptis valui precibus postulaui,vt vos honori proprio restitutos,ad sancti Petri apostolorum principis limina venire,& quousquè ità Deo placuerit,hîc mecum viuere cōcedant:quatenùs dum vos videre meruero,peregrinationis nostræ tædium,de æterna patria inuicèm loquendo,releuemus. Deniquè studiosissimus pater Gregorius tam diù penès Mauritium imperatorem suggestionibus suis imminuit, donèc post multorum annorum curricula magnus Anastasius throno proprio redderetur. Cui congratulabundus rescripsit,dicens: Gloria in excelsis Deo,& in terra pax hominibus bonæ voluntatis:quia magnus ille fluuius,qui quondàm arentia Antiochiæ saxa reliquerat, ad proprium alueum reuersus, subiectas & iuxtà positas valles rigat, vt vnum trigesimum,aliud sexagesimum,aliud verò centesimum fructum ferat.

Li.1.ep.25. Li.1. epi.7. Li.4.ep.37.

26 Adrianum Thebanæ ciuitatis episcopum, à Iohāne primæ Iustinianæ, atq; altero Iohāne Larissæo episcopis iniustè depositū, nō solùm sedi ꝑpriæ reddidit, verùm etiam ipsius ecclesiam Romano iure defendens, à Larissæi episcopi potestate subduxit,inter cætera dicens:Adrianum episcopum reperimus, & tuo cōtra sacerdotales mores odio laborâsse,& nullo iure pecuniarijs in causis cum fraternitatis tuæ cōdemnatum fuisse sentētia. Quia igitur & ab antefato Iohāne, primæ Iustinianæ episcopo,cōtra ius canonesq; depositus, honoris sui gradu carere nō potuit, in suam eum reformari ecclesiam,atq; in ꝑpriæ dignitatis ordinem decreuimus reuocari. Et cùm oportuisset te ex eo Dominici corporis communiōe priuari,quòd admonitiōe sanctæ memoriæ decessoris mei contempta, per quam eum ecclesiamq; eius potestatis de tua iurisdictione exemit, rursùs in eis aliquid tibi iuris & ditiōis seruare præsumpseris:tamē nos humaniùs decernētes,cōmunionisq; tibi sacramētum interìm conseruantes,decernimus, vt fraternitas tua ab eo ecclesiaq; eius omnem antehabitam suæ potestatem iurisdictionis abstineat:sed secundùm scripta decessoris nostri,si qua causa vel fidei vel criminis vel pecuniaria aduersùs præfatum Adrianum cōsacerdotem nostrum potuerit euenire,vel per eos, q nostri sunt vel fuerint in vrbe regia responsales,si mediocris est quæstio,cognoscatur:vel huc ad Apostolicam sedem, si est ardua,deducatur:quatenùs nostræ audientiæ sentētia decidatur. Quòd si cōtra hæc, quæ statuimus, quolibet tempore, qualibet occasione vel surreptione venire tētaueris,sacra te communione priuatum,nec eam te, excepto vltimo vitæ tuæ tempore,nisi cōcessa Romani pontificis decernimus iussione recipere. Hoc enim consona sanctis patribus diffinitione sancimus,vt qui sacris nescit obedire canonibus, nec sacris administrare,vel communionem capere sit dignus altaribus.

Li.2. epi.7. Indict. 11.

Eccè pœna statuta sacrorū Canonū contēptoribus.

Item Iohanni episcopo primæ Iustinianæ: Post longas tribulationes, quas Adrianus Thebanæ ciuitatis episcopus, à consacerdotibus suis velut ab hostibus pertulit, in Romanam ciuitatem cōfugit. Et licèt aduersùs Iohannem Larissæum episcopum tacius fuisset prima suggestio,non ab eo in causis pecuniarijs lege esse iudicatum: tamen post hoc magìs contra personam fraternitatis tuæ, à qua non iustè se sacerdo-

Ibidèm epist.6.

tij gradu flagitabat esse deiectum, grauissimè querebatur. Et infrà: Quòd verò, inquit, ad præsens attinet, cassatis priùs atque ad nihilum redactis prædictæ sententiæ tuę decretis, ex beati Apostolorum principis Petri authoritate decernimus, triginta dierum spatio sacra te communione priuatum, ab omnipotenti DEO nostro tanti excessûs veniam cum summa pœnitentia & lachrymis exorare. Quòd si hanc sententiam nostram te cognouerimus impléssc remissiùs, non iam tantùm iniustitiam, sed & contumaciam fraternitatis tuæ cognoscas, adiuuante Domino, seueriùs puniendam. Præfatum verò Adrianum, fratrem & coëpiscopum nostrum, ex tua sententia, vt diximus, nequaquàm canonibus atq; legibus subsistente damnatum, in suum locū atq; ordinē reuerti, CHRISTO comitāte, disponimus, vt nec illi fraternitatis tuæ noceat cōtra iustitiæ tramitem prolata sententia, nec charitas tua, pro placanda futuri indignatione iudicij, incorrecta remaneat.

27 Hinc est, quòd exceptis criminibus, neminem de sacerdotio Gregorius deponebat, immò pro qualitatibus delictorum, venialiter cōmunione priuabat. Vndè Iohanni episcopo Calliopolitano post aliqua scribens, ait: Matriculam, quam frater & coëpiscopus noster Andreas Tarentinus episcopus fecit fustibus castigari, quanuìs exindè post octo menses hāc obijsse nō credamus, tamē quia eam cōtra ꝓpositi sui ordinē huiusmodi fecit affligi, duobus hunc mēsibus à Missarū solēnitate suspēde: vt vel hæc cum verecundia, qualem se decæterò exhibere possit, instituat. lib. 2. epist. 45. indic. 11.

28 Si quandò super sacerdotum criminibus erat aliquid ventilandum, cum summa districtione grandiq; cautela Gregorius vniuscuiusque capituli modulos quærens, sententiam suam magìs difficulter, quàm faciliter promulgabat. Vndè Natali Salonitano episcopo scribens, ait: Cùm cuncta negocia indagandæ solicitudine veritatis indigeant, tum quæ ad deiectionem sacerdotalium pertinēt graduum, sunt districtiùs trutinanda: in quibus nō tam de humanis cōstitutis, quàm de diuinæ quodammodò benedictionis refragratione tractatur. Nunciatum siquidem nobis est, Florētium, Tauritanę ciuitatis episcopum, à quibusdam fuisse in causis criminalibus accusatum, & nullis canonicis probationibus exquisitis, nec sacerdotalis concilij præueniēte iudicio, cum honoris officio nō iure, sed authoritate depositum. Quia ergò nō potest quēquam episcopatûs gradu, nisì iustis ex causis, cōcors sacerdotum summouere sententia, hortamur fraternitatem vestram, vt præfatum virum ex eodem, in quod detrusus est, eijci faciatis exilio, causamq; eius episcopali disceptatiōe perquiri. Et si in his, in quibus accusatus est, canonica fuerit probatione cōuictus, canonica proculdubiò est vltione plectendus. Quòd si aliâs, quàm de eo æstimatum est, synodali fuerit inquisitione compertum, necessè est, vt & criminatores iusti districtiōem iuris exhorreant, & in criminato innocentiæ suæ seruētur illibata suffragia. Exequutionem verò antefati negocij Antonino subdiacono nostro ex nostra præceptione mandauimus, quatenùs eius instantia, & quę sunt legibus canonicis placita decernātur: & decreta, iuuante Domino, mancipentur effectui. Item Constantino Mediolanensi: Relectis epistolis, quas ad nos per Maurinum latorē præsentium trāsmisistis, gratam nobis solicitudinē vestram fuisse rescripsimus, quòd eam, quæ ad vos de fratre & coëpiscopo nostro Pompeio, qui à nobis ità est nominādus, peruenit, causam dissimulare minimè pertulistis. Sed si qualis fuit in requisitione cura, talis fuisset in discussione subtilitas, nihil ex hoc, quod de eo dictū est, fuisset ambiguum, sed vtrùm verum, an esset compositum, patuisset. Quia iam cōtra ipsum dudùm in Sicilia apud reuerendæ memoriæ fratrem nostrum Maximianum episcopum talis quæstio, vt cognouimus, mota est: Sed quia causa ipsius subtili omninò inuestigatione quæsita est, inuentus est innocens, qui fuerat accusatus in crimine. Nunc igitur quoniam illa quæ contra eum dicta sunt, non sub illa, qua decuit districtione quæsita sunt, & gesta, quæ exindè apud fraternitatem vestram confecta sunt, neque ad condemnationem, neque ad absolutionem eius probantur posse sufficere: non leuis res agitur, vt incautè, vel in transcursu debeat diffiniri. Nam graue est satìs & indecens, vt in re dubia certa dicatur sententia. Et hæc quidem gesta, esse poterant ad diffiniendum satis idonea, si accusati ea confessio sequeretur: si tamen eandem confessionem subtilitas examinis ex occultis eliceret, & non afflictio vehemens extorqueret, quæ frequēter hoc agit, vt noxios se fateri etiā cogātur, innoxij. Nam postquàm ꝑfatus episcopus, vt

lib. 2. epist. 8. indict. 11.

lib. 8. ep. 38.

De dubijs nō est certa ferenda sententia.

vt dicitur,custodia cruciari cremarique se fame asserit, scire debetis,si ità est, vtrùm noceat,si sic fuerit extorta confessio. Nunquid quandò sententiam tales causæ suscipiunt, & ad sedem Apostolicam appellatur, non & persona, quæ iudicatur, præsens est, vt districtissimè atque ab omni latere veritas requiratur, vtì tunc, si debeat nec ne manere sententia, decernatur? Nec non & si prædictus episcopus ad sedem Apostolicam appellare voluerit,causa ipsius interiùs, & cum omni est diligētia perscrutanda? Et ideò postquàm & persona absens est, & gesta,quæ ad nos transmisistis,nobis,sicut præfati sumus,idoneè satisfacere non videntur,temerè aliquid de episcopi persona decernere,nec debemus,nec possumus: nè,quod absit, repræhēsibiles inueniamur in nostris,quibus aliorum iure competit retractare sententias.

Libr.11. Epist.50.

Item Iohāni defensori post aliqua: Quia,inquit,Stephanus episcopus in odio suo quædam ficta,& de falsis se capitulis accusatum,neque aliquid ordinabiliter factum, sed iniustè se asserit condemnatum, diligēter quærendum est, primò si iudicium ordinabiliter est habitum,si alij accusatores,alij testes fuerunt. Deindè causarum qualitas, si digna exilio vel depositione fuit, si eo præsente sub iureiurando contra eum testimonium dictum est:si scriptis actum est, si ipse licentiam respondendi & defendendi se habuit,sed & de personis accusantium ac testificantium subtiliter quærendum est,cuius vitæ,cuius cōditionis, cuiusq; opinionis, aut ne inopes sint, ne fortè aliquas cōtra præfatum episcopum inimicitias habuissent. Vtrùm testimonium ex auditu dixerūt,aut certè se scire specialiter testati sunt. Si scriptis iudicatū est,& partibus præsentibus sententia recitata est. Quòd si fortè hæc solenniter acta non sunt, neque causa probata est, quæ exilio vel depositione digna sit, in ecclesiam suam modis omnibus reuocetur.

29 Authoritatem quorumlibet summorum Pontificum Gregorius authoritatis suæ magnitudine nullo modo minuebat, quin potiùs multipliciter roborabat. Et quanuis inter culpabiles authoritatem sui prioratûs agnosceret,tamen inter insontes episcopos se prębebat prorsùs æqualem.Quapropter Iohāni Syracusano episcopo inter cetera scribēs,ait:Quòd primâs Byzacenus à suis episcopis impetitus, se sedi Apostolicæ dicit subijci, si qua culpa in episcopis inuenitur, nescio quis ei episcopus subiectus nō sit. Cùm verò culpa non exigit,omnes episcopi secundùm rationē humilitatis æquales sumus,&cæter. Item in libro regulæ pastoris: Liquet,inquit,quod omnes homines natura æquales genuit, sed variante meritorum ordine, alios alijs culpa postponit. Ipsa autem diuersitas, quæ accessit ex vitio, diuino iudicio dispensatur: vt quia omnis homo æquè stare non valet,alter regatur ab altero. Vndè cuncti,qui præsunt, nō in se potestatem debent ordinis, sed æqualitatem pensare cōditionis:Nec præesse hominibus gaudeant,sed prodesse. Antiqui etenim patres nostri non reges hominum,sed pastores pecorum fuisse memorantur: & cùm Noë Dominus filijsque eius diceret,Crescite & multiplicamini,& replete terram:protinùs adiunxit,Et terror vester ac tremor sit super cuncta animātia terræ.Quorum videlicet terror ac tremor quia esse super animantia terræ præcipitur,profectò esse super homines prohibetur. Homo quippe brutis animalibus,non autem hominibus cæteris natura prælatus est. Et idcircò ei dicitur,vt ab animalibus & non ab homine timeatur: Quia cōtra naturam superbire est,ab æquali velle timeri. Et tamen necesse est, vt rectores à subditis timeantur,quandò ab eis Deum minimè timeri depræhendunt: vt humana saltem formidine peccare metuant,qui diuina iudicia non formidant. Nequaquàm tamen præpositi ex hoc quæsito timore superbiunt,in quo non suam gloriam,sed subiectorum iustitiam quęrunt. In eo enim,quòd metum sibi à peruersè viuentibus exigūt,quasi nō hominibus,sed animalibus dominantur. Quia videlicet ex qua parte bestiales sunt subditi,ex ea debēt etiam formidini iacere substrati. Sed plerunquè rector eo ipso,quo cæteris præminet,elatiōe cogitatiōis intumescit:& dum ad vsum cuncta subiacent,dum ad votum velociter iussa complentur, dum oēs subditi,si qua benè gesta sunt,laudibus efferūt, malè gestis autem nulla authoritate cōtradicunt, dum plerunquè laudāt etiam quæ reprobare debuerant, seductus ab his, quæ infrà suppetunt,super se animus tollitur: & dum foris immenso fauore circundatur, intùs veritate vacuatur,atq; oblitus sui,in voces se spargit alienas, talemq; se credit,qualē foris audit, nō qualē intùs discernere debuit. Subiectos despicit, eosq;

Margin notes: Libr.7. Epist.64. Indict. 2. — Pastoralis curæ par. 2. cap. 6. — Genes. 9. — os debēt timere præpositos.

æqua-

æquales sibi naturæ origine non agnoscit: et quos sorte potestatis excesserit, transcendisse etiam vitæ meritis credit. Cunctis se æstimat ampliùs sapere, quibus se videt ampliùs posse. In quodam quippe se constituit culmine apud semetipsum, & qui æqua cæteris naturæ conditione constringitur, ex æquo cæteros respicere dedignatur. Sicque vsque ad eius similitudinem ducitur, de quo scriptum est: Omne sublime videt, & ipse est rex super vniuersos filios superbiæ. Qui singulare culmen appetens, & socialem angelorum vitam despiciens, ait: Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis altissimo. Miro ergo iudicio intùs foueam deiectionis inuenit, dum foris se in culmine potestatis extollit. Apostatæ quippe angelo similis efficitur, dum homo hominibus esse similis dedignatur. Sic Saul, post humilitatis meritum, in tumorem superbiæ, culmine potestatis excreuit. Per humilitatem quippe prælatus est, & per superbiam reprobatus, Domino attestante, qui ait: Nónne cùm esses paruulus in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel? Paruulum se priùs in suis oculis viderat: sed fultus temporali potentia, iam se paruulum non videbat. Cęterorum nanque comparationi se præferens, quia plùs cũctis poterat, magnum se præ omnibus æstimabat. Miro autem modò cùm apud se paruulus, apud Deum magnus: cùm verò apud se magnus apparuit, apud Deum paruulus fuit. Plerunquè ergò dum ex subiectorum affluentia animus inflatur, in luxum superbiæ ipso potentiæ fastigio lenocinante corrumpitur. Quam videlicet potentiam benè regit, qui & tenere illam nouerit, & impugnare. Benè hanc regit, qui scit per illam super culpas erigi, scit cum illa cæteris æqualitate componi. Humana etenim mens plerunquè extollitur, etiam cùm nulla potestate fulcitur. Quanto magis in altum se erigit, cùm se ei etiam potestas adiungit? Quam tamen potestatem rectè dispensat, qui solicitè nouerit, & sumere ex illa quod adiuuat, & expugnare quod tẽtat: & æqualem se cum illa cæteris cernere, & tamen se peccantibus zelo vltionis anteferre. Sed hanc discretionem pleniùs agnoscimus, si pastoris primi exempla cernamus. Petrus nanque authore DEO, sanctæ Dei ecclesiæ principatum tenens, à benè agente Cornelio, & sese ei humiliter prosternente, immoderatiùs venerari recusauit, seque illi similem recognouit, dicens: Surge, nè feceris: & ego ipse homo sum. Sed cùm Ananiæ & Saphiræ culpã reperit, mox quanta potentia super cæteros excreuisset, ostendit. Verbo nanque corũ vitam perculit, quam spiritu perscrutante depræhendit. Et summum se intra Ecclesiam contra peccata recoluit, quod honore sibi vehementer impenso, coram benè agentibus fratribus non agnouit. Illic quippe communionem æqualitatis meruit sanctitas actionis, hîc zelus vltionis ius aperuit potestatis. Et paulò pòst: Sed cùm delinquentes subditos præpositi corrigunt, restat necessè est, vt solicitè attendant, quatenùs per disciplinæ debitum, culpas quidem iure potestatis feriant, sed per humilitatis custodiam, æquales se ipsis fratribus, qui corriguntur, agnoscant. Quanuis plerunquè etiam dignum est, vt eosdem quos corrigimus, tacita nobis cogitatione præferamus. Illorum nanque per nos vitia disciplinæ vigore feriuntur: in his verò, quæ ipsi committimus, ne verbi quidem ab aliquo inuectione laceramur: Tanto ergò apud Dñm obligatiores sum⁹, quãto apud homines inultè peccamus. Et reliqua.

Iob 40. *Esa. 14.* *1. Reg. 15.* *Potestate quis rectè vtatur.* *Act. 10.* *Act. 5.*

30 Hac Gregorius æqualitate seruata, Romano defensori Siciliæ scribit, dicens: Peruenit ad nos, quòd si quis cõtra quoslibet clericos causam habeat, despectis eorum episcopis, eosdem clericos in tuo facias iudicio exhiberi. Quod si ita est, quia valdè constat incõgruum, hac tibi authoritate pręcipimus, vt hoc denuò facere nõ præsumas. Sed si quis contra quemlibet clericum causam habuerit, episcopum ipsius adeat, vt aut ipse cognoscat, aut certè ab ipso iudices deputentur. Aut si ob hoc fortassè ad arbitros eundum est, partes ad eligẽdos iudices ab ipso executio deputata compellat. Si quis verò vel clericus vel laicus contra episcopum causam habuerit, tunc te interponere debes, vt inter eos aut ipse cognoscas, aut certè te admonẽte, sibi iudices eligãt. Nã si sua vnicuiq; episcopo iurisdictio non seruatur, qd aliud geritur, nisi vt per nos, ꝑ quos Ecclesiasticus custodiri ordo debuerat, confundatur?

li. 9. ep. 66. *li. 9. ep. 32.*

31 Sicut conuictum de crimine sine vindicta canonica Gregorius neminem relinquebat, sic nimirùm falsarium delatorem regulari tramite puniebat. Vndè Anthemio subdiacono scribens, ait: Cùm fortiùs punienda sint crimina, quæ insontibus, & maximè sacris ordinibus ingeruntur, ꝙ sitis culpabiles omnes, qui in causa Iohannis

diaconi resedistis, attendite, vt Hilarium, criminatorem eius, nulla ex definitiõe vestra pœna veniens castigaret. Nec illud ad excusationem vestram esse credatis idoneum, quòd vobis quasi iudicare volentibus, solus frater & coëpiscopus noster Paschasius dicitur distulisse. Nã si zel⁹ in vobis rectitudinis viguisset, faciliùs vni à multis rationabiliter suaderi, quàm multi ab vno poterant sine causa differri. Quia ergò tantæ nequitiæ malum non debet sine vltione transire, suprascriptum fratrem nostrum Paschasium volumus admoneri, vt eundẽ Hilarium priùs subdiaconij, quo indignus fungitur, priuet officio, atque verberibus publicè castigatum, faciat in exilium deportari: vt vnius pœna, multorum possit esse correctio. Cuius si fortè lenitatem diaconij sui adhuc opinio lacerata non commonet, & in hoc, quod non credimus, torpens extiterit, experientia tua hæc, quæ diximus, faciat, & de illius nobis neglectu renunciet. Idcircò Gregorius nõ probantem, quod obiecerat, subdiaconum officio iubet priuari: quia iuxta canonicas patrum sentẽtias, qui calumniam illatam non ꝓbat, pœnam debet incurrere, quam, si probâsset, reus vtiquè sustineret. Ac per hoc quia subdiaconus crimen diacono probare nõ potuit, quoniam impositionem manûs, qua carere potuisset, nõ habuit, nõ sacerdotio, sed officio caruit, & tanquàm re vera infamis, meruit verberibus castigari. Nam cui cum tribus testibus veluti laico crimẽ quodlibet approbatur, nõ est mirum, quod obiecit, dum ꝓbare nõ sufficit, si corporali infamiæ, quemadmodùm laicus, ex iuris similitudine subiugatur. Quod eñ esset diacono gradum amittere, hoc fuit subdiacono famæ plenitudine caruisse.

Libr. 2. Epist. 38. Indict. 11.

32 Crimina semel audita Gregorius indiscussa nullo modo præteribat, etiamsi accusatus cum accusatore suo redisset in gratiam. Quapropter vniuersis episcopis Corinthi scribens, ait: Desiderij nostri est ad concordiam redigere discordes, & vnitos esse in gratia eos, quos diuisos ab alterutra dilectione voluntatis facit esse diuersitas. Scripta igitur fraternitatis vestrę relegentes, agnouimus quòd hi, qui contra Adrianum fratrem & coëpiscopum nostrum aliqua dixerant, modò cum eodem episcopo in amicitiam conuenissent, & magna nobis ad præsens facta est de eorum vnitate lætitia. Sed quoniam ea, quæ dicta sunt, indiscussa remanere non patimur, sedis nostræ diaconum ad ea inuestiganda dirigimus: quia nunciati nos facinoris qualitas vehementer impellit, vt ea, quæ audiuimus, dissimulare nullatenùs debeamus. Præsertim cùm accusatores & accusatum inter se fecisse gratiam indicâstis, hoc nobis necessè est subtiliùs perscrutari, nè fortassè eorum sit comparata concordia. Quæ si, quod absit, non ex charitate, sed ex præmio facta constiterit, maiori hoc emẽdatione plectendum est. Nam nos, qui canonicè, reuelante Deo, mala, si quidem vera sunt, resecare pręcedentia festinamus, commissam postmodùm culpam sine vindicta nulla ratiõe dimittimus. Item Iohanni episcopo Corinthiorum post aliqua: Paulum, inqͭ, diaconem, latorem pręsentium, quanuìs culpa sua vehementer confundat atque redarguat, quòd deceptus ꝓmissione, ab accusatione nupèr depositi quondàm episcopi sui destiterit, & cupiditatis studio silere cõtra animam suam potiùs, quàm prodere vera consensit: tamen quia pios plùs nos esse cõuenit, quàm districtos, hanc ei culpam ignoscimus, atq; cum in ordine locoq; suo recipiendũ censemus. Nam ei à tempore prolatæ sententiæ afflictionem, quam pertulit, credimus ad vindictam huius culpæ posse sufficere. Euphemium verò atq; Thomam, qui pro deserenda accusatione sacros ordines accepẽrut, eisdem ordinibus priuatos esse, atque ità, sicuti sunt depositi, volumus ꝑmanere: nec vnquàm eos sub qualibet excusationis specie in sacros ordines reuocari decernimus. Nam nimìs indignum, & cõtra Ecclesiasticæ regulam disciplinæ est, vt honore, quem nõ ex meritis, sed pro sceleris prẹmio percepêre, fungantur. Quia tamen plùs misericordiæ, quàm districtæ nos cõuenit operam dare iustitiæ, eosdem Euphemium atq; Thomam in ordinem locumq; tantummodò, vndè ad sacros ordines promoti fuerant, volumus reuocari: & cunctis diebus vitę suę eorundem locorum continentiam, sicut consueuerant antè, percipiant. * Clemẽtium verò lectorem similiter benignitatis intuitu in ordinem locumq; suum reuocãdum esse cõstituo. Quibus etiam omnibus, id est, Paulo diacono, Euphemio, Thomę, atq; Clementio commoda sua secundùm locum & ordinem, in quo quisq; eorum est, sicut solitus erat accipere, à præsenti Indictione fraternitas vestra sine aliqua studeat imminutione præbere.

Libr. 4. Epist. 50.

*Clematũ

33 Consueta clericorum stipendia nullis quarumlibet ægritudinum occasionibus misericordissimus pater Gregorius retrahebat. Vndè Candido episcopo vrbis veteris scribens, ait: Cùm percussio corporalis, vtrùm pro purgatiõe an pro vindicta cõtingat, Dei in hoc iudicium ignoratur, non debet à nobis addi flagellatis afflictio, nè nos culpæ, quod absit, offensa respiciat. Et quia præsentium lator Calumniosus pro hac percussione, quam sustinet, consueta sibi commoda ab ecclesia vestra asserit denegari, idcircò fraternitatem tuam præsentibus hortamur epistolis, quatenùs nihil eum ad percipienda quæ consueta sunt, hæc ægritudo debeat impedire. Quia diuersis in Ecclesia militantibus, varia, sicut nôsti, sępè cõtigit infirmitas. Et si hoc fuerint exemplo deterriti, nullus decæterò, qui Ecclesiæ militet, poterit inueniri. Sed secũdùm loci eius ordinem quæque ei, si sanus esset, poterant ministrari: de ipsa exiguitate, quæ ecclesiæ potest accidere, fraternitas tua, diuini cõtemplatione iudicij, ægrotanti præbere non desinat. Libr. 2. Epist. 5. Indict. 10.

34 Episcoporum venerabilium factas proprijs clericis sponsiões, Gregorius Apostolicæ sedis authoritatibus roborabat. Vndè Iohanni Panormitano episcopo scribit, dicẽs: Implenda semper sunt postulantium desideria, quotiès illa poscuntur, quæ à ratione non deuiant. Et ideò quia quædam capitula, quæ seruaturum te clericis tuis petẽtibus promisisti, nostra ab eis postulatur authoritate firmari: fraternitatem tuam his hortamur affatibus, vt ea, quæ præsentia scripta continent, sine aliqua debeat refragatione seruare. Primùm, vt de reditibus ecclesiæ quartam in integro portionem ecclesię tuę clericis, secundùm meritum vel officium siue laborem suum, vt ipse vnicuiq; dare ꝓspexeris, sine aliqua prębere debeas tarditate. De hoc verò, quod ex fidelium oblatione accesserit, itidèm quartam partem in solidis vel cellario eis, iuxta pristinam consuetudinem, dare non differas. Reliqua autem mobilia omnia in tua retineas potestate: immobilia cũcta ecclesiasticis reditibus aggregentur: vt multiplicata quantitate, clericorum tuorum vsibus, Deo largiente, proficiant. * Tabellarium autẽ vnà cum consensu seniorum & cleri memineris ordinandum, qui annis singulis, ad amputãdam fraudis suspiciõem, solenniter suas debeat rationes exponere. Vindemiarum verò tempore idem clerus emendi vinum de possessionibus ecclesiæ tuæ ad iusta precia, inquantùm vendendum est, remedium cõsequantur. Nam satìs contra rationem est, vt quod potest extraneis venundari, clericis dato precio denegetur. Possessiões igitur, vel si qua sunt alia Ecclesiastico iuri competẽtia, & ab extraneis indebitè detinentur, cum omni studio, seruata ciuilitate, in ius ecclesiæ tuæ reparare festina, vt negligens in aliquo videri non valeas. Si quid verò de quocunq; clerico ad aures tuas peruenerit, quod te iustè possit offendere, facilè nõ credas, nec ad vindictam te res accendat incognita: sed præsentibus ecclesię tuæ senioribus, diligenter est veritas perscrutanda. Et tunc si qualitas rei poposcerit, canonica districtio culpam feriat delinquentis. Hęc itaque omnia sic solicitè ac mansuetè studij tui sit custodire, quatenùs nec tu promissionis tuæ videaris immemor extitisse, nec illi iustam cõtra te occasionẽ inuenire valeant murmurandi. Item Maximiano episcopo Syracusano post pauca: Cognouimꝰ de reditibus, ecclesiæ nouiter acquisitis, canonicam dispositionem quartarum minimè prouenire, sed episcopos locorum tantummodò distribuere quartam antiquorum redituum, nunc verò quæsita, suis vsibus retinere. Quamobrèm prauam subintroductam consuetudinem fraternitas tua viuaciter emendare festinet: vt siue de præteritis reditibus, siue de his, quæ nouiter obuenêre, vel obuenientibus, quartæ secundùm distributionem canonicam dispensentur. Incõgruum namq; est, vnã eandemq; ecclesiæ substantiã, duplici quodammodò iure censeri, id est, vsurpationis & canonum. Libr. 11. epist. 49. *Tabulari. Li. 3. epi. 11.

35 Ab alijs episcopis communione priuatos, Gregorius communioni pristinæ reformabat. Quapropter Magno presbytero Mediolanensis ecclesiæ scribens, ait: Sicut exigente culpa dignè quis à sacramento communiõis abigitur, ità insontibus nullo modo talis irrogari debet vindicta. Comperimus siquidem, quòd Laurentius frater & coëpiscopus noster, nullis te culpis extantibus cõmunione priuauerit. Ideoq; huius, pręcepti nostri authoritate munitus, officium tuum securus perage, & cõmunionem sine aliqua sume formidine. Libr. 2. Epist. 26. Indict. 11.

36 Purgãtes se à crimine cuiuslibet hęresis, Gregorius nõ solùm recipiebat, immò eti-

etiam Catholicos declarabat. Vndè Iohanni Constantinopolitano episcopo scribit, dicens: Sicut hæreticorum prauitas zelo rectæ fidei comprimenda, ità veræ cōfessionis est integritas complectenda. Nam si credi fideliter confitenti despicitur, cunctorum in dubium fides adducitur, atque errores ex incauta districtione mortiferi generantur. Et hinc nō solùm errātes oues ad caulas minimè Dominicas reuocantur, sed etiam intùs positæ, ferinis dentibus laniandæ crudeliter exponūtur. Hoc ergò subtiliter frater reuerendissime perpendamus, vt sub prætextu hæresis affligi quempiam, veraciter profitentem fidem catholicam, nō sinamus. Valdè enim mirati sumus, cur hi, qui in causa fidei iudices cōtra Iohannem Chalcedonensis ecclesiæ presbyterum, à vobis fuerāt deputati, negligentes veritatem, opinioni crediderunt, & credere districtè ꝓfitenti noluerūt: maximè cùm accusatores ipsius Marcionistarum, quam memorabant, hæresim, vndè eum reum moliebantur efficere, interrogati quę esset, nescire se manifesta ꝓfessione respōderint. Ex qua re euidenter agnoscitur, qa personam ipsius sine Dei respectu nō iustè, sed cōtra animas suas sola grauare voluntate tantummodò voluērint. Nos itaq; facto concilio, sicut gestorum apud nos habitorum tenor ostendit, cuncta, quæ erant necessaria subtiliter perscrutantes atque tractantes, quoniam in nullo antedictum presbyterum reum inuenire potuimus, præcipuè quia libellus, quem delegatis à vobis iudicibus obtulit, rectæ fidei per omnia synceritati concordat: eapropter eorundem iudicum reprobantes sententiam, nostra cum diffinitiōe Catholicum, & ab omni hęreticorum crimine liberum esse, CHRISTI DEI redemptoris nostri gratia reuelante, denunciauimus. Item

Li.5.ep.15.

Li.5.ep.16. Mauritio Imperatori post pauca: Relatis in concilio, quę cōtra Iohannem ecclesiæ Chalcedonēsis presbyterum acta sunt, simul & seriò iudicata, maiorem illum iniustitiam sustinuisse cognouimus. Quippe quem clamantem se atq; mōstrantem esse catholicum, nō reatus culpa, sed diù accusatio incerta protriuit intantùm, quia accusatores Marcionistarum, quam memorabant, hæresim nescire se aperta responsione professi sunt. Et qui ilicò in ipso iudicij fuerāt limine repellendi, in accusatione eius incerti permanere permissi sunt. Sed nè ficta eum saltem lacerare potuisset opinio, libellum fidei obtulit, in quo se patenter ostendere fidei rectæ professorem studuit & sequacem. Sed hunc à sanctissimo Iohanne coëpiscopo meo iudices deputati, iniustè ac irrationabiliter negligentes, dum in eius se nisi sunt occupare grauamine, se potiùs repræhensibiles ostenderunt. Nam nullus ambigit infidelitatem esse, fidem

Li.5.ep.14. fidelibus non habere. Item Narsi comiti de eodem post alia: De Iohanne verò presbytero cognoscite, quia causa illius per synodum decisa est, in qua apertè cognoui, quia eius aduersarij eum facere hæreticum voluērunt, & diù conati sunt, sed minimè potuerūt. Item Athanasio presbytero de Isauria: Sicut de eis, quos ab vnitate Ec-

Li.5.ep.64. clesiæ hæreticæ prauitatis error abscidit, affligimur & dolemus: ità de his, quos intrà sinum suum Catholicæ fidei professio continet, congaudemus. Et vt pastorali solicitudine illorum nos oportet impietatibus obuiare, sic pijs horum professionibus cōgruit fauorem impendere, & syncera esse, quę sapiunt, declarare. Atque ideò, dum tibi ab Athanasio presbytero monasterij sancti Melç, cui est vocabulum Tannaco, quod in Lycaonia est prouincia constitutum, contraria integræ fidei orta suspicio est, vt professionis tuæ potuisset integritas apparére, ad Apostolicam sedem, cui præsidemus, elegisti recurrere: asserens etiam te corporaliter verberatum, aliqua iniustè

Extorta cōfessio, infirma censenda. ac violenter fecisse. Et quanquàm ea, quę vi impulsionis fiunt, canonum minimè censura recipiat, & iure habeantur infirma, quia ipse ea dissoluit, qui iniustum fateri cōpellit: sed magìs illa est suscipienda & amplectenda confessio, quæ ex spōtanea monstratur voluntate procedere, sicut apud nos fecisse dinosceris: Nè quid tamen nobis ambiguum potuisset existere, sanctissimo Iohanni, quondàm fratri nostro Constantinopolitanę ciuitatis antistiti, de te prçuidimus scribendum, vt suis nos, quid actum esset, epistolis informaret. Qui sæpè à nobis admonitus, rescribens innotuit, quendam codicem apud te fuisse inuentum, quo plura cōtinebantur hæretica: & ob hoc aduersùs dilectionem tuam fuisse commotum. Quem quia ad nos studuit pro satisfactione transmittere, priores eius partes solicita lectiōe percurrimus. Et quoniam manifesta in eo hęreticę infectiōis venena reperimus, nè denuò debuisset legi, vetuimus. Sed quia hunc te simpliciter legisse testatus es, & ad amputandam ambiguæ su-

ſuſpicionis materiam, libellum nobis manu tua porrexiſti perſcriptum, in quo fidem tuam exponens, omnes generaliter hæreſes, vel quicquid aduersùs Catholicæ profeſſionis integritatem eſt, apertiſſimè condemnâſti, & cuncta, q̄ ſanctæ quatuor Vniuerſales ſynodi recipiunt, te ſemper recepiſſe ac recipere, quæ condemnauerunt, cōdemnâſſe condemnareque profeſſus es: Eam quoquè ſynodum, quæ Imperatoris Iuſtiniani temporibus de tribus capitulis facta eſt, te & ſuſcipere, & cuſtodire promiſiſti: & ꝓhibitus à nobis codicem ipſum legere, in quo peſtiferæ fraudis virus innexum eſt, libentiſſimè conſenſiſti: reprobans etiam atq; cōdemnans omnia, quæ in eo contra Catholicæ fidei integritatem dicta vel latenter inſerta ſunt, nec eum te legere denuò ꝓmiſiſti: Hac ratione permoti, poſtquàm etiam ex probata à te libelli pagina, & fides tua nobis catholica Deo cuſtodiente perclaruit, ab omni te hæreticę peruerſitatis macula, iuxta ꝓfeſſiōem tuam, liberum eſſe decernimus, & catholicum atq; ſynceræ in omnibus fidei ꝓfeſſorem ac ſequacem, IESV CHRISTI ſaluatoris gratia, claruiſſe ꝓnunciamus: Liberam quoquè tribuendo licentiam, ad tuum monaſterium in tuo te loco vel ordine nihilominùs remeare.

37 Schiſmaticos ad recipiendam ſatisfactionem venire Gregorius inuitabat: Quibus, etiam ſi nunquàm ad vnitatem Eccleſiæ redire voluiſſent, nullam ſe facturum violentiam promittebat. Vndè Petro & * Prouidentio epiſcopis de Iſtria ſcribens, ait: Deus qui lætatur in vnitate fidelium, & reuelat quærētibus veritatem, cordi veſtro delectiſſimi fratres aperiat, quanto vos deſiderio in gremio cupiam ſanctæ vniuerſalis Eccleſię cōtineri, & in eius manere vnitate cōcordes. Quod fore nō dubito, ſi abiecto cōtentionis ſtimulo, ſatisfieri vobis veraciter de his, de q̄bus eſt dubietas, intendatis. Remeantis autem Caſtorij notarij mei relatione edoctus ſum, fraternitatem veſtram ad me habere deſiderium veniendi, ſi promiſſum fuerit, quia nullam moleſtiam ſuſtinebit. Hoc ego cognoſcens, & opto, & ſuccenſus ardore charitatis inuito, vt ad me veniendi debeatis laborē aſſumere, quatenùs pariter conferentes, q̄ vera & redemptori noſtro ſunt placita, & communiter loquamur, & modis omnibus teneamus. Ego verò diuinæ gratia protectionis ſuffragante, ſatisfacere vobis, de quibus dubitatis, paratus ſum: & confido de omnipotentis Dei noſtri clemētia, quia ità vobis ſatisfactio mea interiùs inhærebit, vt nihil charitati veſtræ decætero poſſit ambiguum remanere. Nam illa, quæ ſanctiſſimę quatuor Synodi ſapuerunt atque diffiniêre, & prædeceſſor noſter Leo ſanctiſſimus Papa, ità & nos ſapimus, ſequimur ac tenemus, nec ab eorum fide aliquo modo diſſentimus. Sed quia plùs perſona præſens, quàm epiſtola ſatisfacit: hortor, dilectiſſimi fratres, vt ad me venire, ſicut præfatus ſum, debeatis, dummodò ratione percepta, à cōcordia ſanctæ vniuerſalis Eccleſiæ diſſenſio vos nulla diſſociet. Hoc tamē certa veſtra ſit charitas, qa vos & cum affectu, quo decet, ſuſcipio, & cum gratia relaxabo. Nec aliquā vos vel quoſcunq; alios, qui pro hac ad me cauſa venire voluērint, afflictiōem vel moleſtiam ſuſtinere permitto. Sed ſeu ad cōſentiēdum mihi cor veſtrū miſericordia diuina compunxerit, ſiue, quod abſit, in ea vos durare diſſenſione contigerit, ad propria vos remeare, quandò voluēritis, iuxta promiſſionem meam, ſine læſione vel moleſtia relaxare curabimus.

*Prudentio

Lib. 4. epiſt. 49.

38 Seuerum Aquileienſem epiſcopum, caput totius ſchiſmatis exiſtētem, Romam venire compellit, dicens: Sicut gradientem per deuia, carpentem denuò rectum tramitem, tota Dominus auiditate complectitur: ità demùm de deſerēte cognitam veritatis viam, maiori mœrore quàm gaudio, quo de cōuertente lætatus fuerat, cōtriſtatur. Quia minoris exceſsûs eſt veritatē nō cognoſcere, quàm in eadem agnita non manere: aliudq; eſt, quod ab errante committitur, aliud, quod per ſcientiam perpetratur. Et nos ſiquidem quanto incorporatum te iampridèm fuiſſe in vnitate Eccleſiæ gauiſi fueramus, tanto abundantiùs nunc diſſociatum à Catholica ſocietate cōfundimur. Pro qua re imminente latore p̄ſentium, iuxta Chriſtianiſſimi & sereniſſimi rerum domini iuſſionem, ad beati Petri Apoſtoli limina cum tuis ſequacibus venire te volumus, vt authore Deo aggregata ſynōdo, de ea, q̄ inter vos vertit, dubitate iudicetur. At Seuerus Apoſtolica ſimul imperialiq; iuſſione coactus, imminente * Smaragdo exarcho, ſimulq; Antonio Eccleſiæ Romanæ defenſore, Rauēnam perducitur. Vbi veritus cum Gregorio ſynodalē ſubire cōflictum, ad vnitatē ſanctæ vniuer-

Libr. 1. Epiſt. 16.

uer-

Seuer' Episcopus resipiscit. Redit ad vomitum.

uersalis Ecclesię,mediante Iohanne Rauēnati pontifice,remeauit. Sed cùm post anni spatium ad propria rediisset,ab alijs schismaticis persuasus, nō solùm ad pristinum vomitum redijt, verùm etiam Mauritij, Deo semper aduersi, iussione surrepta,qua iubebatur, vt schismatici redire ad vnitatem Ecclesiæ minimè cogerentur, reliquis episcopis Ecclesiæ se iungentibus, maximas seditiones conflabat. Quapropter Gregorius neminem iam reuertentium sine cautione iuratoria penitùs suscipere satagebat. Qua præstita, huiusmodi literis eidem patricio exarcho commendabat: Firminus frater & coëpiscopus noster, Tregestinæ antistes ecclesiæ, ante aduentum vestræ excellentiæ salubri consilio à schismate,cui inhæserat, resipiscens, atq; ad vnitatem matris Ecclesiæ rediens, nostris est epistolis confirmatus, quatenùs in veræ, quam agnouerat, sinu matris Ecclesiæ fortitudine animi fixus ac stabilis permaneret. Quo audito, Seuerus Gradensis Episcopus, eiusdem caput schismatis, eum diuersis primùm cœpit, si posset, suasionibus à bono reuocare proposito. Quod dum perficere authore Deo minimè valuisset, seditionem illi suorum ciuium excitare nō timuit. Quanta verò prædictus,frater & coëpiscopus noster Firminus ex eadem immissione pertulerit, pleniùs illic ac veraciùs è vicino poteritis agnoscere. Directis itaque excellentiæ vestræ iussionibus his, qui in Istriæ partibus locum vestrum agere, DEO authore,noscuntur, districtiùs iubete, quatenùs & sæpedictum fratrem nostrum ab illatis debeant defensare molestijs, & quietem illius, multis ad imitandum profuturam,modis omnibus procurare: Vt hæc vestra prouisio,& conuersorum sit optata securitas,& occasio * oborta sequentium. Deniquè Seuerus quia ad vnitatem sanctæ vniuersalis Ecclesiæ redire non meruit,ad scindendum quoquè suę ipsius diœcesis vnitatem,Romanum pontificem sua vecordia suscitauit: adeò vt ab ipso illius obitûs tempore, Aquileiensis diœcesis in duos metropolitanos, Catholicorum videlicet & schismaticorum,diuisa sit. Neq; potuit postmodùm, licèt omnes generaliter ad vnitatem de schismate repedauerint, ad pristinæ cōiunctiōis vniōem vsq; hactenùs reformari.

Li.11.ep.38.

*apta

39 Sicut nulli clericorum pro infirmitate corporis quartarum subsidia Gregorius minuebat, ità nulli pontificum pro ægritudine qualibet succedendum fore docebat. Vndè Anatolio Constantinopolitano subdiacono rescribens,ait: Scripsit mihi dilectio tua, pijssimum dominum nostrum reuerentissimo fratri nostro, primæ Iustinianæ episcopo, pro ægritudine capitis, quam patitur, præcipere succedi, nè fortasè dum episcopi iura eadem ciuitas non habet, quod absit, ab hostibus pereat: & quidem nusquàm Canones præcipiunt, vt pro ægritudine episcopo succedatur. Et omninò iniustum est, vt si molestia corporis irruit, honore suo priuetur ægrotus. Atque ideò hoc per nos fieri nullatenùs potest, nè peccatum in mea anima ex eius depositione veniat. Sed suggerendum est,vt si is,qui est in regimine,ægrotat,dispensator illi talis requiratur, qui possit eius curam omnem agere, & locum illius in regimine ecclesiæ, ipso non deposito, ac in custodia ciuitatis implere, vt neque Deus omnipotens offendatur, neque ciuitas inueniatur esse neglecta. Si verò idem reuerentissimus Iohannes fortasè pro molestia sua petiërit, vt ab episcopatûs honore debeat vacare,eo petitionem scripto dante,concedendum est. Aliter autem nos id facere pro omnipotentis Dei timore omnimodò non valemus Quòd si hoc petere ille noluerit,quod pijssimo Imperatori complacet,quicquid iubet facere, in eius est potestate, sicut nouit,ipse prouideat. Nos tantummodò in depositionem insontis non faciat permisceri. Quod verò ipse fecerit, si canonicum est, sequimur: si verò canonicum non est, inquantùm possumus sine peccato nostro, portamus. Pontificibus voluntariè suis renunciantibus sedibus, successores Gregorius nullo modo denegabat, eosque postmodùm de reditibus relictæ ecclesiæ sufficienter nutriendos esse censebat. Vndè Mariniano Rauennati episcopo significans,ait: Qualiter ordinati à nobis sacerdotis, corporis qua notum est impediente molestia, Ariminensis ecclesia pastorali hactenùs sit regimine destituta, dudùm fraternitas vestra cognouit: quem dum, habitatorum loci illius precibus permoti, sæpiùs hortaremur, vt si de eadem capitis, qua detinebatur, molestia melioratum se esse sentiret, ad suam, auxiliante Domino, reuerteretur ecclesiam, datis inducijs, in hoc quadriennio expectatus est. Quem dum monitu clericorum vel ciuium illinc venientium, nosque pre-

li.9.epi.41.

Non debet ob corporis ægritudinē episcopus deponi.

Lib. 7. epist. 49. Indict.2.

precibus arguentium,instantiùs hortaremur, vt si valeret, cum eis auxiliante Domino remearet,data in scriptis supplicatione nos petijt,vt quia ad eiusdem ecclesiæ regimen vel susceptum officium pro eadem,qua detinebatur, molestia assurgere nullatenùs posset, ecclesiæ ipsi ordinare episcopum deberemus. Vndè quia cunctarum ecclesiarum iniuncta nos solicitudinis cura constringit, nè diutiùs gregi fidelium desit custodia pastoralis,illorum precibus, huiusque ex suî impossibilitate renunciatione compulsis, visum nobis est, eidem Ariminensi ecclesiæ debere episcopum ordinari. Et datis ex more præceptis, clerum plebemque eiusdem ecclesiæ non destitimus admonere, quatenùs ad eligendum sibi antistitem concordi prouisione concurrant. Ecclesiarū oīm cura demādata Rom. Pontifici.

Item Eleutherio episcopo: Quanuìs triste nobis sit valdè, quod loquimur,atq; fraterna nos magìs compassione vrgeat, quàm de auditis aliquid diffinire permittat: Li.11.epist.7 suscepti tamen solicitudo regiminis cor nostrum instanti pulsat aculeo, magna nos ecclesijs cura prospicere, & antequàm harum possit vtilitas deperire, quod fieri debeat,Deo authore disponere. Peruenit igitur ad nos,quendam episcopum ità passionem capitis incurrisse, vt quæ mente alienata agere soleat, gemitus & fletus audire sit. Nè ergò languēte pastore,grex, quod absit, insidiatoris laniandus dentibus exponatur,vel ecclesię ipsius vtilitates depereant. cauta nos necesè est prouisione tractare. Et ideò quia viuente episcopo,quem ab officio suo necessitas infirmitatis,non crimen,abducit,alium loco eius,nisì recusante eo,nulla sinit ratio ordinari: si interualla ægritudinis habere est solitus,ipse data petitione,nec se vlteriùs ad hoc ministeriū, subuertente infirmitate,nec ad alia officia posse fateatur assurgere, & alium loco suo expetat ordinandum. Quo facto,omnium solenni electione alter, qui dignus fuerit, episcopus consecretur:sic tamen,vt quousquè eundem episcopum in hoc seculo vita tenuerit,sumptus ei debiti de eadem ecclesia ministrentur. Enimuerò si nullo tempore ad sanæ mentis redit officium, persona fidelis ac vitæ est probabilis eligenda, quæ ad regimen ecclesiæ idonea possit existere,atque de animarum vtilitate cogitare,inquietos sub disciplinæ vindicta restringere,ecclesiasticarum rerum curam gerere,& maturum atque efficacem se in omnibus exhibere. Qui etiam, si episcopo qui nunc ægrotat,superstes extiterit,loco eius debeat consecrari.

40 Virginem stupratam Gregorius iubebat vxorem percipere,aut stupratorē eius, castigatum verberibus,in monasterio deputare. Vndè Felici Sipontino episcopo scribit,dicens: Expectabamus fraternitatem tuam sua aliquos ad Deum p̄dicatione conuertere,& malè agentes ad rectitudinem reuocare. Qua de re nimìs contristamur, quia ediuersò in nepotis tui Felicis prauitate,tua euidenter,qui talem nutrîsti, culpa monstrata est. Peruenit itaque ad nos,quòd suprascriptus Felix,Euangeli diaconi tui filiam stupro deceperit. Quod si verum est,quanuìs graui esset de lege pœna plectendus,nos tamen aliquatenùs legis duritiam mollientes, huiuscemodi disponēdo precipimus,vt aut quam stuprauit,vxorem habeat:aut certè si renuendum putauerit,districtus ac corporaliter castigatus excommunicatusque,in monasterium,in quo pœnitentiam peragat,retrudatur,de quo ei nulla sit egrediendi sine nostra pręceptione licentia. lib. 2.epist. 42.indi.11.

41 Virum sine vxoris propriæ voluntate conuersum, etiam si fuisset iam tonsuratus,Gregorius vxori reddi iubebat. Quapropter Adriano Panormitano notario scribens, ait: Agathosa latrix pręsentium questa est, maritum suum contra voluntatem Li.9.ep.44 suam in monasterio Vrbici Abbatis esse conuersum. Quod quia ad eiusdem Abbatis culpam & inuidiam non est dubium pertinere, experientiæ tuæ pręcipimus, vt diligenti inquisitiōne discutiat,nè fortè cum eius voluntate conuersus sit, vel ipsa se mutare promiserit. Et si hoc repererit, & illum in monasterio permanere prouideat, & hanc,sicut promisit,mutare compellat. Si verò nihil horum est,nec quondàm fornicationis crimen,propter quod viro licet vxorem dimittere,prædictam mulierē commisisse cognoueris,nè illius conuersio,vxori relictę in seculo, fieri possit perditionis occasio,volumus vt maritum suum illi,etiam si iam tonsuratus est,reddere omni debeas excusatione cessante. Quia & si mundana lex pręcipit,conuersionis gratia,vtrolibet inuito,solui posse coniugium,diuina lex fieri non permittit. Nam excepta fornicationis causa, virum vxorem relinquere, nulla ratione concedit. Quia postquàm copulatione coniugij, viri atque mulieris vnum corpus efficitur, non potest Matt.5.

ex parte conuerti, & ex parte in seculo permanere.

42 Iudæorum perfidiam rationibus magis, quàm violẽtijs excutere Gregorius decertabat. Quapropter Virgilio & Theodoro episcopis Galliarũ post aliqua scribens, ait: Plurimi Iudaicæ religionis viri, in hac prouincia cõmanentes, ac subindè in Massiliæ partibus pro diuersis negocijs ambulantes, ad nostram perduxêre notitiã, multos consistentium in illis partibus Iudæorum, vi magis ad fontem baptismatis, quàm prædicatione perductos. Nam intentionem quidem huiuscemodi & laude dignam censeo, & de Domini nostri descendere dilectione profiteor. Sed hanc eãdem intentionem nisi competens scripturæ sacræ comitetur effectus, timeo nè aut mercedis opus exindè non proueniat, aut iuxta aliquid animarum, quas eripi volumus, quod absit, dispendia subsequantur. Dum enim quispiam ad baptismatis fontem, non prædicationis suauitate, sed necessitate peruenerit, ad pristinam superstitionem remeãs, indè deteriùs moritur, vndè renatus esse videbatur. Fraternitas ergò vestra huiuscemodi homines frequenti prædicatione prouocet, quatenùs mutare veterem magis vitam de doctoris suauitate desiderent. Sic enim & intentio nostra rectè perficitur, & conuersi animus ad priorem denuò vomitum non mutatur. Adhibendus ergò illis est sermo, qui & errorum spinas in ipsis vrere debeat, & prædicãdo, quod in his tenebrescit, illuminet: vt pro his admonitione frequenti mercedem fraternitas vestra capiat, & eorum, quantas Deus donauerit, animas ad regenerationem nouæ vitæ perducat. Itẽ Victori episcopo Panormitano: Sicut Iudæis non debet esse licentię, quicquam in synagogis suis vltrà, quàm permissum est lege, præsumere: ità in his, quæ eis concessa sunt, nullum debent præiudicium sustinere.

Lib. 1. Epist. 45.

Lib. 7. epi. 26. Indic. 1.

43 Quemadmodùm Iudæos violenter baptizari Gregorius denegabat, ità Christianos eis quoquomodò subijci, nullatenùs permittebat. Vndè Libertino *prætori Siciliæ scribens, ait: Fertur, quòd Nasas quidam sceleratissimus Iudæorum, sub nomine beati Eliæ oratorium punienda temeritate construxerit, multosque illic Christianorum ad adorandum sacrilega seductione deceperit. Sed & Christiana, vt dicitur, mancipia comparauit, & suis ea obsequijs ac vtilitatibus deputauit. Dum igitur seuerissimè in eum pro tantis facinoribus debuisset vlcisci, gloriosus Iustinus medicamento auaritiæ, vt nobis scriptum est, delinitus, Dei distulit iniuriam vindicare. Gloria autẽ vestra hæc omnia districta examinatiõe perquirat, & si huiuscemodi manifestum esse repererit, ità districtissimè ac corporaliter in eundem sceleratum festinet vindicare Iudæum, quatenùs hac ex causa, & gratiam sibi Dei nostri conciliet, & his se posteris pro sua mercede imitandum monstret exemplis. Mancipia autem Christiana, quæcunq; eum comparâsse patuerit, ad libertatem, iuxta legum præcepta, sine ambiguitate perducite, nè, quod absit, Christiana religio Iudæis quoquomodò subdita polluatur. Item Venãtio episcopo Lunensi: Multorum ad nos relatione peruenit, à Iudęis in Lunensi ciuitate degentibus, in seruitium Christiana detineri mancipia. Quæ res nobis tanto visa est asperior, quanto à fraternitatis tuæ patientia operosior. Oportebat quippe te respectu loci tui ac Christianæ religionis intuitu, nullam relinquere occasionem superstitioni Iudaicæ, nè simplices animæ nõ tam suasionibus, quàm potestatis iure quodammodò deseruirent. Quamobrèm hortamur fraternitatem tuã, vt secundùm pijssimarum legum tramitem, nulli Iudęo liceat Christianum mancipiũ in suo retinere dominio: sed si qui penès eos inueniuntur, libertas eis tuitionis auxilio ex legum sanctione seruetur.

**præfecto Lib. 2. epist. 37. indi. 11.*

lib. 3. ep. 21.

44 Si quos Christianorum pro longitudine itineris per prouincias ab Hebręorum seruitio per legalem violentiam Gregorius liberare non poterat, suis precijs redimẽdos esse censebat. Vndè Candido presbytero per Gallias scribẽs: Dominicus, inquit, præsentium portitor, lachrymabiliter nobis innotuit, quatuor fratres suos de captiuitate à Iudęis redemptos esse, atque eos nunc Narbonę in eorũdem Iudęorum seruitio detineri. Et quia omninò graue execrandumque est, Christianos esse in seruitio Iudęorum, dilectionem tuam scriptis pręsentibus adhortamur, vt cum omni subtilitate & solicitudine studeat perscrutari, & si re vera ità est, atque manifesta tibi veritate constiterit, quia neque ipsi vndè se redimant, neque suprascriptus portitor habet, eos studij tui sit redimere, sciens quia quicquid in eis dederis, tuis sine dubio rationibus imputabitur.

li. 6. ep. 21.

45 Iu-

45 Iudæorum mancipia semèl confugientia ad Ecclesiam, nunquàm quibuslibet suasionibus reddi iubebat. Vndè Ianuario Caralitano episcopo inter cætera scribēs, ait: Peruenit ad nos, seruos ancillasq; Iudæorum fidei causa ad Ecclesiam refugientes, aut infidelibus restitui dominis, aut eorum, nè restituātur, precium dari. Hortamur igitur, vt nullatenùs tam prauam consuetudinem manere permittas. Sed cùm quilibet Iudæorum seruus ad venerabilia loca fidei causa cōfugerit, nullatenùs eum patiamini præiudicium sustinere. Sed siue olìm Christianus, siue nunc fuerit baptizandus, sine vllo Christianorum pauperum damno, religioso Ecclesiasticæ pietatis patrocinio, in libertatem modis omnibus defendatur. Li.3.epi.9.

46 Non solùm Christiana mancipia Gregorius in libertatem pristinam legaliter reuocabat, verùm etiam pagana, ad fidem venire volentia, vendi nullo modo permittebat. Vndè Fortunato Neapolitano episcopo inter cætera scribens, ait: Fraternitatem vestram oportet esse solicitam, & si de Iudæorum seruitio non solùm Iudęus, sed etiam quisquam paganorum fieri voluërit Christianus, postquàm volūtas eius fuerit patefacta, nè hunc sub quolibet ingenio vel argumēto cuipiam Iudæorum venundandi facultas sit. Sed is, qui ad Christianam conuerti fidem desiderat, defensione vestra in libertatem modis oībus vindicetur. Hi verò, quos huiuscemodi oportet seruos amittere, nè forsitan vtilitates suas irrationabiter æstiment impediri, solicita vos hoc conuenit consideratione seruare. vt si paganos, quos mercimonij causa de exteris finibus emerint, intrà tres menses, dum emptor, cui vendi debeant, inueniatur, fugere ad ecclesiam fortè contigerit, & velle se dixerint fieri Christianos, vel etiam extra ecclesiam hanc talem voluntatem prodiderint, precium eorum à Christiano scilicet emptore percipiant. Si autem post præfinitos tres menses quisquam huiuscemodi seruorum Iudaicorū velle suum edixerit, & fieri voluërit Christianus, nec aliquis eum postmodùm emere, nec dominus qualibet occasionis specie audeat venundare, sed ad libertatis ꝓculdubiò præmia perducatur: quia hunc non ad vendendum, sed ad seruiendum sibi intelligitur reseruâsse. Li.5.epi.31.

47 Pagana mancipia Iudæos, videlicet dominos suos, ad fidem præcedentia, in eorum seruitium, etiam si ipsi eos ad Christianitatem subsequebantur, nullo modo reuocabat. Vndè Iohanni Syracusano episcopo: Felix, inquit, p̄sentium portitor, questus nobis est, cùm sit de Christianis natus parentibus, à quodam Christiano, Samaræo se, quod dici scelus est, esse donatū: & dum huiuscemodi superstitiōis homines Christiana quolibet modo mancipia possidere, nec ratio legis, nec reuerētia religionis admittat, se tamen per decem & octo annos in eius asserit seruitio permansisse: sed cognoscente hoc decessore vestro sanctæ memoriæ Maximiano, ab eo se zelo, sicut decuit, sacerdotali cōmoto, de Samaræi nefario seruitio dicit liberatū. Sed quia eiusdem Samaræi filius post quinq; annos factus dicitur Christianus, & suprascriptum Felicem in eius seruitium, quantùm ipse dicit, quidam nituntur redigere, sanctitas vestra hęc, quę edocti sumus, diligēter inquirat: & si ità ei esse cōstiterit, eū tueri studeat, & à nullo sub qualibet occasione grauari permittat: quia dum superstitiosæ sectæ mancipia, dominos suos ad fidē præcedentia, seruitio eorū apertè redigi iura ꝓhibeant, quanto magìs hic de Christianis parentibus natus, & factus à paruulo Christianus, hanc nō debet quæstionem aliquo modo sustinere? maximè quia nec patris esse seruus potuit, quem liquet ex praua potiùs præsumptione pœnā posse venientem de legibus sustinere. Lib. 7. Epist. 22. Indict. 1.

48 Circūcidi saltem paganorum neminem Gregorius permittebat. Quamobrèm Leoni Catanensi episcopo: Res, inquit, ad nos omninò detestabilis & legibus inimica peruenit, quæ si vera est, fraternitatem tuam vehementer accusat, quia eam de minori solicitudine probat esse culpabilem. Comperimus autem, quòd Iudæi vel Samaræi degentes Catanæ, pagana mancipia emerint, atque ea circuncidere ausu temerario præsumpserint. Idcircò necessè est, vt omnimodò zelum in hac causa sacerdotalem exerceas, & cum omni hoc viuacitate ac solicitudine studeas perscrutari. Et si ità repereris, mancipia ipsa sine mora in libertatem modis omnibus vendica, & Ecclesiasticam eis tuitionē impende. Nec quicquam dominos eorū de precio quolibet modo recipere patiaris: qui nō solùm hoc damno mulctādi, sed etiam alia erunt pœna de legibus feriendi. Li.5.ep.32.

49 Sanè quia Iudæorum perfidia zelum Christianorum, datis contra se muneribus, ludificare solebat, non solùm nil ab eis penitùs capiebat, quinimmò eorum munera Gregorius execrabilia iudicabat. Vndè Recharedo regi Vuisigothorum posteà scribit, dicēs: Præterea índico, quia creuit de vestro opere in laudibus Dei hoc, quod dilectissimo filio meo Probino presbytero narrante cognoui: quia cùm vestra excellentia constitutionem quandam contra Iudæorum perfidiam dedisset, hi de quibus prolata fuerat, rectitudinem vestræ mentis inflectere, pecuniarum summam offerendo moliti sunt. Quam excellentia vestra cōtempsit, & omnipotentis Dei placere iudicio quærens, auro innocentiam prætulit. Qua in re mihi Dauid regis factū ad memoriam venit. Cui dum cōcupita aqua de cisterna Bethlehemitica, quæ inter hostiles cuneos habebatur, ab obsequētibus militibus fuisset oblata, protinùs dixit: Absit à me, vt sanguinem istorum hominum bibam.. Quam quia fudit, & bibere noluit, scriptum est: Libauit eam Domino. Si igitur ab armato rege in sacrificium Dei versa est aqua contempta, pensemus quale sacrificium omnipotenti Deo rex obtulit, qui pro amore illius non aquam, sed aurum accipere contempsit. Itaque fili excellentissimè fidenter dicam, quia libâsti aurum Domino, quod contra eum habere nullo modo voluisti, Et cætera.

Libr. 7. Epist. 126. Indict. 2.

1. Reg. 23.

50 Hinc est, quòd, sicut à Maioribus traditur, & nos vsque ad nostra tempora, dum adhuc pubesceremus, oculis nostris conspeximus, cōsuetudo vetus obtinuit, vt oēs superstitionis illius homines, quantumcunq; pulcherrima mercimonia detulissent, nunquàm pontificalibus alloquijs fruerentur, nunquàm obtutibus Apostolicis potirentur: sed extra velum longissimę porticûs, nō quidem in scamnis, sed in marmoreo pauimento sedentes, suscepta precia numerabant, nè videlicet viderentur aliqd de manu pontificis accepisse. Nam reuerēdæ memorię Nicolaus pōtifex Arsenium quondàm, Hortanę ciuitatis episcopum, Iudaicas tunc primùm pellicias introducere molientem, adeò auersatus est, vt ei palatinam processionem vellet adimere, nisi superstitiosæ gentis * vestibus adiurando, cum sacerdotalibus insulis consuetudinaliter procedere studuisset.

Rom. Pontifices quā olim auersati Iudæos

*Legēdū videt, * vestes abiurando.*

51 Antichristi præcursores, obseruari debere sabbatum prędicantes, Gregorius cōminādo taliter refutauit. Peruenit ad me, quosdam peruersi spiritûs homines, praua inter vos aliqua & sanctæ fidei aduersa seminâsse, ità vt die sabbati aliquid operari ꝓhiberent. Quos quid aliud, nisì Antichristi prædicatores dixerim? qui veniens diem sabbatum atque Dominicum ab omni faciet opere custodiri. Quia enim mori se simul & resurgere simulat, haberi in veneratione vult diem Dominicum. Et quia Iudaizare populum compellit, vt exteriorem ritum legis reuocet, & sibi Iudæorum ꝑfidiam subdat, coli vult sabbatum. Hoc enim, quod per Prophetam dicitur: Nè inferatis onera per portas vestras die sabbati: tandiù teneri potuit, quandiù legem licuit iuxta literā custodiri. At postquàm grátia omnipotentis Dn̄i nostri IESV CHRISTI apparuit, pręcepta legis, quę per figuram dicta sunt, iuxta literā seruari nō possunt. Nam si quis dicit hoc de sabbato esse seruandum, dicat necesse est, etiam carnalia sacrificia persoluēda, dicat pręceptum quoquè de circuncisione corporis adhuc usquè retinendum. sed cōtra se Paulum Apostolum audiat dicentem: Si circuncidamini, Christus vobis nihil prodest. Nos itaque hoc, quod de sabbato scriptum est, spiritualiter accipimus, spiritualiter retinemus. Sabbatum em̄ requies dicitur. Verum autem sabbatum, ipsum redemptorem nostrum Iesum Christum Dominum habemus. Et qui lucē fidei eius cognoscit, si peccata concupiscentiæ ad mentem per oculos trahit, in die sabbati onera per portas introducit. Non ergò in die sabbati onera per portas introducimus, si in redemptoris nostri gratia constituti, pondera peccati ad animam per sensus corporeos non trahamus. Nam idem Dominus ac redemptor noster, multa in die sabbati legitur operatus, ità vt Iudæos repræhenderet, dicens: Quis vestrûm bouem aut asinum suum non soluit in die sabbati, & ducit adaquare? Si ergò ipsa per se veritas non custodiri iuxta literam sabbatum præcepit, quisquis ociosus sabbatum secundùm legis literam custodit, cui alteri, nisì ipsi veritati contradicit? Aliud quoquè ad me perlatum est, vobis à peruersis hominibus esse prædicatum, vt Dominicorum die nullus debeat lauari. Et quidem si pro luxu animi atq; voluptate quis lauari appetit, hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus. Si aūt pro

Lib. 11. Epist. 3.

Ierem. 17.

Galat. 6.

Sabbatū nostrū, Christus.

Luc. 13.

pro necessitate corporis, hoc nec Dominico die prohibemus. Scriptum quippe est: Nemo vnquàm carnē suam odio habet, sed nutrit & fouet eam. Et rursùm scriptum Ephe.5.
est: Carnis curā nè feceritis in cōcupiscētijs. Qui igitur carnis curā in cōcupiscētijs Rom. 13.
fieri ꝓhibet, ꝑfectò in necessitatibus cōcedit. Nam si Dominicorū die corpus lauare peccatū est, lauari ergò die eodē nec facies debet. Si aūt hoc in corporis parte cōceditur, cur hoc, exigēte necessitate, toti corpori denegetur? Dominicorum verò die à labore terreno cessandū est, atq; omnimodò oratiōibus insistendū: vt si qd negligētiæ per sex dies agitur, per diem resurrectiōis Dominicæ precibus expietur. Dominico die quid agendum.

52 Tanta compassionis gratia circa omnes Gregorius redundabat, vt alterius infirmitatem in suo corpore hunc sustinuisse, si velis, aspicias. Vndè Iohanni Rauennati episcopo scribens, ait: Dominicis mandatis præcipimur proximos, sicut nosmetipsos diligere, eorumque languoribus tanquàm proprijs infirmitatibus condolere. Quorum memor vestra fraternitas, competenti sibi more Castorium fratrem coëpiscopumque nostrum, & priùs per compassionem studuit visitare, & eum postmodùm pro excrescente molestia corporis, in Rauennati vrbe suscipere. Vndè non solùm nos inpensæ charitatis, sed & Deum vobis fecistis proculdubiò debitorem, cui in fratris infirmitate condoluisse probamini, ipsumque ægrum in sui membri molestia, non solùm visitâsse, sed etiam suscepisse. Quem quidem ipse pro sua simplicitate illic ordinare omninò renuebam, sed petentium importunitas fecit, vt nullatenùs contradicere potuissem. Si autem fieri potest, multùm mihi & ipsi consulitis, si eum ad me vel per Siciliam transmittatis. Item Leontio episcopo Vrbinati: Castorium fratrem coëpiscopumque nostrum Romæ pro corporis sui molestia retinemus. Et quia nunc ad suam non valet ecclesiam remeare, propterea eo absente, ecclesiæ ipsius fraternitati tuæ visitationis operam præuidimus delegandam. Item vniuersis habitatoribus Arimini: Si culpam vestrā, filij dilectissimi, interiùs velitis attendere, assidua vos apud Deum debetis oratione purgare, quòd episcopum vestrum non deuota mente, nec vt filij suscepistis. Quem inquietudo & tribulatio à vobis illata, ad hoc vsque perduxit, vt molestiam corporalem incurreret. Quanuis in eo nihil de his, quæ nobis sunt scripta, cognouimus, sed solam inesse debilitatem vidimus, pro qua eum hîc retinere curauimus. Item Eulogio Patriarchæ Alexandrino: Ante hoc temporis Bonifacij chartularij responsalis mei, qui in vrbe regia demoratur, vehementer me scripta turbauêre, quæ dicebant dulcissimam mihi atque suauissimam sanctitatem vestram defectum corporei luminis pertulisse. Ex quibus scriptis graui mœrore perculsus sum. Sed subitò creatoris ac redemptoris nostri gratia prosperāte, beatitudinis vestræ suscepi epistolam, & sanum de ea corporis molestia, quam audieram, agnoscens, exultaui vehementer: quia tanta lætitia cordis secuta est, quanta priùs tristitiæ amaritudo præcesserat. Scimus enim, quia in omnipotentis Dei adiutorio, multorum salus est vita vestra. Item Rusticianę patritię: Quotiès de vrbe regia ad nos aliquis venit, curæ nobis est, de corporis vestri sospitate requirere: sed peccatis meis facientibus, semper audio, quæ me tædet audire. Quia in tanta tenuitate ac debilitate, adhuc in vobis referunt podagræ dolores excrescere. Sed oro omnipotentem Deum, vt omnia, quæ in vestro corpore aguntur, ad salutem animæ dirigantur. Flagella temporalia æternam vobis præparent quietem, et per eos dolores, qui cum fine sunt, gaudia vobis sine fine concedat. Item Mariniano episcopo Rauennati: Venientes quidam Rauennates homines, grauissimo me mœrore inuenerunt ꝑculsum, quia fraternitatem tuam retulerunt de vomitu sanguinis ægrotare. Ex qua re solicitè & singulatìm eos, quos hîc doctos lectione nouimus, medicos fecimus requiri: et quid singuli senserint, quid've dictauerint, sanctitati vestræ scriptum misimus. Qui tamen quietem & silentium præ omnibus dictant. Quam si tua fraternitas in sua ecclesia possit habere, valdè sum dubius. Et ideò videtur mihi, vt ordinata illic ecclesia, vel qui Missarum solennia explere valeant, vel qui episcopij curam gerere, hospitalitatem & susceptionem possit exhibere, qui've monasterijs custodiendis pręesse nôrint, tua fraternitas ad me ante æstiuum tempus debeat venire, vt ęgritudinis tuæ ego specialiter, inquantùm valeo, curam geram, quietemque tuam custodiam. Quia huic ægritudini æstiuum tempus medici vehementer dicunt periculosum: & valdè pertimesco, nè si curas aliquas cum aduersitate corporis ceperis,

Lib.2. Epist.22. Indict.10.

lib.2. epist. 24. indic.11.

Ibidèm epist.25.

Lib.11. epist.47.

lib.11. epist. 24.

li.9. epi.27.

ampliùs ex eadem molestia pericliteris. Ego enim ipse valdè sum debilis, & omninò est vtile, vt cum DEI gratia sanus ad tuam ecclesiam redeas: aut certè, si vocandus es, inter manus tuorum voceris: & ego, qui me proximum morti video, si me omnipotens DEVS antè vocare voluerit, inter tuas manus debeam transire.

53 Pro barbarorum incursionibus bìs in hebdomada fieri Litanias Gregorius decernebat. Quapropter vniuersis episcopis Siciliæ scribens, ait: Super afflictiones & gemitus, quos annosa hîc continuatione de hostibus sustinemus, maior nos metus excruciat, quòd inimicos nostros omni annisu ad Siciliæ inuasionem cognoscimus festinare. Sed nè hoc illis molientibus, prosperitatem multitudo nostrorum præbeat peccatorum, toto nos corde ad redemptoris nostri remedia conferamus, & quibus virtute resistere non possumus, lachrymis obuiemus. Nam quid vobis cauendum, quídve sit vehementiùs formidandum, ex istius prouinciæ debetis desolatione colligere. Itaque hortor, fratres reuerendissimi, vt omni hebdomada quarta & sexta feria Litaniam inexcusabiliter indicatis, & contra hos barbaricæ crudelitatis incursus, supernæ protectionis auxilium imploretis. (li.9.epl.45.)

54 Eandem Siciliam Simoniaca hæresi libidineque sordentem, Gregorius, sicut modò cernitur, perituram prædixit, Maximiano Syracusano episcopo scribēs: Tanta nobis subindè mala, quæ aguntur in illa prouincia, nunciantur, vt peccatis facientibus, quod auertat omnipotens Deus, celeriter eam perituram credamus. (lib.3,ep.12.)

55 Sed & peiora prioribus esse futura, præsago spiritu Maximo Salonitano episcopo scribit, dicens: Ad Romanam Vrbem veniens communis filius presbyter Veteranus, ità me podagræ doloribus debilem reperit, vt fraternitatis tuæ epistolis per me respondere nullatenùs valuissem. Et quidem de Sclauorum gente, quæ vobis valdè imminet, & affligor vehementer, & turbor. Affligor in his, quæ iam in vobis patior: conturbor autem, quia per Istriæ aditum iam ad Italiam intrare cœperunt. De Iuliano autem Scribone quid dicam, quandò vbiquè video, quia nobis peccata nostra respondeant, vt & forìs à gentibus, & intùs à peruersis iudicibus conturbemur? Sed nolite de talibus omnimodò contristari, quia qui post nos vixerint, deteriora tempora videbunt, ità vt in comparatione sui temporis, felices nos æstiment dies habuisse. Inquantùm verò præualet fraternitas tua, opponere se pro oppressis debet. Quæ etiam si prodesse minimè valuerit, ipsa omnipotenti Deo mentis deuotio sufficit, quam dedit. Scriptum est enim: Eripe eos qui ducūtur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare nè cesses. Quòd si dixeris, Vires non suppetunt: qui inspector est cordis, ipse intelligit. In omni ergò, quod agis, inspectorem cord. sapere habere placatum. Quicquid est, vndè illi placeas, facere non omittas. Nam humani terrores & gratiæ, fumo sunt similes, qui leni aura raptus euanescit. Hoc certissimè scito, quia placere Deo & prauis hominibus nullus potest. In tanto se ergò æstimet fraternitas tua omnipotenti Deo placuisse, quanto se peruersis hominibus displicuisse cognouerit. Ipsa tamen defensio pauperum, moderata & grauis sit, nè, si quid nimìs rigidè agitis, ex iuuentute vos arbitrentur homines superbire. Sed talis necesse est vt inueniatur pro oppressis vestra defensio, quatenùs & humiles protectionem sentiant, & oppressores non facilè inueniant, quod ex maleuola mente reprehendāt. Attēde ergò, quod ad Ezechiëlem dicitur: Fili hominis, increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Et beatus Iob ait: Frater fui draconum, & socius struthionum. Et Paulus discipulis dicit: In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis, sicut luminaria in mundo. Tanto ergò debemus cautiùs ambulare, quanto nos scimus inter Dei inimicos viuere. (lib.8.ep.36. Futura prędicit. Prou.24. Ezech.2. Iob 30. Phil.2)

56 Huius cautelæ suæ cōscius, Romano defensori Gregorius ait: Peruénit ad nos, quia quidam homines minorem omnimodò discretionem tenentes, in suis nos periculis implicari desiderent, atque ità volunt ab Ecclesiasticis personis defendi, vt ipsę quoquè personæ Ecclesiasticæ ex eorum culpa teneantur. Idcircò præsenti te pceptione admoneo, & per te fratrem & coëpiscopum nostrum dominum Iohannem, vel cęteros, qui interesse possunt, vt patrocinia Ecclesiastica, siue mea suscipiatis scripta, siue etiam ea minimè fuerint directa, sub tanto moderamine debeatis impēdere, quatenùs si qui in furtis publicis implicati sunt, à nobis non videātur iniustè defen- (Lib. 7. epi. 24. Indi. 2.)

defendi, nè opinionem malè agẽtium ex indiſcretę defenſionis auſu in nos vllo modo transferamus. Sed quantùm decet Eccleſiam, admonendo, verbum interceſſionis adhibendo, quibus valetis ſuccurrite, vt & illis opem feratis, & opinionem ſanctæ Eccleſiæ non inquinetis.

57 Item Iohanni epiſcopo poſt aliqua: Si qui eorum, de quibus eſt aliqua quæſtio, in eccleſiam fortaſsè refugerint, ità debet cauſa diſponi, vt nec ipſi violentiam patiantur, nec hi, qui dicuntur oppreſſi, damna ſuſtineant. Curæ ergò veſtræ ſit, vt eis ſacramentum ab his, quorum intereſt, de ſeruanda lege & iuſtitia promittatur, & per omnia commoneantur exire, atq; ſuorum actuum reddere rationem. Quibus etiam eccleſiæ veſtrę defenſorem deputare vos conuenit, cuius ſolicitudine ea, quę illis fuerint promiſſa, ſeruentur.

58 Quantæ humilitatis Gregorius fuerit, cùm ex multis, tum ex his manifeſtiſſimè poterit deprӕhendi, quòd omnes quidem ſacerdotes, fratres & comminiſtros: clericos autem diuerſi ordinis, dilectiſſimos filios: at verò laicos viros, dominos: & fœminas, dominas in ſuis literis nominabat, neque ab aliquo ſe ſummum pontificem, aut vniuerſalem ſiue dominum vocari æquanimiter permittebat. Nam vt ea, quæ ſuper huiuſmodi comprӕhenſa ſunt, prӕtermittam, Ruſticianæ patritiæ ſcribens, ait: Excellentiæ veſtræ ſcripta ſuſcepi, quæ me in grauiſſima ægritudine poſitum, de ſalute, de deuotione, ac de dulcedine ſua omninò releuârunt. Vnum verò ægrè ſuſcepi, quia in eiſdem epiſtolis ad me, quod ſemèl eſſe poterat, ſępiùs dicebatur, Ancilla veſtra, & Ancilla veſtra. Ego enim, qui per epiſcopatûs onera ſeruus ſum omnium factus, qua ratione te mihi ancillam dicis, cuius ante ſuſceptum epiſcopatũ proprius fui? Et ideò rogo per omnipotentem Deum, nè hoc verbum aliquandò ad me in ſcriptis veſtris inueniam. Li. 9. ep. 38.

59 Huius humilitatis manſuetudine Gregorius non ſolùm Theudelindæ reginæ Longobardorum pro tribus capitulis, verùm etiam inter alios Sauino quoquè ſuo ſubdiacono ſatisfacere non renuit, dicens: Exeuntes maligni homines, turbauêre animos veſtros, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant: Adſtruentes, quòd aliquid de ſancta Chalcedonenſi ſynodo piæ memoriæ Iuſtiniani temporibus ſit imminutum: quam nos omni fide omniq́ue deuotiõe veneramur, & ſic quatuor ſynodos ſanctæ vniuerſalis Eccleſiæ, ſicut quatuor libros ſancti Euangelij recipimus. De perſonis verò, de quibus poſt terminum ſynodi aliquid actum fuerat, eiuſdem piæ memoriæ Iuſtiniani temporibus eſt ventilatum, ità tamen, vt nec fides in aliquo violaretur, nec de eiſdem perſonis aliud aliquid ageretur, quàm apud eandem ſanctam Chalcedonenſem ſynodum fuerat conſtitutum. Anathematizamus autem, ſi quis ex definitione fidei, quæ in eadem ſynodo prolata eſt, aliquid imminuere præſumit, vel quaſi corrigendo eius ſenſum mutare: ſed ſicut illic prolata eſt, per omnia cuſtodimus. Te ergò, fili chariſſime, decet ad vnitatem fidei remeare, vt finem tuum valeas in pace cõcludere, nè malignus ſpiritus, q cõtra te per alia opera ꝑualere nõ poteſt, ex hac cauſa inueniat, vndè tibi in die exitûs tui in aditu regni cæleſtis obſiſtat. Lib. 2. Epiſt. 10. Indict. 11.

60 Item Gregoriæ cubiculariæ Auguſtorum poſt cætera: Quòd dulcedo tua in ſuis epiſtolis ſubiunxit, importunam ſe mihi exiſtere, quouſquè ſcribam mihi eſſe reuelatum, quia peccata tua dimiſſa ſint, rem & difficilem & inutilem poſtulâſti. Difficilem quidem, quia ego indignus ſum, cui reuelatio fieri debeat: inutilem verò, quia ſecura de peccatis tuis fieri non debes, nisì cùm iam in die vitæ tuæ vltimo plangere eadem peccata minimè valebis. Quæ dies quouſquè veniat, ſemper ſuſpecta, ſemper trepida, metuere culpas debes, atque eas quotidianis fletibus lauare. Li. 6. ep. 22.

61 Item Anaſtaſio presbytero Iſauriæ poſt aliqua: Tua itaque fraternitas quãtùm in charitate perfecta ſit, ſcio. Et quia omnipotentem Deum multùm diligit, oportet vt de proximo multùm præſumat. Nõ enim loca vel ordines creatori noſtro nos proximos faciunt: ſed ei nos aut merita bona coniungunt, aut mala diſiungunt. Quia ergò adhuc incertum eſt, quis interiùs qualis ſit, cur non audeas ſcribere, dum inter me & te quis ſit ſuperior, ignores? Et quidem benè te viuere ſcio, me autem multis oneratum peccatis cognoſco: ſed & ſi ipſe peccator es, me tamen multo es Li. 6. ep. 29.

melior, quia tua tantummodò: ego verò & eorum, qui mihi commissi sunt, peccata porto. In hoc ergò ego te altum, in hoc magnum adspicio, quia ante humanos oculos in magno atque in alto loco minimè profecisti. In quo sæpè dum exteriùs ab hominibus honor tribuitur, ad ima animus mergitur, quia curis discerpentibus grauatur. Tibi autem omnipotens Deus, iuxta hoc quod scriptum est, Ascensus in corde disposuit in conualle lachrymarum. Multo nanq; mihi altior, multo sublimior videri poteras, si neq; ducatum monasterij, quod Neas dicitur, suscepisses.

Psal. 83.

62 Item Stephano episcopo inter alia: Multum mihi & vltrà, quàm indignus audire debui, fauorem in vestris epistolis demonstrâstis. Et scriptum est: Nè laudes hominem, quandiù viuit. Tamen etsi audire talia dignus non fui, orationibus vestris peto vt dignus efficiar: vt si bona in me non ideò dixistis, quia sunt: ideò sint, quia dixistis.

Li.6. ep.8. Eccl 11.

63 Sed nè solis verbis tanti præsulis humilitas inculcari credatur, superest vt Græcorum relationibus ad me nupèr interpretatis, eadem patris humilitas viuis operibus demonstretur. In quibus videlicet ità refertur: Enarrauit nobis Abbas Iohannes Persa, sanctus & reuerēdus vir existens, de magno Gregorio beatissimo Papa Romano, dicens: Quoniam iui Romam ad adorandum loculos sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, & vna dierum cùm starem in medio ciuitatis, video Papam Gregoriū per me transiturum, & cogitaui me mittere ante eum. Cùm ergò appropinquâsset mihi Papa, videns, quia pergerem vt mitterem me ante eum, sicut coram Deo dico fratres, primus misit se ante me super terram, & non antè surrexit, quàm ego prior surgerem: & amplexatus me cum multa humilitate, tribuit mihi per manum tria nūmismata, & iussit dari mihi casulam & necessitates meas omnes. Glorificaui ergò Deum, qui donauit ei talem humilitatem circa omnes, & eleemosynam, & charitatem.

64 Hinc est, quòd patientissimus pastor Gregorius penès Imperatorē Mauritium, sibi prorsùs infensum, dudùm accusatus, quòd Malchum episcopum, sui patrimonij prouisorem, pro recentis pensionibus tandiù in custodijs afflixisset, quousq; spiritū exhalaret, Sabiniano suo Constantinopolitano diacono scribēs, ait: Vnum est, quod breuiter suggeras serenissimis dominis nostris, quia si ego seruus eorum in mortem Longobardorum me miscere voluissem, hodiè Longobardorum gens nec regem, nec duces, nec comites haberet, atque in summa cōfusione diuisa esset. Sed quia Deum timeo, in mortem cuiuslibet hominis me miscere formido. Malchus autē idem episcopus neq; in custodia fuit, neq; in aliqua afflictione: sed die, qua causam dixit, & addictus est, nesciente me, à Bonifacio notario in domum eius ductus est, ibiq; prandidit & honoratus est ab eo, & nocte subitò mortuus est inuentus.

Lib. 7. Epist. 1. Indict. 1.

65 Igitur in omnibus suis dictis vel operibus Gregorius imminentem futuræ retributionis diem vltimum perpendebat, tantoque cautiùs cuncta cunctorum negocia ponderabat, quanto propinquiùs finem mundi insistere, ruinis eius crebrescentibus, aduertebat. Quapropter in Homilijs euangelicis ꝓhibet, dicens: Exurget gens contra gentem, & regnum aduersùs regnum, & erunt terræmotus magni per loca, & pestilētia, & fames. Et quibusdam interpositis, adiunxit: Et erunt signa in sole & luna & stellis, & in terris pressura gentium præ confusione sonitûs maris & fluctuum. Ex quibus profectò omnibus alia iam facta cernimus, alia è proximo ventura formidamus. Nam gentem super gentem exurgere, earumque pressuram terris insistere, plùs iam in nostris tribulationibus * patimur, quàm in codicibus legimus. Quòd terræmotus vrbes innumeras subruat, ex alijs mundi partibus, scitis, quàm frequenter audiuimus. Pestilentias sine cessatione patimur. Signa verò in sole & luna & stellis adhuc apertè minimè vidimus. Sed quia hæc non longè sint, ex ipsa iam aëris immutatione colligimus. Quanuìs priùs, quàm Italia gentili gladio ferienda traderetur, igneas in cælo acies vidimus, ipsum, qui posteà humani generis fusus est, sanguinem coruscantes. Confusio autem maris & fluctuum necdùm noua exorta est. Sed cùm multa iam prænunciata completa sint, dubium non est, quin sequantur etiam pauca, quæ restant: Quia sequentium rerum certitudo, est præteritarum exhibitio. Et paulò pòst: Eccè fratres mei iam cernimus, quod audiebamus. Nouis quotidiè & crebrescentibus malis mundus vrgetur. Ex illa plebe innumera quan-

Homilia 1. in Euangelia.

* cernimus

quanti remanseritis, aspicitis: & tamen quotidiè flagella vrgent, repentini casus opprimunt, nouæ nos & improuisæ clades affligunt. Sicut enim in iuuentute viget corpus, forte & incolume manet pectus, torosa ceruix, plena sunt brachia: in annis autem senilibus statura curuatur, ceruix exiccata deponitur, frequentibus suspirijs pectus vrgetur, virtus deficit, loquentis verba anhelitus intercidit. Nam si languor desit, plerunquè senibus ipsa salus, ægritudo est. Ità mundus in annis prioribus velut in iuuentute viguit, ad propagandam humani generis prolem robustus fuit, salute corporum viridis, opulentia rerum pinguis. At nunc ipsa sua senectute deprimitur, & quasi ad vicinam mortem molestijs crebrescentibus vrgetur. Et iterùm: Euntes prędicate, dicentes: Quia appropinquabit regnum cælorum. Hoc iam fratres dilectissimi, etiam si euāgelium taceat, mundus clamat. Ruinæ nanque illius, voces eius sunt. Qui enim tot attritus percussionibus à gloria sua cecidit, quasi iam nobis è proximo regnum aliud, quod sequatur, ostendit. Ipsæ enim eius ruinæ prædicant, quòd amandus non est. Si enim ruinam suî domus quassata minaretur, quisquis in illa habitaret, fugeret: & qui stantem dilexerat, recedere quantocyùs à cadente festinaret. Si igitur mundus cadit, & nos eum amando amplectimur: opprimi volumus potiùs, quàm habitare. Quia nulla nos ratio à ruina illius separat, quos in eius passionibus amor ligat. Facile est ergò nunc iam cùm destructa omnia cernimus, animum nostrū ab eius dilectione disiungere. Sed hoc illo in tempore difficilimum fuit, quo tunc apostoli prædicare cæleste regnum inuisibile mittebantur, cùm lōgè latéque omnia cernerent florere regna terrarum.

Homilia 4. in Euangelia.

66 Quæ autem de istius Vrbis Gregorius incommoditate descripserit, indicabo, quatenùs hi, qui nunc in ruinis eius habitantes, eam ordinatiorem, ac per hoc valētiorem fuisse non autumant, contremiscant. Ait enim in expositionis Ezechielis Homilia octauadecima sic: Quid est iam, rogo, quod in hoc mūdo libeat? Vbiquè luctus aspicimus, vndiquè gemitus audimus. Destructæ vrbes, euersa sunt castra, depopulati sunt agri, in solitudinem terra redacta est. Nullus in agris incola, penè nullus in vrbibus habitator remansit. Et tamen ipsæ paruæ generis humani reliquiæ, adhuc quotidiè & sine cessatione feriuntur, & finem non habent flagella cælestis iustitiæ, quia nec inter flagella correctæ sunt actionis culpæ. Alios in captiuitatem duci, alios detrūcari, alios interfici videmus. Quid est ergò, quod in hac vita libeat, fratres mei? si talem mundum adhuc diligimus, non iam gaudia, sed vulnera amamus. Ipsa autem, quæ aliquandò mundi domina esse videbatur, qualis remanserit Roma, conspicitis. Immensis doloribus multipliciter attrita, desolatione ciuium, impressione hostium, frequentia ruinarum, ità vt in ea completum esse videamus, quod contre Samariam per Ezechielem prophetam prædictum est: Pone ollam, pone, inquam, & mitte in ea aquam, & congere frusta eius in ea. Et paulò pòst: Efferbuit coctio eius, & decocta sunt ossa illius in medio eius. Atque iterùm: Congere ossa, quæ igne succendam. Consumentur carnes, & coquetur vniuersa compositio, & ossa tabescent. Pone quoquè eam super prunas vacuam, vt incalescat, & liquefiat ęs eius. Tunc enim nobis olla posita est, cùm hæc est ciuitas constituta. Tunc in ea aqua missa est, & frusta eius congesta sunt, quandò ad eam vndiquè populi confluebant, qui velut aqua calens actionibus mundi feruescerent, & quasi frusta carnium in ipso suo feruore liquarentur. De qua benè dicitur: Efferbuit coctio eius, & decocta sunt ossa illius in medio eius. Quia priùs quidem in ea vehementer incaluit actio gloriæ secularis, sed postmodum ipsa gloria cum suis sequacibus defecit. Per ossa etenim, potentes seculi: per carnes verò, populi designantur. Quia sicut carnes portantur ossibus, ità per potentes seculi infirmitas regitur populorum. Sed eccè iam de illa omnes huius seculi potentes ablati sunt. Ossa ergò excocta sunt. Eccè populi defecerunt: carnes eius liquefactæ sunt. Dicatur itaque: Congere ossa, quę igne succendam. Consumentur carnes, & coquetur vniuersa compositio, & ossa tabescent. Vbi enim senatus? Vbi iam populus? contabuerunt ossa, consumptæ sunt carnes. Omnis in ea secularium dignitatum ordo extinctus est, excocta ergò est vniuersa compositio eius. Et tamen ipsos nos paucos, qui remāsimus, adhuc quotidiè gladij, adhuc quotidiè innumerę tribulationes premunt. Dicatur ergò: Pone quoquè eam sup prunas vacuā. Quia enim senatus deest, populus interijt, & tamen in paucis, qui

Flagella Dei nō cessant, dū nō cessatur à sceleribus.

Ezech. 54.

Clades vrbis Romæ tempore S. Gregorij.

qui sunt, dolores & gemitus quotidiè multiplicantur, iam ergò vacua ardet Roma. quid autem ista de hominibus dicimus, cùm ruinis crebrescẽtibus, ipsa quoquè eius destrui ædificia videmus? Vndè aptè de ciuitate iam vacua subditur: Incalescat & liquefiat æs eius. Iam enim & ipsa olla consumitur, in qua priùs carnes consumebantur & ossa: quia postquàm defecerunt homines, etiam parietes cadũt. Vbi enim sunt, qui in eius aliquando gloria lætabantur? Vbi eorum pompa? Vbi superbia? Vbi frequens & immoderatum gaudium? Impletum est in ea, quod contra destructam Niniuen per prophetam dicitur: Vbi est habitaculum leonum, & pascua catulorũ leonum. An eius duces ac principes leones non erant, qui per diuersas mundi prouincias discurrentes, prædam sæuiendo & interficiendo rapiebant? Hinc leonum, catuli inueniebant pascua, quia pueri, adolescentes, iuuenes, seculares & secularium filij huc vndiquè concurrebant, cùm proficere in hoc mũdo voluissent. Sed eccè iam desolata, eccè contrita, eccè gemitibus oppressa est. Iam nemo ad eam currit, vt in hoc mundo proficiat: iam nullus potens & violentus remansit, qui opprimendo prædam diripiat. Dicamus ergò: Vbi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum? Contigit ei, quod de Iudæa nouimus per prophetam dictum: Dilata caluitiũ tuum sicut aquila. Caluitium quippe hominis, in solo capite fieri solet: caluitium verò aquilæ. in toto fit corpore: quia cùm valdè senuerit, plumę eius ac pęnę ex omnibus illius membris cadunt. Caluitium ergò suum sicut aquila Roma dilatat, quia plumas perdidit dum populos amisit. Alarum quippe pennæ ceciderunt, cum quibus volare ad prædã consueuerat: quia omnes eius potentes extincti sunt, per quos aliena rapiebat. Item Dialogorum libro secundo: Præterea, inquit, antistes Canusinæ ecclesiæ ad Benedictum Domini famulum venire consueuerat, quem vir DEI pro vitæ suæ merito valdè diligebat. Is itaque dum cum illo de ingressu regis Totilæ & Romanæ vrbis perditione colloquium haberet, dixit: Per hunc regem ciuitas ista destruetur, vt iam ampliùs non inhabitetur. Cui vir Domini respondit: Roma à gentibus non exterminabitur, sed tempestatibus, coruscis, turbinibus ac terræmotu fatigata, marcescet in semetipsa. Cuius prophetiæ mysteria nobis iam facta sunt luce clariora, qui in hac vrbe dissoluta mœnia, euersas domos, destructas ecclesias turbine cernimus, eiusque ædificia, longo senio lassata, quia ruinis crebrescẽtibus prosternantur, videmus. Item in epistola Iohanni Episcopo Rauennati post aliqua: Si quando est aliquãdo locus obtinendi, agat apud Exarchum fraternitas vestra, vt pacem cum Arnulpho, si aliquid parũ possumus, faciamus: quia miles de Romana Vrbe ablatus est, sicut ipse nouit: Theodosiani verò, qui hîc remanserunt, togam non accipientes, vix ad murorum quidem custodiam se accommodant: et destituta ab omnibus ciuitas, si pacem eius non habet, quomodò subsistet?

Nahũ 2. — Mich. 1. — li. 2. cap. 15. — Prophetia S. Benedicti de Roma. — lib. 2. epist. 32. ind. 10.

67 Tantis curarum tumultibus pro animarum pariter ac ciuitatis custodia Gregorius grauabatur, vt in coli molestias corruens, non solùm, sicut proposuerat, per ordinem Ezechielis mysteria mìnimè pertractaret, verùm etiam hostilibus incursionibus, multisq; corporis debilitatibus aggrauatus, à studio expositiõis omninò desisteret, & ad dies illos se peruenisse defleret, atque dissolutionem sui corporis totis conatibus flagitaret. Quapropter eidem Iohanni episcopo queritur, dicens: Quòd multis vestræ beatitudini minimè respondi, non hoc torpori meo, sed lãguori deputate: quia peccatis meis facientibus eo tempore, quo Arnulphus ad Romanam Vrbem veniens, alios occídit, alios detruncauit, tanta mœstitia affectus sum, vt in * coli molestiam caderem.

Ibidèm — * colicam

Item in expositione vltimæ visionis Ezechielis prophetę: Quia multis curis prementibus prophetæ librum coram charitate vestra totum per ordinem perscrutari non licuit, bonis vestris desiderijs placuit petere, vt saltem extrema eius visio, quæ ei facta est de ædificio in monte constituto, quæ & cunctis est visionibus eius obscurior, exponi debuisset. Et quidem voluntati vestrę me parére necesè est, sed duo sunt, quæ hac in re perturbant animum meum: Vnum, ꝙ hæc eadem visio tantę obscuritatis nebulis tegitur, vt vix in ea aliqd intellectu interlucẽre videatur. Aliud, ꝙ iam Agilulphum Longobardorum regem ad obsidionẽ vestram summoperè festinantè, Padum transisse cognouimus. Vndè pensate fratres charissimi, in caliginosis ac mysticis sensibus penetrare quid valeat mens misera, timoris sui perturbationibus occu-

In præfatione libri 2.

occupata? Quanto enim circa terrena plùs satagit, tanto in his, quæ sunt cælestia, minùs videt. Et pro eo quòd curis suis extra se ducitur, valdè intùs minor est. Quia scriptum est: Deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Quæ enim superiora penetrare etiam collecta non sufficit, pensate quid agere poterit diuisa. Scimus omnes, quia & fluuius, qui in multis riuis diuiditur, à suo alueo siccatur. Item idem in eiusdem prophetæ tractatibus, Homilia 11. Siue, inquit, iustus in culpam, siue peccator in mortem corruat, speculatori timendum est, nè hunc ex suo silentio reatus peccantium pariter inuoluat. Sed interìm dum loquor, auertere à memetipso oculos volo, & eccè iterùm sermo diuinus me impingit in memetipsum, vt meam negligentiam videam, & mihi dici hæc, quæ audio, pertimescam. Sicut enim superiùs dixi, cuius cor innumeris curis sparsum, se ád se colligat? Quādò etenim possum & ea, quæ circa me sunt, solicitè omnia curare, & memetipsum adunato sensu cōspicere? Quādò possum prauorum nequitias insequendo corrigere, bonorum actus laudando & admonendo custodire: alijs terrorem, atque alijs dulcedinem demonstrare? Quandò valeo, & de his, quæ sunt necessaria fratribus, cogitare, & contra hostiles gladios de Vrbis vigilijs solicitudinem gerere, nè incursione subita ciues pereant, prouidere, & inter hæc omnia pro animarum custodia plenè atque efficaciter verbum exhortationis impendere? Loqui etenim de Deo, quietæ valdè & liberæ mentis est. Tūc nanq; benè lingua dirigitur in sermone, cùm securè sensus quieuerit in trāquillitate. Quia nec concussa aqua imaginem respicientis reddit, sed tunc in ea vultus intendentis adspicitur, cùm non mouetur. Quam ergò exhortationem vobis speculator vester fratres charissimi faciat, quem tot rerum confusio perturbat? Et paulò pòst: Sacerdos etiam post compunctionem ac lachrymas cogitur necessaria quæque filiorum suorum cognoscere, & ea, quæ refugit animo, patienter audire, atq; post suspiria cælestium, quorunlibet carnalium hominum onera portare, & sæpè cum superuenientibus cor in diuersam qualitatem transfundere. Nam aliquandò de lucris spiritualibus gaudet, sed cùm quilibet mœrens superuenerit, nisì eius mœrorē in se susceperit, tribulationi illius compatiens non est. Et aliquandò de damnis animarum luget, sed repentè superueniunt, qui de suis prosperitatibus lætantur. Quorum si lætitiæ sacerdos non congaudet, minùs amare creditur filios, in quorum gaudio non exultat, præcipuè cùm Paulus dicat: Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Nihil ergò tam onerosum in ordine sacerdotum video, quàm rigorem mentis compatiēdo flectere, & cum personis superuenientibus animum mutare. Et tamen hoc valdè est necessarium. Nam quandò ex prædicatione eius ad boni operis gratiam peccator reducitur, si ipse, qui prædicat, videtur ingratus?

Sap. 9.

Homil. 11. in Ezechielem.

Rom. 12.

Item in fine eiusdem voluminis: Eccè hæc vt Domino largiente potuimus, coram vobis fratres charissimi rimati sumus. Nemo autem me repræhendat, si posthàc à locutione cessauero. Quia sicut omnes cernitis, nostræ tribulationes excreuerunt. Vndiquè gladijs circunfusi sumus, vndiquè imminens mortis periculum timemus. Alij detruncatis ad nos manibus redeunt, alij capti, alij interempti nunciantur. Iam cogor linguam ab expositione retinere, quia tædet animam meam vitæ meæ. Iam nullus in me sacri eloquij studium requirat, quia versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium. Iam cordis oculus in mysteriorum discussione nō vigilat, quia dormitauit anima mea præ tædio. Iam minùs lectio animo dulcis est, qa oblítus sum manducare panem meum à voce gemitùs mei. Cui autem viuere non licet, de scripturæ sacræ sensibus loqui mystica qualiter libet? Et qui cogor quotidiè amara bibere, quandò possum dulcia propinare?

Homil. 22.

Item idem Italicæ patritiæ & Venantio exmonacho patricio: Quosdam de Sicilia venientes, affectu, quo debui, de sospitate vestræ excellentiæ requirere curaui. Sed de assiduitate egritudinum mihi tristia responderunt. Hæc autem dicens, nec ego vobis de meipso inuenio aliud, quod debeam nunciare, nisì quòd peccatis meis faciētibus, eccè iam vndecim menses sunt, quòd valdè rarum est, si de lecto surgere aliquandò potui. Tantis enim podagræ doloribus tantisq; molestiarum premor angoribus, vt vita mea mihi grauissima pœna sit. Quotidiè enim in dolore deficio, & mortis remedium expectando suspiro. In Clero verò huius Vrbis & populo tanti febrium languores irruerunt, vt penè nullus liber, nullus seruus remanserit, qui esse idoneus

Lib. 7. epi. 127. Indi. 2.

ad aliquod officium vel ministerium possit. De vicinis autem vrbibus strages nobis mortalitatis quotidiè nunciantur. Aphrica autem qualiter mortalitate & languoribus vastetur, quanto viciniores estis, tãto credo quòd subtiliùs cognoscatis. De Oriente verò qui veniunt, grauiores desolationes nunciant. In his itaque omnibus, quia appropinquante fine mundi generalem percussionem esse cognouimus, affligi nimìs

Li.8.epi.35. de proprijs molestijs non debemus. Item Eulogio patriarchæ Alexandrino: Trãsacto anno suauissima sanctitatis vestræ scripta suscepi, quibus pro ægritudinis meæ nimietate respondere nunc vsque non valui. Eccè enim iam biennium penè expletur, quo lectulo teneor, tantisque podagræ doloribus affligor, vt vix in diebus festis vsque ad horarũ trium spatium surgere valeam, Missarum solennia celebrare. Mox autem cum graui compellor dolore decumbere, vt cruciatum meum non possim gemitu interrumpente tolerare: qui dolor interdùm lentus est, interdùm nimius: sed neque ità lentus, vt recedat: neque ità nimius, vt interficiat. Vndè fit, vt qui quotidiè in morte sum, quotidiè repellar à morte: nec mirum, quia peccator grauis, talis corruptionis carcere diù teneor inclusus. Vndè compellor exclamare: Educ de carcere

Psal. 141. animam meam ad confitendum nomini tuo Domine. Sed quia meis adhuc precibus obtinere non mereor, rogo vt vestræ sanctitatis oratio suæ mihi intercessionis adiutorium præbeat, meque à peccati & corruptionis pondere liberum reddat in illam,

Lib. 7. epi. 78. Indi. 2. quam benè nôstis, libertatem gloriæ filiorum Dei. Item eidem: Peto autem, vt pro me enixiùs vestra sanctitas orare debeat, quia podagræ doloribus, & barbarorũ gladijs, & curarum afflictionibus incessanter premor. Sed si mihi orationis vestræ opem

Lib. 11. epist. 47. impenditis, credo quòd me contra omnia aduersa fortiter iuuetis. Item eidem: Rogo ergò, vt pro me peccatore enixiùs oretis, qa & dolor corporis, & amaritudo cordis, & immensa vastitas mortalitatis, inter tot barbarorum gladios me vehementer affligit: inter quæ omnia non temporalem, sed æternam consolationem requiro. Quam per me impetrare non valeo, sed per intercessionem vestræ beatitudinis hanc

* Maximiano li. 9. epi. 27. me obtinere confido. Item * Mariano episcopo Arabiæ: Multum iam tempus est, quo surgere de lecto non valeo. Nam me modò podagræ dolor cruciat, modò nescio quis in toto corpore cum dolore se ignis expandit: & fit plerunquè, vt vno in me tempore ardor cum dolore confligat, & corpus in me animusque deficiat. Quantis autem alijs necessitatibus extra has, quas protuli, infirmitates efficiar, enumerare non valeo. Sed breuiter dico, quia sic me infectio noxij humoris imbibit, vt viuere mihi pœna sit, & mortem desideranter expectem, quam gemitibus meis solam esse credo remedium. Proindè frater charissime diuinæ pro me pietatis misericordiã deprecare, vt percussionis suæ erga me flagella propitius mitiget, & patientiã tolerandi concedat, nè nimio, quod absit, tædio in impatientiam cor erumpat, & quæ curari

Lib. 9. Epist. 38. per plagam poterat culpa, crescat ex murmure. Item Rusticianæ patritiæ: De podagræ molestia, quam vobis euenisse signâstis, & contristatus vehementer sum, & lætatus. Lętatus, quia humor noxius inferiora petens, superiora profectò deseruit: Contristatus verò, quia in tam tenuissimo corpore dolores vos nimios perpeti pertimesco. Vbì enim deest caro, quæ virtus esse poterit doloribus resistens? Me etenim, quẽ qualis fuerim nôstis, ità amaritudo animi, & assidua exacerbatio, atque præter hoc podagræ molestia affecit, vt corpus meum tanquàm in sepultura siccatum sit. Vndè

lib. 11. epist. 24. fit, vt iam raro de lecto surgere valeam. Item eidem: Ego in tanto gemitu & occupationibus viuo, vt ad dies, quos ago, me peruenisse pœniteat, solaque mihi in consolatiõe sit mortis expectatio. Vndè peto, vt pro me orare debeatis, quatenùs de hoc carnis carcere citiùs educar, nè tantis laboribus diutiùs torquear. Item Anastasio

Lib. 7. epi. 3. Indict. 1. Antiocheno: Rogo, vt pro mei cordis infirmitate enixiùs oretis, quatenùs omnipotens Deus mentem meam ab omnibus malis pro vestra intercessione tueatur, & citiùs me de tot procellis huius tempestatis eripiat, atque in æternæ quietis litore perducat.

68 Tantis precibus Gregorius tandèm aliquannò diuinitùs exauditus, postquàm sedem sanctæ catholicæ & apostolicæ Romanæ Ecclesiæ annis tredecim, mensibus sex & diebus decem, doctrinis pariter ac operibus felicissimis illustrauit, anno impe-

Moritur beatissim. Pontifex. rij Phocæ secundo, indictione septima, quarto Iduum Martiarum, à carnis corruptione subtractus est, incorruptionis perpetuæ gloria sublimandus. Qui videlicet omni vitæ

vitę suę tempore sicut nouas basilicas minimè fabricârat, ità nimirùm fabricatarum veterum sartatecta cum summo studio annualiter reparabat. Quas reditibus, luminaribus, officijs atq; donarijs cumulans, in basilica B. Petri apostoli fastigium de argento purissimo, quod à Leone tertio pontifice in basilica Sixtiana, sanctæ Mariæ nomini dedicata, trāslatum est, fabricauit: & in basilica beati Pauli apostoli super altare nihilominùs aliud fastigium procurauit. Huius prætereà venerabile corpus in extrema porticu basilicæ beati Petri apostoli ante secretarium tunc antiquissimum, quo videlicet Leo, Simplicius, Gelasius atque Symmachus, Apostolicæ sedis episcopi, cum nonnullis alijs tumulati, suis hactenùs epitaphijs prædicantur, sepultum tali titulo decoratur:

Epitaphiū S. Gregorij.

Suscipe terra tuo corpus de corpore sumptum,
Reddere quod valeas viuificante Deo.
Spiritus astra petit: Leti nil iura valebunt,
Cui vitæ alterius mors magìs ipsa via est.
Pontificis summi hoc clauduntur membra sepulcro,
Qui innumeris semper viuit vbiquè bonis.
Esuriem dapibus superauit, frigora veste,
Atque animas monitis texit ab hoste sacris:
Implebatque actu, quicquid sermone docebat,
Esset vt exemplum, mystica verba loquens.
Anglos ad Christum conuertit mente benigna,
Sic fidei acquirens agmina gente noua.
Hic labor, hoc studium, hæc tibi cura, hoc pastor agebas,
Vt Domino offerres plurima lucra gregis:
Hisque Dei consul factus lætare triumphis,
Nam mercedem operum iam sine fine tenes.

69 Quo scilicet liberalissimo pastore defuncto, vehementissima fames eodē anno incubuit. Et quanto patrono tūc Roma caruerit, licèt rerum inopia toto penè mūdo monstrauerit, inuidorum tamen feritas minimè recognouit. Nam sicut à maioribus traditur, cùm calumniarum veterum incentores Gregorium prodigum dilapidatoremque multiplicis patriarchatûs thesauri perstreperent, deficiente personali materie, ad comburendos libros eius cœperunt pariter anhelare. Quorum dum quosdam iam combussissent, & reliquos vellent exurere, Petrus diaconus familiarissimus eius, cum quo quatuor Dialogorum libros disputauerat, creditur vehementiùs obstitisse, dicens, ad obliterandam eius memoriam librorum exustionem nihil proficere, quorum exemplaria diuersis petentibus mundi ambitū penetrâssent. Subiungens, immane sacrilegium esse, tanti patris tot & tales libros exurere, super cuius caput spiritum sanctum ipse in similitudine columbæ tractantis frequentissimè perspexisset. Cumq; dudùm deuotum populum Diaconus cerneret occasione temporis cum inuidis resultare, in hoc omnium sentētiam dicitur prouocâsse, vt si quod dixerat iureiurando confirmans, mori continuò meruisset, ipsi à librorum exustione desisterent. Si verò superstes sui testimonij extitisset, ipse quoquè combustoribus manus daret. Itaque cum euangelijs in ambonem venerabilis Leuita Petrus ascēdens, mox vt Gregorianæ sanctitati testimonium præbuit, inter verba veræ confessionis spiritum efflauit: & à dolore mortis extraneus, iuxta pyrgi basim, sicut hactenùs cernitur, confessor veritatis meruit sepeliri.

Calūniæ in eum post obitum.

Nota rem mirabilem.

70 Hinc est, quòd consuetudinaliter spiritus sanctus in specie columbæ super scribentis Gregorij caput depingitur: & quòd expositionum illius pars maxima, quæ vtiquè ab inuidis exusta recolitur, non habetur. Quarum ipse summam Iohanni subdiacono Rauennæ responsali suo significare videtur, inter cætera sic describēs: Quia charissimus quondàm filius meus Claudius aliqua, me loquente, de Prouerbijs, de Canticis canticorum, de Prophetis, de libris quoquè Regum, & de Heptatico audierat, quæ ego scripto tradere præ infirmitate non potui, ipse ea suo sensu dictauit, nè obliuione deperirent, vt apto tempore hæc eadem mihi inferrentur, & emendatiùs dictarentur. Quæ cùm mihi legisset, inueni dictorum meorum sensum valdè in multis fuisse permutatum. Vndè necesse est, vt tua experientia omni excusatione atque

Scripta pleraq; S. Gregorij cur interciderint.

Lib. 10. Epist. 22.

mora cessante, ad eius monasterium accedat, eumque venire faciat, & cum omni veritate quantascunque de diuersis scripturis chartulas detulit, ad medium deducat. Quas tu suscipe, & mihi celerrimè transmitte. Enimuerò quia studiositas Gregorij, qui post hæc tribus fermè annis superfuit, falli non potuit, constat nimirùm, quia plures libros, quàm nunc habeantur, composuit. Quorum memoriam quidam in Episcopali suo perstringens, ait: Iob, Ezechiel, Euangelia & Pastoralem exposuit, & multa alia: vt subaudias, quæ iam inueniri non possunt. Quoniam reuerà antè succensa sunt, quàm edita, sicut reliqua ipsius opera, quæ nunc in sancta Romana retinentur Ecclesia adhuc sub custodia, nè penitùs vulgarentur.

71 Itaque si curiosiùs perpendatur, omne Gregorij tractandi tempus, quo libros, qui nunc habentur, exposuit, à diaconio suo vsque ad penultimum sui pontificatûs annum extenditur. Et licèt Longobardorum perfidia sæuiente, post Ezechielis tractatus ab expositione librorum destiterit, ab exponendis tamen epistolis, quandiù viuere potuit, nunquàm omninò cessauit. Quarum videlicet tot libros in scrinio dereliquit, quot annos aduixit. Vndè tertiumdecimū epistolarum librum septimę indictionis imperfectum reliquit, quoniam ad eiusdem indictionis terminum nō pertigit. Ex quarum multitudine primi Adriani Papæ temporibus quædam epistolæ decretales per singulas indictiōes excerptæ sunt, & in duobus voluminibus, sicutì modò cernitur, congregatæ. Et Gregorius iamdudùm in monasterio positus, vbì eū angelus Domini sub habitu naufragi scribentem repererat, nimirùm quædam dictauerat, vt ad expositionem tantæ profunditatis, quam in libro Iob penetrare potuit, eo paratior, quo ex dictandi consuetudine doctior, perueniret.

72 Ergò Gregorius in diaconio suo, dum illum in Constantinopolitana vrbe sedis Apostolicæ responsa constringerent, & Leandrum Hispanum episcopum iniuncta ꝓ causis fidei Vuisigothorum ibì legatio perduxisset, eodem Leandro, sicut in primo libro dixisse me recolo, cum fratribus, tunc Gregorio adhærentibus, importunissimè compellente, librum beati Iob cœpit exponere. Quibus coràm positis, priora libri sub oculis dixit: & quia tempus paulo vacantius reperit, posteriora tractando dictauit. Cumque ei spatia largiora suppeterent, multa augens, pauca subtrahens, atq; ità, vt inuenta sunt, nonnulla derelinquens, ea quæ se loquēte excepta sub oculis fuerant, per libros emendando composuit. Qui cùm iam factus episcopus, Romæ postrema dictaret, quo stylo prima dixerat, solicitè attendens egit, vt ea, quę locutus fuerat, studiosa emendatione transcurrens, quasi ad similitudinem dictātis erigeret, & ea quæ dictauerat, non longè à colloquentis sermone discreparent: quatenùs dum hoc tenditur, illud attrahitur, edita modo dissimili, res non dissimilis formaretur. Quanuìs tertiam ipsius operis partem, vt colloquendo protulit, penè ità dereliquit: quia dum eum fratres ad alia exponenda pertraherent, hanc subtiliùs emendari noluerunt. Quibus multa iubentibus, dum parére modò per expositionis mysterium, modò per contemplationis ascensum, modò per moralitatis studeret instrumentū, hoc opus per triginta & quinque libros extensum, in sex codicibus expleuit. Quorū exemplaria primò per Vrbis monasteria subdiuisit, postremò verò eidem Leandro episcopo destinauit.

S. Iob quādo cœperit D. Gregorius exponere.

73 Sed in ipso sui episcopatûs exordio, dum à Iohanne Rauennatis vrbis episcopo humiliter repræhensus fuisset, cur pastoralis curæ delitescendo pondera fugere vir tam idoneus voluisset, librum regulæ pastoralis composuit. Quam quadripartita ratione distinguens, valdè pensandum esse perdocuit, cùm rerum necessitas exposcit, ad culmen regiminis quisque qualiter veniat, atque ad hoc ritè perueniens, qualiter viuat: & benè viuens, qualiter doceat: & rectè docens, infirmitatem suam quotidiè quanta consideratione cognoscat, nè aut humilitas accessum fugiat, aut peruentioni vita contradicat, aut vitam doctrina destituat, aut doctrinam præsumptio extollat. Primùm ergò appetitum timor temperet, pòst autem magisteriū, quod à non quærente suscipitur, vita commendet. Deindè necesse est, vt pastoris bonum, quod viuendo ostenditur, etiam loquendo propagetur. Ad extremum verò superest, vt perfecta quæque opera consideratio proprię infirmitatis deprimat, nè hæc ante occulti arbitri oculos tumor elationis extinguat. Et quia quosdam imperitos ad sacerdotiū cōspirâsse cognouerat, quosdam conspiraturos esse præuidebat, qui metiri se nescientes,

Pastoralis curæ librū quandò scripserit. In Prologo ei⁹ operis.

tes,quæ non didicerunt docere concupiscerent,quique pondus magisterij tanto leuius æstimarent,quanto vim illius magnitudinis ignorarent:hos in ipso libri sui repræhendit exordio:vt si quandò indocti ac præcipites doctrinæ arcem tenere appetîssent, à præcipitationis suæ ausibus in ipsa Gregorianæ locutionis ianua pellerentur. Hunc librum Anatholius diaconus, eius apocrisarius, quærenti ac iubenti Imperatori quondàm obtulerat, quem magnus Anastasius Antiochenus episcopus in Græcam linguam transfudit, & Orientalibus ecclesijs opus venerabile procurauit.

Testatur id S. Gregori. li.10.ep.22.

74 Deindè sicut in secundo huius operis libro iam retuli, dum adhuc Gregorius ad loquendum voce,flatuque sibi sufficeret,per stationes discurrens, XX. Homilias Euangelij diuerso tempore coram populo declamauit. Reliquas verò eiusdem numeri dictauit quidem,sed lassescente stomacho,languore continuo, alijs pronunciare permisit. Quarum exemplaria Secundo seruo Dei petenti mandauit.

Opus 40. Homiliarũ in Euange.

75 Cumque à suis familiaribus,vt aliqua de miraculis Patrum describeret, Gregorius enixiùs rogaretur,Maximiano Syracusano episcopo scripsit,dicens:Fratres mei, qui mecum familiariter viuunt,omnimodò me compellunt aliqua de miraculis Patrum,quæ in Italia facta audiuimus,sub breuitate describere. Ad quam rem solatio vestræ charitatis vehementer indigeo,vt quæque vobis in memoriam redeunt,q̃que cognouisse vos contigit,mihi breuiter indicetis. De Domno enim Nonnoso abbate, qui iuxta Domnum Anastasium de Pētomijs fuit,aliqua retulisse te memini,quæ obliuioni mandaui. Et hæc ergò, & si qua sunt alia,tuis peto epistolis imprimi,& mihi sub celeritate transmitti,si tamen ad me ipse non proficisceris.Hinc Gregorius roboratus,sanctorum miracula Patrum cum Petro suo diacono,quæ per inquisitionem atque responsionem protulerat,expositionis altius studium interrumpens, sola nominum prænotatione distinxit,& in libros quatuor ordinauit : Vt sicut in libris expositionum suarum,quibus esset virtutibus insudandum,docuerat:ità etiam, descriptis sanctorum miraculis,quæ virtutum fuisset earundem claritas,luce clariùs ostentaret. Quos libros Zacharias, sanctæ Ecclesiæ Romanæ episcopus, Græco Latinoque sermone doctissimus, temporibus Constantini Imperatoris, post annos fermè centum septuagintaquinque in Græcam linguam conuertens, Orientalibus ecclesijs diuulgauit: Quanuis astuta Græcorū peruersitas,in commemoratione spiritûs sancti à patre procedentis, nomē filij suaptìm radens abstulerit.

Libr.2. Epist. 50. Indict.11.

Dialogus quādo scriptus.

Græci corrumpunt Dialogũ S. Gregorij.

76 Primam quoquè & vltimam Ezechielis prophetæ partes,quæ videbantur obscuriores,Romanis postulantibus pertractauit,easque per Homilias viginti & duas distinguens,quantum lucis intùs habeant,demonstrauit:& in his tractandi,sicut superiùs patuit,finem fecit.

Homiliç in Ezechielē.

77 Qui libri dum à doctoribus sequentis temporis tam rectissimis sententijs editi, quàm luculentissimo rhetoricæ facundiæ stylo compositi veraciter doceantur, eos beatus Gregorius ex humilitatis suæ dulcedine incultos perhibet, Leandro episcopo inter cætera scribens: Quæso vt huius operis (haud dubium quin Moralium) dicta percurrens,in his verborum folia non requiras:quia per sacra eloquia ab eorum tractatoribus infructuosæ loquacitatis leuitas studiosè compescitur, dum in templo Dei nemus plantari prohibetur. Et cuncti proculdubiò scimus, quia quotiès in folijs malè lętæ segetis culmi proficiunt,minori plenitudine spicarum grana turgescunt. Vndè & ipsam loquendi artem,quam magisterium disciplinę exterioris insinuat,seruare despexi.Nam sicut huius quoquè epistolę tenor enunciat, non metacismi collisionem fugio,non barbarismi confusionem deuito, situs motusque præpositionū casusque seruare contemno. Quia indignum vehemēter existimo,vt verba cælestis oraculi restringam sub regulis Donati. Neque enim hæc ab vllius temporis interpretibus in scripturæ sacræ authoritate seruata sunt. Ex qua nimirùm quia nostra expositio oritur,dignum profectò est,vt quasi edita soboles speciem suæ matris imitetur.In quibus verbis agnoscitur Gregorius non affectâsse locutionem pōpaticam,sed ex pristina secularis exercitij consuetudine potiùs incurrisse. Cuius facundiæ consonantiam Isidorus,Hispalensis vrbis episcopus,in expositione Geneseos admiratus:Sumpta,inquit,sunt hęc ab authoribus, Origene, Victorino, Ambrosio, Hieronymo, Cassiano, Augustino, Fulgentio, ac nostris temporibus insigniter

In frōte expositionis in S,Iob, cap.5, Deut.16,

 eloquen.

eloquente Gregorio. Sed & Beda presbyter in libro de schematibus oratores homæoteleuton facere perhibens, exemplum proposuit, dicens: Beatus Iob Deo soli sibique cognitus, in tentatione ad nostram notitiam perducendus, tactus est vulnere, vt odorem suarum virium tanto latiùs spargeret, quanto more aromatum meliùs ex incensione flagraret. Quo schemate ipse, qui hoc dixit, beatus Papa Gregorius sæpissimè vsus fuisse cognoscitur. Et huiusmodi orationes esse reor, quas B. Hieronymus concinnas rhetorum declamationes appellat.

78 At Gregorius humilitatis suæ cautela commonitus, non solùm facundiæ suæ redolentiam contemnebat, verùm etiam in comparatione tractatûs alterius, dictatum suum, furfurem nominans, libros suos legi, quādiù viueret, vehementissimè prohibebat, Innocentio præfecto Africæ inter cætera scribens: Quòd in expositione sancti Iob transmitti vobis codicem voluïstis, vestro omninò studio congaudemus: quoniam illi rei eminentiam vestram studere conspicimus, quæ nec totos foràs vos exire permittat, & ad cor iterùm secularibus curis dispersos recolligat. Sed si delicioso cupitis pabulo saginari, beati Augustini patriotæ vestri opuscula legite: & ad cōparationem siliginis illius, nostrum furfurem non quæratis. Item Iohanni episcopo Syracusano: Prætereà audio, quòd aliqua de his, quæ scripsisse me memini, fraternitas vestra ad mensam suam coram extraneis legi faciat. Quod mihi non videtur esse faciendum, quia hoc, quòd vos pro charitate facitis, possunt quidam, quantùm ad me est, vanæ gloriæ deputare. Ideoque coram extraneis antiquorum dicta legite, ex quorum authoritate valeant, qui audiunt, informari. Item Iohanni subdiacono Rauennæ post multa: Illud, inquit, quod ad me quorundam relatione perlatum est, qua reuerentissimus frater & coëpiscopus meus Marinianus legi commenta beati Iob publicè ad vigilias facit, non gratè suscepi: quia non est illud opus populare, & auditoribus rudibus impedimentum magìs quàm prouectum generat. Sed dic ei, vt cōmenta Psalmorum legi ad vigilias faciat, quæ mentes secularium ad bonos mores præcipuè informant. Neque enim volo, dùm in hac carne sum, si qua dixisse me cōtigit, ea facilè hominibus innotesci.

Li.8.ep.37. *lib.6.ep.9.* *Lib.10. Epist.22.* *Scripta sua vult nesciri.*

79 Quanta sanè consideratione Gregorius, qui ad culmen regiminis humiliter peruenisse, ad hoc opus perueniens, benè vixisse, benè viuendo rectè docuisse, satìs vt opinor, monstratus est, infirmitatem suam cognouerit, in extremo libro Moralium manifestat, cùm dicit: Expleto itaque hoc opere, ad me mihi video esse redeundum. Multùm quippe mēs nostra, etiam cum rectè loqui conatur, extra semetipsam spargitur. Integritatem nanq; animi, dum cogitantur verba qualiter proferantur, quia trahunt extrinsecùs, minuunt. Igitur à publico locutionis redeundum est ad curiam cordis, vt quasi in quodam concilio consultationis ad meipsum discernendum cōuocem cogitationes mentis: quatenùs ibì videam, nè aut incautè mala, aut bona non benè dixerim. Tunc enìm benè dicitur bonum, cùm is, qui dicit, soli ei, à quo accepit, per id appetit placere quod dicit. Et quidem mala me aliqua & si dixisse non inuenio, tamen quia omninò non dixerim, non defendo. Bona verò si qua diuinitùs accipiens dixi, meo videlicet vitio minùs me benè dixisse profiteor. Nam ad me intrinsecùs rediens, postpositis verborum folijs postpositis sententiarum ramis, dum, ipsam subtiliter radicem meæ intentionis inspicio, Deo quidem ex ea me summoperè placere voluisse cognosco: sed eidem intentioni, qua Deo placere studeo, furtìm se nescio quomodò intentio humanæ laudis interserit. Quod cùm iam postmodùm tardeque discerno, inuenio me aliter agere, quod scio me aliter inchoâsse. Sic enim sæpè intentionem nostram, dum ante Dei oculos rectè incipitur, occultè subiuncta & eam velut in itinere compræhendens, intentio humanæ laudis assequitur. Sicut pro necessitate quidem cibus sumitur, sed in ipso esu, dum furtìm gula surrepit, edendi delectatio permiscetur. Vndè plerunquè contingit, vt refectionem corporis, quam salutis causa cœpimus, causa voluptatis expleamus. Fatendum est igitur, quòd rectam quidem intentionem nostram, quæ soli DEO placere appetit, nonnunquàm intentio minùs recta, quæ de donis Dei placere hominibus quærit, insidiando comitatur. Si autem de his diuinitùs districtè discutimur, quis inter ista remanet salutis locus, quandò & mala nostra, pura mala sunt, & bona, quę nos habere credimus, pura bona esse nequaquàm possunt? Sed hoc mihi operęprecium credo,

Libr.35. Epist.26. *Hæc vir sanctissim' ex humili-*

do, quòd fraternis auribus omne, quod in me latenter ipse repræhendo, incunctanter aperio. Quia enim exponendo non celaui quod sensi, confitendo non abscondo quod patior: per expositionem patefeci dona, per confessionem detego vulnera. Et quia in hoc tam magno humano genere nec magni desunt, qui dictis meis debeant instrui: nec magni desunt, qui cognitæ meæ valeant infirmitati misereri: per hæc vtraque alijs fratribus, quãtùm possum, curam confero, ab alijs quæro. Illis dixi exponendo, quod faciant: istis aperio confitendo, quod parcant. Illis verborum medicamenta non subtraho, istis lacerationem vulnerum non abscondo. Igitur quæso, vt quisquis hoc legerit, apud districtum iudicem solatium mihi suæ orationis impẽdat, & omne, quod in me sordidum depræhendit, fletibus diluat. Orationis autem atque expositionis virtute collata, Lector meus in recompensatione me superat, si cùm per me verba accipit, pro me lachrymas reddit.

tate & modestia dicit.

80 Huius beatissimi Gregorij venerabile corpus, à Gregorio quarto, sedis Apostolicæ præsule, post annos circiter quinquaginta translatum ante nouellum secretarium cõstructis absidibus, sicutì modò cernitur, sub altari sui nominis collocatur, quo eius anniuersaria solennitas, cunctis certatìm pernoctantibus, veneratione gratissima celebratur. In qua pallium eius & phylacteria, sed & balteus eius consuetudinaliter osculantur. Quæ singulatìm considerata, & antiquitatem viri, & mediocritatem habitûs, & speciem regularis propositi signis perspicuis repræsentant. Nam in eo, quòd pallium eius bysso candente contextum, nullis fuisse cernitur * acubijs perforatum, sic ipsum circa scapulas obuolutum fuisse, non autem confixum, dignoscitur, sicutì vetustissimis musiuis vel picturis ostenditur. Quòd autem reliquiarum phylacteria, tenui argento fabricata, vilique pallio de collo suspensa fuisse videntur, habitûs eius mediocritas demonstratur. Porrò in exilitate baltei, quæ vnius pollicis mensuram nunquàm excedit, speciem propositi regularis, olìm à sancto Benedicto statuti, cuius ipse vitam describens in dialogo, regulam quoquè laudauerat, eum seruâsse luce clariùs manifestat: prǽsertim cùm idem venerabilis doctor Gregorius Græcam linguam nesciërit, & sui monasterij monachos, Benedicti vtiquè regulis mancipatos, in Saxoniam destinârit.

Anniuersaria solennitas S. Gregorij.

* acubus

li. 2. cap. 36.

Saxoniã, ℞ Anglia.

81. Siquidem quòd Græcam linguam nesciërit, ipse testatur in epistola, Eusebio Thessalonicensi episcopo scribẽs: Lator præsentium Theodorus, ecclesiæ vestræ lector, ad sanctorum apostolorum limina veniens, dum omnes, quippe vt homo nouus, haberet incognitos, Andreæ monacho, qui ad sanctum Paulum inclusus fuerat, res & chartas, quas detulit, vt reuerà olìm noto, innocenter deposuit, credens quòd mens ipsius, sicut & nos antè putaueramus, cum habitu concordaret. Sed tantæ ille prauitatis inuentus est, vt si eius stultitiæ sub inclusionis specie paulo adhuc ampliùs licuisset, multorum animas malitiæ suæ falsitate deciperet, & quæcunque potuisset, non leuia scandala generaret. Nam inter alia, quę isdem Andreas pessimè cogitauit & fecit, eam quoquè, quam ad nos misistis, dum apud ipsam à præfato lectore esset deposita, infalsauit epistolam: vt quicunque eam legeret, vos nec catholica, nec recta sapere euidenter argueret. Ex qua re contigit, vt dum veritatem studiosè quæreremus, eius, quę latebat, iniquitas vulgaretur: & tanta in eo reperta sunt, quanta nec de scelerato quocunque laico crederẽtur. Et quia inter diuersa mala, aliquos etiam sermones scripsit, atque eos ex nostro nomine titulauit, & suspecti sumus, nè eos alicubì transmiserit, fraternitas vestra solicitudinem gerat, & si quid tale repererit, eos excindi, & omninò faciat aboleri: vt quod imperitus literarum, & scripturæ diuinæ nescius, nostro, sicut diximus, nomine prænotauit, quorundam animos non possit inficere. Nam nos nec Gręcè nouimus, nec aliquod opus aliquandò Gręcè conscripsimus.

li. 9. ep. 69.

Andreæ monachi inclusi peruersitas.

82 Quòd verò monachi, qui à Gregorio in Saxoniam missi sunt, sancti Benedicti regulæ fuerint mancipati, inter alia etiam illud ostendit, quòd ex ipsius discipulis vix potest in illis partibus monachus aliquis inueniri, à quo non obseruetur tam in proposito quàm in habitu regula Benedicti. Quapropter sicut constat Gregorianum monasterium à Latinitate in Græcitatem, necessitate potiùs quàm voluntate conuersum: ità fideliter præstolatur, in Latinitatis cultum, fauente Domino, denuò reuersurum.

83 In cuius venerabilis monasterij atrio, iussu Gregorij, iuxta nymphium duæ iconæ veterrimæ artificialiter depictæ vsque hactenùs videntur: In quarum altera beatus apostolus Petrus sedens conspicitur, stantem Gordianum regionarium, videlicet patrem Gregorij, manu dextera per dexterā nihilominùs suscepisse. Cuius Gordiani habitus, castanei coloris planeta est, sub planeta dalmatica, in pedibus caligas habens, statura longa, facies deducta, virides oculi, barba modica, capilli condensi, vultus grauis. In altera verò mater Gregorij sedens depicta est Syluia, candido velamine à dextero humero taliter contra sinistram reuoluto contecta, vt sub eo manus tāquàm de planeta subducat, & circa pectus sub gula inferior tunica pseudolactinei coloris appareat, quæ magno sinuamine super pedes defluat, duabus zonis ad similitudinē dalmaticarum, sed latioribus omninò distincta: Statura plena, facies rotunda quidèm & candida, sed senio iam rugosa, quam ipsa quoquè senectus pulcherrimam fuisse significat: Oculis glaucis & grandibus, supercilijs modicis, labellis venustis, vultu hilaris, ferens in capite matronalem mithram, candentis brādei raritate * niblatam, duobus dexteræ digitis signaculo crucis se munire velle prætendens: In sinistra verò patens psalterium retinens, in quo hoc scriptum est: Viuet anima mea, & laudabit te, & iudicia tua adiuuabunt me. A dextero verò cubitu vsque ad sinistrum circa scapulas versùs ascendens reflectitur, qui ità se habet: Gregorius Syluiæ matri fecit.

Forma Gordiani, patris S. Gregorij.

Item matris eius Syluiæ.

*vmblatā fortè, vmbratam Psal. 118.

84 Sed & in absidicula * post fratrum cellarium, Gregorius eiusdē aurificis magisterio in rota gypsea pictus ostenditur. Statura iusta & benè formata, facie de paternæ faciei longitudine & maternæ rotunditate ità mediè temperata, vt cum rotunditate quadam decentissimè videatur esse deducta, barba paterno more subfulua & modica: Ità caluaster, vt in media fronte gemellos cincinnos rarusculos habeat, & dextrorsùm reflexos. Corona rotunda & spatiosa. Capillo subnigro & decenter intorto, sub auriculæ medium propendente, fronte speciosa, elatis & longis, sed exilibus, supercilijs: Oculis pupillas furuis, non quidem magnis, sed patulis, subocularibus plenis, naso à radice vergentium superciliorum subtiliter directo, circa medium latiore, deindè paulò recuruo, & in extremo patulis naribus præminēte: ore rubro, crassis & subdiuiduis labijs, genis compositis, mento à confinio maxillarum decibiliter prominente. Colore aquilino & viuido, nondùm, sicut ei posteà contigit, cardiaco. Vultu mitis, manibus pulchris, teretibus digitis, & habilibus ad scribendum. Prætereà planeta super dalmaticam castanea, Euangelium in sinistra, modus crucis in dextera, pallio mediocri, à dextro videlicet humero sub pectore super stomachum circulatìm deducto, deindè sursùm per sinistrum humerum post tergum depositum: cuius pars altera super eundem humerum veniens, propria rectitudine non per medium corporis, sed ex latere pendet: circa verticem verò, tabulæ similitudinem, quod viuentis insigne est, præferens, non coronam. Ex quo manifestissimè declaratur, quia Gregorius, dum adhuc viueret, suam similitudinem depingi salubriter voluit, in quo posset à suis monachis non pro elatiōis gloria, sed pro cognitæ districtionis cautela frequentiùs intueri, vbi huiusmodi distichon ipse dictauit:

* super

Forma S. Gregorij.

Christe potens Domine, nostri largitor honoris,
Indultum officium solita pietate guberna.

85 Ibì etiam tempore iam Petri archidiaconi & Iohannis œconomi, Saturninus monachus dextra leuaq; beati Gregorij, effigies sanctorum apostolorum, quemadmodùm modò videntur, depinxit. Quo scilicet loco nonnunquàm diuinitùs candela succenditur, & in eiusdem similitudinis effigie pro regimine sui monasterij sæpè beatus Gregorius præsentatur.

Nota cādelam diuinitùs accēdi.

86 Nam vt pauca de multis contingam, Leonis quarti pontificis tempore, cùm Megistus Ostiensis episcopus & Apostolicæ sedis bibliothecarius, eidem monasterio præesset, Iohannes presbyter eiusdem præpositus, cum quadam fœmina turpiter viuens, vehementissimo podagræ dolore correptus est. Qui medicorum manu cauteriatus, per exustiōis vulnus calcem cœpit effundere: quam restringere nullis artibus præualens, in tantam desperationem perductus est, vt ab omni illius fœminæ visitatione desisteret, & illa sibi alterum sub eodem facinore copularet. Sed post annum presbyter ad pristinam sanitatem reuertens, quanq̄ propositum sibi fuisset, vt

vt vlteriùs nullam contingeret, ad eandem tamē misso nuncio, futuro die Dominico se redire professus est. Quo recepto, vbì suo desiderio votum quoq; mulierculæ cōuenire gauisus est, ad balnea processit. Vndè reuertens, tantum lętitiæ potionibus & cantionibus se dissoluit, vt subrepente somno, interesse nocturnis cum fratribus nunquàm potuisset officijs. Eadē nocte cuidam presbytero & monacho beatus Gregorius in somnis appárens, ait: Surge, & dic præposito, vt pœnitentiam agens, peculium suum, quod eum aggregare nō puduit, pro peccato cōscientię suæ dispergat, qa die tertia funditùs extinguetur à vita. Quod præpositus vehementer, vt audiuit, expauit, & quia mādato Gregorij incredulus esse nō poterat, pœnitentiam cepit, cunctaq; sua sanus distribuens, tanto febris ardore correptus est, vt à diluculo diei tertij vsque ad horam tertiam cum ingenti fragore præ incendio linguam ab ore proijciens, vltimum statum protraheret. Quem presbyteri tam duriter laborare videntes, deputatis illic monachis, qui cum psalmodijs eius exitum commendarent, ipsi pro eo studuêre omnipotenti Domino solennes hostias immolare. Sed monachi psalmodiā deserentes, non timuerunt inter se morienti fratri detrahere. Cùm eccè presbyteri à Missarum solennijs circa horam septimam remeantes, Iohānem presbyterum, quem incredibiliter cum morte luctantem reliquerant, leuiùs se habere mirati sunt, eumque nominatìm clamare cœperunt. Mox ille oculos subridendo concutiens, Parcat, inquit, vobis Dominus, fratres: quarè me solicitare voluistis? qui ab ipso huius diei principio vsque nùnc, coram Christo præsidenti multis millibus angelorum, cum diabolo ad iudicium steti, & adiuuātibus me sanctis Andrea & Gregorio, cunctis eius obiectionibus benè respondi. Sciatis autem, quia monasterij sextarium, modium, libram, cōsuetudinem eleemosynarum & luminum, omnemq; mensuram curiosissimè Christo quęrenti vsq; ad scabellum pedum eius portaui: sed de vna obiectione fateor conuictus erubui. De qua me nimiùm, sicut vidistis, laborando vexaui, & me adhuc liberare non potui. Cumq; fratres de ea requirerent, ait: Non audeo dicere, quia quandò vos me clamâstis, & à sancto Gregorio redire iussus sum, vt vobis etiam de mensuris & consuetudinibus monasterij ponerem rationem, diabolus cōquestus est, putans q me pater Gregorius ad pœnitētiam remisisset. Quapropter beatum Gregorium vadem dedi, nè commotam calumniam cuilibet reuelarem. Illis magìs imminentibus, & se pro eo deprecaturos Dominum promittentibus, vt causam fratribus reuelaret, defunctorum quorundam domos & viuentium merita proferebat, dicens: Iste dignus, iste indignus est. Rursùs interrogatus, ad monachos, qui pridèm secum remanserāt, conuersus est, dicens: Omnia, in quibus mihi detraxistis, fratres, audiui, quanquàm respondere nequiuerim, & impedimentum mihi non modicum generâstis, quia tam à vobis quàm à diabolo sub vno tempore accusatus, nesciebam cui calumnię primitùs responderem. Sed si quandò quemlibet migrantē videritis, compatimini sorti cōmuni, & nolite de eo iudicare, qui ad tam districti iudicis cum criminatore suo iudicium vadit. His expletis, cunctos iubet abscedere, solum presbyterum, qui sibi mortem pręnunciauerat, secum tenēs: qui solus remanere pauescens, alterum secum tenuit, hortatus vt causam, pro qua conflixerat, saltem sibi pandere non timeret. At ille vehementer ingemuit, & cōuerso ad parietem capite, clamabat dicens: O Andrea Andrea, hoc anno pereas, qui me prauo consilio ad periculum compulisti. Euestigiò Zacharias medicus, qui anno præterito ad suos, videlicet Saracenos, apostatādo reuersus est, affuit, tactisq; temporibus, iurare cœpit, presbyterum ex eadem valetudine minimè moriturum. Quem languidus vt audiuit, cum ingenti animaduersione repulit, dicēs: Fratres, iam omne corpus meū est mortuum, in extremis faucibus spiritum permissum retineo, cōtinuò moriturus. Tātum psallite, vt reuideā angelos quos videbam, & innuēs vobis ostēdam. Quibus orātibus totus cœpit tremere, pallescere, sursùm desideranter adspicere. Cùm subitò spiritus aduentare conspiciens, reuolutis terribiliter oculis, monachis innuit, & abscessit: eosque tanto terrore perculsos dimisit, vt multis noctibus ibì iacere timuerint.

S. Gregori⁹ cuidā monacho apparet.

Nō est obtrectādum moriētibus.

Moriturus ꝑpositꝰ imprecatur dira Andreæ.

87 Eodem die, sicut posteà deprǽhensum est, eodemq; momento, quandò presbyter moriens Andreæ periculum fuerat imprecatus, idem Andreas fundi Barbiliani, positi scilicet in via Ostiensi, conductor, in lectulum decidit, in quo per multum tēporis continuò languore correptus, ità totus emarcuit, vt omē corpus eius parti-

Andreas diuinitùs castigatur.

culatìm videretur dissolui. Cumq; defluentibus carnibus cōsumi posset, mori autem non posset, vxor, quæ fœtorem vulnerum viriq; cruciatus iam sustinere nō poterat, intellexit tanti languoris incommoda sine diuinæ vltionis sententia hunc nullatenùs incurrisse: quē flendo curauit inquirere, vt quoniam à moriente præposito frustrà vocari non poterat, quid cum ipso commiserat, vt monachis reuelaret, si fortè Dominus eius cōfessionem recipiens, eum à tantis cruciatibus liberaret. At ille cognoscens malum, quod fecerat, latére nō posse, monasterij monachos cōuocari rogauit, eisq; confessus est, cum eodem præposito quasdam monasterij chartulas rapuisse, ac receptis precijs, extraneis tradidisse: seq; certum existere, quia pro hoc flagitio mori non posset, quousq; hoc coram omnibus reuelaret. Quod videlicet verum fuisse, rei exitus euidēter ostēdit. Nam mox vt tātum facinus cunctis innotuit, is, qui dudùm mori volēs non poterat, inter verba suæ cōfessionis spiritum efflauit. Quem idcircò omnipotēs Deus diù cruciari voluit, mori aūt, donèc reatum suum confiteretur, nō posse permisit, vt exemplo sui cruciatûs ostenderet, quid cōsumptores rerum Gregorij de semetipsis vtiq; sperare debuissent.

Athanasius monasterij p̄fectus subtrahit pauperibus.

88 Ipsius quoquè pōtificis tēpore eiusdem patris monasterio Athanasius præfuit, vir quidem castitate conspicuus, & sui monasterij cautissimus exequutor. Qui cùm sæuientis inopiæ tempus agnosceret, nè monachis necessitas fortasśis incumberet, quadraginta pauperum, quos beatus Gregorius pasci semèl in anno decreuerat, refectionem subduxit. Quod impunè se fecisse perpendens, etiam duodecim pauperum totidèm denarios, qui die depositionis beati Gregorij pro commemoratione duodecim, ab eo quondàm inuitatorum, quorum tertiusdecimus angelum se esse professus est, consuetudinaliter præbebantur, penitùs intercepit. Cùm eiusdem Quadragesimæ tempore beatus Gregorius eidē presbytero, cui suprà, & monacho in somnis apparuit, dicēs: Vade, & dic œconomo, quia diminuit cōsuetudinem, quā ego constitui, Dominus quoquè dies eius diminuit. Quod œconomus vt audiuit, primò quidem cōtremuit, pòst verò tantò minùs credidit, quanto longiùs vitam suam cognoscebat extendi. Et eccè sub ipsis Albis paschalibus in oratorio sancti Seuerini cū fratribus vespertinis assistens officijs, ardere parietem vidit, quem fratribus extinguere imperauit. Quibus hunc vinolētum credentibus, ipse tandèm ferulam, quam tenebat, proijciens, manusq; per parietem circunducens, conabatur foris flammas extinguere, quas cōstabat intima eius depascere. Deniq; tādèm ad hospitiū rediens, tantæ febris ardore succensus est, vt peruenire ad diem septimum nullatenùs potuisset. Quia ergò dum consuluisse putauit se monachis, pauperibus nocuisse non timuit: ac per hoc, quo se placare posse Gregorium credidit, prorsùs offendit: frustrà flammas parietis extinguere voluit, qui tenacitatis suæ flammas extinguere recusauit.

Diuinitùs punitur.

Infestatio mali dæmonis.

89 Eodem nihilominùs tempore post absidem oratorij sanctæ Mariæ semper virginis, oratorio sanctę Barbaræ, vbì Gregorius laudes Domino celebrare solebat, cōiuncti, dæmon apparuit, sibique in antro, quod illic cernitur, hospitium faciens, nocturnis horis tanto crepitabat fragore, vt omnia fundamenta monasterij putaretur conuellere. Nonnunquàm equos de stabulis auferens, audiebatur tota nocte discurrere, quorum duos p̄cipitio demersisse ꝓbatus est. Cumq; pauore tanti sonitûs monachos à triclinio, in quo ad auram ꝓpter feruorē caumatis iacere solebāt, penitùs auertisset, vnus eorum cōfisus in virtute Dei omnipotētis, ante foramen decumbēs, oratione facta, cœpit dormire. Cui dæmon in similitudine catti apparuit, eumque vnguibus est aggressus discerpere: quo monachus oratione repulso, identidèm sopori se tradidit. Cùm subitò dæmon in similitudine cuiusdam Aethiopis lancea minando apparuit, dicens: Ego quidem hinc vado, sed te vulneratum dimitto. Quo dicto, lanceam vibrauit, monachusq; eiulauit, tanquàm si reuerà percussus extiterit. Accurrentibusq; monachis, licèt pauidus, quod viderat indicauit, & deincèps ibi vlteriùs dæmonium non accessit.

90 Benedicti quoq; pontificis tempore, Lucido Ficulino episcopo eidem monasterio præminente, cùm pestilentia faucium multitudo quotidiè maxima deperiret, idem monachus præclusis faucibus venit ad mortem. Cui desperāti beatus Gregorius in somnis apparuit, dicēs: Vis san' fieri? At ille se velle respōdit. Et B. Gregorius: Si

Si mihi, inquit, promiseris ea, quæ tibi dixero, fore dicturum, scito te esse sanandum: sin verò, citiùs moriturum. Cumque ille se dicturum tota certitudine promitteret, audiuit: Ito denuncians Sabæ, Iohanni, Benedicto, Aiartino, Palumbo & Antonio monachis, Laurētio coco, Gemmoso carpentario, Accepto pistori, Andreæ, Romano & Leoni laicis, quoniam à crastino incipientes, oēs dietim se moriēdo subsequātur. Post quorum decessum denuncia Lucidum episcopum, qui tenet id monasteriū, die septimo moriturum. His dictis, Monachum oscitare præcipiens, duos digitos in faucem cōiecit, vulnusq; disrumpens, vt excrearet iniunxit. Ille tussiens, partem coagulati sanguinis in morem lapidis re vera proiecit, & ab ipsis penè mortis ianuis liberatus, eadem nocte contra spem omnium matutinalibus hymnis interfuit. Mirantibus fratribus, sanitatis suæ modum innotuit, quos quandò & qualiter ex monasterij familia morituros præuiderit, indicauit. De sola interim episcopi morte dubitando, conticuit. Et euestigiò in cunctorum morti deputatorum auribus volans fama discurrit, & dum ex relatione monachi se morituros certo die cognoscerent, dispositis suis reculis, ità se in mortem secuti sunt, sicut fuerant in somno nominati.

R. Gregori⁹ appáret ægroto, cūq; sanat.

91 Cumq; presbyter & monachus Lucido episcopo tam dirum nuncium reuelare timeret, tacere autem penitùs non auderet, monasterio se tandèm proripuit, & ad domum episcopi non longè à flumine Tiberi, regione videlicet iuxta basilicam sanctorum Cyri & Iohannis positam, somnium nunciaturus accessit. Quem scilicet vbì cum pontifice in palatio prandere cognouit, expectans redeuntem sacerdotalibus vestimentis indutum, colore fulgidum, valetudine quoquè sanissimum salutare curauit. Cui episcopus ait: Iam nunc in tota Vrbe pro diuino haberis, quia de eis, quos morituros pronunciâsti, solus vnus remansit. At ille: Vtinàm sicut & ille, quem viuere putas, defunctus est, sic ipse, qui hūc sequi prædictus est, exiliret. Cumque episcopus de eo tota curiositate requireret, & monachus dicere palpitaret, tandèm vbì die sexto se moriturum cognouit, expalluit atque contremuit, resumptisque viribus, contra Monachum frenduit, quem redire volētem retinuit, interiora cubiculi peruagus penetrauit, paulatìm sibi fauces dolere persensit. Deindè tacto sibi pulsu, mox febris signa cognouit, monacho credidit, domùm suam disposuit, ad monasterium, cui præerat, eisdem redimitus, quibus à patriarchio reuersus fuerat, venit, secunda feria, cunctis tam subitam conuersionem mirantibus, monachicum habitum suscepit: & paulatìm ingrauescente molestia, sextæ feriæ diluculo subdormiuit. Ac denuò suscitatus, apparuisse sibi sanctum Andream Apostolum, seq; circa horam tertiam vocandum esse, sibique preceptum perhibuit, vt quia suæ mortis expectatione suspensi monachi, sancti Fabiani munia solita celebrare non poterant, mox corpus suum sepulturæ traderent, acceptisque à se cereis ac thymiamatibus, ad peragends solennia festinarent. Hora itaque tertia episcopus lætus defungitur, vt in ipsa vultùs eius lætitia, conuersio ipsius Deo fuisse placabilis cunctis videntibus monstraretur.

Lucid⁹ episcopus repētè mutatus, fit monachus & obit.

Vide antiquū ecclesię morē sepeliendi mortuos, nēpe cum cereis &c.

92 Eodem tempore germanus cuiusdam monachi, mentis insaniam passus est, ità vt humana consortia fugiens, multo tempore peruagus per cryptas solitarias & cœnosa monumenta discurreret. Cuius insaniæ frater nimiùm condolens, quotidiè sanctum Gregorium profusis lachrymis precabatur, vt sibi fratrem sospitem reddere dignaretur. Itaque cùm nocte quadam post huiusmodi fletus quiesceret, beatus Gregorius apparuit ei, dicens: Videns lachrymas tuas, suscepi orationem tuam: Et eccè germanum tuum tibi hodiè reducam sanum: & hoc tibi signum, quia statìm vt dies illuxerit, iussu pontificis presbyter, qui hìc inclusus est, extrahetur. Qui surgens, matutinali tempore fratribus indicauit. Fortè tunc idem presbyter Cāpanus de loco, qui Claustrum, non longè à Terracina, vocatur à suis pro quodam crimine accusatus, in eodem monasterio tenebatur, & temporibus multis labentibus, à suis accusatoribus iam contemptus, à cunctis quoquè suis fuerat in obliuionem ductus, cùm nullum propinquum, nullum in vrbe cognitum habere potuisset, qui de eo pontifici suggessisset, & monachi quidem pro eo satagerent, sed perficiendi aditum non haberent, Pontifex diuinitùs recordatus eiusdem, diluculo hunc ab ergastulo iussit extrahi, liberumque dimitti. Nec multò pòst monachi frater ità sanus reuersus est, vt videretur hactenùs in eiusdem patris monasterio tanto fideliùs deseruîsse, quanto se illius adminiculo meminit ad sanitatem pristinam remeâsse.

93 Res

93 Reuerendæ quoq; memoriæ Nicolai pōtificis tempore, regimen eiusdem monasterij Zacharia, ciuitatis Anagninæ præsule, sicut hodiè superest, procurante, fundum Barbilianum, cuius superiùs feceram mentiōem, pro incolarum sceleribus dæmon aggressus est, & in similitudine taurelli de pratis mugiendo ad domum recurrens, inuisibiliter suis corniculis virum sentiebatur noctù percutere, ouesq; à præsepijs extrahens, per contiguos campos & compita cursu velocissimo fatigare. Cumq; hoc diutiùs faceret, crebroq; rusticis noxius immineret, huiusmodi percussionibus Saxulum quendam, eiusdem prædij cōductorem, affligendo disperdidit. Deindè bubulcos aggressus, tanta cæde perdomuit, vt intrà trium mensium spatium neminem illic, præter vnum tantùm, Vrsellium nomine, quem similiter affligebat, reliquerit. Qui Romam veniens, dum tantæ cladis periculum fratribus indicaret, interrupto sermone, monasterij portis egressus est, & obstupescentibus monachis, non nisì manè facto reuersus est. A quibus curiosè discussus, quonam se pridèm tam subita velocitate proriperet, confessus est, dicens: Dum vobis insaniam dæmonis reuelarem, taurellus affuit, anterioribusq; pedibus me complectens, ac suis corniculis tundens, ante se cœpit minare, & tota nocte me subire muros coëgit & arbores. Cumq; nouissimè per pontem me conaretur demergere, de complexibus ipsius exiliui, eumq; toto conamine fugiens, ad portas, quas Euthymius œconomus fecerat, monasterij huius perueni. Quas clausas inueniens, ambabus manibus ambos eius annulos appræhendi, & dum ab eis me luctaretur diuellere, quidam caluus pontifex obliquo latere se inter portarum rimas excutiens, ferula caput taurelli percussit, eumque in fugam compellens, me ab illius persecutiōibus liberauit. Ergò dum incolæ deperissent, & nullus ibidèm habitator accederet, ac per hoc monachi pro desolatione loci satagerent, cuidam eorum Gregorius in somnis appárens, iubet, vt si dæmonem à monasterij fundo voluissent depellere, ab oratorio sanctæ Martinę in eodem fundo, vsq; ad oratorium sanctæ Mariæ, ibidèm in Dominico cōstitutum, fratres cum litanijs aquam spargentes exorcizatam, procederent. Quo facto, ità dæmon ab omni monasterij possessione repulsus est, vt posteà per confinij limites ore, naribus atque oculis flammas eijcere, porcosq; cogere à subulco notatus sit, sed intrà fines monasterij nunquàm intrare permissus.

Dæmon in tauri specie multos infestat etiã inuisibiliter.

Litanijs, & aqua benedicta profligatur dęmon.

94 Alio quoquè tempore Tetgaudus, quondàm Treuirensis episcopus, qui cum Gunthario, Agrippinæ Coloniæ episcopo, à reuerendæ memoriȩ Nicolao fuerat sacerdotali priuatus officio, liberalitate Adriani pontificis in eodem monasterio mansionem suscepit. Cui beatus Gregorius in somnis appárens, maximum terrorē, quo de suo monasterio concitus egrederetur, incussit. Ille perpendens visum fuisse phantasticum, oratione facta, rursùs dormire cœpit. Cui Gregorius pontificali habitu redimitus appárens, Nónne, inquit, dixi tibi, vt à monasterio meo, quod in rebus proprijs per inuocationem sancti Andreæ Apostoli Domino dedicaui, recederes, quia diuersorium fieri nullo modo licuisset? Cumque Tetgaudus hospitandi ibì licentiam suscepisse se à pontifice respōdisset, Gregorius ait: Et tu qui petîsti, & ille qui dedit, vtriq; cōtra Deum fecistis, cuius vindictam citiùs incurres. Euigilās Tetgaudus, intremuit, & facta oratiōe, sopori se reddere voluit: cùm repentè venientium sonitum audiens, vehemēter expauit, seq; dormire simulauit. Appropinquans ergò Gregorius, sanctum Andream Apostolum per dexteram tenens, pręcepit subdiacono, q se pręibat cum lumine, dicens: Corripe illum. Qui dum correptus in lectulo clausis oculis resedisset, Gregorius ait: Adspice in nos. Intuitus in eos Tetgaudus, magis intremuit, eumq; sibi taliter comminātem audiuit: Quia secundò commonitus, verbis oris mei credere noluisti, & me tua inobediētia adeò ꝓuocâsti, vt hūc Apostolū Dei huc fatigare studuerim: scito cognoscēs, quia nisì hodiè ab hoc monasterio meo recesseris, futura hebdomada cum tuis omnibus vita priuaberis. Si verò recesseris, ab hac quidem momētanea sentētia liberaberis, sed neq; tu, neq; aliquis hîc tecum degentium suam patriam reuidebit. Mox Tetgaudus lectulo se proripuit, & primò sibi, deindè monasterij monachis, postremò quibuscunq; potuit, somniū reuelauit. Et quia aliud hospitiū citiùs à pontifice impetrare nō potuit, apud Sabinos concedens, eodem anno cum suis omnibus vita priuatus est.

De Tetgaudo Treuirorū Episcopo, diuinitùs punito.

Vide quãta sancti possunt post mortem.

95 Eodem quoquè tempore Suppo Piceni comes ibì applicuit. Qui monachis quidem

dem plurimam dapsilitatem ostendit,& in rebus tam venerabilis monasterij vsurpationem suorũ prohibuit. Huius familiaris quidam, nomine Faraldus, existens, si quãdò Suppo ad palatium processisset, fornicarias illuc, detestantibus monachis, non verebatur inducere, atq; cum eis comessationes & saltationes illicitas celebrare. Is deniquè noctis principiò secessum petens, à spiritibus immũdis in aëre per capillos appensus est. Cumque tota nocte pendens, vocis officium non haberet, matutinalibus horis beatus Gregorius ei videndum se præbuit, dicens: Inimice Dei, non tibi sufficiunt alia mala, quæ in meo monasterio peruicaciter perpetrâsti, nisì insupèr scenicas meretriculas in claustro monachico, tãquàm in theatro, conducas? Crede mihi, hoc anno peribis. Tunc ille magnis cœpit viribus pœnitentiam supplicare, & decæterò plenam correctionem promittere. Continuò Gregorius iussit eum dimitti: qui ad terram decidens, quia corrigi noluit, eodem anno veram fuisse Gregorij sententiam moriendo probauit.

Faraldi improbitas. Faraldus extinguitur.

96 Eiusdem Comitis homo sub alio tẽpore Indulphus vocatus est. Cui dum cocus pro comparandis lignis denarios peteret, nullo modo potuit impetrare: sed nefario iure percepit licentiam, vt attegias & fenestras & vicini dormitorij tabulas aggressus diriperet, earumque ignibus sibi prãdium præpararet. Cùm sequenti nocte idem Indulphus ad secessum pergens, cur monasterij tabulas tam petulanter incendi præcepisset, à quodam sene discussus est. At ille more Gallico sanctum senem increpãs follem, ab eo quidem virga leuiter percussus est: sed vir superbus tanto pondere lapsus est, vt semiuiuus humì decumberet. Eodem momento sub eadem specie cuidam clerico foris dormienti, idem senex apparuit, dicẽs: Surge, & dic Comiti, vt ab hoc meo monasterio, in quo diuersorium fieri omninò non licet, antequàm me ad iracũdiam prouocet, saluus recedat. Eccè ego familiari eius mihi obnoxio, quem videlicet percussum ante secessum dimisi, congruam medelam refundam. Quem cùm, quis esset, clericus requirens, ipsum se esse perhibuit, qui ex pictura, quæ eius lectulo præminebat, facilè potuisset agnosci. Statim clericus surgens, lumen arripuit, & ex picturę similitudine sanctum Andream Apostolum sibi apparuisse cognouit. Itaque ad Indulphum iacentem perrexit, eum semiuiuum iam reperit. Quem magnis eiulatibus clamare incipiens, tam Comitem, quàm cunctos, qui sub eisdem domibus dormiebant, miserabili vociferatione venire coëgit. Et in faciem iacentis aquam suffundens, per inuocationem sancti Andreæ apostoli tandèm aliquandò loqui fecit, atque cuncta, quæ sibi reuelata fuerant, cum eo pariter Comiti reuelauit. Qui die facto, monachos euocauit, quid contra sanctum Andream commiserit, querelabundis cœpit vocibus inquirere. At illi deletum dormitorium cocorum manibus ostenderunt. Cumque Deo deuotus Comes eos vellet supplicio subiugare, confessi sunt, se illud ædificium Indulphi iussionibus deleuisse. Pro cuius reparatione dum Comes monachis argentum voluisset tribuere, Sergius magister militum restitit, promittens illud se pro eo continuò meliùs refecturum. Mox Comes humiliter à monasterij claustro secedens, ad domum Petri filij quondàm Caroli cum omnibus suis secessit, neq; vlteriùs in eodem monasterio hospitium sibi dari concessit. Indulphus verò in domo eiusdẽ Sergij magistri militum derelictus disperijt, sibique sanctum apostolum pręualuisse suo ipsius detrimento monstrauit.

Indulphi petulantia. Diuinitùs percutitur. Ex pictura D. Andreas cognit⁹ est. Vide S. Andreę inuocationem, & illius exauditionẽ.

97 Nupèr Dominicus quidam presbyter, Zacharia episcopo, de quo pręfatus sum, Gregoriani monasterij curam gerente, præpositus extitit monasterij: qui carnis fragilitate corruptus, Eupraxiam quãdam sanctimonialem à monasterio sancti Andreæ apostoli, quod appellatur Cliuus Scauri, diripuit vel subduxit, & in regione septẽ viarum loco, qui dicitur Vipera, collocauit. Cui cùm corrupta sanctimonialis, quia latrinam & furnum contiguum nõ habebat, crebrò videretur esse molesta, infelix presbyter peccatum peccato connectens, vt meretriculæ placere potuisset, beatum Gregorium non recusauit offendere. Cuius mirabilis, immò saluberrimi fontis tegulas diripiens, secessum & furnum prostitutæ fœminę non erubuit fabricare. Quibus peractis, cùm sequenti nocte iam securior à querelis lasciuę mulieris, in eadẽ domo dormiret, vidit duos quosdam terribiles cubicularios se ligatis manibus ad venerabile monasterium reducentes: quos interrogãs, cuius pręcepto sibi talia facerẽt, audiuit, hoc Romanũ Pontificẽ pcepisse. Fortè tũc Iohãnes sanctę sedis Apostolicę Põtifex, contra

Dominicus presbyter corrumpit virginem Deo sacratã & abducit.

cõtra Saracenorum incurſus litora peragrabat. Cuius abſentiæ ligatus presbyter recordatus, increpando ſubiunxit: Dominus Papa pridiè contra Saracenos perrexit, & vos quomodò dicitis, quòd ipſe me ligari iuſſerit, qui cum poſteà non vidiſtis? At illi dixerunt: Si Iohannes Papa hinc abijt, ſanctus Gregorius hîc remanſit: qui monaſterij ſui clauſtra ſolito more perluſtrans, à te ſuum fontem reperit diſſipatum, & nos ex eius tegminibus tuæ meretriculæ furnū ac neceſſarium vidimus coopertum. Quod presbyter vt audiuit, erubeſcens intremuit, eorumque violentia ſe in chorte monaſterij teneri conſpiciens, quendam ſubdiaconum ab intimis egredientem, atque cubicularijs dicentem audiuit: Extendite eum, & cum quadraginta rubricis ventrem totidemque dorſum fornicatoris atque ſacrilegi presbyteri verberate. Quarum doloribus reuerà presbyter iam febricitans excitatus, ad monaſterium caballo impoſitus, dextra læuaque ab alijs ſuſtentatus recurrit, reatûs ſui ſententiam fratribus indicauit, & inuiſibilibus verberibus ſub febris ſpecie laniatus, nil aliud dicere poterat, niſi, Domine reficio, Domine reficio. Cumque interrogaretur, cur hoc tam frequenter repeteret, dicebat ſe ſub continuo verbere gemere: ſicque ſexto die ſub hac miſerabili voce defunctus eſt. Siquidem plurimis documentis probatum eſt, in eodem venerabili monaſterio fornicationis contagione pollutos, diù ſubſiſtere omninò non poſſe.

Nota. Cæditur duriſſimè. Moritur.

98 Quo ſcilicet hactenùs libra omniſque menſura, quam idem beatus Gregorius inſtituit, cum modio reſeruatur. De cuius menſura ſi quis ad opus monaſterij panes velit efficere, triginta & quinque fiunt, ſinguli duntaxàt trium librarum. Si quis verò ad opus alterius, ad eundem numerum nunquàm pertingit. Quod cùm præfatus Zacharias epiſcopus pro certo vellet addiſcere, pro celebrāda feſtiuitate ſancti Andreæ apoſtoli decem modiorum tritici menſuram piſtoribus dedit. E quibus pro vndecim modijs multiplicatos, obſtupeſcentibus eiſdem piſtoribus, panes recepit. Qui vtiquè ſolicitè priùs dinumerantes, ſi ſuperfluos aliquot inueniſſent, ſibi proculdubiò reſeruarent.

Nota quiddam mirabile.

99 Sanè quàm frequenter beatus Gregorius tam illic, quàm in apoſtolorum baſilicis, necnon & in patriarchio nunc exhortans innoxios, nunc verò deterrens obnoxios, in ipſa ſuę cognitionis effigie appareſcat, quia nunc narrare non valeo, hîc huius operis, adminiculante Domino, terminum facio, & reliqua eiuſdem patris miracula poſt me doctioribus memoranda relinquo. Cuius nimirùm venerabile meritū, quouſquè mundi huius orbita voluitur, vt cum Paulo viro diſertiſſimo fatear, ſemper accipiet incrementum, quia ipſius ſine dubio gloriæ aſcribitur, vel quòd Anglorum Eccleſia noua ſemper ſobole fœcundatur, vel quòd illius doctrinis per orbem vniuerſum multi à peccatis elongati, ad Chriſti clementiam conuertuntur, vel quòd boni quique ipſius ſuaſionibus inflammati, cæleſtem patriam deſideranter inquirunt.

Paulus diacon⁹ in vita S. Gregorij.

100 Eccè ſtudioſe pontificum, iuſſionis tuæ virtute coactus, dum quædam geſtorū beati Gregorij prædeceſſoris tui, Saxonum videlicet gentis apoſtoli, deflorare deſidero, virum deſcripſi rhetoricum ſcriptor ignarus. Sed deprecor, vt ea curioſitate, qua me dudùm hęc decerpere iuſſeras, ad omnium ſicut cœpiſti, facias peruenire notitiam: vt in eo, quòd ſacroſancto veſtro iudicio placuiſſe me gaudeo, nulli penitùs dijudicandus addicar, quin potiùs iudicaturus inueniar. Siquidem nuperrimè, quandò hunc quartum librum, cooperante Domino, claudere geſtiebam, nocte, qua Dominicę reſurrectionis dies venerabilis luceſcebat, in ſomnis deſcribens, quidam ſub effigie cuiuſdam veteris inſidiatoris palàm videndum ſe præbuit, & candidiſſima tunica, ſimulq; tenuiſſima, cuius nimirùm raritate nigredo ſubterioris tunicæ extrà lucebat, ſacerdotaliter inſignitus, mox propiùs adſtirit, & inflatis buccis riſum continere non potuit. Cui dum curulem pręparare cogitarem, hunc ſupra modū cachinnantem conſpiciens, compellare videbar, quamobrèm nocturno ſilentio tam petulanter vir officij grauioris perſtreperet. At ille: Quia, inquit, tu ſcribis de mortuis, quos viuentes aliquandò nunquàm vidiſti. Cumque ego tanto me veraciùs ſcribere, quanto incognitum faciem, non autem incognitum lectione, ſine vllo liuoris vel adulationis vitio retuliſſem, reſpondit: Tu, ſicut video, quod voluiſti, feciſti: at ego quæ facere potero, nō ceſſabo. Hæc dicens, lucernæ flammas, cuius lumine fortè fruebar, prorsùs extinxit. Et lychnum quidem totum extinguere non potuit, me tamen in tenebris

Dæmō extinguit lucernam.

nebris constitutum ità petterruit, vt putarem me gladijs ab eo protinùs iugulari. Cùm post paululùm desperanti mihi beatus Gregorius, comitante secum dextrorsùm reuerendæ memoriæ Papa Nicolao, sinistrorsùm verò, sicut mihi videbatur, Petro suo diacono, multo lumine clarificatus apparuit, dicens: Modicæ fidei, quarè dubitâsti? Cui dum ego priori pauore perculsus, respondere nõ possem, beneuolus mihi pater Nicolaus latentem aduersarium post cortinam, quæ tunc meum lectulũ circundabat, digito manifestans: Quia, inquit, hic inuidus lucernæ ipsius flammas, quãtùm in se fuit, extinxit. Mox Gregorius manum diaconi, qua magnam facem tenere videbatur, arripiens, eiusq́ue flammis os faciemq́; petulantis exurens, ad instar ęthiopis denigrauit. Qua exustione ab ore petulantis paruissima scintilla descendens, candentem tunicam dicto citiùs conflagrauit, sicq́ue nigerrimus totus apparuit. Cumq́; diaconus diceret satìs aduersarium denigratum, beatus Gregorius, Nos, ait, illum nõ denigrauimus, sed nigrum fuisse monstrauimus. Deindè infortunium meum diuersis consolationibus exhortatus, abscessit. Et facem quidem secum detulit, sed tanto lumine locum, in quo dormiebam, re vera fulgentem dimisit, vt expergefactus, pueros ante me dormiẽtes crebriùs inclamarem, nec antè quicquam sub graui sopore quoquomodò responderent aut surgere potuissent, quàm relictæ lucis copia paulatìm se subtrahens, penitùs effluxisset. At de ijs Deus viderit. Ego tamen diuinæ spei fiducia roboratus, quia Gaudericus episcopus Veliternus expostulat, ad Clemẽtem Romanę sedis antistitem, suffragante Domino, stylum conuertam: quatenùs qui continuis infortunijs tenuatus, amicis meis, à quibus vtcunquè sustentor, meritum rependere nequeo, saltem verba, quę valeo, minimè denegâsse cognoscar.

visio authoris vitę huius.

ILLVSTRE MARTYRIVM S. PETRI, CVBICVLARII DIOCLETIANI IMPERATORIS, EX EVsebij Cæsareensis Historiæ Ecclesiasticæ lib. 8. cap. 6. Interprete Iohanne Christophorsono.

EX omnibus, qui vnquàm vel apud Græcos, vel apud Barbaros propter animi magnitudinem illustres & hominũ sermone celebrati sunt, nullus cum diuinis & eximijs nostri temporis martyribus, Dorotheo & suis sodalibus, Imperatorum ministris, comparari potest: qui quidem cùm summum honorẽ apud dominos adepti fuissent, & amore essent apud illos liberis proprijs & ingenuis non inferiores, probra & afflictationes, ꝓ pietate corporibus impositas, noua & multiplicia mortis genera contra ipsos excogitata, splendidiores reuerà existimârunt diuitias, q̃ gloriam, q̃ delicias, quibus hominũ vita soleat diffluere. Mortem igitur vnius ex illorũ numero, qualis fuerit, cõmemorare placet, eamq́; lectoribus spectandam relinquere, vt indè, quę reliquis etiã eius sodalibus contigerint, animaduerti possit. Quidam illorum in ciuitate suprà cõmemorata corã Imperatoribus, quos diximus, in medium adducitur: qui cùm iussus idolis immolare, omninò recusaret, mandârunt nudũ in sublime tolli, ac flagellis eousquè toto corpore dilaniari, quoàd supplicio euictus, etiã animo inuito quod erat imperatum, pręstaret. Sed vbì ista perpessus, cõstans & immutabilis persisteret, de reliquo ossibus eius, iam carne denudatis, acetum sale permistũm, in corporis membra cruciatu attenuata & propè contabefacta, infuderunt. Atque vt istos dolores protriuerat, & veluti pedibus conculcârat, indè craticula & ignis vnà in medium trahũtur, & reliquię eius corporis, tanquàm carnes ad comedendũ paratę, ignis incendio, non raptim, vt breuì è vita decedẽs, omni dolore liberaretur, sed paulatìm absumptę fuerunt. Neq; qui eum imposuerant in rogum, etiam post tot tamq́; grauia cruciamẽta, ei vllum respirandi locum dare in animo habebant, nisì priùs ipsorum imperata facturum annueret. Sed ille proposito suo mordicùs adhærescens, victor in tormentis animam efflauit. Tale vnius regiorum famulorum martyrium extitit, appellatione sua (Petrus enim nominatus fuit) reuerà dignum.

12. Martij.

Nicomediã dicit.

Petrus cędi tur atrociter.

Assatur in craticula.

SANCTI PATRIS NOSTRI THEOPHANIS, QVI ET ISAACIVS DICTVS EST, VITA ATQVE *laudatio, ex Simeone Metaphraste.*

12. Martij. Elegās similitudo.

QVAE mercatoribus, mundi pelagus & longinqua maria maioris lucri gratia traijcientibus, solent accidere, dum cum inuictis fluctibus atque vndis, quæ tum inter se, tum cum ventis furentibus decertant, ipsi luctantur, & tenebris obruti, ac procella iactati, ꝓpè desperata salute, naufragium expectant: si paruus stellæ salutaris splendor periclitantibus ipsis affulserit, eius luce perspecta respirant, animumque recipiunt, ac rectorem nauis ad gubernacula sedentem hortātur, vt alacriùs munere fungatur suo: ille verò sublatis oculis, splendorem intuetur, eoq; tanq̃ duce, procellæ impetum vitat, & ad rectum cursum nauē dirigit: Eadem ferè in hoc vitæ pelago nauigātibus, & ad tutum futuri seculi portum studiosè tendentibus, contingere cōsueuerunt. Incredibili enim tentationum æstu laborantibus, & dæmonum impetu atq; insidijs, tāquam densissimis tenebris, circunfusis, res à sanctis viris gestæ, oculis eorum propositę, splēdore suo tenebras discutiunt, diuinaq; doctrina perturbationum impetum prosternentes, iucundissimam afferunt tranquillitatem: & preciosis mercibus onustos atq; lætantes, ad optatam facilimè prouehunt hæreditatem. Alios igitur alijs ornatos virtutibus inuenies. Hic abstinentiæ præstat integritate. Ille temperantia splendet: & quomodò intemperantiæ dominatus superetur, ostendit. Alius vitam hāc docet esse contemnendam. Alius inanem gloriam negligendam declarat. At si viri sanctissimi patris nostri Theophanis res gestas consideraueris, tanquàm in horto florido, virtutum omnium exempla perspicies.

Res gestæ sanctorū q̃d conferant.

Has ego vt laudatione prosequerer, multorum precibus adductus, & eius auxilio fretus, prompto animo prouinciam suscepi: non vt viro diuino & admirando gloriā conciliarem: (Quę enim illi gloria ex oratione mea, quæ virtutibus eius longè est inferior, acquiri potest?) sed contrà potiùs, vt rebus ab ipso gestis commemorandis, & orationem meam exornarem, & eas imitari studētibus, adiumentum afferrē. Quanquàm in ipso statìm principio, antequàm in ipsum laudationis stadiū ingrediar, tanto me oneri imparem sentio. Simul enim & patria, & genus, & natura præstātior, & quæ magnitudine naturam superat, virtus, ità concurrunt, vt vndè potissimùm exordiar, dubitem. Patria enim tum laudationum legibus, tum causa ipsius armata, primas sibi vendicat partes: oratque nos atque obtestatur, nè proprijs ornamentis spolietur. Parentes autem hanc cubito opposito propellunt, educatione ac disciplina ipsius gloriantes. Virtutes verò, gloriosa ceruice sublata, proposito eis ac possessione confisæ, magna voce reliquis clamant, solum illius studium atque animum spectari oportere. Cui victoria sit adscribenda, vos facilè cernitis. Ego autem inter res, quę se vinci non patiuntur, iudex constitutus q̃d faciam? Parumpèr in prioribus immorabor, vt ostēdam, quæ'nam ipse creatoris amore inflammātus, contempserit, & pro nihilo duxerit. Deindè me totum ad eius virtutes perpendendas conuertam.

Patria Theophanis.

Tulit virum hunc admirabilem illa patria, quæ imperij dignitate decorata, cæteris omnibus tantùm antecellit, quantùm reginam subditis prę̄stare par est: De qua me multa dicere volentē impedit, tum quòd nulla possunt oratione explicari, tum quòd omnibus, quascunq; sol adspicit, terræ partes habitantibus sunt cognita. Parentibus ortus est tali patria dignis, qui & diuitiarum copijs, & gloria militari, & virtutibus omnibus affluebant. Hos diligebant non solùm omnes illi, qui Deo sunt chari, quiq; virtutis studio atque honestatis conciliantur, aut qui paribus erant dignitatibus insignes, licèt pessimo essent animo prędlti, atque amicitiam proprijs vtilitatibus metirentur: sed ipsi principes atque Imperatores virtutis eorum prę̄stātiam venerantes, eos inprimìs diligebant. Isaacius & Theodota, si quid vobis etiam nomen est curæ, vocabantur. His amplissimæ hęreditatis natus est hæres ille, qui nobis in præsentia laudan-

* Parentes.

laudandus est. Autumni tempore ex vtero matris in lucem editus, eximia corporis pulchritudine, similem animi præstantiam indicabat. Neque enim mortalis hominis, sed Dei filius esse videbatur, ex ventre matris (Quod de magno illo propheta Hieremia scriptum legimus) sanctificatus, & iam indè ab ipso ortu ad extremum vsq; vitæ finem virtutibus omnibus excellens. Ierem. 1.

At pater ipsius, cùm exiguo temporis spatio in hoc mūdo vixisset, puerum ipsum cùm trimulus adhuc esset, Imperatori curandum ac gubernandum relinquens, præfinitum omnibus peregrinationis terminum absoluit. Mater autem * Obitus patris.

Desunt nonnulla.

illud canticum expresserunt, quo tres Pueri, contempto Tyranni iussu, in medío camini ardentis Seruatorem collaudabant. Sed cùm omnes in hilaritatem, lætitiamq; profusi, nuptiarum conuiuium celebrarent, mens tamen illius rebus diuinis vacans, & animi propositum explere cupiens, minimè obtundebatur. Nocte autem cùm in cubiculo esset cum sponsa sua, & in lectulo cōsidéret, & toto anno res diuinas agitaret, suspirio indicans desiderium suum, sic eam alloqui aggressus est: Vitæ curriculum, coniunx, vt omnibus patet, exiguum est & incertum. Nemo enim mortalium nouit, quandò mors sit accessura, nosq; hinc ad futurum illud iudicium, quod omnibus est commune, dimissura: in quo rerum gestarum ratio seueris quæstionibus reddenda erit, cùm imparati nonnunquàm & magnis peccatorum cumulis onerati, illuc homines rapiantur, & rerum procreatarum pulchritudine spoliati, omnium cruciatuum acerbitate, atque igne conficientur sempiterno: &, cùm bona quędam exigua, si tamen dicenda sunt bona, quæ specie tantùm & opinione sunt eiusmodi, possederint, innumerabilibus torqueantur calamitatibus, quæ morte sunt ipsa longè grauiores. Atque vt interim taceam, quàm breuia hæc sint atque instabilia, diuitiæ, nisì rectè illis vtaris, vitiorum magìs quàm virtutum ministræ sunt, & multorum insidijs obnoxiæ, & antequàm partę sint, dilabuntur. Quid ipsa corporis pulchtitudo, quæ constat ex quadam coloris suauitate, atque apta figura membrorum, non'ne vel tempore extinguitur, vel morbo deflorescit? Iam humana gloria quid inanius, ô coniunx charissima, præsertim si cum æterna illa, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, compararetur? Hanc qui manè adeptus est, ignorat, an sit vsque ad vesperam permansura. Quamobrèm nihil est, cur numeretur in bonis. Quæ cùm ità sint, si videtur, naturæ legibus renunciantes, nostri iuris simus, cælestiaq; spectemus: & quæ perpetuò nō permanent, promptis animis reijciamus & aspernemur.

* Hîc, prudēs Lector, multa in exēplari deerāt, q̄ historiā hāc mācam reddere vidētur. Sed tu, quod dare possumus, benign⁹ accipe. In reliquis excusatos habe.

Hæc atque alia multa ille corpore iuuenis, sed prudentia senex loquebatur, cùm pura, atque integra Chtisti columba, & turtur solitudinis, & castitatis cupidior, q̄ nuptiarum, Christi amore succensa, & muliebrem superans infirmitatem, ac sese in omnibus, quæ honesta essent, sponso suo sociam fore promittēs, ità respondit: Multo præstantius est, sponse charissime, virginitatis pulchritudinem semper integram conseruare, quàm eam maxima ex parte corrumpere. Quis autem fore spondeat, vt qui huic vitæ seruiunt, & liberis operam dant, voti compotes sint futuri? Non'ne satiùs est, vt, inani spe repudiata, quę certa sunt, complectamur? Longè laudabilius est, vt leue Christi iugum ab adolescentia subeuntes, beatitudine, quæ indè sequitur, nos dignos præstemus, q̄ vt rebus istis caducis & inanibus omni studio incumbētes, pessimi reperiamur. Hæc illa cùm dixisset, obstupuit adolescēs: superauerat enim omnē suam expectationem. Ac primùm quidem humì prostratus, gratias egit creatori: deindè lętiore vultu coniugem intuitus, pollicitus est, se illam honestis omnibus in rebus sociam habiturum, vt in seculo venturo pręclari muneris simul cum ipsa præmium perciperet. Ac principiò quidem seiuncti, & cælestem agentes vitam in mundo coniuges sanctissimi, atque animorum sulcos scindentes, & in cælestibus horreis triticum recondentes, Christum, bonus ipsius odor effecti, delectabant, & bonum eius vnguentorum odorem percipientes, illius præsentia fruebātur.

Perpetuæ virginitatis commēdatio.

Cōsentiūt in pp̄etuā cōtinentiā.

Cùm igitur noctem sic inter se transegissent, tota domus boni odoris fragrantia repleta est: quæ longo interuallo omnem modum superans, Domini præsentiam indicabat: qui bonum ipsorum propositum comprobans, aduentu suo locum ipsum gaudio, lætitiaque repleuerat. Sese igitur humì prosternentes, vt sibi misericordiæ fontes aperiret, obsecrabant. Ac diuinæ quidem præsentiæ signum id fuit, q̄ ea re

Distribuūt suas facultates pauperibus. trāsacta, inanes diuitias pauperum manibus distribuentes, ad vitā in solitudine degēdam se parabant. Sed communis hostis inuidia, quam ipse ex rebus omnibus honestis præclarisque contrahit, aduersabatur. Nam socer eius, qui omnem in ipsis solis spem positam habebat, eam rem sic ægrè tulit, vt ipsum quoq; Imperatorē in magnā indignationem impulerit. Leo hic fuit, sordidi patris filius atq; successor, qui & ipsorum adolescentiam commiseratus, & proprium amicum patrem honorans, iureiurando comminatus est adolescenti, se illi, nisi à proposito desisteret, oculos effossurum. Et Cyzicum misit eum, munusq; præclarum commisit, vt rebus inanibus atque caducis administrandis, earum, quæ semper permanent, splendorem obliuisceretur. Vult eos impedire satan. At ille, tanq̃ murus, in suo instituto stabilis manens, libēti animo iter ingressus, apud Sigrianem occurrit admirando seni, qui Gregorius appellabatur, & tum alijs donis, tum prophetiæ gratia præstabat. Multis enim sudoribus animum à perturbatiōibus liberum, seq; tum ad cōtemplationem rerum diuinarum, tum ad eorum, quę essent euentura, cognitionem aptum reddiderat. Huic Theophanes animi sui propositum aperit, sibiq; certum iam esse dicit, exilium eligere voluntarium. At ille sancto spiritu, vt erat solitus, illustratus: Nihil est, inquit, ò iuuenis, quamobrèm de exilio cogites. paulò pòst enim licebit tibi, nemine prohibēte, ad solitudinem te conferre. Socero enim tuo & Imperatore defunctis, ad vitam pristinam reuocaberis. Et hæc dicēs, solito murmure labijs intonabat, quemadmodùm ipse iuuenis tempore suo comitibus dixit, cùm eius testimonium narraret.

Senis autem iumento vsus est, eoq; magìs, q̃ regio equorum ministerio, quo erat ornatus, gloriabatur. Senis igitur monitu, & aliorum patrum consilio confirmatus, reditum in patriam distulit, et vnà cum socijs in loco, quem nactus est, cum supellectili sua consedit. Verùm cùm & magnis caloribus, & siti cruciarentur, non tamen indignatus est, nec aquæ penuria sententiam mutauit, nec proprium orauit Dominum, vt siti mederetur: sed solitas illi preces fundēs, super tapete recubuit, vt somno paulispèr sitim leniret. At rerum admirabilium effector Deus, iuuenem intuitus ꝑpter se libēti animo labores ferentem, magno illum miraculo decorauit. Qui cū ingrato populo ex durissima petra latices effudit, cur grato iuueni necessaria non subministraret? Propè igitur, vbì ille iacebat, diuino iussu fons mirabilis emanauit, tactuq; suo Dei seruum excitans, sese illi patefecit: qui socijs conuocatis, sitis remediū à Deo datū ostendit. Cauis igitur manibus aquę copiam haurientes, debitas bonorum omnium largitori Deo gratias egérunt. At nè quis posset suspicari, casu fontē illum reptum fuisse, nocte repentè sic euanuit, vt ne vestigium quidem eius vllū manè relinqueretur. Hoc amoris, quo sanctus hic iamindè ab ipsa adolescentia Deum prosequebatur, signum fuit, tanto maius illis, quæ Moses Dei inspector edidit, quòd ipse precibus ea impetrauit, hic autem ne id postulans quidem. Prætereà ille murmurātium adductus necessitate, Dominum ad largiendum impulit: hic autem patiētia & gratiarum actione vtens cum socijs suis, proprium Dominum mouit. Ad hæc Iudæi (nè dicam Mosem) munus dubitatione coinquinârunt, hic autem donum honestatis proposito commendauit. Exod. 17. Num. 20.

Nondùm anni tres p̄teriērant, cùm socer eius & Imꝑator à p̄senti gloria depulsi sunt, & ad domiciliū illis cōueniens missi. Irene autem mulier illa fortis atq; diuina cū filio Impij gubernacula suscepit: Si tn̄ mulier dicēda est, q̃ aduersùm hostes atque ꝑturbationes virilem animum gessit: & homines, q diuturno bello conflagrauerant, tum inter ipsos conciliauit, tum etiā Deo. Quamobrē, discussis mūdi tenebris, lętiorem omnia faciem susceperunt. Tunc sol, qui cuncta lustrat, clariorem liberioremq; diem extulit, & mœrorem atq; tristitiam, quæ diù orbem occupauerat, exuens, nitidiùs illuxit. Tunc igitur sponsa, Dei sese oculis ornans, & castitatis studiosa, cùm iuris sui esset effecta, diuitias, quibus multùm abundabat, domo protulit, & omnibus inopia laborātibus distribuit. Sic vna Dei amantiū domus, multis, q̃ victui erant necessaria, subministrans, & pauperū, q se Deo dediderāt, calamitates eximiè subleuās, Deum ipsum qui eas sibi proprias fecerat, vehementer oblectabat. Irene imꝑio potit.

Cùm igitur hæc & alia multa perfecissent, illa quidem in monasterio suis facultatibus constructo vitam egit: hic autem ad magnum senem redijt, qui apud Sigrianē degebat in oppidulo, quod illi ab ipso ocij qetisq; gratia donatū fuerat. Hoc in loco mani- Spōsa Theophanis petit mōasterium.

manibus eius tondetur, immò verò consecratur, hostiam offerens hostia sancti Isaac multo sacratiorem: siquidem grauius censendum est, quod volūtate fit, quàm quod præter voluntatem: & id, quod perficitur, eo, quod non perficitur. Illic mansione proprijs sumptibus constructa, & multis muneribus exornata, eius permissu & voluntate ad insulam, quam Calonymum vocant, se contulit, & prædium, quod in ea paternum habebat, in monasterium commutauit, viris in solitudine degentibus ex Theodori, quem Monocherarium appellant, monasterio congregatis. Quantæ autem virtutis esset, vel vulgi prouerbium facilè indicat. His viris monasterij tradita gubernatione, omniumque probatissimo duce declarato, obedientiæ exemplar seipsum exhibuit: tanta enim præstabat humilitate, vt aliorum nemini compararetur. Sic autem se exercebat, atque humì cubabat, vt longo omnes post se relinqueret interuallo. Diuinorum librorum lectioni assiduè incumbebat, eosque non humana disciplina, sed labore perpetuo & diuina gratia planè intelligebat. Noctem precando consumebat, & cum Christo, quem optabat, versabatur, & beneuolentiam eius sibi cōciliabat. Cumq; aduersùs dæmones & cupiditates pugnaret, mitis ac mansuetus omnibus, vt alter Moses, videbatur. Rerum terrenarum cupiditatem sic abiecerat, vt diuinis tantùm vacaret. Quanta porrò fortitudine esset ac temperantia, & quantoperè negligeret dignitates, extrema ipsius tēpora potissimū indicârūt.

Theophanes fit monachus.

Eius exercitia & virtutes.

Hoc igitur virtutibus florente, monasterij Præfectus ab hac mortali vita discessit ad immortalem. Omnes autem ad hunc concurrentes & lachrymantes supplicabant, vt sibi præesse vellet, & eorum, inter quos licèt extremum locum teneret, virtutibus tamen & factis præfulgebat, saluti vellet consulere. Sed animum eius mouere non potuerunt, qui in rebus abiectis ac vilibus constituerat permanere: & quanto sublimior virtute tollebatur, tanto se gerebat summissiùs. Res enim omnes mortales pro nihilo ducebat. Baculum igitur in manum sumēs, & spe in Christum, cui p omnem vitam innixus fuerat, benè armatus, ad Sigrianæ montem peruenit, & ab agricola quodam prædiolum emit, pecunia à Dei amicis mutuata. Neque enim animo quicquam possidebat: sed vili panno corpus induerat, & sensibus silentium ac quietem indicens, carne extra mundum versabatur. Hoc in loco sibi domicilium statuit, & manuum labore tantum, adiuuante Deo, profecit, vt paruo temporis spatio, & mutuò sumptam pecuniam redderet, & victui necessaria compararet. In dies autem seipso melior euadens, & quæ retrò sunt (vt Apostoli verbis vtar) obliuiscens, ad meliora cōtendebat. Neq; enim satìs esse ducebat in proposito permanere: immò non mediocre damnum existimabat, si proficiendo non progrederetur. Comes autem & adiutrix omnibus in bonis illi erat gratia Dei, quæ in ipso adhuc puero ità conquiēuerat, vt eum nunquàm reliquerit.

Fugit monasterij præfecturam.

Phil. 3.

Quis eius in orationibus familiaritatem cum Deo, qua sic à rebus terrenis purus euadebat, vt diuinarum actionum instrumētum fieret, pro dignitate queat explicare? Quis temperantiæ decus cordis eius enarrare possit, quę sic eum rebus incorporeis coniungebat, vt Dei purissimum esset habitaculum, & Deum contemplaretur, & quę futura erant, tanquàm pręsentia cerneret? Quæ nam oratio assequi valeat incredibilem illius erga Deum & proximum charitatem, licèt vi sua cælum conscendat? Quæ fidei firmitatem, ab omni duplicitate alienam? Quæ spei constantiam, qua ille iam indè ab ipsa pueritia instructus fuit? Rebus futuris, tanquàm præsentibus, fruebatur. Virtus autem eius ardentibus gratiarum iaculis multos ad imitandum inflammabat: qui suaue Christi iugum subeuntes, hunc sibi ad virtutem assequendam ducem proponebant. Summa enim ipsius erga proximum charitas, sic humilem eius de seipso sensum vincebat, vt eorum præfectus videretur. Quanuis enim illius animi summissio contemptum apud eos, qui erant initiandi, pareret: tanta tamen erat cum beneuolentia & charitate coniuncta, vt eius virtutem venerantes, ei sese submitterent.

Eccè virtutum ei⁹ catalogum.

Is diuina sanè gratia sic illustrabatur, vt facilimè posset, quæ recta & consentanea essent, intueri. Quæ in Bithynia atque alibi sunt, monasteria inuisens, & in eis, tanq̃ in floridis pratis, versans, virtutumque exempla, quasi rosas decerpens, domum ad suos reportabat, perfectæ charitatis & sublimis humilitatis secum circunferens documenta. Perpetua verò abstinentia sic erat confirmatus, vt cùm amicorum p̄sentia

ad communionem vocaretur, eius pulchritudini charitatē anteponeret, & vnà cum magno Paulo sciret & abundare, & penuriam pati, atque ità inanem gloriam euitare. Pulcherrimū illius factum me penè præterijt. Cùm enim Niceæ synodus secūda coacta esset, ad eam ipse quoquè cum alijs patribus vocatus est. Cumq; omnes equis præstantibus & splendidis vestimentis ornati venirent, ipse veste solita indutus lacera, & asinæ insidens, læto animo iter suscepit. Sed cùm omnes viderent eum, qui priùs omnibus diuitiarum copijs abundauerat, sic indutum, maiorem ex illo, q̃ ex reliquis, vtilitatē acceperūt, & ingenti tranqllitate animi repleti sunt. Ipse verò veritatē amplexus, & errores aspnatus, maxima virtutum opinione insignis redijt.

Phil.4.

Venit ad 2. Nicenam synodum.

Verùm cùm malitiæ authores dæmones præclaris ipsius factis inuiderent, ei nocte parumpèr dormienti impudenter illudere conati sunt. Manus enim ipsius pollicem, tanquàm sues agrestes, dentibus corripientes, acerbum dolorem inusserunt, in eaque corporis parte luxata, dentium vestigia reliquerunt. At ille Dei amore cōfixus, & nequitia dæmonum animum gerens superiorem, non permisit, vt ea re diutiùs inuidi dæmones gloriarentur: sed preciosi ligni vnguento manum luxatā inungens, dicto citiùs, quod mirabile fuit, eam curauit. Gratia enim diuina perpetuò illius laboribus, summissique animi moribus præsens, eumq; munerum apostolicorum gratia illustrans, rerum admirabilium effectorem reddebat. Equidem si omnia, quæ diuina gratia in hoc sancto viro inhabitans elargita est, munera enumerare voluero, & laudandi leges transiliam, & oratio mea instàr nauigij in medio mari dissoluetur. Quòd si pauca quædam, pluribus omissis, commemorabo, & oratio, tanquàm litora legens, in tuto versabitur, & ex ijs, quæ dicta fuerint, reliqua facilè conijcientur.

Dæmones eū mordēt.

Cùm sæui dæmonis impetu quidam opprimeretur, repentè mentis vim amisit, & carnes proprias, tāquàm alienas, laniabat. Erat autem omnibus accedētibus grauis. Itaque vinculis & compedibus à compluribus custodibus coërcebatur. Sed vir sanctus vnius vesperæ supplicatione ad Deum fusa, liberauit hunc miserum, & vincula ex eius corpore statìm exciderunt: & qui mente captus erat, atque omnibus molestus, ad sanitatem redijt. Vsu venit, vt vir sanctus ad oppidum quoddam maritimum accerseretur: sed in medio cursu tempestas ingens oborta est, qua pelagus intumuit: fluctibusque sublatis iactabantur, & impediebatur nauigatio. At vir sanctus solita fide fretus, proprium explenti ministerium ait· Conseruo mari denuncia, vt frenet tēpestatem, & fluctus tranquillos reddat, vt iter nostrum placidè conficere valeamus. Atque ità confestìm effectum est, vt Christus & Deus noster hac item in re, quemadmodùm in reliquis omnibus, vera dixisse demonstraretur, cùm maiora ministros suos, quàm ipse faceret, pollicitus est effecturos. Cæterùm cùm omnibus virtutibus excelleret, curandis tamen & subleuandis pauperibus maiorem diligētiam adhibebat. Cùm enim amore fraterno maximè teneretur, misericordiam ex eo proficiscentem in primis complectebatur. Et salutarem accedentibus manum porrigens, quatuor mensium spatio cibum, monasterij vsibus comparatum, effundebat. Cumque minister rem ægrè ferret, atque illum ne familiæ quidem satìs esse diceret, miti oratione iubebat, vt frumentum numeraret. Quod ille cùm fecisset, nullum aceruo modium deesse reperit. Verùm facilius sit, vndas maris enumerare, aut caua manu pelagus dimetiri, quàm res ab illo gestas admirabiles oratione complecti. Quamobrèm alijs cætera relinquentes commemoranda, quæ rei institutæ magìs conueniunt, persequemur.

Curat furētem dæmoniacum.

Iohan.14.

Benignitas eius in pauperes.

Ager ecclesiæ bonis omnibus abundabat. Nam & rectis institutis instructus erat, & factis congruentibns affluebat. Imperatores autem D E I amantes, pietatis studio potiùs, quàm Imperij amplitudine, gloriabantur. Porrò magnus Pōtifex sublimem cathedram sortitus, virtutis lumina per vniuersum orbem terrarū accendebat. Et qui sub ipso erant sacerdotes, sine reprænhensione suos singuli greges tutos in portus perducebant. Monasteriorum autem rectores, quibus, tanquàm sol, admirandus hic vir prælucebat, viam in cælum ducentem, anteà impeditam, discipulis suis demonstrabant. Sed inuidus serpens Ecclesiam tam multis bonis florentem videre nō poterat, & ex multitudinis peccato occasionem arripiens, ità permittente Deo, Ecclesiæ pulchritudinē ꝑuertere aggressus est. Verùm cùm ꝓpriæ ꝑuersitatis ministrū idone-

idoneũ quęreret, aptiorem inuenit,quàm optabat: Leonẽ, inquàm,hominẽ perniciosissimum,qui ab Armenijs & Assyrijs genus ducẽs, vtriusq; gentis dolos & feritatem imitatus,immò verò superans,& ad mentiendum promptus erat, & ad persuadendum ea,quæ mentiebatur,aptissimus. Fraude, loco virtutis vtebatur, eamq; aduersùs cōiunctissimos exercebat. Hic in blandum & p̄clarum Imperium cōsurgens, ornatissimum & inaccessum Ecclesiæ solem deiecit:& cum illo omnes ferè sacerdotum principes exturbauit. Et hanc ab Apostolis per manus traditam institutionem negligens atq; contemnens,diuinæ Christi carnis imaginem defodit: idemq; de matris eius & sanctorũ omnium imaginibus fecit,& Ecclesiam grauioribus, quàm fuerint Aegyptiæ,tenebris impleuit. Barbaræ enim violentiæ patriam stultitiam admiscens,& veterem illum Rapsacem superãs,iniquitatem in sublime loquebatur, & ciuitatem Dei,quæ est Ecclesia,multis dolis perturbare studebat. Qua quidem fluctuũ tempestate om̃is recta institutio periclitari cœpit,cùm illi ne repugnaretur quidem. Nam qui virtutum præstantia reliquos ad cælestia ducere debebant, illius improbitatis fluctibus obruebantur,& socordia vinci se permittebãt. Qui verò & rebus terrenis neglectis,& vita cōtempta,scelus industria sua superabãt,partìm fame, partìm verberibus cruciabantur:nonnuli etiam noctù conijciebantur in mare.

Leo V. Imperator iconomachus.

Nota, quòd vsus imaginum est ex Apost. institutione per manus tradita.

Tunc igitur, tunc ad certamen vocatur etiam Theophanes admirandus, non tamen manu tyrannica aut violenta,sed blanditijs ac dolis. Aduersùs hostes, dicebat impostor ille,mihi pugnandum est : sed antequàm manus cum illis conseram,precibus tuis armari me oportet. Theophanes autem,cognita hominis malitia, quanuis renum & vrinæ difficultate laboraret, (Instrumẽtis enim per naturalem cuniculum in vesicam admissis,quæ lapides insitos constringerent, humidis excremẽtis exitum præbebat)maximisq; molestijs vexaretur,& in lectulo ægrotus assiduè decumberet, naui tamen ad vrbem se regiam contulit. Quod cùm scelestissimus ille intellexisset, sancti viri conspectum(vt arbitror)veritus,per nuncium hęc illi significauit:Si venisti, vt mihi morem geras, (Aduentûs enim celeritas bonam mihi spem attulit) scito tam multis te bonis fruiturum, quàm multis eos frui par est,qui propriæ voluntati Imperatoris voluntatem & consilium anteponũt, & monasterium tuum varijs muneribus ornatum iri,& propinquos tuos maximis dignitatibus decorãdos, teq; primas apud me amicitię atq; authoritatis partes habiturũ. Sin,quod vix cogitare fas est,studio tuo preces meas posthabueris, & consilium meum neglexeris, & quæ tibi proponuntur,p̄mia fueris aspernatus,inuitus facies, quę volens recusas, & maximi tibi ipse dedecoris atq; calamitatis author existes.

Ad hæc diuinus vir,perspecta dictorum stultitia,ità nuncio respondit:Ego nec pecunias,nec possessiōes,nec reliqua huius vitæ bona vllo modo curo : Quæ enim adolescens,cùm ijs frui possem,amore Christi inflãmatus repudiaui,ea iam senex quomodò complectar,ab instituto que recedam : præsertim cùm corpus morbis confectum sit,vt vitæ finis procùl abesse non possit,& hæc inania esse cōstet? Quòd autem ad monasterium propinquosq; pertinet,id Deo erit curæ,cui à me commendantur: & quibus ipse Deus meliùs,quàm Imperatores & Principes,potest consulere. Quòd si, quemadmodùm pueros parùm generosos magistri scutica perterrefaciunt, ità tu me morbo & senectute confectum,minis territum iri speras,rogus accendatur,tormenta parẽtur,& omnia cruciatuum genera: vt scias planissimè, Christi virtutem in meis infirmitatibus perfici. Ego,qui per humum iter facere nequeo, valetudinis infirmitate superata,in ignem insiliam.

Præclarum eius respōsum ad Leonem impium.

His auditis, impurissimus ille constantiam quidem animi fortis admiratus est, de victoria tamen non desperauit, hominis facinorosissimi,quem apud se habebat,fretus astutia, qui sophistarum præstigijs, & gentium auspicijs, & iecinoris inspectionibus instructior erat, quàm disciplinis : & ad impietatis barathrum infelices homines trahens, apud ipsum valebat plurimùm. Huic beatum Theophanem tradit, sperans præstigijs ipsius omninò deceptum iri. Sed tanquàm ad lyram depræhensus est. Inuictam enim viri sancti dicendi libertatem admiratus, antequàm congrederetur, se victum esse confessus est : Imperatorique nunciauit, eum esse præstantiorem,quàm vt oratione aut minis superari posset : quinetiam,si ibì diutiùs cōmoraretur,fore,vt aliorũ animos,quos in sententiã suã adduxerãt,abalienaret. O

Vincit p̄stigiatorem.

mentem adamante firmiorem, & nullis cedentem machinis oppugnantibus veritatem. O beneuolentiam erga creatorem incredibilem, quæ nullis vitæ tentationibus dissolui potuit. Cęterùm ab impugnatione non destitit homo tyrannica plenus crudelitate: sed virum sanctum in Eleutherij palatio includi iubet, adhibitis custodibus, nè quis humanitate ductus, ei propter Christum patienti consolatiōem vllam afferret. Itaq; corpus eius diuturna fame confectum, paulatìm tabescebat, & ad acerbam mortem appropinquabat. Morbi enim medicorum auxilio destituti, grauiùs sæuiebant, & vitam reddebant morte ipsa longè acerbiorem. At ipse optatissimam DEI pulchritudinem mente contemplans, ea, quæ ne auditu quidem tolerabilia sunt, patienti & æquo animo perferebat. Gaudebant angeli, cùm fortitudinem, quæ longo tempore à mortalibus abfuerat, ad eos rursùm redeuntem conspicerent: & viri sancti prętanti aduersùs hostes virtute lętātes, victorię pconium cōcinebāt. Horrebāt dæmones, quòd sanctos, quorum nomina audire nō poterāt, & imagines oppugnabant, rursùm factis florentes spectare cogerētur: & satellites ac ministros suos ignauiæ coarguebant. Christus verò muneribus orationem omnem superantibus, pugilem suum decoratum, victorię corona donauit.

Includitur à tyrāno & fame cruciatur.

Duos igitur annos cùm acerbissimum carcerē pertulisset, in Samothracem insulam deportatur: quod ipse diuino animo prospiciens, ei, qui sibi ministrabat, prænūciauerat. Cumq; tribus & viginti diebus in insula vixisset, tanquàm suauis hostia cōmuni Domino oblat⁹ est, & eius manibus sacrum atq; sanctum spiritum tradidit, vt ad diù optatam hæreditatem admitteretur. Neque verò corpus eius, quod victoriæ particeps fuerat, & animo semper in omnibus bonis inseruiērat, meritis muneribus caruit. Nam piorum virorum manibus in lignea arca compositum, & conuenientibus cantibus, vt tempus ferebat, elatum, admirandis gratijs à Deo fuit illustratum. Cùm enim lues in pecora illius insulæ desæuiret, adeò vt mortua repentè concidirent, aquam illius arcæ admouentes (neq; eñ corpus audebant attingere) pecora peste laborantia conspergebant, & periculo liberabantur.

Migrat à corpore.

Nota.

Haud multò pòst immanis ille aper Ecclesiæ Christi pro multis peccatis vno supplicio affectus est, & sacris in locis, in quæ fuerat debacchatus, turpiter vitam amisit. Quarè, densa caligine paulispèr disiecta, quidam velutì libertatis sol, tenuissimis tamen adhuc nebulis tectus, illuxit. Tunc igitur sancti viri discipuli fidutiam sumunt, & nauigio ad insulam accedentes, præclarum illud & splendidissimis gratijs effulgēs corpus in arca sublatum, gestant in locum quendam, Sacrum dictum, qui à monasterio abest duodecim stadiorum interuallo, & in templo sancti martyris Procopij, ibi existente deponunt.

Leo cædit.

Hìc ille, qui eos, à quibus honoratur, honoribus afficit, vt futuræ gloriæ statū sancti sui declararet, incolas omnes illius regionis munerum ipsius fecit esse participes. Confluebant enim, vndarum instàr, qui morbis grauissimis, nec vllam curationem admittentibus, laborabant: & qui à dæmonibus vexabantur, illis inuitis, & dolorem suum clamore gemituque testantibus, huc trahebantur: & solo arcæ attactu liberati recedebant, Deo, per ipsum sanctum seruanti, gratias agentes. Et qui clàm ea peste laborabant, inhabitantibus dæmonibus athletæ iussu necessariò patefactis & expulsis, liberi ostendebantur. Paralytici, qui vix in lectulis suis gestari poterant, sancti virtute membra corroborantes, humeris lectulos suos cum diuinis laudibus reportabant. Cæci, qui omni corporis actione spoliati, aliorum manibus ducebantur, & veros duces oculos requirebant, voti compotes facti, sine labore ità redibant, vt alienę manûs operam minimè requirerent. Claudi membra corporis, quæ terram attingere non erant solita, humì fœdè trahentes, aut ad iter faciendū alienas manus mutuantes, caprearum in morem rectis tibijs saliendo discedebant. Iam qui auribus, aut linguæ munere fungi non poterant, præter omnium expectationem, & aliorum sermones intelligebāt, & vna omnes voce agebant gratias. Fœminæ, quæ perpetuo sanguinis fluxu laborantes, insiti caloris discessū ad mortem appropinquaucrant, non Domini fimbriæ, sed serui arcæ contactu, mirabiliter exiccato fluxu, gratiarum fontes emittebant. Chirographum flagitiosis actionibus plenum, cùm arcæ obsignatum admoueretur, sic omnibus apparuit, àc si nihil vnquàm in eo fuisset scriptum: & Apostolicam potestatem, ex huius arca manantem, admirabantur. Verùm

Miracula ad eius sacrū corpus.

rũm quis ea, q̃ tunc ab ipſo geſta ſunt, ſingulatìm aut oratiõe, aut ſcriptis valeat explicare, quãuis illi linguæ ſint centum, oraq́; centum, cùm ne genera quidem numerari facilè queant?

Integrum igitur annum in templo ſancti martyris Procopij commorati, nè preces diuinam ab ipſo gratiam implorantium impedirent, ſerò, & vix tandèm rectà ad eius monaſterium peruenerunt, cùm ordine quadruplici circa feretrum ipſius conſtitiſſent. Medium enim inter patres locum obtinentes viri lectiſſimi, humeris ſuis ſanctiſſimam arcam geſtabant, in qua non vrna erat ingrati populi cibum conſeruans, non lapideæ tabulæ, non virga Aaron: ſed corpus illius, qui virtutem omni repræhenſione ſuperiorem oſtenderat: Qui naturali trãquillitate inuidiæ aculeos obtuſos, hebetesq́; reddiderat: Qui charitatis inſignijs eximiè excelluerat: Qui fide, cui nihil eſt difficile, in primis præſtiterat, & eius auxilio hoſtium arces euerterat: Qui ſpe in Chriſtum inuicta, per omnem vitam armatus extiterat, & aduerſariorum tela cunctis inania demonſtrârat: Qui munerum ſpiritûs ſancti tanquàm fluuius erat: Qui animos omnium gratijs hilares efficiebat: Qui in eccleſię firmamento, quaſi nitidus quidam ſol fulſerat: Qui hæreticorũ oculos doctrinæ ſplendore perſtrinxerat: piorum autem animos direxerat ad rectam fidem.

Trãsfertur ad ſuũ monaſterium.

Hebr. 9.

O ægrotantium medice, ô miſerorum perfugium, largire mihi celerem mearum ægritudinum curationem: vt recuperata ſanitate, rursùm ad te ſupplex accedam, & grati animi teſtimonium afferam. Libera me à periculis, quæ quotidiè imminent, vt pulcherrimis factis incumbam, & per te, illorum authorem Deum agnoſcam. Peccatorum mihi veniam à Deo, & iuuentutis meæ delictorum obliuionem impetra: vt inſtàr illius chartæ, quæ arcæ tuæ contactu ab omni ſcriptione libera apparuit, ante tribunal horrendum iuſti iudicis, obliterata videantur. Peſſimam contra nos incitatam inuidiam extingue, & ab inuidorum peſte tutos integroſq́ue conſerua: vt ſine offenſione ſalutis ſemitam conficientes, almi præſidij tui præconium lætis animis celebremus, in Chriſto Ieſu Domino noſtro: Cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum.

Inuocat S. Theophanẽ author.

MARTYRIVM SANCTI SABINI.

IMperante Diocletiano, edictum per vniuerſum orbem terrarum promulgatũ eſt, vt qui iuſſis eius non obtemperarent, nec dijs immolarent, ſupplicijs excruciati necarentur. Quæ quidem fama per omnem Aegypti regiõem peruagata eſt. Quamobrem cùm magna aduersùs Chriſtianos perſecutio vigeret, & tota Aegyptus ea tempeſtate iactaretur, Sabinus quidã Hermopoli princeps, atq; illuſtri loco natus, Chriſtianæq́; religiõis cultor egregius, in ea rerum perturbatione è ciuitate diſceſſit, & in parua domuncula cum alijs Chriſtianis habitabat, & nocte atq; die ieiunijs & precationibus incũbebat. Sed cùm multi Chriſtiani eſſent compræhenſi, omnesq́; Sabini celebre nomen detuliſſent, ab iniquis hominibus diligenter quærebatur. Ad quos cùm mendicus quidam poſt aliquot dies acceſſiſſet, qui ſolebat ab illis cibum accipere, (ſciebat autẽ locum, vbi ſanctus Sabinus commorabatur) Quid vultis, inquit, mihi dare, & oſtendam vobis, vbi Sabinus, quem quæritis, deliteſcit? Huic cùm duos nummos dediſſent, ſecuti ſunt eum, & ad locum peruenerunt, pulſâruntque fores, tanquàm aliquid vellent ſibi reſponderi. Cùm autem vnus è fratribus aperuiſſet, vt, quid vellent, intelligeret, ſtatìm irruerunt homines ſcelerati, & ſanctum Sabinum cum ſex alijs fratribus ſtantem & pſallentem offenderunt, vinctosque extra domum extraxerunt. Cumq́; quæſiſſent, quis eorum eſſet Sabinus, & compeiſſent, eum ſeparatìm duabus catenis vinxerunt, iniectoq́; ceruici eius graui vinculo, ad Præfectum duxerunt.

13. Martij.

Nota exercitia veterũ Chriſtianorum.

Vinctus ducitur ad P̃fectum.

Tunc

Tunc autem Hermopoli præerat quidā nomine Arianus,qui cùm ad fluminis ripas egressus esset,procùl adspexit multitudinem cum magna militum manu venientem: & relicta fluminis ripa, in locum quendam floridum & amœnum animi gratia se cōtulit,ac duabus pòst horis,sublatis oculis,vidit sanctum Sabinum, qui à magna militum copia trahebatur,& ad tribunum: Quis est,inquit,ille,quem nostri ordinis milites ducunt? Respondit: Vnus aliquis,domine Princeps,vt arbitror,ex infelicibus Christianis. Et paulò pòst milites accedentes, per tribunum nunciârūt,eum esse Sabinum Christianorum propugnatorem,quem ipse conquirendum mandâsset. Quo audito,vehemēter lætus: Gratias,inquit,ago benignis & immortalib⁹ dijs. Statimq; iussit tribunal cōstitui. Et ipse in sella sublimi sedens: In iudiciū,inquit,adducatur flagitiosus Sabinus,impię Christianorū sectę studiosus. Tribunus statìm adduxit,& ait: Sabinum, quem amplitudo vestra iussit cōpręhendi,sistimus ad tribunal vestrū. Doceat,inquit Arianus p̄fectus,nomē & fortunam,& vndè sit. Respondit sanctus: Sabinus vocor,& Christianus sum. Seruus es,inq̄t Pręfectus,an liber? Respōdit Sabinus: Liber sum,& dum per ętatē licuit,in militia Ducis locū obtinui. Cur,inq̄t Pręfectus, militiā talē deserere maluisti,q̄ diuinis Imperatoribus & legibus ipsorū parére? Quia animaduerti,respondit Sabinus, decreta eorū aduersùm Christi seruos iniusta, elegi magìs abiectus esse in domo Dei mei,q̄ habitare in tabernaculis peccatorū. Non audisti,inquit Præfectus,ab Imperatoribus fuisse constitutum, vt in omnibus ꝓuincijs & regionibus oēs vbiq; dijs propitijs immolēt atq; sacrificent? Impium istud edictū, respōdit Sabinus,vt antè dixi,nos minimè latuit,neq; leges,quibus multos offenderunt & perdiderunt. Quæ quidem leges,quoniam abhorrent à natura, imprudenter ipsi Imperatores Dn̄m suum, & de ipsis optimè meritum iniuria afficiunt. Ego verò Deo meo Christo Iesu sacrifico,& ipsum solum adoro.

Sistitur ad tribunal.

Psal. 83.

His verbis indignatus Arianus pręfectus: Malum,inquit,caput,audes in gloriosos Imperatores nostros,& leges ipsorum maledicta conijcere, quas quidem nobis pro humanitate sua ad communem salutem tulerunt? Scito,inquit Sabinus, ô Præfecte, te minis tuis nunquàm effecturum,vt dijs immolem. Hæc cùm audiuisset Præfectus: Ego,inquit,deorū adductus beneuolentia,benignus erga te sum. Quamobrèm confitere beneficos esse veros deos. Quod si recusas,tormenta & cruciatus, quibus afficiendus es à me,efficiēt,vt eos cognoscas esse veros deos. Nunquàm,inquit Sabinus, terrebis me tormētorum minis. Diuinis,inquit Præfectus, augustisque legibus tormenta varia præscripta sunt, quibus excruciaberis,si contumax permanseris. Si terrena,inquit Sabinus,tormenta & cruciatus sic extimescimus,quotquot illa sint,quę nobis, nisì vanis dijs sacrificemus, proposita sunt, cùm nec perpetua esse queant, nec sine fine hominem illis affectum cruciare : quanto magìs metuendus est nobis Christus IESVS,qui supplicijs aduersùs impios paratis potest eos,qui sibi nō obediuerint, afficere in sempiternum? Oportet igitur potiùs timere Deum,& Dominū nostrum IESVM Christum, quàm eos,quos deos dicitis,qui sunt vani. His auditis, Ego,inquit Præfectus,admonui te, vt resipisceres,& deos esse fatereris : quod si recusaueris,te vel inuitum cogam id facere. Confitere igitur, & noli vim expectare. Tu'ne me,respondit Sabinus,coges fateri deos, quos asseris? Ego potiùs cogam te coram vniuerso hoc populo cōfiteri,esse DEVM in cęlo,nec vllum esse alium,nisì Christum Iesum Sabini Deum.

Præclara Sabini sententia.

Tunc Præfectus vehementer commotus, iussit eum in armamentario suspendi,& dissecari. Quo quidem modo sic excruciatus est sanctus Dei martyr, vt carnes eius omnes in solum conciderent. Et Præfectus, Nondùm,inquit,immolare vis deis? Minimè verò, respondit Sabinus. Vnus autem ex aduocatis,qui adstabant,nomine Bisambo : Domine, inquit, non est ampliùs mentis compos, sed animam agit ac moritur. Sabinus statìm magna voce : Sum, inquit, planè mentis compos, nec vllo modo sensum amisi. Quamobrèm absit, vt à DEO, qui me procreauit, abalienet. Adhuc, inquit Arianus,audax es & obstinatus? Verùm ego te hîc non afficiam supplicio. Antinopolim petamus, & illic disces esse veros deos,quibus Imperatores sacrificare nos volunt. Sabinus igitur ante Præfectū Antinopolim ducebatur. Cumq; aliquot horis priùs fluuium traiecisset, paulispèr prope ripam respirabat, & à custodijs obseruabatur. Exibant autem è ciuitate multæ turbæ, vt beatum Martyrem con-

Crudelissimè laniat.

Ducitur Antinopolim.

conspicerent. At Præfectus, conscensa naui, Antinopolim, quò sanctum Sabinum præmiserat, contendebat. Sed cùm sanctus Dei martyr à circũstantibus turbis intelligeret, Præfectum in nauim conscendisse, vt in ipsam vrbem ingrederetur, surrexit, & stans in medio vniuersi populi orauit: Deus meus, inquiens, Christe Iesu, propter quem hos dolores pertuli, & triumphans ac nudus conspicior ab hac multitudine, exaudi me hodiè, & extende potentem manum tuam, & illustra nomen tuum, & me peccatorem atque inutilem seruum tuum exaudi in medio huius populi. Sic illustrabitur sanctum nomen tuum, si retinueris iniquum Præfectum in medio fluminis, nauimq; ipsius ità cohibueris, vt moueri non possit, sed in periculo versetur, donèc ipse honoret celeberrimum & maximum nomen tuum, id quod se facturum negauit.

Hæc cùm à sancto Sabino dicerentur, nauis in medio fluminis cohibita est, & valdè fluctibus iactabatur. Quod vbì Præfectus animaduertit, ad eos, qui secum erant in naui, Videtis, inquit, q̃d acciderit? Aliquid fortasse dixit ille magus, & præstigijs eius factum est, vt in medio fluminis coërceamur. Ego expauesco, dum magiæ ipsius vim considero. Iussit igitur, vt alia nauigia ferrent auxilium. Et qui cum ipso erant in naui, magna voce significârunt, vt nauigia ad opitulandum accederent. Sed cùm nauigia ad locum, vbì erat nauis Præfecti, peruenissent, ipsa quoquè vehementer ventis & fluctibus iactabantur: cumque regredi conarentur, summum periculum adibant. Vnum porrò nauigium ex illis, cùm ad Præfecti nauem non posset appropinquare, reuertebatur. Clamauit autem Præfectus ad eos, qui in illo erant nauigio: Ad ripam, inquiens, accedite, & quendam ante vrbem, nomine Sabinum, conquirite, qui tormentis affectus est, & ei dicite, cur nos magia sua prohibeat cursum nostrum cõficere, & ad fluminis ripam peruenire: Sed ipse tormenta omninò formidat, & idcircò nos vetat traijcere. Iussa facessunt, qui erant in nauigio, inuentoq; sancto Sabino, mãdata nũciant. At ille respondẽs, Viuit, inquit, Dominus Deus meus Iesus Christus, ꝓpter quem hæc ego patior, Non priùs ad ripam peruenies, quàm confitearis nomen Domini mei Iesu Christi. Hermeas autem vnus ex illis, qui sanctum Sabinum custodiebant: Quomodò, inquit, intelligere poteris, vtrùm Præfectus confiteatur, cùm procùl absit? Respondit sanctus Sabinus, & ait: Quandò literas exarauerit, quibus Deum meum confiteatur, easque mihi, vobis omnibus præsentibus, legendas miserit, tunc ipsi licebit in vrbẽ ingredi. Redeuntes igitur cum nauigio, retulerunt ea, quæ sanctus Sabinus responderat. Iamq; ipse vnà cum illis, qui secum erant, de salute desperabat. Itaq; chartam flagitauit, & scripsit hæc verba: Vnus est Deus Sabini, Christus Iesus, post quem non est alius. Quæ cùm essent ab illo scripta, & ad sanctum Sabinũ missa, tranquillitas confestim subsecuta est, & nauis ad ripam peruenit. *Præfectus fluctibus iactatur.* *Præfectus cogit Christũ cõfiteri.*

Cùm igitur Præfectus in vrbem ingressus esset, & in tribunali sederet, iussit ad se sanctum Sabinum adduci, & sic eum est allocutus: Tu quidem facinus & dijs & Imperatoribus inuisum & execrandum aggressus es, quippe qui, magia adhibita, nos in medio fluminis cohibuisti, & viribus tuis abusus es in me, quantũ tibi collibuit. Quarè si quid ego quoquè possum, in te id exercebo. Tum quaternas iussit faces accẽsas inferri, & athletam Christi quaternis funibus extensum ad quatuor palos alligari, facesq; ventri, & lateribus eius subijci, donèc carnes ipsius, instàr ceræ liquefactæ, defluerent. Quibus ille cruciatibus affectus nullam vocem emisit, sed perindè sustinuit omnem acerbitatem, àc si non ipse, sed alius pateretur. Arianus præfectus: Dic, inquit, mihi, stulte, quid sibi vult hoc, quòd nihil sentis, cùm tam vehementer & acerbè torquearis? Quid expectas, aut in quem speras? Spes meas, inquit sanctus Sabinus, in Deo meo Iesu Christo positas habeo, qui potest me ab inanibus tormentis tuis liberare, & regno suo æterno dignum efficere. Vis igitur, inquit Præfectus, miserè interire? Respondit Christi pugil: Si moriar, rursùm, vt dixi, vitam habebo sempiternam. Quibus verbis Præfectus furore concitatus, ad milites: Eccè, inquit, Solem vobis & Lunam testor, me varijs tormentis operam dedisse, vt impius iste resipisceret: verùm ipse, quemadmodùm cernitis vos omnes, qui vrbem incolitis, adduci nõ potuit, vt dijs immolaret, ac seruaretur, sed maluit cruciatibus mori. Oportet igitur in ipsum sententiam ferri. Atque ità locutus, imperauit, vt in flumen proijceretur, & in profundo periret. *Atrocissimè sæuit in martyrem.*

Comprehensum igitur milites ad ripam fluminis perduxerunt, & saxum ingẽs pedibus

dibus eius alligârunt, vt sic eum ex Iudicis sententia in flumen proijcerent. Cùm autem quidam ex fratribus cibos attulissent, vt ederet: Quid, inquit ille, charissimi fratres, laborem hunc suscipitis? Ego non vescar ampliùs cibo terreno, quippe qui propero ad illas epulas, quas nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. Cupio autem vos omnes, qui me sequimini, atque conspicitis, ità certare, vt digni efficiamini vita sempiterna. Hæc illum loquentem ministri in scapha nauigij cum saxo, quod pedibus eius suspenderant, imposuerunt. Cumque ad fluminis medium peruenissent, ille rursùm magna voce multitudinem adstantem, & prospicientem allocutus est ad hunc modum: Adspicite me, & meî memores estote, & cùm die crastina quieueritis, tertia ab hinc die accedite à parte Boreę, quæ respicit ciuitatem, & corpus meum in terram subductum reperietis. Volo autem, vt saxum hoc, quod pedibus meis suspensum est, simul cum meo corpore sepeliatis. Hæc cùm dixisset sanctus Dei pugil Sabinus, sublatis in cælum oculis orauit: Domine, inquiens, Iesu Christe, gloria tibi, qui per me seruum tuum indignum res magnas & admirabiles effecisti, & homines improbos confudisti, ostendens potentiam eorum infirmam, & inania tormenta, seruum autem tuum fortitudinis corona decorans, & in conspectu totius multitudinis gloriosum efficiens. Ago tibi gratias, Pater, & nomen tuum sanctissimum veneror, qui largitus es mihi, vt te confiterer, & sanctum filiũ tuum Iesum Christum, & spiritum sanctum tuum authorem vitæ, & prædicarem nullum esse Deum præter te, neque in cælo, neque in terra, neque in mari. Qui seruas omnes sperãtes in te, suscipe animam meam in pace, & dignum me fac æterno regno. Hæc locutũ impij ministri in medium flumen proiecerunt.

Esa. 64. 1.Cor.2. — *Eius precatio extrema*

Tertio autem pòst die factum est id, quod beatus Sabinus prædixerat. Accedẽtes enim ad locum, à S. Sabino præscriptum, viri illi, qui fuerant certaminis eius spectatores, almas ipsius atque venerandas reliquias inuenerunt. Et quidam ex ipsis zelo bono compulsi, vesperì eas suscipientes, clàm propter metum præfecti in domunculam comportauerunt, & vnguentis conditas, in arca noua prope ciuitatem reposuerunt vnà cum ipso lapide, quemadmodùm ille præceperat. Martyrio coronatus est sanctus Christi Sabinus 3. Idus Martij, regnante impio Diocletiano, immò verò Domino nostro Iesu Christo: cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

VITA S. EVPHRASIAE NOBILISSIMAE VIRGINIS, EX VITIS PATRVM ET INSIGNI

MS. codice, mutato stylo per F. Laur. Surium descripta.

13. Martij.

Imperij habenas moderante Theodosio pijssimo principe, in vrbe regia Constantinopoli Senatorij ordinis vir fuit, Antigonus nomine, ipsi Imperatori & genere & cõsuetudine coniunctus. Erat is non sermone duntaxat, sed etiam factis sapiẽs, ad bona semper adhortans principẽ, vt ad pietatis præscriptum Reip. negocia curaret. Inerat verò etiam illi erga miseros pia commiseratio, qua fiebat, vt benignè cunctis egentibus res necessarias suppeditaret. Princeps Theodosius, non modò vt parẽtem & senatorem, sed etiam vt Christianum & piũ, semperque optima consulentem, illum valdè charum habeat. Tantæ autem illi suppetebant opes, vt Constantinopolis neminem illi diuitijs & rectè factis parem haberet. Accepit verò cõiugem generis sui, id est, quæ Imperatorem quoquè sanguine contingeret, Euphrasiam nomine, matronam cumprimìs religiosam, Deumque valdè timentem, in templis assiduã, & Deo pias preces cum lachrymis offerentem. Multos illa inopes fecit locupletes, multaque sacris ædibus & locis munera deferebat. Amabant illam impensè Augustus & eius coniunx, tum quòd suæ esset familiæ, tum quòd moribus optimis, inprimisque honesta & religiosa videretur. Porrò temporis successu nata est eis filia, quam Euphrasiam dici voluerunt. Ea prole aucti cùm essent, dixit vxori Antigonus: Nosti

Coniugem ducit Euphrasiam Antigon⁹. — *Euphrasia nascitur.*

Nôsti soror mea Euphrasia, quàm prorsùs nihil sit hęc vita præsens, quàm nihil quantunuìs amplæ facultates, quàm nihil vanitas omnis mūdi huius præterlabentis. Aetas hominis octoginta annis peragitur cum multis calamitatibus. Opes autem in cælo si recondantur, in infinita secula permanent Deum timentibus. Et eccè nos mundanis implicati curis & cogitationibus, illis nos æternis diuitijs priuamus, opumq́ue fluxarum circunscripti fallacia, tempus omne vitæ nostræ inaniter trāsmittimus, nulla nostris animabus lucra acquirentes.

Hæc cùm dixisset Antigonus, Euphrasia respondit: Quid vis igitur, mi Domine, vt faciamus? Cui Antigonus: Vnam iam, inquit, Dei beneficio filiam habemus. Et nobis sufficiat, nec deincèps nos huius seculi miseriæ & calamitati misceamus. Tum verò Euphrasia surgens, manibus sursùm erectis, ductisq́ue ab imo pectore suspirijs, dixit Antigono: Benedictus Deus, qui te suo timore dignatus est, veritatisq́ue notionem tibi præstitit. Equidem Domine mi crebrò rogaui Deum, vt suæ gratiæ lumē tibi adspiraret: sed id tibi indicare ausa non fui. Quandò verò tuipse prior hac de re verba fecisti, liceat mihi tua pace dicere, quę volo. Cui Antigonus: Dic, ait, soror mea, quicquid visum erit. Et Euphrasia: Nôsti, inquit, mi Domine, iam olìm dixisse Apostolum: Tempus breue est: reliquum est, vt & qui habent vxores, tanquàm non habentes sint. præterit enim figura huius mundi: & mundus transit, & cōcupiscentia eius. Quę enim vsum habebit hæc pecunia & tam amplæ facultates? Non poterimus sanè quicquam ex eis absportare nobiscum in tartara. Quod igitur cōsultissimè cōstituisti, festina liberaliter ex his impartiri pauperibus, nè sine fructu id animo pertractâsse videaris.

Antigonus hortat vxorem ad cōtinentiam.

1. Cor. 7.

1. Iohan. 2.

His auditis, Antigonus Deo grates laudesq́ue agens, multa in egenos beneficia cōtulit, & admodùm piè vitam suam instituens, postquàm ab vxoris abstinuit commercio, vno duntaxàt anno superuixit, rebusq́ue suis benè dispositis, in pace sepultus est. Fleuerūt verò de morte illius Imperator & Augusta, qppe suę stirpis viri iusti & religiosi, vicemq; Euphrasię dolebāt, quę & ipsa eis esset cognata, & ętate iuuenili. Annis quippe duobus & mēsibus tribus vixerat cum marito suo. Porrò annum vnum continenter exegerant pariter, matrimonij consuetudinem vltrò sibijpsis interdicentes. Postquàm autem sepulturæ traditus fuit Antigonus, Imperator & eius coniunx multùm incumbebant in Euphrasiæ cōsolationem. Porrò illa ad eorum se pedes abijciens atq; cum lachrymis & multo gemitu filiam suā illis offerēs: In manus, inquit, Dei & vestras hanc orphanam commēdo. Sitis, quæso, memores Antigoni vestri, & hanc suscipite tuendā, vt nō alios quàm parentes suos vos sibi sentiat extitisse. Ad has eius voces multi ex ijs, qui aderant, vbertìm lachrymas fuderunt, nec ipsi principes à lachrymis abstinuerunt.

Antigoni benignitas ī pauperes, & obitus.

Cōiuges viuunt continenter.

Non multò pòst, cùm iam nonnihil de luctu remisisset Euphrasia, suasit ei Imperator, vt filiam suam Euphrasiam cuidam Senatori ditissimo traderet vxorem. Fit contractus inter illos, & arrhas accipit Euphrasia. Interìm differebantur nuptiæ, donèc puella adolesceret, cuius ætas id temporis vix quinquennij spatia expleuerat. Atquì Senator aliquantò pòst ad ipsius Euphrasiæ senioris matrimonium cœpit animum adijcere, persuasitq́ue per matronas quasdam Imperatrici, vt nesciente Imperatore ea de re animum Euphrasiæ solicitaret. Euphrasia vbì id cognouit, acerbissimè fleuit, matronisq́ue ad ipsam missis ità dixit: Væ vobis in illo futuro seculo, quæ mihi talia persuadere instituitis, mulieri non nisì secundùm Dei præceptum piè viuere cupienti. Discedite à me, quæ rem à meo instituto abhorrentem attentatis. Illæ verò cum ignominia reiectæ, rem gestam Augustæ indicârunt. Vt autem Imperator didicit quid actum esset, grauiter inuectus est in Augustam, aitq́ue illi indignabundus: Reuerà talem rem designâsti, quæ te minimè deceret. Isthúc ne Christianæ Augustæ officium est? Itáne pollicita es Deo te piè regnaturam? Hasce vices reddis Antigono, cuius in nos fidem & studium semper experti sumus? Fecisti profectò rem nostro Imperio minimè congruentem, dum fœminam iuuenculam, quæ cum marito suo vix anno vno vixit pro matrimonij consuetudine, ac deindè ex mutuo consensu propter cæleste regnum perpetuam sibi indixit continentiam, rursùs ad ea, quæ sunt mundi huius, redire compellis, nec timuisti DEVM, vt tantum in te facinus admitteres. Non dubium, quin omnes me authore id factum esse sint existimaturi.

Euphrasia iunior despondetur.

En pius Imperator q̄ doler, Euphrasiam, post cōtinētię, ppositū, ad nuptias inuitari.

turi. Absurdè & præter decorum fecisti, quod nec audiri à me oportuit propter Antigonum, amicum nostrum integerrimum. His auditis, Augusta multo affecta pudore & verecundia, instàr lapidis per duas horas obmutuit, ortaque est in Imperatorem & ipsam perturbatio ingens propter Euphrasiā. Id postquàm rescíuit Euphrasia, parùm abfuit quin præ mœrore è vita decederet, cogitabatque aliò proficisci: Flensque acriter, dixit Euphrasiæ filiæ suæ: Filia mea, sunt nobis amplæ facultates in Aegypto: eamus illuc, & paternas inuisamus possessiones: Mea omnia, tua sint.

Abit Euphrasia in Aegyptum.

Ità ergò ab vrbe regia discessit cum filia, nesciente Principe, venitque in Aegyptum & illic morabatur, subindè inuisens prædia sua. Profecta autem est in interiorem Thebaidem cum procuratoribus & ministris suis, quibus cura & administratio rerum ipsius credita erat, illicq; sacris locis inhærens, in vtriusq; sexûs monasteria multam vim pecuniæ elargita est, multasq; fecit oblationes.

Insigne fœminarū cœnobium.

Erat autem in quadam vrbe monasterium fœminarum, in quo plùs minùs centum & triginta degebant. In eo cœnobio nemo vel vinum, vel oleum, vel vuas, aut ficos aut poma in cibum sumebat. Erant inter eas, quæ ab ipsa infantia se ne nouisse quidem poma assererent, eæque interdùm leguminibus, aliâs oleribus vescebantur, sed nullo oleo conditis. Quædam earum vesperì sumebant cibum, quædam post biduum, nōnullæ post triduum. Nulla earum pedes lauabat aqua: balneas verò, quòd eis corporum nudatio abominabilis videretur, nec audire sustinebant. Cubabant omnes humì in cilicio, quod in latum vnius, in longum trium esset cubitorum: nec erat requies diuturna. Vestes quoquè habebant cilicinas, quæ in pedes vsque se porrigerent. Laboris autem tantum quæque siue operis suscipiebat, quantum vires paterentur. Si qua in morbum incidisset, nulla ei medicorum fomenta adhibebantur, sed pro maximo Dei beneficio accipiebat eam morbi molestiam, ferens æquanimiter, donèc à Domino curaretur. Nulla ex eis è monasterio egrediebatur. Ad monasterij fores ianitrix erat, quæ si quid nunciatum esset, intrò perferebat, responsaq; referebat. Multæ illic curationes diuinitùs fiebant.

Harum itaque venerabilem viuendi consuetudinem non mediocriter amans Euphrasia, crebrò illas visitabat, offerens thymiama & cereos. Quodam autem die ait ad Abbatissam & primas eius cœnobij: Exiguum volo munus conferre huic monasterio, nempe auri libras viginti vel triginta, vt oretis pro hac orba filiola mea, & sitis memores Antigoni patris eius. Respondit Abbatissa: Domina Euphrasia, ancillæ tuæ non habent opùs reditibus, neque pecunias concupiscunt. Idcircò enim se cunctis mundi huius facultatibus nudárunt, vt possint frui bonis sempiternis. Et hæc nobis ratio est, cur nihil in terris habere, nihil possidere velimus, nè scilicet ab illa cælesti beatitudine excludamur. Nè tamen ex nobis aliqua tibi mœroris offeratur materia, parùm aliquid olei ad lucernas, & thymiama in vsum oratorij recipere non recusabimus: quod quidem tibi iustitiæ mercedem conciliabit. His igitur oblatis, rogabat eas Euphrasia, vt orarent pro Antigono & filia sua Euphrasia. Accidit intereà, vt puellæ Euphrasiæ diceret Abbatissa, tentandi animo: Domina mea Euphrasia, diligís ne nos & monasterium nostrum? Respondit illa: Immò certè, ego amo vos ô Domina. Rursùs Abbatissa cum ioco: Si nos, inquit, amas, mane nobiscum, & vtere nostro habitu. Respondit puella: Reuerà si scirem non ægrè laturam matrem meam, non exirem è monasterio. Et Abbatissa: Plús ne nos, ait, diligis, aut verò sponsum tuum? Sed neque ego illum noui, ait Euphrasia, neque ille me: Vos autem & noui, & amo. Sed dicite, quæso, mihi: Vos quem diligitis: mé ne, an illum potiùs? Abbatissa respondit: Nos te diligimus & Christum nostrum. Tum puella: Ego verò, inquit, & vos diligo, & Christum vestrum. Sedebat interim mater eius, & cùm audiret hos necdùm septennis puellæ sermones, ex eius oculis lachrymarum imbres manabant: aitque ad illam: Veni filia, eamus hinc. nam vesper incumbit. At illa respondit: Ego hîc manebo cum Domina Abbatissa. Ait verò illi Abbatissa: Abi hinc Domina Euphrasia. hîc enim nemo manere potest, nisì se Christo deuoueat. Ad quam puella: Et vbì, inquit, est Christus? Tum Abbatissa Dominicam ei imaginem ostendit: quam cùm illa esset exosculata, Reuerà, inquit, ego me CHRISTO voueo, nec vlteriùs cum Domina matre recedam. Iam vesperascebat, & neque mater eius, neque Abbatissa ei persuadere poterant, vt se domum conferret.

Nolat recipere oblatas pecunias.

Vsus imaginū antiquissimus.

Di-

Dicebat quidem Abbatissa: Non potes hîc manere, nec est hîc locus vbi maneas: at illa respondit: Vbì vos manetis, illic & ego manebo. Aliquammultis igitur diebus & Abbatissa & mater eius in id summoperè incumbebant, vt eam è monasterio educerent: sed cùm frustrà se niti animaduerterent, ait ad illam Abbatissa: Si vis igitur permanere apud nos, oportebit te literas discere: psalterium mandare memoriæ, in vesperam vsque ieiunare quotidiè, quemadmodùm reliquæ omnes faciunt. Respondit puella: Ego & ieiunijs me afficiam, & dabo operam literis: tantùm oro, vt liceat mihi degere vobiscum: Tum verò abbatissa ait ad matrem eius: Domina mea, patiaris hāc puellam apud nos morari. Video enim cælestis gratiæ lumine eius mentē perfusam. Surgens itaque mater Euphrasia, appræhensamque filiam ducens ad imaginem Saluatoris, sublatis in cœlū manibus cum lachrymis, ità precata est: Domine Iesu Christe, suscipe curam infantulæ huius. te enim concupiuit, seque tibi commendauit. Cōuersa autem ad filiam, dixit: Deus, qui fundauit montes immobiles, te in suo timore confirmet. His dictis, tradidit eam Abbatissæ, flensque recessit, & tundens pectus suum, omnes ad lachrymas commouit. Euphrasia puella non potest abduci e monasterio.

Altera die Abbatissa eam adduxit in oratorium, & cùm fudisset preces ad Dominum, monastico illam habitu induit, dicēs: Rex seculorum & Domine Dominorum, qui in ea cœpisti opus bonum, tu illud perfice vsque in finem. Præsta illi, vt viuat conuenienter mandatis tuis, & inueniat semper fidutiam in conspectu tuo. Dixit autem illi Euphrasia mater eius: Vis'ne filia hoc habitu vestiri? Et illa hilariter respondit: Etiam Domina mater. Vt enim ex Abbatissa & sororibus audiui, hūc habitum arrhabonis loco prębet Christus diligētibus se. Ait verò mater: Christus igitur, cui despōsata es, ipse te seruet & dignam faciat thalamo suo. Et hæc cùm dixisset, valedixit Abbatissæ & sororibus, filiamque deosculans, egressa est, & per monasteria proficiscens, præstabat eleemosynas pauperibus. Iam vbiquè eius optima cōuersatio apud omnes diuulgabatur, & quàm liberaliter res suas conferret monasterijs & sacris locis. Peruenit hic rumor etiam ad aures Imperatoris & Senatûs, qui omnes eam admirabantur & glorificabant Deum. Audiebant enim illam prorsùs abstinere à vino, sed neque piscibus vesci. omnibus autem ciborum delicijs repudiatis, à vespera in vesperam protrahere ieiunium, & modò olera, modò legumina edere. Paucis indè elapsis diebus, Abbatissa illam ad se euocauit, dixitque ei secretò: Domina mea Euphrasia, habeo quod indicem tibi, sed q̄so nè perturberis. Cui Euphrasia respondit: Loquere Domina mea. Tum Abbatissa: Vidi, inquit, in somnis Antigonum maritum tuum in magna gloria, rogantem Christum, vt ab hac mortali vita trāsferaris ad illam sempiternam, liceatque tibi deincèps esse cum illo, & frui ea gloria, qua ipse fruitur ob merita vitæ optimè transactæ. Hæc vbi didicit Euphrasia, multùm exhilarata est, quippe quæ optaret è rebus humanis excedere, & esse cùm Christo. Mox igitur accersitæ ad se filiæ suæ dixit: Ego iam vocor à Christo, sicut mihi indicauit domina Abbatissa, & propè adest finis vitæ meæ. Itaque tibi, filia mea, omnes patris tui & meas facultates trado in manus, quas tu ea pietate dispenses, vt possis esse consors hæreditatis sempiternæ. Induit habitū monasticum penè infans. Abstinētia Euphrasiæ senioris.

Hæc vt Euphrasia audiuit, ingemuit & fleuit, dicens: Hei mihi, quia peregrina sum & orphana. Dicit ei mater eius: Cùm habeas Christum, nec peregrina es, nec orphana. Matris aūt officia omnia erga te & studia exequetur domina Abbatissa. Tu iam festina implere, quod pollicita es. Deum time, & dominas sorores venerare, seruiens eis cum omni humilitate. Caue, nè vnquàm cogites in animo tuo: Regio sum prognata sanguine, nec me istis seruire par est. Sis interìm pauper in terris, vt quandoquè diues efficiaris in cælis. Absq; intermissione roga Deum pro me & pro patre tuo, vt inueniamus misericordiam apud illum, & ab gehennæ supplicijs seruemur. Hæc cùm præcepisset filiæ suæ, tertio pòst die defuncta est, & in eodem monasterio sepulta. Postquàm autem resciuit Imperator illam migrâsse ad Dominum, accito ad se Senatori, cui eius desponsa erat filia, ait eam degere in monasterio. Ille verò rogauit Imperatorem, vt missis ad eam literis, iuberet eam venire Constantinopolim & celebrare nuptias. Vbi autem Imperatoris literas accepit Euphrasia, legit eas ridens, moxq; sua manu hunc in modum illi rescripsit: Domine Imperator, itá ne suades ancillæ tuæ, vt repudiato Christo, homini corruptibili & quem paulò pòst vermes edent, coniungar: qui ho- Mandata Euphrasię moriturę ad filiam. Literæ Euphrasiæ ad Imperat.

piè est,cràs verò nusquàm appáret? Absit hæc tanta peruersitas ab ancilla tua. Oro igitur domine Imperator,nè tibi deincèps vir ille hac de re molestus sit. Ego enim me Christo deuoui,& fieri non potest,vt illum abnegem. Precor autem Imperium tuum,vt sis memor parentum meorum, nostrasque opes & facultates dispenses in pauperes & Christi Ecclesias. Seruos verò omnes manumittas,& patris mei actoribus præcipe,vt debitum omne remittant agricolis iamindè ab obitu patris mei vsque in præsens,vt sine solicitudine possim seruire Christo,cui me totam commisi. Ora pro ancilla tua,oret etiā Christo amabilis domina mea Augusta pro ancilla sua. Deindè obsignans epistolam,tradidit illam veredario. Cùm autem Imperator & Augusta eam legissent, vbertìm fleuerunt: conuocansque mox Senatum omnem & patrem eius,cui desponsa fuerat Euphrasia, iussit Imperator, vt in præsentia omnium epistola recitaretur. Quod cùm fieret,omnes lachrymati sunt dixeruntque: Reuerà hæc est Antigoni & Euphrasiæ filia,qui tibi Imperator sanguine coniuncti fuêre. Reuerà religiosorum parentum religiosa filia: sanctæ radicis sanctus est ramus. simulque omnes eius nomine Deum glorificârunt, & pro ea orauerūt: nec vnquàm posteà visus est importunus senator ille. Imperator autem omnia piè disponens,& res puellæ benè distribuens,& ipse vita functus est, & sepultus cum patribus suis in pace.

Euphrasia verò se totā cōponebat ad voluntatem Dei,& quidē supra vires sese affligebat. Erat enim annorum duodecim,quandò pro pietate sacra suscepit certamina. Et primò quidem à vespera in vesperam ieiuna permansit: posteà biduo triduoque abstinebat à cibo. Nulla præter illam mundabat triclinium ,lectulos sororibus ipsa sternebat,aquam hauriebat è puteo,& in coquinam apportabat. & hæc omnia faciebat libenti & iucundo animo. Erat illo in monasterio more receptum, vt si qua soror in somnis diabolica fuisset illusione tentata, mox id Abbatissę aperiret. Illa verò cum lachrymis orabat Dominum,vt maligni infestatio ab ea arceretur: iubebatque illi,vt sub strato suo lapides poneret,& cineribus adspergeret cilicium,sicque in decimum vsque diem cubaret. Accidit verò, vt Euphrasia virgo sanctissima aliquid eiusmodi pateretur. Itaque lapides suo strato suppósuit, & cineres sparsit in cilicium. Id vt vidit Abbbtissa, dixit vni è sororibus: Euphrasia cœpit dæmonis infestationes perpeti. Orauit igitur pro ea,dicens: Deus omnipotens,qui eam creâsti,& ad hoc religiosum vitæ institutum venire permisisti,conserua eam in timore tuo. Deindè vocau[illegible] illam ad se,& ait: Cur non exposuisti mihi maligni dæmonis tentationem? Illa verò ad eius collapsa pedes: Ignosce mihi, ait, Domina: nam me verecundia retinuit, nè tibi eam aperirem. Dixit autem Abbatissa: Quandoquidęm iam pugnare cœpisti cum hoste, viriliter age, vt post victoriam coroneris. Post dies non multos iterùm tentata est,& sorori Iulię,quę impensè illam amabat,& eam exercebat ad certamina, qd sibi accidisset,aperuit. At illa dixit: Domina mea Euphrasia,nè celes quæso isthuc dominam Abbatissam,sed explica ei,vt roget Dominum pro te. Fertur enim multas ab ineúnte ætate diabolicas ptulisse tētationes,& diebus quadraginta nihil accepisse vel cibi vel potûs,sed immobiliter in precibus perdurâsse,sicque diaboli fraudes & insidias superâsse. Omnes autem impugnamur à diabolo,sed speramus in Domino quòd illum vincemus. His cognitis,Euphrasia illi gratias egit,dicens : Christus te adiuuet soror,quandoquidem ædificâsti me,& animum meum tuis sermonibus confirmâsti. Ego aūt proculdubiò accedam dñam Abbatissam,& rem omnē illi enunciabo. Dixit illi Iulia: Itá quæso fac,vt oret pro te,& aliquid addat tuæ abstinentiæ. Dixit ergo Euphrasia Abbatissæ,quid passa esset. Cui illa respondit: Nihil filia reformides maligni illius infestationes omnes,quibus nos oppugnat : sed constanter agas,& animo immoto resistas illi,nec poterit aduersùm te præualere. Multas illius tentationes passura es: sed certa viriliter,vt Christo sponso tuo victoriæ triumphos promerearis. Qui enim legitimè certauerit,amplissima dona & præmia consequetur. Interrogauit autem illam,quot dies ieiunaret. Cumque illa dixisset,Tres iussit vt quartum etiam diem huic abstinentiæ adiungeret. Quam illa iussionem cum ingenti lætitia excipiens,discessit. Postqnàm autem ad vicesimum ætatis annum peruenit, iam sancti spiritûs eam confirmante gratia,præualebat. Erat sanè valdè speciosa, vtpotè regio procreata stemmate. Cùm verò rursùs illi tentatio accidisset,& ad Abbatissam retulisset,illa dixit: Noli timere filia, Dominus tecum est. Erat autem in quodam monasterij

Abstinētia mirabilis S. Euphrasiæ, & humilitas.

Nota ieiunium Abbatissæ.

sterij loco aceruus saxorum. Itaque Abbatissa eam probare volens,& ad obedientiæ lucra maiora prouehere,dixit ei : Tolle hinc saxa, & apud furnum depone. Fecit hoc illa hilariter,arreptaque in humeros,sola quò iussa erat,ea deportauit,cùm in eis quædam essent tanti ponderis, vt ijs ferendis duæ sorores vix sufficerent. nec interìm dixit: Adiuuet me aliqua è sororibus, nec saxorum molem causabatur, nec sua proferebat longa ieiunia,nec operis difficultatem : sed cum pia fidutia obedientiæ officia impleuit. Altera verò die rursùm illi ait Abbatissa: Non par est,filia, hic iacere saxa:reporta ea in locum pristinum. Mox Euphrasia cum multa alacritate fecit,vt iussa erat. Hac ratione ad dies triginta eam occupauit, vt eius patientiam probaret. At illa iucũdo animo & psallens in illo opere versabatur, ità vt sorores omnes eius obedientiam mirarentur. Non tamen deerant,quæ eam irriderent : porrò aliæ acclamabant: Viriliter age Euphrasia. Et illa quidem rursùs,diuini operis celebratione peracta, ad opus illud se accingebat, sed ait illi Abbatissa: Cessa iam filia ab hoc ministerio: porrò accipe farinam,& coque panes in clibano,vt ad vesperam parati sint. Illa studiosè iussa compleuit. At rursùs malignus dæmon eam nonnihil vacãtem reperiens,huiusmodi ei somniũ immisit,vt sibi videre videretur Senatorem illum,cui desponsa fuerat, cum militibus in monasterium intrantem, eamque indè vi auferentem. Quæ humì cubans,cùm eam vim & molestiam ferre non posset, exclamauit. Abbatissa verò & quædam sorores expergefactæ,eius clamores audiunt, accurruntque ad eam, sciscitanturque cùm eam excitâssent,quænam tanti esset causa angoris. At illa confestim somnium enarrauit. Tum Abbatissa, sororibus omnibus excitatis,vnà cum illis pro Euphrasia in preces incubuit, donèc dilucesceret. Deindè Euphrasia tenens manu codicem, cæteris sedentibus, stans legebat vsque ad horam tertiam. Tertiæ verò precibus absolutis,ad sororum ministeria accessit,eis præparans necessaria, verrens triclinium,lectulos sternens,aquam hauriens & deferens in culinam,legumina coquẽs, ligna secans,farinam fermentans,& panes in furno efficiens. Tot autẽ modis occupata,neque nocturnis neque diurnis aberat precibus,non tertiæ,non sextæ,non nonę,non vesperarum:ac nihilominùs sola omne ministerium,quod diximus,exequebatur. Accedebat autem ad laborem absolutis vespertinis precibus : nonnihil tamen à Iulia sorore adiuuabatur, quæ, vt antè dictum est,plurimùm illam diligebat.

Abbatissa Euphrasiã exercet.

Preces Tertiæ, Sextæ, Nonæ, vesperarum.

Aderat autem rursùs satan, & dormienti infestissimum se exhibens,maximum ei certamen attulit. Illa quamprimùm Abbatissæ suas angustias detexit. Quæ cùm pro illa rogâsset,ait ei: Filia mea,certaminis hoc tempus est. Caue,nè ille iniquus eneruet animum tuum,& perdas omnes labores tuos. Si ad breue tempus illius impetum sustinueris,vbi se senserit victum,cum ignominia iterùm à te aufugiet. Dixit autem ei etiam soror Iulia: Domina & soror mea,si in hac ætate cum illo non confligimus,eumque profligamus,quas ad bellandum vires in senectute habituræ sumus? Cui respondit Euphrasia : Viuit Dominus,soror mea Iulia, si iusserit domina Abbatissa,tota hebdomada ne panem quidem sumam, donèc eum,Domino adiuuante superem. Ad quæ Iulia:Equidem,ait, totius hebdomadæ inediam ferre non possum: tu si potes,& in terris & in cælis beata eris. In hoc verò monasterio nulla hactenùs totam septimanam absque cibo transigere potuit, dempta domina Abbatissa. Deindè iterùm ad Abbatissam veniens Euphrasia, confessa est nocturnam dæmonis tentationem,rogauitque eam, vt liceret ipsi tota hebdomada ab omni cibo abstinere. Cui Abbatissa: Fac,inquit, filia quicquid te posse videris, & DEVS omnipotens, qui te creauit, robur addat tibi, & conferat tibi ex illo cruento hoste victoriam. Itaque tota cœpit septimana se inedia conficere, nec tamen quicquam de psallendi officio remittere, nec sororum ministeria omittere : adeò vt omnes eius tolerantiam mirarentur, simulque & formæ elegantiam, & ætatis iuuentutem. Quædam etiam hoc de illa testabantur, quòd toto anno obseruâssent illam,& neque noctù, neque interdiù vnquàm illam sedentem conspexissent,præterquàm cùm se ad quiescendum in lectulo suo humì collocâsset : immò ne comedendo quidem vnquàm illam sedisse.

Euphrasia hebdomadarũ inedia se macerat.

Erat autem in illo monasterio soror quædam, Germana nomine, quam igno-

bili genere, nempe matre ancilla, ortam dicebant. Eius animum vastabat liuor & inuidentia erga Euphrasiam, insurgensque clàm aduersùs illam in culina, ait: Tu quidem Euphrasia ex præscripto dominæ Abbatissæ semèl tantùm cibum capis in septimana, quod nos non possumus assequi. Si igitur illa nos quoquè ad id adigere voluerit, quid faciemus? Respondit Euphrasia: Domina soror, domina Abbatissa iussit, vt vnaquæque certamen suscipiat pro viribus, nec illa mihi temerè aut absque necessitate hoc iugum imposuit. Ait illi Germana: O te impostricem, omni vafricie & calliditate instructam: quis non videat hoc animo & consilio te isthuc facere, vt decedenti Abbatissæ tu succedas? Ego verò credo in Christum, quòd nunqnàm te Dei us Abbatissæ honore dignabitur. Hæc cùm audiuisset Euphrasia, eius se pedibus prosternēs, ait: Ignosce mihi domina mea, & ora pro me. peccaui enim in Deum & in te. Vbì autem res hæc ad Abbatissæ notitiam peruenit, coram omnibus iussit adesse Germanam, dixitque ei: Ancilla nequam & aliena à Deo, quid tibi nocuit Euphrasia, vt eius bona studia velis interturbare? Itaque aliena sis à sororum congregatione, quia indigna es ministerio & earum conuictu. Euphrasia verò multùm deprecabatur Abbatissam, vt ei veniam daret, sed flectere eam non potuit, donèc exacti essent dies triginta. Tricesimo autem die videns Euphrasia se nihil rogando proficere, assumens Iuliam & seniores eius loci sorores, orabat, vt pro Germana apud Abbatissam intercederent. Quod cùm illæ fecissent, Abbatissa rursùs coram omnibus eam accersiuit, aitque illi: Non'ne debuisti perpendere cum animo tuo, quòd Euphrasia, cuius optimos conatus impedire voluisti, cùm esset Imperatoribus sanguine iuncta, tamen humiliauit sese, & Christi amore tibi inseruiuit? Tandèm omnibus pro ea supplices preces Abbatissæ offerentibus, eam in gratiam recepit Porrò diabolus odio inflammatus in Euphrasiam, quadam nocte phantasmata & errores seculares in illam immisit. At illa repentè exiliens, seseq; consignans, egressa est foràs, stansque sub dio, expandit manus suas in cælum, rogauitque D E V M, vt ab ipsa malignum dæmonem amoueret. Interìm Abbatissæ nunciatur Euphrasiam agere sub dio. Illa quamprimùm eò properauit, dixitque ei: Confirmet te Deus, & det tibi tolerantiam in timore suo. Omnes quoquè sorores orabant D E V M pro illa, & condolebant iuuentuti eius. Erat enim annorum plùs minùs vigintiquinque, Cùm autem in decimum vsq; diem sic stetisset, orauit Abbatissa cum sororibus, eius patientiam volens explorare. Vt autem dies triginta completi sunt, mirari cœpit Abbatissa: dixeruntque ei sorores: Reuerà Domina mater, dies quadraginta in hac statione permanere decreuit, quemadmodùm tu aliquandò fecisti. At illa respondit: Dominus illam suo in timore corroboret. Post dies autem quadraginta, etiam alijs quinque ità stetit: sed tandèm nimiùm debilitata, cecidit in terram, & instàr mortuæ iacebat. Itaque sorores accurrentes, eam intulerunt in triclinium, sed neque manus, neque pedes eius flectere potuerunt: adeò instàr ligni aridi tabefacta visebatur, nec eius vox vlla audiebatur. Abbatissa verò cibum illi offerens, ait: Filia mea Euphrasia, sume hanc escam, in nomine Domini mei I E S V C H R I S T I. Quod cùm illa fecisset, vires recepit.

Germanę inuidentia aduersùs Euphrasiā.

Abbatissa Germanam castigat.

Euphrasia se longissimo ieiunio penè conficit.

Cernens itaque diabolus tantam eius laborum tolerantiam, nequaquàm ad id genus tentatiōes redire voluit, sed id magìs studebat, vt eam possit citò auferre è medio. Nam cùm die quodam abijsset ad hauriendam aquam, arripuit eam iniquus ille vnà cū hydria, detrusitque in puteum, ità vt capite, quemadmodùm illa postmodùm retulit, ad fundum vsque pertingeret. In ipso autem puteo clamauit: C H R I S T E, adiuua me. Qua voce audita, sorores accurrerunt, & cum Abbatissa pariter eam è puteo extraxerunt. Cumque indè exijsset, consignauit se, & subridens, dixit: Viuit Christus meus: non me vinces satan, neque cedam tibi. Et hactenùs quidem vna hydria deincèps duabus feram aquam in culinam. quod etiam ità fecit. Videns autem hostis humani generis, quòd in puteo eam extinguere frustrà tentâsset, alia vice, cùm ligna finderet, colligauit manus eius, & vsque ad calcaneum attraxit, dirumque ei vulnus inflixit. Quod vt illa vidit, & multum indè sanguinē profluentem, abijciens securim, in terram corruit. Iulia autē terrore correpta, nunciauit sororibus, Euphrasiam ictu securis exanimatam iacere.

Diabol⁹ eā detrudit in puteum.

Dirè eam sauciat.

Cumque

Cumq; ille concurrerēt & clamores ederent, Abbatissa aquam benedictam in eius faciem sparsit, complectensq; eam dixit: Filia mea Euphrasia, quid ità anxia es? Collige te, & loquere sororibus. At illa intuens in Abbatissam, ait: Noli flere Dn̄a mea mater. anima enim mea mecum est. Tum Abbatissa crucis signum imprimēs fronti eius, orauit, dicens: Domine Iesu Christe, sana ancillam tuam. nam propter te multa patitur. cumque eius pedem panno cilicino obligâsset, eleuauit eam: & apprǣhensa manu eius, duxit in monasterium. Illa autem vt vidit ligna iacentia: Viuit Dominus, nisi ligna collegero, & meas ijs vlnas compleuero, non ascēdam. Cui Iulia dixit: Noli Domina soror. nam imbecillior es quàm vt possis. At illa non acquiescens, manus suas lignis compleuit, & sic ascendit. Aderat autem illic quoquè diabolus: & cùm iam summum attigisset Euphrasia gradum, imprudens calcauit oram vestimenti sui, & in ipsa ligna corruit: infixumq; est lignum vnum in frontem eius, ità vt sorores putarēt eius oculum planè confectum & confossum: exclamansq; Iulia, An non dixi tibi, inquit, Domina soror, ꝙ labor hic vires excederet tuas? Ad quā Euphrasia: Noli, ait, dolere soror mea: tantùm modestè extrahe lignum. nam oculus meus sanus est. Id cùm factū esset, multꝰ indè fluxit sanguis. Abbatissa verò adhibito sale & oleo, ꝑ ea orauit, dixitq; illi soror Iulia: Abi, & paulispèr qesce in lectulo tuo. Ego tuo interìm fungar ministerio. Illa respondit: Viuit Dominus: non dabo me quieti, donèc omne exequar officium meum. Rogabāt etiam aliǣ sorores, vt propter quietem captaret, sed illa nō cedens, vtraq; ex parte saucia, lǣto animo suum erga sorores ministerium exercebat, & neque ab vllo Dei opere, neque à monasterij seruitio sese subducebat. *Aqua benedicta.* *Signum crucis.* *Nullā sibi dat requiē licèt saucia.*

Alio quoquè tempore cùm Iulia ascendit in tertium solarium. Ibì tum eam corripiens improbus dǣmon, deorsùm prǣcipitauit. Exclamante autem Iulia, sorores aduolârunt, existimantes se illam exanimem reperturas. At illa surgens, occurrit eis, duxeruntque illam intrò ad Abbatissam. Cui sciscitanti, num aliqua parte corporis lǣsa esset, respondit: Viuit Dominus, Domina mater, nec quemadmodùm ceciderim noui, nec vt surrexerim. Vt autem cognouit Abbatissa ab editissimo loco eam decidisse, nec tamen vel parùm lǣsam esse, glorificauit Deum, dixitque ei: Perge filia ad opus tuum, & Dominus erit tecum. Iterùm autem malignus hostis eam extinguere volens, cùm ea feruentem ollam teneret, in qua coquebat olus, vt iam coctum olus in vas effunderet: obligatis eius pedibus, eam supinam prǣcipitauit, atque in eius faciem ebulliens olus effudit. Quod cùm cernerent sorores, valdè animis consternatǣ sunt. Illa verò exiliens & ridens, dixit eis: Cur sic animo turbatǣ estis? At Abbatissa videns nihil ei incommodi accidisse, inspexit in ollam. cumque id quod remanserat, ebullire cerneret, multùm admirans, ait ad eam: Deus te seruet filia, & tibi perpetuam suo in timore prǣstet tolerantiam. Euphrasia verò asserebat se non aliter sensisse, atquè si frigida aqua perfusa fuisset. Ingressa porrò oratorium Abbatissa, conuocauit primarias sorores, aitque illis: Sanè aduertistis Euphrasiǣ diuinitùs magnā collatam gratiam, quippe q̄ nec ex prǣcipitio tam immani, neque ex feruenti olere aliquid passa est detrimenti. Responderunt illǣ: Reuerà Dei famula est Euphrasia, & Dominus curam eius gerit, qui eam in huiusmodi tentationibus seruauit illǣsam. *Prǣcipitatā à dǣmone, sed illǣsa permanet.* *Nihil lǣditur o'ere ebulliente perfusa.*

More autem comparatum erat apud incolas eius ciuitatis & regiōis, vt si quos haberent infantes morbis affectos, eos ad illud monasterium adducerent curādos. Clarebant enim illǣ sorores miraculis, & Abbatissa illos infantes ad se recipiens, in oratorium ferebat, fundebantque pro eis preces ad Dominum, & mox sanabantur. Eos autem matres illorum sanos reducentes domum, glorificabant Deum. Porrò in ipso monasterio quǣdam erat mulier, à primis ǣtatis initijs à dǣmone nequissimo & primario obsessa. Eam nanq; parentes eius commendauerāt Abbatissǣ, & erat vincta catenis, spumabatq; & stridebat dētibus, tetrosq; edebat clamores, ità vt ijs auditis, oēs timore nimio corriperentur. Et frequentes quidem Abbatissa cum sororibus pro ea Domino preces obtulerat, sed curata non fuit: nec vlla ausa erat eam accedere, vt vel cibū ei offerret. Alligebant aūt escam & potum virgę, atq; ità procùl ei porrigebāt: & interdùm qdem ijs vescebatur, plerunq; verò in offerentiū facies reijciebat. Cōtigit autem, vt ostiaria nunciaret Abbatissǣ, adesse prǣ foribus monasterij fœminam, ge- *Infantes morbidi curāíur in monasterio.*

stantem paruulum quendam surdum, mutum & paralyticum. Dixit itaque Abbatissa Euphrasiæ: Ito filia, & affer huc infantem. Quòd cùm illa faceret, videretq; puerum trementem & valdè miserè affectum, miserta illius, consignauit eum, & dixit: Qui te creauit fili, ipse te sanet: sicque eum adducebat ad Abbatissam. Interìm salus redditur puero, & cœpit loqui & pedibus suis velle ingredi. Id vt vidit Euphrasia, terrefacta deposuit eum in terram. At ille cucurrit ad matrem suam. Vidit id ianitrix, & currens indicauit Abbatissæ. Illa iubet acciri matrem pueri, aitque illi: Cur nos soror tentare voluisti? Quæ dixit: Per Christum, Domina mea, neque ambulauit, neque vel loqui vel audire potuit puer vsq; in præsens: sed cùm accepisset eum hæc domina soror, mox locutus est. Dicit ei Abbatissa: Accipe igitur eum sanum, & vade in pace. Illa abijt cum puero, dans gloriam præpotenti Deo.

Euphrasia sanat puerũ paralyticum &c.

Deindè Abbatissa conuocans sorores primarias, ait ad illas: Ecquid vobis videtur de Euphrasia? Illæ responderunt: Profectò Dei famula est. Iussit igitur illam adesse Abbatissa, & dixit ei: Filia mea Euphrasia, volo vt huic dæmoniacæ, quæ apud nos est, cibum præbeas, si tamen non times illam. Cui Euphrasia: Non timeo, inquit, Domina mea, quicquid etiam iusseris. Tulit igitur Euphrasia in vasculo quodam legumina & panem, & attulit dæmoniacæ. At illa stridens dentibus & valdè fremens, impetu facto irruit in eam, appræhendensque vasculum, confringere illud voluit. Euphrasia verò eius tenens manus, dixit: Viuit Dominus, si tu id feceris, ego te humì prosternam, & tam dirè flagellabo, vt deincèps nunquàm ausura sis aliquid tale attentare. Videns illa Euphrasiam superiorem, quieuit. Tum verò Euphrasia cœpit illi blandiri & dicere: Sede mea soror, & sume cibum, nec quicquam turberis. Non recusauit illa, sicque quotidiè ex eius manibus cibum potumque recepit. Cùm autem id vidissent sorores, orabant Dominum pro illa: si verò illa indignari & commoueri cœpisset, dicebant ei sorores: Cessa soror, & noli malignè te gerere. Alioquì si id senserit Domina Euphrasia, acriter te virgis cædet. Quibus auditis, illa modestè se gerebat. Rursùs autem Germanam inuidia momordit, aitque ad sorores: Ita'ne præter Euphrasiam nulla alia inueniri potuit, quæ huic mulieri escam porrigat? Date mihi cibos, & ego illi offeram. Sumptum igitur cibum attulit ad eam, & dixit: Accipe soror & comede. At illa in eam repentè insiliens, vestes eius discerpsit. cumque eam humì prostrauisset, cœpit eius carnes manducare. Clamore igitur excitato, cùm nulla eam ausa esset accedere, Iulia ad Euphrasiam properè cucurrit, inuentæque in culina dixit: Festina Domina soror. nam dæmoniaca Germanam propemodùm enecauit. Currens ergò Euphrasia, appræhendit illius guttur & manus, Germanamque miserè laceratam & cruentam eripuit, dixitq;: Ab hac hora si in sorores malignam te præbueris, non tibi parcam neque miserebor, sed Dominæ Abbatissæ virga cædam te atrocissimè. Illa verò sedens, ilicò cessauit. Manè facto, expleto sacro ministerio, sororibusque ab oratorio egredientibus, Euphrasia abijt ad dæmoniacam. At illa suam lacerârat vestem, illique in terram proiectæ insidens, colligebat stercus & edebat. Id cernens Euphrasia, fleuit, Abbatissæq; nunciauit. Illa verò iussit ei aliam dari vestem, & ea indui. Accepit ergò Euphrasia tunicam & vasculum cum legumine & pane, dixitque illi: Cur te sic turpiter dehonestâsti soror? Accipe hanc vestem, & indue te, ac deindè comede cibos hos. Sumpsit illa, & comedit ac bibit, eamque Euphrasia induit, non cessans pro ea gemitus, lachrymas & preces fundere vsque ad vesperam, vt Dominus eam sanitati restituere dignaretur. Manè autem Abbatissa ad se vocauit Euphrasiam, eique dixit: Cur me celâsti filia, quòd pro hac vexata preces DEO offerre voluisti? Si mihi id communicâsses, ego tecum pariter laborâssem. Cui Euphrasia respondit: Ignosce mihi Domina. Vidi enim illam turpiter se nudâsse, maleque affectam, & dolui vicem eius. Ait rursùs Abbatissa: Habeo quippiam, quod te nôsse velim: sed caue nè fallente dæmone, animo efferaris: Eccè Christus tibi potestatem cõtulit hunc dæmonem eijciendi. Audiens hoc Euphrasia, caput cinere conspersit, humique se abijciens, clamabat: Quæ sum ego misera & immunda, vt hunc profligem dæmonem, quem vos tam diuturni temporis precibus ab ea depellere non potuistis? Dixit ei Abbatissa: Te filia sustinebat hoc opus. Nam in cælis amplissima tibi merces reposita est. Itaq;

Cibũ offert dæmoniacæ valdè ferociæ.

Germanam dire lacerat dæmoniaca

Vide sanctæ virginis modestiã.

Itaq; Euphrasia ingressa in monasterium, coram altari se prostrauit, petens diuinitùs sibi præstari opem & auxilium. Deindè è paúimento surgens, iussu Abbatissæ adijt dæmoniacam: sequebanturque eam sorores omnes, vt rei exitum contemplarentur. Dixit igitur dæmoniacæ Euphrasia: Sanet te Dominus Iesus Christus, qui creauit te: moxque signum crucis in eius frontem impressit. Exclamauit autem dæmon: O impostricem & fallacem. Tot annos in hac habitans, nunquàm potui ab ea excludi, & hæc impura & luxuriosa me vult eijcere? Cui Euphrasia dixit: Non ego te expello, sed Christus omnium Dominus. Respondit dæmon: Ego hinc non emigro immunda: neque enim tibi me expellendi facultas data est. Respondit Euphrasia: Ego planè immunda sum, & omni malignitate plena, vt tu quoquè asseueras: at tu nihilominùs Christo iubente discede. Nam si accepero virgam Abbatissæ, egregiè te flagellabo. Cùm verò ille obluctaretur, nec vellet egredi, corripuit Euphrasia Abbatissæ virgam, dixitque ei: Aut exi hinc, aut certè ego te cruciabo. Ait dæmon: Qua ratione ab illa possum discedere? Mox Euphrasia cœpit cædere, & cùm tertiò percuteret, dixit: Missum fac hoc Dei plasma immunde spiritus. Increpet te Dominus Iesus Christus. Respondit dæmon: Si exiëro, quò iturus sum? Illa dixit: In tenebras exteriores, in ignem æternum, in supplicia nullum finem habitura, quæ sunt parata tibi & patri tuo diabolo, & cunctis eius voluntatem facientibus. Interìm sorores omnes intendebant in eam, nec audebant propiùs accedere: eratque acre illud Euphrasiæ cum refractario & peruicace dæmone certamen. Suspiciens igitur in cælum, dixit: Domine Iesu Christe, noli me pudore afficere in hac hora, nec me sinas superari ab hoc impuro dæmone. Tum verò spumās & stridens dæmon, cum ingenti clamore abscessit: & mulieri integra est sanitas restituta. Duxerunt autem eam in oratorium, dantes gloriam DEO pro tanto miraculo. Priùs autem illam Euphrasia aqua abluerat, & vestibus induerat, atque sic adduxerat ad Abbatissam. Non solùm autem nihil hinc elata est Euphrasia, sed magìs etiam sese humiliauit, noctes sine somno transigens, & integris septimanis, vtì consueuerat, ieiuna permanens, ac nihilo seciùs sine defectu & cum omni humilitate, mansuetudine & animi iucunditate sororibus cunctis officiosè inseruiens.

Dæmonem ab obsessa expellit.

Accidit intereà Abbatissæ somnium vel visio in somnis, vndè non mediocriter fuit perturbata, nec tamen cuiquam explicare voluit quid vidisset. Cumque diù apud se rem tacitam haberet, tandèm sorores primariæ eam obnixè rogârunt, vt visionem ediceret, causamque suorum gemituum, quibus ipsæ pariter affligerentur, non reticeret. Tum verò illa dixit: Euphrasia nos deserit, cràs hinc migratura ad Dominum. Sed nemo id illi indicet, nè mœrore afficiatur. Cœperunt autem multis horis miserè eiulare sorores. Vna autem è sororibus vt id audiuit, accurrit ad furnum, inuenitque Euphrasiam, adiuuante illam pro consuetudine sorore Iulia, panes coquentem, aitque illi: Noueris Domina Euphrasia intùs apud Abbatissam tua causa sorores in magno luctu versari. Quo audito, Iulia & Euphrasia pariter obstupuêre: cumque diù stetissent attonitæ, tandèm ait Iulia: Fortasşis perlatum est ad Dominam Abbatissam, sponsum illum tuum mittere huc homines, qui ex mandato Imperatoris te extrahant è monasterio: & hac causa lamentis se afficit cum sororibus. Respondit Euphrasia: Viuit Dominus meus Iesus Christus, etiamsi omnia mundi regna & ipsius quoquè terræ fundamenta commoueantur, non mihi tamen persuadere poterunt, vt ipsum Dominum meum derelinquam. Sed quæso te Domina soror, ito percontatum, dum interìm coquuntur panes, quæ sit harum causa lachrymarum, nè ægrè sit animo meo. Abijt Iulia, auscultansque forìs, audiuit Abbatissam somnium referentem hoc modo: Videbam quasi duos egregia forma viros huc aduentantes, mihique dicentes: Dimitte Euphrasiam, vt eat nobiscum. Rex enim illa opùs habet. Iterùm vidi etiam alios venientes atque dicentes: Assume Euphrasiam, & adduc eam tecum ad Dominum. Ego itaque tuli eam, vnaque properauimus cum viris illis: cumque venissemus ad portam quandam, cuius splendorem enarrare non sufficio, ea nobis vltrò aperta est. Porrò intrò ingressæ, vidimus palatiū incredibilis elegātię, thalamumq; sublimem & soliū nuptiale nō manufactū. Et ego quidem nō potui ad interiora penetrare, sed illā secū abducētes, Dño offerebāt. Illa verò statim cū adorauit, osculataq; est pedes eius immaculatos. Vidi illic angelorū myriades,

Visio Abbatissæ.

Visionē exponit Abbatissa.

&

& turbas sanctorum innumerabiles, in Euphrasiam suos obtutus defigētes. Eccè autem mater Domini adueniēs, tulit eam secum, ostenditq; ei palatium & thalamum & nuptiale decus, coronamq; illi præparatam. Audiui autem vocem dicentem: Euphrasia, hæc est merces tua. Et nūc quidem redibis ad tua, sed post dies decem reuocaberis huc, & fruéris his bonis p̱ infinita secula. Cùm sit autem nona dies, posteaquàm hęc visio mihi oblata est, cràs morietur.

Hæc cùm audîsset clàm Iulia, pectus faciemq; suam verberans & flens amarissimè, redijt ad Euphrasiam. Quod illa cernens, dixit ei: Coniuro te per filium Dei soror Iulia, vt índices mihi, quid audiëris, & quamobrèm ità plangas. Illa respondit: Hodiè nanque ab inuicèm separabimur. Vt enim audiui, cràs excedes è vita. Hoc illa audiens, angore correpta, cecidit in terram, rogabatque Dominum, dicens: Cur Domine abominaris me peregrinam & orphanam? cur me despicis pie Iesu? Eccè nunc tempus adest, quo confligere me oportębat cum improbo dæmone, & anima mea à me repetitur. Miserere meî Dn̄e Iesu Christe, & patere me adhuc annū vnum permanere in hac vita, vt plangam peccata mea. Sum enim Domine expers pœnitentiæ & om̄i pietate destituta. Nemo in inferno confitebitur tibi, non est in sepulcro pœnitentia, non possum post mortem quicquam lachrymis proficere: sed viuens confitebitur tibi & laudabit nomē sanctum tuum. Hæc illā dicētem quædam è sororibus audiuit, & retulit Abbatissæ: quæ iussit illam ad se adduci, dixitq; ei acerbè ploranti: Quid habes filia? quid ità ingemiscis? Illa respondit: Ploro Domina mea, quia sciuisti mihi supremum impendére diem, nec mihi indicâsti, vt lugerē peccata mea. Hæc dicēs, prócidit in pauimentū, tenensq; pedes Abbatissæ, ait: Miserere meî Dn̄a, & ora pro me, vt Dn̄s vel vnius anni mihi spatia impertiatur, nè me sine pœnitentia decedentem tenebrę comprǽhendant. Respondit Abbatissa: Viuit Dn̄s, filia, quia beatorum concilio dignā te fecit rex tuus Christus: narrauitq; ei somnium, rogabatq; eam, vt pro ipsa rogaret Dominum, quô eius particeps esse mereretur.

Paulò pòst acris febris Euphrasiam inuasit, sororumq; ministerio in * valetudinarium perducta est, vbì vsq; in vesperam cum illa permansēre. Vesperì aūt, cùm hora cibi sumendi adesset, iussit oēs discedere Abbatissa, solam Iuliā secū retinēs, nè Euphrasia sola relinqueretur: clausisq; ostijs, vsq; in lucē alterius diei erāt apud illā: dixitq; ei Iulia: Dn̄a soror, nè sis quæso meî immemor. Tu scis, q̃ semper tibi indiuidua adhæserim in terris: ora Dn̄m, nè me sinat vnq̄ separari à te, sed vt iubeat me tecū hinc egredi cum bona fidutia. Die illucescente, Abbatissa oēs adesse iussit, Euphrasia extremū iam trahente spiritum. Accurrunt oēs, valedicunt Euphrasiæ, cum lachrymis dicētes: Memento nostrî Domina soror. Posteà venit etiam illa, à qua dæmonem expulerat, & osculans manus eius, dicebat: Per Deum & hasce manus à me dæmon exclusus est. Cùm aūt ei multùm lugenti & beneficia ipsi ab ea pręstita commemorāti Euphrasia respondere non posset, dixit Abbatissa: Filia mea, non te miseret huius? Cur nihil ei loqueris tā valdè p̄pter te afflictæ? Tū illa respiciēs in eā, dixit: Quarè me sic luges soror mea? Sine me iam quiescere, nam planè deficio viribus. Time Deum tuum, & ille te seruabit ab om̄i malo. Deindè Abbatissam intuens, Ora pro me, inquit. nam in magno certamine versatur nunc anima mea. Orante igitur Abbatissa, & sororibus dicētibus, Amen, virgo sanctissima reddidit spiritum, anno ætatis suę tricesimo, conditaq; est in sepulcro matris suę: & sorores glorificabāt Deū, quòd promeruissent sororem habere. Porrò Iulia magistra eius, triduo flens, ab eius monumēto nō recessit. Illa cūm docuerat eam literas & psalteriū, & pręcipuo eam cōplectebatur amore. Quarto aūt die exhilarata Iulia, dixit Abbatissæ: Ora pro me domina, qa vocat me Christus, pro me peccatrice beata Euphrasia intercedentę. Et hęc dicens, osculata est sorores oēs, & die quinta obijt, atq; apud Euphrasiam humata est.

Post dies triginta Abbatissa maiores natu sorores ad se euocans, ait: Eligite vobis matrem, quæ meo loco præsit vobis. Responderunt illę: Cur id ità iubes domina mater? Dixit eis Abbatissa: Vocat me Christus, flexus precib' dominæ Euphrasiæ: qua rogāte, etiam Iulia eius consors esse meruit & ingredi in illud tabernaculum non manufactum. Itaque & ego festino, vt possim digna haberi illarum in cælis consortio. Quod cùm audiuissent sorores, elegerunt Theogeniam, vt ipsis præesset. Eā verò ad se Abbatissa accersiens, ait illi: En testimonium tibi perhibēt sorores omnes,

Humilitas admiranda tantæ virginis. Esa. 38.

* oratoriū Euphrasia febrè corripitur.

Feliciter migrat ad Christum.

Iulia eam sequitur.

omnes, voluntque te prefectam eſſe traditionum monaſterij huius, in meumque locum ſuccedere. Itaque adiuro te per intemeratam & conſubſtantialem Trinitatem, nè acquiras huic monaſterio pecunias aut poſſeſſiones, neque curis huius mundi occupes ſororum animos, vt peritura reſpuentes, bonis mereantur cæleſtibus augeri, rurſumque ſororibus ait: Quandoquidem probè cognitam habetis dominæ Euphraſiæ vitam & conuerſationem, ad eius vos imitationem componite, vt eius poſſitis effici conſortes. Hæc cùm dixiſſet, omneſque reſpondiſſent, Amen: cunctis valedicēs, ingreſſa eſt oratorium, clauſiſque oſtijs precepit, nè qua illarum ante alterius diei ortum introiret. Itaque manè intrantes, inuenerunt eam obdormijſſe in Domino: hymnumque Deo dicentes, poſuerunt eam in Euphraſiæ ſepulcro. Deinceps verò nullam aliam illic condiderunt. Multa verò ad illud monumentum facta ſunt hodieque fiunt miracula, multæque curationes. Clamabant verò expulſi dæmones: Etiam poſt obitum aduersùm nos præuales Euphraſia. Feſtinemus igitur etiam nos huiuſmodi vitam obtinere, ſectari benignitatem, humilitatem, obedientiam, laborem, manſuetudinem, longanimitatem, vt ad beatiſſimam ſupernorum ſpirituum ſodalitatem & immenſa illa gaudia pertingere mereamur: per magnum regem & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui eſt gloria in ſecula ſaculornm. Amen.

Abbatiſſa quoq; abit è vita.

THEOPHANIS PRESBYTERI ET PRAEPOSITI ORATIO IN EXILIVM S. NICEPHORI *Patriarchæ Conſtantinopolis, & in tranſlationem ſanctarum ipſius reliquiarum.*

PLurima profectò diuerſis occaſionibus atque temporibus, in gentibus & ciuitatibus præclara facinora, ad eximias Dei maximarumque rerum demonſtrationes, facta ſunt, quibus vera ipſius cognitio perſpicuè fuit cōfirmata: quemadmodùm in pſalmis canitur: Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam. Quibus verbis etſi perpetua illa Dei virtus rerum omnium, atque vniuerſi orbis conſeruatrix ac moderatrix indicatur: non minus tamen, immò verò magìs etiam ſignificantur ea, quę noſtris temporibus in primis excellentia atque admirabilia geſta ſunt ab eadem ipſa diuina virtute, quæ eximia potentia ſua cuncta gubernat ac regit. Siquidem non in vna parte, neque in gente minima, aut contemnenda, eiuſmodi bonorum munera viguērunt: ſed publicè & paſsìm, & in proprio atque electo Chriſti clero, qui Apoſtoli Petri verbis meritò vocatur regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis. Verùm quoniam rerum maximarum argumenta præſtantiſſimos requirunt enarratores, qui dicendi vi eas valeant explicare, nè inornata orationis tenuitate earum amplitudo imminuatur: ego, qui orationis laboro paupertate, vehementer à ſcribendo deterrebar: ſed tamen aſſiduis me ad munus hoc ſuſcipiendum adhortantium precibus non potui non obtemperare. Dei igitur, qui dicendi facultatem elargitur, benignitate confiſus, ad ſcribendum accedo, adiuuāte me precibus ſuis, orationemque moderante diuino patre Nicephoro, qui ſe nobis maximum ad dicendum argumentum præbuit.

13. Martij.

Pſal. 18.

1. Pet. 2.

Cùm præclarè res noſtræ ſeſe haberent, & ex vtilitate ac dignitate gererentur, tunc nimirùm, cùm vnus in Eccleſia ſenſus vigebat, & impia cuncta ac peregrina dogmata, tanquàm ſcelera atque piacula deteſtanda reijciens, omnes hæreticorum nugas ad nihilum redigebat: Nicephorus Imperij ſceptra moderabatur, & Nicephorus ſacram excelſæ, atque vrbium reginæ ciuitatis ſedem obtinebat, qui luminis inſtàr perpetuò fulgentis, vniuerſum orbem terrarum virtutū radijs illuminabat. Iam & in principe ac beata Trinitate vna & eadem eſſentia, & in vna Dei verbi carnem induti ꝑſona duę naturę, & duę voluntates clariſſimè fuerant opportunis cōcilijs cōſecutę &

Reſp. quandò floreat.

Anno Chriſti 808.

& declaratæ, contrarijs opinionibus reiectis atque improbatis: & vtilis sacrarū imaginum vsus iam indè ab initio institutus, & per manus traditus, in omnibus Ecclesijs ornatè decoreque demonstrabatur: quemadmodùm proximis temporibus, sanctorū patrum concilium celebrantium suffragijs, diuinitùs fuerat comprobatus.

Vsus imaginū antiquissimus in Ecclesia.

Verùm posteaquàm Nicephorus Imperator vnà cum filio huius vitæ finem sortitus est, & ad Michaëlem eius generum Imperij gubernatio peruenit sub Leontij nomine crudeliter frendens inuasit hunc valdè sæuus immanisq; Leo, ex Armenia genus ducens, qui & defectionem à Deo, & aduersùs Imperatorem, apud quem in honore erat, minimè obscuram aut tectam tyrannidem machinabatur. Quod quidem illi è sententia successit. Nam per vim sibi Imperium vindicauit. Cæterùm haud aliter duxit, potentiam suam fore diuturnam, nisì contra nos audacter bellum susciperet, & venerabilium imaginum interitum omni studio atque arte moliretur. Ad hunc enim furorem atque dementiam à dæmonibus, à quibus instruebatur, & falsis vatum mendacium somnijs, & incertis temporum promissis miserè conpulsus erat. Impium autem atque audax facinus ad optatos exitus se perducturum non sperauit, nisì præclarum Ecclesiæ ducem, & ab omni repræhensione remotum, rectæ doctrinæ regulam, Nicephorum è sacra sede exturbaret, vt propriæ malitiæ propugnaculū Ecclesiam constitueret, &, nemine conatibus suis repugnante, omnia ex sententia sua. & eorum qui sibi fauebant, tutò moderaretur.

Anno 815. Leo Armenus Iconomachus.

Primùm igitur tempus obseruabat, vt cum artibus ac dolis in sententiam suā adduceret, fingens sese in recta dogmatum exercitatione versari. Verùm cùm vir ille diuinarum rerum peritissimus & prudentissimus, tum multis sermonibus, tum scripturarum testimonijs, tum longissimi temporis consuetudine comprobatum imaginū vsum demonstraret, nec tamen insolentem hominem à proposito posset dimouere, tunc dolus, qui anteà latuerat, in apertum erupit. Mores em̄ ferinos nomini cōgruentes gerebat. Itaque tanquàm perniciosus quidam aper, aut sæuissimus leo, immanisque fera, salutaribus magistri documentis sic aures occludens, vt aspis incantationibus, nihil mouebatur: sed obstinatiùs insaniebat. Statim igitur & pietatis zelo, & pstantioris auxilio confirmatus vir, cui à victoria nomē erat, & propterea Nicephorus vocabatur, strenuè aduersùs impietatem, & Tyrannum impietatis defensorem instruitur: coactisque primarijs sacerdotibus, viris tum vita, tum doctrina probatis, qui simul pro pietate pugnare parati erant, de communi sententia iniquè se gerentem Imperatorem, licèt frustrà, coarguērunt, & tanquàm contumeliosum Dei, rerumque diuinarum hostem iudicārunt. Quamobrèm arrogans & superbus ille confestìm & simulationem, quam occultabat, aperire, & reconditam malitiæ rationem, tanquàm redundantem quandam corruptorum humorum ex cruditate copiam, euomere aut deformes & imperfectos ex abortu fœtus in lucem edere coactus est. Tyrannica igitur audacia celeberrimum Patriarcham, è sede sua depulsum, in exilio viuere compulit: ne illud quidem veritus, si nihil aliud, quòd impositione & obsignatione manuum ipsius (quod fieri non debuit) Imperij coronam acceperat. Verùm, vt verisimile est, defectionis & tyrannidis lubrico lapsus, simul cum pietate prudentiam & rationem ac mentem amiserat. Itaque nefanda impietatis atque audaciæ facinora aggrediebatur.

Et scripturarū testimonijs, & longissimi temporis cōsuetudine cōprobatus imaginum vsus.

Nicephorus agitur in exilium.

Patriarcha verò, vt pacifici magistri discipulus, ab Ecclesia discessit tristis & lachrymabundus, vt qui sponsam immaculatam, sibi à Deo traditam, discessu suo mœrentem ingemiscentemque relinqueret. Populum autem & gregem suum opportunis sermonibus instruebat & cohortabatur, vt integram in vinculo pacis fidem obseruaret. At ille insaniens & furore percitus, pietatem pro viribus pergebat insectari: nec contentus ijs, quæ in Patriarcham diuinum commiserat, adhuc malitiæ suę spectacula lamentationibus & gemitibus digna in plures edebat. Omnes, qui recta veritatis dogmata complexi cum magistro consenserant, primarios sacerdotes, monachosq; & præstantes in populo, tum viros, tum etiam fœminas, non ferendis pœnis atque supplicijs afficiebat. Alij enim ipsorum plagis, ac tormentis crudelibus excruciabantur. Alij fame & siti in carcere diù premebantur. Multi sine vlla veniæ spe mittebantur in exilium. Non pauci spoliabantur fortunis ob id solùm, quòd erant pietatis studiosi. Quidam etiam, vt fama est, clàm necabantur. Nonnulli igitur magistratus & in digni-

Catholici à Leōe affliguntur.

gnitate constituti, & sacerdotes, & monachi,& ex reliqua multitudine, partìm imperantis vi pertracti,illi adhęrebāt: partìm metu,partìm ignauia,partìm adulatione, partìm gloriæ cupiditate corrūpebantur. Sed maxima pars stabiles & cōstantes in fide animos conseruabat. Tūc in sacra regię ciuitatis sede tres veri pastoris aduersarij, ordine vnus post alium,impiè cōsederunt,Theodorus,Antonius, & Iohānes: q tanq̃ graues quidā lupi,passìm Ecclesiā lacerauerūt ac deuorârunt. Et alijs in locis & ciuitatibus,eiusdē opinionis sacerdotes,ac duces imperiti,& nullius precij homines, Ecclesijs p̄fecti sunt: q execrabile ac detestādum sectæ suæ decretū impiè & stultè cōfirmātes, varijs modis ità conati sunt imaginū vsum abrogare, vt quantùm in ipsis fuit, nullū earum vestigiū relinqueretur, quod vel Dei verbi carnē induti,vel sanctissimæ Dei genitricis, vel cælestium Angelorum,aut totius reliqui sanctorum atque iustorū ordinis speciem præ se ferret. Nota quales habeat hæresis ecclesiarū p̄fectos.

Erat autem admodùm absurdū & graue, videre passìm sacrosancta templa ab obscuris & execrādis hominibus,pulchritudine sua & veterib⁹ ornamētis spoliari. Atq; ista quidem mali dominatio grauissimas calamitates inuexit,& cuncta p̄miscuit ac p̄turbauit,nō exiguo aut breui tēporis interuallo Imperatoris robore munita, sed triginta propè annorum spatio. Quorū cùm quatuordecim in exilio diuus pater Nicephorus trāsegisset,ab hac mortali vita migrauit ad immortalem: & sepultus est iuxta tēplum sancti martyris Theodori in monasterio,quod ipse à fundamentis cōstruxerat. In hoc enim,cùm esset mulctatus exilio,piam & sacram vitam traduxit,& virtutū studio mētem suā diligēter excoluit atq; expurgauit,seq; purū Dei rerumq; diuinarū templum exhibuit,cùm similis esset angelorum:& simul tum monasticæ, tum pontificiæ vitæ dignitatem virtutibus suis exornauit. Templa spoliātur. S. Nicephor⁹ moritur.

Hactenùs commemorauimus,quemadmodùm beatissimus Nicephorus, vt optimus gubernator, munus ecclesiasticum sapiēter administrârit:& tam vitæ honestate, quàm cognitionis excellentia & sensus omnes, & animum rectè ad pietatem instituerit:& quòd ad fidem p̄tinet, tranquillè semper cursum tenuerit:& legitimas vitæ ciuilis institutiones obseruârit:& quemadmodùm inuidia,quæ rectè facta carpere cōsueuit,liuore commota,cùm Christi gregem optimis quibusq; auctum atque ornatū institutis intueri non posset, Leonem Imperatorem, perniciosum animæ propriæ inimicum,impulerit,vt nouarum rerum in religione studio aduersùs Deum insurgeret,& pro viribus res sanctas atque diuinas contumelijs afficeret & contaminaret, & ad extremum è sacra sede diuinum hunc virum exturbaret,atque in exilium eijceret: vbì virtutibus & contemplationibus animum excolēs,& cum Deo versans, benè beateque vitam traduxit. Nunc autem tempus est, vt, cùm prouidentia Dei, qui mortis vmbram in matutinum splendorem, & tenebras in lucem conuertit, mœrorem atq; tristitiam in gaudium lætitiamque commutauit, in reliqua orationis parte breuiter demōstremus, quemadmodùm sacrum illius corpus in regiam vrbem translatum sit. Hoc enim nobis potissimùm proposueramus, licèt in alijs rebus recensendis simus immorati.

Posteaquàm enim,defuncto Theophilo,Imperium ad eius vxorem Theodoram, & filium eorum Michaëlem admodùm adolescentem delatum est,in pietatis studium curamque maximè incubuit fœmina verè Dei munere(vt nomen eius indicat) data, ex omnibus præclaris & magnis facinoribus,quibus principes probari solent,nullum præstantius existimans, quo tutiùs sibi imperium confirmaret, aut virilem in fœminea persona fortitudinem exerceret,quàm si pietatis & religionis cultu DEVM sibi propitium redderet: Id autem nullo pacto faciliùs aut commodiùs posse contingere,quàm si perturbatiōem in Ecclesia iamdiù excitatam sedaret,& partē in illo morbo laborantem reduceret ad sanitatem:vt qui inter se animis essent abalienati, conciliarentur,atque idem omninò sentirent: Sic enim fore,vt cùm vna esset omnium sententia,atque idem sensus,vera synceraque fides,Apostolorum patrumque institutis,tanquàm solidis fundamentis.inhærens,firma atque immobilis conseruaretur: & sibi deincèps Imperij gubernatio facilis ac tolerabilis permaneret. Hæc igitur cùm illa verè animo excellens,ac mente fortis Regina ingenio suo excogitâsset,& prudentia considerâsset,re cum illis,qui erant in magistratu & dignitate constituti, communicata,accersit cum ipsis eos,qui inter monachos præstabant,& de imaginum instauratio- Anno Christi 842. Cōcordia & fidei synceritas, salꝰ Reipub.

Y

ratione quæstionem proponit. Cumque idem omnes sentientes comperisset, diuturnoque eius rei desiderio teneri, atque animo excruciari propter religionis in ea re mutationem, postulauit, vt se patrum etiam authoritatibus ad veritatem confirmarent, quas varijs in libris inuenissent: mandauitque quo in loco palatij præfinito cœtus ecclesiasticus vniuersus cogeretur, & ad populum ea de re quàm apertissimè verba faceret. Tanta autem multitudo confluxit, vt numero compræhendi non posset. Conuenerunt enim non solùm illi, qui mentem sanam impietatis temporibus conseruârant, verùm etiam complures ex ijs, qui cū pietatis hostibus consenserant, quiq; sacerdotijs & Ecclesijs regendis ab ipsis electi fuerant: è vestigioque mutata sententia, eos, qui sanctas imagines oppugnârant, anathemati subiecerunt.

Iohannes episcopus Cōstantinop. Iconomachus deponitur.

Qua quidem celeri & insperata rerum commutatione, Iohannes, qui tunc impiè munus pontificium administrabat, stupore & mentis caligine captus, parùm abfuit, quin sibi ipse manus afferret, mortemque cōsciscceret. Hic enim sceleris caput & summa fuerat: qui cùm impiè sentiret, & apud Imperatorem authoritate posset anteà plurimùm, eos mendacijs & dolis, imprudenter inconsiderateque confictis, in impietatis barathrum impellebat. Eo igitur propter flagitia, quæ in Deum admiserat, vno omnium consensu, & cūctis tum magnorum Imperatorum, tum vniuersi cœtus Ecclesiastici suffragijs à sacra sede cum ignominia eiecto, Methodius vir & vita, & doctri na valdè probatus, & qui pro veritate & religione permulta certamina & longū exilium pertulerat, atque indè plagis & carcere diù cruciatus redierat, omnibus in dignitate constitutis approbantibus, electus est, qui sacram reginæ vrbium ciuitatis sedem obtineret. Tunc Niceæ secundum diuinitùs electum sanctum œcumenicū Concilium, quod Irenæ Imperatricis, verum ab ipsa pace nomen habentis, & Tarasij maximi beatissimique Patriarchę studio celebratum est, meritò firmam obtinuit authoritatem ac robur, cùm omnes quę, Deo adspirante, in ipso decreta fuerāt, comprobarent. Tunc omnes ecclesiæ suum vbiquè decus receperunt, & venerabilium imaginū splendore fuerunt illustratæ: eiectisq; illis, qui eas nefariè insectabantur, sacerdotes in eis ac duces, recti dogmatis studiosi, sunt constituti.

Methodius ei substituitur.

Restituūtur sacræ imagines.

Quadriennio igitur pòst sacratissimus Methodius, diuino planè spiritu impulsus, opportunè sapienterque diuinam Imperatricem Theodoram admonuit, non esse ex Imperij & Reipublicæ dignitate, quòd venerandus & inter Patriarchas illustris Nicephorus, qui pro gloriosæ synceręque fidei defensione à sacra sede depulsus, in longissimo exilio defunctus erat, negligeretur: sed omni studio curandum esse, vt diuinum corpus ipsius in ciuitatem reportaretur. Alioquin ingrati animi vitium, inquit, non euitabimus, si post mortem etiam ipsum in exilio, tanquàm iure damnatum, reliquerimus: presertim cum non ignoremus, eos, qui ex genere erant Ioseph, in benedictionis parte posuisse, vt patris ossa post quadringentos ferè annos ex Aegypto in Chananitidem exportarent. Quod cùm ità sit, nos, qui sumus pietatis filij, diutiùs priuari patiemur patris illius præsentia, à quo diuinis documentis enutriti sumus? Hæc quidem omnium, quas intuetur sol, vrbium præstantissima & regia ciuitas, sacri ducis atque pastoris sui reliquias sanctas desiderat, quas piè cōseruet & colat. Sponsi sui præsentia fruatur rursùm Ecclesia ipsius amantissima, & quo viuo, iniustissima Imperatoris manu, spoliata fuit, mortui corpus, annuente studiosa pastoris Imperatrice, complectatur. Cernis, quemadmodùm hic populus, qui per te securus in vera religione conquiescit, incredibili studio post mortem etiam, spiritu vocem eius audire concupiscit? Quòd si tabernaculum eius tantùm ad se relatum adspexerit, se illū ipsum recepisse spirantem existimabit, & tanquàm thesaurum aliquem preciosissimum recondet & obseruabit. His precibus & cohortationibus celerrimè ac libentissimè inclyta annuit Imperatrix. Perspicuum est enim, inquit, hoc apud omnes posteros & mihi, & liberis meis honori futurum.

Exod. 13.

Vniuersus clerus & popul' abit ad reducendas Nicephori reliquias,

Tunc sacer ciuitatis Antistes cum sacerdotibus & monachis, vniuersoque populo ad sancti Theodori templū accedit, in quo gratia plenæ reliquiæ iacebant, easq; cum veneratione & lachrymis complectens, tanquàm sanctum ipsum viuentem sic allocutus est: O vir beatissime, qui eisdem laboribus & ærumnis, quibus sanctus Iohannes Chrysostomus, affectus es, sicut eodem religionis studio & dicendi libertate præstabas, quique pariter & sede priuatus, & mulctatus exilio, & idem trigintatrium annorū spa-

ſpatium extorris tum viuus, tum mortuus tranſegiſti: nunc te nobis tuî amantiſſimis reſtitue, atque hinc diſcedens, ad propria redi, vt te nunc, vt ipſum olìm, populus tuî ſtudioſiſſimus cum gaudio ſuſcipiat. Tibi iam à D E O alienus Imperator viuenti aduerſatus eſt, & inconſideratè ab eccleſia te depulit: ſed dignas furore ſuo pœnas dedit, miſerandoque exitu Imperio ſimul & vita priuatus eſt, audaciæque ſuæ debita præmia tulit. Hodiè Imperatores, Deo propter morum pietatem chariſſimi, mortuo Eccleſiam reddunt, quam, vtì filij per Euangelium effecti, mecum conſtituunt non habentem maculam neque rugam, qualem tuis ornatam & confirmatam inſtitutis reliquiſti. Adſpice & vide cōgregatos filios, qui ex propinquo venerūt, cùm reliqui procùl tuum ad ſe reditum expectēt: quos tu, velut orphanos, noli tua mœrentes abſentia relinquere. Habeat ciuitas tua loco muneris precioſiſſimi tuum beatiſſimum tabernaculum, quo magis, quàm Imperij amplitudine, ornata glorietur & gaudeat. Hæc voce flebili ſupplicans ſacratiſſimus Patriarcha Methodius, nocturnum pſalmorum cantum, & myſticum ſacrificium cum populo fideli perficiens, præclarum è tumulo corpus retexit, quod vndeuiginti annorum ſpatio integrum omninò purumq; manſerat: & in arca ab ipſo compoſitum, & ſacerdotum manibus ſublatum, cum luminibus & frequēti pſalmorum cantu in nauim ad hoc paratam illatum eſt.

Corpus eius 19. annis integrum manſit..

Sed cùm fretum traiceiſſet, & ad vrbis litus appropinquâſſet, Dei cura Michaël Imperator iuuenis, & ampliſſimis dignitatibus præſtantes viri, & patricij, & reliqui ciues læti, faceſque manibu s tenentes, obuiàm proceſſerunt, & arcam illam precioſam cum fide ac veneratione humeris ſuis ſubeuntes, ad magnam vſque geſtârunt eccleſiam, ex qua, pontificia dignitate ſpoliatus, eiectus fuerat. Atque indè rurſùm, aſſiduis item diurnis nocturniſque pſalmorum cantibus viciſsim vtentes, & cum omni luminum genere per mediam vrbem ipſum geſtantes, in ſanctorum Apoſtolorū templo collocârunt. Tanta autem erat concurrentis populi virorum & fœminarum, atque ætatum omnium multitudo, vt numerari non poſſet. In biuijs enim & porticibus premebantur, & vbiquèper vim ſibi exitum parabant: adeò, vt quanuìs multæ ꝓpter Imperatores & ſacerdotes varijs temporibus celebritates extiterint, nulla tamē cum hac conferri queat. Nonnulli etiam in via ſpiritibus immundis vexati, dum ab alijs comprimerentur, miſerandas atque maledicas voces emittebant: quorum è numero quidam ab ipſo curati ſunt. Populi igitur impetu vix euitato, ſanctum eximij Patriarchæ corpus in celeberrimo Apoſtolorum templo, ſacris myſterijs D E O peractis, in ſepulcro recèns conſtructo, manibus ipſius Methodij compoſitum eſt, i i j. Idus Martij. quo quidem die iu exilium etiam eiectus fuerat, vt vtraque re ſit memorabilis.

Vide huius trāſlationis celebritatē.

Nos autem, ô patrum ſanctiſſime, ô ſacrorum præconum decus, qui digni facti ſumus, vt te & terreſtrem haberemus ciuem, & cæleſtem apud Deum interceſſorem, ad arcam tuam cum deſiderio accedimus, eamque cum omni veneratione complectentes, has tibi voces effundimus: O ſublimium & arcanorum myſteriorum inſpector & contemplator: ô diuini adſpectûs atque ſplendoris gloria abundè propter mentis puritatem illuſtrate. ô patriarcharum atq; pontificum ſocietatis particeps, qui & nomine & re ſimul cum illis victoriæ præconia & præmia, ęrumnis & periculis ſuperatis, percepiſti: ſuſcipe benignè ſynceri cordis erga te fidem & affectionem, viciſſimq; tuas pro nobis ad D E V M puras caſtaſque preces exhibe: vt Eccleſia ſancta in tranquillitate verſetur, & fides integra cuſtodiatur. In perpetuum nobis Deum propitiū redde, & nos, qui iucundiſſima tua monnmenta, qui pulcherrima ad ſalutem inſtituta varijs in libris à te relicta perlegimus, in recta dogmatum doctrina firmos immobilesq; conſerua, & in omni temporum varietate conſtantes, vt omnem reliquam vitam exemplo tuo ſanctè tranſigamus, vt Deo chari ſimus, & quæ iuſtis promiſſa ſunt, bona cōſequamur: Illius miſericordia ac munere, qui propter nos homo fieri, & carne indutus perſpici non eſt dedignatus, Chriſtus Deus noſter, qui colendus & orandus eſt cum patre, qui eſt ante principium, & diuino ſpiritu, qui eſt eiuſdem cum illis eſſentiæ, authorque vitæ in ſecula ſeculorum, Amen.

Inuocat S. Nicephorū Theophanes.

MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS LONGINI CENTVRIONIS. SIMEONE *Metaphraste authore.*

15. Martij.

CVM Deo verbo propter eam, quæ ex inobedientia nobis fuit importata, à bonis prolapsiõem, visum esset fieri sicut nos, & voluntaria cruce & morte propter nos fuisset cõdemnatus propter suam in nos misericordiam: & chorus quidem discipulorum, timore amicitiæ Christi esset oblitus: qui autem in eum cædem spirabant Iudæi, cũ iam morte damnâssent, vnus erat etiam Longinus è Synagoga Iudæorum, & constitutus fuerat Centurio cuiusdam numeri militum. Cùm autem executioni esset mandata scelerata sententia, & ipse Christus in ligno esset affixus, medicans sumptum ex ligno gustum, admirãdus hic Longinus habebat crucis custodiam sibi commissam cum suis militibus. Signis autem & prodigijs, quæ circa crucem facta sunt, ad veritatem deductus, omni excusso metu, liberè Christum ipsum & Deum confessus est in medio synagogæ Iudæorum, Verè, dicens, filius Dei est hic. (Matt. 27.)

Postquàm sepulturæ mandatum fuit viuificum Christi corpus, vt nos à peccati sepulcris euocaret, & ad antiquam reuocaret beatitudinem, Longino rursùs iussit Pilatus, vitæ sepulcrum tueri custodia militari. Et ille quidem fecit id, quod erat imperatum, & si non esset eiusdem de Christo cũ Pilato sententiæ, vt iam didicimus. Cùm autem peractum esset magnum mysteriũ resurrectionis, & milites miracula, quæ erãt maiora, quàm vt ea caperet humana cogitatio, principibus sacerdotum, & presbyteris Iudaici cœtûs annunciâssent, hoc illi ignominiam & dedecus sibi afferre existimãtes, & miraculum volentes extinguere, pecunijs persuaserunt militibus, vt calumniarentur Christi resurectionem. Illi igitur ad Pilatum accedentes, falsam dixerunt esse resurrectionem. Verùm non sic Longinus: sed mendacij quidem fuit præclarus cõfutator, verax autem testis veritatis, vt qui non sustinuerit calumniari Christum, tanquàm furto surreptum: sed lingua & mente libera eum verum esse Deum prædicârit, & è mortuis esse excitatum affirmauerit. Quo factum est, vt & ipse Pilatus, & Iudæorum synagogæ principes, inuidiam qua priùs mouebantur in Christum, & quem in eum animo concipiebant furorem, cum nunc in Longinum transferant, ei adeò irascentes, vt quicquid pateretur Longinus, existimarent eũ non satis daturum esse pœnarum. Hinc ea res venit ad aures Longini, & eorum ira fuit ei significata. Quapropter magìs volens abijci cum Christo, quàm habitare in tabernaculis Iudæorũ, cum veste & cingulo dignitatis, ipsam quoq; simul quamprimùm exuit militiam. Et acceptis duobus militibus, qui habebant eundem zelum pro Christo & veritate, declinat cum populo congressionem, & cum Deo solo & secum versatur.

(Longini cõstantia.) (Pilatus & Iudæi ei infensi.) (Deserit militiam.)

Nec multùm intercessit temporis, & relictis Hierosolymis, venit in Cappadociam, preco simul & apostolus Christi admirabilium operum, & quæ sunt præter opinionem cum illis duobus militibus effectus. Cùm autem eorum nihil latéret Iudæos, vtpotè quòd fama ad omnes Longinum transmitteret, & perindè àc alata perniciter omnem percurreret regionem, ij simul conuenientes persuadent Pilato, vt de Longino maledicat, & significet Cæsari, quòd aliena sentiret ab Imperio Romanorum, & quòd neglectis armis, Christum prædicet quendam regem gentibus: & sic omnes in suam redigens potestatem, attrahat ad illius fidem. Eorum autem, aiebant, quæ dicũtur, signum est, quòd vniuersam Cappadociam ea impleuit doctrina. Cum his literis simul etiam emittunt pecunias, in aures Cæsaris volentes irrepere, vt Longini mortẽ facilè emerent. Quod quidem processit etiam, vt videbatur, Iudæis. Et Roma statim in Iudæam ad Pilatum mittuntur literæ, quæ Longinum morte damnabant. Pilatus ergò acceptis literis, eas statim tradit Iudęis, & ad beati viri cędẽ alacris alacres emittit. Illi autem cùm totam, quæ intercedebat, regionem maxima peruasissent celeritate, veniunt in Cappadocum regionem: & cùm audijssent Longinum in quodam agro paterno agere vitam ab omni negocio remotam, statìm veniunt in agrum, & cum

(It in Cappadociam.)

cum Longino sermones conferunt, nescientes eum esse, propter quem tam magnos labores suscepissent, & iter confecissent. Vndè etiam illum ipsum rogabant, quisnam esset Longinus, & in quonam prædio habitaret. Longinum enim studebant clàm aggredi, timentes nè salutem sibi fuga quæreret. Ignorabant autem eum magis studere vt caperetur, quàm illi vt caperent. Imitabatur enim mortem illius voluntariam, quē cùm vidisset in cruce, Deum fuit confessus: & quomodò Christus propter nos, ità Longinus propter Christum cędem sitiebat.

Cùm ergò spiritus sanctus illa hora ei omnia significâsset, sensìm ad ipsos conuersus, miti & leni voce dicit: Sequimini, & ipse eum, quem quęritis, ostendam. Tūc ergò velutì apud se lætans ille beatus, & futuri gaudium præcipiens, & ante martyrium mortem martyrij amplectens, hæc secum dicebat: Quàm speciosi pedes euangelizātium bona. Nunc videbo cælos apertos. Nunc adspiciam gloriam patris. Nunc, sicut primus martyr Stephanus, ipse quoquè dicam: Domine Iesu Christe, accipe spiritum meum: quem clarissima voce audiui mortem ad se vocantem. Nunc supernam Hierusalem, angelorum quidem patriam, totius autem chori sanctorum metropolim, cum victoriæ plausibus, & canticis, & gloriosis trophæis ascēdam. Nunc exuo è luto confectam tunicam, & lamentabilia depono carnis vincula. Nunc liberor ab interitu & corruptione, & lætus induo incorruptionem. Egredior è vita caduca & momētanea, & ex tempestate, cuius sunt magni fluctus & grauia naufragia, & venio ad verum & solum portum, in quo vita est ab omni tristitia remota & æterna. Lætare anima, quæ vadis ad tuum effectorem. Ostende lætam, tempore id postulante, faciem. Eos, qui tibi tot bona conciliant, ô Longine, benignè excipe. Eos qui nos ad cœnam vocant regalem, lauto & magnifico accipiamus conuiuio.

Esa. 52.

Act. 7.

Hæc cùm apud se locutus esset Longinus, eos, qui ad ipsum venerant, statìm ducit in domum suā, & cùm hospitio præclarè accepisset, incipit deindè rogare post cœnam cur venissent, & quænam esset tanta Longini inquisitio. Illi autem, cùm sacramentum, tanquàm aliquod pignus, ab eo accepissent, non esse publicaturū, quæ ei dicerēt, neque secretum esse aperturum, dicunt quæ Pilato scripta fuerant à Cæsare, & quòd venissent, vt Longini cum duobus militibus capita amputarent. Cùm autem sciuisset, quinam essent cum ipso morituri, illi scilicet qui Iudaicæ mercedi Christum præposuerant, significauit eis, qui non diù antè ab eo discesserant, vt primorum bonorum essent sibi socij. Cumque semèl atque iterùm eos, qui missi fuerant à Pilato, hospitio magnificè accepisset, postridiè eos ducens in agrum, expectabat eos, quos accersiuerat. Cùm autem accepisset eos iam appropinquare, statìm annunciat ijs, qui missi fuerant à Pilato: Ego sum, qui à vobis quæror, Longinus. Illi autem primùm quidem non credebant. Quomodò enim existimâssent eum esse, qui erat passurus, cùm eum viderent tam lætum ad periculum? Postquàm autem rectè sciuerunt illum esse, & nulla eis fuit relicta dubitatio, ęgrè ferebant, & à conscientia multas plagas accipiebant, quid non quidem dicentes, quid non autem facientes, cùm esset adhuc recens recordatio, vt qui pro bonis essent malas reddituri gratias? O infelicem, dicebant, cœnam. O graue hospitium. Curnam, ô chare Longine, hoc tibi cœptum venit in mentem, vt eos, qui venerant ad tuî cædem, domus tua acciperet? O miserum habitaculum, ô acerbum conuiuium. Mors tibi euadit hospitium, *& teipsum mēsę *apponens, eos præter opinionem inueniens latrones, qui hospitio à te fuerunt accepti. Quid faciens, sic molestia affecisti eos, qui te sunt occisuri? Abi ergò, accepta mercede hospitij, nempe mortis remissione. Non sustinemus ensem tibi inferre: cędem molientem manū tuo capiti afferre formidamus: communem salem reueremur: nos pudore afficit mensa: ad cædem torpet manus: abhorret animus morte afficere benefactorem. Facilius est periculum, quod nobis est à Pilato paratum, quàm vulnera cōscientiæ. Parati sumus omnia pati potiùs, quàm Longino tales referre gratias.

Prodit se ipsum lictoribus.

Milites reformidant cędere hospitē suum.

Sic quidem milites dicebant Christi martyri valdè miserabiliter. Cæterùm non poterant Longino persuadere: sed eis fortiter respondet vir verè generosus: Cur magna mihi bona inuidetis, quibus vos inuiti me estis remuneraturi? Cur meam mortem defletis tam miserabiliter? Cur tristes estis propter meam perpessionem? Non est hoc mihi mors, sed vitæ primitiæ. Mihi reuerà potiùs est mors, quæ hîc est conuersatio, quoniam non assisto meo Domino, nec fruor ea, quæ est illic, beatitudine. Finis

finem malorum, non etiam finem vitæ mihi conciliabit: sed ad veram transmittet beatitudinem, & efficiet, vt sim particeps illius æterni splendoris. Habetis, ô amici, habetis apud vos solatium, propè est vobis consolatio. Quem enim propter finem lugetis, cum vos post finem beatum reputabitis. Sufficit autem hoc ad afferendam animi tranquillitatē, scire amicum fore multorum bonorum participem: quomodò est inuidorum, vel odio potiùs habentium hominum, studere eum priuare splendore. Nolite deflere eum, qui deficit: sed gratias agite ei, qui accipit. Non mihi illius gloriæ detrimentum afferatis, quam ego vidi elementa mouentem. Non negauerim eum, quem DEI semèl filium sum confessus. Timeo nè creatam naturam inueniam accusatricem, si in eum appáream infidelis, propter cuius passionem cælum quoquè ipsum est affectum tristitia, & sol contraxit radios, & lux diei miserabiliter deducta fuit ad noctem.

Hęc adhuc dicente Longino, & eis, q missi fuerunt à Pilato psuadente, vt facerent quod eis fuerat imperatum, veniunt milites, qui cum eo morte damnati fuerant. Ille autem læto & alacri vultu eos intuens, & dexteram eis inijcit, & collum amplectitur, & oculos suauiter deosculatur, &, Saluete, inquit, ô Christi commilitones, & hæredes regni, saluete. Iam enim aperta est porta, quæ est in cælis, & angeli sunt nostras accepturi animas, & oblaturi filio vnigenito. Eccè, & lampades video, & appárent mihi brauia, cum quibus sistendi sumus ad Iudicis tribunal. Sedenim si quid vobis est imperatum, dicebat eis, qui missi fuerant, id implete. Deindè etiam conuersus ad domus curatorem, iubet vestem mūdam ad se deferri, vt qui iam esset vocatus ad nuptias & thalamum, & eò festinaret. Porrò autem cùm induisset vestem, & manu ostendisset tumulum, in quo volebat poni corpus, in genua cum ijs duobus, qui erant cum ipso, inclinatus, (ô beatum finem) peregit certamen: & amputatis eorum capitibus, illi asscribuntur in choros martyrum & Apostolorum, illorum quidē fortitudinem, horum verò zelum pro Christo ostendentes.

Longinus confirmat duos milites.

Capite plectitur cum illis.

Quid verò post hæc est consecutum? Martyricum illius Longini caput cùm statìm accepissent ij, qui eum interfecerant, ad fidem plenè faciendam, quòd Longinus esset mortuus, id portant ad Pilatum, vt qui scirent se nullo alio dono, quàm eo magìs illi gratificaturos. Ipse autem statìm conuocauit Iudæos, magna secum voluptate afficiendos, vt qui Longini valdè mortem sitirent, & eam emissent pecunijs. Quod quidē cùm factum fuisset, vt eis placebat, iubet rursùs indigna Pilat⁹: & ante portam ciuitatis per ignominiam fuit proiectum preciosum eius caput. Sed is, cui visum fuerat pati pro nobis, eius, qui propter ipsum fuerat passus, nè nūc quidem est oblitus: sed velutì perpetuò apparentem quandam facem ijs, qui aderant, cernendam præbebat ante ciuitatem, & in sterquilinio iacentem, tanquàm in domo regia conseruatam, tutò protegebat, non solùm non permittens, vt aliquid pateretur à fimo: sed etiam liberans alios, nè aliquid propter id paterentur. Quædam enim mulier vidua, quæ morte maritum amiserat, cum filio autem vnico conflictabatur, & præter viduitatem sustinuerat etiam oculorum orbitatem, malo fide superato, cum filio vadit Hierusalem, sanctorum, quæ ibì erant, locorum contactu & adoratione, quos amiserat corporis duces, perans se recuperaturam. Cùm autem à filio deducta terram caperet & puluerem, & imponeret oculis, adijcitur viduitati & oculorum orbitati (Qualia sunt Dei iudicia) alia quoquè grauis calamitas. Morbus enim quidam inuadens puerum, qui pro amissis oculis fuerat ei alius oculus, repentè (proh dolor) abripit à sinu matris.

Pilati crudelitas in caput eius.

Statìm ergò duplices ad eum accedunt tenebrę, & vitę lux simul extinguitur cum luce oculorum: eratque omninò infelix illa immobilis, tāquàm aliquo fulmine, perculsa calamitate. Cùm autem paulopòst à malo ad se redijsset, deflebat miserabiliter, & miserandas voces emittebat ad Dominum: ô Domine, dicens, cur sic grauata est manus tua super me, & supra dolorem vulnerum meorum addidisti? Et nunc lumen oculorum meorū & ipsum non est mecum. Num vires lapidum vires meę? Ipsa quoq; dicam, quod Iob: Posuisti me parabolam Domine, & motum capitis in omnibus: & pudore affecti sunt super me, qui sustinent te Domine virtutum. Num sola sic peccaui ego? & sola sic punior, quòd me luce & vnigento filio, qui erat instàr lucis, priuâsti? Quænam mihi est deincèps spes salutis? Quænā mihi via cōsolationis? Hei mihi, charissime, quādò mihi malū cōsolaberis? Quandò oculorum leuabis calamitatē, me deducens

Viduæ ingens calamitas.

Iob 6.

ducens ad salutem? Nesciuisti, ô fili, quòd maiori omni alio, tuo casu mihi damnum afferres maximum? Abis planta mihi iucundissima, me misera sola relicta? Sed sic q. dem mater, & mater vnigeniti, q sic fulciebat eam, quæ se habebat tam miserabiliter.

Interim autem dum fuisset in somnum resoluta, diuinus ei apparet Longinus, & omnia dicit, quæ ad ipsum pertinebāt, quæ in cruce Saluatoris nostri facta fuit, confessionem, mortem qua à Cęsare & Pilato fuit condemnatus, capitis amputationem, & alia, quæ martyr propter Christum sustinuit magnificè. Quin etiam dicit ei: Oportet te obseruare meum caput multo fimo tectum, ad tuorum oculorum curatiōem. Nam si illud attigeris, lux statim te sequetur. Porrò autem ego quoquè tibi adducam puerum cum gloria, qui, quem propter eum accipis, dolorem consoletur. His verbis mulier animo recreata, & corpore satis corroborata, properabat ad opus. Cùm autē deducta iam peruenisset ad locum, in quo sciebat caput esse repositum, prompto & alacri animo fodiebat manibus. Et cùm velutì quendam thesaurum caput inuenisset, simul cum eius inuentione, suam quoquè lucem inuenit: & adspicit solem, aut etiam ipsum caput cernit, tanquàm lucidam stellam, apparuisse. Deindè id ardenter cōplexa, cùm à stercore expurgâsset, & vnguentis vnxisset honorificè, reuertitur, ad eū, qui illam hospitio exceperat, preciosam illam afferens margaritam.

Lōginus ei reuelat caput suum.

Repurgatū à fimo, honorificè vngit vnguentis caput.

Sequenti autem nocte diuinus rursùs accedit Longinus, læto vultu subridētem, & quasi sponsalibus vestimentis nitentem filium suum inducens, suauiterque & paternè eum amplectens, & dicit ei: Eccè quem lugebas, filium, ô mulier, quæ lugebas: eccè quantus sit nunc eius honor & gloria, & teipsam consolare. Deus enim ipsum retulit in numerum militiæ sui regni: egoque nunc eum habeo acceptum à Saluatore, nec à mea vnquàm recedet dextera. Accipe ergò meum caput & corpus tui filij, & sepeli in eadem arca, & nè ampliùs lugeas filium tuum vnigenitum, neq; te verberet cor tuum. Nam magna gloria & lætitia, & magnis laudibus celebrandæ choreæ, & festa celeberrima ei data sunt à Deo, qui eum accepit. Hæc cùm audijsset mater filij, statim surgit, & acceptum martyris caput, reddit patriæ martyris: (Pago autem nomen est Sandiale) & cùm corpus filij capiti martyris lubenter apposuisset, & in loco insigni honestè cōposuisset, hæc apud se dicebat: Nūc scio, quòd ijs, qui Deū diligunt, oīa ad bonum conferunt. Quærebam oculos carnis, ego autem accepi etiam oculos spiritûs. Me afficiebat tristitia iactura filij, sed eccè eum habeo hæredem, Deo cum gloria regia assistentem, & nunc noctù & interdiù mihi matri blandè arridet, conglorificatus honoribus prophetarum & martyrum, & cum eis exultans, & cum Longino crucem ferens, & regni cælorum præclarum ferens trophæum inter angelos: adeò vt Longini factus discipulus, ipse quoquè sacram emittat vocem, hymnicamque & mysticam, & epinicij instar habētem: Verè Dei filius erat iste, & est, & erit. Regnum eius, regnum omnium seculorum, & eius dominatio permanebit in æternum. Ei gloria & potentia in secula seculorum, Amen.

Rom. 8.

Psal. 144. Dan. 7.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI ABRAMII CONFESSORIS, ET MARIAE NEPTIS EIVS: AVTHORE Simeone Metaphraste, qui eam ex S. Ephræm videtur interdùm fusiùs, plerunquè compræhensiùs descripsisse. Est autem hæc historia multo elegantiùs Latinè conuersa, q̃ illa, cuius author fertur S. Ephræm.

VIrorum virtutis studiosorum vita, & eorum quæ ab eis gesta fuerūt, narratio, omnibus quidē, qui piè viuere studuerunt, tanquàm vtilis & iucunda, summo studio est expetenda: maximè autem ijs, qui virtutem exercent, & qui beatam illam Dei mandatorum semitam ingredi decreuerunt. Fiunt enim eis velutì quidam duces itineris, vt quod ipsi priùs confecerint, & re ipsa experientia ostendere possint ijs, qui sequuntur: vbì quidem oporteat aliquid remittere de ingressûs vehementia, vbì autem rursùs gradum accelerare & intendere. Sicque certam virtutis viam & facilem illis faciunt, qui eam aggrediuntur. Quoniam autem ex ijs maximè

16. Martij.

Historiæ sanctorum quid conferant.

insignis Abramius, non solùm cùm esset adhuc superstes, sed nunc quoquè oratione velutì quadā expressus imagine, id plenè præstare potest: res eius nūc à nobis narrādæ sunt ꝓ viribus: vt sequamur, & quoàd eius fieri poterit, imitemur vestigia ei⁹ virtutis.

Abramij genus.

Hic ergò secundus Abraam, & cum primo conferendus, ex nobili quidem radice germinauit ramus nobilis. Nam fuerunt quidem ei parentes clari genere, vita autem illustres, & qui diuitijs & gloria mundana sibi summoperè placebāt. Cùm aūt viderēt puerum ab incūte ætate omnem virtutem exercentem, tenebātur quidem vehemēti igne in eum amoris & desiderij. Sunt enim talia eorum, qui genuerunt, viscera: & natura est eis insitum, vt virtus filiorum maiorem in eis incitet flammam naturalis charitatis & affectionis. Quamobrèm cùm esset eorum in eum amor & insatiabilis, & longè ardentissimus, desiderabāt videre fructus pulchri huius germinis: vt cernentes tanꝙ imagines filij nepotes, sui in eum amoris sedarent vehementiā, & simul successioni generis hoc iacerēt fundamentū. Itaq; studebāt, vt & filius duceret vxorem, & alligaretur vinculis matrimonij, & ad p̄cipuas & maximè illustres mundi prouheretur dignitates. Abramio aūt nihil horum erat curæ: Nam ea delegerat, quæ parentum animo planè aduersabātur: & ecclesiam quidem, tanquàm sponsam quādam, sibi desponderat, ei, vt solent sponsi ardentes, noctù & interdiù assidens, & animum simul & aures demulcēs ijs, qui in ipsa fiunt ad Deū, hymnis & melodijs. Vnum verò verum honorē, ad Deū existimabat ꝓfectū. Magistratus aūt & potestates & honorum altitudinem, & dignitatum magnitudinē, & q̄d aliud mundanū & terrenū, existimabat oīa ludibrium & scenicā actionem, quæ nihilo meliùs sunt affecta, ꝙ somnium & vmbra.

Fastidit ea, q̄ huius mūdi sunt.

Cùm autem parentes instarent & vehementissimè vrgerent, vt voxrem duceret, quinetiam mater videns eum differentē, sępè lachrymas emitteret ex oculis, quę sunt certa signa flammæ internæ, & quæ, si quid aliud, filij valdè possunt animum infringere: nesciret verò egregius Abramius quid faceret, cedit matris precibus & iussis patris, & iugum accipit matrimonij, vt qui sciret hoc esse vnum ex Domini p̄ceptis, patri & matri parère. Nam ad illum quoq; transire honorem pulchrè sciebat, à quo ꝑfectum est pręceptum: & qui est communis omnium & primus pater, & opifex, & p̄cipua causa, vt simus & viuamus. Sed mihi arrigantur omnes aures ad audiendū: iam enim in animo Abramij incipiunt oriri radij gratiæ. Sex quidem præteriērant dies, ex quo peragebatur conuiuium, & celebrabātur nuptiæ, & canebatur hymenæus: septimo autem, in quo erat eis soluendum matrimonium, fit res quædam admirabilis, & ꝙ vix credi possit. Nam sedebat quidem ad mensam cum sponsa splendidè admodùm Abramius, tanquàm sponsus re vera in thalamo suo: tumultu autem & plausu tota domus perstrepebat, mensæq; & conuiuis erant omnes intēti: occultus autem amator nostræ salutis, & qui intelligentia percipitur, animarum nostrarum pronubus & sponsus Christus, illarum scilicet, quæ sunt dignæ thalamis suis, dulci quodam radio cælestis & ineffabilis splendoris sensìm immisso in thalamum suaui & allicienti luce oculos illustrauit Abramij, velutì ad se accersens, & ipsum per lucem attrahens. Illius enim animæ apertè amabat pulchritudinē, & volebat eum collocare in longè melioribus thalamis.

Cōsentit in matrimonium.

Lux cęlitùs illabitur ei⁹ pectori.

Huius autē lucis dulcedine summè captus Abramius, vt quę ei per oculos ad animum affluxerat, & ineffabili iucunditate & splendore cor habens repletum, neq; cibum neq; potum volebat sumere: sed stabāt immoti eius oculi, ad lucis illius speciem intuentes: & apud se optabat, vt citò solueretur conuiuium. Quo quidem vt desiderabat, soluto, & singulis conuiuis domum reuersis, tacitè domo egreditur, à nullo alio, nisi à solo DEO, qui eum vocabat, visus. Et cùm circa duo stadia abesset à ciuitate, peruenit ad quandam cellam, quæ pulchrè erat posita ad quietem & silentium. Eam autem quàm iucundè est ingressus? Aliquid enim ei ostenderat, quæ apparuerat visio, quod spectabat ad eius habitationem. Deindè, vt assolet in rebus huiusmodi, cùm domì frequentissimè nominaretur sponsus, & essent omnes occupati ad illi inseruiendum, ipse autem minimè adesset, statìm recordati sunt parētes prioris filij sententiæ, & illius in Deum propositi, & magnæ aduersùs nuptias constantiæ: neq; eam rem poterāt aliud vocare, nisi apertum secessum. Et ideò scrutabātur, non theatra solùm, & fora, & regiam, & domos amicorum, sed solitudines, & mōtes, & monachorum habitacula, & sicubì esset aliquis locus aptus ad secessum & silentiū.

Clàm fugit, spōsam deserens.

Inquiritur.

Cùm

Cùm multi ergò vbiq; quærerent Abramium, decimoseptimo die postquàm secesserat, inuenitur in dicta cella, nullum habēs, qui simul habitaret, sed ipse solus inclusus. Atq; illos quidem, qui ipsum inuenerāt, inuadit stupor commixtus lætitia & tristitia: vt qui lætarentur quidem, quòd inuenissent adolescentem: stuperent autem tam repentinam eius mutationem, & statìm ab initio susceptam vitā illam solitariam, & remotam ab omni cōsuetudine & societate: dolerent verò propter Abramij iacturā, q̄ talis scilicet adolescēs sic ante tēpus se à mūdo remouisset, & reb' q̄ ad mūdū ptinent. Inuenitur.

Ille aūt cùm eos sic vidisset affectos, placidè & benignè eos alloquēs: Neq; tristitia, inquit, affici oportet, nec admirari: sed Deo potiùs agere gratias, & eius ineffabili benignitati & clementiç, qui me sapienti quadam & arcana prouidētia à mundi subduxit nequitia. Orate ergò, inqt, amici mei & fratres, deincèps orate, vt bonum eius iugum portem vsq; ad finem, & non onus eius leue abijciam: sed semper sequar legem, & illius pręcepta & voluntatem. Deindè etiam vehementer rogauit, nè illuc assiduè venientes, suum desideratum obturbarent silentium, & impedirēt profectum eius ad meliora. Illi quidem cùm hęc audijssent & vidissent, sunt reuersi. Ille verò obstructo aditu domunculæ, & relicta parua quadam fenestra, per quam panis solùm & aqua ei pręberetur, soli decæterò oratiōi vacabat & ieiunio. Cùm in his aūt esset Abramius, & hanc philosophicam exerceret viuendi rationem, de eo spargebatur fama in oēs partes, & magna hominum multitudo confluebat ad illum spectandum, desiderans ab illo aliquam consequi benedictionem. Decimo autem anno postquàm secessisset, decedunt quidem eius parentes: ad eum autem deferuntur illorum diuitiæ, & omniū paternarū facultatum fit hæres Abramius. Ille verò, cùm iam olìm tales curas iussisset valere, cuidam ex suis amicis committit, vt curam gerat hęreditatis, mandans, vt pars eius maxima consumatur in egenos. Quod quidem cùm factum fuisset, vt iusserat, & pulchrè profusæ fuissent eius diuitiæ, & opem tulisset multis pauperibus, solutus omni cura fuit Abramius. Nam in hoc ille perpetuò incumbebat, vt eius animus occuparetur in nulla re mūdana & terrena, sed eum totum haberet ad cælum extensum, semperq́; leuem & sublimem ad spiritalia. Vacat orationi & ieiunio.

Cùm ergò tanq̄ possessionem preciosissimā desiderâsset nil possidere, nihil aliud habere sustinuit, p̄ter ea sola, quę sunt corpori necessaria. Ea aūt erant, pallium & ciliciū, quibus erat indutus, & storea ad breuē corporis accubitū, & poculum, quo modicam sumebat aquam. Sed quo magìs egebat ijs, q̄ pertinebāt ad vsum corporis, eo magìs abundabat bonis animæ, in orbe virtutū, qui eum circundabat, semper resplendentē humilitatem habens, & charitatem, quas cuiuslibet boni matres esse definiunt. Hinc æqualem quidem cōmuniter in oēs ostendebat charitatē. Proximi aūt salutem semper suæ p̄ponebat. Quæ verò ex eius labris procedebāt, quam non poterant animam demulcere, & attrahere ad virtutem? Nam valdè quidem doctè adhortabatur: repræhendebat aūt paternè & amāter: mansuetudoq́; & gratia vndiq; in eo florebat, internam animi constitutionē perfectè aperiēs. Meritò aūt admirabitur quispiam eius in certaminibus fortitudinē & cōstantiā. Nam cùm ante mortē cōtinuos quinquaginta annos trāsegerit in exercitatiōe, nunq̄ molliter aut segniter aggressus est labores, neque quicquā remisit de ei ab initio tradita regula abstinētię: sed pindè àc si spiritales labores recèns attingeret, ità ad certamina accedebat quotidiè, seipsum in dies superās. Nō erat aūt Dei omìnò pmittere vt talis lux sub modio lateret: neq; fieri poterat, vt q erat huiusmodi, & perindè àc clara quædā & illustris ciuitas, velutì in quodā mōte rerū maximarū & pulcherrimè gestarum, positus erat, abscōderetur. Nec ergò fuit abscōsus. Sed quomodò nupèr ipse Dn̄s discipulis, ità etiā nunc illorū imitatori desupèr apostolicum cōmittit ministerium, & eius honorat virtutē chrismate sacerdotij, & sudoribus monasticę exercitationis athletica etiam certamina adiungit, & laboribus abstinentiæ præter opinionem & admirabiliter annectit coronas martyrij. Quonam modo autem, deincèps exponam. Vestitus eius & supellex. Eius fortitudo & cōstantia.

Lampsaci, quod est oppidum ad Hellespontū, erat quidā magnus vicus, & frequens populo, qui vocatur Tænia. Quoniam aūt qui in eo vico habitabāt, tenebantur à graui errore gētilium, magna quidem multitudo sacerdotū & diaconorū ab Episcopo ad eos mittebatur: plurimi quoq; ex ijs, q vitā susceperāt monasticā, ab eo cōstituti erāt vici magistri. Sed nemo eos poterat cōuertere ab errorę: immò pijs potiùs illi inferebant Tænia vicus gētiliū.

bant tormenta & supplicia:neque erat vllum pœnæ genus, quod non terribiliter eis intentaretur.Cùm ergò dubitaret Episcopus,quidnam oporteret facere,vt qui errabāt, errorem agnoscerent, & rem aliquandò cum suis communicaret, venit eis interìm in mentem Abramij admirabilis. Tum nō expectans ipse aliorum de eo testimonia,eis statìm ostendit,quid de illo esset sibi persuasum,dicēs:Credite mihi,filij,dictūro teste veritate,quòd in tota vita nunquàm mihi contigit videre talem virum,& qui in tanta virtute viueret & pietate.Cùm ij aūt,quæ ab ipso dicta fuerant,vna voce cōfirmâssent,ipse rursùs:Venit,inquit,mihi in mētem quædam cogitatio : ea est autem, vt arbitror,diuinioris cuiusdam prouidentiæ, eum initiare Chrismate Sacerdotij, & ei tradere vicū, qui est ad Hellespontum.Fortè poterit, opem superna ei ferente gratia,& multos deducere ad agnitionem veritatis.Hæc dixit,& è cathedra statìm surgēs Episcopus,vadit ad beatum Abramium cum vniuerso clero. Et iam solitis dictis precibus,postquàm eum in Christo salutâsset,& osculum dedisset,de vico ei exponit oīa. Prçtereà aūt eum quoquè valdè rogauit,vt illorum susciperet præfecturam. Illæ verò cùm primùm quidem Episcopum aduenisse ægrè tulisset, vt q putaret se esse indignum, ad quem tantus vir accederet : deindè etiam quę dixerat,grauiter accepisset, propter magnam illam cordis contritionem & moderationē, & quòd se nulla re putaret esse dignum, ea respondit, quæ & tali vitæ conueniebant, & tantæ humilitati: Quis ego sum Domine mi,dicens,vt sacerdotij tātam subeam magnitudinem, & grauis populus mihi committatur docendus?Sine per Christum,sine me acerbè mea deflere peccata.

Recusat sacerdotium.

Cui rursùs Episcopus respondēs : Rectè scio,rectè scio,inqt,ô chare fili Abrami,ꝙ gratia,q̄ tibi data est à spiritu,potēs es & verbis & factis. Nè ergò dubitaueris ad munus accedere,quod erit quidem causa tātæ animarū vtilitatis,magnas autē apud Deū tibi conciliabit remunerationes.Ille verò perseuerās in prioribus:Sine, rogo,rursùs dicebat,sine me mala ꝓpria deflere.Ille verò respondēs,acrioribus eū verbis excepit: Eccè,dicēs,cùm & mūdum,& quæ mūdi sunt oīa reliqueris, & quid non laudabile q̄dem exercueris,quodnam aūt Dei p̄ceptum non accuratè seruaueris?id quod est prçcipuum,nescio quomodò imprudēs p̄termisisti,nempe obediētiam.Hęc cùm ille audijsset B.Abramius,oculos suffusus lachrymis,& ex imo grauiter suspirans : Quis ego sum,Domine,Domine mi,inqt,(vt rursùs repetam ea,q̄ dicta sunt)vt de me talem susceperis cogitationē,& me,q sum vilis & abiectus, sic tota manu cōtendas attrahere ad tantā virtutis altitudinē?Episcopus aūt : Quoniā,inqt,q sibi quidē soli viuit, & solùm curat,vt res suę rectè se habeāt,sibi soli parat vtilitatē. Alios aūt corrigere,& animarū sibi creditam curā gerere, quātum habet emolumentū,& quātum charitatis in Deū indiciū? Quòd aūt id sit maius quouis alio cultu creatoris & Dn̄i, adducā tibi illius ipsi⁹ testimoniū: Si em̄ diligis me Petre,inqt,pasce oues meas. Quamobrèm Deo tantæ sunt curæ greges,vt maximū signū in ipsum dilectiōis, eorū curam esse statuat. Talibus cōsilijs,monitis & sermonibus persuasus Abramius, Episcopū ad vrbē est secutus. Cumq; ille in ipso,quę par erat, peregisset, & sic eum perfectum creâsset sacerdotem,& deindè cum toto clero & populo eum deduxisset,ꝓpositam illinc viam inijt,multas interìm fundens lachrymas,& supernum inuocans auxilium.

Iohan. 21.

Fit sacerdos & abit ad vicum Tęniam.

Cùm aūt venisset in vicū,& eū inuenisset iacētē in ꝓfundis tenebris impietatis, & vt dicit diuinus Paulus,gloriā vnigeniti mutatā in similitudinē sculptilis,sic Deū precabatur in cōtritiōe cordis:Benigne & clemēs Dn̄e Christe Deus,q es solus bonus, q es solus patiēs,q es sol⁹ misericors,q creâsti hoīem benignitate ineffabili, q intelligis in oīa opera eius,& corda & renes examinas,& intelligis eius cogitationes:nè despicias tuū figmētū, opus tuarū manuū,quod malè necat à bellua,q̄ pcipitur intelligētia:sed libera eos à tyrānide inimici,& da eis veritatis tuę agnitionē. Tu em̄ scis,ꝙ nō ꝓpter humanam gloriam, sed propter animarum salutem suscepi hanc curā & hoc ministerium. Cùm sic ergò esset precatus,& aliquas accepisset pecunias, quæ remanserant apud amicum, cui curam commiserat facultatum, ex ipsis ædem extruit oratoriam longè elegantissimam. Postquàm autem finitum fuit ædificium, incruentum in eo sacrificium D E O offerebat, & similes prioribus rursùs fundebat preces: Collige, Domine, dicens,oues tuas errantes in hanc mandram recenter ædificatam,aperiens eis viam salutis per tuî agnitionē,ad gloriā tuî gloriosi nominis. Tu es em̄ Deus so-

Rom. 1.

Extruit ędē ornatissimā, & offert incruētū sacrificiū

solus misericordiæ & miserationum, qui non vis mortē peccatoris, sed magìs vt conuertatur & viuat. Cùm has ei preces obtulisset, & cor deindè vir sapiens confirmâsset, & fuisset repletus zelo & desiderio, obiēs statuas dæmonum, eas oēs diruit, & humì euertit, quæ erant verè terra dignæ, soloq; cinere & puluere. Ezech. 18.

Cùm autem post hæc accessissent quidam ex infidelibus, vt illis sacrificarent statuis, & eas precarentur, vidissentq; graui casu corruisse, nō ignorârunt hostem: statimq; correptis lignis & lapidibus, repentè in sanctum irruerunt: nec priùs cessârunt eum petere & crudelissimè percutere, quàm eum vidissent planè defecisse, & extremam iam agere animam. Recesserunt enim, existimantes eum mox esse moriturum. Ille autem cùm circa mediam noctem recreatus esset ab illis intolerandis doloribus, vix tādèm surgēs, in tēplū est ingressus: & cùm se pronū humì deiecisset, flens grauiter, & fronte solum verberans, acerrimo & maximo studio fundebat preces pro illorum salute, vt depelleret impietatis nubem, quæ eos detinebat, & purè adspicerēt ad radios veritatis. Manè autem cùm illi ad templum accessissent, non gratia orationis, (Quomodò enim, cùm eorum animi fluctuarent adhuc salo impietatis?) sed ad videndam ædificiorum structuram (erat enim templum benè figuratum, & ea, qua par erat, symmetria cōstructum, & quod animum & oculos satìs poterat lætificare) cùm, inquam, venissent in templum, & offendissent sanctum in eo precantem, priorem rursùs sęuitiam & rabiem in eum ostenderunt: & cùm eum rursùs varijs modis & vehementer cecidissent, vinculis & funibus omni ex parte compræhensum, trahunt per medium vicum, & in eum omni ex parte lapides niue cadente densiores coniecerunt, ignorātes stulti, pro quali gratia, pro quali pro ipsis precatiōe, qualem reddiderint ei remunerationem. Ille ergò tūc quidem ab eis relictus est semimortuus iam à plagis dissolutus & in terram fluxionibus. Cùm autem media nocte ad se redijsset, dicebat: Domine, quousq; obliuisceris meî in finem? Quousquè auertis faciem tuam à me? Quousquè opera manuum tuarum despicis, quæ pereunt? Hæc Deo dicebat, & verba miscebat lachrymis. Deindè autem vix tādèm è solo surgit, perindè acsi nō esset confectus tot plagis & vulneribus, & in dictum templrm rursùs ingreditur.

Dirè cæditur.

Rursùs cæditur atrocissimè & lapidatur.

Die autem sequenti belluæ illæ Christi inimicæ, cùm illic rursùs venissent, & eum orantem inuenissent, ne tunc quidem potuerunt id ferre moderatè: sed cùm ei plagas priores, aut etiam multo maiores imposuissent, & cum similibus vinculis alligâssent & traxissent, procùl à vico proiecerunt. In his ergò se tres annos deincèps fortiter gessit Abramius, non fractus, non cedens, nec vlli malè imprecans: sed odio charitatem adiungens, iræ mansuetudinem, maledictis benedictiones, admonens, consulēs, adhortans, senes, adolescentes, omnem, vt semèl dicam, ætatem, vt patres, vt filios, vt fratres, nihilq; omninò ostēdens, quòd sit pusilli & abiecti animi: sed re ipsa implens, quæ sunt diuini Dauidis, & inter necessitates & afflictiones meditans præcepta Domini. Propter hæc in ipsum floruit eius sanctificatio. Nam cùm repentè conuenissent illi, qui nupèr erant impij & infideles, (Est autem hoc Dei omninò, qui docet hominem scientiam, & illius gratiæ in Abramium) omnesque qui illum vicum habitabāt, cōgregati essent, &, vt est cōsentaneum in cœtu multitudinis, sermones omi ex parte haberētur, res Abramij in medium adducebatur, & omnium animi implebantur admiratione. Itaq; cùm præ stupore in magnam adducti essent dubitationem: Videtis, dicebāt inter se inuicèm, qualia à nobis facta sunt aduersùs Abramium: ille aūt q̃ benignè & clemēter in nos se gerit, quamq; fortiter ac generosè tulit mala, quæ sunt ei illata? Omninò nisì esset verè Deus aliquis æternus & immortalis, qui potest ꝓ laborum meritis reddere remunerationes, nō ostendisset tātam pro ipso tolerantiā. Porrò aūt deorum nostrorum imagines videtis q̃ facilè & citra vllum laborem euertit, neq; vllus ex ijs dijs potuit à se propulsare iniuriam?

Psal. 118.
Psal. 131.
Psal. 93.

Hæc illi quidem inter se dicebant: Deus autem verbis finem imposuit cōuenientē. Ij enim protinùs incitati animis, dixerūt: Adeste oēs, ad huius boni viri genua procidamus, consentiētes Deo, qui ab ipso p̄dicatur. Quæ simulatq; dixissent, concurrunt protinùs ad templum, tanquàm vna lingua & anima clamantes: Gloria tibi Deo cęli, qui misisti seruum tuum Abramium, vt nos à simulacrorum liberaret caligine. Quod quidē cùm ille beatus vidisset præter omnē spem, ineffabili in corde repletus lætitia, repentè tēpus quoq; arripit: &, O patres in Dño, & filij & fratres, inqt, adeste,

Ethnici impij resipiscunt.

& Deo

& Deo simul reddamus gloriam, qui tam admirabiliter & arcanè illuminauit vestros
Psal. 33. animę oculos: & accipite signaculum spiritûs. Accedite ad ipsum,& illuminemini: & vestri vultus pudore nequaquàm afficientur. His verbis coniungit etiam doctrinam
Baptizãtur. veritatis. Et cùm,quomodò credere oporteat,verbis esset persecutus,eos in filiorum adoptiōem asciscit per baptismum,cùm essent numero circà mille. Et deincèps erat multus in eis quotidiè admonēdis & docendis. Ille autem tāquàm bona terra, & pinguis,& aquis irrigua,reddiderunt fructus multiplicatos diuinorum seminum. Atque annus quidem in his fuit consumptus ab Abramio.

Deindè timens,nè,dum in Vici curis versaretur & tumultibus,sibi aliqua re indulgeret ex ijs,quæ ad victum pertinēt: cumque iam videret gregem perfectum & absolutum in diuinis mandatis, statuit ad priorem reuerti solitudinem. Cùm noctù itaq; surrexisset,dicebat: Domine,qui es solus bonus,qui solus es immemor acceptæ iniuriæ,qui hanc recèns collectam multitudinem soluisti à vinculis aduersarij,& per eam, quam in te habēt,fidem tuo colligâsti vinculo: conserua hunc paruum tuum gregem inuictum ab insidijs dęmonum,eos tanquàm armis muni tua protectione,& eum accinge forti tua potentia: te autem propitium ego quoquè miser inueniam, quādò iudicium pones in spem & misericordiam tuam in trutinis. Ad peccati rationem nihil mihi imputetur à tua benignitate hic meus recessus. Tu enim es occultorum cognitor,& cordium examinator, & tu è longinquo cognouisti cogitationes meas, quòd propter te & tuî amorem suscepi hanc peregrinationem: & eccè me subduco ab ijs omnibus,quæ ad victum pertinent,nè si ad aliquid horum, tāquàm ad scopulum impegero, in medio mari curarum mundanarum subeam naufragium. Atq; sic quidem
Abramius fugit. finem acceperunt eius preces: & cùm Dominico signo vicum muniŋsset,& eum Deo commendâsset,se clanculùm proripit ad secessum.

Manè ergò cùm de more venissent vicani ad templum Dominicum, vt benedictionem Pastoris assequerentur, cumque eum ibì non inuenissent, illos inuasit confusio,mœrorque & animi ægritudo. Eum igitur diligenter quærunt, non paruam terræ partem obeuntes. Sed reuersi vacuis manibus, cum calidis lachrymis accedunt ad Episcopum,& apud eum deflent,se esse priuatos suo Pastore. Ille autem sauciatus pa-ribus telis ægritudinis, eum quoquè quærit similiter. Postquàm verò & ipse cognouit se ea facere,quæ erant inutilia,(tutò enim propter quietis ac silentij cupiditatem latebat Abramius) tūc,sui cleri accepta parte aliqua,cùm venisset ad vicum,primùm quidem illorum animos satìs consolatur,qui ægreferebant Pastoris absentiam: Deindè cùm eos elegisset,qui erant virtute insigniores: & alios quidem Presbyteros,ali-
Presbyteri & diaconi &c. creãtur in Tænia. os autem Diaconos constituisset,& alios cooptâsset in alios sacros gradus: & ijs vel-uti quandam tradidisset regulam, & formam glorificationis, quæ fit in ecclesia, & eis precatus esset vitam pacatam & à molestia liberam, recedit. Quæ quidem nec diuinum quidem latuerunt Abramium Sed ipse quoquè,cùm in eo, in quo latebat,loco hæc per spiritum cognouisset, ab illius vici curis animum liberauit. Nam etsi trahebatur amore solitudinis, curis tamen gregis rursùs erat vinctus vinculis insolubilibus.

Cùm ergò, quòd ad hæc attinebat, quieto esset animo,& Deo, vt par erat, egisset gratias,rursùs reuertitur ad vetus illud habitaculum. Et cùm ei cōtiguam ædificâsset domunculam,& obstruxisset aditum,priori se tradit solitudini. Quænam autem sunt deindè cōsecuta,& quosnam ei tendit laqueos,qui rebus eiusmodi inuidet inimicus, non est prætermittendum. Erat quidem nox media, cùm consuetas preces funderet
Fallacia dęmonis. Abramius: Præses autem tenebrarum, suscepta persona luminis, & eam ipsam lucem esse simulans,ad eum emittit vocem,tanquàm ex magna multitudine,dicentem: Beatus es senex Abrami,verè es beatus: & nemo in rebus diuinis fuit tam perfectus, sicut tu. Ille autem cùm rem minimè ignoraret, sed eum illum esse cognosceret, qui
Genes. 3. decepit primum hominem, ei suggerendo, quòd futurus esset Deo similis, & sciret hanc lucem esse veluti quandam escam vanæ gloriæ: Compescere, dixit: te increpat
Profligatur sancti viri humilitate. Christus Deus,ô maligne. A me citò recede: absit eīn,vt me aliqd aliud esse putē,nisi terrã & cinerē. Hęc dixit,& in fumū statìm fuit dissoluta phantasia luminis,& manifestus fuit actus simulat⁹,& scena abiecit personā. Sic ergò pudore affectus,eū cōtraria ratiōe aggreditur: sicut illic ꝑ adulationē, ità hîc per timorē eum conās supplantare.

Non

Non multùm enim intercessit temporis, & rursùs ab eo cernitur manu tenens securim: & videbatur quidem mediam tecti trabem dissecare, grauiter autem concutere & mouere domunculam, & multitudinem in Abramium quasi magno quodam studio conuocare, & ad summam eum grauiter perturbare. Ille autem hîc quoquè rursùs idem erat, hostem minimè ignorans. Visione itaque nihil territus, Omnes gentes me circundederunt, sensìm apud se dicebat, & in nomine Domini vltus sum eos. Talibus aduersùs inimicum carminibus Abramius, talibus armis est vsus. *Psal.117.* Quid ille ergò? In eum rursùs bellum gerit posteà, vt qui vehementi igne videretur comburere stoream. Ille autem nihil affectus ea visione, interrito vultu eum inuasit, dicens: Super aspidem & basiliscum ingredieris, & conculcabis leonem & draconem. Deindè venit tempus comedendi: & ille quidem solam sibi aquam apponit: *Psal.90.* malignus autem mutatus in adolescentem, manu tangit poculum, illud conans euertere. Diuinus autem Abramius nihil perterritus, constanti vultu aquam accepit. Vide autem mihi maligni impudentiam. Sæpè repulsus, ne sic quidem recedebat, sed rursùs in vnum ex ijs, qui sancto ministrabant, veste & forma seipsum mutans, cùm sanctus tunc comederet, lucernam ei apponebat. Deindè etiam videbatur talia canere: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Hic autem verè beatus, erat planè surdus, vt qui aures ad hæc obstrueret, *Psal.118.* donèc sumpsit illud modicum cibi. Post hanc autem paruam corporis curationem, crucis signo munitus: Si beatos, inquit, nôsti eos, qui diligunt Dominum, cur non cessas assiduè eis exhibere molestiam? Ille autem respondens, vel inuitus suam confitetur malitiam, & dicit: Quoniam eos bonum exercere video, nec possum pati id videre. Hæc cùm dixisset, statim abijt.

Nondùm autem quinque dies intercesserant, cùm denuò eum aggreditur hic sæuus hostis cum maligna, quæ erat circa ipsum, caterua, & consuetis suis machinis & importunitate. *Infestæ dæmonũ præstigię.* Videbantur autem funibus domunculam omni ex parte compræhendisse, & totis manibus eum trahere, & se inuicèm adhortari, vt fieri solet in multitudine: Videte, dicentes, vt eum de propinquo proijciamus præcipitio. Ille autem (O interritum animum, O generosum spiritum) ne sic quidem pertimuit importunum inuentum: sed dicebat, Circundederunt me, sicut apes fauum: & exarserunt sicut ignis in spinis: & in nomine Domini vltus sum eos. Hæc ille quidem apud se dicebat. *Psal. 117.* Illi autem cum magno fugati sunt timore, tanquàm egregij alicuius Imperatoris, ne minas quidem solas sustinentes. Atque sic quidem sacrosanctus Abramius, qui ad spiritalis philosophiæ tantam ascenderat altitudinem.

Porrò autem in ijs, quæ de illo narrantur, hæc quoquè addere oportet: quæ, quòd attinet ad admirationem, nulli cedunt ex prioribus, quòd scilicet non solùm lætum radium semper è vultu emitteret, & si non esset robusto corpore, immò à magna abstinentia videretur consumptus, & liquefactus: *Vultus eius semper floridus.* sed etiam, quòd tempore vltimæ migrationis & resolutionis is rubor, quem habuit in iuuentute, suam non ignoraret naturam, cùm adhuc vigeret, & floridus in genis insideret: & quod est his longè pulchrius, panni, quibus erat indutus, toto illo tempore, quo se exercuit (in exercitatione autem vixit Abramius quinquaginta annos) non cesserunt prolixitati temporis, nec effluxerunt, sed perpetuò floridi ac recentes tegebant sancti corpus. *Vestes 50. annis nihil attritæ.* Nunc autem tempus est transeundi ad admirabilem illam narrationem, quæ eius ex Deo zeli, & apostolicorum viscerum, & bonę affectionis est maximè insigne. Id autem principiò quidem tristitia & dolore afficiet auditores. postremò autem multa voluptate, & animi tranquillitate animas implebit: & persuadebit nè desperent homines, etiamsi ad summam deducti fuerint improbitatem. Ità autem habet:

Mortuus est Abramij secundùm carnem frater: mortuus est autem, vnica relicta filia. Ea verò erat planè infans, & ambobus parentibus orba: mater enim iam antè erat mortua. Illam ergò accipientes, qui ad ipsam attinebant, iam septimum annum agentem ducunt ad patruum, nempe ad diuinum Abramium. Qui & fratris iacturam consolans, & misertus puellæ teneræ ætatis & orbitatis, supinis eam accipit manibus: *Neptẽ suã sanctè instituit.* & ei attribuit domunculam, quæ erat extra cellam: eamque decæterò prospiciebat ex fenestra: & eam sacras docebat literas, optimamque viam ei indicabat: nec-

non confirmabat & excitabat ad certamina spiritalia: ac in summa, puellæ erat veluti quædam aquila, quæ pullum alis sustinet, alleuatque, & portat & cum eo scindit aerem: sicque eam docebat volare ad virtutis altitudinem. Illa autem, etsi esset ætate tenera & immatura, ad hæc tamen incrementum accipiebat, & maiorem, quàm licebat pro ætate, ostendebat virtutem Propter quæ toto corde & visceribus exultabat Abramius, non secùs atquè pater propter suam filiam: & rogabat, vt sine offensione posset cursum perficere exercitationis. Lætabatur autem omninò, quòd in ea ætate tantum valeret in rebus spiritalibus, & in eis esset adeò studiosa & diligens.

Cùm ea autem esset eiusmodi, & in tanta haberetur admiratione, vbi processit ætate, & iam peruenit ad annum vicesimum, vir quidam habitu quidem monachus, mente autem perditus & sceleratus, lege amicitiæ accedens ad beatum, cùm eam adspexisset oculis impudicis, turpem quoquè ei inijcit amorem cum eo congrediendi. Erat autem hoc omninò ars & astus maligni, vt tantam virtutem efficeret ludibrium obscœnæ libidinis, & sacrosanctam Abramij animam superaret per maximam animi ægritudinem & calamitatem. Ab impudico ergò amore coacta virgo, seipsam educit extra domunculam, et cum scelerato illo & execrando congressa, acri expleta cupiditate, protinùs fuit animo saucia: & propter ea, quæ admiserat, vehementer cōpuncta, seipsam deflebat valdè miserabiliter clamās: Hei mihi miseræ, hei mihi, quæ Dei templum violaui, quæ pollui illam regiam imaginem, quæ inquinaui figmētum eius manuum. Hei mihi miseræ, hei omnium infelicissimæ fœminarum, quòd violaui pactum cum Deo cōuentum, quòd omne præteritum tempus exercitationis breuissima vendidi voluptate. Hei mihi, quòd omnia, quæ à me anteà fuerant ædificata, inania euaserunt & irrita. Quibus oculis ego cælum intuebor, cùm eos habeam cæcutientes impudicis adspectibus? Quanam lingua Deum precabor, vel quænam labra mouebo ad supplicationem, cùm ea feram inquinata libidinosis & verbis & osculis? Cum quanam autem fidutia accedam ad fenestram, fenestram, inquam, illam, per quam meo gutturi affluebant dulcia eloquia? Quomodò autem patruum alloquar, quæ transgressa sum illius mandata, quæ non seruaui ei facta promissa, quæ sum improba, scelerata & execranda, corporeque polluta & animo? Hei mihi, quid de me fiet? Quò me vertam? Cur sum adhuc superstes? Vtinàm mors ad me venisset ante libidinem. Vtinàm priùs rapta fuissem ex corpore, vt mortis donum haberem puritatem corporis. Nunc autem quinam fontes lachrymarum mihi poterūt tantas sordes abluere? Eam sic acerbè deflentem, per eum dolorem malignus arripit ad desperationem, veluti timens, vt arbitror, nè per pœnitentiam fieret promptiori & alacriori animo, & longè magìs & vehementiùs reluceret, quàm priùs. Desperans ergò suam salutem, aufugit in ciuitatem quandam Aesum nomine, quæ muaberat duorum dierum itinere: & diuersans in quodam diuersorio, cùm mutâsset habitum, & vestem sumpsisset secularem, erat cuiuis volenti prompta ministra acerbæ voluptatis.

Maria neptis ei⁹ corrumpitur. Valdè luget facinus suum.

Desperans fugit, seque omnibus prostituit.

Cùm illa ergò sic se haberet, & sic esset proposita ad lasciuos illiciendos oculos, Abramio quiescenti in interiore cella existit tale somnium: Videbatur ei draco ingentis magnitudinis, & adspectu horribilis, à sua cauerna prorepsisse, & veniens ad eius domunculam, quæ intùs erat, columbam deuorâsse: deindè rursùs suam repetijsse speluncam. Ille ergò excitatus præ timore, tristi animo erat, & conturbato: & suspicans illam visionem significare persecutionem aliquam aduersùs ecclesiam, de cæterò erat vehementiùs intentus orationi, rogans, vt ei apertè reuelaretur visio. Non diù autem tardauit euentus: sed tertio die posteà videbatur rursùs videre illum draconem emersisse ex eo loco, quem subiërat: & cùm ad eum prorepsisset, & eius pedibus caput submisisset, illum quidem protinùs esse disruptum: columbam autem, quam fuisse ab eo deuoratam præcedens ostenderat somnium, totam puram & immaculatam è medio eius ventre euolâsse. Hæc cùm vidisset, & existimâsset visionem significare aliquem lapsum animæ fratris sui, conturbatus & animi ægritudine affectus, prospiciens è fenestra: Maria, Maria mea, inquit, quid est, ó filia, quod tibi tātam attulit socordiam, vt totos hos duos dies non moueris os ad laudes, non reddideris consuetas glorificationes, non petiëris doctrinam, non eloquiorum illorum auditionem, quæ fuerunt melle & fauo ori tuo dulciora?

Somnium Abrahæ.

Cùm

Cùm hæc dixiſſet fratris filiæ,& nihil ab ea audiuiſſet, (Quomodò enim,cùm illa in diuerſorio verſaretur in amoribus & comeſſatiòibus?) apertè cognouit viſionem de ea ſignificare: & protinùs grauiſſimo dolore affectus, & in viſceribus ſupra modum cruciatus, ſuſpirio veluti quodam fumo ex interna flamma emiſſo, Deum rogabat,vt ea reſipiſceret & exurgeret,& rediret ad priorem probę vitę inſtitutionem. Nam &ſi tunc ignorabat,quomodò abſceſſiſſet, & locum, in quo Maria verſabatur: quòd tamen latenter receſſiſſet,& propter viſionem illam, quæ apparuerat, non bonam ſpem de ea conceperat. Duos itaque annos D E V M pro ea rogauit. Somnij enim duplex viſio,biennium temporis ſignificabat. Circa finem autem ſecundi anni reuertitur quidam amicus,qui ad eam quærendam fuerat ab ipſo miſſus,vbinàm verſaretur fratris filia, & apud quem,& quomodò, omnia apertè ſignificans Abramio. Ille verò ſtatim nihil cunctatus,ſed multùm valere iubens & ſenium, & exercitationem,& ſilentium, monaſticumque habitum & inceſſum, vt liberaret animam à laqueis diaboli,cùm veſtem induiſſet militarem,& in ſinum nummum vnum immiſiſſet, (tantum enim erat ei opùs) & equum conduxiſſet, & eum quamprimùm conſcendiſſet,ipſe quoquè inſtàr primi Abrahæ,viam inijt,quæ ducebat ad diuerſorium. Nam ille quidem expeditione ſuſcepta aduerſùs quinque reges, Lot fratris filium ſeruauit à captiuitate. Hic autem, cùm in certamen proceſſiſſet contra aduerſarium, & eum vi expugnâſſet, reduxit ſui fratris filiam ad priorem virtutis exercitationem.

Habitu mutato abit ad neptē ſuā.

Gen.14.

Cùm perueniſſet itaque ad diuerſorium, non ſecùs àc venator peritus huc & illuc obſeruabat,ſicubì poſſet prædam parumpèr adſpicere. Verùm tempus ab eo terebatur,& eam,quam quærebat,non poterat adſpicere.Illa enim pudicos tantùm vitabat oculos,quantùm contra accurrebat ad laſciuos & impudicos. Cùm ergò ſic eam non poſſet intueri, excogitat rem quandam, quæ vel ſola poteſt oſtendere magnum illius zelum,& quemadmodùm,vt ſeruaret animam, à nulla re omninò abſtinebat. Amatoris quidem ſimulat & habitum,& mores,qui eò peruenerat,vt eſſet,ſicut angeli,propè expers materiæ:& fingit ſe amare amore carnali. Itaque ſensìm accedèns ad dominum diuerſorij: Audio, inquit,apud te eſſe puellam inſigni pulchritudine, quæ præeſt diuerſorio,& volētes admittit amatores. Illius igitur ego quoquè captus amore,huc acceſſi. Pręfectus autem diuerſorij intuens ad canos Abramij,rem verò ignorans,& neſciens quidnam ſibi volens ſe amare ſimularet, animo quidem cum abominabatur, & eum magnę damnabat impudicitiæ & intemperantiæ, quòd nec in tanta quidem ſenectute & canitie ſuſtineret eſſe temperans, ſed eius mores adeò diſcreparent ab ætate. Nè autem priuaretur mercede, quam propter puellam erat habiturus,viſum eſt illi ſenem prouocare & incitare, atque ad maiorem accendere libidinem,dicens eſſe quidem puellam elegantem & pulchram,& alijs fœminis tantùm præſtantiorem, quantùm eſt roſa lætior cæteris floribus : nomen autem ei eſſe Mariam.

Fingit ſe turpi captū amore.

Hæc cùm dixiſſet dominus diuerſorij, audito nomine, Abramius apertè cognouit hanc eſſe illam,neque dubitabat ampliùs. Manu igitur in ſinum immiſſa, & nummo ſoluto domino diuerſorij,iubet parari cœnam,& introduci puellam. Cœna itaq; opiparè parata,diuerſorij dominus ad eam educit puellam, quæ valdè erat delicata, mollis & diſſoluta. Quam cùm vidiſſet ſic meretriciè ornatam Abramius, corde medio ſauciatur:& conabatur quidem cohibere lachrymas,nè actum prodentes,puellam effugarent, earum tamen minimè poterat ſiſtere fluxionem, victus à doloris neceſſitate,vndè etiam guttatìm lachrymabatur,in alteram partem conuertens faciem,& à genis repellens lachrymas. Vt autem huius rei omnem auferret ſuſpicionem, amatorijs apud eam verbis vtebatur, annuebatq; & ſuauiter arridebat, & alia omnia faciebat,quæ poſſunt prouocare,& ad amorem accendere. Illa autem viciſsìm Abramio offerebat oſculum,& arctè collum eius amplectebatur. Interìm verò cùm ſenſìm redolentem caſtorum & exercitationi deditorū membrorum * flagrantiam ſenſiſſet,& vitæ prioris eſſet recordata,& boni caſtitatis,& à quantis bonis excidiſſet miſera,valdè lachrymabatur & ingemiſcebat, &, Væ mihi miſeræ,dicebat,væ mihi, quæ ſum implicata tot funibus peccatorum. Hei mihi, quid agam? Quomodò me nunc terra non deuorat? Propter quæ in magnam adductus dubitationem dominus di-

Non poteſt tenere lachrymas.

** fragrātiam*

Maria quoq; plorat.

uersorij, vt qui nihil sciret eorum, quę pręcesserant: Maria Domina mea, dicebat, hoc totum biennij tempus iam tecum degens, nunquàm te vidi ad tantam adductam tristitiam & animi ægritudinem. Præ dubitatione itaq; deficio & contremisco, cogitãs, vndenam & quonam modo hæc dicere tibi venerit in mentem: Illa autem, tanquàm ei causam significans: Vtinàm, inquit, duobus annis antè decessissem. Sic enim fuissem omninò inter beatas.

Propter hæc veritus diuinus Abramius, nè ipse euaderet manifestus, deindè aufugeret filia eius fratris, vt quam magna illa morderet pœnitentia, & quæ non ampliùs ferret eum intueri, cuius præcepta tam apertè contempsisset: & sic aufugeret præda ex medijs eius manibus, priusquàm totam escam deuoraret, & propterea volens omnem auferre suspicionem, petulantiores mores amatoris suscipiens: Reprime, dicebat, ô mulier, hæc tristia verba. Non enim ideò huc conuenimus, vt recordareris eorum, quæ fecisti. Et conuersus ad dominum diuersorij: Amice, inquit, affer nobis citò quæ parâsti, vt ambo collętemur: è longinquò enim, vt vides, accessi propter ipsam. Lautè itaque exhibito conuiuio, qui totos quinquaginta annos ne sustinuerat quidem adspicere mulierem, & nec panem quidem, nec aquam, quę sunt maximè necessaria, sumpserat ad satietatem: vinum bibit, & vescitur carnibus, & conuiuatur cum meretrice. Nam beatum quoquè sciebat Paulum, ad quem ipse intuebatur, & cuius viscerum & zeli contendebat esse imitator, se aliquandò purificâsse, & caput etiam rasisse, Timotheum etiam circuncidisse, & ità ne Iudaismo quidem pepercisse, vt infideles animas attraheret ad pietatem.

Act.21. Act.16.

Cùm sic ergò essent conuiuati, se inuicèm manu accipientes, in intimam ingrediuntur domunculam. In ea autem stabat quidam lectus, molliter stratus ad quietem. In quo cùm molliter sedisset Abramius, qui semper terra vsus erat ꝓ strato: Sine, inquit puella, vt tibi soluam calceos. Ille autem iubet priùs vectem obdi foribus. Cumque illa instaret vehementiùs, vt priùs solueret calceos, beatus Abramius non sustinuit. Tandèm ergò persuasa, cùm ostium tutò clausisset, ad sanctum accessit. Postquàm verò eam per manum cepit Abramius, & vidit eam non posse ampliùs effugere, & iam prædam esse retibus irretitam, tunc amatoris personam deponens, & abijciens omnem scenam & simulatiõem, qui intrinsecùs latebat, aperit Abramium: & ablato pileo, quem habebat in capite, & grauiter suspirãs: Cor meum, inquit, Maria, nescis quisnam ego sim? Non agnoscis cognatum? Quid est, anima mea, quod tibi accidit? Quis est, qui te traxit ad interitum? Vbì nunc est ille angelicus habitus virginitatis? Vbi est vita cruci affixa? Vbi est lachryma compunctionis? Quomodò tantarum virtutum altitudine descendisti ad vltimum barathrum deceptionis? Cur mihi non statìm significâsti atrocem illam pugnam inimici? Cur non de graui illo lapsu è vestigio triumphâsti? Omninò ego & charissimus Ephręm lachrymis & precibus pro te apud Deũ intercessissemus. Cur te tantum elongâsti à nobis, & cur à te obliuioni datus sum, tanquàm mortuus à corde? Cur te adeò cepit desperatio, quæ est maligni hamus ineuitabilis, vt nec tibi quidem peperceris deincèps, sed inuerecundè feceris ea, quæ sunt turpissima, & inimici plagis tuas adieceris: cùm oporteret potiùs exurgere, & propter ea, quæ admiseras, magnam ostendere pœnitentiam? Non nôsti Dei in nos viscera, & quemadmodùm nostrî curam gerit magis quàm mater, vt qui nos velit congregare (idque cùm sæpè à nobis cõtemnatur, & despiciatur) non secùs àc galina pullos suos sub alis? Propterea ergò rogo te, ini viam, quæ ducit ad meliora. Rogo, inquam, per meos canos, per labores propter te susceptos, & illas intolerabiles animi ægritudines, & hunc mœrorem, & confusionem, redi ad priorem viuendi rationem. Concede mihi, vt paululùm respirem, & nè cum dolore meam senectutem transmittas ad inferos.

Abramius se prodit nepti suæ.

Hæc filiæ fratris dicens Abramius, videbatur surdo canere. Deorsùm enim in terram inclinata facie, & præ magno illo pudore eius voce repressa, stabat terram intuens: ex quibus significabatur angor & animi perturbatio. Quamobrèm ille eam sic confusam recreans, cum magna lenitate & moderatione: Cur, inquit, ô filia, tu mihi non respondes? Nescis me propter te tantum iter esse ingressum? Nescis me propter te & propter tuam salutem hæc omnia simulâsse, vestem militarem, amorẽ, esum carnium, quem scis nihil aliud nôsse, præter cellam & silẽtium? Non est vllum peccatum huma-

Maria animo consternatur.

humanum, pro quo desperare oporteat. Nullum est animæ vulnus adeò immedicabile, quod non curetur, vstum pulchro igne pœnitentiæ. Super me sit tua iniquitas, ô filia. Ego pro te CHRISTO reddam rationem. Solùm veni mecum, & ad solitudinis reuertamur habitaculum. Ad hæc illa vix humile quippiam & triste, & veluti ægritudine animi emortuum submissè loquitur: Cùm ad te & vultum tuum ne oculos quidem habeam, qui possint intueri, ô venerande pater, vt qui sint tecti propter tantum pudorem, quomodò potero ad DEVM accedere, à maligno grauiter animo sauciata, & scatens tam multis peccatorum vlceribus? Ille autem verba eius excipiens: Super me, inquit, ô filia, sit iniquitas tua, & onus collo meo erunt tuæ actiones: solùm reuertamur ad priores nostras habitationes. Eccè enim dilectissimus quoquè Ephræm, pudore propter te afficitur & animi ægritudine. Concede ergò nobis, vt respiremus, & ab hoc graui ꝓpter te liberemur mœrore. His puella valdè animo contrita, cadit ipsa quoq;, nō secùs àc meretrix illa, ad pedes præceptoris, acerbè deflens, & eos irrigās fluuijs lachrymarum. Luc. 7.

Cùm ij ergò ità se haberent, & ille quidem apud eam vteretur admonitionibus, & in bonam terram sic seminaret: illa autem lachrymis quodammodò irrigaret semina, vt fructus citò proferrent, & hinc pœnitentiam ostenderet & contritionem, nox iam deducta erat ad matutinum: & ipse quidem fratris filiam iubebat sequi ad montem. Cùm illa rogâsset autem, quidnam de vestibus, & auro, & argento, & stragulis vestibus deincèps faceret, (erat enim splendidè & sumptuosè ornata) vt conuenienter diuino præcepto omnia relinquat, diuinus admonet Abramius, & eum solum sequatur, & contendat ad veras illas vitæ futuræ diuitias. Ea ergò accepta, egreditur clàm è diuersorio: & cùm ipsam equo imposuisset, ille præcedebat pedes, equum manu trahens. Cùm autem fuissent in monte, mutant ordinem domuncularum: & eam quidem, quæ erat exteriùs, ipse statuit habitare: filiæ autem fratris tribuit interiorem. In qua cùm se coërcuisset, & fores occlusisset domunculæ, illic fuit perpetuò, precibus, ieiunijs & lachrymis delens labes peccatorum animæ. Etenim vt quæ nupèr resipuisset à vitijs corporis, sic ea semper habebat præ oculis infernè versantia animam, & admodùm acerbè pungentia conscientiam, & si Deus sæpè ei ostenderet peccatorum remissiōem, nec hoc solùm, sed etiam eam tanta impertiret fidutia, vt & assiduè miracula, & à morbis & vitijs liberationes per eam ostenderet. Propter quæ corde lætabatur Abramius, & Deo agebat gratias, quòd spe minimè esset frustratus, sed susceptorū propter ipsam laborum fructus ferret suauissimos.

Abramius neptē reducit in eremum.

Egregiam illa agit pœnitētiā.

Atque ille quidem cùm ad profundam peruenisset senectutem, è vita excedit, & ad æterna transit tabernacula, ad efferendum corpus magna vndiquè confluente multitudine, atque eius pannorum & ciliciorum parùm quid attrahere vnoquoque contendente, ad cuiusuis boni thesaurum, ad mala omnia propulsanda. Quinto autem anno post illius mortem, moritur etiam fratris filia. Quę cùm animam desiderato Domino tradidisset, & iam esset mortua in sepultura, in eius vultu suauissima quædam florebat gratia: & illinc quidam micabat radius, apertum signum eius animæ splendoris: In CHRISTO IESV Domino nostro, quem decet omnis gloria, honor, & adoratio in secula seculorum, Amen.

Abramius excedit è vita.

Maria obit.

VITA S. HEREBERTI ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS, AVTHORE RVPERTO ABBATE TVITIENSI.

Porrò vetustus MS. codex hoc loco sic habet: Titulus huius castri: (Tuitiense enim monasterium, priùs castrum fuit) Virtute Domini Constantini Maximi pij, felicißimi, inuicti Augusti, suppreßis domitisq́, Francis, in eorum terris Castrum Diuitensium sub præsentia principis sui fecerunt: deuoti numini maiestatiq́, duodeuiginti hæc vota fecerunt.

PROLOGVS AVTHORIS.

TV mihi hoc opus in angaria, venerande pater Marcuuarde, imposuisti quatenùs sancti archipræsulis Hereberti vitam virtutibus splendidam, sed prioris, vt tibi videbatur, styli rubigine subobscuram, nouo rescriberem stylo pro gloria & laude Domini nostri Iesu Christi. Ibam quippe aliâs, quò me scribentem ducebat ardor studij: & idcircò tibi obtemperare, nimirùm quasi in angaria seruire existimaui. Cùm autem & te instante iugiter, & mea voluntate ad alia tēdente, diutiùs angerer, venit tandèm in memoriam illud, quod summus veræ dilectionis magister, inter cætera perfectionis euangelicæ præcepta cōgruè, in monte locutus est: Et si quis angariauerit te (ait)
Matt. 5. mille passus, vade cum illo & alia duo. Sed & ille Simon Cyrenæus in mentem venit,
Mar. 15. quem, sicut Euangelista testatur, prætereuntem angariauerunt, vt tolleret crucem Iesu. Deniquè exemplum eiusdem, qui crucem quidem Iesu tulit, sed non ipse crucifixus est: & hocipsum, quòd crucem non suam baiulauit, inuitus & in angaria fecit, vehementer Christianum hominem redarguit, quicunque ille est, qui Christi vel
Sectandus Christus & sancti eius. sanctorum eius labores ità prædicat, vt non collaboret imitando: & hocipsum quòd prędicat, magìs ex præcepti necessitate facit, quàm ex pio mentis desiderio. Acquieui igitur, & omisso interim cursu proposito, diuerti huc, nō iam inuitus, sed bonam habens volūtatem, si spiritus patris nostri Dei, quid vel qualiter loqui deberem, suggerere dignaretur. Eccè habes quod iussisti: immò ad quod agendum me magìs rogando, quàm iubendo compulisti: tu ipse iudicato, vtrùm id efficiendo quicquā profeceris: id est, vtrùm prioribus scriptis, quę nō tibi satisfaciebāt, hoc posterius scriptū ad ædificationem audientium magìs an minùs idoneum sit. Porrò me & apud Deū cōscientia testis, & apud eos, qui audire vel legere dignabuntur, præsens epistola excusare poterit: quia non quasi mihijpsi placens, prioribus me scribendo superposui, sed postulanti tuæ charitati placere cupiens, obediendo supposui. Dignum quippe te, cui obaudire deberem, existimaui, licèt monachicam sub tuo regimine militiam professus non fuerim.

De ortu B. Hereberti, & qualia illo nascente signa diuinitùs apparuêre. *Cap.* I.

16. Martij. Quādò factus sit Archiepiscop⁹. ANNO ab incarnatione Domini nostri IESV Christi nongentesimo nonagesimonono, Romanorum regente imperium Ottone tertio, insigni metropoli Germaniæ Coloniæ Agrippinæ pontifex à DEO datus est sanctus Herebertus, vixitque in eadem sede laudabiliter annos vigintitres, menses duos, dies fermè vigintiduos. Huic donum gratiæ, quod daturus erat ascensor cæli, de quo scriptum est: Ascen-
Psal. 67. dens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus: in ipso eius ortu præsignare dignatus est. Deniquè cùm noctù materno funderetur ex vtero, lux immensa cælitùs in loco effulsit, quam & dormientes nonnulli, oculis cordis: & vigi-
Eo nascēte, lux cælitùs spargitur. lantes, oculis viderunt corporis. Dormiens erat pater eiusdem infantuli, & cum eo quidā ex amicis, Iudæus tn̄, q tūc venerat ad eū pro cōsuetudine colloquij, siue negocij familiaris. Hi ambo dormiētes hora ipsa, qua in lucem prodibat felix puerperium, vnū idemq́;

idemque vident somnium: & euigilantes, continuò loquebantur ad alterutrū, quasi proprium singuli narraturi visum, quippe qui nescirent commune fuisse, vel vnum. Narrauit prior is, qui ꝓpter familiaritatem aduenisse iam dictus est, & deindè ipse paterfamiliâs idipsum, & non aliud se vidisse, vehemēter admirans testatus est. Erat autem huiuscemodi somnium: Cubiculum in quo mulier decumbere proximaq; partui non ignorabatur, à frōte aperiri, admissumque iubar infulsisse velut solis meridiani. Porrò vigilātes eadē hora circa parturientē de more aderant sexûs illius personę sedulæ, & ipsæ corporalibus, vt iam dictum est, oculis viderunt miraculum cælitùs infusæ claritatis. Adhuc enim loquębantur illi somnium, quod viderant, miraculum & felicitatem partûs non vanis pręsagiendo coniecturis: cùm eccè vna ex illis gaudio & pauore simul attonita, bonum patri nunciauit nuncium, videlicet elegantis filij exortum, & in ortu eiusdem editum miræ suauitatis & circunfusæ magnæ lucis diuinum miraculum. Somniū patris eius.

Quòd lucis inuisibilis, qua illuminandus erat, signum fuerit visibilis lux, quæ illo nascente in domo refulsit. Cap. 2.

HOc igitur quis dubitet conferendæ illi gratiæ fuisse signum, significans quòd copiosiùs illuminaret illum lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum? Et quidem si sola illi conferenda fuisset lux gratiæ spiritualis, quam Iudaica cęcitas nescit, rectè forsitan cuiuis incredibile videretur aut indignum, Iudæum participem extitisse eiusdem somnij luminosi, quod pater Christianus videre meruit. At ille electus & gloriosus filius lucis, fulgere habebat & interiori dono luminis æterni, quod Iacob simplex maximè optauit: & exteriori prouentu gloriæ temporalis, quam venator Esau solam quæsiuit ex benedictionibus paternis. Quis enim nesciat splendorē magnæ ecclesiæ Coloniensis, quantùm illis ꝓcipuè temporibus splenduerit etiam in facultatibus & honoribus seculi? Cùm ergò tantæ sedi præesse deberet, & super tale tantumque candelabrum exaltanda esset hæc lucerna Domini habendo tot facultates, habendo nomen etiam & ius eximiū apud fastigium terræ, sicut sequens narratio declarabit: non indignum videri debet, quòd Iudęus quoquè præsagium futurę claritatis eius acceperit, qui & patri eiusdem dixit: Certissimè noueris, quia quod nascitur tibi, teipsum iucunditate replebit, suosq; natales magno sui nominis splendore illustrabit. Hoc dicere potuit ille, solam respiciēdo lucem vel gloriam seculi: Christus autē lux vera & gloria patriæ cælestis, mirabile eius præsagiū mirabiliter adimpleuit. Nam qua nocte, illo de virgine nato, exortū est in tenebris lumen rectis, & pastores super gregem suum vigilantes claritas Dei circūfulsit: ipsa nocte, immò sub ipso lucis sequentis crepusculo, inter Missarum sacra solennia, quorum hæc prima vox est, Lux fulgebit hodiè super nos: cōsecratus est pontifex, veri baiulus luminis, eorumque sortitus ministerium, quibus dictum est: Vos estis lux mundi &c. Quis dubitet hoc euenisse per prouidentiam siue ordinationem Domini, eadem cura vel gratia, qua memoratum signum eo nascente præmisit? Verū de hac re suo loco pleniùs dicendum erit. Iohan. 1. Genes. 27. Ecclesia Coloniēn maximè floret. Iudæi de Hereberto prᴂsagium. Psal. 111. Luc. 2. Matt. 5.

De materno genere eius, & vt stirps, vndè talis nasciturus erat, è captiuitate, Deo prouidente, redempta fuerit. Cap. 3.

TAli, vt dictum est, cum præsagio puer hic, beatæ prædestinationis filius, in Vuormatia Galliarū vrbe ortus est. Porrò illuc, scilicet in Gallicū Vuormatiæ territorium, genus eius maternum de fonte Alemannico casibus aduersis deriuatum fuerat. Siquidem auia eius materna nomine Emma, Regimboldi nobilissimi Alemannorum comitis filia extitit, & ab Hunnis deprædantibus è castro patris cum duabus sororibus extracta, atque in prædictæ vrbis territorio captiua violenter abducta est, Quam vir quidam nobilis vt vidit, protinùs instinctu D E I, sine quo nec passer vnus in terram cadit, formam captiuæ liberalem miseratus est, eamque redemit. Quid multa? Prouidente D E O, vt radix seruaretur, de qua nascitur esset fructus, qui permaneret in acquisitione salutis, S. Hereberti patria. Emma auia eius capitur. Redimitur.

pater eius puellæ, dum fortè pergeret ad curiam Imperatoris, in domo eiusdem viri nobilis hospitium habuit. Illic inter multa colloquia filiam recognouit, gratulatus est, eamq; viro, q redemerat, postulanti coniugem, cũ dote multa tradidit. Ex illis nata nuptijs sancti huius mater est. Hoc idcircò non prętcrire libuit, quia nonnihil spectat ad laudem & gloriam Dei, quòd amaritudo illa tantis superata est benedictionibus dulcedinis, vt redempta captiuitas, talem tantumque partu ederet ciuem cęli.

Vt apud Hildebaldum Vuormatiæ præsulem per Dei gratiã in sacris disciplinæ ecclesiasticæ studijs profecerit. • *Cap.4.*

IGitur prospiciente proposito Dei, qui & ante tempora secularia sanctos omnes pręsciuit & prędestinauit, conformes fieri imaginis filij sui, & in suo quenq; tempore vocauit, iustificauit & magnificauit: hic sanctus pręscitus, vt nasceretur, vocatus est, non solùm vt per baptismi gratiam iustificaretur, verùm etiam vt honore pontificalis gratiæ magnificaretur. Huius nimirùm magnificentiæ præparatio in eo extitit, quòd in eadem ecclesia Vuormatiensi studijs liberalibus traditus est. Tanta quippe facilitate diuinæ pariter & humanæ philosophiæ fluẽta potauit, vt dubitandum nõ esset, cum intrinsecùs doctorem habere illum, de quo Apostolus dicit: Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit: maximè quia cum spiritu scientiæ clarescebat in eo spiritus pietatis & timoris Domini, à quo sanctus omnis ad sapientiam asscendere incipit, sicut scriptum est: Initium sapientiæ timor Domini. Hoc perpendens vir venerabilis Hildebaldus, qui tempore illo põtifex erat eiusdem ecclesiæ Vuormatieñ, & prudentẽ adolescentem cognoscens ex studijs ipsius, sicut scriptura dicit: Ex studijs suis cognoscitur puer, vtrùm mũda sint opera eius, gaudebat in eo, spe bona reputans, quòd homo hic vtilis foret sanctæ ecclesiæ. Erat nanq; idem pontifex eius beneuolentiæ, quam in propheta spiritussanctus insinuans: Dicite, inqt, iusto, quoniã benè, quoniã fructum adinuentionũ suarũ comedet. Et in euangelio Dominum dixisse nouerat: Messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergò Dominum messis, vt mittat operarios in messem. Itaque sanctæ ecclesiæ prospectum esse cupiens, & in ea, cui præerat, sede iam paratum sibi à Deo sperãs successorem, benè agentem condigna laude confortare studebat. Deniquè defuncto tunc temporis eiusdem ecclesiæ præposito, protinùs hunc subrogauit. At ille sanctus & verus, qui habet stellas, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum, in alio firmamenti sui loco stellam istam figere, & super alterius ecclesiæ candelabrũ lucernam istam ponęre disposuit.

> Rom.8. — Traditur Herebertus studijs literarum. — 1.Cor.3. — Psal.110 — Prou.1.&9. — Prou.20. — Esa.3. — Luc.10. — Fit præpositꝰ ecclesiæ Vuormatieñ. — Apoc.1.

Quomodò per bonam famam Imperatori Ottoni innotuerit, & archicancellarius effectus: suasusque ab eo, presbyterij gradum cum socio Brunone asscenderit. *Cap.5.*

PRoindè vt longiùs innotesceret, qui longiùs erat expetendus, Otto Romanorum Imperator tęrtius, de viro illustri, quis vel qualis esset audiuit, & inclinante cor eius Deo, sicut scriptũ est, Cor regis in manu Dei: adeò viri probitas illi complacuit, vt cum suo lateri sociaret, primumque cancellarium sibi constitueret. A quo etiam persuasus hic beatus, iugum Domini, scilicet presbyterij honorem, alacriter suscepit, socio Brunone, qui posteà Romani dignitate pontificij functus est. Attamen tunc idem Bruno, vt presbyter fieret, non citò acquieuit, humiliter excusans veluti maiorem suis meritis accipere gratiam. Sanè vterque laudabilis, & hic qui animo alacri citò acquieuit: & ille, qui primò stupefactus, rem arduam refugere tentauit. Nam & Centurio, qui dicenti sibi Domino, Ego veniam, & curabo puerum tuum iacentem in domo paralyticum: respondit, dicens: Domine, non sum dignus, vt intres sub tectum meum: sed tantùm dic verbo, & sanabitur puer meus: statìm ab eodem Domino secundùm fidei suę humilitatem laudatus est: & Zachæus, qui dicente illo, Zachæe, festinans descende: quia hodiè in domo tua oportet me manere: statìm festinans descendit, & excepit illum gaudens: secundùm charitatis suę lætitiam dignus iudicatus est, cui diceret Dominus: Quia salus hodiè huic domui facta est. Verùm hic quoquè, qui presbyteratûs officium rogatus citò, vt iam dictum est, subijt, adhuc

> Prou.21. — Matt.8. — Luc.19.

adhuc excellentiorem pontificij gradum postmodùm sibi oblatum suscipere humiliter recusauit. Defuncto nanque paulò pòst Ecclesiæ Vuirzeburgēsis Episcopo, optabat Imperator vt illi subrogaretur. Recusauit, vt iam dictū est, indignum se profitēs, & in fratrem suum, nomine Henricum, tanquàm seipso longè digniorem, mox eandem transferri obtinuit electionem. Factumque est, & frater eius ecclesiæ iam dictæ pręsedit: ipse aūt in humilitate & dilectione sua, præfinito sibi à Deo, tempori & loco seruatus est. Intereà Romano pōtifice defuncto, iam dictus Bruno sedē sortitur Apostolicam, agnominatus Gregorius, vixitque in ea annos fermè duos, & menses nouem, vndecimus supra Brunonem alterum, qui & nonus Leo dictus est. De isto, qualiter à Romanis Imperatori rebellantibus, primò expulsus, ac deindè veneno peremptus sit, quoniam ad rem præsentem minùs attinet, nunc omittentes, potiùs propositum prosequamur.

Herebertus recusat episcopatum Herbipolensem.

Gregorius V. Roma. Pontifex.

Vt à Coloniensi populo facta concordia, in Archiepiscopum electus sit. Cap. 6.

NON multò pòst Colonia metropolis vidua facta est, defuncto Euergero eiusdem ciuitatis Archiepiscopo. Eccè autem dum eligere conātur successorem, sciderunt vnanimitatem, clerusque & populus grauiter dissentiebat abinuicèm. Nam alium clerus, aliumque sua electione poscebat populus: & intantùm processit partium diuersarum conflictus, vt propè ad arma concurreretur. Itaque velut absente I E S V, nauicula in medio mari iactabatur fluctibus. Sed laborantibus velociùs succurrit ipse, & venit ad eos supra mare. Nam is, quem non probante populo clerus eligebat, videlicet Vuezelinus, domûs sancti Petri prępositus, repentè silentium flagitans, per voluntatem D E I sic omnes alloquitur: In causa ista, Patres & domini, non sua singuli, sed pariter ea quærentes, quæ Domini sunt, melius quoàd possumus ineamus consilium. Nam præesse vobis nec ipse cupio, nec alteri inuideo: sed in hac re liber ab vtroque, scilicet inuidia & ambitione, alium vobis notum designo, qui dignus sit, videlicet illustrem Herebertum, valentem secundùm Deum & secundùm seculum, vtpotè Christo deuotum, & Imperatori charum. Soluamus ergò litem, in huius dignissimi concedendo electionem. Vix ille hæc dixerat, raptimque ex ore eius, Herebertum vniuersa turba conclamabat. Vna omnium vox, vna voluntas, quos catenùs discordantes, nunc miro modo in vno absente homine vinculum pacis alligabat. Ità Dño imperante, cessauit ventus, & tranquillitas facta est. Cuius verò tranquillitatis tam celerem euentum magìs memorabilem nobis facit aliorum temporum siue locorum nonnunquàm audita vel visa tempestas, vbi quodammodò dormiente siue absente Iesu, non antè motus maris sedatus est, quàm multus animarum, immò & corporum rerumque cæterarum periret ac profligaretur numerus. Nimirùm iusto D E I iudicio propter peccata inhabitantium, vbì tale quid accidit, asscribendum est. Nam quòd nauiculæ Coloniensis Ecclesiæ, dum illis discordię fluctibus iactaretur, tam citò, nè ad arma perueniretur, subuentum est, misericordiæ diuinitatis asscribi debet. Porrò meritorum beati viri in hoc quoq; euidens adstipulatio est, quòd oblato ad electionem nomine ipsius, animosa cleri & populi discordia quieuit, & pax reddita est. Subtiliter nanque attendentibus res ipsa loquebatur, quòd mitteret illum princeps pacis, lapis angularis, & pax nostra Christus, qui fecit vtraque vnum: qui inimicitias interfecit in semetipso, & per sanguinem suum pacificauit omnia, quæ in cælis & quæ in terris sunt.

Nota insignē ꝓbitatem huius Vuezelini.

Herebertus eligitur epis scop᷒ Colō.

Esa. 9. Psal. 117. Ephe. 2.

Vt pro electione eius Imperator gauisus sit, & quàm sapienter electionis eius gratiam acceperit. Cap. 7.

IGITVR cum præsentia D O M I N I electio memorabiliter celebrata est serui fidelis, & hæc tam à D E O quàm ex hominibus continuò testimonium laudemque habere meruit. Siquidem & Imperatoris suprà memorati cor iam tetigerat manus D O M I N I, vt per hunc virum sedaret iam fama compertos sibi motus ciuitatis discordantis. Nam & cùm pecunia tentaretur ab alio, quem (vt iam supradictum est) acclamauerat dissensio populi: ipse responsum differens, contemptumque oblatæ pecuniæ dissimulans, hæc interìm à ter-

Imperatoris literæ ad Herebertũ.

à territorio Beneuentano, vbì tunc temporis commanebat, manu propria beato viro ſcripſit, tunc Rauennæ cum ciuitatis eiuſdem antiſtite iuſſa ab Imperatore negocia peragente: Otto Imperator Auguſtus ſola Dei gratia, Hereberto Archilogothetæ gratiam & Coloniam & pallij cubitum vnum. Vbì verò Coloniẽſium adfuit legatio, viri cõplures honorati, tam de clero quàm de populo, & q in vtroq; ordine videbantur præſtantiſſimi, cum quibuſdam de principibus terrę maximis, electionem coràm deprompſerunt perſonę talis. Tum verò vehementer exhilaratus idem Imperator, prudenti conſilio ciuitatis grates nõ minimas egit: qa quod ipſe optabat, quodq́; oprimum ſibi videretur, hoc ipſi quoquè ſentirent, & eligerẽt vno eodemque ſecum ſpiritu. Ità prorsùs euidenter huic oſtiarius aperuit, intraturo in ouile ouium, pacificans cunctos in electiõe eius, vt nullum fieret obſtaculum. Hæc omnia vir laudabilis reuerà ſapienter accepit: qui intereà petens eccleſiam, ſtratusq; ſolo, gratiarum cæleſtium largitori Domino Deo toto mentis affectu grates egit, nõ vtiquè pro gloria temporali exultans, ſed ſupernæ benedictionis munus adorans. Quomodò enim non gauderet, qui ſe tam euidentibus experimentis Deo curę eſſe perſpiceret? Imitatus nanq; eſt ſanctum regem & prophetam Dauid, qui cùm audîſſet ſermonem Dñi, per prophetam Nathan dicẽtis: Cumq́; impleueris dies tuos, vt vadas ad patres tuos, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod erit de filijs tuis, & ſtabiliã regnum eius: ipſe ædificabit mihi domum, & firmabo ſolium eius vſq; in æternum &c. Ingreſſus eſt & ſedit coram Dño, & dixit: Quis ego ſum Domine Deus, & quę domus mea, vt p̃ſtares mihi talia? Et ſubiũxit: Nũc igitur Dñe, ſermo quem locutus es famulo tuo ſuper domum eius, cõfirmetur in perpetuum, & fac, ſicut locutus es. Hęc & cętera cùm diceret rex fortis, ſapiens & humilis, exultabat, nõ vtiq; pro temporali memoria domûs vel templi manufacti, quod filius eius Salomõ facere habebat nomini Domini: ſed ꝓ æterna Chriſti, ſui ſecundùm carnẽ filij, & Eccleſiæ gloria, quã in illius Salomonis filij ſui & templi eius figura prophetico ſpiritu intelligebat. Hoc nimirùm exemplo & hic beatus egit, & agere debet omnis, qui vocatur à Domino, vt domui Dei rector, ſiue ouibus Chriſti paſtor pręſit: non humanam gloriam, ſed diuinã amplectendo gratiã: quia profectò magna gratia, paſtorem & epiſcopum eſſe animarum, computãda inter dona maxima, q̃ dedit hominibus aſſcendens Chriſtus in altũ. Nam & Apoſtolus cùm dixiſſet: Qui deſcẽdit, ipſe eſt & q aſſcendit ſuper oẽs cælos, vt impleret omnia: & ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam aũt prophetas: alios verò euãgeliſtas: ſecutus eſt & ait: Alios aũt paſtores & doctores ad cõſummationem ſanctorum. Rectè igitur & ſapienter hic pro collato ſiue conferendo benedictionis & paſtoralis gratiæ munere grates egit.

2. Reg. 7.

Quid agendum illis, q ad dignitates vocant.

Ephe. 4.

Quàm liber ab ambitione fuerit, & de morte Argentinenſis Epiſcopi. Cap. 8.

IAm de ambitiõis vitio quàm liber ab illo fuerit, cùm tota eius vita indicio ſit, illud quoquè memorabile teſtimonium, quòd 8. Idus Iulij, quæ dies ſancti Kiliani martyrio erat celebris, cùm creari deberet Archiepiſcopus, differri in craſtinum præoptauit propter præſentes exequias lugubres, quæ ibidèm agebantur, Straſburgenſis Epiſcopi: videlicet nè alijs lugentibus & flentibus, ipſe ridere videretur cum ſuis, memor ſcripturæ, dicentis: Hæreditas ad quam feſtinatur in principio, in nouiſſimis ſuis benedictione carebit. Et reuerà dolendum erat pro exitu eiuſdem Epiſcopi: quia videlicet terribiliter acciderat, præeunte ſigno non bonæ æſtimationis. Nam cùm ille mitra redimitus, Miſſarum ſolennia celebrare ingrederetur, vbi ſe ad populum vertit, dicturus de more, Pax vobiſcum: Imperatorem intendens, tanto riſu ſolutus eſt, vt funditùs oblítus eſſe videretur, ad quid ſe conuertiſſet. Vt verò ad prandium ventum eſt, cunctis pariter conſidentibus, percutitur morbo pleuretico, interque manus ad proprium delatus hoſpitium, die decimoquarto reddidit ſpiritum. Viderat autem ante annos ſeptem, vt ſolitus erat narrare, viſionem: videlicet adſtitiſſe ſibi ſenem quendam, veſte purpurea pontificaliq́ue redimitum infula, qui ſe profitens eſſe Kilianum, Tale, inquit, ille mihi profudit oraculum: Age per hos ſeptem annos, qualia Epiſcopum decent opera: quia non longius tibi à Domino vitæ ſpatium poſitum eſt. Quomodocunquè ille viſionem acceperit, qualitercunquè ſe præparauerit, qualiſcunque in illa hora ſuæ mortis in-

Prou. 20.

Epiſcopi Argẽtinẽſis leuitas in Miſſę ſacrificio, quã diuina vltio ſecuta eſt.

inuentus fuerit, rectè nimirùm sapienti huic talis, vt prædictum est, illius exitus meditationem mortis renouauit vel auxit, magnumq; fuit temperantiæ eius indicium, quod pro tempore flendi, differendo sibi vel suis tempus gaudendi, tristibus exequijs priuatus interesse maluit.

Quanta cum humilitate Coloniam venerit, & quandò consecratus fuerit. Cap. 9.

ET quidem Beneuenti pontificalis ei honor datus est 7. Idus Iunij: Et exindè Romam profectus, pallium ab Apostolicæ sedis præsule accepit: sed ciuitatem Coloniam ingressus est & in sede sua sedit die, quæ apud Christianos non incognita est, scilicet in vigilia Domini. Quò cùm accederet, iamque in vicino adesset, dignum memoria est, qualiter Apostolicę doctrinę recordatus est, qua dicitur: Obsecro aũt vos ego vinctus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine. Ephe. 4. Nam verè humilis & mansuetus, pallio missionis Apostolicę pmisso, ipse indutus linea, discalceatusq;, lento pede secutus, cùm frigus hyemale pro tempore calceatis quoquè permolestum esset. Hereberti insignis humilitas. Attẽdebat etiam vocationem suam, quòd non ad regna gentium, sed ad ministerium vocaretur sanctorum Christi discipulorum. Et quanuìs ad insignem iam veniret suã ciuitatem Coloniam, tali schemate cõfitebatur cum beatis patriarchis, quorum Apostolus meminit, quòd peregrinus & hospes esset super terram, patriam se quærere significans meliorem, id est, cælestem, & eam, quã parauit illis Deus, ciuitatem. Heb. 11. Venit itaq; duce spiritu sancto, spiritu humilitatis, cum animo cõtrito, non tamẽ absq; sancto & spirituali gaudio, & sicut superiùs iam plibatũ est, ipsa nocte gaudij sui, scilicet natalis Dñi, consecratus est inter Missarũ solẽnia, quę ex more celebrabãtur paulò ante vel circa ortũ diei. Venerant quippe ad hoc ipsum cum eo plures episcopi. Cõsecratur episcopus. Iam verò in illa cõsecratione eius quis diuinã ordinationem non miretur? Quis non vereatur hîc altitudinem consilij diuini, quo ità fieri cõplacuit? Deniq; totũ illud officium matutinũ sanctis pastoribus ouium Christi spiritussanctus cõposuit, quorũ nimirùm mysticũ exẽplar pastores illi fuerũt, q nocte illa vigilãtes & custodiẽtes vigilias noctis supra gregẽ suũ, circũfulgẽte se claritate Dei, nũciũ bonũ, gaudiũ magnũ nati Saluatoris quod à sanctis angelis primi audiẽrãt, videre meruerunt, sicut sanctum eiusdem Missæ narrat euangelium. Luc. 2.

Cunctæ nimirùm eiusdem officij partes, pastorum Ecclesiæ voces sunt, quales rationabilibus curæ suæ ouibus personare debent, natum de virgine pro salute mundi saluatorem. Planè nisì legentium vitandum esset fastidium, promptum erat exponere partes singulas secundùm eiusmodi sensum. Vnum tamen est, quod iure non ptereundum sit, videlicet propheticũ capitulum, quod in eodẽ officio lectiõem Apostolicam ex more pręcedit: maximè quia huius sancti pastoris personę locus ille miro modo sese accõmodauit. Deniq; dum in consecrando illũ, episcopi duo codicem euãgeliorum super caput ceruicemq; eius tenerẽt, reuoluto mox eodẽ codice, versiculus iste primus occurrit: Spiritus Dñi super me: propter quod vnxit me: ad euangelizandum pauperibus misit me. Esa. 61. Propheticum nanq; hîc Esaiæ capitulum euãgelicis literis hoc modo insertũ est: Et regressus est Iesus, inqt Lucas, in virtute spiritus in Galilęã, & venit Nazareth, vbì erat nutritus, & intrauit secũdùm cõsuetudinem suã die sabbati in synagogã, & surrexit legere. Luc. 4. Et traditus est ei liber Esaiæ prophetæ. Et vt reuoluit librum, inuenit locum, in quo scriptũ erat: Spiritus Dñi super me, ppter quod vnxit me: euãgelizare pauperibus misit me, prædicare captiuis remissionem, prædicare annum Domini acceptũ & diem retributionis. Et cùm plicuisset librũ, reddidit eũ ministro, & sedit. Et omniũ in synagoga oculi erãt intendẽtes in eum. Cœpit aũt dicere eis, Quia hodiè impleta est hæc scriptura in auribus vestris. Cõstat ergò, quia persona Christi est, quę hęc in ppheta suo de semetipso loquitur. At ille nimirùm non solùm vnctus, sed vnctus est p oĩbus, sicut alia scriptura dicit: Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Psal. 44. Omnes nanq; sancti, omnes quicunq; illius speciosi & gratiosi regis participes siue cõsortes sunt, eodẽ spiritu, eodẽ oleo lætitiæ vncti sunt: quippe qui nec sancti absque vnctione hac vllo modo esse possunt. Sancti oẽs quo vngant oleo. Cùm itaque vniuersos eius participes vnctos esse constet eodem spiritu Domini, de quo ille princeps & potentissimus dicit: Spiritus Domini super me &c. contestans & dicens: Quia hodiè scriptura hæc cõpleta est in auribus vestris: sine dubio psules ecclesiarũ, Esa. 61. quo-

quorum est pauperibus euangelizare, & prædicare captiuis remissionem, & ad hoc sacro chrismate vncti sunt: ipsi singuli scire debent, & de semetipsis post Christum dicere possunt: Spiritus Domini super me: propter quod vnxit me &c. Igitur dũ in huius beati pontificis vnctione, aperto super caput eius euangelico volumine, primam scriptura sancta vocem hanc edidit, reuerà iure omnes, qui aderant, venerabiliter pro vero diuinitatis oraculo sententiam arripuerunt, credendo quia Dominus hunc misit: non dubitando, quia hunc spiritus Domini vnxit. Cum hac lectione prophetica, sicut est ordo eiusdem officij matutini, consonantibus atque alternantibus choris, concrepabant diuinæ voces sacra prǫconia lucis & decoris, quem princeps pastorum Deus & Dominus noster induit, qui nocte illa illuxit nobis: de quibus non est modò explanatio continuanda: nè, sicut iam dictum est, prolixitas fastidium pariat. Hoc tantùm indubitanter dixerim, quia quædam signa erant hæc persistentis in tenore suo propositi Dei: qui & dum nasceretur hic beatus, splendorem lucis pro signo mirabiliter edidit, & dum consecraretur, sic eandem consecrationem disposuit, vt solennia circa illum audirentur præconia veri luminis, cuius nuncij debeant esse pastores cuncti animarum, secundùm exemplum pastorum illorum, quos nocte illa claritas Dei circunfulsit.

Vt quorundam sustinuerit inuidiam, & Henrico Imperatori cœperit esse suspectus. Cap. 10.

Iohan. 14. Matt. 5. Ibidem. TVum est hoc opus Christe, cuius sermo verus est: immò qui es ipsa veritas, cuius sententiam permanere oportet, dicentis: Non potest ciuitas abscondi super montem posita. Item: Nemo accendit lucernam & in abscondito ponit, neque sub modio, sed super candelabrum, vt qui ingrediuntur, lumen videant. (Sancti inuidiæ patent.) Sed quæ vnquàm ciuitas sic super montem posita, non inuidiam passa & oppugnata est à ciuitate Cain terrena & in valle posita, cuius princeps est satanas? Aut quæ vnquàm lucerna sic super candelabrum posita fuit, & nullus ei nequam oculus inuidit? Quod vt iam manifestiùs dicam, quis vnquàm sanctorum ædificatus in mõte virtutum, verboque & exemplo lucens ad ædificationem videntium & audientium, nullam ab ingratis & inuidis passus est tribulationem? Quis inter supernarum gaudia gratiarum propriam non habuit mensuram eiusmodi lachrymarum, quas faciunt filijs lucis habitatores Cedar, id est, tenebrarum? Nam hoc est quod in Psalmo (Psal. 119.) gementes singuli dicunt: Heu me, quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cum habitantibus Cedar: multùm incola fuit anima mea. Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus: cùm loquebar illis, impugnabant me gratìs. Et quanuìs tribulentur, non tamen permittuntur tribulari sine mensura, id est, supra id, quod sustinere pos(Psal. 79.)sunt. Item ipsi dicunt: Domine Deus virtutum, cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis in mensura. Oportebat igitur & hunc sanctum, cuius anima, regis Dei ciuitas supra montem posita, qui lucerna erat super insignis ecclesię candelabrum constituta: oportebat, inquam, & hunc pati aduersa inter prospera virtutum, quibus intùs proficiendo ardebat, & inter radios signorum, quibus forìs ad gloriam Dei lucebat, sicut protinùs narratiõis ordo monstraturus est. Quomodò autem vel qualem per occasionem aduersitas in eo reperit aditum? Videlicet per ingentem muri vel præcelsæ turris eius ruinam, id est, per mortem Imperatoris sæpedicti: cuius, dum adiuiueret, amicitia pro muro illi esse poterat contra aduersarios, quos contra eum postmodùm inuidia suscitauit. Qui nimirùm Imperator si, vt in cæteris, ità & in causa, per quam mortem incurrit, consilium beati viri attendisset, multo meliùs sapientiæ appropinquâsset, & non pœnituisset eum, quemadmodùm (Eccl 32.) ipsa sapientia dicit: Omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebis. Quod quia non fecit, incidit in insidias mulieris malæ, videlicet eius, cuius virum Crescentium, sibi rebellantem, captum iusserat capitalem subire sententiam: Et ab illa non (Otto 3. Imper. veneno perit.) præcauens, quanuìs à sancto viro sæpiùs esset commonitus, veneno intrà cubiculum dormiens infectus est. Obijt itaque Romæ anno post ordinationem beati viri tertio. Ierat aũt tunc quoq; sanctus idem cum illo, vtpotè ad disponẽda pernecessarius maxima regni negocia. Cui cùm die sequenti confessus fuisset pestem quam perceperat, seque mori persentiret, id quoq; supremum ab eo postulauit, quatenùs corpus eius

eius Aquisgrani sepeliendũm trãsferret. Hoc agere insistens vir fidelis, regalia quoq; penès se habuit,& electioni non interfuit noui principis Henrici,tunc Baioariorum ducis: quem secundùm seculi dignitatem locupletissimum, & literarum studijs non tenuiter instructum,principes regni regem sibi elegerunt. Hęc fuit occasio,quam aduersùs illum rapere potuerunt aduersarij,quales in ecclesia nunquàm defuerunt, ex quo sacrificia Deo primi obtulerũt Abel & Cain,scilicet falsi fratres,qbus & scriptura dicit:qa abiêrũt in via Cain,quorũ pressurã Apostolus quoq; inter cætera pericula sua maximè gemit. Et hæc quidem regalia repetita,citò reddidit: sed quia noui, vt iam dictum est,principis electioni non interfuit,extunc illi suspectus erat. Vndè & idem rex obtrectatoribus sancti proniùs aurem præbebat.deniquè impacato semper cum odio persecutus est,donèc à Domino redargui meruit paulò ante obitum sancti,quod in suo loco præsens narratio non præteribit. Nunc memorabilium eius ad laudem Domini miracula percurramus.

Gen.4. Iudæ. 2.Cor.3.

Henricus Impera.cur Hereberto infensus.

De siccitate, & quomodò per speciẽ columbæ gratia spiritussancti super eum apparuit: vtq́ lachrymis suis repentinam è cælo pluuiam obtinuerit. Cap. II.

RES ipsa,quæ iamnunc enarrãda est,satìs lucidè commẽdat, non casu, sed per diuinam dispensationem id,quod suprà memorauimus,euenisse : vt scilicet in consecratione sancti prẹsulis prima se ex euangelij codice offerret illa vox misericordis pontificis Christi,Spiritus Domini super me: ꝓpter quod vnxit me.Subsecuta nanque postmodùm siccitas, peccata populorum vehementer arguebat, vt ferè omnis herba prẹmortua,omnis ager exustus, non qualemcunque famem,sed famem mortiferam iamiamque minaretur. Deniquè cum siccitate pestilentia quoquè sęuiebat,multique moriebantur,multi adhuc ægra vix trahebant corpora. Erat ergò pijssimo pontifici non parua vel qualiscunq; solicitudo : sed & in solicitudine compatientis animi tribulatio,& in tribulatione iugis & lachrymosa oratio. Vndè quia ferrum pertransibat animam eius,& in corde eius gemebat spiritussanctus,sicut dicit Apostolus:Nam quid oremus,sicut oportet, nescimus : sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus : meruit & populum reconciliare Deo,sicut de sacerdote magno & digno quidam sapiens dixit : Et in tempore iracundiæ factus est reconciliatio:& inter reconciliandum, glorioso glorificari mira culo. Indicto ieiunio triduano,luctuosus ibat populus per vrbem fœcundam tot sanctorũ millibus,& ad singulorum patrocinia locorum fideliter atque suppliciter lachrymosas fundebat preces,quatenùs ab imminentibus,iamiamque pręsentibus malis eriperetur. Erat autẽ publicus cleri & populi, monachorum quoq; atq; sanctimonialium processus,& ex omni ordine vtriusque sexûs,lingua quidem diuersa,sed vna intentione & eodem sensu concrepando kyrie eleison,altitudo cæli pulsabatur.Inter omnes & præ omnibus mœstus & supplex tristium filiorum spes & pater patriæ procedebat Archiepiscopus,ità vulnerato corde tantisque cum gemitibus, vt miro modo consolatione sua dignum eum iudicaret spiritussanctus paracletus. Cùm igitur oratorium sancti Seuerini litania solennis egressa,beati Pantaleonis adiret oratorium, eccè niuei candoris columba, videntibus multis, caput eius circunuolitabat, eademque repentè dispárens,iterùm visibilis comparebat. Videbant eam multi,sed non omnes: qa videlicet non terrena species,sed cælestis erat gratia,quam aliquibus videre donatum est. Vt autem ventum est ad locum,vbì iam dictus confessor Domini Seuerinus in transitu beati Martini voces angelorum psallentium audire meruit: vident eminùs eandem columbam caput beati viri tertiò circunuolantem, quæ & protinus in sublime eleuata,cælos petijt,nec vltrà comparuit. Vndè quis dubitet spiritussancti gratiam,qualis in domo pectoris eius habitabat,talem deforìs apparuisse, præsertim in tali luctuoso tempore? Colũba nanque,sicut & turtur,auis gemituosa est,gemitumq́; pro cantu edere solet : & sicut illa soliuaga, sic ista auis gregatim gemere consueuit. Verissimè ergò cum signo huiusmodi orantem pariter & gementem præ omnibus hunc designabat spiritùssancti gratia,& de isto quoquè quodammodò idipsum dicebat,quod de alio quodam non ignoto,sed eximio propheta,dictum sacra narrat pagina:Hic est fratrum amator & populi sui:hic est,qui multùm orat pro populo & pro ciuitate ista.Nimirùm & iste vir in populo suo mitissimus apparuit,secundùm simili-

Esa.61. Fames & pestis grassantur. Rom.8. Eccĩ 44. Indicit triduanũ ieiuniũ,fitq; solẽnis ꝓcessio & litania. Columbæ miraculũ. 2.Mac.15.

tudinem columbæ mitis & simplicis, sancto redundans spiritu pietatis: atq; idcircò gemitus & oratio eius perire non potuit. Nam vbi ad prandiũ ventum est, cùm ipse appositis cibis ferè ieiunaret, ità tamen more suo, & tunc maximè, ieiuniũ dissimularet: quibusdam ad ipsum respiciẽtibus, & cũ dolore loquẽtibus, quòd ea die profusis tam multorum lachrymis necdùm propitiato Domino cælum aperiretur, dignũ memoria verbum respondit hic beatus, verè mitis, verè mãsuetus, Vestri, inquit, ô charissimi, pastoris est culpa, ꝙ cælum desupèr tam ferreũ est, quòd multitudo viscerũ Domini & miserationum eius cõtinuerunt se super vos. Nisi enim Dñs meis iritatus esset sceleribus, qui inter ipsum & vos debebam stare medius: iam dirupisset cælũ, & beneficium eius descendisset, & stillâsset super vos. Hæc eo dicẽte, pariter quasi quidam sanguis fluebant animæ vulneratæ ex oculis lachrymæ: quas erũpentes, & cum impetu currentes coram multis volebat quidẽ, sed nõ poterat, continere. Lachrymis ergò victus, caput super mensam declinauit in manibus, & cũ fortissimo spirituũ Deo forti humilitate atq; ardenti oratione luctabatur. Erat aũt hora eadem tanta cęli serenitas, vt nulla in aëre nubes apparéret: cùm eccè subito fragore magna pluuię vis inundando erupit, ità vt priùs imbtium crepitus audiretur, q̃ vir sanctus caput ab oratione subleuaret. Cuncti ꝓtinùs circũsedentes, à mensa sese excusserunt, & prosilire conati sunt, vt in laudem Christi tantiq; eius pontificis hymnis personarent, & signa ecclesiastica concrepare facerent. At ille vir prouidus & humilitatis suæ custos vigilantissimus, terribiliter adiurãdo illos, hoc fieri vetuit, vixq; obtinuit, vt interim quidem à semetipso quiescerent, Dei verò laudem ac gratias Christo agendas nunq̃ tacerent. Nec verò insufficiẽs pluuia tunc extitit: sed ità vberrimè terram irrigauit, vt iam prę mortuas segetum radices ad fœcunditatem repararet.

Nota sancti viri insignẽ modestiã.

Efficacia precũ eius.

Nõ sustinet se laudari.

Quòd communi proposito suo & Imperatoris Ottonis ipse superstes cœnobium construere deliberauit. Cap. 12.

INtereà cùm multis & magnis misericordiæ operibus insisteret pauperũ pater viduarumq; & orphanorũ quotidianus prouisor, incumbebat animo eius cura cõtinua, seruituris Deo monachis construere cœnobium: quorũ ordo videlicet ꝓfitetur, quia pauperes sunt, pauperes voluntarij, nihil in hoc mundo habendo ꝓprium. Habuerat autem Imperatorẽ Ottonẽ, dum aduiueret, huiusce rei monitorẽ. Deniq; cùm nouissima profectione Italiam ingrederetur rempublicam dispositurus, beatũ virum habens in comitatu, cunctis prosperè succedentibus, tractans cum viro Dei de salute animæ suę, & quodammodò dicens: Quid retribuam Domino, ꝓ omnibus quę retribuit mihi? consiliũ hoc accepit, quatenùs ob salutẽ suam cœnobium cõstrueret monachorum in honorẽ sanctæ Dei genitricis, omniumq; Sanctorum. Hoc & inito salubri consilio, necessaria ꝓtinùs ad hanc rem prędia Christo delegauit, quę & beato viro in manum dedit, cũ pollicitatiõe vel sponsione huiusmodi, vt quoniã vita mortalium incerta est, si quẽ ex ipsis necessitas mortis præoccuparet, alter quicunq; superstes existeret, votum perficeret. Talis, Christo mediante, inter illos conditio cõuenit, & ità pauperũ memores extiterunt viri summi, hæredes æternæ viriditatis, de qualibus in psalmo spiritus propheticus dicit: Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plãtauit. Hoc nanq; p̃conio, sub nominibus lignorũ, campi & cedrorũ Libani, mysticè à sancto spiritu diuites & potentes seculi promissi sunt, hospitales futuri pauperibus, id est, Ecclesię filijs spiritualibus, de qualibus ibidẽ cõtinuò subiungit: Illic passeres nidificabũt: Herodij domus dux est eorum: quia ꝓpter ipsum pauperes fiunt, p̃parando animos diuitum secularium: vt quomodò passeres in ramis lignorũ campi cedrorumq; Libani nidificãt, ità ipsi in possessionibus siue facultatibus illorũ parata sibi vitæ huius necessaria ꝑcipiant. Hæc idcircò cõmemorare libuit, vt pariter recogitet quisq;, qui de talium constituto viuit, ꝓfessus Christi seruitium sanctamq; paupertatẽ, quã Christus ipse docuit, qa tanq̃ passer volare, id est, cælestia cogitare debet, vt dignus sit hospitio vel stipẽdio, quod passerũ, id est, pauperũ siue humiliũ spirituali vitę paratũ est. Nã hinc est, ꝙ idem Dñs Christus, instruẽs pauperes suos: Nolite, inqt, cogitare de crastino. Itẽ: Nolite soliciti esse, dicẽtes: Quid mãducabimus, aut qd bibem⁹, aut quo operiemur? Scit eñ pater vester cælestis, qd vobis necesse sit. Quærite ergò primùm regnũ Dei & iustitiã eius, & hęc omnia adijciẽtur vobis. Quod idem est, àc si dicat: Securi ô vos omnes, q laboratis & onerati estis, venite ad me, & ego reficiam

Otto Impator agit cũ illo de construẽdo cœnobio.

Largitur cœnobio prædia Imperator.

Psal. 103.

Matt. 6. Luc. 6.

Matt. 6. Ibidem.

ficiã vos: securi & confidentes venite ad vitæ contẽplatiuæ requiem, nihil de crastino soliciti: quia iamdudũ pater vester cælestis, sciẽs quid vobis necessè sit, ꝓmisit & parauit vobis victũ & vestitũ, dicendo in propheta: Saturabũtur ligna campi, & cedri Libani, quas plãtauit: illic passeres nidificabũt. Sed his omissis, reuertamur ad rẽ. Neq; enim ꝓpositum nobis fuerat docere monachos, ꝙ statuta ꝑcipere stipendia nõ debeant, nisi per contemplationis pennam volent, & à seruili opere peccati vacẽt, sed gestorum beati viri texere narrationem. Psal.103.

Quòd sancta Dei genitrix illi apparuit, et quo in loco cœnobium construere deberet, indicauit. Cap.13.

CVm beatus Herebertus ꝓpositum electo in loco cõstruere optaret cœnobium, & nusquã locũ repiret, quẽ aptũ putaret satis & idoneũ: cõuertens sese ad Dominũ sanctamq; ei' genitricẽ in ieiunijs & oratiõibus, postulabat sibi ipsius reuelari voluntatẽ. Fecit hoc instanter, & sicut de sancta Anna ꝓphetissa scriptum est, Vultus illius nõ sunt ampliùs in diuersa mutati· nõ antè destitit, donèc suis condignũ meritis respõsum cælitùs accepit. Deniq; nocte quadam, dum post vigilias fatigata sopori mẽbra dedisset, eccè adest ꝑ visum illa beata angelorũ & oĩm regina sanctorũ: quæ stellato sedẽs solio, latũ & amplũ cælorum cũ filio suo possidẽs regnum, nõ paruipendebat etiam hoc paruũ, quod sibi in terris fideli deuotione offerebatur domicilium. Et assistens, Scias, inquit, ô Hereberte, exauditas esse orationes tuas: iam eccè venio ad te, vt índicẽ tibi, votũ, quod mẽte geris, quo in loco ꝑficias. Ego enim sum Maria mater Domini. Surge ergò, & Diuitense castrũ petẽs, locũ in eodẽ mũdari p̃cipe: ibiq; monasterium Deo, mihi & omnibus Sanctis cõstitue: vt vbi quõdàm abũdauit peccatũ & cultus dæmonũ, ibi iustitia regnet in multitudine Sanctorũ. His dictis, misericordiæ mater disparuit, beato scilicet viro euigilante, atq; ità relabente à dulcedine tantæ visiõis. Erat aũt in eodẽ castro sita chors, ꝑtinens ad seruitiũ episcopij. Surgẽs igitur, & gratias Deo corde & ore deuotissimè agẽs, & ei, quæ sibi apparére dignata fuerat, salutis ꝑpetuæ genitrici nõ ingratus existẽs, confestim p̃dictæ chortis ministerialem accersiuit, iussitq; quãtocyùs chortem illã emundari, qm̃ regis cælorũ & genitricis eius iam deberet curia fieri: vt exportata supellex vniuersa, locũ daret aduenienti, atq; habitaturo illic nomini Domini. Factumq; est, & exportata rerũ omnium q̃ multa erat, copia, citiùs q̃ sperari poterat, locus emundatus est. Quid multa? Iactis fundamẽtis, alacriter atq; celeriter structura speciosa surrexit. 1.Reg.1. S. Maria regina angelorũ illi appáret.

De structura templi vt ceciderit, & alia structura surrexerit: & cuius rei exemplum conuenienter indè possit accipi. Cap.14.

SEd quid dicam? cùm enim opus ferè peractũ est, iamq; sicut ꝓpositum fuerat, seruientiũ Deo monachorũ cœtus adunatus existeret, quadam nocte dum finitis matutinorũ solẽnijs, omnes fuissent egressi, repentè sic tota structura cõcidit, vt lapis super lapidem nõ remaneret, præter vnũ pariertẽ paruulũ, qui solùs inter illas ruinas stans reptus est. Quid de euentu sapiẽs auditor arbitretur? Nisi enim cælesti authoritate structura surrexisset, nisi talis tamq; sublimis personæ, quę apparuit, sicut iam dictũ est, dignitas opus tali in loco fieri iussisset, & nisi fundator operis hic põtifex notæ sanctitatis existeret, fortuitò accidisse arbitraremur. Nũc aũt considerata rerũ vel ꝑsonarum qualitate, arbitrari licet, diuina & iusta hoc actũ esse dispositione. Et quidẽ quoniã altitudinem diuini consilij ꝑspicere nõ valemus, hoc tantũ dicere libet, q̃a cunctis loca sancta inhabitantibus, & eis maximè, qui eodem in loco sanctum deincèps subituri erant seruitiũ, terribile signũ datũ est Nam quod veraciter de filio virginis dictũ est: Eccè hic positus est in ruinam & in resurrectionẽ multorũ: idipsum nõ incõuenienter de isto, & eiusdẽ virginis oratorio, & de omni Sanctorum loco dici potest, quia in ruinã & in resurrectionẽ multorũ positus est. Quorũ in ruinam, nisi illorũ, qui sancto in loco vitam ꝑditam ducunt, & idcircò maius portaturi sunt iudicium? Et quorũ in resurrectionem, nisi illorũ, qui de seculo nequam exeuntes, & peccata præterita fugientes, ad sanctũ locum, pœnitentiã acturi, cõfugiũt atq; ità in statũ iustitiæ resurgũt? Nimirùm & illorũ ruinã in iam dicta ruina lapidũ, & istorum resurrectionẽ non absurdũ est intelligi in structura iterata, quæ ꝓtinùs in melius consurrexit. Nam vir Dei grauiter quidẽ tulit id quod accidit: sed citò resumptis vi- Templum corruit. Illa ruina q̃d significãsse videatur. Luc.2.

 ribus

ribus sancti desiderij, totum ipsum spatium ędificandi monasterij in altitudinem mali naualis effodiens, rursùs fundamenta iecit, ocyusq; consummatum, quinto Nonas Maij monasterium dedicauit. Porrò de lapidibus prioris structuræ, claustrũ cum officinis construxit. Igitur dum eiusmodi rem gestam legis aut recolis, quicunq; mente studiosa exempla spiritualium de quorumlibet corporalium similitudine scrutari delectaris, nõ curans quali fine, quàm humili ex re tuę capias instrumenta salutis, dummodò possis vtiliter ædificari: opportunè simul & illud ad memoriã redit, quod manifestè diuina cum authoritate scriptum est, vbi Dominus ad prophetam dicit: Surge & descende in domum figuli, & ibì audies verba mea. Et descendi, inquit, in domũ figuli, & eccè faciebat opus super rotã. Et dissipatum est vas, quod ipse faciebat è luto manibus suis. Et conuersus, fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis eius vt faceret. Hæc & cætera persequi vel tractare, præsentis narrationis propositum non admittit: hoc breuiter studio intendente, quatenùs hoc loco ad memoriã reuocaretur, in omni ordine & superbos ꝑ sua duritia cedere vel dissipari, & humiles pro sua mansuetudine ad pœnitentiam conuersos, restaurari.

Instauratur & dedicatur templũ.

Ierem. 18.

De cruce Dominica, quæ non de qualicunque ligno, sed de vna tandèm arbore formari potuit: & cuius rei etiam in hoc, exemplum sit. Cap. 15

ACcidit & aliud, quod similiter non prætereundum, neque ratione vacare putandum. Nam vir Domini statìm vt ecclesiæ fundamenta iecit, crucē Dominicam, quæ ibidèm statueretur, formari præcepit. Artifices verò vigilanter quidem institerunt, vt præceptum perficeretur, sed nullo modo diligentiam sequebatur effectus. Quotidiè reiectis alijs alia ligna cædebant, & nullatenùs ex quolibet ligno, quanuis electo, suæ artis officium peragere valebāt. Multo igitur labore, sed & maiore defessi tædio, omninò ab eiusmodi opere desistere decreuerunt. Quadã verò die vir beatus in quandam deuenerat possessionem ad se pertinentem, mensaq; illi iussu ipsius in pomario, quod domui suæ contiguũ erat, parata est. Stabat pirus ex aduerso in altum porrecta, quæ ramis diductis, immò quasi brachijs distentis, quodammodò Domini effigiem manus in cruce expãdentis, imitari videbatur. Cùm itaq; sedens, oculos inter prandendum fortuitis motibus diduceret, eccè talis effigies in arbore illa repentè sese obiecit, miróque modo ad primum intuitum quendam terrorem diuinũ animo eius incussit. Nec mora, facto præ oculis illo familiari sibi signo crucis, totus in se rediens, rem diuinitùs pręuisam, suisque oculis oblatam esse prudēter intellexit. Statìm igitur accersito artifice, arborem illam succidi, & ex illa crucem Dominicam, & in ea Saluatoris imaginem diligenter formari imperat. Paruit ille, & compendiò satisque efficaciter artem operis elegantia secuta est. Quid ex facto huiusmodi conijci potest? Nunquìd de lignis aut de truncis Deo cura est, vt indicare debeat, quod vel quale lignum sibi eligat aut eligere debuerit artifex? Sed reuerà est aliud, vndè curat Deus, quod prudens auditor non inutiliter secundùm hanc similitudinem contempletur. Nam signum Crucis vel imaginem, quam in recordationem Saluatoris Christianus veneratur populus, subleuatam ante oculos, sicut Moyses in deserto serpentem æneum pro signo exaltauit, imitari honore secundarij debent pastores, quos spiritussanctus posuit regere Ecclesiam Dei, quam suo sanguine acquisiuit, vt vice Christi honorentur, quos vicem constat agere CHRISTI. Nimirùm non humana præsumptione ad dispensationem domûs Dei sunt intrudendi, sed electione Dei vocandi: vt videlicet ille constituatur, quem Deus elegerit, quem vt præesse mereatur, Deus velut operarium suum dignum spiritu sancto demonstrare dignatus sit. Rectè ergò huius veritatis, huius diuinæ electionis meminisse nos faciet res ipsa, quæ penè similiter accidit, dum non qualecunque lignum, non quodcunq; volebant homines artifices, sed quod nutu diuino monstratum est, ad eiusmodi operis effectum perduci potuit.

Iubet statui crucem Dominicã.

Ex nullis potest lignis cõfici.

Signũ crucis cur venerentur Christiani. Num. 21.

Act. 20.

Quòd faciendo signa, semper famam vel gloriam fugit: & de Elisæo, cur signa duplicia quàm Elias, facere voluèrit, dicens: Oro vt fiat spiritus tuus duplex in me Cap. 16.

Ope-

OPerandi virtutes hic beatus à spiritusancto, diuidente singulis prout vult, gratiam habuit, sed gloriam semper fugit: quippe qui egregiè custos humilitatis, nolebat, immò fugiebat iustitiam suam ab hominibus videri. Deniq; talium maximè operum luce, sanctorum vita coram hominibus innotescit. Huius rei clarum satìs & euidēs indicium est, quòd cùm gratiam hanc haberet, vt iam dictum est, nunquàm tamen precem ad Dominum fudisse reperitur pro cuiuslibet operatione virtutis: sed nihilominùs per eum nonnulla facta sunt miracula eiusmodi, nonnunquàm inuito, nonnunquàm & nesciente ipso, sicut sequens sermo declarabit. Veruntamen in hac laudatione humilitatis huius, nihil magnorum Sanctorum authoritati vel gloriæ derogauit, qui opus huius gratiæ fusis persæpè precibus impetrâsse leguntur. Omnia nanque tempus habent, dicit Ecclesiastes. Deniq; sicut de generibus linguarum, quæ ab eodem spiritu dantur, dicit Apostolus: Quia linguæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus: ità & de operatione virtutum rectè dicas, qa virtutes ad testimonium sunt, non fidelibus, sed infidelibus: & ibì summoperè sanctis optandæ sunt, vbì ignorantiam veri Dei habēs, ad fidem eruditur populus. Vndè sanctum Elisæum laudabiliter egisse animaduertimus, qui dicente sibi Elia, Pete quod vis, antequàm tollar à te: protinùs petens, Oro, inquit, vt fiat spiritus tuus duplex in me. Videbat nanq; miserabilem Israel, sequentem fornicationes impijssimæ Iezabel, claudicare in duas partes, sequendo Baal idolum Iezabel, & hæsitando post DEVM patrum suorum, qui vnus & verus Dominus Deus est: & non posse populum eūdem in suum restitui gradum, nisì per multarum operationem virtutum. Proindè rem difficilem quidem postulauit, attamen quia nō suam, sed Dei gloriam & communem q̄rebat populi salutem, factum est quod petiuit, & duplex spiritus Eliæ super eum requieuit. Duplum nanq; donum spiritûs in operatione virtutum ille accepit. Nam si scripturam consulas, & diligenter computes, Elias quidem octo, Elisæus autem circiter sedecim miracula operatus est. Igitur & illi laude digni sunt sancti, qui per charitatē vel propter ædificationem infidelium, fusis ad Deum precibus, virtutes operati sunt: & hic atque cæteri iure honorandi sunt, quicunque propter humilitatis custodiam quodammodò fugere studuerunt datam sibi cælitùs & vltrò prosequentem, eandem virtutum gratiam. Sed iam earundē virtutū sancti huius narrationem ingrediamur.

1.Cor.12. Eccēs.3. 1.Cor.14. 4.Reg.2. 3.Reg.18. Duplex spiritus Eliæ quid.

De homine dæmoniaco, vt eo sermonem faciente liberatus sit. Cap.17.

DIe solenni hic sanctus Dei, sermonē de more faciebat ad populum. Erat aūt dies ille, quem Christianitas appellat diem Palmarum, quo videlicet die rex cælorum sanctam ingressus est ciuitatem Hierosolymam, sedens super pullum asinæ: nimirùm ob contemptum superbiæ regū terræ, de qualibus Psalmista dicit: Hi in curribus, & hi in equis: subiungens protinùs, Nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabimus: in quo videlicet nomine tunc ille passurus aduenit, clamātibus turbis: Benedictus, qui venit in nomine Domini. Erat ergò sermo in ore eius tempori & rei congruens, videlicet quomodò diabolus per seductionem primi hominis, atrium huius mundi tanquàm fortis armatus occupauerit, & quomodò superueniēs fortior filius Dei, per humilitatem crucis & passionis suę fortē illū vicerit, & vniuersa eius vasa, id est, nos homines ab eo iure victoris tulerit. Eccè aūt in maxima turba audientium quidam aderat, ab eodem forti & tenebrarum principe corporaliter obsessus, & ob hoc nexibus duris obstrictus. Iam anteà per multa sanctorū loca fuerat deductus, vt meritis sanctorū liberaretur, & nō prouenerat illi optata salus: qa videlicet liberatio ei⁹, beatissimi huius meritis per Dei prouidentiā reseruabatur. Cū igitur sermo eiusmodi ab ore beati viri profluceret, non sustinuit virtutē virtutis fortitudo inimici, q ad singula dicta, tāquàm ad totidem verbera, vehementiùs eiulabat, dentibusq; miserrimi hominis tanq̄ suis in semetipso stridebat, audiēs illas, quibus à Christo victus narrabatur, historias. Itaq; q iàm notus fuerat multis homo captiuus, omnib⁹ innotuit, dum clamoribus cunctorū silentia turbaret, atque ad audiendū Dei verbū intentā totius regionis multitudinē solus inqetaret. Ad clamores ei⁹ maximè, vir illę misericordiæ filius, totus intēdit. & sermonē, quē habebat in ore, ꝓsequi nō p̄ualēs, qm̄ magnitudine cōpassionis occupabatur, orabat tacita mēte, vt in vno manifestaretur homine virtus liberatoris, q totū mūdū liberauit. Hæc tacitus orās, iterū

Concionat Herebertus apud populum. Matt.12. Psal.19. Matt.12. Luc.11.

atq; iterùm de industria repetebat capitulum, victoris Christi gloriam, & victi diaboli referens ruinam: ità vt mente excessisse videretur, vnam eandemque totiès iterando sententiam, flens pariter & vberibus, quod perpulcrum est, lachrymis perornans oris eloquentiam. Non ergò sustinuit, vt iam dictum est, ille hostis antiquus, sed virtute verbi omnipotentis coactus effugit, liberumq;, quem diù possederat, hominem reliquit. Illo nanque exturbato, is, qui vinctus à multis tenebatur, placido sermone: Obsecro, inquit, soluite me, vt ea, quę beatus ille pontifex loquitur, possim & ego gestus audire. Cùm hæc primò diceret, putabatur adhuc in illo nequā hostis fallere: sed loquebatur homo constantiùs, iterùm atque iterùm se liberatum asserens beati pontificis meritis, & sana verba proferre. Soluerunt ergò illum, & stabat sana mente, cum audientibus reliqua sermonis intentiùs audiens. Testes atq; miratores virtutis erga beatum virum tanti extiterunt, quanti illum sermocinantem tali in loco circunstabant, qui & diligenter attenderant eius intuitum gestumq; lachrymosum, cùm nihil quidem labijs pro liberatione captiui diceret, & tamen liberationem eius tacitæ orationis virtute perficeret.

Oratione pellit ab obsesso dæmonem.

De Abbate Volberto, qualiter per visum monitus, de aqua vndè vir sanctus post Missam manus lauit, sanitatem recepit. Cap. 18.

Aliud sub eodem tempore actum est virtutum eius indicium, in quo ampliùs splēduit desursùm, q̄ humilitatis studio apud se premebatur deorsùm. Tres nanq; ex eis q̄ malè habebāt, ob meriti ciꝰ testimoniū cælica visio direxit ad illū, tanq̄ ad salutis medicum. Primus illorū, cœnobij, suprà iam memorati, quod idē sanctus cōstruxerat, Abbas nomine Volbertus extitit, vir venerabilis, q̄ capitis oculorumq; duro ac diutino vexabatur incommodo. Huic vna noctiū diuinitùs ꝑ visum intimatū est, vt ex aqua, qua sanctus Dei pōtifex post Missarū celebrationem manus de more lauisset, caput sibimet oculosq; ꝓfundendo foueret, indubitāter credens, quòd protinùs sanitatem recepturus foret. Credidit ille, quippe qui præ multis alijs familiariter conscius erat vitæ illius sanctissimæ. Venit ergò, priùs tamen ab eodem accersitus, vt sæpè solet accersiri & requiri de monasterij iam dicti necessarijs rebus. Cumque ad celebranda Missarum solennia pontifex de more pararetur, accedens propiùs, vt erat familiaris, visum retulit, aquam de manibus iussu eiusdem sibi, vt præmonstratum fuerat, dari poposcit. At ille quasi vehementer commotus, & quodammodò suæ mansuetudinis oblitus, in qua veraciter dicere poterat: Domine, non est exaltatum cor meum, neq; elati sunt oculi mei: neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me: repulit à se hominem velut delirum & amentem, qui nesciret aut non vidisset Rhenum pro foribus suis præterfluētem, in quo non solùm capite & oculis, sed & toto posset corpore, quantùm vellet, mundari. Repulsus ille, persti tit non incredulus visioni, & à ministris eiusdem pontificis clàm sibi, quod petebat, reseruari obtinuit: moxque vt caput & oculos ex aqua illa perfudit, integram sanitatem recepit.

Volbertus Abbas Tuitiecn.

Nota tanti viri humilitatem. Psal. 130.

Aquæ, qua vir sanctus manus abluit in Missa, vis.

Vt mulier cæca, per visum monita, de vino, quo post Missam digitos lauerat, oculos intinxerit, & illuminata sit. Cap. 19.

Post hunc quædam mulier, quæ multo tempore cæca fuerat, visum penè eundem vidit. Dictum nanque illi est, quòd si ex vino, quo idem sanctus Dei post Dominici corporis & sanguinis communionem digitos de more lauisset, sibimet oculos intingeret, amissum protinùs lumen reciperet. Credidit illa, dansque operam, vt ostensum posset remedium consequi, protinùs vt oculos vino intinxit, lumen optatum recepit.

Vinū quo digitos lauit, cæcam curat.

De muliere paralytica quomodò item per visum monita, benedictionem ab eo flagitauit, & sanata est. Cap. 20.

Alia deindè mulier, diù paralytica, per visum commonita est, quatenùs beati viri benedictionem expeteret, confidens de virtute Christi, quòd per meritum beati pontificis infirmitate propulsa, cōfestìm sanitas succederet. Illa nihil dubitās, virorū manibus sese deferri postulauit, & secus viam collocari, qua

qua transiturus esset vir Dei. Itaq; illo prętereunte clamauit, benedictionem petẽs in nomine Dñi. At ille paululùm subsistens, cùm ex p̄sentibus cognouisset ꝙ paralytica esset, & ꝙ benedictionẽ postularet, stans eminùs, eleuata manu signũ crucis edidit: statimq; reddita sanitas, dissoluta membra solidauit, & q̃ aliorum manibus deuecta fuerat, surgens ad propria remeauit incolumis. Ità miro modo qui apud se latére volebat, magìs ac magìs ex Deo clarescebat, & vox veritatis implebatur, dicentis: Nõ potest ciuitas abscondi supra montem posita: & nemo accendit lucernam, & in abscondito ponit, sed super candelabrum, vt qui ingrediuntur, lumen videant. Signo crucis edito, abigit paralysim. Matth. 5.

Vt familiaris clericus ab eo visitatus, repentè de ardore febrium conualuerit. Cap. 21.

ALiquandò quidam familiaris clericus, & in ministerio quotidiano necessarius, valida febre correptus, grauissimè vexabatur, ità vt penè à cũctis vita eius desperaretur. Erat aũt tunc sanctus pontifex cum Imperatore in profectiõe, & de Vangionum ciuitate cum illo Moguntiam proficiscebatur, habens clericum iam dictum secum in itinere, vt semper forìs & intùs obsequio eiusdem cõsuetudinaliter vtebatur. Cùm ergò febris illum in profectione corripuisset, & penè vsq; ad mortem fatigaret, patri, semper pium super afflictos habẽti affectum cum eodem pietatis affectu solicitudo quoq; familiaris obsequij nõ parua ꝓ tempore & re suborta est. Accessit ad lectulum, suumq; ꝓniùs visitauit infirmum, paternè ꝑcontans, si qd vellet, si qd saltẽ gustare p̄ualeret. Ille vt ardebat valido æstu febrium, nihil p̄ter aquã se posse ꝓfessus est. Qua cum benedictione concessa, ipse de more solennia Missarum ingressus est. Nihil quod audiretur forìs, ꝓ virtutis operatione, vt sibi ægroti concederetur salus, orauit, sicut iam superiùs dictũ est, qa nunq̃ ꝓ huiusmodi signis aut virtutibus precem manifestam fudit. Orabat tñ, Deo quidem loquens, sed hominibus tacitus, & maximè in eiusmodi causis euangelicum consilium obseruabat Dñi, dicentis: Tu aũt cùm oraueris, intra in cubiculũ, & clauso ostio, ora patrem tuum. Clauso nanq; oris ostio, orabat ꝓ talibus, vt cùm ꝓuenisset virtutis effectus, ipse nihil egisse putaretur: atque ità iustitia eius non videretur ab hominibus. Quid multa? Peractis Missarum solennijs, dum suum rursùs visitaret ægrotum, ille iam sine dubio meritis eius de magnis febrium ignibus ac suspicionibus mortis instantis ereptus, adeò conualuerat, vt auiditatem quoquè ciborum adeptus, rogaret sibi transmitti pulmẽtum de mensæ ipsius apparatibus. Factum est, & exindè vsque ad satietatem refectus, adeò de infirmitate cõualuit, vt, proxima die cum alijs proposito itinere Moguntiam præiret, & episcopalis obsequij munia ex integro, vt erat solitus, adimpleret. Piè visitat febricitantẽ clericum. Matt. 6. Fugit ostẽtationem. Febricitans eius precib' reualescit.

Vt ipse inter tenebras noctis orans, circumfusa diuinitùs luce clarificatus fuerit: & quòd multotiès hoc ipsum acciderit. Cap. 22.

IDem familiaris clericus, postmodùm domûs S. Petri præpositus, plurima de eodem patre magna & magnifica nouerat & narrare consueuerat. Quorum pleraque cùm ob breuitatis studium prætereta sint, vnum est, quod silentio transire non libuit: quia verè signum magnum est & euidens, quòd oratio eius verè ignis fuerit, & ante oculos diuinitatis velut lampas ardens & lucens, charitas eius extiterit. Nocte quadam, cunctis circa ipsum dormientibus, lumen, quod de more coram ipso positum fuerat, vt toto noctis spatio luceret, extinctum est. At ille iam dictus familiaris clericus repentè somno excitatus consurgens, & hac illacque sub horridulo silentio circunspiciens, dum pro recuperando lumine solicitus trepidat, rem diuinam & memoria dignam, vt ipse cum iuramento testabatur, conspicatus est. Nam inter ipsas noctis tenebras, ecce de lectulo, in quo beatus pontifex peruigil orabat expansis manibus, lux immensa refulsit: cuius etiam magnitudine inualescente, nec manus easdem, vt ipse fatebatur, videre aut discernere potuit. Hoc nimirùm signo satis claruit, quòd verè filius esset lucis, & filius diei, & quia oratio eius verè vt ignis peccata consumit, & potestates tenebrarum vincit. Nec verò illa tantùm vice, sed & multotiès cùm post matutinales hymnos, psalmorumque continuas decantationes lumen materiale alicubì reconderetur, lumen spiritualem pontificem sanctum secretiùs orantem ità circunfulsit, vt putaretur adesse præsentia solis meridiani. Illo orante, lux immẽsa diffundit in tenebris. Crebrò id contigit.

De humilitate eius, qua contemptum à presbyteris omnibus, pauperis sui filium baptizauit. Cap.23.

IAm de humilitate eius gloriosa signa p̄missa sunt, q̄a in operatiōe virtutū, & patris, q̄ in cęlis est, glorificatiōem q̄rebat, & sic operātem, sciri vel videri se ab hominibus refugiebat. Porrò ipsa humilitatis virtus, tunc demùm dulcis & sua perfectione laudabilis est, quandò is, qui intùs plenus Deo, creatori suo sese subijcit in confractione cordis, foris quoq; ad infimorum condescensionem hominum semetipsum quanto maior est, tāto ampliùs ꝓ eo & tēpore submittit. Libet igitur narrationi huic inserere rem gestam, magnæ humilitatis exemplum ferentem, & testimonio vtilem, vt maximè in sacris rebus nulla Ecclesiastica dignitas qualemcūq; despiciat pauperem fidelem. Simul q̄a pleriq; salutariū sacramētorum ministri nimiùm peccāt, dum sacra venditāt, cūctaq; quęstûs causa faciūt, libēter hoc illis exemplū ingerendum est: q̄a videlicet peccatū quoq; illorum vehemēter hęc res gesta redarguit, in qua sanctus iste magna, vt iā dictū est, laude refulsit. Pauperi cuidā ex his, quos pater sanctus ope quotidiana sustētabat, infantulus natꝰ erat. Is q̄a pauper erat, & q̄a nihil q̄stûs in manu habebat, cōtemnebatᷣ à sacerdotibus, p totā vrbem Coloniā puerulum illū circūferēs, & eidem filiolo regeneratiōis gratiam offerri postulans. Defessus ergò & cōtemptus, ad sanctū recurrit pōtificē, & ꝙ tali in re cōtemptus esset, magna & flebili voce cōquestus est. Ille vt verè sapiēs, Currēs, inq̄t, affer illū ad me. ego enim eum habeo baptizare. At ille: Suscipe, inq̄t, ergò eum tu quoq; de sacro fonte, & cōpater meus esse dignare. Baptizauit itaq; pauperculū, non pro personis nostrę salutis appendēs sacramētum: suo nimirùm facto & exemplo tantæ ciuitatis tam multos redarguēs presbyteros, ꝙ ausi fuissent fidem Dn̄i nostri Iesu Christi habere in acceptione p̄sonarum, iudicātes, vt ait apostolus, apud semetipsos, & facti iudices cogitationū iniquarū. Etem̄, inq̄t, si introiērit in cōuentū vestrū vir, annulum aureū habēs, in veste candida: introiērit aūt & paup in sordido habitu, & intēdatis in̄ eum, q̄ indutus est veste p̄clara, & dicatis ei, Tu sede hîc benè: pauperi autē dicatis, Tu sta illic: aut, Sede sub scabello pedum meorum: nónne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum? Quòd si in quouìs iudicio iure hęc authoritas Apostolica redarguit acceptores p̄sonarum: quāto magìs in dispensatiōe sacramentorū, q̄ de cælo gratis ꝓfluxerunt, vir sanctus exemplo suo redarguere debuit paupertatis cōtemptum? Rectè igitur gradiēs secūdùm regulam vel cōsilium sapiētię dicētis: Si benè feceris, scito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa: tradidit sacramentum salutis, non personæ intēdens, sed creaturæ formatæ ad imaginem Dei: & ipse de sacro fonte su cepit puerum, factusq; cōpater, dedit patri, vndè nutriret eum. Quadam postmodùm die, cùm celebrata statione apud S. Seuerinum, reuerteretur, multa cleri & populi turba comitatus, transibat exiguum iam dicti pauperis tugurium. Ille vt prætereuntem vidit, non parùm alacri vsus confidentia, prorupit, frenum equi corripuit, simul clamans & adiurans per nomē Christi & per maiestatē diuinę charitatis, vt paululùm subsisteret, & vel modicum quid de cōpatris sui apparatu p̄ciperet: memor fœderis, quod secum pepigisset in iam dicta regeneratiōe vel susceptiōe filioli. Audiāt & hoc exemplū, quicunq; quasi iure sacerdotali de pauperibus libēter opsonia cupiūt, immò & violēter exigunt: qualibus p prophetam Dn̄s cùm dixisset: Vę q̄ opulēti estis in Sion: subsecutus & hoc addidit: Qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armēti. Audiant, inquam, hoc & imitētur exemplum, q̄a pontifex magnus ad huiusmodi tugurium compatris digressus, optimum sumpsit conuiuium, panis videlicet frustū, & gallinę pullum, necnō & tenuis ceruisiæ poculū. Talis causa sit, talis pietatis custodia, talis charitas, vbì vel quotiès sacerdotalis dignitas, ꝓ accipiendo munere ad pauperes sese inclinat. Hęc ꝓ humilitatis eius testimonio vel exemplo dicta sint.

Humilitas perfecta.

Baptizat pauperis filiū, ab omnibus reiectū.

Iacob. 2.

Eccl 12.

Amos 6.

Tātus pōtifex non respuit inopē mēsam tenuis hominis.

De misericordia eius, vt damnatū pro sacrilegio clericū, de suspēdio liberauerit. Ca.24.

POrrò de misericordia q̄ magnā in pectore eius domū sibi ædificauerit, quàm verè misericors & misericordiæ filius fuerit, testes erant pauperum multitudines, & penè innumerabiles esurientium cunei: quos non vno tantùm tempore vel anno, sed pluribus episcopatûs sui annis, fame p totum penè orbem grassante, de multis regionibus confluentes, paterno affectu & materna pietate in ma-

Benigtas eius in pauperes.

magna benignissimi cordis sui latitudine suscipiebat, dispertiens illos per episcopij sui possessiones, quantùm cuiuscunque fundi facultatem sustinere posse perpendebat. Verùm prçter quotidiana hæc pietatis eius experimenta, quādam aliquādò memoria dignam rem gessit, in qua propter abundantiam misericordiæ, ꝓpè mendacij siue simulatiōis ac duplicitatis iniquitatem incurrisse possit existimari. Sed nos eiusmodi rem gestam commemorantes, simul ad memoriam reuocemus illud dictum Sapientis: Melior est iniquitas viri, quàm benefaciens mulier. Res hoc modo gesta est: Clericus quidam ex pauperibus, qui, vt iam dictum est, ad beati pontificis curam & eleemosynam confluxerat, non contentus stipendio charitatis, quod sibi ex illo die porrigebatur, vsque in Saxoniam transuolauerat, & ociositatem sectatus, quæ, vt ait sapientia, multam docuit malitiam, furtum perpetrauerat. Deniquè tres noctù effringens ecclesias, cum vasis & vestibus sacris exindè sublatis, sacrilegus Coloniam versùs repedauerat. Illic deprçhensus, immò subsequētibus è vestigio his, q damnum pertulerant, iudici eiusdem ciuitatis reus repræsentatus fuerat. Nec erat dubia sententia, quin sicut habet forēsis lex, cōuictus fur sacrilegus, statìm suspendio interiret. At tum sanctus pater in ipsa vrbe p̄sens aderat. Audito ergò quod acciderat, confestìm iudicem ad se euocat, iubetq; tanquàm furti vindex animosus, vt furem secum in suam prçsentiam deducat: Nō, inqt, hodiè quicquam cibi aut potûs percipiam, nèc in conspectu meo ille mortis reus appareat. Factumque est, & coràm adductum, quāuìs toruis oculis adspiciens, Te, inquit, viuere fas nō est, cui mors tanto acquisita scelere, iam debita iamque parata est. Hçc palàm cunctis minaciter elocutus, optimo illum executori, scilicet pauperum ꝓuisori, reum committens, secretiùs edixit, vt necessarijs sumptibus vbertìm reficeretur. Ipse ad prādium discumbens, quæ sola causa pœnam illius differre videbatur, assidente omni frequentia, cunctisq; ad epulandum intētis, ipse propositi non immemor, iam dictum prouisorem pauperum clàm aduocans, clamq; auri insusurrans: Educ, inquit, clericum, meumq; sessuro illi sterne quātocyùs equum, tuq; pariter adequitans, deducito vltra syluam proximam: dansq; illi libram argenti, illo in salutem dimisso, tu quantocyùs reuertens, coràm adstabis. Factum est, vt imperauit. Et ministro, q redierat coràm adstante, ipse simulata seueritate: En, inquit, vbì est reus ille? Hæc dicēs, videbatur, immò videri volebat, de pœna illius iam maturanda tractare. At ille voluntatis eius simul & facti conscius, tristitiam simul & pauorem confingens: Fuga, inquit, mi Dn̄e lapsus est. Tunc & ipse discurrens, fictumq; metum verbis atque questibus depromens, cunctos qui aderant, attonitos reddidit. Quçm sanctus pontifex quasi vehementer increpitans & minaciter obiurgans, cōuersus ad populū, spectaculi causa cōfluentē, Eccè, inqt, reus ille effugit, euasit. Ite, currite, quatenùs retractus ex fuga, debitam quantocyùs pœnam soluat. Hoc insigne pietatis egit memorādus hic fraternç salutis artifex, simulator fidelis, &, si dici fas est, splendidè mendax: de cuius tali commento si cuiquam mēdacij nota nō carere videretur, iterùm atq; iterùm decantare licet id, quod suprà dictum iam est, Quia melior est iniquitas viri, q̃ benefaciens mulier. Vir nanq; is est, q ad virtutem tendit, & in omnibus, q̄ agit, regno charitatis intētus est. Mulier aūt, id est, mollis iudicatur, quisquis quolibet in sexu malum intendit, & regno cupiditatis deditus est. Ergò hic in facto suo, quanq̃ simulationis vitium subijsse videat, vir est, & hæc iniquitas melior est, q̃ benefactum eius, qui dum iustitiç zelum simulat, crudelitatem exercet.

Ecc̄. 42.

Ecc̄ 33.

Reū mortis clericū mira simulatione liberat à supplicio.

Ecc̄. 42.

De sancti viri persecutionibus. *Cap. 25.*

INter tot ac tanta pietatis opera seruus Christi quasi malè operās, ꝑsecutionibus, vt iam superiùs p̄libatum est, nō carebat. Nec mirum. Dicit em̄ Apostolus, immò is, qui in Apostolo suo loqtur Christus: Omnes q piè volunt viuere in Christo, ꝑsecutionem patiūtur. Et in psalmo ꝓphetica veritas cùm dixisset de sanctis ecclesiarum rectoribus, Qui descendunt mare in nauibus faciētes operationem in aqs multis: ipsi viderūt opera Dn̄i, & mirabilia eius in ꝓfundo: cōtinuò subiūxit, Dixit, & stetit spiritus procellæ, & exaltati sunt fluctus eius. Ascendunt vsque ad cælos, & descendunt vsque ad abyssos &c. Oportebat ergò & iustum, quoniam piè in Christo viuebat, persecutionem pati: & quia nauim in mari, id est, ecclesiam in hoc seculo regendam susceperat, oportebat eum fluctibus turbari & moueri. Persecutionem patiebatur ab inuidis, quorum moribus ipse minimè conueniebat. Illis nanque grauis

2. Tim. 3.

Psal. 106.

Inuidos patitur infestos.

uis erat etiã ad vidẽdũ,& vbì sanctiùs atq; reuerentiùs corã Dño,humilis & paruus in oculis suis, procedebat siue adstabat, ibì ampliùs inuidis displicebat. Erat verò vultu valdè reuerẽdus,& carũ,q̃ in mẽte illius regnabãt, virtutũ quędã maiestas forinsecùs in facie quodãmodò visibiliter sentiebatur, maximè cũ sancto altari assisteret, sacris Missarũ solẽnijs intẽtus. Tũc etem tam reuerẽdus apparebat,vt in faciẽ eius intẽdere volẽtes,quadã velut magisterij dignitate subditos terreret, nisi quos dilectio cõforTabat,q̃ sola Dei & sanctorũ ei⁹ adspectu digna est. Hoc ampliùs indignãtes inuidi,exeerabãtur,ꝑcaciter ad alterutrũ loquẽtes,& dęmonẽ eũ esse dicebãt,quẽ cõstabat esse angelũ Dñi,secũdùm veritatẽ scripturæ,dicẽtis: Labia sacerdotis custodiũt sciẽtiã, & legẽ requirũt ex ore eius,qa angel⁹ Dñi exercituũ est. Videte,aiebãt, dęmonẽ,quõ se in effigiẽ trãsfigurat angeli,ità vt nemo nostrûm faciẽ eius intueri possit. Et qd mirũ,si veritas verum dixit,& secundùm dictum eius locuti sunt domestici falsitatis? Dixit enim: Si patremfamiliâs Beelzebub vocauerunt,quanto magìs domesticos eius?

Maiestas vultùs eius sacrificãtis.

Malac. 2.

Matt.10.

De S. Henrico Imperatore,qui ab inuidis malè persuasus,sancto viro infensus erat. *Cap. 26.*

PORrò maiores fluctus illi excitabat in Imperatoris animo vẽtus cõtrarius, qa videlicet suspicionẽ,quã cõtra sanctũ virũ in initio regni sui, sicut iã supradictũ est,mẽte cõceperat,inuidi iam dicti semper augere laborabãt detractorijs susurratiõibus. Deniq; res eousq; ꝓcessit, vt iam dictus Imperator,nimio cõtra illũ furore succẽsus,Coloniã peteret, hoc ꝓpositum habẽs,vt eũ põtificatu amoueret: aut certè,si hoc rationabiliter fieri non posset,quolibet modo iniuriosè illũ & indignè tractaret. At verò Deus,maris & fluctuũ Dñs,q ad beatũ Iob mysticè loquẽs: Circũdedi,inqt,mare terminis meis, posuiq; vectẽ & ostia,& dixi: Hucusq; venies,& hîc cõfringes tumẽtes fluctus tuos: non ꝑmisit ꝓcellam hãc hucusq; ꝓcedere,vt ꝑficeret Imperator,quod intenderat: sed occurrẽs subuenit ambobus, videlicet & ei, q patiebaẽ immeritus: & illi,q de innocẽtis cõsciẽtia malè sentiens,peccabat errore deceptus. Causa,ꝓpter quã tali cũ animo Imperator Coloniã ꝓperabat, huiusmodi extiterat. Imperator exercitu cõmoto,comitẽ quendã Ottonem,seculi dignitate ꝑpollentem,in castro,quod dicitur Hamerstein,sito supra Rheni litus,obsederat. Is nanq; Otto episcopatũ Mogũtinũ multa infestatiõe sæpiùs peruagãs, ferro & igne populabatur,odio magno cõtra eiusdẽ ciuitatis ꝑsulem vehemẽter inflãmatus. Fuerat nanq; ab illo ꝓpter illicitũ cõnubiũ iudicio generalis cõcilij anathematizat⁹. Cũ ergò querimonia eiusdẽ ꝑsulis excitatus Imperator, ꝑdicto in castro illũ obsedisset, venerabili huic viro demãdauit,quatenùs & ipse cũ suis ad hoc negocium festinus adueniret. At ipse tũc immẽsis vexabatur febribus: & idcircò adimplere nõ valuit,quod nuperabatur. Quã impossibilitatẽ eius causam vt audiuit Imperator,nõ credidit,videlicet antiqua suspiciõe ꝑoccupat⁹,& putãs illũ semꝑ exosa sui habere tẽpora imperij. Respõdẽs igitur cũ furore,magnoq; spiritu iracũdiæ: Si,inqt,ad me dedignatur venire, ipse eũ, qa ęgrotat,habeo visitare: atq; cũ hac iracũdia mox,vbì hostẽ expugnauit,Coloniã,vt iã dictũ est,ꝓperabat,imminẽtibus nimiũq; sese ingerẽtibus inuidis suprà memoratis, q satis ardẽtem furoris eius ignem magìs ac magìs ꝑflabant, linguis maleuolis detrahendo innocẽti viro Dei. Sed qa tẽpus erat iam cõsolandi,terminumq; ponendi fluctibus illis,& tẽpestati diutinę aduersitatis ꝓspiciens de cęlo Dñs, statuit ꝓcellam ciùs in aurã,& siluerũt fluctus eius. Nam ipsa nocte,qua Coloniã ingressus & officiosissimè à viro Dei erat susceptus,cùm se sopori dedisset, videt in somnis quẽdã quasi venerabilẽ virũ,põtificali veste ornatũ,q illũ sic allocutus est: Caue, inqt, ó Imperator, nè posthàc ampliùs pecces in cõseruũ meũ Herebertũ. Scito illũ Deo esse acceptũ: in quẽ si qd admiseris,tu sine dubio portabis iudiciũ. Nimirùm gratia miserẽtis Dei, taliter ꝑmonẽdo Imperatorẽ,ignorãtię eius pepercit: qa videlicet in eo,ꝙ virũ eiusmodi suspectum habebat,nõ malitia,sed ignorãtia peccabat. Siquidẽ eiusdẽ Imperatoris animam timor Dñi possidebat,neque sciẽter disponere aut iudicare quicquam in regno cupiebat,per quod cęlestis offenderetur maiestas. Deniquè cùm aliquid de regni negocijs disponere aut iudicare intenderet,dispositiones omnes siue iudicia sua precibus & eleemosynis præueniebat: quatenùs mens eius & actus cælesti regimine gubernaretur,nè qñ exorbitaret agẽdo vel iudicãdo,quod diuinis cõtrairet legibus. Rectè

Vide vt etiam sanctos principes malæ linguę nonnũq̃ fallant.

Iob 38.

S. Imperator virum sanctum,ab æmulis malè persuasus suspectum habet.

S. Imperator per visum admonetur.

Vide hîc sancti Imperatoris encomion.

ctè igit secūdū intētionē suā diuino, vt iā dictū est, oraculo p̄uētus & seruat⁹ est, nè tātorū meritorū pōtificē iniuriādo, vt pposuerat, ipse reus iudicio diuinitatis existeret.

Vt Imperator sanctum virum, cernentibus æmulis, tèr osculatus sit. Cap.27.

QVid multa? Manè facto, cùm Imperator mēte mutatus virum Dei aduocâsset, & id, quod cælitùs euenerat, quòd superno respectu rex compunctus fuerat, vir sanctus adhuc ignoraret, ac perindè lachrymosis oculis apud illum querelam depromeret, causas requirens, propter quas sibi tandiù Imperator infestus existeret, repentè, quod non sperabatur, idem Imperator exurrexit, & virum Dei amplexatus est. Ille admirans, hæc pariter cōsolationis ab eodem dicta accepit: Ex quo ad regni fastigium, Deo donante, conscendi, detrahentium linguis nimiùm credulus fateor, venerande pater, te exosum habui, & hanc odij trabem in oculo gestans, & ideò nihil videns, iniquum de te iudicium habui, tuamq; iustitiam, immò Dei gratiam in te fulgentem, videre nō merui. Porrò, te tacente, cęlum clamat super te, tuamq; causam defendit apud me. Nam ipse, qui de sanctis suis curam habet semper & habuit, sicut scriptum est, Non reliquit hominem nocere eis, & corripuit pro eis reges, dicens: Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari: ipse me pro te corripuit, vt sciam, quòd inter electos eius computatus sis. Indulge ergò, precor te, quòd in te malignatus sum, vel quòd te seruum Dei tāgere deliberaui: quia peccatum meum cognosco, nec ampliùs addam aduersari tuæ sanctitati. His dictis semèl & iterùm ac tertiò sanctum pontificem deosculatus est, triplicem nimirùm nectens dilectionis nodum, de quo Sapiens loquitur: Funiculus triplex difficilè rumpitur. Profectò Imperatorem, dignum & ecclesiasticum virum, vt erat eruditus, & literarum scientia ad vnguem perfectum arbitrari licet euāgelij memorem fuisse, vbì primus Apostolorū Petrus trinæ negationis culpam, trina dilectionis deleuit cōfessione, tertiò respondens: Tu scis Domine, quia amo te. Pulchrè igitur & dignè trinum dedit osculum dilectionis & pacis, sub testimonio sanctæ Trinitatis: atq; hac dulcedine gratiæ & honoris, præteritę infestationis amaritudinē superauit. Nec moratus, virum Dei, iam amicus amicum, ppe se residere fecit. Hæc videntes aduersarij, qui quasi tempus opportunum nacti, aduersùm illum cōuenerāt, suasq; diù linguas ad accusandū acuerāt, cōfusi, ptinùs in fugā cōuersi sunt. At verò cęteri benedicebāt Dn̄m, veritatem magnificātes scripturę, dicētis: Quia cor regis in manu Dei est.

[Margin: Imperator humiliter fatetur errorē suum. — Psal.104. — Oscula tertiò sanctū virum. — Eccēs 4. — Iohan. 21. — Prou. 21.]

Vt Imperatori, suppliciter denuò veniā petenti, prædixerit obitum suum. Cap.28.

NEc contentus hac satisfactione rex religiosus, adhuc de iudicio diuino erat solicitus. Etenim is, in quem peccatū aliquod cōmissum est, pręceptum quidem vel cōsilium habet euangelicum, vt peccāti in se ex corde suo dimittat: sed adhuc timēdus est ille, qui legem dedit, quiq; per prophetam dixit: Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei. & de quo item scriptū est: Mihi vindictā, & ego retribuam, dicit Dn̄s. Benè ergò solicitus, & pręterita reconciliatione non cōtentus, nocte sequenti, finitis matutinorū solēnijs, assumpto vno ex clericis, idem Imperator cubiculum sancti pontificis adijt: sed nō ibi quiescentem, verùm in pximo S. Iohānis oratorio vigilantem, vt solebat, & orationibus insistentem reperit. Protinùs abiecta chlamyde, solo stratus ante pedes eius, in spiritu humilitatis & in animo cōtrito se suscipi postulat, & ea potestate, quā sacerdotib⁹ suis Dn̄s cōtulit, veniā sibi dari cūctorū, q̄ in ipsum cōmiserat. Nec moratus oīpotētis Dei famulus, Imperatorē pstratū à terra subleuat, & Christo mediāte, q dixit: Vbì duo vel tres cōgregati fuerint in nomine meo, in medio eorū sum: ac deindè: Amē dico vobis, Quęcūq; alligaueritis sup terrā, erūt ligata & in cęlo: & quęcunq; solueritis sup terrā, erūt soluta & in cęlo: absolutio culpę secūdùm fidē regis in cęlo & in terra pacta est. Erat aūt hoc seruo Dn̄i initium sempiternę cōsolatiōis, qppe q de ista valle lachrymarū ptinùs asscēsurus erat ad gaudiū diuinę visiōis, sicut Psalmista dicit: Beatus vir, cuius est auxiliū abs te: ascēsiōes in corde suo disposuit in valle lachrymarū. Et subindè: Ibūt de virtute in virtutē, videbit Deus deorū in Sion. Etenī hoc idem vir Dn̄i, reuelāte sibi spiritu, pnoscens, ait in illo secreto inter cętera ad eūdē Imper. Noueris certissimè, qa post discessum nostrū, quo nūc separādi sumus, nostras inuicē facies iā in hoc seculo nequaq̄ videbimus. Eo magìs Imperator corde cōpunctus, iterùm in amplexus & in oscula ruit, flens pariter & cuncta penè membra, manus & oculos, collū quoq; fixis demulcēs osculis. Hoc facto, clàm

[Margin: Matt. 18. — Zach. 2. — Rom. 12. — Vide sancti Imperatoris eximiā humilitatē, & vt agnoscat pōtificum authoritatem. — Mat. 18. — Psal. 83.]

clàm ad cubiculum redijt, mœstam reportans memoriam prophetiæ beati viri, quam & postmodùm, transitu eiusdem subsequente, veram fuisse comperit, & ipse, vt audierat, ore proprio denarrauit. Nec sui verò transitûs tantummodò, sed & obitûs Imperatoris prophetico spiritu hic sanctus DEI præscius extitit, quod postmodùm suo loco præsens narratio non tacebit.

Febre corripitur vir sanctus, & Ecclesiasticis sacramentis munitur. Cap. 29.

IGitur post discessum Imperatoris beatus Herebertus, cælorum ciuis, longa in hoc seculo peregriuatione fatigatus, cùm suspirans prospiceret mansionem ęternam patriæ cælestis, tandèm febre corripitur: & ecce seruus Domini pro ipsa expectatione peruigil, sentire sese arbitratus est, quòd iam veniret, iamque pulsaret Dominus, vt sibi aperiretur. Erat autem tunc temporis in quadam suæ diœcesis villa, quæ Nussia dicitur. Cùm igitur vrgente atque ingrauescente molestia vexaretur, properè Coloniam mittens, Abbatem Eliam accersiuit. Quo veniente, ipse, secundùm præceptum Apostoli, sacro est vnctus oleo in nomine Domini, pariterq; corporis & sanguinis Dominici sacramentis munitus, tunc demùm carinæ illatus est, vt Coloniam deduceretur. Tunc in Apostolorum principis oratorium iussu suo delatus, atque coram altari sanctæ Crucis, quod ad medium situm est, depositus, prout valuit, capite oculisque ac manibus in cælum protensis, prolixiùs orauit. Aderant nanque tam ex clero quàm ex populo quamplurimi, mirantes pariter & compuncti pro suauitate orationum & pietate supplicantis, cui veraciter omni tempore & tunc maximè in extremis suis congruebat illud Dauidicum: Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum. Oratione ergò bono cum odore ac religioso exemplo completa, in cubiculum oratorio cōiunctum delatus est. Prædictus Abbas ab eodem pro consolatione retentus, continuis duabus noctibus, vbi parùm quid somnij percepisset, visionibus clarissimis instruebatur, quòd eadem infirmitate sine dubio idem foret è corpore migraturus.

Nouesij corripit febre.

Iacob. 5.

Extremam vnctionē & Eucharistiā moriturus accipit.

Psal. 140.

Visiones Eliæ Abbatis de obitu sancti viri. Cap. 30.

ERat autem huiusmodi vna visio, quam mox hora matutina beato viro, carnis suæ solutionem desideranti, hoc modo retulit: Videbam, inquit, me beati Petri oratorium introîsse, & ecce, illud erat quasi magna & solenni frequentia plenum, splendidis clericorum atque sanctimonialium choris consistentibus, & quasi ad procedendum paratis obuiàm cuidam magnę personæ, vt ab ipsis honorificè susciperetur: quo videlicet honore sacras illustresque personas in tempore præuenire, Ecclesiasticæ consuetudinis est. Nesciebam, inquit, quæ illa deberet esse persona, veruntamen magnam aliquam atque insignis reuerentiæ suscipiendam fore personam, meus somniantis sensus habebat. Ergò licèt tremebundus, in gradu meo consistens immotus, eum, qui primus inter eos videbatur, acciui, & quisnam ab ipsis suscipiendus foret, percontatus sum. Ille respondens: Deo, ait, sanctisque omnibus dilectum, videlicet Archiepiscopum Herebertum venimus susceptum. Ego vehementer admirans tanti tamque splendidi occursûs festiuitatem, hæc audiui ab eodem protinùs: Si scires qualiter vel à quibus postmodùm suscipiendus est, nequaquàm admirareris super hoc processu nostro, qui re ipsa longè minor est. Huiusmodi visum is, qui viderat, beato viro confestìm diluculò referens, verè tanquàm bono nuncio sanctam lætificabat animam, dissolui & cum Christo cupiērem esse. Nam expectationi desiderioque eius anhelāti celerem adesse pollicebatur effectum, & eam, de qua iam supra dictum est, discessûs sui confirmabant præscientiam. Denique & ante visionem hanc aliud quiddam iam dictus vir venerandus Elias viderat, quod proculdubiò ad eiusdē rei significationem pertinebat. Fuerat autem huiusmodi somnium, eundem pontificem, sacris atque festiuis indumentis perornatum, procedere quasi ad celebranda solennia Missarum, solum tamen atque incomitatum, clero expectante taciturno: cuius idem pontifex, quasi Romam peregrè profecturus, benedictionem flagitaret: qui & solus, vt videbatur, declinauit, & nusquàm repertus est. Talia, non dubiam interpretationem habentia, cùm ille tristis referret, vir beatus in abundantia lętitiæ sufci-

Visio Eliæ Abbatis.

Alia eius visio.

cipiebat: quippe qui iamdudùm finem suum habens præcognitum, præsentibus adhuc iuuabatur documentis, vt diceret: Disrumpe vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Maiora his, per quę longè vel propè beati huius viri transitus vel meritum significatum est, loco alio seruata sunt. Nunc eundem eius cœptum sermo prosequatur transitum. Psal. 115.

Vt vir sanctus fratrem suum flentem consolatus sit. Cap. 31.

CVm ergò absque dubio per præsentis ęgritudinis molestiam pulsaret Dominus, hic seruus fidelis aperire illi properabat, lumbis iamdudùm pręcinctis, & lucernis clarè ardentibus. Distribuebãtur oĩa, q̃ superfuerãt, pauperibus, vt profecturus ad ęterna tabernacula, pauper ipse grata vice reciperetur. Residebat autem ad caput lectuli frater eius Comes, nomine Gezemannus, profundas lachrymas atque amarissimos continuans gemitus, velut qui in magno pelago tempestatem circunspiciens, fractoque gubernaculo naufragus periclitaretur. Cui vir pijssimus valdè cõpatiens: Quid, inqt, frater mi tam miserabili temetipsum afficis ciulatu? Parce, quæso, lachrymis & gemitibus: quia sperantibus in se non deerit consiliarius & consolator Deus. Tu ergò iacta cogitatum tuum in illo: & quia cunctis in hoc seculo viuendi tempus breue est, & migrare oportet, nunc interìm præparare, & miserere animę tuæ, vt dignus habearis seculo venturo. Præparationis hic modus tibi pernecessarius & optimus est, vt de rebus tuis quoàd potes, pauperibus impertiendo, amicos tibi facias: vt cùm defeceris, sicut ait Dominus noster, recipiant te in ęterna tabernacula. Hæc & huiusmodi salubria monita danti, ille respondit: Ista, Domine mi, Deo adspirãte, libẽti animo agere curabo: sed tuus ab hac vita discessus, fratris tui orphanitas & inconsolabilis animæ meæ viduitas est. Nósti prætereà quia maiestas imperialis tuis omnibus propinquis aduersa semper extitit, & dum aduiueres, tunc quoquè nobis propter ipsum periculosus erat status vitæ præsentis. Eccè autem refugium nostrũ, murus & antemurale nostrum cadit, dum tu ab hac vita discedis, cuius muniebamur virtute & gratia, magnisque apud Deum & homines meritis peruulgatis. Ad hæc vir Dei spiritu prophetico prędoctus: Regem, inquit, immortalem modis, quibus iam dixi, stude tibi efficere propitium: de isto autem homine communis necessitas finem factura est, vt & ipse viam vniuersę carnis egrediatur. Noueris eñ quia post obitum meum, trium non peraget annorum curriculum.

Moriturus oĩa sua largitur pauperibus.

Optimè cõsulit fratri suo comiti. Luc. 16.

Prædicit obitum Imperatoris.

Vt in extremis pauperum memorem sese declarârit. Cap. 32.

POst hæc, morbo inualescente, iamque non incerto eius transitu, spirituales ipso iubente à fratribus exequiæ psalmorum decantationibus inchoantur. Ipse quoquè pectoris anhelantis, quoàd poterat, citharam extendebat, pariter psallens & quodammodò dicens. Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei, in voce exultatiõis & confessionis. Intereà pauperum ꝓcuratorem, cui curam illorum ipse commiserat, inter mœrentium cateruam cominùs sibi assistere vidit. Et quid, inquit, nunc agunt fratres mei? Num illorum seruitio deest aliquid? Dicebat autem de pauperibus. Etenim illos humili conscientia fratres suos, immò & dominos & patronos apud Deum æstimare consueuerat. Cùm ille cũctа, quæ sibi assignata fuerant, se expendisse, iamque nihil superesse respondisset, protinùs ecclesiæ prepositum, & ciuitatis accersiens aduocatum, his illos allocutus est: Audîstis, charissimi, immò & vigilãter audire debetis scripturam dicentem: Quia fœneratur Domino, qui miseretur pauperi: & quia sicut ignem extinguit aqua, ità eleemosyna resistit peccatis. Ego si qd exempli boni secũdùm verba hæc vobis ꝓbui, si qd in pauperibus seminaui, nunc iam reposita compensabitur merces, & messis, quã acquisiui, nunc iam recipienda est, sicut item scriptum est: Qui parcè seminat, parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Iam enim vobiscum diutiùs non ero hîc, vbì seminatur. Migrandum est, et iam hora instat, vt eam illuc, vbì metitur, propria corporis mei, prout gessi, recepturus. Vos igitur tanquàm filios charissimos pater moriens & vltimum spiritum trahens, hac nouissima testatione cõuenio, quatenùs pauperum memores sitis, atq; hoc animæ meæ solatium impendatis, vt quoadusquè successor episcopus subrogetur, constitutum a me pauperibus

Psal. 41.

Pauperes vocat fratres suos & dominos.

Prou. 19. Eccl. 3.

2. Cor. 9.

Cõmendat paupes primarijs viris.

bus refrigerium, vestra suppeditãte cura, non desit. His auditis, vehementer compuncti sunt, seque hoc libentissimè acturos spoponderunt, eo magis abeuntem congemiscentes, quòd factis prçteritis perpendebant conuenire verba nouissima, respiciẽtes qualis erat, qualiter vixerat, quãto sibi semper studio misericordiam thesaurizauerat & instantis horæ necessitatem finemque, in quo laus omnis canitur, quàm sapienter prouiderat.

Prædicit quis ipsi sit successurus, & moritur. *Cap. 33.*

ET quia de successore mentionem fecerat, altiùs in planctum excitati, velut pupilli iam deserti, percontabantur & quæritabant, quisnam tanto præsule viduatam recepturus foret matrem ipsorum ecclesiam. Ille, aiebant, virtute venerabilis est, & ille alius vtcunquè idoneus est: atque ità diuersorum qualitates perpendendo, solicitudinem suam inuicèm anhelando conferebant. At ille prophetico, vt iam suprà dictũ est, prædoctus spiritu: Neq; illũ, inquit, neque hunc, quem putatis: sed Pillegrinum habebitis episcopum, & hic in hac ecclesia pontificatús officium breui tempore administrabit. His dictis, carne solutus, de vitç prçsentis angustia ad æternæ patriæ sempiternam consolationem assendit, fructum percipiens perpetuæ iucunditatis. Migrauit autem septimodecimo Calend. Aprilis, sepultusque est in Diuitensium castro, in oratorio sanctæ Dei genitricis, quod ipse condidit, multis deincèps ibidèm coruscans miraculis ad laudem Domini nostri Iesu Christi. Vbi cùm sanctum corpus eius humatum fuisset, tunc demùm reminiscens is, qui villicus sancti pontificis extiterat in chorte ipsa, in qua iam dictum per superius memoratam reuelationem constructum erat oratorium, admirando diuinam prouidentiam, dicebat: Locus hic, in quo corpus hoc sanctum sepultum est, tumulus erat omni tẽpore herbidus, semper mundus & amœnus, omniumque oculis iugiter gratiosus. Quod nimirùm laudibus proficit beatissimi viri, cuius futuris exequijs seruandisque reliquijs taliter sese loci facies, iubente Deo, præparauit, vt semper seruaretur viridis ille sinus terræ, in quo requiescere haberet possessor sempiternæ viriditatis, cui reposita erat hæreditas incorruptibilis, incontaminata, & immarcescibilis. Proindè cum Apostolo regi seculorum immortali, inuisibili, soli Deo honorem dicamus & gloriam, in secula seculorum, Amen.

Prædicit quẽ sit habiturus successorem. Moritur.

Nota de loco sepulcri eius.

1. Tim. 2.

Visio oblata Epponi episcopo post obitum sancti viri. *Cap. 34.*

EOdem tempore vir memorabilis Eppo Babenbergensis episcopus, præclaris moribus, & non contemnendis florebat virtutibus. Hic tam longè positus, eadem nocte, qua vir Domini Herebertus, post emeritam vitæ huius militiam, supernum, vt iam dictum est, donatiuum accepit, visionem vidit huiusmodi: Ingrediebatur quasi quoddam magnum splendidumque Çapitolium: & eccè illic innumerabilis residebat concio personarum venerabilium, episcoporum, abbatum, regum atque Imperatorum, cæterorumque cuiuscunque ordinis virorum illustrium, secundùm suum quique ordinem vestiti, & omnes pulchri ac reuerendi, quasi ad agendum generale concilium congregati. Porrò in medio considentium, loco euidenti sella videbatur episcopalis, sessorem nondùm habens: Veruntamen ad hoc parata, vt in illa resideret aliquis. Vt ergò tantæ amplitudinis locum, tamque venerandç multitudinis conuentum introspiciens vidit, sicut ipse referebat, admiratione pariter & timore compressus stetit; & nequaquàm introire prçsumpsit. Nam visionem hanc diluculo Imperatori Hẽrico festinus intimare curauit. Is enim tunc inibì degens, Quadragesimam celebrabat. Aiebat ergò: Cùm ità starem stupefactus, eccè vnus de illo sancto senatu, tantoque quasi patritiorum cœtu surgens, & vsque ad me pro foribus stãtem procedens, quẽ & ego dudùm noueram, apprçhensum manu introduxit me, annuens vt super sedem vacantem, sicut iam dictum est, residerem. Ego veritus, hoc facce-

Visio Epponis episcopi.

Imperator S. Henricus celebrat Quadragesimæ ieiunium.

facere recusaui. Sciebā enim sellā eandē positā non mihi, sed alteri, quē eatenùs ignorabam, viro maioris reuerentiæ & dignitatis amplioris. Nec mora, is, qui conuentûs eiusdem primatum tenere videbatur, duobus ex eodem consessu venerabilibus episcopis præcepto edixit, vt foràs exeuntes, eum quem primùm inuenirent stantem & paratum, introducerēt, & in sede illa media, quoniam sessioni eius præparata fuisset, dignè collocarēt. Fecerunt illi, vt fuerat imperatum: & eccè quem adducebāt, is erat dominus Herebertus archiepiscopus Coloniensium, sacro redimitus ornatu, tanq̃ in die solenni ad celebranda solennia Missarum. Eum in illa sede medium, vt fuerant iussi, sedere fecerunt. Veruntamen vnum ad ornatum eius, scilicet balteus, deesse videbatur. Cùm ergò vidissent illum principes tanti consedentes, balteumque illi deesse animaduertissent, quasi vehementi admiratione concitati, sciscitabantur quisnam ille esset, qui tanti pontificis ornatum diminuere præsumpsisset. Ad hæc ipso tacente, prælocutus est vnus de primoribus: dixitque, quòd is esset Imperator Henricus. Hæc, vt iam dictū est, venerabilis episcopus manè facto Imperatori retulit, pariterque vt erat certus de visionis veritate, affirmabat, quòd sanctus Domini Herebertus iam separatus à terrenis, & translatus esset ad immortalem senatum curiæ cælestis. Nec verò illum constantia sua fefellit. Nam post dies aliquot nuncius venit, qui Imperatori sacram, vt iam dictum est, Quadragesimam celebranti, Coloniensis archiepiscopi obitum adnunciauit. Requisitus quoquè diligenter, quandò obiisset, & vtrùm noctù, an interdiù de corpore migrâsset, cùm sicut se res habebat, respondisset, admirati sunt tam Imperator, quàm is, qui visionem viderat: episcopus, quòd talia tamque longè positis Dominus fuerit reuelare dignatus. Nam ipsa nocte, qua visum episcopus viderat, sanctum Domini migrâsse constabat. Sed & antequàm nuncius iamdictus aduenirct, Imperator non incredulus visioni, responderat candē episcopo narranti: Si balteo caruit, me prædone, ille sanctus & venerandus vir, Domino adiuuante, meque operam dante, rapina hæc restituetur illi. Recordabatur autem & nouissimæ eius collocutionis, qua Imperator pro reatu suo coram illo satisfecit, & hoc ab eodem audiuit, quòd suas inuicèm vlteriùs facies nō essent visuri. Item & illud prudenter in hac re coniectorem non latebat, quia quòd à se dicebatur vir tantus balteo suo spoliatus, hoc erat, quòd à se non fuisset dignè pro meritis suis honoratus. Igitur Imperialem manum largiùs extendens, dona Christi Ecclesijs pauperibusque distribuit, sacrisque Missarum solennijs, psalmis & orationibus transitum beati præsulis edixit celebrari, cui balteum ipse sustulisset: id est, qui viuentem longè minùs, quàm decuerat, honorificâsset. Verè vt sapiens hoc egit, quia nimirùm nullo modo meliùs rapinam eius poterat restituere, quàm faciendo pro semetipso fructus dignos pœnitentiæ. Quapropter arbitrari licet, visionem huiusmodi non tantùm pro beati præsulis honore, verùm etiam pro eiusdem Imperatoris melioratione celebratam fuisse: quoniam ipse superiùs memorata satisfactione sua promeruisset, vt sicut eum persona non accusabat, ità nec illum superstes causæ vestigium accusaret. Nam in prædicta visione sancto percontante concilio, quis ornatum eius minuisset, diligenter notandum, quòd non ipse beatus præsul respondit, neque Imperatorem accusauit: quia videlicet viuens, euangelici memor præcepti, totum ex corde suo dimiserat illi. Itaque vel modicum causæ vestigium, quod supererat, nè accusaret eum, pulchrè talis visio iuuit, ad misericordiæ opera suscitans eius animam.

Pius Imperator agnoscit culpam suā, & eam largissimis eleemosynis &c. expiat.

Matt. 18.

De miraculis ad eius monumentum, & quadam visione mirabili, Cap. 35.

INtereà tumulus beati viri, locus (vt erat) apparebat esse refugij fidem habentibus, & ex quacunque necessitate confugientibus ad protectionem DEI cæli: & velut quidam riuus paradisi, gratia curationū exindè fluebat vbertìm. Sanabantur infirmi, illuminabantur cæci, erigebantur contracti, currebant claudi, paralytici curabantur, dæmones de obsessis corporibus effugabantur. Vnum autem inter cętera contigit infra tricenarium funeris, quod pro suî magnitudine non præterire, immò & inprimìs narrare dignum est. Res enim gesta, est valdè mirabilis, & penè esset incredibilis, si non ex sanctis canonicisque constaret scripturis, angelos quoquè qui

Miracula ad eius sacras reliquias.

qui vtiquè spiritus sunt, & carne non teguntur, interdùm visos & auditos fuisse ab hominibus sensibus corporeis. Siquidem hoc accidit, vt spiritus beati huius viri, iam carne solutus, homini viuenti visibiliter appareret, sermonemque conferret: cuius videlicet sermonis subsecuta veritas testatur, non phantasticum, sed verum & diuinum fuisse, quod ostensum est, Res hoc modo gesta est: Vir vitæ venerabilis Volpertus, cœnobij, quod ab eodem sancto pontifice constructum fuerat, pater primus, recenti tanti præsulis obitu magis excitatus, quotidianis maximeque nocturnis peruigil insistebat orationibus. Erat multorum monachorum pater, quippe cui propter egregiam vitæ conuersationem, scientiam quoquè & dilectionis abundantiam, non solùm præfati cœnobij, verùm etiam monasteriorum sancti Pantaleonis, sanctique Viti cura vel prouidentia commissa fuerat. Huic per omne tempus vitæ continuum penè studium fuerat, matutinos prçuenire hymnos, solitarijsque vigilijs psalmos decantare Dauidicos: & hunc sanctum feruorem eius dolor, qui de tanti patris obitu acciderat, maiorem, vt iam dictū est, effecerat. Cùm ergò quadam nocte ad hocipsum opus ardentiùs assisteret, & magno charitatis igne sanctæ orationis incensum adoleret, reuerà fumus aromatum eius altiùs ascendit, & ante oculos Domini in cælum vsque peruenit. Nam illo diutiùs orante, respectus diuinitatis super eum factus est, & locus contremuit, iuxta quod in psalmo, saluo altiori sensu, scriptum est: Qui respicit terram, & facit eam tremere. Stabat autem ipse prope sepulcrum beati antistitis, & quem viuentem dilexerat, eidem sepulto mente & corpore ardenter inhęrebat. Cùm igitur locus intremuisset tam validè, vt tota monasterij fabrica funditùs quati videretur, mortalis, vt erat homo, inhorruit quidem, sed non modicam habēs fidem, cœptam continuabat orationem, cornu altaris appræhendens. Iterùm à parte orientali murus templi cum magno sonitu intremuit, & omnia circūstantia moueri visa sunt. Eccè autem & sepulcrum beati viri patefactum est, & sanctus Dei egredi visus est. Isq; stans prope virum iam dictū, leniterque tangēs illum, quid operaretur, sciscitatus est. Hoc, vt iam suprà dictum est, omninò incredibile videretur, si nusquàm Ecclesiasticis contineretur literis, aliquos Deo volente corporaliter visos fuisse mortuorum spiritus, si non etiam angeli ab hominibus Deo placentibus fuisse hospitio suscepti legerentur. Sed & Daniel in visione angelica conturbatus, eodem, qui apparuerat, satagente confortatus est. Cùm igitur & istum beatus pontifex alloqui inciperet, tangens priùs latera eius baculo pontificali, cum quo fuerat tumulatus, vires ille resumpsit, & ad interrogata respondere præualuit. Nam sic ex visione & ex prædicto fragore fuerat tremefactus, vt non stare præualeret, immò & vix ad sedendum virtus sufficeret. Cùm ergò percontanti quid operaretùr, breuiter pro se respondisset, confestìm is, qui apparuerat, intulit hæc: Orationibus, frater mi, sedulus vigilanter insiste, & viuorum atque mortuorum parentum vel familiarium tuorum salutem exorans, meî quoquè memoriam abundantiùs habe. Scito enim & veritatem loquenti mihi præbe fidem, quia obitûs mei die tricesimo qui nùnc imminet, mecum pransurus es. Hoc ille audito, penè exanimatus resedit in eodem loco. Tandèm verò spiritum paulatìm attrahens, respirauit, baculoque innixus surrexit, & corpore ac mente tremens, vix ad lectulum peruenit. Manè facto, in conuentum fratrum de more processit, sermonem protulit ædificationis satìs eloquenter & cum spirituali ornatu magnę venustatis, inter cætera maximè illud exhortans, quòd egregium decus est monachorum, vt videlicet oris sui custodiam haberēt ad silentiū: quia sicut propheta testatur, cultus iustitiæ est silētium. Porrò visionem, quam viderat, tunc interìm reticuit: conuentu autem soluto, seniores tantùm, & qui magis spirituales esse videbantur, secretiùs aduocauit, & quæ viderat, quæque audierat, cuncta per ordinem retulit. Illi rem non vt erat attendentes, & longè minùs quàm erat æstimantes, suo sensu loquebantur, dicentes ei nihil aliud fuisse quàm quod est humanæ consuetudinis: scilicet quem viuentem dilexerat, eundem mortuum præ oculis cordis cogitatione continua versabat, & cogitationes vigilantis curamque dilectionis, quam erga illum habebat, sequebantur huiusmodi somnia. At ille audiens hęc, nihilominùs sciebat, quid vel qualiter vidisset: magisque suæ conscientiæ, quàm aliorum credebat opinanti ignorantiæ. Quid multa? Obitûs beati viri dies instabat tricesimus, & prædictus monasterij pater ad eundem diem copiosas pauperibus impensas præparabat. Oportebat autem illum

Volperti I. Abbatis Tuitiensis egregia, laus.

Psal. 103.

S. Hereber-tus loq. tur post obitū cū Volperto Abbate.

Gen. 18. & 19. Dan. 10.

Silētij cura, egregiū decus monachorum. Esa. 32.

illum propter hocipsum exire ad quandam suæ vel Ecclesiasticæ possessionis villam, quæ fermè decem milliaribus à monasterio procùl aberat, vbì quæ necessaria erant futuro diei, præparare præsens ipse properanter iussit. Hoc facto, nauem conscendēs, velociter per alueum Rheni ad monasterium reuertebatur. Iam hora sexta rogabatur à comitibus, vt pranderet: quoniam & ipsis ità iucundum de more erat, & hora satìs opportuna commonebat. Ipse quoquè non abnuens, immò & ex charitate iuuentuti famulanti condescendens, præmisit opus Dei, sextamque horā de more cum duobus, qui obsequio eius aderant, fratribus canere incepit. At vbi ventum est ad lectionem, quam nos Capitulum dicimus: hæc autem erat, Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur: mors illi vltrà non dominabitur: quòd enim mortuus est &c. respondentibus illis, Deo gratias: continuò spiritum exhalauit. Quod videntes qui simul aderant fratres, socijque vel comites, vehementer attoniti, & repētino stupore pręuenti, paulispèr attendentes, protinùs voces cum eiulatu leuauerunt, paulò antè læti, nunc autem tristes, quippe qui citharam suam in luctum, & organum suum videbant versum esse in vocem flentium. Egressus est vnus, vt terrestri itinere pręcurreret ad monasteriū, vt rem fratribus intimaret. At illi qua hora nuncius hic ingressus est, ad cœnandum consederant, alacriter sui patris aduentum, & subsecuturæ diei, quæ tricesima beati præsulis erat, spiritualem expectantes lætitiam. Vt ergò nuncium huiusmodi consedentibus innotuit, pariter cuncti non leuiter congemuerunt, mente concussi, & suis penè cuncti sedibus excussi, tam miserabili gestu tamque lachrymoso processu, vt nulla sermonis copia satìs exprimere possit. Vulneri quippe adhuc recenti, id est, dolori, qui de beati præsulis obitu acciderat, vulnus hoc aliud superaccesserat. Itaque filiorum animos non mediocriter tangebant tam confinia, tamque contigua patrū funera. At ille venerabilis pater q nunc taliter discesserat, reuerà feliciter ad æternæ vitæ prandiū cœnamq; immortalitatis inuitatus, ꝓcesserat, veram visionem suam, verum oraculum illius, exitu suo comprobans, qui dixerat illi, Quia die obitûs mei tricesimo mecum es pransurus. Allatum itaque defuncti corpus, prope sepulcrum eiusdem vatis sui, videlicet sancti præsulis cum libitina depositum est. Eccè autem inter exequiarum vigilias pauper quidam, à cunabulis contractus, quem idem sanctus pontifex, dum adhuc viueret, alebat, inter sepulcrum sancti & huius defuncti feretrum tristis prorepserat, & inter duos mortuos, suæ inopis vitæ patronos, iacens, tota nocte se illis superstitem esse deplorabat. Viderunt illum, qui coram DEO viuebant, & eadem clementia, qua viuentes in carne victualem illi prebebant alimoniam, defuncti ijdem mirabilem totius corporis eius operati sunt medelam. Deniquè circa lucis exortum, matutinos fratribus hymnos persoluentibus, repentè is, qui contractus iacuerat, vehementer exclamauit, velut ad succurrendum sibi, videlicet virtute inuisibili concussus, neruisque solutis in lōgum extensus. Quo eius clamore audito, nonnulli ex fratribus seniores accurrunt, videntque illum extensum iacere, riuumq; tetri sanguinis per pauimentū. Allata protinùs aqua, refocillatus est, & post pusillum sanus surrexit, ac permansit incolumis. Huius opus virtutis rectè vtriusque ascribi debet meritis. Cæterùm à beati præsulis transitu, intrà paucorum dierum decursus, viri pariter & mulieres fermè quadragintaquinq; diuersis incommodis liberati sunt ad sepulcrum eius gloriosum, laudantes nomen Domini nostri Iesu Christi, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Volpertus Abbas religiosus, subito obdormiuit in Domino.

Contractus ad sepulcrū S. Hereberti curatur.

Multa miracula fiunt ad eius sepulcrum.

VITA S. GERTRVDIS ILLVSTRISSIMAE VIRGINIS, CONSCRIPTA AB AVTHORE QVIDEM

anonymo, sed qui testetur ea se scribere, quæ partìm ipse viderit, partìm ab idoneis testibus auditione acceperit. Porrò stylus in gratiam lectoris mutatus est per F. Laur. Surium.

PROLOGVS.

SAncta ac indiuidua persuasi charitate credimus, & stabili atque inconcussa fide tenemus, ijs, qui iter illud, quod ad cælestem perducit patriam, ingredi, cunctaque huius labentis seculi lucra & emolumenta abijcere cupiunt, ad æterna illa capessenda præmia impendiò hoc adminiculari, si res gestas Sanctorum vtriusque sexûs hominum, ad aliorum profectum & ædificationem, vel breuiter, at bona tamen fide, siue scribendo, siue concionando commemoremus: vt illorum exempla pectorũ nostrorum tenebras flamma feruentis amoris & ardore sanctæ compunctionis illustrent. Atq; hanc ob rem, adiuuante nos omnium opifice sancto Spiritu, de vita beatissimæ virginis Christi Gertrudis, eiusque conuersatione, qua secundùm Deum & monasticam disciplinam, dum esset in humanis, regulariter vixit: ad exemplum sanctæ familię Christi, ea iam scribere aggrediar, quæ vel ipse meis vidi oculis, vel à testibus idoneis & fide dignis accepi: maximè id à me poscente sacra virgine & Abbatissa Dominicana, sanctaque * Niualensis cœnobij, cui Gertrudis beatissima prę fuit, congregatione.

*Niuellẽsis

NARRATIO.

17. Martij.

ET quidem, quòd ad illius genus & familiam attinet, longum est ea hîc recensere: præsertim cùm in tota Europa apud omnes peruulgata sint clarissimæ stirpis huius & loca & nomina. Ad alia igitur accedamus: Cùm in paternis ędibus versaretur sacra puella Gertrudis, ad pedes beatæ memoriæ parentis suæ * Ittę, die ac nocte verbi Dei sapientiam meditabatur, Deoque chara & hominibus grata ac amabilis, coætaneas suas longè antecibat. Fuit verò hoc primum illius in Christi seruitio initium, quemadmodum ab homine veraci & iusto, qui p̄sens illic aderat, cognoui: Cùm pater illius Pipinus regem Dagobertum in suas ædes ad splẽdidas epulas inuitâsset, quidam eò adolescens aduenit, filius ducis Austrasiorum, isque tum à rege, tum à parẽtibus S. Gertrudis eam sibi coniugem dari petijt, suam illis, vt est seculi huius more comparatum, vicissim amicitiam & studium promittens. Et regi quidem iucundus fuit hic sermo, hortabaturq; patrem puellæ, vt ad ipsius conspectum puella vnà cum matre adduceretur. Venerunt illæ, tametsi ignorarent, quam ob causam rex illas acciri voluisset: inter edendum autem cùm ex puella rex sciscitaretur, num illum adolescentem auro fulgentem & sericis comptum vestibus, vellet habere sponsum, illa indignabunda, etiam adhibito iureiurando, respondit: Ego neq; hunc, neq; quenuis alium mortalem hominem, sed Christum Deum ac Dominum meum volo sponsum habere. Quæ cùm audiuisset rex & proceres eius, stupebant ad tam teneræ puellæ sermonem, diuino vtiquè instinctu prolatũ: porrò adolescens pudefactus, recessit cum indignatione. At illo posthabito, sancta Dei puella ad matrem se contulit.

*Itanæ

Puella Gertrudis respuit nobilissimi adolescentis coniugium.

Ab illo autẽ die animaduerterunt parentes eius, regi illã non mediocriter charam esse. Elapsis indè annis quatuordecim, Pipinus vita functus est. Tũ verò matri viduæ Gertrudis sedula adhęrebat, eiusq; iussis officiosè, sobriè & castè inseruiebat. Cùm verò mater ei' quotidianas susciperet curas & cogitationes de familia & filia orba Gertrude, vir Dei Amãdus Episcopus ad eius venit ædes, verbũ Dei p̄dicans: Rogauit aũt eam,

Pipinus pater S. Gertrudis obit.

eã, vt ſibi & filię, Chriſtiq; familiæ cœnobiũ cõſtrueret. Poſtq̃ igitur à ſancto Epiſcopo rẽ ad animarũ ſaluté ꝑtinẽtẽ didicit, mox ſacro accepto velamine, facultates ſuas omnes, ſeq; Deo obtulit. Res ea malè habebat antiquum humani generis hoſtem diabolum, q ab initio ſemper pios oẽs ſtimulante inuidia, inſectatus eſt. Itaq; incitauit quorundam animos in illã, idq; adeò, vt ab illis, q ad exequendam Dei volũtatem adiutores ſe ei prębere debuerãt, non parùm moleſtię pateretur, immò multas ꝑferret iniurias, multa afficeretur ignominia, & rebus neceſſarijs priuaretur vnà cum ſancta Gertrude filia ſua. Quæ qdem ſi nos ſingulatìm commemorare velimus, nimiùm ꝓlixi futuri ſumus. Quãta verò eius animi fuerit erga Deũ deuotio, quàm diuinis flagrârit deſiderijs, ſequentia declarabunt. Itta mater S. Gertrudis ſacrum accipit velamen.

Nè eñ animorũ corruptores, Dei famulã Gertrudem ad illecebroſas huius mũdi voluptates vi adhibita ꝑtraherent, arrepta forfice, capillos eius ità abſcidit, vt coronę ſimilitudinem referre viderentur. Interìm lætabatur ſancta Gertrudis, & gratias agebat Deo, ꝙ in hac vita momentanea pro Chriſti amore coronam in capite ſuo repręſentare meruiſſet, vt in illa vita ſempiterna coronam ꝑpetuam ob corporis & animæ integritatẽ digna eſſet percipere. Præſtitit aũt Deus eis pacem ab aduerſarijs, & pars diaboli victa eſt. Deindè verò mater eius Chriſti ſacerdotibus eam tradidit, à quibus cum ſuis ſodalibus ſacrum acciperet velamen: eamq; toti illi ſanctimonialium congregationi voluit eſſe p̃fectam. Erat enim ſancta virgo Gertrudis magna morum cõtinentia p̃dita, mente ſobria, verbis & ſermone moderata, ætatem ſenilem iam moribus prę ſe ferẽs. Ferueбat amore Chriſti ſpõſi ſui, vultu pulchra, ſed pulchrior mẽte: caſtitate integra, larga eleemoſynis, ieiunijs & orationibus dedita, pauperum & peregrinorum ſolicitè curam gerens: erga ſenes qdem & ægros humana & pia, porrò iuuenibus ſtrenuam ſe exhibens erga res diuinas. Atq; hoc pacto, ſummo ſtudio creditũ ſibi officium exequebatur. Porrò per nũcios ſuos, boni teſtimonij viros, tum Sanctorum patrocinia, tum ſacros codices ab vrbe Roma & regionibus tranſmarinis, gnaros quoq; homines, qui diuinæ legis cantica, ſibi ſuiſq; meditanda, interpretarentur, meruit obtinere. S. Gertrudis à matre tondetur. Catalogus virtutum S. Gertrudis.

Cęterùm mater eius Itta, rebus his ad hunc modũ cõpoſitis, plena iã dierũ, cùm etiã nepotes ſuos vidiſſet, non minor annis 60. ab obitu mariti ſui Pipini anno 12. Deo & ſanctis angelis ſpiritũ ſuũ cõmendãs, migrauit ad Dñm, atq; in Niuellenſi monaſterio ſub B. Petri Apoſtoli tegmine honorificè tumulata eſt. Cùm autẽ matre defuncta S. Gertrudis totũ regiminis pondus in ſe ſolã recepiſſet, cogitabat ſecũ de rerũ cęleſtiũ cõtemplatione, cupiebatq; ſine rerũ temporaliũ ſtrepitu illi vni vacare. Itaq; foris q. dem bonis & fidelibus fratribus, intùs verò, id eſt, intrà monaſterij ſepta ſpiritalibus ſororibus rei familiaris curã demãdabat, vt poſſet ipſa liberiùs die ac nocte in ſancto agone perſiſtere, & vigilando, orãdo, ſacris incumbẽdo lectionibus & ieiunijs aduerſùs ſpiritales nequitias dimicare. Et hac qdem ratiõe couſq; ꝓgreſſa eſt, vt penè oẽm ſcripturã diuinã memorię cõmendârit, & obſcura allegorię myſteria, ſancto reuelãte ſpiritu, lucul ẽter auditoribus explanârit. Extruebat verò etiã diuorum tẽpla, aliaque egregia ędificia: ſimulq; orphanis, viduis, captiuis, ꝑegrinis & clericis victũ quotidianũ liberaliter ſubminiſtrabat. Minimè verò hoc loco id p̃termittendum arbitramur, quod ipſa nobis velutì terrore correpta retulit: Cùm ad altare S. Sixti martyris oratiõis cauſa aſſiſteret, vidit ſuꝑ ſe deſcẽdentẽ ſphærã igneã ſanè luculentã, adeò vt tota baſilica eius ſplẽdore irradiaret dimidię fermè horę ſpatio, q̃ ſenſim diſpárens, eò recesſerat: vndè ꝓceſſerat. Poſteà quoquè, etiam alijs ſororibus cernentibus, rurſùs eodem modo ſuper ipſam lux illa apparuit. Itta morit. Vides hinc authorẽ hiſtorię huius S. Gertrudis æqualem fuiſſe.

Ablegauerat quandoque nonnullos pro ſui cœnobij vtilitate. At illi cùm iam mare nauigarent, in præſens vitę diſcrimen coniecti ſunt. Tum illi in S. Gertrudis memoriam redeuntes, periculum omne euaſerunt. Primò quidem illi tranquillum ſenſêre pelagus: deindè autem procùl conſpiciunt quaſi nauim quandam miræ vaſtitatis, à latere ad ipſos accedentem: cumque ad illos appropinquâſſet, ingens orta tempeſtas eſt, & feruеſcens mare, horrendis agitabatur fluctibus. Eccè autem immanis quædam & terribilis bellua ab illis conſpicitur, non quidem tota, ſed ſolo dorſo è mari eminens. Ea re perterriti nautæ, & iam ſalutem omnem deſperantes, falſis

dijs vota nuncupârũt. Porrò illi, quos S. Gertrudis miserat, nomẽ Christi inuocãtes,
putabãt se iam ad supremã huius vitę horã peruenisse: vnusq́; ex illis exclamauit: Ger-
trudis, adiuua nos, vtì pollicita es. Cumq́ue id ille tertiò diceret, cetus ima pelagi pe-
Liberaui q̃dam à mortis ꝑiculo. tiuit, & illi cum multo gaudio, reddita maris trãquillitate, eadem nocte in portũ ap-
pulerũt. Ità Christus precibus S. Gertrudis pauperes suos à p̃sentissimo mortis peri-
culo liberauit. Hęc q̃dem nos ab illo habemus, q̃ p̃sens interfuit. Cùm porrò aliquot
fluxissent anni, & sacrum sanctæ virginis corpusculum, multa abstinentia multisq́; vi-
gilijs attenuatũ, acri insupèr ægritudine fatigaretur, Dño reuelãte didicit propè ad-
Abdicat se Abbatissæ ministerio. esse suam è corpore migrationem. Itaq; ex consilio seruorum & ancillarum Dei, Ab-
batissæ honore & officio sese Christi amore abdicans, quantùm quidem ad rerum ex-
ternarũ curam attinet, neptem suam Vuilfetrudem, q̃ ab ipsis ꝑpè incunabulis apud
ipsam ad monasticæ regulæ p̃scriptum educata, & sacris literis imbuta fuerat, suo lo-
co inuitam coëgit Abbatissæ ministerium exercere. Agebat tum Deo sacrata puella
Vuilfetrudis vicesimum ętatis annum, antiquo Francorum stemmate prognata. Erat
Vuilfetrudis virginis ꝑsecutiões. illa quoq; elegãti forma, familiæ chara, lenis erga subditos, rigida superbis, suauis elo-
quio, & Dei proximiq́; amore feruens, corporisq́; integritate cõspicua. Effecerat aũt
pater eius, qui eam dolebat id vitæ genus complexam, vt reges & reginæ, itemq́; an-
tistites, diaboli id inuidia agẽte, primò q̃dem blanda persuasione, deindè verò etiam
vi eam è cœnobio extrahere niterentur, res cœnobij illius, cui sancta virgo præerat,
Eius constantia. sibi scelerate vendicantes. Sed Dñi misericordia & sanctorum precibus munita, oẽs
suos aduersarios, Christo, cui se deuouerat, adiuuante, mirabiliter superauit. Tantam
enim illi gratiam Christus cõtulit, vt qui priùs, praua inflammati cupiditate, eius ac-
cusatores & facultatũ monasterii direptores fuerãt, multa in eam vsi liberalitate, eius
extiterint defensores, omnesq́; sacræ ædes p̃clarè instauratæ sint. A suscepta aũt Ab-
batissæ functione anno vndecimo, diebus ampliùs quinquaginta morbo compellẽte
decumbens, solito nihilo minùs more largas eleemosynas in pauperes & inopes cõ-
Luc.6. ferebat. Tandèm omnibus, vt sacrum monet euangeliũ, debita remittẽs, & ab omni-
bus pacem ac benedictionem recipiens, cùm inter religiosas Dei ancillas fide & spe
in Christũ munita vixisset, anno ætatis suæ tricesimo lætũ Dño reddidit spiritum, no-
no Calend. Decẽbris, atq; in B. Petri Apostoli basilica summo studio in sepulcro mar-
moreo cõdita est. Sed his obitèr cõmemoratis, eò, vndè sumus digressi, reuertamur.

*trimestri Itaq; beatissima Gertrudis, posteaq̃ se Abbatissæ adminstratione abdicauit, *trien-
nij ferè spatio ꝑpetuis vacabat precibus & sacris exhortatiõibus, Deiq́; verbum tum
sibi, tum suæ curæ creditis annũciare nõ destitit. Erat interìm spe gaudẽs, in rebus du-
ris & aduersis patiens, mẽte inuicta, vultu placida & serena, valdè sitiens supremũ vi-
Suspirat ad cælestem patriam. tæ suæ diem, quippe quę ꝑoptaret è carcere ad regnum, è tenebris ad lucem, à morte
ꝑficisci ad vitam. Degebat inter mortales solo corpore: nam animo quotidiè transi-
bat ad cælestia, continuis precibus & abstinentiæ afflictioni singulariter addicta. Et li-
cèt tenero esset corpusculo, at tamen asperis illud cilicijs macerabat, nihil sibi in hac
vita refrigerij aut laxamenti indulgens, vt posset illic beatissima frui quiete, vbì iusti
Matt.13. fulgebũt sicut sol, nempe in regno cælorum. Cùm aũt ad supremum vitæ diem venis-
set, planè decreuit, nè q̃dquã omìnò, id est, nullum neq; laneum neq; lineum indumẽ-
tum eius corpusculo adhiberetur, p̃ter velum quoddã penè nullius precij, quod quę-
dam peregrina sanctimonialis ante complures dies illi pro benedictione miserat, vt
illo caput eius tegeretur: porrò in sepulcro cilicium poneretur: nec alio operimento
se cõtegi voluït, nisì cilicio, quo erat induta, & panno veteri, quo cilicium illud tege-
batur. Dicebat enim, superflua nihil neque viuentibus, neque morientibus posse cõ-
ferre: quod quidem ità se habere, etiam sapientes affirmant.

Cùm iã ꝑpè adesset dies migratiõis eius, vni ad se accito è fratribus dixit: Abi cele-
riter ad illũ ꝑegrinũ monachũ, q̃ Vltan⁹ dicitũ, degitq́; in monasterio, quod * Vossuin-
* Fossuense se appellãt, dicasq́; illi: Virgo Christi Gertrudis misit me sciscitatũ ex te, quo sit die ab
hac luce decessura, valdè eñi se formidare dicit, pariterq́; lętari. Porrò ab illo auditu-
rus es, quæ ad me responsa referre debeas. Abi igitur nihil hæsitans. Fecit ille, quod
Vltanus p̃dicit obitũ S. Gertrudis iussus erat: responditq́ue ei seruus Christi Vltanus: Crastino die intrà Missarum solẽ-
nia Christi virgo Gertrudis è corpore abscedet: dicas verò illi, nè quicquam trepi-
det ad suum obitũ, sed lęta proficiscatur, sancto Patritio episcopo cum beatissimis an-
ge-

gelicis ſpiritibus cū ingēti gloria ipſam excepturo. Interrogāte fratre,nū hęc diuinitùs ipſi eſſent reuelata, ille reſpōdit. I ꝓperè,certus illā cràs Dn̄o ſpiritū reddituram. Quid ꝑtereà ex me requiris? Abijt itaq; frater,& oīa ordine enarrauit ſanctę Gertrudi. Illa quaſi è ſomno euigilans,gratias egit Deo, quòd ꝑ ſeruū ſuū ipſam dignatus eſſet cōſolari: multumq; illa ꝓmiſſione exhilarata,totā noctē cū ſororibus in pſalmis & precibus duxit inſomnem: die aūt poſtero q erat Dominicus,horā circiter ſextā,vt vir Dei ꝑdixerat, ſacratiſſimū Christi corporis & ſanguinis viaticū accepit:cumq; ſacerdos precē illā,quā Secretā vocant,abſoluiſſet, anno ætatis ſuę triceſimotertio,16. Calendas Aprilis,gratias agens pijſſimo creatori, ꝙ à corporis corruptione alienam, ipſam ad ſuum regnum vocare dignaretur, feliciter in Domino obdormiuit. Sub obitū munit ſe Euchariſtia

Tum verò ego vnà cum fratre Richino accerſitus eò ſum,ob ſorores,eius mœrētes obitu,cōſolādas.Dixit aūt ad me frater ille:Sentíſne aliquid? Reſpōdi:Nihil equidem ſentio,ſed ſorores video mœſtiſſimas.Hoc cùm dixiſſem,ſuauiſſimus erupit odor, tāq̄ fragrātium vnguētorū, totā cōplens cellulā, vbì ſacrū virginis corpuſculū iacebat: inhęſitq; diù illa miri odoris ſuauitas noſtris naribus, etiā poſteaq̄ è cella digreſſi eramus.Impletis aūt funeris officijs, in ciſtella, quā ipſa olìm ſibi parauerat,à ſacerdotibus & Christi ancillis cū diuinis laudibus ſacrū beatiſſimę virginis corpuſculū honorificè conditū eſt:vbì quotidiè orātibus multa diuinitùs ꝑſtantur beneficia. O nimiū felices illos,q in hoc ſeculo degētes,vitā æmulātur angelicā, & licèt corpore agāt inter homines,at mēte & animis in illa æternitate figūtur,rerumq; diuinarū & cęleſtiū cōtemplatione ꝑpetuò occupātur. Fecit hoc Christi famula Gertrudis,cuius vitam ſcribimus:nā tametſi corpore verſaretur inter homines,& famulorum famularumq; Christi eſſet moderatrix,q eius ditiōe cōtinebātur: at tn̄ internæ & ſempiternæ vitæ cogitationē & ſtudiū nunq̄ abiecit, nihilq; de ſtatu rectitudinis ſuę, nihil de morum grauitate,nihil de diſciplinę regularis ſeueritate remiſit.Itaq; hoc apud om̄ipotētem Dn̄m ꝓmeruiſſe illā ꝑſpicuum eſt,vt nō exiguę ꝑ illā virtutes fiant,vt eius vita hominibus innoteſcat,planumq; fiat,quātum poſſit precibus efficere apud Deum:ꝑſertim cùm virtutes & ſigna, quæ Dn̄s, prout fides petentium exigit, ad eius monumentum dignatur operari,veritati teſtimonium perhibeant:è quibus nonnulla referemus.

In Treuirēſi monaſterio Abbatiſſa fuit,Modeſta nomine,ab infantia ſua Deo cōſecrata,& ſanctiſſimę Gertrudi virgini ſingulari amicitia deuincta.Multis qdem à ſe inuicèm milliaribus corpore diſiunctę erāt,at amor eas ſibi mutuò ꝑſentes ſemper exhibebat.Vnum em̄ Christi iugum ambę ducebāt,& ſynceris mētibus Dn̄o pari ſtudio ſeruiebāt. Poſt multū verò temporis Modeſta Abbatiſſa, cœnobij ſui templum precandi animo ingreſſa, cùm ſe ante aram beatiſſimæ Mariæ virginis ꝓſtrauiſſet, atque indè, finita precatione,ſurrexiſſet,ſubitò vidit ad dextrum altaris latus ſanctam Gertrudem adſtare eo in habitu,quo vti conſueuerat:audiuit etiā illā ſibi dicentē: Soror Modeſta, nihil de huius viſiōis veritate ambigas,ſed certò noueris, me hodiè migrâſſe è vita.Ego em̄ ſum Gertrudis,quā ſummoperè amâſti.His dictis, ab eius oculis diſparuit.At illa ſecum tacita cogitabat,qd ſibi ea vellet viſio : nihil tn̄ illo die cuiquam indicare voluit.Altera aūt luce venit ad monaſteriū eius Treuirenſis epiſcopus Clodulphꝰ:ex quo illa inter alia ꝑcontabatur de S. Gertrude, quo habitu vel forma corporis illa fuiſſet.Ille mox ordine expoſuit & ſtaturā corporis eius,& formę elegantiā. Itaq; ex eius verbis cognouit ſacra virgo Modeſta veram ſibi oblatam fuiſſe viſiōem, aitq; ad Epiſcopum : Confiteor nunc tibi Dn̄e Epiſcope,quod hactenùs celaui,reuelatum mihi eſſe,heſterna die hora quaſi ſexta ex hac luce illā abijſſe. Epiſcopus diem & horam annotauit, & rem ità ſe habere,vt Abbatiſſa dixerat,comperit. S.Gertrudis apparet Abbatiſſæ Treuireñ. Clodulphꝰ Treuireñ. Epiſcopus.

Anno ab obitu ſanctiſſimę virginis Gertrudis decimo,in Niuellēſi cœnobio ignem tāta vi erupiſſe ferūt,vt nemo nō deſparet illū à quoquā extingui poſſe : Chriſtiq; ancillę,q̄ in eo degebāt,extra murū ad loca vicina cōfugerāt.Ille aūt,cui monaſterij cura demādata erāt,repētè oculos ſuos eleuās,vidit S. Gertrudē ſtantē in ſuprema refectorij parte,ea forma & habitu,quo fuerat viuēs,ſuoq; velo à domo flammas abigentem.Quod vt vidit,non ſolùm nihil perterritus eſt,ſed multo etiam perfuſus gaudio, hortabat̄ ſocios,vt cōſtanter agerēt:feſtinusq; ſurſùm aſſcēdit, vt rei exitū ſpectaret: & eccè miro modo repentè vident omne ab illo monaſterio profligatum incēdium. Ignē extinguit S. Gertrudis.

Nimiùm prolixi erimus, ſi omnia commemorare velimus, quę ad eius ſacras reliquias

Hęc summatìm sunt reddita ob vitandam ꝓlixitatẽ. quias diuinitùs declarantur miracula. Satìs itaque sit compendio dixisse, quotquot cum fide eius implorant patrocinia, eos omnes Dei benignitate indè incolumes redire. Ad lectulum quoquè eius, in quo post longas vigilias & prolixas preces fessa membra nonnihìl refouere solita erat, qui posteà in S. Pauli Ecclesiam translatus est, permulta signa edita sunt. (Miracula ad lectulũ S. Gertrudis) Cùm autem post Vuilfetrudem Agnes, quæ etiam fuerat S. Gertrudis alumna, Abbatissę locum obtinuisset, & in S. Gertrudis honorẽ templum construxisset, eiusque lectulum in illud intulissent, eadem nocte cum multa solennitate vigilias ibì celebrârũt sacræ virgines: expletisq; nocturnis precibus, lampades omnes, demptis septem, quę semper illic ardebant, extinxerũt: & eccè manè illuc reuersæ, lampades extinctas ardentes viderunt. Quæ res mox longè lateque diuulgata est. (Begga soror S. Gertrudis.) Begga quoq; venerabilis matrona, S. Gertrudis germana soror, monasterium construxit, petijtq; ab Agnete, quam diximus, Abbatissa & eius sororibus sacras virgines & reliquias, vt cœptum posset opus absoluere. Datæque sunt ei sacrę reliquię & libri sanctarum scripturarum, & eiusdem habitûs aliquot religiosæ sorores, quæ illic monasticæ religionis prima iacerent fundamenta: addita est etiam pars quædam lectuli eius, in quo S. Gertrudis soror eius, supremum Christo reddiderat spiritum: quẽ lectulum pijssima Begga curauit reponi iuxta altare S. Genouefæ virginis: ad quem certè innumera facta sunt miracula, Christo glorificante sponsam suam, cui est cum Patre & Spiritusancto honor & gloria in secula seculorum, Amen.

VITA S. CYRILLI EPISCOPI HIEROSOLYMITANI, QVAM NOSTRA AETATE EX ECCLESIASTICAE *historiæ scriptoribus collegit D. Iohannes Grodecius Decanus Glogouiensis.*

(18. Martij.) CYrillus Hierosolymitanus inter veteres Ecclesię patres, sanctos illos verè Catholicę & Apostolicæ doctrinæ assertores ac ꝓpugnatores, clarissimus antistes recẽsetur. Nã & cõpluribus ex illis Ecclesię colũnis ęqualis, multis etiã antiquior fuit: doctrinã verò orthodoxã cõmunem cum oĩbus catholicis habebat. Claruit tẽporibus Constãtij Imperatoris & aliquot eius successorũ: quod multis in locis pleriq; scriptores Ecclesiast. historiæ, vt Socrates, Theodoretus, Sozomenus & alij demonstrãt, & honorificã semꝑ illius faciũt mentionẽ. A qbus etiã Nicephorus id accipiẽs, & catalogũ Patrũ, q circiter tempora Sardicẽsis Cõcilij floruerũt, quod de Constãtij & Cõstãtis volũtate institutũ erat, lõga serie recẽsens: inter cęteros ęquales Cyrilli, magnę authoritatis vnà cũ illo & clarissimos fuisse sanioris doctrinę defensores, cõmemorat Paulũ Constantinopolitanũ, Athanasiũ Alexandrinũ, Antoniũ Aegyptiũ, vnà cũ vniuerso Aegyptiorũ monachorũ cœtu. (Li. 9. ca. 14. Eccles. hist.) Deindè subdit: Multi deniq; spectati alij viri eisdẽ annis viguêre, atq; in ecclesijs Dei enituêre: Inter quos p̃cipuè eruditiõe & eloquẽtia floruit Eusebius Emesenus Episcopus, Titus Bostrẽsis, Serapion Tmuæus, Basilius Ancyranus, Eudoxius Germanicẽsis, Acacius Cęsareensis Eusebij successor, Cyrillus, q post Maximũ Hierosolymitanã administrabat ecclesiã, & Theodor⁹ Perinthius, tum & Ephraim Syrus. Hęc & alia ꝑmulta scribit eo in loco Nicephorus de claris & catholica pietate excellẽtibus illius seculi viris: inter quos cùm & Cyrillus Hierosolymitanus recẽseatur, q̃ sit & quãta illi⁹ authoritas, facilè quiuis ꝓspicere potest. (Cyrillus ꝓphetię spiritu p̃ditus.) Legit̃ quoq; de eodẽ Cyrillo, nõ modò alijs virtutibus, vero Episcopo dignis, illũ fuisse p̃ditũ, verùm etiã dono ꝓphetię nõ caruisse. Nã cùm Iulianus Imperator, vt scribit in Eccl. hi. Socr. li. 3. c. 20. (secũdùm quosdã 17.) Iudæis tẽplũ Hierosolymis instaurare iussisset, & de publico sumptus subministrâsset: tũ tẽporis Cyrillus Hierosolymorũ episcopus, memor vaticinij Danielis ꝓphetę, quod & Christus in sãctis euãgelijs (Dan. 9. Matt. 24. Luc. 19.) cõfirmauit, ac multis futurũ p̃dixit, ꝙ in eo tẽplo lapis super lapidẽ nõ maneret: Hoc, inqt, Seruatoris oraculũ adimplebit̃. Cũ hoc dixisset Episcopus, noctũ terręmot⁹ magnus fact⁹, lapides fundamẽtales veteris tẽpli structuræ euulsit, ac cũctos vnà cũ cõtiguis ædificijs dissꝑsit. Et cũ multi ad miraculũ Iudæi cõuenissẽt, ignis cęlitùs delapsus, cũcta artificũ instrumenta cõsumpsit. Sequẽti verò nocte signa crucis, instàr radij sola-

laris splendētia, vestibus illorum impressa comparuērunt, quę extergere nullo pacto potuērunt. Hæc adeò stupenda prodigia vnum illud Cyrilli verbum, diuino planeque prophetico spiritu prolatum, consecuta sunt. Signa Crucis inhærēt vestibus Iudæorum.

Neque verò his tantùm in terra prodigijs prædictionem eius confirmare, verùm etiam in cęlo maiori miraculo Episcopatum illius DEVS illustrare dignatus est. Nam illo præside sacrorum Hierosolymis, signum Crucis in cælo ex lumine, super sacrum montem Caluariæ diebus Pentecostes, hora ferè diei tertia apparuit: & sole tūc lucēte, radios Solis, illius Crucis fulgores longè pcelluerunt, ità vt lucis illius excellentia vniuersus populus Hierosolymitanus concitatus, maxima cum admiratione signum illud filij hominis aliquandiù spectauerit. Nam & magnitudine Crux illa fuit tanta, vt quindecim stadia excederet, ab ipsoque sacro Golgotha ad mōtem vsq; Oliueti protenderetur: & luce tanta, vt non modò Christiani omnes istic illustratos sese confirmatosq; sentirent: verùm etiam Iudæi ac gentiles aduenæ, ab erroribus tenebrarum auersi, illuminarētur, & crucifixum, verū esse Deum pfiterentur. Quemadmodùm ipse Cyrillus optimè id describit in epistola sua, quā de eodē admirādo signo ad Cōstātium Imperatorē dederat: & Nicephorus in Historia Ecclesiastica idē pluribus cōmemorat. Ità sanè tum coruscabat Hierosolymis verbū Dei multo ampliùs, q̃ hisce nostris postremis temporibus apud nos, nō modò prędicatione Cyrilli, verùm etiam virtute Dei sequentibus tam admirandis signis. Signū Crucis appáret in cælo. Li.9.ca.32. Ecclef. hist.

Successit aūt Cyrill⁹ in Hierosolymitana sede Episcopo Maximo, & ipse quoq; istic maximus fidei catholicę defensor erat. Sic ēm scribit Theodoretus: Primatū aūt Hierosolymorū post Macariū illū, cuius sępè à me facta est mētio, obtinuit Maximus, vir ob certamina p pietate suscepta egregiè nobilitatus. Cuius & oculus dexter erutus fuit, & dextri pedis flexis prsùs labefactatus. Isto ad vitā immortalem trāslato, Cyrillus alacris & promptus doctrinę Apostolicæ ppugnator, in episcopatûs gradu locatur. Hęc ille. Qua de causa maximas etiā passus est psecutiones ab Arrianis. Nam cùm animaduertissent illum vehementer hęresibus obstare, & Apostolica dogmata adeò strenuè tueri, cōgestis qbusdā calumnijs, in quodā cōciliabulo suo accusare illum, & deincèps, ità vt alios pmultos catholicos episcopos, more suo deponere non dubitârūt: idq; ex negocio pietatis illius erga egenos quęsito ptextu, vt author est Sozomenus li.4.ca.25. secundùm Christophorsonū 24. Eccl. hist. Cęterùm episcopi catholici centum quinquaginta, q non ità multò pòst Seleuciam ad Synodum conuenerāt, depositionem illam ratam non habuerūt, vt testatur Theodoretus in Christophorsoni versione li.2.ca.27. Ecclesf. hist. immò ipsum potiùs aduersarium illius & authorē depositiònis Acacium, q̃ Cyrillum, ab illa Synodo excludere maluerūt. Nicephorus verò de eiusdem Seleucianę Synodi actis & de Acacianis scribens: Neque eandem, inqt, cum alijs fidem pfiteri, neq; ad obiecta crimina respondere sustinuêre. Quinetiam ad Cyrilli Hierosolymitani causam audiendā inuitati, quē ipsi Episcopatu abire iusserāt, nō adfuêre. neq; ēm qui eos cogeret, aderat quisquā. At alteri illi (nempe Catholici) non modò liberè hęc egērunt: sed Acacium & quicunque ad eum cōfugissent, (qppe qui intentata eis crimina diluēre timuissent) dignitate priuârunt. Li.2.ca.27. interprete Iohanne Christophorsono. Cyrillus è sua sede pellitur. Li.9.ca.43. Ecclef. hist.

Ex his patet, quāta fuerit Cyrilli integritas, quē ne accusare qdem corā legitimis iudicibus aduersarij veritatis audebāt, sed tantùm apud suos sectarios: quorū adeò tum creuerat potētia & audacia, cū intelligerent Imperatorē suarū esse partiū, vt ipsi nihilominùs quos semèl iniquè deposuissent, iniquiùs vi & armis de suis sedibus exturbarēt, & alios p arbitrio suo substituerēt. Quēadmodùm accidit & Cyrillo, quo de sede Hierosolymitana deiecto, Heracli⁹ est illi substitut⁹, vt ait Nicephorus: atq; huic rursùm successit Hilarius. Isti nanq; vsq; ad Theodosij imperiū eā ecclesiā administrâsse traditi sunt. Post quos D. Cyrillus deincèps sedem suā recuperauit. Quō aūt is denuò ad sedē suā peruenerit, & quo pacto in ea sese gesserit, ex literis Synodi Cōstātinopolitanę, q̃ Nectario pside sub Theodosio celebrata est, ad Damasum, Ambrosium & reliquos episcopos Romę coactos, videre est, cùm scribūt: In ea verò ecclesia. q̃ aliarum oīum mater est, Hierosolymis reuerēdissimū & Deo amātissimū Cyrillū episcopū esse scimus, ritè iamdudùm à prouincialibus episcopis electum: qui sanè diuersis in locis plurimùm aduersùs Arrianos decertauit. Cyrilli integritas. Li.9.ca.49. Niceph.lib. 12.cap.16.

Epiphanius quoquè lib.3. Tom.1. Hæresi 73. Cyrilli huius meminit, quòd præter

Aca-

Acacium Arrianum, cum alijs quoquè illius sectæ episcopis contendere religionis ergò non dubitauit. Et Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum de illo scribit: Cyrillus Hierosolymæ Episcopus sæpè pulsus ecclesia & receptus, ad extremum sub Theodosio principe octo annis incōcussum episcopatum tenuit. Itaque ex his & alijs permultis Ecclesiasticorum Scriptorum testimonijs certum est, Cyrillum fortissimum CHRISTI athletam, & orthodoxæ fidei assertorem constantissimum, multis annis pro veritate fidei decertâsse, persecutiones varias pertulisse, atque hoc bonum certamen certâsse à primis ferè annis Constantij Imperatoris, vsque ad complures annos Theodosij: cursum autem suum tum demùm consummâsse, cùm Theodosius, deuicto Maximo tyranno, qui Romanum Imperium in Occidēte inuaserat, rebus Romanis rectè constitutis, Constantinopolim

Li.12.c.24. reuersus, filios suos Arsenio erudiēdos traderet, vt scribit Nicephorus: Eadem tempestate Timotheus & Cyrillus, q in Alexandrinæ & Hierosolymitanæ ecclesiæ thronis enituerant, vita defuncti, alter quidem Alexandriæ Theophilum, alter autem Hierosolymis Iohannem successorem habuit, vsque ad tempora Anastasij & Innocentij Pontificum Romanorum. Iohannis verò successor erat Hierosolymis Nepos. Hactenùs Nicephorus. Et Cyrillus quidem ità, vt legimus, bonum certamē certauit, cursumq; vitæ suæ consummauit: decæterò autem reposita est illi corona iustitię, quā retribuet illi iustus iudex. Quàm præclaram autem & sanctam suî memoriam apud posteros etiam reliquerit Cyrillus, tum scripta illius, quæ extant: tum Orientalis Ecclesiæ fasti seu calendaria, in quibus preces anniuersariæ & commemorationes San-

Festū S. Cyrilli apud Græcos. ctorum descriptæ sunt, abundè testantur. Nam vt aliorum Patrum, qui in Sanctorum cœtu clariores habentur, ità huius quoquè Cyrilli Hierosolymitani die 18. Martij in ecclesijs Græcis sancta celebratur memoria: ac scriptis quoquè illius apud Græcos nomen sancti Patris præfixum vbiquè reperitur.

S. EDVARDI REGIS VITA ET MARTYRIVM, VT IN ANTIQVIS MS. EXEMPLARIBVS HABENTVR: *sed paulò Latiniùs hîc reddita sunt per F. Laurentium Surium.*

18. Martij. INclytus Rex Eduardus multa fuit generis claritudine, ab antiquis Britanniæ regibus originem ducēs: & quod longè illustrius est, in teneris annis à Dunstano sanctissimo pontifice Cantuariensi Christi sacramento regeneratus, cœpit virtute & probitate pollere. Patrem habuit

Parentes S. Eduardi. Edgarum regem, rebus & bello & pace gestis valdè insignem: matrem verò Elfledam, præpotentis cuiusdam Orientalium Anglorum Ducis filiam. Et quidem Edgarus postquàm non pauca sibi eius terræ loca subdiderat, & iam monarchiam obtinere videretur, solus imperio potitus, vbi priùs multi regnauerant: hortantibus eum SS. Dunstano Cantuariensi & Atheluuoldo Vuintoni-

Edgar⁹ rex construit cœnobia. ensi Episcopis, permulta monasteria illarum regionum, quas subiugârat, ab alijs vastata, suis impendijs iussit instaurari, nonnulla etiam noua à fundamentis extrui: ad quorum alia misit Abbates cum aliquot monachis, disciplinæ monasticæ conuenienter victuris: ad alia verò sanctimoniales, Christo seruituras. Omnibus autem

Attribuit illis prædia &c. prædia & villas attribuit, vndê affatìm eis suppeterent, quæ ad victum vestitumque pertinerent. Et ipse quidem pius rex constituerat monachorum cœnobia subindè inuisere & fratres consolari: Porrò reginam voluit idem præstare erga fœminas DEO sacratas. Habebat autem ex altera coniuge etiam filium Ethelredum. Interìm Eduardus maior natu filius, optimæ indolis puer, lasciuiam omnem & illecebrosas vitæ huius voluptates respuens, ità se erga Deum & homines comparare studuit, vt Deo quidem ante omnia mentis & corporis integritate sectanda placeret: hominibus verò gratum & amabilem se exhiberet. Erat verò etiam multa industria & prudentia conspicuus. Ijs permotus pater eius Edgarus, illum post se voluit regni sce-

ſceptra tenere:ac deindè compoſitis regni rebus, pijſſimus rex vita functus eſt anno à Chriſto nato 977.regni verò ſui 16.menſis Iulij die octauo. Edgari mors.

Eo defuncto,Eduardus ex patris voluntate à S. Dunſtano & quibuſdam regni proceribus rex creatur.Ipſo autem conſecrationis eius tempore quidam regni optimates illi ſe oppoſuerunt.Id vt vidit S.Dunſtanus,nihil à ſentētia ſua dimotus,vexillum S.Crucis,quod pro more ante illum ferebatur,in medio ſtatuit,& cum cæteris regni epiſcopis Eduardum regem conſecrauit: cumq́ue quoàd vixit,ſanè paterno amore complexus eſt,quippe quem à primis ætatis annis in filium adoptauerat. Vbi igitur ad regni gubernacula Eduardus rex peruenit,à rege regum Chriſto opt.max.in viam iuſtitiæ & veritatis dirigebatur,& cùm eſſet regia maieſtate ſublimis,in dies ſtudebat animi humilitate fieri ſubmiſſior. Et vt regni negocia prudenter curaret, noluit in conſilium adhibere iuuenes aut minùs ſapientes: ſed eius quem diximus, ſancti pontificis Dunſtani monitis obtemperabat,& ex illius aliorumq́ue religioſorum & ſpectatæ integritatis virorum conſilio,in iudicijs ſententiam promebat.Paternis quoq; veſtigijs inſiſtens,tam rebus bellicis quàm Eccleſiaſticis negocijs ſtrenuum ac deuotum intendit animum: hoſtibus quidem & flagitioſis hominibus ſeuerum & terribilem : pijs verò,& illis præcipuè,qui eſſent ſacris initiati,quemadmodùm à patre didicerat,benignum ſe præbebat,& ab omni illos infeſtatione tuebatur. Erat prætereà hæc illi quotidiana exercitatio,inopes alere,pauperes beneficijs fouere, nudos tegere,in maximis lucris ponere,quicquid in miſeros contuliſſet. Magna tunc apud Anglos lætitia,inconcuſſa pax & tranquillitas, multa rerum opulentia exiſtebat. Videbant enim regem ſuum in tenera adhuc ætate talibus ſtudijs deditum : tum quoquè cunctis affabilem, caſtitate venerabilem, facie iucundum & decorum, conſilio & prudentia ſpectatiſſimum.

Eduardus conſecratur rex.

Eius conſiliarij.

Benignitas in egenos.

Torquebatur interìm inuidia coluber tortuoſus,totius boni æmulus,eiusq́ue felices conatus & communia regni totius gaudia interturbare modis omnibus annitebatur.Itaque odio inflammat animum nouercæ eius Elfridæ,quæ ægrè ferebat Eduardum ſuo filio Ethelredo antelatum.Conuertitur interìm ad callida conſilia mulier deteſtabilis,& tādèm quod animo ſecum diù tractârat,quibuſdam ſuis conſiliarijs, & regni primoribus exponit,communicatoq́ue cum illis conſilio,orat & obteſtatur, vt ipſi faueant,cogitentq́ue viam,qua Eduardum regni ſede deturbare,ſuumq́ue filiū Ethelredum in eius locum ſufficere poſſint.Illi verò in Eduardi necem pariter conſpirant,eiusq́ue celeriter illi afferendæ machinas excogitant. Iam tres annos & mēſes octo Eduardus regno potitus erat,& eccè die quodam cum canibus & equitibus in ſyluam, cui villa Vuerham adiacet,venationis cauſa proficiſcitur. Erat id temporis ea ſylua benè grandis, tametſi hodiè rara tantùm ſpineta & nucum arbores neglecto ſitu,campis latè patentibus,illic viſuntur. Cùm autem in ea venatione aliquandiù hæſiſſet,inceſſit animum illius cupido inuiſendi fratrem ſuum Ethelredum. Amabat enim illum ſyncerè & ex animo. Porrò ſyluæ illi adiuncta erat domus nouercæ eius, vbì Ethelredus educabatur eo in loco,quem incolæ Corph vocant, qui ab ea,quam diximus,villa tribus abeſt milliaribus,vbì nunc caſtrum ſic ſatis egregium conſtructū eſt.Eò igitur iter intendens Eduardus,paucos ſibi comites adhibuit,qui tamen ludēdi cauſa hac illac diſperſi, regē ſolum reliquêre. At ille cùm iam eminùs domum nouercæ cerneret,illuc vt agnus mitiſſimus ſolus ire perrexit, nihil quicquam ſibi metuens,quippe qui neminem ſe vel minima re læſiſſe vel offendiſſe meminiſſet. Nunciatur interìm reginæ illum aduentare. Illa verò plena dolo & iniqua in pijſſimum adoleſcentem cogitatione,ad complenda animi ſui deſideria opportunum tempus adeptam ſe gaudens,obuia mox cum ſatellitibus& ſuę nequitiæ adminiſtris,tanquàm eius aduentu ſibi gratulans,illi procedit,blandè & comiter ſalutat,inuitat ad hoſpitium.Illo recuſante ingredi,tantumq́ue fratrem ſe videre & alloqui velle affirmāte,regina ad alia ſe transfert machinamenta,iubet abſque mora potum regi offerri. Affertur potus,rex nihil mali ſuſpicans,admouet ori poculum, & eccè vnus ex reginæ adminiſtris,cæteris ad audendum promptior, & ad ſcelus patrandum immanior, cùm priùs teterrima ſimulatione regem oſculatus eſſet,quemadmodùm Iudas Chriſtum, rege ſummis labris potum deguſtante, in illum cruentiſſimus latro inſilijt, cultelloq́ue eius viſcera trāſfixit.Ille tam atroci accepto vulnere,paulùlum indè deflexit,

Nouerca illi cū alijs qbuſdā necē parat.

Rex pius crudeliter necatur.

flexit,& mox ex equo,quo ſedebat,exanimis corruit.Incidit tam barbarum facinus in annum Chriſti 981.& quod dictu quoquè nefas eſt,in ſacrum Quadragaſimæ tempus,nempe diem 15.Calendas Aprilis.Nos quidem piè credimus diuinæ prouidentiæ mirabili diſpenſatione id ità accidiſſe ad maiorem militis ſui gloriam, vt qui annuo Quadrageſimæ ieiunio carnem ſuam macerando,aliaque pietatis opera exercendo, pro laudabili more & inſtituto Chriſtianorum ad ſacratiſſimum Dominicæ reſurrectionis diem ſeſe præparabat,bono fine conſummatus, cum bonorum operũ fructu in cæleſte illud palatium à Chriſto ſuſciperetur. Vbi verò cognouit regina illum de equo cecidiſſe mortuum, inbet corpus exanime proijci in vicinum domicilium,nè tantum ſcelus innoteſceret. Obtemperant crudeles miniſtri ſceleratæ mulieri,& ſacrum corpus per pedes contemptìm arreptum, eò, vbì illa iuſſerat,abijciunt, & vili ſtramine tegunt.

Nocte intẽpesta lux immẽsa ad corpus S. Eduardi, & cæca illuminatur.

In illa autem domuncula mulier erat à primo ortu cæca,quam regina alebat. Ea, cùm proxima nocte illic apud ſacrum corpus ſola pernoctaret,ipſa intempeſta nocte immenſa lux domicilium illud compleuit,& cæca illa mulier Dominum deprecans, meritis ſancti regis lumen diù deſideratum obtinuit: in cuius rei memoriam eodem in loco poſteà à Chriſtianis templum ædificatum eſt. Illuceſcente autem die, cùm rem geſtam ex fœmina didiciſſet crudelis regina,multùm anxia timere cœpit cędem, cuius ipſa author fuerat,propalatum iri.Mox igitur præcipit tolli ſacrum corpus, & in paludes deprimi,nè poſſet ab vllo vnquàm reperiri:nec hoc contenta, palàm edicit,nè quis regem extinctum ploret,nec de illo omninò loquatur.Deindè proficiſcitur ad quendam ſuæ ditionis locum, qui decem aberat milliarijs, nè poſſet in ipſam patratæ necis vlla cadere ſuſpicio.Ethelredus autem adeò mœrebat ob crudelem fratris ſui cædem,vt neque lachrymas cohibere,neq; vllam poſſet conſolationẽ admittere.Id moleſtè ferẽs atrox regina,furore correpta,cùm non haberet ad manus alia, candelis tandiù verberauit illum,donèc eius vlulatum compeſceret. Iam annus ferè elapſus erat,& volens præpotens Deus martyrem ſuum mundo innoteſcere, & quanti apud ipſum meriti eſſet,declarare, corpus eius venerabile quibuſdam fidelibus,deuotè illud inquirentibus,reuelare dignatus eſt. Nam eo in loco, vbì in paludem depreſſum erat,columna ignea cælitùs demiſſa apparuit,& ſuis radijs omnia circunquaquè illuſtrauit.Viderũt id pij quidam viri in vicina villa,(nam ſæpè lux illa extitit)& in vnum collecti,tranſtulerunt ſacrum corpus in villam ſuam.Fit magnus hominum concurſus,plangentium obitum pijſſimi regis & fidiſſimi protectoris ſui: deportaturque cum multo gemitu venerabile corpus ad templum beatiſſimæ Mariæ virginis,& in eius orientali parte officioſiſſimè ſepelitur Idibus Februarij : vbì lignea ædicula à viris religioſis ædificata ,hodieque cernitur & fons eo loco, vbì priùs iacuerat,dulces & perſpicuas iam indè ab illo tempore emanat aquas, diciturque fons S. Eduardi,vbì ſanè multa ægris quotidiè p̃ſtantur beneficia in laudẽ & gloriã Chriſti.

Ethelredus fratris necẽ plorat.

Corp⁹ eius diuinitùs indicatur.

Iam verò fama diuulgante,per Britanniam reginæ fraus & impietas propalatur, rex innocens laudibus in cælum tollitur,virtutes & merita eius vbiquè celebrantur. Peruenit etiam ad aures comitis Alferi,ſacrum corpus regis cæleſti indicio repertũ: isque mirificè exhilaratus,& domino ſuo tanquàm adhuc ſnperſtiti fidelem cupiens nauare operam, ad locum inſigniorem illud transferre decreuit. Itaque epiſcopos, abbates & regni proceres,quotquot ſibi adiungere potuit,hortatur vt in eandem curam vnà ſecum incumbant.Miſit etiam nuncium ad Vuilfredam abbatiſſam cœnobij Vuiltonienſis,orans vt cum virginibus ſuis tanti regis exequijs non deſit. In eo autẽ monaſterio erat regis Eduardi ſoror,virgo admodùm venerabilis,multa vitæ & morum integritate pollens. Cõuenientibus igitur Epiſcopis, Abbatibus & alijs p̃multis cũ multa veneratiõe & ſtudio,comes Alferus è Dorſata multos vtriuſq; ſexùs homines collegit, & ad eũ locũ,vbì ſancti regis corpus humatũ fuerat,cũ magna deuotiõe peruenit.Ibì tum ſacrum illud corpus in tantæ multitudinis præſentia detectum, adeò ab omni corruptione repertum eſt alienum,àc ſi die illo tumulatum fuiſſet. Quod vt viderunt epiſcopi & alij omnes,Deum hymnis & laudibus glorificârunt, qui ſancti martyris innocentiam tam euidenti ſigno declararet. Porrò ſoror eius antedicta ad ſacrum corpus accurrens, illud ſtringit amplexibus, religiosè exoſculatur, largis lachrymarum imbribus rigat faciem,nec ſatiari poteſt tanta fratris ſui gloria. Accedũt indè

Eduardi regis ſoror ſanctimonialis.

Corp⁹ eius incorruptũ.

indè viri venerabiles,& cum ingenti cleri populique gratulatione illud sanctum corpus ad celeberrimum cœnobium Scephtoniam deferunt: quod olìm diuæ memoriæ Elfredus rex, S. Eduardi atauus, condiderat,& pro amore filię suæ Ailenę, quã cęlesti sponso desponsam, in illud monasterium tradiderat, amplissimis auxerat donis & possessionibus.

Accurrebãt intereà ꝑmulti sexûs vtriusq; hoĩes,& in ijs duo pauperes adeò contracti,vt vix manibus & cruribus per terram possent repere, Deum & S. Eduardum pro incolumitate reddenda exoraturi: cumque feretro propinquâssent,& illi,qui sacrum ferebant corpus,eis feretrum imposuissent,confestìm cunctis adspectantibus sanati sunt restituti. Fit repentè clamor populi, S. Eduardi merita prædicantur. Ad reginam quoquè perferuntur tam præclara miracula,& illa corde compungitur ob admissum scelus: assensoque mox equo, veniã petitura, se accingit itineri, quod ducit ad corpus martyris. Eccè autem inter equitãdum ità diuinitùs retardabatur,vt equus eius retrocedere potiùs quàm progredi videretur,nec vlla ratione efficere posset, vt is procederet. Animaduertens igitur pro suo immani facinore isthuc se perpeti,ab equo descendit,pro maiori reuerentia pedibus suis itura ad corpus sancti martyris: sed tunc quoquè sensit se repelli retrò,nec potuit voto potiri suo. Porrò sacrum corpus ad locum destinatum perductum,à virginibus CHRISTI honorificè exceptum,& ad summi altaris partem borealem reuerenter admodùm conditum est 12. Calend. Martij: vbì deincèps multa sunt ægris diuinitùs collata beneficia: multa verò etiam miracula scriptorum negligentia nõ sunt literis annotata,neq; nos alia de sancto Christi martyre referre voluimus,quàm quæ ab alijs bona fide conscripta inuenimus,aut fidelium hominum relatione didicimus. Tandèm anno Domini 1001. qui fuit 21. ab eo,quo illic corpus venerabile tumulatũ fuit,eleuatum est,incredibili odoris suauitate indè manante,& in locello accuratè præparato repositum, atque cum alijs sanctorum reliquijs in sanctis sanctorum honorificè collocatum. Nam & ipse sanctus rex cuidam in visione præceperat,vt eius cœnobij Abbatissa indicaret fratri ipsius regi Ethelredo,vt aliò sanctum corpus transferret: & ipse sacri pignoris tumulus quotidiè mirabili facilitate à terra eleuabatur, non obscuro vtiquè argumento, sanctum regem sacras reliquias suas alibì velle transponi.

Duo cõtracti sanãtur.

Nota diuinã vltionẽ.

Corpus sacrũ eleuat.

DE S. IOSEPH, PATRE PVTATITIO IESV CHRISTI DOMINI NOSTRI: DE QVO ETSI SPARSIM

apud sanctos Patres habeantur nõnulla, quæ ad eius faciãt commendationẽ, tamen quia nos nõ tam encomia quædã, q̃ integras historias, vbi fieri potest, edere cupimus: omissis illis, pauca dũtaxat ex D. Bernardo huc adscribemus, nè tantum Patriarcham neglexisse videamur. Porrò Lector non dubitet tantum fuisse hunc virum, quantum esse decuerit & patrem licet putatitium Saluatoris, & sponsum præstantissimæ virginis.

NEcessariò fuit desponsata Maria Ioseph, quandò per hoc & à canibus sanctum absconditur, & à sponso virginitas comprobatur: & virginis eam verecũdię parcitur, quàm famæ prouidetur. Quid sapientius, quid dignius diuina prouidentia? Vno tali cõsilio secretis cęlestibus & admittitur testis,& excluditur hostis,& integra seruatur fama virginis matris. Alioquin quandò pepercisset iustus adulteræ? Scriptum est autem: Ioseph autem vir eius cùm esset iustus, & nollet eã traducere, voluit occultè dimittere eam. Benè cùm esset iustus,noluit eam traducere: quia sicut nequaquàm iustus esset, si cognitam ream consensisset: sic nihilominùs iustus non esset, si probatam innoxiam condemnâsset.

Cùm ergò iustus esset,& nollet eam traducere,voluit dimittere eam. Quarè volu-

Martij 19. Ex D. Bern. Hom. 2. super Missus est.

Matth. 1.

it dimittere eam? Accipe & in hoc nō meam,sed patrū sententiā. Propter hoc Ioseph voluit dimittere eam,propter quod & Petrus Dominum à se repellebat,dicens:Exi à me Domine,qa homo peccator sum:propter quod & Centurio à domo sua cum ꝓhibebat,cùm diceret:Domine,nō sum dignus vt intres sub tectum meum.Ità ergò & Ioseph indignum & peccatorem se reputās, dicebat intrà se, à tali & à tanta nō debere sibi vltrà familiare p̄stari contubernium,cuius supra se mirabilem expauescebat dignitatē. Videbat & horrebat diuinæ p̄sentiæ certissimū gestātem insigne:& quia mysterium penetrare non poterat,volebat dimittere eam. Expauit Petrus potentiæ magnitudinē: expauit Cēturio p̄sentiæ maiestatem. Exhorruit nimirùm & Ioseph sicut homo,huius tāti miraculi nouitatē,mysterij ꝓfunditatem:& ideò occultè voluit dimittere eam: Miraris,ꝗ Ioseph p̄gnantis sese consortio virginis iudicabat indignum, cùm audias & sanctā Elisabeth eius nō posse ferre p̄sentiam, nisi cū tremore & reuerentia? Ait nanque: Vndè hoc mihi,vt veniat mater Domini mei ad me? Ideò itaque Ioseph voluit dimittere eam.

Ioseph cur voluerit dimittere S. Mariam. Luc.5. Matt.8. Luc.1.

Sed quarè occultè,& non palàm? Nè videlicet diuortij causa inquireretur, exigeret ratio. Quid em̄ vir iustus responderet populo duræ ceruicis,populo nō credenti & contradicenti? Si diceret quod sentiebat,quod de illius puritate cōprobauerat,nonne mox increduli & crudeles Iudæi subsannarēt illum,lapidarent illā? Quandò nanq; veritati crederēt tacenti in vtero,quam posteà contēpserunt clamantem in templo? Quid facerent needū apparenti,cui postmodùm impias manus iniecerunt,etiā miraculis coruscanti? Meritò ergò vir iustus,nè aut mentiri,aut diffamare cogeretur innoxiam,voluit occultè dimittere eam.

Sin verò aliter quis sentiat,& Ioseph sicut hominē dubitâsse contendat:sed qa iustus erat,voluisse quidem habitare cū ea propter suspicionē,nec tamen (qa pius erat) traducere voluisse suspectam,& ideò voluerit occultè dimittere eam: Breuiter respōdeo,etiā sic dubitationē illam Ioseph fuisse necessariam, q̄ diuino meruit certificari oraculo. Sic qppe scriptum est: Hæc aūt eo cogitāte, scilicet, ꝗ occultè dimitteret eā, apparuit ei angelus in somnis,dicens: Ioseph fili Dauid,noli timere accipere Mariam coniugē tuam. Quod enim in ea natum est,de spiritu sancto est. Iraq; ꝓpter istas rationes desponsata est Maria Ioseph,vel potiùs,sicut ponit Euāgelista,viro,cui nomen erat Ioseph. Virum nominat,nō qa maritus,sed ꝗ homo virtutis erat:vel potiùs,quia iuxta aliū Euangelistam,non vir simpliciter, sed vir eius dictus est:meritò appellatur, quod necessariè putatur. Debuit ergò vir eius appellari,qa necessè fuit & putari:sicut & pater Saluatoris non quidem esse,sed dici meruit,vt putaretur esse,dicēte hoc ipso Euāgelista: Et ipse Iesus erat incipiēs quasi annorū triginta, vt putabatur,fili⁹ Ioseph. Nec vir ergò matris,nec filij pater extitit,quāuis certa (vt dictū est) & necessaria dispensatione vtrunq; ad tēpus & appellatus sit & putatus.

Matt.1. Luc.1. Luc.3.

Conijce tamen ex hac appellatiōe,qua,licèt dispensatoria,meruit honorari à Deo, vt pater Dei & dictus & creditus sit:conijce & ex ꝓprio vocabulo,quod augmentum non dubitas interpretari, qs & qualis homo fuerit iste Ioseph. Simul & memēto magni illius quondā Patriarchæ venditi in Aegypto,& scito ipsius istum nō solùm vocabulū fuisse sortitum,sed & castimoniā adeptum, innocentiam assequutū & gratiam. Siquidē ille Ioseph fraterna ex inuidia venditus, & ductus in Aegyptum, Christi vēditionē p̄figurauit: Iste Ioseph Herodianā inuidiā fugiēs, Christū in Aegyptum portauit. Ille domino suo fidē seruās,dominæ noluit cōmisceri: Iste dominā suam Domini sui matrē virginē agnoscēs,& ipse cōtinens fideliter custodiuit. Illi data est intelligentia in mysterijs somniorum. Isti datum est,conscium fieri atque participem cælestium sacramentorum. Ille frumenta seruauit non sibi, sed omni populo: Iste panem viuum è cælo seruandum accepit tam sibi,q̄ toti mūdo. Non est dubium,quin bonus & fidelis homo fuerit iste Ioseph,cui mater despōsata est Saluatoris. Fidelis, inquam, seruus & prudēs,quem cōstituit Dominus suæ matris solatium,suæ carnis nutritium, solum deniq; in terris magni consilij coadiutorem fidelissimum.

Gen.37. Matt.2. Gen.39. Matt.1. Gen.40.

Huc accedit,ꝗ dicitur fuisse de domo Dauid. Verè enim de domo Dauid, verè de regia stirpe descendit vir iste Ioseph,nobilis genere,mente nobilior. Planè filius Dauid,non degenerās à patre suo Dauid. Prorsùs,inquam,filius Dauid, non tantùm carne,sed fide,sed sanctitate,sed deuotione: quē tanquàm alterum Dauid Dominus inue-

S. Ioseph nobilitas.

uenit secundùm cor suum, cui tutò committeret secretissimum atq; sacratissimũ sui cordis arcanum, cui tanquàm alteri Dauid incerta & occulta sapiētiæ suæ manifestauit, & dedit illi nō ignarũ esse mysterij, quod nemo principũ huius seculi agnouit: cui deniq; datũ est, quod multi reges & ꝓphetæ cùm vellēt videre, nō viderunt: audire, & nō audiêrunt: non solùm videre & audire, sed etiam portare, deducere, amplecti, deosculari, nutrire & custodire. Non tantùm aũt Ioseph, sed & Maria descendisse credēda est de domo Dauid. Alioquin non esset desponsata viro de domo Dauid, si nō esset & ipsa de domo Dauid. Ambo igitur erant de domo Dauid: sed in altera completa est veritas, quam iurauit Dominus Dauid: altero tantùm conscio & teste adimpletæ promissionis. Psal. 50. Luc. 10. Psal. 131.

VITA B. IOHANNIS SYRI CONFESSORIS, AB ADONE EPISCOPO CONSCRIPTA IN IPSIVS MARTYROLOGIO.

APud Penarensem vrbem natale beati Iohannis, magnæ sanctitatis viri, qui de Syria oriundus, peruenit ad Italiam: Cumque quæreret locum habitationis suæ, orationem fudit ad Dominum: Te deprecor Domine, qui lumen es verum, si prosperum facis iter meum, hoc mihi signum fiat: Vbicunq; ambulauero, si Psalterium meum dedero, & eadē die mihi redditũ fuerit, ibì sit permāsionis meę locus. Factũ est, Recepit eum hospitio matrona quædã, cui vir Dei psalteriũ suũ dedit, reqsiuit: eiq; mox à muliere reddit. Hoc itaq; signo, vt statiōem suã ibì vir Dei faceret, cōfirmatur, ac indè nō lōgè plùs minus've, q̃ duarũ sagittarum progressus, habuit angelũ Dei obuium, qui ei dixit: Serue Dei, hic tibi locus ꝑmansionis à Domino parabitur, Erat autem hyems, & sedebat vir Dei sub arbore. Venatores verò cùm per locum transitum facerent, viderunt eum sedentem, atq; arborem illam iuxta illum folijs vestitam. Requirentes autem virum, quis esset, ob Domini seruitium se de vltramarinis partibus locis've venisse, morariq; hîc velle respondit. Nunciantibus igitur illis, famaq; vitam beati viri longiùs spargente, tanta frequentia populi Dei vndequaquè illuc aduenit, vt monasterio facto, congregatio magna seruorum Dei simul habitantium ibì fieret. Cui præfuit multis clarus virtutibus beatus Iohannes quadragintaquatuor annos: & requiescens in pace, depositus est 14. Calend. Aprilis in loco, vbì præstantur beneficia Dei vsque in hodiernum diem.

19. Martij. E Syria venit in Italiam.

Plurimi ad cũ accurrũt & fiũt monachi.

VITA S. LANDOALDI, S. ROMANAE ECCLESIAE ARCHIPRESBYTERI ET CONFESSORIS, *itemque translatio eius & sociorum, ab Nodgero episcopo Leodiensi duobus libris explicata.*

PRAEFATIO AVTHORIS.

NOdgerus, quem, etsi indignum sanctæ Mariæ, sanctique Lamberti mancipium, prædicant tamen episcopũ, Vuomaro venerabili in Christo patri, & fratribus Gandensibus, omnibusq; fidelibus quocunq; locorum positis, hæc oculo non obliquo lecturis, perpetuitatē vitæ cælestis.

Postulare, immò exhortari facultatulã nostrę modicitatis, patres reuerēdissimi, nō dubitâstis, vt ex mirabilib⁹ seculis omnibus & gentibus prædicandis, nostris diebus, licèt simus indigni, nobis quidem manifestatis, vobis insupèr prærogatis, in trãslatione scilicet S. Landoaldi archipresbyteri & sociorum eius reuelatis: quia ex nostra elati diœcesi, vestro, prętordinante Deo, cesserunt iuri, debemus, quantum ad nos vsque, fama vulgante potuit perferri, omnium, immò vestræ

Vuomarus Abbas S. Bauonis apud Gandauum.

ſatisfacere petitioni. Iuſta quidem petitio & digna exhortatio, quæ iuxta quendã ſapientem, & de præſentis honeſtate propoſiti, & de futuræ ætatis vtilitate coniuncta eſt. Niſi enim geſta eorum, incuria prædeceſſorum noſtrorum deperiſſent, nobis hodieq; ſufficerent. Sed quanta audiuimus & cognouimus ea, & patres noſtri narrauerunt nobis, ea videlicet, quæ adhuc noſtra tenet memoria, rogatis ſcripto mandanda, nè itidèm & nos damnemur à poſteritate ſubſecutura. Poſitis adhæc in ancipiti, quia p̄ſulatum apud vos omniũ artium artem conſtat eſſe & credi, ſuſpenſam mentẽ ſilentium librabat, illudq; poëticum animũ offendens, In ſyluã nè ligna feras: parùm quid diffidentiæ importabat. Sed quia in culpa eſt animus, qui ſe nõ effugit vnquàm, diffidentię torpor ceſſit, expoſtulatio veſtra inualuit: niſi quòd celeritas, quę iuxta Socratem beneficium gratius facit, plùs feſtinare, quàm res expoſtularet, nos cõpulit. Erat nanq; ante nos dictũ, vires, quas imperitia denegat, charitas ſubminiſtrat: & quia incepto tantùm opùs eſt, cætera res expediet. Igitur adorſi ſumus, nè veſtram authoritatem defugere videremur. Pręſumenti enim authoritas datur cùm credit, quem poſtulat, præſtare poſſe quod petitur, & ſcienti econtrà parére æqualis eſt gloria cum imperante. Si quis autem fortè futurus obtrectator, obliquo hæc oculo non timuerit limare, & odio obſcuro morſuq; pręſumpſerit venenare, in eius ſatisfactionem Ieſum & ſanctos angelos eius, iudiciumq; futurum teſtamur, nos parùm hîc aliud poſuiſſe, quàm quæ aut à presbytero Saraberto, id ſanctè iurante, à vobisq;, vt ipſe retulit, fortiter & horum merita ſanctorũ obteſtato, audiuimus, aut in ſcripto veſtro, nobis delato fideliter mandata reperimus: exceptis duntaxàt ijs, quæ ex epiſcopatu noſtro decerpta, huic ſchedulæ pro tẽporis ratione videbantur congruenter præponenda. Valete, datum tertiodecimo Calend. Iulij, anno Dominicæ incarnationis nongẽteſimo octogeſimo, Indictione octaua, Imperãte domino Ottone poſt mortem patris anno octauo, Epiſcopatûs noſtri anno nono.

VITAE S. LANDOALDI, LIBER I.

19. Martij.

FRancorum regnũ à ſuî principio ſemper infatigabile tunc præ cæteris ſibi collimitaneis viſum eſt florere, cũ iugo Dominicę fidei colla paſſum eſt inclinare, & quod priùs adorârat, incendere: quod incenderat, voluit deincèps adorare. Maximum autem accepit incrementũ & firmum ſub eo ſancta Dei Eccleſia ſtatum, cùm Lotharius rex, iuſta ſucceſſiõe hinc quartus, monarchiam ſingulariter trium regebat regnorum, & cùm quadrageſimum agebat annum, quem Heraclius Auguſtus, ſanctæ crucis relator, quartumdecimum. Hic ſceptro ſuo nullius circumpoſiti ſceptrum paſſus eſt occurſare: ſed quicquid penè Gallia & Germania regum & gentium continebat, ſuis habenis ſtuduit coërcere. Hic filium ſuum inclytum Dagobertum Auſtraſijs præfecerat, eiusq; dominio Germaniæ regnum cõiunxerat. Quorum fideliſſimo tempore intantùm exuberauit Chriſtianitatis titulus vbiq;, vt penè rara aut nulla citra finitimos inueniatur hodieq; eccleſia, quę non alicuius eius ſancti temporis nobis prętendat patrocinia. Sed vt ſileamus interìm de innumeris, ſancti viri Eligius & Audoënus Palatinis inceptabãt inſudare curis, beatus Arnulphus cum Romarico iam tunc inteterant regalibus cõſilijs: ſanctus autem Amandus Aquitaniam natiuitatis ſuæ illuſtrabat auſpicijs. Qui dum puer adhuc eſſet, patriam parentesq; reliquit, Ogiamq; inſulam, ad Occidentem maris Oceani poſitam, expetiuit. Illic à fratribus ſpiritualibus cum magno recipitur gaudio: & quia ſacras literas didicerat, in Dei quotidiè ſeruitio maiori feruebat deſiderio. Poſt hæc ætate quidem adultior, ſed animi intentione feruentior apud Turones ſancti Martini petijt ſepulcrum. Ibi eius interuentionis orauit auxilium, vt id ſibi gratiæ apponi poſtulet Dominum, quatenùs peregrinationi totius vitæ ſibi concedat dependere curſum. Ab oratione ſurrexit, capitis comam ſibi abſcindi fecit, Clericatûs adeptus honorem, omnem in clero gratiam, peregrinando tamen, tranſcendit per ordinem. Bituricos deincèps adijt, cum beato Auſtrigiſilo eiusq; archidiacono ſancto Sulpitio ſanctiſſimè conuerſatus, in cella, à ſe ædificata, per quindecim annos arctiſſimæ vitæ ſe addixit. Deindè Romam quoquè regreſſus, & à B. Petro per viſum monitus, vt Gallias prædicationis cauſa repedaret: tandèm coactus à rege & ſacerdotibus, epiſcopus ad prædicandum, vt tunc moris erat, eſt

Lotharius rex.

Heraclius Auguſtus.

Dagobert' Auſtraſiorũ princeps.

SS. Eligius, Audoenus, Arnulphus, Romaric', Amandus. Hiſtoria S. Amandi.

SS. Auſtrigiſilus & Sulpitius.

est ordinatus. Circunquaquè etenim paganorum errore adhuc impendente, necessè erat tam religiosis principibus, quàm Dñi sacerdotibus, alios ad verbũ Domini annunciandum, baptizandumq́; populum & confirmãdum ordinare. Quod vt nemini videatur ambiguũ, testis est Taxandria, post multos hinc annos à B. Lamberto idolorum culturis stirpitùs liberata. Brachbãtium quoq;, multis erroribus gentilium irretitum, ab eius successore S. Huberto ex parte correctum: Germania etiam penè tota, nouiter non solùm conuersa, sed etiam nouis episcopijs & ecclesijs illustrata pariter & ditata. Ex ijs alios nouimus p̃dicationi vsq; ad obitum institisse, alios vacantibus episcopijs aut abbatijs posteà subrogatos esse, alios nouis ecclesijs, episcopia noua instituisse. Beatus verò Amãdus officium susceptũ strenuè impleuit circuncircà positis, Vacceiam, id est, Vasconiam & Danubium vltra perreptãs, verbum Dñi annunciauit, donèc vires suas ad opus tam arduum videns nõ sufficere, Romam deliberauit iteratò adire. Romanum vniuersalem Põtificatum Martinus Papa tum administrabat. Cui B. Amandus votum, cuius obtentu venerat, exprompsit: q̃ vt sibi ad id opus peragendum suppetias mitterentur, poposcit. Destinati sunt ei plures, quorum nomina exciderũt, adiutores. Inter quos S. Landoaldus Archipresbyter, Amãtius Diaconus: quos etiam comitatæ sunt sanctæ fœminę Vinciana & Adeltrudis, cũ alijs viris & mulieribus septẽ. Per idẽ ferè tempus B. Iohãnes Tungrẽsium vel Traiecteñ feliciter regens pontificatũ, mortẽ occubuit. Dagobertus rex, q̃ patre defuncto rerum potitus auspicabiliter successerat, B. Amandũ euocauit, Traiectensium cathedræ p̃sidere fecit. Qui ꝑ triennium vicos & castra, verbum vitæ annunciãdo, circuiuit: sed nil se ꝓficere cernens, sacerdotes insupèr & Leuítas insultare sibi dolẽs, ad alia deincèps loca demigrauit. Incompertum est deindè, quanta temporis intercapedine plebs Traiectensium fuerit vsq; ad B. Remaclum sine pastorali benedictiõe, nisì q̃a fama ad nos vsq; perferente accepimus, B. Landoaldum illic remansisse, & per nouem annos vices pontificis administrâsse. Cui opinioni illud nos facilè facit accedere, quia refertur idem B. Landoaldus specialem patronum nostrum, sanctum scilicet Lambertum, prima pueritia nutriuisse. Propter quod & illustris vir Aper, eiusdem pueri pater, prædium vocabulo Vuentershouum, super Archa fluuium positum; eidem ad inhabitandum & ecclesiam construendam perpetuo iure cõcessit, & eundem puerum, diuinis dogmatibus imbuẽdum, cum eo manere cõstituit. Vbì dum artifices operi insistunt, & aquã, vtpotè de paludibus turbidam, fastidiunt, B. Lãdoaldus cum puero Lamberto, inuocato Christi nomine, cum crucis ꝓtensione fontem limpidissimum baculi impressione oĩum vsibus fecit ebullire, qui fidem dictis p̃bet vsq; hodiè. Alio itidèm tempore cùm vsui necessario ignis deesse videretur, accitus à viro sancto puer, ignẽ inferre iubetur. Cœpit idem imperio reniti, & cur statìm iubenti non satisfecerit, palàm fateri. Vas, inquit, dñe, quo ignis opportunè importetur, deesse vides, & quo hũc modo inferri iubes? Promptus q̃dem, tibi obtemperare, mihi est animus: sed vt votis tuis cõtraire videar, ipse vasis cogit defectus. At pius pater, vbì hæsitãtis pueri animum ꝑsensit: Placétne, inquit, fili paternæ iussioni moram fieri, cum ea, qua tegeris, veste ignis satìs cõmodè queat inferri? Qua puer motus increpatione, cùm pręterea obedientię exemplo cogeretur, imperio patris sanè obtemperat, pauloq́; progressus, ignem requirens properat. Quo tandèm inuento, nil adesse videns, quo eum opportuniùs ferret, gremium prunis ardentibus laxat, easq́ue nihil cunctatus infrà collocat, & ità veste illæsa ad patrem vsq́ue deportat. Tunc vir sanctus nouitatem miraculi secum altiùs considerare, felicisq́ue pueri meritum perfectorum etiam non dubitat virtutibus comparare: quo quidem ardens elementum naturam suam vel ostendere timuit, vel omninò coactum est occultare. At vbì ad populares aures recens adhuc miraculum peraccessit, tum omnium ore puer extollitur: tum etiam res diuinitùs gesta, cum obedientis merito, iubentis imperio asscribitur. Itaque ex vtriusque sanctitate, virtus eadem acta creditur. Sperabatur & alia multa per eorum meritum illic Christus miracula facturus. Quorum rumore Childericus rex, tunc sedem habens apud Traiectum, tactus compassione, sumptus necessarios mittebat ei quotidiè. Sed quadam vice Adrianus, eiusdem beati viri ad regem internuncius, nimia auri & argenti pondera deportare creditus, à latronibus est interceptus, & in medio viæ loco villari martyrium indeptus. Beatus verò Landoaldus, cur-

Amãdus fit episcopus

Martinus Papa.

S. Amando socij cõplures adiungũt Roma abeunti.

Fit Traiecti Episcopus.

S. Lãbertus à S. Landoaldo nutritus.

Fons ad eorum preces scaturit.

S. Lãbertus puer, ignem fert in veste absque adustione.

Childericus rex alit S. Lãdoaldũ.

Adrianus martyr.

S. Landoaldus obit.

curſum vitæ prȩſentis explens,in ſenectute bona repauſationem indeptus,hominem
exuit,brauium coronȩ perennis accepit,ſepultus in eccleſia, quam ipſe ædificauerat,
& in honore B.Petri per Calendas Decēbris dedicauerat. Deceſſit autem quartode-
cimo Calendas Aprilis. Sed & comites peregrinationis eius, ſuprà denominati,ſuis,
prout Chriſto libuit, temporibus hac luce quique euocati, circa eum ſunt in eadem
eccleſia tumulati. Solus beatus nomine & merito Amantius,in eadem cum ipſo the-
ca,quia eius,vt fama fert,in baptiſmate filius extiterat, ſepeliri eſt contentus. Pluri-

Tranſlatio S.Landoaldi & ſociorum.

mis deindè elapſis annorum curriculis,ſanctus Florebertus,tertio loco poſt ſanctum
Lambertum regens Traiectenſe vel Leodienſe epiſcopium, audita illic multitudine
ſignorum,monitus pariter reſponſis viſionum, eos illinc cum digna reuerētia tranſ-
tulit, & eorum tumbas pro poſſibilitate ſua decorari mandauit. Facta eſt autem hæc
tranſlatio Calend. Decembris, quo & dedicationem eiuſdem eccleſiæ ſuprà diximus
memoratam. Manſit verò honor,cultus & reuerentia circa ſanctorum corpora,quo-

Nortmāni vaſtāt Galliam.

adusq; effera gens Nortmannorum,ſedibus ſuis non contenta, totam penè Galliam
perturbauit:& timore eruptionis eorum,nè ſanctorum violarentur buſta,terræ ſunt
à fidelibus remādata. Huic repoſtioni interfuit quidam Frangerus, homo noſtra æta-
te ſeniſſimus,qui & ante infeſtationem paganorum nouem annis villæ eiuſdem exti-
terat procurator & villicus. Hildebrandus quoq; preſbyter, quem propria manu an-
te annos tumulauit Sarabertus æquè preſbyter, huius notitiæ relator fideliſſimus, q
& hæc,quæ præmiſimus,ab eodem Frangero commemorat multis atteſtātibus ſe au-
diſſe vt libellum de vita eorum pariter vidiſſe. Quem quia antiquaria manu comme-
morat ſcriptum, & à ſtillicidio ceræ penè infuſum, lectorem eius non ignoramus fu-
iſſe perrarum. At verò quæ hactenùs paucis perſtrinximus verbis, illinc ſe delibâſſe,
nuperrimè verò incurſione Hungrorum,propter incuriam cuſtodiæ,cum alijs rebus
eundem libellum deflagrâſſe. Sed hæc hactenùs. Poſt Nortmannicam autem repulſi-
onem,primus quidam Thietboldus locum prælibatum, vbì corpora ſanctorum erāt

Sepulcrum ſanctorum cur aliquādiù neglectum.

repoſita,à Comite Flandrenſi,Abbatiam ſancti Confeſſoris Chriſti Bauonis tenente,
accepit iure beneficij:poſt eum Adelgandus. Qui potiùs cogitantes,quæ ſunt mundi,
quàm quȩ Domini,aliquem reuerētiȩ cultum Sanctorum paruipenderunt reliquum
eſſe honori. Quocircà paulatìm haberi cœpit contemptui. Vt verò Aper,noſtrȩ ætati
finitimus,cum filijs locum precariò ſortitus eſt ipsum, iam ipſius Dei timore poſtpo-
ſito,eccleſia ipſa non tantùm Sancti honore condebito, verùm ſuo omninò vacuata
eſt ornamento. Vuanboldus deincèps in Domino eiuſdem ſucceſſit villæ,vbì & acce-
pit locum ſepulturæ. Pro cuius tumulatione,filius deindè eius Lambertus, cordis ta-
ctus eſt deuotione,vt locum hunc deberet excolere,pariterq; miraculorum,quȩ illic
fiebant,ſuſpenſus admonitione. Nanque domino prȩdium ipſum ſibi tunc vendican-
te,à vicinis,præeuntibus inimicitijs quibuſdam,diſſidente,familia ipſius villæ telas &
alias veſtes,ad eccleſiam confugium faciens,ſuper ſanctorum tumbas abiecit: Preſby-
ter econtrà Sarabertus exindè ea deturbauit. Sed ijs iterùm à familia reportatis ibi-
dèm,& preſbytero deterrito, nè vlteriꝰ reſiſteret eis,nox ſuperuenit, familia ipſa dor-
mitum ſe locauit. Manè expergefacti,vident inſperatò & ſine ſua læſione telas & quæ

Phylacterium S. Landoaldi.

depoſuerāt,ambuſta eſſe. Eſt p̃tereà phylacteriū,quod verè dicitur S.Landoaldi fuiſſe
ꝓprium,in quo ꝗ ꝑiurare p̃ſumit,nō impunitus abſcedit. Familia plus 12.virorum,ac
multorū Vuitgeri & Lamberti fratrū ſacramēto,nè aufugerent,in eo phylacterio eſt
obſtricta. Quod irritū ducēs inſupèr & theſaurū in eadē eccleſia dn̄orum ſuorū recō-
ditū violādo auferēs,aufugit. Sed manè circūcircà à ꝓſequentibus fruſtrà reꝗſita,& à
reuertētibus ſub arbore ꝓpè eccleſiam dormiēs,ſaluo theſauro eſt reinuēta. Alius ꝗ-
dam,quodam flagitio verè impetitus,in eodem ꝑiurauit. Eadem nocte cum domo &
vnico filio miſer deflagrauit. Et alia quoq; miracula illic fieri cōtigit, q̄ nūc dicere ſu-
ꝑſedeo. Quapropter idem Lātſo venerabilē virum anteceſſorē noſtrum,dn̄m ſcilicet

Lantſonē dicit, quem ſuprà Lambertum.

Euradum,ſupplex adijt rogās, vt aut ꝑ ſe, aut ꝑ vicarios ſuos ſanctorū corpora tranſ-
ferrentur, & vndè antè Nortmannicam depoſiti erāt infeſtationem,releuarētur. Sæ-
piùs poſtulando,hæc iterans,tandèm impetrauit: & Bono Archidiaconus cum duo-
bus Archipreſbyteris,fidelibus vtiquè viris,Thietboldo & Vhodone, ſed & cum alijs
ex monaſterijs, ſancti ſcilicet Trudonis, Beliſiæ, & Tungris, illuc aduenerunt, &
cum litania ſolenni, ex tumulis, quibus negligenter nimis ſqualebant, extulerunt.
In-

Inuenerunt aũt plures thecas:sed vna erat,in qua S.Landoaldus archipresbyter & diaconus suus pariter tegebantur Amantius. Aderat & lapis ad capita eorum,nominibus ipsorum insculptus. Aliæ cõtinebant sanctas Adeltrudem & Vincianam,quod indicabat crucicula quædam argentea,pectori S. Vincianę * superinuenta. His retectis pariter & relatis, dum sanctorum corpora vino simul & aqua diluerentur, auicula quædam per fenestram feretro sanctorum illapsa, simul & importunè alquotiès eis, qui huic officio intererant, immersa, aliquotiès in defossum deuolans, quo corpora sanctorum erant elata, omnibus adstantibus & hæc videntibus miraculum incussit pariter & horrorẽ. Nam & colore pulchritudinis erat diuersę,sed antehàc inuiso,& stridore vocis quidem dulcifluæ,sed inaudito. Quæ licèt ab adstantibus posset cõprehendi,à nemine præsumpta est temerari. Quæ quasi quibusdam plausibus lętitię & sibilatione hàc illàc circunuolans,& iterùm feretro sanctorũ insidens,non destitit ab incepto, donèc oĩa competenti cõsummarentur officio. Eadem die cęca quedã de villa Hasbina, quę erat in vicinia, vulgãte fama,quod sanctorũ efferrentur corpora, accurrit celeriter cum cãdela. Biduum deindè sustinẽs,& sanctorũ patrocinia indesinẽter exposcens,tertia die recessit clarè vidẽs. Sequẽti igitur anno vxor iam dicti Lantsonis,nomine Sigeburgis, morbo sic intercutis laborabat, cruraq; eius cum pedibus ità intumuerãt, vt penè per totũ annum nec saltem ecclesiam, nisì sella gestatoria eueheretur, intrauerit,nec toro viri, nec cõuiuio participata sit, edulium oĩe fastidiẽrit, potum, excepta aqua, vniuersum execrata sit. Hęc intempestę cuiusdã noctis visione subita semiuigilans corripit,atq; in hęc verba mouetur: Cùm dominos dominasq; nostras terra extuleris, cur & nos fideles corũ in luto delitescere sinis? Ego quippe sum Lãdrada: Adrianus martyr & Iulianus,ipsi quoq; sunt de societate nostra. Hanc visionem illa viro intimauit, & vt aut Episcopus, aut authoritas episcopi ad subleuationẽ eorũ inuitaretur,rogauit. Ille præterito anno ità in eleuatione cęterorũ questus est opsonatum,vt ei per manus hęc inceptare nimìs videatur arduum. Post dies aliquot apparẽte iterùm eadem visione,eadem,quę priùs, sanctimonialis secundùm effigiem de negligẽtia corripitur, inde cõtemptu cõfunditur. Et quę,inquit,tot & tanta in medicos expẽdisti,nec curari meruisti,si nos ex luto efferres,iam sanari meruisses. Et vbì,inquit illa,vos inueniemus? Sella,qua ad ecclesiam gestaris,inquit,tua nostra irreuerẽter deprimit busta: arca aũt retrò posita,nimiùm est nobis onerosa. Et si causaris,quia episcopũ aut eius vicarios nõ mereris,è vicino Sarabertum saltem presbyterum habes,& alios ad id perficiendum viros fideles. Manè itaq;,quid super his facto opùs esset,deliberanti,adest quędam ex gynecæo eius puella, cum eadem visione referens se monitã per hęc eadem signa. ea nunc in villa Guodengohouo habitat. Sigeburgis aũt dña eius, cui hæc demonstrabãtur,à cuiusq; ore iurantis hęc & obtestãtis nos ista decerpsimus, adhuc viuit: Viuit,inquã,& præsenti luce sana & incolumis vescitur: nobilis persona,domus ampla,rem fideliter quærentes scire,nõ sinit latére. Quæ cum omni festinatiõe mittẽs presbyteros,qui hæc explerent,accersire, interìm ipsa pro obtentu recuperandę salutis non passa quiescere, fecit se ferri ad ecclesiã, & interim à loco denominato paulatìm egerere terram. Et vix semipedem terræ ẽruerãt:& eccè sanctorũ cisternę in ipsa penè superficie apparebant. Adueniũt & presbyteri,quicunq; fuerãt euocati: & retectis sanctorũ sepulcris,repererũt nomina eorum exprompta in breuiculis. Et dum quæq; digna translationi adimplent pro posse,ipsa iam dicta matrona,quę operi insistebat attentiùs,subitò cõuersa,riuos veneni & putredinis saniem ad sextarij mensurã videt excurrisse sibi ex cruribus. Quæ admirata,& de recepta sospitate hilarior reddita, domum pedes redijt, cõuiuium hospitibus & domesticis opulenter apparauit,ipsa intersedit, nec eduliũ aliquod fastidiẽs,nec vini potionẽ vel alterius sorbitionis iam abhorrens. Fert aũt fama multorũ & ante nos & inpræsentiarũ,hanc beatam, dum sanctimonialibus Belisiæ positis præfecta,suauissimos supernę cõtemplationis carperet fructus, sacratissimam virginem pręclarę́q; nobilitatis Amelbergam sanctis instituisse moribus studijsq;. Facta est verò hæc trãslatio tertio Nonas Martij. Illud quoq; in memorabili sanctorum clarificatiõe miraculum minimè remur silendũ, quod proindè stupenda suî nouitate cõstat magnificum. Pręfato quippe Lantsoni cùm basilica vel fundus sacratissimę quietis prædictorũ sanctorũ, post nõnullos sorte successisset, benè sibi conscius determinato ratiõis tenore,(nam in eũ cõstitutio chirographi,finẽ statuerat possidẽdi) suc-

Eleuantur sanctorum corpora.

Auicula rara ad feretrũ circunuolitat.

Cęca ad sanctorum corpora lumen recipit.

Visio.

Inueniũtur sanctorum corpora.

Sigeburgis hydropica curatur.

successuram sibi stirpis suæ progeniem, prælibato fore priuandam prędio, consultè sibi prospicere deliberauit, eo animo, vt rurali priuatus fundo, sanctorum saltem pignorum non fraudaretur solatio. Expetens enim eiusdem diœcesios magnificẽtiam pontificis, tantę illi suæ deuotionis intimauit arcanum. Cuius ilicò benedictione insignitus & authoritate roboratus, preciosarum gazarum adijt repositorium, deligẽs ex sacris corporibus, quas æstimauit, portiunculas. Eccè aũt in ipso p̃cipuo paschalis festi gaudio, submissis baiulorũ ceruicibus, impendiosum inuadunt laborem itineris, & ad fores vsq; ędis sacratę ꝓperantes perueniunt. Verùm mirabile dictu, ne vtiq; vel ipsas transgredi pręualentes, repentinis inopinatè defixi passibus hæsère. Omni tamẽ annisu multa diù frustrà molíti, tandèm diuina potẽtia se intelligunt arceri: sicq; inuiti, pudoris sui cessêre difficultati. Porrò illustris Lantso à ꝓposito neqꝗ destituitur. Verùm diem ipsam noctemq; cõtiguam eleemosynarum largitionibus crebrisq; precum continuans obsecrationibus, sequenti rursùs die frustratur, vt priùs: immò perendinatis totius hebdomadę diebus, quotidiè eosdem conatus cõsimilis sequitur liminaris obstaculi repulsus. Hac ergò q̃a minùs successerat, octaua itidèm lucis aurora, alia nõ cũctatus aggreditur via. Licèt em̃ tot anteà fusis neqꝗ profecisset orationibus, tunc omni virtutis conamine p̃cordialia accumulans vota, plurimaq; spondens obsequia, delegauit ad ipsam quietis eorum basilicam, nouam frugum suarum portionem, q̃a decimã alterius cõstaret esse ecclesię. Ei verò loco, cui deuotionis suæ inferre satagebat fructum, nõ modicam cum alijs xeniorum impensis, hęreditatis suę largitus est possessionem. Sicq; tandèm sanctorum obtentu, benignum misericordis Dei meruit respectum, votiq; compos ac spe potítus optabili, vilipendit pristinę difficultatis dispendia, magnifica Dñi miseratiõe adeptus desiderij sui lucra. Suebenmenha nomẽ est fundi, vndè q̃dam, Manimius nomine, cõtractus omni neruorũ virtute, nec manum gratia cibi sumẽdi poterat ad os ducere, nec nisi alio subuehente, ad necessaria saltem naturę ꝓcedere. Is quidem carpento ad sanctorum patrocinia est ꝓuectus: sed eis salutem plenissimam impartiẽtibus, domum redijt pedes & sanus. In villa Lena, Huberto cuidã primario ab Leodiensi episcopo beneficiata, erat mulier, Geyla vocabulo, sed legionario plena demonio: quod deindè patuit. Nam ducta à cognatis ꝑ diuersa virorũ Dei cœnobia, scilicet sanctorũ Geruasij, Lamberti, Trudonis, Gertrudis: cùm nusquàm posset curari, p̃sentatur iam desperata eo loci: q̃a sanctos nouiter mirificandos spectabat de hoste plenior laus triumphi. Quæ in cupa fonte benedicto redundante deposita, mox nomen B. Landoaldi terribiliter cœpit inclamare, & magnum ab ore muscarũ examen emittere. Quæ mediante hebdomada paschali, meruit emũdari. Mulier alia, S. Bauonis ancilla, Andresburgi eatenùs cõmorata, pro neglecto per annos cẽsu, oculorũ visa est mulctata. Quarto iam anno cæcitati succumbens, decęterò emendationem pollicẽs, candelam sanctorum luminarijs attulit, censum neglectum retulit, illuminata ilicò sana recessit. Zubleua dicitur & alia villa. illic quędam mulier sex annorũ curriculo patiebatur hydropis morbum. Videt in visu nocturno se illuc adduci cum oblatione, & recepta regredi sospitate. Quod euigilans cõtinuò expleuit, in plaustro illò se deduci mandauit: & postꝗ sanitatem recuperauit, à dño suo Hildrado tradita Sanctorum iuri, deindè recessit. Quidam Hildico nomine, omi dissipatus actione, syluam ecclesiasticam sæpiùs extirpans, increpatus tandèm quadam die per nomẽ Sanctorum, vt saltem desisteret: cùm monitores insupèr suos cum sanctis, verbis vilibus annullaret: progressus sequẽti die, vt itidèm faceret, fagum cum securi ilicò superbus cõscendit, & cõtinuò inuerso cadens collo, guttur liquidũ, quod blasphemiam spirauerat, elisit, sicq; pessimã vitam digna morte finiuit. Presbyter Sarabertus equum, furtìm nocte quadã latronibus subripientibus, ꝑdiderat. Manè cõperto ad notum p̃sidium cucurrit, cãdelam facere maturat. Quam vt sanctis attulit, & precum suarũ vota deprompsit, reuersum equũ foribus adstantẽ reperit. Sic ergò copiosa, ꝗ per eorum Dñs merita dignatus est operari, miracula nos segnis tenacitate silentij perhorrescentes succingere, res quidem memorabiles, tamen paulò diffusa prolixitate signauimus. Præsenti verò tempore nihilominùs apud nos gesta suppetunt adhuc perplura, quę nostra itidèm mandantes roboranda authoritate, petîstis huic quàm breuiter inseri schedæ. Nos autem respiratiõi legentium vel auditorum consulentes affectui, néve magni Domini magnifica in angustum cogantur bene-

Non potest Lantso sacras absportare reliquias, diuinitùs impeditus.

En quãtum sibi gratulatur vir nobilis sacrarũ impetratione reliquiarum.

Demoniaca liberatur

Cęca videt.

Hydropica restituitur.

Sacrilegi horrenda mors.

Equus ablatus redit.

neficia, dilatis sequentibus, sermonem istum isto claudendum fine iudicauimus, vt viribus interim per silentium recreatis, quæ restant, quoniam proprio indigere volumine pernoscuntur, alio rursùs initio commodiùs & insigniùs prætitulentur.

Liber secundus.

RElaturi mira Domini cunctipotentis opera, quibus dilectum sui nominis Confessorem beatum Landoaldum sociosque eius nostris in temporibus mirificè dignatus est propalare, dignum remur nec superfluum, memorabilem translationis eorundem sanctorum præmittere iucunditatem, per quam & ipsorum signorum enituerunt nonnulla, & locus vester vel regio dignationis eorum meruit feliciter insigniri præsentia. Igitur emenso dierum curriculo, cùm inexplicabilis æui mortalis ità exigeret determinatio, præfatus illustris Lantso, determinatus videlicet præmemorati possessor fundi, cunctis viuentibus commune debitum soluit, prolisque suæ successionem eiusdem possessionis hæreditate destituit. Imperialis autem serenitatis moderante clementia (quæ laudabili deuotionis voto, suapte natura beneuolum induxit animum, seruorum DEI impendiò vtilitatibus prospicere) eadem possessio, absque refragationis obstaculo, vestræ potestatis relegata cessit ditioni, prælatorum scilicet sanctorum præelecti CHRISTI militis egregij confessoris Bauonis. Igitur qa sapiens semper agit sapienter, vestro restitutam iuri sagaci perlustrantes industria, altiori intellexistis consilio, honorabile depositum eius ipsam præponderare omnimodò, nec tam preciosi thesauri thecam eo loci tātillo occulendam modio. Super qua re trutinata inter vos diù mutuæ collationis deliberatione, adstipulante præterea archipræsulum & antistitum prudentiumque virorum conniuentia, ad vestri, præpollentioris videlicet, eminentiam loci sanctorū cinerum transferri decreuistis pignora. Sed inter iter agendum, dum videlicet sanctæ deuotionis tandèm celebraretur executio, sanctorumque preciosissimæ per non modicam itineris intercapedinem transferrentur reliquiæ, contigit, vt par erat, plurimos finitimorum tam felicis opinionis occupari rumore. Inter nonnullos itaque auditorum comperit hæc languida quædam, quæ ægritudinis depressa pondere, lectuli detinebatur strato, vt non diebus iam numerosis ab eo nisi baiulata exurgeret. Sed cum hac optabili auditi rumoris iucunditate, in spem bonam pariter erigitur, de destitutæ salutis recuperatione per sanctorum opitulationem fiducialiter certioratur. Vndè non cunctata, per vnanimem sibi collateralem, apparatum candelæ munusculum, sanctorum meritis & præsentiæ precatur celeriter exhiberi. Assensit ille fideliter, sanctumque fidei aggrediens officium implere maturauit. Eccè autem, dictu mirabile, repentinum sanctorum suffragium derelicta coniunx experitur infirma. Euestigiò nanque dirigit, qui præmissum à sanctorum accessu remouerent maritum, vtpotè ipsa mox secutura, Sanctorumque præsentiam expetitura, & per semet quæ mittebat, oblatura. Sed inhibente loci vel temporis angustia, nè Sanctorum moraretur profectio, lator munusculi Sanctorum se misericordiæ præsentialiter submissus intulit, coramque ipsis omnium, qui aderant, notitiæ in vxore exhibita pietatis eorū opera, ad laudem & gloriam cunctipotentis Domini protestatus & professus est. Prçtereà quoniam profectionis conducebat competentia, locata nauis cum mercenarijs iucundæ Sanctorum deuectioni instituitur famulari. Eccè autem vnus remis applicitorum, cui quoddam acciderat haud longè infortunium, rei familiaris dispendio stimulatus, susceptoque labore obsaturatus, ante destinatum itineris expensum tam sancto infelix sese subripere prçsumpsit officio. Sed quia non contemnenda, nec vtilitati priuatæ substituenda Sanctorum feretra fuerint, absq; moroso persensit interstitio. Vltrone⁹ nanq; & inexorabilis electorum Dei auulsus ministerio, nō modò deliberatę nō ꝓfuit vtilitati, immò dgnā nō spōtè passus est redargutionem. Discedēs itaq; nō spatiosa pagrat itinera, neq; desiderata expetit spatia: verùm mētis alienatus integritate, pristino quoq; membrorum frustratus vigore, vix proximæ sibiq; citiùs oblatę sepem cū gressibus offendēs cōmigrat viciniç, ibiq; stupidus deijcitur. Quinetiā superātem nihilominùs instātis diei particulā, totumq; sequētis noctis excursum debitę impēdēs vltiōi, hçrebat attonit⁹. Attrit⁹ ergò aliquādiù tāto correptiōis verbere, tandemq; pio sanctorū, quos vilipenderat, obtentu benigno miserentis Dei visitatus respectu, ipse reatûs sui medullitùs intelligit offensam. Mox igitur vt fenestratum

Trāsferunt sacræ reliqę Gandauū.

Aegra subitò reualescit.

Vltio diuina in quēdā se temerè subducentē sanctorum trāslationi.

tum mentis penetrale, sera licèt transegit pœnitentia, consopito pariter corpori desides reuiguêre vires: posthabitisque pristinæ intentionis mordacibus curis, solo vero sanctorum, pridèm neglecto, nūc inhianter flagrans obsequio, emensa retrorsùm festinis passibus remetítur itinera, vt tandèm lætabundus eorum sese inferret præsentiæ. Cuius nimirùm recentis castigatio verberis, veraque conuersio pœnitudinis, ve-

for. * *vestigia*

locia reddiderāt *. Nec requieuit, donèc voti compos optabilis, gloriosa sāctorū p̄sentialiter consequeretur merita, coramque ipsius & multorum frequentia expertam in se protestatus est castigationem & clementiam. Ipso autem die, id est, octauo Calendas Aprilis, quo in monasterium præfatum cum reliquijs eisdem est intratum, mulier quædam, Lenekin nomine, præuenit, lumē diù amissum recepit Idibus Aprilis, feria tertia scilicet hebdomadæ paschalis. Puella quędā cęca de villa Scholt aduenit, nomine Teudsmudis, Vespertinam synaxim fratribus celebrantibus sustinens, redijt clarè videns, nec viæ ducem vlteriùs quærens. In ipsa villa fuit & altera intrà annos infantiæ ità debilitata, vt ante annum nec pedibus incedere, nec saltem à lecto quiuerit surgere. Hāc mater, supradictis virtutibus excita, primo manè inter brachia sub diuo sustulit, pro eius recuperatione votum Sanctis fecit, scilicet illò se cum sobole venturam, oblationem pariter deuotam secum delaturam. Quod vt expleuit, puella paulatìm subrigens sese in pedes, stetit, conualuit, ambulare cœpit, & abijt. Ibidèm extitit & alia, Leuuich vocitata, itidèm omni corporis virtute inualida. Et cùm iam penè desperâsset de vita, audita signorum, quæ illic fiebant, fama, cereum sanctorum luminarijs deuouit. Mox vt illuc destinauit, valentia totius corporis statìm reintegrari meruit. Vuentiæ nomen villæ. Riberta erat illic mulier nuncupata, varijs passionibus detenta, & penè omni membrorum officio destituta. Ad horum memoriam deuota accessit, aliquantis diebus demorari instituit, sanitatem consecuta recessit.

Cęcę duę lumen recipiunt.

Tres paralyticę sanantur.

Mulier p̄tereà quædam 13. Calend. Maij pro filio rogatura venit. Huic filius domì relictus erat, nomine Adelgerus, non solùm lumine oculorum destitutus, sed & capitis & corporis rheumatis motu gibbosus totus. Mater pro eius recuperatione orauit, votum fecit: timore filij, quem desperatum reliquit, citiùs redijt: vt domum remeauit, filium videntem reperit, cætera incolumitate gaudentem læta recepit. Post hæc sub die septimodecimo Calend. Iunij, aduenit ancilla, Egerin vocata, albedinem vel lippitudinem in oculis per annos multos perpessa. Quæ Sanctorum meritis sospitatem indepta, sine ductore gaudens & exultās remeauit ad propria. Deincèps quinto Calend. Iunij mulier de villa Rothen, paupercula Adalmudis vocitata, dum ex infirmitate nimia facta fuisset cæca, audita Sanctorum fama, ad eorum desiderabat peruenire patrocinia: sed dum inflatis cruribus vix reperet, & à suis præ paupertate illò deduci neglecta esset, & hac desperatione nimìs tabesceret, nocte superueniente se sopori indulsit, sanctum Landoaldū & Vincianam habitu splendidissimo incensis cereis adstantes sibi cognouit. Euigilās, reintegratiōem totius corporis adesse sibi persensit, dolorē totius infirmitatis recessisse didicit. In crastinū de illuminatione iam certa, de reliqua sanitate nō dubia, per se cum alijs admiratoribus multis, Sanctorum limina tentauit inuisere, gratiarum actiones pro posse non cessauit impendere. In crastinum, id est, quarto Calend. Iunij, quædam fœmina Frethunara, & ipsa cęca, Sanctorum limina orationis gratia, causa salutis expetendæ, adibat. Sed in ipsa via necdùm illuc peruenerat, & eccè pristina sanitate recepta, incedens gaudebat. Sequenti demùm die sancto Pentecostes, quod est tertio Calend. Iunij, quidam Theodoricus neruis totius corporis per annos multos contractus, multis veridicis testibus coràm adstantibus, omīnò sospitatē est adeptus. Deindè tertio Nonas Iulij, feria quinta eiusdem hebdomadæ, mulier cæca ex pago Brachbantēsi, Sanctos cùm auxiliatum inuocâsset, & luminare deferendum eis pro posse parâsset, non mora extitit, & lumen oculorum recepit. De eodem pago extitit & altera mulier, quæ nimio renum affecta dolore, per vnius fermè anni spatium ad nullius, vt ipsa fatebatur, officij cōmoditatem valuit exurgere. Hæc vbì Sanctorum pignora delata didicit, & per ea illic mira operari cognouit, candelam pro readipiscenda salute deuouit, vt suî in tanto dolore misererentur, orauit. Continuò sospitati pristinę reddita, candelam sanctis deuotè offerēs, cinctoriū simul protulit, pro indepta incolumitate gratias Deo per Sanctorum merita immensas retulit.

Cęcus idēq; gibbosus fit sanus.

Cęca videt.

Alia cęca videt.

Contractus reualescit.

De

De translatione S. Landoaldi & sociorum eius ad Ganden. cœnobium.

Vile creditur, ad excitandas torpentium mentes, occulta sanctorum miracula ad nouam vsque audientiam importare: quorum probata virtus, cursum festinantis animæ ad superos sufficit inflammare. Quis enim auditis beati Landoaldi præconijs, non statìm meliore mente ad Deum euolat, nisì quem ad supernam Hierusalem nec spes, nec voluntas excitat? Nota eius merita, & tot miraculis celeberrima, quæ cùm p̄ magnitudine non capit Oriens, remotum vsq; ad Occidentem sunt porrecta. Nam præter ea, quæ adhuc viuus egit, quis non miretur ad sepulcrum eius tot fieri virtutes, quot veniunt languentes? Quæ cunctis notissimæ, apud Vuintershouum tamen magìs celebres habētur: vbì apud cæteros diuulgata, visu teste, signa probātur. Cùm igitur surdi & claudi, & id genus malè habentiū circunquaquè sancti merita faterentur, incongruū putabatur, sancti reliquias humili ecclesia detineri, raro adhuc honore venerari, officiumque diuinum paruo presbyterorum conuentu agi. Quæ omnia animos fratrum in Gandensi cœnobio eò concitauerunt, vt sui crederent esse periculi, reliquias diù neglectas, raro adhuc honore venerari. Accitò ergò Vuomaro Abbate, quid agendum putet, vnanimes exorant: ipsumq; ad transferendas reliquias facilè exorâssent, nisì quòd quædam impedimenta sano negocio obstiterunt. Nam quidam clericus Ottonis iunioris, qui Francis Imperator præfuit, prædictam S. Bauonis villam suo iuri addicere p̄sumpsit, eamque dimittere rogatus, suam esse maluit. Cui iniustitiæ Imperator contraire monitus, vltrò consensit, eo scilicet deuotior, quòd nouiter in fraternitatem fratrum susceptus, eorum etiam orationibus communicauit. Ità exclusa clerici præsumptione, S. Bauo sua recepit. Tunc Imperator ad transferēdas reliquias operam dare exoratus, priuilegio sui nominis locum priùs ad honorem sancti Bauonis deliberare, dein ad exequenda fratrum desideria pari deuotione cœpit æstuare. Ità accepto eiusdem priuilegio, data insupèr à Papa Ioanne authoritate, pars fratrum nō modica ad Vuintershouum vsque proficiscitur, & quid opùs facto sit, ex arbitrio prudentiorum pensatur. Erat in eodē ꝓcinctu presbyter quidā quo nemo præsentiū rem meliùs nouerat, Sarabertus nomine, sanctorū ibidē miracula eo magìs expert⁹, quo eos venerabat attētius. Hūc misso legato rogant adesse: sanctos sibi insinuari, & quæ plurima nouerat, eorum insignia reuelare. Sarabertus econtrà: Signa, inquit, hìc diuinitùs acta, adeò magna putātur, vt fidē excedāt audiētiū, nisì ꝙ sana fides nihil impossibile credit apud Deū. Nam ad corroborandam virtutum seriem certa adsunt experimenta, infirmorum baculi, repentium scabella. Sed quia conuenistis eas, quæ apud nos sunt, reliquias cognoscere, en tria in publico scrinia, quæ à me audire cupitis, vosipsi potiùs visu teste perpendite. Si tamen ea, quæ ab antecessoribus comperta habeo, delectat in mediū producere, illo in scrinio, quod altiùs eminet, beati Landoaldi archipresbyteri integrum corpus cum beato Amantio diacono suo, claudi scitote. In secundo eidemque contiguo continetur soror eius, beata Vinciana virgo, ab ineunte æuo integerrima, quæ blandimenta mundi respuens, à Roma hūc vsque locum dilecti fratris secuta est vestigia. Illud autem paulo remotius scrinium, sanctam continet Landradam: quæ immortali sponso copulata, exacto vitæ suæ cursu, virginitatis suæ recepit coronam. Qui vbì verbis fecit finem, fratres maiori ardebant desiderio ad scrinia accedere, cautè aperire, & quæ narrauerat, proprio visu cognoscere. Et accedentes, inuenerunt Epitaphium dignissimi cōfessoris, ad caput ipsius in preciosissimo marmore diligenter descriptum, quod tamen per omnia perlegere nequiuerāt propter incendium paganorum olìm factum, quod ideò videbatur ex parte confractum fuisse. Igitur beatū Landoaldum vitamque eius breui Epitaphio recolligunt, cæterasque DEO dilectas virgines proprio nomine ostendunt. Tunc consulto opùs esse æstimātes, prædictum presbyterum aliosq; huic operi idoneos aduocant, & quomodò honestiùs sancti trāsferantur, eorum p̄rudētia pertractant. Dato consilio, ordinatisque ad transferēdum reliquias, circūfinitimus accurrit populus, humeros subijciunt, hilarique vultu, plurimis tamen gementibus, ad viciniam cuiusdam agelli sanctos efferunt. Quo in loco dum antiqua horum miracula in medium reuocarentur, hoc apud plerosque magìs celebre putabatur, quod nunc ità, vt accidit, euoluere locus ipse adhortatur. Itaque euentum rei paucis verbis absoluam. Erant quidam vesanæ mentis omnem circà regionem

Otto iunior. Francis, pro Germanis.

Deliberare, Gallica phrasi, pro, In manus dare seu reddere.

Luc. 1.

Vinciana soror S. Lādoaldi.

Grassatores quidã non possunt tollere sanctorum reliquias.

gionem ferro igneque vastantes, incerti loco, cædis auidi, suam perfidiam humano sanguine vix temperãtes. Qui depopulatis aliquot ciuium ædificijs, dum nec ecclesijs sanctisque parcunt, hos secum etiam ferendos loco prædicto auferunt. Dumque ad hunc locum vlteriùs progressuri perueniunt, rigescente gressu, toroque immobiles corpore, vltrà progredi nequeunt: vbì vident illicito operi nullum cedere effectum, seipsos detestantur, iniustum increpant negocium, sanctosque loco inuiti restituunt. Deindè sanctis humiliter exoratis, maturabant discedere, aliò quantocyùs tendere, nè vindicta sui commissi traherentur membra, oculi damnarẽtur caligine. Hæc olim ità peracta dum nunc populus in memoriam reuocat, visum est eis, Sanctos ob similem rei euentum inclamare, vt vtrùm reportari mallent, quàm transferri, aliquo dignarentur indicio reuelare. Defixis in terram vultibus, alij pectora ferire, alij lachrymas fundere: plurimi tamen, quibus grauius erat Sanctorum præsentia viduari, altiùs cœperunt gemere. Exacta igitur oratione, fratres, qui iter citatum volebant, eundi moram increpabant, tollique reliquias, easque efferri imperabãt. Subijciunt rursùs humeros, & quia in Sanctis ferẽdis nullus labor cessit oneri, conclamatum est, idque eis omnibus sanè creditum, voluisse eos transferri. Cumque iam procùl à monasterio sancti Trudonis agerent, (ibì quippe primam mansionem elegerant) primus fratrum, qui vtilitatis causa longiùs præierant, obuiàm venit, plurimusque senum iuuenumque concursus diuersa Sanctis donaria intulit. Nonnulli, quibus metalli copia aut preciosæ vestis ornamenta defuêre, cereos aut sumptum lateri cinctum obtulerunt: alij, quibus nec horum copia erat, seipsos in cõtritionem cordis dederunt. Qui verò opulentiores videbantur, ex hoc. quod abundauit illis, misêre: nihilominùs eos æquiparantes, qui licèt modicum dederint, nihil tamen sibi detinuêre. Visum est intereà necessarium, in agello eodem moram fieri, tum propter aduẽtantium donaria, tum quia res exigebat prædicari in populo verbum Dei. Cumque ad audientiam & nomina sanctorum & merita præaccesserunt, omnes, qui habebant infirmos, nihil de salute eorum cunctati, adduxerunt. Videres contractos erigi, illuminari cęcos, surdos tam recipere auditum, quàm diuersos languentes sospitatem. Ne ve hæc miraculorũ insignia posteritati succedentium viderentur abolita, eo in loco crucem erigunt ligneam, ob memoriam scilicet sanctorum posteris transmittendam. Factum est autem vt vnus, qui cum cæteris circa locum sanctum discurrebat, puerulus cupiditate seductus, candelas & alia, quæ fideles cum magna deuotione contulerant, furando auferret. Qua de re sine mora ab antiquo hoste miserabiliter est possessus, ac integro sensu penitùs priuatus. Indè parentes eiusdem pueri cum fletu nimio pœnitentiam agentes, & cum puero ad locum accedentes, atq; furtum restituentes, integerrimam per Sanctorũ merita impetrauerũt sanitatem. Sed hæc pleniùs describẽda illis commitţo, qui & partes reliquiarum habere meruerunt, & in quorum agelli confinio ipsa & alia multa miracula, Domino auxiliante, facta sunt. His itaq; peractis, cùm reliquias susceptas ad monasterium sancti Trudonis festinarent deportare, non solùm turba, verumetiam palliata monachorum processio cum cereis & id genus ornamẽtis obuiàm ruêre, eas honestè suscipere, deindè intrà monasterium summa cum deuotione properabant inferre. Conueniẽtibus autẽ in crastino turbis, pauca de Sanctis ad ędificationem adstantium enarrantur: dataq; tam populo benedictione, q̃ ipsi ecclesię reliquiarum portione, ad villam, quam Andesbrucken dicunt, proficiscũtur. Vbì quandam matronam, Sigeburgem nomine, quæ locum eorundem Sanctorum diù in præcariam tenebat, adeunt: plurimaq; cum ea tum de Sanctis tum de sua vtilitate conferunt. Tum illa: Ego, inquit, quæ de istis sum experta in me, breuiter tentabo euoluere, si tamen vobis est animus breuiter dicenda attendere. Nam in priori eleuatione sancti Landoaldi, cùm me minùs volũtariam exhibuissem, febribus correpta, per aliquot dies langui, morboq; indiès inualescẽte, offensam potiùs Sancti, quàm periculũ mortis extimui. Eo infortunio in eleuatione beatæ Landradæ cautior effecta, me totum ipsi virgini officiosam reddidi, eiusq; suffragantibus meritis, sanitatem, quã meritò perdideram, recepi. Vix ea verba finiêrat, cùm eccè quidam ipsius matronę miles à ripa Thili fluminis, fratres ità alloqui properat: Ad laudẽ sanctorũ horũ idoneus testis peraccedo, eorumq; in me beneficia, quoàd viuam, tacere nequeo. Nam quodam sinistro euentu cùm iram domini mei Lantsonis, eiusque cõiugis Sigeburgis incurrissem,

En reuerẽtiã erga sacras reliquias.

Multa fiũt miracula ad sacras reliquias.

Puer sacrilegus à dæmone vexatur. Sanatur.

Suprà lib. 1. Andrelburgũ dicitur.

curriſſem, quid agerem quā in partē me verterē, ignorabā. Cumq; anxius ad hoc perueniſſem, vt de ipſa patria fugere deliberâſſem. adij die quadā presbyterū Sarabertū, nimia ſolicitudine eiuſmodi curę fluctuās, & cū eo, qd mihi iam deſperato eſſet agendum, conſulēdo, & adhuc ſemèl miſeriarū mearum querimoniā faciendo, pertentare curaui. Ille verò nihil hæſitās, fidere iubet, atq; precium vni⁹ cerei p̄parare hortatur, vt hoc ſancto Landoaldo deportet. Cōtinuò his cōſilijs dilıgēter acqeui, & deuotiſſimè, ſicut iuſſerat, expleui. Mira indè res, & mihi multū ꝓfutura. Nā vt ad beatā ſancti Lādoaldi memoriā acceſſi, & hūc ꝓ anguſtijs meis interceſſorē eſſe fideliter petij, eccè dominus meus p̄dictus Lantſo poſt me veniens, & ipſe oraturus introgreſſus eſt inſperatè baſilicā. Cœpi ergò mox ad adſpectū ei⁹ palleſcere atq; nimìs trepidare, nè cùm me videret, ſubitò interitū irrogaret. Sed longè aliter, q̄ ęſtimaui, ſancto Landoaldo interueniēte, accidit. Etenim nihil omninò mihi locutus eſt mali, ſed miniſteriū meū, ſicut priùs, agere p̄cepit. Nam pincerna illius dudū fuerā. Sic ab illo die vſq; nūc ſecurus de p̄terita anguſtia cōſiſto. Talibus ergò & his ſimilibus indicijs & miraculis ꝑ eū oſtenſis, certum eſt apud me, illū eſſe in numero beatorū. His ab eo dictis, fratres inter alia immani onerati lucro egrediebātur, & ità nauim intrantes, cū magna proſperitate, Domini p̄eunte virtute, indè cum gaudio magno ꝓfecti ſunt. Poſt hæc nautis ſtudioſè nauigātibus, cùm iam qeuiſſent, & in vno loco reſediſſent, accidit vt feretrum, in quo ſancta Lādrada cōtinebatur, ſaltum cunctis cernētibus daret, ac ſe à ſancto Lādoaldo remoueret, ꝓbens miſerabiliter tanto ſacerdoti reuerentiā & competentē honorem. Illud ſanè miraculū, quod non multò pòſt in ipſo itinere factū eſt de quodā nauta, necnon & illud, quod de illo hoīe ꝑ merita ſanctorū cōtigit. qui cor ꝑditum & mentē per eorū miſericordiā recepit, non eſt neceſsè iſto in loco pleniùs ꝑſtringere, cùm aliâs dılıgēter ſit deſcriptū. His ergò miraculis, vt ſimpliciter ꝓpter neſciētes ꝓſecuti ſumus, ità pactis, in ipſo ſacratiſſimo Dominicæ Annunciationis atq; incarnatiōis die peruenerunt, Deo volente, ad ſancti Bauonis monaſteriū, quod rectiſſimè vocatur Gandenſe cœnobiū. Et cùm fideles quiq; ad beatas reliquias vndiq; cū exultatiōe nimia cōfluerent, quædā mulier aliorum manibus adducta, cōtinuò eſt per eorum merita illuminata. Fratres verò deuotiſſimi, meritò in aduētu Sanctorum gaudio magno p̄ cæteris ſunt repletī, ac ꝓindè ſolenni more veſtiti, cū vniuerſo eccleſiaſtico ornatu, & infinito agmine vndiq; confluentiū populorū, obuiā delongè pſallendo venientes, eaſdē ſanctiſſimas reliquias ouantes in humeros ſuos ſuſceperūt, & in baſilicam cū exultatione magna introduxerūt, anno ab incarnatiōe Domini nongenteſimo octogeſimo, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen S. Bauonis Gandēſ cœnobium.

Eleuatio S. Landoaldi, archipresbyteri ſociorumq; eius Idibus Iunij, à quodam Gandauenſi, vt appàret, monacho conſcripta.

GLorioſus in ſanctis ſuis omnipotens Dominus, mirabilis in maieſtate ſua, faciens mirabilia ſolus, dilectū ſuum Lādoaldum, eiuſq; ſocios glorificauit multarū virtutū inſignibus. Ipſo enim, qui futura p̄uidet, ordinante, ac domino Abbate Vuomaro iubēte, cum omni diligētia ꝓ poſſibilitate tēporis poſiti ſunt in crypta Sanctæ Mariæ virginis honori dedicata, quouſq; latiùs manifeſtarētur eorū merita, & meritorum teſtimonia. Intereà Dn̄s ſanctorū nō immemor cœpit reliquias nupèr delatas, ac ſine debito honore depoſitas, miraculis multis glorificare, & ꝙ veræ reliquiæ eſſent, cunctis manifeſtare. Nam cæci ibidèm recipiebant, Deo annuente, viſum, claudi greſſum, manci reſtaurationem, atq; varijs oppreſſi languoribus, ꝑfectiſſimā cæleſtis medicinæ recuperationē. Tūc Chriſtianus populus, ſeu propè ſeu procùl poſitus, cum cereis & varijs oblationibus illuc venerūt, & corā ipſis reliquijs Deo inceſſanter ꝓ neceſſitatibus vota vouerūt. Igitur dum hæc à Deo & per Deū agerentur in Gandauo, conſurrexerunt aduersùs Dominū & aduersùs Chriſtos eius, quidā in ſpiritu maligno, q ſigna Domini vidētes nō videbāt, & miracula Sāctorum audientes nō intelligebant, & in eos, tanq̄ in mortuos malignātes, conſiliū & infamiam ꝓmulgauerunt vſq; ad Rhemenſiū archipręſulis audientiā. Abbas verò & fratres ſancti Bauonis, excitati zelo domûs Domini, & illorū ſpiritualis neqtiæ mendacio & errori opponentes ſcutum fidei, & gladiū ſancti ſpiritus, profecti ſunt Rhemos ſtatuta die cōcilij. Vbi lectis & relectis actibus Sanctorū, & veritate ꝓbata de Sanctis, Multa declarani miracula ad S. Lādoaldi & ſociorum reliquias. Sāctos quidā calumniantur.

authoritate omnium episcoporum sancitum est ab omni conuentu synodalium, exaltare sanctos intrà sanctuarium. Redeuntes igitur à concilio abbas & monachi, dominum Lindulphum Nouiomensem episcopum adeunt, cum authoritate archiepiscopi monēt, orant & impetrāt illum interesse statuto die sanctorū eleuationi. Gandauum indè perueniunt, Gandensibus de prosperitate sui itineris gaudium magnum inferunt,& venturæ festiuitati necessaria pparare non desistunt. Circunfluens itaque fidelium multitudo maxima, non cessabat in thesauros ecclesiæ, sicut olim ad arcam Dei, multa deferre: hinc viri, hinc fœminæ queq; preciosa offerentes pro anima sua, tria decenter ex auro argentoq; construxerunt scrinia. Floruit ibì diuinæ miseratiōis operatio: qa ad omnes malè habentes cælestis cōfluxit medicatio: sanatis succedunt sanandi,& medicatis certatìm se ingerunt medendi. Tertio igitur anno post aduentum Sanctorū in Gandauū, Lindulphus Nouiomēsiū episcopus, sicut pmiserat, veniens, cū vniuerso clero, ab Abbate & cæteris fratribus cū ingenti susceptus est gaudio. Aderant ibì primates regni & populi, conuenerant sacerdotes & clerici, plures etiam de remotis mundi partibus, felici sanctorū rumore excitati. Et pparatis, quæ necessaria erant, ad effectum solennitatis, fratres solenniter accurati, obseruabāt chorum in ordine suo, populus expectans stabat in gradu suo, cùm idem pontifex totus festiuus cū ordinibus sacris egreditur de sacrario. Stans autem in publico, monet populum & exhortatur, confidentiam cordis habere in Domino, quatenùs inceptū opus, eius dignè pficeretur auxilio. Et data omnibus benedictiōe, cryptā ingreditur, disposita monachorū & clericorum pcessione Ecclesiastica, cantantiū & psallentiū Deo cū omni reuerentia. Apertisq; sanctorum loculis, cuncti primates cum pontifice cernunt delicerabilē thesaurū Domini, cælesti nimirùm dulcedine delectati, quasi in paradiso deliciarum Dei essent conuersati Nam exhalans subitò de retectis sanctorū corporibus odor pfudit ora & mentes omnium suauissimus. V[illegible]dè maxima salus tam corporis q̃ animæ emanauit adstantibus. Cælestis interìm cantilenæ murmur audit in scriniolis sanctorū. De quo certissimè creditur, cōgratulari conciuibus suis angelicos spiritus cęlorum. O q̃ mirum & dulce spectaculum: dulce quidem cælestibus, mirū autē mortalibus. O beati & felices oculi, Sanctorum corpora intuentium: quorū proculdubiò precium erit æternę salutis gaudiū. Virtus enim diuina in ossibus recondita viuificis, efflauit fragrantiā miri odoris & supernæ dulcedinis, quę in hominibus operata est salutem vtriusq; hominis. Pōtifex igitur & monachi in incepto psistentes opere & officio, Sanctorum corpora cōdiebant more fideliū & more debito. Eleuantesq; ea de vilibus & antiquis eorum vasculis, trāstulerunt in scrinia, nouiter honorificè cōposita. Aptis deindè cryptæ ianuis, maximo labore pcedunt, patēs monasteriū introeūt: sed nec ipse tēpli locus sufficiebat oblationes Sanctis deferentibus. Tunc imperante episcopo, fortiter clamatum est iu populo, vt quantocyùs ecclesiā exirēt sub diuo, nè fortè quisquā intùs cōprimeretur ab alio. Certatìm verò pruētes, latā adiacētis prati planitiē petunt, si fortè vel ibì liberiorē ad eos accessum habere possint. Qui autem Sanctorū ferebant corpora, cum difficultate erumpentes exibant, & trahendo magìs q̃ ferendo in campū pueniebant. Videres illò multifluum cōcurrere populū, quasi de summis in pceps cōcurrere cōgregationes aquarū. Vbì sacerdos ascendēs in altū, annūciabat populis verbū Dñi, & recitatis qbusdam beati Lando[illegible]i miraculis, oēs qui aderāt, fecit in Dño cōgratulari. Finitis ergò à sacerdote verbi Dei sermonibus, Sanctorū reportātur reliqæ, & populus pićs & subseqēs psallebat: Gloria tibi Dñe. Pōtifex verò p foribus ecclesiæ expectās, excepit Sāctos Dei omni deuotione & debita veneratiōe, monachos & clericos monēs in hymnis & cōfessionibus Deū benedicere. Et pgressus, vbì in sancta sanctorū ascēdit, cōposuit & ordinauit in thesauros Dei thesaurū à Deo cōcessum, cōiungens Sanctos Sāctis in vnica basilica, quos in cælesti Hierusalē cohæredes Christi collocauit De⁹ omnipotēs in æterna gloria. Hinc pōtificalibus infulis decoratus, celebrauit ad honorē Sanctorū, Deo Missarū solēne dec⁹: & omnibus à Deo & in Deo felici more pactis, statuit & demādauit episcopali authoritate hūc diē solennē agere omnibus annis, ad honorē Dei & Dñi nostri, qui sanctos suos glorificat semp, & hîc & in seculū seculi. Facta est aūt hæc sacratissima eleuatio Deo & hominib⁹ placidissima atq; sanctis angelis p oīa gratissima, à Lindulpho venerabilissimo viro Nouiomæ ciuitatis episcopo, cū inenarrabili clericorū siue mona-cho-

In synodo Rhemensi confutātur.

Exod. 36.

Odor suauissimus è sanctorum corporibus.

Cælestis cantilena.

Eleuātur sacra corpora.

chorum gaudio, necnon infinito cœtu fideliũ populorũ, anno incarnati verbi Nongentesimo octogesimosecundo, indictiōe decima, Idibus Iunij, tertio quoquè anno aduentûs ad nos gloriosissimorum sanctorum.

VITA S. VVLFRANNI, SENONENSIS ARCHIEPISC. AVTHORE IONA ABBATE, EIVS CONTEMPORANEO.

PROLOGVS AVTHORIS.

REuerentissimo atq; sanctissimo presuli vrbis Taruennæ, Abbatiq; cœnobij Fontanelle Baino, vltimus seruorum Christi seruus Ionas. Iubet apostolatûs vestri celsitudo, vt almi patris Senonum archiepiscopi meo studeam stylo condere vitam. Qui tēpore regiminis sancti Ansberti abbatis Fontanellēsis cœnobij, futuri presulis Rothomagensis ecclesie, hoc adiens cœnobium, abruptis seculi laqueis, militiā Christi perseuerādi definitiōe suscepit, atq; ad predicandũ Frisonũ gēti, eatenùs in ignorātie cecitate sedēti, euangelici ministerij opus assumēs, animũ conuertit. Nā penès nos supstes manet venerabilis vitæ presbyter Ouo, ex ipsa Frisonũ natiōe oriũdus, q viua voce narrat, quāta p eundē pontificē sanctũ in eadē gēte Christ⁹ virtutũ miracula opari sit dignatus. Ex quibus pauca ꝓ captu ingenij & opportunitate audientiũ fideli sermone inseremus. Sed tam preclaro operi pauper succunbit ingeniũ, tamq; profunde rei non sufficit sermo sterilis, & ab omni scientie fœcũditate ieiunus. Quālibèt ergò inualidis humeris impositum onus obedientie amore suscipiā, dabit Dominus oratione beata antistitis dicēdi vires, qui diuitias bonitatis suæ sine vllo defectu scit effundere, & nescit, cùm effuderit, euacuari.

NARRATIO.

BEatus igitur Vulfrannus Senonum pontifex, exordium natiuitatis in territorio Vastinensi habuit, patrimonio nuncupato Mauriliaco. Fuit enim carnis origine nobilis, sed culmine mentis nobilior. Genitor quoq; eius, Vulbertus nomine, in aula regis Dagoberti & filij ei⁹ Clodouei militari operi æuum impendit: prædictus verò Dei famulus in puerili etate cōstitut⁹, ab ipso magistris catholicis traditus est, sacrarũ literarũ studijs imbuēdus. Qui p omne pueritiæ vel adolescētiæ tēpus exercēs, vsq; ad virilē ætatē ab hac intentiōe animũ nō reflexit. Exin crescētib⁹ meritis piæ intētiōis, clericatûs habitũ sumēs, parentũ hortatu ac suffragij adminiculo fult⁹, in aula regum iunioris Lotharij & Theodorici, ecclesiastici ordinis curæ delegat⁹, diuinis studebat attētissimè inseruire edictis, terrena videlicet trāsiliens, atq; ad cælestia semp amāda, petenda & quærēda peruolans. Sub horum tempore regum, electione populi Senonicæ vrbis, consensuq; ac fauore omnium, pontifex eligitur & benedicitur. Successit autē in ordine episcopatûs venerabili Lamberto pontifici. Qui susceptum episcopatûs gradum, ad imitationem priorum sanctorum, virtutum ornabat operibus. Commissam nanq; sibi plebē & orationibus protegebat assiduis, & admonitiōe pia ad cælestia anhelanda prouocabat. Et quod maximè doctores iuuare solet, ea, quæ agenda dicebat, ipse priùs agendo præmonstrabat. Erat enim diuinæ dilectionis igne succensus, patientiæ virtute modestus, orationum deuotioni solertissimè intentus, affabilis omnibus, qui ad se consolationis gratia veniebant. Erat abstinētiæ castigatione insignis, & gratia compũctionis semper ad cælestia suspensus.

20. Martij. *Patria S. Vulfranni.* *Pater.* *Fit cleric⁹.* *Creat Senonensis antistes.* *Virtutes sancti viri.*

Aliquot autem annis in præsulatu administratis, superno oraculo in visu admonitus, vt genti Frisonum verbum Domini anteà illis inauditũ euangelizaret, inito opere apostolico, proposuit ilicò animo pluribus prodesse. Erat autem eo tēpore in vrbe Rothomagensi, quæ & ipsa mater est ciuitatum, psul sanctissimæ religionis & Abbas monasterij Fontanellæ, famulus Domini Ansbertus, & ipse scientia literarum imbutus, sed & ecclesiasticis simul & monasterialibus disciplinis summè instructus, monachicum & nomen seruans & habitum in prædicto monasterio multorum pater extās

Ansbertus Rothomagē Episcopus, idemq; monachus.

monachorum.Hunc pontificem adiens beatus Vulfrannus,ſuam ei patefecit voluntatem,vt prædicto populo, in tenebris ignorantiæ ſedenti, verbum vitæ immortalis annũciaret. Nam & anteà poſſeſſionem ſuã,quæ vocatur Mauriliacus, quæ ſita eſt in territorio Vaſtinenſi,per teſtamenti ſeriẽ prædicto ſacro loco & ipſi ſancto patri cõtradiderat,quæ facta erat anno 15.regis Theodorici.Necdùm enim idem vir Dei põtificatûs conſcenderat gradum.Intererat in hoc conuentu,& confirmauerat cũ alijs illuſtribus viris hoc ſcriptum ſanctus Erenbertus, epiſcopus vrbis Toloſæ & monachus eiuſdẽ cœnobij Fontanellenſis,cuius nunc oſſa ſacra in eodem monaſterio virtutum gloria pollent.Nepos quoq; p̃dicti ſancti Vulfranni pontificis,nomine Mogiſlus,aliam largitionem edidit de patrimonio Maniaco ſiue villari,quod eſt ſitũ in pago Meldunenſi. Qui in prædicto monaſterio monachus effectus,& regularibus ſubditus diſciplinis,ſpretis terrenis ,cæleſtia ſperare didicit.

Erenbertus, monachus, epiſcopus Toloſanus.

Sed his omiſſis,nũc intimandũ,qualiter dictus ſanctus p̃ſul ex præfata Friſonũ gente plurimam p̃dicando conuerterit partem ad Chriſtum.Siquidem ad præfatũ Fontanellẽſe monaſteriũ pueniens, de eodem loco cooperatores verbi ſtrenuos & ad p̃dicandũ idoneos,vtpotè actione ſimul & eruditione præclaros aſſumens ,præparatis omnibus,quæ nauigantibus neceſſaria eſſe videbantur,in portu eiuſdem monaſterij nauim aſcẽdit,& per fluuiũ magnum Sequanæ mare introiens Gallicũ, nauigauit in Friſiam,& genti illius ac duci eius Radbodo verbum Dei annũciabat,dicens deos nõ eſſe,qui manibus hominum facti eſſent:Dei materiam,lignũ vel lapidem eſſe nõ poſſe:quorũ reciſuræ vel igne abſumerentur,vel in vaſa quęlibet,humano vſui neceſſaria formarentur,& pedibus conculcata,in terrã verterentur:Deum potiùs intelligendũ maieſtate incomprehenſibilẽ,humanis oculis inuiſibilẽ,omnipotentẽ,æternum,q cęlum & terrã,maria & humanũ genus creâſſet,regeret & iudicaturus eſſet orbẽ in æquitate: cuius ſedes æterna,non in vili & caduco metallo,ſed in cælis eſſet credẽda. Hæc & his ſimilia ꝓſequente inclyto Chriſti ſacerdote vnà cum comitibus,libenter audiebatur,multiq; quotidiè nobilium & infimorum, abrenunciata ſorde idolatriæ,fidei fonte abluebantur.Nec prohibuit prædictus dux verbũ,vt ſi qui vellent audire, p̃dicaretur,inter quos & filius p̃dicti Radbodi ducis credens,baptizatus eſt, impoſito ſibi nomine ſui genitoris à præfato põtifice,& ab eo de ſacro fonte ſuſceptus,adhucq; in albis poſitus,carne ſolutus,mundus,vt creditur, trãſiuit è mundo. Nec ſilentio eſt p̃tereundum quod diuina pietas per eundẽ ſanctum pontificem operari dignata eſt. Plurima enim virtutũ miracula in itinere,dum ad eam iret,& in eadem gente,p eundem fiebant. Ex quibus vnum memoriæ tradere & poſteris intimare, commodũ duximus.Deniq; fratres,qui eum familiariter nouerunt,& corã quibus patratũ eſt, dicere ſolẽt,& maximè vir reuerẽtiſſimus Vuãdo,tunc tẽporis diaconus & cooperator in verbo Dei eiuſdẽ præſulis,poſteà aũt preſbyter,& ſuccedẽti tẽpore eiuſdẽ monaſterij Fõtanellẽſis Abbas,in quo educatus fuerat.Dum enim nauigaremus, inquit, in Friſiã,poſitis nobis in medio mari,quod adiacet regiõi Morinorũ,affuit hora, in qua ſacrificiũ Deo victimę ſalutaris ĩmolandũ erat. Tũc poſitis ancoris,nauis ĩmobilis p̃manebat. Et celebrãte eodẽ ſancto põtifice Miſſarũ ſolẽnia,ventũ eſt ad locũ, vbi miniſter patenã p̃ſuli porrigere debuit:extenſaq; manu,expectabat horã, qua ſuſciperet eã.Sed dũ miniſter eã abluere vellet,in mare cecidit,proſtratuſq; pedib' ſancti põtificis,humiliter veniã precabaẽ,dicens qa dum eã abluere voluiſſet ſuis manib',in maris elapſa ꝓfunda,ima petiſſet.Moxq; idẽ vir Dei flectens genua ſua ad patrẽ Dñi noſtri Ieſu Chriſti,precabaẽ eius clementiã,vt q quõdam corã patrib' in mari rubro fecerat mirabilia, ꝓpitius ſuis adeſſet precib'.Finita verò oratione,impat diacono,vt in eum in quẽ patena ceciderat,locũ mitteret manũ.Quo facto,mox ab imo maris eadẽ patena diuinitùs reuecta,eiuſdẽ miniſtri manui inhæſit .Quod vidẽtes nautę cęterique nauis comites,Dñm cunctipotentẽ totis viſcerũ p̃cordijs collaudauerunt, q p ſeruũ ſuũ tale dignat' eſt opari miraculũ. Sicq; cõmixtionẽ corporis & ſanguinis idẽ ſanct' p̃ſul faciẽs,nomenq; Saluatoris glorificãs,ſacroſancta Miſſarũ ſolẽnia cõpleuit. Nec impar hic beat' põtifex in hoc facto fuit ſancto Eliſęo ꝓphetę,& beato patri Benedicto,p quos ſimilia Chriſt' fecerat miracula. Ad eorum enim preces ferrea de ꝓfundis aquarũ remeârũt inſtrumẽta,& iſto claro præſule orãte,lanx aurea diuinitùs extẽplò redijt ad ſupa. Diuulgatũq; eſt hoc miraculũ & celebre factũ apud incolas Galliarũ & Ger-

Vulfrann' p̃dicat Chriſtũ Friſiis.

Friſij multi dãt Chriſto nomẽ,& in his Radbodi filius.

Vuando Abbas.

Miſſa celebratur in mari.

Miraculũ inſigne.

4.Reg.6.

Germanorū,ad quos hoc factū puenire potuit,vsq; in p̄sentē diē.Nā & ipsa patena in eodē cœnobio Fōtanellēsi ꝓ munere sacro seruata tenetur,quā idem venerādus p̄sul cum calice suo ibidèm largitus est,dum monachicum spōderet votum. Altare quoq; consecratum,in quatuor angulorum locis & in medio reliquias continens sanctorū in modum clypei,quod secum, dum iter ageret,vehere solitus erat. Vascula quoq; & instrumenta largitus est,& tabernacula ecclesiastici * ministerij plurima. * ordinis

Aliud quoq; eiusdem patris memorabile miraculum,sicut ab eis didicimus, coram quibus factum est,ob ædificationē posterorum narrare cur pigeat? Prędicāte eñ illo & docēte p̄dictum populum Frisonū,contigit quadā die puerum quendā ex ipsa gēte Frisonū ortum,dijs immolandū duci ad laqueū.Orabat aūt S.pontifex incredulū ducem,vt huius pueri sibi vitā donaret, nec hominē ad imaginē Dei factū,sacrificiū execrabile dæmonibus immolaret.Vocabat aūt idem puer Ouo. Respondebat aūt dux patrio sermone,decretū esse lege perenni olim à p̄decessoribus suis, omniūq; Frisonū gēte,vt quemcunq; sors elegisset,in eorū solēnijs dijs offerendum sine mora.At verò sanctus p̄sul dum psisteret in precibus, & p̄fatus populi princeps eius dignę petitioni satisfacere vellet,animosi gētiles,zelo vani erroris deuicti, sicut scriptū est: Zelus apphendit populū ineruditū:vnanimes frustrabāt eius precē,dicentes: Si tuus Christus de tormēto mortis eum eripuerit,sit tuus,eiusq; ęuo perenni seruus.Ad hęc S.pōtifex: Nō hoīm,inqt,in hoc facto,sed Dñi Christi fiat volūtas. Appendit deniq; puer in patibulo,adspiciētibus Christianorū simulq; gentiliū turmis, ꝑ duarū ferè spatiū horarum. Extēploq; sacerdos Dñi ꝓ salute & vita nō solùm illius,q in tormēto erat mortis cōstitutus,verùm etiā ꝓ obcæcatiōe populi,q satanæ vinculis irretitus erat,flectēs genua,hanc ad Dñm fudit orationē: Deus inuisibilis, immortalis & æterne,exorabilis tuis esto supplicibus:& sicut quondàm Danielē liberâsti de lacu leonum, ità hunc puerū de faucibus eripe illius sæui leonis,q circūiens q̄rit quē deuoret:vt de illius duplici saluatiōe populus hic incredulus,deposita sorde idolatriæ, ad veritatis cōuertatur agnitionē,& ꝑ cunctas generatiōes nomē tuū benedicatur in secula.Hac cōpleta oratiōe,ilicò disrupta sunt vincula,qbus semiuiui pueri guttur illigatū fuerat:sicque illęsus in terrā ruit.Videbatur aūt illi,vt pòst ipse narrabat,quasi sopore graui teneretur oppressus,sanctiq; pōtificis zona pectore circūligatus, subleuaretur oīs eius corporis status. App̄hensaq; eius manu,pontifex sanctus ait: In nomine Dñi Iesu Christi exurge cōcitè sanus.Quo dicto,ilicò incolumis surrexit,nullā illatę sibi pœnę sentiēs dolorē:atq; ex hoc facto plurima Frisonū multitudo cōuersa est ad Dñm:credebantq; & baptizabantur,quotquot p̄ordinati erāt ad vitā æternā. Prędictus aūt Ouo,lauacri salutaris vnda pfusus,atq; à p̄fato pontifice Fontanellā pductus,literisq; sacris eruditus,posteà diaconus cōsecratus, deindè sequēti tempore à venerando pōtifice Reginaldo vrbis Rothomagēsis presbyter ordinatur.Et qa erat in arte scriptoria eruditus, plurimos codices in p̄dicto scripsit monasterio,sed & testamēta & largitiōes fidelium plurimas,quas ipsi loco felici munere conferebant. Ibiq; magno confectus senio,sub Ostrulphi Abbatis tēpore vitā Deo digna conuersatione terminauit, magistri & dñi sui Vulfranni sacerdotis eximij imitando vestigia.

Barbara Frisiorum lex.

Precatio S. Vulfranni. Dan.6.

Multi Frisij credūt in Christum.

Alios quoq; duos adolescētes ex ipsa Frisonū gente,q similiter ritu ꝓfano dęmonibus erāt immolādi,quorū vnus vocabatur Turin⁹, alterq; Ingomarus, deprecāte claro pōtifice Vulfrāno, p̄fatus dux vitę donauit,& eidem gratuito munere cōtradidit. Qui diuinis mysterijs imbuti atq; in fide cōfirmati, in sanctęq; Trinitatis nomine baptizati,& à dęmoniacę seruitutis iugo erepti,libertate perenni donati sunt. Sicq; à p̄dicto pōtifice Fontanellā pducti,Hildeberto Abbati educādi traditi sunt. Qui sacris literis & cęlesti disciplina eruditi,sub regimine & dominio eiusdem patris & successorum eius,per plurima strenuè militauerunt tempora,ibiq; in ditione eiusdem cœnobij vsq; ad vitæ suæ metas permanserunt.

Illud quoq; stupendū & anteà inauditū,& nisi Apostolo Petro, rarissimè alicui sanctorū cōcessum miraculū,verax scribentis stylus pādat auribus fideliū. Mos pessimus, diabolica fraude inuētus,p̄dicto incredulorum duci inerat,vt corpora hominum damnatorum,in suorū solēnijs dæmonū & nō deorū execrabiliter sępissimè diuersis litaret modis: quosdā videlicet gladiatorū animaduersiōibus interimēs,alios patibulo appendens,aliorū vitā laqueis acerbissimis extorquens:prætereà & alios marinorum

Mos planè barbarus ducis Frisiorum.

siue aquarum fluctibus instinctu diabolico submergebat. Erat in p̄dicta gente mulier quædam vidua, duos charissimos habēs filios, qui ex sorte missa, dæmonibus immolādi fuerant, & gurgite maris enecandi. Ducti nanq; sunt ad quendam locum, bithalassi more aqua inclusum, vt dum rheuma maris eundem locum cooperiret, miserabiliter fluctibus absorberētur. Erat verò, vt fertur, vnus ætate septēnis, alterq; quinquennis. Cumq; rheuma maris tempore malaciæ prędictum impleret locum, is, qui maior natu erat, puerulus minorem fratrē vlnis nitebatur sustollere, dum iam ingurgitarētur. Aderat nanq; ad spectaculum infandum p̄fatus dux incredulus cum innumera turba gentilium: sed nulla compassionis pietas vel miserantis affectus, eius saxeum pectus emollire quiuit. Sacer verò Vulfrannus pontifex eos sibi vitęq; donari rogabat, dicēs non esse iustum de hominibus ad imaginem Dei factis, ludum exhiberi dęmonibus. Tunc dux incredulus: Si Deus tuus, inquit, Christus eos de p̄senti periculo liberauerit, eius eos dominio perpetìm concedo, sitq; eorum Deus, & ipsi eius perenniter serui. Tunc S. pontifex Vulfrannus: Secundùm, inqt, tuum promissum fiat. Orante autē eo Dn̄m, cōcitè rheuma maris in altum se subrigēs cumulum, Dn̄o iubente, p̄dictum subitò reddidit locum aridum, in quo stabant innocentes, in proximo morituri. Sicq; S. pontifex de Dn̄i pietate fisus, more Apostoli Petri, ad Dn̄m super aquas venientis, super vndas maris ambulauit, adspicientibus gentilium turmis, donèc ad prædictos puerulos perueniens, vnum manu dextera, aliumq; sinistra appręhēdens, plantis tantummodò aqua tinctis, quasi super humum gradiens siccam, sic aquas maris calcans, pueros p̄fatos, Deo donante, de periculo eripuit mortis, & flenti matri reddidit incolumes, ac sacro baptismatis fonte abluens, vni nomē suum imposuit, à quo apud incolas Frisonū hoc nomē enituit. Quo viso miraculo, plurima gentiliū multitudo cōuersa est ad Dn̄m, credebantque & baptizabantur, quotquot præordinati erāt ad vitam.

Præclarissimū miraculum. Matt. 14.

Præfatus aūt princeps Radbodus, cùm ad p̄cipiendū baptisma imbueretur, percontabatur à sancto episcopo Vulfranno, iuramentis eum per nomen Domini adstringens, vbì esset maior numerus regum & principum seu nobilium gentis Frisonum, in illa videlicet cęlesti regione, quam, si crederet & baptizaretur, percepturum se promittebat: an in ea, quam dicebat tartaream regionem. Tunc B. Vulfrannus: Noli, inquit, errare inclyte princeps. Apud Deum certus est numerus suorum electorum. Nam p̄decessores tuos principes gentis Frisonum, q sine baptismi sacramēto decesserunt, certum est damnationis suscepisse sententiam. Qui verò abhinc crediderit & baptizatus fuerit, cum Christo gaudebit inæternum. Hæc audiens dux incredulus, (Nam ad fontem processerat, vt ferunt) à fonte pedem retraxit, dicens nō se carere posse cōsortio p̄decessorum suorum Frisonū principum, & cum paruo pauperum numero residere in illo cęlesti regno. Quinpotiùs nō posse facilè nouis dictis assensum p̄bere: sed potiùs p̄mansurum se in his, q̄ multo tempore cum omni Frisonum gēte seruauerat. At B. pontifex: Heu proh dolor, inquit, deceptum te video à seductore, qui humanū decipit genus. Sed nisì pœnitentiam egeris, & credideris, & in nomine Trinitatis baptizatus fueris, ianuam regni perennis non intrabis, sed ætternę damnationis pœna plectēris. Hęc dicente & docente S. pontifice, multi Frisonum credebant & baptizabantur, p̄dicto rege in paganismo perseuerāte. Nā à sacro fonte infeliciter recessit, & iam Vuillebrordum, cognomento Clemētem, episcopum & doctorem p̄fatæ gentis accersiri fecit, vt ad eius consulta simul cum B. Vulfranno in doctrina suæ religionis concordante efficeretur Christianus. Sed quoniam, vt scriptum est, in maleuolam animam non introibit sapientia: quia dubitando per omnia in fide catholica, & tentando sanctos antistites loquebatur, ideò obtinere non meruit, quod fictè quærebat. Cùm verò eius legatum super hoc facto suscepisset, Vuillebrordus respondisse fertur: Quia p̄dicationem sancti fratris nostri Vulfranni pontificis dux vester audire contempsit, meis quomodò obsecundabit dictis? Nam hac nocte vidi illum in visu catena religatum ignea. Vndè certum fore cōstat, damnationē illum iam subijsse æternam. Cumq; iter carperet, quod ad domum eiusdem damnati ducis ducebat, nunciatur ei ipsum sine baptismi sacramento iam esse mortuum. Sicq; cœptum deserens iter, ad propria repedauit habitacula.

Radbodi barbara vox.

Radbodus à sacro fonte retrahit pedem.

Sap. 1.

Radbodus miserè obit.

Nec prætereunda ratio est, quam de præfato duce Radbodo, venerabili presbytero Ouone narrante, didicimus, cur in Christum credere, ac fonte regenerationis no-

noluit mergi. Nam in ægritudine positus, de qua & præsentis vitæ lucem clausit, perpetuasq; Auerni descendit ad vmbras: dum sopori deditus foret, deceptor hoīm diabolus, qui etiam Dei omnipotētis permissu in angelū se trāsfigurat lucis, & apparuit diademate aureo, circunfulgētibus gemmis, capite opertus, vesteq; aurea textili toto amictus corpore: diuq; attonitus p̄fatus princeps, diligēter in eum attendebat stupēs ac tremebūdus, admirās cuius speciei & virtutis esset, q ei apparebat. Isq; multimodæ artis nocendi sęuissimus draco inqt ad eum: Dic, q̄so, fortissime virorū, qs te ità seduxit, vt à cultura deorum & à religiōe p̄decessorum tuorū velis recedere? Noli ità, obsecro, agere: sed in his, q̄ hactenùs tenuisti, culturis deorum p̄mane: ibisq; ad domos aureas æternaliter mansuras, quas tibi in p̄ximo sum daturus, vt verborum meorum dictis adstruā fidem. Quapropter cràs accersiens Vulfrannum doctorē Christianorū, inqre ab eo, vbinàm sit illa māsio æternę claritatis, quā pollicetur te, si Christianū susceperis dogma, in cęlestibus habiturū. Quā cùm demōstrare nequerit, vtriusq; partis mittātur legati, eroq; dux itineris, & demōstrabo illis mansionē eximię pulchritudinis & fulgoris immēsi, quā tibi post modicum sum daturus. Qui euigilans, S. pontifici Vulfrāno cūcta per ordinē pandit. Sanctus aūt pontifex ingemiscēs eius damnatiōe, ait: Hęc illusio diaboli est, q oēs vult perire, & neminem saluari. Quapropter salua temetipsum vir nobilis, credēdo in Christū, & festina ad fontem baptismi, in quo est remissio oīm peccatorū, & nullo modo fidē accōmodes verbis diaboli mēdacibus. Ipse est enī seductor, q vniuersum seducit orbē: q p̄pter suā superbiā de alto cęli culmine p̄stratus ruit in terrā, & ex angelo benigno, dęmon teterrimus effectus est: cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarū, dum primū hoīem cōcupiscentiā docuit, atq; ad inobediētiæ culpā traxit. Nam q p̄mittit aureas largiri māsiones sibi credentibus, tartareas potiùs inferi deducit ad sedes, fœtidumq; lacū Cocyti. Vndè vt ab his pœnis eripi valeas, & bonis frui ęternis, festina in Christo baptizari, in quo est remissio oīum peccatorū, & p quē vitę cęlestis tribuitur ingressus. Hęc & huiusmodi plura p̄sequēte S. pontifice, respōdit p̄dictus incredulus princeps, oīa se facturū q̄ iubebat, si illa nō demōstraretur mansio à suo deo, quā sibi largiturū spopōderat. Cumq; insuperabilē in cūctis Christi sacerdos animū illius cerneret, nè à gētilibus alia fingerētur p̄ alijs, misit cōtinuò cū quodā Frisone suū diaconū. Qui cùm paululùm ab oppido p̄cessissent, obuiū sibi repererūt in humana effigie quendā itineris comitē, q dixit eis: Properetis citò: nā ostensurus sum vobis mansionē eximię pulchritudinis, quę p̄parata est à deo suo principi Radbodo. Qui ducem ac comitē itineris p̄sequentes, loca diù peragrāt incognita, donèc viā ingrediētes latissimā, diuersorū generibus marmorū eam cernunt polito ope decoratā. Videntq; à longè domū aureā, ac p̄ueniunt vsq; ad plateam, q̄ ante p̄fatam domū sita erat, & ipsa auro gemmisq; strata. Intrantesq; in domū aurei splēdoris & incredibilis pulchritudinis, adspiciunt thronū mirę magnitudinis. Tū doctor itineris: Hęc est, inqt, domus & ista pulcherrima sedes, quā post eius mortē principi Radbodo deus suus largiturū se spopondit. Et diaconus stupefactus in his, q̄ viderat, dixit: Si à Deo cunctipotēte facta sunt ista, p̄petuò maneant: si aūt à diabolo, citò dispereāt. Et cū vallaret se continuò S. Crucis munimine, dux itineris, q videbatur homo, euanescēdo transijt in diabolū, & domus versa est in lutū. Remāseruntq; hi duo simul, Friso scilicet & diaconus, in medio locorū palustrium, q̄ plena erant lōgissimis rauscis virgultis. Triduoq; immēsi laboris iter cōficiētes, reuersi sunt ad oppidum, inueniētes p̄fatum ducē Radbodū sine baptismatis sacramēto mortuū. Narrantq; B. Antistiti, quantā à diabolo p̄tulissent illusionē. Friso autē credidit in Christum, & baptizatus est. Vocabatur aūt Ingomarus. Qui & ipse ad Fōtanellense cœnobium B. Vulfrannum secutus est: Induciasq; sibi renunciandi, quas putauerat se adipisci, p̄dictus dux minimè valuit impetrare: quia non erat ex ouibus Christi, neque ad vitam pręordinatus ęternam. Percrebuitq; hoc stupendum miraculum apud incolas gentis Frisonum, atque ex hoc facto plurima gentis multitudo conuersa est ad Dām. Mortuus est aūt infeliciter p̄fatus dux Radbodus, anno Dn̄i Dei nostri Iesu Christi, in quem ipse credere contempsit, 719. qui erat annus septimus inclyti principis Caroli.

Venerabilis autem præsul Vulfrannus, cùm tenuisset pontificatum Senonensis vrbis, cum licentia regis Childeberti & Pipini principis, ad prædicandum præfatæ Frisonum genti, sicuti diuinitùs sibi fuerat reuelatum, animum conuertit,

Diabolus apparet Radbodo, eūq; fallit.

Apoc. 12.

Sap. 2.

Vide p̄stigias dęmonū, vt soleant illudere humanis sensibus.

Ad signū S. Crucis satanicę p̄stigiæ euanescūt.

Is est Carolus Martellus.

Pipinus, pater Caroli Martelli.

tit,q erat annus Dñicę incarnationis ſeptingenteſimus, Pipini quoq; principis annus
13. Quod opus p annos quinq; infatigabiliter peregit, ad Fontanellam monaſterium
ſępiùs reuertēs, vbì & monachicum aſſumpſerat habitum. In eadē verbi Dei pdicatio-
ne occupatus, & in maiori ſenectute iā poſitus (Nā & pedū dolore frequēter vexabat)
ordinato in epiſcopatu Senonicę vrbis Gerico venerādo pōtifice, ſeceſſit ad pfatum
S.Vulfrannꝰ abdicat ſe pontificatu.
Fontanellę cœnobiū, ibiq; regularibus ſubditꝰ diſciplinis, coronā expectabat æternā.
Nā & in hoc monaſterio baſilicā in honore S. Stephani primi martyris fabricauit, iu-
xta quā māſionē eidē pparauerāt fratres: vbì diuino cultui deditus, ſolicitꝰ operis Dei
curā exhibebat: q diſtabat à baſilica S. Apoſtoli Pauli paſſibus ferè 30. Annis itaq; plu-
Vita eius in monaſterio.
ribꝰ expers erat lectuli. Cuius corpꝰ ſub monachali tunica ciliciū tegebat. Nā & ęgro-
tis medelā ità cōferebat, vt quocunq; qs languore detētus fuiſſet, ſi ab eo viſitari, be-
nedici ac cōtrectari meruiſſet, incolumitati mox priſtinę redderetur. Vir nanque ve-
nerādus Bertgādus monachus, patruus videlicet Vuandonis Abbatis, ex ea paſſiōe, q
Gręco eloqo paralyſis dicitur, ità ſubita mēbrorū diſſolutiōe pcuſſus fuerat, vt & lo-
quelā pariter & omē corporis officiū amitteret. Ad quē cùm B. Chriſti pōtifex Vul-
Sanat paralyticum,
frānus viſendū veniſſet, & oleo pōtificali benedictiōe cōſecrato eū tetigiſſet, incolu-
mitati mox priſtinę redditus eſt, fugataq; eſt ilicò oīs moleſtia corporis. His & huiuſ-
modi miraculorū ſignis, qualis fuerit eius vita, arbiter ęternus edocuit. Cuius etiam
doctrinā id maximè cōmēdabat oībꝰ, qa nō aliter viuebat, q docebat. Nihil eñ huius
mūdi qrere, nil amare curabat. Cūcta, q ſibi à regibus vel diuitibus ſeculi donabātur,
mox hilariter pauperibus erogabat. Nunq diuitibus, honoris ſiue timoris gratia, ſi q
deliqſſent, reticebat: ſed aſpera illos inuectiōe corrigebat, atq; ad eleemoſynas opūq;
bonorū executionē & verbis excitabat & actibus. Deniq; cùm ſacrificiū victimę ſalu-
taris Deo offerret, nō elata in altū voce, ſed pfuſis ex imo pectore lachrymis, Dño vo-
ta cōmēdabat. Cumq; docēdo verbū Dei in pfata puincia degeret occupatus, diuino
admonitus oraculo, redijt ad venerabile cœnobiū Fōtanellę, qa ſuę reſolutiōis diem
iā pximè inſtare cognouerat: ſicut ipſe quoq; tēpore eodē nōnullis, ſed verbis obſcu-
rioribus, q poſteà manifeſtè intelligerēt, ſolita ſibi benigniſſima dilectiōe pandebat.
Quibuſdā hoc idē etiā manifeſtè reuelabat. Reuerſo aūt eo ad cœnobium Fōtanellę,
acri cœpit ardore febriū fatigari, & per aliquod tēpus eadē corporis laborabat mole-
ſtia: in quo toto ipſo tempore & cōditori gratias agere, & fratres publicè ac priuatìm
Eiꝰ optimæ adhortationes ad monachos.
nō ptermittebat docere. Admonebat nanq; eos, vt virtutē dilectiōis & pacis adinuicē
& ad oēs ſeruarēt. Inſtituta quoq; diſciplinę regularis, q à ſanctę recordationis patre
Vuādregiſilo didicerāt, vel in ipſo viderāt, in patrūq; pcedētiū factis ſiue dictis inuene-
rāt, indefeſſa inſtātia ſequerētur. Deniq; ſubiūxit, diē ſui obitûs in pximo imminere.
Cumq; hęc & huiuſmodi plura ſanctę exhortatiōis verba inter ſacra Miſſarū ſolēnia
forte, * receſſu
cis loqueret, atq; pcepta eius benedictiōe, de ſuo tā cito * reſpōſo triſtes flenteſq; ex-
iſterēt, redijt ad ſtratū, quod iuxta eccleſiā S. Stephāi martyris in māſiūcula ſua fratres
ei pparauerāt. Ibiq; languore corporis, quē diù ptraxerat, p dies ingraueſcēte, ſepti-
mo, vt ſibi diuinitùs pmiſſum fuerat, die, poſtq obitū ſuū Dñici corporis & ſanguinis
Abit è vita.
pceptiōe muniuit, ſoluta ab ergaſtulo corporis anima ſancta, ducētibus angelis, ęter-
nę felicitatis gaudia & cōſortia ciuiū petijt ſupernorū. Obijt verò venerādus pōtifex
13. Calēd. Apriliū die, anno Dñicę incarnatiōis 720. Sepultuſq; eſt, primò qdem in ec-
cleſia B. Pauli Apoſtoli iuxta ſacerdotē Dñi Vuādregiſilū, in dextera parte: in quo lo-
co iacuit p annos 9. S. quoq; pater Vuandregiſilus reqeuit in eadē baſilica annis 40.
Anſbertus annis 11. Tranſlati quoq; ſunt indè in baſilicā B. Petri Apoſtoli à S. Baino
Tranſlatio SS. Vulfrāni, Vuandregiſili & Ansberti.
epiſcopo vrbis Taruennę, & rectore Fontanelleñ cœnobij, ſub anno regiminis ſui 5. q
erat annus ab incarnatiōe Dñi 729. Qui ità integri ab omi corruptiōe cū veſtimentis,
qbus induti fuerāt, reperti ſunt, quaſi eodē die ſepulturę fuiſſent traditi. Hæc ergò di-
es, cūctorū votis pſtolata, aduenerat: ſacerdotes, monachi, clericorumq; chori vnà cū
fidelibus aderāt plebibus. Tūc cū hymnorū laudibus tumuli aperiūtur, de qbus tātus
ineffabilis fragrātię odor pdijt, vt mira dulcedine nō ſolùm in eccleſia circūſtantem
populū, verùm & in atrijs ſitā repleret plebē. Illati ſunt aūt in eccleſiā B. Petri Apo-
ſtoli, & poſiti in abſida eiuſdem in orientali parte, vbì ſignis & miraculis coruſcant, p-
ſule Chriſto, cui eſt cum Deo Patre in vnitate Spiritûs ſancti omnis honor & gloria,
per cuncta ſecula ſeculorum, Amen.

VITA

VITA S. CVTHBERTI EPISCOPI LINDISFARNEN. AVTHORE VENERABILI BEDA PRESBYTERO.

PRAEFATIO.

DOmino sancto ac beatissimo patri Eadfrido Episcopo, sed & omni congregationi Fratrum, qui in Lindisfarnensi insula Christo deseruiunt, Beda fidelis vester conseruus, Salutem.

Quia iussistis dilectissimi, vt libro, quem de vita beatę memorię patris nostri Cuthberti vestro rogatu composui, præfationem aliquam in fronte iuxta morem ꝓfigerem, per quam legentibus vniuersis & vestræ voluntatis desiderium, & obeditionis nostræ pariter assensio fraterna clarescerct: placuit in capite præfationis & vobis, qui nôstis, ad memoriam reuocare, & eis, q ignorant, hæc fortè legentibus, notum facere, quia nec sine certissima exquisitiōe rerum gestarum aliquid de tanto viro scribere, nec tandèm ea, quæ scripseram, sine subtili examinatione testium indubiorum passìm transscribenda quibusdam dare præsumpsi: quinpotiùs primò diligenter exordium, progressum ac terminum gloriosissimæ conuersationis ac vitæ illius ab his, qui nouerant, inuestigans, quorum etiam nomina in ipso libro aliquotiès ob certum cognitæ veritatis indicium apponenda indicaui: & sic demùm ad schedulas manum mittere incipio. At digesto opusculo, sed adhuc in schedulis retento, frequenter & reuerentissimo fratri nostro Herefrido presbytero huc aduentanti, & alijs, qui diutiùs cum viro DEI conuersati, vitam illius optimè nouerant, quæ scripsi, legenda atque ex tempore præstiti retractanda, ac nonnulla ad arbitrium eorum, prout videbantur, sedulus emendaui: sicque ablatis omnibus scrupulorum ambagibus, ad purum certam veritatis indaginem, simplicibus explicitam sermonibus, commendare membranulis, atque ad vestræ quoquè fraternitatis præsentiam absportare curaui: quatenùs vestræ authoritatis iudicio vel emendarētur falsa, vel probarentur vera esse, quæ scripta sunt. Quod cùm Domino adiuuāte patrarem, & coram senioribus ac doctoribus vestrę congregationis libellus biduo legeretur, ac solertissimè per singula ad vestrum pensaretur examen, nullus omnimodis inuentus est sermo, qui mutari debuisset: sed cuncta, quæ scripta erant, communi consilio decernebātur absq; vlla ambiguitate legenda: & his qui religionis studio vellent, ad transcribendum esse tradenda. Sed & alia multa nec minora his, quę scripsimus, præsentibus vobis adiuicèm conferentes de vita & virtutibus bèati viri, superintulistis, quę prorsùs memoria digna videbantur, si non deliberato ac perfecto operi noua interserere vel superaddere minùs congruum atque indecorum esse constaret. Dehinc admonendam vestræ almitatis coronam ratus sum, vt sicut ipse munus obedientiæ meæ, quod iubere estis dignati, promptus soluere nō distuli: ità vos quoq; ad reddendum mihi vestrę intercessionis præmium, pigri non sitis: sed cùm eundem librum relegētes, pia sanctissimi patris memoria vestros animos ad desideria regni cælestis ardentiùs attollitis, pro mea quoq; paruitate menimeritis diuinam exorare clementiam, quatenùs & nunc pia mente desiderare, & in futuro ꝑfecta beatitudine merear videre bona Domini in terra viuētium: sed & me defuncto, pro redemptione animæ meæ, quasi pro familiaris & vernaculi vestri, orare & Missas facere, & nomē meum inter vestra scribere dignemini. Nam & tu sanctissime antistes, hoc te mihi ꝓmisisse iam retines, in cuius etiā testimonium futurę conscriptionis religioso fratri vestro Gudfrido Māsionario ꝑcepisti, vt in albo vestrę sanctę cōgregationis meum nūc quoq; nomē apponeret. Sciat aūt sanctitas vestra, qa vitā eiusdē Deo dilecti patris nostri, quā vobis ꝓsa editā dedi, aliquāto qdē breui⁹, sed eodē tñ ordine, rogātibus qbusdā è nostris fratribus, heroicis dudùm versib⁹ edidi. Quos si vos habere delectat, à nobis exēplar accipere potestis. in cuius operis ꝑfatione ꝓmisi, me aliâs de vita & miraculis eius latiùs esse scripturū: quā videlicet ꝓmissiōem in ꝑsenti opusculo, prout Deus dederit, adimplere satago. Orātem ꝓ nobis beatitudinē vestrā Dñs omnipotens custodire dignet̄ incolumem, dilectissimi fratres & Dñi mei, Amen.

Nota fidē huius historiæ.

Petit Beda ꝓ se defuncto Missas & preces fieri.

Scripsit hāc vitam Beda etiam carmine.

Quo-

Quomodò Cuthbertus octennis puer, per infantem sit de episcopatu præmonitus. Cap.I.

20. Martij.

Thren.3.

Adolescens Cuthbertus monachū ꝓfitetur.

PRincipium nobis scribendi de vita beati Cuthberti, Ieremias propheta consecrat, qui anachoreticæ perfectionis statum glorificans, ait: Bonum est viro, cùm portauerit iugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius & tacebit: quia leuabit se super se. Huius nanque boni dulcedine accensus vir Domini Cuthbertus, ab ineunte adolescentia iugo monachicæ institutionis collum subdidit : & vbi opportunitas iuuit, arrepta etiam conuersatione anachoretica, non pauco tempore solitarius sedere, atque ob suauitatem diuinæ contemplationis, ab humanis tacere delectabatur alloquijs. Sed vt hæc in maiore ætate posset, superna illum gratia ad viam veritatis paulatìm à primis iam pueritiæ incitauerat annis. Siquidem vsque ad octauum ætatis annum, qui post infantiam pueritiæ primus est, solis paruulorum ludis & lasciuiæ mentem dare nouerat: ità vt illud beati Samuelis tunc de ipso posset testimonium dici:

1.Reg.3.

Porrò Cuthbertus necdùm sciebat Dominum, neque reuelatus fuerat ei sermo Domini. Quod in præconium laudis dictum est pueritiæ illius, qui ætate maior, perfectè iam cogniturus erat Dominum, ac sermonem Domini reuelata cordis aure percepturus. Oblectabatur ergò, vt diximus iocis & vagitibus, & iuxta quod ætatis ordo poscebat, paruulorum conuenticulis interesse cupiebat, ludentibus colludere desiderabat. Et quia agilis natura, atque acutus erat ingenio, contendentibus ludo sępiùs præualere consueuerat : adeò vt fessis nonnunquàm cæteris, ille indefessus adhuc, si quis vltrà secum vellet certare, quasi victor lætabundus inquireret. Siue enim saltu, siue cursu, siue luctatu, seu quolibet alio membrorum sinuamine se exercerent, ille omnes æquæuos, & nonnullos etiam maiores, à se gloriabatur esse superatos. Cùm enim esset paruulus, vt paruulus sapiebat, vt paruulus agitabat : qui postmodùm factus vir, plenissimè ea, quæ paruuli erant, deposuit. Et quidem diuina dispensatio primitùs elationem animi puerilis digno se pędagogo compescere dignata est. Nam, sicut beatæ memoriæ Trumuuine Episcopus ab ipso Cuthberto sibi dictum perhibebat, dum quadam die solito luctamini in campo quodam nō modica puerorum turba insisteret, interesset & ipse, &, sicut ludentium leuitas solet, contra congruum naturæ statum varijs flexibus membra plerique sinuarent, repentè vnus de paruulis triennis fermè, vt videbatur, accurrit ad eum, & quasi senili constantia cœpit hortari, nè

Admonet Cuthbertus puer à trimo infāte.

iocis & ocio indulgeret, sed stabilitati potiùs mentem simul & membra subiugaret. Quo monita spernente, luget ille corruens in terram, & faciem lachrymis rigans. Accurrunt consolaturi cæteri: sed ille perstat in fletibus. Interrogant q̄d haberet repentinum, vndè tantis afficeretur lamentis. At ille tandèm exclamans cōsolanti se Cuthberto, Quid, inquit, sanctissime antistes & presbyter Cuthberte hæc & naturæ & gradui tuo contraria geris? Ludere te inter paruulos non decet, quem Dominus etiam maioribus natu magistrum virtutis consecrauit. Audiens hæc bonæ indolis puer, fixa intentione suscepit, illo nimirùm spiritu interiùs eius præcordia docente, qui per os infantis extrinsecùs eius auribus insonuit. Nec mirandum cuiquam, paruuli lasciuiam per paruulum potuisse, Domino agente, cohiberi: qui ad prohibendam prophetæ insipientiam, ore subiugalis muti ratiōabilia verba, cùm voluit, edidit : in cuius laude dictum est veraciter : Quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem.

Mirabilis De⁹ in sanctis suis.

Num.22. 2.Petr.2. Psal.8.

Quomodò genu dolente claudus sit effectus, & angelo mediante, sine mora sanatus. Cap.II.

Matt.15.

VErùm quia omni habenti dabitur, & abundabit, id est, habenti propositum amoremque virtutum, harum copia supernò munere donabitur: quoniam puer Domini Cuthbertus quæ per hominem accepit hortamenta, sedulo corde retinebat, etiam angelico visu & affatu cofortari promeruit. Nam subito dolore genu correptum illius, cœpit acri tumore grossescere: ità vt neruis in poplite contractis, pedem primò à terra suspensum, claudicans portaret: dehinc ingrauescente molestia, omni penè priuaretur incessu. Qui die quadam deportatus forìs à ministris, atque sub diuo recumbens, vidit repentè venientem delongè equitem albis

albis indutum vestimentis,& honorabilem vultu: sed & equum, cui insidebat, incō-parandi decoris. Qui cùm aduenniens,mansueto illum salutaret alloquio,addidit quasi per iocum inquirere, si aliquod tali hospiti vellet præbere obsequium. At ille:Iam, inquit,promptissimè tuis cuperem deuotus adstare obsequijs,si nō,exigentibus culpis,huius compede languoris retineret. Diù nanque est,quòd molestia genu tumentis oppressus,nulla cuiuslibet medicorum industria possum sanari. Qui desiliēs equo ac genu languidum diligentiùs considerās:Coque,inquit,triticeam in lacte farinam, & hac confectione calida tumorem superunge,& sanaberis. Et his dictis, assendens equum,abijt. Ille iussis obtemperans,post dies paucos sanatus est: agnouitque angelum fuisse,qui hæc sibi monita dedisset, mittente illo, qui quondàm Raphaëlem archangelum ad sanādos Tobiæ visus destinare dignatus est. Quòd si cui videtur incredibile,angelum in equo apparuisse, legat historiam Machabæorum, in qua angeli in equis & ad Iudæ Machabæi & ad ipsius templi defensionem aduenisse memorantur. Tob.11. 2.Mach.10. & 3.

Quomodò ventis oratione mutatis,rates in Oceanum delapsas, reuocârit ad littus. Cap. 3.

AB hoc autem tempore deuotus Domino puer,sicut ipse posteà familiaribus suis attestari solebat,sępè in angustijs se vallantibus orans Dominum,angeli meruit opitulatione defendi:necnon etiam pro alijs in periculo constitutis, quia benigna pietate supplicabat,exaudiebatur ab illo, qui clamantem pauperem exaudire,& ex omnibus tribulationibus eius consueuit eripere. Est deniquè monasterium nō longè ab ostio fluminis * Tini ad meridiem situm,tunc quidem virorum,nunc autem mutato,vt solet,per tempora rerum statu,virginum Christo seruientium nobili examine pollens:qui videlicet famuli Christi dum ligna monasterij vsibus apta per memorati alueum fluminis delongè ratibus veherent,iamque è regione eiusdem monasterij vehēdo deuenirent,ac rates ad terram educere conarentur, eccè ventus subitò ab occasu intempestiuus assurgēs,abripuit rates,atque ad ostium fluminis trahere cœpit. Quod videntes è monasterio fratres,emissis in fluuio nauiculis,eos qui in ratibus laborabant,adiuuare nitebantur: sed vi fluminis ac ventorum violentia superati,nequaquàm valebant. vndè facta desperatione humani adiutorij, confugerunt ad diuinum. Egressi nanque de monasterio,& labentibus in Oceanum ratibus,collecti in primo obice,flectebant genua,supplicantes Domino pro his,quos in tantum mortis discrimen iamiamque irruere cernebant. Sed prouisione diuina, quamuìs diù precantium, vota sunt dilata,vt videlicet quanta esset in Cuthberto virtus precādi, patesceret. Stabat enim in altera amnis ripa vulgaris turba non modica, in qua stabat & ipse:quę cùm, adspectantibus cum tristitia monachis,raptas porrò p mare cerneret rates,adeò vt quasi quinque aues paruulæ(quinque enim erant rates) vndis insidentes apparérent,cœpit irridere vitam conuersationis eorum, quasi meritò talia paterentur,qui communia mortalium iura spernentes,noua & ignota darent statuta viuēdi. Prohibuit probra deridentium Cuthbertus:Quid agitis, inquiēs, fratres, maledicentes his, quos in letum iam trahi videtis? Nónne melius esset & humanius,Dominum pro eorum deprecari salute,quàm de illorum gaudere periculis? At illi rustico & animo & ore stomachantes aduersùs eum: Nullus, inquiunt,hominum pro eis roget,nullius eorum misereatur Deus:qui & veteres culturas hominibus tulêre,& nouas qualiter obseruare debeant,nemo nouit. Quo accepto respōso,ipse oraturus Dominum,genua flexit,caput in terram declinauit: statimq; retorta vis ventorum,rates cum his,qui ducebant,gaudentibus integras ad terram eiecit, & iuxta ipsum monasterium in loco opportuno deposuit. Videntes autem rustici, erubuerunt de sua infidelitate: fidem verò venerabilis Cuthberti extunc laude digna prædicabant, & deincèps prædicare nullatenùs cessabant: adeò vt frater quidam nostri monasterij probatissimus,cuius ipse hæc relatione didici,sese hęc ab vno ipsorum rusticæ simplicitatis viro,& simulandi prorsùs ignaro,coram multis sæpè assistentibus audisse narrauerit.

Psal.33. * Thini

Irrisores monachorū cōpescūtur à Cuthberto.

Pudefiunt infideles monachorū irrisores.

Quomodò cum pastoribus positus,animam sancti Aidani Lindisfarnensis episcopi ad cælum ferri ab angelis adspexerit. Cap.4.

AT vbi Gubernatrix vitæ fidelium gratia Christi voluit famulum suum arctioris propositi subire virtutem, altioris premij gloriam promereri, contigit remotis in montibus commissorum sibi pecorū agere custodiam. Qui dum nocte quadam, dormientibus socijs, ipse iuxta morem peruigil in oratione duraret, vidit subitò fusum de cælo lumē, medias longè noctis interrupisse tenebras: in quo cælestium choros agminum terras petisse, nec mora, rapta secum anima claritatis eximię, supernam redisse ad patriam. Cōpunctus est multùm hoc visu Deo dilectus adolescens ad subeundum gratiam spiritualis exercitij, ac promerendę inter magnificos viros vitæ felicitatisque perennis: confestimque Deo laudes, gratiarumque referens actiones, sed & socios ad laudandum Dominum fraterna exhortatione prouocans: Heu miseri, inquit, qui somno & inertiæ dediti, non meremur semper vigilātium ministrorum Christi cernere lucem. En ipse cùm modico noctis tempore peruigil orarem, tanta Dei magnalia conspexi: aperta est ianua cæli, & inductus illuc angelico comitatu spiritus cuiusdam sancti, qui nunc, nobis in infima caligine versantibus, supernæ mansionis gloriam ac regem illius Christum perpetuò beatus intuetur. Et quidem hunc vel episcopum quēlibet sanctum, vel eximium de fidelium numero virum fuisse existimo, quem tantæ splendore lucis, tot ducentium choris angelorum cælis illatum vidi. Hæc dicens vir Domini Cuthbertus, non parùm corda pastorū ad diuinæ laudationis reuerentiam accendit, agnouitque manè facto antistitem Lindisfarnensis ecclesiæ Aidanum, magnæ vtiquè virtutis virum, per id temporis, quo viderat, raptum de corpore cælestia regna petisse. ac statìm commendans suis pecora, quæ pascebat, dominis, monasterium petere decreuit.

Visio S. Cuthberti.

Aidani anima petit regna cælorū.

Quomodò iter faciens, cibos Domino procurante, percepit. Cap. 5.

CVmque nouum vitæ continentioris ingressum sedulo iam corde meditaretur, affuit superna gratia, quæ animum eius arctiùs in proposito firmaret, ac manifestis edoceret indicijs, quia quęrentibus regnum Dei & iustitiam eius, ea, quæ ad victum pertinent corporis, beneficio diuinæ prouisionis adijciūtur. Quadam nanque die, dum iter solus ageret, diuertit hora tertia in villam, quam eminùs fortè positam reperit: intrauitque domum cuiusdam religiosæ matrisfamiliâs, paululùm ibidèm quiescere desiderans, & iumento potiùs, cui insedebat, quàm sibi alimentum poscere curans. erat enim tempus incipientis brumæ. Suscepit ergò eum mulier benignè, rogauitq; solicitè, vt prādium parare atq; illum reficere liceret. Negauit vir Domini: Non possum, inquiens, adhuc manducare, quia dies ieiunij est. Erat nanq; sexta sabbati, qua plerique fidelium ob reuerentiam Dominicę passionis, vsque ad nonam horam solent protelare ieiunium. Perstitit in rogando mulier, hospitalitatis studio deuota: Eccè, inquiens, itinere quo vadis, nullum viculum, nulla hominum habitacula reperies. & quidem longum restat iter, neq; ante solis occubitum valet consummari. Vndè precor, antequàm egrediaris accipias cibos, nè tota die ieiunium sustinere, vel etiā ꝓcrastinare cogaris. At ille, q̃uis multùm rogāte fœmina, rogātis instantiā religionis amore deuincēs, ieiunus viā repetijt, ieiun' diē duxit ad vesperā. Cumq; instante iā vespera, cerneret se iter, quod ꝓposuerat, eodē die non posse finire, neq; vlla in proximo hominum hospitia, vbì manere posset, adesse: eccè subitò iter faciens, vidit iuxtà pastorum tuguria: quæ æstate infirmiter posita, tunc iam deserta patebant. Huc propter manendum ingrediens, equum, in quo venerat, alligauit ad parietem, collectumq; fœni fasciculum, quem tecto ventus abstulerat, edendū illi apposuit: ipse orando horam ducere cœpit. At subitò inter psallendum vidit equum, elato sursùm capite, tecta casę carpentem ore * visumq; trahentem, atq; inter cadentia fœna tecti, inuolutum pariter decidere linteum: volensq; dinoscere certiùs quid esset, finita oratione, accessit, & inuenit inuolutum linteo dimidium panis calidi & carnem, quæ ad vnam sibi refectionem sufficere possent, laudemq; decantans beneficijs cælestibus: Deo, inquit, gratias, qui & mihi pro eius amore ieiunanti, & meo comiti cœnam prouidere dignatus est. Diuisit ergò fragmen panis, quod inuenit, partemque eius dimidiam, equo dedit: reliquum suo esui reseruauit: atq; ex illo iam die promptior factus est ad ieiunandum, quia nimirùm intellexit, eius dono sibi refectionem procuratam in solitudine, qui quondàm Eliam solitariū, quia nullus hominum aderat qui ministraret, eiusmodi cibo per volucres non pauco tempore pauit, cuius oculi

Matt. 6.

Ieiuniū sextæ feriæ tā antiquum.

* ariſtaq;

Diuinitùs S. Cuthberto esca ꝓbetur.

3. Reg. 17.

oculi super timentes eum, sperantes autem in misericordia eius, vt eripiat à morte Psal.32.
animas eorum, & alat eos in fame. Hæc mihi religiosus nostri monasterij, quod est ad ostium Vuiri fluminis, presbyter nomine Inguuald, qui nunc longæ gratia senectutis magìs corde mundo cęlestia, quàm terrena carnalibus contemplatur adspectibus, ab ipso Cuthberto, iamtunc episcopo, se audîsse perhibuit.

Quale ei testimonium venienti ad monasterium Boisilus vir sanctus in spiritu perhibuerit. Cap. 6.

INtereà venerabilis Domini seruus, relictis seculi rebus, monasterialem properat subire disciplinam, vtpotè cælesti visione ad appetenda perpetuę gaudia beatitudinis incitatus, ad tolerandam pro Domino esuriem sitimque temporalem, epulis inuitatus cælestibus. Et quidem Lindisfarnensem ecclesiam multos habere sanctos viros, quorum doctrina & exemplis instrui posset, nouerat: sed fama præuentus Boisili, sublimium virtutum monachi & sacerdotis, Mailros petere maluit: casuque contigit, vt cùm illò perueniens, equo desilîsset, ingressurusque ad orandum ecclesiã, ipsum pariter equum & hastam, quam tenuerat manu, ministro dedisset, (necdùm enim habitum deposuerat secularem) Boisilus ipse præ foribus monasterij consistens, prior illum viderat, præuidensque in spiritu, quantus conuersatione esset futurus quem cernebat, hoc vnum dixit adstantibus: Eccè seruus Dei: imitatus illum, qui venientem ad se Nathanaël intuitus, Eccè, inquit, verè Israëlita, in quo dolus non est. sicut religiosus ac veteranus Dei famulus & presbyter Sigfridus solet attestari, qui eidem Boisilo hæc dicenti inter alios adstabat, tunc in ipso monasterio adolescẽs, primis adhuc monachicæ vitæ rudimentis institutus, nunc in nostro, id est, Giruensi monasterio perfectum in Christo agens virum, & inter ægra spiritûs extremi suspiria lætum vitæ alterius sitiens introitum. Nec plura loquens Boisilus, peruenientẽ mox ad se Cuthbertum benignè suscepit, causamque itineris exponentem, quia videlicet monasterium seculo prętulerit, benigniùs secum retinuit. erat enim præpositus eiusdem monasterij. Et post dies paucos adueniente viro beatæ recordationis Eata, tunc presbytero & Abbate monasterij ipsius, posteà Lindisfarnensis ecclesiæ simul & eiusdem loci antistite, indicauit ei de Cuthberto, & quia boni propositi animum gereret exposuit, obtinuitque apud eum, vt accepta tonsura, fratrum iungeretur consortio. Et ingressus monasterium, confestim æqualem cæteris fratribus vitę regularis obseruantiam tenere, vel etiam arctioris disciplinæ studijs supergredi curabat, legendi videlicet, operandi, vigilandi, atque orandi solertior. Sed & iuxta exemplum Samsonis fortissimi, quondàm Nazaręi, ab omni, quod inebriare potest, sedulus abstinebat, non autem tantam escarum valebat subire continentiam, nè necessarijs minùs idoneus efficeretur operibus. Erat enim robustus corpore & integer viribus, atque ad quæcunque volebat, aptus exercitia laboris.

Multi sancti viri in ecclesia Lindisfarnensi.

Iohan.1.

Cuthbertus tõdet, & fit monachus.

Iudic.13.

Quomodò angelum hospitio suscipiens, dum panem quærit ministrare terrenum, cælesti ab eo remunerari meruit. Cap. 7.

CVmque post aliquot annos regi Alchfrido placeret, pro redemptione animæ suæ locum quendam regni sui, qui vocatur Inrhipum, ad construendum ibidèm monasterium Eatæ Abbati donare, tollens idem Abbas quosdam è fratribus secum, in quibus & Cuthbertum, condidit ibì quod petebatur monasterium, atque eisdem, quibus anteà Mailros, institutis disciplinæ regularis imbuit: vbì famulus Domini Cuthbertus suscipiendorum officio præpositus hospitum, probandę suę gratia deuotionis, angelum Domini suo suscepisse fertur hospitio. Exiens enim primo manè de interioribus monasterij ædibus ad hospitum cellulam, inuenit inibì quendam sedentem iuuenem: quem hominem æstimans, solito mox humanitatis more suscepit. Nam lauandis manibus aquam dedit, pedes ipse abluit, linteo extersit, fouendos humiliter manibus suo in sinu composuit, atque vt horam diei tertiam etiam cibo reficiendus expectaret, rogauit: nè si ieiunus iret, fame pariter & frigore lassaretur hyberno. Putabat nanque hominem nocturno itinere simul & flatibus defessum * niuis, illò requiescendi gratia diluculò diuertisse. Nega-

Alchfridus rex cõstrui cœnobium vult.

Angelũ hospitio accipit Cuthbertus.

for. * nimijs

uit ille,& se citò iturum,quia longiùs esset mansio, ad quam properaret,respondit. At Cuthbertus diù multumque rogans,tandèm adiuratione addita diuini nominis, ad manendum coëgit:statimque vt expletis horæ tertię precibus,vescendi tẽpus adeat,apposuit mensam,sumendas obtulit escas,&,Obsecro te,inquit,frater reficias,dũ rediens calidum panem affero. Spero enim quia iam cocti sint. At vbì redijt, non inuenit hospitem,quem edentem reliquerat. Explorat vestigia,quà ierat,sed nulla vspiàm inuenit. Recens autem nix terram texerat, quæ facilimè viantis iter proderet,& quò declinaret,monstraret. Stupefactus ergò vir Dei,& secum quęrens de facto,reposuit mensam in conclaui. Quod ingressus, continuò obuiàm habuit miri odoris fragrantiam. Circunspiciens autem,vndè esset orta tanta nidoris suauitas,vidit iuxtà positos tres panes calidos insoliti candoris & gratiæ, pauensq;,talia secum loquitur: Cerno quòd angelus Dei erat,quem suscepi:pascere,non pasci ,veniens. En panes attulit,quales terra gignere nequit. Nam & lilia cãdore, & rosas odore, & mella præcedunt sapore. Vndè constat,quia non de nostra tellure orti, sed de paradiso voluptatis sunt allati. Nec mirum, quòd epulas in terris sumere respuerit humanas,qui æternæ vitæ pane fruitur in cælis. Itaque vir Domini de ostensa miraculi virtute cõpunctus, maiorem ex eo virtutum operibus curam impendebat. Crescentibus autem virtutibus,creuit & gratia cęlestis. Deniquè sępiùs ex eo tempore angelos videre & alloqui, sed & esuriens,cibis,speciali munere à Domino præparatis,meruit refici. Nam quia affabilis & iucundus erat moribus,plerunquè dum ad exemplum viuendi præsentibus patrum præcedentium gesta referret,etiam quid sibi doni spiritualis superna pietas contulerit,humiliter interserere solebat. Et aliquandò quidem palàm, aliquandò autem velatè,quasi sub persona alterius,id facere curabat. Quod tamen qui audiêre,quia de seipso dixerit,intelligebant,iuxta exemplum magistri gentium,qui modò apertè suas virtutes replicat,modò sub prætextu alterius personæ loquitur, dicens: Scio hominem in Christo,ante annos quatuordecim, raptum vsque ad tertium cælum.& cætera illius loci .

Tres panes ab angelo relicti.

Videt crebrò angelos,& cælitùs pascit.

2.Cor.12.

Quomodò sanato à languore Cuthberto, Boisilus moriturus, omnia quæ ei ventura erant, prædixerit. Cap. 8.

INtereà quia fragilis est & more freti volubilis omnis seculi status,instante subitò turbine,præfatus Abbas Eata cum Cuthberto & cæteris,quos secum adduxerat, fratribus domum repulsus est,& locus monasterij,quod condiderat,alijs ad incolendum monachis datus. Nec memoratus athleta CHRISTI mutatione loci mutauit mentem ab arrepto semèl proposito militiæ cælestis,verùm diligentissimè,iuxta quod & antè facere cõsueuerat, beati Boisili dictis pariter auscultabat & actis. Quo tempore ,sicut Herefridus familiaris eius presbyter & Abbas quondàm monasterij Lindisfarnensis,ipsum referre solitum testatur,morbo pestilentiæ, quo tunc plurimi per Britanniam longè lateque deficiebant,correptus est. At fratres monasterij illius totam,pro eius vita & salute precantes,duxêre noctem peruigilem. Omnes enim,quasi hominis sancti necessariam sibi eius adhuc in carne præsentiã rebantur. Quod dum ipsi manè quidam de illis indicaret,(nam eo nescio fecerant) respondens statìm: Et quid iaceo,inquit? Neque enim dubitãdum est,quia tot taliumq; virorum preces Deus non despexerit. Date baculum & caligas. Statimque exurgens cœpit tentare incessum, baculo innitens : & crescente per dies virtute, sanitatem quidem recepit:sed quia tumor,qui in femore apparebat,paulatìm à superficie detumescens corporis,ad viscerum interiora prolapsus est, toto penè vitæ suæ tempore aliquantulum interaneorum non cessabat sentire dolorem,videlicet vt iuxta Apostolum,virtus in infirmitate perficeretur. Quem cùm famulus Domini Boisilus à valetudine sanatum cerneret,ait: Vides frater,quia liberatus es à molestia, qua laborabas. Et dico tibi,quòd ea vltrà iam tangendus non es, neque hoc moriturus in tempore:simulque moneo,vt quia me mors vicina præstolatur,discere à me aliquid,quãdiù docere valeam,non omittas. Non enim plus quàm septem dies sunt,quibus mihi ad docendum sanitas corporis & lingua suppetat virtus. Respondit Cuthbertus, nihil hæsitans de veritate dictorum illius: Et quid,rogo,mihi optimum est legere, quod tamen vna valeam consummare septimana? At ille: Iohannem, inquit, euangelistam. Est

Cuthbertus peste corripitur.

2.Cor.12.

Vaticiniũ Boisili.

Eſt autem mihi codex, habens quaterniones ſeptem, quos ſingulis diebus ſingulos poſſumus, Domino adiuuante, legendo, & quantum opùs eſt, inter nos conferendo percurrere. Factumq́; eſt vt dixerat. Quam ideò lectionem tam citiſſimè cplere volebant, quia ſolā in ea fidei, quæ per dilectionem operatur, ſimplicitatem, non autem quęſtionum profunda, tractabant. Completa ergò poſt dies ſeptem lectione, memorato morbo arreptus vir Domini Boiſilus, diem peruenit ad vltimum: & hoc magna cum exultatione tranſſcenſo, ad gaudium perpetuæ lucis intrauit. ferūt illum his ſeptem diebus omnia Cuthberto, quæ futura reſtabant, expoſuiſſe. Propheticus nanq;, vt dixi, & miræ ſanctitatis erat homo. Deniquè præfatæ acerbitatem peſtilētiæ triennio, priuſquàm veniret, Eatano Abbati ſuo prædixit fuiſſe futuram, nec ſe illa tollendum celauit, ipſum verò Abbatem ſuum non ea moriturum, ſed illo potiùs morbo, quem dyſenteriam medici appellant, veridico, vt rerum exitus docuit, ſermone præmonuit. Sed & Cuthberto inter alia, quia epiſcopus eſſet ordinādus, inſinuauit. Vndè idem Cuthbertus, poſtmodùm in ſeceſſu anachoreſeos poſitus, dicere quidē nulli volebat, quia epiſcopum eum prædixerat futurum: ſed tamen viſitantibus ſe aliquotiès fratribus, ſolebat multo cum dolore proteſtari, quia etiam ſi fieri poſſit, vt in caute permodicam domunculam habens deliteam, vbì circunferentes me vndiquè fluctus Oceani tumeſcentes, à cunctorum mortalium viſu pariter & cognitione ſecludant: nec ſic quidem liberum me ab inſidijs mundi fallentis æſtimo, ſed ibì quoquè, quia qualibet ex cauſa philargyria me tentans abripere poſſit, vereor.

Boiſilus migrat ad Dominum.

Multa futura prędicit.

Quàm ſedulus erga miniſterium verbi Cuthbertus extiterit. Cap. 9.

POST obitum verò dilecti DEO ſacerdotis Boiſili, memoratum Præpoſiti officium Cuthbertus ſuſcepit, & per aliquot annos ſpirituali, vt ſanctum decebat, exercens induſtria, non ſolùm ipſi monaſterio regularis vitæ monita ſimul & exemplum pręferebat, ſed & vulgus circumpoſitum lōgè latéque, à via ſtultæ conſuetudinis, ad cęleſtiū gaudiorum conuertere curabat amorem. Nam & multi fidem, quam habebant, iniquis profanabant operibus, & aliqui etiam tempore mortalitatis, neglecto fidei, quo imbuti erant, ſacramento, ad erratica idolatriæ medicamina concurrebant, quaſi miſſam à Deo conditore plagam, per incantatiōes vel alligaturas, vel alia quęlibet dęmoniacę artis arcana, cohibere valerent. Ad vtrunque ergò corrigendum errorem, crebrò ipſe de monaſterio egreſſus, aliquotiès equo ſedens, ſed ſæpiùs pedes incedens, circumpoſitas veniebat ad villas, & viam veritatis prædicabat errantibus: quod ipſum etiam Boiſilus ſuo tempore facere conſueuerat. Erat quippe moris eo tempore populis Anglorum, vt veniente in villam clerico vel preſbytero, cuncti ad eius imperium, verbum audituri, confluerent, libenter ea, quæ dicerentur, audirent. libentiusq́; quæ audire & intelligere poterant, operando ſequerentur. Porrò Cuthberto tāta erat docendi peritia, tantus amor perſuadendi quæ cœperat, tale vultûs angelici lumen, vt nullus præſentium latebras ei ſui cordis celare præſumeret, omnes palàm quę geſſerant, confitendo proferrent, (quia nimirùm hæc eadem illum latére nullo modo putabant) & confeſſa, dignis (vt imperabat) pœnitentiæ fructibus abſtergerent. Solebat autem ea maximè loca peragrare, illis prędicare in viculis, qui in arduis aſperiſque montibus procùl poſiti, alijs horrori erant ad viſendum, & paupertate pariter ac ruſticitate ſua doctorum prohibebant acceſſum: quos tamen ille, pio libenter mancipatus labori, tanta doctrinæ excolebat induſtria, vt de monaſterio egrediens, ſæpè hebdomada integra, aliquādò duabus vel tribus, nonnunquàm etiam menſe pleno domum nō rediret: ſed demoratus in montanis, plebem ruſticam verbo prædicationis ſimul & exemplo virtutis, ad cæleſtia vocaret.

Dat operā hominibus ad Deū conuertendis.

Anglorum feruor ad audiendum verbū Dei.

Quomodò animalia maris, in quo pernox orauerat, illi egreſſo præbuerint obſequium, & frater, qui hæc videbat, præ timore langueſcens, eius ſit oratione recreatus. Cap. 10.

CVm verò ſanctus vir in eodem monaſterio virtutibus ſignisq́; ſuccreſceret, famaque operum eius circunquaq; crebreſceret, erat ſanctimonialis fœmina & mater ancillarum Chriſti, nomine Ebbe, regēs monaſterium, quod eſt in loco, quem Coludi vrbē nūcupant, religione pariter & nobilitate cunctis honorabilis: nanque erat ſoror vterina regis Oſuuini. Hęc ad virum Dei mittens, rogauit

Ebbe Abbatiſſa, ſoror Oſuuini regis.

gauit,vt se suumq; monasterium gratia exhortationis inuisere dignaretur. Nec negare potuit,quod ab eo charitas ex ancillæ Dei corde poposcit. Venit igitur ad locum, diesq; aliquot ibì permanens,viam iustitiæ,quam precabatur omnibus, actu pariter & sermone pandebat. Qui cùm more sibi solito,quiescentibus noctù cæteris,ad orationem solus exiret,& post longas intempestæ noctis vigilias, tandèm instante hora communis synaxeos domum rediret,quadam nocte vnus è fratribus eiusdem monasterij,cùm egredientem illum silētiò cerneret,clanculò secutus eius vestigia, quò ire, quídve agere vellet,dinoscere quærebat. At ille egressus monasterio,sequente exploratore,descendit ad mare,cuius ripæ monasterium idem superpositum erat: ingressusq; altitudinem maris, donèc ad collum vsque & brachia vnda tumens assurgeret, peruigiles vndisonis in laudibus tenebras noctis exegit. Appropinquante autem diluculo,ascendens in terram,denuò cœpit in litore flexis genibus orare. Quod dum ageret,venêre continuo duo de profundo maris quadrupedia,quæ vulgò Lutræ vocantur. Hęc ante illum strata in arena,anhelitu suo pedes eius fouere cœperūt,ac villo satagebant extergere. Completoq; ministerio,percepta ab eo benedictione,patrias sunt relapsa sub vndas. Ipse quoquè mox domum reuersus,canonicos cum fratribus hymnos hora competente compleuit. At frater,qui eum de speculis præstolabatur,perculsus pauore ingenti,vix præ angustia premente domum nutante gressu peruenit:primoque manè accedens ad eum,sese in terram strauit, veniam de reatu stulti ausûs cū lachrymis flagitauit,nil dubitans illum nôsse, quid ipse noctù egerit,quídve pateretur. Cui ille: Quid habes frater? Quid fecisti? Num nostrum iter nocturnum lustrando explorare tentâsti? Sed ea solùm conditiōe tibi hoc indulgeo commissum, si promiseris te,quæ vidisti,nulli ante meum obitum esse dicturum. In quo nimirùm præcepto eius secutus est exemplum,qui discipulis in monte gloriam suæ maiestatis ostendens, ait: Nemini dixeritis visionem, donèc filius hominis à mortuis resurgat. Promittentem ergò quæ iusserat,fratrem benedixit,pariterq; culpam & molestiam, quam temerarius incurrerat,abstersit:qui virtutem,quam viderat,ipso viuente silentio tegens;post obitum eius plurimis indicare curabat.

In mare vsq; ad collū ingressus Cuthbertus Deo noctibus laudes persoluit.

Matt.17.

Quomodò nautis tempestate præclusis serenum mare ad certum prædixerit, & orando cibos impetrauerit. Cap. II.

COepit intereà vir Dei etiam spiritu prophetię pollere, vētura prędicere,absentia nūciare. Quodam enim tempore pergens de suo monasterio, pro necessitate causæ accidentis,ad terram Pictorum,qui Niduari vocantur, nauigando peruenit,comitātibus cum duobus è fratribus, quorum vnus posteà presbyterij functus officio,virtutem miraculi,quam ibidèm vir Domini monstrauit, multorum notitiæ patefecit. Venerūt autem illò post natalis Dominici diem,sperātes se,quia vndarum simul & aurarum arridebat temperies,citiùs esse redituros,ideoque nec cibaria secum tulêre,tanquàm ocyùs reuersuri. sed longè aliter, quàm putabant,euenit. Nam mox vt terram tetigêre, tempestas fera suborta est, quæ iter eis omne remeandi præcluderet. Cumque per dies aliquot ibidèm inter famis & frigoris pericula laterēt,(quo tñ tēpore vir Dei non marcida luxu ocia gerere,nec somnis vacare volebat inertibus:sed pernox in oratiōe perstare satagebat) adetat sacratissima Dominicę apparitionis dies. Tum ille socios blādo, vt iucūdus atq; affabilis erat, sermone alloquitur: Quid, rogo,tāta ignauia torpemus,& non quacunq; iter salutis inquirimus? En tellus niuibus, nebulis cælum horrescit, aër flatibus aduersis furit, fluctibus æquor,ipsi inopia deficimus,nec adest homo q reficiat. Pulsemus ergò Dominum precibus,qui suo quondàm populo maris rubri viam aperuit,eumque in deserto mirabiliter pauit:orātes,vt nostrî quoquè misereatur in periculis. Credo, si nō nostra fides titubat,non vult hodierna die ieiunos permanere, quam ipse per tot ac tanta suæ miracula maiestatis illustrare curauit: precorq;, eamus alicubì quærentes, quid epularum nobis in gaudium suæ festiuitatis præstare dignetur. Hæc dicens, eduxit eos sub ripam, vbì ipse noctù puigil orare consueuerat. Eò aduenietes, inuenerūt tria frusta delphininæ carnis, quasi humano ministerio secta & præparata ad coctu- ram,flexisque genibus,gratias egérunt Dño. Dixit aūt Cuthbertus: Videtis dilectissimi,q̄ sit gratia cōfidendi & sperādi in Dño. Eccè & cibaria famulis suis præparauit,& ter-

Pernox in precibus ꝑsistit.

Exod.14. & 16.

Diuinitùs illi & socijs esca ꝑbetur.

ternario quoq; numero, quot diebus hîc residendum sit, nobis ostendit. Sumite ergò munera, quæ misit nobis Christus, & abeũtes reficiamus nos, maneamusq; intrepidi. Certissima enim nobis post triduum serenitas cæli & maris adueniet. Factũ est, vt dixerat: manente triduo tempestate præualida, quarto demùm die tranquillitas promissa secuta est, quæ illos secundis flatibus in patriam referret.

Quomodò iter faciens, aquila ministra viaticum & percepturum se esse prædixerit, & perceperit. Cap. 12.

QVadam quoq; die, cùm prædicaturus iuxta cõsuetudinem suam populis de monasterio exiret, vno comite puero, iamque diù gradiendo fatigatis non parùm adhuc restaret itineris, quousq; ad vicum, quò tendebant, peruenirent, ait ad puerum, tentans eum: Dic age sodalis, vbì hodiè refici disponas: an habeas aliquem in via, ad quem diuertere valeas, hospitem. At ille respondens, ait: Et hæc ipsa mecum, inquit, tacito in corde tractaui: quia nec viaticum ituri tulimus nobiscum, neq; aliquem in itinere notum habemus, qui nos suo velit recipere hospitio: & non parùm adhuc itineris superest, quod ieiuni sine imolestia complere nequimus. cui vir Domini inquit: Disce filiole fidem semper & spem habere in Domino: quia nunquàm fame perit, qui Deo fideliter seruit. Et sursùm adspectans, vidensq; aquilam in alto volantem: Cernis, inquit, aquilam illam porrò volantem? Etiã per huius ministerium possibile est Domino, nos hodiè reficere. Talia confabulantes, agebant iter iuxta fluuium quendam, & eccè subitò vident aquilam in ripa residentem. dixitque vir Dei: Vides vbì nostra, quam prædixi, ministra residet? Curre, rogo, & quid nobis epularum, Domino mittente, attulerit: inspice, & citiùs affer. Qui accurrens, attulit piscem non modicum, quem illa nupèr de fluuio præhenderat. At vir Dei: Quid, inqt, fecisti fili? Quarè ministræ suam partem non dedisti? Seca citiùs medium, & illi partem, quam nobis ministrando meretur, remitte. Fecit, vt iusserat, sumptaque secum parte reliqua, vbì tempus reficiendi aderat, diuerterunt ad proximum vicum: & dato ad assandum pisce, se pariter & eos, ad quos intrabant, gratissimo refecère conuiuio, prædicante Cuthberto verbum Dei, atque eius beneficia collaudante, & quia beatus vir, cuius est nomen Domini spes eius, & non respexit in vanitates & insanias falsas. Ac sic resumpto itinere, ad docendum eos, quos proposuêre, profecti sunt.

Piscem ab aquila accipit.

Psal. 39.

Quomodò prædicans populis, phantasticum subitò ignem diaboli & præuiderit venturum, & venientem extinxerit. Cap. 13.

EOdem tempore, dum congregatis in quadam villula perplurimis, verbum vitę pdicaret, præuidit subitò in spiritu antiquum hostem, ad retardãdum opus salutis, adesse: moxque eius insidias, quas futuras intellexit, docẽdo præoccupare curauit. Nanque inter ea, quæ disputauerat, repentè huiusmodi monita inseruit: Oportet, charissimi, vt quotiès vobis mysteria regni cælestis prædicantur, intento hæc corde ac sensu semper vigilantissimo audiatis: nè fortè diabolus, qui mille nocendi habet artes, superuacuis vos curis ab æternę salutis auditione præpediat. Et hæc dicens, denuò sermonis, quem intermiserat, ordinem repetijt: statimque hostis ille nequissimus phantasticum deferens ignem, domum iuxtà positam incendit, ità vt viderentur faces ignium totam volitare per villam, ac iuuante vento fragor aëra cõcutere. Tum exiliens, quasi ad extinguendum ignem, turba penè tota, quam docebat (nam paucos ipse manu missa retinuit) certatìm aquas iactabat, nec tamen vnda vera falsas potuit restinguere flammas, donèc orante viro DEI Cuthberto, fugatus author fallaciarum, ficta secum incendia vacuas reportaret in auras. Quod videns turba, multùm salubriter erubuit: rursusque ad virum Dei ingressa, flexis genibus, instabilis animi veniam precabatur, confitens se intellexisse, quia diabolus ab impedienda salute humana nec ad horam vacaret. At ipse confirmans inconstantiam fragilium, rursùs, quæ cœperat, vitæ monita exequitur.

Diabolus igne phantastico turbam à concióe auocat.

Quomodò flammas domûs cuiusdam, vero igne ardentis, orando restinxerit. Cap. 14.

Nec tātùm ignem phantasticum, sed etiam verum, quem multi frigidis fontium vndis minimè valebāt extinguere, ipse solis feruētibus lachrymarum riuulis compressit. Siquidem dum more Apostolorum, gratia salutiferæ instructionis vniuersa pertransiret, deuenit die quadā in domū cuiusdā deuotæ Deo fœminæ, quam crebriùs inuisere curabat: quia & bonis operibus intentā nouerat, & ipsa eum primis pueritiæ nutriebat ab annis: vndè & mater ab eo cognominari solebat. Habebat autem domum in Occidentali parte viculi. Quam cùm vir Dñi Cuthbertus verbum seminaturus intraret, repentè in Orientali plaga eiusdem vici ꝑ culpam incuriæ domus incensa, vehementer cœpit ardere. Nam & ventus ab eodem climate assurgens nō modicus, abripiebat ignitos fœnei tecti fasciculos, & totam latè iactabat per villam. Iactantes aquam, qui aderāt, fortior flamma repulit, longiusq; fugauit. Tum præfata Dei famula cucurrit concita ad domum, in qua virum Dei receperat, obsecrans vt orando succurreret, priusquàm domus ipsius & tota simul villa periret. At ille: Nè timeas, inquit, mater: animæquior esto. Non enim tibi tuis ve hec quanlibèt ferox flamma nocebit. Statimque egressus, ante ostium sternitur in terram. Quo adhuc orante, mutatur flatus ventorum, spiransque ab occasu, totum tanti incendij periculum ab inuasione villulæ, quam vir Domini intrauerat, reiecit. Sicq; in duobus miraculis, duorum patrum est virtutes imitatus: in phantasticis quidem & euacuatis incendijs, virtutem reuerēdissimi & sanctissimi patris Benedicti, qui simulatum ab antiquo hoste quasi ardentis coquinæ incendium, ab oculis discipulorum orādo depulit: in veris verò æquè victis ac retortis ignium globis, virtutem viri venerabilis Marcellini Anchonitani antistitis: qui ardente eadem ciuitate, ipse cōtra ignem positus, orando flammas compescuit, quas tanta ciuium manus aquam proijciendo nequiuerat. Nec mirandum, perfectos & fideliter Deo seruientes viros, tantā cōtra vim flammarum accipere potestatem, qui quotidiana virtutum industria, & incentiua suę carnis edomare, & omnia tela nequissimi ignea nôrunt extinguere. Quibus aptissimè congruit illud propheticum: Cùm transiēris per ignem, non comburéris, & flamma nō ardebit in te. At ego & meî similes, propriç fragilitatis & inertię cōscij, certi quidem sumus, quia contra ignem materialem nil tale audemus: incerti aūt an ignem illum inextinguibilē futuræ castigationis immunes euadere queamus. Sed potens est & larga pietas Saluatoris nostri, quæ indignis nobis & nunc ad extinguenda vitiorum incendia, & euadendas in futuro pœnarum flammas gratiam suæ protectionis impendat.

[Margin: Act. 9.]

[Margin: Sancti homines cur facile possint flāmas extinguere. Esa. 43.]

Qualiter dæmonium ab vxore præfecti, necdùm adueniens eiecerit. Cap. 15.

Verùm quia paulo superiùs, quantū idem venerabilis Cuthbertus aduersùm simulatitias diaboli fraudes valuērit, exposuimus: nūc etiam, quid aduersùs verum apertumq; eius furorem valeat, explicemus. Erat præfectus Egfridi regis, Hildmer nomine, vir religiosis cum oīni domo sua deditus operibus, ideoq; à B. Cuthberto specialiter dilectus, & cùm itineris ꝓpinquitas cōgrueret, crebrò ab eo visitatus. Cuius vxor cùm eleemosynis & cęteris virtutū fructibus esset intenta, subitò correpta à dęmone, acerrimè cœpit vexari: ità vt stridēdo dentibus, voces miserabiles emittēdo, brachia vel cętera sui corporis mēbra in diuersa raptādo, nō minimū cūctis intuētibus vel audiētibus incuteret horrorē. Cumq; iaceret explosa, & iam iamq; videretur esse moritura, ascēdit vir eius equū, & cōcitus venit ad hoīem Dei, precatusq; est eum, dicēs: Obsecro, qa vxor mea malè habet, & videtur iam ꝓxima morti, vt mittas presbyterum, q illam, priusquàm moriatur, visitet, eiq; Dñici corporis & sanguinis sacramenta ministret: sed & corpus illius hîc in locis sanctis sepeliri permittat. Erubescebat enim eam cōfiteri insanam, quam vir Dñi sobriam semper videre cōsueuerat. Qui cùm ab eo parumpèr diuerteret, visurus quē mitteret presbyterū cū illo, cognouit repentè in spiritu, qa nō cōmuni infirmitate, sed dæmonis infestatiōe premeret coniunx, ꝓ qua supplicabat. Reuersusq; ad eum: Noli, inqt, alium mittere, sed ipse ad visitandā eam tecum pergere debeo. Cumq; agerēt iter, cœpit flere homo, & dolorē cordis ꝓfluentibus in maxillam lachrymis ꝓdere. Timebat eīn, nè cùm eam dæmoniosam inueniret, arbitrari inciperet, quia non integra Domino, sed fide ficta seruîsset. Quem vir Domini blandè consolatus: Noli, inquit, plorare, quasi inuen-

[Margin: Hildmer Præfectus religiosus.]

[Margin: Eius pia cōiūx obsidetur à dæmone.]

inuenturus sim cōiugem tuā, qualem nō velim. Scio eñ ipse, quãuis te dicere pudeat, qa dęmonio vexatur: scio etiam, quia priusquā illò puenerimus, fugato dæmonio, liberabitur, ac nobis aduenietibus cum gaudio occurrens, has ipsas habenas sanissima mēte excipiet, nosq; intrare citiùs obsecrās, ministeriū, quod cōsueuerat, nobis sedula impendet. Neq; eñ tali tormento soli subijciūtur mali, sed occulto Dei iudicio aliquotiès etiā innocentes in hoc seculo non tantùm corpore, sed & mente captiuãtur à diabolo. Dumq; hæc & huiusmodi verba in consolationem & eruditionem illius p. orante Cuthberto, appropinquarent domui, fugit repentè spiritus nequā, aduentum spiritussancti, quo plenus erat vir Dei, ferre nō valens. Cuius soluta vinculis mulier, quasi graui expergefacta de somno, surrexit cōtinuò, ac viro Dei gratulabūda occurrens, iumentum, quo sedebat, per frenum tenuit: moxq; ad integrum recepto vigore mentis & corporis, eum citò descendere, atq; ad benedicendam domum suam precabatur ingredi, deuotumq; illi ministeriū præbens, testabatur palàm, quomodò ad primum freni eius tactum, omni se molestia priscæ vexationis absolutam sensisset.

Insignis p. phetica cognitio in S. Cuthberto.

Pia matrona liberatā à dæmone.

Qualiter in Lindisfarnensi monasterio vixerit vel docuerit. *Cap. 26.*

CVM ergò venerabilis Domini famulus, multos in Mailrosensi monasterio degens annos, multis virtutum spiritualium clarescerct signis, trāstulit eum reuerendissimus Abbas ipsius Eata in monasterium, quod in Lindisfarnensium insula situm est: vt ibì quoquè regulam monachicę perfectionis & Prępositi authoritate doceret, & exemplo virtutis ostenderet. Nam & ipsum locum tunc idem reuerendissimus pater Abbatis iure regebat. Neq; aliqs miretur, quòd in eadem insula Lindisfarnea, cùm permodica sit, & suprà episcopi, & nunc Abbatis & monachorum esse locum dixerimus: reuerà enim ità est. Nanq; vna eademq; seruorum Dei habitatio, vtrosq; simul tenet, immò oēs monachos tenet. Aidanus quippe, qui primus eiusdem loci episcopus fuit, monachus erat, & monachicam cum suis omnibus vitā semper agere solebat. Vndè ab illo omnes loci ipsius antistites vsq; hodiè sic episcopale exercent officium, vt regente monasterium abbate, quem ipsi cum consilio fratrum elegerint, omnes presbyteri, diaconi, cātores, lectores cæteriq; gradus Ecclesiastici, monachicam per omnia cum ipso episcopo regulam seruent. Quam viuendi normā multùm se diligere probauit beatus Papa Gregorius, cùm sciscitanti per literas Augustino, quem primum genti Anglorum episcopum miserat, qualiter episcopi cum suis clericis conuersari debeant, respōdit inter alia: Sed quia tua fraternitas monasterij regulis erudita, seorsùm fieri non debet à clericis suis in ecclesia Anglorum, quæ Deo authore, nupèr adhuc ad fidem perducta est: hanc debet conuersationem instituere, quæ in initio nascentis Ecclesiæ fuit patribus nostris, in quibus nullus eorum ex his, quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat: sed erant illis omnia communia. Igitur ad Lindisfarnensem ecclesiam siue monasterium vir Domini adueniens, mox instituta monachica fratribus viuendo pariter & docendo tradebat. Sed & circunquaq; morantē vulgi multitudinem, more suo crebra visitatione ad cælestia quærenda ac promerenda succendebat. Necnon etiam signis clarior effectus, plurimos, varijs languoribus & tormentis compræhensos, orationum instantia priscæ sanitati restituit: nonnullos ab immundorū spirituum vexatione, non solùm præsens orādo, tangendo, imperādo, exorcizando: sed & absens vel tantùm orando, vel certè eorum sanationem prædicendo curauit. In quibus erat illa præfecti vxor; de qua suprà retulimus. Erant aūt quidam in monasterio fratres, qui priscæ suæ cōsuetudini, quàm regulari mâllent obtemperare custodiæ: quos tamen ille modesta patientiæ suæ virtute superabat, & quotidiano exercitio paulatìm ad melioris propositi statum conuertebat. Deniq; sæpiùs in cœtu fratrum de regula disputans, cùm acerrimis contradicentium fatigaretur iniurijs, exurgebat repentè, & placido vultu atq; animo egrediens, dimittebat conuentum: ac sequente nihilominùs die, quasi nil obiectionis pridiè sustinuisset, eadem, quæ priùs, monita eisdem dabat auditoribus, donèc illos paulatìm, vt diximus, ad ea, quæ vellet, conuerteret. Erat nanque vir patientiæ virtute præcipuus, atque ad perferenda fortiter omnia, quæ vel animo, vel corpori aduersa ingerebantur, inuictissimus, nec minùs inter tristia, quæ contigissent, faciem prætendens hilarem: ità, vt palàm daretur intelligi, quia interna spiritussancti consolatione, pressuras contemneret extrinsecas. Sed & vigiliarum atque

S. Cuthbertus fit Præpositus cœnobij Lindisfarneñ.

Episcopi Lindisfarneñ cū toto Clero suo sunt monachi.

Est lib. 12. Epistolarū, ad ei⁹ calcē.

Act. 4.

Patientia sua frangit quorūdam pertinaciā.

Vigiliarũ patientissimus.

atq; orationis ità studiosus existebat, vt aliquotiès tres siue quatuor noctes cõtinuas peruigil trãsegisse credatur, cùm ꝑ tãtum tẽporis nec ad lectum ꝓpriũ, nec extra dormitorium fratrũ, locum aliquẽ in quo pausare posset, haberet. Siue em̃ locis secretioribus solus oratiõi vacabat, siue inter psallẽdum operabatur manibus, torporẽq; dormiendi laborãdo ꝓpellebat, seu certè circuibat insulã, quõ se singula quęq; haberent, pius explorator inqrens, pariter & longitudinẽ sibi psalmodiæ ac vigiliarum incedẽdo alleuiãs. Deniq; arguere solebat pusillanimitatẽ fratrum, q grauiter ferrent, si qui se nocturnæ vel meridianæ quietis tẽpore importuna fortè inquietudine suscitarent, dicẽs: Nemo mihi molestiã facit me excitãdo de somno, sed potiùs lætificat me, q excitat. Facit em̃ me, discusso torpore somni, vtilitatis aliqd agere vel cogitare. Tantum aũt cõpunctioni erat deditus, tãtum cælestibus ardebat desiderijs, vt Missarum solennia celebrãs, nequaquàm sine profusione lachrymarum implere posset officium: sed cõgruo satis ordine, dũ passiõis Dominicæ mysteria celebraret, imitaretur ipse, quod ageret, seipsum videlicet Deo in cordis cõtritione mactando, sed & adstãtes populos sursùm corda habere & gratias agere Dño Deo nostro, magìs ipse cor quàm vocem exaltãdo, potiùs gemendo quàm cantãdo admoneret. Erat zelo iustitię feruidus, ad arguendum peccãtes: erat spiritu mãsuetudinis modestus, ad ignoscendum pœnitentibus: vt nonnunquàm sibi cõfitentibus peccata sua, his, q deliquerãt, prior ipse, miserans miseros, lachrymas funderet, & qd peccatori agendum esset, ipse iustus suo monstraret exemplo. Vestimẽtis vtebatur cõmunibus, ità temperãter agens, vt horũ neq; mũditijs, neq; sordibus esset notabilis. Vndè vsq; hodiè in eodẽ monasterio exemplo eius obseruatur, nè qs varij aut preciosi coloris habeat indumentum: sed ea maximè vestium specie sint cõtenti, quã naturalis ouium lana ministrat. His & huiusmodi spiritualibus exercitijs vir venerabilis, & bonorũ quorunq; ad se imitandum ꝓuocabat affectũ, & improbos quosq; ac rebelles vitę regulari, à ꝑtinacia sui reuocabat erroris.

Gratia lachrymarũ abundans.

Eius vestitus.

Qualiter sibi in insula Farne, pulsis dæmonibus, habitationẽ fecerit. *Cap.* 17.

Petit locũ desertum S. Cuthbert⁹.

AT postquàm in eodem monasterio multa annorum curricula expleuit, tandèm diù concupita, quæsita ac petita solitudinis secreta, comitante præfati Abbatis sui simul & fratrum gratia, multùm lętabundus adijt. Gaudebat nãque, quia de longa perfectione conuersationis actiuæ, ad ocium diuinæ speculationis iam mereretur ascendere. Lætabatur ad eorum sortem se pertingere, de quibus canitur in Psalmo: Ambulabunt de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion. Et quidem i primis vitæ solitariæ rudumentis secessit ad locum quendã, qui in exterioribus eius cellę partibus secretior appareret. At cùm ibidèm aliquãdiù solitarius cum hoste inuisibili orando ac ieiunando certaret, tãdèm maiora præsumens, longinquiorem ac remotiorem ab hominibus locum certaminis petijt. Farne dicitur insula, medio in mari posita: quæ non, sicut Lindisfarnensium incolarum regio, bìs quotidiè, accedente æstu Oceani, quem rheuma vocant Gręci, fit insula, bìs renudatis, abeunte rheumate, litoribus, contigua terræ redditur: sed aliquot millibus passuum ab hac semijnsula ad Eurum secreta, & hinc altissimo, & indè infinito clauditur oceano. Nullus hanc facilè ante famulum Domini Cuthbertum solus valebat inhabitare colonus, propter videlicet demorãtium ibì phantasias dæmonum: verùm intrante eam milite Christi, armato galea salutis, scuto fidei & gladio spiritûs, quod est verbum Dei, omnia tela nequissimi ignea extincta, & ipse nequissimus cum omni satellitum suorum turba porrò fugatus est hostis. Qui videlicet miles Christi, vt deuicta tyrannorum acie, monarcha terræ, quam adierat, factus est, condidit ciuitatem suo aptam imperio, & domos in hac æquè ciuitati cõgruas erexit. Est aũt ędificium situ penè rotundum, à muro vsq; ad murum mensura quatuor fermè siue quinq; ꝑticarum distentum. Murus ipse deforìs altior longitudine stantis hominis. Nã intrinsecùs viuã cædendo rupem, multo illum fecit altiorem, quatenùs ad cohibendã oculorum siue cogitationum lasciuiam, ad erigendam in superna desideria totã mentis intentionem, pius incola nil de sua mãsione præter cęlum posset intueri. Quem videlicet murum non de secto lapide, vel latere & cæmento: sed impolitis prorsùs lapidibus & cespite, quem de medio loci fodiendo tulerat. E quibus quidam tantæ erant granditatis, vt vix à quatuor viris viderentur potuisse leuari: quos tamen, angelico adiutus auxilio, illuc attulisse aliundè & muro imposuisse repertus est. Duas in mansione

Psal. 83.

Farne insula.

Ephes. 6.

Aedificium ab Cuthberto extructum.

sione habebat domos, oratorium scilicet & aliud ad cõmunes vsus aptum habitaculum: quorum parietes quidem de naturali terra multùm intùs forisq; circunfodiẽdo siue cędendo cõfecit: culmina verò de lignis informibus & fœno superposuit. Porrò ad portum insulę maior erat domus, in qua visitantes eum fratres suscipi & quiescere possent: nec longè ab ea fons, eorundem vsibus accommodus.

Quomodò precibus aquam de arida produxerit, vel qualiter in Anachoresi vixerit. Cap. 18.

AT verò ipsa eius mansio aquæ erat indiga, vtpotè in durissima & propè saxea rupe cõdita. Accitis ergò vir Dñi fratribus, (necdùm enim se ab aduenientium secluserat adspectibus) Cernitis, inquit, quia fontis inops sit mansio, quã adij? Sed rogemus (obsecro) illum, q̃ cõuertit solidam petrã in stagna aquę, & rupes in fontes aquarum: vt nõ nobis, sed nomini suo dans gloriã, de hac quoq; rupe saxosa nobis venam fontis aperire dignetur. Fodiamꝰ in medio tuguriũculi mei, credo, torrẽte voluptatis suę potabit nos. Fecerunt ergò foueam, quã in crastinum, emanante ab internis vnda, repletam inuenerunt. Vndè dubium nõ erat, hãc orationibus viri Dei de aridissima ac durissima priùs terra elicitã fuisse aquã. Quæ videlicet aqua mirum in modum primis cõtenta ripis, nec foràs ebulliendo pauimentum inuadere, nec hauriẽdo nouit deficere: ità moderata gratia largitoris, vt nec necessitati accipientis superflueret, nec sustentãdę necessitati copia deesset. Facta ergò, iuuãtibus se fratribus, mãsione ac domibus p̃fatis, incipit habitare solus vir Dñi Cuthbertus. Et primò q̃dem veniẽtibus ad se fratribus, de sua cella egredi, eisq; ministrare solebat: quorum dum pedes aqua calida deuotꝰ lauaret, coactus est aliquotiès ab eis etiã se discalceare, suosq; pedes illis ad abluendum p̃bere. Nanq; intãtùm à cultu sui corporis animum sustulerat, atq; ad animę solius cultũ cõtulerat, vt semèl calceatus tibracis, quas pelliceas habere solebat, sic mẽses p̃duraret integros. Aliquandò etiã calceatus in pascha, nõ nisi post annũ, redeunte paschę tempore, ꝓpter lauationẽ pedum, q̃ in cœna Dñi fieri solet, se discalceâsse dicatur. Vndè ob crebras preces incuruationesq; genuũ, quas calceatus exercebat, callum oblongũ nec exilem in cõfinio pedum & tibiarum habuisse dep̃hensus est. Deindè increscẽte studio ꝑfectionis, includitur in suo monasterio, atq; ab hominũ remotus adspectibus, solitariã in ieiunijs, oratiõibus & vigilijs discit agere vitã, rarum cũ aduenientibus deintùs habẽs colloquium, & hoc ꝑ fenestrã: qua primitùs aperta, & videri à fratribꝰ, & fratres, quos alloquebatur, ipse videre gaudebat. Exindè ꝓcedente tempore & ipsam occlusit, nec nisì dandæ benedictionis vel alterius cuiuslibet certę necessitatis gratia, reserabat.

Psal. 113.

Precibus in insula fontem impetrat.

Viuit planè solitarius.

Qualiter à messe, quã sua manu seruẽrat, verbo volucres abegerit. Cap. 19.

ET primùm q̃dem ꝑmodicum ab eis panem, quo vesceretur, accipiebat, ac suo bibebat è fonte: postmodùm verò ꝓprio manuũ labore, iuxta exempla patrũ, viuere magìs aptum ducebat. Rogauit ergò afferri sibi inibì instrumenta, q̃bus terrã exerceret, & triticum, quod sereret. Sed seminata verno tempore terra, nullos vsq; ad medium æstatis, reddidit fructus. Vndè visitãtibus se iuxta morem fratribus, aiebat vir Dei: Forsitã aut telluris huiusce natura, aut volũtas Dei nõ est, vt hoc in loco mihi triticum nascatur. Afferte (rogo) hordeum, si fortè vel illud fructum facere possit. Quòd si nec illi Deus incrementum dare voluẽrit, satiùs est me ad cœnobium reuerti, q̃ alieno hîc labore sustẽtari. Allatumq; hordeum, dum vltra om̃e tempus serendi, vltra oẽm spem fructificandi terræ cõmendaret, mox abundanter exortũ fecit fructũ copiosum. Quod dum maturescere cœpisset, venêre volucres & huic depascendo certatìm insistebãt. Ad quos pijssimus Christi seruus appropians, (sicut pòst ipse referebat: solebat eñ sępè, q̃ a lęti vultûs & affabilis erat, ad cõfirmandã fidem audientium, aliqua etiã de eis, q̃ ipse credendo obtinuerat, in medium ꝓferre) Quid tangitis, inq̃t, sata, q̃ non seruïstis? An fortè vos plùs me his opùs habetis? Si tñ à Deo licentiam accepistis, facite quod ipse permisit: sin autem, recedite, neque vlteriùs aliena lędatis. Dixerat, & ad primã iubentis vocem vniuersa volucrũ multitudo recessit, seq; per oĩa deincèps ab eiusdem messis inuasione continuit. Et hîc quoq; venerabilis Christi famulus in duobꝰ miraculis, duorũ patrũ est facta sequutꝰ: in aqua videlicet elicita de rupe, factũ B. patris Benedicti, q̃ idẽ penè & codẽ modo legitur fecisse miracu-

Triticũ nõ facilè in insula maturescit.

Hordeum crescit abundè.

Aues illo iubente recedunt.

culum:sed idcircò vberiùs,quia plures erant, qui aquæ inopia laborarent. Porrò in arcessitis à messe volatilibus, reuerendissimi & sanctissimi patris Antonij sequebatur exemplum, qui à læsione hortuli, quem ipse plantauerat, vno onagros sermone compescuit.

Quomodò corui iniuriam, quam viro Dei intulerant, precibus & munere purgauerint. Cap. 20.

LIbet etiam quoddam beati Cuthberti, in exemplum præfati patris Benedicti, factum narrare miraculum, in quo auium obediētia & humilitate, palàm cō-tumacia & superbia condemnatur humana. Erant siquidem corui multo ex tempore eiusdem insulæ sedibus assueti: quos cùm die quadam vir Dei nidificātes hospitiolum fratrum, de quo præfatus sum, rostro lacerare, ablatosque culmo, quibus tectum fuerat, ad fabricam nidi ore ferre cōspiceret, coërcuit eos leui protēsione dexteræ, atque à læsura fratrum iam cessare præcepit. Sed illis imperium spernentibus: In nomine, inquit, Iesu Christi abite quantocyùs, neque in loco, quem læditis, vltrà manere præsumatis. Vix verba compleuerat, & confestìm tristes abiêre. Peracto autem triduo, vnus è duobus redijt, & fodientem reperiens famulum Christi, sparsis lamentabiliter pennis, & submisso ad pedes eius capite, atque humiliata voce, quibus valebat indicijs veniam precabatur. Quod intelligens venerabilis pater, dedit facultatem remeandi. At ille impetrata redeundi licentia, mox sodalem adducturus abijt. Nec mora, redeunt ambo, & secum digna munera ferunt, dimidiam videlicet axungiam porcinam. Quam vir Domini aduentantibus posteà fratribus sæpiùs ostendere, atque ad vngendas * caligas præbere solebat, contestans eis, quanta hominibus obedientię, quāta sit cura humilitatis habēda, cùm auis superbissima nunciam, quā viro Dei intulerat, precibus, lamentis & muneribus festinauit abluere. Deniquè ad dandum hominibus exemplum correctionis, multos deincèps annos in ipsa insula manebāt & nidificabāt, neque aliquid molestiæ cuiquam irrogare audebant. Nulli autem videatur absurdum, à volatilibus formam discere virtutis, cùm Salomō dicat: Vade ad formicam ô piger, & considera vias eius, & disce sapientiam.

* ocreas

Prou. 6.

Qualiter eius necessitatibus etiam mare seruiêrit. Cap. 21.

NON sola autem aëris, sed & maris animalia, immò & ipsum mare, sicut & aër & ignis, iuxta quod in superioribus exposuimus, viro venerabili præbuêre obsequium. Qui enim authori omnium creaturarum fideliter & integro corde famulatur, non est mirandum, si eius imperijs ac votis omnis creatura deseruiat. At nos plerunquè idcircò subiectæ nobis creaturæ dominium perdimus, quia Domino & creatori omnium ipsi seruire negligimus. Et ipsum, inquam, mare promptum famulo Christi, vbì opùs habuit, impendebat officium. Disponebat nanque paruulam sibi in suo monasterio, sed quotidianis necessitatibus aptam condere casulam, cui à parte maris, qua alluuione frequentium gurgitum excauata rupis altissimum, nec breuem fecerat hiatum, basis supponenda erat, & hæc, iuxta latitudinem hiatûs, duodecim pedes longa. Rogauit ergò fratres, qui se visitaturi aduenerāt, vt cùm redire vellent, lignum sibi longitudinis duodecim pedum, ad faciendam domunculæ basim, deferrent. Qui promiserunt se libentissimè facturos, quod petijt. Sed accepta benedictione ab eo, vbì domum sunt reuersi, fugit mentem petitio patris: reuersique die debito ad eum, non attulêre quod rogabantur. Quibus ille benignissimè receptis, & oratione solita Deo commendatis, Vbì est, inquit, lignum, quod vos afferre rogabam? Tum illi reminiscentes petitionem eius, suamque confitentes obliuionem, veniam de admisso precabantur. At vir mitissimus blando illos sermone consolatus, vsque ad manè in insula manere & quiescere præcepit, dicens: Credo, quia Deus non obliuiscatur meæ voluntatis & necessitatis. Fecerunt, vt dixerat, & exurgentes manè, viderunt quia nocturnus Oceani æstus lignum memoratæ longitudinis attulit, & in ipso insupèr loco deposuit, vbì in ędificiū desupèr erat imponendum. Videntes autem, mox & viri venerabilis sanctitatem mirabantur, cui etiam elementa seruirent: & suæ mentis tarditatem debito cum pudore culpabant, quos etiam insensibile elementum, quàm sit sanctis obtemperandam, doceret.

Lignum ei necessariū diuinitùs adducitur.

Quo-

Quomodò multis ad se venientibus monita dans salutis, fragiles exposuerit antiqui hostis insidias. Cap. 22.

VEniebant autem multi ad virum Dei, non solùm de proximis Lindisfarnensium finibus, sed etiam de remotioribus Britanniæ partibus, fama nimirùm virtutum eius acciti, qui vel sua, quæ commisissent errata, vel dæmonum, quæ paterentur tentamenta profitentes, vel certè communia mortalium, quibus affligerentur, aduersa patefacientes, à tantæ sanctitatis viro se consolādos sperabant. Nec eos fefellit spes. Nanque nullus ab eo sine gaudio consolationis abibat: nullum dolor animi, quem illò attulerat, redeuntem comitatus est. Nouerat quippe mœstos pia exhortatione refouere: sciebat angustiatis gaudia vitę cælestis ad memoriam reuocare, fragilia seculi huius & prospera simul & aduersa monstrare: didicerat tentatis multifarias antiqui hostis pādere versutias, quibus facilè caperetur animus, qui vel fraterno, vel diuino amore nudat⁹ existeret. At qui integra fide roboratus incederet, insidias aduersarij, Domino auxiliāte, quasi casses transiret araneę. Quotiès, inquit, meipsum de alta rupe per præceps misêre? quotiès quasi ad interficiendum me lapides iactabant? sed & alijs alijsq; phantasiarū tentamētis me appetentes deterrere, ac de loco huius certaminis conabantur eliminare: nec tamen vllatenùs vel corpus meum læsura aliqua, vel mentem timore contaminare valebant. Hoc quoquè fratribus solebat crebriùs intimare, nè conuersationem eius, quasi singulariter celsam, mirarentur, quia contemptis secularibus curis, secretus viuere mallet. Sed iure, inquit, est cœnobitarum vita miranda, qui Abbatis per omnia subijciuntur imperijs, ad eius arbitrium cuncta vigilandi, orandi, ieiunandi atque operandi tempora moderantur: quorum plurimos noui paruitatem meam longè & munditia mentis, & culmine gratiæ prophetalis anteire. E quibus est venerabilis & cum omni honorificentia nominandus seruus Christi Boisilus, qui me in Mailrosensi monasterio quondā senex adolescentem nutriebat, & inter enutriendum cuncta, quæ mihi erant ventura, prophetica veritate prædixit, & vnum tantummodò restat ex omnibus, ab eo mihi prædictis, quod vtinàm nunquàm impleatur. Hoc autem dicebat, quia præfatus Christi famulus episcopatûs cum gradu significabat esse functurum, cuius perceptionem ipse non parùm desiderio vitæ secretioris horrebat.

Multi ad eū cōsolationis reportādæ causa cunoeniūt.

Cœnobiticā vitā præfert suæ anachoresi causa modestię.

Quomodò Elfled Abbatissa & puella eius, per zonam ipsius sint sanatæ. Cap. 23.

NEque verò sanitatum miracula per hominem Dei, tametsi longè ab hominibus positum, fieri cessabant. Siquidem venerabilis ancilla Christi Elfled, quæ inter gaudia virginitatis non paucis famularum Christi agminibus maternæ pietatis curam adhibebat, ac regalis stemmata nobilitatis potiori nobilitate summæ virtutis accumulabat, multo virum DEI semper excolebat amore. Hęc eo tempore, sicut ipsa posteà reuerendissimo Lindisfarnensis ecclesiæ presbytero Herefrido, & ille mihi referebat, graui percussa languore, ac diù vexata, penè visa est peruenisse ad mortem. Cui cùm nil curationis possent adhibere medici, subitò diuina intrinsecùs gratia curāte, paulatìm morti subtracta est, nec tamen plenè sanata. Nam dolor quidem interaneorum abscessit, membrorum vigor redijt: sed facultas standi vel ambulandi prorsùs defuit, quia nec ad standum erigi, nec nisì quadrupes valebat ingredi. Cœpit ergò tristis æternam timere debilitatem: nam & de medicorum auxilio iampridèm facta fuerat desperatio. Cui cùm die quadam inter angustias tristium cogitationum veniret in mentem beata & quieta conuersatio reuerendissimi patris Cuthberti: Vtinàm, inquit, haberem aliquid de rebus Cuthberti mei: scio certè & credo & confido in Domino, quia citò sanarer. Et non multò pòst aduenit, qui ei zonam lineam, ab eo missam, deferret. Quæ multùm gauisa de munere, & desiderium suum viro sancto iam cælitùs patefactum intelligens, succinxit se illa, & manè mox erecta ad standum, tertia verò die plenè est reddita sanitati: Post dies autem paucos cœpit ægrotare quædam de virginibus monasterij ipsius, dolore capitis intolerabili. Quæ cùm, ingrauescente morbo per dies, videretur esse moritura, intrauit ad visitandam eam venerabilis Abbatissa. Cumque eam grauiter afflictam conspiceret, tulit memoratam viri Dei zonam, & hac illi caput circunligare curauit. Quæ

Elfled Abbatissa, regio orta stēmate.

Zona S. Cuthberti pellit morbum Abbatissæ.

eodem mox die, abeunte dolore, curata est: tollensque zonam, sua condidit in capsa.
Itē virginis cuitsdam. Quam cùm post dies aliquot Abbatissa requireret, neq; in capsa eadem, neq; vspiàm prorsùs potuit inueniri. Quod diuina dispensatione factum intelligitur, videlicet vt & per duo sanitatis miracula Deo dilecti patris sanctitas appareret credentibus, & deincèps dubitandi de sanctitate illius occasio tolleretur incredulis. Si enim eadem zona semper adesset, semper ad hanc concurrere voluissent ægroti: & dũ fortè ex his aliquis non mereretur à sua infirmitate curari, derogaret impotentię non saluantis, cùm ipse potiùs esset salutis indignus. Vndè prouida, vt dictum est, dispensatione supernæ pietatis postquàm fides credentium confirmata est, mox inuidiæ perfidorum materia detrahendi est prorsùs ablata.

Quid sciscitanti eidem Elfledæ de vita Egfridi regis & episcopatu suo prædixerit. Cap. 24.

ALio item tempore misit eadem reuerendissima virgo & mater virginũ Christi Elfled, rogauitque virum Dei, adiurans in nomine Domini, vt eum videre & de necessarijs mereretur alloqui. Qui ascensa naui, cum fratribus venit ad insulam, quæ Coquedi fluminis ostio præiacens, ab eodem nomen accepit, & ipsa monachorum cœtibus insignis. Nam præfata Abbatissa illò eum sibi occurrere rogauerat. Cuius potita colloquijs, cùm multa ab eo, quæ sciscitabatur, audiret, ecce repentè in medio sermone aduoluta pedibus eius, adiurauit eum per nomen illud terribile ac venerabile superni regis & angelorum eius, vt diceret illi, quàm lõgo tẽpore victurus esset Egfridus frater illius, & regnum gubernaturus Anglorum. Scio enim, inquit, quia prophetiæ spiritu, quo polles, hoc dicere potes, si vis. At ille expauens ad iuramentum, nec tamen volens apertè, quod petebatur, reuelare secretum: Mirum, inquit, quarè sapiens fœmina & in sanctis erudita scripturis, longa vocare velis humanę tempora vitæ, dicente Psalmista, quia anni nostri sicut aranea meditabuntur: Et cùm moneat Salomon: si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierum multorum: qui cùm venerint, vanitatis arguuntur præterita. Quanto magìs is, cui vnius solùm anni vita superest, breui videtur tempore vixisse, vbi mors adstiterit in ianuis? Hæc audiens illa, fusis lachrymis, præsagia dira deflebat: extersaque facie, rursùs audacia fœminę adiurauit ꝑ maiestatem summæ diuinitatis, vt diceret, quem habiturus esset hæredem regni, cùm filijs careret & fratribus. Qui parùm silens, Nè dicas, inquit, quia cares. Habebis enim successorem, quem germana, vt ipsum Egfridum, dilectione cõplectaris. At illa: Obsecro, inquit, dicas, quibus in locis sit ille. Qui ait: Cernis hoc mare magnum & spatiosum, quot abundet insulis? Facilè est DEO de aliqua harum sibi prouidere, quem regno pręficiat Anglorum. Intellexit ergò, quia de Aldfrido diceret, qui ferebatur filius fuisse patris illius, & tunc in insulis Scotorum ob studium literarũ exulabat. Sciebat autem, quia Egfridus proponeret eum constituere episcopum, volensque dinoscere, si propositum sequeretur effectus, ità quærendo exorsa est: O quàm varia intẽtione diuiduntur corda mortalium. Quidam adeptis gaudent diuitijs: alij amantes diuitias, semper egent: tu gloriam mundi, quanuìs offeratur, respuis: etiamsi ad episcopatum pertingere possis, quo sublimius apud mortales nihil est, tui claustra deserti huic gradui præferes: At ille: Scio me, inquit, tanto gradu dignum non esse, nec tamẽ iudicium superni gubernatoris vspiàm effugere queo: qui si tanto oneri me subijciendum disposuit, credo quia post modicum liberum reddet, & fortassè non ampliùs, quàm duobus annis exactis, solitam me meæ solitudinis remittet ad requiem. Præcipio autem tibi in nomine Domini & Saluatoris nostri, nè cui ante obitum meum, quæ à me audiuisti, referas. Cumque illi hæc & multa alia, quæ quærebat, exponeret, atque eam, de quibus opùs habebat, instrueret, reuersus ad insulam & monasterium suum, solitariam, vt cœperat, agebat sedulus vitam. Nec multò pòst, cõgregata synodo non parua sub præsentia pijssimi ac Deo dilecti regis Egfridi, cui beatæ memoriæ Theodorus archiepiscopus præsidebat, vnanimi omnium consensu ad episcopatum ecclesiæ Lindisfarnensis electus est. Qui, cùm multis legatarijs ac literis ad se præmissis, nequaquàm suo loco posset erui, tandèm rex ipse præfatus vnà cum sanctissimo antistite Trumvuino, necnon & alijs quamplurimis religiosis ac potentibus viris ad insu-

Insula Coquedi monachorũ cœtibus insignis.

Psal. 89. Eccl. 11.

Futura prędicit S. Cuthbert⁹.

Synodus Anglicana.

En q̃ difficulter vir sanct⁹ trahi

insulam nauigauit, genu flectunt omnes, adiurāt per Dominum, lachrymas fundunt, obsecrant, donèc ipsum quoquè lachrymis plenum dulcibus extrahunt latebris, atq; ad synodum pertrahunt. Quò dum perueniret, quanuìs multùm renítens, vnanima omnium voluntate superatur, atque ad suscipiendum episcopatûs officium collum submittere compellitur. Nec tamen statìm ordinatio, sed peracta hyeme, quæ imminebat, expleta est: atq; vt verbis eius propheticis per omnia satisfieret, Egfridus post annum Pictorum gladio trucidatur, & * Aldfridus in regnum frater eius nothus substituitur: qui nō paucis antè temporibus in regionibus Scotorū lectioni operam dabat, ibi ob amorem sapientiæ, spontaneum passus exilium.

potest ad episcopatū.

* Alefridus

Quomodò electus ad episcopatum, seruum comitis languentem aqua per se benedicta curauerit. Cap. 25.

CVm ergò electus ad episcopatum vir Domini Cuthbertus, suam remeâsset ad insulam, atque aliquantulum temporis secretus Domino solita deuotione militaret, euocauit eum venerabilis episcopus eius Eata, atque ad suum colloquium Mailros venire præcepit. Quo expleto colloquio, dum domum redire cœpisset, occurrit illi comes quidam Egfridi regis, rogauitq; obnixè, vt ad benedictionem dandā in villulam suam domumque diuerteret. Quò cùm peruenisset, & gratifico omnium susceptus esset officio, indicauit ei vir de infirmitate famuli sui, dicens: Deo gratias sanctissime pater, quòd nos videre, nostramque domum intrare dignatus es. Et verè credimus, quia maximum nobis lucrum & mentis & corporis p̄stet aduentus tuus. Est autem nobis famulus, pessima diutiùs infirmitate cruciatus, & in tantum doloris hodiè perductus, vt morienti similior, quàm languenti appareat. Extrema nanque corporis parte præmortua, permodicum ore & naribus flatum trahere videtur. Qui confestìm benedixit aquā, & dedit ministro comitis nomine Baldhelmo, qui nuncusquè superest, & in ecclesia Lindisfarnensi presbyterij gradum officio tenens, moribus implet, virtutesq; viri Dei cunctis scire volentibus referre melle dulcius habet, qui & mihi hocipsum, quod refero, miraculum narrauit. Huic ergò dans aquam benedictam vir Dei: Vade, inquit, & gustandam præbe languenti. Qui dictis párens, attulit aquam ægrotanti. Quam dum tertiò ori eius infunderet, cōtinuò cōtra morem se quietum dimisit in soporem. Erat enim iam vespera. Qui etiam silētio transegit noctem, & visitanti se domino suo saluus manè apparuit.

Aqua benedicta sanat morbo penè extinctū.

Qualiter in episcopatu vixerit. Cap. 26.

SVsceptum autem episcopatûs ordinē venerabilis vir Domini Cuthbertus, iuxta præcepta & exempla Apostolica, virtutum ornabat operibus. Commissam nanque sibi plebem & orationibus protegebat assiduis, & admonitionibus saluberrimis ad cælestia vocabat. Et, quod maximè doctores iuuat, ea, quæ agēda docebat, ipse priùs agendo pręmonstrabat. Eripiebat inopem de manu fortiorum eius, egenum & pauperem à rapientibus eum: tristes ac pusillanimes consolari: malè autem gaudentes, ad tristitiam, quæ secundùm Deum est, reuocare curabat. Solitam sibi parsimoniam, exercere sedulus, & inter frequentiam turbarum monachicæ vitæ rigorem obseruare solicitus gaudebat. Esurientibus alimenta, indumenta præbebat algentibus, cæterisque vitæ pontificalis insignibus ritè decoratus incedebat. Cuius internis, id est, animi virtutibus ea quoquè, quibus foris effulgebat, miraculorum signa testimoniū dabant. Ex quibus aliqua breuiter memoriæ cōmendare curauimus.

Quomodò interitum Egfridi regis & militiæ eius, quem prædixerat, absens viderit in spiritu. Cap. 27.

IGitur dum Egfridus rex ausu temerario exercitum in Pictos duceret, eorumque regna atroci ac feroci sæuitia deuastaret, sciēs vir Domini Cuthbertus adesse tēpus, de quo anno pręterito interroganti eius sorori prædixerat, non eum ampliùs quàm vno anno esse victurum: venit ad Lugubaliam ciuitatem, quæ à populis Anglorum corruptè Luel vocatur, vt alloqueretur reginam, quę ibidèm in monasterio suæ sororis euentum belli expectare disposuit. Postera autem die deducentibus eum ciuibus, vt videret mœnia ciuitatis, fontemque in ea miro quodam Romanorū opere extructum, repentè turbatus spiritu, vt stabat super baculum, mœstā faciē de-

Egfrid' rex populat Pictorum ditiones.

flexit ad terram: rursumq; se erigens, atque ad cælum oculos attollens, ingemuit grauiter, & non grādi voce ait: Fortè modò discrimen factum est certaminis. At presbyter, qui adstabat, intelligens de quo diceret, incauta velocitate ductus, respondit & dixit: Vndè scis? Nolens autem ille ampliùs de his, quæ sibi erant reuelata, patefacere, Nónne videtis, inquit, quàm mirè mutatus ac turbatus sit aër? Et quis mortalium sufficit inuestigare iudicia Dei? Attamen confestìm intrauit ad reginam, & secretò eam alloquens, (erat autem dies sabbati) Vide, inquit, maturè illucescente secunda sabbati ascendas currū, quia die Dominico curru ire non licet: vadasque & regiam ciuitatem citissimè introëas, nè fortè occisus sit rex. Ego autem, quia crastina die ad vicinū monasterium ob dedicandam ibì ecclesiam venire rogatus sum, expleta dedicatione, te continuò subsequor. Veniente autem die Dominico, prædicans verbum Dei fratribus eiusdem monasterij, finito sermone & fauentibus cunctis, qui aderant, rursùs
1.Cor.16. ità cœpit: Obsecro, dilectissimi, iuxta Apostoli monita, vigiletis, stetis in fide, viriliter agatis, & cōfortemini: nè fortè superueniens aliqua tentatio, vos imparatos inueniat: sed memores potiùs semper illius Dominici pręcepti, Vigilate & orate, nè intre-
Matt.26. tis in tentationem. Putabant autem, quia non multò antè pestilentiæ clades & eos & multos circunquaq; lata cæde strauerat, cum de huiusmodi plaga iam reditura fuisse locutum. At ille rursùs assumpto sermone: Quondàm, inquit, cùm adhuc in mea demorarer insula solitarius, venerunt ad me quidam de fratribus die sancto Dominicæ natiuitatis, rogabantq; vt de mea casula & mansione egrediens, solennem cum eis & lætum diem tantæ venerationis transigerem. Quorum ego deuotis precibus acquiescēs, egrediebar, & cōsedimus ad epulas. At in media fortè refectiōe dixi ad eos: Obsecro, fratres, cautè agamus & vigilanter, nè per incuriam fortè & securitatem inducamur in tentationem. At illi respōderunt: Obsecramus, hodiè lętum agamus diem, quia natale est Domini nostri Iesu Christi. Et ego: Sic, inquam, faciamus. Cumq; post hæc aliquandiù epulis, exultationi ac fabulis indulgeremus, rursùs admonere cœpi, vt soliciti existeremus in orationibus & vigilijs, atque ad omnes tentationū incursus parati. Et illi, Benè, inquiunt, & optimè doces: sed tamen, quia abundant dies ieiuniorum, orationis & vigiliarum, hodiè gaudeamus in Domino. Nam & angelus, nascē-
Luc.2. te Domino, euangelizabat pastoribus gaudium magnum, quod esset omni populo celebrandum. Et ego: Benè, inquam, faciamus sic. Sed cùm epulantibus nobis & diem lætum ducentibus, tertiò eiusdem admonitionis verba repeterem, intellexêre illi, quia nō frustrà hæc tam studiosè suggererē: & expauescentes, dicebant: Faciamus, vt doces, quia necessitas magna nobis incumbit, vt contra insidias diaboli & oīa tentamenta semper accincti spiritualiter vigilemus. Hæc dicens ego, nesciebam, sicut nec illi, aliquid nobis occursurum nouæ tentationis: sed tantùm instinctu mentis admonitus sum, aduersùs subitas tentationum procellas statum cordis semper esse muniendum. Sed vbì reuersi à me, manè ad suum, id est, Lindisfarnense monasterium rediérunt, eccè quendam de suis morbo pestilentiæ obîsse reperiunt. Et crescente ac sæuiente per dies, immò etiam per mēses & annum totum eadem clade, nobilissimus ille patrum fratrumque cœtus spiritualium penè vniuersus migrauit ad Dominum. Et nunc ergò fratres vigilate & vos in orationibus, vt si quid vobis tribulationis ingruërit, vos iam paratos inueniat. Hæc dicente venerabili antistite Cuthberto, rebātur, vt prefatus sum, quia de reditu pestilentiæ diceret. Sed post vnum diem aduenięs qui fugerat è bello, occulta viri Dei vaticinia miseris exponebat eloquijs. Probatūq; est, ipsa die eademque hora, qua viro Dei iuxta puteum stanti reuelatum est, cęsis circùm tutoribus, regem hostili gladio fuisse prostratum.

Inter epulas hortatur ad cautè agendum.

Semper vigilandū cōtra fraudes diaboli.

Egfridi regis cædes.

Quomodò Hereberto anachoretæ obitum suum prædixerit, comitatumq; illius à Domino precibus obtinuerit sine mora. Cap. 28.

NOn multo pòst tempore, idem famulus Domini Cuthbertus ad eandē Lugubaliā ciuitatē rogatus aduenit, quatenùs ibidèm sacerdotes consecrare, sed & ipsam reginā, dato habitu sanctæ conuersationis, benedicere deberet. Erat aūt presbyter vitæ venerabilis, nomine Herebertus, iādudùm viro Dei Cuthberto spiritualis amicitiæ fœdere copulatus, qui in insula stagni illius pgrandis, de quo Deoruuentionis fluuij primordia erūpunt, vitā solitariam ducēs, annis singulis ad eū venire, & monita salutis ꝑpetuæ ab eo accipere consueuerat. Hic cùm audisset

set eum illa in ciuitate demoratum, venit ex more, cupiens salutaribus eius exhortationibus ad superna desideria magìs magìsq; inflãmari. Qui dum sese alterutrùm cælestis sapiētiæ poculis debriarent, dixit inter alia Cuthbertus: Memento frater Hereberte, vt modò quicquid opùs habes, me interroges, mecumque loquaris: quia postquàm ab inuicèm digressi fuerimus, nõ vltrà nos inuicèm in hoc seculo carneis oculis videbimus. Certus sum enim, quia tempus resolutionis meæ instat, & velox est depositio tabernaculi mei. Qui hæc audiēs, prouolutus eius pedibus, fusisq; cum gemitu lachrymis: Obsecro, inquit, per Dominum, nè me derelinquas: sed tui sodalis memineris, rogesque supernam pietatem, vt cui pariter in terris seruiuimus, ad eius videndam claritatem pariter transeamus ad cælos. Nôsti enim, quia ad tui oris imperiũ semper viuere studui, & quicquid ignorantia vel fragilitate deliqui, æquè ad tuę volũtatis arbitrium castigare curaui. Incubuit precibus episcopus, statimq; edoctus in spiritu impetrâsse se, quod petiērat à Domino: Surge, inqt, frater mi, & noli plorare: sed gaudio gaude, quia donauit nobis superna clemētia, quod rogauimus eã. Cuius promissi & prophetiæ veritatem sequens rerum finis adstruxit: quia & digrediētes ab inuicèm, non ampliùs se corporaliter viderunt: & vnius eiusdemq; momento temporis egredientes è corpore spiritus eorum, mox beata inuicèm visione cõiuncti sunt, atque angelico ministerio pariter ad regnum cæleste translati. Sed Herebertus diutina priùs infirmitate decoquitur: illa fortasìs dispēsatione Dominicæ pietatis, vt si qd minus haberet meriti à beato Cuthberto, suppleret dolor continuus longę ęgritudinis: quatenùs æquatus gratia suo intercessori, sicut vno eodemque tempore cum eo de corpore egredi, ità etiam vna atque indissimili sede perpetuæ beatitudinis mereretur recipi.

Prædicit obitũ suũ.

En q̃ facilè impetrat rē grãdē à Domino.

Quomodò vxorem comitis per presbyterum suum aqua benedicta sanauerit. *Cap.* 29.

QVadam autem die, dum parochiam suam circumiens, monita salutis omnibus rurì casis & viculis largiretur, necnon etiam nupèr baptizatis, ad accipiēdam spiritussancti gratiam, manum imponeret: deuenit ad villulã cuiusdam comitis, cuius vxor malè habēs, quasi proxima morti iacebat. Cui iã venienti occurrens ipse comes, flexis genibus gratias egit Domino de aduentu illius. Et introducens eum, benigno recepit hospitio. Cumq; lotis more hospitalitatis manibus & pedibus resedisset antistes, cœpit referre illi vir de languore cõiugis desperatæ, obsecrans, vt ad asspergendã eam, aquam benediceret. Credo, inquit, quia mox aut sanitati, Deo donante, restituatur, aut si moritura est, perpetuam de morte transeat ad vitam, citiusque moriendo, compendium tam miserabilis ac diutinæ vexationis accipiat. Annuit deprecanti vir Dei, & allatam benedicens aquam, dedit presbytero, præcipiens vt super languidam asspergeret. Qui ingressus cubiculum, in quo illa exanimi similima iacebat, asspersit illam & lectulum eius: sed & os illius aperiens, gustum salutiferi haustûs immisit. Res mira & vehemēter stupenda. Mox vt eã aqua benedicta tetigit languentem, & quid erga eam ageretur prorsùs ignorantem, ità plenã mentis & corporis sanitatem recepit, vt confestìm resipiscens, benediceret Dominũ, gratiasque referret ei, qui tales tantosque hospites ad se visitandam curandamq; destinare dignatus sit. Nec mora, exurgens ipsis suæ sanitatis ministris ministerium sana prębuit, pulchroq; spectaculo ipsa prima de tota tanti viri familia episcopo potũ refectionis obtulit, quę per ipsius benedictionem poculum mortis euasit, secuta exemplum socrûs apostoli Petri, quæ curata à febribus per Dominum, continuò surgens, ministrabat illi ac discipulis eius.

Sacramētũ Confirmationis.

En quantũ olim pij tribuerit aquę benedictę.

Mirabilis sacratæ aquæ effectus.

Luc. 4.

Quomodò puellam, oleo perunctam, à dolore capitis laterisque curauerit. *Cap.* 30.

NEque huic dissimile sanitatis miraculum à venerabili antistite Cuthberto factũ, multi, q̃ præsentes fuêre, testati sunt: è quibus est religiosus presbyter Ediluualdus, tunc minister viri Dei, nũc autem Abbas cœnobij Mailrosensis. Dum enim more suo pertransiret vniuersa docendo, deuenit in vicum quendã, in quo erant fœminæ sanctimoniales non multæ: quibus timore barbarici exercitûs à monasterio suo profugis, ibidèm manendi sedem vir Domini paulò antè donauerat: quarum vna, quæ erat cognata præfati sacerdotis Ediluualdi, grauissimo

tenebatur languore depressa. Per integrum nanque annum intolerabili capitis & totius lateris alterius dolore vexata, funditùs à medicis erat desperata. Indicātibus autem de illa viro Dei, & pro sanatione eius obsecrantibus his, qui venerant cum eo, miseratus ille miseram, vnxit oleo benedicto. Quæ ab illa mox hora meliorari incipiens, post dies paucos plena sospitate conualuit.

Oleo benedicto sanat ægram.

Quomodò per panem ab eo benedictum infirmus sit sanatus.

Cap. 31.

NEc silentio prætereundum arbitramur miraculum, quod eiusdem viri venerabilis virtute, quanuìs ipso absente, patratum cognouimus. Meminimus suprà Hildmeri præfecti, cuius vxorem vir DEI ab immundo spiritu liberauerit. Idem ergò præfectus posteà décidit in lectum, grauissima pressus infirmitate, adeò vt crescente molestia per dies, iamiamq; videretur esse moriturus. Aderant multi amicorum, qui ad consolandum venerant languentem. Cumque lecto iacentis assidertē, repentè vnus eorum intulit, quia secum haberet panem, quē sibi nupèr vir Domini Cuthbertus benedictionis gratia dedisset. Et credo, inquit, quia huius gustu possit, si tamē fidei nostræ tarditas nō obsistit, medelā recipere salutis. Erant autem laici omnes, sed religiosi. Conuersi igitur ad inuicèm, confitebantur singuli, quia absque vlla dubietate crederent, per eiusdem benedicti panis communionē eum posse sanari. Implentesque calicem aqua, immiserunt pauxillulum panis illius, & dederunt ei bibere. Cuius statìm vt viscera gustus ille aquę per panem sanctificatus attigit, fugit dolor interaneorum omnis, fugit exteriorum tabitudo membrorum. Nec mora, expeditum à languore virum salus subsecuta confirmauit, atque ad laudandum famuli Christi sanctitatem & admirandam fidei non fictæ virtutem, meritò & ipsum & omnes, qui celeritatem tam inopinatæ salutis vidêre vel audiêre, sustulit.

Mira vis panis à S. Cuthberto benedicti.

Qualiter oblatum sibi in itinere iuuenem moriturum, orando reuocârit ad vitam sine omni mora. Cap. 32.

QVodam quoquè tempore, dum sanctissimus gregis Dominici pastor sua illustrando circumiret ouilia, deuénit in montana & agrestia loca, vbi multi erant de circumpositis latè villulis, quibus manus erat imponenda. Nec tamen in montibus ecclesia vel locus inueniri potuit aptus, qui pōtificem cum suo comitatu susciperet. Tetenderunt ergò tentoria in via, & cæsis de vicina sylua ramusculis, sibi quique tabernacula ad manendum, qualia potuêre, fixerunt. Vbì dum confluentibus ad se turbis vir Dei verbū biduo prædicaret, ac spiritûs sancti gratiam nupèr regeneratis in Christo per manûs impositionem ministraret, eccè subitò apparuêre mulieres, ferentes in grabato iuuenem, longę ægritudinis acerbitate tabefactum, ponentesque in exitu syluę, miserunt ad episcopum, rogantes, vt ad accipiendam benedictionem ad se hunc afferri pmitteret. Quem cùm ad se perductū acerrimè vexatum conspiceret, iussit omnes secedere longiùs: & ad solita orationis arma confugiens, data benedictione, pepulit pestem, quam solicita medicorum manus pigmentorum compositione nequiuerat. Deniquè eadem hora surgens, & accepto cibo confortatus, reddita Deo gratiarum actione, regressus est ad eas, quæ se portauerant, fœminas. Sicque factum est, vt quæ eum illò tristes languidum aduexerant, cum eis indè gaudentibus & ipse sospes ac lætabundus domum rediret.

Precibus & benedictiōe pellit pestē.

Quomodò tempore mortalitatis morientem puerum matri sanum restituerit.

Cap. 33.

EOdem tempore pestilentia subitò exorta illis in partibus, grauissima nece incubuit, ità vt in magnis quondàm refertisq; habitationibus, villis ac possessionibus, vix paruæ raræque reliquiæ, & interdùm nullæ residerent. Vndè sanctissimus pater Cuthbertus diligentissimè suam lustrans parochiam, eisdem minimis, quæ superfuêre, reliquijs ministerium verbi & necessariæ cōsolationis opem ferre non desijt. Adueniens autem in viculum quendam, ibidemq; omnibus, quos inuenerat, auxilio exhortatiōis adhibito, dixit ad presbyterū suū: Putásne superest quispiam his in locis, cui nostra visitatiōe & allocutiōe opùs sit, an cūctis, qui malè habebāt, visis, iam

Sæuissima pestis.

iam ad alios trāsire licet? Qui circūspiciēs oīa, vidit mulierē eminùs stantē, q̄ extincto paulò antè filio, fratrē eius, iam morti ꝓximum tenebat in manibus, lachrymisq; faciem rigātibus, ꝑteritam pariter & præsentem testabatur ærumnam. Quam cùm viro Dei ostenderet, nil moratus, accessit ad eam: & benedicens dedit osculum puero, dixitque ad matrem: Nè metuas, nec mœsta sis: saluabitur enim & viuet infans, neque vllus vltrà de domo tua hàc mortalitatis peste deficiet. Cuius prophetiæ veritati, ipsa cum filio mater, multo exindè tempore viuens, testimonium dabat. Curat infantē moribundum.

Vt animam cuiusdam, qui de arbore cadendo mortuus est, ad cælum ferri conspexerit. Cap. 34.

INtereà dum præscius vicini sui obitûs vir Domini Cuthbertus, iam decreuisset animo, deposita cura pastoralis officij, solitariam redire ad vitam, quatenùs excussa solicitudine externa, inter libera orationum & psalmodiæ studia, diem mortis, vel potiùs vitæ cœlestis præstolaretur ingressum, voluit prius non solùm sua circuita parochia, sed & alijs circà fidelium mansionibus visitatis, cunctos necessario exhortationis verbo confirmare, ac sic desideratæ solitudinis gaudio refoueri. Quod dum ageret, rogatus à nobilissima & sanctissima virgine Christi Elflede Abbatissa, cuius superiùs memoriam feci, venit ad possessionem monasterij ipsius, quatenùs ibidèm & ipsam videre atque alloqui, & ecclesiam dedicare debert. Nam & ipsa possessio non pauco famulorum Christi examine pollebat. Vbì dum hora refectionis ad mensam consedissent, subitò venerabilis pater Cuthbertus auersam à carnalibus epulis mentem ad spiritualia contemplanda contulit. Vndè lassatis ab officio suo membris corporis, mutato colore faciei, & quasi attonitis contra morem oculis, cultellus quoquè, quem tenebat, décidit in mensam. Quod dum presbyter eius, qui adstabat & ministrabat, adspiceret, inclinatus ad Abbatissam, dixit silentiò: Interroga episcopum, quid viderit. Scio enim, quia non sine causa manus eius tremefacta, cultellum deseruit, vultusque mutatur illius: sed vidit aliquid spirituale, quod nos cæteri videre nequiuimus. At illa statim conuersa ad eum: Obsecro, inquit, Domine mi episcope, dicas quid víderis modò. Neque enim frustrà lassata tuā dextera cultellum, quem tenebat, amisit. Qui dissimulare conatus vidisse se quippiam secreti, iocosè respondit: Num tota die manducare valebam? Iam aliquandò quiescere debui. Illa autē diligentiùs adiurante ac flagitante, vt exponeret visionem: Vidi, inquit, animam cuiusdam sancti manibus angelicis ad gaudia regni cælestis ferri. Rursùs illa: De quo, inquit, loco assumpta est? Respondit: De tuo monasterio. Adiecit nomen inquirere. Et ille: Tu mihi, inquit, die crastino Missas celebranti nomen eius indicabis. Hæc audiēs illa, cōfestìm misit ad maius suum monasterium videre, qui nupèr raptus esset è corpore. At nuncius omnes ibidèm saluos incolumesque reperiens, postquàm manè facto reuerti ad dominam cœpit, obuios habuit eos, qui corpus defuncti fratris sepeliendum in carro deferrent. Interrogansque qui esset, didicit, quia quidam de pastoribus, bonæ actionis vir, incautiùs in arborem ascendens, deciderat deorsùm, & cōtrito corpore, ipsa hora spiritum exhalauit, qua hunc vir Domini ad cælestia ductum videbat. Quod dum veniens Abbatissæ referret, statìm illa ingressa ad episcopum, iamtunc dedicantem ecclesiam, stupore fœmineo, quasi nouum aliquid incertumq; nunciatura, Precor, inqt, Domine mi episcope, memineris ad Missas Haduualdi mei, (hoc enim viro erat nomen) quia heri cadendo de arbore, defunctus est. Tunc liquidò omnibus patuit, quia multiformis propheticę spiritus viri sancti pręcordijs inerat, qui & in præsenti occultum animæ raptum videre, & quid sibi in futuro ab alijs indicandum esset, potuit præuidere.

Inuisit sanctissimam Abbatissam Elflede.

In mēsa residēs, visum videt.

Quomodò aquam gustando, in vini saporem conuerterit. Cap. 35.

INdè peragratis ex ordine superioribus locis, venit ad monasterium virginum, quod non longè ab ostio Tini fluminis situm suprà docuimus: vbì à religiosa & ad seculum quoquè nobilissima famula CHRISTI Verca Abbatissa magnificè susceptus, postquàm de meridiana quiete surrexerunt, sitire se dicens, vt biberet, rogauit. Quærebant quid bibere vellet, rogantes, vt vinum siue ceruisiam afferri liceret. Aquam, inquit, date mihi. Qui haustam de fonte aquam, obtulerunt ei.

Verca Abbatissa nobilissima.

At ille data benedictione, vbì paululùm gustauit, dedit adstanti presbytero suo. Qui reddidit ministro. Et minister accepto poculo: Licet, inqt, mihi de potu bibere, de quo bibit episcopus? Respondit: Etiam. Quarè non liceat? Erat autem & ille presbyter eiusdem monasterij. Bibit ergò, & visa est ei aqua quasi in vini conuersa saporem. Tantique sibi testem volens adhibere miraculi fratrem, qui proximè adstabat, porrexit ei poculum. Qui cùm & ipse biberet, eius quoquè palato pro aqua vinum sapiebat. Asspectabant autem mirantes adinuicèm. Et vbì vacuum tempus ad loquendum acceperunt, confitebātur alterutrùm, quia viderentur sibi nunquàm melius vinum bibisse, sicut vnus ex ipsis posteà in nostro monasterio, quod est ad ostium Vuiri fluminis, non paruo tempore moratus, ibidemq; nunc placida quiete sepultus, sua mihi relatione testatus est.

Aquā benedictiōe mutat in vinū S. Cuthbertus.

Quomodò inobedientes ei quosdom fratres tempestas maris per septem dies obsederit. Cap. 36.

DVobus igit annis in episcopatu transactis, sciēs in spiritu vir Domini Cuthbertus appropinquare diem sui transitûs, abiecit pondus curæ pastoralis, atque ad dilectum eremiticæ conuersationis agonem quantocyùs remeare curauit, quatenùs inolita sibi solicitudinis mundanæ spineta, liberior priscæ compunctionis flamma consumeret. Quo tempore sæpiùs ad visitantes se fratres de mansione sua egredi, eosque præsens solebat alloqui. Libet autē referre quoddam tunc ab eo factum miraculum, quo clariùs elucescat, quantùm viris sanctis obtemperandum sit etiam in his, quæ negligētiùs imperare videntur. Quadam die dum venissent quidam, egressusque ille, exhortatorio illos sermone reficeret, post admonitionem completam subiunxit, dicens: Iam hora est, vt ad mansionem meam regrediar: vos autem quia proficisci disponitis, primò sumite cibos, & aucam illam (pendebat enim auca in pariete) coquite & comedite, & sic in nomine Domini nauem ascēdite, ac domum redite. Dixerat hæc, & data benedictione & oratione, suam mansionem introiuit. Illi autem vt præceperat sumpsêre cibos: sed quia abundabant cibis, quos secum attulerant, aucam, de qua præceperat, tangere non curabant. At cùm refecti nauiculam vellent ascendere, exorta subitò tempestas fera, omnem eis nauigādi facultatem abstulit. Factumque est, vt septem diebus feruente vnda conclusi, tristes in insula residerent, nec tamen culpam inobedientiæ, pro qua huiusmodi carcerem patiebantur, ad memoriam reuocarent. Qui cùm sedulò ad patris colloquium reuersi, ac de reditûs sui dispendio conquesti, patientiæ ab illo monita perciperent, septima tandèm die egressus ipse ad eos, volebat mœstitiam eorum gratia suę visitationis & piæ consolationis verbo lenire. Ingressus autem domum, in qua manebāt, vt vidit aucam non fuisse comestam, placido vultu & læto potiùs sermone redarguit eorum inobedientiam: Nónne, inquiens, incomesta adhuc pendet auca? Et quid mirum si vos mare nō siuit abire? Citissimè ergò mittite eam in caldarium, coquite & comedite, vt possit mare quiescere, & vos domum remittere. Fecerūt statìm vt iusserat, cōtigitq; miro ordine, vt cùm ad præceptum viri Dei coctura in caldario, foco agente, feruere cœpisset, eadē hora vnda in mari, cessantibus ventis, suo à feruore quiesceret. Expleta itaque refectione, videntes mare placidum, ascenderunt nauem, & secundis flatibus cum gaudio simul & pudore domum remeauerūt. Pudebat nanq; eos inobedientiæ & sensûs tardioris, quo verebantur suum etiam inter flagella conditoris dinoscere & emendare reatum: Gaudebant, quia intellexêre tantam fuisse Deo curam de fideli suo famulo, vt contemptum eius etiam per elementa vindicaret. Gaudebāt, quia vidêre tantam suimet curam suo fuisse creatori, vt etiam manifesto miraculo ipsorum errata corrigeret. Hoc sanè, quod retuli, miraculum, non quolibet authore, sed vno eorum, qui interfuêre, narrante cognoui, vitæ videlicet venerabilis monacho & presbytero eiusdem monasterij Cynemundo, qui plurimis latè fidelium, longæuitatis & vitæ gratia iam notus existit.

Abdicat se episcopatu.

Viris sanctis quanta sit præstāda obedientia.

Quanta ægrotus tentamenta pertulerit, quid've de sua sepultura mandauerit.

Cap. 37.

Re-

REpetijt autem insulã mansionemq; suam vir Dei Cuthbertus, mox peracto die solenni natiuitatis Dominicæ. Cumq; eum nauem ascensurum caterua fratrum circunstaret, interrogauit vnus ex eis veteranus & venerabilis vitæ monachus, fortis qdem fide, sed dysenteriæ morbo corpore iam factus imbecillis: Dic nobis, inquiens, Domine episcope, quandò reditum tuum sperare debeamus. At ille simpliciter interroganti, simpliciter & ipse, quod verũ nouerat, pandẽs: Quãdò, inquit, meum corpus huc referetis. Qui cùm duos fermè mẽses in magna repetitæ suę quietis exultatiõe trãsigeret, multo cõsuetæ distrĩctiõis rigore corpus mẽtemq; constringeret, arreptus infirmitate subita, temporalis igne doloris ad ꝑpetuæ cœpit beatitudinis gaudia ꝑparari. Cuius obitum libet verbis illius, cuius relatione didici, describere, Herefridi videlicet deuotæ religiõis presbyteri, qui etiã tũc Lindisfarnensi monasterio Abbatis iure p̃fuit. Tribus, inquit, hebdomadibus cõtinuis infirmitate decoctus, sic ad extrema peruenit. Siquidem quarta feria cœpit ægrotare, & rursùs quarta feria, finita ægritudine, migrauit ad Dñm. At cùm manè primò inchoatę infirmitatis venirem, (nam & ante triduum cum fratribus insulam adiẽram) cupiẽs solitæ benedictionis & exhortatiõis ab eo solatia percipere, vt dato iuxta morẽ signo me aduenisse prodidi, processit ad fenestram, & salutanti se mihi suspirium pro respõso reddidit. Cui ego dixi: Quid habes Dñe mi episcope? an fortè nocte hac tuus te lãguor tetigit? At ille: Etiam, inqt, languor me tetigit nocte hac. Putabam, quia de veteri sua infirmitate, cuius quotidiana penè molestia consueuerat excoqui, non autem de noua & insolita diceret. Nec plura interrogans: Da, inquam, benedictiõem nobis, quia iam tempus nauigandi ac domum remeandi adest. Facite, inqt, vt dicis: ascẽdite nauem, ac domum salui redite. Cùm aũt Deus susceperit animam meam, sepelite me in hac mansione iuxta oratorium meum ad meridiem cõtra orientalem sanctæ Crucis plagam, quã ibidèm erexi. Est aũt ad Aquilonalem eiusdem oratorij partẽ sarcophagus terrę cespite abdit⁹, quẽ olìm mihi Cudda venerabilis Abbas donauit. In hoc corpus meũ reponite, inuoluentes in sindone, quã inuenietis istic. Nolui qdem ea viuens indui, sed pro amore dilectę Deo fœminæ, q̃ hãc mihi misit, Vercæ videlicet Abbatissæ, ad obuoluendum corpus meũ reseruare curaui. Hęc ego audiẽs: Obsecro, inquam, pater, qa infirmum & moriturũ te audio, aliquos de fratribus hìc ad ministrãdum tibi remanere permittas. At ille ait: Ite modò: tempore aũt opportuno redite. Cumq; diligentiùs obsecrans, vt ministrũ susciperet, nequaquàm impetrare valerem, tãdèm interrogaui, quãdò deberemus reuerti. Qui ait: Quandò Deus voluẽrit, & ipse vobis ostenderit. Fecimus, vt iusserat. Conuocatisq; mox in ecclesiam fratribus cunctis, iussi orationẽ fieri sine intermissione pro eo: qa videtur, inquiẽs, mihi ex quibusdam verbis illius appropinquare diem, quo sit exiturus ad Dñm. Eram aũt solicitus de reditu propter infirmitatem eius: sed quinq; diebus obstitit tempestas, nè redire possemus. Quod diuinitùs dispensatum fuisse, rei probauit euentus. Vt enim omnipotẽs Deus famulum suum ab omni labe mũdanę fragilitatis ad purum castigaret, vtq; aduersarijs eius, quàm nihil cõtra fidei virtutem valerent, ostenderet, voluit eum tanto tempore segregatũ ab hominibus, & suæ carnis dolore & antiqui hostis acriori certamine ꝓbari. Vt aũt reddita trãquillitate insulã repetiuimus, inuenimus eũ, suo monasterio egressum, sedere in domo, in qua nos manere solebamus. Et quia necessitas q̃dam poscebat fratres, qui mecum venerant, renauigare ad proximum litus, ipse remanens in insula, confestìm patri ministerium præbere curaui. Siquidem calefaciens aquam, abluebam pedem eius, qui gratia diutini timoris iamtunc vlcus habebat, ac profluente sanie, cura indigebat. Sed & vinum calefaciens attuli, eumq́ue gustare rogaui. Videbam nanque in facie eius, quia multùm inedia simul & languore erat defessus. Completa curatione, resedit quietus in stratu: resedi & ego iuxta eum. Cumq; sileret, dixi: Video Domine episcope, qa multùm vexatus es ab infirmitate, postquàm recessimus à te. Et mirum, quarè nolueris, vt aliquos nostrûm, qui tibi ministrarent, hìc dimitteremus abeuntes. At ille ait: Dei prouidentia & voluntate gestumest, vt p̃sentia & auxilio destitutus humano, aliqua paterer aduersa. Postquàm enim à me digressi estis, continuò cœpit languor ingrauescere: ideoq́ue de mea mansione egrediens, huc intraui, vt quicunque vestrûm mihi ministraturi aduenirent, hìc me possent inuenire, nec meam mansionem necessè haberent ingredi. Ex quo autem in-

Herefridi narratio de obitu sancti viri.

Virtutẽ fidei illius dicit, quæ diuino tecerũt amore.

ingrediēs, hac in sede mēbra composui, nō moui me hinc, sed quinq; diebus his & noctibus hîc quietus permāsi. Cui ego aio: Et quomodò domine mi episcope sic viuere potuisti? Num absq; cibi perceptione tāto tempore mansisti? Tum ille retecto lectisternio, cui supersedebat, ostēdit ibì cepas quinq; recōditas, & ait: Hic mihi victus erat his quinq; diebus. Quotiescunq; enim os ariditate ac siti nimia aruit & ardebat, hæc gustando me recreare ac refrigerare curaui. Videbatur aūt vna de cepis minùs quàm dimidia parte corrosa. Insupèr ait: Et cōcertatores mei nunquàm per omne tempus, ex quo in hac insula conuersari cœpi, tot mihi persecutiones, quot in his quinq; diebus, intulère. Non audebam interrogare, quæ essent tentationes, de quibus dixerat: tātùm rogaui, vt ministros susciperet. Annuit ille, & quosdā nostrûm secum retinuit, in quibus erat maior Beda presbyter, qui ministerio eius familiariter semper adesse consueuerat, ideoque donationum acceptionumque eius omnium conscius erat indubius: quem ob id maximè secum manere voluit, vt si cuiuslibet acceptis muneribus digna recompensatione non respondisset, illius admonitione recoleret, & priusquàm obiret, sua cuique restitueret. Sed & alium quendam de fratribus, vt inter ministros sibi adesset, designauit: qui lōgo quidem ventris fluxu grauiter ægrotabat, neq; à medicis poterat curari, sed merito religionis, prudentiæ & grauitatis dignus extiterat, q testis esset verborum, quæ vir Dei vltima diceret, vel quo ordine ad Dominum migraret. Intereà rediens domum, narrabam fratribus, quia venerabilis pater in sua se insula sepeliri iubebat: &, Videtur, inquam, mihi iustius esse multo & dignius impetrare ab eo, quatenùs huc transferri corpus suum, & iuxta honorem congruum in ecclesia condi permittat. Placuerunt illis, quæ dixeram, & veniētes ad episcopum, rogabamus dicētes: Non ausi sumus domine episcope contemnere iussionem tuā, qua te hîc tumulari mandâsti, & tamen rogādum videbatur nobis, vt te ad nos transferre, & nobiscum habere mereamur. At ille: Et meę, inqt, voluntatis erat hîc requiescere corpore, vbì quantulumcunq; pro Domino certamen certaui, vbì cursum cōsummare desidero, vndè ad coronam iustitiæ subleuandum me à pio iudice spero. Sed & vobis quoq; commodius esse arbitror, vt hîc requiescam propter incursionem ꝓfugorum vel noxiorum quorunlibet. Qui cùm ad corpus meum fortè confugerint, quia qualiscunque sim, fama tamen exiuit de me, quia famulus Christi sim: necessè habetis pro talibus sæpiùs apud potentes seculi intercedere, atque ideò de præsentia corporis mei multum tolerare laborem. At nobis multùm diù precantibus, laboremq; huiusmodi gratum ac leuem fore asseuerantibus, tandèm cum consilio locutus vir Dñi, dixit: Si meam dispositionem superare, & meum corpus illò reducere vultis, videtur mihi optimum, vt in interioribus basilicæ vestræ illud tumuletis, quatenùs & ipsi, cùm vultis, meum sepulcrū visitare possitis, & in potestate sit vestra, an aliqui illò de aduenientibus accedant. Gratias egimus ꝓmissioni & consilio illius, flexis in terrā genibus, ac domum redeuntes, frequentiùs illum exindè visitare non destitimus.

Cepa se sustētat quinque diebus.

Quę dęmonū certamina tulerit ijs diebus.

Quomodò ministrum suum à profluuio ventris sanauerit ægrotus vir beatus. Cap. 38.

CVmq; increscente languore, videret tempus suę resolutiōis instare, ꝑcepit se in suam mansiunculā atq; oratoriū referri. Erat aūt hora diei tertia. Portauimus ergò illum, q̃a præ molestia languoris, ipse nō valebat ingredi. At vbì ad portā peruenimus, rogabamus, vt alicui nostrûm liceret ad ministrādum ei pariter intrare. Non eñ per annos plurimos quispiā illuc, ꝑter ipsum, intrauerat. Qui circunspectis omnibus, vidit fratrē, cuius suprà memini, ventris fluxu languentem, & ait: Vualchstod ingrediatur mecum. Hoc eñ erat nomē fratris. Qui cùm ad nonā vsq; horā intùs cum illo maneret, sic egrediens vocauit me: Episcopus te iussit ad se intrare. Possum aūt tibi rem referre nouā permirabilem, quia ex quo ingrediens illuc tetigi episcopū, deducturus eum ad oratoriū, cōtinuò sensi me omni illa longę infirmitatis molestia carere. Non aūt dubitādum, supernæ pietatis hoc dispēsatiōe procuratum, vt q multos anteà sospes adhuc valensq; curauerat, hunc quoq; moriturus curaret: quatenùs hoc quoq; indicio pateret, etiā corpore infirmatus vir sanctus quātum spiritu valeret. In qua profectò curatione sequebatur exemplum sanctissimi & reuerendissimi patris Aurelij Augustini episcopi: qui dum pressus infirmitate, qua & mortuus

Tactu episcopi ꝓfligatur dysenteria.

tuus est, decumberet, venit quidam cum suo ægroto, rogans vt eidem manum imponeret, quò sanus esse posset. At ille ait: Si aliquid in his possem, mihi hoc vtiquè primitùs præstitissem. Rursùs is, qui venerat: Te, inquit, visitare iussus sum, siquidem in somnis dictũ accepi: Vade ad Augustinum Episcopum, vt eidem manum imponas, & saluus erit. Quo ille audito, mox ægrotanti manum benedicens imposuit: nec mora, sanum ad propria remisit.

Quæ vltima fratribus mandata dederit, & vt percepto viatico, inter verba orationis spiritum reddiderit cælis. Cap. 39.

INtraui autem ad eum circa horam diei nonam, inueniq; eum recumbentem in angulo sui oratorij contra altare: assidere cœpi & ipse. Nec multa loquebatur, quia pondus ægritudinis facilitatem loquendi minorauerat. Verùm me diligentiùs inquirẽte, quem hęreditarium sermonem, quod vltimum Vale fratribus relinqueret, cœpit disserere pauca, sed fortia, de pace & humilitate, cauendisq; eis, qui his obluctari, quàm oblectari mâllent. Pacem, inquit, inter vos semper & charitatem custodite diuinam, & cùm de vestro statu consilium vos agere necessitas poposcerit, videte attentiùs, vt vnanimes existatis in consilijs. Sed & cum alijs Christi seruis mutuam habetote concordiam, nec venientes ad vos hospitalitatis gratia domesticos fidei, habeatis contemptui: sed familiariter ac benignè tales suscipere, tenere ac dimittere curate: nequaquàm vos meliores arbitrantes cæteris eiusdem fidei & vitæ consortibus. Cum illis autem, qui ab vnitate catholicæ pacis, vel pascha nõ suo tempore celebrando, vel peruersè viuendo aberrant, vobis sit nulla communio. Sciatisq; & memoria retineatis, quia si vos vnum è duobus aduersis eligere necessitas coëgerit, multo plùs diligo, vt ëruentes de tumulo, tollentesq; vobiscum ossa mea, recedatis ab his locis, & vbicunq; Deus prouiderit, incolæ maneatis, quàm vt vlla ratiõe cõsentientes iniquitati, schismaticorum iugo colla subdatis. Catholica patrum statuta diligentissimè discere atque obseruare contendite. Ea quoquè, quæ per meum ministerium vobis diuina pietas instituta vitæ regularis dare dignata est, exercete soliciti. Scio enim, quia etsi quibusdam contemptibilis vixi, post meum tamen obitum, quales fuerim, quàm mea doctrina non sit contemnenda, videbitis. Hæc & his similia vir Dei per interualla locutus, quia vis, vt diximus, infirmitatis possibilitatem loquendi ademerat, quietum expectatione futuræ beatitudinis diem duxit ad vesperam. Cui etiam peruigilem quietis in precibus continuauit & noctem. At vbì consuetum nocturnæ orationis tempus aderat, acceptis à me sacramẽtis salutaribus, exitum suum, quẽ iam venisse cognouit, Dominici corporis & sanguinis cõmunione muniuit, atq; eleuatis ad cælum oculis, extensisq; in altum manibus, intentã supernis laudibus animam ad gaudia regni cælestis emisit.

Pax & humilitas seruanda.

Schismatici vitandi.

Statuta Patrum obseruanda.

Eucharistiã accipit sub mortem & it in cælos.

Quomodò iuxta prophetiam psalmi, quem eo moriente cantauerant, Lindisfarnenses sint impugnati, sed Domino iuuante, iterùm protecti. Cap. 40.

AT ego statim egressus, nunciaui obitum eius fratribus, qui & ipsi noctem vigilando atque orando transegerant, & tunc fortè sub ordine nocturnæ laudis dicebant psalmum quinquagesimumnonum, cuius initium est: Deus repulisti nos & destruxisti nos, iratus es, & misertus nobis. Nec mora, currens vnus ex eis, accendit duas candelas, & vtraq; tenens manu, ascendit eminentiorẽ locum, ad ostendendum fratribus, qui in Lindisfarnensi monasterio manebant, qa sanc̃ta illa anima iam migrâsset ad Dñm. Tale nanq; inter se signum sanctissimi eius obitûs condixerant. Quod cùm videret frater, qui in specula Lindisfarnensis insulę lõgè decontrà euentus eiusdem peruigil expectauerat horam, cucurrit citiùs ad ecclesiam, vbì collectus omnis fratrum cœtus, nocturnæ psalmodiæ solennia celebrabat: contigitq; vt ipsi quoq; intrãte illum prefatum canerent psalmum: quod superna dispensatione procuratum, rerum exitus ostendit. Sepulto siquidem viro Dei, tanta ecclesiã illam tentatiõis aura cõcussit, vt plures è fratribus loco magìs cedere, q̃ talibus vellẽt interesse periculis. Attñ post annũ, ordinato in episcopatu Eadberto, magnarũ virtutum viro, & in scripturis nobiliter erudito, maximeque eleemosynarum operibus dedito, fugatis perturbationum procellis, vt scripturæ verbis vtar, ædificauit Hierusalem, id est, visionem pacis Dominus, & dispersiones Israëlis congregauit. Psal. 146.

Lindisfarneñ ecclesię ꝑturbatio ingens.

Sa-

Sanauit cōtritos corde,& alligauit cōtritiones eorum: vt palàm daretur intelligi,qd significauerit psalmus cùm cognita beati viri morte cātatus: quia videlicet post eius obitum repellendi ac destruendi essent eius ciues, sed post ostensionem iræ minantis, cælesti protinùs miseratione refouendi. Cuius sequētia quoquè psalmi eidem sensui cōcordare,qui rectè tractat,intelligit. Impositum autem naui venerabile corpus patris,ad insulam Lindisfarnensium retulimus:quod magno occurrentiū agmine chorisq; canentium susceptum est,atq; in ecclesia B.Apostoli Petri ad dexterā altaris petrino in sarcophago repositum.

Deferī sacrū corpus in insulam Lindisfarnensem.

Quomodò puer dæmoniacus sanatus sit humo,in aquam missa,cui lauacrum corporis sancti infusum est. Cap. 41.

SED nec defuncto ac tumulato Christi famulo,signa sanitatum,quæ viuens exercuerat,cessare potuerunt. Contigit nanque puerum quendam in territorio Lindisfarnensium atrocissimo dæmone vexari, ità vt sensu rationis funditùs amisso,clamaret,eiularet,& vel sua membra,vel qcquid attingere posset,morsibus dilaniare niteretur. Missus est ad energumenum presbyter de monasterio: q cùm solitus fuisset per exorcismi gratiam immundos fugare spiritus, huic tamen obsesso prorsùs nil prodesse valebat. Vndè dedit consilium patri illius, vt impositum carro puerum ad monasterium deferret, atque ad reliquias beatorum martyrum, quæ ibi sunt,Dominum pro illo precaretur. Fecit,vt monuerat: sed noluêre sancti Dei martyres ei petitam reddere sanitatem,vt quàm celsum inter se locum Cuthbertus haberet,ostenderent. Cùm ergò insanus vlulando,ingemiscendo,& frendendo dentibus, nimio cunctorum visus & auditus horrore concuteret, nec esset, qui aliquod remedij genus excogitare quiuisset:tum ecce quidam de presbyteris edoctus in spiritu,per opitulationem beati patris Cuthberti illum posse sanari, venit clanculò ad locum, vbi nouerat effusam fuisse aquā, qua corpus eius defunctum fuerat lotum, tollensq; modicam humi particulam,immisit in aquam: quam deferens ad patientem, infudit in ore eius. Quo horribiliter hiante,voces diras ac flebiles emittebat. Statìm autem vt attigit aquam,cōtinuit clamorem,clausit os,clausit & oculos, qui sanguinei & furibundi patebant, caput & corpus totum reclinauit in requiem. Qui etiam placidò sopore noctem transegit, & manè de somno simul & vesania consurgens, liberatum se à dæmonio, quo premebatur, beati Cuthberti meritis & intercessione cognouit. Mirandum & bonis omnibus delectabile spectaculum, cùm videres filium cum patre sospitem loca sancta circumire, sanctorum auxilio gratias sanissima mente referre, q pridiè præ insania mentis nec seipsum,qui esset,vel vbi esset,poterat agnoscere. Qui vbì, tota fratrum caterua adstante, vidente, & congratulante ad reliquias martyrum genibus flexis dedit laudem Deo Domino & Saluatori nostro Iesu Christo,iam & ab hostis verbere liberatur,& in fide firmior, quàm fuerat, effectus, ad propria redijt. Ostenditur vsque hodiè fossa illa, cui memorabile infusum est lauacrum, quadrato schemate facta, ligno vndiquè circundata, & lapillis intùs impleta. Est autem iuxta ecclesiam,in qua corpus eius requiescit,ad partem meridianam.Factumque est ex eo tempore, vt plures sanitatum operationes per eosdem lapides vel eandem terram, Domino donante, fierent.

Mira vis terræ,in quā effusa fuerat aqua, qua sacrum corpus erat ablutum.

Quomodò corpus eius post vndecim annos sit sine corruptione repertum. Cap. 42.

VOlens autem latiùs monstrare diuina dispensatio, quanta in gloria vir sanctus post mortem viueret, cuius ante mortem vita sublimis, crebris etiam miraculorum patebat indicijs,transactis sepulturæ eius annis vndecim,immisit in animo fratrum,vt tollerent ossa illius, quæ more mortuorum, cōsumpto iam & in puluerem redacto corpore reliquo, sicca inuenienda rebantur, atque in leui arca recondita, in eodem quidem loco, sed supra pauimentum dignæ venerationis gratia locarent. Quod dum sibi placuisse, Eadberto antistiti suo medio fermè Quadragesimæ tempore referrent,annuit consilio eorum, iussitque vt die depositionis eius, quæ est tertiadecima Calēdarum Aprilium, hoc facere meminissent. Fecerunt autem ità:& aperientes sepulcrum,inuenerunt corpus totum, quasi adhuc viue-

Post 11. annos corpus planè in-

viueret,integrum & flexibilibus artuum compagibus,multò dormienti quàm mortuo similius. Sed & vestimenta omnia, quibus indutum erat,non solùm intemerata, verùm etiam prisca nouitate & claritudine miranda parebant. Quod vbì viderunt, nimio mox timore & tremore sunt perculsi, adeò vt vix aliquid loqui, vix auderent intueri miraculum, quod parebat:vix ipsi,quid agerēt,nôssent. Extremam autem indumentorum eius partem pro ostēdendo incorruptionis signo tollentes,(nam quę carni illius proxima aderant,prorsùs tangere timebant) festinârunt referre antistiti, quod inuenerant:qui tum fortè in remotiore à monasterio loco,refluis vndiquè maris fluctibus cincto,solitarius manebat:(in hoc etenim, semper Quadragesimæ tempus agere:in hoc,quadraginta ante Dominicum natalem dies in magna cōtinentię, orationis & lachrymarum deuotione ducere consueuerat:in quo etiam venerabilis prędecessor eius Cuthbertus,priusquàm Farne peteret,sicut & suprà docuimus, aliquandiù secretus Domino militauerat) Attulerunt autem & partem indumētorum, quæ corpus sanctum ambiêrant. Quæ cùm ille & munera gratanter acciperet, & miracula libenter audiret,(nam & ipsa indumenta,quasi patris adhuc corpori circundata,miro deosculabatur affectu) Noua,inquit,indumenta corpori pro his,quæ tulistis, circundate,& sic reponite in thecam,quam parâstis. Scio autem certissimè,quia non diù vacuus remanebit locus,qui tanta cælestis miraculi virtute consecratus est. Et beatus est multùm, cui in eo sedem quiescendi Dominus,verę beatitudinis author atque largitor,concedere dignatur. Adiecitque mirando,quæ quondàm versibus dixi,& ait: tegrū, itē&; vestes. Eadberti episcopi abstinētia &c.

Quis Domini expediet cæléstia munera dictis?
  Vel paradisiacas quæ capit auris opes?
Cùm pius infesti dirupto pondere leti,
  Viuere siderea semper in arce dabit.
Mortua nunc tanto qui membra decorat honore,
  Pulchraque perpetuæ pignora præstat opis.
Quamque beata domus, sub tanto quæ hospite fulges,
  Nescia quæ næui,lumine læta micas.
Nec tibi difficile omnipotens,mandare sub aruo
  Nè deposta voret funera labes edax,
Qui triduo seruas ceti sub viscera vatem,
  Lucis iter pandens mortis ab ore tuo. Ionę 2.
Qui ignibus in medijs insontia membra tueris,
  Nè Hebræum lædat Chaldea flamma decus. Dan. 3.
Dena quater renouas per frigora plebis amictum,
  Quæ Phariam fugiens,inuia seruat,humum. Deut. 19.
Qui rediuiua leuem formas in membra fauillam,
  Cùm tremet angelicis mundus ab axe tubis.

Hæc vbì multis cum lachrymis ac magna compunctione pontifex tremente lingua compleuit,fecerunt fratres vt iusserat,& inuolutum nouo amictu corpus, leuique in theca reconditum,supra pauimentum sanctuarij composuerunt.

Quomodò corpus Eadberti episcopi in tumulo viri Dei ponētes,sarcophagum illius desupèr posuerunt. Cap. 43.

INtereà Deo dilectus antistes Eadbertus morbo corripitur acerbo, & crescente per dies multumque ingrauescente ardore languoris,non multò pòst, id est, pridiè Nonas Maias, etiā ipse migrauit ad Dominū, impetrato ab eo munere,quod diligentissimè petierat,videlicet vt non repētina morte,sed longa excoctus ęgritudine,transiret è corpore. Cuius corpus in sepulcro beati patris Cuthberti ponentes,apposuerūt desupèr arcam,in qua incor rupta eiusdem patris membra locauerāt. Vbì nunc vsque,si petentium fides exigat,miraculorum signa fieri non desinunt. Sed & indumenta,quę sanctissimum corpus eius vel viuum,vel sepultum vestiêrant,à gratia curandi non vacant. Eadberti episcopi obitus. Miracula p vestes S. Cuthberti.

Vt quidam ægrotus ad tumbam eius orando sit sanatus. Cap. 44.

DEniquè aduenicns transmarinis è partibus clericus quidam reuerendissimi & sanctissimi Vuillebrordi Clemētis, Frisonū gentis episcopi, dum aliquot dies ibidèm hospes moraretur, décidit in infirmitatem grauissimam, ità vt inualescente per longum tempus ægritudine,iam desperatus iaceret. Qui cùm victus dolore,videretur sibi nec mori,nec viuere posse,inuento salubri consilio, dixit ministro suo: Obsecro,perducas me hodiè post celebratas Missas adorare ad corpus sacratissimū viri Dei,(erat enim dies Dominica) spero, per gratiam intercessionis eius his cruciatibus eripiar,& vel sanatus ad vitam redeam præsentem, vel defunctus perueniam ad æternam.Fecit ille, vt rogauerat iste: baculoque innitentem ægrotum,in ecclesiam non paruo cum labore perduxit. Qui cùm ad sanctissimi ac Deo dilecti patris sepulcrum genua curuaret,caput in terram dimitteret, pro sua sospitate rogaret,tantas continuò vires suum corpus de incorrupto illius corpore accepisse persensit,vt absque labore ipse ab oratione resurgeret,absque adminiculo vel ministri ducentis vel baculi sustentantis ad hospitium rediret. Qui post dies paucos, roborata ad integrum virtute,viam, quam disposuerat,peregit.

Ad sepulcrū sancti viri orās lāguid⁹,mox reualescit.

Quomodò paralyticus per eius calceamenta sit sanatus.

Cap. 45.

ERat in monasterio quodam,non procùl indè posito,adolescens ea,quam Græci paralysin vocant, infirmitate omni membrorum officio destitutus. Vndè Abbas ipsius,sciens in monasterio Lindisfarnensi medicos esse peritissimos, misit cum illò,rogans,infirmanti,si quid possent curationis,conferrent. Qui cùm,suo quoquè Abbate & episcopo iubentibus,diligēter illi assisterent,& quicquid nossent,erga eum industriæ medicinalis impenderent,nihil omninò proficere valebant:quinpotiùs crescebat morbus quotidiè,& paulatìm in deteriora vergebat,adeò vt,excepto ore,nullum penè membrum posset loco mouere. Cumque à carnalibus medicis,diù frustrà laborantibus,desperatus ac desertus iaceret, cōfugit ad diuinum cælestis medici auxilium,qui in veritate petitus,propitius fit omnibus iniquitatibus nostris,qui sanat omnes languores nostros.Rogauit nanque ministrum suum, vt aliquam sibi portiunculam de incorruptibilibus sacri corporis afferret exuuijs.quia crederet per huius se virtutem ad gratiam sanitatis,Domino largiente,reuersurum. Qui consulto Abbate,attulit calceamenta,quæ viri Dei in sepulcro pedes induerant, & ea pedibus dissolutis ægroti circūdedit:siquidem primò à pedibus eum paralysis apprehenderat.Fecit autem hoc noctis initio,cùm tempus requiescendi adesset: statimque ille placidum dimissus in soporem, procedente intempestæ noctis silētio,cœpit altcrius palpitare pedibus,vt palàm,qui vigilabant & videbant,ministri aduerterent,quia donata per reliquias viri sancti virtute medicandi,sanitas optata à planta pedum per cætera membra esset trāsitura.At vbì consuetum in monasterio nocturnæ orationis signū insonuit,excitatus sonitu,resedit ipse. Nec mora,solidatis interna virtute neruis,artuumque compagibus vniuersis, & dolore fugato, sanatum se esse intelligens, surrexit,& in gratiarum actione Domino omne nocturnæ siue matutinæ psalmodiæ tempus stando persoluit.Manè autem iam facto,processit ad ecclesiam, videntibusq; & congratulantibus vniuersis,circumiuit loca sancta orando, & suo Saluatori sacrificium laudis offerendo. Factum nanque est, vt pulcherrima rerum conuersione is, qui dissolutus toto corpore illuc in vehiculo perlatus fuerat, indè strictis firmatisque membris omnibus,domum per se rediret incolumis. Vndè meminisse iuuat, quia hæc est mutatio dexteræ excelsi, cuius memoranda ab initio mirabilia mundo fulgere non cessant.

Psal.120.

Si p calceamētū sancti viri talia fiunt,q̄d non potest apud Dominū ei⁹ spiritus?

Qualiter anachoreta Felgildus operimento parietis eius in vultu sit mundatus.

Cap. 46.

NEc prætereundum arbitror,quid miraculi cælestis etiam per reliquias sanctissimi oratorij,in quo pater venerabilis solitarius Domino militare consueuerat,diuina pietas ostenderit:quod tamen vtrùm meritis eiusdem beati patris Cuthberti,an successoris eius Ediluualdi,viri ęquè Deo dediti asscribendum sit,internus arbiter nouerit. Neque aliqua ratio vetat, vtriusque merito fa-

ctum

ctum credi,comitante etiam fide reuerendissimi patris Felgildi,per quem & in quo miraculum ipsum,quod refero,sanationis completum est. Ipse est qui tertius eiusdem loci & militiæ spiritualis hæres,hodiè maior septuagenario, in magno vitæ futuræ desiderio, terminum præsentis expectat. Cùm ergò viro Dei Cuthberto ad cælestia translato, Ediluualdus eiusdem insulæ & monasterij colonus existere cœpisset, qui & ipse multos anteà per annos in monachica cõuersatiõe probatus,ritè gradum anachoreticæ sublimitatis ascenderat:reperit,quia parietes præfati oratorij, qui tabulis minùs diligenter coaptatis erant compositi,longa essent vetustate dissoluti, & separatis abinuicèm tabulis,facilem turbinibus præbuissent ingressum. Sed vir venerabilis,qui cælestis ædificij magìs,quàm terreni decorem quærebat,sumpto fœno vel argilla,vel quicquid huiusmodi materiæ reperisset,stipauerat rimulas,nè quotidianis imbrium siue ventorum iniurijs,ab orandi retardaretur instantia. Cùm hæc igitur Ediluualdus,ingressus locum,vidisset,postulauit à frequentantibus se fratribus pelliculam vituli,eamque in illo angulo,quo & ipse & prędecessor eius Cuthbertus,sæpiùs orans stare vel genu flectere solebat,clauis affixam, violentijs procellarum opposuit. At postquàm ipse quoquè, expletis ibì duodecim continuis annis, gaudium supernæ beatitudinis intrauit,ac tertius locum eundem Felgildus incolere cœpit, placuit reuerentissimo Lindisfarnensis ecclesiæ pontifici Eadfrido, dissolutum vetustate oratorium illud à fundamentis restaurare. Quod dum esset opus expletum,& multi deuota religione à beato Christi athleta Felgildo postularent,quatenùs aliquam illis particulam de reliquijs sancti ac Deo dilecti patris Cuthberti,siue successoris eius Ediluualdi dare debuisset,visum est illi,diuisam particulatìm memoratam pelliculam petentibus dandam: sed daturus eam alijs,priùs in se ipse,quid hæc virtutis haberet, expertus est. Habebat nanque vultum deformi rubore simul & tumore perfusum, cuius quidem futuri in eo languoris & priùs,cùm adhuc communi inter fratres vita degeret,adspicientibus in facie eius signa patebant. At cùm in solitudine remotus, minorem corpori cultum,maiorem adhiberet continentiam,& quasi diutino carcere inclusus,rariùs vel fotu solis,vel aëris vteretur afflatu,excreuit languor in maius, faciemque totam tumenti ardore repleuit. Timens ergò,nè fortè magnitudine huiusmodi infirmitatis solitariam deserere vitam,& communem necessè esset conuersationem repetere,fideli vsus est præsumptione,sperauitque se illorum ope curandũ, quorum se mansionem tenere & vitam gaudebat imitari. Mittens enim præfatæ partem pelliculæ in aquam,ipsa aqua lauit faciem suam:statimque tumor omnis,qui hãc obsederat,& scabies fœda recessit,iuxta quod mihi & primò religiosus quidam presbyter huius monasterij Gyruensis indicauit,qui se vultum illius & priùs tumentẽ ac deformem nôsse,& posteà mundatum per fenestram manu palpâsse referebat: & ipse postmodùm Felgildus retulit,adstruens quia res ità,vt presbyter narrauerat,esset expleta,& quòd ex eo tempore, cùm inclusus per multa annorũ curricula maneret, vt priùs immunem ab huiusmodi molestia vultum semper haberet, agente gratia Dei omnipotentis,quæ & in præsenti multos, & in futuro cordis & corporis nostri languores sanare consueuit,satiansque in bonis desiderium nostrum, sua nos in misericordia & miseratione coronat in secula seculorum, Amen. Hactenùs vita S. Cuthberti,authore Beda venerabili. At longo pòst tempore scripsit quidam satìs grauiter,sancti eiusdem corpus etiam,post annos quadringentos & decem & octo æquè incorruptum fuisse repertum. Mirabilis D E V S in sanctis suis, apud quem etiam non est impossibile omne verbum.

Insigne miraculum.

Luc.1.

VITA S. BENEDICTI, ABBATIS PRAESTANTISSIMI, AB SANCTISSIMO PONTIFICE ROMANO GREGORIO *conſcripta. lib.2 Dialogi.*

21. Martij. Cap.1.

FVit vir vitæ venerabilis,gratia Benedictus & nomine, ab ipſo ſuæ pueritiæ tempore cor gerēs ſenile. Aetatē quippe moribus tranſiens,nulli voluptati animum dedit.Sed dum in hac terra adhuc eſſet, quo tēporaliter liberè adhuc vti potuiſſet,deſpexit iam quaſi aridum,mundū cum flore. Qui liberiori genere ex prouincia Nurſiæ exortus, (Eius patria.) Romæ liberalibus ſtudijs traditus fuerat. Sed cùm in eis multos ire per abrupta vitiorum cerneret,eum,quē quaſi in ingreſſu mundi poſuerat, retraxit pedem:nè,ſi quid de ſcientia eius attingeret,ipſe quoquè in immane præcipitium totus iret. Deſpectis itaq; literarum ſtudijs,relicta domo rebusq́;patris,ſoli Deo placere deſiderans,ſanctæ conuerſationis habitum quæſiuit. Receſſit igitur ſcienter neſciens, & ſapienter indoctus. Huius ego omnia geſta non didici : ſed pauca, quæ narro, quatuor diſcipulis illius referentibus,agnoui:Conſtantino ſcilicet,reuerentiſſimo valdè viro,qui ei in monaſterij regimine ſucceſſit:Valentiniano quoquè,qui annis multis Lateranēſi monaſterio præfuit : Simplicio, qui congregationem illius poſt eum tertius rexit: Honorato etiam,qui nunc adhuc cellæ eius,in qua priùs conuerſatus fuerat,præeſt.

Hic itaq; cùm iam,relictis literarum ſtudijs,petere deſerta decreuiſſet, nutrix,quæ hunc arctiùs amabat,ſola ſecuta eſt. Cumq́ue ad locum veniſſet, qui dicitur Enfide: multisq́ue honeſtioribus viris pro charitate ſe illic detinentibus,in beati Petri Eccleſia demorarentur,prædicta nutrix illius ad purgandum triticum à vicinis mulieribus præſtari ſibi capiſterium petijt:quod ſuper menſam incautè derelictum, caſu accidēte fractum eſt,ſic vt in duabus partibus inueniretur diuiſum. Quod mox rediens nutrix illius vt ità inuenit,vehemētiſſimè flere cœpit:quia vas quod pręſtitum acceperat,fractum videbat. Benedictus autem religioſus & pius puer, cùm nutricem ſuam flere conſpiceret:eius dolori compaſſus, ablatis ſecum vtriſque fracti capiſterij partibus,ſeſe cum lachrymis in orationem dedit:qui ab oratione ſurgens,ità iuxta ſe vas ſanum reperit,vt in eo inueniri fracturæ nulla veſtigia potuiſſent,moxq́ue nutricem ſuam blandè conſolatus,ei ſanum capiſterium reddidit,quod fractum tulerat. Quæ res in eodem loco à cunctis eſt agnita,atque in tāta admiratione habita, vt hoc ipſum capiſterium eius loci incolæ in Eccleſiæ ingreſſu ſuſpenderent, quatenùs & præſentes & ſecuturi omnes agnoſcerent,à quanta Benedictus puer cōuerſationis gratiam perfectione cœpiſſet. Quod annis multis illic ante omnium oculos fuit,& vſque ad hæc Longobardorum tempora ſuper fores Eccleſiæ pependit. (Benedictus puer fractū capiſterium oratiōe integrum reſtituit.) Sed Benedictus plùs appetens mala mundi perpeti,quàm laudes:& pro Deo laboribus fatigari,quàm vitæ huius fauore extolli:nutricem ſuam occultè fugiens,deſerti loci ſeceſſum petijt,cui Sublacus vocabulum eſt:qui ab Romana vrbe quadraginta ferè millibus diſtans, frigidas atque perſpicuas emanat aquas. Quæ illic videlicet aquarum abundantia in extenſo priùs lacu colligitur,ad extremum verò in amnem deriuatur. Quò dum fugiēs pergeret,monachus quidam,Romanus nomine,hunc euntem reperit:quò tenderet, requiſiuit. Cuius cùm deſiderium cognouiſſet,& ſecretum tenuit,& adiutorium impendit,eique ſanctæ conuerſationis habitum tradidit,& inquantùm licuit, miniſtrauit. (Induit habitū monaſticum.) Vir autem Dei ad eundem locum perueniens,in arctiſſimum ſpecum ſe tradidit, & tribus annis,excepto Romano monacho,omnibus hominibus ibì incognitus māſit. Qui videlicet Romanus nō longè in monaſterio ſub Theodati patris regula degebat:ſed piè eiuſdem patris ſui oculis furabatˉ horas,& quem ſibi ad manducandū ſurripere poterat,diebus certis Benedicto panem ferebat. Ad eundē verò ſpecū à Romani cella iter nō erat,quia excelſa deſupèr rupes eminebat:ſed ex eadē rupe in lōgiſſimo fune ligatū Roman⁹ deponere panē cōſueuerat : in qua etiā reſti paruū tintinnabulū inſeruit:vt ad eius ſonum vir Dei cognoſceret,quandò ſibi Romanus panē pręberet,quem exiens acciperet. Sed antiquus hoſtis vnius charitati inuidēs,alterius re-

fectio-

fectioni: cùm quadam die submitti panem conspiceret, iactauit lapidē, & tintinnabulum fregit. Romanus tamen horis congruentibus ministrare non desijt. Cùm verò iam Deus omnipotens & Romanum vellet à labore quiescere, & Benedicti vitam in exemplum hominibus demōstrare, vt posita supra candelabrum lucerna claresceret, quatenùs omnibus, qui in domo Dei sunt, luceret: cuidam presbytero lōgiùs manenti, qui refectionem sibi in paschali festiuitate parauerat: per visum Dominus apparére dignatus est, dicens: Tu tibi delicias præparas, & seruus meus illo in loco fame cruciatur. Qui protinùs surrexit, atque in ipsa solennitate paschali cum alimentis, quę sibi parauerat, ad locum tetendit, & virum Dei per abrupta montium, per concaua vallium, per defossa terrarum quæsiuit, eumque latére in specu reperit. Cumque oratione facta, benedicentes Dominum omnipotentem consedissent, post dulcia vitæ colloquia is, qui aduenerat, presbyter dixit: Surge, sumamus cibum: quia hodiè pascha est. Cui vir Dei respōdit, dicens: Scio, quia pascha est: quia hodiè videre te merui. Longè quippe ab hominibus positus, quia die eodem paschalis solēnitas esset, ignorabat. Venerabilis autem presbyter rursùs asseruit, dicens: Veraciter hodiè resurrectionis Dominicę paschalis dies est: abstinere tibi minimè cōgruit: quia & ego ad hoc missus sum, vt omnipotentis dona Dei pariter sumamus. Benedicentes igitur Dominum, sumpserunt cibum. expleta itaque refectiōe & colloquio, ad ecclesiam suam presbyter recessit. Eodem quoquè tempore hunc in specu latitantem etiam pastores inuenerunt: quem dum vestitum pellibus inter fruteta cernerent, aliquam bestiam esse crediderunt: sed cognoscentes Dei famulum, eorum multi ad pietatis gratiam à bestiali mente mutati sunt. Nomē itaq; eius per vicina loca innotuit cunctis. Factumq; est, vt ex illo iam tempore à multis frequentari cœpisset: qui cùm ei cibum afferrent corporis, ab eius ore in suo pectore alimenta referebant vitæ.

Paschalis solennitas.

Presbyter adfert cibū S. Benedicto.

Inuenit in specu à pastoribus.

Quadam verò die dum solus esset, tentator affuit. Nam nigra paruaq; auis, quę vulgò merula nominatur, circa eius faciem volitare cœpit, eiusq; vultui importunè insistere, ità vt manu capi posset, si hāc vir sanctus tenere noluisset: sed signo crucis edito, recessit auis. Tanta autem carnis tentatio, aui cadē recedente, secuta est, quantā vir sanctus nunquàm fuerat expertus. Quandam nanq; aliquandò fœminam viderat; quam malignus spiritus ante eius mentis oculos reduxit: tantoq; igne serui Dei animum in specie illius accendit, vt dum in eius pectore amoris flāma vim caperet, etiam penè deserere eremum, voluptate victus, deliberaret. Tunc subitò superna gratia respectus, ad semetipsum reuersus est: atq; vrticarum & veprium iuxta densa succrescere fruteta conspiciens, exutus indumento, nudum se in illis spinarum aculeis & vrticarum incēdijs proiecit: ibique diù volutatus, toto ex eis corpore vulneratus exijt, & per cutis vulnera eduxit à corpore vulnus mentis, quia voluptatem traxit in dolorem. Cumque benè pœnaliter foris arderet, extinxit quod intùs illicitè ardebat. Vicit itaque peccatum, quia mutauit incendium. Ex quo videlicet tempore, sicut pòst discipulis ipse ꝑhibebat, ità in eo est tētatio voluptatis edomita, vt tale aliquid in se minimè sentiret. Cœperunt postmodùm multi iam mundum relinquere, atque ad eius magisterium festinare. Liber quippe à tentationis vitio, vero iure iam factus est virtutum magister. Vndè & per Moysen in Exodo præcipitur, vt Leuitæ à vigintiquinque annis & suprà, ministrare debeant: ab anno verò quinquagesimo, custodes vasorum fiant.

Cap. 2.

Tētatio carnis vehemens.

Fortiter superatur.

Num. 8.

Petrus: Iam quidem prolati testimonij mihi aliquantum intellectus interlucet: sed tamen hoc pleniùs exponi postulo.

Gregorius: Liquet, Petre, quòd in iuuentute carnis tentatio ferueat, ab anno autem quinquagesimo calor corporis frigescat. Vasa autem sacra, sunt fidelium mētes. Electi ergò cùm adhuc in tētatiōe sunt, subesse eos ac seruire necessè est, & obsequijs laboribusq; fatigari. Cùm verò iam mentis ætate tranquilla calor recesserit tentationis, custodes vasorum sunt: quia doctores animarum fiunt.

Petrus: Fateor, placet, quod dicis: sed quia prolati testimonij clausa reserâsti, quęso, vt de vita iusti debeas ea, quæ sunt inchoata, percurrere.

Gregorius: Recedente igitur tentatione, vir Dei quasi spinis erutis, exculta terra, de virtutum segete feraciùs fructus dedit. Pręconio itaque eximię conuersationis celebre nomen eius habebatur. Nō aūt longè monasteriū fuit, cuius congregatiōis pa-

Cap. 3.

ter defunct' est: omnisq; ex illo cõgregatio ad eundẽ venerabilẽ Benedictũ venit, & magnis precibus, vt eis præesse deberet, petijt. Qui diù negãdo, distulit: suis illorumq; fratrum moribus se cõuenire non posse prædixit: sed victus quandoq; precibus assensum dedit. Cumq; in eodẽ monasterio regularis vitæ custodiam teneret, nullique, vt priùs, per actus illicitos in dexteram leuamque partem deflectere à conuersationis itinere liceret: suscepti fratres insanè sæuientes, semetipsos priùs accusare cœperunt, quia hunc sibi præesse poposcerãt, quorum scilicet tortitudo in norma eius rectitudinis offendebat. Cumq; sibi sub eo conspicerent illicita non licere, & se dolerẽt adsueta relinquere, durumq; esset, quòd in mente veteri cogebantur noua meditari: & quia grauis est semper prauis moribus vita bonorum, tractare de eius morte aliqui conati sunt: qui inito consilio, venenum vino miscuerũt. Et cùm vas vitreum, in quo ille pestifer potus habebatur, recumbenti patri ex more monasterij ad benedicẽdum fuisset oblatum, extensa manu Benedictus signum crucis edidit, & vas, quod longiùs tenebatur, eodem signo rupit: sicq; confractum est, àc si in illo vase mortis, pro cruce lapidem dedisset. Intellexit protinùs vir Dei, quia potum mortis habuerat, quod portare non potuit signum vitę: atque ilicò surgens, vultu placido, mente tranquilla, cõuocatos fratres alloquutus est, dicens: Misereatur vestrì, fratres, omnipotens Deus: quarè in me facere voluistis? Nunquìd non priùs dixi vobis, quia vestris ac meis moribus minimè cõueniret? Ite, & iuxta vestros mores patrem vobis quærite: quia posthàc me habere minimè potestis. Tuncq; ad locum dilectæ solitudinis redijt, & solus in superni spectatoris oculis habitauit secum.

Dissoluti fratres non ferũt sancti viri rectitudinem.

Benedictus, signo crucis edito, vas, in quo venenũ erat, perfregit.

Petrus: Minùs patenter intelligo, quidnam sit, Habitauit secum.

Gregorius: Si sanctus vir contra se vnanimiter conspirantes, suæq; conuersationi longè dissimiles, coactos diù sub se tenere voluisset: fortassè sui vigoris vsum & modũ tranquillitatis abscinderet, atque à contemplationis lumine suæ mentis oculum declinâsset. Dumq; quotidiè illorum correptione fatigatus, minùs curaret sua, & se forsitan relinqueret, & illos non inueniret. Nam quotiès per contagionis motum, nimiùm extra nos ducimur: & nos sumus, & nobiscum non sumus: quia nosmetipsos minimè videntes, per alia vagamur. An illum secum fuisse dicimus, qui in longinquã regionem abijt: portionem, quam acceperat, consumpsit: vni in ea ciuium adhæsit, porcos pauit: quos cùm manducare videret siliquas, & esuriret: qui tamen cùm postmodùm cœpit cogitare bona, quæ perdidit, scriptum de illo est: In se reuersus, dixit: Quãti mercenarij in domo patris mei abundant panibus? Si igitur secum fuit, vndè ad se redijt? Hunc ergò venerabilem virum secum habitâsse dixerim: quia in sua semper custodia circunspectus, ante oculos conditoris se semper adspiciens, se semper examinans, extra se mentis suæ oculum non diuulgauit.

Luc. 15.

Petrus: Quid ergò, quod de Apostolo Petro scriptum est, dum de carcere ab angelo eductus fuisset: Qui ad se reuersus, dixit: Nũc scio verè, quia misit Dominus angelũ suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum?

Act. 12.

Gregorius: Duobus modis, Petre, extra nos ducimur: quia aut per cogitationis lapsum sub nosmetipsos recidimus, aut p̃ contẽplationis gratiã sup̃ nosmetipsos leuamur. Ille itaq;, q̃ porcos pauit, vagatione mẽtis & immũditiæ sub semetipsum cecidit: Iste verò, quẽ angelus soluit, eius mentẽ in ecstasim rapuit, extra se quidem, sed super semetipsum fuit. Vterque ergò ad se redijt: quandò & ille ab errore operis se collegit ad cor: & iste à contemplationis culmine ad hoc redijt, quod in intellectu communi vt priùs fuit. Venerabilis igitur Benedictus in illa solitudine habitabat secum, inquãtùm se intrà cogitationis claustra custodiuit, nam quotiescunquè hunc contemplationis ardor in altum rapuit, se proculdubiò sub se reliquit.

Duob' modis extra nos ducimur.

Petrus: Placet quod dicis, sed quæso respondeas, si deserere fratres debuit, quos semèl suscepit?

Gregorius: Vt ego Petre existimo, ibì adunati æquanimiter portandi sunt mali, vbì inueniuntur aliqui, qui adiuuẽtur boni. Nam vbì omnimodò de bonis fructus deest, fit aliquandò de malis labor vacuus, maximè si è vicino causæ suppetant, quę fructum Deo ferre valeant meliorem. Vir itaque sanctus propter quem custodiendum staret, qui omnes vnanimiter se persequentes cerneret? Et sæpè agitur in animo perfectorum, quod silentio prætereundum non est: quia cùm laborem suũ sine fructu esse cõsiderent,

Ministeriũ susceptũ nũ liceat deserere.

siderent,in locum alium ad laborē cum fructu migrāt. Vndè ille quoq; egregius prędicator,q dissolui cupit, & cum Christo esse, cui viuere Christus est, & mori lucrum: Philip. 1. qui passionum certamina nō solùm ipse appetijt, sed ad toleranda hęc & alios accendit: Damasci persecutiōem passus,vt posset euadere,murum,funem, sportamq; quæsiuit,seq; latenter deponi voluit. Nunquid nō Paulum mortem dicimus timuisse,quā Act. 9. se ipse ꝑ amore Iesu testatur appetere? Sed cum in eodem loco minorē sibi fructum 2.Cor.11. adesse conspiceret,& graui labore ad laborem se alibì cum fructu seruauit. Fortis etenim præliator Dei teneri intrà clausura noluit, certaminis campum quæsiuit. Vndè idem quoquè venerabilis Benedictus,si libenter audis,citiùs agnoscis, q̃a non tantos ipse indociles deseruit,quantos in locis alijs à morte animæ suscitauit.

Petrus: Ità esse vt doces,& manifesta ratio, & ꝓlatum cōgruum testimoniū declarat. Sed quæso,vt de vita tanti patris ad narrationis ordinem redeas.

Gregorius: Cùm sanctus vir diù in eadem solitudine virtutibus signisq; succresceret,multi ab eo in eodem loco ad omnipotētis Dei sunt seruitium cōgregati:ità vt illic duodecim monasteria cum omnipotentis Iesu Christi Dñi opitulatione cōstrueret: in q̃bus statutis patribus duodenos monachos deputauit,paucos verò secum retinuit,quos adhuc in sua pſentia aptiùs erudiri iudicauit. Cœpēre etiā tūc ad eū Romanę vrbis nobiles & religiosi cōcurrere, suosq; ei filios omnipotēti Deo nutriēdos dare. Tūc quoq; bonę spei suas soboles, Euicius Maurū, Tertulli⁹ verò patritius Placidum tradidit: è quibus Maurus iunior,cùm bonis polleret moribus, magistri adiutor cœpit existere: Placidus verò puerilis adhuc indolis gerebat annos. S.Benedictus 12. monasteria extruit.

In vno aūt ex eis monasterijs,quę circunquaq; construxerat,quidā monachus erat, Cap. 4. qui ad orationem stare non poterat: sed mox vt se fratres ad studium orationis inclinabant, ipse egrediebatur foràs,& mente vaga, terrena aliqua & transitoria agebat. Cumq; ab Abbate suo sæpiùs fuisset admonitus, ad virum Dei deductus est: qui ipse quoq; stultitiam eius vehemēter increpauit, & ad monasterium reuersus,vix duobus diebus viri Dei admonitionem tenuit.Nam die tertia ad vsum proprium reuersus,vagari tempore orationis cœpit.Quod cùm seruo Dei ab eodem monasterij patre, quē constituerat, nunciatū fuisset,dixit:Ego venio,eumq; ꝑ memetipsum emēdo.Cumq; vir Dei venisset ad idem monasterium,& cōstituta hora expleta psalmodia sese fratres in orationem dedissent,adspexit,quòd eundem monachum, qui in oratione manere non potuit, quidam niger puerulus per vestimenti fimbrias foràs traheret. Tunc eidem patri monasterij,Pompeiano nomine,& Mauro Dei famulo secretè dixit:Nunquìd nō adspicitis,q̃s est,qui istum monachum foràs trahit? Qui respōdētes, dixerūt: Non. Quibus ait: Oremus,vt vos etiā videatis,quem iste monachus sequitur. Cumq; per biduum esset oratū,Maurus monachus vidit: Pompeianus verò eiusdem monasterij pater,videre nō potuit.Die igitur alia,expleta oratione, vir Dei oratoriū egressus,stantem foràs monachum reperit,quem pro cæcitate cordis sui virga percussit: q ex illo die nil persuasionis vlteriùs à nigro iam puerulo pertulit, sed ad orationis studium immobilis permansit: sicq; antiquus hostis dominari nō ausus est in eius cogitatione,àc si ipse percussus fuisset ex verbere. Diabolus monachū ab oratione abstrahit. Castigatus virga monachus,manet constās.

Ex his autem monasterijs,quæ in eodem loco constrnxerat,tria sursùm in rupibus Cap. 5. montis erant: & valdè erat fratribus laboriosum, quòd semper ad lacum oportebat descendere,vt aquam haurire debuissent: maximè quia è deuexo montis latere erat graue descendētibus in timore periculum. Tunc collecti fratres ex eisdem tribus monasterijs,ad Dei famulum Benedictum venerunt, dicentes: Laboriosum nobis est ꝓpter aquam quotidiè vsq; ad lacum descendere, & idcircò necesse est ex eodem loco monasteria mutari. Quos blandè cōsolans,dimisit: & nocte eadē cum paruo puerulo,nomine Placido,cuius superiùs memoriam feci,eiusdem montis rupem ascendit, ibiq; diutiùs orauit. Et oratiōe cōpleta,tres petras in loco eodem ꝓ signo posuit, atque ad suum,cunctis illis nesciētibus,monasterium redijt. Cumque die alia ad eum ꝓ necessitate aquæ prædicti fratres redijssent,dixit: Ite,& rupem illam,in qua tres super inuicèm positas petras inueneritis, in modicum cauate: valet enim omnipotens Deus etiam in illo montis cacumine aquam producere,vt vobis laborem tanti itineris dignetur auferre. Qui euntes, rupem montis, quam Benedictus prædixerat,iam sudantem inuenerunt. Cumq; in ea concauum locum fecissent, statìm aqua repletus Precibus è rupe fontē elicit.

 est:

eſt: quæ tam ſufficienter emanauit, vt nuncuſq; vbertim defluat, atque ab illo montis cacumine vſque ad inferiora deriuetur.

Cap. 6. Alio quoq; tempore Gotthus quidā pauper ſpiritu, ad conuerſionem venit: quem Dei vir Benedictus libentiſſimè ſuſcepit. Quadam verò die ei dare ferramentum iuſſit, quod ad falcis ſimilitudinem falcaſtrum vocatur, vt de loco quodā vepres abſcinderet, quatenùs illic hortus fieri deberet. Locus aūt ipſe, quem mundandū Gotthus ſuſceperat, ſuper ipſam laci ripam iacebat. Cumq; Gotthus idem denſitatem veprium totius virtutis anniſu ſuccideret, ferrum de manubrio proſiliēs, in lacum cecidit: Vbi ſcilicet tanta erat aquarum profunditas, vt ſpes requirendi ferramēti nulla iam eſſet. Itaq; ferro perdito, tremebundus ad Maurum monachum cucurrit Gotthus: damnū quod fecerat, nunciauit, & reatûs ſui pœnitentiam egit. Quod Maurus quoq; monachus mox Benedicto famulo Dei curauit indicare. Vir igitur Domini Benedictus hęc audiēs, acceſſit ad lacum: tulit de manu Gotthi manubrium, & miſit in lacum: & mox ferrum à ꝓfundo redijt, atq; in manubrium intrauit. Qui ſtatim ferramētum Gottho reddidit, dicens: Eccè labora, & noli contriſtari. [Inſigne miraculum.]

Cap. 7. Quadam verò die dum idem venerabilis Benedictus in cella cōſiſteret, prædictus Placidus puer, ſancti viri monachus, ad hauriendam de lacu aquam egreſſus eſt: qui vas, quod tenuerat, in aquā incautè ſubmittēs, ipſe quoq; cadēdo ſequutus eſt. Quem mox vnda rapuit, & penè ad vniꝰ ſagittæ curſum, eum à terra introrsùs traxit. Vir aūt Dei intrà cellam poſitus, hoc protinùs agnouit, & Maurum feſtinè vocauit, dicens: Frater Maure, curre, quia puer ille, qui ad hauriēdam aquam perrexerat, in lacum cecidit: iamq́; eum longiùs vnda trahit. Res mira, & poſt Petrum Apoſtolum inuſitata. Benedictione etenim poſtulata atq; percepta, ad patris ſui imperium concitus perrexit Maurus. Itaq; vſq; ad eum locum, quo ab vnda deducebatur puer, per terram ſe ire exiſtimans, ſuper aquam cucurrit, eumq́; per capillos tenens, curſu rapido redijt. Qui mox vt terrā tetigit, ad ſe reuerſus, poſt tergum reſpexit, & ꝗa ſuper aquas cucurriſſet, agnouit: & quod p̄ſumere nō potuiſſet vt fieret, miratus extremuit factum. Reuerſus itaq; ad patrem, rem geſtam retulit. Vir autem venerabilis Benedictus hoc non ſuis meritis, ſed illius obedientiæ deputare cœpit. At contrà Maurus pro ſolo eius imperio factum dicebat: ſeq́; conſcium in illa virtute non eſſe, quam neſcius feciſſet. In hac itaq; mutuæ humilitatis & amica contentione acceſſit arbiter puer, qui ereptus eſt, nam dicebat: Ego cùm ex aqua traherer, ſuper caput meum melotem Abbatis videbam, atq; ipſum me ex aquis educere conſiderabam. [Maurꝰ currit ſuper aquas.]

Petrus: Magna ſunt valdè, quę narras, & multorū ædificationi profutura: ego autē boni viri miracula quo plùs bibo, eo plùs ſitio.

Cap. 8. Gregorius: Cùm iam loca eadem in amorem Dñi noſtri Ieſu Chriſti, longè lateq́; ferueſcerent, & ſecularem vitam multi relinquerēt, & ſub leui redemptoris iugo ceruicem cordis edomarēt: ſicut mos prauorum eſt, inuidere alijs virtutis bonum, quod ipſi habere non appetunt: vicinæ eccleſiæ presbyter, Florentius nomine, huius noſtri ſubdiaconi Florentij auus, antiqui hoſtis malitia percuſſus, ſancti viri ſtudijs cœpit æmulari, eiuſq; cōuerſationi derogare, quoſq; etiam poſſet, ab illius viſitatione compeſcere. Cumq́; iam ſe conſpiceret eius profectibus obuiare non poſſe, & conuerſationis illius opinionem creſcere, atq; multos ad ſtatum vitæ melioris ipſo quoq; opinionis eius p̄conio indeſinenter vocari: inuidiæ facibus magìs magiſq; ſuccenſus, deterior fiebat: ꝗa cōuerſationis illius * apparebat habere laudem, ſed habere laudabilem vitā nolebat. Qui eiuſdem inuidiæ tenebris cæcatus, ad hoc vſq; perductus eſt, vt ſeruo omnipotentis Dei infectum veneno panē quaſi pro benedictione trāſmitteret. Quem vir Dei cum gratiarum actione ſuſcepit: ſed eum, quæ peſtis lateret in pane, nō latuit. Ad horam verò refectionis illius ex vicina ſylua coruus venire conſueuerat, & panem de manu eius accipere. Qui cùm more ſolito veniſſet, panem, quem presbyter trāſmiſerat, vir Dei ante coruum proiecit, eiq; pręcepit, dicens: In nomine Ieſu Chriſti Dñi noſtri tolle hūc panem, & tali eum in loco proijce, vbì à nullo hominū poſſet inueniri. Tūc coruus aperto ore, expanſis alis, circa eundem panē cœpit diſcurrere, crocitare, àc ſi apertè diceret, & obedire ſe velle, & tñ iuſſa implere non poſſe. Cui vir Dñi pręcipiebat, iterùm atq; iterùm dicēs: Leua leua ſecurus, atq; ibì proijce, vbì inueniri non poſſit. Quem diù demoratus, quandoq; coruus momordit, leuauit, & receſſit. [Florentius presbyter necem machinatur ſancto viro.] [*appetebat]

cessit. Post trium verò horarū spatium, abiecto pane, rediјt,& de manu hominis Dei annonam,quā consueuerat,accepit. Venerabilis aūt pater cōtra vitam suam inardescere sacerdotis animum videns, illi magìs q̄ sibi doluit. Sed p̄dictus Florentius,quia magistri corpus necare non potuit, se ad extinguendas discipulorum animas accendit:ità vt in horto Cellæ,cui Benedictus inerat,ante eorum oculos nudas septem puellas mitteret:quæ coram eis sibi inuicèm manus tendentes,& diutiùs ludentes,illorum mentes ad peruersitatem libidinis inflammarent. Quod vir sanctus de cella conspiciens, lapsusq; adhuc tenerioribus discipulis pertimescens, idq; pro sua solius persecutione fieri pertractans:inuidiæ locum dedit, atq; oratoria & cuncta quæ cōstruxerat,substitutis præpositis adiunctis fratribus ordinauit, & paucis secum monachis ablatis,habitationē mutauit loci. Sicq; vir Dei,eius odia humiliter declinauit,quem omnipotens Deus terribiliter p̄cussit. Nam cùm p̄dictus presbyter, stans in solario, Benedictum discessisse cognosceret & exultaret, perdurāte immobiliter tota domûs fabrica, hocipsum tantùm,in quo stabat, solariū cecidit, & Benedicti hostem cōterēs extinxit. Quod viri Dei discipulus,Maurus nomine,statìm venerabili patri Benedicto, qui adhuc à loco eodem vix decem millibus aberat,ęstimauit esse nunciandum,dicēs: Reuertere,quia presbyter,qui te persequebatur, extinctus est. Quod vir Dei Benedictus audiens,sese in grauibus lamentationibus dedit : vel quia inimicus occubuit,vel quia de inimici morte discipulus exultauit. Qua de re factum est, vt eidem quoquè discipulo pœnitentiam indiceret, quòd mandans talia, gaudere de inimici interitu præsumpsisset.

Florentius nitit̄ perdere animas discipulorum S. Benedicti.

Percutitur à Deo.

Petrus: Mira sunt & multùm stupenda,quæ dicis. Nam in aqua ex petra producta, Moysen:in ferro verò,quod ex profundo aquæ rediјt,Helisæum : in aquæ itinere,Petrum: in corui obedietia,Eliam: in luctu aūt mortis inimici,Dauid video, & perpendo quia vir iste spiritu iustorum omnium plenus fuit.

Exod. 17. 4.Reg.6. Matt. 14. 3.Reg. 17. 2. Reg.1.

Gregorius: Vir Dei Benedictus, Petre,vnius Dei spiritū habuit,qui per cōcessæ redemptionis gratiam,electorum corda omnium impleuit,de quo Iohānes dicit : Erat lux vera,quæ illuminat omnem hominē venientem in hūc mundum. De quo rursùs scriptum est:De plenitudine eius nos om̄es accepimus. Nam sancti Dei homines potuerūt à Dn̄o virtutes habere,nō etiam aliјs tradere. Ille aūt signa virtutis dedit subditis, q̄ se daturum signum Ionæ p̄misit inimicis,vt coram superbis mori dignaretur, coram humilibus resurgere:quatenùs & illi viderēt, quod contemnerēt,& isti, quod venerātes amare debuissent. Ex quo mysterio actum est,vt dum superbi adspiciūt despectum mortis,humiles cōtra mortem acciperent gloriam potestatis.

Iohan. 1.

Ibidèm.

Matt.12.

Petrus: Quæso te, post hæc ad quæ loca vir sanctus migrauerit, vel si aliquas in eis virtutes postmodùm ostenderit,innotesce.

Innotesce, actiuè dicit.

Gregorius: Sanctus vir ad alia demigrās loca,nō hostem mutauit.Nam tanto pòst grauiora prælia pertulit,quantum contra se apertè pugnantem ipsum malitiæ magistrum inuenit. Castrum nanq;, quod Cassinum dicitur,in excelsi montis latere situm est:qui videlicet mons distenso sinu hoc idem castrum recipit,sed per tria millia in altum se subrigens, velut ad aëra cacumē tendit. Vbì vetustissimū fanum fuit,in quo ex antiquorū more gentiliū,à stulto rusticorū populo Apollo colebatur. Circunquaq; etiā in cultu dæmonū luci succreuerāt,in q̄bus adhuc eodē tempore infidelium insana multitudo sacrificiјs sacrilegis insudabat. Illuc itaq; vir Dei p̄ueniens,cōtriuit idolum,subuertit aram,succēdit lucos,atq; in ipso templo Apollinis, oraculum B. Martini:vbì verò ara eiusdē Apollinis fuit,oraculum S. Iohannis construxit, & cōmorātem circunquaq; multitudinē,pręd icatione continua ad fidem vocabat. Sed hæc antiquus hostis tacitè nō ferens,nō occultè vel per somniū, sed aperta visione eiusdem patris oculis sese ingerebat,& magnis clamoribus vim se perpeti conquerebatur: ità vt voces illius etiā fratres audirent, quanuìs imaginem minimè cernerent. Vt em̄ discipulis suis venerabilis pater dicebat, corporalibus eius oculis idem antiquus hostis teterrimus & succensus apparebat, q̄ in eum ore oculisq; flammantibus sæuire videbatur. Iam verò quæ diceret,audiebāt oēs. Priùs enim hunc vocabat ex nomine. Cui cùm vir Dei minimè respōderet, ad eius mox cōtumelias erumpebat. Nam cùm clamaret dicens, Benedicte Benedicte:& cum sibi nullo modo respondere conspiceret, protinùs adiungebat : Maledicte,non Benedicte,quid mecum habes? quid me perse-

Castrū Cassinense.

Arā Apollinis euertit.

Fremit in eū satanas.

que-

queris? Sed iam nunc expectanda sunt cõtra Dei famulum antiqui hostis noua certamina: cui pugnam quidem volẽs intulit, sed occasiones victoriæ ministrauit inuitus.

Cap. 9. Quadam die dum fratres habitacula eiusdem cellæ construerent, lapis in medio iacebat, quem in ædificium leuare decreuerunt. Cumq; eum duo vel tres mouere non possent, plures adiuncti sunt: sed ità immobilis mansit, àc si radicitùs in terra teneretur: vt palàm daretur intelligi, ꝙ super eum ipse per se antiquus hostis sederet, quem tãtorum virorũ manus mouere nõ possent. Difficultate igitur facta, ad virũ Dei missum est, vt veniret, & orando hostem repelleret, vt lapidem leuare possent. Qui mox venit, & orationem faciens, benedictionem dedit: & tanta lapis celeritate leuatus est, àc si nullum priùs pondus habuisset.

Cap. 10. Tunc in conspectu viri Dei placuit, vt in eodem loco terram foderent. Quam dum fodiendo altiùs penetrarent, æreum illic idolum fratres inuenerunt. Quo ad horam casu in coquinam proiecto, exire ignis repentè visus est, atq; in cũctorum monachorum oculis, quia omne eiusdem coquinæ ædificium consumeretur, ostendit. Cumq; iaciendo fratres aquam ad ignem quasi extinguendo perstreperent, pulsatus eodem tumultu vir Dei aduenit. Qui eundẽ ignem in oculis fratrum esse, in suis verò nõ esse considerãs, caput protinùs in orationem flexit, & eos, quos phantastico reperit igne deludi, vocauit fratres, monuit vt oculos suos signarẽt, vt & sanũ illud coquinę ædificium assistere cernerẽt, & flammas, quas antiquus hostis finxerat, nõ viderent.

Præstigiæ dęmonum.

Cap. 11. Rursùs dum fratres parietem, q̃a res ità exigebat, paulò altiùs erigerent, vir Dei in orationis studio intrà cellæ suę claustra morabatur. Cui antiquus hostis insultãs apparuit, & ei, ꝙ ad laborantes fratres pergeret, indicauit. Quod vir Dei ꝑ nuncium celerrimè fratribus indicauit, dicẽs: Fratres, cautè vos agite: quia ad vos hac hora malignus spiritus venit. Is qui mãdatum detulit, vix verba cõpleuerat, & malignus spiritus eundem parietem, qui ædificabatur, euertit, atq; vnum puerulum monachum, cuiusdam curialis filium, opprimens ruina contriuit. Contristati omnes ac vehemẽter afflicti, non damno parietis, sed cõtritione fratris, venerabili patri Benedicto celeriter cum graui luctu nunciârũt. Tunc idem pater Benedictus dilaceratum puerum ad se deferri iubet. Quem portare nõ nisi in sacco potuerũt: quia collapsi saxa parietis, nõ solùm eius membra, sed etiã ossa contriuerãt. Pręcepitq; vir Dei statìm eum in cella sua in psyacio, quo orare cõsueuerat, ꝓijci: missisq; foràs fratribus, cellam clausit: qui orationi instantiùs, q̃ solebat, incubuit. Mira res, eadem hora hunc incolumẽ, atq; vt priùs valẽtem, ad eundem iterùm laborem misit, vt ipse quoq; parietẽ cum fratribus perficeret, de cuius se interitu antiquus hostis Benedicto insultare credidisset.

Dæmon euertẽs murum, opprimit puerũ.

Eum S. Benedictus excitat.

Cap. 12. Cœpit verò inter ista vir Dei ꝓphetiæ etiam spiritu pollere, ventura p̄dicere, præsentibus etiã absentia nunciare. Mos etenim cellę fuit, vt quotièс ad responsum aliquod egrederẽtur fratres, cibum potumq; extra cellam minimè sumerẽt. Cumq; hoc de vsu regulæ solicitè seruaretur, quadã die ad responsum fratres egressi sunt, & in eo tardiori cõpulsi sunt hora demorari. Qui manere iuxta religiosam fœminã nouerãt, cuius ingressi habitaculum, sumpserunt cibum. Cumq; iam tardiùs ad cellã redijssent, benedictionem patris ex more petiêrunt. Quos ille protinùs percontatus est, dicens: Vbì comedistis? Qui responderunt: Nusquàm. Quibus ille ait: Quarè ità mentimini? Nunquìd illius talis fœminæ habitaculum non intrâstis? Nunquìd hos atq; illos cibos non accepistis? Nunquìd tot calices nõ bibistis? Cumq; eis venerabilis pater & hospitium mulieris, & genera ciborum, & numerum potionum diceret, cognoscẽtes cuncta, quæ egerãt, ad eius pedes tremefacti ceciderunt, & se deliquisse confessi sunt. Ipse aũt protinùs culpæ * pœnitentiam pręcepit, perpendens ꝙ in eius absentia vltrà non facerent, quem præsentem sibi esse in spiritu scirent.

Absens, in spiritu vidit, q̃d fratres agerẽt.

**culpæ pepercit,*

Cap. 13. Frater quoq; Valentiniani, eius monachi, cuius superiùs memoriã feci, vir erat laicus, sed religiosus. Qui vt serui Dei orationẽ perciperet, & germanũ fratrem videret, annis singulis de loco suo ad cellam eius ieiunus venire cõsueuerat. Quadã igitur die dum iter ad monasterium faceret, sese illi alter viator adiunxit, qui sumẽdos cibos in itinere portabat. Cumq; iã hora tardior excreuisset, dixit: Veni frater, sumamus cibũ, nè lassemur in via. Cui ille respondit: Absit frater, hoc non faciam: quia ad venerabilem patrem Benedictum ieiunus semper peruenire consueui. Quo responso percepto, ad horã conuiator tacuit. Sed cùm post hoc aliquãtulum itineris spatiũ egissent, rursùs

rursùs admonuit, vt manducarent. Noluit consentire, qui ieiunus peruenire decreuerat. Tacuit quidem, qui ad manducandum inuitauerat, & cum eo ieiunus adhuc pgere modicũ consensit. Cumq; iter longiùs agerent, & eos tardior hora fatigaret ambulantes, inuenerunt in itinere pratum & fontem, & quæq; poterant ad reficiendum corpus delectabilia videri. Tunc conuiator ait: Eccè aquam, eccè pratum, eccè amœnus locus, in quo possumus refici & parùm quiescere, vt valeamus iter nostrum postmodùm incolumes explere. Cùm igitur & verba auribus, & loca oculis blandirẽtur, tertia admonitione persuasus, cõsensit & comedit: vespertina verò hora peruenit ad cellam. Præsentatus aũt venerabili Benedicto patri, sibi orationem petijt: sed mox ei vir sanctus hoc, quod in via egerat, improperauit, dicens: Quid est, frater, quòd malignus hostis, qui tibi per conuiatorem tuum locutus est, semèl tibi persuadere non potuit, secundò non potuit, tertiò verò persuasit, & te ad hoc quod voluit, superauit? Tunc ille reatum infirmæ suæ mentis agnoscens, eius pedibus prouolutus, tanto magis cœpit culpam deflere & erubescere, quanto se cognouit etiam absentem in Benedicti patris oculis deliquisse. Objicit cuidam, quod absens cõmiserat.

Petrus: Ego sancti viri præcordijs Elisæi spiritum video inesse, qui absenti discipulo præsens extitit. 4. Reg. 5.

Gregorius: Oportet, Petre, vt interìm sileas, quatenùs adhuc maiora cognoscas. Cap. 14. Gotthorum nanq; temporibus, cùm rex eorũ Totila sanctũ virum pphetiæ habere spiritũ audîsset, ad eius monasteriũ pergens, paulò longiùs substitit, eiq; se venturũ esse nunciauit. Cui dum ptinùs mandatũ de monasterio fuisset vt veniret, ipse, sicut pfidę mentis fuit, an vir Dei pphetiæ spiritum haberet, explorare conatus est. Quidam verò eius spatharius Riggo dicebatur, cui calceamẽta sua pbuit, eumq; indui vestibus regalibus fecit, quem quasi in psona sua pergere ad Dei hominẽ pcepit. In cuius obsequio tres, q sibi prę cæteris adhærere consueuerãt, comites misit, scilicet Vultericũ, Rudericum & Blindinum, vt ante serui Dei oculos ipsum regẽ Totilã esse simulantes, eius lateri obambularent: cui alia quoq; obsequia quasi spatharij prẹberẽt, vt tam ex eisdẽ obsequijs, quàm ex purpureis vestib⁹ rex esse putaretur. Cumq; idem Riggo decoratis vestib⁹ obsequentũ frequẽtia comitatus, monasteriũ fuisset ingressus, vir Dei eminùs sedebat. Quem venientẽ cõspiciẽs, cùm iam ab eo audiri potuisset, clamauit, dicens: Pone fili, pone: hoc quod portas, non est tuum. Qui Riggo ptinùs in terrã cecidit, & quia tanto viro illudere psumpsisset, expauit, omnesq; qui cum eo ad hominẽ Dei veniebãt, terræ cõsternati sunt. Surgẽtes aũt, ad eũ minimè ppinquare psumpserũt: sed ad suũ regẽ reuersi, nũciauerũt trepidi, in quãta velocitate fuerãt depræhensi. Totilæ regis versutia à S. Benedicto retegit.

Tunc per se idem Totila ad Dei hominẽ accessit: quẽ cùm longè sedentẽ cerneret, non ausus accedere, sese in terram dedit. Cui cùm vir Dei bìs térve diceret, Surge, sed ipse ante eum de terra erigere se nõ auderet: Benedictus Christi Iesu famulus per semetipsum dignatus est accedere ad regem, prostratumque de terra leuauit, & de suis actibus increpauit, atque in paucis sermonibus cuncta, quæ illi erant ventura, prænũciauit, dicens: Multa mala facis, multa mala fecisti: iam aliquandò ab iniquitate conquiesce: Equidem Romam ingressurus es, mare transiturus, nouem annis regnans, decimo morieris. Quibus auditis, rex vehementer territus, oratione petita recessit: atque ex illo iam tempore minùs crudelis fuit, & nõ multò pòst Romam adijt, ad Siciliam perrexit. Anno autem regni sui decimo, omnipotentis Dei iudicio regnũ cum vita perdidit. Prætereà Canusinæ antistes ecclesiæ ad eundem Dei famulum venire consueuerat, quem vir Dei pro vitæ suæ merito valdè diligebat. Is itaque dum cum illo de ingressu regis Totilæ & Romanæ vrbis perditione colloquium haberet, dixit: Per hunc regem ciuitas ista destruetur, vt iam ampliùs non inhabitetur. Cui vir Domini respondit: Roma à gentibus non exterminabitur, sed tempestatibus, coruscis, turbinibus ac terręmotu fatigata, * mardescet in semetipsa. Cuius prophetiæ mysteria nobis iam facta sunt luce clariora, q in hac vrbe dissoluta mœnia, euersas domus, destructas ecclesias turbine cernimus, eiusq; ædificia, longo senio lassata, quia ruinis crebrescentibus prosternantur videmus, quãuis hoc Honoratus eius discipulus, cuius mihi relatione compertum est, nequaquàm ex ore illius audîsse se perhibet: sed qa hoc dixerit, dictum sibi à fratribus fuisse testatur. Cap. 15. En barbari regis erga sanctũ virũ reuerentia. Episcopus Canusinus. S. Benedicti vaticinium de Roma. * marcescet

Eodem quoq; tempore quidã Aquinensis ecclesiæ clericus dæmonio vexabatur, Cap. 16. qui

qui à venerabili viro Constantio, eiusdem ecclesiæ antistite, per multa fuerat martyrum loca transmissus, vt sanari potuisset. Sed sancti Dei martyres noluerunt ei sanitatis donum tribuere, vt quanta esset in Benedicto gratia, demonstrarent. Ductus itaq; est ad omnipotētis Dei famulum Benedictum: qui Iesu Christo Domino preces fundens, antiquum hostem de obsesso homine protinùs expulit. Cui sanato præcepit, dicens: Vade, & posthàc carnem non comedas, ad sacrum ordinem nunquàm accedere præsumas: quacunque autem die ad sacrum ordinem accedere præsumpseris, statìm iuri diaboli iterùm mancipaberis. Discessit igitur clericus sanus, & sicut terrere solet animum pœna recens, ea, quæ vir Dei præceperat, interìm custodiuit. Cùm verò post annos multos omnes priores illius de hac luce migrâssent, & minores suos sibimet supponi in sacris ordinibus cerneret, verba viri Dei quasi ex longo tempore oblitus postposuit, atq; ad sacrum ordinem accessit, quem mox is, qui reliquerat, diabolus tenuit, cumq; vexare, quousq; animam eius excuteret, non cessauit.

Curat dæmoniacū.

Petrus: Iste vir Dei diuinitatis, vt video, etiā secreta penetrauit: quia perspexit hunc clericum idcircò diabolo traditum, nè ad sacrum ordinem auderet accedere.

Gregorius: Quarè diuinitatis secreta nō nôsset, qui diuinitatis pręcepta seruaret, cùm scriptum sit: Qui adhæret Domino, vnus spiritus est cum eo?

1. Cor. 6.

Petrus: Si vnus sit cum Domino spiritus, qui Domino adhæret, quid est, quòd iterùm idem egregius prædicator dicit: Quis cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Valdè enim esse inconueniens videtur, eius sensum, cum quo vnus vnum factum fuerit, ignorare.

Rom. 11.

Gregorius: Sancti viri, inquantùm cum Deo vnum sunt, sensum Domini nō ignorant. Nam idem quoq; Apostolus dicit: Quis enim scit hominum, quæ hominis sunt, nisì spiritus hominis, qui est in ipso? Ità & quæ Dei sunt, nemo cognouit, nisì spiritus Dei. qui vt se ostenderet nôsse, quæ Dei sunt, adiunxit: Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est. Hinc iterùm dicit: Quòd oculus nō vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se: nobis autem reuelauit per spiritum suum.

1. Cor. 2.

Ibidèm.

Petrus: Si ergò eidem Apostolo ea, quæ Dei sunt, per Dei spiritū sunt reuelata, quomodò super hoc, quod proposuit, præmisit, dicens: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incompræhensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles vię eius? Sed rursùm mihi hæc dicenti, alia suboritur quæstio. Nam Dauid propheta Domino loquitur, dicens: In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. Et cùm minus sit nôsse, quàm etiam pronunciare, quid est, quòd Paulus incompræhensibilia esse DEI iudicia asserit: Dauid autem se omnia non solùm nôsse, sed etiam in labijs pronunciâsse testatur?

Rom. 11.

Psal. 118.

Gregorius: Ad vtraque hæc tibi superiùs sub breuitate respondi, dicens, quòd sancti viri, inquantùm cum Domino vnum sunt, sensum Domini non ignorant. Omnes enim, qui deuotè Dominum sequuntur, etiam deuotiōe cum Deo sunt, & adhuc carnis corruptibilis grauati pondere, cum Deo non sunt: occultaque Dei iudicia, inquātùm coniuncti sunt, sciunt: inquantùm disiuncti sunt, nesciunt: quia enim secreta eius adhuc perfectè non penetrant, incompræhensibilia eius iudicia esse testantur. Qui verò mente ei inhærent, atque inhærendo vel sacris scripturæ eloquijs, vel occultis reuelationibus, inquātùm accipiunt, agnoscunt: & nouerunt hæc, & pronunciāt. Iudicia enim, quæ Deus tacet, nesciunt: quæ Deus loquitur, sciunt. Vndè & Dauid propheta, cùm dixisset: In labijs meis pronunciaui omnia iudicia: protinùs addidit, Oris tui: ac si apertè dicat: Illa ego iudicia & nôsse & pronunciâsse potui, quæ te dixisse cognoui. Nam ea, quæ ipse non loqueris, à nostra proculdubiò cognitione abscondis. Concordat ergò prophetia Apostolicaq; sententia: quia & incompræhensibilia sunt Dei iudicia: & tamen quę de ore eius prolata fuerint, humanis labijs pronunciantur: quoniam sciri ab hominibus, & prolata prodi possunt, & occultari non possunt.

Iudicia Dei occulta vt sciāt sancti, itemq; nesciant, dum sunt in terris.

Petrus: In obiectione meæ quęstiunculæ patuit causa rationis. Sed quæso te, si qua sunt adhuc de viri huius virtute, subiunge.

Gregorius: Vir quidam nobilis, Theoprobus nomine, eiusdem Benedicti patris fuerat admonitione conuersus: qui pro vitæ suæ merito magnam apud eum familiaritatis fidutiam habebat. Hic cùm quadam die eius cellam esset ingressus, hunc amarissimè

Cap. 17.

ſimè flentem reperit. Cumque diù ſubſiſteret, eiuſque non finiri lachrymas videret, nec tamen vir Dei conſueuerat orando plangere, ſed mœrendo, quænam cauſa tanti luctûs exiſteret, inquiſiuit. Cui vir Dei ilicò reſpõdit: Omne hoc monaſterium, quod conſtruxi, & cuncta, quæ fratribus præparaui, omnipotẽtis Dei iudicio gentibus tradita ſunt. Vix autẽ obtinere potui, vt mihi ex hoc loco animæ concederentur. Cuius vocem tunc Theoprobus audiuit, nos autem cernimus, qui deſtructum modò à Lõgobardorum gente eius monaſterium ſcimus. Nocturno enim tempore & quieſcentibus fratribus nupèr illi Longobardi ingreſsi ſunt, qui diripientes omnia, ne vnum quidem hominem illic tenere potuerunt: ſed impleuit omnipotens Deus, quod fideli famulo Benedicto promiſerat, vt ſi res gẽtibus traderet, animas cuſtodiret. Qua in re Pauli vicem video tenuiſſe Benedictũ, cuius dum nauis rerum omnium iacturam pertulit, ipſe in conſolatione vitam omnium, qui eum comitabantur, accepit. *Prædicat excidiũ cœnobii ſui.* *Act. 29.*

Quodam quoquè tempore Exhilaratus noſter, quem ipſe cõuerſum nóſti, trãſmiſſus à Domino ſuo fuerat, vt Dei viro in monaſterium vino plena duo lignea vaſcula, quæ vulgo flaſcones vocantur, deferret: qui vnum detulit, alterum verò pergens, in itinere abſcondit. Vir autem Domini, quem facta abſentia latére non poterãt, vnum cum gratiarum actione ſuſcepit, & diſcedentem puerum monuit, dicens: Vide fili, nè de illo flaſcone, quem abſcondiſti, bibas: ſed inclina illũ cautè, & inuenies, quid intùs habet. Qui cõfuſus valdè, à Dei homine exiuit. Et reuerſus, volens adhuc probare, q̃d audierat, cùm flaſconem inclinâſſet, de eo protinùs ſerpens egreſſus eſt. Tunc prædictus Exhilaratus puer per hoc, quod in vino reperit, expauit malum quod fecit. *Cap. 18.* *Furtum videt in ſpiritu.*

Non longè autẽ à monaſterio vicus erat, in quo nõ minima multitudo hominum ad fidem Dei ab idolorum cultu, Benedicti fuerat exhortatione conuerſa. Ibi quoquè quædam ſanctimoniales fœminæ inerant, & crebrò iſtuc pro exhortandis animabus fratres ſuos mittere Benedictus Dei famulus curabat. Quadam verò die miſit ex more: ſed is, qui miſſus fuerat, monachus, poſt admonitionem factam, à ſanctimonialibus fœminis rogatus mappulas accepit, ſibiq́ue eas abſcondit in ſinu. Qui mox vt reuerſus eſt, eum vir Dei vehementiſſima amaritudine cœpit increpare, dicens: Quomodò ingreſſa eſt iniquitas in ſinum tuũ? At ille obſtupuit, & quid egiſſet oblítus, vndè corripiebatur ignorabat. Cui ait: Nunquìd ego illic præſens non eram, quandò ab ancillis Dei mappulas accepiſti, tibiq́ue eas in ſinu miſiſti? Qui mox eius veſtigijs prouolutus, ſtultè ſe egiſſe pœnituit, & eas, quas in ſinu abſconderat, mappulas abiecit. *Cap. 19.* *Cernis abſens mappulas dari monacho.*

Quadam quoquè die, dum venerabilis pater veſpertina iam hora corporis alimẽta perciperet, eius monachus cuiuſdam defenſoris filius fuerat, qui ei ante menſam lucernam tenebat. Cumq́ne vir DEI ederet, ipſe autem cum lucernæ miniſterio adſtaret, cœpit per ſuperbiæ ſpiritum in mente ſua tacitus vóluere, & per cogitationem dicere: Quis eſt hic, cui ego manducanti aſſiſto, lucernam teneo, ſeruitium impendo? Quis ſum ego, vt iſti inſeruiam? Ad quem vir Dei ſtatìm conuerſus, vehementer cœpit eum increpare, dicẽs: Signa cor tuum frater. Quid eſt, quod loqueris? ſigna cor tuum. Vocatiſq́ue ſtatìm fratribus, præcepit ei lucernam de manibus tolli: ipſum verò iuſſit à miniſterio recedere, & ſibi hora eadem quietum ſedere. Qui requiſitus à fratribus, quid habuerit in corde, per ordinem narrauit, quanto ſuperbiæ ſpiritu intumuerat, & quę contra virum Dei verbą per cogitationem tacitus dicebat. Tunc liquidò omnibus patuit, quòd venerabilem Benedictum latére nil poſſet, in cuius auribus tacitæ etiam cogitationis verba ſonuiſſent. *Cap. 20.* *Occultas videt monachi cogitationes.*

Alio quoquè tempore in eadem Campaniæ regione fames incubuerat, magnaq́ue omnes alimentorum indigentia coanguſtabat. Iamq́ue in Benedicti monaſterio triticum deerat. Panes verò penè omnes conſumpti fuerant, vt non pluſquàm quinque ad refectionis horam fratribus inueniri potuiſſent. Cumq́ue eos venerabilis pater cõtriſtatos cerneret, eorũ puſillanimitatẽ ſtuduit modeſta increpatiõe corrigere, & rurſùm promiſſione ſubleuare, dicens: Quarè de panis inopia veſter animus contriſtatur? Hodiè quidem minùs eſt, ſed die craſtina abundanter habebitis. Sequenti autem die ducenti farinæ modij ante fores cellæ in ſaccis inuenti ſunt, quos omnipotẽs Deus quibus deferentibus tranſmiſiſſet, nunc vſque manet incognitum. Quod cùm fratres cernerent, Domino gratias referentes, didicerunt iam de abundantia nec in egeſtate dubitare. *Cap. 21.* *Farina diuinitùs allata.*

Petrus: Dic, quæso te: nunquid non credendum est, huic Dei famulo semper prophetiæ spiritum adesse potuisse, an per interualla temporum eius mentem prophetiæ spiritus implebat?

Iohan. 3. Gregorius: Prophetiæ spiritus, Petre, prophetarũ mentes non semper irradiat: quia sicut de sancto spiritu scriptũ est, Vbì vult spirat: itá sciendum est, quia & quandò vult adspirat. 2. Reg. 7. Hinc est enim, quòd Nathan à rege requisitus, si cõstruere templum posset, priùs consensit, & postmodùm prohibuit. Hinc est, quòd Elisæus cùm flentem mulierem cerneret, 4. Reg. 4. causamque nesciisset, ad prohibentẽ hanc puerum dicit: Dimitte eam, quia anima eius in amaritudine est, & Dominus celauit à me, & non indicauit mihi. Quod omnipotens Deus ex magnæ pietatis dispensatione disponit: quia dum ꝓphetiæ spiritum aliquandò dat, & aliquandò subtrahit, prophetantium mentes & eleuat in celsitudine, & custodit in humilitate: vt & accipientes spiritum, inueniant quid de DEO sint: & rursùm prophetiæ spiritum non habentes, cognoscant quid sint de semetipsis.

Petrus: Ità hoc esse, vt asseris, magnà ratio clamat: sed, quæso, de venerabili patre Benedicto quicquid adhuc animo occurrit, exequere.

Cap. 22. Gregorius: Alio quoquè tempore à quodam fideli viro fuerat rogatus, vt in eius prædio iuxta Tartanosensem vrbem, missis discipulis suis, construere monasterium debuisset. Qui roganti consentiens, deputatis fratribus patrem constituit, & quis ei secundus esset, ordinauit. Quibus euntibus spopondit, dicens: Ite, & die illo ego venio, & ostendo vobis, in quo loco oratorium, in quo refectorium fratrum, in quo susceptionem hospitum, vel quæque sunt necessaria, ædificare debeatis. Qui benedictione percepta, ilicò perrexerunt, & constitutum diem magnoperè præstolantes, parauerunt omnia, quæ his, qui cum tanto patre venire potuissent, videbantur esse necessaria. Nocte verò eadem, qua promissus illucescebat dies, eidem seruo Dei, quem illic patrem constituerant, atque eius præposito, vir Domini in somnis apparuit, & loca singula, vbì quid ædificare debuissent, subtiliter designauit. Cumque vtrique à somno surgerent, sibi inuicèm, quid viderãt, retulerunt. Non tamẽ visioni illi omnimodò fidem dantes, virum Dei, sicut se venire promiserat, expectabant. Cumque vir Dei constituto die minimè venisset, ad eum cum mœrore reuersi sunt, dicentes: Expectauimus pater, vt venires, sicut promiseras, & nobis ostenderes, vbì quid ædificare deberemus, & non venisti. Quibus ipse ait: Quarè fratres, quarè ista dicitis? Nunquid sicut promisi, non véni? Cui cùm ipsi dicerent, Quandò venisti? respondit, Nunquid vtrisque vobis dormientibus non apparui, & loca singula designaui? Ite, & sicut per visionẽ vidistis, omne habitaculum monasterij ità construite. Qui hęc audientes, vehementer admirati, ad prædictum prædium sunt reuersi, & cuncta habitacula, sicut ex reuelatione didicerant, construxerunt.

In somnis apparet adhuc viuens vir sanctus, & docet q̃ promiserat.

Petrus: Doceri velim, quo fieri ordine potuit, vt longè iret responsum dormientibus dicere, quod ipsi per visionem audierant, & recognoscerent.

Gregorius: Quid est quod perscrutans rei gestæ ordinem, ambigis Petre? Liquet profectò, quia nobilioris naturæ est spiritus, quàm corpus. Et certè, scriptura teste, Dan. 14. nouimus quòd propheta ex Iudæa subleuatus, repentè est cum prandio in Chaldæa depositus, quo videlicet prãdio prophetã refecit, seq; repẽtè in Iudæa iterùm inuenit. Si igitur tam longè Abacuc potuit sub momento corporaliter ire, & prandium deferre, quid mirum, si Benedictus pater obtinuit, quatenùs iret per spiritũ, & fratrum quiescentium spiritibus necessaria narraret: vt sicut ille ad cibum corporis corporaliter perrexit, ità iste ad institutionem spiritalis vitæ spiritaliter pergeret?

Petrus: Manus tuæ locutionis, tersit meę (fateor) dubietatem mentis, sed velim nôsse, in communi locutione qualis iste vir fuit.

Cap. 23. Gregorius: Vix ipsa, Petre, communis eius locutio à virtutis erat põdere vacua: quia cuius cor sese in alta suspenderat, nequaquàm verba de ore illius incassùm cadebant. Si quid verò vnquàm non iam decernendo, sed minando diceret, tantas vires sermo illius habebat, àc si hoc non dubiè atq; suspensè, sed iam per sententiam protulisset. Nam longè ab eius monasterio duæ quædam sanctimoniales fœminę, nobiliori genere exortæ, in loco proprio conuersabantur, quibus quidam religiosus vir ad exterioris vitæ vsum præbebat obsequium. Sed sicut nonnullis solet nobilitas generis para-

parare ignobilitatem mentis, vt minùs se in hoc mundo despiciant, qui plus se cæteris aliqd fuisse meminerũt: necdùm pdictæ sanctimoniales fœminę perfectè linguam suã sub habitûs sui freno restrinxerãt, & eundẽ religiosum virũ, q ad exteriora necessaria eis obsequiũ pbebat, incautis sæpè sermonibus ad iracundiam prouocabant. Qui dum diù ista toleraret, perrexit ad Dei hominem: quantasque pateretur verborũ cõtumelias, enarrauit. Vir autem Dei hęc de illis audiens, eis protinùs mãdauit, dicens: Corrigite linguam vestram: quia si non emendaueritis, excommunico vos. Quam videlicet excommunicationis sententiam non proferẽdo intulit, sed minando. Illæ aũt à pristinis morib⁹ nihil mutatæ, intrà paucos dies defunctę sunt, atq; in ecclesia sepultæ. Cumq; in eadem ecclesia Missarum solennia celebrarentur, atque ex more diaconus clamaret, Si quis non communicat, det locum: nutrix earum, quæ pro eis oblationem Dño offerre consueuerat, eas de sepulcris suis progredi & exire videbat. Quod dum sæpiùs cerneret, quia ad vocem diaconi clamantis exibant foràs, atque intrà ecclesiam permanere non poterant, ad memoriam reduxit, quæ vir Dei illis adhuc viuentibus mandauit. Eas quippe se communione priuare dixerat, nisi mores suos & verba corrigerent. Tunc seruo Dei cum graui mœrore indicatũ est: qui manu sua ptinùs oblationem dedit, dicens: Ite, & hanc oblationem pro eis offerri Domino facite, & vlteriùs excommunicatæ non erunt. Quæ dum oblatio pro eis fuisset immolata, & à diacono iuxta morem clamatum est, vt non communicantes, ab Ecclesia exirent, illæ exire ab ecclesia vlteriùs visæ non sunt. Qua ex re indubitanter patuit, quia dum inter eos qui communione priuati sunt, minimè recederent, communionem à Domino per seruũ Domini recepissent.

Minatĩ excõmunicationem linguis procacibus.

Illius excõmunicationis cõminatæ vis.

Petrus: Mirum valdè, quod dicis, quanuìs venerabilem & sanctissimum virum, adhuc tamen in hac carne corruptibili degentem, potuisse animas soluere in illo iam inuisibili iudicio constitutas.

Gregorius: Nunquidnam, Petre, in hac adhuc carne non erat, qui audiebat: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quæ solueris super terram, soluta erunt & in cælis? Cuius nunc vicem ligando & soluendo obtinent, qui locum sancti regiminis fide & moribus tenent. Sed vt tanta valeat homo de terra, cęli & terræ conditor in terram venit è cælo: atque vt iudicare caro etiam de spiritalibus possit, hoc ei largiri dignatus est factus pro hominibus Deus caro: quia indè surrexit vltra se infirmitas nostra, vndè sub se infirmata est firmitas Dei.

Matt.16.

Absolui poſſunt animæ etiam corporib⁹ exutæ.

Petrus: Cum virtute signorum concorditer loquitur ratio verborum.

Gregorius: Quadam quoquè die, dum quidam eius puerulus monachus parentes suos vltrà, quàm deberet, diligens, atque ad eorum habitaculum tendens, sine benedictiõe de monasterio exijsset, eodem die mox, vt ad eos peruenit, defunctus est. Cumq; esset sepultus, die altero proiectũ foràs corpus eius inuẽtum est: quod rursùs tradere sepulturę curauerunt. Sed sequenti die iterùm proiectũ exteriùs atque inhumatum, sicut priùs, inuenerunt. Tunc concitè ad Benedicti patris vestigia currẽtes, cum magno fletu petiêrunt, vt ei suam gratiam largiri dignaretur. Quibus vir Dei manu sua protinùs communionẽ Dominici corporis dedit, dicens: Ite, atque hoc Dominicum corpus super pectus eius cum magna reuerentia ponite, & sic sepulturæ eum tradite. Quod dum factum fuisset, susceptum corpus eius terra tenuit, nec vltrà proiecit. Perpendis Petre, apud Iesum Christum Dominum cuius meriti iste vir fuerit, vt eius corpus etiam terra proieceri, qui Benedicti gratiam non haberet?

Cap.24.

Pœna inobediẽtiæ.

Effect⁹ corporis Christi,

Petrus: Perpendo planè, & vehementer stupeo.

Gregorius: Quidam autem eius monachus mobilitati mentis deditus erat, & permanere in monasterio nolebat. Cumque eum vir D E I assiduè corriperet, & frequenter admoneret, ipse veró nullo modo consentiret in congregatione persistere, atq; importunis precibus, vt relaxaretur, innueret: quadã die idem venerabilis pater, nimietatis eius tædio affectus, iratus iussit vt discederet. Qui mox vt monasterium exijt, contra se assistere aperto ore draconem in itinere inuenit. Cumque eum idem draco, qui apparuerat, deuorare vellet, cœpit ipse tremens & palpitans magnis vocibus clamare, dicens: Succurrite succurrite: quia draco iste me deuorare vult. Currentes autem fratres, draconem minimè viderũt, sed trementem atque palpitãtem monachum ad monasterium reduxerunt. Qui statim promisit nunquàm se esse à mona-

Cap.25.

Instabilis monachus draconem videt.

sterio recessurum, atq; ex hora eadem in sua promissione permansit: quippe qui sancti viri orationibus contra se assistere draconem viderat, quem potiùs non videndo sequebatur.

Cap.36. Sed neque hoc silendum puto, quod illustri viro Antonio narrante cognoui, qui aiebat patris sui puerum morbo elephātino fuisse correptum, ità vt iam pilis cadentibus, cutis intumesceret, atq; increscentem saniem occultare non posset. Qui ad virum Dei ab eodē patre eius missus est, & saluti pristinę sub omni celeritate restitutus.

Cap.27. Neque illud taceam, quod eius discipulus, Peregrinus nomine, narrare consueuerat: quia die quadam fidelis vir quidam necessitate debiti compulsus, vnum fore sibi remedium credidit, si ad Dei virum pergeret, & quę eum vrgeret debiti necessitas, indicaret. Venit itaque ad monasterium, omnipotentis Dei famulum reperit: quia à creditore suo pro duodecim solidis grauiter affligeretur, intimauit. Cui venerabilis pater nequaquàm se habere duodecim solidos, respondit, sed tamen eius inopiam blanda locutione consolatus, ait: Vade, & post biduum reuertere: quia deest hodiè, quod tibi debeam dare. In ipso autem biduo more suo in oratione fuit occupatus. Cumque die tertio is, qui necessitate debiti affligebatur, redijt, super arcam monasterij, quæ erat frumento plena, subitò tredecim solidi sunt inuenti. Quos vir Dei deferri iussit, & afflicto petitori tribuit, dicens, vt duodecim redderet, & vnum in expensis proprijs haberet. Sed ad ea nunc redeam, quæ eius discipulis, in libri huius exordio, prædictis, referentibus agnoui. Quidam vir grauissima aduersarij sui æmulatione laborabat, cuius ad hoc vsque odium prorupit, vt ei nescienti in potu venenum daret, Qui quanuìs vitam auferre non valuit, cutis tamen colorem mutauit, ità vt diffusa in corpore eius varietas, lepræ morem imitari videretur. Sed ad D E I hominem deductus, salutem pristinam citiùs recepit. nam mox vt eum tetigit, omnem cutis illius varietatem fugauit.

Iuuat ære alieno pressum.

Sanat veneno infectum.

Cap.28. Benignitas in egenos. Eo quoquè tempore, quo alimentorum inopia Campaniam grauiter affligebat, vir Dei diuersis indigentibus monasterij sui cuncta tribuerat, vt penè nihil in cellario, nisi parùm quid olei in vitreo vase remaneret. Tunc quidam subdiaconus Agapitus nomine, aduénit, magnoperè postulans, vt sibi aliquantulum olei dari debuisset. Vir aūt Dñi, qui cūcta decreuerat in terra tribuere, vt in cælo omnia reseruaret, hoc ipsum parùm, quod remanserat, olei iussit petēti dari. Monachus verò, qui cellarium tenebat, audiuit quidem iubentis verba, sed implere distulit. Cumque post paululùm, si id quod iusserat, datum esset inquireret, respōdit monachus se minimè dedisse: quia si illud ei tribueret, omninò nihil fratribus remaneret. Tunc iratus, alijs præcepit, vt hocipsum vas vitreum, in quo parùm olei remansisse videbatur, per fenestram projicerent, nè in cella aliquid per inobedientiam remaneret. Factumque est. Sub fenestra autem eadem ingens præcipitium patebat, saxorum molibus asperum. Proiectū itaq; vas vitreum venit in saxis, sed sic mansit incolume, àc si proiectum minimè fuisset, ità vt neque frangi, neque oleum effundi potuisset. Quod vir Domini præcepit leuari, atque vt erat integrum petenti tribui. Tunc collectis fratribus inobedientem monachum de infidelitate sua & superbia coram omnibus increpauit.

Insigne miraculum.

Cap.29. Precib. impetrat oleū a Deo. Qua increpatione completa, sese cum eisdem fratribus in orationem dedit. In eo autem loco, vbì cum fratribus orabat, vacuū erat ab eo oleo dolium & coopertum. Cumque sanctus vir in oratione persisteret, cœpit operimentum eiusdem dolij oleo excrescente subleuari. Quo commoto atque subleuato, oleum, quod excreuerat, ora dolij transiens, pauimentum loci, in quo incubuerat, inundabat. Quod Benedictus Dei famulus vt aspexit, protinùs orationem compleuit, atque in pauimentum oleum defluere cessauit. Tunc diffidentem inobedientemque fratrem latiùs admonuit, vt fidem habere disceret & humilitatem. Idem verò frater salubriter correptus erubuit, quia venerabilis pater virtutem omnipotētis Dei, quam admonitione intimauerat, miraculis ostēdebat: nec erat iam, vt quisquam de eius promissionibus dubitare posset: qui in vno eodemque momento pro vitreo vase penè vacuo, plenum oleo dolium reddidisset.

Cap.30. Quadam die dum ad beati Iohannis oratorium, quod in ipsa montis celsitudine situm est, pergeret, ei antiquus hostis in mulo medici specie obuiàm factus est, cornu & * terpidicam ferens. Quem cùm requisisset, dicens: Quò vadis? ille respondit: Eccè ad

* trepedicā

ad fratres vado, potionē eis dare. Itaq; perrexit venerabilis pater Benedict⁹ ad orationē,qua cōpleta,cōcitus rediјt. Malignus verò ſpiritus vnum ſeniorem monachum inuenit aquam haurientem:in quem ſtatìm ingreſſus eſt,eumque in terram proiecit, & vehementiſſimè vexauit. Quem cùm vir Dei ab oratione rediens,tam crudeliter vexari conſpiceret,ei ſolummodò alapam dedit, & malignum ab eo ſpiritum protinùs excuſſit, ità vt ad eum redire vlteriùs non auderet. Alapa pellit dæmonē.

Petrus: Velim nôſſe,ſi hæc tanta miracula virtute ſemper orationis impetrabat, an aliquandò etiam ſolo voluntatis exhibebat nutu.

Gregorius: Qui deuota mente Deo adhærent,cùm rerum neceſſitas expoſcit, exhibere ſigna modo vtroque ſolent,vt mira quæq; aliquandò ex prece faciant, aliquādò ex poteſtate. Cùm enim Iohannes dicat: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri: qui filij Dei ex poteſtate ſunt,quid mirum, ſi ſigna facere ex poteſtate valeant? Quia enim vtroque modo miracula exhibeant,teſtatur Petrus,qui Tabitham mortuā orando ſuſcitauit: Ananiam verò & Saphiram mentientes, morti increpando tradidit. Neque enim oráſſe in eorū extinctione legitur,ſed ſolummodò culpam,quam perpetrauerant,increpâſſe. Conſtat ergò quòd aliquandò hæc ex poteſtate, aliquandò verò exhibent ex poſtulatione, dum & iſtis vitam increpando abſtulit, & illi reddidit orando. Nam duo quoquè fidelis famuli Dei Benedicti facta nunc replico,in quibus apertè clareat aliud hunc accepta diuinitùs ex poteſtate,aliud ex oratione potuiſſe. Miracula vt faciant ſancti. Iohan. 1. Act. 5. 9.

Gotthorum quidam * Galla nomine, perfidiæ fuit Arianæ,qui Totilæ regis eorū temporibus,contra catholicæ Eccleſiæ religioſos viros ardore immaniſſimæ crudelitatis exarſit, ità vt quiſquis ei clericus monachus've ante faciem veniſſet,ab eius manibus viuus nullo modo exiret. Quadam verò die auaritiæ ſuæ æſtu ſuccenſus, in rapinam rerum inhians,dum quendam ruſticum tormētis crudelibus affligeret, eumq; per ſupplicia diuerſa laniaret, victus pœnis ruſticus,ſeſe res ſuas Benedicto Dei famulo commendâſſe profeſſus eſt,vt dum hoc à torquente crederetur, ſuſpenſa interim crudelitate, ad horam vita repararetur. Tūc idem Galla ceſſauit ruſticum tormentis affligere, ſed eius brachia loris fortibus adſtringens,ante equum ſuum cœpit impellere,vt quis eſſet Benedictus,qui eius res ſuſceperat,demonſtraret. Quem ligatis brachijs ruſticus antecedens, duxit ad ſancti viri monaſterium, eumque ante ingreſſum cellæ ſolum ſedentem reperit & legentem. Eidem autem ſubſequenti & ſæuienti Gallæ ruſticus dixit: Ecce iſte eſt,de quo dixeram tibi,Benedictus pater. Quem dum feruido ſpiritu cum peruerſæ mentis inſania fuiſſet intuitus, eo terrore, quo conſueuerat,acturum ſe exiſtimans,magnis cœpit vocibus clamare,dicens: Surge, ſurge,& res iſtius ruſtici redde,quas accepiſti. Ad cuius vocē vir Dei protinùs oculos leuauit à lectione, eumque intuitus, mox etiam ruſticum, qui ligatus tenebatur, attendit. Ad cuius brachia dum oculos deflexiſſet, miro modo tanta ſe celeritate cœperunt illigata brachijs lora deuoluere, vt diſſolui tam concitè nulla hominum feſtinatione potuiſſent. Cumq; is,qui ligatus venerat,cœpiſſet ſubitò adſtare ſolutus, ad tātæ poteſtatis vim tremefactus Galla, ad terram corruit, & ceruicem crudelitatis rigidæ ad eius veſtigia inclinās,ſe orationibus illius commendauit. Vir autem ſanctus à lectiōe minimè ſurrexit: ſed vocatis fratribus, eū introrſùs tolli, vt benedictiōem acciperet, præcepit. Quem ad ſe reductum,vt à tantæ crudelitatis inſania quieſcere deberet, admonuit. Qui fractus,recedens,nil vlteriùs petere à ruſtico pſumpſit, quem vir Dñi nō tāgendo,ſed reſpiciēdo ſoluerat. Ecce eſt, Petre, quod dixi, ꝗa hi qui omnipotēti Deo familiariùs ſeruiunt,aliquandò mira facere etiam ex poteſtate poſſunt. Qui enim ferocitatem Gotthi terribilis ſedens repreſſit, lora verò nodoſq; ligaturæ, quæ innocentis brachia adſtrinxerant,oculis diſſoluit, ipſa miraculi celeritate indicat, quia ex poteſtate acceperat habere quod fecit. Rurſùm quoq; quale quantumq; miraculum orando valuit obtinere,ſubiungam. Cap. 31. * Zalla Arriani perſequuntur clericos & monachos. Nota quid poſſint ſancti viri.

Quodam die cum fratribus ad agri opera fuerat egreſſus. Quidam verò ruſticus defuncti filij corpus in vlnis ferēs,orbitatis luctu æſtuans,ad monaſterium venit, Benedictum patrem quæſiuit. Cui cùm dictum eſſet, ꝗa idem pater cum fratribus in agro moraretur, protinùs ante monaſterij ianuam corpus extincti filij proiecit, & dolore turbatus,ad inueniendum venerabilem patrem ſeſe in curſum concitus dedit. Eadem Cap. 32.

verò hora vir Dei ab agri opere iam cum fratribus reuertebatur. Quem mox vt orbatus rusticus adspexit, clamare cœpit: Redde filium meum, redde filium meum. Vir autem Dei in hac voce substitit, dicens: Nunquid ego filium tuum tibi abstuli? Cui ille respondit: Mortuus est: veni, resuscita eum. Quod vt mox Dei famulus audiuit, valdè contristatus est, dicens: Recedite fratres, recedite: hęc nostra non sunt, sed sanctorum Apostolorum. Quid nobis onera vultis imponere, quæ non possumus portare? At ille, quem nimius cogebat dolor, in sua petitione perstitit, iurans, quòd non recederet, nisi eius filium resuscitaret. Quem mox Dei famulus inquisiuit, dicens: Vbì est? Cui ille respondit: Eccè corpus eius ad ianuam monasterij iacet. Vbì cùm vir Dei cum fratribus peruenisset, flexit genu, & super corpusculum infantis incubuit, seseq; erigens, ad cælum palmas tetendit, dicens: Domine, nõ adspicias peccata mea, sed fidem huius hominis, qui resuscitari filium suum rogat, & redire in hoc corpusculum animam, quam abstulisti. Vix in oratione verba compleuerat, & regrediente anima, ità corpusculum pueri omne contremuit, vt sub oculis omnium, qui aderant, apparuerit concussione mirifica tremẽdo palpitâsse. Cuius mox manum tenuit, & eum patri viuentem atq; incolumem dedit. Liquet, Petre, q̃a hoc miraculum in potestate non habuit, quod prostratus petijt, vt exhibere petijsset.

Humilitas sancti viri.

Restituit vitæ defunctum.

Petrus: Sic cuncta esse, vt asseris, constat patenter: quia verba, quæ proposueras, rebus probas. Sed quæso te, vt índices, si sancti viri omnia quę volunt, possunt: & cuncta impetrant, quæ desiderant obtinere.

Gregorius: Quisnam erit, Petre, in hac vita Paulo sublimior, qui de carnis suæ stimulo ter Dominum rogauit, & tamẽ quod voluit, obtinere non valuit? Ex qua re necessè est, vt tibi de venerabili patre Benedicto narrem, q̃a fuit quiddam quod voluit, sed non valuit implere. Soror nanq; eius, Scholastica nomine, omnipotenti Domino ab ipso infantiæ tempore dedicata, ad eum semèl per annum venire consueuerat. Ad quam vir Dei non longè extra ianuam in possessione monasterij descendebat. Quadam verò die venit ex more, atque ad eam cum discipulis venerabilis eius descendit frater: qui totum diem in Dei laudibus sacrisq; colloquijs ducentes, incumbentibus iam noctis tenebris, simul acceperunt cibos. Cumque adhuc ad mensam sederent, & inter sacra colloquia tardior se hora protraheret, eadem sanctimonialis fœmina soror eius eum rogauit, dicens: Quæso te, vt ista nocte me non deseras, vt vsque manè de cælestis vitæ gaudijs loquamur. Cui ille respondit: Quid est, quod loqueris soror? Manere extra cellam nullatenùs possum. Tãta verò erat cęli serenitas, vt nulla in aëre nubes apparéret. Sanctimonialis autem fœmina, cùm verba fratris negantis audîsset, insertas digitis manus super mensam posuit, & caput in manibus, omnipotentẽ Dñm rogatura, declinauit. Cumq; de mensa leuaret caput, tanta coruscationis & tonitrui virtus, tantaq; inundatio pluuiæ erupit, vt neq; venerabilis Benedictus, neq; fratres, qui cum eo aderant, extra loci limen, quo consederant, pedem mouere potuissent. Sanctimonialis quippe fœmina caput in manibus declinãs, lachrymarum fluuium in mensam fuderat, per quas serenitatem aëris ad pluuiam traxit. Nec paulo tardiùs post orationem inundatio illa secuta est: sed tanta fuit conuenientia orationis & inundationis, vt de mẽsa caput iam cum tonitruo leuaret, quatenùs vnum idemq; esset momentum, & leuare caput, & pluuiam deponere. Tunc vir Dei inter coruscos & tonitruos atq; ingentis pluuię inundationem vidẽs se ad monasterium nõ posse remeare, cœpit conqueri contristatus, dicens: Parcat tibi omnipotens Deus, soror: quid est quod fecisti? Cui illa respondit: Eccè te rogaui, & audire me noluisti: rogaui Dominũ meum, & audiuit me. Modò ergò, si potes, egredere, & me dimissa, ad monasteriũ recede. Ipse autem exire extra tectum non valens, quia remanere spontè noluit, in loco mansit inuitus. Sicq; factum est, vt totam noctem peruigilem ducerent, atq; per sacra spiritalis vitæ colloquia sese vicaria relatiõe satiarent. Qua de re dixi eum voluisse aliquid, sed minimè potuisse: q̃a si venerabilis viri mẽtem adspicimus, dubiũ nõ est, quin eandem serenitatem voluërit, in qua descenderat, permanere: sed contra hoc, quod voluit, in virtute omnipotentis Dei ex fœminæ pectore miraculum inuenit. Nec mirum, quod plus illo fœmina, quæ diù fratrem videre cupiebat, in eodem tempore valuit. Quia enim, iuxta Iohannis vocem, Deus charitas est: iusto valdè iudicio illa plùs potuit, quæ ampliùs amauit.

Cap. 33. 2. Cor. 12.

Scholastica soror S. Benedicti, sanctimonialis.

Efficacia precũ eius.

1. Iohan. 4.

Pe-

Petrus: Fateor, multùm placet quod dicis.

Gregorius: Cumq; die altero eadem venerabilis fœmina ad cellam propriam recessisset, vir Dei ad monasterium redijt. Cùm ecce post triduum in cella consistens, eleuatis in aëra oculis, vidit eiusdem sororis suæ animam de eius corpore egressam, in columbæ specie cæli secreta penetrare. Qui tantæ eius gloriæ congaudens, omnipotenti Deo in hymnis & laudibus gratias reddidit, eiusq; obitum fratribus denunciauit. Quos etiam protinùs misit, vt eius corpus ad monasterium deferrent, atque in sepulcro, quod sibi ipse parauerat, ponerēt. Quo facto contigit, vt quorum mens vna semper in Deo fuerat, eorum quoq; corpora nec sepultura separaret. Cap. 34. Anima Scholasticæ in columbę specie cæli secreta penetrauit.

Alio quoquè tempore Seruandus diaconus atque Abbas eius monasterij, quod in Campaniæ partibus à Liberio quondàm patricio fuerat constructum, ad eum visitationis gratia ex more venire consueuerat. Eius quippe monasterium frequentabat, vt quia idem quoq; vir doctrina gratię cęlestis influebat, dulcia sibi inuicèm vitæ verba transfunderent, & suauem cibum cælestis patriæ, quem adhuc perfectè gaudendo non poterant, saltem suspirando gustarent. Cumque hora iam quietis exigeret, in cuius turris superioribus se venerabilis Benedictus, in eius quoquè inferioribus se Seruandus diaconus collocauit: quo videlicet in loco inferiora ad superiora peruius continuabat ascensus. Ante eandem verò turrim largius erat habitaculum, in quo vtriusque discipuli quiescebant. Cumque vir Dei Benedictus, quiescentibus adhuc fratribus, instans vigilijs, nocturnæ oratiōis tempora præuenisset, ad fenestram stans & omnipotentem Deum deprecans, subitò intempesta noctis hora respiciens, vidit fusam lucem desupèr, cunctas noctis tenebras effugâsse, tantoque splendore clarescere, vt diem vinceret lux illa, quę in tenebris radiâsset. Mira autem res valdè in hac speculatione secuta est: quia, sicut pòst ipse narrauit, omnis etiam mundus, velut sub vno solis radio collectus, ante oculos eius adductus est. Qui venerabilis pater dum intentam oculorum aciem in hoc splendore coruscæ lucis infigeret, vidit Germani Capuani episcopi animam in sphæra ignea ab angelis in cælum ferri. Tunc tanti sibi testem volens adhibere miraculi, Seruandum diaconum, iterato bìs terq; eius nomine, cum clamoris magnitudine vocauit. Cumque ille fuisset insolito tanti viri clamore clamatus, ascēdit, respexit, partemq; iam lucis exiguam vidit. Cui tantum hoc obstupescenti miraculum, vir Dei per ordinem, quæ fuerant gesta, narrauit: statimque in Casinum castrum religioso viro Theoprobo mandauit, vt ad Capuanam vrbem sub eadem nocte transmitteret, & quid de Germano episcopo ageretur, agnosceret & indicaret. Factumq; est: & reuerētissimū virum Germanum episcopum is, qui missus fuerat, iam defunctum reperit, & requirens subtiliter, agnouit eodem momento fuisse illius obitum, quo vir Domini eius cognouit ascensum. Cap. 35. Seruandus diaconus & Abbas. S. Benedictus videt animam S. Germani ferri in cælum.

Petrus: Mira res valdè, & vehemēter stupenda. Sed hoc, quod dictum est, quia ante oculos ipsius quasi sub vno solis radio collectus oīs mundus adductus est, sicut nunquàm expertus sum, ità nec cōijcere scio, quonam ordine fieri potest, vt mundus oīs ab homine vno videatur.

Gregorius: Fixum tene Petre, quod loquor: quia animæ videnti creatorem, angusta est omnis creatura. Quamlibèt etenim parùm de luce creatoris adspexerit, breue ei fit omne, quod creatum est: quia ipsa luce visionis intimæ mentis laxatur sinus, tantumque expanditur in DEO, vt superior existat mundo. Fit verò ipsa videntis anima etiam super semetipsam. Cumque in DEI lumine rapitur, super se in interioribus ampliatur: & dum sub se conspicit exaltata; compræhendit quàm breue sit, quod compræhendere humiliata non poterat. Vir ergò DEI, qui in turri globum igneum, angelos quoquè ad cælum redeuntes videbat, hæc proculdubiò cernere non nisì in DEI lumine poterat. Quid itaque mirum, si mundum ante se collectum vidit, qui subleuatus in mentis lumine, extra mundum fuit? Quòd autem collectus mundus ante eius oculos dicitur, non cælum & terra contracta est, sed videntis animus est dilatatus: q in Deo ratus, videre sine difficultate potuit oīne, quod infra Deum est. In illa ergò luce, quæ exterioribus oculis fulsit, lux interior in mente fuit, quæ videntis animum cùm ad superiora rapuit, ei, quàm angusta essent omnia inferiora, monstrauit. Anima videns Deū, q̄ facilè videat, quęquid est infra Deum.

Petrus: Videor mihi vtiliter non intellexisse, quæ dixeras, quandò ex tarditate mea tantum creuit expositio tua. Sed quia hæc liquidè meis sensibus infudisti, quæso vt ad narrationis ordinem redeas.

Cap.36. Gregorius: Libet, Petre, adhuc de hoc venerabili patre multa narrare, sed quędam eius studiosè prætereo, qa ad aliorum gesta voluenda festino. Hoc autem nolo te lateat, quòd vir Dei inter tot miracula, quibus in mundo claruit, doctrinæ quoq; verbo non mediocriter fulsit. Nam scripsit monachorum regulam, discretione præcipuam, sermone luculentam. Cuius si quis velit subtiliùs mores vitamq; cognoscere, potest in eadem institutione regulę omnes magisterij illius actus inuenire: quia sanctus vir nullo modo potuit aliter docere, quàm vixit.

D. Benedictus scripsit monachorũ regulã discretione p̃cipuam.

Cap.37. Eodem verò anno, quo de hac vita erat exiturus, quibusdam discipulis secum conuersantibus, quibusdam longè manentibus sanctissimi sui obitûs denunciauit diem: præsentibus indicens, vt audita, per silentium tegerent: absentibus indicans, quod vel quale eis signum fieret, quandò eius anima de corpore exiret. Ante sextum verò sui exitûs diem aperiri sibi sepulturam iubet. Qui mox correptus febribus, acri cœpit ardore fatigari. Cumq; per dies singulos languor ingrauesceret, sexta die portari se in oratoriũ à discipulis fecit, ibiq; exitum suum Dominici corporis & sanguinis perceptione muniuit, atq; inter discipulorum manus imbecillia membra sustentãs, erectis in cęlum manibus stetit, & vltimum spiritum inter verba orationis efflauit. Qua sc. die duobus de eo fratribus, vni in cella commoranti, alteri autem longiùs posito, reuelatio vnius atq; indissimilis visionis apparuit. Viderunt nanque, quia strata pallis atque innumeris corusca lampadibus via recto Orientis tramite ab eius cella in cælum vsq; tendebatur. Cui venerando habitu vir desupèr clarus assistens, cuius esset via, quam cernerent, inquisiuit. Illi autem se nescire professi sunt. Quibus ipse ait: Hæc est via, qua dilectus Domino cælum Benedictus ascendit. Tunc itaq; sancti viri obitum sicut præsentes discipuli viderunt, ità absentes ex signo, quod eis prædictũ fuerat, agnouerunt. Sepultus verò est in oratorio beati Iohannis Baptistæ, quod, destructa ara Apollinis, ipse cõstruxit. Qui & in eo specu, in quo priùs habitauit, nunc vsque, si petentium fides exigat, miraculis coruscat.

Mortẽ suã munit Eucharistia, & feliciter obdormit.

Cap.38. Nupèr nanq; est res gesta, quam narro. Quædam mulier mẽte capta, dum funditùs sensum perdidisset, per mõtes & valles, & syluas & campos die noctuq; vagabatur, ibì tantummodò quiescebat, vbì hanc quiescere lassitudo coëgisset. Quadam verò die dum vaga nimiùm erraret, ad beati viri Benedicti specum deuenit, ibiq; nesciens ingressa mansit. Manè autem facto, ità sanato sensu egressa est, àc si eam nunquàm insania capitis vlla tenuisset: quæ omni vitæ suæ tempore in eadem, quam accepit, salute permansit.

Amẽs mulier redit ad sanitatem.

Petrus: Quidnam esse dicimus, quòd plerunq; in ipsis quoquè patrocinijs martyrum sic esse sentimus, vt non tãta per corpora sua, quãta beneficia per reliquias ostẽdant, atq; illic maiora signa faciunt, vbì minimè per semetipsos iacent?

Gregorius: Vbì in suis corporibus sancti martyres iacent, dubium Petre non est, quòd multa valeant signa demonstrare, sicut & faciunt, & pura mente quærentibus innumera miracula ostendunt. Sed quia ab infirmis potest mentibus dubitari, vtrùm ne ad exaudiendum ibì pręsentes sint, vbì constat, quia in suis corporibus non sint: ibì necessè est eos maiora signa ostendere, vbì de eorum præsentia potest mens infirma dubitare. Quorum verò mens in Deo fixa est, tanto maius habet fidei meritum, quãto illic eos nouit & nõ iacere corpore, & tamen non deesse ab exauditione. Vndè ipsa quoquè veritas, vt fidem discipulis augeret, dixit: Si ego nõ abiero, paracletus nõ veniet ad vos. Cùm enim cõstet, quia paracletus spiritus à patre semper procedat & filio, cur se filius recessurum dicit, vt ille veniat, qui à filio nunquàm recedit? Sed quia discipuli Dominum in carne cernẽtes, corporeis hunc oculis semper videre sitiebãt, rectè eis dicitur: Nisì ego abiero, paracletus non veniet: àc si apertè diceretur: Si corpus non subtraho, quis sit amor spiritûs, non ostendo: & nisì me desiĕritis carnaliter cernere, nunquàm me discetis spiritaliter amare. Petrus: Placet quod dicis.

Sancti vtiquè possunt ipsos inuocantes exaudire.

FINIS.

Vitam S. Lupicini Abbatis inueniet Lector in primo Tomo, pagina 1084. vltimo Februarij die.

VITA

VITA LEAE, RELIGIOSISSIMAE FOEMINAE, ET MONASTERII PRAEFECTAE,

authore Diuo Hieronymo Epistola xxiiij. ad Marcellam.

CVM hora fermè tertia hodiernæ diei septuagesimum secundum Psalmum, id est, tertij libri principium legere cœpissemus, & docere cogeremur, tituli ipsius partem ad finem secundi libri, partem ad principium tertij libri pertinere: quòd scilicèt, Defecerunt hymni Dauid filij Iesse, finis esset prioris: Psalmus verò Asaph, principium sequentis: & vsq; ad eum locum peruenissemus, in quo iustus loquitur: Si dicebam, Narrabo sic: eccè generationem filiorum tuorum prçuaricatus sum: quod in Latinis codicibus nō ità habemus expressum: repentè nobis nūciatum est, sanctissimam Leam exîsse de corpore. Ibiq; ità te palluisse conspexi, vt verè aut pauca, aut nulla sit anima, quæ fracto vase testaceo, non tristis erumpat. Et tu quidem, nō quòd futuri incerta esses, dolebas, sed quòd triste funeri obsequium non dedisses. Deniquè in medijs fabulis rursùm didicimus, reliquias eius iam Ostiam fuisse delatas. Quæras: Quò pertinet ista replicatio? Respondebo tibi verbis Apostoli: Multùm per omnem modum. Primùm, quòd vniuersorum gaudijs prosequenda sit, quæ, calcato diabolo, coronam iam securitatis accepit. Secundò, vt eius vita breuiter explicetur. Tertiò, vt designatum consulem de suis seculis detrahentes, esse doceamus in tartaro.

22. Martij. Rom. 2.

Et quidem conuersationem Leæ nostræ quis possit digno alleuare præconio? Ità eam totam ad Dominum fuisse conuersam, vt monasterij princeps, mater virginum fieret: post mollitiem vestium, sacco membra triuisse, insomnes orationibus duxisse noctes, & comites suas plùs exemplo docuisse, quàm verbis. Humilitatis fuit tantæ tamq; subiectæ, vt quondàm domina plurimorum, ancilla omnium putaretur: nisì quòd eô Christi magìs esset ancilla, dum domina hominum non putatur. Inculta vestis, vilis cibus, neglectum caput: ità tamen, vt, cùm omnia faceret, ostentationem fugeret singulorum, nè reciperet in præsenti seculo mercedem suam. Nunc igitur pro breui labore æterna beatitudine fruitur, excipitur angelorum choris, Abrahæ sinibus confouetur, & cum paupere quondàm Lazaro, diuitem purpuratum & nō palmatum consulem, sed atratum, stillam digiti minoris cernit inquirere. O quanta rerum mutatio. Ille, quem ante paucos dies dignitatum omnium culmina præcedebāt, qui, quasi de subiectis hostibus triumpharet, Capitolinas ascendit arces, quem plausu quodam & tripudio populus Romanus excepit, ad cuius interitū vrbs vniuersa commota est, nunc desolatus & nudus, non in lacteo cęli palatio, vt vxor mentitur infelix, sed in sordentibus tenebris continetur. Hæc verò, quam vnius cubiculi secreta vallabant, quæ pauper videbatur & tenuis, cuius vita putabatur amentia, Christum sequitur & dicit: Quæcunque audiuimus, ità & vidimus in ciuitate Dei nostri, & reliqua. Quapropter moneo, & flens gemensque contestor, vt, dum huius mundi viam currimus, non duabus tunicis, id est, duplici vestiamur fide: non calceamentorum pellibus, mortuis videlicet operibus prægrauemur: non diuitiarum nos pera ad terram premat: non virgæ, id est, potentiæ secularis quæramus auxilium: non pariter & Christum velimus habere & seculum: sed pro breuibus & caducis æterna succedant, & cùm quotidiè (secundùm corpus loquor) præmoriamur, in cæteris non nos perpetuos existimemus, vt possimus esse perpetui.

Vita Leæ summatim perstricta. Eius humilitas. Luc. 16. Psal. 47. Duæ tunicæ. Calceamenta. Pera. Virga.

VITA

VITA SANCTISSIMAE VIRGINIS PARITER ET VIDVAE CATHARINAE, FILIAE S BIRGITTAE, CVIus ob diuinas reuelationes eſt in Chriſti Eccleſia celeberrimum nomen, authore quidem non prorsùs certo, ſed tamen fideliter conſcripta: porrò ob vitandam prolixitatem, & nè ſtylus rudior lectorem eruditum offenderet, per F. Laurentium Surium aliquanto compræhenſiùs reddita.

CAP. I.

22. Martij.

Eius parentes.

VEnerabilis & Deo dilecta Catharina, patre Vlphone viro nobili & matre Birgitta, quam omnis celebrat Eccleſia, in hanc lucem edita eſt. Quæ cùm adhuc in cunis verſaretur, futuræ ſanctitatis eius indicia non obſcura diuinitùs oſtenſa ſunt. Nam adhibita illi nutrice, eius vbera ſugere noluit, laſciuia & vitæ eius turpitudine, vt probabilis eſt coniectura, abſterrita: Porrò ſanctæ matris ſuæ & aliarum pudicarum mulierum vbera citra horrorem ſugebat, ab incontinentibus fœminis cum lachrymis & vagitu prorsùs abhorrens. Poſtquàm autem ablactata eſt, ſancta mater eius tradidit illam religioſè inſtituendam Abbatiſſæ Riſabergenſi, cuius erat ſpectata vitæ integritas. Accidit intereà, vt Abbatiſſa nocturnas Deo preces offerente, puellam Catharinam dormientem, malus dæmon, ſumpta bouis cornupetæ ſpecie, è lectulo cornibus excuteret, & ſemiuiuã proſterneret in pauimentum. Dat illa gemitus miſerabiles, & repentè accurrens Abbatiſſa, ſemimortuam in ſuo reponit ſinu: apparet illic teterrimus dæmon, &, O quàm libens, inquit, illam iugulâſſem, niſi fuiſſet à Deo negata facultas. Cùm ſeptimum ætatis annum ageret, perſuaſa à puellis coætaneis, quadam vice cum illis cœpit puparum ludo operam dare. Sed quia ad maiora à Domino parabatur, illam tantillæ ætatis puerilem vanitatem non paſſus eſt abire impunitam, nè animum eius tales ineptiæ, vt plerunquè ſolent, diſſoluerent. Permiſit igitur, vt proxima nocte valdè infeſtos ſentiret dæmones. Videbat enim in ſomnis multos impuros ſpiritus in puparum ſpecie ad ſuum venire cubiculum. Cumq; ad eam acceſſiſſent, è lectulo extractam atrociter flagellârunt, ità vt toto corpore liuida cerneretur. Mox igitur huiuſmodi ludis & vanitatibus longùm valere iuſſis, deincèps ſe nullis prorsùs ludentibus miſcuit: immò cõtra illius ætatis ingenium, quãdam præ ſe morum ferebat maturitatem.

Tradit cuidam Abbatiſſæ inſtituenda.

Dæmon ei infeſtus.

Cæditur à dæmonib9.

CAP. II.

Nubit viro.

VBì ad nubiles peruenit annos, voluit pater vt nuberet. Illa, quæ multa in Deum & Chriſti ſanctiſſimam matrem ſeruandæ integritatis fidutia nitcretur, nõ recuſauit. Nupſit ergò viro nobili Eghardo: ſed ità nupſit, vt ipſum quoquè ſponſum ad nuncupandum Deo caſtitatis votum, diuina faciente gratia, adduxerit. Ambo igitur ſuã pudicitiam, interpoſito iureiurãdo, Chriſto conſecrârũt, & deincèps in Domino caſtiſſimè pariter degentes, ſub pompa ſeculari ſancta quadam calliditate hoſti pudicitiæ illuſerunt. Nam nè caro inſoleſceret, cum qua nobis eſt bellum inteſtinum, poſteaquàm ſanctis precibus, genuflexionibus & vigilijs noctù incubuerant, humì in cubiculo ſubſternebant pannum aliquem, capitiq; ceruicalia ſingula ſupponentes, ità ſeparatìm cubabant, ne hyeme quidem hunc morem immutãtes. Solebat ſancta Catharina caſtiſſimo coniugi ſuo crebrò referre virtutum exercitia & aſperitatem pœnitentiæ, quæ ipſa in ſanctiſſima matre ſua Birgitta partìm viderat, partìm ab alijs didicerat: vt ipſi quoquè his ſeſe conformarent. Itaque vigilijs & precibus etiam ieiunia adiungebant, vt in ſeruitutem caro redigeretur: Chriſtiq; amore non modò à vetitis, ſed à pleriſque etiam licitis abſtinebant eſcis. Nouerãt eñ quãta ſit abſtinẽtiæ virtus, quippe quæ vitã perducat, caſtitatem tueat, Deũ cõciliet, profliget dęmões, illuſtret intellectũ, animũ cõfirmet, vitia expugnet, carnem

Vouẽt ambo continẽtiam.

Abſtinẽtiæ effectus.

nem edomer, diuini amoris gratiam in hominis pectus inuehat. Felix planè horum coniugium, quod non fœda carnis libido, sed syncera in Christo dilectio conflauerat: & coram Deo quidem instàr liliorum suauiter redolebant fragrantia castitatis: porrò apud proximos virtutum exemplis & exercitijs & gratia bonæ famæ & optimæ existimationis. Erant verò in eorum familia homines spiritalis vitæ rudes, qui apud Carolum Catharinæ fratrem, eam superstitionis insimularent. Ille ductus curiositate, clàm in eorum cubiculum ingreditur, videtq; eos non voluptati deditos, sed laneis ijsque asperis indutos vestibus, spreta lecti mollitie, humì seiunctìm cubare. Id ille molestè ferens, vt solent, qui non sapiunt ea, quæ sunt spiritus, tanquàm fatuos & superstitiosos eos obiurgauit: nec effecit tamen, vt vllis vel repræhensionibus, vel obtrectationibus, vel irrisionibus à continentiæ & abstinentiæ studijs retraherentur.

Carol⁹ frater rephendit S. Catharinæ institutum.

CAP. III.

SED quia carnis continentia sola, non sufficit, nisì etiam animus sit impollutus, & à superbiæ fœtore alienus: venerabilis Christi ancilla Catharina suæ pudicitię firmum præsidium adhibuit, veram & voluntariam animi summissionem & humilitatem. Cœperat tum illa vestium simplicitas, quæ antiquitùs in ea regione seruata fuerat, mutari in fastum & pompas, maximè apud nobiles: sed sancta virgo id genus vestes paulatìm à se remouit, nec vllis obtrectationibus & irrisionibus adduci potuit, vt ab humilitate & prisca patriæ consuetudine discederet. Eius autem exemplo permotæ multæ nobiles, consodales & cognatæ eius, vestium pompas & cultum superfluum abiecerunt. In ijs fuit nobilis domina, vxor Caroli, cuius antè mentio habita est: quæ licèt initiò pertinaciter illi resisteret, at posteà in melius vitam commutauit. Cùm enim in Chalmarnensi vrbe pariter orarent sancta Catharina & hæc fratris eius coniunx in sacello beatissimæ Mariæ, idque coram illius imagine, paululùm ipsa obdormiuit, videbatque diuam Virginem blando vultu Catharinam, se verò toruis oculis iracundè intueri. Itaque multùm anxia, cum lachrymis dixit ad matrem Dei: Cur me ità terribiliter respicis Domina mea? Cui illa respōdit: Et quarè tu non obtemperas cōsilijs mihi dilectæ Catharinæ? Si tu eius exemplo & monitis habitum moresque tuos correxeris, ego te quoquè blanditer respiciam. Illa ad se reuersa, non immemor quid vidisset & audiuisset, ilicò repudiatis superbis vestium ornamentis, ad sanctæ Catharinæ exempla se composuit. Id vt vidit maritus eius Carolus, q tū adhuc totus erat mūdo deditus, turbato animo dixit sorori suę Catharinę: Non sat erat, vt te nobis monacham exhiberes, nisì meam quoquè coniugem tibi adjungeres, & omnibus ridendam propinares? At sancta virgo æquo ferebat animo opprobria & irrisiones: porrò se laudari ob rectè facta molestè ferebat, obtestans eos, q ipsam laudabant, nè id facerent: immò familiares suos, qui secretorum eius erant cōscij, & eam pro seruata in matrimonio pudicitia virginali felicem prædicabant, cum lachrymis sæpissimè obiurgabat, atque etiam adiurabat, nè aliquid eiusmodi deincèps dicerent.

Abijcit pōposas vestes

Non fert se laudari.

CAP. IIII.

NON multum intercessit temporis ab inito coniugio, & pater eius dominus Vlpho Gudmarsson, Nericiæ princeps, in senectute bona defunctus, in cœnobio Aluastra honorificè tumulatus est. Eo mortuo, sancta Birgitta coniunx eius, diuinitùs iussa, Romam abijt: cumque solicita esset pro obtinenda suæ peregrinationis fideli socia, quæ eam in negocijs arduis familiariùs adiuuaret, à Christo iussa est bono esse animo: ipsum enim curaturum, vt fida potiretur adiutrice, quam etiam speciali suæ benedictionis gratia esset præuenturus. Itaque cùm iam quinquēnium ferè præterijsset, postquàm S. Birgitta è Suedia Romā venerat, incredibili Romā adeundi desiderio ardere cœpit Catharina filia eius. Nec latebant Eghardum eius suspiria immensa, causamq; rei insolitæ ex ea sciscitanti, non reticuit Catharina, quid animo agitaret. Ille verò sciens animi eius constantiam, eam diuinitùs perurgeri existimabat, nec ausus fuit ei se opponere, licèt tenerrimè illam diligeret. At nihilominùs veritus, nè quid fœminæ tanti decoris & florentis ætatis, putà quæ annos duntaxàt haberet decem & octo, in tam longinqua profectione aduersi accideret, non ilicò assensus est. Victus tandèm & illius precibus & animi religione, sumptus in iter necessarios & honestos comites comparat. Iam nihil nisì è

Obitus patris eius.

pa-

patria excessus expectabatur, & ecce Carolus Catharinæ frater ira percitus, minas atroces intentat Eghardo,si permittat sororem ipsius ire peregrè.Commodùm tum domo aberat Eghardus, & literæ Caroli in manus Catharinæ venêre: quæ suspicata quod erat,literas resignans legit, minasque fratris ad auunculum suum Israëlem virum potentem,multaq; in Deum pietate & prudentia insignem retulit. Is iubet eam ob fratris minas non discedere à proposito,dicēs se iram illius facilè sedaturum. Addidit verbis humanissimis etiam munera,vt maturiùs proficisceretur. Mox igitur se dat itineri cum D. Gorstano Thunasson Marestallo Suediæ, & alijs duabus Suediæ nobilibus matronis.

CAP. V.

Catharina Romam venit.

MAri non sine multa difficultate emenso, per Germaniam iter habuêre in Italiam, atque tandèm Augusto mense Romam Catharina peruenit. Agebat tum sancta mater eius Bononiæ, quò Christus eam miserat cuiusdam Abbatis & fratrum eius admonēdorum causa. Erat cum illa D. Petrus Olauus,pater eius spiritalis,& pauci è familia. Porrò Catharina nesciens quò illa abijsset, ad dies octo anxiè quæsiuit eam Romæ. Interìm D. Petrus Olauus cœpit vrgeri quibusdam intolerabilibus animi stimulis,vt Romam rediret. Assensit,licèt inuita S. Birgitta,& ille celerrimè proficiscens, vbì Romam venit,in æde S. Petri Catharinam & comites eius offendit: quam sanè humanissimè salutās, nihil iam dubitabat eius causa se fuisse compulsum ire ad vrbem. Sequenti die cum illa & socijs eius profectus est ad matrem,& ab Abbate monasterij pro S. Birgittæ amore,cuius sanctis exhortationibus iam ad meliorem se frugem receperat,honorificè accepti sunt. Post dies paucos hortante matre, Catharina cum suis Romam repetijt, & cum multa deuotione ad stationes & limina sanctorum accessit. Deindè exactis Romæ aliquot septimanis, patriam reuisere constituit: cumque iam ad iter accincta esset, mater ex illa percontata est,vellet'ne cum ipsa Romæ manere, & Christi causa labores & aduersa quæque perpeti. Tum illa tota inflammata spiritu,respondit se non modò patriam,cognatos, amicos,diuitias & delicias,sed ipsum quoquè Eghardum, quem suo corpore chariorem haberet,pro Christi voluntate & amore libenti animo relicturā. Vbì igitur consensit matri,Christus ei reuelauit,ipsam esse fidelem adiutricem,quam ei promisisset. Adiecit etiam, se illam multis auctiorum gratiæ muneribus. Et certè ab eo tempore, quo se vouit cum matre permansuram, mirabilis ei à Deo collata est eloquentia, ità vt etiam apud principes & eruditos viros de scripturis diuinis præclarè diceret. Atq; ipse etiam Romanus Pontifex Vrbanus vj. cùm aliquandò coram ipso & Cardinalibus verba faceret,vsqueadeò eius miratus est sapiētiam,vt ei familiariter diceret: Reuerà filia,tu bibisti de lacte matris tuæ. Porrò autem non diù pòst horrere nonnihil cœpit insolitum viuendi modum, & memor libertatis pristinæ,multùm anxia rogauit matrem,vt liceret ipsi redire in Suediam. Sensit sancta mater eius tentatione inimici id fieri,& ad Christum se conuertit, preces ei fundens. Qui ei indicauit obijsse Eghardum,& eam admoneri voluit,vt à matre non discederet. Hoc vt illa percepit, submisit se quidem humiliter diuinæ voluntati: nec tamen cessabat tortuosus serpēs ei ob animi oculos repræsentare natalis soli delicias: & licèt eas ratione & voluntate respueret,tamen cùm ei essent molestæ & importunæ satanæ vexationes, à matre sibi petijt adhiberi remedium. Et illa,quæ iam eiusmodi tentationes victrix superâsset, opportunum filię,carnali adhuc affectione laboranti,remedium apposuit,molestum sanè carni & sanguini,sed quod ipsa quoquè Catharina summoperè appeteret. Curauit enim eam aliquotiès virgis cædi, donèc omnis illa tentatio instàr fumi euanuit. Non potuit superbus dæmon tantam ferre humilitatem, sed tanquàm ipse esset flagellatus, cum ignominia aufugit.

Romę sacra inuisit loca.

Eloquentia & sapientia eius.

Tentatur à satana.

CAP. VI.

PER id tempus Romanus Pontifex Auinione residebat. Præbuit ea res improbis multis occasionem prædas agendi Romæ, & multa contra fas attentandi, adeò vt peregrini & tenuiores homines, illorum audacia & importunitate absterriti,non auderent ad promerendas condonationes, quas Indulgentias vocant,atq; ad stationes accedere: maximè verò periculum impendebat fœminis ætate & forma præstanti. Quæ res in causa fuit, vt etiam S. Birgitta Catharinæ filiæ

filiæ interdiceret, nè sine multis socijs sacra loca inuiseret. Itaque matre cum suo cõfessario ad stationes & indulgentias abeunte, illa dies non paucos cum suis ancillis hęsit domi. Adest rursùs satan, & acerbas in eius animum cœpit cogitationes immittere, tanquàm alijs suarum animarum lucra captantibus, ipsa instàr bruti animantis, ab omnibus spiritalibus bonis arceretur. Addebat his, eius cognatos, fratres & sorores in patria cum summa tranquillitate seruire Deo, ipsam verò miseram ducere vitam: pręstare igitur, ne in lucem quidem editam fuisse, quàm id genus inertem vitam viuere. Erat hæc in animo sanctæ virginis tentatio vehemens, adeoque eam mœrore & perturbatione oppleuerat, vt matre illius reuertente, & seriò præcipiente, vt tanti mœroris causam ediceret, simpliciter responderet, se loqui non posse. Et certè iam planè instàr mortuæ facies eius expalluerat, oculi trãsuersi erant: intantùm ei molestus erat dęmon, id genus importunissimis ingerẽdis cogitatiõibus. Porrò nocte proxima in somnis visa sibi est videre totum mundum quasi inflammatum, seque in medio ignis positam in parua quadam planitie, planeq; desperãtem ab illis se posse flammis eripi. Tum verò apparentem ipsi beatissimam Mariam virginem, his se verbis deprecantem: Adiuua me charissima Domina mea. Illam verò respondentem: Et qua te possum ratione iuuare, quæ tanto patriæ tenẽris desiderio, oblita sponsionis tuę, & neque Deo, neque mihi, neque matri tuæ, neque patri spirituali obediens? Si verò offerentem se ad omnia exequenda, quæ iuberet Dei mater: atque tum demùm D E I genitricem dicentem: Obedias igitur matri tuæ & patri spirituali. Expergefacta indè Catharina, matrem cum omni humilitate celeriter adijt, veniam suæ inconstantiæ petijt, promisitque se deincèps ad mortem vsque libenter in exilio cum ipsa permansuram.

Rursùs eã tẽtat hostis.

Visio illi⁹.

CAP. VII.

VOlens igitur S. Birgitta eius saluti certiùs consulere, nè fortasśis materna indulgentia remissiùs ageret, Dominum Petrum cõfessarium suum, virum sanctissimum & multiplici sancti spiritùs munere cumulatũ, multis eò tandem precibus adigit, vt pateretur Catharinã filiam ipsius sibi obedientiam polliceri. Et fecit id tunc Catharina, adeoq; præstitit, quod ꝓmiserat, vt nihil omninò absque illius permissu facere vellet. Munita igitur sanctæ obedientiæ virtute, quã non ignorabat nihil non posse promereri apud Deum, spiritalis exercitij militiam accuratiùs complectitur, & corpori suo subiugando frena castitatis arctiùs adhibet, nè qua ratione in mortiferæ voluptatis consensum prolabatur. Nam tametsi etiam in matrimonio virgo integra permansisset, non poterat tamen non timere ætati lubricę, & nè qd hostis versutus fraudis ipsius iuuentuti moliretur. Posuit igitur Deum altissimum refugium suum, illum obnixè deprecans, vt vires suggereret contra insidias inimici. Cumque sabbato quodam sacram esset sumptura Eucharistiam, ipso sacerdote audiente, ità ferè precabatur: Redempror pijssime, qui hoc corpus de virgine intemerata accepisti, & in cruce atrocissimè distẽdi voluisti, obsecro te indigna peccatrix, nè me sinas labi in peccata. Et qa militem egregium in hac vita mortali habui custodem pudoris mei, illo iam vita functo, alium mihi asciscere volo sanctũ Sebastianum militem cumprimìs strenuum, & martyrem tuum sanctissimum, eiusque, oro, vt me curæ committere digneris. Hæc & alia vt dixit, sacram accepit Eucharistiam: tantaq; precum eius fuit efficacia, vt deincèps à multis periculis non sine miraculo eam constet præseruatam. Vixit autem sub matris cura haud secùs atquè in monasterio, habuitque confessarium D. Petrum Olauum, cuius salutaribus consilijs promptè se accommodabat. Matris quoquè vitam & mores ob oculos statuebat, didicitque ab ea certis temporibus tenere se intrà silentiũ, non ignorans, quot bona ex silentio, quàm innumera mala ex loquacitate nascãtur. Si interrogata fuisset, pauca & rationi consentanea respondebat: porrò de ijs, quæ pertinent ad implendam Dei voluntatem & ad eius exequẽda pręcepta, omnibus, præsertim inopibus & peregrinis, humiliter loquebat, obseruans illud sapientis cuiusdã: Omnis enarratio tua sit in ꝑceptis altissimi. Romæ degẽs, pauperes & ꝑegrinos humaniter fouebat, ꝑmultos è patria eò aduẽtãtes, tum eleemosynis, tũ suaui & familiari sermõe recreabat, hortans eos ad patientiã & Christi Iesu amorẽ: crebrò id inculcãs, vt assiduè memores essent acerbissimæ passiõis eius, & à Dei ꝑceptis nequaq̃ deflecterẽt. In ijs vn⁹ erat pauper & peregrinus, quẽ

Promittit obediẽtiam cõfessario.

Eius precatio.

Eccle. 19.

Eius humanitas erga pauperes & peregrinos.

crebrò ad se accire solebat, prælegens ei aliquid ex sacris euangelijs, siue de vitis Sanctorum, diuina quoq; præcepta ei exponens, & ad vitanda septem illa mortifera peccata summoperè illũ inuitãs. Is posteà cum ea reuersus in patriã, in monasterio Vuatstena frater Conuersus, vt vocant, factus, bonam Christo militiã militauit, multaque laude digna de eius sanctitate fratribus referre consueuit.

CAP. VIII.

In iuuẽtute morib⁹ maturã se exhibet.

CVm adhuc Romæ ageret, viuente matre, etiam in ætate iuuenili, putà annos habens nõ ampliùs viginti, morum fuit grauitate spectabilis, & sensus canos præ se ferens. Accedebat eò corporis elegantia, quę omniũ oculis eam amabilem reddebat, adeò vt non pauci magnates illam optarent habere coniugem, votumque suum, tum per seipsos, tum per alios ei aperirent, multa eaque amplissima offerrent munera. At illa constanter omnibus respondit, se Christo perpetuam vouisse continentiam, nec velle mortalis viri subire torum. Dolebant illi nihil se potuisse blandis efficere pollicitationibus: itaq; ad minas & vim inferendam conuertuntur: ponunt insidias in vijs publicis, vt eam raperent vel inuitã. Accidit tum temporis, vt, matre eius alijs occupata, cum multis nobilibus Romanæ vrbis matronis ad S. Sebastianum extra muros, ob condonationes siue indulgentias promerendas se conferret. Et eccè comes quidam cum magna hominum caterua sese in syluas abdit, & vt certò cognouit Catharinam illàc transituram, iubet suos esse paratos ad rapiẽdam illam. Et illi quidem è suis prorunnt latibulis: sed subitò offert se illis ceruus, cui capiendo dum acriter intendunt, Catharina cum cæteris matronis celeriter redit ad vrbem, eruta instàr auis ex insidijs aucupis. Viderat eius & periculum & euasionẽ sancta mater eius in spiritu, reuertentiq; tantam felicitatem gratulabatur. Ex illo tempore nõ ibat palàm ad stationes, sed contenta visitâsse vicinum templum domui suę, rarò in plateis videri voluit. Non tamẽ etiam extra vrbis muros religionis ergó proficisci dubitauit, quotiès mater eius, diuinis edocta reuelationibus, id voluisset. Ità quandoquè instante solennitate S. Laurentij, mater eius dixit illi: Cràs, Deo benè volente, simul ibimus ad S. Laurentium. Cumque illa responderet, vereri se, nè ab illo Comite vi adhibita raperetur, mater dixit: Confido in Domino Iesu, nos eius misericordia ab omni periculo immunes fore. Ipsis ergò D. Laurentij ferijs cùm se S. Crucis signo munijssent, & sanctissimo martyri commẽdassent, abeunt ad eius ecclesiam. Porrò comes latitabat illic quidem cum suis satellitibus, sed diuinitùs cæcitate percussus, tandèm ad S. Laurentij ædem perductus, prostrauit se coram illis, veniamque obnixè petens, promisit se nihil eiusmodi deincèps attentaturum: immò eas pro viribus defensurum, & modis omnibus eis gratificaturum. Tum verò illis Dominũ pro eo deprecantibus, ilicò visum recepit: atque deincèps multa eas reuerentia multisq; beneficijs prosecutus est: ipsumque miraculum coram Vrbano Romano Pontifice & eius Cardinalibus enarrauit.

Multi eã conantur sibi adsciscere coniugem.

Comẽs eam raptur⁹, fit cæc⁹, & recipit lumẽ.

CAP. IX.

MVltis sanè modis antiquus serpens per sua organa eius Deo consecratam sæpè oppugnauit castitatẽ. Iussa quodã tempore diuinitùs fuit mater eius inuisere Assisium & ecclesiam, quæ de portiuncula dicitur: vnà etiam proficisci Dominus voluit filiam Catharinam, promittens quòd à cunctis infesti dæmonis machinamentis ipsas eriperet, & in itinere ab omni periculo seruaret immunes. Abeunt igitur Assisium, nec desunt comites. In ipso autem itinere cùm die quodam nõ possent hospitium honestũ, nocte impẽdente, attingere, ad quãdam puenerũt pauperẽ cauponulã, & ægrè à caupone admissæ, inter angustas eius tugurij latebras, vt ab imbribus & niue corpora vtcunq; tuerentur, sese cõdiderunt. Eccè autem nocte media multi eò latrones accurrunt, accendunt ignem, vultus omnium inspiciunt, & capti pulchritudine Catharinę, obscœnos sermones, eiq; vim afferre constituunt. Quib⁹ tũ illa pudica mẽs correpta fuerit angorib⁹, qs explicet? Iam omne aberat humanũ p̃sidium: vnũ solum supererat, vt precib⁹ Domini misericordiã implorarent. Quod cùm facerẽt sanè deuotè, audiũt mox tanq̃ sonitus aduentantis magni cuiusdam exercitûs, itemq; armorũ strepitus: tum quoquè voces clamantiũ, vt capiant illi pditi latrones. Quibus illi mirabiliter cõsternati, aufugiũt, nec ausi fuêre ea nocte reuerti. Manè verò S. Birgitta cũ filia & reliqs comitib⁹ susceptũ prosequitur iter. Ibi rursùs adsunt

Patitur latrones infestos.

adsunt scelerati homines, vt quod nocte efficere nequiuerant, clara luce designarent, suamque explerent libidinem. Et illi quidem viam ab vtraque parte obsederãt, sed ꝑcussi cæcitate, videre non potuerunt cum bona in Deum fidutia illàc securè transeuntes. Ità ergò, diuina fretæ protectione, Assisium peruenerũt, vbi diuinis cùm essent recreatæ consolationibus, Romam reuersę sunt.

Larones occæcantur.

CAP. X.

CErnens autem Catharina tam euidentia erga se diuinæ bonitatis indicia, vt præpotenti Deo posset magìs magisque placere, virtutum cæterarum fundamentũ, putà sanctam humilitatem, vsqueadeò sectata est, vt nõ modò sibi ipsi vilesceret, sed vellet etiã ab alijs vilis haberi, & duci pro nihilo. Et quãuìs eius ꝑclara extarent vitæ merita, nequaquàm tamẽ ab alijs sibi sanctitatem voluit attribui, sed potiùs non alio, q̃ peccatricis loco haberi. Ab illa verò interna animi summissione ꝓficiscebatur exterior illa suì abiectio, atq; humiliatio in verbis & corporis habitu, cunctisq; actionib⁹. Nec ferre æquo poterat animo, vt ab quoquam laudaret, laudem omnem suorum rectè factorum illi transscribi volens, quem sciebat bona oĩa in nobis efficere & operari. Charitate quoq; in Deum fuit eximia: & vt omittamus eam ab infantia preces Horarias diuę virginis, septẽ psalmos, quos pœnitentiales vocant, multaq; alia quotidiè legisse, priùs q̃ se ad dormiendũ cõponeret, diebus singulis horas quatuor continenter impendebat flectendis genibus & tundendo pectori, multisq; fundendis lachrymis in Dominicæ passionis cõmemoratione, veluti totam se Domino in holocaustum offerens. Deindè & nocturnis & diurnis fessa laboribus, somno membra fatigata ꝑmisit, sed non valdè diuturno. Nam semper admodùm manè surgens, redibat ad preces, in silentio quotidianum Deo sacrificiũ impendens, nec ante meridiem, nisì vrgeret necessitas, à sanctis occupationibus desistẽs. Orauit quodam tempore Romæ ante aram S. Iohannis Euangelistę in æde maiori D. Petri, apparuitq; illi fœmina peregrina, alba induta veste, præcincta balteo, album ferens in capite velamen, & pallio atro operta. Accessit autem celeriter ad illam, salutãsque eam nominatìm, supplex rogauit, vt oraret pro anima Noricæ. Sciscitante autem Catharina cuiâs esset, respondit se Suedam esse, vxoremq; fratris eius Caroli obijsse. Tum illa rogauit, vt veniret ad ædes matris suæ. Illa verò ait id sibi non licere: porrò breuì ipsas habituras non parùm subsidij è patria. nam Noricã legâsse eis auream capitis sui coronam, iterumq; repetebat, vt fideliter precarẽtur pro anima illius: sicq; disparuit. Admirans autem Catharina, rogabat ancillas, quonàm abijsset matrona illa. Responderunt illæ, se quidem audiuisse vocem cum ipsa loquentis, sed neminem vidisse. Stupens igitur indicauit matri suæ, cui oranti reuelatũ fuit migrâsse è corpore, Gidham vxorem Caroli, eiusq; animã petendæ opis causa, filię apparuisse. Non multò pòst venit è Suedia Ingeualdus Amundsson, familiaris Catharinę, qui ei & obitum indicauit Gidhæ, & coronã attullt aureã, quã ꝓ more patriæ in capite ferre solebat. erat eñ ex nobiliori Noricorũ stẽmate orta. Fuit aũt tãti precij corona illa, vt ad toti⁹ anni victũ S. Birgittę & filiæ Catharinę, totiq; earum familię suffecerit. Solebat verò Catharina Dño preces oblatura, locũ secretũ expetere, vt posset liberiùs Dño cor suũ effundere.

S. Catharinæ eximia humilitas.

Precib⁹ diuitissimè incumbit.

Anima vxoris Caroli appáret ei, & petit pro se orari.

CAP. XI.

FVit sanè tanta erga proximos beneuolentia & commiseratione, vt posset ipsa quoq; sibi vsurpare illud sancti Iob: Ab infantia mea creuit, mecum miseratio, nẽpe erga inopes & morbis affectos. Solebat enim sanctissima mater eius adhuc tenellã secũ ad domos hospitales & nosocomia ducere, & illic ipsa inspectãte, miserorũ plagas, vulnera & vlcera sine horrore suis manibus deuotè contrectare, multa quoq; eis cõferre beneficia, & optimis sermonib⁹ illos consolari: vt filia eius exẽplo disceret ꝑ omnẽ ætatẽ eis similia impendere humanitatis officia. Erãt quidẽ nõnulli, q repræhẽderent piã matrem, ꝙ teneras filiolas suas ad id genus loca ꝑducerет, veriti nè quid eis aduersi accideret ex fœtore: at illa respõdit ea causa se id facere, vt discerent filiæ seruire Christo in morbidis & egenis. Et certè filiæ eius Catharinæ materna tum dicta, tũ exẽpla adeò pectus penetrauerãt, vt erga pauperes & afflictos summa afficeretur misericordia, eosq; tũ sermonibus, tum beneficijs liberaliter cõfoueret. Solebat verò etiã clàm noctibus matri in duro pauimẽto cubãti tegmẽ capitis sui supponere, dolẽs venerabilẽ dominã tam duriter se habere. Et qa animi deuotionẽ

Iob 31

S. Birgittæ pietas erga morbis affictos.

Prauas cupiditates abominat.
2.Cor. 8.

vel maximè impediunt mundi & carnis desideria, ea tãquàm virus mortiferum summoperè conata est ꝓfligare,& vt posset pro modulo suo Christo se cõformare,q cùm diues esset,ꝓpter nos egenus factus est,& humiliauit semetipsum:paupertatẽ & abiectiorem viuẽdi rationẽ vltrò complexa est : mundiq; calcatis diuitijs,voluptatibus & pompis, immò ipsa quoq; ꝓpriȩ voluntatis abdicata libertate,alteri se per obedientiam subiecit,& exilium,posthabitis amicorum solatijs,ipsa patria charius habuit, vt posset dilectissimo Dño suo & rebus cælestibus animi intentionem liberiùs affigere. Hanc verò eius voluntariã suî abiectionem munificus ille castarum mentiũ sponsus Christus Iesus etiã in hac vita in gloriã cõmutauit. Nam cùm aliquãdò quędam nobiliores Romanæ matronæ peterent à matre eius, vt permitteret ei cum ipsis animi causa extra muros egredi,idq; ob illarum insignem ꝓbitatem mater annueret, vbi ad vinearum macerias vẽtum fuit,viderentq; matronæ botros vltra macerias propendere,rogabãt S.Catharinam,vt illos botros ipsis decerperet. Erat enim procera corporis statura,præter alias egregias vtriusq; hominis dotes,quæ eam cunctis reddebãt amabilem. Illa verò studio paupertatis iam manicas habebat attritas & consutas, neque verebatur apud tantas matronas vilis & inops videri. Itaque extendit brachia vt vuas carperet : & eccè matronæ illæ videre sibi visæ sunt brachia eius purpura magni precij operta. Accedunt igitur præ multa admiratione,tanguntq; singulæ,cernuntq; manicas insigni purpura rutilantes,aiuntq; ad eam : Quis vnquàm crederet, domina Catharina,tanti precij vestibus vti te voluisse? Ignorabant enim Christum cohonestâsse sponsam suam. Testabatur hæc familia, quæ his interfuerat, itemq; sanctæ memoriæ magister Petrus, eius confessarius.

Viles manicæ appârent purpureæ.

CAP. XII.

Decubuit quandoq; sancta virgo,matre adhuc Romæ degente. Erat tum graui correpta morbo,petijtq; ab eius matre eam inuisendi copiam qdam nobilis baro,Ludouicus nomine. Erubuit verò familia,quòd vir tãtus ad eam in vili lectulo iacentem esset accessurus. Erat is lectulus stramineus : ad caput ceruical exiguum:porrò operimentum vetustum consutum,ac nullius penè precij. Sed Dñs Iesus,qui sua inopia seruorum suorum voluntariam paupertatem maximè illustrem reddidit,non defuit sponsæ suæ. Cùm enim potens ille & opulentus vir multis stipatus ad eam accessisset,videbatur ei lectulus illius aureo & purpureo tectus operimento. Stupens igitur dixit famulis suis: Hæ dominæ pauperes ab omnibus putantur,nam sæpè ob res necessarias emendas pecuniam mutuò accipiunt. Præstaret, illas tanti precij purpuram, tantumque apparatum, quem illic vidimus, distrahere, quàm premi inopia. Inter alias virtutes, quarum celebri opinione apud omnes mirificè redolebat, erga domesticos & qui eam iniuria afficerent, sancta virgo egregiam semper animi patiẽtiam declarabat. Accuratè enim secum perpendit, si quid à nobis benè gestum sit,id facilè redigi in nihilum,si sit animus patientia destitutus. Vt igitur solent odores tum latiùs spargi cùm commouentur:ità hæc sancta virgo, iniurijs & persecutionibus infestata,præcipuã exhibebat patientiam:haud aliter quàm qui eam affecissent beneficio,diligens eos,à quibus offensa fuisset. Vtrùm autem vera quis sit humilitate p̃ditus, tum potest intelligi,si placidè ferat iniuriã. Præclarum sanè huius venerabilis virginis patientię testimoniũ reddidit religiosa Deoq; sacrata virgo Margareta Caroli fratris eius filia: quæ cùm quinquẽnio ei inseruijsset,affirmabat se nullam vnquàm impatientiæ vocem,immò ne signum qdem commoti animi in eos, qui eam læsissent,animaduertere potuisse.

Paupertas eius à Christo cohonestatur.

Eius egregia patientia.

CAP. XIII.

Annis viginti & quinque cum sanctissima matre sua Romæ & quocunquè illa profecta fuisset, permansit : sacra cum illa loca inuisens etiam procùl in diuersis & longinquis regionibus,Dominicumq; adiens sepulcrum in Ierusalem. Feruens Christi amor tantos labores facilè superauit. Cùm essent Hierosolymæ,sancta mater eius febre correpta est, quæ etiã illi inhæsit, donèc Romam reuerteretur:vbi Christus obitûs eius diem & pleraque alia ei reuelauit. Et illa quidem sanctissima matrona Romæ defuncta est & humata : sed post quinque septimanas indè recedens filia eius,secum eius sacras reliquias absportauit in Suediam. Interìm multæ ad eam accedebant matronæ tum nobiles, tum etiam è plebe, sacras illas re-

Annis 25. peregrè vixit cum matre.

Obitus S. Birgittæ.

reliquias deuotè exosculantes: quas virgo sancta hortabatur, vt posthabitis mundi labentis illecebris ac pompis, cælestibus bonis ardenter inhiarent. Et multi sanè vtriusque sexûs nobiles, eius sermonibus permoti, ad meliorem sese frugem recepêre. Venit tâdem cum sacro pignore Dantiscum in Prussiam, vbì sanè seueriter repræhendit peccata Crucigerorum, proposuitque eis minas terribiles, diuinitùs matri eius reuelatas. Poterat tum dicere cum propheta: Loquebar in testimonijs tuis in cōspectu principum, & non confundebar. Stupebant verò illi cum diuina sapientia coniunctam virginis eloquentiam, nec potuit quisquam contradicere vera loquenti. Indè nauigant Suediam versùs, & stella duce, quę Solis fertur superâsse splendorem, meridiè perueniunt ad quendam Suediæ portum, de quo ne cogitârant quidem. Indè soluentes, appellunt ad Ostrogotthiæ portum Sudhercopensem. Vbì eorum aduentus innotuit, quem iam multi auidè expectauerant, innumera eis occurrit multitudo nobilium, plebeiorum, clericorum & monachorūm, q illos & sacras reliquias B. Birgittę, multorumq; aliorū sanctorum, quas matri & filię donauerāt Cardinales, regina Neapolitana, barōes & nobiles matronę Romanę, compluresq; monasticę vitę ꝓfessores, cum ꝑcipua deuotione & gaudio vsq; ad monasteriū Vuatstenam deduxêre. Venerat cū S. Catharina Petrus de Aluastro ordinis Cisterciensis Prior admodùm venerabilis. Is à Sudhercopia Vuatstenā vsq; in vrbib⁹ & pagis crebrò sermonem habuit ad populū confluentē,. exponens eis q̃ mira Deus per illam fecisset, quātisq; miraculis illustrâsset matrem eius sanctissimā Birgittam diuersis in regionibus.

Psal. 118.

Reuerentia Suedorum erga sacras reliquias.

CAP. XIIII.

CVM Lincopiam venisset S. Catharina cū sacris reliquijs, Nicolaus sanctę memorię eius vrbis Episcopus obuiàm ꝓcessit, idq; ritu solenni, cum clero & monachis, populo subsequēte. Pulsabātur campanę, resonabant organa, laudes canebātur Deo, q est mirabilis in sanctis suis, & glorificat honorificātes se. Vbì ad maiorē ædem ventum est, cōcione absoluta, Episcopum & canonicos seorsìm cōuocat Catharina, sua negocia explicat, & ipsum antistitē cum multa reuerētia de quibusdam ieiunijs immoderatis admonuit. Multo em̃ tempore ille se incluserat, soli Deo vacās in ieiunijs, vigilijs & precibus, posthabita cura pastorali: non ꝙ laborē detrectaret, sed ꝙ mala vsq; adeò excreuissent in regno Suediæ, vt citra cleri & ecclesiarum dispēdia nō posset se murum opponere pro domo Dn̄i. Zelus domûs Dei comederat eum, & opprobria exprobrātiū priuilegijs ecclesię ceciderāt super cor eius Sed audito sapienti sanctę virginis consilio, decreuit æquo ferre animo afflictiones: multūq; deincèps veneratus est eam. Tādem quarta feria intrà octauas Petri & Pauli ad Vuadstenense monasteriū S. Catharina ꝑuenit, & cū ingēti gaudio excepta est. Habita deindè collatione cū fratribus, ad sorores siue sanctimoniales ingressa est, cū illis intùs ꝑmansura. Ab eo aūt tēpore cœpit illis ꝑesse, & regulā Saluatoris, quā apud matrē tot annis didicerat, ipsis suo exēplo declarare: multumq; abhorrebat ab illis oui bus, q̃ essent à sancta illarū ꝓfessiōe alienæ. Inprimìs aūt detestabatur obtrectatiōes, q̃ alienæ famæ morsus venenatos infigunt. Videbāt in ea oēs tum fratres tum sorores exempla totius honestatis & sanctimonię: feruorē in diuinis officijs, in rebus duris & aduersis patientiā. Post preces horarias solebat cum vna è sororibus psalteriū relegere. Euocabat autem modò singulas, modò vniuersas sorores, & ad regulæ obseruantiam humanissimè eas incitabat.

1. Reg. 2.

Lincopeñ antistitē ob ieiunia immoderata reuerenter admonet.

Præest monasterio Vuatstenen.

CAP. XV.

POsteaq̃ reliquię beatissimę Birgittę in Vuatstenensi cœnobio repositę fuêre, multis cœperūt coruscare miraculis, permultiq; ex diuersis regiōibus eò cōfluxêre, laudātes Dn̄m in operibus admirandis, quę ꝑ eius merita fiebāt. Permouit ea res regē & regni ꝓceres, miserūtq; Catharinā, vt Romę ageret cum Pontifice de S. Birgittæ in diuos relatione. Fecit illa, vt iussa fuit, & Romam veniens, oīm in Romana curia animos negocio huic ꝓmouendo addictos cōperit. Veniebāt tum ad eā multi Romani nobiles, ei⁹ preces expetētes, memores pristinę eius cōuersatiōis. Erat id tēporis extra vrbē vidua quædā nobilis, soror Latini baronis Romani. Ea viuebat parùm honestè: admonitaq; crebrò à fratre suo Latino & viris religiosis, vt castè viueret, nō solùm nihil mutata fuit, sed multo etiā magìs voluptatib⁹ dedit operam. Aegrè tādem ab ea Latinus impetrauit, vt Romę cū ipso moraretur. Et eò qdem ve-

Miracula ad reliquias S. Birgittæ.

venit cum multo fastu,sed in tantã incidit ægritudinẽ,vt eius salus à medicis desperaretur. Tũ frater eius ꝑ seipsum & alios pios hoĩes multùm admonebat illã,vt peccata sua purè cõfiteretur. Illa animo obdurato semper respõdebat,se satis esse confessam. Rogauit igitur Latinus S.Catharinã,vt vellet miserã adire,& inuitare ad verã cõfessionẽ.plurimũ enim de eius sanctitate sibi pollicebatur. Illa vt erat ad cõsolãdos ægros semper ꝓpensa,nihil detrectauit:venit ad languidã: hortabatur vt integrè cõfiteret, sed nihil obtinuit.Cernẽs ergò eius obstinatũ animum,orat circũstantes,vt Deo preces offerant ꝓ salute miseræ:moxq; in genua procũbit,Deũ rogatura. Et ecce repentè è Tiberi ꝑspicuè cernebatur emergere fumus quidã aterrimus, figura orbiculari, ingenti mole instàr plaustri fœno onusti. Is sursùm elatus in aëra,ferebatur pendulus supra ædes,vbì illa decumbebat: tãtæq; illic extitère tenebræ, vt alij ab alijs videri nõ possent. Magno aũt impetu è cælo ruens illa fuligine nigrior moles, solo tenus oppressit domum ꝓximam cubiculo,in quo misera iacebat. Ad cuius terribilẽ horridissimumq; fragorem ægra ingenti timore correpta,Catharinã ad se vocat, promittitq; cum lachrymis se facturam, qcquid illi visum esset. Mox accersitur cõfessarius,ipsa id summoperè,q̃ priùs tota abhorruerat, expetente:factaq; diligẽter cõfessione, altero manè sacramentis munita,spiritum efflauit. Quotquot verò illic aderant, fatebantur eam gratiam illi precibus S.Catharinæ obtigisse.

Orat pro fœmina indurata, & illa resipiscit.

CAP. XVI.

ROmæ matrona quędam nobilis septẽ abortus ediderat. Cernẽs verò se marito ea causa minùs gratam, cùm iam iterùm grauida esset, supplex adijt S. Catharinam, de cuius sanctitate nihil hæsitabat, eique suam exposuit calamitatem. At illa quasdã ei sanctissimę matris suę reliquias dedit,admonẽs,vt vsq; ad partum illas apud se deferret,ꝓmittens etiã se parturienti adfuturã. Vbì parien di cœpit adesse tempus,matrona ad se illã aduocat. Illa celeriter accurrit, adest laboranti,nec cessat à precibus,donèc viuã est enixa puellam,quã etiam Birgittam voluit nominari. Tota verò vrbe eius rei fama dispersa est,& oẽs non vulgaris miraculi loco habuère. Accidit etiam quandoq;,vt,Catharina Romæ manẽte,Tiberis tãta extiteret inundatio,vt Romani Vrbis excidiũ vererẽtur. Iam eñ pontem Lateranẽsem & S.Iacobi monasterium,multaq; adiacẽtia ædificia vnda excesserat. Itaq; habito cõsilio,aduolant ad S Catharinã,orant vt nè grauetur cum ipsis descẽdere ad insanientem fluuium,suas preces illi opposítura. Illa cum lachrymis negat, se indignã arbitrata. At Romani eam vel inuitã tollunt,& è domo exportatam,sequentibus vndis obijciunt. Mox vt illa aquas pedibus attigit, cõfestìm retrorsùm abière, suum alueum repetẽtes. Stupent oẽs,laudantq; immensam creatoris potentiam,q etiam in vndis mirabilia efficit ꝑ sanctos suos. Huic spectaculo aderat sanctæ memoriæ D. Petrus Prior ordinis Cistertiẽ,cuius suprà mẽtio habita est,dixitq; familiæ S.Catharinæ: Memoria retineatis ea, q̃ vidistis hodiè.hæc nanq; & alia eius miracula & virtutes olìm requirẽtur. Cùm aũt sancta virgo profecta esset Neapolim,illicq; hæreret ob colligenda & cõscribẽda miracula,quę per S.Birgittam tam in vita,quàm post obitum eius Dñs ibi operatus est,fama sanctitatis eius permota, quædam magna domina venit ad eam, & cum lachrymis explicauit ei, quemadmodùm filia eius, viro orbata, grauissimè infestaretur à dęmone nocturno,quod qdem ob cõmunem verecundiã nõ esset ausa aperire propinquis,sed ex opinione sanctitatis eius sumpta fiducia,ipsi indicare nõ dubitasse. His auditis,valdè illarum vicem dolebat Catharina, & tacitè secum legẽs semèl salutationem angelicam,vt semper erat solita, cùm de rebus spiritalibus cõsuleretur, saluberrimum eis consiliũ impertijt. Primò,vt purè sua peccata cõfiterentur. Aiebat eñ, ob peccata in cõfessione celata,plerunq; id genus illusiones accidere. Deindè,vt nudis pedibus & absq; lineis indusijs cum oĩni humilitate cõtinuis octo diebus irent ad templum S. Crucis,& ob reuerentiã passionis Christi, corã imagine ipsius à cruce pendentis legerẽt septiès Dominicã orationẽ & angelicam salutationẽ. Addebat verò,se quoq;,licèt indignã, ex cõmiseratione libẽter ꝓ ipsis Dñm rogaturã. Fecerũt illę dñæ, vt iussæ erãt, & ecce die octauo veniũt ad Catharinã,ingẽtes Dño gratias agẽtes, ꝙ iam liberatę essent ab illo impuro dęmone, Catharinę consilijs obtemperãdo. His & id genus alijs magna sanctitatis existimatio cõciliata est S.Catharinę nõ modò Romæ & Neapoli, sed etiã in multis alijs Italiæ & Germaniæ regiõibus: compluresq; affli-

Matronæ septiès abortienti viuam prolẽ impetrat.

Tiberis inundationẽ sistit.

Dæmonem muliere abutẽtem, saluberrimis datis consilijs, ꝓfligat.

afflicti ad eam confugiebant, vt eius precibus à Domino consolationem obtinerent. nec sunt spe frustrati sua.

CAP. XVII.

EXpeditis Neapoli, quæ illic exequenda susceperat, Catharina Romam redijt, & vrgebat qdem matris suæ in diuos rela tionem. sed Pontifice Gregorio xj. moriente, non potuit ità facilè rem ad effectum perducere. Itaq; totum illud negocium ad Vrbanū VI. Romanum Pōtificem deuolutum est. Nouerat is Pontifex Birgittā, & cupiebat, eius sanctitatis conscius, eam sanctorum catalogo adscribere, sed schisma tum recèns ortum, multaq; alia eius conatus retardabāt. Iam quinquennium Catharina Romæ egerat huius rei causa, non sine magnis impendijs: sed cùm videret ob schisma impendens spem nullam meliorem ostendi, quæcunque ad impetrandam sanctę matris suæ canonizationem, vt vocant, facere videbantur, putà vitam & miracula eius, cum fide dignis testimonijs conscripta, Romæ reliquit, diuinæ prouidentię rem totam committens: impetrataque à summo Pontifice Regula Saluatoris & priuilegijs quibusdā monasterij Vuatstenensis, cōstituit redire ad suos. Erat tum Romæ Cardinalis Eleazarus, qui à iuuentute sua multùm dilexerat S. Birgittam tam viuentem, q̄ vita functam, quippe qui in vita rectè instituenda eius semper consilijs se accommodauerat. Is Catharinæ quæcunq; potuit in eius promouēdis negocijs beneficia & auxilia humanissimè prętitit, illius vitæ sanctitate permotus. Romanus quoq; Pōtifex Vrbanus VI. cum cęteris dominis Cardinalibus, singulari quadam beneuolentia eam prosequens, literas Apostolicas ei contulit ad loca omnia, ad quæ esset accessura: adiuncto etiam ei magnæ authoritatis viro, qui per Italiam ad Alpes vsque tutò eam deduceret. Eæ literæ effecerunt, vt ab Italiæ & etiam Germaniæ principibus & ciuitatum magistratibus admodùm honorificè exciperetur. Vbi in Prussiam tandèm peruentum est, labore & morbo valdè exhausta curru vehebatur. Quidam verò ex eius familia somno correptus, è curru décidit inter equorum pedes: porrò succedentes mox rotę adeò eius costas attriuerūt, vt vix anhelitum ducere videretur. In currum aūt subleuatus, animum Catharinæ multo dolore affecit. Itaq; suo more dicebat angelicam salutationem, & leuiter hominis quassatum latus contrectabat. Mox adeò ille restitutus est, vt qui præ doloris acerbitate spirare vix poterat, eodem die lætus discurreret, Christum laudans & S. Catharinam, cuius meritis esset salutem tam celeriter adeptus. Porrò ab eo tempore, quo ab Vrbe discessit, corpore cœpit debilitari: & licèt morbus quotidiana caperet incremēta, at nihil ei de animi pietate & deuotiōe decessit: nec medicorum voluit vti opera, quippe quę toto pectore cuperet dissolui & esse cum Christo. Deindè in monasterium Vuatsteneñ reuersa, ab octauis Apostolorum Petri & Pauli, vsq; ad Dominicæ annunciatiōis solennitatem, varijs continenter exercebatur corporis molestijs. Sed quanto erat corpore infirmior, tāto magìs animi virtus & robur augescebat. Accidit tum, vt quidam ex familia monasterij ab alto ædificio præceps in ligna & lapides decideret, fractisque dextri lateris ossibus, vix spiritum trahere videretur. Id vbì illa resciuit, ad monasterij ostium descendit, oratione præmissa læsa membra tetigit, doloremq; omnem ità repentè depulit, vt æger, membris consolidatis, statìm ad laborem reuersus sit, magnificans Deum, qui talem potestatem dedit hominibus.

Vrbani Pōtificis erga eam beneuolentia.

Sanat cōtactu manus suę hominē mirè confractum.

Itē alterū.

CAP. XVIII.

IN dies autem morbo inualescente, beata Catharina crebrò se sacramentorum vsu muniuit. Ab eo autem tempore, quo cum matre peregrinationes susceperat, quotidiè solita fuit peccata sua corde contrito confiteri: interdùm bìs ter´ve id faciebat. Sciebat enim, Confessionem esse salutem animarum, vitiorum expultricē, virtutū instauratricē, oppugnatricē dæmonū, & q̄ tum os tartari obstruat, tum paradisi portas reseret. Eucharistiā verò in hac extrema ægritudine ob stomachi passiones sumere nō audebat: sed qbus poterat deuotiōis signis sacrosanctū Christi corpus venerās, leuatis in cælū oculis, & qa lingua nō poterat, spiritu Dn̄m deprecās, adstātibus sororibus, feliciter obdormiuit. Viderūt tum hoīes qdā religiosi supra domū, in qua corpus eius exanime iacebat, p dies & noctes stellam cōsistere, donèc esset tradita sepulturæ. Corpore aūt ad monumentū allato, stella pariter suo visa est loco moueri, tanquàm obsequium funeri præstitura. Inter Missarum aūt solennia, corpore in

Confitetur quotidiè annis plurimis.

Reddit spiritum.

Appáret stella.

templo reposito, stella mansit pendula supra feretrum: deniq; corpore humato, stella euanuit. Nec deerant, qui sanctè iurarent vidisse se luminaria mirè radiantia in aëre, quę ipsum feretrum antecederēt, dum ad ecclesiam deportaretur. Ad eius obitum in Vuatstena plurimi cōuenêre prælati, archiepiscopi, episcopi & abbates ex regnis Suediæ, Daniæ, Noruegiæ & Gotthiæ. Aderat etiam Ericus filius regis Suediæ cum multis principibus, magnatibus & baronibus: vt omittamus inferiorum ordinum clericos & laicos, quorū fuit ingens copia. Sacrū sanctę virginis corpus exportabat Ericus iam dictus cū regni principibus & ꝓceribus: sed turbis ad sacrum contingendum corpus certatìm irruentibus, ægrè potuit ad sepulcrū deferri. Sepulturæ officium nō sine lachrymis expleuit sanctæ memoriæ Nicolaus Lincopensis antistes, adstantibus illi archiepiscopis, episcopis, abbatibus & multa cleri frequētia. Inter hos erat Tordo episcopus Strengenensis, magna tum eruditiōe, tum authoritate præditus. Is pro singulari erga illam etiamnùm in corpore degentē familiaritate & deuotione, manum eius compræhendit, eius se precibus commendans. Et eccè sensit ille manum suam fortiter comprimi manu S. Catharinæ, vt solet fieri inter illos, qui mutuò sibi fidem dant. Et quidem non parùm apud Romanum pontificem eiusque Cardinales & eos, quos curiæ officiales vocant, iam olìm laborauerat Catharina pro obtinenda illi suæ electionis confirmatione, cùm ea causa is Romam venisset. Obijt multa veneratione dignissima Catharina in monasterio Vuatstenensi anno Christi 1381. XI. Calendas Aprilis, pridiè Annunciationis Dominicæ. Ad eius tumulum & sanctam memoriam multa piè petentibus præstantur beneficia, largiente illo, qui in sanctis suis & laudabilis & mirabilis est: cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Ericus regis filius portabat eius sacrū corpus.

Nota rem miram.

MARTYRIVM SIMONIS INNOCENTISSIMI PVERI TRIDENTINI, A IVDAEIS CRVDELITER NECATI, *authore Iohanne Matthia Tiberino.*

24. Martij.

Iohannes Matthias Tiberinus, liberalium artium & Medicinę Doctor, magnificis Rectorib⁹, Senatui populoq; Brixiano salutem. Rem maximam, qualem à passione Dn̄i ad hæc vsque tempora, nulla vnquàm ætas audiuit, ad vos scribo magnifici Rectores, ciuesq; præclarissimi: quā nupèr his diebus elapsis Dn̄s noster Iesus Christus, humano benignè misertus generi, tanto tamq; horribili scelere stomachatus, tandèm produxit in lucem: vt catholica fides nostra, si qua in parte debilis est, fiat tāquàm turris fortitudinis, & antiqua Iudæorum rabies toto ex orbe Christiano deleatur, & de terra viuentium, eorum penitùs memoria pereat. Audite, qui regitis populos, inauditum scelus, & pastorum more fidelium vestris populis inuigilate. Expergiscantur habitantes terram, & videant quales in sinu proprio viperas nutriāt. Crudeles Iudęi non solùm Christianorum res rabiosa vsurarum fame consumunt, sed in capita nostra perniciemq; coniurati, filiorum nostrorum viuo sanguine pascuntur, quos atroci in synagogis suis affligunt supplicio, & instàr CHRISTI crudeli funere iugulant. Nupèr in ciuitate Tridētina, quę versùs Aquilonem Italiam à Germania, Lausio flumine interlabente, disterminat: ea in regione, quæ ab Athesis ponte recedens, versùs castellum à læua protenditur, tres Iudæorum familiæ cōsedebant, quorum capita fuêre Tobias, Angelus & Samuel: apud quem senex quidam * barbatus, Moyses nomine, quē venturi Messiæ tempus & horam prophetico spiritu scire decantabant. Hi ea in hebdomade, quā nos Christiani sanctam appellamus, die Martis, duodecimo Calendas Aprilis, anno incarnati Verbi septuagesimoquinto supra millenum quatercentenum, conuenerunt in domum Samuelis, vbì Synagoga & eorum templum, spectandi gratia viuentem vitulum, qui ad eos ea luce de Leuigi pago delatus erat. Et dum inter se plurima vario sermone conferrent, Angelus hanc rabido fudit de pectore vocem: In ista Parasceue & carnes & pisces abundè nobis sunt: vnum tantùm nobis deest. Respondit Samuel: Et quid tibi deficit? Tunc coniectis oculis adinuicèm taciti omnes intellexerunt, quòd de immolando Christiano in-

Iudęi quàm Christianis perniciosi.

* legendum puto, morabatur.

infante loqueretur, quē in contemptum Dñi nostri Iesu Christi mactant atrociter,& exhausto sanguine vescentes in azymis suis, à fœtore, quo grauiter olent, Christiano se cruore preseruant: huncq; suum appellant Ioël, id est, Iubileum. Sed annuebāt cautiùs eloqui oportere ꝓpter seruos, q, ob instantem parasceuen, diuersis impediti ministerijs, nunc huc, nunc illuc discurrebāt. Postero aūt die, cùm oēs in Synagoga conuenissent, consultabāt quonā in loco possent illum aptiùs occidere. Tobias & Angelus in domibus suis carū ob angustiā fieri recusabāt, ꝓpthereà ꝙ exiguo in loco difficile esset à pueris tā vastum facinus abscondere: sed ꝓpter rerum oīm cōmoditatem & amplitudinem loci, meliùs apud Samuelem fore asseuerabāt. At vbì sic decreuissent, disputabāt quo possent ingenio masculum infantē surripere. Dumq; inter se diuersa opinione cōtenderent, Samuel ad se seruum suum Lazarū iussit accedere. Corā quo statim cùm adstitisset, Lazare, inqt, si tibi p̄stat animus Christianū puerū furari, & nobis illum tradere, centum ilicò te donabimus Philippeis. Ad quę respōsum paucis ità reddidit ille: Res hęc, patres venerādi, maximi discriminis est: eam ego penitùs tentare recuso. Et confestim exiens de templo, collectis sarcinulis suis, ad alias terras commigrauit. Die aūt Iouis oēs in Synagoga cōgregati, ad Tobiam dixerūt: Animaduertimus neminem plùs votis nostris posse satisfacere, quàm te. Versaris enim quotidiè cum Christicolis, & penè oēs tibi familiares sunt. Facilè potes vnum intercipere: quia nemo, cùm ciuitatem obambulas, in te aduertit. Dabimus operam profectò, vt tibi multa bona à nobis semper accedant. Negat Tobias, & periculum in negocio multis assignat rationibus. At illi suis hunc execrationibus adstringunt, & nisì pareat, minātur se illi perpetuò interdicturos Synagoga. Tobias ergò videns oēs in eum conspirâsse, & p̄mium sibi iam fore propositum, auri cæca cupidine captus: Aggrediar, inqt, patres libēter prouinciam hāc. Verùm, vt nôstis, pauper sum ego, & ad commodè viuendum ars mea nō sufficit. Sunt & plures mihi filioli: eos & me vobis vnicè cōmendo. Respōderunt oēs: Adfer puerum huc, nulla eñ vnquàm erga te nos arguet ingratitudo. Tunc ad Samuelem cōuersus ꝓditor, inqt: Nulla claue postes tui concludantur, vt si mihi quisquā opportunè contigerit, intrò possim illum leuiter impellere. Et trāsactis vesperis egressus, cœpit totā viciniā solus obambulare: trāsiensq; per viā, quā Fossatū vulgus appellat, sese vsq; ad plateā celeriter trāstulit. At vbì cōmodè reperit neminē, flexit iter ꝓperè, simul & vestigia retrò obseruata legit. Posteaq̄ locum illum attigit, quē Fossatum vocitāt incolę, insignem puerū ante fores patris super ligno sedētem cōspexit, nomine Simonem, q nondùm vigintinouem mēses natus, adeò formosus erat in cunctis, vt in eo nō comprehenderetur, quod iure rep̄hendi posset. Et accedēs, lustrat neminē in puerū aduertere. Porrigit digitū Tobias blādꝰ infanti. Speciosus puer, benignus vt erat & facilis, candida manu capit molliter indicē. Procedit, sequiturq; puer nō passibus æquis. Cumq; genitoris sedem ꝑtransisset ꝓditor, rabida dextera pulcherrimā manū prænsat infantis, & nunc illum trahit, & nunc mollia terga pulsans genibus impellit. Tunc respiciēs puer, cœpit cū lachrymis pios extollere vagitꝰ, & dulce matris inuocare nomē. Exanimatus ilicò ꝓditor, denariū extraxit argenteū, & porrigēs infanti, illum blando sermone cōpescuit. Posteaq̄ ad extremū viæ peruenit carnifex, oīa ritè collustrās, cerdonē à sinistris respicit cōsuentem. Ibì exanimatus, ilicò gressum cōtinuit, donèc aliorsùm tandèm lumina flecteret artifex. Tunc occasionē nactus, celeri gradu viā pertrāsiēs, in domum Samuelis intrusit infantem. Hic Samuel, velutì tigris expectās ad sanguinem, corripiēs puerū, ocyùs in suum thalamum sustulit. Pretereo hìc, quanta tunc dracones illi sunt affecti lętitia. Vlulabant siccis faucibus super Christianū sanguinē. Et nè puer, peregrino loco deterritus, clamorem effunderet, alij porrigebāt vuas, alij poma; alij res alias, qbus vtplurimùm infantes delectātur, donèc silente pucro, dies se cum nocte cōiungeret. Intereà genitrix eius Maria puerum vt vidit abesse, nec solito more apud vicinos illū offenderet, ꝑcusso pectore, vnà cū cōiuge Andrea, totā per ciuitatē explorabat infantē. Pueri & oēs, è quorū labris sępè spiritus sanctus eloquitur, illum apud Iudæos inquirendum asserebāt. Futurū eñ, vt eum rapuissent Iudæi, & in Christianæ fidei opprobriū in cruce suspenderēt. Et nisì de medio nox repentè viæ abstulisset, ad Iudæos vertissent iter. Vndè collapsis tenebris impulsi, flentes amarè, domum sese receperunt.

Tēpus erat, quo prima quies humana reficit pectora, atq; quiescebāt voces hoīmq; ca-

Iudæi in parasceue mactant Christianos pueros.

Tobias se recipit puerū Christianū suffuraturum.

Simonē infantē Tobias abducit.

Atrocissima innocētis paruuli excarnificatio.

canumque. Tunc crudelis Moyses vnà cum reliquis atrocissimis Iudæis benignum illum deportantes infantem, ingressi sunt vestibulum, quod cum primis Synagogæ foribus adiungitur: ibiq; in scamno iuxta caminum residens, puerum suis super genibus excepit. Porrò circūfusi oēs, vestem ei ad vmbilicum & cubitos vsq; verso ordine detraxerunt, colligentesq; fluentes tunicam succinxerunt lateri, ità vt à femore vsq; ad talos detractis caligis nudaretur: & apprehendens sudarium Samuel, quod eius pendebat à cingulo, colloq; circunuoluēs comprimebat puerum, nè vagitus effunderet, alij verò manus pedesq; cōtinebant. Tunc euaginato Moyses cultro, summum virgę perforauit infantis: correptaq; forfice, cœpit maxillam dextrā iuxta mentum dilaniare, & particula carnis abscissa, in parato ibì cratere reposuit. Colligebant adstantes sacrum sanguinem, & alterno ordine forfice porrecta, quilibet sibi frustulum viuæ carnis excindebat. Sic fecerunt oēs primi, donèc vulnus oui rotūditatem multùm excederet. Et si quandò cedente laqueo puer gutture perstrepebat, admotis crebrò manibus ad os, illum crudeliter suffocabant. Hoc Moyses ità peracto, dexteram tibiam cōfestim eleuauit infantis, eamq; suis super genibus statuens, aggreditur exteriorem partem, quę inter cauillam & cruris musculum interiacet, similiter eodem ferro cōuellere: & capta forfice, vicissìm carnem viuam viuo cum sanguine lacerabant. Postmodùm sęuissimus senex ille, tāti sceleris caput, semimortuum erigens infantem, petijt Samuelem à sinistris pueri secum considere: & vterq; sanctissima illius brachia instàr crucifixi violenter extendentes, hortabātur reliquos, vt sacrum illud corpus duris acubus infoderent. Collecti ergò oēs circùm, incipientes à vertice vsq; ad plantas, illum densis ictibus perforabāt, dicentes: Tolle Iesse mina elle parichief elle passusen pegmalen: quod est: Sicut Iesum Deum Christianorum, q nihil est, trucidemus istum: sic inimici nostri confundantur in ęternum. Iam plusquàm per horam miserādus puer terribili durauerat in supplicio, & interdicto spiritu collapsis viribus deficiebat, attollēs graues oculos in cælum, superos aduocare videbatur in testes. & inclinato capite sanctum Dño reddidit spiritum, Purpureus velutì cùm flos succisus aratro, Languescit moriens, lapsoq; papauera collo Demisēre caput, pluuia cùm fortè grauātur. Tunc Moyses & oēs reliqui oculos & palmas eleuantes in cęlū, egēre gratias Deo, q de Christianis vindictam simul & sacrificium obtulissent: relictoq; illic corpore, cum plausu & clamore maximo summa per tecta discurrentes, ineffabilem lętitiam se percepisse demonstrārunt. Et descendentes ad cœnam, seruis præcepit Samuel, vt sub cadis vinarijs illud occulerent. Timebāt enim ꝓclamationes antistitis, & crebrescēte in eos magìs magisq; fama, nè furore populi capti & cæsi, ad torturā subitò traherētur.

Scindūt Iudæi particulas è maxilla pueri.

Acubus totum pueri corpus perforatur.

Lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis.

Altero die qui passionem Dñi cunctis in Christum credentibus ad memoriā reuocat, restrictis labentibus in vrbem fluuijs, parentes infantis vnà cum cohorte p̄toria vbicunq; quærentes, nō inuenerunt eum. Die aūt sabbati cōuenientes Iudęi in Synagoga, cunctis cernentibus, cadauer super almomor extēderunt. Est eñ almomor mēsa quędā ante altare, vbì psalmos, antiphonas, hymnosq; decantant. Perfectisq; orationibus suis, rursùs eodem in loco reposuerunt corpus. Tertio verò die, qui sanctum Pascha Christifidelibus attulerat, vt pręsenserunt Iudæi omnium pęnè mentes in eos esse suspensas, inito cōsilio, libratisq; plurimorū opinionibus, dixerunt: Proijciamus corpus istud vestitum in flumē, quod nostra domo subterfluit: & euntes ad pontificē, dicamus quoniā illud in domum nostrā aqua deduxit, & crate ferrea retentum, non potuit vnà cum flumine delabi. Talibus eñ visis, nemo credet Iudęos puerum extinxisse. Placuit oībus sentētia: & ascendens ad pontificē ꝓditor, rerum seriem eo, quo fuerat institutum, ordine pandit. Tunc gauisus pontifex, Iohānem de Salis p̄torem & Iacobum de Sporo p̄fectum suę Tridētinę ciuitatis illic, vbì iacebat puer, secum iussit accedere. Et descēdentes statìm, inuenerunt cadauer in aqua pannis inuolutum: quo ꝓtinùs extracto, illiusq; vulneribus diligenter annotatis, illud in basilica S. Petri collocauerūt: vbì maxima populorū languētiumq; cōfluēte frequētia, multis maximisq; in dies miraculis fulget. Eccè Christiane Iesum inter latrōes rursùs crucifixū. Eccè qd facerēt Iudęi, si inter Christifideles haberēt imperiū. Gloriosus Simō, virgo, martyr & innocēs vix ablactatus, & cui⁹ lingua nōdùm humanū sonabat eloquiū, in cōtemptū nostrę fidei à Iudęis est extēsus in cruce. Audi, q tā crudele hoīm genus tuis in vrbibus pateris. Iudęi ęterno statuto decreuerunt, vt diuinę Eucharistię, beatęq; Marię semper vir-

S. Pueri corpus multis claret miraculis.

Impijssima Iudæorum decreta.

virgini quotidiè maledicatur: polluta omnia verba peccatum afferentes, præter illa, quæ in contemptum Romanæ Ecclesiæ vergere dinoscuntur. Item in tertio libro Thalmud (hunc enim codicem pferunt Iudæi libris Moysi & prophetarum: & vt magis credatur Thalmud, fabulæ addunt fabulas, dicentes, quòd Deus studeat Thalmud) ibì, inquam, perpetua lege sancitur, vt ter singulis diebus in oratione, quam efficaciorem cunctis precibus existimāt, omnes Christifideles deuoueantur. Hanc etiam orationem stantes iunctis manibus, ad nullā rem mundi intentionem agentes, euomunt, viri Hebraicè, mulieres ea lingua, quam à primis annis didicerunt. Solus Leuita eam alta voce decantat, alijs omnibus respondentibus, Amen. Verba orationis sic sonant: Conuersis non sit spes, & omnes repentè dispergantur: in matricibus minorentur paruuli, ac ampliùs non resurgant: & omnes inimici tuæ gentis Israël destruantur, & regnum nequitiæ Christianorum eradicetur & confundatur. Fac Domine fac, impleas, quod petimus, in diebus nostris velociter: quia tu es Deus benedictus, fugās inimicos & destruens impios. Et in secundo Thalmud affirmāt, quòd Dominus noster Iesus Christus maxima in inferno tormenta patiatur. Non est mirum Christiani, si nos bello, fame, siti, grandine, pruina Christus affligat: si nos populum suum, precioso suo sanguine redemptū, semper ad deteriora labi sustineat. Cùm patiamur inter nos regnare inimicos eius, quid quæso hoc est aliud, quàm sacrosancta fide despecta, eius perpetuis hostibus adhærere? Natus est Simon, de quo agimus, die veneris 6. Calend. Decembris, anno à partu virginis salutifero 72. suprà millenum quater centenum, ex Andrea & Maria parentibus pauperrimis, D. Iohanne Hinderbach quarto pontifice & domino Tridentino imperāte feliciter. Ob quam rem Iudæi omnes à maiore vsq; ad minorem, in carceribus catenisq; conclusi sunt, non indè recessuri priùs, quàm debitas pœnas luant. Valete. Tridenti 2. Non. Aprilis, 1475.

Iudæi ter quotidiè Christianos execrantur.

Iudæi oēs in carceres coniecti.

SANCTI PATRIS NOSTRI ANDREAE ARCHIEPISCOPI CRETAE HIEROSOLYMITANI, IN ANNVNciationem *sanctißimæ Dominæ nostræ Dei genitricis Oratio.*

25. Martij.

ADuénit hodiè omnium gratia, quę primam illam execrationem soluit. Passìm aduénit, vt omnia gaudio repleret. Quomodò autem aduénit? Non satellitibus, non exercitu angelorum stipata, non ostentans aduentum suum, sed silentium & quietem adhibens, vt lateret principem tenebrarum, & arte sapientiæ serpentem irretiret, draconemque decipiens, id est, mentem illam Assyriam, quæ in seruitutem suam omnem nobilitatem humanam redegerat, spolia ipsi detraheret. Neque enim infinita eius erga nos misericordia tam præclarum manuum suarum opus, nempe hominem, propter quem cælos condiderat, terram firmauerat, aërem diffuderat, mare extenderat, & omnia, quæ sub adspectum cadunt, procreârat, affici detrimento sustinuit. Idcircò Deus in terra, Deus è cælo, Deus in hominibus, Deus in Virginis vtero gestatur, qui nusquàm concluditur.

Hominis præstantia.

Hinc hominis natura lætitiæ ducit exordium, & diuinæ conditionis initium sumit. Hinc multiplices suas à peccato natura diuitias separans, creatori, tāquàm sponsa, exornatur. Hinc renouationem suscipit nostra formatio, & senex mundus contractam ex peccato vetustatem deponit. Lætetur cælum desupèr, & nubes pluant iustitiam. Stillent montes dulcedine, & colles exultent: quoniam misertus est Deus populi sui. Hodiè enim mysterium, quod ante secula absconditum fuerat, declaratur: & omnia in Christo perfectionem recipiunt. Hodiè rerum omnium potentia procreatrix, cōsilium, quod sibi in illis procreādis proposuerat, ad exitum perducit, vt malitię principis dolos ab initio excogitatos destruat. Itaque lætantur homines, gaudent angeli, & recreatus in se redit orbis vniuersus. Quæ mens hæc concipere? Quæ lingua

Materia gaudiorum huius diei.

explicare? Quæ oratio assequi, aut auris percipere valeat? Meritò igitur diem hunc faustum lætumq; dicimus, quo nostri generis massam à Deo assumptam celebramus. Ex quo lætitia gestit omnis creatura, & humana natura excitatur.

Hodiè lætitiæ nuncius affertur: Dei erga nos benignitatis patent indicia, mundi totius salus ostenditur. Vndénam, & à quo, & cui affertur hic nũcius? E cælo & à Deo, & Virgini viro desponsatæ. Quæ'nam hæc virgo? Ecquis iste vir? Et qbus nominibus appellantur? Illa quidem Maria, hic autem Ioseph. Ambo ex genere Dauidis. Quo internuncio hæc gesta sunt? Et vndè is venit? Archangelo Gabriele, qui ab altissimo missus, rem admirabilem nunciauit. Oportebat enim, vt minister altissimi, ex altissimis in terram proficiscens, maximè omnium admirandum mysterium indicaret. Quod'nam mysterium? Dei submissionem, arcanam seruandi generis nostri rationem, absconditum à seculo Diuinæ voluntatis prouidentiæque consilium. Sed vbì hæc, & quandò, & cuius gratia? In Nazareth ciuitate Galilææ, sexto mense, ex quo Iohannes conceptus fuerat, vt venientem, dum adhuc in vtero gestaretur, nunciâret. Gabriel igitur ab æthereis sedibus ad terrestrem Dei thalamum deuolans, & ad Virginem accedens sine strepitu, virginei partûs arcanum significauit.

Hoc inter Deum atque homines, reconciliationis mysterium Dei cum hominibus coniunctionem, assumptæ carnis diuinitatem, imaginis nostræ instaurationem, & mutationem in melius, atque sublimem in cælos exaltationem hodiè celebramus. Quamobrèm omnia incredibili gaudio exultãt. Lætatur omnis cælestium Virtutum chorus, quibus gratum est, quòd Deo simus reconciliati, & meliorem in statum perducti. Benigni enim admodùm sunt, & hominum amantes ac studiosi, quippe qui in ministerium mittuntur eorum, qui salutis hæreditatem sunt accepturi.

Angeli homines valdè amant.

Hebr. 1.

Res igitur omnes hodiè lætentur & gaudeant, triumphet ipsa natura. Aperitur enim cælum, & terra ratione inuisibili suscipit orbis regem. Nazareth imitatur Eden, & ipsius Eden plantatorem in sinum suscipit. Pater misericordiarum abiectam naturam humanam vnigenito filio despondet suo. Et Gabriel mysterio inseruit, ac Virgini succinit illud, A V E: vt lætitiam, quam prima parens Eua perdidit, filia Adam, orta ex Dauidis stirpe, restituat. Hodiè glorię pater genus humanum commiseratus, naturam in Adam corruptam, benignis oculis intuetur. Hodiè clementiæ largitor, clementium viscerum suorum abyssum patefacit, & naturæ misericordiam effundit, vt aquæ copia maria contegat. Consentaneum enim erat, vt is, ex quo, & per quem, & in quo omnia consistunt, antiquæ contra nos execrationis sententiam misericordia commutaret, & gloria sua naturam, quæ in Adam fœdata fuerat, honestaret, & perniciosum patris mendacij consilium, quo primi parentes nostri ceciderant, excluderet. Ideò magnus inter reges, ac diuinus pater Dauid: Misericordia, inquit, & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Cur dixit hæc? An vt filij misericordiam ex bona patris voluntate, qua nostrì misertus ipse misericordiæ dator, factus est, excepto peccato, quales nos sumus, & veritatem aduentûs eius ad nos, significaret? Neque enim, vt aliquis fortè suspicatur, simulatam ex nobis humanitatem assumpsit, sed veram. Benignè enim & humano more, ex hominis essentia sumpsit essentiam, q̃ omni est essentia præstantior, & totam naturam nostram in seipso diuinam reddidit: neq; dispensationem finxit, sed carnis veritatem suscepit, diuinitate ipsius aliena ab omni mutatione permanente.

Psal. 84.

Humana natura in Christo q̃ exaltata.

Quoniam igitur misericordia & veritas (vt prophetia testatur) obuiauerunt sibi, meritò iustitia & pax osculatæ sunt. Iustitia quidem, quæ aduersùs eum, à quo primi parentes iniuria affecti fuerant, sententiam tulit. Quandò? Et apud quem? Hodiè, & apud altissimum patrem, qui natura benignus & hominum studiosus, dignum duxit, vt filius suus vnigenitus humanam formam indûtus, aduersarium condemnaret. Pax autem, quam è cælo repentè chorus Angelorum in ortu pacifici filij secundùm carnem decantauit: Gloria, inquiens, in altissimis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas. Gloria nimirùm, qua humana natura per Christum super cælos euecta est, & super omnem principatum, & potestatem, & virtutem, vt magnus inquit Apostolus. Pax autem, qua medius ipse conciliator intercessit, terrestribus cælestia coniungens, & nouam in cælum redeundi semitam mortalibus patefaciens. Bona porrò voluntas, qua Patri placuit dilectum filium ad nos damnatos mittere: qui salutem no-

Luc. 2.

Ephes. 1.

noſtram patri in ipſo approbatam, eiuſdem cum patre voluntatis expleret. Hoc nos hodiè celebramus. Hoc Gabriel mandatum exequitur: & diuinitati atq; humanitati nuncius eſt, reconciliationisq; pignus affert ad Virginem.

Nam miſericordiarum pater genus noſtrum, peccati labe iam corruptum, miſeratus, meminit operum manuum ſuarum: nec paſſus eſt, vt in perpetuum periremus. Primùm legem tabulis lapideis inſcriptam Moyſis manibus impoſuit. Quæ quidem lex cùm nihil admodùm proficeret, viros diuino ſpiritu afflatos, nempe Prophetas futura proſpicientes ac denunciantes miſit, qui rectas Dei ſemitas demonſtrarent. Verùm cùm ij, ad quos miſſi fuerant, ſenſibus occluſis, nihilominùs in peccatis iacerent, non deſpexit opifex opus à ſe cõflatum: ſed ex optimo ſinu ſuo & perfectiſſimo, filium eiuſdem potentiæ ſapientiæque ac bonitatis genitum miſit ad nos indignos, ad quos fines ſeculorum deuenerunt. Satiùs enim eſſe duxit, vt peccatorum ſalutem perageret, quàm vt opus à ſe confectum deſpiceret. Vni igitur ex præſtãtioribus Angelis mãdat, vt myſterium exequatur, & amplitudinis ſuæ nutu ſic illi, vt arbitror, imperat: Agè Gabriel, abi in Nazareth ciuitatem Galilææ, in qua puella virgo habitat, nomine Maria, viro, qui vocatur Ioſeph, deſponſata. Abi, inquit, in Nazareth. Quid ità? Vt Deo gratiſſimum virginitatis decus, tanquàm ſuauiſſimam roſam, è ſpinoſa regione decerpat Omnipotens. Et prophetiam, quæ Nazaræum vocatum iri prædixit. Quem? Eum, qui à Nathanaële poſteà Dei filius, & rex Iſraël vocatus eſt. Solet vtiquè Gabriel in Dei myſterijs miniſter adhiberi, vt patet in Daniele. Abi igitur in Nazareth ciuitatem Galilææ: cumque illuc perueneris, hunc primum Virgini lætitiæ nuncium affer, quem Eua iam amiſit. Caue perturbes animum eius. Gaudij enim, non mœroris, hoc eſt indicium: Solatij, non perturbationis, hæc eſt ſalutatio. Quod enim maius humano generi gaudium eſſe poteſt, quàm vt fiat diuinæ particeps naturæ, & vnum cum Deo propter coniunctionem in perſona efficiatur? Quid porrò admirabilius, quàm Dei ſubmiſſionem eiuſmodi videre, vt in mulieris vtero geſtetur? O rem maximè omnium admirãdam. Deus, cui cęlum ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum eius, quem cęli non capiunt, qui idem, quod pater, ſolium habet ęternitatis, in Virginis vtero concluditur. Quid maiore dignum admiratione, quàm Deum ſub hominis forma à propria diuinitate nõ deficiẽtem intueri? Et humanam cernere naturam, totam omninò cum ſuo creatore coniunctam, vt totus homo Deus euadat?

Exod. 31. 1. Cor. 10. Iohan. 1. Dan. 8. & 9. Eſa. 66.

Gabriel igitur, cùm hæc audiſſet, mandatumque diuino nutu confirmatum, ſed viribus ſuis maius accepiſſet, inter metum atque lætitiam dubius hærebat, cùm nec ſibi ipſe fideret, nec iubenti repugnare tutum exiſtimaret. Quamobrèm diuina iuſſa faceſſens, ad Virginem deuolauit. Cumque Nazareth perueniſſet, ad domunculam conſtitit, & cogitabundus atque hæſitãs, hæc ſecum ipſe, vt arbitror, volutabat: Quomodò quæ mihi à Deo mandata ſunt, perficere aggrediar? Celeriter in thalamum introëam? At animum Virginis perturbabo. Tardiùs ingrediar? At puella introitum abſcondere me voluiſſe iudicabit. Fores'ne pulſem? Quo pacto, cùm id non ſit Angelorum proprium, nec quicquam eorum, quæ continent, aut continentur, impedire poſſit ea, quæ corporis ſunt expertia? Oſtium aperiam? At mihi, vel oſtio clauſo, licet ingredi. Vocem'ne Virginem nomine? At illi terrorem inijciam. Sic igitur faciam. Ex illius, à quo miſſus ſum, voluntate greſſum meum moderabor. Hoc enim illi propoſitum eſt, vt genus ſeruet humanum. Quod quidem reconciliationis conſilium vt nouum eſt & admirabile, ſic eſt benignitatis & clementiæ plenum. Quomodò igitur ad Virginem accedam? Gaudium illi nunciabo? An Dominum in ea dicam eſſe? An ſpiritùs aduentum, aut altiſſimi obumbrationem ſignificabo? Gaudium igitur illi nunciabo, indicabo myſterium admirabile, accedam, ſalutabo, ſuccinam vocem hanc, Aue, Gaude, Lætare. Aptum ad fiduciam principium, eſt ſalutatio. Hoc verbum mihi Virginem alloquendi aditum patefaciat. Nihil enim illi timoris poteſt inijcere: quinetiam animum eius leniet. Sic igitur exordiar, vt primùm illi gaudij & lætitiæ nuncium afferam. His enim verbis decet Reginam ſalutare. Nam hoc eſt gaudij negocium, tempus lætitię, tranquillitatis imperium, conſilium ſalutis, initium conſolationis. Hæc ipſe ſecum Archangelus.

Maria regina.

Tum domum petit, & ad thalamum, in quo Virgo habitabat, accedens, ſenſim ad fores appropinquauit. Cumque iam eſſet intùs, miti voce Virginem alloquens: Aue,

Angeli salutatio. inquit, gratia plena: Dominus tecum. Qui est ante te, hodiè tecum est, & paulò pòst erit ex te. Illud quidem ab omni æternitate, hoc autem in tempore. O immensam humanitatem, ô benignitatem incredibilem. Nō fuit satìs gaudium indicâsse, nisì ipsum gaudij authorem inesse Virgini significaret. Illud enim, Dominus tecum, perspicuè Regis præsentiam declarat: qui sic ex ipsa corpus assumit humanum, vt à propria gloria non recedat. Aue gratia plena: Dominus tecum. Gaude lætitię instrumentum, per quod tristis execrationis sententia in lætum gaudij iudicium commutatur. Gaude, verè benedicta. Gaude, Virgo præclarissima. Gaude, ornatissimum diuinæ gloriæ templum. Gaude, sacrosanctum regis palatium. Gaude thalame, in quo sibi Christus humanitatem sponsam adiunxit. Gaude, electa à Deo antè, quàm genita. Gaude diuinum inter Deum atque homines conciliationis perfugium. Gaude, thesaure vitæ immortalis. Gaude cælum, in quo Sol gloriæ splendet: domicilium cælo præstantius. Gaude vnicum illius, qui nusquàm capitur, amplissimum habitaculum. Gaude sancta terra virginea, ex qua nouus Adam formatur, qui veterem Adam seruet. Gaude fermētum sanctum ac Deo gratum, ex quo totius generis humani massa fermentatur, & in vnius corporis Christi panem euadit, & admirabili ratione coagmentatur. Aue, gratia plena: Dominus tecum, qui dixit: Fiat lux, & facta est lux: Fiat firmamentum, & factum est: cuius deniquè amplitudinis opera sunt omnia, quæ facta sunt. Gaude, gaudij mater sempiterni. Gaude, noua Dei arca, in qua Dei spiritus conquiescit. Arca, in qua noster Noë Christus humanitatem seruauit. Arca, in qua nouę gloriæ sanctificatio, & qui natura sanctus est, in virginea naturæ officina corpus sibi ratione mirabili fabricatus est: non deponens id, quod erat (est enim immutabilis) sed assumens id, quod non erat (est enim benignus, & hominum amantissimus.) Gaude vrna aurea, quæ contines illum, qui dulce manna & mel è petra ingrato populo subministrauit. Gaude, Seraphica mystici carbonis ardentis forceps. Salue spiritale præcognitionis perspicuę speculum, per quod Prophetæ infinitam erga nos Dei submissionem mysticè vaticinati sunt. Gaude speculum, per quod iustitiæ Solem venientem è cælo suscipientes ij, qui densis in tenebris peccati versabantur, illustrati sunt. Salue Prophetarum & Patriarchaum omnium decus, & clarissima arcanæ præcognitionis humanæ tuba.

Epitheta insignia S. Mariæ.

Gen. 1.

Exod. 16. Deut. 32. Esa. 6.

Maria benedicta. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Et meritò benedicta: benedixit enim te Deus tabernaculum suum, quoniam paternæ glorię plenum Christum I E S V M, hominem eundem & Deum in ijs, ex quibus & in quibus naturis consistit, admirabili ratione in vtero tuo gessisti. Benedicta tu in mulieribus, quę cælestem thesaurum, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei reconditi, in sacro virginitatis tuæ penu sine angustia comprehendisti. Tu verè benedicta es, cuius vterus areę cumulus est: quia benedictionis fructum, immortalitatis spicam Christum, sine semine, sine cultoris labore, multiplicem frugum innumerabilium messem, nostræ salutis agricolæ produxisti. Tu verè benedicta, quæ sola ex omnibus matribus creatori tuo mater electa es, &, quod est matrum omnium proprium, ignoras: cuius quoquè excellentia virginitatis, maternis doloribus corrupta non est: virgineo germine tuo signa tuæ castitatis integra conseruante. Tu verè benedicta, quæ sola sine viri coniunctione filium genuisti, qui cælos condidit, & terram virginitate tua cęlis exæquauit. Benedicta tu in mulieribus, quæ sola benedictionem suscepisti, quam Deus per Abraham gentibus omnibus promisit. Tu verè benedicta, quæ sola benedicti filij Iesu Christi & Saluatoris nostri declarata es mater: per quam clamant gentes: Benedictus qui venit in nomine Domini: &: Benedictum nomen gloriæ eius in secula: &: Implebitur gloria eius omnis terra, fiat, fiat. Benedicta tu in mulieribus, quam beatam dicunt omnes generationes: quam reges honorant, principes venerantur, diuites populi obsecrant, virgines, quæ vel præcesserunt, vel sequuntur, in templum Regis comitantur. Benedicta tu in mulieribus, quam Esaias oculis propheticis adspiciens, prophetissam, & virginem, & laterem, & locum, & caput libri obsignatum arcana ratione nominauit. Benedicta tu verè, quam Ezechiel auroram, & portam conclusam, per quam solus Deus ingressus est, & rursùm conclusam appellauit. Tu sola verè benedicta, quam vir desideriorum Daniel montem vidit: & Abacuc admirabilis montem opacum. Montem quoquè Dei, montem pinguem, montem coagu-

Colos. 2.

Gen. 22.

Psal. 117. Psal. 71.

Psal. 44.

Esa. 8. & 7.

Ezech. 44.

Dan. 2. Haba. 3.

agulatum, montem, in quo placitum est Deo inhabitare, te tuus ille progenitor atq; rex propheticè decantauit. Benedicta tu in mulieribus, quam Zacharias rerum diuinarum inspector eximius, candelabrum aureum vidit, septem lucernis & septem infusorijs, id est, septem spiritûs sancti muneribus, exornatum. Tu verè benedicta, quæ, tanquàm paradisus, intrà te contines ipsius Eden plantatorem Christum: qui infinita virtute ex almo vtero tuo prodiens, instàr fluuij, quatuor principijs per Euangelium rigat faciem vniuersæ terræ.

Psal. 67. Zach. 4.

Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Fructus, ex quo protoplastus Adam vescens, euomet veterem illam potionem, per quam fraudis venenum hausit. Fructus, ex quo ligni amaritudo dulcescit: qui expurgat humanitatem: qui vero Israëli fontes vberrimos præbet in solitudine, qui aquas amaras efficit dulces: & nouum panis ac cibi imbrem emittit. Benedictus fructus, qui ex incorrupta virginei vteri plāta maturus racemos extulit. Benedictus fructus, ex quo fontes emanant aquæ salientis in vitam æternam. Fructus, ex quo vitalis panis Dominici corporis, & salutare immortalitatis poculum conficitur. Benedictus fructus, quem omnis lingua cælestium, terrestrium & infernorum celebrat triplici sanctitate, in vna diuinitate Trinitatē indicans personarum. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.

Benedictus fructus Mariæ.

At illa turbata est, inquit, hoc sermone, & secum ipsa cogitabat, qualis esset ea salutatio: Non incredulitate, (absit) sed orationis potiùs nouitate commota. Mirabile enim vaticinium videbatur. Neque diffidentia substitit, vt anteà fecerat in adytis Zacharias. Quamobrèm pœna illi ex procreandi instrumentis ad ea, quæ ad loquendum pertinent, translata est: & qui priùs liberis caruërat, tum loquendi caruit facultate. Sed cùm esset ab omni repræhensione remotissima, & ab hominum coniunctione & consuetudine aliena: cumque assiduè in rerum cælestium contemplatione versaretur, ex ea salutatione non potuit non commoueri. Etenim cùm minimè esset audax, & ad loquēdum velox, acri priùs rationis iudicio, quæ dicebantur, expendit, nè temerè & inconsideratè responderet. Quod sapienter admodùm indicauit Euangelista, Cogitabat, inquiens. Puræ mentis examine Angeli verba perpendebat, nè illa sine iudicio susciperet. Quæ'nam, dicebat, hæc est salutatio? Cōsentaneum enim est, eam, vtpotè nobilem & Dauidis filiam, diuinarum scripturarum non fuisse ignaram, & animum statìm ad primæ matris casum conuertisse, cogitâsseq; quomodò decepta corruisset, & mente veteres alias eiusdem generis historias compræhendisse. Non immeritò igitur eam Euangelista cogitabundam descripsit. Sed vt prudentiam ipsius declararet, stabilem etiam mentis constantiam adiunxit, quæ respondendo nondùm assentiretur, propterea quòd illi de rei æquitate consideranti non constaret. Turbationem igitur Virgo sedare studens, orationem non adhibuit: sed gestu solo parumpèr dubitationem significans, animi habitum & morum probitatem demonstrauit, secum ipsa cogitans, qualis esset ea salutatio. Sola'ne ego, dicebat, inter mulieres naturæ ordinem immutabo? Ego'ne sola vētris fructum feram sine viri congressu? Qualis hęc est salûtatio? Quis mihi nuncium hunc attulit? Vndè ingressus est? Homóne est iste, qui loquitur? At corporis expers videtur. Angelúsne? At loquitur vt homo. Quid illud, quod video, sit, ignoro: & de eo, quod loquitur, dubito.

Luc. 1.

Prudentia sacratissimæ virginis.

Gen. 3.

Quid igitur Gabriel? Vt Virginis turbationem animaduertit, ad nihil aliud attendens, statìm vocem emisit, &: Nè timeas, inquit, Maria: inuenisti enim gratiam apud Deum, quam amisit Eua. Gratiam dicens, animo dubitationem ademit: & quod fieri non posse videbatur, adijciens: Inuenisti gratiam apud Deum: fecit, vt credibile esset: & Virgini metum eripuit. Nè timeas. Maria: non sunt hæc fallentis verba: non venio, vt te decipiam: non loquitur fallax serpens: è terra tibi non loquor: sed bonum ex altissimis nuncium affero: nec bonum tantùm, sed lætitiæ plenum. Non ludicra, nec tristis hæc est salutatio. Dominus tecum, qui omnis lætitiæ largitor est, & mundi saluator vniuersi. Tecum est, qui de sinu patris non recedit, & in vtero tuo concipitur. Gratia plenam te appellaui, vt mysterij gratiam in te existentis significarem. Gratia plenam te esse dixi, quoniam totam gratiam suscipis in vtero tuo, & stolam verè diuinarum gratiarum splendore decoratam. Dominus tecum, adieci, vt potentiam

Angelus cōfirmat virginem.

in te præcurrentis declararem. Dominus enim est Deus potens,& Princeps pacis,& pater futuri seculi,idemque tuus, ô Virgo, filius atque omnium Saluator. Dominus tecum : gratia, & veritas tecum : Dominus quidem legis, pater autem gratiæ, & veritatis fons. Nè timeas, Maria : Dominus tecum. Qui omnium dominationum est princeps, qui patris luminum filius est, qui sine principio ab ipso genitus est, is in tempore ex te nascitur. Qui sursùm totus est in sinu patris, is deorsùm totus est in vtero tuo. Ipse tecum & in te est. Adueniens enim in te desilijt, & in vterum tuum ingressus est,atque in te compræhendi voluit,qui natura compræhendi non potest. Nè timeas,Maria: inuenisti enim gratiam apud Deum. Gratiam, quam non suscepit Sara, quam Rebecca non inuénit, quam Rachel ignorauit. Inuenisti talem gratiam, qualem Anna,licèt fuerit exaudita,non habuit. Tu sola ità mater es futura, vt simul etiam virginitatis decus retineas. Nè timeas igitur : inuenisti enim gratiam apud Deum. Gratiam, quam nemo vnquàm accepit. Quæ'nam talis esse queat apud Deum gratiæ præstantia? Inuenisti enim gratiam apud Deum. Eccè concipies in vtero,& paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. O rem admirabilem. Primùm illi dubitationis causam ademit,deindè rem explicauit. Vide autem, quàm multa quàm paucis exequatur. Metum eripit,gratiam indicat,conceptûs rationem exponit,partum prenunciat,filij nomen declarat.

Neque verò hîc constitit : sed vt amplitudinem eius maiestatis ostenderet, subiecit: Hic erit magnus,& fili⁹ altissimi vocabitur: & dabit ei Dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Cernis quomodò Virginis metum abstulerit? Cernis quantoperè animum eius confirmârit? Cùm enim altissimi filium dixisset, patrem orituri Dauidem nominauit. Statìm igitur erectus est animus Virginis,vt indicant ea,quę sequuntur. Sed eius prudentiam considera,quę cùm hęc audisset, & immutabilem diuinę voluntatis potentiam cognosceret,ad Angelum : Quomodò,inquit,fiet istud,quoniam virum nō cognosco? Noua, inquit, mihi & quę naturam superant, nuncias. Nuptiarum sum expers. Desponsata enim sum,sed non cum viro coniuncta. Ioseph sponsum tantùm,nō autem maritum agnosco. Domo,non lecto,mihi iunctus est. Fœcundus quidem est venter,sed non cultus. Quomodò erit mihi hoc,quoniam virum nō cognosco? Méne solam natura sine viri coniunctione matrem declarabit? Egóne præter naturam sola nouum atque inauditum naturæ partum edam? Nuptiæ non præcesserunt, virum experta non sum : Ioseph non maritum, sed sponsum & custodem tantùm agnosco. Et quomodò erit mihi hoc?

Prudentia S. Mariæ.

Respondit Gabriel,& responsionis sublimitate Virginis diluit dubitationem: Cur hæc dicis,Virgo beatissima? Ego è cælo veniens, cælestis affero nuncium conceptionis. Non de terra loquor tibi. Dixi,Dominus tecum : & tu dubitas,quomodò id tibi sit futurum? Ego eum,qui aduentum meum antecedit,in vtero tuo nuncio: & tu mihi de viro, deque terrena loqueris generatione? Et dicis : Quomodò erit mihi hoc? Quomodò hoc erit tibi? Cogita, quomodò virga floruerit, quomodò petra copiam aquarum effuderit,quomodò ignis in rubo ardens eum non combusserit. Quę si credis,& id,quod nuncio,crede. Is enim hoc faciet,à quo & illa facta sunt. Noua, & præter naturam ratione mater es futura. Non vt Elisabeth, non vt Anna, ex qua tu orta es. Illæ enim ex virorum semine factæ sunt matres : tu autem sine viri coniunctione paries eum, qui sine semine in te inhabitat. Quòd si modum requiris, eum quoquè tibi declarabo. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Non enim ex voluntate viri, neque ex voluntate carnis gignetur. Nulla carnis voluptas intercedet. Naturæ enim terminos superat. Quanuis enim naturalis conditionis omninò non sit expers futurus, quem paries : præstantiori tamen ratione concipitur,& sine vlla perturbatione, quemadmodùm & ab æterno sine perturbatione genitus est. Spiritus sanctus superueniet in te,& virtus altissimi obumbrabit tibi. Considera,quomodò Trinitatis mysterium declaretur. Spiritum enim sanctum inquiens, non alium, quàm paracletum indicauit. Nam virtus apertè filium significat. Vox autem illa, Altissimi, Patris personam declarat. Illud verò, Obumbrabit tibi, mihi videtur innuere id, quod anteà propheticis oculis Abacuc viderat, cùm montem vmbrosum Virginem appellauit, quasi obumbrantem illi Patris virtutem describens,

Num.17.
Exod.17.
Exod.3.
Haba.3.

bens, & arcanum ſibi tabernaculum efficientem in carnis aſſumendæ ratione,qua ſibi templum corporis non manu factum, in vtero Virginis, ab omnibus maculis alieno atque integerrimo ipſe Dominus fabricauit. Id quod ex ſequentibus patet. Ait enim:Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum,vocabitur filius Dei. Qui enim ex ſancto Spiritu per ſanctum Patrem diuina ratione formatur Puer,meritò ſanctus erit,& filius altiſſimi vocabitur,cùm altiſſimi ſit Verbum ſempiternum.

Dilucidè igitur Virgini demonſtratum eſt, quid, & vndè, & quale id, quod in ipſa conceptum eſt: Nempe ſanctum,& ex ipſa,& filium Dei eſſe, quem pariet. Verùm vt clariùs adhuc & expreſsiùs oſtendat Verbi virtutem, Eliſabeth exemplum adducit. Quaſi diceret: Qui ventrem in vetula præter ſpem fœcundum efficere potuit, virginem etiam poterit præter naturæ rationem matrem reddere. Atque ità ſubijcit: Quoniam non erit impoſſibile apud Deum omne verbum. His Virgo auditis, & inhabitantis ſpiritûs ſplendore illuſtrata, & fauſtæ promiſſionis lætitia affecta, in tranquillitate verſabatur, & animi gratiam cum pulchritudine oculorum præ ſe ferebat: quemadmodùm de Dauide ſcriptura commemorat. Re enim admirabili & ſalutatione gaudebat, in qua ſumma lætitia continebatur. Facilè igitur ſapienterque Gabriel Virgini perſuaſit, vt miraculum crederet: Non erit, inquiens,apud Deum impoſſibile omne verbum. 1.Reg.16.

Quid autem ſequitur in Euangelio?Dixit autem Maria: Eccè ancilla Domini,fiat mihi ſecundùm verbum tuum. Prudentiam Virginis animaduertis? Vides præclaræ cunctationis decus? Cùm enim fœtûs conceptionem & filij ortum intellexiſſet, & quis,& cuius eſſet filius, & quo foret nomine appellandus, & cuius ſedis ſucceſſor, & quibus imperaturus, & regni eius nullum finem futurum, ſtatìm lætiſſimam vocem emiſit: Eccè, inquiens, ancilla Domini, illud apertè ſignificans: Eccè parata ſum,& nihil prohibet. Animus promptus eſt, vterus opportunus, vtpotè minimè inquinatus, & ſoli ſeruatus creatori. Eccè ancilla Domini, ad obediendum parata, ad ſeruiendum idonea, ad ſuſcipiendum prompta.Fiat mihi ſecundùm verbum tuum. Quoniam,inquit,quoàd fieri potuit,rectè nunciâſti,& quod faciendum eſt,diuina eſt gloria plenum: Eccè ancilla Domini,fiat mihi ſecundùm verbum tuum. O prouidentiam & gratiam admirabilem: ô conſilium ab æternitate præcognitum atque inſtitutum.Verè ſpiritus ſanctus in Virgine inhabitabat,& virtus altiſſimi obumbrabat eam ex præfinito eius conſilio & præcognitione. Obedientia ſanctiſſimæ Virginis.

Et diſceſſit ab ea Angelus. Cùm ea nimirùm, quæ ſibi mandata fuerant, perfeciſſet, diſceſſit ab ea Angelus: ſed Dominus non diſceſſit. Angelus enim, licèt ſit expers corporis, loco tamen includitur. Dominus autem, quanuìs in Virginis corpore atque vtero capiatur,nullis tamen locorum terminis circunſcribitur. Et ille quidem venientem ad ſalutem hominum nunciauit ex Virginis vtero oriturum: Hic autem eſſentiam noſtram à ſe ſuſceptam reformauit,naturæq; imaginem ac dignitatem, quam contumacia primi parentes amiſerant,reſtituit:eamque ſupra omnem principatum,& poteſtatem, & virtutem,atque omne nomen,quod in hoc,aut futuro ſeculo nominatur,prouectam,in cæleſti ſolio collocauit. Ephe.1.
Ipſi gloria, & imperium, & honor, & adoratio
cum Patre & Spiritu ſancto nunc & ſemper & in æterna ſecula,Amen.

ALOYSIVS LIPOMANVS EPISCOPVS VERONENSIS, CANDIDO PIOQVE *Lectori.*

PRIVSQVAM ad hunc, qui ſequitur, Diui Iohannis Chryſoſtomi ſermonem legendum accedas, benigne Lector, eſt quòd te aliquantulùm detineam, cautumque reddam. Videbis nanque magnum Chryſoſtomum eiuſdem hîc eſſe ſententiæ, cuius & in libro de excidio Hieroſolymitano Egeſippus, & Euſebius Cæſareenſis libro 2. cap. 1. Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ, multique ex Græcis patribus fuiſſe leguntur: nempe beatiſſimum Ioſeph ſanctiſſimæ Deiparæ ſponſum, filios ex alia vxore ſuſcepiſſe, & inter cæteros Iacobum Apoſtolum, cognomento fratrem Domini: Ea verò deindè repudiata, ſeu, vt alij volunt, præmortua, in caſtitate vixiſſe, & liberos in diſciplina & timore Domini educâſſe. Huius etiam opinionis fuiſſe videmus Diuum Hilarium Pictauorum Epiſcopum, ſuper Matthæum capite primo, & Diuum Ambroſium Mediolanēſem Antiſtitem, ſuper Epiſtolam ad Galatas capite primo. Chryſoſtomum quoquè ſecutus eſt compilator eius Theophylactus Bulgariæ Archiepiſcopus, qui eundem Iacobum, & reliquos fratres, filios aſſerit fuiſſe Ioſeph: ſed alio modo, quàm Chryſoſtomus autumet. Cuius verba, vt meliùs res percipiatur, ſubnectam. Ait enim is ſuper Matthæum capite decimotertio: Fratres habuit Dominus, & ſorores, Ioſeph filios, quos genuit ex vxore fratris ſui Clopæ. Mortuo enim abſque liberis Clopa, Ioſeph, iuxta legem, vxorē eius accepit, & pueros procreauit ſex, quatuor mares, & duas fœminas: Mariam, quæ dicebatur Clopæ filia ſecundùm legem, & Salomen. Et hæc quidem ille. Vides igitur, quid magni vtriuſq; Eccleſiæ viri de B. Ioſeph ſentiant.

Ego, vt verum fatear, & animum meum coram Deo, teque ac toto Chriſtiano orbe teſtatum faciam (pace ſit dictum omnium horum præexcellentium virorum, quos in alijs ſequor plurimùm, amplector, & tanquàm venerabiliſſimos patres vehementer obſeruo: at in hoc mihi placere nequaquàm poſſunt) ſemper contrariam tenui ſententiam, tenereque profitebor vſque ad mortem: niſì ſancta mater Eccleſia diuerſum aliquid ſuper hoc ſtatuat: vel niſì quis me potentioribus & efficacioribus vrſerit rationibus, vt à mea victus recedam opinione. Credoque & firmiter teneo, beatiſſimæ Virginis ſponſum, virginem & ipſum fuiſſe, nec vnquàm pudicitiæ ſuæ florem amiſiſſe. Talem enim matrem, talem ſponſum, & talem tantumque filium, talem putatiuum patrem habere par erat. Et nè ex meo cerebro hæc eruta videatur ſententia, tribus eam, ſi potero, enitar medijs confirmare: Sacræ primùm ipſius ſcripturæ fontibus, ijſque piè recteque, & ſecundùm germanum ſenſum deductis: conſtanti etiam, vt credimus, & quæ vinci non poſſit, ratione: Tum demùm ſanctorum aliquorum patrum authoritate. Quod niſì effecero, tum tu me imperitiæ ſtultitiæque arguito: atque ego liberam tibi concedam, quicquid voluëris, credendi poteſtatem. Audi ergò diligenter & patienter auſculta, quæ pro hac ſententia firmanda tibi affero.

S. Ioſeph p'petuò virginem mãſiſſe.

Ac primùm quidem id nobis explorandum cenſeo, num ex ſcripturis, quíſnam verus pater, & quæ vera mater fuerit Iacobi iſtius minoris, qui etiam dictus ſit frater Domini, reperiri poſſit. Credoque non fore id difficile, immò ex propatulo loco ſatìs conſtare. Sed aſſertio illa præmittenda, quam negare mihi nequaquàm poſſunt etiam ij, qui vel ſacras literas eminùs ſalutauerint: Scripturam nempe ſacram quotiès ità loquitur, Iſaac Abrahæ, vel Iacob Iſaac, hunc in audientium aures ſenſum & intelligentiam immittere, & non aliam, Iſaac eſſe filium Abrahæ, & Iacob filium eſſe Iſaac. Hoc Lucæ 3. capite maximè oſtendere poſſumus, vbì genealogia Domini ex Ioſeph aſſcendendo vſque ad Deum deſcribitur. Dicitur nanque ibì: Et ipſe Ieſus erat in-

Luc. 3.

incipiens quasi annorum xxx. vt putabatur, filius Ioseph, qui fuit Heli, subauditur filius: qui fuit Matthat, nempe filius: & sic de singulis vsque ad Adam, de quo vltimo loco dicitur: Qui fuit Dei: & subintelligitur filius. Hoc idem probatur Iohannis vltimo, cùm dicit Dominus Petro: Simō Iohannis, amas me? Hoc est, Simō fili Iohannis. Quod ità esse ostendit Dominus ipse Matthæi xvj. vbì dicit ad eundem: Beatus es Simon bar Iona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cælis est. Bar enim Hebraicè, Latinè filium sonat. Iohan. 21.

Vnus est duntaxàt locus, in quo propositio ista non currit, quandò videlicet aliter interpretari scriptura ipsa te necessariò compellit. Et vt me intelligas, opportunum tibi affero exemplum Lucæ sexto, vbì duodecim Apostolorum nomina recensentur: quo in loco inter cætera habetur: Et Simonem, qui vocatur Zelotes, & Iudam Iacobi, & Iudam Iscariotem, qui fuit proditor. Quomodò hîc expones Iudam Iacobi? Filium'ne? Minimè quidem, quoniam te alia scriptura ità facere prohibet. Quomodò ergò? Iudam Iacobi fratrem interpretaberis, quoniam is in sua Canonica Epistola, ità de seipso loquitur: Iudas Iesu Christi seruus, frater autem Iacobi. Vbì autem nulla nos adigit scriptura, semper prędicta regula propositioq; tenenda est.

Venio nunc ad ipsum quæstionis scopum, & patrem Iacobi minoris, dico non fuisse Ioseph, sed Alphæum. Hoc probamus ex Matthæi capite X. vbì ponens Euangelista duodecim Apostolorum nomina, ità inquit: Duodecim autem Apostolorum nomina hæc sunt: Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, Philippus & Bartholomæus, Iacobus Zebedæi & Iohannes frater eius, Thomas & Matthæus publicanus, & Iacobus Alphæi, & Thaddæus, Simon Chananæus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit eum. Marcus quoquè capite 3. & Lucas capite 6. & ipsi duodecim Apostolorū catalogum recensentes, sicut primum Iacobum cum Iohāne fratre, Zebedæi, ità Iacobum alterum, Alphæi dicunt. Quòd si primum illum Zebedæi filium exponere cogeris (Eius enim filius fuit, vt ex Matthæo eodem capite quarto, & Marco capite primo cōstat) ità etiam secundum Iacobū, hunc videlicet minorem, fratrem Domini nuncupatum, Alphæi filium exponere, velis nolis, compelleris. Cur enim Iacobum illum ex Zebedæo natum patre asseras, hunc autem ex Alphæo natum neges? Aut ergò vtrosque filios expone, aut vtrosque nega: vel scripturam adducito aliquam, propter quam Zebedęum Iacobi maioris patrem dicere cogaris, Iacobi autem minoris Alphæum patrem non ità. Quam certò scio haudquaquàm inuenire poteris. Crede ergò expositioni nostræ. Et hoc quantùm ad patrem pertinet. Iacobi minoris pater Alphæus.

Quæ verò Iacobi huius Iusti mater fuerit, & ipsa scriptura se consulentibus aperit. Si enim legeris 27. Matthæi caput, inuenies profectò ità in eo scriptum: Erant autem ibì (nempe vbì crucifixus est Dominus) mulieres multæ à longe, quæ secutæ erant Iesum à Galilæa, ministrantes ei: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi. Et nè qua detur tibi dubitandi occasio, quis iste sit Iacobus, cuius mater Maria dicitur, scrupulum tibi omnem aufert Marcus, capite decimoquinto inquiēs: Erant autem & mulieres de longè adspicientes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi minoris & Ioseph mater, & Salome: quæ, cùm esset in Galilæa, sequebantur eum, & ministrabant ei. Et quia futuros esse hæreticos pręuidebat Spiritus sanctus, qui hanc Mariam, quæ Iacobi minoris & Ioseph mater dicitur, eandem esse, quæ & Saluatorem nostrum peperit, quæque ex Ioseph marito Iacobum hunc fratrem Domini, & alios fratres eius genuisset, impudentissimè asserturi erant: Iohannes discipulus Domini dilectus, omnium Euangelistarum vltimus, hanc hæreticorum blasphemiam omninò sustulit, cùm dixit capite 19. Stabant autem iuxta Crucem Iesu mater eius, & soror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalene. Mariam Cleophæ, id est, filiam accipe, secundùm propositionem nostram primo loco positam. Eccè ergò quam alij Euangelistæ Mariam Iacobi minoris & Ioseph matrem nominant, Iohannes sororem matris Iesu dicit, & Cleophæ filiam. Et quia soror erat sanctæ Dei genitricis, ideò Iacobus, Ioseph, Iudas & Simon fratres Domini vsitato scripturæ more, quo filij duorum fratrum, seu duarum sororum, hoc est, patrueles, vel consobrini, fratres nuncupari solent, & ipsi fratres Domini dicti sunt, Matthæi 13. in fine. Maria eius mater.

Ex his omnibus luce, vt arbitror, clariùs meridiana liquet, patrem Iacobi minoris, fratris Domini dicti, & fratrum illius fuisse Alphæum: eorum verò matrem Mariam sororem sanctissimę Deiparę, filiamque Cleophę. Quæ autem Mariæ istius mater fuerit, ad præsens intactum relinquo. (fortè in fine huius epistolæ & de hoc aliqd dicetur) Non enim ad præsentem quæstionem multùm spectare videtur. Satìs nanque nobis est scire, sororem illam beatissimæ Virginis extitisse. Quòd si Iacobus, & cæteri eius fratres, Alphæi, & huius Mariæ Cleophę filię, filij fuerunt, videant, obsecro, quomodò id fieri possit, vt Ioseph pater DOMINI putatiuus, ex alia vxore eos genuerit.

Ratio trimembris. Venio modò ad rationem vrgentissimam trimembrem, cui iudicio meo nullus aptè satìs & idoneè respondere poterit: quę est huiusmodi: Aut Ioseph aliam vxorem, ex qua Iacobum & alios fratres suscepit, ante beatam virginem habuit: quæ postea mortua est, vel repudiata. Aut simul cum beata virgine & alteram illam habuit. Aut deniquè post mortem sanctæ Mariæ alteram vxorem superinduxit, ex qua filios illos suscepit. Nec enim quartum membrum mihi dare poteris.

Si primo modo dixeris, vt velle videtur Hilarius: videlicet ex priori coniugio filios illos susceptos, hoc profectò falsum est, & à veritate alienum. Nam ista coniunx, quam tu prætendis antè ductam, & posteà mortuam, non potuit esse altera à Maria ista, sorore matris Domini, quæ ab euangelistis mater dicitur fuisse Iacobi minoris: quæ tamen tempore mortis Christi viua erat, & stabat iuxta crucem Iesu vnà cum sorore sua sancta Deipara, quæ dudùm antè, & iam annis 33. fuerat ipsi Ioseph desponsata, vt superiùs ex Euangelijs ostensum est. Quòd si dicas, Ea quidem viua potuit esse, sed repudiata, vt vult Chrysostomus: vide, obsecro, quomodò id asserere possis: tum quia non conuenit viro iusto, cuiusmodi erat Ioseph, Euangelio teste, sanctam mulierem, quæ continuè Dominum sequebatur ministrãs ei, repudiare: tum quia, ea adhuc viuente, minimè beatam virginem sororẽ suam habere potuisset, vt in sequenti membro euidenter patebit.

Matt. 1.

Dices forsitan: Ambas Ioseph vno eodemque tempore vxores habuit, Mariam scilicet Domini matrem, & Mariam alteram sororem eius. Hoc simili modo mendacium esse conuincitur, sed & insulsius primo dicto. Nam licèt Iacob Patriarcha duas simul vxores habuerit, Liam & Rachelem, hoc tunc ex diuina permissione, aut etiam significatione factum est. Præsignificabatur enim in duabus illis sororibus Iudæorum Synagoga & Ecclesia de gentibus congreganda, siue actiua vita & contemplatiua. Quòd si fortasse in alijs quoquè factun fuisse reperiatur, quod haud credo facilè ostẽdi posse: id vsque ad legis Mosaicæ promulgationem licuit: At ea lata, minimè: immò qui id faceret, mandatum est tolli de medio populi sui. Adduco autem tibi diuinam ipsam legem, factum hoc omninò inhibentem, quæ est huiusmodi, Leuitici 18. Sororem vxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius, adhuc illa viuente. vel vt alij legunt: vxorem cum sorore eius non accipies ad æmulationem, vel ad lacessendum: Nempe sicut faciebant duæ vxores Iacob, quę magna inter se ob virum ardebant zelotypia. Quam legem Hesychius, Radulphus, cæterique libri illius expositores, de eo intelligunt, qui vxori simul & eius sorori iungatur, ità vt duas sorores pariter vxores habeat, illæque in vnius viri contubernio simul habitent, aut quomodocunquè, vna viuente, quam cognouerit, alteram superinducat.

Gen. 29.

Leuit. 20.

Gẽ. 39. &c.

Superest ergò, vt tertium modum eligas, & dicas, post mortem sanctissimæ virginis Ioseph hanc Mariam in coniugem accepisse, ex qua Iacobum minorem, & alios filios & filias genuit. Hoc si dixeris, in eandem, & adhuc maiorẽ foueam te præcipitem dabis, à qua nunquàm exire poteris. Nam cùm beata virgo post mortem filij sui superuixerit, quomodò potuit Ioseph, ea mortua, sororem Mariam ducere, & Iacobum, & cæteros fratres eius ex ea generare, qui iam, adhuc viuente Saluatore nostro, grandæui erant, & in Apostolos eius assumpti: vt patet ex Euangelistarum libris, in quibus etiã Maria hæc Iacobi minoris iã ꝓfectò nati, & non nasciturì, matris titulo p̄notata, iuxta crucẽ Dñi stetisse reperitur? Impossibilia hęc sunt, & eruditis aurib⁹ indigna. Vides iã, quocunq; te vertas, indissolubiles esse tricas, à quib⁹ te explicare nõ possis? Non ergò

ergò verum, Ioſeph ex alia vxore Iacobum minorem, cognomine fratrem Domini,genuiſſe.

Tertium erat medium, quo noſtram hanc aſſertionem nos probaturos dixeramus,ſanctorum nonnullorum patrum authoritas,qui Virginem fuiſſe ſanctum quoquè Domini patrem putatiuum manifeſtè adſtruunt.Inter hos poſt Abdiam Babyloniæ Epiſcopum,in vita ſanctorum Apoſtolorum Simonis & Iudæ,quam is eorum diſcipulus longo ſermone deſcripſit, primum obtinet locum Diuus Hieronymus, qui in libro de perpetua virginitate Mariæ contra Heluidium hæreticum ità ait: Tu dicis Mariam virginem non permanſiſſe : ego mihi plus vendico, etiam ipſum Ioſeph virginem fuiſſe per Mariam, vt ex virginali coniugio virgo filius naſceretur. Si enim in virum ſanctum fornicatio non cadit,& aliam eum vxorem habuiſſe nõ ſcribitur: Marię aũt,quam putatus eſt habuiſſe,cuſtos potiùs fuit, quàm maritus : relinquitur,virginem eum manſiſſe cum Maria,qui pater Domini meruit appellari.

Huic proximè ſuccedit Diuus Auguſtinus, & ipſe Eccleſiæ Doctor inſignis, qui in fine Sermonis 14. de Natiuitate Domini ità dicit : Habe ergò, Ioſeph, cum Maria cõiuge tua communem virginitatem membrorum, quia de virgineis membris virtus naſcitur Angelorum.Sit Maria ſponſa Chriſti, in carne ſua virginitate ſeruata: ſis autem & tu pater Chriſti, cura caſtitatis, & honorificentia virginitatis, vt de virgineis membris genitricis ſeculis Chriſtianis nulla ſit zelotypia.Et paulopòſt : Gaude itaq;, Ioſeph,nimiumq; cõgaude virginitati Marię, qui ſolus meruiſti virginalem affectum poſſidere coniugij : quia per meritum virginitatis ità ſeparatus es à cõcubitu vxoris, vt pater dicaris Saluatoris.

Rupertus quoquè Abbas Tuitienſis ſuper Matthæum capite 1. relatis Diui Hieronymi verbis contra Heluidium,eius ſententiam amplectitur & approbat.

Sequitur hanc eandem & Hugo de Sancto Victore, in Annotationibus ſuper Epiſtolam ad Galatas,quæſtione 5.

Demùm Beda Venerabilis, quem de induſtria in vltimo loco reſeruaui, in hanc ſententiam & ipſe accurrit, qui etiam ſuper Marci caput. 6. de fratribus Domini loquens, inter cætera ait:Fratres & ſorores Domini, Iudæi ſecum eſſe teſtabantur : qui tamen non liberi Ioſeph, aut Mariæ, iuxta hæreticos, putandi ſunt : ſed potiùs,iuxta morem ſacræ ſcripturæ, cognati ipſorum ſunt intelligendi : quomodò Abraham & Lot fratres appellantur, cùm eſſet Lot filius fratris Abrahæ. Cuiuſmodi inuenies multa.Vides ergò,ſi quis dixerit hos Domini fratres, vel ex beato Ioſeph natos, vel ex ſancta ortos Dei genitrice,nedùm inhoneſtam aſſertionem, ſed etiam hæreticam inuentionem eſſe. Gen. 13.

Quòd ſi adhuc clariùs, quomodò Iacobus & cęteri fuerint Domini fratres, cognoſcere deſideras,& per quem ſanguinis gradum, vel cognationis, ſiue affinitatis lineam, lege Hugonem ipſum in prædicto loco, qui abundè tibi in hoc ſatisfaciet, idipſum oſtendere ſatagẽs. Quòd ſi fortè nec,quæ ibì dicit,tibi placuerint, nempe Cleopham poſt mortem Ioachim accepiſſe Annam beatæ Virginis matrem in vxorem, ex qua Mariam hanc Iacobi & cæterorum fratrum matrem genuerit : quemadmodùm nec mihi placere poteſt, tantam illam matronam poſt ſterilitatis diuina gratia ſolutum impedimentum, & poſt digniſſimæ illius plantulæ fœturam,nempe Reginę Angelorum & Dominæ noſtræ ortum, mortuo Ioachim, vnum atq; alterum, vt vulgò dicunt, ſibi maritos ſuperinduxiſſe : & rursùs atque rursùs coniugales amplexus adamâſſe : dicito Cleopham, qui hanc Mariam Iacobi matrem genuit, fratrem germanum ſancti Ioſeph fuiſſe, vt Theophylactus aſſerit,qui ex coniuge ſua,quæcunque ea fuerit, Mariam hanc genuerit, quę poſteà Alphæo nupta, mater horum filiorum effecta ſit. Cùm ergò ſanctiſſima Maria ſponſa fuerit beati Ioſeph, Cleophæ glos fuit, illeq; ei leuir,atque filia eius Maria beatæ Virginis neptis, quæ eius ſoror, more ſcripturarum,dicta fuerit,ſicut Lot frater Abrahæ. Hincq; factum,vt Iacobus minor, & reliqui eius fratres,fratres etiam Domini dicti fuerint.Et hoc modo ſi dixeris,in nullam incides difficultatem. Quòd ſi nec hoc tibi placet, aliam tu excogita rationem meliorem, cui ego libens acquieſcam, modò nè dixeris, ſanctum & iuſtum virum Ioſeph, à Deo ad cuſtodiam caſtiſſimi templi eius & Spiritûs ſancti tabernaculi, hoc eſt,beatiſſimę Deiparę,electũ,& tãta dignitate decoratũ,vt pater filij ſui in terris

dici mereretur, alterius se vxoris osculis & amplexibus miscuisse, ac suauissimum decoræ pudicitiæ florem amisisse. Non quòd, si hoc fecisset, aliquid iustitiæ eius, aut beatissimæ Virginis, vel admirabilis filij eius sanctitati detraheret, cùm honorables vbiquè prædicentur nuptiæ, & torus immaculatus : sed quia indecens quodammodò Dei filio videretur, si, dum virginitatis gloriam, meritum ac priuilegium in sua, sanctissimeq; matris persona, primùm dedicabat, eandem minimè in patre quoquè suo putatiuo, tanquàm non suauiter omnia disponeret, cooptâsset : Cùm ille maximè ad noui testamenti gratiam, in qua bibitur vinum germinans virgines, pertinuisse videatur.

Hebr. 13.

Zach. 9.

Quòd si dixeris: Et quid ad dicta sanctorum patrum, contrariam sentētiam tenentium, respondebis? Quid, inquis, respondebo? De duobus alterum : vel (quod tangere visus est Beda) ab hæreticis hæc in eorum voluminibus fuisse interiecta, cuiusmodi plurima etiam alijs in rebus immista quandoquè cognoscere possumus: vel quæ ab eis dicta sunt, imprudentiusculè ac minùs accuratè (prout humana fragilitas fert, quòd grauissimi etiam & eruditissimi viri quandoquè dormírent) fuisse enunciata. Nam si maiori cum diligentia Euangelicos codices perpendissent, nequaquàm Iacobum minorē fratrem Domini, filium Ioseph, sed Alphæi proculdubiò asseruissent: sicut & Iacobum maiorem, Zebedæi filium, & Petrum Ionæ vel Iohannis, adstruere compulsi sunt.

Habes ergò meam, bone lector, hac de re sententiam : quam & te quoquè, si pius es, si castitatis & sanctimoniæ amator, si beati Ioseph deuotus filius existis, secuturum non ambigo. Plura autem, si Veronæ in Episcopatu meo fuissem, super hoc forsitan collegissem, vbì & librorum mihi copia suppeditat, & adsunt nonnullarum Epistolarum schedæ vltrò citroque missarum, dum recolendæ memoriæ Iohannes Cochlæus vir doctissimus, & de Christiana republica optimè meritus, adhuc nobiscū in humanis ageret. Nam memini hac de re inter nos multa & dicta & cōstituta fuisse. Hæc verò, quæ per me nunc apud nobilissimum Poloniæ regnum Pontificium Legatum agentem, & libris ferè carentem, atque assiduè huc illucq; obequitantem, ac negocijs difficillimis implicatum, quasi ex memoria dici potuerunt, tu & benignè suscipito, & æqui boniq; consulito Vale.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITAni, *in sanctissimæ Dei genitricis Annunciationem Oratio.*

Gen. 3.
Gabriel cur missus ad Virginem.

RVrsùs lætitiæ nuncij, rursùs libertatis indicia, rursùm reuocatio, rursùm reditus, rursùm gaudia, rursùm à seruitute liberatio. Angelus cum Virgine loquitur, quoniam serpēs cum muliere locutus fuerat. Sexto, inquit, mense missus est angelus Gabriel à DEO ad Virginem desponsatam viro. Missus est Gabriel, vt totius mundi salutem nunciaret. Missus est Gabriel, vt scriptum reuocationis Adam afferret. Missus est Gabriel ad Virginem, vt mulieris dedecus in honorem conuerteret. Missus est Gabriel, vt puro spōso thalamum pararet. Missus est Gabriel, vt inter creaturam & creatorem sponsalia celebraret. Missus est Gabriel ad animatum palatium regis angelorum. Missus est Gabriel ad Virginē desponsatā quidē Ioseph, sed seruatam filio Dei. Missus est seruus incorporeus ad Virginē immaculatam. Missus est à peccato integer ad corruptionis expertem. Missus est lucernæ splendor, q̄ iustitiæ solem nunciaret. Missus est nitor aurorę, q̄ diei lumē pręcurreret. Missus est Gabriel, vt ostenderet eum, q̄ est in sinu Patris, in matris etiā vlnis gestari. Missus est Gabriel, vt indicaret, qui

qui est in sinu Patris, in matris etiam vlnis gestari. Missus est Gabriel, vt indicaret, qui est in solio, in spelunca etiam iacere. Missus est miles, qui Imperatoris mysterium promulgaret. Mysteriū, quod fide cognoscitur, & curiositate non inuenitur. Mysterium adorandum, non humana prudentia ponderandum. Mysterium diuinis, non humanis, rationibus explicandum.

In mense sexto missus est Gabriel ad Virginem. Quem sextū mensem dicit? Quem? Ex quo nimirùm Elisabeth bonum accepit nuncium, ex quo Iohannem concepit. Vndè id planum fit? Ipsemet Angelus Virginem alloquens, sic interpretatur: Eccè Elisabeth, inquit, cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua: & hic mensis est sextus illi, quæ vocatur sterilis. Mense sexto: scilicet, cōceptionis Iohannis. Oportebat enim, vt miles anteiret: consentaneum erat, vt minister antecederet: æquum erat, vt index Domini præsentiam significaret. Mense sexto missus est angelus ad Virginem desponsatam viro. Desponsatam, non autem coniunctam. Desponsatam quidem, sed seruatam. Cur desponsatam? Nè celeriùs latro mysterium intelligeret. Nam per virginem quidem regem esse venturum improbus nō ignorabat, quippe qui Esaiæ ipse quoquè verba illa audierat: Eccè virgo in vtero habebit, & pariet filium. Itaq; singulas virgines obseruabat, vt vbì mysterium impleri animaduerteret, infamiam pararet. Idcircò Dominus per desponsatam venit. Quæ enim desponsata fuerat, deincèps in manum sponsi tradenda erat. Mense sexto missus est Gabriel ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph. Audi quid de hoc viro & de Virgine dicat Propheta: Dabitur hic liber obsignatus viro scienti literas: Id est, Virgo planè immaculata. A quo dabitur? A sacerdotibus vtiquè. Cuínam viro? Fabro Ioseph. * Hic Ioseph, fratres, claro priùs iunctus matrimonio susceperat liberos: pòst autem, vxore repudiata, in castitate vixit, & liberos in disciplina & timore Domini educauit. Cùm enim Paulus Apostolus ad Euangelij promulgationem proficisceretur, & vnum ex filijs eius reperisset: Alium, inqt, Apostolorum vidi neminem, nisì Iacobum fratrem Domini, non ex Maria, sed ex Ioseph genitum.

Sextus mēsis. *Luc. 1.* *Esa. 7.* *Esa. 29.* ** Cautè hoc lege. nam Ioseph etiā virginē fuisse credimus, quod superiùs euidentissimis medijs cōuicimus.*

Cùm igitur sacerdotes casto Ioseph Virginem despondissent, eam illi commendârunt, nuptiarum tempus expectantes. Verùm eam ipse suscipiens, integram erat conseruaturus. Id quod multò antè Propheta pronunciârat: Dabitur, inquiens, liber obsignatus viro sciēti literas, hoc est, matrimonio cōiuncto, & dicet: Nō possum legere. Cur nō potes legere Ioseph? Nō possum, inqt, legere, qa liber est obsignatus. Cui seruatur? Rerum oīm procreatori pro domicilio. Sed ad ꝓpositum reuertamur. Mense sexto missus est Gabriel ad Virginem. Qui profectò eiusmodi à Deo mādata accepit: Ades huc, Angele, minister esto mysterij grauis & reconditi: miraculo inserui. Misericordia mea commotus, ad requirendum Adam, qui aberrauit, descendere festino. Peccatum prostrauit eum, qui ad imaginem meam factus est: corrupit opus manuum mearum: infecit decus à me confectum. Lupus deuorat alumnum meum. Exulat incola Paradisi. Vitæ lignum à flammeo gladio custoditur. Clausus est locus deliciarum. Errantis me miseret. Hostem capi volo. Placet, vt virtutes omnes, quæ in cælo sunt, mysterium hoc lateat, & tibi soli sit manifestum. Vade ergò ad Mariam Virginem. Vade ad animatam ciuitatem, de qua loquitur Propheta: Gloriosa, inquiens, de te dicta sunt, ciuitas D E I. Vade ad Paradisum meam ratione præditam. Vade ad portam Orientalem. Vade ad habitaculum Verbo meo dignum. Vade ad alterum cælum, quod est in terra. Abi ad nebulam leuem, & pręsentię meæ illi nuncia integritatem. Abi ad sanctuarium mihi paratum. Abi ad thalamum diuinæ humanitatis meæ. Abi ad purum cubiculum ortûs mei secundùm carnem. Loquere in auribus arcæ meæ ratione p̄ditę, vt paret mihi auditus ingressum. Caue offendas aut turbes animum Virginis. Templum illud diuinum modestè adi. Prima tua vox illi gaudium afferat. Dic: Aue gratia plena: vt ego miserear afflictæ Euæ.

Gen. 3. *Psal. 86.*

Audiuit hæc Angelus, & secum, vt par erat, hęc cogitabat: Noua res hęc est, cuius intelligentia nullis verbis explicari potest. Quem metuunt Cherubin, quem Seraphin intueri non possunt, quem omnes Virtutes Angelicæ comprehendere nequeunt, speciali quodam modo nunciatur cum puella Virgine conuersaturus, & ꝓpriç eius personę pręsentia significatur, immò verò ingressus per auditum ei promittitur. Qui Euam cōdemnauit, eius filiam glorificare tantoperè festinat? Ait enim: Vt

pa-

paret mihi auditus ingreſſum. Nunquid poteſt Virginis vterus eum capere, qui comprǽhendi non poteſt? Verè myſterium magnum & venerandum. Sic Angelo cogitanti: Quid, inquit Dominus, turbaris, ô Gabriel, nouitate rei? Nónne paulò antè miſſus es à me ad Zachariam ſacerdotem? Nónne illi Iohannis ortum nunciâſti? Nónne incredulo ſacerdoti pœnam intuliſti? Nónne ſenem taciturnitate mulctâſti? Nónne quæ tu pronunciâſti, ego rata habui & comprobaui? Nónne nuncium tuum res ipſa conſecuta eſt? Nónne ſterilis concepit? vterus paruit? ſterilitatis morbus diſceſſit? naturæ fugit inertia? Quid eſt, quod ego non poſſim efficere? Cur igitur dubitas? Tunc Angelus: Naturæ, inquit, errores, Domine, corrigere, morborum nebulam diſſoluere, membra mortua ad vitalem vim reuocare, naturæ præcipere, vt liberos gignat, à certis membris ſterilitatem remouere, ſeneſcentem ſtipulam ad viridem formam reducere, terram infœcundam ſtatìm efficere manipulorum matrem, ſolitum eſt tuæ virtutis opus. Teſtis eſt Sara, tum Rebecca, pòſt autem Anna: quæ cùm graui ſterilitatis morbo laborarent, abs te liberatæ ſunt. Virginem verò ſine viri congreſſu parere, ſuperat naturæ leges, & præſentiam tuam in puella denunciat, vt quem cæli terræque termini non capiunt, Virginis vterus comprǽhendat. Quomodò, inquit Dominus, me tabernaculum Abrahæ potuit continere? Quoniam, inquit Angelus, hoſpitalitatis pelagus habebat. Verùm illic, ô Domine, te conſpicuum Abrahæ præbuiſti in oſtio tabernaculi, & pertranſiſti, qui omnia comples. Quomodò autem feret Maria diuinitatis ignem? Solium tuum ardet ſplendore illuſtratum, & virgo te ferre poterit, vt non comburatur? Si læſit, inquit Dominus, rubum ignis in ſolitudine, lædet omninò Mariam quoq; præſentia mea: ſin ignis ille, qui diuini ignis mei præſentiam ſignificabat, rubū potiùs irrigauit, quam combuſſit, quid de veritate dices, non in igne flammæ, ſed in pluuiæ ſpecie deſcendente?

Luc. 1. Gen. 21. & 25. 1. Reg. 1. Gen. 18. Exod. 3.

Tunc Angelus DEI iuſſa faceſſens, Virginem adijt, & clara voce: Aue, inquit, gratia plena: Dominus tecum. Non eſt ampliùs diabolus contra te. Vbì enim priùs hoſtis ille vulnus inflixit, illic medicus adhibet medicamentum. Vndè mors ingreſſus principium habuit, indè vita ſibi aditum patefacit. Per mulierem mala fluxerunt, per mulierem emanant bona. Aue, gratia plena. Nè te pudeat, quòd mulier cauſa damnationis extiterit. Tu enim Iudicis & Redemptoris mater exiſtes. Aue, gratia plena, quæ mundi paries Saluatorem. Aue, gratia plena, genitrix vitæ, quæ mortem delebit. Aue, animatum Dei templum. Aue, cæli terræq; pariter domicilium. Aue naturæ illius, quæ comprǽhendi non poteſt, ampliſſimum habitaculum. Per hanc adeſt, chariſſimi, ægrotātibus medicus in tenebris conſidentibus: illuxit iuſtitiæ ſol, tempeſtate iactatis factus ancora, portusq; tutiſſimus, Deo inuiſis & inimicis reconciliatio, captiuis redemptio, in bello verſantibus munitiſſimum propugnaculum: ille nimirùm, qui eſt pax noſtra. Qua quidem pace vtinàm detur nobis frui, per gratiam eiuſdem Dei noſtri Ieſu Chriſti: Cui gloria & imperium cum Patre & Sancto ſpiritu, in ſecula ſeculorum, Amen.

Epitheta illuſtria S. Mariæ. Epheſ. 2.

VITA

VITA S. HERMELANDI NOVIOMAGENSIS, PRIMI ABBATIS ANTREN. GRAVITER ET BONA

fide conscripta, licèt author suum nomen reticuerit. Sed quia sermone parùm grato vsus est, quisquis ille fuit, aliquanto Latiniùs, plerunquè etiam paraphrasticôs, interdùm adstrictiùs eam expreßit F. Laurentius Surius.

PROLOGVS.

SAcrosancta mater ecclesia excellentium Patrum, quos diuinę gratię fretos auxilio, ex antiquo illo serpēte palmam retulisse lætatur, & post huius vitę emensa curricula incircunscriptæ Diuinitatis luce incomparabili in omnem æternitatem fruituros non ambigit, res præclarè gestas non verborum phaleris, comptæque dictionis lenocinijs, quæ non multùm ab adulatione abhorrere videntur, sed simplici narrationis serie ad posterorū notitiam transmittendas consultè quidem instituit atque decreuit. Nam cùm illi iam ad cælos translati, sub hominum adspectum non cadant, lectione & recitatione eorum, quæ de illis conscripta sunt, quasi humanis obtutibus repræsentari videntur. idque vt fortia illorum facta & præclara facinora dū mortales imitanda pro viribus suscipiunt, virtutibus augeantur: aut certè dum se ad illorum excellentiam pertingere non posse conspiciunt, sibijpsis ex vera animi humilitate vilescāt. Atq; hinc sanè perspicuum fit omnibus, qui rectè sapiunt, eos, qui pia animi affectiōe ducti, sanctorum hominum vitas studiosè literis cōmendant, præmio dignos: contrà verò eos, qui cùm possint, siue socordia siue incuria id negligunt, à culpa abesse non posse. Quod cùm multùm diuque apud me cogitâssem, fratres quoquè me magnoperè obsecrarent, constitui quidem beati viri Hermelandi (qui ab Germaniæ orîs ad nos accedens, tanquàm alter quidam Benedictus fulsit virtutibus) res gestas, quas partìm visu, partìm relatiōe fratrum didici, in scripta referre: sed duo se mihi objiciebant impedimenta: nè aut temeritatis arguerer, si rudi stylo id attentarem, & nulla ferè eruditione prędi̇tus, tāti patris actus incondito sermone digererem: aut improbus etiam & impudens non immeritò viderer, si per deuia quęque erraticus viator incedens, viri sanctissimi, qui à recto itinere nusquàm deflexit, vitam alijs vellem imitandam proponere, quam ego minimè imitarer. Hoc ego gemino timore aliquādiù retardatus, tanquàm humì prostratus, propemodùm inerti me ocio dédere mihi visus sum: at tādèm fratrum precibus pulsus, opus, quod iamdiù subterfugere delibe-rauerām, sancta fretus obedientia & misericordia præpotentis Dei, aggressus sum, & quæ ipse donaret, stylo exaranda suscepi, obnixè rogans eos omnes, qui hanc lucubratiunculam legere non dedignabuntur, nè ex oratione impolita sanctissimi patris gesta metiantur: sed in suis precibus memores sint opusculi huius inepti authoris, vt à pio iudice peccatorum veniam & beatitudinis coronam consequatur, & ipsi pro precibus benignè fusis, à Christo vitam obtineant sempiternam.

Vtilitas historiarum sacrarum.

Hinc apparet fides huius historiæ.

VITAE HISTORIA.

CVm iam toto orbe reges permulti Christo nomen dedissent, & fides catholica atque veritatis Euangelicæ lux, pulsis errorum tenebris, in omni ditione Clotarij regis Frācorum multa pace frueretur, Hermelandus apud Nouiomagenses nobilissimis parentibus ortus est: nobiliterque educatus, cùm generoso, vt assolet, animo atque ingenio polleret, literis imbuendus, à parentibus scholis adhibitus est. Ibì tum ille cæteros coætaneos discendi celeritate facilè antecessit, nec tamen animo inflatus est, sed puerilis ætatis leuitatem morum grauitate compescens, nullis voluptatum

25. Martij.

Ingenij felicitas.

illecebris se passus est irretiri. Nam carnis petulantiam spiritûs ardore conterens, nobilitatem animi, carnis nobilitati anteferebat, ità vt in ipsis scholis, iam multa probitate conspicuus, puer admirabilis ab omnibus haberetur. Porrò eius parentes, vt viderunt eum iam literis non mediocriter instructum, aptumque aulicis ministerijs, à scholis reuocatum, in aulam adduxerunt, Francorumq; regi multo cum honore militaturum commendârunt: vt hoc militiæ perfunctus munere, ad Maiorum suorum pertingeret honores & dignitatem. At vir Dei Hermelandus omnẽ vitæ huius splendorem, omneque culmen honoris caduci præ Christi amore fastidiens, longè mâluit per vitæ momentaneæ labores semper mansura iustorum gaudia promereri, quàm per inanem & lubricam mundi gloriam, sempiterna impiorum supplicia in suas accersire ceruices. Itaque à voluntate parentum longè eius animi sanctum discrepabat desiderium. Quod enim illi ad conciliandam ei præsentis vitæ gloriæ moliebantur, id ipse ad salutis suæ perniciem spectare arbitrabatur, non ignorans dictum ab Apostolo: Nemo militans Deo, implicat se negocijs secularibus. Et eccè nisì veritus ille esset, nè in illam eiusdem Apostoli sententiam impingeret, qua is dicit: Filij, obedite parentibus: nulla ei ratione vnquàm persuasissent terrenam complecti militiam, qui adeò ad cælestia anhelaret. Cauens igitur, nè vlla ex parte salutaribus monitis defuisse videretur, simul etiam considerans necdùm sibi licere suo viuere arbitratu, militarem habitum, quem animo respuebat, extrinsecùs quidem, sed sanè inuitus accepit. Domino verò illum mirificè adiuuante in aula regia, ex tyrone ità repentè in perfectum mutatus est militem, vt cùm Regi & Optimatibus eius esset gratissimus, Regis effectus sit pocillator, immò & pocillatorum princeps: sed hoc quoquè munus in se nolens recepit. Porrò in ea functione cum summa omnium gratia & multa prudentia versantem parentes & amici hortantur, vt cuiusdam nobilissimi viri filiam accipiat vxorem. Ibì verò ille multùm quidem ab ea re abhorrens, at tamen eam sibi passus est desponderi, diesque nuptijs certus est præstitutus. Verùm sub hoc prætextu non modò à coniugio, sed etiam ab omni actione seculari sese expedire, collumque mentis non mundi vanitatibus, sed suaui Christi iugo subdere moliebatur. Non enim surda aure Dominum audiërat dicentem, & humano generi saluberrimè consulentem: Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & vxorem & filios & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus: & qui non baiulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus. sed fideli hæc animo complectens, in rem conferre voluït eximius præclare institutionis executor. Itaque Domino illius pijs conatibus adspirante, cuncta mundi huius oblectamenta reijcere, ipsam quoquè sponsam & nuptias missas facere, terrenas à se actiones oẽs abijcere, atque ità nudus & ab omnibus expeditus, nudam Saluatoris crucem, contra spiritales nequitias dimicaturus, egregius Christi athleta amplecti, regiumque tenere iter, doctrinis munitus euangelicis, planè deliberauit. Veritus autem, nè eius propositum mundanorum strepitus negociorum interturbaret, si in hominum frequentia diutiùs moraretur, regem adijt, & valdè summissè ac deuotè ab illo petijt, vt cum maiestatis eius bona venia liceret ipsi, posthabita militia palatina, ad monasterium se conferre. Id vt rex audiuit, pro summa erga illum beneuolẽtia & amore, eius preces planè reiecit, nec illum à se passus est separari, multumq; hortabatur, nè in illo ætatis flore ab ipso discederet. Et id genus persuasionibus diù qdem eius animum vexauit, at tamen sanctum eius propositum nulla potuit ratiõe immutare. Cumque in precibus perseueraret, tandèm diuino timore pium principis animũ impellente, id quod diù pernegauerat, benignè illi permisit. Itaq; vir beatus cum regis & optimatum eius fauore è palatio recedens, ad Fontanellense cœnobium, cui tum venerandus ille Lambertus præfectus erat, celeriter aduolauit, in illorum fratrum sodalitatem se admitti petijt, nec difficulter, Abbate & fratribus eius preces libenter admittentibus, impetrauit. Vbì ex more instituti monastici in Cella, vt vocant, nouitiorum probatus, ità perfectus inuentus est, vt vitæ integritate non modò recentiores & iuniores, sed illos etiam, qui ad multam iam perducti ætatem, longa vitæ spatia sub perfectionis habitu transmiserant, & in vitæ contemplatiuæ studijs omnes corporis vires penè detriuerant, non solùm assequi, sed etiam certissimis in-

Cogitur esse aulicus.

2.Tim.2.

Ephes.6.

Fit regi Frãcorum à cyathis.

Puella ei despondet.

Luc.14.

Petit à rege missionem.

Monachus fit in cœnobio Fontanellẽ.

indicijs excellere videretur. Expleto indè probationis tempore, vt habet Regulæ seu Canonis monastici consuetudo, monachum adhibita sacra promissione professus est : atque omnibus mundi pompis planè proculcatis, tot commilitonum fultus præsidio, bellator strenuus tam est viriliter virtutum omnium consectatus iter,vt nō solùm nullis malorum dæmonum prauis suggestionibus cesserit vnquàm, sed mox à primo initio pestiferum antiqui serpentis cōtriuerit caput. Adhibebant illi nequam spiritus sua tentamenta, sed omnia viro sancto vertebantur in materiam triumphi. Erat ille nimirùm charitate feruidus, fide deuotus, obedientia præcipuus, oratione assiduus, spe firmus, tranquillus patientia, abstinentia moderatus, strenuus in vigilijs,deniquè ità cunctis virtutibus instructus, vt inter cæteros sacræ professiōis commilitones tanquàm quidam Lucifer illustrior appareret.

Profitetur monachū.

Quod vt haud obscuris indicijs venerabilis Abbas Lambertus animaduertit, quē regularibus instituendum disciplinis susceperat,haud secùs atquè magistrum pro virtutum splendore & venerabatur, & amabat : dignumq́ue eum censens,qui sacris aris admoueretur,ab eius loci episcopo sancto Audoëno presbyterum voluit consecrari. Ille verò sacerdotio initiatus, tanta erga illud sacrum ministerium animi deuotione ferebatur,vt quotidianum Deo sacrificium studiosè offerēs,seipsum pariter maceratione sui corporis hostiam viuam eidem præpotenti Domino exhiberet. Per id tempus piæ memoriæ * Pascharius episcopus Nannetensi ecclesiæ præerat. Is dum quodam die ad Clerum & populum, inter quos mutua eaque haud vulgaris vigebat charitas, sermonem haberet, quidq́ue vtrisque congrueret,celebri sanè facundia explicaret,in tertij ordinis, putà monachorum, incidit mentionem, qui hactenùs incognitus propè manserat illis, qui occidentale Oceani litus accolunt, atque ex ipsius Christi sermonibus illum cæteris perfectiorem ostendit,dicente Domino: Si vis perfectus esse, vade,& vende omnia quæ habes, & da pauperibus : & veni, sequere me. Mox auditores omnes, sancti spiritùs incitati instinctu, orant pontificem, huius rei desiderio ante omnes incensum,vt monasticæ professionis viros vndequaquè dignaretur accire, qui apud ipsos, si posset idoneus haberi locus, vitam perfectionis obtinendæ studiosam excolerent. Fatebantur enim,se de Domini pietate confidere, si eius instituti viri apud ipsos demorarentur, etsi fortasse ad imitationem excitandam paucis, tamen ad intercedendum omnibus eius regionis incolis posse sufficere. Sentiens autem antistes seque populumq́ue suum diuinitùs eodem affici desiderio, non est cunctatus diù, nec subditorum repulit preces, sed maturè ad venerabilem Abbatem Lambertum,qui tunc Fontanellense cœnobium sub sacro vitæ monasticæ habitu moderabatur,strenuos misit nuncios,qui eius orarent sanctitatem, sua benignitate vt curaret, suum populiq́ue sui desiderium posset vt ad effectum perduci. Nuncij, sui antistitis benedictione muniti,ad Fontanellense cœnobium iter intendunt, eoq; celeriter perlati, à fratribus humaniter excipiuntur, & Abbati Lamberto offeruntur,apud quem ità ferè locuti sunt:Sanctitatis tuæ inprimìs studiosus Pascharius episcopus,sancta feruens animi deuotione,totiusq́ue ipsi creditæ plebis precibus incitatus,summoperè id expetit,vt in eius diœcesi monachi,quibus ipse locum præparabit, ad ecclesię suæ profectum & perennem Dei laudem, vitam sectentur regularem atq; monasticam. Cùm comperisset autem, fama tuæ sanctitatis iam longè lateq; diffusa, isthoc cœnobium sanctę religionis integritate cæteris antecellere, orat & obsecrat, vt tua sanctitas monachos spectata religione ad ipsum mittere nè grauetur, qui monasticam vitam exactè viuere, alijsq́ue excolendam tradere nouerint : vt suo per eos possit voto potiri.

Fit presbyter.

Audoënus episcopus.

* Pasquarius

Matt. 19.

Nannetēsis episcopi ad S. Lambertū legatio.

His ità peroratis, vt venerabilis Abbas didicit Domini sacerdotem cum plebe sua tali feruere deuotione, primò gratias egit benigno Deo: deindè accito ad se Hermelando,preces antistitis coram illo repeti iussit : atque tum demùm eiusmodi responsa reddidit : Vota Pascharij episcopi eiusq́ue sancti gregis, dubium non est diuinitùs orta, eoque sanctissimam redolere deuotionem : quorum vt ego quoquè particeps esse merear, tametsi non ignoro quanto destituar solatio, quodà nostra exiguitate postulârunt, per hunc mihi longè charissimum Hermelandum fratrem aliosq́ue illi adiungendos exequi conarer, si certò mihi constaret eiusmodi apud vos cœnobium constructum iri, in quo futuris temporibus fratres, quantùm quidem caueri potest, nul-

[illegible] repoſcat.

nullius infeſtatione perturbentur. Noſtra enim profeſſio multam exigit quietem nec poteſt non maxima ſentire detrimenta,ſi diuinæ intenta contemplationi,improborum hominum querelis & vexationibus indè retrahatur.Et veſter quidem antiſtes vbì cœnobium extruxerit in ſuæ eccleſiæ ditione,dum ipſe ſuperſtes erit,non eſt fortaſsìs paſſurus, vt fratrum illic degentium pax infeſtetur:at illo defuncto,ſi monaſterium ſub ſui ſucceſſoris dominio reliquerit,nō deerunt importuni homines, qui praua cupiditate impulſi,multas fratribus excitent moleſtias, quæ illos etiam indè recedere tandèm compellant, atque huc illucque incertos vagari. Quod ſanè, ſi, vt pleriſque alijs,ità huic quoquè monaſterio acciderit,mihi,qui fratres eò ablegârim,non parùm impēdebit periculi,porrò veſtro antiſtiti nihil accedet mercedis. Si igitur cæleſtis præmij contemplatione vult cœnobium conſtruere, hortor vt illud regiæ authoritati tuendum permittat, efficiatque vt rex pro ſua clementia edicto ſanciat, nè quis alius,ius dominiúmve in illud ſibi vendicans,malo inſtigante dæmone,fratribus infeſtus ſit : vtì ſic regiæ maieſtatis muniti præſidio, pro eius totiusque regni pace perpetua liberis mentibus Chriſti miſericordiam implorēt. Ad hæc legati ſic reſponderunt : Noli pater id genus retardari ſuſpicionibus: ſed certò tibi de pontificis noſtri Paſcharij humanitate perſuadeas, cum diligenter curaturum ea, quæ dixiſti.

Hac Lambertus Abbas legatorum ſponſione firmatus,ait ad Hermelandum : De tua ego, frater chariſſime, religione plurimùm confidens, tametſi ſcio abſentiam tuam mihi iniucundam,immò & diſpendioſam fore, ad Paſcharium epiſcopum cum duodecim fratribus te volo proficiſci, meoq; loco illis eſſe patrē, vt ad tuum præſcriptum monaſterium pro epiſcopi deſiderio exædificetur. Verùm enimuerò nihil præter tuam ſententiam hac in re tentaturus ſum, ſed totum iſthuc tuæ prudentiæ permitto. Cui Hermelandus, Nè, quæſo, inquit, Pater meam hîc requiras voluntatem,quam propter CHRISTVM in tuum transtuli arbitrium. Ego verò, modò Dei & tua voluntas fiat,libens proficiſcar quocunquè me miſeris, haud ſecùs àc ſi diuinitùs id imperetur. Tunc Lambertus pater perfuſus gaudio, eius præclaræ congratulabatur obedientiæ,& ait : Agè fili mi, accingere vt miles Chriſti ad iter, egregiumq; hoc opus ſuſcipe, quod & tibi & alijs multis aditum paret ad regna cælorum. Cumque & illum & fratres cum eo abituros optimis inſtrueret admonitionibus, inprimìs hortans, vt accuratè & virili conſtantia monaſtico canoni ſeſe accommodarent,poſt mutuos amplexus & lachrymas, impertitamq; diſceſſuris benedictiōem dimiſit illos,rogans Deum cum fratribus, quos apud ſe retinebat, vt ſua illis gratia & auxilio adeſſet.Abeunt igitur cum Epiſcopi nuncijs,& Chriſto propitio ad Nannetēſem vrbem celeriter perueniunt, vbì mox ad baſilicam beatiſſimorum Petri & Pauli Apoſtolorum precandi cauſa ſeſe contulêre.Audiens autem reuerendus antiſtes eos adeſſe, incredibili affectus hilaritate, dixit : Recordatus eſt meî Dominus Deus,nec me voto fruſtratus eſt meo:occurrensque fratribus ad iam dictæ baſilicæ fores,ait B. Hermelando : Benedictus Deus, qui te miſit huc,ad ipſum introitum tuum : quique quod per prophetam ſuum teſtatus eſt eſſe bonum & iucundum, hodiè compleuit, faciens habitâre fratres in vnum. Deindè cùm eos omnes haud aliter atquè angelos quoſdam conuiuio excepiſſet, votumque ſuum omne eis expoſuiſſet, B.Hermelandus ea,quæ Lambertus Abbas nuncijs eius propoſuiſſet, quæq; illi reſpondiſſent,coram illo retexuit, ac poſtremò ità ſubiunxit : Si tua ſanctitas non vult deeſſe ijs, quæ Abbas noſter expetijt,nos pro viribus quicquid iuſſeris,exequemur: ſin autem aliter viſum eſt, nos, ſalua & integra charitate, ad Abbatem noſtrum ità vt iuſſi ſumus,reuertemur.Tum verò epiſcopus:Non puto, inquit, eſſe quenquam frater chariſſime, qui perindè, atquè ego, cupiat hoc opus eſſe firmum atque perpetuum. Nam cùm ego eius author atque fundator eſſe videar, nolim cuiquam hac in re eſſe ſecundus. Atque hac de cauſa pro tuo atque Abbatis tui conſilio & hortatu, nunciorumq; meorum ſponſione, nō modò cœnobium cum rebus omnibus,quas illi attribuero, ex Canonica authoritate regiæ dominationi committam, eiusque vobis ſanctionem impetrabo : verumetiam quicquid, quod ad eius quietem inconcuſſam faciat, tecum pariter excogitare potuero, libentiſſimè illi impertiam. Quibus ex verbis animaduertens Hermelandus liberalem antiſtitis animum, & ab auaritiæ ſor-

Promptiſsima S. Hermelandi obedientia.

Pſal 132.

ſordibus alienum,demiſsè admodùm illi dixit:Dominus, qui hoc tibi adſpirauit deſiderium,ipſe etiam ad effectum perducat,conſiliumq; tuum confirmet. Ego interìm in craſtinum vſq; ſpatium cogitandi mihi vt largiaris, obſecro, & quicquid,Domino donante,hac de re mecum petractauero,cràs tuæ reuerentiæ aperiam.

Altera luce,abſoluto matutinæ laudis officio,venit ad Paſcharium Hermelandus, eique dixit: Iubeas nobis apparari nauiculam, qua per Ligerim ad mare vſque ſubuecti, omnia eius litora luſtrare poſſimus: quòd ſi locus cœnobio conſtruendo opportunus non apparuerit,per omnem ditionem tuam locum idoneum inquiremus. Cui ſic antiſtes reſpondit: Non ego neceſſarium puto ad mare vſque vos fatigari. Sunt enim inſulæ quædam, ab hac vrbe tribus diſiunctę milliaribus, quas hic fluuius circunfluit,atque inſupèr mare exæſtuans quotidiè ter ambiendo alluit. Quæ autem ſit earum inſularum fertilitas, vel quæ magnitudo, mihi hactenùs per curas eccleſiaſticas explorare non licuit.Sed tu,quæſo,eas luſtra accuratè,& ad me,quæ víderis,referto:maximè,num poſſit in aliqua ex ijs cœnobium cōſtitui. His dictis,actutùm iuſſit præſtò eſſe nauim: quam Hermelandus ingreſſus, rogauit Dñm, vt locum aptum ipſi indicare dignaretur. Nautn verò celeritate vſi,ad inſulam appulerūt,cęteras amplitudine ſuperātem. Tum Hermelandus è naui exiens,comperit eam in longum obtinere ſtadia quatuor & viginti. Porrò in aliarum inſularum medio ſita, in ſublime ſuſtollit verticem, montoſa in medio: atque idcircò immunis ab inundatione tum Ligeris fluuij,tum exæſtuantis maris,tutam præbet incolis habitationem,nec deſunt illi ampliſſima ſpatia,tum ponendis colendiſque vitibus, tum hortis quoquè & pratis efficiendis opportuna. Nec patet ad eam acceſſus,nisì quis naui ſubuehatur. Habet verò etiam ſyluas denſas. Quæ ſanè omnia, tum quoquè nonnulla abſtruſa loca virum Dei permouerunt, vt eam Antrum vellet appellari: quemadmodùm inſulam ad Auſtrum ſitam, hac quidem ſpatijs minorem, ſed habitudine vel ſpecie illi ſimillimam,Antriginum vocauit.Reperit autem illic in quadā ædicula oratorium beatiſſimi confeſſoris Martini.Erant etiā illic armentarij non pauci,quòd eius vbertas alendis pecoribus eſſet valdè opportuna. Piſcatoribus autem circuncircà tam ex Ligeri q̄ ex mari tanta ſuppetebat piſcium diuerſorum generum copia,vt illis, qui in alijs fluminibus capiendis piſcibus nauant operam, res videatur incredibilis, nisì coram inſpexerint. Nec tamē vulgi perſtrepentis illic audiuntur voces,ſed varij generis auium iucundæ reſonant melodiæ, & in ijs olores dulci fundunt modulamine cantus.Deniquè tantum illic ſilentium, tanta tranquillitas eſt,vt anachoreticam appetentibus vitam,mirificum eremi deſiderium adferre videatur. Quæ quidem omnia poſteaquàm vir Dei Hermelandus partìm ſuis oculis,partìm vicinorum relatione cognouit,exultans in Domino,ait:Benedictum ſit in ſecula ſanctiſſimum nomen tuū,ô ſumma Trinitas,quę mihi talem demonſtrare locum dignata es,quo ego nullum adhuc viderim commodiorem in omnibus illis monaſterijs,quę vnquàm adierim. Deindè ocyùs ad Paſcharium epiſcopum regreſſus,Fateor,inquit,nunquàm me neq; amœniorem,neque extruendo cœnobio aptiorem vidiſſe locum duabus illis inſulis,quas hodiè perluſtraui.Ijs auditis,lætabatur antiſtes, & gratijs actis præpotēti Deo,toto illo die egit cum Hermelando de cœnobij ſtructura: cumque diù mutuis ſeſe colloquijs ſpiritalibus adhortati eſſent,tandèm cibum vnà ſumpſerunt.Indè diuinis abſolutis laudibus, cubitum iēre: rurſusq; poſt breuem ſomnum ad preces reuerſi, q̄cquid noctis ſupererat,in Dei laudibus tranſmisêre.

Hermelandus luſtrat inſulam, eamq; Antrū vocat.

Poſtera die Hermelandus dixit epiſcopo: Quandoquidem locū cumprimìs opportunum nobis Dominus oſtendere dignatus eſt,nolim moras nectere: ſed tua benedictione munitus, quamprimùm eò me conferam, vt tua aliorumque fretus ope,cœnobij ſtructuram aggrediar. Benedictione igitur data ab epiſcopo,poſt mutuos amplexus,Hermelandus ad inſulam reuerſus,locum aptiſſimum deſignauit, iactisq; ędium fratribus neceſſariarum fundamentis,tam illas, quàm templa duo, alterum ſancti Petri, alterum ſancti Pauli Apoſtolorum Chriſti cum vniuerſo cœnobio, Domino opitulante, breuì exædificauit, non ſegnem ei nauantibus operam permultis eius regionis incolis. Deindè Epiſcopus Eccleſias dedicaturus aduenit cum ſuis Canonicis, & cum bono omnium fauore atque conſenſu,ſicut anteà promiſerąt,iſthuc

Antrenſe monaſteriū cōſtruitur.

priuilegij beato Hermelando & fratribus impertijt, vt nulli successorum eius ex illo monasterio vel rebus omnibus, quas tum ipse, tum alij Dei amore fratribus contulissent, quicquam sibi sub dominij prætextu vsurpare liceret. Posteà beatum Hermelandum ad regis aulam secum ducens, regi Childeberto eum, eiusque cœnobium & fratres omnes deincèps tuendos commendauit. Scripsit verò idem rex sanctionem, eamque beato Hermelãdo tradidit, de illo monasterio & rebus eius, putà nè quisquã omninò fratribus illic degentibus molestiam excitaret, sed vt regia illi freti protectione, absque alicuius infestatione, liberis animis pro rege totiusq; regni pace Dominum precarentur. Ea regis beneuolentia & amicitia cohonestatus vir Dei, ad monasteriũ se recepit. Ex eo tempore multi, contempto seculo, ad illud cœnobium conuersionis gratia confluxêre, monasticum complexi institutum: multi suas proles illic Christo militaturas obtulerunt. Porrò vir Domini Hermelandus omnes & verbo & exemplo ad vitæ contemplationi deditæ studia incitauit. Et ingens sanè fratrum numerus illic excreuit, qui sub tanto patre tantos in virtutibus & vitæ sanctitate fecêre progressus, vt iam fama illorum longè lateque sese diffunderet, & in eorum sanctis studijs omnes, ad quorum notitiam perferebantur, magnificarent patrem eorum, qui in cælis est.

Regis sanctio & priuilegium.

Multi in Antrensi cœnobio fiunt monachi.

Nocte quadam vir sanctus pro sua consuetudine in basilica sancti Petri Apostoli diuinæ contemplationi intentus, Abbatis Maurenti, viri valdè venerabilis, animam è monasterio sancti Florentij, quod Glannam vocant, ab Antrensi cœnobio ad triginta distãte milliaria, ducibus angelis, relicto corpore, migrare vidit ad cęlos. Cumq; in eam diù oculos defixisset, signo dato fratres conuocauit, iussitque vt Maurenti Abbatis animam Domino commendarent. Fecerunt hoc illi quidem prompta & alacri obedientia: at mirabantur tamen, cùm inter vtrunque monasterium tam longa itineris spatia intercedant, quonam pacto vir DEI animam eius è corpore abeuntem videre potuerit. Vt igitur de tota re certiores redderentur, hominem ablegare statuêre, qui de obitu Maurẽti Abbatis inquireret. Eccè autem adsunt fratres è sancti Florentij monasterio, suamque plorantes orbitatem, Abbatis sui excessum nunciant. Adhibebant autem illis Antrenses monachi fraternæ consolationis pia fomenta, simulque, qua hora defunctus esset Abbas, percontabantur. Quam sanè eandem omninò fuisse didicerunt, qua ab Abbate suo Hermelando eum migrâsse audiêrant.

Visio S. Hermelandi.

Contigit quandoquè virum Dei cum aliquot fratribus iter habere per Nannetensem pagum. Fortè tum illis obuiàm venit Arnoldus quidã, multa dignitate multisq; diuitijs insignis, magna obsequentium turba stipatus. Ad eum prolixè tum è scripturis diuinis sermonem habuit vir sanctus, optimis eum sermonibus instituens. Ijs iam finitis, dixit vni è fratribus: Hactenùs quidem pro ingenioli nostri tenuitate huic illustri viro spiritalem ministrauimus potum: at nunc superest, vt hortante nos charitate, corporalem etiam pariter sumamus. Respondente fratre, perexiguum illic vini adesse, quodq; vix heminæ mensuram excederet: hocipsum vir sanctus iussit adferri, in illus virtute confidens, qui quinque panibus, quinque hominum millia abundè refecit. Allato vino, signũ crucis expressit, porrigique iussit Arnoldo, quem diximus, cunctisq; qui illum comitabãtur. Distribuitur mox omnibus, singuli singulos bibunt calices plenos, nec tamen vinum exhauritur. In cuius sanè præclari miraculi testimonium vasculum illud, vndè vinum fundebatur, in sancti patris asseruatur monasterio.

Matt. 14. Iohan. 6.

... edi... au... ...

Sedebat aliquãdò beatus Hermelandus sub quadam arbore apud oratorium sancti Leodegarij martyris, legebatq; solito attentiùs. Interìm erucæ, illam arborem depascentes, in librum ipsius identidèm decidebant, legentemq; interturbabant. At ille, vt erat mitissimus, patientissimè id perferebat. Porrò frater quidam id animaduertens, cœpit eas cõterere pedibus: sed vir Domini eum prohibebat, nè id faceret, ità dicens: Noli frater, quæ diuino accidunt iudicio, velle auertere. Verùm omnipotens Deus, vt sancti viri patientiam præclarè remuneraretur, erucas omnes, quæ iamdiù arborem illam vastauerant, vsqueadeò nocte illa profligauit, vt ne vna quidem superesset.

Erucarum excidium.

Consueuit vir Dei Quadragesimæ diebus ob vitandam hominum frequentiam, qui illum fratresq; visitaturi, cum oblationibus ad monasterium aduentabant, Antri-

triginum petere, atque illic cum paucis fratribus multa abstinentia corpus suum macerare, vt in Paschali solennitate posset seipsum Deo hostiam gratissimam exhibere. Accidit autem quodam die, vt vigiliarum & precum instantia defatigatus, sub diuo animi causa nonnihil deambularet, & deindè in litore parumpèr sessum se reponeret. Aderat tum quispiam, qui diceret Nannetensem episcopum habuisse piscem, quem vulgò * naupredam vocant. Ad quem vir Dei, Et quid isthuc, inquit, frater ad rem pertinet? An verò putas imbecillam esse præpotentis Dei manum, vt non possit etiam nobis eiusmodi largiri piscem? Necdùm verba sua expleuerat vir sanctus, & ecce eius generis piscis ab ipso Ligeris fundo sese subrigens, celerrimè ad illum adnatauit, & ante eius pedes in arenas prosiliuit. Ille non ignorans diuinitùs hoc ipsi munus oblatum, cum gratiarum actione iussit leuari è terra, dixitque vni è fratribus: Tolle hunc piscem fili, & in tres partes seca: quarum vna apud nos permaneat, reliquæ duæ in monasterium ad fratres mittantur. Factum est, vt imperârat: & accidit res sanè admirabilis. Nam sancti viri meritis ità fratres omnes, tam qui cum illo erant, quàm qui in monasterio versabantur, quorum certè erat non exiguus numerus, tantillo pisce exatiati sunt, vt magna piscium copia vsi fuisse viderentur.

*forte, lampetram

Piscis miraculum.

Magna erat in sancto viro prudentia & moderatio, qua ità nouerat demandatum ipsi exercere ministerium, vt nec pro suî custodia fratrum curam negligeret: nec ità fratribus sustentandis, ijsque necessarijs procurandis esset addictus, vt sibijpsi negligenter inuigilaret. Quod vt accuratè præstare posset, interdiù res illas curabat, quæ essent fratribus necessariæ: Porrò nocturnis horis post somnum breuem, quem tamen humanæ fragilitatis necessitate adactus potiùs, quàm vel modicæ quietis studio & amore captabat, totus in rerum cælestium contemplatione, atque in sanctis precibus & psalmodijs versabatur. Cùm autem nocte quadam precandi gratia sui monasterij basilicas lustraret, in vna ex ijs vidit extinctum lumen. Iussit ergò fratri, vt illud rursùs accenderet. Sed cùm ille frater manu gestaret lucernam, flante acriùs vento, extincta est. Illo properè abeunte, vt denuò accenderet, vir Domini iussit eum gradum sistere, & extenta manu signum edidit crucis, moxque lumen restitutum est: quod cùm frater ad basilicam deferret, lucernam extinctam accensurus, tametsi importunior, quàm antè, ventorum procella sæuiret, non potuit tamen lumen diuinitùs datum extinguere.

Exemplum optimi prælati.

Signo crucis expresso extinctũ accẽdit lumẽ.

Non segniter in eam curam vir Dei incumbebat, vt continenter ad altiora proficeret, & quotidianis virtutum incrementis animi puritatem cumularet. Itaq; quadam nocte in Antrigino insula (vbì, sicut antè dictum est, tempore Quadragesimæ corpusculum suum rigida abstinentia cõficiebat) in oratorio sancti Anniani illo ambulante, via, cui insistebat, reliquo pauimento candidior visa est: atque adeò locus ille, in quo fixus in oratione permanere consueuerat, tali est candore conspicuus, vt vsque in præsens quotquot ad eum accedunt, perspicuè intelligant, quanta eius pectus munditia & candore nituerit.

Iam partes occiduas fama sanctitatis eius longè lateque peruagata, etiam in Aquilonis regiones sese intulit. Nam cùm aliquandò in pago Constantino res monasterij necessariò perlustraret, quidam eius loci nobilis vir, Launus nomine, illum cum discipulis eius vocauit ad prandium. Non recusauit vir sanctus, vt erat comis, affabilis & iucundus. Ingressus igitur domum eius, benè illi precatus est. In ea autem regione humus non gignit botros. Indè accidit, vt Launus non nisì parùm haberet vini in vasculo quodam. Et quidem tanto ille hospite lætus, conuocauit amicos, ex eoque vino non illis duntaxàt, sed etiam pauperibus & peregrinis superuenientibus iussit liberaliter distribui. Bibebant omnes hilariter, & interìm Domino benedicente, non modò nihil de vino decessit, sed vasculum propemodùm vino redundare visum est. Et illo quidem die ea de re silentium fuit: at luce altera intantùm per omnem illam regionem diuulgata est, vt incolæ omnes planè sibi persuaderent ea sanctitate esse virum DEI, vt si quid in eum à quoquam collatum esset beneficij, non solùm nihil eius facultatibus decessurum, sed multum etiam accessurum vltra illam, quæ illi in cælis esset reposita, mercedem. Peracto prandio, vir DOMINI ad ædes suas in villam Oglandam redijt: Porrò Launus postridiè ex

Vinũ mirificè auget.

vxore sciscitatus est, an'ne vel parùm aliquid vini superesset, quod ad virum Dei pro benedictione transmitteretur. Abijt vxor, & diligenter vase inspecto, plenum illud reperit: moxque viro indicauit. Ille exhilaratus, mittit indè ad virum sanctum, simulque certiorem eum reddit, quanto ipsum Dominus ob eius merita beneficio affecisset. At vir sanctus iussit eum rem tacitam habere, rogans nè ipsius meritis adscriberet, quod in pauperum subsidium diuinitùs eius liberalitati donatum esset. Launus verò pernegabat suæ liberalitatis causa id fecisse Dominum, sed ob sola ipsius sancti viri merita tale miraculum contigisse. Erat sanè inter eos pro humilitate amica contentio: sed nemo ambigit B. Hermelandi meritis adscribendum esse tam insigne diuinitatis miraculum.

Humilitas sancti viri.

Cernens autem perniciosus dæmon eximijs virum Dei pollere virtutibus, nec posse se vllis tentationum machinamentis eum vel ad breue tempus in peccati consensum impellere, cœpit commouere quosdam ad infestandum illum, creandasque illi molestias: vt si non posset domum eius, in firma petra fundatam, penitùs euertere, hoc saltem in lucro deputaret, si vel ad momentum eius perturbâsset animum. Excitat ergò rusticum quendam, isque improba cupiditate inflammatus, de ephippio sancti viri quippiam præcidit. At mox illum diuina vltio persecuta est. Nam repentè cœpit tanquàm ignibus inflammatus conflagrare, magnosque eiulatus edere, simul etiam compellare virum Dei his vocibus: Succurre mihi sancte Hermelande. nam pro furto exiguo, quo rem tuam mihi ausus sum vendicare, pœnas luo inæstimabiles. Et hæc dicens, rem furto ablatam, è sinu protulit & abiecit, quæ hodieque in oratorio beati Petri Apostoli, quod est in Oglenda Cella, suspensa manet. At sanctus pater hominem scelere vinctum, precibus absoluit, & cibo potuque abundè refectū, admonitumque nè deinceps maligno hosti assensum præberet, incolumem à se dimisit. Alius quoquè, stimulante cupiditate, boues sancti viri, qui onusta lignis plaustra trahere solebant, furto abstulit. Sensit vir Dei magno se commodo destitutum: sed tamen æquo ferens animo, ad solita oratiōum præsidia se recepit, rogans Dominum, vt boues abacti restituerentur. Tanta verò fuit earum precum vis, vt miser ille, qui boues procùl abigere moliebatur, multo confectus labore, manè ad cœnobij fores eos adduxerit. Gauisus vir Dei, recepit boues suos : porrò furem blandè castigatum, admonuit nè posthàc se ab inimico dæmone in flagitium impelli pateretur: nè & hîc obnoxius crimini, pœnas daret, & posteà apud inferos æternùm cruciaretur.

Furtū rustici diuina vltio persequitur.

Fur diuinitùs cogitur restituere abactos boues.

Agatheus vir inclytus, Nannetensis atque Rodonicæ vrbis comes, vtriusque loci episcopatum occupans, Antrensem insulam tum precandi, tum colloquendi cum viro Dei causa adijt. Acceptus est autem à sancto viro non inhumaniter. Facta oratione, vir Domini eius quædam facta repræhendit, hortabaturque vt resipisceret. Deindè in refectorium, vt vocant, eum perduxit, iussitque vini calicem illi præberi. Cuius cùm partem dimidiam exhausisset, velletque calicem reddere fratri, vir sanctus hortabatur vt ebiberet : attollensque dexteram manum, denuò crucis signum supra calicem illum expressit. Necdùm manum retraxerat, & eccè subitò intantùm repletus est calix, vt vinum redundans in brachia comitis efflueret. Tum verò ille se tanti sacerdotis consessu indignum iudicans, celerrimè ad pedes eius tremebūdus corruit, obsecrans vt pro ipsius peccatis Dn̄m deprecaretur. Ità ille externo compulsus est miraculo, eius, de qua infidus dubitabat, agnoscere sanctitatem. Nec dubium est, signum hoc, diuina dispensante prouidentia, idcircò contigisse, vt bruta mens, quæ sanctæ exhortationis verbis nihil mouebatur, vel timore perculsa, ad meliorem se frugem recipere cogeretur. Et ex illo quidem tempore non parùm ille de pristina crudelitate remisit.

Calix ꝓpè exhaustus vino impletur.

Inuisebat quodam tempore sanctus pater vtilitatis gratia possessiones monasterij sui. Venit autem ad Pauliacum villam : vbì cùm cuncta, prout res poscere videbatur, expediuisset, iam nocte impendente, suo more peruigil in diuinarum rerum contemplatione permansit, noctemque duxit insomnem. Interìm sub ipsa cælestium speculatione vidit in Aquitaniæ partibus in Creæne Cella siue monasterio suo, quod ei scripto traditum fuerat, & ab eo loco, vbì tum ipse degebat, ad 80. aberat milliaria, cuiusdā venerabilis monachi animā, qui eius fuerat institutionibus imbutus, atq; ea cau-

causa illic ab eo constitutus, vt tum illud, tam Colonense quoquè curaret monasterium siue Cellam, è corpore migrantem, atque angelicis fultam præsidijs, rectà ad cælos tendentem. Mox edito signo, fratribus visum aperit. Non deerant tum in ijs ipsis quidam ætate iuniores, qui sanctum virum, iam multo confectum senio, delirare putarent. At ille Domino adhærens, eo spiritu, quo procùl viderat animam fratris è corpore decedentem, etiam horum non solùm dicta, sed etiam cogitationes cognouit. Illorum enim diffidentiam arguens, certissimè cōfirmabat iam dicti fratris animam, corpore solutam, sempiterna in cælis requie potiri. Vera autē illum dixisse, & quidem eadem, qua dixerat, hora illum fratrem obijsse, nunciorum ab illo monasterio venientium verba comprobârunt. Videt animā fratris in cęlos ferri.

Ità nimirùm vir sanctus, inter necessaria illa ministeria, quæ curæ fratrum ipsi commissorum impendenda erant, non neglexit ea studia, quæ ipsi quotidiana virtutum augmenta cōciliarent. Non ille visus est, vt solent plerique veterani, sub ætatis grandæuæ prætextu remissiùs sese gerere: sed cum ætate accrescente, virtutum cumulandarum desiderio, aliquid potiùs ad conuersationis rigorem, quatenùs quidem ferre potuit, adijcere curauit: non minimam se iacturam fecisse arbitratus, si non quotidiè aliquid virtutū eius exercitijs accessisset. Itaq; cùm prouecta iam esset ætate, paruum oratorium in honorem S. Leodegarij martyris ad fores monasterij orientales extruxit: vbì, abdicata pastorali administratione, quam non ambitione, sed necessitate diù gesserat, facta quoquè fratribus potestate alium eius loco sibi patrem deligēdi, sese inclusit, vt curis omnibus expeditus, liberè soli diuinę posset esse contemplationi intentus. Accessit eò etiam regis consensus & fratrū, tametsi ij non parùm diù tanto se patre destitutos luxêre. Adiunxit autem sibi quatuor fratres eiusdem propositi, quos vnà secum inclusit. Porrò fratres cœnobij Antrensis subrogârunt ei Adalfredum Abbatem, rege id approbante. Verùm eius electioni B. Hermelandus interesse noluit. Et ille quidem oblitus se patrem esse, maligni dæmonis instinctu deprauatus, paternam functionem mutauit in tyrannidem. Nam tum suî, tum fratrum necessariam curam abijciēs, rebus superuacaneis sese dedidit, & ab interioris vitæ studijs iusto Dei iudicio prolapsus, sola externa sectatus est. Extruxit verò etiam sibi aulam, nōn contentus structuris necessarijs, animi quodam fastu eum impellente. Quod vt resciuit B. Hermelandus, cùm ob multa eius non rectè facta illum obiurgaret, inter cætera ait: Quid est hoc frater, quòd posthabitis animorum lucris, fratrumque necessarijs negocijs, in res superuacuas te totum effundis? An non satìs multa hîc tibi videntur constructa ædificia? Obtempera, quæso, dictis meis, & his contentus esto. Alioquìn hoc in loco nihil abs te exædificabitur. Hoc autem vir sanctus prophetico dixit spiritu, sciens diuinam ei impendére vltiōem, quæ illo anno tolleret eum è medio. At ille animo occæcatus, viri Dei æquissimas admonitiones contemnens, fratribus etiam necessaria subtraxit alimenta: atque illis etiam, qui cum S. Hermelando erant, statutam iussit annonam negari. Nec hoc contentus, fratres dirissimè voluït flagellari. Accidit autem, vt ea crudelitate etiam in vnum ex ijs, qui apud S. Hermelandum degebant, immaniter desæuiret. Qui nimio dolore compulsus, ità dixit: Pater Hermelande, cur nos viuos deserere voluïsti? Quod audiēs miser Adalfredus, præcepit atrociores illi admoueri cruciatus, dicens: Non tibi quicquam tuus opitulabitur Hermelandus. Tandèm euasit ille, & celeri cursu ad S. Hermelandi Cellam properans, humì se abiecit, multumque eiulans dixit: Ecqua in nobis, pater Hermelande, flagitia inuenisti, vt nos sub tāta crudelitate relinqueres? Vtinàm liceat excedere è vita, nè tam immanis tyranni iniurijs exagitemur. Porrò fratres, qui cum illo erant, indicârūt viro DEI, quàm dira fame afficerentur. Tum verò ingemiscens vir sanctus, Silete, inquit, fratres, silete. Videbitis repentinum eius interitum. Nec enim vel vnius mensis spatio licebit ei lucis huius vsura perfrui. Tertio abhinc die miser ille Adalfredus in visione se vidit pro sua inobedientia scipione beati Hermelandi verberari, atque eiulans cœpit velut ignibus inflammatus dirè torreri: sicque & æterna & temporaria affectus morte, vitam pariter cum Abbatis functione repentè amisit: licèt autem sepultura indignus esset, at tamen, hortante viro DEI, fratres cum terra condiderunt.

Cum ætate accreuit illi feruor mētis.

Oratorium S. Leodegarii.

Abdicat se Abbatis functione.

Adalfredus Abbas inhumanus.

Diuina vltio in Adalfredum.

Illo extincto, collecti in vnum fratres, S. Hermelandum valdè obnixè rogârunt, quan-

quandoquidem sua illos præsentia voluit esse destitutos, vtì nè sineret eos rursùs in Abbate deligendo aberrare: sed ipse eis Deo dignum crearet Abbatem, qui eius vestigijs insistens, viam Domini ipsos edoceret. Flexus vir Dei fratrum precibus, iussit adesse vnum è fratribus, quem ipse diuinis imbutum disciplinis, in bonis actibus educauerat. Donatus is dicebatur. Hunc propensa omnium voluntate Abbatem constituit, simulque instituit, quemadmodùm & in temporarijs & in spiritalibus rebus administrandis sedulum atque solicitum sese exhiberet. Et ille quidem sancti viri optimis institutionibus sese accommodans, Christo iuuante, magistroque pro illo apud Deum intercedente, humilitate & charitate egregiè instructus, monasterium quoàd vixit, cum multa laude gubernauit. Hucusquè vitam & virtutes hominis D E I, quas per illum Dominus efficere dignatus est, vtcunquè digessimus: sed tamen non nisì paucis commemoratis, prætermissis verò plurimis: nunc ad eius obitum, qui fuit illi aditus in vitam sempiternam, veniẽdum est. Posteaquàm igitur permultos ab improba vita ad Dominum conuertit, & ad Christi fidem traduxit, postquàm in monasteriolo (cellam vocat author) dies non paucos inclusus, Deo soli vacans, precibus suis ægrotis multis, pro eius fama sanctitatis ad ipsum cõfluentibus, pristinas reformauit vires, cùm iam veneranda canities eius ad id vsque virtutis excreuisset, vt propemodùm nihil ei perfectionis accedere posse videretur, prophetico spiritu, quo multa iam antè præuiderat, sui etiam obitûs diem quibusdam fratribus non diù pòst futurum prædixit Illi autem crebrò experti, habere illum donum prophetiæ, incunctanter verbis eius fidem commodârunt, & illo, quo se moriturum dixerat, die pariter cõgregati, cum valdè rogârunt, vt quemadmodùm in terris eis fuisset magister iustitiæ, ità in cęlis perpetuus non dedignaretur esse patronus & intercessor. Quos ille omnes singulatìm, vt in sancto permanerent proposito, hortabatur: ac deindè corporis & sanguinis Domini sacramento sese præmuniens, longa iam fractus ætate, inter verba orationis feliciter spiritum in manus efflauit benignissimi creatoris: obdormienti similior quàm morienti, tamq; alienus à mortis acerbitate, quàm fuerat ab omni fœda carnis libidine. Conditus autem est in basilica Pauli Apostoli iuxta oratorium Vuandregisili, in abside, quæ vergit ad Austrum. Multi verò ad eius tumulum magna diuinitùs sanitatum beneficium sunt adepti.

Donatus succedit Adalfredo.

Prædicit obitũ suum S. Hermelandus.

Feliciter obdormit in Domino.

Cùm autem iam multi fluxissent anni, quadam nocte Sadreuertus, eius cœnobij venerabilis monachus, vocem audiuit eiusce modi: Cràs, vbì surrexeris, dic Abbati tuo, vt corpus sancti Hermelandi in basilicam beati Petri Apostoli transferat, & honorificè admodùm condat apud altare. Abbas à Sadreuerto, quem pro eius sanctitate non mediocriter amabat, hæc audiens, magno afficitur gaudio, sacrumque sancti viri corpus cum sarcophago eleuans, cum hymnis, canticis & lampadibus thurisque suffitu, fratribus eum comitantibus, quò fuerat iussus, deportauit. Cùm autem ad refectorij ostium peruenissent, feretrum tanto cœpit pondere deorsùm premi, vt nulla posset ratiõe è terra leuari. Stupebant omnes rei repentina nouitate, simulq; orabant Dominum, nè sineret distineri sacri corporis ad locum destinatum translationem. Ea prece absoluta, venerabilis Abbas Dauid ait: Cùm sit iam Missæ expletũ ministerium, puto equidem beatissimum Patrem Hermelandum, pro solita humanitate sua, velle nos post tantos labores in refectorio sumere vini calicem. Obtemperatum est illi: sumpserunt singuli singulos calices, & eccè mira facilitate & celeritate leuant corpus, & ad S. Petri ædem deferunt, ibique reuerenter condunt in monumento accuratè fabrefacto. Die autem tertio tanta suauissimi odoris fragrantia ex eo monumẽto erupit, vt primùm basilica omnis, deindè vniuersum cœnobium illo cõpleretur, atq; in octauum vsq; diem perpetuò ꝑduraret. Quotquot autem tum pręsentes adfuêre, q etiamnùm supersunt, palàm testantur, nunquàm se tanta fuisse odoris suauitate perfusos. Longum esset referre miracula omnia, quæ ad sancti viri sacras reliquias diuinitùs declarata sunt: nos ex ijs pauca duntaxàt commemorabimus.

Trãsfertur eius sacrum corpus.

Odor suauissimus ex eius sepulcro.

Eufredus quidam impia incensus cupiditate, in pago Oximensi villam, quam Crannam vocant, sancti viri monasterio abstulit. Et eccè in somnis paulò pòst videt sanctum Albinum Confessorem omni edendi & bibendi facultate ipsum priuantem, donèc ad S. Hermelandi sepulcrum accederet, & cum digna satisfactiõe res ei

Pœna in vsurpãtem villam monasterij.

ei ablatas restitueret. Expergefactus ille, cum multo timore pensitabat quid vidisset, ac illucescente die, equo conscenso, properè abijt ad aliam eius monasterij villam Cludionem: vbi inuento monacho Edramno, quid sibi accidisset exposuit, rogauitq; vt cum ipso ad sancti cõfessoris sepulcrum ꝓficisceretur. Ille quidem petenti annuit, hortabatur aũt, vt aliquid cibi & potionis acciperet. Quod cùm ille temerè attentaret, panem sumptum nulla potuit ratione deglutire: immò verò etiam vnà cum sanguine coram omnibus euomuit. Itaq; maturauit susceptum iter, & ad sancti viri sepulcrum accedens, in preces incubuit, ablatam villam se redditurũ promisit, atq; insupèr de suis prędijs & facultatibus monasterio quędam elargitus est. Ità publicè suũ facinus cõfessus, multaq; ductus pœnitentia, beati confessoris meritis sanus effectus est, atq; illic cibo potuq; recreatus, ad sua recessit.

Rusticus quidam, Sicbaldus nomine, sanctę resurrectiõis dñico die flagellum arripuit, & ad excutienda frumenta accessit sanè quàm temerè. Nõ dormitauit aũt diuina vindicta. Subitò flagellum adhęret manui, & dissolutis membrorum iuncturis, caput & brachia cæterosq; artus horrẽdum in modum agitabat. Non potuit vlla vi vel ad momentum se comprimere, quo minùs horribili membrorum tremore quateretur. Proficiscitur igitur Turones ad S. Martinum, cuius quidem intercessione id obtinuit à Dño, vt flagellũ ex eius manu exiliret: verùm tremor ille corporis nihilo fuit remissior. Nocte ꝓxima in somnis videt S. Martinum, auditq; admonentem, vt si velit ab illa membrorum agitatione absolui, Antrensem insulam, S. Hermelandi confessoris suffragia petiturus, accedat. Credit ille verbis beatissimi Martini, celeriterq; se cõfert ad Antrum insulam, prostratusque coram tumulo S. Hermelandi, salutem quam expetijt, nõ difficulter impetrauit. Cùm enim fratres vespertinas Domino laudes ꝑsoluerent, apparuit illi senex quidam, stola candida indutus, decora canitie venerabilis: isq; dextra illi annuit, vt ad ipsum accederet. Vult ille ꝓperè ire ad vocantem se, sed mox in medio fratrum psallentiũ choro corruit, ibiq; diù iacens & orans, tandèm manum ad fratres extendit, quorũ opera è terra subleuatus, pristinæ se sensit incolumitati restitutum. Vindicta diuina in rusticum, in Paschate laborare volentem.

Multorum Antrẽsis cœnobij monachorum, qui hominem illum, de quo dicturus sum, nouerunt, relatione didici sequens miraculum: Aldefredus quidam, iam annos natus octoginta, ab ipso primo ortu cęcus & claudus fuit. Is sanitatis obtinendę causa Romam profectus est, oraturus ad sacrum corpus beatissimi Apostolorum Principis Petri. Apparuit autem ei cum bona fidutia aliquandiù illic hærenti beatus Petrus, aitq; ad illum: Abi Turones, & precibus S. Martini pedum ac manuum accipies sanitatem. Indè proficiscere ad insulam Antrensem, & apud tumulum S. Hermelandi lumen consequéris. Abijt homo, orauit ad S. Martini sacras reliquias: soluuntur manus, quę pectori, itemq; pedes, qui natibus adhæserãt. Mox properat ad S. Hermelandum, orantiq; se videndum offert vir sanctus, tenet manu mentum eius, sacros pollices eius imponit oculis, dicẽs: In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis respice. Euigilat ille, respicit, & vt ipse asseruit, sanctũ virum à tergo instàr fulguris micantẽ videt. Luce proxima abluit cruorem, qui ex palpebrarum diruptiõe fluxerat, & sanis oculis cum magno stupore coram omnibus ꝑpotentis Dei, quas antè non viderat, miratur creaturas. Quòd aũt beatiss. Apostolus, ad cui⁹ vmbrã olìm adhuc in terra degẽtis curabãtur ægri, hunc hominem curandum ad alios remisit, idcircò fecisse putandus est, vt oĩbus innotesceret, ꝙ illorum sit efficax apud Deum intercessio, si cum fide eorum poscantur suffragia. Porrò ille salutẽ tantam adeptus, in virginitate permanens, in B. Hermelandi monasterio precibus & vigilijs ꝑclarè deditus fuit, & vsq; ad supremum vitæ suæ diem vitam illic egit multa laude dignam. Hæc quidem & plura alia, quæ studio breuitatis prætermisi, multorum Antrensium fratrum, qui hodieque supersunt, relatione cognoui, & certè permulti etiamnùm memoria retinent beatissimi viri sanctam conuersationem, quippe qui non ità pridèm ab hac vita decesserit. Obsecro autem summissè eos omnes, qui hæc lecturi sunt, vt inertissimi scriptoris in precibus suis velint esse memores: vt & ipsi, beato Hermelando intercedente, cum illo mereãtur vita frui sempiterna, præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen. Curatur claudus & cæcus. Act. 5.

VITA

VITA S. LVDGERI, PRIMI EPISCOPI MONASTERIENSIS, SCRIPTA PER MONACHOS COENOBII *Vuerthinensis siue Vuerdenensis, à sancto Ludgero extructi.*

PROLOGVS.

OMnibus vbiquè in Christo fidelibus, Dei sanctorumque eius non fictis amatoribus, fratres in cœnobio S. Saluatoris & sancti confessoris Ludgeri, eam, quæ in Christo est omniũ saluatore, salutem. Tob. 12. Quia, attestante scriptura, opera Dei reuelare magnificum est, operæpreciũm nobis videtur, si de virtutibus sancti ac beatissimi patris Ludgeri, & de cælesti eius in terris vita aliquid conscribamus. Dignum est enim, vt mortalibus vita eius declaretur, cuius nomen in libro vitæ asscriptum tenetur. Psal. 111. Sic quippe illud Psalmistę implebitur: In memoria ęterna erit iustus: dum eius merita & virtutes nobis sine literis per transitoria & per succedentia sibi tempora scriptura repræsentat. Ad quod opus quanuìs nos, qui proprij eius alumni sumus, & debitum trahat & voluntas: scientiæ tamen tenuitas, & suspecta quorundam de narrãdis virtutibus fides repellit. More nanq; humani ingenij, quo filij, si deformiores parentibus pulchris, & parentes fortè minùs laudabiles, filij laudabiliores videntur: plerosq; æstimaturos putamus, sancti huius patris & nostri specialiter patroni actus, vel supra meritum nobis placuisse, vel supra modum esse laudatos. Qua in re quanuìs liberè fateamur nos eum omninò non posse, quantùm volumus, laudare, huic tamen vel cogitationi, vel obiectioni, quadrifariè videmus posse occurri. Nam qualecunque sit quod scribimus, hoc aut sapientiores lecturi sunt, aut insipientiores. Si sapientiores, dummodò vera dicantur, iuxta Apostolicum dictum, libenter sufferent 2.Cor. 11. insipientes, cùm sint ipsi sapientes: si insipientiores, suî consideratione & aliorum non immeritò minorem sapientiam tolerabunt. Et certè si quibus aliqua de his, quæ dicturi sumus, dubietas interuenerit, fidem illis aut noua, quæ ad eius modò tumbam miracula fiunt, persuadere, aut sanctissimæ eius vitæ conscij, qui adhuc aliquanti in corpore supersunt, inculcare valebũt. Proindè quanuìs plura alia per eum Dominus fecisse feratur, nos ea solummodò in hoc opusculo ponemus, quæ aut ab illis cognouimus, qui eius iugiter conuersationi interfuerunt: aut in schedulis, quanuìs ordine confuso, posita inuenimus: aut certè quæ oculis nostris ad sacrosanctas sui corporis exuuias gesta esse perspeximus. Partitio opusculi. Vndè & volumen duobus libellis distinximus: quorum prior eius vitam continet atque obitum: posterior miracula describit, quæ post eius obitum ad eius memoriam facta esse probantur. In quo opere ea moderatione stylum pro ingenioli facultatula temperare curabimus, vt nec contractior breuitas intellectui obsistat, nec progressior copia fastidium gignat. Itaque Christo fauente, & sanctorum meritis nobis patrocinantibus, atque potissimùm nos adiuuante, de quo scribere disponimus, ad Dei laudem & ad serui sui glorificationem, ad audientium profectum, vitam sancti & beatissimi Confessoris Christi Ludgeri, quanta possumus veritate euoluamus.

EPIGRAMMA.

Mellea Ludgeri reboat primordia sancti
Iste liber, nostro scriptus amore pio.
Frisia docticanis cuius condita loquelis
Omnis ouat stirpe sua genitum.
Haud minùs hic clarus alijs cluit vndiquè terris.

VITAE

Cap. I.

IGitur Ludgerus ex Frisia oriundus fuit. Parentes eius non solùm ad seculum nobiles, sed & in fide catholica Christianissimi erant. Auus eius, nomine Vurisingus, ex illa primùm familia Christo nomen dedit. Is Ado cognomēto, à rege Radbodo, qui tunc Frisiæ imperitabat, ob iustitiæ defensionem à patria effugatus, & in Franciam pulsus est. Sed cùm post mortem Radbodi, Carolo regnante, Frisia Francorum accessisset imperio, ab ipso demùm ad patriam causa fidei roborandæ remissus est. 26. Martij. Patria & parentes S. Ludgeri.

De matre eius, quæ pusilla, aquis necari iussa est. *Cap.* 2.

HVius filius iunior, vocabulo Thiadgrinus, sancti viri pater erat: mater Liafburga dicebatur. Hæc auiam ex paterno genere habebat gentilem. Quæ cùm doleret filio tantùm filias nasci, furore fœmineo succensa, matrem sancti viri eadem, qua nata fuerat, hora aquis necari præcepit. Vndè cùm iuxta crudele eius mandatum, situlæ aqua plenæ à mancipio, cui hoc erat iniunctum, immergeretur, puellula brachiolis extensis, vtraque manu marginem situlæ appræhendit, & quibus potuit viribus reniti, nè mergeretur, cœpit. Mirandum planè spectaculum, natā sub ea hora paruulam ætati perfectæ reluctari. Itaque in hac eorum colluctatione prorsùs mirabili, iuxta misericordissimam misericordis Dei dispositionem, vicina mulier superuénit, & misericordia mota, infantulam de manu mergentis eripuit. Et quia, iuxta superstitionem gentilium, semèl aliquid gustantes illicitum erat necari infantes, cum puella festina domum regressa, ori eius de melle aliquantulùm immisit: quod cùm statìm ipsa sorbuisset, ab imminentis mortis periculo liberata est. Nam cùm ipsi, quibus ad perimendum paruuia fuerat commissa, neque eam contra suæ religionis sectam perimere præsumerent, neque suæ tarditatis moras dominæ, quæ in tota filij domo dominabatur, profiteri auderent, ipsi eam, quæ eripuerat, mulierculæ furtìm nutriendam permiserunt: & ità demùm occultè in domo eius per nutricem aliquanto tempore educata, post auiæ mortem matri restituta est. Cuius hoc munere, cuius, nisì tua, Christe, gratia actum est? Quis tantillæ infantiæ intelligentiā, quis fortitudinem præbuit resistendi? Tua hoc pietas Deus, tua clementia fecit. Ipsa eam meritis sancti Ludgeri, qui ex ea posteà nasciturus erat, & ab imminenti discrimine liberauit, & futuræ eius generationi reseruauit. Felix planè & omni laude dignissima, tanta prole & talibus sui ortûs auspicijs mater. Nam licèt Moyse, qui, sicut legitur, Deum facie ad faciē videbat, ista longè vel meritis vel dignitate inferior habeatur: quadam tamen vel mortis sententia, vel ereptionis similitudine, ei comparanda videtur. Sicut enim ipse olìm ab impio rege aquis necari præceptus est: sic nihilominùs ista ab impia & crudeli auia, eandem mortis sententiam excepit. Moysen natum, vtpotè puerum elegantem, mensibus tribus mater occultauit: hæc neque vna saltem morula, quo miserior eius esset occasus, enixæ & miseræ matri reseruata est. Ipsum regis filia adoptauit in filium: hanc paupercula loco filiæ educauit. Ipsa vagientem miserata est: Hæc etiam renitentem liberauit. Postremò Moyses populum Hebræorum de Aegypto eduxit: illa, quod in se natura minùs habuit, per sobolem adimpleuit, qui tantam de errore gentilium multitudinem liberauit. His indicijs venerabilis fœminæ probitas iam in ipsa infantia commendabatur.

Crudelitas auiæ S. Ludgeri.

Nota morē ethnicū erga infantés.

Exod. 33. Num. 12.

Exod. 2.

Ibidèm.

De lapsu & restauratione matris eius. *Cap.* 3.

VErùm cùm iam marito iuncta, virum Dei Ludgerum in vtero gestaret, casu prolapsa corruit. Cuius latus cùm palus, super quem ceciderat, penetrâsset, mortua penè & exanimis ablata est. Immanis omnes timor, ingens dolor inuasit, dum hincindè vel pro morte puerperæ vicina dolebant, vel puerperium iam partui vicinum interiturum esse timebant: sed Dei, qui adiutor est in opportunitatibus in tribulatione, non diù abfuit pietas. Nam mulier paulatìm resumpto spiritu, pristinæ sanitati restituta est, & in puero post paucos dies edito, nulla læsionis macula apparuit. Quomodò enim vel matrem tanto viro fœtam interire, vel

Casus acerbus matris eius.

Psal 9.

ipsum aliquatenùs lædi, eius sanctitatis præscius Deus pateretur? Proindè non vt læderetur,(quod non absurdè credimus) sed vt magnificētiùs liberaretur, hunc lapsum venerabilis fœmina incurrit. Plus quippe fuit de ipsis mortis faucibus euasisse, quàm casum euitâsse. Quod sancti pueri ex ea nasciturі meritis actum fuisse quis dubitet? Sicut enim olìm sancta Dei genitrix, & sancta mater præconis, meritis & spiritu paruulorum prophetabant: ità & hæc pia mulier suî liberationem meritis sanctæ eius prolis attestabatur. Deniquè his suæ natiuitatis exordijs, quantus deincèps esset futurus, præmonstrabat.

Luc. 2.

De eius scriptura. Cap. 4.

Ab infantia maturos pe se mores tulit.

POST vbì iam baptizatus, sensìm puerulus ambulare & in verba balbutienti adhuc lingua prorumpere cœpit, cánum statìm sensum & cor senile assumpsit. Moribus quidem non immaturis & vita immaculata teneram ætatulam transcendens, nullis animum illecebris, nulli dedit voluptati. Lusum, pueris admodùm familiarem, tanquàm pestem fugiebat: scripturas, quas necdùm per ætatem discere quiuit, iam se animi affectu præmeditari certis quibusdam indicijs præmonstrabat. Nam alijs pueris ludentibus, ipse arborum cortices colligere, quibus vti ad luminaria solemus, & indè quasi libellos componere consueuit. Quos, cùm fortè liquorem inuenisset, festuca vtiliter, vt sibi videbatur, inscriptos nutrici, acsi proficuos admodùm libros, tradidit custodiendos. Et hæc quidem ille, iuxta hoc, quod Apostolus dicit, Cùm essem paruulus, loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus: sensu puerili, acsi infantulus, agebat: cæterùm Deus, cuius prouidentissima dispensatione nihil in terra fit sine causa, istis eũ signis doctorem Ecclesiæ esse futurũ, portendit. Deniq; cùm ab aliquo interrogaretur, quid per diem operatus fuisset, se per totum diem aut libros composuisse, aut scripsisse, aut legisse respondit. Qui cùm vlteriùs inquireretur, quis eum docuisset: Deus, inquit, me docuit. O verè Apostolica, & perfecto viro digna, & in tantillo pectore miranda omninò doctrina. Nónne his verbis dixisse videtur: Cur me interrogatis, quis me docuerit, quasi quisquam alius singulos doceat, quàm Deus? Quis aperit ora mutorum, & linguas infantium facit disertas, nisì Deus? Nisì Deus mentem intùs docuerit, laborare forinsecùs homo potest, proficere non potest. Ego, inquit Apostolus, plantaui, Apollo rigauit: Deus autem incrementum dedit. Deus ergò me docuit, qui me creauit: non homo, qui seipsum non cognoscit. Talis erat prima viri ætas, tali eius infantia tyrocinio militabat.

1. Cor. 13.

Prouidentia Dei.

Nota mirabile paruuli respõsum.

Sap. 10.

1. Cor. 3.

Vt petierit se præceptori admoueri. Cap. 5.

Rom. 10.

VErùm vbì cum ętatis processu vir Dei Ludgerus scientia simul & meritis accreuit, literis demùm imbui ardenti admodùm voto cupiebat. Sciebat enim plerosque, iuxta Apostolicum dictum, zelum Dei habere, sed nõ secundùm scientiam. Vndè nè contra propositum & voluntatem suam ignorãtia fortè in aliquo laberetur, parentes proprios adijt, obnixè postulans, vt eorum industria alicui erudito in scripturis viro commendaretur. Parentes piæ intentioni eius & voluntati congratulantes, dignas indè Deo gratias egérunt, & eius quantocyùs votis satisfacere curauerunt.

Vt sit in disciplinam traditus Gregorio presbytero. Cap. 6.

Gregorius presbyter administrat ecclesiam Traiecten.

ERat ea tempestate & literarum scientia, & morum probitate vir meritò non infimus, nomine Gregorius, qui discipulus simulque successor sancti Martyris Bonifacij, Traiectinę sedi in gradu presbyter p̃sidebat. Huius curæ & solicitudini virum Dei parentes commẽdauerunt. Qui eius sagacitate simul & deuotione comperta, benignè susceptum & cum honore habitum, studiosissimè enutrire studebat. Vbì non minimùm vel in timore Domini & seruitio diuino, vel in scripturarum documẽtis proficiens, & mundialibus negocijs abrenũciare cogitabat. Nouerat enim Apostolum dixisse, quòd nemo militans Deo implicat se negocijs secularibus, vt placeat ei, cui se probauit. Proindè tonsura accepta, totũ se in Traiectensi monasterio ad Dei seruitiũ & ad instrumenta artis spiritalis conuertit. Mira illi circa cõscholasticos suos charitas, mira circa ecclesiasticum officiũ deuotio erat. Semper aut legebat aliquid, aut psallebat, aut certè orationi instabat. Secularem literaturam non mul-

2. Tim. 2.

S. Ludgerus accipit tonsuram.

multoperè scire curabat, assiduus meditator diuinæ scripturæ, eam maximè menti recondebat, quæ aut laudem Dei sonare, aut ad fidem catholicam pertinere videbatur. Ipse beatus vir vno semper vultu, eodemque animo erat: læta quidem facie & admodùm iucunda, nec tamen facili & prompta ad risum. Ità in omnibus actibus suis prudentiam cum temperantia complectens, non solùm à magistro quasi vnicus filius diligebatur, sed etiam ab omnibus conscholasticis suis & notis in maximo habebatur affectu. Necessè enim erat, vt quem Deus tanta virtutum perfuderat gratia, ab omnibus amaretur.

Vt sit ordinatus Diaconus, & præceptore Alcuino vsus. Cap. 7.

HIS diebus quidam Alubertus de terra Anglorum ad Abbatem Gregorium venit: cuius vel scientia vel moribus delectatus, eum sibi * episcopum fieri postulauit. Quod cùm ille se non aliter facturum responderet, nisi à suo demùm episcopo ordinaretur, eum denuò ad ipsum remisit. Et quia idem Gregorius non erat ad gradum episcopalem ordinatus, sed presbyter pontificali cathedræ præsidebat, Ludgerum simul cum eo, vt Diaconij ibi perciperet gradum, direxit. Eo ibi tempore Alcuinus scholam moderabatur, vir omni scientia celeberrimus. Huius confestìm familiaritate vir Dei Ludgerus potitus, sedulò illi per annum iungebatur, & scripturas cum eo diuinas conferebat. Vndè cùm percepto diaconatûs ordine, cum eodem, cui comes præstitus erat, Aluberto post anni circulum reuerteretur, quadam die, iuxta vsum officij sui, contigit eum coram Gregorio Euangelium legere. Cui Domino, vt credimus volente, in quodam verbo offendenti, Gregorius coram populo emendauit. Ille publica correctione cõfusus, acceptam verecundiam ad suas vtilitates conuertit. Nam quia ex eo tempore, quo de Anglis venerat, magno Alcuini, quem ibì magistrum esse diximus, desiderio tenebatur, optabili occasione percepta, denuò ad eum redeundi licentiam postulauit, indignum se dicens percepto officio posse videri, qui illud ex more implere nesciret: se coram eo antè non lecturum, quàm illud, Domino adiuuante, pro viribus emendare curaret. Quod audiens Gregorius, ægrè admodùm se ab eo deseri ferebat, noluit tamen aperta repulsione, nè eum contristaret, eius petitionem negare: sed blanda eum cœpit dissuasione à sua intentione reuocare. Qua in re cùm parùm ipse profecisset, patrem quoquè eius sibi adiunxit: vt si vni resisteret, duobus cederet. Sed cùm pòst etiam eum omninò in eo, quod cœperat, fixum persistere videret, tandèm vel infatigabilitate eius vel ratione victus, eius annuit postulationi. Deniquè his, quæ necessaria itineri erant, paratis, cum Dei gratia & suæ permissionis licentia eum à se dimisit. Qui suæ sanctitatis exempla, quò accesserat, derelinquens, tandèm ad Eboracum ciuitatem peruenit. Ibì quippe vir Dei Alcuinus cunctis, qui ad eum hincindè cõfluxerant, scripturarum documenta tradebat: à quo cum ingenti vel honore, vel gaudio susceptus, tribus cum eo annis & sex mensibus mansit. Quo in loco quàm amabilis magistro, quàm desiderabilis condiscipulis, quàm honorabilis monachis ibidèm consistentibus, quàm charus omnibus, qui eum nôsse poterant, fuerit, nequaquàm dignè explicare valemus. Diligebat eum magister, morum eius probitate & literarum studio delectatus: desiderabant condiscipuli, sedulitate eius & obsequijs deuincti: Honorabant monachi, piam eius conuersationem & meritorum sanctitatem videntes: amabant postremò omnes eum cognoscentes, miro eius ad singulos vel amore, vel honore prouocati. Quis enim eum non amaret, quis non honoraret, cùm ipse omnes & vnicè diligeret, & summoperè veneraretur? Itaque quanuis omnibus charus esset, à magistro tamen speciali dilectionis priuilegio colebatur. Quod in eo vel maximè appáret, quòd aliquotiès dicere solebat, se, si ei optio daretur, suam anteà vitam daturum, quàm dilecto filio suo (Sic enim eum appellare consueuit) aliquid mali aut aduersitatis eueniret. O verè dignum vel tali discipulo magistrum, vel tali magistro discipulum: qui eu angelica illa vicissim dilectione pleni, qua nemo maiorem habet, vt animam suam quis ponat pro amicis suis, pro se inuicèm impendi & mori desiderabant. Igitur Ludgerus apud magistrum tres continuos annos & sex menses manens, non solùm totum cum eo vetus & nouum testamentum perlegit, & nonnullos secularis literatu-

Alubertus Anglus.

* chorepiscopum

Ludgerus anno vno adhæret Alcuino.

Ludger' redit in Angliam ad Alcuinum.

Est omnibus mirè grat'.

Alcuino in primis.

Iohan. 15.

ræ libros:sed & monachorum, qui in illo loco erant, perfectè didicit vitam. Posteà ad suos reuersus,patri Gregorio & cæteris omnibus tanto deincèps gratior & dignior erat, quanto tunc & literarum scientia instructior, & librorum copia plenior, & monachorum regulis eruditior fuit.

De obitu Gregorij, & successione Albrici. Cap. 8.

Albricus succedit Gregorio.

DEfuncto autem Gregorio Albricus nepos successit. Is vnico Ludgerum affectu diligebat. Cuius prudentiæ & fidei non ignarus, ad quendam cum locum in sua parochia constitutum, qui Dauentre dicitur, prædicationis causa & fidei corroborandæ gratia pergere suasit. Ad hunc locum quidam olìm de terra Anglorum Dei seruus, nomine Liafuuinus, diuinæ visionis admonitione ad prædicandum missus,& plurimos ad fidem conuertit, & ecclesiam ibì ædificauit:in qua ipse vsque ad diem dormitionis suę permanens,in eadem post suam de hoc seculo euocationem sepultus est. Sed quia isdem locus in confinio Francorum & Saxonum positus, ab eisdem Saxonibus, dum adhuc gentilitatis erroribus inuoluti tenerentur,frequenter depopulari consueuit, eadem ab eis ecclesia incensa est. Vndè quia memorato sacerdoti illicitum videbatur, aut cœptam ibì prædicationem deseri,aut locum cōfessoris Christi corpori dedicatum negligi,sanctum,vt diximus, Ludgerum illuc proficisci hortabatur. Cuius voluntati cùm promptissimè ipse paruisset, & ad locum veniēs,memoratum corpus quæsisset,nec inuenisset, intrà ambitum spatij,quo illud esse putauit,ædificare ecclesiam cœpit. Cumque iam positis fundamentis, parietes erigere pararet, in visione ei per noctem sanctus sacerdos Christi Liafuuinus apparuit, benè eum dicens fecisse, quòd à gentilibus dirutam denuò reædificaret ecclesiam, saluam sui laboris ei apud Deum mercedem manere,corpus verò suum sub australi ædificij parte esse humatum. Quod cùm manè, Domini laudibus expletis,in loco,quo dixerat,ipse inuenisset,in eadem illud ecclesia digno cum honore collocauit. Vbì per Dei gratiam ad ostendendum vel suum vel sepulti meritum,plura vsq; in hodiernum diem miracula fiunt, & eorū patrocinio ille deincèps locus à gentilium est incursione conseruatus.

Liafuuin', quem aliàs Lebuinum vocant, Dauentriæ Christū pdicat.

Ludgerus templū Dauentriæ restaurat.

Ludgerus Frisijs Christum annunciat. Cap. 9.

EO serui Dei in loco vel industria, vel successu Albricus animatus, maiora adhuc per eum & facere cogitauit,& fecit.Siquidem in Frisiam eum ad destruenda fana deorum,& diuersa idolorum simulacra auferenda destinauit. Plures enim adhuc ibì gentilium dediti superstitionibus erant. Quò ille statìm,nihil cunctatus,quanquàm cum sui capitis periculo,perrexit.Mira Dei gratia,mira in viro Dei constantia, cum sine aliqua contradictione coram cultoribus suis & delubra destruxisse, & idola abstulisse. Quis hoc fecit,nisì ille, qui,vt in Euangelio legitur, quasi flagellum fecit de funiculis, & solus omnes eiecit de templo? Quis tunc per virum Dei idolorum templa diruit, nisì qui olìm per semetipsum cathedras vendētium columbas euertit? Quis immodicam tunc per illum pecuniam de spolijs deorum Ecclesiæ vsibus congregauit, nisì qui per semetipsum olìm æs nummulariorum effudit? Ipse seruo suo tantam virtutem, ipse aduersarijs tantam attulit virium dissolutioēm, vt opera sua illum destruere, aurum & argentum, quæ etiam mortales petunt, abripere illi viderent, nec repugnarent. Eo Ludgerus tempore diaconij adhuc officio fungebatur. Verùm Albrico pontificatûs ordinem sortiente,ipsum quoquè presbyterij secum fecit percipere gradum. Et quia Frisones adhuc rudes erāt in fide,Ludgerum Albricus tam propter fidei puritatem & mentis constantiam, quàm propter suos parentes, qui apud eos potentissimi habebantur, doctorem ecclesiæ constituit in pago Ostrache, in loco, quo sanctus Bonifacius martyrio est coronatus. Dignus planè vel tali loco sacerdos, vel tanto locus sacerdote Nam & talis sacerdos non iniuria illum meruit locum, qui tanti martyris sanguine esset dedicatus:& locus talis tanto dignus erat sacerdote,qui ipsi, cuius martyrio locus ipse insignis habetur, non im-

Ludger' in Frisia demolitur fana & simulacra dæmonum.

Iohan. 2.

Matt.21.

Ludger' fit presbyter.

immeritò adæquandus videretur. Ità vicissim vel locus sacerdotem, vel locum commendat sacerdos. Cui etiam testimonium perhibuit quidam Alcuini discipulus, versibus Heroicis talia mandans:

Frater amore Dei, cognato dulcior omni, Versus Ioseph, vt habet quidam MS. codex.
Et consanguineis merito preciosior ipsis,
Ludger amate mihi, Christi te gratia saluet:
Viue tuæ gentis Fresonum clara columna,
Presbyter occiduis laudabilis orbis in oris,
Doctus in eloquio, prudens & mente profundus:
Ipse gradum meritis ornas & moribus almis.
Vt puer en senibus humili de corde ministras,
Vt germanus agis cunctis æqualibus æuo,
Atque parens pueris vitæ documenta rependis.
In melius crescendo, meî memor esto sacerdos,
In precibusque tuis commendes, quæso, Tonanti
His breuibus, vatem, qui te laudauit in odis.
Si teretis baculi pro tali carmine donum
Munificus tribuas, fors hæc mercedula vati
Concordat modico. felix sine fine valeto.

Igitur tribus per annum temporibus, Hyemali, verno, æstiuo, quibus eum crebriores & celebriores festiuitates abesse non permittebant, in doctrinæ ibì custodia occupabatur: Autumno specialiter sedi Traiectenũ sui antistitis iussu præsidebat. Siquidem Albricus, curans nè vnquàm principali sui episcopatus cathedræ doctrina deesset, quadrifaria eam vel per tempora, vel per doctores distributione ordinauit. Verè, quandò sua potissimùm præsentia opùs erat, per se eam ipse administrabat: Aestate Adalgerum Presbyterum, Autumno sanctum, vt diximus, Ludgerum, Hyeme Thiadbertum præfecit. Albricus episc. vt Traiectẽ curârit ecclesiam.

Vt sanctus Ludgerus in preces & lectionem incubuerit. Cap. 10.

SAnè Ludgerus in ordine vicis suæ si quandò aliquas, quæ eum in doctrina & curis commissorum detinebant, occupationum est ferias adeptus, mox aut lectioni insudare, aut psalmodiæ insistere cœpit, præcipuè nocturnis temporibus, quandò secretiùs ei, quod semper amauerat, orationi vacare dabatur. Erat ibì oratorium, quod sanctus olìm antistes Vuillebrordus in honore sancti Saluatoris & construxit & dedicauit. Ibì post psalmodiam & speciales, quas semper, vt diximus, amabat orationes, Ludgerus membra dare quieti consueuit. Oratoriũ S. Saluatoris.

Vt apparuerit ei Gregoirus: & de tribus aceruis. Cap. 11.

NOcte igitur quadam cùm se ibì post peractam ex more psalmodiam sopori dedisset, nutritorem quondàm suum Gregorium sibi in somnis assistere vidit. Quem cum hilari vultu intuitus, & familiaritate, qua viuens solebat, collocutus: Frater, inquit, Ludgere, sequere me. Quem ipse, vt videbatur, secutus, in quendam eminentiorem cum eo locum peruenit. Ibì prolatis & coram eo iactatis quasi membranulis & vestibus diuersis, ea ipsum Gregorius in aceruos colligere præcepit. Cumque iuxta eius mandatum tres ex eis aceruos fecisset: Benè, inquit, ista egentibus distribue, & ego tibi horum copiam præbebo. Post hæc ab eo, vt sibi videre videbatur, signaculo crucis signatus, à somno expergefactus euigilauit. Eo erat tempore custos Traiectensis ecclesiæ, vir miræ sanctitatis, nomine Marchelmus. Hic Anglus natione, sancti quõdàm Vuillebrordi discipulus fuerat. Cui cùm somnium manè Ludgerus retulisset, siue ex humanæ rationis coniectura, siue (quod magìs credibile est) ex diuinæ inspiratiõis ostensione, hoc ille ità interpretatus est, vt posteà rei euentus probauit. Eminens, inquit, locus, in quem perductus es, episcopatum, quem adhuc es adepturus, ostendit. Membranulæ & vestes, quas coaceruatim collectas, fideliter distribuendas accepisti, doctrinæ sunt & exempla maiorum, quibus cõmissos pro captu & necessitatibus singulorum instruere & munire debebis. Tres ex Marchelm⁹ discipulus S. Vuillebrordi. Visiõem is interpretatur.

eis accrui, trium ſunt gubernacula plebium, quibus te adhuc paſtorali præeſſe ſolicitudine oportebit. Ad hæc Ludgerus, etſi ſomnium iuxta rationis cõſequentiam eum eſſe interpretatum nõ ignoraret, humiliora tamen de ſe, ſicut ſemper facere ſolebat, & ſciens & optans: Vtinàm, inquit, in loco mihi credito aliquem poſſem facere fructum. Hoc mihi neceſſarium, in hoc ſatìs eſſe probaretur. Deniq; ità deincèps illis in locis prædicationi inſiſtere cœpit, acſi anteà nihil egiſſet. Timebat enim vir beatus, ſe priùs à commiſſa plebe aliqua occaſione ſubtrahendum, quàm eam ſecundùm intentionis votum, vel in fide plenè inſtruere, vel Chriſtianæ religionis moribus aſſuefacere poſſet. Ità per ſeptem ferè annos ibì in doctrinæ ſtudio permanſit. Intereà à Saxonibus, gente & agilitate & virtute non ignobili, Chriſtianis, qui illis in locis erãt, perſecutione commota, Friſiæ pars maior à fide defecit.

Friſij deficiunt à fide.

Vt beatus Ludgerus Romam adiërit. Cap. 12.

Vuindekindus, dux Saxonum.

EA tempeſtate dux Saxonum Vuindekindus erat, vir, etſi paganus, & ſapientiæ fama, & eloquentiæ ſplendore, & bellorum exercitijs nõ immeritò inter optimos duces numerandus. Eo duce, Friſiam aggreſſi Saxones, & eccleſias incenderunt, & Dei famulos expulerunt, & cũcta cædibus, incendijs & rapinis complentes, Friſones vſque ad Flea fluuium fidem derelinquere, & ſecundùm morem erroris priſtini idolis immolare fecerunt. In hac perturbatione, cùm S. Ludgerus neq; Martyrium, quod optabat, mereretur, neque vllum ſuæ prædicationi locum, cunctis vnanimiter reſiſtentibus, dari videret, cedendum tempori ratus, & ſe tranquillioribus temporibus reſeruandum putauit. Quocircà quia ſub idem tempus ſuus antiſtes Albricus deceſſit, Romam Dei dilectus pergere cogitauit. Quod quidem iam olìm votum habebat, ſed non priùs ei occaſio & locus prouënit. Itaque aſſumpto ſecum fratre Hildigrimo, qui natu iunior, doctrina & exemplis eius inſtituebatur, Romam, vt diſpoſuerat, contendit. Quò cùm Chriſto viæ comite proſperè perueniſſet, ibì cum Papa Leone, qui tunc Apoſtolicam ſedem gubernabat, locutus, honorificè & benignè ſatìs habitus eſt. Nam ſiue præſentis eius ſanctitatis intuitu, ſiue inſita diuinitùs ſummis ſacerdotibus gratia, tantum eum Eccleſiæ doctorem futurum prænoſcens, amiciſſimum & familiariſſimum habuit. Sanè cognito, quòd in hæreditate paterna monaſterium conſtruere cogitaret, & piam eius voluntatem comprobauit, & ſuę benedictionis, vt fieret, authoritatem indulſit. Datiſque dignis admodùm reliquijs, ſancti ſcilicet Saluatoris & ſanctæ Dei genitricis Marię, & Apoſtolorum principis Petri, ſed & aliorum quamplurimorum, in quorum honore locus ille conſtrueretur, à ſe eum, Dei ſanctorumque eius auctum benedictone, dimiſit. Qui Roma digreſſus, Beneuentum ad monaſterium S. Benedicti tetendit: quod ab eo inſtitutum, regularem propenſiùs vitã & nôſſe & obſeruare credebatur. Et quia pater monaſterij genere ſibi propinquus erat, cum eo locutus, duobus inibì annis & ſex menſibus manſit. Qua hoſpitalitatis prolixitate liquidò appáret, vel qualibus illic delectaretur exemplis, vel quantum eius conuerſatio fratribus placuerit. Quomodò enim non placeret, qui nulli ſe onerosum, cũctis amabilem prębens, vtiliſſimus eis factorum ſuorum exemplo doctor aduënit? Siquidem cũcta, quę in S. Benedicti regula legebant, in huius viri factis videbant. Neque diù latitare potuit, quanuìs in angulo monaſterij poſita, tanta lucerna. Nam non ſolùm per Franciam, ſed & per Italiam meritis eius diuulgatis, fama ſanctitatis eius ad aures quoq; Caroli Imperatoris, Deo volente, peruënit.

Albrici mors.

S. Ludger' venit Romã ad Leonem Pontificem.

Reliquias accipit egregias à Pontifice.

Hæret diù in cœnobio Beneuentano.

Carolus Magnus.

Vt ſit euocatus ad Carolum Magnum. Cap. 13.

Alcuinus venit in Gallias.

SVB idem tempus Alcuinus, quem ſuperiùs in Eboraica ciuitate literarum magiſtrum eſſe diximus, de terra Anglorum in Franciam venit. Qui cùm à rege fauorabiliter eſſet ſuſceptus, antiquum amicum non negligendum putauit. Ex primo nanque aduentûs ſui tempore de Ludgero ſolicitus, comperto vbi eſſet, quadam die inter familiaria cum rege colloquia, quendam ſe in eius regno clericum ſcire dixit, qui poſt Deum ſanctoſque eius nulli meliùs competeret, quàm ſibi: cum aliquandiù ſecum legiſſe: eſſe illum & literis eruditum, & morum probitate ſanctiſſimum: ipſum Ludgerum vocari, & tunc in Beneuentano monaſterio ſancti Benedicti conſiſtere talem virum, regijs vtilitatibus & reipublicæ maximè profuturum: quem & prudentia & morum probitas commendaret. Quem cùm miſſus nuncijs ad ſe

Carol' rex ad ſe euo-

se rex Carolus venire mandaret, ille, quanuìs omnem animam potestatibus sublimioribus subdendam, iuxta Apostoli præceptum, nósset: tamen ad eum prima euocatione venire distulit. Semèl quippe prægustata monasticæ conuersationis dulcedo, aliud eum desiderare non permittebat. Vndè intelligens Imperator hoc eum modo nō facilè à monasterio auelli posse, literis cum magistri quondàm sui Alcuini ad se euocari fecit. Quod cùm iuxta voluntatem suam processisset, & ab eo sibi esset præsentatus & commendatus: Duorum, inquit, monasteriorum optionem do tibi: Vnius maioris, in quo sanctimoniales habentur: alterius minoris, in quo canonicorum congregatio Domino famulatur. At ille satis prudenter maiori maiora quoquè discrimina inhærere considerans, quanuìs neutro se habilem & dignum, minori tamen se conuenientiùs dixit prę̄fessurum: plura ex fœminis tentamenta venire, plures ab alijs detractiones secuturas: virorum sibi magìs, vtpotè viro, gubernacula competere, quàm virginum. Quod eius responsum cùm rex libenter admodùm accepisset, quoddam ei in Bracbent monasterium, quod Lotusa vocatur, cōcessit. Ille hoc non tam ad suas vtilitates, quàm ad subiectorum obsequium putans datum, Dominicum illud sequi exemplum cupiebat, quo dicitur: Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. Et item: Qui maior est, inquit, vestrûm, erit minister vester. Ità prodesse illis, nō præesse studens, & diligi magìs quàm timeri gaudens, nulli vnquàm commissorum arduum aliquid iussit, quod ipse priùs non implêsset. Verè felix & omni laude dignissimus, q illud Apostolicum dicere poterat: Imitatores meî estote, sicut & ego Christi.

cat S. Ludgerum. Rom. 13.
Bracbēt, id est, Brabantia.
Matt. 20.
Philip. 3.

Vt rex Carolus præfecerit eum quinque pagis. *Cap* 14.

HIS ferè diebus quinque in Frisia pagi, Huhmerki, Hunusga, Fiuilga, Emisga, Federitga, Francorum spontè ditioni accesserunt. Qui cùm aliquem sibi, cuius loquelam intelligerent, docendæ Christianitatis gratia, à rege cōcedi orarent, Ludgerum eis cum magno omnium gaudio præfecit, addita insupèr ad prædictos pagos insula vna, quæ Bant appellatur: Proindè vir Dei, iuxta euangelicum documentum, sciens cui plus committitur, plus etiam ab eo requiri: omi virium possibilitate circa commissæ plebis vtilitatem inuigilare cœpit. Nam & idolorum fana destruxit, & pro eis ecclesias construxit, & ipsos, quantùm fidei rudimenta patiebantur, perfectè in Christianitate instruxit: ità generaliter erga omnes, & ità specialiter erga singulos agens, acsi singulos ipse genuisset. Huius fidei vel industriæ vel charitatis testes sunt vsque hodiè populi regionis eiusdem, quos in Christo Iesu per euangelium & baptismatis gratiam generans, à prisco errore ad veritatis agnitionem reuocauit. Testes quoquè ecclesiæ, quas per loca singula construxit: testes & Deo famulantium congregationes, quas aliquibus adunauit in locis: testes etiam alij, quibus non necessitate, sed voluntate verbum Domini annūciauit. Quia enim nouerat scriptum. Verbum Domini non esse alligatum: sed sapiētiam Dei attingere à fine vsq; ad finem fortiter, & disponere omnia suauiter: prenicationis suę documenta intrà Frisię terminos noluit cohibere, sed vltrà quoq; doctrinæ suæ fluenta deriuare.

Ludgerus præficitur Frisijs.
Luc. 12.
2. Tim. 2.
Sap. 8.

Vt diabolum ex insula depulerit. *Cap.* 15.

EST insula in ipso Frisonum atq; Danorum confinio constituta, quę à quodam Fosete, quem deum errore gentili ęstimauerunt, & à patria lingua Theodisca Foseteslant est appellata. Ad hanc ex consilio & voluntate Dñi, prædicationis causa S. Ludgerus profectus est. Quæ cùm iam in r spectu posita, non longè abesset, & vir Dei cruce in manibus sumpta dixisset: Exurgat Deus & dissipentur inimici eius, & fugiant, qui oderunt eum, à facie eius: sicut deficit fumus, deficiant: oēs, qui in ipso cum illo erant nauigio, viderunt tenebrosissimam caliginem instàr fumi de ipsa exire, & ea paulatìm pertranseunte, serenitatem denuò redire. Vndè intelligens præuiam DEI gratiam de illo loco effugâsse diabolum: Gratias tibi, inquit, bonorum omnium author IESV CHRISTE refero, qui nostrum iter præueniens, antiquum humani generis hostem de hac insula nobis videntibus effugâsti. Ità Domine, parùm tibi fuit ad confortandos seruos tuos, vt hoc inuisibiliter ageres, nisì etiam visibiliter demonstrares. Iam securus, iam lætus ad euangelizādum verbum tuum accedo: quia hoc iam, aduersario perturbato, & laboriosum

Theodisca, pro Teutonica.
Psal. 67.

esse nequibit, & te corda insulanorum ad fidem pręparante, infructuosum non erit. Itaque magna alacritate insulam aggressus, cùm maxima agilitate prędicare verbum Domini cœpit. Tantam autem Dei pietas eius prędicationi gratiam tribuit, vt ipse statìm inter primos princeps crederet, & filium suum nomine Landricum, ei de fonte leuandum offerret. Quem ipse posteà sacris literis imbutum, etiam presbyterum ordinauit. Deniq; omnibus insulanis ad fidem Christi conuersis, & iuxta Ecclesiasticum morē baptizatis, non solùm cuncta dæmonum delubra destruxit, sed & Christi ecclesiam pro eis fabricauit.

Multi credūt in Christum.

Vtì voluerit Nortmannos adire, & de visione eius. Cap. 16.

IGitur cùm huiusmodi quotidiè operibus, & apud Deū suæ sanctitatis meritum augeretur, & apud homines fama eius magìs magisq; diuulgaretur, etiam Nortmannos euangelizandi gratia adire cogitauit, illū vir beatus in hac volūtate imitatus, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: Et ea charitate nimirùm repletus, quę iuxta Apostolum Paulum, non quęrit quę sua sunt, sed quę alterius in dilectione. Verùm cùm rex ei suum nullo modo ad hoc prębere consensum, satìs contristabatur, vel propter dilatam illorum saluationem, vel propter mala, quę ab illis populo Christiano irroganda diuinitùs pręuidit. Siquidem cùm quodam tempore esset secus mare in loco, qui vocatur Vuerina, vbì ipse sibi in hęreditate paterna ecclesiam construxit, monachorū ibidèm congregationi monasterium facere cogitauit. Sed hoc ibì esse non potuisse, ex diuina mox reuelatione cognouit. Nam cùm in his curis & in hac intentione permaneret, huiusmodi somnium vidit. Vidit eīn ab Aquilonari maris parte densissimas & teterrimas nubes exurgere, quę paulatìm excrescentes, ad ipsum vsque solem peruenerunt. Quas dum ille, quasi fugiens insequentes, à maritimis locis longiùs remoueretur, ab inspicientium oculis penitùs abductus est. Cuius abscessione dum nubium densitate tenebrę ingentes & immensa caligo maritima loca obduceret, immanis habitatores pauor inuasit, dum vel sibi singuli, vel rebus suis timere cœperunt. In qua trepidatione cùm diù permanerent, sensìm iterùm radios sol suos emittere cœpit, donèc in suum rursùm orbem, & licèt minor, in pristinam lucem reuersus, exortas nubes detersa caligine trans mare effugauit. Quam visionem dum manè sanctus Ludgerus sorori suę Heriburgę, quę tūc fortè secum erat, retulisset, altiùs ingemiscere & flere vbertìm cœpit. Vndè cùm ipsa vel somnij significationē, vel causas lachrymarum ab eo requisisset: Cogitaui, inquit, in hoc loco monachorum monasterium construere: sed hoc nequaquàm iuxta voluntatem meam fieri potest, quia peccatis nostris exigentibus, hęc maritima loca deprędanda sunt & in solitudinem redigenda. Nam nubes, quas de mari exurgere vidi, ipsos prędatores significant. Sicut enim nubes ex maris humore concrescunt, sic & illi per mare ad nos venturi sunt. Quòd verò ab aquilonari eius parte exurrexerūt, Nortmannos innuit, qui in septentrione consistunt. Sicut autem nubes paulatìm excrescentes, ad ipsum nouissimè solem peruenerunt: sic & ipsi prędatores primò furtiuis incursionibus prędas acturi, postmodùm aperto bello hęc loca sunt inuasuri. Porrò quòd sole nubium accessione fugiente, & nostris visibus abducto, honor & caligo hæc maritima loca circunfudit, hoc designat, quòd inito bello cum piratis, & nostris terga vertentibus, omne retrò gaudium obliuiscetur, & rapinis, incendijs atque mortibus omnia implebuntur. Sed quia in sempiternum non repellit Dominus, iterùm ad seruos suos reuersurus, & pacem his locis daturus est. Sicut nanque sol, & si minor, in suum denuò orbem reuersus & luci pristinę est restitutus: sic & horum locorum habitatores, quanuìs mortibus vel abductionibus hominum, destructionibus ædificiorum, damnis substantiarum minorati, in pristinum tamen statum & priorum rerum abundantiam, Domino donante, reuersuri sunt. Quòd autem nubes & caligo, quæ hæc priùs loca possidebant, sole iterùm reuerso, trans mare effugata sunt: portendit mala, quæ Nortmanni priùs alijs irrogabant, alijs alta pace exultantibus, in semetipsos postremò esse retorquenda. Ad hæc cùm sancti viri soror, audita genitalis soli desolatione, fleret, & se

1.Tim.2.

1.Cor.13.

Rex Nortmannorū, quos hodiè Noruegos vocāt, non admittit sanctū Ludgerum.

Visio sancti Ludgeri.

Heriburga, soror S. Ludgeri.

Exponit visum.

Thren. 3.

& se his malis non reseruari, sed anteà de hac vita exire optaret: Non ità erit, inquit, beatus Ludgerus. Ego quidem ista non videbo: quia priùs vitæ cursum consummabo: tu verò & mihi superuictura, & superuenturæ tribulationis mala es visura. Cuius rei vaticinium nos iam non tam ex eius dictis credimus, quàm rebus ipsis cognoscimus. Siquidem, iuxta eius prophetiam, & soror ei superuixit, & mala, quæ prædixerat, vidit: & quandiù ipse in corpore fuit, nullam Frisia perturbationem passa, hæc vel vnquàm fieri posse, incredibile iudicabat.

De irruptione Nortmannorum. Cap. 17.

POST eius verò obitum sequenti statìm anno nauali classe illuc aducti, plura per plures ibì annos mala & miseranda fecerunt. Nam substantia ablata, ecclesijs incensis, monasterijs destructis, hominibus partìm occisis, partìm captiuatis, loca illa maritima penè in solitudinem sunt redacta. Sed quia ipsos Nortmannos in sua iam viscera videmus conuersos, pacem quoquè, iuxta sancti promissum, locis, quæ vastauerunt, Dei credimus miseratiōe reddendam, piratis, qui hactenùs maria & vicina eis flumina clauserant, vel bello, vel naufragio, vel morbo, vel quocunque alio modo consumptis. Qua in re considerare diligentiùs libet, quantæ sanctitatis & meriti vir iste apud Deum fuerit, cui & superuentura mala ostendit, & tamen hæc in diebus suis noluit euenire. Quia enim propter inhabitantium peccata hæc euenire necessè erat, meritis tamen eius & precibus hæc, ipso viuente, non esse superuentura ostendit, sui nimirùm promissi memor Dominus, quo per prophetam repromittit, se pusillum aut grande nō facturum, nisi priùs reuelaret seruis suis prophetis. Quocircà Dominus iustus & misericors, dum mala futura prædicit, quid aliud admonet, nisi vt eum precibus flectamus, aut morum emendatione auertamus? Verè, vt diximus, misericors & pius, verè, iuxta psalmographum, iustus in omnibus vijs suis. Pietatis nanque fuit, vt declinarētur, prædici: iustitiæ verò, declinare nolentes feriri.

Nortmannorū populationes & crudelitas.

Amos 3.

Psal. 144.

Vt diuinitùs illi ostensus sit locus fundandi monasterij. Cap. 18.

IGitur sanctus Ludgerus futuram maritimæ regiōis desolatiōem recognoscens, animum quidem ab ædificando ibì monasterio reuocauit: sed vbì construere posset, sedulus tractauit. Itaque accessibilia maris vicinitate prædonibus loca omninò deuitans, persuadebat religiosis & Deum timentibus personis, vt si quid de hæreditatis suæ proprietate Dei seruitio tradere vellent, hoc in illis facerent locis, quò impetus gentilium attingere nequiret. Vndè cùm ex huiusmodi locis vnus in Vuithmundi iuxta fluuium Isla, alter in loco, qui ad Cruces dicitur, iuxta fluuium Arnapa, ad reliquias, quas ab Apostolico acceperat, traderentur: in vno eorum monasterij ædficationem inchoare pensauit. Sed ne fortè iudicium suum in loci electione erraret, Dei super hoc voluntatem consulendam putauit. Proindè cùm huius rei gratia quadam nocte ad Cruces in niue maxima pernoctaret, Diuina reuelatione monasterium ibì etiam esse non posse cognouit: sed locum esse in saltu quodam iuxta fluuium Rura, qui Vuiduberg vocaretur: ipsum fundando monasterio diuinitùs iam esse dicatum: ibì monasticæ professionis iaciendum esse fundamentum. Quapropter cùm dignas indè Deo gratias ageret, qui se diutiùs hàc illacque fluctuare non pateretur, & suæ viæ comitibus, quæ diuinitùs cognouerat, retulisset, ad promissum à Deo locum cum summa festinatione properauit. Actum est hoc ante datum sibi episcopatum nouem fermè annis. Quapropter quanuis actutùm ordiri ædificationem vellet, locus tamen syluosissimus, & suorum necessariorum remotio, hoc ipsum, vtpotè inter externos positum, perficere non permiserunt.

Diuinitùs docet, vbì struendum sit cœnobium.

Vt Saxones sint conuersi ad fidem, & S. Ludgerus creatus episcopus. Cap. 19.

EA ferè tempestate Saxones ab idolatria conuersi, fidem CHRISTI & baptismatis gratiam perceperunt. Vndè Victoriosissimus Imperator CAROLVS, cuius partìm beneficijs, partìm districtione ad fidem sunt coacti, Ludgerum eis in parte Saxoniæ Occidentali præfecit. Ità somnium adimpletum est, quod olìm de illis tribus aceruis sanctus vir viderat, quod trium ple-

Saxones dant nomē Christo.

plebium gubernacula significare diximus. Siquidem duarum, vnius in Brabant, alterius in Frisia, iam anteà curam suscepit: tertiæ illi solicitudo, id est, episcopatûs * Mimigernefordensis ecclesiæ commissus est: in qua tamen ecclesia sine ordine pontificali annis ferè duodecim mansit. Nam quia nouerat dixisse Apostolum: Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat: opus quidem episcopi pro viribus agere cœpit: gradum autem recipere renuit. Ità quod oneris erat, suscipiens, quod honoris declinans: quod inflare poterat, cauit: quod ædificare, subiuit. Proindè diœcesim sibi commissam sine episcopo esse nolens, & tamen ipse episcopus esse declinans, eorum aliquem, quos ipse enutrierat, pōtificalem pro se suscipere gradum sedulus postulauit. Quod cùm Hildebaldus, qui tunc Coloniensem metropolim habebat, & sancto viro amicissimus erat, omninò fieri nollet: sed illum magìs, vt episcopus cōsecraretur, obsecraret, & esse dignum tantam dignitatem cum percipere: respondit, se suæ indignitatis conscium, illam Apostoli sententiam vereri, qua dicit, oportere episcopum irrepræhensibilem esse: se in multis esse repræhensibilem: & ideò contra Apostolicam authoritatem ad tam altum ordinem aspirare non audere. Cui cùm Hildebaldus diceret, hoc in se non fuisse completum, neque aliquem episcopatum iam percepturum, si illi soli, qui in nullo se repræhensibiles cognoscunt, sint percepturi: maximè cùm principem Apostolorum Petrum repræhensibilem videri isdem Paulus describat: tandèm vel authoritati eius cessit vel rationi, & pontificium suscipere consensit. Verè vtrobiquè mirandus, vtrobiquè laudandus: qui & humanam laudem siue gloriam fugiens, tandiù nè ordinaretur, restitit, & cogentibus alijs, inuitus quodammodò postremò consensit. Sicut enim qui ad oblatos nimìs ardenter inhiat honores, superbiæ vestem non effugit: ità & qui impositis pertinaciter resistit, diuersa licèt via, superbiæ nihilominùs malum incurrit. Bonorum quippe proprium est, honores quidem non appetere, sed tamen impositos non recusare. Sic Moyses, sic innumerabiles alij sancti patres fecerunt: qui & mittenti Domino suæ infirmitatis causas humiliter obtenderunt, & iubenti non grauiter obtemperârunt. Vndè vel sancti Moysis, vel huius in re non dissimili factum paulispèr comparandum videtur. Moyses olìm ad duræ ceruicis Hebræorum populum missus, eorum incredulitatem questus est: sanctus Ludgerus ad duram nihilominùs & adhuc semichristianam Saxonum gentem pastor est destinatus. Ille cum virga pastorali, hic cum ferula episcopali. Ille se impeditioris & tardioris linguæ, ex quo ad eum Dominus locutus est, fuisse testatur: iste postquàm per Apostolum audiuit: Oportet episcopum irrepræhensibilem esse, indignum se episcopatu iudicauit. Ille dixit: Obsecro Domine, mitte quem missurus es: iste alium quoquè pro se ordinari sedulus postulauit. Postremò Moyses diuinis obtemperans iussis, innumera in populo signa operatus est: Sanctus Ludgerus commissam sibi plebem suscipiens, plura in ea & ipse miracula fecit. Quanti nanque perfidiæ cæcitate solem iustitiæ & veram lucem CHRISTVM non agnoscentes, per eum illuminati sunt? Quanti iustitiæ execratione obturatas aures habentes, auditum receperunt? Quantorum ipse ora, priùs in DEI laudibus muta, ad confitendum eum reserauit? Quantis ipse in bono opere torpentibus & aridis, vel errore aliquo claudicantibus, vel manuum officium, vel pedum restituit vsum? Quantos superbiæ hydrope inflatos, mundialium rerum ambitione gibbosos, auaritiæ tenacitate recuruos, inuidiæ tabe languidos, tristitia seculi ægrotos, iræ furore insanos, ventris ingluuie turgidos, libidinis æstuatione febricitantes, virtutum antidoto sanauit? Quantos postremò peccatorum iam enormitate defunctos quodammodò & sepultos, de ipsa morte & sepulcro resuscitauit? Proindè licèt ista signa, quæ in mentium salute & animarum curis, prædicationis officio spiritaliter operantur, longè his, quæ in corporibus medendis fiunt, præferantur: quia tamen ea, quæ corporaliter aguntur, mentem plerunq; familiariùs tangunt, & visibiliter admota, quasi quadam manu pulsant, pauca de his quoq; perstringenda esse putamus.

* Hodiè Monasteriensis dicit.

1. Tim. 3.

Hildebaldus Colonień episcopus.

1. Tim. 3.

Gal. 2.

Exod. 3.

1. Tim. 3.

Exod. 3.

Vt cæcum illuminârit. *Cap.* 20.

QVodam tempore cùm Euangelizandi gratia vir DEI Ludgerus ad quandam in Frisia villam, nomine Heliguuerde, accessisset, inter alios, qui illuc ad au-

audiendum cum confluxerant, quidam etiam cæcus aduénit. Is Bernleef cognomento, vicinis suis admodùm charus erat: qa antiquorum actus regumq; certamina more gentis suæ, non inurbanè cantare nouerat: sed per triennium ità erat continua cæcitate depressus, vt nullum sibi lumen vel extremæ visionis remaneret. Vndè qui aderant, cum sancto viro oblaturi, orabāt, vt pro eius illuminatione Dominum precaretur. Quod ille facere distulit, non negauit. nam quia iam ad mensam positus, secretò facere hoc nequiuit, propter humanam gloriam vitandam, in conspectu conuiuantium hoc facere noluit. Miraculorum quippe operationem, magnorum dixit esse virorum: se gratia curationum omninò indignum esse: illi quoquè mentis salutem magìs esse necessariam: de eius sorde, exteriores ei fortè tenebras euenisse: de interna illuminatione priùs studendum: sic exteriores consequenter tenebras fore pellendas. Proindè interrogauit, si peccata sua confiteri & pœnitentiam pro his accipere & agere vellet. Quod cùm ille se velle respondisset: Crastina, inquit, die ad me venire matura, sponsionem tuam factis adimpleturus. Quòd si feceris, non infructuosum tibi fore nóueris. Potens est enim Deus & peccatis tuis veniam tribuere, & amissam tibi denuò lucem condonare. Qua ille spe animatus, lætus diem sequentem expectauit. Vix nox transiêrat, cùm ille primo diluculo surgens, ad sanctum virum properare cœpit. Verùm quia ipse de illo iam aliquantùm loco progressus erat, in itinere eum consecutus est. Quem vt vidit, accepto per frenum eius caballo, à turba, quæ eum sequebatur, seorsùm duxit: & ibì confitenti peccata sua pœnitētiam indixit. Deindè signum sanctæ crucis oculis eius imposuit, & tenens manum suam coram eo, interrogauit si aliquid videret. At ille cum magno gaudio se manum eius videre respondit. O verè euangelicum discipulum. O verè Christi in omnibus imitatorem. Nam sicut ipse olìm paralytico sibi oblato, peccata priùs indulsit, & sic corporalem salutem condonauit: ità & iste huic cæco pro peccatis suis priùs pœnitētiam indixit, & ità demùm exteriorē curam adhibēdam esse putauit. Ità cæcus paulatìm visu resumpto, cum illo ad villam, quæ proxima erat, peruénit. Proindè vir beatus explorare volens, si visum integrè recepisset, interrogauit si villam, cui appropinquabant, cognoscere posset. At ille non solùm eam proprio statìm vocabulo nominauit, sed & arbores & singula quæque ædificia ei singulatìm ostendit. Vndè beatus Ludgerus factam virtutem ad diuinam gloriam referens: Saluatori, inquit, tuo gratias age, neque meæ in hoc facto aliquid virtuti asscribas. Caro non prodest quicquam: spiritus est, qui viuificat. Ipse quippe te illuminauit, qui illuminator est omnium Deus. Deindè cùm venissent ad villam, quæ Vuscuurd appellabatur, eum secum in ecclesia orare & Deo pro sua illuminatione gratias agere fecit. Quibus èxpletis, sacramento eum constrinxit, nè cui ante obitùs sui diem per se fuisse illuminatum indicaret. Páruit ille, licèt inuitus, viri Dei præceptis: & ipso quidem viuente nulli hoc publicauit, sed post eius demùm dormitionem, qualiter ab eo per diuinam virtutem esset illuminatus, confessus est. Deniquè vt admirationem subitaneæ illuminationis tolleret, cæcitate aliquandiù simulata, ductu aliorum vtebatur. Pòst, quasi sensìm videret, inspiciens, pristinæ luci diuinitùs restitutum esse testatus est. In quo sancti Ludgeri facto conijcere possumus, quanta de his eius virtutibus lateant, quas vel solus, teste Deo, fecit: vel ità in alijs perpetrauit, vt eas ante suam mortē publicari vetaret. Potuit enim contingere plerosq; ex illis, quos sanauerat, ante suum obitum transire. Itaq; iste cæcus, vt comperimus, signorum, quæ per eum Dominus operatus est, fuit initium. De cuius testimonio minùs hæsitabit, qui vitæ eius probitatem & pium in Domino studium recognoscit. Nam quanuìs coniugali esset vinculo alligatus, post suam tamen illuminationem eruditos quosque viros frequentare, & psalmos ab eis, vel si quid aliud ex scripturis poterat, discere consueuit. Cuius studio sanctus Ludgerus delectatus, eius industria in fidei quoquè causa vtendum putauit. Quia enim illis diebus Frisia à fide secundò defecit, & famulis D E I indè expulsis, ipse ad eos accessum habere nequiuit, per illum paruulæ saltem ætati consulere voluit, si perfectæ nequiret. Proindè quia à multis diligebatur, & de eo, vtpotè laico, nulla huiusmodi suspicio haberi poterat, per singulorum domos eum discurrere iussit, dato præcepto, vt persuasis matronis, quarum ingenium naturali conditione ad cre-

Nota sancti viri modestiam.

Vide quid exigat ab cæco lumē expetente.

Audit cæci cōfessionē, & sic lumē restituit.

Luc. 5.

Iohan. 6.

En sancti viri humilitatem.

Primum S. Ludgeri miraculū.

Laico vtiē ad baptizādum, quia sacerdote non potuit.

credendum esse faciliùs nouerat, morituros earum infantulos benedicta simpliciter aqua in nomine Domini cum inuocatione sanctæ Trinitatis baptizaret. Cuius ille iussis libenter obtemperans, octodecim infantes baptizauit: qui omnes in albis defuncti sunt, exceptis duobus, quos sanctus sacerdos, pace reddita, sancti chrismatis inunctione & manuum impositione firmauit. Ità memoratus vir in percepta illuminatione vsque ad decrepitam ætatem permansit. Cui cùm iam morituro vxor suæ solitudinis causas questa, se ei superuiuere nō posse cum lachrymis testaretur: Si ego, inquit, à Domino aliquid impetrare potuero, post meum obitum non longo tempore in hoc seculo es victura. Hanc eius vocem mors corporis subsecuta est, & eius nihilominùs mortem vxor, quæ tum sana & incolumis erat, die quintodecimo moriēdo secuta est. Quod ideò, licèt extraordinariè positum alicui possit videri, narrauimus, vt factæ illuminationis testimonium ex merito attestantis probetur. Igitur libet cōsiderare in Dei & proximi dilectione, vel sancti Ludgeri feruorē, vel nostrum vicissìm teporem. Ille & apostatarum incrementis baptismatis sacramenta procurauit: nos Christianorum soboli illud in summa mortis necessitate præbere recusamus. Ille nolentibus & omninò repellentibus Dei gratiam vltroneus irrogauit: nos petentibus & quodammodò nos trahentibus eam retrahimus. Ille, quia per sacerdotem non valuit, saltem per laicum protoplasti reatui obnoxijs succurrendum putauit: nos originali peccato obligatos, ante oculos sacerdotum, vt ità dixerimus, mori videmus, nec dolemus. Proindè ille in persecutione Ecclesiæ impleuit, quod nos in pace eius facere vel indignum vel laboriosum iudicamus. Quocircà pro diuersitate meritorum dispar quoquè præmium accipiētes: ille in singulis, quos Dei gratia saluauit, coronabitur: nos sine pœnitentia, nisì satisfecerimus, in singulis, qui nostra negligentia perierunt, pœnas luemus.

Confirmationis sacramētum.

Perstringitur quorundam tepidorum Christianorum socordia.

De melle ei transmisso. *Cap.* 21.

ALio itidèm tempore dum diœcesim ipse suam pastorali officio circumiret, ad ecclesiam suam in loco qui Billerbeki vocatur, venit. Erat ibì vicina quædam mulier, genere quidem nobilis, sed illicito matrimonio incestuosa. Hæc beatum virum illuc aduenire cognoscens, cum ab intentione, qua huiusmodi copulam dissoluere parabat, muneribus auertere, & animos eius flectere tentauit. Deniquè vas testeum prægrande melle plenum ei quasi pro benedictione misit. Ille absynthij amaritudinem sub melle latére non ignorans, & sciens munera excæcare etiam oculos sapientium, omninò illud suscipere recusauit, dicens ei se participare non posse, quæ se illicito connubio alienam ab Ecclesia fecisset: indignum quoquè sibi videri, si postulata non facturus, eius eulogium suscepisset: sciret magìs, se nunquàm Domino volente, cessaturum, nisì illud non tam coniugium, quàm incestum facto diuortio dissociaret. Ità illi qui missi fuerant, à sacerdote simul cum munere repulsi, plerosque ex discipulis eius conuenerunt, vt ipsi saltem transmissum eulogium susciperent, orantes. Illi cupiditate ducti, mel ab eis, episcopo nesciente, susceperunt, & se ei persuasuros repromiserunt. Et quia repentè alium, vbì reponerent, locum inuenire nequiuerunt, subtus altare linteis vndiquè coopertum illud locauerunt. Iamque aderat tempus, quo sacerdos Missam celebrare debebat. Cùm iam coram altari stans, os ad orationem aperuisset, vas illud, quod sub altari erat, crepuit, & melle effuso, minutatìm discissum est, acsi pro oratione lapidem in illud iecisset. Ità melle foràs elato, omnes in commune Dominum laudauerunt, & seruum suum Ludgerum, cuius meritum vel euangelici exempli imitatione commendatur, vel tanti miraculi indicio declaratur. Nam si preco Domini & baptista Iohānes laudatur, quòd regem, qui fratris vxorem ipso viuo habebat, increpauit, quomodò nō sanctus Ludgerus omni laude dignus habebitur, qui incestum nō solùm corripuit, sed & terrendis alijs de patria exturbauit? Ille persecutioni Herodiadis non cessit: iste nobilis adequè mulieris muneribus à iustitię tramite deflecti nequiuit. Vtriq; à mulieribus, vtriq; ab incestis, quanuis diuerso modo tentantur: ille minis, iste blanditijs. Ille postremò pro veritate in carcerem trusus, ad vltimum gladio percussus est: iste nihilominùs, iuxta Apostolorum, qui huiusmodi homines tradere satanę in interitum carnis pręcepit, illos, qui incestum commiserunt, pœnitentia mortificauit, vt spiritus viuificaret.

Deut. 16.

Respuit oblatum munus ab incesta.

Nota insigne miraculum.

Matt. 14.

1. Cor. 5.

De

De sturione non sine miraculo capto. Cap. 22.

EA ferè tempestate isdem sacerdos prędicationis gratia Frisiam adiuit. Cumq; ad ecclesiam suam in loco, qui dicitur Heleri, iuxta fluuium Ladam venisset, propter hospites, qui eum frequentabant, petijt loci illius piscatores, vt sibi aliquem sturionem compręhensum offerrent. Illi iam tempus huius capturæ præterîsse responderunt, & appropinquare hyemale iam tempus, quo huiusmodi pisces capi non solerent. Sed Deus, inquit, filij, temporum conditor, cum tempore non transit. Ite ergò, facite quę dixi: captura, Deo volente, proueniet. Potens est enim Deus desiderata seruis suis omni tempore prępstare. Proindè cùm illi voluntati eius satisfacere & mandatis obtemperare pararent, eleuatis sursùm oculis, viderũt in aëre quasi alitem, qui volatu paulatìm demisso, aquis appropinquans, non longè ab eis in ipsas cecidit. Quod illi auspicium diuinitùs euenire credentes, in illo loco quo auis primùm incidit, rete iactauerunt. Neq; ista spes, quam de virtute & meritis sancti viri conceperãt, fefellit. Siquidem miræ magnitudinis sturionem ilicò compræhenderunt: quem cum gaudio sancto viro allatum, capturæ ei prouentum per ordinem narrauerunt. Ille more solito cuncta ad Dei gloriam referens, & sibi nihil tribuens: Agamus, inquit, omnipotenti Deo gratias, bonorũ omnium authori, qui dat escam omni carni. Proindè nè meæ hoc virtuti asscribatis, neque meis hoc factum meritis vel ipsi putetis, vel alijs referatis. Deus est enim, qui omnibus quorum oculi in eum sperant, dat escam in tempore opportuno, aperiens manum suam, & implens omne animal benedictione: ipsi gloria in secula, Amen. Ità nimirùm tria in hoc sancti viri facto videmus vel miranda esse, vel laudanda, futurorum scilicet notitiam, miraculi operationem, miraculi non publicandi humilitatem. Nouerat enim scriptum: Quanto magnus es, humilia te in omnibus. Et ideò quantùm in se fuit, omnes suas latere cupiebat virtutes, & reticere præcepit, non inuidus suarum virtutum, sed eius imitator, qui, vt in Euangelio legitur, miracula, quæ propter aliorum salutem reticenda non esse cognouit, vt nobis exemplum præberet, reticeri mandauit. Sed occultorum cognitor & arbiter Deus, & hanc eius voluntatẽ coronauit, qua se humiliter contra iactantiæ vitium custodire curauit: & tamen ad sui nominis gloriam & audientium ædificationem, eius merita signorum ostensionibus publicauit, & in notitiam hominum adduxit.

Capitur sturio ingens non absque miraculo.
Psal. 135.
Psal. 144.
Eccli. 3.
Matt. 8.

De cæco, quem non spontè sanauit. Cap. 23.

VErùm Ludgerus, quanuìs cuncta huiusmodi opera occultare vellet, non tamen hæc Deo reuelante vsquequaquè effecit. Villa est in Saxonia in pago Sudergo, quæ Alna nuncupatur. Ad hanc dum parochias suas circumiens veniret, die quadam sedente eo ad mensam, audiebatur pauper clamare foris, anxiè obsecrans, vt episcopus cæcum hominem respicere dignaretur. Festinauit diaconus, cuius id erat officij, putans vnum esse de pauperibus, qui stipem peteret: sumensque panem & cibum, porrexit illi. Renuit ille accipere, aliud sibi dicens esse necessarium. Deferebatur potus: ille nec hoc se velle respondit: nec propter stipem petendam venisse, sed vt ante episcopum intromitteretur, vt cæco homini subueniret. At diaconus non intellecto quid postularet, dimisso illo, in domum regressus est. Porrò cùm ille foris relictus, iterato diù clamore vociferaretur, tandèm circunspiciens Ludgerus: Quarè, inquiens ad diaconum, tam diù vis dissimulare quod audis? Qui respondit: Detuli ei cibum potumque, sed ille nihil horum curat. Nummum, ait, da ei. Quod cùm fecisset, & hoc nihilominùs sperneretur, iussit eum episcopus ad se introduci. Dum introductus esset, ait ei: Quid frater habes, quid est, quod expetis? Ille respondit: Fac vt videam, obsecro te pater, per amorem Dei. Videas, inquit Ludgerus, per amorem Dei. Et mirum in modum, cùm hoc non imperando dixerit, sed tantùm miratus petitionem, similia verba responderit, statìm ille vidit, iussusq; accedere ad mensam, lætior comedit & bibit, abijtque in viam suam.

S. Ludgerus celare se vult, sed nõ potest.

De suscitato Buddone.
Cap. 24.

Ferebant autem veracissimi viri de discipulis eius, quòd quodam tempore, dum ad comitatum pergens, per Prouinciales, qui Hassi dicuntur, iter ageret, per orationes eius homo mortuus reuixerit. Qui scilicet propter furtum caballorum Vuidekindi Saxonum ducis huic morti adiudicatus sit, vt in campo ad stipitem ligatus, iactatis in eum sudibus acutis & lapidibus, necaretur. Quod dum factum esset, corpus exanime in campo relictum sit. Venit autem Ludgerus secus locum, & cõperto, quòd Christianus fuerit, mittens ad Vuidekindum, impetrârit ad humandum corpus. Deindè discerpta totius corporis membra pallio colligi iusserit, & inferri in tentorium suum, donèc humando corpori sepulcrum pararetur. Dum ad hoc ventum esset, vt elatum de tentorio, in fossam poneretur, iuxtà stans episcopus: Efferte eũ, ait, è tumulo: nanq; illi spiritus inest. Qui dum eleuatus esset, respirare cœpit. Et iterùm illatus in tentorium, oblato potu, refocillabatur: ligariq; iussit episcopus vulnera eius, & in tempore pauco conualuit. Stat adhuc in eo loco lapidea crux, in monumentum miraculi huius ab incolis erecta: & ex nomine eiusdẽ viri, qui Buddo vocatus est, campus ille Buddonselt vsq; hodiè vocatur.

Hessos vocat prouinciales.

Nota gen⁹ supplicij.

Excitatur homo oĩbus mẽbris dilacerat⁹.

De homine suspenso in patibulo. Cap. 25.

Oppidum est in Saxonia notum plurimis, Meppea nominatum: in cuius vicinia dum antistes sanctus Frisiam pergẽs deueniret, adspexit haud longè à via vulgi concilium, die Dominica congregatum. Illuc itaq; diuertit, volens cognoscere, quę causa huiusmodi cõuenticuli esset tali die. viditq; in colle, quẽ circunuallauerant, reo cuidam suspendiũ prępararì. Accedensq; propius, affatus est eos blandè, postulans sibi concedi hominem: aut si necessè esset eum interfici, hoc eo die nõ facerent: magìs ipsi ad ecclesiam, Missas audituri, conuenirent. Cumq; nil horum à rusticis impetrare posset, contumeliosis insupèr verbis clerico insultantibus: etenim ad suam parochiam locus ille non pertinebat: vix obtinere potuit, vt parumpèr cum homine loqui super eius pœnitentia permitterent. Factum est hoc: discessit episcopus, & homo in patibulum est suspensus.

At verò vespere illius diei, cùm antistes itineris sex ab eo loco milliaria peregisset, manens in villa, quę vocatur Aschentorp, en veniens homo ille, quẽ paulò antè suspenderant, ad pedes episcopi corruit. Mirantibus ac sciscitantibus, quomodò de eo gereretur, rem taliter pandit: Dum ego, inquiẽs, episcopo indè digresso sursùm in patibulum traherer, videbam duos, incredibilis decoris viros à latere episcopi equitantes, & aliquandiù pariter cum eo loqui. Dehinc post paululùm alter festinè rediens, nescio quid mihi pendenti supposuit: super quod firmiter stans, cruciatum non sentiebam, donèc dispersis his, q me suspenderant, & ad occasum vergente sole, me idem ipse deponeret. Depositum itaque iussit ocyùs iter vestrum sequi, & pro concessa vita sacro antistiti gratias agere, quam ipse, dum à fatuis cõtemneretur, à Domino impetrârit. Addiditque nullo pacto se scire posse, qualiter post virum Dei tantum viæ spatium in momento percucurrerit. Ferunt & alia miranda venerabiles viri de discipulis eius, à B. Ludgero gesta vel dicta, quæ cũcta ponere, immoderatioris fortasè prolixitatis videbitur.

Homo suspensus admirabiliter liberatur.

Quid erga contumaces rusticos actum sit. Cap. 26.

Igitur res, quam narraturi sumus, viri veracissimi, aduocati quondàm nostri, BotholoIdi nobis relatione innotuit. Oppidum nanque est haud longè à monasterio * Vbiti nuncupato, in quo vir DEI mansum, dato precio, à quodam viro comparauerat, quem posteà ipse, à malignis quibusdam amicis suis persuasus cœpit denegare. Inito nanque consilio inter se, statuerunt hoc, vt si iustè & rationabiliter nequirent, saltem iniustè ac violenter retinerent: quippe virum DEI contemnentes, eique inuidentes. Facto itaque hac de re concilio, aderat episcopus, sed ea hora nihil præualuit. Iterùm concilio collecto, similiter actum est. Tertio verò concilio nihilominùs facto, cùm episcopus præsens adesset, eique iam multa contume-

*Vberiti

liarum verba illata fuiſſent, quidam etiam ruſticus admodùm contemptibilis atque omninò deformis, huiuſmodi verbis circunſtantes alloquitur: Nónne grandis eſt confuſio, quòd peregrinus hic noſtram hæreditatem ſibimet vſurpare præſumit? Audiens ergò venerabilis pontifex, poſt tergum reſpexit, volens cognoſcere, quiſnam eſſet qui talia loqueretur. Is verò adſpectum Epiſcopi niſus deuitare, caput poſt tergum vertit, quaſi non hoc ab ipſo, ſed ab alio aliquo diceretur: ſtatimque collum eius inflexibile factum, vſque ad finem vitæ permanſit. & ob hanc cauſam Caco eſt appellatus. Præfati igitur ruſtici, huius facti viſo miraculo, conlibenter reddiderunt, quod pertinaciter negauerant.

Nota diuinam vltionem in hominem cõtumeliosum.

Quàm religiosè vir ſanctus diuina officia peregerit. Cap. 27.

POrrò quia in ſuperioribus ſanctorum officiorum íncidit mentio, prætereundum non æſtimo & id, quod narrant: quia dum ad opus Dominicum vir DEI ſtaret, ineffabiliter timorata intentione fixaque mente manſerit. Aliquandò dum in itinere eſſet, lectus illi ad vicinum focum conſtruebatur. Vndè dum noctù ſtans iuxta lectum, matutinales laudes cum clericis caneret, tectis cinere prunis, fumus euaporans in faciem illi exhalauit. Ille quaſi nihil ſentiens, immotus mente ſtabat & corpore. At vnus ex clericis auferre volens incommodum hoc, curuato genu carbones detexit, & inſufflans ſopitos ſuſcitat ignes. Manè autem vocans clericum, diſtrictè ſciſcitatus eſt, quarè huius mētis fuerit, vt ſacris hymnis dimiſſis, ſe potiùs incuruauerit ad conſtruendum focum: & pœnitentiam aliquot dierum illi indicens, clericos docuit, dum ad opus diuinum aſſiſtitur, omnes occurrentes cogitationes amouendas, & quantùm humani cordis fugacitas patitur, & primitùs diuina clementia ſuppetit, nil aliud cogitandum, nil agendum.

Inter precandum q̃ fuerit Deo intentus.

Nota ſancti viri zelum.

Vt Vuerdinam adierit, & ſuis precibus nemus euerterit. Cap. 28.

EO adhuc tempore locus, quem ſanctum Ludgerum in Vuerdina comparâſſe diximus, incultus & inhabitabilis erat. Nam plurimæ eius occupationes, quibus in iugi prædicationis inſtantia, in ſolicitudine eccleſiarum, in cura plebis commiſſæ iugiter occupatus tenebatur, ad hoc eum ad illud vſque tempus vacare non permittebant. Itaque informata Chriſtianæ religionis moribus plebe, conſtructis pro locorum ſibi commiſſorum diuerſitate, vel monaſterijs vel eccleſijs, ad conſtruendum in memorato loco monachorum cœnobium animum conuertit. Aſſumptisque ſecum, quos huic operi neceſſarios ſciuit, ad ipſum profectus eſt. Erat ibì nemus quoddam, arborum opacitate & arbuſtorum denſitate vndiquè concluſum. ibì fixis tentorijs, manè primo arbores diruere, & locum ponendis ędificijs expurgare, ſi qua facultas daretur, diſponebant. Quod tamen fieri illis poſſe, omninò impoſſibile videbatur. Vndè & beatum virum à ſua intentione penitùs reuocare ſtudentes, dixerunt incredibile prorsùs videri, illum vnquàm locũ habitabilem fieri poſſe: quoniam arborum denſitate & ramorum obductione, cælum quoquè ipſum abſconderetur. At ille ſpem ſuam in Dño ponens: Quæ hominibus, inqt, impoſſibilia ſunt, Deo poſſibilia ſunt. Proindè in ipſum ſperemus, in ipſum credamus: qui non ſolùm ipſe oĩa poteſt, ſed & credenti oĩa poſſibilia eſſe promittit. Ità nocte ingruente, cùm temporiùs ad vigilias nocturnales ſurrexiſſent, poſt peractum officium, ſeſe cubitũ denuò receperunt. Cumque iam omnes dormire putaret, ſilenter exurrexit, & tentorium egreſſus, paululùm orationis gratia ſeceſſit. Sed quia quidam ex eius cõtubernio clericus, nomine Thiadbaldus, eadem hora vigilauit, ipſum confeſtìm foràs exeuntem ſecutus eſt. Quod mox vir Dei cognouit, & pauliſper quaſi pro horæ inſpectione ſubſtitit: Deindè tabernaculum ingreſſus, eum rursùs obdormientem præſtolari cœpit. Quod cùm fieri putaret, rursùm exijt: ſed eundem iterum clericus, quem diximus, pedetentim ſubſecutus eſt. Ità ſecunda quoquè vice oratione eius intercepta, clericum ſtratum ſuum repetere, nec ante lucem exurgere præcepit. Ipſe quoquè, vt ei-

Magna ſancti viri in Deum fiducia.

Matt. 19. Mar. 9.

us curiositatem deluderet, sese cubitum recepit. Cumque aliquandiù expectaret, & iam neminem vigilare putaret, tertiò exurrexit, & egressus, sub quadam se arbore in orationem proiecit. Verùm cùm memoratus clericus eum contra authoritatis suæ præceptum sequi non auderet, & omninò, quid agere vellet, explorare intenderet, papilione iuxta lectum suum eleuato, in oratione positum vidit. Erat enim nox, luna & stellis lucentibus, admodùm clara. Cumque diutissimè orâsset, & se per spiritum à DEO auditum cognouisset, tentorium cunctis, vt putabat, ignorantibus repetiuit. Mutata ilicò, quæ tunc erat, serenitas, obscurata luna, obducta astra, & ventis hincindè exurgentibus, tempestas nimia subsecuta est. Cadebant annosa circunquaquè arbusta, & cum magno licèt omnium timore, ipsa mundi elementa famulo DEI militabant. Nam cùm diluculò exurrexissent, videbant syluam hincindè erutam, fundando monasterio locum satis amplum dedisse, & arbores passim iacentes, sufficientem lignorum ad ædificationem copiam præbuisse. Ità quod manu humana aut nequaquàm, aut vix per longa temporum spatia effici poterat, Diuina potenter maiestas in momento effecit. Rari quique frutices & arbusculæ minores derelictæ sunt, quæ ab operarijs facilè vel extirpari, vel præcidi valerent. Vndè sanctus Ludgerus cùm die iam clara suos reliquo operi instare hortaretur, eos percontari gratulabundus cœpit, an'ne adhuc cælum se ex illo loco crederent conspecturos. Proindè intueri libet, quanta in eo fuerit fides, cuius munere tanta pars syluæ in momento euersa, cuius beneficio locus ad monasterium satis amplus datus est. Nam cùm montes transferri, iuxta euangelicam simul & apostolicam sententiam, clarissima fidei indicia habeantur, & ipse non minorem in eradicandis arboribus virtutem sit operatus: non absurdè credimus, hoc quoquè ipsum per diuinam potuisse gratiam, si vel necessitas exegisset, vel ipse postulare voluisset. Neque enim distare videmus, vtrùm quis montes & arbores oratione transferat, an euertat, cùm vtrunq; humanis viribus impossibile esse apertissimum sit. Et Deum quidem hoc potuisse, non dubium est: sed per eum istud aliud potiùs fecisse credendus est: quia maius est tollere impedimenta, necessaria reseruare. Locum quippe fundando monasterio, euersis arboribus, dedit: ligna ędificationi necessaria non subtraxit. Ità olìm pueris illis tribus, quos rex Babylonis in fornacem mitti præcepit, ligamenta, quæ impedimento erant, ignis absumpsit: vestimenta, quæ vsui erant, non attigit.

Vir sanctus precib⁹ suis multas euertit arbores, vt sit locus construendo cœnobio.

Matt. 17. 1. Cor. 13.

Dan. 3.

De arbore, quæ remansit non diruta. Cap. 29.

VErùm vt ad cœptam narrationem redeamus, ex arboribus, quas intrà spatium fundandi monasterij corruisse diximus, vna solùm non diruta remansit, sub qua eadem nocte vir Dei orauit: sub hac, sellula iam luce clara posita, suos ad operandum hortabatur. Ibì quidam ad eum ex eius clericis, nomine Odilgrimus, ex itinere, quò directus fuerat, venit: quem inter mutuaque habuerunt, colloquia ipse interrogauit, quid sibi de illo loco videretur, vtrum'ne eum monachorum collegio congruum arbitraretur? At ille vultu eius solito clariorem videns: In vestra, inquit, facie video, hoc opus sine Dei voluntate non esse inchoatum, & locum iam olìm à Deo electum, opportunissimum diuino seruitio futurum. Qua eius responsione delectatus: Gratias, ait, habe, quòd secundùm voluntatem meā locutus, beneuolentiam, quod solùm homo potest, tuam ostendis: cęterùm effectus in Dei est potestate constitutus. Illud sanè te nôsse volo, quod tamen alijs, me viuo, te publicare interdico, in hoc loco me diem iudicij expectaturum, & corpore exutum me, hîc, vbi nunc sedeo, monumentum habiturum. Ità clericus arborem, quandiù ibì stetit, diligēter obseruauit. Sed cùm posteà in vsum ecclesię, quæ ad Occidētalē eius partem construebatur, præcisa esset, lapidem in eodem loco, nullo alio sciente, pro signo infodit, qui ibidèm, cùm posteà sepulcrum sancto viro foderetur, inuentus & effossus est.

Prædicit locū sepulcri sui.

De discretione spirituum ei data diuinitùs. Cap. 30.

Igitur

IGitur quanuìs plura quoquè sanctus Ludgerus mirabiliter per diuinam gratiam vel fecisse dicatur, vel prophetâsse, hęc tamen pauca de multis nunc sufficere credimus. Ad ostendenda quippe eius merita, ad procuranda audientibus exempla, idipsum pauca valent, quod plura: quanuìs pauca non iurè dicantur, vbì cuncta penè, quæ Apostolus connumerat, gratiarum dona inueniuntur. Nam cùm diuersa charismatum dona dixisset: Alij quidem, inquiens, per spiritum datur sermo sapientiæ: alij autem sermo scientiæ secundùm eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum: quæ quidem alijs plerunquè singula singulis dantur, sed in sancto Ludgero cùncta simul fuerunt. Habuit quippe sermonem sapientiæ, qua non solùm ipse Deum intellectu compræhendit, & quodam dilectionis sapore percepit, sed etiam alijs, qualiter credendus esset, aperuit. Habuit sermonem scientiæ, qua, iuxta Apostolicum illud, plerosque zelum Dei habere didicit, sed non secundùm scientiam: qualiter Deus colendus, qualiter proximus diligendus, qualiter per omnia viuendum esset, & ipse sciuit, & alijs patefecit. Habuit fidem, qua tanta nonnunquàm contra ius naturæ & rerum ordinem meruit. Habuit gratiam curationum, qua incommoditatibus & infirmitatibus corporum plerunquè medicatus est. Habuit operationem virtutum, qua mira frequenter vel inuisibiliter intùs, vel visibiliter foris operatus est. Habuit prophetiam, qua alijs abscondita, sæpiùs & longè pòst futura prædixit. Habuit discretiōem spirituum, qua vel vtilium vel inutilium suasores & patratores iustę lancis trutina discreuit. Habuit & genera linguarum: quas etsi omnes non nósset, Thuidiscam tamen & Latinā, nè plures dicamus, id est, Barbaram & Romanam, non ignorauit. Habuit quoquè interpretationem sermonum, qua populis incessanter scripturarum sacramenta elucidauit. Huiusmodi virtutum prærogatiuis beatissimam illius conuersationem diuina largitio semper comitabatur.

[Margin: 1.Cor.12. — Sermo sapientiæ. — Sermo scientiæ. — Rom.10. — Fides. — Gratia curationum. — Operatio virtutum. — Prophetia. — Discretio spirituum &c. — Thuidiscā, id est, Teutonicam.]

De doctrina & ingenio eius. Cap. 31.

ERat enim isdem sanctus Ludgerus in scripturis sacris non mediocriter eruditus, quod in plerisque opusculis, quæ ipse fecit, liquidò appáret. Nam ea, quæ in passione sancti Martyris Bonifacij de eo ꝑtermissa nouerat, primordia scilicet vitæ eius, aduentum atque ordinationem, pulchro sermone conscripsit. Composuit & libellum de vita suorum quondàm doctorum, venerabilium æquè sacerdotum, Gregorij & Albrici: in quo vel ingenij eius acumen, vel eloquij splendor elucet. Quodque non minima admiratione eget, inter varias occupationes, quibus in dictando, prædicando, orando iugiter occupatus tenebatur, discipulis quotidiè suis diuinas scripturas semotìm tradere consueuit, & profundiora quæque eis explanare. Quicquid in ipsis morale esse videbatur, auditoribus suis sedulò commendauit: quicquid alios docuit, ipse priùs impleuit. Ità suis duplici consulebat modo: durioribus & simplicioribus, vita: intelligentioribus, lingua. Illos exemplis, istos verbis ad veritatis viam trahebat. Vndè nō immeritò tale pręmiū merebať, talem eius esse doctrinā, qualem & vitā: talem vitam, qualem doctrinam: ità eū docere, vt facere: ità facere, vt docere. Cucullam ideò non portabat, quia regularem nunquàm promissionem fecit: sub canonico habitu monachorum perfectè vitam impleuit. Cilicium, quod veste abscondi poterat, ità vsque ad finem vitæ tulit, vt hoc eum nemo præter familiarissimos suos ferre sciret. Carnem spiritui repugnantem vigilijs, ieiunijs & omnibus, quibus poterat, modis domabat: moderatiorem tamen se aliorum oculis ostendere malebat, nè quis eum iuxta id, quod Apostolus ait, existimaret supra id, quod videbat illum, aut audiebat ab illo. Cuius rei gratia, vt probaret omnia munda mundis, & nihil reijciendum, quod cum gratiarumactione percipitur, carnium esum certis temporibus non renuit: saturatum tamen illum cibo aut potu nemo audiuit, nemo certè vnquàm vidit. Conuiuia, vtpotè episcopus, nonnunquàm exhibebat: ad hæc commixtìm vel diuites vel pauperes inuitans, corpora eorum alimentis, animas reficiebat documentis. Inter summos & minimos ità medius incessit, vt illorum altitudinem humiliaret, istorum deiectionem sublimaret. Ità se, iuxta Apostolum, pro singulorum meritis & vtilitatibus singulis conformans & coaptans, neque subiectos con-

[Margin: Scripta S. Ludgeri. — Cilicio vtitur, sed secretissimè. — 2.Cor.12. — 1.Cor.4. — 1.Cor.9.]

tra ius conditionis despexit, neque prælatos contra iustitiæ regulam honorauit.

De trina vocatione eius ad Carolum Imperatorem. Cap. 32.

PAruam dicturi sumus rem, sed tamen ad hoc, quod diximus, probandum necessariam: quanquàm huius raritas exempli, hoc iam inter maxima iure faciat deputari. Carolus Imperator eum ad se pro quadam reipublicę vtilitate euocari fecit. Qui cùm secūdùm præceptum eius venisset, & iuxta palatium mansionem accepisset, primo statìm manè, misso ad eum rex cubiculario, ipsum ad se venire præcepit. Ea ipse hora persoluendis ex more * Cursibus cum suis insistebat. Cumque his expletis se venturum nuncio respondisset, & hoc regi ille retulisset, secunda quoquè vice & tertia ad eum accersiendum misit: sed ille diuinum seruitium cunctis alijs rebus anteponendum esse non ignorans, omninò venire distulit, donèc cœptam psalmodiam consummaret. Qua finita, in conspectum regis cùm venisset, eum, cur ad imperium suum venire contempsisset, interrogauit. Ad hæc ille vultu intrepido, mente constantiori: Ego, Imperator, inquit, tuum semper præceptum ità in omnibus exequendum putaui, vt tamen Deum tibi vbiquè præferendum non dubitarem, quem omnibus anteponendum omnes nôrunt, omnes fatentur. Hoc & ipse mihi præcepisti, quandò pastoralis curæ solicitudinem mihi commendabas: vt Deo primùm seruiendum scirem: post hæc tuis consequenter imperijs cognoscerem esse obtemperandum. Hanc tui mandati authoritatem, hanc iustissimæ discretionis regulam secutus, Deum tibi & cunctis in terra mortalibus præponendum non ambigo: neque tuum esse credidi, quod huic iussioni & perspicacissimæ rationi contrarium esset. Ideò non regiæ potestatis inhonorationem & contemptum, vt maleuoli criminantur, sed potiùs propter tuam salutem, quæ Deo debebam, exoluere curaui: & ità consequenter ad tuū expeditior seruitium véni. Hanc eius responsionem rex optimus amplexus: Gratias, inquit, habeto episcope: quia qualem te esse credidi semper, talem te nunc esse expertus sum. Nam aliqui quidem fuerunt, qui hoc tuum factum aliter interpretandum, & ad meam iniuriam retorquendum putârunt: sed hos, vtpotè tuæ sanctitatis inuidos, minùs deincèps gratos habebo, & nullius decæterò contra te accusationem auditurum me, Deo volente, repromitto. Tu, vt hactenùs fecisti, Dei semper operare voluntatem, & simul nobis deuotus & fidelis, pro nostri imperij statu orare memento. Ità inuidia, quam liuidi sancto viro apud regem facere parabant, ad eius magìs apud eum gratiam & gloriam profecit. O quàm imitabile vel in sacerdote sacerdotibus, vel in rege regibus exemplum. Discant in sacerdote sacerdotes, regibus honorem deferre, non cedere: Discant illis ità obsequi, vt diuinum seruitium non negligant. Discant reges in rege, nemini suum officium exequenti irasci: Discant sacerdotibus Dei præcepta seruantibus non contraire. Sciant sacerdotes sic regibus honorem exhibere, vt Deum semper præponant: sciant reges ità hominibus se in mūdialibus negocijs esse prælatos, vt modis omnibus Deo in Christiana religione subijciantur. Sacerdotes liberè de testimonijs Dei in conspectu regum loquantur, & nō confundantur: regibus in Dei causa libertas placeat sacerdotum. Cognoscant sacerdotes vicissìm & reges, sese inuicèm sibi pro suæ dignitatis officio esse subiectos: in diuina religione sacerdotibus reges, in humanarum legum iure regibus sacerdotes. Quam inter vtrosq; discretionem cùm ratio ipsa doceat, tum in vno eodemque Deo & homine Iesu Christo apertè comprobatur: qui vtranque veram & sacerdotis & regis in se personam gestauit, & hæreditariam ad ipsos transmisit. Itaq; vt dicere cœperamus, beatus Ludgerus tumidam superborum ceruicem Christi iugo premens, & laborantes & oneratos reficiens, illis se superiorem, istis præbebat æqualem: Illos ad bona operanda crebra admonitione hortabatur, istos varijs modis sustentabat. Diuites eleemosynis peccata sua redimere monebat: in pauperes tā largus erat, vt ipsos cum suorum plerunquè nuditate vestiret. Quicquid de substantia sua in pauperes nō distribuit, monasteriorum & ecclesiarum constructionibus vel impendit, vel deputauit. Paternam hæreditatem, quam satìs amplam habuit, ad reliquias tradidit, quas ab Apostolico accepit: ipsas loco, quem Vuerdena appellatum, eum comparâsse diximus, & fratrib⁹ in eo loco Domino seruituris, pro patrocinio delegauit. Ità tanquàm nihil habens & oīa possidens, quotidiè morū probitate & meritorū sanctitate ꝓficiebat, quotidiè de virtute in virtutē ibat, vt aliquādò videre Deū deorū in Siō mereret.

De

* Cursus, dicit preces Horarias.

Nota ꝓclarum egregij episcopi responsum.

Vox digna Carolo Magno.

Quòd dignitas sacerdotū ꝓstet regiæ, vide Chrysost. homil. 4. & 5. in verba Isaiæ, Vidi Dnm. & Ambr. lib. de Dignitat. sacerdotali, c. 2.

Psal. 83.

De aduersa eius valetudine & obitu. Cap. 33.

CVmque iam omnipotens Deus perennem mercedem pijs eius studijs reddere decreuisset, aliquãto ante obitum suum tempore, infirmitate corporis laborare cœpit. Eo ipse tempore, dirigendæ Christianitatis gratia, diœcesim suam circumiens, ad locum, qui Billurbeki vocatur, vbi ecclesiam habebat, venit. Ibi ergò, vt diximus, corporali molestia præuentus, quanto mundialibus negocijs agendis inualidior, tanto in spiritali exercitio & virtutum exercitamentis validior erat, iuxta illud Apostoli: Quandò enim infirmor, tunc potens sum. Semper enim aut legebat aliquid, aut psallebat: semper ad Deum manibus expansis, nunquàm animum ab oratione feriatum esse permittebat, nunquàm cordis oculos à cęlestium rerum contemplatione reflectebat. Et qã, morbo ingrauescente, per se ipse legere non poterat, coram se libros diuinos legere alios faciebat. Missam tamẽ incredibili mentis vigore quotidiè ferè in hac infirmitate celebrauit. Crescebat paulatim morbus, & sensim per membra diffundebatur: iam virtus oĩs defecerat, iam dolor vitalia pulsârat, cùm tamen animo ipse inuictus duraret. Dominica siquidem, quę dormitiõis eius noctem præcessit, immensa deuotione in Deum, inæstimabili fidei feruore in duabus ecclesijs suis, sibi admodùm contiguis, publicè pręedicauit. Manè primo in loco, qui Coesfeld appellatur, canente Missam presbytero: Hora tertia in loco, vbi eum infirmatũ iacere diximus, vbi etiam tũc ipse deuotè vltima Missarum solennia celebrauit. Quibus expletis, creditis sibi ouibus valefaciens, & ad bona semper opera cohortans, omnipotenti Dño eas cõmendauit. Post hęc seorsùm clericis, q̃ secum erant, cõuocatis: Scitote, inqt, filioli, me nocte subsequenti de hoc esse mundo exiturũ. Proindè nolite corpus meũ in hoc loco sepelire, sed ad monasterium, quod in Vuerdena fundaui, deferte, & extra ecclesiã in parte eius Orientali humate. Ibi quippe me diem iudicij expectaturum iam olìm, Dño reuelante, cognoui. Scio tamen omninò populum, nè illuc deferatur, cõtradicturũ. Vndè interìm ad * Mimigernafordensem ecclesiam deportatũ, inhumatũ relinquite, donèc ad fratrem meũ, Catalaunensis ecclesiæ episcopum Hildegrimũ mittatur, & ipse cũ rege agat, quatenùs eius imperio in memorato loco sepeliatur. Quod ex hoc signo regem permissurũ noueritis, qa post mortem meam aliquantulum sanguinis ex naribus meis profluxisse inuenietis. Quantus tunc luctus oĩm, quantus planctus erat, audita suî destitutione, audita tanti patris dis=solutione. Ipse solus, quanuìs de eorum tristitia doleret, de suorum tamen actuum retributione securus, gaudebat, & illos, vt Dei in hoc voluntatem æquanimiter ferrẽt, admonuit. Ità quod reliquum erat diei, psalmis & oratiõibus cum his, qui secum erãt, consummauit. Iamq; nocte ingruente, exitûs eius hora aduẽnit, cùm inter orationes & psalmos, quę hincindè ab adstantibus dicebantur, sancta illa & Deo dilecta anima carne soluta est. Quis tunc se à lachrymis prohibere, quis à fletibus temperare quiuit, cùm talem tantumq; sacerdotem de mundo exeuntem videret? Flebant qui aderant omnes, & suî potiùs destitutione, quàm eius morte ingemiscebant. Nouerant enim eum tunc demùm laborum suorum præmia percepturũ, & se iam nunquàm talem esse pastorem adepturos. Vndè quanuìs de eius glorificatione certissimi essent, de suo tamen detrimento dolebant. Sed Deus omnipotens ad consolandos seruos suos, ad declaranda sancti sui merita, in ipsa sui exitûs hora clementiæ suæ dignatus est ostendere signum. Nam Gerfridus presbyter, nepos simul eius & successor, cùm nocte eadem cum fratribus gratia visitandi ad illum festinus properâsset, & paululùm adhuc itineris remaneret, cum omnibus pariter, qui secum erant, vidit ante se lucem magnam quasi ignem in sublime conscendere, ac cunctas terræ noctis tenebras effugâsse. Et statìm per hoc indicium intelligentes sancti ac venerabilis patris obitum, quod reliquum erat viæ, cum summa velocitate peregit, ipsumq; eodem, quo lumen viderat, momento obîsse comperit.

2. Cor. 12. Exercitia ægrotantis.

Nota in ægroto mẽtis robur.

*, id est, Monasterieñ.

Reddit spiritũ in manus creatoris felicissimè.

Gerfrid9 2. episcopus Monasterieñ.

Vt eius mortem Carolus Imperator didicerit. Cap. 34.

EO tempore Carolus Imperator in Aquis palatio morabatur. Qui cùm eadem hora progressus foràs cum Alcuino, à quo Astrologiæ cognitionem percepit, stellarum inspectioni intentus maneret, hoc ipsum lumen cum omnibus, qui pręsentes erant, vidit: sed quid significaret, omninò ignarus, ingenti

admiratione perculsus est. Verùm aliquanto pòst tempore elapso, contigit Gerfridum, sancti viri nepotem, ad palatium venire. Quem cùm rex de eius transitu interrogâsset, & ille cuncta per ordinem retulisset, de lumine quoquè, quod viderat, narrabat. A quo cùm ipse vel diem Calendarum vel noctis horam diligenter requisisset, agnouit eodem momento veri luminis assiduum speculatorem & amatorem migrâsse ad Dominum, quo ipsi lumen fuit ostensum. Proindè intelligi datur, quàm clara sancta eius anima in conspectu Domini venerit, quæ tanta luce comitata iuit: quàm splendida, vbì lux indeficiens & dies est sempiternus, incedat, quæ mundi quoquè tenebras & noctis caliginem illuminauit. Quæ illud Psalmistæ inter angelorum tunc choros gratulabunda cantauit: Et nox illuminatio mea in delicijs meis. O verè gloriosum: O semper prædicandum per secula prædicatorem, & ipsa sui transitûs excellentia sancto prophetæ Eliæ comparandum. Ille enim, ad ostendendum diuinæ charitatis feruorem, igne circunfusus est: iste, ad declarandam suæ mentis puritatem, lumine illustratus est. Ille curru & equorum ministerio vsus est: iste angelorum fultus auxilio ascendit. Ille turbinis impetu raptus est: iste per Dei gratiam meritorum sanctitate subleuatus est. Illi ascendenti pallium décidit: iste defunctus corporales exuuias in terra dereliquit, & animam cælo inuexit. Ità sancti Ludgeri vel transitus sese habuit, vel meritorum diuinitùs declaratio prouénit.

Psal. 138.

4. Reg. 2.

Vt Vuerdenam sacrum eius corpus deportatum sit.
Cap. 35.

IGitur discipuli non immemores eum præcepisse, vt in monasterio, quod Vuerdena vocitatum est, suum corpus sepeliretur, hoc populo, vt consentiret, persuadere cœperunt: sed hoc nequaquàm fieri potuit, quia multitudo, quæ aduenerat, illius recolens sanctitatem & merita, ægrè admodùm ferebat à sua diœcesi in aliam eum parochiam transportari. Proindè inter vtrasque partes conuenit, vt ad Mimigernafordensem ecclesiam deferretur, & ibì vsque ad aduentũ fratris eius Hildigrimi inhumatum relinqueretur, qui Catalaunensis ecclesiæ episcopus, tunc ibidèm morabatur. Factum est hoc, & in ecclesia sanctæ Dei genitricis Mariæ positum, & magno honore vsque ad memorati antistitis præsentiam custoditum est. Cui cùm primùm nuncius de sancti viri obitu venisset, statìm ad Aquis palatium, vbì tunc erat Imperator, festinus tetendit. A quo mandato accepto, vt vbì viuus desiderabat sanctus Ludgerus, ibì sepeliretur, die fermè post obitum eius tricesimosecundo, ad locum, in quo frater eius inhumatus seruabatur, peruénit. Miram rem dicturi sumus: cadauer tanto post mortem tempore needùm aliqua corruptione dissolutum fuisse, sed integrum prorsùs, mira fragrantia cunctos qui aderant, repleuisse. Cui miraculo illud accessit, quòd secundùm eius vaticinium, sanguinis aliquantulum ex naribus eius profluxisse inuentum est. Itaque dgnè, vt debitum erat, corpore inuoluto, cum laudibus & hymnis eleuatum, & extra ecclesiam elatum est. Vix portam atrij exiërant, cùm siue casu, siue (quod magìs credibile est) Deo volente, quendam ex clericis, qui præcipuè huic translationi restitisse dicitur, feretrum tam validè percussit, vt ad terram penè prosterneretur. Mirati omnes, & beati viri meritis hoc factum esse intelligentes, in maiores Dei laudes exurrexerunt. Personabant hincindè responsoria, personabant antiphonæ & psalmi, & multitudo, quæ nimia ad exequias confluxerat, Kyrie eleyson per omnem viam alternans, cum summa alacritate ad locum, quem præmisimus, sancti corporis exuuias perduxêre. Verùm quia beatus sacerdos adhuc viuens præcepit, nè in ecclesia humaretur, ad Orientalem eius partem effosso sepulcro, lapidem, quem pro signo positum diximus, crudelauerunt. Ità ex vaticinij veritate meritum patuit prophetantis. Defunctus est autem sanctus Ludgerus anno Dominicæ incarnationis octingentesimonono, septimo Calendas Aprilis, & sexto Calendas Maij depositus. De cuius sacrosancto transitu nobis non tam dolendum, quàm gaudendum esse videmus. Gratias enim agere DEO debemus, quòd talem nostris temporibus virum concessit, qui & prioribus sanctis æquandus, & huius ætatis hominibus incomparabilis, &

Amor populi erga sanctum virum.

Corporis incorruptio & fragrantia.

& posteris imitandus existit. Gratias agere debemus, quòd eum nos ex pastore patronum habere fecit. Nam quanuìs omnes sanctos nobis patronos fore confidamus, ipsum tamen speciali nos, licèt indignos, patrocinio tueri non absurdè speramus, qui nostrum primus locum fundauit & rexit. Quantum autem eius apud Deum patrocinia valeant, testantur gaudia populorum, quos interpellatus exaudit: testantur sanitates morbidorum, quibus in varijs necessitatibus succurrit. Proindè non vt mortuum plangimus, sed vt verè viuentem nobis suarum precum subsidio vt subueniat oramus. Neque enim ille nobis mortuus est, qui totiès nos & corporaliter sanat, & spiritaliter viuificat. Nō est absens, quem quotidiè tot miracula nobis repræsentant. Non est ociosus, qui singulis nos momētis suorum morum probitate & sanctissimæ vitæ exemplis instruit & informat. O verè beatum, & omni laude dignissimū virum, Angelis, Prophetis, Apostolis, Martyribus, Confessoribus atque Virginibus non immeritò comparandum: Angelis, cordis munditia & cælestium contemplatione: Prophetis, futurorū notitia: Apostolis, & pastoralis curæ successione, & prædicationis imitatione: Martyribus, carnis castigatiōe & martyrij desiderio: Cōfessoribus, diuini nominis coram regibus & gentibus cōfessione: Virginibus, corporis simul & mentis castitate. Quis talem tantumque virum dignè cogitare, quis dignè possit laudare? Quis eius sanctitatem non veneretur? Quis miraculorum operationem nō obstupescat? Quis in signis occultandis eius humilitatem nō miretur? Maiora sunt ista, quàm vt dignè ea nostræ linguæ ariditas valeat explicare. Nec eget ille sermonis nostri præconio & nostra laudatione, qui tantum apud mortales prodigijs clarus, qui tantum inter angelos & om̄ium sanctorum choros in cælo est glorificatus, vbì nunc Christo coniunctus, pro nobis eius seruis, suisque seruitoribus apud ipsum intercedat, qui cum patre & spiritu sancto vnus viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Sancti nec mortui sunt, nec absentes.

LIBER SECVNDVS.

PROLOGVS.

LVdgeri merita multifariè suo Deus pandit testimonio, & gloriæ & honoris, quo cum DEO fruitur, plurima ex signis salutaribus indicia constant. Tot etenim salutes ad eius sacri corporis locum infirmi sæpè resumpserunt, necnon & absentes in suis necessitatibus eius opem ità frequenter experti sunt, vt hæc enumerari impossibile sit, & scribendi excedant modum. Sed quia superiori libello vitam atque miracula sanctissimi Ludgeri, CHRISTI Confessoris, strictìm percurrimus, nunc ea breuiter attingamus, quæ post sanctum eius obitum diuina per eum gratia operari dignata est. Nam sacrosancta illius merita cunctis hincindè ad ipsum confluentibus pro singulorum fide suffragari non cessant: quibusdam quidem longè manentibus, quibusdam ad eius venerabilem memoriam degentibus, quibusdam quoquè ad eius sepulcrum meantibus, vel indè domum regressis. Vndè cursìm, vt diximus, aliqua de his, quę vel ipsi oculis nostris perspeximus, vel fidelium narratione comperimus, quanta possumus veritate perstringamus.

Vt Irmingerus sit sanatus.
Cap. I.

FVIT quidam in pago, qui Nordgoa vocatur, nomine Irmingerus, qui sancto Ludgero iuuentutis suæ tempore seruiebat. Hic lumen oculorum amittens, tredecim annis continuis in cæcitate permansit. Sed tanti viri seruitorem Diuina pietas diutiùs sine luce noluit esse. Quadam siquidem nocte beatus Ludgerus per visionem ei apparuit, & eum proprio nomine vocans, interrogauit si vigilaret. Quod se facere cùm dixisset: Vade, inquit, dic

S. Ludgerus appáret cæco & iubet eū ire ad ecclesiā suā.

dic domino tuo Dindoni, vt te ad ecclesiam faciat perduci, quam in Vuerdena Domino fabricaui, vbì corpus meum sepultum est. Quò cùm perueneris, & coram tumulo meo DEI misericordiam imploraueris, pristinum ibì oculorum recipies lumen. Deindè manu sua, vt ipsi videbatur, faciem eius tangens : Nè, inquit, dubites me verè tibi apparuisse, cognosces in loco, quo te nunc teneo, colorem cuti reliquæ dissimilem esse. Ità expergefactus, domino suo visionem per ordinem narrauit, & signum, quod vultui eius imposuerat, ostendit. Mira res : colorem in eo loco cuti reliquæ, iuxta verbum viri DEI, dissimilem omnibus diebus vitæ eius permansisse. Tunc Dominus eius ex signo, quod ostenderat, somnium verum esse cognoscens, vnà cum coniuge sua ad memoratum monasterium perrexit, & ipsum secum adduxit. Et quia eo ibì tempore Gerfridus, sancti viri nepos simul & successor, cum fratribus & monachis fuit, ipsis cuncta, quæ mandata & gesta fuerant, narrauerunt. Vndè eundem Irmingerum in præfata ecclesia nocte sequenti manere fecerunt. In qua cùm vigilâsset & orâsset, continuò per Dei gratiā pristinum oculorum lumen ipsa nocte, secundùm verba viri Dei, plenè recepit.

Cæcus illuminatur.

De paralytica & alia quadam ægrota sanata.

Cap. 2.

Paralytica curatur.

EAdem nocte quædam etiam paralytica, coram sepulcro sancti viri posita, eius opem supplici voto postulauit: nec mora, sanitati pristinæ restituta est. In pago, qui Sudergoa appellatur, matrona quædam, nomine Siburg, colonum habuit vocabulo Ricmoldum. Huius vxor longa ægritudine depressa, sine aliqua spe recuperādæ salutis iacebat. Cùm igitur nocte quadam inter ægra suspiria paulu-lùm membra defessa laberentur in somnum, vidit in somno quendam sibi præcipientem, vt cum Ludgero episcopo loqueretur. At illa, vt posteà narrare solebat, nec grauiter dormiens, nec perfectè vigilans, vidit illum stantem, ad Orientem conuersum. Cumq; illum reuerentię eius intuitu alloqui non pręsumeret, ille ad eam conuersus: Probaui, inquit, patientiam tuam: proindè, vt cœpisti, patientiam habeto, & Dominus curabit te. Qua visione completa, tantum vigorem corpus eius accepit, vt penè ab ea memoria prioris molestiæ tolleretur. Ità facto manè læta surrexit, & suæ restaurationis modum narrauit. Vndè vir eius & filij cum familiola, quam habebant, congratulantes & Dominum benedicentes, deincèps cum gratiarumactione viri Dei cō-sueuerunt visitare sepulcrum. Nec multo pòst eidem mulieri reuelatum est, quòd sacro non esset baptismate abluta : & eiusdem reuelatiōis veritate comperta, sancti baptismi gratiam suscepit.

Aegra subitò reualescit.

De puella sanata. *Cap.* 3.

IN eodem pago quidam Bertricus fuit, qui colonus quondàm fuerat presbyteri nostri Igonis, quem sanctus Ludgerus nutrièrat. Hic filiam habuit adolescentulam, paralysis doloribus affectam. Qui cùm famam signorum, quæ ad sancti viri tumulum fiebant, comperisset, spem restituendæ sanitatis puellæ beati confessoris virtute & meritis concepit. Itaque eam ad sacrum eius sepulcrum perducere intendit. Cumque iam in via positi essent, & eandem puellam frater suus coram se in sagulo eques ferret, repentè dolore omni, quo priùs tenebatur, discedente, sanata est. Quod cùm fratri retulisset, deponi se orauit. Quo secundùm suggestionem eius facto, virtute Christi & meritis serui eius tam pfectè curata apparuit, vt non solùm ambulare, sed & currere posset. Ità quæ ad illum vsque locum membris omnibus debilis aducta est, ad memoratam beati Ludgeri memoriam sana & incolumis peruenit. Aderant salutis eius testes pater & frater, aderant nonnulli alij, quos suæ viæ comites & huius miraculi testes habuerunt. Itaque oratione ac gratiarumactione completa, domum cum gaudio reuersi sunt.

Paralytica repētè morbo absoluitur.

De Hilderado diacono curato. *Cap.* 4.

QVidam in nostro monasterio diaconus, Hilderadus vocabatur. Hic dum adhuc scholasticus esset, in morbum incidit. Quo cùm diù laboraret, ità neruis contractis poples est curuatus, vt tibia eius femori iungeretur. Cumque post longiturnæ ægritudinis fatigationem, fugatis doloribus, conualescere cœpisset, tibia eius curuata, vt fuerat, per-

permansit. Vndè in ambulando sustentatiõe baculi per dies plurimos vtebatur. Proindè pater eius, nomine Sigebertus, qui in eodem iamtunc monasterio monachus erat, tractare cum fratribus cœpit, si aliqua medicorum curatione contracti poplitis nerui relaxari possent. In qua æstuatione cùm aliquandiù mansisset, quadam nocte sanctus Domini sacerdos Ludgerus eidem scholastico Hilderado per visionem apparuit, ac veste sacerdotali & cidari, quam in capite gestabat, coruscus: Vide, inquit, nè pro crure debilitato carnalem alicubì medicinam quęrere pręsumas. Quod si feceris, & meum mandatum contemnendum putaueris, non solùm medicaminis ipsius nullam curationem recipies, sed etiam pręuaricatorum pœnam incurres. Deindè pro animi leuitate ac puerili mobilitate eum vehementer increpans, abscessit. Manè autẽ facto, quæ viderat, fratribus narrauit. Et cùm die eodem peractis vespertinis laudibus domum infirmorum, in qua ei priori nocte vir sanctus apparuit, intrâsset, cernẽtibus cunctis, qui aderant, nõ casu, sed nutu diuino extemplò ad terrã corruit: Cumq; in ipso lapsu neruorum sonitus audiretur, àc si illic sicca sarmenta frangerentur, eius tibia sine aliquo dolore erecta est. Et surgens continuò sanus, non solùm suę salutis recuperatione, sed & emendatiori & maturiori deincèps vita, vt admonitus fuerat, verè sibi sanctum Ludgerum apparuisse probauit. Contractus subitò fit sanus.

De cæca illuminata. Cap. 5.

PVella quędam, nomine Modsuuid, lumen oculorum amittens, anno integro tanta est cęcitate depressa, vt nec extrema quidem frui visione valeret. Cuius parentes cùm audîssent quanta Dñs per seruum suum Ludgerum in morbidis curandis fecisset, eam ad ecclesiam Vuerdenensem perduxerunt. In qua cùm accepta licentia vnà cum fillia ante sepulcrũ egregij confessoris noctem in oratione transegissent, puella illuminata est. Siquidẽ manè facto, cùm lux paulatìm per fenestras irradiare cœpisset, primùm quidem se proprias posse manus videre, deindè sensìm lumine crescente, clarè se omnia cernere & dixit & probauit. Atq; ità gratiarum actione persoluta, domum cum suis reuersa est, & in illuminationis dono, quod acceperat, tota ętate permansit. Cæca puella videt.

De quadam à dæmonio muto liberata. Cap. 6.

EOdem ferè tempore quędam puella ad memoratã ecclesiã perducta est, quę à dęmonio inuasa, & sensum simul perdidit, & loquelam. Quę vbì limen basilicę tetigit, statìm ab ea spiritus immundus abscessit. Ità post eius discessionem linguę quoq; officio reddito, muta locuta est. Et quia tempore vexationis vix aliquid cibi percepit, primò qdem famẽ se pati dixit: deindè qualiter illuc aduenerit, percõtari cœpit. Cui cùm mater miserabilem vexationem ipsius ex ordine retulisset, prostrata ante sepulcrum sancti Ludgeri, Saluatori omnium Christo gratias egit, qui ipsam ꝑ serui sui meritũ de tã crudeli peste liberare dignatus esset. Et accepta pro actis suis pœnitentia, domum incolumis repedauit. Dæmoniaca muta liberatur à dæmone, et loquitur.

De paralytico curato. Cap. 7.

IVuenis quidam, Heliduuini nomine, paralysin incurrit. Qui cùm multis diebus omnium membrorum officio destitutus, in lecto decubuisset, non solùm brachium dextrum, morbo per momenta ingrauescente, incuruatum obriguit, sed & sinistra ei tibia contracta, femori adhæsit: cætera, vt diximus, membra omninò immobilia, ad doloris potiùs augmentum, quàm ad aliquem vsum, licèt non contracta, habebat. Vndè & cum ingenti dolore foràs, cùm opùs erat, efferri solebat. Linguam solam, cętero corpore pręmortuo, vtcunquè adhuc mouere valebat. Proindè cùm diù hac molestia laboraret, quadam die sororem suam, quæ præ cæteris eius compatiebatur dolori, allocutus est, dicens: Audiui de sancto Ludgero, quantas per illum Dominus infirmantibus sanitates præstare dignatur in loco, vbì sancta eius membra tumulata quiescunt. Quocircà peto, vt me foràs efferri, & contra viam, quæ illuc ducit, facias poni, vt me voueam illi seruiturum, si fortè eius meritis mihi DOMINVS sanitatem donare dignatus fuerit. Quod cùm factum esset, in ipsa statim nocte, præstante Diuina clementia, & do- Votũ vouet miserè paralyticus, & dolor abcedit.

dolor, quem habebat, conquieuit, & præter tibiam sinistram, quæ, vt erat, contracta permansit, omnia ei corporis officia restituta sunt. Vndè cùm peracta gratiarum actione indubitatam de perfecta sua saluatione spem concepisset, rogauit Dominum suum corporalem, vt ad memoratum beati confessoris Christi sepulcrum se perduci iuberet. Quod cùm ille fieri probauisset, & tamen ei aliquod adiumentum, vt fieret, facere distulisset, is, quem necessitas vrgebat, baculo debilem tibiam sustentante, ad locum prænominatum peruénit. Erat hoc quinque diebus ante annuam S. Ludgeri solennitatem. Cumque ipsam ibì expectâsset, & in ea porticu, quæ est ante basilicæ ianuam, & sancti sacerdotis ambit sepulcrum, ipsa nocte membra sopori dedisset, beatus ei Confessor, magno lumine atq; clericorum obsequio comitatus, per visum apparuit, & membra illius tangens, abscessit, in sopore ipso relicto. Post cuius discessionem dum mox signa ad nocturnas vigilias sonarent, & his ipse expergefactus esset, sanus surrexit, & oblítus baculi priorisque molestiæ & debilitatis, vnà cum alijs lætus & incolumis templum intrauit. Oratione autem expleta, recensuit vniuersa, quę erga se diuinitùs per sancti Confessoris meritum gesta fuerunt. Proindè peracta operis diuini celebratiōe egressus, baculum suum in ingressu eiusdem basilicæ, in loco, vbì sanatus fuerat, pro signo & memoria suæ saluationis infixit. Nec immemor suæ sponsionis, precio se à temporali suo domino redemit, & votum seruitutis impleuit.

Sanatur ex toto.

De eius annua solennitate quid diuinitùs indicatum sit.

Cap. 8.

VErùm quia ad hunc semèl locum deuoluti sumus, & de annua eius festiuitate mentionem fecimus, quid de ea ferianda diuinitùs sit ostensum, breuiter euoluemus. Dindo, de quo suprà locuti sumus, magnū ad sanctum Ludgerum amorē, miram circa nostrum locum reuerentiā habebat. Vndè annis singulis ad nostrum monasterium venire, & beati viri memoriam frequentare, & aliquot diebus cum nostris manere consueuit. Sed nè crebrior eius accessus fratres grauaret, suos cum annona homines, qui suis suorumq; vsibus necessaria pararent, præmittere solebat. Quod dum quodam etiam tempore secundùm suam fecisset consuetudinem, contigit natalitium sancti confessoris Christi diem superuenire. Et quia hoc in primis dormitionis eius annis erat, necdùm sacrosancta eius solennitas feriabatur. Proindè cùm die eodem illi, quos ad hæc præmissos esse diximus, ceruisiæ parandæ instarent, ligna, quæ in ignem missa fuerant, instàr stipularum in momento consumpta sunt. Deferebantur alia post alia, sed igni immissa, durare aliquandiù nequibāt. Iam propè erat, vt se sine effectu laborare videntes, labori succumbere & opus intermittere cogerentur. Perstabant tamen, donèc ceruisiæ vtcunquè cocta confectio, in alia esset vasa transponenda. Cumque ad hoc ventum esset, vt in vase ad hoc parato aqua superspargi deberet, primò quidem omninò nihil decurrere quiuit. Deindè cùm iam non manu, vt assolet, sed situlis aqua superfunderetur, raris stillis parùm aliquid stillare cœpit. Hoc quoquè ipsum, quod ità collectum est, gustu amarum & omninò ad nihil vtile foràs eiectum est. Ità euidenti indicio claruit, hunc deceterò à nostris diem esse feriandum.

Nota miri quiddam.

Item de ferianda eius solennitate aliud miraculum.

Cap. 9.

ALiud nihilominùs super eadem re miraculū diuinitùs factum est. Siquidem cùm annua reuolutione natalis eius celebritas superueniret, nec sine episcopi iussu, ad cuius diœcesim noster locus pertinebat, feriatio præcipi posset, fratribus nostris visum est, vt cum nostris hominibus feriaretur, cæteris suo arbitrio, vtrùm facere an dimittere vellent, derelictis. Proindè cùm plurimi ex vicinis, nostrorum exemplum secuti, feriandum putarent, nonnullis opus suum intermittere indignum videbatur. Et quia vernum tempus erat, & arandi opera instabant, iunctis bubus ad arandum processerūt. Cumq; iam operi insisterēt, ferrum, quo arari debuerat, singulis confractum est. Quod dum singuli alijs, quasi sibi solis accidisset, retulissent, non casu, sed diuina voluntate ob sancti diei violationem hoc gestum fuisse, generali omnium claruit damno. Erat tamen quidam Benno inter eos, qui

qui mente obſtinata adhuc operi inſiſtendum putaret. Qui cùm, aratro vtcunquè emendato, crebris ſtimulis boues ad arãdum impelleret, illi inſania efferati, diſruptis loris & iugis cum aratro abiectis, ſyluas petiérunt. Nec omninò antè capi potuêre, quàm ipſe cum reliquis ad ſancti Ludgeri memoriam veniens, ſuæ temeritatis & cõtemptûs culpam coram fratribus confeſſus eſſet, & eorum pro ſe orationem ſupplex impetrâſſet.

Multa alia liber hic ſecundus ſancti viri habet miracula, quæ, nè opus excreſcat in immenſum, omiſimus. Tandèm ità concludunt hiſtoriæ huius authores:

Hæc ſanctus & verè beatus Confeſſor Chriſti Ludgerus de inexhauſto illo veræ ſalutis fonte percipiens, per corporum curam ad animarum nos ſalutem quærendam inuitat: quatenùs vtrobiquè eius patrocinio adiuti, vtrobiquè ſaluati, peruenire quãdoquè ad æternæ beatitudinis emolumenta mereamur: præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt cum patre & ſancto ſpiritu gloria coæqualis, eſſentia conſubſtantialis, virtus & honor, laus & iubilatio, nunc & perpetìm per infinitas omnium ſeculorum æternitates, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI ISAACII, QVI FVIT VIR DEI, VITA: AVTHORE SIMEONE ME- *taphraſte.*

POST venerandæ & immaculatæ ac precioſæ Crucis Domini noſtri Ieſu Chriſti inuentionem, poſt imperium Conſtantini Magni Imperatoris, callidus & vafer ac verſipellis ſerpens, qui ſemper piorum hominum generi inimicus & inuidus atque maleuolus aduerſatur, & fidem Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti ſemper impugnat, tale quiddam in Dei Eccleſias machinatus eſt. Regnante enim impio & iniquo Imperatore Valente, magnus aduersùs orthodoxam fidem impetus factus eſt. Nam ipſe Arrianorum hæreſis ſtudioſus ac defenſor, iuſſit vt ſanctæ fidelium Eccleſiæ clauderentur: vetuitque, nè ſolita in ipſis ſacrificia fierent: quinetiam alias earum diruendas, alias in ſtabula redigendas curauit. Atque hæc quidem ſuperbia diù viguit. Quo ſanè tempore magnus erat luctus & dolor ſeruorum Dei. Precabantur autem nocte ac die, vt Dominus DEVS ad miſericordiam moueretur, & iuſtitiam exerceret. Sic igitur tunc agebatur, vt olìm ſub Herode rege pro Apoſtolorum principe actum eſt.

27. Martij. Perſecutio Valentis. Nota & cõfer cũ noſtra ætate. Act. 12. Dan. 13.

Deus ergò aliquot annis interiectis, cuiuſdam ſerui ſui monachi, qui Iſaacius vocabatur, ſpiritum, vt pro Suſanna quõdàm Danielem, excitauit. Qui vt Elias propheta, cùm angelicam vitam inſtituiſſet, ab Oriente profectus eſt. Eius autem oratio lucernæ inſtàr ardebat. Diuinus enim ſpiritus & gratia cæleſtis in ipſo quieſcebat. Hic cùm Imperatorem iniquè ſe gerere perſpiceret, vehementer dolebat & angebatur, orabatque Dominum, vt è ſublimibus & ſanctis ſedibus ſuis deſpiceret, & miſericordiam ſuam demonſtraret. Audiuit eum Deus, quemadmodùm Moſem aduersùs Pharaonem, & contra Imperatorem hoſtium impetum concitauit. Eo enim tempore Barbari apud Danubium congregati, copias ſuas contraxerant, & bellum aduersùs Imperatorem mouebant, ac totis viribus in vrbem ingredi conabantur. Magnus igitur tumultus exortus eſt, & multa præda agebatur. Coëgit & Imperator exercitum ſuum, & in hoſtem expeditionem parabat. Verùm idem illi accidit, quod Sauli Dauidis inimico contigerat. Neque enim reuerſus eſt. Nam Samuelis prophetia in ipſo quoq; expleta eſt, quòd Deum ad iracundiam incitâſſet. 1. Reg. 31. 1. Reg. 28.

Cùm igitur ad bellum proficiſceretur Imperator, occurrit ei beatus Iſaacius, & ſic illum eſt allocutus: Imperator, orthodoxorum Eccleſias aperi, & Deus iter tuum fortunabit. At ille viro ſancto ne reſpondere quidem dignatus eſt: ſed eo, vt ſtulto, re-

licto, discessit. Alio die vir sanctus Imperatorem rursùm assecutus; Aperi, inquit, Imperator Ecclesias orthodoxorum, & bellum prosperè conficies, ac victor reuertéris in pace. Imperator seipsum colligens, & cogitans, quid sibi vellent ea verba, Reuertéris in pace, voluit ei Ecclesias liberas dimittere. Coactoque consilio, de patefaciendis orthodoxorum Ecclesijs cōsultabat. Verùm qui eo tempore Præfectus erat, cùm esset ex impio Arrianorum grege, persuasit Imperatori, nè beatum Isaacium audiret, sed contumelia affectum afflictumq; dimitteret. Quibus verbis adductus Imperator, virum pium contempsit. Sed ille iustum Dei iudicium expectabat.

Paucis aūt diebus interiectis, Imperatorem proficiscentem rursùm assequitur, arreptoq; equi ipsius freno cœpit eum tum reprehendere, tum adhortari, vt sibi concederet, quod postulabat. Sed ipse noluit. Erant autem prope viam spinæ cum paliuris adcò densis & asperis, vt quoduis animal introîsset, non posset sese indè viuum expedire. Hunc Imperator locum tanquàm laqueum conspicatus, iussit, vt virum sanctū illuc conijcerent, quô interiret. Verùm cùm in spinas coniectus esset, ità molliter iacebat, vt si in lectulo conquiesceret, nec vllo modo læsus est. Cumq; Imperator cum exercitu discessisset, accesserunt tres viri candidis vestimentis induti, quos vir beatus non agnoscebat, & eum incolumem extraxerunt, seq; ab eius oculis subduxerunt, vt nō posset intelligere, quínam essent. Sed cùm in se reuersus fuisset, cognouit esse angelos Dei: & flexis genibus, gratias egit Domino, cui curæ sunt ij, qui timent eum. Cumque diù precationibus incubuisset, & Deum laudâsset, surrexit: & spiritu sancto corroboratus, per aliam viam occurrit Imperatori, & constitit in eius conspectu. At Imperator eum adspiciēs, admiratus est, & viri sancti præsentia sic obstupuit, vt loqui non posset. Ipse verò cum fidutia: Tu quidem me, inquit, interiturum in spinis existimâsti, verùm me Deus per angelos suos viuum seruauit. Quamobrèm audi me, Imperator, & aperi Ecclesias orthodoxorum, & aduersarios superabis, & cum laude & gloria reuertéris. Imperator, etsi libertatem & vultum hominis admirabatur, non tamen paruit. Erat enim cor eius excæcatum & alienum à DEO. Sed duobus Senatoribus Saturnino & Victori virum sanctum tradidit: Hunc mihi, inquiens, custodiendum curate, donèc reuertar in pace: & tunc eius arrogantiam meritis pœnis afficiam. At sanctus Isaacius Spiritu sancto plenus, vt olim aduersùs Achab regem Israël Michæas Propheta, ità respondit: Si reuersus in pace fueris, scito in me non locutum esse Dominum Deum. Tu quidem manum conseres, sed non poteris hostibus resistere, & ab eorum conspectu fugies. Demùm capiéris, & viuus igne conflagrabis.

Valens iubet Isaaciū in spinas iactari.

3. Reg. 22.

Tradito igitur viro sancto custodibus, discessit Imperator, verbis eius commotus ac perturbatus. Et cùm esset bellum initurus, in oppidum quoddam Danubio propinquum ingressus, exercitum lustrauit, diemque prælio dixit. Cumque paucis diebus quieuisset, signa contulit atque cōflixit. Sed quemadmodùm vir sanctus prędixerat, hostium impetum sustinere nō potuit. Itaque se fugæ commisit, & in agrum, in quo stabulum erat palearum plenum, peruenit, ibique cum Præfecto, per quem corruptus fuerat, se abscondit. Barbari verò, qui sequebantur, cùm illic eum latitare comperissent, igne circuniecto stabulum incenderunt. Atque ità miser combustus, spiritum reddidit. Totus autem eius exercitus Thessalonicam se contulit, & Gratianum Imperatorem Romanum expectauit. Qui cùm ad eum, Deo fauente, peruenisset, alterum eis Imperatorem, nomine Theodosium, virū fidelem gloriosumque, & orthodoxæ fidei studiosissimum constituit. Atque ità Romam Gratianus reuersus est. Milites autem, suscepto Imperatore Theodosio, læti cum ipso Constantinopolim profecti sunt. Saturninus verò & Victor, quibus sanctus Isaacius custodiēdus traditus fuerat, ad Imperatorem salutandum accesserunt: petiêruntque à viro sancto, vt pro se Deum precaretur. Colebant enim eum, vtì prophetam, quoniam quæcunque Imperatori futura prædixerat, euenissent.

Valens viuus ignibus concrematur.

Duxerunt autem eum in ciuitatem, & inter se contendebant, vter ipsorum viro sancto domum ædificaret. At ipse, cognita eorum cōtentione: Audite, inquit, me serui Christi, nolite contendere: mihi gratum est studium vestrum: Sed quia vobis cordi est, vt humilitati meæ perfugium paretis, quid vobis faciendum sit, dicam. Si quis anteuerterit, vt mihi domum ædificet, illic habitabo omnibus diebus vitæ meæ. Ipsi autem, audito sancto viro, certatìm domum cœperunt extruere. Ac Saturninus quidem,

dem, cùm locum extra portam, quæ Collarida dicitur, possideret, illic ædificabat. Victor autem, in palatij loco, qui Arenosus appellatur, domum construebat. Cùm igitur ambo, beati viri nomine ędificium molirentur, Saturninus adhibita diligētia, ità volente Deo, domicilium ex duplici constans contignatione perfecit: & virum beatum adiens: Eccè, inquit, serue Dei, habitaculum tibi construxi. Veni igitur, atque ibì habita. Accessit vir sanctus, atque illic in nomine Dei nostri permāsit. Victor autem magno ambitu domicilium cum extruxisset, venit & vidit se à Saturnino fuisse superatum. Itaque magno affectus dolore, supplex ad sancti viri se pedes prostrauit: Oro te, inquiens, pater, vt meum quoquè locum accipias, & in eo commoreris, quandò eum nomine tuo ædificandum curaui. Cumque multis verbis obsecrásset, respondit ei iustus Isaacius: Fili, inquiens, quo in loco voluit me Deus habitare, in eo quiescam, donèc vitæ meæ finis aduenerit. Et benedixit ei, atq; dimisit. In domicilio igitur suo lætus commorabatur. En quanto in precio habetur vir sanctus.

Saturninus autem & Victor frequenter eum inuisebant, ducebantque secum & alios amicos, & ea, quæ subleuandis pauperibus sunt necessaria, subministrabant. Domum etiam vterque suam illum vocabant, vt eis Dominus in eius ingressu & exitu benediceret. Quòd si contingebat, vt, eo seriùs egrediente, portæ ciuitatis essent clausæ, consistebat & orabat, factoque Crucis signo, spontè sua portæ aperiebantur, atque ità exibat, gratias agens Deo. Saturninus autem cùm eum vehementer diligeret, attulit ei tabulas totius loci, vt proprius esset ipsius mansionis. Noctes igitur & dies assiduas Deo preces offerebat: nec vnquàm cessabat pauperibus eleemosynas distribuere. Quòd si vsu veniret, vt aliqs ab eo pauper in via peteret eleemosynam, statim exuebat pallium suum, & pauperi dabat. Omni autem tempore vitæ suæ grauitatem seruauit, spiritu feruens, vt ait Apostolus, Domino seruiens, spe gaudens, in tribulatione patiens, orationi instans, necessitatibus sanctorū communicans, omnibus benedicens, maledicēs nemini, angelorum imitās vitam, vestigia sequēs Apostolica, tum zelo, tum sacrificio, tum desiderio Christi, omnem mansuetudinem erga omnes homines præ se ferens, Dei virtutibus ornatus, minimè pugnax, ab omni maleuolentia & malitia alienus, pacem & quietem quærens, aduersarios monens & cohortans, vt confiterentur & adorarent sanctissimam Trinitatem, in quo consistit hominum salus, vtque cælestem angelorum ordinem, & diuinam vitam imitarentur. Prouectus autem ad senectutem bonam, ad quam Abraham in terra promissionis, ad communem vitæ finem properauit. Signo crucis portas aperit. Rom. 12. Virtutes sancti viri.

Quodam igitur die conuocatis omnibus fratribus, longo eos sermone instituit, & cohortatus est, vt stabiles ac firmi in fide permanerent, & procùl ab omni repræhensione Dei mandatis obtemperarent: atque ità illos Christo clementissimo commendauit, & virum fidelem atque constantem, ac disciplinæ suæ studiosum elegit, quem illis præficeret: & Deum precatus, eos dimisit. Cùm autem venisset hora, vt è corpore ad Deum migraret, in pace spiritum suum sanctis angelis tradidit. Magnus verò inter fratres clamor & luctus exortus est, qui cum lachrymis dicebant: Pater, sis memor nostrî. Et curantes eum, pro dignitate extulerunt. Ciues autem vniuersi ad obitum eius concurrerant, & ad tumulum vsq; sunt eum comitati, & sanctas eius ac preciosas reliquias in æde sancti Stephani protomartyris, in sacro altari collocārūt. Ac cæteri quidem ad sua quisque loca reuersi sunt: fratres verò ad mansionem ipsius, Deum collaudantes, redierunt. Migrauit ad Dominum sanctus pater noster Isaacius VI. Calend. Aprilis, & assiduè pro nobis apud Saluatorem Christum intercedit, fidutia vtens apud Deum & Patrem: Cui gloria & Imperium & adoratio & laus debetur, cum vnigenito eius filio, & spiritu sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA S. RVPERTI PRIMO VANGIONVM DEINDE SALISBVRGENSIS EPISCOPI, FIDELITER

conscripta, sed in gratiam lectoris per F. Laurentium Surium reddita ferè paraphrasticôs.

27. Martij.

CVM rex Childebertus apud Francos regnaret, anno secundo regni eius, sanctissimus Christi Confessor Rupertus apud Vangiones episcopi fungebatur officio. Is genus suum ad reges Francorum referens, tantam carnis nobilitatem & præstantiam fide & pietate in Deum eximia mirificè illustrauit. Cuius si quis virtutes compendiò nôsse velit, erat multa animi mansuetudine, integra corporis pudicitia & castitate, cum columbina simplicitate serpentis obtinens prudentiam, in laudibus Dei deuotus, consilio prouidus, in ferendis sententijs iustus, plenus sancto spiritu, à dextris & à sinistris præclarè virtutum armis munitus, gregi suo optimè viuendi seipsum formam exhibens, quod sermone docuit, vita & factis declarans: corpus assiduis vigilijs perpetuisque ieiunijs macerans, operum misericordiæ valdè studiosus, adeoque largus & benignus in inopes, vt dum illos foueret beneficijs, seipsum ad inopiam redigeret, atque hoc solùm suum esse putaret, quod in miseros & egenos contulisset.

Catalogus virtutũ S. Ruperti.

Fama autem sanctitatis eius non modò per vrbes, sed etiam regiones vulgata, permulti ad eum illustres confluxêre viri, non solùm è vicinis, sed etiam longinquis populis, vt eius sanctissima doctrina imbuerentur, & catholicæ religionis ex illo puram cognoscerent veritatem, vel certè etiam ab eius sacro ore in rebus duris & asperis salutarem haurirent consolationem. Et multi sanè illius opera ab hostis antiqui laqueis sunt extracti, & in viam salutis æternæ perducti: porrò homines impij & hæretici, qui tum non pauci apud Vangiones visebantur, virum sanctum non ferentes, multis eum supplicijs affectum & virgis ignominiosè cæsum, ab oppido cum magna iniuria expulerunt. Sunt qui scribant Beringerum regium comitem, quem alij Bercharium vocant, viro Dei succensum, cum ità inhumaniter tractâsse, maximè quòd is Beringerus Arrianis faueret. Verùm hac occasione maiora pietatis lucra sancto viro accesserunt. Nam per id tempus Theodo, Bauarorum Dux inclytus, audiens famam hominis Dei, itemque sanctitatem & miracula, quæ per eum Dominus efficiebat, magno eius videndi desiderio accensus, misit quosdam ex viris primarijs, qui eum obnixè precarentur, vt Bauarorum regiones dignaretur inuisere, & eis sanctæ fidei viam explicare. Vt autem vir sanctus legatorum tum præstantiam tum preces didicit, non ignorans diuinæ prouidentiæ moderatione isthuc geri negocium, gratias egit præpotenti Deo, quòd sedentibus in tenebris & vmbra mortis verum viræ lumen Christum IESVM filium suum impertire percuperet. Itaque cum legatis illis quosdam ex presbyteris suis ad Ducem præmisit, nec multo interiecto temporis spatio, ipse eos subsecutus est. Quod vbi ad Ducis notitiam perlatum est, ingenti ille perfusus gaudio, cum proceribꝰ suis processit obuiàm sancto viro, & in oppido Ratisponensi cum summa alacritate excepit.

Multi ad eum confluunt.

Cæsus virgis, Vuormatia eijcitur.

Theodo Dux Bauariæ.

Porrò sanctus Rupertus indictis ieiunijs, de cælestibus mysterijs Ducem instituit, & in vera fide confirmauit, effecitque vt dæmonum cultui prorsùs renunciaret, & postremò in nomine sacrosanctæ Trinitatis baptizauit: neque illum duntaxat, sed cum illo pariter viros primarios & non exiguam populi multitudinem, nobiles simul & ignobiles: qui omnes laudabant mundi redemptorem, qui ipsos de tenebris in admirabile lumen suum vocare dignatus esset. O verè beatum pontificem, per cuius sermones illuminata sunt peccatorum tenebris obnubilata pectora, & arentia infidelium corda, vitæ fontem sitiêrunt. Iam verò vndis salutaribus abluto Duce simul ac populo, eiusdem principis permotus precibus sanctus Rupertus, conscensa naui per Danubium descendens, vicis & castellis Euangelium Christi libera voce præ-

Theodo Dux baptizatur cum multis.

prædicauit, atque ità per Noricos proficiſcens, in inferiorem vſque Pannoniam peruénit, lumen fidei, ipſe lucerna illuſtris & ſuper candelabrum poſita, paſsìm omnibus inferens. Indè verò iam pedeſtri itinere reuertens, Laureacum venit, vbì multos à dæmonũ cultu abſtractos baptizauit, complures etiã, varijs oppreſſos morbis, in Chriſti nomine ſanitati reſtituit. Laureacũ.

Indè Laureaco digreſſus, vbicunquè ethniciſmum magìs feruere cognouit, eò intrepidus acceſſit, diſſipans idola, & accuratè omnibus exponens Chriſti Ieſu Domini noſtri diuinitatem pariter & humanitatem ſiue incarnationem, vt vnus idemque Deus verus & homo verus eſſe crederetur, ante Luciferum à patre Deo verus Deus genitus, in fine ſeculorum humanæ ſalutis cauſa ex virgine matre verus homo natus, q illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Psal. 109. Iohan. 1. Cùm autem ad preces Ducis Theodonis & populi, vir Dei locum deligere vellet, vbì ſedes epiſcopi conſtitueretur, ad lacũ Vuallerſeæ, quem textus hiſtoriæ huius lacum Vualarij vocat, ædem pontificiam primò extruxit, atq; in honorem beatiſſimi Apoſtolorum principis Petri templum ædificauit & dedicauit ad Iuuariũ fluuium, vbì olìm Iuuauium vrbs fuit, quę priſcis temporibus extructa mirabiliter, inter Baioaricas vrbes clariſſima eminebat, ſed tum deſtructa, raro iam habitata ciue, penè collapſa & virgultis operta videbatur. Iuuauiũ instaurat S. Rupertus. Cernens autem vir Dei locum illum non importunum eſſe cathedræ pontificiæ, quippe inter montoſa loca ſitum & ab vulgi ſtrepitu remotum, cum ſibi à Duce Theodone dari petijt, & ſummo ſtudio inſtaurauit, & ſancti Petri eccleſiam, quã ædificârat, clericorum miniſterijs & rebus neceſſarijs, liberalitate fretus eiuſdem principis, magnificè inſtruxit & auxit.

Hac ferè tempeſtate quidam viri boni ſancto antiſtiti non ſine multa admiratione retulerunt, in ea eremo, quæ tunc quidem certum non habuit vocabulum, nunc autem Bonguoni dicitur, cęleſtia quædam ardentium lucernarum terque quaterque conſpexiſſe prodigia, & odores eximiæ ſuauitatis hauſiſſe. Cùm autem his auditis cuncti obſtupeſcerent, ſanctus epiſcopus Domingum, venerabilem preſbyterum ſuum, eò miſit, rei huius veritatem accuratè exploraturum: addiditque illi crucem ligneam quam ſua manu benedixerat, iubens vt eam illo in loco ſtatueret. Crux lignea, à S. Ruperto benedicta. Itaque Domingus vbì eò peruenit, in ipſis noctis initijs cum religioſis, qui ei aderant, viris cælitùs deſcendere vidit luculentas lucernas, totamque illam regionem inſtàr ſolaris radij illuſtrare. Hanc autem viſionem, cum admirabili odoris ſuauitate coniunctam, tribus continuis vidit noctibus; moxque in eodem loco ſacratam defixit crucem, extructoq; ſuper illam tuguriolo, ad ſanctum Rupertum regreſſus eſt. Cui cùm rem totam expoſuiſſet, ille, communicato cum principe Theodone conſilio, ad eremum illam profectus eſt, cernenſque locum poſſe humanæ habitationi accommodari, cœpit annoſas extirpare quercus, & denſam ſyluam in campi planitiem redigere, templumque cum ſeruorum Dei domicilijs ſiue habitaculis exædificare. Monaſterium in eremo.

Per id tempus Theodo princeps aduerſa correptus valetudine, cùm ſibi propè adeſſe ſentiret ſupremũ vitę tempus, vocauit ad ſe * Theodebertum filium ſuum, cumq; Ducem Noricorum conſtituens, præcepit vt ſancto Ruperto obſequentem & morigerum ſe præberet, atque ad propagandum Chriſtianiſmum & opus diuinum ſedulò illum adiutaret, ſanctumque locum Iuuauenſis eccleſiæ amaret, & honoribus ac dignitatibus perpetuò eueheret. *Theopertum Cumque hæc mandata dediſſet filio, diem clauſit extremum. Theodo moritur. Eo defuncto, Theodebertus cum proceribus ſuis abijt ad ſanctum Rupertum, viſendi eius gratia: Morabatur is tum in ea, quam diximus, eremo. Vbì autem ad eum peruénit dux, & illum & locum, in quo degebat, pio venerabatur affectu, contulitque eccleſiæ, quam ſanctus Rupertus illic conſtruxerat, & præſente Duce in honorem S. Maximiliani dedicauit, ſyluæ illius tria in circumitu milliaria, atq; inſupèr villam Albinam cum cæteris, vt indè ſuſtentarentur monachi, quos ſanctus epiſcopus Deo ſeruituros illic congregauerat.

Poſt hæc videns vir Dei Bauaricam gentem Chriſtianæ quidem religioni colla ſubmiſiſſe, at interìm tamen ſupereſſe non paucos ethniciſmi erroribus & tenebris implicatos, ad patriam profectus eſt: aſſumptiſque indè duodecim egregijs ſocijs, qui ei in docendis populis ſuam nauarent operam, Iuuauium reuerſus eſt. In ijs autem duodecim, eximij erant Cunibaldus & Giſilarius preſbyteri, viri multa ſanctitate cõ-

S. Erentruda neptis S. Ruperti. spicui. Adduxit verò secum etiam Erentrudam neptem suam, & cùm in superiori Iuuauiensis vrbis castello in honorem Domini nostri Iesu Christi & sanctissimæ matris eius Mariæ monasterium extruxisset, multas illic collegit sacras virgines, ijsque præfecit ipsam Erentrudam, vt cælesti regi & sponso Christo famularentur: porrò ad preces *Theoperti principis, qui illi monasterio plurimas attribuit possessiones, illarum virginum conuersationem per omnia rectissimè instituit.

*Theodoberti

His ità gestis, cogitabat vir beatus susceptum verbi & sanctæ prædicationis ministerium, diuinæ gratiæ subnixus ope, accuratè prosequi. Itaque Iuuauio egressus, Noricos populos, adiunctis sibi socijs, peragrauit, & quibus needùm fidei lumen ortum didicit, eis Christum diligenter annunciauit, profligatisque ab eorum pectoribus teterrimi dæmonis imposturis & fraudibus, ijs instillauit fidem, castitatem, humilitatem, misericordiam, quibus Christus, omnium bonorum largitor & fons, delectatus hospitibus, libenter earum mentium ingreditur domicilia, quas ijs præditas animaduertit. Cumque huncin modum Baioariorum fines vir beatus circumiret, & omnes ad sacram Christi religionem traduxisset, hortabatur vt in fide constantes permanerent: relictisque apud eos presbyteris, qui populum ad diuina mysteria consuefacerent, Iuuauium se recepit, ex diuina reuelatione non ignorans propediem instare diem obitûs sui, quem etiam discipulis suis indicauit. Quorum sanè animos tam triste nuncium non immeritò consternauit, quòd non se duntaxàt, sed etiam tam multos, Christiana religiõe nupèr admodùm initiatos, tanto viderent pastore destitui. At ille multa in Christum fiducia erectus, Iuuauium & Noricos populos præpotenti DEO commisit, Vitalemque, virum sanctum atque omni plebi pergratum, sibi petijt fieri successorem. Deindè cùm dies Quadragesimalis obseruantiæ (sic enim loquitur author huius historiæ) agerentur, febrium ardoribus vir sanctus defatigari cœpit. Porrò illucescente Christi resurrectionis sacratissimo die, Missarum solennia celebrauit, & sumpto sacrosancto corporis & sanguinis Christi viatico, post dulces paternæ pietatis adhortationes, & extrema benignissimæ charitatis alloquia, quibus discipulorum animos confirmabat, inter sanctas illorum miserè plorantium manus emisit spiritum. Eccè autem dum lugent discipuli, cœtus angelici à quibusdam audiuntur religiosis viris, cum canticis cælestibus animam sancti viri ad illam beatam Hierusalem perferentes. Cumque eius sacratissimum corpus ad sepulcrum apportaretur, visi sunt viri splendidissimi, candidissimis amicti stolis: qui peractis ijs, quæ ad funeris curam pertinent, disparuerunt: quos quidem nemo dubitauit angelos fuisse, atque idcircò apparuisse, vt omnes intelligerent, qua ille beatitudine frueretur in cælis, ad cuius sepulturam etiam angeli non dedignarentur adesse.

Dies Quadragesimalis obseruantiæ.

O felicem Iuuauiensem vrbem, tam insigni munitam patrono: quæ etsi murorum ruinis videatur despicabilis, at illius meritorum lumine egregiè clarescit. Deniquè tanti viri intercessione fulti gaudent Norici omnes, & præpotenti Deo perpetuas offerunt laudes, qui tam præclarum ipsis contulerit doctorem, cuius doctrina & prædicatione viam veritatis agnoscentes, erepti sint de tenebris, & perducti ad Christum lumen verum, viuentem & regnantem in infinita secula seculorum, Amen.

S. Rupertus doctor Noricorum.

MAR-

MARCI ARETHVSII EPISCOPI ILLVSTRE MARTYRIVM, AVTHORE D. GREGORIO NAZIANZENO

Oratione inuectiua prima in Iulianum Imperatorem: interprete verò doctissimo viro Iacobo Billio Prunæo, S. Michaëlis in Eremo Abbate. Habent autem pleraque etiam Theodoretus Histor. Eccles. lib. 3. cap. 6. & Sozomenus eiusdem historiæ lib. 5. cap. 19. in versione Iohannis Christophorsoni Angliæ Episcopi.

IAM verò id, quod eximio viró Marco Arethusio accidit, quis tam ab orbe nostro remot⁹, vt ignoret, ac commemorantem narratione nō anteuertat? Hic cùm, egregio illo Constantio imperāte, pro ea licentia, quæ tum Christianis concessa fuerat, domicilium quoddam dęmonum euertisset, ac multos Christianos à gentili errore ad salutem non minùs vitæ splendore, quàm dicendi facultate traduxisset, iampridèm odio atque indignationi Arethusijs erat, vel potiùs Arethusiorum impijssimo cuique dæmonumq́ue amantissimo. Posteaquàm autem, mutatis Christianorum rebus, gentilium res tumere cœperunt, temporis potentiam & tyrannidem non effugit. Multitudo quippe etiamsi in præsens iras cupiditatesq́ue suas coërceat, (quemadmodùm ignis in materia latitans, aut amnis violenter inhibitus) occasionem nacta, succendi atque erumpere consueuit. Quocircà cùm populum aduersùm se incitatum, nec moderati quicquam vel cogitantem vel comminantem cerneret, primùm consciscendæ fugæ consilium init, non tam ignauia fractus, quàm præcepto illo permotus, quo è ciuitate in ciuitatem fugere & persecutoribus cedere iubemur. Neque enim Christianos, quantunuìs fortes ac singulari tolerantia præditos, suæ tantùm salutis rationem habere oportet: sed persecutoribus quoquè consulere, vt nè, quantùm in ipsis est, ad hostile periculum ex seipsis aliqd conferant. At postquàm multos propter se duci atque abstrahi, multos etiam propter persequentium crudelitatem in animæ periculo versari intellexisset, non sustinuit vir eximius alios ob suam fugam cautionemq́ue periclitantes negligere: ac proindè præstantissimum maximeq́ue philosophicum consilium capit. Ex fuga enim redit, seseq́ue vltrò plebis arbitrio tradit, atque aduersùs temporis difficultatem instruitur. Hìc verò quid acerbitatis aberat? quid non etiam atrocius excogitabatur? alijs aliud quippiam ad vnius mali concentum afferentibus, nec tortoribus, si nihil aliud, at illius certè patientiam veneratione prosequentibus, immò magis etiam excandescentibus: quòd illius reditum ac præsentiam, non tam fortitudinem aduersùs pericula, quàm contemptum suì interpretabantur.

29. Martij.

De Iuliani Apostatæ Imperio dicit.

Matth. 10.

Vltrò se offert ad supplicia vir sanct⁹.

Ducebatur sacrosanctus senex, athleta spōtaneus, per mediam ciuitatem, omnibus præter persecutores & carnifices, tum ætate venerandus, tum vitæ probitate venerabilior. Ducebatur porrò ab omnibus, cuiuslibet ætatis & conditionis ac fortunæ, omnibus æquè vrgentibus, viris & mulieribus, adolescentibus & senibus, ijsq́ue etiam, qui vel publica vrbis negocia administrabant, vel dignitate aliqua insignes erant. Atque hoc vnum certamen cunctis propositum erat, vt furoris aduersùs senem immanitate sese mutuò superarent, omnibusq́ue pietatis pars existimabatur, quamplurimis cum cruciatibus afficere, pugilemq́; senem vincere, aduersùs totam ciuitatem decertantem. Raptabatur per plateas, protrudebatur per cloacas, crinibus & quauis corporis parte (admixta nempe tormentis contumelia) ab ijs trahebatur, qui in Mithræ sacris huiusmodi supplicijs iustè diuexantur. A pueris ad pueros pendulus remittebatur, cultris pennarijs generosum illud corpus suscipiētes, atq; hāc tragœdiam pro ludicro habentes. Quibusdam etiam tormentorū instrumentis tibiæ illius ad ipsa vsq; ossa comprimebantur: lincis filis aures abscindebātur, & quidem tenuissimis & fir-

Immanissima clarissimi senis supplicia.

firmissimis, ipso interim sporta in altum sublato. Melle & iusculo vndiq; perfusus, ab apibus & vespis meridie pungebatur, ardentissimo sole lucente: atq; huic quidem carnes colliquante, illis autem beatarum illarum carnium (non enim dixerim miserarum) esum acriorem efficiēte. Hic enimuerò, vt hoc quoq; literis mandem, senex ille, idemque ad certamina iuuenis, (nam ne in tormentis quidem frontis animique lætitiam reliquerat, verùm supplicia etiam irridebat) celebratum illud & memorabile dixisse fertur, Omen illud sibi placere, quòd sublimem se perspiceret, illos contrà abiectos humique depressos. Vsqueadeò superior ijs erat, à quibus tenebatur, adeoque à doloribus & molestijs remotus, non aliter acsi alienis periculis interesset, suppliciumque suum pompam, non calamitatem, existimaret. Et quidem cui non hæc virtutis præstantia religionem & reuerentiam iniecisset, etiam mediocri lenitate atque humanitate præditorum? Sed illis hoc non licuit per tyrannidis turbinem, Imperatorisque cupiditatem, tum à populis, tum ab vrbibus & præfectis crudelitatem exposcentis, etiamsi plerisque secùs videretur, malignitatis illius & peruersitatis arcanum ignorantibus. Hæc firmus senex & constans pertulit. Si causam quæris, vt nè nummū vnum aureum tortoribus suis proijceret. Ex quo perspicuè intelligi potest, cum pietatis causa cruciatus tolerâsse. Nam quandiù Arethusij, æstimato euersi fani precio, totam auri summam petebant, aut ipsum certè delubrum instaurare iubebant, videri poterat idcircò potiùs obsistere atque in contrarium obniti, quòd iussa exequi atque explere nō posset, quàm quòd pietatis studio flagraret. Postquàm aūt tolerantia sua eos paulatìm vincens, atque ex æstimatione semper aliquid detrahens, eò tandèm rem adduxit, vt perquàm exiguum esset id, quod à se postulabatur, idque persoluere facilimè posset, parique certamine inter se contenderēt: illi vt vincerent, hic nè vinceretur: hoc est, illi vt vel tantillum pecuniæ acciperent, hic nè quid omninò numeraret: (quanuìs alioquì multi essent, qui partìm pietate adducti, partìm inuicta & inexpugnabili eius fortitudine moti, ampliorem etiam summam erogare pararent) tum verò liquidò declaratum est, cum non pro pecunijs, sed pro pietate certamen inijsse. An verò hæc lenitatis & clementiæ argumenta, an cōtrà furoris & crudelitatis argumenta sint, nobis exponant, qui philosophum Imperatorem suspiciunt atq; admirantur. Ipse equidē neminem fore existimo, cui iusta & vera sit defutura sentētia. Needùm illud adieci, hūc ex ijs vnū fuisse, qui impurū illum & nefariū, tum cùm genus ipsius totum periclitaretur, seruârant, furtimque subduxerant: quo etiam solo nomine meritò fortasse hæc perpetiebatur, ac plura perpeti merebatur, quòd tātum malum vniuerso terrarum orbi imprudens seruâsset. Quocircà is, qui tum Præfecti munere fungebat, his rebus cōmotus (quanq̃ eēt religiōe gentilis, moribus tamē gentili sublimior erat, ac ꝓclarissimis & laudatissimis tam veteris, q̃ nostræ memoriæ viris cōparandus) multiplicem hominis excruciationem tolerantiamq; non ferens, illud ad Imperatorem magna cum animi libertate dixisse memoratur: An non pudet nos, Imperator, vsqueadeò Christianis omnibus inferiores esse, vt ne seniculum quidem vnum superare queamus, idque per omnia tormentorum genera grassatum? & quem vincere haud magnum & honorificum, an non extremæ calamitatis est, ab eo victos discedere? Ità ijsdem rebus, vt appáret, hinc Præfecti erubescebant, hinc Imperatores gloriabantur. His porrò quidnam miserius, non tam patientibus, quàm facientibus, contingere potuit? Atque Arethusiorum quidem facinus ad hunc modum se habuit, vt iam parua sit Echeti & Phalaridis crudelitas, si cum illorum immani sæuitia conferatur, vel eius potiùs, quo authore & impulsore hæc committebatur: siquidem seminis sunt germina, & venti naufragia.

Fortitudo eximia in tormentis.

Iuliani in Christianos sæuitia.

Marcus Iulianū in periculis seruat.

SAN-

SANCTORVM IONAE ET BARACHISII MARTYRIVM, AVTHORE ESAIA ADAMI FILIO, EQVITE *regis Saborij, auditore & spectatore eorum quæ fiebant. Habetur in Simeone Metaphraste.*

SAborius Persarum Rex, XVIII. anno regni sui aduersùs Ecclesias Christi, & eos, à quibus Deus omnipotens colebatur, persecutionem exercuit. Iussit enim Magis, vt sancta Christi templa diruerent, & Christianorum monasteria incenderent. Præterea imperauit, vt Christiani conquirerentur, inuentique cogerentur dijs sacrificare: & qui parérent, magnis afficerentur honoribus: qui verò parére recusarent, varijs tormentis & supplicijs grauissimis excruciarentur. Eo tempore erant in regione Persarum, in quodam vico, qui vocatur Iasa, duo fratres Ionas & Barachisius, viri iustitia fideq; pleni, qui magna cum reuerentia mandata Domini obseruabant. Hi sancti, audita Christianorum persecutione, mansionem suam reliquerunt, & ad eum locum, vbi impij Magi Christianos omnes acerbissimè excruciabant, profecti sunt. 29. Martij. Edictum regis Persarum. Ionę & Barachisij fortitudo.

Cùm autem essent in vico, qui dicitur Bardiaboch, & ad carcerem, in quo Christiani inclusi tenebantur, accessissent, orârunt carceris custodem, vt sibi ad Christianos damnatos ingredi permitteret. Cumque ingressi essent, nouem inuenerunt viros condemnatos, qui impij Regis Saborij decretis aduersabantur. Cùm igitur sancti Ionas & Barachisius vidissent eos in cruciatibus, & salutâssent, cœperunt illos cohortari ac dicere: Fratres ac patres, nihil timeamus: sed in nomine Crucifixi certamē vnum sustineamus, vt coronam assequamur sempiternam, quemadmodùm & fratres patresque nostri martyrio ipsi quoquè sunt assecuti. Hac sanctorum Ionæ Barachisijq; oratione illi magis adhuc confirmati, se mutuò cohortabātur, & gratiæ, vt ità dicam, oleo se vicissim ad patientiam & tormentorum atque martyrij perfectionem vngebant & corroborabant. Sanctorum autem martyrum, qui in carcere vincti erant, nomina hæc sunt: Zanitas, Lazarus, Marothas, Nerses, Elias, Mares, Abibus, Sembeethes & Sabas. Hi pro Christi nomine cùm multos cruciatus pertulissent, & in ipso martyrij certamine vitæ cursum pręclarè confecissent, firmam fidem seruantes, incorrupta atq; immortali martyrij corona magna cum laude redimiti, in cælum ad angelorum choros aduolârunt. Nomina 9. martyrum.

Pòst autem quidam Magi sanctum Ionam & Barachisium apud tres Magorum principes Masdrath, & Seroth, & Maarnesem, à quibus sancti damnati fuerant, accusârūt, quòd neque immolarent, nec Regis mandatis obedirent, nec Solem, & Ignem, & Aquam adorare vellēt: quodque nouem illi martyres eorum sermonibus adducti, regijs decretis non obtemperâssent. Tunc Magorum principes indignatione pleni, eos ad se adduci iusserunt, atque ità allocuti sunt: Adiuramus vos per nostrum regem regum Saborium, vt verè nobis ad ea, de quibus fueritis interrogati, respondeatis: Paretis'ne Regis voluntati, & obeditis decretis eius, & adoratis Solem, & Ignem, & Aquam, vt iubet ipse Rex, an non? Responderunt sancti Ionas & Barachisius: Loquemur vobis: Vos autem ità nos audite, vt Principes, & Regis Persarum Iudices decet. Vos enim delegit Iudices, & omne iudicium suum in manibus vestris collocauit, vt iustè iudicetis. Nónne debetis, præclari Iudices, magis quàm terrenum regem, timere eum, qui vobis sapientiam & intelligentiam dedit, & Deum, qui cæli & terræ atq; omnium spirituum imperium habet, agnoscere: quique temporum distinguit varietates, atque omnia moderatur, & vobis prudentiam largitus est, vt iudicetis eos, qui in carne sunt similes vobis? Adiuramus igitur vos, vt verè syncereque dicatis nobis, quem Deum abnegare debeamus: cælestem'ne, an terrenum? æternum, an caducum? Nos enim credimus in Deum, qui fecit cælum & terram: non autem mortali homi- Præclara SS. Ionæ & Barachisij oratio.

homini credimus. Neq; enim debemus homini credere, qui exiguo viuit temporis ſpatio,& moritur,ac ſepelitur,quemadmodùm nos,& in aliorum hominum numero ponitur.

His auditis, Magorum principes vehementer indignati,atque impio furore pleni, quòd Rex ipſorum contumelia eſſet affectus à ſanctis,qui mortalem eum aſſererent, virgas aſperas è mális punicis atque ſpinoſas afferri iuſſerunt, vt cæderentur. Sed imperârunt priùs,vt ſepararentur, quô neuter poſſet, quid ab altero dictum eſſet,intelligere,atque ità in Chriſti certamine confirmari. Tum Maſdrath,& Seroth,& Maarneſem,tres Magorum principes conſidentes, vt de ſanctis quæſtionem haberent,iracundè iuſſerunt,vt ſanctus Ionas ſolus adduceretur. Quo quidem adducto:Quid tibi, inquiunt,faciendum ſit,diſpice. Si deos veneraris & adoras,Solique, & Igni,& Aquæ ſacrificas,& quæ à rege regum Saborio iuſſa ſunt,perficis,líber cum honore dimittêris:alioquì te acerbiſſimis tormentis & ſupplicijs grauiſſimis afficiemus.]Neque verò putes nos tibi eſſe inimicos:ipſi enim tibi nihil mali faciemus,nisì tute ſaluti tuę malè conſuluëris. Reſpondit ſanctus Ionas:Iſtius,inquiens,ego ſalutis non egeo propter Ieſu Chriſti vitam. Præterit enim, nec vnquàm permanet. Quamobrèm nũquàm negabo Dominum meum I E S VM Chriſtum viuentem in ſecula,quoniam ipſe eſt ſpes omnium Chriſtianorum:nec confunduntur,qui ſperant in eum. Sic enim nobis pollicitus eſt: Amen,amen,inquiens,dico vobis,quiſquis me negauerit coram filijs hominum,& ego negabo eum coram patre meo,qui in cælis eſt, & coram ſanctis angelis. Veniet enim in nubibus cæli, in gloria patris ſui, & angelorum atque archangelorum. Iamque paratus eſt,vt vnicuique homini reddat ſecundùm opera ipſius. Quæ cùm ità ſint, facite in me, quod vobis mandatum eſt : neque enim putetis, nos domum Dei relicturos,aut ab eo vllis terroribus defecturos, qui nobis conceſſit, vt ſanctæ domui eius ſeruiremus,& nobis dixit: Vos eſtis lux mundi. & rursùm: Vos,inquit, eſtis ſal terrę. Quòd ſi ſal euanuerit,in quo ſalientur ea,quæ ſalienda ſunt? Quarè ſi,vt ſuaderis, veſtro regi regum obtemperemus, & iuſſa eius faciamus, non ſolum negabimus Dominum noſtrum,ſed cauſa erimus,vt vos om̃es illum negetis, & perniciem omnibus afferemus.

(Matt. 10. Luc. 12. Apoc. 22. Matth. 5. Ibid.)

Hæc cùm audiuiſſent Magorum principes, ira concitati, iuſſerunt, vt lege Perſica vinciretur. Traiecta igitur virga inter manus & crura,iners humì iacebat vir ſanctus tanquàm lapis. Miniſtri autem eum virgis è málo punica ſpinoſis verberabant, nec priùs deſtiterunt,quàm eius lacerata ſunt latera. Ipſe verò dum vapularet,non repugnabat,ſed Deum laudans,dicebat: Gloria tibi,Deus patrum noſtrorum, Abraham, Iſaac & Iacob, q eduxiſti nos ex hoc mũdo, & dignatus es nos ad amorẽ & fidem ſanctam tuam adducere, (Nam ꝑ fidem Abraham iuſti cognouimus fidem ſanctã tuam) cùm tamẽ pauca pro multis patiamur. Et nunc, Dñe,da nobis patientiam,vt perficiamus omnia,quæ nobis Spiritus ſanctus tuus præcepit:qui & canticum nouum cecinit per os patris noſtri Dauidis. Fac nos dignos,qui faciamus ea quæ dicit. Ait enim: Vnam petij à Dño,hanc requiram,id eſt,vt ſemper ſim tecum,Dñe. Hoc mihi, Deus, quod expecto quotidiè,per martyrium elargire. Hęc S. Ionas cùm dixiſſet,magna voce Magorum principibus: Ego,inquit,à rege veſtro peccatore, & omnibus amicis cius,quicunq; ſint(ſunt enim oẽs ſatanæ principes)diſcedo,& oẽs ipſos abnego:& à ſole,ac luna,& ſtellis,atq; igne,& aqua,quos eſſe deos aſſeritis,alien⁹ ſum, nec vllo modo illos adoro:ſed credo in Patrẽ & Filiũ & Spiritũ ſanctũ,veram Trinitatẽ, quę ſeruat mundũ vniuerſum, fecitq; deos etiã veſtros, quos nobis ꝑ vim adorãdos cêſetis.

(S. Ionas atrociter flagellatur. Pſal 26. Egregia vox martyris.)

Hæc audientes Magorum principes,iuſſerunt vt pes eius funiculo vinciretur,atque ità in pruinam & glaciem extraheretur,ibique totam noctem iacéret,(erat enim hyems) obſeruareturque,quid frigoris cauſa faceret. Miniſtri fecerũt imperata,& illic eum vſque ad ſequentem diem reliquerunt, cùm iniqui Iudices rursùm conſidentes in tribunali,ſanctũ Barachiſium adduci imperârunt. Quo adducto,& coram ipſis cõſiſtente: Quid agis,inquiunt,Barachiſi? Immolásne,& Solem,atque Ignem,& Aquam adoras & veneraris: queẽadmodùm & frater tuus Ionas,mutato cõſilio, fecit, an tormentorum certamẽ vis in corpore tuo ſuſcipere? Reſpondit ſanctus Barachiſius: Quemadmodùm frater meus adorauit, ſic ego adoro, & veneror, & colo. Vos de ipſo falſum retuliſtis. Nam Veritas nõ permiſit, vt id faceret. Quis enim mentem eius

(S. Barachiſij reſponſio memorabilis.)

eius excæcare potuisset, vt relicto eo, à quo ipse creatus est, adoraret ea, quæ creata sunt, vt hominibus seruiant? Si adoranda essent, non seruirent hominibus, sed homines illis inseruirent. Dedecus enim esset igni, si nobis seruili ordine deseruiret. Nunc autem videmus homines non solùm diuites, verumetiam pauperes: non bonos tantùm, sed & malos, ignis vti seruitio. Cùm igitur ignis cõstitut⁹ sit seruus noster ab eo, qui fecit illum, iniquum est, velle nos cogere, vt ignem adoremus, quem Deus ad humanos vsus creauit, & abnegemus ipsum Deum, qui fecit cælum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt. Aequum est potiùs, vt gloria, & adoratio, atque omnis honor à Regibus & Principibus & Ducibus, & omni spiritu, tribuatur ei, à quo & sublimia & profunda facta sunt: cuius arcana cõsilia nemo potest comprehendere, neque valet ad sublimitatem gloriæ eius peruenire, cùm tamen auxilio ipsius egeant omnes filij hominum. Ipse enim alit omnes, nullius indiget, omnia moderatur. Illud tantùm à nobis requirit, vt nomen Domini cognoscamus, nec sinamus nos figmentis & erroribus decipi. Sic enim iubet: Nè feceritis vobis idola, nec adoraueritis opera manuum vestrarum, nec vllam aliam rem procreatam. Quoniam ego sum Dominus Deus vester, qui à principio sum, & sine fine permaneo. Et non est alius Deus præter me. Et gloriam meam alteri non dabo, neque virtutes meas sculptilibus, neque honorem meum idolis. Ego occido, & vitam præbeo: & non est, qui manus meas possit effugere. *Exod. 20. Deut. 5.* *Esa. 42. Deut. 32.*

Tunc irati Magorum principes, cœperunt eos admirari & ipsorum constantiam, ac dicere: Nè iudicemus illos hoc tempore, nè quis eorum, qui pij sunt, & solem, & ignem, & aquam adorant, auditis eorum sermonibus, à religione nostra deficiant, & immolare recusent: noctù potiùs illos audiamus, cùm omnes dormiunt & conquiescunt, nè quis cognoscat, quæ ab ipsis dicuntur, aut quæ fiunt à nobis. Tunc igitur iudicium intermiserunt. Nocte autem, cùm magna esset quies, confidentes, iusserunt sanctum Barachisium adduci: & magno cum silentio eum audiebãt. Cumque multa vltrò citroque dicerentur, & in ea disputatione sanctus Barachisius, diuina sapientia munitus, victor existeret: indignati, iusserunt duas glebas æneas ardentissimas sub axillas ipsius admoueri, & dixerunt ei: Per regis regum Saborij coronam, abijce alteram è glebis in terram, vt intelligamus, te Deum tuum abnegâsse. Respondit sanctus Barachisius: Ministri satanæ & principes scelerati, per salutem DEI mei, & interitum satanæ patris vestri, non timeo regem vestrum, & neutram glebarum in terram abijciam, sed vtranque propter nomen Christi perferam. Quinetiam vos adiuro per viuentem Deum, vt ad hunc cruciatum maiores alios, si quos habetis, adiungatis. Quis enim ad bellum proficiscitur, & in prælium ingreditur, qui non promptus sit mortem oppetere, vt magnam gloriam, & præmia multa, & locum principis à Rege consequatur? Hæc cùm à sancto Barachisio dicerentur, ingenti dementia victi Magorum principes, iusserunt plumbum liquefieri, & in palpebras eius & nares conijci. Rursumq; liquefieri plumbum iusserunt, & in fauces eius & aures infundi, nè audire loquíve posset. Pòst autem ministris illum tradiderunt, dicentes: Abducite eũ in carcerem, ibiq; vno pede suspensum includite. *Cruciatur S. Barachisius.*

Tunc imperârunt, vt beatus Ionas iterùm ad conspectum suum adduceretur. Quo quidem adducto: Quomodò, inquiunt, se habet corpus tuum: & quomodò noctem illam totam glaciei ac frigori expositus transegisti? Respondit beatus Ionas, &, Nullam, inquit, mihi credite, regij Principes, Deus meus, in quo animus meus conquiescit, noctem vnquàm mihi æquè tranquillam largitus est, ex quo me peperit mater mea: nec memini vnquàm, ex quo scire potui quid sensus sit, vllam omninò noctem ità mihi quiescenti suauem extitisse. Consolatio enim mihi præstò fuit ex sancto illo ligno, cui affixus fuit Dominus meus IESVS CHRISTVS. His auditis, iniqui Magorum principes dixerunt: Atquì frater tuus Barachisius Deum tuum abnegauit: & tu adhuc in sententia permanes obstinatè? Respondit sanctus Ionas: Scio, inquiens, & ego, fratrem meũ abnegâsse diabolum & omnes angelos eius, seq; perfectè Christo Domino addixisse. Nónne, dixerunt Magorum principes, magìs expedit tibi, vt à Deo tuo deficias, quàm vt vitam amittas? Respondit sanctus Ionas: O cæci & stulti, quomodò vos esse prudentes iactitatis? Expendite, quæso, pro vestra prudentia veritatem. Non potest homo, qui triticum habet in horreo reconditum, & *Nota responsum admirabile.* *S. Crucis sanctum lignum.* *Elegans similitudo.*

& ſeruat illud, quanuis & imbres, & niues, & fulmina, & reliquę aëris iniuriæ vigeant, ſibi temperare, quin ipſum triticum ſumat, & manibus ſuis in terram iaciat, ſeminãs in nomine Domini. Sperat enim ex ſemine exiguo ſe meſſis tempore, Chriſto fauente, arcam repleturum. Quòd ſi triticum in horreo ſuo reliquerit, & non ſeminauerit, deficiet, & creſcere non poterit. Idem in hominibus licet conſiderare. Si quis in hoc mundo pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti animam ſuam perdiderit, in nouo mundo, cùm venerit ad eos hominum filios renouandos, qui in ipſum credunt, & voluntatem eius faciunt, renouabit illos in lumine ſuo, quod nunquàm præterit, neque diſſoluitur. Eos verò, qui præcepta ipſius, mandataque negligunt, in ignem conijciet, qui nunquàm extinguitur: neque enim carbones habet ignis ipſorum, vt ſcriptum eſt, nec lucem habet eorum flamma.

Hæc ille cùm dixiſſet, diù Magorum principes obmutuerunt, ſermonem ipſius admirati. Poſteà verò dixerunt ei: Nè erres, Iona, neq; ſcripturas ſequaris: multos eñ ſcripturæ decipiunt. Reſpondit beatus Ionas: &, Rectè, inquit, dixiſtis, ſcripturas decipere: decipiunt enim ſcripturę Gręcorum. Nec aliud magìs homines decipit, quàm vita mundi huius. Quiſquis autem Chriſti guſtat afflictionem, is nunquàm fallitur. Quemadmodùm enim cùm diues aliquis amicos ad conuiuium vocat, illi, relictis proprijs ædibus, accedunt: ſciunt enim ſe ad lętitiam inuitari: cùm autē diſcubuerint, ac vinum deguſtârint, ſi ſuaue ſit, gaudent & largiùs bibunt, nec poſtquàm ebrij facti ſunt, domum reuerti poſſunt: ſed eorum domeſtici appræhendũt illos, domumq; deducunt: poſtridiè autem manè, cùm iam vinum edormiërint, & crapulam exhalârint, valdè lætãtur, quòd apud domeſticos ſuos ſint: Sic & Chriſti ſerui, cùm ſe à principibus in carcerem vocari ſentiunt, ſe ad certamina & tormenta ire non ignorant. Cùm igitur acceſſerint, & biberint, & cruciatibus atque amore Chriſti ebrij euaſerint, nec familiæ, nec liberorum ampliùs, nec famæ recordantur: nec aurum, aut argentum, aut quicquam aliud curant: ſed reges & principes aſpernantur, & Regem vnum expectant magnum Chriſtum: cuius nos milites ſumus, in ſecula ſeculorũ permanentes, cuiusq; regnum non præterit, ſed manet in æternum.

Item alia. *Luc. 1.*

His auditis, iuſſerunt Magorum principes, vt ſancto Ionæ, tanquàm plura, quàm opùs eſſet, locuto, digiti manuum ac pedum præciderentur. Quod quidem miniſtri cùm effeciſſent, amputatos digitos in conſpectu ipſius proijcientes, dixerunt: Ecce nunc quomodò digitos tuos in terra diſſeminauimus. Expecta igitur, & cùm meſſis tempus aduenerit, aderunt tibi multi digiti. Reſpondit ſanctus Ionas: Ego digitorum & manuum non egeo multitudine. Deus, à quo factus ſum, me in ea renouatione, quam in nobis eſt effecturus, ipſe renouabit. Audientes hæc Magorum principes, iracundia pleni, iuſſerunt picem in magno vaſe liquefieri, & caput eius à miniſtris abradi, tum ipſum ſanctũ in ſaccum ità conijci, vt caput extaret. Fecerunt iniqui miniſtri quod fuerat imperatum, & ſancti viri cutem capitis ac linguam in vas pice plenum immiſerunt: deindè totum etiam ipſum ſanctum, in picem in medio vaſis vehementiſſimè æſtuantis, conieeerunt. Verùm ſancto Iona in vas coniecto, ſtatìm tota pix è vaſe defluxit, ità vt eum non attingeret, nec vlla in parte læderet. Rem mirabilem ac nouam admirati homines impij, & videntes virum ſanctum nullum ex tanto tormẽto damnum accepiſſe, cochleam afferri iuſſerunt, & in ea ſanctum poni, vehementerque comprimi ac diſſecari. Fecerunt miniſtri imperata, ipſumq; in cochlea compreſſerunt, & oĩa illius oſſa confregerunt, deindè ipſum medium diſſecuerunt. Cùm aũt diſſectus eſſet, imperârunt impij Magorum principes, vt corpus eius in lacum ꝓfundiſſimum conijcerent, ac diligenter obſeruarent. Atq; ità factum eſt.

Præciduntur Ionæ digiti oẽs. *Immaniſſima ſupplicia.*

Sancto igitur Iona martyrij coronam aſſecuto, iuſſerũt rursùm ad quæſtionem ſanctum Barachiſium adduci: atque ità eum allocuti ſunt: Parce membris tuis, Barachiſi, & noli intempeſtiuè teipſum perdere. Reſpondit eis vir ſanctus: Neque ego, inquiens, meipſum formaui, neque perdam. Dominus, à quo factus ſum, me virtute ſua renouabit, eripietque me è manibus veſtris, & è manibus Principis veſtri nequiſſimi, qui opificem ſuum Deum non agnoſcit, ſed diaboli voluntatem defendit ſtudetque perficere. Hæc cùm à ſancto dicta eſſent, duo ex Magorum principibus Maſdrath & Seroth, ad Maarnenſem conuerſi: Nos, inquiunt, regem regum Saborium afficimus ignominia. Iſti enim errore ſuo confiſi, neminem verentur. Ità locuti, arden-

ardentes ira vultus suos ad beatum Barachisium conuerterunt, iusseruntq; ipsum in spinas conijci; deindè arundines afferri, findiq; medias, & sancti viri carni admoueri, tum funiculo tenui ipsum circunuinciri atque comprimi, donèc arundines in carnē penetrarent: pòst autem imperârunt, vt arundines extraherentur, vt eius carnes dilacerarent. Sic igitur fecerunt ministri, & carnes ipsius dilaniârunt. Tunc in cochleam, in qua sanctus Ionas sectus fuerat, inijci iusserunt impij, atq; ibi omnia ossa eius perfringi. Quæ cùm essent confracta, Magorum principes ministris imperârunt, vt in fauces ipsius picem ardentem conijcerent. Atq; ità beatus Barachisius animam reddidit, & ad sanctorum martyrum numerum ascriptus est.

Nota plus quā belluinam crudelitatem.

Cùm aūt vir qdam pietate insignis, nomine Abdissotas, sanctos Ionam & Barachisium martyrio coronatos intellexisset, accessit, & sanctorū tabernacula quingētis milliarisijs Daricis, & tribus vestimentis Sericis emit ab ijs, à quibus seruabantur. Neque verò sola sanctorum Ionæ & Barachisij corpora mercatus est, sed illorum etiam, qui ante ipsos martyrium pertulerant. Iurauit autem emptor, neminem è principibus resciturum, custodes sanctorū corpora vendidisse: dixitq; se illorum, q martyrio essent affecti, veterem amicum esse. Custodes enim iusiurandum exegerant, veriti, nè, si res ad principum aures peruenisset, in aliquod periculum inciderent. Sanctorum, qui martyrij palmam tulerunt, nomina hæc sunt, vt superiùs diximus, Ionas & Barachisius, Zanitas, Lazarus, Marothas, Nerses, Elias, Mares, Abibus, Sembeethes & Sabas. vndecim hi pugiles, gloriosiq; Martyres, ad finem vsq; pro Christo decertârunt, passiq; sunt se varijs cruciatuum generibus torqueri, vt in Christi fide cōstantes apparerent, & præclarum virtutis specimen & exemplum ac formam posteris relinquerent. Hi sancti beatissimi & Christi milites inuicti, strenuè pro Duce suo pugnantes, & victoriam de Christi hostibus reportantes, stolam lucis induti sunt, & incorruptam ab ipso gloriæ coronam obtinuerunt: & nos oēs eorum precibus & supplicationibus apud Deum adiuuamur.

Abdissotas emit corpora sanctorum admodùm carè.

Interfecti sunt nouem ex ijs Christi Martyribus VI. Cal. Aprilis, reliqui autem duo IIII. Calēd. eiusdem mensis. Hanc autem sanctorum Martyrum historiam conscripsit Esaias Adami filius, qui cùm eques esset Regis Persarum Saborij, & cum Magorum principibus, vt auditor tantùm & spectator eorum, quæ fiebant, interesset, atque ità omnia quę in hoc certamine contigerunt, ab initio ad finem vsque audîsset ac perspexisset, ea ad omnium ædificatiōem atque vtilitatem & salutem, literarum monumentis mandauit, vt talem pro Christo virtutem omnes studeant imitari: Cui gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

VITA S. EVSTACHII ABBATIS LVXOVIENSIS, QVEM ALII EVSTASIVM VOCANT, AVTHORE IONA

Abbate, eius contemporaneo: sed stylus obscurior & asperior, plerisq; locis in gratiam lectoris modicè mutatus est per F. Laur. Surium.

CAP. I.

Venerabilis Eustachij Abbatis Luxouiensis monasterij scripturus vitam, habitatorem eius inuoco spiritum sanctum, vt qui illi virtutes largitus est, mihi ad narrādas eas sermonem tribuat, vt facta dictis exæquentur. Sub Mauritio & Phoca Imperatoribus, quo tempore Romanæ Ecclesiæ pontifex Gregorius clarus habebatur, necnō & Clotarius Chilperici filius, strenuè Francos regebat, religiosissimi extitère viri, discipuli almi patris Columbani, Attala & Eustachius, quorum prior in Bobiensi, alter in Luxouiensi cœnobio, eius successores fuère, & magistri instituta suis alumnis seruanda tradiderunt. In principio autem narratiōis nostræ, exemplum bonorum omnium sumamus Eustachium, qui sufficit religiosas ac Deo deuotas mentes, ad appetenda virtutum culmina erigere, & ad perfectionis comprehendenda fastigia incitare. Cùm

29. Martij.

Attala & Eustachius, discipuli S. Colūbani.

ergò venerabilis pater Columbanus vicesimo ab eremi inhabitatione anno Luxouium reliquisset, in eo monasterio venerandus pater Eustachius illi suffectus est: cuius post magistrum virtutes clarè fulsére. Et is quidem ex Burgundionum gente ortus, nobilis fuit genere, sed nobilior sanctitate, sui magistri vestigijs insistens. Ad eius famam vndiquè confluebant non pauci, & se religionis cultui mancipabant, ità vt non parua monachorum congregatione adunata, cum sexcentis ferè monachis illic degere videretur in Dei laudibus: qui vno regulæ siue canonis monastici spiritu superna inspiratione imbuti, laudes omnipotenti Deo pio exhibebant famulatu. Porrò ille pater venerabilis multæ erat abstinentiæ & multarum vigiliarum, quotidiano ieiunio corpus macerãs: orandi etiam erat ei assiduitas magna die ac nocte. Nec aberat ab eo solicitudo omnium ecclesiarum, interueniendi etiam magna assiduitas & constantia. In rebus quoquè diuinis implendis erat fortissimus, solicitus quoquè pro pauperibus & peregrinis. Gaudebat cum gaudentibus, flebat cum flentibus. Nam quotiès illi aliquis ob recipiendam pœnitentiam lapsus suos esset confessus, ità flebat, vt & illum flere compelleret. Causas autem criminum, quas illi confitebatur, nulli, nisì Domino soli, apud quem intercedebat, loquebatur: bonum relinquens exemplum posteris sacerdotibus, vt intercessores apud DEVM magis sint, quàm accusatores apud homines. Nam & secundùm Apostolum, circa huiusmodi hominem confirmanda charitas est: quia ipse suî accusator est, nec expectat accusatorem, sed præuenit, vt confitendo suum abluat delictum. Humiliat etiam animam suam, sicut Dauid sanctus: qui postquàm audiuit à Propheta, Dimissum est peccatum tuum, humilior factus est in emendatione peccati, ità vt cinerem sicut panem manducaret, & potum suum cum fletu misceret. Erat quoquè vir sanctus temperatus in omnibus, discretione præcipuus: redundabat erga illum timor & amor in subditis, redolebat doctrina in discipulis, labentia cuncta eius animo subterant. Nullus apud eum vel mœrore premebatur, vel immodica lætitia efferebatur. Nec operam declinabat scribendi propria manu libros, nisì cùm aliqua infirmitate corpus eius detineretur. Erat aũt ei vsitata exhortatio ad discipulos suos, vt essent memores sanctorum patrum, qui per mortificationem carnis & contemptum præsentis vitæ, regna cælorum adepti sunt. Quapropter fratres mei, inquit, optimum inijstis certamen: magìs verò ac magìs satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis. Monachorum autem opus illud est præcipuum, vt orationem puram offerant Deo, nihil habentes in conscientia repræhensibile, & memores illius, quod Dominus dicit in Euangelio: Cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersùs aliquem, vt & pater vester, qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra. Quòd si vos non dimiseritis, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

Genus S. Eustachij. — *Confessio sacramentalis.* — *2. Cor. 2.* — *2. Reg. 12.* — *Psal. 101.* — *Exhortatio ad monachos.* — *Mar. 11.*

CAP. II.

INtereà memoratus rex Clotarius viri Dei Columbani prophetiam suos in se effectus habuisse cernens, venerabilem patrem Eustachium, qui eius loco Luxouiense monasterium regebat, ad se accersiuit: cumque ad se venientem piè admodùm obsecrauit, vt ipsius nomine vellet ad beatum Columbanum legatione fungi, adiunctis sibi, quos vellet, nobilibus viris, & quocunque eum reperiret loco, efficaci oratione ei persuaderet, vt ad ipsum accedere dignaretur. Audito rege, venerabilis discipulus ad iter se accingit, magistri vestigia persecutus. Cumque ad eum venisset, Clotarij regis mandata ei exposuit. Viso Eustachio, lætatus beatus Columbanus, gratulatur sibi redeundi oblatam facultatem, retinet aliquandiù apud se Eustachium, hortatur eum memorem esse laborum suorum, cœtum fratrum disciplinę habenis moderari, multos in eorum sodalitatem asciscere, suisque imbuere institutis. Dimissum post hæc, ad Clotarium remeare iubet, taliaque ad regias aures perferre responsa, sibi æquum non videri vt reuertatur: hoc solùm orare, vt sodales suos, qui Luxouiense inhabitarent monasterium, regali adiutorio & præsidio foueret: addidit etiam literas ad regem castigationis plenas. Fuêre eæ regi munus gratissimum, easque ceu pignus quoddam fœderis viri DEI accepit lætus & ouans: nec obliuioni tradidit preces eius, sed omni præsidio iam dictum monasterium

Eustachius it legatus ad S. Colũbanum.

rium munire studuit, annuis ditare censibus, fines eius vndiquè pro voluntate venerabilis Eustachij dilatare: deniquè ob viri Dei amorem, eius incolas omni ope & beneuolentia prosequi.

CAP. III.

Porrò venerabilis pater Eustachius ex Italia à beato Columbano, vt iam diximus, reuersus, paterno affectu & æquo iure subditas monachorum regebat cateruas. Cōtigit autem eum pro communi necessitate ire ad Clotarium regem, qui eo tempore in extremis Galliæ finibus & in locis maritimis morabatur. Iter autem habuit Eustachius per saltum quendam pagumq; Briegium, peruenitque ad villam Chagnerici, vbi dudùm eius magister aliquandiù moratus fuerat. Villa ea Pipimisicum dicebatur, distans ab vrbe Miledorensi duobus plùs minùs milliaribus. Ibì tum Chagnericus cum coniuge sua Landegunda, benè Christiana & sanę mentis fœmina, degebat: cuius filium Magnoaldum apud se habebat. Viso autem Eustachio, Chagnericus cum ingenti gaudio eum excepit. Erat autem cum patre & matre filia Burgundofora, quam B. Columbanus Domino consecrauerat. Eam verò pater inuitam & planè recusantem cùm desponsâsset cuidam, & nuptijs tradere vellet, dolore oculorum correpta, & tanto febrium igne succensa est, vt vix iam superis reddi posse crederetur. Iam supremum illa trahente spiritum, beatus Eustachius patrem eius increpauit, dicens suæ noxæ esse, quòd ea tantis cruciaretur pœnis, quandoquidem Columbani viri Dei interdictū violare attentâsset. Tum ille dissimulās, Vtinàm inquit, sospitati reddatur, & diuinis tradatur obsequijs: ego talibus votis obstare non debebo. Accedit indè Eustachius pater ad lectum puellæ, sciscitatur si suo assensu cōtra beati Columbani interdictum, post vota cælestia rursùs iteraret terrena. At puella testabatur se talibus votis nunquàm paruisse, vt terrenis cęlestia commutaret, sed paratam fuisse & esse beati viri parére præconijs: seque ait præterita nocte vidisse simili figura virum, qua ipse esset, qui oculorum lumen ei redderet. vocemque simul audisse dicentem: Quodcunque tibi vir iste dixerit, fac, & sanaberis. Infer ergò auribus meis, quæ mihi sunt custodienda, & tuis orationibus pelle dolorem à Domino illatum. Prostratus itaque humì cum lachrymis venerandus pater, Dominum postulat, vt munus promissum largiatur: surgensque, crucem supra oculos exprimit, & manu oculos palpans, Domini auxilium implorat. Protinùs salus secuta est, lumen redditur, febrium ignis fugatur, redditamque sospitati matri commendat, donèc à Clotario reuersus, religiosis eam vestibus induat. Cernens autem pater sospitati filiam redditam, rursùs insistit vt sponso tradatur, pollicitationis pristinæ cæca obliuione immemor. Quo puella comperto, cum vna è sodalibus de fuga ineunda pertractat: eaque assensum præbente, felici fuga clàm elapsæ, ad beati Petri Apostolorum principis basilicam peruenerunt. Quod vt pater resciuit, post eas furibundus pueros dirigit, iubetque vt appræhensam filiam crudeliter perimant. Pergentes pueri, finibus ecclesiæ puellam receptam reperiunt. Paulispèr autem morati, dum parentis ira frangeretur, puellæ mortis periculum minantur. At illa: Si, inquit, mortem me formidare putatis, in hoc ecclesiæ pauimento probate. Ob talem etenim causam ouans mortem excipio propter illum, qui pro me non dedignatus est mori. Intereà peracta legatione sua Eustachius pater remeat, puellam custodia liberat, patrem terribiliter increpat, religionis vestem per pontificem vrbis illius Gundoaldum nomine, induit, sacratque salutaribus sacramentis, monasterium virginum Christi super paternum solum inter fluuios Mugram & Albam ædificat, fratres, qui structuræ curam habeant, deputat, germanum puellæ Chagnoaldum, & qui ei posteà successit, Vualdebertum, vt regulam eas doceant, decernit: in quo quidem Vualdeberto quantæ virtutes postmodùm extiterint, si vita comes fuerit, prosequi nitemur.

S. Burgundofora virgo Deo sacrata.

Signo crucis restituit visum.

Burgundoforæ constantia.

Habitus monastic.

CAP. IIII.

Reuersus indè venerabilis vir Eustachius ad Luxouium, magistri præceptum implere parat, vt gentes vicinæ pabulo fidei alerentur. Progressus ergo Vuarascis prædicat, quorum alij idololatricis cultibus, alij Photini, alij Bonosi errore contaminati erant. His ad fidem conuersis, ad Boios, qui nunc Baioarij vocantur, tendit: eisque multo labore imbutis, ac fidei lineamento

S. Eustachius Christum gentilibus annunciat.

correctis, plurimos eorum ad fidem conuertit. Vbì cùm aliquantispèr moratus fuisset, dimisit sagaces viros, q in cœpti laboris studio desudarēt: ipse verò ad Luxouium remeare studet. Cùm ergò iter carperet, venit ad quendam virum nomine Gundoinum, qui eo tempore ad villam, quam Mosam vocant ab amne eo in loco fluente, morabatur. Cumque is vidisset Eustachium, velut gratissimum munus ouans domì recepit. Ingressus autem Eustachius in domum, præmissa benedictione, poscit vt liberos, quos habeat, repræsentet. Ille obediens, duos bonæ indolis filios præsentat. At vir sanctus, Est'ne, inquit, tibi adhuc proles? Ille fatetur præter vnam filiam luminibus orbatam, nomine * Salebergam, se ampliùs non habere. Veniat, inquit, illa. Quam cùm vidisset, sciscitatus est ex ea, vtrùm iuuenilis animus ad cultū diuini timoris adspiraret. Tum illa affatìm vt tenera quiuit ætas, respondit se paratam esse sacris obtemperare præconijs. Suscepit ergò vir sanctus laborem, biduano corpus ieiunio affecit, mentē fide armauit, super oculos benedictiōis oleum effudit, meruitque tandèm per eius interuentum cæcitas obtinere lumen. Redintegrauit diuina pietas ad preces famuli sui, luminis damna, vt recepto lumine, post diuina munera vberiùs ad timoris Dei cultum adspiraret. Et ea quidem nuncusquè superest, & diuinis obsequijs dedita, nō solùm suæ vtilitati, sed & alijs prouidet opportuna. Cumque vir Dei progressus indè, cœptum iter perageret, quendam fratrem Agilum nomine, qui modò Respacensis cœnobij præsul existit, quemque tum vehemens febrium ignis excoxit, manu tetigit, interuentuque orationum suarum pristinæ sospitati ilicò restituit. Deindè peruenit ad supradictum cœnobium, ibique tam fratres interiùs, quàm vicinos populos ad Christianum vigorem excitare studet, multosque eorum ad pœnitentiæ medicamenta pertraxit. Fuit autem hoc illi studio, vt multos sua facundia erudiret: & quidem complures ex eis posteà ecclesiarum præsules extiterunt: Chagnoaldus Lugduni, Acharius Viromādorum & Nouiomensis ac Tornacensis episcopus, Rachnacarius Augustoduni & Basileæ, Audemarus Bononiæ & Taraonensis oppidi.

* Adesbergam, * Sadalbergam,

Cæca lumē recipit.

Febris pellitur.

Ex monachis multi episcopi.

CAP. V.

Cvmque iam haberetur omnibus gratus B. Eustachius, ità vt nullus se beatum Columbanum perdidisse gemeret, qui eius doctrinis imbutus fuisset, p̄sertim cùm cernerent in discipulo magistri instituta manere: cùm, inquam, ijs omnibus charus esset, & omnium quoquè Franciç procerum studio & honore fulciretur, atque Clotarij regis amore & veneratione cluëret, exarsit more suo liuidus aduersùs sanctorum famam chelydrus, excitatque è finibus matris nouum Cain, qui fratrem velit zelo extinguere. vel etiam nouum proditorem, qui magistri dicta scinderet, & collidendo solida, ad fragiles turbarum auras fragilem mentem accommodaret. Excitat vnum è subditis, Agrestium nomine, qui quondàm Theodorici regis notarius fuerat, & quadam cordis compunctione tactus, omnia, quæ possederat, relinquens & ad Luxouium veniens, se & sua omnia supradicto patri tradiderat. Is ergò, vt cuncta replicem, religionis speciem in monasterio gestans, pòst licentiam postulat, vt gentium esse prædicator permitteretur. At vir sanctus illum diù obiurgans increpat, ait illum se non debere ad tale opus idoneum vel dignū, quippe rudem adhuc in religione, putare: omnibus ecclesiasticis ornamentis decoratū esse oportere, qui ad tātum opus satìs aptus cēseatur. Cōmemorat ei Ieremiam, qui licèt Domini electione missus, tamen se dignum negauerit, dicens: A, a, a, Domine Deus, eccè nescio loqui, quia puer ego sum. Moysen quoquè adducit electum à Domino, & tamen linguæ causantem tarditatem. Sed cùm his rationibus nihil proficeret, quem tenere non valet, abire sinit. Qui vbì ad Baioarios peruenit, ibì paululùm moratus, nullum fructum attulit: sed velut alta platanus, garrula verborum folia tremulas quatiens ad auras, fructûs copiam nesciuit. Deindè Aquileiam proficiscitur. Porrò Aquileienses tum desciuerant à communione sedis Apostolicæ, de qua Dominus in Euangelio ad beatum Petrum Apostolorum principem loquitur: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersùs eam. Desciuerant autem ob trium capitulorum dissensionem, vndè discordiæ incrementa diuturna manârunt, quod præsenti operi non necessè est inserere. Veniens igitur Agrestius Aquileiam, socius statìm schismatis effectus, à Romanç

Chelydrus, est gen⁹ serpentis, sed hic dæmonem significat.

Ierem. 1.

Exod. 3.

Matth. 16.

næ sedis communione sciunctus ac separatus est, totius orbis communionem, quicunque Romanæ sedi iungerentur, damnans, in sola Aquileia orthodoxam fidem retineri contendens. Hoc ergò schismate imbutus, epistolam venenosam, increpationibus plenam, ad beatum Attalam per Aureum, Adalualdi regis Longobardorum notarium, dirigit. Quam beatus Attala perlectam & ridiculò habitam, mihi tradidit seruandam: & ego quidem per multorum annorum spatia illam abditam habui, sed posteà mea negligentia perdidi: nec quiuis vtiq; alius illam, sed ipse proprio stylo scripserat. Missa autem ad beatum Attalam epistola, ipse ad Luxouium properat, deindè beatum Eustachiū schismaticis tentat aculeis, si sanam eius mentem sua vesania corrumpere queat. Quod vt vir venerandus comperit, diù paternis alloquijs errantem monet: sed postquàm salutaribus monitis & salubri antidoto mentē peste corruptam curare nequiuit, à suo ac suorum contubernio eum segregauit. Refutatus ergo à B. Eustachio, huc illucq́ue vagatur, vt nonnullos suæ sententiæ fautores possit efficere. Sed cùm præ imperitia nihil posset obtinere, beati Columbani regulam sibi carpendam sumpsit, multa aduersùs eam liuido dente garriens, ac velut cœnosa sus grunniens, per quoscunque potuit suî similes murmur excitauit, annuente illi Abeleno, Genuensis vrbis episcopo, qui illi sanguinis coniunctione proximus erat. Et is quidem Abelenus vicinos episcopos in Agrestij subsidium om̃i studio sensìm sibi iungere nitebatur,ità vt ipsum quoquè regem Clotarium tentarent, num ipsorum parti esset assensum præbiturus. At ille sciens & experimēto cognitam habens beati Columbani sanctitatem, & discipulorū eius doctrinam, primò suis eos studuit responsis redarguere: sed cùm nihil proficeret, statuit vt synodali examine regula probaretur, nihil ambigens de beati Eustachij authoritate & doctrina, quin omnes aduersantes sanctæ regulæ prudentia & facūdia sua, adminiculāte ei spiritu sancto, facilè superaret. Emanante ergò regia iussione, multi Burgundionum episcopi in suburbio Matisconensis oppidi cōueniūt: inter quos Maximus residebat * Tretecus episcopus, propter quem præcipuè synodum fieri vrgebat Vuarnacharius beati Eustachij inimicus. Sed præualuit beati Eustachij deprecatio, vt qui fautor & patronus fieri voluit miseræ intentionis, is correptus à Dño, oĩm vires frangeret. Nam p̃fixo & statuto die, quo aduersùs Eustachium altercatio futura erat, ipse morte præuentus interijt. Fractis ergò in illo Agrestianæ partis viribus, turbantur, sciscitantur omnes ex Agrestio, quænam aduersùs regulam beati Columbani vel venerabilem Eustachium obijceret. Tum ille trementibus labijs, nihil authoritatis aut elucubrati eloquij habens, ait superflua quædam & à canonica constitutione aliena, ab eius regulæ professoribus pari studio obseruari. Cumq́ue illi vrgerēt, vt ea expromeret, tandèm crimina recitat, nempe ipsos suæ regulæ habere cochleā, quā cùm lamberēt, eam crebrò signo crucis signari, & in ingressu cuiuslibet domicilij intrà cœnobiū, tam ab introëunte quàm egrediēte, benedictionem postulari. Sed cùm illi nihil dignum synodali discussione obijci cernerent, Alia, inquiunt, si quæ habet, opponat. Prorumpit ille, aitq́ue se scire Columbanum à cæterorum more discrepare, & ipsa Missarum solennia multiplicatione orationum vel collectarum celebrare, & multa alia superflua: quæ cum authore tanquàm hæreticas traditiones voluit vt Synodus execraretur. Vt verò audiuit beatus Eustachius hæreticos dici se suosq́ue vnà cum magistro Columbano, dixit ad Synodum: Vos, ó decus sacerdotij, probare debetis, quinam in ecclesijs veritatis ac iustitię seminaria constituant, & qui à veritate & vera religione aliena tradant. Quicquid enim à norma veri tramitis dissentit, extra Ecclesiæ corpus haberi debet. Vestrū est discernere obiecta, an sint à scripturarū serie aliena. Aiunt illi: Ex tuo ore nôsse volum⁹, quod his responsum reddas. At ille: Nequaquàm, inquit, reor ego contrarium esse religioni cochleam, quam Christianus lambit, vel quodcunque vas aut poculum, crucis signo muniri, cùm per aduentum signi Dominici pellatur pestis aduersantis inimici. Introëuntem verò monachum cellulam vel exeuntem benedictione Domini armari, ratum duco iuxta illam Psalmistæ vocem: Dominus custodit te ab omni malo, custodiat animam tuam Dominus. Dominus custodiat introitū tuum & exitum tuum ex hoc nunc & vsque in seculum: & licèt hoc ad vnumquenque Christianum possit referri, vt gratia baptismi per fidem in Ecclesiam intrans seruetur, & vsque ad finem perseuerantiæ vigore firmetur: tamen ad quotidianum motum siue in egressu, siue

Nota stultitiam schismatici.

Agresti⁹ nititur Eustachiū euertere.

Calumniatur regulā S. Columbani.

Clotarij regis prudentia.

Synodus Matisconensis.

f.* Trecēsis

Nota ridiculas hæretici contra monachos obiectiões.

Eustachij ad calumnias Agrestij responsa.

Psal. 120.

egreſſu vel progreſſu vnumquenque noſtrûm ſigno crucis muniri, vel benedictione ſodalium roborari, fas duco. Multiplicationem verò orationum in ſacris officijs, credo ego omnibus eccleſijs proficere. Quanto enim plùs Dominus quæritur, tantò plùs inuenitur: & cùm crebriùs oratione pulſatur, ad miſerendum petentibus citiùs excitatur. Nihil enim magìs deſiderare debemus, quàm orationi incumbere. Sic enim ipſe Dominus in Apoſtolis nos hortatur: Vigilate & orate, nè intretis in tentationem. Sic & Apoſtolus ſine intermiſſione orare nos docet. Deniquè omnis ſacra ſcriptura ad Deum clamare nos iubet. Qui enim clamare negligit, tanquàm à Chriſti membris neglectus & præciſus, abijcitur. Nihil enim tam vtile tamque ſalutare, quàm creatorem multiplicatione precum & orationum aſſiduitate pulſare. His & conſimilibus reſponſis confuſus Agreſtius, addit garrulitatis noxam, calumniatur capitis comam aliter tonderi, aliter characterem exprimi, & ab omnium recepto more deſciſci. Cùm ſic ille friuola garriret, ſagax Euſtachius, vt erat virtute patientiæ & ſcientiæ inſignis, reſpondit: In horum præſentia ſacerdotum te ego eius diſcipulus & ſucceſſor, cuius tu diſciplinam & inſtituta damnas, ad diuinum iudiciũ cum illo intrà præſentis anni circulum diſceptaturum inuito, vt iuſti iudicis examen ſentias, cuius famulum tuis obtrectationibus maculare conaris. His dictis, metus quoſdam partis Agreſtianæ perculit, hortanturq; omnes, vt pacis nexu corda iungantur, & ille quidem à præſumptæ temeritatis audacia deſiſteret, hic verò paterno affectu pijs correptionibus labentem foueret. Reſpondet B. Euſtachius: Veſtris ego precibus libens ſatiſfacerẽ, ſi miſera mens duritiam vecordiæ abijceret, & correctis cauterio morbis, vel antidoto curatis viſceribus, redux ad ſana conſilia ſe recipere niteretur. Tum verò cogentibus cunctis, Agreſtius ſimulatam pacem poſtulat, vtì poſteà factis declarauit. Euſtachius miti animo, & mente virtutum conſcia, ſuaſione poſcentium flexus, pacem tribuit, oſculum porrigit. Agreſtius interìm manifeſtam veſaniam metu verecũdiæ continuit, non tamen à malis penitùs receſſit.

Matt. 26. *1. Theſſ. 5.* *Agreſtius fictè pacem petit ab Euſtachio.*

CAP. VI.

COEpit nanque poſteà tentare monaſteria, & ſub ſpecie diſcipuli, precium proditionis taxare. Venit verò ad quẽdam virum venerabilem Romaricum, qui primæ nobilitatis fuerat apud Theodebertum regem, porrò beati Columbani exemplo & Euſtachij prædicatione permotus, in Luxouienſi cœnobio monaſticis inſtitutis ſe ſubdiderat. Cùm autem diù ſub regulari tenore vitam ageret, pòſt, Euſtachio annuente, puellarum monaſterium in fundo ſuo extruxit, in quo etiam regulam beati Columbani cuſtodiendam indidit. Cumque iam multa religione polleret, ad eum Agreſtius pergit, ſeſe ſubditum atq; obedientem ſimulat, ſimulque Amatum, quem ibì Euſtachius ob imbuendam regulam præfecerat, mollibus ſuggeſtionibus tentat. Eo nanque tempore pro quibuſdam rebus neglectis tam Amatus quàm Romaricus, ab Euſtachio obiurgati fuerãt. Læſos ergò vt ſenſit, vt faciliùs exaſperatas mentes ſuis aſſertionibus iungeret, quibuſdam adhibitis ſtimulis id paulatìm nitebatur, vt venenata verba ſanę mentes reciperent, & ſic in contemptum regulæ beati Columbani propriam veſaniam propagaret. Pròh dolor, exitiabili ſuaſione ac letifera ſuggeſtione inſanus ille ſana maculauit. Nam abiectis inſtitutis priſtinis, rudibus plebem doctrinis inſtruere illi conati ſunt: & educto iam antè, iuxta B. Iob, colubro tortuoſo manu obſtetricante diuina, rursùm zelum inuidiæ admittere non metuunt. Deindè ad Burgundoforam dirigit iter Agreſtius, vt eam quoquè ſuis ſtimulationibus, ſi poſſet, macularet. At Chriſti virgo cum non fœmineo more, ſed virili planè reſponſione confudit. Num tu, inquit, confutator veritatis & nouorum introductor argumentorum, ea cauſa huc veniſti, vt veneno tuo dulcia mella miſceres, & vitalia alimenta letali amaritudine commutares? Illis tu detrahis, quorum ego virtutes experta agnoui, quorum doctrinam ſalubrem recepi, ex quorum eruditione multos cæleſtia regna penetrâſſe comperi? Meminiſſe te velim illius Eſaię: Væ qui dicit malum bonum, & bonum malum. Accelera, & prorsùs ab hac veſania feſtinus recede. Confutatus ille his Chriſti famulæ reſponſis, rursùm ad Romaricum & Amatũ repedat, vt cœptam deceptionis rugam foueat & contrahat. Sed non defuit vltio diuina. Cùm enim ad hoc iam omnes adſpirarent, vt contemptui priſtinorũ documentorum ſubſcriberent, & aſſenſores ſe præberent: primùm lupi rabie exagitati, duos ex hui-

Nota inſidias Agreſtij ſchiſmatici. *Iob 26.* *Burgundofora egregiè confutat Agreſtium.* *Eſa. 5.*

huius assertionis fautoribus, per intempestam noctē intrà septa irrumpentes, morsibus laniârunt, atq; ipsos quoq; rabie comprehensos, miserabiliter morti tradiderūt. Alium quendam* Plarcium, qui ad hunc discordiæ fomitem vehementer adspirabat, dæmoniacus furor persuasit, atq; ignobiliter neci dedit. nam propria manu ipse se laqueo suspendit. Sed cùm hæc vltio necdùm corrigeret delinquētes, protinùs maior secuta est. Nam subitò fulgur lapsum è cælo magno fragore pcutit locū, ecclesiā peruagatur, tegumenta subuertit, plebem vrit & examinat, scilicet vt præsens correctio illi, q̃ nimia simplicitate præueniente, calliditate euersa, ignauæ persuasioni assensum præbuerat, monstraret futuram debere iram fugere. Mortui ad præsens sunt vsque ad viginti. Deindè metu perculsos paulatim mors rapuit, vt ex ea vltione, vt aiunt, ampliùs quàm quinquaginta extincti sint: authore quidem criminis ad pœnitentiam reseruato, vt si agnoscat & redeat, proculdubiò sanitatem recipiat. Nullum etenim Dominus perire desiderat, sed semper quanuis grauibus delictis obrutum, vt per pœnitentiæ fomenta resipiscat, expectat. Sed cùm ille sæpiùs sibi datum pœnitentiæ locum non agnosceret, vt B. Eustachij sententia, ad diuinum iudicium ipsum vocantis, præualeret, ante triginta dierum circulum, priusquàm vertentis anni meta compleretur, à seruo suo, quem ipse redemerat, securi percussus, interijt. Occasio criminis dicebatur, vxoris permixtio. Quod quanuis multi dixerint, & pro vero asserere voluerint, nostrum tamen affirmare non est. Cuncta enim, iuxta Salomonem, adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue bonum, siue malum: & secūdùm Apostolum, Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Hoc tamen nobis dicendum est, iustam cum sententiam diuini iudicij ferire non distulisse, vt & assentatores siue asseclas eius cessare à lacerationibus famulorum Dei admoneret, & ille per contumaciam admissa scelera merita vltione lueret. Amatus verò & Romaricus venerabilis Eustachij indulgentiam postulantes, recepti sunt, & submota desidia, eius gratia fruuntur. Porrò Abelenus & cæteri Galliarum episcopi pòst ad roboranda Columbani instituta adspirant: & multi iam, amore beati Columbani & eius regulæ, monasteria construunt, fratres adunant, greges Christi congregant. Inter quos fuit illustris vir Eligius, qui modò Viromandensi ecclesiæ pontifex præest. Qui cùm adhuc supersit, non meo iudicio fulciendus est, nè adulationis insimuler. Is verò apud Lemonicensem vrbem monasterium nobile super fluuium Vincennam, Solenniacum nomine, extruxit, distans ab ea vrbe millibus quatuor, & alia multa ijsdem locis cœnobia. Sed & Parisijs puellarū monasterium, quod regio munere acceperat, ædificat, cui Christi virginem Auream præfecit. In Bituricensi verò vrbe puellarum monasterium secundùm beati Columbani regulam * Bertuara, nobilis genere & religione fœmina, construxit. In suburbio Bituricensi vir venerabilis Theodulphus, cognomento Babelenus, monasteria ex regula beati Columbani, religione omni pollentia extruxit: Primum in insula super fluuium Milmandram, vbì religiosorum virorum adunauit cateruam: Aliud Gaudiacum nomine, haud procùl à fluuiolo Albeta: Tertium Christi virginum in loco, dicto Carantonio, super fluuium iam dictum Milmandram. Item aliud Christi virginum iuxta Niuernense oppidum sub eadem regula construxit. Iam verò beatus Eustachius, has adeptus victorias, corrigere delinquentes studet, ac suæ paci eos, qui remanserant, adunare constituit. Porrò monachorum, sub eius obedientia degentium in sæpedicto monasterio ingens creuerat multitudo, vt iam multa per vicina loca cœnobia construerētur, q̃ eius successor B. Vualdebertus firmauit atq; ædificauit.

En vltionē terribilem in calūniatores regulæ S. Columbani.

** Blereum*

Agrestij interitus.

Eccēs 12. 1. Cor. 3.

Amatus & Romaricus conciliatur S. Eustachio.

Construuntur multa cœnobia S. Colūbani.

** Bertrada*

CAP. VII.

Deniq; beatum ex hac vita præstolans exitum, omni intentione ad contemplanda scripturę diuinæ mysteria, siue, vt author loquitur, mysticorum præconiorū documenta desudat, soliq; Deo mente intenta preces fundens dirigit. Cumq; iam per multorum circulum annorum hoc in opere intentus vacaret, aduenit tempus vocationis, ferturque sententia iusti iudicis, vt quod minùs annorum circuli, diuersis afflictionibus peracti, purgauerāt, paucorum corporis infirmitas dierum sanaret: interrogatusque inter pœnæ incendia sub visione nocturna, si quadraginta dierum spatio leuiori pœna cruciari velit, aut triginta feruentiori incendio purgatus, vitam beatam functus, cælos penetrare, ille respondit: melius esse, quanuis duris breui tempore subiacere flagellis, quàm pœnis leuioribus proli-

Visio oblata sancto viro.

xiùs consumi. Tulit ergò prouisam atque electam corporis pœnam, & die tricesimo omnibus valedicens, triste remanentibus nuncium depromit, suum exitum eadem die esse futurum. Deindè sumpto viatico, animam cælo reddidit, ardensque desiderium superis, & paternum regimen viuentibus religionisque exempla relinquens, ipse parta victoria, cælorum regna penetrauit, duce Christo, cui est virtus & honor per omnia secula seculorum, Amen.

Eucharistia munitus obit.

VITA BEATI IOHANNIS CLIMACI, A DANIELE MONACHO CONSCRIPTA.

Martij 30.

QVænam hunc virum diuinum ciuitas tulerit, atque ante cælestis militiæ gloriosam exercitationem educauerit, non facilè dixerim, cùm id mihi non satìs diligenter exploratum sit. Quęnam verò modò ipsum ferat, ęternisq; & immortalibus delicijs pascat, longè ante nos Paulus expressit. Est enim & ipse penitùs cælestis illius Hierusalem effectus municeps, in qua ecclesia primitiuorum est: quorum, inquit, conuersatio in cælis est, vbi spiritu purgatissimo atque ab omni materia remoto, diuina insatiabiliter hauriens, pulchritudines inuisibiles cõtemplans, digna sudorum præmia recipit, laborumque mercedem quietissimam refert. Nam cælestis regni hæreditate potitus, cum illis iam in æternum tripudiat, iungitque lætitiam cum ijs, quorum pes stetit in directo. Quonam verò modo beatitudinem istam sibi comparauit, iam dicere instituam.

Hebr. 12.

Hic cùm per ætatem corpoream sexdecim fermè esset annorum, seipsum obtulit Christo sacrificium gratum atque acceptabile, monasticæ vitæ iugo colla subijciẽs in monte Sina, eo puto consilio, vt ipsa visibilis loci commoratione admonitus, ad inuisibilem Deum faciliùs dirigeretur, & aptiùs perduceretur. Atq; peregrinationem, vt intellectualium adolescentularum magistram, in primis adamauit, per quam turpi & noxia confidentia omni reiecta, humilitate honestissima assumpta, dæmonem illũ, à quo nonnunquàm, vt nobisipsis placeamus, nobisque confidamus, inducimur, à se penitùs eliminans, ab ipso quoquè cordis aditu reiecit. Inclinans verò ceruicem, & confidens in Domino, ac ei, qui se susceperat, patri, velutì optimo cuidam gubernatori, se totum permittens, altissimos atque sæuissimos vitę pręsentis fluctus sine periculo traijciebat. Adeò verò perfectè mũdo proprijsq; voluntatibus mortuus erat, vt inexpertem rationis ac voluntatis animam quandam habere videretur, atque proprietate naturali omninò liberatam. Idque cùm ante hanc cælestem simplicitatem, mundanæ sapientiæ non fuerit imperitus, sanè mirabilius est. Philosophiæ enim tumor à Christi humilitate, vt plurima alia, longè remotus est.

Anno ætatis 16 fit monachus.

Summa ei' obediẽtia.

Decem igitur & nouem annis ità conuersatus est, ac beatæ subiectionis exemplar omnibus factus: cùm is, qui se exercuerat, senior sanctus migrâsset ad Christum, & ipse ad vitæ solitariæ studium egreditur, illius orationibus, vt armis potentissimis, fretus ad destructionem munitionum satanæ. Quinto autem ab ecclesia lapide palestræ suæ domicilium constituit, loco cui Tholas nomen est. Ibique quadraginta annos summa animi magnanimitate & alacritate trãsegit, ardẽtissimo amore ac diuinæ charitatis igne semper æstuans. Iam verò quis possit, quantos illic pertulit labores, dignè aut verbis, aut plausibus prosequi? Quomodò enim id efferri in lucem poterit, cùm omnis eius labor clàm & sine arbitro exactus sit? Veruntamen ex primitijs quibusdam & velut præuijs occasionibus, beatissimi viri sanctum vitæ institutum audiamus.

Fit anachoreta.

Edebat quidem ex omnibus, quæ sibi per professionis suę votum edere licebat, sed modicè omninò, vt & ex hoc fastum atq; elationis cornu sapientissimè deiecerit, breuitate quidem victûs insanam gulæ rabiem penitùs affligens, atq; illi per inediam clamans: Tace, Obmutesce: & ex omnibus modicè gustando, tyrannidem inanis gloriæ sub iugum mittens. Solitudine prætereà & raro hominum congressu, fornacis huius flam-

Cibi parsimonia.

flammam, luxuriam ſcilicet, adeò extinxit, vt omninò obſtructa ſedaretur, nullaſque moleſtias irrogaret. Cupiditatem verò (quam idolorum venerationem Apoſtolus eſſe diffiniuit) miſericordia Dei rerumque exiguitate fortiſſimè fortis iſte ſuperauit. Acediam verò animique deſidiam, (quam meritò iugem animæ mortem dixerim) mortis memoria iugique pietatis exercitatione deuitauit. Cumque nullius mortalis rei affectione teneretur, æternorumque ſolùm ſenſu paſceretur, noxiæ triſtitiæ liber euaſit. Iracundiæ verò tyrannidem in ſeipſo per obedientiæ gladium occiderat. Raro præterea cõgreſſu corporis, rarioreque vſu ſermonis, inanis gloriæ ſanguiſugam, araneæ ſimilimam, mortificauit. Quid octaui vitij ſupremam diligentiſſimamque emundationem, ſuperbiæ ſcilicet, proſequar, quam cœpit quidem per obedientiæ manſuetudinem nouus hic Beſeleel, perfecit verò cæleſtis Hieruſalem Dominus, præſentia ſua adueniens, humilitatemq; aduersùs illam exaltans, qua ſine diabolum eiusq; conformem claſſem deſtrui poſſibile non eſt. Vitia vt in ſe extinxerit. Galat. 5.

Vbi verò in huius coronæ contextu ponam lachrymarum illius fontem, rem quidem raram, & quæ in multis non facilè inuenitur, quarum hodiè ſupereſt ſecreta officina, ſpelunca breuiſſima in extremitate quadam ad radicem montis poſita, tantumq; ab illius atq; omni alia cellula remota, quantum ad obſeruandas gloriæ inanis aures, ſatis eſſe videbatur? Ad cælum verò vſque gemitibus, ſuſpirijs, ſingultibus, precibusque & eiuſmodi reliquis, quæ ab his fieri ſolent, qui gladijs cauterijſque punguntur, & quibus effodiuntur oculi, pertingens: ſomni tantum capiebat, quantum ſufficere poſſe arbitrabatur ad ſeruandam animi intellectusque ſubſtantiam, nè per enormitatem vigiliarum contabeſceret. Ante ſomnum verò vtplurimùm orationibus vacans, libellos etiam conſcribere ſolitus erat, quo ſolo opere acediæ languorem à ſe fugabat. Porrò curſus eius omnis, perpetua erat oratio, amorq; incomparabilis ad DEVM: hunc enim die noctuque mundiſſimo caſtitatis ſpeculo intuens, ſatietatem vllam capere nolebat, immò verò (vt magìs propriè eloquar) non poterat. Gratia lachrymarũ. Somni parcitas.

Huius aliquandò diuini patris vitam imitari cupiens, eiusque diſciplinis imbui, atque ab eo veræ philoſophiæ elementa percipere, quidam ex his, qui vitam ſolitariam delegerat, Moyſes nomine, pleroſq; ſanctorũ patrum precatores exhibuit, per quos, vt ſe in diſcipulum ſuſciperet, ſummis precibus orauit. Igitur illorũ precibus fretus, à ſancto viro, vt optauerat, ſuſceptus eſt. Huic aliquandò ſanctus pater præceperat, vt quodam ex loco pinguis glebę materiam conueheret, pro lætiori hortuli oleorumque cultura. Moyſes diſcipul9 ſancti viri.

Perueniens igitur Moyſes ad denotatũ ſibi locum, quod iuſſus fuerat, impigrè exequebatur. Sed cùm iam meridianũ tempus adeſſet, & ſolis incendio, fornacis in morem, locus ille igneſceret, (erat enim menſis Auguſtus) victus Moyſes, & ex tranſuectione fatigatus, aliquantula requie opùs ſibi eſſe decernit, atq; ſub immanis ſaxi vmbra ſeipſum dimittens, obdormire cœpit. Sed clementiſſimus Deus fideles ſeruos ſuos in nullo contriſtari permittens, cùm iam periclitaretur Moyſes, cõſueta illum miſericordia hoc modo præoccupat:

Magnus hic pater noſter Iohãnes cùm in cellula ſua degerat, ſibijpſi & Deo, vt cõſueuerat, vacans, in ſomnum quendam tenuiſſimum incidit, viditq; per viſum virum quendam auguſtiore facie & habitu ſe excitantem, ſomnoſque ſibi exprobrantem ac dicentem: Tu'ne Iohãnes ità ſecurè obdormis, & Moyſes periculo proximus eſt? Citiùs itaq; euigilans, oratione ſtatìm armatur, pro diſcipulo ſupplicãs. Quem poſtmodùm ad veſperã reuertentem interrogat, num aliquid ſibi aduerſum atq; inſperatum cõtigiſſet. Tunc ille, Saxũ, inqt, miræ magnitudinis parùm abfuit, quin me demoliretͼ & penitùs cõtereret, cùm ſub illo profundè obdormirem, niſì vocem tuã me audire exiſtimans, ex loco, cõcito ſaltu, timore plenus deſiliſſem. Quo facto, continuè ſaxum illud è * ripa euulſum, ac terræ affixũ cõſpexi. Quo audito, vir Dei verè mẽte humilis, nihilq; ex his, quę viderat & audierat, diſcipulo annuncians, occultis clamoribus & intimæ charitatis vocibus hymnum dicens, gratias vberrimas retulit Deo. Seruatur Moyſes à pſentiſſimo periculo. * for. rupe

Erat enim vir ſanctus occultorum vulnerum medicus. Monachus enim quidam, Iſaac nomine, quum aliquandò graui carnis æſtuaret incendio, curſu ad illum peruenit, vndiquè mœrore circunfuſus, inteſtinumque bellum ſingultibus & lachrymis

pa-

patefecit. Eius itaque fidem & humilitatem vir Dei admiratus, blandè his vocibus cõsolatur, dicens: Stemus, inquit, ambo ad orationem fili, & omninò clemens & misericors Dominus preces non despiciet nostras. Quod quum factum fuisset, necdùm oratione completa, adhuc prono in faciem infirmo fratre prostrato, voluntatem serui sui Dominus fecit, vt ex hoc prophetam suum vera dixisse ostenderet: serpensq; carnis effugit, flagellis intentissimæ orationis edomitus. Porrò is, qui hactenùs fuerat æger, liberatum se ægritudine conspiciens, omniq; iam huiusmodi perturbatione curatum, obstupuit valdè, Deoq; & inclyto eius famulo gratias retulit.

Esa. 65.

Cùm verò prætereà hic venerandus pater verbo gratiæ ad se venientes affatìm exatiaret, ac doctrinę fluenta largissimè profunderet, maligni quidam homines, inuidiæ facibus inflammati, tantamq; frugem, quanta ex illius doctrina gignebatur, cohibere molientes, loquacem illum ac nugacem vocare cœperunt. Quod ille animaduertens, cunctaq; in eo, qui se confortabat, Christo posse edoctus, nec solùm per sermonis exhortationem eos qui ad se vtilitatis suæ causa veniebant, erudire volens, sed multo potiùs per silẽtium, & per operum philosophiam, vt sicut scriprum est, abscinderet quærentium occasiones, vsque ad certum tempus tacere instituit, mellifluũq; doctrinæ fluuium compescere: satius esse & melius existimãs, hoc interìm detrimẽto affici studiosos bonorum amatores, quibus fortasse per silentium ampliùs profuturus erat, quàm ingratos illos iudices ampliùs iritari, nè vlteriùs eorum malitia & maleuolentia excresceret. Quocircà & illi reueriti humilitatem ac modestiam viri, conscijq; quòd sibi eiusmodi vtilitatis fontẽ obturauerãt, quantiq; detrimenti omnibus extiterant, ad virum supplices adueniunt, doctrinæq; sermonem communi voto cum alijs exposcunt. Cessit igitur statìm, vt qui contradicere non nôrat, & denuò prioris statûs arripuit normam.

Obtrectatores patitur vir sanctus.
2. Cor. 11.

Cùm igitur ità bonis omnibus excelleret, vt similis inueniri non posset, vno simul omnes voto, vnoque affectu tanquàm nouum quendam Moysem inuitum illum ad fratrum magisterium & regimen assumpserunt, lucernam (vt ità dixerim) super principatûs candelabrum eleuantes, optimi sanè talium iudices: nec spe sua frustrati sunt. Ascendit enim & ipse ad montem, sacratamq; caliginem subiens, Dei manibus conscriptam legem suscipit, Deique contemplatione fruens, & intellectualibus gradibus scandens, verbo Dei aperuit os suum, & spiritum attrahens, eructauit verbum bonum de bono thesauro cordis sui.

Creatur Abbas.

Sic igitur impleuit finem visibilis vitæ in principatu Israëlitarũ monachorũ, in hoc solùm à Moyse differens, quòd supremam Hierusalem summa facilitate cõscendit. Ille enim, nescio quo modo, etiam terrena frustratus est. Attestantur autem his, quæ diximus, quotquot per eum spiritûs sancti eloquijs & gratia potiti sunt, plurimique ex his eius gratia saluati sunt, hodieque saluantur. Testis optimus sapientis huius salutis simulque sapientię nouus Dauid. Testis item & pastor noster optimus Ioannes, à quo magnus ille exoratus, de Sinai monte ad nos vsq; animæ cognitione descendens, veluti nouus aliquis Dei speculator, suas à Deo tabulas inscriptas ostendit nobis: extrinsecùs quidem actiuæ vitæ, intrinsecùs verò contemplatiuæ doctrinam continentes.

FINIS MARTII MENSIS.

APRI-

MARTYRIUM SANCTARUM AGAPES, CHIONIAE, ET IRENES, QUAE APUD THESSALONICAM *passæ sunt, authore Simeone Metaphraste.*

QVanto ex aduentu & præsentia Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi maior gratia in humanum genus collata est, quàm olim fuerat, tanto & sanctorum hominum victoria maior extitit. Pro his enim hostibus, qui corporeis oculis cernuntur, hostes illi superari iam cœpti sunt, qui oculorum sensu percipi non possunt. Nam dæmones ipsi, quorum naturæ spectabiles non sunt, vel à purissimis atque honestissimis fœminis, Spiritu sancto plenis, superati igni traduntur. Tales fuerunt tres illæ sanctæ mulieres, quæ ex vrbe Thessalonica originem ducebant: quam vrbem sapientissimus Paulus celebrauit, cùm eius fidem & charitatem laudans, sic ait: In omni loco fides vestra in Deum peruagata est. Atque alibì: De charitate, inquit, fraternitatis non necesse habuimus scribere vobis: ipsi enim vos à Deo didicistis, vt diligatis inuicèm.

1. Aprilis, vt hęc testatur historia, quãtum ad Irenẽ attinet, Latina Martyrologia 3. & 5. Aprilis has martyres habent.

1. Theſſ. 1. & 4.

Cùm igitur persecutio à Maximiano Imperatore aduersùs Christianos illata esset, mulieres illæ, quæ virtutibus seipsas ornauerant, Euangelicis legibus obedientes, propter summam in Deum charitatem & cælestium bonorum spem, patrisque Abraham factum imitantes, patriam, cognationem facultatesque omnes reliquerunt, ac persecutores fugiendo, quemadmodùm Christus præcepit, altum quendam montem petierunt, ibique diuinis precibus operam dabant: & corpus quidem ipsum ad montis celsitatem contulerunt, eorum verò animus in cælo ipso versabatur. Cùm autem in eo loco fuissent comprænhensæ, ad eum, qui persecutionis author erat, Magistratum ductæ sunt, vt reliqua diuina præcepta exequentes, & ad mortem vsque suam in Christum charitatem seruantes, immortalitatis coronam assequerentur. Vna quidem è tribus illis præcepti perfectionem possidens, & Deum ex toto animo diligens, & proximum sicut seipsam, sancto Apostolo dicente: Finis præcepti est charitas: meritò Agape vocabatur. Hoc enim nomine Græci charitatem appellant. Altera purum ac splendidum baptismatis nitorem seruans, ità vt de ipsa propheticum illud dici posset: Lauabis me, & super niuem dealbabor: à niue nomen accepit: Chionia enim dicebatur. Tertia Saluatoris & Dei nostri donum, hoc est, pacem in se habens, & in omnes exercens, quemadmodùm Dominus dixit: Pacem meam do vobis: Irene ab omnibus vocabatur, à pace nomen accipiens. Has tres fœminas cùm ad se ductas, & ità affectas Magistratus vidisset, vt dijs sacrificia offerre nollent, igne cremandas esse decreuit, vt per ignem exigui temporis, igni subiectos diabolum omnemque dæmonum cateruam, ipsius diaboli exercitum, qui sub cælo est, superantes, incorruptam gloriæ coronam adipisci, ac Deum ipsum, à quo gratia eis collata est, cum Angelis perpetuò collaudare possent. Quæ verò ab illis gesta sunt, ea breuiter narrabimus.

Gen. 12. Matth. 10. 1. Tit. 1. Psal. 50. Iohan. 14.

Cùm præsideret Dulcetius, Artemesius scriba dixit: Cognitionem de his, qui præsentes sunt, à Stationario missam, si iubes, legam. Iubeo, inquit Dulcetius præses, te legere. Tunc ait Scriba: Ordine tibi meo domino omnia, quæ scripta sunt, recitabo. Cassander beneficiarius hæc scripsit: Scito, mi domine, Agathonem, Agapen, Chioniam, Irenen, Casiam, Philippam, & Eutychiam nolle his vesci, quæ dijs sunt immolata. Eas igitur ad tuam amplitudinem adducendas esse curaui. Tunc Dulcetius Præses illis dixit: Quænam est ista vestra tanta insania, vt nolitis religiosissimis nostrorum Imperatorum & Cæsarum iussis obedire? Agathoni autem: Quarè, inquit, tu ad sacra proficiscens, quemadmodùm consueuerunt, qui dijs consecrati sunt, non his sacris vsus es? Respondit Agatho: Quoniam Christianus ego sum. Tum Dulcetius: Num tu etiam hodierno die in eo proposito permanes? Maximè, inquit Agatho. At ille: Tu verò Agape, quid ais? Respondit: Ego Deo viuenti credo, neque volo

Agathonis constantia &c.

rectè factorum conſcientiam meam perdere. Tunc Præſes: Tu autem quid ad hæc dicis Chionia? Ait illa: Cùm Deo viuo credam, ob id nolui facere, quod dicis. Ad Irenen verò conuerſus Præſes, ait: Quid'nam tu ad hæc? Cur non pijſſimo noſtrorum Imperatorum & Cæſarum iuſſui obtemperauiſti? Diuini timoris cauſa, inquit Irene. Dein Præſes: Tu verò Caſia, quid ais? Animam meam, inquit Caſia, ſeruare volo. Pręſes autem: Nunquid ſacrorum vis eſſe particeps? Minimè, inquit illa. Tunc Præſes: Tu verò Philippa, quid dicis? Reſpondit illa: Idem & ego dico. Quídnam, inquit Pręſes, hoc idem eſt, quod dicis? Illi autem Philippa: Mori mâlo, quàm veſtris ſacrificijs veſci. Tunc Præſes: Sed tu Eutychia, quid ais? Idem, inquit illa, & ego dico: mâlo & ipſa mori, quàm facere quod iubes. Ait illi Præſes: Num virum habes? Mortuus, inquit Eutychia, ille eſt. Præſes verò: Quampridèm mortuus eſt? Ante menſes ferè ſeptem, inquit Eutychia. Tunc ille: Et vndénam igitur grauida facta es? Ex eo, inquit illa, viro, quem dedit mihi Deus. Præſes autem: Hortor te Eutychia, vt ab iſta inſania deſiſtere velis, & ad humanas cogitationes redeas. Quid ais? vis'ne regali edicto parére? Minimè, inquit Eutychia, ego parére volo: ſum enim Chriſtiana, Dei omnipotentis ſerua. Tum ille: Quoniam Eutychia grauida eſt, intereà ſeruetur in carcere. Atque hęc addidit: Tu verò Agape, quid ais? Vísne omnia illa facere, quæ nos dominis Imperatoribus ac Cęſaribus noſtris deuoti facimus? Minimè, inquit Agape, decet ſatanę deuotam me eſſe. His verbis mens mea nō abducitur: inexpugnabilis eñ illa eſt. Tunc Præſes ait: Et tu Chionia, quid ad hæc dicis? Mentem noſtram, inquit Chionia, nemo poteſt peruertere. At Præſes: Num aliqua apud vos ſunt impiorum Chriſtianorum commentaria, vel membranæ aliquæ, vel libri? Reſpondit Chionia: Nulla ô Præſes, nobis ſunt: omnia eñ illa Imperatores, qui nunc ſunt, à nobis abſtulerunt. Præſes autem: Quis'nam hanc mentem vobis dedit? Omnipotens DEVS, inquit illa. Dixit autem Præſes: Quínam ſunt, qui vobis authores fuerunt, vt ad iſtam ſtultitiam veniretis? Deus, inquit Chionia, omnipotens, & vnigenitus eius filius, Dominus noſter IESVS Chriſtus. Dulcetius ait: Manifeſtum illud eſt, quòd omnes vos deuotioni noſtrorum potentium Imperatorum ac Cæſarum ſubiectos eſſe oportet. Quoniam verò poſt tam multum tempus, poſt tot admonitiones, totque edicta propoſita, & tales minas iniectas, vos temeritate quadā & audacia elatæ, ipſorum Imperatorum ac Cęſarum iuſſa contempſiſtis, in Chriſtianorum impio nomine permanentes: cumque ad hodiernum diem iuſſæ à ſtationarijs, ac primis militibus Chriſti negationem ſcriptam profiteri, facere id recuſetis, propterea pœnas vobis dignas accipite. Id cùm dixiſſet, ſententiam ſcriptam legit: Agapen & Chioniam, quoniam iniquis mentibus & contrarijs ſententijs elatæ, contra diuinum edictum dominorum Auguſtorum ac Cæſarum fecerunt, & nunc etiam temerariam, vanam & pijs omnibus execrabilem Chriſtianorum religionem colunt, igni tradendas iubeo. Hisque dictis, ſubiunxit: Agatho autem, Caſia, Philippa & Irene, quoàd mihi placuerit, ſeruentur in carcere.

Eutychia grauida traditur cuſtodiæ.

Libri Chriſtianis ablati.

Sentētia in Agapen & Chioniam.

Poſteà verò, quàm ſanctiſſimę mulieres igni conſummatæ ſunt, cùm rurſus ſancta Irene ad Præſidem ducta fuiſſet, Dulcetius ſic illam affatus eſt: Tuæ inſaniæ propoſitum ex his, quæ facis, manifeſtò appáret, quæ tot membranas, libros, tabellas, codicillos & paginas ſcripturarum, quæ ſunt impiorum Chriſtianorum, qui vnquam fuerunt, ad hodiernum vſque diem ſeruare voluiſti: quæ cùm prolata eſſent, ea cognouiſti, quanuis quotidiè negaueris, vos eiuſmodi ſcripta poſſidere, non contenta neque ſororum tuarum pœna, neque mortis metum præ oculis habens. Quamobrem tibi pœnam afferri neceſsè eſt. Sed alienum tamen non videtur, etiam nunc benignitatis partem aliquam tibi condonari, (vt ſi volueris nunc ſaltem deos agnoſcere, impunis & ab omni ſupplicio periculoque libera eſſe poſſis. Quid igitur dicis? Facísne quod Imperatores noſtri & Cæſares iuſſerunt? Num parata es ſacrificijs veſci, & dijs immolare? Minimè, inquit Irene, minimè per Deum illum omnipotentem, qui creauit cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis ſunt. Summa enim illius ignis ſempiterni pœna propoſita his eſt, qui Ieſum Dei Verbum negauerint. Dulcetius verò: Quis'nam tibi author fuit, vt membranas iſtas atque ſcripturas ad hodiernum vſque diem cuſtodires? Ille, inquit Irene, Deus omnipotens, qui iuſſit nos ad mortem vſque ipſum diligere: qua de cauſa non auſæ ſumus eum prodere: ſed maluimus aut

Irenes conſtantia.

aut viuentes comburi, aut, quæcunque alia nobis acciderint, perpeti, quàm talia scripta prodere.

Tum Præses: Quísnam, inquit, conscius erat hæc in domo illa esse, in qua habitabas? Respondit Irene: Hæc vidit Deus ipse omnipotens, qui omnia scit: prætereà nemo. Nostros enim homines inimicis peiores duximus, nè fortè nos deferrent. Itaq; nulli hæc ostendimus. Superiore anno, inquit Præses, cùm edictum illud tale, ac piũ iussum Dominorum Imperatorum ac Cęsarum primò fuit diuulgatum, vbinàm vos latuistis? Ad hæc Irene: Illic, vbi Deus voluit. In montibus (scit Deus) sub dio fuimus. Præses verò: Apud quem vixistis? Sub dio, inquit illa, aliâs in alijs mõtibus versantes. At Præses: Quínam erant, qui vobis panem suppeditabant? Deus, inquit Irene, qui omnibus escam suppeditat. Tum Præses: Erátne pater vester harum rerum cõscius? Psal.141. At Irene: Minimè per Deum omnipotentem conscius erat ille, qui ne nouit quidem hæc omninò. Præses ait: Quis igitur vestrorum vicinorum id nouerat? Vicinos, inquit Irene, interroga, & loca inquire, vel eos qui nôrũt, vbì nos eramus. Præses dixit: Postquàm è mõte reuersæ fuistis, vt tu dicis, legebatísne scripta ista, præsente aliquo? Domi nostræ erant, inquit Irene, neq; audebamus illa efferre: quamobrèm magnoperè angebamur, quòd non poteramus nocte ac die illis operam dare, sicut à principio consueueramus vsque ad annum superiorem, quo & illa occultauimus. Dulcetius Præses dixit: Sorores quidem tuæ pœnas nostro iussu decretas exoluerunt: te verò, etsi anteaquàm aufugisses, propterea quòd scripta ac membranas istas occultaueras, mortis pœna tibi decreta fuerat: non tamen eodem modo iubeo è vita sic repẽtè discedere: verùm per satellites ipsos, & Zosimum publicum carnificem in lupanari nudam statui præcipio, è palatio singulis diebus panem vnum sumentem, satellitibus ipsis non permittentibus te illinc discedere. Sentẽtia in Irenen.

Cùm igitur satellites & Zosimus public⁹ minister præstò essent: Illud, inquit Præses, vobis notum sit, quòd si mihi significatum fuerit, vel horę alicuius momento istã ex eo loco motam fuisse, in quo eam esse iussimus, tunc vos supremæ pœnæ subiecti eritis. Scripta verò ipsa à scrinijs & arculis Irenes proferantur. Cùm igitur quemadmodùm à Præside iussi fuerant, eam illi ad publicũ lupanar duxissent, & propter Spiritûs sancti gratiam, quæ ipsam protegebat, & vniuersorum Domino Deo puram atque intactam seruabat, ne vnus quidem ad eam accedere, vel turpe aliquid in eam facere aut dicere ausus fuisset, sanctissimam illam fœminam Dulcetius præses reuocauit, & ante tribunal sisti iussam, sic affatus est: Nunquìd in eadem adhuc temeritate persistis? Minimè, inquit Irene, temeritas, sed Dei pietas est, in qua persisto. Cui respondit Dulcetius præses: Et ex priore tuo responso manifestè ostendisti te Imperatorum iussui nolle æquo animo parére, & nunc quoquè in eadem arrogantia persistentem te video: quarè dignam pœnam persolues. Cumque chartam petijsset, sententiam hanc contra ipsam scripsit: Quoniam Irene Imperatorũ iussui parére, dijsq; immolare noluit, quinimmò nunc quoquè in Christianorum ordine ac religione perseuerat: hac de causa, vt anteà duas eius sorores, ità & ipsam viuentem nunc comburi iubeo. Irene igni adiudicatã.

Hæc sententia cùm à Præside lata fuisset, milites Irenen compræhensam in quendam sublimem locum duxerunt, vbì & eius sorores anteà martyrium passæ fuerant. Cùm autem magnum rogum accendissent, iusserunt ipsam in eum conscendere. Itaque sancta Irene psalmos canens, & Dei gloriam celebrans, in rogum se coniecit: atque ità consummata est in consulatu Diocletiani Augusti nono, Maximiani autem Augusti octauo, Calendis Aprilis, regnante in secula Christo IESV Domino nostro: cum quo Patri est gloria sanctoque Spiritui in secula seculorum, Amen.

VITA S. HVGONIS, GRATIANOPOLITANI EPISCOPI, GRAVITER ET ERVDITE CONSCRIPTA

à reuerendo patre D. Guigone, V. Priore primæ Carthuſiæ.

INnocentius epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, dilecto filio Guigoni Priori Carthuſień, Salutem & Apoſtolicā benedictionem.

Diuinis reſpondentes beneficijs, cognita vita eius, & auditis, quæ per beati Hugonis merita fiunt, miraculis, ſupernæ maieſtatis clementiam collaudauimus, & Archiepiſcoporum, Epiſcoporum & Cardinalium, atque aliorum, qui nobiſcum aderant, communicato conſilio, ipſum inter ſanctos & electos honorari præcepim⁹, & diem eius aſſumptionis cum gaudio ſolenniter celebrari. Quia igitur ipſius vita, quam piè duxit in corpore, & miraculorū coruſcatio, qua Deus eum facit apud homines præfulgere, tuæ maximè dilectioni non extant incognita: authoritate beati Petri & noſtra tibi mandamus, quatenùs ea, q̃ tibi ſuper hoc nota fuerint, diligenter deſcribendo poſterorum memorię tradas: vt & Deus honoretur in ſancto, & clerus legens ac populus audiens, gratias agāt Domino, atque ipſius interceſſione peccatorum veniā percipere mereantur. Orantes pro nobis dilectos filios noſtros Carthuſienſes fratres, per te in Dño ſalutamus ac benedicimus. Data Piſis x. Cal. Maij.

PROLOGVS D. GVIGONIS IN VITAM S. HVGONIS EPISCOPI.

DOmino & patri chariſſimo, ac reuerendiſſimo ſedis Apoſtolicæ pontifici Innocentio, Carthuſienſium pauperum ſeruus inutilis Guigo, perpetuam ſalutem & pacem in Domino, & ſi quid apud Deum tanti poteſt peccatoris oratio. Non pepercit noſtræ vel verecundiæ, vel imperitiæ, Apoſtolatûs veſtri imperioſa dignatio. Sicut enim huic opuſculo præfixæ veſtræ ſerenitatis indicant literæ, beati Petri authoritate & veſtra mandâſtis, vt vitam beati Hugonis Gratianopolitani epiſcopi noſcendam poſteris ſcripto commendaremus. Rogauerant quidem idipſum iampridèm complures alij, ſed maximè non ſpernendæ authoritatis Arialdus & Hugo, Mauriennenſis & Gratianopolitanus epiſcopi: è quibus prior habitu & vita regularis, beati viri in tractandis eccleſiaſticis rebus per triginta ferè comes extitit annos: poſterior verò ex nobis monachus, ità ei in eccleſiaſtico regimine ſucceſſit, vt propter diuturnam ac vehementem infirmitatem ipſius, in eius locum, ipſo petente, veſtraque pietate iubente, priuſquàm obiret ipſe, conſecraretur. Et erga eos quidem, quos p̄ longa familiaritate vel conuictu latére non poterant, noſtra nos imperitia ſeu verecundia, & q̃ fortè non minùs impediebat, carnis infirmitas ſufficienter poterant excuſare: ad tantæ verò pōdus authoritatis, ne mutire quidem pſum pſimus, nè, dum ei nō obedimus, cui totus cōmiſſus eſt mūdus, cū offenderem⁹, à quo factus eſt mūdus: & dū apud homines vitamus imperitiæ cōfuſionē, apud Deū incurreremus damnationē. Obſecramus aūt eos, qui hæc legerint, nè tāti ſanctitatē patris, noſtra nō ſolùm facundia, ſed & cogitatione lōgè maiorē, ex iſta ſcriptura metiant: & maximè, nè putēt nos vltrà, q̃ ſua poſtulāt merita, noſtris eū ſermonib⁹ efferre potuiſſe. Tantū eñ abeſt, vt ſanctitatis illius magnitudinem plùs æquo valuerimus quaſi fauorabiliter extollere, vt nec illam ipſam ſanctæ conuerſationis eius prærogatiuam, quod ſine fictione dicimus, tum propter imperitiam, tum propter ſermonis inopiam, vt erat dignum, potuerimus explicare.

Ro. Pōtifici totus cōmiſſus mūdus.

VITA S. HVGONIS EPISCOPI.

1. Aprilis.

CVm ergò præfati patris ſanctiſſimi mores & opera Deo placētia, ſufficientem ſermoni adeò præſtent materiam; vt non ſolùm noſtrā, ſed & quorumlibet vincat facundiam; carnis eius tacendam ex toto ducerem⁹ originē, eò q indifferēter de bonis bonos, de malis malos, de bonis malos, & de malis bonos, p diuini iudicij inſcrutabilē altitudinem

nem nasci quotidiè nullus ignoret: nec referat aliquid, qualibus sit ortus quisque parentibus, sed qualibus vixerit moribus; nec augmenta conferat meritorum potentia, diuitijs & nobilitate terrena claruisse, sed hæc omnia pro Christo contempsisse: cùm videamus & Dominum pauperibus ortũ parentibus, & in apostolis insigniores, sumptos ex piscatoribus. Vndè & beatus ad Corinthios scribens Paulus: Videte, inquit, fratres vocationem vestram; quia non multi sapientes secundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles; sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt cõfundat fortia; & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & quæ non sunt, vt ea quæ sunt, destrueret; vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. Verùm quoniam ij, qui de virtutibus tractauêre sanctorum, etiam carnales inueniuntur non tacuisse natales; dicamus & nos breuiter quod beatus Hugo, natione Valentinensis, loco iuxta Isaram fluuium sito, cui Castrum nouum nomen est, parẽtes habuit & secundùm seculi dignitatem non infimos; & quod excellit, sanctitatis prærogatiua conspicuos. E quibus pater Odilo nomine, præter alia quàm plurima, quæ militari licèt in habitu; laudabiliter gessit vel habuit, veritatis & castitatis amator extitit. Nam & mendacia, ingenua mentis affectione religiosis quàm plurimis ampliùs euitabat; & licèt duas, priore defuncta, citiùs fuerit sortitus vxores, nullos tamen, quod his temporibus & hac temporum labe; præsertim in potentibus, mõstro simile ducitur, præter vxorios est expertus amplexus. Idemque ipse æuo iam grauis, sanctissimo monente filio, tanto feruore contempsit seculum; vt senectutis immemor & delicatæ consuetudinis; duras, quas Carthusia propter verba labiorum Dei custodit, vias aggredi non dubitauerit. Vbì annis ferè decem & octo in tanta sobrietate, tanta vixit humilitate; vt cunctis ibidèm Deo famulantibus charus, cunctis haberetur veneratione dignissimus. Cui viam vniuersę carnis ingressuro (erat quippe fermè iam centenarius) venerabilis affuit filius; eumque proprijs & inunxit & sacra cõmunione repleuit manibus. Expletoq; cõdigna veneratione tam sancto funere, obitûs diẽ, sicut & matris, eleemosynis, quoàd vixit, celebrẽ duxit & sacrificijs. 1.Cor.1. Patria & parentes S. Hugonis. Pater eius senex fit Carthusianus.

Quæ videlicet venerabilis mater eius, cùm post abscessum viri, præter quẽ nullum penitùs nouerat; vellet & ipsa cuncta relinquere, quia fœminarum religiosa rara tũc erant monasteria; pij filij salubribus instructa monitis, continentiæ & eleemosynis, orationibus atque ieiunijs ac reliquis sanctis operibus in domo propria, quod reliquum erat impendit temporis; filios etiam suos, militaribus strenuos actibus, ab immoderatis, quantùm poterat, frenabat excessibus. Cui decumbẽti ea, qua obijt, ægritudine, optata filij adest pręsentia, adoranda tradit mysteria, extrema non multò pòst sepulturæ soluit obsequia, prompta soluens obedientia; quod imperat Deus lege Mosáica, dicens. Honora patrem tuum & matrem; vt sis longæuus super terram. De qua vtiquè terra Psalmista Domino dicere creditur. Tu es spes mea, portio mea in terra viuentium. Hæc autem dicere fuerat sólita, quòd dum pręgnãs suis eum ferret visceribus; visum sibi per somnium fuerit elegantem creâsse paruulum; quem sistendum Dei conspectibus, sancti, in quibus & beatus erat Petrus, deferebant in cælum. Hinc factum est; eádem adnitente, vt discendis applicaretur literis. Sperabatur enim, nec frustrà; singularis apud Deum gratiæ futurus & meriti. Amauit autem studia literarũ non mediócriter: propter quæ etiam in exteras profectus regiones, multa sustinuit. Inerat quippe illi, & vsque ad vltimam senectam inesse non destitit, verecunda sobrietas, quæ cum & inter suos etiam necessariorũ sæpè cogebat ferre inopiam, dum nec amicis, si quid eum angebat; pudore victus poterat cõfiteri. Quo quasi freno à multis comprimebatur illicitis. Exod.20. Psal.141. Somnium matris eius cùm illum gestaret vtero. Eius verecundia.

Cùm autem à scholis reuersus, Valẽtiæ, vbì maioris canonicus erat ecclesiæ, inter seculares & lubricos iuuenis licèt pudibundus demorarẽ & sobrius: (statuerat enim, sicut ipse dicebat, ab omni deincèps contaminatione immunem se, Deo iuuante, seruare) contigit dominum Hugonem, Galliarum omnium ex pręcepto beatę memoriæ Gregorij septimi legatum, ad candem venire ciuitatem, virum scilicet in ecclesiasticis negocijs strenuum & famosum, ecclesiæ Diensis tũc præsulem; posteà Lugdunensem archiepiscopũ. Qui cernens iuuenem elegantem vultu, statura procerũ, eloquio temperatum, moribus verecundum, edoctusque ab eis, qui nouerãt; cuius esset eruditiõis & generis, &, vt erat tam in rebus humanis quàm diuinis ingenij perspica-

cis, agnoſcens in eo magna q̃dam futuræ probitatis & ſanctitatis inſignia, hilariter & affabiliter amplexatus eſt, rogans vt ad ſe veniret, ſuorum certaminum comes futurus & particeps: quibus nõ ſolùm aduersùs laicos, qui eccleſias, decimas ac cœmeteria ſacrilegè detinebant; ſed & contra ſacerdotes, quorum vitam inhoneſta coniugia maculabant. Simoniacos etiam, qui cupiditate cæcati; ſacra profanaque miſcebant, paucis iuuantibus, acerrimus inſudabat. Quod ipſe libenter amplexus eſt. Aliquanto dehinc temporis exacto ſpatio, idem Legatus apud Auinionem, non ignobilem Prouinciæ ciuitatem; grande celebrauit concilium, in quo multa ad Dei honorem & eccleſiæ vtilitatem præconio digna patrauit. Ad hoc concilium epiſcopo carentes & epiſcopum quærentes Gratianopolitani venêre canonici; compertoque præfatum iuuenem conuentui intereſſe præſenti, petiêrunt ſuppliciter, ſuffragante cõcilio, ab eius venerabili patrono, cui gratæ officium ſocietatis exhibebat, vt hunc ſibi daret ſine dilatione epiſcopum. Quibus ille protinùs gratulabundus aſſenſit, tum dilecti comitis gaudens honoribus, tum eccleſiæ fauens profectibus; cuius etiam ſacris officijs futurum non dubitabat opportunum. At verò ille, repentino timore concuſſis ab imo viſceribus, toto réniti corpore magniſque clamare vocibus, & ſeſe ætate, ſcientia & poſtremò moribus & vita tantis myſterijs imparem cœpit affirmare; nec vllatenùs pati in ſuæ ſalutis periculum, ſua vilitate officia venerãda fœdari. Quam vtiquè de ſe ſententiã, profundiſſima humilitate conceptam; vſque ad finem non exuit. Semper enim in quantiſcunque ſanctitatis & bonorum profectibus operum, inutilẽ ſe ſeruum & pontificatûs adminiſtratione indignũ proteſtari non erubuit; ſemperq; ad deponendum, ſicut ex conſequentibus liquebit, paratus fuit. Vir autem profundi conſilij, qui prædictis eum cõceſſerat clericis, etſi gaudebat, quòd in hac ætate & habitu (erat enim habitu ſecularis, & annorum fermè vigintiſeptem) honores non modò non appeteret indebitos, ſed & repudiaret oblatos, cœpit tamen rationabili, qua pollebat, facũdia eius erigere trepidationẽ, ſolari verecundiã, frãgere pertinaciã, aſſerens in talib' vel ſubeũdis vel portãdis oneribꝰ nõ de ſua quenquã virtute, ſed de Dei potiùs debere benignitate p̃ſumere; à quo deberet ſperare bonũ, quod deerat, & ad quem referre, quidquid acceperat. Huius itaque & cæterorum, qui aderant, virorum grauium conſolationibus fractus atque hortatibus; tandèm aliquandò ceſſit electioni.

Synodus Auinionẽ.

Petitur in epiſcopum, ſed totis viribus conat effugere.

O eximiũ, ſed raram virtutem.

Præerat autem eo tempore Viennenſi Eccleſiæ archiepiſcopus Garmundus nomine, quem propter Simoniam, cuius ſuſtinebat infamiam; ſibi manus imponere non admiſit. Cũctis itaque, præter epiſcopi, à non ſine reuerentia memorando Legato ſumptis ordinibus, Romam, eodem comitante, profectus eſt; vt à ſedis Apoſtolicæ ſummo conſecraretur antiſtite. Vbì dum, conſecrationis ſtatutum operiens diem, commoraretur in ipſis quodammodò diuinæ ſeruitutis initijs & in primis ſacræ militiæ tyrocínijs; grauiſſimam hoſtis antiqui impugnationem rudis & talium inexpertus incurrit. Quæ ſanctam ipſius animam vſque ad illam ægritudinem, qua & decubuit moriturus; die noctuque nunc acriùs, nunc mitiùs, non deſtitit excruciare. Quia enim ſanctæ conuerſationis & illuſtrium operum inſignibus meritis magnam in populo Dei famam, magnam fuerat habiturus & gloriam; nè forſitan extolleretur, angelum ſatanę, ſicut & beatus Apoſtolus, qui ſe colaphizáret, accepit. Sic etiam apud prophetam Zachàriam Ieſu ſacerdoti magno, veri Saluatoris myſterium præferenti; ſatán ſtabat à dextris, vt aduerſaretur ei. Nec hoc mirandum, cùm conditorem & rectorem omnium Deum, humana carne veſtitum, impijs auſibus tentare præſumpſerit; & poſtremò, oſtenſis totius mundi regnis cum ſua gloria, Hęc, inquiẽs, oĩa tibi dabo, ſi ꝓſtratus adoraueris me; idolatrię etiã ſcelus perſuadere conatus fuerit. Sicut ergò ipſi Dño incredibili p̃ſumptione idolatriam, ſic & eius ſeruo ſuggerebat viperea machinatione blaſphemiam; ſcilicet vt de Deo, vel de his, quæ ad Deũ pertinent, aliquid cogitaret indignum. Sed ſicut à Domino, ſic, eodem iuuante, ab eius ſeruo victus & confuſus abſceſſit. Cùm igitur impugnationem, vt diximus, inſuſpicabilem ſenſiſſet hoſtis antiqui; reputans ne fortè indignatus aduersùm ſe fuiſſet Dominus, quòd eligentibus ſe ceſſerat vel inuitus, electioni in ſe factæ abrenũciare modis omnibus deliberauit; & ſacras adminiſtrationes, quibus indiès ſe magìs ac magìs deputabat indignũ, nullo pacto contíngere. Quã deliberationem,

Tentatio blaſphemię ſancto viro per omnem vitam infeſtiſſima.

2. Cor. 12.

Zach. 3.

Matt. 4.

nem,vt putabat,saluberrimã simul cũ ipsa tentatione;ab imo corde lachrymis ꝓfusis atq; suspirijs,ei,q se duxerat,festinauit ostendere. At ille defectu eius & nimio,quanq̃ à religiõe ꝓfecto, timore ex parte interim rationabili respõsione sedato;ad memoratũ Papã pergere,& quidquid eius angebat animũ,vtpotè Christi vicario,totũ reuelare suasit. Quod cùm humiliter deuoteq; fecisset,tãta cõsolatiõis ab eius ore sagina ꝓfusus est,tantumq; erga se dilectionis expertus affectũ,vt de hac ipsa,q̃ in desperationẽ eũ penè cõpulerat, tẽtatione gaudere, & felicioris insupèr spei materiã sumere cogeret. Docuit eñ beatus Papa,vtpotè in rebus his nec rudis nec inexpertus, arguere Dñm & castigare,quos diligit,& omnem filium flagellare,quem recipit. Et ideò quanto duriùs cordi eius imposuerat flagellum, tanto euidentiùs paternæ in eũ dedisse dilectionis indiciũ. Præsensisse etiam iamiamq; diabolũ,quãta per eum ipse damna passurus, quanta Dei foret populus virtutis incrementa sumpturus: & idcircò oẽs inueteratæ malignitatis insumere conatus,vt à sacris eum quoquo modo deterrere possit officijs,permittẽte Deo,ad ipsius quidem ignominiam & pœnã, ad huius aũt coronã & gloriã. Huiusmodi sermonibus & veritate plenis,& authoritate roboratis,nõ quidẽ tẽtatione penitùs extincta, sed tamen consolatione suscepta, animæ quior effectus,consecrationẽ ab eodẽ post modicũ suscepit episcopalẽ. Tãtus aũt & in ipsa consecratione,& toto illo, quo ibidèm demoratus est, tẽpore illius tanti viri amor in eum ostensus est,vt patenter ostenderetur,diuinæ in eo gratiæ magnum aliquod ꝑsensisse presagiũ. Sed & comitissa Mathildis,habitûs quidẽ fœminei,sed animi per cuncta virilis,quę rerũ humanarũ tumultus atq; pericula,instàr prophetissę Deboræ,prudenter sedare & fortiter nouerat tolerare, in suo Deum venerans famulo, diei cõsecrationis eius necessaria cũcta subministrauit,pastoralẽ,quo diù vsus est,baculũ dedit,additis Psalmorũ secundùm beatũ Augustinũ explanationibus,cũ B. Ambrosij volumine,cuius est titulus,De officijs. Totoq;,quo deincèps tẽpore vixit,tanquàm verũ Dei famulũ syncera deuotione specialiter honorauit & coluit, sitiẽs eius instanter & cõsilijs instrui & oratiõe defendi. His ità non solùm prosperè, sed & religiosè peractis,ad susceptã reuersus ecclesiã, inuenit clerũ & populũ in diuinis nimìs rudẽ & incompositũ, & sanctarũ obseruationũ intantùm insciũ, vt nõ solùm gradûs inferioris clerici,sed & sacerdotes vxores ducerẽt,nuptias publicè celebrarẽt,emere ac vẽdere sancta nõ hæsitarẽt,ecclesias,oblatiões,decimas & cœmeteria laici,& eorũ ditioni sacerdotes subditi possiderẽt, vsurarij siue fœneratores iniusta ex alienis damnis lucra coacervarẽt, nec ob hoc tñ minùs eorũ aliqui vel ecclesias intrarent, vel mysteria sacrosancta perciperẽt: adeò erãt omnes disciplinæ totius expertes. Porrò substantia domûs episcopalis, dissipantibus non tam episcopis q̃ tyrãnis,qui præcesserant,penè fuerat tota consumpta. Vndè multas ibidèm etiam necessarij victûs inopias per plures pertulit annos,eò quòd nec illicitis contractibus,sicut pluribus mos est,suas indigentias supplere volebat,& mutuare,vndè redderet,non habere se cogitans,minimè præsumebat. Verùm tot & tanta suscepti populi vitia vel peccata,quãta vigilantia quibúsve prædicationis & disciplinæ flagellis persecutus fuerit, quos ibidèm labores, quos discursus, quásve solicitudines insumpserit, quæ ieiunia,quas vigilias,quas psalmodias,quos gemitus,quas preces,quosque lachrymarum imbres ad propitiandum pro eis Dominum paterna pro eis cõpassione profuderit,non est nostræ facultatis euoluere. Sed nec quis ex tantis laboribus prouenerit fructus, nostris exponi verbis aut potest aut opùs est,cùm rerũ in melius manifesta mutatio idipsum cernentium euidenter ingerat oculis. Ipse verò interim pennatorum in Ezechiele animalium,coram sua semper facie gradientiũ, sedulus imitator,sese ante se ponere, & sua vel pericula vel profectus subtili examinatione discutere non cessabat. Contemplans itaq; suam vel ætatẽ,vel morũ imperfectionẽ,in quã præcipuè vsq; ad mortem mentis oculos intentos & ipse habuit,& alios habere ꝑsuasit,& suscepti pondus officij,necdùm duobus post consecrationẽ expleris annis, contẽptis omnibus, Casæ Dei ordinis Cluniacensis,factus est monachus. Ibì quippe maius tunc paupertatis & humilitatis studium visebatur. Vbì sanctorum, quorum ibidèm aderat copia,virorũ succensus exẽplis,eosq; suis,quanq̃ nouitius,non minùs ipse succendens, annũ fecit, cùm cæteris bonis, tum præcipuè humilitate, cuius præ cunctis virtutibus sectator extitit indefessus,cunctis amabilis. Ità nanque sese gerebat,vt cunctorum imitatione

Rom. pontifex eum consolatur.

Itemq; cõsecrat episcopum.

Iudic. 4.

Nota depravatos eius temporis mores.

Vide studia sancti viri & veri episcopi.

Ezech. 1.

Fit monachus Cluniacensis.

pariter & veneratione dignus existeret. Post hoc cogente, qui se sacrauerat, memorato sedis Apostolicæ præsule Gregorio septimo, ad episcopatum à monasterio, quo feruens intrauerat, feruentior est reuersus, ex vnius anni studijs tanta virtutis incrementa reportans, quanta de diuturnæ vitæ laboribus vix assolent multi: pro claustro circunspectionem habens peruigilem, qua non tantùm sui sensus corporis, sed & cogitationes comprimeret cordis: pro abbate iustitiam, à cuius mandatis nec prosperis vnquàm potuit, nec aduersis abduci: pro congregatione autem religiosos, quibus propter illud, Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, carere nunquàm voluit, socios, immò totam vniuersaliter Ecclesiam, quam tam syncerę dilectionis complectebatur affectu, vt eius nec aduersa, nec prospera inconcussis posset tolerare visceribus. Nam iuxta illud Apostoli, Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? semper Ecclesiæ & lætabatur prosperis, & torquebatur aduersis. In his agebat, & eccè tribus necdùm in episcopatu post monasterij reditum completis annis, adest magister Bruno, vir religione scientiaque famosus, honestatis & grauitatis ac totius maturitatis quasi quoddam simulacrum. Habebat autem socios magistrum Lauduinum, qui post eum Carthusiæ Prior extitit, duos Stephanos, Burgensem & Diensem. Hi sancti Rufi canonici fuerant, sed desiderio vitæ solitariæ ei, Abbate fauente, sese coniunxerant. Hugonem etiam, quem cognominabant Capellanum, eò quòd solus ex eis sacerdotis fungeretur officio. Duos laicos, quos appellamus Conuersos, Andream & Guarinum. Quærebant autem locum, eremiticæ vitæ congruum, necdumque repererant. Hac ergò spe, simul & suaui sanctæ conuersationis eius odore trahente, ad virum sanctum venerunt. Quos ille non solùm gratanter, sed & reuerenter suscepit, tractauit & voti compotes fecit. Ipso nanque consulente, iuuante, comitante, Carthusiæ solitudinem intrauerunt atque extruxerunt. Viderat autem circa id tempus per somnium in eadem solitudine Deum suę dignationi habitaculum construentem, stellas etiam septem, ducatum sibi præstātes itineris. Erant verò & hi septem. Quapropter non istorum tantùm, sed & qui successerunt eis, consilia libenter amplexus est, & vsque ad mortem Carthusiæ habitatores consilijs fouit semper & beneficijs. Licèt verò & priùs diuini amoris totus arderet incendijs, non aliter tamen ad disciplinæ cælestis exercitia eorum exemplis & familiaritate inferbuit, quàm si flammanti quis faci plures circumponat alias ardentes. Erat cum eis non vt dominus, aut Episcopus, sed vt socius & frater humilimus, & ad cunctorum, quantùm in ipso erat, obsequia paratissimus, adeò vt vir venerabilis Guilhelmus, Prior tunc sancti Laurentij, postcà sancti Theofredi Abbas, magistro Brunoni etiam ipse religiosa deuotione non mediocriter alligatus, beati Hugonis cōtubernalis, (bini quippe tunc per singulas inhabitabant cellas) apud magistrum Brunonem non leuiter conquereretur, quòd penè omnia, ad humilitatem spectantia, intrà cellam sibi præriperet officia, & Episcopus non secum saltem vt socius, sed potiùs conuersaretur vt famulus: non licere sibi tristis asserens ex seruilibus operibus quicquam attingere, quæ iuxta morem debebāt per vices efficere, eo sibi cuncta prærripiente. Intantùm autem eremum deuotus incolebat & sedulus, vt cum magister Bruno nonnunquàm exire compelleret, Ite, dicens, ite ad oues vestras, eisque, quod debetis, exoluite. Eo tempore magnæ paupertatis & humilitatis ardore succensus, voluit equitaturas suas cunctas vendere, & diuiso pauperibus precio, proprijs pedibus in prædicatione discurrere. Sed homo profundi cordis, magister Bruno scilicet, cuius consilijs non aliter quàm pręceptis obtemperabat Abbatis, non consensit, timens nè apud se forsan extolleretur, aut à cæteris de singularitate iudicaretur episcopis, aut (quod dubium non erat) idipsum propter asperitatem & inæqualitatem consummare non posset itinerum.

Psal.17. — 2.Cor. 11. — S. Bruno cū socijs venit ad S. Hugonem. — Visio sancti episcopi. — In Carthusia viuit humilimè.

Factum est autem, vt dum, contemptis carnalibus, spiritualia zelo feruentiore sectaretur, præ nimijs vigilijs, ieiunijs & lectionibus, orationibus & meditationibus, & reliquis sacris exercitatiōibus, capitis & stomachi grauissimam decideret in ægritudinem, cuius molestijs & cruciatibus, omni fide frequentioribus & acrioribus, per quadraginta ad minùs annos, quoàd vixit, nequaquàm caruit. Atque ità ad illum, cuius suprà meminimus, satanæ angelum, quo multipliciùs colaphizatus, minùs extolleretur, alter est additus. Quantùm autem his duabus afflictionibus, tentatione videli-

Capitis & stomachi doloribus affligitur.

videlicet & ægritudine, tanq̃ aurum in fornace, decoctus atq; purgatus, in spiritualẽ erga Deũ deuotionem, & in omnium afflictorum veram compassionem excreuerit, nec ipse adhuc viuens ad plenum, si vellet etiam, posset exponere. Quo enim per hęc magis affligebatur, eo vehementiùs spretis, q̃ mundi sunt, in Deum refugium verum & vnicum totus efferebatur, voluptatem indè, sicut aiebat, tanto pleniorem hauriẽs atq; suauiorem, quanto fuerat angustiam passus acerbiorem, iuxta illud Psalmi: Secundùm multitudinẽ dolorum meorum in corde meo, consolatiões tuæ lætificauerunt animã meam. Huiusmodi alteritatum in eo ad finem vsq; non cessauêre vicissitudines. Nunc enim in superna totis viribus spiritalibus erectis oculis, gustãdo & videndo, quoniã suauis est Dñs, ineffabilibus recreabatur gaudijs: nunc infirmitatis humanæ pondere relapsus ad solita, prioribus nõ vacabat angustijs. Vtrobiq; lachrymæ: ibì pro gaudio, hîc pro tædio. Quid plura? Factæ sibi fuerant lachrymæ suæ panes die ac nocte: non has illi prospera, non has siccabãt aduersa. Vix legere, vix psallere, vix sine his diuina meditari. Adeò nanq; harum in eo excreuerat gratia, vt frequẽter nec edenti nisì frenatæ deessent. Multotiès enim ꝑ has sibi & socijs cõuiuium, maximè aliquot ante finem annos, vel impediebatur, vel fuscabatur. Habebat quippe lectorem, à quo sanctos codices, quorũ non paucos scribi fecerat, & alibì & præcipuè sibi ad mensam legi faciebat, vt duplicatis delicijs sese suosq; saginaret. Cumq; lectori de diuinis vel seueritatibus vel miserationibus aliquid occurrisset insigne, idipsum bis aut ter dicere compellebat. Nec mora, spiritali per scripturam voluptate gustata, concussis ab imo visceribus, tantis lachrymarum infundebatur irriguis, vt voluptatem ventris & gutturis & sibi funditùs tolleret, & in socijs temperaret. Edocti itaq; per experientiam comites, cùm tales motus cernerent imminere, innuebant lectori cedere, & aliquantispèr à legendo cessare, vt taliter molestiam hanc possent ad tẽpus declinare. Hãc aũt diuini muneris gratiam peccatores, ob confessionẽ ad eum venientes, vel maximè sentiebant. Clementer enim hos humiliterq; suscipiens, patientissimè audiebat, aliquandò flens ipse cum flentibus, aliquandò verò ad lachrymas suis eos excitãs fletibus. Quod vno liquebit sufficienter exemplo. Vir Deo charus Gaulterius, cognomento Calnesius, qui apud nos in monachatu diù laudabiliter vixit & obijt, solebat referre, ꝙ cùm in seculo positus, suas ei cõfiteretur offensas (erat enim in Ecclesia Gratianopolitana literis & honore præclarus) incubuerit ipse super caput eius, & tantam vertici lachrymarum infuderit copiam, vt madefactis capillis, deorsùm etiam riuuli per confitentis ora defluerent. Porrò mulierum confessiones nõ minùs cautè, q̃ benignè suscipiebat. Non enim in angulis, aut obscuris aut secretis locis eas audire solitus erat, sed potiùs vbì à pluribus cõspici posset. Et aurem quidem satìs familiariter applicabat: oculorum autem in alteram partem vertebat adspectũ, auditum solum, ꝑpter insidias diaboli, huiusmodi negocijs asserẽs applicandũ. Quã videlicet oculorum custodiã incredibili semper & vbiq; circunspectiõe seruabat, ità vt cùm potentes ac nobiles mulieres, iuxta illud Apostoli, Cui honorem, honorem: ad colloquium honorificè hilariterq; frequenter susciperet, multa coram se diuque tractantium facies penitùs non videret. Dicebat enim, cogitationes illicitas difficilimè posse vitari, nisì quis corporis sensus vigilantia multa compresserit: intrare autẽ, secundùm ꝓphetam, mortem per has quasi fenestras, & ingredi domos nostras. De qua etiam cohibentia sensuũ dum vice quadam cum religiosis quibusdam colloqueretur, inter quos erat vir literis & puritate conspicuus, dominus scilicet Airaldus archipresbyter tũc ipsius, nũc Mauriẽneñ episcopus, respõdit idẽ vir Dñi Airaldus passìm se mulieres adspicere, nec earũ sibi nocere contuitũ: est em̃ castissim⁹. Ad quod ille, nõ à mulierũ tantùm, sed à virorũ quoq; vultibus religiosę mentis auertendũ respondit intuitũ, asserẽs ꝙ experiẽtia sua potest quisq; conijcere, ꝑ cõmunionem humanæ mutabilitatis atq; cõpassionem fieri, vt affectiões cõspecti frequenter ad conspicientẽ inæstimabili velocitate ꝑtranseant, &, verbi gratia, de irato iratus, & de tristi tristis, & de lasciuiẽte fiat lasciuiẽs: quas passiões satìs esse habere quenquã ꝓprias, nõ in se trãscribere taliter alienas: nullius se totius episcopatûs sui mulieris, ꝑter vni⁹, ità faciẽ adspexisse, vt ex cõsideratione vultûs, si occurreret, q̃nam esset, posset agnoscere. Quid hac respõsiõe castius? Quid circũspectius? Quid philosophia vera referti⁹? Talem vtiq; se mulieribus exhibuisse, castissimũ: talia in humanis affectiõibus aduer-

Psal. 93.

Gratia lachrymarũ.

Ad mẽsam sibi vult legi sacros codices.

Erga confitentes vt se gesserit.

Oculorũ custos tantus fuit, quãtus vix alius quisquam.

Rom. 13.

Iere. 9.

Nota oculorum continentiam verè stupẽdam.

tiſſe, ſapientiſſimum. Hinc fuit illud, ꝙ cùm de matre mea, quæ cum eo, quæ voluit, quandiù voluit, locuta fuerat, ab eo quæſîſſem, vtrùm eam valdè ſenecta fregiſſet: paululùm ſecum præmeditans, Neſcio, inquit, vtrùm ſit vetus, an non. Hinc & illud, ꝙ muliere quadam, potentia nobilitateq; præclara, cuius nomen edicere nolumus, in eius conſpectu, q̃ moroſè placuit, multa loquente, cùm & ipſe, quod libuit, reſpõdiſſet, illaq; diſceſſiſſet, dicerentq; ſocij eius, quos prudentes & religioſos ſemper habere curabat, cur non eam corripuiſſet, ꝙ ſe ſuamq; faciem tam facetè tamq; laſciuè poliret, reſpondit ille non ſine horrore quodam & execratione, faciem eius ſe penitùs non vidiſſe. Et quid mirum, quòd faciē illius vnius nō viderat, qui nullam nouerat? Vbi nunc ſacerdotum, vbi plurimorum in ſacro habitu conſtitutorum curioſa laſciuia, laſciuiaq; curioſitas?

Attendant hæc & imitentur, ſi poſſunt: mirentur & reuereantur, ſi non poſſunt. Sed & qui ſanctitatem ſine miraculis nihili ducunt, quæ nos ideò nō magnifacimus, quoniā ab electis hæc & reprobis haberi communiter ſcimus, & in maioribus patriarchis multisq; alijs, qui Deo valdè placuêre, ſanctis vel nulla, vel pauca reperimus: qui tamen, vt dicere cœperamus, miracula quærunt, etiam atq; etiam conſiderent, vtrùm mirabilius ab homine, mortali carne circundato, quicquam debeat exigi, & vtrùm cuiquam poſſit non impoſſibile videri, per quinquaginta & ampliùs annos grandem epiſcopatum à quolibet homine regi, & præter vnius, nullius omninò fœminæ faciem ſciri. Et certè hæc ipſa parùm quidem formoſa, ſed conſilij eius ſatìs indiga. Et tamen ad ipſius præſentiam, non ſolùm ex ſuo, ſed etiam ex alijs epiſcopatibus ſeu pro confeſſione, ſeu alijs cauſis innumeris tanto deuotiùs frequentiusq; veniebant, quanto ſanctiorem cognouerant. Non autem hūc ſolùm, id eſt, oculorum ſenſum, ſed & cæteros omnes ſimili diligentia cohibebat. Aures nanq; & linguam cùm à cæteris illicitis, tamen quàm maximè ab obtrectationibus frenans, aiebat ſufficere vnicuiq; propria peccata, nec eſſe neceſsè, vt alienis ſuam vel audiendo conſcientiam, vel loquendo contaminet linguam. Rumores nec interrogabat, nec facilè referebat. Veracem autem eum fuiſſe in ſuis ſermonibus, quo certiùs, quàm inimici, teſtimonio probare poterimus? Guigo comes ad ea, quæ mundi ſunt, homo ſatìs idoneus, circa eundem etiam Dei famulum tranquillitatis tempore valdè deuotus, inuictiſſimè pro iuſtitia reſiſtenti, moleſtias non paruas nec paucas intulit. Bìs nanq;, vt multa taceamus, ab eo pro ſuis excommunicatus exceſſibus, bìs epiſcopalibus expulit domibus. Itaq; cùm grande placitum inter eos haberetur in præſentia Guidonis Viennenſis archiepiſcopi, qui poſteà Papa Calixtus effectus eſt, & vir Dei iuxta illud, quod ſcriptum eſt: Iuſtus quaſi leo confidens, abſq; terrore erit: iuſtitiam aduersùs comitem aperta contradictione defenderet, indignatus ille atque iracundiæ facibus inflammatus, paratusq;, ſicut apparuit, quicquid potuiſſet obijcere, quaſi pro graui crimine intulit, dicens: Audiui aliquandò à vobis ego, quod verum non erat, dici. Ad hæc ſanctus epiſcopus coram cunctis, qui aderant, (aderant autem diuerſi ordinis non pauci) interrogauit, vtrùm ſe ſcientē audiſſet mentitum. Tunc ille quanquàm iratus, quanquàm furore repletus, veritatis tamē pondere preſſus, eum ſe reſpondit ſcienter nullatenùs audiſſe mentitum. De veriloquio igitur ipſius hoc vnum hoſtis & irati ſufficiat teſtimōium. Et quanq̃ digreſſionis forſitan arguamur, quia tamen per comitem beati viri patuit veritas, per eundem mõſtretur conſequenter etiam charitas. Infeſtiſſimus, vt dictū eſt, erat ei, adeò vt non in ſuis domibus, ſed aut nobiſcum, aut Lugduni demoraretur. Eius quippe ciuitatis eccleſia magnam illi reuerentiā, magnumq; in ſuis tribulationibus præſidium ſemper exhibuit, eiusq; conſilijs in grauioribus vti negocijs pergratum habuit. Cùm ergò die quadā de comite pariter loqueremur, ait ipſe bonā ſe de ſalute illius ſpem gerere, nec aſſecuturū Dei miſericordiā deſperare, quia nunq̃ delectabiliùs aut feruentiùs ꝓ eo ſolitus fuiſſet orare. Miranda charitas, ſed & ſtupenda nō minùs humilitas. Quid enim charitate plenius, quidve apud homines ſingularius, q̃ orare non ſegniùs pro perſequente, q̃ obſequente? Quid autem humilius, q̃ hāc ipſam deuotionē nō ad ſua, ſed ad ipſius referre merita, nō q̃ iam eſſe ſciret, ſed q̃ futura ſperaret? Quia igitur certum eſt ab eo mandatum eſſe impletum, quo dicitur: Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vobis: dubi-

Aurium & linguæ cōtinentia.

Veritatis ſtudioſiſſimus.

Prouer. 28.

Orat feruēter pro infeſtiſſimo perſecutore

Matt. 5.

dubitari non licet, assecutum etiam mercedem quæ sequitur: Vt sitis filij patris vestri, q in cælis est: q solē suū oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Qua ꝓfectò mercede nihil beatius, vt & p̄cepto nullū sublimius. Accedant itaq;, q cordis non carent oculis, vt videant cuius sit meriti, qui talis executor præcepti, tanti compos est præmij.

De tactu verò vel odoratu, superfluò facimus mentionem: quorum alterum, id est, odoratum ad hoc solùm curabat, vt putores propter passiones cerebri non admitteret: alteri verò, id est, tactui & anteq̄ ordinaretur, in totū valefecerat. Nec ideò se suosq; sensus ab intuitu fœminarum tam disciplinatè frenabat, q̄ circa libidinis vitium se sentiret infirmum: quippe quē & p̄fatæ tentatiōis atq; infirmitatis angustiæ, & ecclesiasticæ dispensationis multiplices curæ, & maximè assiduū legendi, psallēdi, orandi, meditandi, speculandiq; Diuina studium, ad huiusmodi delectatiões penè fecerant insensibilē: sed vt sui habitûs & officij qualē decebat, maturitatē seueritatemq; seruaret, & contra inueterati hostis insidias circunspectionis infirmioribus, q̄ sequerentur, exempla monstraret, docens, non debere quenquam de quantalibet puritate vel firmitate p̄sumere, cùm & homo, testante Iob, in eodem statu non perseueret, & aduersarius rugiendo sicut leo circumiens, q̄rat sine cessatiõe quem deuoret. Dauid & Salomonē p̄ oculis semper ponendos, quorū, qa se circa mulieres exhibuêre licētius, alter ex summa innocentia in adulterium décidit & homicidium, alter de sapiētia, qua mortales cunctos excesserat, in seruitutem vsq; desipuit idolorum. Desideria porrò ventris, & gutturis vir beatus instantia quanta repressérit, res ipsa, tacentibus nobis, certioribus ꝓbat indicijs. Capitis nanq; dolores & stomachi, his maximè creati studijs, satis & super satis eum ab huiuscemodi monstrant abstinuisse delicijs. Eleemosynæ sanè fuit & p se diligēs executor, & in alijs etiā feruidus exhortator. Excepptis enim domûs suæ duntaxàt necessitatibus, cūcta penè, quæ consequi poterat, nō in thesauros congerebat, posterorum vel dissipanda litibus, vel consumenda luxib⁹: sed sciens illud Apostoli, Hilarem datorem diligit Deus, distribuit lętus egētibus. Deniq; annulos aureos & gemmatos, calicē etiā similiter aureū tempore magnæ famis vendidit, horreis defectum minantibus, & alendis impendit pauperibus. Adiuuabāt etiam non minimè hanc in eo gratiam potentes & nobiles, qui sanctæ conuersatiōis eius, longè lateq; salubriter suauiterq; fragrantis, odore pcepto, de remotis etiam regionibus, quanuis eum non vidissent, ob diuinā tamen reuerentiam beneficia multa mittebant. Procùl non à mensa tantùm eius, sed à totis etiam atrijs histriones, tanq̄ vasa pditionis & organa falsitatis, procùl militares clientes, tanq̄ rapinarum & cędium & totius instrumenta crudelitatis, procùl etiam equites, nisi rari, & ipsi rarò, respectuq; q̄ maximè *specialis vtilitatis. Non enim æquū putabat, ecclesiarum bona, q̄ patrimonia sunt æstimanda pauperum, in aliorum expendi præsertim malorū, vsibus hominum: immò magis semetipsum, tanq̄ ex pauperibus vnum, grauiter accusabat, q̄ sibi ac socijs de rebus sibi cõmissis cōpetentem sumeret copiā, ac nō potiùs sustineret cū pauperib⁹ & ipse paup inopiā. Eleemosynā igitur, vt diximus, libenter faciebat, sedulè suadebat, ꝓ satisfactiõe etiā pœnitentibus iniungebat. Hæc nanq; tria p̄cipuè culpas suas emēdare cupientibus sectāda p̄cipiebat, orationē, ieiuniū & eleemosynam, nō humanā in hoc temeritatē, sed euangelicā sequens authoritatē. Dicit enim Dñs, pessimū dæmoniorū genus eijci non posse, nisi in oratiõe & ieiunio. Alibì quoq; pharisæis loquēs: Date, inqt, eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.

Verùm si scribere velimus, quanta moderatione hæc ipsa ꝓ psonis, viribus, affectibus & facultatibus dispēsare solitus erat, quamq; sapiēter & sobriè res suas in suorum & suos spirituales & corporales vsus, necnō & pauperū solatia distribuerit, erit quidē non solùm sanctitatis eius, sed & solertiæ documentū euidentissimū: sed lectoris debemus vitare fastidiū. Illud sanè quo pacto p̄terire possumus, quin vel breuiter attingamus, q̄ cùm frequentissimè suorū & alienorū causas mūdanas & ecclesiasticas audiret, vētilaret, terminaret, cumq; in subditis sibi clericis p tam ꝓlixū vitæ spatiū toties cōsecratiões, degradatiões, reconciliatiões ꝓ psonarum & ecclesiarū competētibus causis & necessitatibus celebraret, manus suas tñ ab omi, secūdùm ꝓpheticū p̄coniū, excussit munere? Eo iudice, nulli vnq̄ psonę dignitas, nulli pecuniæ ꝓfuit quātitas. Nullum paupertas, nullū quantacunq; officiorū siue natalium reū fecit extremitas,

Continentia odoratûs & tactûs.

Iob 14.
1. Pet. 5.

2. Reg. 11.
3. Reg. 11.

Eleemosynarum studium.

2. Cor. 9.

*spiritalis

Marc. 9.
Luc. 11.

Munera respuit vir sanctus.
Esa. 33.
Integritas in iudicijs.

mitas. Non mitiorem amicus, non duriorem expertus est inimicus. Non deargentatam conuictis vel confitentibus imposuit pœnitentiam, nō lucrosam in placitis defendit edidítve sententiam. Non considerabat personam pauperis, non honorabat vultum potentis. Quod beati viri eo præclariùs illustrat meritum, quo rarius vel in præsentibus, vel in præteritis habet exemplū. Quanta nobis hoc loco, si laudare cōparatione malorum bona velimus, offertur materia in præsentium temporū fæces inuehendi, in quibus cum dedecore atq; euersione honestatis & æquitatis, pecunia templa penetrat, altaria maculat, sacerdotia venundat, innocentiā exterminat, oīa diuina profanaq; contaminat? Excæcant nunc munera oculos sapientum, & subuertunt verba iustorum. Omnes diligunt munera, sequuntur retributiōes. A minimo vsque ad maximum omnes auaritiæ student, à propheta vsq; ad sacerdotem cūcti faciunt dolum. Nō deficit de plateis nostris vsura & dolus. Postremò in capite omniū auaritia, & pecuniæ obediunt omnia. Sed hæc hactenùs. Non enim ista suscepimus. Ad Dei igitur hominem verba vertamus, qui temporalium negociorum litigiosas causas æternorum amore non amare, sed tolerare, magistra pietate, didicerat. Dicebat enim omni febre molestiora sibi placita, modisq; omnibus his abrenunciaturū, si non in hoc Deum se sciret offensurum. Intererat autem illis tantūmodò pacis obtentu, maximè pauperum atq; ecclesiarum. His etenim nouerat grauiùs motus nocere *guerrarum. Vbì verò inexorabilia in aliquibus odia & inexpiabiles repererat iras, tunc demùm fortissimè de Dei fisus auxilio, totusq; in charitatis atque humilitatis solutus affectum, instantissimè ac deuotissimè, offensus, pro his, q̄ offenderāt, supplicabat. O quotiès salutis humanæ, quasi cæcatus desiderio, in cœnosa se pro talibus causis loca proiecit? quotiès ad pedes contemptibilium etiam personarum diù prostratus iacuit? Nec facilè, immò penè nusquàm frustrabatur optatis. Nam etsi qui negâssent, non solùm gratìs, sed & cum satisfactione pœnitentes, offerebāt posteà non roganti, quod negauerant supplicanti. Tantam quippe omne genus hominum ei reuerentiam deferebat, vt Deum grauiter offendisse se crederet, quisq̄s ei postulata negâsset.

Fuit etiam prædicator egregius: erat quippe non mediocriter literatus. Sed & ingenio & memoria benè præditus erat, inquātùm molestia capitis nō obtundebat. Nam & literas suas ipse dictabat, eas præsertim, quarū ei cura propensior erat. Ideò autē prędicans faciliùs suadebat, quia quod verbis dicebat, operibus ostendebat. Vt enim commissam efficaciùs instrueret plebem, faciendo præueniebat sermōem. Sicut & de Domino scriptum est, Quia cœpit Iesus facere & docere. Instruebat igitur ad confessionem, excitabat ad pœnitētiam, promptam ad ignoscendum diuinā mōstrando clementiam. Nec quærebat in quo à literatis quasi sapiens laudaretur, sed ☞ quod ab auditoribus & meliùs intelligeretur, & vtiliùs retineretur. Deniq; intātùm auditores eius interdùm prædicatione eius mouebantur, vt capitalia etiam aliqui crimina, Deum magìs verentes, quàm homines, publicè faterentur. Quod sequens declarabit exemplum. Apud *Vinnaicum castrum populo multo, ad dedicatione ecclesiæ congregato, verbum fecit, quo in multas lachrymas audientium corda resoluit. Ibì mulieres duæ, quæ, sicut apparuit, eius verba profundiùs aure cordis imbiberant, audientibus pluribus scelera confessæ sunt, quæ commiserant. Et posterior quidem quid dixerit, non satìs habemus compertum: prior autem suum se prodidit occidisse maritum. Cumq; vir Dei necis exquireret modum, retulit in escam illi se dedisse venenum. Post quæ iussit pręsentes abscedere, vt ei cæteri, quod volebāt, liberiùs possent ostendere. Tanta verò ad confitendum fuit reliquæ plebis instantia, vt ne dimidiam quidem partem eius, in tali opere, valdè licèt deuota, auscultare quiuerit tolerantia. Hoc à viro ætate & sanctitate reuerendo Vuilhelmo, sancti Theofredi nunc abbate, tunc monacho, nos audiuimus, q̄ beati viri per annos plusq̄ viginti comes extitit indiuiduus. Sed quandò nos omnia bona eius vel breuiter tangendo memoriæ mandare poterimus? Congesserat nanq; in illum vnum diuina gratia virtutum ornamēta plurima, quæ dispertita per singulos, plurimos illustres sufficienter facere possent atq; conspicuos. Si enim laudatur castitas, quis illo mūdior? Si sermonis veritas, quis in loquendo cautior? Si Dei charitas, quis feruentior? Si proximi, quis benignior? Si humilitas, quis deiectior? Si eleemosyna, quis largior? Si oratio,

Leui. 19. Deut. 16. Isa. 1. Ierem. 6. Eccles 10. *guerrarū, pro, litium. Nota admirabilem tum charitatem, tum humilitatē. Prædicatio eius efficax. Acto. 1. *Iusnaicū. Nota rem miram. Virtutū eius catalog⁹.

oratio, quis deuotior? Si lachrymarum gratia, in quo effusior? Si contẽplatio, in quo sublimior? Si tolerantia, quis in tribulatione fortior? Si iustitia, quis districtior? Si prudentia, quis circunspectior? Si temperantia, quis moderatior? Verùm cùm talis esset ac tantus, ipse tamen, iuxta illud Euangelij, Cùm feceritis omnia, dicite, Serui inutiles sumus: se infructuosum, se semper accusare non cessabat inutilem, q̃ episcopi locũ occuparet, episcopi honorificentiam susciperet, episcopalia bona consumeret, episcopi verò nec merita, nec fructus haberet. Et certè præstò erant, q̃ possent menti eius non modò solamẽ afferre, sed & in superbiã, nisi tã solida esset, extollere. Vt enim taceamus, q̃ clero pariter & plebi p eũ bona puenerant, eremus Carthusiæ, Calesiẽsis Abbatia, Excubiarũ erem⁹, Regulariũ canonicorũ apud Miserenũ & apud sanctũ Georgiũ domus, ipso adnitente cœperant, ipso spiritaliter & corporaliter fouente pfecerant. Sed ipse imperfectionẽ suã, qua nec Apostolus carebat, dicens: Nõ q iam acceperim aut pfectus sim, tantũmodò cogitans, & cum Psalmista dicente: Vt sciã, quid desit mihi: nõ qd sibi virtutis adesset, sed quid deesset, subtili admodùm discussione cõsiderans, episcopalẽ sarcinã modis omnibus exuère desiderabat. Qua sententia vel desiderio, sicut in principio diximus, ab initio suæ pmotionis ad mortem vsq; non caruit. Hac igitur voluntate indiès augmenta sùmente, Romã legatos & literas in hoc ipsum ad venerandæ memoriæ Papã misit Honoriũ. Sed cùm legati postulata non impetrâssent, immò magìs literas ad eum cõsolatorias & ad pseuerãdum exhortatorias accepissent, ipsemet quãuìs morbis ac senectute grauatus, spe tñ in posterum quiescẽdi roboratus, eundẽ Romanũ Pontificẽ adire curauit, rogãs supplicĩter & obtestãs dari senectuti suæ licentiã quiescẽdi, & Ecclesię Gratianopolitanę meliorem in suũ locũ pastorẽ substituendi. Sed nec ipse quãuìs multas, vt putabat, iustas & animi & corporis allegaret occasiões, impetrare valuit, vt sibi tãtùm & Deo vacare pmitteretur. Creditũ est enim, q sola authoritate & sanctæ conuersatiõis exẽplo plùs posset plebi pdesse subiectæ debilis & ægro tus, q̃ quiuis alius, robustus licèt & sanus. Concessis itaq; cæteris, q̃ petebat, honoratusq; à summo põtifice & consolatus, vt potuit, ad propria remeauit, dimittendi tamen episcopatum olìm cõceptum non deposuit desiderium.

Luc. 17.

Monasteria eius opera constructa.

Phil. 3.

Psalm. 38.

Petit obnixè absolui ab episcopi functione.

Defuncto autem Honorio, cùm per tyrannicam & schismaticam rabiem non suis meritis, sed cognatorum & fratrũ fultus præsidijs, Petrus Leonis aduersùs vestrã innocentiã, q̃ beatæ memoriæ Honorio successerat, emersisset, atq; hoc vir Dei certissimè cõperisset, morbis licèt, vt diximus, & ætate consumptus, zelo tñ domûs Dei cuius diligebat decorẽ, prexit Anicium, vt eundem cum alijs episcopis excõmunicaret schismaticũ. Quæ pfectò excommunicatio pter authoritatẽ tanti viri cõtulit multum & pfectum catholicis, & detrimentũ schismaticis. Et certè tam idem Petrus, q̃ pater eius, sancto viro multas olìm venerationes & obsequia pstiterant. Sed beatus homo in tali negocio, id est, vbì periclitabatur iustitia, nec amicitia flectebatur, nec potẽtia terrebatur. Nam & ante aliquot annos, cùm Henricus Imperator Papã Paschalem cum clericis & parte ciuiũ in ecclesia beati Petri nefanda pditione cepisset, & eorum, qui secum erant capti, pietate victum, ad illicita pacta coëgisset, ipse p cunctis, vt apud Viennam excõmunicaretur, effecit. Qua excõmunicatione, Ecclesiæ suæ Dño roborante sententiã, tyranni illius in cõtrarium est mutata prosperitas, & imperiali dignitate priuata posteritas. Declinante igitur persecutiones præfati schismatici serenitate vestra, & Gallias ingressa, occurrit ei Valentiam beatus Hugo, cum lachrymis rogans & obsecrans, quod & pridẽ ab antecessore vestro petièrat, vt scilicet cunctis sarcinis & honoribus ecclesiasticis absolueretur, & vtilior in ecclesia Gratianopolitana pastor eligeretur. Sed nec tunc quidẽ impetrare potuit, quod tam efficaciter humiliterque petiuit. Ab hoc tempore cœpit indiès magìs magisque deficere, & morti, crebrescentibus molestijs, propinquare. E duobus nanque satanæ angelis, quos ei ad colaphizandum, nè extolleretur, datos suprà retulimus, tentatione videlicet atque infirmitate, alter, id est, tentatio, ità extinctus est, vt nec vestigium eius vllum relinqueretur: Alter verò, hoc est, infirmitas, excrescere quotidianis non cessauit augmentis, donèc illo obeunte, ipse quoquè pariter finiretur, Sed cùm & anteà semper verbis & operibus in eius beata anima DEVM habitare claruerit,

Schisma Petri Leonis.

Tentatio blasphemię prorsùs sopita.

ruerit, tum præcipuè in hac infirmitatis afflictione postrema, quis vel quanti foret meriti, & quàm syncero Dominum veneraretur affectu,& quàm vera dilectione in tam diurna vita sua iustitiam veritatemq; defensâsset, latére non potuit. Nam per eiusdem infirmitatis nimiam violentiam deleta vel perturbata penè tota memoria, in ea duntaxàt parte,quæ bonis malisq; communis est, & bonis ad bonos, malis ad malos indifferenter vsus, deseruit, localium & temporalium rerum continens formas:ea ergò memoriæ parte obliterata siue confusa,pars illa,quæ veritatis & iustitiæ totiusq; diuini cultûs impressa lineis,in hominibus sanctis & angelis pietatis tātùm congruit actibus,non solùm æquè, vt priùs,verumetiam constantior interdùm feruentiorq; innotuit: adeò vt litanijs & psalmis pectorisq; contusionibus, diebus ac noctibus diuinæ clementiæ aures interpellando,religiosis, qui sibi seruiebāt,onerosus plerunq; fieret fratribus. Aderant nanq; ad seruiendum ei tam ex socijs proprijs,quàm ex nostra & Calesiensi,necnon & Excubiensi domibus octo vel nouem, & interdùm etiam decem,partìm literati,partìm sine literis,omnes religiosi fratres, nec vlla prorsùs persona secularis ad ipsius admittebatur obsequiū. Hi verò die noctuq; corporalibus ac spiritualibus necessitatibus eius deuotissimè seruiebant. Erga quos, seruitores videlicet suos,quantùm in humilitate, quam inter cæteras virtutes præcipuè sectatum suprà retulimus, profecerat, quamq; profundè puri cordis sacris eam impresserat recessibus,manifestis ostendit indicijs. Nam si quid opùs habebat,non à quoquam eorum iubendo tanquàm dominus,sed rogando, nec humanam, sed diuinam potiùs remunerationem imprecādo suppliciter exposcebat. Verbi gratia: Exhibe vel fac mihi hoc aut illud propter Deum, vt Deus hoc tibi retribuat in futuro. Mirabātur autem & vehementer stupebant, q qui subiectos oēs, & ꝓpriam præsertim familiam tanta authoritate tantaq; seueritate regere cōsueuit, in ægritudine qn̄ solent alijs morbi stimulante molestia,ad irarū & indignationum motus esse procliuiores, tantam mansuetudinem,tantā induerat humilitatē. Nam etiamsi quis vel modicè repræhendisset eum, vel aliquam molestiam in eius famulatu se pertulisse dixisset, protinùs pugnis grauiter pectus verberans,se reum clamabat, virgarum disciplinam imponi sibi deuotissimè flagitabat. Quod quia cūcti propter multam circa eum reuerentiam recusabant, flebat vbertìm,confessionemque illam, qua mysteria celebraturus vti fuerat solitus, innumerabiliter repetebat, psalmos quoq; & diuinarum scripturarum sententias, litanias etiam & orationes Ecclesiasticas die noctuque incredibili instātia frequentabat,ità vt nocte vna, sicut nobis veraci narratione relatum est,Dominicas orationes trecentas expleuerit. Cumque à seruientibus sibi corriperetur, q hæc agendo non solùm suo fatigationem corpori,sed etiam augmenta præberet infirmitati: respondebat ille,non solùm non hinc suis incrementa miserijs,sed insupèr magna prouenire remedia. Ità quippe his assuerat studijs, & ità dulcedinē Diuinæ laudis & obsecrationis medullitùs imbiberat, vt cùm cætera penè omnia per passionem,vt prædiximus, capitis de memoria diffugissent,hæc prorsùs de sanctissima eius mente nulla vel phrenesis vel alterius vi morbi potuerint aboleri: Immò tanto hæc instantiùs & delectabiliùs reuoluebat, quanto cætera,obliuione quoq; iuuante, rariùs incursabant. Et cùm plerunq;, hac ipsa obliuione cogente, vbì esset, vel cum quibus esset, nesciret: interrogatus tamen de his, quæ ad iustitiam religionemque pertinebant, sine cunctatione veracissimè sapientissimeque respondebat. Nam cùm falsus rumor exîsset, quòd comiti Amedeo, qui comitis Vmberti, patris videlicet sui secutus exemplum,non exiguam beato seni reuerentiam exhibebat,filius natus fuisset, quærerentque qui assistebant ei, an eū vellet ipse baptizare: ilicò non sine aspernatione respondens,Non,inquit,à quo quis baptizetur,curandum est,cùm baptismus à quocunque datus, sit semper idem. Item disceptantibus inter se,qui aderant, quis successorem eius, eo ipso petente iam electum, in sacerdotem consecraret: similiter indignatus respondit, non eligendū intrà Ecclesiam Catholicam ordinatorem, cùm licèt diuersis & à diuersis datū sacerdotium non possit esse diuersum. Indignabatur autē in talibus faciliùs & vehemētiùs, quia vel dubitare in his,blasphemiam deputabat.

Nota hîc sanè res stupendas.

Reuerà eximia & admirāda humilitas.

300. Dn̄icas orationes vna nocte tam debilis recitat.

Verùm extra necessitatem non debet baptizare nisi sacerdos. Vide S. Thomā 3. part. q.67.

Accurrentibus etiam ad visitandum eum clericis & laicis satis multùm venerabiliter ac deuotè, pro ꝑsonis & officijs mônitus saluberrimos infundebat. Inter quos Gui-

Guigonem Desiderij, vnum de maioribus post comitem, erga se præ multis deuotũ, cùm flexis genibus (ità quippe omnes faciebant) ante lectum eius benedictionẽ flagitaret, seuera increpatione corripuit, dicens eum iniustas in subditos exactiones faciendo, animæ suæ perpetua tormenta lucrari. Ad quæ ille stupefactus, ait non hæc sibi ab illo, qui iam penè inter mortuos deputari poterat, sed à Deo potiùs, qui ei reuelauerat, dici, asserens grauissimam reuerà recenter terræ suæ mulctam imposuisse, necdumq; accepisse, nec post hæc eius monita accepturum deincèps esse. Carnotin⁹ etiam episcopus, dominus Gaufridus, seruo Dei ex quo notus, singulariter etiam charus, post visitationem, quam ei tanto gratiorem, quanto magìs desideratam exhibuerat, ad vestrî Valentiam, vbì tunc eratis, præsentiam reuersurus, cùm quid ex sua vobis parte dici præciperet, quæreret: ait ille, vt pro se vestra benignitas Dei clementiam exoraret. Sed & hic cùm quæreret, quid pro se vellet orari, Vt Deus, inqt, in me mundanum extinguat, & suum accendat amorem. Idipsum religiosos fratres, qui sedulum sibi exhibebant obsequium, sæpissimè precabatur, reum se & indignum diuinis beneficijs non sine pectoris contusione contestans. Quadam autem vice quidam ex socijs, tantis eius fletibus atq; suspirijs motus, quasi consolaturus, Quid, inquit, pater tantum plangis, cùm nec homicidium, nec periurium, nec aliud quid criminale commiseris? Protinùs ille, Quid hoc, inquit, refert, cùm sola cupiditas & vanitas, si diuina non assit clementia, perditioni possint humanæ sufficere? Quid prudentiùs aut compendiosiùs ab incolumi & integræ memoriæ potuit respõderi? Oĩa, quæ vel boni pijs studijs auersantur, vel mali perniciosis nisibus consectãtur, duobus verbis cupiditatis & vanitatis inclusit. Diensis etiam episcopus dominus Odolricus, vnus ex eius alũnis, & in ecclesia Gratianopolitana per omnes honores vsq; ad Decanatum, qui post episcopatum maior ibidèm est dignitas, ab ipso prouectus, vitę regularis habitum per reuerendas manus sanctissimi senis desiderans sumere, deuotus aduenit, ipso iam multa, morbis ingrauescentibus, debilitate grauato. Cuius aduẽtús causa, ministris indicantibus, vir beatus audita, tanto exultauit gaudio, tantaq; protinùs est repletus lætitia, vt oblitus infirmitatis, venienti occurrere gestiens, penè se de lectulo præcipitauerit. Accedente autem illo, osculatus est eum, & præ gaudio lachrymas fundens: Exuat, inquit, te Deus, veterem hominem cum actibus suis, & induat te nouum, qui secundùm Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis: memoria, vt iam dictum est, ad communia vltra fidem deficiente, ad diuina solito nonnunquàm ampliùs exuberante. Nam & post multa sanctissima & saluberrima monita cùm abiret, necdumq; atria cuncta transisset, id etiam mandare curauit, vt de caligis pedules abscinderet, quatenùs præter pedes totus iaceret vestitus. Dolebat enim nonnullos in religioso habitu, ad sanctitatis iniuriam, tibijs dormire nudatis. Post hæc, iuuantibus ministris, in planum descendit solum, prostratusq; in faciẽ, magnas Deo pro eo, quod factum fuerat, cum lachrymis gratias obtulit: his indicijs, quantùm salutem desideraret humanam, penè iam defunctus ostendens. Ridere aũt vel ociosis vacare verbis, aut rumores inutiles recitare, seruitores suos nequaquàm patiẽter habebat. Statìm enim hoc ipsum seuera increpatione frenabat, asserẽs tempora fletibus debita & pœnitentiæ occupãda lamentis, nec cachinnis, nec nugacibus relationibus, nec ociosis terenda sermonibus. Vndè, quęsumus, etiam etiamq; considerent, qui mirari nisì insolita non nôrunt, vtrùm vel in scripturis, vel in humanis relationibus tale quicquam nôsse potuerint, & vtrùm non omninò impossibile & contra naturam, & ideò incredibile etiam videatur, potuisse hominem corporalia & à puero consueta de memoria perdere, & diuina non potuisse, cùm id potiùs naturæ vel consuetudinis exigat ratio, vt spiritualia & diuina, tanq̃ subtiliora & minùs assueta captuq; difficiliora, priùs abscedãt: illa verò, vtpotè familiariora & humanę infirmitati ad cogitandum faciliora, diutiùs maneant. Quòd si ea, quæ circa sanctos cõtingere solent, quo rariora, eo sunt etiam mirabiliora: quid eo mirabilius, cuius pro suî raritate, nec in scripturis vllum, nec in humanis rebus extat exemplum? Et sentiat quisq; quod vult, nobis autẽ videtur, nec aliter peritiores, eos maximè, qui physicam nôrunt, sensuros existimamus, non minùs singulare, minúsve, immò fortè ampliùs fuisse mirabile, inter tot, tamq; diuturnas & acerbas cerebri passiones, Diuinã cognitionem atque inuocationem, & religiosam non perdidisse deuotionem, quàm

PP inter

Cupiditas & vanitas.

Non fert ociosos sermones.

inter eculeos ardētesq; laminas & succensas craticulas insuperabili constantia Christianam non negâsse fidem. Ibì enim quod infestat, exteriùs totum ingeritur: hîc ipsa rationis instrumenta, ipsaq; diuinorum & humanorum sensuū memoria quasi cellarium intrinsecùs impugnantur, & qui eis præsidet animus, non aliundè nec alibì, q̄ ex eis & in eis, quibus iuuari debuerat, dignioribus scilicet & sublimioribus, sibique pro suî subtilitate coniunctioribus sui corporis partibus attentatur. Horum alterū in reuerendis martyribus, alterum miramur in beato Hugone. Veruntamen hoc illi nec nouum, nec recens fuerat. In suæ nanq; mentis excessibus, quos vtiq; crebros & sublimes habebat, relictis non solùm cæteris, sed & semet sub se, supernam dulcedinem delectabiliter gustare solitus fuerat. Vndè etiam ad id recurrebat afflictus, quod incolumi fuerat dulcius. Appáret igitur, beatum Hugōem, sicut & sanctū Iob, ideò tantis tribulationum procellis exagitatum, tantisq; dolorum fornacibus instàr auri decoctum, vt & ad societatem sanctorum purior & clarior hinc exiret, & quòd non superficietenùs, sed ex totis medullis Deum dilexerat, mundus agnosceret, dum ab eius inuocatione, nec doloris nec phrenesis vis eum vlla compesceret. Quid plura? In his vsq; ad vltimum perseuerauit spiritum, erga suam Carthusiam, eiusq; Priorē indignum, quod sine lachrymis non scribimus, specialem dilectionem, eorum in tantis afflictionibus memoria non carendo, demonstrans.

Crebros patitur mentis excessus

Anno itaq; ab incarnatione Domini millesimo centesimo tricesimosecundo, ętatis porrò suæ ad minùs octogesimo, mense quarto, consecrationis autem itidèm ad minùs quinquagesimosecundo, Calendis Aprilis, sexta ante Palmarum Dominicam feria, circa Gallicinium beatus Hugo, inter sui temporis episcopos operibus & fama singularis, pacata domo & cunctis referta bonis, commissa etiam ecclesia ac plebe tranquilla pace fruente, migrauit ad Dominum, successorem substitutum iam sibi Carthusiensem, sicut diù multumque desiderauerat antè, relinquens. Seruatū est autem corpus eius insepultum vsq; ad tertiam sequentis hebdomadæ feriā serenis diebus & calidis, ità vt nemo desideraret æstatem, mirantibus plurimis, q̄ nec clementia aëris, nec circunstantis constipatæ multitudinis æstu, nec cereorum calore tabesceret. Ad cuius venerandas exequias tres accurrunt episcopi, Diensis, Gratianopolitanus, Carnatinus, qui præcedenti die post secundam, quam ei in hac sua vltima debilitate visitationem exhibuerat, vix tandèm recesserat, rogans vt si breuì deficeret, post eum, quod & factum est, protinùs mitteretur. Statìm verò, vt eius obitûs fama percrebuit, accurrerunt non ex suo tantùm episcopatu, sed ex remotis quoq; regionibus innumerabiles populi, cereos ac diuersi generis oblationes afferentes. Omnis ętas, sexus, atq; conditio deuotissimè osculabantur pedes eius, intantùm, vt sandalia ipsa, tanq̄ tincta pellis, saliua pariter & lachrymis obscurarentur. Nam & lactentes offerebantur paruuli, quô tam sancti corporis tactu aduersùs omnia munirentur aduersa. Nonnulli etiam sandalia ipsa, ardentiori fide osculādo, mordebant, aliquid indè ob sanctificatiōem secum ferre volentes. Annuli ac nummi & res aliæ sancto applicabantur corpori, vt eo sepulto, pro reliquijs haberentur. Aderant ex nostris & Calesiensibus atq; Excubiēsibus plures conuersi, sanctissimæ glebę custodes assidui, monachorum quoq; & clericorum cum ecclesiasticis apparatibus greges quàmplurimi. Tantus autem concursus vndiq; fuerat populi, & tam grata cunctis etiam defuncti præsentia, vt vix tandèm eum permiserint sepeliri. Deniq; quinta defunctiōis die, tertia, vt diximus, post palmas feria, deceperunt turbas, promittentes q̄ ipsum extra ecclesiam efferrent, vt eum liberiùs & intuerentur, & tangerent. Hac itaque spe exeuntibus, & ità ecclesia beatæ semper virginis Mariæ, vbì sepeliendus erat, ex parte vacuata, obseratis protinùs firmissimè ianuis, sacri corporis venerandæ reliquiæ in præparato sarcophago cum multa reuerentia & ingenti lamentantium pariter & psallentium clamore ponuntur. Frequentia porrò turbarum circa sepulcrum eius modò rarior, modò densior ob spem diuinæ in se miserationis, propter ingentia beati viri merita nunc vsque perseuerat.

Felicissimè migrat à corpore.

Deuotio populi erga sacrum corpus.

VITA

VITA S. VVALERICI ABBATIS, SCRIPTA FIDELITER A QVODAM EIVS PROPE AEQVALI, SED *rudi stylo, atque ea causa mutato per F. Lauren. Surium.*

VValericus vir venerabilis, mediocri quidē fuit genere, sed fide & religiōe illustrissimus: qppe q ab ipsa penè infantia à Dño ꝑuentus sit in bñdictionib' dulcedinis. Apud Aruërnos habuit natale solū: porrò adhuc puerulus ætate, sed mente grandæuus, oues parentis sui ad pascua ducere solebat. Accidit interìm, vt audiret à vicinis, nobiliū pueros ad scholas literis instituendos adduci solere. Ibì tum ille magno incensus desiderio, tabellā sibi effecit, cū multa reuerentia à ludimagistro petit in ea Alphabetum sibi exarari, & literarū significationē expromi. Quod vt haud difficulter obtinuit, ad suas pascendas oues alacer regressus est. Intereà res euenit memorabilis & admirāda. Cùm enim gregē paternū curaret in agris, assidua meditatiōe, licèt inuito parente, non alphabetum modò, sed etiā totum didicit Psalteriū. Indè verò cœpit sacras adire ędes, & intenta mente audiens q̃ illic cantabantur, magìs ac magìs diuino cōpungebatur timore. Crescente aūt in eo calore fidei, vt audiuit nō ꝓcùl abesse monasteriū quoddam, in quo suus degeret auunculus, eius insistens vestigijs, eò se cōtulit. Porrò parēs eius iussit, vt domū se reciperet. Respondit sanctus puer, se deincèps ad paternas ędes nunq̃ reditumrū. Ea res & stuporem & mœrorē eius patri attulit, multaq; is animo cogitare cœpit, adhibitis etiā Abbatis & fratrū cōsilijs, quonā pacto eum à monasterio educeret. Et fratres quidē cœperunt hortari beatum puerum, vt ad parētes rediret, & deindè qñcunq; illi visum esset, ad cœnobium reuerteretur. Addebant blandis verbis etiam minas, & aliquot dierum ieiunia indicebant, vt sic animum eius terrerent. Sed ille meliori concepto consilio, tanq̃ petra immobilis, in sua sententia ꝑsistebat, non immemor illius, quod Dñs Iesus ait: Qui amat patrē aut matrē plusq̃ me, non est me dignus. & illius sentētiæ Apostolicæ: Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an ꝑsecutio, an fames? Cernens verò Abbas pueri constantiā, & immotū animi desiderium, cessit pietati & timori diuino, aitq; ad fratres: Nō abijciamus hoc, quod nobis à Dño donatū esse videmus. Tum verò omnes ꝓpensa volūtate & cum gaudio spiritali eum intrò admittunt, ꝓmotumq; in clericum, intrà paucos dies, ꝑsente patre eius, sub regulari ordine, vt author loquitur, eum cōstituunt. Cum ipsius verò ætatis incremento, crescebat pariter & gratia spiritûs sancti, & cūctorum erga illum amor & beneuolentia. Erat sanè corpore castus, mente deuotus, sermone comis & affabilis, decorus & amabilis adspectu, prudentia conspicuus, clarus temperantia, animi fortitudine robustus, iustitiæ valdè tenax, longanimis & benignus, patientia inuictus, humilitate mansuetus, charitate feruens, deniq; bonis operibus & gratia Dei plenus. Magna in eo morū integritas & maturitas visebatur, ità vt confratribus suis tanquàm exemplar esset & norma viuendi.

1. Aprilis.

Eius patria.

Literas discit admirabiliter.

Non potest extrahi ex monasterio.

Matt. 10.

Rom. 8.

Virtutes eius.

Inter hæc autem animo semper ad sublimiora virtutum exercitia adspirans, cæpit, relicta patria & posthabitis parentibus, peregrè velle ꝓficisci, idq; non mentis leuitate, sed Diuino eum amore perurgente. Abijt igitur ad monasterium beati Macarij, quondàm Antissiodoreñ episcopi, quod in eius vrbis viridario quodā suburbano cōstructum est, venientemq; idem antistes humaniter accepit. Ibì verò ꝑ multum tempus ieiunijs, vigilijs & precibus haud vulgariter incumbens, cælestem in terris vitam degebat: cumq; eius virtutū fama longè lateq; se diffunderet, quidam vir nobilis & opulentus, Bobo nomine, ad eum, salutaris ab eo hauriendæ institutionis causa, deuotus accessit, ab ipsoq; Dei famulo deuotiùs exceptus est. Tantum autem apud eius animum tum prolatis è Diuina scriptura sententijs, tum fusis pro illo ad Dominum precibus effecit, vt omni mundi calcata gloria, voluntariam Dei amore paupertatem complexus sit: & nè missa semèl ad aratrum manu, retrò respicere videretur, noluit domum reuerti, sed cum magistro suo S. Vualderico pari religionis feruore Luxouium vsque profectus est, vbì venerandus & admodùm sanctus, insignisq; sacræ religionis cultor B. Columbanus, ex Hybernia insula ortus, ducentorum & viginti

Petit monasterium Antissioderñ.

Venit ad Luxouieñ cœnobiū.

ginti

ginti plùs minùs monachorum pater morabatur: in cuius cœnobijs nemo sibi aliquid ceu proprium vendicabat: præter diurnos labores nocturnasque vigilias, omnibus omnia erant communia, idem velle ac nolle, cor vnum & anima vna in Domino, atq; tametsi nihil mundi huius apud se haberent præter parcissimum & tenuem victum, & corporis simplicia atq; humilima indumenta, at nihilo minùs in Christo omnia possidebant: atque his delicijs & diuitijs contenti, vitam viuebãt angelicam. Et de S. Colũbani quidẽ virtutibus & factis admirandis si quis plura nôsse velit, cùm ea narratio à nostro instituto sit aliena, ad eruditi discipulorum eius discipuli Ionæ Abbatis, præclari sanè viri opusculum perlegendum se cõferat, quod ille de tãti patris vita conscripsit. Nos ad S. Vualerici res gestas explicandas reuertimur. Cùm adhuc in Luxouiensi cœnobio ageret, humilitatis studio horti colendi curam suscepit, in quo sanè tanta olerum crescebat copia, vt fidem propè vincere videatur. Accidit autem, vt in aliorum hortis pleraque omnia olera limaces & alij vermes deuastarent: porrò S. Columbanus Vualerici curæ commissum hortum ingrediẽs, non solùm nihil ibì à vermibus adesum reperit, sed omnia potiùs virentia, amœna & inuiolata conspexit. Facilè autem vir Deo plenus animaduertit hoc non casu ità euenisse, sed humilitati, obedientiæ & fidei B. Vualerici tribuendum esse: licèt is è diuerso non suis, sed fratrum meritis hortum defensum assereret. Perspecta itaque tanta eius gratia, beatus Pater Columbanus iussit eum inter probatos recipi monachos, quem alij tanquàm nouitium inter pulsantes (qua voce author vsus est) statuẽdum censuerant.

Ionas Abbas scripsit vitam S. Columbãi.

Contigit indè, vt B. Columbano fratres sacris lectionibus instituente, & diuini verbi semina inter illos spargente, deimprouisò limen domûs illius S. Vualericus calcaret. Ad eius verò introitum B. Columbanus admirandæ suauitatis odorem ꝑsensit: cumq; didicisset quisnam tum eò fuisset ingressus, fertur ità dixisse: Tu iure es Abbas monasterij & senior mihi diligende. Cùm autem ab illo cœnobio sanctus Columbanus cum fratribus suis esset expulsus, persequente eum Theodorico rege, malè persuaso, à Brunichilde auia sua, qui tum Burgundionum regnum obtinebat, quemadmodùm Austrasiorum Theobertus, pastores quidam eum locum sibi vendicârunt: sed B. Vualericus Domini virtute profanis siue secularibus hominibus indè expulsis, cœpit locum sacrum restituere: iamq; B. Eustachius à S. Columbano missus erat, vt illi cœnobio præesset, licèt eius fines quosdam etiamnùm homines seculares occuparent: qui cùm litem intentarent, B. Eustachius & generis & morum nobilitate venerabilis, vnà cum famulo Dei Vualerico adeò illos efficacibus & mellitis sermonibus, Domino illi opem ferẽte, ab iam dictis cœnobij finibus amouit, vt nullum prorsùs inter illos contentionis scandalum extiterit. Erat tum frater quidam, qui animi lenitate permotus, eos impatienter subsequi conaretur: & licèt vir Domini blandis eum verbis coërceret, ille iussa eius magìs etiam aspernatus est. Tum verò ait ad eum vir Dei: Fili, noli sequi eos, nè fortè cum ignominiæ nota ad nos reuertaris. At ille in sententia perseuerans, cum alijs quibusdam secutus est abeuntes: orta autem inter illos contentione, lapidis ictu in manu percussus est, tantoq; ex eo ictu dolore affectus, vt quoàd viueret, in eius manu vestigium eius remaneret. Nam digitus auricularis adeò contractus est doloris acerbitate, vt tandèm radicitùs exaruerit.

S. Eustachius è laicorum manibus recuperat cœnobium.

Prætereà verò quidam è fratribus, Vualdolenus nomine, quodam desiderio inflammatus, petijt à B. Columbano copiam apud gentiles Christum prædicandi, sociumq; sibi eo in opere, fouendæ religionis causa, venerabilem virum Vualdericum adsciscendi. Cui beatus pater sic fertur respondisse: Tu quidem, fili, bono zelo duci videris: sed noueris Vualericum magnum esse apud omnipotentem Deum. Caue igitur, nè molestus ei sis, nè quam scandali materiam excites. Permisit verò illi, vt eũ sibi adiungeret: sed posteà, vt vir sanctus prædixerat, euẽnit. Simul autem abeuntes, ad Clotarium regem peruenerunt, ab eoque locum ab hominibus remotum, quem incolerent, petiẽrunt. Vbì autẽ ad locũ quendã Ambianeñ ventum est, cui comes Sigobardus ꝑerat. accidit, hominem pro admisso facinore capite damnatum, iam in patibulo spiritum reddidisse. Eum vt procùl adspexit B. Vualericus, ꝑmotus animo, vt erat pietatis visceribus plenus, celeri cursu ad supplicij locum contendit, & quanuis car-

carnifices eum ꝓhiberent,nè cadauer extincti hominis vllo modo contingeret,at ille intrepidus(perfecta enim charitas foràs mittit timorem) restim scidit, & corpus exanime suis manibus in terram deposuit,eiq́; incumbens, cum profusis lachrymis cœpit rogare Dominum,vt hominem excitaret.Non distulit pius Dominus audire preces ab ardentissimo amore profectas. Nam confestìm cunctis adstantibus & valdè admirantibus,tanquàm ex profundo somno euigilans homo, vitæ restitutus est incolumis. Tam verò ingens miraculum ad præsidem perlatum est:cœpitq́; vir Domini suppliciter rogare eum, vt quem Dei benignitas vita donâsset,iudicis quoquè clementia prosequeretur, & potestatem misero faceret:quocunq; libitum ei esset, discedendi. At ille sæuo furore inflammatus,denuò eum suspendi iubet. Cui vir Dei, Constat quidem,inquit, te iam semèl de illo meritas maleficij pœnas repetijsse:itaq; nisi me pariter cum illo suspenderis, quem Diuina potentia suscitauit,non illum patiar auelli ex manibus meis. Quòd si verò me exiguum Christi seruum tu fortassis exaudire noles,est mundi præpotens creator & Dominus, qui neminem se inuocãtem contemnit, nosq́; pro suis legibus certantes, pro sua solita benignitate modò exaudire non dedignabitur. His verbis fractus comes,iussit hominem solui & dimitti: qui posteà longo vixit tempore.

1.Ioh. 4.

S. Vualericus vita functũ excitat.

Non putamus hoc loco prætermittendum, quemadmodùm illustris & Deo deuota matrona Bertila,quæ multis eos beneficijs affecit, cùm sagaci ingenio facilè perspexisset,Vualericum virum esse admodùm sanctum,obnixè valdè ab eo petiêrit, vt si contingeret ipsam illi esse superstitem, liceret ei corpus eius, tanquàm pignus sacrum,sepulturæ mandare. Cui sanè ille respondisse memoratur: Hoc in Diuinæ positum est arbitrio voluntatis. Fiat ergò,sicut & vbì illi visum erit. Porrò Clotarius rex ex consensu Ambianensis antistitis, ità vt petiêrant, locum eis secretum largitus est, remotiori ab hominum cõsuetudine vitæ, & monastico instituto benè opportunum, quem antiquitùs Leuconaum dicere consueuerant. In eo autem loco Ambianensis pontifex beatus Bernardus diebus Quadragesimæ Diuinæ solitus erat contemplationi vacare:ibidemq́; S.Vualericus à fratribus segregatus, in quadã cellula se inclusit,vt omnibus mũdi huius curis posthabitis, pro more suo Diuina duntaxàt & cælestia contemplaretur.Fratres verò monasterium sibi construxerunt, & regis eleemosynis sustentabantur:Situs eius loci commodissimus est. Nanq; ab vno latere ex ꝓpinquo mari multam habet amœnitatem: ab alio verò p̄terfluit piscosus fluuius Somna,atq; illic super scopulos & saxa ingentia ab imo vsq; in sublime visuntur structa ædificia,quæ admirandum p̄bent vicinæ regionis hominibus spectaculũ. Porrò à parte tertia,quæ cæteris præcellit, humus est optima & valdè fertilis,& tam arboribus pomiferis quàm syluestribus, ijsque & densis & speciosis, magno ambitu cingitur ad multam vtiq́; amœnitatem. Eo igitur in loco extra hominum strepitus latêre quidem voluit S.Vualericus,sed fama virtutum & bonorum operum exẽpla præclara apud omnes passìm eum celebrem & insignem reddebant, eueniтq́; illi quod Dominus ait in Euangelio: Non potest ciuitas abscondi supra montem posita: neq; accendunt lucernam,& ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus,qui in domo sunt. Quemadmodùm autem magnes lapis ferrum ad se trahit,ità etiam gratia Dei,quæ in sancti viri vultu verbisq́; & moribus relucebat,ꝑmultos ad vitæ eius piam quandam feruentemq́; æmulationem inuitauit & adduxit. Vbì hoc obitèr dicendum venit, virtutes, quas per illum Dominus effecit, quotidieq́; efficit, tam multas esse,vt earum certus numerus iniri vix possit. Quó fit,vt illas duntaxàt huic lucubratiunculæ intexuêrimus,quas à viris fide dignis & carũ benè conscijs aut peritis,quippe ab ipso sancto viro & enutritis & institutis,auditione accepimus. Et certè quosdam ex ijs,diuersis vexatos morbis, sanitati restituit: è quibus vnum nunc exempli causa proferemus.

Clotarius rex ei pro cœnobio locum aptũ tribuit.

Situs eius cœnobij.

Matt.5.

Hinc habetur huius historiæ fides

Blitmundus, qui etiam Gogus dicitur, apud Isaram fluuium ortus, ab antiquo humani generis aduersario percussus fuit adeò, vt membrorum omnium compagibus luxatis, se in pedes erigere non valeret. Is ad beatum Vualericum adductus est: cumque in eius conspectum venisset, ait vir Dei: Hoc,inimice, facinus tuũ est. Duxit autẽ illũ ad atrium suũ,& imponens ei manum, luminibus ad cælũ erectis,à Dño obtinuit,vt, quemadmodùm is ipse Blitmundus posteà narrauit, vbicunq; ille manũ

suam poneret,mox dolor immanis, tanq̃ per meatus vel poros quosdam eiectus, ità penitùs à toto eius corpore ꝓfligaretur,vt eadem hora solutis neruis,qui iam aruẽrant, manum ei porrigens vir sanctus, in pedes eum sanum & incolumem erexerit. Tunc qui præ foribus aderant,nimio timore & stupore consternati, in præpotentis Dei laudes & gratiarum actionẽ,& S. Vualerici præconia & venerationem eruperũt. Blitmũdus verò à sancto viro postcà ità præclarè institutus & educatus est,vt ad eum locum tum porrò exædificandum,tum etiam gubernandum, secundus, & quidem dignus atq; idoneus, Abbas creatus sit.

Curat Blitmundum.

Vualdolenus autem,cuius superiùs mentio habita est,victûs & annonæ copiam à rege accipiebat. Interìm quadam interueniente necessitate,eius fratres à B. Vualerico nonnihil farinæ petiêrunt.Ille more suo alacriter iubet illis, quod volebãt, porrigi, conuenienter illi sententiæ Saluatoris, Omni petenti te tribue: at tamen cùm farinam absportarent, ait eis: Quæ à nobis expetijstis fratres, ea quidem vobiscum hinc tolletis,sed credite mihi,nihil hinc cedet in vsus vestros. Abeunt illi,apportant farinam ad patrem suum:sed, vt vir Dei prædixerat,euestigiò iubẽtur referre eò ,vndè attulerant. Multos verò sanctus vir ex obsessis dæmones expulit. In ijs vnus erat tanto furore correptus,vt in corio insutus teneretur. Quẽ cùm ad pedes eius abiecissent, ieiunio & oratiõe hominem curauit.Quotiès autem tales ad eum deferebãtur,in cellulam seorsùm eos perducebat, seque ieiunio & precibus affligens, Domino opitulante,miseris salutẽ obtinebat. Multis verò eulogias transmittebat. Qui aũt ad eius conspectũ adducebãtur,terribili voce clamabãt:Heu heu,iam nos ille noster torquet aduersarius,iam nos Vualericus inflammat.

Luc. 6.

Sanat dæmoniacũ.

Claret spiritu prophetico.

Inter alia sancti spiritûs charismata,etiã donum prophetiæ illi non defuit. Nam q̃ ab alijs clàm gesta erant,culpasq; absentium sæpè publicè repræhendit,vt tanto illos cautiores & ob alia perperàm admissa verecundiores efficeret, quanto certiores essent, nihil eorum ipsius notitiam effugere,quæ contra Dei voluntatem,licèt absentes,perpetrâssent. Quod cùm illi intellexissent, non ausi fuêre quicquã eum celare, si ab eo de culpis admissis interrogarẽtur,sed palàm eas illi edicebant. Contigit verò duos germanos ad illũ venire ferijs beatissimi pontificis Martini,quos ille obiurgãs, dixit:Miror,qua temeritate ausi fueritis ante Missarum solennia bibere. At illi culpã fatentes suam,veniam petebant,& emendationem pollicebantur. Alium quendam Dñico die ad ipsum venientem his verbis compellauit: Non te decebat fili facere, quod hodiè fecisti. Cùm enim intrà ædes tuas vestibus te indueres, adspexisti coniugem tuam,& illa non ignorans quid velles,heminam plenã porrexit tibi,& tu ante Missam potare non dubitâsti. Agnouit homo culpam suam, & se id fecisse doluit. Illustris quædã matrona sub horã prãdij ꝑ puerũ panẽ & lagenas vini illi misit. At puer edendi bibendiq; auiditate impulsus,partẽ sibi retinuit,reliqua attulit ad virũ Dei: qui Deo reuelante pueri fraudẽ cognoscens:Nos quidẽ,inquit,fili ꝓ apportato munere gratias agimus:sed tu vide nè sis ausus quicquã sumere de pane illo & lagena, q̃ tibi in quodã loco abscõdere voluisti. Iã enim in lagena serpẽs delitescit, & panis venenũ habet mortiferũ. His auditis,intremuit puer:moxq; reuersus,inuenit vera dixisse virũ Dei: itaq; pudefactus,tremebũdus redijt ad illũ, multũ dolens ob facinus improbum. Venit quidã ad hoiem Dei,fistulæ morbo ꝓpe oculum laborans. Impressit ei vir sanctus crucis signũ,& eum ad sua exequenda negocia iussit abscedere. Illo hæsitante,ait vir Dei: Video te nõ satis cõfidere de restituenda salute: verùm vbi domũ redieris,iusculũ tibi porriget vxor,quod caue nè sumas:nec vlla alia, p̃ter hoc crucis signum,tibi adhibeas medicamenta. Si secùs egeris, vitio hoc liberaberis quidẽ,nec indè morièris, sed eius quoddã vestigiũ tibi inhærebit,quoàd vixeris. Quæ oĩa sic,vt erat prædictum,euenerunt. Venit homo domum,vxor ei iusculum obtulit,ille oblatum sumpsit,insupèr quæcumq; potuit extrahendi veneni adminicula captauit: & mortẽ quidem euasit,sed luscus deindè permansit. Longum est referre, q̃ multos ille hoc morbo vexatos curauerit: hoc tamen silentio premendum non est,quotquot ad eum accessissent, non nisì crucis signo & saliua oris eius, absque alio quouis medicamine ab illo fuisse sanatos.

Repræhẽdit eos, qui ante Missã biberant.

Signo crucis solo voluit morbidum esse contẽtum.

Morbidos solo crucis signo & saliua sua sanat.

Profectus aliqñ fuerat vir Dei ad principem quendam:indè rediens ad cellã suam pedes,vt solitus erat, peruénit ad locum,quẽ Augustã vocãt: (Vt autẽ hoc obitèr dica-

camus, solebat vir sanctus, dum iter ageret, asello sedere humilitatis studio: sed vt magìs etiam tum humilitati studeret, tum labore se afficeret, pedibus crebrò suis iter conficiebat.) Ad ripam autem fluminis truncus erat grandis, in quo diuersæ cernebantur imagines, terræ validissimè infixus, eumque rustici superstitione gentili impensè venerabantur. Vbì id conspexit vir sanctus, mox incensus zelo DEI, dixit ad puerum suum: Fili mi, impelle hunc truncum in ruinam. Ille nihil cunctatus, manu eum contigit, & ingentem molem, quam vix multa hominum turba magna vi euertere vel etiam securibus incídere posset, tanquàm iam putrefactam, leui motu humì prostrauit. Cadens autem truncus cum ingenti fragore & strepitu, totus contritus & quassatus apparuit. Ea verò res rusticis eius loci magnum & stuporem & mœrorem attulit: qui arreptis fustibus & armis, vt iniuriam dei sui vindicarent, certàtim accurrerunt, factoque vnanimiter impetu in hominem Dei, extensis brachijs ictus & verbera intentârunt. At ille, vt semper erat animo firmo & imperterrito, sic eis dixisse fertur: Si Dominus vult isthuc, quod minamini, permittere, nemo vobis resistere valebit. Quibus illi verbis fracti, nutuque diuino repressi, ab illo recesserunt. Tum verò sanctus Dei sacerdos cœpit eos instituere, vt relictis idolis, vnum Deum omnipotentem colerent: tantumque suis sermonibus consecutus est, vt in eodem loco posteà basilicam in honorem S. Vualerici extruxerint, iuxta fontem quendã, vndè se vir sanctus lauisse dicitur: vbì multa beneficia fide recta poscẽtibus diuinitùs pstantur. Rusticos gentiles cõuertit.

Vrsinus puer, præclaris editus natalibus, germanus frater Mauronti nobilissimi viri, præcipui inter aulicos proceres, sed eo nomine vel maximè illustris, quòd pro Christi amore sponsam forma egregia contempsit, omnique huius mundi fastu & dignitate reiecta, Christi Domini vestigia sectabatur. Huius ergò frater Vrsinus puer ad posteriores corporis partes vlcus accepit valdè periculosum, vndè certa propemodùm mors illi impendére videretur. Porrò eius pater ad fidem amplectendam animo erat præduro & inflexibili. At tamen curatum est ab ijs, quorum mens erat sanior & fides robustior, vt is puer ad sancti patris conspectũ adduceretur. Qui cùm vlcus suis contrectâsset manibus, mox sanatum est. Vlcus periculosum sanat.

Vir quidam nobilis venit ad virum Dei, rogans vt filium eius Andebertum dysenteria iamdiù laborantem curaret. Addidit autem non tam viuere eum, quàm doloribus confici, & extremam horam cupidè expectare. Quòd si id facere nollet, saltem non dedignaretur eius corpus sepulturæ tradere. Cui vir beatus respondit: Qui Lazarum quatriduanum & iam fœtentem excitauit è tumulo, etiam hunc adhuc vitalem trahẽtem spiritum, licèt tenuiter admodùm, non difficulter poterit incolumem tibi restituere. Cumque eum suis sacris tetigisset manibus, is, qui per multos dies nihil esculentum sumpserat, fertur exclamâsse, petijsseque à patre suo, vt quamprimùm cibus ipsi præberetur: pauloque pòst, qui parentum manibus ad Dei seruum allatus fuerat, iam lætus & alacer cum patre suo eques domum reuersus est. Ioan. 11.

Illud hîc omittendum non est, quemadmodùm virum sanctum etiamnùm mortalem & in terris degentem præpotens Deus vltus sit: qua ex re perspicuè licebit animaduerti, qui Christi seruos offendit, non illos modò, sed etiã habitantẽ in eis Dñm ad indignationem prouocare. Vndè tãto magìs formidãda est ira iustorũ, quãto certiùs constat in illorum pectoribus præsentẽ adesse equissimũ iudicẽ Deũ. Cùm enim vir sanctus ab eo loco, quẽ Caldẽ vocãt, hyberno tẽpore ad suũ monasteriũ rediret, in ipso itinere ob nimiã frigoris acerbitatẽ ad presbyteri cuiusdã domiciliũ, cũ socijs sese calefacturus diuertit. At illi, q tãtum hospitẽ summoperè venerari & reuerenter excipere debebant, vt eius sacris sermonibus instrui mererẽtur, ad turpia & obscœna iactanda verba, vnà cum eius loci iudice, prorumpunt. Ille contrà, vtì cõsueuerat, putridis & corruptis hominum vulneribus salubria cælestis verbi cataplasmata adhibebat, aitque ad illos: Non audiuistis, filij, illud ex Euangelio, De omni verbo ocioso reddituros nos rationem in die iudicij? Ea oratione nihil illi permoti, contempto viro Dei, multo etiam fœdiores & impuriores vomebant sermones. Tum ille: Volui quidem, inquit, in tam acri frigore nonnihìl corpusculum meum ad ignem refouere, sed vestræ id non sinunt linguæ impurissimæ, quæ me etiam frigore afflictũ hinc abire compellunt. His dictis, excusso in eos pedum suorum puluere, abscessit. Eccè autem in procaces & spurcos illos mox vltio diuina grassatur: & presbyter qui- Iusti non sunt offendendi. Matt. 12. Vltio di.

uina in obscœna loquentes. dem repentè vtroq; orbatus est lumine, & iudicis membra genitalia cõputruerunt. Tum illi præsentem Dei vindictam malè experti, conãtur verbis supplicibus ad se virum sanctum reuocare, sed frustrà. Et alter quidem cæcus permansit, alter verò, contracto corpore & putrescente inguine, extinctus est. Ità nimirùm voluit Deus vlcisci læsum fidelem seruum suum, cuius omnis vita compunctione & diuina gratia plena fuit. Nanq; à primis ætatis initijs corporis seruauit integritatem: humilitate verò & benignitate tanta fuit, vt humanum modum excedere videatur. Quotiès ille vel ad discipulos instituendos sermonem habuit, vel spiritu psallens & mente ad cælum suspexit, vel humì prostratus Deo preces obtulit, totiès per eius ora sanctæ compunctionis manabant lachrymæ.

Catalogus virtutũ ei9.

Quis verò enumerare sufficiat, quot ille noctes insomnes transmiserit, furtiuas easque prolixas preces inter densas vepres & in depressis vallibus fuderit? vt illas interìm omittam peculiares & benè longas, quas in clauso cubiculo, soli Deo vacans, crebrò fecit. Lectus eius ex virgis contextus, vili operculo tegebatur. Vestes lineas respuebat. Preces horarias & cœnobitico & Gallicarum ecclesiarum ritu accuratè persoluebat. (hoc enim mihi significare vidẽtur verba authoris, quibus ait, eum Cursum tam monasterialem quàm Gallicanum, magno studio indesinẽter celebrâsse) ijs absolutis, imbecilla membra tandèm exiguo fouebat somno. Hoc autem illi propositum semper fuit, vt nè quod tempus ociosè transmitteret, sed semper aut lectioni, aut orationi, aut operi manuario esset intentus: cumque erga omnes liberalis, benignus & humanus esset, magìs tamen erga pauperes & egenos: idque adeò, vt etiam de suis humeris detractum vestimentum eis tribueret, alimenta quoquè & cæteras monasterij facultates, de crastino nihil cogitans, petentibus elargiretur. Quòd si fratres ea re contristatos vidisset, blandis & consolatorijs eos sermonibus animabat, ità dicens: Filij, isthuc sectemini, idque ꝓ comperto habeatis, quicunque prõpto animo necessaria petentibus tribuerit, quicquid à Domino necessarium petierit, citiùs id illum impetraturum. Neque id verbis solis, sed etiam rebus ipsis confirmabat. Nanque & ipso orante & Domino subministrante, abundè fratribus eius omnia suppeditabant.

Ociũ fugit.

Benignitas in pauperes

Auiculæ ei familiares. Tantæ autem lenitatis fuit, vt auiculæ indomitæ crebrò ex eius manibus cibum sumpserint absque vlla formidine, digitisque illius, quotiès libitum ei esset, se attrectari premiserint. Cumque aduentarent fratres & obstupescerent, auesque nonnihil auolarent, dixit ad fratres: Filij, non faciamus eis iniuriam, sed sinamus eas paululùm satiari ex his micis. Tum verò fratribus retrocedentibus, certatìm illæ aduolabant, vt annonam de sancti patris manibus caperent more suo. Erga fratres quoquè tanta erat humanitate & clementia, vt si quempiã ex iunioribus ob perpetratas culpas flagellari iussisset, crebrò tamẽ id fieri vetârit, accitũq; illum ad se, blãdè leniterq; admonuerit, vt deincèps caueret sibi, cogitaretque quas iam meritò luisset pœnas: in præsens autem hac affectus verecundia, illæsus abiret, & in posterum nihil verberib9 dignum admitteret. Atque hac sanè ratione plures ille retrahebat ab rebus illicitis, quàm multorum possent verbera, ab irato animo profecta.

Corporis forma. Quòd ad corporis formam attinet, vultus ei erat hilaris, sermo compositus, statura procera, gracile corpus, manus tenues, digiti oblõgi, oculi venusti, adspectus amabilis, facies valdè placida, sed pallens, confectaque macie, quippe cùm non rarò tota septimana nihil cibi caperet, Dominicis exceptis diebus, & neque vinum, neque siceram, neque quicquam, quod ebrietatem posset adferre, potaret: interìm nihilo minùs ad hospitum aduentum, sola cum perurgente charitate, de huiusmodi potionibus degustans: atque ità etiam inedia corpus afficiens, vt tamen suæ functioni nunquàm deesse videretur. Porrò quandò per eum Dominus varijs affectos morbis curabat, vel res occultas & futuras prædicebat, videre licebat genas eius roseo perfusas colore, & fulgore micantes admirabili: vt eo argumento perspicuè posset animaduerti, eius dicta & facta authorem habere spiritum sanctum.

Ieiunia diuturna valdè.

Iam aduentabat tempus, quo post multos pro DEO susceptos labores, ad beatum & felicem huius vitæ terminum venturus erat. Itaque cùm die quodam Dominico ad suũ monasteriũ reuertisset, abijt ad verticẽ mõtis, vbì arbor erat vndiquè veprib9 cincta

cincta,quo in loco furtiuas illas,de quibus antè diximus,Deo preces offerre consueuerat.Aderant autem illi fratres quidam, in quorum præsentia certum designauit locum,vnius capacem hominis, aitq; ad illos: Vbì de hac vita, Deo volente,tādèm decessero,hoc in loco me sepeliatis. Proximo indè Dominico die, carnis sarcina deposita,victor migrauit ad Christum,atque iuxta illam arborem,vbì ipse iusserat,summo cum honore sacrum eius corpus humatum est. Ad illam autem arborem, vt ipse retulit,S.Bernardus episcopus sanctorum reliquias suspendere solebat: quod vir Domini non aliundè quàm ex diuina reuelatiōe didicerat.Satìs autem ex his appáret,& diem obitûs & locum sepulturæ suæ viro sancto diuinitùs indicatum fuisse.Quę verò post eius obitum diuina potentia miracula effecerit, breuiter annotabimus,sed ex multis pauca duntaxàt referendo,neque ea fabulosa, sed quæ à veridicis testibus con firmata didicimus, maximè quæ vir reuerendus & eruditus Ragnebertus Abbas pio studio, multo labore & sermone copioso quidem, sed admodùm simplici conscripsit. Designat locū sepulturæ suę, & moritur, Abbas Ragnebertus.

Puella quædam triennij fermè spatio oculis orbata fuit. Eam parentes ad locum, vbì virum Dei humatum diximus,adduxêre. Ad cuius finem cùm appropinquaret, ait:Quid est hoc,quod illic procùl luce clariùs splendere conspicio? Responsum est ei,hoc esse domini Vualerici oratorium.Ità illa se sentiens illuminatam, gratias egit Deo & sancto Vualerico,domumque redijt. Iuxta eum locum, quem suprà diximus Augustam vocari,vbì truncum illum,quem ceu idolum suum colebant rustici, iusserat vir sanctus euerti, pro quo templum in Dei nomine viro sancto extructum fuit: iuxta illum ergò locum dum quodam die aliquot fœminæ iter haberent, vna ex eis alias antecedens,ibì preces fudit: ac deindè ad socias ait:In hoc sacro loco descendite è curru,& orate pro peccatis vestris: & paululùm resumptis viribus,hausto potu, cum gaudio ad destinatum pergamus locum. At illa, quę inter eas primaria esse videbatur,contemnens eius monitionem,cum filia cœptum persequebatur iter.Interim dum mutuò inter se colloquuntur, filia non sine stomacho dicit ad matrem: O mea chara parens, itáne habitatores loci huius eum hîc veneratione prosequuntur iam vita functum, quem nos ante paucos annos sedentem asello & habitu contemptibili cernebamus?Respondit mater:Huiusipsius hoc loco celebrē volunt agi memoriam rustici,cuius nobis actus viles & despicabiles videbātur. Dumque id genus vltrò citroque iactantur stulti & temerarij sermones, filia sentit crura sua, tanquàm paralysi affecta,immani dolore torqueri:moxq; cum mœrore indicat id matri. Stupent ambæ,tandemque statuūt ea causa isthuc accidisse,quòd noluissent preces fundere in loco memorato. Itaque magno timore correptæ,cum ingenti humilitate ad idem viri Dei oratorium reuertuntur,ibique omni fastu & elatione compressa, tandiù cum lachrymis prostratæ rogant veniam contemptûs sui, donèc miserante Domino,sanitas filiæ restituta est. Cęca videt. Vltio ī obtrectatrices sancti viri.

Accidit autē,vt ex sancti viri cœnobio monachi discedere cōpellerentur. Cumq; id fratres deseruissent,S.Bernardus Episcopus B.Vualerici sacrū corpus ad suā Ambianensem ciuitatem transferre nitebatur. Verùm vbì facta oratione corpus effodi iussit,nihil potuit proficere.Tum ille,Oremus,inquit,Dominum.vereor enim,nè simus propositi nostri effectum habituri. Orant igitur attentiùs, & bìs terq; admouēt manus sacro corpori è terra leuando,sed illud prorsùs sentiunt immobile. Sicut eīm viuens eam solitudinem sanctus Vualericus dilexerat, ità visus est & defunctus ab ea nolle auelli. Decreuerat enim præpotens Deus, vt Blitmundus, quem vir Dei,vt suprà dictum est,curauerat,qui tum in Bobiensi monasterio sub Attala Abbate regulariter viuebat,& ab eodem crebrò postulabat, vt ei faceret potestatem eundi ad eum locum,in quo B.Vualericus cōditus esset,opportuno tempore monasterium instauraret. Perseuerante enim Blitmundo in prece, B.Attala in morbum difficilem incidit:& cùm die quodam iret ad ecclesiam,imbecillia membra eius Blitmundus sustentabat:ad quem sic ait Abbas Attala:Fili mi,quod crebrò à me petijsti,id tibi modò pmissum esto.Ille verò non satìs intelligens,quid sibi vellet,ait ad eum: Quò me iubes ire pater?S.Attala respondit:Ad locum S.Vualerici,vtì sæpè postulâsti,habeas pficiscendi licentiam: Video enim illum in immensa claritate. Paulò pòst S.Attala migrauit ad Dominum, & Blitmundus in Galliam veniens, locum S.Vualerici, fretus Corpus S. Vualerici immobile. Blitmundus Abbas.

tus ope Clotarij regis & Ambianensis episcopi, egregiè instaurauit, eique aliquandiù Abbas cum multa laude præfuit: vbì Dominus vsq; in præsens multa largitur beneficia meritis & intercessiõe fidelis serui sui Vualerici: qui viuit & regnat Deus trinus & vnus per infinita secula seculorum, Amen.

EGREGIVM MARTYRIVM S. AMPHIANI, QVEM ALII APPHIANVM VOCANT, ITEM'QVE AEDEsij fratris eius, authore Eusebio Cæsareensi Eccles. Historiæ lib. 8. cap. 14. & 15. interprete doctiss. viro Iohanne Christophorsono, Angliæ Episcopo.

2. Aprilis, teste Eusebio: sed Latina Martyrologia habẽt, 5. Aprilis.

MAximinus Cæsar, qui suisipsius viribus ac manu imperium occupauerat, perspicua odij & impietatis erga Deũ, animo suo tanquàm naturaliter insitæ & innatæ, indicia omnibus cõmonstrans, persecutionem magìs generalẽ, quàm superiores Imperatores, cõtra nos instituit. Proindè cùm perturbatio & cõfusio nõ exigua illa quidem omnibus impendéret, & alij in alia loca essent dispersi, seduloq; periculum euitare studerẽt, & grauis cõmotio vbiquè pasśim peruaderet: quæ orationis & dicendi facultas, ad diuinum amorem & libertatem, in fidei in Deum cõfessione, beati martyris Apphiani dignè explicandam satìs idonea reperiatur? Qui quidem in festo, quo gentiles Hecatæ sacrificare solent, omnibus Cæsareæ ciuibus admirabile suæ in Deũ solum pietatis exemplar ꝓposuit contemplandum: neque tamen adhuc vigesimum ætatis suæ annum egit. Qui primùm Beryti, quô liberalibus humanioris literaturæ disciplinis erudiretur, (quippe fuit parẽtibus, qui mundi diuitijs affatìm circunfluebant, ortus) longo tempore cõmoratus, incredibile dictu est, quo pacto in tali tamq; vitiosa & corrupta ciuitate, iuuenilium cupiditatũ impetus penitùs deuicerit, & neque ꝓ ætatis flore, quo iam corpus viguit, neq; ꝓ familiaritate & necessitudine adolescentulorum, quibuscum vixit, mores deprauatos cõbiberit: sed tẽperantiam amplexatus, modestè, sobriè & piè secũdùm eam religionem, q̃ est Christianorũ ꝓpria, vitam traduxerit institueritque. Quòd si patriç illius mentionem facere oporteat, & illam ob istum generosum pietatis athletam ex ea editum ornare, hoc planè efficiemus, nec immeritò. Si quis igitur Pagas Lyciæ non obscuram sanè ciuitatem nouit, indè hic adolescens ortus erat: qui post reditum à schola & institutione, qua fuisset apud Berytum educatus, patre illius iam principatum totius patriç occupante, vitæ consuetudinem, qua cum patre & alijs cognatis vtebatur, propterea ꝙ illi animũ neutiquàm inducerent, vt secundùm pietatis instituta vitam degerent, ferre nõ poterat: sed tanquàm diuino spiritu correptus, & naturali quodã, immò cælesti & vero sapientiæ amore inflammatus, altiora animo cõplexus, quàm quç falsa & vmbratilis mundi gloria fert, blandis corporis lenocinijs repudiatis, clam amicis & familiarib' suis aufugit: & nequaquàm sumptuum, qui ipsi ad vitam necessariò suppetere deberent, vllam curam habens, propter spem & fidẽ in Deum, fuit à diuino spiritu ad vrbẽ Cæsaream tãquàm manu deductus: in qua martyrij corona, quæ est merces pietatis, ei præparata fuit.

Castissima S. Apphiani adolescentia.

Pagæ, patria Apphiani.

Fugit parentes, & venit Cæsaream, vbi à Pamphilo martyre sacris est literis eruditus.

Dum erat nobiscum vnà, ex sacris literis exiguo illo temporis spatio, quo vixit, tãtum percepit fructûs, quantũ à quoquam percipi poterat: & disciplina ad piè viuendum aptissima seipsum exercens, attentissimè viam ad mortem muniuit. Quinetiam qualem vitæ exitum declarârit, quis est qui in eum intuendo non obstupesceret? Aut quotusquisque rursùs est, qui eius animi fidentiam, liberam mentis celsitatem, constantiam, & maximè omnium fiduciam & conatum ipsum, in quibus argumenta veræ in Deum pietatis & feruentis spiritûs, qui planè supra hominem putãdus est, perspicuè apparuerunt, non fama & auditione assecutus, optimo iure admiraretur? Nam cùm tertio anno persecutionis nostræ, regnante Maximino, secundus in nos ciere-

cieret tumultus, & tyrãni literæ tum primùm ad Vrbanũ ꝑlatæ essent, vt oẽs cuiusq; generis & ætatis (magistratibus in quaque ciuitate omni cura ac studio in eam rem incumbentibus) dijs eorum immolarent, & præcones per totam vrbem Cæsaream viros cum vxoribus & liberis ad idolorũ delubra ex edicto p̃sidis cõuocarent, & tribuni itẽ quenq; ex scripto nominatìm appellarẽt (vndè oĩa loca inexplicabilibus miseriarũ fluctib⁹ redundabãt) iste, quẽ dixi, Apphianus, nemine, qd esset facturus, ei cõscio, clã nobis, q in ædib⁹ cũ illo eramus, clã etiã vniuersa p̃sidis cohorte, fidẽti animo ad Vrbanũ iã sacrificantẽ accedit, atq; audacter & absq; formidine eius dextrã ꝓhendẽs, extẽplò ab immolãdo coërcuit, prudẽterq; admodùm & grauiter eũ diuina quadã animi cõfessione & alacritate ab errore desistere hortat⁹ est. nã parùm rectũ esse, & vno & solo verò Deo relicto, idolis & dæmonibus hostias offerret. Istud planè, vt videt̃, adolescẽtulus aggressus est, diuina vi & potẽtia ipsum ad hãc rẽ impellẽte, & ꝑ facinus ab illo admissum penè in aures oĩm inclamãte: tantũ abesse, vt Christiani, q hoc nomẽ verè vsurpant, à pietate in Deũ oĩm authorẽ, qua semèl sunt imbuti, abducant, vt nõ modò minas, terrores & oĩa suppliciorũ genera, q̃ eosdẽ seq solẽt, strenuè superẽt: sed deincèps etiã magìs fidẽter loqui, & lingua ingenua ac neutiq̃ metu hæsitãte, fidẽ liberè confiteri, &, si fieri posset, etiã persecutores ipsos & carnifices ab ignoratiõis cæcitate auocare, & ad vnũ solũ Deũ agnoscendũ impellere audeãt. Hac igitur de causa iste, de quo instituit̃ oratio, cõfestìm (quod verisimile erat homini in tali facinore depræhẽso euenturũ) à præfecti stipatoribus, tanq̃ agrestibus bellui sin eũ furẽtibus, dilaniatus & infinitis plagis toto corpore, quas fortissimè sustinebat, excruciatus, ad tempus in carcerẽ cõcludit̃. In quo vnũ diem noctemq; vtroq; pede compedibus, ad cruciatũ paratis, lõgè à se mutuò distento diuexatus, postridiè ad iudicẽ educit̃. Ac simulatquè compellebat̃ ad sacrificandũ, restitit, & summã animi tolerantiã ad ærũnas horrendosq; dolores ferẽdos mõstrauit: adeò vt carnifices latera ei⁹ nõ semèl atq; iterùm, sed sæpiùs ad ossa vsq; & intima viscera dilacerare, plagas & verbera in os & ceruicẽ infligere ꝓgerent, vtì vultus ei⁹ verberũ vibicib⁹ intumescẽs, ab ijs, q illũ ꝓbè & accuratè antè de facie nouissent, ne agnosci quidẽ ampliùs posset.

Apphiani fortitudo egregia.

Germana Christianorũ virtus.

Apphianus dirè cruciatur.

Verùm cùm ne huic quidẽ dolorum cumulo vlla ex parte succũberet, tortores ex mãdato p̃sidis, pedes lino tincto oleo eoq; incẽso obuoluẽtes, afflictârũt. Vndè quãtos & q̃ graues dolores beatus ille exhauserit, mihi videtur nõ posse dicẽdo exprimi. Peruasit em̃ ꝑ carnes illi⁹, casq; absumpsit, & in ossiũ penetrauit medullas vsq; adeò, vt totius corporis humor, instàr ceræ tabefact⁹, liquesceret, destillaretque. Cæterùm ne in his quidẽ cruciatib⁹ dimisit animũ, sic vt iã aduersarij & carnifices incredibili ei⁹ tolerãtia, q̃ cõmunẽ hominis naturã lõgè sup̃auit, ferè defessi essent: vñ rursùs in vincula cõpingit̃. Triduò pòst ad iudicẽ denuò ꝓductus, & eandẽ pietatis cõfessionẽ liberè exprimẽs, licèt iã deincèps ꝓpè mortuus esset, maris tñ fluctibus submergendus tradit̃. Miraculũ aũt, quod statìm pòst est consecutũ, si à nobis cõmemoret̃, verisimile est nullã fidẽ habiturũ, apud eos p̃sertim, q eadẽ oculis minimè ipsi conspexerunt. At licèt homines vix fidẽ illi adhibituros satìs intellgamus, ratio tñ nõ patit̃, qn omninò rẽ, vt gesta est, scriptis prodamus: qppe cùm oẽs (verè dixerim) q Cæsaream incolũt, eiusdẽ testes habere videamur: nulla enim ætas Cæsareensiũ ab isto admirabili spectaculo abfuit. Simul atquè igit̃ sanctissimũ illũ & beatissimũ Christi martyrẽ medio mari, vt illis videbatur, in profundissimos vortices coniecerant, eximprouisò tanta procella, non vsitata illa quidem, tanta etiam turbatio, nõ per mare solùm, sed ꝑ vniuersam continentem se diffundebat, vt cùm terra, tum tota ciuitas eius impetu & violentia concuteretur: atq; vnà cum isto mirando & repentino terræmotu ipsum mare martyris cadauer, vtpotè tam sacrum pondus sustinere non valens, ante portas ciuitatis eijceret. Eiusmodi igitur sunt res gestæ sancti Apphiani, qui die Parasceues, hoc est, secundo die mensis Xanthici, i. ad quartũ Nonas Aprilis, martyrio occubuit.

Suppliciũ immane.

Cap. 15.

Vlpianus martyr.

Eodem tempore, ijsdemq; ferè diebus in ciuitate Tyriorum adolescẽs, nomine Vlpianus, post acerbissimas plagas & verbera grauissima, in pellem bubulã, iam nupèr extractã, cum cane & aspide inuolutus, præceps in mare deijcitur. Quapropter videt̃ mihi meritò post res Apphiani, in martyrio gestas, in sermone nostro recensendus. Non longo tempore pòst Aedesius, non solùm Apphiani secũdùm Deum, sed etiam secundùm sanguinis coniunctionẽ ex patre germanus frater, germana ferè & similia

Aedesius hic etiam Pamphili martyris fuit discipulus.

cum

cum illo tormenta perpessus, post infinitas fidei confessiones, post diuturnas vinculorũ afflictationes, post latam à præside sententiam, qua ad metalla in Palęstina erat damnatus, post vitæ rationem, quam pallio vestitus more philosophi (etenim plus politioris eruditionis, plusque cognitionis in philosophia fuerat, quàm frater, adeptus) sanctissimè traduxerat, tandem cùm iudicem in Alexandria sententiã de Christianis pronunciantem videret, & plùs æquo in eos furẽtem (quippe viros interdùm graues & modestos varijs ignominiæ notis affecit, interdùm & mulieres summæ cõtinentiæ, & virgines, quæ sua sponte Dei cultui se consecrauerãt, ad turpem ipsarum contumeliam lenonibus tradidit) idem cum fratre aggressus est. Et quoniam illa facinora intoleranda ei videbantur, fidenti & erecta animi magnitudine accedens ad iudicẽ, turpitudinis & ignominiæ, quam cùm verbis, tum rebus ipsis præstitisset, cum coràm coarguit. Vndè varijs tormentorum cruciatibus diuexatus (quæ quidem constanter & sedatè admodùm pertulit) ad extremum fuit in mare proiectus, & eundem cum fratre exitum consecutus.

Is iudex Hierocles fuit, totius Aegypti administrator.

VITA S. NICETII LVGDVNENSIS EPISCOPI, AVTHORE GREGORIO TVRONENSI, CAP. VIII. *in Vitis Patrum.*

Aprilis.2.

PRæsentiæ diuinæ bonum, quòd plerunquè regno suo prouideat quos adsciscat, ipsa sæpiùs sacræ lectionis testantur oracula, sicut ad Ieremiam eximium vatem cęlestis oris mystica deferuntur eloquia, dicentis: Priusquàm te formarem in vtero, noui te: & antè, quàm exires de vulua, sanctificaui te. (Iere.1.) Et ipse Dominus vtriusque conditor Testamenti, illis, quos largitio hilaris agnino decoratos vellere suis locat à dextris, quid ait? Venite benedicti patris mei, percipite præparatum vobis regnum à constitutione mundi. (Matt.25.) Sed & illud vas electionis beatus Apostolus: Quos, inquit, præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. (Rom. 8.) Nam & de Isaac Iohanneque, qualiter nascerentur vel quid agerẽt, & nomen & opus prædixit & meritum. (Gen.17. Luc.1.) Sic & nunc de B. Nicetio ipsa illa prisca miseratio pietatis, quæ immerita ditat, non nata sanctificat, & omnia priùs, quàm gignantur, & disponit & ordinat, qualiter sacerdotalis gratiæ infulis floreat in terris, priùs genitrici voluit reuelare. De cuius vita retinetur quidem exindè libellus nobiscum, nescio à quo compositus: qui multas quidem virtutes eius pandit, non tamen vel exordium natiuitatis conuersionisque eius, vel seriem virtutum declarat ad liquidum. Et licèt nec nos omnes eius virtutes inuestigauerimus, quas per eum Dominus vel occultè operari est dignatus vel publicè: tamen quæ ad priorem authorem non peruenerunt, etsi rusticiori stylo, pandere procurauimus.

Parentes S. Nicetij.

Igitur Florentinus quidam ex senatoribus, accepta Arthemia coniuge, cùm duos iam haberet liberos, ad episcopatum Ianubensis vrbis expetebatur, & re iam obtenta, cum principe domum reuertitur, coniugique quæ egerat, nunciauit. Quod illa audiens, respondit viro: Desine, quæso, dulcissime coniunx ab hac causa, & nè quæsieris episcopatum vrbis: quia ego ex conceptu à te sumpto episcopum gero in vtero. Requieuit vir sapiens, audita vxore, rememorans illud, quod diuina quondàm vox principio fidei nostræ Abrahæ præcepto beato præceperat: Omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem eius. (Gen.21.) Deniquè impletis pariendi diebus, mulier enixa est puerum: quem quasi victorem futurum mundi, Nicetium in baptismo vocauit, eundemque summa nutritum diligentia, literis Ecclesiasticis mandauit institui. Defuncto autem patre, hic cum genitrice iam clericus in domo paterna residens, cum reliquis famulis manu propria laborabat, intelligens commotiones corporeas non aliter nisi laboribus & ærumnis opprimi posse. Quodam verò tempore cùm adhuc in domo ipsa degeret, orta est ei pustula mala in facie. Quod virus inualescens ac excoquens, fecit puerum desperatum. Sed mater eius iugiter, inter sanctorum nomina, beati Mar-

Martini nomen pro eius salute peculiariùs inuocabat. Cumque per biduum puer iacuisset in lectulo clausis oculis,& nullum verbum consolationis matri lamentanti proferret,sed potiùs ipsa genitrix inter spem metumque titubans, iuxta ritum exequiarum necessaria funeris præpararet,secunda die ad vesperum aperiēs oculos, ait: Quò iuit mater mea? Quæ statìm adueniens,ait: Eccè adsum,quid vis fili? Et ille, Nè timeas,inquit, mater: beatus enim Martinus super me Crucem Christi faciens, surgere me iussit incolumem. Hæc effatus,statìm surrexit à lectulo, geminauitq; virtus diuina miraculi huius gratiā, & vt Martini panderet meritum,& vt hic,quia futurus erat Pōtifex,à cōtagio saluaret. Testis eñ fuit huius causæ visa cicatrix eius in facie. *Mater eius S. Martinū inuocat, & curatur.* *Efficacia signi S.Crucis.*

Aetate quoq; iam tricenaria presbyterij honore præditus,nequaquàm se à labore operis, quod priùs gessit, abstinebat, sed semper manibus proprijs operabatur cum famulis,vt Apostoli cōpleret præcepta,dicentis: Laborate manibus,vt habeatis vndè tribuere possitis necessitatem patientibus. Illud omninò studebat, vt omnes pueros,qui in domo eius nascebantur,vt primùm vagitum infantiæ relinquentes loqui cœpissent, statìm literis doceret, ac psalmis imbueret, scilicet vt primo ingressui tali iungeretur psallentium,vt tam antiphonis,quàm meditationibus diuersis,prout deuotio flagitabat animi,Deo seruire possent. Castitatem autem non modò hic diligēter erat custodiens,verumetiam custodiendi gratiam alijs iugiter ꝑdicabat, & à polluto tactu & verbis obscœnis, vt desisterent, edocebat. Nam recolo in adolescentia mea cùm primùm literarū elementa cœpissem agnoscere, & essem quasi octaui anni æuo,illeq; indignum me lectulo locari iuberet, ac paterna dilectionis dulcedine vlna susciperet,oram indumenti sui articulis arripiens, ità se colobio concludebat, vt nunquàm artus meos beata eius membra cōtigerint. Intuemini,quæso, & aduertite cautelam viri Dei,qui si sic ab infantuli artubus,in quo nulli adhuc esse poterant stimuli concupiscentiæ,nulla incitamenta luxuriæ,nè ab eis tangeretur,abstinuit:qualiter de loco,vbì suspicio luxuriæ esse potuit,ille refugit? Erat enim, vt diximus, casto corpore,mundus corde,non in scurrilitate verba proferēs, sed semper quæ Dei sunt loquens. Et cùm omnes homines in illo cælestis charitatis vinculo diligeret,matri propriæ ità erat subditus,vt ei quasi vnus ex famulis obediret. *Ephe. 4.* *Castitatis studium ingens.*

Deniquè ægrotante grauiter Lugdunensi Antistite in vrbe Parisiaca, cùm à Childeberto seniore magno amore diligeretur, voluit Rex vsque ad eius lectulum profisci ac visitare infirmum. Cui veniēti ait Episcopus : Optimè nôsti,ô pijssime,quòd tibi in omnibus necessitatibus tuis fideliter seruiērim, ac quæcunq; iniunxisti deuotè impleuerim. Nunc precor,vt quia tempus resolutionis meæ adest,nō dimittas me ab hoc mundo cum dolore discedere, sed vnam petitionem,quam supplico,libenter indulgeas. Et ille, Pete,inquit. nam quod volueris obtinebis. Rogo, ait, vt Nicetius Presbyter nepos meus,Ecclesiæ Lugdunensi substituatur episcopus. Est enim,vt mei testimonij verba proferunt,amator castimoniæ,dilectorque Ecclesiarum,& in eleemosynis valdè deuotus,& quæcunque seruos Dei decent,& operibus gerit, & moribus. Respondit Rex: Fiat voluntas Dei. Et sic pleno Regis & populi suffragio,episcopus Lugdunensis ordinatus fuit,præcipuus concordiæ ac pacis amator. Qui si læsus fuisset ab aliquo,statìm aut remittebat per se, aut per aliū insinuabat veniam deprecari. Nam vidi ego quodam tempore Basilium Presbyterū missum ab eo ad Armentarium Comitem,qui Lugdunēsem vrbem his diebus potestate iudiciaria gubernabat,dixitque ad eum: Pontifex noster causæ huic,quæ denuò mouetur, dato iudicio terminum fecit : ideoque commonet,nè eam iterare præsumas. Qui furore succensus,respondit Presbytero: Vade,& dic ei: Quia multæ sunt causæ in meo arbitrio positæ,quæ alterius iudicio finiēdæ* erunt. Regressus Presbyter, quæ audiuit,simpliciter exposuit. Sanctus verò Nicetius commotus contra eum,ait : Verè,inquam,quia eulogias de manu mea non accipies,pro eo quòd verba,quæ furor exegit,meis auribus intulisti. Erat autem conuiuio recumbens,ad cuius & ego læuam,cùm adhuc diaconatûs fungerer officio,propinquus accubueram. Dixitque mihi secretiùs : Loquere Presbyteris,vt deprecentur pro eo. Cumque locutus fuissem, non intelligentes voluntatem sancti,silebant. Quod ille cernens: Tu,inquit,surge,& deprecare pro eo. At ego cum trepidatione cōsurgens,osculatus sum sancta eius genua, orans eum pro Presbytero. Qui indulgens,atque eulogias porrigens,ait: Rogo,dilectissimi fratres,vt verba inutilia,quæ ignauè mussitantur, aures meas non verberent : quia non *S. Nicetius creatur Lugduneñ episcopus.* *f. *non erūt*

est dignũ,vt homines rationabiles irrationabilium hominum procacia verba suscipiant. Hoc tãtùm vos studere oportet,vt illi,q contra Ecclesiæ vtilitatem q̃dam machinari cupiunt,vestris ꝓpositionibus confundant. Irrationabilia enim,non solùm non admirari,sed nec audire desidero. O beatum virum,q omni intẽtione vitare cupiebat scandalum. Audiãt autem hæc illi,qui si offensi fuerint,ignoscere nolunt: sed totam pro sua vltione cõuocantes vrbem,etiam testes adhibere non metuunt,q vocibus nefarijs dicant: Hæc & hæc audiuimus de te hunc loquentem. Et ità fit,vt pauperes Christi talibus accusationibus,misericordia postposita,opprimantur.

Quodam autẽ manè cùm surrexisset ad matutinas sanctus Nicetius,expectatis duabus antiphonis,ingressus est sacrarium. Vbì dum resideret, Diaconus respõsorium psalmum canere cœpit,& ille commotus,ait: Sileat,sileat,nec p̃sumat canere iustitię inimicus. Et dicto citiùs oppilato ore siluit: quem iussit vocari ad se sanctus,& ait: Nónne p̃ceperam tibi,nè ingredereris Ecclesiam Dei? Et cur ausu temerario ingredi p̃sumpsisti? Aut cur vocem in canticis Dominicis es ausus emittere? Stupẽtibus autẽ omnibus,q aderant, & nihil mali de Diacono nouerãt, exclamauit dæmonium, & se torqueri à sancto immensis cruciatibus confitetur. Ipse enim p̃sumpserat in Ecclesia canere,cuius vocẽ, ignorantibus populis,sanctus agnouit,& ipsum verbis acerrimis execratus est. Tunc impositis sanctus Diacono manibus,eiecto dæmone,ꝑsonam restituit integræ menti.

Diaconum dæmoniacũ liberat.

His,& alijs signis declaratus in populis, vicesimosecũdo Episcopatûs sui anno,ætate sexagenaria,migrauit ad Christum. Qui dum ferretur ad sepeliendum,cęcus q̃dam se sub feretrũ flagitauit adduci: statimq; eo ingresso, vultus diù lumine viduatus, reseratis oculis adornat: nec distulit diuina pietas beatos artus glorificare signis, cuius beatam animã cum choris angelicis suscipiebat in astris. Post dies autẽ,quos lex Romana sanciuit,vt defuncti cuiuspiam voluntas publicè legatur, huius antistitis testamentum in foro delatum, turbis circunstãtibus, à Iudice reseratum recitatumq; est. Presbyter verò basilicę tumens felle,ꝙ nihil loco,in quo sepultus fuerat,reliquisset, ait: Aiebant semꝑ plerique, stolidum fuisse Nicetium: nunc ad liquidum verum esse patet,cùm nihil basilicæ,in qua tumulatus est,delegauit. Sequenti autem nocte sanctus apparuit Presbytero cum duobus episcopis,id est,Iusto atque Eucherio,in veste fulgenti,dicens ad eos: Hic Presbyter, sanctissimi fratres, blasphemijs me obruit, q̃a nihil facultatis scripserim templo huic,quo requiesco,& nescit, q̃a quicquid preciosius habui,ibidèm reliq,id est,glebam corporis mei. At illi dixerunt: Iniustè facit, detrahens seruo Dei. Conuersusq; sanctus ad Presbyterum,pugnis palmisq; guttur eius illisit,dicens: Peccator conterende,desine stultè loqui. Expergefactus autem Presbyter,tumefactis faucibus,ità doloribus coarctatur,vt ipsas quoquè saliuas oris vix cum labore posset maximo deglutire. Vndè factum est,vt per dies xl. lectulo decubãs, grauiter cruciaretur. Sed inuocato confessoris nomine, sanitati redditus, nunquàm ausus est ea verba,quæ priùs præsumpserat,garrulare.

Migrat è vita.

Nota pœnã presbyteri, sanctũ virũ blasphemãtis.

Priscum autem Episcopum,huic sancto semper fuisse aduersum, nôrunt oẽs. Hic Diacono cuidam huius casulam tribuit. Erat autẽ grauis, eò quòd & ipse vir Dei robusto fuisset corpore. Capsa autem huius indumenti ità dilatata erat atque consuta, vt illa,q̃ ꝑ paschalia festa sacerdotum humeris imponuntur. Ibatque Diaconus cum hoc vestimento discurrens,ac paruipendens de cuius vsibus remansisset, hoc habens in lectulo,hoc vtens in foro,de cuius fimbrijs,si credulitas certa fuisset,reddi potuit salus infirmis. Cui ait quidam: O Diacone, si scires virtutem Dei,& q̃s fuit, cuius vestimento vteris,cautiùs cum eo viueres. Cui ille: Verè, inq̃t, dico tibi,quia & hac casula tergo vtor,& de capsa eius,parte ꝓlixiore decisa,tegumen pedum aptabo. Fecit ilicò miser, q̃ pollicitus est, suscepturus ꝓtinùs diuini iudicij vltionem. Nanque vbi deciso cucullo, aptatis pedulis pedes operuit,extemplò arreptus à dæmõe,ruit in pauimentũ. Erat aũt solus in domo,nec erat q succurreret misero. Cumq; spumas cruentas ore proijceret,extensis ad focum pedibus, pedes cùm pedulis ignis pariter deuorauit. Hactenùs de vltionibus.

Nota vltionẽ in sacra veste abutentem.

Aigulphus quoq; Diaconus noster Roma veniens, beata nobis sanctorũ pignora deferebat. Hic causa orationis tantùm,locũ,quo sanctus q̃escit,adiuit. Ingressusque ædem,dum diuersorũ miraculorũ opus illustre perpẽdit,vidit immẽsum cateruatim popu-

populum ad eius ſepulcrum, velut felicium examina apum ad cōſuetum alueare cōfluere, & alios, Preſbytero qui aderat miniſtrante, particulas ceræ pro benedictione ſumere, alios parumpèr pulueris, nonnullos diſruptas ab opertorio eius fimbrias capere, & abire, ferentes in diſparibus cauſis vnam gratiam ſanitatis. Hæc ille cernens, fide cōpunctus & lachrymans, ait: Si marinorum me moles fluctuum ſulcare mei ſacerdotis deuotio fecit, vt luſtratis Romanorum martyrum ſepulcris aliquid de eiſdē pignoris deferre deberem: cur non Gallicani mei confeſſoris pignora capiam, ꝑ quæ mihi meiſq; ſalus integra reparet? Et ſtatim accedens, quaſdam de herbulis, quas deuotio populi ſacrum iecit in tumulum, manu linteo operta, Sacerdote porrigente, ſuſcepit, repoſitaſq; diligenter domum detulit. Itaq; ſtatim fidem hominis miraculorum actio cōprobauit. Nam diſcerptis de his particulis, & frigoriticis cum aquæ potu porrectis, protinùs cum hauſtu ſalutem inuexit: ſed & multis deincèps. Quādò autē hæc nobis retulit, iam quatuor exindè ſanos factos ab hac infirmitate narrauit.

Nota antiquā Chriſtianorum deuotionē.

Iohānes aūt Preſbyter noſter, dum ab vrbe Maſſilienſi cum cōmercio negociationis ſuæ rediret, ad huius ſancti ſepulcrū in oratiōe ꝓſternitur: de qua cōſurgēs, adſpicit cōfractas cōpedes, diſruptaſq; catenas, q̄ culpabiliū vel adſtrinxerāt colla, vel ſuras attriuerāt: & admiratus eſt. Sed cōtemplatio nō fuit miraculis vacua. Nam rediēs ad nos Preſbyter, aſſerebat cū ſacramēto, tres corā ſe ibì cæcos fuiſſe lumini redditos, ac domū redijſſe ſaluatos. Apud Genabēſem quoq; Galliarū vrbē, dū eius reliqæ cū honore pſallētij portarent, tantā ibì Dn̄s gratiā p̄ſtare dignat⁹ eſt, vt ſuppliciter adorātes & cęci viſum, & claudi reciperent greſſum. Nec dubitare poterat quiſpiam pręſentem eſſe confeſſorem, cùm videbant talia infirmis remediorū munera miniſtrari.

Reliqę deportatę, miraculis coruſcant.

Seditione etiam in quodam loco exorta, cùm vulgo ſæuiente, volantibus ſaxis ac facib⁹, furor arma nō mediocriter miniſtraret, vnus eleuato enſis acumine, cū aſſultu graui virū ꝑculit. Poſt dies aūt paucos inuētus iſte ab interempti germano, ſimili exitu truci datur. Quod cū iudex loci illius cōperiſſet, vinctū virū in carcerē trudi p̄cipit, dicens: Dignus eſt morte hic ſceleſtus occūbere, q̄ volūtatis ꝓpriç arbitrio, nec expectato Iudice, auſus eſt temerè mortē fratris vlciſci. In qua dum teneretur cuſtodia, & multorū ſanctorū nominibus inuocatis, miſericordiam precaretur, quaſi ad ſanctū Dei cōuerſus ait: Audiui de te, ſancte Niceti, ꝙ ſis potens in opere miſericordiæ, ac pius in cōpeditorum flentiū abſolutiōe: deprecor nunc, vt me illa ſupereminenti pietate viſitare digneris, qua in reliquorū abſolutiōe vinctorū ſæpiùs claruiſti. Poſt paululùm verò obdormiēti apparuít illi vir beatus, dicēs: Quis es tu, qui nomē Nicetij inuocas? Aut vndè nóſti quis fuerit, ꝙ eum obſecrare nō deſinis? At ille cauſam delicti ex ordine referās, adiecit: Miſerere, q̄ſo, mihi, ſi tu es vir Dei, quē inuoco. Cui ſanctus ait: Surge in nomine Chriſti, & ambula líber. à nullo enim cōpræhendéris. At ille in hac exꝑgefactus voce, ſe abſolutum catenis cōminutis, cōfractaq; trabe miratur: nec moratus, nemine retinente, vſque ad eius ſepulcrum perrexit intrepidus. Tunc à iudice noxialis culpæ damnatione conceſſa, laxatus abſceſſit ad propria.

S. Nicetius vinctū abſoluit.

Gratū eſt illud addi miraculis, quod accēſis ad lectū eius fecerit cicindulis, q̄a ingētia ſunt, q̄ in cęlis habitās, operatur in terris. Igit̄ lectulus, quo ſanctus qeſcere erat ſolitus, ſępiùs miraculis adornatur illuſtribus. Qui grādi ſtudio ab Aetherio nūc epiſcopo fabricatus, deuotiſſimè adoratur: nec immeritò, cùm frigoritici ſæpiùs ſub eo ſiti, cōpreſſo vapore ac frigore ſaluētur, cæteriq; infirmi ibidèm proiecti, ꝓtinùs ſubleuentur. Palla etenim ſpecioſa tegit, lychniq; in ea iugiter accenduntur. Vnus igitur ex his, per xl. dies totidemq; noctes, vt ipſe æditũus aſſeruit, abſque vllius fomenti adiutorio perdurauit ſplendens, in quo nec papyrus addita, nec gutta olei eſt ſtillātis adiecta: ſed in ipſa, qua primùm ſtatutū eſt, cōpoſitiōe ꝑmāſit, cū luce p̄clara.

Nota de lectulo ſancti viri.

Huius ſancti reliquias Gallomanus Tricaſſinorum Pontifex deuotus expetijt, q̄ cùm pſallentio deducerentur, & cæcorum oculi illuminati ſunt earū virtute, & aliorum morborum genera meruerunt accipere medicinam. Ad nos quoquè facietergium, depēdentibus villis intextū, quod ſanctus ſuper caput in die obitûs ſui habuit, eſt perlatum. Quod nos tanquàm munus cæleſte ſuſcepimus. Factū eſt autem, vt poſt dies plurimos ad benedicendam Eccleſiam in parochia Paternacenſi vrbis Turonicæ inuitaremur. Acceſſi, fateor, ſacraui altare, decerpſi fila de linteo, locaui in templo, dictiſque Miſſis, & facta oratione, diſceſſi. Paucis deindè diebus interpoſitis, ad-

uenit ad nos ille, qui inuitauerat, dicens: Gaude in nomine Domini, sacerdos Dei, de virtute beati Nicetij antistitis. nam noueris, quia ostēdit miraculum in Ecclesia, quā sacrâsti. Cæcus enim erat in pago nostro, diuturna cæcitatis & caliginis oculorum nocte detentus: cui apparuit vir quidam per visum noctis, dicens: Si vis sanus fieri, prosternere in orationem corā basilicæ sancti Nicetij altari, & recipies visum. Quod cùm fecisset, disruptis tenebris, lumen ei virtus diuina patefecit. Posui, fateor, de his pignoribus & in alijs basilicarum altaribus, in quibus & energumeni sanctum confitentur, & fidelis oratio sæpiùs promeretur effectum.

Cæcus illuminatur.

Phronymius igitur, Agathensis Episcopi famulus, epileptici morbi accessu fatigabatur, ità vt plerunque cadens ac spumans, linguam suis proprijs dentibus laceraret: & cùm ei à medicis plurima fierent, accidebat vt paucis mensibus interpositis, non tangeretur à morbo: sed iterùm in recidiuum cruciatum ruens, peiùs quàm priùs ꝑferebat. Dominus verò eius, cùm vidisset tantas virtutes ad sepulcrum beati Nicetij fieri, dixit ad eum: Vade & prosternere coram sepulcro sancti, orās vt te adiuuare dignetur. Qui cùm iussa explêsset, sanus regressus est, nec vltrà eum attigit morbus. Septimus aūt erat ab incolumitate pueri annus, quādò eum nobis Episcopꝰ ꝓsentauit.

Epilepticus puer ad sancti sepulcrū sanatur.

Quidam verò pauper, viuente sancto, literas ab eo elicuit, manu eius subscriptas, quibus sibi per deuotorum domos eleemosynam flagitaret. Post eius verò obitum adhuc cum ipsa circuiens epistola, non pauca ab eleemosynarijs pro sancti memoria capiebat: desiderium enim erat omnibus, vt quisque viderat subscriptionem sancti, aliquid præbere egenti. Quod videns quidam Burgundio, non honorans neque venerans sanctum, obseruare pauperem cœpit à longè: vidensq; eum syluas ingressum, irruit, & abstulit ei sex aureos cum epistola: collisumq; calcibus, reliquit exanimem. At ille inter calces & reliqua verbera, hanc vocem emisit: Adiuro te per Deum viuū, & virtutem sancti Nicetij, vt vel epistolam eius mihi reddas: quia mihi vltrà non erit vita, si eam perdidero. Ille verò, ea proiecta in terram, abijt: quam pauper colligens, venit ad ciuitatem. Erat autem ibi eodem tempore Phronymius Episcopus, cuius suprà meminimus. Ad quem accedens pauper, illi ait: Eccè homo, qui me grauiter cæsum expoliauit, abstulitq; sex aureos, quos pro intuitu epistolæ sancti Nicetij acceperam. Episcopus aūt narrauit hæc Comiti. Iudex verò vocato Burgundione, percōtari cœpit ab eo, qd exindè diceret. Negauit aūt corā omnibus, dicens: Quia nunq̄ vidi hominem istū, neq; res eius abstuli. Episcopus verò adspiciens epistolā, vidit subscriptionē sancti: & cōuersus ad Burgundionē, ait: Eccè in hac epistola subscriptio sancti Nicetij tenetur: si es innocens, accede ꝓpiùs, & iura tangēs manu scripturam, quam ipse depinxit: credimus enim de virtute illius, quia aut te hodiè ostendet hoc scelere contaminatū, aut certè permittet abire innoxiū. At ille nihil moratus, accedit ad manus episcopi, q̄ hanc epistolā extentā tenebat, eleuāsq; manus suas vt iuraret, cecidit retrorsùm supinus, & clausis oculis spumas ab ore proijciēs, quasi mortuus putabat. Transeūte autem quasi duarum horarū spatio, aperuit oculos suos, dicens: Væ mihi, q̄a peccaui auferēdo res paupis huiꝰ. Et statìm retulit ꝑ ordinē, qualiter iniuriā intulerat homini illi. Tūc episcopꝰ cū iudice cognita culpa, ea tātùm, q̄ abstulerat, inopi reddidit, & ꝓ cęde duos insuꝑ solidos addidit: & sic vterq; à iudicis cōspectu discessit.

Nota pœnā periuri.

Quot aūt ꝑ hunc sanctū, carcerali ergastulo reuincti, absoluti sint, quótve cōpeditorum catenæ siue cōpedes sint cōfractæ, testis est hodiè moles illa ferri, q̄ in basilica eius adspicitur, de supradictis supplicijs aggregata. Nupèr aūt in cōspectu Guntranni Principis Siagrium Augustudunensem Episcopū ipsi referētem audiui, in vna nocte in septem ciuitatibus carcerarijs apparuisse beatum virum, eosq; absoluisse ab ergastulo, & abire liberos permisisse. Sed nec iudices contra eos quicquam agere deincèps ausi sunt. De cuius sepulcro si febricitans, si frigorationes habens, ac diuersis morbis laborans, quid pulueris sumpserit, ac dilutum acceperit, mox recipit sanitatem. Quod non est dubium præstare eum, qui ait sanctis suis: Omnia quæcunque petieritis in nomine meo, credite quia accipietis, & venient vobis.

Puluis è sancti tumulo desumptus & haustus, sanitates confert.

Mar. 11.

Igitur apud vicum Prisciniacensem vrbis Turonicæ, Ecclesia dudùm constructa absq; sanctorū pignoribus habebat: cumq; incolæ loci plerunq; peterēt, vt eam quorumpiā sanctorū cineribus sacraremus, de supradictis reliquijs sancto altari collocauimus: in qua ecclesia sæpiùs virtus Dn̄i per beatum manifestatur antistitem. Nuperrimo

rimo autem tempore mulieres quædam vexatę à dęmonio, ex termino Biturigię venientes, tres numero, dum ad basilicam sancti Martini deducerentur, hanc ecclesiam sunt ingressæ. Igitur collisis in se palmis, dum sancti Nicetij faterentur se virtutibus cruciari, proijcientes ab ore nescio quid purulentum cum sanguine, ab obsessis spiritibus protinùs sunt mundatæ. Tres dęmoniacę liberantur.

Dado vnus ex his pagensibus cùm in hostilitate illa, quę apud Conuenas est, accessisset, & plerunquè in periculis mortis irrueret, vouit, vt si domum reuerteretur incolumis, ad memoratam Ecclesiam exornandam in honore beati Nicetij aliqua ex his, q̃ acquisierat, largiretur. Rediēs igitur, duos calices argenteos deferebat, vouitq; iterùm in itinere, quòd hos Ecclesiæ conferret, si ad propria sospes accederet. Domū suam igitur accedēs, vnum tantūmodò dedit, alio sanctum fraudare procurauit, dans coopertorium Sarmaticum, quo altare Dominicum cum oblationibus tegeretur. Apparuit autem illi vir beatus per somnium, dicens: Quousquè dubitas, & votum implere dissimulas? Vade, inquit, & calicem alterum, quem vouisti, redde Ecclesię, nè pereas tu, & domus tua. Coopertorium verò, quia rarum est, non ponatur super munera altaris: quia non exindè plenè tegitur mysterium corporis sanguinisque Dominici. At ille exterritus, nihilq; moratus, votum, quod vouerat, velociter adimpleuit.

Huius hominis frater ad vigilias Dominici natalis aduénit, monuitque Presbyterum, dicens: Vigilemus vnanimiter ad Ecclesiam Dei, atque exoremus deuotè beati Nicetij potentiam, vt eo obtinēte, huius anni curriculum cum pace ducamus. Quod Presbyter audiens, gauisus iussit signum ad vigilias commoueri. Quo commoto, adueniente Presbytero cum clericis & reliquo populo, hic gulæ inhians, moras veniēdi innectebat: cumque mitteret sæpiùs Presbyter ad eum accersendum, respōdebat: Paulispèr sustinete, & venio. Quid plura? Trāsactis vigilijs ac data luce, hic, qui priùs commonuerat, ad vigilias non accessit. Presbyter verò, impleto officio, commotus contra hominem, ad habitaculum eius properat, vt quasi eum à communione suspēderet. At ille correptus febre, sicut vino, ità diuino exurebatur incendio. Nec mora, viso presbytero, datis vocibus cum lachrymis, supplicabat sibi pœnitentiam tradi. Cumque eum Presbyter increparet, dicens: Meritò à sancti Nicetij virtute exureris, ad cuius Ecclesiam venire ad vigilias neglexisti: inter sermocinantium colloquia spiritum exhalauit. Facta quoquè hora tertia, cùm populus ad Missarum solennia conueniret, hic mortuus in Ecclesiā est delatus. Quod virtute sancti antistitis actum nemo ambigere potest. Hæc autem nobis ipse exposuit presbyter. Vigiliæ natalis Dñi. Nota terribile Dei iudicium in negligētem sacras vigilias.

Plurima verò de his vel nosipsi experti sumus, vel per fidelium relationem cognouimus, quæ indicare longum putauimus. Libello igitur clausuram dabimus, cùm vnum adhuc admirandum de libro vitæ eius, quem suprà à quodam scriptum præfati sumus, memorabo miraculum, de quo virtus diuina procedens, non reliquit inglorium, sed ad comprobandum virtutem dictorum, patefecit esse plurimis gloriosum. Diaconus enim Augustudunensis, graui oculorum cæcitate turbatus, audiuit hæc, quæ glorificator sanctorum suorum Deus ad sancti tumulum exercebat, dixitque suis: Si eius adirem sepulcrum, aut aliquid de sanctis pignoribus sumerem, aut certè si pallium, quo sancti artus teguntur, mererer attingere, fierem sanus. Cumq; hæc & huiusmodi cum suis verba conferret, adstitit repentè clericus quidam, dicens: Benè, inquit, credis: sed si de eisdem firmare mentem cupis virtutibus, en volumen chartaceum, quod de his habetur scriptum, vt faciliùs credas ea, quæ ad auditum tuarum aurium peruenerunt: At ille priusquàm legi iuberet, inspirāte diuinæ pietatis respectu, ait: Credo quia potens est Deus egregia operari per famulos suos. Et statìm posuit volumen super oculos suos. Extemplò autem fugato dolore, disruptaque caligine, vsum videndi recipere meruit à voluminis virtute. Et in tanta claritate positus est, vt ipse proprijs oculis legens, virtutum gesta cognosceret. Operatur autem hæc vnus atque idem Dominus, qui glorificatur in sanctis suis, vt qui ipsos illustribus miraculis editis efficiat gloriosos. Ipsi gloria & imperium in secula seculorum, Amen. Liber vitæ S. Nicetij cæcum illuminat.

DE S. THEODOSIA VIRGINE ET MARTYRE CONSTANTISSIMA, AVTHORE EVSEBIO CAESARE-*ensi Eccles. Historiæ lib. 8. cap. 17. interprete D. Iohanne Christophorsono.*

2. Aprilis,

Festum resurrectionis Christi.

Immanissimè sancta virgo dilaniatur.

IAm verò cùm persecutio esset ad quintũ annũ cõtinuata, secũdo die mẽsis Xãthici, id est, ad quartũ Non. April. in ipso die Dñico, & in ipso festo Resurrectionis Saluatoris nostri, Theodosia rursùs virgo, Tyri puella fidelis & modesta, non annos decem & octo ominò adhuc nata, vinctis quibusdã Cæsareæ, q̃ regnũ Christi cõstanter cõfitebantur, ante tribunal consistentibus accedit, cùm benignè salutatura, tũ (sicut verisimile est) eos obsecratura, vt cùm essent apud Dñm, illius recordarẽtur. Quo factitato, eã tanq̃ nefas quoddã & impiũ facinus aggressam, satellites abripiunt, deducuntq; ad Pręsidẽ. Extẽplò verò iste quasi mente captus & animi furore maximè efferatus, grauibus & horrendis tormentis latera mãmasque ad interiora vsq; ossa dilaniat: quam adhuc ęgrè spirantem illam quidem, hilari tamen vultu & læto omnia cruciamenta perferentem, in rapidos maris fluctus proijci iubet. Deindè ab illa ad reliquos Christi confessores digressus, omnes ad æris metalla, quæ erant in Phæno Palæstinæ, condemnat.

BVLLA CANONIZATIONIS S. FRANCISCI DE PAVLA, ORDINIS FRATRVM MINIMORVM IN-*stitutoris: in qua etiam eius vita describitur.*

Is est Leo x.

Patriarchę.

Prophetę.

LEo Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuã rei memoriam. Excelsus Domin⁹ militantem Ecclesiã preciosorũ lapidũ viuorũ, ipsi summo angulari lapidi Christo Iesu vnitorum, ornatissima varietate decoratã, structura mirabili fundare disposuit. Hinc ꝓcesŝere beati patriarchæ, qui fide præclari, sanctorum etiã angelorum susceptores effecti; facie ad faciem Deum videre meruerunt. Hos secuti sunt sancti prophetæ, quibus ostendit Deus secreta sua, vt vẽtura; quasi præsentia, spiritusancto illuminati, agnoscere atque enũciare potuerint. Postquàm autem venit plenitudo temporis, & nos in assumpta sibi humanitate oriẽs ex alto visitare, nostręq; salutis mysteria (iuxta quod prædixerant prophetæ) adimplere dignatus est; constituti fuêre beati apostoli, diuinæ legis promulgatores & prædicatores, qui per orbem vniuersum genus humanum (quod sub diabolicæ potestatis iugo tenebatur) ad salutem excitãtes, Dei verbum in omnibus terræ finibus p̃dicârunt. Hos subsecuti sunt martyres splendidi, qui fidei loricam induti, & inconcussæ stabilitatis balteo succincti, stolas suas in sanguine innocentis agni lauantes, cãdidato exercitu Christum Iesum imitati, supnæ ciuitati Hierusalẽ, hoc est, triũphanti ecclesię cum gloriosa victoria palmas manibus gestantes, se dicto viuo lapidi Christo adiũxerunt, sempiternã suî memoriã & exẽplũ venerabile militanti ecclesiæ relinquẽtes. Progressi sunt & doctores lucidi, q̃ suis doctrinis & exẽplis catholicã & orthodoxã fidẽ defensantes, falsisq; ꝓpheris ac iniquis doctoribus, fidẽ ipsam subuertere satagẽtibus, se opponẽtes, dictã militantẽ ecclesiã multipliciter illustrârũt: q̃bus eadem ecclesia cõiuncta, ꝓgreditur quasi aurora consurgẽs, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorũ acies ordinata. Sequuntur posteà sancti cõfessores, q̃ virtutũ gẽmis coruscãtes, Dño rationẽ de talentis creditis reposcẽti (vtpotè fideles & boni serui) multiplicatũ de suis laborib⁹ fructũ attulerũt, & in arcẽ cælestẽ reposuerũt, omniaq; mũdi blandimẽta (vt venenũ aspidũ) fugiẽtes, latibula in terris petiêrũt, antris abditi, rudi victu & scaturiẽtis aquæ leui potu carnẽ macerantes, tegmine hircino amicti, iunceo vel straminco cubili fessa mẽbra somno fouẽtes, nudis pedib⁹ Dñm q̃siêrũt, æternãq; patriã inuenerũt. Adsunt & virgines nitidæ,

Apostoli.

Martyres.

Doctores.

Cant. 6.

Cõfessores. Matt. 25.

Virgines.

tidæ, mundo corpore, syncero corde, sanctaque mente cum oleo in lampadibus suis sponso (qui est præ filijs hominum speciosus) obuiàm venientes. Deuotæ tandem cõtinentesq; viduæ, & aliæ quàm plurimæ sexûs vtriusq; personæ, pijs ac sanctis operibus semper intentæ, cum plenis etiam manipulis eidem cælesti sponso se repræsentant, cum angelis gloriam in altissimis Deo, & in terra pacem hominibus bonę volũtatis mirificè depromentes. Hæc omnia vnus atq; idem spiritus admirãdo plurimùm operatur ministerio. Et sicut altissimus ab initio vineam suam talibus pijs cultorib⁹ (iuxta sanctam promissionem suam) visitauit, firmauit & auxit: sic semper ad illã suæ protectionis auxilium multipliciter impertitur. Nouissimè verò diebus nostris cælestis ille agricola vineam suam more solito visitans, virum fortem ad huiusmodi vineę culturam adduxit, gloriosum scilicet confessorem, beatum Franciscum de Paula, superno cœtui meritò sociandũ, immò veriùs sociatũ, qui inter cæteros Christi athletas suis meritis & exemplis ipsam sanctam Ecclesiam (diuina cooperante gratia) multipliciter decorauit, præsentisq; temporis caliginem suæ lampadis fulgore mirabiliter illustrauit. Ipse enim aduersùs mundũ, carnem & dæmonem fortiter dimicauit, ac in odorem suauitatis altissimi currens, copiosam vtriusq; sexûs fidelium multitudinem salubriter post se traxit, ac (velut effusam super faciẽ terræ) religiosam professionis suæ generationem dereliquit, vt ad illuminationem gentium celebris suî memoria (tanq̃ rutilum sidus) in Ecclesiæ firmamento seruaretur. De cuius quidẽ origine, vita, moribus, & fama, necnon mirabilibus (q̃ in præmium sanctitatis eius Deus mundo multipliciter ostendere dignatus est, nè de tam celebri viro etiam posteritas ipsa remaneat ignara) pauca ex multis duximus recensenda. Constat siquidem in regno Neapolitano inter Brutios & Lucanos: Paulæ oppidum situm esse, quod itinere vnius diei à Cusentia, illius ꝓuinciæ metropoli, distat. Indè originem traxit Iacobus Martolilla. Illi proximum est castrum Folschaudi, vbì nata est Vienna; quondã ambo in fide Christi baptizati & cõfirmati, ac (vt veri catholici) educati. Qui inuicẽ secundùm ritũ S. Romañ. Ecclesiæ matrimonium contrahentes, & (vt fideles decet coniuges) mutuã charitatẽ, vitęq; honestatẽ seruantes; diù cohabitârũt. Ex hoc matrimonio B. Franciscus de Paula ꝓcreatur. Qui sacri baptismatis fonte lauatus, & chrismatis sacramento confirmatus; ab eisdemq́; parentibus sub Dei timore & amore educatus, insigne specimen sanctitatis futurę præ se ferens, solitudinẽ & religionẽ diligere, ac oratiõibus & ieiunijs assiduè vacare cœpit. Quæ cùm eius parẽtes animaduertissent; ipsum annũ circiter decimũtertiũ agentẽ (iuxta votũ ꝑ eos emissum) domui S. Francisci ciuitatis S. Marci obtulerũt. In qua puer in sortẽ Dñi electus, anno ꝑ eum exacto, nullaq; ꝓfessione emissa, vocatis parentibus, eos, vt se ad ecclesiã S. Francisci de Assisio, & sanctæ Mariæ de Angelis; deuotiõis causa ducere vellẽt) enixè rogauit. Qui pio eius desiderio annuentes, sese itineris comites p̃buerũt. Quibus ecclesijs deuotè visitatis, in patriã reuersus idẽ beatus (sancto spiritu inspirante) ad ecclesiã construendã animũ addixit; ipseq́; primus fundamẽta effodere cœpit. Quo inter vicinos diuulgato, vndiq; ad opus iuuandum concurritur: alij operi incumbebant: nonnulli calcẽ, lapides, cæmenta, & alia id genus, futuro ædificio necessaria, deportabant. Fertur etiam tunc fratrẽ quendã, S. Francisci habitu indutum, ex improuiso beatũ Franciscum de Paula increpâsse, ꝙ tam angustã ædem facere incepisset: eandemq́; demoliri sibi mandâsse, ac aliã maiorẽ designâsse; beatoq́; Francisco de Paula asserenti, sibi vires ad tam ingens opus perficiendũ non sufficere; diuinitùs respondisse, Deũ omnipotentem ei nullo pacto defuturum: euestigioq́; diruptis muris euanuisse. Vndè nõ immeritò plerq; illum B. Franciscum fuisse existimârunt. Postridiè verò nobilis quidam Cusentinus superuenit, qui eidem beato ꝓ ædificanda ecclesia magnũ auri atq; argenti pondus obtulit. Vndè iuxta sitûs designationẽ, ecclesiã notabili forma non paruo sumptu construere cœpit: neq; vnq̃ à laboribus cessabat, nisì cùm orationi diuinisq; rebus intendebat. Qui & si vigilijs, cõtinuisq; ieiunijs maximè esset attritus: lapides tñ, calcẽ & ligna, aliaq; ad fabricã necessaria ꝓprijs etiã humeris deferre non desinebat. Erat adeò in loquẽdo humanus atq; affabilis, vt nullus vnq̃ ad eum accesserit, qn mellifluis eius verbis delectat⁹, & incredibili quadã sermõis dulcedine capt⁹; & quasi diuino spiritu replet⁹ ab eo recesserit. Humilitatẽ eius etiã instituti ꝑ eũ Ordinis cognomentũ ostẽdit. Quod vt is oĩm minim⁹ esse volebat, ità Minimorũ dici cẽ-

Matt. 25. Psal. 44. Viduæ. Luc. 2.

Paula oppidum, patria S. Frãcisci.

Parentes

Traditur in cœnobium.

Ecclesiam cõstruit.

Eius affabilitas & comitas verborum.

Humilitas

fuit & instituit. Eiusdē etiā Ordinis institutor & gñalis corrector existens, oīm se infimum (quoàd poterat) exhibebat; & ad oīa etiā seruilia opa (vt & cæteris humilitatis pberet exemplū) descēdere nō dedignabatur. Quippe discipulis suis discūbentib⁹ ministrabat, sępeq; ecclesiā & altaria verrebat & mūdabat, ac paramēta & alia ad diuinū cultum necessaria cōponebat; aliorumq; fratrū (etiā nouitiorū) indumēta pprijs manibus abluebat. Et cùm iuuenis adhuc esset, Calabriāq; incoleret, nunq̄ nisi nudis pedibus etiā p glacies, niues, montes, & acuta saxa, vepres, spinasq; incedebat: nullāq; ex eo etiā grauissimo sæpè pōdere pressus, lęsionē in pedib⁹ patiebat. Ipsum sæpiùs ignē nudis pedibus cōculcâsse, ac ignitos cādentesq; lapides manibus portâsse, liqdò constat. Admirabilis erat vitæ eius austeritas, q̄ pptereà admirabilior censenda est, quia in pueritia, adolescentia, iuuentute, senecta & decrepita eius ætate inter labores, vigilias, ieiunia, abstinētias, innumerasq; corporis maceratiōes; eundem penè viuendi modū seruauit. Horū, & plurimorū aliorū sanctorū operū ratiōe habita, adeò sancti spiritûs gratia hoīem cōplexa est, vt pijs eius meritis & precibus in Christi noīe dæmones à corporibus humanis sępiùs eiecti, pluresq; infirmi diuersis morborū gñibus oppressi, & iam à medicis destituti, ac morti propinqui, pristinæ sanitati restituti fuerint: Idemq; beatus alijs cōpluribus, q memoria & sensibus capti, seu intelligentia debilitati erāt, sanitatē pstiterit: ac multis claudis incessum, surdis auditū, mutis loquelā, cæcisq; lumē restituerit; & leprosos mūdauerit: nōnullosq; mortuos, vel p mortuis habitos, ad vitā pristinamq; lucē reduxerit. Quorū qdē miraculorū fama cùm iam p totū ferè orbē vagaretur, & ad aures fe. re. Pauli II. pdecessoris nostri peruenisset, Cubicularium quendā suū, ad bo. me. Pyrrhū archiepiscopū Cusentin̄ misit; mandauitq;, vt ipse sup miraculis huiusmodi se diligēter informaret, ac deindè ipsum de veritate certiorē efficeret. Qui quidē archiepiscopus pōtificis mādato parére desiderās, ac neminem habēs, q talia meliùs, q̄ ipsemet cubicularius, explorare, fideliusq; referre posset; eidē suasit, vt is cū socio, quē ei adiūxit, ad dictū beatū virum se conferret: ac de illius vita, miraculis & fama huiusmodi plenā informationē caperet. Cubicularius archiepiscopi fretus cōsilio, hoīem adijt. Et cùm inter salutandū, dicti beati viri manū osculari vellet, ille omninò renuit, eumq; rogauit, vt sibi potiùs manū deosculādam porrigeret, asserēs id multo iustius & cōuenientius fore, cō q ipse Cubiculari⁹ xxxiij. annos iam presbyter esset. Quod Cubicularius memoria repetēs, (vbi id verum esse cognouit, miratus est hominis spiritū, & cum eo ad colloquium in camerā cōcessit. Vbi cùm primus sermo de tam ardua, difficiliq; vita fuisset, vt eā nulli (nisi robusto ac valido) tolerabilē fore Cubicularius asseueraret: beatus pater (audito illi⁹ verbo) igni appropinquās, ardētes prunas absq; lęsiōe manibus arripiēs, dixit: Qui pfecto corde Dño seruiūt, oīa creata illis obtēperant. Exterrit⁹ ille eo miraculo, veniā petijt. Cūq; eius pedes humiliter osculari vellet, ipseq; vir beatus id recusâsset; eius tūc vestē manu apphensam deuotè osculās, & ab eo recedēs, ad pōtificem redijt: eiq; miracula, q̄ viderat, enarrauit. Olìm etiā vir nobilis Iacobus de Tarsia, baro terrę Bellimōtis Cusentin̄ diœcesis, cū grauissimo & penè insanabili apostemate lōgo tēpore in crure laborâsset; insignesq; medici & chirurgi in eo nihil proficerēt, quin hulcus illud ingrauesceret, omnibusq; remedijs adhibitis, iā in desperationem salutis res adducta esset, tandèm dictus Iacobus fama sanctitatis & miraculorū beati viri (q tunc Paulæ degebat) adductus, ad eū non sine magno labore accessit, illiq; plagā detexit, & se deuotissimè cōmendauit. Primùm siquidē ipsi beato & oībus, q adstabant, hulcus graue & miserabile, ac penè insanabile visum est. Illū tñ beatus admonuit, vt in Deo firmā fidē & certā spem haberet, qa sanitatis gratiā cōsequeretur. Ac statìm vnū ex suis fratrib⁹ misit, q aliqua folia herbæ, q̄ vngula caballina dicitur, & inibì nascitur, colligeret, & cū ipsis folijs certos pulueres, quos in cella sua ipse beatus retinebat, sibi afferret. Dū frater ille mandata exequitur, beatus vir ad ppinquam crucifixi imaginem cōuersus, orauit, vt baroni, in suę diuinitatis gratia confidenti misericordiam suam aperiret. Nec multò pòst folijs ac pulueribus huiusmodi sibi (vt iusserat) apportatis, facto signo crucis, aliquantulum de dictis pulueribus hulceri imposuit, illudq; tribus ex folijs pdictis cooperuit, & omnia circunligauit, in Domino spem reponens, q sanitatem recuperaret. Illi ergò benedicens, iussit vt ilicò suam repeteret domum, ad quartumdecimum fermè lapidē indè distantem. Qui cùm aliquādiu eqtâsset, ad vxorem

Iuuenis ambulat nudis pedibus.

Ignis eum non lædit.

Austeritas vitæ.

Eius miracula.

Spiritu prophetico claret.

Ardentes prunas manu tenet.

rem suã Iohannã, q̃ illũ semp̃ in eo itinere comitata fuerat, cõuersus, Mihi videt̃, inq̃t, ꝙ sim sanus, q̃a acerbũ illũ dolorẽ & pessimũ fœtorẽ ampliùs nõ sentio. Et cùm iam certũ monticulũ superâssent, Iacobus auidè cupiens intelligere, an posset ambulare, ex equo descendẽs, ꝓprijs pedibus ambulare cœpit: & calce terrã ꝑcutiens, nec aliq̃d doloris sentiẽs, se liberũ & sanũ intellexit. Deo igitur & B. Francisco de Paula, gratias agentes coniuges, voti cõpotes ad ꝓpria rediêre. Iisdem fermè diebus in ciuitate Cusentiñ fuit quidã Marcell⁹ de Cardilla, pedibus & manibus cõtractus, ac tot⁹ leprosus, adeò vt iam vocẽ quasi omnẽ amisisset, eiusq; loquela vix audiret. Qui cùm p̃ consanguineos suos ad Paulę monasteriũ adductus, & beato viro p̃sentatus fuisset, ille misericordia motus, parũ secretò orauit. Mox verò rediẽs, eũ manu subleuauit, & ab om̃i mẽbrorũ cõtractu & lepra incolumẽ reddidit. Guidonem quoq; Lipantũ nobilem Cusentinũ, grauissima infectũ lepra, in domo Paterni (quã vir beatus tũc ædificabat) ad se venientẽ sanitati restituit. Cùm idẽ beat⁹ vir fabricã domûs iuxta Paulæ oppidũ incepisset, adductus est ei quidã à natiuitate mutus. Quẽ cũ parẽtes eius iuxta ecclesiã posuissent, dixit eis vir beatus, vt altè secum ter Iesum acclamarẽt, & ità aperiretur illi sensus. Beato verò inchoãte, dictisq; parẽtibus ꝓsequentibus, mutus similiter alta voce dixit, Iesus. & indè liber atq; integer vsq; ad eius obitum in loquela permansit.

Vlcus desperatum sanat.

Contractũ, eundẽq; leprosum, curat.

Item aliũ.

Mutus loquitur.

Rursùs Iulia, Antonij Cathalani in dicto oppido Paulæ habitãtis filia, ab ortu cęca & nihil ꝓrsùs vidẽs, cùm à parẽtibus suis ad beatũ virũ (q̃ fortè tunc in horto domûs erat) adducta fuisset, idẽ beatus vir herbã quandã euulsit: eamq; signo crucis facto sup̃ ipsius puellę oculos apposuit. Quæ statìm videre cœpit, ac sensu visûs tãdiù, quandiù posteà vixit, freta est. In fabrica dictę domûs Paterni, cùm duo laborãtes terrã effodiendo obruti fuissent, ità vt iam ꝓ mortuis hab erẽtur, ad succurrendũ inuocatus vir beatus, à duabus partibus terrã effodi fecit. Quo facto, dicti laborãtes viui & illęsi sua (vt creditur) gratia sunt rep̃ti. Dũ quidã Antonius architectus ad dictę domûs Paterni fabricã accessisset, & beatus vir, vt ꝓ cibo illi ministrãdo nõnullę fabę coquerẽtur, cuidã fratri iuniori inibì existẽti mãdâsset, frater ille ollã, cũ dictis fabis & aqua, frigidis in coqna cineribus supposuit: oblitusq; ignẽ, quo culina carebat, aliundè afferre, discessit. Sed cùm vir beatus dictas fabas iã coctas esse credẽs, vnà cũ hospite in culinã venisset, nullusq; ibì ignis adesset, dict⁹ Antõius subrisit de dicti beati p̃cepto, & ei⁹ ferculo, quod nondũ coq̃ cœpisset. Cui vir beatus ferculũ ipsum paratũ esse respõdit, tetigitq; manu ollã, q̃ ilicò feruere visa est, statìmq; fabæ coctæ fuêre, ità vt indè Antõius ipse prandiũ sumere potuerit. Qua de re dictus Antonius, & nõnulli alij tunc præsentes, maxima sunt admiratiõe affecti. Idẽ etiã beatus vir die quadã (more solito) Missam audire cupiens, ecclesiã ingressus est. Cumq; tũc ecclesię lãpas accẽsa non esset, & aliq̃ ex ijs q̃ ibì Missę audiẽdę causa aderãt, ignẽ foràs q̃situm iuissent, illumq; iã afferrẽt: vir beatus chordã lãpadis accepit, vt eã deduceret. Illa verò in medio descẽsu absq; aliquo igne miraculosè accẽsa, effulsit: ex quo circũstantes candelas ꝓ Missa tunc celebrãda necessarias, deuotissimè accenderunt. Cùm in terra Mõtisalti dictæ Cusentiñ diœcesis quidã Frãciscus, ipsius terrę incola, febre adeò vexaretur, vt de ei⁹ salute nullã medici spẽ ꝓmitterẽt, laboraretq; in extremis, ac (om̃ibus Ecclesię sacramentis deuotè susceptis, & cãdela b̃ndicta more solito accẽsa, in eiusq; manibus posita) à circũstantibus iam ꝓ mortuo haberetur, tũc Iohãna mater eius, ad B. Franciscũ de Paula specialẽ gerẽs deuotiõis affectũ, illũ lachrymãs deprecata est, vt filiũ suũ sanare, ac vitę restituere dignaretur: vt illius ope tribus suis (ex dicto eius filio) nepotibus ꝓuideri posset. Prętereà si voti cõpos fieret, se statìm huius seculi vanitatib⁹ om̃inò renunciaturã, & in habitu tertiæ regulę eiusdẽ beati, Deo ꝑpetuò famulaturã, deuotè vouit ac ꝓmisit. Quo voto emisso, statìm eius filius quasi à morte resurgens, circunstantes adspicere, seq; meliùs habere incepit: nec multis posteà diebus, pristinæ fuit saluti restitutus, & p̃ xxx. ferè annos indè sup̃uixit. Cùm in dicto oppido Paterni, idem beatus vir moram traheret, quidã oculi albuginem patiens, ad eum accessit, humiliterq; rogauit, vt sibi opẽ afferret. Cuius precibus motus vir beatus, bõbycẽ sacro latice adsp̃sam sup̃ virginẽ calcẽ (q̃ fortè ꝓ ecclesię fabrica ibì aderat) conuoluit, & ea oculũ, macula huiusmodi infectũ, abstersit, signoq; crucis desup̃ facto, ab om̃i albugine & macula statìm liberauit. Cũ quidã dicti oppidi venatores hyemis tẽpore in mõtib⁹ niuib⁹ repletis hoĩem, nullũ viuẽtis signũ p̃ se ferentẽ, inuenissent, illũ sepeliendũ

Cæca videt

Duo pro mortuis habiti, viui cernuntur.

Olla sine igne feruescit.

Lampas absq; igne accenditur.

Iam penè mortuus reualescit.

ad locũ detulerũt, vbì tunc beatus vir morabatur. Qui in illũ respiciẽs, Per charitatẽ (ait) viuit homo iste: & ad eum conuersus, Surge (inquit) & ambula. Ad cuius verba, homo in sepulcrũ mittendus, ilicò surrexit, ac pedetentìm ambulare cœpit, moxque hospitij domũ ingressus, ac cibo & potu refectus, pristineq; valetudini restitutus, ad ꝓpria saluus & incolumis remeauit. Prętereà in dicto oppido Paulæ, dum sui ordinis domus ædificaret, & calx in fornace coqueretur, accidit, ꝙ vel ꝓpter nimiũ ignẽ, vel aliã causam, fornax ipsa ruinã minaretur. Tunc illius magistri nullũ penitùs remediũ adhibere sciẽtes, ad beatũ virũ pro auxilio recurrerũt, eiq; ꝑiculum exposuerũt. Qui illis, Per charitatẽ, inquit, ad collationẽ seu prandiũ eatis, mihiq; curã fornacis relinquatis. Quibus discedentibus, ipse statìm signo crucis facto, intrepidè dictã fornacẽ ardentem intrauit, ac illã solus reparauit, indeq; absq; lęsiõe aliqua incolumis exiuit.

Item alius iam defunctus.

Intrat illæsus in fornacem ardentem.

Iulius Bartuchius, etiã de Paula, iuuenũ multitudine adiutus, post beati viri obitũ è Cusentię castro Paulã versùs, eximię magnitudinis bombardã trãsportari curans, additis etiã ad laborẽ viginti boum iugis, apud quendã decliuẽ locũ, nõ longè à Paula distantẽ, Lamachia nuncupatũ, funẽ maximũ cuiusdã nauis onerarię, quo bõbarda ipsa alligata erat cuidam arbori, vt paulatìm laberetur, inuoluit. Quam cùm nec Iulius ipse, neq; tot socij ꝓpter impetũ velocẽ, q ex magnę molis lapsu ferebatur, retinere valerẽt: ibì, dũ idẽ Iulius vltrà, q̃ eius vires ferebãt, nititur, iuxta arborem, cui circunligatus erat funis, ꝓstratus cecidit, pedesq; suos intrà eiusdẽ funis orbes inuoluit. Vndè cùm nullo pacto, nisì munere diuino, quin eius crura frangerẽtur, euadere posset, arborẽ amplectẽs, summa cum deuotiõe clamauit: O beate Francisce de Paula, opem fer mihi misero. His dictis, (mirabile dictu) currus, cui bombarda ipsa imposita erat, in loco ꝑcipiti statìm restitit: apparuitq; eidẽ Iulio quidã frater Ordinis beati Frãcisci de Paula, q tũc funẽ ipsum manibus retinuit. Idẽ verò Iulius tanto ꝑiculo ereptus, omnesq;, q illuc quasi ad spectaculũ cõuenerant, miraculũ acclamãtes, omnipotenti Deo, beatoq; Frãcisco de Paula, immẽsas ilicò gratias egerũt. Ipseq; Iuliꝰ ante alios oẽs nudis pedibus ad eiusdẽ beati viri monasteriũ ꝓfectus, imaginẽ suã ceream, fune pedibus implicito ꝑ deuotiõe in tãti miraculi memoriã obtulit. Cùm à quodã fratre Antonio, ordinis Minorũ ꝓfessore viro doctissimo, integerrimeq; vitę, idẽ beatus vir etiã in publicis ꝑdicationibus carperet, ꝙ videlicet tam impudẽs esset, vt simplex laicus & literarũ penitùs ignarus, qbusdã herbis ęgrotis salutẽ ꝓmitteret: accidit, vt idẽ frater Antonius ab alijs dicti Ordinis Minorũ fratribus, ad eundẽ beatum virũ missus fuerit, quatenùs eũ de ꝑmissis redargueret. Qui cùm ad eũ venisset, & magnis illũ cõtumelijs affecisset, increpâssetq; eius ignauiã & crassitudinẽ, vir Dei constãtissimus patientissimusq;, tot cõuicijs & iniurijs nullatenùs fractus, ac ne cõmotus quidẽ fuit: sed foco appropinquãs, ardentes titiões nudis manibus accepit, eosq; strictè cõpressit, ac manifestè ostendit, in Dei virtute oĩa fieri posse. At ille prudentissimè ꝓspiciens hoĩs simplicitatẽ & fidẽ, om̃iaq; ab eo diuina gratia & ardẽtissimo fidei spiritu fieri, eiꝰ pedibꝰ aduolutus, illos arctè cõplectẽs, oscularìq; satagẽs, veniã ab ipso humilimè postulauit: neq; indè surrexit, donèc ab eodem beato patre bñdiceret. Quo factũ est, vt q anteà in illũ publicè maledicta plurima cõgesserat, ꝓprium cõfessus errorẽ, beati viri sanctitatẽ dignis verisq; posteà laudibꝰ meritò efferret. Quæ oĩa cùm mirabilẽ quandã & rarè auditã viri sanctitatẽ arguerent, eorumq; celebris fama iam ad cla. me. Ludouicũ XI. eius noĩs Francorũ regẽ Christianiss. ꝑlata esset, Rex viri beati sanctitate motus, ac ipsum corã videre cupiens, à pię me. Sixto papa IIII. etiã ꝑdecessore nostro impetrauit, vt eidẽ beato viro in virtute sanctę obediẽtię mãdaret, vt ex Calabria in Franciã se cõferret, dictumq; Ludouicũ regẽ visitaret. Quibus iussis Dei famulus obediens, in Franciã iuit: vbì eum ꝑfatus rex singulari deuotiõe suscipiens, seq; ab eo bñdici postulãs, illi tanq̃ viro Dei magnum honorẽ & reuerentiã exhibuit. Cognita deindè viri sanctitate, ei eiusq; fratribus sedẽ ꝓpè ciuitatẽ Turonẽ & regiũ palatiũ assignauit, amplamq; & magnificam domũ cum ecclesia (q̃ in hãc vsq; diem extat) pro ipsius beati Francisci de Paula, suorumque fratrum vsu & habitatione construi fecit. Tantę insupèr continentię fuit idem beatus vir, vt non carne, sed solo spiritu compactus esse videretur. Priùs enim quàm ab hac luce discederet, ad omnipotentis Dei laudem & gloriam, suæque religionis propagationem, diuina (vt piè creditur) inspiratione instructus, tres regulas fratrum scilicet ac sororum, & vtri-

Insigne miraculum.

Ardentes titiões nudis manibus fortiter cõplectitur.

A Francię rege euocatur, & reuerenter habetur.

Tres regulas instituit

vtriusq; sexûs fideliũ, Tertiariorũ nũcupatorum, instituit. Et vt humilitatis amator erat, illáq; à suis etiã coli desiderabat: fratres sui ordinis, Minimos: & sorores, Minimas vocari debere ordinauit: iniunxitq; illis, vt decẽ mandata diuina & Ecclesię p̃cepta salutaria vigilãter obseruantes, Romano Põtifici, ꝓ tẽpore existẽti, fideliter obedirent, ac sub obedientiæ, castitatis & paupertatis, quadragesimalisq; vitę sacris votis perseueranter viuere profiterent, nõnullis ad regularũ fratrũ ac sororũ huiusmodi, tam circa ꝑsonarum ipsarum directionẽ & informationẽ, q̃ diuini cultûs augmentũ, debitam obseruationẽ & institutionẽ, opportunis adiectis capitulis. Ipsas verò fratrum ac sororũ, cum decẽ: dictorũ aũt vtriusq; sexûs Tertiariorũ regulas cũ vij. capitulis per eũ piè institutas, re.me. Iulius Papa II. similiter p̃decessor noster, eodẽ beato viro tunc in humanis agente, matura pręhabita deliberatiõe, tanq̃ religioni cõsonas (postq̃ idẽ Sixtus p̃decessor noster, ac sanctę com. Innocentius VIII. & Alexander VI. Rom. Pontifices etiã p̃decessores nostri, eidem beato viro, eiusq; ordini, ac eius ꝑsonis, & domibus q̃plura priuilegia cõcesserant) ꝑ suas primò, & deindè nos ꝑ alias nostras literas approbauimus, & confirmauimus, diuersisq; priuilegijs, gratijs & indultis ordinem ipsum multipliciter cõmuniuimus, ꝓut in ipsorũ p̃decessorũ & nostris indè cõfectis literis pleniùs cõtinetur. Cumq; vitæ suę finẽ iam ꝓximum Diuina inspiratiõe ꝓspiceret, idẽ beatus vir pridiè, q̃ decederet (q fuit dies cœnæ Dñi) pluribus è fratribus suis (q ex varijs ꝓuincijs & regnis tũc ad eum venerant) adstãtibus, in Missa cõuentuali post pœnitentię sacramentũ deuotè susceptũ, cũ ꝓfundissima humilitate, huberrimaq; lachrymarũ effusione pectus suũ ꝑcutiendo, sacrosanctũ Eucharistiæ viaticũ è manibus vnius ex sui ordinis presbyteris magna cum deuotiõe suscepit. Posteà Dño nostro Iesu Christo, beatæq; Marię virgini, & sanctis omnibus deuotè ꝑactis gratiarum actiõibus, Missaq; huiusmodi celebrata, ad cellã suã ꝓprijs pedibus (licèt ꝑ senectute debilis, & infirmus) baculo, quẽ more solito gestabat, innixus redijt. Postero aũt die, cùm idẽ beatus fidelisq; Dei seruus tẽpus instare videret, quo sibi ex hac lachrymarũ valle migrandũ erat, dictos fratres suos ad se cõuocari iussit, eosq; ad fraternã pacem, mutuamq; charitatẽ dulcissimis verbis ac salutaribus monitis charitatiuè exhortatus est, illisq; bñdictione more solito impertita, cùm iam nonagesimũ primum (vel circà) annũ feliciter impleuisset, anno à partu virgineo millesimo quingentesimo septimo, Aprilis verò die secũda (quæ tunc fuit parasceues, Veneris sancta nuncupata) circa horã, qua ꝓ nobis Christus passus est, signo sanctę crucis deuotè signatus, omnibusq; sacramentis Ecclesiasticis debitè communitus, plecta coram eo Dominica passiõe, iũctis deuotè manibus, erectisq; in cælũ oculis, sanctæ Crucis *triumphũ piè amplectens, reuerenterq; osculans, ac sæpiùs, In manus tuas Dñe cõmendo spiritum meũ, aliasq; pias oratiões deuotissimè repetens: dimissa huius carnis sarcina, quasi viuẽs absq; aliquo doloris aut mortis notabili signo, migrauit ad Christũ. Cumq; tunc ꝑ vndecim dies eiusdem beati corpus insepultũ remanserit, illucq; maxima virorũ & mulierũ, ac religiosarũ ꝑsonarum multitudo accesserit, vt sanctum virum, quem viuentẽ summa fuerant veneratione ꝓsecuti, etiam defunctum viderent, & illius apud Deum suffragia mererentur, mirum omnibus fuit, ꝙ eius caro ꝑ tot dies incorrupta ꝑmanserit, nec vllum ꝓrsùs fœtorem emiserit: quinpotiùs odor quidẽ suauiter fragrans ab ea manauerit. Post ipsius etiã obitũ, multis eius suffragia deuotè implorantibus, omnipotens Deus q̃plures gratias elargiri, magnaq; miracula palàm operari dignatus est. Propter q̃ charissimus in Christo filius noster Franciscus, huius nominis primus Francorum rex, Christianissimus, charissimaq; in Christo filia Claudia regina, eius consors (quæ aliâs coram dicti ordinis tũc generali, ac alijs nobilibus personis emisso voto, ꝙ si gratiã pro masculo assequeretur, in beati patris honorem Francisci nomẽ ei imponeret, fulgentissimũ puerũ in lucẽ edidit: illiq;, iuxta dictũ eius votũ, Frãcisci nomẽ impõi fecit) Necnõ dilecta etiã in Christo filia, nobilis mulier, Aloysia de Sabaudia, Andegauẽn & Angolismẽn Ducissa, Cenomanẽsisq; Comitissa, eiusdẽ Frãcisci regis genitrix, nobis ꝑ venerabilẽ fratrẽ nostrũ Dionysiũ episcopũ Maclouiẽn. gñalem, ac dilectos filios, Iacobũ Lucã, decanũ ecclesię Aurelianẽn, & nobilẽ virũ Antoniũ Raphin, aliâs de Potõ, dñm tẽporalẽ loci de Podio Caluario Agẽnẽn diœcesis, ꝓ nõnullis particularib⁹ ipsi⁹ Christianiss. regis negocijs nũcios & oratores ad nos destinatos, humiliter supplicari fecerũt, vt p̃missis diligẽter inq̃sitis & exploratis, ad

Regulæ illæ à summis Pontificibus approbantur.

Sub obitũ percipit Eucharistiam.

Reddit spiritum creatori vir sanctissim⁹

for. *trophæum

Corpus exanime diù manet incorruptum.

Votũ Claudiæ reginę.

ad eiuſdẽ beati viri canonizationem procedere dignaremur. Quorũ quidem precibꝰ licèt libẽter annuere vellemus, ſummopereq; gauderemꝰ huiuſmodi canonizationẽ noſtris tẽporibus diuino quodã myſterio cõtigiſſe, ac nobis æquũ videret, vt idẽ beatus Frãciſcus de Paula (quem iam Deus in cæleſti gloria ſanctorũ choro dignum feciſſe, pluribus ac manifeſtis indicijs & miraculis oſtenderat) in terris etiam ſibi debito ſanctorũ honore, non defraudaretur, ac ſuper eo maximè nobis inſtaret venerabilis frater noſter Bernardinus epiſcopus Sabinẽſis, Cardinalis ſanctæ Crucis nuncupatus, in dicti Ordinis protectorem ab eodem beato viro, nondùm tunc ab humanis egreſſo, aſſumptus: cumulatiſſimeq; preces nobis, ac venerabilibus fratribus noſtris, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ cardinalibus, per dicti Ordinis tunc zeloſum, totius Minimorum Ordinis nomine, ſuper hoc ſæpiùs porrectæ fuiſſent, nõ ſtatìm rem tãti ponderis ac momenti faciẽdam, ſed iuxta veterem & laudabilem conſuetudinem, cunctanter matureq; conſiderandam duximus. Poſt complures igitur commiſſiões aulæ palatij noſtri aduocato conſiſtoriali, & auditoribus cauſarum eiuſdem Palatij ſuper hoc debitè factas, tandèm tribus etiam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ cardinalibus ex tribus illorũ ordinibus, videlicet venerabili fratri Nicolao epiſcopo Albañ de Fliſco, & dilectis filijs noſtris Dominico tituli ſancti Bartholomæi in Inſula, presbytero de Iacobatijs, ac Iohanni ſanctorum Coſmæ & Damiani, noſtro ſecundùm carnem nepoti, diacono de Saluiatis, reſpectiuè nuncupatis Cardinalibus, de fratrum noſtrorũ cõſilio & aſſenſu commiſimus, vt ipſi viſis & examinatis ꝓceſſibus, editis ſuper eiuſdem beati viri vita, moribus, fama & miraculis, ante & poſt ipſius obitum eius intercesſionibus à Deo factis, alijsq; cunctis ad ſanctorum canonizatiõem huiuſmodi neceſſarijs, ſe ſuper omnibus ac ſingulis diligenter informarent, & per eos comperta, in noſtro ſecreto conſiſtorio (vt moris eſt) fideliter referrent. Cumq; ipſi cardinales, viſis ac diligẽter examinatis diuerſis ꝓceſſibus, in partibus Calabriæ & Franciç de ſedis Apoſtolicç commiſſiõe habitis, & ad curiã noſtrã trãſmiſſis, teſtiũq; fide dignorũ depoſitiõibus, ꝓ tãtç rei dignitate debitè põderatis, de ſupradictis miraculis, ac vitç ſanctimõia, & alijs à iure requiſitis, fidelẽ nobis relationẽ in pluribus etiã ſecretis cõſiſtorijs iam feciſſent, noſq; ipſorũ & omnium aliorũ cardinalium vota, pro facienda dicta canonizatione conuenientia & conformia inueniſſemus, & pro vlteriori executiõe dilectus filius Angelus de Ceſis, vtriuſq; iuris doctor, & dilectç aulç noſtrç cõſiſtorialis aduocatus, in publico cõſiſtorio omnia de ipſius beati viri vita, moribus, fama & miraculis copioſè ꝑcenſuiſſet, nobiſq; humiliter ſupplicâſſet, vt ad eiuſdẽ beati canonizationẽ, matura deliberatiõe p̃habita, ꝓcedere dignaremur: Nos de relatis corã nobis inprimìs humiliter Deo gratias agentes, rogauimus oẽs, in eodẽ publico conſiſtorio tũc adſtãtes, vt ſuis oratiõibus & ieiunijs Eccleſiã Dei iuuarẽt, ac nè eam altiſſimus modo aliquo in huiuſmodi canonizatiõis officio errare ꝑmitteret, inſtanter orarent. Demùm, poſt aliquot dies conuocatis denuò in aula noſtra cõſiſtoriali in palatio Apoſtolico vniuerſis & ſingulis, q tunc aderant in noſtra Romana curia, eccleſiarũ p̃latis, patriarchis videlicet, archiepiſcopis ac epiſcopis, in p̃ſentia eorundẽ fratrũ noſtrorũ p̃fatæ ſanctç Romanç eccleſiæ cardinaliũ, eoſdem ꝓceſſus ſuꝑ ipſius beati vita, moribus, fama & miraculis editos, per eundem Angelum breuiter ſummarieq; repeti fecimus. Quæ cùm ex ſerie per Cardinales, ac alios, quibus id munus per nos iniunctum fuerat, enarrata & expoſita fuiſſent, omneſq; adſtantes prælati, quid ſibi ſuper huiuſmodi negocio videretur, interrogati, vnanimi conſenſu, nullo penitùs diſcrepante, reſpondiſſent ſibi videri, ꝙ idem beatus vir inter ſanctos meritò adſcriberetur & connumeraretur: Nos iterùm humiles omnipotẽti Deo gratias agẽtes, ꝙ ad beatum ſeruum ſuum debitis honoribus ꝓſequendum, corda noſtra illuminare dignatus eſſet, ipſius canonizationis diẽ, Dñicam in albis nuncupatã (qua in Eccleſia cantatur, Quaſi modò geniti infantes, q̃ tunc occurrebat prima die Maij, anni Dñi milleſimi quingenteſimi deciminoni, qua etiã tunc beatorũ Apoſtolorũ Philippi & Iacobi feſtũ cõtingebat) deputauimus, ac in baſilica principis Apoſtolorum de vrbe amplũ ſuggeſtũ ligneũ de more parari & exornari iuſſimus. Suꝑ quo quidẽ hodiè, adſtante populo ac vniuerſo clero, de vita, miraculis & fama eiuſdẽ beati Franciſci de Paula, humili deuotioneq; pleno ſermõe per nos, vt moris eſt, habito, deindeq; litania & hymno, Veni creator ſpiritus, ꝑ omnia deuotè decantatis, necnon à ꝓcurato-

Rom. Eccleſia in rebus grauibus cunctãter & maturè ſe gerit

toribus causæ ipsius canonizatiõis,& à Christianissimi Francorũ regis oratorib' huiusmodi,eiusdemq; Ordinis Minimorũ tunc Vicegñali Correctore,à nobis magna cũ instãtia petito ꝓnunciari adscribi inter sanctos eundẽ beatũ Franciscũ de Paula,cùm iam omnia consummata essent,omnesq; consuetas Ecclesiæ cæremonias super ea re ritè seruauissemus, Deum præ oculis habentes ad canonizationem eiusdem beati sub his verbis procedendum duximus & processimus: Ad honorem omnipotentis Dei, patris, & filij, & spiritussancti,ad exaltationem fidei catholicæ, Christianæq; religionis augmentum,ac ordinis Minimorum consolationem & incrementũ,authoritate Domini nostri Iesu Christi,beatorumq; Petri & Pauli Apostolorũ eius. & nostra,de fratrum nostrorum speciali consilio & assensu, decernimus & diffinimus,bonæ memoriæ Franciscum de Paula,eiusdem ordinis Minimorum institutorem,in cęlesti Hierusalem inter beatorum choros iam receptum,æternæq; gloriæ condonatũ fuisse,ac sanctorum confessorum catalogo adscribendum fore, ipsumq; huiusmodi catalogo inpræsentiarùm adscribimus,& cum tãquàm sanctum, publicè priuatimq; colendum esse declaramus atq; mandamus:statuentes eius festum die secunda mensis Aprilis ab vniuersali Ecclesia annuatìm celebrandũ fore,& ab eo suffragia à Christi fidelibus implorari & expectari posse, omnesq; ac singulos honores illi meritò ꝓstandos & exhibendos esse, qui cæteris etiam sanctis confessoribus,in huiusmodi catalogo descriptis,conuenire noscuntur. Quibus debitè peractis,inchoatoq; per nos ac decantato,& ad finem vsq; à cantoribus prosecuto hymno: Te Deum laudamus, in illius etiam fine cardinali diacono in cantu dicente, Ora pro nobis beate Francisce de Paula,à choroque responso,Vt digni efficiamur promissionibus Christi: Nos ilicò propriam orationem de eodem sancto alta voce decantauimus,dicentes: Seruitutis nostræ tibi Domine iura soluentes,quæsumus,vt beati Francisci de Paula cõfessoris tui patrocinio suffragante,in nobis tua dona multiplices,& ab omnibus tueris aduersis. Per Christum Dominum nostrum. Deindè verò à dicto choro respõso,Amen, solennem illic Missam nosipsi celebrauimus de dicta tunc currente Dominica in Albis, collectas singulas sub vna conclusione terminantes: Additis etiam prædicta,cæterisque specialibus eiusdem sancti Francisci de Paula collectis, immediatè sequentibus: Pro secreta videlicet,Hostias Domine tuorum suscipe populorũ, quas tibi in beati Francisci de Paula, festiuitate dicamus, vt nobis conferant tuæ ꝓpitiationis auxilium. Cum sua conclusione,videlicet, Per Dominum &c. Deindè verò post communionem subiunximus, dicentes: Cælesti Domine sacramẽto consolati, te supplices deprecamur,vt intercedente beato Francisco de Paula,ab omni nos mentis & corporis labe custodias,& per ipsum tuæ sentiamus indulgentiæ largitatem: Cum simili conclusioue. Et ità Missam ipsam ad finem vsque cum solitis cæremonijs iuxta ordinarium Apostolicum illic debitè terminauimus, indulgentiamq; plenariam omnibus,officio huiusmodi tunc assistentibus, deuotè cõcessimus, ac etiam in loco sepulturæ eiusdem sancti Francisci de Paula,in depositionis suæ die, videlicet secunda Aprilis,huiusmodi perpetuò duraturam quadraginta annorũ, totidemq; quadragenarũ indulgentiam annuatìm condonauimus,ad laudem & gloriã omnipotentis Dei,qui in sanctis suis mirabilis & gloriosus, viuit & regnat benedictum in secula seculorũ. Cæterùm,quia difficile foret præsentes originales literas ad omnium notitiam deferri,volumus & decernimus,ꝙ earundem Trãsumptis, manu notarij publici subscriptis(sub sigillo venerabilis fratris nostri Paridis moderni.& ꝓ tempore existentis episcopi Pisaureñ,ac cæremoniarũ Magistri,vel alicuius alterius Prelati Ecclesiastici)fides adhibeatur indubia in omnibus, ac per omnia,& illis vbiquè stetur,acsi originales literæ huiusmodi essent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostrorum ꝓcessũs,voluntatis & decreti infringere,vel ei ausu temerario contraire.Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei,ac beatorũ Pètri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum,anno incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo decimonono, Calendis Maij, Pontificatus nostri anno septimo.

Forma canonizationis.

Oratio de S. Frãcisco de Paula.

Ia. Sadoletus.

H. de Busseyo.

ORATIO FVNEBRIS IN SANCTVM PATREM ET CONFESSOREM NICETAM, QVAM SCRIPSIT

Theoſterictus, illius beatiſsimi viri diſcipulus. Habetur in Simeone Metaphraſte.

3. April. PRopoſitum nobis eſt maximæ cuiuſdam vtilitatis argumentum, ſanctiſſimi patris noſtri Nicetæ commemoratio: quæ propoſita nobis eſt, velut ſacrũ quoddã conuiuium ex omnigenis, nõ corporeis, ſed ſpiritualibus epulis repentè inſtructum: quo conuiuio non corpora, ſed animæ rationis participes aluntur & exhilarantur. Hoc ego artificij expers hodierno die vobis ſpiritualibus cõuiuis ex rudi ſermone apparatum ſuppeditabo: vobis, inquam, qui ſanctis & animarum altricibus eius doctrinis nutriri ſemper optâſtis. Verùm mihi, ſacri auditores, quippe qui (vt quod in Actis Apoſtolorum ſcribendis de ſe Lucas dixit, & ipſe dicam) indè vſq; ab initio, vt ſcitis, patrem hunc ſecutus ſum: viſum eſt non omnia quidem continenter ſcribere, (neq; enim poſſem) ſed è multis illius præclarè factis pauca quædam in hac narratione inſerere ad eorum ædificationem atq; vtilitatem, qui hæc audiunt, & in poſterum legere voluerint: nè honeſtiſſima illius facta, tempore ipſo & alta obliuione obſcurata euaneſcant. Multi quidem multorum, qui ante nos fuerunt, ſanctorum hominum vitas, dictaq; & præclarè facta conſcripſerunt: qui & oratione ſua illos ornârũt, & nobis ex ea re multum adiumenti attulerunt. Illorum igitur exemplo & nos id facere aggreſſi ſumus. Non enim conſentaneum eſt, tantam eius hominis virtutem ſilentio tegi aut occultari, neq; talem lucernam conuenit ſub modio, ſed ſupra candelabrum poni, vt luceat omnibus, qui ſunt in huius vitæ domo (quemadmodùm Euãgelica voce nobis traditũ eſt) in gloriã cæleſtis Dei, cui ex bonis operibus laus & gloria redditur.

Matt. 5.

Sed tractationem hãc illos aggredi conueniens erat, quorum vita recta eſt, & ab omni repræhenſiõe libera, orationq; grauis & cõpoſita, cũ illorũ vita congruẽs. Quarum rerum priorẽ q̃ rectè pſtiterit, illi, velut ex ſpiritualiũ donorum theſauro, & poſterior abundè ſuggeritur. Cui verò ea defuerit, is dubiè & cùm hæſitatione orationem proferet. Huius autem patris virtus tãta fuit, vt vix illi, quos ſuprà dixi, ꝓ dignitate eam narrare poſſint: vel (vt veriùs dicam) ne illi quidem hoc poſſent: tãtum abeſt, vt nos poſſimus, quibus vtrunq; deeſt, vitæ, inquam, probitas, & oratio compoſitionis atq; concinnationis elegantiã habens. Verùm ſanctiſſimi patris deſideriũ, ad id conandum nos exuſcitat atq; impellit, q̃ ex illius narrationibus fortaſsè fructum aliquem & animæ adiumentum ꝑcipiemus. Qui enim vnguenta componunt, quanuìs ab vnguentorum natura longè abſint, tamen & ipſi odorum ſuauitatis participes fiunt, & alijs odorem per olfaciendi ſenſum impertiunt. Cõtra verò timor ipſe ſeſe opponens, ab hac tractatione me deterret, mihi ante oculos ponens imbecillitatem meam, quæ tanto oneri par non eſt: meq; admonet, nè, dum eum virum laudare velim, inconcinnis atq; inelegantibus verbis aliquo modo illum vituperem, & ad indignationem contra meipſum excitem, ſitq; mihi ea res inutilis. Quod nè mihi accideret, ſilentium potiùs deligendum eſſet, quod eſt ſine timore ac periculo. Neq; enim aliquem pœnitet ſiluiſſe, quemadmodùm locutos eſſe pœnitere ſæpè multos ſolet.

Cùm in his duabus rebus ambigerem, tãquàm in trutina quadam poſitus, deſiderium ipſum grauioris momenti viſum eſt, timoris lancem leuiorem faciẽs, & orationis authorẽ Chriſtum mihi adiutorem proponens, magniq; eius viri, de quo dicturi ſumus, in condonandis erratis facilitatem. Nam cùm adhuc in terris eſſet vir ille, clemens erat, ſciensq; delictis noſtris veniam dare: quam & nunc à beata ipſius anima multo magìs mihi dandam eſſe certò ſcio, Grata enim eſt patribus ipſis (vt quidam dixerunt) puerorum lingua quanuìs balbutiens, Deoque ipſi gratum eſt, quod pro viribus fit. Moneo autem illud, nè quis falſum aliquid vel fictum me ſcribere ſuſpicetur. Eorum enim mos eſt, qui rebus fidem non adhibent, vtilitatem omnem ab-

Hiſtoriæ huius veritas.

abijcere. Nam quid ipse à mendacijs lucrifacerem, si alios quidem commendarem, meipsum verò sententiæ illi obnoxium redderem, quam contra mendaces prophetæ Dauidi spiritus sanctus suggessit? Non enim fabulæ sunt, quæ dicentur, vt externis hominibus videri solent. Sed hæc quidem satis. Incipiam igitur, Deum ipsum omnis principij authorem propositum habens. Psal. 5.

Sed vndénam incipiam? An patriam, genus, & eius altricem terram priùs dicam? Sed quæ'nam erit vtilitas, orationem in his rebus occupatam habere? Ciuitas, inqt scriptura, sanctorum, est ciuitas Dei, cuius artifex & creator Deus est: patria verò, superna Hierusalem, mater Pauli, & eorum, qui cum illo fuerunt, vt ait magnus Basilius. At si quis & inferioris patriæ appellationem scire cupit, Cæsarea Bithyniæ illum genuit: illa in vitam hanc eum protulit, aluit, & omnibus cognoscendum tradidit: illa primæ ipsius ætatis rectè factis fruens sese oblectauit. Quòd pertinet ad parētum nomina, non possum pro certo dicere, quod fuerit matris nomen: sed pater Philaretus vocabatur: cuius filius cùm virtutis amator fuisset, re ipsa cum patris appellatiōe conuenit. Fuit etiam hic eius pater diuinæ pietatis studiosus & Deo gratus, quippe qui monasticæ vitæ instituto dignus posteà factus, perfectior euasit. Ille cùm legitimam vxorem duxisset, ex ea vnicum hunc filium suscepit, & octauo die, postquàm puer natus fuit, vxorem ipsam amisit. DEVS enim ille, qui eam formauerat, idem & eam recepit. Heb. 11. Patria S. Nicetæ. Pater.

Educatus igitur puer fuit apud patris matrem. Cumque parùm creuisset, ijs literis, quibus pueri solent erudiri, ediscendis parens ipse eum tradidit. Cùm autem puerulus discendi esset cupidus, & laboris valdè amans, paucis annis omnia edidicit: postea verò Psalterium memoriæ mandauit. Cumque illum in Ecclesia pater totondisset, vt Anna Samuelem, Deo ipsi eum dicauit, & omninò addixit, vt æditui locum intereà teneret. Quod munus ille, omnem reuerentiam & spiritualem prudentiam adhibens, ità exequebatur, vt omnes mirarentur, quanta cum virtute se gereret, & quàm composito animo esset. Quis enim hunc aliquandò vidit in ludis puerilibus versantem, vt pueris mos est, gestire, saltare, currere huc atq; illuc, in terra se volutare, atq; vlulare? Quis hunc prope illos, qui choreas exercent, tam viros, quàm mulieres, sedentem vidit, vel aliquo modo adhærentem, & inhonesta illorum verba aliquandò audientem? Quis illum symposijs eorum, qui diù in vino ebibendo immorātur, qbusq; tragœdiæ, tumultus, & nugæ amicę sunt, vel paululùm adhærentem adspexit? Domì enim sedens, & librum in manu habēs, legebat diligenter, &, vt id, quod in Euangelio est, dicam, proficiebat sapientia, ætate & prudentia: neque vnquàm à diuinis conuentibus aberat, sed diuinas literas cordis sensu percipiebat: modò id, quod dixit Deus ad Abraham: Exi de terra tua, de cognatione tua, & de domo patris tui: modò illud Esaiæ prophetæ dictum: Exite de medio ipsorum, & segregemini, & impurum nè tetigeritis, dicit Dominus, & ego suscipiam vos: item illud, quod diuina voce prolatum est: Qui diligit patrem vel matrem plusquàm me, non est me dignus: & qui non accipit crucem suam, & sequitur me, nō est me dignus. & alio loco: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suā, & sequatur me, &: Si quis veniens ad me, non renunciauerit omnibus, quæ possidet, adhuc autem & animæ suæ, non potest esse meus discipulus. Adhibetur literis. 1. Reg. 1. Luc. 2. Gen. 12. Esa. 52. Matt. 10. Luc. 9. Luc. 14.

Hæc cùm audiret, & his similia, non in via sementem spargebat, hoc est, in ipsius mentis superficie, ità vt conculcari posset, & à volucribus cæli, hoc est, à malignis spiritibus subripi ac deuorari, neq; supra petras hoc est, supra cor sensu carens & aridū, ità, vt æstus, id est, tentationis tempore, tanquàm ea, quæ radicem non haberent, citò exarescerent, nō deniq; in medias spinas, hoc est, in huius vitæ solicitudines fundebat semina, quibus solicitudinibus suffocata mens fructum nullum ferret: sed in terram sui cordis valdè bonam ac pinguem, semen ipsum reponebat: quamobrē fructum reddidit Deo ipsi trigecuplum, sexagecuplum & centuplum: trigecuplum, eô q̄ vitā cum virtute transegit: sexagecuplum, quoniā monasticæ vitæ exercitationē puram & innocentem seruauit: centuplum, quia pro fidei confessione multas persecutiones sustinuit: de quibus posteà loquemur. Nunc autem ad ea, quæ nobis proposita sunt, redeundum est. Matt. 13. Fructus trigecuplus. Sexagecuplus. Centuplus

Cùm diuina eloquia, quæ supradiximus, audiuisset, quid'nam illum fecisse aut cō-

sultâsse aliquis cogitabit? Mentem atq; animum ab his terrenis rebus abalienauit,&
Psalm. 83. ad optimam quandam formā sese traduxit, de virtute (vt est in literis diuinis dictum) in virtutem progrediens,& ijs, quæ inferiora sunt, præferens meliora, secum cogitabat, quomodò Deum sanctè coleret. Cumq; à ratione ipsa rectè ac ritè præsidente didicisset, facilè fieri posse, vt vita cælibe ac perturbationibus vacua, sensus ipsos purgare,& mente pura ad id, quod purum est, accedere posset: à mundi voluptatibus se abrumpere,& ad Deum adiungerę studuit. Cumq; patri suo, amicis, consanguineis, æqualibus, ijs deniq; omnibus, qui ad eum pertinebant, salutem multam dixisset: ab ea regione, quæ ipsum aluërat, statìm auolauit,& ad torrentem eiusdem vrbis, in meridiei parte fluentem, ad senē quendam, Stephanum nomine, qui illic solitaria vita vtebatur, se contulit, eiusq; in rebus asperis perferendis socius erat: quinimmò cum ipso certabat, dum monasticæ vitæ legibus ab illo erudiebatur.

Vitam amplectitur monasticā.

Posteà verò quàm eius diligentiam & alacre studium senex ille animaduertit, author ei fuit, vt ad cœnobium iret, quippe quòd multùm ea res expediret, præsertim iuuenibus, eò quia ijs, qui ad summum virtutis fastigium peruenire cupiunt, plus exercitationis imponit. Bono senis consilio magnus ille vir vsus est, eiusq; preces ꝓ viatico sumens, viam ad mare ducentem tenebat, diuina prouidentia ipsum dirigēte, quæ per eum virum populum sanctiorem factum, & bonorum operū æmulatorem adeptura erat. Venit igitur ad Meditij monasterium, quod tūc à paucissimis colebatur,& à sanctissimo patre nostro Nicephoro, qui monasterium constituerat, regebatur. Supplex autem à pastore illo petebat, vt in monasteriū acciperetur. Cumq; perspicacissimus pastor eum vidisset,& ex habitu ac moribus virum optimum eum fore coniecisset, libenter ipsum accepit,& in suo grege collocauit. Quo facto, beatus Niceta Dei præceptis obseruandis operam dabat. Cumq; omnes vitæ huius fragilis atq; caducæ voluptates pro nihilo faceret, syncera, nō adulterina, neq; ficta terrenarum rerum abdicatione, seipsum mundo crucifixit, & mundus ipsi crucifixus est. Quamobrèm non ampliùs sibijpsi viuebat, sed Christo & Præsidi, omnemq; affectū corporeum illo affectu, qui ad res supernas ac cælestes pertinet, omninò extinxit.

Item cœnobiticam.

Huius autē viri ꝑegrinatio fuit immutabilis: nam ex quo tempore à patria euolauit, non ampliùs illam vidit vsq; ad eum diem, quo ad Deum profectus est. Idem oēm prauitatem & ad obediendum difficultatem, facili & ab omni curiositate ac simulatione aliena, obedientia superauit. Cogitatio autem eius assidua,& nullam intermissionem accipiēs, erat mortis meditatio. Ventrem verò multis dominantem ità subiecit, vt vel res necessarias admodùm parcè ipsi suppeditaret, ijs tantùm vtens, quę ad vitæ vsum pertinent. Continentiam non solùm à cibis abstinendo exercebat, sed ab omni terreno affectu seipsum remouendo, quemadmodùm ille dixit: Qui certat, ab omnibus se abstinet. Temperantiam & castitatem ità perfectam ostendebat, vt fragile hoc corpus ad eum statum traduceret, in quo esset corruptionis expers futurū, & in corpore hoc terrestri vitam incorpoream ageret, puram & angelorum institutioni similem. Non erat in eo viro furoris perturbatio, neq; iracundię aut simultatis affectus: non odij, aut obtrectationis, vel alios condemnandi species: non loquacitatis, vel facetiarum, neq; ociosi sermonis opinio: sed omne ipsius studium atq; opus erat Diuinorum eloquiorum meditatio,& solertes ad Deum preces. Nulla in re inanis gloriæ vel superbiæ vestigium, nihil deniq;, quod ad humanam ostentationem ꝑtineret, in eo viro cernebatur. Summissionis autem excellens donum tam abūdè acceperat, vt vbiq; omnes seipso præstantiores existimaret, omnibus se subijciēs. Itaq; non solùm cum ijs, qui primi erant, sed vsq; ad infimos humilitatem & obedientiam exercens, charitatem in Deum & in ꝓximum firmam atq; immutabilem retinebat. Nulla in eo fuit humanæ assentatiōis species, qua vel alijs, vel sibi ipse placere studeret, aut suî amans esset. Nihil deniq; perperàm aut simulatè agebat. Nulla in eo fuit vestis elegantia, ità vt ipsum corpus contempserit, neq; omninò vllam eius curā habuerit: sed hoc tantùm curârit, vt castum ac purum Deo ipsi corpus suum offerret. Omnia igitur morum simplicitate & corde syncero sine hæsitatione aliqua faciebat. Quæ verò à Præside ipso dicebantur, tanquàm à Deo ipso dicta excipiens, omnem quidem curiositatem & hæsitationem abijciens, fidem autem ac certam persuasionē habens, omnia exequebatur.

Eius obedientia.
1.Cor.9.
Temperātia.
Humilitas eius eximia
Obediētia insignis.

Cùm

Cùm igitur pastor ipse illum ità studiosum ac promptum vidisset, qui nōdùm qn-quennium in professione monastica perfecerat, ad presbyterij ordinatiōem eum ꝓ-moueri curauit: quam per manus magni Tharasij assecutus est, qui Constantinopo-litanæ sedis erat Patriarcha, eamq́; sedem multis virtutibus adornabat. Cùm igitur presbyter ordinatus fuisset, & monasterij curam illi, quãuis inuito, Præses tradidisset, sanctus ille vir onus illud sibi traditum, molestè quidem ferebat: sed qui nulla in re di-dicerat repugnare, neq; tunc contradicere ausus est: sicq́;, quanuis inuitus, nihilomi-nùs tn̄ onus illud accepit. Cùm igitur eam curā suscepisset, omnem diligētiam adhi-bens, studebat gregem ipsum copiosiorem efficere. Idq́; factum est. Eius enim fama in omnes partes peruagante, plurimi ad eum veniebant, & terrenis rebus renunciabāt. Itaq; paucis annis factū est, vt fratrum societas ad cētesimum numerum peruenerit: quos ille, adiuuante Christi gratia, vt peritus aliquis gubernator, ad salutis portū di-rigebat, pro ipsis, vt probatissimus pastor, assiduè vigilans. Ordinatur presbyter. Præficitur monasterio

Factum autem fuit, vt qualis erat vita & virtute sanctissimus pater noster Niceta, talem vniuersarum rerum Dominus Deus hominem illi miserit, qui secundas mona-sterij partes teneret: Athanasium, inquam, illum venerandum & admirabilem virū, cuius virtus non ea fuit, vt obitèr illam narrare possimus: cuius etiam in Deum cha-ritatem, quam ostendit, cùm primùm mundo renunciauit, opinor etiā angelos ipsos fuisse admiratos. Erat ille patri suo charissimus, & literas apud ipsum summè doctus: qui & publicorū libellorum scriba creatus, magistratui, qui Logothesion dicitur, ꝑ-fectus fuit: vndè non vulgares mundi huius honores eius pater per filium ad se vētu-ros sperabat. Cùm verò iuuenis ille omnia hæc contempsisset, & vni rei esset intētus, vt cœnobij habitu se indueret, idq́; festinans perfecisset, eius pater, cùm hoc audiuis-set, vi ad se illum traxit, & indumētis quibus ex cœnobio vestitus fuerat, ꝓiectis, pre-ciosis vestibus illum, quanuis inuitum, induit. At iuuenis ipse patrem sic affatus est: Putásne, ó pater, sericis istis vestibus me à proposito consilio impeditum iri? Totum mundum contempsi. Quid enim proderit homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? At pater illum in domo conclusit, existimās ità fieri posse, vt à bono proposito ipsum auerteret. Cùm autem iuuenis ipse oppor-tunitatem inuenisset, serica illa indumenta in quatuor partes lacerauit. Quod cùm vidisset pater, alijs sericis ipsum induit. Ille verò & eas similiter lacerauit. Iratus igi-tur ea re pater, ità crudeliter filium verberauit, vt eius terga intolerabilibus illis pla-gis contabuerint, & medicorum manu atq; cura indiguerint. Posteà verò quàm ille iuuenis patrem certiorem fecit, nullo modo fieri posse, vt eius sententia mutaretur, quanuis membratim illum dissecaret, pater ipse ea re compunctus & lachrymis per-fusus, filium sic allocutus est: Vade fili, & perfice iter illud bonum, quod elegisti, & Christus ipse tibi opem ferat, teque ab omnibus laqueis diaboli eripiat. Athanasius monachus insignis. Luc. 9. Athanasius à patre dirè flagellatur, sed permanet in proposito.

Ità igitur iuuenis ille venit ad monasterium, quod suprà diximus, exercitationis certamina efficaciter illic suscepturus. Tantam verò humilitatem exercuit, vt nihil secum attulerit ex ijs rebus, quæ in hoc mundo spectabiles sunt. Pleriq; nôstis eum virum, quem dico, & quem vos experti estis: scitis vilissimis vestibus indui solitum, immò neminem abiectiore veste vsum fuisse, quanuis ex parētibus valdè terrena hac nobilitate insignibus, ortus fuisset. Hic, vt supradictum est, à sanctis patribus nostris in monasterium receptus fuit, & ab inclyto Nicephoro secundæ partes post patrem Nicetam illi concessæ fuerunt. Erant igitur ambo illi vna quædam anima & mens in diuersis corporibus, tranquillo statu omnia disponentes: & ipsi quidem à sancto Ni-cephoro regebantur, sed ijdem omnem fratrum societatem gubernabant, ità vt par-tìm ipsi regerent, partìm verò regerentur, mutua inter se & Præsidis charitate copu-lati. Neq; vnquàm inter ipsos offensio aliqua, vel dissidium exortum fuit, sed erant veri pastores, & animæ morbos, vt probati quidam medici, sanabant, curantes gregem omni studio ac scientia. Alter secabat: erat enim ad secandum idoneus: alter mitibus quibusdam verbis leniens, sectionem ipsam curabat: erat enim mi-tis. Alter in ijs, quæ ad curam corpoream pertinebant, occupatus erat: alter in ijs, quæ ad spiritum attinent, versabatur. Vterque autem vtrique rei studebat. Itaque, vt peritissimi quidam medici, omnem, vt diximus, diligentiam adhiben-

tes, oues Christi rationales pascebant. Duritiem atque acerbitatem ex increpatione & ignominia proficiscentem lenientes, segnitiemque & languorem, vel tentatione aliqua, vel mœroris ardore illatum, orationis comitate, & discretionis atq; commiserationis medicina erigentes, tanquàm è somno fratres exuscitabāt. Quod verò in eis ceciderat & confractum erat, futuri iudicij timore illud colligantes curabant. Tristes & segnes, & ipsa incuria dissolutiores ac lentos factos, laboriosæ doctrinæ stimulis erigebant. Eos verò, qui celeriter gradiebantur, & alios anteuertebant, maximè atq; attentissimè obseruabant, nè illis ambitionis opinio, tanquàm fera quædam irrepens, insidias faceret. Deniq; (vt summatìm dicam) omnem gregem omni studio ac diligentia custodiebant, vigilantes pro illo, & feras, quæ non oculis corporeis, sed animo compræhenduntur, ab ouium rapina profugantes, nō vt mercenarij, sed vt optimi pastores Christi pastorum principis. Ità verò omnium fratrū societatem edocuerunt, & mutua charitate atque concordia deuinxerunt, vt verè de ipsis illud dici posset: In hoc cognoscent omnes, vos meos esse discipulos, si charitatem habueritis adinuicèm. Tunc quanuìs hæc fecissent, ab omni tamen audacia procùl aberant. Nugarum verò & facetiarum ne nomen quidem in illis viris audiebatur: sed in diuinorum eloquiorum meditatione vitam degentes, ità ministerium sibi commissum singuli exequebantur, totumque Psalterium quotidiè pronunciabant: quo expleto, ad eorundem psalmorum vicissìm canendorum ordinem se parabant, ità vt nunquàm omninò à DEI gloria celebranda ipsi vacarent. Ac si cuiusquam vitio factum esset, vt ociosus sermo irreperet, continuò alius quispiam admonitione sua eius sermonis continuationem abrumpebat. Erāt & fratres aliqui clàm dispositi, qui vniuscuiusque dicta & facta patribus nunciabant, vt ea re fieret, nè quis, absentibus ijs, qui præsidebant, ociosum aliquod verbum proferre auderet, idque vitarent omnes, dum exprobrationes dictorum ac factorum aufugerent.

Nicetæ & Athanasij in gubernando monasterio prudentia &c.

Ioan. 13.

Totū psalteriū dicūt quotidiè.

Illo autem tempore, quo Diuinarum rerum mysteria perficiebantur, stabat magnus pater noster Niceta ante sanctam & sacratam mensam, vt sancto DEI throno assistens, sacrificium & Diuina mysteria obeundo. Sanctus verò Athanasius assistebat, cogitatione & mente tota intentus, ministerij flabellum tenens: erat enim diaconus, qui & presbyter posteà fuit: stabat, inquam, metuens ac tremens, suasque genas ac pectus lachrymis madefaciens. Sicque totum sanctum illud ac Diuinum ministerium complebant. Cùm verò ità purè atque innocenter sacra facerent, sancta purissima atque immortalia mysteria impartientes alijs, vniuersum populum sanctum efficiebant, cumque in pace multa dimittebant.

Missæ sacrificium.

Ad hæc sanctissimus pater noster ad Domini DEI templum crebrò fratres congregans, docebat, admonebat, & ità hortabatur: Fratres, quos DEI gratia coniunxit, quamobrèm congregati sumus, assiduè cogitemus, & quandiù tempus habemus, solertes simus & certemus, neque segnitie nosipsos lentos fieri patiamur. Quandiù mercandi tempus nobis est, animæ nostræ lucrum abundè nobis comparemus. Cùm enim mercatus ampliùs non erit, tunc nemo poterit negociari. Non est, inquit, in morte qui memor sit tuî: non est in inferno confessio. Consideremus quales pœnæ illos maneant, qui multa peccata commisêre, neque pœnitentiam egerint. In hoc mundo Iudex ipse misericors est: in illo autem altero non item. Hîc miseretur, illic punit. Hîc septuagiès septiès peccata dimittit, illic in exteriores tenebras immittit. Quamobrèm hîc laboremus, & studiosè contendamus, nè ignauia ipsa dissolutos nos faciat. Curramus feruenti & celeri gradu, (cursu enim opùs est, & illo quidem vehementi) vt perueniamus ad perfectionis mensuram. Sobrij simus ac vigilemus, quoniam qua hora non putamus, Dominus noster veniet. Contemnamus mundum, & ea quæ sunt in mundo. Carnem & eius superbiam execremur: hæc enim omnia inimicitias inter nos & Deum pariunt. Fugiamus carnis voluptates, auersemur eius libidinem. Sint nobis deliciæ ipsæ inuisæ, nè & ipsi deliciæ simus inimicis nostris. Amplexemur continentiam, per quam anima nostra pura efficitur. Aduersariorum inuasiones repel-

Nicetæ ad fratres exhortatio egregia.

Psal. 6.

Luc. 12.

repellamus, & animi summissionem possidere studeamus, quæ ad cælos nos proue-hat. Confessionem teneamus, compendiosam illam salutis viam. Obedientiam edi-scamus, vitę impatibilis conciliatricem. Angustias in nos venientes patiēter excipia-mus, vt nostra, non vt aliena quædam existimantes. Non enim condignę sunt passio-nes huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, vt ait Apostolus. Rom 8.
Studeamus ingredi in illam vnicam fidei copulam, neque huius mundi facultates fu-turis illis bonis anteponamus. Nihil corū, quæ corrupta & caduca sunt, admiremur: neque rebus stabilibus id præferamus, quod stabile non est. Supernas res inquiram⁹: illas autem supernas esse arbitremur ac sentiamus, vbì Christus est. Turpitudo & ser-mo de rebus stultis absit à nobis: hæc enim odit spiritus sanctus, quoniā & de verbo Matt.12.
omni otioso rationem reddemus in die iudicij. Mortificemus membra nostra, quæ sunt in terra, & studeamus illa offerre hostiam sanctam & Deo placentem. De nulla alia re, nisì de animæ nostræ salute, soliciti simus. Accipiamus armaturam spiritûs, vt Ephe.6.
possimus stare aduersùs insultatiōes diaboli: cùm his enim inimicis nobis collucta-tio est, qui corporeis oculis non cernuntur: non aduersùs sanguinem & carnem tan-tùm pugnamus. Seruiamus in timore illi, qui nos elegit. Agamus gratias ei, qui nos vocauit in vitam sempiternam. Ipsius mandata obseruemus: angusta est enim via & Matt.7.
aspera, quæ ducit ad vitam: per illam autem viam ambulare studeamus, quàm maxi-mè possumus. In oratione & precibus fortiter persistamus. Deponamus veterem ho-minem cum suis actibus & libidinibus, vt induamur nouo, qui creatus est secundùm Ephe.4.
Deum in sanctitate & iustitia. Subijciamur nobis vicissìm in timore Dei. Castitatem & temperantiam, ac mentis synceritatem possideamus, vt angelorum cōtubernales Matt.13.
efficiamur. Tunc (inquit Dominus) fulgebūt Sancti, vt sol. Quale igitur erit nostrum dedecus, illos quidem vt solem effulgentes videre, qui lucis opera fecerunt, nos verò ipsos obscuratos & tenebris inuolutos, quippe qui noctis opera effecerimus? Satis quidem ad pœnam, vel dedecus hoc futurum est. Quamobrèm precor, inquit, vos, vt operum, quibus sancti viri studuerunt, imitatores esse contendamus, vt vnà cum ipsis in illa requie esse possimus, vndè aufugit dolor, tristitia & gemitus. Charitatem Esa.35. Apoc.9.
igitur in omnes habeamus, pacemque ac sanctitatem amplectamur, sine quibus ne-mo videbit Dominum: omnem verò solicitudinem nostram in Deum conijciamus, Heb.12.
quoniam ipsi curæ nos sumus.

Hæc igitur & his plura tum ex Diuinis literis, tum à seipso cùm beatus ille vir nos edocuisset, & hortatus esset, cum pace omnes dimittens: Abite, inquit, fratres, Deus bonus est. itaque dabit nobis sermonem sapientiæ ad os nostrum aperiendum, quo vobisipsis ea, quæ expediūt, & aliás commemorare, & nosipsos ad Dei præcepta ob-seruanda excitare possimus. Hæc patris documenta apud omnes quidem ad animæ vtilitatem spectantia dicebantur: quæ verò priuatìm singulis idem pater dicebat, in sanctam suam cellam vnumquenque vocans, illa quidem neque numerari, neq; nar-rari possunt. Sæpè enim totam noctem insomnem transigebat, admonens singulos fratres de rebus salutaribus, omnes misericordia prosequens, omnes curans, omni-bus commiserationem impartiens, omnibus omnia factus, sicut beatus Paulus ait, vt omnes lucrifaceret. Quis enim ab aliquo dæmone, humanæ carnis insidiatore, 1.Cor.9.
impugnatus vnquàm fuit, & huic patri cum fide & cordis contritione id aperuit, ac non statìm à tali dæmone liberatus est? Quis à mœrore ac segnitie, atque anxietate, quæ mentem ipsam obscurant, vexatus fuit, & hunc adijt, ac non statìm ad tranquil-litatem, solertiam & fortitudinem exuscitatus est? Quis ab alio quouis affectu per-turbatus, & eam perturbationem huic confessus, non statìm ab ægritudine ipsa cu-ratus est? Erat eius corpusculum vigilijs ac ieiunijs ità liquefactum, vt propter sum-mam imbecillitatem vix loqui posset. Ieiunijs & vigilijs se affligit. Quis ità continentiam amplexus est, vt pater noster Niceta, qui vel res necessarias, panem dico & aquam, parcè sumebat? De vino autem & reliquis delicatis cibis, superuacaneum est aliquid dicere. Quis ità castum atque purum corpus, vt hic, habuit? Quis mansuetudinem & humilitatem, vt hic, p-fectam exercuit? Quis perspicax, aut misericors, vt hic, fuit? quippe qui omnes bea-Matt.5.
titudines illas à Domino propositas, manifestè complexus est, cùm & pauper spi-ritu fuerit propter regnum cælorum, & lugendo vnà cum his laborârit, qui ex vtra-que parte laborant, vt Paracleti consolationem assequantur. Idem mansuetus &

humilis fuit præter cæteros, vt terræ illius, quæ à mãſuetis poſſidebitur, hæreditatem acciperet. Idem eſurijt & ſitiuit iuſtitiã, neq; vnquàm eius rei ſatietate affectus fuit. Ità verò miſericors & pauperum amator extitit, vt neque illi ſatìs eſſent ea, quæ poſſideret: tanta hilaritate facultates impartiebat. Fuit mundus corde, quo & Deum vidit, & cum eo verſatus eſt: pacificus, & ab omni altercatione alienus, vt Dei filius vocari poſſet. Paſſus eſt & perſecutionem propter iuſtitiam: exprobrationemq; & verba peſſima ab alienæ ſectæ hominib⁹ mentiẽtibus audiuit propter Chriſtum. Quambrèm & exultans, copioſam pro his rebus mercedem in cælis recepit.

Cùm his rebus Niceta pater excelleret, & Spiritum ſanctum in ſe habitantem haberet, diuinis muneribus dignus fuit effectus, & eijciendi prauos atque impuros ſpiritus facultatem à Deo ipſe accepit, idque meritò: Glorificãtes enim me, inquit Dominus, & ipſe glorificabo: & quæ deincèps ſequũtur. Id verò, quod dicturus ſum, ipſe quidem non vidi, ſed quidam è numero fratrum, poſtquàm pater ſanctiſſimus diem obijt, illud mihi narrauit. Aiebat enim, ꝙ cùm monaſterij ianitor neſcio qua in re occupatus eſſet, eius rei miniſterium paſtor ipſe illi ſupplendum commiſit. Quod munus cùm obiret, venit vir quidam ex eorum numero, ꝗ verſabãtur in illa regione, ad monaſterij veſtibulũ cum adoleſcẽtulo quodam, ꝗ mutus ab ortu ipſo fuerat. Vir aũt ille fide impulſus eum fratrem precabatur, vt puerum ſumeret, & ad magnum Nicetam duceret, qui pro ipſo Deum precaretur. Cumq; patri hoc ille ſignificâſſet, ſedato animo pater ipſe eum repræhendit ac remiſit. Sed cùm ille perſiſteret, dicens eum virum fide ductum id petere, iuſſit puerum ad ſe duci. Quo facto, Niceta puerum accepit, & pro ipſo Deum precatus, Crucis ſigno illum ſignauit, &, adiuuante Chriſti gratia, puerum, qui nondùm locutus fuerat, benè loquentem ad patrem remiſit. Quare eius pater admiratione affectus, cùm multas gratias DEO, viroque ſancto egiſſet, cum puero ipſo hilaris domum ſuam redijt. Quæ verò ipſe cognoui, illa nequaquàm ſilebo.

1. Reg. 2.

Precibus & ſigno crucis ſanat mutum.

Erat frater quidam in monaſterio ex eorum numero, qui ſimpliciores ſunt, & malitia omninò vacui, qui à patribus propter laudabilem ſuam innocentiam ac ſimplicitatem valdè diligebat. Huic cùm malorum origo diabolus inuideret, peſſimis ſuis artibus vſus, ad amentiam atque inſaniam eum hominem impulit. Id beatus Niceta moleſtè ferebat, cùm fratrem ſic affectum ac talia patientẽ videret. Deindè nos hortatus eſt, vt ad veſperam vſque ieiunaremus. Cumq; ſancta fratrum congregatio in vnum conueniſſet, poſt perfectum diuinum miniſterium, accepit vir ſanctus fratrem illum, & ſuper eum precatus eſt: cumq; oleo ſancto & vnguentis ipſum vnxiſſet, rurſùs in priorem ſtatum reſtituit, cùm prudẽtem & mentis cõpotem, adiuuante Chriſti gratia, eum reddidiſſet. Ex illo igitur tempore frater permanſit incolumis, per ſanctas preces ſancti patris noſtri impurorum ſpirituum machinatione ab ipſo propulſata, neque ampliùs qualecunque damnum in ipſum inferente.

Ieiunio, oratione, & ſancti olei vnctione amentẽ reſtituit.

Alius quidam ex ijs, ꝗ nupèr ad eum venerãt, impuro ſpiritu laborabat: ꝗ ſpiritus occultè illum vexabat, ſeipſum nõ apiens. ſubterfugiebat eñ dæmõ ille, ſancti hominis pſentiam metuẽs. Itaq; illũ latère ſtudebat. Cùm verò tempus veniſſet, quo adoleſcens ille ſanctũ monaſticæ vitæ habitum accipere deberet ſub magni Nicetæ catechiſmo, & ſanctarũ ipſius manuũ impoſitiõe, idq; doloſus diabolus ſenſiſſet, cœpit fratrẽ poſtera nocte perturbare, & viſa ꝗdam ipſi obijcere, ꝗbus terrorẽ ac fluctuationẽ in eius mentẽ cõijciebat. Cùm igitur frater ille ſeipſum à diabolo vexari, & potẽtia illius ſe opprimi animaduerteret, media nocte ſurrexit, vt ad ſanctũ virum confugeret: cumq; ꝓpe cellã veniſſet, in qua magnus Niceta dormiebat, vidit ſerpentem quendam valdè magnum, qui ante portã illius cellæ ſerpebat, & ingreſſum illi omninò præcludebat. Dæmon enim ipſe in eam figuram ſe verterat, vt eius mos eſt, quô iuuenem perterrefaceret, nè ad eum virum introiret, qui ab eo ipſum expulſurus erat. At frater ille ſancti viri auxilio fretus, & dæmonem contemnens, in cellam magni patris inſilijt, & impuri dæmonis inſidias ipſi aperuit. Tunc ſanctus vir eum Cruce ſignauit, & pro ipſo DEVM precatus, illum admonuit atque hortatus eſt, nè talem dæmonem metueret, iuſſitque in cubiculum, in quo dormiebat, reuerti. At inſidiator ipſe per paucos dies ſeipſum ſubtraxit. Cùm autem nõ ferret ſancti viri gratiã, & ab eo in ſe illatum ardorẽ, cœpit rursùs fratrem perturbare, intolerabiles quoſ-

Diabolus nititur quẽdam abſterrere à monachiſmo.

quosdam cordis dolores immittens. Postremò illum collidens, mutum atque immobilem reddidit: cuius viscera ità æstuabāt ac dilacerabantur, vt illa disrumpi nos existimaremus. Cùm igitur sanctus Niceta venisset, pro illo Deum precatus, signo salutaris Crucis eum signauit, & eadem illa hora opprimentem dęmonem ab ipso eiecit, & fratrem sanum erexit. Itaque ex illa hora frater incolumis permansit, nunquàm ampliùs à tali dæmone offensus. Oratione & signo Crucis dęmonē expellit.

Alius quispiam & ipse de ijs, qui paulò antè venerant, habebat immūdum spiritū, similiter & eum ipsum latentem. Cùm igitur frater ille aliquot dies in monasterio mansisset, cœpit à dæmone agitari & vehementer vexari. Cùm autem sanctus Niceta illuc venisset, pro fratre ipso Deum precatus fuit: cumque dæmonem ab eo expulisset, adiuuante Christi gratia, sanum illum reddidit. Dicebat autem vir ille, postquàm curatus fuit, à se visum illum diuinum hominem virgam tenentem, & Aethiopem quendam deformem ab eo eijcientem. Hic cùm insipiēter se gessisset, & Dei gratiam reiecisset, antequàm tōsus fuisset, clàm discesserat à monasterio, cùm intereà nosipsi nesciremus, quid illi euenturum esset. Has & alias plurimas & diuersas ægrotationes eorum, qui febri, aut ex capite, & alijs morbis laborabant, ea gratia, qua donatus à Deo fuerat, beatus Niceta curauit.

Quàm verò in animi ægritudinibus curandis egregius medicus idem pater noster Niceta extiterit, nemo est qui nesciat. Etenim ex ipso motu atq; habitu eos cognoscebat, qui cogitationibus vel affectibus premerentur. Ac si cui accidisset, vt in aliquod erratum incideret, (Angelorum enim est nunquàm cadere) illum etiam ex tristitia & vultûs mutatione cognoscebat, cumque ad propriam cellam seorsùm ductū, diuina sua doctrina atq; consolatione eò adducebat, vt omnes res suas aperiret. Quē si valdè contritum & humiliatum vidisset, non ità, vt par erat, sed mediocriter repręhendebat, confirmans in ipsum charitatem, nè abūdantiore tristitia eiusmodi homo absorberetur, hac etiam in re beatum Paulum imitatus, à quo in hominem illum Corinthium, qui contra legem fecerat, idem factum scimus. 2. Cor. 2.

Hæc sunt diuini patris nostri egregia facta: hæc beati viri fortia opera: hæc venerandi hominis & generosi militis certamina, & victricia præmia. Quis eius doctrina, aut suauissimo ipsius sermone satiatus vnquàm fuit? Omnibus erat mitis, omnibus amabilis, omnibus iucundus & hilaris, comis & ad audiendum facilis, misericors, facilis ad communicandum, totus charitate plenus, totus dijudicādi arte, totus humilitate refertus, totus mansuetudine & omnibus virtutibus syncerè abundans. Tota denique ipsius vita & contemplatio, omnibus fuit ædificationis & vtilitatis materies. Itaque ad virtutem omnium verticem, ad ipsarum, inquam, perturbationum vacuitatem peruénit, cùm omnes suos sensus purgâsset. Quamobrèm totus illustris ac splendidus factus est, totus suauis & adspectu & moribus, totus venustus ac decorus, ab æterna Trinitate semper illustratus. Perturbationes in se edomitas habuit.

Magnus verò Athanasius, fidelis & prudens dispēsator, qui cœnobij res multis annis benè administrauit, quiq; multos labores cum patre Niceta passus est, eorundem certaminum socius atque consors, cùm multa præclarè in cœnobio fecisset, in morbum incidit, quo & consumptus est. Quem cùm extremum spiritum agentem nos circūdedissemus, eumq; precati fuissemus, vt apud Deum ipsum, à quo assumebatur, nostrî esset memor, hūc sermonem postremum habuit: Si ego fidutiam apud Deum inuenero, & quod cupio assecutus fuero, omninò ipsi scietis. Cùm igit̃ honesto quodam modo sanctos pedes extendisset, in Dei manus vigesimosexto mensis Octobris die spiritum tradidit. Quamobrèm cùm eius exequias curauissemus, in ꝓprio quodam monumento, vt mos est, ipsum condidimus. Non enim nostris patribus, vt alijs monasterijs, mos est in vnum monumētum omnes mortuos reponere, sed vnicuiq; aptum locum seruantes, illic proprium monumentum effodiunt, & illud terra obruunt, seruantes id, quod ità dictum est: Terra es, & in terram reuerteris. Illic igitur & beati patris reliquias reposuimus. At nè eius sancti viri monumentum obscurum esset, sed manifestum omnibus fieret, omnium rerum Dominus Deus fecit, vt supra monumentum ex honorato illo sancti viri pectore arbor cupressus nasceretur. Quāobrèm multi fide ipsa impulsi, illuc euntes, arborem illam amplexantur, & frondes ex ea decerpentes, ad sanitatem afferendam adhibere solent. Athanasius obdormit in Dño. Gen. 3. Ex eius pectore cupressus nascitur.

Cùm

Cùm verò pater noster Niceta Athanasij obitu non mediocriter tristis esset,& ei separationē ægrè ferret, vtriusque officij onus ipse suscipiēs, vigilabat,& vt fratribus prouideret, omnem laborem adhibebat. Non multò autem posteà,& communis noster pater Nicephorus, qui monasterium diuina ope adiutus constituit, & omnia sua bona Deo consecrauit, ille, inquam, apud Deum & homines honoratus,& omnibus charus propter mentis suæ modestiam,& ipse mortem obijt quarto die mensis Maij. Noster verò pater Niceta, vt legitimus ipsius discipulus, eius memoriam splendidam ac celebrem quotannìs agi debere scripto tradidit. Tunc omnis fratrum societas illum precabamur, vt principatûs ordinationem simul atque appellatiōem acciperet. Noluerat enim eam accipere, quoàd beatus Nicephorus superstes fuit. Ille verò dolebat, idque admodùm molestè ferens, omnes precabatur, vt ipsi eum dimitterent, neque cogerent talem appellationem suscipere, dicens: Assumite alium quēcunque vultis, qui principatûs nomen habeat, & ego cum Deo ipso, quemadmodùm anteà faciebā, gregis curā habebo: tātùm vos precor, nè hac in re mihi vim afferatis. Posteà verò quàm illi diximus, fieri non posse, vt hoc ei concederemus, quoniam cùm & superstite communi illo nostro patre, secundùm Deum ipse noster dux fuisset & magister, multo magìs post ipsius migrationem eum deceret onus ipsum re & nomine suscipere: Graue, inquit ille, mihi est, quod vos, fratres, vim afferentes, mihi imponitis: fiat tamen Dei voluntas. O immensam sanctissimi patris humilitatem. Quod enim quidam multis largitionibus ambire solent, & seditione ac bellis sibi comparant, id propter summam humilitatem viro illi oblatū fuit. Multùm igitur & nos,& amici, atque alij quidam patres ipsum precantes, vi adduximus, vt eius præfecturę ordinationem & appellationē, sicut suprà diximus, acciperet. Hāc autem accepit per impositionem manuum sancti Nicephori, qui tunc erat Constantinopolitanæ sedis Patriarcha.

Aegrè in se recipit Abbatis vel p̄fecti nomē.

Cùm verò nos Byzantij essemus, cœperunt rumores quidam spargi de impijs & Deo inuisis contra venerandas imagines dogmatibus. Malorum enim origo diabolus vltra modum se efferens,& aduersùs Deum arroganter se gerens, qui dixit: Ponā sedem meam in nubibus,& ero similis altissimo: quamobrèm & deiectus fuit,& indè vsq; à principio humano generi insidiatus, primùm se in paradisum cōtulit, & primū formatum hominem eoipso circunuénit ac decepit, quòd illum Deum fore diceret. Itaque fecit, vt Dei præceptum violaret,& à paradiso exterminaretur. Posteà humano genere amplificato, idolorum superstitionibus illud oppressit, hominibusq; ipsis persuasit, vt res creatas, derelicto eo, qui illas creauit, venerarentur. Cùm verò ab eiusmodi superstitione, tum à diuino Verbo, quod humana carne se induit, tum à sanctis Apostolis ac Martyribus,& alijs diuinis & sacratis Patribus, Christi discipulorum successoribus, homines liberati fuissent, & idolorum superstitio deleta esset, neq; sic dolosus ille diabolus ab insidijs destitit: sed rursùs diuersas quasdam hæreses excogitauit, & per illas ipsas in terris graues dissensiones & intolerabilia scandala latè disseminauit. Quibus etiam ipsis homines liberati sunt per sanctas synodos,& patres sanctos, qui constanter hæresibus restiterunt, easque oppugnârūt, singulas singulis ætatibus, quibus vnaquæque hæresis exorta fuit.

Iconoclastarum hæresis. Esa. 14.

Quídnam tunc diabolus ipse fecit? Num quieuit, vel cessauit? Minimè, inquam, ille, sed rursùs aliam hæresim excogitauit, extremam, ac primam, quę oēs alias prę teritas summatìm compræhendit, ac ferè Saluatoris nostri Iesu Christi dispensationem euertit. Nam si honor imaginis ad exemplar ipsum pertransit, vt ait Magnus Basilius, omninò & è cōtrario, imagine ipsa cōtempta, necessè est & exēplar ipsum vnà contemni. Cùm verò imago ipsa honoratur, similiter & exemplar ipsum honoretur necessè est. Dicam apertiùs, exemplo quodam apposito, quod sensu percipitur: Fac esse imaginem aliquam regalem aliquo in loco impressam (olìm enim regibus mos fuit hoc facere) deindè duos aliquos homines prætereuntes regalem imaginem vidisse, illorumque alterum, eô quòd in regem ipsum optimè affectus est, ad imaginem ipsam cucurrisse, eamque amplexatum fuisse: alterum verò, illi homini succensentem, qui hoc fecerit, in eam expuisse, & lutum ipsum vtraque manu tollētem, illam ipsam imaginem corrupisse ac deleuisse. Velim dicas, si Rex vtriusque factum cognouerit, vtrinam illorū hominum succēsebit, aut vtrum charum habebit? Nonne

Impietas Iconomachorum.

ne priorem illum honoribus & ſtipēdijs proſequetur, poſteriorē verò puniet? Quòd ſi terreni Regis imaginem aliquis euertens, id impunè non faciet, qui filij Dei hominis facti pro nobis, & in omnibus rebus, excepto peccato, nobis ſimilis, imaginem contempſerit, quam pœnam non habebit? Apagè, nè ſis homo ità ſtolidus, ſed reuerere imaginem Christi, ſi Christum deſideras. Quòd ſi exemplum non veneraris, manifeſtè ſignificas, neque exemplar ipſum à te honorari. Nota hæretice.

Sed agreſtes quidam, dicet aliquis, imagines ipſas Dei loco habent, & ob eam cauſam à quibuſdam audiui, cùm temerè dicerent, nō decere Christi imaginem effingi. O inſcitiam hominum. Ità enim eorum cauſa, qui oculis ſunt hebetioribus, & ſolem ipſum tibi, quicunque es, qui hæc dicis, liceret obſcurare. Sed audi noſtræ mentis ſententiam de adorationum differentia. Scimus enim, ratione ità dictante, alium quidē cultum ſecundùm adorationem eſſe, quem primæ & diuinæ illi naturæ adhibere docti fuimus: alium verò ſecundùm habitum quendam & anagogicè, vt & magnus Dionyſius ait, quem ſecundùm proportionem nobis congruentem cum ipſa eorum ſignorum, quæ ſenſu comprehēduntur, varietate multiplicari videmus: quibus ſignis ſacro quodam modo ad Diuinitatem, quæ mente comprehenditur, pro noſtræ conditionis moderatione prouehimur. Itaque Deum ipſum & diuinam virtutem cæleſtes quidem mentes, vt ad intelligendum idoneæ, ſicut ipſis fas eſt, comprehendunt: nos verò corporeis & ſenſu comprehenſis imaginibus ad diuinas res contemplandas, ità vt poſſumus, perducimur. Quòd ſi mente ità excæcatus es, & ad ea, quæ dicūtur, allucinaris, neq; te corrigi permittis, ſed in errore perſiſtis, in illo ipſo tempore, quo è vita excedes, fruſtrà te id ſecutum fuiſſe pœnitebit. Argumenta contra imagines, & eorū dilutiones.

Alij verò vt minoris momenti hæreſim hanc habent, & pro nihilo ducunt, ob idq; facilè capiuntur, & in eam deueniunt. Quidam neque hæreſim hanc eſſe cogitant, ſed contentionem quandam. Ego verò valdè grauem hæreſim illā exiſtimo. Opinor aūt & vnumquenq; eorum, qui rectè ſentiunt, talem eam exiſtimare, quippe q̄ Chriſti diſpēſationi infenſa eſt. Cogita verò & illud, quòd aliæ quidem hæreſes ab epiſcopis, & illis inferioribus presbyteris, initium habuerunt: hæc autem ab ipſis Imperatoribus ortum habuit. Scitis vos, quātum inter presbyteros & Imperatores interſit. Et illæ quidem ab ijs conflatæ, qui noua & falſa dogmata conſtruere, vetera verò & probata contemnere voluērunt, paulatìm vim adeptæ ſunt: hæc à regali potentia illata eſt. Leo enim, cognomento Iſauricus, cùm in Theodoſiū iuniorem tyrānidem exercuiſſet, Romanorū imperium arripuit: quo ſuperbè admodùm elatus, non dedit gloriam Deo, (per ipſum enim Reges regnāt, & potentes ſcribunt iuſtitiam, vt ait Salomon in Prouerbijs) ſed extulit in altum cornu ſuum, & locutus eſt aduersùs Deū iniquitatem, & poſuit in cælum os ſuum, & lingua eius tranſiuit in terra: cœpitq; hiſtoriam indè vſque à ſanctis Apoſtolis Eccleſijs traditam delere, dicens, non oportere Christum depingi, neque in imagine illum adorari. Hæreſis Iconoclaſtarū origo. Prou. 8.

Cùm hæc fierent, magnus ille Pontifex de throno ſuo migrauit, & veneranda illa hirundo è nido ſuo euolauit, quæ Eccleſiæ ver pulchris concentibus ornans, dies feſtos Domini decorauit. In eius autem locum inductus fuit deformis quidam coruus, hians & obſcura quædam crocitans, procumbente ipſa Eccleſia, & mœſto quodam modo ingemiſcente, quæ tam magno & diuino Pōtifice priuata fuerat. Erat perturbatio non parua in orbis terrarum eccleſijs, malo ipſo, tanquàm peſte quadā, quocūquè percurrente, impietatis potentia corroborato. Poſt hæc ſucceſſit Leonis imperio ſimul atque impietati Conſtantinus filius, malæ radicis malum germen, peſtilentis feræ progenies, draco, animarumque corruptor, atque ex crudeliſſimo leone pardus natus eſt, varium habens ingenium, qui patrem ipſum multis partibus malitia ſuperauit. Non enim ſola imaginum iniuria contentus fuit, verùm etiam ſanctos martyres, quantū in ipſo fuit, honore priuauit, cùm p̄cepit nō eſſe illos ſanctos appellādos, ſed ſimpliciter nominari apoſtolos, Quadraginta martyres, Theodorū, Georgium, & alios ſimiliter. Illorum autem reliquias omninò contempſit, ac pro nihilo duxit. Atque, vt ſummatìm dicam, habitu erat Chriſtianus, mente ipſa Iudeus. Quam enim Christus ſibi in domicilium delegit, glorioſiſſimam, inquā, ſuā matrē, omnibus alijs rebus creatis ſuperiorē, omniū hominū ſalutem, mūdi patrociniū, quæ propter virginitatis ſuæ præſtantiam prope DEVM verſatur: huius, inquam, venerandum Conſtantinus Copronimus habitu Chriſtianus, animo Iudeus.

no-

Blaſphemia eius in matrem Dei.

nomẽ multis modis ab Eccleſia expellere ſtuduit: eius verò interceſſiones, per quas mundus ipſe conſiſtit, illas ne nominare quidẽ voluït, cùm diceret, nemini eam poſſe opitulari.

Conabatur autem, quod dicebat, hoc exemplo confirmare. Cùm enim aliquandò marſupium, aureis nummis plenum, in manum ſumpſiſſet, & ijs, qui cum ipſo verſabantur, illud oſtendiſſet, ab eis quærẽs: Quantínam, inquit, marſupiũ hoc valet? Multi, inquiunt illi. Cùm verò aurum eieciſſet, rursùs quæſiuit, quãtínam marſupiũ eſſet. Cumque illi reſpondiſſent, nihili valere: Ità, inquit miſer ille, & Deiparens Maria (neque enim ſanctam eam nominare dignabatur indignus ille) quo tempore Chriſtum in ſe habebat, valdè honorata illa erat: ex quo autem tẽpore illum peperit, nihil differt à reliquis. O blaſphemiam, ô ſuperbiam, ô immenſam Dei tolerantiam, ô ſummã patientiam. Quomodò ipſius lingua non obmutuit, quę aduersùs Chriſti matrẽ tam ſuperbè iniquitatem locuta fuit? Quídnã à blaſphemis Iudæis nouus hic Phariſæus, & DEO inuiſus differebat? Noſtros verò monachos indignos exiſtimabat, de quibus cogitaret: quinimmò abiectos & nulla memoria dignos vocabat ille, q̃ nulla ex parte memorabilis fuit. Quicunq; aũt prauo ipſius conſilio parére noluerũt, partìm exilio cõdemnati ſunt, partim in carcerib⁹ mortui: alij gladio interfecti, alij vectib⁹ cõtuſi: q̃ ſic diſcerpebanť, vt eorũ viſcera in plateis diſſiparẽtur. Teſtatur id Stephanus, nouus Chriſti martyr, qui prioris illius Stephani & noïe & morib⁹ fuit ſocius. Ad hęc aliqui ſunt in altum mare proiecti. Alij, vt tyrannis tormenta inferentibus peccandi occaſionem auferrent, fugiebant, & in montibus ac ſpeluncis verſantes, in fame & ſiti, frigore & nuditate afflicti, anguſtias multas tolerabant. Alij cruciatus extimeſcentes, neque ſuæ carnis infirmitate confiſi, in alienam regionem migrârũt, & illic, quòd ad conſcientiam & propoſitum pertinet, martyrium compleuerunt. Alij tormẽtorum metui ſuccumbebant. Alij aſſentationibus capiebantur. Quidam humanam magìs, q̃ diuinam gloriam appetentes, ſe ſubijciebant. Alij corporeis voluptatibus addicti, ſuas etiam vxores circunducere non erubeſcebant. Itaque animarum ſalutis domicilia (proh ſcelus) facta ſunt adulterij & inceſtorum diuerſoria. Totum autem eius viri, quem diximus, propoſitum & ſtudium erat omninò in ea re occupatum, vt ordinem monaſticum deleret: idque ex eo tempore, quo regnare cœpit, propoſitum habebat. Tãtoperè verò ſordium & impuriſſimæ cuiuſque rei odore malo delectabatur, vt & animalium brutorum ſtercoribus ſe illiniret, & eos, qui cum illo erant, idem facere iuberet: quos amabat, ob idque benignè accipiebat, quòd rebus malè olentibus ſemper delectarentur.

Monachos aſpernatur.

Atrox perſecutio.

Monaſtico ordini eſt infeſtiſſim⁹ Copronymus.

Sed tempus non eſt, nefaria illius facta omnia deplorare, cùm & multa ſint, & admodùm profana. De eodẽ & illud fertur, quòd cùm infans eſſet, & baptiſmate lauaretur, piſcinam ipſam fœdauerit, ità vt ſanctus Epiſcopus Germanus dixerit, turpem & graueolentem odorem ab illo puero Eccleſiæ immiſcendum. Id quod re ipſa factum eſt. Imprudens & illud vobis dicere cum alijs omnibus oblítus ſum. Ego ipſe legi treſdecim orationes, quas per duas hebdomadas recitandas tradidit, in quibus nulla de ſanctorum interceſſione mentio facta erat. Cùm igitur & hic miſeram animam efflauiſſet, Leo eius filius quinquennio Imperium tenuit: qui cùm non eſſet ità improbus vt pater, nihil tale commiſit, immò verò Eccleſiæ res paululùm eius tempore ſunt inſtauratæ. Poſteà cùm & hic mortuus fuiſſet, & Irene ipſa, verè pacis cognomen habens, regnare cœpiſſet, Eccleſiæ pacem vnà cum filio procurauit. Cùm enim muliebrem infirmitatem depoſuiſſet, aduersùs impietatem ipſam ſe fortem oſtendit, & pro veritate multum ſtudij atque conſtantiæ adhibens, eos, qui contra veritatem aliquid dicebant, zonis atque honoribus priuatos, ab Vrbe profugauit. Cumque ità præclarè pro fide ipſa pugnâſſet, magnum Tharaſium adiutorem & ſecum ſentiẽtem, deniquè omnium rerum moderatorem Deum omnia perficientem, ſecum habens, veterem Chriſtianæ diſpenſationis pulchritudinem & decentem ſpeciem Eccleſijs reddidit: ſummaq; pax per totum orbem terrarum, Chriſti ope & Irenes Orthodoxæ Reginæ diligentia, conſtituta eſt. Sũt & alia eiuſdem mulieris plurima rectè facta: domicilia, inquam, in quibus ſenes curantur, mendici nutriũtur, hoſpites accipiuntur: ſunt & tributorũ leuationes. Monaſticus aũt ordo ità eius tẽpore auctus eſt, vt multitudinẽ innumerabilẽ adeptus fuerit. Vbiq; eñ erant exercitatiõis

Irene imperatrix Leo. nomachos profligat.

mona-

monasticæ loca, vbiquè animarum diuersoria, & monachorum ac laicorum pacifica constitutio, precesq; tam monachorum, quàm laicorum assiduæ, psalmorum cantus per totam noctem, atq; omnia pacato & quieto statu regebantur: Christianorumq; res in tranquillitate magna constitutæ tales erãt, vt propter cõcordem & vnam eandemq; fidem, vnum esset ouile, & vnus pastor Christus.

Irenes, quam supradiximus, Imperio successit Nicephorus simul & rectæ fidei sententia valdè pius, & pauperum atque monachorum studiosissimus. Post illum Michaël, qui nunc etiam dignitate monastica excellit. In hunc tyrannidem exercuit Imperator nomine, & moribus fera quædam existens: qui cùm Romanum imperium iniuria occupâsset, neque gloriam Deo dedit, neque diuina permissione illud factum cognouit: sed insipiens factum est cor ipsius, & eius mens inanis erat: & quoniam impietatem inferre cœperat, proptereà suum imperium diutiùs permansurum cogitabat. Hic etiam imitatus est sibi cognominem, & moribus concordem diuinæ pietatis desertorem Assyrium illum, & hostem malorumque inuentorem, Leonem, inquam, illum Isauricum. Cœpit igitur sancta sanctorum persequi, quemadmodùm & ille persecutus fuerat. Deindè suorum mysteriorum duces, prauarumque rerum magistros quærebat. Inuenitque paucos quosdam è Senatu, Iohannem scilicet, cognomento Spectam, & Eutychianum. Ad hęc & ex sacerdotum numero aliquos inuenire cupiebat. Diabolus igitur, qui hęc in eius mentem coniecerat, Byzantium lustrans, inuenit Iohannem quendam, cognomento Grammaticum, nouum Tertullum, quem manu appræhensum, ad Imperatorem duxit, & ait: Habeas hunc hominem tibi in eo, quod cupis, vtilem futurum. Vas enim electionis est mihi iste, vt portet nomen meum contra Orthodoxos.

Leo Armenus.

Quemadmodùm igitur Paulus Christi vas, ità hic diaboli os factus est: & sicut torrens, ex diuersis imbribus cõstans, maleolentes & perturbatas aquas defert: ità & iste ex fœdo cordis sui thesauro graueolentia & cœnosa dogmata produxit, eos, quos ꝓpè se habebat, turbido quodam potu euertẽs. Habebat autem adiutores ex ijs, qui infra solium regale erant, Antonium Syleum, è monachis verò Leontium quendam, & Zosimum, qui illis ipsis diebus in adulterio depræhẽsus, truncis naribus, mortuus est. Post hæc omnem monachorum multitudinem cum Episcopis & metropolitis ad sanctissimum Nicephorum Patriarchàm coëgit, qui per totam noctem in magna Ecclesia pernoctârunt. Manè verò ipsos ad se Imperator accersiuit. Habebat autem secum intrà palatium occultos quosdam fallaces homines, & malorum magistros, quos velut gallina quædam in regia domo fouens & animans, eisque dona promittens, iubebat nihil metuere. Iussit aũt & Patriarcham solum in primis ad se introire, ignorans, quænam inter ipsos seorsùm dicta fuerant. Deindè omes accersiuit. Itaq; ante illum stetit patrum caterua, lectissimorum hominum ac sanctorum, qui angelis similes erãt ac diuini, Aderant & Imperatoris optimates, & totus Senatus.

Sanctissimus igitur Nicephorus eos, qui gradûs dignitate præstantes erant, affatus: Agitè, inquit, dicite mihi: Potest'ne id cadere, quod non est? At illi cùm ad eius interrogationis obscuritatem ambigerent, ac nihil responderent, sed se vicissìm intuerentur, rursùs Patriarcha ab eis quæsiuit, num Leonis & Constantini Isaurorum tempore sanctæ imagines cecidissent. Illi verò cùm capita deorsùm inclinâssent, & nutu verum esse, quod Patriarcha quæsíerat, significâssent, quod satis erat ad eorum, quæ priuatè inter se dixerant, propositum confirmandum, tunc Patriarcha: Quomodò, inquit, quod non stat, potest cadere? Ad hæc nihil respondit Imperator, sed ad patres conuersus, ait: Scitote, patres, me idem sentire, quod vos: simulque effigiem quandam, quam in sinu gestabat, extulit, & per simulationem illam adorans: Sentio, inquit, quod vos, vt videtis, neque à vobis dissideo. Verùm quidam surrexère, qui aliter docentes, eam viam rectam esse dicunt, quam ipsi tenent. Prodeant igitur coram vobis, & materia hæc inter vos inquiratur. Et si quidem vobis persuaserint, quod ipsi rectè dicant, neque vos quod bonum est impediatis. Si verò ipsi à vobis persuasi fuerint, quòd res nouas doceant, desistant à praua doctrina, & recti dogmatis sententia vigeat vt anteà. Nam si & de aliqua alia re minoris momenti ad me relatum fuisset, neq; ità deceret me eam rem tacitam prætcrire: quomodo de Ecclesiastica quæstione tacuerim?

Nicephori Cõstãtinopolitani episcopi prudentia.

Simulatio Leonis Armeni.

Illi verò cùm neque passi essent eos homines, de quibus Imperator dixerat, coram se prodire, neque dicendi facultatem dandam esse dicerent, sed velut execrabiles quosdam eos haberent: ad hæc cùm certò scirent Imperatoris voluntatem ad malum procliuem esse, neque vnquàm se illi persuasuros fore, quanuis totam scripturam testem ei afferrēt: Aemilianus Cyzici Episcopus: Si quęstio, inquit, Ecclesiastica, Imperator, hæc est, vt dixisti, in Ecclesia inquiratur, vt mos est: altiùs enim & à principio ipso, Ecclesiasticæ quæstiones in Ecclesia, non in palatijs regijs, inquiruntur. Respondit Imperator: Sed & ego filius sum Ecclesiæ, &, vt vos conciliem, vtrosque vestrûm audiam, & vtraque vicissim dijudicans, vera cognoscam. Ad hæc Michaël Synadorum Episcopus: Si nos, inquit, conciliare vis, quarè non id facis, quod conciliantem decet facere? Quippe qui alios quidem in palatio occultos detines, & ad te congregas, quibus excitatis, impiorum dogmatum docendorum facultatem præbes: Alij verò neque in angulis aliquid loqui audent, vbiquè edictis tuis perterrefacti. Non est hoc conciliantis, sed tyrannidem inferentis, indicium. Non est ità, inquit Imperator, sed vt prædixi, ità sum ego, vt vos estis. Sed quoniam ad me de ea re prouocatum est, non decet silentio me illam præterire. Quæ nam causa est, quarè cum his hominibus nolitis loqui? An ipsi dubitatis, & testimonia non habetis, quibus vestra dicta confirmentur? Ad hæc Theophylactus Nicomediæ Episcopus dixit: Testis Christus est, cuius effigiem vides ante oculos in primis descriptam, infinitis testimonijs nos abundare, quibus id confirmare possimus: neque dubitamus, vt tu suspicaris: sed non habent isti aures audiendi, ob idque nihil illos iuuaremus: potentia enim & imperio nos oppugnamur. Post hunc & Petrus Niceæ Episcopus: Quomodò, inquit, cum illis nos loqui vis, quibus tu auxilium affers? An illud ignoras, eos, qui Manichæi dicuntur, si huc ducas, & eorum propugnator sis, à te adiutos potentiores, quàm nos, futuros? Non temerè sanctissimus Petrus hoc dixit: Vbì enim impietas ipsa cum potestate coniuncta est, illic veritas superari videtur, & iustitia tyrannide oppressa conculcatur.

Eius arrogātia & temeritas.

Post hæc sacer Euthymius Sardensis Episcopus, liberiore vsus oratione, sic Imperatorem affatus est: Audias Imperator: ex quo tempore Christus in terram descendit, vsq; ad hūc diem per octingētos annos & ampliùs, in Ecclesijs, quæ vbiq; gentium sunt, Christus ipse depingitur, & in imaginibus adoratur. Et quísnam tam arrogans est, qui audeat tot annorum traditionem, à sanctis Apostolis, martyribus ac pijs patribus profectam, dissoluere, vel paululùm mouere, Apostolo ipso dicente: State igitur, fratres, & tenete traditiones, quas edocti estis siue per sermonem, siue per epistolam nostram: Et alio loco: Quanuis Angelus de cælo euangelizet vobis præter id, quod accepistis, esto anathema? Quamobrèm aduersùs eos, qui ante nos hæresim hanc excogitârunt, Synodus apud Niceam vrbem iterùm collecta est sub Irene & Constantino pijs Imperatoribus. Hanc Synodum ipse Dei filius proprio digito signauit. Quicunque audebit aliquid ex ipsa mouere, vel expungere, anathema esto. Cùm hæc audisset Imperator, & versutæ mentis esset, facilè se hæc pati simulauit. Respondit autem & Theodorus, vehemens Ecclesiæ magister, dux Studitarum: Nè tētes nūc, ô Imperator, Ecclesiasticum statum dissoluere. Ait enim Apostolus: Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos, deindè Prophetas, tertiò Pastores & Doctores ad perfectionem sanctorum: Non dixit, Reges. Tibi quidem, ô Imperator, ciuilis status & exercitus commissus est. Hęc igitur cura, Ecclesiam autem pastoribus ac doctoribus (vt ait Apostolus) derelinque. At si non vis hoc facere, si qs peruertendæ fidei nostræ causa de cælo nobis aliquid nunciauerit, ipsum non audiemus: tantum abest, vt te audituri simus.

Vide hîc antiquitatem imaginum.

2. Thess. 2.

Galat. 1.

Ephes. 4.

Præclara Theodori episcopi sententia.

Tunc, Imperator furore admodùm exardescens, & quod rectè dictum fuerat, velut iniuriosum quiddam accipiens, omnes eiecit: sanctum verò Theodorum in exilium misit, ac iussit, quandiù Imperator ipse viueret, in vrbem Byzantium non reuerti. Monasteriorū autem Præsides cùm præcepisset nusquàm progredi, neque Orthodoxæ fidei veritatem docere, expulit eos ex vrbe: magnarumque Ecclesiarum Prefectos, partìm ad Orientis, partìm ad Occidentis insulas relegauit, sanctissimoque viro Nicephoro Patriarchæ scribens: Descende, inquit, tu de sede ista, quoniam Ecclesia te non indiget. At ille honestissimis suis literulis ad eum rescripsit: Non ità, ô Imperator,

Leo Armenus Catholicos persequitur.

tor, ego temerè descendam: non enim causa aliqua in me est, cur deponi debeam. At si rectæ fidei gratia, & propter pietatem tyrannidem patior, siue per teipsum, siue per aliquem regium tuum hominem mihi significes, & descendam. Tunc Imperator misit vnum ex optimatibus suis, qui tyrannico more ipsum deposuit. Ille verò cùm in magnam ecclesiam descendisset, & cereas faces accendisset, thuraq; & preces adhibuisset, cùm populus ipse illius peregrinationem lamentaretur, hanc habuit oratiōem: Filij, Christianos vos inuéni, Christianos vos relinquo. Cumq; ad Acropolim descēdisset, nauigium conscendit, & venit in eum locum, in quem exul ducebatur. Illic autem in ieiunijs ac precibus, silentio, tolerantia & multa patientia vsq; ad eum diem p. mansit, quo ad Dominum suum migrauit. Nicephorus episcopus pellitur in exilium.

Itaque acerbi veritatis persecutores cùm omnem impunitatem adepti essent, cœperunt sine timore aliquo dilatari, & impiorum dogmatum semen spargere. Fecerunt & Patriarcham Theodotum quendam ex eorum numero, qui Spatharij dicuntur, adolescentium ludibrium, eligentes scilicet hominem ità rudem ac leuem, vt & theatri rem ludicram eum appellare soliti sint, q aliquid ridiculum & salsum in eum dicere volebant. Hunc aiunt & seruam quandam secum habuisse eo nomine, quòd è renibus laboraret: re autem vera, vt voluptatem expleret. Posteà Iudaicum quoddam concilium ijdem in magna Ecclesia coëgerunt, & sub anathemate sanctos patres eiecerunt. Heu quæ insania hæc fuit. Sed reuertetur dolor ipsorum in capita eorum, & in vertices illorum anathema ipsum descendet. Episcopos verò, qui ab ipso dissentiebant, partim in terram deiectos pedibus conculcârunt, partim per posticum eijciendos è consessu curârunt. Ei Theodotus homo leuissimus substituit. Conciliabulum hæreticorum.

Quo facto, iussi sunt introire insignium monasteriorum duces. Itaque omnes introiuerunt: è quorum numero vnus fuit & diuinus pater noster Niceta, de quo nobis sermo est. Deindè illos primùm assentationibus versuto quodam modo decipere, posteà verò & minis eosdem perterrefacere conabantur. Cùm verò illos omnia contemnentes vidissent, in diuersos carceres coniecerunt, cogitantes quid´nam ipsis fieret. Tunc & sanctus pater noster Niceta in carcere malè olente & sordido clausus fuit, idq; per multos dies, ità vt, & si non alia pœna ei accessisset, satìs condemnatio hæc ad suppliciū valeret: erat enim vir ille, vt quiuis alius, ad nauseam propensus. Ad hæc omnia veniebant ad ipsum per singulos dies insani & imperfecti quidam homunculi, abiecti & pro nihilo faciendi, & planè indigni, qui virum appellarent. Eiusmodi tamen homines nugaces maledicta & insana quædam verba in eum iactabant, vt molestiam viro sancto afferrent. Præter cæteros autē homo quidam, Nicolaus nomine, insani & temerario sermone illum sæpiùs affligebat, quoàd eius pater, qui mortuus fuerat, in somnis filio Nicolao apparuit, eiq; minatus: Abstine, inquit, à seruis Dei: Ex eo tempore vir ille immodestus resipuit, neq; ampliùs iusto viro molestus fuit: quin etiam alios impediebat, quo minùs id facerent. Præfecti monasteriorum in carceres mittuntur

Cùm igitur sanctus ille pater in carcere multos dies vexatus fuisset, tunc Imperator in Orientis partibus illum exulem esse iussit, & in castello quodam seruari, quod Masaleon dicebatur. Erat autem medium hyemis tempus. Itaque licebat videre sanctum illud corpusculum frigore ac niuibus è superiore parte affligi: Ex inferiore verò, cùm terra ipsa humorem emitteret, & multam difficultatem afferret, multo magìs affligebatur. Ad hæc cùm is, q virum sanctum ad exilium ducere iussus fuerat, natura esset immitis, diuinū illum patrem ità vrgebat, vt per septem dies, qui eo tempore breuissimi erant, totam viæ illius longitudinem transegerit. Hoc idem fera illa immitis & aduersùs alios patres effecit. Cùm verò Imperator consideràsset exilio ipso nihil aliud perfectum iri, nisì patres illos alacriores reddi, quippe qui animos omnibus angustijs maiores haberent, versutus ille cōsilium mutauit. Cùm enim nondùm quinq; dies illi viri in exilio mãsissent, rursùs maiore quodam studio eosdem Byzantium reuerti iussit eadē itineris difficultate & molestia, eosq; tandiù liberos esse, quoàd ipse cogitaret, qua ratione ad suam voluntatem illos attrahere posset. Cumq; hyemis tempus & sanctorum ieiuniorum dies transijssent, post sanctum Pascha malorum inuentori Iohanni eos tradidit, vt qua vellet ratione, ipsos affligeret. S. Niceta exulare iubetur

Cùm igitur eos appræhendisset, in diuersos carceres immisit, & talibus tormentis subiecit atq; compressit, qualibus neq; Gentiles olim Martyres ipsos afflixerāt. Cùm Præfecti monasteri.

orum immaniter affliguntur

enim in triſtes & obſcuros carceres eos conieciſſet, neque ſtratum aliquod infra ſe, neque tegumenta ſuper ſe habentes, eo modo, quo ſinguli erant induti, ſic humi proſtrati ſunt, teſtis quibuſdam pro puluinari vtentes. Quibus ſingulis per foramen quoddam anguſtiſſimum panis, eiusque putidi, vnciam, velut canibus, proijciebant: tantum videlicet, quantum ſatis eſſe videbatur, nè fame perirent. Iiſdem & paululùm aquæ malè olentis dabatur. Erat enim Imperatori propoſitum, vel ſanctos viros ad ſuam ſententiam adducere, vel vita eos priuare. Quinetiam vt plus moleſtię atque ærumnarum celeberrimo patri noſtro afferret, eum, qui illi miniſtrabat, fratrem noſtrũ, Theoctiſtum nomine, qui & Chriſti gratia eius ſucceſſor fuit, adhuc iuuenem in cuſtodia concluſit, & eadem ratione afflixit. Cùm autem aduerſarij illos vidiſſent mâlle mori, quàm veritatem prodere, dederunt operam, vt ipſos eo nomine deciperent, quòd nihil aliud ab eis quærerent, niſi vt ſemèl cum Theodoto communicarent, neque quicquam ampliùs facerent: deindè ſinguli ad ſua monaſteria regredi poſſent cum ea fide & ſententia, quam haberent. Hac conditione exiêrunt patres illi, ſi decet patres eos appellare, qui velut in palæſtra quadam ſupplantati ſunt, quanuis eam rem in ardentem quendam feruorem poſteriùs conuerterint, ob idque carcere detenti fuerint.

Nota fraudem hæreticorum.

Venerunt igitur ad ſanctum Nicetam, eum hortantes, vt exiret è carcere. Cùm autem ille remoraretur, & nullo pacto ijs, quæ ab ipſis dicerentur, parére vellet, pergebant ipſum excitare, quòd dicerent fieri non poſſe, vt illic ipſe remaneret, alijs exeuntibus. Nihil, inquiebant, eſt, quod illi à nobis quærunt. Paululùm quippiam prudenter eis concedamus, nè ipſi totum perdamus. Ità cùm diutiùs vim inferrent, contra voluntatem ſuam pater ceſſit, non ærumnas fugiens, neque quòd calamitates pati recuſaret, (nunquàm enim hoc dixerim) ſed patrum hortatione impulſus ſe ſubiecit, non animo & propoſito, ſed ſenes ipſos reueritus. Nam ſi pro fidei ratione vita & mors propoſitę illi fuiſſent, certò ſcio mortem futuram fuiſſe illi optabiliorem, neque omninò de recta fide ac doctrina aliquid eum remiſſurum fuiſſe, etiamſi pericula infinita propoſita ei fuiſſent. Quamobrèm omnes ad ea, quæ Oratoria dicuntur, quæque, vt anteà, picturis exculta erant, aſcenderunt, communicârũtq; cum Theodoto, manum illi dantes. Tunc illis Theodotus: Qui non adorant, inquit, imaginem Chriſti, anathemati ſubijciantur. Itaque reliqui patres in ſuum quiſq; monaſterium quod regebat, abiêrunt: Ille verò beatus pater cùm ſecum animo cogitâſſet, multæ ruinæ cauſam eſſe, cùm quis ab inſtitutionis norma deflexerit, decreuit aufugere & in aliam regionem proficiſci, & illic errorem, in quem lapſus fuerat, emendare.

Cùm igitur omnia ſua in nauigium conieciſſet, nauigauit vſque Proconeſum. Sed illic ſententiam mutans, ſecumque dicens, vbì erratum commiſſum fuit, illic opùs eſſe & emendationem fieri: redijt rursùs Byzantium, & in priore ſua confeſſione ac fide permanebat, nihil omninò metuens. Quem cùm Imperator ad ſe vocâſſet: Quid eſt, inquit, quòd cùm alij patres in ſua monaſteria profecti ſint, tu ſolus hîc relictus es, propriam voluntatem ſecutus, non edicto meo párens? Sed, vt audiui, cogitâſti & Imperium noſtrum aufugere, ac nos decipere. Quamobrèm noſtro edicto cedens, in monaſterium tuum redi: ſin minùs, ærumnas tibi afferam, quas perferre non poteris. Ad hæc ſanctus ille vir leni voce reſpondens: Ego, inquit, Imperator, neque in monaſterium meum redibo, te iubente, neque à fide mea deſciſcam, ſed in eadem confeſſione mea ſum & ero, in qua & Patres mei ſeruati ſunt, & propter quam olìm periclitati ſunt optimi Eccleſiæ propugnatores: in qua Eccleſia nos ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ Dei. Benè illud ſcito, Imperator, quòd neque mortem extimeſcens, (ad tempus enim hæc eſt) neque vitam hanc appetens (Deus teſtis eſt) feci, quod non decebat: ſed ſenum illorum reuerentia his me ſubieci, quibus non debui. Certò igitur ſcias, nullam me vobiſcum habere communionem, ſed in traditione permanere, quam ab initio accepi. Fac igitur mihi quicquid libet. Nihil ampliùs à me te auditurum ſperes.

S. Niceta coram Imperatore conſtanter fidē profitetur.

Cùm igitur Imperator ea ſententia illum eſſe vidiſſet, quæ mutari non poſſet, eum Zachariæ cuidam tradidit, regalium ædium curatori, quæ Mangana dicuntur, illicque intereà iuſſit ab illo viro cuſtodiendum, quoàd, quid de ipſo agendum eſſet, deliberaret. Cùm autem Zacharias ille pietatis eſſet ſtudioſus, nihil mali ſancto

cto homini fecit: sed omninò aliter se gerẽs, beneficijs maximis eum afficiebat, neque in eius vultum præ reuerentia intueri audebat. Eum posteà Imperator exulem misit in vnam quandam insulam ex his, quæ sunt in sinu ipso positæ, Glyceria vocata. Eam verò insulam detinebat Anthimus quidam præstigijs deditus, sacrilegus, versutus, obliquus, dolosus, arrogans & crudelis. Hunc propter nimiam ipsius malitiam, monasteriorum, quæ illic erant, Præsidem impij homines fecerunt: talibus enim viris tunc imperia in manus tradebantur, vt eorum potentia totum peruerteretur. Illum propter multam ipsius insaniam, arrogãtiam & temeritatem, eius loci homines Caiphan nominabant. Hic cùm sanctum virum accepisset, & potestatem contra eum haberet, crudeliter eum affligebat. Cùm enim in angusto & arcto carcere ipsum conclusisset, perpetuò vexabat, neque paululùm è carcere illum prospicere sinebat, ipse carceris clauem secum ferens, & per foramen quoddam paululùm cibi ei dari iubens. Quippe homines impij ei promiserant, si Nicetæ persuasisset, vt cum ipsis conueniret, maiore honore donandum. Quocircà nefarius homo Nicetam affligebat, sperans se viro sancto persuasurum quod volebat.

Relegatur in exilium.

Crudeliter affligitur.

Cùm verò venerandus Niceta illic esset, admirabilium rerum author Deus miraculum quoddam perfecit. Non enim decet sancti Spiritûs gratiam occultare, quæ in illo sancto viro multam se ostendit. Zacharias, quem supradiximus, diuini patris nostri custos valdè beneficus, missus ab Imperatore ad Thracem pro rerum publicarum gubernatione, à barbaris eius regionis confinibus captus & captiuus ductus fuit. Hoc cùm sanctissimus Synadorum Episcopus ex eo loco, in quo ipse custodiebatur, audîsset, sanctissimo Nicetæ significans: Communis, inquit, noster amicus Zacharias compræhensus & captiuus ductus est. Sed rogo te, vt eius causa Deum preceris: certò enim scio, quòd eum exorare possis. Id cùm patri per ministrum fratrem nostrum Philippum nunciatum fuisset, ità ea re tristis fuit, vt ferè totum diem ieiunus permanserit.

Cùm autem vespera venisset, quam habebat candelam ad carceris lumen, eam dedit ministro, vt aqua maritima illam ablueret. Quod minister cùm studiosè fecisset, sancto viro candelam reddidit. Cùm eam igitur ille accendisset, vigilabat, Deo ipsi pro Zacharia tandiù supplicans, quoàd ab illo de Zachariæ liberatione certam fidem accepit. Cùm enim venisset hora nocturna, qua psalmi cani solent, ministrum suum vocauit: cumque psalmos cecinissent, & Diaconus Nicetam hilarem ac lætum vidisset, quæsiuit eius rei causam. Cui Niceta: Nè sis, inquit, Philippe, tristis: nostrum enim amicum Zachariam tuis oculis hîc visurus es. Non multò aũt posteà visum fuit genti, quam supradiximus, cum Imperatore pacem facere: & recõciliatione facta, exijt Zacharias cum reliquis captiuis, Deo & viro sancto gratias agens.

Predicit Zachariæ liberationem.

Tres autem germani fratres proprio nauigio nauigantes, cùm fluctuatione magna opprimerentur, & iamiam submergendi essent, inuocato viri sancti nomine, seruati sunt, & Deo ipsi gratias egérunt, qui suis hominibus sanctis talem gratiam conferre solet. Ità S. Niceta fortiter om̃ia tolerauit, per sex annos angustijs afflictus, & rerum inopia vexatus vsq; ad mortem Leonis illius, qui cum Deo bellum gerebat. Hic verò nefarius pœnas sua temeritate dignas, hoc est, mortem sæuissimã exoluit. Quidam enim ex ordine militari nouas res tentantes, & velut Angelum quendam ducem sequentes, nemine impediente, in regiam domum ingressi sunt, & intrà locum, quod Oratorium dicitur, gladijs ipsum percusserunt. Visum enim illi fuit ad aram cõfugere. Itaq; illic percussus est, qui perpetuò iniquus fuerat.

Leo Armenus interficitur.

Erat apud hunc duabus catenis vinctus Michaël. Quem cùm hi, qui feram illam domuerunt, statìm à vinculis exoluissent, Imperatorem pronunciârunt. Cùm ille autem inter virtutem & vitia medio quodam modo se gereret, fidem quidem ipsam non in pristinum statum restituit; sed patres tamen nostros omnes ab exilio reuocauit, eosque liberauit, qui erant in carceribus. Itaque multa illa Ecclesiæ persecutio sedata est. Exijt igitur & beatus pater noster Niceta ex eo carcere, in quo erat, velut ex stadio quodam confessor illustris, & martyr sine sanguine, manifestè victricia præmia reportans. Abijt igitur magnus pater ad insulas Vrbi finitimas quietem appetẽs, in quarum vna sedit, Angelorum vitam degens. Eratque omnium dux ad salutem, omnium columen, omnium medicus, tam animarum, quàm corporum salutem

Michael ei subrogatur.

Pax ecclesiæ.

procurans, indigentibus verò ſuppeditans, quæ neceſſaria illis erant, non ſolùm noſtræ fidei hominibus, ſed alienis etiam eleemoſynam largiens. Poſt hæc beatus ille pater paruum quoddam prædium, ad Boream vergens, e regione Vrbis poſitum mercatus eſt, & illic reliquum vitæ tempus, quod quidem breuiſſimum fuit, tranſegit.

Cùm verò tempus veniſſet, quo diſſolui haberet, vt cum Chriſto eſſe poſſet, morbo vehementiùs eum vrgente, & ipſius vires conſumente, cùm dies Dominicus illuxiſſet, hora ſexta ſanctus illos pedes extendens, qui ad confeſſionem fidei benè cucurrerant, migrauit, & vnà cum Angelis profectus eſt in cælum, tertio die menſis Aprilis. (S. Nicetæ obitus.) Cùm igitur auditum fuiſſet, virum illum ſanctum diem obijſſe, conuenit multitudo magna ex vrbe & finitimis locis virorum ac mulierum, monachorum & virginum, qui omnes Nicetam, vt patronum ſuum, ad ſupernum Imperatorem precibus comitabantur. Venerunt & Archiepiſcopi, ſanctiſſimusq; Theophilus Epheſi, & ſacer Ioſeph Theſſalonicæ. Cumque conſuetas exequias viro ſancto exoluiſſent, in loculis eum repoſuerunt. Eius verò diſcipuli cùm ipſum nauigio impoſuiſſent, ad ſanctum monaſterium nauigârunt, quod ille proprijs laboribus excoluerat. Nos autem in litore ipſum expectabamus cum religioſiſſimo Paulo Epiſcopo Pluſiadis. Cumque ad nos perueniſſet, & è nauigio eum extuliſſemus, ſanctas illas reliquias lachrymantes venerati fuimus: quas in humeros accipientes, congruenti pſalmorum cantu omnis fratrum ſocietas ex vtriſque monaſterijs, ad ipſius patris monaſterium deduximus. (Miracula fiunt.) Plurima verò miracula per ipſum Deus in via effecit. Nam & dæmones è multis, qui vexabantur, fugati ſunt, & ægroti varijs morbis liberati. Inter quos & mulier ſanguinis proluuiem patiens, cùm fide acceſſiſſet, & ſanctas reliquias ſolùm tetigiſſet, ſanitati reſtituta eſt.

Cùm igitur exequiarum ordinem ex more ſuper ipſum compleuiſſemus, in communis patris noſtri Nicephori monumento eum condidimus, quod monumentum adhuc viuens ſibi ipſe fecerat à ſiniſtra parte ſuggeſti. In quo per Chriſti gratiam curationes & ſigna vſq; ad hodiernum diem efficiuntur. Omnes enim infirmi, qui ad ſanctos illos loculos accedunt, ſani domum reuertuntur, quocunque morbo detenti fuerint. Hęc fuit ſancti hominis vita, hæc cæleſtis illius ciuis & diuini patris noſtri Nicetæ inſtitutio. Hic Deum inſatiabiliter amauit, & ab ipſo DEO iurè amatus eſt. Eius gloriam celebrauit, & ipſe gloria donatus eſt: Glorificantes enim me glorificabo, dicit Dominus: (1. Reg. 2.) Cui conuenit gloria, Patri videlicet, & Filio, & ſancto Spiritui nunc, & ſemper, & in ſęcula ſęculorum, Amen.

VITA S. RICHARDI EPISCOPI CICESTRENSIS, INCERTO QVIDEM AVTHORE, SED FIDELITER

conſcripta. Arbitror autem epitomen eſſe illius prolixæ vitæ, quam duobus libris complexus eſt Radulphus Ciceſtrius circa annum ſalutis 1270. *quam quidem in præſens ad manum non habui. Porrò ſtylum paulo latiniorem adhibui in gratiam Lectoris, pleriſque redditis paraphraſticôs.*

(3. Aprilis.) SAnctæ & nunquàm intermorituræ memoriæ Richardus natione Anglus, in Vuigornienſis diœceſis pago, quem à ſalis puteo Vuich vocant, parentes habuit non ignobiles, Richardum & Aliciam. (S. Richardi parentes.) In pueritia, præter illius ætatis ingenium, choreas & id genus vanitates atque pernicioſa ſpectacula intantùm à ſe voluit eſſe aliena, vt coætaneorum ſuorum nullis neque blanditijs, neque ſuaſionibus ad ea potuerit pertrahi: (Felix ingenium.) ipſos verò coæuos ſuos & condiſcipulos breui tempore tam eruditione, quàm vitæ & morum integritate anteceſſit. Porrò frater eius captiuus abductus fuit in teneriori æta-

ætate: qui deindè maturiori æuo dimissus è custodia, ad patriam nudus & inops regressus est.

Cuius extremam paupertatem ex animo miseratus Richardus, cùm nihil ipse quoquè haberet, vndè posset eius inopiam solari, in eius se tradidit seruitutem. Ibi verò tempus non exiguum in multa paupertate & abiectione, sed non minori cum patientia, modò ad aratrum, modò ad bigam, modò ad alios id genus duros labores adhibitus, humiliter & modestè seruiuit. Intantùm autem eiusmodi officijs fratris sibi beneuolentiam conciliauit, vt is accepta charta, totius terræ suæ illum scripserit hæredem. Deindè verò amici & cognati eius de quadam illi nobili puella desponsanda tractare cœperunt. Id vbì sensit frater eius, facilè intelligens Richardum cum illa sponsa multas opes habiturum, doluit se suum illi fundum transscripsisse. Quod cùm comperisset Richardus, ait ad illum: Non est, frater charissime, quòd te hoc nomine affligas. Qua enim tu in me vsus es liberalitate atque humanitate, eandem ego quoquè erga te declarabo. Itaque non solùm scripturam tuam & fundum tibi restituo, sed etiam sponsam ipsam libens tibi trado, si tamen illi & amicis eius id molestum non sit. Neque enim ego vnquàm illam exosculatus sum. Deindè omnibus abdicatis, fundoque & sponsa & amicis derelictis, primùm ad Oxoniensem Academiam, indè Lutetiam Parisiorum se contulit. Tanto autem ferebatur discendi desiderio & amore, vt de victu cultuque corporis non magnoperè cogitaret. Vt enim ipse posteà narrare consueuit, cùm haberet in suo cubiculo socios duos, non erat illis tribus nisì vnum capitium, & singulis tunicæ singulæ. Itaque vno ex ipsis ad audiendam lectionem abeunte cum capitio, reliqui duo manebant in cubiculo, sicque per vices illo capitio vsi, lectiones auscultabant. Cibus illis erat panis & vini parùm cum olusculo aut eius generis vili edulio. Carnibus enim aut piscibus vt vescerentur, illorum paupertas non sinebat, pręterquàm Dominicis & solennibus diebus, & cùm illis vel amici vel commilitones adessent. Aiebat verò vir sanctus, se nunquàm toto vitę suæ spatio iucundiores & suauiores duxisse dies.

Seruit fratri suo.

Posthabitis omnibus, cõfert se ad studia literarum.

Tantos interìm in bonis literis progressus habuit, vt ab omnibus acclamaretur, dignum eum esse, qui magisterij titulis ornaretur. Noluit autem Parisijs promoueri, sed in patriam reuertens, denuò ad Oxoniensem scholam accessit, nec diù pòst in artium magistrum illic promotus est: & quæ anteà conquisierat, alijs liberaliter impartiuit. Posteà verò in Italiam profectus, Bononiæ septennio ampliùs iurisprudentiæ operam dedit, idque tanto cum eruditionis incremento, vt præceptor eius morbo correptus, ex omnibus discipulis suis vnum Richardum delegerit, qui ipsius loco cœptam prælectionem continuaret. Et id quidem anno dimidio & eo ampliùs tanta cum modestia & dexteritate præstitit, vt ab vniuersa illa Academia haud vulgari tum laude tum honore sit affectus: apud præceptorem quoquè suum eum gratiæ & beneuolentiæ locum obtinuërit, vt vnicam filiam suam cum omnibus facultatibus suis propensissimo animo illi tradere peroptârit. Verùm beatus Richardus iam diuinitùs permotus, longè aliud animo volutabat, eique summissè admodùm gratias egit, quasdam interìm rationes ciuiliter prætexens, addens ëtiam peregrè sibi esse abeundum: eo autem itinere confecto, vbì Deo volente rediërit, se voluntati ipsius minimè defuturum pollicens. Atque ità illi atque filiæ eius cùm valedixisset, redijt in Britanniam ad Academiam Oxoniensem, multis illic sese laboribus, vigilijs, corporis afflictionibus afficiẽs. Adeò verò eius creuit existimatio, vt omnium vnanimi consensu Cancellarius eius Academiæ creatus sit.

Fit artium magister.

Studet iurisprudentiæ.

Per id tempus Cantuariensis ecclesiæ cathedram obtinebat beatus Edmundus, qui eius integritatem & prudentiam diù antè compertam habuit: Lincolniensi autem ecclesiæ præerat Robertus, quem cognominant, crasso capite, vir sanè eximia sanctitate. Hi ambo, altero alteriùs conatum & voluntatem prorsùs ignorante, vno eodem tempore in id summoperè incumbebant, vt possent eum habere Cancellarium. Obtinuit tandèm Cantuariensis antistes, quòd is prior suam mentem & desiderium beato Richardo indicâsset, in eiusque famulitium ille se contulit, eius voluntati reuerẽter obsecundans. Tum verò B. Edmundus suũ illi sigillũ tradidit, & pcipua quæque grauioraque totius diœcesis suę negocia illi demãdauit. Itaq; B. Richar-

Fit Cancellarius Academiæ Oxonieñ.

Itẽ Archiepiscopi Cãtuarieñ.

dus non impiger, cœpit quotidiana bonis ſtudijs augmenta adijcere, prouinciam ſibi traditam abſque animi faſtu & ſuperbia fideliter & accuratè adminiſtrare, manus ſuas excutere prorsùs ab omni munere, non ignorans illud Deuteronomij, quòd munera excæcent oculos ſapientum, & mutent verba iuſtorum. Itaque videre in illo licebat ineffabilem quandam æquitatem, multam affabilitatem & comitatem, modeſtiam, ſimplicitatem cum prudentia & humilitate coniunctam, mores & actiones benè compoſitas atque ſedatas. Porrò ſancto Edmundo etiam in rebus duris & afflictis tam intrà prouinciam, quàm in exilio degenti conſtanter adhęſit, non ignarus, eos qui ſocij fuerint paſſionum, fore etiam ſocios conſolationum: & qui compatiuntur, etiam conregnaturos. Mortuo autem beato Edmūdo, ſanctus Richardus tam ab aula, quàm à curis & negocijs aulicis abſolutus, Aureliam profectus, in cœnobio Dominicorum ſacræ theologiæ ſtuduit, non vt plerique ſolent, auribus quidem audientes, ſed animum ad intelligendum non accommodantes: ſed quæ auribus hauſit corporis, ijs etiam interiorem admouit auditum, vt poſſet efficaciùs audita in opus conferre. Ibidèm verò ſacerdotio initiatus eſt, vt omnipotenti patri dilectum filium immolaret. Ab eo autem tempore, cùm ſe ad eum dignitatis gradum pertigiſſe cerneret, veſtes habuit ſolito humiliores, minuſque cultas. Poſtquàm autem in diuinę ſcripturæ ſtudijs iam diù ſatìs verſatus erat, ad paſcendas oues ſibi creditas abſceſſit. Habebat enim vnicam parœciam, cui curam neceſſariam impéndere voluit, & boni paſtoris fungi officio.

Deut.16. 2.Cor.1. 2.Tim.2. Dat operā Theologię. Fit presbyter.

Succeſſerat iam beato Edmundo in Cantuarienſi eccleſia Bonifacius antiſtes venerabilis: optabat autem ille hominis adeò gratioſi, putà Richardi, frui conſuetudine & conuictu. Itaque priſtinam illi functionem, nempe Cancellarij, demandauit, ſed id ſanè inuito ac recuſanti. Intereà diem ſuum obijt Radinus de Neuellis, Ciceſtrenſis epiſcopus. Eius verò eccleſiæ, iam paſtore orbatæ, canonici, impetrata pro conſuetudine facultate ab rege Henrico, eius nominis tertio, quendam ex regis aula, eiuſdem eccleſiæ Canonicum, epiſcopum elegerunt. Sed ea electio ex Canonum præſcripto per Bonifacium Cantuarienſem archiepiſcopum & eius quoſdam ſuffraganeos antiſtites, vitæ probitate & doctrina inſignes, in quibus fuit etiam ille, quem diximus, venerabilis pater Robertus Lincolnieñ epiſcopus, in irritum redacta eſt, quòd is, quem elegerāt, ſcientia & moribus tantæ functioni parùm idoneus eſſet: communi autem omnium ſententia Richardus antiſtes electus eſt. Sed cùm ea res ad aures regis perlata eſſet, valdè acerbè ille tulit priorem electionem ità planè reſciſſam, ſubrogatumque eſſe hoſtem ſuum, nempe Richardum, qui beato Edmundo ijs in controuerſijs, quas cum ipſo habuerat, adhęſiſſet. Itaque furore percitus, res eccleſiæ Ciceſtrenſis iuſſit confiſcari. Verùm beatus Richardus de conſilio antiſtitum cum literis Cantuarienſis epiſcopi ad regem proficiſcitur, ſupplices illi preces offerens, vt patiatur ea, quæ ſunt eccleſiæ Ciceſtrenſis, ſibi reſtitui. Sed nulla ratione flectere potuit regis animum: cumque diù multumque ſe fatigâſſet, & multas iniurias atque contumelias eſſet perpeſſus, tandèm ad extremum illud poſt Deum in terris perfugium, Apoſtolicam ſedem ſe contulit. Iam autem illum apud Romanum Pontificem regij legati anteuerterant, quos illic aduersùm ſe paratos & inſtructos offendit. Præſidebat tum illi ſedi Innocentius, eius nominis quartus, qui illum humaniter excepit, & vtriuſque partis rationibus auditis, beati Richardi electionem ſua authoritate confirmauit, atque inſupèr ſacrarum manuum impoſitione illum ſolenniter epiſcopum conſecrauit.

Eligitur in epiſcopum Ciceſtreñ. Sedes Apoſtolica afflictorum perfugium.

Fertur tum miri quiddam eueniſſe. Nam cùm alius quoquè illius regionis eximius prælatus eſſet à Pontifice conſecratus, vbì ad ſacram vnctionem ventum eſt, vix guttulam ex ampulla elicere potuit Pontifex: poſtquàm autem beatus Richardus ſacra vnctione fuit imbuendus, tam copioſè liquor ex ampulla manauit, vt miniſtri linteis ægrè abſtergere potuerint, nè in collum & corpus eius diffluerct. Stupebant non immeritò Pontifex & Cardinales, alijque, qui illic aderant, dixitque vnus è Cardinalibus: Reuerà gratiæ plenitudinem adeptus eſt.

Deindè verò beatus vir cum literis Pontificis in patriam proficiſcens, in itinere ſepulcrum inuiſit beati Edmundi, iam miraculis coruſcantis: poſteà in Britanniam peruénit, facultateſque omnes Ciceſtrenſis eccleſiæ ab regijs miniſtris iam ex-

exhaustas atq; absumptas reperit. Proposito quoquè publicè edicto, rex omnibus interdixerat, nè quis ei quippiam mutuò daret. Vbì autem regi & eius proceribus literas Pontificias & mandata exhibuit, non tam regem sibi conciliâsse, eiusq; promeruisse gratiam, quàm iram potiùs & indignationem conciliâsse visus est. Quamobrèm pauper & inops à rege discedens in dioecesim suam, sub tecto alieno degit hospes, & mensa aliena vtitur. Interìm crebrò perlustrat dioecesis suæ loca, visitans creditum sibi gregem & sacramenta, vbì res poscere videbatur, ministrans. Nè quis aūt eum ceu ignauum & inertem suique iuris desertorem ac proditorem insimulare posset, interdùm ad regiam sese contulit, & ablatorum bonorum restitutionem humiliter postulauit, licèt semper indè cum iniurijs & contumelijs repelleretur. Accidit quandoquè, vt aspero regis responso Decanus & Canonici Cicestrenses animis turbarentur ac moerore afficerentur: sed illos vir D E I hilari vultu alloquitur, atq; illud eis ex Actibus Apostolicis commemorat: Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati: additquè: Ego vobis id confirmo, hanc vexationem & afflictionem nobis quādoquè Dei benignitate in gaudium mutatum iri. Cernens autem regis pertinaciam, summo Pontifici eius responsa indicauit: qui sanè mirum in modum sancti viri vicem miserans, seuerissimè mandauit duobus Angliæ episcopis, vt regem admonerent de restituēdis intrà certum tempus Ecclesię Cicestrensi ablatis rebus: quòd si nolit, sentētias in ipsius literis expressas toto regno inuulgarēt. Iam biennium vir sanctus regias vexatiōes pertulerat, & tum demùm à rege illi ædes ruinosæ & vacuæ restitutæ sunt.

Eius in episcopatu afflictiones

Actor. 5.

Postquàm autem episcopi functionem beatus Richardus suscepit, factus est in precibus solito feruentior, in præstandis eleemosynis benignior atque copiosior, in proprio castigando corpore seuerior. Pauperum deincèps attentior illi cura fuit, habitus vel cultus corporis neglectior, gestus atque ipsa etiam pronunciatio modestior. Ad mensam sedenti lectio adhibebatur, atque interdùm lectionem intermittente nonnihil lectore, de ijs, quæ lecta fuerant, aut de alijs rebus bonis & frugiferis sermones conferebant. In pagos suæ dioecesis veniens, ægrotos & pauperes diligenter iussit inquiri, ijsque non modò eleemosynam præbuit, sed etiam humaniter & benignè eos inuisit, & verbi cælestis alimonia accuratè refecit. Cumque ob eleemosynas largiùs impensas reditus absumerentur, dominus Richardus Bachedensis, frater eius secundùm carnem, cui temporalium rerum curam commiserat, dixit ei, ad tam profusas eleemosynas in tanta pauperum multitudine reditus & prouentus ipsius non sufficere. At vir Dei illi respondit: Itáne rectę rationi consentaneum tibi videtur, mi frater, vt nos ex vasis aureis & argenteis edamus & bibamus, & Christus in pauperibus suis fame crucietur? addiditq;: Possum etiam ego, quemadmodùm pater meus, ex paropside & cratera escam sumere & potum haurire. Vendantur igitur vasa argentea & aurea: sed & equus, quo vehor, magni precij est: vendatur, obsecro, etiam ille, & illorum precio alantur pauperes Christi. Neq; solùm nouerat vir sanctus pauperes cibo potuq; fouere, sed etiam nudis præbere vestes, mortuos proprijs manibus sepelire. Non raró autem stipem elargitus est etiam antè, quàm rogaretur: cumq; nō deessent qui sciscitarentur, cur pecuniam daret non petentibus, respondit: Scriptum est: Domine, præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis. itemq;: Carè satìs emitur, quod precibus obtinetur. Instituit autem etiam domū hospitalem pro presbyteris egenis, senio cōfectis, cęcis atq; alijs corpore debilitatis: & nè publicę mendicitati subijcerētur, quę ad victum & vestitū pertinent, eis in eadem domo curauit nè deessent.

Catalogus virtutū eius in episcopatu.

Benignitas in paupes.

Psal. 20.

Illud quidem valdè est memorabile, quòd vnus panis eius benedictione adeò auctus est, vt cùm præter eorum, qui præsentes aderant, spem & expectationē, abūdè refecta essent ad tria millia pauperū, solitas portiones recipientium, tot fragmenta superfuerint, quę pro ratione illius distributiōis, centum insupèr pauperibus cibandis suffecissent. Neq; semèl duntaxàt aut bìs, eius accedente benedictione, tanta facta est rerum augmentatio, sed sæpiùs, illo id præstante, qui aperit manum suam, & implet omne animal benedictione. Cilicio etiam vsus est vir Dei & lorica, quibus corpus suum maceraret. Porrò vestimenta eius & calceamenta nec admodùm nitida, nec plùs æquo abiecta visebantur, sed moderata, & ipsi congruentia, in quibus sanè non est passus aliquid apparére curiosæ nouitatis. Sed neque phaleris, auro vel argen-

Vnius panis mira multiplicatio.

Psal. 144.

to

to conſpicuis, equos ſuos ornari voluit, neque ſuperfluas veſtes mutatorias ſecum circunferre, non ſolùm pompam vitans, ſed etiam timens, nè pauperes clamarent ac dicerent illud, quod apud Diuum Bernardum legitur: Pontificis in freno quid facit aurum, nobis fame & frigore miſerabiliter laborantibus?

Quendam dominum Iohannem, filium Alani, propter iniuriam eccleſiæ Ciceſtrēſi irrogatam, vir ſanctus excōmunicauit. Sed cùm ille ad eius aulam veniret, familiariter eum admiſit, & apud ſe in prandio retinuit, dicēs, quandiù in ipſius aula eſſet, ſe eū excōmunicationis ſententia nolle teneri: at vbì receſſiſſet, ſi nō ſatisfaceret eccleſiæ, omninò velle eum pro excommunicato haberi. Aiebat etiam, ſi inter partes ſint lites & diſſidia, dum ſuum quæq; vult ius repetere ac tueri, nō debere charitatis ſigna inter Chriſtianos omitti aut negari. Si enim, inquit, quod meum eſt, volo recuperare, non debeo id, quod Dei eſt, alteri ſubtrahere. Et ità quidem ipſe ſe geſſit erga Abbatem de Fiſcanno, & virum illuſtrem Richardum, tunc Comitem Cornubiæ, itemque Canciæ comitiſſam, cùm eſſent ei controuerſiæ cum illis ratione eccleſiæ ſuæ. Nam pro contumelijs honorem, pro inimicitijs beneuolentiam rependit.

Eius charitas erga aduerſarios.

Quidam è clero virginem Deo ſacratā ex monaſterio illius extractam corrupit. Id vbì reſciuit vir ſanctus, eū beneficio ſiue ſacerdotio eccleſiaſtico, quod in ipſius diœceſi habebat, cum multa illius ignominia priuauit. Rogātibus autem pro illo tum rege ipſo, tum Cantuarienſi archiepiſcopo & multis alijs prælatis, proceribus atque baronibus, vir Dei in diuina exequenda iuſtitia prorsùs inflexibilem ſe oſtendit, percutienſque pectus ſuum, ità ait: Donèc ſpiritus hos reget artus, talis furcifer, qui virginem Deo ſacratam temerare auſus eſt atque etiamnùm apud ſeſe inſtàr ſcorti cuiuſdam detinet, me quidem conſentiente nunquàm in mea diœceſi curandis animabus præficietur. Et quia prouocauit iſte ad dominum archiepiſcopum Cantuarienſem, faciat ille ſanè, ſicut voluërit reſpondere apud æquiſſimum illud tribunal Chriſti.

Seueritas in ſtupratorē virginis Deo dicatę.

Hanc beati viri conſtantiam cùm illi vidiſſent, deincèps ea de re eum tentare noluêre. Non aliter ſe geſſit erga tres vicarios, qui concubinas apud ſe palàm fouere conuicti fuerant. Cùm enim nollēt eas à ſe dimittere, lata in eos ſententia, eccleſiaſticis beneficijs illos priuauit. Quoſdam etiam, qui furem ad eccleſiam cōfugientem, violenter indè extraxerant atque ſuſpenderant, illius iam putre cadauer per dies quindecim & eo ampliùs exhumare compulit, & ad eccleſiam, vndè illum extraxerant, proprijs humeris deportare.

Itē in tres concubinarios.

Accidit quandoquè, vt domorum & rerum ipſius exuſtio & non minima iactura ei nunciaretur. Familia tum plangente & dolente, ipſe ſereno & iucundo vultu gratias egit Deo, illoſq; bono eſſe animo iuſſit, ità dicens: Nolite dolere chariſſimi: habemus etiamnùm, vndè nobis res neceſſarias parare poſſimus. Et hæc quidem ego nobis ea cauſa accidiſſe ſentio, quòd ad præſtandas eleemoſynas non eam adhibuimus curam & liberalitatē, quam debebamus. Itaque volo & iubeo, vt poſthàc de facultatibus noſtris largiores præbeantur eleemoſynæ. O virum generoſo pectore, qui etiam inter defectus deficere neſciens, ex ipſa rerum ſuarum iactura nouit ſibi virtutum cumulare augmenta. Præfectis & præſidibus diœceſis ſuæ ſub diuini nominis obteſtatione & animarum periculo grauiſſimè interdicere ſolebat, nè quicquam à ſuæ diœceſis hominibus præter fas exigerent, nec eos indebitis exactionibus vexarent. Ipſe verò etiam ea, quæ iure ei debebantur, petentibus clementer remiſit. Conſanguineos ſuos, etiam maturos & habiles, ad beneficia eccleſiaſtica admittere noluit vlla ratione, ſciens paſtorum principem Dñm noſtrum Ieſum Chriſtum non B. Iohanni euangeliſtę, ipſius cognato, ſed B. Petro, ſanguine illi minimè coniuncto, regni cælorum claues tradidiſſe.

Contempt⁹ rerum præſentium.

Vetat exactiones indebitas

Matt. 16.

Tanta aūt erga clerum ſuum moderatione & humanitate vſus eſt, vt cùm ad matutinas perſoluendas preces Solis exortum preueniſſet, clericoſq; ſuos etiamnùm ſomno, vt habet humana fragilitas, preſſos cerneret, ad priuatas interìm preces ſeſe cōferret, permittens eos quiete ſua perfrui, & illud Domini Saluatoris quaſi ſuauiter dicens: Dormite iam & requieſcite. Alioquì ſanè ſummoperè ille delectabatur precibus D E O religioſè atque deuotè oblatis: id quod vel hoc vno ſatis doceri poteſt, quòd cùm viros religioſos inuiſeret, vel ad ipſum venientes eum oſculo ſancto ſuſciperet, dicere ſolitus fuit: Bonum eſt ea deoſculari labia, quæ thy-

Matt. 26.

thymiama sanctarum orationum, Deo cum deuotione oblatarum, suauiter redolēt: quod quidem, vt ipse crebrò retulit, à beato Edmundo fuit mutuatus, qui sic dicere consueuerat.

Quanto autem studio & diligentia etiam in alienis diœcesibus sacras vir beatus conciones habuerit, quàm clementer contritos corde refouerit, sua peccata confitentes audiërit & instruxerit, pœnitentes absoluerit, consilia petentibus imperti-ërit, desperantes ad benè sperandum reuocârit atque animauerit, alacres adhortatus sit vt perseuerarent, imbecillos atque nutantes confirmârit,& vt deniquè omnibus omnia factus sit, quis possit pro dignitate explicare? In subsidium terræ sanctæ, crucis prædicationem suscepit, ab Romano Pontifice ipsi demandatam : & à Cicestrensi quidem ecclesia inchoando, per loca mari adiacentia progressus, ad Cātuariensem vsque ciuitatem peruénit. Porrò decimo die antè, quàm portum illum celebrem,quem Doueram vocant,attigisset,in morbum incidit, nec tamen laborare desijt in agro Dominico, sed quotidiè concionando, confessiones recipiendo,pueros confirmando,sacros etiam ordines conferendo,vires corporis exhausit. Vbì Doueram peruénit,in quadam domo hospitali,quam Dei domum appellabāt, hospitio receptus est, rogatusq; ab eius Xenodochij moderatore, ecclesiam quandam cum cœmeterio, vbì pauperes sepelirentur, in honorem S. Edmundi,quondàm domini sui consecrauit, dixitque eodem die palàm in concione, se ab eo tempore, quo fuisset consecratus episcopus, semper id in votis habuisse, vt antequàm diem clauderet extremum,vel vnam in honorem sancti domini sui Edmundi posset basilicam cōsecrare:egitque eodem in loco gratias Deo, qui ipsum desiderio non esset frustratus suo: addiditque se scire iam velocem fore depositionem tabernaculi sui, orans vt exitum ipsius suarum precum suffragijs communirent. Prædicat crucē in subsidiū terrę sanctæ.

Altero deindè die, qui fuit Dominicus,licèt ijs, quos diximus,laboribus atq; insupèr morbo esset prægrauatus & cōfectus,vbì hora surgēdi adfuit,nesciens moras nectere,manè in oratorium ingressus est,ibiq; cœpit psallere : cumque Missæ sacrificio interesset,morbo ingrauescente,membra imbecillia sustentare non valēs,humì collapsus est. Aderant mox è suis, qui cum è terra sublatum, suis manibus in hospitium deportârunt,atq; in lecto reposuerunt. Ibì tum Guilelmo capellano suo, qui magna sancti viri familiaritate fruebatur,indicauit,se ab illa ægritudine neutiquàm euasurū, iussitq; vt funeri necessaria ꝑpararet,sed cautè tamen,nè familia ipsius animaduertēs perturbaretur:magistro quoq; Simoni de Terringes,obitûs sui diem prędixit. Petijt verò ad se apportari imaginem crucifixi,eamq; allatam deuotè complexus,locis vulnerum,perindè acsi iam moriētem Dominum Iesum cerneret, pia oscula affixit, eaq; suauiter labijs demulcens, in hęc verba prorupit : Gratias tibi ago Dñe Iesu Christe pro omnibus beneficijs,quę mihi pręstitisti,pro pœnis & opprobrijs, quę mea causa pertulisti, quę tanta fuère, vt meritò illud ex Threnis prophetæ tui dicere potueris: Non est dolor,sicut dolor meus. Tu nôsti Dñe,quòd,si tibi placeret, oīa opprobria atq; tormenta & ipsam deniq; mortē propter te paratus sim tolerare: & sicut tu nôsti vera me dicere,ità quæso miserearis meî, qa tibi commēdo animam meam. Illam aūt Psalmistę vocem,In manus tuas Dñe commendo spiritum meum,crebrò iterabat:ad beatissimā quoq; Christi matrem semperq; virginem Mariā, subindè corde simul & voce se cōuertēs, aiebat : Maria mater gratię,mater misericordię, tu nos ab hoste ꝓtege,& hora mortis suscipe : mandauitq; suis capellanis, vt ea verba ad eius aures ꝓnunciare nō cessarent. Atq; ità inter suspiria pię deuotionis & verba sacræ orationis, adstantibus religiosis presbyteris & clericis,laicis quoq; fidelibus, B. Richardus animam, deincèps in illa beatissima ciuium supernorū victuram societate,reddidit creatori,anno ętatis suę plùs minùs quinquagesimosexto,pontificatûs verò anno nono, tertio Nonas Aprilis circa noctis medium, quo tempore sponsus ille cælestis ad nuptias venturus dicitur. Cùm autem iam obijsset, sacrum corpus eius, quod in vita multis fuerat delassatum vigilijs, humì sæpiùs cubando attritum, maceratum ieiunijs, castigationibus afflictum, præter humanum morem,nitidissimum apparuit, ità vt quoddam futurę resurrectionis insigne præ se ferre videretur. Postquàm autem compositū & eum in modum,qui pōtificem deceret,in feretro esset collocatū,atque in eā, quā paulò antè diximus ab eo cōsecratam,ecclesiam deportatum,vndequaquè in-

Supra vires rebus diuinis incūbit.

Crucifixi imaginem deosculat

Thren. 1.

Psal. 30.

Sanctus vir moritur.

Matth. 25.

ingens factus est hominum concursus ad tam venerabiles celebrandas exequias: & singuli beatos se putabant, si vel feretrum tangere, vel sacrarum vestium fimbriam attrectare licuisset. Annulos & monilia, eius corpori admota, pro sanctificatis habebāt, & instàr reliquiarum asseruabant.

Deuotio populi erga eius sacras reliquias.

Deindè verò Cicestriam corpus sacrum deportatum est, vt illic, quemadmodùm ipse iusserat, humaretur. Sepultum autem est loco humili in Cicestrensi ecclesia ante aram S. Edmundi, quam ipse extruxerat in eius templi parte aquilonari, vbi magna diuinitùs eduntur miracula, adeò vt etiam tres mortui eius meritis ad vitam reuocati sint, abortiuus fœtus animam vitalem acceperit, & plura alia sanè admiranda contigerint, quæ breuitatis studio prætermittimus.

SANCTORVM THEODVLI LECTORIS, ET AGATHOPODIS DIACONI MARTYRIVM.

4. Aprilis.

Florētem erga Deum pietatem fraude sua diabolus semper conatur euertere. Neque tamen strenuos pietatis milites valet offendere: sed eos duntaxàt vincit, q Christi gratiæ adhærent imbecilliùs. Quemadmodùm enim cùm regionem aliquam, in qua diù pax viguit, bellum inuadit, viri fortes corpora sua vulneribus mortique obijciunt, vt gloriȩ coronam consequantur: ignaui autem ac timidi cedunt aduersarijs, maluntque corpora integra conseruare, quàm gloriam assequi: Sic, cùm draconis satellites aduersùs Christi seruos bellum mouent, si quis nondùm firmam in Deo fidem habet, fragilitate victus, à proposito recedit: qui autem Christi verbis animum armauit, is pietatem constanter tuetur ac seruat, nec vllo modo ab improbo inimico conuincitur. Verùm Theodulus in primis animum perturbationibus superiorem prȩ se tulit: qui cùm fiduciæ erga Deum haberet socium Agathopodem virum generosum, ingentem impietatis tempestatem idololatriæque bellum, quod, Maximiano Cæsare imperante, per totum orbem terrarum ardebat, immutabili mente discussit. Nam cùm equites passìm percurrentes, populos Imperio subiectos cogerent rerum omnium Procreatorem abnegare, & Tyrannus ille omni studio atque vi ad pietatem euertendam incumberet: alius aliò fugiebat, cùm omnibus immolare recusantibus impiè mors esset proposita. Et qui vitam magnifaciebant, statìm exiguæ voluptatis gratia mortem sibi ac supplicium æternum comparabant. Qui autem parùm erant in fide salubri confirmati, cruciatibus victi, verum Deum negabant. Et intereà quidem diabolus eius scenȩ author, cùm imbecillioribus esset superior, gaudebat: Theodulus verò & Agathopus omne tempus in domo Dei consumebant, ieiunijs & precationibus vacantes, orantesq; Deum, vt impietas ipsa prosterneretur.

Diabolus quos euertat, quos non.

Milites igitur atque Præfectus hominum constantiam admirati, quòd, cùm cæteri latitarent, ipsi soli palàm Dei verbum prædicarent, eos post vincula adspectu multò gratiosiores in certamen adduxerunt. Theoduli enim genæ primo pubertatis flore vigebant, cùm esset adhuc incorrupta corporis modestia adolescentulus. Huic parentes erant Thessalonicenses, viri illustres: fratres autem, Capito, Metrodorus & Philostorgus: qui etsi adhuc essent ætate iuuenes, perfectam tamen erga Deum pietatem colebant, & natura atq; moribus, martyris propositum amplectebantur. Antequàm autem pateretur, futuri certaminis à præstantiore pignus accepit. Cùm enim impium decretum nondùm esset promulgatum, intempesta nocte quiescens, manu illud appræhendit, ex quo excitatus est. Quid autem illud erat? Annulus quidam ex materia noua conflatus, cuius in pala ea erant signa, ex quibus facilè constaret, munus ipsum à Deo, quatuor elementorum moderatore, venisse. Si enim eum homines grauissimis ac desperatis morbis laborātes solùm attigissent, ilicò liberabātur. Ac Theodulus quidem erat eiusmodi. Agathopus autem illi consentiens, vir erat senex, tum capitis canîs honoratus, tum animi proposito, quod vitæ rectè transactæ congruens ob-

Theoduli ætas. Parentes, Fratres.

Annulus dormiēti diuinitùs dat.

Agathopodis ætas.

obtinebat. Ambo puri pietatis ministri. Omnes enim corporis voluptates reijcientes, ad vnum Deum, Deique Verbum Iesum Christum assiduè respiciebant. Alter enim Diaconus erat eorum, quæ ad credentium salutem peragebantur: Alter autem, cùm esset Lector, Apostolorum Prophetarumque lectionibus audientium fidem confirmabat. Is sæpè dæmones importunos, qui naturam hominum tum sermone, tum corpore peruertere conabantur, simplici verbo & signo DEI omnipotentis sic adiurabat, vt à DEI figmento recedere cogerentur, & potentiam illius, qui per Theodulum operabatur, confiteri.

Hos in iudicium adductos Faustinus, qui tunc Thessalonicæ Præfectus erat, in sublimi sella sedens, vt vidit, vnam illam vtrunque vocem emittere: Christiani sumus: manibusque coniunctis vno ore atque vna mente idem dicere atque sentire, confestim veritus est, nè egregio animi proposito mortem contemnerent. Itaque iussit, vt omnes secederent: seque amicum simulans, blanda oratione Theodulum in sententiam suam adducere aggressus est: Mihi, inquiens, obtempera adolescens, nè inani fraude deceptus, vitam amittas. At ille subridens: Ego, inquit, iampridèm dolos effugi: vereor autem, nè tu, dum fraudem dolosque sequeris, te primùm in mortem conijcias sempiternam. Præfectus autem his verbis nihil commotus, cum tum muneribus, tum honoribus ad sacrificandum adducere conabatur. Sed Hospes quidam, qui Iouis sacerdotio fungebatur: Si, inquit, honoribus adduci non potes, vt deis immoles, cruciatibus cogéris Imperatoris decretis obtemperare. Atquì, respondit Theodulus, nullus cruciatuum vestrorum terror tantum apud me valebit, vt minis vestris inferior esse deprædendar. Sed cùm rursùm Faustinus hortaretur, vt parêret, cogitaretque, quantum inter splendidam vitam & mortem acerbam interesset: Id, inquit, ipse quoquè considerans, exiguum huiusce vitæ curriculum decreui contemnere, vt perpetuam in cęlo vitam assequar. Quamobrē vel igni corpus meum trade, vt intelligas, quanuìs illud corrumpatur, animam tamen integram permanere: & quanto magìs à rebus ex materia constantibus, recedit, tanto esse validiorem. Ecquis, inquit Præfectus, tibi persuadere potuit, vt hodiè velles cruciatus mortemq; despicere? Deus, inquit Theodulus, qui cuncta prouidētiæ lege moderatur, & filius eius Iesus Christus, Verbum patris: cuius ego militiæ cùm à teneris vnguiculis adscriptus sim, eam nunquàm deseram: sed vitam potiùs, quàm signū eius derelinquam.

Præfecti fraus.

Theoduli constantia.

Faustinus autem cùm vellet eius dicta confutare: Præclarè, inquit, tecum agitur, adolescens, qui & signa & claustra feras Dei tui. Sanè, inquit Theodulus. is enim pietatis minister sum, vt nec igne vnquàm, nec ferro claustra rationis, aut fidei meæ signum sis perfracturus, effecturus've, quo minùs Christum Deum prædicem. Faustinus adolescentis prudentiam admiratus, ministris, vt propiùs adducerent Agathopodem, imperauit: & summissè sic eum est allocutus: Immola, quādoquidem & Theodulus, qui anteà decipiebatur, nunc se immolaturum pollicetur. Cognito Agathopus dolo: Et ego igitur, inquit, prompto animo sacrificium faciam Deo, eiusque filio Iesu Christo: siquidem his floridum Theodulus sacrificium se facturum promisit. Nō his, inquit Faustinus, sed duodecim dijs, à quibus orbis regitur vniuersus, se pollicitus est sacrificaturum. Deos, inqt Agathopus, caput paulispèr mouens, eos appellas, quos artis solertia ex materia corruptibili in hominum formas conflauit? Quos homines, cùm paulò antè manibus suis confinxerint, tanquàm præstantiores venerantur? Qui cùm tollere manum velint, non possunt? Qui nec oculis vident, nec pedibus ambulāt, nec vllo sensuum munere funguntur? Quos cùm animatos olìm Græci laudârint, fœminarum & puerorum amoribus cōtaminatos ostenderunt? Quos, qui tales nunc artes profitentur, argento & quaternis obolis vendunt? Omisso igitur Deo vero omnipotēte, dijs indignis sacrificium faciam, vt illud fictis oculis adspiciāt? Laudes decantabo, quas auribus ex auro, argentóve confectis exaudientes, earum me rerum, quarum expertes sunt, dominum faciant? Hæc illo disserente, Præfectus veritus nè oratione sua cęteros, qui iudicandi erant, in Dei fide confirmaret, celeriter ipsum cum Theodulo in carcerem duci iussit.

Malus dolus Præfecti.

Agathopus egregie cōfutat falsos deos.

Ducuntur in carcerē.

Eos autem ad meliora tendentes, turba sequens varijs modis oppugnabat. Alij enim Theodulum adolescentem commiserati, eum à constanti animi proposito dimouere studebant. Alij Agathopodis tempora canîs exalbentia conspicati, vno ōmes

consensu clamabant: Tu'ne quoq;, Agathope, es adolescens, vt quod bonũ æquumq́; sit, dispicere nequeas? At ipsi in animi pio proposito constantes, quæ dicebantur, negligebant: & in carcerem ingressi, tacitè precabantur. Nocte autem media cùm eos Deus secundùm quietem opportunis visis confirmâsset, læti surrexerunt, & magna voce Christum omnium saluatorem collaudabant. Deindè cùm pura lachrymarum aqua manus lauissent, genibus flexis, Deo vna propè lingua supplicabant, dicentes: Deus rerum omnium opifex & moderator, qui naturam constituisti, & chaos abolêsti, qui cæli polos fabricatus es, & Soli splendorem donâsti, vt cuncta per diem illustraret: & lunam fecisti, vt noctis tenebras discuteret: vterque autem cum cęteris sideribus mundi rebus omnibus augmentum præberet: qui terræ plantas & animalia, mari pisces, aëri volucres largitus es: vt mare quidem proprijs muneribus homini à te procreato deseruiret: aër congruentibus auium cantibus laudes tuas personaret: terra verò è sinu suo nobis varios fructus ederet, vt tibi soli rerum omnium Domino, quàm maximas possemus, gratias ageremus: tu genus nostrum, quod impietate obstrictum, nihil eorum, quæ sibi præcepta fuerant, volebat obseruare, sed ebrietatibus & crapulæ atque nequitiæ, relicta iustitia, incumbebat, in æternam ire perniciem non permisisti. Neque aduersario nostro dæmoni concessisti, vt tantum in nos debaccharetur, vt rationem nostram ad tartarum vsque deprimeret: sed crimina nostra obliuione delens voluntaria, è cælestibus sedibus Filium tuum vnigenitum ad homines demisisti, qui naturam assumens humanam, essentiæ mortali dignitatem adiungeret immortalem, vt homines in peccatis oberrantes, Verbo tuo, per quod procreati sunt, ad pietatem reuocares. Tu enim cum Filio tuo, & ipse Filius tecum, & cum sancto Spiritu, rebus maximè omnium admirandis homines impios ad pietatem adduxisti. Sic enim Lazarus, qui vitę munere defunctus, quartum iam diem in sepulcro iacebat, propter te naturæ lege & mortis potestate superatis, voce tua ex inferis ad vitam redijt. Sic homo quidam, cùm videndi careret facultate, solo luto oculis eius per manum tuam imposito, videndi vsum obtinuit. Sic olìm & mulier, quæ sanguinis fluxu laborabat, fimbriæ tuæ vestis contactu, spe celeriùs sanitatem recuperauit. Sic placuit tibi, Deus, vt verbo tuo solo is, qui in grabato gestabatur, statìm grabatum humeris ipse suis gestaret. Ità nũc etiam placeat tibi, vt nos impiorum cruciatus superantes, ad cælestia regna perueniamus.

Diuinitùs cõfirmant. — *Iohan. 11.* — *Iohan. 9.* — *Matth. 9.* — *Ibid.*

Hæc sanctis Theodulo & Agathopode precantibus, qui eodem in loco aut homicidij, aut adulterij rei detinebantur, confestìm, deposita mortis formidine, ad beatorum pedes prostrati, supplices criminum suorum veniam poscebant. Turbæ verò, quæ forìs erant, carceris claustris confractis, insilierunt, magna rerum, quæ dicebantur, affectæ admiratione. At Vrbanus quidam, qui tunc Thessalonicæ quæstor erat, impiusque diaboli contubernalis, cursu ad Pręfectum contendit, magna voce clamãs atque denũcians, multos recusaturos immolare, nisì serui Dei celeriter è medio tollerentur. Quamobrèm Faustinus vehementer perturbatus atque commotus propter illos, qui in carcerem irruerant, iussit, vt adolescens simul cum sene adduceretur. Mirabantur autem omnes, quomodò vterq; rebus futuris gauderet. Non aliter enim lętabantur, quàm si non ad supplicium & mortem, sed ad triumphum & celebritatem aliquam iucundã ducerẽtur. Itaq; vultus hilares habebãt, & Dei Verbũ prædicabant.

Alacritas sanctorũ martyrum.

Cùm igitur ad tribunal constitissent, Faustinus ad Theodulum: Quo, inquit, nomine appellaris? Respondit ille: Theodulus vocor. Nónne, inquit, didicisti, æquum esse, vt omnibus, quæ dominus omnium Maximianus imperat, obtemperetur? Respondit Theodulus, & ait: Quæ cæli terræq; Dominus imperat, ea planè obseruanda esse didici. Quæ autem præcipit Maximianus, si æqua sunt, obseruanda esse censeo: sin iniqua, nequaquàm. Ecquis, inquit Faustinus, cælum fabricatus est? Deus, respondit Theodulus, omnipotens, Deiq; filius Iesus Christus, qui Verbum est Patris. Illéne, inquit Faustinus, quem grauissimis cruciatibus affectum Iudæi crucifixerunt? Ille ipse, respondit Theodulus, quem crucifixerunt Iudæi, (Id enim propter nos pati voluit) & quem ijdem paulopòst à mortuis in vitam reuocatum, & columbę instàr in cælum ascendentem adspexerunt. Hæc enim fecit, vt mortem expugnaret, & superborum rationem redargueret. Cur non potiùs, Faustinus inquit, deis nostris immolandum censes? Quoniam, respondit Theodulus, is potiùs colendus est, à quo simu-

mulacra confecta sunt, quàm ea ipsa, quę delectationis & fraudis effecta sunt gratia. Quod enim facit, eo, quod fit, præstantius est. Cùm igitur Faustinus adolescentem vestimentis spoliari iussisset, ministri eum acerbè discruciabant, clamante præcone: Sacrifica, & dimitteris. Theodulus autem: Vestimenta quidem, inquit, à corpore diuellere poteris: mentis autem fidem à Deo non auertes in æternum. Cumque liberiùs loqueretur, & proposita tormenta negligeret, Maximianumque sæpiùs tyrannum appellaret: iussit Faustinus quosdam alios tormentis, quę ferre nõ poterant, coactos, coram illis sacrificare. At Theodulus: Isthæc, inquit, tormenta parua sunt atq; ridicula. Maiora tibi aduersùm nos excogitãda sunt, vt perfectam in Deo coniunctionem nostram perspicias, quæ pro religione cruciatus omnes perferre potest. Necessè est, inqt Faustinus, vt hodiè eas, quas Christiani scripturas appellant, in medium proferas. Si resipiscis, inquit Theodulus, & idololatriam fraudem existimas, & idcircò Apostolorum & Prophetarum verba requiris, vt mentem tuam in vera pietate cõfirmes, libenter id faciam: sin minùs, nè putes me Dei gratiæ ꝓditorem futurũ. Atquì, Faustinus inquit, corpori non parcam tuo: sed illud feris dilaniandum obijciam, nisi mandatis meis celerrimè voluëris obedire. In corpus meum, respondit Theodulus, tibi sæuire licet, vt libet. Quæ autem mihi iniusta vidẽtur esse, ea vt faciam, ne grauioribus quidem propositis cruciatibus, adduci vnquàm potero.

Theodulus immaniter cruciatur.

Iudex vult sacras ꝓdi scripturas.

Cùm igitur in his disputationibus multum esset temporis consumptum, nec Theodulus vellet scripturas prodere, alij aliundè accedebant, qui adolescentis animum tum muneribus allicere, tum minis terrere conabantur. At ille, tanquàm murus vndiquè ferro lapidibusque munitus, & munera & minas aduersariorum repellebat. Tunc Faustinus ministris tacito nutu, quid fieri vellet, indicauit: qui Theodulum, vt capite damnatum, eò duxerunt, vbì sontes damnatique puniri solent. Cumque carnifex gladium eduxisset, Theodulus, porrecta ceruice, hisce verbis ad Deũ clamauit: Gloria tibi, Pater illius, qui pro nobis mortem subire voluït. Eccè ego quoquè moriar, quia te liberè confessus sum. Cùm igitur Faustinus accepisset, Theodulum ceruicem vltrò porrexisse, vt ea cæde coronaretur, eum ad se reduci iussit. Atque interìm Agathopodem interrogabat: Tu, inquiẽs, quomodò vocaris? Respõdit ille, Agathopus. Cuius es conditionis? Eiusdem, cuius & Theodulus. Quæ nam, inquit Faustinus præfectus, tibi cum illo est necessitudo? Num genere tibi & natura coniunctus est? Respondit Agathopus: Genus quidem nobis diuersum est, sed ijdem mores. Et quantùm genere distamus, tantùm fide coniuncti sumus. Ergò, Præfectus inquit, ad idem ambo supplicium, vt verba tua indicant, properatis. Si eodem pacto, inqnit Agathopus, ab istis ærumnis discesserimus, simul etiam à Deo remunerationem capiemus. Nonne, inquit Faustinus, turpe est te, perindè atque adolescentem, decipi, & in apertum periculum ruere? Minimè, inquit vir sanctus: sed quanto sum ætate prouectior, tanto æquius est, vt eò contendam, quò Theodulus in primo ętatis flore fortitudine sua peruénit. Faustinus autem: Caue, inquit, Theodule, nè tu adolescens istiusmodi verbis decipiaris, vt temerè in gladium ruas. Iste enim cùm iam canus sit, nihil noui facit, si ad finem festinat. Tua verò diuersa conditio est. Ad hæc promptissimè Theodulus: Haud ità me, inquit, ignauum aut imbecillum existimo, vt pro pietate senem esse, quàm me, fortiorem censeam. Sic eos dicẽtes, & Christum inuocantes corripuerunt ministri, vinctosq; rursùm in carcerem duxerunt. Ipsi aũt collaudabant Deum, cuius auxilio diabolum superâsse videbantur.

Agathopodis fortitudo.

Reducuntur in carcerem.

Porrò circunsteterunt nobiles quidam lachrymantes. Ad quos Theodulus: Quid sibi, inquit, vult iste concursus & lachrymæ? Vestram, inquiunt illi, calamitatem miseramur. Ipse verò vultu admodùm tranquillo subridens: Nihil est, inquit, cur, miserijs vestris omissis, nos rerum meliorum appetentes commiseratione prosequamini. Hęc Theodulo dicente, miles accessit, & vtrunque ferro vinxit, atque interiùs duxit, quò turbam irruentem excluderet. At illi cùm nox aduenisset, Deum collaudantes obsecrabant, vt se in religione constantes conseruaret: atque ità tranquillè quieuerunt. Verùm piorum fautor adiutorque IESVS Christus, ipsis idem sentientibus, idem etiam visum, futurorum indicium, immisit. Videbantur enim sibi eodem tempore oram soluisse, cùm magna pelagus tempestas occuparet: itaque fractis remis & málo, & quicquid nauim seruare posset, cùm cęteri fluctibus obruti perijssent,

Visum vident in somnis.

se piscium in morem ad litus adnatâsse: & gubernatoris solertia seruatos, ac splẽdidis vestimentis indutos, amœnum in montem, cuius cacumen cælum attingeret, conscendisse. Hoc vtique visum nocte cùm adspexissent, somno soluti, æquè enarrabant, àc si alter ignoraret. Sed cùm parem vtrique gratiam fuisse subministratam cognoscerent, bonam in futurum spem suscipientes, laudes diuinas pro tanto munere decantabant atque dicebant: Quis vnquàm, benignissime Deus, tantum audeat optare, quantum ex filij tui clementia quiescentes percepimus? Quis est adeò feris moribus præditus, vt tanta commotus beneficentia, non omnibus voluptatibus pietatem anteponat? Quis ad benemerendum tam promptus est, vt filius tuus Iesus Christus, qui per visum nobis gratiam & coronam ante certamen ostendens, nos in stadio pietatis fortiores reddidit & constantiores? Hæc illi dum precarent, custodes ingressi sunt, dicentes Theodulum & Agathopodem à Præfecto requiri. At illi cùm Christi signum in frontibus suis fecissent, ministros vincti sequebantur.

Magna autem inter amicos & necessarios luctus exortus est. Cogitabant enim eos ad cædem rapi. Verùm Theodulus ad eos hilari vultu: Si pro amicitia, inquit, lachrymatis, lætari potiùs debetis, quòd tam honestis in rebus probemur: sin inuidia commoti, successibus nostris doletis, cõmune pietatis stadium patet, & fidei promulgatio pariter omnes vocat: paucis tamen coronam præbet, illis nimirùm, qui nec diuitiarum, nec voluptatis studio tenentur. Dum adhuc loquerentur, Faustinus præfectus in sublimi tribunali sedens, eos tertiùm interrogauit: & cùm nihil aliud responderent, nisi: Christiani sumus, & pro Christi nomine omnia pati volumus: ipse vultu tristi sentẽtiam tulit, vt Theodulus & Agathopus immolare recusantes, in mare proijcerentur. Ministri igitur beatorum manus post terga reuincientes, ceruicibus eorum lapides suspenderunt, quorum pondere in profundum deprimerentur. Nauigia igitur vndiquè propinquorum & amicorum plena concurrebant, qui partìm pro naturæ necessitudine lachrymabantur, partìm eos beatos prædicabant, quòd draconem in certamine superâssent. Sed cùm ad locum morti destinatum scapha appropinquaret, quidam Faustinum deprecabantur, vt sententiam mitigaret. Qui tandem precibus eorum adductus, virum præclarum Fuluium ad eos misit, qui peteret, vt thure dũtaxàt vellent Deum abnegare. At illi, vt iam in Dei gratia perfecti, Christum Iesum tantùm inclamabant. Verùm cùm iam spatij multum præterijsset, & ministri vellent priùs Agathopodem in mare deijcere, ille, ore in cęlũ sublato, verba hæc voce solito clariore pronunciauit: Eccè hoc rursùm lauacro hodiè omnem peccati contagionem abluere, & ad Christum Iesum animis puris contendere festinamus.

Fertur in eos sententia.

His dictis, milites in fluctus etiam Theodulum, in certamine pietatis victoriæ corona redimitum, proiecerũt. Mare autem cùm eos suscepisset, fractis lapidum vinculis, multo pulchriora propinquis corpora ipsorum reddidit. Et paulò pòst Theodulus apparens cum stola & decoro habitu, præcepit vt facultates suæ viduis & orphanis ex æquo distribuerentur: vt post suum à nobis discessum, videretur non solùm velle in calamitate constitutos consolari, verumetiam propinquos ad idem pietatis studium incitare. Horum igitur sanctorum memoriam, singulis annis conuenientes, meritò celebramus, Aequum enim est, vt eos laudibus & votis annuis decoremus, qui pro veritate se fortiter gesserunt, studeamusq; fidem ipsorum pro viribus imitari. Christi gratia martyrio coronati sunt sancti Theodulus & Agathopus pridiè Nonas Aprilis, ad gloriam patris & filij & spiritûs sancti, in secula seculorum, Amen.

Merguntur in mare.

VITA

VITA S. AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI, CLARISSIMI ECCLESIAE DOCTORIS: AVthore Paulino presbytero.

HORTARIS, Venerabilis pater Augustine, vt sicut beati viri Athanasius episcopus & Hieronymus presbyter stylo prosecuti vitas sanctorum Pauli & Antonij, in eremo positorum: sicut etiam Martini venerabilis episcopi Turonensis ecclesiæ Seuerus seruus DEI sermone contexuit: sic etiam ego beati Ambrosij, episcopi Mediolanensium ecclesiæ, meo prosequar stylo. Sed ego, vt meritis tantorum virorum, qui muri ecclesiarum sunt & eloquentiæ fontes, ità etiam sermone me imparem nóui. Tamen quia absurdum esse opinor, quod præcipis, declinare, ea, quæ à probatissimis viris, qui illi antè me adstiterunt, & maximè ab sorore ipsius venerabili Marcellina didici, vel quæ ipse vidi, cùm illi adstarem, vel quæ ab ijs agnoui, qui illum in diuersis prouincijs post obitum ipsius se vidisse narrârunt, vel quæ ad illum scripta sunt, cùm adhuc obijsse nesciretur, adiutus orationibus tuis & meritis tanti viri, licèt inculto sermone, breuiter strictimque describam: vt lectoris animum & si sermo offendit, tamen breuitas ad legendum prouocet, nè verborum fucis veritatem obducam: nè, dum scriptor elegantiæ pompam requirit, lector tantarum virtutum amittat scientiam: quem non magis verborum phaleras pompasque sermonum, quàm virtutes rerum, gratiamque Spiritussancti spectare conuenit. Siquidem nouerimus viatores gratiorem habere aquam breui vena stillantem, fortè cùm sitiunt, quàm profluentis fontis riuos, quorum copiam sitis tempore reperire non possunt. Et hordeaceus panis, dulcis solet esse etiam ijs, qui centenis vicibus ferculorum quotidiani conuiuij copias ructare consuérũt. Sed & hortorum amœna mirantibus herbæ agrestes placere consuérunt. Quamobrèm obsecro vos omnes, in quorum manibus liber iste versabitur, vt credatis vera esse quæ dicimus. Nec putet me quisquam studio amoris aliquid, quod fide careat, posuisse: Quandoquidèm melius sit penitùs nihil dicere, quàm aliquid falsi proferre, cùm sciamus nos omnium sermonum nostrorum reddituros esse rationem. Nec dubitem & si non ab omnibus omnia, tamen ab diuersis diuersa sciri, & ea cognita nonnullis esse, quæ etiam minùs ipse aut audire, aut videre potui. Vndè ab die natiuitatis eius narrandi initium sumam, vt gratia viri ab incunabulis quæ fuerit, agnoscatur. *4. Aprilis.* *Marcellina, soror S. Ambrosij.*

Igitur posito in administratione præfecturæ Galliarum patre eius Ambrosio, natus est Ambrosius: qui infans in area prætorij in cunabulis positus, cùm dormiret aperto ore, subitò examen apum adueniens, faciem eius atque ora compleuit ità, vt ingrediendi in os, egrediendique frequentarent vices. Quę pater, qui propè cum matre vel filia deambulabat, nè abigerentur ab ancilla, quæ curam nutriendi infantis susceperat, prohibens, (solicita enim erat, nè infanti nocerent) expectabat patrio affectu, quo fine illud miraculum clauderetur. At illæ pòst aliquãdiù euolantes, in tantam aëris altitudinem subleuatæ sunt, vt humanis oculis minimè viderentur. Quo facto territus pater, ait: Si vixerit infantulus iste, aliquid magni erit. Operabatur enim iam tunc Dominus in seruuli sui infantia, vt impleretur, quod dictum est: Fauum mellis, sermones boni. Illud enim examen apum, scriptorum ipsius nobis generabat fauos, qui cælestia dona annunciarent, & mentes hominum de terrenis ad cælum erigerent. Posteà verò cùm adoleuisset, & esset in vrbe Roma constitutus cum matre vidua & sorore, quæ virginitatem iam fuerat professa, comite alia virgine, cuius virginis soror Candida & ipsa eiusdem professionis, quæ nũc Carthagine degit iam anus, cùm videret sacerdotis à domestica sorore vel matre manus osculari, ipse ludens offerebat dexteram, dicẽs, & sibi id ab eis fieri oportere, siquidẽ episcopum se futurũ esse memorabat: Loquebatur enim in illo spiritussanctus, qui illum ad sacerdotium nutriebat. Illa verò, vt adolescentem & nescientem quid diceret, respuebat. *Ambrosius præfectus, pater s. Ambrosij.* *Prou. 16.* *Soror eius virginitatẽ professa.*

Sed postquàm edoctus est liberalibus disciplinis, Vrbe egressus est: professusque in auditorio præfecturæ prætorij, ità splendidè causas perorabat, vt eligeretur à viro illustri Probo, tunc præfecto prætorij, ad consilium tribuendum. Post quod consu- *Causas agit.*

sularitatis suscepit insignia, vt regeret Liguriam Aemiliamque prouincias, venitque

Preficitur Liguriæ & Aemiliæ.

Mediolanum. Per idem tempus mortuo Auxentio, Arrianæ perfidiæ episcopo,(qui Dionysio beatæ memoriæ confessore ad exilium destinato, incubabat ecclesiæ) cùm populus ad seditionem esset commotus,essetque illi cura sedãdæ seditionis,nè populus ciuitatis in periculum suî verteretur,perrexit ad ecclesiam. Ibiq; cùm alloqueretur plebem,subitò vox fertur infantis in populo sonuisse,Ambrosium episcopum.Ad cuius vocis sonum, totius populi ora cõuersa sunt, acclamantis Ambrosium episcopum: ità vt qui anteà turbulẽtissimè dissidebant, quia & Arriani sibi, & Catholici sibi

Eligiẽ episcopus,sed modis omnibus conatur subterfugere.

episcopum cupiebãt:superatis alterutris,ordinari repentè hunc vnum mirabili & incredibili concordia consenserunt. Quo ille cognito,egressus ecclesiam,tribunal sibi parari fecit:quippe mox futurus episcopus,altiora conscendit. Tunc contra consuetudinem suam tormenta iussit personis adhibere.Quod cùm faceret,populus nihilominùs acclamabat:Peccatum tuum super nos. Sed non similiter is populus tunc clamauit,sicut populus Iudęorum. Illi eñ vocibus suis sanguinem Dominicum effude-

Matth. 27.

runt,dicentes:Sanguis huius super nos:Isti verò catechumenum scientes, fideli voce remissionem illi peccatorum omnium per baptismatis gratiam promittebant. Tunc ille turbatus,reuertens domum,philosophiam profiteri voluït,futurus scilicet verus philosophus Christi:qui cõtemptis secularibus pompis,piscatorũ secuturus esset vestigia:qui Christo populos congregârunt,non fucis verborũ,sed simplici sermone & veræ fidei ratione : missi sine pera,sine virga, etiam ipsos philosophos conuertetunt.

Luc. 9.

Quod vbì nè faceret,reuocatus est, publicas mulieres publicè ad se ingredi fecit, ad hoc tãtùm,vt visis his,populi intẽtio reuocaretur.At verò popul⁹ magìs magisq; clamabat: Peccatum tuum super nos. At ille cùm videret nihil intentionem suam proficere posse,fugam parauit. Egressusq; noctis medio ciuitatem,cùm Ticinum se pergere putaret,manè ad portam ciuitatis Mediolanensis,quę Romana dicitur,inuenitur. Deus enim,qui ecclesię suæ catholicę murum parabat aduersùs inimicos suos,& tur-

Cant. 7.

rem erigebat Dauid contra faciem Damasci, hoc est,perfidiam hæreticorum, fugam illius impediuit. Qui inuentus cùm custodiretur à populo, missa relatio est ad clemẽtissimum Imperatorem Valentinianum,qui summo gaudio accepit,quòd iudices à se directi, ad sacedotium peterentur. Lætabatur etiam Probus præfectus, quòd verbum eius impleretur in Ambrosio. Dixerat enim proficiscenti, cùm mandata ab eodem darentur,vt moris est:Vade,age non vt iudex,sed vt episcopus. Pendente itaque relatione, iterùm fugam parauit, atque in possessione cuiusdam Leontij clarissimi viri aliquandiù delituit. Sed vbì relationi responsum est,ab eodem Leontio proditur. pręceptum enim erat vicario,vt insisteret rebus perficiendis. Qui iniuncta sibi cùm vellet implere,proposito edicto,conuénit omnes, vt si vellent sibi consulere rebusque suis,proderent virum. Productus itaque & adductus Mediolanum,cùm intelligeret circa se Dei voluntatẽ,nec se diutiùs posse resistere,postulauit se non nisì à catholico episcopo baptizari. Solicitè enim cauebat perfidiam Arrianorum. Baptizatus itaque,fertur omnia Ecclesiastica officia implêsse, atq; octaua die episcopus ordinatus est cum summa gratia & lętitia cunctorum.

Igitur post annos aliquot ordinationis suæ ad vrbem Romam, hoc est, ad proprium solum,perrexit,ibique sanctam puellam, de qua suprà memorauimus, cui ma-

Missæ priuatæ etiam antiquitùs celebratæ.

num offerre solitus erat, in domo propria cum germana, sicut reliquerat, inuenit, matre iam defuncta. Atque cùm illa dexteram illius oscularetur,subridens ait illi:Eccè,vt dicebam tibi, sacerdotis manum oscularis. Per idem tempus cùm trans Tiberim apud quandam clarissimam inuitatus, vt sacrificium in domo offerret, quædam

Iohan. 14.

balneatrix, quæ paralytica in lecto iacebat, cùm cognouisset ibidèm esse Domini sacerdotem, in sellula se ad eandem domum,ad quam ille inuitatus venerat,portari fecit,atque oranti & imponenti manus, vestimenta attigit. Quæ cùm exoscularetur, statìm sanitate recepta, ambulare cœpit, vt impleretur illud Dominicum dictum ad Apostolos: Etiam maiora his facietis,credentes in nomine meo. Quod tamẽ signum sanitatis vt mirabile fuit, ità etiam nec occultum. Nam ego hoc post annos plurimos, sanctis viris referentibus, positus in Vrbe cognoui. Sirmium verò cùm ad ordinandum episcopum Anemmium perrexisset, ibique Iustinæ, tunc temporis Reginæ, potentia & multitudine coadunata, ecclesia pelleretur, vt non ab ipso, sed ab

hære-

hæreticis Arrianis episcopus in eadem ecclesia ordinaretur, essetque constitutus in tribunali, nil curans eorum, quæ à muliere excitabantur, vna de virginibus Arrianorum impudentior cæteris tribunal conscendens, appræhenso vestimento sacerdotis, cùm illum attrahere vellet ad partem mulierum, vt ab ipsis cæsus ... ecclesia pelleretur, ait ei (vt ipse solitus erat referre:) Etsi ego indignus tanto sacerdotio sum, tamen te non conuenit vel professionem tuam, in qualemcunq; sacerdotem manus inijcere, vndè debes vereri Dei iudicium, nè tibi aliquid mali eueniat. Quod dictum exitus confirmauit. Nam alio die mortuam ad sepulcrum vsque deduxit, gratiam pro contumelia rependens. Et hoc factum non leuem aduersarijs incussit metum, pacemq; magnam Ecclesiæ catholicæ in ordinando episcopo tribuit. Vltio diuina in temerariam puellam.

Ordinato itaque catholico sacerdote, Mediolanum reuertitur, ibique supradictæ Iustinæ mulieris innumeras insidias sustinuit: quæ muneribus atque honoribus aduersùs sanctum virum oblatis, populum excitabat: sed infirmorum mentes talibus promissis decipiebantur. Promittebat enim tribunatus & diuersas alias dignitates ijs, qui illum de ecclesia raptum, ad exilium perduxissent. Quod cùm multi conarentur, sed Deo præsule, perficere non valerent: vnus infelicior cæteris, nomine Euthymius, tanto furore excitatus est, vt iuxta ecclesiam sibi domum pararet, atque in eadem carrum constitueret, quo faciliùs raptum, ad exilium perduceret. Sed iniquitas eius in verticem ipsius descendit. Post annum enim eodem die, quo illum rapere se arbitrabatur, eodem carpento impositus, de eadem domo ipse ad exilium destinatus est, reputans sibi iusto iudicio Dei id in se esse conuersum, vt in eodem carpento dirigeretur ad exilium, quod ipse parauerat sacerdoti. Cui non minimum solatij sacerdos præbuit, dando sumptus, vel alia quæ erant necessaria. Sed hæc confessio hominis nec mulieris furorem, nec vesanorum Arrianorum dementiam repressit. Maiore enim accensi amentia, basilicam Portianam inuadere nitebantur. Exercitus etiam armatus ad custodiendas fores ecclesiæ est directus, vt nemo auderet catholicam ecclesiam ingredi. Sed Dominus, qui de aduersarijs suis Ecclesiæ suæ triumphos donare consueuit, ad ecclesiæ suæ munimentum militum corda conuertit, vt aduersis scutis ecclesiæ fores seruarent, nec egredi dimitterent, sed ingredi ecclesiam plebem catholicam minimè prohiberent. Sed nec hoc satis erat missis militibus, nisi etiam pro catholica fide cum plebe pariter acclamarēt. Hoc in tempore primò antiphonæ, hymni ac vigiliæ in ecclesia Mediolanensi celebrari cœperunt: Cuius celebritatis deuotio vsq; in hodiernum diem, non solùm in eadem ecclesia, verùm per omnes penè Occidentis prouincias manet. Iustina Imperatrix ei est infestissima. Psal. 7. Antiphonæ, hymni, vigiliæ in ecclesia Mediolanēn.

Per idem tempus sancti martyres Protasius & Geruasius se sacerdoti reuelauerunt. erant enim in basilica positi, in qua sunt hodiè corpora Naboris & Felicis martyrum. Sed sancti martyres Nabor & Felix celeberrimè frequentabantur: Protasij verò & Geruasij martyrum vt nomina, ità etiam sepulcra incognita erant, intantùm vt suprà ipsorum sepulcra ambularent omnes, qui vellent ad cancellos peruenire, quibus sanctorum Naboris & Felicis martyrum ab iniuria sepulcra defendebantur. Sed vbì sanctorum martyrum sunt corpora leuata & in lecticis posita, multorum ibì sanatæ ægritudines perdocentur. Cæcus etiam Seuerus nomine, qui nunc vsque in eadem basilica, quæ dicitur Ambrosiana, in quam martyrum corpora sunt translata, religiosè seruit, vbì vestem martyrum attigit, statìm lumen recepit. Obsessa etiam corpora ab spiritibus immundis, curata, summa cum gratia domum repetebant. Sed ijs beneficijs martyrum inquantùm crescebat fides Ecclesiæ catholicæ, intantùm Arrianorum perfidia minuebatur. Deniquè ex hoc tempore sedari cœpit persecutio, quæ Iustinæ furore accendebatur, vt sacerdos de ecclesia pelleretur. Tamen intrà palatium multitudo Arrianorum cum Iustina constituta, deridebat tantam Dei gratiam, quam Ecclesiæ suæ catholicæ Dominus Iesus meritis martyrum suorum conferre dignatus est, venerabilemque virum Ambrosium narrabat pecunia comparâsse homines, qui se vexari ab immundis spiritibus mentirentur, atque ità ab illo, sicut & à martyribus, se torqueri dicerent: Sed hoc Iudaico ore loquebantur Arriani, suppares scilicet eorum: Illi enim de Domino dicebant: Quoniam in Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia: Isti de martyribus vel de Domini Miracula ad corpora SS. Geruasij & Protasij. Ea deridēt Arriani. Matt. 12.

sacerdote loquebantur, quòd nō Dei gratia, quæ per ipsos operabatur, immundi spiritus pellerentur, sed accepta pecunia se torqueri mentirentur. Clamabant enim dæmones, scimus vos martyres. Et Arriani dicebant: Nescimus esse martyres. Iam hoc & in euangelio legimus, vbi dixerunt dæmones ad Dominum Iesum: Scimus te, quia sis Dei filius. Et Iudæi dixerunt: Hic autem vndè sit, nescimus. Sed non hìc testimonium accipitur dæmonū, sed confessio. Vndè miseriores Arriani vel Iudæi, vt quod confitentur dæmones, illi negant. Deus tamen, qui gratiam Ecclesię suę augere consueuit, non passus est diù insultari à perfidis, sanctis suis.

Luc. 4. Iohan. 9.

Vnus itaq; ex ipsa multitudine subitò arreptus spiritu immundo, clamare cœpit, optare se ità torqueri eos, vt ipse torquebatur, qui negarent martyres, vel qui non crederent in Trinitatis vnitatem, quam docet Ambrosius. At illi hac voce cōfusi, qui conuerti debuerant, & dignam tali confessione agere pœnitētiam, in piscina demersum hominem necauerunt, perfidiæ homicidium iungentes. Deduxit enim illos ad hunc finem digna necessitas. Sanctus verò Ambrosius episcopus maioris humilitatis vir factus, donatam sibi à Domino gratiam reseruauit, crescebatque quotidiè fide & amore coram Deo & hominibus.

Per idem tempus erat quidam vir de hæresi Arrianorum, acerrimus nimiùm disputator, & durus atque inconuertibilis ad fidem catholicam. Is constitutus in ecclesia, tractante episcopo, vidit (vt ipse postmodùm loquebatur) angelum ad aures episcopi tractātis loquentem, vt verba angeli populo episcopus nūciare videretur. Quo viso conuersus, fidem quam expugnabat, cœpit ipse defendere. Fuerūt etiam duo cubicularij tunc temporis Gratiani Imperatoris, de hæresi Arrianorum, qui tractādam episcopo quæstionem proponerent: Ad quam audiendam altero die ad basilicam Portianam omnes se affuturos promiserant: Erat enim quæstio de incarnatione Domini. Sed alio die miserandi homines, superbiæ tumore completi, nec memores promissorum, contemnentes Deum in sacerdote ipsius, nec plebis expectantis considerantes iniuriam, immemores etiam dictorum dominicorum: Quoniam qui scandalizauerit vnum ex minimis istis, oportet vt mola asinaria collo eius alligetur, & demergatur in profundum maris: conscendentes in equos quasi gratia gestandi, ciuitatem egressi sunt, expectante sacerdote, & plebe in ecclesia constituta. Sed huius contumaciæ qui finis fuerit, horresco referens. Subitò enim præcipitati, miseras animas emiserunt, atq; corpora illorum sepulturæ sunt tradita. Sanctus verò Ambrosius, cùm ignoraret quid factum esset, nec diutiùs posset plebem tenere, ascendens pro tribunali, de eadem quæstione, quæ fuerat proposita, sermonem adorsus est, dicens: Debitum fratres curo soluendum, sed hesternos meos non inuenio creditores, & reliqua, quę scripta sunt in libro, qui de Incarnatione Domini intitulatur.

Angelus ad aures S. Ambrosij.

Matt. 18.

Occiso itaque Gratiano Imperatore, recipiendi corporis eius causa, secundam ad Maximum suscepit legationem: Apud quem quàm constanter egerit, qui voluerit cognoscere, ipsius legationis epistolam, ad Valentinianum iuniorem datam, cùm legerit, approbabit. Nobis enim alienum à promissione visum est illa inserere, nè adiūctæ epistolæ prolixitas fastidium legenti afferret. Ipsum verò Maximum à communionis cōsortio segregauit, admonens vt effusi sanguinis domini sui, & (quod est grauius) innocentis, ageret pœnitentiam, si sibi apud Deum vellet esse consultum. Sed ille cùm pœnitentiam declinat superbo spiritu, non solùm futuram, sed etiam præsentem salutem amisit, regnumque quod malè arripuerat, fœmineo quodam timore deposuit, vt procuratorem se reipublicæ nomine præfuisse confiteretnr. Mortua verò Iustina, quidam aruspex Innocentius nomine, non opere, cùm pro causa maleficiorum à iudice torqueretur, aliud quàm interrogaretur, fateri cœpit: Clamabat em̄, ab angelo maiora tormenta sibi adhiberi eo, qui custodiret Ambrosium, quoniam temporibus Iustinæ ad excitanda odia populorum in Episcopum, cacumē tecti ecclesiæ conscendens, medio noctis sacrificauerit. Sed quanto instantiùs & solicitiùs opera maligna exercebat, tanto magìs amor populi circa fidem Catholicam & Domini sacerdotem conualescebat: Misisse etiam se dæmones, qui illum necarent, fatebatur: sed dæmones renunciâsse, se nō solùm ad ipsum appropinquare minimè posse, verumetiā nec ad fores domûs, in qua manebat episcopus: quia ignis insuperabilis omne illud ædificium cōmuniret, vt etiam longè positi vrerētur: atq; ità cessâsse artes suas, quibus aduersùs

It Legatus ad Maximū Imper.

Maximum excommunicat.

Confessio Innocentij malefici.

Do-

Domini sacerdotem se aliquid posse arbitrabatur. Alius etiam gladium ferens ad cubiculum vsque, vt interficeret sacerdotem, peruénit: sed cùm eleuâsset manum, districto gladio, dextera obrigente remansit. Tunc se missum à Iustina postquàm confessus est, brachium, quod iniquè cùm extenderetur, riguerat, sanatū est confessione. *Percussor sancto viro à Iustnia immissus.*

Per idem tempus cùm vir illustris Probus puerū suum notariū, qui spiritu immundo grauiter vexabatur, direxisset ad Episcopum, egressum vrbe dimisit diabolus, timens ad virum sanctum perduci. Atque ità puer quādiù Mediolani apud Episcopum fuit, nulla comminatio diaboli apparuit. Sed vbi egressus Mediolano est, & prope vrbem peruénit, idem spiritus, qui illum anteà habuerat, vexare cœpit. Qui cùm interrogaretur ab exorcistis, cur quandiù Mediolani fuit, non in illo apparuisset, confessus est diabolus timuisse se Ambrosium, & ideò recessisse ad tempus, atque expectâsse in illo loco, vbi ab illo recesserat, donèc reuerteretur: quo reuertente, vas, quod deseruerat, repetisset.

Extincto itaq; Maximo, posito Theodosio Imperatore Mediolani, Ambrosio verò episcopo constituto Aquileiæ, in partibus Orientis in quodam castello à Christianis viris synagoga Iudæorum & lucus Valentinianorum incendio concremata sunt, propterea quòd Iudæi vel Valentiniani insultarēt monachis Christianis. Valentinianorum enim hæresis triginta deos colit. Sed de huiusmodi facto Comes Orientis ad Imperatorem relationem direxit: Qua accepta, Imperator præceperat, vt synagoga ab episcopo loci reædificaretur. Sed huius præcepti tenor cùm ad aures peruenisset venerabilis viri Ambrosij episcopi, direxit ad Imperatorem epistolam, quia ipse in tempore excurrere non poterat: qua illum conuenit, vt id, quod ab eodem statutum fuerat, reuocaretur, seruariq; sibi deberi ab eo audientiam: quoniam si dignus nō esset, qui ab eo audiretur, dignus etiam non esset qui pro illo à Dño audiretur, vel cui preces suas, aut cui sua vota cōmitteret. Paratum etiam se esse pro tali negocio mortem subire, nè dissimulatione suî præuaricatorem faceret Imperatorem, qui tam iniusta contra ecclesiam præcepisset. Posteà verò cùm Mediolanum reuertitur, posito Imperatore in ecclesia, de eadem causa tractauit in populo. In quo tractatu introduxit Domini personam, loquētis Imperatori: Ego te ex vltimo Imperatorem feci, ego tibi exercitum inimici tui tradidi, ego tibi copias, quas ille aduersùm te exercitui suo pręparauerat, dedi: ego inimicum tuū in potestatem tuam redegi, ego de semine tuo supra solium regni constitui, ego te triumphare sine labore feci: & tu de me inimicis meis donas triumphos? Cui descendenti exedram, Imperator ait: Contra nos proposuisti hodiè episcope? At ille respondens, ait: Non se cōtra ipsum, sed pro ipso fuisse loquutum. Tunc Imperator: Reuerà (inquit) dura pręceperam contra episcopum de synagoga reparanda. In monachos verò vindicandum esse, à comitibus qui in tempore aderant, dicebatur. Quibus episcopus: Ego quidem cum Imperatore nunc ago, vobiscum verò mihi aliter agendum est. Atq; ità obtinuit, vt illa, quæ statuta fuerant, reuocarentur. Nec priùs ad altare accedere voluit, nisì fide sua Imperator illum agere debere testaretur. Cui episcopus. Ergò ago fide tua. Respondit Imperator: Age fide mea. Qua sponsione iterata, iam securus peregit sacerdos diuina mysteria. Hęc autem scripta sunt in epistola, quam ad germanam suam fecit: In qua tractatum inseruit, quem eodem die habuit de baculo nuceo, quî à Propheta Hieremia visus esse describitur. *Hæresis Valentinianorū 30. deos colit.* *Nota sancti viri mirabilē constantiam.* *Ierem. 1. iuxta 70. interpretes.*

Per idem tempus causa Thessalonicensis ciuitatis, non minima successit tribulatio sacerdoti, cùm penè comperisset ciuitatem deletam: Promiserat enim illi Imperator se veniam daturum ciuibus supradictæ ciuitatis, sed agentibus comitibus occultè cum Imperatore, ignorante sacerdote, vsque in horam tertiam gladio ciuitas est donata, atq; plurimi interempti innocentes. Quod factum vbi comperisset sacerdos, copiam Imperatori ingrediēdi ecclesiam denegauit: nec priùs dignum iudicauit cœtui ecclesię vel sacramentorū communioni, quàm publicam ageret pœnitētiam. Cui Imperator contrà asserebat, Dauid adulterium & homicidium perpetrâsse: sed respōsum ilicò est: Qui secutus es errantem, sequere corrigentem. Quod vbi audiuit clementissimus Imperator, ità suscepit animo, vt publicam pœnitētiam nō abhorreret: Cuius correctionis profectus secundam illi parauit victoriam. *Impatorē excōmunicat, & cogit publicā agere pœnitentiam.*

Per idem tempus duo potentissimi & sapientissimi viri Persarū ad famam sacerdo-

tis

tis venêre Mediolanum, deferentes secum plurimas quæstiones, vt ex illis probarent sapientiam viri. Cum quo ab hora diei prima vsq; ad horam ferè tertiam noctis per interpretem disputauerunt, admirantesq; discesserunt ab eo. Et vt se probarent non ob aliam causam venisse, nisi vt certo certiùs nôssent virum, quem fama compererant: alia die valefaciētes Imperatori, profecti sunt ad vrbem Romam, illic volentes cognoscere potentiam illustris viri Probi: qua cognita, ad propria reuerterunt. Sed egresso Theodosio de Italia, & Constantinopoli constituto, Valentiniano Augusto intrà Gallias posito, directa relatio est sub nomine Senatûs à Symmacho, tunc præfecto Vrbis, de repetenda ara Victoriæ & sumptibus cæremoniarum. Sed vbì comperit sacerdos, misso libello ad Imperatorem, postulauit vt ad se relationis exemplaria dirigerentur, quibus ipse pro partibus suis responsurus esset. Qua relatione accepta, præclarissimum libellum conscripsit, vt contrà nihil vnquàm auderet Symmachus vir eloquentissimus respondere.

Eugenius Imperator. Sed postquàm augustæ memorię Valentinianus in Viennensi ciuitate (quæ est Galliarum ciuitas) vitam finiuit, Eugenius suscepit imperium: qui vbì imperare cœpit, nō multò pòst, petentibus Flauiano tunc præfecto & Arbogaste comite, aram Victoriæ & sumptus cæremoniarum, (quod Valentinianus augustæ memoriæ adhuc in minoribus annis constitutus, petentibus denegauerat) oblítus fidei suæ, concessit. Hoc vbì audiuit sacerdos, relicta ciuitate Mediolanensi, ad quam ille festinatò veniebat, ad Bononiensem ciuitatem emigrauit, atq; indè * Fabentiam vsq; perrexit. Vbì cùm aliquantis degeret diebus, inuitatus à Florentinis, ad Tusciam vsque descendit, declinans adspectum sacrilegi viri, non formidans imperantis iniuriam. Nam epistolam ad eundem dedit, in qua cōuenit conscientiam illius, de qua pauca de multis ponenda duxi: Etsi imperatoria potestas magna sit, tamen considera Imperator, quantus sit, qui corda hominum videt, conscientiam interiorem interrogat. Nouit omnia, antequàm fiant, nouit & interna pectoris tui. Ipsi falli vos nō patimini, & Deum vultis celare? Hoc non cecidit in animum tuum. Quanuis enim illi agebant tam perseueranter, nónne tuum fuit Imperator, pro Dei summi & veri & viui veneratione perseuerantiùs obsistere, & negare, quod erat iniuria, sacrilegis? Et iterùm: Quomodò igitur meis vocibus & apud Deum & apud omnes homines teneor? Aliud mihi non licere intellexi, aliud non oportere, nisi consulerem mihi, quia non potui tibi. In supradicta itaque ciuitate Florentinorum, cùm in domo clarissimi quondàm viri Decentis, & quod est amplius, Christiani, maneret, filius ipsius Pansophius nomine, admodùm paruulus, cùm spiritu immundo laboraret, frequenti oratione & impositiōe manûs sacerdotis ipsius est sanat⁹. Sed post aliquātos dies subita infirmitate correpť infantulus, exhalauit spiritū: Cuius mater valdè religiosa & plena fide ac timore Dei, ablato illo de superiore parte domûs, ad inferiora descendit, ac in lecto sacerdotis ipso absente composuit. Quem cùm reuertens sacerdos in lectulo inuenisset, (erat enim illo in tempore extra domum positus) miseratus matrem, & fidem ipsius contemplatus, Helisæo similis, supra corpus infantis se ipse composuit, atque orando meruit viuum reddere matri, quem mortuum inuenerat. Ad quem etiam infantulum libellum conscripsit, vt quod ætatis infantia scire non poterat, legendo agnosceret. Veruntamen factum scriptis suis non commemorauit: sed quo affectu declinauerit commemorare, non est nostrum iudicare. In eadem etiam ciuitate basilicam constituit, in qua deposuit reliquias martyrum Vitalis & Agricolę, quorum corpora in Bononiensi ciuitate leuauerat. Posita enim erant corpora martyrum inter corpora Iudæorum. Nec erat cognitum populo Christiano, nisi se sancti martyres sacerdoti ipsi reuelarent. Quæ cùm deponerentur sub altari, quod in eadem basilica constitutum est, magna illic totius plebis sanctæ lætitia atq; exultatio fuit, pœnæ dæmonum confitentium martyrum merita.

4. Reg. 4. Ambrosius infantulū mortuū suscitat.

Per idem tempus Arbogastes comes aduersùm gentem suam, hoc est, Francorum, bellum parauit, atq; pugnando non paruam multitudinem manu fudit: cum residuis verò pacem firmauit. Sed cū in conuiuio à regibus gentis suæ interrogaretur, Vtrùm sciret Ambrosium, & respondisset, nôsse se virum, & diligi ab eo, atq; frequenter cum illo conuiuari solitum: audiuit, Ideò vincis omnes, quia ab illo viro diligeris, qui dicit Soli, Sta, & stat. Quod ego ideò posui, vt cuius famæ fuerit vir sanctus etiam apud

Nota ethnicorum de S. Ambrosio sententiā.

apud Barbaras gentes, legētes agnoſcant. Nam & nos, referente iuuene quodam Arbogaſtis admodùm religioſo cognouimus, qui tunc interfuit. Erat enim in tempore, quo hæc loquebatur, vini miniſter. Profectus itaque ſacerdos de Tuſciæ partibus, Mediolanum reuertitur, iam indè egreſſo Eugenio contra Theodoſium Imperatorem, ibiq; Chriſtiani Imperatoris præſtolabatur aduentum, ſecurus de Dei potentia, quòd non traderet credentem in ſe hominibus iniuſtis, nec relinqueret virgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorum, nè extenderent iuſti ad iniquitatem manus ſuas. Promiſerat eñ Arbogaſtes tunc comes, & Fabianus præfectus Mediolano egredientes, cùm victores reuertiſſent, ſtabulum ſe eſſe facturos in eccleſia Mediolanenſi, atque clericos ſub armis probaturos. Sed miſerandi homines, cùm dęmonibus malè creduli ſunt, & aperiunt os ſuum in blaſphemiam contra Deum, ſpem ſibi victoriæ ademerunt. Cauſa autem commotionis hæc fuit, quia munera Imperatoris, qui ſe ſacrilegio commiſcuerat, ab eccleſia reſpuebantur, nec orandi illi cum eccleſia ſocietas tribuebatur. Sed Dominus, qui Eccleſiam ſuam tueri conſueuit, de cælo iaculatus eſt iudiciũ, atq; omnem victoriam ad religioſum Imperatorem tranſtulit Theodoſium. Pſal.124.

Extincto itaq; Eugenio à ſatellitibus eius, cùm ſcripta acciperet Imperatoris, non illi alia maior cura fuit, quàm vt pro his interueniret, quos renatos inuenerat. Obſecrauit primò ſcriptis Imperatorem, miſſo diacono: poſteà verò quàm directus eſt Iohannes, tunc tribunus & notarius, qui nũc præfectus eſt, ad tuitionem eorum, qui ad eccleſiam confugerant, etiam ipſe Aquileiam perrexit, precaturus pro eis: quibus facilè venia impetrata eſt, quia Chriſtianiſſimus Imperator, prouolutus pedibus ſacerdotis, teſtabat̃ meritis & orationibus eius ſe eſſe ſeruatũ. Reuertens itaq; de vrbe Aqleienſi, vno die præceſſit Imperatorem. Nec diù clementiſſimæ memoriæ Theodoſius Imperator, ſuſceptis filijs in eccleſia & traditis ſacerdoti, in hac luce fuit. Poſt cuius obitum ferè triennium ſuperuixit. Quo in tempore ſancti Nazarij martyris corpus, quod erat in horto poſitum extra ciuitatem, leuatum, ad baſilicam Apoſtolorũ, quæ eſt Romana, tranſtulit. Vidimus autem in ſepulcro, quo iacebat corpus martyris (qui quandò ſit paſſus, vſque in hodiernum diem ſcire non poſſumus) ſanguinem martyris ità recentem, quaſi eadem die fuiſſet effuſus. Caput etiam ità integrum atque incorruptum cum capillis capitis atq; barba, vt nobis videretur eodem tempore, quo leuabatur, lotum atq; compoſitum in ſepulcro. Et quid mirum? quandoquidem Dñs hoc in Euangelio antè promiſit, ꝙ capillus de capite eorum nõ periret. Etiam odore tanto repleti ſumus, vt omnium aromatum vinceret ſuauitatem. Leuato corpore martyris & in lectica compoſito, ſtatìm ad S. Celſum martyrē, qui in eodem horto poſitus eſt, cum ſancto ſacerdote ad orationem perreximus. Nunquàm tamen illum anteà oráſſe in eodem loco, compertum habemus. Sed hoc erat ſignum reuelati martyris, ſi ſanctus ſacerdos ad locum, ad quem nũquàm anteà fuerat oratum, iſſet. Cognouimus tamen à cuſtodibus loci ipſius, ꝙ à parentibus, illis traditum ſit, non diſcedere de loco illo per omnem generatiõem & progeniem ſuorum, eó quòd theſauri magni in eodem loco poſiti eſſent, & verè magni theſauri, quos non ęrugo neq; tinea exterminat, neque fures effodiunt & furantur: quia cuſtos eorum Chriſtus eſt, & locus eorũ aula celeſtis: qbus viuere Chriſtus fuit, & mori lucrum. Tranſlato itaq; corpore martyris ad baſilicam Apoſtolorum, vbì pridèm ſanctorum Apoſtolorum reliquiæ ſumma omnium deuotione poſitæ fuerãt, cùm tractaret epiſcopus, quidam de populo repletus ſpiritu immundo, clamare cœpit ſe torqueri ab Ambroſio. At ille conuerſus ad eum, ait: Obmuteſce diabole: quia non te torquet Ambroſius, ſed fides ſanctorum & inuidia tua: quoniam illò vides aſcendere homines, vndè tu deiectus es. Nam Ambroſius neſcit inflari. Quo dicto, ille q clamabat, obmutuit, proſtratuſq; in terram eſt, nec ampliùs vocem. qua obſtrepere poſſet, emiſit.

Eugenij cędes.

Nota mira de S. Nazarij martyris corpore.

Luc.21.

Per idem tempus, cùm conſulatûs ſui tempore Imperator Honorius in vrbe Mediolanenſi Libycarum ferarum exhiberet munus, populo illuc concurrente, data copia eſt, miſſis militibus ab Stilicone comite, hortatu Euſebij præfecti, vt Creſconius quidam de eccleſia raperetur. Quem cõfugientem ad altare Domini, ſanctus epiſcopus cum clericis, qui in tempore aderant, defendendũ circũdedit: Sed multitudo militum, quæ duces ſuos habebat de perfidia Arrianorum, præualuit aduersùm paucos: atque ablato Creſconio, exultantes ad amphitheatrum reuerterunt, eccleſiæ lu-

luctum non modicum relinquentes. Nam sacerdos prostratus ante altare Domini, factum diù fleuit. Sed cùm reuertissent & renunciâssent his, à quibus fuerant destinati milites, dimissi leopardi, saltu celeri ad eundẽ locum, in quo sederant, qui de ecclesia triumphabant, ascendentes, grauiter laniatos reliquerunt. Quod vbi vidit Stilico comes, pœnitentia motus est, ità vt per multos dies satisfaceret sacerdoti: & illæsum quidem illum, qui ablatus fuerat, dimisit: sed quia grauissimorum criminum erat reus, & aliter emendari non poterat, ad exilium destinatur, non multò pòst indulgentia prosequente.

Vide miraculũ ob violatã ecclesię libertatem.

Per idem tempus cùm ad palatium pergeret, cumq; pro loco officij nostri sequeremur, * Theodolo tũc notario, qui posteà summa cum gratia Mutinensem rexit ecclesiam, cùm casu quidam pede esset lapsus, atque prostratus iaceret in terra, ridente, conuersus sacerdos, ait: Et tu, qui stas, vide nè cadas. Quo dicto, statim is qui alienum lapsum riserat, suũ doluit. Fritigildis verò regina Marcomannorũ, cùm à quodã Christiano viro, q ad illam fortè de Italiæ partibus venerat, referente sibi, audiret famam viri, Christo credidit, cuius illum seruulum recognouerat: missisq; Mediolanum muneribus ad ecclesiam, per legatos postulauit, vt scriptis ipsius, qualiter credere deberet, informaretur. Ad quam ille epistolam fecit præclaram in modum catechismi, in qua etiam admonet, vt suaderet viro, Romanis pacem seruare. Qua accepta epistola, mulier suasit viro, & cum populo suo se Romanis tradidit. Quę cùm venisset Mediolanum, plurimùm doluit, quòd sanctum sacerdotem, ad quem festinârat, minimè reperisset: Iam enim de hac luce migrauerat.

*Theodulo

Fritigildis regina Marcomannorũ, credit in Christum.

Temporibus verò Gratiani (vt retrò redeam) cùm ad prætorium Macedonij, tunc magistri officiorum, pro quodam intercedendo perrexisset, atq; præcepto supradicti viri fores inuenisset clausas, nec copiam ingrediendi adeptus esset, ait: Et tu quidem venies ad ecclesiam, quam nec tu ingrediére, ianuis licèt non clausis. Quod factum est: Mortuo Gratiano, confugiens Macedonius ad ecclesiam, patentibus ianuis aditum reperire non poterat. Ipse autem vir venerabilis episcopus erat multæ abstinentiæ & vigiliarum multarum & laborum, quotidiano ieiunio macerans corpus. Cui prandendi nũquàm consuetudo fuit, nisi die sabbato & Dominico, vel cùm natalitia celeberrimorum martyrum essent. Orandi etiam assiduitas magna die ac nocte. Nec operam declinabat scribẽdi propria manu libros, nisi cùm aliqua infirmitate corpus eius attenuaretur. Erat etiam in illo solicitudo omnium ecclesiarum, interueniendi etiam magna assiduitas & constantia. In rebus etiam diuinis implendis fortissimus, intantùm, vt quod implere solitus erat circa baptizandos, quinque posteà episcopi à tempore quo decessit, vix implerent. Solicitus etiam nimiùm pro pauperibus & captiuis. Nam in tempore, quo episcopus ordinatus est, aurum omne atq; argentum, quod habere poterat, ecclesiæ vel pauperibus contulit. Prædia etiam quæ habebat, reseruato vsufructu germanę suæ, donauit ecclesię: nihil sibi, quod hîc suum diceret, derelinquens, vt nudus atque expeditus miles Christi, Dominum suum sequeretur: Qui cùm diues esset, propter nos pauper factus est, vt nos eius inopia ditaremur. Erat enim gaudens cum gaudentibus, & flens cum flentibus. Siquidem quotiescunquè illi aliquis, ob percipiendam pœnitentiam, lapsus suos confessus esset, ità flebat, vt & illum flere compelleret. Videbatur etiam sibi cum iacente iacere. Causas autem criminum, quas illi confitebantur, nulli nisi Domino soli, apud quem intercedebat, loquebatur, bonum relinquens exemplum posteris sacerdotibus, vt intercessores apud Deum sint magis, quàm accusatores apud homines. Nam & secũdùm Apostolum, circa huiusmodi hominem confirmanda charitas est, quia ipse suî accusator est: nec expectat accusatorem, sed præuenit, vt confitendo suum alleuet ipse delictum, nec habeat, quod aduersarius criminetur. Ideoq; scriptura dicit: Iustus in principio sermonis accusator est suî. Vocem enim eripit aduersario, & quasi dẽtes quosdam, paratos ad prędam criminationis infestæ, peccatorum suorũ confessione confringit, dans honorem Deo, cui nuda sunt omnia, & qui vult vitam magis peccatoris quam mortem: Nam ipsi pœnitenti non sufficit sola cõfessio, nisi subsequatur & emendatio facti, vt pœnitens non faciat pœnitenda. Humiliet etiam animam suam, sicut Dauid sanctus: qui postquàm audiuit à propheta, Dimissum est peccatum tuum, humilior factus est in emendatione peccati, ità vt cinerem sicut panem manducaret, & potum suum cum fletu

Abstinẽtia, vigiliæ, & oratio Ambrosij.

Liberalitas in pauperes & ecclesiã.

2. Cor. 8.

Cõfessio sacramẽtalis.

2. Cor. 2.

Prou. 18.

Ezech. 18.

2. Reg. 12.

Psal. 101.

fletu misceret. Flebat etiã amarissimè, quotiescunquè fortè nunciatum illi fuerat de cuiuscunque sancti obitu sacerdotis, intantùm vt nos illum consolari niteremur, ignorantes pium affectum viri, nec qua ratione ità fleret, intelligentes. Quibus ille huiusmodi responsum reddebat: Non se flere quia recessérat, q fuerat mortuus nunciatus, sed quia se præcesserat: Vel quia difficile esset inuenire virum, qui summo sacerdotio dignus haberetur.

Ipse autem de sua morte antè prædixit, quòd vsque Pascha nobiscum futurus esset: quod quidem meruit Dominum obsecrando, quo maturiùs hinc liberaretur. Ingemiscebat enim vehementer, cùm videret radicem omnium malorum auaritiam pullulare, quæ neque copia, neque inopia minui potest, magìs magisque increscere hominibus, & maximè in ijs, qui in potestatibus erant constituti, ità vt interueniendi illi apud illos grauissimus labor esset, qa omnia precio distrahebantur. Quæ res primò omne malum inuexit Italiæ, & exindè omnia vergunt in peius. Et quid dicam, si in huiusmodi personis ità rabiem suam exercet, qui solent aut filiorũ, aut propinquorum causas prætendere, ad excusandas excusationes in peccatis: quandoquidem plerosque ceperit etiam cælibes sacerdotes vel Leuítas, quibus portio Deus est, vt etiam ipsi illam appetant. Et vę mihi misero, quia nec fine mundi prouocamur, vt tam graui iugo seruitutis liberari velimus, quo dimergimur ad profundum inferni, vt faciamus nobis amicos de mammona iniquitatis, qui nos recipiant in æterna tabernacula. Attamen beatus ille, qui quandoquè conuersus, diruptis vinculis atque proiecto iugo huiusmodi dominationis, tenebit & allídet paruulos eius ad petram, hoc est, omnes intentiones eius allídet ad Christum, qui secũdùm Apostolum, petra est, quæ omnes ad se allisos interimit, ipsa inuiolabilis manens, nec reum faciens eum, qui ad se alliserit nequissimi vteri deteriores partus, sed innocentem: ità vt secutus possit dicere, Portio mea Dominus: Quia cui nihil in seculo est, illi portio est Christus: & q contempserit pauca, multa percipiet, insupèr & vitam æternam possidebit.

Auaritiam deplorat. *Luc. 16.* *1. Cor. 10.* *Psal. 141.*

Ante paucos verò dies, quàm lectulo detineretur, cùm quadragesimum tertium psalmum dictaret, me excipiente & vidente, subitò in modum scuti breuis, ignis caput eius cooperuit, atque paulatìm per os ipsius, tanquàm in domum habitator, ingressus est, & facta est facies eius velut nix. Posteà verò reuersus est vultus eius ad speciem suam. Quod cùm fieret, stupore perculsus obrigui, nec potui scribere, quæ ab illo dicebantur, nisì posteaquàm visio ipsa transibat. Dicebat enim in eo tempore testimonium scripturę diuinę, quod ego optimè retinebam. Nam scribendi vel dictãdi ipso die finem fecit. Sed quidem ipsum psalmum explere non potuit. Ego verò id, quod visum à me fuerat, honorabili viro Casto diacono (sub cuius cura degebã) statìm retuli. At ille repletus gratia Dei, spiritussancti aduentũ me in illo vidisse edocuit ex lectione Actuum Apostolorum. Superioribus autem diebus, cùm Stiliconis tunc comitis seruus, qui dæmonio laborauerat, in Ambrosiana basilica iam sanus maneret, commendatus à domino suo, (ferebatur enim, quòd libenter ab eodem haberetur) facere falsas epistolas tribunatûs compertum est, intantùm vt tenerentur homines, qui ad ministrandum pergebant. Sed vbì ad personam serui sui peruénit comes Stilico, ipse in seruo suo noluit vindicare. Homines etiam, qui decepti fuerant, interuentu sacerdotis dimisit: de ipso verò seruo, sacerdoti questus est. Quem vir sanctus cũ de ecclesia Ambrosiana egrederetur, requiri fecit atq; ad se pduci. Quẽ cùm interrogâsset, & depræhendisset authorem tanti flagitij, ait: Oportet illum tradi satanæ in interitum carnis, nè talia in posterum audeat admittere. Quem eodem momẽto, cùm adhuc sermo esset in ore sacerdotis sancti, spirit⁹ immũdus arreptũ discerpe cœpit. Quo viso, non minimo timore repleti sumus & admiratiõe. Multos etiã dieb⁹ ipsis, impon̄ete illo manus & impante, ab spiritibus immũdis vidimus esse purgatos.

Pellit ab obsessis dæmones.

Per idem tempus Nicentius quidam, ex tribuno & notario, quodam pedum dolore tenebatur, vt rarò in publico videretur. Cùm ad altare accessisset, vt sacramenta perciperet, calcatusque casu à sacerdote exclamaret, audiuimus: Vade, & amodò saluus eris. Nec se ampliùs doluisse pedes tempore, quo sanctus sacerdos de hac luce migrauit, lachrymis testabatur. Sed post dies hos, ordinato sacerdote ecclesię Ticinensi, incidit in infirmitatem: Qua cùm plurimis diebus detineretur in lectulo, comes Stilico dixisse fertur, Quòd tanto viro recedente de corpore, interitus immineret Italiæ.

Vndè conuocatis ad ſe nobilibus viris illius ciuitatis, quos diligi à ſancto ſacerdote cognouerat, partìm interminatus eſt illis, partìm blando ſermone perſuaſit, vt pergerent ad ſanctum ſacerdotem, ſuaderentque illi, vt ſibi viuendi peteret à Domino cõmeatum. Quod ille vbì ab illis audiuit, reſpondit: Nõ ità inter vos vixi, vt pudeat me viuere: nec timeo mori, quoniam Dominum bonũ habemus. Per idẽ tempus cùm in extrema parte porticûs, in qua iacebat, in imo poſiti Caſtus, Polemius, Venerius & Felix tunc diaconi ſecum tractarent, voce ità repreſſa, vt vix inuicèm ſe audirent, quis poſt obitum illius epiſcopus ordinandus eſſet, atque cùm de nomine ſancti loquerentur Simpliciani, tanquàm intereſſet tractatui, cùm longè poſitus ab ipſis iaceret, approbans exclamauit tertiò: Senex, ſed bonus. Erat enim Simplicianus æui maturior. Qua voce audita, expaueſcentes fugerũt. Defuncto tamen eo, non alius illi ſucceſſit in ſacerdotio, niſì is, quem ille bonum ſenem trina voce ſignauerat. Cui Simpliciano Venerius, quem ſuprà memorauimus, ſucceſſor fuit: Felix verò nũc vſque Bononiẽſem regit eccleſiam. Caſtus autem & Polemius nutriti ab Ambroſio, bonæ arboris boni fructus, in eccleſia Mediolanẽ diaconij fungũtur officio. In eodem tamen loco, in quo iacebat (ſicut referente beato Baſiano epiſcopo Laudenſis eccleſiæ, qui ab eodem audierat, didicimus) cùm oraret vnà cũ ſupradicto ſacerdote, viderat Dñm Ieſum aduenisse ad ſe, & arridentẽ ſibi. Nec multos poſt dies ablatus eſt.

Præclara vox ſanctiſſimi patris.

Videt Christum arridentẽ ſibi.

Sed & eodem tempore, quo à nobis migrauit ad Dñm, ab hora circiter vndecima diei, vſque ad illam horam, qua emiſit ſpiritum, expanſis manibus in modum crucis orauit. Nos verò labia illius moueri videbamus, vocem autem non audiebamus. Honoratus autem ſacerdos eccleſiæ Vercellenſis, cùm in ſuperiori domo ſe ad quietem compoſuiſſet, tertiò vocem vocantis ſe audiuit, dicentiſque ſibi: Surge, feſtina, quia modò eſt receſſurus. Qui deſcendens, obtulit ſancto Domini corpus. Quo accepto, vbì glutiuit, emiſit ſpiritum: bonum viaticum ſecum ferens, vt in virtute eſcæ anima refectior, angelorum nunc conſortio, quorum vita vixit in terris, & Eliæ ſocietate lætetur: Quia vt Elias nunquàm regibus vel vllis poteſtatibus, ità nec iſte pro Dei timore loqui veritus eſt. Atque indè ad Eccleſiam maiorem antelucana hora, qua defunctus eſt, corpus ipſius portatum eſt: Ibique eadem fuit nocte, qua vigilamus in Paſcha: quem plurimi infantes baptizati, cùm à fonte venirent, viderunt, ità vt aliqui ſedentem in cathedra tribunali dicerent: alij verò aſcendentem ſuis parentibus digito oſtenderent: ſed illi videntes, videre nõ poterant, quia mundatos oculos nõ habebant. Plurimi autem ſtellam ſupra corpus eius ſe videre narrabant: Sed luceſcente die Dominico, cùm corpus illius, peractis ſacramentis diuinis, de eccleſia leuaretur, portandum ad baſilicam Ambroſianã, in qua poſitus eſt, ità ibì dæmonum turba clamabat ſe ab illo torqueri, vt eiulatus eorũ ferri nõ poſſet. Quæ gratia ſacerdotis non ſolùm in illo loco, verumetiã in plurimis prouincijs vſq; in hodiernum diem manet. Iactabant etiam turba virorum ac mulierum oraria vel ſemicinctia ſua, vt corp9 ſancti aliquatenùs ab ipſis cõtingeretur. Erat enim exequiarum turba innumerabilis, totius dignitatis, totiuſque ſexûs, omniumque penè ætatum, nõ ſolùm Chriſtianorum, ſed etiam Iudæorum & paganorum: maiore tamen gratia ordo præcedebat eorum, qui fuerant baptizati.

Habes hìc communionem vni9 ſpeciei.

Quanta deuotio popu9li erga corpus B. Ambroſij defuncti.

Eodem, quo obijt, die, ſicut textus epiſtolæ loquitur, quæ à ſucceſſore eius venerabili viro Simpliciano ſuſcepta eſt, de partibus Oriẽtis ad ipſum, tanquàm adhuc nobiſcum viuentem, directa, quæ nunc vſq; Mediolani habetur in monaſterio, quibuſdam viris ſanctis apparuit, orans cum illis & imponens illis manus. Habet eñ diẽ epiſtola, quo directa eſt: Qua lecta, inuenimus diẽ eſſe, quo ille defunct9 eſt. Intrà Tuſciam ciuitate Florentia, vbì nunc vir ſanctus, Zenobius nomine, epiſcopus eſt, quia promiſerat, petentibus illis, illos ſe ſæpiùs viſitaturum, frequenter ad altare, quod eſt in baſilica Ambroſiana, quæ ibidèm ab ipſo conſtituta eſt, viſum orare, ipſo ſancto viro ſacerdote Zenobio referente didicimus. In eadem etiam domo, in qua declinãs Eugenium manſit, tempore, quo Radagaiſus ſupradictam ciuitatem obſidebat, cũ iam de ſe penitùs deſperâſſent viri ciuitatis, per viſum cuidam apparuit, & promiſit alio die ſalutem illis affuturam. Quo referente, ciuium animi ſunt erecti. Nam altero die, adueniente Stilicone tunc comite cum exercitu, facta eſt de hoſte victoria. Hæc Panſophia, religioſa fœmina, matre pueri Panſophij, referente cognouimus. Maſcezeli

etiam

etiam desperanti de salute sua vel exercitûs, quem ducebat contra Gildonem, baculum tenens manu, in visu noctis apparuit, atque cùm prouolueretur ad pedes sancti viri Masceel, percutiens in terram senex baculo, quo regebatur, tertiò (hac enim illi specie apparuerat) ait: Hîc hîc hîc, signans locum: deditque intellectum viro, quem visitatiõe dignum fuerat arbitratus, vt agnosceret se in ipso loco, in quo sanctũ Dñi viderat sacerdotem, die tertia victoriam adepturum, atque ità securus bellum & inchoauit, & consummauit. Nos tamen ea Mediolani positi, ipso Masceele referente, cognouimus: Nam & in hac prouincia, in qua nunc positi hæc describimus, plurimis hoc ipsum retulit sacerdotibus, quibus etiam referentibus, securiùs antè nobis cognita, huic libro adiungere arbitrati sumus. Sisinni etiam & Alexandri martyrum, qui nostris temporibus, hoc est, post obitum sancti Ambrosij in Agaumæ partibus, persequentibus gentilibus, martyrij coronam adepti sunt, cùm reliquias Mediolani summa cum deuotione susciperemus, adueniente quodam cæco & referente cognouimus, qui eodem die tacto lectulo, in quo sanctorum reliquiæ portabantur, lumen recepit, quòd per visum noctis vidisset nauem appropinquare litori, in qua erat multitudo ablatorum virorum: quibus descendentibus ad terram, cùm vnum de turba precaretur, vt sciret qui essent ij viri, audierit, Ambrosium eiusque cõsortes. Quo audito nomine, cùm deprecaretur vt lumen reciperet, audierit ab eo: Perge Mediolanum, & occurre fratribus meis, qui illò venturi sunt, (designans diem) & recipies lumen: erat enim vir (vt ipse asserebat) de litore Dalmateno, nec se antè venisse in ciuitatem asserebat, priusquàm recto itinere reliquijs sanctorum occurrisset nondùm videns: sed tacto loculo, videre cœpisse. *Reliquiæ martyrũ à Mediolanensibus summa cũ deuotione susceptæ.*

His itaque decursis, non arbitror graue videri, si paululùm promissi nostri metas excesserimus, vt Domini dictum, quod per os sanctorum prophetarum locutus est, completum esse doceamus: Sedentem aduersùs fratrem suum & detrahentem occultè, persequebar. Et alibì: Noli diligere detrahere, nè eradiceris. Vt quicũque fortè huiusmodi captus est cõsuetudine, cùm legerit qualiter in his, qui sancto viro detrahere ausi sunt, fuerit vindicatum, ipse etiam in alijs emendetur. Igitur Donatus q-dam, natione Apher, presbyter tamen Ecclesiæ Mediolanensis, cùm in conuiuio positus, in quo erant nonnulli religiosi viri, detraheret memoriæ sacerdotis, aspernantibus illis & deserẽtibus linguam nequam, subitò vulnere percussus graui, de eodem loco, in quo iacebat, alienis manibus subleuatus, in lectulum positus est, atque indè ad sepulcrum vsque perductus. In vrbe etiam Carthaginensi, cùm apud Fortunatum diaconum, fratrem venerabilis viri Aurelij episcopi, ad conuiuiũ venissem, vnà cum Vincentio Colossitano episcopo, Murano etiam episcopo Bolitano, sed & alijs episcopis & diaconibus, Murano episcopo detrahenti sancto viro, retuli exitum presbyteri superiùs memorati: quod ille de alio dictum, de se oraculum, maturo suo exitu comprobauit. Nam de eodem loco, in quo iacebat, cùm subitò vulnere ingenti esset percussus, alienis manibus ad lectum portatus est: atque indè ad domum, in qua hospitabatur, reductus, diem clausit extremum. Is finis virorum detrahentium fuit, quẽ videntes, qui tunc aderant, admirati sunt. Vndè hortor & obsecro omnem hominẽ, qui hunc librum legerit, vt imitetur vitam viri, laudet Dei gratiam, declinet detrahẽtium linguas, si vult magìs consortium habere cum Ambrosio in resurrectione vitę, quàm cum detrahentibus illi subire supplicium, quod nullus sapiens non declinat. *Psal. 100.* *Vltio diuina in obtrectatorẽ sancti viri.* *Exemplum aliud consimile.*

Tuam etiam precor beatitudinem, pater Augustine, vt pro me humilimo peccatore Paulino, cum omnibus sanctis, qui tecum inuocant nomen Domini nostri Iesu Christi in veritate, orare digneris: vt qa in adipiscenda gratia cum tanto viro non sum dignus habere consortium, adeptus meorum veniam peccatorum, sit mihi præmium, fugisse supplicium.

VITA BEATI ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, PER B. BRAVLIVM CAESARAVGVSTANVM *antiſtitem deſcripta.*

Habetur in fine operis eiuſdẽ Iſidori de Viris illuſtribus. 4. Aprilis.

ISidorus vir egregius, Hiſpalenſis eccleſiæ epiſcopus, Leandri epiſcopi ſucceſſor & germanus, floruit à tempore Mauritij Imperatoris & Recaredi regis, in quo quicquã ſibi antiquitas vendicauit: immò verò tempus antiquitatis in eo ſcientiam imaginauit: vir in omni genere locutionis famat⁹ & peritus, doctusque qualitate ſermonis exiſtens & apertus. Congrua verò opportunitate loci, incomparabiliter eloquentia clarus. Iam verò quantus ſapientia fuerit, ex eius diuerſis ſtudijs & elaboratis opuſculis perfacilè prudens intelligere poteſt. Deniquè de his, q̃ ad noſtrã notitiã ꝑuenerunt, iſta cõmemorabo:

Scripta S. Iſidori.

Edidit enim libros Differentiarum duos, quibus ſubtili diſcretione ea, q̃ cõfusè vſu ꝑferuntur, ſenſu diſcreuit. Procemiorum librum vnũ, in quo quid quiſque ſanctæ ſcripturæ liber contineat, breui ſubnotatione diſtinxit. De ortu & obitu patrum, in quo geſta dignitatemq; & mortẽ eorum atq; ſepulturã ſententiali breuitate ſubnotauit. Ad germanũ ſuum Fulgẽtium Aſtigitanũ epiſcopũ, Officiorum libros duos, in quibus originem officiorum, cum vnumquodque in Eccleſia Dei agatur tempore ſuo, non ſine maiorum authoritate elicuit. Synonymorũ libros duos, in quibus ad conſolationẽ animi, & ad ſpem percipiendæ veniæ, intercedente rationis exhortatione erexit. De natura rerũ ad Siſebutũ Regẽ, vnũ, in quo tã de Eccleſiaſticorũ doctorũ, q̃ etiã de Philoſophorum indagine, obſcura q̃dam de electione abſoluit. De Numeris librũ vnũ, in quo Arithmeticã, ꝓpter numeros eccleſiaſticis ſcripturis inſertos, & ex parte tetigit diſciplinã. De nominibus Legis & Euangeliorũ librũ vnũ, in quo oſtẽdit quid memoratæ ꝑſonę myſterialiter ſignificent. De hæreſibus librũ vnũ, in quo Maiorũ ſecutus exẽpla, breuitate qua potuit, diffuſa collegit. Sententiarũ libros tres, quos floribus ex libris Papæ Gregorij Moralibus decorauit. Chronicorum à principio mundi vſq; ad tempus ſuũ, librũ vnũ, nimia breuitate collectũ. Cõtra Iudæos, poſtulãte Florẽtia germana ſua, propoſito virgine, libros duos, in q̃bus oĩa, q̃ fides Catholica credit & legit, etiã ꝓphetarum teſtimõijs approbauit. De viris illuſtribus librũ vnũ, cui nos iſta ſubiungimus: Monaſticę regulę librũ vnũ, quã ꝓ patriæ vſu & inualidorũ animis decentiſſimè tẽperauit. De origine Gotthorũ, & regno Sueuorum, & etiã Vandalorũ hiſtorię librũ vnũ. Quęſtionum libros duos: quos q̃ legit, veterũ tractatorũ multã ſupellectilẽ recognoſcit. Etymologiarũ codicẽ nimię magnitudinis, diſtinctũ ab eo titulis, non libris: quẽ q̃a rogatu meo fecit, ego in viginti libris diuiſi: quos oẽs omnimodę philoſophię repletos, q̃ſquis crebra meditatiõe perlegerit, nõ ignorabit diuinarum humanarumque rerum ſcientiã. Et meritò: eſt enim ibì redundans diuerſarum artium elegantia, vbì quæcũque fert ſcribi, reſtricta collegit.

Regulã monaſticã ſcripſit.

Sunt aũt alia huius viri opuſcula multa in Eccleſia Dei cum ornamẽto inſcripta. Quem Deus poſt tot defectus Hiſpaniæ nouiſſimis temporibus ſuſcitans, credo ad reſtauranda antiquorũ monumenta, nè vſquequaq; ruſticitate veteraſceremus, quaſi quandam lucem appoſuit deſtinari, cui non immeritò illud philoſophicum à nobis appropriatur: Nos, inquit, in noſtra vrbe peregrinantes, errantesque quaſi hoſpites, tui libri tãquàm domum reduxerunt, vt poſſimus aliquandò, qui & vbì eſſemus, agnoſcere. Tu autem patrię in deſcriptione temporum & ſacrorum vitis ſacerdotũ, tu domeſticam publicam diſciplinam, tu ſedium, regionum, locorum, tu omnium diuinarum humanarumque rerum nomina, genera, officia, cauſas aperuiſti.

Acephalorũ hæreſin oppugnauit.

Quanto verò flumine eloquentiæ, & quot iaculis diuinarum ſcripturarum ſeu patrum teſtimonijs, Acephalitarum hæreſim confuderit, ſynodalia geſta, coram eo ſpecialiter acta, declarant, quæ contra Gregorium, præfatæ hæreſis antiſtitem, eam aſſerunt veritatem. Obijt temporibus Heraclij Imperatoris, & Chriſtianiſſimi Scintillani Regis, ſumma doctrina præſtantior cunctis, & copioſior operibus charitatis.

VITA

VITA SANCTAE VIRGINIS THEODORAE, ET DIDYMI MARTYRIS, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

Et Latina quidem Martyrologia habent hanc historiam 28. Aprilis, aiuntq́; Theodoram vnà cum Didymo percussam: sed cùm Metaphrastes habeat Didymum Nonis Aprilis cæsum, Theodoram autem euasisse, nos eam quinto Aprilis die cum Metaphraste collocauimus.

DIocletiano & Maximiano Imperatoribus, Præside Alexandrinæ ciuitatis Eustrathio, edictum quoddam aduersùs Christianos missum fuit, vt vel dijs immolarent, vel supplicio afficerentur. Cùm verò Præses ille pro tribunali sederet in magna Alexandrinorum ciuitate, iussit cohortem accersire Theodoram virginem, quæ nupèr capta fuerat, & in carcere seruabatur. Quam cùm duxisset: Præstò, inquit cohors, est Theodora. Iudex igitur: Cuiúsnam sortis es mulier? Christiana, inquit Theodora, ego sum. At ille: Liberáne, an serua? Dixi iam, inquit ipsa, Christianam me esse: Christus enim veniens, à peccato me liberauit. Quòd verò & ad vanam atque inanē mundi huius gloriam attinet, claris parentibus orta sum. Tunc Iudex Quæstorem accersiri iussit. Quem cùm cohors præstò esse dixisset: Dic, inquit, Luci: Nostíne Theodoram virginem? Cui Lucius: Per tuam, Præses, valentem vitam ac splendorem, nobilissima est, multæque existimationis & primi generis mulier. Quarè, inquit Iudex, cùm sis ità nobilis, nuptias recusâsti? Theodora respondit: Christi causa nubere nolui. Cùm enim ille homo factus in mundo versaretur, ab ea, quæ semper virgo & Dei mater fuit, genitus, à corruptione nos remouit, & sempiternā vitam nobis promisit. Itaq; fore mihi ꝑsuadeo, vt in eius fide ꝑmanēs, ad finē vsq; incorrupta & intacta sim. 5. Aprilis. Constans cōfessio S. Theodoræ. Cur noluerit nubere.

Tunc Iudex dixit: Imperatores iusserunt, vos, quæ virginitatem semper seruatis, aut dijs immolare, aut iniuriosiùs tractari. Arbitror, inquit Theodora, te non ignorare, hominis propositum DEO ipsi inprimìs gratum esse: is verò animum meum atque propositum castum esse cognouit. Quòd si me id pati, quod dicis, & violari coëgeris, non erat hæc impudicitia, sed vis & iniuria. Iudex autem: Cùm te ingenuam esse nouerim, & tuî rationem habere cupiam, admoneo, nè contumeliosiùs te geras: nihil enim proficies. Nam, per deos omnes, sententiam hanc Imperatores tulerūt. Tunc illi Theodora: Et priùs, inquit, tibi dixi, hominis propositum atque animum Deo gratum esse. Cùm enim omnia ille perhoscat, cogitata etiam nostra scit, & mentes ipsas perspicit. Quamobrèm si coacta fuero facere quod dicis, impudicam me factam nunquàm existimabo. Siue enim caput meum, siue manus, siue pedes abscindere, siue totum corpus dilacerare voluëris, hoc quidem per vim ac potestatem, quam habes, facere poteris. Similiter lupanari tradar, nécne, in arbitrij mei potestate non est, sed in manu tua, cui per imperium vim licet inferre. Quòd verò ad animi mei propositum attinet, certum est Deo ipsi castitatis meæ professionem seruare: illi enī virginitas mea dicata est: ille certus huius rei Dominus est: ille, si voluërit, virginitatem hanc meam, possessionem suam, incolumem atque intactam seruabit. Virginitatē suā Deo dicauit.

Iudex verò ait: Noli, Theodora, ætatem tuam honestè actam, totam iniuriæ & ꝓbris obijcere: nam, vt Vrbis Quæstor testatus est, his parentibus orta es, qui nobilitate atque existimatione cumprimìs excellunt. Ad hæc Theodora: Christum, inquit, primùm confiteri debeo, qui & Deus est, & omnis nobilitatis, honorisque author, q scit & me columbam suam puram & incolumem ad finem vsque seruare. Tum Iudex dixit: Cúrnam erras, ô Theodora. Eúmne Deum credis, qui fuit in cruce suffixus? An qui talis est, te in lupanar coniectam, intactam seruare poterit, ab his præsertim viris, qui mulierum amoribus insanire soliti sunt? Fidem, inquit Theodora, & spem habeo in Christo, qui Crucem perpessus fuit sub Pontio Pilato, fore, vt me ab iniquis istis viris eripiat, & à labe omninò liberam seruet, in eius fide permanentem, neque vnquàm eum negantem. Iudex verò: Adhuc te nugantem patior, necdùm iubeo tor-

mentis subijci. At si contendere non destiteris, vt ancillam aliquam te prosternens, faciem quod domini atque imperatoris nostri iusserunt, vt & reliquis mulieribus exemplum fias. Ad hæc Theodora: Parata sum corpus meum, cuius potestatem habes, tibi tradere: anima verò ipsa in solius Dei manu est ac potestate. Tum Iudex: Excæcate illam statìm, eiq; dicite, nè insanire ampliùs velit, sed cedere & dijs ipsis immolare. Minimè, inquit Theodora, per Deum ipsum dæmonibus sacrificium aut cultum afferre volo, cùm Deum adiutorem habeam. Ad hæc Iudex: Quid me cogis tibi honestissimæ fœminę iniuriam facere? Ausculta mihi, ô stulta, nè in tantam turbam incidas eorum, qui sententiam expectant, quæ contra se feratur. Non sum amens, inqt Theodora, quæ Deum confiteor, & ipsum adiutorem habeo. Quam enim iniuriam mihi fore putas, ea res honorem & gloriam sempiternam mihi cōparabit. Tum Iudex: Ego nō ampliùs te feram, sed Imperatorum iussa exequar: futurum enim existimans, vt persuaderi posses, diutiùs te ferebam. Quòd si tibi parcens, id minùs curabo, quod iussus fui, Imperatores contemnere videbor. Illi autem Theodora ità respondit: Sicut ipse Imperatores metuis, quodque ab illis iussus es, id facere studes: ità & ego studeo non negare Deum meum: timeo enim & ipsa verum illum Imperatorem Deum contemnere. Contentiosè, inquit Iudex, mecum agis, & æternorum Imperatorum iussa negligis, & me, tanquàm imbellem aliquem, despicis. Adhuc trium dierum tempus tibi condono, ac per deos omnes, nisi animum mutes & sacrifices, in lupanar te tradam, vt mulieres omnes te ità tractari videntes, turpitudine tua castigentur. At Theodora: Et nunc idem Deus est, & semper, qui non permittet, vt eum derelinquam. Peto autem vt intactam ac puram me seruari iubeas, quoàd sententiam tuleris. Tunc Iudex ait: Theodoram sub tuta custodia seruate vsq; ad tres dies, si fortè resipiscens, sibi ipsa persuaserit, vt à tali contentione desistat. Quin & præcipio, nè permittatis aliquem ad eam ingredi, & cùm ipsa versari, propterea quòd familia nobili & honesta nata est.

Prudens S. Theodoræ responsum.

Post tres dies cùm Iudex in tribunali sederet: Adducatur, inquit, Theodora, Cohors ait: Domine, præstò est Theodora. Tum ille: Si resipuisti, & tibi iam persuasisti, nunc sacrifica, & esto libera,: puto enim te nequaquàm sapere, in eodem proposito persistentem. Respondit Theodora: Et anteà dixi tibi, & nunc eadem dicere nō recuso, castitatis meæ professionem, Christi causa susceptam esse, qui fuit incorruptę vitæ prædicator, meamq; confessionem ipsius Dei gratia fieri. Eius igitur Domini & Dei confessio per me prædicetur, & ipse videat (scit enim) quomodò suam virginem puram conseruet. Per deos ipsos, inquit Iudex, dominorum iussa veritus, nè fortè illis non obediens, pericliter, aduersùs te faciam, quod sum iussus. Quoniam verò in lupanar tradi maluisti, quàm dijs ipsis sacrificare, videamus, num te seruet Christus ille tuus, propter quem in contentione ista persistere voluïsti. Id cùm Iudex dixisset, ad cohortem versus: Tradatur, inquit, ista in lupanar. Tunc ait Theodora: Tu, Deus, qui occultas res inspicis, qui nouisti omnia, priusquàm illa fiant, qui ad hodiernum vsq; diem mihi affuisti, & intactam in ea re me seruâsti, quam tibi promisi, ipse & posthàc me custodias, & à profanis & iniquis eorum manibus, qui parati sunt ancillæ tuæ iniuriam inferre, incolumem & integram serues. Hæc cùm illa dixisset, ad lupanar ducta est, ad quod ingressa, oculos ad cælum erexit, & ait: Tu Pater Domini nostri Iesu Christi me adiuua, vt ab his canibus eripiar. Tu, qui Petrū in carcere adiuuisti, eumq; ab iniuria liberum illinc eduxisti, & me hinc ab iniuria incolumem educas, vt omnes videant, meq; seruam tuam esse cognoscant.

Ducitur S. Theodora in lupanar. Act. 12.

Turbæ autem illæ eam, vt lupi agnam, circundantes, certatìm studebant pro se qsque ad eam ingredi, & vt canes in feram aliquam, & accipitres in columbam, ità in eam turbæ inhiantes ingredi festinabant. Cæterùm neq; tunc Christus ipse cessabat, sed cùm quendam ex fratribus præparâsset, ad eam illum misit. Quidam enim religiosissimus frater. qui Dei negocia tractare optimè didicerat, & quemadmodùm aliquem ex DEI voluntate diuitem fieri deceret, benè nouerat, ille cùm è rebus bonis semper aliquid ampliùs appeteret, & sibi comparare studeret, duplicem martyrij coronam sibi conciliauit, & regnum cælorū hoc modo rapuit. Cùm enim militari habitu se induisset, primus ad eam ingressus est, quasi vnus ex impudētium &

& intemperantium hominum numero esset. Eius igitur hominis nouam & peregrinam figuram sancta illa virgo Theodora cùm vidisset, fuit pterrita: ea enim res multum iniuriæ ac turpitndinis præ se ferebat. Quamobrē ancipiti & dubio animo carceris angulos circumibat, secum cogitans, num à Christo ipso relicta esset. Vir pius sub militari habitu eā liberat.

At sanctus Didymus (itâ enim vocabatur) vt germanus frater, incipiens eam affari: Non sum, inquit, id, quod vides. extrinsecùs enim lupus videor, intùs verò sum ouis mansueta. Nè spectes exteriorem hanc vestem, sed interiorem & promptum animi affectum consideres. Frater enim sum in aliena figura, contra diabolum sapiens, eorum quidem veste indutus, qui sunt illius ministri: vt itâ huc ingrediens non agnoscerer, (erant enim, qui huc venientem speculabātur) & Domini mei preciosam possessionem, & Dei columbam eam seruare possem. Sed agè vestem mutemus: tibi Deus ipse victoriam largitur: me verò coronat sanctus, & qui sine macula est, agnus ille, qui tollit peccata mundi. Exi tu, & ad Dominum ito: ego propter Dominū hîc remanebo. Hac mea veste, quam timebas, induaris. Esto tu pro me, vt est ab Apostolo dictum: Estote, vt ego, quoniam & ego, vt vos. Ille quidem hæc dicebat: Theodora verò libenter ei obtemperabat. Nouit enim ab illo ipso Deo, qui misit in lacum leonum prophetam Abacuc, vt Danieli, qui & ipse propheta erat, cibum impartiret, quiq; & leonum ora obstruxit, militem illum tunc ad se missum, vt ipsius habitu occultata, & illinc erepta seruari posset. Iohan. 1. Galat. 4. Dan. 14.

Illa igitur virgo militis habitum sumpsit, ocreisq;, quibus anteà miles vti consueuerat, crura sua cōtexit: cumq; reliqua veste se induisset, capiti galeā imposuit, eiusq; armis acceptis, illo ipso, quem, qui ei adstiterat præcepit, ornatu induta egressa est. Admonita etiam fuit, nè quem adspiceret, propter eorum luporum impudentiā atq; audaciam, néve aliquem alloqueretur: sed recta ad portam tenderet, & Iesum ipsum viæ ducem sibi proponeret. Et illa quidem illinc egressa, vt columba quædā alas quatiens, atq; in cælum tendens, ex accipitris ore, vel agna è leonum faucibus, euasit. Frater verò ille sedebat, de sorore non ampliùs solicitus, & spirituale prādium expectās. Cumq; se capitis tegumento induisset, eo in loco sedebat. Erat autē itâ coronatus, vt si aduersariū ipsum vicisset. Interuallo autē tēporis, quidā ex insanientiū numero intemperantiæ seruus, itâ vt erat impudēs, illuc tanq̄ ad virginē ingredi ausus, cùm virū pro virgine offendisset, mente pculsus secum ipse dicebat: Nunquid virgines in viros transfert Iesus iste? Miles ille, qui ante me huc ingressus est, exijt. Quis'nam igitur hic est, qui sedet? Vbínam virgo illa, quæ hîc inclusa erat? Audiui aliquandò à Iesu ipso aquam in vinum conuersam: nunc maius quiddam video: virginem enim in virū mutauit. Timeo nè & me in mulierem conuertat. Ille verò cùm opportunè sororem eripuisset, factū suum non occultauit: sed clara voce, Non mutauit, inquit, me Dominus, sed & mihi & illi coronā dedit. Quam igitur habebatis, eam nō habetis: quiq; vobis non erat, cum nunc habetis. Virgo illa, virgo est, vt anteà: miles verò Christi Iesu athleta nunc est. Egressus igitur, q fuerat paulò antè ingressus, quod factū erat, nunciauit. Id autē Iudex audiens, iussit eum ante tribunal sisti. Quem p̄sentem cùm vidisset, eum interrogans ait: Quod'nam tibi nomē est? Didymus, inquit ille, ego appellor. Tum Iudex: Et quísnam tibi suggessit, vt istud faceres, ac me cōtemneres? Cui Didymus: Deus me misit, vt hoc facerem. Confitere, inquit Iudex, antequàm tormentis subijciaris. Vbínam est Theodora illa virgo? Respondit illi: Per Christum Dei filium, vbì ea sit, nescio. Illud scio, ac persuasum habeo quòd cùm Dei sit serua, & Deum ipsum satìs confessa fuerit, intacta permansit: quam Deus ipse incolumem & à labe puram seruauit. Itaque quod factum est, non mihi, sed Deo ipsi tribuo: quoniā secūdùm fidem ipsius fecit illi Deus, queādmodùm & ipse nôsti, si fateri velis. Tunc ait Iudex: Cuiúsnā sortis homo tu es? Christianus, inquit Didymus, ego sum, à Christo líber factus. At Iudex: Cruciate istū vehemēter duob⁹ modis, ꝑpter eius petulantiā. Peto, inquit Didymus, vt quod ab Impatoribus tuis iussus es, celeriter expedias. Cui Iudex: Per deos duplicia tormenta tibi reposita sunt, nisì dijs ipsis sacrifices. Quod si feceris, prius illud facinus tuū audax cōdonabitur. Ego, inqt Didym⁹, re ipsa tibi ostendi, me Dei athletā esse: ꝑpter finē enim mihi repositū hoc facere aggressus fui, vt & virgo ipsa, virgo remaneret, & ego Dei confessionē manifestè ꝓfiterer: nam Iohan. 2. Exit è lupanari, habitu militari induta. Ingenua S. Didymi confessio.

in Dei fide permanens, tormenta non sentiam. Itaq; celeriter fac, quod videtur: nõ enim dæmonibus immolo. Nam & si in ignem me tradere volueris, illinc etiam Deus me potest eripere.

Tunc illi Iudex: Tantæ audaciæ causa caput tibi abscindetur: & quoniam dominorum atq; Imperatorum nostrorum præceptum contempsisti, reliquiæ tuæ in ignem tradentur. Ad hæc Didymus: Benedictus, inquit, Deus & Pater Domini nostri IESV Christi, qui consilium meum non despexit, sed & Theodorā ancillam suam integram seruauit, & me per duo tormenta coronabit. Cumq; sententiam à Iudice latam accepisset, securi percussus est. Quo facto, eius corpus in ignem fuit coniectum. Martyrio autem functus est sanctus Didymus Nonis Aprilis, regnāte in cælis Domino nostro Iesu Christo: Quoniam ipsi est gloria cum Patre & sancto Spiritu nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

S. Didym' capite plectitur.

F. LAVREN. SVRIVS LECTORI PIO.

Hanc historiam aut certè consimilem prolixè describit S. Ambrosius Mediolanēn episcopus lib. 2. de Virginibus: sed eam ꝙ in quibusdā nonnihil ab hac discrepare videatur, in vicesimumoctauum Aprilis diem transferemus, quo die Latina Martyrologia Theodoræ & Didymi martyrium habent, vt lector vtrobiq;, hoc est, & quinto iuxta Metaphrasten, & 28. Aprilis die iuxta Latinos, hanc egregiā habeat historiā.

MARTYRIVM S. THERMES ET PHERBVTAE EIVS SORORIS, EIVSQVE ANCILLAE, AVTHORE *Simeone Metaphraste.*

5. April.

Empore nostræ persecutionis, Regina repentè in morbum incidit: quæ cùm Iudæorum Crucis inimicorum, esset studiosa, eosq; libenter audiret, accesserunt ad eam atque dixerunt, Simeonis episcopi, cognomento Iombaphæi, sorores, vt fratris necem vlciscerentur, venenū ipsi, quo interiret, miscuisse. Quod cùm ad Regis aures peruenisset, sancta Therme statim cum sorore & ancilla comprǽhensa est. Erat autem hæc virgo sacris in rebus exercitata: immò verò omnes erant in Iesu Christi fide optimè institutæ. Habita de illis quæstio fuit in palatio. Maupta enim Magorū princeps cum duobus alijs principibus, Regis mandato Iudex fuerat cōstitutus. Cùm autem sancta Therme cum duabus reliquis in iudicium esset adducta, perspecta Iudices pulchritudine ipsius (erat enim forma admodū venusta) improbo singuli amore vehemēter exarserunt: nemo tamen alijs rem indicauit. Sic igitur illas sunt allocuti:

Maupta princeps Magorum.

Cur orbis terrarum Reginę ac dominæ veneficium parâstis? Quo quidem crimine dignæ estis mortis supplicio. Hîc sancta Therme respondens: Cur nos, inquit, in crimen vocatis, quod à veritate abest quàm lōgissimè? Cur nobis calumnias struitis? Si sanguinem nostrum sititis, quid vobis impedimento est, quo minùs illum bibatis? Si mortem nostram optatis, eccè manus vestræ quotidiè cædibus coinquinantur: & nos propter Deum nostrum mâlumus mori, quàm ipsum abnegare: est enim vita nostra. Et quemadmodùm scriptum est, vt vnum Deū adoremus, & illi soli seruiamus, sic etiam facimus. Et cùm alibì scriptum sit: Maleficos non sines viuere: quomodò nos maleficæ, quæ scelus id grauius propè Dei abnegatione iudicamus? Vtriq; profectò crimini mors proposita est. Audiebāt Iudices virginem cum voluptate, & pulchritudinis, atq; sapientię ipsius admiratiōe loqui nō poterant. Sed quisq; secum ipse sic cogitabat: Regē hortabor, vt illas liberet, & hāc mihi vxorē ducā. Mauptas autē: Vix tandèm rectè, inquit, dixisti, vobis nō licere esse maleficis: Verùm fraternæ mortis vlciscendæ causa id perpetrâstis. Ad hæc virgo sancta respondit: Quid mali fratri nostro accidit, vt nos ꝓpter ipsum à Deo viuente vitā nostram seiungere debeamus? Quanuis enim vos illū improbitate vestra & ęmulatiōe interfeceritis, tamen viuit, & gaudet in regno cælesti: quod quidem regnum, potentiam & imperium vestrum euertet. Quæ illa cùm diceret, iusserunt eas in carcerem duci, & custodiri.

Thermes constantia.

Deut. 6. & 10. Exod. 22.

Dilu-

Diluculo autem misit ad eam Mauptas nuncium, qui diceret: Si vis, orabo Regē, vt liberet vos a morte, & eris mihi vxor. Quibus verbis auditis, strenua virgo, & si non potuit non commoueri, tamen ità respondit: Os tuum obstrue, canis immunde, inimice Dei, & omnis veritatis: nec audeas ampliùs verbum impurum effundere in aures meas. Neq; enim ista cogitatio cadit in mentem meam. Absit. Semèl enim dicata sum CHRISTO Domino, cui virginitatem meam seruo, & fidem ac veritatē tueri studeo. Ísolus enim est sine peccato, & liberare me potest ab immundis manibus, & impuris cogitationibus vestris. Mori non timeo, nec vllum cædis genus reformido. Hæc enim via, quam mihi adornatis, me ducet ad charissimum fratrē meum Simeonem, vt dolorum & gemituum, quos post necē ipsius pertulit anima mea, solatium & consolationem accipiam. Miserunt itidèm ad eam reliqui duo Principes nuncios: quos illa pariter cum indignatione reiecit. Quamobrèm cùm se victos ab illa perspicerent, & cupiditatem suam inanem esse animaduerterent, consilium inierunt, & falsum atque iniquum ad Regem testimonium detulerunt, eas esse maleficas, asserentes.

En quantū abominatur coniugium virgo Deo dicata

Quo Rex audito, decreuit, vt nisì Soli immolarent, occiderentur. Quod quidem decretum cùm ad eas perlatum esset, responderunt, se Deum, cæli ac terræ effectorē adorare: nolle autem honorem Deo debitum, Soli ab ipso procreato tribuere: nec vllis minis posse à charitate Saluatoris & Domini sui Iesu Christi reuocari. Quæ cùm dixissent sanctæ Virgines, vno Magi consensu magnaq; voce è terra tollendas pronunciâruut, quòd Reginæ pharmaca præparâssent, quibus interiret. Statìm igitur Rex hanc in eas sententiam tulit, vt quo mortis genere Magi vellent, afficerētur. Negabant enim homines impij atq; impuri, fieri posse, vt Regina conualesceret, nisì virginum corpora duas in partes ità dissecarentur, vt Regina per medium illarū incederet. Sed Mauptas rursùs, cùm ad supplicium ducerentur, ad sanctam misit, qui diceret, si vellet sibi obsequi, curaturum, vt nec ipsa, nec reliquæ puellæ interficerentur. At virgo sancta, clara voce: Canis, inquit, immūde, cur hæc loqueris, quæ ego audire nō possum? Ad finem enim huius vitę peruenire cupio, vt perpetuò viuam. Absit, vt caducam hanc mihi vitam parem, qua morte peream sempiterna.

Nec audire sustinēt, cōiugij mētionem, sciēs id sibi non licere.

Eduxerunt igitur illas extra ciuitatē, & pro vnaquaq; ipsarum binos palos ità defixerunt, vt vni eorum collum, alteri pedes earum alligarent: Et cùm eas sic extendissent, assumpta serra fabrili, singulas in binas partes dissecuerunt. Et terna ligna procera in vna parte viæ, terna in altera constituerunt, illisq; sanctarum virginum corpora suspenderunt. O spectaculum horrendum ac miserabile, spectaculum lachrymis, luctu, stupore & gemitu prosequendum. Si quis lachrymas non habet, accedat, & erumpent ex oculis eius fontes lachrymarum. Eccè corpora cādida & sancta trophæum in via constituunt, in quibus illæ omni vitæ suæ tempore grauitatem & virginitatem coluerunt. Libertas in ignominiam versa ast earum, quæ molestiā & ęquitatem in proprio thalamo exercebant. Eccè gloria mutata est in contumeliam. Quādiù quiescet & expectabit Diuina iustitia? Sed cùm ad iudicandum exurget, nō parcet ampliùs, nec miserebitur. Quàm multa audet superbia: quæ tamen cùm ceciderit, non consurget, nec habebit vbi consistat. Hæc profectò Sanctarum ligna fructus iustitiæ ferunt. Verè isti sunt Arabiæ lupi crudeles, bibentesq; sanguinem, qui virgines has secuerunt ac suspenderunt. De ipsis cogitabat beatus Propheta cùm diceret: Viuentes vtiquè absorbuissent nos. Cùm irasceretur furor eorum in nos, viuētes ad inferos deduxisset nos. Quis tam horribili facinore lætari potuit? Quis tam immane spectaculum sine lachrymis intueri? Nemo profectò. Aut si quis potuit, is ab hominis natura est alienus, nec ex genere Adam profectus est.

Horrendū supplicium

Psal. 123.

Tulerunt igitur infelicem Reginam, quæ in ea via per sanctarum corpora transijt, magna illam caterua prosequente. Rex enim diem illum celebrabat. Martyrio coronata est sancta Therme, cū sorore & ancilla, Nonis Aprilis, in Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria cum sanctissimo Patre, & benignissimo ipsius Spiritu vitæ largitore, nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA

VITA B. VINCENTII VALENTINI, COGNOMENTO FERRARII, PROFESSIONE DOMINICANI, sanctitate, doctrina, miraculisque clarissimi.

PROLOGVS EPISTOLARIS FRATRIS PETRI RAVZANI *Panormitani, ad reuerendum Magistrum ordinis Prædicatorum Martialẽ Auribelli, in sequentem historiam S. Vincentij confessoris.*

SI Maiorum nostrorum, qui post nostrum inclytum ducem Dominicum, Ordinis Prædicatorum gubernationem habuerunt, facta, dicta, gesta, instituta diligenter repetere, & cum eis ea, quæ à te gesta sunt, ex eo tempore, quo Dei prouidentia eiusdem Ordinis summus magister creatus es, conferre voluẽrimus, pater reuerendissime, certè satìs compertum habebimus, quòd nullo eorum inferior, multis æqualis, plurimis verò præstantior habearis. Nam si laudari solent illi, qui Prædicatorum Ordinem fundauerunt: laudandus quoq; es tu, quandoquidem ea, quæ ipsi fundauerunt, & quæ tu reperisti vetustate collapsa, & penè interitura, diligenter erexisti, prudenter auxisti, sapientissimè conseruâsti. Solent illi laudari, quòd studiosos bonarũ artium amauerunt: sed non minùs & tu laudari dignus es, qui omnia Italiæ loca, & multa extra Italiam, in quibus olìm nostrorum fratrum publica studia literarum esse consueuerant, quæ tu ob iacturas, quas noster Ordo multis annis antea passus fuerat, diruta inuenisti, pro singulari animi tui virtute in splendidiorem cultum restituisti. Omitto eas virtutes, quibus præditos esse oportet eos, qui alios gubernant, præsertim iustitiam, clementiam, mansuetudinem, liberalitatem: in quibus certè nemine inferior, omnium prudentium virorũ iudicio, existimaris. Ad vniuersas verò has & alias virtutes tuas, quas prætermissas hoc loco facio, illud vnum accedit, quod est omnium præstantissimum. Nam cùm annis cẽtum & triginta, ante quos floruit illud singulare Christianæ Ecclesiæ lumen, Thomas Aquinas, vsq; ad hanc ætatem ferè innumerabiles vtriusq; sexûs homines in diuersis mundi partibus habuerimus, qui tam doctrinarum multarum vbertate, quàm vitæ sanctitate & crebra miraculorum coruscatione claruerunt: tamen tanta fuit nostrorum patrum seu negligẽtia, seu pusillanimitas, vt eorum mirifica vita paucis nota, & ferè in obscuro sit: cùm tamen nónnulli ex eis in sanctorum Martyrum, multi in Confessorum, alij in Virginũ catalogo asscribi ac collocari dignissimè mererentur. Inter quos ille vir præcipuus fuit, vir, inquam, Apostolicus, beatus Vincẽtius Valentinus: qui velutì sol cæteras stellas claritate, sic ipse vitæ sanctimonia, verbi Diuini præconio, ac variorum miraculorũ coruscantia cęteros superauit. Et tñ cùm quinq; & triginta anni vsq; ad p̄sentem annũ fluxerint, quòd ex nostra luce discessit, neminem ex nostris habuimus, cui tanta diligentia aut tantus animus esset, vt à summis põtificibus eum catalogo sanctorũ asscribi postulâsset. Quæ res facilè fieri potuisset, quandoquidem viri sanctitas erat ferè toti mundo notissima, & nominis eius erat fama celeberrima. Supererant præterea illi Romani Pontifices, quibus erant cognita mirabilia opera eius, & vtilitas, quam ex fructu doctrinæ eius (quam longè lateq; diffudit) fuit Christiana respublica consecuta. Tu verò, pater sapientissime, sicut doctrina multos ex his, qui te in nostri Ordinis maximo magisterio p̄cessêre, sic & animi magnitudine superare cõtendis. Nam dimittens tui regiminis gubernaculum, elegisti pio illi sanctoq; negocio dare operã, quod ab alijs neglectum est: vt videlicet industria, vigilantia, prudentia tua Nicolao pontifici maximo, qui ipsum Vincentium nusquàm, sed solùm de eius operibus pauca quædam audiẽrat, suggereretur, vt inuestigata tanti viri mirabili vita, cum cæteris sanctis, more Romanæ Ecclesiæ eum connumeraret. Qua in re nóui ego ac cæteri, quibus tu pro humanitate tua plurimùm familiariter eo tempore vtebaris, quot, quantos, qualesque labores susceperis: sed eos prætermissos facio, quoniam eos enumerare nec hic locus est congruus, nec breuibus perstringi posset. Et quoniam negocio, quod magnanimiter aggredi voluisti, quanquàm non à Ni-

Thomas Aquinas.

à Nicolao pontifice, sed à Calixto tertio, qui ei in summo pontificio successit, finis impositus est, volens nostri Vincentij gesta mandare memoriæ posteritatis, mihi iussisti, vt ea, quæ de eius mirabilibus factis apud maximum Pontificem vniuersamq; Romanam ecclesiam claris veridicisque testimonijs comprobata sunt, deberē ipse conscribere. Quam rem, tametsi arduam & præter ingenij mei vires ac ferè infiniti operis esse, manifestè pspicio: tñ quia nefas est tua diffugere iussa, quod ipse iussisti, facere nupèr institui. Fuit verò mihi id iucundissimum, cùm obedientiæ merito, cuius præmium me spero in cælis habiturum: tum quia scio ipsum Vincentium pro me Iesum Christum continuè precaturum, vt mihi detur posse hāc nostram mortalem fragilemque vitam sine errore transigere. Nec minùs spero tanta admiratione digna esse huius Diuini viri opera, quòd quicunque legerint, quæ sum ipse scripturus, facilè permoueri poterunt, vt eius exemplo præsentem vitam cum omnibus eius voluptatibus aspernentur. Igitur antequàm narrationis meæ principium faciam, inuoco gratiam spiritussancti, quo duce, eorum copia, stylus & ordo dicendi mihi ministretur, sitque mei operis fortunatum initium & felicissimus finis: vt illud nec vetustas abolere, nec vlla delere possit obliuio. Ipsum autem opus quinq; libris, & singulos libros suis capitulis distinguam: quibus, de quo erit narratio, patebit illustriùs. Stylo vtar admodùm plano, vt videlicet sicut hoc opus est ad diuersos populos diuulgandum, sic à diuersis hominibus doctis atq; indoctis ea, quæ narrabuntur, facilè intelligi possint.

Calixtus III. in Sāctorum catalogo S. Vincentiū adscripsit.

VITAE EIVS LIBER PRIMVS.

De nominis eius interpretatione. Cap. I.

Vincentius à vincendo, quodam Diuino presagio, nomen sortitus est. Vicit enim illa tria, de quibus sic ait Augustinus in libro de Agone Christiano: Quòd cum cūctis eius erroribus, amoribus, terroribus mūdus iste vincatur, sanctum docuit martyriū. Beatus autē Vincentius licèt pro Christi cōfessiōe necatus nō fuerit, vt martyr dici potuisset: tñ dum viueret magnanimis, cū hostibus importunissimis dimicauit, eosq; animi sui quadam insuperabili virtute deuicit. Nam vicit mūdi errores, mirifica sapientia: amores, integra mentis & corporis castimōia: terrores, incredibili animi fortitudine ac patientia. Quō verò ea vicerit, docebūt ea, quæ de eius integerrima vita, deq; operibus, omni admiratione dignissimis, infrà memorabuntur. Sed nō ineptè de eo illud intelligi potest, quod apud Euangelistā Iohannē in Apocalypsi describit: Vidi, & ecce equus albus: & q sedebat super eum, habebat arcū: & data est ei corona, & exiuit vincens, vt vinceret. Primi enim illius sigilli apertio, q̄ hoc loco à Ioanne describitur, quanuis literali sensu primū statū Ecclesiæ Christi significet, vt cōcorditer ab omnibus illustribus scriptoribus exponitur. ac p equum albū, primū statū Apostolorū intelligendum esse dicāt, quorū tempore, ob nouitatē sacri baptismatis, & Ecclesia ipsa nitens & candida dicebatur: tñ non alienum erit, si sermonē istū de hoc inclyto confessore Vincētio intelligamus. Equus quidē dici potest, tam ob magnanimitatē, quā habuit cum hostibus, quos paulò antè nominauimus, dimicādo, q̄ ob p̄dicatiōis ministerium, quod exercuit, dum discurrit p vniuersas occiduas regiones, Euangelium Christi longè lateq; diffundēdo. Nec tñ equus solùm dictus est, sed pulchrum fuit, vt adderetur albus. ob nitorē videlicet pudicitię, qua emicuit: ob splendorē eruditiōis, qua claruit: & tandē ob fulgorē doctrinę, quā miris operibus ac varia miraculorum coruscatiōe diffudit. Sup hunc equum albū Christus sedit. Teste nempe Augustino, Christi gratia est in sancti hominis anima, sicut sessor in equo. Christus etiam in hoc equo sedens, habuit arcum, qui est veteris nouique testamenti scriptura, qua defenditur Christiana religio, vulneratur ac premitur hostis, deijcitur & confunditur Iudæorum perfidia, & hæreticorum peruersitas. Et data est eidem huic equo

April. 5.

Vincētius vt mundū vicerit.

Apoc. 6.

Primū sigillum.

Equus alb.

Scriptura sacra est arcus.

equo albo corona triplex: Vna ex sideribus: & hoc propter mirabilium virtutum
Apoc.12. multitudinem: De qua corona ait Iohannes in Apocalypsi: Et in capite eius corona stellarum duodecim: Altera ex auro, propter eruditionem magnamq; doctrinæ
Eccl 45. claritatem: De qua in Ecclesiastico dicitur: Corona aurea super caput eius. Tertia
Psal. 20. ex lapide precioso, de qua dicitur in Psalmo: Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. Hic equus, tam gloriosa corona insignis, exiuit vincēs carnis voluptates, mundi delicias, dæmonisq; versutias. Exiuit, inquam, in campum mundanarum tribulationum, vt vinceret carnem castitate, mundum paupertate, dæmonem humilitate, vitia perfecta charitate. Quæ omnia eum fecisse, ex gestis eius clarissimis manifestè demonstrabitur. Sed & huic tam strenuè decertanti, tamq; gloriosè ex ꝓstratis hostibus triumphanti, multiplex & preciosissimum præmiū promisit ille, ꝓ cuius
Apoc. 2. amore pugnauit, in Apocalypsi dicens: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est
Ibidèm. in paradiso Dei mei. Et paulò pòst: Vincenti dabo manna absconditum &c. Quæ autem sint ista tam magnifica præmia, quæ figuratè vincenti à Iesu Christo promittuntur, in præsenti missa faciamus. Nimiùm enim longa sumeretur oratio, si singula hæc verba, quorum sensus est profundissimus, vellemus exponere.

De ortu & progenie eius, & quòd fuit parentibus, aliquibus indicijs, qualis quantusq; esset futurus, antequàm nasceretur, ostensum. Cap. 2.

Patria BEatus Vincentius ex Valentia clarissima Hispaniæ ciuitate, & ex antiqua honestaque Ferrariorum familia natiuitatis duxit originem. Parentes eius, post peractam in multis corporis delicijs iuuentutem, maturiorem ætatem cum
Parentum integritas. tanta morum elegantia & tam honestè, tamq; religiosè transegerunt, quòd non immeritò tam insignem filium habere meruerūt. Inter cætera verò, quibus eorum vita laudabilis reddebatur, illud seruare præcipuè studuerunt, quòd singulis annis, facto diligenti calculo rerum, quæ erant eis eorumque familiæ necessaria, id quod tandèm superfluum erat, pauperibus erogabant. Itaque ambo piè viuentes, hunc filium genuerunt: qui non solùm eis, sed & vniuersæ patriæ eius perpetuā gloriam comparauit. Fuerunt eis & alij duo filij, quorum alter Petrus, alter Bonifacius
Fratres ei' nominatus est. Hic autem Bonifacius fuit vir vtriusq; iuris consultus, omnium sui temporis eruditissimus. Qui mortua vxore, adhortatus à beato Vincentio, Carthu-
Bonifacius frater eius fit Carthusianus. siensem Ordinem elegit, eiusq; habitum suscepit in quodam monasterio extra vrbē Valentiam, quod vocatur Porta cæli. Inter illius autem Ordinis fratres adeò religiosè conuersatus est, ꝙ post quatuor annos eum in eorum generalem rectorem elegerunt. Satìs de hoc: ad beati Vincentij parentes redeamus. Quantus autem aut qualis esset Vincentius nasciturus, patri vno, matri verò duobus indicijs ostēsum est, antequàm ex vtero nasceretur. Patri nanq; quadam nocte visum est dormienti, quod cùm in ecclesia fratrum Prædicatorum esset, quendam in ipsorum fratrum habitu virum pulcherrimum, venerabilem prædicantem audiebat. Cumque ea, quæ ab illo dicebantur, magna cum auiditate hauriret, memoriæque commendare conaretur,
Visio patris eius. hæc verba à viro ei dici videbantur: Congratulor tibi, ô fili charissime: post paululum vxor tua pariet tibi filium, cuius erit tanta vitæ integritas, tanta doctrinæ vtilitas, tanta famæ ac mirabilium operum claritas, quòd omnes Galliarum Hispaniarumq; populi eum, tanquàm vnum ex veteribus Apostolis, venerabuntur: eritq; frater Ordinis cuius me vides. Post quæ dicta, multitudo, quę ibì adesse videbatur, magnis vocibus Deo gratias referebat. Itaque dum & ipse in illiusmodi gratiarum actione sese multitudini conformem reddere conaretur, statìm somno solutus est, conatuque vocis dormientem vxorem excitauit. Illa expergefacta, cœpit virum curiosè interrogare, quídnam sic vellet, quòd tam magnam vocem dormiēs emiserit. Nec multùm vir moratus, sciscitanti vxori somnium, quod viderat, iucundissimè indicauit. Igitur super ea re multa collocuti sunt. Verùm quia à multis Theologis sæpè didicerant, huiuscemodi somnijs raram adhibendam esse fidem, non multùm de tali visione gauisi sunt: sed tamen non penitùs fuit eis ablata spes, quo minùs crederent aliqua ex parte futurum esse id, quod per somnium promittebatur. Vndè rem ipsam Diuinæ prouidentiæ commiserunt. Verùm ipsi mulieri duobus indicijs satìs persuadebatur, non omninò vanum viri somnium esse existimandum. Vnum fuit, ꝙ cùm antea

antea singulos filios, quos genuerat, in vtero maxima cum molestia gestâsset: tamē quandiù fuit Vincētio grauida, nihil molestiæ sentiebat. Quinimmò tāta erat ei agilitas, tantumque corporis robur, vt penè nihil in vtero portare videretur. Alterum fuit, quòd eodem existens filio grauida, ex vtero suo sæpè audiuit tanquàm canis latrantis voces emitti. Cumque ex eadem re vehementer obstupefacta, à nonnullis, q singulares serui Dei esse dicebantur, præsertim à viro clarissimo Iacobo, Romanæ Ecclesiæ Cardinali, & Valentinę vrbis episcopo, qui erat ei consanguinitate propinquus, perquireret, quid sibi significare vellet huiusmodi latratus: ei responsum est, nihil aliud fore, nisi quòd paritura esset infantem, qui esset futurus Euangelij Christi feruentissimus ac eruditissimus sanctissimusq; prædicator. Hi nanque, qui in Ecclesia Christiana prædicandi exercēt officium, non absurdè canibus comparari consueuerunt. Adueniente deindè tempore pariendi, quoniam multis huiusmodi portenta diuulgauerant, magna vtriusq; sexûs turba ad domum eorum conuenit, nō solùm vt eis congratularentur, sed etiam vt quisq; videre posset infantem, de quo talia promissa Diuina facta dicebantur.

Mater eius illo grauida quid audierit.

De baptismo & nominis præsaga impositione. Cap. 3.

Peractis deindè aliquot diebus, constituto die baptismi, amici & cognati ad ecclesiam conuenêre. Cùm igitur deuentum est ad ea, quæ in pueris baptizandis fieri solent, inter eos, qui aderant, longa fuit disceptatio de nominis impositione. Vnusquisq; ex eis, qui ad baptismum fuerant vocati, suum nomen infanti imponi cupiebat. At sacerdos, videns inter eos tantam discrepantiam, tædio affectus, postea inquit: Quantùm vos expectaui, nec vos video esse posse cōcordes: ego volo huic infanti nomen imponere. Sit igitur nomen eius Vincentius. Quod illi audientes, conticuerunt, laudaueruntque prudentis sacerdotis consilium, ac simul dixerunt: Vocetur Vincentius. Fuit tamen post factum magna omnibus admiratio, illudq; nō nisì Dei ꝓuidentia euenisse arbitrati sunt. Nam nec ex cognatis ꝗdem, nec ex amicis, qui adstabant, aliquis erat, qui Vincentius vocaretur. Multi autem ex eis, qui affuerunt, ea, quæ gesta sunt, in istiusmodi nominis impositione, memoriæ condiderunt: vt videlicet videre possent, si illi nomini futura opera Vincentij conuenirent. Demùm vbì Vincentius adoleuit, manifestè viderunt tam mirifica esse eius opera, vt rei & nominis nulla discrepantia penitùs appareret.

Sacerdos ei nomen in baptismo imponit.

De ætate puerili & bona eius indole. Cap. 4.

Matri prætereà, Vincentium infantem educanti, plures causæ oblatæ sunt, vt eum vltrà, quàm credi posset, tenerrimè diligeret. Quemadmodùm enim parùm molestiæ dederat tempore, quo eo grauida fuerat: sic & dum eum paruulum nutriebat, rarus erat in eo vagitus: & vbicunquè à matre collocabatur, tacitus quiescebat. Si quandò in cunabulis positus vigilabat, apertos tenens oculos, secum totus iucundus esse videbatur. Erat adspectu decorus, vt non modò matri, verūetiam singulis, qui eum adspiciebāt, amabilis redderetur. Mox verò vt sextum [annum attigit, parentes primis eum literis imbuendum tradiderunt. Itaque puer in talibus exercitijs primos annos agens, incredibile dictu est, quàm breui tempore quantùm profecerit. Nondùm nanque decimum annum attigerat, & non solùm pueros coætaneos, sed & multos alios, eo natù maiores, qui sub eodem præceptore proficiebant, iam longè superauerat. Pueris rarissimè colludebat: & si interdùm eum cum pueris esse contingeret, post breuem honestumq; ludum eos silere & sedere cogebat, & aliquem eminentem locum conscendens, sic dicebat: Audite ò pueri, quæ loquor, & dijudicate, aptúsne an ineptus prædicator sim ipse futurus. Itaq; sedentibus silentibusq; illis, se primo loco cruce signabat, & incipiēs quædam dicebat, quæ didicerat ab eis, qui Valentiæ prædicabant. Nullum eruditum theologum viderat prædicantem, quem in gestibus, dictis ac sententijs quibusdam non sciuisset effingere. Hæc omnia parentes ac cæteri, qui videbant, non solùm considerabant, sed etiam mirabantur, & tacitè pectore conseruabant. In Grammatica autem non mediocriter instructus, dum ageret duodecimum annum, ad Dia-

Mater eum infantem tenerrimè diligit.

Adhibetur discendis literis.

Puer pueris concionatur.

lecticam studium transtulit. In qua quoquè facultate duorum annorum spatio tantum profecit, quòd inter adolescentes, qui secum illi facultati incumbebant, summus omnium habebatur.

De laudabili eius conuersatione tempore iuuentutis. Cap.5.

VItam suam sicut in pueritia, sic & in adolescentia cum omni innocētia studuit ducere. Faciebat hoc non solùm gratia, quam Deus, ipsum præueniens, in mentem eius à teneris annis infuderat, verùm etiam quædam animi sui natura fortunatissima, qua summoperè ad virtutes promptus reddebatur. Iuuit quoquè & parentum diligentia, qui pueri innocentiam pronumque in virtutes animum aduertentes, multis blanditijs eum frequenter incitabant & exhortabantur, vt in cœpta virtute perseueraret, ac quotidiè niteretur esse melior. Itaque quemadmodùm ab optimis parentibus didicerat, sic debito tempore ecclesias frequentabat, Missarum solennijs intererat, prædicatorun doctrinas hauriebat, religiosè ieiunabat, piè Dei laudibus vacabat. Singulis hebdomadis bis, id est, quarta & sexta feria, ieiunare didicerat. Quod documentum adeò tenaciter menti adolescentis impressum est, vt vsque ad felicem vitæ suæ terminum, huiuscemodi ieiunium frequenter seruauerit. Quoscunque prædicatores, qui Valentiæ Dei verbum prædicabant, siue docti siue indocti essent, quadam pia curiositate audire cupiebat. Quandò ipsi prædicatores aliquid in beatæ virginis Mariæ præconium dicebant, lætus efficiebatur, & ex ipsa mentis lætitia lachrymas continere non poterat. Semper autem flebat vberrimè, quandò de mysterio passionis Christi aut ipse legebat, aut ab alijs legi vel dici audiebat. Tantaque inerat ei in lachrymando dulcedo, vt à lachrymis desistere molestum, in eis verò perdurare iucundissimum esse videretur. Pro singulari quoquè deuotione, quam habebat ad Crucem Iesu Christi & ad beatam virginem Mariam, officium, quod in vtriusque laudem clerici dicere solent, singulis statutis horis quotidiè dicebat. Erga pauperes, præsertim religiosos, liberalissimum se semper exhibuit. Eos enim in domum parentum introductos, rebus, quibus poterat, lætissima fronte refici faciebat. Et quanuis huiuscemodi pietatis officijs tantum esset assiduus, parentes tamen ei congratulabantur, nec vnquàm ea, quę sanctus adolescens in eleemosynas erogabat, contracta facie eum facere prohibuerunt. Quinimmò tertiam partem substantiæ, quę eum contingebat, ei concesserūt: quam ille quatriduo totam pauperibus erogabat.

Studia ipsius in adolescentia.

Benignitas eius in pauperes.

De magno profectu eius in studio artium liberalium, & de causis, ob quas à conciuibus plurimùm amabatur. Cap.6.

HIs tot tantisque præclaris adolescētis virtutibus accedebat illud, quòd cùm rarò in homine adolescente possit reperiri, solet quoq; esse & maxima admiratione dignum. Nanq; anteà, quàm secundum & vicesimū annum attingeret, tam pertinaci studio literis incubuit, vt inter eos, qui Valentiæ philosophiam Theologiamq; profitebantur, summus omnium haberetur. Inerat ei grāde & acutum ingenium, tenax indelebilisq; memoria, & continua in studijs perseuerantia. Tantæ verò modestiæ fuit, vt nunquàm visus sit cum aliquo, siue loquendo siue etiam disputando, contendere: parentibus tantum obedire, tantumq; honorare eos studuit, vt nunquàm ab aliquo notari potuerit, quòd eis vel minimam dederit offensionem. Hæ tam mirificæ virtutes fecerunt, vt à cunctis Valentinis ciuibus vehementissimè amaretur.

Anno ætatis 21. iam summus habetur & philosophus & theologus.

Vt S. Dominici institutum complexus sit. Cap.7.

MEmor sancti huius pater eorum, quæ de filio eius nascituro ei fuerant diuinitùs indicata, atq; ex alia parte considerans in adulto filio tantam rerum peritiam, tantamq; morum elegantiam, quadam die eum ad se accersitū his verbis allocutus est: Tria sunt, optime fili, quæ me plurimùm agitant, redduntq; animo suspensum: & si mihi daretur optio, planè ex meipso intelligerem, quid illorum potiùs esset eligendum. Volui tamen tuam audire sententiam, & polliceor me penitùs prosecuturum id, quod ipse facere proposueris. Memoria reti-

retineo, quemadmodùm tibi frequenter narraui, ea, q̃ de te mihi Deus per quietem reuelauit, antequàm ex matris vtero nascereris. Et variæ virtutes, quibus te à primis annis præditum vidi, mihi ſpondere videntur, omninò debere impleri, vt habitũ religionis Prædicatorum accipias, atq; in ipſo habitu fidei Chriſtianæ efficiaris prædicator præcipuus. Me deindè inducunt diuitiæ, quibus pro ſumma Dei liberalitate abundamus, florida quoq; adoleſcentia tua formæque præſtantia, vt vxorem tibi aliquam perquiram, quæ his omnibus conueniat. Poſtremò, quoniam conſidero in te multarum rerum eſſe peritiam, quæ profectò tanta eſt, vt omnes exiſtiment te futurum eſſe vnum ex viris doctiſſimis, quos orbis terrarum habeat: idcircò mihijpſi frequentiſſimè perſuaſi,: vt te vel Romam vel Pariſios mitterem, vbi virtus & eruditio tua his, qui eruditiſſimi ſunt, offerri poſſit, quô noſtræ familiæ perpetua gloria comparetur. Hæc ſunt, chariſſime fili, quibus meus animus quotidianis fluctibus agitatur. Verùm ego nunquàm ad aliquid horum faciendum te adhortabor, niſì ad id, quod tibi potiùs videatur. Tu tamen manifeſta mihi conſilium animi tui, vt dum optimum tempus nobis eſt, tibi, anteq̃ moriar, de eo, in quod declinare volueris, ꝓuideamus. Ad hæc Vincentius ità paucis reſpondit: Decreueram, pater optime, iamdudùm te alloqui ſuper his, quę de meipſo facere propoſueram: ſed quoniam DEI voluntate factum eſt, vt tu me præuenires, pro his omnibus, quæ dixiſti, breuiſſimè reſpondebo, tibiq; omnia, quæ in animo mihi ſunt, manifeſtabo. A diuitijs, corporis voluptatibus & ſeculi huius honoribus ſcito me eſſe plurimùm alienum. Omnem amorem, curam, propoſitumq;, & omne conſilium meum in Ieſum Chriſtũ ſine aliqua hæſitatione defixi: & ob hanc rem conſtitui habitum beati Dominici ſuſcipere, & in eius religione me DEI ſeruitio dedicare. Suppliciter igitur te oro, pater mi ſuauiſſime, vt ſi me amas, facias me tua benedictione dignum. Et hoc idem à matre mea humiliter poſtulabo, vt videlicet pace amborum, ad Dei ſeruitium valeam peruenire. Hæc Vincentij verba patris animum tantùm commouerũt, quòd lachrymas continere non potuit. Igitur filium complectens ac deoſculãs, multis cum lachrymis benedixit. Filius quoq; à collo patris pendens, ac paternis lachrymis plurimùm cõmotus, cœpit & ipſe vberrimè flere. Igitur ſpirituali lætitia ac mutua pietate collachrymantes, Deo gratias retulére. Moxq; pater filium ad matrem duxit, eiq; ſanctum propoſitum eius indicauit. Qua ex re vehementer gauiſa, ac videns filium ante ſe ꝓſtratum, vt maternam benedictionem acciperet, non minùs & ipſa cœpit collachrymari. Tandem, chariſſime fili, inquit, hoc eſt, quod ſemper optaui, & quod à Domino mihi concedi frequentiſſimè poſtulaui. Tibi & nobis congratulor. Tibi quidem, quia effugies huius caducæ vitæ miſerias: nobis autem, quia à Ieſu Chriſto nobis cõcedi meruimus, vt noſtri voti compotes nos eſſe videremus. Igitur Dominus cuſtodiat introitum tuum & exitum tuum. Det tibi Deus cæleſtem benedictiõem: meam autem, quandiù vixero, ſemper habebis. In his atq; alijs huiuſcemodi ſermonibus, illius diei maximam partem conſumpſerunt. Poſtero autem die pater cum filio ad fratrum Prædicatorum conuentum ſeſe contulerunt, & Priori cæteriſq; fratribus cauſam, ob quam venerant, expoſuerunt. Quanto gaudio affecti ſint fratres, breuibus certè aperiri non poſſet verbis. Conſiderabant nanq;, quòd adoleſcens, q in prima ætate erat ſcientia & moribus præſtantiſſimus, meritò in matura ætate maximus futurus eſſet: ac propptereà arbitrabantur, ꝙ Prædicatorũ ordini multũ ſplendoris & gloriæ eſſet acceſſurũ. Quas ob res eum libenter & humaniſſimè ſuſceperũt: Et poſt triduum die Dominica, quæ fuit Nonis Februarij, eo agente octauum & decimũ annum, ei habitum tribuerunt.

Aperit patri ſuum de complectẽda vita religioſa propoſitum.

Induit habitum S. Dominici.

De optima conuerſatione eius in religione, itemq́ forma & eruditione. Cap. 8.

POſt habitûs ſuſceptionẽ cœpit ingenioſus puer ea inter cætera legere, q̃ de vita diui patris Dñici ſcripta ſunt. Mira profectò adoleſcentis ſapiẽtia. Dignũ enim eſſe cenſuit, vt inprimìs illa ipſi eſſent intellecta & cognita, in qbus ſuũ inclytũ ducem Dominicũ imitari deberet. Itaq; vltra plurimas virtutes, quibus beatum Dominicũ ꝑditum fuiſſe legit, & in quibus eius æmulator eſſe ſtuduit, ſacræ Theologiæ ac lectiõi ſanctarũ ſcripturarũ, exemplo ipſius Dominici, ſe totũ dedit, vt videlicet talibus Diuinis armis munitus, poſſet opportuno tempore Euãgelij

Sacræ lectioni incumbit.

doctriuam longè lateq; diffundere. Nunq̄ ociosè stare vel loqui visus est: Vniuersum verò tempus aut orationibus, aut scholasticis exercitijs, aut officijs ei commissis occupabat. Erat in eo in cunctis, quæ faciebat & dicebat, multa & admirabilis humilitas. In conuersatione autem vltrà, q̄ dici potest, se omnibus humanum exhibebat. Deindè quia, vt suprà scripsimus, non solùm morum elegantia, sed etiam doctrinæ claritate excellens habebatur, ab eo, qui in ipso fratrum conuentu præerat, ei iniūctum est, vt pro fratrum adolescētium ꝓfectu de Dialectica & de Philosophia quippiam legeret. Quod quidem humiliter & iucundè sese facturum recepit. Tāta autem erat in eo, quandò legebat, facundia & eruditio, ꝙ ex secularibus quoq; iuuenibus ad eum audiendum, ac sub eius disciplina proficiendum, suprà septuaginta conuenerūt. In quo exercitio tres continuos annos consumpsit. Deindè Prior cæterique fratres, grande eius ingenium considerantes, indignumq; esse existimantes, vt tantus iuuenis Valentiæ teneretur, vno animo decreuerunt eum mittere Barcinonam, vnam ex claris celebratisq; vrbibus, quas orbis terrarum habet. In qua erant nonnulli Theologi ex ipso Ordine Prædicatorum, qui illa ætate omnium doctissimi habebātur. Deindè Ilerdam antiquam celebremq; Cataloniæ ciuitatem, in qua per ea tempora florebant publica studia liberalium disciplinarum. Ipse igitur cœpit Theologiç facultati tam pertinaciter incumbere, ꝙ pro singulari eruditione sua, octauum annū agens in ea facultate, fuit Theologorum adnumeratus collegio à Benedicto summo pontifice, cuius paulò pòst mentionem faciemus. Inter studiorum verò eius tempora, cùm esset xxiiij. annorum, edidit insigne illud opus de dialecticis suppositionibus: in quo quisq; manifestè videre potest, quanta fuerit authoris peritia, si consideretur in ipso opusculo multa esse præclarissima, non solùm ex media philosophia, verùm etiā ex ꝓfundissima Theologia delecta. Posteà autē q̄ insigni illa corona donatus est, qua donari solent hi, qui theologis connumerantur, à fratribus & amicis fuit Valentiam reuocatus. Et quia, vt suprà memoratum est, ob doctrinam virtutesq; eius celeberrimi nominis erat: idcircò ea hora, qua Valentiam ingressus est, à multis nobilibus clarisq; viris, ei obuiàm extra vrbem euntibus, fuit magno cum honore susceptus. Paucis verò pòst diebus Episcopus & Capitulum Valentinæ ecclesiæ, & hi, qui in ipsa vrbe magistratum gerebant, eum obsecrauerunt, vt aliquid de scripturis sacris, deq; facultate Theologica legeret. Quod libenti animo facturum sese spopondit. Itaq; impetrata facultate ab eo, qui Aragoniæ prouinciam gubernabat, in ipsa Valentina vrbe & ecclesia sex annos, cum incredibili omnium attentione, non solùm legit eis, qui in scholis vacabant studijs liberalium artium, verùm etiam viris plebeijs publicè prçdicauit, à quibus mira auiditate audiebatur: tantæq; venerationis erat apud eos, vt in ipsa ciuitate solus doctus, solus religiosus, ac solus sanctus, & solus Christi seruus haberetur. Tam autem longè lateq; nomen eruditionis & sanctitatis eius diffusum est, vt ex proximis quoq; vicinisq; ciuitatibus multi concurrerent, vt eum & prædicantem audirent, & sub tam insigni literarum ac morum præceptore proficerent. Inter hæc ipsa venit Valētiam vir, illa ætate nominatissimus, Petrus de Luna, vnus ex Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, missus legatus ad Carolum Francorū regem à Clemente Papa, quem in Fundensi vrbe in summum antistitem elegerat illa pars Cardinalium, quæ ab Vrbano Papa sexto, tanq̄ à Pōtifice non ritè creato, discesserat. Is igitur auditis his, quæ de Vincentij doctrina & miris virtutibus ferebantur, eum secum duxit, ac tandiù tenuit, donèc peracto legationis tempore, ad ipsum Pontificem redijt. Tam grata autem fuit Cardinali Vincentij conuersatio, vt vix multis precibus impetrare potuerit, nè eius curiam sequeretur. Tandèm impetrato, quod voluit, Valentiam reuersus, retulit se ad consueta legendi ac prædicandi exercitia.

Prælegit Dialecticā & philosophiam.

Edit librū de Dialecticis suppositionibus.

Eius prælectiones & conciones.

De diabolo, quomodò ei apparuit in specie venerabilis senis. Cap. 9.

IN ipsa autem ciuitate Valentia, licèt multum fructum fecerit animarum, tamen quandiù ibì commoratus est, & dæmonum & hominum varias pertulit insidias. Sed vt de inuisibilibus insidijs omittamus, quibus omnes à dæmonibus tentari fideles solent, de visibilibus hoc loco pauca subijciamus. Quadam nocte, cùm finito matutinali officio ante beatæ Mariæ virginis oraret imaginem, & inter cætera virtutem perseuerantiæ à Domino IESV Christo sibi concedi peteret: visus est ei ad-

Valētiæ & dæmōes & homines sentit infestos.

adſtare ante oculos diabolus in ſpecie ſenis valdè venerabilis, cuius erat barba vſque ad genua prolixa & nigerrima. Qui ei dixit: Ego ſum vnus ex illis veteribus patribus, qui multis annis magna cum corporis continentia ac incredibili potûs cibiq; parcitate Aegypti ſolitudinem incolui. Et cùm eſſem iuuenis, omnem corporis voluptatem experiri volui. Poſtquàm verò tempora iuuentutis meæ in varijs delicijs conſumpſi, in me reuerſus, pœnitentiam egi: & ſic clementiſſimus Deus dedit mihi veniam peccatorum meorum. Nunc igitur, ſi mihi ſeni credendum eſt, qui habeo multarum rerum vſum, tibi ſuadeo, vt floridę ætati tuæ compatiaris, & hãc corporis macerationem nunc omittas, & vſq; ad ſenectam reſerues. Nec dubites. paratus eſt em̃ Deus ſemper ſuſcipere pœnitentiam. Sanctus autem Vincẽtius, vbì primò rem huiuſcemodi vidit, fuit vehementi timore commotus Sed poſtquàm verba loquẽtis aduertit eſſe venenifera, diabolum eſſe ſuſpicatus eſt. Vndè ſeſe Deo & beatæ virgini commendans, nihil ad verba diaboli reſpondit: ſed ſe ſigno crucis muniens, Abi, inquit, peſtifer ſerpens. Nanq; ex ſubdolis verbis & dictis tuis, non vnus ex Aegypti patribus, ſed ex inferni dæmonibus vnus eſſe conuinceris. Credidiſti nouum militem Chriſti tuis inſidijs poſſe ſuperari. Sed licèt nouus ſim in hac militia, tamen gratia Chriſti, cuius amore laboribus me tentationibusq; expono, me ſic vndiq; armatum reddet, vt contra te dimicare non metuam. Dæmon ſe cognitum videns, emiſſo eiulatu magno ac tetro fœtore relicto, protinùs euanuit. Viſionẽ verò iſtam vir Dei nõnullis fratribus reuelauit, eos obſecrans ac ſtrictiſſimis præceptis eis inhibens, nè cui rem geſtam reuelarent. At illi indignum eſſe arbitrati, vt tam memorabile factum ſilentio premeretur, rem, prout geſta fuerat, per vniuerſam ciuitatem diuulgauerũt.

Dæmon ei appáret.

Dæmon pudefactus diſcedit.

Quomodò in ſpecie Aethiopis, dæmon ei apparuit, eum retrahere cupiens. Cap.10.

ALia quoq; nocte eidem oranti ante altare quoddam, in quo erat imago IESV Chriſti crucifixi depicta, apparuit diabolus in ſpecie vaſti Aethiopis, huiuſcemodi verba depromens: Orationibus ac cæteris operibus tuis, quibus te cælũ credis poſſe cõtingere, tãtùm inſidiabor, donèc faciã te turpiter victum ſuccumbere. Ad quem ſanctus Chriſti miles: Nullas tuas, ait, qualeſcunq; inſidias formidabo. Et diabolus: Nihil eſt, inquit, difficilius, quàm vt vſq; in finem poſſis in gratia, de qua loqueris, perſeuerare. Reſpondit Vincentius: Ille qui dedit vt inciperem, dabit quoq; vt perſeuerem. Itaq; frontem armauit crucis ſignaculo, & ilicò dæmon diſceſſit.

Crucis ſigno fugat dęmonem.

Vt diabolum audiërit ipſum deterrentem, vtque virgo Maria eum confortârit. Cap.11.

ALio tempore, dum circa quartam noctis horam in cella legeret librum illum, quem edidit diuus Hieronymus de virginitate beatæ Mariæ, & inter ſuauitatem lectionis ipſam virginem obſecraret, vt eius virginitatem cuſtodiret, facta eſt ad eum vox huiuſcemodi: Nõ omnes poſſumus eſſe virgines. Nanq; tametſi vſq; nunc te virginem appellare potuiſti, nõ tamen vltrà patiar, vt tam honorato nomine gaudeas. Vir Dei ad hæc verba plurimùm attendens, intrà ſe tacitus voluebat, quid ſibi vellet ſermo, quem audiërat. Nõ enim induci poterat, vt verba illa ore beatæ Mariæ emanâſſe crederet, quippe quæ virginitatis cuſtodes virgo ipſa ſemper amauit, confortauit, adiuuit, magnificauit. Genua igitur flectẽs, ab ipſa virgine petijt, vt quid ſignificare vellent verba illa terrifica, dignaretur oſtendere. Nec multò pòſt ei beata virgo multa cum luce viſibiliter apparuit. Et poſtquàm ſui cum oſtenſione confortauit, lætumq; reddidit, hoc pacto locuta eſt: Verba illa ad te paulò antè facta, diaboli fuerunt, qui tibi ꝓponit bonorum operum difficultatem, vt territus, ab incepta virtute deſiſtas. Tu autem cautus eſto, & conſtanti animo perſeueres. Et quanq̃ tibi crebras parabit inſidias, ac frequenter conabitur, vt periclitetur virginitas tua, vtq; cæteræ virtutes, quæ in te ſunt, corruant, tamen nè diffidas: ſpera ſemper in Domino, quoniam ipſe erit clypeus tuus, quo non ſolùm arma diaboli poteris facilè contemnere, ſed & ipſum cunctaſq; artes & verſutias eius magnanimiter ſuperabis. Hæc vbì à virgine glorioſa dicta ſunt, ei à Vincentio gratiæ refe-

Aduerſùs Heluidiũ

B. Maria illi appáret

runtur: & illa disparuit. Ex eo autem tempore Christi militi tantum feruoris accessit, vt non terrestris homo, sed cælestis angelus esse videretur. Nūc subijciēda quoq; sunt exempla quædam, ꝗbus patebit, quanta calliditate antiquus hostis nisus est eius animum frangere, & ad libidinem inclinare.

De muliere eius amore cæcata, quomodò à dæmone vexata, & eius meritis curata fuit. Cap. 12.

Gratior est pulchro veniens è corpore virtus.

ERat beatus Vincentius nō solùm virtutibus præditus, sed etiam corpore pulcher & adspectu venust⁹: quo fiebat, vt eius virtutes essent gratiores, facerētq; vt ab omnibus vehementer amaretur. Fuit igitur Valentiæ mulier quædam, tam nobilitate generis clara, quàm forma corporis p̄stans. Quæ, suggerente diabolo, capta est amore ipsius Vincentij tam ardenter, quòd nullam aut animi aut corporis quietem habere potuit: sed singulis diebus frequentabat loca, in quibus cū videre aut alloqui posset. Vincentius licèt eam aduenire frequentiùs videret, tamen nihil tale suspicabatur: sed arbitrabatur eam aliqua deuotione moueri, vt & mulieribus consuetum est, quæ seruos Dei quadam naturali pietate affectuosiùs, quàm faciant mares, pijs obsequijs venerantur. Illa autem in dies vehementissimo feruore amoris agitabatur, ac tandèm quid faceret nesciens, deliberauit grauem ægritudinē fingere, vt sic haberet opportunitatem alloquendi eam, & eidem manifestandi flammas ardentis amoris, quibus intrinsecùs vrebatur. Itaq; lecto ægrotantium more decubuit, cœpitq; multo cum clamore magnos ostendere cruciatus: ac demùm in lecto illo frequenter huc & illuc tam miserabiliter versabatur, ꝙ cunctos, qui adstabāt, ad suî commiserationem mirum in modum prouocabat. Aduocantur medici, ꝗ nullum in ea ægritudinis signum esse cognoscentes, varia iudicia proferebant: si qua tamen in ea ægritudo esset, intrinsecùs esse arbitrabantur. Tandèm videntes, ꝙ nimio dolore torquebatur, consulunt accersiri sacerdotem, cui illa confiteretur, nè videlicet inter tanti doloris vehementiam sine sacra confessione discederet. Eligitur itaq; ab ea vir Dei Vincentius: qui celeriter veniens, cameramq; in qua illa decumbebat, ingressus, ac cunctis, qui aderant, ex more exclusis, cœpit puellam exhortari ad pœnitētiam. Mulier in initio non audet manifestare furorem amoris, quo occupata tenebatur. sed dicit facitq; ea, quæ consuetudine Christianæ religionis ad ritum pertinent confessionis. Veruntamen intereà sæpè proposuit amorem, quo vrebatur, verbis exprimere: sed quandò dicere incipiebat, pudor verba labijs inhærentia detinebat. Et sic protrahebat vlteriùs verba, respondebatq; ad ea, de quibus sanctus confessor eam interrogabat. Et post multa verba, vltrò citroque habita, tandèm occultum ignem mulier celare non potuit, sed omni formidine pudoreq; deposito, Scito, inquit, ô frater Vincenti, me non quidem corpore, sed mente languere. Et nisi tu mihi pro tua misetatione succurras, scito me ilicò morituram. Iam enim annus est, ꝙ tuo amore adeò ardenter capta sum, vt nō solùm ignis ardentis flāmis cor meū exuri sentiam, sed & ad tanti furoris agitationē deuēni, ꝙ frequentissimè meipsam ꝓprijs manibus enecare decreuerā. Volui tibi sæpissimè cordis mei furorē manifestare, sed me partìm tenuit pudor fœmineus, partìm nomē sanctitatis & innocētiæ tuæ, q̄ me formidare fecerunt, nè tam execrabile facinus tibi aperirem. Itaq; tanq̄ desperans, nemini meum ignem indicare volui, tacitumq; vsq; ad hoc tempus reseruaui. Mihi verò super hac re iterùm atq; iterùm cogitanti, visum est potiùs, vt hanc corporis ægritudinem fingerem, quo locū tempusq; opportunū haberem, quibus huius ignis flāmas possem extinguere, & optata voluptate potiri. Quamobrèm meū corpus, quod certè nis esse pulcherrimum, expono potestati tuæ. Sume igitur nunc de me voluptatem, & principium faciamus, vt deincèps simus ambo indissolubili ac ꝑpetuo amore coniuncti. Hæc dicens, linteū, quo tegebatur, amouit, & sese totā nudam exhibuit. Sāctus verò Cōfessor admiratus impudentis fœminæ audaciam, ac scelus abominabile execrans, inprimìs eam cōmonere cœpit, vt nudum corpus tegeret. Deindè à tam nefario opere abducere cum seueritate multa conatus est. Postremò & dixit, quòd Iesu Christo à teneris annis suum corpus animumq; deuouerit, quodq; se perpetuā castitatem seruaturū promiserit, & ob id omnem terrenum amorē abdicauerit, omnemq; libidinem execratus fuerit. Quibus dictis, ab ea protinùs discessit. Illa tali responso in-

En quid facit insania turpis amoris.

Fœmina prouocat S. Vincentiū ad libidinē.

Contemnitur à sancto viro.

indignata, mox cogitauit in virum innocentem obiectare infamiam, & tanquàm altera Phutipharis vxor, voluït clamare ac dicere contra sanctum Dei, quòd eam violenter opprimere voluïsset. Sed summa Dei prouidentia nequaquàm passa est, vt innocenti tam infame facinus opponeretur. Eccè enim quum primùm impudens fœmina voluït vocem emittere, ille idem diabolus, qui ei nefandum amorem ingesserat, eius corpus grauissimè vexare cœpit. Accurrūt igitur cuncti, qui extra cameram expectabant, & tanti clamoris causam diligenter inquirunt. Tandèm visis multis signis, mulierem à dæmonio vexari sentiunt. Aduocantur itaque multi, qui dæmonem nouerant adiurare. Adhibentur prætereà remedia, quæ huiusmodi adhiberi consueuerant: sed nihil cuncta valebant. Verùm diabolus exorcistis ità respondebat: Ex hoc corpore nunquàm me pellere poteritis, nisì huc venerit vir ille, qui in medio ignis positus, vri non potuit. Quærunt igitur omnes, quid sibi velint verba, quæ diabolus proferebat. Post longam autem rei sciscitationem, quidam ex his, qui aderant, in medium surgens: Aduocetur, inquit, frater Vincentius. nam ipse mulieris huius confessionem audiuit. Est etiam vir & scientia & sanctitate insignis, propter quæ certum nobis esse debet, quòd nemo sit, qui possit nobis illorum verborum significantiam aperire veriùs. Assensêre omnes, & mox ad beatum Vincentium sese contulerint, vt ei rem, quæ acciderat, exponerent: precanturque, vt dignetur visitare fœminam, quæ, dum valebat, magnam erga eum beneuolentiam sese habere demonstrârit. Ipse autem etsi se plurimùm difficilem præbuerit, tamen nè rem insuetam facere videretur, quandoquidèm anteà infirmos semper visitare consueuerat, fecit quod illi voluërunt. Attamen secum multa cogitans, sese Iesu Christo cōmendauit, eumq́; precatus est, vt pro immensa clementia sua dignaretur misereri mulieris, quæ à dæmone non solùm corpore, sed & anima vexabatur. Postquàm igitur ventum est in locum, vbì misera vexata tenebatur, dęmon vlulatum teterrimum emittēs, En adest, inquit, vir ille, qui in medio ignis non est æstuatus. Nunc igitur hinc discedendum. Hæc dicens, muliere semiuiua relicta, discessit. Qui aderant, videntes tam grande miraculum, obstupuerunt, eiusque sanctitatem maiori in veneratione habuerunt.

Obsidetur à diabolo.

Ad præsentiam S. Vincentij fugit dæmon.

De scorto in eius Cellam introducto. Cap. 13.

ALium quoquè modum diabolus machinatus est, quo fortem castumq́; animum eius frangeret, & ad libidinem inclinaret. Suggessit enim nōnullis (religiosi fuerint, an seculares, incertum est nobis) vt pro experiendo sancti viri animo, mulierem quandam meretricem speciosissimam, precio conductā, in cellam eius introducerent. Captato igitur opportuno tempore, quo videlicet Vincentius ipse ex more in ecclesia orationi vacabat, memorata fœmina in cellam eius introducta est. Vincentius ergò ab oratione regrediens, clauso ostio, & in locum, vbì dormire solebat, veniēs, reperit mulierem sedentem: & in primo aspectu vehementer obstupuit, & antequàm alloqueretur, multa cogitabat. Tandèm verò existimauit illam non esse mulierem, sed dæmonem, in specie mulieris eum decipere parātem. Vndè hoc pacto locut⁹ est: Quæ tibi causa fuit, vt huc venires in tali forma, maledicte diabole, qui seruis Dei nouis semper dolis insidiaris? Meretrix autem, vt erat ab eis, q eam introduxerāt, instructa, ità respondit: Noli, ô frater Vincēti, me diabolū appellare: fœmina sum, nō diabolus. Sed obsecro te, vt me patiēter audias, & exponā tibi causam & modū, quo huc ingressa sum. Ferè quatuor menses sunt, ꝙ tuo amore capta sum. Frequēter tēraui, vt vel diei vel noctis tēpore secretò ad te venire possem: sed nunq̄ mihi miserę sese obtulit opportunitas. Nūc aūt à nemine hominū visa, huc ingressa sum, & necessariū est, vt in hoc lectulo simul hac nocte dormiamus: & ex hoc nūc tibi promitto, ꝙ quotiès de meo corpore voluptatem capere voles, præstò ero, & simili modo, quo nunc feci, ad te me conferam. Non dubites. Nemini notū erit id, quod simul faciemus. Scio quidem famam tuæ honestatis esse integerrimam, & quāuis nomen habeas sanctitatis, tñ quia scio te fragilē esse hominem, ausa sum ad te cōfidēter venire, certa ꝙ tu quoquè de me poteris sine dubitatiōe cōfidere. Hæc dicēs, in oscula & in obscœnos amplex⁹ ruere voluït. At Vincētius eā prohibuit, neq; fœminæ specie, neq; vestiū eius preciositate, aut cōptis blandisq; sermonib⁹ vel parùm cōmot⁹ aut captus: & dixit: Abi pestifera, & vñ venisti, ꝓtinùs reuertaris. Quòd si secùs

Meretrix in eius Cellam adducitur.

Detestabilis mulier sanctū virū ad scelus inuitat.

 feceris,

feceris, caue nè subita morte moriaris. Tētâsti eñ fœdare animū corpusque meum, qui à primis annis Christi seruitio me mancipaui. Illa verbis eius sic statim compuncta fuit, quòd aduentûs sui causam modumque patefecit, & eos prætereà nominauit, qui eam mercede in hoc opus detestabile conduxerant. Deniquè post multa salutis hortamenta, mulieris cor ità immutatum est, vt vberrimè flens ac veniam petēs super præsumptione, pœnitens vitam suam emendare polliceretur. Beatus autem Vincētius eam rogauit, nè cui id, quod gestum fuerat, reuelaret, nisi illis, qui eam introduxerant, nè videlicet illi, qui tantum flagitium perpetrauerant, infames haberētur. At illa nō destitit, quin rem gestam multis ex ordine reuelaret. Paucos verò post dies prostibulum deseruit, & marito accepto, reliquum vitæ in vera corporis & animi continentia duxit.

Mulier cō-tempta resipiscit.

De eius constantia, & vt placidè tulerit inuidorum insidias. Cap. 14.

NVnc vnum subijciendum, quo perspicuè pateat, quàm patienter tulerit flagitiosorum contumelias, qui ei plurimùm inuidebant. Frater quidam Valentiæ fuit ex ordine Prædicatorum, qui om̄em ætatem vsque in senectam in lasciuia turpiter duxerat, & ob hoc beatum Vincentiū exosum habebat, qa videlicet eū sæpiùs increpabat, & à mala vita abducere, & ad benè viuendū inducere conabat̄. Itaq; nō ferēs æquo animo viri Dei increpatiōes & salutifera monita, ei malignè detrahebat, & in eū multa scelera conferebat, disseminabatq; multa, qbus celebris fama eius obscurari fœdariq; potuisset. Igit̄ exercēs corporis sui assuetā obscœnā libidinē, quadā nocte meretricē, q̄ illis dieb⁹ Valentiā venerat, ad dormiēdum secū introduxit. Manè verò ꝑsoluto meretrici precio, nō tñ tāto, quantū illa se habituram sperabat, eā, vt potuit, secretò emisit. Meretrix verò faciē fratris diligenter intuita est, vt videlicet qs esset, ꝑ effigiē posset cognoscere. Et anteq̄ illa egrederet̄, dixit se nunquàm discessurā, nisi priùs sciret, quo nomine frater vocaret̄. Ille mox respondens, Vocor, inquit, frater Vincētius Ferrarij. Et caueas, obsecro, nè cui dicas, quod fecimus. His ab eo dictis, abijt meretrix, & lenoni, cū quo morabatur, ac multis alijs dixit, ꝙ in cōuentu fratrū Prædicatorū cum fratre Vincētio ꝑ integræ spatiū noctis dormîsset: & cùm idē frater Vincētius multā de ea voluptatē sumpsisset, nō tñ dignā ei ꝑ labore mercedē reddidisset. Et ad hæc multa alia turpia adiecit, q̄ honestatis causa missa facim⁹. Leno aūt & pleriq; alij scelerati homines, q beatū Vincentiū summo odio habebāt, qa tāquàm vitiorū rep̄hensor seuerus, eorū detestāda flagitia denudabat & terribiliter arguebat, statìm per vniuersam ciuitatē rem diuulgauerūt. Per idē tēpus erat Valentiæ Bonifacius, ipsius beati Vincentij germanus, cuius suprà mentionem fecim⁹, qui & illo tempore erat in vrbe ipsa vnus ex patribus iuratis, quod est quoddam magistratûs genus, quo non solùm Valentina ciuitas, sed & vniuersæ penè Cataloniæ ciuitates vti consueuerunt. Huic multi ciuium retulerunt ex ordine rem omnē, quæ de fratre eius Vincentio ferebatur. Qui tantum scelus credere non potuit, quandoquidem conscius erat virtutum, quibus præditus erat germanus eius: propter quod arbitratus est, prout res sese habebat, ab inuidis in innocentem hęc fuisse conficta. Itaque ex eius consulto hi, qui vnà cum eo magistratum gerebāt, constituerunt, vt fieret ꝑ vrbem q̄dam generalis processio, cui singuli clerici ex singulis ordinibus interessent. Constituta autem die Bonifacius ipse & collegæ sui ac cætera Valentina nobilitas constituerunt locum, in quo sese collocare tempore huiusmodi solennitatū solebant, vbì & meretricem illam, q̄ se cum magistro Vincētio dormîsse iactabat, posuêre. Iusseruntq; ei, vt singulos fratres ordinis Prędicatorū incedētes inspiceret, & eum, cum quo dormierat, fideliter indicaret. Procedentibus igitur singulis fratribus, cùm transiret magister Vincentius, iurati cum meretrici ostendentes, interrogauerunt an ille esset, quem nôsse cupiebant. Illa respondens, Non, inquit, iste est ille, quem q̄ritis Scio enim hunc esse illum Dei seruū, ad cuius doctrinam audiendam omnes concurrunt: quem & ego, ex quo Valentiam véni, quatuor vicibus vidi prædicantem. Ille verò frater, quem nôsse petitis, senex est. Deindè vbì ipse Vincētius & post eum tres alij fratres ex more p̄terierūt, mox aduenit frater ille, q scelus admiserat, & meretrix eū sine vllo indice agnoscēs, digito demōstrās, En, inq̄t, hic est ille, quē quęritis. Finita tandē ꝓcessione, Bonifacius cęteriq; nobiles, q ciuitati ꝑsidebant,

Obtrectatorē patitur.

Turpissimè infamatur.

Patres iurati, magistratus in Catalonia.

sidebant, fratrem diffamatorem ad se accersiri fecerunt, eique multam pœnam ac etiam mortem, si opùs esset, comminati sunt, nisì coram eis peccatum suum confiteretur, & aboleret infamiam, qua virum Dei Vincentium contaminârat. Ille terrefactus, statìm fecit quod illi voluërunt. Rem nanque, vt erat gesta, narrauit. Deindè ab eis confusus abscessit, pergensque ad Christi seruum Vincentium, qui hæc omnia ignorabat, multùm lachrymans ab eo veniam petijt, & facilimè impetrauit. S. Vincẽtio sua fama restituitur.

LIBER SECVNDVS.

Præfatio breuis ad magistrum ordinis Prædicatorum. Cap. I.

POsteaquàm de diui Vincentij vita, narrata sunt ea, quæ à puerili vsque ad iuuenilem ætatem ab eo gesta, describenda videbãtur, pater præstantissime, in quarum rerum narratione erat huius operis primus liber consummandus: reliquum nobis est, vt ad alia eius gesta & mirifica opera, quæ in natura ætate per eum Deus fecit, transeamus vsque ad felicem illum diem, quo ex hac luce discessit. Et quanquàm huiuscemodi gesta & opera tot & tanta sint, vt pro eorum clariore narratione longissima volumina non immeritò postulent: tamen conabor ea, quanta potero breuitate perstringere, atque ità stylum temperare, vt nec longitudo operis tędio afficiat eos, qui legerint, nec ea, quæ sunt memoria digna, prętermittantur. Nec dubito certè, quin mihi scripturo tam præclara facinora, illud dicere vel maximè liceat, quod ab eloquentissimo ac beatissimo patre Hieronymo dictum est, quandò scripturus gesta beati Hilarionis: Porrò, inquit, mihi tanta ac talis viri conuersatio vitaq; dicenda est, vt Homerus quoquè, si adesset, vel inuideret materiæ, vel succũberet. Quamobrèm verendum mihi est, nè cùm tam mirabilis viri virtutibus impar & ingenium & eloquentia nostra sit, ab hominibus sapientibus mea arguar audacia. Sed quia obediẽtiæ onus, à te mihi impositum, reijcere indignum est, gratiam inuoco spiritussancti, qui sicut illi cælestes virtutes largitus est, sic & mihi, si non gestis eius parem, saltem meo ingenio non imparem sermonem tribuat, quò ea possìm fideliter enarrare. Verùm quãdò vno libro velle singula eius gesta complecti, nimìs longum esset, eorum narrationẽ in duos libros distinguam.

Benedictus Papa Auinionem accersitum, suum confessorem eum constituit ac Magistrum Palatij. Cap. 2.

IGitur vt eorũ, quæ deincèps scripturi sumus, cum eis, quæ suprà narrauimus, sit continuata narratio, quædam pro rerum notitia sunt altiùs repetenda. Per illud tempus apud Auiniõem, Galliæ nobilissimam ciuitatem, commorabatur Benedictus tertiusdecimus, summus Romanæ Ecclesiæ põtifex, quem superiori libro diximus fuisse missum legatum ad Carolum Gallorum regẽ à Clemente Papa, quem in eodem libro diximus apud Fundos fuisse creatum summum antistitem ab ea parte Cardinaliũ, quæ ab Vrbano Papa sexto discesserat. Mortuo enim ipso Clemẽte apud Auinionem, vno consensu omnium Cardinalium, qui in ipsa vrbe consistebant, ipse Benedictus pontifex creatus est, quanuìs duæ aliæ partes Cardinaliũ, duos alios pontifices sibi elegissent. Quo factum est, vt schisma sit subsecutum inter populos Christianos: quandoquidem tres summi pontifices vno eodemque tempore Romanæ Ecclesiæ præsidebant, quorum tamen quilibet sese legitimè creatum fuisse arbitrabatur. Quo verò modo id factum fuerit, non est à nobis hoc loco dicendum. Eorum enim est ista dicere, qui conscripserunt catalogum summorum pontificum. Illud verò omittendum non est, quòd singuli ferè Galliarum Hispaniarumque principes & ciuitates ipsi Benedicto obediebãt. Igiẽ Benedictus quãprimùm ad summũ sacerdotiũ electus est, missis nũcijs & literis, virũ Dei Vincentiũ ad se accersiri iussit: qa eruditio & sanctitas viri, ei notissima erat, & secũ eũ habere voluit, ac in suũ confessorẽ elegit, & magistrum palatij Apostoli instituit. Itaq; Vincẽtius, nè iussis põtificis non obtẽperare videret, quãuìs molestũ ei esset sequi curiã terreni principis, tñ singula, q̃ ei imposita sunt, diligenter executus est. Cõsistens aũt in Auinione vrbe, nunq̃ ociosus fuit: sed omne tempus dabat aut lectioni sacrarum scripturarum, aut doctrinę verbi Dei, aut ædificationi proximorum, aut vigilijs crebrisque ieiunijs, hymnis & orationibus. Ob quas res non modò ab ipso pontifice & vniuersis prælatis, qui in ipsa vrbe commorabantur, verumetiam à cunctis Auinionensibus ciuibus, tanquàm

Petr⁹ de Luna fit Rom. Pontifex, & dicitur Benedictus 13.

Fit Confessarius Papæ & magister palatij.

Dei

Dei singularis fidelisque seruus, ac Christianæ veritatis eximius doctor, amabatur, obseruabatur, venerabatur, & egregijs laudibus extollebatur. Fuerunt quamplurimi eo tempore, qui salutaribus suasionibus exemplisque eius flexi, corruptos mores ac sceleratam anteactam vitam in sanctam conuersationem commutauerunt.

De schismate & labore viri Dei pro vnione Ecclesiæ. *Cap. 3.*

ET quoniam, vt paulò antè memorauimus, tres summi sacerdotes præsidebant Ecclesiæ Christianæ, & quisque eorum se ritè creatum asseuerabat, ob quod maximum schisma erat inter populos Christianos: fuerunt sanè ea tempestate multi, qui in eam curam summoperè incubuerunt, vt Ecclesiam ad vnionē reducerent. Sed quia non ità, vt decuit, rem aggressi sunt, quod volebant, perficere nequiuerunt. Ob quod à multis tam ecclesiarum prælatis, quàm terrarum principib' res omnis, fidei beati Vincentij commissa est, tanquàm hominis, qui verax prudensq; & esset & haberetur, nec quæreret gloriam terrenæ dignitatis: propter q̄ vnusquisq; arbitrabatur, neminem inter mortales reperiri posse, qui tantum negocium vel diligētiùs, vel prudentiùs, vel meliùs perficeret. Itaque inprimìs vir Dei Benedictū pontificem adijt, eiq; suasit, vt vniuersos p̄latos & cum eis cunctos theologos ac vtriusq; iuris consultos, quorū Auinione magna multitudo erat, ad se accersiri iuberet, & in consultatione poni faceret, quid ei esset in tāta Ecclesiæ fluctuatione faciendū. Et p̄tereà cōsuluit, vt potiùs in summa inopia ageret vitā, q̄ ꝙ propter terrenā dignitatē suā inter populos Christianos discordia foueret. Propter hæc & multa alia, q̄ omissa facimus, tādèm eidē Benedicto suasit, si opùs esset, ꝓ pace Ecclesiæ summo pōtificio renunciaret. Pontifex nō multùm moratus, cedere quidem noluit, sed statìm vocatis singulis p̄latis cæterisq; eruditis viris, q̄ eius curiam sequebant̄, rem in consultatiōe poni fecit, queādmodùm ei B. Vincentius antè ꝑsuaserat. Verùm q̄a res, de qua erat cōsultatio, & ardua & plurimū periculosa esse videbatur, ideò in eius agitatione ipsi prælati plurimis mensibus institerūt. At Vincētius intereà nihil omisit, quo minùs sua opera vnio Ecclesiæ fieret. Nanq; multas Galliæ & Hispaniæ vrbes peragrauit, se videlicet conferens modò ad Sigismundum Imperatorem, qui per ea tēpora in Cataloniam venerat: modò ad Carolum Frācorum, modò ad Martinum Aragoniæ regem: sæpè ad ipsum Benedictum, vt tam periculoso negocio aliquis felix finis tandē imponeret̄. Itaque horum, quos modò nominauimus, atq; aliorum Christianorum principum, & quamplurimorum ecclesiarū p̄latorum vna voce vnoq; consilio tandèm deliberatum est, vt Constantiæ, præclara Germaniæ vrbe, generale Concilium fieret, quô tantis nauiculæ Christi fluctibus meliùs consuleretur.

Negocium tollendi schismatis S. Vincētio cōmittitur.

Mūltùm laborat pro Ecclesiæ vnione.

Concilium Cōstantiēn

Vt ad prædicandum missus sit à Christo, vtq; & Cardinalatum respuerit, & à curia cum licentia recesserit. *Cap. 4.*

CVm hæc Auinione & Constantiæ gererentur, & quadam die B. Vincentius mēte plurimùm agitaretur, & * inter se quæreret, quid sibi agendum esset in tanta rerum angustia, repentè magna vi febrium corripi se sentit. Post duodecim verò dies, quibus adeò grauiter decubuit, vt multi eū crederent moriturum, ei visus est Iesus Christus, mirabili claritate coruscans: quem inter multitudinem angelorum comitabantur beati patres Dominicus & Franciscus, qui & eum confortauit, & lætissimum ex suî visione reddidit. Deindè post multa his verbis eum allocutus est: Constans esto, & omnem mentis angorem penitùs abijce. Sicut enim te in multis tentationibus fortem feci, atque ab hominum & dæmonum insidijs varijs eripui, sic & deincèps faciam, & vsq; in finem te mea gratia comitabitur, ac nunc ex hac corporis ægritudine & mentis angustia te liberabo. Citò enim erit pax Ecclesiæ reddita. Tu ergò cùm primùm cōualueris, ex curia Benedicti discede. Elegi nanq; te in singularē euāgelij mei præconem, & volo ꝙ ꝑ vniuersas Galliarū Hispaniarūq; regiones euāgelizans, in humilitate ac pauꝑtate discurras. Et tandèm post vberrimū verborum operumque tuorum fructum, in finibus terræ feliciter moriéris. Inter cętera autem, quæ euangelizabis, volo vt populis extremum iudicij diem citò affuturū denuncies, populorum scelera repræhendens sine formidine. Et quanquàm multas improborū calumnias patiéris, nè timeas, q̄m tecum semp ero: & cùm, me duce, cuncta pericula, aduersariorumq; insidias facilè despexeris, vatē te adhuc expectabo,

Vide Christum.

Dies iudicij citò adfuturus.

ctabo,antequàm mundi terminus aduenìat. Hæc dicens,genas beati Vincentij leniter tetigit,tanquàm videlicet ei signum singularis familiaritatis ostenderet. Moxq; adiectis multis quæ ad ædificationem & instruendum militem suum erant necessaria,Christus ipse disparuit. At Vincẽtius statim reuocatis viribus,ex strato,quo decũbebat,surgit: volensque exequi, quæ Christus iusserat, inprimis decreuit adire pontificem maximum,cui aperiret sanctum propositum, & cuius licentia res ipsa facta, maiorem videretur habere authoritatem. Igitur dum ad pontificem sese conferre vellet, ecce ipse pontifex, magna Prælatorum multitudine comitatus, conuentum fratrum Prædicatorum ingressus est, Christi seruum Vincentium inuisurus. Itaque vbi primùm vidit virum sese obuiàm offerentem, quem audierat grauissima ægritudine occupatum,& de cuius vita non multùm sperabatur,plurimùm & admiratus & gauisus est. Post multos autem sermones inter eos habitos, Vincentius suum animũ Benedicto Papæ manifestauit. Ille id ægrè ferens, multas vias inuénit,quibus Vincentius secum detineretur. Deniquè videns eum à proposito dimoueri non posse,excogitauit singularem aliam viam, qua vel à proposito eum desistere faceret, vel animus eius faciliùs frangeretur. Vacantibus nanque tum Valentino,tum Ilerdensi,tum aliarum quarundam ecclesiarum episcopatibus, eum episcopum creare constituit. Cumque nec oblatis huiuscemodi dignitatibus ipse Vincentius flecteretur,quadam die conuocatis Cardinalibus,qui Auinione commorabantur, paratoque ex more pileo,eum ad se accersitum,collegio eorum vna omnium voce voluit adnumerare. Vincentius hanc quoquè dignitatem non quidem despexit, sed certè iustis de causis admittere noluit: Primùm,quia sese indignum tam excellenti dignitate existimabat: Deindè,quia lõgè vtiliora & fructuosiora animo cogitabat: Postremò,(quod & præcipuè eum mouebat) quia si in tali dignitatis gradu constitutus esset, ab ipsius pontificis curia discedere nequiuisset,atque ità nec Christi legationem exequi potuisset. Veruntamen nè ingratus põtifici maximo ipsisque Cardinalibus videretur,eis maximas gratias egit,ac manifestato animi sui proposito, ab eis licentiam authoritatemque euangelizandi postulauit. Summus autem sacerdos ac Cardinales audientes causas,quas vir Dei exposuit,indignum esse censuerunt, vt aliquo modo sanctum eius propositum impediretur. Quas ob res eum, quocunquè voluisset, abire permiserunt. Insupèr vt efficaciùs & salubriùs populis Dei euangelium per mundum discurrens euangelizare posset,idem pontifex sponte sua magnam ligandi absoluendique potestatem ei contulit, mittens eum tanquàm specialem Apostolicæ sedis legatum, qui peccatores à vitijs abduceret,& ad pœnitentiam reuocaret.

Recusat episcopatũ & Cardinalatum.

De propinquitate iudicij prædicante eo, vt pontifex summus rationem petierit, vtque libellum de propinquitate iudicij scripserit. Cap. 5.

POst hæc ex Auinione primùm, deindè paulatìm progrediendo, per vrbes & villas euangelizans,in Cataloniam reuersus est: vbi potẽs opere & sermone, duos continuos annos docens institit. Populi autem eum,tanquàm vnum ex veteribus apostolis,sequebantur, atque incredibili quadam attentione audiebant,& multis obsequijs venerabantur. Et quia inter cætera, quæ docebat, generale iudicium multis rationibus citò futurũ esse confirmabat,non defuerunt multi, qui memorato pontifici dicerent,magistrum Vincentium plurimas nouitates seminare in populis:inter quas vna præcipuè esset,quòd diem extremi iudicij nostris diebus proximum esse affirmaret:vndè expedire dicebant,vt ipse,qui esset maximus pastor Ecclesiæ,quid sibi talia velint,diligenter perquireret. Itaque datæ sunt ad B. Vincentium à sede Apostolica literæ, vt summum pontificem certiorem faceret, quænam essent ea,quæ de ipsius iudicij tempore fateri dicebatur. Ipse acceptis lectisque literis,iussis Apostolicis mox obtemperauit. Composuit enim libellum quendam egregium,in quo paucissimis complexus est singulas rationes, quibus moueri solebat,vt probabiliter ostenderet, ipsum iudicium nostris temporibus esse propinquũ. Libellum verò ad summum pontificem misit, qui eum examinaret, corrigeret,probaret,vel etiam improbaret,si fortè ea, quæ in ipso scripserat, improbanda viderentur. Sed nec papa,q huiusmodi libellũ cõponi voluit, nec illi,q doctrinã viri Dei criminabant, aliqd in eo cõpererũt, quod vel minima rẽphẽsiõe dignũ esse existimaret.

Libellus ei⁹ de propinq. tate extremi iudicij.

Vt

Vt hortatus sit Benedictum Papam, vt pontificio renunciaret post Martini electionem. Cap. 6.

POst paucos verò menses Patres, qui in concilo Constantiensi vniendæ Ecclesiæ gratia conuenerant, post multam longamque rerum plurimarum discussionem, adiudicauerunt neminem ex illis tribus, qui se maximos pontifices arbitrabantur, ritè fuisse creatum : ob quod nullam alicui eorum obedientiam, tanquàm summo sacerdoti, à populis Christianis præstandam censuerunt. Nomina autem eorum non sunt silentio prætereunda: non quidem, quòd eis, qui nostri Vincētij vitam lecturi sunt, necessarium sit illa scire, sed nè nobis memoria excidisse videantur. Vnus eorum fuit Benedictus, cuius à nobis suprà mētio facta est: Alius, Gregorius duodecimus: Tertius, Iohannes vicesimustertius. Itaque singulis his summo pontificio priuatis, in eodem Concilio vna omnium patrum voce Martinus quintus creatus est. Quod vt factum est, ex illis tribus, quos modò nominauimus, Iohannes & Gregorius, licèt non libenter, tamē necessitate coacti, summo sacerdotio renunciauerūt, ipsique Martino cesserunt. At Benedictus, quoniam electio, qua creatus est, nulla ex parte repræhendi posse videbatur, nunquàm induci potuit, vt renunciaret. Hæc quāprimùm ad aures Vincētij peruenêre, non modò crebris literis eum ad huiuscemodi renunciationem adhortatus est, verùm ipse sese ad eum contulit, ac multis varijsque rationibus ei suasit, vt decretis ac deliberationi Constantiensis Cōcilij penitùs obtemperaret. Denique videns, ꝙ verbis suis flecti non posset, ab eo discessit, & ad consueta exercitia redijt.

Martin° V. creatus Pontifex.

De verborum eius & doctrinæ fructu & efficacia. Cap. 7.

QVanuis iuuentutis suæ tempore multis in locis verbum Dei euangelizauerit, tamen dum ageret quadragesimum annum, cœpit peregrinatiōis eius tempus ac doctrinæ continuum illud ac mirabile exercitium, quod vsq; ad vitæ suæ terminum sine intermissione continuauit. Regiones autem, quas docens peragrauit, hæ fuerūt: Catalonia, regnum Valētiæ, Aragonia & Nauarra, q̄ sunt in citeriore Hispania. Ex Hispania verò vlteriore, excepta Gallitia & Portugallia, singulas alias ferè regiones, vrbes & oppida ac villas circuiuit. Ex Gallia autem inprimìs illa regio, quam nostro tempore vocant linguam Occitanam, Delphinatus, Prouincia, Sabaudia, Francia, Burgundia, Nortmānia. Biturnia, Aluernia, Flandria, Albia, Octauia, Picardia, Vasconia, Britānia, vbì & feliciter, vt pòst dicemus, migrauit. Descendit quoquè in Italiam, & vniuersas regiones & vrbes Pedemontij lustrans, atque multas Lombardię terras & ciuitates peragrās, demùm venit Genuam, vbì vno ferè mense commoratus est. Discurrit prætereà omnem illam maritimam regionem, quam vulgò Genuæ ripariam vocant. Decreuerat sic paulatìm progrediendo ac docendo venire in Tusciam, & in singulas Italiæ regiones. Sed diuino consilio factum est, ꝙ dum ipse in portu Veneris consisteret, affuit nūcius à rege Hispanię Iohanne missus, qui tradidit ei literas, quibus multis precibus & magna instantia idē rex eum in Hispanias reuocabat. Itaque in Hispanias redijt, & post factū ibidèm animarum vberrimum fructum, profectus est in Gallias, & sic in Italiam vlteriùs proficisci non potuit. Maris certè pericula nunquàm formidauit. Nauigauit enim ad insulas Baleares, quas nostro tempore Maioricam Minoricamque nominamus. Dum verò per Gallias euangelizando discurreret, Henricus rex Angliæ, ꝑmotus fama mirabilium operum eius, parata quadam naui, & in ea missis nuncijs & literis, eum ad se venire, & in eam insulā nauigare obsecrauit. Facto itaq;, quod religiosus rex petierat, & eidem reuelatis multis futuris, ad eius regnum pertinentibus, quæ succedenti tempore fuerunt penitùs subsecuta, atque in ipsa insula seminato verbo Dei, acq̄sitoque maximo ex eius doctrina fructu, indè discessit, & in Scotiam, quæ est Angliæ insula proxima, nauigauit. Iuit & in Hyberniā, quæ est alia Oceani maris insula, & in ea non multùm commoratus, tandèm in Gallias reuersus est. In huiuscemodi verò peregrinatione siue discursu, vitæ suæ talis ordo fuit. Nocte solùm quinque horas quieti tribuit, reliquas noctis partes vel orationibus aut lectionibus sacrarum scripturarum transigebat. Manè autem in locum, quo eum prædicaturum expectabant, se conferebat. Primùm ipse Missam cantu ex more celebrabat: Deindè verba salutis, prout

Anno ætatis 40. totū se cōfert ad ꝑdicandum verbū Dei.

Reuocat in Hispanias.

Nauigat in Britanniā.

It in Scotiā & Hyberniam.

Eius nocturna & diurna exercitia.

prout spiritussanctus menti eius infundebat, pronunciabat. Posteà sermone finito, volens populorum ad se concurrentium satisfacere deuotioni, eis manus osculandas præbebat, oblatosque sibi infirmos cruce signabat. Sicque plurimi, quorum numerus nobis incertus, soli Deo cognitus est, diuerso infirmitatum genere laborãtes, post factũ in eis à viro Dei salutiferæ crucis signaculum, perfectæ sanitatis beneficiũ reportabant. Pro quarum rerum narratione alium locum excogitauimus. Verba tamen, quibus in huiusmodi languentium sanationibus vtebatur, hoc in loco subijciemus: Signa, inquit, eos, qui crediderint, hæc sequentur: Super ægros manus imponent, & benè habebunt. Hæc primò dicebat. Deindè statìm adijciebat: Iesus, Mariæ filius, mundi salus & Dominus, qui te traxit ad fidem catholicam, te conseruet, in ea & beatum faciat, & ab hac infirmitate te liberare dignetur, Amen. Denique cibo satis pauco corpus pro necessitate naturæ reficiebat. Cibus eius ex piscibus frequẽtiùs erat: quos tamen non multo studio coctos paratosque volebat, sed quomodò religiosi viri statui conueniens videbatur. Ab eo anno, quo religionem Prædicatorum professus est, vsque ad diem, quo migrauit è vita, ab esu carnium abstinuit, nisì aliqua euidens necessitas eum aliter facere compulisset. Nunquàm voluit, nisì vno ferculo vti. Vinum, multa aqua dilutum, semper sumebat, illudque aut semèl, aut bìs, & rarò tèr, & nunquàm post tertiam vicem bibere visus fuit. Et vt paucissimis verbis multa complectamur, constitutiones fratrum Prædicatorum, quo ad singulas ceremonias, & ipsam regulam, vbicunquè eum esse contigerat, nõ minùs seruabat, quàm si in ipsorum claustro moraretur. Quadraginta annis, exceptis diebus Dominicis, vtplurimùm ieiunauit. Nec vnquàm talia ieiunia aliquo casu prætermisit, nisì per corporis ægritudinem ea prætermittere cogeretur. Iter verò discursûs eius non equitãdo, sed proprijs pedibus peregit, solo baculo, cui initeretur, contentus: idque quindecim annis continuis fecit. Verùm posteà ex quadam ægritudine, quæ ei superuenit in tibia, grauior tardiorque effectus, necessitate compulsus, habuit quẽdam asinum, quo vehebatur, quotiès de ciuitate in ciuitatem proficiscebatur. Sæpè etiam operam dedit, præsertim in locis, vbì erat ei opportunitas, vt posset de rebus suo vsui necessarijs pro sua voluntate disponere, vt super sarmentorum aut palearum aut istiusmodi rerum straminibus, vel paupere sacculo, modica lana repleto, dormiret. Nudam carnem eius nemo vidit vnquàm, nec etiam fratres illi, quibus ipse familiariùs vtebatur. Illud prætereà pro edomanda carne & in memoria passionis Christi à prima adolescentia obseruauit, quòd singulis noctibus quibusdam flagellis è funibus confectis, corpus suum multis cum lachrymis cædebat. Et si fortè alicuius ægritudinis impedimento id facere nequiuisset, hoc à fidis socijs suis fieri volebat, eos per Iesum Christum obtestans, nè quid dubitarent, sed cum validis ictibus cæderent. Elegit autem in socios quosdam fratres ex ipso Prædicatorum ordine, quorum quinque fuerunt Petrus Muya, Iohannes de Pulchroprato, quem Tolosæ studijs literarum vacantem, ad Prædicatorum ordinem traxerat, Raphaël Cardona, Ioffredus Blaues, & Petrus Cerdam: qui omnes licèt fuerint vita & fama clari, duo tamen illi, quos vltimò nominauimus, tantæ perfectionis tantæque eruditionis fuerunt, vt eorum doctrina multis populis profuerit, ijdemque in vita & post mortem multis miraculis claruerunt. Et quoniam magna populorum multitudo eum de loco ad locum euntem sequebatur, quorum pars publicam pro commissis pœnitentiam agebat, pars sola deuotione mouebatur, vt videlicet à viro Dei verba ædificationis spiritualis audirent, & vt benè viuendi exemplum sumerent: excogitatus est ab eo quidam ordo rerum, quo deuotio sequentium magìs augeretur, vt vitæ doctrinæque eius fructus esset copiosior. Ducebat nanque secum multos sacerdotes, quos ex diuersis religionibus elegerat: quorum officium erat, vel audire confessiones pœnitentium, vel epistolas, euangelia sacrosque hymnos ex more decantare, quandò & quotiès Missarum solennia agebantur. Organa quoquè portari faciebat, vt videlicet cantûs suauitate populorum affectus incenderetur vehementiùs, & Dei laudationi vacaret diligentiùs. Insupèr quosdam notarios elegit, qui, quotiès à viro Dei de pace inter discordes tractaretur, præstò adessent, ac remissiones inter eos factas literis mandarent, nè fortè eos, vt à multis fieri solet, facti pòst pœniteret. Eos præthereà, qui cum pro

Signo crucis innumeros sanat.

Marc. 16.

Cibus eius.

Nota sancti viri admirandam pudicitiã.

agenda pœnitentia sequebantur, singulis diebus post Solis occasum per vrbes & quæcunque alia loca, ad quæ declinabant, quasdam processiones facere volebat, eisque quosdam hymnos, quos eo modo procedentes cantarent, ipse composuit, ac iubebat, vt quisque eorum nudatis humeris seipsum flagellis cæderet, & alta voce diceret: Hoc sit in memoriam passionis Iesu Christi, & in remissionem peccatorũ meorum. Inter quæ flagella tanta cordium deuotio, tantus erat omnium luctus, tanta contritio, tanta religio, vt ipsi quoquè incolæ locorum, vbì hæc agebantur, non solùm in lachrymas soluerentur, sed etiam complures ex eis, flexi talibus exemplis, virum Dei sanctamque societatem eius per multa terrarum spatia religiosè sequerentur. Ex quo factum est, vt aliquandò supra numerum decem millium hominum peruenerit religiosa illa societas. Quinetiam tanta multitudo confluebat, tam ad videndum istiusmodi spectaculum, quàm ad audiendam tam mirabilis predicatoris doctrinam, vt non solùm in pupulosissimis vrbibus, sed etiam in campestribus locis vsque ad octoginta millia hominum frequenter conuenirent. Et quanuìs talis corporis flagellatio in frigorum, ventorum, pluuiarumque sæpenumerò fieret tempore, nemo tamen ex eis vnquàm incurrit vel minimam ægritudinem. Quam rem multi miraculo dignam existimauêre. Verùm nè qua posset esse confusio propter concurrentem turbam, elegit nonnullos, quorum neque fama, neque conuersatio poterat aut haberi aut esse suspecta: quibus curam dedit, quæ erant victui necessaria, parare, stationes diuersoriaque singulis distribuere: vt videlicet mares à fœminis, clerici à secularibus separarentur: & tandèm omnia alia disponere, prout temporis, loci, rerumque opportunitas postulâsset. Quidquid eleemosynarum ei tribuebatur, socijs suis, prout cuique opùs erat, distribui faciebat. Si quid verò superfluum erat, pauperibus erogare solebat. Pecunia quotiès offerebatur, à socijs suis accipi vetabat: iubebatque, vt nihil, nisì quæ essent quotidiano vsui necessaria, acciperent.

Nota de publicè pœnitentiã agentibus.

Miri hoĩm concursus.

Pecuniã nõ vult recipe.

Cùm quadam die consules cuiusdam oppidi Galliæ, quod Biterris dicitur, triginta ei aureos in eleemosynam obtulissent, & vir DEI eos nunquàm voluïsset accipere, atque illi eum in nomine IESV CHRISTI & B. Mariæ virginis adiurâssent, vt eos omnes acciperet: ipse, nè nomina tam veneranda spernere videretur, aureos quidem ilicò accepit, sed mox eos cuidam ex socijs dedit, iussitque vt non priùs ex oppido discederet, quàm pauperibus, orphanis, viduisque distribueret. Omnium hominum, non solùm popularium, sed etiam principum & ecclesiarum prælatorum vitia arguebat. Non enim respiciebat personas hominum: vndè nemini parcebat, & quæ ei repræhensione digna videbantur, ardentissimè repræhendebat. Cum clericis tamen prudentiùs agebat. Nam quotiès ad aures eius aliquod magnum & nefarium facinus clericorum perueniebat, eos aliquo in loco secreto congregabat, ac sic quomodò, quantum aut quibus de rebus opùs erat, commonebat. Nec solùm viris id faciebat, verumetiam fœminis, quæ in monasterijs degebant. Quàm seuerus autem in homines flagitiosos fuerit, vno exemplo satìs erit ostendere. Tempore, quo erat Ianuæ, nobilissima vrbe Italiæ, vir quidam Valentiæ oriundus, ob quædam admissa scelera fuerat vltimo supplicio condemnatus. Cumque virum Dei complures obsecrâssent, vt Ianuensium Ducem adiret, eum oraret, vt homini conterraneo impunitatem concederet, respondit: Absit, vt opera mea iustitiæ locus impediatur, & sceleratis hominibus impúnitas concedatur. Illud verò libenti animo faciam, vt genus mortis permutetur. Itaque Ducem adijt, & quicquid petijt, facilè impetrauit. Quotiès verò Missam celebrabat, ante Dominici corporis & sanguinis sumptionem tot lachrymas fundebat, vt pauci intuentium se à lachrymis continere possent. Ex quo frequenter euénit, vt tantus luctus omnium audiretur, quantus esset, si in cuiuspiam morte à consanguineis plangeretur. Et nè cui harum rerum vana superstitio fuisse videatur, deincèps nobis dicendum est, quanta vtilitas fuerit ex mirabilibus eius operibus subsecuta. Quæ res magìs conspicua erit, si de efficacia sermonis eius primò narrauerimus.

Omniũ vitia acriter castigat verbis.

Nota sancti viri iustitiam.

Lachrymæ ei' in Missa.

Qualis fuerit ordo vitæ eius, dum prædicando per multas occiduas regiones discurreret. Cap. 8.

Effica-

EFficaciam sermonis eius ostendit, tum Christianorum hominum vtriusq; sexûs diuersorumq; statuum pœnitentia, tum maximè multorum milliũ Iudęorum Saracenorumq; conuersio. Nam ex Christianis hominibus, qui perditi atq; obstinati in manifestis ab omnibus habebantur, supra centum millia ad salutiferam pœnitentiam reduxit. Erat enim in vitiorum repræhẽsione terribilis, ità vt frequentissimè accideret, vt multi scelerati adeò compungerentur verbis eius, vt humì prostrati, coram vniuersa multitudine, omni pudore postposito, magna peccata confiterentur, & veniam lachrymabiliter peterent. Et quanuìs ipsis peccatoribus sic terribilis esset, tamen suas repræhensiones cum tanta moderatione mitigabat, ꝙ quicunque eum semèl prædicantem audiebant, mirum in modum alliciebantur, vt ad eum iterùm atq; iterùm audiendum proficiscerentur. Rarũ omninò erat, vt ipso prædicante, auditores ad lachrymandũ non prouocarentur. Cùm verò de futuro iudicio, aut de Christi passione, vel de pœnis inferorum loqueretur, tam ipse ꝙ populi adstantes, semper in tantum fletum prorumpebant, quòd necessarium erat, vt ꝑ multùm temporis sileret, donèc à lachrymis cessaretur. In explanatione sacrarũ scripturarum erat tum luculentus, tum copiosus. Quæcunq; vel docebat, vel suadebat, vel pro scelerum correptione dicebat, semper scripturarum aut sanctorum virorũ testimonijs cõfirmabat, & auditorum animis mirabili quodam modo imprimebat. Tanta erat in eo sententiarum exemplorumq; vbertas, quandò prædicabat, vt singulos scripturarum sacrarum libros, ac quæcunq; in earum viri sancti expositionem cõscripserunt, quasi memoria habere videretur. Nè autem perirent ea, quæ de tãti viri ore emanabant, mouit Deus animos nonnullorum ex auditoribus eius, vt quæ ipse prędicabat, vtcunq; possent, conscriberent. Itaq; composuerunt ex eis complura volumina, quorum aliqua sunt multis in locis diuulgata, ex quibus nostri temporis concionatores multum vtilitatis accipiunt. Sunt tamen non pauci, qui eum prædicantẽ audiêrunt, & nunc legunt sermones, quos suo tempore habuit, in scripta redactos, asseruntque quòd vix consequuntur * eorum, quæ ipse suo ore resonabat. Quàm verò acutus, acer, copiosusq; disputator contra Iudæorum perfidiam fuerit, ac quàm clarè scripturarum ænigmata eis aperire consueuerit, illud vel maximè demonstrat, quòd in diuersis vtriusq; Hispaniæ vrbibus, supra vigintiquinque millia ex eis ad suscipiendam Christianam adduxerit religionem, & eorum templa in Christi ecclesias dedicari fecerit. Nec minùs multi Saraceni, quorum in Hispania magna copia est, eius ignitis eloquijs incitati, sacrilegam Mahometis sectam detestantes, sacrum baptisma perceperunt. Quorum numerus ferè octo millium fuit. Multa præterea monasteria, multa hospitalia, multæ sacræ ædes, multi pontes pro fluuiorum transitu, multis in locis fuerunt eius hortatu constructa. Ad iniuriarum odiorumque remissionẽ quàm efficax fuerit sermo eius, testes sunt vniuersę vrbes, vniuersi populi, apud quos verbum Dei seminauit. Nulla ciuitas fuit, in qua ciues multiplicibus odijs discordes comperit, à qua priùs discesserit, quàm eam magna ex parte pacatam cõcordemq; relinqueret. Fuerũt ferè innumerabiles, inter quos multis annis capitalia odia ob necem aut amicorum, aut affinium, aut consanguineorum exarserant, qui sermonibus eius permoti, adeò corde compuncti sunt, vt nequaꝗ veriti sint coram maxima hominum multitudine collachrymantes surgere ac clamare, sese velle indulgere homicidis. Inter quæ illud fuit memorabile, quòd composuit magnam illam discordiã, quæ erat inter duas nobilissimas Valentinorum familias, Solenorũ videlicet & Centellarum: quorum animi ità erant dissidentes ac hostili odio incensi, vt multis annis variæ cædes fuerint vtrinq; perpetratæ. Meretrices, lenones, homicidas, piratas, vsurarios, Dei sanctorumq; blasphematores, & huiusmodi generis homines, in sceleribus perditos, ferè quadraginta millia reduxit ad propriorum flagitiorum agnitionem, & ad agendam publicam pœnitentiam eo ordine, quem suprà expressimus. Nec mirum, si tam vehementer homines ad benè viuendum incitabat. Nempe cum sanctitate vitæ erat quædam in eo summa eloquẽtia, quam exornabat incredibilis sententiarum grauitas, splendor nitorq; sermonis. Quæ omnia reddebant eloquia eius ignita, ità vt cuncta, quæ loquebatur, non ex ore terrestris hominis, sed potiùs cælestis angeli manare viderentur. Fuerunt multi, quibus diuinitùs concessum est, vt dum

Nota fructum mirabilem conciõum eius.

*for. ea Locus mendosus.

Supra 2500 Iudæorum ad Christũ conuertit.

Saracenorũ 8000.

Cap. 7. huius secundi libri.

ipſe prædicaret, angelos DEI viderent, ſuper eum in humana ſpecie frequenter deſcendentes. Ad omnia hæc accedebat, quòd vox eius ſic erat à natura diſpoſita, quòd eam pro libito voluntatis, prout viſum eſſet, facilè expromeret. Nam pro rei neceſſitate acutam, grauem, gracilem ac ſonoram vocem edebat. Multi inſupèr quaſi miraculi inſtàr id in illo ſuſpiciebant, quòd cùm numerus eorum, qui eum prædicantem audiebant, frequentiſſimè tantus eſſet, vt plures ab eo longiſſimo interuallo diſtare cogerentur, non tamen minùs ab eis, qui plurimùm aberant, quàm illis, qui erant ꝓximi, diſtinctè audiebatur ſermo eius. Illud autem omnium præſtantiſſimum erat in eo, quòd ea, quæ docebat, multis ſignis clariſſimisque miraculis confirmabat, de quibus infrà narrabimus. Maxima etiam admiratione dignum illud eſt, quòd donum linguarum, ſicut & veteribus apoſtolis, ei conceſſum eſt. Cùm enim per illas ſingulas regiones, quas ſuprà memorauimus, ſuas prædicationes diffunderet, & ſua Valentina ac materna lingua fuerit ſemper locutus: tamen ſinguli tam pueri, quàm ætate prouecti vtriuſque ſexûs, eius ſermonem per ſingula verba percipiebant, perindè ac ſi in ſingulorum patria fuiſſet natus, & eorum idiomate fuiſſet locutus. Multi quoquè Græci, Teutonici, Sardi, Hungari, & alij in alijs locis nati, qui cùm non niſi materna lingua loqui ſcirent, nec aliam intelligerent, ad loca, in quibus prędicabat Vincentius, cum alijs ad audiendum concurrentes, tandèm concione peracta, faſſi ſunt ſe ſingula viri Dei verba percepiſſe non minùs, quàm ſi eorum lingua eum loquentem audîſſent. In illa Galliæ regione, quæ noſtro tempore Britannia dicitur, ſunt quidam populi, quos Galli vocant Britones Britonizantes, quorum lingua ſolis ipſis cognita eſt. Et quanuìs plurimi eorum, Gallorum lingua loqui ſciant, multi tamen non ſolùm non niſì ſua lingua loquuntur, ſed & nullam aliam intelligunt. Qui tamē virum Dei, ſuo materno idiomate loquentem, diſtinctè intelligebant, ità vt ſinguli quoquè pueri & fœminæ maximum fructum ex ſalutifera eius doctrina perceperint.

Donum linguarum diuinitùs accepit.

Britones Britonizantes.

Quanta eius apud nobiles, itemque principes etiam infideles veneratio fuerit. Cap. 9.

Dicendum deincèps eſt, quantum nō ſolùm apud populares, ſed etiam apud clariſſimos principes atque eccleſiarum prælatos & ipſos ſummos Pontifices valuerit eius authoritas. Et inprimìs illud dicamus, quod erat communis omnium conſuetudo, vt ex ſingulis vrbibus, ad quas proficiſcebatur, omnis populi multitudo, omniſque nobilitas, & omnis clericorum ordo, ipſi quoquè epiſcopi & eccleſiarum prælati egredientes, ei obuiàm procederent, hymnoſque decantantes, eum tanquàm vnum ex CHRISTI apoſtolis intrà ipſas vrbes exciperent. Sępè verò id nè fieret, ipſe prohibuit. Sed vbì animaduertit ex ea re populorum animos in Dei deuotionem incendi, nec etiam poſſe prohiberi, quo minùs talis reuerentia ſibi exhiberetur, quod illi faciebant, permittebat quidem, ſed ꝓptereà haudquaquàm in ſuperbiam animus eius efferebatur. Omnia enim propter Deum faciebat, & in ipſius laudem & honorem, referebat. Et cùm multi ex eis, qui ei obuiàm pergebant, phaleratis equis veherentur, ipſe tamen vili aſino vectus, medius eorum humilimè incedebat, vel in cælum erectos tenens oculos, vel humì defixos. Horis, quibus prędicabat, artifices nihil penitùs operabantur. Ipſi quoquè doctores, qui prælegebant in locis, vbì florebant publica ſtudia liberalium artium, tandiù à lectionibus vacabant, donèc concio eius abſolueretur. Tanta enim erat omnium cupiditas audiendæ doctrinæ eius, quòd vix infirmi domì retineri poterant, quin ad audiendum eum & ipſi concurrerent. Locis verò, in quibus prædicauit, quandiù præſens fuit, tandiù & etiam per multa tempora poſteà à periurijs, à Dei ſanctorumq; blaſphemijs, ab aleæ ludis, atque à multis alijs flagitijs ceſſatum eſt. Tanta erat omnium contritio, tanta religio, tanta in veſtitu honeſtas & in victu parcitas, vt à cunctis qui talia videbant ac diligenter conſiderabant, tempora priſcorum apoſtolorum rediſſe æſtimarentur. Fuerunt per ea tempora quamplurimi viri, certè non indocti nec imprudentes, qui conſiderantes ſancti Vincētij ſingulas animi corporiſque virtutes, & maximum fructum, quē ſua illuſtri doctrina, exemplis & operibus adferebat, ani-

Nota quantū eius concionibus ab oībus delatum fuit.

animaduertentes insupèr, quàm laudabilis fuerit ordo vitæ eius, quantus fuerit ad eum populorum concursus, & quanta deuotio, & demùm quàm varia ac magna fuerint miracula, quibus claruit vita eius, dicere auderent, quòd post CHRISTI apostolos nemo fuit, qui eum nedùm superauerit, sed nec etiam coæquauerit. Paupertatem euangelicam adeò efficaciter commendabat, vt complures viri nobiles ac opibus ditissimi, eius suasionibus incitati, totam substantiam suam pauperibus distribuerent, & pauperē Christi Vincentium in paupertate sequerētur. Nec minùs permoti sunt multi clerici, qui locupletissima beneficia relinquentes, aut arctiorem eligerent religionem, aut eum sequerentur, quocunquè ire decreuisset. Fœminæ prætereà clarissimarum familiarum, sanctis verbis eius commotæ, sese arctis monasterijs intruserunt ad seruandam perpetuam pudicitiam. Tam autem venerabilis omnibus reddebatur, quòd beatum se arbitrabatur, quicunque eum vel tangere, vel alloqui potuisset. Tanta quoquè erat multitudo eorum, qui sacras manus eius certatìm osculari conabantur, quòd in populosis ciuitatibus frequentissimè necessarium erat, vt quidam lignei cancelli fierent, inter quos ipse & socij eius consisterent, quibus prohiberetur ad eum concurrentium accessus importunus. Martinus prætereà & Ferdinandus Aragoniç, & Iohannes Hispaniæ reges, consueuerunt ei sese obuiàm offerre, quotiès eorum vrbes, vbì ipsi præsentes erant, beatus Vincentius ingrediebatur. Idem faciebant cuncti Galliarum ac Hispaniarum principes, cùm in vrbes, quæ eorum ditioni suberant, adueniret. Machoma quoquè rex Granatæ, quanuìs infidelis esset, tamen audita fama mirabilium operum, quæ de B. Vincentio ferebatur, præsertim quòd multa Saracenorum Iudæorumque millia ad religionem conuertisset Christianam, missis literis & legatis, eum vt in suum regnum iret, obsecrauit, vt videlicet eum videre & prædicantem audire posset: fide publica promittens, vt in eius regno posset legem CHRISTI liberè prædicare, nihil eo obstante, quòd Maurorum seu Mahometis lege id prohibeatur. Et Vincentius quidem impetrata à summo pontifice eundi ad ipsum regem facultate, lætus se eò contulit, ac coram illo ter prędicauit, cum incredibili tum regis, tum aliorum Saracenorum attentione. Cumque eius doctrina tanta voluptate audiretur, vt iam magna populi multitudo, despecta Mahometis sacrilega secta, esset sacrum baptisma suscheptura, nonnulli ex eorum satrapis id ægrè ferentes, regi comminati sunt regni amissionem, nisì Christianus prędicator à regno eius depelleretur. Ea re compulsus est Vincentius ad docendos Christianos populos reuerti. Subortis etiam frequenter quibusdam dubijs de maximè arduis fidei catholicæ & Romanæ Ecclesiæ negocijs, maximi Pontificis & Cardinalium senatus eius sententiam, tanquàm viri & doctissimi & sanctissimi, nō solùm audire voluērunt, sed etiam tanquàm firmissimum tutissimumque portum tenuerunt. Et licèt sæpiùs id factum sit, tamen nè nimìs longam texamus historiam, vnum solùm hoc loco memorabimus.

Machoma rex Saracenus eum ad se accersit.

Cùm in Constantiensi Concilio inter omnes illos doctissimos patres, qui in eo conuenerant, diù fuisset magna quædam quæstio agitata, nec vnquàm tantæ rei veritas inueniri posset, tandèm constituerunt, vt ad beatum Vincentium mitteretur, qui de ea re eos faceret certiores. Itaque vna omnium voce missus est ad eum Iohannes, tunc Cardinalis sancti Angeli. Cuius fuerunt comites quatuor, duo theologi & duo vtriusque iuris consulti, omnium illius ætatis eruditissimi. Venienti igitur ad se Cardinali, & sui aduentûs ei causam exponenti, Vincentius lachrymans, Vndè, inquit, mihi, vt tantus talisque vir ad me veniat? Benè vestræ breues literæ Constantiam vsque me venire facilè fecissent, etiamsi in extremis partibus fuissem orbis. Illud verò vehementer admiror, quòd tanta virornm doctissimorum copia, quantam scimus ad Constantiæ Concilium venisse, nequiuerit veritatem rei comperire, quam ego tam facilem tamque manifestam considero. Sed hanc ignorantiam non ob aliud euenisse puto, nisì ob superbiam nonnullorum ex eis, qui sunt in ipso Concilio, qui omnia non propter DEVM faciunt, sed vt humanam gloriam consequantur. Hæc postquàm ab eo dicta sunt, statìm Cardinali & eis, qui eum comitati sunt, explanauit quæ illi voluērunt. Nec solùm spiritualia, sed & secularia & quædam maximarum rerum negocia eius fidei commissa sunt.

Constantiensis Concilij patres quantum ei tribuerint.

Extincto nanque Aragoniæ rege Martino, cùm nulli legitimi filij ei relicti essent, qui regno succederent, subsecuta est magna disceptatio inter multas clarissimas familias, cuinam regni sceptrum iure deberetur. Cumque multo tempore res ipsa in controuersia fuisset, nec aliquis finis ostenderetur, qui eis disceptantibus pacem esset allaturus: tandèm fuit omnium communis sententia, vt aliqui eligerentur, quorum tanta esset eruditio, tanta authoritas, tanta fides, & tanta religio, vt in tanto negocio non immeritò æqui probatique iudices essent. Itaque delecti sunt nouem ex omnibus, qui in Gallijs & Hispanijs comperiri potuerunt. Quorum duo fuerunt, ipse Vincentius & Bonifacius germanus eius, cuius suprà mentio facta est. Qui discussis singulis, quæ pro rei deliberatione discutienda videbantur, ipsi rei finem imposuerunt, quale ius & ratio imponendum postulauerunt. Facto prætereà fine Constantiensis Concilij, Martinus, qui in ipso Concilio creatus summus pontifex fuit, ilicò misit Antonium Montanum ad eum, qui eo tempore summus omnium theologus habebatur. Qui & literas ad eum detulit, quibus Pontifex ei confirmauit omnem illam absoluendi, ligandi, docendique potestatem, quam ei anteà Benedictus contulerat, eum tanquàm Christi apostolum mittens, qui in nomine IESV Christi doctrinam euangelicam populis prædicaret. * Violentes insupèr, Aragoniæ regina, Iohānis regis vxor, quadam fœminea cupiditate permota, affectabat ingredi viri Dei cellulam, vt videlicet videre posset, qualis erat locus, in quo orabat: qualis lectulus, vbì quiescebat. Cumque hoc à beato viro impetrare non posset, (nefas nanque ei videbatur, vt fœminæ seruorum DEI cellas ingrederentur) illa indignans, cellulæ ostium violenter aperiri iussit. Moxque ingrediens, loca, quæ videre cupiebat, vidit quidem: sed virum Dei, qui intùs erat, nec ipsa, nec illi, qui eam comitabantur, videre potuerunt. Illa igitur à fratribus, quos in cella reperit, sciscitatur, vbinàm beatus Vincentius esset. Respondent illi, quòd eum ante oculos haberet, ac dicunt se plurimùm admirari, quòd eum non videret, cùm ipse in loco patulo esset, vndè ab omnibus videri posset. Postquàm hæc reginæ dixerunt, ad virum Dei Vincentium conuersi, Quid causæ est, inquiunt, pater optime, quòd reginæ ad te venienti non assurgis, nec eam alloqueris? At ille, Nescitis, inquit, filij mei, nunquàm fuisse à nobis permissum, vt fœminæ in cellas nostras introducerentur? Et quanuìs hæc regina sit, tamen eam ingredi non permisi, nè fiam personarum acceptor. Et quoniam violentiam hanc fecit, vt me inuito ingredi ausa sit, ideò quandiù hoc in loco commorabitur, diuino miraculo fiet, quòd eius oculi tenebuntur, vt quanuìs coràm habeat me, nunquàm tamen videre possit. Hæc audiens regina, statìm egreditur: Vincentius autem secutus est eam. Quem illa videns, ante eum mirum in modum humiliata est, ac pro commisso veniam petijt. Cui dixit beatus Vincentius: Nisì per muliebrem ignorantiam peccauisses, certè non impunè tantam violentiam mihi fecisses. Vltor enim est Deus iniuriarum, quæ seruis eius inferuntur. Amodò igitur caue, nè quid eiusmodi cōmittas in seruos Dei. Post multos verò inter se sermones, regina discessit. Alia quoquè vice eadem regina, volens explorare, an vita ipsius Vincentij talis in occulto esset, qualis coram hominibus videbatur: quadam nocte, magna virorum fœminarumque nobilium comitante caterua, in conuentum fratrum Barcinonæ introducta, tandèm venit in locum, ex quo per quasdam rimas eum videre poterat. Itaque intuens, vidit virum Dei flexis genibus orantem, & circa eum maximam quandam esse claritatem, ex qua magna radiorum multitudo profluens, circunquaquè diffundebatur. Illa diligentiùs intuetur, circunspiciens an in ipsa cellula aliquæ cereæ faces essent, vndè tantus splendor procederet: ac tandèm perpendens eum non humano opere, sed cælesti miraculo fieri, ad comitantes conuersa, Abeamus, inquit, obsecro: non enim est de hoc diuino viro vlteriùs experimentum capiendum. Longè enim plura ac clariora sunt eius opera, quàm ea, quæ vel extrà videntur, vel fama referuntur. Eis igitur ostendit id, quod ipsa viderat, ac indè ilicò discesserunt.

Antonius Montanus, summ⁹ theologus.

Regina Aragoniæ, per vim ingressa in Cellā viri Dei, eū videre non potest.

Eadem regina quid circa Dei virum viderit.

Quas ob res regina extunc tanta veneratione eum prosecuta est, quòd quotiès eum videbat, quasi prona adorabat, non minùs quàm si aliquem angelum cælestem per terras gradientem vidisset. Solebat quoquè narrare vir quidam, nomine Leonardus Gayanus, qui cum multo tempore cum alijs secutus fuerat,

rat, quòd quadam nocte nonnulli inspicientes per rimas quasdam ostij cellulæ, in qua quiescebat, viderunt cellam ipsam mirabili claritate resplendentem, & in medio virum Dei à terra penitùs eleuatum, oculos ad cælum ac manus iunctas tenentem, & deuotione vehementissima orantem.

De conuersione hominum Putæ vallis. Cap. 10.

IN ea Galliæ regione, quam nostri temporis vulgus Delphinatum vocat, est inter duos montes vallis quædam, quam sub illud tempus, quo B. Vincẽtius clarebat, habitabat gens quædam ferè barbara, quæ erat tot malorũ labe infecta, quòd quicunq; ex eis non vacâsset lasciuiæ, aut non vixisset ex rapto, vel non fuisset humani sanguinis effusione delectatus, aut non fuisset magicarum artium vsus præstigijs, eis nequaquàm cohabitare posset. Propter quæ & plura alia gentis illius obscœna facinora, Gallorum lingua locus iste Vallis Puta dicebatur, quod Latino sermone diceretur vallis fœtida. Fuerunt autem multi pontifices Romani, qui ad eos frequenter prædicatores & hæreticæ prauitatis inquisitores miserunt. vt vel salutaribus doctrinis, vel pœnarum formidine à suis obscœnitatibus reuocarẽtur: sed hæc nihil profuerunt. Nam ferocissima gens illa eos, qui mittebantur, ferro irruens vel eijciebat, vel trucidabat: ex quo ad eos ire omnes prædicatores formidabãt. Hęc audiens fortis Christi miles, non quidem terrenis, sed cælestibus armis munitus, in vallem ipsam proficiscitur. Duxit verò secum illam religiosam cateruam, quæ eum sequebatur agens pœnitentiam, modo quo suprà diximus: vt videlicet eorum exẽplo gens illa faciliùs ad contritionem prouocaretur. Itaq; vbì incolæ vallis tantum virum, cuius celeberrimam famam frequenter audiërant, ad se venisse viderunt, ad eius doctrinam audiendam certatìm concurrerunt. Post paucos autem dies, omni ferocitate deposita, fuit gẽs illa ab omni errore reuocata, & ad veræ religionis cultũ sic reducta, vt nõ solùm à sceleribus desisterent, sed etiam, q̃diù apud eos fuit B. Vincentius ac per multa tempora pòst, veræ conuersionis signa multiplicibus indicijs demonstrarent. Quamobrèm fuit à viro Dei constitutum, vt non ampliùs Vallis Puta, sed mutato nomine Vallis Pura vocaretur. Quæ nominis appellatio vsq; ad hæc nostra tempora perseuerat.

Vallis putę habitatores barbari.

Redeunt ad sanitatẽ

Quomodò B. Dominicus eidem apparens, dedit testimonium virtutum eius, præcipuè virginitatis. Cap. 11.

VLtimo huius libri loco illud vnum dicendum est, quod est tam virginitatis, quàm multarum aliarum virtutum eius testimonium mirabile, ac manifestum indicium, quòd non solùm à seculi huius hominibus, sed etiam à cælestibus ciuibus venerabatur. Quadam enim vice dormienti B. Vincentio media nocte adfuit B. Dominicus, ex cuius corpore tanta lux emittebatur, quòd totus locus mira claritate resplenduit. Ex quo expergefactus B. Vincentius, ac videns virum in fratrum Prædicatorum habitu, Quis, inquit, es tu, qui hac hora huc te contulisti? Respondit ille: Ego sum Dominicus pater tuus, ad te à Christo IESV missus, vt à me multa docearis, quæ te cognoscere omninò oportet, vt Dei, legationem, ad quam electus es, feruentiùs exequaris. Da mihi igitur locum, & simul in hoc tuo lectulo quiescamus. Moxq; ad eum ait Vincentius: Et vndè mihi ô pater sanctissime tantum honoris aduenit, vt tantus vir, cælestis ciuis, ad me veniret, & mecum, qui mortalis sum, velit in vilissimo lecto meo quiescere? Nunquàm id permittam: pedum verò tuorum vestigia humì prostratus adorabo. Quod vbì Vincentius facere voluït, Dominicus prohibuit, & ait: Agè Vincenti, per inceptam virtutum semitã constanti animo gradiaris. Scito enim apud Deum magna esse merita tua. Et vt iucundiùs vitam agere possis, volo te scire, quòd multa sunt, quæ te mihi similem efficiunt, ꝓpter quę non immeritò dignus es, vt mecũ vno in loco quiescas. Primùm se eiusdẽ religionis vinculo adstrictus, quo & ipse fui, q̃n mortalis erã & vestra vita fruebar. Deindè es Euãgelicæ doctrinę p̄dicator & doctor, à Christo, sicut & ego, missus ad euangelizandum. Es præterea virginitatis virtute insignis, qua me quoquè con-

S. Dominicus ei apparet.

In quibus Dominico similis sit.

ſtat præſtantiſſimè claruiſſe. Poſtremò ſunt in te aliæ multæ magnæque virtutes, in quibus tu optimus filius me patrem feliciter imitaris: In illo tamen tibi ſum anteponendus, quòd fui dux Ordinis Prædicatorum. Tu igitur ſtude, vt quæ cœpiſti, diligenter perſequaris, vt tandem peracto mortalis vitæ curſu, mecum inter cæleſtiū ciuium ordines colloceris. Poſt hæc dicta B. Vincentius ei gratias egit, eumq; obſecrauit, vt pro eo Dominum continuè precaretur, quô ei largiretur benè viuendi ꝑſeuerantiam. Itaq; colloquentes, multam noctis partem deduxerunt. Socij autē eius, qui in loco contiguo ei, vbi hæc agebantur, dormiebant, talium verborum ſono excitati ſunt: audientesque huiuſcemodi colloquiorum viciſſitudinem, per rimas quaſdam tabularum, quæ ipſos ſeparabant, inſpicientes, viderunt B. Vincentium & ſecum quendam alium fratrem, qui videbatur multùm venerabilis, cum eo multa loquentem, ex cuius facie lux illa emanabat, qua luce locus multùm replebatur. Qui conticuerunt quidem, ſed rem geſtam conſiderantes, menti condiderunt. Et quamprimùm illuxit, Vincentium adiêrunt, eumq; per Ieſum Chriſtum & omnes ſanctos eius obteſtantur, vt eis manifeſta faciat ſingula illa, quorum partem proxima nocte viderant & audierant. Ille, quanuìs primò plurimùm reſtiterit, poſtquàm tamen ſeſe adeò ſtrictè obteſtatum vidit, eis omnem rem ilicò ex ordine manifeſtauit, orans nè cui reuelarent.

LIBER TERTIVS.

PRAEFATIO AVTHORIS.

PEr ea, quæ ſecundo libro narrata ſunt, pater religioſiſſime, perſpicuè videri potuit, quàm mirabilis fuerit ordo vitæ noſtri Vincētij, quàm magna ignitorum eloquiorum eius efficacia, quanta in caſtigando ꝓprio corpore ſeueritas, quanta cibi & potûs parcitas, ac tādèm quāta veneratione non modò noſtri ſeculi homines, ſed & cæleſtes ciues eum proſecuti ſint. Et nè tanti taliſq; viri conuerſatio videatur minùs claruiſſe miraculis, ſtatui in hoc tertio mei operis volumine ſcribere miracula illa ſpecioſiſſima, quibus claruit in vita, & quæ apud maximū Romanæ eccleſiæ Pontificem, qui cum cæteris ſanctis connumerauit, fuerunt clariſſimis teſtimonijs comprobata. Verùm cùm ipſorum numerus fuerit ſupra octingenta & ſexaginta, habitis ex illis ſolùm quatuor proceſſibus, qui confecti ſunt Auinione, Toloſæ, Venetijs & Neapoli, nè tanti operis longitudo faſtidio ſit eis, qui legerint, ex multis pauciſſima recenſebo, ea videlicet, quæ poſteritati ſint maximam admirationem allatura. Non poſſum tamen non vehementer dolere, cùm mecum ipſe conſidero, quòd cùm ferè vniuerſæ vitę ſuæ curſum in Hiſpanijs peregerit, mirabilia tamen opera, quæ ibidèm fecit, omiſſa ſunt, nec fuerunt inueſtigata aut literis mandata, vt meritò fieri debuiſſet. Ex quo factum eſt, quòd multa à me ſcribi nequiuerunt, quibus vita eius ꝑfectò longè maiori admiratione digna haberetur. Verùm quicquid omiſſum eſt, nō certè tua aut negligentia aut culpa id factum dixerim. Tu enim ſingula, quæ ad rem ſpectabant, diligentiſſimè prouidiſti. Quem igitur incuſabo? Quantùm quidem ſciam, neminem: illud tamen mihi notiſſimum eſt, quòd tanta fuit diligētia tua, & tam clara & mirifica ea fuerunt, quæ in quatuor illis proceſſibus de ipſius B. Vincentij conuerſatione ac vita comperta ſunt, vt in Calixto maximo Pontifice nulla fuerit mora, quo minùs poſt duos menſes, quàm fuerat ad ſummum ſacerdotium adſcitus, Catalogo Sanctorum eum adſcripſerit. Quòd ſi proceſſus illi, qui ex Nicolai V. qui ante Calixtum Chriſtianæ eccleſiæ præfuit, omniumq; Cardinalium conſulto Barcinonæ, Valentiæ, & in pluribus alijs vtriuſq; Hiſpaniæ, Galliæ & Italiæ locis confecti ſunt, opportuno tempore ad Romanam curiam delati fuiſſent, exiſtimo ego, quòd tanta fuiſſet operum ac miraculorum eius copia, vt vix triginta dies ſuffeciſſent pro narratione, & ferè infiniti operis laborem, pro ſuî deſcriptione non immeritò poſtulâſſent. Igitur vt meæ narrationis principium faciam, ea primo loco dicere decreui, quæ demonſtrabunt eum mirabiliter prophetiæ ſpiritu claruiſſe.

Nota multitudinem miraculorum.

F. LAV-

F. LAVRENTIVS SVRIVS PIO ET AEQVO Lectori.

EX tertij huius libri præfatione animaduerti potest, authorem, vitandæ nimiæ ꝓlixitatis causa, ex innumeris propè B. Vincentij miraculis tantùm paucissima, vt ipse ait, descripsisse, quæ tamen sunt ampliùs quadraginta & septem, nisi quòd ea, q̄ sanctus vir prophetice prædixit, ille inter miracula numerat, paulò largiùs miraculi vocabulo vsus, cùm alioquì Apostolus donum prophetiæ distinguat ab operatione virtutum, id est, signorum & miraculorum, vt docti viri interpretãtur. Itaq; nè opus hoc nostrum in immensum excrescat, maximè quandò author plerunq; multis agit verbis, vbì pauca sufficerent, crebrò etiam parùm commoda in describendis miraculis oratione vtitur, coacti sumus, quæ ab illo fusiùs commemorantur, & comprehẽsiùs & paulò Latiniùs referre: qua tamen in re dedimus operam, vt etsi possint multa ex eius verbis desiderari, parùm tamen aut potiùs nihil rerum memorabilium p̄termissum esse videatur: demptis aliquot miraculis, quæ breuitatis studio omisimus. 1. Cor. 12.

CVm aliquandò apud Valentiam Hispaniæ vrbem, B. Vincentius concionaretur, & à concione permulti ad eum accurrerent, vt ipsis benè precaretur, inter alios adfuit etiam Alphonsus quidam, præter alias, quibus p̄ditus erat, virtutes, etiam Iuris sanè quàm peritus. Eum intuitus S. Vincentius, Gratulor, inqt, tibi, optime fili. Noueris fore, vt & patriæ & familiæ tuæ maximo sis ornamento. Summam enim inter mortales dignitatem obtinebis, meq; vita functum maximo honore afficies, & præcipua veneratione prosequéris. Tãtùm vide, vt in virtutum studio perseueres. Calixtus hæc viri Dei verba mandat memoriæ, dat operam vt in dies seipso melior euadat. Post aliquot annos creatur Valentinus episcopus, indè Cardinalis, postremò iam grandæuus, præter omnem mortalium expectatiōem, fit Pontifex Romanus. Tum verò non immemor, quæ ante annos quinquaginta ipsi p̄dixisset B. Vincentius, tertio Pōtificatûs sui mẽse eum sanctorũ catalogo adscripsit. Prædicit Alphonso, eum futurũ Rom. Pon.

Propter raram eruditionem, cùm adhuc esset admodùm iuuenis, ex decreto Patrum sui instituti missus est Barcinonẽ philosophiæ magister: qui * quidam est honoris titulus, quo ornari solent iuuenes Ordinis S. Dominici. Vbì Barcinonem venit, non modò philosophiam prælegit in schola, sed etiam conciones habuit ad populũ. nanq; ab ipsa adolescẽtia mirificè instructus fuit ad concionandum. Erat tum fames ingens ijs in locis & magna annonæ caritas. Ea causa indictæ sunt publicæ preces, factæq; solennes processiones à clero, & à populo vniuerso. Intereà quodam die Dominico sermonem habuit Vincentius: aderant autem supra triginta hominum millia. Ibì tum ille diuinitùs p̄motus, Volo, inquit, ô Barcinonẽses, gratos vos esse Deo pro beneficio vobis ab ipso collato. Hodiè enim ante solis occubitum duæ magnæ naues tritico onustæ, in portum vrbis vestræ appellentur. Ijs verbis multi è populo lætabãtur, sed viri grauiores, cùm eis necdùm esset sancti viri perspecta virtus, parùm eis tribuebant: nec deerant certæ rationes, quæ non admitterent, vt eis sermonibus fides haberetur. Itaq; plus indè scandali & offensionis, quàm lætitiæ extitit in populo. Et Prior quoq; illius & fratres eum temeritatis arguebant: quibus ille placidissimè respondebat ità fore, quemadmodùm dixisset. Et certè vera eum dixisse rei documento fuit euentus, nauibus ante solis occasum ad vrbem feliciter appulsis. *quidem Prædicit naues adfuturas præter oẽm spem.

Perpiniani vir sanctus ardentissima laborabat febri, ità vt vita eius à multis ꝓ deplorata haberetur. Adducebantur à fratribus medici, quibus ille ait: Non ego vestris opùs habeo pharmacis: neq; enim aut hoc tempore, aut hoc in loco, aut ex hac ægritudine decessurus sum è vita. Lōga mihi adhuc supersunt vitæ emetiẽda spatia. Post dies quatuor incolumem me videbitis. Abscedunt medici, & die quinto Vincentius sanus appáret. Alia eius prophetia.

Frater quidam Augustinianus, idemque Prior cœnobij cuiusdam in Catalonia, multa nefanda cum alijs quibusdam maledicis obtrectatoribus in sanctũ virũ eiusq; doctrinam iactauerat. Cernens autem eius mansuetudinem & in perferendis iniurijs constantiã, vitæ quoq; sanctitatẽ, se falsò eum criminatũ doluit, captansq; opportunitatem, eum adijt, veniam petijt, se vnum ex illis esse confessus est viris sceleratis, q̄ contra ipsum eiusq; sanctam doctrinam conspirâssent. Sed de tua humilitate & man-

ſuetudine certò mihi, inquit, id polliceor, licèt multa in te impiè commiſerim, non me repulſam apud te paſſurum. Cui ſic vir ſanctus reſpondit: Ego iampridèm tibi ſocijſq; tuis ignoui: ſed multo etiam magìs tibi pepercit Deus, qui hanc tibi adſpirauit mentem, vt hodiè ad me venires. Feſtina igitur & conſule animæ tuæ, certus te breuì moriturum. Quamprimùm adíto ſacerdotem, eiq; peccata omnia, quorum potes meminiſſe, confitearis. Ille valdè perterritus, fecit vt iuſſus erat: deindè accepta benedictione & pacis oſculo, à viro Dei receſſit. Necdùm peruenerat ad locum, quò ire conſtituerat, & eccè ſubitò corruens, expirauit, non ſine maximo ſociorum eius terrore & admiratione. Porrò S. Vincentius eodem momento ait ad illos qui ipſum comitabantur: Oremus pro anima fratris illius, quem paulò antè hortatus ſum, vt ſua peccata confiteretur. iam enim mortuus eſt. Itaq; eodẽ in loco eius exequiæ ſunt celebratæ: quibus peractis, nuncius adfuit, repentinum eius obitum indicans.

Subitaneã mortẽ ſuo obtrectatori prædicit.

Gilabertus monachus & præfectus cœnobij S. Mariæ de Podio, quod eſt Valẽtiæ, abdicata cœnobij ſui cura, conſtituerat cum cæteris ſequi virum Dei. Eius animi pietatem animaduertens vir ſanctus, libenter eum recepit. Pauciſſimis indè elapſis diebus illi ad ſe accito ait: Hortor fili, vt protinùs coram me cõfitearis, ac deindè ad tuũ reuertaris monaſterium. Illic enim tibi ſepulcri locus erit. Porrò dum iter facis, nũquàm ceſſes à laudibus Dei: & ſi quid vnquàm verę cõtritionis habuiſti, id iam in te excitare coneris. Ad fores monaſterij fratres omnes te cupidiſſimè præſtolantur. Ille tametſi non ſatìs viri ſancti dicta aſſequeretur, tamen fecit libens omnia: factaq; confeſſione & percepta ſancti viri benedictione, ad ſuum ꝓperauit cœnobium. Mox verò vt eius limen attigit, ſpiritum exhalauit, eodemq; momento illi quoq; iuſſit B. Vincentius exequias fieri.

Item cuidã ex comitibus ſuis.

Alexandria Longobardiæ ciuitas eſt. Ibì concionante B. Vincentio, adfuit etiam Bernardinus ille, nunc toto orbe nominatiſſimus, profeſſione Franciſcanus. Id quidem temporis, licèt multis eſſet ornatus virtutibus, tamen etiamnùm iuuenis erat, & needùm apud Italos nomen eius celebre habebatur. Porrò B. Vincentius iam toto orbe celebrabatur. Vbì autem concionem eius Bernardinus audiuit, admirans doctrinam, eloquentiam & feruorem ſancti viri, ad illum ſe contulit, cupiens in illius ſe amicitiam inſinuare, vt poſſet eius & verbis & exemplis inſtitui. Eius autem egregiã indolem facilè animaduertens B. Vincentius, humaniſſimè acceptum apud ſe illum cibum ſumere voluit. Poſt multos vltrò citroq; collatos ſermones, accepta benedictione Bernardinus abijt. Poſtridiè manè concionante B. Vincẽtio, adeſt rurſùs Bernardinus. Ibì tum palàm edixit B. Vincentius: Noueritis chariſſimi inter vos adſtare fratrem quẽdam Franciſcanum, qui paucis ab hinc annis erit inſignis tota Italia, atq; ex eius tum vita, tum doctrina fructus vberrimi exiſtent: & licèt ego illum ætate antecedam, at tamen in Romana Eccleſia ille me honore anteibit. Et vos quidem decet hoc nomine gratos eſſe Deo: ego verò relicta illi Italia, me ad Gallias & Hiſpanias recipiam. His dictis, eò redijt, vndè parumpèr digreſſus erat. Poſt annos decem, Bernardini nomen Italiam omnem compleuit, & quanuìs triginta annis ante illum ex vita deceſſiſſet B. Vincentius, ſex annis ante Vincentium Bernardinus in Sanctos relatus eſt.

S. Bernardini ſanctitatem & famã prædicit.

Apud Cæſarauguſtam, nobilem Aragoniæ vrbem dum vir ſanctus in agro concionem haberet, ſermonem interrupit, & in multas lachrymas prorupit. Deindè terſit oculos, cælumq; ſuſpiciens, pauliſpèr ſiluit. Mox ad populum, rei nouitate attonitũ, conuerſus hilari vultu: Nõ miremini, inquit, filij mei. Didici enim à Domino, hac hora Valentiæ è vita abijſſe matrẽ meã, & ea cauſa lachrymabam: at nunc illi gratulor, poſtq̃ itidẽ cognoui eam piè ac religiosè hinc emigrâſſe, & viuere cum Chriſto in cælis. Annotârunt eius verba pleriq; omnes, fuiſſeq; veriſſima paucis pòſt diebus, cùm literæ de matris eius obitu allatæ eſſent, compererunt.

Matris ſuæ obitum diſcit diuinitùs.

Eodem modo ſororis quoq; ſuæ mortem, cùm eſſet Toleti, diuina reuelatiõe cognouit. Fuit illa virgo vſq; ad obitum ſuum, multiſq; annis reuerẽter admodùm quãdam fratris ſui Vincentij lineam tunicam apud ſe conſeruârat, quã morti iam propinqua, ſuo corpuſculo impõi voluit, ſicq; iacẽs, inter alia crebrò hęc verba repetijt: Ora Deum pro me chariſſime frater Vincenti. Tandèm poſt horas duas hęc illius ſuprema verba fuêre: En frater meus Vincentius me deducit ad tribunal IESV Chriſti

Itẽ ſororis.

sti: quibus dictis, mox animam reddidit. Hæc autem omnia B. Vincentio inter sacrificandum reuelata fuêre. Itaq; peracto sacrificio ascendit, & è suggestu omnibus palàm indicauit. Post dies non paucos ex literis cognitum est, eadem hora migrâsse illam, qua B. Vincentius dixerat.

Biennij eius spatio, quo fuit in Britannijs, quendam ex eius socijs vexauit febris. Petijt is benedici & cruce consignari à sancto viro, vt posset eo morbo liberari. Et manus quidem suas illi B. Vincentius imposuit, sed mox eum intuens, Noueris, inqt, fili frustrà te expetere sanitatē: nanq; post dies octo hora prima Dominicæ diei morieris. Consule igitur saluti animæ tuæ. Ille paruit viro beato, & eadem hora, qua prædictum erat, vita functus est. Ad eius exequias multi cōuenêre sacerdotes, à quibus vir sanctus petijt, vt singuli pro illius anima ter Missas celebrarent, dicens reuelatione Diuina se didicisse, triduo illum Purgatorij pœnas luiturum. Offeruntur ab illis Missarum sacrificia, & à Vincentio gratiæ eis aguntur, indicaturq;: Missarum & precum suffragijs animam à pœnis ereptam, ad cælos euolâsse. Prædicit socio obitū

Tolosæ vir Dei in tanta populi frequentia sermonem habuit, vt cùm multis locus deesset, in muros pleriq; conscendere cogerentur. Inter eos iuuenis quidam in muro positus somno corripitur, & ab ipso muro sic pendet medius, vt nisì Deus ferat opem, de eius salute actum esse videatur. Sensit id in spiritu vir DEI, (nam corporis oculis illum cernere non poterat) sermonemq; interrumpens, Quidam, inquit, adolescens à tergo meo somno oppressus hæret muro, qui nisì excitetur, animo & corpore periturus est. Ijs auditis, mox accurrêre quidam, & hominem conseruârunt. Sensit per spiritū piculum adolescentis.

Apud Ilerdam sacerdos quidam sub externo habitu cultioribus vtebatur indumētis & rebus, quibus homines lasciui delectari solent: sed ea tamen non sinebat ab alijs videri, priuata delectatione contentus. Concionante autem ea in vrbe viro Dei, & inter alia vitia etiam seuerè castigante eorum petulantiam, qui in corporis cultu essent immoderati & superflui, eius, quem diximus, sacerdotis vitam omnem & conuersationem, studium omne, quod in corporis cultum cōferret, singularum quoq; vestium, quas sub exteriori habitu ferebat, formas & colores luculenter explicauit. Vbì id sacerdos ille audiuit, obstupuit, cogitansq; secum non nisì Diuina reuelatione ea illum scire potuisse, valdè compunctus, omnem vitæ & vestium lasciuiam propudiauit, sanctumq; virum mensibus vigintiduobus per multa Hispaniarum loca cupidè & religiosè comitatus est. Occulta producit in lucem.

Valentiæ multi, relictis rebus temporarijs, virum Dei assectabantur. In ijs quidā, Gaynam nomine, res suas pro aureis quadringentis distraxit, veniensq; ad B. Vincentium, ait se illum sequi velle, cupereq; aureos illos omnes non aliter, quàm ipse vellet, expendere. Hortante B. Vincentio, vt in Christi pauperes illos conferret, abijt ille, & ducentos quidem aureos elargitus est, reliquos in vsus necessarios reseruauit. Indè ad virum Dei reuersus, Feci, inquit, pater, vt voluisti. At ille Spiritu sancto reuelante, sciens eum mentiri: Non es, inquit, dignus meo cōtubernio. Cùm enim aureos ducentos tibi retinueris, certum est te needùm spem omnem in Deo constituisse: itaq; me libero animo sequi non poteris. Ego verò in meo contubernio illos habere volo, qui fide & virtutibus, non qui nummis & opibus abundent. Ille hæc audiens, coram multis humì prostratus, cum multis lachrymis & culpam suam fassus est, & veniam petijt, facileq; impetrauit, cùm etiam reliquam pecuniam erogare constituisset. Fraudem cuiusdam Deo reuelāte cognoscit.

Apud Derthusense Cataloniæ oppidum quodam die pro facienda conciōe in suggestum ascendit, sed præter morem diù tacitus permansit. Expectabat populus admirabundus, ille verò causam silentij eam esse dixit, qnòd sustineret aduentū quorundam, quos ipsis sciret fore gratissimos: hortabaturq; vt venientibus locum præberent. Vix verba finiërat, & eccè tota Iudæorum Synagoga illuc accedens, ait se velle Vincentium concionantem audire. Accipiuntur iucundissimè ab omnibus, & locus eis opportunus attribuitur. Porrò vir sanctus antequàm sermōem inchoaret, sciscitabatur ex illis, cuius hortatu cò aduenissent. Illi se respondent nullius suasiōe, sed tanquàm Diuino quodam instinctu permotos, simul omnes ad ipsum audiēdum accedere deliberâsse. Orditur indè sermonem præco Dei, & tanta gratia prosequitur, vt magna Iudæornm pars in Christum crediderit. Iudæos multos cōuertit.

Bar-

Barcinone mulier quædam infantulum in genitalibus ruptum, ad B. Vincentium adduxit, orans, vt crucis ei signum imprimeret. Cui vir sanctus, Gaude, inquit, filia. Infantulus hic breuì curabitur, & vbi adoleuerit, allegetur in clerum, eritq; theologus p̄stantissimus. Ijs dictis, manū imponit infanti, & is euestigiò sanatur. Deindè tēporis successu euenerunt ea omnia, quę vir sanctus prędixerat. Nomen viri, si quis nôsse velit, est Iohannes Solerius, hodieq; superest, & ob raram eruditionem apud Alphonsum Aragonum regem in multo precio est.

Iohannes Solerius.

In villa, quam Morellam vocant, non multùm distante à Valentia, vir fuit & genere & virtutibus nobilis, habuitq; vxorem iuuenem & quidem speciosissimā & multis virtutibus ornatissimam: sed eadem ipsa per interualla quasi furore corripiebatur, non sine magno & suo & aliorum periculo, cùm alioquì sibi reddita, singulari prudentia & mansuetudine polleret. Ad ædes eius, inuitante marito, venit B. Vincentius, moxq; oblatæ ipsi mulieri benè precatus est, imposuitq; illi manum. Et quandiù quidem illic moratus est, nullam mulier furoris molestiam passa est, ità vt ab omnibus iam planè curata putaretur. Abeunte autem marito cum familia ad concionem S. Vincentij, illa sola cum alia familiari fœmina remansit, cibos necessarios præparatura. Sed cùm illa fœmina alijs intenderet, hanc rursùs amentia corripuit, & eccè infantem suum in frusta secat, partemq; coquit ad ignem, reliquam cœnæ reseruat. Absoluta concione, maritus domum lætus redit, ab occurrente coniuge perquirit, num sit apparatum prandium. Illa respondet parata esse omnia. Rursùs sciscitante marito, an pisces commodè cocti sint, ait cum piscibus etiam egregias se coxisse carnes. Id verò ille molestè ferens, obiurgauit eam, sciens B. Vincentium à carnibus abstinere. Tandèm aduertit illam more solito furijs agitatam, proprium mactâsse filium. Tum verò ingens omnium existit luctus & clamor, mariti inprimìs, qui eam calamitatem ferebat acerbissimè. Res gesta ad beatum Vincentium perfertur, ille mox accurrit, extenta manu iubet omnes cessare à clamore & eiulatu, porrò infantis membra dissecta sibi offerri: quibus allatis, flectit genua, paucis obsecrat Deum, indè crucē exprimit in cadauer infantis, ità dicens: I E S V S Mariæ filius, mundi salus & Dominus, qui huius infantis animā ex nihilo fecit, eam in hoc corpus restituat, ad laudem & gloriam nominis sui. Hæc vbì dixit, cunctis adspectantibus membra inter se coniungebantur, & infans reuixit. Ex tanto verò tamque reuerà stupendo miraculo, quanta illic omnium admiratio, quantum gaudium, quanta ad priorem erga sanctum virum venerationem accessio extiterit, facilè per se quiuìs potest intelligere.

Immane facinus.

Restituit vitæ infantem in frusta sectum.

Alius quoq; illi infans mortuus oblatus est: cui post breuissimam precem manus imponens, mulieri eum offerenti dixit: Abi domum, & iugiter lauda Deum. Infans hic dormit, sed priusquàm domum reuertaris, excitabitur. Credidit mulier, & abijt, cumq; limen domûs calcaret, infans se commouet, edit vagitus, matris sugit vbera, ac posteà ad maturam vsq; peruenit ætatem.

Item aliū.

Valentiæ sub sacra concione adducta fuit ad beatum virum mulier ab ipso ortu muta. Ille paululū intermissa concione, suspiciens in cælum, moxq; ad fœminam cōuersus, Quid vis, inquit, filia? Illa respondit: Panem volo & loquendi facultatem. Tū ille, Panem quidem, inquit, donèc eris in vita, habebis: sed cùm ob multā animę tuę salutem linguæ officio careas, noli frustrà illud petere, quod nunquàm sis impetratura. Si enim loqui potuisses, immodica mordacitate & corporis & animæ vitam p̄didisses. Abi igitur, & mente Deum laudare nè cesses. Respondit illa: Faciam sancte pater, quod hortaris: statimq; obmutuit, & post annos septem mortua est.

Muta loq. tur.

Rursùs obmutescit.

In quodam hospitio quindecim panibus supra duo hominum millia vir sanctus refecit: parumq; vini, quodque iam penè coacuerat, in optimū vinum mutauit, ipsiq; demq; apponi iussit. Cernens autem hospes tam insigne miraculum, humì se abijcit, & cum magnis clamoribus omnibus qui aderant, remq; ignorabant, quod gestum erat indicauit, nec potuit eum compescere vir sanctus, quin omnes ad gratias DEO agendas hortaretur. Post cibum sumptum iussit B. Vincentius, vt hospiti iustum precium solueretur. at ille nihil p̄rsùs recipere voluit, id solùm rogans, vt domui suæ & cunctis in ea habitantibus vir sanctus benè precaretur. Factum est ità: cumq; luce p̄xima hospes cum cōiuge ad oppidum proficisci instituisset, farinam vinumq; empturus, cistam farina, doliumq; vino suauissimo abundè plenum conspicit. Nimis prolixi futuri

xv. panibus supra 2000 hominum pascit.

futuri sumus, si singulatim annotare velimus, quotiès vir beat⁹ suis precibus id genus res auxerit, cùm id fecerit sæpissimè. Vnum hoc præterire nō possumus, quòd vinum, vndè ad sex hominum millia, qui virum sanctum sequebantur, biberant, non solùm nihil imminutum est, sed etiam in decem annos seruatum (licèt tam multum indè distribueretur, vt vni anno vix posset sufficere) morbos curauit eorum omnium, qui indè biberent.

Sex millia hominū bibūt vinū, & nihil iminuit, &c.

Puella quædam à sæuissimo dæmone obsessa, tametsi funibus esset vincta, vix ab octo viris ad beatum Vincentium adduci potuit: in cuius conspectum vt vénit, clamores edidit sanè quàm horrendos, itáque se comparauit, vt omnibus terrorem incuteret. Primò igitur præcepit dæmoni vir sanctus, vt eam vim remitteret, nec puellam exagitaret. Mox ille obmutuit, & puella stetit immota, obliquis oculis intuens in virum Dei. Deindè rursùs in Christi nomine præcepit dæmoni, vt quandò & quam ob causam in puellam esset ingressus, ediceret. Tum ille fassus est, se ante septennium matrem puellæ incitare conatum, vt maritum occideret. Illam verò, cùm multos audiret strepitus in ædibus suis, quos dæmones excitârant, euigilâsse, séque crucis signo munijsse, Christique & beatæ Mariæ virginis nomina appellâsse: Tum verò nihil se potuisse contra illam, quandoquidem nomina illa plurimùm dæmones formidarent: sed puellam, filiam eius, cô quòd cruce se minimè consignâsset, se inuasisse: reliquis nihil potuisse nocere, quòd crucis essent signo armati. Iubente autem viro sancto, vt, puella illæsa, exiret: respondit dæmon: Multi antehàc me conati sunt eijcere, sed frustrà. Tu verò rectè dictus es Vincentius. & ecce à te victus discedo. His dictis, cum horribili vlulatu & teterrimo fœtore exijt, puella humi prostrata & penè exanimi relicta: cui Vincentius iussit domum reductæ cibum porrigi, ac deindè acciri sacerdotem, cui sua pecata cōfiteretur. Factum est, vt ille imperauit, & puella intantùm deincèps virtutibus aucta est, vt non multo pòst tempore inter matronas Valentinas omnium prudentissima & honestissima sit habita.

Puellā cruce se non signantē occupat dæmon.

Liberauit etiam vir sanctus dæmoniacum quendam, qui multas illi iniurias multasque contumelias irrogârat, quem dęmon in concione inuasit, ad quam ille eo animo accesserat, vt audiret aliquid, quod posset criminari. Licèt autem dæmon rogaret sanctum virum, vt se non expelleret à tam nefario homine, donèc esset vltus iniurias eius, tamen audiuit ab illo: Seruus sum Iesu Christi, qui etiam pro illis rogauit, qui eum cruci affixerunt. Eius igitur nomine tibi præcipio, vt ab hoc peccatore recedas. Ad quæ verba exijt dæmō cum voce terribili & sulphureo fœtore: porrò homo visus est planè extinctus. Sed vir Dei negauit esse mortuum, voluítque vnum ex sacerdotibus illic hęrere, donèc ad se rediens, illi confessionem faceret. Id genus dæmoniacos suprà sexaginta diuersis & locis & temporibus vir sanctus curauit.

Dæmon pellitur.

Sub quadam concione, quam vir beatus Murciæ habuit in Hispanijs, ipsa Dominica Palmarum, tres equi terribiles in populum, qui concioni intererat, toto impetu incurrerunt. Iam fugiebant homines, sed eos hortabatur sanctus Vincentius, vt cruce se signarent, ità fore inquiens, vt facilè illi in fugam verterentur. Cumque hoc illi fecissent, vir sanctus in Christi nomine præcepit dæmonibus, qui in forma equorum visebantur, vt nullo læso ab vrbe abscederent. Abiêrunt illi, & vir Dei sic ad populum locutus est: Constanti animo estote charissimi, nec vos à dæmonibus sinatis in fraudem impelli. Dæmones quidem illi, quos modò sub equorum horrida specie vidistis, diù hanc vrbem occupârunt: at nunc multa me cernentes à vobis vitia profligâsse, multumq; bonę frugis apud vos extitisse, conati sunt quibusdam ex vobis perniciem adferre: sed Christo propitio illorum conatus irriti fuêre: nec tamen sine aliquo maleficio abiêrunt. Est enim inter vos fœmina quædam, quæ filiam suam virginem, non ausa huc secum adducere, domi reliquit: sed ea si nunc domum rediret, cerneret rem nefariam. His dictis, sermonem prosequutus est. Porrò mulier, auditis eius verbis, domum se contulit, & cum filia in lecto adolescentem cubantem offendit: rei autem indignitate commota, festina abijt ad virum Dei, & coram omni multitudine quid ipsi accidisset, mœsta enarrauit. Id genus flagitia non semèl ille sanctus vir per spiritum cognouit.

Stuprū puellę palam edicit, Deo reuelante.

Haud procùl Valentia pagus est sancti Matthæi. In eo paucis diebus commorante sancto Vincentio, dęmon accessit sub habitu & forma admodùm venerabilis

Diabol⁹ se simulat eremitam. eremitæ, vltroque se obtulit ad affectandum beatum Vincentium cum alijs. Eum verò tota illa religiosa catetua humanissimè recepit: cumq; mira versutia iam omnium sibi beneuolentiam conciliâsset, sensìm sparsit virulentos quosdam sermones, qui nō modò B. Vincentij doctrinam, sed etiam catholicam fidem læderent. Itaque catenis vinctus, in terrum carcerem conijcitur, vltimo supplicio tanquàm hæreticus afficiendus, nisi caneret palinodiam. Sequenti die mittūtur qui explorent, num mutârit sententiam, & nemo inuenitur. Referuntur hęc ad S. Vincentium, & ille subridens, ait: Nihil vos isthæc res habeat solicitos. non enim homo, sed satan fuit, qui fructum, quē multi vestrûm ex mea doctrina percepêre, corrumpere voluit.

In quodā Cataloniæ pago ipsis ferijs Apostolorū Petri & Pauli, sermōem habiturus erat vir Dei. Eccè autē Missæ sacrificio peracto, priusquàm sacras vestes exuëret, tam immanis & horrenda subitò tempestas orta est, vt cælum ipsum ruinam minari videretur, & omnes se perituros formidarent. At vir sanctus ad populum conuersus, eum iubet spem suam collocare in Domino Iesu: moxque contra illā tempestatem sparsit aquā sacratā, ac deindè crucis expressit signū. Ilicò tempestas dissipatur, & mira redit aëris serenitas. Tum ille pulpitū assendēs, ità locut⁹ est: Nisì ꝓ vobis hodiè Dn̄m deprecati fuissent sancti Apostoli, tanta his in locis, charissimi, extitisset tempestas, quòd nec in arboribus frondes, nec in agris vlla germina vel quicquam virens remansisset. Nec tamen velitis nimiùm esse securi: nam intrà annum similem estis experturi tempestatem: sed crebris apud Deum precibus agite, vt pro sua immensa clementia & vobis & rebus vestris parcat. Hæc cùm dixisset, in beatissimorū Apostolorū laudibus absoluit concionem, & post dies paucos discessit. Iam fluxerāt vndecim menses, & venit horrida tempestas, quā ille prędixerat futurā. Eodem verò modo nō semèl, sed sæpissimè, cùm diuersis in locis concionaretur, ortas tempestates crucis signo cōpescuit.

Tēpestatē arcet aqua sacrata & crucis signo.

In Galliæ oppido Carcasona & locis adiacētibus, à mense Iunio vsq; in Ianuarium tanta fuit siccitas, vt nullæ fruges eo anno sperarentur. Id temporis B. Vincētius Tolosæ erat. Eum igitur afflicti ciues adeunt, orant vt sicut cæteris populis, ità ipsis quoquè suas conciones impartire dignetur. Venit ad illos sanctus pater, & quinto die ab ingressu in oppidum, facta cōcione, iussit vt vniuersus populus genua flecteret, & oēs misericordē Dominum pro pluuia precarētur. Ipse pariter in genua se submisit orās. Deindè surgens crucem expressit in aëre, iussit omnes abire domum & Deo gratias agere, quòd ipsorum preces admisisset. Vix verba expleuerat, & eccè densantur nubes, atque paulò pòst tam largi fundūtur è nubibus imbres, quales eius loci homines se nunquàm vidisse meminerant: nec priùs cessârunt, donèc sancti viri precibus repressi sunt.

Pluuiā facilè īpetrat.

Apud* Murisiam ciuitatè Hispaniæ citerioris, quadam æstate locustæ & bruchi innumerabiles intrà dies quatuordecim omnia, quæ in agris erant, deuastârunt. Per id tempus venerat eò B. Vincentius. eum ciues vrbis dolentes adeunt, precum eius suffragia implorant. Ille iubet confestìm adferri aquam benedictam, deindè cum clericis, qui eum affectari solebant, hymnos canentibus ad singulas vrbis portas accessit, stansque in illarum medio, contra ea loca, in quibus dicta animantia grassari dicebantur, aquam sacratam adspersit, & eccè postridiè omnia extincta reperta sunt, & intrà paucos dies agri & vineæ adeò restitutæ sunt, vt illo anno nullæ fuerit penuria subsecuta.

* Nursam

Locustas & bruchos perdit.

Tanta fuit beati Vincentij & vitæ & doctrinæ authoritas, vt ea ætate qua claruit, in toto orbe terrarum ipse propemodùm solus & vera dicere, & sanctè viuere putaretur: nec tamen defuére etiam multi, qui eius & vitam & doctrinam criminari non dubitarent: sed id mirùm videri non debet, quandò ità ab ipso mundi exordio comparatum esse videmus, vt quæ bona & præclara sunt, alienæ inuidentiæ obnoxia sint. Interìm tamen homines improbi machinas obtrectationum suarum sancto viro frustrà adhibuêre, quemadmodùm patebit ex ijs, quæ iam dicturi sumus. Apud Perpinianum homines quidam impijssimi atque flagitijs omnibus cooperti, permultos Iudæos incitârunt, vt in magna populi frequentia, Vincentio quippiam contra Iudæos pro concione dicente, ipsi sermonem eius interrumperent, affirmarentque eum scripturæ verba deprauare, & ad peruersos sensus detorquere. Sperabant illi, hac ratione beatum virum pudefactum, &

& eius famam obscuratum iri. Itaque cùm iussu Ferdinandi regis decretum esset, vt Iudæi omnes, qui Perpiniani degerent, Dominica die B. Vincentij concioni interessent, (cui sanè interfuêre etiam Benedictus Pontifex, cuius est libro 2. mẽtio habita, & Sigismundus Imperator, & Ferdinandus rex, & plerique ecclesiarum p̄lati & principes, qui Ecclesiæ ad concordiam redigendæ studio per id tempus Perpiniani conuenerant, atque etiam populus vniuersus) sub ipsa hac concione in tanta hominum frequentia Iudæi surrexêre in medium, & quemadmodùm persuasi erant, B. Vincentium carpere non dubitârunt. At ille nihil perturbatus: Silete, inquit. non enim patitur mos populi Christiani, vt dum concio habetur, verbi Dei fiat interpellatio. Sed hora vespertina omnes ad me veniatis, & videbimus num prauam ego scripturarum sententiã depromam. Fecerunt illi, quod dixerat, horaq; statuta eum accedunt, tamq; perspicuè & luculenter ab eo discunt eorum omnium, quæ pro concione docuerat, veritatem, vt se planè victos faterentur, idque postero die coram Pontifice, Imperatore, rege, cæterisq; principibus & populo vniuerso palàm testarentur, seque de viro Dei mentitos assererent. Porrò illi, qui Iudæis harum rerum authores fuerant, intrà paucos dies malè periêrunt. Quidam etiam alterius instituti monachus Tolosæ degens, malè in beatum Vincentium animatus, in publica concione confutare ea voluit, quæ superioribus diebus ille palàm docuerat. Sed vixdùm iniquę obtrectationis verba expleuerat, cùm eccè subitò corruit, totusq; obmutuit, donèc resipiscens, mẽtè à Deo veniam petijt, & à beato quoquè Vincentio se veniam petiturum & quę cõtra illum dixisset, retractaturũ promisit. Eo voto nuncupato, redijt sanitas & lingua laxata est: mox ad S. Vincentium se conferens, veniam & petijt, & sine vlla mora impetrauit.

Iudæos egregiè cõfutat.

Hactenùs quæ Author libro 3. fusiùs conscripsit, nos contractiùs aliquanto retulimus: omissis quibusdam miraculis, non quòd lectu digna non sint, sed nè nimia prolixitate opus nostrum in nimiam vastitatem excresceret: Iam verò quartum librum subiungemus de felici eius obitu & miraculis, quibus tam viuus quàm defunctus in Britannia minori claruit: simul etiam explicabimus, quemadmodùm in sanctos beatus Vincentius relatus sit: sed hæc quoquè partìm Authoris, partìm nostro stylo conscribemus in gratiam Lectoris & studio breuitatis.

LIBER IIII.

PRAEFATIVNCVLA AVTHRORIS AD ORDINIS *Magistrum.*

QVoniam duce Christo tam amplum campum non sine labore percurri, vt gesta nostri Vincentij, licèt non omnia, tamen ex omnibus multa conscripserim, pater humanissime: nunc nihil mihi reliquum est, nisi vt vitæ quoquè ipsius felicem finem describam: protinùs & multorum etiam miraculorũ, q̃bus & in vita & post mortem in Britannia claruit, narratione hunc quartum librum non sine rationabili consilio distinxi. Maximo enim tædio affecissem eos, qui legerint, si in superiori libro & ea, quæ narrata sunt, & quæ deincèps memorabũtur, complecti voluissem. Erit quoq; in hoc libro mei incepti operis finis, vt videlicet vnus idemq; esset & narrationis meæ & vitæ eius terminus, quo ex nostra luce migrauit ad cælum, à Iesu Christo gloria sempiterna & honore coronãdus.

Itaque post lustratas regiones illas, quas suprà expressimus, eam demùm Galliæ partem ingressus est, quæ nostro æuo Britannia dicitur, ibique toto biennio continenter doctrinam salutis longè lateque diffudit: Quantum verò eo tempore fructum fecerit, breuibus explicari nequaquàm potest: licebit autem eius rei vel ex vno hoc argumento coniecturam capere. Si enim loca propè innumera, in quibus paucos commoratus dies conciones habuit, in quædam propemodùm templa mutâsse visus est, omnibus indè vitijs eliminatis, & sanctis virtutum studijs & operibus introdu-

Venit in Britanniã Britonantẽ.

ctis: quanto vberiores ille fructus attulit in Britannia doctrina sua, vbi totum moratus biennium, continenter eius populos instituit? Agebat autem tunc ætatis annum septuagesimum, corpusque eius tum ob senectutem, tum ob labores & cibi potusq; parsimoniam vitæq; seueritatem adeò confectum & extenuatum erat, vt absq; adminiculo ægrè posset ambulare. Nec tamen quicquam de labore suo & solitis exercitijs remittebat senex venerabilis, sed pro salute animarum gnauiter sudabat. Vnum hoc in eo singulare cernebatur, idq; à multis non alio quàm miraculi loco habitum est, quòd cùm ante pulpiti, vndè erat concionaturus, conscensum adeò imbecillus esset, vt vix sese commouere aut loqui posse videretur, posteaquàm dicendi fecit initium, non minùs ardenter, eruditè, distinctè ac luculenter sermonem pertexuit, quàm consuêsset ætate florente. Nulli hominum ordini vel statui, nulli ætati, nulli sexui negatus est fructus doctrinę & sanctitatis eius. Neq; enim duntaxàt ætate prouectos, & sublimium rerum atq; disciplinarū capaces erudiebat, sed etiam pueros certis ad se horis euocatos instituebat, docēs eos quemadmodùm cruce se signarent, oratiōem Dominicam & angelicam salutationem atq; fidei symbolum enunciarēt, Deum colerent & amarent, parentibus & proximis quibusq; honorem haberēt, & debita officia persoluerent. In dandis consilijs, nec diuites pauperibus, nec ignobilibus nobiles anteponebat, sed erat charus omnibus, vtilis omnibus, pius, benignus, amabilis, deniq; & venerabilis omnibus. Maximè verò orphanorū, pupillorum ac viduarum se præbebat defensorem, consultorem ac moderatorem: & vt multa in pauca conferamus, omnibus se & doctorem & parentem exhibuit: nec solùm animos eorum verbo salutaris doctrinæ instruxit, sed etiam sanctis precibus suis ab corporibus morbos & ægritudines depulit. Etsi aūt propè innumerabiles sanctarum manuum eius impositione integræ sanitatis beneficium sint adepti in Britannia, nos tamen ex plurimis non nisi pauca huc adscribemus.

Pueros vt instituerit.

Fœcūditatē impetrat cōiugis Ducis Britanniæ.

Vxor Iohannis Britanniæ Ducis, Caroli Frācorum regis filia, multis annis permansit infœcunda. Ei cùm vir sanctus benè precatus esset, & manu sua ad eius ventrem crucis signum expressisset, mox concepit, & multos peperit filios, atque in ijs Petrum multis virtutibus illustrem, qui etiamnùm superest Dux clarissimus Britanniæ, quiq; ob summam erga B. Vincentium deuotionem & reuerentiam, multam operam impendit, vt in sanctorum albo eius nomen describeretur. Multæ prętereà aliæ fœminę eius manuum impositione fœcunditatem impetrârunt.

In Nannetensi oppido venienti ad ipsum homini paralytico, qui eo morbo decem & octo annis laborauerat, vt cum cęteris ab illo benedici mereretur,ità locutus est: Argentum & aurum non est mihi, sed precor Dominum Iesum Christum, vt pro immensa benignitate sua, corporis, quam expetis, tibi largiatur sospitatem. Mox multa eius membra cruce consignat, & ille se sentit incolumem, surgensque magnificat Deum, & viro sancto gratias agit, domumque se recipiens, eam molestiam deinceps minimè perpessus est. Duobus verò expletis annis, quibus per vniuersam Britanniam minorem, quam alij Britanniam Britonantem vocant, ità vitæ verbum disseminauit, vt eius sermonem Dominus confirmaret sequentibus signis. Venetiæ, quæ est huius Britanniæ vrbs, positus, à fratribus, qui eum sequebantur, admonitus est, vt in Hispanias reuerteretur, & iam ætate grauis, in patrio potiùs quàm peregrino solo moreretur. Verùm ille memor verborum Christi, quæ Auinione decumbenti dixerat, vt suprà libro secundo annotatum est, nempe vt Occidentem euangelizando peragraret, eorum consilijs nulla se ratione obsequi velle respondit. Cùm enim hæc Britannia ad Oceanum in extremis Occidentibus finibus sita sit, existimabat eam esse regionem, in qua Christus eum prædixerat è corpore migraturum. Tandèm verò importunis illorum precibus flexus, decreuit abire Venetia, & in Hispanias proficisci. Cùm sit enim Hispania quoquè in orbis terrarum finibus posita, poterat non absurdè accipi, de ea Christum esse locutum. Itaque Venetiæ ciuibus primò generatim admonitis, vt doctrinæ suæ memores essent, suoque discessu incredibili mœrore affectis, media nocte iter ingressus est, sedens asino. Cumque se iam aliquot passuum millia confecisse arbitraretur, die illucescente ad ipsius vrbis portas se cernit constitutum. Tum verò ad socios conuersus, Redeamus, inquit, fratres mei in vrbem. Nihil enim isthuc sibi vult aliud, nisi sic visum esse DEO, vt in hac regione defungar.

Sanat paralyticum.

Abit Venetia, sed diuinitùs retinetur.

gar. Ingreditur igitur oppidum, & ſimulatquè res ciuibus innotuit, confeſtìm cum ingenti gaudio ei occurrerunt. Mulieres quoquè & pueri certatìm iêre obuiàm, vt eius manus oſcularentur,dicentes:Benedictus,qui venit in nomine Domini. Tantus quoquè in ea vrbe fuit campanarum ſtrepitus,quantus eſſe ſolet,cùm inſignis aliqua ſolennitas celebratur. Poſtquàm autem ad ſuum peruénit hoſpitium,ciues & eos,qui ipſum comitabantur,ità affatus eſt:Sic placet Deo,chariſſimi,vt reuertar ad vos,non quidem concionandi gratia,vt hactenùs feci, ſed vt apud vos claudam extremum vitæ diem. Vos igitur ſinguli ad veſtras abite ædes : Porrò clemens & bonus Dominus digna vobis reddat præmia pro honore, quo me hodierna die affeciſtis. Hæc & pleraque alia locutus,multam ab illorum oculis vim lachrymarum expreſſit. Altera luce acerrimis corripitur febribus, & acerbo per membra omnia dolore cruciatur, ità vt penè totus defeciſſe videretur. Nec tamen his potuit retardari, quô minùs ſancti viri officio fungeretur.

Conuocauit igitur inprimìs fratres ſuos, & eis ſui obitûs diem indicauit:moxq; accito ſacerdote,cui confeſſionem facere ſolebat, illi confeſſus eſt,petijtque ſibi impendi plenam peccatorum omnium remiſſionem, quemadmodùm Martinus Pontifex maximus illi anteà conceſſerat. Deindè alia Eccleſiæ ſalutifera ſacramenta tanta cum religione & pietate percepit, vt ſanctis verbis, crebris lachrymis, hymnis & precibus omnes ità commouerit, vt nemo eſſet, qui non profusè lachrymaretur. Poſteà triduo toto admonuit eos, qui viſitandi cauſa ipſum adibant, vtì nè doctrinæ ab ipſo perceptæ obliuiſcerentur.

Eccleſiaſticis ſacramẽtis ſub mortem ſe munit.

Multa ijs diebus, quibus ægrotabat, locutus eſt & admiratione & annotatione digna : quæ cùm omnia in ſcripta referri non poſſint, ex ijs pauca ſelegimus. Eo die, quo rumor ſparſus eſt, virum ſanctum decumbere, & ſacramentis Eccleſiaſticis eſſe munitum, Epiſcopus & magiſtratus atque vniuerſa Venetiæ nobilitas ad eum inuiſendum pariter profecti ſunt. Poſt multos autem ſermones, vltrò citroque habitos, ſic eis locutus eſt : Viri Britones,ſi meminiſſe volueritis eorum, quæ toto hoc biennio continenter vobis pro concione dixi, certè comperietis ea eſſe eiuſmodi, quæ à veritate non diſcrepent,ſed ſint veſtrarum ſaluti animarum profutura. Nôſtis omes, quot & quibus vitijs deditam inuéni regionem veſtram,& nihil in me fuit,quo veſtræ poſſem ſaluti conſulere, quod non promptiſſimè & libentiſſimè impenderim. Vnà igitur mecum DEO gratias agatis, quòd & mihi gratiam ſermonis contulerit, & veſtros animos capaces meæ doctrinæ effecerit, vt ea ad vitam rectè inſtituendam permouerentur. Vobis hoc iam ſupereſt, vt in ijs, quæ benè cœpiſtis, perſeueretis, & quæ à me didiciſtis, eorum nequaquàm obliuione capiamini. Ego verò, poſteaquàm Deo viſum eſt, vt in hac vrbe decedam,apud eius tribunal vobis me patronum & perpetuum pro vobis deprecatorem fore polliceor, ſi tamen à mea diſciplina non receſſeritis. Valete omnes:ego poſt dies decem migrabo ad Dominum.

Deindè verò prohibuit,nè tam frequentes ad eum inuiſendum admitterentur, vt poſſet maiori frui quiete, & rerum diuinarum contemplationi liberiùs vacare. Tametſi autem ægritudines omnes, quibus antehàc creberrimè afflictus fuerat, patienter tulit, at tamen in hac extrema, quæ omnium fuit moleſtiſſima atque grauiſſima, tantam declarauit patientiam, vt multi prudentes viri & ipſi quoquè medici, morbi genus & ægroti animum conſiderantes, ſæpenumerò dicerent ipſis videri impoſſibile, vt mortalis homo maiori poſſit eſſe tolerantia præditus. Cùm quippiam facerent medici, quod corpus eius lædere & dolore poſſet afficere, nullus ab eius ore neque clamor neque vox edebatur, niſì tantùm aut nomen IESV, aut beatiſſimæ Mariæ virginis, aut alicuius è ſanctis. Dempto illo tempore, quo vel cibum vel ſomnum capiebat, vel pro re neceſſaria quippiam loquebatur, ſemper DEO laudes offerebat.

Eius incredibilis & eximia patientia.

Magiſtratus autem Venetiæ, cùm non ignorarent in ea vrbe nullum eſſe cœnobium Dominicanorum, vt lites anteuerterent, quas de eius humando ſacro corpore orituras verebantur,ex illo ſciſcitati ſunt,quem vellet habere locum ſepulturę. Quibus ità ait:Ego ſum profeſſione monachus pauper & ſeruus Ieſu Chriſti : itaque non ego de meo ſepeliendo corpore,ſed de animæ potiùs ſalute cogito. Interìm tamen, vt quemadmodùm in vita, ſic etiam poſt obitum ex me pacem habeatis, obſe-

cro vos, vt Priori cœnobij N. quod præ cæteris meæ professionis cœnobijs vestræ vrbi vicinius est, curam sepeliendi corporis huius relinquatis. Cùm iam autem dies nouem abijssent, petijt sibi legi Passionem Christi, quemadmodùm à singulis est Euangelistis conscripta. Deindè recitari voluit septem illos Psalmos, quos Pœnitentiales vocant: quos quidem psalmos atque etiam totum Psalterium tandiù dixit, donèc & corporis viribus & linguæ officio esset destitutus. Ad extremum lecta est Litania: qua absoluta, mox totus quadam iucunditate & hilaritate perfusus, iunctis sublatisq; manibus & oculis in cælum, migrauit ad Dominum.

Felicē animā reddit optimo creatori.

Sub hoc tempus visa est per fenestram eius loci, in quo decumbebat, inuolare ingens multitudo papilionum miri candoris: qui passìm circunuolitantes tum demùm recesserunt, cùm ille spiritum exhalauit, nec amplùs vspiàm apparuerunt. Putantur sine dubio fuisse spiritus angelici, qui felicem illam animam secū ad beatissimam cælestis Hierusalem patriam abduxerunt. Eadem hora ex eius corpore odor manauit longè suauissimus. Per id tempus Venetiæ erat religiosissima Ducis Britanniæ coniunx, cuius suprà mentionem habuimus: quæ, pro singulari in beatum virum deuotione, proprijs manibus voluit abluere corpus defuncti: quemadmodùm habet multarum gentium consuetudo, vt corpora vita functorum lauent. Aquam verò ipsam, qua illud abluit, diù accurateq; cōseruauit, nec ea vnquàm corrumpi potuit, nec indè aut vermes, aut aliqd fœditatis enatum est: immò verò tandiù gratissimi fuit odoris, donèc in eo vase, in quo asseruabatur, penitùs consumpta est: multi etiam, cùm ex ea bibissent, varijs sunt morbis liberati. Porrò Britanniæ Dux exequias celebrandas curauit, quę & ipsius dignitati, & beati viri meritis congruerent. Ad eas autem vniuersa penè Britannia aduolauit, plerisque à Duce euocatis, alijs sacrum corpus videre cupientibus, atq; alijs corporum sospitatem obtinere volentibus. Tanta autem erat multitudo sacrum illud venerandumq; corpus certatìm aut videre aut tangere nitētium, vt triduo illud asseruari oportuerit inhumatum, multisq; armatis custodibus vallatū. Interìm tamen nec tenuissimus indè exhalauit fœtor, nec vlla vel in vultu vel in cæteris membris visa est immutatio, sed idem semper permansit corporis color, donèc est sepulturę mandatum. Obijt sexta feria Nonis Aprilis, conditusque est in summa æde vrbis Venetiæ anno Christi 1418. Sicut autem in vita multis claruit miraculis, ità etiam post obitum homines innumeri aut sacrarum reliquiarum corporis eius, aut vestium, quibus in vita fuerat indutus, aut sepulcri eius contactu vsque in præsentem diem sanitatis beneficia impetrârunt, ex quibus volumus pauca huc adscribere.

Nota de aqua, qua eius corpus exanime ablutū est.

Apud Cæsaraugustam vir quidam, nomine Iohannes Sanicus, peste exitialiter correptus, ità vt salus eius desperaretur, hortatu illustris viri Iohānis Grassiæ, qui nūc est Maioricensis episcopus, & Alphonsi regis Aragonię cōfessarius, multis cū lachrymis B. Vincentio votum nuncupauit, & ilicò curatus est.

Peste correptus sanat.

In eadem vrbe vir quidam zelotypus vxorem suam tribus in locis letaliter vulnerauit: & licèt eius vita iam prorsùs à medicis desperata esset, illa ad B. Vincentium deprecandum se contulit, & intra paucos dies conualuit.

Venetiæ habetur culcitra, in qua B. Vincentius decubuit, cùm è corpore migraret: compertumque est supra quadringentos homines, cùm ex deuotione in ea aliquantispèr iacuissent, tum ab ardentissimis febribus, tum alijs diuersis languoribus ilicò fuisse liberatos.

Nota mira de culcitra.

In Maiorica ferunt haberi cucullum, quo fuit indutus, cùm in eam insulam nauigaret: eius attactu iamindè ab eo tempore, quo ex ea discessit, vsque in præsens non modò febricitantes, sed etiam dæmoniaci, & fœminæ in partu periculosè laborantes, curantur.

Frater quidam Dominicani instituti Guilelmus Portas, cùm in eadem insula beatus Vincentius esset, pilos quosdam rasæ barbæ illius, ex deuotione multo tempore asseruauit. Is vt audiuit fœminam quandam à dæmone occupatam, quæ multa etiam secreta indicaret, pilos illos panno inuolutos, ad eius collum alligauit. Tum verò malus dæmon acriùs cœpit vexare fœminam. Interrogatus cur esset solito atrocior, respondit se vim magnam sentire capillorum fratris Vincentij Ferrarij, & tan-

Pilis eius pellitur dęmon.

tandèm è fœmina abscessit, ea penè exanimi relicta. Multi alij solo vestium sancti viri contactu, à diuersis & quidem exitialibus morbis erepti sunt. sed ijs commemorandis nolumus esse prolixiores.

Superest nunc, vt paucis exponamus, quemadmodùm B. Vincentius sanctorũ catalogo adscriptus sit. Et quidem eo tempore, quo ex vita abijt, Martinus V. Romanæ Ecclesiæ pontifex fuit, à quo sanè multi Galliarum Hispaniarumq; principes, multæ florentissimæ ciuitates & Academiæ, multi ecclesiarum prælati tum per literas, tum per legatos petiêrunt, vt tam insignem virum in sanctos referret. Et ille quidem eorum preces non dubitauit esse æquissimas, voluïtque eas in opus conferre: sed quibusdam asperis casibus interìm incidentibus, res dilata est, non solùm ab hoc Martino V. sed etiam eius successoribus Eugenio IIII. & Nicolao V. & tandèm à Calixto III. feliciter confecta est, quemadmodùm ipse vir sanctus longè antè prædixerat.

Hîc quędam deerant in exemplari MS. quod vnicum habuimus.

VITA ET MIRACVLA MAGNI ET BEATI PATRIS NOSTRI EVTYCHII, PATRIARCHAE CONSTANTINOPOLITANI, *ab Eustathio humili Presbytero conscripta. Habetur in Simeone Metaphraste.*

MAGNVM nobis argumentum propositum, sed tenuis facultas suppetit ad explicandum. Animus ardet, sed friget lingua, nec viri magni res admirandas, & vitam optimè institutam potest enarrare. Cogitatio ampla, sed angusta dictio. Materiæ multum ad Dauidis turrim ædificandam: sed architectus insipiens & imperitus. Verùm Dominus Deus omnipotens insipientibus sapientiam præbet, verbumque suggerit euangelizantibus virtute multa: ac digito suo, id est, Spiritu sancto aperit aures surdorum: & linguam, quæ vix, aut ne vix quidem ad dicendum moueri potest, disertam reddit: qui ex lapidibus etiam potest suscitare filios Abrahæ. Non ignoro eum, cùm diues sit, duos obolos ità suscipere, vt eos auro & topazio præferat, quippe qui ne calicem quidem aquæ frigidæ, tantùm in nomine discipuli datum, vnquàm aspernetur.

6. Aprilis. — Psal. 67. — Sap. 10. — Matt. 3. — Matth. 10.

Quid igitur ab hoc munere suscipiendo deterrere nos debet? An quòd ea nobis non adest orationis copia, vt pro dignitate possimus virum diuinum laudare? Minimè verò. Neque enim (vt Magnus inquit Basilius) quòd totum inter cælum ac terram interiectum spatium oculis pertransire nequeamus, propterea nolumus intueri, quantùm possumus. Itaque nec ego, quamuis orationis laborem inopia, & argumentum difficile propositum sit, iners atque ignauum ocium amplectar, neque eorum similis ero, qui cùm timidi sint, nec vllum habeant vsum nauigandi, solo maris adspectu deterriti, ne experiẽdi quidem causa litori propinquas vndas audent attingere. Sed beatissimi viri fretus auxilio, populorum studio conabor pro viribus satisfacere. Scio enim illos eo fore contentos, non quantum viro huic magno diuinoque debetur, sed quantulum apud me pauperem reperietur. Neque enim illi soli erant Deo grati, qui vitulos ipsi preciosos & oues ad sacrificium afferebant: sed similam item, & turturem, & columbam, parua quidem & vilia, sed pura tamen muncra offerẽtes laudabãtur. Ex eo ẽm, quod quisq; habet, nõ ex eo, quod nõ habet, censetur. Eo igitur, q dixit: Qui quęrit, inuenit, & pulsanti aperietur, cõfisus, licèt imperitiam meam non ignorem, tamen quę à magno hoc viro pręclarè gesta sunt, explicabo: vel potiùs occasionem peritioribus dabo laudandi eum, qui omni superior est laude, quiq; sibi ipse magna est laus: Siquidem (vt Sapiens ait) argentũ ignitũ est lingua iusti, & labia iustorũ stillant gratias. Ingens ẽm ex veris eius sermonibus splẽdor fulget.

Luc. 11. — Prou. 10.

Nec Sol aliena, ſed propria luce illuſtratur. Magnum orbis lumen doctor Eutychius, aliorum non eget laudibus, vt perfectus oſtendatur. Nec illi gloriæ coronam aliundè
Pſal.44. ſumptam imponimus: ſed quemadmodùm inquit Propheta Dauid: Omnis gloria filiæ regis abintùs circundata varietate: ſic & diuinum illud ſacrumque caput omnibus virtutum generibus eſt exornatum, & tãquàm ſublimis quædam fax perpetuò ſplendet omnibus in hoc vitæ pelago nauigantibus, vt ad eam reſpicientes, in portum tutiſſimum & quietiſſimum curſum dirigant.

Hic igitur magnus vir Deique ſeruus, Pontifex ſanctus, non ab hominibus, nec per homines, ſed per Ieſum Chriſtum conſtitutus, alter quidam Iob in patientia iuſtus, ab omni repræhenſione alienus, pius, verus rectè demonſtratus eſt. Verùm quoniam de Iob facta eſt mentio, non alienum erit, vt ex eiuſdem hiſtoria memorandi huius Pontificis præconia recenſeamus, tum propter multa, quæ illi aduerſa contigerunt,
Iob.1. tum propter fortitudinem, qua illa pertulit. Ac primùm quidem Iob vir fuit in regione Vſitide, diues gregibus & armentis atque pecunia. Huius autem diuitiæ & copiæ in eo ſitæ erant, quòd nihil poſſideret, nihil haberet. Ille pro ſeptem filijs ex vitulis & hircis Deo ſacrificium offerebat: hic non pro ſeptem, ſed pro deciès mille, immò verò pro innumerabilibus populis ſacrificium ſine ſanguine & ſine diuiſione diuiſum ſemper faciebat. Cæterùm quia & regionis, & loci, & generis dignitatem Iob hiſtoria commemorat, huius nos item admirandi viri regionem, & locum, & parentes conſideremus. Videbimus enim eum ex Chriſtianis & Orthodoxis parentibus & auis genitum & educatum fuiſſe. Radicem inueſtigemus, cuius eſt ramus, & ex fructu arborem agnoſcamus. Nam ex arbore iuſtitiæ, vitæ fructus oritur. Qua igitur è regione & loco, & qua ex radice magnus hic fructus ortus ſit, ſi tamen fructus eſt dicendus, ac non potiùs viris florida, & abundans perennis vitæ ramis, & charitatis erga ſuos pampinis circunuoluta, & loco filiorum exuberans morum pulchritudine, ſuaueſq; & maturos virtutis racemos abundè ferens, ex quibus vinum lætitia cor afficiens emanauit: quandoquidem eſt terra, quæ ſemen ſuſcipiens fructum profert vel trigeſimum, vel ſexageſimum, vel centeſimum: quem quidem fructum edidit fruendum ijs, qui habitu ſunt perfectiores, quiq; ſenſus ad diſcernendũ bonum à malo habent exercitatos: ſi qui ſunt, qui id neſciant, intelligere neceſſarium eſt.

(Sacrificium incruentũ, Miſſa.) (Matt.13.)

Patria S. Eutychij. Magnus igitur hic vir è regione Phrygum oriundus eſt, & in oppido, quod diuinus Pagus dicitur, natus. Fauſto ſanè ac præclaro nomine appellatum eſt hoc oppidum. Quid enim præclarius, quàm vel à DEO fuiſſe habitatum, vel diuinum hunc hominem edidiſſe: vt propheticè quodammodò propter illum ſortitum ſit hoc nomen? Hic enim vir admirabilis tam gratus in patriam extitit, vt eam muro inexpugnabili circundederit. Templum enim in ea ſanctorum Quadraginta martyrum exædificandum curauit, vt locus ipſe multis de cauſis diuinus vocari debeat, cùm refugium & ſalus ſit multarum animarum, eorumque in primis, qui angelicam & ſolitariam vitam complectuntur. Cùm igitur multa in ea regione zizania, id eſt, homines nouarum rerum ſtudioſi atque hæretici exorti eſſent, magni huius viri parentes illis obſtiterunt. Erant enim velutì clara quædam lumina, & vitæ verba tenebant, venenataſque feras conculcabant: quippe qui virtutem acceperant calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & omnem poteſtatem inimici. Quis eius patriæ ciuis auum
Auus eius. huius præſtantis viri, eodemque nomine Eutychium ignorat, qui inter ſacerdotes excelluit, & gratiam habuit à Deo dæmonas eijciendi, morboſque curandi? Ante quẽ à ſpiritibus immundis vexati, cùm in eius vultu præfulgẽtem gratiam ferre non poſſent, ſtatìm concidebant. Quod malum accidere illis conſueuit, qui arcano Dei conſilio ſpiritibus immundis traditi ſunt ad carnis interitũ, vt ſpiritus ſaluus fiat in hor-
1.Cor.10. rendo iudicij die. Verùm clemens & miſericors Deus, qui non patitur eos, qui in tentatione verſantur, ſupra vires tentari, cum tentationis prouentu remedium laborantibus per viri ſancti manuum impoſitionem afferebat.

Synesia mater eius. Ex hac ſacra radice filia, nomine Syneſia pullulauit, quæ nomini ſuo facilè reſpondit: fuit enim verè prudentię mater. Cùm igitur rectè educata eſſet & adoleuiſſet, opportuno tempore à Domino, viro moribus ſenſuq; ſimili matrimonio coniuncta, vt paulò pòſt oſtendemus, concepit ac genuit filium primogenitum Eutychium, magnum Patriarchã. Anteq̃ eũ fingeret ſeruũ ſuũ Deus in vtero, nouit eũ: & antequàm exi-

exiret è vulua,sanctificauit,& hoc illi nomen imposuit. Quos enim præsciuit Deus, hos & vocauit:& quos vocauit,hos & sanctificauit.Beata,quæ illum gestauit,quoniam talis patris mater extitit,Anna non minor, quia & Samuele maior hic. Illa enim promisit,se Domino consecraturam filium, quem peperisset. Nam Deo supplicans: Si dederis, inquit, semē viri,consecrabo ipsum in conspectu tuo omnibus diebus vitæ eius. At hæc maius quiddam fecit. Cùm enim nihil esset pollicita, Deò fructum suum obtulit. Illa, quem precibus impetrârat,in lucem edidit vnius gentis sacerdotem & Prophetam Samuelem. Hæc illius,quem laudamus, mater, spontè datum totius Orientis Pontificem,& patrem patrum sanctè peperit:& visione, quam viderat, dignum educauit. Cùm enim illum adhuc in vtero gereret,lux eam circūfulsit,& lectulum,in quo iacebat,adeò vt eo spectaculo non mediocriter territa,secum ipsa sæpè cogitaret, quidnam sibi vellet res tam admirabilis. Portendebat aūt, vt ego arbitror, lucidam ex ea stellam, immò verò iustum virū sole septiès lucidiorem oriturū, qui multos in tenebris & inertia sedentes,vt exitus docuit,illustraret.

Ierem. 1. Rom. 8. 1. Reg. 1. Visio matris eius.

Sed quid de marito eius,& patre magni huius patrum patris dicemus? Præclaráne ipsius facta præteribimus, an de ipso quoquè pauca quædam breuiter attingemus? Quis vt Alexander (nam illi id erat nomen) æquè generosus? Quis Imperatori & Principibus æquè charus? (Nam quantoperè æterno Imperatori Deo gratus fuerit, filij ab eo geniti honores declarant) Inuicta erat in bellis dextera Belisarij, qui summus tunc erat dux. Hunc ille plurimi faciebat, & magno in honore habebat, vt inter strenuos fortesq; viros maximè pstantem. Cùm igitur & apud Imperatorem,& apud Principes magnam gloriam obtineret hic etiam Christi miles, nulla tamen re magis erat colendus,quàm qnòd talis filij pater extitisset. His ergò maioribus & parētibus, viris Christianis & orthodoxis & admirandis,genus duxit magnus hic atque admirabilis vir Eutychius : & apud ipsos enutritus & educatus,primam ætatulam transegit. Neq; verò ipse educationis locus prętermittendus videtur. Est enim magna & felix Augustorū ciuitas. Reperimus autē & D. Paulum Apostolum ortûs educationisque suæ mentionem facere, cùm ortum se esse dicit in Tarso Ciliciæ oppido, & ad pedes Gamalielis educatum,atq; institutum.

Alexander pater eius. Act. 22.

Quæ igitur magnum Eutychium ciuitas enutrīērit,videamus. Augustopolis dicta est: In qua sanctum etiam ac salutiferum baptisma suscepit,qui multos filios ipse regenerauit, & superiori mundo peperit.Illud item admirandum ēst, quòd eum auus edocuit. Narrabat enim vir optimus,cùm ab auo ad sacrū lauacrū ductus esset,ab illo didicisse,vt cùm baptizatus genua esset flexurus,ità precaretur: Bonam mihi mentem,Domine,elargire,& fac vt literas discam,& aduersarios meos superem. Quę quidem institutio à Spiritu sancto profecta est,quo ipse repletus fuit, posteaquàm sanctū catholicæ atq; apostolicæ Ecclesiæ baptisma suscepit. Enutritus igitur apud magnum auū in sanctissima eius Ecclesia iuxta Augustopolim, in qua ille erat presbyter & rerum sacrarum custos,in prima sua ætatula literas didicit,mores composuit, incessum & habitum,atq; hilarem vultûs modestiam,& omnia deniq;, quę ad perfectionem ptinēt,percepit. Nec absurdum fore puto,qnandò ipse quoq; puer fuit, si ludicra quędam eius ætatis exposuero.

Augustopoli est educatus.

Domum in qua cum auo suo commoratus est, in hodiernum vsq; diem Clona, id est,ramum appellant. Sic autem appellata est, quoniam in ea duodecim erant aui eius fratres,tanquàm eiusdem arboris rami:quamobrèm & Clonades dicebantur: magnarum enim arborum rami quoquè ipsi sunt magni. Hîc cùm multi pueri quadam die essent congregati, is institutus est ludus, vt principum & sacerdotum nomina sibi quisque mutuò daret & sumeret. Quidam etiam manu propria nomen suum cum aliqua dignitae in pariete describebat. Quarè magnus hic vir diuinitùs motus, cùm suum nomen scripsisset, adiecit Patriarchæ dignitatem. Sic enim adhuc in eo pariete manu eius ludicris literis inscriptum legitur : Eutychius Patriarcha. Quis id non admiretur? Lusit quidem & Isaac cum Ismaële, sed Patriarchatûs dignitatem tacuit,quanuis Patriarchę filius esset vnigenitus,& ex ipso tribuum esset,pfectura multitudo,& multarū gentium patrem fore Deus Abraham promisisset. Constat & magnum Alexandrię ciuitatis Episcopū Athanasium,ludum eiusmodi cū ęqualibus suis constituisse,vt memorię proditum est ab ijs,q vitam ipsius conscripserūt. Verùm nè

Ludus puerilis. Gen. 21. Gen. 17.

Atha-

Athanasius quidem de se tale quiddam scripsit, aut dixit. Sed magnus Eutychius solus ab incunabulis, velutì alter Samuel, futura prospiciēs, diuino spiritu impulsus, Patriarchalem dignitatem & gratiam sibi à patre luminum datum iri pronunciauit. Ōme enim datum optimum, & omne donum perfectum desursùm est, vt ait D. Iacobus. Iacob. 1.

Cùm igitur duodecim iam esset annorum, & cum tempus aliò extra aui domum vocaret, vt implerentur in eo, quæ à Domino fuerant præfinita, non audiuit, quemadmodùm Abraham: Exi de terra tua, & de cognatione tua (Neque enim Deo parentes & propinqui eius aduersabantur) Sed, quemadmodùm Iacob ab Isaac & Rebecca, ad vrbium reginam missus est à parentibus & auo, quem diximus, eo quidem consilio, vt in disciplinis grauioribus erudiretur. Sed maius tamen opus, vt ostenderetur, eum vocabat. Nam vt Iacob in Mesopotamiam profectus, filias Laban Liam & Rachelem accepit vxores: qui sanè Laban mundi figuram gerit, & eius filiæ Ecclesiam ex Iudæis gentibusque conflatam significant: sic & nouum Iacob magnumque Patriarcham Eutychium Deus, Ecclesia ex vtroque populo coniuncta, paulò pòst nouæ Romæ Pontificem constituit. Verùm cùm disciplinas, quarum singulas & vulgus & sapientes admirantur, omnes ipse percurrisset, & in vnam quodammodò coēgisset, æqualesq; suos superâsset, ad eam, quę vera & sola sapiētia est, se totum contulit, nihil mali ex vetere illa & spinosa atque ingnata doctrina trahens: sed, iuxta prouerbium, omissis spinis, ex insipientibus Philosophis, si quid in eis boni & religioni consentaneum erat, tanquàm rosas decerpens. Didicerat eñ sibiq; planè persuaserat, sapientiam huius mundi, vt Diuus Apostolus ait, non sursùm descendere: sed esse terrenam, animalem ac dæmoniacam, nec vllum spiritûs fructum ipsam complectentibus afferre: cælestem verò sapientiam, primùm quidem esse castam, deindè pacificam, modestam, suasibilem, plenam misericordia & fructibus bonis, quibus illi, qui eam colunt, perfruātur. Hanc summo complexus studio magnus hic Dei vir, bonum consilium cepit, quod non auferretur ab eo, sed quo ipse seruaretur. Sic enim ait Sapiens: Bonum consilium custodiet te, & pia cogitatio seruabit te. Quod quidem consilium re ipsa statìm executus est per sancti Spiritûs perfectionem. Gratiam non distulit, nec dixit: Cràs veniam atque perficiam: sed cùm dixisset, Volo, res ipsa confestìm subsecuta est. Quandoquidem Deus est admirabilis consiliarius. Omne enim datum bonum, & omne donum perfectum desursùm est, descendēs à patre luminum. Verùm ecquod illud consilium fuit? Vt terræ terrena relinqueret, & omnem Aegyptiacam voluntatem sub sabulo sepeliret: cursuque ad montem virtutum, hoc est, ad monachorum angelicum chorum contenderet. Qua de re mox latiùs loquemur.

Gen. 12. Gen. 28. Gen. 29. Iacob. 3. Prou 2. Iaco. 1.

Cùm igitur hoc consilium cepisset, ac super petram, quæ Christus est, rectè ædificatus esset, & firmum ac stabile maneret hoc fundamentum, occasio quædam illi à Deo oblata est, quæ propositum eius paulispèr impediret. Quemadmodùm eñ, qui iter faciunt, atque in ipso itinere inter se colloquuntur, repentino aliquo tonitru territi, per modicum tempus iter simul atque sermonem intermittunt: eo autem cessante, institutum iter sermonemque repetunt: Sic viro huic admirabili contigit. Dum enim vitæ solitariæ rationem iniret, Pontificatûs illi dignitas oblata est. Summa enim contentione petijt ab eo ciuitatis Amaseorum Episcopus, & quidam alij, vt Lazichenorum Episcopatum susciperet. Horum ille studijs precibusque coactus, cùm eam esse Dei voluntatem existimaret, cessit necessitati, seq; illi muneri, vt agnum innocentem, obtulit. Verùm cùm adhuc in regia ciuitate commoraretur, primùm spiritalem Lectoris gratiam accepit, quam Dominus sanctificauit. Accepto enim libro, legit: & cùm illum plicuisset, ministro reddidit. Neque illud prætermittendum est, quòd primùm capillos non obscuro, nec quouis in loco, sed in sancta æde cùm quadam venerationis occasione deposuit. Quis autem locus hic sanctus fuerit, audire operæprecium est. Gloriosæ Dominæ nostræ Dei genitricis & semper virginis Mariæ templum in Vrbitui regione, in Imperatoris campo situm, omnibus est notum. In hoc ex parua ætate magnus hic vir die noctuque diuinis precationibus vacabat, & sancti corporis preciosique sanguinis Christi Dei nostri communionem sumebat. Hìc ille, tempore iam id requirente, spiritales sacerdotij gratias accipere concupiuit. Verè altera Sion declarata es sancta Christi matris Ecclesia, quoniam in te

Luc. 4.

te missus est Spiritus sanctus super diuinum hunc & Apostolicum virum. Et tu vir Dei desiderio desiderâsti gratiam, cuius iam diù amator eras, quamque in ipso sanctuario accipere expetebas.

Quid igitur actum est? Paratus erat, qui preciosum illius caput tonderet. Priuatum quærebant locum: & dignus repertus est. Ecquis iste locus? Sanctum baptisterium. Illuc concesserunt. Cumque non inuenirent, vbi considérent, Dei prouidentia factum est, vt in almi lauacri crepidine is sederet, & contra ipsius atque tondentis voluntatem, diuino tamen consilio, contigit, vt omnes eius capilli in lauacrum deciderent. Admiratione digna sunt, quæ magno viro acciderunt. Sacer enim fons, qui iam ipsum regenerauerat tanquàm mater, rursùm capillos eius suscepit: quod quidem mea sententia significabat, innumerabilem hominum multitudinem per ipsum in eo sacro huius augustæ ciuitatis fonte regenerandam. Sicut em̄ nemo potest cæli stellas, aut arenam maris, capitisve capillos enumerare: ità nemo poterit numero compræhendere regale sacerdotium, gentemque sanctam, quam per aquam & spiritum regeneratam, Deo vir sanctus obtulit. Eo igitur capillorū in sacrū fontem lapsu, id fuisse præsignificatum existimo, & propterea silentio prætereundum esse non censui. Et ipse cuncta, quæ sibi contingebant, tanquàm à Deo missa, suscipiebat, & diligēter obseruabat. Id cùm euenisset, decreuit se nunquàm abluere, nec aqua communi caput irrigare. Quod quidem re ipsa præstitit, illotus manens vsque ad finem vitæ suæ. Paruit enim illi DEI mandato: Vouete, & reddite Domino DEO vestro: Et: Bonum est viro, cùm tulerit iugum ab adolescentia sua. Et hæc quidem ante primum gradum acta sunt.

Tondentur pili capitis eius.

Psal. 75.

Thren. 3.

Quid posteà? Paulò pòst & alter Stephanus apparuit, cùm Diaconi iugum subijsset, factis & verbis potens, vita & moribus multos componens ac docens, quomodò diuinum ministerium perficere oporteat, & in domo Domini versari, quæ est Ecclesia Dei viuentis. Sed cùm paruo tempore in gradu Diaconatûs ex diuinorū Canonū præscripto mansisset, vt de pluribus benè mereretur, ad Presbyterorum cathedram prouectus est. Considerate autem, quo modo, ordine & ratione illi cuncta cesserint. Nihil præter ætatem, omnia perfecta, omnia diuina gratia plena. Ordinis autem ratio cùm omnibus in rebus, tum in gradibus pietatis optima est. Cùm triginta esset annorum Presbyter creatus est, ætate corporis congruente ad perfectionem accedens. Hanc ætatem Christus super omnia Deus videtur honorâsse, qui cùm triginta esset annorum, baptizatus est, me, & quæ mea sunt, omnia sumens, vt ego, quæ illius sunt, per personæ coniunctionem acciperem. Cùm igitur in Presbyterorum sede considéret, eumque, vt inquit Dauid, exaltarent in Ecclesia populorum, & in cathedra Presbyterorum laudarent, gradum illum quoquè exemplo suo decorauit: cùm non simul satus esset atque editus, vt fabulæ Gigantes fingunt, neque vt repentini quidam, & die vno, tanquàm è lutoformati populorum Præsides. Non enim repentè ad eum gradum venit. Nam is non erat, qui gradum persequeretur: sed gradus ipse illum secutus est, vt ait scriptura: Misericordia tua, Domine, subsequetur me. Cùm igitur omnia ex diuino præscripto & lege perfecisset, iamque speraretur Lazichenorum futurus Episcopus, ab ea remotus est cura ab ipso Deo, qui meliora semper ac præstātiora prospicit seruis suis. Neque enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ, inquit Dominus per Prophetam. Homo quippe in faciem respicit, Deus aūt intuetur cor.

Luc. 3.

Psal. 106.

Psal. 22.

Esa. 55.

1. Reg. 16.

Cùm igitur consilium illud mutatum esset, & Lazichenæ vrbis Episcopatus ad alium deuenisset, pristinum propositum complexus, incorruptas diuitias tractare decreuit, & prudentem patremfamiliâs imitari, qui promēs ex thesauris suis omnia noua & vetera, preciosam emit margaritam, & superlucratus est. Sic & vir admirabilis blandas vitæ voluptates & sensus pulchrè commutauit: dansque temporaria, vt acciperet sempiterna, propter excellentem cognitiōis magnitudinem, imitatus est Apostolos, q, relictis omnibus, secuti sunt Christum. Se totum solitariæ vitę tradidit, monachi vestem induens, & re atque habitu & sermone philosophiam illam amplectens, quam ex vtero matris adamauerat. Imitatus est Eliam Thesbitem & Iohannem Baptistam, qui exercitationis viam imitari volentibus ostendentes, solitudinem primi coluērunt. Quanquàm magnus Eutychius non solitudinem, non Carmelum, sed Amaseorum metropolim elegit, vbì desiderio suo satisfaceret. In hac enim

Matt. 13.

Matt. 19.

Fit monachus.

ci.

ciuitate sanctum est monasterium, quod sanctissimi quondàm Episcopi Meletius, & Vranius,& Seleucus exædificandũ curarũt. Ac Meletius qdẽ & Seleucus, cùm sanctissimam Amaseorum Ecclesiam rexissent, in ea sanctè dormierũt, & in hodiernum vsq; diem miracula & curatiões operantur. Nam de magno quidem Seleuco miraculum celebratur, quod per illum Deus, cùm adhuc viueret, operatus est.

Seleuci episcopi miraculum insigne. Cùm enim fames grauissima regionem occupâsset, non mediocre periculum erat. Etenim cùm ex horreo, quod adhuc manet, totum esset frumentum exportatum, custos non ferens flagitantium impetum, ad sanctum Seleucum accessit, horreique claues reddidit: Non est, inquiens, frumentum in horreo, & efflagitantis populi multitudinem ferre non possum. Acceptas claues vir sanctus in lectulo suo posuit, & per totam noctem, vt solitus erat, precari DEVM non destitit, vt admirabilem potentiam suam ostenderet, quò populum suum alere posset ac sustentare. Postridiè igitur manè, cùm ad sanctum Episcopum de more religiosissimi clerici venissent, ipse ad custodem: Accipe, inqt, claues, frater, & súbueni pauperum necessitati. At ille rursùs iureiurando affirmauit, nihil in horreo esse frumenti. Cumq; obstinatus in incredulitate perstaret, ad clericos conuersus vir magnus: Benedictus, inqt, Dominus: Abite cum illo, & cognoscite, vtrùm vera dicat, nécne. Cùm autem abijssent, & vellent ostium aperire, vix potuerunt introire pre frumenti multitudine. Manet autem ad hunc vsq; diem inscriptum testimonium, Centiès mille frumenti modios ex horreo sancti Seleuci precibus exportatos. Hactenùs de beato Seleuco. Vranij verò, qui in Ibéris sedem obtinuit, & illic defunctus est, tumulus adhuc curationes elargitur: idq; patet ex egrotantibus, qui in æde, in qua sanctus hic requiescit, ad eius tumulum palàm appropinquantes, morbis liberantur, & sani cursitant collaudantes Deum.

Habitum monachi induit. In hoc igitur magno monasterio, quod ipse posteà tum ædificijs, tum cultu diuino, tum prouentibus amplificauit, monachi magnus Eutychius habitum induit. Cumque succinctos haberet lumbos in veritate, & sancti Spiritûs armaturam suscepisset, totius monachorum cœtûs in ea metropoli gubernandi prouinciam cepit: ex quo Catholicus, seu Generalis appellat⁹ est. Qua qdem dignitate nihil elatus est, nec eam in animo suo magnifaciebat. Omnem enim caducæ ac misere huius vite splendorem, vt inanem, aspernabatur: quippe qui hominis gloriam, vt florem fœni (Esa.40.) esse non ignoraret. Itaque cùm maximus esset omnium ac primus, ità se gerebat, (Mar.10.) vt si vnus è multis extitisset. Sic enim Dominus præcipit: Qui vult inter vos esse primus, sit omnium vltimus & minister. Dictum enim illud: Dux aliorum es con- (Eccl 32.) stitutus, ità te gere, vt si vnus esses ex illis: planè meminerat & obseruabat. Iam cùm omnia non exiguo tempore, nempe decem annorum spatio in eadem mansione degens, eique presidens, fecisset & docuisset, multosque Deo cohortationibus & doctrina sua lucratus esset, illud Euangelicum obseruans: Qui fecerit & docue- (Matth.5.) rit, hic magnus vocabitur in regno cælorum: & illud: Melius est nomen bonum, (Prou.22.) quàm diuitiæ multæ, meruit illa verba audire: Eugè serue bone & fidelis, super pauca (Matt.25.) fuisti fidelis, super multa te constituam. Et sic illustris effectus est, vt cùm instàr ardentis & absconditæ lampadis sub modio esset, electus sit, vt super candelabrum positus, fideles omnes illustraret, & omnibus, vt ciuitas super montem posita, clarus fieret. Sed quomodò hæc gesta sunt? Dei prouidentia factum est, vt in negocio quodam, ad omnes Christianos pertinente, magni huius viri opera requireretur. Negocium autem fuit eiusmodi:

Concilium V. œcumenicum. Scitis vos omnes, viri studiosi, sanctum Concilium quintum in hac regia ciuitate fuisse celebratum, regnante Diuo Iustiniano Imperatore, qui Christianæ religionis studiosissimus fuit, & diligentissimus in congregandis sanctissimis Episcopis, qui tria illa capita dijudicarent, id est, Theodoreti scripta contra duodecim capita sancti Cyrilli: & epistolam Ibæ, ad Marim Persam conscriptam: & Theodori Mopsuestiæ Episcopi Iudaicas nugas & maledicta. Quæ quidem diligenter explorata, & iustè improbata, meritoque damnata fuerunt ab ipso sancto œcumenico Concilio. Cùm igitur omnes Episcopi sanctissimi conuocarentur, Amaseorum item Metropolita accersebatur, vt ad hanc vrbium reginam, harum quæstionum gratia se conferret. Verùm cùm infirma corporis valetudine ille impediretur, Deo ità prospiciente, vt latentis huius sancti viri Eutychij thesaurus manifestus fieret, primùm Metropolitanus per alios

alios probos venerandosq; viros, qui erant persuasuri, vt regnantem hanc ciuitatē acciperet: deindè ipsemet illum hortatur, vt sibi velit obsequi, & pro se ad Conciliū prompto animo, vt qui sit dogmatum diuinorum peritissimus, proficisci. Cessit vir sanctus cohortationibus. Erat enim ità promptus ad obtemperandum, vbì salutis lucrum sperabatur, vt tardus ad obsequendum, vbì animæ detrimentum & damnum erat propositum. Verùm cùm initiò rem ægrè ferret, vt Moses olìm, cùm in Aegyptum ad liberandos filios Israël mitteretur, vidit & nouus hic Moses, si non rubū ardentem, at clibanum, vt Abraham, conflagrantem. Audiuit & vocem, non quæ diceret: Nè appropinques huc: aut, Solue calceamentum è pedibus tuis: quibus verbis præcipitur, vt terrenæ carnalesq; cogitatiōes deponātur: sed verba similia: Abraham, Abraham, Per memetipsum iuraui, dicit Dominus, benedicens benedicam tibi, & multiplicans multiplicabo te: & erit semen tuum sicut astra cæli. Tot enim talesq; sunt, qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex aqua & spiritu, & alijs spiritalibus gratijs illi nati sunt filij. Quæ autem visio illa fuerit quā vidit, & quæ illa vox, quam audiuit, commemorare est operęprecium. Rursùm nouus Ioseph, rursùm nouus Daniel fit magnus hic vir. Exod. 3. & 4. Gen 15. Exod. 3. Gene. 22. Iohan. 1.

Videbam, inquit, in visione noctis digitum manûs Domini in firmamento cæli, & mōtem sancto monasterio imminentem, (Est enim mōs ille valdè sublimis & excelsus, in quo sancti martyris Thalæi ædem constructam videmus) cuius vertex mihi à digito illo ostēdebatur: & vox audiebatur, dicens: Illic eris Episcopus. Quis p montem illum aliud, q̃ vrbium reginam, vt exitus docuit, significari existimâsset? Est enim verè montium reliquorum ac ciuitatum vertex atq; fastigium, de quibus ait Dauid: Rigans montes de superioribus suis. Siue enim virtutes angelicas, siue montes ipsos & ciuitates intelligas, vtroq; modo veritas appáret. Cùm igitur visionem hanc vidisset, Deum, qui illam ostenderat, deprecabatur, vt sacrum illud munus & periculum, quod ex eo immineret, à se transferret: vtq; sibi potiùs cōcederet, in futura vita bonis illis, quæ iustis promissa sunt, perfrui, atq; audire verba illa: Esto super decē ciuitates. Sed Deus, qui nubes ducit ab extremis terræ, quiq; à gregibus ouium vocauit Dauid, vnxitq; illum prophetam & Regem, elegit & mitem hunc virum, & occasione illa, quam dixi, in vrbium amplissimam duxit. Mansit autem apud Patriarchā, qui tunc erat: Menas appellabatur, eratq; vir sanctissimus & diuinus. Cumque angelicam ageret vitam, futuraque prospiceret, magnum Eutychium hortatus est, nè à se discederet: ostendensque illum sancto clero, dixit: Hic monachus erit successor meus. Confestìm autem illum misit ad Imperatorem, apud quem cùm de rebus propositis disputaretur, apparuit omni diuina humanaq; disciplina instructissimus. Cumq; congressus esset cum hæreticis, qui soliti sunt verbis digladiari, non ad vtilitatem, sed ad simpliciorum euersionem: illi non potuerunt resistere sapiētiæ & spiritui, quo loquebatur. Cùm enim quidam negarent, eos anathemate feriendos, qui post mortem depræhensi essent hæretici, ipse diuinarum scripturarum testimonijs anathemate puniendos esse demonstrauit. Rex enim Iosias, inquit, cùm id prophetia antè significâsset, ossa eorum, qui vitulis immolârant, post mortem effodit atq; combussit. Idē ergò in hæreticos seruandum est, vt post mortem anathemate damnentur. Visio S. Eutychij. Psal. 103. Luc. 19. 3. Re. 13. 4. Reg. 23.

Hunc igitur Imperator & qui adstabant, admirati, magnoperè coluērūt & obseruârunt. Itaq; maiore cum libertate deincèps in regia versabatur, & maiores cognitionis eius diuitiæ apud Deum atq; homines declaratæ sunt. Amabat autē eum Imperator, immò verò Imperatorum ac regum omnium Dominus: cui cùm ante ortum nostrum nota sint omnia, (quos enim præsciuit & prædestinauit, hos & vocauit & glorificauit) magnum etiam Eutychium summa cum gloria vocauit ad Pontificatûs dignitatem. Paucis enim pòst diebus sanctus Dei seruus Menas, regiæ vrbis Patriarcha, de quo mentionem fecimus, in senectute bona & dierum plenus, quos cum Dei gratia transegerat, hinc ad angelorum & sanctorum Patrū vitam migrauit. Cuius quidem obitûs nūcio ad Christianissimum Imperatorem perlato, multi certatìm incredibili studio conabantur amicos Imperatoris promissis & muneribus corrumpere, vt hominibus indignis Pontificatum deferret. Sed qui omnia facit & mutat, quiq; corda scrutatur & renes, Deus, in manuq; sua cor regis continet cum finibus terræ, quietissimi Imperatoris cor ad virum dignum inclinauit. Qui celeriter vni è Rom. 8.

referendarijs (Petrus hic appellabatur) mandauit, vt quæreret & teneret, & congruenti honore custodiret magnum Eutychium. Quod sanè factum est. Sed audite visionem, quam is, dum seruaretur, vidit. Videbar, inquit magnus ille vir, magnā quādam & præclaram domum videre, & lectum splendidè stratum, in quo mulier, nomine Sophia iacebat: quæ cùm vocâsset me, ornamentaq; demonstrâsset, vidi mox domui adiacens solarium niue repletum, & puerum in solario stantem, nomine Sotericum, qui è solario casurus videbatur, nisì ego præueniens, è niue eductum à lapsu conseruâssem. Hoc viso quid aliud significabatur, nisì pulcherrima ecclesiæ sanctissimæ opera? Hæc enim erant illa ornamenta. Per puerum autem in niue periclitantem, dogmatica disciplina laborare indicabatur. Quæ quidem omnia, sancti viri p̄sidentis operam & diligentiam requirebant.

Visio alia S. Eutychij

Cùm igitur hæc ità processissent, sancto Clero sacroque Senatui liberè consilium suum exposuit Christi studiosissimus Imperator, affirmans, se de illo Diuinam visionem vidisse. Cùm enim, inquit, in æde sancti Petri principis Apostolorum, in qua Senatus habebatur, me somnus complexus esset, in quiete vidi Principem Apostolorum mihi magnum Eutychium ostendentem, dicentemq;, Fac, vt hic sit Episcopus. Hæc cùm ità se habere iureiurando affirmaret Imperator, omnes ipsius contentionem ac studium, quod diuino quodam splendore vultûs declarabat, conspicientes, vno animo, eademq; mente, & cunctis suffragijs, atq; vna voce ante tempus conclamârunt: Dignus est, dignus est. Cùm igitur illi omnia ordine & ex Diuinorum Canonum præscripto contigissent, & tempus esset, vt sacrarum manuum impositione & initiatione consecraretur pater & magister ipsorum, adducitur ad sanctum altare, qui multos ad illud sacerdotes atq; pontifices erat adducturus: precibus ac manu, & diuinis ac venerandis oraculis consecratur, sancto Spiritu inungitur: vel potius sanctificatus ipse, vicissìm præsentes omnes Pontifices sanctificat: ouis errantis typum super humeros tollit: in sedem sublimem ascendit, in solio sedet: atq; pastorū principem Christum in cælum reuertentem imitatur. Dicit enim ipse quoq; populo vniuerso verbum illud, quod coniunctionem conciliationemq; & conseruationem significat: nempe, Pax omnibus: & ab omnibus illud vicissìm accipit. Præclarè diuinus Dauid antè de ipso pronunciauit: Quàm magnificata sunt opera tua Domine: omnia in sapientia fecisti. Quæcunq; enim in hunc acta sunt, diuina sunt plena sapientia, lætitiaq; fideles omnes afficiunt.

Visio Imperatoris.

Luc. 15.

Psal. 103.

Aequum autem est, vt annorum ipsius numerum cognoscatis, vt quàm perfectus plenusque cōcurrerit, intelligi possit. Quadragesimo ætatis suæ anno creatus est Patriarcha. Par enim erat, vt omnia perfecto viro essent perfecta. Hunc quippe numerum in diuina scriptura, tanquàm mysticum perfectumque reperimus. Nam & Isaac, ex Sara Abrahæ filius vnigenitus, cùm quadraginta esset annorum, Rebeccam duxit vxorem, cùm ad illud vsq; tempus in virginitate permāsisset: qui profectò Isaac Christi mysterij, & Ecclesię ex gentibus congregandæ figuram expressit. Quid Moses ille magnus, seruusq; Dei? Nónne cùm quadragesimum ageret ætatis annum, fratres suos inuisit in Aegypto: & cùm vidisset Aegyptium quendam iniuriam Iudæo afferentem, illi, qui afficiebatur iniuria, Aegyptio interfecto, auxilium tulit? Expletis rursùm quadraginta annis, in Madian diuina illa visione, quam in monte Sina vidit, factus est dignus quòd rubus, cùm arderet igni, non comburebatur: Audiuit & vocem dicentem sibi: Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & gemitum eorum audiui, & descendi, vt eruërem ipsos. Veni, & mittam te in Aegyptum. Quid hoc significat, nisì ipsum eligi præfectum & liberatorem filiorum Israëlis? Iam quomodò leges diuinas, digito Dei in tabulis inscriptas, accepit? Nónne posteaquàm ieiunâsset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, in quibus & noui Testamenti mysteria didicit? Ac meritò quidem Moses duplicem hunc numerum adhibuit, cùm esset lex, & sub ipsa lege. Imperfecta enim est lex. Quid omnium saluator ac liberator Christus Iesus, qui legem impleuit? Nónne ipse quoq; numerum hunc obseruauit, cùm dies quadraginta & totidem noctes ieiunauit, omnemq; mox tentationem atq; omnem impetum inimici sustinuit, deditq; potestatem hominibus calcandi super scorpiōes, & serpētes, & oēm potestatē inimici? Et post resurrectionē nō'ne varijs modis versat' cum

Numerus quadragenarius mysticus.

Gen. 25.

Exod. 2.

Exod. 3.

Exod. 24. & 34.

Matt. 4.

cum sanctis Apostolis ac discipulis suis, quadragesimo die benedicens illis, discessit ab eis, & ferebatur in cælum, relicta illis & per ipsos Ecclesiæ suæ pace, quam acquisi- uerat sanguine suo? Ex multis hæc pauca volui commemorare, vt ostẽderem omnia, quæ in sanctum hunc virum collata sunt, Diuina quadam gratia contemplatione digna processisse. Luc. 24. Acto. 1.

Verùm quis deincèps fuit, cùm esset consecratus, & sublimẽ illam dignitatem accepisset? Sanctitas ei similis, quæ per linguas ignitas super singulos Apostolos descẽ- dit, super ipsum item requieuit: & Spiritu sancto plenus, loqui cœpit, quemadmodùm ipse Spiritus dabat eloqui. Meritò posset hîc aliquis totum illum scripturæ locum accommodare: Erant autem in Hierusalem viri religiosi ex omni gente, quæ sub cælo est. Verè enim ex omni gente erant religiosissimi episcopi in noua Hierusalem Constantinopoli congregati, trium illorum capitum gratia, quæ antè recẽsui. Cùm igitur conuenisset multitudo & confusa esset, audiuerunt ipsum loquentem alia lingua aduersùs diuersas linguas hęreticorum. Alia enim est rectè loquentium, & in recta fidei confessione manẽtium lingua: alia eorum, qui in superbia sua loquũtur iniquitatem aduersùs Deum altissimum. Itaq; ignita sancti viri lingua sustulit eos in finem, Spiritûs sancti ope, & sanctissimis episcopis adiuuantibus: vt Moses Israëlitæ ferens opem, Aegyptiumq; percutiens. Dogmata enim hæreticorum, à veris Israëlitis tenebrosa execrandaq; existimantur: quamobrèm & damnata, sub sabulo sepeliuntur. Iam quæ in magno illo quinto Cõcilio acta fuerint, scitis vos omnes viri doctissimi. Quarè non est necessè, vt aliquid de illis dicamus. Quòd si qui sunt, qui ea ignorent, facilè poterunt intelligere. Sed hoc loco congruet id, quod à Dauide dictum est: Sacerdotes tui induantur iustitia, & sancti tui exultẽt. Itemq; illud, quod ab Apostolo dictum est. Induite armaturam spiritûs sancti, quò possitis omnia tela inimici ignita extinguere. Indutus igitur lorica iustitiæ, & calceatis pedibus in præparatione Euangelij pacis, in omnibus sumens scutum fidei, & galeam salutis, & gladiũ Spiritûs, quod est Verbum Dei, spinas amputauit, & vias asperas, planas reddidit, eiectis lapidibus, id est, maledicis & detestandis hæreticorum sermonibus, ex vera fidei via: & medium maceriæ parietem soluens, per sanctorum dogmatum expositionem & comprobationem, sanctissimis Dei Ecclesijs pacem reddidit. Acto. 2. Exod. 3. Psal. 131. Ephes. 6.

Res autem accidit admirabilis, & illius animo digna: quæ, vt arbitror, vel potiùs scio, nunq̃ accidet, nec est euentura. Cùm enim multa diuersis locis atq; tẽporibus sancta Concilia celebrata sint, ex quo religio Christiana constituta est, nemo vnq̃, nisi magni huius atq; diuini viri tempore, quatuor simul Patriarchas cõuenisse meminit. Itaq; cunctis dubitationibus & controuersijs, non violentia, nec necessitate, aut partium studio atq; affectione, sed demonstrationum & cohortationum vi dissolutis, summa pax & magna tranquillitas in Dei ecclesia est consecuta. Quatuor autem Patriarchæ sunt hi: Vigilius veteris Romæ, Eutychius hîc nouę Romę, Apollinarius magnæ Alexãdriæ, Domninus Antiochiæ: qui tanquàm vnum in corpus ex quatuor elementis conflati, vnanimes, idemq; sentientes, manus inter se coniunxerunt, vt oraculum illud Psalmi testatur: Flumina plaudent manibus in idipsum: Mõtes exultabunt. Et quod à Zacharia dictum est: Erit in die illa cõmotio Domini sup eos magna, & capiet vnusquisq; manum proximi sui, & manus eius cum manu proximi sui coniungetur: & Iudas pugnabit in Hierusalem, & congregabit robur omniũ populorum per circuitum. Quadruplicem igitur & auream quodammodò quãdam magnam catenam conficientes, in templum Dei, hoc est, in magnam Ecclesiam ingressi sunt, & Diuinum incruentumq; sacrificium obtulerunt, semèl & solũ Christũ Dominum, pastorumque principem imitati, qui vnica oblatione sanctificauit vniuersos, semèl passus in fine seculorum. Omitto, quòd sacerdos semèl in anno in Sancta sanctorum ingrediens, latrię figuram & vmbram exprimebat. Quatuor hi fluuij tollentes contritiones montium, iuxta illud: Eleuabunt flumina fluctus suos: opiniones hęreticorum, quæ apud fideles sunt maculæ quędam & sordes, eiecerunt à vocibus aquarum multarum, id est, scripturarum & Patrum testimonijs: lętitiamque & gaudium sanctis montibus, hoc est, Christi ecclesijs pepererunt. Quis vidit, quis audiuit res eiusmodi? Pulchri sanè, & admodùm pulchri sunt fluuij, q egrediũtur è paradiso: multo tamen magìs laudandi sunt quatuor hi, qui in paradisum ingressi sunt. 4. Patriarchæ in v. Synodo. Psal. 97. Zach. 14. Psal. 92.

Paradisus enim est Ecclesia Dei, in qua plantati sunt, in montem hæreditatis, in habitaculum paratum, quod Dominus sanctificauit, quod parauerunt manus eius, qui regnat in seculum & vltrà. Horum igitur consensu & coniunctione Dominus Deus noster fortis & potens in bello, currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare, delectos hæreseum fautores, triumq; capitum impietatem demergens, nouo nimirùm Mose manum tollente, & virga, id est, cruce filios cōtumaciæ in aqua maris suffocante. Filij autem Israël ambulauerunt per siccum in medio maris.

Exod. 15.

Cùm igitur ex quatuor Pastorum concordia rectoque sensu, factum esset veluti vnum ouile, atq; vnus pastor, & omnis disciplinæ moderatio super sacerdotes & sacerdotum præsules conquieuisset, discesserunt ad suas singuli ciuitates & populos magno cum gaudio. Ac diù quidem tunc omnes vbiq; Ecclesiæ Dei in pace versatæ sunt. Ambulabant enim & ædificabantur in timore Dei, & sancti spiritûs consolatione replebantur. Relictus autem est solus, nouus hic omnibus in rebus Iacob & magnus Patriarcha Eutychius. Nam vt ille quondàm luctatus est nō cum homine, (neq; enim is homo fuit, qui benedixit Iacob, & mutauit nomen eius in Israëlem: Quoniā si fortis, inquiens, fuisti luctando cum Deo: & quæ sequuntur) ità hic aduersùs principes & potestates, aduersùs mundi rectores tam visibiles, quàm inuisibiles, solus ꝓ Christo Deo nostro bellum suscepit, solus subijt Ecclesiarū solicitudinem, restititq; vsq; ad sanguinē, nocte & die pugnās aduersùs hostes veritatis. Graues enim & Arabici lupi non desinebant Dei gregem oppugnare, mala excogitantes, & loquentes ꝑuersa, captiuasq; ducentes animas simpliciorum. Non exiguo tempore hic Dei seruus creditum sibi gregem à Pastorum principe Christo, super aquam refectionis & in loco pascuæ collocauit, quod firmum erat, conseruans: quod fractum, alligans: quod debile, confirmans: quod aberrabat reducens sermonibus & rationibus opportunis, vt peritus pastor. Ardore diei & glacie noctis vrebatur, vt Iacob Patriarcha, qui pro Lia & Rachele seruiuit, Laban pecora pascens annis quatuordecim. Verùm ille pro ouibus rationis expertibus labores perferebat: quorum quidem laborum merces erat manifesta. Nam quæ sublimioris speculationis sunt, cōiugium scilicet illud Iacob cum duabus sororibus, ea figuram quandam præ se ferebant Ecclesiæ, ex Iudæis & Gentibus congregatæ, quam Christus omnium Deus sibi despondit. Aliam autem orationem hæc requirerent. At magnus hic vir Dei Eutychius pari annorum numero, quot sunt Apostoli, Christi gregem pauit, quem ipse Pastorū princeps Apostolorum principi Petro commendauit: Si diligis & amas me, inquiens, pasce oues meas, & pasce agnos meos. Nanq; oues has cruce obsignatas, & virtutibus varias in vnum ouile, id est, in sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam congregatas, alieno non seruientes nec audientes, conseruauit. Oues enim propriæ semper audiūt vocem veri pastoris. Neq; enim fuit mercenarius pastor, neq; vt fur, aut latro, aut peregrinus, aut alienus, in ouile ingressus est: sed diuina lege & optimo ordine cum disciplina & gratia congruente, commendata est illi Ecclesia Dei, quam virginē castamq; Domino conseruauit.

Gen. 32.

Gen. 31.

Iohan. 21.

Cæterùm hoc ferre diù non potuit inuidus atq; honestatis inimicus diabolus, qui insolens ac superbus dicit: Fortitudine mea capiam orbem vniuersum, tanquàm nidum: & tāquàm oua derelicta tollam, & auferam manu mea fines gentiū. Cùm enim florentem ac plenam Christi aream cerneret, & frumentum maturum ac multiplex & ad cælum vsque pertingens, quid fecerit zizaniorum sator, & generis nostri hostis, quid machinatus sit sapiens ille ad faciendum malum, quomodò zizania in frumentum coniecerit, videamus. Specie pietatis & honoris ignominiosi (vt ait Apostolus: Zelum habent, sed non habent scientiam) tanquàm aper de sylua & singularis ferus per simpliciores pulchram Ecclesię vineam deuastare aggressus est: & vētos immisit, atq; procellam in domum benè super petram ædificatam, immò verò in ipsam petram. Quæ tamen firma permāsit, illaq; vt puluis paulò pòst dissoluta sunt. Verùm quínam zelus iste fuerit, seu gloria, aut pietatis species, paucis explicemus. Scitis vos omnes, qui pij Imperatoris Iustiniani diuinorum dogmatum studium meministis, quomodò is in eam potissimùm curam incumberet, vt omnes hereticorum rationes vnà cum ipsis hereticis improbaret & euerteret: quod quidem & fecit tum argumētis & demonstrationibus, tum testimonijs scripturarum. Hic nescio quo authore & ma-

Esa. 10.

Rom. 10.

Iustiniani Imp. pium studium.

magiſtro cœpit execrabilem ac deteſtandam & pernicioſam opinionem illã ſub ſpecie religionis probare, quæ Domini noſtri Ieſu Chriſti corpus ex ipſa diuinitatis cõiunctione incorruptum aſſerebat. Quæ quidem, vt cancer, ſerpens atq; depaſcens, totum propè orbem perdidiſſet, niſi noſter Phinees anteuertẽs reſtitiſſet. Sed quod huic morbo remedium adhibitum eſt? Sanctorum Apoſtolorum & Prophetarũ atq; Doctorum teſtimonia, & demonſtrationes ſunt multæ, quibus vſus eſt ille ad peſtiferum illum morbum opprimendum. Pernicioſa enim omninò peſtis eſt, affirmare, incorruptum fuiſſe Domini noſtri Ieſu Chriſti corpus ante reſurrectionem. Quis enĩ adeò ſtultus eſt, vt Domini corpus ex eo, quòd cum diuina natura copulatum fuit, incorruptum aſſerat, cùm, hoc conceſſo, colligendum ſit neceſſariò, fictam & ſimulatam humanæ carnis ſuſceptionem extitiſſe? Quomodò enim incorruptum corpus pati potuit, aut circuncidi, aut pannis inuolui, aut lacte nutriri? Quæ ſi illam vitæ largitricem carnem ſubiiſſe credimus, Crucem item, & clauorum foramina, & lanceæ vulnus confiteri oportet. Incorruptum igitur de illo dici nõ poteſt, niſi per hoc verbum intelligamus, corpus illius nulla vnquàm fuiſſe peccati macula contaminatum, aut in ſepulcro non eſſe diſſolutum. Verùm hæc à magno diuinoq; doctore Eutychio ſcriptis ſtudioſè ſunt & acriter diſputata. Ex quibus, ſi quis veritatem ignorat, facilè eam poterit intelligere. Longiores enim eſſemus, ſi ea vellemus perſequi. Videamus igitur, quid, poſteaq̃ patrum attulit teſtimonia, conſecutum ſit.

Labitur in errorẽ Aphthardocitarum.

Vide Niceph. Eccle. Hiſt. li. 17. cap. 29.

Cùm magnus hic vir longa oratione Imperatori, non eſſe id Eccleſiæ Catholicæ dogma, comprobâſſet, animam ſuam, (vt ait Ezechiel Propheta) quæ ad propoſitum pertinerent explicans, ſeruauit. Illi verò malorum inuentores, in peccatis ſuis periêrunt. Inſtàr enim ſæpè cadentis guttæ & petram excauantis, Imperatori perſuaſerũt. Atque huius quidem improbæ opinionis magiſtri, execranda nugacis Origenis & Euagrij & Didymi dogmata defendebant. Quorum nomina libens prætereo, nè malo malum rependere videar, & contumelia calumniam perſequi, & contra propoſitum & mores ſancti Eutychij facere: qui ex beato Saluatoris noſtri mandato, nõ eſſe malum pro malo reddendum, ſed contrà potiùs maledicentibus benedicendum, & pro perſequentibus precandum, tum factis, tum verbis docuit. Quanquàm ſilenda potiùs videntur, quàm prædicanda, quæ tunc geſta ſunt. Quamobrèm vt ipſe vir ſanctus edocuit, quæ ſilentio ſunt digna, p̃tereamus. Vigil igitur iuſtitię oculus malitiam impunitam abire non permiſit: ſed calumniam omninò retexit & patefecit, adeò vt illi ipſi ore proprio coniurationem confeſſi ſint, & vltionis æquitatem collaudârint. Erant autem, qui hæc machinati ſunt, non ſolùm ex eorum numero, qui plurimùm valebant apud Imperatorem, verùm etiam ex ſacerdotibus, qui erant inſignes, quiq; magnas Eccleſias gubernabant: (ſi tamẽ ſacerdotis nomine digni ſunt, homines improbi & calumniatores) quos tamen omnes iuſtitia puniuit, obſtruẽs labia aduersùs iuſtum loquentia iniquitatem in ſuperbia & deſpectione. Iſti igitur, vt dictum eſt, execrabilium & impiorum dogmatum ſtudio ſimplicitatem Imperatoris peruerterunt, & ſub incorrupti occaſione iniquè, vt demonſtrabitur, & præter diuinos Canones atq; Eccleſiaſtica inſtituta beatum ac pium virum oppugnârunt. Sed eos iuſtus iudex & in hac vita puniuit, & mox ad inferorum ſupplicia detruſit ſempiterna.

Ezech. 3.

Matt. 5.

Cùm igitur ſtudijs iſtorum diuturna vis morbi eſſet adaucta, & vulnus iam intractabile, atq; adeò immedicabile euaſiſſet, cumq; Imperator, aſſumpta charta, in qua deteſtanda illa opinio, quòd Domini corpus ex diuinæ naturæ copulatione incorruptibile fuerit, continebatur, eam diuino magnoq; pugili Eutychio perlegiſſet, flagitabat, vt ſentẽtia & ſuffragio ſuo illam comprobaret. At ille, vt æquum erat, primùm cohortationibus vtens, negabat eam eſſe doctrinam Apoſtolorum: quamobrèm ſe illi nec animo poſſe, nec verbis aſſentiri. Deindè cùm nec cohortationibus, nec admonitiõibus poſſet Imperatori p̃ſuadere, nè quid contra catholicã Eccleſiam & recta dogmata faceret, omnẽ curã & ſolicitudinem ſuam in Deum reijciens, Apoſtoli verbis teſtatus eſt, ſe nihil vtilium omiſiſſe, quod non nunciârit: atq; in poſterum ità ſe confirmauit, vt pro Chriſti fide vellet omnia perpeti: Certò, inquiens, ſcio, nec mortem, nec vitam, nec præſentia, nec futura, nec afflictionem, nec anguſtiam, nec famem, nec nuditatem, nec gladium, nec exilium poſſe me ſeparare à charitate Dei,

S. Eutychius non vult ſubſcribere errori.

Acto. 20.

quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Hæc vir sanctus verbis primùm, mox autem factis comprobauit. Constat enim, facta esse subsecuta. Cùm enim nollet dogmatis errorem suscipere, & Aphthardocitas comprobare, statìm malorum inuentores, q omnia facilè audent, principes illi & sacerdotes annui, congregati in auditorium & conuenientes, meditati sunt inania & stulta aduersùs Dominum, & aduersùs Christum eius: & Imperatori persuaserunt, vt virum, omnibus ornatum virtutibus, è sede exturbaret, in eaque alium constitueret, qui studijs & opinionibus suis consentiret. Quod quidem & factum est. Nam cùm festus dies sancti Timothei apud Hormisdæ regionem in nouo palatio celebraretur, ac sanctus Eutychius rem diuinam faceret, Tribunus militum & satellites, immanis feræ ministri, Episcopatum inuaserunt, compræhensis & distractis viri sancti familiaribus, qui contra illum testificarentur, vt quoquo modo illum non sine causa ex Episcopatu eiectum fuisse ostenderent. At vir magnus, cùm eorum inuasionem in Episcopatum, & quosdam è suorum numero illinc violenter abstractos & in carcerem coniectos fuisse cognouisset, peracto sacrificio, distributaq; sancta Communione, in sacrario mansit. Dicebant enim quidam graues viri, si è sacro templo exiret, fore, vt interficeretur: quosdam enim armatos, atque in Antiochi prædio collocatos, eo consilio foris eum expectare.

Festum S. Timothei.

Hæc vir beatus cùm accepisset, constitit ante altare, solitisq; vestibus & superhumerali indutus, quod semper secum habebat, vsque ad vesperam precationibus incubuit, Deum obsecrans, vt Ecclesiam suam tranquillam & recta dogmata conseruaret. Cùm autem fecisset obsecrandi finem, sacerdotes & monachi, qui aderant, hortati sunt eum, vt cibum caperet: quod & fecit. Cumque paululùm quieuisset, affuit cum gladijs & fustibus, multoque cum præsidio militari magna illa fera, qui Aethereus appellabatur: correptumque sanctum virum, nudum, & nihil habentem, in monasterium quod Choracudim appellant, absportauit. Quo in loco cùm vno die commoratus esset, & propter monasterij paupertatem malè tractaretur, misericordia commoti, (nam viri sancti virtutem aduersarij quoq; admirabantur) eum in Osiæ, id est, Sanctæ, sic appellato monasterio prope Chalcedonem collocârunt. Nec ampliùs quærentes, vtrùm iure, an iniuria è sede fuisset eiectus, coacto post diem octauum conuentu Episcoporum & Principum, virum sanctum, quem indicta causa eiecerant, in ius, vt se defenderet, vocârunt, quòd libellus aduersùs eum Consessui esset oblatus. Quid autem libellus contineret, non sine risu potest audiri: Quòd vnctus esset, quòd auiculas comedisset, quòd multas horas genibus flexis orâsset, & alia his magìs adhuc ridicula. Ab eiusmodi igitur criminibus, vt sese purgaret, cum accersiuerunt. Sed vir sanctus Episcopis & principibus, qui Consessûs mãdato nũcium attulerant: Ad quem, inquit, acceditis, & quem me vocatis? Illi veritate coacti responderunt: Ad dominum nostrum & patrem. Quibus ipse rursùm: Quis est, inquit, iste Dominus & pater vester? Venimus, inquiunt, (tanquàm occultis quibusdam verberibus vapularent) ad Patriarcham nostrum dominum Eutychium. Patriarcha ego, inquit ille, Patriarcha Dei gratia sum, nec à me quisquam hominum tollet hanc dignitatem. Quis est ille, quem meo in loco collocâstis? Quibus verbis cùm illi respondere non possent, victi reuerterunt ad eos, à quibus missi fuerant. Verùm idem conuentus iterùm & tertiò contra Canones eum vocauit. Sed ille semper congruenter respondit: Si canonicum, inquiens, iudicium constitutum est, detur mihi Clerus meus, & ordo Patriarchatûs, & veniam, defendamque me, & accusatorum meorum vtar testimonio. Hæc illi responsa cùm accepissent, nihil consentaneum facientes, sententiam contra ipsum tulerunt, ipsis iudicibus dignam. Quam tamen beatus vir anteuertens, subiecit omnes pœnis Canonicis, donèc resipiscerent.

Expellitur vir sanctus è sede sua.

Nota crimina.

Verùm cùm finem accepissent consessûs illius ludi, is, qui consilium Achitophelis disiecerat, axesque curruum Pharaonis confregerat, dissipauit etiam illorum cõsilium, implicans eos inter se: qui cùm occasionem honestam non reperirent aduersùs iustum, vt quæ iniustè egerãt, iustè viderentur egisse, (erant enim ijdem iudices & accusatores) eum ex loco, vbi erat, in insulam, quæ Princepo dicitur, transtulerunt. Ad hãc appulit insulam beatus vir cum tempestate die sabbati, nocte profunda. Cùm autẽ illuxisset, antequàm quicquam aliud ageret, vidit Crucem in pariete pictã cum hoc

Deportatur in exilium.

hoc elogio: Christus vobiscum est, state. Qua quidem re vehementer lætus, gratias egit Deo, qui hanc sibi consolationem attulisset. Sed cùm in illa insula tres hebdomadas sub magna militum custodia transegisset, rursùm ab eisdem iudicibus decretum est, vt Amaseorum metropolim peteret, maneretque in monasterio, quod ipse constituerat. Quod & factum est. Quę autem illic aduersùs eum acta scriptaque sint, dicere, nè longior sim, supersedebo. Satis enim est, quod ad hoc propositũ dixit Ezechiel ex persona Dei: Eo tempore auertã faciem meam ab eis, & inquinabunt Episcopatum meum, & ingredientur in sancta mea sine reuerentia, & facient inquinationẽ magnam. Sed quæ deindè euenerint, videamus.

Fidelis Dei seruus Eutychius Paulo similis declaratus est, & ad eum quoquè Pauli historia referri potest. Sic enim de Paulo scriptum est: Vt autem iudicatum est, vt in Italiam nauigaremus, tradiderunt Paulum & quosdam vinctos Centurioni, nomine Iulio. Sic & de sancto viro factũ est. Nam posteaquàm multa temerè consulta essent, tandèm, vt diximus, decretum fuit, vt ad Amaseorum metropolim sese conferret, & in suo ipsius monasterio viueret. Hoc ille nuncio doluit fortaßè? Aduersatúsne est? Vel succurrit illi, quod Dominus prædixerat: Nemo Propheta acceptus est in patria sua? Minimè verò: sed prompto animo omnia subijt. Gaudebat enim, quòd dignus habitus esset, qui pro nomine Dei contumelia afficeretur. Studebat enim nõ solùm vt in illum crederet, verùm etiam vt pateretur. Quoniam fides sine operib⁹ mortua est. Imitatus est hac item in re super omnia Deum, qui dorsum suum tradidit flagellis, & genas alapis, & faciem suam non auertit à fœditate sputorum. Cuius liuore sanati omnes sumus. Qui etiam dixit: Si me persecuti sunt, & vos persequentur. Si patrem familiâs Beelzebub vocauerunt, quãto magìs domesticos eius? Hoc egit & seruus Dei. Decreuerat enim omnes potiùs perpeti acerbitates, quàm fidem prodere, vt exemplo suo multi confirmarentur, stabilesque & immobiles in recta fidei confessione permanerent. Quod quidem & factum est. Omnes enim patriarchæ, multiq; Episcopi, præcipueque Orientales recusârunt Imperatoris opinioni subscribere, & ei tum synodo, tum scriptis restiterunt, in primisque sanctissimus Theopolis patriarcha Anastasius, qui easdẽ, quas magnus Eutychius (ærumnásne dicam, an coronas?) pertulit. Cùm igitur indicta causa damnatus esset exilio, paratáque essent iam oĩa, nos item cum illo persecutionem pro Christo & exilium ferre decreuimus. Quo q. dem constituto, ille omnes, qui aderant in insula, ore osculatus, vt Ephesios Paulus in litore, animo autem totam ecclesiam, sibi à Deo creditam, in osculo sancto, eam Domino, à quo ipsam acceperat, commendauit.

Act.27. *Luc.4.* *Iaco.2.* *Esa.50.* *Matt.10.* *Anastasius episco. Antiochenus.* *Act.20.*

Eorum igitur, qui nos ducebant & qui miserant, arbitrio in monasterio ipsius cõstitimus, tanquàm in exilio, vt ipsi arbitrabantur: quod tamẽ vir sanctus salutiferum sibi, & multorum bonorum causam existimabat. Quæ autem tunc in via publica gesta sunt, vtrùm molesta acerbaque fuerint, an miraculis & ægrotantium curationib⁹ plena, vt orationis longitudo vitetur, prætereo. Quanquàm eadem, maioraque publicè perspecta sunt, cùm viri sancti reuocatio celebrata est. Descẽdit igitur in Amaseam magnus pugnator Eutychius, vt Abraham olìm, & eius nepos Iacob in Aegyptum, ambo Patriarchæ, propter famẽ. Nam ꝙ Saluator noster Iesus Christus in eandem Aegyptum descenderit, vt rem excellẽtiorem cum honore præterimus, & propter leuem nubem, & propter casum manufactorum simulacrorum. Nam descensus quidem ille multis miraculis claruit. Dei enim carnem humanam induti præsentia, qd non admirabile efficeret? Nec magnorũ Patriarcharũ descensus miraculo caruit: vt facilè declarant nobis oĩbus plagæ illæ, quas à Deo Pharao accepit propter Abraham & Saram: quãobrèm eos cum honore dimisit, & Ioseph declaratio, & Iacob atq; filiorum eius ad ipsum profectio. Hęc quidem illis admirabilia contigerunt: Sed magno Eutychio non minora concessit rerũ omniũ effector Deus. Quæ aũt hæc, quantaq; fuerint, multis omissis, videamus. Hæc quidem nos perspeximus, & audiuimus, & manus nostræ contrectauerunt, & quæ vidimus, testamur. Qui enim dixit: Qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora his faciet: &, Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis huic monti: Tollere, & transfer te in mare: & fiet ità: ipse dedit seruo suo gratiam sanitatum, vt morbos curaret, & dæmonas eijceret. Curationibus quidem efficiendis necessarium est, vt & curandorum fides adsit,

Gen 12. & 46. *Esa.19.* *Iohan.14.* *Matt.17.*

& curantium virtus. Quorum vnum si defuerit, alterum nihil proderit. Vtrunque enim simul operatur. Non potuit, inquit Euangelista de Domino loquens, illic signa facere propter illorum incredulitatem. Quamobrèm qui cum fide ad virum hunc sanctũ accurrebant, plus gratiæ accipiebant, cùm omnia sint credenti possibilia, viro sancto nimirùm traditam sibi à patre luminum gratiam impartiente. Hinc autem exordiar: Vos, qui eiusmodi narrationibus delectamini, attendite.

Matt.13. Mar.9.

Sed vndè, aut à qua gratia exordiendum est? Quanuìs alia sint miracula præstātiora, ab hoc tamen initium sumendum existimo: Erat in vrbe Amasea quidam Androgynus, legitima vxore copulatus, qui cùm filijs procreandis operam darent, ità frustrabantur, vt infantes, antequàm ex ventre exirent, immaturi præriperentur. Ex quo parentes ipsi magno mœrore afficiebantur. Quid igitur faciunt? vtile consilium capiunt. Confugiunt ad Deum, qui mortuos etiam potest per seruos suos in vitam reuocare. Imitantur viduam illam Sareptanam, cuius filium Elias suscitauit. Sunamitidem imitantur, quæ cucurrit ad Elisæum, cùm filius eius in cœnaculo mortuus iacéret. Confugiunt & ipsi ad beatum virum: supplicant, vt precibus suis impetret, nè infantes sibi in lucem editi, statìm moriantur. Qui cùm pro illis precatus esset, ambos vnxit oleo sancto, tum eo, quod è preciosa Cruce, tũ illo, quod ex sanctæ puræq; Dei genitricis & perpetuò virginis Mariæ nostræ Dominæ veneranda imagine scaturire solet Sozopoli, dicens: In nomine Domini nostri Iesu Christi. Hæc enim verba cunctis ægrotantibus, qui ad se accedebãt, solitus erat adhibere, quemadmodùm & diuus Iacob⁹ præcepit: Infirmatur, inquiẽs, aliquis è vobis? vocet Ecclesiæ presbyteros, & orent super eum, vngentes ipsum oleo: & oratio fidei saluabit infirmum: &, si peccata commiserit, remittentur ei. Cùm igitur precandi finem fecisset, & tãquàm gratia quadam afflatus taceret, mox: Nomen, inquit, illi Petrum imponetis, & viuet. Erat enim mulier grauida. Cùm autem ego adessem, & respõdissem: At si fœminam, inquiens, pariet, ecquod illi nomen imponent? Minimè, inquit ille, sed Petrum vocabunt, & saluus erit. Quibus verbis gaudentes, tanquàm puerum nondùm natum in vlnis gestarent, domum reuersi sunt. Tempore iam impleto, peperit filium, quemadmodùm antè viderat, & prædixerat seruus Dei. Quem cùm baptizandum curâssent parentes, & nominâssent Petrum, posteà vnà cum ipso ad virum sanctum accedẽtes, complexi sunt pedes eius, & confessi sunt, quæ sibi fecisset Deus, & quòd suì misertus esset. Impositis autem puero manibus, vir sanctus benedixit ei. Sed cùm creuisset ille, qui ex pcognitione & precibus genitus fuerat, alter natus est illis. Itaq; veniẽtes rursùs, ambos filios ad sanctum virum attulerunt, laudantesq; Deum, rogabant, quo nomine postremus deberet appellari. Qui geminos filios intuitus, illud Salomonis venustè vsurpauit: Frater, inquiens, fratris fultus auxilio, est tanquàm ciuitas munita. Parẽtibus aũt ipsorũ dixit: Iohannẽ hũc appellabitis, qm̃ in ęde sancti Iohãnis preces vestras Dñs De⁹ audiuit. Creuerũt aũt pueri: & vulgatũ est hoc in tota illa ciuitate: & oẽs collaudabãt Deũ. Sed rẽ aliã admirabilẽ, Dei auxilio à viro sancto factã, videamus Senex quidã è villa, q̃ ad sanctissimã Ecclesiã pertinebat, filiũ habebat surdum & mutum, annorum circitèr quatuordecim. Quem cùm ad sanctum virum pduxisset, supplicabat, vt ipsi à Deo opem impetraret. Itaq; cùm ꝓ illo preces fudisset, omnes eius sensus inunxit oleo sancto, terq; Nunechẽ (nam illi id erat nomen) vocauit. Ac primo quidem die obscurè respondit: cùm aũt tres ibì dies mansisset, & oleo sancto inungeretur, solutum est vinculum linguæ eius, & planè audiebat, ac loquebatur. Sed cùm vellet eũ pater in monasterio relinquere, noluit Dei seruus. Senex igitur, assumpto filio, domum magno cum gaudio reuersus est. Audiamus & aliud insigne miraculum.

3. Reg.17. 4. Reg.5. Nota de oleo. Iaco.5. Prou.18. Surd⁹ & mutus curatur.

Quidam alius eiusdem loci, qui inter ipsius sanctissimæ Dei Ecclesiæ clericos electos erat, (Cyrillus ille appellabatur) filium habebat, qui cùm quinq; esset annorum, & eo ampliùs, nec loqui poterat, nec alimentum accipere: nec vitæ propè, nec mortis erat particeps. Hunc cùm ad virum sanctum perduxissent, ille solitas preces adhibuit, & sanctam communiõem impertiuit, & cùm panem communem benedixisset, dedit ei, atque dimisit. Ex illa autem die solutum est vinculum linguę ipsius, & loquebatur, edebatque & bibebat, cùm Dei gratia sanitatem recepisset. Videamus & aliud huic simile, immò verò admirabilius.

Item alius mutus.

Est

Est oppidulum quoddam, nomine Zala, ipsi metropoli Amaseæ propinquũ. Quidam inde profecti, quadrimulum puerum ad sanctum virum adduxerunt. Hic nihil aliud, nisi ex matris vbere nutrimẽti paululùm capiebat. Erat autem propè carnis & corporis expers, neque colorem vllum habebat. Sed tanquàm spica vento corrupta, quæ cùm nondùm creuerit, exilem quandam atque inanem granorum & aristarum speciem habet: sic & ille puer videbatur. Potuisses oẽs illius costas, & neruos, & ossa numerare. Hunc vir Dei magnus cùm adspexisset sic exiccatum, & parẽtes ipsius dolore tabescentes, Dei, qui ea, quæ non sunt, facit vt sint, implorans auxilium, totum pueri corpus inunxit oleo precioso, & sanctam communionem impertiuit: cumque panem communem benedixisset, parentibus dedit, præcepitque, vt mero panem illũ intingerent, pueroque præberent. Quod illi cùm fecissent, voti compotes facti sunt. Dicebant enim se postridiè magnum in eo carnis discrimen adspexisse. Accepisse eñ mediocre nutrimentum: idemque tertio die, & alijs deincèps consecutis fecisse. Tenebat aũt panem in manu sua, & coram parentibus edebat, mouebatq; oculos suos, qui anteà reconditi vix cerni poterant, & singulos adstantium intuebatur. Dicebant præterea parẽtes eius, puerum, ex qua hora pro illo vir sanctus orâsset, vbera matris attingere noluisse, sed oblato cibo fuisse nutritum. Læti igitur parentes, cum filio sano in oppidulum suum reuerterũt. Hìc si quærat aliquis, cur integram statìm puer non receperit sanitatem, is sciat Dei iudicia abyssum esse multam. Videmus autẽ Dominum quidem ac Deum nostrum arcano consilio infirmos quosdam statìm non curâsse. Cùm enim luto cæci oculos inunxisset: Abi, inquit, in Siloam, & laua. Et lotus vidit. Et cùm alij manus imposuisset, rogauit, ecquid cerneret. Respondit ille: Video, inquiens, homines, vt arbores, ambulantes. Ex quo patet, eum quibusdam sanitatem paulatìm tribuisse, eas ob causas, quas nouit is, qui, quid cuique sit vtile, non ignorat. Sed hæc hactenùs. Aliud miraculum explicemus.

Item paruulus propè exanimis.

Psal. 35.

Iohan. 9.

Mar. 8.

Filius cuiusdam opificis Amaseę, repẽtino morbo correptus, ad portas mortis appropinquauerat. Hũc pater vlnis impositũ ad monasteriũ gestauit, vt viro illũ sancto offerret, quó eius precibus sanitatẽ recuperaret. Eo tẽpore vir sanctus alijs negocijs distinebatur. Quãobrèm cùm satìs diù pater expectâsset, volebat discedere: Quid adhuc, inquiens, vexẽ beatũ virũ, cùm puer moriat? Sed q̃ aderamus, cõsiderãtes Deum posse mortuos etiã in vitã reuocare, hominẽ paulispèr morati sumus. Videbam' aũt puerũ oĩnò maxima corporis parte defecisse. Eius igĩ moti p̃iculo, sanctum virũ accersiuimus: q̃ nulla interiecta mora vénit, & precib' adhibitis, puero manus suas imposuit, vnxitq; oleo sancto, ac domũ dimisit. Postridiè pater reuertit, cum lachrymis gratias agẽs Deo p̃ salute filij sui. Interrogat' aũt quomodò se haberet puer, respõdit, Dei gratia, & sancti viri precibus oĩnò cõualuisse. Tota eñ, inquit, nocte lusit, vigilq; lætatus est. Haud multò pòst nos itẽ puerũ vidimus, & collaudauimus Deum, q̃ mortuis etiã vitã reddit. De hoc quoquè satìs dictũ est. Ad aliud miraculum transeamus.

Item alius puer.

Agrestis quædam mulier cum filio septẽni quibusdam de causis in vrbem venerat. Sed dæmonis incursu repentè pueri pedes obstupuerunt, adeò vt stare nullo modo posset. Mater autem tristis & lugẽs, filium ad sanctum virum portauit: qui cum precibus oleum sanctum pueri pedibus adhibuit. Finita autem precatione mater volens experiri, vtrùm puer stare posset, deposuit ipsum: qui primò quidem tremẽs, videbatur esse casurus: verùm vbì paulatìm fiduciam sumpsit, (blandis enim sermonibus, qui aderant, animos illi faciebãt) stetit intrepidus, & nihil est commotus. Cùm igitur repentè firmatæ essent plantæ ipsius & tali, cum matre reuersus est domum, saliens & laudans Deum. Nos quoquè, qui miraculum videramus, quomodò is scilicet alienis pedibus in templum ingressus, proprijs pedib' egrediebatur, collaudauimus Deum, qui talem gratiam seruo suo nostris etiam temporibus largitus esset. Audiamus & aliud miraculum magìs venerãdum, si quidẽ morbus magìs miserãdus ac nouus fuit.

Puer claudus sanatur.

Hæret ciuitati Amaseæ monasterium fœminarum, à Flauia nuncupatum. Quædã igitur illius monasterij mulieres puellam ad optimum virum perduxerunt, dicentes, eam omninò non admittere sanctam communionem: sed cùm illã sit acceptura, magno timore ac tremore corripi & clamare, & cum tristitia sanctum Dñi corpus auersari, licèt dies Dominica celebretur, & sanctũ Christi corpus & sanguis distribuatur. Quibus verbis nos fidem non habentes, diximus virum sanctum ad puellã accessurũ,

&

& preces solitas adhibiturum cum communione. Verùm cùm puella ad sacram communionem appropinquaret, depræhendimus esse vera, quæ dicebantur. Cùm enim illam magno cum labore in os accepisset, eam cum vomitu agrestique voce proiecit. Sed adstantium quidam manu porrecta illam excepit, atque in ignem coniecit. Nos autem territi ac mœsti, domum puellam dimisimus, hortantes, vt postridiè reuerteretur. Quæ cùm reuersa esset, vir sanctus, solitis precibus adhibitis, omnes puellæ sensus vnxit oleo sancto: sed cùm ad ōs peruenisset, illa vocem agrestem emittēs, magnā euomuit fœditatem, immò verò spiritum immundum, qui miseram affligebat. Pòst autem permisit vir sanctus, vt discederet, & sanctam susciperet communiōem: quam illa, Dei gratia, sine vlla formidine aut concussione percepit. Suspirans autem vehementer puella, posteaquàm sanctum corpus & preciosum sanguinem suscepisset: Eccè, inquit, deincèps colothim (sic enim illius regionis pueri panem nondùm sanctificatum appellant) percipiam. Et omnes collaudauerunt Deum, qui res admirandas & nouas atque incredibiles facit, quarū non est numerus, etiam per seruos suos. Mirabilis enim est Deus in sanctis suis. Iuuenis quidā in arte pingendi peritus, eam in domo Chrysaphij piæ memoriæ, in ipsa ciuitate Amasceorum exercebat. Hic aliquādò veterem ex pariete Veneris picturam delebat, vt historias pias reponeret. Volebat enim vir ille ex domo sua superiore Archangeli oratorium facere, ex inferiore autem oratorium sanctæ immaculatæque Dominæ nostræ, Dei genitricis & semper virginis Mariæ. Cùm igitur pictor fœdam impudicæ Veneris historiā euertisset, dæmon, qui illi inhærebat, artificis manum sic inuasit, vt inflanmata tumesceret, & graui vlcere affecta, necessariò amputanda videretur. Quarè cùm periculum adspiceret, vtile capit consilium, & ad virum sanctum confugit, vt per ipsum à Deo auxilium impetret. At ille, cùm pro ipso Deum oràsset, vnxit oleo sancto dexteram ipsius manū, quæ inflammatione atque vlcere laborabat: idque fecit tribus diebus, & manus eius diuino auxilio conualuit atque alteri similis reddita est. Et quo in loco pictor vulnus acceperat, in eo, memoriæ & grati animi declarandi causa, sancti viri depinxit imaginem: vt manus, quæ curationis beneficium acceperat, medicum suum secūdùm Deum testaretur. Huic simile & aliud factum est.

Dæmon excluditur à puella.

Iob 9. Psal. 67.

Oleo curat manū à dæmone inflāmatam.

Puerum ab impuro dæmone vexatum sculptor quidam ad beatum virum duxit. Qui cùm magno viro peccanti adstitisset, propterea quòd paruulus puer erat, adstantem quidam ad sculptorem: Gesta, inquit, vir puerum, vt sanctificatiōem assequatur. Quod ille fecit. Absoluta autem precatione, ambo discesserunt. Postridiè verò sculptor venit lugens ac dolens, quòd manûs dolorem ferre non posset. Cumque ex eo quæreretur: Quid luges? Posteaquàm, inquit, puerum gestaui, manus mea incredibili dolore torquetur. Dęmon enim, relicto puero, inhęsit mihi: atque ille quidem curatus est, ego autem versor in discrimine. His vir beatus auditis, subridens, dæmonem, quòd talia fecisset, contempsit: & pro misero illo precans, liberauit eum, nihil aliud ei præcipiens, vt faceret, nisi vt precationibus incumberet. At ille, neglecto viri sancti mandato, tumoremque & ardorem manûs timens, ad medicos cōfugit, vt impleret id, quod dictum est: Qui peccat in eum, à quo factus est, incidet in manus medici. Erat enim manum suam perditurus. Itaque cùm omnia in medicos & balnea consumpsisset, & nihil adiumenti perciperet, sed magìs laboraret, rursùs ad medicum, q argentum non exigebat, sed gratìs operam suam egentibus impertiebat, accessit. Qui nihil moratus aut veritus, Deum misericordem obsecrauit, vt liberaretur: quod & factum est. Ille enim precibus posteà incumbens, vt sanctus iusserat, à doloribus & inflammatione liberatus est, adeò vt Deum laudans, artem suam solitam exerceret. Verùm quandò in eorum, qui à spiritibus immundis vexati curatique sunt, mentionem incidimus, de apostata quodam verba faciamus, eô quòd non vulgarem vtilitatem ea res afferre potest his, qui monasticum habitum paruifaciunt, & reprobant.

Eccl 38.

Itē alterius manū inflāmatam.

Iunior quidam ab improbo & graui dæmone ità vexabatur, vt quotiès illum affligebat, à nemine posset contineri. Omnes enim superabat, omnes conterebat. Hunc miserum ad virum sanctum, qui impuros eiusmodi spiritus expellēdi gratiam à Deo habebat, adduxerunt. Qui preciosæ Crucis telum dæmonibus formidabile, & oleum eius, vexati fronti cùm adhibuisset, ille signo Crucis, tanquàm clauo ignito, transfixus, clamare cœpit, & spumas effundere, & furere, & dētibus frendere, vt non ab vno, sed

Nota vim signi sanctę crucis.

ſed à multis dæmonibus vexari videretur. Cùm enim multi eum monachi tenerent, omnes ſuperauit & afflixit. Et cùm diù ſic eſſet vexatus, tandèm vt mortuus iacuit. Quamobrèm illum omninò à dæmone liberatum arbitrabamur. Sed cùm poſtridiè reuertiſſet, peiora patiebatur. Cùm igitur diù fuiſſet afflictus & vexatus à dæmone, admirabatur Dei ſeruus, & ſecum ipſe cogitabat, cur ab eo dæmon non recederet: dixitque mihi, vt miſerum hominem interrogarē, quis eſſet, & vndè ipſi tam improbi dæmonis incurſus contigiſſet. Cùm igitur ille mente conſtitiſſet, diligenter quæſiui de ſtatu eius, & quomodò pueritiam tranſegiſſet. At ille: Cùm, inquit, ingreſſus eſſem puer in monaſterium ſancti Iohannis in arce, (ſic enim Amaſeæ locus quidā appellatur) ibique non paruo tempore manſiſſem, piæ tandèm exercitationis ꝑtæſus, & habitu monachi ſpreto, exiui è monaſterio, & ſimul cum habitu vitam mutaui: nam & mulierem cognoui, & alia multa peccata commiſi. Itaque nunc, vt videris, ſum in hoc ſtatu, & ab immūdo ſpiritu miſerè detineor & affligor. Mihi, ſi quid poteſtis, opitulamini. Hæc cùm ex nobis vir ſanctus didiciſſet, immò verò nos ab illo didiciſſem*, (Niſi enim ipſe cognouiſſet, non præcepiſſet nobis, vt hominem vexatū de ſtatu ipſius interrogaremus. Quod quidem eo conſilio fecit, vt exemplo illius nos confirmaret, eosque, qui vitam monaſticam & angelicā negligunt & aſpernantur, moneret, vt reſipiſcerēt) ſuggeſſit illa verba Iob: Qui vulnus meum cernitis, timete: Et, Nè dederis in commotionem pedem tuum: Et, Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & vertens ſe retrò, aptus eſt ad regnum cælorum. Hæc ille & multa alia his ſimilia cùm dixiſſet ad vtilitatem & cōfirmationem præſentium monachorum: vexatum hominem ob ea, quæ dixerat, commiſeratus, valdè ſuſpirās & continenter orans, ea Dauidis verba ex perſona miſeri illius hominis pronunciauit: Dixi, confitebor aduersùm me iniquitatem meam Domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei. Ac ſanctus q̄dem vir ad hunc vſque verſum pſalmum pronunciauit. Non alienum autē eſt, vt verſum, qui ſequitur, adijciamus: Pro hac orabit ad te (nō quilibet: ſed quis?) omnis ſanctus in tempore opportuno. Illud autem tempus eſt opportunum, cùm petuntur à Deo, quæ illi placent. Petite enim, inquit, & dabitur vobis. Quærite, & inuenietis. Pulſate, & aperietur vobis. Cùm igitur homo vexatus confeſſus eſſet, ꝓ ipſo rursùm ſolitas preces vir ſanctus obtulit Deo: hortatusq; eſt, vt in monaſterium, in quo erat, reuerteretur, habitumq; reciperet, quem abiecerat & affecerat contumelia. Quod ille cùm ſtudiosè feciſſet, nō eſt ampliùs à dęmone vexatus: ſed in monaſterio māſit, prudenterq; ac modeſtè ſe geſſit. Quamobrèm laudabāt Deū, qui ibi erant, atque dicebāt: Hodiè ſalus domui huic facta eſt. Quoniam frater hic noſter mortuus erat, & reuixit: periērat, & inuentus eſt. Impletum & illud eſt: Multùm valet oratio iuſti aſſidua. Audiuit etiā ab illo is, qui curatus fuerat: Eccè ſanus factus es, noli ampliùs peccare. Sed iam reliqua miracula perſequamur.

Homo quidam eo laborans morbo, qui totum corpus depaſcitur, ad ſanctum virū confugit, ſupplicans, vt ſibi à Deo miſericordiam impetraret. Qui miſerum morbo propè conſumptum adſpiciens, nō mediocriter commotus eſt. Adhibita igitur oratione, vnxit oculos eius & manus oleo ſancto: pręcipiensq;, nè vinum omninò guſtaret, dimiſit. Ille verò libenter paruit, ſciens, quæ ab hominibus effici nequeunt, Deo eſſe facilia: & exemplo Naaman Syri, domum ſuam reuerſus eſt. Sed cùm anni ſpatiū præterijſſet, rursùm idem vir redijt, gratias agens Deo, & laudans illum, quòd morbus ampliùs non ſerperet, ſed cohiberetur atque deficeret.

Alius quidam ad virum ſanctum acceſſit, dicēs, ſe ab vrbe* Cumano eſſe, & annum iam eſſe integrum, ex quo lumen non vidiſſet. Et cauſa hęc erat: Cùm illi controuerſia cum quodam in iudicio intercederet, iurare coactus eſt: & tanquàm periurij nullum eſſet crimen, peierauit. Deus autem conſulens ſaluti eius, excæcauit eum. Quo quidem affectus ſupplicio, cùm lucem non cerneret, & manu duceretur, venit ad virum Dei, & peccatum confeſſus eſt, & oculorum cæcitatem indicauit, rectè colligēs, Deum ſacerdotibus maximam poteſtatem per ſanctos apoſtolos tribuiſſe. Illis enim dixit: Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cęlis: & quęcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis. Proindè cùm vir admirabilis ſoluendi munus (ſuorum enim quiſque peccatorum catenis obſtringitur) atque curandi habe-

Marginal notes: Vides ex hoc loco, non debere monachum inſtitutum ſuum deſerere. — Iob 6. — Pſal. 120. — Luc. 9. — Pſal. 31. — Luc. 11. — Iaco. 5. — 4. Reg. 5. — Matt. 18.

haberet, Deum orauit omnipotentem, vt ipsi tum periurij veniam, tum oculorum sanitatem concederet. Et absoluta super eum precatiõe, vnxit illum oleo sancto tribus diebus, & liberauit. Ità factum est, vt qui alienis manibus & alienis oculis ductus venerat, proprijs oculis in suam ciuitatem reuersus sit, Deum laudans. At hos quidẽ paucos è multis commemorauimus, quos de facie nouimus, qui curati sunt. Magna enim quotidiè virorum, & fœminarum, & puerorum multitudo ad eum confugiebat, qui cùm varijs morbis, & manifestis, & occultis laborarent, misericordiam Dei omnes assequebantur. Fœminę pueros adhuc lactentes gestabant, q̃ lugebant & querebantur, quòd nutrimento carerent suo. Et matres ipsæ dolebant, quòd lactis fontes essent exiccati. Miserandum igitur erat spectaculum, & suspiria ac gemitus clamoresque varij. Quid ageret vir Dei magnus, cùm matres simul ac filios lugentes vociferantesque cerneret, hos quidem propter famem, illas autem, quòd se filijs orbari animaduerterent, præsertim cùm tam esset mitis, tam erga omnes clemens, tam misericors? Nónne animus eius vehementer commouebatur? Commouebatur planè, ex quo etiam impetrabat postulata. Cùm enim precaretur, dicebat ea, quæ Moses ille magnus: Domine, si dimittis eis peccata, dimitte: sin minùs, dele me de libro, quem scripsisti. Quibus verbis obsecrãs Deum, efficiebat, vt misereretur eorum, qui misericordiæ ipsius indigebant.

Cæcũ sacro oleo sanat. *Exod.32.*

Operæprecium est igitur, vt ex multis mulieribus, quæ, cùm id paterẽtur, ad eum confugerunt, & curatæ sunt, vnam memoremus, quæ cùm esset curata, redijt ad monasterium, & gratiam Dei prædicauit: Cùm me, inquiens, lac defecisset, ad sanctum virum accessi cum filio meo: cumque ille pro me precatus esset, & oleum dedisset, è monasterij foribus egredienti vbera lac suggesserunt, diuq; tantam copiam effuderunt, vt & alios pueros lactare possem. Quamobrèm qui eam antè viderant domos alienas frequentare, vt filio lac inueniret: videntes illam sic abundare, vt alijs etiam lac copiosè prẹberet, Deum collaudabant, cuius ità ampla sunt beneficia, vt vbì afflictio abundauit, ibì magìs abundet lætitia. Qui paruum hoc miraculum putet, arbitror esse neminem. Quinetiam eos, qui rectè sentiunt, illi simile & par existimaturos censeo, quod sterili contigit. Nam quemadmodùm illa pariendi quidem naturam habebat, sed tamen parere non poterat: sic & huius vbera natura quidem lactis fluxũ habere debebant, sed is exaruërat, vt per seruum Dei exuberaret. Veritatem enim dico in Christo. Multæ mulieres tum hoc morbo, tum alijs multis occultis & grauib' laborantes, veniebant & Dei opem exorabant. Ac de curationib' quidem huiusmodi, licèt plurima dici possint, satìs hæc sint.

Precibus & oleo curat fœminam.

Nunc videamus & aliam gratiam, huic sancto viro cõcessam à Deo. Quæ quidem, vt ego sentio, non multùm differt ab ea, quam habuit Elias propheta, & quę in Sareptis fuit declarata. Quanquàm Thesbites quidem famis, quam ore ipse suo populo intulerat, particeps fuit, & à vidua, quæ se filiumque neglexit, benignè susceptus est hospitio. Cui ille gratiam hanc retulit, vt neque in hydria deesset farina, neque in vase oleum. Hic autem, quasi secundus quidam Elias, famem ipse non intulit, sed multos fame laborantes precibus aluit. Causam autem exponam. Impiorum Persarum in Rempublicam nostram impetum omnes scimus, cùm nouus Nabuchodonosor Chosroës Sebasten venit & Melitenen. Cùm igitur in magnas tunc angustias atque discrimen adductæ res esset, vicini omnes ferè tum Nicopoli, tum Cæsarea, tum Comanis, tum Zala, ex alijsque finitimis ciuitatibus Amaseam, tanquàm in locum munitissimum, se conferebant, non tam vrbis præsidio, quàm viri sancti precibus confisi. Omnes enim & ciues & inquilini, qui magna ex parte erant Ibéri, & hospites reliqui suas secundùm Deum in hoc sancto viro spes collocârant. Ex eius enim ore pendentes, & verba ipsius audientes, seruati sunt. Meritò igitur in tali tumultu innumerabilis hominum multitudo in vrbem concurrit. Sed cùm ibì diù esset commorata, magna cibariorum penuria consecuta est. Itaq; omnes ad sanctũ ipsius monasteriũ, tanquàm tutissimum in portum, confugiebant, vt simul cum corporibus animos pascerent. Quarè cùm magnus quotidiè sumptus fieret, & fames in dies cresceret, tum propter nostros exercitus, tum propter Dei & Reipublicæ nostræ aduersarios, magna omnes in mœstitia & angustijs versabamur. Cùm enim multitudini panis subministraretur, sic exinanitæ sunt arcæ monasterij, in quibus farinæ conseruabantur, vt ne

3.Reg.17. *Irruptio Persarum in Ro. Imperij ditiones.*

ne vnius quidem hebdomadæ cibus in eis reliquus esset. Cùm igitur horrei custodes monachi religiosissimi farinam imminui, & flagitantium cernerent crescere multitudinem, ad virum magnum accesserunt, illum scripturæ locum vsurpantes: Transiens in Macedoniā, adiuua nos: qm̃ farina iam in arcîs deficit, & spes victûs nobis adimitur. At ille, nulla interposita mora, nihil dubitans, sed opulentæ Dei misericordiæ fidens, in eum ingressus est locum, in quo arcæ erant farina propè iam vacuæ. Et cùm Deum obsecrâsset, ministros hortatus est: Bono, inquiens, animo estote: quantū em̃ egentibus impertitis, duplum Dñs Deus noster elargietur. Spero enim quemadmodùm olìm ex hydria farina non defecit, ità nunc minimè defuturam. Nam licèt inclinaueritis ex hoc in illud, (vt est in psalmo dictum) hoc est, à pleno ad id, quod est inane, tamen fæx eius non erit exinanita. Sed edent omnes, & saturabuntur, & laudabūt Dominum Deum nostrum. His verbis gaudio repleti religiosissimi monachi, alacriter mandata exequebantur, panem omnibus accedentibus distribuentes. Atque hoc quidem modo magnam populi turbā fame laborantem diù nutriuerunt. Et eo sanè maius miraculum apparuit, quòd cùm farinæ in annum paratæ nihil adderetur, & tantum quotidiè insumeretur, tamen non solùm non defecit, verùm etiam, posteaq̃ noua farina esset illata, farina vetus diù, immò semper satìs fuit, sicut scriptū est: Comedetis vetera supra vetera, & vetera à conspectu recentium efferetis. Sine pœnitētia enim sunt dona Dei.

Act. 16. Psal. 74. Leu. 26. Rom. 11.

Ac de miraculis quidem, quæ à sancto viro gesta sunt, satìs sit hæc pauca commemorâsse: reliqua alijs conquirenda & commemoranda relinquemus. Non tamē erit alienum, vt miraculum, quod in eum factum est, recenseamus. Ecquod istud est? Illud nimirùm, quod ad eius pertinet reditum ad propriam sedem: quam tamē nunquàm omninò reliquit. Cùm igitur duodecim annorum spatio, atque eo ampliùs in monasterio à se constituto mansisset, & res admirabiles, quas commemorauimus, atq; alias multas Dei auxilio perfecisset, summa miraculorum, quę ab illo gesta sunt, ea fuit, quam circa ipsum Deus ostendit. Non enim legatus, non angelus, sed ipse Deus, qui per turbinem & nebulas Iob fuerat allocutus: qui tardus est ad vindictam, & celer ad remunerationem: qui non relinquit omninò virgam peccatorum super sortem iustorū, vt nō discant malitiam iusti: in fine certaminum claro præconio pugilem alloquitur: Accinge, inquiens, sicut vir, lumbos tuos: Interrogabo te, tu autem mihi respondebis. Opinarísne me aliter tecum loqui, quàm vt iustus appareas? Hoc est vulnerum medicamentum, hæc certaminis corona, hæc patientiæ remuneratio, hoc futuræ mercedis pignus: idem, qui dolere facit, rursùm recreat. Nemo putet, eum sine tentationibus & afflictionibus, aut grauibus periculis totum tempus in monasterio suo transegisse. Non enim deerant hostes tum visibiles, tum inuisibiles, qui conijcerent eum in caminum tentationum, perturbationumque flammam incenderent, & doloribus eius adderent incrementum: vt illum psalmi versum posset dicere: Super dolorem vulnerum meorum addiderunt. Qui omnes multis modis sanctum monasterium ità vexabant, vt tæderet nos etiam viuere, nisì angelus Domini descendisset, & flammam ignis discussisset, fecissetque medium caminum ignis, vt spiritum roris refrigerantem. Quoniam igitur oportebat aurum probatū è fornace eximi, vt splendidius videretur, (tales enim sunt Sancti, qui transeunt per tentationes: quorum sub persona, Transiuimus, inquit Dauid, per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium) eduxit & egregiūm pugnatorem in refrigerium Deus, qui tentationes dissoluit: Non te, inquiens, deseram, nec derelinquam: quemadmodùm & Apostolus ait: Fidelis autem est Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis sustinere: sed faciet cum tentatione & prouentum tentationis. Verùm quínam huius exitus aut liberatio, breuiter audiàmus.

Iob 38. Psal. 124. Iob 40. Multa patitur in monasterio. Psal. 68. Dan. 3. Psal. 65. Iosu. 1. 1. Cor. 10.

Cùm ex hac vita discessisset is, quem Deus arcanis quibusdam de causis, quas ipse nouit, in sedem huius ærumnosi magnique viri irrepere permiserat, cumque pius populus pastorem doctoremque suum flagitaret, & ad pię memorię Imperatores Iustinum & Tiberium, in primisque ad imperatorum & regum omnium verum Imperatorem ac Regem Deum nostrum exclamaret, vt fidei custos, Trinitatis buccinator, rectæque religionis defensor, qui omnia omnibus fiebat, vt plures lucrifaceret, sibi redderetur: suscipientes illi diuinū populi fidelissimi studium, & charitatis ardorem,

quo ipsi quoquè iampridèm erga sanctũ virũ flagrabãt, pio populo id, quod petebat, concesserunt. Illud enim semper optauerant, cùm multis alijs de causis, tum ob eam præcipuè, quòd eos imperatores futuros prædixerat. De quibus, quanuìs ad orationis exitum properemus, tamen cùm tempus hoc exigat, pauca dicenda sunt, nè in illius, qui talentum defoderat, periculum nos item incidamus. Quæ igitur illis prænũciata fuerint, commemorabo.

Matt.25.

Tribus circiter annis ante Imperium Iustini, futura prospicienti & magno Pontifici patefactum fuit, ipsum imperaturũ. Qui, nulla interposita mora, vt eum in Dei timore confirmaret, tutiusque vitam eius ad pietatem incenderet, cùm in Iucundianis quodam die Senatus haberetur, in remotum quendam locum Dei seruus Eutychius Iustinum seduxit, quo quidem in loco fenestra erat, (hoc enim erit signum, vt lapidum cumulus olìm inter Iacob & Laban testimonium fuit) &: Audi, inquit, amplissime vir, quanuìs humilis ego sim seruus & sacerdos Dei, significauit mihi Deus, te post auunculum tuum fore Imperatorem: quarè vide, nè huc illuc occupationib^9 distraharis: sed attende tibi & operam da, vt dignus euadas, qui Dei perficias voluntatem. His auditis, Iustinus gratias egit D E O, & viro magno respondit ad hunc modum: D E V S me dignum faciat, vt voluntati eius obtemperem, meque gubernem & regam arbitrio tuo. Atque hæc quidem sic acta sunt. Cùm autem vir magnus esset in insula, quæ Princepo appellatur, quodam die narrabat nobis: In visione, inquiens, noctis quidam mihi gladium dedit, duorum imagines cõtinentem, Iustini & coniugis eius, qui & mihi arridebant. Sed quidnam id significaret, ab eo quęsiuit vnus ex ijs, qui illic præstò erant, num illius gladij visione sectionem aliquam, vel rei finem portendi sciret. Minimè, inquit ille, sed hi ipsi regnabunt, & me liberabunt: imperatorio enim habitu indutos adspexi. Quòd imperauerint, perspicuũ est. Quòd autem fuerit liberatus, quodque exilij eius multæ vltiones extiterint, oẽs nouimus. Atque hæc quidem ab illo prænunciata perfectaque sunt.

Gen.31.

Iustinũ Imperatorẽ fore prædicit.

Quid porrò de pię memoriæ Tiberio ꝓdixerit, videamus. Primùm quidem ipsum Tiberium notarium apud Iustinum, antequàm esset Imperator, collocauit. Deindè cùm apud Sirmium Abarici belli causa ageret, scripsit ad eum vir admirabilis. Scribendi autem hæc fuit occasio. Tribunus quidam militum Amaseæ commorantium, cupiens apud Tiberium gratiam inire, acceptis à sancto viro literis commendatitijs, ad eum alacri animo Sirmium profectus est. Atque illius quidem epistolæ argumentum erat eiusmodi. Sed tamen Imperij quoquè prænunciationẽ continebat. Post procemium enim epistolæ sequebantur hæc verba: Nunc quidẽ in parte Reipublicæ gubernacula tibi cõmisit Deus, mox aũt & finem concedet. Hoc nemo nostrũ tunc animaduertit. Sed vbì Cæsar creatus est, tunc intelleximus. Epistolã enim ille, vt posteà audiuimus, seruauit. Ac de duorum quidem Imperatorum prædictiõe satis dictum est. Quid autẽ & de præsenti Imperatore Mauritio Christi studiosissimo, iam duodeviginti annis prænunciârit, explicemus.

Item Tiberium.

Cùm ageret vir sanctus in monasterio in ea rerum perturbatione, contigit, vt oẽs, qui Ponti prouinciam incolebant, venirent ad sanctum hunc virum, magnam ex illius sermone vtilitatem percepturi. Cumque, vt in colloquijs fit, alij alias prouincias laudarent, magnus Dei vir, cùm de Arabisenorum ciuitate mentio fieret, venustè dicebat ad principes, qui indè venerant: Magna est ciuitas vestra, & de illa meritò dici potest: E Nazareth potest aliquid boni esse? Id autem ità pronunciabat, vt non diceret, se id affirmare, nè se sublimem, sed humilem ostenderet. Omnis enim, qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Et hæc quidem Amaseæ prædicta sunt.

Iohan.1.
Luc.14.

Cùm autem Deo placuisset, vt suam in sedem restitueretur, biennio ante obitum Tiberij Imperatoris contigit, vt ipse Tiberius in morbum incideret. Et inuisit eum Dei seruus, atque conualuit. Per visum enim intellexerat, tunc eum non esse moriturum. Cùm igitur multa dicerentur de successore, si quid humanitùs ei contigisset: Non morietur, dicebat vir magnus. Et cùm diuersi nominarentur, beatus nihil respondebat. Sed cùm pijssimus hic Imperator Mauritius nominatus esset, se colligẽs, ea, quæ antè cognouerat atque prædixerat, aperuit: Verè non est alius, inquiens, idque iureiurando asseruit. Tunc igitur & quæ Amaseæ dicta fuerant, meminimus.

Item Mauritium.

Quam-

Quamobrèm de his nemo dubitet. Idcircò enim & personas, & tempora, & loca, & occasiones expressimus, nè quis nos putaret hæc in eius gratiam confinxisse. Qui em̃ capit, capiat: & qui nõ vult credere, nè credat. Quid enim mihi de his, qui sunt foris, iudicare? Sed eò reuertamur, vndè digressi sumus, cùm de viri sancti reuocatione loqueremur.

Cùm igitur Christi amãtissimi populi clamores exaudiuissent Iustinus & Tiberius Imperatores, statìm magna cum celeritate ingentique gaudio scribas generosissimos miserunt ad sanctum virum, vt eum vel inuitum & recusantem ad regiam ciuitatem reducerent. Hi cùm ad eum peruenissent, reddiderunt ei literas Imperatorum. Quas ille cùm perlegisset, suspiciens in cælum & lachrymans, egit gratias Deo: Eccè, inquiens, Domine, labia mea non prohibebo. Quoniam tu cognouisti cogitationes meas de longè, semitam meam & funiculum meum inuestigâsti: & omnes vias meas præuidisti. Mirabilis facta est etiam ex me scientia tua: confirmata est, & nõ potero ad eam. Quis nouit mentem Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Quis ea, quæ Deus altissimus decreuit, dissipabit? Num dicet figmentum ei, qui se finxit: Cur me fecisti sic? Audiui auditionem tuam, Domine, & timui. Cogitaui opera tua, & obstupui. His & alijs multis verbis cùm gratias egisset, & in sancto monasterio diuinum sacrificium obtulisset, in sede constitutus (dies tunc erat Dominica) postquàm salutiferæ etiam Crucis memoriam die quartadecima mensis Septembris splendidè celebrauimus: monasterio & omnibus habitantibus in eo benedixit, vniuersæque ciuitati: omnesq; Deo commendans, iter suscepit. Comitatus est autem eum vsque ad regiam ciuitatẽ Archiepiscopus. Videre licuit nouum planè spectaculum, & diuina illius anima dignum, mixta inter se contraria, dolorem & gaudium, luctum & lætitiam, cùm alij q. dem ob eius discessum dolerent, alij propter ipsius reuocationem lætarentur, Diuersas eorum oculi lachrymas effundebant, partìm mœroris, partìm gaudij plenas: immò verò ob nimiam exultationem, lachrymæ ex omnium oculis effluebant. Lachrymæ enim (vt omnes sciunt) etiam cùm ingens gaudium præcesserit, oboriuntur, quæ nec cor affligunt, nec animos eorum, quorum viscera commouentur, excruciant. Vbi enim peccatum non antecessit, nec dolores consequuntur. Princeps apostolorum peccauerat, ideò amarè dicitur fleuisse. Quòd si peccata non adsint, obortæ lachrymę, nõ lachrymæ, sed lætitiæ latices sunt appellãdæ. Vtrunque in ipsa vite fieri videmus. Cùm amputatur & circunfoditur, tãquàm dolens lachrymat: Contrà cùm luxuriat, & racemos pendẽtes vndiquè habet, lętitiam atque hilaritatem his præbet, qui eam coluerunt. Hoc igitur modo Dei seruus omnes, qui ciuitatẽ incolebant, lætitia afficiens & gaudio, cùm eos Domino commendâsset, vix tandèm ab illis diuelli potuit & proficisci.

Psal. 138.

Festũ exaltationis S. Crucis.

Matt. 26.

Quis ea, quæ tunc admirabilia contigerunt, pro dignitate valeat explicare? Quæ lingua narrare queat assiduos & varios concursus & congressus, faustas acclamationes, cùm vna omnes & clara voce dicerent: Benedictus, qui venit in nomine Domini: Et, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax? Sciebant enim, qui ità clamabant, à Domino dictum esse: Qui vos accipit, me accipit: Et qui accipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Infirmos autẽ iuxta viam afferebant, vt vel vmbra fortis viri eos attingeret. Qui pro ratione fidei à Deo auxilium accipiebant. Accidit & res admirabilis: nam cùm ab Euchaitis vir sanctus discederet, mulier quædam cum filio ægrotante progrediens, sic est à multitudine conculcata, vt de ipsius, deque filij eius salute omnes desperarẽt. Quæ tamen euasit incolumis, morbusq; discessit. Atq; ità totum iter nostrum perfecimus. Cùm autem ad Nicomediensium metropolim peruenissemus, videbamur nobis alium in mundum venisse. Quarè tãquàm è somno excitati, vtrùm ea essent vera, cogitabamus. Et queadmodùm narrat historia de Principe Apostolorum, quòd, cùm angelus Petri latus attigisset, dixit ei: Cingere, & calcea te caligas tuas, & sequere me. Transeuntes autem primam & secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quæ vltrò aperta est eis. Post hæc aũt existimabat Petrus, se visum videre. Sic & magno contigit Eutychio. Cùm enim Nicomediam p. uenissemus, verè cognouimus, Deum misisse angelum suum, & Petri imitatorem eripuisse de manu omnium, qui ei struxissent insidias. Non solùm enim fidelis & Christi studiosus populus, regale sacerdotium, gens sancta, congruentes acclamationes ede-

Psal. 117. Luc. 2. Matt. 10.

Act. 12.

bat,& gratias agebat Deo, sed incredulus etiã & à grege nostro alienus populus Hebræorum,propemodùm pueros illos imitans,clamabat: Benedictus qui venit in nomine Domini:Et,Crescet fides Christianorum.

Matt.21.

Redit Constantinopolim ad sedẽ suam.

Cum hoc igitur honore ex honesta peregrinatione in vrbium reginam ingressus est propugnator,vt fortis olìm ac magnus Athanasius Alexandriam. Talia enim de ipso diuus Gregorius conscripsit:Neque aliquis arrogãtiam ei tribuat. Pullus enim asinæ virum illum portabat: & rami ac stragulę vestes variæ illum excipiebant: & alij præcinebant ac præsultabant.Neque verò solùm multitudo puerorum,sed omnium linguæ certatìm faustis acclamationibus vtebantur. Prætereo varios plausus & thura,quæ incendebantur,atque ignes, qui ità vbiquè fiebãt, vt tota vrbs ardere videretur. Omitto conuiuia publica,& noua ædificia,& quęcunque solent ciuitates efficere,vt gaudium lætitiamque significent: quæ quidem omnia abundè fuerũt exhibita. Tanta profectò vir admirãdus & magnus Eutychius exceptus est celebritate,vt cùm honorificæ multæ iam fuerint, nulla post hominum memoriã splendidior extiterit. Illud igitur Esaiæ prophetæ eximij meritò huic congruere dixeris:Adducent fratres ipsorum(id est,viri fideles & pij) Leuítas & Sacerdotes in splendidis mulis cum vehiculis in sanctam ciuitatem munus Domino. An non ità fuit? Immò verò patrem pastoremque ac magistrum suum fidelis populus duxit in sanctam ciuitatem,nouã Hierusalem atque reginam vrbium.

Esa.66.

Quis dicendo assequi possit res admirandas,quæ tunc terra marique gestæ sunt? Quomodò mare constratum sit, tergaque sua nauibus subijciens, terræ factum fuerit simile,adeò vt sine impedimento possent omnes super ipsum incedere? Nemo enim præ hominum multitudine poterat aquam à terra discernere. Et erat terra om̃is atque mare labium vnum,voxq; vna diuina & cælestis omnium, simul Domini & creatoris sui Dei gloriam celebrantium. Hæc dicta sunt,vt qui sciunt, recordentur, & vt qui nesciunt,discãt. Quid porrò? Prætermittemúsne reliqua? Minimè verò. Quæ nã ista sunt? Diuino consilio factum est, vt vndè discessûs principium fuit,indè reditus etiam initium habuerit. Cùm enim dies festus sancti Timothei in Hormisda,vt antè diximus,celebraretur,illinc vir pius sacrificium faciẽs sublatus est,& ea pertulit,quę passus est. Cùm autem cursum explêsset, tanquàm sol, exultauit vt gigas currẽs viam à summo cæli, & occursus eius vsque ad summum eius. Rursùm enim in Hormisda restitutus est,tanquàm sponsus ingrediens in thalamum suum. Et non fuit,qui se absconderet,aut calore eius non frueretur. Omnes enim fideles,sanctitatis & gratię eius participes extiterunt,vel per visum,vel per tactum. Multi etiam per salutationem & dulcem congressum delectabantur. Alij per auditum vehementer gaudebant. Fama enim eius paulò pòst per omnem terram est peruagata. Cùm igitur noctem ibi transegisset, manè sumpto superhumerali, quod secum ipse semper gestabat, cum sancto clero suo in augustam ædem sanctæ & immaculatæ Dominæ nostræ, Dei genitricis & semper virginis Mariæ, quæ in Blachernis sita est,concessit. Illic enim erãt pij Imperatores Iustinus & Tiberius:qui hilari vultu & magno cum honore sanctũ virum suscipientes,quæ tempori conueniebant,collocuti sunt. Et quia dies erat Dominica,& diuinum ipse sacrificium erat facturus,eum dimiserunt.

Dies fest. S. Timothei.

Psal.18.

Ibidèm.

Quis non commemoret hîc opportunè verba illa Psalmi: Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam? Si quis enim illam tempestatis & tentationis seu persecutionis diem ac noctem cum hac reuocationis & reditûs eius, summæque pacis ac tranquillitatis die nocteque comparet, magnam sapientiam & sciẽtiam in vtroque tempore negocioque reperiret. Nam in persecutionis tempore sabbatum & hyems erat. Vigesimo enim secundo mensis Ianuarij die vir sanctus tentatus & eiectus fuit. Reuocatus autem est die tertia mensis Octobris, quæ erat Dominica. Qua quidem die & illi,qui viro sancto insidias struxerant,atque eum in exilium eiecerãt, Aetherius & Addæus,quorum hic quidem Vrbis Præfectus erat, ille autem Antiochiæ curator,mortui sunt. Et quemadmodùm ambo virum sanctum eijciendum curauerant,ità meritam ambo mercedem perceperunt. In hac igitur die & vir optimus sedem recepit atque Ecclesiam suam, & ipsi priuati sunt vita multis annis antè, quàm ipse reuocaretur. Prophetica item illa verba huc possunt accommodari: Et erit,quo in loco dictum fuit: Hîc populus meus non est,(vt quibusdam tunc vide-

Osee.1.

videbatur) vos illic filij Dei viuentis vocabimini. In Hormisda enim, vt dictum est, facta fuit reuocatio. Qui verò stadia, equitatus & huiusmodi res cogitant, ignorant illud: Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum: Beati estis, cùm maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersùm vos, mentientes, propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. Matt. 5.

Iam & de superhumerali pauca dicenda sunt. Neq; enim illi in ea expulsione fuit ereptum, sed apud eum mansit. Cùm enim quidam è clericis suaderent Aetherio, vt ipsum adimeret sancto viro, ille, neglectis eorum verbis, recusauit. Itaque cùm ipse in indignatione versaretur, eis, qui ad se inuisendum venerant, confessus est: Quæ, inquiens, feci Domino Eutychio, ea in me cumulatè reciderunt. Per homines eius oppugnaui eum, per homines meos oppugnatus sum. Vestimenta illius diripui, omnia mihi direpta sunt. Vnum tantùm nõ ademi, id mihi quoquè relictum est. Cùm enim me clerici cohortarentur, vt illi adimerem superhumerale, id non feci. Et eccè cùm in hac sim calamitate, zona tantùm & dignitatis meæ insignia non sunt à me sublata. Lugens ille quidem hæc narrabat, pœnitentiæ tamen tempus non inuénit, quanuìs multis lachrymis eam quæsiuisset. Ac de his quidem satìs. Ad rem institutam redeamus. Confessio Aetherij persecutoris eius.

Cùm vir sanctus, vt dictum est, cum Imperatoribus congressus esset, & vix tandèm ab illis diuelli potuisset, videns populum, Christi pastorisque sui studiosum, sine interpellatione gratias agentem Deo, precatus est eum, vt bonus ipsius esset remunerator. Atque ità cum vniuerso populo fideli in sanctam Dei magnam Ecclesiam ingressus est, non sine labore tamen, tanquàm in regnum Dei, cùm magna premeret multitudo, quæ diuinum templum occupârat. Cumque in locum editum, vt Moses olìm in montem Sinai, ascendisset, sublatis ad Deum manibus, populi preces & supplicationes cælesti Deo & patri offerre, Deique misericordiam ad populum deducere videbatur. Neque enim aliud propter populi multitudinem fieri poterat. Tonitruus autem & buccinæ progredientes, id est, aptæ diuinorum oraculorum lectiones, clariùs & vehementiùs pronunciatæ, cum timore & magna compunctione peragebantur. Quid tum? Diuina caligo sanctum operuit altare, super quo cùm incruentum sacrificium obtulisset, fideli populo distribuit: quæ quidem distributio ab hora tertia ad nonam vsque perducta est, cùm omnes ab ipso vellent accipere communionem. Quotiès enim distribuebat, omnes ad eum sine cessatione concurrebant. Nam qui rectè sentire soliti erant, nulla videndi eum satietate afficiebantur. Sed quanto quis illi magìs hærebat, tanto magìs attrahebatur, eodem erga illum affectus modo, quo erga magnetem lapidem ferrum, quod arcana quadam illius vi naturali pertrahitur. Ità vir admirabilis omnes, qui videndi ipsum studio tenebantur, amanter attrahebat. Erat enim totus gratiosus in habitu, speciosus tum animi, tum corporis pulchritudine, sublimis operibus, sensu humilis, virtute venerandus, necnon congressu valdè benignus & affabilis, mansuetus, misericors, sermone dulcis, sed dulcior moribus, adspectu angelicus, animo multo magìs. Nequeo omnes illius tum animi*, tum corporis dotes explicare, gestus, aptam omnium membrorum conformationem, vndè plerunquè interior homo dignoscitur: vultûs hilaritatem & gratiam, de quo Salomon: Cor, inquit, gaudens (in Deo nimirùm) exhilarat faciem: oculos lætos, & pupillas eorum integras: (tales sunt enim, qui adspiciunt recta, & qui annuunt iusta) dentes candidos, (purus enim est & cęlestis iustorum cibus) ignita labra, ardentia verba & pura, & gratias ab illis stillantes: cõtractas & rectas aures, ad omnẽ diuinam vocem suscipiendam idoneas: collum, vt Dauidis turrem, ædificatum, atque ad ferendum Christi & spiritale diuinæ charitatis iugum, & Ecclesiarum solicitudinem accommodatum: albam sacri capitis comam, & Aaron barbam similem, qua vitæ splendor & perfectio significabatur: ad hæc corporis fragrantiam, tanquàm vnguentum, quod descendit in oram vestimenti sacerdotalis: ætatis moderationem, quæ ætatem secundùm Christum perfectam ostendebat: latas manus, quæ liberalitatis amplitudinem indicabant: congruentes digitos & aptos ad diuinos sermones & dogmata conscribenda: rectos omninò pedes ac firmos, nec ad dexteram, nec ad sinistram declinantes: sed per tritam & regiam semitam, quam bos & asinus, id est, popu-

Incruentũ sacrificium, Missam dicit.

Dotes corporis.

*for. *dotes, tũ corporis explicare gestus:

Prou. 17.

Cant. 4.

Psal. 132.

populus Christianus, ex Iudæis Gentibusque collectus, calcat incedentes.

Quis compositum eius incessum, & pulchros totius corporis motus describat? Sic enim incedunt modesti speciosique pedes euangelizantium bona, euangelizantium pacem. Ex quo quidem incessu, diuinus & perpetuus ipsorum animi motus agnoscitur. Quis pro dignitate laudabit pallorem ità in eius facie florescentem, vt mali Punici corticem, aut cuiuspiam alterius pallentis pomi colorem suaui odore coniunctum? Talis profectò est verè temperantium vita, durior illa quidem, sed quæ variorum atque optimorum fructuum dulcedinem continet in cellis spiritalibus: & spirat, vt scriptum est, alijs quidem odorem mortis in mortem, alijs autem odorem vitæ in vitam. Quis non admiretur firmum & stabilem & constantem doctrinæ eius sermonem, quem nocte & die facere non desinebat, vt, quemadmodùm de magno Basilio diuus Gregorius ait, & tranquillè repræhenderet, & docendo laudaret: & vtrunque ità moderaretur, vt neutra ratione offenderet: sed & in repræhendendo patris dulcedinem, & in laudando grauitatem seruaret: vt nec lenitas dissoluta, nec grauitas aspera: sed illa prudens, hæc modesta, vtraque sapiens videretur. Quid vobis describam virum, quem anteà Paulus expressit, cùm magnum illum Pontificem cælos penetrantem laudaret? Illuc enim vsque audet oratio peruenire: si quidem Christos esse didici eos, qui secundùm Christi præcepta viuunt. Hic totus erat dulcis, totus amabilis: qui cùm adhuc esset in terra, à spiritu sublatus, terram reliquerat, & extra carnem & mundum semper erat: vitamque his, quæ cernuntur, agebat sublimiorem, diuinas illas formas suscipiens, q̃ cum inferioribus & mutabilibus istis nō commiscentur. Verè purum Dei speculum semper fuit, lumini lumen adiungēs, & splendidius obscuriori. Cum Angelis versabatur, cum Archangelis Deum collaudabat, Deo homines consecrabat, & superiori mundo per sanctum baptisma, atque alia spiritalia munera procreabat. Quis hæc & his similia de viro diuino pro dignitate recensebit? Quis orator, quis diuinarum narrationum scriptor hæc, vt decet, persequetur? Vtinàm adesset diuus Gregorius, vt nūc etiam magnum Basilium laudaret. Nam huius sancti viri sunt multæ magnæque virtutes, & ad sancti Basilij mensuram accedentes. Sufficit autem discipulo (ait Dn̄s) si sit sicut magister eius. Vtinàm, inquam, beatus ille adesset, qui virtutes has dignè pronunciaret. Neque enim ego, qui nec dicendi facultate, nec scientia valeo, sum ad illas idoneus explicandas. Itaque veritus, nè similis ei deprænderer, qui talentum vnum accepit atque defodit: & in periculum inciderem, illis argumentum materiamque suggessi, qui res ab illo gestas valent conscribere. Sed adhuc quidem ad radicem montis versamur. Necessè est autem, vt quæ vir optimus post reditum gessit, paucis exponamus.

Esa. 52. 2. Cor. 2. Matt. 10. Matt. 25.

Vixit'ne (vt rursùm vtar illis verbis, quæ de magno Athanasio diuus Gregorius scripsit) vt tanti populi præfectum oportebat? Non docuit autem, quemadmodùm vixit? In adeundis periculis pro veritate cuipiam cessit? An ex certaminibus minus honoris, quàm alij, reportauit? An post reditum aliquid de pristina virtute constantiaque remisit? Nequaquàm, sed isdem semper in eius vita, tanquàm in lyra, concentus fuit. Facta, verba, certamina, pericula, quę ante reditum, quæ post reditum ab illo gesta sunt, perpetuam viri constantiam probitatemque testantur. Nam postcaquàm recepit ecclesiam, ità se comiter benigneque gessit, vt ne inimicis quidem reditus eius fuerit iniucundus. Verùm hæc alij admirentur & laudent, quibus ocium est paruas etiam illius res gestas admirari. Cùm paruas dico, eum cum seipso, & res illius inter ipsas comparo. Paucæ enim ex rebus ab illo gestis sàtis essent ad alium illustrandum. Quæ igitur per nouum hunc Athanasium post eius reditum Deus gesserit, videamus. Nemo putet, eum ex rerum perturbatione vllam spiritalium munerum iacturam fecisse, aut ea vllo pacto fuisse imminuta. Quinetiam aucta cumulataq; sunt, vt ex ijs, quæ pauca de multis commemorabimus, intelligetis.

Vos, qui reditum eius memoria tenetis, non ignoratis magnam ac diuturnam, antequàm reuerteretur, pestem extitisse: quæ quidem ità sæuiebat, vt, nisì hic à Deo electus, tanquàm alter Phinees, obstitisset, omne genus hominum atque omnis ætas interijsset. Quomodò autē placatus est Deus? Supplicationibus, quas ipse cum Christi studioso populo adhibuit, à sanctissima magna Ecclesia incipiens, vsque ad ædem sanctę

Num 25.

sanctæ & immaculatæ Dominæ nostrę, Dei genitricis semperque virginis Marię,quę in Blachernis colitur. Dum igitur supplicatiões ad Christum Deum nostrum, quem ipsa Virgo de Spiritu sancto concepit;fierent, pepercit ille populo, angelumq; cohibuit, qui ciuitatem sine intermissione percutiebat. Imitatus est in hac re vir admirabilis Dauid Prophetam, qui,cùm propter populi enumerationem pestis debaccharetur,dicebat ad Deum: Ego peccaui,dem ego pœnas.Isti quid peccauerũt? Et postquàm vidit angelum in area Ornan Iebusæi, orauitque eum, immò verò Dominum, nè extenderet manum in Hierusalem,exauditus est. Quamobrèm & altare constituit in ipsa area, & Dño boues immolauit, & placatus est,& mors sæuire desijt. Nónne magnus ac mansuetus Eutychius,offerens rationabile & incruentum sacrificiũ Deo, idem effecit? Neq; enim aliter extentas manus demisisset, nisi populi salutem impetrâsset. Ab eo igitur die, vsque ad beati viri vitæ finem Christus Deus noster à populo prouocatus iram cohibuit. Ac reditus quidem ipsius primum opus hoc fuit, quo salutem omnibus communem impetrauit. Aliud, quod per eum Deus omnipotens fecit, videamus.

Supplicationibus ab Ecclesia ad Ecclesiam factis, sanctus vir pestilentiam abegit.

2.Reg.24.

Nobilis quidam puer, qui apud Calopodium Augustę primicerium manebat, immò verò ab eo nutritus fuerat, aduerso quodam casu in oculo iniuriam acceperat, & magno in discrimine versabatur. Nam medici,qui eum curabant,adiumenti nihil attulerant: sed contrà potiùs morbum auxerant. Quamobrèm ad optimum medicum confugit, qui solis precibus valebat morbum expellere. Quod & factum est. Nam solita precatione adhibita, precioso oleo laborantem oculum inunxit:& Dei gratia restitutus est sanitati. Sed aliud admirabilius videamus.

Cum Cyrillo Catulo multis annis vxor vixerat. Quæ cùm in aquam intercutẽ incidisset, & multùm in medicos impendisset,nihil opis inuénit, sed de salute desperabat. Hanc maritus in varia loca ducendam curauit,fore sperans, vt aëris mutatione conualesceret. Fortè tunc vir sanctus in Paleatico morabatur. Quod cùm ille Christi vxorisq; suæ amans intellexisset, & viro sancto notus esset, nulla interposita mora,mulierem ad eum duxit, supplicans, vt pro illa Deum obsecraret,vt à morbo liberaretur. Sic autem intumuerat, vt molem ventris eius spectantes omnes admirarentur. Verùm cùm ille precatus esset, & oleo sancto vnxisset,dimisit eam. Post aliquot autem dies cùm vir sanctus eodem in loco esset, vir duxit vxorem suam, gratias agẽs Deo, & omnibus ostendens eam ab illo morbo & calamitate liberatam. Sic enim tumor ventris euanuerat, vt eo morbo nunquàm laborâsse videretur. Quo quidem miraculo perspecto, multi collaudabant Deum. Erat autem mulier illa annorũ ampliùs quadraginta. Verùm nè quibusdam narrare videar incredibilia, finem faciam. Neq; enim vltra Gades, vt diuus ait Gregorius, trãseundum. Et magnus ille Nyssensium Pontifex Gregorius,docens orationem non esse longiùs protrahendam,quàm gratiarum mensura patiatur, de sorore sua sic loquitur: Hæc ab illa gesta sunt omnia: quæ licèt incredibilia videantur, vera tamen sunt, & credibilia apud eos, quibus ea planè nota fuit. Sin aliqui carni nimìs addicti, fieri non potuisse putant:hi nesciunt, pro ratione fidei munerum fieri distributionem: vt fide pusillis parua tribuãtur, magna autem illis, qui fidei sunt amplitudine præditi. Verùm nè Dei muneribus detrahendi occasio detur incredulis,sublimiora miracula prætermittemus, hæc, quæ recensuimus, satis esse ad historiam absoluendam existimantes. Quæ quidem verba de magno item Eutychio dicta scriptaque intelligantur.

Hydropicã sanitati restituit.

Cùm igitur Dei seruus cursum confecisset, fidemque seruâsset, deincèps repositã sibi iustitiæ coronam expectabat. Vixit, posteaquàm reuocatus est & in sublimem sedem restitutus,annos quatuor & menses sex:vt omnes vitæ ipsius anni fuerint septuaginta. In eo autem ocio quos aduersùs omnem hæresim, spiritu sancto adiuuãte, sermones conscripserat, omnibus fidelibus & Orthodoxæ atque Apostolicæ Ecclesiæ filijs promulgauit,cùm eos exemplo priùs & vita planissimè & apertissimè cõprobâsset. Docuit nõ esse fimo & luto,hoc est, vitæ caducæ & rebus istis instabilibus inhærendum. Hanc enim vitam esse velutì figuli rotam, quæ assiduè impletur & circunuoluitur, aut lunæ similem, quæ perpetuis mutationibus obnoxia nunq̃ in eodẽ statu pmanet. Cùm igitur ità vixisset,vt viuendi norma posset esse Põtificibus:sic aũt docuisset, vt rectæ disciplinæ regulã dogmata eius cõtinerẽt:cupiebat iam dissolui,&

Vita hæc quibus cõparanda.

esse cum Christo, licèt propter multorum salutem in carne manere magis esse necessarium iudicaret. Sed ipsum quoq;,cùm homo esset, animi à corpore seiunctionem subire oportebat. Qua quidem de re quotidiè philosophabatur, & eadem, quæ Basilius & Gregorius, sentiebat & loquebatur. Quorum vnus: Carnem,inquit,despice, quæ præterit: animum cura, qui est immortalis. Alter autem: Vtinàm,inquit,graue hanc exuar tunicam, vt accipiam leuiorem.

In his ille versatus, & semper hæc meditans,& cum magnis patribus ità viuens, vt non minùs Basilij, & Gregoriorum, & magni Dionysij, & reliquorum sanctorum Patrum, Apostolorum & Prophetarum sermones & dogmata, quàm aërem hunc spiraret, tamen quibusdam mente imperfectis suspectus erat, quasi ab eis in resurrectionis ratione dissentiret: cùm tamen homines stulti non intelligerent, nec de qbus loqueretur,nec quæ affirmaret. Quid mirum est,si puerili mente præditi, sic de ipso sentirent, cùm Dominus ac Deus noster in digito Dei dæmonia eijciens,in principe dæmoniorum ea eijcere putaretur? Quid de diuo Paulo? Cùm in Areopago de Iesu deq; resurrectione loqueretur,nónne dictũ est: Quid vult nugator hic dicere? Quid quòd Basilius virtutum fundamentum, & sancti Spiritûs propugnator, ab imperfectis existimatus est,Deum esse Spiritum sanctum,non confiteri? Quæ cùm ità sint,nõ est mirum,si & de hoc sacro capite, magno diuinoq;,viro Eutychio, qui fuit Ecclesiæ columna & lumen, & venerandis Patribus omninò similis, tale quiddam suspicati sunt isti, qui resurrectionis rationẽ nõ capiunt. Absit enim, vt rectis Ecclesiæ sanctæ & Apostolicæ dogmatibus contraria vnquàm senserit. Plenæ sunt eius oratiões sententijs hac de re sanctorum Patrum. Qualis est illa diui Gregorij: Inquit enim: Si qs dicit, Christum ità nunc deposuisse carnem, vt ab ea nudam diuinitatẽ & esse & venturam afferat, is aduentûs eius gloriam nè videat. Quî igitur fieri potest,vt cùm hãc suis in sermonibus sententiam posuerit, ab illis discrepârit? Neq; enim aliter loquebatur, àc sentiebat. Absit. Cor illi prauum nunquàm fuit, nũquàm animus duplex. Non ignorabat ille,cùm ex animo & corpore ità constemus, vt corporis ministerio & opera animus vtatur, fore, vt si rectè simul se gesserint, simul etiam bonis immortalibus perfruantur:& corpus si afflictum fuerit, & in seruitutem redactum,supplicia simul cum anima vitet sempiterna. Vtrunq; enim simul aut coronatur, aut condemnatur. Oportet enim omnes sisti ante tribunal Christi, vt quisque recipiat, quæ per corpus gessit,siue bonum,siue malum. Nam vtrunq; in hac vita simul operatur: & vtrunque ante Christi tribunal sistendum est. Iustum autem erit tribunal illud. Ibì non erit acceptio personarum, nec dimidia ex parte iudicium fiet: sed(vt Ecclesiastes ait)cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni abscondito, siue bonum,siue malum sit. Quod quidem iudicium ideò iustum erit, quia post resurrectionem nec corpus sine anima,nec anima sine corpore, cum quo semper vixit, vnquàm reperietur: sed immortalitatis pulchritudine corpus simul cum anima decorabitur.

Luc.11. Act.17. 2.Cor. 5. Eccl. 12.

Aduerte, Lector, quòd is est ille Eutychius Constantinopolitanus Patriarcha, quo cum quæstionẽ de resurrectione habuit diuus Gregorius Papa, dum in ea ciuitate is sedis Apostolicæ Apocrisarium ageret, quemadmodùm habes in libro Moralium 14. cap. 31. & 32. Et licèt hic author illum ab errore excusare contendat, præfatus tamen vir sanctus apertè testatur, eum in hoc articulo cecidisse: licèt ante mortẽ sese correxerit. Quod ipsum multis Sanctis viris accidisse comperimus. Lege prædictum caput 32.

Hæc ille, & his sublimiora considerans,cupiebat à corpore discedere, & ad Dominũ proficisci, & illis Dauidis verbis vtebatur: Quemadmodùm desiderat ceruus ad fontes aquarum,ità desiderat anima mea ad te Deus: Et, Quandò veniam, & apparebo ante faciem Dei? Videbat & calamitates, quæ huic magnæ ciuitati erant euenturæ: & instituta studiaq; nostra non bona, & die ac nocte Deum clementem precabatur, vt vel minas remitteret, & ciuitati nihil inferret mali: vel sibi vitam adimeret, nè afflictionem eius intueretur. Et, quæ precatus est, impetrauit. Voluntatem enim timentium se facit Dominus Deus, & preces eorum exaudit, & seruat eos.

Psal.41.

Hæc illo precante ac supplicante,exauditus est statìm, vt indicant illa Prophetæ verba: Adhuc loquente te, dicam, Eccè adsum. Instabat tempus, plenitudo temporis,corona anni,immò verò annorum bonitas, celebritas celebritatum,vniuersę rerum-

Psal. 144. Esa.65.

ſurrectionis primitiæ, Chriſti Dei noſtri Reſurrectio, in qua lætatur cælum & terra: de qua dicit diuinus ille Dauid: Hæc eſt dies, quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea: & conſtitui iubet diem ſolennem in condenſis vſq; ad cornu altaris, id eſt, ad angelicas vſq; virtutes: quemadmodùm & ſciſſum velum declarat, cæleſtia terreſtribus aperiri, & res procreatas vna omnes voce procreatorē ac Deum ſuum collaudare, iuxta illud: Fiat voluntas tua, ſicut in cælo, & in terra. Cùm igitur hanc diem hilari animo is celebrâſſet, qui de illa ità diſſeruërat, vt nemo alius, cumq; ſanctiſſimā magnam Eccleſiam luſtrâſſet, & ſacra lauacra conſtituiſſet, omnes Pontifices & ſacerdotes & Imperatorem & Senatum atq; vniuerſum Dei populum ſalutauit: cùm tamen multi id, quod fiebat, ignorarent, ac ea de more fieri arbitrarētur. Ipſe autem ſolus rem nouerat. Pſal.117.

Quomodò hæc ego nunc ſine lachrymis poſſum commemorare, qui miſer eo die ampliùs, quàm ſolebam, angelicam ipſius faciem oſculatus ſum? Cùm enim id bìs terque feciſſem, ſatiari non poteram. Et cùm ex me quæreret, cur ità ſæpè id facerem: Quia, inquam, hodiè tantùm mihi licet. Atq; ità contra me prophetaui. Quod vtinàm non fuiſſet: priùs enim, quàm ille, mortuus ſum: ſolus relictus ſum orphanus, ſolus margaritam amiſi, ſolus theſaurum in agro condidi, ſolus aberro, tāquàm ouis non habens paſtorem, ſolus lugens & mœrens obambulo totum diem. Paulò pòſt autem omnes, qui bonorum ipſius participes extiterunt, verba illa mecum, vt arbitror, pronunciabunt: Extinctum eſt lumen oculorum noſtrorum. Erepta nobis eſt lux animarum. Vitæ noſtræ præſidium eſt diſſolutum. Concordiæ ſignaculum ereptum eſt, & charitatis vinculum ſublatum. Imbecillum ornamentum confractū eſt. Propter te, pater, nox etiam pro die in vita pura ſplendebat: nūc dies etiam in tenebras conuertetur. Sed lamentationibus, præſertim ante tempus, non eſt indulgendum, nè illud ab eo audiamus: Nolite flere ſuper me. Luc.23.

Cùm igitur ſacrificium totum explêſſet bonus paſtor, & vniuerſo populo fideli ſacroſanctum & ſalutiferum Domini noſtri Ieſu Chriſti corpus diſtribuiſſet, in ſanctum Epiſcopium reuerſus, modicum cibum cum ſolitis familiaribus hilari vultu cepit. Poſt cibum autem cùm pauliſpèr quieuiſſet, & tempus, quo lampades accendebantur, exigeret, vt ad officium veſpertinum accederet, contractio quædam totū eius corpus inuaſit. Quamobrèm quidam è clericis religioſiſſimis eum obſecrabāt, vt conquieſceret: ſed precibus efficere non potuerunt, quominùs iret ad officium veſpertinum. Sancto igitur ſpiritu confirmatus, in ſanctam Dei Eccleſiam ſe contulit. Populus autem illum expectabat. Omnes enim illum ſemper quidem, ſed tūc potiſſimùm, cùm Apoſtolica erat ſtola indutus, adſpicere cupiebant. Cumque varias preces veſpertinas cum illa perſoluiſſet, ſacrum altare oſculatus eſt, fidelemq; gregē Deo commendauit. Et ex altari viſibili quodammodò ad inuiſibile, de virtute in virtutem progrediens, preces peregit, clauſis omnibus ſenſibus, & à populo totus ſeparatus. Reuerſus igitur in Epiſcopium, in lectulo ſuo decubuit, vehementiq; febre circa mediam noctem correptus eſt. Atque ità manſit ſeptem dies, aſſiduè precibus incumbens, ſeque ſigno crucis muniens. Acri febre corripitur.

Cùm igitur morbi vis intenderetur, idq; ad religioſi Imperatoris Tiberij aures perueniſſet, ea re valdè perturbatus, ciuilibus omnibus curis intermiſſis, de illo ſolicitus erat, medicoſque præſtantiſſimos miſit, qui eum curarent, à quo multi varijque morbi curati fuerant. Qui ſanè medici plus ex eius doctrina opis perceperunt, quàm illius corpori contulerunt. Nullum enim medicamētum ſibi paſſus eſt adhiberi: Preceptum, inquiens, poſuit, & non præteribit. Medicum habeo, qui mihi pro arbitratu ſuo medebitur. His auditis, Imperator magno cum deſiderio & fide beatum virum inuiſit, primùm quidem, vt ab illo benedictionem acciperet, deindè vt intelligeret, quis poſt illum paſtor eſſet populum gubernaturus. Benedixit ille quidem Imperatori, ſed alterum reticuit, non quòd ignoraret, ſed propter quaſdam cauſas, quas, Deo ſibi aperiente, ipſe nouerat. Quarè cùm ea, quæ res & tempus poſtulabat, cum Imperatore locutus eſſet, hilari, lætoque vultu ille diſceſſit. Ego autem à quibuſdam Imperatoris familiaribus accepi, ei fuiſſe à ſancto viro prænunciatum, celerem ipſi mortem inſtare. Idque verum fuiſſe, euentus docuit. Nam quatuor pòſt menſibus è vita deceſſit CHRISTI amantiſſimus Imperator. Pſal.148.

Cùm

Cùm totam igitur hebdomadam ægrotâsset vir ille simplex moribus, & gubernandi scientia multiplex, sapiens oratione, & mente sapientior, magnus Patriarcha, pro omnibus Deum orans mente firma, vsq; ad septimam horam Dominicæ primæ post Pascha, (decebat enim septimam quietis propriam perficere) cumque omnibus benedixisset, vt olìm Iacob filijs suis, colligens & ipse nouus Iacob pedes suos, circa nonam aut decimam noctis horam, in Dei manus spiritum suum commendauit: & ex hac vita discedens in senectute bona, ab angelis ad cælestes choros sublatus est. Quod quidē ex duobus miraculis, quæ tunc acciderunt, facilè intelligi potuit. Cùm enim anima eius à corpore seiungeretur, vniuersus populus in Ecclesia clara voce exclamauit: Kyrie, eleison: postquàm chori præfectus lucernæ precationem absoluisset, ac diceret: Miserere nostrì, Domine, miserere nostrì secundùm magnam misericordiam tuam. Domine exaudi & miserere. Conuersus igitur populus fidelis à ministro, magno cum clamore ad Deū remisit pastoris & doctoris animā sanctam, ità gubernatore Deo rem moderante Quis hoc non admiretur? Quis non item illud, ꝙ nec eius oculi, nec reliquæ corporis partes vllius opera, vt componerentur, indiguerunt? Quandoquidem & oculi ità decorè sub palpebris conditi sunt, vt dormientibus solent naturaliter. Labra autem aptè conclusa sunt, & manus ante ipsum pectus complicatæ: totum deniq; corpus tam decorum spontè sua situm habitumq; retinuit, vt nullius opera aut manus requireretur: mirumq; esset, quòd diuina illa anima suum ipsius corpus tam benè composuisset.

Gen. 49. Obdormit in Domino.

Sed quid deindè sit consecutum, videamus. Rursùm Basilius alter declaratus est, de quo magnus hæc dicit Gregorius: Cùm iacturam ciuitas sensisset, se vt pupillam derelictam conquesta est: peregrinationem, tanquàm tyrannidem, incusauit: & animam compræhendere, quasi manibus aut precibus retineri posset, cōcupiuit. Cùm igitur omīa funeri necessaria parata essent, sanctus ipse sanctorum manibus sublatus gestabatur. Certatìm autem singuli vel oram vestimenti, vel sacrum feretrum attingere studebant. Quid enim corpore illo sacratius aut purius? Alius ad eos, à quibus gestabatur, appropinquare: alius adspectu tantùm, tanquàm ex illo quoq; proueniret vtilitas, frui cupiebat. Plenæ erāt plateæ, plenæ porticus, omnes ædium fenestræ, omnia tecta & fastigia & culmina referta erant. Premebant se mutuò, qui præibant, qui sequebantur, qui propè erant, qui aduentabant, innumerabilis hominum, ætatum omnium multitudo, omnes, qui apud Imperatorem in honore erant, inprimisq; Præfectus vrbis, qui omnes in viri sancti funere honestando superauit. Interfuisset etiam Imperator, nisì ea cura eum detinuisset, nè aliquis tumultus in populo nasceretur. Omne militum genus interfuit, omnes sacerdotum ordines, monachorum innumerabilis multitudo. Psalmorum cantus cum lamentationibus contēdebant. Cedebat perturbationibus philosophia. Nostri cum externis, externi cum nostris contendebant, vtri magìs lugentes plus perciperent consolationis. Illud admirabile fuit atq; incredibile, quòd ex tot hominum millibus nemo vllum in periculū incidit, præsertim cùm multæ etiam fœminæ, onus in vtero gestantes, videndi diuini corporis gratia accederent. Atq;, vt * aliquem epitaphium adiungam, externis honoribus interior cumulatur. Multorum quidem lachrymas excitauit, sed ea maior gloria fuit, quòd omnium animis defixus inhærebat. Corpus, vix rapientium manibus euitatis, in sanctorum Apostolorum templum illatum est, & in sanctorum Patrū tumulo conditum. Appositus est Patriarchis Patriarcha, Præconibus magnus Præco, Martyribus Martyr, Apostolis, qui per eorum vestigia semper incesserat, vbi sanctorum etiam Apostolorum, Andreæ, Lucæ & Timothei, corpora conquiescunt, ante ipsum altare, ad basin eius, (quem quidem locum sibi ipse viuens elegerat) vt ne post obitum quidem ab altari sancto corpus eius recederet: cùm anima eius altari in cælis assisteret, atq; ibì cum sanctis angelis & apostolis pro vniuerso populo præces effunderet. Aequum erat vt corpus, quod cum illa anima coniunctum fuerat, quod cum illa simul incesserat & certamina pertulerat, in terra nunquàm ab almo altari seiungeretur, sed cum populi sacerdote supplicante, & munera Domino Deo offerente, pro populo suo & ciuitate quodammodò supplicaret. Nam corpora sanctorum, parem cum animis ipsorum vim habent. Preciosa enim in conspectu Domini, mors sanctorum eius. Et, Protegam ciuitatem hanc, inquit Dominus, pro-

Eccè magnifica sancti viri sepultura.

Psal. 115. 4.Reg. 19.

propter me & propter Dauid seruum meum. Magnæ nobis consolationi sunt Sancti, qui per fidem expugnauerũt regna, adepti sunt repromissiones, & plùs valẽt post vitæ commutationem.

Agitè nunc etiam Magni Basilij laudatores, mihi orationis paupertate laboranti opitulamini. Ego plura quidẽ cupio p̃terire: sed aliud me post aliud trahit, & tãquàm in corpore, omnibus partibus æquè pulchro, quicquid occurrit, pulchrius videtur, & orationem ad se conuertit. Agitè igitur egregias illius dotes persequimini, vos, q̃ illarũ & laudatores, & testes existitis. Præclarum inter vos certamen suscipite viri simul ac fœminæ, adolescentuli & virgines, senes & iuuenes, sacerdotes & populus, monachi & qui cum alijs viuitis, qui in contemplatione, & qui in actione versamini. Alius assiduum eius in ieiunijs & precibus, tãquàm corporis & materiæ esset expers, studium laudet. Alius in vigilijs & psalmis decantandis constantiam. Alius asperam atque incredibilem in victu duritiem, aut animi demissiõem. Alius obliuionem iniuriarum, qua quidem inprimis excellebat, ex Apostoli præcepto ità dicentis: Sol non occidat super iracundiam vestram. Omnis igitur illius chorus, vos, qui circunstatis, qui suggestum attingitis, qui estis inferiùs, qui ex nostris aut externis adestis, mecum laudationem conficite. Alius alias huius noui Basilij virtutes celebrate. Qui in iudicijs præsidetis, legislatorem laudate. Qui ciuitatem regitis, ciuem. Qui ex populo estis, popularem. Qui eruditione delectamini, magistrum. Virgines, virginem. Coniuges, castum. Qui solitudine gaudetis, amantem solitudinis. Qui frequentia, iudicem. Qui simplicitate, ducem. Qui contemplatione, theologum. Qui in rebus secundis versamini, moderatorem. Qui in aduersis, consolatorem. Senectus, baculũ: Iuuentus, disciplinam: Paupertas, largitorem: Opulentia, custodem. Videntur mihi & viduæ defensorem, & pupilli patrem, & inopes pauperum studiosum, & hospites hospitalem, & fratres fratrum amantem, & ægroti medicum cuiusq; morbi ac medicinam, & sani sanitatis conseruatorem, & omnes deniquè eum laudibus efferre, qui omnia factus est omnibus, vt omnes aut plurimos lucraretur. Ego quidem sic amborum patrum virtutes laudibus immiscui, vt lautiore apparatu conuiuas eiusmodi epulis gaudentes acciperem. Vobis autem, qui tanto studio iusta magno Eutychio persoluistis, nihil aliud consuluẽrim, nisì vt ad illum semper respiciatis: atq; semper vos eum cernere, & ab ipso vos cerni existimetis. Hæc est laudum ipsius summa. Hic diuini viri virtutum thesaurus.

Vide virtutum Catalogũ, quę in sancto viro florebãt: & quibus ipse detineretur exercitationib'

Vos autem, qui me benignè audiuistis, tuq; inprimis diuinũ sacrumq; caput, meæ orationis paupertati veniam date. Mosaicum illud de agni esu mandatum expendire: quod ità se habet: Decima die mensis primi tollat vnusquisq; agnum per familias & domos suas: sin autem minor est numerus, quàm vt sufficere possit ad vescendum agnum, assumet vicinum suum, qui coniunctus est domui suæ. Si ad vnius agni esum multos conuocandos præcepit, quid ad vnius pastoris, & talis pastoris laudationem fieri præcepisset? Ego, sancte pater, cùm tuis laudibus celebrandis par esse non possem, legi obtemperans, non pauperes vicinos, sed æquales tuos ac pares, viros eximios conuocaui, non vt agnum vnum edi conspicerent, sed vt pastorem & peregrinationis socium collaudarent. Aequũ est enim, vt homines priuati, & qui argentum non habent, id est, qui orationis diuitijs carent, eant ad aquam viuam, & ex proprijs puteis & fontibus hauriant. Neque enim fas est ad alienos fontes, hoc est, ad externam disciplinam & scientiam proficisci. Quæ igitur, pater sancte, ex tuis rectè factis assequi potui, ea prompto animo sitientibus propinaui. Quæ autem vires meas superabant, ea sapientibus reliqui persequenda: quorum verba, sicut scriptum est, sunt tanquàm stimuli & claui igniti. Da enim sapienti occasionem, & sapientior erit. Innotesce iusto, & adijciet, vt suscipiat te. Et diuus Apostolus: Vestra, inquit, abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorũ inopia vestræ sit abundantiæ supplementum, vt fiat æqualitas: Et, Quæ desunt Christi afflictiones, eas impleo in carne mea. Et rursùm: Quæ enim mihi deerant, ea venientes fratres impleuerunt. Et vos igitur, viri perfecti, qui viri huius sancti, diuiniq́ue patris ac magistri laudatores ac veri filij estis, animi mei studium & propensionem boni consulite: & quod laudationi deest, implete: immò verò totum hoc onus suscipite: vt impleatur id, quod scriptum est: Frater fratris fultus auxilio, ciuitas firma atque munita.

Exod. 12.

Eccle. 12.

Prou. 9.

2. Cor. 8.

Coloss. 1.

Prou. 18.

Tu ve-

Tu verò beatissime ac sanctissime pater, è cælo nos adspice, & vitæ nostræ cursum ad salutem dirige, vt cùm hinc decesserimus, recipias nos in sinũ Abrahæ, & in æterna iustorum tabernacnla, vbi puriùs atq; perfectiùs, quæ abs te de sancta & eiusdem essentiæ & sempiterna Trinitate didicimus, videamus. Eam, pater, pro nobis famulis tuis, & pro grege tuo, & fidelissimo hoc Christiq; amantissimo populo deprecare, vt æterna bona consequamur, in Christo Iesu Domino nostro: Cum quo, Deo & Patri gloria & adoratio, simul cum sancto & bono & vitæ largitore Spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA S. VVILHELMI ABBATIS ROSCHILDENSIS IN DANIA, AB EIVS QVIDEM DISCIPVLO *conscripta, sed per F. Laurentium Surium aliquot locis in compendium redacta, plerunquè etiam phrasi mutata.*

Aprilis 6.

BEatus Vuilhelmus ex nobili ortus prosapia, venerabili viro Hugoni Abbati S. Germani de Pratis apud Lutetiã Parisiorũ, à parentibus traditus est, rectè ac piè instituendus. Acceptus est ab illo perbenignè, siquidem nepos illius erat, curatumq; vt liberalibus literis accuratè imbueretur. Et in ipsa quidẽ adhuc tenera ætate, cùm prima etiamnùm literarum rudimenta poneret, diligenter considerabat, vtì monachi intrà cœnobium residerent, lectitarent, cantarent, in preces incumberent. Itaq; instàr solertis apiculæ ex illorum bonis studijs, tãquàm flosculis quibusdam, mella sibi colligens, in pectoris sui alueario cõgessit, puerulusq; meditari cœpit, quod posteà ætate maturiori exerceret. Porrò in studio literarum, felici ingenio diuina gratia accedente, multos coæuos adeò superauit, vt etiam inter egregios humanioris literaturæ magistros celebris haberetur. Lætabatur Abbas Hugo profectu & ꝓbitate nepotis sui, & gratias agebat Deo, curauitq; vt subdiaconus ordinaretur, & Præbẽdam, vt vocant, obtineret Parisijs in ecclesia beatissimorũ Petri & Pauli Apostolorũ & S. Genouefæ, vbì tunc Canonici seculares erant. Factus autẽ Canonicus, quæ sui erãt muneris, prudenter exequebatur, memorq; eorum, quæ puer in monasterio viderat, sæpè solus sedebat in libro lectitans, & in diuina se lectione exercitans. Ea res molesta erat cæteris Canonicis, quorum erant mores deprauati: & quadam cæcati illi inuidentia, vndè debebant corrigi, indè facti sunt deteriores. Itaq; non benè in eum animati, stridebant dentibus, & sermones iactabant virulentos. Timebant enim, nè breuì cogerentur etiam ipsi ad meliorem se frugẽ recipere, & arctioris vitæ legibus frenarentur, aut certè ipsis eiectis, alij in eorum collegium introducerentur, quorum & habitus & vita esset religiosior.

Dat operã literis.

Ingenij felicitas.

Patet quorundam inuidiæ.

Valdè igitur in eam curam & cogitationem incumbebant, quomodò eum possent à suo contubernio excludere. Erat inter illos quidam, qui beato viro præ cæteris familiarior esse videbatur. Is subdolè & frauduleter cœpit cum illo colloqui, sed dictorum exigere silẽtium, simulare propositum petendi monasterium, vitam illorũ Canonicorũ detestari, sed fictè: petere, vt tam sancti propositi ipse se velit socium ꝓbere. Placuit Vuilhelmo tam pius animus, ait se non defuturum, si ille prior suo exemplo ipsum confirmaret: multa interìm & quidem crebra inter se miscent colloquia de contemptu mundi, tandemque statuunt pariter se cõferre ad monasterium, quod Charitatis dicitur. Quò cùm venissent, à ꝑfecto monasterij humanissimè recipiuntur, & in hospitio iubentur eis necessaria ministrari. Ibì tum homo versutus socius Vuilhelmi, hortatur eum ad constantiam, ait sibi restare quædam necessaria expedienda negocia, quibus expeditis, ilicò se spondet rediturum. Tunc demùm sentiens Vuilhelmus hominis fraudem, neq; geri hoc negocium è spiritu Dei, sed machinari illum quippiam non syncerè, ait, meritò illum, qui esset ætate maior, priorem etiam debere in suscepto proposito declarare constantiam. Videns autẽ ille frustrà se

Fraudulenta cuiusdã machinatio.

ſeniti, longa trahens ab imo pectore ſuſpiria: Differamus ergò, inquit, in aliud tempus: ſicque pariter domum reuerſi ſunt.

Porrò Abbas Hugo voluit Vuilhelmũ etiam Diaconum ordinari. Ibì rurſus accenditur inuidentia æmulorum, timentium nè ad eum prouectus gradum, etiã maiorem obtineat dignitatem. Adeunt igitur Pariſienſem antiſtitem, orant nè eum ꝓmoueant, perſuadentq; fraudulenter circunuento. Cùm enim multis eum nominibus accusâſſent, epiſcopus nimiùm credulus, collationem ſacrorũ ordinum in aliud tempus reiecit. Non latebat ea improborum hominum verſutia Abbatem Hugonem. Itaq; cum ſuis literis miſit Vuilhelmum ad Syluanectenſem epiſcopum, qui eum Diaconum ordinauit. Redit indè domum Vuilhelmus, neſcientibus alijs Canonicis, quid actum eſſet: atque ſabbato proximo deſignatur Homiliæ Lector futurus, nec potuit ea in re propter illorum importunitatem obtinere aliquem, qui eius muneri vicarius ſuccederet. Id autem illi ea cauſa faciebant, vt hac re offenſus, ſcãdalo pateret, & ipſi contra eum, tanquàm non ſatisfacientem inſtitutioni Canonicæ, ſuæ maleuolentiæ exercendæ anſam haberent. Sed nocte Dominicæ diei, cùm ſeptima eſſet recitanda lectio, ipſe ad eam pronunciandam acceſſit. Erat tum Euangelium de dæmonio muto, à Chriſto eiecto. Cùm autem dixiſſet, Iube Domine benedicere: illi magno ſtupore attoniti, nihil reſponderunt loco benedictionis, immò verò omnes è templo abiêrunt, ſolo Vuilhelmo relicto & magiſtro Alberico, viro bono & iuſto, qui illorum conatibus non fuerat aſſenſus. Manè rurſùs illis in vnum conuenientibus, & de ijs, quæ nocte deſignârant, inter ſe conferentibus, ſuperuenit etiam magiſter Albericus, atq; ità loqui exorſus eſt: Id quidem pro certo affirmare poſſumus, hac nocte vidiſſe nos mirabilia. Mirum illud ſanè fuit, quòd Chriſtus dæmonium mutum eiecit, & homini linguæ officium reſtituit: ſed hoc multo mirabilius ego puto, quòd D. Vuilhelmo illud Euangelium pronunciante, eiecti ſunt confratres eius ex Eccleſia, eoq; loquente, illi obmutuerunt, & tanquàm alieni ab eo receſſerunt. Hæc cùm ille dixiſſet, apud auditores ignominię notam reportârunt ęmuli illi: porrò B. Vuilhelmus iugi meditatione ſcripturarum ſeſe cõfirmans, in omnibus prudenter ſe gerebat, diuinoq; protectus adiutorio & patiẽtiæ clypeo munitus, aduerſarios ſuos, de ſua malitia nihil remittentes, facilè ſuperauit, atq; etiam honoribus creuit, auctus cuiuſdam Præpoſituræ dignitate.

Fit Diaconus.

Luc. 11.

Accidit deindè, vt Eugenius Pontifex ſeſe in Gallias conferret: cumque Lutetiæ appropinquaret, Ludouicus rex & Pariſienſis epiſcopus cum multa cleri populique frequentia ei obuiàm procedentes, illum honorificè exceperunt, atq; ad beatiſſimæ Mariæ virginis Eccleſiam cum ingenti gaudio deduxerunt. Paucis indè elapſis diebus, voluit idem Pontifex in eccleſia B. Genouefæ myſteria Diuina peragere, quia Apoſtolica dicebatur. Vbì eò ventum eſt, orta eſt contentio inter ſummi Pontificis & huius eccleſiæ Canonicorum miniſtros, adeò vt ad pugnos res proceſſerit, & non ſolùm Pontificis miniſtri, ſed etiam ipſe rex Ludouicus, qui illos compeſcere voluit, à canonicorum illorum famulis verberatus ſit. Tanta autem nefariæ rei indignitate permotus Pontifex, cum Ludouico rege tractauit de improborum hominum inſolentia dignè caſtigãda. Viſum eſt autem, in eorum locum alios ſubrogare, homines religioſos, nempe monachos illos, quos nigros vocant: neq; tamẽ Canonicos illos per vim ſuis Præbendis ſiue ſacerdotijs priuare volebant, (erant enim inter eos non pauci nobiles & literati) ſed permittere, vt illis, quoàd viuerent, fruerẽtur. Verùm vbì iſthuc Pontificis & regis propoſitum ad aures abbatis S. Victoris ꝑlatum eſt, Pontifici & regi valdè ſupplices preces obtulit, vt ordinis S. Auguſtini ꝓfeſſores in eam eccleſiam introducerentur, multiſq; oſtendit rationibus, contumaces illos faciliùs ad horum vitam regularem, quàm ad monachorum habitum & cõſuetudinem, traductum iri. Pontifex & rex his auditis, cùm iam exploratam haberẽt bonam famam illius Abbatis & fratrum eius, eorumq; inſtitutum præ multis alijs ꝑdicari non neſcirent, domũ quoq; S. Victoris ſuauem eximiæ charitatis de ſe odorẽ ſpargere, Abbatis precibus aſſensêre: atq; die ſequẽti electus eſt in Abbatẽ Odo prior, homo ſanctæ conuerſationis, atq; totius religionis amator indefatigabilis: adiũctiq; ſunt ei duodecim Canonici, viri probi ac bonę exiſtimationis, qui in Eccleſia S. Genouefæ commorarentur: atq; ex eo tempore vſq; in pręſens iſtuc Canonicorũ S.

Eugenius 3. Rom. Põtifex.

Abbas conſtituitur in eccleſia S. Genouefæ.

ccc Au-

Augustini institutum ea in ecclesia conseruatur, ex priuilegio Pontificis Eugenij & regis Christianissimi Ludouici.

Cùm hæc ità gererentur, Vuilhelmus ad suam Præposituram secesserat, de rebus domûs suæ cum amicis pertractans. Sedēti autem ad mensam diuersis ferculis instructam, quidam de improuisò adueniens, ità locutus est: Dominus Odo, Abbas ad S. Genouefam, has ad te literas iussit perferri. Ille audito nomine Abbatis, valdè admirans, ait: Quis est hic Abbas? quandò verò Abbas aliquis fuit ad S. Genouefam? Respondit nuncius: Odo Prior S. Victoris hesterno die institutus est Abbas ad S. Genouefam à summo Pontifice & rege Ludouico. Tū Vuilhelmus, Sōniaré ne mihi videor, inquit, an res veras tu mihi narras? Vera equidem refero, ait nuncius. Resignatis mox literis, didicit ab Abbate Odone mandari, vt quamprimùm ad suam ecclesiam accedat. Surgit igitur posthabito conuiuio, cunctisq; valedicens ait: Ibo visum, quæ sit hęc mutatio dexteræ excelsi. Postquàm ad S. Genouefę collegium venit, vidit ibì homines religioso habitu indutos, nec dubitauit vera se ex nuncio audiuisse. Interìm admirabatur plurimùm, qua de causa tam repentina facta esset mutatio. Nūciatur autem Abbati aduenisse dominum Vuilhelmū: moxq; illi Abbas hilariter occurrit & amanter eum amplectitur: deindè omnia, quę gesta fuerant, illi ordine exponit, cœpitq; eum adhortari ad contemptum mundi, proponere multa è scripturis diuinis, quæ possent acres illi stimulos admouere, de mundi vanitate, de fallaci amicitia huius seculi, aliaq; id genus non pauca: quibus absolutis, appręhēsa manu eius, duxit illum ad vitream fenestram, in qua picta erat effigies crucifixi Saluatoris: atque ibì repetitis sermonibus, animum eius inflammare voluit, vt cuperet ipse quoq; crucifixum Dominum suum ferenda cruce sua imitari. Eccè autem adest gratia spiritûs sancti, tantaq; lachrymarum vis ab oculis Vuilhelmi prorūpit, vt vix sermonem proferre posset. Ait autem ad Abbatem: Vtinàm scire possem, quòd me non dedignetur habere seruum Dominus meus Iesus Christus, & superioris ætatis iniquitatibus & erratis veniam dare. Cui Abbas: Ego, inquit, pro illo fideiussorem me offero, si dictis meis parére volueris, fore, vt non modò remittat errata sua, sed etiam post hanc vitam cum sanctis suis immensa te donet beatitudine. Tum verò repentè ad eius pedes collapsus Vuilhelmus, se & sua tum Deo, tum illi commendauit, sicque de mundi huius naufragio nudus euasit. Lætatur verò Christi familia de tam præclari iuuenis conuersione, tum etiam de oblato ipsis diuinitùs, & quidem præter spem, auxilio tam opportuno. O quàm magnificata sunt opera tua bone IESV. Ad vnius fidelis serui tui admonitionem relinquit Vuilhelmus noster prædia, possessiones, domos, familiam, opes & honorem, atq; vltra hæc omnia, quod est omnium præstantissimum, etiam semetipsum.

S. Vuilhelmus fit Canonic' Regularis.

Accepto deindè habitu regulari, Vuilhelmus illorum duodecim fratrum collegio accessit, atq; vnà cum habitûs mutatione, ipse quoq; in virum alterum mutatus est, iamq; ibat de virtute in virtutem, charitate feruens, humilitate præcipuus, patientia fortis, obedientia tractabilis, & ad virtutum cæterarum studia promptus. Vacabat instanter lectioni, orationi, diuinæ contemplationi, vigilijs & ieiunijs, vt corpus in seruitutem redigeret: & qui anteà sericis nitebat vestibus, iam in habitu abiecto pauper pauperibus inseruit: oblitusq; diuitiarū vitæ supioris, instàr aliorū vescitur pane furfureo & herbis agrestibus. Neq; id mirū debet lectori videri. Nō enim habebant nisi duas, vt vocant, Præbendas, quibus initio & ipsos fratres & familiam oportebat esse contentam, donèc alijs Canonicis paulatìm è vita abeuntibus, reditus eorum augerentur. Et quidem fortis athleta Christi Vuilhelmus, in proposito firmus, religionis & instituti sui tam erat æmulator vehemens, vt cùm iam Supprioris, vt vocant, officio fungeretur, nulla sineret sacræ religionis instituta violari. Intereà apparuit illi nocte quiescenti Dominus IESVS sub forma speciosissimi adolescentis, vocansq; eum proprio nomine, Noueris, inquit, Vuilhelme, te ad quandam insulā mecum profecturum, multasq; illic tentationes & molestias perpessurum: sed ijs mea ope superatis, ad me venies in cælestem paradisum. Eam visionem non priùs intellexit, q̄ esset in Danię insulā * Selandiā, vbì modò quiescit, accitus. Præteriêre indè anni non multi, & Abbate Odone è vita decedente, Garinus, eius monasterij Prior, Abbas creatur: erat enim vir doctus & probus, & in rebus agendis prouidus ac circunspectus.

Virtutes S. Vuilhelmi.

Visio eius.

* Dicitur etiam Sialandia.

ſpectus. Ille modis omnibus Priorem volebat inſtituere quendam è fratribus, nec alij fratres abhorrebant. At ille iam eligendus, reclamabat, dicens in regali Abbatia meritò per regem debere conſtitui Officiales: ſic enim vocant eos, qui eiuſmodi functionibus præditi ſunt. Ea res malè habuit fratres, dixeruntq; illi: Si vis ex noſtri inſtituti præſcripto Prioratum ſuſcipere, nos non refragabimur: ſin autem transgredi vis terminos, quos poſuerunt patres noſtri, nunquàm eò pertinges. Ille in ſententia manſit pertinax, eſtq; in regis palatio ab ipſo rege, Ordinis conſtitutiones ignorante, factus Prior. Cùm autem vellet pulſata campana conuocare fratres ad menſam, valdè id moleſtè tulêre fratres, nec ferre potuit eam inſolentiam vir Dei Vuilhelmus, ſed zelo Ordinis & iuſtitiæ accenſus, illum à campana pulſanda remouit, Suppriorémq; adhibuit. Eo nomine accuſatus apud Abbatem, tanquàm qui manum violentam inieciſſet in Priorem, publicam iuſſus eſt agere pœnitentiam: nec id facere recuſauit, licèt palàm teſtaretur, ſe nulla eum affeciſſe iniuria, atque ab officio Prioris non Priorem abegiſſe, ſed inſtituti præuaricatorem. Diſplicuit autē fratrib' ea Abbatis in Vuilhelmum prolata ſententia, remq; totam ſummo Pōtifici, q apud Senones tunc erat, indicârunt. Pontifex verò tum inſtituti præuaricatione, tū Vuilhelmi iniuſta damnatione non leuiter commotus, Abbati S. Genoueſæ mandauit, vt citra moram vnà cum Vuilhelmo ad ipſum accederet. Paruit ille, veniensq; ad Pontificem, temeritatis & immoderationis arguitur: porrò Vuilhelmus ab eius ſententia abſoluitur: mandatq; Pontifex ſeueriſſimè, nè deincèps Officiales contra Ordinis inſtituta eligantur. S. Vuilhelmus à ſummo Pontifice innocēs declaratur.

Ortus eſt poſteà rumor in vulgo, ablatum eſſe caput S. Genoueſæ è loco ſuo. Perfertur etiam vſq; ad aures Ludouici regis, qui valdè indignatus, iurauit, ſi res ità foret, ſe Canonicos eius Eccleſiæ omnes indè expulſurum. Adhibentur autem cuſtodes reliquijs Eccleſiæ illius, mittitq; rex literas ad Archiepiſcopum Senonenſem eiuſq; ſuffraganeos epiſcopos, Abbates quoq; & Priores eius diœceſis, vt ad certū diem omēs adſint Pariſijs, rei huius veritatē exploraturi. Vbì ad fratres eccleſiæ S. Genoueſæ regis minæ peruenêre, non immeritò animis conſternati ſunt: ſed longè tamen dolebant magìs tam precioſo ſacrarum reliquiarum theſauro ſe, vt verebantur, orbatos eſſe. Ante omnes dolebat hoc nomine Vuilhelmus, qui reliquias omnes & theſaurum eccleſiæ aſſeruanda iampridèm receperat. Iam aderat præſtitutus dies, aduenit rex cum ſuis, aduenerunt Pontifices & Abbates, aduenit etiam populi multitudo non exigua, exitum rei nôſſe percupiens. Deſignantur, qui cum Epiſcopis aſſcendant ad eum locum, vbì S. Genoueſæ reliquiæ ſeruabantur. Voluit autem cum eis pariter aſſcendere Vuilhelmus, tanquàm ſacri cuſtos theſauri, ſed nō permittitur. Arripuit tum ille, haud ſcio an candelabrum vel thuribulum, ſecum ità dicens: Si nō licet aliter, ſaltem vt miniſter aſſcendam. Aperitur deindè theca, & eccè caput S. virginis, quæ eſt Galliarum decus & ornamentum, cum cæteris eius artubus reperitur. Non potuit tunc animi ſui lætitiam intrà ſe cohibere Vuilhelmus, ſed non habita ratione tot longè maiori dignitate præſtantium virorum, fidēter cantat, Te Deum laudamus: eius vocem excipit tota illa hominum frequētia, & ad finē vſq; illud canticum depromit. Eo abſoluto, Archiepiſcopus Orationem de S. Genoueſa ſubiungit: qua dicta, Aurelianenſis epiſcopus furibundus in has prorupit voces: Quis eſt petulans ille, qui præter Archiepiſcopi & aliorum antiſtitum authoritatem, propter vetulę cuiuſdā caput, hîc fraudulenter ab iſtis impoſitū, auſus eſt inchoare, Te Deum laudamus? Reſpondit autem illi Vuilhelmus: Si nôſſe vis, quis ego ſim, non abnego eſſe me famulū S. Genoueſæ. Nec me temeritas impulit, ſed ſyncera erga ſanctā virginem dilectio. Caput autem, quod vidiſtis, non dubito vetulæ fuiſſe, ſed virginitatē integram perpetuò retinentis. Septuaginta enim & eo ampliùs annis virgo permanſit incorrupta S. Genoueſa, donèc ſpiritum cælo, corpus terræ redderet. Sed nè qua ſit de hoc capite ambiguitas, iubeatis clibanum vehementer accendi, & ego ad ſanctiſſimæ virginis huius merita declaranda, cum eodem capite in illum intrepidus ingrediar. Tum epiſcopus ille deridens beatum virum, Túne, inquit, in ardentem clibanum cum hoc capite intrabis, cum quo ego nollem in cupam aqua calida plenam ingredi? At verò Archiepiſcopus vltrà non ferens illius epiſcopi dicacitatem, ſilentium ei indixit: porrò religioſi viri fidem & erga ſanctam virginem deuotiōem appro-

Eccè quantus zelus erga ſacras reliquias.

Calumnia cuiuſdam antiſtitis.

Vltio diuina in antistitem.

bauit. Sed non impunè abijt stultiloquium, ore polluto prolatum. Nam posteà ille multis obstrictus facinoribus, à sua sede eiectus, vitam indignam digna morte miserabiliter finiuit.

Absalonis episcopi Roschildēsis virtutes.

Anno à nato Saluatore 1161. regnum Daniæ obtinuit Vualdemarus, Canuti regis & martyris filius, vir sapiens & strenuus, qui Vuandalos à regni sui finibus propulsauit: nam sæpè infestos illos patiebatur, vtriusq; sexûs homines & prædam multam secum abducentes. Tandèm verò etiam Christianæ religioni eos coëgit colla submittere. Per id tempus Roschildensi Ecclesiæ cum multa laude præsidebat Absalon episcopus, vir magni consilij, cleri decus, mœrentium & afflictorum consolator, religiosorum pius amator, totius populi rector modestus, aduenarum & pauperum benignus sustentator, Vuandalorum strenuus debellator, religionis Christianæ ornamētum, exemplar sobrietatis, forma pudicitiæ, veræ nobilitatis & probitatis insigne speculum, lucerna fulgens in templó Dei, eiusq; columna fortis & immobilis. In eius diœcesi erat cœnobium Canonicorum, in insula, quam Eschyl vocant, non longè distante ab oppido Roschildensi, mari vndiq; cincta. Et ipse quidem locus peramœnus erat, pratis virentibus & diuersis nemorum arboribus oblectās oculos animosq; illic degentium: at tamen id temporis pauci illic morabantur fratres, & ij ipsi frustrà Regulares dicti, cùm à regulari disciplina multùm deflexissent. Cernens autem venerabilis episcopus Absalon illorum mores ab omni religiōe prorsùs abhorrere, mœrebat animo, ferebatq; indignè diabolica fraude deceptos, vitam prorsùs mundanā viuere. Cœpit itaq; crebrò secum pertractare, qua ratione posset illi ecclesiæ consulere, atq; illic degentium mores in melius reformare. Redit tandèm in memoriā familiaritatis & amicitiæ, quæ illi olìm intercesserat cū Vuilhelmo viro religioso, cùm Parisijs literis operam daret: sciensq; illum virtutibus & sanctis moribus ornatum, deliberauit illi ad se accito tradere locum memoratum. Mittit itaque in Gallias Saxonem Præpositum Roschildensem, virum honestum, qui ab S. Genouefæ collegio petat dominum Vuilhelmum cum alijs tribus fratribus mitti in Daniam, quibus etiam locum opportunum se episcopus daturum pollicebatur. Abbas verò ecclesiæ S. Genouefę, animaduertens tanti præsulis æquas & bonas esse preces, de fratrum suorum consensu ablegauit Vuilhelmum cum tribus alijs in Daniam, deducēte eos Saxone Præposito. Et ij quidem cursu prospero post assumptionem beatissimæ Mariæ matris Dei peruenêre in Selandiam, & triduo pòst Ringstadium, quod B. Canuti martyris meritis illustratur. Ibi verò tum præsens aderat Vualdemarus rex & Absalon episcopus, qui illorum aduentu lætati, eos amplexi sunt, promiseruntque se eos foturos haud aliter atquè filios, dilecturos vt fratres, & tanquàm amicis consulturos. Post triduum indè profecti sunt Roschildiam, adiunctis eis quibusdam ex episcopi familia, qui illorum curam gererent, quemadmodùm habet gentis illius consuetudo laudabilis. Paucis in vrbe diebus exactis, ad insulam Eschylli appulerunt. Erāt autem sex illic solo nomine Canonici, qui illorum aduentu non mediocriter turbati, quòd vererentur deprauatos suos mores propedièm castigatum iri, communicato inter se consilio, statuerunt adire episcopum, eiq; tanq̄ nescieti quid accidisset, indicare. Venitur indè ad episcopum, ille dissimulat, nè ecclesiæ res ipso absente magis magisq; dilapidarentur: præfigit verò illis certum diem, ad quem sit præsens futurus, & de fratrum illorum peregrinorum aduentu perquisiturus. Altero deindè post S. Bartholomæi ferias die aduenit, & collato cum eis sermone de pastore constituendo, Vuilhelmus Abbas creatur, & in Abbatis sede collocatur, tametsi anteà non Abbatem, sed Præpositum atq; Priorem illic habuissent. Eodem die duo ex illis Canonicis copiam discedendi & petiêrunt & impetrârunt, nè tumultus illo in loco cierēt: quatuor remanserunt ætate exacta, iam inutiles ferè ad omnia. In ijs fuit Prior, vir bonus & iustus, qui se Vuilhelmo & eius socijs adiunxit, vitamq; priorem piè transactam, meliori fine conclusit. Posteà autem, rogante domino Vuilhelmo abbate, voluit episcopus Absalon scire domûs illius facultates & annonam. Ferè autem nihil inuentum est, omnibus absumptis. Ea res Episcopo & admirationi & pudori fuit: at nihilo minùs iussit Abbatem & fratres bono esse animo, & tum quidem denariorum libras quinq; eis dedit, quibus alimenta coëmerent, impensas necessarias promittens in posterum. Intereà labuntur aliquot dies, & peregrini fratres tantam penuriā tum eti-

Is est Saxo Grammaticus, insignis Danorum historiographus

Danorum hospitalitas.

Vuilhelm' creatur Abbas.

etiam frigoris nimiam acerbitatem non satìs cōmodè ferentes, ab episcopo redeundi in Gallias petunt facultatem. Etsi autem id nō mediocriter episcopi animū commoueret, at tamē noluit cuiquā vim inferre, passusq; est illos discedere. Illis abeuntibus, abbas Vuilhelmus absterritus eius regiōis moribus & ignoto gentis idiomate, itidē ab Episcopo ad suos se recipiēdi veniā poposcit, asserēs vires suas imposito oneri longè impares esse. Tum verò Episcopi & vultus & animus cóncidit: sed tandèm itá ferè locutus est: Valdè quidem optauimus aduentum ad nos vestrum, vt huic ecclesiæ consuleretur: sed vt videmus, prosperis eius successibus inuidet vetus ille inimicus, veritus nè ab antiqua possessione sua excludatur. Si tamē benignissimus Deus animum hunc tibi adspirare dignetur, magno pietatis affectu rogatum te velim, nè susceptum semèl munus & prouinciam deseras. Nō frangat animum tuum, quòd solus videris tantum moliri opus: quia non humanis viribus, sed cęlesti gratia nitendum est. His & id genus alijs optimi Episcopi sermonibus confirmatus Abbas, mutata sententia, decreuit illic permanere, reiq; euentum sustinere. Eodem autem anno fames ingens regionem illam occupauit, mortuisq; pecoribus propè vniuersis, fratres, qui reliqui erant, neq; butyrum, neq; caseos, sed nec panes habere potuerunt. Illi autem culpam omnē in Abbatem Vuilhelmum conferentes, dicebant per calūniam: Proh dolor, cur huc ad nos accessit homo pannosus, vilis homuncio, nihil ferè neque manducans, neq; bibens, sed præstantiores quasq; domûs huius res auro argentoq; permutans: eoq; in suos recondito loculos, nos inedia confici sinens. Sparsus est indè hic falsus rumor, multorumq; aures occupauit, & apud maleuolos veritas obscurata est. At vir Dei hisce calumnijs nihil motus, æquo eas ferebat animo, factus tanquàm homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones.

Eius socij redeunt in Gallias.

Absalon confirmat Vuilhelmū abire volentem.

Quadam nocte fratribus dormientibus malignus satan lucernā dormitorij euertit, eamq; iuxta lectum Abbatis, vbì multa erat straminum congeries, deposuit, Abbatem exusturus. Sed non neglexit famulum suum Christus: & stramina quidem in circuitu lecti eius ardebant, asserq; ijs suppositus adurebatur, sed lectū Abbatis ignis prorsùs non attigit. Eius rei fama ad Episcopum perlata, post dies paucos ille ad locum peruenit, comperitq; vera se audijsse. Alio tempore, Vuilhelmo abbate cum Thrumone sacerdote, viro docto & prudente, in pago, quem vulgò Torstantop appellant, nocte quiescente, antiquus hostis fremens in sanctum virum, sumpta effigie decrepiti eiusdemq; turpissimi monachi, ad eius lectū accessit, signoq; salutaris crucis munitum, conabatur spurca inflammare libidine. At ille, licèt oculis dormiens, mente vigil erat, dixitq; dæmoni: Abi hinc omnium spurcissime: in me, ꝓpitio Christo, tuæ machinæ nihil obtinebunt. Ille his auditis, acriùs sæuit, accedensq; propiùs, in os Abbatis putentem nebulam ingerit, peccataq; iam olim per cōfessionem & lachrymarū largos imbres expiata, illi procaciter improperat. Tum ille, sublato pede, valido impulsu dæmonem à se reiecit. Dæmon se dolens elisum, instàr sæuissimi leonis ad Thrumonis lectum accessit, in eiusq; vigilantis latus ictum grauissimum impegit itá, vt is putaret aliquot costas sibi comminutas. Manè laudibus Deo persolutis, Abbas & Thrumo in hypocaustum abeunt: cumq; illic pariter consedissent, Thrumo ait: Seruet & adiuuet te Deus Domine Abba. Ille respondit, Amen. Eundem autem sermonem Thrumone bìs terq; repetente, Abbas, quid id sibi vellet, inquisiuit. Tum ille, Scio, inquit, multas te tentationes perpessum, pluresq; perpessurum: sed ex his omnibus liberet te Deus. Vidi quàm hac nocte infestus tibi fuerit satan: sed cùm tu illum cum ignominia abegisses, in me furibundus incurrit, adeoq; cecidit latus meum, vt verear aliquam è costis cōfractam. Itaq; sentio improbo illi fortiter tibi obluctandum esse, nè ex te victoriam reportet.

Dæmonis malignitas in virum sanctum.

Item alia.

Verùm cùm sentiret hostis tartareus machinationes suas aduersùs Christi seruū frustrà adhiberi, conatus est per suos efficere administros, quod ꝑ se non potuit. Itaq; instigauit quosdā, q eum varijs afficerent cōtumelijs & multis iniurijs iritarent, atq; itá cum dedecore cogerent in Gallias remeare. Sed ille fundatus supra firmam Petram, verbis eorum nihil perturbatus est, sæpè illud Apostolicum versans in pectore: Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò spem: spes autem non confundit. Cùm igitur filij degeneres in his processum non haberent, de molienda ei nece tractare cœperunt: iam sacco inclusum in mare demergere, modò

Multis calumnijs & iniurijs infestatur.

Rom. 5.

cultellis confodere, aliâs Vuandalis eum vendere, crebrò verò etiam securibus in eius cerebrum impactis eum perdere cogitabant. Sed præpotens Deus, cuius prouidētia in suî dispositione non fallitur, dissipauit consilia eorum, & fideli seruo suo fecit etiam cum tentatiōe ꝓuentum. Cur autē in eum tam malè animati essent, ea causa fuit, quòd instituta ordinis volebat exactè obseruari, nec patiebatur eos per abrupta vitiorum ire præcipites. Erat enim sanctæ religionis cultor indefessus, ordinis sui sacræq; institutionis conseruator admirabilis, vitiorum rigidus profligator, virtutis amator egregius, honestatis & sanctimoniæ totius diligens inuestigator & doctor: in castigando seuerus, in corrigendo sedulus, in exhortando suauis & placidus, in reddenda ratione modestus, in sermone verax, in iudicio iustus, in rebus eius fidei commissis integer & fidelis. Consolabatur ægros, pauperes & peregrinos benignissimè curabat, insistebat vigilijs, ieiunijs, crebris precibus, curam sui gregis gerebat perpetuam, assiduis precibus eum Dño cōmendans. Fratribus noctù quiescentibus, preces nocturnas ipse anteuertebat, multisq; gemitibus pro illorum salute Christi clementiam implorabat. In sermonibus, quibus fratres solebat ad pietatis studia incitare, facilè soluebatur in lachrymas, adeò vt sæpenumerò auditores ad cordis cōpunctionem & pœnitentiam permouerentur. Zelo autem Ordinis siue instituti sui inflammatus, interdùm superbis & tumidis rigidum se præbebat, transgressoribusq; mulctā irrogabat. Nouerat enim pro ijs omnibus se Deo rationē exactā redditurū, q eius vel exēplo vel silentio à recto itinere ad deuios vitiorū calles aberrarēt. Si qui verò fuissent mente præfracta, & ad petendam pro suis culpis veniam obstinata, vt illos suo exemplo emolliret, ab eis veniam petebat, licèt id pro sui muneris dignitate minimè deberet. In persecutionibus, quæ ei tum à discipulis, tum ab alijs inferebantur, constans erat & patiens, omnesq; sua tolerãtia vincebat. Clemens inprimìs & misericors fuit in peccãtes in ipsum, & deindè veniā petētes, eosq; hilariter & comiter excipiēs, ꝓ illorū erratis fleuit largiter, & ꝓ resipiscentia Dño gratias vberes egit. Charitatis fuit sectator indefatigabilis, obtrectationum & inuidiæ hostis capitalis. Verba inania & indecora siue ab honestate aliena minimè ꝓferebat, risum ineptū respuebat, neq; ab alijs eiusmodi verba audire sustinuit. Sermo eius oñis erat de pace, de concordia, de humilitate, de mãsuetudine, de honore quoq;, quē sibi mutuò fratres impendere deberent, sicut dicit Apostolus, honore inuicē ꝑuenientes. Lectiōi assiduus vacabat, ꝑcipuaq; in Deū & res diuinas deuotiōe ferebatur, nec vnq̃ sine magna necessitate à nocturnis diurnisq; precibus in ecclesia ꝓsoluendis voluït abesse. Circa deuotionē in tēplo psallentiū & sacri altaris ministeriū sedula animi cogitatiōe versabatur, & quos erga hæc maiori feruore & pietate ꝑditos nouerat, eos tenerrimè diligebat. Cilicio ad mortē vsq; carnē macerauit. Mēsa frugali vsus est, nec tam sui corporis refectionē, cùm esset mirę abstinētiæ, q̃ pauperū & infirmorū, quos paterno fouebat affectu, refocillatiōem spectauit. In lectulo suo nihil ꝑter laneū pannū (author laneotū vocat) straminibus impositum, aut si esset acre gelu, pelles vrsorū habebat, nisì morbi grauis molestia eum mollioribus rebus vti cōpulisset. Sicut aūt modico erat victu contētus, ità etiā corporis indumētis. Monasteriū sancti Thomæ apostoli in loco, qui Paracletus vocatur, primus ipse cōstruxit, institutumq; S. Augustini eius habitatores sectari voluït, accedente etiam priuilegio Pontificis maximi Alexandri. Multis verò miraculis seruū suū Christus cohonestauit & fecit admirabilē. Quidam dysenteria vexatus in pago, q ab incolis Medellis dicitur, in visu audiuit, vt de cibo Abbatis Vuilhelmi ederet, nec se dubitaret ab illo morbo liberatum iri. Credidit homo, misit q Abbatis cibos adferret, comedit, seq; sensit sanitati restitutum.

Margin notes: Catalogus virtutū eius — Rom. 12. — Eius mēsa. — Lectus. — Vestes. — Monasteriū construit. — Miracula

Est pag' mōasterio illi vicinus, Naduuet vocabulo. In eo puella tãto cruciabatur dolore morbi cuiusdā, vt per triduū quasi exanimis iacere videretur, nisì quòd calor vitalis in eius mēbris sentiebatur. Adstabant cognati, & haud secùs atquè mortuā lugebant. Mater puellæ Brigidā, quę iam aliquot dies & noctes apud eam peruigil mãserat, die quarto leuiter obdormit, videt in somnis adstantem matronam niueo habitu indutam, ipsiq; dicentem: Multùm affligeris incommodis filię tuæ: sed si iusseris ei afferri reliquias ciborum Abbatis Vuilhelmi de Paracleto, videbis breuì incolumem. His dictis, illa dispáret, mulier euigilat, refert visa & audita omnia ijs, qui aderant: illi monent obtemperandum, quandoquidem ille Abbas à multis pro san-

sancto haberetur. Abit mulier properè, indicat fratribus quibusdam eius monasterij visionem, illi narrant Abbati: Abbas, vt erga afflictos semper erat pietatis visceribus affluens, pisciculos & sorbitiunculam sibi præparatam iubet tradi mulieri: illa hilariter accipit, festina redit domum, sorbitiunculam in os filiæ infundit, cumq; tertiò id faceret, reuixit puella & attraxit spiritum, atq; post paululum resedit, q̃ iam inter mortuos computabatur: accedentibusque ad eam amicis, ait: Confido in Domino, me precibus & meritis Vuilhelmi Abbatis reualuisse. Et hæc quidem nos habemus ab ijs, qui præsentes interfuêre, & scimus veraces illos esse. Penè exanimis puella sanatur.

Monachus quidam Cisterciensis ordinis, Haquinus nomine, incola monasterij, quod Esrom vocant, multis annis ex pectoris obstructione & angustia, tanta laborauit raucedine, vt vix etiam ab adstantibus posset internosci quid diceret. Multa q̃dem illi malo remedia adhibuerat, multas medicorũ potiones hauserat, sed frustrà. Incidit tandèm illius animo, vt Abbatem Vuilhelmum adiret. Non cunctatur ille, venit ad virum Dei, rauco murmure explicat pectoris vitiũ, precatur obnixè, velit manu sua contingere guttur languidum. Ille exprimens signum Crucis, tangit guttur & ait: Sanet te filius Dei: monachus verò sentit cæleste remedium. Nam sensìm dilatata arteria anheli pectoris, organũ vocis magìs magisq; reformatur. Profectus quãdoquè Romam fuerat vir Dei, cumque rediret, inter Alpium rupes equus famuli eius adeò attriuit pedem, vt ingredi non posset. Doluit id summoperè viro sancto: Itaque rogat Deum, vt ob merita sanctorum, quorum sacras relquias secum detulerat, equum sanet. Deindè tangit equi pedem, & ille redditur expeditus ad iter.

Incidit quodam tempore vir sanctus in morbum grauem, qui ei quoquè viuendi spem auferret. Nocte autem Dominicæ diei, morbo acriùs sæuiente, B. Genouefam virginem, quam impensè amabat, sedulò rogauit, vt apud Dominum pro ipso intercederet. Deindè somno correptus, videt sanctam virginem ad lectuli sui pedes adstãtem, facieque iucunda & blando sermone ità ipsum consolantem: Noli timere, quoniam bonum Dñm habemus. Ille eam agnoscens, gratias egit, quòd ad ipsum venire dignata esset, rogauitq; quisnã ille esset Dñs. Respondit S. Genouefa: Iesus filius Dei. Ille audito hoc mellitissimo nomine, valdè exhilaratur, atq; post paululum euigilãs, sentit se incolumẽ. Multa alia ꝑ seruũ suũ Christus fecit miracula: sed tempus est, vt ad felicem eius describendũ obitũ quãdoquè nos conferamus. Ante annos septem, priusquàm migraret à vita, nocte quadam in visione adstitit ei vir quidam eleganti vultu, veneranda canitie, dixitque illi: Septem dies viues. Illo disparente, vir sanctus mansit solicitus, nesciens quìnam accipienda essent, q̃ audierat. Iam septem dies exegerat sospes: itaque putat septem hebdomadas, aut menses septẽ, aut certè totidem annos significari. Castigans igitur corpus suum, licèt etiã anteà Dominum tota mentis intentione dilexisset, illiusq; mandatis accuratè paruisset, ab eo tamen tẽpore vsq; ad supremum vitæ suæ diem, adeò carnem suam crucifixit cum vitijs & cõcupiscentijs, vt anteacta vita, huius extremæ comparatione, delicata videri posset. Nemo eum tunc sine lachrymis orantẽ vidit: & cùm Missæ sacrificiũ offerret, ità inflammabatur, àc si Dñm in carne p̃sentẽ pati & excruciari cerneret. Longũ est hîc referre, q̃bus sese vigilijs, ieiunijs, precib' afflixerit, & Dño holocaustũ ꝑparârit. Atq; vt hinc ꝓbatior & purgatior exiret, immisit Dominus in totum corpus eius vlcera, quę ille patienter tolerauit. Iam septimus voluebatur annus, & sacrũ agebat Quadragesimæ tempus, à cunctis fidelibus sancta deuotione obseruandũ: eratq; vir Dñi sedulò occupatus cõmemorandis nouissimis suis, & quotidiè cũ summa cordis cõtritione & lachrymarũ ꝓfusione atq; multa cũ reuerẽtia sacrificiũ Missæ Dño offerebat, & corporis & sanguinis eius sacrosancta cõmunione sese p̃muniebat. Ea aũt die, q̃ Cœnã Dñi ꝓximè antecedit, cùm esset in cubiculo cum quibusdã fratribus, cõquestus est Prior se illam noctẽ habuisse longè oĩm molestissimã: ille cõtrà affirmabat, se nũq̃ potitũ esse nocte lætiori atq; iucũdiori. Vidi eñ, inq̃t, Dñm Iesum: cui duo alij aderant, & ego tertius accessi, & ineffabili sum delectatiõe affect'. Respõdit Prior: Forsitã, pater sancte, Dñs Iesus te accitũ vénit ad regnũ suũ, sicut pollicitus est, priusquàm in hoc regnũ te cõferres. Tum Abbas suspirãs & fletibus ora ꝓfundens, Fiat mihi, inq̃t, secũdùm verbũ tuũ. Postero die q̃ erat Cœnæ Dominicę, ad sacrã arã sacrificaturus accessit, & omnibus fratribus Eucharistiam suis manibus porrexit. Peracto sacrificio, cùm circa pau-

S.Genouefa liberat eũ à graui morbo.

Visio eius.

Quadragesimæ tẽpus.

Vidit Christum.

peres ſuſcipiendos mandatum Domini implêſſet, vltimam cum fratribus cœnam facturus ingreditur. Quis hîc verbis poſſit dignè exprimere, in ea cœna quàm ſerenũ & iucundum omnibus vultum exhibuerit? Qui tum interfuêre, videre ſibi viſi ſunt quædam futuræ beatitudinis in eius vultu haud obſcura indicia: tanta in illo præter ſolitum lætitia relucebat. Neque id mirum, quandò totum eius pectus iam ſpiritus ſanctus ſua præſentia compleuerat, in eoque ſuauiter quieſcebat, ſpesque certa propediem adfuturæ felicitatis & gloriæ ineffabile eius cordi gaudium adferebat. Iam ante annos duodecim cuidam ex eius diſcipulis, Gerardo viro religioſo Dñs eius futuram gloriam reuelauerat. Cùm enim ille ſuo in lecto quieſceret, per viſum quidam illi dixit maturæ ætatis vir: Surge, ſequere me. Ille ſurgit, & ſequitur præcedentem ad loca ignota. Tandem ad quãdam planitiem ampliſſimã & floribus amœniſſimam perueniunt, in qua erat domus miræ amplitudinis, ex marmore cõſtructa. In eam ingreſſi, tantam luminis claritatem, tantam odoris ſuauitatem, tam miram & incompræhenſam iucunditatem hauriunt, vt verbis explicari non poſſit. Erat verò illic ſedes poſita, gemmis & auro mirificè ornata: in eaque viſebatur corona aurea, lapidibus precioſiſſimis intexta, ſed needùm abſoluta. In circuitu ſedis quatuor erãt viri albis induti, qui laminas aureas & gemmas ad coronæ abſoluendum decorem compingebant. Stupente fratre ad harum rerum cõſpectum, is, qui eum eò adduxerat, ait illi: Scis, cuius hæc ſit ſedes & corona? Illo ſe neſcire affirmante, ait: Hanc ſedem tum Abbas promeruit, quandò conuerſus ad Dominum, pro eius amore opes & copias & omnem mundi gloriam contempſit, & ſeipſum abnegans, eius crucem ſuſtulit in humeros ſuos, eius veſtigijs inſiſtens. Porrò hac corona, vbì ea multis afflictionibus & diris inſectationibus, quas pro Ordinis obſeruantia pertulit & adhuc perpeſſurus eſt, perfecta fuerit, coronabitur.

Viſio Gerardi, eius diſcipuli.

Peracta cœna, ſurrexit vir ſanctus, vt lauaret fratrum pedes: ſed grauiſſimo lateris dolore impeditus eſt. Itaque receſſit. Morbo autem magìs magiſque ingraueſcente, in lecto reponitur, vbì quod ſupererat eius diei & noctem dimidiam cum magno cruciatu exegit. Deindè dolor ille abſceſſit, & febricula ſucceſſit. Deficientibus ſenſim corporis viribus, in ſabbato ſancto fratres eum hortabantur, vt ſacram vnctionem perciperet. At ille libenter ſe illius ſacratiſſimæ noctis vigilijs intereſſe velle aiebat, mirabili feruore incenſus erga cultum diuinum: ſed neque virium imbecillitas, neq; fratres, id vt faceret, permittebant. Deſignati autem ſunt certi fratres, qui apud illum ea nocte permanerent: ex quibus vnum ad ſe accerſiens, Scis, inquit, fili, quia noua adeſt ſolennitas, Chriſtianis omnibus veneranda. Itaque & nos debemus nouis veſtibus indui: affer, quæſo, ad me veſtem, quam habes, vt illa induar. Intellexit ille facilè, quam diceret veſtem, attulitque ei nouum cilicium, eoque, priùs ablato veteri, eum induit. Rursùs autem admonetur ab adſtantibus vir ſanctus, vt ſacram vnctionem admitteret. Reſpondit ille: Præſtante Domino meo IESV CHRISTO, lucem expectabo. Iam aurora rutilante, cùm canerent in Eccleſia fratres, Vt venientes vngerent Ieſum, Prior accitis aliquot fratribus, chorum exijt, ſacrum oleum ſecum ferens. Vir ſanctus illo veniente, tendebat ad extrema, atque hoc ſolùm crebrò repetebat, Citò, citò. Peracta indè ſancta vnctione, depoſitus eſt ſuper cinerẽ & ciliciũ: ſic enim decere mori Chriſtianũ, iam olìm dixerat beatiſſimus Martinus Turonũ epiſcopus. Ibì tũ feliciter emiſit ſpiritũ octauo Idus Aprilis, anno Chriſti 1202. ætatis verò ſuę nonageſimooctauo, à ſuſcepto verò abbatis officio quadrageſimo. Eius religioſi filij ſacrũ corpus illius cum hymnis & cãticis, qbus pmixtæ erãt lachrymę & gemitus, in eccleſiã detulerũt: cumq; ad ſedes ſuas ſe recepiſſent, Te Deũ laudamꝰ, inchoatũ eſt, & matutinę laudes Dominicæ reſurrectionis, nõ quidem abſq; luctu & lachrymis, ſed tñ debita cũ veneratiõe, abſolutæ ſunt. Vide hìc lector, q̃ ſit verè mirabilis Deus in ſanctis ſuis. Nã neq; ſine gloria fuit patris huius vita, neque mors ſine gratia, immò verò in cõſpectu Dñi multũ precioſa: qppe q illo die recepťſit à Chriſto in paradiſum, quo ipſe victor ab inferis reſurrexerat. Die ſecũdo Paſchæ humatũ eſt corpus eius ante altare S. Thomæ apoſtoli, quod ipſe ædificârat, dño Abbate Turkillo eccleſiæ B. Mariæ de Eſrom, cum ſuis monachis funeri eius officia debita exhibente, multiſq; tum è Clero, tum è populo cum magna deuotiõe accurrentibus, vt eius exequijs intereſſent. In eo aũt loco Dñs noſter Ieſus Chriſtus ad laudẽ & glo-

Corripitur lateris acri dolore.

Indè febricula.

Sub mortẽ induit nouũ ciliciũ.

Accipit extremã vnctionem.

Obit.

Pſal. 67.

& gloriam nominis sui per beati viri suffragia vsque in presens innumera præstat beneficia ijs, qui toto corde ipsum quærunt: cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Sed ô quantus erat hîc luctus omnium, maximè verò discipulorum eius: qui licèt de tanti patris gloria cælesti nihil ambigeremus, eius tamen orbati præsentia, humano ducti affectu, mœrebamus. Dies festi nostri cõuersi sunt in luctum, & sabbata nostra in lamentationem: tametsi gaudere potiùs nos oportuit, quòd quem magistrum habueramus in terris, deincèps intercessorem habituri essemus in cælis, si doloris acerbitas rationem admisisset. Sed benedictus Deus, qui mœrorem nostrum vertit in gaudium. Nam post transitum patris nostri, iuuenes nostri visiones videbant, & seniores nostri somnia somniabant: vndè coniecimus quòd propedièm esset Dominus mirificaturus sanctum suum. Habes hic authorem fide dignũ, licèt se non nominet.

Erant duo iuuenes ex beati patris familia, diuersis per id tẽpus in regionibus constituti, quibus hora mortis eius oblata est visio, nonnihìl quidem diuersa, sed vtraque plena fide & digna memoratu. Alter ex his, Nicolaus nomine, à monasterio aufugerat, & dabat operam literis Hildesij, quod est Saxoniæ oppidum. Is vidit personam quandam sibi ignotam, in stola candida cęlum scandere, & intrà albicantes nubes ità recipi, vt tantùm pedes & extremæ vestes cernerentur. Stetit igitur affixis cælo oculis admirabundus: sed mox adest quidam sciscitans, quid ità miraretur. ac deindè subiungens: Hic homo, quem vidisti in cælum recipi, Abbas tuus est, qui multa patientia vicit seculi persecutiones: nunc autem coronatur, quia fideliter permansit in mandatis Domini sui. Expergefactus Nicolaus, ducitur pœnitentia, reditque ad suum monasterium, & emẽdationi se offerens, hanc visionem oĩbus enarrauit. Alter, Godmundus nomine, in monasterio Sora degens, sub auroram eius diei, qua Christi resurrectio celebrabatur, adspiciebat in visione, penè tñ vigilãs, multitudinẽ angelorũ dulcissimè canentiũ. Ex ijs duo angeli, ineffabili splẽdore cõspicui, quendã ætate maturum, vestimentis sacerdotalibus ornatum, dextra læuaque sustentabant, eius brachia suis humeris retinentes innixa, sicque ad cælum vsque procedentes. Hos autem sequebatur diabolus cum multa furentium atque stridentium dæmonum turba: sed angelis cælos penetrantibus, ille tristis via qua venerat, retrocessit. Ex socijs autem eius quidam instàr claudicantium lento sequebantur gradu, quorum vni dixit Godmundus: Adiuro te per filium Dei, vt dicas mihi, quid sibi velint ea, quæ vidi. Ille toruo vultu & obliquis luminibus eum intuens, ait: Abbas tuus Vuilhelmus angelorum obsequijs in cælum est deportatus: nos autem vénimus aliquid iuris nostri in eo inquisituri, sed vim passi ab angelis, discessimus inanes. Manè surgens adolescens, omia suo magistro cunctisque, qui illic aderant, exposuit, & tandèm ad domum nostram reuersus, eadem nobis quoquè retulit, acceptoque religionis habitu, Deo militare cœpit. Visio I. de eius beatitudine. II. Visio.

Post obitum autem suum vir sanctus multis claruit miraculis, factusque est omni ex parte ingens hominum concursus, videre cupientium ea, quæ fiebant apud eius sacras reliquias mirabilia. Dæmoniaci purgabantur, paralytici reddebantur incolumes, cæci videbant, claudi gradiebantur, audiebant surdi, muti loquebantur: contracti & genibus humì reptantes, erigebantur: leprosi sanabãtur, mortui reuiuiscebant: & penè exanimes, ab ipso mortis aditu ad lucem reuocabantur: nec homines modò, sed etiam pecora curabantur: aëris tempestas sopiebatur, & sæuiens maris vnda comprimebatur. Possent hîc multa commemorari sanè admiranda, quæ vel audiuimus, vel vidimus in Paracleto, vbì sacrum eius corpus conditum est: Miracula post obitũ eius.

sed ipsa multitudo nos, nè id fiat, dehortatur.

SANCTI CALLIOPII VITA ET MARTYRIVM, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

7. Aprilis.

THeoclia mulier quędam pia, ac timens Deum cum tota familia sua, multas faciebat eleemosynas, & sanctè viuebat. Hæc viro nupsit senatorio, qui nullos ex ea, quoniam erat sterilis, liberos suscipiebat: Dei tamen munere tandèm concepit. Sed cùm adhuc vterum gereret, maritus eius defunctus est. Quamobrèm in magna opulentia filium peperit, & Calliopium appellauit, qui in omni diuinarum literarum sapientia educatus est. Erat autem Pergæ Pamphyliæ patricius. Verùm cùm eo tempore contigisset, vt idololatriæ error vigeret, & veritas conderetur, & multi sacrificarent idolis, sanctus Calliopius assiduè ieiunijs & precationib⁹ incumbebat. Quod cùm ad Iudices delatum esset, beata mater eius Theoclia consuluit filio, vt vitandi iudicij causa, aurum, vestimenta, seruosque sumeret, & illinc nauigaret. Pompeiopolim igitur Ciliciæ se contulit. Vbi cùm impius præfectus Maximus Bacchanalia, & ludos, & choreas, & conuiuia idolis celebraret, admirabatur pius adolescens, quænam illa essent. Ipse enim ieiunijs perpetuò vacabat. Ab illis igitur, qui aderant, percõtatus est, quid illud esset. Qui cùm respondissent, deorum esse celebritatem: Veni, inquiunt, & tu, vt conuiuij particeps fias. At ille: Christianus, inquit, sum, & Christum ieiunijs celebro, nec quæ sunt flagitiosis atque impuris idolis immolata, licet in os eorum, qui Christum colunt, ingredi.

Armat se precibus & ieiunijs assiduis.

Hæc cùm ad aures Præfecti peruenissent, iracundia plenus, iussit eum in iudicio sisti. Quod cùm esset factum: Ecquod, inquit Maximus, nomen est tibi? Christianus sum, inquit, & Calliopius vocor. Cur, ait Maximus Præfectus, cùm per orbem vniuersum deorum celebritas peragatur, tu in isto errore persistis? Vos, inquit Calliopius, in errore tenebrisque versamini, qui, relicto Deo viuẽte, qui cælum & terram, & quę in eis sunt, omnia Verbo procreauit, saxa sensûs expertia, & ligna putrida, quæ sunt manuum impiarum opera, colitis & adoratis. Adolescentia, inquit Præfectus, te petulantem reddit, & magnos tibi cruciatus parat. Dic igitur, è qua gente sis, & ex quo genere. E Pamphylia sum, inquit Calliopius, & patritius genere, &, quod nobilissimũ est, Christianus. Dic mihi, Præfectus inquit: Parentes habes? Mater, respondit Calliopius, superest: nam pater iamdiù defunctus est. Per solem ac deos omnes, Præfectus inquit, si vis esse pius & dijs immolare, filiam, quam vnicam habeo, tibi vxorem dabo. Si vxorem, inquit Calliopius, ducere decreuissem, non priùs filiam tuam accipere, quàm mater mea id sciret & approbaret. Verùm sic habeto, me Christo meo credidisse, & puluerem hunc, quem Deus conflauit, & ad similitudinem suam fecit, purum & sine macula ante Christi tribunal sistendum esse. Quamobrèm fac, quæ tibi videntur: ego enim Christianus sum.

Constãs responsum sancti adolescentis.

Scelestissime, inquit Maximus Præfectus, istiusmodi verbis futurum putas, vt ira commotus, te celeri supplicio necandum curem? Falleris. Neque enim id faciam: sed corpus tuum omni cruciatuum genere confectum, in ignẽ cõijciam. Quanto, inquit Calliopius, pluribus me tormentis excruciabis, tanto mihi ea ꝑferenti corona splendidior contexetur. Nemo enim, vt scriptum est, coronabitur, nisi legitimè certauerit. Tunc Maximus iussit, vt ei vincto, plumbatis virgis omnia ossa confringerentur. Beatus autem Calliopius, dum vapularet: Gratias, inquit, ago tibi Christe, quia dignus effectus sum, qui propter nomen tuum verbera sustinerem. Mihi, inquit Maximus Præfectus, obtempera, & dijs immola, vt patriam videas, & matrem tuam, & nè spolieris diuitijs ac fortunis tuis. Tormentorum enim sentis acerbitatem. Dulcedinem, inquit Calliopius, promissæ à Christo quietis degusto, & tormenta non sentio. Nec in aliena regione me esse puto, cùm Domini sit terra, & plenitudo eius. Et hîc quoquè patriam cerno, matremque meã. Nam mater mea, est Christi ecclesia sacrosancta: & patria mea, est cælestis illa Hierusalem. Nostra enim cõuersatio in cælis est. Quòd

2. Tim. 2.

Gratias agit inter tormenta.

Psal. 23.

Quòd si mihi corpoream matrem obijcias, audi quid Christus Deus meus dicat: Qui amat patrem aut matrem plusquàm me, non est me dignus. Nam quòd ad diuitias p-tinet, eas negligo, & mâlo Christi Cruce affligi, quàm caducis stulti mundi delicijs frui. Matt. 10.

Maximus præfectus: Quàm est, inquit, excors. Crudis neruis ventrem eius cædite, dicentes: Noli vnum pro alio stultè respondere, sed aptè ad interrogata. Insane, inqt Calliopius, & quauis fera crudelior, & à Christi pietate, qui in cælis est, aliene, tibi veritatis rationem expono, quam tu animi oculis non cernis, aures occludens, nè Domini sermonem exaudias, & contra legum præscripta iubes me, tanquàm homicidam, verberari? Rotam, inquit Præfectus, collocate, & magnum ignem succendite. Immaniter cruciatur. Rotæ tanta vi alligatus est adolescens, vt totus discerperetur. Quo quidem cruciatu cùm acerbissimè angeretur: Christe, inquit, præstò sis seruo tuo, vt ad finem vsq; laudetur in me nomen tuum, quanuìs indignus sim seruus tuus: Et cognoscent omnes, eos, qui in te sperant, non confundi in æternum. Statìm igitur accedēs angelus Dei, flammam carbonum extinxit: & ministri, cùm vellent rotam vóluere, non poterāt. Delicata autem ipsius membra totam rotam sanguine consperserunt. Erat enim acutis gladijs circummunita. Iussit autem Præfectus eum solui, & à rota dimoueri. Spectatores dicebant, iudicium illud iniquum esse: & dolebant, quòd talis adolescēs tam acerbè torqueretur. Sed Maximus: Nónne, inquit, dixi tibi, te adolescentia esse petulantem, & propterea grauioribus cruciatibus affectum iri? Canis, inquit Calliopius, impudentissime, tu me sic alloqueris, quasi crudelissima recusem aut deprecer tormenta tua? Infelix, inquit Præfectus, credis te contumelijs effecturum, vt te celerius occidendū curem. Verùm haud ità erit. Deis igitur immola, vt quæ reliqua sunt, tormenta lucrifacias. Non permittet, inquit Calliopius, Christus meus, vt puram meam in Deum fidem peruertas. Arbitratu tuo corpus excrucia, recepturus à Deo in die iudicii merita præmia. Qua enim mensura metiris, eadem remetietur tibi. Ferreis, inquit Maximus, catenis vinctum in interiorem carcerem conijcite: nemo curā illius gerat: nemo impiorum amicorum ad eum accedat: beatum se putet ob ea tormenta, quibus propter ipsius impietatem aduersùs deos affectus est. Statìm igitur vinctus in carcerem interiorem coniectus est, vbì sine intermissione Deū laudabat.

His auditis, mater, facto testamento, ducentos quinquaginta seruos libertate peculioque donauit: & quidquid auri, aut argenti, aut vestimentorum habebat, pauperibus reliquit: possessiones autem Ecclesiæ sanctæ largita est. Tum celeriter in Ciliciam ad sanctissimum filium suum Calliopium contendit: & in carcerem ingressa, prócidit ante pedes eius, & vulnerum cruorem abstersit. Sanctus autem Calliopius catenis, & corporis tumore ex verberibus contracto, cohibebatur, quominùs posset assurgere, & ad matrem accedere. Sed ità locutus est: Opportunè venisti, mater, vt testis esses Christi cruciatuum. Mater autem filij corpus adspiciēs dilaniatum: Beata ego, inquit ad sanctissimum filium suum Calliopium, & beatus fructus ventris mei, quoniam, vt Anna, dicaui te sacrum munus Domino IESV CHRISTO: vt Sara, obtuli te Deo holocaustum gratum, & acceptum Domino sacrificium. Mansit autem totam noctem illam in carcere ad ipsius pedes prostrata. Simul autem ambo precabantur, & laudabant Deum. Et circa mediam noctem magna lux carcerem illustrauit, & vox eos sic allocuta est: Vos estis sancti Dei & CHRISTI confessores, euersoresque idolorum, qui patriam & pecunias reliquistis, vt cum CHRISTO pateremini. Mater eius possessiones suas ecclesię largitur.

Cùm autem illuxisset, Præfectus, Voca, inquit, Christianorū sectæ studiosum Calliopium. Demetrius autem centurio ad Calliopium: Nunc saltem, inquit, ab insania discede, & Imperatorum decretis obtemperans, dijs sacrifica, vt viuas: alioquìn vt magister tuus suffigéris in crucem. Admiror, inquit Calliopius, impudentiam tuam, qui cùm sæpè ex me audiéris Christianum me esse, & Christianum esse moriturum, & in Christo victurum, tam impudēter pergas veritatem oppugnare. Festino eandē, quam magister meus pertulit, mortem oppetere. Hæc cùm ille dixisset, Præfectus ex responsis martyris animaduertens cum à proposito deduci nō posse, sententiā tulit, vt quinta sabbatorū Paschæ in crucē ageretur. Quod mater ei⁹ intelligēs, quinq; nūmos ministris dedit, vt eū cōtraria ratiōe, q̄ Christ⁹ Dn̄s crucifix⁹ fuit, affigerēt cruci. Calliopij egregia constantia.

Quinto

Crucifigitur deorsùm verso capite.

Quinto igitur sabbatorum pronus in caput crucifixus est, & die parasceu es animam egit. Et vox de cælo audita est, ità sonans: Veni ciuis Christi, & cohæres sanctorum angelorum.

Mater verò sanctissimi ac beatissimi filij corpus complexa, & Christum laudans, in eius complexu spiritum reddidit. Et accedẽtes fratres, eorum corpora in loco sacro sepeliẽrunt, collaudantes patrem & filium & spiritũ sanctum: cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

VITA S. AIBERTI MONACHI ET PRESBYTERI CRISPINIENSIS MONASTERII, BONA FIDE CONscripta à quodam archidiacono Austromandiæ, eius æquali. Plerunquè stylus mutatus est in gratiam lectoris per F. Laurentium Surium.

PRAEFATIO.

Sicut olìm statuæ triumphantium & agonistarum, vel arcus triumphales, in quibus triumphi & simulacra egregiorum virorum ob recordationem eorum, quæ ab illis fortiter & præclarè gesta essent, expressa cernebantur, erigi solebant, vt ea inspicientes, ad illorum imitationẽ accenderentur: ità facta & dicta illustria sanctorum Patrum, literis mandari solent, vt ea vel legentes vel audiẽtes, animis inflammentur ad earum rerum sectanda studia, quæ sint digna tum relatione, tum scripto ad posteritatis notitiam transmitti. Qua ego ratione permotus, vitam sancti Confessoris CHRISTI Aiberti, quemadmodùm à religiosis & veridicis viris, maximè autem à Domino Alulpho religioso monacho, qui eius secreta præ cæteris meliùs nouerat, accepi, pro mei ingenij mediocritate diligenter enarrare constitui, vt qui eam vel lectione vel auditione cognouerint, sanctum virum, si non omni, saltem aliqua ex parte imitari nitantur, aut certè deuotis ab illo precibus obtineant, vt apud Dominum fiat ipsis pius intercessor & promptus adiutor. Valdè enim indecorum & turpe nobis est, si tanti viri res gestas silentio tegi patiamur. Immò verò, quandò Dominus sanctum suum mirificauit, præstando illi vires tum agendi tum patiendi mirabiliter, nos quoquè pro fraternæ charitatis debito, cultiori sermone eum celebrare deberemus, si facultas disertè & eleganter scribẽdi suppeteret: vt dictionis splendore & suauitate, lectoris vel auditoris animum ad suscipiendam eorum, quæ relaturi sumus, imitationem efficaciùs permoueremus. At si facultas deficit, nõ tamen deest prompta voluntas. Itaque precemur spiritum sanctum, qui in sanctis suis mirabilis & gloriosus est, vt ad laudem & gloriam nominis sui & fidelis serui sui, ad nostram quoquè & aliorum vtilitatem ea, quæ de sancto viro cõmemorare decreui, ità, vt par est, mihi donet explicare.

Habes hinc huius historiæ fidem.

SEQVITVR HISTORIA.

7. Aprilis.

Beatus Aibertus, sacerdos Christi egregius, in territorij Tornacensis pago, quem Espeen vocant, originem duxit, magìs tamẽ suis virtutibus & sanctis operibus, quàm prosapia insignis: tametsi alioquì parentes habuit religiosos & honestos. Pater eius, miles fuisse creditur, Albaldus nomine: mater, Heluidis dicta fuit. Vterque liberæ conditionis & probus, Deumq; & timens & amans. Et quia, scriptura teste, Generatio rectorum benedicetur: credimus eos pro suo merito bonitatis procreâsse filium, cælesti benedictione dignum, vt sequentia luce clariùs edocebunt. Vt autem recto & naturali ordine sancti viri res gestas scribendo prosequamur, primò omnium dicendum est, quæ futuræ sanctitatis adhuc puer de se indicia præbuerit, nõ litera docente, sed sancto spiritu: qui vbì vult, spirat: & cui vult, adspirat. Cùm enim etiamnùm paruulus esset, sæpissimè consueuit clàm noctibus è lecto surgere, flexisq; geni-

Parentes S. Aiberti.

Psal. 111.

Johan. 3.

Exercitia in puerili ætate.

genibus & membris humì proſtratis, terram innumeris exoſculandò vicibus, tenerum corpuſculum fatigare. Optabat verò, nè quis omninò id reſciret, ſed tandèm latère non potuit. A famulis nanque domûs depræhenſus eſt. Quod vbì cognouit, nolens habere ſui laboris teſtem, nisì Chriſtum, cui ſe diſpliciturum verebatur, ſi hominibus placeret: in ouile ſeceſſit, exiſtimans illic ſecretiùs ſe eiuſmodi exercitijs vacaturum. Sed hîc quoquè tandèm inuentus eſt, cùm nimia genuum curuatione defeſſus, humì proſtratus iaceret. Nec tamen ceſſare voluit, ſed quoàd licuit ab hominum conſpectu ſe ſubducens, alia captabat ſuis ſtudijs apta diuerticula, opportunosque receſſus. Nolebat ſapiens puer fauore populari mercedem in cælis repoſitam corrumpere. Et certè quiſquis pro rectè factis humanas aucupatur laudes, non eſt ſanæ mentis, immò planè deſipit, non attendens illud Apoſtoli: Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. Gal. 1.

Nec ſolùm hac ratione pro Chriſti amore ſuũ affligebat corpuſculum, ſed etiam crebris ieiunijs illud valdè macerabat. Solebat autem illis diebus, quibus ieiunium ipſe ſibi indicebat, parùm aliquid pomi aut alterius rei deguſtare, vt ſi fortaſsìs à patre, nolente vt paruulus ieiunaret, interrogatus eſſet, num comediſſet, poſſet citra mendacium reſpondere, ſe ſumpſiſſe cibum. Forſitan enim audiërat: Os, quod mentitur, occidit animam. Longè verò ille aberat à mendacio & iuramentis, qui nec ludicra quidem aut ocioſa ſoleret verba proferre, in die iudicij de verbis ocioſis nequaquàm rationem redditurus. Non eſt autem ſilentio premendum, quòd cùm in agro ſeruaret patris pecora, audito campanæ ſono, illis relictis, ad eccleſiam cõfugit, laudes cum precibus diuinæ maieſtati pro ſuo captu oblaturus. Poterat in illũ quadrare, quod in Pſalmo legitur: Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem. His virtutum & piarum actionum quaſi primitijs quibuſdam religioſus puer imbutus, maiori accedente ætate, duce ſancto ſpiritu, ad maiora contendit. Frequenter enim eccleſiarum limina terens, verba vitæ cum multa animi deuotione auſcultauit. ſciebat enim dictum à Domino Saluatore: Beati qui audiunt verbum Dei & cuſtodiunt illud. Porrò verò laſciuiam & oblectamenta mundi ſensìm magìs ac magìs abominans atque faſtidiens, conſtituebat vni omnipotenti vacare Deo. Timebat enim, nè ſi mundi fieret amicus, inimicus Dei efficeretur. Itaque arctiùs vitæ genus complecti deſiderans, mundanis illecebris paulopòſt omninò nunclum remiſit.

Eius ieiunia

Sap. 1.

Pſal. 8.

Luc. 11.

Qua autem ratione ad eam conuerſionis gratiam peruenerit, vitam mutârit, mundo valefecerit, quo etiam ordine & labore per anguſtam & arctam viam ad Deum feliciter commigrârit, operæprecium eſt referre, dulce ac pium audire. Cùm adhuc in edibus paternis iuuenis degeret & laicus, ſed ſanctitatis, vt dictum eſt, ſtudioſus, fortè quodam die mimum audiuit cantionem quandam depromentem, qua cõuerſio ſancti Theobaldi & vitæ eius aſperitas felixque obitus continebantur. His non corporis duntaxàt, ſed etiam cordis auribus accuratè perceptis, tanta repentè eſt gratia diuinitùs compunctus, vt ſecum ſtatuerit neque carne, neque ſanguine, neque lineis deincèps vti pannis, ſed laneis & cilicinis, atque in frigore & nuditate omnipotenti Deo hilariter ſeruire. Cœpitque ſtudioſè expetere conſortium religioſorum virorum, cum quibus fame, ſiti, ieiunijs, vigilijs, crebriſque precibus corpus caſtigaret, & in ſpiritûs ac rationis ſeruitutem redigeret. Cumque in hoc totus eſſet, quodam peregrino, quem pater eius hoſpitio receperat, duce & indice, inuenit virum magnæ ſanctitatis & miræ abſtinentiæ, ſacerdotem egregium Iohannem in quadam ſolitudine commorantem, ab hominum ſtrepitu & conuerſatione ſemota, in qua etiam ferebatur ſanctus Domitianus fuiſſe. Erat autem is preſbyter monachus Criſpinienſis, ſed permiſſu domini Raineri Abbatis Criſpinienſis, deſertũ illum incolebat locum. Huic igitur vir venerabilis Aibertus charitatis fœdere iungitur, vt vno ſpiritu & pari voluntate Domino famulentur. Quantas autem miſerias & calamitates, quantamque inopiam pro ſpe vitæ æternę illo in loco patienter tolerârint, non facilè poſſit ſingulatim explicari: nec tamen à precibus & Dei laudibus ceſſauêre. Premebantur frigore & nuditate, premebantur magna annonæ penuria. Multi abſcedebant dies, quibus nec cernerent quidem panem: erantque contenti herbis & radicibus herbarum, quarum tamen ijs in locis copia non ſuppetebat. Et quid ego multis perſequar horum virorum afflictiones, pro Chriſti amore vltrò ſuſceptas? Ex

Ex cantione mimi admirabiliter corde compungitur.

Ioãnes eremita inſignis.

Magna vitæ aſperitas.

illis ieiunijs, vigilijs, precibus, illa frigoris tolerantia & nuditate adeò & macie & pallore confecti videbantur, vt humanam speciem propemodùm non referrent. Vt enim ipse pater Aibertus retulit, cùm aliquandò vrgente necessitate extra illum habitationis suæ locum esset egressus, videntes eum pastores hirsutum & vilibus pannis deformem, aufugerunt, monstrum se vidisse arbitrati. Ait etiam se plerunquè tátos à frigore angores sustinere, vt vestem, quam monachus exuërat, Missam celebraturus induat, timens nè interìm vi algoris extinguatur.

Sępè per hyemem vsu illis venit, vt pane deficiēte, glacie cōfracta, herbas ab aquis manibus extraherēt, quibus ęgrè vitam sustentabant, omni alia re esculenta destituti. Cogitabant, opinor, cum Apostolo, non esse condignas passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: nec ignorabāt serui Dei, quo se quisq; in hac vita duriùs & asperiùs habet, eo arctiùs eum superno amori copulari: sicut ediuersò quanto quis inferiùs magìs delectatur, tanto ampliùs ab amore superno eum disiungi. Quod cùm illi subtiliter attenderent, fortaſsis apud se dicebant, se seruos inutiles esse, iure facere quicquid boni facerent, nec vltra debitum quicquam facere posse. Nam tametsi, vt S. Iacobus ait, ex operibus suis iustificatur homo, tamē quantacunque sint, sine auxilio diuinæ gratiæ & pietatis saluus fieri non potest, dicente Apostolo: Non est volentis, neq; currentis, sed miserētis Dei. Ideoq; quicquid faciebant boni, non id sibi, sed patri luminum adscribebant, à quo omne donum perfectū descendit. Intereà autem, dum ità se gererent, vir Dei Aibertus paulatìm Psalterium memoriæ commendabat.

(Rom. 8. — Iacob. 2. — Rom. 9. — Iaco. 1.)

Per id tempus voluït dominus Rainerus Abbas Crispiniensis, ob confirmandam sui monasterij libertatem, Apostolorum limina visitare, hosque duos viros, multa charitate ipsi deuinctos, illi visum est sui itineris comites assumere. Quo in itinere hi tres sancti viri quos labores & angores pertulerint, solus Deus nouit. Ingrediebantur enim nudis pedibus, vestiti cilicio, parùm pecuniæ habentes, ipsa inopia locupletes. Et mulum quidem secum ducebant, sed vix aut nunquàm eo vtebantur, peregrinis debilibus & infirmis illius vsum præbentes. Cumque venissent Romam, audiunt sanctæ memoriç Romanum Pontificem Vrbanū esse Beneuenti. Tum verò Aibertus & Iohānes non fuêre ausi tam longum arripere iter, partìm ꝙ viribus corporis diffiderent, partìm ꝙ Iohannes aduersa valetudine laboraret. Abbas autē Rainerus, pro sua erga illos beneuolentia, hortatus est eos, vt in monasterium Vallis vmbrosæ se reciperent, atq; illic eius reditum sustinerent. Vbì sanè monachos inuenerunt miræ continētiæ & exquisitæ vitæ, multa erga illos vsi humanitate, amanter eos exceperunt, perpetuò etiam eos apud se retinere cupientes. In illo enim monasterio strictè & inuiolabiliter obseruatur institutum & Canon S. Benedicti, vt multi viri boni testantur, viuuntque laboribus manuum suarum, spe cælestis vitæ corpora sua multiuario labore indesinenter afficientes. Disciplinæ monasticæ rigorem strenua charitate feruenter custodiunt, erga pauperes & peregrinos suscipiendos benignè se exhibent, in sepultura impertienda fratribus pios, & in quouis deniquè religionis genere præclaros se ostendunt: adeò vt duo isti viri, de quibus iam diximus, omnibus monachis, quos adhuc vidissent, illos sanctiores affirmârint. Cumque apud illos aliquanto temporis spatio hæsissent, multas rectè viuendi institutiones, vt ipsi testabantur, ab illis percepêre. Abbas autem Rainerus cum paucis comitibus susceptum est iter prosecutus, veniensque Beneuentum, ab Vrbano pontifice honorificè acceptus est, monasterijque sui munimentum, quod deuotè petijt, non difficulter impetrauit. Confecto verò negocio, Apostolica benedictione firmatus, lætus ad socios redijt, atque ab illis pariter & à cœnobij fratribus hilariter susceptus est. Etsi autem, dum cœnobitas Vmbrosæ vallis eorumque vitam prædicauimus, à proposito deflexisse videamur, tamen quicquid de ijs laude dignum commemoratum est, sapienti sanè aptè & congruenter poterit nostro proposito cohærere videri. Dum enim illorum egregia studia scribendo efferimus, illum pariter celebramus, cuius causa hoc opus cudendum suscepimus: quippe qui, vt ipse asserebat, non pauca ab eis Deo seruiendi exempla & incitamenta perceperit, conuenienter illi Propheticæ sententiæ, Cum sancto sanctus eris.

(Nota iter difficillimum. — Laus cœnobij Vallis vmbrosæ. — Psal. 17.)

Postquàm aūt apud fratres illos satìs fuêre recreati serui Dei, illis valefacientes & pro

pro collatis beneficijs multas gratias agentes, ad propria sunt reuersi, multis in eo reditu molestijs toleratis. Et Abbas quidem ad monasterium redijt, alij autem duo sancti viri ad suam eremum. Vbi cùm nocte quadam Aibertus membra sopori dedisset, in somnis visus est sibi altissimam arborem, inter Hasnonium & S. Amandum sitam, conscẽdisse, albumq; videre accipitrem siue aquilam ad se aduolantem, vestemq; monasticam adferentem, ipsumq; ea induentem. Expergefactus autem, summoperè apud se perquirere cœpit, quidnam visio illa portẽderet. Tandèm placuit ei, vt iuxta illam visionem monachus fieret. Facilè autem id impetrauit à Rainero Crispiniensi Abbate, sanctæ memoriæ viro, monachis qdem primò recusantibus, posteà verò assensum præbentibus. Videbant enim abiectum & contemptibilem hominem, si sola externa respicias, nec putabant talem eum fore, qualem posteà experti sunt. Ità plerunq; fit, vt quæ priùs vilescebant, Deo volente, pòst in sublime tollantur, quemadmodùm de Dauide legimus. Fit itaque monachus cum benedictione cęlesti. Deindè etiam ei[9] cœnobij factus est Præpositus, & communibus fratrum suffragijs Cellarius. Aduertebant enim idoneum esse, cui ea officia mandarentur. Et certè tam in externis, quàm internis rebus adeò accuratè tum Deo, tum fratribus inseruiuit, vt ab omnibus amaretur. Semper enim solicitè curabat commune bonum, in omnibus prudenter & moderatè se gerens. In opere & manibus eius, vt dici solet, bonum omẽ exuberabat. Promptum se exhibebat ad externa expedienda negocia, cùm fratrum vel vtilitas, vel necessitas poscere videretur.

Visio S. Aiberti.

1. Reg. 16.

Fit monachus Crispiniensis.

Curam monasterij haud aliter atquè pia parens filiorũ, gerebat: hospitalitati deditus, in pauperes largus, sibijpsi parcus, alijs impartiens quod sibi subtrahebat. Pacem verò & mutuam inter fratres concordiam præcipuè amabat: murmura, obtrectationes, & id genus vitia, quę in cœnobijs solẽt existere, detestabatur & profligabat. Aliquid sibi monachum ceu proprium vsurpare, id planè mortiferum & modis omnibus execrabile asserebat.

Quòd aũt ad ipsius viuendi in monasterio rationem attinet, pane & aqua, herbis, leguminibus & arborum fructibus semèl interdiù modicè vtẽs, corpus suum sustentabat. Lac & caseus & pisces in os eius nõ admittebãtur. Cilicio asperrimo domabat carnem. Lectum nullũ habuisse creditur, prętcr scamnũ vel alium asserem, in quo cubans, mediocrem capiebat somnũ. Ante nocturnas preces, quas matutinas vocant, semper Psalteriũ absoluit. In flectendis genibus erat celerrimus, lachrymarũ copia valdè afflues, vt posset cum Propheta dicere ex sentẽtia: Laboraui in gemitu meo, lauabo p singulas noctes lectum meũ, lachrymis meis stratũ meũ rigabo. Cumq; annis vigintiquinq; in monasterio ea viueret seueritate, nunquàm ab eius ore Christi laus aberat: fames, sitis, algor, omniuaria carnis castigatio & afflictio, iam sancto viro pro delicijs computabantur: adeò semper iucundus & hilaris & esse videbatur, & reuerà erat. Viri nanq; sancti dum animis reputant futura supplicia impiorum, & immẽsam felicitatem beatorum, quicquid Dei causa perferunt, leuiùs ferũt, dum hinc quidem spe illius sempiternæ beatitudinis animantur, indè verò intolerabilibus gehẽnæ cruciatibus soliciti redduntur: sicq; dum pœnas tolerant temporarias, vitant æternas, & coronas sibi parant sempiternas: fitq; hac ratiõe, vt dum effugere nitũtur, quod grauius est, faciliùs tolerent, quod minùs graue est, etsi sit alioquì valdè onerosum. Ità ergò etiam huic religioso viro iugũ Christi suaue, & onus eius leue fuit: & cùm multis floreret virtutibus, etiam integer corpore & virgo ab ipso ortu vsq; ad supremum vitę diem creditur permansisse: quod quidem est angelicum decus, & virtutum insigne præcipuum.

Cib[9] eius.

Vestis.

Lectus.

Psal. 6.

Mansit virgo.

Etsi aũt ea, quę dicta sunt, magna & stupenda esse videantur, at tamẽ quicquid gessisset, pro nihilo ducens, optabat in eremo habere cellulam, in qua inclusus degeret, vt illic laudibus diuinis & precibus liberiùs vacaret, & corp[9] seueriùs edomaret. Curauit igitur cõstrui cellulã in loco deserto, anteq̃ è monasterio egrederetur: eaq; exædificata, vix ab Abbate Lamberto impetrare potuit copiam, relicto monasterio, ad illã sese conferẽdi. Valdè eñ fratribus monasterij videbatur esse necessarius. Tandem aũt ea obtenta, in eam se abdidit, sed ità tamen, vt quoàd vixit, in Crispiniensis Abbatis potestate semper esse voluërit. Quàm verò corpus suũ in ea Cellula malè accceperit, duriterque habuerit, audire qdem pium est, sed imitari gloriosum. Viginti sanè &

Degit solitarius & inclusus.

Nota abstinētiam ad mirādam.

quinq; annis in ea permansit inclusus: è quibus duobus & viginti pane prorsùs abstinuit, & omi potu annis viginti. Nec tamen aliquo obstrictus voto, sed sponte sua tot annis pane & potu atq; alijs quibusdam corporis necessarijs alimētis sibi interdixit. Qua aūt occasiōe pane abstinuerit, si quis nôsse velit, ex ijs, quę dicturi sumus, potest cognoscere. Quadam hyeme accidit, locus, in quo morabatur, adeò aquarū inundatiōe obsideretur vndiq;, vt neq; accedere ad eum quisquam, neq; indè egredi posset. Cùm igitur & panis ei deesset, & Missam auscultare nō posset, animo permoueri cœpit. (necdùm eñ sacerdotio initiatus erat.) Itaq; nocte quadam cum multo dolore & pijs querimonijs beatissimam semperq; virginem Mariam compellauit, orās vt ipsius miserias subleuaret, his vel similibus vtēs verbis: O sancta virgo virginū Maria, quę pariendo Dei filium, mundo gaudia contulisti, quæ es fons pietatis & misericordiæ copia, súbueni mihi misero, corporali pane indigenti, & Missarum solennia non audiēti. Quibus dictis, somno correptus obdormiuit. Eccè aūt mox in visu adest sanctissima mater & virgo in forma matronæ pulcherrimæ, cū puellis plurimis inferioris staturæ. Quas vt vidit vir Dei, ità dixisse visus est: Equidem si pridèm in monasterio fœminas vidissem, ꝓfectò illas expulissem. Cur igitur vos huc intrare ausæ estis? Cui virgo sacratissima respondit: Tace frater. ego sum virgo Maria, quam tam dulciter inuocâsti. Sed quid à me vis præstari tibi? Tum ille: Succurre, inqt, mihi peccatori in ijs, quibus egeo, & quibus tu quoq; nō ignoras me carere. Respondit virgo mater: Putásne omnipotentem Deum te etiam sine pane posse sustentare? Ego verò, inquit ille, credo Deum id posse. Et virgo beata: Cur aūt, ait, conquereris te Missas non auscultare, cùm tota vita tua & omnis actio tua, quędam Missarū sint solennia? Deindè visa est sanctissima virgo buccellam panis immittere in os sancti viri. Qua quidem visione ille adeò permotus fuit, vt deincèps neq; panem appetiērit, neq; panem edere curârit, contentus herbis, radicibus, & vilibus illis cibis, quibus vesci cōsueuerat.

Alia eius visio.

Fortassis aūt nôsse te iuuat Lector, qua se purpura vel bysso Christi miles induerit. Nimirùm à planta pedis vsq; ad verticem asperrimo cilicio tegebatur. Lectum quoquè si scire velis, in scamno vel alio assere se reponebat, cilicino sacculo vtēs pro ceruicali. Et quid me necessè est multa persequi? Quicqd boni gessit vir Dei, antequàm se in hanc cellulam contulisset, id in ea iam inclusus, non solùm non minuit, sed auxit etiam, duriùs asperiusq; sese affictando. Si priùs fleuit amarè, iam multo acerbiùs. Si priùs in eo ferbuit charitas, iam longè fuit feruentior. Anteà pane & aqua vixit contentus, at nunc tot annis, quot diximus, vtroq; abstinuit: atq; eum in modum etiam cætera bona superioris vitę, in hoc ergastulo, arctiori viuendi ratiōe, in melius prouexit. Sed his de sancti viri exterioris hominis cultu absolutis, cōgruum est ad lectoris notitiam perferre, quàm pręclarè etiam hominem interiorem ornauerit. Patientia itaq; & charitate gemina, Dei & proximi, tanquàm cocco bìs tincto, itemq; cæteris lucis armis ità eum communiuit, vt possit securus & intrepidus prodire in cōspectum tremendi & districti iudicis etiam in illa die, quādò iustus vix saluabitur: de qua dicit Malachias: Quis poterit cogitare diem aduentûs eius? aut quis stabit ad videndum illū? Idemipse his iustitię armis intùs & exteriùs instructus, constanti animo potuit procedere ad debellandum fortem armatum, tortuosum illum colubrum & Leuiathan: qui pro minimo ducens, quòd fluuium absorbuerit, etiam fiduciam habet, quòd influat Iordanis in os eius: id est, non infideles modò, sed etiam Christiana religione initiatos deuorare molítur.

Virtutes eius.

1. Pet. 4.

Malac. 3.

Iob 40.

Inter hęc aūt fama sanctitatis eius bono odore orbem terrarum complēte, cœperunt ad eum homines cōfluere. Cùm autē anteà non nisì acolytus fuisset, de sapientum virorum consilio à Burchardo Cameracensi episcopo subdiaconus & diaconus est ordinatus. Deindè etiam ad sacerdotium promotus est, vt populis ad ipsum venientibus meliùs posset consulere, & familiariùs secretas cōfessiones recipere. Factus aūt presbyter, duas in die celebrabat Missas, pro viuis alteram, alteram pro defunctis. Vigilias, vt vocant, defunctorū cum nouē lectiōibus hoc pacto legere solebat. In prima Vigiliarū parte dicebat psalmos quinquaginta cū tribus lectionibus: in secūda & tertia iridèm faciebat: sicq; in illis vigilijs, interiectis nouem lectiōibus, totū psalterium depromebat. Quod qdem graue & onerosum videri possit, nisì qs libēti animo faciat. Centiès ꝑ diem flectebat genua, & quinquagiès prostrato qdem corpore, sed ar-

Fit subdiacon⁹ & diaconus.

Itemq; presbyter.

Preces quotidianæ.

articulis & digitis sublcuato, ad vnamquanque genuum curuationem dicebat salutationē angelicam. Psalmi & preces ab ore eius nunquàm recedebant, nisi esset aduentantibus aliquid prębendum cōsilij: quod tamē, si quis penitiùs intueri velit, nō possit dici precū intermissio. Pecuniam aut accipere, aut etiā manu cōtingere, haud aliter atquè serpentinum virus abhorrebat. Quòd si quispiam omninò largiri ei aliquid vellet, iubebat id donari Crispiniensi monasterio, rerum necessariarū valdè indigo. Quid ego hoc loco aliud possim dicere, q̄ hunc virum, etiamsi flagitijs omibus fuisset coopertus, eaq; agendo pœnitentiā seq; macerādo expiare voluisset, haudquaquàm plùs, atquè fecerit, facere potuisse? Quis nostra ætate intātùm odiuit animam suam, vt eam posset seruare in vitā æternam? Quis adeò inexorabilis fuit suî ipsius persecutor? quē si tyrannus aliquis catenis aut compedibus constrinxisset, & panem atq; potum saltem triduo aut quatriduo ei subtraxisset, multa commiseratione multisq; lamentis id nos prosequendum arbitraremur. Ille verò cùm non modò nullorum esset scelerum reus, sed etiam multis ornatus virtutibus, suapte sponte, vt diximus, pane & aqua non paucis annis sibi interdixit.

Atque his exercitijs, alijsq; perferendis angustijs vir sanctus, ceu lapis viuus, expolitus atq; omni ex parte teres & rotundus effectus, meruit collocari in structura cælestis illius Ierusalem, vbì preciosi lapides, pressuris & tunsionibus perpoliti, cum coruscantibus gemmis & margaritis nitentibus, pro qualitate meritorū, sempiterno & admirabili fulgore relucēt, quemadmodùm scriptum est: Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorū. Quemnam igitur eum potiùs dicemus? Martyrémne an confessorem? Sed rectiùs proculdubiò & martyrē, & cōfessorem. Quanuis enī persecutor sanguinem eius nō fuderit, at tñ ea, qua diximus, ratione ferendo crucem suam & Christum sequēdo & volūtate & actiōe martyr fuit, gloria & honore à Deo coronandus. Martyr fuit, carnem crucifigens cum vitijs & concupiscentijs. Martyr fuit, omnes carnis & mundi voluptates proculcans & propudians: quanquàm vsus obtinuit eos speciatìm martyres dicere, qui suum profudère sanguinem, à tyrannis vel persecutoribus morte violenta extincti. Quod quidē martyrij genus noster Aibertus sola voluntate pertulit. Nihil aūt bona voluntate ditius Deo offerri potest. Quòd si verò occasio se obtulisset, & extitisset persecutionis tempus, vt pro certo à multis creditur, lætus & imperterritus persecutorib⁹ occurrisset, ceruicem percussori vltrò prębiturus. Sed quia eius non fuit obeundi martyrij opportunitas, aliud martyrij genus expetijt, seipsum omnipotenti Deo hostiam viuētem in odorem suauitatis quotidiè immolans, propriæ carnis crudelis persecutor effectus: quod non multùm differt à perpessione martyrij, in tyrannica persecutione suscepti. Legitur nanq; etiam B. Iohannes Apostolus calicem Dñi bibisse, quem tamen non legimus pro Christo fudisse sanguinem, cùm propria morte vitam finierit.

Matth. 12.

S. Aibertus vt fuerit martyr.

Matt. 20.

Confessor autem fuit noster Aibertus, quandoquidem corde, ore, & tota viuēdi ratione Deum confessus est & laudauit, permultosque sua humanitate & mansuetudine ad confitenda peccata & turpitudines suas induxit. Est enim cōfessio aliquandò peccati, interdùm verò laus & gratiarum actio. Dicit Christus ad patrem: Confiteor tibi Domine pater cæli & terræ: sed nulla hîc peccati confessio est, à quo longissimè aberat filius Dei: sed laus & gratiarum actio. Equidem sæpè & legi & relegi vitas sanctorum Patrum, inueniquc sanè in eis viros miræ abstinentiæ: nec tamen vllum reperi, quo in affligenda carne sua hūc Dei seruum auderem dicere inferiorem.

Itemq; cōfessor.

Matt. 11.

Vitauit escam, qua solent vesci homines, contentus cibo vermium & brutorum animantium. Hucusquè diximus, vt erga seipsum se gesserit vir sanctus: nunc porrò dicendum est, vt ex debito fraternæ charitatis etiam alijs sese impenderit: quibus nimirùm dum optima suggerendo consilia pro viribus prodesse studuit, magnum suæ beatitudini cumulum adiunxit.

Fuit ille lucerna, diuini amoris igne accensa & ardens, virtutumq; plena lumine & splendore, non ponēda sub modio, sed super candelabrum. Cumq; lucis suæ radios per orbem terrarum diffudisset, ingentiaq; beneficia, quæ per illum diuinitùs præstabantur, fama longè lateq; diuulgaret, diuersarum nationum populi excitati, cateruatìm ad sancti viri conspiciendam faciem sermonesq; audiendos, suaq; ei flagitia confitenda aduolabant. Quos ille oēs iucundo animo & alacri vultu excipiebat & sua-

Multus fit ad eum hominū concursus.

uiter cõsolabatur. Erat enim hoc illi velut ab ipsa natura insitum, vt cuperet esse oĩa omnibus ad se venientibus, pro cuiusque conditione vel qualitate, totumque se illis impénderet, efficeretq; eos populum acceptabilem Dño, bonorum operũ sectatorẽ. Itaq; mœstis & afflictis atq; calamitosis cõdolebat: cum gaudentibus & iucundis ipse pariter lætabatur: vtrisq; verò, prout res eorũ poscere videbant, paterno affectu subueniebat atq; cõsulebat, illorũ tum aduersa tum prospera in se transferẽs, rebus illorum afflictis dolens, secundis cõgratulans: quod vtiq; germanę est dilectionis argumentum. Operis eñ exhibitio, vt ait S. Gregorius, probatio est dilectionis. Illos aũt, q confessionis faciendæ causa cum accedebant, priùs quasi iuramento obstringebat, vt ipsius audito cõsilio, ad episcopos suos irent, eadem flagitia illis quoq; confessuri. Si quos tñ vidisset obstinato animo, etiã interposito iureiurãdo, decreuisse nulli nisi ipsi sua crimina detegere, illorũ sanè tandèm improbitati cedẽs, veritus nè in desperationis barathrũ irent pręcipites, si eos nollet audire, confessionẽ eorũ recipiebat qdem, pro ratione facinorũ etiam pœnitentiæ mulctam eis irrogans, nec tñ cessabat persuadere fortiter, & vehemẽter etiam adiurare, vt turpia, quę ei dixissent, suos episcopos minimè celarent. Quod si omninò recusarẽt, grauem & propè intolerabilem eis pœnitẽtiæ mulctam imponebat: quod tñ quidam æmuli, virũ sanctum falsè irridẽtes, & dente canino eius facta rodẽtes, illũ minimè facere mentiebantur. Mandauerat aũt Paschalis Papa per Oduinum Abbatẽ S. Gisleri, vt oẽs confessionis gratia ad ipsum venientes, alacriter audiret, & pro criminũ quantitate pœnitẽtiæ eis onus iniungeret. Idem verò etiam Innocentius Papa illi mandauit. Et possumus sanè ex ijs, quę paulò suprà diximus, haud obscurè colligere, multos ei suas spurcitias aperuisse, quas nulli alij vnquàm explicuissent, perituri potiùs cum suis sceleribus, quàm in cuiusquam alterius notitiam ea deducturi.

Ro. Põtifices quid illi mãdârint.

Tantus aũt plerunq; fuit ad eum hominũ concursus vndequaq; confluentiũ, vt locus habitatiõis eius omni ex parte haud aliter circũdatus videretur, q̃ solent castella vel vrbes ab hostibus obsesse: adeoq; sanctum virũ defatigabãt, vt vix parùm cibi aut somni capere liceret, humanę naturę imbęcillitate id flagitante. Vndè etiam nõ raro accidit, vt plures cũ eo secretò colloqui volẽtes, cùm p̃ hoĩm frequẽtia locus nõ daretur, horrenda flagitia & nefandas turpitudines suas cunctis audiẽtibus palàm enũciarent: ipse verò pro loco & tempore respondens, salutaria eis consilia impertiret. Pleriq; etiã ex ijs, qbus dabatur ad eum propiùs accedere, eius vestem vi lacerabant, partesq; auulsas secum absportabãt, pro reliquijs eas habituri, illo qdem valdè dolẽte & renitẽte, seq; miserũ peccatorẽ vocitãte, palamq; testante, nõ se esse talem, qualem ipsi putarẽt. Quòd si dicta factaq; sancti viri propiùs intueri velimus, facilè nobis persuadebimus, animũ illius elatiõis peste neutiq̃ infectũ fuisse, p̃sertim cùm etiã in pueritia & iuuẽtute superbię virus cautissimè semper deuitârit. Nec tñ negamus potuisse eũ tẽtari superbia, sed Deo benè ꝓpitio, credim⁹ tentatiõi minimè succubuisse. Quo tñ vitio nõ pauci ex illis, q sapiẽtes putant, crebrò euertũtur. Atq; alijs qdem vitijs oĩbus profligatis & sub iugũ missis, pestiferũ hoc elatiõis venenũ nunq̃ desinit pestilens draco adspergere hoĩm rectè factis, vt eo corrumpat oĩa: nõ ignorãs, quibuscunq; rebus admixta sit superbia, ijs certã adferre perniciẽ atq; perditionẽ. Illa nanq; iam olìm in cælo angelos, in paradiso primos hoĩes impulit in ruinã. Vndè nõ immeritò sapiens qdam etiam in rectè factis monet esse cauendũ. Et certè quisquis hac pestifera luce delectatur, teste S. Hieronymo, scriba est & pharisęus, magìs cupiens videri & dici bonus, q̃ esse. Nõ est aũt, ꝙ putet quisquam, cùm ad eum, vt diximus, omni ex parte tam multi cõcurrerẽt, solùm homines illiteratos & vulgares ad eũ venisse: imò verò adibant eũ Archidiaconi, Abbates, eremitæ, monachi, & oĩs generis religiosi & docti viri, nobiles quoq; sexûs vtriusq;, eius se precib⁹ gratulabũdi cõmendãtes, nec cõfessionis immemores, ipsumq; instàr prodigij cuiusdã suscipiẽtes & admirãtes. Et qs nõ obstupesceret, audiẽs hoĩem nihil oĩnò tot annis bibẽtem, nulloq; pane vescentẽ? Et equidẽ sic sentio, si tã potuisset oĩni ꝓrsùs carere cibo, q̃ potuit pane & potu, nihil penitùs eũ alimẽti fuisse sumpturũ. Sed qa id naturę humanę cõditio non sinebat, illa p̃clara sibi delegit edulia, quorũ suprà fecim⁹ mẽtionẽ, qbus tñ vix vitam tueri potuit. Etsi aũt nõ ignoro Christũ mirabilẽ esse in sanctis suis, tñ nõ possũ, quin p̃ admiratiõe & stupore exclamẽ: O incõpræhẽsibilis altitudo sapiẽtię & sciẽtię Dei: quàm

Multi palàm sua crimina cõfitentur.

Tentatio vanæ gloriæ.

Psal. 67.
Roma. 11.

q̃ multas animas, diabolica fraude euersas, ex satanę laqueis hic vir simplex & vix mediocriter literarũ peritia imbut⁹, cõfessiõis & pœnitẽtię adhibẽdis remedijs eripuit, immò per illũ Deus? Nõ fuit ille fortaſsis in Ecclesię tabernaculo phialæ loco habẽdus, quę vberes sapiẽtiæ haustus suppeditaret: certè vel cyathum fuisse nemo negare ausus erit, modica doctrina multos inebriantẽ, eorumq; mẽtibus obliuionẽ pessima queq; perpetrandi, Deo largiente suauiter adducentẽ. Itaq; cùm ad Christi erit venturus tribunal, nõ vacua manu aderit, sed multos secũ ferens manipulos, auditurus à Christo: Eugè serue bone & fidelis, intra in gaudiũ Dñi tui. Inter quos erit etiã ioculator ille, quẽ ad viam veritatis reuocauit, cuius ipse olìm cantilena, Deo adspirante, fuerat mirabiliter cõmotus, & ad arduam viuẽdi rationẽ amplectendã inflammatus. Matth. 25.

Et vt paucis multa cõplectar, tota vita sancti viri martyriũ fuit, immò & miraculi instàr, fuit cõsolatio miserorũ, solamen peccatorũ, fuit perpetuus labor & pœnitentia, amor & timor illius, q dicit: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucẽ suam, & sequatur me: alioquì nõ est me dignus. Quod ille nõ surda aure accipiens, crucẽ eius mansuetissimis accepit humeris, eumq; accuratè sectatus est, diligens eũ vt patrẽ, & timens vt Dñm. Nec ambigi debet, ꝑpotentem Deũ per hunc famulum suũ & in vita & post obitũ eius etiã alia miracula fecisse, quę qdem suo tempore, Christo iuuãte, in scripta redigẽtur: quanq̃ prẹclarius est virtutẽ charitatis eximiã in illo fuisse, qppe qua soli boni ꝑditi sunt: q̃ claruisse miraculis, quę possunt fieri etiã à malis. Quanuìs aũt nõ habuit alimẽta corporea, qbus reficeret pauperes & alios ad ipsum accedẽtes: nõ tñ deerat ei panis verbi Dei, quo ꝓ modulo doctrinę suæ oẽs illius indigos recrearet: q panis tãto p̃stat alimẽto corporeo, quanto anima corpori. Interìm nihilominùs cũ multa animi iucunditate apponebat omnibus sua illa egregia fercula, qbus ipse sustentabatur. Quòd si olìm inter antiquos illos patres hoc aureũ sidus rutilâsset, quãtis hodiè laudibus, quãta prędicatiõe efferretur? Sunt eñ pleraq; tanto maiori in precio apud mortales, quanto plùs habẽt vetustatis: tametsi vetustatis in multis exiguũ pondus est. Si tñ tanta est temporũ vis, vt etiã hac in parte antiqua p̃sentibus præstẽt: potest satìs dici probabiliter, laudes & p̃conia sancti viri, quæ à p̃sentibus modò reticẽtur, posteros nostros egregiè quãdoq; celebraturos. Cùm sit aũt magni apud Deũ meriti, rogemus eũ piè ac deuotè, vt suis p̃cib⁹ apud misericordię fontẽ, Dñm nostrũ Iesum Christum peccatorũ nobis veniã & sempiternã beatę vitę gaudia impetret, q eius honorẽ & gloriã celebrare appetimus, quiq; eũ & viuẽtem & mortuũ dileximus: itẽq; alijs oĩbus, ei⁹ suffragia humiliter expetẽtibus. Cibos quales aduẽtãtibus appo- fuerit.

Sed nè fortaſsis lectori prolixitate tædium adferamus, ad finem properandum est. Peractis itaq; annis plùs minùs quinquaginta in monachi habitu & ea vitę austeritate, quã diximus, (vt iam nihil dicam⁹ de illo tempore, quo nõ molliùs se accepit, degens cum Iohanne insigni monacho & presbytero in eremo) paucis ante Paschatis solennitatem diebus letali morbo correptus est: sentiensq; adesse mortem præ foribus, acciri iussit Engelbertũ, id temporis Crispiniensis cœnobij Priorẽ: à quo sacro est oleo vnctus, & corporis & sanguinis Christi sacra cõmuniõe catholicè munitus. Deindè ipso sacratissimo Paschę die, q tũc in septimũ Idus Aprilis incidit, sub horam diei nonã feliciter obdormiuit in Dño, ex hoc mundo gloriosè transiens ad patrem, cũ illo perenniter regnaturus. Sacrũ verò corpus eius biduo asseruatũ est ab amicis, die tertio sepulturę mãdandũ. Interìm Abbates, viri religiosi & fœminę, atq; vtriusq; sexûs hoĩes vulgares ad exequias eius celebrãdos vndiq; cõuenére, & vtriusq; noctis vigilias cum cereis & luminaribus piè ac deuotè celebrârũt. Die tertio Paschę, sole iã suos radios in orbẽ effundente, humatũ est corpus venerabile ab Abbatibus Crispiniẽsi & S. Amãdi, cęterisq; viris religiosis & honestis, & qdem nõ absq; planctu & lachrymis multis, magnoq; clamore. Sepultus est aũt eodem in loco, vbì eius cellula fuerat, vbì meritis & precib⁹ eius ægris & piè postulãtibus multa p̃stantur beneficia, largiẽte Dño nostro Iesu Christo, q cũ patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per oĩa secula seculorum, Amen. Annis 50. fuit monachus. Extremam vnctionẽ & Eucharistiã sub mortẽ percipit. Obit. Miracula ad sepulcrũ eius.

Porrò necdùm vita functo viro Dei, Arnoldus Comes, frater germanus Hanoniensis Comitis, tam acri conflictabatur febre, vt mortem ad se inuitare videretur. Cumque nulla posset ratione eius morbi molestia leuari, cuidam præcipuo amico cum magno gemitu dixit, non se suam desperare salutem, modò li-

liceat ad beatiſſimi & religioſiſſimi viri conſpectum peruenire,cuius iam apud nationes oẽs eſſet nomen diuulgatum. Nec magnas nectere moras voluit, ſed eò proficiſcens,ad locum peruenit,vbi vir tam ſingularis morabatur,apud quem quorumlibet criminum poterant remedia inueniri. Sedit aũt ad arctiſſimę cellulæ eius feneſtram, vbi etiam alij reſidere ſolebant:& poſtquàm de varijs inter ſe peccatis erant collocuti,cogitabat æger Comes,ſi poſſet ei copia fieri eius potûs, quo vir ſanctus vteretur, ilicò ſe curatum iri: crebroque hæc ſecum verba volutabat: Poteſt Deus huius viri precibus me hac moleſtiſſima ægritudine liberare: tandemque rogauit virum Dei, vt porrigeret ipſi de potu ſuo. At ille etiam cum iuramento affirmauit ſe potu omni prorsùs carere: nec eſſe ibì aquã, nisì in illo puteo, cui ipſe aſſideret. Tum verò ſummoperè petijt æger Comes eam ſibi aquã hauriri. Mox vir Dei iubet Hilmaro miniſtro ſuo aquam è puteo hauſtam offerre Comiti. Páret Hilmarus ſancto viro,cuius veſtigia in multis ſectabatur,& aquam in vaſe illi illuſtri viro potandam defert. At ille nõ immemor Chriſtum in ſuprema Cœna benedixiſſe & gratias egiſſe, atq; ità calicem præbuiſſe diſcipulis: rogauit vt etiam vir DEI huic aquę benediceret. Tum ille ſublata manu dextera,& Crucis expreſſo ſigno,hoc vel ſimili modo precabatur: Potum ſeruorum ſuorum filius Dei benedicat. Deindè Comes bibit,bibendoq; viſus eſt ſibi cuiuſuis generis pręſtantiſſimum potare vinum, eiusque potionis vim per omia membra ſua ſenſit medullitùs diffundi. Bibit verò de eodem potu etiam Alulphus monachus Criſpinienſis, inſigni religione conſpicuus, laudauitque omnipotentem Chriſti Saluatoris virtutem.

Matt. 26.

Aqua mutatur in pſtãtiſſimũ vinum.

EPITAPHIVM S. AIBERTI.

Conditur hoc tumulo memoratus in orbe recluſus,
Domnus Aibertus, qui mactans in cruce carnem,
Chriſti paſcha fuit,proprium cùm paſcha peregit,
Cum Chriſto patiens,cum Chriſto Paſcha peregit.
Ille potens per te laudetur rex Aiberte,
Qui tibi mortalis veſtito tegmine carnis,
Mirando planè dat munere pabula vitæ.

MARTYRIVM S. BADEMI ARCHIMANDRITAE, EX SIMEONE METAPHRASTE.

8. Aprilis.

Bademi patria.

Extruit monaſterium.

QVO tempore Quadraginta illi ſancti martyres interfecti ſunt, compręhenſus fuit Bademus ſanctus Archimãdrita vnà cum ſeptem quibuſdam ſuis diſcipulis, & regis Saporij iuſſu in carcere concluſus. Bademus autem ille ortum ducebat ab vrbe Betlapat, ex familia admodùm diuite. Cùm verò monachorum inſtitutiõem ſequi cœpiſſet,omnia ſua pauperibus diſtribuit. Cumque monaſterium extra vrbem ædificâſſet,illic reſidebat, ſtudẽs in omnibus DEO placere, & quæ diuinæ voluntati grata ſunt, ea perficere. Erat enim vir ille gratiæ & veritatis plenus,& diuinæ electionis vas.

Hic igitur vir ſanctus,diuina quadam & perfecta prudentia ductus,aſſcendit in montem Domini,& habitauit in loco ſancto eius, benedictionemque accepit à Deo Saluatore ſuo,& adſpexit faciem Dei Iacob. Hic,qui noſtris temporibus fermenti loco relictus fuit ex perfecto illo ſanctorum martyrũ fermento,q ab initio perfecti fuerunt. Eius autem ſancti viri cæde ac ſanguine noſtrorum temporum imbecillitas firmata eſt. Hic verè lapis fidelis, ſectus eſt à monte illorum, qui à principio fideles extiterunt: raptus enim fuit myſterij cauſa, vt nobis omnibus eſſet ſalutis via.Ità verò generoſum & conſtans propoſitum in martyrio ſubeundo præſtitit, ac talem animi ardorem in Deum oſtendit, ſicque ab omni ſorde, labe ac macula purum ſe præbuit, vt praua facinora aduersùs illum nihil loci habere poſſent. Rapina ipſa ſtatìm procùl ab eo fuit: cupiditates omninò extinctæ,nihil contra illum poterant: mammonas eius virtutem cognoſcens, obſtupuit: au-

Vitia vt in ſe extirpârit.

aurum ſe ab eo abſcondidit: diuitiæ ſtatìm ab eodem ſpretæ ſunt: arrogantia confeſtim apud illum fracta eſt: ſuperbia in eius conſpectu ſubitò humiliata: tumor, & animi elatio, vt puluis, in eius oculis conculcata eſt. Paupertas verò ad eius pedes omninò fixa & corroborata eſt: manſuetudo latera ipſius fuit amplexa: veritas in eo exorta, & iuſtitia erecta: charitas illum amplexata, & pax oſculata, eoque gauiſa eſt: concordia in ipſius ouili poſita: omnibusq; iuſtitiæ fructibus vir ille plenus fuit. Omnes hæ virtutes in eo viro habitabant, quoniam odor ſuauis ipſius animæ mirum in modum ſingulis virtutibus iucundus erat, & ex illius candore animi tanquàm fructum quendam libenter percipiebant.

Virtutes eius.

Cùm igitur quatuor menſes in carcere confeciſſet vnà cum ſeptem illis diſcipulis vinctus, afflictus, & aſſiduis flagellis verberatus, omnia prompto animo perpeſſus eſt propter ſuam in Deum ſpem, & veritatis fiduciam. Erat autem tempore illo quidam, nomine Nerſan, princeps vrbis, quæ Aria dicebatur. Eius verò vrbis fines Betgerme appellabantur. Hic Nerſan, cùm eſſet Chriſtianus, à rege ipſo cogebatur ſolem adorare. Sed cùm nollet cōtra Chriſti fidem facere, in vinculis detinebatur. Poſteà verò animo remiſſiore factus, & corde perculſus, martyrijque formidine detẽtus propter tormenta, quæ violenter in illum inferenda erant, non ità, vt cœperat, ad extremum vſque perſeuerauit: ſed mortalis & breuis huius mundi amore captus, tormentorum anguſtijs ſuccubuit. Sicq; miſer ille, cùm vtrunq; appeteret, ab vtroq; excidit. Nam diuinam vitam perdidit martyrium aufugiens, & huius mūdi voluptatibus frui non potuit, terrenam gloriam appetens. Cùm enim caduci & terreni regis magìs, q̃ æterni & cęleſtis Dei honorem amaret, ſe à Deo ipſo velle deficere profeſſus eſt, & omnibus, quæ rex vellet, ſe obtemperare.

Nerſan princeps deficit a fide metu ſuppliciorum.

Rex igitur, vt audiuit Nerſan eo animo eſſe, valdè gauiſus eſt, & ſtatìm de ſancto Bademo cogitauit, iuſſitq; illum vinculis exolutum, in atrium palatij per obliquam ianuam duci. Bademo autem eò ingreſſo, vbì Nerſan vinctus detentus fuerat, rex duobus quibuſdam principibus viris hæc dixit: Si Nerſan Bademum interficit, à vinculis ſoluatur, & accipiat eius bona. Iuſſerat enim rex ipſe omnia ipſius bona in fiſcum cōferri. Confeſtìm igitur ſanctum Bademum in medium conſtituerunt. Ille autem miſer Nerſan, vt audiuit quod à rege dictum fuerat, & caduca mundi bona appeteret, ſtricto enſe ad Chriſti martyrem interficiendum profectus eſt. Sed tremore quodam correptus, cùm plagam in virum ſanctum infligere vellet, tanquàm lapis ſtatìm immotus permanſit. At Chriſti ſeruus ad eum oculos erigens: Vſq; eò, inquit, ô Nerſan, malitia tua progreſſa eſt, vt non ſolùm tibi ſatìs ſit, quòd Deum tuum negaueris, ſed & ſeruos ipſius interficere contendas? Væ tibi, væ tibi, infelix. Quid facies in die illo, aut quò fugies à terribili iudicio, cùm ſteteris ante horrendum illud tribunal, magno & æterno Deo ratiōem redditurus? Ego quidem, ô miſerrime, martyrio Chriſti mei prompto animo conficiar: at nollem tamen manu tua confici, ſed ab alio quopiam mortem ſuſtinere voluiſſem.

Bademus obiurgat Nerſan.

Ille verò neq; his ſermonibus erubeſcens, neq; quod iuſſus fuerat, valens perficere, faciem ſuam, vt lapidem, firmauit, & cor ferreum ac durū habens, ſanctum virum ſæpiùs enſe illo percuſſit. Sed nec ſemèl opportunam plagam infligere, neque eum interficere potuit: eius enim manus valdè tremebat. At beatus Bademus, cùm eiuſmodi anguſtijs affligeretur, ſpiritum ſuum emiſit, enſis ictibus tot tantiſq; cōfectus, vt omnes gentiles firmam ſancti martyris patientiam admirarentur, quòd velut columna quædam immobilis perſiſtens, violentos plagarum impetus exciperet, & corde ſtabilis maneret: regem verò illum propter imbecillitatem & lentitudinem irriderent & execrarentur. Sed & hic Nerſan non multò poſteà mercedem recepit his dignam, quæ in martyrem Chriſti commiſerat, multis & diuerſis malis oppreſſus, & enſe malè perditus.

Bademus reddit ſpiritum.

Vltio diuina in Nerſan.

Sanctus autem Bademus martyrio conſummatus eſt menſe Aprili, die octauo, in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Eius verò reliquias extra vrbē eiectas ſuſtulerunt clàm viri religioſi, & omnem diligentiam adhibentes, illas repoſuerūt. Eius autem ſeptem diſcipuli, in carcere concluſi quatuor annos manſerunt, & poſt mortem Saborij regis in pace dimiſſi ſunt, permiſſumq; fuit, vt in ſua ipſorum fide permanerent, gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui gloria eſt in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA

Habetur in peruetusto MS. Codi-ce.

VITA S. MARIAE AEGYPTIACAE, AVTHORE QVIDEM APVD GRAECOS SOPHRONIO HIEROSOLYmorum Episcopo, interprete verò Paulo Diacono.

PRAEFATIO PAVLI DIACONI.

Domino gloriosissimo ac præstantissimo regi Carolo.

Theophilis est: habeturque Tomo 1. Februarij 4. die, sed alio interprete.

Sciens gloriosissimam maiestatem vestram tam diuinis eloquijs, quamque sanctorum præcedentium exemplis valdè delectari, cùm iamdudùm libellum conuersionis Mariæ Aegyptiacæ, cum Tomulo de cuiusdam Vicedomini pœnitētia, domino meo obtulerim: qa illeipse casu quodam deperijt, nunc interìm iussui vestro in eodem restaurando deuotus obediui. Obsequij quoquè & deuotionis meæ fuit, vt non simplicem tantùm memoratæ rei textum exhiberem, sed & alia quæsitu digna superadijcerem, de venerandis scilicet Constitutis & Gestis Præsulum Romanæ Ecclesiæ: quorum sanctionibus quàm reuerenter Ecclesia vtatur, maiestas vestra optimè nouit. Hoc autem breuitatis Compendium seruus vester ideò sumpsit, vt serenitas vestra, quam Reipub. fascibus valdè oneratam attendo, cui sparsìm diuersa non vacat percurrere scriptorum volumina, quasdam consuetudines Ecclesiasticas in breuì, quasi in quodam Enchiridio inclusas tenere possit: Et quia secundùm regalem industriam, studium domini mei in hoc feruére didici, vt facta dicta've vestra iuxta authoritatem irrefragabilem dirigere, & quid erga cultum diuinum tenendum, quid've reijciendum sit, solicitè disquirere & perscrutari, elucubrationis sit assiduæ: qualiter ci⁹ diuinitatis ope muniti, prosperis successibus ad oĩa currere mereamini.

PROLOGVS AVTHORIS, INTERPRETE PAVLO VENERABILI DIACONO SANCTAE NEAPOLIS *Ecclesiæ.*

Tob. 12.

Secretum regis celare, bonum est: opera autē Dei reuelare & cõfiteri, honorificum est. Ità enim legitur, angelum dixisse Tobiæ post oculorum amissionem, gloriosamque illuminationem, & post illa transacta pericula, è quibus liberatus, cõsequutus est Dei pietatem. Etenim regis secretum manifestare, nociuum & valdè periculosum est: & Dei gloriosa silere opera, magnum est animæ detrimentum. Propter quod ego diuina tegere silentio dubitans, & pigro imminens seruo, metuens cõdemnationis iudicium, qui à Domino talentum accipiens, fodiens in terram abscondit, & datum ad operationem celauit extra negociationem, sacram ad me prolatam narrationem nequaquàm silebo. Sed nullus mihi sit incredulus scribenti de eis, quæ audiui, nec quisquam me mentiri æstimet, de rei magnitudine dubitans. Mihi enim absit sacris mentiri rebus, & adulterare verbum, vbi D E V S memoratur. Ei autem, qui minimè intelligit, & indignus est D E I magnitudine, qui carnem assumpsit, & incredulus est ista dicenti, non mihi pertinebit periculum. Si qui autem illi sunt, qui cùm huius scripturæ legerint textum, gloriosam rei admirationem sanè credere renuerint, & illis Dominus misereatur, faciatque capaces sancti verbi, nè rei existant Dei miraculorum, quæ plura in suis fieri prædestinauit electis: quoniam & ipsi humanæ naturæ infirma considerantes, impossibilia decernunt ea, quæ de hominibus sanctis gloriosa dicuntur. Assumam decæterò narrationem, ipsam rem referens, quæ in hac nostra generatione facta dinoscitur, quam sacer vir, diuina & agere & docere edoctus, narrauit. Sed vt suprà dictum est, nullus hæc ad incredulitatem trahat, considerans impossibile fieri in hac nostra ge-

Matt. 25.

generatione tam grande miraculum: quia gratia DEI per omnes generationes in sanctas pertransiens animas, amicos Dei facit & prophetas: quemadmodùm Salomon secundùm Deum docuit. Tempus nunc est sacræ prodere narrationis initium, magnum virileq; certamen venerabilis Mariæ Aegyptiacæ, videlicet qualiter expleuerit tempora vitæ suæ. Sap. 7.

VITA S. MARIAE AEGYPTIACAE, ALIO STYLO, ET QVIDEM, NISI FALLOR, MELIORI E GRAECIS

conuersa, quàm sit ea, quæ vulgò circunfertur. Hæc autem versio, quam nunc edimus, in perantiquo manuscripto exemplari attribuitur Paulo Diacono, cuius etiam potiùs eam esse crediderim, quàm alteram illam vulgò vsurpatam, quæ tamen multis locis cum hac ad verbum concordat.

IN monasterio Palæstinorũ fuit vir vitæ moribus & verbo ornatus, qui ab ipsis cunabulis, monachicis est actibus diligenter instructus, & conuersationibus veraciter educatus, nomine Zosimas. Et nullus nos æstimet dicere Zosimam illum, in prędicationis erroneæ dogmatibus accusatum sectę alterius. Alius enim hic, & alius ille, & multa inter vtrosq; distantia, licèt vnum vterq; sortiti sint vocabuli nomen. Hic itaq; Zosimas ab initio in vno Palæstinorum conuersatus est monasterio, & oẽm pertransiens monachicam disciplinam, in abstinentiæ opere omnium factus est probatissimus. Omne enim pceptum sibi traditũ canonis ab his, qui ab infantia educati sunt in lucta perfectæ disciplinę monachicæ, irrepræhensibiliter conseruabat. Multa etiam & ipse sibi adijciẽs superaddidit, cupiens carnem spiritui subiugare. Nec enim in aliquo offendisse comprobatur. ità enim fuit in cunctis perfectus monachicis actibus, vt multotiès multi monachi de prædicti loci monasterijs & de lõginquis partibus ad eum confluentes, eius exemplis atq; doctrinis se constringerent, & ad illius imitationem abstinentiæ, se multo magìs subiugarent. 9. Aprilis. Zosimę monachi perfectio.

Hæc itaq; omnia in se habens, à meditatione sacri eloquij nunquàm discessit, sed siue in strato suo quiescens, siue surgens, aut operam tenens manibus, vel cibum, si cõueniebat vt sumeret, capiens: bono, quo ille vti consueuerat, spiritualiter vtebatur, vnumq; opus habebat perpetuum, nunquàm deficiens psallere, frequenter & meditationem facere sacri eloquij. Multotiès enim, vt asserunt, & diuina illustratione dignus effectus est à Deo sibi visionis ostensæ: & mirum nõ est nec incredibile. Si enim, vt ait Dominus, beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt: quanto magìs q suam purificauerint carnem, sobrij semper animoq; peruigiles, oculis diuinæ prospiciunt illustrationis visionem, indiciũ hinc pręparatæ futuræ * bonitatis accipientes? Dicebat autẽ ipse Zosimas, ab ipsis, vt ità dicam, maternis vlnis in hoc se esse monasterio traditum, & vsq; ad quinquagesimumtertium annum in eo cursum monachicum peregisse. Post hęc autem pulsatus est à quibusdam cogitationibus, quasi iam in ȯmibus esset perfectus, alterius non indigens in vllo doctrina. Hæc aũt, vt dicebat, intrà se cogitabat: Nunquìd est in terris monachus, qui nouum aliquid possit tradere mihi, aut iuuare me valens in aliquo, quod ignorem, aut quod ego in monachico nõ expleuerim opere? Nunquid inuenitur eorũ, qui solitudinem dilexerũt, vir, qui prior me in actibus sit? Hęc & his similia eo cogitãte, adstitit qdam & dixit ei: O Zosima, benè quidẽ, & sicut possibile fuit homini, decertâsti: benè cursum monachicũ consummâsti. Tamẽ nullus est, in oĩbus qui se perfectum demõstret. Maior eñ lucta pręsens, q̃ illa quę pterijt, licèt tu nescias. Vt aũt cognoscas, quãtę sint & alię vię salutis, egredere de terra & de cognatione tua, & de domo patris tui, vt Abrahã ille patriarcharũ eximius, & veni ad monasteriũ, quod iuxta Iordanem adiacet flumen. Matth. 5. for. * beatitudinis Tentatio Zosimæ. Gen. 12.

Mox igitur secutus dicentem, egressus de monasterio, in quo ab infantia cõuersatus est, & perueniens ad Iordanem, omnibus fluminibus sanctiorem, dirigitur ab eo,

qui

qui vocauit eum, in monasterium, in quod illum Deus venire præcepit: pulsansque manu ianuam, loquitur priùs monacho, qui ianuam obseruabat, & ille nunciauit eũ Abbati. Qui suscipiens eum, habituque & specie religiosum conspiciens, postquàm flexit genua, vt mos est monachis, accepta oratione, hoc eum interrogauit: Vndè frater aduenisti? & quam ob rem apud humiles te coniunxisti monachos? Zosimas autem respondit: Vndè quidem véni, non puto necessarium dicere: ædificationis autem gratia Pater aduéni. Audiui de vobis magnalia & laude digna, & posse Deo per vos animam sociari. Dixit autem ei Abbas: Deus, frater, qui solus sanat animæ infirmitatem, ipse te & nos doceat diuina mandata, & dirigat omnes ad ea facienda, quæ opportuna sunt. Homo enim hominem ædificare non valet, nisi vnusquisque attendat semetipsum frequenter, & sobrio intellectu, quod expediens est, operetur, Deum habens cooperatorem. Tamen quoniam, vt dixisti, charitas Christi te videre nos humiles monachos perduxit, mane nobiscum, si ob hoc venisti, & omnes nos nutriet pastor bonus sancti spiritûs sui gratia, qui animam suam dedit liberationem pro nobis, & proprias oues vocat ex nomine. Hæc dicente Abbate, flectens iterùm Zosimas genua, accepta oratione, respondit, Amen. & mansit in eodẽ monasterio.

Matt. 20. Iohan. 10.

Vidit autem ibì seniores, actibus & visione splendentes, spiritu feruentes & Domino seruientes. Psallentia enim ibì erat incessabilis, totius noctis habens stabilitatem, & in manibus semper operatio, & in ore Psalmi diuini absque diminutione. Sermo ibì ociosus non proficiebat: cogitatio auri argentique, aut rei alicuius apud illos non erat, nec nomen apud eos cognoscebatur: sed vnum erat primum solummodò, quòd festinabatur ab omnibus, vt vnusquisque mortuus esset corpore, sicut semèl eis, quę in seculo sunt, mortificatur non viuens. Cibum autem habebant indeficientem, diuinitatis eloquia: nutriebant verò corpus necessarijs pane & aqua, vt multo magìs apud diuinam charitatem apparerent efficaces.

Nota insigne monasterium & monachorũ sanctissimã vitam.

Hæc Zosimas, vt dicebat, perspiciens, ædificabatur valdè, extendens se ad perfectionem, & crescere faciens proprium cursum, cooperatores inueniens, optimè diuinum innouantes paradisum. Transactis autem aliquot diebus, appropinquauit tempus, quandò sacra ieiunia Christianis traditum est celebrare, & purificare seipsos ob diuinæ passionis resurrectionisque Dei salutationem. Ianua autem monasterij nunquàm aperiebatur, sed semper erat clausa, & absque vlla perturbatione monachi cursum suum explebant: nec enim erat licitum aperire aliquandò, nisì fortassis monachus propter aliquod opus necessarium adueniebat. Solitarius enim erat locus ille, & plurimis vicinorum nõ solùm insitatus, sed & incognitus. Canon autem talis à priscis seruabatur temporibus: propter quod, vt considero, Deus Zosimam perduxit in idem monasterium.

Quadragesimã vt obseruârint.

Dehinc ergò referam, qualiter ipsius monasterij seruabatur traditio Dominica, quam primam ieiuniorum hebdomadam nominari mos est, agebantur pro consuetudine diuina sacramenta, & vnusquisque particeps efficiebatur viuifici ac intemerati corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi. Et solitò modicum cibi sumentes, congregabantur omnes in oratorium, & curuatis genibus, factaque suppliciter oratione, salutabant se inuicèm monachi, & publicitùs genu flexo amplectebantur Abbatem, postulantes orationem, vt haberent ad inchoatum certamen cooperatricem & comitem. His ità se habentibus, fores monasterijs patefiebãt, & psallentes consona voce, Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Dominus defensor vitæ meæ, à quo trepidabo? &c. exibant omnes, multotiès aut duos aut tres monasterij custodes relinquentes, non vt custodirent ea, quæ intùs erant reposita, (Non enim erant apud illos aliqua furibus cõgrua) sed nè oratorium absq; diuinis relinquerẽt solennijs. Vnusquisque autem secum annonam ferebat, prout poterat aut volebat. Nam alius portabat * aquam, corpori ad mensuram sufficientem, alius caryças, alius palmarum fructus dactylos, alius verò legumina aquis infusa, alius nihil præter corpus proprium & vestimentum, quo vtebatur. Nutriebantur autem, quandò necessitas exigebat naturæ, herbis quæ nascebantur per solitudinem. Canon autem erat vnusquisque sibijpsi & lex absque præuaricatione, vt non cognosceret aliquis consocium, qualiter abstinebat, aut quomodò agebat. Iordanem enim mox transmeantes, longè abinuicèm se sequestrabant, & nullus se iungebat ad socium,

Psal. 26.

* paruum panem,

um, ciuitatem æstimantes solitudinem. Sed & si vnus ex ipsis à longè venientem ad se aliquem videbat, mox declinabat de itinere, & ad aliam partem pergebat. Viuebat autem sibi & Deo, psallens frequenter & constituto gustans tempore cibum. Ità oĩa ieiunia celebrantes, reuertebantur ad monasterium ante viuificum diem resurrectionis Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, cùm festam Dominicam cum ramis palmarum celebrare sancta accepit Ecclesia. Reuertebantur autem, vnusquisque habens proprij laboris testem agricolam, propriam conscientiam, cognoscentem qualiter operatus est, & qualia laborum semina seminauit. Et nullus vllo modo interrogabat alium, quomodò aut qualiter laboris certamina consummâsset. Dominica palmarum.

Hic est itaq; huius monasterij Canon, & ità perfectè & optimè custodiebatur. Vnusquisque enim, vt dictum est, per solitudinem Deo iungebatur, & in semetipso decertabat, nè hominibus placeret, sed soli Deo. Illa enim, quæ propter homines fiunt, vt hominibus placeant, aguntur: & non solùm non proderunt facientibus, sed multo damno talia agentibus efficiuntur obnoxia. Tunc itaque Zosimas consueta monasterij lege transmeauit Iordanem, modicum quid pro corporis necessitate deportans congruum, & vestem qua vtebatur: & Canonem quidem celebrabat, solitudinem pertransiens, & tempore escæ necessitatem faciebat naturæ. Sedebat autem nocte in terra, modicum quiescens, & somnum ad modicum gustans, vbicunq; eum vespertinum reperiebat tempus. Diluculo autem properare incipiebat, semper incessabile eundi habens propositum, in desiderio enim habens, vt dicebat, introire in solitudinem, & sperans inuenire aliquem patrem in ea habitantem, qui eum posset aliquid ædificare, sicut desiderabat, sine cessatione iter agebat, quasi ad aliquem iam manifestũ festinãs. Viginti aũt dierũ exigẽs iter, cũm sextæ horæ tẽpus aduenit, stetit modicum ab itinere: & conuersus ad Oriẽtem, agebat solitam orationem. Consueuerat enim constituto diei tempore figere itineris cursum, & stans psallere, & genu flexo orare. Dum autem psalleret, & in cælum inspiceret intentis obtutibus, vidit à parte dextra, vbì stans sexta orabat, vmbram quasi humani corporis apparentem: & priùs quidem turbatus est, phantasiam alicuius spiritûs existimans se vidisse, & contremuit: signo autem crucis se muniẽs, & à se timorem proijciens, (Iam enim & orationis eius finis instabat) conuertens oculos, vidit aliquem in veritate properantem ad partem Occidentis. Mulier aũt erat, quod videbatur, corpore nigerrimo, præ solis ardore denigrata, & capillos capitis habens vt lana albos, & ipsos modicos, non ampliùs quàm vsq; ad ceruicem descendentes.

Vanæ gloriæ pnicies.

Statutum diei tẽpus dicit Tertiã, sextã, Nonã &c.

Hæc itaque Zosimas videns, & desideratæ dulcedinis, gauisũs effectu gloriosæ visionis, cœpit festinanter currere in eam partem, quò & illud, quod apparuit, festinabat. Gaudebat enim gaudio magno. Non enim viderat in spatio dierum illorum speciem hominis, aut animalium vel volucrum bestiarumque formam. Desiderabat igitur cognoscere, quæ vel qualis bestia esset, quæ videbatur, sperans quoniam alicuius maiorum efficeretur prospectus. Illa autem vt vidit econtrà Zosimam veniẽtem, cœpit fugiens currere ad interiorem solitudinem. Zosimas autem ætatis senectam obliuiscens, & laborem non reputans itineris, tetendit rapidissimo cursu, desiderans coniungi fugienti. Hic ergò sequebatur, illa autem fugiebat. Erat autem cursus Zosimæ velocior, & paulo efficiebatur propinquior. Vbi autem appropinquauit, vt iam etiam posset vox audiri, cœpit, has voces emittens, clamare Zosimas cum lachrymis: Cur me fugis decrepitum peccatorem, serue Dei? Verè sustine me, quicunque es, per Deum te coniuro, pro cuius nomine hanc inhabitas solitudinem. Sustine me infirmum & indignum senem. Sustine me pro spe, quam habes pro tanti laboris remuneratione. Sta, & tribue orationem & benedictionem seni per Deum, qui neminem aliquandò proijcit. Hæc cum lachrymis Zosima postulante, venerunt currentes in quendam locum, in quo quasi aridus torrens designabatur, in quo fuisse torrentem considerauit: sed locum illum talem conuenit habere similitudinem, quomodò & in terra illa apparebat. Vt venerunt itaque in prædictum locum, illud, quod fugiebat, descendit, & item ascendit in partem aliam. Zosimas autem clamans & nusquàm progredi valens, stetit in alia parte loci, qui speciem videbatur habere torrẽtis, & addit lachrymas lachrymis, & suspiria cumulauit suspirijs, vt multo magìs ex propinquo stridorem luctûs audiret.

Suo nomine appellat Maria Zosimā, hactenùs inuisū.

Tunc illud corpus, quod fugiebat, vocem talem emisit: Abba Zosima, ignosce mihi propter Dominum, quoniam manifestare me tibi, conuersa, non possum. Mulier enim sum, & omni corporeo tegmine nuda, vt ipse vides, & corporis turpitudinem habens intectam. Sed si vis peccatrici mulieri orationem verè tribuere, proijce mihi indumentum, quo circundatus es, vt possim muliebrem infirmitatem operiens, conuerti ad te, & tuas accipere orationes. Tunc tremor nimiusque metus & mentis excessus accepit Zosimam, audientem scilicet, quia eum ex nomine vocaret Zosimam. Strenuus enim erat vir ille valdè, & diuinitatis dono prudentissimus, & cognouit, quia ex nomine non vocâsset eum, quem nunquàm viderat, de quo nec vnquàm audierat, nisì manifestissimè prouidentiæ gratia fuisset illustrata. Fecit autem cum festinatione, quod iussum est ei: & exuens se pallio, quo erat indutus, terga versùs proiecit ei. Illa accipiens, inquātùm potuit tegens partem corporis, quam oportet plùs tegere cæteris, præcinxit se, & conuersa ad Zosimam, ait ei: Quid tibi visum fuit Abba peccatricem videre mulierculam? Quid quærens à me videre aut discere, tantum non recusâsti tolerare laborem? Ille autem in terram prostratus, poscebat benedictionem secundùm morem accipere. Prostrauit autem se & ipsa, & vtrique iacebant in terra, alius ab alio poscens benedictionem: & non erat aliud ab alterutro audire, nisì tantùm, Benedic.

Diuinitùs docta nouit eū esse presbyterum.

Post multarum autem spatium horarum dixit mulier ad Zosimam: Abba Zosima, tibi competit benedicere & orare. Tu enim presbyterij honore suffultus es, & plurimis iā annis sancto assistis altari, & donis diuinitatis Christi secreta rimaris. Hæc verò verba Zosimam in magnum timorem & certamen magìs inducebant, & tremens senex, sudoris guttis infundebatur. Dicit autem ei deficiens viribus & quasi halitu iam intercluso: Manifesta iam quidem es ex ipsa visione, ô spiritualis mater, quoniam tu ad Dominum profecta es, & fortiori parte seculo mortua es. Manifestè autem plùs omnibus tributa est tibi gratia, vt me vocares ex nomine, quem nunquàm vidisti. Sed quia gratia non ex dignitate cognoscitur, sed ex animarum actibus significari cōsueuit, ipsa benedic propter Dominum, & orationem tuæ perfectionis tribue indigentiæ meæ. Perseuerantiæ autem senis compassa, dixit: Benedictus Deus, qui salutem procurat animarum: & Zosima respondente, Amen, surrexerunt vtrique de terra, & ait mulier seni: Homo, quam ob rem ad me peccatricem venisti? Tamen quoniam quidem te gratia spiritûs sancti direxit, vt aliquod ministerium exhibeas, meę exiguitatis corpori congruum, dic mihi, quomodò hodiè Christianissima regitur tribus, quomodò Imperatores, quomodò sanctæ Ecclesiæ pascitur grex. Zosimas autem respondit: Mater, tuis orationibus sanctis pacem stabilem Deus largitus est: sed suscipe indigni meî consolationem, & propter Deum ora pro omni mundo, & pro me peccatore, vt non huius cursûs & itineris labor sine fructu mihi efficiatur, & tantæ solitudinis via. Et illa respondit ad eum: Te quidem oportet Abba Zosima sacerdotij, vt dixi, habentem honorem, pro omnibus & pro me orare. in hoc enim & vocatus es. Sed quia obedientiæ præceptū habemus, quod mihi à te iussum est, bona faciam voluntate. Et hæc dicens, ad Orientem conuersa, & eleuatis in excelsum oculis manibusque extēsis, cœpit orare motu tantùm labiorū in silentio, ità vt vox penitùs non audiretur, quæ posset intelligi. Vndè & Zosimas nihil potuit ex ipsa oratione agnoscere. Stabat enim, vt dicebat, tremēs, terram conspiciens, & nihil vllo modo loquēs. Iurabat autem, Deum testem verbi proponens, quoniam vt vidit eam perseuerantem in orationis constantia, paululùm eleuatis ab adspectu terræ oculis, vidit eam eleuatam quasi cubitum vnum à terra, & in aëre pendentem orare. Hoc autem vt vidit, nimiò pauore correptus, prostrauit se in terrā: sudoreq; suffusus & nimiùm perturbatus, nihil dicere præsumebat: in seipso autem dicebat: Domine miserere.

Præ feruore spiritûs, corpus quoque sursùm tollitur.

In terra autem prostratus iacens, scandalizabatur in mente, putans nè fortè spiritus esset, qui se fingeret orare. Conuersa autem mulier, erexit monachum, ità dicēs: Quid te Abba cogitationes tuæ perturbant scandalizari in me, quasi spiritus sim, & fictam faciam orationem? Certus esto, homo, peccatricem me esse mulierculam, at tamen sacro circundatam baptismate: & non sum spiritus, sed fauilla & cinis & totū caro, & nihil spiritualis phantasiæ aliquandò vel ad mentem reducens. Hæc dicens, signo Crucis signat frontem suam, oculosque & labia: simulque & pectori vexillum Cru-

Crucis insigens, ità dixit: Deus, Abba Zosima, de aduersario Ecclesiæ & immissionibus eius liberet nos, quoniam multa super nos est inuidia eius. Hæc audiens senex, prosternit se, & appræhendit pedes eius, dicens cum lachrymis: Obsecro te per Dominum Iesum Christum, verum Dominum nostrum, qui de virgine nasci dignatus est, pro quo hanc induta es nuditatem, pro quo has carnes ità expendisti, vt nihil abscondas à seruo tuo, quæ es, & vndè, vel quandò & qua occasione solitudinem hanc inhabitâsti. Sed omnia, quæ circa te sunt, edicito mihi, vt Dei magnalia facias manifesta. Sapientia enim abscondita & thesaurus occultus, quæ vtilitas in vtrisque? sicut scriptum est. Dic mihi omnia propter Dominũ. nec enim pro gloriatione aut ostentatione aliquid dices, sed vt mihi satisfacias peccatori & indigno. Credo enim Deo, cui viuis, cum quo & conuersaris, quoniam ob huiuscemodi rem directus sum in hanc solitudinem, vt ea; quæ circa te sunt, Deus faciat manifesta. Non enim nostræ virtutis est, iudicijs resistere Dei. Nisì fuisset acceptabile Christo Deo nostro manifestare te & qualiter decertâsti, nec teipsam permitteret videri ab aliquo, nec me confortaret tantam properare viam, nusquàm valẽtem progredi, aut de cellula mea procedere. Eccl. 20.

Hæc eo dicente, sed & alia plura, eleuans eum mulier, dixit: Verè erubesco, Abba meus, dicere tibi turpitudinem meorum actuum: tamen quia vidisti nudum corpus meum, denudabo tibi & opera meorum actuum, vt cognoscas quantę turpitudinis & luxuriæ confusione & opprobrio repleta est anima mea. Non enim, vt tuipse considerâsti, propter aliquam gloriam meã, quæ circa me sunt, volo narrare. Quid enim potero gloriari, quæ diabolo vas fui electiõis effecta? Scio autem, qa si cœpero narrare ea, quæ sunt de me, fugies à me, quemadmodùm quis fugit à facie serpentis, auribus non sustinẽs audire inexpedibilia, quæ sum operata. Dicam tamen, nihil negãs, & veriùs referam, supplicans tibi priùs, vt non deficias orare pro me, vt misericordiam merear inuenire in die iudicij. Et senex suffusus lachrymis, flebat. Tũc cœpit mulier narrare ea, quæ de se erant, ità dicens:

Ego, frater, patriam Aegyptum habui. Parentibus autem meis viuentibus, duodecimum gerẽs ætatis annum, affectu illorum spreto, in Alexandriam véni: & quomodò quidem virginitatem meam in primis violauerim, & qualiter indesinenter & insatiabiliter vitio libidinis subiugata iacuerim, erubesco considerare. Hoc enim non breue est dicere: illud verò citiùs dicam, vt possis cognoscere insatiabilem vitij mei ardorem, quem habui in amorem stupri. Decem & septem & eo ampliùs annos (ignosce) publicè populo transegi, in incendio iacens luxuriæ. Non propter alicuius donum virginitatem meam perdidi: neque enim ab aliquibus dare volentibus aliquid accipiebam: quippe libidinis furore succensa, hoc considerabam, vt ampliùs ad me concurrere gratìs facerem, nefarium stupri mei implens desiderium. Neque enim consíderes, quia pro diuitijs nihil accipiebam. mendicãs nanque viuebam, aut multotiès stuppam filando. Desiderium enim, vt dixi, habebam insatiabile, ità vt indesinenter me in sterquilinio luxuriæ volutarem. Et hoc mihi erat pergratum, & hoc vitam existimabam, si indesinenter naturæ iniuriam peregissem. Hoc modo me vitam ducente, vidi in quodam æstûs tempore multitudinem Libyorum & Aegyptiorum quasi ad mare concurrentem. Reperi itaque aliquem, & interrogaui: Quò putas festinant viri isti, qui currunt? Dixit autem mihi: Hierosolymam omnes ascendunt ob sanctæ Crucis exaltationem, quæ post aliquot dies solitò celebratur. Dixi ad eum: Putas suscipiẽt me, si voluèro abire cum ipsis? Et ille dixit: Si habes naulum, nullus te prohibebit. Dixit ei: Verè frater naulum vel sumptum non habeo. Vadam autem & ascendam in vnam nauim, quam conduxerunt, & licèt noluerint, enutrient me: memetipsam eis tradam. Corporis enim mei potestatem habẽtes, pro naulo accipiãt. Proptereà autem cum eis voluï ambulare, (Abba meus ignosce) vt multos haberem cooperatores in meæ libidinis passione.

Exponit Maria Zosimæ anteactã vitam suam.

Exaltatio S. Crucis.

Dixi tibi, mi domine senex, ignosce mihi: nè compellas me meam dicere confusionem. Contremisco enim, nouit Dominus. Maculant enim & te & ipsum aërem isti sermones mei. Zosimas autẽ terram lachrymis infundens, dixit ei: Dic propter Dominum ô mater mea, dic, & nè prætermittas sequẽtia tam salutiferæ narrationis. Illa autem adiungens priori narrationi, addidit hæc: Adolescens ille, audiens sermonum

meorum ſcurrilitatem, ridens diſceſſit. Ego autem fuſum, quem manu tenebam, proijciens,(hunc enim, etſi poſt tempus, conueniebat me tenere) cucurri ad mare, quò illos perſpexi currentes, & vidi iuuenes aliquot in litore ſtantes, numero quaſi decem,corpore motuque acerrimos, & ad id, quod mihi erat pergratum, optimos viſos. Erant autem & alij, qui iam naues aſcenderant. Impudenter autem, vt mihi conſuetudo erat,& irreuerenter in medio eorum me dedi,dicēs: Accipite & me vobiſcum, quò pergitis:non enim ero ingrata vobis. Sed & alios ſordidiores proferens ſermones, omnes ad ridendum commoui. Illi autem inuerecundum motum meum videntes, accipientes me, in nauiculam duxerunt. Exindè autem nauigationem cœpimus. Quæ autem poſt hæc acta ſunt, quomodò tibi enarrare potero,ô homo Dei? Quæ lingua dicere vel auris valet audire ea, quæ in nauigio vel itinere facta ſunt? quomodò & nolentes ad peccandum miſeros ego compellebam. Non eſt narrabilis vel inenarrabilis nequiſſima ſpecies,cuius non ſim infelicibus magiſtra ſceleris effecta. Ergò nunc ſatisfactus eſto, quia ſtupeſco,quomodò meas mare illud ſuſtinuit iniquitatum luxurias, quomodò terra non aperuit os ſuum, & in infernum viuentem me demerſit,quæ tantas in laqueum induxi animas. Sed,vt arbitror,meam
1.Tim. 2. Deus,qui neminem vult perire,ſed omnes fieri ſaluos,requirebat pœnitētiam. Non
Ezech. 18. enim vult mortem peccatoris, ſed longanimiter expectat, ſuſtinens conuerſionem. Sic itaque cum magna feſtinatione aſcendimus Hieroſolymam: & quantos quidem dies ante feſtiuitatem in ciuitate commorata ſum,ſimilibus nequiſſimis vacaui operibus,magiſque peioribus. Non enim contenta fui iuuenibus, mecum in mari luxuriantib⁹ & in itinere, ſed & alios multos peregrinos & ciues in mei ſceleris actus cōgregans,conquinaui ſeducens.

Nō admittitur intrà templū diuinitùs repulſa.

Quandò autem venit ſanctæ Exaltationis feſtiuitas precioſæ Crucis,ego quidem, ſicut & priùs,præibam,iuuenum illaqueans & capiens animas. Vidi autem primo diluculo omnes ad eccleſiam vnanimiter concurrentes. Abij & ego,currens cum currentibus,& véni cum illis in atrium templi: & cùm veniſſet hora exaltationis diuinæ Crucis, impingebam & impingebar,repellebarque quodammodò,feſtinans ingredi cum populo magno conatu: & quidem vſque ad ianuam templi cum his,qui ingrediebantur,cum magna laboris tribulatione appropinquabam & ego infelix: quandò autem ianuam ingredi debebam,illi quidem omnes ſine impedimento ingrediebantur: me autem diuina aliqua virtus prohibebat,non indulgens introitum. Mox igitur repulſa,eijciebar foràs: & eiecta, inueniebar ſola in atrio ſtans. Conſiderans autem per muliebrem impotentiam hoc mihi euenire, iterùm alijs me immiſcebam, vim mihi quodammodò faciens introëundi, ſed enim laborabam in vacuum.

Vt enim limina veſtigio contingebam,omnes interiùs recipiebantur, nullum habentes impedimentum,me autem ſolam non recipiebat: ſed quaſi multitudinis militaris manibus modò hinc,modò indè repulſa & eiecta, vt mihi ingredienti aditum clauderet, ità me repentina aliqua prohibebat virtus,& iterùm inueniebar in atrio. Hoc tèr & quatèr paſſa & facere conans, nihilque proficiens, deſperans decætero & ampliùs nuſquàm progredi valens, (fuerat quippe corpus meum à vi comprimentium valdè confractum) recedens diſceſſi,& ſteti in quodam angulo atrij templi,& vix aliquandò, ob quam cauſam prohiberer videre viuificum lignum, in cogitationem reduxi. Tetigit enim mētem & cordis mei oculos intellectus ſalutis, recogitabamq; quia ſqualida actuum meorum ſcelera mihi introëundi aditum obſerabant. Cœpi itaque flens nimiùm conturbari & pectus tundere, atque ſuſpiria de profundis cordis proferens,& gemens eiulanſque proſpexi in loco, in quo ſtabam, ſurſùm imaginem ſanctæ DEI genitricis ſtantem, & aio, ad eam intentè & indeclinanter attendens: Domina virgo, quæ DEVM verum genuiſti ſecundùm carnem: ſcio enim ſcio, quia non eſt condecens nec opportunum, me ſic horridam adorare imaginem tuam vel contemplari oculis, tantis ſordibus pollutis, quæ ſemper eſſe virgo dinoſceris & caſta, quæ corpus & animam habes mundam & immaculatam: iuſtum autem eſt,me luxurioſam à tua puriſſima caſtitatis munditia abominari & proijci. Tamen quoniam, vt audiui, ob hoc effectus eſt DEVS homo, quem ipſa digna genuiſti, vt peccatores vocaret ad pœnitentiam: adiuua me ſolitariam & nullum habentem adiutorium. Præcipe, & mihi licentiam tribue ingrediendi in eccleſiæ pa-

Implorat ſuffragia beatiſsimæ virginis Mariæ.

patefactum aditum. Non efficiar aliena à visione preciosissimi ligni, in quo adfixus Deus homo, quem concipiens ipsa virgo genuisti, proprium sanguinem dedit pro mea liberatione. Iube, ô Domina, & mihi indignæ ob diuinæ Crucis exaltationem ianuam pateficri, & te ex te genito CHRISTO dignissimam do fideiussorem, quia nunquàm vltrà meam carnem coinquinabo per horrida commixtionum ludibria: sed mox vt filij tui, virgo, me lignum adorare concesseris, renunciabo seculo & omnibus, quæ sunt seculi, & vadam vbì præceperis ac demonstraueris salutis viam, quia tu pro me fidem dixisti.

Hæc dum dicerem, satisfeci menti meæ, quòd sancta DEI genitrix posset pro me hæc omnia obtinere. Derelinquens itaque locum, in quo orabam, miscui me inter hos, qui templum ingrediebantur, nullusque repertus est, qui me foràs repelleret: sed magìs vt vnda maris, ità me turba intrò impellebat appropinquare sancto loco, quem priùs nec pedibus calcare poteram. Tunc ex nimio gaudio appræhendit me pauor, dum me viderem locis adstare sanctis, vbì priùs iniquitas mea me ingredi prohibebat. Nam absque vllo labore adoraui lignum sanctæ Crucis, & sensi ibì odorem suauitatis, & merui videre omnia DEI mysteria. Et egrediens ad illam, quæ me fide duxerat, adiungensque me in illum locum, in quo promissiones fidei dictionis sanctæ DEI genitrici feceram, flectens genua, his cœpi loqui sermonibus: Tu mihi Domina miserta es, measque preces non repulisti: per te merui gloriam Dei, quam peccatores percipere non possunt. Per te glorificabo Deum, peccatorum recipientem pœnitentiam. Quid ampliùs quæram, quàm quòd merui videre diuina mysteria? Appropinquauit ô Domina tempus, in quo mea debeat impleri promissio. Nunc vbì tibi placuerit, dirige me, & demonstra mihi pœnitentiæ & salutis viam. Dum hæc dicerem, audita est vox dicentis: Si Iordanem transieris, illic bonam inuenies requiem. Ergò dum talem audiuissem vocem, credens eam propter me fuisse dictam, cum lachrymis meas leuaui manus, & ità dixi Dei genitrici: Domina mi, Domina nè derelinquas neque deseras me: sed iugiter custodias, vbì tu me vis ire. Et hæc dicens, egressa sum atrium templi: & videns me quidam pius vir, obtulit mihi pro eleemosyna nummos tres, dicens: Suscipe mater. Ex quibus minutos tres comparaui panes, quos mecum pro benedictione tuli in via. Interrogauique virum illum, à quo panes emeram, vbì vel quæ esset via, volentibus ad Iordanem ambulare flumen: qui ostendit mihi portam ciuitatis, per quam iter ad Iordanem facerem.

Admittitur in tēplum.

Exindè egrediens, initium viæ cum lachrymis faciebam. Erat autem quasi tertia hora, quandò lignum adoraui, & ante solis occasum attigi oratorium sancti Iohannis Baptistæ, super ripam Iordanis positum. Mox faciem & pedes ex ipsius aqua fluminis laui, & sacrosancta mysteria merui in eodem sancti Iohannis Baptistæ percipere monasterio. Ibique vnius panis dimidium edens, bibensque aquam Iordanis, in terra me collocaui. Alio verò die ascendens nauiculā, transfretaui Iordanem, enixiùs deprecans sanctam & immaculatam virginem, vt ipsa mihi viam ostenderet salutis, sicut ei placeret. Peruénique in eremum, & ex illo tempore vsque nunc semper elongaui fugiendo, habitans in deserto, & expectans Deum meum, qui saluos facit conuertentes ad se. Zosimas autem ait ad eam: Quot anni sunt, domina mi, ex quo hanc habitas eremum? Responditque ad eum mulier: Quadraginta & septem anni sunt, vt existimo, ex quo de sancta egressa sum ciuitate. Dicit ei Zosimas: Quem inueneras aut inuenis cibum, ex quo hoc habitas desertum? Mulier respondit: Duos quidem & dimidium ferebam panem, quandò Iordanem transieram, qui per tempora quasi lapides duri facti fuerant. Ex his modicum comedendo, aliquantos transegi annos. Dicit ei Zosimas: Et absque labore tot annos patiens euasisti, vel subita conuersationis mutatio non tibi incussit labores? Respondit illa: Rem nunc me interrogâsti, Abba Zosima, multum habentem timorem. Nam si voluëro nunc recordari pericula, quæ sustinui, atq; insidias cogitationum, timeo nè mihi rursùm renouentur. Zosimas dixit: Nihil derelinquas domina mi, quod nō mihi patefacias. Semèl tibi suppliciter supplicaui, vt omnia minutatìm dicas.

Psalmo.54.

47. annis degit in solitudine.

Tum illa respondit: Crede mihi, Abba Zosima, quòd decem & septem annos in hoc deserto feris & indomitis cogitationum bestijs transegi, carnalibus reluctans cogitationibus. Dum recordabar affluentiam præteritorum ciborum, desiderabam carnes vel pisces, quos in Aegypto anteà comederam. Delectabar vini potu insatiabiliter. multo enim vino vtebar, dum fuissem in seculo. Delectabant me nefanda cantica dæmonum, quæ anteà didiceram. Sed mox lachrymas fundebam, & manibus pectus vulnerabam. Reducebam ad memoriam, illam quam mihi fideiussorē feceram, dum in hanc ingrederer eremum: & quasi Dei genitricis adstarem imagini, ità eam lamentabiliter rogabam, vt amoueret pessimas ac sordidissimas mentis meæ cogitationes. Et dum plurimas funderem lachrymas, vndiquè mihi refulgens videbam lumen, atque claritate corusca circundabar. Rursùs autem insidiabantur mihi fornicationum mearum cogitationes, quæ quasi ignis vehemens deuastabant viscera cordis mei, impellentes me ad perniciosa desideria. Dum verò talia tentationum certamina indesinenter mihi insisterent, ad consueta orationum recurrebam arma, in terram me proijciens, eamque lachrymis inundans, meam, mihi vt succurreret, orabam fideiussorē, nè postmodùm, vt præuaricatrix, damnationis extremæ luerem pœnas. Non autem eleuabam à terra faciem, nisì totius diei noctisque consummatum fuisset spatium, & dulcissimi illius splendoris fuissem lumine circundata, qui totam illam tentationum cogitationem fugaret. Sicque sanctæ fideiussoris meæ protecta solatio, transegi decem & septem annorum spatia, innumera euadens pericula. Et ex illo tempore vsque hactenùs, auxiliatrix mea præstò mihi inuenitur vbiquè, & vndiquè vigilans custodit me. Dixit ad eam Zosimas: Nunquid eguisti vlteriùs victu ac vestimento? Respondit: Illis, vt dixi, expensis panibus per decem & septem annos, comedebam herbas, quæ in deserto inueniebantur. Vestimenta autem mea, cum quibus Iordanem transgressa sum, dirupta atque putrefacta sunt. Valdè autem à pruinis hyemalibus & æstiuis ardoribus tribulata sum. Ab illo verò tempore vsq; nunc, diuina misericordia eripuit corpus & animam meam à cunctis periculis: fitque mihi recordanti, quanta mala, quantaque pericula per diuinam euaserim gratiam, magna lætitia, & spes crescit salutis. Cibus potusque ac vestimentum mihi est verbum Domini: quoniam non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Nam dicit scriptura: Non habentes vestimentum, induuntur petra, qui se vestimento expoliauerint iniquitatis.

Grauissimæ tentationũ infestationes.

Mirabilis Deus in sanctis suis.

Deut. 8. Iob 24. iuxta 70. interpretes.

Hæc audiens Zosimas, quòd ex testimonijs diuinarum scripturarum loqueretur, ait ad eam: Psalmos, ô domina mi, vel alios scripturæ libros legebas? Ait ad eum: Crede mihi, homo DEI, quia non vidi alium hominem ex eo, quandò transfretaui Iordanem, nisì tantùm nunc tuam præsentiam: sed neque bestiam aliam vel aliud animal. Literas verò nunquàm didici, neque aliquem legentem aut psallentem audiui: sed verbum Dei semper viuens, omnem hominem docet scientiam. Eccè explanaui tibi mea opera pater: sed sicut antè rogaui, & nunc rogo te atque coniuro per Deum verbum incarnatum, incessabiliter dignare orare pro me peccatrice apud Dñm. Dum hæc diceret mulier, compleuit vniuersos sermones suos. Flectens verò senex in terra genua, vocem cum lachrymis eleuauit, dicens: Benedictus Deus, qui facit magna, mirabilia, gloriosa atque terribilia, quorum non est numerus. Benedictus es Domine Deus omnipotens, qui mihi peccatori reuelâsti omnia bona, quæ donare dignatus es timentibus te, nec vnquàm derelinquis quærentes te. Illa verò eleuans senem de terra, dicebat: Hæc omnia quæ audîsti à me, ô homo Dei, per Saluatorem te coniuro Christum Dominum nostrum, nullis ea loquaris, quousquè me Deus de terra assumi iusserit. Nunc igitur vade cum pace, & iterùm venturo anno videbis me, & videberis à me, Dei tecum gratia comitante. Rogo autem te per Deum, vt in sanctis ieiunijs futuro anno minimè transeas Iordanem iuxta consuetudinem monasterij. Audiens autem Zosimas, quòd & solennem regulam monasterij ei nunciaret, admirabatur, nihil aliud dicens, nisì, Gloria tibi Deus, qui præstas diligentibus te. Illa autem ait ad eum: Habita, vt dixi, in monasterio, & non egrediaris iuxta regulam:

Iob. 9.

lam: quia nec permittetur tibi. Et veſpere ſanctæ Cœnę Dominicæ ſume ſacroſanctũ corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti in vas mundiſſimum, adferensq; mihi, expecta me in illa parte Iordanis iuxta ſeculum, vt eò veniens, ſuſcipiam viuificationis ac redemptionis myſteria: quia à die illa, qua in oratorio ſancti Iohannis, priuſquàm transîſſem Iordanem, communicaui, vſque nunc minimè ſacri corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti percepi myſteria. Sed me peccatricem deprecantem te, ô pater, nè deſpicias, mihique ſacroſancta myſteria afferas ea hora, qua Dominus ſuos diſcipulos illius ſacratiſſimæ Cœnæ participes fecit. Iohanni autem Abbati monaſterij, in quo habitas, edicito: Attende tibijpſi & gregi tuo. Aliqua em̃ fiunt ibì meritò emendanda. Sed nolo te hæc ei nũc dicere, ſed quandò pręceperit tibi Deus. Hæc dicens, & orationem à ſene poſtulans, ad interiorem ſolitudinem velociùs feſtinauit. *Nouit monaſterij ſecreta.*

Zoſimas autem proſternens ſe, oſculabatur ſolum, vbì eius veſtigia ſteterunt, dans gloriam Deo: immenſasque gratias agens, reuerſus eſt, laudans & benedicens Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Iterùm autem remeans eodem ſolitudinis itinere, quo venerat, ingreſſus eſt monaſterium eo tempore, quo conſueuerant ij, qui in eo morabantur. Et totum quidem annum illum tacuit, minimè audens quippiam dicere ex his, quæ viderat: in ſeipſo autem deprecabatur Dominũ, vt iterùm ei oſtenderet deſiderabilem vultum. Suſpirabat autem, annui curſûs conſiderans tarditatem. Quandò autem aduénit ſacra ieiuniorum prima Dominica, mox poſt ſolitam orationem alij quidem pſallentes exiêrunt: ipſe autem modica febris infirmitate detentus, manſit intùs in monaſterio. Recordatus eſt autem à ſancta illa ſibi prædictum, quia neque volens egredi valebis. Aliquantis autem elapſis diebus, ab infirmitate ſubleuatus, in monaſterio conuerſabatur. Quandò autem monachi ſunt reuerſi & cōiuncti veſperę ſacratę Dominicę cœnę, fecit quod ei iuſſum eſt, mittens in modicum calicem intemerati corporis & precioſi ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti portionem. Poſuit quoquè in caniſtro caricas paucas & palmarum fructus, id eſt, dactylos, & parùm lenticulæ aquis infuſæ: & veniens tardè hora iam veſpertina, ad labium Iordanis ſedebat, aduentum ſanctæ præſtolans. Beatiſſima autem illa tardante muliere, Zoſimas non dormitauit, ſed ſolicitè attendebat ſolitudinem, ſuſtinens quod videre deſiderabat. Dicebat autem ſenex in ſemetipſo: Nunquìd veniens non me inuénit, & reuerſa eſt? Hęc dicens, lachrymis perfuſus fleuit: & eleuans in cælum oculos, ſuppliciter Deum deprecabatur, dicens: Non me alienes Domine iterùm videre, quam mihi videre tribuiſti. Non vadam vacuus, peccata mea portans in increpatione.

Hæc orante eo cum lachrymis, alia in eum cogitatio íncidit. Quid itaque, & ſi venerit, faciet? Quomodò tranſibit Iordanem? Quia nauicula non eſt, quo pacto ad me indignum perueniet? Heu me infelicem. Heu quis me tam iuſtæ ſpeciei alienauit? Hæc ſene cogitante, eccè ſancta illa aduenit, & in parte alia fluminis ſtetit, vndè venerat. Zoſimas autem videns eam, ſurrexit gaudens & exultans nimìs, & glorificans Deum. Lucta autem certaminis in eius fluctuabat cogitationis intentione, quòd nō poſſet illa tranſire Iordanis fluenta. Et reſpiciens ſenex, vidit eam vexillo Crucis aquas Iordanis ſignantem. Totius tunc noctis tenebras ſplendor illuminabat lunæ, quia tempus recurſûs illius erat. Statìm autem vt ſignum Crucis impreſſit, aſſcendit ſuper aquas: & ambulans ſuper liquidum æquoris fluctum, veniebat quaſi per ſolidum iter. Zoſima autem ſtupente, & genu flectere nitente, illa ſuper aquas clamans, prohibuit, dicens: Quid facis Abba, qui & ſacerdos DEI es, & diuina portas myſteria? Qui ſtatim obediuit dicenti. Illa autem deſcendens de aquis, dixit ſeni: Benedic pater, benedic. Ille autem cum magna feſtinatione reſpondit (Stupor enim nimius inuaſerat eum in tam glorioſo miraculo) & dixit: Verè non mentitur DEVS, qui pollicitus eſt ſibi ſimiles eſſe eos qui ſemetipſos purificant. Gloria tibi CHRISTE DEVS noſter, qui oſten- *Nota mirabilē energiā ſigni ſanctę Crucis.*

disti mihi per ancillam tuam hanc, quantùm mea consideratione inferior sum vera perfectione. Hæc eo dicente, postulauit mulier sanctum dicere symbolum, & sic Dominicam inchoare orationem. Expleto, Pater noster qui es in cælis, sicut mos est, pacis osculum obtulit seniori : & sic viuifica mysteriorum suscipiens dona, in cælum extensis manibus ingemiscens cum lachrymis, ità clamauit : Nunc dimittis Domine ancillam tuam secundùm verbum tuum in pace : quia viderunt oculi mei salutare tuum. & seniori dixit : Ignosce Abba, & aliud meæ petitionis imple mandatum. Vade nunc ad monasterium cum pace Dei : recursu autem aduenientis anni iterùm veni in illum torrentem, in quo tecum sum priùs locuta. Prorsùs non omittas, sed propter Dominum veni: & videbis me iterùm, qualiter Deus voluerit. Ille autem respondit ad eam: Vtinàm esset possibile nūc tua sequi vestigia, & tui preciosissimi vultûs visione frui. Oro mater, vt vnam senis petitiunculam facias, & modicum cibi ex eo, quod huc attuli, digneris accipere. Et hæc dicens, ostendit ei quod secum detulerat canistrum. Illa autem extremis digitis lenticulam contigit, & tria tollens grana proprio intulit ori, sufficere dicens gratiam spiritûs, vt custodiret animam immaculatam. Tunc dicit seni : Ora pro me Dominum, & meæ memor esto semper infelicitatis. Ille pedes eius contingens, cum lachrymis deprecabatur, vt oraret pro Ecclesia & pro Imperio & pro se, & dimisit eam abire flens & eiulans. Non enim audebat eam multùm detinere, quæ nec, si vellet, poterat detineri.

Sub obitū sumit sacro sanctam Eucharistiam.

Illa autem Crucis iterùm impressione Iordanem signans, ascendit ambulans super liquidum Iordanis elementum, & transiuit sicut antè veniens fecerat. Senex autem reuersus est, gaudio & timore nimio repletus. Semetipsum autem repræhendebat, pœnitens quia nomen sanctæ vt cognosceret, non inquisiuit : sperabat tamen venturo hoc se anno consecuturum.

Transacto autem eiusdem anni cursu, venit iterùm in vastam solitudinem, expletis omnibus secundùm consuetudinem, festinans ad gloriosam visionem intuendam. Perambulans autem solitudinis iter, & inueniēs aliqua cupitum locum indicātia signa, dextra læuaque adspiciens, intuitumque oculorum deducens, lustrabat vbique sicut scientissimus venator, sicubì suauissimam repertam comprehenderet feram. Vt autem nihil vllo modo vidit quoquàm se mouens, cœpit seipsum lugens infundere lachrymis. Tunc eleuans oculos, orans dicebat : Ostende mihi Domine absconditum thesaurum, quem mihi peccatori manifestare dignatus es. Ostende mihi, obsecro Domine, in corpore angelum, cui totus comparari indignus est mundus.

Hęc orando, peruénit ad locum, qui in torrentis similitudine fuerat designatus, & in extrema eius parte stans, vidit in parte superiori splendentem solem : & adspiciens, vidit sanctæ mortuum iacēs corpus, & manus sic, vt oportet, compositas, & corpus ad Orientem respiciens. Currens autem, lachrymis lauit beatissimæ pedes. non enim aliud corporis eius membrum audebat contingere. Lachrymans autē aliquandiù, & psalmos dicens tempori & rei congruentes, fecit sepulturæ orationem, & dicebat sibijpsi: Forsitan non complacet sanctæ hæc fieri. Hæc eo cogitante, designata scriptura erat in terra, vbì hæc legebantur : Sepeli Abba Zosima miseræ Mariæ corpusculum. Redde terræ, quod suum est, & pulueri adijce puluerem. Ora tamen Dominum pro me, transeunte mensis * Parmathi secundùm Aegyptios, quod est secundùm Romanos Aprilis die nona, id est, V. Idus Aprilis nocte salutiferæ passionis, post diuinæ & sacræ Cœnæ communionem.

Zosimas inuenit eius corpus exanime.

** Parmenothi*

Has senex cùm legisset literas, cogitabat quidem priùs, quisnam esset, qui scripsit. Illa enim, vt ipsa dixerat, literas ignorabat. In hoc tamen valdè exultans gaudebat, quia eius sanctum didicit nomen. Cognouit verò, quia mox vt diuina in Iordane mysteria participauit, eadem hora in locum illum vénit, vbì mox de hoc mundo transiuit, & idem iter, quod Zosimas per dies viginti ambulans vix consummauit laborans, vnius horæ cursu Maria confecit, & statìm migrauit ad Dn̄m. Glorificans autem Zosimas Dominum, & lachrymis corpus eius infundens : Tempus est, inquit, miser Zosima: quod iussum est, ꝑfice. Sed q̄d faciā infelix, q̄a vndè fodere valeam, nō habeo ? Deest sarculū, non est rastrū, nihilq; ex oībus est ꝑ manibus. Hęc illo in corde suo

ſuo ſecretè dicente, vidit lignum permodicum iacens: quod aſſumens, cœpit fodere. Valdè autem dura erat terra & valdè fortiſſima, & nequaquàm valebat ſenex fodere: quia & ieiunio confectus, & longa itineris fatigatione nimìs erat exhauſtus. Laborabat enim, & ſuſpirijs nimijs vrgebatur, & ſudoribus madefactus, ingemuit grauiter ex ipſo fundo cordis ſui. Et reſpiciens, vidit ingentis formæ leonem iuxta corpus ſanctæ ſtantem, & eius plantas lambentem. Videns autem, contremuit præ pauore grandiſſimę feræ, illius, præcipuè quia audiërat ſanctam fœminam illam dicentem, quòd nunquàm aliquam vidiſſet feram. Signo autem ſe Crucis confirmauit vndiquè, credens quia illæſum eum cuſtodire valet virtus iacentis. Leo autem cœpit annuere ſeni, blandis eum motibus ſalutans. Zoſimas autem dixit leoni: Quoniam à Deo miſſus veniſti maxime ferarum, vt huius Dei famulæ corpus terræ commendetur, exple opus officij, iuſſusque eius corpuſculum ſepeli. Ego enim ſenectute cõfectus non valeo fodere, ſed nec congruũ quid habeo ad hoc opus exercendum: rurſùs autem tanti itineris ſpatia emetiri non valeo, vt aliquid adferam. Tu diuino iuſſu hoc opus cum vngulis facito, vt commendemus terræ hoc ſanctum corpuſculum.

Continuò autem, iuxta ſenis ſermonem, leo cum brachijs & vngulis fecit foueam, quanta ad ſepeliendum ſanctæ corpuſculum ſufficere poſſet. Senex verò lachrymis pedes ſanctæ abluens, & multipliciter effuſa prece exorans eam, vt nunc pro omnibus ampliùs oret, operuit terra corpuſculum nudum adſtante leone, ſicut eam priùs repererat, & nihil aliud habens, niſì illud ſciſſum veſtimentum, quod ei iam antè proiecerat Zoſimas, ex quo Maria quædam ſui corporis membra texerat. Deindè recedunt pariter: & leo quidem in interiora ſolitudinis quaſi ouis manſueta abſceſſit: Zoſimas autem reuerſus eſt, benedicens & glorificans DEVM, & hymnum laudis decantans Domino noſtro. Veniens autem in cœnobium, omnia fratribus ab initio retulit, nihilque abſcondit ex ijs omnibus, quæ vidit & audiuit, vt omnes audientes magnalia DEI, nimio ſtupore admirarentur, & cum timore & amore magnaque fide celebrarent beatiſſimæ Mariæ huius tranſitûs diem. Iohannes autem Abbas inuenit quoſdam corripiendos & emendandos, iuxta ſanctæ illius ſermonem, & hos miſerante DEO conuertit. Zoſimas autem in eodem degens monaſterio, impleuit annos centum, & tunc migrauit ad Dominum in pace, gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo patri gloria & honor & imperiũ vnà cum ſancto & viuificatore & adorando ſpiritu, nũc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

Leo ſuis vnguibus parat ſepulcrum.

SANCTORVM TERENTII, APHRICANI ET SOCIORVM MARTYRIVM, AVTHORE *Simeone Metaphraſte.*

10. Aprilis.

DECIVS Romanorum Imperator, idolorum ſtudio cupiens omnes in exitij barathrum pertrahere (erat enim filius diaboli) in vniuerſas Imperio ſubiectas prouincias edictum miſit, vt omnes Chriſtiani ad immolandum & comedendum ea, quæ idolis eſſent immolata, pertraherentur. Quòd ſi qui recuſarent, in iudicium vocati plecterentur. Decretum hoc cùm in Aphricam ad Præfectum Fortunatianum eſſet perlatum, ipſe ſedens in tribunali, populum conuocauit, & ſic eſt allocutus: Dijs immolate, alioquì ſupplicijs afficiemini. Et, his dictis, tormenta in medium proferri iuſſit. Quibus conſpectis, multi perterriti Præfecto obtemperârũt, & à Chriſti religiõe defecerũt. Quidã tñ ex ipſis, numero quadraginta, in Chriſti fide fortiter mori decreuerant, ſeq; mutuò ità cohortabantur: Videte, fratres, nè Dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ abnegem⁹, nè ipſe quoq; abneget nos. Memẽtote Do-

Multi deficiũt à Chriſto.

Matt. 10. Dominum olìm dixiſſe: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere. Timete potiùs eum, qui poteſt animam & corpus perdere in gehennam.

Fortunatianus ad hos: Video, inquit, vos viros & ætate perfectos, & ſapientia præditos: quamobrèm miror, cur vos eiuſmodi dementiæ tradideritis, vt vnum Deum & regem dicatis, quem Iudæi, vt hominem ſceleratum, crucifixerunt. Reſpondit omnium nomine ſanctus martyr Terentius: Si nôſſes, Præfecte, Crucifixi virtutem, relictis idolorum erroribus, ipſum coleres & adorares. Eſt enim filius Dei, benignus, diues, clemens & miſericors, qui Patris nutu & voluntate in terram deſcendit, diuinitatemque ſuam humanæ naturæ coniunxit, & pro ſalute noſtra Crucem ſubire voluit. Fortunatianus, his auditis, dixit ad eos: Immolate: alioquì membra veſtra comburens, delebo vos. Putas, inquit Terentius, nos terrore commotos ſententiam mutaturos? Non adeò ſumus ignaui, vt, relicto vitæ largitore, deos alienos adoremus. Fac igitur celeriter, quod tibi lubet, aduersùm nos, quoniam ſtrenui & conſtantes Chriſti cultores ſumus. Indignatus Præfectus, iuſſit eos, veſtimentis detractis, in idolorum templum trahi. Idola autem auro argentoque & pretioſis erant veſtibus exornata. Ingreſſus Fortunatianus, dixit eis: Magno deo Herculi ſacrificate. Gloriam enim & poteſtatem eius conſpicitis. Erras, inquit Terentius, & ignoras id, quod tibi vtile eſt. Dei enim iſti tui, lapides ſunt, & ligna, & æs, & ferrum. Ornati autem ſunt auro, vt homines decipiant, & abducant ab æterna vita. Nam ipſi quidem non vident, nec loquuntur, nec audiunt, nec ambulant: quippe qui ab hominibus ſculpti conflatiq; ſunt, & in hominum ſpeciem conformati, vt ad hãc impiam cogitationem eos, qui ſibi párent, cõuertant. Similes enim eorum ſunt, qui

Pſal. 113. faciunt ea, & omnes, qui confidunt in eis. Dicite, quæſo: Iſti, quos deos aſſeritis, poſſunt'ne ſibijpſis opitulari, & eos, à quibus læduntur, vlciſci? Quòd ſi ipſi ſibi auxilio eſſe non poſſunt, quomodò nobis opitulabuntur?

Truduntur in carcerē martyres. Hæc audiens Præfectus, iuſſit Terentium, & Aphricanum, & Maximum, & Pompeium in carcerem interiorem detrudi, & omni diligentia cuſtodiri: Cràs, inquiens, audiam illos. Beatum autem Zenonem, & Alexandrum, & Theodorum cum reliquis ſocijs, qui erant omnes numero trigintaſex, ad tribunal adductos ſic alloquitur: Cùm ex priori veſtra contentione nihil vtilitatis perceperitis, parete mihi, & magno deo Herculi immolate. At illi: Sæpiùs iam, inquiunt, diximus, nos eſſe Chriſtianos, id quod ex ſuperioribus quæſtionibus intelligere potuiſti: nec tu nobis vnquàm perſuadebis, vt idola impura colamus & adoremus. Facilè enim poſſumus, quicquid in hanc ſententiam dixeris, confutare. Non vultis, inquit Præfectus, cohortatiões meas audire? Atquì inuictorũ Imperatorũ iuſſa facere cogemini.

Eorũ ſocij flagellãtur. Et iuſſit eos aſperis virgis & neruis vapulare. At illi, ſublatis in cælum manibus, vna omnes & clara voce dixerunt: Adſpice, Domine, & adiuua ſeruos tuos, & libera nos ab aduerſario. Quibus auditis, magìs adhuc eos virgis cædi imperauit, donèc multi ſatellites vnus poſt alium eos verberando defeſſi ſunt, & lora ac virgę defecerunt. Rursùm autem iuſſit eos fuſtibus cædi. Verùm licèt omnia ipſorum viſcera contererentur, adeò tamen hilares ac læti erant fortium martyrum vultus, vt omnes ſanctorum patientiam atq; conſtantiam admirarentur.

Poſtquàm igitur cæſi fuerunt, dixit ad eos Prefectus: Immolate, & liberabo vos.

Adurũtur. Sancti autem tacebant. Sed Præfectus iratus, pyras incendi iuſſit, & terga eorum aduri, cùm ea priùs aceto & ſale conſperſa eſſent. Tunc ſancti Dei martyres ſuſpicientes in cælum, dixerunt: Domine DEVS noſter, qui tres pueros, Ananiam, Aza-

Dan. 3. riam & Miſaëlem, de camino ignis liberâſti, nec eos lædi permiſiſti: qui Danielem

Dan. 6. ex ore leonum eripuiſti, & de manu Pharaonis Moſem ſeruâſti: & ſanctam Teclam ab igne, & theatro, & feris ac beſtijs marinis defendiſti: qui amicis tuis perfectum regnum largitus es: qui filium tuum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum à mortuis excitâſti: qui multa variaque dona nobis dediſti: qui lucem procreâſti,

Pſal. 103. & cælum ſicut pellem extendiſti: qui ſtellas dinumeras, & ſuis eas nominibus vo-

Pſal. 146. cas: qui in fines terræ miſiſti veritatem: exaudi nos ſupplices, & ex calamitatibus libera: quoniam tua eſt gloria in ſecula ſeculorum, Amen. Cùm precandi finem feciſſent, Præfectus ira deſęuiẽs, iuſſit eos ſuſpenſos dilacerari. Quod quidẽ dum fieret,

ſanguinis riui ex eorum corporibus defluebant. Neque tamen cruciatuum acerbitate commouebantur. Deus enim confirmabat eos, & robur ac fortitudinem ſubminiſtrabat. Præfectus autem ad eos: Perſuaſerunt´ne vobis tormenta, vt ab inſania recedatis? an adhuc in impietate veſtra permanetis? Illi nihil reſponderunt. Ad vos, inquit rursùm Prefectus, hęc loquor. At ſancti Dei Martyres ſuſpicientes in cælum, ità locuti ſunt: Deus omnipotens, qui Sodomorum vrbem propter ipſorum nequitiam igne ſuccendiſti, & in ſolitudinem redegiſti, hoc etiam impiorum domicilium nunc propter iuſtitiam tuam euerte. Cumque Chriſti ſignum frontibus ſuis impreſſiſſent, inſufflârunt aduersùs idola, & ea ſtatìm confracta in puluerem redegerũt. Tunc ſancti Martyres ad Præfectum: Cernis, inquiunt, deos tuos? Vbì eſt robur ipſorum? Potuerunt´ne ſibijpſis opitulari? Haud multò pòſt autem & templum corruit. Cuius euerſione indignatus Præfectus, iuſſit, vt ſancti Martyres capite plecterentur. Qua illi ſententia læti, collaudabant Deum, & gaudentes ad locum præfinitũ peruenerunt: & genibus flexis, oblatisque ceruicibus, confeſtìm interfecti ſunt. Acceſſerũt autem viri religioſi, & ſublata eorum corpora in loco ſacro condiderunt. Gen. 19.

Tum beatum Terentium, & Aphricanum, & Maximum, & Pompeium adduci iubet, & dicit ad eos: Dijs immolate, alioquì malè eſtis perituri. Et nemo poterit eripere vos è manibus noſtris. Chriſtiani ſumus, vt ſæpiſſimè iam diximus, reſponderunt Martyres, & in Chriſto ſpes poſitas & collocatas habemus. Dæmones nō adoramus, neque deos tuos colimus, & tormēta tua negligimus. Proindè, quos vis, adhibe cruciatus. Deo enim adiuuante, te à nobis victum iri confidimus, quemadmodùm & diabolus ſuperatus eſt à Chriſto, qui nos ad cupiditates tuas vincendas corroborat. His auditis, iuſſit eos in cuſtodiam abduci, & catenis eorum colla & manus pedesq; compedibus vinciri. Eos igitur miniſtri, vt iuſſi fuerant, in carcerem coniecerunt. Imperauit præterea, vt tribulos ferreos in terram proijcerent, quibus configerētur: & nemini Chriſtianorum ad eos accedere permitterent, nè cibum afferrent. Verùm circa mediam noctem lux fulſit in carcere, & angelus DEI ſtetit in conſpectu ipſorum, & dixit ad eos: Terenti, & Aphricane, & Pompei, & Maxime, ſerui DEI altiſſimi, conſurgite, & corpora veſtra curate. Et accedens angelus, tetigit catenas eorum, & ceciderunt. Et eccè menſa coram ipſis benè inſtructa. Et dixit ad illos angelus: Quieſcite, & cibum capite, quem vobis Chriſtus miſit. Sancti autem, Chriſto collaudato, comederunt. At cuſtodes, ſplendore perſpecto, ingreſſi ſunt, vt viderent, quid illud eſſet: & inuenerunt eos gaudentes: & Præfecto rem nunciârunt. Qui poſtridiè eos ad tribunal adduci iuſſit: &, Nondùm, inquit, ſupplicijs edocti eſtis, vt ab amentia veſtra diſcedatis, & dijs immoletis? Reſpondit Terentius: Stultitia hæc nobis erit & omnibus, qui diligũt Deum. Quod enim ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus: nam hominum ſapientia, apud Deum ſtultitia eſt. Stulti & amētes eſſemus, ſi, relicto Deo, dęmones, quemadmodùm tu facis, adoraremus. Quibus verbis Prefectus iratus, iuſſit eos ungulis lacerari. Dum autem id fieret, illi precabãtur Deum, dicentes: Ieſu Chriſte fili Dei viuentis in ſecula, lumen Chriſtianorum, ſpes noſtra certiſſima, præſtò ſis nobis, & fer auxilium: & nè confundas nos propter ſanctum nomē tuum. Chriſti igitur ope ſubleuati, cruciatus non ſentiebant. Ab angelo cōfirmātur. 1. Cor. 1.

Itaque iuſſit eos Præfectus in carcerem retrudi. Et conuocatis omnibus ferarum incantatoribus, imperauit, vt ſæuas omnes feras & crudeles, quas haberent, aſpides & vipeas afferrent, & cum ipſis includerent. Quæ quidem feræ ad pedes eorum accedenes, eos nihil omninò lædebant. Sancti verò conſidentes, pſallebant, & DEVM collaudabant. Cumque tribus diebus & tribus noctibus cum ſanctis incluſæ manſiſſent, quarto die ſub noctem miſit Præfectus, qui viderent, vtrùm à feris conſumpti eſſent. Sed qui miſſi fuerant, ad carceris fores appropinquãtes, audiebant eos pſallentes & collaudantes DEVM. Cumque diligentiùs vellent intueri, quid ageretur, carceris tectum conſcendentes, ſanctos viderunt, qui conſidebant, & angelum Dei ſtantem ante faciem ferarum, &, nè ad eos appropinquarēt, prohibentem. Et Præfecto celeriter, quæ viderant, nunciârunt. Summo igitur manè ſedit in tribunali, & iuſſit, vt incantatores feras ſuas ſumerent: & ſancti ad tribunal adducerentur. Incantatores igitur cùm ad carceris oſtium incantationibus ſuis feras aduocarent, illæ non audiebant. Sed cùm oſtium carceris apertum ab illis eſſet, Nihil lędũtur à feris et ſerpētibus.

esset, vno omnes impetu egredientes, quoscunque nactæ sunt homines, occiderunt, & in solitudinem profectæ sunt. Tum custodes ad Præfectum sanctos adduxerunt. Qui cùm eos nulla in parte læsos adspiceret, furore concitatus, eos capite damnauit. Psal. 43. Sancti autem egressi sunt læti, canentesque dicebant: Liberâsti nos, Domine ab ijs, qui nos affligebant, & qui oderant nos, confudisti. Ministri verò, eductis gladijs, fecerunt imperata. Atque ità sancti in CHRISTI confessione, martyrij palmam acceperunt.

Eorum autem corpora rectè componentes viri religiosi, in loco, qui duobus passuum millibus ab vrbe distabat, sepelièrunt, ad gloriam Saluatoris nostri IESV Christi, qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

VITA S. MACARII PATRIARCHAE ANTIOCHENI, IVSSV SIGERI ABBATIS SCRIPTA ANNO SAlutis 1067.

sed author nomen suum suppreßit. Plerisque autem locis & stylus mutatus est, & quæ redundare visa sunt, redacta in compendium per Fratrem Laurentium Surium: sed ità tamen, vt nihil desit de historiæ integritate.

10. Aprilis. Gemma regalis, quam non artificis manus, sed omnium artifex Deus in suo reposuit diademate, Armeniæ decus, parentũ gloria, beatus puer Macarius, nobilissimo apud Armenos stemmate ortus est: quippe cuius maiores oẽs ab omni hominum memoria pręcipua fuêre nobilitate, nec inter eos facilè quispiam degener repertus est. Parẽtes habuit Michaëlem & Mariam, multa qdem generis claritudine insignes, sed quibus non minùs splendoris & ornamenti accesserit ab optimis moribus nati ex ipsis filij clarissimi. Ea autem tempestate ille in lucem editus est, quandò Macarius maior, magnæ sanctitatis vir, Antiochenam ecclesiam gubernabat, stabilis columna regni, & firmamentum totius Ecclesiæ. Qui cùm Macarij huius, de quo nobis sermo texitur, esset consanguineus, eum è baptismatis fonte suscepit, suumque illi nomen imponens, Macarium voluit appellari: & quia grandæuus erat, fractusq; iam senio, parentis loco eum apud se retinuit nutriendum atque instituendum, vt posset ipse iam propemodùm deficiens, in hoc aliqua ratione instaurari atque renouari. neque eum spes fefellit. Traditus quippe Macarius puer artium liberalium studijs, suo profectu voto sui antistitis abundè respondit. Impleuit quoquè eum Dominus spiritu sapientiæ, & peracre illi contulit ingenium, quo facilè consecutus est disciplinas liberales omnes, quibus Græcia Armeniaque pollebant. Matutinas horas accuratè expendit, pigritia & segnitie omni prorsùs profligata. Cumque iam adoleuisset, solito studiosiùs visus est se componere ad imitationem beati antistitis Macarij, animo cælestia meditari, mundi illecebras fugere, ęterna appetere, studiumque omne, quod anteà in literarum studia cõtulerat, in religionis actibus ponere, rumores vulgi pro nihilo putare, totumq; se diuino cultui mancipare.

Patria S. Macarij.

Parentes.

Progressus in literis.

Lætabatur his Macarius senior, cernensque eius in pietate, sapientia & bonis moribus profectum, toto cœpit pectore in id incumbere, vt eum posset habere successorem. Itaque conuocat Clerum & proceres, itemque plebem, exponit eis ætatis suæ plurimos annos, orat vt prospiciant ecclesiæ de idoneo successore, ait se lætiori animo mortem oppetiturum, si ecclesiæ Antiochenæ de bono pastore sit prouisum. Commendat illis à se nutritum atque eruditum Macarium, ait si ipsis non displiceat, sibi gratum esse, vt is eligatur: nec tamen se illis quicquam velle præiudicare, quó minùs sua in eligendo pastore libertate vtantur.

Hæc & id genus alia cùm ille dixisset, quia res diuinitùs gerebatur, omnes illi vna-

vnanimiter aſſensêre, cupiuntque Macarium iuuenem in beati ſenis throno collocari. Obijt deindè ſanctus pater, & ei ſuccedit Macarius, moribus honeſtus & in iuuenili ętate iam permaturus. Non illum mutauit tantus honor, ſed incredibilem prę ſe tulit manſuetudinem & humilitatem. Induxit enim in animum, vt omnibus om̃ia fieret, quô plures faceret ſaluos. Ante omnia verò dilexit decorem domûs Dei & locum habitationis gloriæ Dei. Comitas ei inerat cum grauitate coniuncta, in hominum frequentia hilaritas non abſque decoro, deniquè in cunctis actionibus memorabilis honeſtas. Præcipua autem illi cura & intentio erat, vt Eccleſiæ ſuæ & munimento & ornamento foret. Sermo illi erat ſale conditus, populoque gratiſſimus. Nec poterat de illo dici, quod de quibuſdã Dominus ait, Dicunt, & non faciunt. nam ſeipſum ſubditis ſuis viuendi exemplum præbebat. Caduca omnia duxit pro nihilo: cumque animo omnia proſpiceret, nihil potuit ei ſubitum aut improuiſum accidere. Conciones eius non erant inanes, ſed aut ſuadebat, aut admonebat, aut conſolabatur, aut præcipiebat. Iram animo non retinebat, ſciens magnum & honeſtum vindictæ genus eſſe ignoſcere, magnamque vindictam eſſe, vindicari potuiſſe. Didicerat iam ſeipſo contentus eſſe. Qui autem ſibijpſi ſatis eſt, vt dici ſolet, is cum diuitijs natus eſt.

Fit Patriarcha Antiochenus.

Matt. 23.

Victus ei erat parabilis, non qui voluptati eſſet, ſed qui corpus tenuiter ſuſtentaret. Vitia deteſtabatur ipſe quidem, neque tamen aliorum eſſe voluit aut curioſus ſcrutator, aut acerbus repræhenſor, ſed ſine exprobratione caſtigator, & erroris veniæ facilis dator. In iudicãdo maiorem quàm in ſermone præ ſe ferebat ſeueritatem, vltor clemens, ſæuitiæ hoſtis. Tardus ad iram, pronus ad miſericordiam: in aduerſis firmus, in proſperis humilis & cautus. Virtutes haud minori ſtudio occultabat ſuas, quàm ſolent alij ſua vitia. Vanam gloriam planè contempſit. Omnibus prodeſſe, nulli nocere, nocentes verò etiam arcere ſtuduit. Inter lætiſſimos conuiuas lætior ipſe, frequenter abſtinuit. Molles & delicatas veſtes, quibus quandoquè vſus fuerat, aſperrimis camelorum pilis permutauit, vilemque ſe tunicam induit. Lectuli mollitiem vehementer aſpernatus, balneis vix vnquàm vſus eſt. Sed nimium prolixi futuri ſumus, ſi eius virtutes omnes accuratè deſcribere velimus. Quandò precibus clàm vacabat, pro conſuetudine ſudarium ſecum ferebat, quo largiter manantes tergeret lachrymarum vndas: eratque illud ſolum earum lachymarum & precum cõſcium, quas vir ſanctus fundebat pro peccatis & ſalute totius mundi: nec potuit eſſe virtutis expers, quod tot fuerat infuſum lachrymis. Fuit in beati viri domo Theodorus quidã leproſus. (Nam tales ei & familiares, & non mediocri curæ erant) Is cùm præ cæteris & lepræ morbo & inopia premeretur, diuque de ratione ſanitatis recuperandæ ſecum cogitâſſet, tandèm in mentem ei incidit ſalubre conſilium, quod ei fides non dubia ſuggeſſit. Nec tamen auſus fuit indicare epiſcopo deſiderium ſuum, ſed tacitus abijt ad Eccleſiam, in qua ille orare conſueuerat, & ſudarium eius admouit lepræ ſuæ. Non tulit illa vim ſudarij, ſed probatæ fidei perhibens teſtimonium, ceſſit pulſa meritis lachrymarum. Tum verò ille iam ceu nouus homo audet adſtare viro Dei, Deoque & illi gratias agere. Cernere licebat in ſancti Pontificis domo, quaſi nitentes quaſdam gemmas, pauperes Chriſti, varijsque oppreſſos morbis, cæcos, ſurdos, claudos: quos quotidiè eò properantes, vt ab eo ſtipem acciperent, vir pius duplici beneficio proſequebatur. Quicunque enim ab eius ſanctis manibus accipiebant cibum vel potum, ilicò reualeſcebant: & quotquot obtinere poterant aquam, qua manus ſuas abluiſſet, integram reportabant ſoſpitatem.

Victus eius.

Veſtes.

Lectus.

Gratia lachrymarũ.

Leproſus curatur eius ſudario.

His autem & eius generis alijs rebus admirandis quanto vir beatus magìs pollebat, tanto ſe in omnibus & indigniorem arbitrabatur, & humiliorem exhibebat, nõ aliter ſe gerens, quàm ſi horum eſſet planè ignarus. Creſcebat interìm fama ſanctitatis eius: Deoque ab omnibus offerebantur gratiarum actiones, viro DEI laus & gloria accedebat cumulatior in dies, maiorque ad ipſum exiſtebat hominum concurſus. Quem ille modis omnibus declinare volens, nè ſancti ſpiritûs chariſmata, humilitate parta, per ſuperbiam & arrogantiam amitteret, ſeipſum ad perfectiora maioraque ſanctitatis ſtudia cœpit incitare. Vileſcebat ei, quicquid hic mundus chariùs amplectitur, honores, dignitates, opes & copiæ. Non radiabant in domo eius gemmæ & margaritæ nitentes, ſed verſabantur ex cæcis videntes, ex claudis

Humilitas eius.

ambulantes, è famelicis ſatiati panibus. Non anteibant illum ſcutati & ſericati, ſed inopes & miſeri, eius benignitate recreati. Illis enim omnia ſua diſtribuit, eoſq; in hac vita voluit habere hæredes facultatum ſuarum, nè perderet vitæ futuræ hæreditatem. Cumque nihil iam ei reliquum eſſet, præter pontificiam dignitatem, eam quoquè tranſtulit in Eleutherium, venerabilis memoriæ virum, epiſcopali duntaxàt benedictione ſibi retenta. Atque ità nudatus terrenis omnibus, & inter cæteros pauperes ipſe quoquè pauper Chriſti effectus, exit è finibus patriæ ſuæ, relictisq; omnibus ſequitur Chriſtum. Nec retinetur chariſſimorum affectu parentum, quos ſummo affecit dolore eius inopinatus receſſus: non illorum cognatorumque diuitiæ & gloria, non ſedes inſignis Antiochenæ eccleſiæ, ad quam vt erat diuina vocatione electus: ità in ipſo flore iuuentutis cauſa amoris eius, qui ipſum elegerat, illa ſe abdicauit. Adiunxit autem ſibi quatuor eiuſdem deuotionis fideles viros, Iohannem, Petrum, Dauidem & Conſtantinum, qui ab infantia ſub iugo religionis CHRISTO militauerant.

Pauperibus omnia elargitur. *Abdicat ſe pōtificatu.*

Cum his igitur iter ingreſſus, ante omnia terram promiſſionis petijt, vndè humani generis eſt orta redemptio: non inuitus ipſam quoquè pro redemptore ſubiturus mortem, ſi res poſcere videatur. Ibat vltrò in exilium ſpontè ſuſceptum, vt expeditior poſſet proficiſci in patriam cęleſtem: ſed, vt dixi, primò adijt terram, Domini Saluatoris præſentia quondàm inſignitam, voluitque videre Capharnaum, miraculorum Domini familiarem, & omnem luſtrare Galilæam, Hermonijm quoquè & torrentem Ciſſon, vbì ſuperatus eſt Siſara, itemque Naim, in cuius portis ſuſcitatus eſt filius viduæ. Tum etiam deſertum intueri, vbì de quinq; & ſeptem panibus quinque & quatuor hominum millia ſaturata ſunt: in Cana, vbì aquæ ſunt mutatæ in vinum, veram deguſtare vitem, videreque Nazareth, iuxta nominis ſui interpretationem totius florem Galilææ: in Samaria Iohannis Baptiſtæ, Heliſęique & Abdiæ venerari cineres, Amos quoquè prophetam, buccina paſtorali in ſua rupe clāgentem, conſpicere. Indè ad paſtorum caulas pergere, in ſpelęo Dauid orantem, fluenta Iordanis ex lauacro Domini puriora attendere, videre Lazarum faſcijs colligatum de monumento prodire, in monte Oliueti cum Domino aſſcendente votis & animo ſubleuari, locum ligni ſanctę Crucis exoſculari & lambere, ſpeluncam Saluatoris intrare, & in ſepulcro Domini tandiù deſiderato, peccata tum ſua tum totius orbis plangere. Anteuertit autem fama venientem, & iam vſque ad aures ſancti Patriarchæ Iohannis peruenerat. Vbì autem aduénit, Hieroſolymitani eum officioſè exceperunt, & à ſancto patriarcha honorificè retentus, aliquandiù illic moratus eſt. Delectabat enim eum dormitorium Saluatoris, & locus Caluariæ, vbì Dominus noſter crucifixus, ſalutaris occubuit victima pro omnium redemptione: delectabat etiam eum cum Iudæis de illorum perfidia verba miſcere, & cum Saracenis cōgredi, ſi quē illorum poſſet ab errore reuocare.

Adit terrā ſanctam. *Iudic. 4.* *Luc. 7.* *Matt. 14. & 15.* *Iohan. 2.* *Iohan. 11.*

Et quidem haud difficulter confutare eos potuit inuictus veritatis aſſertor, facileque vicit iuſtus impios, doctus indoctos, & quia mortem contempſit, ſua inſtantia illorum errores perſpicuè prodidit: at tamen reſiſtebant illi, & cùm verbis eum ſuperare non poſſent, intentabant minas & verbera, vt eum in ſuam ſententiam pertraherent. Ille verò neque cæſus cedit, affectus ſupplicijs, inſiſtit ſanis admonitionibus. Et valdè quidem atrociter toto corpore ab illis nefarijs hominibus laniatus, ità vt etiam propè nuda oſſa apparerent, non tamen quicquam de ſanctæ prædicationis ſtudio remiſit. Auellitur indè à ſocijs ſuis, duciturque in medium impiæ multitudinis, nolenſque illis cedere, mittitur in cuſtodiam, ibique inſtàr crucis, cuius gloriam prædicabat, in terra extenditur, clauis configitur, ſed reijciente terra clauos, vinculis adſtringitur, ſaxum ignitum nudo eius pectori imponitur, cuſtodibuſque adhibitis, illic relinquitur. Ille carceris tenebris mirificè lætatur, ſpe cæleſtium præmiorum animatus, nec deeſt Chriſtus militi ſuo, ſed ergaſtuli atram noctem cæleſte lumen illuſtrat, humì iacentem diuina erigit miſeratio, pœniſque abſolutum angelica fouet conſolatio, inter cætera etiam prædicens hoſtium eius breuì futuram conuerſionem.

Verberatur ab infidelibus. *Mittitur in carcerem.*

Procedit ille deindè ex carcere in publicum, ſtupent Iudæi, mirantur Saraceni, & tum illum, tum ſeſe mutuò reſpectantes, tanta rei nouitate ſtant attoniti. Iubent autem

tem acciri custodes carceris, à quibus dum audiunt lucem cælitùs emissam, visitationem angelicam & beati viri curationem & absolutionem diuinam, compunguntur corde, & tandèm assentiunt veritati, verbique D E I ministrum venerantur, idque adeò, vt ad eius vestigia aduoluti, & eorum, quæ in illum impiè designârant, veniam petierint, & Christianæ religionis doctrina imbui optârint. Nihil ille cunctatus, prædicat Christum & quæ sunt fidei Christianæ, inter cætera docens, non patére aditum in regna cælorum, nisì ijs, qui renascantur ex aqua & spiritu sancto. Amplectuntur illi fidem, & regenerantur in Christo, quotquot erant prædestinati ad vitam æternam.

Eius hostes conuertuntur.

Iohan. 3. Act. 16.

Isthuc verò vbì per regionem illam rumor sparsit, multi ad eum concurrunt: cupiunt alij talem videre doctorem, alij eius salutarem haurire doctrinam. Offerunt autem ei Eutychianum quendam, inter Saracenos nobilem, ab anno ætatis eius nono, vt ipsi quidem asserebant, vsque ad senectutem surdum pariter & mutum. Ex huius curatione volebant capere doctrinæ eius experimentum. Erant verò etiam eius dexteræ manûs digiti arefacti. Itaque rogabant pro illo sanctum virum, ille porrò rogabat Deum, nec est passus repulsam. Audit Saracenus seipsum absolutè loquentem, arida manus suum facit officium, idemque ipse cum permultis alijs salutari expiatus lauacro, Dominum benedicit. Hoc miraculum non paucis posteà fuit occasio in Christum credendi, & eius præsulem magnificè celebrandi. Non hîc opùs est multis ostendere, quàm in disputando subtilis, in scripturis explanandis syncerus & perspicax fuerit, cùm id quiuis possit animaduertere, tam ex Iudæorum & gentilium conuersione, quàm conuersorum in suscepta fide confirmatione.

Surdus & mutus curatur.

Postquàm autem vir sanctus Dominicæ passionis, resurrectionis & ascensionis, aliaque loca sacra benè perlustrauerat, Iohanni Patriarchæ cæterisque fidelibus valedixit, & cum socijs suis iter susceptum prosecutus est. In tanta autem terrarum vastitate nullus ei placuit ad manendum locus, nisì vbì posset ignotus & obscurus degere. Sed eius clarissimi parentes molestissimè ferebant talis tantique filij solatijs se destitui. Mittunt itaque nuncios, qui itinera obseruent, adduntque mandata, quæ perferant ad virum beatum, quibus & preces iunctæ erant, quæ ad manendum inuitarent, & minæ, quæ compellerent. Iubebant, si blandis verbis reduci non posset, vim adhiberent, & cum iniuria vel inuitum reuocarent ad suos. Abeunt nuncij, incidunt in sanctum virum eiusque comites, gradiunturque cum illis, & mutuos inter se sermones conferunt: deindè exponunt nuncij mandata, amicorum vota, parentum suspiria: aiunt admirari Armenios, cur ità fugere voluërit, indicāt Syrorum erga ipsum studium & beneuolentiam, Antiochenæ sedis dignitatem, multaque alia, quibus se illum flectere posse sperabant. Ille verò nihil his permotus, comiter & iucundè respondebat, ambiguis eos sermonibus suspensos tenens. Sed cùm cernerent illi, nihil eum de cœpto remittere itinere, violentas admouent manus, retrahuntque nolentem. erant enim numero & viribus superiores. Sed eccè adest virtus diuina, quæ alios cæcitate percutit, aliorum extensa in episcopum brachia in aëre detinet, omnium equos in fugam compellit. Non deerat illic ridendi materia, si adfuissent derisores. Stant illi stupefacti, nec quicquam vident, deponere non possunt temerè erecta brachia, audiunt loquentes, & interpellare non audent. Pœnitet iniuria affecisse virum beatum, prócidunt coram illo, & cum multo eiulatu petunt se sibi restitui. Ille verò iniuriæ iam immemor, apud Christum pro eis intercedit. Scipioni, quem manu gestabat, paruam crucem imposuerat: quæ illi & iter agenti, & vigilanti & dormienti, & quidlibet agenti semper præstò erat. Eam cùm erexisset contra illos, laxabantur brachia rigida, & ab oculis caligo omnis abscessit. Tum verò iussit eos quàm primùm abire, renunciareque suis, vt desinant lugere ad cælestis patriç gaudia irreuocabiliter properantem. Repetunt illi mox Armeniam, Macarius cum suis tendit ad Occidentem, miraculis in itinere coruscans.

Vim ei inferūt parentum nūcij, sed excæcantur.

Cruce perpetuò vtit.

Fortè autem obuiàm habuit quosdam Ierusalem petentes, & in ijs cæcum vnum: qui cùm esset pauper & mendicus, comitum suorum magnam in se experiebatur humanitatem, qui per vices ei manum præbentes, secum illum ducebant. Videns autem eum sanctus Patriarcha, ait illi: Quonàm tendis? Respondit: Hierosolymam cum his vellem adire Domine, si Dominus permiserit. Tum episcopus lachrymans,

& intrà se Dominum orans, crucem, quam gestabat, oculis cæci applicuit. Flebant verò pariter omnes, qui illum flentem cernebant: quibus ait: Fratres, inuocate Dominum mecum, non enim ambigere debemus, cùm in nomine eius congregati simus, quin ille sit in medio nostrûm. Vbì verò adest Christus verum lumen, nemo potest remanere obscurus. Eius ergò gratia illuminare dignetur etiam hunc cæcum. Vix ille verba compleuerat, & cæcus adspicit cæli lumen, ducemque deincèps non requirens, proficiscitur lætus Hierosolymam, comites suos antecedens. Peruénit deindè beatus Patriarcha ad locum quendam, vbì nulla erat aquæ copia. Tentabant socij eius locis permultis, si possent fodiendo humum, aquam elicere, sed frustrà. Humus natiua sterilitate damnata, quod non habuit, de se præbere alijs non potuit. Tandèm conferunt se ad deprecandum sanctissimum Patriarcham, audiuntque ab eo: Nihil deest, filioli, Deum timentibus, nobisque de eius misericordia præsumentibus, nec deerit aqua ad potandum, nec fons vitæ credentibus. Hæc dicens, scipione suo crucigero Crucis signum pingebat in terra, moxque copiosa indè aqua proruPit, perpetuò scaturire non desitura pro tanti viri memoria sempiterna.

Cæcus recipit lumen.

Aquā Crucis signo elicit è terra.

Post multa terrarum emensa itinera, cum suis comitibus beatus Patriarha in Baioariam peruenit: vbì commodum hospitem inquirens, diuina agente prouidentia, in ędes Adalberti viri magnæ dignitatis & prædiuitis delatus est, ad cuius dignitatem non parùm addidit tantus pontifex hospitio receptus. Retinuit autem is apud se virum Dei cum socijs eius anno integro perquàm humaniter, officiosè illi semper inseruiens & præbens benignè necessaria. Non est autem tantæ charitatis fraudatus præmio. Vxor eius, Aua nomine, multo tempore iam vexata morbo grauissimo, vsqueadeò viribus deficiebat, vt eius vita planè pro desperata haberetur. Nihil vltrà potuit eloqui, sed continenter eius obitus expectabatur, non absque multa familiæ & propinquorum defatigatione. Doluit eius vicem beatus Macarius, ad solitas recurrit preces, aquam benedicit, crucem suam ea intingit, tres guttulas ab ea cruce in eius os instillat, Crucis signum exprimens, & ab ipso mortis aditu illam retrahit ad vitam. Vix intercedit horę spatium, mulier reualescit, residet, accersit maritum, loquitur expeditissimè: Vndè, inquit, domine mi hic homo venit ad nos, qui tam præclaris meritis nos longè antecellit: O nos felices, qui eius meruimus frui contubernio. Illi sanè post Deum debeo vitam meam. Quæratur in opibus nostris, quo tanto beneficio aliquam vicem rependamus. His dictis, surgit sana, lætatur familia, laudes Deo, grates viro sancto aguntur, offeruntur ei munera, sed hospitalitate contentus, quod gratìs acceperat, non nisi gratìs dare voluït, admonuitque eos, vt ea in pauperes cōferrent. Crescit indè erga eum veneratio, quòd manus suas videretur excutere ab omni munere: sed quia vix vlla domus est, in qua non sit aliquis, qui & fallere possit & in fraudem impelli, non defuit etiam hoc in loco fallacia inimici.

Venit ī Bauariam.

Nota vim Crucis & aquæ sacratę.

Erant duo ex Adalberti familia, qui vt per scelus possent sibi opes parare, clàm furantur linteum, quo sacrificans vir sanctus manus solebat abluere. Planè enim sibi persuaserant, propter tanti viri sanctitatem, efficax illud fore ad quosuis curandos morbos: cogitabantque, si res succederet, ex eiusmodi curationibus grandem sibi conflarent pecuniam. Nè posset autem furtum deprænendi, aliud linteum in ablati loco reponebant. Non planè culpanda fuisset ea fides, si abfuissent sordes & praua cupiditas. Interìm res tota viro Dei diuinitùs reuelatur: & ille quidem pro sua mansuetudine voluït eam tegere, nè paterent ignominiæ, sed præpotens Deus non est passus latére. Ambos illos flagellat febri acerrima. Adest vir sanctus, præ commiseratione lachrymatur, admonet vt si quid peccâssent, confiterentur. Illi pertinaciter negant, plùs reformidantes vltionem heri sui, quàm iram Dei. Admouet illis vir Dei crucem suam, & iam propè deficientes febri liberat. Tum verò compuncti corde, confitentur facinus suum. Cœpit autem vir sanctus celebris haberi in Baioaria, sed non ferens hominum laudes & fauores, lachrymante hospite & eius coniuge, indè recessit, cùm priùs & illis & domui illorum benè precatus esset, & salutaribus eos adhortationibus imbuisset.

Nota genus furti & eius scopum.

Indè Moguntiacum perlatus, obuium habet homicidam quendam, fuga se seruare cupientem. Pallebat miser, vultu non multùm dissimilis morti, quam fugere nitebatur. Insequebantur enim illum hostes, certissimam illi necem allaturi. Vbì is

Venit Moguntiam.

is ad beatum Macarium peruenit, vltrà nec ausus nec valens progredi, ad eius pedes corruit, petens vt tam præsens periculum à suis ceruicibus auertat, cùm nesciret quis esset. Aduolant mox hostes, ipsi quoquè beato viro necem intentantes, si sit ausus eius patrocinium suscipere. Ille verò intrepidus, medium se interponit inter miserum hominem & persecutores, armisque, quibus pugnare solebat, probè communitus, inter reum & tela hostilia stat imperterritus: obijcit illis furentibus scutum inexpugnabile, crucem illam suam, in cunctis actionibus suis familiare ipsi perfugium. Ore quidem illis, mente verò DEO supplices offert preces pro misero. Vidisses illic pium sanè spectaculum: hostes arma vibrare, iustum pugnare precibus & meritis, Deum autem stare à iusto, illi resistentes expugnare cælitùs. Tandèm enim flexi ad misericordiam, etsi verba sancti episcopi non intelligerent, animum tamen eius facilè colligentes, humiliter admittunt preces pro reo: atque de equis desilientes, eius amplexantur vestigia, petunt veniam & accipiunt benedictionem, aiunt se in illo vidisse speciem angelicam, & lucem cælitùs radiantem, paratos se offerunt ad omnia, quæ velit de reo fieri: idque adeò, vt ad osculum quoquè illum admittere non recusârint, cuius paulò antè sanguinem sitiebant.

Post aliquot dies Moguntia digressus, Coloniam accessit, sanctorum cultura nobilem, vbì à quodam Tizone admodùm reuerenter & officiosè hospitio acceptus est. Erat is & morum honestate inter suos clarissimus, & rerum opulentia nulli secundus, at tamen nihil sibi habere visus est, cùm salute corporis careret. Quid enim habet, qui seipso caret? Infestabat eum morbus regius ex multo iam tempore, omnisque cibi & potûs appetentia prostrata erat, medicis frustrà suam operam impendentibus. Itaque ille salutis inops, charitate locuples, hospitem suum voluït quotidiè sibi assidere, & ex eodem vase secum & edere & bibere. Quicquid autem cibi capiebat æger, vir sanctus priùs benedixit siue sacrauit: nec inanis fuit eius benedictio. Nam post aliquot dies cœpit habere meliusculè, indè magìs magisque viribus confirmari, & non edere tantùm, sed vorare etiam. Lætatur ille tam insperata salute, gratias vberes agit hospiti suo: at is nihil tale suis tribuens meritis, hortatur eum, vt Deum agnoscat eiusmodi munerum largitorem. Deindè relicta Colonia, circumibat loca meritis insignita sanctorum, & vbiquè præclara relinquens vestigia meritorum, Machliniam tandèm ingressus est. Ibì quoquè benigna fidelium veneratione exceptus, apud beati Rumoldi martyris Ecclesiam commodum cum suis hospitium & beneuolum obsequium adeptus est. Eccè autem intempesta nocte tumultus & clamor ingens existit, & vir sanctus repentè excitatur. Incendium enim iam quasdam ædes peruaserat, & res erat plena periculi, flammis obuia quæque corripientibus, ità vt nulla vi humana extingui posse viderentur. Curritur itaque ad beatum Macarium, rogatur vt flamma fidei suæ extinguat flammas omnia vastantes. Non nectit ille moras, aduolat ad ædes incendio proximas, de tecto extrahit quippiam, & mox Crucis signo consignatum, loco suo restituit. Id vbì sensit ignis furibundus, tanquàm valido repulsus vento, non potest vltrà progredi, sed in seipso tabefactus, incredibili celeritate defecit. Tollitur in sublime clamor populi, celebratur omnipotentia Christi, beati Patriarchæ merita prædicantur.

Sanctã Vbiorum Coloniam ingredìtur.

Adit Machliniam.

Ignẽ Machliniç Crucis signo compescit.

Post hæc vir Dei proficiscitur Malbodium, quod est sacrarum virginum monasterium, vbì S. Aldegundis virgo quiescit: pro cuius veneratione cùm illic hospitio recipi peteret, eum Durandus quidam, vir bonus & humanus, comiter suscepit, & pro viribus alacriter ei ministrauit. Hærens autem aliquandiù eo in loco, voluït venæ sectione aliquid de sanguine sibi detrahi. Eum sanguinem in vasculum hospes excipiens, vni è seruis suis summo studio asseruandum tradidit. At nequam ille seruus instigante diabolo & inuidia stimulante, sacrum illum cruorem in latrinam effudit, se latére posse confidens. Sed iustus Dominus lepra percussit malignum, quæ eum, donèc vixit, depasta est. Porrò beatus patriarcha, sæpiùs corde & ore commemorandus, necdùm peregrinationi suæ finem imponens, à Malbodio abijt Cameracum, vbì paucos moratus dies, quis, qualis & quantus esset, diuinitùs innotuit. Nam quodam die, sole occumbente, sanctissimæ matris & virginis basilicam, suo more in ea in diuinis laudibus & precibus pernoctaturus, intrauit: sed eum custos tem-

Venit Malbodium.

Vltio diuina in seruũ malignum.

It Cameracum.

templi non sine iniuria eiecit, bileque percitus ostium obserauit. Ille tranquillo animo ante fores Ecclesiæ in preces se prostrauit. DEVS autem volens ostendere, quanti apud ipsum esset meriti, qui abiectus & obscurus videbatur, ostium basilicæ ei patefecit: quam tamen ea hora vir sanctus ingredi noluit, nè infirmum hominem magis perturbaret. Custos ad nocturnas preces templi fores reseraturus, vt eas patére vidit, & peregrinum humì postratum, timore penè exanimatus est. Manè res omnibus innotuit, DEO à fidelibus gratiæ aguntur, hospes exclusus cœpit haberi clarissimus. Sed ille nihil tale appetens, Tornacum se contulit.

Tornacũ se confert.

Ea vrbs & diuitijs & ciuibus abundat, sed populus est leuis & pronus in tumultus. Non autem casu, sed nutu diuino eò peruenit vir sanctus, vbì etiam insigni miraculo illum Dominus cohonestauit. Cùm enim orta esset in vulgo seditio exitiosa, & iam ad arma concurreretur, passimque volitarent tela, à ciuibus vibrata in ciues: (quo genere certaminis quid potest esse insolentius, cùm nec victoriam vllus sequatur triumphus, idemque luctus sit & victis & victoribus, ciuitatique immineat excidium, quandò nec pietati parcitur, nec pudori, in ipsos etiam cognatos sæuiente ferro, & crudelitate nesciente modum?) in hoc, inquam, rerum discrimine erat Tornaci princeps patriæ senior Balduinus, qui suos milites iubet arma capessere, non vt pugnent, sed vt furentem populum ab armis ad pacem & tranquillitatem reuocent. Sed illius principis conatus perindè successit, àc si quis in magna tempestate concitatos Oceani velit fluctus compescere. Prorupit verò etiam beatus Patriarcha cum suis armis, putà, Cruce, precibus & socijs peregrinationis, celeriterque accurrit ad locum diri certaminis: fundensque cum lachrymis preces ad Dominum, confidenter erigit scipionem suum, cui crucem infixerat, & non sine DEI præsenti ope, furentibus pacem exoptat. Mox languescit procellosa seditio, & redditur tranquillitas: plusque potuit hospitis admonitio, quàm Comitis comminatio: tantumque vir sanctus illo suo scipione crucigero & fusis ad Dominum precibus effecit, vt sese inuicèm oscularentur, & tanto tumultu sine sanguinis fusione sopito, ciuitas tota restitutæ pacis beneficio lætaretur.

Seditionẽ compescit erecta Cruce.

Iam multo tempore beatus Patriarcha non paruos longinquæ peregrinationis tulerat labores, quibus cùm tandèm vellet DOMINVS finem imponere, Gandauum peruenit, vbì ante omnia sancti Petri cœnobium, quod Blandinium vocant, inuisere voluit, sed visitantis virtus illic ignota fuit. O miseram hominis conditionem, illic plerunquè errare mortales in iudicio, vbì tamen nulla est erroris intentio. Non modò non inuitatur ab illis ad hospitium, sed nec admittitur quidem. Peruénit tandèm ad monasterium, quod sanctus confessor Bauo suis meritis illustrabat. O felicem illam ciuitatem, eiusque populum, licèt id ipsi nescirent, quibus tanta concessa est salus. O diem illam iucundam & memorabilem, diem dignam nunquàm carere memoria iucunditatis. Regnabat per id tempus in Gallijs Robertus rex, Flandriæ Marchionatum obtinebat Comes Balduinus, cœnobio sancti Petri ad sanctum Bauonem præerat Abbas Erembołdus: qui eum & comites eius hospitio recepit, & peramanter curauit.

Gandauum peruenit.

Abbatis verò & fratrum eximia charitate permotus, sensìm cœpit in animum inducere, vt apud illos permaneat. Appáret hîc iudiciorum Dei abyssus multa. Quem enim neque Armenia, neque Antiochena sedes, neque indè à sepulcro Domini vsque ad sancti Bauonis monumentum, tam vasta terrarum spatia retinere potuêre, Gandensis Ecclesia retinuit. Exhibetur indè tanto hospiti communis Ecclesia, commune monasterium, communis quoquè mensa, sed cubiculum priuatum, vbì cum suis quiesceret. Placet omnibus, nec vlli est onerosa eius sancta conuersatio: inuitat omnes ad meliora eius pia animi deuotio: nec fratres duntaxàt, sed etiam alios eius regionis homines quotidiè confirmat eius sacra benedictio. Crebrò nanque visitabat Ecclesias Gandauensis ditionis, celebrabat Missæ sacrificia in singulis, solitis vacabat precibus, populos vbiquè DEO pijs commendabat votis. Quibus etsi ob idiomatis imperitiam loqui nesciret, non tamen cessabat pro eis loqui apud DOMINVM. Quicquid autem

Eius cõuersatio in monasterio.

tem ei à fidelibus oblatum esset, mox in pauperes conferebatur, quorum ille ab infantia curam gesserat. Vndiquè ad eum populus frequens confluebat, & permulti à varijs liberabantur incommodis. Nam etiam aqua, quibus manus eius fuissent ablutæ, nequaquàm erat virtutis expers, & leuis manuum eius attactus ad depellendos morbos erat efficax: qui verò sublimiori fidei deuotione præditi erant, ijs ad promerendam salutem sola sufficiebat episcopalis benedictio. Inuitabatur plerunq; à diuitibus & ægrotis, apud quos confecto negocio, cuius erat causa accitus, mox recurrebat ad cœnobium, fratrum egregia erga se beneuolentia allectus. Et ij quidem nō tarò instabant apud illum, vt perpetuò cum ipsis maneret, sed surdo canebant, quippe qui planè constituerat in patriam reuerti. Qua tamen in re minimè illi consentiebant eius comites: quibus ille relictis, vno tantùm socio itineris contento, Abbati & fratribus valefaciens, recessit. Sed paulò pòst inflantur pedes, morboq; correptus decumbit, & iam de vita eius spes propè nulla superest. Vbi id audiunt Blandinienses, etsi serò, dolent tamen se talem virum initiò non recepisse: itaque vt possint tandèm vel inuitum ad se adducere, precibus agunt apud Lambertum id temporis castellanum. Cumque pariter irent ad virum Dei, adueniūt etiam S. Bauonis fratres: cumq; simul omnes consedissent, Castellanus per interpretem rogabat eum, vt ad Blandiniense monasterium se conferret. Ille verò oculis in S. Bauonis fratres blanditer coniectis, indicat se cupere ad illos reduci. Tum verò Castellanus cum Blandiniensibus abijt, nullam vim ausus admouere tali viro: nec minori cum gaudio ad S. Bauonis monasterium reuocatur, quàm fuerat dolore indè digressus, tractaturque ab eis humanissimè.

Dum vult redire in patriā, diuinitùs impeditur.

Sed cùm humana subsidia parùm illi prodessent: erat enim exanimi simillimus: sanctorum in ea ecclesia quiescentium est visitatione recreatus. Cùm enim nimia inualetudo non sineret eum vlla potiri somni quiete, quadam nocte nec planè dormiēs, nec prorsùs vigilans, quasi in ecstasi positus, videt S. Bauonē sibi adstare, & vt in monasterium ingrediatur, attentè præcipere. Ille verò, vt sibi videbatur, surgit, intrat in cœnobium, ante sacram aram videt multæ dignitatis personas sexûs vtriusq; cum S. Bauone residere: atque in ijs visus est sibi S. Landoaldum cognoscere, quem solum asserebat præ cæteris infulatum Missas celebrâsse, atque ipsi cum cæteris absoluto sacrificio benedixisse: ac deindè sanctum Bauonem ex illorum medio surrexisse, extensa manu amanter ipsum tenuisse, atque vt iuxta altare sancti Petri staret, iussisse. Ipso ità stante, eosdem sanctos cum cereis propiùs ad ipsum accessisse, tanta luce micantes, vt eorum splendorem vix ferret humanus adspectus: atque ità illorum præsentia se confirmatum, redditamque sibi sensisse salutem. Post hanc visionem manè surrexit incolumis, fratribus visa exposuit, & nè quid possent de veritate ambigere, sanum se ostendit.

Visiōe cœlesti recreatur mirificè.

Mansit posteà ad quinque menses in cœnobio, & rursùs cogitat de repetenda patria: sed dum ille statuit repetere Armeniam, à CHRISTO euocatur ad patriam claritatis æternæ. Aduentabat Paschatis sacra solennitas, & sparso iam in vulgus eius recedendi in Armeniam proposito, captata ex temporis opportunitate & ocio deuotione, in sacra Parasceue totius prouinciæ multitudo ad eum confluxit. Inuitabat enim illos dies indulgentiæ & remissionis, dies exultationis & liberationis, dies videlicet dierum, id est, Dominicæ Resurrectionis, idque pro magno ducebant, si possent illo die Paschalia sacramenta de tanti pontificis manu percipere, eius benedictionibus interesse, non incerti de patrocinio, si se & sua discedenti commendâssent.

Verùm dum illi præstolantur abiturum, Deus illum eis prouidet patronum sempiternum, cuius etiam in impēdente ipsis calamitate essent patrocinijs fruituri. Sæuiebat enim tum pestis horrendum in modū, adeò vt penè tota prouincia hominibus orbari videretur. Excrescebant repentè in palatis hominū pustulæ, q̄ si nō chirurgi ferro ilicò essent apertę, vt noxius efflueret humor, actum erat de vita. Fuit sanè inaudita quædā illius immanissimæ pestis rabies, vincebatq; superstites multitudo moriētiū, vixq; tot reliqui esse videbātur, quot possent cadaueribus humādis sufficere. Iam

Immanissimæ pestis in Flandria

omnis humani auxilij ſpes ablata erat,tandemq́; communi omnium ſententia decernitur, vt triduanum non modò hominibus,ſed etiam pecoribus & iumẽtis indicatur ieiunium, ad Dei implorãdam opem omnes confugiãt,& ſuffragia ſanctorum Gandaui quieſcentium humiliter expetant, tantosq́; patronos qui Dei miſericordiam in eiuſmodi periculis conciliare valdè aſſueuerint,in vnum locum conferant. Sed dum hac illi religione Deum placare inſtituunt,Deus ſuam nõ differt miſericordiã, vnũq́; ex omnibus eligit,in quem ſæuiſſima lues poſtremum irrueret. Is beatus fuit Macarius,qui quàm feruenter & obnixè,quàm multis cum lachrymis & ſuſpirijs diuinam rogauerit clementiam,vt hanc cladem à populo ſuo auerteret, dici vix queat.Sed dũ ille pro alijs intercedit, commune benigna Dei prouidentia periculum cum alijs incurrit,ſæuaq́; illa peſtilentia infectus,primò amiſit omnem loquẽdi facultatem,ſed mox prophetica donatus gratia,nutibus & ſignis, quibus poterat, prædixit prĉter ſe & alios duos neminem deincèps ea peſte occubiturum: quod poſteà rei euentus approbauit. Deindè autem reddita ei voce, iubet acciri reuerendum Abbatem Eremboldum cum fratribus: qui cùm veniſſent,orauit quamprimùm tonderi ſibi caput & barbam. Teſtamentum autem nullum condidit,quãdoquidem peregrinus & pauper, vndè conderet, non habebat. Soli matri ſuæ remiſit partem barbæ ſuæ, nè diù ſuſpenſam torqueret longa filij nunquàm redituri memoria. Indè cùm fratribus ingreſſus cryptam beatiſſimæ ſemperq́; virginis Mariæ, ante altare S. Pauli baculo deſignauit locũ ſepulturæ ſuæ. Iam tertius inſtabat dies indicti ieiunij, etiam paruulis & vitulis materna negantur vbera, & modis omnibus propè vis infertur regno cælorum. Efferuntur corpora ſanctorum ex vtroq; monaſterio, & fit hominum ingens concurſus: vbiq; luctus,vbiquè lachrymarum magna vis, tollitur ad cælum clamor virorum, mulierum, infantium, pecudes quoq; & iumenta ad vacua præſepia edunt mugitus intolerabiles. Flectitur interìm benignus Deus.ſeueritatem lenitate temperat, & vt flagellando iuſtum iudicẽ, ità conſolando pium patrem, vtrobiquè fidelem, nuſquàm crudelem ſe declarat. Reſtituuntur ſuis locis corpora ſanctorũ, poſt lachrymas pro peccatis fuſas redeunt ſinguli ad ſuas ædes: porrò Patriarcha Macarius abit cum fratribus ad cœnobium, ingreſſusq́; cum illis virtute qua poterat in refectorium, vt vidit illos non niſi parùm panis & aquæ ſumere, obſecrando & imperando iubet,vt mutent ieiunium. Aſſidet etiam ipſe menſæ, & hilarem ſe omnibus exhibens, charitate potiùs quàm neceſſitate adductus, ex cibis appoſitis pauxillum edit, ſicque eis vltimum vale dicens,epiſcopalem impendit benedictionem. Vix ad cellulam redeunti præ imbecillitate virium, fratrum peruigil cuſtodia adhibetur. Vbì emigrandi aduenit hora, in lectulo reſidens, expaſſis manibus & ſursùm erectis luminibus, Domino cum lachrymis ſe commendauit, ſuffragia ſanctorum & protectionem angelicorum ſpirituum multimodis precibus ambiens. Tantus autem eos, qui illi aderant, inuaſit horror, ex præſentia,vt creditur,beatorum ſpirituum,vt quẽadmodùm de S. Paulino Nolano epiſcopo annotauit beatus Papa Gregorius,omnes abſq; mora fugere voluërint,niſi eorum animos erexiſſet fratrum conuentus,ad exequias ſurgentium. Quibus congregatis caput in terram reclinans, inter pſallẽtes & orantes ſpiritum feliciter exhalauit:impletaq́; eſt eius prophetia,ipſo poſtremo ex ea peſte occumbente. Corpus enim feretro impoſitum, tanta contentione ferebatur ad eccleſiã, vt ad ſingulos propè paſſus noui portitores ſanctiſſimo oneri ſuccedere niterentur. Certatìm ſinguli ſe ingerebant, vt vel extremas feretri partes tenerent. Si cui id negatum eſſet,illi vel veſtes ſacrum corpus deferentium attigiſſe palma ſuprema fuit. Poſtq̃ ad cryptam ventum eſt, vbì ſepulcri locum ipſe deſignârat, honorârunt eum muneribus, & lachrymis infuderunt, vixq́; locus capere poterat irruentes turbas. Neq; ſanè maiorem Armenia luctum ciui & propinquo impẽdiſſet,quàm impendit Flandria peregrino. Fleuiſſet illa fortaſsìs pro cognatione, hæc fleuit pro pietate. Nec verò potuit vulgi deuotioni ſatisfieri,donèc facie ſancti viri detecta, ſimul totum funeris opèrimentum tolleretur. Quo ablato, tum demùm videre erat manibus ac pedibus impreſſa oſcula, manantes ab oculis in ſacrum corpus lachrymas irruentium, oblata profusè munera, certatìm viros ac fœminas offerentes, alios annulos, inaures, monilia & torques à ſuo corpore auellentes, & eius pectori

Triduanũ ieiunium hominum & brutorũ animantiũ

Corpora ſanctorum exportãtur

Dialog.lib. 3.cap.1.

Moritur S. Macarius.

ctori imponentes. Nam quo quisq; maiori erat deuotione præditus, eo liberaliùs in defunctum dona conferebat, eius apud Deum sibi patrocinia promittens. Obijt verò beatus Macarius 4. Idus Aprilis. Anno salutis 1012. S. Henrico Romanorũ Imperatore, rege autem Gallorum Roberto. Sacrum autem corpus eius sub Sigero Abbate, qui quartus ob Erembaldo S. Bauonis cœnobio præfuit, eleuatũ est, & in ipsa eleuatione integrum repertum. Visi tum sunt in aëre duo circuli instàr coronarum, quorum alter in medio habebat crucis signum aureo fulgore conspicuum. Interfuère huic eleuationi rex Gallorũ Philippus, Comes Balduinus cum proceribus suis & Adela coniuge, filioq; Balduino Hannoniæ Comite, Balduinus quoq; Nouiomeñ & Lietbertus Cameraceñ episcopi. Multis verò miraculis etiam post obitum suũ claruit vir beatus, quæ breuitatis causa prætерimus. Sub hac autem eleuatione antiquior ecclesia eius loci, quam S. Amãdus episcopus in honorem S. Petri Apostolorũ principis dedicauerat, ob vetustatem præcipuis locis à fundamẽto instaurata, denuò cõsecrata fuit in honorem Domini nostri & omnium sanctorum.

SANCTI ANTIPAE, PERGAMI ASIAE EPISCOPI MARTYRIVM, EX SIMEONE *Metaphraste.*

CVm aduersùs Christianos persecutionem excitâsset Domitianus, qui Apostolorum tempore Romanũ Imperiũ obtinuit, per orbẽ vniuersum ad omnes magistratus missæ sunt literæ, vt homines Christiani decretis Imperatoris parérent, & sine vlla excusatione stultam idolorũ religionem colerent, eorumq; templa omni honore venerarentur. Tunc fidelis verum Deum confitentium multitudo patefacta est, & magna Martyrum, pro Christi Saluatoris fide vbiq; decertantium, virtus apparuit. Tunc & Ecclesiæ fideiq; basis, & Christianæ veritatis fundamentum, atque æternæ diuinitatis vnigeniti præco Ioannes Apostolus p̃stantissimus in Patmum insulã relegatus est. Vbi dum magnũ Christi Martyrum cœtum ijs, q̃ de septem Ecclesijs scripsit, cõfirmaret, Antipas testis meus fidelis, inquit, qui occisus est apud vos, vbi satanas habitat. Ex ijs Apostoli verbis intelligi potest, quibus essent moribus p̃diti homines illi, qui Pergamum incolebant, vbi erat satanæ domiciliũ. Ibi nec naturæ lex seruabatur, nec vlla erant iudicia. Tantum sibi quisq; iuris vindicabat, quantum viribus & robore valebat. Sibiq; satis iusti videbantur, & fortes ac boni, qui Christianũ aliquẽ detulissent. — 11. April. — Iohannes Apostolus Apocalypsin scripsit

Cùm igitur Christianorum cœtus magno in discrimine versaretur, Antipas vir strenuus & constans nihil turbabatur: sed tanquàm in angeli naturã esset ex homine conuersus, fortiter resistebat, nec vlla prorsùs in re formidabat: quinimmò sæpiùs prodibat in publicum: & tortorũ minas negligens, in medio ipsorũ fulgebat: & puræ synceræq; fidei splendore tenebricosos idololatriæ errores discutiebat. Quamobrèm omnes, qui putarentur dij, fugiebant, & ne vnus quidem eorum audebat in ea vrbe manere, in qua sanctus ipse commorabatur. In somnis igitur sacrificulis suis dæmões apparebant, dicentes, se nec sacrificiorum esse participes, nec nidorem suscipere, p̃pterea quòd à Christianorum principe Antipa fugarentur. Qua re indignata multitudo, in Antipam impetum facit, eumq; compræhendit, & in locum, vbi fieri sacrificia solebant, trahit. Et Præfectus sic eum alloquitur: Túne es Antipas ille, qui nec ipse decretis Imperatorum obtemperas, & alios, nè obtemperent, adhortaris: & sacrificia, quæ fieri à nobis solent, ità perturbas, vt deorum neminem pinguedine, aut nidore frui permittas? ex quo factũ est, vt dij omnes recesserint: & periculum imminet, nè tueri ciuitatem ampliùs velint. Satis sit tibi ad hunc vsq; diem Christianæ superstitiõi vacâsse. Resipisce iam, & legibus nostris páre, vt dij, q pulcherrimæ huic vrbi p̃sunt, curare nos ac tueri queant. Quod si facere recusâris, & partiũ tuarum studio, deorum neglexeris religionem, ex Romanarum legum præscripto meritis supplicijs afficieris. Respondit beatus Antipas: Vnum hoc scito, me Christianum esse, & — Antipæ constantia.

impio

impio Imperatoris decreto ab omni ratione alieno parére omninò nolle. Et quoniã q̃stionibus tuis respondendũ est, id faciã libenter. Si enim dij, quos adoratis, & quos totius orbis dominos asseritis, sic ab homine mortali fugari se dicunt, vt cùm vestri defensores ac vindices esse debeãt, opem vestrã implorẽt, facilè potestis errorẽ vestrũ agnoscere. Qui enim seipsos vlcisci non possunt, & ab homine vno vinci se confitentur, quomodò gentem vniuersam in aliquo periculo cõstitutam, aut ciuitatẽ aliquã poterunt liberare? Hoc considerantes, debetis nunc saltem à pernicioso errore vestro discedere, & in Christum credere, qui descendit de cælis, vt hominum genus cõseruaret. Qui sanè Christus in fine seculorum venturus est iudex omniũ, daturusque singulis congruentia factis eorum vel præmia, vel supplicia.

Antipas egregiè ostendit falsorum deorũ vanitatem.

Respondit Præfectus: Vos nouis à vobis inuentis legibus & institutis vultis obtẽperare, neglecta deorum religione, quã iamindè ab initio nobis à maioribus per manus traditam accepimus, à quibus & hæreditas ad nos ꝑuenit. Idcircò enim nos illorum vestigijs inhærentes, ab eis discedere tutum non arbitramur: cùm vetera recẽtibus præstent: & q̃ temporis longitudine sunt cõfirmata, nouis sint laudabiliora. Quãobrèm ipse quoq; mutare sententiã debes. nec eum hominẽ in viuendi ratiõe sequi, qui paulò antè cognitus est, & ꝓstigijs quibusdã vitã mortaliũ perturbauit, ꝓsertim cùm in crucẽ suffixus sit sub Pontio Pilato ꝓside. Imperatorũ igitur decretis páre, vt nobiscũ sine periculo vitã transigas: habebis enim nos omnibus in rebus ꝓpitios & amantes, vt filios: quandoquidem ætas id postulat tua, vt te ꝓindè àc patrẽ diligam.

Ad hæc vir sanctus: Licèt, inquit, innumerabilibus argumẽtis aures meas obruas, nõ tamẽ ero tam stultus & imprudẽs, vt cùm iam ad extremã senectutẽ peruenerim, nec à morte ꝓcùl abesse possim, sententiã mutẽ, & vitę miserabilis ignominiosæq; gratia, à cõfirmata fidei confessione discedã. Noli igitur mentem meã circunuenire, in rerum diuinarum assidua lectiõe versatã. Neq; ab initio fuit vllus deorum vestrorũ, nec quicquã ab illis vtile ad vos vnq̃ ꝓfectum est. Sed ipsi turpibus & obscœnis hominibus, prauè viuendi materiã afferentibus, & turpiũ voluptatũ occasionẽ demonstrantibus vos addixistis. Quòd si vetustissima quæq; sunt obseruanda, cur non & Cain fratricidij inuentorẽ imitamini? Cur non eos vobis proponitis imitandos, q cælum cõscendere conati sunt: aut qui se cum proprijs sororibus cõmiscere nõ sunt veriti: vndè diluuium genus eorũ deleuit, quia piã ac rectam viuendi semitã ingredi neglexerunt? Quamobrèm si vos item istos propter antiquitatẽ & eorũ flagitia imitari volueritis, non per aquam ampliùs, sed ꝑ ignẽ æternum, & vermem, qui nũquàm dormit, consumemini, nisì resipueritis.

Deorũ turpitudo.

Gen. 4.

Gen. 6.

Esa. 66.

Hæc atque alia multa loquentem virum iustum corripiunt homines impij, & ad Dianæ templum trahunt, vbi erat statua bouis ænei, quem igne succenso multò antè inflammârant. In hunc, beatum martyrem coniecerunt. At ille cùm se Christi signo muniuisset, dum eiusmodi cruciatu diù torqueretur, ad hunc modũ precabatur: Deus, qui mysteriũ in arcanis bonorũ thesauris reconditum nobis aperuisti, Dominum nostrum Iesum Christũ, per quem & arcana consilij tui patefecisti: gratias ago tibi ꝓ vniuersis beneficijs tuis, qui nos in te sperantes seruas, & me hac hora dignum fecisti, vt ad eorum adscriberer numerũ, qui pro nomine sancto tuo martyrium pertulerunt. Spiritũ meum ab hac hodiè vita discedentẽ suscipe: & concede, vt apud te atq; vnigenitum filiũ tuum Dñm nostrum Iesum Christũ gratiã inueniat: vt & qui posteà futuri sunt benignitatis participes tuæ, nomen sanctũ tuũ collaudent in Christo, per quem honor habetur tibi in secula seculorum, Amen. Facto precandi fine, tanquàm graui somno captus, spiritum reddidit, & gloriosa Martyrij corona redimitus, in cælum euectus est.

Signo crucis se munit.

Reddit spiritum.

Tunc viri quidam pij reliquias ipsius magno studio collectas, in hoc loco Pergami collocârunt, vbì nos cõgregati gratias agimus Deo pro ijs, quæ in nos benignè egit. Hunc enim martyrem nobis largitus est: qui tanta præstitit virtute, vt locus hic, vbì martyrium pertulit, in hodiernũ vsq; diem miraculis excellat: & magnæ in eo fiãt curationes, quibus & Deus, qui præstat omnibus, & vnigenitus filius eius Dominus noster Iesus Christus cum sancto spiritu laudatur: & pia sanctorum in Christo Martyrũ memoria celebratur, quæ animos nostros quasi viua quadã voce quotidiè incitat ad eum in sanctis ipsius imitandum: Cui gloria & imperium in secula seculorũ, Amen.

Reliquiæ eius magno studio colliguntur.

VITA

VITA ISAAC SERVI DEI, PER D. GREGORIVM PAPAM SCRIPTA LIBRO III. *Dialogor. cap.* 14.

PRioribus Gotthorum temporibus fuit iuxta Spoletanã vrbem vir vitæ venerabilis, Isaac nomine, qui vsq; ad extrema Gotthorum tempora peruénit, quem nostrorum multi nouerunt, & maximè sacra virgo Gregoria, q̃ nũc in hac Romana vrbe iuxta Ecclesiam beatæ Mariæ semp virginis habitat. Quæ dum adolescentiæ suæ tempore, cõstitutis iam nuptijs, in ecclesiam fugisset, & sanctimonialis vitæ conuersationem quæreret, ab eodem viro defensa, atq; ad eum, quem desiderabat, habitum Domino protegente perducta est. Quæ quia sponsum fugit in terra, habere sponsum meruit in cælo. Multa autem de eodem viro, narrante venerabili patre Eleutherio, agnoui, qui & hunc familiariter nouerat, & eius verbis vita fidem præbebat.

Gregoria fugit nuptias, & fit sanctimonialis.

Hic itaq; venerabilis Isaac ortus ex Italia non fuit, sed ea illius narro miracula, quę conuersatus in Italia fecit. Cùm primùm de Syriæ partibus ad Spoletanam vrbẽ venisset, ingressus ecclesiam, à custodibus petijt, vt sibi quantum vellet licentia concederetur orandi, cumque horis secretioribus egredi non vrgerent. Qui mox ad orãdum stetit, diemque totum peregit in oratione, cui sequẽtem cõtinuauit & noctem. Secundo etiam die cum nocte subsequẽti indefessus in precibus perstitit: diem quoquè tertium in oratione coniunxit. Cumq; hoc vnus ex custodibus, superbiæ spiritu inflatus, cerneret, vndè proficere debuit, indè ad defectûs damna peruenit. Nam hũc simulatorem dicere, & verbo rustico cœpit impostorem clamare, qui se tribus diebus & noctibus orare ante oculos hominum demonstraret. Qui protinùs currens, virum Dei alapa percussit, vt, quasi religiosæ vitæ simulator esset, de ecclesia cum cõtumelia exiret. Sed hunc repentè vltor spiritus inuasit, & ad viri Dei vestigia strauit, ac per os illius clamare cœpit: Isaac me eijcit, Isaac me eijcit. Vir quippe peregrinus quo censeretur nomine, nesciebatur: sed eius nomen ille spiritus prodidit, qui se ab illo posse eijci clamauit. Mox autem super vexati corpus vir Dei incubuit: & malignus spiritus, qui eum inuaserat, abscessit. In tota vrbe tunc statìm, quid in ecclesia factũ fuisset, innotuit. Currere viri & fœminæ nobiles atq; ignobiles pariter cœperunt: certatimque eum in suis rapere domibus conabantur: Alij ad construendum monasterium prædia, alij pecunias, alij subsidia quæq; poterant offerre viro Dei suppliciter volebant. Sed seruus omnipotentis Domini horum nihil accipiens, egressus vrbem, non longè desertum locum reperit, ibique sibi humile habitaculum construxit. Ad quem dum multi pergunt, exemplo illius æternæ vitæ accendi desiderio cœperunt, atque sub eius magisterio in omnipotentis se Domini seruitium dederunt. Cumq; eum crebrò discipuli humiliter admonerent, vt pro vsu monasterij possessiones, quę offerebantur, acciperet, ille solicitus suæ paupertatis custos, fortem sententiam tenebat, dicens: Monachus qui in terra possessiones quærit, monachus non est. Sic qp̃pe metuebat paupertatis suę securitatem perdere, sicut auari diuites solent perituras diuitias custodire.

S. Isaac prolixæ preces.

Vide priscorum hominum feruorem ad extruenda monasteria.

Summum studiũ paupertatis.

Ibi itaq; prophetiæ spiritu magnisq; miraculis, cunctis longè lateq; habitantibus vita eius inclaruit. Nam die quadam ad vesperum in horto monasterij fecit iactari ferramenta, quę vsitato nos nomine vangas vocamus. Dixit itaq; discipulis suis: Tot vangas in horto proijcite, & citiùs redite. Nocte verò eadem, dum ex more cum fratribus ad exhibendas laudes Domino surrexisset, p̃cepit, dicens: Ite, & operarijs nostris pulmentum coquite, vt manè primo paratum sit. Facto autem manè, fecit deferri pulmentum, quod parari iusserat, atq; hortum cum fratribus ingressus, quot vangas iactari præceperat, tot in ea laborantes operarios inuénit. Ingressi quippe fures fuerant, sed mutata mente per spiritum, appræhenderunt vangas, quas inuenerunt, & ab ea hora, qua ingressi sunt, quousq; vir Domini ad eos veniret, cũcta horti illius spatia, quæ inculta fuerant, coluerunt. Quibus vir Domini mox vt ingressus est,

Nocturnæ laudes.

Fures depræhensos vt tractârit

est, ait: Gaudete fratres, multùm laborâstis: iam quiescite. Quibus ilicò alimenta, quæ detulerat, præbuit, eosque post tanti laboris fatigationem refecit. Sufficienter autem refectis ait: Nolite malum facere: quotiès de horto aliquid vultis, ad horti aditum venite, tranquillè petite, cum benedictione percipite, & à furti prauitate cessate. Quos statìm collectis oleribus onustari fecit. Actumq; est, vt qui ad hortū nocituri venerant, cum laboris sui præmio, & repleti ab eo, & innocui redirent.

Facinus improbum proditur.

Alio quoq; tempore accesserunt ad eum peregrini quidam, misericordiam postulantes: scissis pannis obsiti, ità vt penè nudi viderentur. Cumque ab eo vestimenta peterent, eorum verba vir Domini tacitus audiuit: qui vnum ex discipulis suis protinùs silenter vocauit, eique præcepit, dicens: Vade, atq; in illa sylua in loco tali cauā arborem require, & vestimenta, quæ in ea inueneris, defer. Cumq; discipulus abijsset, arborem, sicut iussus fuerat, requisiuit: vestimenta reperit, & latēter detulit magistro. Quæ vir Dei suscipiens, peregrinis nudis atq; petentibus ostendit & præbuit, dicens: Venite, quia nudi estis: eccè tollite, & vestite vos. Hæc illi intuentes, recognouerunt quæ posuerant: magnoque pudore consternati sunt: & qui fraudulenter vestimenta quærebant aliena, confusi receperunt sua.

Item aliud.

Alio quoquè tempore quidam se eius orationibus commendans, sportas duas plenas alimentis, ei per puerum transmisit: quarum vnam idem puer surripuit: atque in itinere abscondit: vnam verò ad Dei hominem detulit, & petitionem illius, qui se ei per xenium commendauerat, enarrauit. Quam vir Domini benignè suscipiens, eundem puerum admonuit, dicens: Gratias agimus: sed vide sportam, quam in itinere posuìsti: nè incautus tangere præsumas: quia in eam serpēs ingressus est. Esto ergò solicitus, nè si tollere incautus voluèris: à serpente feriaris. Quibus verbis puer valdè confusus, exultauit quidem, quòd euasit mortē: sed tristis ad modicum factus est: quia quanuìs salubrem pœnam euaserit, tamen pertulit verecundiam suam. Qui reuersus ad sportam, cautè ac solicitè attendit: sed eam iam, sicut vir Dei prædixerat, serpens tenebat.

Hic itaque cùm virtute abstinentiæ, contemptu rerum transeuntium, prophetiæ spiritu, orationis intentione esset incomparabiliter præditus, vnum erat, quod in eo repræhensibile esse videbatur: quia nonnunquàm tanta ei lætitia inerat, vt illis tot virtutibus nisì sciretur esse plenus, nullo modo crederetur.

Petrus: Quæso te, quidnam hoc esse dicimus? Spontè sibi lætitiæ frena laxabat: an tot virtutibus pollens, aliquandò ad præsens gaudium etiam renitens eius animus trahebatur?

Cur in sanctis viris interdùm parua quædam vitia hæreant.

Gregorius: Magna est, Petre, omnipotentis Dei dispensatio: & plerunquè contingit, vt quibus maiora bona præstat, quædam minora non tribuat: vt semper eorum animus habeat, vndè se ipse repræhendat: quatenùs dum appetunt perfecti esse, nec possunt: & laborant in hoc, quod non acceperunt, nec tamen elaborando præualēt, in his, quæ accepta habent, se minimè extollant: sed discant, quia ex semetipsis maiora bona non habent, qui in semetipsis vincere parua vitia atq; extrema nō possunt. Hinc est enim, quòd perducto Dominus ad terram repromissionis populo, cunctos fortes atque præpotentes aduersarios eius extinguens, Philisteos atque Chananæos diutiùs reseruauit: vt, sicut scriptum est, in eis experiretur Israel: quia nonnunquàm

Iudic. 3.

vt dictum est, eis etiam, quibus magna dona tribuit, parua quędam repręhensibilia relinquit, vt semper habeant, contra quod bellum gerant, & deuictis magnis hostibus, mentem non erigant, quandò eos adhuc aduersarij etiam minimi fatigant. Fit itaque, vt miro modo vna eademque mens, & virtute polleat, & ex infirmitate lassescat: quatenùs & ex parte constructa sit, & ex parte se conspiciat esse destructam: vt per bonū, quod quærit & habere non valet, illud seruet humiliter, quod habet. Sed quid mirum quòd hoc de homine dicimus, quandò illa superna regio in ciuibus suis ex parte dāna pertulit, & ex parte fortiter stetit: vt electi angelorum spiritus, dum alios per superbiam cecidisse conspicerent, ipsi tanto robustiùs, quanto humiliùs starent? Illi ergò regionis suæ etiam detrimenta profecerunt, quæ ad æternitatis statum ex parte suæ destructionis est solidiùs instructa. Sic ergò & in vnaquaque anima agitur, vt in humilitatis custodiam aliquandò ad lucra maxima ex minimo damno seruetur.

Petrus: Placet quod dicis.

VITA

VITA S. GVTHLACI ANACHORETAE ET CONFESSORIS, SCRIPTA FIDELITER, TAMETSI AVTHO*ris nomē manuſcriptus codex non habuit. Scripſit autē vitam ſancti viri, Guilielmus Rameſey Anglus Benedictinus, item Felix Crolandienſis Benedictinus: ſed puto non niſi epitomen eſſe quam nos edimus. Nam & MS. codex teſtatur eſſe abbreuiatam, ſed veram.*

April. 11.

Parentes S. Guthlaci.

IN diebus Ethelredi regis Merciorum, nobilis quidā, nomine Penuualdus, regali progenie ortus, ex vxore ſua, nomine Tecta, ſanctum Guthlacum ſeruum Dei progenuit. Ea autem hora, qua eum Dominus vocauit & ſegregauit ex vtero matris ſuæ, cæleſti ꝓgnoſtico deſignatus eſt. Manus enim quaſi hominis, rubri nitoris, cælitùs miſſa, & ad oſtium domûs extenſa, ineffabili fulgore coruſcare viſa eſt. Quæ ſignaculo crucis oſtium muniens, felici prefigurauit auſpicio, quòd ille ad ortū procederet, qui conſtanti perſeuerantia Chriſti crucem in ſuo corpore circunferret. Hominum autem multitudo, nouitate miraculi ſtupefacta, accurrens, inauditæ viſionis ꝓdigium, magnū diuinę diſpēſationis fore myſterium aſſerebat. Cumq; ſtupore magno, ſecundùm varios animi motus, opinionibus ambiguis fluctuarent, vna obſtetricum de domo egrediens, infantem iam natum proclamat. Nato itaque puero & baptizato, Guthlacus vocatur, quod ſonat bellidonū, vel bonum donum iuxta idioma Anglorum. A Deo donatus eſt parentibus ſuis, vt contra oppreſſores eorum bella gereret, ac de illis cum victoria titulos triumphales reportaret. Vel potiùs iuxta datum optimum donumq; perfectum, deſcendens à patre luminum, contra ſpiritales nequitias pugnaret, & fortiter eas vinceret. Erat puer facie ſerenus, omnibus gratus & acceptus, vt animos hominum etiam ſolo adſpectu ſibi conciliaret ad gratiam & fauorem.

Iacob 1.

Dat ſe militiæ in iuuentute.

Cùm autem vigeſimum & quartū ætatis attigiſſet annū, & ſui generis inimicos inualuiſſe conſpiceret, cœpit ad militares actus feruenter adſpirare: decoratusq; cingulo militari, & adiunctis ſibi copijs militarib⁹, cœpit in hoſtiles populos immaniter ſęuire, vrbes oppugnare, caſtella ſubuertere, ac de bellicis actibus inæſtimabilis famæ titulos obtinere. Interìm in ipſa crudelitate armorum hoſtibus ſuis miſericors erat, eiſque de rapinis & prædis tertiam partem refundebat. Tādèm diuino inſtinctu ad memoriā reuocabat exitus triſtes & horrendos regum magnorumq; principum, de quorū ſtirpe deſcenderat, & quòd pompa ſecularis fumus eſt, & vapor ad modicū pátens. Cogitabat breues eſſe dies hominis, finē dubium, exceſſum è vita horribilē, iudicē terribilē, pœnā ſine fine ſempiternā. Vocatis itaq; cōmilitonibus ſuis, ait: Hactenùs chariſſimi mei vanitatib⁹ hui⁹ ſeculi ego militaui: deincèps Saluatori meo militare decreui. Eligite vos vobis ducē, cuius ſigna ſequamini: ego enim ſequor Dñicæ Crucis ſignū. Et cùm nullis precibus à ſentētia deduci poſſet, abiectis armis ſuis, Rependoniam venit, vbì erat monaſterium inſigne: & accepto clericalis tonſuræ charactere, monaſticis diſciplinis ſe mancipauit, & nihil omninò bibit, quod ebrietatis occaſio eſſe poſſet. Pſalmos autē & hymnos didicit, atq; in ſcientia ſanctarū ſcripturarū intrà biennium mira facilitate profecit. Erat vultu iucundus, humilis geſtu & inceſſu, opere religioſus & Deū timens, fide firmus, ſpe longanimis, charitate profuſus, manſuetus & mitis, conſilio prouidus, in verbis circunſpectus.

Monaſterium petit, poſthabita militia.

Eſt verò in Britannia palus vaſta & diffuſa, q̄ à Gronte flumine incipiens, diuerſis nemoribus, ſtagnis, inſulis, carectis, varijsq; fluuialiū viarum flexuoſis anfractibus diſtincta, ab Auſtro ſeſe porrigit vſq; in Aquilonē tractu longiſſimo, vbì circa maris cōfinia ſuos habet limites. Eò, à fratribus impetrata venia, peruénit, didicitq; ab incolis loci, inſulā eſſe nomine Croulāde, vbì quidam olìm habitare tentauerāt, ſed eos mōſtra eremi & laruales formæ dæmonū territos, in fugā cōpulerant. Scapha piſcatoria in inſulā vectus, terrā horroris & vaſtæ ſolitudinis ingreditur in die S. Bartholomæi

Inſulā horridam ingreditur, victurus ſolitarius.

Apostoli: de cuius meritis specialiter confidens, solus habitare cœpit cum duobus iuuenibus, quos secū adduxerat: & ædificato modico tuguriolo, pellibus solùm crudis & rudibus pro indumentis vtebatur: pane hordeaceo & aqua lutulenta post solis semper occasum, cum maxima moderatione parsimoniæ, vescebatur. Inuidens igitur humani generis aduersarius humilitati viri Dei, adeò vehementem spiritum tentationis in eum immisit, quòd eum in desperationis foueā deuoluisset, nisi illum Dominus per B. Bartholomæi merita misericordiæ oculo respexisset. Animo itaq; consternatus, & suprà, q̄ credi potest, turbatus, fugere & desertum deserere disponebat. Sed B. apostolus Dei Bartholomæus visibiliter ei appárens, dixit: Confortare fili, & esto robustus: manum tuam misisti ad fortia: non decet tanti propositi professorem modico tentationis turbine subuerti: Viriliter ergò age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum: qui etsi te tentari permittit, faciet tamen etiam cum tentatione prouentum. Impulsus euersus es vt caderes, sed ego oraui pro te, vt nō deficiat fides tua: & adiutus es. Etenim Dominus supponit manum suam. Vult Dominus tentari, quē diligit: ideò visitat eum diluculo, & subitò probat illum: Operatur equidem tentatio probationem: probatio verò spem, spes autem non confundit. Beatus vir q cōfidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius & brachium ipsius in tempore tribulationis. Exhibe te fili, sicut Dei ministrum, in multa patientia. Si abundat pro Christo tribulatio tua, abundabit & per ipsum consolatio tua. Noli ergò de infirmitate tua timere: spiritus Dei est, qui adiuuat infirmitatem tuam. Si exurgat aduersùs te prælium, si castra dæmonum, iacta in eum cogitatum tuum: confide in eo, ipse enim est salus populi sui: ipse erit tibi turris fortitudinis à facie inimici. His & similibus dictis, apostolus ab oculis eius euanuit. Ipse verò confortatus est in Domino, & ab illo die spiritus desperationis nunq̄ eum tentare ausus fuit.

In tentatione confirmatur per S. Bartholomæum.

Iob 7.

Rom. 5.

Ierem. 17.

Rom. 8.

Die quadam duo filij tenebrarum, transfigurantes se in angelos lucis, ei multa p̄suasionis instantia cœperunt consulere, vt continuè per hebdomadam ieiunaret, & hac via gradum summæ perfectiōis attingeret. Biduana enim & triduana ieiunia reprobantes, proponebant ei ieiuniū Moysi & Eliæ, atq; intolerabiles abstinentias venerabilium Patrum, qui olìm conuersati fuêre in Sceti. Erat verò is diabolicæ persuasionis scopus, vt ille prorsùs ab esu cessaret, sibiq; certū exitium diuturnitate ieiunij asscisceret. Cùm enim ieiunium regulam moderationis & discretionis excedit, subitò languet corpus, deficit spiritus, torpescit orationis affectus, tollitur operationis effectus, caligat contemplationis oculus. Intelligens autem Guthlacus diabolicæ tentationis versutiam, inuocata Christi virtute, psallebat: Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius, & fugiat qui oderunt eum, à facie eius. Itaq; illis flebili vlulatu & mœstissimo planctu aërem implentibus, Guthlacus deincèps omnia diaboli tentamenta contempsit, eiusq; suggestiones omnes conculcauit.

Fallax dæmonum cōsilium.

Ieiunij immoderati effectus.

Psalm. 67.

Elapsis deindè paucis diebus, noctis intempestæ silentio irruit in eum infinita dæmonum multitudo. A terra vsq; ad cælum totum aëris elementum implebatur præstigijs & larualibus dæmonum formis. Rapiunt autem eum monstrosi dæmones, extra cellam educunt, membra eius colligant, eumq; in paludes cœnosas & profundas demergunt. Deindè indè absportantes, per loca asperrima & inextricabiles veprium densitates trahunt. Cumq; pars noctis maxima adhuc superesset, vrgent verberibus & tormentis, vt insulam quamprimùm deserat, mortis supplicium ei terribiliter intentantes, si ab ipsorum ditione maturè non recedat. Ille autem minas eorum ducēs pro nihilo, Christumq; inuocans, cum Psalmista dicebat: Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, nè commouear. Videntes autem spiritus maligni, se nihil proficere aduersùs constantiam eius, flagellis ferreis & horrendis alarum stridoribus illum torquent & cruciant, deniq; vsq; ad nubes subuectū, in septentriōali cęli plaga cōstituunt. Cœpit autē tota cęli facies densa caligine obscurari, innumeraq; dæmonum confluxit turba, qui arreptum, ad fauces inferorum mirum in modum excruciando, perducunt. Sanctus verò Guthlacus sentiens fœtorem gehennæ, & æstuantes ignis sulphurei globos, omnia, quæ passus fuerat, comparatione illius angustiæ, leuia putabat. Cernebat enim hinc gurgites igneos, indè torrentes grandine glaciali teterrimos, cælum terramq; occupare: videbat non sine dolore & gemitu, inter sulphureos ignium vapores, inter fauillarum voragines, inaudi-

Infestatio dæmonum

Psal. 15.

Videt cruciatus inferorum.

tos hominũ cruciatus, ineffabiliũ facies tormentorũ. Dæmones verò his, q cruciabãtur, horribiliter insultãtes, quasi de viro Dei pro suo libitu triũphâssent, superbè & procaciter intonabant: Eccè, inquiunt, nobis traditus es ad cruciatus sempiternos: eccè his supplicijs & doloribus sine fine torqueberis, quia sedes nostras inuadere p̄sumpsisti. Ille autẽ patienter cũcta tolerans, dicebat: Dñe Deus meus, in te speraui, saluũ me fac ex omnibus p̄sequentibus me, & libera me. Cumq; eũ in illa tormẽta se detrusuros sperarent, mox adfuit B. Bartholomæus apostolus, & cum eo lumen splendẽs admirabiliter. Cuius splendorẽ nequã spiritus ferre nõ valentes, fugam capessant, & ab eius oculis penitùs euanescunt. Sed illis iussu Apostoli reuocatis, ab eodem apostolo seuerè iniungitur, vt nulla corpori eius molestia irrogata, reducant eum ad locũ, vndè eum abduxerant. Quod cùm suauissimè facerent & sine eius molestia, auditus est chorus psallentium in excelso: Ibunt sancti de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. Ità hostibus triumphatis, in loco habitationis suæ repositus, ex ipsa vexatione factus est humilior, feruentior, solicitior, fortior & cautior.

Psal. 7.

Psal. 83.

Dum circa matutinas laudes solicitus vice quadam excubaret, vidit à sinistris duos dæmones, ipsi cęteris notiores. Qui cùm miserabiliter flerẽt, & ille causam fletûs inqreret, responderunt: Quia p̄uales in omnibus contra nos, teq; attrectare aut contingere non audemus. Facto autem signo crucis, ab oculis eius euanuerunt. Quadam vice viro Dei contemplationi & orationi vacanti, vndiq; turbarũ strepitus, & clamor quasi exercitûs irruentis auditur, (illis enim diebus Britones Anglorũ gẽtem hostili crudelitate vastabant) & cellã vir Dei egrediens & aures arrigens, audit quasi populũ innumerabilem lingua Britannica, quã olìm iuuenis in exilio didicerat, loquentem. Demùm certatìm irruunt populi, & habitaculo eius ignem subijciunt, illumq; rapiunt, & acutis hastarũ spiculis in aëra leuant, eiq; nunc igne, nunc ferro mortẽ intentant. Ipse verò dæmonũ has esse illusiões intelligens, dixit: Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius: cumq; subiungeret: Sicut deficit fumus, deficiant, sicut fluit cera à facie ignis, sic pereãt peccatores à facie Dei: tota illa horrenda multitudo cum suis illusionibus quasi fumus euanuit.

Præstigiæ dæmonum

Psal. 67.

Clericus quidam nomine Bertelinus, sub institutione B. Guthlaci diuinis mancipatus obsequijs, Deo in spiritalibus exercitijs militabat. Vidẽs ergò spiritus nequam, q̄ virũ Dei nulla posset tentatiõe subuertere, in hoc Bertelino prauæ cupiditatis tantum excitauit ardorẽ, vt dñi & magistri sui ferro perimendi cogitationem susceperit: vt scilicet illo clàm è medio sublato, ipse sibi eius res atq; domiciliũ quasi iure quodã hæreditario vindicaret. At pius Christi seruus, qcquid Bertelini aduersùs eum moliretur iniquitas, spiritu sancto reuelãte cognouit: illiq; ad se accersito, animi eius cõsilium & propositum perspicuè explicauit, nempe quãdò, & vbì, & quarè, & qualiter facinus illud perpetrare decreuisset. Ille autẽ depræhensum se sentiens, pœnitẽtia ductus, pedibus viri Dei humiliter se prostrauit, veniã petijt & obtinuit: idemq; posteà B. Guthlaco fidelis admodùm fuit, & cum illo vsq; ad finem vitæ eius permansit, illumq; sepulturæ tradere meruit.

Videt Bertelini cõtra se machinationes.

Nocte quadam cùm vir sanctus vigilijs & precibus deuotus insisteret, tota insula intremuit, infinita dæmonum multitudo, assumptis brutorum animantium formis, locum intrauit, & intrando circunquaq; concussit. Ingrediebantur domũ innumeræ species bestiarum, leo rugiens, taurus mugiens, vrsus frendens, aper grunniens, lupus vlulans, equus hinniens, aries balans, asinus rudens, coluber sibilans: vnumquodque animal pro naturę suæ facultate, dentibus, vel pedibus aut cornibus, minas & terrores intentans. Vir autem Dei, signo crucis se muniẽs, dixit: Cur me tentas satana? Dominus mihi adiutor est, & ego despiciã inimicos meos. Hæccíne est similitudo altissimi, quam tibi olìm vsurpare voluìsti in delicijs paradisi? Qui tunc ad formam & similitudinem Dei per superbiam adspirabas, nunc viliter & turpiter in brutorũ & immundorum animantium effigies te transformas. Certè pauperes Christi magno tuo malo persequeris: quia quãto grauiùs supra dorsum eorũ fabricaueris, tanto splendiores gloriæ coronas eis in tuam perniciẽ fabricabis. In quãcunque autem speciẽ te transformes, certus sum, quia neq; mors, neq; vita, neq; gladius, neq; angelus, neque potestates, neq; principatus, neque creatura aliqua poterit me separare à charitate Dei. His dictis, tota illa phantasia disparuit.

Aliæ dęmonum vexationes & præstigiæ.

Esa. 14.

Rom. 8.

Aues & feræ mansuescunt. Ad sancti viri iussum hirundines & cæteræ aues eremi, pisces etiam stagni alacriter ad eum accesserunt: & quæ in ea solitudine erant feræ & syluestres animantes, mansuescebant. In primo hirundinum aduentu, cùm velutì blandè eum primò salutâssent, certa nidificādi loca singulis assignauit. Illæ verò eius scapulis familiariter insidentes, quodam gratulationis applausu sancti viri humanitatem prædicare videbantur. Cumque ab illo sciscitaretur vir quidam, vndè esset tanta illarum auium confidentia & intrepida apud ipsum habitatio, respondit: Qui toto corde fugit consortia hominum, ei non solùm feræ & volucres, sed cætera quoq; omnia solatio sunt, atque insupèr nunquàm ei blanda deerit consolatio angelorum.

Ethelbaldus rex. Ethelbaldus quidam de genere Merciorum, spectata nobilitate fuit. Aduersùs hūc cùm inualesceret rex Conredus, eumque à regni sui finibus ꝑrsùs exturbaret, omni humano solatio destitutus, virum Dei Guthlacum crebrò visitauit, sperans eius meritis à Deo suæ calamitatis se impetraturum leuamentum. Eius autem angores per cōmiseratiōis affectū vir sanctus nō solùm cum illo cōmunes habere voluit, sed quasi proprias sibi fecit. Euenit interim, vt idem Ethelbaldus cum venerabili viro Vuilfrido nauigio veniret in insulam: cumq; de scapha exirent, Vuilfridus duas manicas in scapha reliquit. Porrò B. Guthlacus, dum in oratorio cōtemplationi vacaret, spiritu sancto docente, cognouit eas manicas à coruis absportari. Quod cùm viris illis indicâsset, vident coruum in fastigio cuiusdam domûs vnam ex ijs manicis tenentem, pedibus & rostro vellentem. Præcipiente autem viro Dei, relicta manica, coruus citiùs auolauit. Qua recepta, Guthlacus alteram quoq; sine dilatiōe restiturum iri pollicetur. Nec mora, tribus viris aduentantibus sanctus Guthlacus occurrit, qui manicam repertam ei obtulerunt: eamq; ille receptam Vuilfrido non parùm admirāti tradidit.

Dæmoniacus valdè sæuus curatur. In orientalium Anglorum finibus iuuenis quidam obsessus, intantùm à dæmone vexabatur, vt lignis & lapidibus ferroq; homines appeteret, suaq; membra dentibus & vnguibus laniaret, atq; etiam tres homines, cùm illi eum ligare tentâssent, interfecerit. Circūductus ille fuit ab amicis ad multa sanctorū loca, sed casso labore. Tādem ad B. Guthlacum eum adducunt, isq; triduo in ieiunio & precibus perseuerans, atq; aqua hominem adspergens, omnem maligni dæmonis potestatem ab eo exclusit, & parentibus sanum atq; incolumem restituit.

Item alius. Nobilis quidam, Ethelbaldi exulis, cuius paulò antè meminimus, comes, à dæmone vexatus & viro Dei oblatus, postq̃ illius zona accinctus fuit, omni maligni spiritûs vexatione ilicò est absolutus. Cùm Abbas quidam virum Dei visitare vellet, duo eius clerici copiam sibi ab eo fieri petiêrunt, ob certa quædā negocia, quibus expediēdis fingebant se necessariò coràm interesse oportere. Abeunt igitur ad domum cuiusdam viduæ, & crapulæ, ebrietati atq; impudicitiæ scelerate indulgēt. Guthlacus interìm Abbati, spiritu sancto reuelante, illorum flagitia, dictaq; & facta tam luculēter exponit, acsi illis præsens adesset. Reuersus indè Abbas ad monasterium, nomen viduæ clericis expressit, locum, tempus, dicta, facta, omnesq; circunstantias ità distinctè explicauit, vt illi pudefacti, veniam ab eo humiliter postulârint.

Videt in spiritu absentium flagitia.

De quodam monasterio duo fratres ad visitandum virum Dei & verba salutis audienda venientes, detulerunt secum duas lagunculas potu plenas: eas verò in itinere in arena deposuerunt, cespitibus eas operiētes, vt in reditu ab illis laboris aliquod solatium captarent. Cùm autē B. Guthlacus cælestis verbi pabulum illis ministrâsset, quadam materia sese offerente, subridendo dixit: Quarè filioli mei non adduxistis vobiscum lagunculas, quas sabulo infossas, cespite operuistis? His illi auditis, obstupefacti pariter & pudore suffusi, culpam suam fatentur, veniamq; petunt. Omnes sanè morbis affecti, à maligno spiritu vexati, angoribus correpti, vel peccatorum sarcinis pressi, si ad virum Dei venissent: de afflictione solatium, in ambiguis consilium, de doloribus gaudiū, de peccatis remedia reportabant.

Nota vim cilicij sancti viri. Quidam supradicti Ethelbaldi comes, cùm pedem haberet spina trāsfixum, à planta pedis vsq; ad renes tanto tumore cœpit inflari, vt vitam eius, quotquot eius miseriam essent intuiti, desperare possent. Porrò B. Guthlacus exuens cilicium, in quo solebat orare, ipsum illo circumdedit, dictoq; citiùs spina è pede resiliente, tumor in momento subsedit, & dolor omnis sopitus est.

Quidam episcopus, Hedda nomine, cùm iret ad Guthlacum videndum, eiusque cle-

clerici austeritatem vitæ viri Dei & humilitatem commendârint, Vuilfridus quidam breuì se cogniturum dixit, num talis esset, qualem eum fama prædicaret: Ego, inqt, diù vixi apud Scotos, vidiq; illic pseudoanachoretas, simulatè sanctitatis speciem p̄ se ferentes: nôui etiam alios sanctæ religionis verissimos professores. Vsu ergò & experientia sciam discernere, postq̄ Guthlacum videro, num in veritate ambulet, num sit talis opere, qualem eum fama commendat. Cùm ergò episcopus ad virum Dei venisset, & se mutuò salutâssent, multaq; de sacro eloquio contulissent: respiciens Guthlacus clericum illum, Frater, inquit, Vuilfride, quid tibi nunc videtur de homine isto, quem te hodiè iudicaturum herì promisisti? Ille rubore suffusus & admiratione, in terram humiliter se prostrauit, veniam petijt & obtinuit. Episcopus verò Guthlacum ad sacerdotij gradum promouit, effecitq; vt Guthlacus, quod à suę conuersionis initio propter nullum hominem facere vnquàm voluit, inuitus & compulsus cum ipso in mensa discumberet. *Prodit absentis verba.* *Fit presbyter.*

Per id tempus virgo quædam Edburga, filia regis Adulphi, virginum Deo sacratarum venerabilis Abbatissa, plumbeum sarcophagum linteumque delicatum intùs inuolutum B. Guthlaco deuotè transmisit, humiliter & obnixè rogans, vt in die obitûs sui se in illo permitteret sepeliri: simul etiam cum ingenti affectu eum deprecās, vt quis ei esset in illa solitudine successurus, ipsi prædicere dignaretur. At vir sanctus tandèm oblatum munus ægrè suscipiens, sanctæ virgini renunciauit, illum etiamnùm ethnicum esse, qui ei esset successor futurus, breuì autem baptizatum iri: quod quidē ità factum est. Quidam enim, Cissa nomine, post B. Guthlaci decessum è vita, fidem Christi suscepit, & eius meruit esse successor. *Prædicit, quem sit habiturus successorem.*

Videns autem B. Guthlacus Ethelbaldum diuturnitate exilij fractum, & prorsùs animo consternatum, salutaribus monitis studuit eum à desperationis lapsu erigere, ità dicens: Noli fili charissime de Christi benignitate diffidere. Si tibi Dominus ad tempus abstulit res & facultates tuas, ad salutē tuam id ille tibi cedere faciet. Cælestis nanq; medicus non semper dulces, sed interdùm etiam amaras porrigit potiones. Si te castigauit Dominus, feras id patienter. Viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum: bonus est Dominus sperantibus in se. Scito quia oraui pro te, & in proximo est, vt faciat Dominus de persequentibus te iudicium, non in arcu nec in gladio, sed in Dei virtute: non in sudoribus bellicis, sed in lachrymis & orationibus meis, quas tibi condolens, in conspectu præpotentis Dei effudi. Obtinebis regni tui solium & gloriam. Morietur propediem is, qui te persequitur, & superbia eorum, qui te oderunt, ad nihilum deueniet tanquàm aqua decurrens. Tu verò, cùm benefecerit tibi Deus, noli esse ingratus. *Eius alia prophetia.*

Appropinquante verò die obitûs sui, vocauit ad se Bertelinū, cuius suprà est mētio habita. dixitque ei: Ad laborum meorum, fili, stipendia vado: bonum est mihi dissolui & esse cum Christo. Deindè post multos sermones iniunxit ei, vt sororē ipsius Pegam officiosè salutaret, rogaretq; eam, vt corpus eius sepeliret. Idcircò enim, inquit, vitaui adspectum eius in hac vita, vt in æterna nos inuicèm videamus. Ait autem ad eum discipulus eius: Adiuro te pater per misericordiam Christi, vt mihi apertiùs reuelare digneris, quid sit, quòd ab ea die, qua primùm tibi cohabitare cœpi, quotidiè manè & vesperè te cum alio loquentem, mutuosq; sermones audiui, nec tamen scire potui, cum quo verba misceres. Respondit vir sanctus: Instat fili charissime ille nouissimus mihi dies, nec mētiri expedit, cùm etiam à prima cōuersione mea semper omne mēdacium deuitârim. Noueris igitur, posteaquàm ad hanc me eremū contuli, semper manè & vesperè angelum me meæ consolationis habuisse, qui labores & tentationes meas cælesti solatio releuabat: prædicebat futura, indicabat absentia: arcana cælestia, quę nec licet nec expedit mihi loqui, reuelabat. Hæc autem fili silentio tege, nec attentes ea cuiquam mortalium, nisì sorori meæ Pegæ & Egberto anachoretæ, vllo vnquàm tempore aperire. Cumque hæc & plura alia dixisset, tanta de ore eius suauitas prorupit, vt viderentur ibì sparsi rosarum flores, aut effusus balsami liquor. *Angelus quotidiè ei locutus est, in eremo degenti.*

A media quoquè nocte vsque ad auroram, totam domum candor lucis inæstimabilis circunfulsit. Oriente verò luce, dixit ad discipulum suum Bertelinum: Tempus

est fili, vt ad Christum transeam,& extensis ad cælum oculis & manibus, tertio Idus Aprilis obdormiuit in Domino. Vidit autē frater ille Bertelinus quasi turrem igneā, à terra vsq; ad cælum erectam,cuius tanta erat claritas, vt eius comparatione solaris splendor pallescere videretur. Veniens deindè ad insulam B. Pega virgo, soror viri Dei,sentit totam habitationem supra omnem fragrantiam incomparabili odoris suauitate completam: humatoque S. Guthlaco in eius oratorio, ad propria remeauit.

Migrat ad Dominum.

Vicesimo & quarto ætatis suæ anno,vt suprà dictum est, vir sanctus militiæ se dedit, & octo annis in ea ferocitate & vanitate permansit: porrò quindecim annis in solitudine vitam Deo placentem duxit. Elapso verò post obitum eius anni circulo, cùm soror eius vnà cum religiosis presbyteris corpus sacrum decentiùs collocare vellet,idem corpus omninò integrum & incorruptum, dormienti quàm mortuo similius, inuentum est. Brachia enim & digiti ità flecti & duci poterant,quasi humores agente spiritu per venas excurrerent,neruiq; eius ex morte nihil pristini vigoris & viuacitatis amisissent. Vestes quoq; omnes, quibus fuerat inuolutus, prorsùs inuiolatæ, pristino candore nitebant. Corpus autem super terrā in tumulo cum magna exultatione repositum est. Audito verò obitu sancti viri,Ethelbaldus exul nimio dolore correptus,cum multis lachrymis vénit ad sepulcrum viri Dei,dicens: O mi pater, ego infelix exul quò ibo? quid faciam? quò me vertam? Nunc demùm me verè exulem & miserum agnosco. Nè deseras pater Guthlace hunc desertum, hunc exulem & abiectum, filium doloris,vagum & profugum,expositum periculis & tormentis. His & multis alijs cum gemitu & planctu dictis, cùm iam bona pars noctis abscessisset,vidit oratorium circunfusi luminis splendore mirabiliter irradiatum,beatumq; Guthlacū cælesti claritate fulgentem,& hæc verba ipsi dicētem: Fili charissime, Dominus te respexit: confide & confortare, quia intrà biennium labores tui finem habebunt, recuperabisq; cum honore & gloria regnum tuum. Cumq; vir sanctus longitudinē dierum,vitæ extremum terminum & alia euentura illi quasi digito indicâsset, illeque signum expeteret,addidit sanctus: Signum hoc & indicium tibi sit, ꝙ die crastino ante horam tertiam habitatores huius loci præter spem magna alimentorum copia gaudebunt. Id cùm Ethelbaldus impletum videret, animum priùs vacillantem, spe & fidutia confirmauit. Nec mora: Deus persecutorem eius tulit è medio,hostes illius profligauit,& ante biennij finem regia illi dignitas & potestas integrè est restituta.

Corpus ei' post obitū integrū inuentum.

S Guthlac' apparet Ethelbaldo

Cœpit autem locus,vbì conditus est B. Guthlacus, innumeris coruscare miraculis. Quotquot enim in fide Christi & erga sanctum confessorem reuerentia in suis necessitatibus remedia popo scerunt,non sunt voto fraudati suo. Concessit autem Ethelbaldus rex,sicut viuenti Guthlaco promiserat, vt eius insulæ absoluta,libera & tranquilla possessione sancti viri successores fruerētur. Adiecit verò etiam regia munificentia, vt iure perpetuo & inconcussa possessione obtinerent quinq; milliaria regionis illius ad Orientem,id est,vsq; ad fossam, quæ vocatur Asendyck, & tria ad occidentem, itemque quinque ad Austrum, & ad Aquilonem totidem. Atq; loca hæc omnia ab omni exactione & consuetudine seculari prorsùs exemit, plenamque in omnibus libertatem sigillo regali in episcoporum & procerum præsentia confirmauit. Et quia locus erat palustris & minimè solida humus, nec lateritiarum structurarum molem sustinere posset, ingenres palos quernos in humū adigi iussit, terramq; solidam à nouem milliaribus nauigio aduehendam curauit: atque ità fundamento vsus materiato, ecclesiam inchoauit, & monachorum conuentum instituit, locumq; augens beneficijs, ædificijs & ornamentis, vsq; ad diem obitûs sui ab illius cœnobij veneratione,defensione & promotione non cessauit.

Miracula ad sepulcrū eius.

Ethelbaldus rex cōstruit monasterium.

Floruit S. Guthlacus circa annum salutis septingentesimum & sextum.

VITA

VITA S. STANISLAI EPISCOPI CRACOVIEN. ET MARTYRIS, GRAVITER CONSCRIPTA. STYLVS IN *gratiam lectoris passim mutatus est per F. Laurentium Surium. Multa huius historiæ habentur in Vuandalia Alberti Crantzij lib.3.cap.12.13.& 14.*

STanislaus in Cracouiẽsi territorio ex honestis parentibus ortus est, qui de Raba & Sciepenauu veri hæredes fuêre. Ab ipso autem primo ortu suo gratuita Dei benignitate præuentus, sortitus est animam bonam, & donis naturæ diuinitùs est auctus & ornatus. Tum verò etiam Deo deuotus, mente pudicus, corpore castus, moribus maturus, sermone prudens, iudicio iustus fuit. Porrò parentes eius cùm viderent puerum ingeniosum & literarum studijs deditum, scholis eum adhibere decreuerunt. Itaque discendis literis traditus, pueriles ludos & leuitates deuitauit, iuuenum fugit lasciuiam, lectioni operam dedit. Hæc autem idcircò faciebat sagax puer, vt proficere posset in honestarum artium studijs. Postquàm autem primis literarum rudimentis satìs imbutus fuit, in ipsa iuuenture ad Academiam liberalibus disciplinis operam nauaturus ablegatus est. Vbì cùm diù moratus esset, Lambertus Cracouiensis episcopus, qui etiam Sula dictus est, fama eius percepta, illum ad se accersitum, Cracouiensis Ecclesiæ canonicum instituit: vbì sanè inter reliquos eius ecclesię canonicos Stanislaus haud aliter atquè stella matutina in medio nebulæ emicuit. Totum enim se contulit ad seruiendum Deo.

11. Aprilis. Quidã scribũt ex Prussorũ familia nobilẽ fuisse, cognomẽto Sciepanouiũ.

Fit canonicus Cracouiensis.

Deindè Lamberto abeũte è vita, Stanislaus diuina voluntate & canonica electione anno Christi millesimo septuagesimosecũdo Cracouiẽsis ecclesiæ creat̃ Episcopus, & tanquàm lucerna ponitur super Ecclesiæ candelabrum, omni virtutum sanctitate relucens. Suscepto autem curæ pastoralis ministerio, gregi suo custodiendo accuratè inuigilabat: & licèt propter pontificiæ dignitatis celsa fastigia suis omnibus esset prælatus, at tamen animi summissione & cordis humilitate propter Deum omnibus erat subiectus. In adhibenda sanè correctione erat seuerus, & culpas delinquentium, cuiuscunque etiam vel dignitatis, vel authoritatis essent, non dissimulans, opportunè, importunè repræhendebat: idque adeò, vt ipsum quoquè Boleslaum regem, qui patri suo Casimiro in regni administratione successerat, cùm vita & moribus flagitiosus esset, vt se ad meliorem frugem reciperet, sedulò admoneret, & ad agendum pœnitentiam inuitaret. Sed ille nihil de sua peruersitate remittens, infenso & hostili erat animo in virum Dei. Quanuìs autem multas ei continenter molestias & persecutiones inferret, non tamen destitit vir sanctus pro eo Dominum deprecari. Tandèm autem cernens omnes admonitiones & castigationes suas ab illo obstinato animo contemni, nec se quicquam apud illum proficere, tum quoquè in iustitiæ excidium iniquas illum leges condere: ab eius familiari consuetudine se subduxit, nè illi tacitus consentire videretur.

Creatur episcopus.

Virtutes eius.

Cùm autem vellet vir sanctus Cracouiensis ecclesiæ prouentus augere, prædium ad Vistulæ ripam emit. Dicebatur id Petrauinum à * Petro milite, cui pro illo iustum persoluit precium. Et quandiù ille quidem superuixit, sine vlla interpellatione possedit id prædium episcopus. Vbì autem Petrus in humanis esse desiuit, fratres eius vel cognati propinquiores, tanquàm legitimi successores, cœperunt appellare Episcopum de restituenda ipsis hæreditate. Rex autem Boleslaus, vt diximus, repræhensionis impatiens, in sanctum virum malè erat animatus, sed necdùm tamen ea maleuolentia in apertum proruperat. Cognati interìm Petri sustinebant vnum atque alterum annum, vel eo etiam ampliùs, donèc regis ira in episcopum sese palàm ostenderet. Itaque rex incitauit eos, vt episcopum nolentẽ iuri suo cedere, ad ipsum citarẽt. Faciunt illi sic: sistitur vir sanctus coram rege, querelę deponuntur, pars vtraq; audit̃, lis discutitur, causa ventilatur. Tandèm vt omnis controuersia sopiretur, regis & iudicũ ea fuit sententia, vt episcopus ea possessione cederet, nisì aut venditorẽ adduceret,

*Petrico

Rex Boleslaus ei est infestus.

ret, aut instrumentum emptionis & venditionis exhiberet, vel certè testes idoneos produceret. Ea lata sententia, episcopus ex more testes conscriptos palàm recitauit. Quibus approbatis, iussus est ad futurum colloquium apud Petrauinum cum ijs testibus comparére. Iam aduentabat dies, quo illos testes producturus erat episcopus: sed illi mandato & timore tyranni absterriti, nec ad præfixum adesse diem, nec testimonium dicere ausi fuêre. Sentiens ergò seruus CHRISTI Stanislaus humano se auxilio destitui, nè Ecclesia suo prædio fraudaretur, totum se ad diuinam implorandam opem tanquàm ad turrim fortissimam contulit. Vénit indè ad colloquium die statuto, stansque in conuentu, dixit: Obsecro regiam dignitatem & Poloniæ principum æquitatem, quandoquidem migrauit è terris veritas, vt dentur mihi vel trium dierum induciæ, & sistam coram rege & vobis eum, qui mihi prædium vendidit, vt testetur ipse, cuius sit hæc hæreditas.

Testes non audent pro illo dicere testimoniũ.

Ea autem sancti viri oratio quibusdam stupenda, alijs verò delirantis esse videbatur: at nihilo minùs è concilij sententia permissum est ei spatium trium dierum. Tum vir DEI, fide CHRISTI confirmatus, dixit eis, qui ipsi aderant, pijs & religiosis viris: Fratres & commilitones mei, vos scitis isthuc negocium esse DEI & Ecclesiæ: CHRISTI crucifixi patrimonium esse, pro quo certamus, à quo sanè egreditur iudicium singulorum. Illi ergò causam hanc committamus, atque toto hoc triduo in ieiunium, vigilias & preces incumbamus, faciemque Domini in confessione præoccupemus. Quòd si fidem habuerimus instàr grani sinapis, sicut ipse Dominus ait in Euangelio, quicquid sine hæsitatione petierimus, hauddubiè accipiemus. Petamus ergò fidenter, quæramus instanter, pulsemus perseueranter, vt quod fideliter petimus, efficaciter consequamur. Imminente iam tertio die, Episcopus cum suis Petrauinum intrauit, diuina celebraturus. Aderat illic quoquè rex & milites, & multa populi frequentia, qui ad colloquium confluxerant. Diuino peracto ministerio, Episcopus, ità vt erat pontificalibus indutus, egreditur ad fores Ecclesiæ, vbì Petrus erat humatus: iubetque terram eijci è tumulo, & sepulcrum aperiri. Deindè flexis genibus, ità Dominum lachrymans obsecrat: Miserere nostrî Deus omnium, qui viuorum dominaris simul & mortuorum: defende causam tuam, & educ ad victoriam iudicium tuum: quoniam diminutæ sunt veritates à filijs hominum. Reuoca, quæso, Domine à morte ad vitam hunc Petrum famulum tuum, suscita de puluere iam triennio sepultum, vt veritati testimonium perhibeat, qui suscitâsti de monumento Lazarum iam fœtentem & quatriduanum, vt glorificetur nomen sanctum tuum, & laudetur in secula seculorum. Respondentibus illis, qui aderant, Amen, surgit vir sanctus è terra, pontificali pedo cadauer tangit, dicitque clara voce: In nomine patris & filij & spiritussancti surge Petre, qui dormis, & exurge à mortuis, vt declaretur in te virtus & potentia sanctissimæ Trinitatis. Surge, surge, surge, sta in medio, & dans honorem Deo, redde testimonium veritati, vt augeatur fides credentium, & obstruatur os loquentium iniqua. Mox coram omnibus surgit Petrus, & manum illi porrigente Episcopo, viuus prodit è sepulcro, abitque cum eo ad concilium. Quò cùm peruenissent, beatus Stanislaus dixit regi & cunctis qui aderant: En hic est Petrus ille, qui mortuus fuit, nunc verò coram vobis viuus assistit, cuius viuæ vocis testimonium plùs apud vos valere debet, quàm vel testium, vel instrumentorum productio. Quærite igitur ab illo, num prædium mihi vendiderit, & iustum precium à me receperit. Nôstis hominem, patet monumentum, eius excitatio sub vestris oculis per Dei virtutem iam facta est. Facessant procùl tenebræ infidelitatis; abigatur ab oculis vestris omnis caligo ambiguitatis. Non putetis esse phantasma: qa spiritus carnem & ossa non habet, sicut hunc videtis habere. Rex autem & cæteri oẽs stabãt stupefacti & attoniti tãti miraculi nouitate. Porrò cognati eius & omnes, qui antè nouerant eum, his rebus visis, nec tergiuersandi locum, nec spiritum vltrà habebant. Monuit deindè Petrus cognatos, vt eo nomine agerent pœnitentiam, quòd viro sancto & iusto multos labores & iniurias attulissent: quòd si id non facerent, multis eos supplicijs affectum iri prædixit, addiditque: Vos sciris nihil vos iuris habuisse in patrimonio meo, quod Stanislao Episcopo vendidi, modò verum fateri velitis. Deindè conuersus ad regem & populum: Ego, inquit, precibus & meritis beati Stanislai excitatus sum, & DEI voluntate huc véni, vt te-sti-

Prou. 29.

Matt. 17.

Iohan. 11.

Excitat triennio defunctum.

Petrus excitatus obiurgat cognatos.

ſtimonium perhibeam veritati. Proteſtor ergò coram omnibus vobis, me Staniſlao Cracouieñ epiſcopo Petrauinum, meum quondàm patrimonium, vendidiſſe, & pecuniam, quam exegi, recepiſſe, propinquosq; meos nihil vnquàm iuris in eo habuiſſe. Teſtes autem, qui huic negocio interfuère, & ſe dicendo teſtimonio ſubduxère, timore, munere, gratia, odio adducti, nisì pœnitentiam egerint, nouerint ſe veritatis, quæ Deus eſt, conſortio nunquàm fruituros.

Dicit teſtimonium p s. Staniſlao

Rex verò Boleſlaus & eius aſſeſſores, tanti teſtimonij aſſertione conuicti, de communi conſilio dederunt epiſcopo iuſtitiæ palmam, & ſine omni contradictione collocârunt eum in plena eius prædij poſſeſſione. Qua autem ratione illud prædium à Cracouienſis Eccleſiæ iuriſdictione ſit abalienatum, non eſt præſentis loci dicere. His ità geſtis, dixit Staniſlaus ad Petrum militem: Si placet & tibi expedire videtur, rogabo Dominum, vt pro tuo labore & merito aliquot annorum tibi ſpatia largiatur, quibus poſſis apud nos viuere. Ille reſpondit: Gratias ago ſanctitati tuæ, venerande pater: ſed mihi nunc id optatius eſt, vt me meo reſtituas ſepulcro. Nam exiguo adhuc tempore pro erratis meis in Purgatorij locis manſurus ſum, atque ità per Dei miſericordiam lætus proficiſcar ad requiem ſempiternam. Quod vt audiuit beatus Staniſlaus, comitantibus eum turbis, reduxit illum ad tumulum: quem ille cunctis cernentibus ingreſſus, membra compoſuit, pro ſe D E V M rogari petijt, terraque opertus, rursùs in Domino obdormiuit. Eius verò animam Staniſlaus precibus Domino commendauit, habitaque ad populum exhortatione, & pontificali eis impertita benedictione, cum comitibus ſuis domum reuerſus eſt, gratias agens omnipotenti D E O pro vniuerſis beneficijs eius. Reſidebat frequenter in Eccleſia ſua, orationi & lectioni vacans: aſſiduè verò etiam parœcias ſuæ diœceſis, prout poterat, viſitabat, & quæ inuénit emendatione digna, pro viribus corrigebat. Eos, qui in Clero numerabantur, & Eccleſiaſtico fruebantur beneficio in diœceſi ſua, ſedulò perurgebat, vt decor honeſtatis, pudor caſtitatis, & bonæ conuerſationis fama in eis redoleret. Quòd ſi qui fuiſſent planè incorrigibiles, eos & beneficio priuabat, & è ſua diœceſi expellebat. Etſi autem iuſtus & ſeuerus eſſet, at tamen peccatores clementer admittebat ad agendam pœnitentiam, & eorum confeſſiones recipiebat. Ad clamores pauperum non obſtruebat aures ſuas, & oppreſſos, omni auxilio deſtitutos, è manibus violentorum eruebat. Viduas & pupillos ſuæ ditionis memoriæ ſuæ, haud ſecùs atquè libro, inſcriptos habebat, eosque ſuis eleemoſynis tum palàm, tum occultè ſuſtentabat. Erga afflictos pietatis & commiſerationis viſcera gerebat. Menſa eius ſplendida erat & communis, maximè peregrinis & religioſis viris: ſed multorum ferculorum vſum non habebat. Commeſſationes & nocturnas compotationes haud aliter atquè peſtem abominabatur. Talibus enim vacare, gentilium potiùs eſt & improborum hominum. Domeſticos & familiam caſtiſſimè diligendam docebat. Aulici & beneficiarij atque cauſidici eius, vbicunquè cum eo morarentur, ſiue domì, ſiue foris, nulli erant oneroſi. Decimas ſuas vel vendi, vel colligi curabat. Procuratores ſuos opportuno mittebat tempore abſque meſſis & pauperum detrimento. Aequum pondus, æquam menſuram, & æquum volebat habere modium. Hac nimirùm ratione vir ſanctus vitam exegit ſuam, Domino D E O fideliter adhærens dum vixit in hoc mundo, nè à mundo in fraudem impelleretur.

Petrus redit in ſepulcrũ.

Catalogus virtutũ ei⁹.

Magno autem etiam martyrij flagrabat deſiderio, cupiens diſſolui & eſſe cum CHRISTO. Et quidem Boleſlaum regem valdè ſibi infeſtum ſentiebat: qui ſanè propter ſceleris immanitatem, quam exercuit in martyrem & Epiſcopum Staniſlaum, cognominatus eſt Prauus: propter multam verò liberalitatem, Largus: ob inſignem deniquè in rebus bellicis fortitudinem, Audax. Et videtur ille quidem virtutis quædam habuiſſe fundamenta ab initio, ſed corruit ſtructura factorum eius, quæ quandam boni & virtutis ſpeciem præ ſe ferre videbantur, vſque in abyſſum.

Vt autem fines regni ſui, quos ab obitu magni* Boliſlai proaui ſui amiſerant maiores eius, poſſet recuperare, ſuo ſtipatus exercitu, exteras peragrauit nationes, & aduersùm rebelles multa ſuſcepit & commiſit prælia. Iam * decimus & ſeptimus voluebatur annus, quo rarus in patria, continenter in caſtris, per-

Quidam ſeptimum tãtũm habẽt.

perpetuò apud hostes morabatur. Commixtus inter gentes, didicit opera eorum, & seruiuit immunditijs eorum. Intermisso virtutum studio, factus est sentina omniũ vitiorum: dumq; auidus victoriȩ diutissimè extra patriã moraretur, mora eius quantum amplificandæ reipublicæ commodi afferebat, tantum posteà attulit detrimenti & discriminis. Nobilibus enim regni Poloniȩ cum rege bellicis exercitationibus forìs occupatis, domì interìm serui coniuges & filias eorum scelerate polluunt: alias quidem iam longæ maritorum expectationis pertæsas: nonnullas verò etiam vi ad suæ obsequendum libidini adactas. Nec hoc contenti illi nequam serui, lares & cubilia dominorum occupant, municipia communiũt, atque etiam domum reuersis heris bellum facere constituunt. Nobiles in castris regijs audita harum rerum fama, zelo incitati, modis omnibus vltiones meditabãtur, idq; adeò, vt etiam rege inuito domum redierint, seruosq; expugnatos, pro singulari improbitate, exquisitis supplicijs affecerint: fœminas etiam, quæ spontè seruorum se libidini subdiderant, pœnis atrocissimis excruciatas interemerint. Sed rex Boleslaus multis hostium cædib⁹ & victorijs elatus, immanis belluæ induens sæuitiã, truculentus redit in Poloniam, bellumq; ab hostibus in suos conuertit. Aiebat illos non suas in plebe vlcisci iniurias, sed regiã in plebe maiestatem ꝑsequi: addebatq; non illos sibi posse placere viros, quibus magìs curæ sint facta muliebria, quàm officia regi præstanda. Tum etiam conquerebatur illos in hostili terra non tã ipsum deseruisse, quàm ipsis hostibus vltrò prodidisse. Itaque præstantiores quosq; capite damnauit: quos autem palàm cõpræhendere vel non potuit, vel non ausus fuit, insidijs appetijt. Porrò matronas, quibus mariti quadam ducti humanitate pepercerãt, tanta crudelitate insectatus est, vt ad eorum vbera catulos admouere non sit veritus, infantulis miserrimis abiectis, quibus etiam hostes, quanuìs Scythæ & Barbari, pepercissent. Huius autem immanitatis eam adferebat rationem, scortorum offendicula extirpanda potiùs esse, quàm fouenda.

Sæuitia Boleslai in nobiles.

Item in matronas.

At verò S. Stanislaus videns se crudelem hominem à nefario opere & sæua barbarie paternis cõmonitionibus non posse reuocare, sed instàr lupi rapacis & truculentæ belluæ eum in oues Dominicas sæuire, ferroque tyrannico in populum Christianum debacchari, & innocentum cruore velut ebrium, maritalis quoquè tori iura violare, & neque Deum timere, neque homines vereri, deniquè iustitiam proculcari & opprimi: ascendit ex aduerso, & se pro domo Domini murum opposuit, & vt pastor bonus animam suam pro ouibus ponere non dubitauit, futurusque mox Christo hostia, velut agnum mansuetum sese obtulit mactandum & immolandum. Præmissa nanque monitione ex præscripto disciplinæ Ecclesiasticæ, primò illi comminatur regni excidium & amissionem: deindè anathematis mucrone ferit obstinatum & ab Ecclesiæ arcet ingressu. Rex autem impius, paternam illius castigationem non ferens, tanquàm lignum aridum & tortuosum, quod frangi citiùs quàm dirigi potest, ad meliora licèt prouocatus, maiori vesania corripitur, & velut alter Pharao, iusto Dei iudicio magìs induratur. Cùm enim vir sanctus in Ecclesia S. Michaëlis de Rupella, diuina celebraret mysteria, & sanctorum patrocinia apud aram infulatus imploraret, non ordinis, non diuini officij, non loci, non temporis, non diuinæ maiestatis vlla habita ratione, nec præsentem Dei vultum reueritus, crudelissimus tyrannus ab ara iubet antistitem abstrahi. Párent ilicò satellites, sed quotiès in eum irruere conantur, totiès repulsi corruunt: tertiò deniquè prostrati, mansuescunt. Eos verò tyrannus, stans ante fores templi, acriter obiurgat, cum summa indignatione dicens: O vos ignauos & degeneres, ità nõ potestis vnum sacerdotem auellere? moxq; irruens in aram, in Christum Domini manus inijcit violentas. Ilicò irrumpũt etiam satellites, dominum suum secuti, frustatimque cæsum sanctum pontificem, discerpũt, regeque iubente, foràs proijciunt canibus deuorandum. Sed omnipotens Deus, qui sanctus est in omnibus operibus suis, & mirabilis in sanctis suis, ad declaranda beati viri merita, eiusque conseruandas sacras reliquias, & cælestes & terrenos subitò custodes apponit.

S. Stanisla⁹ opponit se Boleslai tyrannidi.

Exod. 7. 8. &c.

Crudelissima cedes S. Stanislai.

Psal. 144. & 67.

Nam cominùs à quatuor Vistulæ partibus visæ sunt quatuor aduolare aquilæ, locumque cædis eius sublimiùs circunuolantes, à sacri corporis contactu abigere volucres cæterasq; carniuoras feras. Cui⁹ stupẽdi miraculi nouitate ꝑplures animati ac zelo pietatis incensi, sparsas membrorum particulas auidè colligunt: indè ad locum paſ-

passionis eius accedunt,& magno præpotentis Dei miraculo corpus,paulò antè miserandum in modum dissectum, vident integerrimum, nullis cicatricum vestigijs in illo apparentibus. Itaque multis conditum aromatibus absportant,& ad eiusdem basilicæ S. Michaëlis aditum reponunt: cumque in ea Ecclesia vir sanctus humatus esset,iugis lampadarum splendor ab eius monumento non recessit.

Corpus sancti viri dissectũ, inuenitur integrum.

Postcà verò, quædam matrona nobilis in ea Ecclesia orans, vidit B. Stanislaum antistitem ad aram S. Michaëlis visibiliter adstare,& quasi Missarum celebrare solennia,eumque in coronæ modum multas personas venerabiles circunsistere. Peracto autem diuino ministerio, hunc in modum se alloquentem audiuit: Ego sum Stanislaus Cracouiensis episcopus. Vade,dic episcopo & canonicis fratribus meis, vt corpus meum transferant ad Ecclesiam cathedralem. Hîc enim sine debito iacet honore,& ossa mea puluere teguntur. Abijt illa, & indicauit vt iussa erat. Porrò episcopus & canonici, de religiosæ matronæ reuelatione nihil hæsitantes, anno partæ salutis millesimo octogesimooctauo sacrum illud corpus ad summam ędem cum ea, qua par erat, reuerentia transtulerunt. Boleslaus autem hæc audiens,tantæ gloriæ beati pontificis inuidit, ingentique timore correptus est:iamque & Deo & hominibus iuxtà inuisus,in Hungariam fugit cruentissimus paricida. Eius quoquè filius Miesco cum illo pariter aufugiens,in ipso ætatis flore veneno perijt. Anno autem secundo exilij sui rex impius, inaudito languore percussus, miserrimè decessit è vita.

Transfertur sacrũ corp⁹.

Vltio diuina in Boleslaum.

SANCTI SABAE GOTTHI VITA ET MARTYRIVM, CONSCRIPTA AB ECCLESIA GOTTHIAE.

Habetur autem in Simeone Metaphraste.

Ecclesia Dei, quæ est in Gotthia, Ecclesię Dei, quæ est in Cappadocia, & omnibus Ecclesiæ Catholicæ Christianis, vbiquè gentium habitantibus, misericordia, pax & charitas Dei patris & Domini nostri Iesu Christi impleatur. Quod à beato Petro dictum est:In omni gente, qui timet Deum & operatur iustitiam, acceptus est ei: nunc etiam verum esse declaratur. Hoc enim in beato Saba confirmatum est, qui est martyr DEI & Domini nostri Iesu Christi. Cùm enim genere Gotthus esset, & in Gotthia in medio generationis prauæ atque peruersæ vitam ageret,ità viros imitatus est sanctos,& cum ipsis omni genere virtutum Christum coluit,vt in mundo tanquàm stella fulgeret. Iam indè enim ab ipsa infantia Domini nostri Iesu Christi religionem complexus,eam virtutem perfectam existimauit, vt in filij Dei cognitione in virum perfectum euaderet. Verùm quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum,strenuè aduersùs hostem pugnans,& huius vitæ malis superior existens, atque pacem cum omnibus habens, ad supernæ vocationis brauium peruénit.

12. Aprilis. Act. 10. Rom. 8.

Memoriæ igitur & ædificationis piorum gratia, nos, posteaquàm is in Domino cõquieuit,tacere & quiescere nequaquàm permittimur: sed ad præclara ipsius facta conscribenda impellimur. Fuit enim fide rectus, religiosus,ad obediendum in omni iustitia promptus, mitis, imperitus sermone, non autem scientia, cum omnibus pacificus,pro veritate loquens,os idololatris obstruens: non superbus, sed (quod humiles decet)subiectus:quictus,non autem petulans in loquendo:ad omne opus bonum propensissimus: psallens in Ecclesia, eiusque magnam curam gerens: pecuniam possessionesque despiciens, nisì quatenùs necessitas exigebat, sobrius, omnibus in rebus continens, à fœminarum abhorrens consuetudine, precationibus & ieiunijs quotidiè incumbens, ab inani gloria alienus, omnes ad rectè viuendum incitans, quæ ex virtute atque officio sunt, exequens, fugiensque contraria: integram deniquè fidem, quæ per dilectionem operatur, obseruans, ac nunquàm desinens in Domino cum libertate loqui. Neque enim semèl, sed sæpè, antequàm pro fide mar-

Viri sancti virtutes & exercitia.

Gal. 5.

martyrio coronaretur, re ipsa seipsum veræ pietatis acerrimum defensorem ostēdit.

Cùm enim Gotthiæ principes & magistratus cœpissent Christianos homines insectari, & cogere vt ederent ea, quæ essent idolis immolata, & Gentiles quidam consilium illud iniissent, vt Christianis propinquis suis pro immolatis, quæ immolata nō essent, proponerent, quô propinquos suos seruarent, persecutoresque deciperent: re cognita, beatus Sabas non solùm ipse comedere cibos vetitos recusauit, sed in medium prodiens, prostratus est omnibus: Si quis, inquiens, ex carnibus illis comederit, Christianus esse non potest. Atque ità cauit, nè omnes in diaboli laqueum inciderent. Hac de causa, qui fraudem hanc moliebantur, eum ex illo vico expulerunt: sed posteà reuocârunt. Cæterùm cùm rursùs mota esset persecutio, quidam ex eiusdem vici gentilibus victimas dæmonibus offerentes, iureiurando volebant affirmare, neminem in vico suo Christianum hominem reperiri. Verùm Sabas cum fiducia iterùm in medium prodiens, & ad consessum illorum accedens: Nemo, inquit, pro me iuret: ego enim Christianus sum. Deniquè, instante persecutore, prædicti Gentiles, celatis propinquis suis, iurârunt, non esse in vico suo, nisì vnum Christianum. Quo audito, Princeps iniquitatis iussit, vnum illum (hic autem erat beatus Sabas) adduci. Et cùm esset adductus, ex ijs, qui circunstabant, quæsiuit, quid ille haberet in bonis. Cumque respondissent, nihil ampliùs, quàm id, quo erat indutus, contempsit eum vir iniquus: Neque prodesse, qui eiusmodi est, inquiens, nec obesse potest. Atque ità locutus, iussit eum extrudi.

Syncteritas sancti viri.

Contemnitur à iudice propter paupertatem.

Pòst autem cùm ingens rursùm in Gotthia à peccatoribus persecutio moueretur, & sanctus Paschæ dies appropinquaret, ad aliud oppidū voluit proficisci, vt cum Guttica presbytero sanctū illum diē celebraret. Sed iter facienti vir illi magnus, adspectuque splendido apparuit, & dixit ei: Reuertere, & vade ad Sansalam presbyterum. Sabas autem respondit: Abest, inquiens, Sansalas. Fugerat enim propter persecutionem, & in Romania commorabatur: sed tunc propter diem Pasche domum redierat. Quamobrèm Sabas, cùm eius reditum ignoraret, ità responderat, & ad Gutticam presbyterum ire contendebat. Verùm cùm mandato illius magni viri à se conspecti parére nollet, repentè cùm serenum tunc esset, magna niuis copia terræ faciem sic occupauit, vt iter intercluderetur, & Sabas progredi non posset. Intellexit igitur se DEI voluntate ab itinere prohiberi, iubentis, vt ad Sansalam presbyterum se conferret. Quarè Deo gratias agens, reuersus est: & cum gaudio Sansalam conueniens, narrauit ei & alijs compluribus id, quod in via perspexerat. Simul igitur Paschæ diem celebrârunt. Cæterùm tertia post celebrationem nocte eccè ex impiorum decreto Atharidus, Rhotesti reguli filius, cum magna impiorum latronum manu in pagum irruit: & cùm domi suæ Presbyterum dormientem offendisset, eum vinciri iussit simul cum Saba, quem è lectulo nudum sustulerant. Ac Presbyterum quidem in curru collocârunt: Sabam autem nudum, vt erat genitus, per spinas, quas repentè inciderant, pertraxerunt comprimentes eum, & fustibus ac flagellis verberantes: adeò erant aduersùs Dei seruos immites ac sæui.

Rapitur nudus è lectulo, & dirè affligitur.

Sed hostium crudelitas viri iusti patientiam ac fidem exercuit. Cùm enim dies aduenisset, in Dño glorians, persecutores suos allocutus est ad hunc modum: Nonne me per loca aspera & spinosa nudum & sine calceis pertraxistis? Cernitè, an pedes mei læsi sint: vtrùm in corpore meo appareant verberum signa, quæ mihi inflixistis. Videntes illi nullum in eius carne vestigium extare crudelitatis suæ, sublatum axem super humeros eius imposuerunt, & ad extremas axis partes manus ipsius extenderunt, pedesque similiter ad alterum axem alligârunt: & deniquè super axes ipsum proijcientes, vt humì supinus iaceret, effecerunt: nec priùs eum torquere destiterunt, quàm maxima noctis pars præterijsset. Verùm, ministris dormientibus, mulier accessit, & soluit eum. Nocte enim excitata fuerat, vt domesticis cibum pararet. Ille verò solutus, eodem in loco mansit intrepidus cum muliere, & eam adiuuabat. Sed posteaquàm illuxit, re cognita, crudelis Atharidus manus eius vinciri iussit, eumque ad trabem domùs suspendi. Nec multò pòst venerunt quidam ab Atharido missi, & cibos idolis immolatos attulerunt, sic presbyterum & Sabam alloquentes: Hæc vobis magnus Atharidus mittit, vt comedatis, & animas vestras à morte liberetis. Hæc nos, respondit Presbyter, non edimus: neque enim nobis licet. Quamobrèm Atharidum

Crudele supplicium.

ridum cohortamini, vt nos potiùs iubeat crucifigi, aut alio genere mortis interfici. Beatus autem Sabas: Quis, inquit, hæc misit? Responderunt: Dominus Atharidus. Vnus, inquit Sabas, est Dominus Deus, q in cælis est. Impuri & profani sunt isti perditionis cibi, quemadmodùm & Atharidus ipse, à quo missi sunt. Ità loquente Saba, vnus è seruis Atharidi ira inflammatus, vas in sancti viri pectus coniecit tanto cum impetu, vt omnes, qui aderant, crederent eum statim interiturum. Verùm ille pietatis studio vulneris dolorem superans: Nunc, inquit, minister, arbitraris ictu me tuo sustulisse? Sed ità habeto, me adeò non doluisse, vt mihi videaris lanæ vellus in me coniecisse. Cuius rei perspicuum illud indicium fuit, quòd nec exclamauit, neque, vt in dolore fieri solet, ingemuit, neque vllum in eius corpore plagæ vestigium apparuit. Non sentit dolorem.

Tunc, his omnibus cognitis, Atharidus eum iussit interfici: & iniquitatis ministri, dimisso Sansala presbytero, Sabam ad fluuium, qui vocatur Musæus, vt eum suffocarent, traxerunt. At beatus vir præcepti Domini memor, & proximum diligens sicut seipsum: Quid, inquit, peccauit Presbyter, quia mecum non moritur? Non est tuum, responderunt ministri, istud præcipere. Tunc ille in exultatione Spiritûs sancti exclamauit, ac dixit: Benedictus es, Domine, & laudabile nomen filij tui in secula, Amen: quoniam Atharidus quidem se ipse morte damnauit, atque interitu sempiterno, me autem ad vitam mittit perpetuam. Sic enim tibi complacuit in seruis tuis, Domine Deus noster. Et cùm duceretur, nunquàm cessauit Deum collaudare, dignas non putans afflictiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ in Sanctis reuelabitur. Rom. 8. Cùm autem ad fluminis ripam ductus esset, ministri inter se: Cur non, inquiunt, dimittimus hominem hunc innocentem? Nunquàm enim Atharidus hoc est resciturus. Sed beatus Sabas dixit ad eos: Quid nugamini, ac non potiùs facitis id, quod vobis est imperatum? Ego video id, quod vos non potestis intueri. Eccè stant egregiè, qui me suscepturi sunt in gloria. Tunc eum ad aquam perduxerunt gratias agentem Deo, atque eum collaudantem, (Spiritus enim eius ad finem vsque non destitit id facere) & in flumen proiectum, ligno, quod eius collo alligauerant, in profundo suffocârunt. Atque ità per lignum & aquam defunctus, in se verum salutis Symbolum expressit. In aqs suffocatur, laudās Deum. Erat autem annorum octo & triginta. Martyrio coronatus est quinta die sabbati post Pascha, id est, pridiè idus Aprilis, Valentiniano & Valente Imperatoribus, Consulatum gerentibus Modesto & Arintheo.

Deindè extraxerunt illum ex aqua homicidæ, & insepultum reliquerunt. Verùm nec feræ, nec volucres eius reliquias attigêre, sed à pijs fratribus seruatæ sunt, easque clarissimus Dux Iossoranus Deum colens, missis viris fide dignis, è loco barbaro in Romaniam transtulit, & preciosum patriæ suæ munus, & fructum fide gloriosum misit in Cappadociam ad vestram religionem, Domino gratiam suam ijs, qui sustinent & timent ipsum, largiente. Quamobrèm, qua die Martyr coronatus est, sacrificantes, hoc reliquis fratribus nunciate, vt in omni Catholica atque Apostolica Ecclesia exultantes, collaudent Dominum, qui proprios seruos suos elegit. Salutate omnes Sanctos. Salutant vos hi, qui nobiscum persecutionem patiuntur. Ei autem, qui potest nos omnes gratia & benignitate sua in cæleste regnum perducere, gloria, honor, imperium, maiestas cum vnigenito Filio, & sancto Spiritu in secula seculorum, Amen.

BEATI IVSTINI PHILOSOPHI ET MARTYRIS VITA, EX EIVS LIBRIS A IOACHIMO PERIONIO *Benedictino collecta.*

Extat in ei⁹ operibus.

13. Aprilis. IVstinus in vrbe Palæſtinæ, cui nomen Neapolis Flauia
fuit, Priſco Bacchio patre natus eſt. Is primùm, poſteaq̃
Eius patria & parens. ſtudijs humanitatis eruditus eſt, philoſophię ſtuduit: deindè Chriſtianorum diſciplinæ ſe addixit: poſtremò pro
Chriſto mortem pertulit: de quib⁹ ordine inſtitui dicere, vt qualis vir fuerit, id eſt, quem in ijs ſe præſtiterit, intelligatur. Cùm ab initio ferè ætatis cuperet conferre,
ſicutì ipſe ait, inter ſe diſciplinas philoſophorum, vt ego
interpretor, primò Stoico cuidam ſe erudiēdum tradi-
Studet philoſophiæ Stoicæ. dit, vt Stoicorum decreta cognoſceret. Deindè cùm aliquantū temporis cum eo verſatus eſſet, poſteaquàm nihil ampliùs ſibi vidit de Deo, cuius ſcientiam habere cuperet, ſuppetere, quòd neque Stoicus ille Dei ſcientiam haberet ipſe, neque neceſſa-
Peripateticæ. riam hanc diſciplinam eſſe cenſeret: illo relicto, ſe ad alium contulit, qui Peripateticus erat, acutum hominem, vt ſibi videbatur. Is cùm Iuſtinum primis diebus retinuiſſet ſecum, deindè mercedem ab eo exigere cœpit, quòd illa ipſius cōſuetudo, vt dicebat, ei non futura eſſet inutilis. Iuſtinus autem illum ob eam cauſam paulò pòſt reliquit, cùm eum ne Philoſophū quidem iudicâſſet. Stoicorum atque Peripateticorū his de cauſis repudiatis contemptisq́ue diſciplinis, cùm etiam tum eius animus præcipuum ac proprium philoſophiæ munus quodnam eſſet, audire cuperet, acceſſit ad
Pythagoreum quendam clariſſimum hominem, magna ſapientiæ cognitione prædi-
Pythagoricæ. tum: habitoq́; ſermone cum illo, quo ſe & illum audire velle, & cum ipſo cōſuetudine implicari dixit, Pythagoricus ex eo quærere cœpit, num Muſicæ Aſtrologiæq́; &
Geometriæ operam dediſſet, aut cogniturum'ne ſe eſſe ſperaret aliquid eorum, quæ
ad beatam vitam pertinerēt, niſì ijs antè eruditus eſſet, quæ eius animum à rebus ſub
ſenſum cadētibus diſiungerēt atque abducerēt, eumq́; rebus ijs, q̃ animo atq; ratiōe
cernunt, aptū ꝓpararēt, vt honeſtū ipſum, ipſumq́; bonū videret. Cumq́; Iuſtinus eas
ſe diſciplinas ignorare ꝓfeſſus eſſet, eū Pythagoricus ille dimiſit, cùm illas & laudaret
multis verbis, & neceſſarias eſſe dixiſſet. Quod Iuſtin⁹ primū acerbè, vt par erat, tulit,
cùm ità ſe de ſpe deijci intelligeret: eoq́; magìs, ꝙ illū aliq̄d ſcire ſibi ꝑſuaderet. deindè cōſiderās tēpus, quod illis in diſciplinis cōſumptur⁹ eſſet, nō paſſus eſt ſe in longū
tēpus reijci. Itaq; in hac animi diſtractiōe & dubitatiōe ei viſum eſt ad Platonicos
Platonicæ. venire, ꝙ & illi tū in magno erāt nomine ac gloria, & plurimùm verſatus eſſet paulò
antè in vrbe ſua cum docto homine, q̄ Platonicis decretis antecelleret, magnumq́ue
fructum ex eius vſu conſuetudineq́; cepiſſet, maioremq́; in dies progreſſum tum facere ſolitus eſſet. Is autem vehementer illum rerum corporis expertium intelligentia excitabat, formarumq́;, quas illi ideas vocant, cognitio animum illi erigebat, ſic
vt ad breue tempus, & ſapientem fore ſe, & inani ſpe ductum, Deum ſtatìm viſurum
Scopus diſciplinę Platonicæ. eſſe ſperaret. hic em̄ Platonicę philoſophiæ propoſitus eſt finis. Cùm ità animo conſtitutus, tandèm aliquandò magna tranquillitate ocioq́; abundare ſtatuiſſet, hominumq́; viam declinare, ſe in locum mari vicinum ac propinquum recepit. Ibì hominem quēpiam necopinatò offendit, qui illum diſputando eò tandèm adduxit, vt contemptis philoſophis omnibus, ꝙ veram de animorum immortalitate ac de Deo ſententiam non pronunciâſſent, prophetarum libros legere vellet. Longa illa eorū fuit
de animorum immortalitate, de bonorum præmijs malorumq́ue ſupplicijs diſputatio: in qua, illo quærēte, Iuſtinus ex Platonis ſententia quæ tum ipſi viderentur (neque enim vera ſunt decreta illa, ſed ex Chriſtianorum finibus exterminanda) reſpondit. Summa aūt illa fuit, cogente illo ſiue minutis interrogationibus, ſiue rationibus
Philoſophi à veri notione alieni. ac ſimilitudinibus, verum non eſſe viſum à philoſophis.

Itaq; cùm Iuſtinus aſſentiret, quęreretq́; quonā ꝑceptore iam quiſpiā vteretur, aut
vndè adiuuari poſſet, ſi ne in philoſophis quidē verū inueniretur: extitiſſe reſpondit
quoſdā olìm ijs oībus, q̄ philoſophi haberent, antiq̄ores, beatos homines, iuſtos ac
Deo

Deo charos, qui diuino instinctu locuti essent, resq; eas vaticinati essent, q̃ tum eue nirẽt, quos eosdẽ ꝓphetas vocarẽt: eos solos & verum intellexisse, & hominib' enũ ciâsse nullius metu deterritos, nec victos opinione aut ductos gloria, sed ea sola p̃dixisse, q̃ spiritûs sancti pleni audiuissent atq; vidissent. Libros etiã eorum extare, eiq;, q eos euoluisset, maximum fructum esse propositum & principiorum & finis, & eorum, q̃ philosophus tenere deberet, cùm eis credidisset. Neq; enim eos demonstratione, aut necessaria conclusione vsos esse tum in suis sermonibus: quippe q testes veritatis essent, digni, quibus maior, quàm omni demonstrationi, haberẽt authoritas. Eorum autem orationi cogere assentiri primùm ac maximè ea, q̃ p̃dicta ab illis euenissent & euenirent: deindè mirabilia inusitataq; opera, q̃ efficerent, quæ eadem, spiritûs erroris & impuri pleni, falsi ꝓphetæ & vates nec ꝑfecissent, nec ꝑficerent, sed tãtum falsa q̃dam ad stuporem hominum & admirationem. Quocircà illum ità animo cõstitutum monebat, vt inprimìs Deum precaretur, vt sibi fores luminis aperirẽtur. Neq; enim ea cerni intelligíve posse à quouis, sed ab eo tantùm, cui datum sit Dei eiusque Christi concessu ac munere. Quæ cùm dixisset, aliaque prætereà multa, eaque Iustinum sequi iussisset, abijt, nec ab eo posteà visus est.

Tum verò illo eius sermone Iustinus repentè in animo suo ignem (tantum sanctæ cohortationes præclarique sermones valent) excitari sensit tantum, eum vt iam tum ꝓphetarum virorumq; illorum, quos Christus charos haberet, desiderium teneret. Cumq; eius verba secum ipse in animo repeteret, hanc vnã philosophiã tutam & vtilẽ repiebat. Sic ergò, vt ipse ait, ex his philosophus extitit. Idem q̃ mox posteà salutari vitaliq; aqua expiatus fuerit, non potui inuenire. Hoc etiã, quod dicturus sum, vtrùm ante superiorem disputationem, an´ne post eandem euenerit, consideremus. Scribit enim in priore Apologia, se, qui Platonis decretis delectaretur, cùm in crimẽ vocari Christianos audiret, & tñ nullo mortis metu, eorumq; omnium, q̃ terribilia habent̃, affici eos cerneret, hoc cogitare solitum, fieri nõ posse, vt ipsi in vitio & voluptatum cupiditate versarẽtur. Mihi quidem videtur id euenisse ante illam disputationem, ꝙ ex illa non solùm cæteros philosophos, sed Platonem quoquè cõtempsisse videatur. Vtcunquè res habeat, eum intelligimus ex scriptis suis, posteaquàm in Christi disciplinam se semèl tradidit, Christianæ religionis ac disciplinæ acerrimum defensorem extitisse, atque ab ea defendẽda nec minis, nec supplicijs vllis, nec deniquè morte deterreri abducique potuisse. *Admirabilis S. Iustini mutatio.* *Christianæ religiõis est acerrimus ꝓpugnator.*

Hoc declarant eius libri, quorum in alijs Iudæos atque gentes, id est, disciplinæ nostræ hostes, illos veteris legis, quam vnam probabant, testimonijs: has philosophorũ atque poëtarum & Sibyllarum, quibus plurimùm tribuebant, sentẽtijs refellit & coarguit: in alijs Christianos eorumq; religionem apud Antoninum Pium Imperatorem, eiusque liberos Verum atque Lucium, & Senatum Romanum defendit magna dicendi & libertate & copia. Nec verò in hoc tam repræhendendi defendendíve studium sequebatur, q̃ illos ab ingrata Deo vita & disciplina ad gratam deducendi voluntatem: quorum superius illud ità perfecit, vt nõ alius pleniùs & aptiùs perfecisse videatur: posterius aũt num suos exitus in multis aut nonnullis habuerit, id est, num aliquos ad Christi religionem deduxerit, ignoro. Hoc quidem certè possum dicere, quod ipse ait, Tryphonem Iudæum ab ipso post eum sermonẽ, quem cum illo aduersùs Iudæos habuerit, maxima ex illo percepta voluptate, ità animo constitutum discessisse, vt se ac sodales, si sæpiùs vnà disputare liceret, maiorem vtilitatem fructumq; percepturos fateretur. Hoc etiam verisimile est, Antoninum Pium eiusdem orationibus, quas pro nostris dixit & scripsit, adductum, scripsisse ad Asianos epistolam pro Christianis, cùm id petebat, vt de Christianis ità q̃reretur, vt si qui maleficij conuincerentur, pœnas luerent: si non cõuincerentur, nõ punirent̃ hoc vno, ꝙ appellarent̃ Christiani, ab eo, quasi Iustinus persuasisset, illa epistola scriptum esse videamus. *In Tryphõ. pag. vlt.*

Scripsit autem libros multos, quorum conuertimus hos, qui ad nos peruenerunt, Sermonem, quem aduersùs Iudæos cum Tryphone habuit: Apologias duas ꝓ Christianis apud Antoninum Pium, eiusq; successores & Senatum Romanum: Orationẽ Paræneticam siue Monitionem ad Gentes: Libellum de Monarchia: Expositionem fidei de recta confessione, siue de sancta eiusdemq; essentiæ Trinitate: Epistolam ad Zenam & Serenum: Quæstiones quinque à Christianis Gẽtibus positas, Gentiumq; *Scripta S. Iustini.*

ad eas responsiones, & earum refutationes: Quæstiones Gentium Christianis positas de eo, quod incorporeum est, de Deo & resurrectione, Christianorumque ad eas responsiones: Explicationes siue responsiones ad Christianos de quibusdam necessarijs quæstionibus (quãquàm hic liber alterius videtur esse, quoniam Irenæi & Origenis mentionem facit) & refutationes quorundam Aristotelis decretorum. Alios eius libros Eusebius, & post eum Hieronymus, Photius atque Suidas enumerãt, qui ad nos non venerunt: veluti Elenchum, quem librum Eusebius & Photius quartum eorum, quos in Gentes scripsit, nominant: tertium verò eum, qui non extat, in quo de dæmonum natura disputat: alium etiam de Monarchia DEI, qui non videtur is esse, qui extat, quemadmodùm alio loco docui: Alium quoquè, quem Psalten inscripsit: Alium prætereà, quem scripsit de Animo, vt illi dicunt. Ipse autem in secunda Apologia pro Christianis librum in omnes hęreses se scripsisse dicit, qui etiam ad nos non vénit. Vsus est vehementi genere dicẽdi, quod ad Philosophorum, quàm oratorum, stylum propiùs accedit: sed interdùm obscura est illius oratio. Nunc de eius morte aliquid dicendum est.

Iustini libri qui nõdùm extent.

Cùm in omne genus hominum, qui à nostra & vita & disciplina abhorrent, acerbum se præstitit, tum in philosophos maximè, quòd, vt mihi videtur, non solùm ipsi religionis nostræ hostes & vita & professiõe essent: sed etiam quòd & alios exemplo suo ac doctrina in contraria confirmarent, & ad eam nostros, quantùm in ipsis esset, deducerent. In ijs Crescentem quendam, & vita & disciplina Cynicum, qui in nostros falsum pro testimonio diceret, delegisse videtur, in quem acerbitatis suæ aculeos maximè emitteret. Nam & sæpè cum eo de rebus decretisque religionis nostræ disputauit, & cùm imperitum eum in rebus, quæ philosophorum sunt propriæ, in disputationibus comperisset, nec tamen desineret, eius vitam atque mores apud Antoninum Pium publicè culpauit, eumque imperitum se disputando ostendisse dixit. quod verum esse ex eo credere debemus, quia se paratum esse tum confirmauit de ijsdem rebus in conspectu illorum disputare, nisi & ipsius interrogationes, & Crescentis responsiones ad eos perlatæ essent. Auxit hoc veterem Crescentis inuidiam, qua Iustini æmulus flagrabat. Itaque ex eo die nunquàm eius animus antè conquiescere potuit, quàm eius sanguine & morte ira satiaretur: quemadmodùm Tatianus Iustini discipulus in libro, quem in Gẽtes scripsit, testatur. Is quidem liber extat, nondùm editus. Eum enim habet amicus quidam, à quo vtendum, sicutì pollicitus erat, accepissem, nisì tum, cùm hæc scriberem, ab vrbe abfuisset. nec verò mors Iustinum fefellit. In ea enim Apologia, quam dixi, quasi eam diuinaret, se expectare professus est, dum ab aliquo eorum, qui erant in nomine ac gloria, aut etiam à Crescente, ipse dedita opera in crucem ageretur.

Est vehemẽs in Philosophos.

Crescens author cædis S. Iustini.

MAR-

MARTYRIVM SANCTORVM ET GLORIOSORVM CHRISTI MARTYRVM, CARPI, PAPYLI, ET

sociorum, authore Simeone Metaphraste: qui licèt affirmet passos esse 13. Octobris, nos tamen hoc loco eos reponere maluimus, quòd perantiquum Romanum, itemq́ Bedæ & Vsuardi Martyrologia eos habent 13. Aprilis die.

MEminisse eorum, qui ꝓ Christo sunt passi, est plurimùm vtile & conducibile. Sufficit enim vel sola memoria, vt ad Dei amorem excitet animum, & sit veluti quędam ala ad virtutem, & efficiat, vt eadem certamina, quæ corpore martyres, mente ille sustineat pro fruendis ijs, q̄ sunt illic, remunerationibus. Ex ijs ergò qui hæc martyrij ꝑegêre certamina, validæ quoquè ecclesię colūnæ & fundamenta, Carpus & Papylus noscuntur: quorum vterq; in clara quidem patria, nempe ciuitate Pergamena, ex valdè autem pijs natus parentibus, eis quoquè conuenientem vitæ ostēdit rationem, veluti generosæ cuiusdam radicis generosum germen: adeò vt ex fructu arbor euaderet manifesta, & ex fluento censeretur fons beatus. Nam ambo quidem corpus faciebant esse solis contentum necessarijs, repellentes quicquid erat varium & curiosum: necessarijs autem tam modicè vtentes, vt corpore quidem multùm abessent ab angelis, insigni autem abstinentia, incorporei propemodùm viderētur. Hinc cùm prouecti essent ad summum virtutis, iudicati sunt digni, quorum fidei committeretur populi præfectura. Et Carpus quidem, cùm peruenisset ad pontificatum, pietatis mysteria annunciabat ijs, qui erant Thyatiris: Papylus autem honoratus gradu Diaconatùs, suo muneri respondens, adhibebat studium in paribus laboribus.

13. Aprilis.

Patria Carpi & Papyli.

Nota insignem abstinentiā sanctorum.

Cùm ergò eorum fama peruasisset in omnes partes, vtpotè quòd ea sit natura virtutis, vt non possit latére, sed seipsam semper prædicet, magna multitudo ideò confluebat, & eorum fruens doctrina, lubenter accedebat ad pietatem. Sed fieri omninò non poterat, vt qui fuit ab initio bonorum aduersarius, cùm hæc sic fierent, quietem ageret. Nō quieuit itaque, sed cùm inuenisset egregios administros suæ malitię, eis persuadet, vt Sanctos accusent apud Decium, quòd sint & in deos impij, eos abominantes, & sequantur vanam Christianorum opinionem. Ille autem hac re grauissimè affectus, Valerium quendam assessorem, cum quo res omnes suas communicabat, (Erat autem amans dæmonum, & vir agrestis) emittit in Asiam, quæ sibi de sanctis nunciata fuerant, ei significans, & ei in illos potestatem permittens. Statim ergò Valerius viam conficit quamcelerrimè: & postquàm fuit in loco, vbì ij degebant, ille quidem statìm deis vanis consueta voluït offerre sacrificia, eiusque iussus mox persuasit omnes terminos regionis Thyatirorum, vt quicunq; in ea erant, nihil cunctantes venirēt in eum locum, vbì fieret sacrificium, gratiarum actiones ipsi quoquè dijs illius reddituri, vt qui nollet solùm ægrotare, sed alios quoquè vellet frui eodē morbo. Hoc autem ducebat esse sufficiens argumentum sententiæ martyrum. Dicebat enim intrà se, quòd si ipsos quidem viderit communiter conuenientes cum multitudine ad sacrificandum, falsa apparebunt omninò, quæ dixerunt Decio. Sin minùs, nō est alia maior expectanda probatio.

Virtutis natura.

Cùm ergò omnes quidem in locum conuenissent, vt peragerent sacrificia, soli autem abessent admirabiles duo martyres, (alibi enim stabāt, Deo preces, nempe verū reddentes sacrificium) ijs sisti iussis, ille superbiùs ac elatiùs eos rogauit causam, cur ipsi abfuissent: deindè etiam adiecit: At saltem ante meos oculos pulchrè corrigatur delictum, vt accusatoribus inuidia in caput eorū conuertatur, & vobis clarior, quàm priùs, gloria oriatur. Ad hæc sancti, qui & metu & omni claritate humana erant superiores: Esset dedecus, ô Iudex, dixerunt, apertum, inquam, dedecus, habere bouem & asinū, (vt cum magno dicam Esaia) qui nos arguerent magni criminis ingrati animi. Siquidem illi quidem cognouerūt possessorem, & eum, qui ipsos alebat: nos autem, quod alamur ab ipso, ignorare videremur, si vero relicto Domino, qui falsò vocātur, deos coleremus. Hæc dixerūt: & Deus simul ijs, quæ dicta sunt, est assensus. Nam ma-

Esa. 1.

gnus irruens terrẹmotus,conuertit in puluerem ea,quæ ab insipientibus colebãtur, simulacra. Et inanima quidem sic se habebant,& ità fuêre dissoluta.

Terrẹmot⁹ ingens.

Valerio autem firma erat ac stabilis malitia,& quæ non poterat amoueri. Nam cùm admirari oporteret potentiam Dei ineffabilem,& deorum suorum magnam irridere imbecillitatem,(quod quidem fecisset vir prudẽs & intelligens)ille euasit magìs temerarius,& suam planè ostendit insaniam. Sed cùm virorum nobilitatẽ & modestiam reueritus,tunc à grauiore cruciatu abstinuisset,iubet eos, ferreis collaribus collis eorum impositis,per medium forum nudos circumagi. Nudi itaque ducebantur athletæ,colli vinculo grauati:& forum obibant cum infamia, qui verè erant honesti:irrisi & ludibrio habiti,qui innumerabilibus digni erant laudibus. Iudex ergò, qui turpem hanc & infamem traductionem putabat sanctos affecturam dedecore,& sic eorum constantiam esse emolliturã,statuit mollibus eos verbis aggredi, & sic cuniculos agere in generosum eorũ propositum:&,Si vos quidem, inquit, viderem nõ ferre aperta indicia generosi spiritûs,nequaquàm vobis darem consilium. Licet eñ, si velim,vos per tormenta expugnare,inuitosq; & nolentes ad nostram conuertere religionem. Sed cùm & vultus,& morum moderatio significent vestri animi libertatem,statui fungi apud vos officio boni consiliarij. Neque enim arbitror vos latére, quòd longo ab hinc tempore incepta, quæ dijs immortalibus exhibetur, gloria & honor,manet vsque in hodiernum diem,non apud nos solos, qui Græcam linguam nouimus,sed etiam apud ipsos barbaros. Per hanc ergò religionem videre licet ciuitates bonis regi legibus,hostium deprimi supercilium,pacemque vigere. Vndenàm autem reges,& principes,multi quidem etiam priùs, nunc autem Romanorum, ad tantam gloriam peruenêre,vt gentes quidem & ciuitates euerterent, in potestatem autem omnes redigerent aduersarios? Si ergò indoctorum sermonibus inducti estis ad hanc à ratione alienam,& quæ nupèr apparuit, Christianorum opinionem, non valdè repræhendo. Hoc tantùm dico esse simplicitatis. At vos nunc tandẽ resipiscentes,& ad vos redeuntes,conuertimini ad id,quod est melius, vt & dij sint vobis propitij,& pluribus bonis,quæ sunt apud nos,fruamini,& Imperatoris in benefaciendo munificentiã sic vobis concilietis. Sin autem in prioribus omninò perstiteritis, à tot bonis excidetis:sed & nos quoquè asperiores(quod absit)vobis necesse erit omninò experiri.

Nudi circũ aguntur sancti martyres.

Hæc postquàm audiuerunt martyres, oculis in cælum sublatis, cùm se Christi signaculo munijssent: Videris,dixerunt,nos,tanquàm aliquos simpliciores,non tardè, sed facilè putare posse conuertere ad discendam impietatem. Sed scias te non incidisse in viros pusilli & abiecti animi:non per hoc,quod pro Christo suscipitur certamen,& nostram ab ineunte ætate in pietate exercitationem. Non enim propter temporis antiquitatem,honore dignam dixerim vestram religiõem. Neque enim si quid est antiquum, est id etiam honore dignum : quandoquidem vetus quidem est omninò etiam vitium, sed non etiam propter tempus dignum est quod honoretur. Non est ergò considerandum,an antiqua sit vestra religio:sed hoc ipsum,an eã oporteat admittere:quam nos quidem consuluerimus declinare, & de medio tollere pro viribus,quæ tam horribilem ignis gehennam recondit & reseruat ijs, qui ipsam diligunt. In summa autem, si velis accuratè attendere,inuenies omninò tu quoquè eos qui apud vos coluntur, deos, nihil aliud esse, quàm opera manuum hominum inanima & surda,quæ nihil omninò,nõ modò alijs,sed ne sibi quidem ipsis,possint opis afferre. Si ergò homo quidem est Dei opus,vt qui ab eo sit effictus : quæ vos autem simulacra adoratis,sunt opera manûs humanæ:quomodò quis,nisì fuerit planè nullo sensu præditus,& planè bos & asinus,ijs,quæ ipse est fabricatus, honorem tribuerit? cùm oporteret illa magìs suos honorare opifices,si qs inesset eis sensus? Quoniam ergò confessus es,nos esse intelligentes,& scis, quòd homo, qui est sanæ mentis, nunquàm veritati id,quod est falsum,prætulerit,aduerte animum, & de eo, qui verè est opifex vniuersorum,disce à veridicis labris.

Muniunt se signo crucis

In falsos deos.

Deus suapte natura nõ potest circunscribi:est eñ eiusmodi,vt in eũ nõ cadat oĩnò circunscriptio, & superat omnem,quæ in tempore suscipitur, cogitationem. Nanq; temporum nõ subijcitur tempori. Quamobrèm nec cœpit quidem esse. Oĩa autem, tam quę sub adspectum cadunt,quàm quæ mente percipiũtur,ad hoc,ꝙ sint,ꝑduxit. Ho-

Præclara martyrum oratio.

Homo ergò cùm esset à Deo effictus, & ei esset tributũ, vt habitaret paradisum, & ad maioris ꝓfectûs exercitationẽ accepisset mandatum, inuidia diaboli affectus morbo inobedientiæ, non posse interire, ꝑmutauit interitu: & cùm carnis subijsset voluntatẽ, fuit subiectus morti. Cæterùm pater inuidiæ nõ fuit cõtentus hoc solo lapsu eius, cui inuidebat: sed etiã ad Dei, proh dolor, obliuionẽ eos deduxit, q posteà nati sunt ex eodem genere, vt nõ solùm corporibus, sed etiã animis mors dominaretur. Relicto itaq; vero Deo, & ad lucẽ veritatis sua sponte claudẽtes oculos, cultus simulacrorum subiêre tenebras. Propterea ergò idem nostri generis opifex, q benignis visceribus nos ꝓduxit ex nihilo, nõ ferens videre hominẽ opprimi maligni tyrãnide, & à paterno sinu nõ excessit, & omnia factus, sicut nos, ꝑter solũ peccatũ, cruci affigitur, & moritur, à lapsu peccati nos volẽs liberare. Cùm ergò sua morte nostri lapsûs authorem deiecisset, ipse & in cęlos ascendit, è qbus descẽderat: & nos illuc vocat, vt q nobis ad se ascensum ostẽderit. Potésne tu quoq; tale qd ostendere, quod à tuis dijs factum sit, an te iam eos deos vocare pœnitet? Possessionũ aũt, & pecuniarũ, & honoris apud Imperatores, q̃ sunt vestra, vt dicitis, bona, nos paruã curã gerimus, vt q ea nõ tanq̃ stantia iudicare, sed tanq̃ fugientia. rectè didicerimus à Propheta, & maximè cùm in Deũ ipsum spem collocauerimus, & ab illius gloria toti pendeamus, propter quem etiam magno ac forti animo pati statuimus.

Hæc cùm audijsset Valerius, & ægritudine animi fuit affectus, & igne insaniæ incẽsus. Et ꝓtinùs exuens fictam personã mansuetudinis, internã aperuit feritatẽ. Et sanctorum quidẽ facultates dedit diripiendas ijs, q accusauerant rem, q̃ valdè quidẽ ab illis despiciebatur, plurimi aũt fiebat ab ijs, q id magnũ existimabãt: ipsos verò agrestibus quibusdã equis alligatos, iussit q̃ primùm agi Sardas. Atq; equos quidem, cùm incepissent currere Thyatiris, aduentãte vespere, Sardis vix tandẽ faciunt à cursu desistere. Cæterùm martyribus, q in hoc acerbo cruciatu totam diem transegerant, nec nox tamen bonis actibus vacua remansit: sed in diuinis hymnis plurima pars eius fuit consumpta. Si quandò autem parùm somni caperent, eis assistẽtes angeli, defessos recreabant: & ad tormenra mox futura faciebant animo alacriores. Postridiè autem partìm quidem inter se, partìm autem ijs, q aderant, narrabant sancti diuinam illam apparitionẽ, & venturũ Valeriũ ad eorũ examinationẽ expectabant, perindè ac quidam strenui milites certamina cupientes, & ad mortẽ cum gloria suscipiendã, generosè & audacter intuentes. Ille autẽ cùm ꝑuenisset Sardas, tunc existimabat, & si non priùs, se obedientiores & faciliores inuẽturũ martyres. Solùm enim sciebat cruciatus: Consolationẽ autẽ vndè sciret terrena illa anima, & aliena à diuina apparitione & bonitate? Cùm eos autẽ vidisset vultu, q̃ priùs, lætiores, spirituque cõstantiores, & animo minùs deiectos, desperãs se posse eos tormẽtis expugnare, assentatiõibus rursùs & maiorũ donorũ ꝓmissionibus aggrediebatur emollire virorũ fortiũ constantiam. Cùm autẽ magìs tentâsset, & adhuc maiorẽ animaduertisset roboris firmitatem, processit rursùs ad acerbitatẽ, cõtinua mutatiõe, & varia collocutione, moliens improbus venari eam, q in Christo fundata erat, sanctorũ simplicitatem.

Supplicium martyrum.

Modò blãditur, modò sæuit iudex.

Cùm autẽ sic quoq; vinceretur, & ne parùm quidẽ cedentes videret martyres, sed tanq̃ vulpes quædã, visus est pugnare contra leones, animi planè dubius & perplexus, alia arte eos superare aggreditur: & Carpũ quidẽ & Papylũ viros fortes ac præclaros dimittit, iubẽs eos tutò seruari: admirabilẽ autẽ Agathodorũ, q ministrabat martyribus, & famulorũ munere fungebatur, q ipse quoq; iam erat ꝑfectus martyr, & suo in eos amore erat socius eorundẽ suppliciorũ: eum, inquã, iussit extensum, boum neruis cædi immisericorditer, simul quidẽ sanctos molestia afficere ꝓpter cruciatũ eius, q erat eiusdẽ fidei, & terrefacere volens. Vtriq; ergò inter se cõtendebant, nempe & iudex, q puniebat, & martyr. Iudex quidẽ, vt multitudine plagarũ eum expugnaret: martyr autẽ plagas tam lubẽter accipiens, vt euidẽs esset, eum hoc habere in votis, vt duraret suppliciũ, & nõ defatigarẽtur tortores feriẽtes. Cùm ergò martyricũ illud corpus iam longo tẽpore cæderetur flagellis, emittebantur quidẽ riui sanguinis, tanq̃ ex quodam fonte: suo autẽ integumẽto nudabantur viscera, diuellebãtur musculi à cõpagibus, & sensus doloris re vera magnus & acer inuadebat virũ fortẽ. Ille autẽ, perindè ac si nullam pateretur molestiam, in malis ità erat affectus, silentio ferens crebros ictus flagellorũ, & pati ꝓpter Christũ, habens satìs magnũ dolorum solatium.

Agathodorus cruciatur.

Mira eius tolerantia.

Cùm autem iam defeſſus quidem eſſet Valerius,defatigati autē eſſent lictores feri-
Reddit ſpiritum.
endo,eum verò tormenta magìs lætificarent,Chriſtus eū in cælos accerſit, athletam
dignè coronaturus. Is autē & ſtatìm ſpiritū in manus eius, q vocauit, & corpus mor-
tuum tradidit flagellātibus. Quod inſepultum quidem fuit ꝓiectum, vt deuoraretur
à feris & alitibus, cùm ità iuſſiſſet Valerius. Veſperè autem quidā ex ijs,q illic ꝓpè ha-
bitabant,id abſcondūt in quadā ꝓpinqua ſpelunca,ducentes hoc eſſe opus benigni &
clementis animi,aut ſic etiā diuina diſpēſante ꝓuidentia. Quidnā autē eſt poſteà cō-
Iterùm blādiur pſes.
ſecutum? Valerius Præſes, q erat re vera verſuta & fraudulēta vulpes, lenioribus ver-
bis ſanctos aggreditur,timens fortè,nè ipſos quoq;, ſicut iam etiam Agathodorum,
amitteret. Dicebat enim: Ille quidem inuénit mortem dignam tali arrogātia & amē-
tia,cùm non paruïſſet,vt ſacrificaret dijs immortalibus. Vos autem cùm ſitis ſapien-
tes,cur non adſpicitis ad id, quod eſt vobis conducibile,ſed vultis eſſe ſimiles homini
verè infelici, qui pro vita & gaudio ſtultè violentam mortē elegit? Et hæc quidē Va-
lerius. Cùm autē audiuiſſet ſanctos eum magnæ accuſare ſtultitiæ ꝓpter hoc à ratiōe
Redit ad crudelitatē
alienū conſiliū, ſe autē tunc cōſpiciendos planè felices ac beatos arbitrari,quādò vi-
olentam, quæ apud eum videtur, Agathodori mortem imitati fuerint:relicta rursùs
ementita clementia, ad ei conſuetam & gratam reuerſus eſt feritatē: & ea facit, quæ
ipſam decēt. Longè enim profecturus, à ciuitate Sardanorum Pergamum vſq; iubet
ipſum ſequi ſanctos: & cogit eos pari paſſu pedibus currere cum equis pernicibus:
vt labore cursûs defatigati,qd aliud,q̄ inuiti mutarētur & perſuaderentur adorare ſi-
mulacra? Sancti autē,ꝙ non eſſet maior curſus, eam rem exiſtimabant detrahere de
voluptate. Sic qdquid ꝓpter Chriſtū inferebatur, non moleſtiā,ſed magnā potiùs af-
ferebat lætitiam,vt quod eſſet eis magna demonſtratio ſui in Chriſtum deſiderij.

Cùm ergò in tanti cursûs labore diem tranſegiſſent, atq; ad dolorē vulnerū ſuo-
Pſal. 67. Martyres diuinitùs curantur.
rum (vt cum diuino Dauid dicā) hoc quoq; eſſet eis additū,ſimulq; conſecuta fuiſſet
cuſtodia,& nox iam aduentâſſet,angelica quędā & diuina virtus eis apparens,curauit
eorum vulnera,& ad certamina ſuſcipienda eis maiorē indidit animi alacritatē. Cùm
ergò manè ſurrexiſſet Valerius,iubebat eos ingredi ad laborē ſolūmodò, & heſternę
diei adſpiciens afflictionē,& exiſtimans eos vix tandèm portatos iter poſſe conficere.
Cùm autem vidiſſet illos adeò valentes & robuſtos, & vultus eorū nō minùs lætos &
alacres, quàm eorum,qui vtuntur aſſiduè lauacris, & vitam agunt vmbratilem, eam
rem vocabat præſtigias, qui verè erat plenus dæmonibus:& ideò ampliorem eis ad-
iunxit dolorem:nam eorū membris ferro omni ex parte grauatis,iuſſit eos rursùs vi-
am inire. Poſtq̄ autem & ipſe,& illi in loco fuêre præſtituto, cùm dæmonibus ſacrifi-
câſſet Valerius,in tribunali præſidet iudiciali. Et cùm beatū Carpum ſiſti curâſſet, &
fidelis alicuius amici perſonā induiſſet,& qui de ipſo erat admodùm ſolicitus: Opor-
tebat quidē,dixit,te noſtrā reuerentē lenitatē,tua ſponte venire ad id, quod eſt bonū
& honeſtum,& dijs ſacrificare maximis. Nunc autem, cùm & ad id ſuaſionibus inci-
teris,& beneficio afficiaris,vt video,ne minimas quidem eis agis gratias:ſed negligis
id, quod eſt tibi conducibile. Eccè enim hi tuæ miſerentes ſenectutis, effecerunt, vt
iter perageres abſq; afflictione. Ipſe autem,neſcio quomodò, & ingratus eſſe cōuin-
ceris in tuos benefactores,& nos nihili faciens,illorum cultum deſpicis. Velis ergò
nunc ſaltē annuere,& mihi credere cōſulenti ea,q̄ ſunt vtilia. Tuā enim reuereor ca-
nitiem, & magno dolore afficior,& tanquā,nō alienā,ſed meā,tuā defleo calamitatē.
Sed qd agā? Scis enim,ꝙ cùm adeò deſpiciar,nō ferā, ſi non ꝓpter meipſum, at ꝓpter
deorum contumeliam.

Ad hæc diuinus Carpus: Conſilium,inquit, quod à luce ad tenebras,& à vita ducit
Carpi conſtantia.
ad mortem,nemo, qui fuerit compos mentis,cōſilium, ſed idipſum,quod eſt, nomi-
nârit inſidias. Quòd ſi meam reuereris canitiē, quid impedit,quò minùs tu mihi ma-
gìs credas paternè cōſulenti? Quòd autem tu ex me dolorem accipis, ego magìs tui
miſereor interitûs, & apertè tuam (hoc ſciat amica veritas) ægrè fero calamitatem,
qui tales deos colas, & ſpem poſueris mendacium: vt dicam cum diuina ſcriptura.
Eſa. 28.
Qui quidem quemadmodùm poſſunt dij iurè reputari, cùm ſint ex inanima mate-
ria, & ad hoc, quòd ſunt, productionem habeant ex manu humana? Valerius ergò
non ferens deos ſuos à Carpo, & ſi verum diceret, ea affectos contumelia, bona ver-
ba malè eſt remuneratus. Odio enim habuit in portis repræhendentem,(vt diuinus
dicit

dicit Amos)& ſanctum ſermonem eſt abominatus. Statimq; ex iuſſu eius lictorum manus tenebant ſanctum: & virgæ ſpineæ eum cædebant immaniter: carnesque aſſiduè laceratæ ac diſcerptæ,diſpergebantur in aërem. Nec his ſatiabatur ira: ſed alij rurſus lictores, partim quidem admouebant lampades eius lateribus,partim autem inhumanè adſpergebant ſale eius vibíces. Hinc riui quidem ſanguinis per ſolum ferebantur: Fibræ autem,quæ diuellebantur,martyri grauem dolorem afferebant. His defeſſum fuiſſet, etiam ſi quid inanimum ità fuiſſet cæſum: doluiſtis autẽ vos quoq; omninò vel ſolùm audientes. Sed martyr, quo magis augebatur multitudo ſuppliciorum, eo magis erat ipſe captus Dei amore, & tanquàm ex re aliqua ſuauiſſima ſe voluptate explebat ex doloribus:donèc eius virtute defeſſus Valerius,eum tranſmiſit in carcerem. Amos 5. S. Carpus dirè cæditur.

Cùm autem diuinum ſiſti curâſſet Papylum, perindè acſi nunc eum primùm adſpexiſſet, rogauit, quinam eſſent parentes, quænam patria, & quænam eſſet martyri ſcientia. Sanctus autem:Iam,inquit,diſcere potuiſti,me eſſe natum ex ingenuis parẽtibus. Sum verò ortus Thyatiris; Exerceo autem medicinam,non quæ fuerit ex herbis è terra naſcentibus, ſed quæ alicui à Deo data fuerit. Non enim vſque ad corpora circunſcribimus eius vtilitatem: ſed etiam morbos animæ corrigimus. Tunc Iudex: Non hæc,inquit, fieri potuerint ſine exercitatione eorum, quæ ſcripta ſunt à Galeno & Hippocrate, qui acceperunt à dijs ſummam illius ſcientiæ. Papylus autem: Galenus quidem,inquit,& Hippocrates, & qui illorum artem exercent,tunc aliquẽ curauerint, quandò gratiam ſuæ benignitatis meus quoq; Chriſtus præbuerit. Sin minùs,perit eis ſtudium,nihil commodi conſequens ex ſua in arte exercitatione. Quos autem deos nominas, cùm nec ſibi quidem poſſint aliquid prodeſſe,quomodò ij curam geſſerint aliorum ſanitatis? Quòd ſi etiam velis rem ipſam verè intelligere, eum, qui propter te ſedet, altero, vt vides,oculo orbum,faciant viſum recuperare:& poſtcà nihil dicam. Fuerit autem quiſpiam, ait Valerius, qui eum poſſit ſanare? Non hoc ſolùm,inquit ſanctus, ſed omnes etiam alios morbos & affectiones inſanabiles facilè curauerit, qui Chriſtum omni morbo medentem inuocauerit. Dixit autem Valerius: Videamus in præſentia id, quod dicis.Non ego,inquit Papylus,aggrediar primus. Vereor enim, nè cùm ipſe omnia adulteres, miraculum adſcribas dæmonibus. Sed tui primùm inuocent quem velint tuorum deorum, & tũc ego quoq; oſtendã Chriſti mei virtutem. Papylus ſiſtitur.

Tunc cùm quoſdam deorum cultores & ſacrificos adduxiſſet Valerius, iuſſit ſuos inuocare deos, nullam, quæ ad hoc faciat,omittentes artem, nec induſtriam, nec rationem. Illi autem,alius aliò accedentes, hic quidem Apollinem,ille autem Aeſculapium, alius deindè alium inuocabat ex dijs adulterinis, impotentes in re, quæ fieri non poterat, quòd ad homines attinet, inuocantes. Eratq; res valdè ridicula,& plena dedecore. Quid enim de viuentibus, magnus inquit Eſaias, ſciſcitabuntur mortuos? Totus ergò dies præterijt, & illi quidem rogabant, ſupplicabant, ſacrificabant,rebus illis vanis perpetuò aſſidebant. Surda autem, ſurda erant:& ei,qui ex parte cæcutiebat, nullum erat auxilium ab ijs, qui erant cæci penitùs.Quid ergò Chriſti ſeruus? Simul cum carnis oculis animæ quoq; oculos ad cælum tollens, ad miſericordiam ſuum inuocabat Dominũ. Deindè quid? Crucis ſignum immittit oculis, manu tangit, & tactum lux eſt cõſecuta, & extinctus oculus faciliùs eſt apertus, quàm ſi ſomno fuiſſet opertus,&, quod maius eſt, eius, qui beneficio affectus fuerat, animæ quoq; ablata eſt cæcitas,eratque credens, & veram lucem intuebatur, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum:& ſimul etiam magna hominum multitudo deducta eſt miraculo ad agnitionem veritatis. Quem non hæc mutâſſent, & effeciſſent quærere & diſcere, quiſnam is ſit,qui tanta eſt virtute præditus? Sed & ſi omnes, nequaquàm quidem certè Valerium,immò eum etiam ſeipſo fecerunt longè ſæuiorem, perindè acſi delectaretur errore, & nequaquàm ſuſtineret aperiri veritatẽ. Vndè etiam cùm eius martyrem ſublimem ſupra lignũ ſuſtuliſſet, verberat acerbiſſimè, tales ei reddens remunerationes pro beneficio, quo eius affecerat aſſeſſorem. Eſt Sap. 13. Crucis ſigno cæcum illuminat.

Et flagellis quidem cædebatur pulchrum illud corpus: Papylum autem non hoc malè habebat, ſed quòd nõ grauiora infligerentur tormẽta,ægrè ferebat:quomodò contrà Valerius,victa videns ſua tormẽta à martyris animi magnitudine, dolebat & accr- Papylus acerbiſſimè flagellatur.

acerbè tolerabat. Adiecit itaq; etiam alia: & ignem accendit eius lateribus: & iubet eum appeti lapidibus. Sed nec aduersùs ignem se gessit martyr ignauè: & lapides velutì reueriti corpus, quod sic pro Christo torquebatur, aliò quidem iaciebantur, nequaquàm autem in ipsum ferebantur. Cùm ergò iam defessus esset Valerius, nec iam haberet, quod sanctis inferret ad supplicium, dabat tempus vibicibus, reputans fortasse, quòd si parùm dimissi sic fuerint martyres, inflammati iam vibices eos grauioribus afficerent doloribus, & sic redderent molliores ad futuram quæstionem. Sed ij cùm propè haberent medicum, propter quem plagas lubenter accipiebant, non solùm à doloribus, sed etiam à vulneribus liberati sunt simul cum cicatricibus, ne vllum quidem in se eorum ferentes vestigium. Quarè seipsum imprudens feriebat Valerius, non martyres. Quo enim illi magìs leuabantur laboribus, eo magìs cor eius cædebatur: itaq;, perindè àc ignis, eum accendebat.

Iterùm diuinitùs sanantur martyres.

Breue tempus intercessit, & rursùs ille quidem præsidet in excelso tribunali, toruo & cædem spirante adspectu intuens, & per animæ speculum oculos, internā ostēdens acerbitatem, & nec pluribus quidem suì præbens adeundi copiam: illum autem tantùm circunsistunt, quicunq; erant ministri eius arrogantiæ. Introducuntur autē viri præclari, vel potiùs ingrediūtur prompto & alacri animo. Diceres eos vocari ad conuiuium, non autem ad certamen. Et ille quidem videbatur, vel ante minas, eos esse territurus ipso solo adspectu: & interrogabat, sententiæ martyrum faciens periculum: & visione appræhendebat eorum mutationem. Tantum verò aberat, vt illi ità essent affecti, vt etiam ei exprobrarent tarditatem in ferenda sententia, & quòd non citò morerentur, valdè ægrè ferrent: Cur, dicentes, & tibi, & famulis exhibes molestiam, nos quidem sæpè adducens, postremæ autem semper parcens sententiæ, sperans fortasse fore, vt nos pœniteat, & persuadeas, vt à Christo deficiamus & veritate? Quod quidem tunc adspexeris, cùm víderis nos æquè àc deos tuos, nullo sensu præditos & surdos. Hæc cùm primùm dixissent, murices quidem ferrei dispergebantur in terra: præclari autem viri in eos nudi iaciebantur, & supini super eos trahebantur crudeliter: res ad cruciatum acerbissima, cùm vel solùm subijcitur oculis. Sed nec in hoc quidem Deus suos neglexit famulos: sed statìm (oportet enim rursùs aliquid dicere ex diuina scriptura) ascendit inspirans in faciem eorum, & eos liberās ex afflictione. Et protinùs euanuerunt murices: & conseruati sunt ipsi illæsi à malis. Hoc planè iudicem accendit ad furorem: & nouaculæ adeò crudeliter martyrum latera laniabant, vt vtraq; pars rursùs egrederetur naturales limites, nempe & lictores in puniendo immisericorditer, & sancti in forti animo tolerandis molestijs.

Mira eorū alacritas.

Immaniter cruciantur.

Post hæc rursùs congregat bestias crudelissimas, & sanctis theatrum constituit, & ipse sedet spectator. Et cùm in medium adduxisset martyres, in eos immittit vrsam: & cùm putâsset, simul atquè fuissent immissi, fore, vt virorū præclarorū corpora discerperet, vidit potiùs naturam animalium ratione carentium, admirabiliter docentē intelligentiam eos, qui sunt participes rationis. Vrsa enim, veluti reuerita speciosos eorum pedes, & pacem verè annunciantes, non solùm nihil noxium, nec agreste fecit, nec, vt semèl dicam, belluinum: sed ad eorum pedes prócidit, & amicè est amplexa. Nec hoc quidem suffecit insipienti ad dandam ei intelligentiā. Sed leo quoq; protinùs immittitur: qui ipse similiter, atquè vrsa, diuinis obediebat nutibus, ijs, qui pro communi Domino grauia patiebantur, nihil omninò volens mali facere. Valerius autem, tanquàm ipse seipsum conans superare in scelere, in lacum quendā noua calce & recèns extincta, vel, vt meliùs dicam, accensa refertum, iubet sanctos immitti, & in eo degere tres totos dies, tali modo inuictos moliēs vincere impius. Sed frustrà laborabat, aduersùs verum Deum depugnans. Nam diuina quædam gratia, & virtus Christi aderat martyribus, qui propter ipsum erant in lacu, hebetans quidem calcis operationem, à malo autem illæsos seruans athletas.

Vrsa mansuescit.

Item leo

Valerius autem quo maiorem gratiam videbat apparére in sanctis, eo magìs iracundia feruebat ipse iuueniliter, contendens stultus vel Deo esse fortior. Crepidis itaq; ferreis, longis fibulis confixis, iubet calceari pedes martyrum, & calceatos illos sic currere, vt saltem viderentur victi in hoc certamine. Sed rursùs quoquè laborauit temerè. Quo enim magìs noua excogitabat, eo magìs diuina virtus adumbrabat sanctos, & ijs, quæ inferebantur, reddebat superiores, & aduersùs aspera &

& grauia efficiebat robustiores. Ille autem adhuc eos tentabat à sua traducere sentẽtia, quibus sic apertè diuina opem ferebat gratia:& volebat eos sacrificare rebus abominandis: adeò emotæ mentis erat impius. Cùm ergò nesciret quid ageret, pudore iam affectus,& apertè superatus, accendit fornacem, q̃ multa alebatur materia: & in medium eius inijcit martyres. Illa autem protinùs fuit extincta, & refrigerabat sanctos. Quo quidem tempore honestissima quoq; Agathonica, quæ erat verè soror martyris, diuini, inquam, Papyli,& flammã cum eis intrauit,& certaminum, sicut etiã coronarum, fuit particeps. Rursùs ergò redièrunt in custodiam: & rursùs vacabant hymnis ad Deum & precibus. Agathonica soror Papyli.

Cùm autem dubius esset animi iudex, nec vllum inueniret exitũ, vix tandèm eos condemnat, vt vitam finirent gladio. Ducebantur ergò martyres gaudio pleni ad locum consummationis, cùm nec præclara quidem Agathonica ab eis abscedere sustinuisset. Deindè cùm sanctas manus ad Deũ sustulissent, nõ pro se solùm preces fundebant, sed etiam orabant, vt sui occisores ab errore liberarentur,& conuerterentur ad pietatem. Sic gratiam suis referebant inimicis, eius, qui bonus est, discipuli, occisoribus suis precantes veniã eius, quod erant admissuri, facinoris: quibus alioquì ipsi magnam habebant gratiam, q̄ per eos migrarent ad eum, quem desiderabant. Cùm precati quoq; essent ea, quæ erant omnibus vtilia, eis capita fuerunt amputata tertiodecimo mensis Octobris. Preciosas autem eorum reliquias, quæ abiectè & contẽptìm iacebant, Christianorum manus cùm sustulissent, cum lampadibus simul & hymnis in loco insigni præclarè deposuerunt, opes Christianis inuiolabiles, malignis spiritibus flagellum terribile, & rorem omnibus ægrotantibus & certam medelam: ad gloriam Dei patris & Dñi nostri Iesu Christi: quem decet honor & potentia, cum sanctissimo & viuifico spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen. Plectuntur capite. Nota de reliquijs.

VITA S. MARTII ABBATIS, AVTHORE S. GREGORIO TVRONEN. EPISCOPO, DE VITA *Patrum. cap.* 14.

MAgnum nobis diuina pietas largita est beneficium, cùm delictis nostris fieri præcepit de remissione refugium, si negligentibus ignoscamus, si indulgeamus lædentibus, si odientibus nos econtrariò cõmodum benedictionis impertiamus, dicẽte Dño Iesu Christo: Diligite inimicos vestros, bñfacite his qui oderunt vos,& orate pro calumniantibus & persequentibus vos, vt sitis filij patris vestri, q in cælis est. Eccè q̃ magnum thesaurum congregat contemptus iræ, recõciliatio damnati, remissio iudicati. Filiũ te Dei patris facit, cohæredem Christi adscribit, cælestibus regnis habitatorem statuit. Vndè manifestum est oblita delicta eius in cęlo, qui delinquenti beneficium veniæ impertitur in seculo. Sic enim Dominici oris sententia prolata testatur: Si, inquit, dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & pater vester cælestis peccata vestra. Cùm verò supplices famulos docet orare, ait: Sic enim dicetis ad patrem: Dimitte nobis debita nostra, quemadmodùm & nos dimittimus debitoribus nostris. 13. April. Matt. 5. Matt. 6. Ibidèm

Igitur S. Martius, beatus Abbas, sanctitate præclarus, diuinis eruditus studijs, huius sententiæ bonum retinuit corde, vt libenter dimitteret delinquenti:& non solùm ignouit noxam, verumetiam munere prębuit gratiam, nè in aliquo vilem redderet culpati personam. Sed antè de conuersatiõe eius pauca locuturi sumus, priusquàm ad huius beneficium accedamus.

Beatissimus hic Martius, Aruernæ vrbis Abbas, eiusdem territorij fuisse incola fertur: & à pueritia sua religiosam agens vitam, totũ se Dei operibus dedicauit. Erat enim parcus in cibis, largus in eleemosynis, prõptus in vigilijs, in orationibus valdè deuotus, totis viribus luxuriã abstinẽtię freno ac parcitatis agone coërcẽs, nè sibi aliqd subrepere posset. Nõ immeritò Martius vocitatus, q fortiter ac strenuè pullulãtes actio- Virtutes S. Martij.

actionum mortalium cogitationes, gladio spiritûs sancti in ipso dimicationis exordio succidebat, non surdus auditor exhortatiõis: Accingite vos armatura Dei, & gladio spiritûs sancti, vt possitis ignita diaboli tela contemnere. Cumq; ad ætatis legitimæ perfectionem venisset, & tanquam sidus egregium in illa vrbe fulgeret, adhuc aliquid sibi deesse putans, haud procùl ab ea secessit: acceptoq; sarculo, montem lapideũ cædere cœpit: in quo cellas sculpens, habitacula sibi paruula fecit, scilicet vt arctiùs sobrietatis catena constrictus, faciliùs Deo omnipotenti precum thura, laudationũq; holocaustomata super cordis mundi altare proferret, recolens Dñm dixisse per Euangelium: Intra in cubiculum, & clauso ostio, ora patrem tuum: & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Sciebat eum angelicæ sibi visitationis consolationem adfore, si se ab humanis adspectibus longiùs amouisset.

Ephe.6.

Matt.6.

In hac ergò rupe cauati montis, habitationi res necessarias præparabat, formans in antro ex ipso lapide scamnum & cellulam siue lectulum, in quo post laborem multum fesso corpusculo requiem indulgeret. Sed erant hæc immobilia, quia ex ipso lapide incisæ massæ ipsi petræ inhærebant. Nihil autem super eam, cùm quiesceret, sternebat, sed tantùm cum vestimento, quo indutus erat, decumbebat, non alios habẽs tapetes, plumellas, aut stragula, quo hæc operirentur: nihil enim habebat propriũ, nisi Dei cultum, in quo indeficiens permanebat. Victum ei interdùm deuotorũ largitio ministrabat. Deniq; æternus Dominus, qui iugiter glorificat sanctos suos, cœpit cæleste famuli meritum terrigenis declarare, vel qualis esset cultor suæ diuinitatis ostendere, dum ei curationum gratiam dignatus est impertire. Nam dæmones de obsessis corporibus in nomine Iesu Christi verbo fugabat: venenum malæ pustulæ Crucis signaculo opprimebat, quartanis, tertiánisve febribus infuso benedicti olei liquore medebatur: & multa alia beneficia populis, annuente largitore bonorum omnium, tribuebat.

Durũ stratũ S. viri.

Efficacia Crucis & olei bñdicti

Ad tanti viri famam cœperunt quidam ad eum confluere, gaudentes eius instrui disciplinis. Quid plura? Colligit viros, format monachos, efficit ad opus Dei perfectos: erat enim ei magna patientia, tantamq; aduersùs sustinendarum iniuriarum tela sumpserat bonitatem, vt putares eum lorica dulcedinis esse vallatum. Erat autem monachis hortus diuersorum olerum copia ingenti refertus, arborumq; & fructuũ, amœnus visui, & fertilitate iucundus: sub quarum arborum vmbraculo, susurrantibus auræ sibilo folijs, beatus senex plerunq; sedebat. Quidam autem imprudens, & sine timore Dei, gulæ circunscriptus desiderio, effracta sepe horti, furtiuo est ingressus assensu, sicut Dominus exprobrat in Euangelio. Quia qui nõ intrat per ianuam, hic fur est & latro. Porrò autem erat noctis tempus: (nec enim poterant hæc nisi in nocte perpetrari: quia omnis, qui malè agit, odit lucem) Hic igitur collectis oleribus, cepisq; & allijs, atq; pomis, oneratus fasce fraudis iniquæ, ad aditũ, quo ingressus fuerat, pergit, sed nequaquàm reperit exitum. Grauata onere conscientia terretur, & inter labores ponderum alta suspiria ducit, sustentatur interdùm super columnas arborum. Circuit iterùm iterumq; omnem ambitum horti, & non modò ostium non reperit, verumetiam nec ipsum, quem inter nocturnas tenebras patefecit, aduertit ingressum. Torquetur verò, duplici cruciatus dolore, nè aut teneatur à monachis, aut à iudice capiatur. Inter has cogitationum faces nox ei elongatur, iubarque lucis desideratæ non redditur. Abbas verò in psallentio noctem ducit, &, vt credo, reuelante Deo, quæ gerebantur, agnoscit. Etenim albescente iam polo, vocat Præpositũ, dicẽs: Accurre velociùs ad hortum: bos enim petulcus ingressus est in eum, sed nihil læsit ex eo. Accede nunc, & impositis necessarijs, dimitte eum: sic enim legitur: Boui trituranti os non colligabis. Præpositus verò non intelligens quæ narrauit, abijt vt impleret iussionem. Quem cùm vidisset homo appropinquantem, proiectis in terram, quæ sumpserat, fugere cœpit, ac inter spinas & rubos caput immergit, & in modum porcorum aditum, vndè egrederetur, conatur aperire. Quem monachus appræhẽdens, ait: Nè timeas fili, quia senior noster misit me, vt ducam te ab hoc loco. Tunc collecta monachus, quæ ille proiecerat, tam poma quàm olera, imposuit humeris eius, & aperto ostio, dimisit eum, dicẽs: Vade in pace, & nè vltrà repetas, quæ ignauia comitante gessisti.

Iohan.10.

Iohan.3.

Fur diuinitùs punitur

Deut.25.

Ipse quoq; sacerdos, velut iubar veri luminis in orbe resplendens, infirmitatum mor-

morbida,virtutū efficacia pellebat assiduè. Niuardus quidā diurna febre detentus, dum aquas æstuans ab ardore haurit assiduè,ab hydrope intumuit, ità vt tam venter, q̃ stomachus,in modū vesicæ cerneretur extensus.In desperatiōe ergò pro tali infirmitate positus,deferri se ad sanctū beneficio plaustri deposcit. Deniquè eleuatur à lectulo,imponitur super vehiculū,atq; ad cellulam sancti perducitur, deprecans humiliter, vt sibi Sacerdos Dei manus imponeret. At ille ꝓstratus in oratiōe coram Dn̄o, cōuersus est ad infirmū,tactuq; blandissimo eius membra contrectans,eum in contēplatiōe adstantiū reddidit sanū. Nam ità fertur tumor omnis ante digitos eius aufugisse de corpore obsesso,vt nullum in eo vlteriùs ægritudinis remaneret indiciū.Hæc autē à mei genitoris relatiōe cognoui,eò ꝙ ei fuerat hic Niuardus in amicitię cōiunctione deuinctus. Asserebat autem idem,vidisse se quoq; sanctum, atq; eius miracula expertum.Nam cùm esset adhuc puer quasi annorū vndecim, ab illo tertianarum ardore febriū occupatur. Tunc amici apprǽhensum puerū duxerūt ad virum Dei: erat enim iam senex,& ꝓximus resolutionis diei,caligabantq; oculi eius. Posita verò manu super puerum,ait: Quis est hic,vel cuius est filius? Responderunt: Famulus tuus est,nomine Florentius, Georgij quondā filius senatoris. Et ille: Benedicat,inquit, tibi Dominus Deus,fili,& sanare dignetur languores tuos. At ille osculans manus suas,& gratias agens,abscessit sanus. Asserebat autē nunq̃ deincèps se in omni vita sua ab hoc contagio fuisse pulsatum.

Ipse iam ætate nonagenaria bono desudans certamine, consummato cursu vitæ, seruans in Deum fidem,ad illam coronam iustitiæ, quam retribuit Dominus, cōmigrauit. *(Obit vir Dei.)* Dehinc cum summo honore ablutus,dignisq; vestimentis indutus, infra oratorium monasterij est sepultus. Quòd autē beatus tumulus eius diuinis virtutibus illustretur,ipsa,quæ assistit,caterua poterit contestari: quæ cùm infirmos mittit ad tumulum, extēplò incolumes domū remittit. *(Miracula ad eius tumulum.)* Nam cùm diuersis è partibus confluētes, deferentesq;*morborū genera,inibì capiant medicinā,frigoriticorū tamen nutantia tremore membra,sæpiùs ad soliditatem integrā restaurantur, tribuente hoc Domino nostro Iesu Christo,qui miraculis illustribus sanctorum tumulos glorificat. Ipsi gloria in secula seculorum, Amen. *(for. * morbidorū variagn̄a,)*

VITA *ERMIGILDI FILII REGIS VVISIGOTTHORVM, PER D. GREGORIVM PAPAM *scripta,lib.3. Dialog.cap.31.*

*(*Hermenigildi)*

SIcut multorum,qui ab Hispaniarum partibus veniūt,relatiōe cognouimus,nupèr Ermigildus rex, Liuigildi regis Vuisigotthorum filius, ab Arriana hæresi ad fidē catholicam viro reuerendissimo Leādro Hispalitano episcopo,dudùm mihi in amicitijs familiariter iuncto,prædicante cōuersus est. Quē pater Arrianus vt ad eandem hæresim rediret,& præmijs suadere, & minis terrere conatus est. Cumq; ille constātissimè responderet, nunq̃ se verā fidē posse relinquere,quam semèl agnouisset,iratus pater,eum priuauit regno, rebusq; expoliauit om̄ibus. Cumque nec sic virtutem mentis illiùs emollire valuisset,in arcta illum custodia concludens, collum manusq; illius ferro ligauit. *(Mittitur in carcerem S. Hermenigildus.)* Cœpit itaq; idem Ermigildus rex iuuenis terrenum regnū despicere,& forti desiderio cæleste quærēs,in cilicijs vinculatus iacēs, omnipotēti Deo ad confortandum se preces effundere,tantoq; sublimiùs gloriam transeuntis mundi despicere, quanto & religatus agnouerat nil fuisse,quod potuerit auferri. Superueniente autem paschalis festiuitatis die, intempestæ noctis silentio ad eum perfidus pater Arrianū episcopū misit,vt ex eius manu sacrilegæ consecratiōis cōmunionem perciperet, atq; per hoc ad patris gratiā redire mereretur. Sed vir Deo deditus, Arriano episcopo venienti exprobrauit vt debuit,eiusq; à se perfidiā dignis increpatiōibus repulit: quia etsi exteriùs iacebat ligatus,apud se tamen in magno mentis culmine stabat securus. Ad se itaq; reuerso episcopo Arrianus pater infremuit,statimque suos apparitores misit,qui constantissimū confessorem Dei illic, vbì iacebat, occíderent: *(Perimitur in carcere.)*

rent: quod & factum est. Nam mox vt ingressi sunt, securim cerebro eius infigentes, vitam corporis abstulerunt: hocq; in eo valuerunt perimere, quod ipsum quoq;, qui peremptus est, in se constiterat despexisse. Sed pro ostendenda vera eius gloria, superna quoq; non defuêre miracula. Nam cœpit in nocturno silentio psalmodię cantus ac corpus eiusdem regis & martyris audiri: atq; ideò veraciter regis, quia & martyris. Quidam etiam ferunt, quòd illic nocturno tempore accensæ lampades apparebant: vndè & factum est, quatenùs corpus illius, vt videlicet martyris, iure à cũctis fidelibus venerari debuisset. Pater verò perfidus & paricida, cõmotus pœnitentia, hoc fecisse se doluit, nec tamẽ vsq; ad obtinendam salutẽ ꝑtimuit. Nam quia vera esset catholica fides, agnouit. Sed gentis suæ timore perterritus, ad hanc peruenire nõ meruit. Qui oborta ægritudine, ad extrema perductus est, & Leandro episcopo, quẽ priùs vehementer afflixerat, *Richardum regem filium suũ, quem in sua hæresi reliquerat: cõmendare curauit, vt in ipso quoq; talia faceret, qualia & in fratre suis exhortationibus fecisset. Qua commendatione expleta, defunctus est.

*Reccharedum

Post cuius mortem Richardus rex non patrem perfidum, sed fratrem martyrẽ sequens, ab Arrianæ hæreseos prauitate conuersus est. Totam quoq; Vuisigotthorum gentem ità ad veram perduxit fidem, vt nullum in suo regno militare permitteret, q regni Dei hostis existere per hæreticam prauitatẽ non timeret. Nec mirum, ꝙ veræ fidei p̄dicator factus est, qui frater est martyris: cuius hunc quoq; merita adiuuant, vt ad omnipotentis Dei gremiũ tam multos reducat. Qua in re considerandũ nobis est, quia totum hoc agi nequaq̃ posset, si Ermigildus rex pro veritate mortuus non fuisset. Nam, sicut scriptũ est, Nisi granũ frumenti cadẽs in terrã, mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuũ fuerit, multum fructum affert: hoc fieri videmus in membris, quod factum scimus in capite. In Vuisigotthorum etenim gẽte vnus mortuus est, vt multi viuerent: & dum vnum granum fideliter cadit, ad obtinendam fidẽ animarum seges multa surrexit.

Recchare-dus rex ex Arriano fit Catholicus.

Iohan. 12.

VITA ET PASSIO SANCTORVM DECEM ET OCTO MARTYRVM CAESARAVGVSTANORVM, PER *Aurelium Prudentium conscripta in Peristephano.*

16, April.

Quantum præsidij sit vrbibus in reliquijs sanctorum.

BIS nouem noster populus sub vno
Martyrum seruat cineres sepulcro:
Cæsaraugustam vocitamus vrbem,
Res cuï tanta est.
Plena magnorum domus angelorum,
Non timet mundi fragilis ruinam,
Tot sinu gestans simul offerenda
Munera Christo.
Cùm Deus dextra quatiens coruscam
Nube subnixus veniet rubente,
Gentibus iustam positurus æquo
Pondere libram.
Orbe de magno caput excitata
Obuiàm Christo properanter ibit
Ciuitas omnis, preciosa portans
Dona canistris.
Afra Carthago tua promet ossa
Ore facundo Cypriane doctor.
Corduba Acisclum dabit & Zoëllum,
Tresq; coronas.
Tu tribus gemmis diadema pulchrum
Offeres Christo genitrix piorum
Tarraco, intexit cuï Fructuosus
Sutile vinclum.

Cyprianus. Acisclus & Zoëllus.

Fructuosus.

No-

Nomen hoc gemmæ strophio illigatum est:
Emicant iuxtà lapides gemelli:
Ardet & splendor parilis duorum
Igne corusco.
Parua Felicis decus exhibebit
Artubus sanctis locuples Gerunda. Felix.
Nostra gestabit Calagurris ambos,
Quos veneramur.
Barcinon claro Cucufate freta, Cucufates.
Surget, & Paulo speciosa Narbo:
Teque præpollens Arelas habebit
Sancte Genesi. Genesius.
Lusitanorum caput oppidorum Eulalia.
Vrbs, adoratæ cineres puellæ
Obuiàm Christo rapiens, ad aram
Porriget ipsam.
Sanguinem Iusti, cui Pastor hæret, Iustus.
Ferculum duplex, geminumque donum Pastor,
Ferre Complutum gremio iuuabit
Membra duorum.
Ingeret Tingis sua Cassianum, Cassianus.
Festa Massylûm monumenta regum.
Qui cinis gentes domitas coëgit
Ad iuga Christi.
Singulis paucæ, tribus aut duobus,
Forsan & quinis aliquæ placebunt
Testibus Christi, priùs hostiarum
Pignore functæ.
Tu decem sanctos reuehes & octo
Cæsaraugusta studiosa Christi,
Vertice flauis oleis reuincta
Pacis honore.
Sola in occursum numerosiores
Martyrum *turbas Domino parâsti: *turmas
Sola prædiues pietate*, multa *multa,
Luce fruéris.
Vix parens orbis populosa Pœni,
Ipsa vix Roma, in solio locata,
Te decus nostrum superare in isto
Munere digna est.
Omnibus portis sacer immolatus
Sanguis, exclusit genus inuidorum
Dæmonum: & nigras pepulit tenebras
Vrbe piata
Nullus vmbrarum latet intùs horror:
Pulsa nam pestis populum refúgit:
Christus in totis habitat plateis,
Christus vbiq; est.
Martyrum credas patriam coronis
Debitam sacris, chorus vndè surgens
Tendit in cælum niueus togatæ
Nobilitatis.
Indè, Vincenti, tua palma nata est: Vincentius
Clerus hîc tantum peperit triumphum,
Hîc sacerdotum domus infulata
Valeriorum. Valerius episcopus.

Sæuus antiquis quotiès procelli s
Turbo vexatum tremefecit orbem,
Tristior templum rabies in istud
Intulit iras.

Nec furor quisquam sine laude nostrûm
Cessit, aut clari vacuus cruoris:
Martyrum semper numerus sub omni
Grandine creuit.

Nónne, Vincenti, peregrè necandus
Martyr, his terris tenui notâsti
Sanguinis rore speciem futuri
Morte ꝓpinqua?

Hoc colunt ciues: velut ipsa membra
Cæspes includat suus, & paterno
Seruet amplectens tumulo beati
Martyris ossa.

Noster est, quanuis procùl hinc in vrbe
Passus ignota, dederit sepulcro
Gloriam victor, prope littus altæ
Fortè Sagunti.

Noster & nostra puer in palæstra
Arte virtutis, fideique oliuo
Vnctus, horrendum didicit domare
Viribus hostem.

Nouerat templo celebres in isto
Octiès partas deciesque palmas:
Laureis doctus patrijs, eadem
Laude cucurrit.

Hîc & Encrate recubant tuarum (Encrate virgo.)
Ossa virtutum: quibus efferati
Spiritum mundi violenta virgo
Dedecorâsti.

Martyrum nulli, remanente vita,
Contigit terris habitare nostris:
Sola tu morti propriæ superstes
Viuis in orbe.

Viuis, ac pœnæ seriem retexis,
Carnis & cæsæ spolium retentans,
Tetra quàm sulcos habeant amaros
Vulnera, narras.

Barbarus tortor latus omne carpsit,
Sanguis impensus, lacerata membra,
Pectus abscissa patuit papilla
Corde sub ipso.

Iam minus mortis precium peractæ est,
Quæ venenatos abolens dolores,
Concitam membris tribuit quietem
Fine *supremo. (*soporo.)

Cruda te longum tenuit cicatrix:
Et diù venis dolor hæsit ardens:
Dum putrescentes *tenuat medullas (*tenuit)
Tabidus humor.

Inuidus quanuis obitum supremum
Persecutoris gladius negârit,
Plena te martyr tamen, vt peremptam,
Pœna coronat.

Vidi-

Vidimus partem iecoris reuulſam,
Vngulis longè iacuiſſe preſſis:
Mors habet pallens aliquid tuorum,
Te quoq; viua.
Hunc nouum noſtræ titulum fruendum
Cæſarauguſtæ dedit ipſe Chriſtus:
*Iugè viuentis domus vt dicata *Tumba
Martyris eſſet.
Ergò ter ſenîs ſacra candidatis
Diues Optato ſimul & Luperco, Nomina 18. ſanctorũ martyrum.
Perge conſcriptum tibimet ſenatum
Pangere pſalmis.
Ede Succeſſum, cane Martialem,
Mors & Vrbani tibi concinatur,
Iuliam cantus reſonet, ſimulque
Quintilianum,
Publicum pandat chorus, & reuoluat
Quale Frontonis fuerit trophæum,
Quid bonus Felix tulerit, quid acer
Cæcilianus.
Quantus Euenti tua bella ſanguis
Tinxerit, quantus tua Primitiue:
Cùm tuos viuax recolat triumphos
Laus Apodemi.
Quatuor pòſthinc ſupereſt virorum
Nomen extolli, renuente metro,
Quos Saturninos memorat vocatos
Priſca vetuſtas.
Carminis leges amor aureorum
Nominum parui facit: & loquendi
Cura de ſanctis,* ocioſa non eſt *vitioſa
Nec rudis vnquàm.
Plenus eſt artis modus, annotatas
Nominum formas recitare Chriſto:
Quas tenet cæli liber, explicandus
Tempore iuſto.
Octo tunc ſanctos recolet, decemq;
Angelus coram patre filioq;,
Vrbis vnius regimen tenentes
Iure ſepulcri.
Quin ad antiquum numerum trahentur
Viua poſt pœnæ ſpecimen puella,
Morſque Vincenti, cuï ſanguis hinc eſt,
Fons & honoris.
Additis Gaio (nec enim ſilendi)
Teque Crementi, quibus incruentum
Ferre prouénit decus ex ſecundo
Laudis agone.
Ambo confeſſi Dominum, ſteterunt
Acriter contra fremitum latronum:
Ambo guſtârunt leuiter ſaporem
Martyriorum.
Hæc ſub altari ſita ſempiterno, Sancti in cælis orant pro nobis.
Lapſibus noſtris veniam precatur
Turba, quam ſeruat procerum creatrix
Purpureorum.

Nos pio fletu, date, perluamus
Marmorum ſulcos, quibus eſt operta
Spes, vt abſoluam retinaculorum
Vincla meorum.

Orat ad tumulos ſanctorum.

Sterne te totam generoſa ſanctis
Ciuitas mecum tumulis: deindè
Mox reſurgentes animas & artus
Tota ſequéris.

VITA S. PATERNI EPISCOPI ABRINCENSIS, SATIS, VT APPARET, FIDELITER, SED VALDE OBſcuro ſtylo conſcripta. *Itaque in gratiam lectoris oratione aliquanto Latiniori reddita eſt per F. Laurent. Surium.*

16. Aprilis. Licèt Vſuardus eum habeat 23. Septēbris, fortaſsis ꝑpter trāſlationem.

Religioſæ actiones, virtutum incrementis cumulatæ, atq; ad faſtigium ſacratæ benedictionis perductę, tum quoq; miraculorum fide dignorum trāſacti temporis teſtimonio approbatæ, viuacibus meritis nunquàm abſunt à fidei internis obtutibus, etiamſi nullis ſint literarum monumentis cōſignatæ. Neque enim extrinſecùs adhibitis indigent teſtimonijs, cùm domeſticis veræ gloriæ documentis fulciantur. Verumenimuerò ob aliorum vtilitatem expedit planè etiam in ſcripta eas referri. Itaq; etiā nos beati Paterni antiſtitis præclarè geſta ſcribenda ſuſcepimus: confirmatur enim grex deuotus ſui paſtoris ſuffragio, quotiès eius virtutum commemoratione recreatur.

S. Paterni patria.

Ortus eſt autem beatiſſimus Paternus apud Pictauos, Aquitaniæ oppido, & quidem ex parentibus, generis nobilitate atque etiam publica adminiſtratione conſpicuis. Sed vicit ipſe natalium ſplendorem vitæ & morum claritudine, Iulita matre, iam ab annis duobus vidua, illum honeſtiſſimè educante.

Mater.

Monaſticā vitam complectitur.

In ipſa verò tenera ætate, cæleſti inſpiratione permotus, religioſæ vitæ frenos ſibi ſpontè iniecit, in monaſterio *Enixionenſi Dominicæ ſeruitutis iugo & habitu monaſtico ſuſcepto. Vbi ſanè non multò pòſt ab Abbate ad cellarij diſpenſationem adhibitus, in illo primo ſuæ promotionis gradu non obſcura de ſe indicia dedit, idoneū ſe fore, cui, diuina agente prouidentia, etiam pontificatûs functio & plurimarum rerum adminiſtratio quandoquè demandaretur. Volebat autem mater eius iam cœnobium ingreſſo veſtem parare: cumque telam ordita eſſet, eamque caſu ſuper tectū repoſuiſſet, miluus eam ad ſuum nidum abſportauit: vbi poſt anni exacta ſpatia reperta eſt integra, adeò vt eius ſtamē nec imbres hyemis, nec æſtatis feruores corruperint. In ipſa adhuc adoleſcentia ad ſublimiora ſanctę vitæ ſtudia adſpirans, cùm nō fideret ſibijpſi propter ætatis teneritudinem, cum Scubiliōe, eiuſdem loci monacho, priùs communicato conſilio, pro Chriſti amore relictis parentibus, in pago Conſtantino (ſic enim loquitur author hiſtoriæ) vnà cum illo libenter conſtituit peregrinus degere. Itaque nihil præter Pſalterium ſecum accipientes, eò profecti ſunt. Porrò ſanctus Scubilio, licèt ætate maior eſſet, videns beatum Paternum meritis venerabilem, vt illum ſibi æquaret, pallium ſuum diuiſit, eique partem dimidiam dedit. Ambobus verò propter captandam ſolitudinem inſulam quandam adire cupientibus, vir quidam nobilis & religioſus Deoque dilectus detinuit eos apud ſe, donèc ciuibus ſuis illorum aduentum indicaret: rogauitque illos, vt in fanū Sciſciacū ſe reciperent, ſuiſq; precibus homines ethniciſmi erroribus implicatos, à dæmonum cultu reuocarent.

S. Paternus cum Scubilione degit in ſpecu.

Tum verò illi circa montis ſinum in cauernam quandam ingreſſi ſunt: cumq; populus, execrabili ductus cōſuetudine, in illo fano debaccharetur, ſancti viri admonebāt miſeros, nè falſos deos colēdo ſe æternū ꝑderēt, q̄ ſalutē poſſent adipiſci ſempiternā, ſi nō eiuſmodi iniuria ſuū iritarēt creatorē: aiebantq; rectiùs oīnò ipſos facturos, ſi ꝑ gratiā Dei renati, ſuū colerēt conditorē.

Illorum zelus & conſtantia.

His auditis, homines inſani reuerendos viros irreuererēter cōtemnūt, rituq; ſuo cœptū cultū ꝑtinaciter proſequūt. At ſancti viri tū ſanctæ crucis ſigno, tū fidei feruore armati, accedūt ad vaſa, in q̄bus illi miſeri pul-

pulmēta coquebāt, ſuiſq; ea ſcipionibus euertūt: potū quoquè effundūt, poſthabito pleniſſimo vitæ ſuæ periculo, vt pro Chriſto fortiter dimicarēt, parati etiam, immò & appetentes pro illo obire martyrium, ſi non defuiſſet percuſſor. Eccè autem nutu diuino timore corripiuntur, qui ſanctos viros facilè etiam trucidare potuiſſent: ſed cùm ad ſuum locum ambo reuerterentur, mulier quædam in illorum contumeliam ſeſe nudauit: & repentè membris omnibus contrahitur, totoque anno vigore tabeſcente cruciatur, neruiſque debilitatis, etiam vlcere flagellatur, donèc petita à ſanctis viris venia, illis Dominum rogantibus, ſanitati reſtituta eſt.

Accidit quodam die, vt non niſì dimidius panis illis ad neceſſariam refectionem ſupereſſet. Adueniēte autem peregrino quodam, beatus Paternus humanitatis ſtudio cum illi largitus eſt, potiùs apud Deum ſibi ex illo mercedem colligere volens, quàm in ſuum eum ventrem recondere. Vbì autem ſtata edendi hora aduénit, ſanct⁹ Scubilio rogauit eum, vt illud panis fruſtum ipſis apponeretur. Cui Paternus ait: Chriſtus, qui ſemper abūdat, ſeruis ſuis eſcas ſubminiſtrabit. Tulit hoc moleſtè Scubilio, quippe qui labore defeſſus, nihil inueniret, vndè vires exhauſtas reficeret. Interim non dormitabat prouidentia Dei ad ſuppeditandam eſcam ſeruis ſuis, nec eos fame diſcruciari paſſus eſt ille qui aperit manum ſuam, & implet omne animal benedictione. Psal. 144. Nam confeſtìm Vuitheus, qui ſe primus in illorum diſciplinam tradiderat, illis ieiunātibus multa attulit munera & magnā ciborum copiam: ſicque intrà temporis ferè punctum, quod indigenti Paternus impertierat, cum grandi fœnore receperunt. Sed cùm cibum caperent, non aderat aqua, qua ſitim excluderent: quæ tanto ſolet eſſe acrior, quanto eſt maior è cibo ſatietas. Mox igitur in terram proſtrati, ſupplices Chriſto, qui eſt fons vitæ indeficiens, preces offerunt, vt ipſe famulis ſuis aquā largiatur in deſerto, qui olìm populo Iſraëlitico è petra largiſſimas produxit vndas Exod. 17. in ſolitudine. Num. 20. Audiuit auris propinqua clementiſſimi Saluatoris preces ſeruorū ſuorum, tangenteque Paterno humum baculo, fons erupit: crederes te videre Moyſen virga percutientem petram. Fōtem precibus impetrant. Eius rei fama crebreſcēte, vir venerabilis Generoſus, Abbas eorum, poſt triennij ſpatia abijt ad requirendos monachos ſuos, tam benè fugitiuos, quippe qui ad Chriſtum aufugerant. Vbì autem ad illos peruénit, didicit Paternum arduum ſanè vitæ inſtitutum ſequi, præter panem & aquā, vel olera ſale conſperſa, nihil alimentorum admittere, & non fœminarum duntaxàt, ſed etiam virorū S. Paterni vita rigida. adſpectus declinare: vt ab hominum cōſuetudine ſemotus, ſolicitè opperiretur viſitationes angelicas: tantoque plùs proficeret in rerum diuinarum contemplatione, quanto minus haberet ex hominibus ſolatij. Tum prætereà cognouit eum nullo vnquàm cubare in lectulo, nulla lecti operimenta requirere, nūquàm ad plumas vel caput reclinare: ea veſte, qua interdiù vteretur, etiam noctù contentum eſſe: pro molli lana aſperum vſurpare cilicium, vt nec ipſa quidem nocturna quies corpori ſine moleſtia abiret, exactoque in ſanctis laboribus die, nox non ad quietem, ſed ad laborem ſuccedere videretur. His igitur conſideratis, vt aduertit Abbas eum monaſtici canonis metas, tanquàm equum impatientē, immodico feruore excedere, impoſito quodam freni retinaculo, ad moderata eum ieiunia reuocauit, ſimulque iuſſit, nè tam arctæ ſe daret ſolitudini, nec virorū adſpectū & colloquia recuſaret: tum etiam cellulas inuiſeret. Simul etiam apud Leucianum epiſcopum & ciues præclarum ei reddidit teſtimonium, bonis & honeſtis eum parentibus eſſe editum. Dehinc valefaciens Paterno, Scubilionem ſecū ad monaſterium reduxit: cui tamen non multò pòſt copiā fecit ad Paternum ſeſe recipiendi. Porrò Leucianus epiſcopus Paternū primò diaconum, indè preſbyterum ordinauit. Ille verò quantum ſibi ſenſerat ex illa promo- Paternus fit presbyter. tione acceſſiſſe dignitatis, tāto plus ipſe ſibi cumulandis virtutibus veri honoris adijcere nitebatur. Tantus autem Sciſciaci ex eius & Scubilionis laboribus gratiæ fructus excreuit, dum illic cæleſtis verbi ſemina ſpargerent, vt fanū ꝓphani cultûs in pecorū ſtabula redactū ſit. Spelūca aūt illa, in quā viri illi egregij ſe abdiderāt, tam ſuaues ex ſe diffudit virtutū odores, vt ꝑmulta ex Paterno ꝓdierint monachorū examina, nec pauca apud Conſtantienſes, Baiocenſes, Cenomanos, Abrincēſes, Rhedones in Britannia minori ab illo fundata ſint monaſteria. Claruit autem eius eximia fides multis argumentis, & ſacratam vitam miraculorum ſigna declarârunt.

Sciſciaci nanque oblata ei fuit ancilla muta ab Oroaſte preſbytero. Extendit vir

iii 4 ſanctus

Mutam ancillā curat.

sanctus manū, vt puellæ labia aperiret: sed cùm dentes non posset diducere, mox oleo benedixit, eoque maxillas eius consignans, id effecit, vt sonum redderent, qualem solent catenarum fragmenta inter se collisa. Deindè etiam os eius eodem liniens oleo, sciscitabatur quid haberet, quòd sic perpetuò obmutesceret. Tum illa subitò respōdit viro Dei, & vndè muta fuisset effecta, explicauit.

Scisciaco discessurus vir sanctus ad Abrincenses, petijt à fratre Scubilione, vt liceret secum auferre duos pullos columbarum, quos ipse nutrierat. Negauit assensum Scubilio, dicēs se eius absentis loco vel columbas velle retinere. Ad quem Paternus: Immò verò, inquit, illius sint columbæ, quem ampliùs amant. Cumque ad monasterium, quod indè ad decem & octo ferè milliaria aberat, peruenissent, postridiè venerabili viro Paterno illic columbæ alacres occurrerunt, suum erga eum testantes desiderium. Nec præter rationem est, quòd virum spiritalem columbæ, quarum simplicitas etiam in scripturis diuinis commendatur, secutæ sunt.

Contractas manus cuiusdā fœminæ sanat.

Signo crucis & oleo pellit virus.

Apud Abrincenses Vrsi cuiusdam ancillæ adeò erant vi morbi contractæ manus, vt nec fila quidem è glomo possent diuellere. Orauit pro misera vir Dei, & citò laxatis neruis, pristina manibus incolumitas restituta est. Id vbi fama longè lateq; diuulgauit, multa Childeberti regis prece compulsus, ei Parisijs vehiculo operto inclusus occurrit: cumque Mileuico puer à serpente percussus, ilicò è corpore abiturus videretur, accessit ad eum vir sanctus, editoque crucis signo, & olei liquore puero perfuso, exitiale virus tali antidoto profligauit. Quo sanè in loco in rei gestę testimoniū basilicam in beati viri honorem condiderunt. Vbi autem maligni spiritus eum Parisios aduentare senserunt, ex obsessis corporibus aufugerunt: & qui febre correpti erant, incolumes euasēre: nec potuit illic durare morbus, vbi tam insignis medicus sua pharmaca produxit. Posteà verò, cùm vir Dei pro pauperibus regias aures appellaret, inclytus rex Childebertus Crescentio, ad quem publica cura spectabat, mandauit, vt quod B. Paternus ab ipso exigeret, id exequi nè omitteret. Promisit ille se ità facturum: sed fidem fefellit. Nam in Burgundiam profectus est, viro sanctissimo nesciēte. At mox illum diuina vltio persecuta, oculorum lumine priuauit, ità vt biduo erraret. Agnoscens igitur culpam suam, celeriter regressus est ad hominē Dei, veniamque petijt: eodemque momēto, quo ab animo iniquitas abscessit, oculis lux reddita est: factusque ex ipsa cæcitate eruditior, serui Dei non distulit parēre voluntati, felicior effectus pulsa pectoris caligine, quàm oculorum luce reparata.

Visio sancti Paterni.

Creatᵉ Abrīcensis episcopus.

Iam septuagesimum ætatis agebat annum B. Paternus, & Abbatis officio fungebatur, cùm eccè Scisciaci in cellula, quam primò extruxerat, quiescenti quadam nocte visus est locus ille mira claritate perfusus. Simul autem visi sunt ad eum ingredi sancti episcopi Melanius, Leucianus & Beor, qui ad Dn̄m migrauerant, ipsumque ordinare antistitem. Hac ille visione obstupuit, sed tacitam apud se habere volens, tamen occultare non potuit, quam posteà ipse rei euentus ad omnium notitiam permduxit. Nam non multum intercessit temporis, cùm decedenti Abrincensi episcopo ad regis & populi preces ipse successit. Nec enim recusare potuit, quod secreta Domini dispensatione sibi imponendum iam antè præuiderat. Vbi autem id honoris adeptus est, talem se præbuit, tum in veterum ecclesiarum instauratione, tum in nouarum ædificatione, domorum etiam reparatione, & pauperum procuratione, vt esset in singulis admirabilis, & in omnibus singularis. Cùm autem quadam vice in pago Theodisiaco ad comitem Seuerum fœmina quædam, ciuis Rhedonensis, venisset planè muta, sanctoque viro in oratorio esset oblata, illo pro ea preces fundēte, actùm longa rupit silentia, nec potuit diutiùs seruire inimico, pro qua Christus eius & creator & saluator fuerat interpellatus.

Muta loquitur.

Obit S. Paternus.

Tertiumdecimum annum in Abrincensi pontificatu iam agens vir sanctus, altero Paschatis die, cùm fratres Scisciaci inuitare cuperet, in morbum incidit, itemque sanctus Scubilio apud Mandanenses. Mittunt autem vtrinquè nuncios, mutuoque sibi significant, vt priusquàm migrent ex hac vita, mutuo conspectu fruantur. Nuncij in ipso itinere sibi fiunt obuiàm, rogantque beatum Scubilionem, vt beato Paterno occurrat. Id verò quò minùs ille posset, sinus quidam maris impedimento fuit, quem nocturno tempore traijcere non licuit. Verùm cùm à Scisciaco ferè tribus milliaribus abesset, eadem omninò hora beatus Paternus & frater eius

eius Scubilio reuerendus Præpositus, nobili triumpho, comitibus angelicis spiritibus, animas suas è terris ad cælestia regna cum Christo æternùm victuras transmiserunt. Cumque & Paterni exequias celebraret Lauro episcopus, qui ante dies octo eius inuisendi causa cò venerat, eiusq; sacrum corpus ad Basilicã deportaret: itemq; Lauscius episcopus S. Scubilionem ad basilicam eandẽ adduceret, ambo pontifices, concinente psallentium choro, preter omnem expectationem sibi inuicèm occurrerunt, pariterque in eodem loco conuenerunt: & viri sanctissimi, quorum funera illi antistites curabant, felici transitu locum orationis, quem ipsi extruxerãt, eodem die simul occupârunt: & qui se in vita mutuò dilexerant, nec in morte quidem separati sunt, idque adeò, vt vno eodemque momento, vno atque eodem monumẽto pariter conditi sint: nec dubium, quin Christo redemptori nostro, nostri amantissimo, electi eius gratia è seculo, felicibus meritis illustres, pariter occurrerint in cęlis: etiam post obitũ beatis & mirificis operibus integrè viuentes, & miraculis coruscãtes, ad laudẽ & gloriam præpotentis Dei, cui est honor & gloria in secula sęculorum, Amen.

Lauto episcopus subscripsit in Aurelianẽ. Cõc. 2. & 3.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM ELEVTHERII EPISCOPI, ET EVANTHIAE MAtris eius, *authore Simeone Metaphraste.*

CVm Aelius Adrianus Romanis quidem imperaret, dæmonibus autem & simulacris diligenter seruiret: admirabilis quoquè Eleutherius illo tempore cognitus est, velutì quædam stella diem illustrans. Cui patria quidem fuit inclyta & magna Roma: parẽtes autem genere quidem nobilissimi, diuitijs verò opulentissimi, gloria etiam clarissimi. Tèr consulem enim fuisse eius patrẽ, eius scribit historia. Sed cùm essent adeò insignes, nec eis q̃dẽ deerat nobilitas ex pietate orta & religione. Eius em̃ mater * Euanthia, cùm diuini Pauli apostolicis admonitionibus fidem accuratè didicisset, cum studio virtutis, Dei quoquè cultu erat valdè locuples. Ea cùm hunc sanctum peperisset puerum, Eleutherium quidem vocauit ex ipso ortu: adeò autem liberalit e & honestè eum educauit, vt nomini res quoquè conuenirent.

18. Aprilis.

Eleutherij patria.

Latina martyrologia vocant Anthiam.

Sic ergò educatum, cùm ad virilem ætatem peruenisset, Deo & Archiepiscopo Aniceto dat eum, donũ ipso dignum. Ipse enim tunc Romanæ præerat Ecclesiæ. Qui videns morum eius moderationem & alias virtutes, eum quidem primùm Diaconũ, deindè Presbyterum, postremò Episcopum ordinat Illyrici: sicque lucerna, vt Euangelicè dicam, posita super candelabrum, & verbi luce illuminante multorum cogitationes: & falsam quidem mendacij doctrinam proculcante, doctrinæ sermone affluente, ad solius autem Dei cognitionem multos cõuertente & deducente ad pietatẽ, non poterat malignus hæc ferre moderatè: sed rabie quidem in ipsum agitabatur, & grauiter spirabat contra pietatem. Totum verò subiens Adrianum, cum illo armatur contra veritatem: & ante alios omnes contendit de medio tollere Eleutherium, ex pijs studens demetere eos, qui erant insigniores, tanquàm spicas quasdam cæteris præstantiores: & statìm cum terribili legatione mittitur Felix quidam, vnus ex Ducibus exercitûs, iussus vt per vim adducat Eleutherium, & cum sistat ante tribunal imperatorium. Qui cùm ad Christi mandram peruenisset ecclesiam, eam extrinsecùs circunsidet multitudine militum: & cùm intùs intercepisset Eleutherium, tanquàm prædam aliquam studebat habere agnum Christi.

Matt. 5.

Deindè templum ingressus, & truculentis quidem oculis & truculentiore etiam spiritu, tanquàm ipso vultu eius, qui miserat, significans sæuitiam, se ostendẽs ijs, qui videbant: postquàm vidit Eleutherium suauissimum doctrinæ fluentum profundentem, & ornatissimè pietatem annunciantem ijs, qui cum eo versabantur, ille mirandum in modum admirabatur Christi virtutem: & statìm mutata sæuitia, (visus est enim habere animum aptum ad suscipiendum semina pietatis) fit ouis pro lupo, & pro persecutore discipulus: & priorum veluti oblitus, non latro & persecutor, sed

Felix, dux exercitûs ad Christũ conuertitur.

ſed Chriſti,quem perſequebatur, amicus & diſcipulus:& deſpicit quidem ipſum Imperatorem:prócidit autem ad pedes ſancti:& ab eo tempore lubens verſabatur cum magiſtro,illius verbis illuminatus,& in pietate confirmatus.Sed ſic quidem fecit Felix,& nequaquàm curauit reuerti ad eum,qui miſerat. Non erat autem id,quod videbatur Eleutherio.Feſtinabat enim ad confeſſionem: eratque prompto & alacri animo ad pietatem líberè efferendam. Iter certè protinùs eſt ingreſſus, habens etiam ſe ſequentem Felicem ducem exercitûs. Cùm autem inter eundum in aquam incidiſſent,fit hîc Felix alius Candaces:& à diuino Philippo baptizatur,nempe Eleutherio, & idololatriæ caligine,tanquàm putrido aliquo indumento,exuitur. Act.8.

Poſtquàm verò itinere confecto Romam venerunt,à fidelibus quidem, qui erant Romæ,agnitus,ſingulatìm de Eleutherio omnia annũciat. Eleutherium autem iuſſus Imperatoris imperabat ſiſti ad illius tribunal.Ille verò tam magno & excelſo animo ingreditur,acſi non ad certamina,ſed ad feſtum accerſeretur. Quem cùm adſpexiſſet Imperator, vt vidit eum eſſe & iuuenem,& formoſum, & virtutis ornamento & animo & oculis decorum: Cur, inquit, ô Eleutheri, patria relicta religione, deorum cultum nihili faciens,nouum quendam Deum colis: idque cùm non ſolùm ſit apertè mortuus,ſed etiam mortem ſubiërit turpiſſimam? Eleutherius autem ei, qui ſe tam ſtultè gerebat, nec reſpondendum quidem eſſe arbitratus : & alioquì ipſum Chriſtum in ijs, quæ pro Chriſto paſſurus erat,imitans,ſtabat tacens. Sed reſponde, rursùs dixit imperator: Quî fit,quòd te tam ſtolidè geras, & in hunc Chriſtianorum cultum inſanum te immíſeris?Deindè aliquantum remittens de acerbitate: Páre,inquit,mihi,& dijs inuictis ſacrifica. Si enim perſuaſus conuertaris,honores tibi præbebo maximos: Sin autem non pareas,grauiſſima inferam ſupplicia.

Luc.21. Eleutherius verò Domino inuocato,qui dixit : Nolite eſſe ſoliciti, quomodò aut quid reſpondeatis.Dabitur enim vobis, inquit ille, ſapientia, cui nullus poterit reſiſtere : Quomodò,inquit, potero ſuſtinere talibus dijs ſeruire, aut alij ſuſtinenti aſſentiar?Quomodò autem non magìs vobis conſuluerim ab eis deficere:& ſi non pareatis,veſtram deſleam amentiam,quòd ratione à Deo honorati,effecti eſtis viliores lignis & lapidibus, adeò vt hæc deos eſſe putetis : & non ſolùm eſſe, ſed etiam benè eſſe exiſtimetis: idque vero Deo relicto, qui ratione conſtituit vniuerſum? Cælum enim & terra ſunt opus manûs illius. Sumus verò nos ex ijs, quæ creauit, opus pulcherrimum & precioſiſſimum : etiamſi tanquàm in pugna nocturna ignoramus id, quod eſt amicum & hoſtile: & aduersùs noſtrum quidem Dominum bellum gerim': eos autem,qui ſunt verè noſtri inimici & hoſtes, dæmones, inquam, noſtros, ô inſaniam,putamus eſſe dominos,& eos honoribus extollimus & ſacrificijs. Ego igitur Domino meo adhæreo,& ſemper adherebo:& CHRISTO meo ſeruiam,ignominias veſtras & honores,& has pueriles laruas ſuppliciorum,infantium eſſe plagas reputans.Mihi enim, vt meus dixit doctor Paulus, totus mundus eſt crucifixus, & ego mundo:& mori pro Chriſto, deliciæ mihi ſunt & exultatio. Ira plenus per hæc euadit Imperator,& grabatum iubet afferri æneum, & ei multum quidem ignis ſubſterni: ſupra eum autem nudum extẽdi athletam, & ſic perpetuò deflagrare,donèc omninò interiërit. Gal.6.

Poſtquàm autem hæc citò facta ſunt, martyr inſiluit in grabatum,& totus in toto fuit extenſus. Ciuitas verò ægrè ferens id, quod factum fuerat, (omnes enim ferè conuenerant ad ſpectaculum)exprobrabant Imperatori crudelitatem : Cur, dicentes,vir adeò clarus, genereq; & ſapientia inſignis, malè perit, tanquàm infamis qſpiam? Deus autem dolorem alleuabat è ſuperis : & tanquàm quodam rore refrigeratus,& in molli herba cubans, martyr ſentiebat voluptatem. Imperator autem poſtquàm animi rabiem tormento iam ſatìs leniërat,exiſtimans eum iam eſſe mortuum, iubet illinc tolli illius corpus. Poſtquàm è lecto ferreo ſurrexit martyr, non ſolùm illæſus, ſed etiam lætus & alacer : & extollam te DEVS meus rex meus, canebat cum gaudio,& laudabo nomen tuum perpetuò. Laudabo DEVM,qui lætificat iuuentutem meam. Quoniam generatio & generatio laudabit opera tua, & potentiam tuam annunciabunt: & miracula tua narrabunt. Poſtquàm verò DEO ſic glorificato,audaciùs deincèps adſtitit ante tyrannum: Adſpice ad me,ait,ô Imperator, quem tu exiſtimâſti ab igne exedendum,& intellige eum,qui à me prædicatur. Agno-

Illæſus ab igne mãſit martyr.

Pſal.144.

Agnosce autem tuorum quoquè deorum imbecillitatem. Hanc audaciam & dicendi libertatem, suam esse contumeliam Imperator arbitratus, & se victum esse opinatus, quòd contemneretur, supplicium co[i]excogitat maius & vehementius. Rursùs ergò in medio proponitur craticula, igne quidem subtùs accensa: oleo autem desupèr adspersa, & flammam grauiter accendens. Sed ne tunc quidem gratia neglexit martyrem: sed simulatquè fuit ipse impositus craticulæ, ignis statìm fuit extinctus, & carbones emarcuerunt: craticula verò, tāquàm non oleum, sed aqua potiùs desupèr fuisset infusa, ipsa quoquè erat frigida, sanctum conseruans illæsum.

Quid verò? cum his ne fuit extincta ira Imperatoris? Nequaquàm: sed rabie semèl percitus, & ad alia quidem nihilo meliùs affectus, quàm cæcus: ad hoc autem solùm intuens, vt dijs suis gratificaretur in sancto puniendo, qui quidem sunt omninò dæmones homicidæ, rursùs iubet afferri sartaginem, ceramque & picem, & adipem in eam inijci: multo verò igne subtùs accendi, & sic in ea rursùs extendi martyrem. Postquàm ergò factum fuit, quod fuerat imperatum, & sartago tota erat candens: stetit autem martyr quoquè subiturus supplicium: Nè differas, inquit Imperator, ô Eleutheri. stas enim medius inter mortem & vitam. cura id, quod tibi futurum est conducibile. Nam ego quidem magnam tuî curam gerens, nè malè pereas, in te sum affectus, tanquàm in germanum filium: nec vellem per deos, virum tam nobili loco natum, & qui est ipse adeò bonus, tam disertus, & tam pulchra specie, seipsum inconsideratè inijcere in periculum: idque propter nihil aliud, quàm propter peruicaciam vanam & inutilem. Postquàm autem stetit martyr aduersùs hæc generosè decertās, aptè probris remunerans blāditias, & illum lupum appellans Arabicum, vt qui ouibus Christi insidietur, tandèm hæc quoquè adiecit: Quicquid feceris, non mihi persuadebis, vt ab hac pia & beata desistam constantia.

Lingua subdolà diaboli.

Martyris constantia.

Hîc Adrianus animo sauciatus, verbis relictis, ad facta se contulit, & iubet eum extendi in sartagine: Quod cùm factum esset, eadem, quæ priùs, rursùs sunt consecuta: & ignis quidem mutatur in rorem: aura verò quædam suauissima fortem ac generosum virum refrigerauit. Adrianus autem nesciens, quid ageret, cùm ei mutarentur omnia in contrarium, sedebat animi dubius, bouem habens in lingua, vt dicitur, & linguam vinctus profundo dolore. Quem cùm vidisset sic affectum is, qui tunc erat Præfectus vrbis, nomine Corebo, ad noua inuenienda tormenta vir egregius, & ad faciendum aliquid, quod aduersùs necessitatem esset acre & efficax, (erat autem Christiani dogmatis non omninò ignarus, sed & quæ felici exercitûs duci acciderāt, verbis acceperat, & Christianorum fidei velutì quædam semina & initia in corde acceperat: adhuc verò sectabatur res gentilium, plurimi faciens colere & obseruare Imperatorem) Ipse autem tunc videns Adrianum dubitantem, & nescientem quomodò se in sanctum gereret, accedens: Ego te, inquit, ô Imperator, liberabo à negocijs, & hunc iuuenem, qui repugnat tuis iussis, docebo nunquàm tale quid aggredi. Sed clibanus quidem inferatur æneus: acuti autem obelisci infigantur in vtraque eius parte, & mox scies Eleutherium aut paruisse, aut malè perijsse. Hæc verò dicens, non animaduertebat se leonem putare posse terrere ictu arundinis. Hæc tamen placuerunt Imperatori, & citò confecta machina, Martyr in cælum tollens oculos tam qui cernuntur, quàm qui sub adspectum non cadunt, & totam mentem in cælum defigens, & præ gaudio totus quasi à Deo afflatus: Ago tibi gratias, inquit, Domine IESV CHRISTE & Deus, quòd me talibus & tantis bonis sis dignatus: quòd me manu tua potenti virtute accinxeris, quòd pro tuo nomine talia tibi pati visum sit. Et nunc adspice de cælo, & vide qualia contra me fabricantur, qui te oderunt: & libera animam meam à iaculo eorum, & à viris sanguinum, qui bonus es, serua me: vt sciant omnes, te esse solum DEVM & gloriosum in toto orbe terrarum. Deindè etiam pro ijs ipsis, qui illum cruciabant, sicut Stephanus pro ijs, qui eum lapidibus appetebant, orans: Tange cor eorum, dicebat, ô Domine, qui es multæ misericordiæ, & tuum sanctum eis nomen fac sit cognitum, & deduc ad tuam voluntatem: vt cognoscāt te solum verum Deum, & desistant à pernicioso cultu simulacrorum: Quoniam benedictus es in secula, Amen.

Precatio sancti martyris.

Act. 7.

Cùm Corebo sic orantem attendisset martyrem, velutì accenso, qui erat ei repositus, carbone pietatis, repentè mutatur longè pulcherrima mutatione: & tanq̄ nō is esset,

Corebo præfectus ad Christum conuertitur. esset,qui paulò antè excogitabat supplicia aduersùs martyrem,accedens ad Imperatorem: Pro quo,inquit,maleficio,aut pro quo crimine his pœnis afficitur Eleutherius?aut pro qua causa morte tam acerba damnatur? Imperator verò hac inopinata auditione valdè commotus,toruè intuens Corebonem:Num tu es,inquit, is,quem ego nôui,Corebo? Quidnam autem tibi accidit, aut quidnam tibi factum fuit? Nunquid te cepit aurum ab illius matre acceptum, & tam repentè mutauit? Quàm multa verò etiam à multis alijs tibi data, potuerint conferri cum meis donis, quem ego & opibus & gloria & mea familiaritate & coniunctione beatum Romæ reddidi? Quòd si plura desideras, licet tibi nostris frui affatìm : tibi sunt aperti omnes mei thesauri: ex his hauri ambabus manibus, neque teipsum ità prodas, à fœmina furto sublatus, & pauco auro emptus. Corebo autem iam totus repletus bono spiritu,& martyris precibus mentem habens illuminatam, exclamauit illud admirabile & dignum quod celebretur: Precium tuum,dicens,tecum eat in perditionem. Tuæ verò pecuniæ sint fomes igni,qui te manet. Quid enim tua sponte cęcutis,& conaris mouere ea, quæ sunt immobilia? idque cùm didiceris experientia, quòd nullus quidem ex tuis dijs potest vllum ex ijs,qui adsunt,in ignem iniectum seruare. Is autem, quem colit Eleutherius,reddit eum & igne potentiorem & quouis alio supplicio.

Hæc est mutatio dexteræ excelsi.

His sic dictis, dici non potest, quanta ira & insania repletus fuerit tyrannus. Solent enim re vera validæ amicitiæ validas quoquè similiter parere inimicitias. Vndè etiam iubet Præfectum eodem puniri clibano, quo ipse consuluerat, vt puniretur Eleutherius. Cùm ergò iam appropinquaret tormento,ora pro me, clamauit Corebo martyri,& me arma his armis, nempe CHRISTI signaculo, quibus ducem exercitûs munîsti Felicem. Sic ergò Corebo armatus à martyre, & protinùs iniectus in clibanum, ipse quoquè mansit similiter ab igne non expugnatus. Adrianus autem his tormentis defessus,eum condemnat, vt ei caput amputetur. Et Coreboni quidem sic succedit finis martyrij:& qui à multis à seculo desideratur, hic breui tempore thesaurum arripuit. Quænam verò sunt Eleutherio posteà consecuta? Primùm quidem ipse in clibanum immittitur: deindè etiam obeliscis, vt videbatur,transfigitur. Et clibanus quidem rursùs, sicut priùs, extinguitur: conuertuntur autem protinùs cuspides obeliscorum, quodammodò carnem honorantes martyris,& eius,qui punit, animæ arguentes cæcitatem : quinetiam multos ex ijs, qui adstabant, attrahentes ad DEI cognitionem, qui hæc faciebat miracula: qui etiam,Magnus est DEVS Christianorum, clamabant, qui nobis prædicatur per Eleutherium. Rursùs ergò & hæsitatio & magnus dolor inuadit tyrannum. Et tunc quidem martyrem tradit in custodiam: Posteà autem eximios ex ijs, qui ei parebant, conuocatos congregat:& cùm toto die deliberâsset, vbì & quonam modo Eleutherius subiret supplicium, visus est ei locus quidem carcer:modus verò maximè miserabilis,nempe per famem.

Corebo capite dānat. Multi credunt in Iesum.

Dan.14. 3.Reg.17. Et postquàm hæc visa sunt, multos quidem dies in carcere decertauit cum fame. Sed qui olim Danieli, & Eliæ per volucrem alimentum suppeditauit, eum quoquè alit per columbam, & eius animam implet bonis. Et ille quidem agebat gratias, quòd his magnis bonis sit dignus habitus : Tyrannus autem insaniebat, & quòd ostensum esset machinationem fuisse imbecillam, efferabatur: & ideò equos feros & minimè mansuetos, eis longè sæuior, iubet iugo alligari, & eis etiam alligari Eleutherium : vt cùm equi, qui iugum ferre non didicerant, & erant alioqui feri, strepitu currûs valdè essent perturbati, & huc & illuc temerè ferrentur, martyri, pedes & alijs alliso, diuellerentur & lacerarentur carnes: vt sic particulatìm & membratìm concisus, abrumperet animam. Sed nec hæc ei processerunt ex animi sententia : sed quomodò ille non cessabat ea operari, quæ ad vim faciendam pertinebant,& ad afferendum interitum: ità nec CHRISTVS ea prouidere, quæ spectabant ad salutem. Angelus enim è cælo aduenìens, & feros illos equos repentè reddidit mites & mansuetos:& cùm soluisset Eleutherium, cum immittit in currum: & cùm direxisset equos ad montem vicinum ciuitati, effecit, vt martyr ascenderet leniter & placidè. Et verò aliud quoquè accedit admirabile & contra opinionem. Nam cùm sic in montem venisset martyr,& deindè rationale sacrificium,consuetam Deo laudem,sacrificaret,quæ aderant animalia, vrsi & leones, & si quæ erant aliæ feræ,

ræ,accedentes circundant DEI famulum, & ei blandiuntur: & tanquàm illius vocem intelligentes, benedicere cœperunt & adorare: & hoc significabant, quòd & in terram annuerēt,& rursùs in aërem pedibus efferrentur, & alijs etiam gestibus corporis. Sed sic quidem feræ, perindè acsi martyr esset chori institutor & ductor, cùm is incepisset canere, eæ quoquè choream implentes circunsiliebant & quasi respondebant,& magistrum,quoàd eius fieri poterat,sequebantur admirabiliter. Feræ sanctū virum venerantur.

Adrianus autem non solùm martyris,sed ne ipsarum quidem ferarum reuerebatur intelligentiam: sed cùm ad illas venisset audiendas, erat idem Adrianus multis etiam feris & asinis insipientior & efferatior. Multi enim, quibus curæ erat venatio, cùm hæc suis vidissent oculis, renunciârunt Imperatori. Sed ille erat ,vt est in prouerbio, asinus ad lyram. Non solùm enim miraculo nihil euasit melior, sed etiam armatos emisit milites, mox compræhensuros Eleutherium. Feræ autem non conseruabant parem in illos obseruantiam: sed vt quæ accuratè scirent sui Domini discernere amicos & inimicos,cùm primùm eos viderunt,celerrimè in eos ferebantur:& parùm abfuit, quin eos discerperēt cornibus & dentibus,nisi martyr illis quidem tanquàm freno aliquo non adspectabili, iniecta oratione, iussisset eas reuerti vndè venerant. cùm militibus verò metum soluisset, & qui cum armis fuerāt, eis aduētum exprobrâsset: (neque enim ad paricidam aliquem venisse aut latronem,quos oportebat,cùm nutu solùm significâssent,sequentem habere eum, qui ab eis quæritur) hoc cùm dixisset,læto & alacri animo sequebatur, multùm differens in itinere: & si nihil aliud,dicens oportere eos reuereri ferarum intelligentiam,& ex eis capere certum exemplum ad eum,qui ipsos creauit,agnoscendum. Deindè optimè cum eis disseruit de regno cælorum & gehenna: & sic per totam viam benignissimè admonens & docens, tantam vim habuit, vt multis ex eis persuaderet, efficeretque vt lux veritatis luceret in illorum animis. Postquàm verò Romam peruenerunt, Imperator statim maximam conuocat concionem,volens habere plurimos testes interitûs martyris. Seruat hostes suos à feris.

Postquàm autem fuerunt omnia parata,& frequens conuénit populus,secùs euénit quàm putabat Imperator. Qui enim aderant,non martyris occisionis,sed Christi,quæ in ipso erat, virtutis fuerunt potiùs testes, omni exceptione maiores. Nam leæna quidem admodùm sæua in eum immittitur: quæ instàr teli magno impetu iruit & ad sanctum accedit,non vt Eleutherium discerperet, aut vel exiguo morsu eum offenderet: sed potiùs vt illius pedes præ magna amplecteretur beneuolentia. Quod quidem fecit accurrens. Inclinauit enim ceruicem eius pedibus: lingua verò lambebat eius plantas. Videbatur autem ægrè ferre, quòd non etiam vocem haberet humanam,quæ pro pietate loqueretur cum martyre. Sed nec hæc persuadent Imperatori,qui erat duro corde,sicut ille Pharao, vt pietatem ex eis disceret: sed vt qui bestiam damnâsset imbecillitatis, quòd ea esset fœmina, iubet etiam marem simul immitti in martyrem. Ille verò velutì contendens cum fœmina,& non minùs beneuolus volens videri in athletam, illam quidem repellit: ipse autem accurrens, pedes amplectitur,adhæret,lambit,exilit,gestu,adspectu & motu suam annunciat beneuolentiam. Ex ijs verò,qui aderant & hæc videbant, qui animæ quidem oculis vtcunquè intuebantur,protinùs clamabant magnum esse Deum,qui colitur ab Eleutherio. Quorum autem mentis visus cæcutiebat,ij sanctum vocabant planum & maleficū,qui hæc solis præstigijs falsò faciebat apparére. Sed fieri non poterat, vt in his diuina quiesceret iustitia: sed oportebat omninò obstrui labra dolosa, vt diuinus dicit Dauid, quæ aduersùs iustum loquebātur iniquitatem, in superbia scilicet & contemptione: sicut etiam obstructa sunt,& vltimo siluêre silentio. Nam inter loquendum ictu percussi, qui non cadebat sub adspectum, protinùs accipiunt mortem præmia blasphemiæ. Leæna lambit eius plātas. Item leo. Planum, id est,impostorem. Psal.30.

Iniquus autem Imperator in summam adductus dubitationem, postquàm videt omnia cedere martyris menti & gratiæ,eum morte condemnat, quæ gladio sit ei afferenda. Nam quoniam martyrij cursus non poterat aliter finem accipere, & hic ipse athleta venire ad CHRISTVM, quem desiderabat, ipsum quidem, qui sunt huius rei ministri,gladio interimunt. Deindè matrem quoquè, quæ erat eius collo circunfusa,& ei magis corde quàm ore adhærebat: nihil autem muliebre aut mater- Cæditͬ gladio cū matre sua.

num loquebatur, neque tali filio indignum, sed eius certaminibus lætabatur & gloriabatur: immisericorditer impij filio suo adhærentem interficiunt. Quidnam verò erat conuenientius, illósne fecisse cùm essent mali, an illam esse passam, cùm esset pia in Deum & amans filij? an cum sic moriente filio esse mortuam, & non abesse à præmijs filij matrem, quæ eum pulchrè erudijt: sed eos communiter sisti ante communem Dominum, & apud eum manere, vt sacra dicit scriptura, matrem propter filium lætantem?

Psal. 112.

Qui autem erant pij ex Illyrico, quicunque quidem tunc aderant, cùm diligenter eorum extulissent reliquias, ijs, qui erāt Romæ fideles, qui eas diligenter inquirebāt, vbinàm essent, significant & communicant: & sic cùm ambo eas vnxissent & condiuissent, & vt par est honorâssent, ipsas piè sepeliunt: Christianis diuitias, quę non possunt eripi, morbis & malis spiritibus propulsandis præsens remedium: Ad gloriam patris & filij & spiritussancti, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

S. APOLLONII, SENATORIS ELOQVENTISSIMI, PRAECLARVM MARTYRIVM, AVTHORE *Eusebio Cæsareensi, Eccles. Historiæ lib. 5. cap. 20. interprete doctissimo viro Iohanne Christophorsono.*

18. Aprilis.

Pax Ecclesiæ sub Cōmodo Imperatore.

EOdem tempore, Commodo Imperium Romanum gubernante, nostra religio ad pacatum & tranquillum statum traducta fuit, & pax (diuina gratia largiente) omnes ecclesias in toto terrarum orbe occupauit. Quo quidem tempore salutaris Dei sermo hominum mentes cuiusq; generis adeò attraxit ad piam Dei, rerum omnium conditoris, religionem cultumque, vt iam Romæ complures & genere illustres, & rerum affluentia admodùm locupletati, vnà cum omni familia & cognatione sua, se ad suam ipsorum salutem amplexandam reciperēt. Verùm istud virtutis hosti, & inuidia natura sua exæstuanti diabolo minimè ferendum videbatur: & propterea varias deintegrò machinas contra nos astutè fabricare aggressus est. Nam Apollonium, virum inter fideles politioris literaturæ studijs & philosophiæ notitia plurimùm celebratum, in iudicium adducit: & vnum ex eiusdem Apollonij seruis, ad hanc rem valdè accommodatum, qui hominem accuset, excitat. Cæterùm huic misero ac perdito intempestiuè & incommodè in iudicium ad Christianū accusandū ingredienti, actutùm (quoniam indices, qui Christianorum nomina solùm, quia Christiani essent, deferebant, Imperatoris edictum neci dare mandauerat) crura suffringebantur, Perennio iudice contra eum talem sententiam pronunciante. Iste autem Deo charissimus martyr, cùm iudex ab illo obnixè petijsset flagitâssetque, vt fidei suę rationem coram Senatu redderet, simulatquè accuratissimam orationem apologeticam pro fidei, quam profitebatur, defensione coram omnibus recitâsset, sententia Senatûs securi percussus, decessit è vita. quippe vetus lex apud illos extabat, Christianos, qui semèl in iudicio comparuerant, nisì professionis suæ sententiam mutarent, non omninò liberos dimittendos esse. Istius verò coram iudice verba & responsa, quę ad Perennij rogata dabat, & orationem apologeticam apud Senatum habitam, si cui lubitum sit accuratè cognoscere, ex libro nostro, quem de veteribus martyribus composuimus, manifestò intelliget.

Pœna in delatores Christianorum.

S. Apollonius securi percutitur.

VITA

VITA S. VRSMARI EPISCOPI ET CONFESSORIS, AVTHORE RATHERIO, VERONENSI *Episcopo.*

PRAEFATIO AVTHORIS.

DOminis reuerendissimis, patribus dilectis, & doctoribus eruditis, cuncto etiam Christicolarum gregi, in * Laubiensi cœnobio degenti, Ratherius, eiusdem cœnobij quondàm monachus, modò verò Veronensium episcopus, vtroque hoc licèt diuinitatis dono indignus, ea in Domino, q̃ suis ipse fidelibus parauit ab initio. Apud venerabilem nupèr sanctæ Cumanæ Ecclesiæ iusto Dei iudicio exulans episcopum, reperi libellum, pauca de virtutibus continentem domini ac specialis patroni nostri, sancti videlicet Vrsmari Episcopi: continentia rerum quidem, auro obrizo topazioque pręferenda: locutionis verò solœcismis ità pro suî modulo refertissima, vt nôsse difficile fuerit, vtrùm scriptoris negligentia, an dictatoris id contigerit insipientia. Quod cùm non parùm pro tempore nos offendisset, curauimus ea eiusdẽ operis solummodò corrigere vitia, quibus aut in sensu lectoris naufragare poterat intellectus, aut quæ nimia suî deformitate fastidium ingererent audientibus. Simplex autem, &, vt ità dicamus, penè rusticus cùm totus sermonis textus altum videri possit sapientibus, à nobis ideò minimè penitùs visus est commutandus, quia & sanctarum authores scripturarum ferulas contemnere nouimus grammaticorum: & doctrinam simplicem piscatorum, quàm sophismata philosophorum, Deo magìs placuisse, in saluatione conuersarum vbiquè cernimus nationum. Epistolaris vero præfatio cuiusdam Ansonis, sancti, vt credi potest, quanquàm non adeò diserti viri, quam eidem suo operi præposuit, omittenda visa est omninò, vt ipsa quoquè authoris in ea lateat omnimodis intentio. Recipiat igitur vestræ paternitatis sanctissima charitas hunc à vestro, non audemus dicere, filio, sed seruulo, & equidem, prô nefas, fugitiuo, quantulumcunque benignæ instructionis nostræ fructum, & cum his, quæ apud vos leguntur, charitatiuè conferat, si benè consonent. Sin aliâs, discernat prudentissimum vrbanitatis vestrę palatum, quid ex his melius aliquid sapidiusque contineat, & hoc pro meliori sapidiorique vtendum retineat. Illud solerter minùs eruditis nobiscum consulendo, cogitetis, quia iuxta cuiusdam sapientis sententiam, bona est locutio, planè & suauiter congruenterque mouens audientem: tantum abest, vt historia aliquid continere debeat creperum, dum nō ob aliud sit edita, quàm vt res gestas præsentium vel pręteritorum, ad notitiam transferat futurorum. Precor intereà, inter huius mundi miserrimè fluctuantem naufragia, orationum vestrarum contineat ancora: idipsum ab exiguitate licèt vt postuletis mea, modò tanti peccatoris nō dedignetur Dei pietas intendere suffragia. Deus autem pater Domini nostri Iesu Christi aptet vos in omni bono, vt faciatis eius voluntatem, perficiens in vobis per gratiam spiritussancti, quod placitum est sibi, per eundem Christum Dominum nostrum. Apud cuius clemẽtiam, pium intercessorem iugiter inuenire mereamur Vrsmarum sanctissimum pontificem, cuius vitam in præsenti elucidare disponimus, ad laudem & gloriam omnipotentis Trinitatis, & ædificationem populi conuenientis.

Lobiense monasteriũ est in Cameracẽsi diœcesi apud Binchium.

Anso scripsit vitam S. Vrsmari, sed eã nonnihil expoliuit Ratherius.

NARRATIO.

BEatus igitur Vrsmarus episcopus, bonorum omnium p̃conio dignus, pago Theoracensi, & villa, quæ vocatur Fleon, oriũdus, à Domino est electus per prædestinationem, priusquàm seculo daretur per originem. Grauidę nanque matri eius de eo, apparuit quidam venerandus senex per visum, in manu sua tenens puerulum, pronunciansque, Accipe, inquit, hunc puerulum, nutriẽs eum. Magna verò fames eandẽ tũc tẽporis oppresserat regionẽ. Respõdens verò mulier, ait seni: Vndè hoc faciã domine, cùm desit mihi panis ob magnitudinem, quam patimur, famis? At ille dedit ei panem valdè candidum, dixitque

18 Aprilis.

Patria S. Vrsmari.

Visio matris eius.

dixitque ei: De hoc pane nutries illum. Quem cùm accepisset mulier, creuit inter manus eius magnus valdè. Tunc mulier inquit: Istud quod video, quid signat domine? Cui ille: Filium, inquit, es paritura, qui de regno aliquam CHRISTO lucrifaciet partem. Quod posteà verum fuisse, ipse ore monstrauit & opere. Tanta siquidem à Domino gratiam est consecutus, vt omnes pabulo verbi diuini reficeret, qui ad eum gratia colloquendi venirent. Iterùm autem mater eius depressa somno, aliam visionem vidit continuò. Scalam quippe contra se stare videbat, cuius cacumen cælos tangebat, per quam idem puer scandens, cælum ingrediebatur. Ipsa verò eundem vsque ad scalæ est prosecuta cacumen: sed sequi, vt afferebat, potuit, consequi omninò non potuit. In se itaque reuersa, cognouit ilicò hæc veraciter omnia suum, quem clausum vtero detinebat, præfigurare filium. Hæc & his similia quàm plurima de proprio mater cognouit filio, & ante natiuitatem, & posteà, quæ prolixũ est enarrare per singula. Exultãs itaque in Domino mater, aiebat: Scio certissimè, quòd Dei operante clementia, magnus erit filius meus, quem gesto, & felicem me talis nati susceptione profiteor.

Alia visio.

Discit sacras literas valdè religiosè.

Editus itaque puer, Vrsmarus est vocatus, adultusque doctoribus sacrarum traditur scripturarum. Qui imbuerunt eum sacris literis diuinaque lege, non mediocriter, sed perfectè: nec seculariter, sed monasticè atque regulariter. Ab ipsa verò pueritia senilia exequens opera, nequaquàm in voluntate propria, sed in voluntate ambulabat diuina. Crescente sanè ætate, etiam morum probitate pollebat. Erat enim corpore castus, mente incorruptus, amabilis cunctis, affabilis vniuersis, animo benignus, corpore pulcher, prudentia callens, fortitudine vigens, temperantia serenus, iustitia seuerus, longanimitate perfectus, eleemosynis largus, abstinentia parcus, patientia & humilitate præditus, mansuetudine ac pietate refertus, charitate non ficta repletus, fide robusta stabilis, spe inconcussa longanimis. Harum verò omnium virtutum commerita exaggerabat eius in animo cuncta suauiter disponens sapientia Dei. Sermo quoquè eius, iuxta Apostolum, sale erat conditus. Si quandò opportunum tempus videret, sine ædificatione proximorum horam trãsire minimè sinebat. Terrena quoquè cuncta despiciens ac cælestia concupiscens, illi soli vacare desiderabat, cui se totum à puero deuotus tradiderat: orationi frequenter incumbens, cum lachrymis & compunctione cordis Dominum deprecabatur, vt quæcunque mediataretur vel ageret, in cõspectu eius accepta forent. Ipse verò, qui eas potenter inspirauerat, misericorditer pias dignatus est exaudire preces.

Virtutes eius.

Col. 4.

Creatur antistes.

Pastoralem deindè cathedram adeptus, tanta Domini sublimatus est gratia, vt penè omnes mortales anteiret, seculumque habitans, nihil in se seculi haberet. Scripturarum deniquè doctor, monasteriorum cõstructor, prouisor ecclesiarum, custos animarum, nutritor orphanorum, defensor viduarum, redemptor captiuorum erat. Gregem sibi commissum ità diligebat, sicut veritas ipsa diligendum docuerat. Nam si grassata fuisset, vt antiquitùs, vesania tyrannorum, mori pro ouibus Dominicis minimè trepidâsset. Quid plura? Vir iste dissimilis longè fuit illis hominibus, quos nunc passim cernimus nostris temporibus. Neque audiuimus aliquem, qui absque carnificis gladio tam diro cruciatus sit martyrio. Nos verò idonei non sumus enarrare vel scribere omnes, quas in seculo pertulit, passiones, præsertim cùm nouem annis & decem hebdomadibus absque alimonia vixerit panis. Cibus verò ipse, quem sumebat, tam tenuis & modicus erat, vt eo sustentari nemo posset mortalium, nisi miraculo, vt ipse, diuino. Omnes autem, qui eum cernebant aut audiebant loquentem, mirabantur quòd tam robustus esset & eloquens, absque alimonia panis viuens. Aqua verò, eius erat potus, & aliquotiès sicera: qua tamen paululùm raroque vtebatur. Victus illius is erat, quem absque officio dentium sumere posset. Tanta quoquè eius erat patientia in huiusmodi atque alijs tribulationibus, vt posset comparari patientiæ Iob beatissimi, qui non peccauit labijs suis, nec stultum quid contra Deum locutus est. Laudem econtrà Domini concinebat, atque, secundùm Prophetam, benedicebat Dominum in omni tempore, laus eius semper in ore ipsius resonabat. Conijcere verò possumus veracissimè, quòd vir iste de illo viuebat pane, qui de cælo pro nostra descendit redemptione. Nam sicut suprà diximus, ità facundus erat dono spirituali, vt quasi fons fluens, aut fluuius videretur inundans. Quæcunque verò prędicabat

Iohan. 10.

Nota mirabilem abstinentiam.

Iob 1.

Psal. 33.

dicabat ore, adstruebat actione: validiora esse sciens exempla, quàm verba: & plus esse opere docere, quàm voce.

Operæprecium verò iudico fore, iamnunc prosequi stylo, quàm efficax viro sancto inerat virtus ad effugãdos hostis antiqui incursus. Erat quoddam monasterium, quod dicitur Malbodium, duodecim fermè millibus à Laubaco suæ prouisionis distans cœnobio, in quo erat sanctimonialium turba non modica. Quarum vnam spiritus inuasit malignus, cœpitque eam vehementer laniando vexare, atque per os eius immunda & turpia loqui. Porrò illic inhabitantes grandis horror inuasit, nimiusque pauor etiam corda vicinorum perterruit. Tenentes autem eam sorores, dicebant ad dæmonem increpando: Quomodò introire ausus es famulã Dei? Et subiungebant, dicentes: Impurissime dæmon, exi ab ea. Quibus ille respondens, dicebat: Nõ exibo, priusquàm Vrsmarus episcopus veniat, & ipse me exire compellat. Hãc autem confessionem nequaquàm ei asscribi, qui ab initio mẽdax fuit, & in veritate non stetit, sed Dei imperio cogente vera eum fatemur dixisse, non spontè: sicut & in euangelio, Scimus, aiunt dæmones, quòd sis filius Dei. Quod vtiquè cùm esset veracissimum, præter alia innumerabilia beati Petri prodit testimonium, ijsdem verbis Domino interroganti gloriosæ p̃bentis confessionis respõsum, tamen quadã suî parte mendacissimum: mentitam esse malitiam, testis est Dominica passio, ab impijs instinctu patrata diabolico. Nam licèt nouerit pro salute humani generis Christum venisse, nesciens tamen ordinẽ liberationis nostræ, illusus est morte Dominica, quasi auis decipula. Ostensa nanq; mortalitate, quam ille interimere appetebat, carnis, absconditо captus est hamo diuinitatis. Cęterùm si indubitanter sciret hunc esse Christum filium DEI viui, agnouisset mortis legibus nequaquàm posse teneri. Si agnosceret posse non mori, non hunc suaderet crucifigi. Non enim intellexit humanæ perditionis audacissimus lanio, quòd suo frustraretur imperio, in Saluatorem mundi sæuiendo. Ignorauit antiqua malitia, quia ius perditionis humanæ non amitteret, si se à redemptoris hominum sanguine continuisset. Vndè & Apostolus: Si hunc, inquit, principes seculi cognouissent, nunquàm Dominum gloriæ crucifixissent. Principes verò quos dixerit seculi, ex alia eius sententia conijcere possumus, qua ait: Non est nobis colluctatio aduersùs carnem & sanguinem, sed aduersùs principes & potestates, aduersùs mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitię in cęlestibus. Ipse quoquè Dominus: Princeps, ait, huius mũdi venit, & in me nõ habet quicquam. Quanuìs & de Herode & Pilato nõ incongruẽter possit accipi, secũdùm illud, quod Psalmistæ voce dicitur: Adstiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersùs Dominum, & aduersùs Christum eius. Sed illi principes specialiter vnius populi, non principes seculi generaliter appellati sunt. Cùm ergò veracissimum sit, Tu es Christus filius Dei viui, testimonio B. Petri: mendacissimum est, Scimus, quia sis filius Dei, testimonio diaboli. Et sicut Petro ait: Quia caro & sanguis nõ reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cælis est: ità & diabolum calliditas astutiæ & subtilitas naturæ hoc confiteri non fecit, sed vis atque potestas eius, qui ad eum destruendum de cælis aduénit. Vt verò diuina illic in homine latente præsentia tortus, mentiẽdo verum dixit dubius: ità hîc Dominica in beato Vrsmaro operante potẽtia, verum dixit inuitus: in vtroque verò non suo voto vsus, sed iubentis imperio coactus. Altera igitur die, ordinante Dei prouidentia, affuit B. Vrsmarus episcopus. Cumq; relatum ei fuisset de ea, q̃ à diabolo vexabatur, puella, iussit ilicò ipsam sibi exhiberi. Quod cùm factum fuisset, ille non de sua, sed de Domini præsumẽs virtute, accepto libro, cœpit legere exorcismum super caput eius. Dehinc benedicto oleo nares, oculosque & os eius liniuit, & protinùs immundum ab ea spiritum fugauit. Liberata tamen puella, pauor quidam, qui præsentia diaboli seminatus fuerat, adhuc pectoribus vicinorum inerat. At vir Domini præcepit sibi aquam cum sale deferri: quibus benedictis, iussit spargi per cuncta monasterij loca: & sic omnis pauor cũ authore suo satana discessit.

Iohan. 8. Mar. 3. Matth. 16. Diabolus à Christo illusus. 1. Cor. 2. Ephe. 6. Iohan. 14. Psal. 2. Matt. 16. Ibidem. Dæmõiaca liberatur. Aquę benedictæ efficacia.

Alio quoquè tempore ducta est ad eum puella quædam secularis, plena dæmonio, quam iussit sibi in oratorium deferri. Quo facto, præcepit eam vinculis, quibus stringebatur, absolui: & post hæc cœpit Dei potentiã super caput ipsi' inuocare, ipsumq; dæmonem, vt à plasmate Dei viui recederet, increpare. Mirum in modum hostis ille antiquus cœpit continuò anxiari & fremere, diuersasque ac diras voces emittere.

Sanctus verò Vrsmarus iussit eam extra oratorium trahi,ipseque subsequens, percussit eam tribus vicibus baculo,quem gestabat manibus. Tum spiritus nequam exijt ab ea tam celeriter,acsi ipse fuisset percussus. Quam mox beatus pontifex sanissimam oratorio reddidit,perungensque oleo benedicto,liberam abire permisit. Habebat sanct⁹ pontifex neptem in iam dicto monasterio Malbodiensi, quam ipse paruulam commendauerat sanctæ Aldegūdi. Quæ postquàm fuisset adulta,orta est quædam in eius collo sæua nimìs infirmitas, quæ gutteria dicitur sermone Gallico. Adstruebant verò medici,quòd aliter curari nequiret,nisì carne incisa cū vncino ferreo,foràs morbus traheretur. Hoc autem illis facere cogitantibus, contigit superuenire sanctum Domini pontificem. Qui accersito ad se medico,interrogauit eum, dicēs: Dic mihi, vtrúmne valeas sanare eam. At ille ait: Nequeo, nisì cum vncino ferreo carne incisa, morbum foràs traham. Audiens autem vir Dei hoc,omninò facere prohibebat: quia oppidò eam diligebat,& periculosum hoc valdè esse cernebat. Verùm imponens manum sæpiùs die illa super ipsum vulneris locū,dicebat: Vide filia,nè patiaris tibi ferrū imponi. Credo enim in Domini pietate,quia ipse te liberabit ab hac infirmitate. Nocte verò eadem vir sanctus vberrimas preces fudit ad Dn̄m ob eius salutem. Lucescēte verò die altera,à strato sospes surrexit puella,intantùm,vt nec vestigium infirmitatis remaneret in ea.

Alia obsessa curatur.

S. Aldegundis.

Eodem quoquè tempore alia ægrota intrà eiusdem monasterij septa iacebat tam valido languore obsessa,vt omnes,qui eam videbant,de salute eius prorsùs desperarent. Quæ cùm audîsset tanti viri aduentum,cœpit virtute,qua poterat,dicere: Obsecro,vt rogetis illum ad me venire: confido enim in Deo, me reualituram quantocyùs,si eum videre meruero. Quod cùm beato viro fuisset intimatum, absque mora ad illam accessit: cumque intuitus eam fuisset, eleuata manu, signum sanctæ Crucis super ægrotam fecit, & ilicò fugata febre, mulier conualuit, vitamque sibi à Deo ꝑ interuentum sancti viri redditam,sæpissimè multis ipsa narrauit.

Signo crucis depellit febrem.

Post hæc itaque venerabilis pontifex cernens paulatìm sibi vires corporis minui, suæque diem vocationis imminere,curā cœpit non paruam gerere,nè grex sibi commissus relinqueretur sine pastore. Tunc,annuente Deo, optantibus cunctis sanctus Erminus eligitur,vir omni bonitate repletus,atque magistro moribus adæquandus: cunctis verò istius temporis hominibus meritò præferendus. Quem benignus pater vt filium charissimum monuit amabiliter,quatenùs gregem sibi commissum solicitè pasceret,moribus & verbis secum ad æthera transferre satageret. Quod ipse agendū suscepit quidem molestè, sed, Deo cooperāte, strenuè peregit. inchoauit humiliter, sed perseuerauit feliciter. Bonus igitur gregis Christi pastor Vrsmarus, moribus & annis maturus,digna suscepturus meritorum præmia, cælestia inuitatur ad regna. Qui precibus charissimorum, quos in Christo nutrierat,filiorum,suum fideli creatori commendans spiritum,ipsis præsentibus exultans in Domino, carnis quartodecimo Calendas Maij soluitur ergastulo, victurus in secula cum Christo: angelorum euectus ministerio,cęlesti infertur paradiso: vbì sine fine patriarcharum fruitur fide, prophetarum spe, apostolorum consessu, martyrum collegio,confessorum ac virginum contubernio,cunctorumque cælicolarum oblectatur perenni tripudio. Corpus verò illius à discipulis religioso compositum officio, cultu est honorifico tumulatum. In cacumine quippe montis,cuius radicibus iam extructum adiacet monasterium,oratorium est in honore sanctę Dei genitricis constructum,in quo deposuerunt beati corporis thesaurum: vbì diuina pietas demōstrat quotidiè, cuius meriti illic habeantur reliquię,ad laudem & gloriam maiestatis suæ,cuius honor,decus & potestas permanet sine fine,Amen.

S. Erminus succedit S. Vrsmaro.

Obit vir sanctus.

VITA

VITA S. ELPHEGI CANTVARIENSIS ARCHIEPISCOPI ET MARTYRIS, AVTHORE *OSBERNO, *eiusdem Cantuariensis Ecclesiæ monacho.*

*Osberto

PRincipium nascendi à splendidissimis natalibus trahens Elphegus, magna prudentia & summa humilitate vitam instituit. Cuius animi ingenui atq; vitę innocentiam parentes admirati, literarum eum sciẽtia & Christianæ religionis sapientia imbuendum tradiderunt. Qui totum philosophiæ studium conuertit ad diligendum Deum, illum nôsse, illi parére, illius iugo mancipare se semper desiderans. Tactus itaque maiestatis spiritu, paternæ hæreditatis negligens, maternum dolorem, cùm ab ea vnicè diligeretur, obliuiscens, mundum deseruit, & in monasterio nomine Derhirst, religionis habitum suscepit: vbi priuata desideria propriasque voluntates cœpit abigere, cunctorum famulatui subiacere, omnium se quasi quoddam instrumentum exhibere, Deum infatigabiliter diligere, ieiunijs & vigilijs vacare. Et quidem quibuscunque potuit, studuit prodesse: quibus autem prodesse non potuit, saltem non obesse conatus est. Transactis autem in monastica religione aliquot annis, cùm videret tempus adolescentiæ præterire, arctioris vitæ semitam arripere, singulareque cum antiquo hoste certamen inire contendit. Egressus itaque de monasterio, peruenit ad locum Bathonia vocatum: vbi aqua calida de terra emergens, balnearum vsum pro voluntate præstat. Ibi habitaculum construens, se inclusit, & rigore incredibili corpus suum ieiunijs & abstinentia afflixit. Confluebant ad eum in breui nobiles quique, suarum vulnera animarum detegentes, & consilium salutis ab eo perquirentes. Vndè factum est, vt nõ parua monachorum turba intrà tempus exiguum ibidèm congregata sit.

19. April.

Monasticũ viuendi institutũ arripit.

Viuit inclusus & solitarius.

Culpabat autem non modicè vir sanctus illos, qui secularem habitum mutarent, & vitam non mutarent. An non, inquit, mendacij tibi plenus videtur, qui quod non est, esse se ostentat, dum aliud simulat in veste, aliud gestat in corde? Sanctius est enim, vestem non mutare, quàm sub veste vitam negligere. Cùm autèm amplissima mansione perfectam sobrietatis legem discipulis indixisset, atque carnales appetitus refrenare docuisset, ipse in angusta domuncula se inclusit: summas tamen causas & negocia ad eum fratres referebant. Pleriq; intereà monachoum fidei & ꝓfessionis immemores, laxatis obedientiæ frenis, medijs noctibus furtiuos cibos edere, ebrietati operam dare, lasciuire, & prorsùs quæ inhonesta sunt, quantùm latens audacia sinebat, operari cœperunt. In cuius sceleris capitalem ira Dei desæuit pariter & occidit. Nocte verò quadam Elphego more solito sacras excubias faciente, voces & strepitus intrà monasteriũ audiuit. Egressus autẽ foràs, fratrem quendam miserè afflictũ & iacentẽ vidit. super quem horrendi adspectûs & sordidissimi amictûs homines stabant, qui taureis eum atq; ignitis serpentibus flagellabant. Euigilante autẽ illo, & præ doloris angustia diros eiulatus emittẽte, tortores illi talia improperando dixerunt: Nec tu obedisti Deo, nec nos tibi. Et hæc dicentes, animam de corpore excusserunt. Quod videns sanctus, totus in lachrymas resolutus, redijt ad cellam suã. Videntes autem fratres quæ gesta sunt, errorem suum fatentur, & pœnitentiã agentes, vitam in melius commutârunt.

Vltio diuina in monachum improbum.

Mortuo autem Vuintoniensi episcopo Etheluuoldo, facta est non modica contẽtio ꝓ pontificis electiõe inter monachos & clericos. Siquidẽ clerici eiusdẽ ecclesiæ sceleratissimã vitam agentem, contra canonũ statuta ꝑ omnia viuentes, cùm à ꝓfato antistite sæpiùs correpti, prauos mores corrigere nollent, immò q̃ prauè gesserant, pertinaci spiritu defendere vellent, regali sanctione decretum fuit eos expelli, & alios q̃ digniores essent, eorum vice fungi debere. Itaq; clericis in exterminium datis, timentes Dñm monachi admittuntur. Ex quo factum est, vt in electione episcopi clerici clericũ, monachi monachũ, vtriq; suæ voluntatis fautorẽ vellent. Quod videns S. Dunstanus, ad oratiõis refugiũ se cõtulit, Deũ, cui futurorũ scientia patet, suppliciter

Etheluuoldus Vuintoniensis episcop.

S. Dunstanus.

rogans, quatenùs dignaretur ostēdere, qs regendę ecclesiæ idoneus foret. Cumq; preces deuotè multiplicaret, apparuit ei B. Andreas apostolus, tali oraculo vsus: Quid, inquit, charissime cōtristaris? quid tam lugubres questus lachrymādo depromis? Surge, & Elphego Abbati manum impone, & episcopum desolatæ ecclesiæ cōstitue. Nec te aliquorum potētia prohibeat: quoniam non ab homine, sed à Deo hæc de illo sententia processit. Nè autem de me te solicitum reddam, ego sum Andreas, filij Dei apostolus: tuæque salutis diligentissimum custodem me esse nóueris. Sicque releuatus Dunstanus, Elphegum, vt iussus fuerat, episcopum consecrauit, & ad sedem suam cum honore remisit.

Elphegus consecratur episcopus.

Elphegus autem ità se omnium moribus conformauit, vt & omnibus charus esset, & nemo, quod rarum est inter homines, eius gloriæ inuideret. Summæ in omnes extitit misericordiæ: in seipsum verò impius videbatur & crudelis. In hyemali enim frigore & glacie, cùm somnus nocte omnes occuparet, ipse clàm nudis pedibus, sola tunica indutus, de strato surgere, foràs exire, & vsque ad auroram orationibus vacare consueuit. Cùm autem pransurus ad mensam intraret, tam vacuus ferè à mensa surrexit quàm accessit. Vndè corpus illius tanta attenuatum est macie, vt cùm manus cum Sacramento tensas in altum porrigeret, per medias palmarum iuncturas claritas aëris perspici posset. Omni generi hominum suum sciuit contemperare sermonem & animum. Nullum parochianorum suorum publicè mendicare permisit, nec alterius loci pauperem vacuum abire siuit, immane horrendumq; nefas reputans, si quod natura commune constituit, hoc velit homo ceu proprium vsurpare. Quapropter nec Dominici corporis membrum esse, qui pauperum indigentijs nollet subuenire, vigilanter disputabat. Nam si patiente vno corporis membro, compatiuntur cætera: manifestum est, eiusdem corporis membrum non esse, quod patiente alio, compassionis affectum nescit habere. Vbi verò illa defecerunt, quæ ex iure ecclesiæ ministerio pauperum competere potuissent, thesauros ecclesiæ, quos ipse multiplices parauerat, iubet distribui: docens ex hoc ornatissima quæq; ecclesias possidere, vt tempore felicitatis sint honestati, tempore verò necessitatis sint vtilitati.

Vitæ asperitas.

Nota sancti viri mirabilem maciem.

Cùm autem B. Dunstanus obitum sibi imminere conspiceret, & ecclesiam DEI per malorum successionem turbari metueret, solicitis obsecrationibus aures Diuinæ misericordiæ pulsat, quatenùs Elphegum successorem habere possit. Cui statim exaudito, quod postulat, promittitur: quanuis non statìm, quod promissum fuerat, adimpletur. Quod ea re dilatum fuisse arbitror, vt & omnibus manifestum fieret, quantùm Deus Dunstanum diligeret, cui quod viuenti tam benignè promiserat, hoc defuncto longè pòst tam veraciter exhibebat: & Elphegum illa tempora inuenirent, quæ eum ad martyrij gloriam prouehere possent. Anno autem Domini millesimo sexto, ab aduentu Anglorum in Britanniam 578. Elphegus anno ætatis suæ quinquagesimosecundo, Archiepiscopus Cantuariensis effectus est. Cumque iter versùs Romam pro pallio habendo arriperet, & quoddam oppidum hospitandi gratia intraret, oppidani hominem incognitum videntes, & auaritiæ suæ consulentes, in domum irrumpunt, res eius diripiunt, eumque omni supellectili priuatum, verbis & verberibus exire compellunt. At ille iniurias suas leniter ferens, suorum verò mediocriter dolens, via qua venit regreditur. Necdùm ab oppido longè recesserat, & ecce horrendæ voces mœnia corripiunt, quæ ciuibus & ædificijs celerem minantur ruinam. Nec mora, vorax flamma oppidum consumere cœpit: cumque ignis vehementer excresceret, nec euadendi spes aliqua fuisset, virum sanctum adeunt, fatentur delictum & veniam petunt. Mox sanctus illis compatiens, preces ad Deum fudit, & ignis molestia protinùs extincta cessauit. Restitutis ergò episcopo rebus suis, acceptoque à Papa pallio, domum prosperè regreditur. Pudicitiæ virtus tantùm dominabatur in eo, vt nemo illo audiente vel obscœnum aliquod verbum proferre, vel turpe factum referre auderet. Erat verò etiam pauperum consolator, oppressorum releuator, vnicum afflictis refugium.

Fit archiepiscopus Cantuariensis.

Pallium à Papa petit, & accipit.

Per idem tempus Suuanus & Turkillus, Danorum principes, nonnullam terræ Anglorum maculam, exigentibus eorum peccatis, intulerunt. Suuano tamen terribiliter diuinitùs occiso, Turkillus malignæ hæreditatis principatum sortitus, multas Angliæ prouincias cæde & incendio vastabat. Rex nanque Ethelredus imbel-

Dani vastāt Angliā

bellis, quia imbecillis, monachum potiùs quàm militem actione præ ſeferebat: homines verò regionis diuitijs corrupti, voluptatibus obligati: nec quicquam præter corporis & ſingulare & priuatum commodum, honeſtum putabant. Itaque quiſque dum ſibi & rebus ſuis timet, omnes temperant à bello, nemo pro cauſa omnium certamen experiri tentabat: cùm ea de cauſa certandum eſſet, vt quod quiſque ſuum eſſe vellet, pro eo quàm ſplendidè pugnaret. In tanto igitur rerum diſcrimine Elphegus hoſtes adire ſolebat, & verbum vitæ eis prædicabat, captiuos dato precio redimebat, & quos fames opprimebat, ſtudioſè alebat. Vndè quantùm à fideli populo colebatur & venerabatur, tantùm ab infideli contemnebatur & irridebatur. Sed fidelis ille mâlens cum Domino Beelzebub, quàm cum Phariſæo Rabbi vocari, non deſtitit operi incepto operam dare, fideles in fide confortare, infideles ad fidem vocare.

Quendam autem Edricum rex totius regni præfectum ſtatuerat, hominem humili quidem genere, ſed cui lingua diuitias ac nobilitatem comparauerat, callentem ingenio, ſuauem eloquio, & qui mortales omnes tum inuidia atque perfidia, tum ſuperbia atque crudelitate ſuperauerat. Huius igitur fratrem, primò nobilitati Cantuariorum in præſentia regis gratuitò maledicentem, deindè ea, quæ vnicuique ex hæreditate prouenifſent, violenta dominatione inuadentem, eadem nobilitas interfecit, ædesque eius ſuccendit. Cuius frater à rege vltionem poſtulat, denegat rex poſtulata, iure fratrem eius peremptum pronunciat. Præfectus itaque palatium ingreditur, iunctis ſecum decem millibus virorum, fratrem occiſum vlciſci conatur. Sed cùm parùm proficeret, Danorum auxilia petit, non ad Cantuaritas ſolos debellandos, ſed ad totius Britanniȩ fines inuadendos, regnumq; poſt victoriam æqua ſorte diuidendum. Sicque fœdus ineunt, dextras dant & accipiunt, ſacramenta exigunt & porrigunt, Cantuariam vaſtare primò deliberant. Quod audiens Elphegus epiſcopus, conuocato populo ait: Forti animo eſtote, Deum præ oculis habere: prȩter eum, qui corpus & animam poteſt perdere in gehennam, nihil formidate, humilitatem & patientiam ſeruate. Chriſtus enim, cùm Deus eſſet & omnia illi pater in manus dediſſet, de inimicis vlciſci ſe noluit, ſed gladium, Malchi ſanguine cruentum, in vaginam recondi iuſſit. Obſeſſa tandèm à Danis ciuitate per viginti dies, & quicquid ad vſum vitæ ciues parauerant exhauſto, mittitur à pontifice, qui Danis ſuggerat, vt ab incepto deſiſtant, populoque innocenti parcant, caueantque, nè diuinȩ correptionis flagello, pro filiorum caſtigatione ad tempus conceſſo, nimis inſolenter abutantur. Sed Dani mandata prȩtermittentes, turres extruere, arietibus murum ferire, igneas faces iacere conſtanter cœperunt. Et eccè vorax flamma per domos ſuccenditur, ac ſæuiente Auſtro, ſe dilatando diſpergitur. Tunc miſeranda inter ciues facta eſt deliberatio, vtrumnam deſertis murorum propugnaculis, ad proprias domos conuolarent, an ijs neglectis, munitioni vrbis incumberent. Vicit communem vtilitatem priuata affectio, filiorum dulcis recordatio erga tuendam familiam innata commiſeratio. Currunt itaque & rapiunt de medijs flammis coniuges & charos liberos, hoſtili gladio ſtatim feriendos. Et eccè effracta vrbe, exercitus ingreditur, terribilis ſonitus ex clamore vocum & clangore tubarum attollitur, adeò vt omnia ciuitatis fundamenta concuti viderentur. Alij nanque ferro iugulati, alij flammis conſumpti, plures à muro præcipites dati, nonnulli per verenda ſuſpenſi deficiunt. Matronæ dum theſauros, quos non habebant, coguntur prodere, capillis per omnes ciuitatis plateas diſtractæ, ad vltimum flammis iniectæ ſunt. Paruuli à matrum vberibus auulſi, lanceis confodiuntur, aut ſuper eos ducto plauſtro, minutatìm conteruntur. Sanctus autem Elphegus non ferens tantam ſuorum depopulationem, cùm turba monachorum in eccleſia circunſeptus eſſet, repentè de manibus tenentium elapſus, de eccleſia euaſit, currenſque ad locum cadaueribus plenum, inter cuneos hoſtium ſe ingerens, exclamauit, &, Parcite, inquit, parcite, & ſi viros vos eſſe cognoſcitis, innocentē ætatem perſequi ceſſate. Non eſt iſta victoria, qua lactentium perimitur innocentia: nec laudi adſcribitur, quicquid in ſimplices & mites bellando admittitur. En me, qui veſtræ impietatis crimina libero ſemper ore caſtigaui: en qui captiuos & à vobis mul-

Edricus Angliæ pfectus.

Matt. 10.

Iohan. 13. & 18.

Dani obſident Cantuariam.

Dani occupant Cātuariam, & immaniter ſæuiunt.

mulctatos paui, vestiui, redemi. In me vestra potiùs ira desæuiat.

Mox itaq; capitur, & intercepto manibus gutture, vox loquentis ꝑpeditur, vinculis palmæ innectuntur, genæ vnguibus dissecantur, pugnis & calcibus latera tunduntur: ecclesiam quoq; igni comburunt, gregem Domini in ore gladij consumũt, & episcopum septem mensibus in arcto carcere custodiunt. Intereà cœpit ira Dei in homicidam populum adeò desæuire, vt paruo temporis interuallo duobus eorum millibus per diros viscerum cruciatus prostratis, cætera quoq; multitudo similiter percussa, simile exitium expectaret. Commoniti sunt autem à fideli populo, vt de peccatis pœniteãt, & pontifici satisfaciant. Sed illi differunt, arbitrantes hoc malũ à fortuna eis accidisse. Præualuit interìm clades super omnem carnem, quæ pontifici mortem inferre nitebatur, & tunc denis, nunc vicenis terribili viscerum dolore capitisq; absumptis, magnam formidinem viuentibus incussit. Citato igitur cõsilio, mox ad episcopum currunt, & de perpetrato facinore cum lachrymis veniam petũt: & de carcere eum extrahentes, ad publicos populi cõspectus cum honore deducunt, & ait illis episcopus: Etsi vestra insatiabilis crudelitas veniam nõ promeretur, tamẽ quid nos facere deceat, exemplo Domini edocemur: qui cùm suorum dignatus fuisset lauare pedes discipulorum, non illum exclusit, à quo se tradendum esse præsciuit, immò ipsum sanctissimo pane cibauit, pharisæorum ministros potentiæ suę verbo elisit, sed confestìm eosdem erigendo sanauit: & quod magnæ bonitatis insigne est, quos quotidiè mandatis cælestibus pertinaci animo cernit resistere, eos in cęlo sedẽs adhuc patitur viuere, immò humanis rebus plùs quàm cæteros præstare. Quapropter quoniam exemplorum illius deuotus cupio imitator existere, oblítus incendia ciuitatis, innocentium cædes, oblítus, inquam, quæ in me acta est, præteritæ impietatis, sicut ipse patrem pro suis crucifixoribus, ità ego pro meis tortoribus ipsum interpellabo. Afferte ergò panem, statìm vobis reddẽdum salutarem: quatenùs ex hoc refecti, & cupitæ salutis beneficium adepti, aut gratias Saluatori reddatis, aut sceleratiores blasphemi remaneatis. Et dato omnibus pane à se benedicto, omnes de exitiali liberauit clade.

Cumque sanitati redditi essent, principes quatuor episcopo mittunt: & primò q̃dem pro impenso beneficio gratias agunt: deindè si vita & libertate velit potiri, tria millia marcarum vt persoluat, exigunt. Quod cùm ille facere renueret, eum ligauerunt, & inauditis tormentorum quæstionibus die Dominicæ resurrectionis affligẽtes, in carcerem retruserunt. Cumq; in omnibus his laudes Deo ageret, eccè apparuit ei spiritus malignus in specie angeli, mentiturque de supernis sedibus se destinatum, quatenùs illum ad communem gentis salutem de squalore carceris educat. Nec veretur ignaui militis vocabulo notari, cùm neq; Petro humilior, neq; Paulo esset robustior: quorum alterum sporta contexit, alterum verò carcerali stridore grauatum angelus absoluit. Christus quoq;, vt lapidantium manus effugeret, de templo exiuit, ac fugiendi licentiam euangelico pręcepto suis mandauit. His ille sermonibus veluti vnguentis delibutus, carcerem egreditur, illum sequens. Pluribus autem aquarũ alluuionibus per obscuras noctis vmbras transuadatis, repẽtè malignus disparuit. Tũc sanctus pestiferi ductoris machinas intelligens, ex imo pectoris dolorem attraxit, medijs se paludibus iniectans, cum maximo fletu Saluatorem implorat, dicens: O vitæ dator, ô stirpis Adæ vnice miserator, cur senem me tua gratia destituit, quem in florida ætate nunquàm destituere consueuit? Tandiù misericorditer seruatum, in extremo pateris perire abiectum? Quotiès te in huius vitæ naufragio saluatorem inuẽni? Experiar nunc, quæso, consolatorem in hac dęmonis illusione, adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Carcer à tergo, à fronte flumen, in gyrum tenebræ, autor earum iuxtà, Elphegus omnibus ęrumnis inclusus. Tibi soli derelictus est pauper, pupillo tu eris adiutor. His & huiusmodi diuinas aures appellare non cessat, & eccè apparuit ei iuuenis aureo splendore amictus, diuini signaculi vexilla præferens, & dixit: Quò te tui distrahunt pedes? quò impetus fugæ? quò ductoris inuidia? Siccine itur ad coronam, fugiendo certaminis luctam? Aut quomodò potest brauio palmæ fulgere, qui currendi metas in stadio voluit appræhendere? Cui cùm retulisset sacerdos, non se fugere, sed diuini nuncij imperio paruisse: Non hoc, ait ille,

Marginalia: Elphegus à Danis crudeliter vexatur. — Iohan. 13. — Iohan. 18. — Luc. 23. — Pane benedicto sanat Danos. — Reddunt mala pro bonis. — Nota fallaciam diaboli. — Actor. 9. — Acto. 12. — Iohan. 8. — Matt. 10. — Psal. 9. — Ibid.

ille, diuinitatis imperium fuit, sed diabolicæ malignitatis commentum: nec tam te ille de carcere educere, q̃ extra carcerem voluit seducere. Vrget namq; illum præteritæ vitæ tuæ pia operatio, & in tantis tribulationibus præsens tibi semper sancti spiritûs consolatio: cuius præsentia omnibus constantiam donat, constantia victoriam, victoria gloriam. Redi ergò ad locum amissæ coronæ, cælitùs tibi deputatum, sciturus, ꝙ te die crastino pater honorificabit in cælo, honore illo maximo, vt inæternùm sis cum eius filio. Elphegus igitur ad locum certaminis ab angelo reuocatus, lætus expectabat horam, qua à Deo coronam perciperet. Sed cùm propè fuisset, vt carcerē iam intraret, compræhensus à carnificum turba, plagis afficitur maximis: insupèr cerebro capitis violato, semiuiuus in ergastulo recluditur: vbi accenso foco, & quicqd fœtidissimum fumum vel generaret, vel generatum foueret, per singulas diei horas iniecto, carceris ianuas claudunt. Transacta igitur magna noctis parte, cœpit domus cælestis gratiæ participium suscipere, æternæ vitæ odoramenta spirare, hymnos mellifluos sanctorum vocibus sonare. Quos beatus Elphegus intuitus, cum magna cordis lætitia Dunstanum quondàm archiepiscopum, vultu & veste gloriosum, conspicit assistentem, protensisq; ad illum manibus ità dicentem: Ad te æterni regis inuictissime miles, ad te nostro honorandum obsequio venimus, missi ab illo, qui tibi & victoriam præstitit de inimico, & sempiternam coronam ꝑparauit in cælo. En, quorum collegio post mortem carnis in perpetuum fruéris, ciues Ierusalem cælestis ac domestici Dei: si ea, quæ desunt, passionum Christi amore in carne tua patienter suppleueris. Vidimus namq; multiplices vrbis labores, ecclesiarum incendia, filiorū neces, tua cum vinculis opprobria, & post impensa beneficia, duplicata tormēta. Quod ergò reliquum est, deitatis potentia vallatus, libens excipe, sciens non esse condignas passiones huius temporis ad superuenturam gloriam, quæ reuelabitur in te. Vnus namq; dies ad supplicium, sed iugis ac sempiternus erit ad præmium.

Rursùs dirè affligitur

Sancti cum inuisunt.

Rom. 8.

Inter hæc laxantur vincula, & integrè omnes corporis sanantur plagæ: Elphegus psallens cum psallentibus, exultans cum exultantibus incedit. Manè autem facto, cū armatorum manu non parua de carcere educitur, & super iumentum positus, ad iudicium pertrahitur. Dixerunt autem ei: Solue aurum, aut mundo hodiè eris spectaculum. Et ille: Aurum vobis diuinæ sapientiæ propono, vt relicta vanitate, quam diligitis, ad vnum viuum & verum Deum studium conuertatis. Quòd si consilium Dei, per me vobis annunciatum, obstinata mente spreueritis, peiori profectò, q̃ Sodoma, morte peribitis, nec in hac terra in perpetuum radices agetis. Tunc diaboli satellites in illum prosiliunt, auersis securibus deijciunt, lapidibus eum obruentes. Qui genua flectens, hanc orationem fudit Deo, dicēs: Altissime Dei patris vnigenite Iesu Christe, qui per vterum intactæ virginis venisti in hunc mundum peccatores saluos facere, & me in pace suscipe, & istis miserere. Et prolapsus in terram, iterumq; resurgens, denuò sic ait: Pastor bone, pastor singularis, filios Ecclesiæ, quos tibi moriens commendo, tuére. Accurrens autem quidam, quem & ipse de sacro fonte susceperat, securim capiti eius infixit. Qui statìm in æterna pace requiescens, victorē spiritum cum triumpho, tertiodecimo Calendas Maij dirigit ad cælum. Principes autem Danorū, cupientes & suum facinus & Elphegi gloriā obscurare, corpus illius flumini immergi statuunt, rati sceleris enormitatem eo faciliùs contegi posse, quo magìs ab hominibus eius memoria tolleretur. Sed quod Dani ad contumeliam, Christus Elphego parauit ad gloriā. Protinùs namq; omnis populi multitudo, quæ, illo docente, errorē abiecerat, armata procedit, mâlens cum defuncto pariter occumbere, quàm illud corpus, cuius ministerio sanctificationis susceperat mysterium, aquarum voragini tradere absorbendum. Itaq; corpus à diuerso populo seruatum, nec mergebatur, nec sepeliebatur. Vesperè autem vtriusq; partis senatores conueniunt, vt tantæ contentionis litē suis ratiōibus determinent. Factū est autem oīm assensu, vt in cōmune oēs sanctum deposcant, quatenùs si quid valeat apud Deum suum, in hoc ambiguo potētiæ suæ virtutem ostendat. Eccè, inquiunt Dani, ramus de fraxino præcisus, succo & cortice omninò nudatus: si hunc huius sanguine intinctum matutina lux virentem inuenerit, iustum nos & sanctum occidisse constabit: & quo illum honore sepeliatis, penès vos erit. Sin autem in pristina lignum ariditate permanserit, errâsse vos in eius amore dicemus, nostriq; erit arbitrij, quid de cadauere facere velimus.

Precatio sancti viri.

Migrat martyr ad Dominum

Cumq;

Cumque omnibus conditio grata & accepta fuisset, vt omnibus liquidò constare posset, quòd post mortem Elphegus viueret, aridum lignum sub vnius noctis tempore cœpit frondere, & quod serò Dani telluri fixerunt, manè surgentes florere viderunt. Nihil ergò contradictionis vlteriùs habētes Dani certatim in amplexus defuncti ruere, crebra oscula figere, ceruices supponere, lachrymas & eiulatus emittere cœperunt. Sublatum ergò corpus humeris inimicorum, ad arborem, eius triumpho insignem, defertur, comitantibus innumeris signorum prodigijs, potenti virtute Dei cælitùs ostensis. Mox enim salus languidis innouatur, cæci illuminantur, surdi audiunt, muti loquuntur, claudis gressus restituitur. Ibì etiam orationis domo super illum fabricata, pleriq; Danorum magnates, in eadem regenerati, ad fidē Christi conuertuntur. Cùm autem hæc omnia Londonienses per ordinē audiuissent, multa mediante pecunia, corpus vsq; Londonias transferentes, honorificè sepeliêrunt. Anno antē Dòmini 1012. aduesperascente sabbato paschalis hebdomadæ, sanctus Elphegus cum martyrij corona 13. Calendas Maij, anno episcopatûs sui septimo & ętatis suæ 59. migrauit ad Dominū. In eius autē mortis authores intantùm ira Dei deſæuit, vt quidā dux propria se manu interimeret, alius gutturi suo stylum infigeret, presbyter, pertinaciter crucem abscondens martyris, gladio occideretur: alius eiusdem ordinis, sandalia episcopi temerè portans, à dæmone coram omni populo vexaretur. Et factum est, vt tam vehemēs cunctos Danorum principes formido inuaserit, vt vix eos terra teneret: sed maritimis se tempestatibus dantes, existimarent in pelago martyris iram effugere posse, quos ab eius ira tellus tueri non posset. Sed mox vt in altum perducti fuêre, centum sexaginta naues, aduersis ventorum flatibus actæ, in profundum maris demersæ sunt: porrò sexagintaquinq; ad ignotas appulsę regiones, quasi q insidiarum gratia venissent, ab incolis miserabiliter interfecti sunt. Remansit tamē in Anglia pessimus Turkillus, malorū princeps, pauco tempore prædo futurus, sed in æternum damnati spiritûs præda mansurus.

Nota insigne miraculum. *Multa fiūt miracula.* *Vltio diuina in eius interfectores.*

Non paruo tempore euoluto, venit princeps Danorum Canutus cum multo nauigio in Angliam, diffidensq; ab illo propter quasdam res, malè ac perfidiosè actas, quicquid residuum nefandi populi fuit, deleuit, ipsum ducem cum sex tantùm nauibus in Daniam fugauit. Qui cùm ad terram euasisset, suspectus Danorum principibus, nè intestina bella moliretur, statìm per cūcta regionis loca agitatus, ad extremū ab ignobili vulgo occisus, feris & auibus proiectus est. Post hæc verò princeps Danorū Canutus, cùm videret populum suum ab exercitu Anglorum sine intermissione cædi, & propter rerum difficultatem ad deditionem ferè cōpelli, accersitis omnibus, q ad se confugerant, sapientioribus Anglis, consuluit eos, quid causæ esset, quòd tot sibi aduersa accidissent. Qui omnes vno ore respondentes, dixerunt: Prophetia est sancti martyris Elphegi: qui cùm à patribus tuis fuisset circunuentus, prædixit eis, quòd in regno Anglorum non perpetuò essent radices acturi, sed peiori, quàm Sodoma morte perituri. Nūc ergò si vis illum tuis temporibus reddere placatum, promitte illi, si felix fuerit rerum successus, te reliquias illius ad sedem eius honorificè reportandas curaturum. Quod cùm firmiter promisisset, post modicum pacem obtinuit, post pacem, regni dimidium: post dimidium, totum. Cumque ab omni bellorum tumultu requies vndiquè data fuisset, recordatus est rex, quid B. Elphego quondàm promisisset, & directa legatione, vocauit Egelnothum archiepiscopum: qui corpus martyris, decem annis sepultum, incorruptum & inuiolatum reperientes, Cantuariam cum maximo honore deducunt, in sarcophago venerantèr collocantes.

Canutus Danorum rex. *Turkilli cædes.* *Nota miraculum.*

IL-

ILLVSTRE MARTYRIVM S. SIMEONIS EPISCOPI, VSTHAZANIS EVNVCHI, ET MVLTORVM

aliorum, ex Historiæ Ecclesiasticæ Sozomeni lib. 2. cap. 8. &c. interprete Iohanne Christophorsono Anglo.

21. Aprilis.

CVM tempore progrediente numerus Christianorum apud Persas vehementer cresceret, adeò vt conuentus agere, & sacerdotes ac diaconos habere cœperint, hæc res non mediocriter offendebat animos Magorum, qui velut tribus aliqua aut sacerdotalis stirps successione quadam religiõem Persarum indè ferè ab initio administrauerant: Iudęos quoquè permagna affecit molestia, qui præ inuidia, naturaliter quodammodò ipsis insita, religioni Christianæ semper infensi esse solent. Et ob eam causam Simeonem, id temporis Seleucię & Ctesiphontis, vrbis in Perside primariæ, archiepiscopũ cœperunt apud Saporem, tum regem Persarum, accusare, quòd Imperatori amicus esset, quodque ei res Persarum proderet. Quorum calumnijs persuasus Sapores, primò omnium tributis immoderatis eó affligit Christianos, quòd ipsorum quamplurimos voluntariam egestatem excolere nôrat. Deindè viris difficilibus & inhumanis illorum tributorum exigendorum potestatem dat: quó & inopia pecuniæ, & exactorum feritate coacti, suam religionem aspernari inciperent, de qua vna re summoperè ab eo laboratum est. Post hæc sacerdotes & ministros Dei gladio trucidare, ecclesias dirui, earum thesauros ac monimenta in publicum proferri, & Simeonem, vt regni Persarum & religionis proditorem, adduci iubet.

Magi apud Persas.

Voluntaria paupertas Christianorum.

Itaq; Magi ope Iudæorum, qui in ea re eos alacri animo iuuabant, ecclesias demoliuntur, Simeonem compręhensum & catenis ferreis vinctum, ad regem deducunt: qui se ibì & spectatum & strenuum virum pręstitit. Nam cùm Sapores eum, vt daretur in quęstionẽ, introduci iussisset, neq; veritus est quicquam, neq; regem adorauit. Quarè grauiter commotus rex, sciscitatur quid sit causę, cur iam neutiquàm ipsum adoret, cùm antè id fecisset. Cui Simeones: Non antè, inqt, deductus eram ad verum Deum prodendum: & propterea non recusabam debitos honores regi pręstare: at iam idem ipsum facere fas non est. Nam iam pro pietate & nostra religione decertaturus venio. Quæ cùm dixisset, iubet rex vt solem adoret. Quod quidem si facere velit, pollicetur se ei multa daturum munera, & in magno honore habiturum. Sin aũt detrectet, & illũ, & vniuersum Christianorũ genus è medio sublaturum minatur. Vbì verò Simeonem neq; minis terrere, neq; promissis flectere posset, sed virili & cõstanti animo affirmantem, se nunquàm vel solem adoraturũ, vel suam ipsius religionem proditurum audiret, iubet in vinculis aliquandiù teneri, ratus, vt videtur, eum velle resipiscere. Quem in carcerem deductum conspicatus Vsthazanes senex Eunuchus, educator Saporis, & in familia regis principem locum obtinens, consurgens, (sedebat fortè pro foribus palatij) eum honorificè salutat. At Simeones verbis illum contumeliosis increpare, & bile incensus, vociferari cœpit: atque auerso vultu ideò prætérijt, quòd cùm esset Christianus, paulò antè vi coactus, solem adorauerat. Quarè Vsthazanes Eunuchus fundere lachrymas, ingemiscere, vestẽ splẽdidam, qua erat indutus, exuère, & tanquàm homo in luctu cõstitutus, nigram circunijcere cœpit: pro portis regiæ sedet, lamẽtatur, plorat cum gemitu, sicq; ait: Heu me miserum, qualem erga me Deum fore debeo expectare, quem iamdudùm denegauerim? Nam ob hanc causam Simeones, ne verbum mihi loqui dignatus, sic ore auerso properè prætergressus est.

Simeonis constantia.

Bilẽ hîc intellige eximiũ quẽdã institiæ zelum.

Vsthazanis pœnitẽtia.

Vbì ista resciuit Sapores, illum accersit, rogat causam luctûs, & ecqua illi in ædibus obtigisset calamitas. Cui Vsthazanes: In hisce, inquit, ædibus, ó rex, nihil mihi accidit infortunij. Vtinàm enim pro eo, quod mihi contigerit, in omnia alia calamitatum genera incidissem: quippe id quidem certę fuisset toleratu multo facilius.

Iam verò lugeo, quòd maneam in vita, quodque cùm dudùm mori debuissem, adhuc tamen solem videam, quem, quô tibi gratificarer, non reuerà ex animo, sed specie solùm simulata adorauerim: adeò vt vtraque de causa mortem meritus sim: tum quòd Christi proditorem, tum quòd veteratorem erga te meipsum ostenderim. Quę cùm dixisset, cæli & terræ opificem Deum cum iureiurando testatur, se in posterum de ea sententia nunquàm destiturum. Sapores autem incredibilem Eunuchi mutationem vehementer admiratus, grauiore quidem iracundia in Christianos exarsit, perindè quasi illi præstigijs hanc rem confecissent: sed tamē misericordia erga senem commotus, modò mansuetum, modò ferum se in illum ostendit, atque omnibus viribus laborauit, vt de sentētia deduceret. Vbì nihil profecit, constanter asseuerante Vsthazane, se nunquàm tam stultum fore, vt pro omnium conditore Deo res ab eo conditas colat, tum ira inflammatus, mandat caput ense ceruicibus abscindi. Ad quod supplicium à lictoribus deductus Vsthazanes, orat eos, vt paulispèr expectent: rem enim se animo tenere, quam regi significare velit. Vocato igitur ad se eunucho sibi fidelissimo, iubet ista Sapori annunciare: Quam tandèm beneuolentiam ab ineunte adolescentia ad hoc vsq; tempus, ô rex, erga tuam familiam præstiterim, & quanto studio tū patri tuo, tū tibi inseruiërim, nullis videor egére testibus, apud te præsertim, qui hæc satìs exploratè cognita habeas. Quarè pro omnibus officijs, quæ in vos aliquandò tam beneuolè contulerim, hoc mihi vnum velut remunerationis loco concede, vt his, qui me ignorant, non videar tanquàm infidus erga regnum tuum, aut in aliquo maleficij genere depræhensus, istud supplicium subire. Et quô hoc pateat omnibus, fac præco palàm prædicet, caput Vsthazani amputatum esse, non quòd improbitatis cuiusquam in palatio ab ipso admissæ conuictus sit, sed quòd sit Christianus, & Deum suum, quô regis voluntati morem gereret, negare noluerit. Atque ista quidem regi renunciauit eunuchus: Sapores autem eadem, sicut Vsthazanes postulauerat, præconem prædicare iubet. Nam ratus est alios prompto ac parato animo de religione Christiana descituros, si certiores fierent, nemini Christiano misericordiam tributam fore, quippe cùm Vsthazanes senex, educator regis, ei familiaris & beneuolus, etiam esset interfectus. At Vsthazanes ad alium finem supplicij sui causam prædicari tam impensè desiderauit: siquidem cogitauit, quòd sicut, quandò timore perterritus solem adorauit, multis Christianis metum iniecerat: sic iam non pauciores ad suam animi magnitudinem & constantiam imitandam incitaret, si modò intelligerent, eum pro religione Christiana trucidatum esse.

Vsthazanes petit à rege causam necis suæ palàm edici.

Caput 9.

Hoc modo Vsthazanes vitam, quam hìc in maxima gloria traduxerat, deseruit: Simeones autē de eius morte in carcere certior factus, Deo gratias pro illo egit. Postridiè eius diei, qui erat sextus dies hebdomadæ, in quo ante celebrem diem festum resurrectionis, memoria salutaris Christi passionis quotannìs recoli solet, decernit rex, vt Simeones gladio feriatur. Nam antè denuò è carcere deductus ad regem, forti & magno animo cum Sapore de fide Christiana disseruit, & neque illum, neque solem adorare voluït. Eodem die centum alios quoquè, qui erant in carcere, rex itidèm obtruncari iubet: Ad extremum Simeonem, cùm cæterorum omnium mortem oculis adspexisset, trucidari. Horum pars episcopi, pars presbyteri, pars aliorum clericorum ordine fuerunt. Cùm omes ad locum, in quo erant necis supplicium subituri, deducerētur, princeps Magorū percōtatur ab illis, vtrùm velint viuere, & eandem cum rege religionem colere, solemq; venerari. At vbì nemo corū his conditionibus vellet in vita manere, rectà ad locū, in quo erant securi feriendi, deducūtur. Ac dum lictores in opus incumbunt, & in cæde martyrū occupantur, Simeones adstans illis, dum interficiuntur, iubet bono animo esse, verbaq; apud eos facit de morte, de resurrectiōe, de pietate: & testimonijs ex sacris literis depromptis cōfirmat, ità mori, esse verè viuere: atq; p̄ ignauia Deū ꝑdere, esse verè mori. Eos enī, etiamsi nemo ipsis necē afferret, breuì morituros, quādoquidē à nemine in hanc lucē edito hic finis vitari potest. Post mortē verò ea, quæ sunt æterna, nō eodem modo oībus euētura: sed singulos velut trutina quadam examinatos, accuratam vitæ anteactæ rationem redditurōs: & hos pro rectè factis præmia percepturos immortalia, illos pro maleficijs pœnas sempiternas luituros. Deniq; pro Deo velle mori, esse in bonis summum & rem multo beatissimam. Dum ista Simeones dicendo percurreret, & tanquàm magi-

Vsthazanes capite plectitur.

100. martyres cū Simeone cædūtur.

Simeones eos confirmat.

gister gymnasij præciperet, quomodò in certaminibus se gererent, singuli aures attentas ei præbentes, ad necem cupidè gradiebātur. Lictor autem, postquàm centum illos interemit, postremo in loco Simeonē obtruncauit: atq; Abedechalaam & Ananiam vnà, ambos senes presbyteros ecclesiæ, cuius Simeones erat episcopus, pariter cum illo & compræhensos, & in vincula coniectos.

Eodem temporis momento Pusices, præfectus omnium regis artificum, ibì fortè stans, cùm videret Ananiam, cui iam cædes parabatur, cōtremiscentem: Paulispèr, inquit, ô senex oculos occludito, & bono animo esto. nam statìm lumen Dei videbis. Vix est hęc locutus, cùm compræhensus est & ad regem deductus. Atque cùm esset se Christianum confessus, quoniam libero ore apud regem pro religione Christiana & pro martyribus verba fecerat: idcircò quasi aliquid nefas dixisset, dabatur lictoribus mandatum, vt admodùm peregrino & crudeli inprimìs mortis genere afficeretur. Lictores igitur collo eius circa ceruicem perforato, illàc linguam extrahūt. Porrò aūt eius filia virgo, falsò à quibusdam in crimen vocata, compræhenditur, eodemq; temporis articulo occiditur. Sequenti anno, eo ipso die, quo memoria passionis Christi recoli solet, cùm iam celebris dies festus Resurrectionis expectaretur, exijt edictum Saporis crudelissimum in vniuersam Persidem, quod iubebat, vt omnes, qui se confiterentur Christianos, morti addicerentur. Quo quidem tempore multitudo Christianorum, quæ ne numerari quidem potest, securi percussa est. Siquidem Magi eos ex vrbibus & vicis, in quibus latitabant, summa cū diligentia eruērunt. Nonnulli aūt sua inducti voluntate, nemine eos ducente, se ipsi ideò indicârunt, nè silentio Christū denegare viderentur. Ac dum oēs, qui erant Christiani, morte mulctarentur, plurimi etiam, qui in ipso palatio ætatem egissent, mactati sunt: in quorum numero erat Azades eunuchus, regi longè charissimus. Quem cùm Sapores interfectū accepisset, incredibilem animo dolorem hausit: hancq; communē cędem sedauit, atq; solos religionis nostræ doctores trucidari iussit.

Cap. 10. Pusicis pręclara virt⁹. Eius filiæ suppliciū. Innumeri Christiani perimuntur. Azades martyr.

Per idem tempus regina in morbū delapsa, Tarbula soror Simeonis episcopi, sancta virgo, simul cū ancilla, idem vitę genus colente, & sorore eius, quę post viri mortem abstinuit à nuptijs, & eandē viuendi rationē tenuit, cōpręhenditur. Causa autē, cur hæ mulieres fuerint compræhensę, fuit falsa criminatio, à Iudæis in eas conficta, quòd videlicet ob mortem Simeōis iratæ, venena reginæ insidiosè parâssent. Regina verò (solent enim ægrotantes malis omnibus facilè aures accommodare) calumniam veram esse, & maximè qdem, quòd erat à Iudæis obiecta, existimauit. Nam eiusdem erat cum Iudæis opinionis, ad eorū morem vitā instituebat, & veraces illos, sibiq; maximè beneuolos putabat. Magi igitur Tarbulam & reliquas duas arreptas, morte condemnant: ac cùm serra dissectas patibulis suffixissent, effecerūt, vtì regina spatium inter patibula intermissum transiret, perindè quasi morbus eo pacto depelleretur. Fertur, hanc Tarbulam forma valdè liberali & honesta fuisse, Magum quendam eam deperîsse, mercedemq;, vtì cum illa rem haberet, clàm misisse: promisisse deniq;, si vellet ipsius parêre libidini, tum eam, tum socias saluas fore. At illam hāc turpitudinem ne audire qdem voluisse, sed nuncios verbis cōtumeliosis excepisse, intemperantiæ crimen cum probro illis obiectâsse, se multo libētiùs velle mori, quàm virginitatē prodere, respondisse. Porrò cùm edicto Saporis ratum esset, vtì suprà demonstratum est, vt soli sacerdotes & doctores fidei Christianæ compræhenderentur, Magi & eorum principes, totam Persidem obeuntes, episcopos & sacerdotes grauibus afficiunt incommodis, cùm in alijs locis, tum maximè omnium in Adiabenorum regione, quæ est pars Persidis, tota fidei Christianæ dicata. Hactenùs oīa ex Sozomeno, qui eiusdem libri capite 12. etiam hæc addit: Isto Sapore regnāte, infinita multitudo presbyterorum, diaconorum, monachorum, sanctarum virginum, & aliorum, qui in ecclesiarum ministerio versabantur, & erga religionem præclarè animo affecti erant, egregia pię vitæ testimonia dedit.

Cap. 11. Vsuardus has habet 22. Aprilis. Tarbulę & duarū sororū crudele suppliciū. Tarbulę pudicitia. Clero vel maximè infestus Sapores.

VITA S. ANSELMI CANTVARIENSIS ARCHIEPISCOPI, AB EDINERO ANGLO EIVS CONVIctore, duobus libris conscripta.

PROLOGVS F. EDINERI.

QVoniam multas & antecessorum nostrorum temporibus insolitas rerum mutationes, & nostris diebus in Anglia accidisse & coaluisse conspeximus, nè mutationes ipsæ posterorum scientiam penitùs laterent, quædam ex illis succinctè excepta, literarum memoriæ tradidimus. Sed quoniam opus ipsum in hoc maximè versatur, vt ea, quæ inter reges Anglorum & Anselmum archiepiscopum Cantuariorum facta sunt, inconcussa veritate designet, quæque omnibus puram illorum historiam scire volentibus, tunc temporis innotescere potuerunt, licèt inculto, plano tamen sermone describat: nec adeò quicquam in se contineat, quod ad priuatam conuersationem, vel ad morum ipsius Anselmi qualitatem, aut ad miraculorum exhibitionem pertinere videatur: placuit quibusdam familiaribus meis, me ad hoc sua prece perducere, vt sicut descriptione notarum rerum posteris, ità designatione ignotarum satageremus tam futuris quàm præsentib⁹ aliquod officij mei munus impéndere. Quos eô quòd offendere summoperè cauebam, dedi operam voluntati eorum pro posse morem gerere. Opus igitur ipsum de vita & conuersatione Anselmi archiepiscopi Cantuariensis titulatum, taliter Deo adiuuante curaui disponere, vt quanuis aliud opus, quod præsignauimus, ex maiori parte de eiusdem viri conuersatione subsistat, ità tamen in sua materia integræ narrationis formam prætendat, vt nec illud istius, nec istud illius, pro mutua suî cognitiõe, multùm videatur indigere. Plenè tamen actus eius scire volentibus, nec illud sine isto, nec istud sine illo sufficere posse pronuncio.

VITA S. ANSELMI CANTVARIENSIS ARCHIEPISCOPI.

Liber I.

21. Aprilis. INstituta vitæ & conuersationis Anselmi Cantuariensis Archiepiscopi literarum memoriæ traditurus, primò omnium vocata in auxilium meum summa D E I clementia & maiestate, quædam breuiter dicam de ortu & moribus parentum eius, vt hinc lector aduertat, de qua radice prodierit, quod in studijs nasciture prolis postmodùm fulsit. Pater igitur eius Gundulfus, mater Ermerberga vocabatur.

Parentes S. Anselmi. Vterque iuxta seculi dignitatem nobiliter nati, nobiliter sunt in Augusta ciuitate conuersati. Quæ ciuitas confinis Burgundiæ & Longobardiæ, Ermerbergam in se edidit: Gundulfum, in Longobardia natum, ciuem suî ex aduena fecit. Coniũcti sunt lege coniugali, ambo diuitijs nõ ignobiles, sed moribus ex quadam parte dissimiles. Gundulfus enim seculari deditus vitę, non adeò curam suis rebus impéndere, sed habita frequenter ab re distribuere, intantùm, vt non modò largus atque beneficus, verumetiam prodigus atque vastator à nonnullis æstimaretur. Ermerberga verò bonis studijs seruiens, domûs curam benè gerens, sua cùm discretione dispensans atque conseruans, bonæ matrisfamiliâs officio fungebatur. Mores erant probi & irreprahensibiles, ac iuxta rectam considerationem ratione subnixi. Hæc fuit vita eius: in hac, dum vixit, permansit, in hac finem vitæ sortiri promeruit.

Gundulph' fit monachus. Gundulfus verò circa diem obitûs sui, spreto seculo monachus factus, monachus defunctus est. At Anselmus filius horum, cùm puer paruulus esset, maternis, prout ætas sua patiebatur, colloquijs libenter animum intendebat: & audito vnum Deum sursùm in cælo esse, omnia

omnia regentem, omnia continentem, suspicatus est, vtpotè puer inter montes nutritus, cælum montibus incumbere, in quo & aulam Dei esse: eamq; per montes adiri posse. Cumq; hoc sæpiùs animo volueret, contigit vt quadam nocte per visum videret, se debere montis cacumen ascendere, & ad aulam magni regis Dei properare. Verùm priusquàm montem cœpisset ascendere, vidit in planitie, qua pergebat, ad pedem montis mulieres, quæ regis erant ancillæ, segetes metere: sed hoc nimis negligenter faciebant & desidiosè. Quarum puer desidiam dolens ac redarguens, proposuit animo, se apud Dñm regem ipsas accusaturum. Dehinc monte transcenso, regiam aulam subit, Dominum cum solo suo dapifero inuenit. Nam familiam suam, vt sibi videbatur, quoniam autumnus erat, ad colligendas messes miserat. Ingrediens itaq; puer, à Domino vocatur. Accedit, atque ad pedes eius sedet. Interrogatur iucunda affabilitate, qs sit, vel vndè, quid ve velit. Respondit ille ad interrogata, iuxta quod rem esse sciebat. Tũc ad imperium Dñi panis ei nitidissimus per dapiferum affertur, eoq; coram ipso reficitur. Manè igitur cùm qd viderit, ante oculos mentis reduceret, sicut puer simplex & innocens, se veraciter in cælo ex pane Domini refectum fuisse credebat, hocq; coram alijs ità publicè asserebat. Creuit ergò puer, & ab omnibus diligebatur. Mores etenim probi in eo erant, qui magnoperè eum diligi faciebant. Traditur literis, discit, & in breui plurimùm proficit. Necdùm attigerat ætatis annum quintumdecimum, & iam qualiter secundùm Deum vitam meliùs instituere posset, mente tractabat, idq; concepit apud se, nihil in hominum conuersatione monachorum vita præstantius esse. Quam assequi cupiens, venit ad quendam sibi notum Abbatem, rogans illũ, vt se monachum faceret. Sed Abbas voluntate illius agnita, quod petebat, inscio patre illius, nè offenderet animũ eius, facere recusauit. At ille in suo proposito perstans, orauit Deum, quatenùs infirmari mereretur, vt vel sic ad monachicum, quem desiderabat, ordinem susciperetur. Mira res. Vt enim Deus declararet, quantùm etiam in alijs de suæ pietatis auditu confidere posset, preces illius exaudiuit, ac illi protinùs validam corporis debilitatem immisit. Acriter igitur infirmatus ad Abbatem mittit, mortem se timere pronunciat, orat vt monachus fiat. Præfato timore obstante, non fit quod postulabat, & hoc quidem ad humanum tantùm spectabat examen. Ceterùm Deus, quem futura non fallunt, seruum suum ipsius loci conuersatione noluit implicari, propterea ꝙ alios quosdam in sinu misericordiæ suæ recõditos habebat, quos, vt postmodùm claruit, magìs per illum ad suam voluntatem in posterũ disponebat informari. Post hęc sanitas redit iuueni, quodq; tunc nequibat, in futuro se per gratiam Dei facturum mente proponit.

Mira pueri simplicitas.

Visio.

Vide pueri candorem.

Nota desiderĩu monachismi.

Exindè cùm corporis sanitas, iuuenilis ætas, seculi prosperitas ei arriderent, cœpit paulatìm feruor animi eius à religioso proposito tepescere intantùm, vt seculi vias magìs ingredi, quàm relictis eis monachus fieri cuperet. Studium quoquè literarũ, in quo se magnoperè solebat exercere, sensìm postponere ac iuuenilibus ludis cœpit operã dare. Veruntamen pia dilectio & diligens pietas, quas in matrẽ suam habebat, nonnihil eum ab istis restringebant. Defuncta verò illa, ilicò nauis cordis eius, quasi ancora perdita, in fluctus seculi penè tota dilapsa est. Sed omnipotens Deus, præuidens quid de illo facturus erat, nè animam suam, pace transitoria potitus, perderet, infestum ei & intestinũ bellum generauit. Hoc est, animum patris eius acerbo contra illum odio inflammauit intantùm, vt æquè, aut certè magìs ea, quæ benè, sicut quæ perperàm faciebat, insequeretur. Nec aliqua poterat patrem humilitate lenire: sed quanto illi se exhibebat humiliorem, tanto illum sibi sentiebat asperiorem. Quod nimìs intolerabile cernens, & nè deterius quid indè contingeret timens, elegit potiùs paternis rebus & patriæ renunciare, quàm patri suo vel sibi quamlibet infamiam ex sua cohabitatione procreare. Paratis itaque his, quæ necessaria erant in viam ituris, patria egreditur, vno, qui sibi ministraret, clerico comitatus. Cumq; dehinc in transcensu montis Senisij fatigaretur, & laboris impatiẽs corpore deficeret, vires suas niuem mandendo reparare tentabat. Nec enim aliud, quo vesceretur, præstò fuit. Quod minister illius aduertens, doluit, & nè fortè quid edendum haberetur in sacculo, qui asino illorum vehebatur, diligenter inuestigare cœpit, & mox contra spem panem in eo nitidissimum reperit. Quo ille refectus, recreatus est, & viæ incolumis restitutus.

Tepescit adolescẽtis feruor, dum arridet mũdus.

Pater eũ mirè insectat.

Discedit è patria.

Lanfranci præclarum encomion.

Exactis dehinc partìm in Burgundia, partìm in Francia fermè tribus annis, Normanniam adit: ibì quendam nomine Lantfrancum, virum videlicet valdè bonum, præstanti religione ac sapientia verè nobilem, videre, alloqui & cohabitare volens. Excellens siquidem fama illius circunquaquè percrebuerat, & nobilissimos quosque clericorum ad eum de cunctis mundi partibus agebat. Anselmus igitur viro adito, eumque singulari quadam sapientia pollere agnito, eius se magisterio subdit, eique post modicum familiaris præ cæteris discipulis fit. Occupatur die noctuque in literarum studio, non solùm quæ volebat à Lantfranco legendo, sed & alios, quæ rogabatur, studiosè docendo. Propter quæ studia, cùm corpus vigilijs, frigore & inedia fatigaretur, venit ei in mentem, quia si aliquandò monachus, vt olìm proposuerat, esset, acriora, quàm patiebatur, eum pati non oportere: nec tunc sui laboris meritum perderet, quod nunc, vtrùm sibi maneret, non perspiciebat. Hoc ergò mente concepto, totam intentionem suam ad placendum Deo dirigere cœpit, & spernendo mundum cum oblectationibus suis, reuerà cupit fieri monachus. Quid plura? Cogitat vbì meliùs perficere queat, quod facere desiderat, & ità secum tractat: Eccè, inquit, monachus fiam. Sed vbì? Si Cluniaci vel Becci, totum tempus, quod in discendis literis posui, perdidi. Nam & Cluniaci districtio ordinis, & Becci supereminens prudentia Lantfranci, qui illic monachus est, mihi aut nulli prodesse, aut nihil valere comprobabit. Itaq; in tali loco perficiam, quod dispono, in quo & scire meum possum ostendere, & multis prodesse. Hæc, vt lubens ipsemet referre solebat, secum meditabatur. addebatque: Necdùm eram edomitus, necdùm in me vigebat mundi contemptus. Vndè quod ego, vt putabam, fretus aliorum charitate dicebam, quàm damnosum esset, non aduertebam. Postmodùm autem in se reuersus: Quid, inquit, Esséne monachus, hoc est, velle scilicet alijs præponi, præ alijs honorari, ante alios magnificari? Non. Illic ergò, deposita contumacia, monachus deuéni, vbì, sicut æquum est, cunctis propter Deum postponaris, cunctis abiectior habearis, pręcunctis paruipendaris. & vbì hoc esse poterit? Equidem Becci. Ibì siquidem nullius ponderis ero, quandoquidem ille ibì est, qui præeminentis scientiæ luce conspicuus, cunctis sufficiens, cunctis honorabilis & acceptus est. Illic ergò requies mea, illic solus Deus intentio mea, illic solus amor eius erit contemplatio mea, illic beata & assidua memoria eius, felix solamē & satietas mea. Hæc cogitabat, hæc desiderabat, hæc sibi ꝑuenire sperabat. Raptabatur quoquè mens eius per id temporis in alias sectandæ semitas viæ, sed vis desiderij eius in hanc quàm maximè declinauerat. Sciens itaque scriptum esse, Omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebis: nolebat se alicui vni vitæ earum, quas mente voluebat, inconsultè credere, nè in aliquo videretur scripturæ præceptis non obedire. Amicos insupèr multos habens, sed cui se totum in istis committeret, consiliarium vnum de mille, videlicet præfatum Lantfrancum eligens, venit ad eum, indicans voluntatem suam ad tria pendére: sed per consilium eius ad vnum, quod potissimum iudicaret, duobus relictis, se velle tenere. Quę tria sic ei exposuit. Aut ēm, inquit, monachus fieri volo, aut eremi cultor esse desidero, aut ex proprio patrimonio viuens, quibuslibet indigentibus propter Deum pro meo posse exindè ministrare, si consulitis, cupio. (Iam enim pater eius obiërat, & tota hæreditas ad illum respiciebat.) In his, inquam, tribus volūtatē meam, domine Lantfrance, fluctuare sciatis, sed precor, vt me horum potissimo stabiliatis. Differt Lantfrancus sentētiam ferre, suadetq; negocium ad venerabilis Maurilij Rothomagensis episcopi audientiam magìs referre. Acquiescit Anselmus consilio, & comitatus Lantfranco pontificē petit. Tanta autem vis deuotionis pectus Anselmi tunc possidebat, tantumq; veri consilij Lantfranco inesse credebat, vt cùm Rothomagum petētes, per magnam, quę super Beccum est, syluam pergerent, si Lantfrancus ei diceret, in hac sylua mane, & nè, dum vixeris, hinc exeas caue, proculdubiò vt fatebatur, imperata seruaret. Peruenientes ergò ad episcopum, aduentûs sui causas ęi exponunt, quid indè sentiat quærūt. Nec mora, monachicus ordo pręcæteris laudatur, eiusq; propositum omnibus alijs antefertur. Anselmus hæc audiēs & approbans, omissis alijs, seculo relicto, Becci monachus factus est, anno ętatis suę vicesimoseptimo. Regebat eo tempore cœnobium ipsum dominus abbas Herluinus nomine, vir grandæuus, & magna probitate cōspicuus, qui primus ipsius loci abbas, monasterium ipsum à fundamentis de suo patrimo-

Anselmus in eius se disciplinam tradit.

Eccl. 32.

De vitę genere suscipiendo cōsulit Lanfrancū.

Ei⁹ erga Lāfrancū obseruantia.

Fit monachus.

Herluinus primus Abbas Beccēn.

monio fecerat. Sæpedictus autem Lantfrancus gradum Prioris obtinebat. Anselmus verò nouus monachus factus, studiosè vitam aliorũ religiosiùs viuẽtium æmulabatur. Immò ipse sic religioni per omnia seruiebat, vt qſquis religiosè in tota ipsa congregatione viuere volebat, in eius vita satìs inueniret quod imitaretur, & ità per triennium de die in diem semper in melius proficiens, magnus & honorandus habebatur.

Venerabili autem Lantfranco in Cadomensis cœnobij regimen assumpto, Prioris officio functus est, sicque Deo seruiendi ampliorem libertatem potitus, totum se, totum tempus suum, in illius obsequio expéndere, seculum & cuncta negocia eius ab intentione sua funditùs cœpit amouere. Factumque est, vt soli Deo, cęlestibusque disciplinis iugiter occupatus, in tantum speculationis diuinæ culmen ascenderit, vt obscurissimas, & ante tempus suum insolitas de diuinitate DEI & nostra fide quæstiones, Deo reserante perspiceret, ac perspectas enodaret, apertisq; rationibus, quæ dicebat, rata & catholica esse probaret. Diuinis nanq; scripturis tantam fidem adhibebat, vt indissolubili firmitate cordis crederet, nihil in eis esse, quod solidæ veritatis tramitem vllo modo exiret. Quapropter summo studio animum ad hoc intenderat, quatenùs iuxta fidem suam mentis ratione mereretur percipere, quæ in ipsis sensit multa caligine tecta latére. Contigit ergò quadam nocte, vt ipse in huiusmodi mente detentus, ante nocturnas vigilias vigilans in lecto iacéret, & meditãdo secum rimari conaretur, quonam modo Prophetæ præterita simul & futura, quasi pręsentia, olìm agnouerint, & indubitanter ea dicto vel scripto protulerint. Et eccè cùm in his totus esset, & ea intelligere magnoperè desideraret, defixis oculorum suorum radijs, vidit per medias maceries oratorij ac dormitorij monachos, quorum hoc officium erat, pro apparatu matutinarum altare & alia loca ecclesiæ circumeuntes, luminaria accendentes, & ad vltimum vnum eorũ, sumpta in manibus chorda, pro excitandis fratribus scillam pulsantem: ad cuius sonitum conuẽtu fratrum de lecto surgente, miratus est de re, quę acciderat. Concepit ergò apud se, Deo leuissimum esse, prophetis in spiritu vẽtura monstrare, cùm sibi cõcesserit, quæ fiebant, per tot obstacula corporeis oculis posse videre.

Fit prior. *Eius mẽtis pſpicacia.* *Corporeis oculis parietes penetrat.*

Hinc perspicatiori interiùs sapientiæ luce perfusus, mores omnis sexûs & ætatis ità discretionis ratiõe monstrante penetrauit, vt eum palàm indè tractantem, aduerteres cuique sui cordis arcana reuelare. Origines insupèr & ipsa, vt ità dicam, semina atque radices, nec non processus om̃ium virtutum ac vitiorum detegebat, & quemadmodùm vel hæc adipisci, vel hæc deuitari atque deuinci possent, luce clariùs edocebat.

Magnũ animi lumen.

Tantam autem omnis boni consilij vim in eo elucere cerneres, vt pectori eius spiritum consilij præsidere non ambigeres. Quàm promptus verò atque assiduus in sanctis exhortationibus fuerit, superuacuum est dicere, cùm illum semper in ipsis infatigabilem, omnes fermè audientes constat fatigâsse: quodque dicitur de sancto Martino, Eius ori nunquàm defuit Christus, siue iustitia, vel quicquid ad veram vitam pertinet, incunctanter confirmamus sine mendacio posse dici de illo. In his leue est lectorem aduertere, eum de mensa Domini non sine quodam præsagio per visum iam olìm nitido refectum pane fuisse.

Optim' cõsiliarius.

De corporalibus eius exercitijs, ieiunijs dico, orationibus atque vigilijs, melius æstimo silere, quàm loqui. Quid nanque de illius ieiunio dicerem, cùm ab initio Prioratûs sui tanta corpus suũ inedia macerauerit, vt non solùm omnis illecebra gulæ penitùs in eo postmodùm extincta sit, sed nec famem siue delectationem comedendi pro quauis abstinentia, vt ipse dicere consueuerat, aliquandò pateretur. Comedebat tamen vt alij homines, sed omninò parcè, sciens corpus suum sine cibo non posse subsistere. In orationibus autem, quas ipse iuxta desiderium & petitiõem amicorum suorum scriptas edidit, qua solicitudine, quo timore, qua spe, quo amore Deum & sanctos eius interpellauerit, necnon interpellandos docuerit, satìs est & me tacente videre: sit modò, q eis piè intendat, & spero, quia cordis eius affectum, suumq; profectum in illis & per illas gaudens percipiet.

Mira abstinẽtia. *Precationũ eius libell'.*

Quid de vigilijs? Totus dies in dandis consilijs sæpissimè non sufficiebat: addebatur adhuc pars maxima noctis. Præterea libros, qui ante id temporis ni-

Eius vigiliæ.

Corrigit libros. mis corrupti vbiquè terrarum erãt, nocte corrigebat, sanctis meditationibus insistebat, ex contemplatione summæ beatitudinis & desiderio vitæ perennis immensos lachrymarum imbres effundebat. Huius vitæ miserias, suaq;, si quæ erant, peccata & aliorum amarissimè flebat, & vix parùm ante vigilias nocturnas, sæpeque nihil somni capiebat. Talibus studijs vita eius ornabatur.

Qualiter autem erga subditos se habebat, det Deus ad æmulationem prælatorum, posse vel quid modicum dici. Cùm primùm igitur Prior factus fuisset, quidam fratres ipsius cœnobij facti sunt æmuli eius, videntes & videndo inuidentes illum præponi, quem iuxta conuersionis ordinem iudicabant eis debere supponi. Itaque turbati, aliosque turbantes, scandala mouent, dissensiones pariunt, sectas nutriunt, odia fouent: at ipse cum his, qui oderant pacem, erat pacificus, & detractationibus eorum reddebat officia fraternæ charitatis, mâlens vincere malitiam in bono, quàm à malitia eorum vinci in malo. Quod miserante Deo factum est: siquidem illi animaduertentes eũ omnimodis purè ac simpliciter in cunctis actionibus suis incedere, neq; quod iure blasphemari posset, in illo residere, mala volũtate in bonã mutata, dicta ei⁹ & facta in bono æmulari cœpêre. Verùm vt clareat, quo pacto id ꝓuenerit, vnũ ex ipsis exempli gratia ponã, quatenùs agnito, quo dolo Anselmi à sua prauitate sit mutat⁹, qualiter & alij per eũ correcti sint, ꝑpendat̃. Osbernus quidã nomine, ætate adolescẽtulus, ipsius monasterij monachus, ingenio qdẽ sagax, & artificiosis ad diuersa opera pollẽs manibus, bonã in se bonæ spei materiã ꝑferebat. Sed mores, qui in eo valdè peruersi erant, ista multùm decolorabant, & insupèr odium, quod omninò more canino contra Anselmum exercebat. Quod odium, quantùm ad se, Anselmus non magnipendens, sed tamen mores illius cõuenire sagacitati ingenij eius magnoperè cupiẽs, cœpit quadam sancta calliditate puerum pijs blandimentis delinire, puerilia facta eius benignè tolerare, multa illi, quæ sine ordinis detrimento tolerari poterant, concedere, in quibus & ætas eius delectaretur, & effrenis animus in mansuetudinem curuaretur. Gaudet puer in talibus, & sensìm à sua feritate ipsius dimittitur animus. Incipit Anselmum diligere, eius monita suscipere, mores suos componere. Quod ille intuens, prę cæteris eum familiariter amplectitur, nutrit, fouet, & vt semper in melius proficiat, omnibus modis hortatur & instruit. Dehinc pauiatìm ei, quæ concesserat, puerilia subtrahit, eumq; ad honestam morum maturitatem prouehere satagit. Non frustratur pia solicitudo eius, proficiunt in iuuene ac roborantur sacra monita eius. Ergò vbi de firmitate boni studij adolescentis se posse confidere animaduertit, mox omnes pueriles actus in eo resecat, & si quid reprehensionis cum admittere comperit, non modò verbis, sed & verberibus in eo acriter vindicat. Quid ille? Aequanimiter cuncta sustinet, confirmatur in proposito omnis religionis, feruet in exercitio discendæ omnis sanctæ actionis, suffert patienter aliorum contumelias, opprobria, detractiones, seruans erga omnes affectum synceræ dilectionis. Lætatur pater in his, vltrà, quàm dici possit, & diligit filium sancto charitatis igne, plusquàm credi posset. Sed cùm ipse (vt flens referebat) eum ad magnum Ecclesiæ fructũ proficere speraret, eccè graui corporis infirmitate præripitur, lectoque recipitur. Videres tum bonum patrem, felicis iuuenis amicum, lecto iacentis diù noctuque assidere, cibum & potum ministrare, omnium ministrorum super se ministeria suscipere, veri amici morem in omnibus gerere. Ipse corpus, ipse animam eius studiosissimè refouebat. Appropinquanti autem ad exitum, familiari præcepit alloquio, quatenùs post obitum suum, si possibile esset, suum esse sibi reuelaret. Spopondit, & transijt. Corpus defuncti ex more lotum, vestitum, in feretro compositum, in ecclesiam delatum est. Circunsederunt fratres, psalmos pro eius anima decantantes. Anselmus verò, quô liberiùs pro eo preces funderet, in secretiorem ecclesiæ locum secessit. Qui cùm inter ipsas lachrymas ex graui cordis mœstitudine corpore deficeret, & paululùm oculos in somnum deprimeret, vidit in spiritu mentis suæ quasdam reuerendi vultûs personas, candidissimis vestibus ornatas, domum, in qua idem Osbernus vitam finièrat, introïsse, & ad iudicandum circùm consedisse. Verùm cùm iudicij sententiam ignoraret, eamque solicitus nôsse desideraret: eccè Osbernus adest, similis homini ad se cùm aut ex languore, aut ex nimia sanguinis minutione fuerit exanimatus, redeunti. Ad quem pater: Quid est fili?

Aemulos patitur, dũ alijs antefertur.

Illos bonitate vincit.

Osberns eũ odit acerbè.

Eum mira prudentia Anselmus corrigit.

Osberni admiranda mutatio.

Osbernus obit.

Apparet S. Anselmo.

filii? Quomodò es? Cui ille hæc verba respondit: Ille antiquus serpens tèr insurrexit in me, & tèr cecidit in semetipsum, & vrsarius Domini Dei liberauit me. Quo dicto, Anselmus oculos à somno leuauit, & Osbernus non comparuit. En obedientiam mortuus viuo exhibebat, quam viuens viuenti exhibere solebat. Quòd si quispiam audire velit, qualiter hæc obedientis verba defuncti, ipse Anselmus fuerit interpretatus, breuì accommodet aures. Tèr, inquit, antiquus serpens insurrexit in eum, qa de peccatis, quę post baptismum, priusquàm à parentibus ad seruitiũ Dei in monasteriũ offerretur, illum diabolus accusauit: de peccatis etiam, quæ post oblationem parentum ante suam professionẽ fecerat, illũ accusauit: de peccatis nihilominùs quę post professionẽ ante obitum suũ egerat, illum accusauit. Sed tèr cecidit in semetipsum, qa peccata, quę in seculo constitutus admiserat, per fidem parentum, quandò eum Deo obtulerunt, deleta inuénit. Et peccata, quę postmodùm in monasterio degens ante suam professionem fecerat, in ipsa professione deleta inuénit. Peccata etiã, quæ post professionẽ ante obitum suum egerat, per veram confessionẽ & pœnitẽtiam deleta atq; dimissa in ipso eius obitu confusus inuénit: sicq; malignas versutias suas, q. bus eum ad peccandum illexerat, iusto Dei iudicio in se ad cumulũ suæ damnationis retorqueri ingemuit. Et vrsarius Dñi Dei liberauit eũ. Vrsarij Dei, boni angeli sunt. Sicut eñ vrsarij vrsos, ità angeli malignos dæmones à sua sæuitia coërcent & reprimunt, nè nobis tantùm noceant, quantùm volunt. Post hęc Anselmus, vt sanctę dilectiõis munus, quod viuo impẽderat, mortuo nõ negaret, per integrũ annum Missam pro anima eius om̃i die celebrauit. Quòd si aliquandò à celebratione ipsius sacramẽti impediebatur, eos, q Missas familiares debebãt, suã ꝑ anima fratris Missam dicere faciebat, & ipse Missas eorũ, dum opportunũ erat, ante Missam sui defuncti alia Missa persoluebat. Itaq; per singulos dies totius anni aut ipse ꝑ illo Missam celebrauit, aut ab alio celebratã alia Missa mutuatus est. Super hęc missis circunquaq; epistolis, pro anima sui Osberni oratiões fieri petijt & obtinuit. Hęc fratres vidẽtes, & socordiam sui cordis redarguẽtes, se miseros ac infelices, Osbernũ beatum p̃dicant ac felicem, q talem amorẽ, talẽ meruit inuenisse subuentionẽ. Ex hoc ergò singuli quiq; corpore & animo se subdunt Anselmo, cupientes in amicitiam eius hęreditario iure succedere Osberno. At ille in conuersione ipsorum Deo gratias agens, omnibus omnia factus est, vt omnes saluos faceret.

Professio monastica delet peccata.

Vrsarij Dei.

Veruntamen adolescentibus atq; iuuenibus pręcipua cura intendebat, & inquirẽtibus de hoc ratiõem, sub exemplo reddebat. Comparabat ceræ iuuenis ętatem, quæ ad formandum sigillum aptè est temperata. Nam si cera, inquit, nimìs dura vel mollis fuerit, sigillo impresso, eius figuram in se nequaquàm ad plenum recipit. Si verò, inquit, ex vtrisque, duritia scilicet atq; mollitie, discretè habens, sigillo imprimitur, tũc forma sigilli omninò perspicua & integra redditur. Sic est in ætatibus hominum. Videas hominem in vanitate huius seculi ab infantia vsque ad profundam senectutem conuersatum, sola terrena sapientem, & in his penitùs obduratum. Cùm hoc age de spiritualibus, huic de subtilitate contemplationis diuinæ loquere, hunc secreta cælestia doce rimari, & perspicies eum nec quid velis quidem posse videre. Nec mirum: indurata cera est: in istis ætatem non triuit, aliena ab istis sequi didicit. Econtrariò cõsideres puerum, ætate ac scientia tenerum, nec bonum nec malum discernere valentem, nec te quidem intelligere de huiusmodi differentem. Nimirùm mollis cera est & quasi liquens, nec imaginem sigilli quoquo modo recipiens. Medius horum adolescens & iuuenis est, ex teneritudine atq; duritia congruè temperatus. Si hunc instruxeris, ad quę voles, informare valebis. Quod ipse animaduertens, iuuenibus maiori solicitudine inuigilo, procurans cuncta in eis vitiorum germina extirpare, vt in sanctarum exercitijs virtutum, posteà competenter edocti, spiritualis in se transformẽt imaginem viri.

Iuuent' cerę cõparat.

Senes.

Pueri.

Iuuenes.

Sed cùm inter hæc eum diuersa diuersorum negocia fatigarẽt, & nonnunquàm illius mentem à sua quiete turbarent, consilium super his à supradicto venerandæ memoriæ archiepiscopo Rothomagensi Maurilio postulaturus, Rothomagum venit. Cumque sui aduentûs causam pontifici exponeret, ac inter verba pro amissa statûs sui tranquillitate vehementissimè fleret, ab onere prælationis, quod sibi fatebatur importabile, vt releuari mereretur, magnoperè cœpit rogare. At ille, sicuti vir ma-

magnæ sanctitatis, Noli, inqt, mi fili charissime, quod quæris, quærere: nec te à subiectione aliorum, tuî solius curam gerens, velis retrahere. Verè etenim dico tibi, me de multis audisse, multosq; vidisse, qui quoniam causa suę quietis proximorum vtilitati per pastoralem curam inuigilare noluerūt, per desidiam ambulantes, semper de malo in peius profecerunt Quapropter nè tibi (quod absit) hoc idem cōtingat, per sanctam obedientiam pręcipio, quatenùs pręlationem, quam nunc habes, retineas, nec eam, nisì tuo iubente Abbate, quomodolibèt deseras: & si quādò fueris ad maiorem vocatus, eam suscipere nullatenùs abnuas. Scio enim, ꝙ in hac, quam tenes, non diù manebis, verùm ad altiorem pręlationis gradum post nō multum prouehéris. Quibus auditis, Væ, inqt, misero mihi. In eo quod porto, deficio: & si grauius imponitur onus, reijcere nō audeo? Reperit præsul edictum, & vt priùs, iubet nè transgrediatur.

Periculosum est abijcere curā animarū.

Dehinc Anselmus ad monasterium reuersus, talem se cunctis exhibuit, vt ab omnibus loco charissimi patris diligeretur. Ipse enim mores omnium & infirmitates æquanimiter sufferebat, & vnicuiq;, sicut expedire sciebat, necessaria suggerebat. O quot in sua iam infirmitate desperati, per piam solicitudinē eius sunt ad pristinam sanitatem reuocati. Quod tu Hereuualde decrepite senex in teipso percepisti, quandò grauatus nō solùm ætate, sed & valida infirmitate, ità vt nihil tui corporis, pręter linguam, haberes in tua potestate, per manus illius pastus, & vino, de racemis per vnā in aliam eius manum expresso, de eius ipsa manu bibens, es refocillatus, ac pristinæ sanitati redonatus. Neq; enim alium aut aliundè potum sumere poteras, q tibi cordi esset, vt referebas. Ipse quippe Anselmus in vsu habebat, infirmorum domū frequentare, singulorum fratrum infirmitates diligenter inuestigare, & quod infirmitas cuiusq; expetebat, singulis absque mora seu tædio subministrare. Sicq; sanis pater, & infirmis erat mater, immò sanis & infirmis pater & mater in commune. Vndè & quicquid secreti apud se quiuis illorum habebat, non secùs quàm dulcissimæ matri, illi reuelare satagebat. Veruntamen solers diligentia iuuenum hoc præcipuè exercebat.

Eius erga ægrotos cura & solicitudo.

De quorum numero quidam in ipso cōuentu hoc apud se proposúerat, quatenùs nulla occasione vnquàm suam manum suis genitalibus membris admoueret. Cui proposito inuidens diabolus, tantum dolorem & angustiam in eisdem membris fecit eum sentire, vt se iuuenis nullo modo ferre valeret. Sentiebatur etenim caro ipsa tanti ponderis esse, àc si quædam plumbi grauissima moles ad ima eum detrahens, in illa sui corporis parte penderet. Cumq; in habitu suo anxietatis magnitudinē dissimulare nō posset, requisitus ab Anselmo quid haberet, rem celare nō potuit. Admonitus itaq;, vt modum ægritudinis admota manu probaret, verecundatus recusauit, timens nè propositum violaret. Tunc Anselmus, assumpto secum quodam grandæuo fratre & religioso, iuuenem languidum in secretiorem locum ducit, vtpotè modum infirmitatis illius agniturus, & auxilium pro possibilitate laturus. Quid ampliùs? Caro sanissima reperitur, & admodùm mirati sunt. Euestigiò quippe omnis illa diabolica vexatio cadit, nec in huiusmodi fatigat vlteriùs iuuenem, quem simplex Anselmi adspectus à tanta clade fecit immunem.

Præterea quidam ex antiquioribus ipsius cœnobij fratribus, qui veteri odio plurimùm erat infestus Anselmo, nec vllatenùs poterat super eum respicere simplici oculo, infirmitate pressus, ad extrema perductus est. Cùm itaque fratres meridiana hora in lectis ex more quiescerent, ipse in domo infirmorum, in qua iacebat, cœpit miserandas voces edere, & quasi quorundam horridos adspectus subterfugere gestiret, pallens & anxiè tremens, vultum suum delitescendo hincindè commutare: Territi fratres, qui aderant, quid haberet, percontantur. At ille: Geminos immanes lupos me inter brachia sua compressum tenere, & guttur meū impressis dētibus iamiam suffocare videtis, & quid mihi sit quæritis? Quo audito, vnus ex monachis, Riculphus nomine, ad Anselmum, qui tunc in claustro emendandis libris intendebat, concitus perrexit, & eo extra claustrum educto, quid circa infirmum fratrem ageretur, patefecit. Iussus ergò Riculphus ad ęgrum redijt, & Anselmus in secretiorem locum solus secessit: Post modicum, domum in qua frater, qui patiebatur, erat, ingrediens, leuata manu, signum sanctæ Crucis edidit, dicens: In nomine patris & filij & spiritûs sancti. Ad quod factum statìm æger conquieuit, exhilarato vultu, intimo cordis affectu DEO gratias agere cœpit. Dicebat enim, quòd Anselmo ostium

Frater ei infestus, in summo versatur periculo.

Eum Anselmus liberat

um, ingrediente, & extensa manu signum sanctæ crucis edente, viderit ex ore illius flammam ignis in modum lanceæ procedentem, quę in lupos iaculata, eos deterruit, & celeri fuga delapsos procùl abegit. Tunc Anselmus ad fratrem accedens, atq; cum eo de salute animæ suæ secretiùs loquens, ad pœnitudinem & cōfessionem omnium, in quibus se Deum offendisse recordari valebat, cor eius inclinauit. Paterna dehinc authoritate à cunctis absolutum, dixit eum hora qua fratres ad Nonam surgerent, præsenti vita decessurum, Quod & factum est. Nam monachis à lecto surgentibus, ipse ad terram depositus est, & illis circa ipsum in vnum collectis, defunctus est.

Præfatus Riculphus secretarij, id est, custodis, officio in ipso cœnobio fungebatur. Hic quadā nocte, dum tempus & horam, qua fratres ad vigilias excitaret, per claustrū iens, obseruaret, fortè ante ostium capituli pertransiuit: introspiciens verò, vidit Anselmum in oratione stantem, ingenti splendentis flammæ globo circuncinctum. Miratur, & quod videbat, quid noui prætenderet, ignorabat. Existimabat enim Anselmum ea hora sopori potiùs, quàm orationi occupatum. Ocyùs itaque dormitorium ascendit, ad lectum Anselmi vadit, sed eum ibì nequaquàm inuenit. Regressus igitur, hominem in capitulo reperit, sed globum ignis, quem reliquerat, non inuénit. *Orās, splendore cinct⁹ videtur.*

Alio quodam tempore eidem Anselmo mandatum ab vno de principibus Normanniæ est, quatenùs ad se in Angliam transire vellet, cùm propter alia negocia, tum vt sua prece iter illius per maritima pericula tueretur. Ascendit, abijt, iam dies mutui colloquij in vesperam declinabat, & principem de hospitando Anselmo nulla cura detinebat. Quod vbì Anselmo innotuit, nihil super se cuiquā locutus, accepta licentia, loco decessit. Eunti autem, & quò diuerteret, incertum habenti, (Beccus enim longè aberat) occurrit vnus de monachis Becci, volēs illuc ire, quo eum sciebat principis colloquio detineri. Interrogat ergò eum Anselmus, quò tendat, ac deindè quid consilij de suo hospitio ferat. Respondit: Et quidem, pater, hospitium qualecunque non longè habemus: sed quid vobis & fratribus præter panem & caseum apponatur, non habemus. At ille subridens: Bone vir, ait, nè timeas: immò citus procede, & misso reti in vicinum amnem, statìm inuenies piscem, qui sufficiet omnibus nobis. Ille accepto mandato præuolat, accitoque piscatore, quid Anselmus iusserit, intimat, ac vt velociùs rete in fluuiū iactet, iubet, hortatur & obsecrat. Admiratus ille, parére petenti moratur, ridendum potiùs quàm attentandum, quod dicebat, fore pronuncians. Tandèm tamen à fratre coactus, contra spem rete iecit, & ilicò trutam insolitæ magnitudinis cum alio quodam pisciculo cepit. Territus piscator ad factum & obstupefactus, asseruit se iam per viginti annos recessus aquæ illius rimâsse, & nunquàm huiusmodi trutam in ea reperire potuisse. Parata igitur & vito apposita, iuxta verbum eius, sibi & suis copiosè suffecit, & superabundauit. *Nō sine miraculo piscis capitur.*

Alia vice vir quidam, Vualterus nomine, cognomine Tirellus, eundem hominem per terram suam transeuntem detinuit, nolens eum à se impransum dimittere. Verùm cùm ipse de penuria piscium conquereretur, & quòd tanto viro ac monachis eius, nisì vilia quædam, non haberet quæ apponeret, alludens dixit ei Anselmus: Sturio vnus en tibi defertur, & animus tuus de deliciarum inopia queritur? Ridet ille, fidem his, quæ audiebat, præbere nullatenùs valens. Euestigiò autem verborum Anselmi, duo ex hominibus viri attulerunt sturionem vnum prægrandem, quem in ripa fluminis Alteiæ dixerunt à pastoribus suis inuentum, sibique transmissum. Si spiritum prophetiæ in his viro affuisse quis dubitat, gestæ rei veritas, quid sit tenendum, declarat. *Prędicit futura.*

His temporibus scripsit tractatus tres, scilicet de Veritate, de Libertate arbitrij, & de Casu diaboli. In quibus satis patet, vbi animum fixerit, quanuis ab eis, quæ aliorum cura expetebat, talium rerum consideratione nullo se modo subtraxerit. Scripsit & quartum, quem intitulauit, de Grammatico. In quo cum discipulo, quem secum disputantem introducit, disputans, cùm multas quæstiones dialecticas proponit & soluit, tum qualitates & qualia, quomodò sint discretè accipienda, exponit & instruit. Fecit quoquè libellum vnum, quem Monologion appellauit: Solus enim in eo secum loquitur, ac tacita omni authoritate diuinæ scripturę, quid Deus sit, sola ratione sic, nec aliter esse posse, probat & adstruit. *Edit aliquot libros.* *Monologiū*

Post

Quæstio difficilis eum valdè exercet.

Post hæc incidit sibi in mentem inuestigare, vtrùm vno solo & breui argumento probari posset id, quod de Deo creditur & prædicatur: videlicet, quòd sit æternus, incommutabilis, omnipotens, vbiq; totus, incõpræhensibilis, iustus, pius, misericors, verax, veritas, bonitas, iustitia, & nonnulla alia, & quomodò hæc omnia in ipso vnum sunt. Quæ res, sicut ipse referebat, magnam sibi peperit difficultatem. Nam hæc cogitatio partìm illi cibum, potum, & somnum tollebat: partìm, & quod magìs eum grauabat, intentiõem eius, qua matutinis & alijs seruitio Dei intendere debebat, perturbabat. Quod ipse animaduertens, nec adhuc, quod quærebat, ad plenũ capere valens, ratus est huiusmodi cogitationem, diaboli esse tentationem, nisusque est eam procùl repellere à sua intentione. Verùm quanto plùs in hoc desudabat, tanto illum cogitatio ipsa magìs ac magìs infestabat. Et eccè quadam nocte inter nocturnas vigilias Dei gratia illuxit in corde eius, & res patuit intellectui, immensoque gaudio & iubilatione repleuit omnia intima eius. Reputans ergò apud se hoc ipsum & alijs, si sciretur, posse placere, liuore carens, rem ilicò scripsit in tabulis, easque solicitiùs custodiendas vni ex monasterij fratribus tradidit. Post dies aliquot tabulas repetit à custode. Quæruntur in loco, vbì repositæ fuerant, nec inueniuntur. Requiruntur à fratribus, nè fortè aliquis eas acceperit, sed nequaquàm: Nec enim hucusquè inuentus est, qui recognouerit se quicquam indè sciuisse. Reparat Anselmus aliud de eadem materia dictamen in alijs tabulis, & illas sub cautiori custodia tradit custodiendas. Ille in secretiore parte lectuli sui tabulas reponit, & sequenti die nil sinistri suspicatus, easdem in pauimento sparsas ante lectum reperit, cera, quę in ipsis erat, hac illac frustatim dispersa. Leuantur tabulæ, cera colligitur, & pariter Anselmo reportantur. Adunat ipse ceram, & licèt vix, scripturam recuperat. Veritus autem, nè qua incuria penitùs perditum eat, eam in nomine Domini pergameno iubet tradi. Composuit ergò indè volumen paruulum, sed sententiarum ac subtilissimę contemplationis pondere magnũ, quod Prosologion nominatur. Alloquitur etenim in eo opere, aut seipsum, aut Deum. Quod opus cùm in manus cuiusdam venisset, & is in quadam ipsius operis argumentatione non parùm offendisset: ratus est eandem argumentationem ratam non esse: quam refellere gestiens, quoddam contra illam scriptum composuit, & illud fini eiusdem operis scriptum apposuit. Quod cùm sibi à quodam amico suo transmissum Anselmus considerâsset, gauisus est, & repræhensori suo gratias agens, suam ad hoc responsionem edidit, eamque libello sibi directo subscriptam, sub vno ei, q miserat, amico remisit. Hoc ab eo & ab alijs, qui libellum illum habere dignantur, petitum iri desiderans, quatenùs in fine ipsius suę argumẽtationis repręhensio, & reprehensioni sua responsio subscribatur.

Perdit, quæ de ea q̃stione scripsit.

Eius multæ Epistolæ.

Inter hæc scripsit etiam quamplures epistolas, per eas nonnullis ea, quæ secundùm diuersitatem causarum sua intererant, procurare mandans, & nonnullis consilium de negocio suo quærentibus, pro ratione respondens. Et quidem de his, quæ diuersæ causæ scribere cogebant, mentionem facere supersedemus. Quid autem consilij cuidam Lanzoni, nouiter apud Cluniacum facto monacho per vnam mandauerit, huic operi inserere curaui, quatenùs in hac vna cognoscatur, quid de alijs perpendatur. Scripsit itaque inter alia sic: Ingressus es, charissime, professusque Christi militiam, in qua non solùm apertè obsistentis hostis violentia est propellenda, sed & quasi consulentis astutia cauenda. Sæpè nanque, dum tyronem Christi vulnere malę voluntatis apertè maleuolus non valet perimere, sitientem tamen poculo venenosæ rationis maleuolè callidus tentat extinguere. Nam cùm monachum nequit obruere vitæ, quam professus est, odio, nititur eum conuersationis, in qua est, subruere fastidio. Et licèt illi monachicum propositum tenendum quasi concedat, tamen quia hoc sub talibus, aut inter tales, aut in eo loco incepit, illum stultum nimis inprudentemq; multimodis versutijs arguere non cessat: vt dum illi persuadet incepto DEI beneficio ingratum existere, iusto iudicio nec ad meliora proficiat, nec quod accepit, teneat, aut in eo vtiliter persistat. Quippe dum incessanter laboriosis cogitationibus de mutando, aut si mutari non valet, saltem de improbando initiò meditatur, nunquàm ad finem perfectionis tendere conatur. Nam quoniam illi fundamentum, quod posuit, displicet, nullatenùs illi structuram bonæ vitæ superædificare libet. Vndè fit, vt quemadmodùm arbuscula, si sæpè transplantetur, aut

Ex epistola ad Lãzonẽ.

Callida diaboli neq̃tia.

aut nupèr plantata, in eodem loco crebra conuulſione inquietetur, nequaquàm radicare valens, ariditatem citò attrahit, nec ad aliquam fructûs fertilitatem ꝑuenit: ſic infelix monachus, ſi ſæpiùs de loco ad locum proprio appetitu mutatur, aut in vno permanens, frequenter eius odio concutitur, nuſquàm amoris ſtabilitus radicibus, ad omne vtile exercitium langueſcat, & nulla bonorum operum vbertate diteſcat: Cumque ſe nequaquàm ad bonum, ſed in malum proficere (ſi fortè hoc recogitat) perpendat, omnem ſuæ miſeriæ cauſam non ſuis, ſed aliorum moribus iniuſtus intēdat, atq; indè ſe magìs ad odium eorũ, inter quos conuerſatur, infeliciter accēdat. Quapropter quicunq; cœnobitarũ fortè ꝓpoſitum aggreditur, expedit ei, vt in quocunq; monaſterio profeſſus fuerit (nisì tale fuerit, vt ibì malum facere inuitus cogatur) tota mentis intentione amoris radicibus ibì radicare ſtudeat, atq; aliorum mores aut loci conſuetudines, ſi contra diuina præcepta non ſunt, etiamſi inutiles videantur, dijudicare refugiat. Gaudeat ſe iam tandèm inueniſſe, vbì ſe non inuitum, ſed voluntarium tota vita manſurum, omni tranſmigrandi ſolicitudine propulſa, deliberet: vt quietus ad ſola piæ vitæ exercitia exquirenda ſedulò vacet. Quòd ſi ſibi videtur maiora quædã ac vtiliora ſpirituali feruore appetere, quàm illi præſentis monaſterij inſtitutionibus liceat, æſtimet aut ſe falli, ſiue præferēdo paria paribus, vel minora maioribus: ſiue præſumendo ſe poſſe, quod non poſſit: aut certè credat ſe non meruiſſe, quod deſiderat. Quòd ſi fallitur, agat gratias diuinæ miſericordiæ, qua ab errore ſuo defenditur, nè ſine emolumento, aut etiam cum iactura locũ vel vitæ ordinem mutando, inconſtantiæ leuitatisq; fruſtrà crimen ſubeat, aut maiora ſuis viribus experiendo fatigatus, deteriùs in priora, aut etiam in peiora prioribus deficiat. Si autem verè meliora illis, quæ in promptu ſunt, nondùm meritus optat, patienter toleret diuinum iudicium, quod vlli aliquid iniuſtè non denegat, neq; murmurãdo aut obloquēdo Deum offendat: ſed æquanimiter omnia ſufferat, omnia ad meliora conetur deducere ferendo: nè per impatientiam iudicem iuſtum exaſperans, mereatur quod non habet, non accipere: & quod accepit, amittere: aut quod non amat, inutiliter tenere. Seu verò miſericordiam ſeu iudicium erga ſe in illis, quæ non habet & optat, perſentiat, lætus ex his quæ accepit, largitati ſupernę gratias dignas perſoluat. Et quia ad qualemcunque portum de procelloſis mundi turbinibus potuit pertingere, caueat in portûs tranquillitatem, ventum leuitatis & impatientiæ turbinem inducere: quatenùs mens, conſtantia & manſuetudine tutantibus quieta, diuini timoris ſolicitudini & amoris delectationi ſit intenta. Nam timor per ſolicitudinem cuſtodit, amor verò per delectationem perficit. Scio, quia hæc maiorem aut ſcribendi, aut colloquendi exigunt amplitudinem, vt pleniùs intelligatur, quibus ſcilicet dolis antiquus ſerpens ignarum monachum in hoc genere tentationis illaqueet, & econtrà quibus rationibus prudens monachus eius callidas perſuaſiones diſſoluat & annihilet: ſed quoniam iam breuitatem, quam exigit epiſtola, exceſſi, & totum, quod hinc dixi, aut dicendum fuit, ad cuſtodiendam mentis quietem pertinet, huius rei breuis exhortatio epiſtolam noſtrã terminet. Nec putes, chariſſime, hęc me idcircò dicere quòd ſuſpicer te aliqua mentis inquietudine laborare: Sed quoniam dominus Vrſio cogit me aliquam admonitionem tibi ſcribere, neſcio quid potiùs moneam, quàm cauere hoc ſub ſpecie rectę voluntatis, quod ſcio nouitijs quibuſdam ſolere ſubrepere. Quapropter amice mi & frater dilectiſſimę, conſulit, monet, precatur te tuus dilectus dilector totis cordis viſceribus, vt totis viribus quieti mentis ſtudeas, ſine qua nulli licet callidi hoſtis inſidias circunſpicere, vel ſemitas virtutum anguſtiſſimas ꝑſpicere. Ad hanc verò monachus, qui in monaſterio conuerſatur, pertingere nullatenùs valet ſine conſtantia & manſuetudine, quę mãſuetudo indiſſolubilis comes eſt patientiæ: & nisì monaſterij ſui inſtituta, quę diuinis non prohibentur mandatis, etiam ſi rationem eorum non peruiderit, vt religioſa ſtuduerit obſeruare. Vade, & omnipotens Dominus perficiat greſſus tuos in ſemitis ſuis, vt non moueantur veſtigia tua, vt in iuſtitia appareas in conſpectu Domini, & ſatieris, cùm apparuerit gloria eius.

Monaſterium ſuum monacho non mutandum.

Timor. Amor.

Mentis tranquillitati ſummoperè ſtudendum

Pſal. 16.

Inter hæc cùm iam, vt dictis & ſcriptis ſuis mores ſui in nullo diſcordarent, totã ſuæ mentis intentionē in contemptũ mundi cõpoſuiſſet, & his ſolis, ꝙ Dei erant, totũ ſtudium ſuũ infixiſſet, cõtigit, vt infirmitate correptus, grauiter affligeretur. Sed ipſe in

Viſionem in ecſtaſi videt.

Deo ſemper exiſtens,languore paulisper ſedato,extra ſe per mentis exceſſum raptus, videt fluuium vnum rapidum atq; præcipitem,in quem confluebant omnium fluxuũ purgaturæ, & quarunq; rerum terræ lauaturæ. Videbatur itaq; aqua ipſa nimis turbida & immunda. & omni ſpurcitiarum ſorde horrida. Rapiebat igitur in ſe, quicquid attingere poterat, & deuoluebat tam viros q̃ mulieres, diuites & inopes ſimul. Quod cùm Anſelmus vidiſſet,& tam obſcœnam reuolutionem illorũ miſeratus, vndè viuerẽt, aut vndè ſitim ſuam refocillarẽt qui ſic ferebãtur,inquireret, accepiſſetq;

Nota de mundo.

reſponſum, eos ea, qua trahebantur,aqua viuere delectariq;,indignantis voce inqt: Quomodò? Talíne aliqs cœno potatus,vel ꝑ ipſo hominũ pudore ſe ferret? Ad hæc ille, qui comitabatur eum,Nè mireris,ait. Torrens mundi eſt,quod vides,quo rapiũtur & inuoluuntur homines mundi,& adiecit: Vísne videre,quid ſit verus monachatus? Reſpondit: Volo. Duxit ergò illum quaſi in conſeptum cuiuſdam magni & ampli

Item de monachatu

clauſtri,& dixit ei: Circunſpice. Adſpexit, & eccè parietes clauſtri illius obducti erãt argento puriſſimo : Herba quoq; mediæ planitiei virens erat & ipſa argentea, mollis quidem & vltra humanam opinionem delectabilis: Hæc more alterius herbæ ſub his, qui in ea pauſabãt,leniter flectebatur,& ſurgentibus ipſis,& ipſa erigebatur. Itaq; locus ille totus erat amœnus, & præcipua iucunditate repletus. hunc ergò ad inhabitandum elegit ſibi Anſelmus. Tunc ductor eius dixit ei: Eià,vis videre, quid ſit patientia vera? Ad quod cùm ille magno cordis affectu geſtiret, & ſe id quãmaximè velle reſponderet, ad ſe ſubitò reuerſus,& viſionem & viſiõis demonſtratorẽ dolens ac gemebundus pariter amiſit. Duas autẽ,quas viderat, viſiões intelligens,ſecumq; reuoluẽs, eo magìs vnius horrorẽ fugere,quo alteriꝰ amœnitate ſtuduit delectari. Totum ergò deincèps ſeſe dedit in hoc,vt verus monachus eſſet, & vt vitã monachicam firma ratiõe cõpræhenderet,alijsq; ꝓponeret: Nec eſt priuatus deſiderio ſuo. Quod quidẽ,vt æſtimo,aliquãtùm ꝑcipi poterit ex verbis eius,q̃ per vices huic opuſculo indere rati ſumus,iuxta quod ſeries geſtæ rei,quã ſuſcepimus,enarrare poſtulabit. Nec enim mihi videtur,pleniter poſſe pertingi ad notitiã inſtitutiõis vitæ illius, ſi deſcriptis actibus eius,quis vel qualis fuerit in ſermone,taceatur.

Colloquiũ eius cum quodã Abbate,vt pueri ſint in cœnobijs tractandi.

Quodam igitur tempore cùm quidã Abbas,q admodũ religioſus habebatur,ſecum de his,q̃ monaſticæ religiõis erant,loqueretur,ac inter alia de pueris in clauſtro nutritis verba cõferret,adiecit: Quid, obſecro,fiet de iſtis? Peruerſi ſunt & incorrigibiles, die ac nocte non ceſſamus eos verberantes,& ſemper fiũt ſibijpſis deteriores. Ad quæ miratus Anſelmus: Non ceſſatis,inquit,eos verberare? Et cùm adulti ſunt, quales ſunt? Hebetes,inquit,& beſtiales. At ille: Quàm benè omne nutrimentũ veſtrum expenditis,qui de hominibus beſtias nutriuiſtis? Et nos,ait,quid poſſumus indè? Modis omnibus conſtringimus eos,vt ꝓficiant, & nihil proficimus. Conſtringitis? dic mihi, quæſo, Dñe Abba, ſi plantã arboris in horto tuo plantares,& mox illam omni ex parte cõcluderes,vt ramos ſuos nullatenùs extendere poſſet, cùm eam poſt annũ excluderes,qualis arbor indè ꝓdiret? Profectò inutilis,incuruis ramis & ꝑplexis. Et hoc ex cuius culpa ꝓcederet,nisì tua,q eam immoderatè conclusiſti? Certè hoc facitis de pueris veſtris. Plantati ſunt ꝑ oblationẽ in horto Eccleſiæ,vt creſcant & fructificent Deo. Vos autẽ intantùm terroribus, minis & verberibus vndiq; illos coarctatis,vt nulla ſibi penitùs liceat libertate potiri. Itaq; indiſcretè oppreſſi, prauas & ſpinarum more perplexas intrà ſe cogitationes congerunt,fouent,nutriunt,tantaq; eas nutriendo vi ſuffulciunt,vt omnia,q̃ illorũ correctiõi poſſent adminiculari,obſtinata mente ſubterfugiant. Vndè fit,vt quia nihil amoris, nihil pietatis, nihil beneuolentiæ ſiue dulcedinis circa ſe in vobis ſentiunt,nec illi alicuius in vobis boni poſteà fidẽ habeant, ſed omnia veſtra ex odio & inuidia contra ſe procedere credant. Contingitq; modo miſerabili,vt ſicut deincèps corpore creſcunt,ſic in eis odium & ſuſpicio omnis mali creſcat, ſemper pronis & incuruis ad vitia. Cumque ad nullum fuerint in vera charitate nutriti,nullum nisì depreſſis ſupercilijs,oculóve obliquo valent intueri. Sed propter Deum vellem diceretis mihi, quid cauſæ ſit, quòd eis tantùm infeſti eſtis? Nónne homines,nónne eiuſdẽ naturæ ſunt,cuius vos eſtis? Velletísne vobis fieri,quod illis facitis, ſi quidem, quod ſunt,vos eſſetis? Sed eſto. Solis eos percuſſionibus & flagellis, ad mores bonos vultis informare. Vidiſtis vnquàm aurificem ex lamina auri vel argenti,ſolis percuſſionibus imaginem ſpecioſam formâſſe? Non puto.

puto. Quid tunc? Quatenùs aptam formam ex lamina aptet, nūc eam suo instrumēto leniter premit & percutit, nunc discreto leuamine leniùs leuat & format. Sic & vos si pueros vestros cupitis ornatis moribus esse, necesse est, vt cum depressionibus verberum, impendatis eis paternæ pietatis & mansuetudinis leuamen atq; subsidiū. Ad hæc Abbas: Quod leuamen? quod subsidium? Ad graues & maturos mores illos constringere laboramus. Cui ille: Benè quidem. Et panis & quisq; solidus cibus, vtilis & bonus est, eo vti valenti. Verùm subtracto lacte, ciba indè lactentem infantem, & videbis eum magìs ex hoc strangulari, quàm recreari. Cur hoc? Dicere nolo, quoniam claret. Attamen hoc tenete, quia sicut fragile & forte corpus pro sua qualitate habet cibum suum, ità fragilis & fortis anima habet pro suî mensura victum suum. Fortis anima delectatur & pascitur solido cibo, patientia scilicet in tribulationibus, non concupiscere aliena, percutienti vnam maxillam præbere alteram, orare pro inimicis, odientes diligere, & multa in hunc modum. Fragilis autem adhuc in Dei seruitio, tenero lacte indiget, mansuetudine videlicet aliorum, benignitate, misericordia, hilari aduocatione, charitatiua supportatione, & pluribus huiusmodi. Si taliter vestris & fortibus & infirmis vos coaptatis, per Dei gratiam omnes, quantùm vestra refert, Deo acquiretis. His Abbas auditis, ingemuit, dicens: Verè errauimus à veritate, & lux discretionis non luxit nobis. Et cadens in terram ante pedes eius, se peccâsse, se reum esse confessus est, veniamq; de præteritis petijt, & emendationem de futuris repromisit. Hæc idcircò diximus, quatenùs per hæc, quàm piæ discretionis & discretæ pietatis in omnes fuerit, agnoscamus.

Elegans similitudo.

Non idem cibus forti & imbecillo apponēdus.

Talibus studijs intendebat, in istis Deo seruiebat, per hęc bonis omnibus valdè placebat. Vndè bona fama eius non modò Normānia tota est respersa, verumetiā Francia tota, Flandria tota, contiguaq; his terra omnis. Quin & mare transijt, Angliamq; repleuit. Exciti sunt quaquà gentium multi nobiles, prudentes clerici, strenui milites, atq; ad eum confluxêre, seque & sua in ipsum monasterium seruitio Dei tradidêre. Crescit cœnobium illud intùs & extrà: intùs in sancta religione, extrà multimoda possessiōe. Cùm verò Abbas Heriuinus, cuius suprà meminimus, iam decrepitus monasterij causis intendere, & opem ferre non valeret, quicquid agi oportebat, sub Anselmi, vtpotè Prioris, dispositiōe fiebat. Exigentibus igitur multiplicibus causis, cum foràs monasterium ire sæpę necesse fuit. Cui dum nōnunquàm equi, & alia, quę sunt equitaturis necessaria, deessent, præcepit Abbas ei omnia, quæ opùs erant, parari, & illi soli, sicut propria, ministrari. At ille ad nomen proprietatis inhorruit, & reuersus de itinere, quæquæ specialiter fuerant præparata in viam ituris, communiter exponi iussit: nec propter secuturam, quam forsan erat passurus, penuriam, vnquàm se retraxit, quin ex sua copia cæterorum suppleret inopiam. Nec mirādum, cùm iam mūdo illuxerat, cum se fratribus suis talem exhibuisse, cùm, sicut ipsemet referre solitus erat, etiam quandò adhuc in seculari vita degebat, eo circa alios amore feruebat, vt quemcunq; sui ordinis minùs se habentem videret, eius inopiam de abundātia sua libens pro posse suppleret. Iam tunc enim ratio illum docebat, omnes diuitias mundi pro communi hominum vtilitate ab vno omnium patre creatas, & secundùm naturalem legem nihil rerum magìs ad hunc, quàm ad istum pertinere. Taceo, quòd illi sæpè plura auri & argenti pondera à nonnullis sunt oblata, quatenùs ea in suos suorumque vsus susciperet, seruaret, dispendéret, quæ ipse nulla patiebatur ratiōe suscipere: nisi fortè communi fratrum vtilitati profutura, Abbati præsentarētur. Sed cùm is, qui sua offerebat, econtrà diceret, se nullam tunc voluntatem habere, vt abbati vel monachis aliquid daret, nisi ei soli: referebat ille, se talium opùs non habere, nec aliterà quoquā velle quicquam accipere. Illud autem breuiter dico, quòd inter huiuscemodi studia die quadam dum ad lectum suum in dormitorio diuerteret, annulū aureum in eo insperatus inuenit, & admodùm miratus est. Reputans ergò apud se, ne fortè aliquis eorum, qui res monasterij procurabant, quouis euentu eundem annulum ibì reliquerit, leuauit eum & singulis ostendit. Mirantur illi, & se rei conscios omninò negant. Ostenditur alijs atque alijs, sed hucusquè nullus fuit, qui recognouerit, vndè vel à quo illuc delatus sit. Et tunc quidem annulus idem in opus Ecclesiæ expensus est, & res ità remansit: Postmodùm verò, cùm ipse Anselmus ad Pontificatum sumptus est, fuerunt qui hoc ipsum per annulum illum iam tunc quodam

Multi ad eius cœnobium confluunt, eius fama exciti

Annulum aureum reperit in lecto suo.

dam præſagio præſignatum fuiſſe aſſererent. Nos autem quæ geſta ſunt, ſimplici tantùm ſtylo digerimus.

Inuitabatur prætereà à diuerſis abbatijs, quatenùs ibì & publicè in Capitulo fratribus, & ſecum priuatìm loqui volentibus, verba vitæ miniſtraret. Nanque ſolenne extiterat omnibus, vt quicquid ab ore illius foret auditum, ſic haberetur quaſi planè diuinum reſponſum. Vndè requirendi conſilij gratia, ex diuerſis ad eum locis feſtinabatur. Quæ res inuidia graui diabolum vulnerabat. Nonnullos ergò, quos ab ea intentione ſecreta fraude non poterat, manifeſta increpatione auertere machinabatur. Exempli cauſa: Miles quidam erat, Cadulus nomine. Hic quadam vice vigilijs & orationibus Deo intentus, audiuit diabolum ſub voce ſcutarij ſui extra eccleſiam, in qua erat, vociferantem, & turbato murmure, equos & omnia ſua fracto hoſpitio à latronibus iam tunc direpta eſſe atque abducta conquerentem, nec aliquid eorum vlteriùs recuperandum, ni citiùs accurreret. Ad quæ cùm ille nequaquàm moueretur, maius videlicet damnum deputans orationi cedere, quàm ſua perdere, dolens diabolus ſe deſpectum, in ſpeciem vrſi demutatus eſt, & eccleſiæ per tectum dilapſus, ante ipſum præceps corruit, vt horrore ſaltem & fragore ſui casûs, virum à cœpto perturbaret. Sed miles immobilis permanet, & monſtrum ſecurus irridet. Poſt quæ ſtatum vitæ ſuæ propoſito ſanctiori fundare deſiderans, Anſelmum adijt, conſilium eius ſuper hoc addiſcere cupiens. Verùm dum ad ipſum vadens, iter accelerarer, eccè malignus hoſtis humanam vocem ex aduerſo edens, in hæc verba prorupit: Cadule, Cadule, quò tendis? Igitur cùm ille ad vocem hanc ſubſiſteret, ſcire volens, quis eſſet qui talia diceret, repetiuit dæmon & ait: Quò tendis Cadule? Quid te tantoperè Priorem illum hypocritam cogit adire? Opinio ſiquidem eius omninò alia eſt à conuerſatione vitæ illius. Quapropter ſuadeo, conſulo, vt celeriùs redeas, nè ſeductus ab ea ſtultitia, qua modò traheris, illaqueeris. Hypocriſi nanq; ſua iam multos decepit, & ſpe vana delibutos, *ſuis vacuos & immunes effecit. Hæc ille audiens, & dæmonem eſſe, qui loquebatur, recognoſcens, ſigno ſe crucis muniuit: & ſpreto hoſte, quò propoſuerat ire, perrexit. Quid plura? Audito Anſelmo, abnegato ſeipſo & ſeculo, religioſę vitæ ſe tradidit, & apud maius monaſterium monachus factus eſt. Hunc etenim vſum Anſelmus habebat, vt nunquàm alicuius commodi cauſa ſuaderet alicui ſeculo renunciare volenti, quatenùs in ſuo monaſterio potiùs, quàm in alieno, id faceret. Quod nimirùm eo intuitu, ea conſideratione faciebat, nè vllus poſtmodùm loco, quem propria deliberatione non intrauerat, aliqua, vt fit, pulſatus moleſtia, detraheret, & ſcandali ſui ac impatientiæ murmur perſuaſioni illius imputaret: itaque ſe alijs, & alios ſibi, ad multa diuiſus, graues efficeret.

Dicta eius quanto in precio habita.

Exemplum egregij militis.

Calumnia & fraus diaboli.

Cadulus miles fit monachus.

Defuncto ſæpè ſuperiùs nominato Abbate Herluino, vno omninò fratrum Beccenſium conſenſu in Abbatem eligitur. Quod ipſe omni ſtudio ſubterfugere geſtiës, multas & diuerſas rationes, nè id fieret, obtendebat. Sed illis nec auditum quidem rationibus eius patienter accommodare volentibus, anxiatus eſt in eo ſpiritus eius, & quid ageret ignorabat. Tranſierunt in iſtis dies quidam: Verùm vbi Anſelmus vidit ſe monachorum vnanimem conſtantiam non poſſe verbis mutare, tentauit ſi quo modo eam valeret vel precibus inclinare. Eis itaque pro re ſub vno conſtitutis, ac ei, vt omiſſis obiectionibus ſolitis, Abbas fieri adquieſceret, inſiſtentibus, ille flens & miſerandos ſingultus edens, proſternitur in faciem coram omnibus, orans & obteſtans eos per nomen Dei omnipotentis, per, ſi qua in eis erant, pietatis viſcera, quatenùs reſpectu miſericordiæ Dei ſuper eum intendant, & ab incepto deſiſtentes, ſe à tanto onere quietum manere permittant. At illi omnes econtrà in terram proſtrati, orant vt ipſe potiùs loci illius & eorum miſereatur, nè poſtpoſita vtilitate communi, ſe ſolum præ cæteris ſingulariter amare conuincatur. Acta ſunt de his vtrinquè plurima in hunc modum: ſed iam nunc eis iſtum ponimus dicendi modum. Vicit tandèm diligens dicendi importunitas & importuna diligentia fratrum, iugum Domini ſub eius regimine ferre volentium: vicit quoq;, & multò maximè vicit præceptū, quod, vt ſuprà retulimus, ei fuerat ab Archiepiſcopo Maurilio per obedientiam iniunctum, videlicet vt ſi maior prælatio, quàm illius Prioratus extiterat, ipſi aliquandò

S. Anſelmus abbas creatur.

do iniungeretur, nullatenùs eam suscipere recusaret. Nam sicut ipse testabatur, nunquàm se Abbatem fieri consensisset, nisi cum hoc, quod dicimus, imperium ad hoc constrinxisset. Tali ergò violentia est Abbas effectus, ac Becci debito cum honore sacratus. Qualem verò se deincèps in cunctis sanctarum exercitijs virtutum exhibuerit, indè colligi potest, quòd nunquàm de retroacta sanctitatis suæ conuersatione causa Abbatiæ aliquid minuit, sed semper de virtute in virtutem, vt Deum deorum in Sion mereretur videre, conscendere studuit. Tandèm inuitus cōsentit in suî electionem.

Delegatis itaque monasterij causis curæ ac solicitudini fratrum, de quorum vita & strenuitate certus erat, ipse Dei cōtemplationi, monachorum eruditioni, admonitioni, correctioni iugiter insistebat. Quandò autem aliquid magni in negocijs ecclesiæ erat agendum, quod in eius absentia non æstimabatur oportere definiri, tūc pro tempore & ratione negocium, quod imminebat, mediante iustitia disponebat. Abominabile quippe iudicabat, si quiduis lucri assequeretur ex eo, quod alius contra moderamina iuris quauis astutia perdere posset. Vndè neminem in placitis patiebatur à suis aliqua fraude circunueniri, obseruans nè cui faceret, quod sibi fieri nollet. Hinc procedebat, quòd inter placitantes residens, cùm aduersarij eius per sua consilia disquirerent, quo ingenio, quáve calliditate suæ causæ adminiculari, & illius valerent fraudulenter insidiari: ipse talia nullatenùs curans, eis, qui sibi volebant intendere, aut de Euangelio, aut de aliqua alia diuina scriptura, aut certè aliquid de informatione morum bonorum disserebat. Sæpè etiam, cùm huiusce auditores deerant, suauiter in sui cordis puritate quiescens, corpore dormiebat. Eueniebatque nonnunquàm, vt fraudes subtili machinatione compositæ, mox vbi sunt in audientiam illius delatæ, non quasi à dormiente, qui tunc erat, sed sicut à perspicaciter vigilante & intendente, sint detectę atque dissectæ. Charitas enim, quæ non æmulatur: quæ non agit perperàm, quæ non quærit quę sua sunt, in eo vigebat: per quam, quæ videnda erant, veritate monstrante, extemplò perspiciebat. 1. Cor. 13.

Quàm vigil autem atque solicitus fuerit circa hospitum susceptionem, eorumq; in omni humanitatis officio releuationem, ex eo probatur, quòd illum pio studio in hoc & se & sua nouimus expendisse: se in omni hilaritate, sua in omni largitate. Quòd si aliquandò ad refectionem corporum victus omninò pro voto suo non sufficiebat, hoc, quod deerat, eius bona voluntas & vultûs alacritas apud hospites gratiosè supplebat. Prætereà nonnunquàm cibus fratrūm suo iussu de refectorio sublatus, & hospitibus est allatus atque appositus. Neque enim tunc in promptu aliud erat, quod eis aptè posset apponi. Erga hospites vt se gesserit.

Victus autem monachorum ità Deo prouidente dispensabatur, vt nihil eorum, quæ necessitas expetebat, illis deesset, licèt sæpissimè in hoc essent, vt timeretur nè in crastinum eis cuncta deessent: sicque nonnunquàm inter aliquid & quasi nihil ferebantur, vt aliquid eis non superflueret, & quod erat quasi nihil, eos nequaquàm per inopiam fatigaret. Quod penitùs illis contingebat secundùm verba sui patris, quæ prædicebat, dum ministri ecclesiæ apud eum querebantur de formidine imminētis necessitatis. Frequenter nanque à cellarijs, à camerarijs, à secretarijs aditus est, & quid consilij contra penuriam, quæ cuiusque obedientiam pessundabat, daret, inquisitus. Quibus cùm responderet, Sperate in Domino, & spero quia ipse necessaria quęque vobis ministrabit: mirabili modo non secùs eueniebat in re, quàm ipse dicebat se habere in spe. Videres enim post hæc verba statìm ipsa die vel certè sequenti manè, siue, quod falli non poterat, priusquàm penuria aliqua illum affligeret, aut naues de Anglia oneratas omni copia in vsum illorum iuxtà appelli, aut quemlibet de diuitibus terræ fraternitatem Ecclesiæ quærentem, cum magna pecunia aduentare, aut aliquem, relinquere mundum volentem, se & sua in monasterium offerre, aut deniquè aliundè aliquid apportari, vndè per plurimos dies necessaria quæque poterant ministrari. Necessaria fratribus non desunt

Habebat prætereà ipsum cœnobium plures possessiones in Anglia, quas pro communi fratrum vtilitate necesse erat per Abbatis præsentiam nonnunquàm visitari. Ipso itaque suæ ordinationis anno, Anselmus in Angliam profectus est. Ad quod licèt hæc, quam dixi, satis firma causa existeret, alia tamen erat non infirmior ista,

videlicet vt reuerendum Lantfrancum, cuius suprà meminimus, videret, & cum eo de his, quæ corde gerebat, familiari affatu ageret. Ipse siquidem venerabilis vir iam de Abbate Codomensi factus fuerat archiepiscopus Cantuariensis, omnibus valdè honorabilis, & sublimi probitate conspicuus.

Lanfrancus Cantuariẽsis iam archiepisc.

Cùm igitur Anselmus, transito mari, Cantuariam veniret, pro sua reuerentia & omnibus nota sanctitate, honorificè à conuentu ecclesiæ Christi, in ipsa ciuitate sitæ, susceptus est. Pro quo honore nolens ingratus existere, postmodùm ipsi monachorum conuentui, à gratiarum actione inchoans, procedente in hoc verborum serie, de charitate locutus est: rationabiliter ostendens eum, qui charitatem habet, maius aliquid habere, quàm illum, ad quem charitas ipsa habetur. Ipse enim inter alia inquit: Qui charitatem habet, hoc, vndè Deus ei scit gratias, habet: ille verò, ad quem tantummodò habetur, minimè. Quas etenim gratias mihi debet Deus, si tu me vel quilibet alius diligit? Quòd si maius est habere hoc, vndè Deus scit homini grates, quàm hoc, vndè nullas, cùm pro habita charitate gratias sciat, pro suscepta non adeò: colligitur, eum, qui charitatem erga alium habet, maius quid habere, q̃ ipsum, cui impenditur. Ampliùs: Is, cui dilectio alterius seruit, solius commodi munus perfunctoriè suscipit. verbi gratia: Honorem vnum, beneficium vnum, prandium vnum, vel quodlibet officij genus in hunc modum. Alius verò charitatem, quę commodi munus exhibuit, sibi retinuit. Quod in vobis & in me, sanctissimi fratres, libet in præsenti considerare. Eccè vnum charitatis officium mihi impendistis. Impendistis, inquam, mihi charitatis officium vnum, & à me iam ipsum officium transijt: charitas verò ipsa, quæ Deo est grata, vobis remansit. Nónne melius iudicatis bonum permanens bono transeunti? Ad hæc si ex ipso officio circa vos aliquid charitatis in me creuit, & hoc ipsum vobis ad cumulum retributionis erit, qui fecistis, vndè mihi tantum bonum prouenit. Sic non vobis tantùm charitas vestra remansit: à me officium quod exhibuistis, penitùs transijt. Hæc igitur si recta consideratione attendimus, profectò perspiciemus, magìs nobis esse gaudendum, si alios diligimus, quàm si diligimur ab alijs. Quod quia non omnes faciunt, multi potiùs ab alijs amari, quàm amare alios cupiunt. Hæc & huiusmodi multa locutus est, & accepta fraternitate monachorum, factus est inter eos vnus ex eis: degens per dies aliquot inter eos, & quotidiè aut in Capitulo, aut in claustro mira quadam, & illis adhuc temporibus insolita, de vita & moribus monachorum coram eis ratiõabili facundia disserens. Priuatìm quoq; alijs horis agebat cum his, qui profundioris ingenij erant, profundas eis de diuinis necnon secularibus libris quæstiones proponens, propositasque exponens. Quo tempore & ego ad sanctitatis eius notitiam peruenire merui, ac pro modulo paruitatis meæ, beata illius familiaritate, vtpotè adolescens, qui tunc eram, non parùm potiri.

Diligere quàm diligi præstat.

Habes hinc authoris huius historiæ ætatem.

Inter reuerendum autem Pontificem Lantfrancum, & hunc abbatem Anselmũ, quid in illis diebus actum dictúmve sit, planum est intelligere his, qui vitam & mores nouerunt vtrorunque. Qui verò non nouerunt, ex eo intelligant, quòd, inquantùm nostra & multorum fert opinio, non erat illo tempore vllus, qui aut Lãtfranco in authoritate, vel multiplici rerum scientia, aut Anselmo præstaret in sanctitate, vel Dei sapientia. Erat prætereà Lantfrancus adhuc quasi rudis Anglus, necdumq; sederant animo eius q̃dam institutiones, quas repererat in Anglia. Quapropter cõplures de illis, magna fretus ratiõe, mutauit sola authoritatis suæ deliberatione. Itaq; dum illarum mutationi intenderet, & Anselmũ, vnanimem scilicet amicũ & fratrẽ, secum haberet, quadã die familiariùs cum eo loquẽs, dixit ei: Angli isti, inter quos degimus, instituerunt sibi quosdam, quos colerent, sanctos. De quibus cùm aliquandò, qui fuerint, secundùm quod ipsimet referunt, mente reuoluo, de sanctitatis eorum merito animum à dubietate flectere nequeo. Et eccè vnus illorum est in sancta, cui nunc Deo authore præsidemus, sede quiescens, Elphegus nomine, vir bonus quidem, & suo tempore gradu archiepiscopatûs præsidens ibidèm. Hunc non modò inter sanctos, verùm inter martyres numerant, licèt eum non pro confessione nominis Christi, sed quia se pecunia redimere non voluit, occisum non negent. Nam cùm illum, vt verbis vtar Anglorum, æmuli eius & inimici Dei pagani cepissent, & tamen pro reuerentia illius ei potestatem se redimendi cõcessissent, immensam pro hoc ab eo pecuniam expetiuerunt. Quam quia nullo pacto poterat habere

Nota.

De S. Elphego episcopo.

bere, nisi homines suos eorum pecunia spoliaret, & nonnullos forsitan inuisæ mendicitati subiugaret, elegit vitam perdere, quàm eam tali modo custodire. Quid hinc igitur tua fraternitas sentiat, audire desidero. Et quidem ille, sicutì nouus Angliæ ciuis, hæc summatìm perstringens, Anselmo proposuit.

Attamen causam necis beati Elphegi historialiter intuentes, videmus non illam solam, sed aliam fuisse ista antiquiorem. Deniquè non ideò tantùm, quia se pecunia redimere noluit, sed etiam quia paganis persecutoribus suis ciuitatem Cantuariam & Ecclesiam Christi in ea sitam concremantibus, ciuesque innocuos atroci morte necantibus, Christiana libertate obsistere, eosque à sua infidelitate conuertere nisus est, ab eis captus, & crudeli examinatione est occisus.

Sed Anselmus, vt vir prudens, viro prudenti iuxta interrogationem sibi propositã simpliciter ità respondit, dicens: Palàm est, quòd is, qui nè leue quidem cõtra Deum peccatũ admittat, mori non dubitat: multò maximè mori non dubitaret, priusquàm aliquo graui peccato Deum exacerbaret. Et reuerà grauius peccatum videtur esse Christum negare, quàm quemlibet terrenum dominum, pro redemptione vitæ suæ, homines suos per ablationem pecuniæ illorum ad modicum grauare. Sed hoc, quod minus est, Elphegus noluit facere. Multo igitur minùs Christum negaret, si vesana manus eum ad hoc mortem intendendo constringeret. Vndè datur intelligi, miram pectus eius iustitiam possedisse, quandò vitam suã mâluit dare, quàm spreta charitate proximos suos scandalizare. Quamobrèm longè fuit ab eo illud Væ, quod Dominus minatur ei, per quem scãdalum venit. Nec immeritò, vt reor, inter martyres computatur, qui pro tanta iustitia mortem spontè sustinuisse veraciter prædicatur. Nam & beatus Iohannes Baptista, qui præcipuus martyr & veneratur & creditur à tota Dei Ecclesia, non quia Christum negare, sed quia veritatem tacere noluit, occisus est. Et quid distat inter mori pro iustitia, & mori pro veritate? Ampliùs: Cùm testante sacro eloquio, vt vestra paternitas optimè nouit, Christus veritas & iustitia sit, qui pro iustitia & veritate moritur, pro Christo moritur. Qui autem pro Christo moritur, Ecclesia teste, martyr habetur. Beatus verò Elphegus æquè pro iustitia, vt beatus Iohannes passus est pro veritate. Cur ergò magis de vnius, quàm de alterius vero sanctoq; martyrio quisquam ambigat, cùm par causa in mortis perpessione vtrunque detineat? Hæc me quidem, reuerende pater, inquantùm perspicere possum, rata esse ipsa ratio docet: attamen vestræ prudentiæ est, & me, si aliter sentit, ab hoc corrigendo reuocare, & quid potissimùm in tanta re sentiendum sit, Ecclesiæ Dei docendo monstrare. Ad quod Lantfrancus: Fateor, inquit, subtilem perspicaciam, & perspicacem subtilitatem ingenij tui vehementer approbo & veneror, firmaque ratione tua edoctus, beatum Elphegum, vt verè magnum & gloriosum martyrem Christi, deincèps me colere & venerari ex corde, gratia Dei iuuante, confido. Quod ipse postmodùm deuotè executus est: quin & historiam vitæ ac passionis eius diligenti studio fieri p̃cepit. Quam quidem historiam, non solùm plano dictamine ad legẽdum, verùm etiã musico modulamine ad canendum à iucundæ memoriæ Osberno Cantuariensis Ecclesiæ monacho, ad pręceptum illius nobiliter editam, ipse sua prudentia, pro amore illius martyris, celsiùs insigniuit, insignitam authorizauit, authorizatam in Ecclesia DEI legi cantarique instituit, nomenque martyris hac in parte non parùm glorificauit.

Matt.18. *Matt.14.* *Iohan.14.* *1.Cor.1.* *Lãfrancus curat desceribi historiã S. Elphegi.*

Post hæc Anselmus ad agenda, propter quæ venerat, terras ecclesiæ Beccensis per Angliam adijt, vtilitati monachorum suorum per omnia studiosè secundùm Deum inseruiens. Vadens autem & ad diuersa monasteria monachorum, canonicorum, sanctimonialium, necnon ad curias quorunque nobilium, prout eorum ratio ducebat, perueniens, lætissimè suscipiebatur, & suscepto quæque charitatis obsequia gratissimè ministrabantur. Quid ille? Solito more cunctis se iucundum & affabilem exhibebat, moresque singulorum, inquantùm sine peccato poterat, in se suscipiebat. Nam, iuxta Apostolum, his, qui sine lege erant, tanquàm sine lege esset, cùm sine lege Dei non esset, sed in lege Christi esset, se coaptabat, vt lucrifaceret eos, qui nõ modò sine lege, vt putabatur, beati Benedicti: sed & eos, q̃ seculari vitæ dediti, in multis viuebãt sine lege Christi. Vndè corda oĩm miro modo in amorẽ eius vertebantur, & ad eum audiendum famelica auiditate rapiebãtur. Dicta etiam sua sic vnicuiq; hominum ordini

2.Cor.9.

dini conformabat, vt auditores sui nihil moribus suis concordius dici posse fateren-tur. Ille monachis, ille clericis, ille laicis, ad cuiusq; propositum, sua verba dispēsabat. Monachos, vt ne minima quidem sui ordinis contemnerēt, admonebat, contestans, quia per contemptum minimorum, ruerēt in destructionem & despectum omnium bonorum. Quod dictum sub exemplo viuarij proponebat, dicens clausuram illius districtioni ordinis monastici assimilari: Quandoquidem, inquit, sicut pisces decurrēte aqua viuarij moriuntur, si clausuræ ipsius minutatìm ac sępè crepant, nec reficiūtur: ità omnis religio monastici ordinis funditùs perit, si custodia eius per modicarum contemptum culparum, paulatìm à feruore suî tepescit, attestante scriptura, quæ ait: Qui modica despicit, paulatìm décidit.

Omnib' sua verba, pro cuiusq; statu, accommodat.

Eccl.19.

Clericos quoquè, qualiter se in sorte Dei custodire deberent, instruebat, eisq; magnoperè esse cauendum, nè si à sorte Dei caderent, in sortem diaboli per neglectum conuersationis & ordinis sui deciderent.

Coniugatos etiam, qua fide, qua dilectione, qua familiaritate, tam secundùm Deū, quàm secundùm seculum sibi copulari deberent, edocebat: virum quidem, vt suam vxorem sicut seipsum diligeret, nec præter illam, aliam nôsset: eiusque, sicut sui corporis, absque omni sinistra suspicione curam haberet. Mulierem verò, quatenùs viro suo cum omni subiectione & amore obtemperaret, eumq; ad benè agendum sedula incitaret, necnon animum eius, si fortè contra æquum in quenquam tumeret, qua affabilitate mitigaret.

Eius docendi modus.

Hæc autem, quæ eum vel admonuisse, vel instruxisse, vel edocuisse dicimus, non eo, vt alijs mos est, docendi modo exercebat, sed longè aliter, singula quæque sub vulgaribus & notis exemplis proponens, solidæque rationis testimonio fulciens, ac remota omni ambiguitate, in mentibus auditorum deponens. Lætabatur ergò, quisquis illius colloquio vti poterat, quoniam in eo, quodcunque petebatur, diuinum consilium in promptu erat. Hinc eum omnis sexus & ætas mirabatur, & mirando amplectebatur: quo quis potentior alijs erat atque præstantior, eo magìs erat ad ministrandum ei deuotior atque procliuior. Non fuit comes in Anglia seu Comitissa, vel vlla persona potens, quæ non iudicaret se sua coram Deo merita perdidisse, si contingeret se Anselmo abbati Beccensi gratiam cuiusuis officij tunc temporis non exhibuisse. Rex ipse Vuilhelmus, q̄ armis Angliam ceperat, & ea tempestate regnabat, quāuìs ob magnitudinem suî cūctis ferè videretur rigidus ac formidabilis, Anselmo tamen ità erat inclinatus & affabilis, vt ipso præsente, omninò, quàm esse solebat, stupentibus alijs, fieret alius.

Mira eius existimatio apud Anglos.

Pro sua igitur excellenti fama, Anselmus toti Angliæ notus, ac pro reuerēda sanctitate charus cunctis effectus, iter repetendi Normanniam ingreditur, ditatus multiplici dono, quod honori ac vtilitati ecclesiæ suæ vsque hodiè seruire dinoscitur. Familiaris ergò ei dehinc Anglia facta est, & prout diuersitas causarum referebat, ab eo frequentata. Vt autem omnipotens Deus demonstraret, se gratiæ ipsius, quam inuenerat apud homines, esse authorem, & illum apud se, quàm apud homines, gratiam inuenisse potiorem, quosdam viros per visum dignatus est visitare, & qualiter per eū ab infirmitate, qua nimìs grauiter vexabantur, conualescerent, edocere. Horum, quæ dico, duos, qui inter suos non ignobilis famæ erant, exempli causa proponam: qui, sicut à veridicis ipsius monasterij, cuius Abbas diù extiterat, monachis accepi, in eodem ipso monasterio, illis præsentibus, per eum curati sunt.

Quidam igitur vir nobilis & strenuus, in confinio Ponti ac Flandriæ præpotens habebatur. Hic in corpore lepra percussus, eo maiori mœrore afflictus est, quo se & à suis, contra dignitatem natalium suorum, pro obscœnitate tanti mali, despici deserique videbat. Conuersus itaque ad Deum est, & crebris orationibus, cum eleemosynarum largitiōibus, opem ab eo precabatur. Vna igitur noctium ei per visum quidā apparuit, monens, vt si pristinæ sanitati restitui vellet, Beccum iret, & apud Abbatem Anselmum efficeret, quatenùs aquam, vndè manus inter Missam suam lauaret, in potum illi conferret. Qui visioni credulus, quò monebatur, impiger tendit, atque Anselmo, cur adueniret, secretò innotuit. Stupet ille ad verba, & hominē vt à talibus desistat, multis modis adiurat. At ipse in precibus perstat, & multo magìs, vt sibi misereatur, exorat, nec patiaē, vt ea medicina fraudeē, vndè sibi cælestem salutem affuturam

pro diuino promisso credebat. Quid plura? Vicit pietas pectus humilitatis, & pro homine Deum postulaturus, matutino tempore Missam secretiùs celebrat. Admittitur æger, & quam petebat aquam, de manu viri accepit. Quæ in potum ilicò sumpta, & hominem morbidum integerrimæ sanitati restituit, & in laudem Dei multorum ora dissoluit. Clàm itaque virum, qui venerat, à se Anselmus emisit, denuncians ei in nomine Domini, nè vnquàm hoc factum sibi asscriberet, sed sola diuina miseratione perfectum esse certissimè sciret, & hoc ità esse, tacita funditùs mētione suæ personæ sciscitantibus responderet. Leprosum sanat aqua, qua manus in Missa abluit.

Quo etiam tempore quidam frater de congregatione, valida corporis infirmitate percussus, ad extrema deductus est. Huic in somno quidam adstitit, & quòd vitam atq; salutem recuperaret, si aqua ab Anselmo sanctificata adspergeretur, ipsi promisit. æger verò Anselmum se visitantem solita visitatione, de aqua precatus est, & voluntatis compos effectus, euestigiò sanitati restitutus est. Hæc pro ostendenda gratia viri paucis dicta sunt. Attamen de gratia, quā meruerat apud homines, non multùm his, qui mores illius nouêre, mirandum video, propterea quòd quædam appetibilis suauitas, vbicunquè erat, ex conuersatione eius emergebat, quæ in amicitiam illius ac familiaritatem cunctos agebat. Ipsius etenim studij semper erga omnes extiterat, vt ea potissimùm ageret, quæ alijs magis commoda esse posse intelligebat. Vndè cùm interrogaretur, quid emolumenti acquirerent, qui seruata æquitate, aliorum voluntati in quibuscunque possent concordare satagerent: quidve detrimenti incurrerēt, qui suam potiùs, quàm aliorum voluntatem implere studerēt, hoc modo respondebat: Qui aliorum voluntati concordare per omnia in bono nititur, hoc apud iustum iudicem Deum meretur, vt quemadmodùm ipse aliorum volūtati in hac vita, ità Deus & omnia secum, suæ voluntati concordent in alia vita. Qui verò aliorum voluntate contempta, suam implere contendit, id eiusdem iudicis sentētia damni subibit, vt quoniam ipse in vita præsenti voluntati nullius, nullus quoquè in futura velit aut debeat concors esse voluntati illius. Eadem quippe mensura, qua quisque alijs mensus fuerit, remetietur ei. Huius igitur rationis Anselmus consideratione subnixus, nulli grauis, nulli volebat onerosus existere, etiamsi à monachicę institutionis austeritate hac de causa deberet aliquantulùm tēperare. Et quidē, vt cū discretionis ordo docebat, nonnunquàm ab ipsa seueritate alijs condescendendo temperabat. In quo q̄d hi sensuri sint, q̄ post nos ista fortasis lecturi vel audituri sunt, * perscire nō possumus: Nos tamen, qui vitæ illius modum scire meruimus, magis in eo laudandū æstimamus, quòd à rigore sui propositi aliquandò pro ratione descendebat, quàm si cōtinuè in ipso rigidus indiscretè persisteret. Ratione siquidem agi, virtutis est: vitij verò, contrà.

Item ęgrū aqua benedicta.

Studiū concordię quid conferat.

Matth. 7.

*præscire

Inter hæc quidam clericus, ætate iuuenis, Boso nomine, Beccum venit, Abbatis colloquium expetens. Erat enim idem acer ingenio, & quibusdam perplexis quæstionibus inuoluerat animum, nec reperire quenquam poterat, qui eas sibi ad votum euolueret. Loquens igitur cum Anselmo, ac nodos ei sui cordis depromens, omnia, quæ desiderabat, ab eo sine scrupulo deceptionis accepit. Miratus ergò hominem est, & nimio illius amore deuinctus. Dehinc ergò cùm eius allocutione familiariter potiretur, illectus ad contemptum seculi, emenso breui spatio, Becci monachus factus est. Cuius conuersioni simul & conuersationi diabolus grauiter inuidēs, in tantam illum tentationis procellam demersit, vt succedētibus sibi varijs cogitationum tumultibus, vix mentis suæ compos existeret. Transierunt in hoc quidam dies, & se ipsa semper fiebat immanior tentatio eadem. Turbatus ergò & mente confusus, Anselmum adijt, animique sui fluctus illi exposuit. At ipse, cùm singula intellexisset, hoc solùm pio affectu, scilicet, Consulat tibi Deus, ei respondit, ilicoque fratrem à se dimisit. Euestigiò autem tanta tranquillitas mentis illum secuta est, vt, sicut ipsemet mihi referebat, vltrà quàm dictu credibile sit, subitò alius fieret ab eo, qui fuit. Itaque omnis illa tentatio penitùs euanuit, nec quicquam huiusmodi in se vlteriùs sensit. Fiebant præterea ab Anselmo plurima in hunc modum, quæ nos breuitati studentes, ex industria præterimus. Silentio quoquè præterire placuit innumeros homines, tam per lauaturas manuum eius, quàm per reliquias ciborum eius, ante illum clam eo subtractas, à diuersis languoribus, sed maximè febribus, curatos, dispen-

Boso fit monachus, sed acerrimè vexatur dæmonis tentatione.

Citò liberatur.

Multa miracula.

dispensante Deo sua dona iuxta meritum fidei vniuscuiusq;. Nam si cuncta, quæ indè à veracissimis viris accepimus, describere vellemus, loquacitati potiùs, quàm rerum gestarum simplici narrationi nos operam dare (vt reor) iudicari possemus. Quapropter nè nimìs longum faciamus huiuscemodi immorando, istis omissis, tendamus ad alia. Verùm nè inculta oratio prolixa suî continuatione legentes seu audientes fastidio grauet, hîc primùm cœpto operi terminum ponamus, quatenùs illis, quæ magìs delectant, recreati, aliud exordium, sequentia nôsse volentes, expediri reperiant.

LIBER SECVNDVS.

DEfuncto memorato rege Anglorum Vuilhelmo, Vuilhelmus filius eius regnum obtinuit. Hic sublato de hac vita venerabili patre Lantfranco, ecclesias ac monasteria totius Angliæ graui nimiū oppressione afflixit. Cuius oppressionis anno quarto Anselmus inuitatus, immò districta interpellatione adiuratus ab Hugone Cestrensi comite, multisque alijs Anglorum regni principibus, qui eum animarum suarum medicum & aduocatum elegerant, & insupèr Ecclesiæ suæ prece atque præcepto pro communi vtilitate coactus, Angliam ingressus est. Pridiè igitur natiuitatis beatæ Dei genitricis & perpetuæ virginis Mariæ, Cantuariam venit. Vbì, cùm quasi ex præsagio futurorum multi & monachi & laici conclamarent, illum archiepiscopum fore, summo manè à loco discessit, nec vllo pacto acquiescere petentibus, vt ibì festum celebraret, voluit. Venienti autem ei ad curiam regis, optimates quique alacres occurrerunt, magnoque ipsum cum honore susceperuut. Rex ipse solio exilit, & ad ostium domûs viro gaudens occurrit, ac in oscula ruens, per dexteram eum ad sedem suam perduxit. Consident, & læta interìm quædam inter se verba permiscent. Deindè Anselmus secretiùs cum rege acturus, cæteros secedere monet. Omissis igitur monasterij suî causis, pro quibus maximè illuc venisse putabatur, regem de his, q̄ fama de eo ferebat, Anselmus arguere cœpit, nec quicquam eorum, quæ illi dicenda esse sciebat, silentio pressit. Penè etenim totius regni homines omnes talia quotidiè, nunc clàm, nunc palàm, de eo dicebant, qualia regiam dignitatem nequaquàm decebant. Finito colloquio, diuisi ab inuicèm sunt, & de ecclesiæ suæ negocijs ea vice ab Anselmo nihil actum est. Deindè Cestram ad comitē abijt, ac in partibus illis degere per plures dies ex necessitate compulsus est. Intereà rex Vuilhelmus graui languore corripitur, & penè ad extrema perducitur. Suadet ei inter alia à principibus, vt de matre totius regni ecclesia, videlicet Cantuariensi, cogitet, & eam à pristina viduitate & calamitate per institutionem pontificis releuet. Acquiescit ille consilio, & Anselmū in hoc opus fore dignissimum pronunciat. Acclamatur ab vniuersis, edictum regis laudat clerus & populus omnis, nec resonat ibì vlla cōtradictio cuiuslibet hominis. Audit hoc ille, & ferè vsque ad exanimationem suî contradicit, reluctatur & obsistit. Præualet tamen ecclesiæ Dei conuentus. Rapitur ergò, & violenter in vicinam ecclesiam cum hymnis & laudibus portatur magìs, quàm ducitur. Acta sunt hæc anno Dominicæ incarnationis millesimo nonagesimotertio, pridiè Nonas Martij, prima Dominica Quadragesimæ. In subsequenti autem festo Paschæ Vuintoniam Anselm' aduenit, & in suburbio ciuitatis hospitatus est. Vna igitur nocte in tecta suburbij per incuriam ignis dilabitur. Quo crescente, ædificia quæque pasìm consumebantur. Et iam ignis idem hospitium Anselmi consumpturus, duabus tantùm domibus interpositis, aderat. Quibusdam igitur ea, quæ in domo erant, absportantibus, interdixit domina domûs, affirmans se nullo modo sibi vel suis aliquid damni timere, quæ tantum hospitem, hoc est, Anselmum archiepiscopum meruisset secum habere. Pro quibus verbis Balduinus, vir strenuus & monachus, mulieri compassus, suasit Anselmo, vt hospiti suæ subueniret. At ille: Ego? in qua re? Egredere, inquit, & signum crucis igni oppone: arcebit illum fortè Deus. Respondit: Pro me? Nihil est, quod dicis. Egressus tamen domum est, timore incendij ductus, & visis flammantibus globis, à venerabili Gundulfo episcopo & ab eodem Balduino contra ignem signum sanctæ crucis erecta in altum dextera edere coactus est.

Festum natiuitatis S. Mariæ.

Eccè q̄ inuitus increat̄ archiepiscopus.

Nota sancti viri modestiam.

Mirabile dictu: Non priùs manum extenderat, quàm in se incendium retorqueri, flam-

flammas deficere cerneres, ità vt domum etiam, quam vorare cœperant, semiustam relinquerent.

Igitur Anselmus propter multas rationes, quæ interuenerant, nondùm consense-rat electioni, quæ de se facta fuerat, vt pontifex fieret: sed tamen detinēte illum rege, morabatur in Anglia, conuersante cum eo ex iussu regis præfato Gūdulfo Roffensi episcopo, & ei, quæ opùs erant, ministrante. Ablatis autem de medio rationibus illis, tandèm post longum temporis spatium obedientia simul ac necessitate constrictus, cōsensit, & pridiè Nonas Decembris debito cum honore ab omnibus episcopis Angliæ, Cantuariæ consecratus est. In qua consecratione Euangelica illa sentētia super eum reperta est: Vocauit multos: Et misit seruum suum hora cœnæ, dicere inuitatis vt venirent, quia iam parata sunt omnia. Et cœperūt simul omnes excusare. Dehinc cùm se regali curiæ in Natiuitate Domini Iesu præsentâsset, & honorificè à rege susceptus, primos dies festiuitatis circa regem lætus transegisset, pòst instinctu diaboli hominumq; malorum mutatus est animus regis contra eum, cô quòd ipse, spoliatis hominibus suis, mille libras denariorum ei pro agendis munificentiæ suæ gratijs dare noluit: & ità principe turbato, à curia discessit. Veniēs autem in villam suam, quæ Berga vocatur, dedicauit ibì ecclesiam ad parochiam pertinentem: quam quidem antecessor eius Lantfrancus construxerat, sed obitu præuētus, dedicare nequiuerat. Ad quam dedicationem quidam clericus inter alios de Londino veniens, seq; inter clericos, viri quasi ad cōministrandum mittens, chrismatorium pontificis clàm subripuit, & in turbā mersus, fugam arripuit. Dum igitur iter, quod Londoniam ducit, ingressus cum furto fuisset, reflexit gressum, non autumans se ad locum, quem fugiebat, festinare. Sed cùm rediens adunatæ plebis multitudinem reperisset, animaduertit se cupitum iter permutâsse, & qua venerat, viam repetit. Aliquātùm processerat, & iterùm visum est sibi eò tendere, quò fugiebat. Factum est hoc frequentiùs, & nūc hac, nunc illac, nesciens quò iret, erroneus ferebatur. Populus autem, qui eum sic se habentem intuebatur, quidnā haberet mirabatur. At vbì ministri pontificis vas chrismatis perditum esse cognouerunt, confusi & tumultuantes discurrunt, quod perditum erat, hinc indè quærunt, ignorantes à quo vel vbì id certò quærere debeant. Rumor damni fertur in populum, & opinio multorū cadit erroneum in clericum. Capitur, & sub cappa illius vas abreptum inuenitur. Refertur antistiti, quod actum erat. At ipse modesto vultu, menteque trāquilla statìm iussit culpam ignosci, & clericum ad sua liberum dimitti. Tūc ille iter, quod furto grauatus nullatenùs tenere sciebat, liber ilicò & nihil hæsitans, ingressus agebat.

Tandèm se sinit consecrari.

Luc. 14.

Rex in eum ira inflammatur.

Post hæc paucis diebus interpositis mandat ad curiam ire Anselmus, regem mare transiturū sua benedictione prosecuturus. Qui transitus dum vento obstante differtur, Anselmus opportunū se tēpus nactū existimans, regem pro ecclesiarum, q̄ de die in diem destruebātur, releuatione, pro Christianæ legis, q̄ in multis violabatur, renouatione, pro diuersorū morum, qui in omni ordine hominum quotidiè nimìs corrumpebantur, correctione cœpit interpellare. Quę ipse omnia cum magna indignatione suscipiens, nec se causa illius quicquam de omnibus acturum fore protestans, hominem discedere, nec se transfretaturum diutiùs ibì expectare iratus præcepit.

Rex ab eo admonit', irascitur.

Considerans Anselmus post hæc, quid quietis perdiderit, quid laboris inuenerit, anxiatus est spiritu, & vehementi dolore attritus. Ducebat eñ ante oculos suæ mentis, qualem in Prioratu & Abbatia positus, vitam agere solebat, quàm scilicet iucundè in Dei & proximi charitate quiescebat ac delectabatur, quàm deuotè, verba vitæ loquens, ab omnibus audiebatur: quàm deuotiùs ad suæ, vt sperabat, cumulum retributionis, quæ dicebat, opere exercebantur: & nūc econuersò cùm in melius per episcopatum proficere debuerit, eccè die ac nocte in secularibus laborās, videbat se nec Deo, nec proximo secūdùm Deum, iuxta pristinū morem intendere posse, nec quenquam ex ore suo verbum vitæ, quod facto impleret, ad suæ, vt reputabat, detrimentū mercedis audire velle.

Accesserant istis in augmentum mali sui, crebræ suorum hominum oppressiones, quotidiè auribus suis insonantes, & minæ malignantium, deteriora in posterum pollicentium, circunquaquè detonantes. Sciebatur enim, regiam mentem contra eum in furorem concitatam esse: & ob hoc quisque malus beatū se fore credebat, si quod illum

illum exasperaret, vllo ingenio facere posset. Multis itaque ac diuersis iniuriarum procellis fatigabatur,& nulla terreni honoris vel commodi suauitate, vndè consolationem haberet, fouebatur. Verùm salua in omnibus & ad omnes innocentia suæ conscientiæ,modicũ respirabat ab his,& magnoperè consolabatur,si quandò se monachorum claustro inferre,& quę institutio vitę ipsorum expetebat, coram eis effari valebat. Quod ipse quadam vice, capitulo eorum præsidens, & ex more de huiusmodi liberiùs agens, dicendi fine completo, iucunda hilaritate alludens, iocosa comparatione innotuit,dicens: Sicut bubo,dum in cauerna cum pullis suis est, lætatur, & suo sibi modo benè est:dum verò inter coruos aut corniculas, seu alias aues est,incursatur ac dilaniatur,omninoq; sibi malè est, ità & mihi. Quandò enim vobiscum sum, benè mihi est, & grata ac singularis vitæ meæ consolatio. Quandò verò remotus à vobis, inter seculares conuersor,hincindè variarũ me causarum incursus dilacerãt,& q̃ nõ amo,secularia negocia vexant. Malè igit̃ mihi est,qñ sic sum,ac tremẽs ptimesco,nè meũ huiusmodi esse, procreet immane dispẽdiumanimæ meæ. Ad quod verbũ,licèt alludẽs,vt dixi,cœpit amarissimè flẽs subinferre, & ait: Sed quæso miseremini meî,misereminí meí vos amici mei,qa manus Dñi tetigit me. Quia ergò in tali cõuersatione magnoperè respirabat,ea sibi deficiẽte,grauiter suspirabat. Deũ testor, me sepè illum sub veritatis testimonio audîsse protestantem,quòd libentiùs vellet in cõgregatiõe monachorum pueri loco inter pueros sub virga magistri pauere,quàm per pastoralem curam toti Britanniæ prelatus, in conuentu populorum cathedræ pontificali præsidere. Fortè dicet aliquis : Si tam bonum,tam iucundum erat illi habitare cum monachis, cur non continuè habitabat Cantuariæ cum suis? Ad quod ego: Si hoc solùm sibi possibile esset, magno se consolatum putaret. Sed & hoc partìm remotio villarum suarum, partìm vsus & institutio antecessorũ suorum, partim numerositas hominum,sine quibus eum esse pontificalis honor non sinebat, illi adimebat,eumque per villas suas ire ac inibì degere compellebat. Prętereà si Cantuariam assiduè incoleret, homines sui ex aduectione victualium oppidò grauarentur, & insupèr à præpositis,vt sæpè contingebat,multis ex causis oppressi, si quem interpellarent,nũquàm præsentem haberent,magìs ac magìs oppressi,in destructionem fundìtùs irent. Nullo tamen loco vel tempore sine suis monachis & clericis erat: his dũtaxàt exceptis,qui ad eum ex diuersis locis confluẽtes, raro deerant. Omnes etenim ad se venientes,dulci alacritate suscipiebat,& cuique pro suí negocij qualitate efficaciter respondebat. Videres siquidem istos scripturarum sententijs ac quæstionibus inuolutos,mox,ratione proposita,ab eo euolui: istos in morum discretione nutantes,non segniùs informari: illos necessariarum rerum tenuitate laborãtes,datis,quibus opùs habebant,ab inopia releuari. Nec ista largitas solummodò monachorum seu clericorum penuriam subleuabat, sed in quosque laicos ea indigẽtes, ea sibi subueniri petentes,pro posse & nonnunquàm vltra posse pij patris redundabat. Quotiès autem opportunitas sese præbebat, in remotiorem cameræ suæ locum secedere, solisque cælestibus studijs consueuit inhærere. Vndè fidei Christianæ zelo commotus, egregium & pro illius temporis statu, pernecessarium opus de Incarnatione verbi composuit. Quod opus epistolari stylo conscriptum,venerabili sanctæ memoriæ Vrbano Romanæ Ecclesiæ summo pontifici dicauit, destinauit. Quod ille gratiosè suscipiens, ac inuincibili veritatis ratione subnixum intelligens, in tanta authoritate habuit,vt postmodùm contra Græcos in concilio Barensi,cuius suo loco mentio fiet,disputans,indè robur suæ disputationis assumeret, & quàm damnabilis fuerit error eorum in hoc,quòd spiritum sanctum à filio procedere negabãt, adstrueret. Sed nos ista prætermittentes,& certæ narrationi operam dantes,dicamus quòd ipse Anselmus,ad refectionem corporis sedens,modò de sacra, quæ coram eo legebatur, lectione,materia loquendi sumpta, conuescentes ædificabat : modò ex sua parte sacra verba edisserens, loco sacræ lectionis,præsentium mẽtes instruebat: modò de aliqua re vtili vel necessaria requisitus,requirentem pariter & coaudientes, mira suauitate reficiebat. Huius rei cognoscendæ gratia,quod leuius occurrit,exempli causa vnum subijciam:non quô vlla doctrinæ eius efficacia per hoc designetur, sed vt,in quibus lingua eius inter carnales epulas versari solita fuerit,paulispèr intimetur.

Venit ad eum quadam vice quidam ex seculari vita monachus factus,consilium de

Multis exagitatur vir sanctus iniurijs.

Elegans similitudo.

Nota sancti viri dictum memorabile.

De incarnatione verbi librũ edit.

Concilium Barense.

In mẽsa vt se gesserit.

de vita sua flagitans. Hic cùm aliâs familiariùs ei locutus fuisset, inter prandendum opportunitate potitus, dixit: quia cùm se in seculari vita teneret, intellexit non rectum fuisse iter suum pergendi ad vitam. Quamobrèm, inquit, relicto seculo, véni ad ordinem monachorum, sperans me ibì posse penitùs intendere vitæ perenni & Deo. Eccè autem ex præcepto Abbatis mei secularibus negocijs intendo, & dum res Ecclesiæ contra seculares defendere tuerique desidero, placito, litigo, nec mihi forsan magnæ curæ est, si alij perdunt in meo lucro. Quapropter ferè cogor desperare, dum ea, quæ reliqui, cum tot peccatis videor administrare. Ad hæc Anselmus tali sub exemplo respondit: Tota vita hominum comparari potest molendino, super præcipitem fluuium constituto. Sit igitur in hoc molendino ad manum hominis molens mola: qua qui molunt, alij sic suam farinam negligunt, vt tota in fluuium labatur ac defluat: alij parte retenta, partem in præceps ire sināt: alij totam colligant, atq; in sua custodia cōdant. Horum scilicet, qui nihil sibi de farina seruauit, quod in vesperè comedat, non habebit. Qui parùm retinuit, pro portione sua parùm inueniet. Qui totam collegit, largè se pascere poterit. Itaque molendino assimiletur, vt dixi, vita hominum: Molæ, actus illorum. Nam sicut mola, dum aliquid molit, in circuitu ducitur, & circunducta simili cursu sæpè reducitur: sic & actus humani quibusq; temporibus in se reuertuntur. Verbi gratia: Arant homines, seminant, metunt, molunt, panificāt, comedunt. En circuitum suum mola peregit. Vltráne quiescit? Nequaquàm: Repetitur enim idipsum. Aratur, seminatur, metitur, molitur, fit panis & comeditur. Hæc fiunt omni anno, & more molæ recurrunt in idipsum. Videas ergò hominem cuncta opera sua pro terreno commodo facientem, nihil in eis nisì transitorium quid desiderātem. Iste quidem molit, quia operatur: sed tota farina sua, qui fructus est operis, à fluuio, id est, à fluxu secularis desiderij rapitur ac præcipitatur. Hic cùm in fine vitæ suæ molendinum egressus, atq; in domum suam reuersus, operū suorum fructus mādúcare voluerit, nihil inueniet, eò quòd fluuius torrens totum absorbuit. Ieiunabit ergò, vę misero, in ęternum. Est alius, qui suam non omnimodìs farinam perdit, quoniam nunc aliquam pro Deo eleemosynam facit, nūc ad ecclesiam pro Dei seruit o vadit, nunc infirmum visitat, nunc mortuum sepelit, & alijs in hūc modum bonis intendit. Verùm cùm is ipse voluptatibus carnis inseruit, pro illata iniuria per odium sæuit, humanis laudibus pascitur, crapula & ebrietate sopitur, horumq; similib⁹ eneruatur, nè farinæ pars maxima pereat, nequaquàm caut⁹ inuigilat. Quid de isto erit in futuro, nisì qa recipiet, prout gessit? Iam tertium genus in ordine monachorū attence. Est igitur monachus sub Abbatis sui imperio positus, obedietiam in omibus, quæ sibi secundùm Deum iniunguntur, pfessus, sua, quantùm in se est, volūtate nunquàm claustra monasterij pro quouis seculari negocio egredi volēs. Huic fortè pręcipitur, vt extra claustrum ad custodiendam aliquam ecclesię villam eat. Excusat se, & nè fiat, obsecrat. Perstat Abbas in sentētia sua, & per obedientiā iubet peragi imperata. Non audens ille recusare, páret. Eccè venit ad molam, necessariò illum molere oportet. Insurgunt hinc indè querelę, placita, lites. Custodiat ergò sapiens monachus farinam suam, eamque in vas suum diligenter recipiat, nè in fluuium defluat. Quo, inquis, pacto? Nihil per inanem iactantiam agat, nihil quod DEVS prohibet, cuiuslibet lucri gratia faciat. Obedientiæ, quæ sibi iniuncta est, ità studeat, vt & res ecclesię cōtra oēs viriliter iusteque tueatur & protegat, & de alieno per iniustitiam sub dominium ecclesiæ nil redigere satagat. Si in huiusmodi conuersatur & viuit, quamuìs aliquandò pro talibus Missas perdat, nonnunquàm loquatur, cùm fratres in claustro tacent, & quædam similia horum faciat vel dimittat, quæ ipsi nec faciunt, nec dimittunt: obedientię virtus, quā exercet, hęc cuncta cōsumit, & vas suum integrum seruans, farinā de sua mola fluentem, quæ illum æternaliter pascat, totam ac puram colligit atq; recondit. Non enim secundùm carnem, sed secundùm obedientiam incedit, ac per hoc, vt Apostolus ait, nihil damnationis illi erit. Et quid de illo sentiendum est, inqt, qui se vltrò ad dispositionem villarum offert, atq; vt id, quod cupit, ad effectum perueniat, clàm sibi adiutores aduocat, munera pollicetur, gratiam spondet? Refert: Nihil hoc ad propositum monachi pertinet. Ait: Quarè? Nónne hic talis, licèt hoc, quod dixi, cupiat, tamen sine licentia prælati sui nil facere tentat? Respondit: Licentia multos decepit. Obedientia enim & inobedientia contraria sunt. Harum media,

Vita hominū molēdino comparatur.

Nota diuersos hominū scopos.

De monachis ex obedietia externa negociātibus.

Nota obedietię vim.

Rom. 8.

De monachis ad negocia adspirantibus.

licentia est. Is igitur, quem obedientia non cõstringit claustra monasterij egredi, vult tamen exire, regulæq; districtionem licenter declinare, quanuìs nolit sine licentia id præsumere, & idcircò actum suum licẽtia, qua nititur, possit defendere, peccatum tamen habet ex illicita voluntate. Nec enim postquàm mortuus mũdo claustrum subijt, ad mundi negocia vel voluntate vllatenùs redire debuit: Quia tamen ipsum velle suum non, nisi permissus, facto implere voluit, obedientia, quam in hoc amplexus est, ipsum factum excusabit: sed velle, quod contra obedientiam habuit, periculosum, nisi pœnituerit, illi erit. Quod nonnulli minùs attendentes, licentia, quam pro implenda voluntate sua expetunt, sæpè falluntur.

Hæc, vt dixi, non pro ostendenda doctrinæ suæ qualitate proposui, sed quibus inter epulas occupari solitus erat, leui exẽplo monstraui. Nam si de humilitate, de patientia, de mansuetudine, & de hac, quam nunc paululùm tetigi, obedientia, necnon de alijs innumeris ac profundis sentẽtijs eum, vt singulis ferè diebus audiebamus, disserentem introducerem: aliud opus cudendum, & quod in manu habemus, esset intermittendum. Quandò ergò, ait aliquis, manducabat? Manducabat planè inter loquẽdum, parcè quidem, & vt mirareris, vndè viueret. Veruntamen fatebatur, & verũ esse cognouimus, quia dum alicui longę disputationi occupatus erat, magìs solito nesciẽnter edebat, nobis, q propinquiores sedebamus, clanculò panem ei nonnunq̃ subministrantibus. Cùm verò absentibus hospitibus priuatìm cum suis ederet, & nulla quęstio spiritualis cuiusuis ex parte prodiret, ꝑlibato potiùs quàm sumpto cibo, mox cessabat, lectioniq; intendens, mãducantes expectabat. Quòd si aliquem cerneret aut pro suî expectatione celeriùs comedentem, aut fortè cibum relinquentem, vtrunq; redarguebat, & quô suo commodo, nihil hæsitantes, operam darent, affectuosè admonebat. Vbì aũt alios libẽter edentes aduertebat, affabili vultûs iocunditate super eos adspiciebat, & adgaudens, leuata modicùm dextra, benedicebat eis, dicens: * Benè faciat vobis.

Cibi magna parsimonia.

*pro, * Benè vertat*

Exposito igitur, qbus modulis Anselmus inter suas epulas delectari cõsueuerat, vt paucis exponatur, quibus etiam alijs horis intenderit, repetam, quod de eo me superiùs dixisse recordor, videlicet: Ejus ori nunquàm Christus defuit, siue iustitia, vel quid ad veram vitam pertinet: Omneque tempus perditum iri asserebat, quod bonis studijs aut necessarię vtilitati non seruiebat. Opinari autem illum secùs vixisse, quàm docebat, profiteor nefas esse. Nam cùm illum, ex quo religiõis habitum sumpsit vsq; ad susceptam pontificatûs dignitatem, omnium virtutum ornamentis ratum sit studuisse, ipsasq; virtutes, in quorumcunq; mentibus poterat, verbo & exemplo inseruisse: ità nihilominùs ratum esse cõfirmamus, eum totius Britãniæ Primatem factum, & omnimodìs in hac parte claruisse. Vndè etiam pro ipsarũ indiscreta, ceu nonnullis & mihi quoq; aliquãdò visum est, virtutũ custodia sæpè repræhensus, & * q monachus claustralis, quàm Primâs tantæ gentis esse deberet, prçiudicatus est. Hoc pro excellenti humilitate eius, hoc pro immensa patientia eius, hoc pro nimia abstinẽtia eius dicebatur: dictum accusabatur, accusatum damnabatur. Prçcipuè tamẽ in seruando mansuetudinem, indiscretionis arguebatur: quoniam sicut à pluribus putatum est, multi, quos Ecclesiastica disciplina corripere debuerat, intellecta lenitate eius, in suis prauitatibus quasi licitè quiescebant. Verùm audita super his excusatiõe sua, (nam neminem spernebat, nemini rationẽ ad inquisita reddere cõtemnebat) mox liquidò cognoscebatur, ipsum aliter quàm faciebat, minimè in talib⁹ facere debere vel posse, dum se in regula veræ discretionis vellet absq; errore tenere.

*for. * q potiùs*

Secularia verò negocia æquanimiter ferre nequibat, sed ꝓ suo posse modis omnibus suam eis prẽsentiã subtrahebat. Si quandò aũt talis causa emergebat, vt ei necessariò interesse oporteret, soli veritati studere, nulli fraudem, nulli quodlibet præiudicium, quãtùm sua intererat, patiebatur inferri. Si vani clamores, si cõtentiones, si iurgia, vt fit, oriebantur, aut ea sedare, aut citiùs sese absentare curabat. Nisì eñ ità faceret, tædio affectus, statìm animo deficiebat, & insupèr grauem corporis ægritudinẽ incurrebat. Quam cõsuetudinẽ eius edocti, sçpè illũ, re ipsa cogẽte, de medio multitudinis eduximus, proponentesq; aliquã ex diuina pagina quæstiõem, ilicò corpus & animã eius, quasi salubri antidoto medicatum, in consuetũ statũ reduximus. Requisitus aũt, quamobrèm sic imbecillis ad seculares causas aut pusillanimis existeret, respõdebat: Qui

Mundi huius negocijs occupari, q̃ illi fuerit molestum.

Qui oīm sæculariū rerum amorē ac cōcupiscētiam ab animo meo iamdudùm pepuli,qualiter in causis earum fortis & diligēs existam?Immò veritatē dico,nō mentior, qā quandò ipsæ mihi sese importunè & ex necessitate ingerūt, ità mens mea illarum horrore concutitur,sicut infans,cùm aliqua terribilis imago vultui eius ingeritur. Nec in earum dispositione magìs delector,quàm puer in vberibus matris delectatur,dum illis,acerba amaritudine supérlitis,ablactatur. Nota sancti viri de seipso testimonium.

His necessitatibus actus, totam domûs suę curam & dispositionem dn̄o Balduino monacho,cuius suprà meminimus,imposuit,quatenùs ad nutum illius cūcta pendérent,& statuta extra ordinationem eius irrita fierēt.Ità igitur securitate potitus, spiritualibus disciplinis & contemplationi operam dabat.

Veruntamē diuersæ tribulatiōes & anxietates, quas tum propter terras Ecclesię, quas quidā maligni iniuria,rege nō prohibente,inuadebāt:tū pro pecuniarū exactionibus,quę totū regnū,sed maximè suos hoīes in immēsum deuastabāt: tum pro monasteriorū oppressionibus,quas sedare nō poterat, & quotidiè ad eum referebātur: tum pro multis alijs in hūc modū sæpè patiebatur,hāc eius quietē interrumpebāt,& aliena quædā meditari cōpellebāt. Pręterea hi, q̄ ante episcopatū viro submissi,eum diligebāt,diligēdo fauebant,fauēdo quęq; electa de suis alacrès cōferebant : nūc terras Ecclesię petere,nūc equos rogare,nūc pecuniā,nūc hoc vel illud,ad quod scilicet sua quenq; voluptas trahebat,ab eo precari. Aduerteres itaq; petita obtinētes,in p̄sentia eius ficta pace adgaudere,retributiōes & obsequia polliceri : alios,in cōtraria lapsos,honori eius detrahere,hoīes eius pro posse impugnare,in immēsum minari. Multiplices eius afflictiones.

Ille autem in patientia sua sciens possidere animam suam, cum his, qui oderūt pacem,erat pacificus,verba mansuetudinis & pacis semper reddēs impugnatoribus suis,cupiens malum illorū in bono vincere. Attamen ea,quę poterant insequenti tempore Ecclesiæ suæ damno esse, nequaquàm æquo animo tolerare, aut sub negligentiam cadere patiebatur. Sed quid dicam ? Tanta cupiditas ea tempestate dominabatur in mentibus quorundam,vt nec patientia ipsius deliniti, monitis adquiescerent: nec terroribus pulsati,cæcitatem sui cordis exirent. Verùm de extraneis nō multùm fortè mirandum. Ipsi sui proprij ac domestici homines,mentiti sunt ei & infideles facti. Animaduertentes quippe mansuetum, lene, simplexque cor eius, in pluribus causis fraudulenta calliditate, compositisque sermonibus eum multotiès circunuenire,& quæ illius iuris esse debebant,diminuentes, ac exindè sua non iurè augentes, qua ei fuerant alligati,fidem perdidére. Qua de re cùm à Balduino alijsque fidelibus suis nimiæ simplicitatis minorisq; prudentiæ familiariter repræhenderetur, simplici admiratione respondebat,dicens: Quid est hoc? Nónne Christiani sunt? Et si Christiani,num alicuius commodi causa vellent contra fidem suam scienter mentiri ? Nihil est. Tanto nempe studio mihi loquentes sua verba componunt, & ea, fide sua interposita vera esse iurāt,vt incredulitati putetur posse asscribi,nolle credere eos ipsa veritatis firmitudine niti. Dicebat hęc ille,æstimans ipsos sibi nolle,quod sciebat se nemini facere velle. Cumq; responderet,sui moris illos nō esse,aiebat: Fateor,mâlo decipi,bona de illis credēdo, etiam si me nesciente mali sunt:quàm decipere meipsum, credendo mala de ipsis,quos nondùm verè probaui,quòd boni non sint. Hęc tamen in principio pontificatûs sui dicta meminerim. Postmodùm enim rei veritas viro innotuit,& quę sibi à verè suis dicta fuerāt,nimìs vera fuisse cognouit. Quanuìs igitur solitam fidem nō ex toto verbis eorū deincèps præbuerit, tamen suis rebus in posterum nō parùm obfuit,quòd ipsis in principio tam credulus fuit. Siquidem illi certò scientes, eum pro malis sibi illatis ad mala reddēda cor nō habere, à timore suspensi, sibiq; ipsis deteriores effecti,in peius profecére. Quod pater tractans apud se, magìs illorū,quam subsequi pręuidebat,perditioni,quàm suę indoluit trāsitoriæ deceptioni. Pro qua tamen deceptione & fidei non seruatę corruptione,sępè Anselmus dicere solitus erat,eos quandoq; aut in se,aut in liberis suis de rebus Ecclesiæ,q̄bus nunc in sublime raptabantur,exhæredādos,& antiquæ paupertati,in qua nati fuerāt & nutriti,subiugandos,aut certè aliqua graui & cōtumeliosa vindicta ante mortem vel in morte,quod deterius esset,puniēdos. Quod dictum eius iam in q̄busdam completū videmus,& ex hoc,quid alijs etiam timendum sit,cōiectamus. Ideò aūt eos corrigere nequibat,quoniam ipsi more densarū spinarum perplexi,argutis verborū assertionibus A domesticis quæ passus sit. Ecclesię bona sibi temerè vsurpantib⁹ euētura p̄dicit.

bus se tales non esse, qui huiusmodi correctione opùs haberent, affirmabant. At ille contentioni seruire deuitans, dimittebat eos sibi, timēs nè mensuram discretiōis excederet, si in rimandis actibus illorū nimìs studiosus existeret. Nil em̃ in mundo magìs, quàm peccare, timebat. Conscientia mea teste, nō mentior, qa sępè illum sub veritatis testimonio profitentem audiuimus, quoniam si hinc peccati horrorem, hinc inferni dolorem corporaliter cerneret, & necessariò vni eorū immergi deberet, priùs infernū, quàm peccatum, appeteret.

Nota viri sancti sententiã, cũprimìs notatu dignã.

Aliud quoq; non minùs forsan aliquibus mirum dicere solebat, videlicet mâlle se purum à peccato & innocentem, gehennam habere, quàm peccati sorde pollutū, cælorum regna tenere. Quod dictū cùm aliquibus extraneū videretur, reddita ratione temperabat, dicēs: Cùm cōstet solos malos in inferno torqueri, & solos bonos in cęlesti regno foueri: patet, nec bonos in inferno, si illuc intrarēt, posse teneri debita pœna malorū, nec malos in cælo, si fortè accederēt, frui valere felicitate bonorum. Propter hęc magno studio semper nitebatur peccatorum contagia deuitare, & quicquid eis aliquam nascēdi occasionē poterat ministrare, ab intentione sua om̃i solicitudine propulsare. Nec in his momentaneus erat. In his deniq; versabatur quotidiana institutio morū eius, in his stabat assidua conuersatio vitæ eius, in his vigebat indeficiens executio propositi eius, in istis Deo seruiebat, pro his quibusq; bonis acceptus erat, per hæc vitam æternam adipisci satagebat.

Dissensio inter Anselmū & regem Angliæ.

Regem autem de transmarinis locis regressum Anselmus adijt, & vt sibi Romam ad Papam Vrbanum pro stola sui archiepiscopatûs eundi licentiam daret, humiliter petijt. At ille ad nomen Vrbani turbatus, dixit se illum pro Papa non tenere, nec suæ consuetudinis esse, vt absque sua electione alicui liceret in regno suo Papam nominare. Hinc igitur orta quædam dissensio grauis est, sed in aliud tempus discutiēda est dilata. Iubetur ergò, vt totius Angliæ episcopi, abbates & principes, ad discussionem dissidij huius apud castrum, quod Rothingeham dicitur, veniant. factum est, & tertia septimana Quadragesimę, iuxta edictum, conuenerunt. Causa in medium ducitur, & Anselmus diuersis querelis hincindè concutitur. Siquidem multi, & maximè episcopi, regiæ voluntati fauere volentes, spreto æquitatis iudicio, id probare nitebantur, quòd Anselmus, salua fide, quam regi debebat, nullatenùs posset in regno Vrbanum, sedis Apostolicæ præsulem, pro Papa tenere. Quibus cùm plura, quæ ratio tulerat, obiecta fuissent, & Anselmus eos ex verbis Domini, Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo, alijsque nonnullis, quæ ratio nulla refellere poterat, penitùs infrenâsset: illi econtrà, quid dicerēt, non habentes, eum in regem blasphemare vno strepitu conclamauêre, quandoquidem ausus erat in regno eius, nisì eo concedente, quicquam vel Deo asscribere.

Matt. 22.

Episcopi Anglię nolunt suo parere Primati.

Igitur ad vnam regiæ indignationis vocem, quidam ex episcopis archiepiscopo suo atque primati omnem subiectionem, professam obedientiam vno impetu abnegant, eique vnitatem fraternæ societatis pari voto miserandi abiurant: quidam verò in eis, tantùm quæ ex parte Vrbani Papæ præciperet, illi se obedituros negant. Episcopi itaque omnes, qui affuerant, Roffensi solo excepto, aut vno aut alio modo debitam illi subiectionem & obedientiam abnegant. Rex etiam ipse cunctam ei confidentiam & securitatem suis in omnibus adimit, nec se illum pro archiepiscopo vel patre ampliùs habiturum iurat, nisì ipse vicario beati Petri se vlteriùs obediturum statìm deneget. Tres dies in isto negocio, clamoribus in Anselmum & contumelijs grauidi, expensi sunt, & tandèm in hoc, quem dixi, fine conclusi sunt.

Tunc Anselmus in suo propositò constans, per internuncium conductum, à rege postulat, quô tutus regno decedat. Quod principes multi damnosum fore dinoscentes, pro restituēda pace, inducias vtrinquè vsq; ad Pentecosten dari precātur, & obtinent: ac sic eum, nè regno decedat, impediūt. Spondet igitur rex, se rebus eius vsque ad præfixum tempus induciarum, plenam pacem & tranquillitatem indulturum, & tunc voluntati illius pro sua religione multùm in negocio, quod emerserat, condescensurum. Verùm omninò in contraria lapsus est, & Anselmus, domino Balduino extra regnum depulso, hominibusque suis captis & expoliatis, terrisque vastatis, in immensum afflictus est. Attamen post hæc & Vrbanum per Vualterum Albanensem episcopum, qui pallium Anselmo à Roma Cantuariam detulit, pro Papa suscepit,

Multa patitur à rege.

pit,& principum suorum consilio actus,in amicitiam suam virũ recepit. Verùm post aliquãtum tempus idem rex à *gualis victor regressus, renouata ira propter milites, quos,sicut falsò à malignis dicebatur,malè instructos in expeditionem Anselmus direxerat,contra ipsum turbatus est. Tunc Anselmus considerans apud se, omni tempore talia pro nihilo posse oriri,& se eis occupatum,semp ab officio pontificali posse impediri:tractauit secum sibi Romam eundum,consilium à sede beati Petri super his petendum. Cùm igitur in solennitate Pentecostes ad curiam apud Vuindelhoram venisset,per familiares suos regi mandauit, sibi pernecessarium esse Romam ire, & hoc,si ei placeret,se per licẽtiam eius facere velle. At ille, Nequaquàm,inquit. Nec enim eum aut in his,quæ agenda sunt,cuiusuis consilij inscium, aut alicui graui peccato obnoxium esse scimus,vndè vel Papam consulere,vel illius absolutionẽ necessè sit illi implorare. Et res igitur ità tunc quidem remansit.

Discedente autem Anselmo à curia,& ad villam suam,nomine Heysem,properante,pueri,quos nutriebat,leporem sibi occursantem in via canibus insecuti sunt,& fugitantem infra pedes equi,quem pater ipse insidebat,subsidentem consecuti sunt. Ille sciens,miseram bestiam sibi sub se refugio consuluisse,retentis habenis,equum loco fixit,nec cupitum bestiæ voluit præsidium denegare. Quam canes circũdantes,& haud grato obsequio hincindè lingentes, nec de sub equo poterãt eijcere, nec in aliquo lædere. Quod vidẽtes,admirati sumus. At Anselmus,vbì quosdam ex equitibus adspexit ridere, & quasi ꝑ capta bestia lætitiæ frena laxare, solutus in lachrymas, ait: Ridetis? Et vtiquè infelici huic nullus risus,lætitia nulla est. Hostes eius circa eã sunt, & ipsa de vita solicita,confugit ad nos, præsidium flagitans. Hoc planè est & animæ. Nam cùm de corpore exit, mox inimici sui, scilicet maligni spiritus, qui eam in corpore degentẽ,per anfractus vitiorum multis modis persecuti sunt, crudeliter assunt, parati eam rapere,& in mortem æternã præcipitare. At ipsa nimìs anxia, huc illucq; circunspicit, & qua tueatur, defensionis & auxilij manum sibi porrigi ineffabili desiderio concupiscit. Dæmones autem econtrariò rident, & magno gaudio gaudent, si illam nullo fultam adminiculo inueniunt. Quibus dictis,laxato freno, in iter redijt, bestiam vltrà persequi clara voce canibus interdicens. Tunc illa ab omni læsione immunis,exultans,præpeti cursu campos syluasq; reuisit. Nos verò depositis iocis,sed non modicè alacres effecti de tam pia liberatione pauidi animalis, cœpto itinere viam detriuimus.

Nota de anima hominis morituri.

Alia vice conspexit puerum cum auicula in via ludentem. Quæ auis pedem filo annexum habens, sæpè, cùm laxiùs ire permittebatur, fuga sibi consulere cupiens, auolare nitebatur. At puer filum manu tenens,retractã vsque ad se deijciebat:& hoc ingens gaudiũ illi erat. Factum est id frequentiùs. Quod pater adspiciens,miserè condoluit aui,ac vt rupto filo libertati redderetur,optauit. Et eccè filum rumpitur,auis auolat,puer plorat, pater exultat. Et vocatis nobis: Cõsiderâstis,inquit,iocum pueri? Et confessis considerâsse, ait: Simili consideratione iocatur diabolus cum multis hominibus, quos suis laqueis irretitos, pro sua voluntate in diuersa vitia pertrahit. Sunt enim quidam,vt verbi gratia dicam,aut auaritiæ, aut luxuriæ & similium flammis succensi,& ex magna consuetudine illis addicti. His contingit aliquandò, vt sua facta considerent,defleant,seque amodò à talibus cessaturos sibi promittant. En more auis se volare liberos autumant. Sed quia prauo vsu irretiti ab hoste tenentur,volantes in eadem vitia deijciuntur. Fitque hoc sæpiùs:nec omnimodìs liberantur, nisì magno conatu per respectũ gratiæ Dei,filum prauæ consuetudinis dirumpatur.

Diaboli in hominibus decipiendis malignitas.

Hinc iterùm Anselmus ad curiam veniens,iam petitam licentiam Romam eundi à rege petiuit,sed eam non obtinuit. Postq; in mense Octobri inuitatus à rege, Vuintoniã vadit,& quod iam bìs rogauerat,attentiùs per internuncios tertiò rogat. Turbatur ille,& nimiùm se vexari ab eo, anxiè queritur. Ad quod Anselmus: Et quidem, quòd Romam ire dispono,causa sanctæ Christianitatis, quam in hac terra regere suscepi,causaque salutis animæ meæ,causa etiam sui honoris & vtilitatis, si credere velit,id ago. Si ergò mihi bono animo licentiam dederit eundi,gratiosiùs accipiam. Si non,ego vtiq;,quod Deus pręcepit,postponere non debeo,quia scriptum est: Obedire magìs Deo oportet, quàm hominibus. Quod ille audiens,turbato animo iubet,vt aut cœpto desistat,& insupèr se nunquàm beatum Petrum vel sedem eius pro

Actor. 5.

quolibet negocio appellaturũ iureiurando ꝓmittat, aut sine mora, omni spe remeandi sublata, suo regno decedat. Et subdens, ait: Si verò territus istis, cœpto desistere & remanere q̃ ire, delegerit, tunc volo, quatenùs mihi, ꝓut iudicabit curia mea, emẽdet, qm̃ illud sibi cõcedi à me tertiò petijt, in quo se perseueraturum certus non fuit. Respondit: Dñs est. quod vult, dicit. Ego tñ sciens ad quid assumptus sim, & q̃d in Anglia gerendum susceperim, non mihi esse honestũ ꝓnuncio, cuiusuis transitorij commodi causa illud omittere, quod in ope misericordiæ Dei spero futuris temporibus ecclesiæ eius vtile fore. Acta sunt hinc his multo plura: quæ qm̃ aliâs scripsimus, hîc paucis perstringimus. Rege igit̃ & curialibus contra virum in iram ꝓmotis, ipse ad eũ placido vultu ingredit̃, & * dextrã eius ex more assidẽs, ait: Ego Domine, vt disposui, vado, sed primò meam vobis benedictionem, si non abijcitis, dabo. Quam cùm ille se nolle abijcere responderet, conquiescentem regem ad hoc leuata dextera benedixit: sicque relicta curia, Cantuariam vénit.

** & ad* *Benè precat̃ regi, abiturꝰ è regno.*

Postera die adunatos monachos, in ipsa sede Domino Iesu Christo famulantes, his verbis allocutus est: Fratres & filij mei dilectissimi, sicut audîstis & scitis, ego ex regno ꝓximè sum discessurus. Causa quippe, quæ inter dominum nostrũ regem & me iamdiù de Christianæ religionis correctione versata est, ad hoc est tandèm perducta, vt aut ea, quæ contra Deum & honestatem meam sunt, me oporteat agere: aut è regno sine mora decedere. Et ego quidem libens vado, sperans in respectum misericordis Dei, iter meum libertati ecclesię futuris temporibus nonnihil profuturum. Super vos tamen, quos ad pręsens relinquo, non modica pietate moueor, vtpotè quos tribulationes & angustias, oppressiones & contumelias acerbiùs solito, me absente, passuros intueor. Licèt enim constet, illas nec me pręsente, ex toto fuisse remotas, tamen quandò emergebant, contra eas vobis quoddam quasi vmbraculũ extiti: & nè in immensum vos ferirent, scutum me vestrę protectioni medium obieci. Et quidẽ maiori pace ac securitate vos vsos existimo, postquàm inter vos véni, quàm à decessu venerandę memorię Lantfranci patris nostri vsi fueritis, vsque ad introitũ meum. Vndè etiam videor mihi videre, eo magìs ipsos, qui vos infestare solebant, aduersùm vos, me abeunte, sęuituros, quo à dominatu, quo vos opprimebant, vident se in pręsentia meî deiectos. Sed vos non estis rudes aut hebetes in schola Dñi, vt qualiter in huiusmodi, si ingruerint, debeatis vos habere, opùs habeatis doceri. Paucis tñ suggero, vt quia Deo militaturi in cõseptum huius monasterij conuenistis, præ oculis semper habeatis, quemadmodùm militetis. Non enim omnes vno modo militãt. Quod etiam in terrenorum curijs principum videre planũ est. Est etenim princeps, diuersi ordinis in sua curia milites habẽs. Habet nanque, qui pro terris, quas de se tenent, seruitio suo inuigilant: habet, qui pro stipendijs in militaribus armis sibi desudant: habet etiam, qui pro recuperanda hæreditate, quam in culpa parẽtum suorum se perdidisse deplorant, inuicta mentis virtute voluntati suæ parére laborant. Hi ergò, q̃ ꝓ terris, quas possidẽt, seruiũt, iam radicati sunt & fundati, nec euelli formidãt, dum se in domini sui voluntate cõseruant. At hi, q̃ ꝓ stipẽdijs in militiam sese dederunt, nonnunq̃ fatigati laboribus, à militia, quã aggressi sunt, segniter cadũt, dũ fortè magnitudini exercitij atque laboris, magnitudo, sicut ipsi existimãt, nõ æquat impendij ac retributiõis. Qui verò recuperandæ causa hæreditatis seruiẽdi cõditionem arripuére, quãuìs nunc istis vel illis laborũ generibus opprimant̃, nũc his vel illis cõtumelijs afficiant̃, ęquanimiter oĩa sustinẽt, si firmũ recuperãdę hęreditatis suę amore certæ spei gratia tenent. Hæc fieri inter homines liquet, & hinc, q̃d in curia principis oĩm fiat, re ipsa mõstrante, aduertere libet. Deus em̃, cuius sunt oĩa q̃ sunt, in his tribꝰ generibus distinctã ad suî obsequiũ curiã habet. Habet quippe angelos, q̃ æterna beatitudine stabiliti, sibi ministrãt. Habet etiã homines, sibi ꝓ terrenis cõmodis, quasi milites stipendiarij, seruiẽtes. Habet quoquè nõnullos, q̃ diù noctuq; suę volũtati inhęrẽtes, ad regnũ cęlorũ, quod in patris sui Adę culpa ꝑdiderunt, hęreditario iure ꝑuenire cõtendunt. Sed nobis ad beatorũ spirituũ societatẽ magìs est suspirandũ, q̃ de eorum procinctu, quo Deo ꝑenniter adstãt, in p̄senti disputãdum. Ad solidarios Dei milites verba vertamus. Videatis quamplurimos, in seculari vita degentes, Deum in his, quæ possident, specietenùs diligentes, & eius per quædã bona opera, quę faciunt, famulatui insistentes. Supéruenit his Dei iudicio tentatio aliqua, perdunt sua. Quid dicam?

Oratio eius ad monachos.

Monachi vt se gerere debeant.

Familia tripartita omipotentis Dei.

dicam? Mutata protinùs mente, volant ab amore Dei, deserũt bona, q̃ faciebãt, murmurãt, iniustitię Deum accusant. Quid de istis dicendũ? Solidarij sunt, & impletur in illis, quod dicit Psalmus: Cõfitebitur tibi, cùm benefeceris ei. Hoc de secularibus dictum. Sed nos monachi vtinàm tales essemus, vt horũ similes nõ essemus. Nam q in propositi sui norma, quã professi sunt, stare recusant, nisi cuncta, q̃ sibi ad votũ sunt, copiosiùs habeãt, nec hinc ꝓpter Deum cuiuslibet rei penuriã, nec hinc regulę disciplinam pati volũt, qbus (obsecro) rationibus iuuabuntur, nè horũ similes habeãtur? In omi qppe opere suo priùs mercedem exigũt, q̃ cui merces debetur, ministerij munus exoluãt. Et hi tales, regni cęlestis hęredes erũt? Fidẽter dico, Nequaq̃, si nõ pœnituerint, se tales fuisse. Qui verò ad recuperãdæ vitæ regnũ, obsequij sui dirigit intẽtionẽ, Deo per oĩa inhęrere, & totã fiduciã suã inflexibili mẽtis statu in eũ defigere nititur: nulla hũc aduersitas, Dei seruitio detrahit, nulla trãseuntis vitę voluptas ab eius amore cõpescit. Per dura & aspera viã mandatorũ illius incedit, & ex spe retributionis futurę, cor suũ indeficiẽti charitatis ardore succẽdit: ac sic in cũctis vera patientia fretus, cũ Psalmista lętus canit: Magna est gloria Dñi. Quã gloriã sic in hac peregrinatiõe positus gustat, gustãdo ruminat, ruminãdo, desiderat, desiderãdo à longè salutat, vt ad illã spe ꝑueniẽdi subnixus, ea se intrà mũdana pericula cõsoletur, & alacriter cantet: Magna est gloria Dñi. Et sciatis, ꝙ hìc ipsa gloria Dñi nullo modo defraudabitur, quoniã totũ, quod in eo viget, volũtati Dñi famulatur, atq; ad hãc obtinendã dirigitur. Sed ô iam ab istis inter vos mihi cessandũ video. Fratres mei, obsecro vos, si hìc dolẽtes nũc ab inuicẽ separamur, tendite, vt in futuro ante Deũ lęti adinuicèm cõiũgamur. Estote illi, q veraciter velitis effici hęredes Christi. His dictis, erũpẽtes ab eius oculis lachrymæ, eũ plura loqui ꝓhibuère. Gemitũ fratrũ, q subsecutus est, qs enarrabit? Ità fletus impleuit oĩa, vt vox nulli superesset ad verba. Tãdèm pater medios rumpens singultus, ait: Charissimi mei, scitis qd vos esse, & quò vos tendere cupiam. Sed hora hęc plura loqui vetat. Deo omnipotẽti & beatissimo Apostolorũ Principi Petro vos cõmendo, vt & ipse Deus inter suas oues vos cognoscat, & B. Petrus in suî tuitionẽ, sicut oues Dei sibi cõmendatas, vos suscipiat. Ego vestra licẽtia & benedictiõe vado, ac vt Deus pacis ac dilectionis vobiscũ maneat, oro. Post hęc surrexit, & dato pacis osculo cunctis, in oratoriũ iuit, populo, sanctũ eius alloquiũ p̃stolanti, ꝓ instantis qualitate negocij verbũ cõsolationis & exhortatiõis ministraturus. Quod vbì excellẽter peregit, adstante monachorũ, clericorũ ac numerosa populorũ multitudine, peram & baculum peregrinantium more coram altari suscepit, commendatisq; omnibus Christo, ingenti fletu & eiulatu prosecutus, egressus est.

Psal. 48. — Psal. 137. — Valedicit monachis. — Alloquitur plebem.

Ipso die ad portum Dofras iuimus, ibiq; clericum quẽdam Vuilhelmum nomine, à rege ad Anselmum directum reperimus. Detenti aũt ibì quindecim diebus sumus, vento nobis transitum ꝓhibente. In qua mora idem Vuilhelmus cum patre intrãs & exiens, & in mẽsa illius quotidiè comedẽs, nulli ꝓpter quam rem missus fuerat, denudare volebat. Die verò 15. cùm nos nautę vrgerẽt naues petere, & nos transire auidi, ad hoc fatigaremur, eccè videres rem miserandam. Patrem patriæ, Primatem totius Britanniæ Vuilhelmus ille, quasi fugitiuum & alicuius criminis reum, in litore detinet, ac nè mare transeat, ex parte domini sui iubet, donèc omnia, quæ secum ferebat, sigillatìm sibi reuelet. Allatæ igitur ante illum bulgæ & mãticæ, reseratę sunt, tota supellex illius, spe pecuniæ reperiendæ, subuersa atq; exquisita est, ingenti plebis multitudine circunstante, ac nefarium opus pro suî nouitate admirando spectante, & spectando execrante. Rebus ergò euersis, sed nihil horum, quorum causa euersæ sunt, in eis reperto, delusa solicitudo perscrutãtis est, & Anselmus cum suis abire permissus.

Detinetur vir sanctus & eius res explorãtur.

Itaque nauem ingreditur, ventis vela panduntur, & aliquanto maris spatio promouemur: cùm subitò nautæ, primùm inter se submurmurantes, ac deindè murmur ipsum depromentes, manifesta voce affirmant, nullo penitùs conatu, nullo numerosorum remorum impulsu eo, quo ferebamur, vento Vuitsandis pertingendum: immò si marinis fluctibus pariter inuolui nollemus, sine mora remeãdum. Ingemuit Anselmus ad ista, & ait: Si omnipotentis DEI iudicio placet, me magìs redire ad pristinas miserias, quàm liberatum ab illis, tendere ad id, quod ipse nouit me animo proposuisse, ipse videat, ipse dispenset: ego voluntati eius obsequi paratus sum, nec enim meus, sed ipsius sum. Dixit, & suffusis in lachrymas oculis eius, ilicò ventus ex

alio latere surgens,velum percussit,& nautas iam, velo reflexo, terram petentes, ad priorem cursum reuerti coëgit.Nos igitur non modicùm exhilarati,& in breui prosperrimè marinis fluctibus euecti,Vuitsandis pro voto appulimus.

Egredientibus autem nobis de naui, hi, quorum nauis erat,retinentes dominum Balduinum,quem prouisorem & ordinatorem rerum Anselmi supradiximus, ostenderunt ei mirabile quiddam, quod acciderat. In fundo etenim nauis,quæ virum per vndas transuexerat,fractura vnius tabulæ foramen vnum, fermè duorum spatio pedum magnitudinis,habens,effecerat,quod fluitanti elemento lacum demonstrabat, sed nullum omninò,quandiù Anselmus in ea fuerat,reserabat introitum. Quæ res si admirationem sese tuentibus intulit,non puto mirandum. Tunc Balduinus summo studio cunctis rem celare præcepit,& ea res per id temporis nõ multis innotuit. Ego aũt cùm indè quædam persensissem, ac post longum tempus dum istis, quę in manu habemus,scribendis animũ applicuissem,nihilq;,vndè mihi vel leuis dubitatio inesse poterat,describere voluïssem,interrogaui eũdem virũ de negocio, & veritatem magnoperè sciscitatus sum.Qui interposita veritatis assertione,qua seruus Dei ac verus monachus inniti debet,confessus est rem ex toto,sicut eam retuli,factam, nec quicquam in ea confictum.

Nota rem miram in naui rupta.

Anselmus itaq; extra Angliam positus, magnificè lætatus est, & multiplices Deo gratias egit,ꝙ se quasi immanem Babylonis fornacẽ euasisse,& culmẽ quodammodò placidę quietis contigisse videbat. Vuilhelmus aũt, audito Anselmum transfretâsse, confestìm p̃cepit cuncta,quæ illius iuris fuerant,in suum transscribi dominium,& irrita fieri oĩa,quæ per ipsum statuta fuisse probari poterant, ex quo venerat in archiepiscopatũ.Quas itaq; tribulationes Ecclesia Christi passa est intùs & extrà,cogitatu, nedùm dictu, percipere difficile esse pronuncio.

Dan. 3. *Sancti viri bona confiscantur.*

Igitur Anselmus à Vuitsandis manè discedẽs,& post dies * ad S.Bertinum veniens, magna plebis,clericorũ ac monachorũ alacritate susceptus est, & per quinq; dies ibi detentus.Intereà rogatu amicorum & canonicorũ,altare vnũ apud S. Audomarum consecrauit.Quo facto,venerũt ad eum honorati q̃dam de indigenis viri,flexis genibus obsecrantes,quatenùs filios eorũ per impositionem manûs suæ sacri chrismatis vnctione signaret.Ad quod mox ità respondit: Et hos,pro q̃bus petitis,libens in hac causa suscipiam,& alios hoc sacramẽto egentes,si præstò fuerint,non abijciam. Qua illi facilitate respõsi benignitatẽ viri admirãtes,magnificè lætati sunt, & gratias egérunt,confirmatisq; pueris suis,ilicò totã vrbem his, quæ ab eius ore acceperant, impleuerunt.Videres ergò viros ac mulieres, magnos ac paruos,è domibus ruere, certatimq; currẽdo,ad nostrũ hospitiũ p̃dicti gratia sacramẽti properare.Plures siquidẽ anni apud eos transierant,in quibus nullus episcoporũ illic fuerat, tali officio passus occupari.

Confirmatiõis sacramentum. *Plurimi ab eo confirmantur.*

Sexto demùm die,cùm iam innumerã multitudinẽ cõfirmâsset,& nos à loco discessuros longũ iter ipsius diei,quod instabat,festinare cõpelleret,eccè puella quędã domũ de qua equos ascẽsuri egrediebamur,introijt,flebili pietatis affectu se cõfirmari deposcẽs.Quod q̃dam ex socijs nostris audiẽtes,nimìs molestè tulerũt, & verba illi', vtpotè,qui iam taliũ erant tędio affecti,cõtradicẽdo depresserũt.Quid plura? Virum precibus puellæ assensum tribuere volentẽ, ipsi obiecta lõgitudine diurnę viæ,obiectis periculis,q̃ nocturnos viatores,in peregrina quammaximè patria,cõprehendere solẽt,detinuerũt,& nè voci ipsius auditũ p̃beret,obtinuerũt. Sed vbì aliquantũ processimus,venit patri in mentẽ,q̃bus adquieuerit,q̃d egerit.Ilicò nimìs impietatis seipsum arguẽs,tantũ exindè cõcepit cordis dolorẽ, vt quandiù vitę p̃senti superfuit, pœnitudo ipsius facti,vt sępè fatebaẽ,ab animo eius nõ recesserit.Nobis dehinc cœptũ iter de die in diẽ accelerãtibus,fama viri multo celeriùs p̃currebat, & multiplici populos voce replebat.Vndè turbarũ cõcursus, clericorũ cœt', monachorũ exercitus ei,quocũquè veniebat, occurrũt,isti gaudio & exultatiõe cõcrepãtes,illi vexillis & sonoris concentibus Deo pro illius aduentu coniubilantes.

Religio sancti viri.

Cùm aũt Lugdunũ venisset,& ab archiepiscopo ciuitatis ipsius gloriosè susceptus fuisset,post dies paucos, missis literis, consiliũ à Domino Papa de negocio suo quæsiuit:& q̃a partìm imbecillitate sui corporis, partìm alijs pluribus causis præpeditus, vltra Lugdunum progredi nequaquàm posset, ei suggessit. Ità ergò Lugduni residit,

dit, reditum nunciorum suorum ibì expectans. Post tempus Roma nũcij redeuntes, quoniam omni sublata excusatione, cum ad se Papa properare præceperit, referunt. Ille nescius moræ, pontificalibus iussis obaudit, viæ se periculis, mortem pro Deo nõ veritus, tradit. Hinc Secusiam vénim⁹, & nos Abbati loci illius præsentauimus. Eramus quippe monachi tres, dominus videlicet & pater Anselmus, dñs Balduinus, & ego, qui hæc scribo, frater Edinerus. Qui ità ibamus, quasi pares essemus, nullo indicio, quis cui præstaret, coram alijs ostendentes. Ab Abbate igitur, qui vel vndè essemus, interrogati, paucis respondimus. Et audito, quosdam ex nobis Beccẽsis cœnobij monachos esse, sciscitat⁹ est: Fratres, obsecro vos, viuit ille adhuc, ille Dei & oĩm bonorum amicus Anselmus, scilicet cœnobij ipsius Abbas, vir in omni religione ꝓbatus & acceptus? Balduinus ad hæc: Ille, ait, in archiepiscopatum in aliud regnũ raptus est. At ille: Audiui. Sed nunc, quæso, qualiter est? valet? Equidem ex eo tempore, ait, quo functus est pontificatu, non vidi eum Becci: dicitur tamen benè valere vbì est. Tunc Abbas: Et vt valeat, oro. Hæc de se Anselmus dici audiens, confestìm tecto cucullæ suæ caputio capite, demisso vultu sedebat. Nolebamus enim agnosci, nè fortè præcurrente fama de aduentu tanti viri, cuiuis periculo nostra incuria fieremus obnoxij. Celebratis dehinc in cœnobio sancti Michaëlis archangeli, quod in monte situm Clusa vocatur, passionis ac resurrectionis Dominicæ solennijs, in iter reuersi, Romam festinauimus. Mirum dictu: Pauci atq; ignoti per loca peregrina ibamus, neminem agnoscentes, nemini, q̃ vel vndè essemus, innotescentes, & eccè solus Anselmi aspectus in admirationem suî populos excitabat, eumq; esse virum vitæ designabat. Vndè cùm iam hospitati etiam inter eos, quorum insidias metuebamus, fuissemus, nonnunquàm viri cum mulieribus hospitium intrauêre, & vt hominem videre, eiusq; mererentur benedictione potiri, obnixè precabantur.

Nota quæ apud exteros fuerit eius existimatio.

Tali ergò vulgi fauore Romam vsque prosecutus, Lateranis, vbì tunc temporis summus pontifex morabatur, aduénit. Nunciatur pontifici patris aduentus, & ouans iubet illum in parte ipsius sui palatij hospitari, & die illo indulgere quieti. Manè confluit ad Papam Romana nobilitas, & de noui hospitis aduentu sermo cõseritur. Adducitur cum reuerentia vir in medium, & in qua coram Papa decenter sedeat, sella profertur. Ingressus, humiliat se pro more ad pedes summi pontificis, sed statìm ab ipso erigitur ad osculum eius. Sedet, ac pro aduentu illius lætari se Apostolicus cum Romana curia dicit. Acclamat curia dicto. Posteà silentio facto, multa in laudem hominis Papa locutus est: virum illum virtutis ac totius religionis esse contestans. Et quidem, inquit, ità est: Cumque illum, vtpotè hominem, cunctis liberalium artium disciplinis innutritum, pro magistro teneamus, & quasi comparem, velut alterius orbis Apostolicum & patriarcham iure venerandum censeamus, ità tamen excellens menti eius humilitatis constantia præsidet, vt nec marinis periculis, nec longissimis peregrinæ terræ spatijs terreri potuerit, quin vestigijs beati Petri nostræ paruitatis ministerio se præsentare, nosque magìs illius, quàm illum nostro egentem consilio, super causis suis consulendos adire studuerit. Quapropter considerate, quo amore, quo honore suscipiendus sit & amplectendus. Hæc cùm Anselmus de se, & multo his plura pro suî laude dici audiret, sicut ipsemet sæpè fateri solebat, non parùm erubuit, quoniam se talẽ apud se, qualis à tanto viro prædicabatur, minimè cognouit. Veruntamen erat inter verbà tacens, decentius fore perpendens, ad huiusmodi silere quàm loqui. Post hæc de sui aduentûs causa percontatus à Papa, eo sibi modo narrauit eam, quo veritatis ac discretionis ratio poposcit. Ille ad audita miratur, & subuentionem plenam pollicetur. Præcepit itaq;, vt subuentionis ipsius effectum circa se Anselmus præstolaretur.

Venit Romã, & à põtifice honorificè excipitur.

Mirè à Pontifice prædicatur.

Verùm q̃a calor æstatis in partibus illis cuncta vrebat, & habitatio Vrbis nimìùm insalubris, sed præcipuè peregrinis hominib⁹ erat, Iohãnes q̃dam nomine, olìm monachus Becci, tunc aũt Abbas cœnobij sancti Saluatoris Telessini, annuente Papa, suscepit eum vt proprium patrem amicè, & duxit in suam villam, Sclauiam nomine, quæ in montis vertice sita, sano iugiter aëre atq; tepenti, cõuersantibus illic habilis extat. Igitur habitatio nostra in montis erat summitate locata, à turbarũ tumultu instàr solitudinis vacua. Quod Anselmus aduertens, ex spe futuræ quietis exhilaratus, ait: Hæc requies mea, hîc habitabo. Ad primum igitur cõuersationis ordinẽ (quem

antequàm Abbas esset, habebat, quemque se in pontificatu positum maximè perdidisse deflebat) vitam instituit, sanctis operibus, diuinæ contemplationi, mysticarum rerum enodationi diù noctuq; mentem intendens. Vndè Christianæ fidei amore permotus, insigne volumē edidit, quod, Cur Deus homo, titulauit. Quod opus, sicut in prologo eius ipse testatur, in Anglia cœpit: sed hîc, in Capuana videlicet prouincia, constitutus absoluit.

Librū, Cur De' homo, componit.

Inter hæc omnia sese omnibus faciens, cunctis pro posse subueniens, cunctos, qui se audire volebant, non considerata alicuius persona, ad suum colloquiū admittens, & singulis, pro qualitate motæ quæstionis, benigna affabilitate atq; affabili benignitate satisfaciens. Quapropter fama illius in breui circuncircà percrebuit, & in dilectionem atque veneratiōem eius cunctorum corda conuertit. Quicunq; igitur eum videre, eiusq; potuit benedictionem habere, beatum se proprij censura iudicij æstimauit. Monachus etiam, qui villæ ipsius pro Abbatis imperio custos erat, quiq; nobis more boni hospitis in nōnullis ministrabat, considerans vitam & actus patris, cōcepit apud se spem magni boni, & gratiam Dei in eo vigere, credidítque quòd Deus multa libens faceret ob merita eius: hoīes aūt villæ, multas incommoditates quotidiè patiebantur pro penuria aquæ. In deuexo tamē latere montis puteus vnus nimię profunditatis habebatur, sed ità singulis diebus exhauriebatur, vt ab hora diei nona nulla, q̄ extrahi posset, in illo aqua vsq; manè reperiretur. Cui incommodo frater ille subuentum iri desiderans, rem Anselmo conquerētis more innotuit, & suæ voluntati inesse subiunxit, puteum in ipso, quo habitabamus, loco facere, si fortè Deus sua pietate dignaretur hoc incommodum propulsare. Laudat Anselmus piam fratris voluntatem, & rem tentare suadet. Lætatur ille ad hæc, & rogat quatenùs ipse locū inspiciat, ac pręmissa prece, cū benedictione sua, primus terram aperiat. Adquiescit ille precanti, nolens offendere voluntatē hospitis sui. Quid dicam? Cernebatur mirę celsitudinis rupes, & quasi demētia videbatur, in tali loco fontem velle aquæ inuestigare. Vadit tamen Anselmus nobis comitatus ad locum, & supplici prece pręmissa, hoc est, vt abundantiam iugis atq; salubris aquæ Deus ei largiretur, tertiò feriens terram aperuit, & reliquo operi dare operam iussit. Perpauci dies cœpti operis transierunt, & eccè fons viuus è duritia rupis erumpens, ingenti cunctos stupore percussit. Nec mirum. Aqua enim, quam se magister operis nec in plurimis diebus reperturum putabat, nō mirum, si stuporem incusserit breuì reperta. Perfectus itaq; puteus est, modicæ quidem profunditatis extans, sed limpidissimæ atq; salubris aquæ iugi fonte redundans. Quæ res ilicò diuulgata, nō paruæ admirationis fuit, & eam viri meritis, oīs qui audiuit, ascripsit. Itaq; puteus ille, puteus Cantuariensis episcopi vsq; hodiè ab incolis ipsius terræ vocatur. Ferunt autem hi, qui ad nos indè sępè venerunt, q̄a multi diuersis languoribus ac febribus tenti, sumpta in potu eadem aqua, pristinæ sanitati mox restituuntur.

Fons in rupe ad eius preces erūpit.

Pute' Cantuariensis episcopi.

His diebus Rogerus Dux Apuliæ ciuitatem Capuam obsidebat. Qui fama viri permotus, mittens rogauit eum venire ad se. Ascendimus, iuimus, & plures in obsidione dies exegimus, remoti in tentorijs à frequētia & tumultu perstrepētis exercitûs. Erat aūt, vbi eramus, quędā ecclesiola penitùs deserta, & iuxta ostiū cisterna desupèr dirupta, magnæ profunditatis hiatū sua diruptione p̄tendens. In qua ecclesia, velut in camera, ꝑ velle cōuersabamur, tam quieti q̄ operi in ea indulgētes, & Ducē ipsum cum suis nobiscū singulis diebus, vt volebamus, in promptu habētes. Quadā verò nocte, cū in ea dormiremus, cōtigit Anselmū sui corporis necessitate silentiò surgere, & nè inquietaremur, suo more lento pede ad ostiū tēdere. Quod cùm exisset, & immemor foueæ, ꝑ tenebras in partē diuertisset, in ꝓfundum cecidit, clamosa voce cadēdo dicēs: Sancta Maria. Ad quem sonitū nos ac socij nostri, q̄ in tentorijs quiescebant, expergefacti, lectis prosiliuimus, accurrentes hominem in profundo vidimus, & præ timore simul & angustia cordis exanimati ferè sumus. Quod ipse percipiēs, mox leuato capite, vultu iucūdo, intuitu nobis innuit, nil lęsionis sese perpessum. Descēdentes igitur quidā ex nostris ex altera parte ipsius præcipitij, qua via erat descendendi, eduxerunt eum à loco sanum omninò atq; incolumem. Cùm post hęc sedis Apostolicæ pontifex Vrbanus illò aduētaret, & ei ab Anselmo & principib' totius exercitûs obuiàm itum esset, ingēti mundialis glorię pompa prosecutus, ductus est in tentorium, quod

Vir sanctus in ꝓfundā cadit foueā illæsus.

Ro. Pōtifex & Anselm' sunt apud Apulię principem in castris.

quodiuxta nos sibi erat cæteris excellentiùs constitutum. Sicq;, donèc ciuitas in deditionẽ transijt, obsidio illius dñm Papam & Anselmum vicinos habuit, ità vt familia vtrorunq; magìs videretur vna, q̃ duę, nec facilè quiuis declinaret ad Papam, qui non diuerteret ad Anselmum. Papa nanq; colebatur à cunctis, quemadmodùm pater & pastor communis: Anselmus verò diligebatur ab oĩbus, sicut homo mãsuetus & mitis, & cui suo iudicio nihil debebatur à quouis. In Papa deniq; supereminens vigebat cum dignitatis authoritate potestas: in Anselmo mira, & quę cunctos demulcebat, pura cum simplicitate humilitas. Multi ergò, quos timor prohibebat ad Papã accedere, festinabant ad Anselmũ venire, amore ducti, q nescit timere. Maiestas etenim Papæ solos admittebat diuites: humanitas Anselmi sine personarũ acceptione suscipiebat oẽs. Et quos oẽs? Paganos etiam, vt de Christianis taceam. Siquidem nonnulli taliũ, (nam eorũ multa millia in ipsam expeditionẽ adduxerat homo Ducis, Rogerus Comes de Sicilia) nonnulli, inquam, talium, fama bonitatis eius inter suos exciti, mansionẽ nostram frequẽtabant, & sumptis ab Anselmo corporalibus cibis, gratiosi reuertebantur, admirandam viri benignitatẽ suis prędicantes, quam experiebantur. Vndè in tanta deincèps veneratione apud eos habitus est, vt cùm per castra illorum, quæ in vnũ locata erant, transiremus, ingens multitudo eorũ, eleuatis ad cælum manibus, ei prospera imprecarẽtur, & osculatis pro ritu suo manibus, proprijs etiam coram eo genibus flexis, pro sua benigna largitate grates agẽdo, venerarentur. Quorum etiam plurimi, velut comperimus, se libenter eius doctrinę instruendos submisissent, ac Christianæ fidei iugo sua per eum colla iniecissent, si crudelitatem comitis sui per hoc in se sæuituram non formidâssent. Nam reuerà nullum eorum pati volebat Christianum impunè fieri. Quod qua industria, vt ità dicam, faciebat, nihil mea interest: viderit Deus, & ipse.

Dehinc soluta obsidione, Anselmus multa prece Papã ad hoc flectere conatus est, quatenùs ab onere pontificali eum absolueret, & quieti liberũ vacare concederet. Verùm cùm, quantũ quidẽ ad effectum spectabat, in nihilum laborâsset, fretus benedictiõe eius, Sclauiam reuersus est, opperiẽs ibì tempus cõcilij, quod idem Papa apud Barum Calẽd. Octob. erat celebraturus. Cui cõcilio dum Anselmus se pręsentâsset, & persuasus à Papa, Grecos in ꝓcessiõe spiritûs sancti, vtpotè quem à patre, nõ à filio procedere adstruebãt, errãtes, rationabili atq; catholica disputatione cõfutâsset, magni apud oẽs habitus est, & veneratione dignissimus comprobatus. Cõcilio Barensi etiam Anselmus interest, & Græcos cõfutat.

Finito concilio, Romam cum Apostolico profecti sumus. Transactis aũt aliquantis diebus, venit Romã Vuilhelmꝰ ille, cuius in exitu Anglię mentionẽ fecimus. Is inter alia hoc effecit apud Apostolicum, vt inducias regi Angliæ daret de causa Anselmi, vsq; ad festum Michaëlis archangeli. Quod Anselmus agnoscens, ilicò Lugdunũ redire volebat, sed prohibitus à Papa est propter concilium, quod se tertia hebdomada Paschæ Romæ habiturum statuerat. Morati itaq; Romæ sumus fermè per dimidium annum, continuè circa Papam degentes, & quasi in commune viuentes. Vndè & ipse Papa nonnunq̃ ad Anselmũ veniebat, lætè cum eo sese agendo, & curiam ei faciendo. Dedit ei quoq; hospitiũ, in quo cõuersabamur eo iure, vt si aliquãdò Romam rediret, cõtra oẽs homines illud sibi vendicaret. Ipse in conuentu nobilium, in processionibus, in stationibus, semper & vbiq; à Papa secũdus erat, præ cunctis honoratus, cunctis acceptus, & ipse oĩbus simplici humilitate summissus. Prætereà Angli, illis temporibus Romam veniẽtes, pedes eius, adinstàr pedum Romani pontificis, sua oblatione honorare desiderabãt. Quibus ille nequaq̃ adquiescens, in secretiorẽ domûs partem fugiebat, & eos pro tali re nullo patiebatur ad se pacto accedere. Quod vbi Papæ relatum est, admiratus in homine humilitatem mundiq; contemptum, iussit sese in se tenere, & nullum benefacere vltrà volentem prohibere, sed oẽs pro tali causa aduentantes, patienter admittere. At ille modesta quadã verecundia actus, iussa profectò postponeret, si nõ inobedientiæ næuo corrumpi timeret. Nota quo in honore Romæ fuerit.

Quid referam nõnullos ciues vrbis, quorũ ingens multitudo, propter fidelitatem Imperatoris, ipsi Papæ erat infesta, nonnunquàm in vnũ conglobatos, Anselmum, à Lateranis ad sanctum Petrum euntem cum suis, propter odium Papæ capere volentes, sed mox viso vultu eius territos, proiectis armis, terræ procumbere, & se illius benedictiõe deposcere insigniri? Hi honores, & horũ similes vulgi fauores vbiq; illũ co- Romani nõ audẽt manũ mittere in Anselmũ.

comitabantur, quia mores sui in cunctis Deo famulabantur. Hinc etiam erat, quòd non facilè à quoquam Romæ simpliciter homo vel archiepiscopus, sed quasi à proprio nomine, sanctus homo vocabatur. Quicunque igitur ei seruiebamus, amori & honori cunctis eramus. Cùm verò ad præfatum concilium ventum esset, & iam quæ recidenda, recisa: & quæ statuenda videbantur, statuta fuissent, excommunicationis sententiam tam in laicos, qui inuestituras ecclesiarum dant, quàm in eos, qui de manibus eorum illas suscipiunt, cum toto concilio Papa intorsit. Eadem sententia quoquè damnauit & eos, qui in officium sic adepti honoris aliquem sacrant.

Concilium Romanū.

Soluto conuentu, accepta licentia, Roma digredimur. Via verò redeundi multis erat periculis obnoxia: sed protegente nos Domino, pericula cuncta euasimus, ac Lugdunum illæsi peruénimus. Vbì summo cum honore gaudioque suscepti, & à pontifice ciuitatis, venerabili scilicet Hugone detenti, mansionem nostram illic firmauimus, amissa omni fiducia, viuente rege Vuilhelmo, Angliam remeandi. Habitus est ergò ibì Anselmus, non sicut hospes aut peregrinus, sed verè sicut indigena & loci dominus. Vndè nusquàm ipse ipsius vrbis antistes, eo præsente, suo volebat loco præsidere: sed præsidente vbiquè Anselmo, ille mira humilitate & honestate præditus, inferioris & quasi suffraganei loco simul & officio fungebatur. Super hęc, vt episcopale officium per totam parochiam suam pro velle exerceret, in voluntate eius ac deliberatione constituit. Quod vbì per loca vicina innotuit, ilicò frequens populorum concursus factus est, vnctionem sacri chrismatis per impositionem manûs illius poscentium sibi conferri. At ille omnes ad gratiam ipsius sacramenti admittebat, ità vt sępissimè in hoc totus dies expenderetur, & nos, qui ei ministrabamus, graui tædio afficeremur, ipso semper iucundo & hilari vultu existente. Creuit autem ex hoc in eum mira quędam & incredibilis dilectio omnium, & bonitas eius diuulgabatur per circuitum.

Lugduni moratī summo cū honore.

Igitur qui illis diebus saltem reliquias de mensa illius poterat habere, cōtra omnia pericula & infirmitates se salutifera credebat medicina ditatum. Nec ista fides fallebat eos. Nam reuerà nonnullos febribus tentos, & quibusdam alijs infirmitatibus pressos, mox sumptis ciborum eius reliquijs, nouimus integræ sanitati restitutos. Exempli gratia: Festiuitas beati Mauricij celebris habetur Viennæ. Rogatus itaque Anselmus à Guidone, ipsius vrbis archiepiscopo, in ipsa festiuitate venit eò. Et celebrato solenni Missæ ac prædicationis officio, cùm ad refectionem corporis sedisset, venerunt ante illum milites duo, voce & vultu ægrotationis molestiam, qua premebantur, præferētes, rogantes quatenùs de micis sui panis eis dare dignaretur. At ille, Nequaquàm, inquit: Nec enim pane integro, nedùm micis, vos indigere conspicio. Sed si comedere vobis placet, amplus locus est: sedete, & cum benedictione Dei, quæ vobis apponentur, comedite. Responderunt se pro hoc non venisse. Nec ego, ait, vobis aliud faciam. Intellexerat eñ, quò intenderent. Vnus ergò ex his, q in eius dextra sedebant, intelligens illos salutis propriæ curam habere, & virum in hoc nihil, quod miraculo posset asscribi, velle facere, quasi eorum importunitatis pertæsus, arrepta desupèr mensa fragmenta præbuit eis, & nè hominem fatigarent, secedere monuit. Qui statim vt exindè modicum gustauerunt, cum benedictione viri egressi sunt. Post mensam in secretiorem locum me tulerunt, magnoperè postulantes, quatenùs adiuti mea ope, ad Missam patris mererentur de manu eius Dominicum corpus & sanguinem sumere. Quos cùm libenter audîssem, & quandò, & quóve in loco id fieret, edocuissem, gratiosa voce responderunt: Et nos quidem, omni excusatione semota, sicut dicis, veniemus, si hac medicina, quam nunc de mēsa ipsius suscepimus, & quartanis, & mortiferis febribus, ac intestinorum tortionibus, quibus intolerabili cruciatu concutimur, liberati non fuerimus. Et hoc erit signum inter nos & te: quoniam si conualuimus, non veniemus: si non venímus, conualuimus. Quibus dictis, ab inuicèm diuisi sumus. Non venerunt, quia, sicut accepi ab eis, qui vtrunque nouerunt, eò quòd de mensa acceperant, ad plenum Dei gratia conualuerunt. Quod quidem si ità non fuisset, quemadmodùm illos infirmitate grauatos, sanitati voluisse restitui, credibile est: ità eos requisitione istius posterioris medicinæ supersedere noluisse, dubium non est. Nempe tenebant ista se, quin conualescerent, falli non posse, scientes quendam non ignoti nominis virum eo solo, quòd spe recuperandæ sa-

Reliquiæ mēsæ eius mirè expetuntur.

Nota vim fragmētorū ex ei⁹ mēsa sublatorū.

sanitatis, Missæ illius interfuit, à pari tunc inualitudine conualuisse. Siquidem vnus è principibus terræ illius diù eadem, qua ipsi, languoris molestia vexatus fuerat. Hic agnito Anselmum in ecclesia beati Stephani Missam ex more celebraturum, festinauit illò, arbitrans sibi ad recuperandam sanitatem vtile fore, si M issa tanti viri ac benedictione meruisset potiri. Fateor, vidimus hominem suorum manibus innixum, Ecclesiam introëuntẽ, mortuo * quasi viuẽti similiorem, Sedit, & finita Missa, egressus est. Nobis verò nec quis vel vndè aut cur aduenerit, scientibus atque curantibus, idem vir, euolutis paucis diebus, ad patrem venit: flexis genibus, ei pro adepta sanitate gratias agẽs. Ad quod cùm ille obstupesceret, indicauit ei ordinem gestæ rei, confirmans quòd ab ea hora, qua se Missæ illius præsentauit, omni doloris vexatione depulsa, sanitati restitutus sit. At ille nihil ad se hoc pertinere, sed ipsius fidei ac meritis beati martyris, ad quem diuertit, asscribendum asserens, quę saluti animæ illius competerent, eum instruxit, & familiarẽ sibi effectum, correctiori vitę, vt pòst multorum testimonio comperimus, reddidit.

Nota vim Missæ auditæ.

for. * quàm

His ferè temporibus Cluniacum euntibus nobis, occurrit quidam sacri ordinis homo, lachrymosis precibus virum deprecans, quatenùs & se oculo misericordiæ & sororem suam, nupèr amentem effectam, dextera suæ benedictionis dignaretur respicere. Et subdens: Eccè, ait, in via, qua transituri estis, inter multos tenetur, sperantes, quia si tu domine ei manum imposueris, continuò fauente gratia Dei, suæ menti restituetur. At hæc ille muta voce & quasi surda pertrãsijt aure. Presbyterum eo magis instantem ac preces multiplicantem repulit à se, omnibus modis asserens tam extraneum factum nulla sibi ratione tẽtandum. Inter hæc procedimus, & illam in medio adunatæ multitudinis cominùs teneri conspicimus, furibundos motus & inhumanos nutus vultu, ore, oculis, corporis gestu edentem. Populus itaque virum aduenientem circundat, retentis habenis preces ingeminat, vt miseræ mulieri manum imponat, orat, obsecrat. Obsistit ille, dicens, quod pòstulant, nequaquàm Anselmi esse. Obijciunt illi vulgi more, quæ occurrebant, saltem improbitate vincere gestientes. Tunc vir aliter se non posse euadere sentiens, hoc solo eis morem gessit: videlicet, quod nulli negare solebat, signo eam sanctæ crucis leuata dextera signauit. Quo facto, laxatis habenis ocyor abit, impositoque cucullæ suæ capitio capiti, remotis socijs, singularis vadit, infelicis fœminæ ærumnas pietatis affectu perfusus lachrymis tenerrimè deflens. Hac nos contritione afflicti Cluniacum, illa vulgi manibus acta domum tetendit. Necdùm pes eius limen suæ domûs attriuit, & integerrimæ sanitati donata, in laudem viri linguas omnium soluit. Quam rem sic factam, dum certa relatione Cluniaci accepissemus, gauisi sumus, ac pro sua misericordia Deo gratiam & gloriam dedimus.

Humilitas sancti viri.

Mẽte capta redit ad sanitatem.

Actis deindè, propter quæ Cluniacum aduenimus, reuersuri Lugdunum, iter per ciuitatem Matisconensem arripuimus. Vbi Anselmus, rogatu episcopi & canonicorum, Missam publicè apud sanctum Vincẽtium celebrauit, & inter sermonem, quem ad populum habuit, vt omnes Dominum pro siccitate, qua in immensum terra aruerat, communiter precarentur, admonuit. Dicunt se iam id sæpiùs fecisse, sed nil effecisse, & ea re vt preces eorum ipse sua prece coram Deo efficaces efficiat, magnoperè orant & obsecrant. Quid dicam? Necdùm pransi eramus, & eccè subitò stupentibus cunctis, serenitas cæli in nubilum vertitur, ipsaque die, priusquàm ciuitatem egrederemur, pluuia dulcis & copiosa terris illabitur. Plebs igitur, viso hoc facto, benedixit Dominum, & eius post Deum authorem magnis laudibus prędicant Anselmum. Itaque in habitaculum nostrum Lugdunum reuersi, quietam vitam ab omni tumultu negocij secularis agebamus. Anselmus verò veram vitam serui Dei, in sanctis meditationibus, in * omium sexûs, ætatis & ordinis hominũ ad se veniẽtium ædificationibus, ac in cęterarum virtutũ exhibitionibus exercebat.

*omnis

Per id etiam temporis scripsit librum vnum, De conceptu virginali & peccato originali, & aliud quoddam opusculũ, multis gratũ & delectabile, cui titulũ indidit, Meditatio redemptionis humanæ.

Liber de cõceptu virginali.

Inter hæc Vrbanus, sedis Apostolicæ pontifex, huic vitæ decedit, & ad inducias, quas de causa Anselmi regi dederat, non peruenit. Quo tempore multa etiam de regis interitu à multis prædicebantur, & tam ex signis, quæ noua & insitata per Angli-

am monstrabātur, quàm ex visionibus, quæ pluribus religiosis personis reuelabātur, quia vltio diuina in proximo eum pro persecutione Anselmi oppressura esset, ferebatur. Sed Anselmus in nihil horum animum ponens, quotidiè pro conuersione & salute eius Deum precabatur. Hinc exilij nostri anno tertio, qui, quo à Roma Lugdunum vénimus, erat secūdus, iuit Anselmus Marciniacum, loqui domino abbati Cluniacensi Hugoni, & sanctimonialibus. Vbi cùm ante ipsum Abbatem consedissemus, & de his, quæ inter Anselmum & regem cousquè versabantur, verba, vt fit, nonnulla hincindè proferrētur: intulit idem venerabilis Abbas sub testimonio veritatis, proximè præterita nocte eundem regem ante thronum Dei accusatum, iudicatum, sententiamque damnationis in eum promulgatam. Ex quibus verbis admirati non modicè sumus: sed perpendentes eminētiam sanctitatis ac reuerētiæ eius, fidem his, quæ dicebat, nullatenùs habere nequiuimus.

Hugo Abbas Cluniacen. regis Angliæ damnationē indicat Anselmo.

Postera die, cùm indè digressi, Lugdunum venissemus, & in instanti festo beati Petri, quod colitur Calendis Augusti, dictis matutinis, nos, qui circa Anselmum assiduè eramus, quieti indulgere cuperemus: eccè quidam iuuenis, ornatu ac vultu non vilis, clerico nostro, qui prope ostium cameræ iacebat, & necdùm dormiens, oculos tamen ad somnum clausos tenebat, adstitit, vocans eum nomine suo: Adam, inquit, dormis? Cui dum ille responderet, Non: dixit ei, Vis audire noua? Et libēs, inquit. At ille: Pro certo, ait, nóueris, quia totū dissidium, quod est inter archiepiscopum Anselmum & Vuilhelmū regem, determinatum est atq; sedatum. Ad quod ille alacrior factus, ilicò caput leuauit, & apertis oculis circunspectans, neminem vidit.

Sequenti autem nocte inter matutinas vnus nostrûm clausis oculis stabat & psallebat. Et eccè illi quidam chartulam, admodùm paruam, legendam exhibuit. Adspexit, & in ea, Obijt rex Vuilhelmus, scriptum inuénit. Cōfestìm aperuit oculos, & nullum vidit præter socios.

Post triduum ab hinc ad Abbatiam, quæ vocatur Casa Dei, multis precibus inuitatus, Anselmus perrexit. Vbi cùm honorificè susceptus & hospitat⁹ fuisset, vna dierum, fratribus loci illius post mensam in lectis suis pausantibus, subito fragore cælum intonuit, & vibrantibus coruscis, crebra per montem fulgura volitant. Crescit tempestas illa, & multiplicata, non modicum fulminis super domū, qua fœnum monasterij seruabatur, præcipitat. Vndè protinùs horridus ignis accensus, teterrimum atque fœtentem ex se fumum per aëra spargit. Quicunque igitur cum Anselmo in hospitio erant, timore concussi, dissiliunt. Remansi itaq; solus cum solo. At ille lecto volens decumbere, interrogauit me, vtrumnàm ignis, qui eruperat, sopitus esset. Cui cùm responderem, auctum potiùs quàm sopitum esse, erexit se, ac vultu placido atq; modesto dixit: Melius est, vt nobis prouideamus, quia tunc tua res agitur, paries cùm proximus ardet. Quo dicto, ad ignem concitus venit, eoque viso, mox illi sanctę crucis signum leuata dextra obiecit. Videres euestigiò flammam se ità demittentem, acsi pro suscipienda benedictione illius conquinisceret. Ignis ergò statìm in semet rediens, torus elanguit, nec aliquid absumpturus vsquàm processit. Quodq; fortasśis non minùs stupeas, voratis quibusdam ædibus, quæ circùm erant, nil læsionis intulit fœno monachorum, qui Anselmum hospitem habebant, quo scilicet fœno domus fermè plena erat, super quam fulgur ipsum primò corruerat.

Fœnile monasterij fulmine inflāmatur.

Signo Crucis incēdiū extinguit.

Exindè duo sui monachi ad Anselmum venerunt, nunciantes ei decessum præfati regis. Siquidem secundo die mensis Augusti, qui post primam visionem, quam Lugduni factam nouiter retuli, secundus, & post secundam primus illuxit, idem rex manè in syluam venatum iuit, ibique illum sagitta in corde percussit, & nulla interueniente mora extinxit. Quo Anselmus vehementi stupore percussus, mox est in acerbissimum fletum cōcussus. Quod videntes, admirati admodùm sumus. At ille, singultu verba eius interrumpēte, asseruit, ꝙ si hoc efficere posset, multo magìs eligeret se ipsum corpore, quàm illum sic vt erat, mortuū esse Nobis post hęc Lugdunū reuersis, eccè nuncij vnus post vnū Anselmo occurrūt, literas ei cum precibus ex parte matris ecclesię Anglorū, & ex parte noui regis Henrici, ꝙ fratri successerat, necnō ex parte principū regni, deferūt, summoperè postulātes eum festinato gressu redire, & asserētes totam terram in aduentū illius attonitam, omniaq; negocia regni ad nutū eius pēdére dilata. Verùm vbì Serberiam ad regem vénit, & ei, ꝙd de ecclesiarū inuestituris

Horrenda mors regis Vuilhelmi.

Reuocatū à toto regno S. Anselm⁹ in Angliā.

ris in Romano Concilio acceperit, plano sermone innotuit; turbatus est rex ac vehemẽter indoluit, nec nutum eius in aliquo, sicut nuncij dixerant, expectare voluit. Quæ igitur inter eos per duos semis annos pro isto negocio acta sint, & quot quantásve minas ac tribulatiões Anselmus passus sit, vel quomodò nũcij semèl ac iterùm Romam ꝓ mutatione ipsorum decretorũ missi sint, quidq; effecerint, qui nósse voluerit, opus illud, cuius in prologo opusculi mentionem fecimus, legat, & ibì singula planè, vt puto, digesta reperiet. Post quæ omnia rogauit Anselmum rex, quatenùs ipsemet Romam iret, & cum nuncio, quem eò directurus erat, causæ, quæ emerserat, pro suo honore opem ferret. In quo cùm omnes totius Angliæ episcopi, abbates & principes acquiescerent, & eum pro tanta re, quin iret, nullatenùs supersedere debere conclamarẽt: se quidem iturum respondit, sed nil, quod vel ecclesiarũ libertati, vel suę posset obuiare honestati, suo vel rogatu aut cõsilio vnquàm Papam acturum, viua voce respondit. Itaque cùm Romam venisset, à domino Papa Paschali, qui Vrbano successerat, totaque Vrbis nobilitate honorificè susceptus est. Die dehinc constituto, Vuilhelmus ille, cuius suprà meminimus, à rege directus, causam regis in medium tulit, ac inter alia, quòd rex ipse, nec pro regni amissione, inuestituras ecclesiarum pateretur amittere, minacibus verbis asseruit. Ad quę Papa: Si, quemadmodùm dicis, rex tuus nec pro regni amissione patietur ecclesiarũ donatiões amittere: scias (eccè coram Deo dico) quia nec pro sui capitis redemptione, eas illi aliquandò Paschalis Papa impunè permittet habere.

Multa patitur ab rege Henrico.

Iterùm venit Romã.

Respõsum Põtificis ad regis Anglię legatũ.

In his negocium regis ità finem tunc temporis sumpsit, & Anselmus alijs atq; alijs cum Papa de Ecclesiasticarum rerum institutionibus actis, in iter reuersus, ciuitatem Florentiam vsq; peruénit, & nocte vna in ea quieuit. Lecto igitur, in quo sopori antistes indulserat, dñs domûs, eo discedente, pro amore decubuit. Cui obdormienti adstitit qdam ignoti vultûs homo, monẽs vt lecto ocyùs decederet. Nec enim decet, inquit, te tua præsentia loco præripere, quod ex præsentia tanti viri meruit obtinere. Qui manè consurgens, & visum mente reuoluens, phantasmati deputat, ac nocte sequenti in eodem se lecto nihil hæsitans collocat. Dormit, & eccè, qui venerat, secundò iam vultu paululùm minaci adstitit, repetens dicta, quæ primò protulerat. At ille expergefactus, ac visione, vt primùm posthabita, nocte tertia in solito loco somno se tradit. Cui obdormienti, idem, q secundò apparuerat, iam tertiò apparuit, irati mentem vultu ac voce prætendens. Quarè, ait, facis, quod iam semèl tibi & iterùm, nè faceres, dixi? Nunc igitur vel tertiò admonitus surge, & te à lecto pontificis amodò cohibe. Nam dico tibi, quia si vltrà in eo repertus fueris, experieris nihil phantasmatis esse in istis, quæ audis. Tunc ille vehementer exterritus, lecto desilijt, episcopum ciuitatis super negocio consulturus celeriùs adit, eique ordinem rei in præsentia multorum exponit. Episcopus autem iamdudùm viri sanctitatem fama discurrente edoctus, ac nuperrimè ex collocutione illius eam nonnihil expertus, hominis audaciam duriùs increpauit, & quia stultè & insipientium more egerit, quòd lecto, vbì vir tantus quieuerat, cubare præsumpsisset, asseuerauit. Eundem itaque lectum reuerenter deinceps seruatum iri præcepit, & nè aliquis in eo vlteriùs iacere præsumeret, iussit. Quod vsque hodiè, vtì accepimus, seruatum est. Anselmus autem cùm emenso itinere Lugduno appropinquâsset, præfatus Vuilhelmus, comitatũ illius deserere volens, interdixit ei ex parte domini sui regis redire in Angliam, nisì ipse omes patris & fratris illius consuetudines, postposita sedis Apostolicæ subiectione & obedientia, se ei seruaturum certò promitteret. Quod ille audiens, admiratus est, sciens se alia conditione Angliam exisse. Perueniens ergò Lugdunum, resedit ibì ex more antiquo in pace & quiete, propriam præfati reuerendi Hugonis, eiusdem vrbis archiepiscopi, domum inhabitans, & ne ad horam quidem ab his, quæ Dei sunt, verbo se vel actu elongans.

Lectus, in quo semel tãtùm dormierat, reuerenter asseruatus.

Lugduni moratur.

Accidit aũt vna dierum, dum ipse pater, celebrato solenni Missæ officio, solus, pro ut ei cõsuetudinis erat, in oratorio per fletum Deo sese mactaret, vt qdam homo, pedes suos baculo regente, adueniret, oratoriũ ipsum irrumpere gestiens. Quem frater & socius noster Alexander, monachus scilicet ecclesiæ Cantuariensis, q pro foribus egressum patris fortè præstolabatur, intuens ecclesiam subire volentem, detinuit, sciscitans quidnam vellet. At ille clamosa voce se oculorum lumen amisisse respon-

dit,ac velle,vt seruus Dei sibi manum imponeret,sciens,quòd sancta merita eius sibi subuenirent. Pater igitur clamorem audiens,sed verba minimè discernens,innuit p̄fato fratri venire ad se,& causam clamoris ipsius intimare. Tunc ille: Domine pater, ait, pauper quidam venit, conquerens se in oculis grauiter affligi, precaturque per vos ei signum sanctæ crucis imponi. At ille pio vultu,Ipse veniat,dixit. Itaque tertiò super oculos eius,quod petebat,signum crucis cum pollice pingens, orauit sic: Virtus crucis Christi illuminet oculos istos, & ab eis omnem infirmitatem depellat, integræque sanitati restituat. Et adspergens eos aqua sanctificata, hominem præcepit abire. Alexander verò mox illum reducens, monuit vt si factum viri Dei non vsquequaquè illi hac vice prima profuit,manè rediret, pollicens quòd hoc ipsum illi repetita vice fieri impetraret. Ad quæ ille: Ego quidem bone Domine hac de causa non redibo,quia gratia Dei & fidelis eius famuli, omni cæcitate fugata, clarissimè video. Hæc ità scripsi,sicut ab ore ipsius Alexandri,qui præsentem se fuisse testatur, accepi.

Cæcum sanat Crucis signo & aq̄ benedicta.

Rex autem Henricus,vt comperit Papam in sua sententia stare, mox archiepiscopatum in suum dominium redegit, & Anselmum suis omnibus spoliauit. Acta sunt hinc inter eos multa,& anno vno ac semis indignatio regis non est sopita.

Vualo Parisiensis episcopus.

Inter hæc venit ad nos Vualo episcopus Parisiensis, vir benè religiosus, & Ecclesiasticarum consuetudinum institutionibus ab ineunte ætate imbutus. Hic Romæ notus & Apostolicæ legationis ministerio functus, familiaritate patris Anselmi potiebatur. Igitur iste à Roma ad nos veniens, quorundam sanctorum reliquias secum ferebat,quas,vt certò comperimus, sibi Romæ datas habebat. Itaque cum Anselmo me præsente loquens, innotuit ei, quid reliquiarum à Roma secum detulerit: Ad quod cùm ille Deo gratias ageret,episcopus vnum os,quod de capite sanctę martyris Dei Priscę esse asserebat,è pyxide protulit,& id qualiter adeptus fuerit,ilicò subinferens,ait: Romæ eram,& oratorium nominatæ martyris, in quo beatissimus Apostolorum princeps Petrus altare sacrauit, vetustate consumptum, dirutum est, & corpus martyris in noua recondendum ecclesia,me adstāte,leuatum est. Igitur cùm loci ipsius Cardinalis reliquias in suo iure haberet, & ipse idem mihi familiaris existeret,os istud, quod videtis, de sacro corpore sumptum, mihi pro signo mutui amoris dedit. Finierat præsul in istis. Ast ego earundem reliquiarum habendarum amore illectus,vt ex ipso osse mihi partem daret,deprecari episcopum cœpi. Et ille: Accipe,inquit,& quantum indè primo conatu frangere poteris, tuum sit. Accepi, & en extrà, quàm sperabam in principio mei conatûs, vna mihi particula in dextra manu remansit. Cumque de paruitate ipsius mœrorem animi dissimulare nequirem, & vt semèl adhuc frangere indè mihi liceret, magnoperè gestirem, rupit desiderium meum Anselmus,& ait: Noli noli: quod habes,sufficiat tibi. In veritate quippe dico tibi, quia pro toto auro, quod Constantinopoli & vltra citráve habetur,non omitteret domina ipsa, cuius est, quin illud sibi vindicaret in die resurrectionis cunctorum. Quamobrèm si debitam illi reuerentiam exhibueris, æquè suscipiet, àc si toti corpori eius exhiberes. Quod ego audiens,acquieui,& quàm decentiùs potui,ipsum ex hoc hucusq; seruaui. De quo osse post plures dies Petrus quidā,monachus Cluniacēsis, vir suo tempore magnæ authoritatis,qui camerarius erat domini Papæ Vrbani atque Paschalis,ad nos veniens, à me percontatus est, quid sentiret. At ille,vbi me referente accepit, qualiter id adeptus fuerim, vera ominò esse confessus est, quę episcopus indè dixerat,seque præsentem fuisse asseruit, quandò idem os à corpore martyris sublatum,à Cardinali susceperat.

En quanti fecit vir tātus sanctorū reliq̄as.

Post hæc tum pro exercendo Ecclesiasticæ disciplinæ rigore,tum pro ecclesiarum in Anglia constitutarum releuatione,relicta Burgundia,Anselmus ad Franciam iuit. Quod vbì regi Anglorum Henrico innotuit,rogatus ad eum in Normanniam venit: ibiq; rex,ex timore simul & amore Dei correptus, reuestiuit illum de suis, & in amicitiam eius receptus est. Conuersante dehinc Anselmo in Normannia, reuersisque Balduino & Vuilhelmo,qui ex iussu regis atque pontificis Romam pro expletione negocij, quod de inuestituris ecclesiarum inter eos cousquè versabatur, directi fuerant, Vuilhelmus in Angliam ad regem vadit, ac in breui Beccum ad Anselmum regressus,rogat eum ex parte ipsius regis,vt iam sopitis retroactis querelis,ocyùs Angliam visitaret. Cui cùm ille promptus acquiesceret,& iter aggressus, Gemmeticum

Reuocatur à rege Henrico in Angliam.

veni-

veniret, infirmitate, nè iter expleret, inibì detentus est. Qua sopita, Beccum reuertit, regem Angliæ transfretaturum illic præstolaturus. Vbì cùm pro reditu omnes exultatio mira teneret, eccè infirmitas Anselmi renouata, & ipsum lecto, & subuersa exultatione graui, cunctos mœrore prostrauit. Igitur ipse nec manducare, nec aliquid, vndè salutem eius sperare possemus, facere poterat, & de morte illius tātùm nos formido immensa tenebat. Inter hæc vt in cibum aliquid sumeret, diligēti cura petebatur, sed ille nihil sibi animo esse, quomodò poterat, anhelo spiritu fatebat. Nobis tñ preces multiplicantibus, tandèm nè penitùs negando, nos magìs magisq; grauaret: Fortè, ait, de perdice comederem, si haberē. Quid plura? Per campos & syluas dispersi sunt quique suorum, & dies vnus in requirenda perdice casso labore consumptus. Contigit autem, vt vnus ex monasterij seruientibus ipsa die per vicinam syluam iter fortè caperet, negocio, quo alij occupabantur, nihil intendens: & eccè in via, qua gradiebatur, bestiola, quam martiram vocant, perdicem in ore ferebat. Quæ bestiola, viso homine, suam ei prædam reliquit, sibique fuga consuluit. At ille perdicē assumens, ad nos detulit. Ex qua æger noster refectus, statìm meliorari ab ægritudine cœpit, ac demùm indiès meliùs meliusque habendo, pristinam est sanitatem adeptus. Obserua ꝓuidentiam Dei.

Post hæc episcopis & abbatibus, qui exequiarum illius causa conuenerant, in sua remeantibus, remeauit etiam Rodolphus Abbas S. Martini Sagiensis, qui vnus erat ex eis. Vnus igitur ex omnibus hominibus eius, per viam cœpit Anselmo detrahere, & quòd meritò nullus infirmitati eius cōpati deberet, præsertim, inquiens, cùm ipse cibo & potu saluti suæ, si remota iactantia vellet, facilè succurrere posset, maledica voce adstruere. Quod Abbas audiens, hominem monuit vt sileret, nec de tanto viro quid sinistri vltrà proferret. Quæ ille subsannādo despiciens, & in his, quę cœperat, furore quodam exagitatus persistens, equo calcaribus institit, vt ab Abbate elongatus, liberiùs ederet, quod suę mentis amaritudo sibi proponeret. Verùm cùm ipse præpeti cursu ferri gestiret, ac remissis habenis ocyùs ire inciperet, quem sedebat, quadrupes corruit, cumque magno cum dedecore tergo suo excussit, ac per deuexum montem longo rotatu præcipitatum, à viri blasphemia linguam compescere docuit. Vltio diuina in sancti viri obtrectatorem.

Dehinc in Assumptione beatæ Dei genitricis & perpetuę virginis Mariæ, rex Henricus Beccum adueniens, omnia, quæ inter se & Anselmum de sępe dicto negocio resederant, moderante sedis Apostolicæ sanctione, deleuit, atq; de singulis, ad quę tendebat, suæ illum voluntatis compotem fecit. Cùm igitur Angliam repetēdi iter Anselmi certis ex causis aliquantispèr demoraretur, rogatus ab Abbate Beccensi, dedicauit Capellam vnam, infra curiam ipsius cœnobij sitam. In qua dedicatiōe quidam clericus, phrenesis valetudine tunc nouiter captus, à suis est ante pontificem ductus, illicoque ad benedictionem eius à suæ mentis alienatione sanatus. Phreneticū curat.

Cùm post hoc ꝓspero cursu in Angliam venisset, magno sanctæ ecclesiæ gaudio & honore susceptus est. Indè euolutis diebus nōnullis, vir quidam Anglus, nobilis quidem & diues, valida corporis infirmitate grauatus, ab Anselmo sibi panem à se benedictum transmitti per nuncium petijt, & accepit. Vndè paululùm gustās, iuxta fidem suam statìm conualescere cœpit, integræq; sanitati donatus, Deo & Dei viro ex corde gratias egit. Redit in Angliam.

Inter hæc rex in Normannia positus, valdè lætabatur, sicut ferebant hi, qui ad nos veniebant, quòd fuerat Anselmi pace potitus. Vndè etiam firma sibi spe applaudebat, suo se dominio totam Normanniam subiugaturum. Quod & factum est. Nam conserto graui prælio, fratrem suum Robertum, Normāniæ Comitem, & alios principes, qui contra illum in bellum venerunt, cepit, innumerisque peremptis, totam terram victor obtinuit, idque per literas Anselmo gaudenter & gratiosus mox intimauit. Omnes verò, qui hæc gesta tunc temporis audiêre, ea meritis concordiæ, quā rex cum Anselmo fecerat, ascripsêre. Ipso anno Anselmus, celebrata paschali solennitate in curia regis apud Londinum, abijt ad Abbatiam sancti Edmūdi, electum inibi Abbatem, sua authoritate roboraturus, & alia quędam officia pontificalia pro suo iure celebraturus. Quæ vbì solēniter cuncta peregit, grauissima febre correptus, per plures dies penè vsque ad emissionem vltimi flatûs vexatus est. Pro quo illic octauas Pentecostes vsque detentus est, & concilium, quod se viduatis ecclesijs rex proposu- Rex Anglię Normanniam obtinet

erat collaturum, propter eius absentiam in Calendas Augusti dilatum est. Eo igitur tempore, adunatis in palatio regis Londini cunctis primoribus Angliç, victoriam de libertate ecclesiæ, pro qua diù laborauerat, Anselmus adeptus est. Rex enim antecessorum suorum vsu relicto, nec personas, quę in regimen ecclesiarum sumebantur, per se elegit, nec eas per dationem virgæ pastoralis ecclesijs, quibus præficiebantur, inuestiuit.

Libertas ecclesiæ ĩ Anglia restituitur.

Scripsit inter hæc Anselmus libellum vnum de concordia præscientiæ & prædestinationis, & gratiæ Dei, cum libero arbitrio. In quo opere contra morem, moram in scribendo passus est: quoniam ex quo apud sanctum Edmundum fuerat infirmatus, donèc præsenti vitæ superfuit, solito imbecillior corpore fuit. Quapropter de loco ad locum migrans, lectica deincèps, non equo sedens, vehebatur. Vexabatur prætereà frequētibus & acerbis infirmitatibus, ità vt vix illi vitam promittere auderemus. Ipse tamen nūquàm pristinæ conuersationis obliuiscebatur, sed semper aut meditationib⁹ bonis, aut exercitationibus sanctis, aut alijs pijs operibus occupabatur. Tertio igitur anno, postquàm à secundo exilio per regem Henricum reuocatus est, omes cibi, quibus humana natura vegetatur & alitur, in fastidium ei versi sunt. Mādùcabat tamen, naturæ suæ vim faciendo, sciens se viuere non posse sine cibo. Qua vi per dimidium circitèr annum vitam quoquo modo transigens, sensìm corpore deficiebat, animi virtute semper idem, qui esse solebat, existens. Spiritu itaque fortis, sed carne nimiùm fragilis, pedes oratorium adire nequibat. At tamen cōsecrationi Dominici corporis, quod speciali quodam deuotionis affectu venerabatur, interesse desiderans, singulis diebus illuc se in sella faciebat deferri. A quo dum nos, qui ei seruiebamus, eum, quia multùm exindè fatigabatur, declinare niteremur, vix quinto ante sui exitûs diem euincere potuimus. Exin ergò assiduè lecto decubans, anhela voce oēs, qui ad eum accedere merebantur, in suo quenque ordine Deo viuere hortabatur. Illuxerat Dominica dies Palmarum, & nos pro more circa eum sedebamus. Dixit itaq; vnus nostrûm: Domine pater, vt nobis intelligi datur, ad Paschalem Domini tui curiam, relicto seculo, vadis. Respondit: Et quidem, si voluntas eius in hoc est, voluntati eius non contradico. Verùm si mâllet me adhuc inter vos saltem tandiù manere, donèc quæstionem, quam de animæ origine mente reuoluo, absoluere possem, gratiosius acciperem, eò quòd nescio, vtrùm aliquis eam, me defuncto, sit absoluturus. Ego quippe, si comedere possem, spero cōualescere. Nam nihil doloris in aliqua parte sentio, nisì quod lassescēte stomacho, ob cibum, quē capere nequit, totus deficio.

Missā quotidiè audit, licèt imbecillis.

Vesperascente dehinc tertia feria, cùm ipse verba, quæ intelligi possent, edere iam nulla valeret, rogatus à Rodulpho Roffensi episcopo, vt nobis, qui aderamus & alijs filijs suis, regi quoquè & reginę cum liberis eorum, ac populo terræ, qui in eius obediētia se sub Deo tenuerāt, suam absolutionem ac benedictionem largiretur, dexteram, quasi nil mali pateretur, erexit, & signo sanctę crucis edito, demisso capite sedit. Iam fratrum conuentus in maiori ecclesia matutinas laudes decantabat, & vnus eorum, qui circa patrem excubabant, sumpto textu euangeliorum, legit passionem coram eo, quę ipsa die ad Missam legi debebat. Vbì autem venit ad verba Domini: Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus, regnum, vt edatis & bibatis super mensam in regno meo: lentiùs solito spiritum trahere cœpit. Sensimus igitur eum iamiam obiturum, & de lecto super cilicium & cineres positus est. Adunatoque circa eum vniuerso filiorum suorum agmine, vltimum spiritum in manus creatoris emittens, dormiuit in pace. Transijt autem illucescente aurora quartę feriæ, præcedentis Cœnam Domini, quæ erat xj. Kalend. Maij, anno videlicet Dominicæ incarnationis millesimo centesimo nono, q fuit annus pontificatûs eius xvj. vitæ verò septuagesimussextus.

Luc. 22.

Vir sanctus Christo deuotū reddit spiritum.

Loto igitur ex more corpore eius, petijt suprà sępè memoratus, rerum Anselmi prouisor ac dispensator, Balduinus, quatenùs facies patris balsamo, quod admodùm parùm in paruulo vase sibi, maiori eius parte perdita, remanserat, inungeretur, sperās atq; ꝑoptans eo modo illā vel modicè ampliùs seruatum iri, nè corrūperet. Acquieuim⁹, viri industriā amplectētes. Vas ergò ipsi⁹ liquoris in manū episcop⁹ sumpsit, & vnctur⁹ vultū defuncti, digitū fundo vasis immersit. Quē ilicò extrahens, sed vix summitatē ei⁹ madefactā reperiēs, ratus est balsamū ipsum vngēdę faciei haudquaq̄ posse suffi-

sufficere. Quapropter rogat balsamũ, quod conficiendo chrismati in maiori ecclesia seruabatur, afferri, cupiẽs videlicet vnà cum capite, dexteram eius, per quę multa bona atq; diuina dixerat & scripserat, tali vnctura honorari. In his cum episcopo eram, & eum in ministerio illo iuuabam. Impressi post eum in vas balsami digitum meum, & ęquè aut certè minùs digito eius madentem extraxi. Itaque rogatus episcopus mihi vas in palmam versare, si fortè indè aliqua gutta deflueret, acquieuit: & ilicò, stupentibus cũctis, liquor desiliens, copia suî manum meam compleuit, & supereffluxit. Hoc ipsum secundò & tertiò ac sæpiùs factum est. Et quid dicam? Tantam abundantiam balsami vas fermè vacuum ministrauit, vt intacto vase ecclesiæ non solùm caput & manus, sed brachia, pectus, pedes quoquè & totum corpus, non vna, sed sæpiùs repetita vice, omni ex parte inungeremus. Dehinc more summi pontificis vestibus est sacris indutus, & in oratorium debita cum veneratione delatus.

Balsami liquor miraculosè ꝓmanat ex vase vacuo.

In crastino autem, cùm sepulturæ traderetur, sarcophagus qui illi fuerat pluribus retroactis diebus præparatus, longitudine quidem & latitudine aptus, sed profunditate magna ex parte minùs habens inuentus est. Quod considerantes, animo deficiebamus, nulla scilicet ratione pati valentes, vt superiori lapide pressus, sua integritate aliquatenùs læsus priuaretur. Cùm itaque in hoc plurimi fluctuarent, & alij sic, alij verò sic rem posse componi dictitarent: quidam ex conferta multitudine fratrum, acceptum baculum episcopi Roffensis, qui funeris officium præsens agebat, per transuersum sarcophagi super corpus patris ducere cœpit, & iam illud omni ex parte corpori iacentis præminere, magna nobis exindè admiratione permotis, inuénit. Ità ergò venerabile corpus patris Anselmi, Cantuariensis archiepiscopi ac Primatis totius Britanniæ, sepulcro inclusum, quid conditio sortis humanæ habeat in se, omnes, qui pertranseunt, suî exemplo monet attendere. Sanè in obitu & post obitum eius multa à multis visa narrantur, quæ gloriam eius, quam pro meritis suis eum recepisse à Deo non dubitamus, attestantur. Quibus tamen scribendis laborem intrare noluimus, magìs videlicet eligentes silentio nostro omnes, qui dormiendo ea viderunt, pares facere, quàm ista scribendo, illa non scribendo, vnum alij, quasi potiora viderit, anteferre. Vt enim cuncta scribantur, infiniti negocij est. Aperta deniquè facta, quæ Deus per eum facere dignatus est, & nos * taliũ nudi pro posse digessimus, puto sufficere ad notitiam retributionis & conuersationis vitæ eius. Sit itaq; Deo omnipotenti & filio & sancto spiritui laus & gratiarum actio, nunc & per oĩa seculorum secula, Amen.

Multa post eius obitũ visa gloriæ eius documenta.

VITA ET MARTYRIVM S. EPIPODII MARTYRIS LVGDVNENSIS, GRAVITER CONSCRIPTA.

Adstipulantur eis antiqua Martyrologia, & habentur in antiquis manuscriptis egregijs exemplaribus.

22. Aprilis.

SI meritò virorum fortium facta ad incitamenta posteritatis mãdantur annalibus, qui pro terrena libertate vel pro patria inani intentione ceciderunt, relinquentes carnalium virtutum breuia monumẽta, dum pereunt: quantis præconijs celebranda mors martyrum est, quæ mirabili gloriosoq; compendio mũdum vicit, dum manus suas ad cęlum porrigũt, dum fidei & deuotionis exempla terris relinquunt, propagantes hominum vitam mortibus suis? Neq; enim pro Imperatore terrestri, sed pro rege cęlesti spiritum profundunt suum, nec pro patria, quæ gignit & recipit: non pro patria, quæ habetur & amittitur: sed pro illa Ierusalem cælesti, patria sempiterna, quæ morte est constructa sanctorum, quæ culmina sua cælo inserit: cuius incolæ mori nesciunt, cuius libertas iugum tartareæ captiuitatis ignorat, cuius libertas cum immortali gloria & beatitudine perseuerat. Etsi autem de premijs martyrum pauca perstricta sint: quia nequaquàm condignæ sunt passiones præsentis seculi ad magnitudinem gloriæ cælestis, quæ erit perpetua & sem-

Patria cælestis.

Rom. 8.

ſempiterna : at tamen hi ſunt ſanctorum triumphi, qui meritò ſcriptis proditi, mittuntur ad poſteros, vt ſi eis non contingat occupatio paſſionis, ſuccenſæ tamen mẽtes æmulationis ardore, immaculatam vitam & contritionem corporum, imitatione martyrij illorum conſequantur.

Itaque beatiſſimorum Epipodij & Alexandri conflictus atque victorias, Chriſto in illis triumphante, referimus: vt fides credentium præmiſſum & deſideret & ſequatur exemplum. Igitur principis Antonini Veri decimoſeptimo Imperij anno, cùm per multas prouincias gentilium furor deſæuiret, pcipuè in Lugdunenſi vrbe bacchatus eſt: in qua pro ſui magnitudine quanto maiores degebant populi, tanto etiam gentilium copioſior rabies æſtuabat. Iudices, officiales, tribuni, milites, vulgus certatim, indiſcreto etiam ſexu, Chriſtianos multiplici crudelitate laniabant. Quorum plurimi diſtinctis paſſionibus atq; nominibus, ad ſuccedentes memorias peruenerunt: Innumeros verò, qui vel indiſcreta cæde conciſi ſunt, vel vincti in ergaſtulis, defecerũt, inſcriptos cæleſtis vitæ liber tantùm continet. Nam poſt vaſtiſſimam martyrum ſtragem & ſæuientium paſſionum crudelitatem, de qua etiam Chriſti famuli, quos tunc illuſtriſſimæ vrbes Vienna & Lugdunum tenebant, ad eccleſias Aſiæ & Phrygiæ ſcripta miſerunt, cùm penè ad integrum Chriſti nomen à gentilibus crederetur extinctum: per proditionem domeſticam Epipodius & Alexander occultè operam dare catholico cultui Præſidi nunciantur: quos ille indagine ſolicita, religionis reliquias in illis extinguere cupiens, præcepit inquiri.

Vide Euſebij Pamph. Hiſt. Eccle. li. 5. c. 1. &c.

Epiſtola Viennenſis & Lugduneñ eccleſiæ ad Aſiãos &c.

Verùm intermiſſo pauliſpèr ordine paſſionis, quanti qualéſve fuerint, par eſt explicare. Et Alexander quidem natione Græcus fuit: Epipodius verò, Lugdunenſis ciuitatis indigena. Porrò eos paruulos ſcholæ contubernium, & charitas iam virilis in primæua ætate coniunxerat: & ità literis eruditiſſimi, concordia creſcente, ad Deum profecti ſunt, vt cùm fuerint Chriſtiani, & à clariſſimis parentibus inſtituti, ad religionis tamen incitamenta ſe mutuò prouocarent. Nam ſobrietate, parſimonia, caſtitate, fide, opere miſericordię ità Deo ſeſe hoſtias dignas pręparabant, vt in cõſummationis meritum profecerit gloria illata martyrij. Erant ambo iuuẽtutis flore cõſpicui, neq; adhuc cõiugalibus nexibus implicati. Sequente aũt perſecutione, implentes euangelica conſtituta, ad aliam, vel etiam tertiam ciuitatem euntes, latebram ibi quæſierunt. Egreſſi verò occultè ſepta murorum, in eo vico, qui propter inciſam petram ſitus eſt, tugurium cuiuſdam religioſę & fidelis viduæ, etiã ſine vllis comitibus, introierũt. Cumq; illic aliquandiù tecti fide mulierculæ & loci humilitate latuiſſent, tandèm ſagax illos inquiſitor inuénit, eoſq; per anguſtum cellulæ aditum fugientes manus infeſta corripuit: qui ità trepidis inſilientes irruperãt, vt S. Epipodius calceamento pedis vnius, dum pauidus pſiliret, priuaretur: quod poſteà fidelis mulier, tanquàm theſauros ſibi repertos, occuluit.

Epipodij patria.

Virtutes.

Matt. 10.

Itaq; captos etiam ante diſcuſſionẽ carcer recepit: quia manfeſti putabatur criminis nomen eſſe, ipſa appellatio Chriſtiana. Deindè poſt triduum, vinctis poſt tergum manibus, ante præſidis ſtatuuntur tribunal: quos ſæuiſſimus iudex, adſtante & imprimẽte gentilium multitudine, de nomine & profeſſione interrogauit. Illi verò & vocabula ſua ediderũt, & Chriſtianos ſe eſſe perſpicuè teſtati ſunt. Accẽditur ergò Iudex, & popularis cõclamatio attollitur, & in innocentes ſimul omnium inſania incurrit. Poteſtas eos increpat, & furorem ſuum huiuſmodi clamore teſtatur. Etiam nunc aduersùs deos immortales humana temeritas perſeuerat? Etiam nunc conuelluntur principum ſanctiones, & vno eodemq; maieſtatis crimine Imperator impugnatũ & numina? Vbì ſunt tormẽta, quę intulimus? Vbì cruces? vbì gladij? vbì beſtiæ? vbì ignitæ laminæ? vbì diſtrictio, etiam vltra mortis terminos procurata? Extincti ſunt homines, ſepulcra non extant, & tamen Chriſti memoria perſeuerat. O puniendi, quo auſu in religione vetita perdurâſtis? Iam nunc pro veſtræ præſumptionis temeritate pœnas dabitis: ac nè ſe inuicèm exhortentur, aut muniant ſermone vel nutibus, eiecto Alexandro, qui eſt ætate firmior, Epipodius applicetur. Quem ſcilicet ſingulariter deſtitutum, dum pro coniectura ætatis teneriorem animo iudicat ſolicitat. Vibat, ſerpentis antiqui vſus calliditate, venenata blandimentorum arte ſolicitat. Video enim te, ait, iuuenem: & nefas eſt, vt in intentione praui propoſiti perſeueres, & pereas. Nos immortales deos colimus, quos vniuerſitas populorum, quos etiam no-

Captus S. Epipodius, in carcerem mittitur.

Minæ iudicis.

Blanditur iudex Epipodio.

nominibus proprijs sacratissimi principes venerantur. Nos deos colimus lętitia, cōuiuijs, cantionibus, laudibus, commessatione & lasciuia: vos verò hominem crucifixum, cui placere non possunt, qui his omnibus perfruuntur: q licentiam respuit, qui ieiunijs delectatur, qui, damnatis voluptatibus, tristem & infœcundam diligit castitatem. Quid verò tribuere beneficij cuiquam valet, q se tueri à vilissimorū insectatione non potuit? Quæ quidem oīa idcircò tibi contexui, vt cum oblectatione & cum gaudio, quasi iuuenis, austeritatem refugiens, mūdi huius beatitudine perfruaris.

Ad hæc beatus Epipodius: Non ità me Christi ac fidei Catholicæ armauit affectus, vt sensum meum misericordiæ tuæ figmenta permoueant. Pietas enim ista, crudelitas est: vobiscumque viuere, mors est æterna. Cæterùm à vobis perire, gloriosum est. Sempiternum verò Dominum nostrū Iesum Christum, quem crucifixum commemoras, resurrexisse non nôsti: q ineffabili mysterio homo pariter & Deus, famulis suis tramitem immortalitatis instituit, & ad cælestia regna perducit. Sed vt communiter tecum loquar, qa alta non recipis, nūquid ità cæcata mens tua est, vt nescias hominem ex animæ & corporis duplici constare substantia? Animæ imperio, corporis seruitio magìs vtimur. Turpitudines, quibus dæmones vestros colitis, oblectant mēbra corporis, mentes interimunt. Quæ autem illa vita est, vbì partis potioris detrimenta capiuntur? Nos pro anima aduersùs corpus bella suscipimus: Nos pro anima aduersùs vitia dimicamus. Vobis venter deus est, & in morem pecudum, post ingluuiem prodigam, finem vitæ præsentis, mortis iudicatis occasum. Cæterùm nos, quicunque vobis persequentibus interimus, dum tempora amittimus, vitam ingredimur æternitatis. Epipodij constantia virilis.

Iudex verò responsi huius liuore & admiratione defixus, iracundiaq; stimulante commotus, admirabile eloquentiæ domicilium, id est, os martyris elidi pugnorum ictibus iubet. Ac deincèps S. Epipodius illato dolore constantior, mixtis cruore dentibus, hæc verba profudit: Christum cum patre ac spiritu sancto Deum esse confiteor, dignumque est, vt illi animam meam refundam, qui mihi & creator est & redemptor. Ità enim mihi vita non tollitur, sed mutatur in melius. Nec interest, infirmitas corporea quo fine soluatur, dummodò anima cælis inuecta, ad suum reuertatur authorem. Cùm hæc beatus Epipodius constanti assertione loqueretur, imperio truculenti iudicis eculeo suspenditur, circunstantibus hincindè lictoribus, vt latera eius impressis vngulis sulcarentur. Tunc subitò populi terribilis clamor factus est, petentis, vt vel obrueretur imbre saxorum, aut membratìm diuisus, sæuiētium insania carperetur. Sed de furore oīum tarda erat crudelitas iudicantis. Metuens autem Præses, nè magìs vim perferret, & per seditionem, potestatis ac iudicij reuerentia turbaretur, ad sedandum circunfusæ multitudinis præcipitem & insanum furorem, causamq; commotionis extinguendam, eductū extra tribunal, gladio raptìm feriri iubet. Itaque quanto infestior fuit inimicorum tumultus, tanto citiùs, dispositione diuina, consummatio accelerata est martyrij: vt puerum suum, de passione ac persecutoribus triumphantem, velociùs Christus remuneraret, qui est benedictus in secula, Amen. Cæditur pugnis os martyris. Gladio S. Epipodius feritur.

Quę hoc loco sequuntur de Alexandro, socio Epipodij, Lector infrà offendet die 24. Aprilis.

CER.

CERTAMEN SANCTORVM ET GLORIOSORVM MARTYRVM, ACEPSIMAE, IOSEPH, ET AEITHALÆ, ex Simeone Metaphraste.

22. Aprilis. quo die latina cos habent Martyrologia.

FVrebat in Christianos Saporius rex Persarum, & Magis, qui erant pars Persarū, iussit vt eos persequerentur. Qui etiam acriùs inuadētes, eos, quos persequebantur, cogebāt colere ignē & solē. Qua de causa beatus quoq; Acepsimas ab eis cōpræhēditur: q ortus qdem erat ex patria Naësson, (quæ est qdem sita in finibus Persarum: est aūt episcopali ornata dignitate) ætate senex, vt q esset octoginta annos natus: senex prudentia, mitis & moderatus, ab ira alienus, abstinenter vitam agens, egenos impertiens suis facultatibus, intentus orationibus, forma elegans, anima elegantior: & externis * motibus ijs, q illos cernebant, significans internam constitutionem, & factis & verbis pietatē enūcians, & vitæ & rectorū dogmatū magister effectus Christianis. Quo factum est, vt totam aduersariorum aciem tanquàm aduersùs fortissimum antagonistam in se euocauerit. Circa quem quidem, etiam antequàm compręhenderetur, fit tale quid propheticè:

Acepsimæ virtutes.

Pueri cuiusdam vaticinia.

Puer quidam demulcebat eius caput, purgans à pediculis, qui ei afferebant molestiam. Id ergò amplexus: Beatum est, inquit, hoc caluum caput, (erat enim glabrum) quod quidem propter Christum suscipiet martyrium. Ille autem verbo fuit lętatus: & puerū statìm vicissìm complexus: Fiat mihi, ô fili, inquit, secundùm verbum tuum. Cùm autem quidam familiaris & amicus Acepsimæ adesset, cùm hæc dicerentur, (erat verò is quoquè vicinæ ciuitatis Episcopus) subridens rogauit puerum, dicens: Dic mihi, ô fili, scis'ne de nobis aliquid? Puer autem à Deo inspiratus: Tibi quoquè, inquit, ad tuam redeunti ciuitatem, non licebit eam videre: sed è vita excedes in pago, qui dicitur Aethradaran. Quæ quidem ambobus euenerunt, sicut puer prædixerat. Sed hæc quidem, antequàm martyr esset compræhensus.

Cùm autem esset captus, & duceretur per domum suam, propè accedens quidam ex familiaribus: Dispone aliquid de domo tua, ei dixit in aurem. Ille verò: Hæc, inquit, (illam manu ostendens) non est ampliùs domus mea. Ego enim mox migro in domum supernam. Cùm autem fuisset in ciuitate Arbel, & productus esset ante principem Magorum, (erat verò ei nomē Adrachus) rogauit eum, an esset Christianus. Postquàm autem magna voce hoc fuisset confessus: Sunt'ne ergò, inquit, vera quæ fama celebrantur, quòd contemnas iussa regia: & quòd vnum prædicas DEVM contra edictum regium? Beata autem illa senectus nullo timore affecta, Quæcunque, inquit, talia de nobis audiuisti, sunt vera. Vnum enim Deum prædico conuenienter ijs, quæ sunt apud nos, scripturis: & eis, qui ad me ventitant, consulo vt hoc dogma teneant & tueantur. Magus autem: Audiuimus, inquit, te alijs præstare prudentia, quæ longo tempore & experientia comprobatur. Nunc verò non, sicut audiuimus, licet nobis intueri. Nihilo enim meliùs es affectus, quàm puer insipiens. Cuius est enim sapientiæ aut sanæ mentis, decreta regia despicere, & solem splendidissimum & ignem nolle adorare, quæ quidem ipse quoquè Rex adorat? Respondit Christi Pontifex: Valdè mihi videtur desipere imperium Persarum, quòd dimisso creatore, statuerit colere res creatas. Quis enim sanæ mentis in animum induxerit, Dei honorem tribuere ijs, quæ facta sunt à DEO, sicut vos facitis, vos impiè gerentes, & hic ipse Rex vester? Ille autem: Nos impia, inquit, facere audes dicere, qui tale elementum adoramus, & solem viuificum colimus, ô tu verè impie & nugator, & vanæ defensor religiōis? Sed nisì tu cesseris iussui Imperatoris, & adoraueris eos, quos ipse adorat: ne senectus quidē te liberabit, quo minùs patiaris grauissima, neq; quem colis Deum crucifixum.

Constantia sancti senis.

Præclaræ voces sancti martyris.

Deindè diuinus senex: Tibi obstruatur os scelestum, ô execrande, si putes te tuis minis mihi posse persuadere, vt deficiam à patrio dogmate, quod didici ab ineunte æta-

ætate,& ad hanc conseruaui canitiem. Si autem neque me,vt dicis, eripiet senectus, neque Deus,quem colo,à vestris manibus: non ideò id, quod est præstantius,mutabo deteriori. Quid enim mea interest viuere hos paucos dies? Nam paulò pòst etiam absque vobis à me exigetur commune hoc naturæ debitum. Non adorabo solem, non colam ignem. Nemo meam irridebit senectutem: nemo mihi dabit vitio, quòd sim vitæ cupidus, vt qui breui vita vendiderim tantorum bonorum beatitudinem. Propter hæc ira repletur sceleratus, & sacrosancta senectus statìm flagris cæditur adeò grauiter, vt sanguine quidem totum solum restagnaret, nullus autem relictus esset locus corporis illæsus. Cùm verò parùm esset relaxatus à plagis, iubet eum rursùs vinctum catenis sisti ante tribunal: Dicebat aũt: Vbì est Deus tuus,quem colis ô Acepsima? Veniat,& te è meis manibus eripiat. Deus meus, inquit ille, ô sceleratissime,qui cælum implet & terram, potest me è tuis manibus eripere. Tu autem cùm sis terra & cinis,in quem audes superbire? sub quo sternetur putrefactio, cui vita est morte grauior, qui viuentem Deum non cognoueris. propterea tanquàm flos agri exiccaberis,& vita miserabiliter euersa,tradéris igni,qui non potest extingui: vt quẽ nunc adoras, illic re ipsa punitus sentias, non esse ignem Deum, sed ipsum quoquè alium nôsse opificem,qui est etiam Deus omnium,quæ cadunt sub adspectum.

Dirissimè flagellatur.

Ierem.23.

Esa.14.

His maiore ira incenso Mago, grauiores catenæ sanctum circunligârunt: & eum tunc interior accepit custodia. Die autem sequenti compræhensus etiam fuit maximè venerandus presbyter Ioseph,ortus ex pago, qui vocatur Bethlabuca,quod exponitur, Rectè scribentis: ipse quoquè senex & iam intrà terminos Dauidicos, vt qui esset septuaginta annos natus. Senectuti autem decor erat quædam gratia, & species venerandos canos reddebat lætiores: cuius anima quidem zelum spirabat, & dogma Christianorum mirandum in modum defendebat. Summè verò is deditus erat temperantiæ, & continebatur cor eius metu diuino. Prętereà autem compræhenditur etiam inprimìs colendus Diaconus Aeithalas. Eum pagus aluit Bethnoadata, vir & spiritu feruens, & qui Christi charitate valdè accendebatur. Erant autem ei mores propensi ad arguendum, & pleni dicendi libertate instàr magni Eliæ, vt qui vitæ,vt opinor, sequerentur libertatem & animæ puritatem. Florebat verò in eo quædam quoquè grauitas, quæ ei conciliabat ab omnibus venerationem. Cùm autem ambo producti fuissent ante iudicem, is toruo oculo eos intuens: O genus, inquit, perditissimum. cur in simpliciores homines irrepentes, & vestris doctrinis eorum oculos præstringentes, deducitis ad falsam Christianorum religionem? Beatus autem dixit Ioseph: Nos nec vti præstigijs, nec fallere didicimus. Verum autem & stabile dogma defendentes, eos, qui errant circa religionẽ, deducimus ad veritatem, docentes adorare vnum Deum,qui est cum alijs rebus Dominus solis & ignis. Dixit verò Magus: Quodnam autem dogma est veritati consentaneum? id'ne, quod Rex totius terrę ipse & eius proceres defendũt,an quod viles & abiecti homines,sicut vos,qui decepti estis,prædicant?

Ioseph presbyter cõprehenditur.

Psal.39.

Item Aeithalas.

Viles quidem & abiecti homines sumus nos, respondit Christi sacerdos, hoc iubente Christi præcepto, quoniam non in diuitijs & superbia visum est Deo nostro viam hominis dirigere. Et ideò nos sæpè nostra sponte nos humiles reddimus, facultates nostras prodigentes pauperibus, pro ijs nos accepturos ęternas expectantes diuitias. Nam si in congregandis diuitijs studium poneremus, tantum ex nostris manibus commodi percepissemus, & tantas opes collegissemus, quantas nec tibi quidem licet, qui eas colligis ex pauperibus, & metis alienos labores. Nos enim proprijs manibus laborantes, iustè quęsitis pauperes impertimus. Vos autem soli auaritiæ dediti & plura habendi cupiditati, non solùm nihil ipsi operamini, sed prætereà etiam aufertis aliena. Quoniam verò nos quoquè dicis amare diuitias: quodnam in eis bonum inesse animaduertentes, nos ad eas parandas defigeremus? Non sunt eæ fugitiuæ & valdè infideles? Non hodiè quidem huic adsunt, cràs verò migrant ad alium, priori domino quodammodò abnegato? Non magnam in eum, qui possidet, concitant inuidiam? Non eæ labores & bella apertè architectantur? Non latronum & furum attrahunt oculos? Quòd si dicis ex ijs aliquam oriri voluptatem,aut gloriam, magnum quid esse reputas? Quid'nam ea differt à somnijs &

Fallacia & vanitas diuitiarum.

vm-

vmbris? Parua affecit voluptate: deindè cùm aduentârit vespera, extincta est & redacta in nihilum. Quòd si etiam in præsenti vita parùm manserit, mors tamē iam adueniens, eam quoq; habet simul abeuntem. acerba aūt supplicia eum, qui se hîc dedidit voluptatibus, tenebunt perpetuò.

Hæc cùm sic dicerentur, interpellans Magus: Has, inquit, prolixas mittens nugas, maximo deo soli & igni cultum, vt par est, exhibe. Ad hæc dixit Christi adorator: Nè erres, neque putes te hoc vnquàm tuis esse contemplaturum oculis: me, inquam, relicto effectore solis & ignis, illius opera adorare, & adeò repugnare meis verbis & doctrinæ. Crudelissimus autem Magus, postquàm audiuit hęc verba, ira accensus, iubet statìm eum extēsum verberari virgis máli Punicæ, cuius rami erant spinosi. Cùm verò sacras illas carnes laniarēt filij interitûs: Ago tibi gratias, dicebat athleta, in cælum extendens oculos, quòd dignatus sis me meo sanguine tinctum, peccati sordes purè abluere. Lictores aūt propter ea, quæ dixerat, in ipsum magìs ira repleti, tū plagis ità consciderunt, vt vox quoq; ei interrumperetur. Deindè duabus catenis circūdatum, includunt in carcere, ei pulchrum vel inuiti solatium dantes Acepsimam. illic enim fuerat priùs inclusus.

S. Ioseph virgis asperrimis cæditur.

Ad venerandum autem adspiciens Acithalam Iudex, qui erat animo implacabilis: Tu verò quid dicis, inquit? Implebis'ne iussum Regis, & adorabis maximum solem, & gustabis sanguinem, & cum muliere habebis consuetudinem, & liberaberis ab ijs, quæ tibi impendent, malis: an eris etiam, sicut alij, contumax & inobediens? Christi autem Martyr Acithalas, verè semper florens & cælestis planta pietatis: Tuæ, inquit, immundæ & caninæ appetitionis est hoc munus, sanguinem gustare, & pro Deo quæ Dei sunt, colere. Absit autem, vt ego adeò cæcutiam corporis & animæ oculis, vt hunc videns Solem, ad eum vsque consistam, & Deum omninò putem id, quod apparet: & non vlteriùs progrediar synceriore oculo cogitationis: & Deum quidem id, quod mouet: rem verò creatam reputem id, quod mouetur. Si autem mihi sic iudicanti & plagas & mortem minitaris: non ideò mihi persuadebis, vt discam tuum dogma, & negem veram religionem. Propter hæc iratus impius: Sed nullus, inquit, sanæ mentis mortem vitæ prætulerit, idque propter stultam & minimè consideratam constantiam. Quamobrèm nec tibi credendum est dicenti te paratum esse mori pro tuo dogmate & religione. Respondit sanctus: Vestri, qui à vana spe pendēt, & nullam æternæ vitę habent expectationem, postquàm hinc excesserint, iure existimari potuerint esse & vitæ cupidi, & amantes corporis. Quorum autem spe vera & firma alitur anima, quòd & ea sit immortalis, & sit rursùs cum suo corpore coitura post mortis dissolutionem, & ęternę vitę futura particeps, ijs præsens vita res est parua & contemnenda, & mors minimè terribilis. Verax est enim Deus noster & magister, qui dicit: Nolite timere ab ijs, qui occídunt corpus: animam autem non possunt occídere.

Acithalę constans responsum.

Luc. 12.

Tunc iubet vir ille ferus eius quidem manus alligari poplitibus, & longum lignum in medio vtriusque transadigi: sex autem viros robustos ab vtrisq; ligni extremis conscendentes, fortiter premere sacrosanctum illud corpus, de industria factis saltibus: & ossa eius confringere & dissoluere. Deindè etiam máli quoquè Persicæ virgis eum verberari. Indomitus autem ille athleta, & cuius nulla re frangebantur spiritus, perindè àc si nullum dolorē sentiret à tam insigni cruciatu, magno & excelso animo adspiciens ad iudicem: Vt videtur, inquit, corpora hominum, quæ discerpuntur, tibi aliquam afferunt voluptatem, instàr canum aut coruorum eis impleri cupienti. Scias ergò, me nullam ducere rationem horum tormentorum, quæ à te inferuntur. Aut ergò noua excogita supplicia, aut scito me ea nihili facere. Magus autem statìm conuersus ad lictores: Cur, inquit, misericorditer flagris cæditis impium? Videte enim, quomodò dum ei parcitis, ad nos incessendos contumelijs maxima inuehitur libertate. Illi verò, velutì quodam stimulo eius sermone excitati, tam fortiter inuaserunt, vt ex grauitate eorum, qui ascenderant, & ex vehementia eorum, qui tendebant, & ex crudelitate eorū, qui flagellabant, compages qdem corporis ei fuerint dissolutę, ossa aūt sint cōfracta, & carnes sint discerptę. Eum ergò portātes, quoniam pedibus minimè vti poterat, tanq̃ onus aliquod proijciūt vi in custodiā, in qua etiam inclusum erat illud par sanctorum.

Immane suppliciū.

Fortissimus Acithalę animus.

Cùm

Cùm quinque dies preterijssent, eos è carcere eduxerunt, & duxerunt in locum, qui vocabatur Paradisus, prope quod erat templum ignis, qui ab eis colebatur. In quo cùm præsedisset ille sceleratus, Ocyùs mihi dicite, inquit sanctis, an adhuc permaneatis in eadem stulta cogitatione: an consilium mutaueritis in aliquid melius & salutare. Sancti tanquàm vno ore protinùs responderunt: Notum tibi sit Iudex, quòd quam ab initio habuimus cogitationem, in ea adhuc persistimus, & perpetuò persistemus, non minis, non tormentis, non donis, nullo deniquè alio omninò mutati: Sed vnum Deum adoramus, & eundem solum esse Dominum omnium eorum, quæ sunt, cognouimus. Hæc cùm audijsset Magus, aliud rursùs nouum excogitat tormentum, & iubet eos cingi funibus per axillas & lumbos & tibias, in vnoquoque autem singulo lignum inijci & circumagi, & fune vehementer torqueri. Quod cùm factum esset, erat acerbum spectaculum, & mitibus oculis lachrymabile. Nam ligna quidem circumagebantur: funes autem conuertebantur: & carnes indè premebantur, & ossa conterebantur. erat verò valdè grauis contritio: etenim ijs quoquè, qui procùl erāt remoti, audiebatur fragor ossium. Erat autem id, quod eis dicebatur inter tormenta: Voluntati regis nolite repugnare. Deindè id, quod è contrario dicebatur à sanctis: Qui regis vestri voluntati cedunt, Dei voluntati resistunt. Atque erat q. dem hora tertia, quandò cœpit tormentum: vsque ad sextam autem sic patientibus athletis est productum.

Templum ignis.

Vox egregia martyrum.

Defessus itaque Iudex, iussit eos rursùs abduci in carcerem. Quamobrèm fuerunt abducti, non suis pedibus, sed portati ab alijs, quòd ij essent omninò morte affecti. Imperatum autem fuerat custodibus, vt si deprænhensus fuisset aliquis, eos vel cibo vel potu vel indumento impertiens, is vltimo subijceretur supplicio. In hunc ergò carcerem coniecti CHRISTI milites, omnem afflictionem, omnem vexationem propter ipsum sustinentes, tres annos inclusi permanserunt: nullam aut famis recreationem, aut malorum, quæ erant in custodia, inuenientes consolationem, nisì aliqui ex ijs, qui erant simul vincti, eorum miserti, parùm quid nutrimenti eis latenter præbuissent. Qui enim in carcere assidebant custodes, eorum quidem calamitatum miserebantur & senectutis: sed cùm nihil possent facere, quod ad eorum pertineret curationem propter metum iudicis, solùm ex eorum malis dolorem accipiebant, & afferebant lachrymas commiserationis.

Triēnio in carcere dirè affligūtur.

Deindè post illam acerbam & diuturnam afflictionem, cùm esset in eo loco Sapores, (is autem dicebatur Bithmada) eos educit è custodia is, cui fuerat cōmissum, vt eos castigaret. dixisses, si vidisses, illos esse vmbræ similes: longa afflictione adeò extabuerant. Deindè eos sistit ad tribunal Ardasabor: erat autem is princeps omnium Magorum, qui erant in Perside. Ille verò statìm eis dixit: Quid autem, estis Christiani? Sancti verò, Certè, dixerunt, Christiani, & solum Deum viuum adorantes, & ipsi soli seruientes. Tyrannus autem: Videtis, dixit, quemadmodùm quæ vobis illata sunt tormenta, attulerunt vobis magnam afflictionem? multo autem magìs diuturna vexatio & inclusio. ea enim & formam vobis mutauit, & effecit, vt ità extabesceretis. Quamobrèm vobis consuluerim, vt mihi pareretis afferenti ea, quæ sunt vobis conducibilia, & vobis parcatis, & Solem lucidum adoretis. Sin minùs, restat vt grauissimę morti subijciamini.

Respondit sanctus Acepsimas: Non me latet summo esse tibi studio dogma patrium: & hoc tibi esse propositum, si modò fieri posset, vel vi vel persuasione efficere, vt omnes attrahas ad eandem religionē. hoc autem de nobis nunq̄ tibi veniat in mentem, vt putes vel blanditijs vel minis vel alijs intentatis malis posse nobis persuadere, vt deficiamus à nobis semèl confirmato dogmate & à confessione. Parati enim sumus omnia pati potiùs, quàm à fide in Christum deficere. Non ignoro, inquit tyrannus, quòd cùm vobis Christianis mors putetur esse quies, omne studium à vobis ad hoc ponatur, vt ijs fruamini, quorum spem concepistis: sed non licebit vobis citò consequi id, quod desideratis. Nam cùm priùs vestras carnes paulatìm consumpsero, acerbum vitæ finem vobis imponam. Cui sanctus: Et iam priùs, inquit, à nobis audisti, & nunc id quoquè certò scias, quòd neque tuorum tormentorum, neque minarum nos vllam ducimus rationem. Nam qui in præcedentibus malis nobis manum præbuit adiutricem, ipse nunc quoquè nobis feret opem, & efficiet, vt non

Ingens cōstātia martyrum.

difficiliter feramus ea, quæ nobis intentabuntur. & si velis facere periculum nostræ in profundo senio fortitudinis, nihil obstat. Scies enim te frustrà laborare, & aggredi ea quæ sunt inutilia.

Propter hæc ira repletus iudex, iubet afferri flagella ex corio crudo cōfecta, & subijci eorum oculis. Deindè dicit sanctis: Iuro, inquit, per ipsum magnum deum & inclytam fortunam Saporis, nisi imperio eius obedieritis, his vestras carnes consumã, vestrî nulla motus misericordia. Quòd si etiam contigerit, vt vos citiùs moriamini, dum flagris cædimini, at ego sic quoquè puniam vel mortuos: & membratìm dissectos, proijciam auibus & canibus. Sanctus autem dixit Acepsimas: Cùm per rem creatam, & non per Deum iuraueris, & etiam per fortunam hominis, vereor nè non sit tibi curæ iusiurandum, & non serues ea, quæ sunt à te iurata. Si aũt ea seruare omninò constituisti, eccè tibi nostra corpora: ijs vtere vt lubet, nulla, vt dicis, nostrî motus misericordia, neque nobis quicquam parcens. Cùm sic dixisset, iussit sceleratus iudex eum, extensis manibus, valdè verberari in dorso & in pectore. Eò verò crudelitatis processerunt qui flagellabãt, vt nihil omninò intermiserint, donèc carnes auulsæ ab ossibus, simul cum sanguine in terram defluerent. Præco autem clamabat: Páre Regis voluntati, & viue. Dei verò Pontifex, donèc erant ei vires, contrà clamabat: Ego Dei mei voluntatem, viribus ab eo acceptis, exequar: vestri autem Regis voluntatem ne summis quidem auribus accipio. Cùm autem & vox ei interrumperetur, & vires iam paulatìm dissoluerentur, & mors iamiam adesset, oculis in cælum sublatis, cùm in Deum confessionem conseruare firmam & immobilem annuendo asseuerâsset, in ipsa rerum grauium & difficilium tolerantia, inuictam illam animam tradidit DEO agonothetæ.

Acepsimas horrendum in modum flagellatur.

Reddit spiritum.

Adhuc autem iram spirãtes acerbi illi tortores, in corpus iam mortuum sæuiebãt instàr coruorum. Deindè cùm præcipitem impulissent, & in plateam tanquàm profanum aliquid scelerati proiecissent, adhibent custodes, vt nè sepulturã quidem consequeretur ab vllo ex Christi amantibus, maximum metum dæmonum depellere cōtendentes, qui re vera erant illorum cultores promptissimi. Tribus autem diebus posteà occupatis custodibus propter aduentum filiæ regis Armeniorum, quæ vt esset obses pacis, tunc data fuit regi Persarum, surripitur à Christianis reuerà thesaurus, qui nunquàm consumitur.

Cùm sic ergò B. Acepsimas decimo Octob. eo modo, quo dictum est, finem vitæ accepisset, sanctissimus Ioseph post eum fuit introductus. Ad quem se propiùs admouens iudex profanus: Vidisti, inquit, quàm acerba morte amicus tuus fuit vita priuatus: & tu nunc quoquè, nisi meis monitis párens, similibus subiectus supplicijs, eandem quam ille, mortem subibis. Diuinus autem Dei sacerdos: Quod, inquit, priùs dixi ei, cui iudicandi munus ante te obtigerat, hoc nũc quoquè tibi dicam, quòd nunquàm creatori præferam rem creatam: neque id, quod est conditum, adorabo: sed conditorem, quandiù fuero compos mentis. His dictis, præses correptus magno furore, iussit eum similiter extẽsum atquè priorẽ, flagellari boum neruis: & acclamare præconem, eum fore saluum, si regis pareat voluntati. Ille autem, Vnus est Deus, exclamabat, & præter ipsum nullus alius, in quo & viuimus & mouemur & sumus, cui etiam cultum offerimus rationalem, regia iussa parùm curantes. Cùm verò multas horas verberatus, ferè iam esset morte affectus, arbitrati eum esse mortuum, sustulerunt, & in forum proiecerunt. Deindè cùm resciuissent aliquas spiritûs reliquias adhuc in eo manere, includunt in carcere.

Itidèm Ioseph cæditur.

Post eum autem tertius fuit introductus sapiens Acithalas. Cui iudex: Vita, inquit, & morte propositis ante tuos oculos, gloriaque & ignominia, nè eligas deterius, relicto meliori: nec eandem ineas viam, quam ij, qui præcesserunt, qui sua stultitia dignum vitæ exitum acceperunt. Tu autem meum sequens consilium, & maximos honores consequéris, & munera à rege accipies. Sin minùs, cùm tibi causa fueris suppliciorum innumerabilium, omnibus quoquè iucũdissima luce per vim priuaberis. Diuinus autem Acithalas: Me, inquit, puderet cæli & terræ, si cùm mei amici, qui & premebantur senectute, & ætate processerant, fortissimè decertauerint, ipse & vitæ cupidus, & tormenta extimescens conspicerer, qui sum ætate vegetiore. Non per Christi mei mortẽ, ero vitæ hìc agendæ cupidus. Non pro ijs, q̃ videntur, bonis, non pro

pro asperis rebus prodam pietatem. Propter hæc magna extitit ira præsidis: & in sanctum illata sunt flagella. Ille autem ipsum sordidum canem vocauit & ignauum, &, Quomodò, inquit, mens tua est infirma & imbecilla, ità etiam tormēta, quæ sunt infelicium & abiectarum animarum terricula, non verò fortium virorū, quorum animi desiderio Christi sunt inflammati. Cędit etiā Acithalas.

His Iudex obstupefactus, qui erat mente captus: Quid hoc, dixit confessoribus, sibi vult, quòd isti, qui dicuntur Christiani, vitam præsentem despicientes, mortem tantoperè sitiunt? Illi aūt, Qm̄, aiunt, à patribus traditas attendentes doctrinas, credunt alium esse mundum, præsenti longè meliorem & admirabiliorem, propter quem vitam quoquè præsentem despiciunt. Interim autem dum hæc dicerentur, & temporis prolixitate, & ab ijs, qui ipsum torquebant, vehementissima plagarum illatione, corporis quidem, quod multùm decertauerat, dissoluebantur compages: carnes verò, quæ lacerabantur, cum ipso sanguine in terram defluebant. Cùm eum autem iussisset parùm relaxari Iudex, tanquàm eius motus misericordia: Si volueris, inquit, parére iussui Regis, sunt apud nos medici, qui plagis tuis citò medebuntur. Cui statim sanctus: Si solo verbo, inquit, posses meis mederi plagis, ô tu, qui es mēte & anima saucius, ne sic quidem tibi animum adhiberem, cùm ea suadeas, quæ sunt planè stulta & remota ab intelligentia. Tentans dixi, inquit Iudex. Nam etiamsi tu velles parére iussui Regis, hoc tibi nihil prodesset, cùm plagæ iam tibi mortem procurent. Quamobrèm ego quidem efficiam, vt sis exemplo omnibus Christianis, nè tam securè magistratus afficiant contumelijs. Sed si in alijs, inquit sanctissimus martyr, dixisti sæpè aliena & falsa, nunc, etiamsi nolles, dixisti vera, & quod est omninò propediem euēturum. Me enim re vera bonum posteris exemplum statues fortitudinis & animi magnitudinis, qui tanquàm ad exemplar aliquod, ad nostram intuentes tolerātiam, facilè ferent tua & tuî similium tormenta.

His, quæ dicta sunt, fuit obstupefactus Iudex: & accersito quodam ex ijs, qui apud eum multùm poterant, qui dicebatur quidem Adesche, ortus autem erat ex ciuitate, quæ vocabatur Arbel: Hos, inquit, accipe, & duc ad tuam ciuitatem, Christianorum manibus obruendos lapidibus. volo enim tuam solertiam hoc mihi efficere. Propter quam causam nec eis quidem gladio voluï mortem afferre. Cùm eos ergò onerarijs iumentis tanquàm inanimum aliquid imposuisset & alligâsset, ille profectus est in patriam, quoniam non poterant insidere iumentis, cùm essent eorum membra omninò dissoluta. Quamobrèm humì iaciebantur in ijs locis, in quibus eos oportebat diuersari, tanquàm mortua corpora: & cùm adducti essent in ciuitatem Arbel, eos accipit carcer obscurus & tenebricosus: in quo cùm putrefactio carnium eis ex plagis orta esset, effluebat multa sanies: & sanctos grauissimi dolores inuadebant, & maximè, quòd non permitteretur vlli ex Christianis ad eos accedere, & eorum vllam curam gerere. Quædam autem mulier pia & timens Dominum, quæ habitabat in finibus huius ciuitatis, intempesta nocte venit ad carcerem: & multis pecunijs delinitis custodibus, effecit vt sanctos latenter acciperet, & domum suam, quæ non longè aberat, seruorum suorum manibus portatos duceret. Deindè ijs productis, qui nec loqui quidem poterant, eis abstergit saniem: lenibus autem quibusdam medicamentis sedat eorum dolores, mundis alligat linteis, vnguentis vngit preciosis, & in omnibus ostendit, quàm esset pia & Christi amans, osculans quidem membra martyrum, & eis illachrymans: saniē autem, quæ ex eis distillabat, seipsam inungens.

Nota spectaculū sanè miserandum.

Egregiū facinus piæ mulieris.

Cùm vix tandèm autem ad se redijsset Ioseph: Tua quidem, inquit, in nos misericordia & munificentia, ô sacrosancta mulier, Deo erit accepta & nobis, qui pro eo decertamus. Nos autem tam immodicè deflere, est multùm remotum à vera & certa spe Christianorum & nostra fide. Cui honestissima mulier: Mihi quidem animus est gaudio repletus, consideranti, quòd Christus vobis tantam dederit fortitudinem, vt magno animo ferretis tantam dolorum acerbitatem: magìs autem lætata essem, si vos vidissem martyrio consummatos. Lachrymari verò est proprium humanæ naturæ, quæ mouetur misericordia eius, quod est sibi genere coniunctum. Sed non oportet te dolore affici, neque lachrymari propter nos, respondit diuinus Ioseph, cùm omninò scias, quòd quæ propter Christum suscipiuntur afflictio-

nes, æternam concilient lætitiam & regnum cælorum. Die autem illucescente, rursùs latenter restituuntur in carcerem.

Cùm sex autem menses præterijssent, deponitur quidem à magistratu is, qui sanctos acceperat, vt lapidibus obruerentur: alius autem eo sæuior, ei succedit, nomine Zeroth: cui etiam Rex imperauerat, vt compræhensi Christiani, Christianorum manibus obruti, interimerentur. Cùm ergò venisset ad ciuitatem, & ignis templum esset ingressus, vt ignem adoraret, ei dixerunt ignis adoratores: Sunt quidam hîc iam longo tempore Christiani in tuta inclusi custodia, qui priùs, vt nobis fuit significatum, grauissimis subiecti supplicijs ac tormentis, non potuerunt induci, vt suam abnegarent religionem. Hæc cùm ipse audiuisset, eos statìm iubet sisti pro tribunali, & eis dicit: Cùm Rex Sapores munitas quidem & validas euerterit ciuitates, & multas gentes oppugnatu difficiles redegerit in seruitutem: quomodò vos, qui estis quidem in eius potestate, eius autem terræ habetis vsumfructum, perindè àc qui ab eo defeceritis, eius iussa tantoperè despicitis? Ad hæc Ioseph ille admirabilis: Si tyrannidem, inquit, & rebellionem aliquam mouissemus aduersùs Regem vestrum, oporteret omninò ipsum illatis armis & coacto exercitu nos inuadere: aut alium certè aduersùs nos mittere, qui esset & manu fortis, & rerum experientia præditus, & ad ducendum exercitum idoneus. Sed tantum abest, vt nos talia aggrediamur, vt non alium, sed te aduersùs nos emiserit, qui cum fœminis potiùs, quę degunt in thalamis, quàm cum viris pugnare studuerit. Nos enim nosipsos tanquàm oues tradidimus ad occisionem, vt qui didicerimus esse subiecti omnibus potestatibus.

SS. Ioseph & Acithalas sistũtur iudici.

Dixit Pręses: Me ad iram, vt videtur, prouocans, vt vitam tibi citiùs adimam, nos his insectaris contumelijs. Sed non assequéris id, quod desideras. longo enim tempore & mora te protraham, & multis tormentis te paulatìm consumam. Iubet ergò eum funibus vinctum à summis pedibus, suspendi capite: exiccatis autem boum neruis ei plagas infligi. Sic ergò venę apertę tormentorum violentia, tanquàm ex fonte prębebant fluxum sanguinis. Qui verò circunsistebat populus, Iudicem accusans immanitatis, ad misericordiam mouebatur & ad lachrymas, stupens sacrosancti senis tolerantiam. Quidam autem ex Magis, qui circunsistebant, secretò accedentes ad martyrem, dicebant: Clàm nobiscum ingredere in nostri dei templum, si à multis adspici erubescis, & cum sacrificatis liberare à supplicijs. Ille autem: Discedite à me, clara voce dixit: Discedite, qui operamini iniquitatem: quoniam Dominus exaudiuit deprecationem meam. Deindè cùm tres horæ iam præterijssent, iubet eum relaxatum à vinculis coram se sisti. Et quid, inquit, páres iussui Regis, & vitam morti præfers, an non? Respondit sanctus: Absit, vt ego vnquàm eam vitam cupiam, in qua me Sol viderit sibi potiùs, quàm eius effectori, tribuentem adorationem. Quid autem, Est'ne tibi, inquit, mors vitæ præponenda? Sanctus dixit: Certè. hæc enim mors mihi vitam æternam conciliat, & est nobis causa multorum bonorum, quę nec possunt cerni oculis, nec audiri auribus, nec mente compræhendi. Ad hæc ille ironicè loquens, & velutì irridens martyris responsionem: Magnas ergò, inquit, nobis debes agere gratias, si tam multa bona tibi conciliauimus. Omninò autem efficies, vt eorum quoquè simus tecum participes, vt qui tibi fuerimus adiutores ad acquirendam talem beatitudinem. Sãctus autem: Nè ironicè, inquit, nobiscum agas, ô Iudex. Nam nos quidem & inimicos diligere, & ijs, qui nos odio habẽt, benefacere, à diuino pręcepto didicimus. Cæterùm quandiù sumus viui in vita præsenti, Deum precamur, vt ab errore discedentes, discatis pietatem & veram religionem, vt vobis quoquè sit pars & sors in futuro in Dei bonis, quę dici nequeunt. Non est autem nobis datum vel à supplicio eripere, vel bona dare. Hoc est enim in solius Dei positum potestate, q habet etiam potestatem iudicandi viuos & mortuos.

Iterùm crudelissimè cæditur S. Ioseph.

Esa. 64. 1. Cor. 2.

Matt. 5.

Dixit Præses: Eiusmodi contentionibus missis in præsentia, & ijs bonis, quæ à te somniantur, páre Regis imperio. Te enim talibus & tantis subijciam supplicijs, vt per te alij quoquè persuadeantur Christiani, ea, quæ tenent manibus, nequaquàm commutare cum ijs, quæ spe appræhenderunt. Sanctus autem: Hoc, vt ipse quoquè nôsti, maximè cupio, quamcitissimè transmitti ad æternas mansiones. Quòd si mihi alios innumerabiles intuleris cruciatus, aut etiam post te alius, consummatus inueniar in CHRISTI gratia. Habeo enim Deum me confirmantem, propter quem hæc

hæc pati constitui. Non ero autem, vt tu dicis, Christianis adhortatio ad negandam pietatem propter tua tormenta, sed incitamentum potiùs ad verum Dei cultum. Ipsi enim me videntes in tali senectute tuos vilipendere cruciatus, habebunt pulchrum exemplar fortitudinis, nec deerit illis, quem imitentur. His auditis, præses beati senis interrita cōstantia obstupefactus, iubet portatum ab aliquibus, quoniam ingredi nō poterat, rursùs includi in carcere.

Deindè adspiciens ad beatum Aeithalam: Té ne quoquè, inquit, inuasit idem stupor, & maximi luminaris recusas adorationem? Respondet præco veritatis: Viuit Dominus IESVS CHRISTVS, viui DEI filius, in quem speraui à iuuentute, quòd immutabilem habeo cogitationem: nec mihi vllus persuaserit, vt Dei honorem tribuam rebus ab ipso creatis. Postquàm hæc audiuit ille superbus & barbarus, iubet sanctum alligari talìs, & ligno appendi. Ille autem magna voce prędicabat se esse Christianum. Magìs erat defessus flagris cædendo impius, quàm sanctus aliquid loqueretur remissum & indignum ea, quæ pro CHRISTO est ostendenda, fortitudine. Iubet ergò eum de ligno deponi, & eius loco induci Manichęum, qui coram martyre apertè suam abiuraret religionem. Iubens ergò torquere Manichæum, cogebat ad negandum. Ille autem primùm quidem resistebat, & aduersùs plagas videbatur decertare. Cùm autem violentiùs verbera intentarent, qui flagellabant, & cum plagæ vehementer vrgerent, victus à doloribus, statìm inficiabatur: &, Anathema Maneti & eius dogmatibus, exclamabat. Afferunt itaque ad eum formicam, iubentes interficere. Ille autem eam statìm accepit & interfecit. Propter quod sanctus lætitia diffusus, & ob id, quod factum fuerat, ridens propemodùm: Grauia passus, inquit, defecit adorator Manetis: & cędem fecisse est conuictus, vt qui deum suum interemerit. Ego autem meipsum beatum existimo, vt Paulus, quòd Christi virtute apertè corroboratus, qui dixit: Ego vici mundum: conseruo spiritum & animum inuictum.

Aeithalas denuò flagellatur.

Manichęus hæreticus deficit in tormentis à suo Manete.

Iohan. 16.

Propter hæc ira repletus insanus iudex, spinosis máli Persicæ virgis iubet sanctum verberari. Plagę autem sic eum cōfecerunt, vt propè esset* mutus, & nec sentiret quidem verbera, quę infligebantur. Quamobrèm cùm eum traxissent, tanquàm iam mortuum, foràs eijciunt. Quidam autem ex Magis, cùm fortè illud corpus vidisset nudatum, & naturę cōtemplatione motus esset misericordia, panno eum operit. Qui verò erant eiusdem, cuius ipse, religionis, cùm adspexissent, quod ab eo factum fuerat, criminantur eum apud Præsidem: qui eum acerbis statìm cędit flagellis, & ab immisericordibus eam accipit mercedem misericordiæ. Beatū autem Aeithalam adhuc spirantem tradunt in custodiam. Cùm verò accepisset iudex maximum quendam Præsidem, nomine Saborium, in eius vicum aduenisse, qui appellabatur Macellaria, ei martyrum mandat examinationem. Ille autem non minùs impius & sæuus, quàm præcedentes, adspiciens ad sanctos: Vestram, inquit, reueritus canitiem, & vestræ misertus afflictionis, suadeo vt solem adoretis, & gustetis sanguinem sacrificiorum, vt à morte acerba liberati, omnibus iucundam vitam lucrifaciatis. Sancti autem tanquàm vno ore dixerunt: Carniuoris canibus mos est sanguinem gustare, non hominibus. Tibi verò potiùs conuenit ijs exatiari, qui es instàr canis rabiosus, & latras, & efferaris in eum, quī te fecit.

** mortuus,*

Postquàm autem iussit sanctos flagris cædi, eorum misericordia moti, qui circunstabant: Decoctione, dicebant, gustata loco sanguinis, seruemini, & liberemini ab ijs, quæ vobis imminent, supplicijs. Illi verò responderunt: Absit, vt vel gustu, vel vllo alio modo inquinemus puritatem nostræ fidei, & hanc longæuam senectutem dedecore afficiamus. Versutus autem ille Præses & admodùm malus: At si ad vos, inquit, pura caro fuerit allata, ne eam quidem gustabitis? Sancti dixerunt: Ex immundo quidnam mundum, & ex pollutis tuis manibus quidnam fuerit impollutum? Omnibus ergò missis his tuis machinationibus, in nos velis citò proferre sententiam. Frustrà enim laboras aërem verberans, & per inscitiam eum pulsans, qui non potest domari. Cùm ergò communiter cum ijs, qui considebant, consultâssent, & tulissent sententiam, vt sancti Christianorum manibus obruerentur lapidibus, congregant Christianorum multitudinem: cum quibus compræhenderunt etiam admirabilem illam Isdandul: & cùm beatum Ioseph rursùs exportâssent, sistunt eum in Prę-

Rursùs cæduntur sancti.

torio. Sanctus autem annuit Præsidi, vt ad se accedat propiùs, vt qui arcanum aliquid esset ab eo auditurus. Cùm is verò statìm accessisset propiùs, martyr os implens saliua, execrandum illum vultum conspuit: &, Non te pudet, inquit, ô impudentissime, tam immaniter & tam hostiliter in hanc communem iusultare naturam, & corpus iam morte affectum, rursùs producere ad examinationem? Ille autē ab ijs quoquè, qui considebant, propter hanc nimiam crudelitatem probris affectus, & mirandum in modum irrisus, ad suam cathedram redit pudore affectus.

Vide S. Ioseph in impium iudicem facin^9.

Cùm autem sanctum paulo lōgiùs dimouissent, & manus ponè vinxissent, fossam ei fodiunt, & eum ad lumbos vsque demissum, infodiunt. Deindè comprahensos circunsistunt Christianos: & pulsantes, iubent eos virum inclytum appetere lapidibus. Cum quibus sacrosanctam quoquè Isdandul, vt similia faceret, vrgentibus, dixit illa: Nihil vnquàm à seculo tale fuit auditum, vt cogatur fœmina extendere manum aduersùs viros sanctos, quomodò vos nunc facitis: qui aduersùs inimicos quidem non decertatis, in nos autem arma tollitis, & patriam, quæ degit in pace, sanguine & cæde impletis. Illi verò obelisco longæ arundini alligato, eo sanctum pungere imperabant. Illa autem: Absit, inquit, vt ego id faciam. Nam ego id priùs lubenter cordi meo affixero, quàm per ipsum sanctum corpus vel minimum attingam. Sic illa quidem virilem ostendens constantiam, conspecta est potentior, quàm cogitârāt paricidę. Sanctum autem tam crebris lapidum niuibus obruérunt, vt cerneretur solum caput, reliquo corpore obruto lapidum congerie. Quod quidem caput cùm quidam ex impijs principibus vidisset adhuc moueri, iubet vni ex lictoribus, vt accepto lapide, quantum poterat manus capere, in id desupèr immitteret. Quod quidem cùm factum esset, & pondere lapidis caput esset contritum, beatus Christo tradit preciosam animam. Atque venerandum quidem illud corpus, adhibitis custodibus, conseruabatur tanquàm thesaurus aliquis. Cùm tres autem dies præterijssent, & iam aduenisset quartus, extitit magnus & terribilis terræmotus. Deindè cùm sic apparérent fulgura, & maxima tonitrua cum eis erumperent, ignis è cælo demissus, custodes quidem redigit in cinerem: lapidum verò congeriem educit tandem puluerem, Deo omnibus reddente manifestum honorem in martyrem: corpus autem non apparet, seu quòd Deus prouidisset, vt id transferretur ijs, quos ipse nouit, modis: seu quòd hominum manus id sustulissent.

S. Isdandul.

S. Ioseph abit è vita.

Venerandum autem Aeithalam cùm in vicum, qui dicitur Patrias, abduxissent, efficiunt vt Christianorum manibus ipse quoquè obruatur lapidibus. Cuius corpus monachi quidam ex ijs, qui illic habitabant, noctù aduenientes, inscientibus custodibus id auferunt, re vera furtum laudabile facientes, & rem luce dignam, non tenebris. Deindè cùm ei iusta fecissent, deponunt in quodam loco insigni. Quo autem in loco sanctum contigit interimi, facit Deus admirabiliter quiddam, dignum & sua potentia, & gloria martyris. Planta quædam myrti illic enata, efficitur omne genus morborum liberatio. Cùm quinque ergò annis per hanc plantam sic fierent miracula, qui gentium falsam tenebant religionem, inuidia moti, & non ferentes intueri hæc miracula ad confutandam falsam eorum religionem, plantam excindunt radicitùs. Multi verò ex ijs, qui erant animo purgati, longo tempore videbant lucem in eo loco, & diuinas virtutes ascendentes, & gloriam emittentes ei, qui sanctos suos glorificat. Consummatus autem fuit Christi martyr Aeithalas mense Iunio, eandem constantiam & fortitudinem, quam ij, qui ante ipsum fuerunt consummati, ad mortem vsque ostendens, auxilio & gratia Christi veri Dei nostri: Quem decet gloria & honor, cum principio carēte eius patre, & sanctissimo & viuifico spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Itē S. Aeithalas.

Nota rem miram.

Hucusquè omnia ex Metaphraste: cui subiungemus ea, quæ Sozomenus de Mille episcopo, quem hoc ipso die, id est, 22. Aprilis habent Latina Martyrologia, in historiæ suæ libro 2. cap. 13. annotauit, interprete Latino Iohanne Christophorsono Anglo. Per id temporis, inquit, etiam Milles martyrio occubuit, qui primùm apud Persas militauerat: posteà autem, relicta militia, vitæ genus planè apostolicum excolere cœpit. Fertur, illum, cùm esset episcopus vrbis cuiusdam in Perside creatus, multos sæpenumerò cruciatus perpessum esse, verbera etiam & distractiones membrorum pertulisse. At cùm neminem in ea ciuitate posset ad fidem Christianam tra-du-

De S. Mille episcopo, quem Latina Martyrologia Merlitiũ vocāt.

ducere, ægrè & iniquo animo ferentem, ciuitatem execratum esse, indeq́ue decessisse. Non longo pòst tempore, cùm primarij viri illius vrbis in regem peccâssent, exercitum cum trecentis elephantis eò profectum, vrbem euertisse, & velut agrum colentes, in ea sementem fecisse.

Millem verò peram solùm, in qua sacratum Euangeliorum librum habebat, secum gestantem, Hierosólymam precatum se contulisse: indeque in Aegyptum ad visendos monachos, qui ibi ætatem degebant, concessisse. Quæ autem, quamq́ue admirabilia, & quàm diuina facinora ab isto Mille edita fuerint, testes sunt Syri, qui eius res gestas & vitam literis prodiderunt. Mihi certè satìs visum est, hæc de eo & de his, qui in Perside, regnante Sapore, martyrium obiêrunt, hactenùs disseruisse. Nam tormenta illis inflicta, aut quinam fuerint, ex quóve loco, aut quo genere cruciamentorum martyrio defuncti sint, aut quibus supplicijs affecti, vix à quoquam percenseri potest: quippe cùm tam varij cruciandi modi à Persis tanto cum studio ad crudelitatem inuenti fuerint. Verùm, vt summatìm dicam, fertur, viros ac mulieres, quorum nomina recensebantur, martyrium id temporis pertulisse ad numerum sedecim millium: at multitudinem eorum, qui præter hos trucidati sunt, ne numero quidem compræhendi posse: & propterea perdifficile visum esse Persis, Syris & incolis Edessæ, qui multùm de hac re laborabant, illorum nomina percensere. Innumeri martyres sub Sapore rege Persarum.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI THEODORI, SICEORVM ARCHIMANDRItæ, *à Georgio presbytero, eius discipulo, eiusdemq́ mansionis præfecto conscripta.*

Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, 22. Aprilis.
qui ab antiquis temporibus seruos suos, tanquàm stellas, accendit in terra, vt populum suum regerent, & quę ad virtutem pietatemq́ue pertinent, edocerent: quos nunc etiam, tanquàm lucidos Solis iustitiæ radios, ex Sanctorum catalogus. dulcissima sanctarum scripturarum lectione veneramur: vt primùm innocentiæ typum Abel, Enoch virtute præstantem, iustum Abraham, Isaac fidelissimum, & Christi figuram exprimentem, Iacob simplicem, castum Ioseph, Iob patientissimum, Mosen legislatorem, supplicem Samuelem, Dauid mansuetissimum, zelantem Eliam, Elisæum rerum mirabilium effectorem, Esaiam eloquentissimum, venerabilem Hieremiam, Ezechielem Cherubin descriptorem, Danielem ora leonum obstruentem, Dan. 6. & 14. tres pueros ignem extinguentes, Dan. 3. Zachariam sacerdotem, in omnibus Dei mandatis iustificationibusq́ue sine repræhensione incedentem, Simeonem senem, & mundi lumen in vlnis suis gestantem, Luc. 1. & 2. Iohannem Baptistam solitudinis incolam & prophetis antecellentē, duodecim chorum Apostolorum, in omni regione ac ciuitate fidem à Christo traditam disseminātium, martyrum cœtus, qui eam sanguine suo ædificârunt, sanctorum patrum Concilia, à quibus Apostolicæ doctrinæ dogmata sunt confirmata, & alios complures, qui in veteri & nouo testamento extiterunt, quorum in sacris libris fit mentio, quosq́ue ego propter multitudinem silentio pręteriui, magìs insignes tantùm vobis in medium proferens.

Omnes igitur Sanctos, qui certamina subiêrunt, & ediderunt miracula, Deus mūdo largitus est, vt in singulis hominum ætatibus disseminati, tanquàm stellæ quædam, virtutum & certaminum & miraculorum splendore fulgerent, vt eorum doctrina oēs eruditi, & certaminibus roborati, miraculisq; cōfirmati, impiorū institutorū perniciem effugerēt, & in Christi regnū & gloriā ingrederētur: vbi promissa ab ipso recondita sunt illa bona, quę nec oculus vidit, nec auris audiuit: nec in cor hominis ascenderūt, quæ præparauit Deus diligentibus se. Sancti cur à Deo mūdo collati. Sic & in hac ætate benignus 1. Cor. 2. ipse Deus noster, quasi splendidam quandam stellam, radios suos emittentem, beatū nobis Theodorū ostēdit: q̄ fuit velutì firma quædam columna, & diaboli artes pati-

entia superauit: qui fugauit dæmones, ægrotantibus reddidit sanitatem, pater extitit pupillorum, nutritor pauperum, nudorum indumentum, tutus periclitantium portus, perfugium miserorum, peccatorum dux ad pœnitentiam, baculus inopum, consolator afflictorum, socius Apostolorum, sanctorum particeps, incola regni cęlorum, templum Spiritûs sancti: qui multos in cælum duxit, omnibus virtutibus excelluit, vberem habuit fontem, ex quo sanitates emanabant: qui ab ætatis initio ad Deum accessit, eique ad finem vsque vitæ gratus fuit, vereque Theodorus nomine & factis extitit. Quamobrèm oro vos, patres & fratres, vt dum vitam eius expono, benignas mihi aures vestras præbeatis. Præclara profectò sunt, & admodùm vtilia, quæ pro viribus accuratè sum explicaturus. Incipiam enim ab ijs, quæ puer gessit: nam illa quoq; sunt optimæ frugis plena. Vos igitur, qui ad audiēdum accessistis, etiam atq; etiam obsecro, vt meam imbecillitatē adspiciētes, me studijs & precibus vestris adiuuetis, vt munificus & pater luminum Deus, peccatorum meorū oblitus, mihi indigno tantum gratię & benignitatis & sapientiæ suæ tribuat, vt diuina & admirabilia huius sancti viri facta valeam enarrare.

Siceon oppidum. In Galatarum regione est oppidum, quod Siceon appellatur, subiectum Anastasiopoli primi Ancyrensium principatûs. Distat autem Anastasiopoli duodecim passuum millibus. In huius oppidi medio est publica regij cursûs via, in qua diuersorium erat, vbì puella formosissima, nomine Maria, commorabatur cum matre Elpidia, & sorore Despenia: quæ quidem ibì commorātes, quæstum faciebant. Eo tempore imperante piæ memoriæ Iustiniano, contigit, vt inter magistratus vir quidam, nomine Cosmas, in equestribus certaminibus clarus, ad partes illas iudex mitteretur. Qui cùm in diuersorium illud venisset, perspecta Maria, amore illius captus est, & cum ea concubuit. Concepit mulier ex eo, & in quiete stellam vidit ingentem & claram, è cælo in vterum suum descendere: experrectaque ac timoris plena, ipsi Cosmæ visum narrauit. Qui: Serua te, inqt, mulier, si fortè te Deus adspiciat, & tibi det fructum, Episcopatûs sorte dignum. Et egressus manè, lætus discessit. At mulier cùm ad sanctum quendam senem in loco, sex millibus passuum distante, habitantem venisset, narrauit ei somnium, quod viderat. Qui: Magnus profectò vir, inquit, euadet puer, qui ex te nascetur, & plurimùm valebit non apud homines, sed apud DEVM. Lucida enim stella regiam significat gloriam, vt iudicant sapientes viri, qui somnia interpretantur. Verùm hoc de te dicendum non est: sed splendida virtutum & gratiarū gloria, tibi per stellam abs te perspectam significatur, quam Deus in tuum fœtum infudit. Solet enim seruos suos, antequàm edantur in lucem, in vtero adhuc existentes sanctificare. Hoc cùm audisset & Theodosius Anastasiopolis Episcopus, idem iudicauit.

Somnium matris S. Theodori.

Expleto igitur partûs tempore, Dei seruum peperit, & paucis pòst diebus, vt Christianorum mos est, tulerunt eum ad sanctam Orthodoxorum Ecclesiam: & à sacerdotibus baptizatus est in nomine sanctæ Trinitatis, & Theodorus appellatus est, vt ex nomine perspicuum fieret, eum Dei donum futurum. Cùm autem sextum ageret ætatis annum, cupiebat mater eius, vt in regia ciuitate ad militiam educaretur. Itaque cùm zonam illi auream, & vestes preciosas, & res alias necessarias parâsset, de itinere cogitabat. Verùm qua nocte profectura erat, sanctus ei Dei martyr Georgius apparuit: &, Quodnam, inquit, mulier de puero consilium cepisti? Nè frustrà laborem suscipias. Rex enim, qui in cælis est, ipsum sibi requirit puerum. E somno mulier manè excitata, somnium suum cum lachrymis enarrauit: Appropinquat, inquiens, mors filij mei: atq; ità labore itineris supersedit. Et cùm octo esset annorum puer, eum magistro literis imbuendum tradidit. Is cùm Dei gratia maximè omnium esset ad discendum aptus, multùm profecit in literarum sapientia: & ab omnibus diligebatur. In ijs autem, quæ agebat, probabatur. Nam & cum pueris ludens, eos vincebat. Iurare tamen, aut maledicere, aut aliud quicquam absurdum facere, nec sibi ipse, nec alij cuipiā permittebat. Quòd si ex rebus ludicris lis aut pugna aliqua oriebatur, eam statìm dirimebat.

Aliud eius somnium.

Literis dat operā Theodorus puer.

Erat autem domì eius vir quidam pius, nomine Stephanus, qui cibos artificiosè conficiebat. Nam mulieres illæ posteà, relicta vita meretricia, ad bonā frugem redierāt, & piè casteq; viuebāt, multosq; Principes & ī dignitate cōstitutos hospitio su-

ſuſcipiebant, & honorem hunc Stephano, qui in arte illa peritus erat, acceptum referebant. At ille quicquid præmij vel à fœminis ipſis, vel ab hoſpitibus accipiebat, in Eccleſijs impendebat: & manè ac veſperì precationibus vacabat: & in ſanctis Quadrageſimæ diebus, cùm omne cibariorum genus mulieribus miniſtraret, ipſe præter pauca panis fruſtula & aquam, eaque ad veſperam, nihil guſtabat. Amabant hunc virum mulieres, & propter ipſius modeſtiam & humanitatem colebant vt patrem. Puer autem videns eum ità continentem, diuino amore inflammatus, vitam eius cœpit imitari. Sic enim iubet Apoſtolus: Memẽtote præpoſitorum veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbum Dei: quorum intuentes exitum conuerſationis, imitamini fidem. Optimum eſt enim gratia ſtabilire cor, non eſcis, quæ non profuerunt ambulãtibus in eis. Eſca enim non commendat nos Deo. Hebr. 13.

Hunc animi eius zelum ignorantes mater & aliæ mulieres, cùm è ludo literario domum hora prandij rediret, cogebant eum vt ſecum ederet. At ille ampliùs hora prandij non reuertebatur, ſed ad veſperam vſque ieiunus in ludo literario manebat. Et veſperì, cùm eſſet domi ſuæ, ad Eccleſias cum viro pio Stephano ſe conferebat: & precationibus incumbens, Chriſti corpus & ſanguinẽ percipiebat. Atq; ità domum reuertens, nihil aliud, niſì iam dicta panis fruſtula & aquam, ſumebat. Cumque multùm & à fœminis, & à Stephano moneretur, vt ederet, monitis eorum noluit acquieſcere. Orauit autem mater magiſtrum ipſius, vt hora prandij puerum dimitteret: volebat enim illi perſuadere, vt exiguum ſaltem leguminũ cibum ſumeret, quoniam propter inediam, & quia tardiùs veſcebatur, nimiùm gracilis euadebat. Magiſter igitur, intellecta matris voluntate, dimiſit eum cum reliquis pueris. Ipſe verò, quaſi cãticum illud Dauidis exaudiret: In Domino confido, quarè dicitis animę meæ: Tranſmigra in montem ſicut paſſer? cùm è ſcholis diſcederet, in aſperum montem vicinum ſe cõferebat, vbì ſancti martyris Georgij templum erat. Perſpicuè verò ab ipſo ſancto, tanquàm ab aliquo adoleſcente, cò ducebatur: & in oratorium ingreſſus, diuinarum ſcripturarum lectioni vacabat. Poſt meridiem autem ad ſcholas reuertebatur. Et adueniente veſpera, domum petebat: matrique interroganti, cur hora prandij ad ſe non veniſſet, ipſe ſe excuſans reſpondebat, coactum eſſe in ſcholis manere, quoniam quæ oportebat, nõ didiciſſet, & quia languenti ſtomacho ità fuiſſet, vt nulla edendi cupiditate teneretur. Itaq; mater rurſùs magiſtrum monuit, vt filium cum cæteris pueris dimitteret. Ille verò reſpondit, ſe id ſemper feciſſe, ex quo primùm ab eo fuiſſet monitus.

Eius adhuc pueri ieiunia.

Pſal. 10.

Cùm autem accepiſſet, eum ad ſancti martyris Georgij eccleſiam ſeſe conferre, miſit quoſdam è ſeruis ſuis, qui eum indè abſtraherent. Illi puerum ad matrem adduxerunt, quæ comminata eſt illi atque præcepit, vt rectà ad ſe è ſcholis rediret. At ipſe priſtinam cõſuetudinem ſeruauit, à qua mater cum nec admonitionibus, nec minis, nec verberibus potuit auocare, nec initam ab eo abſtinentiæ rationem interrumpere. *Cùm autem decimum ætatis annum impleret, quodam morbi genere, quod regionem illam inuaſerat, ipſe quoquè correptus eſt, adeò vt in vitæ diſcrimine verſaretur. Tulerunt igitur eum in templum ſancti Iohannis Baptiſtæ, quod non longè aberat, & ad altaris introitum collocârunt. Suprà autem in ipſo Crucis receptaculo erat imago Domini noſtri Ieſu Chriſti, ex qua duæ ſuper ipſum mor bo laborantem roris ſtillę deciderunt: ſtatimque Dei gratia ſubleuatus conualuit, & rediit domum.

Imago Chriſti.

Cùm autem inter matrem & reliquas mulieres dormiret, accedens Chriſti martyr Georgius, puerum, illis profundiſſimo interìm ſomno oppreſſis, excitauit, primùm quidem ſub Stephani ſpecie, deindè ſub propria perſona: Surge, inquiens, puer Theodore, illuxit aurora: ad precandum in ſancti Georgij oratorium ingrediamur. Surgẽtem aũt cum lætitia & alacritate, cùm eſſent adhuc tenebræ, domo deduxit ad ſanctum oratorium. Ac multis quidem in via dæmonum dolis terrebatur. Improbi enim illi, ac veritatis inimici ſub luporum aliarumq; ferarum forma puerũ territantes, & vndiquè eum inuadentes, vt deuoraturi, à bono ꝓpoſito abducere conabãtur. Verũ Chriſti martyr illũ educto gladio defendebat, vt ab ipſis feris lędi nõ poſſet, alacriuſq; deincèps reuerteret. Hoc aũt cũ puer quotidiè frequẽtaret, mater & reliquæ

Dæmones terrent cũtem puerũ ad eccleſiã.

fœ-

fœminæ, quæ cum illa erant, cùm eum in lecto manè non cernerent, suspicatæ sunt illum in templo pernoctare. Et mirabantur, quomodò in medio ipsarum dormiens, repentè posset, nemine sentiente, surgere. Metuentes igitur, nè à feris deuoraretur, (Lupus enim tunc illàc vagabatur, qui pueros deuorabat) ipsum territabant, nè ad oratorium iret, præsertim ante Solis exortum, propterea quòd locus ille desertus & periculosus esset. Quarum ipse consilijs non acquiescens, præfinita hora à martyre excitatus, ad oraculum se contulit. Mulieres verò diluculo puerum non inuenientes, ira commotæ, capillis eum indè abstraxerunt. Mater autem verberatum filium ad lectuli spondam alligauit, nec cibum illi dedit. Verùm nocte illa sanctus Dei martyr Georgius gladio accinctus fœminis apparuit, strictoque gladio, irruit aduersùm illas minabundus, &: Abscindam, inquit, vobis capita, quia puerum cæditis, & ad me ire prohibetis. Iurantibus autem illis, se id ampliùs non effecturas, remisit minas, atque discessit.

E somno igitur excitatæ, soluerunt puerum, blandis eum verbis orantes, nè sibi succenseret, quòd vapulâsset: & ex ipso quæsierunt, cuius fretus auxilio, sic ante lucem prodiret. Quibus ille: Primùm, inquit, cum Stephano egrediebar: nunc autem formosissimo ac venustissimo iuuene comite egredior. Et ipsæ agnouerunt eum esse martyrem Georgium, quem in quiete conspexerant, cuius præsidio munitum puerum ampliùs non prohibuerunt, dicentes: Dei voluntas fiat. Habebat & sororem paruulam, nomine Blattam, quæ magno ipsum amore complectebatur, & adiuuabat ad opus Dei, & cum ipso ad oratorium sæpè interdiù ventitabat, studebatque laborem ipsius subleuare. Quodam die, cùm iam multùm in literis profecisset, in sancti martyris Gemelli templum, domui suæ ꝓpinquum, ingressus, in eo noctem trāsegit, viditq; se quodammodò apud Regem adstare, cùm magna interesset militū copia, & mulier adesset purpura ornata. Audiuit autem ipsum Regem ità se alloquentem: Strenuè pugna, Theodore, vt perfectā in cælesti militia mercedē accipias. Ego insupèr in terra quoquè te coram hominibus gloriosum & illustrem reddam. His auditis, somno solutus est, & cùm duodecim esset annorum propter Christi Regis, quem viderat, adhortationem incitatus, cœpit ad præstantiora salutiq; coniunctiora contendere, seq; in vna domûs suæ cellula continere ab Epiphania vsq; ad ramos oliuarum. Et duabus Quadragesimæ hebdomadibus, prima nimirùm & media, neminem prorsùs alloquebatur, sed soli Deo vacabat. Abstinentia autem pristina vtebatur.

Eius soror Blatta.

Visio S. Theodori.

Vide pueri solitudinē & silentiū.

Cæterùm cùm veritatis hostis diabolus cerneret eum spiritalia & prçclara cōtra se arma possidere, vt eum perderet, cogitabat. Quodam igitur die Gerontij condiscipuli ipsius personam induit, & super asperam quādam rupem, quæ Tzidrama vocatur, eum adducit: & cùm in locum excelsum conscendisset, Saluatoris illi tentationem obijciens: Si vis, inquit, optime Theodore, virtutis tuę specimen dare, deorsùm desili. At ille loci altitudinem intuitus, respōdit: Loci me terret altitudo. Atquì, diabolus inquit, tu solus inter omnes pueros me fortior iam eras, vincebasq; me: nunc autem hoc ego non metuo, sed me deorsùm proijciam. Caue, respondit Theodorus, nè id facias, nè præceps labaris, & pereas. Illo autem confirmante, se id sine periculo facturum: Si tu, inquit Theodorus, id feceris, ego item faciam. Stans igitur diabolus super petram, desilijt: & rectus ad Theodorum clamauit: Eccè, inquiens, ego saltaui: si vales, & tu idem effice, vt videā, vtrùm hac item in re, quemadmodùm in cæteris, sis generosus. Puer autem saltûs magnitudine territus, considerabat Gerontium nunquàm anteà tam audacem fuisse. Præstò interìm fuit Christi martyr Georgius, appræhensaque pueri manu, illinc eum abduxit: Veni, inquiens, sequere me, & nè audias tentatorem illum, qui animam tuam quærit: neque enim Gerontius est, sed nostri generis inimicus. Atque sanctus martyr in oratorio suo puerum constituit.

Tentatio diaboli.

S. Georgius eū liberat.

In quo ille dum moraretur, mater eius & auia quodam die multis eum blanditijs cohortabantur, vt domum suam reuerteretur, dicentes, se multos præclaros amicos expectare. Sed puer ea scripturæ verba non ignorans: Amicitia huius mundi inimica est apud Deum: Et, Qui vult huius mundi amicus esse, inimicus DEI constituitur: Non eñ potest quisquā Deo amicus esse, & Mammonę: noluit illis obsequi, vt

Iacob. 4.
Luc. 16.

vt indè discederet: sed mundi diuitias spernens, easq; abijcere cupiens, zonam sibi & torquem atq; armillas adimens, ea proiecit in conspectu ipsarum: Scio, inquiens, vos vereri, nè hæc amittam, & idcircò me obseruatis. Accipite igitur, ac discedite. Ego enim hinc non recedam. Quibus illę sumptis, cùm eum flectere non possent, abiérunt. Totus enim animo defixus erat in Domino, cuius imitator, & eius vestigia sequens, parentes fugiebat: & ad Deum accurrens, diuitias & domos relinquebat, vt centuplum acciperet, & vitam æternam possideret: quemadmodùm, qui hęc promisit, Dominus ait: Qui vult, inquiens, venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Rectè enim puer iustissimus corpus suum abnegauit, & animæ tanquàm aduersarium affligens ac subigens, crucem in fronte gestabat. Atq; vt Petrus, & Iacobus, & Iohannes, & reliqui Apostoli, relictis omnib' rebus, secuti sunt Iesum: sic & puer hic, scripturarum testimonijs fidem habens, eas implere studebat. Luc.9. Matt.4.

Volens igitur Dauidem in canticis imitari, cœpit Psalterium edíscere. Magno autem cum labore vsque ad sextumdecimum psalmum edidicit: sed decimumseptimũ nullo modo percipere poterat. Quamobrèm cùm in oratorio ꝓpinquo sancti Christophori meditando commoraretur, & non posset ediscere, humì prostratus Dñm obsecrabat, vt se ad psalmos facilè memoriæ commendãdos idoneum redderet. Clemens autem Deus, qui dixit: Petite, & dabitur vobis: id illi concessit, quod flagitabat. Cùm enim surrexisset, & Saluatoris imagini supplicaret, dulcedinem melle suauiorem sensit in ore suo: & Dei munus agnoscens, dulcedinemq; degustans, & Christo gratias agens, deincèps facilè & commodè paucis diebus totum Psalterium memoriæ commendauit. Atq; ità omnes Ecclesias frequentabat, psalmis & hymnis & canticis spiritualibus canens, & laudans Dominnum. Et vbicunq; sanctorum memoria celebrabatur, eò se promptè conferebat. Vndè in peruigilio sancti martyris Eureti Iopolim, quod oppidum qnindecim passuum millibus distabat, hora cœnæ profectus ieiunus, cùm & precationibus incubuisset, & diuina Christi mysteria percepisset, cursu circa mediam noctẽ redijt, necessariaq; comedit. Sic enim erat in cursu velox, vt, facta sponsione, tribus passuum millibus cum equis currẽdo certaret, & vinceret. Matt.7.

Iam cùm ex Prouerbijs didicisset: Vbì audiéris esse virum prudentem, vigilia ad eũ: Cum sancto enim sanctus eris, & cum electo electus eris: maximo Dei seruorum desiderio tenebatur. Et vbì audiebat esse virum iustum, eum inuisebat, vt institutã ipsius vitæ rationem disceret. Et apiculæ instàr, virtutum eius flores legens, tanquàm viaticum quoddam domum reportabat. Erat igitur sanctus quidam pater, nomine Glycerius, in loco, qui Trapezas appellatur, decem passuum millibus distãte: ad quẽ Theodorus accessit, vt ab eo benediceretur, atq; vt, quemadmodũ Elisæus ab Elia benedictus, duplicem spiritûs gratiam accepit: sic & ipse per eius benedictiõem maioribus virtutibus & gratijs dignus efficeretur. Nam patris benedictio domum & filiorum labores confirmat. Hunc vir sanctus cùm adspexisset, & florentẽ in ipso virtutem diuinitùs agnosceret, hilari cum vultu suscepit, & subridens: Amas, inquit, fili, monachorum habitum? Et vehementer eum amo, mihi crede, pater, respondit, cupioq; dignus illo fieri. Et cùm ibì magna esset siccitas, egressi ambo sub dio, constiterunt ante concham illic sitam prope templum sancti Ioannis Baptistæ. Et beatus ad puerum: Flectamus, inquit, genua, fili, & oremus Dominum, vt pro clementia sua pluuiam in terram demittat: ex quo intelligemus, vtrùm simus in numero iustorum. Precantibus illis, contractum est nubibus cælum: & cùm à precatione surrexissent, magnam pluuiæ copiam Deus emisit in terram. Qua Domini benignitate lætatus est senex: & puero subridens: Posthàc, inquit, quicquid popósceris Dominum, largietur tibi. Imple igitur id, quod cupis, & Dominus Deus erit tecum, *vt corporis ætate simul & virtutibus crescas. Cùm igitur puer à sene benedictionem accepisset, & eum salutâsset, domum suam reuersus est. Eccle.6. Psal.17. 4.Reg.2. Eccle.3. *for. vt cũ

Sed quartumdecimum iam agens ætatis annum, decreuit omninò domui suæ renunciare, & in oratorio viuere. Qua quidem re cum mulieribus cõstituta, se contulit in oratorium, & in eo commorabatur. Verùm mater eius, cæteræque mulieres cùm beatam eius institutæ vitæ rationem ignorarent, à qua ille, quãuìs puer adhuc esset, nullo modo recedebat, ei panes puros, & varias volucrum carnes, tum Degit puer in oratorio.

elixas, tum assas afferebant. Quæ ipse quidem omnia suscipiebat, nè pium ipsarũ animum videretur aspernari, & quia ieiunium eius erat in abscondito, eis tamen non vescebatur: sed illis discedentibus, exibat ex oratorio, & omnia super petram collocabat: & rursùm ingrediebatur. Veniebant autem aues & feræ, atq; etiam homines iter facientes, & comedebant. Cibus verò pueri ex ijs, quæ in oratorio offerebantur, constabat: Quòd si nihil offerretur, panis illi solus erat satis.

Cùm autem audîsset locum quendam, indè octo passuum millibus distantem, qui dicitur Area, sic à Diana & multis dæmonibus, qui illic habitabant, occupari, vt nemo illuc, præsertim in meridie, sine certo mortis periculo posset accedere: ipse Iulij Augustiq; diebus, posteaquàm horæ tertiæ preces absoluerat, ad eum locum celeriter contendebat, & toto meridie illic morabatur, vbi Dianę domicilium esse dicebāt. Sed cùm auxilio Dei nihil aduersi reperiret, ad oratorium redibat: vbi sub altaris gradu specum sibi defodit. Ea verò nocte, qua Christi ortus celebratur, cùm ad eum clerici quidam & laici conuenissent, cum illis ab oratorio ad flumen transeundum descendit. Ipse autem solus in aquam ingressus, tandiù in ea stetit, quoàd omnis Prophetica, & Apostolica, & Euangelica lectio cum toto sacrificio fuit absoluta. Pòst autem vix poterat pedes extrahere: sic erant cum luto, glacieq; compacti. Atque ità psalmos concinens, ad oratorium redijt: & cùm dies aduenisset, celebritatem peregit, & in specum descendit, ibique ad Ramos vsq; Palmarum conquieuit. Quamobrèm omnes, qui hæc conspiciebant & videbant, sublatis in cælum manibus dicebant: Confitemur tibi pater, Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & reuelâsti ea huic paruulo: quoniam sic fuit placitum ante te.

Stat diutissimè in aqua gelida.

Iam auia eius Elpidia vehementer eum commiserabatur: magis enim illũ, quàm ambas filias suas diligebat. Itaq; veniens ad oratorium, ei, dum quietem silentiumq; seruaret, cibum ministrabat, fructus nimirùm, aut olera, idq; sabbato, & die Dominica. Nam reliquis diebus nihil omninò gustabat. Hæc autem Anastasiopolis episcopus Theodosius cùm audiuisset, valdè gaudebat, eumq; apud omnes laudabat, dicens illum Dei instinctu cõmotum ea facere. Quodã autem die honestatis inimicus diabolus fecit, vt ex frigore in morbũ incideret, & moueri nõ posset. Verùm ei dormienti sanctus Christi martyr Georgius adstitit, & dixit ei: Quis causa fuit, fili, vt in morbum incideres? At ille considerans immundum coram se stãtem dæmonem, Iste, inquit, impurus ac detestandus me in morbum coniecit. Martyr verò vehemēter dęmonem torquens, in fugam conuertit: & appræhēsa Theodori manu: Surge, inquit, & conualesce. Neq; enim ampliùs execrandus iste dæmon apparebit in cõspectu tuo. Statìm igitur puer excitatus surrexit sanus.

Vide mirã pueri abstinentiam, & asperam victus rationem.

Sed Deus clemens, qui sanctis suis Apostolis potestatem dedit vt dæmones eijcerent, & morbos curarent: dedit & illi gratiam aduersùs dæmones, vt eos ab hominibus expelleret, & ægrotantibus mederetur. Nam post sanctam Paschæ celebritatē quidam homo tulit ad eum quodam die filium vnicum, à spiritu immundo vexatũ: & fide ductus, orabat sanctum puerum Theodorum, vt filiolũ suum curaret. Verùm ipse nesciebat, quid ei faceret: sed excusabat se, quòd esset iuuenis. Pater autem illius vexati lachrymans, dedit illi flagellum, & dixit: Hoc accipe, Dñe mi serue Dei, & minans filio meo, percute illum, dicens: Exi, exi, spiritus immunde, ab hoc puero in nomine Domini mei. Fecit, vt erat edoctus, sanctus Theodorus: & turbatus dæmon cœpit eum irridere, & tanq̃ insanum prędicare: & si quid ab illo audiebat, idem ille resonabat: & bidui spatio nihil ille respondit. Tertio autem die idem puero fecit Christi puer Theodorus. Tunc dęmon rursùs commotus, cœpit vociferari: Exeo, puer, exeo, nec ampliùs resisto, Da mihi horam. Illo autem ad altare ascendente, dæmon clamauit ad hunc modum: O magna vis Nazaræi, hæc aduersùm nos excitantis. Ex quo enim in terram descendit, homines in nos armauit. Et nunc scorti filio cõcessit eijciendi nos potestatem. Heu mihi misero, à quo puero expellor? Neq; enim gratiam illi è cælo demissam ferre possum. Magna naturæ nostræ ab hoc meretricis filio calamitas imminet. Multos enim è nostro grege ex hominibus extrudet. Doleo autem, quòd hic in me exercet imperium: nec audeo redire ad patrem meũ diabolum, cùm à tali puerulo sim expulsus. Nam si id mihi à sene aliquo contigisset, haud ità magnum dedecus arbitrarer. Execranda dies, in qua genitus es. Hæc illo dicen-

Luc. 9.

dicente, ſumens puer Dei Theodorus ex lucernæ oleo, vexati caput vnxit, & ſigno Crucis adhibito, increpuit eum, dicens: Exi iam, ſpiritus impuriſſime, & noli ampliùs nugari. Et vociferans dæmon, proiecit puerum ante pedes eius, & exiuit ab eo. Iacebat autem tanquàm mortuus. Ex quo turbatus puer, defunctum illum existimabat. Sed dixit ei pater illius: Manum illi porrige, atq; iacentem excita. Quo facto, ſtatim in ſe rediens puer ille, ſurrexit. Itaq; Dei gratia ſanum reddidit patri. Res autem vulgata fuit per totam illam regionem. Quamobrèm omnes Deum collaudabant, qui intellectum dat paruulis & gratiam. Expellit dæmonem oleo & Crucis ſigno.

Chriſti igitur præcurſorem & Baptiſtam Iohannem in hoc item imitatus eſt, manens in ſolitudine, quoàd populo demonſtraretur: & illa Apoſtoli Pauli verba in ſe expreſſit: Sancti omnes per fidem vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiões, abiecti, afflicti, vexati, in ſolitudinibus errantes, in ſpeluncis & in cauernis terræ. His ſalutaribus ſcripturis incumbens, non auditor earum tantùm, ſed effector extitit, adiuuante Chriſto, qui bonum eligentibus ſemper fauet. Superiorem igitur mõtis partem aſſcendit, & petram intuitus ad ſe tegendum idoneam, ſuffodiens ſibi ſpeluncam amplam fecit: obſtructoq; aditu, in ea latitabat. Tunc autem accidit, vt milites illàc iter facerent. Quarè cùm à propinquis puer tum in oratorio, tum alibì perquiſitus non inueniretur, ſuſpicabantur, eum à militibus ablatum eſſe, commoueruntq; principem, vt milites compræhendendos curaret, quò puerũ reſtituerent. Verùm cùm nec ſic quidem inuentus eſſet, à feris deuoratum fuiſſe iudicârunt. Et luxit eum diù mater cum reliquis fœminis & propinquis, vtì iam mortuum. Duos in ea ſpelunca Chriſti puer Theodorus annos tranſegit. Et clericus q. dam religioſus Diaconus ſolus rem nouerat, qui & proprium illi veſtimentum aſperum dedit, (nam anteà lineis veſtibus induebatur) & paululũ cibi ex oleribus, & aquæ puſillum (ſic enim inter ipſos conuenerat) ſubminiſtrabat. Promiſerat autem eum ſe nemini indicaturum. Luc.1. Heb.11. Latitat in ſpelunca.

Cæterùm videns bonus Deus, qui ſeruorum ſuorum curam gerit, labores ipſius, vt verum eſſe oſtenderet, quod dixerat: Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita: neq; accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrũ, vt luceat omnibus qui in domo ſunt: omnibus eum patefecit. Cùm enim propinquæ ipſius mulieres animaduertiſſent pium Diaconum ſuper montem frequentiùs aſſcendere, ſuſpicatæ id, quod erat, eum domi ſuæ iureiurando obteſtatæ ſunt, vt quid de puero ſciret, ſibi ſignificaret. Ille verò tum iureiurando coactus, tum aſpero pueri vitæ inſtituto commotus, & metuens, nè moreretur, rem aperit: & locum, vbì morabatur, indicat. Tunc lætitia plenæ accedentes, reperiunt illum propè mortuum, & ad ſancti Georgij oratoriũ deducunt. Qui, aëre conſpecto, ſine voce diù manſit. Caput autem eius ſordibus fœtebat, & pediculis abũdabat, & oſſa illius erant nuda, & coma vincta, nec ad eum quiſquam præ fœtore vermibusq; ſcatentibus poterat appropinquare. Et adſpectus eius erat tanquàm mortui. Quamobrèm nouus quidam Iob eſſe propter eiuſmodi calamitatem putabatur. Plorabat mater eius, & auia, & reliquæ mulieres. Et cùm eſſet pauliſpèr recreatus, volebant vt domum ſuã deſcenderet, & corpus curaret. Quibus ipſe noluit aſſentiri. Matt.5.

Cùm autem hæc religioſiſſimus Anaſtaſiopolis Epiſcopus Theodoſius accepiſſet, ſtatìm ad eum in oratorium acceſſit, & conſpecto capitis eius vlcere, contremuit: & cùm illum ſalutâſſet, Lectorem declarauit. Magno autem labore ſordes eius abluerunt: & pannis lineis vlcera eius abſtergentes, capitis comam totõderunt. Poſtridiè verò Subdiaconum, Diaconum, & Presbyterum inſtituit: Eccè, inquiens, Dei munere omnes cleri ordines conſecutus es, vt diuina poſſis myſteria peragere ad eorum, qui accedunt, ædificationem. Dominus Deus benignus munerum ſuorum elargitor dignum te faciat, qui & epiſcopi munere fungaris, & gregem ipſius rectè gubernes & regas. Hæc enim quatuor gratiarum munera adeptus, & habitum etiam monaſticum accepturus, huius tantùm vnius expers videris eſſe: quod tibi Dominus poſt virtutum tuarum augmentum elargietur. Creſce igitur fide atque virtutibus, & ora pro me. Et cùm ei benedixiſſet, & eum ſalutâſſet, rediјt in ciuitatem ſuam. Tunc Chriſti ſeruus Theodorus duodeuiginti annos impleuerat. Quapropter multi epiſcopum incuſabant, quòd eum ante legitimã ætatem ad Presbyte- Initiatur ſacris.

sbyterij dignitatem prouexisset. Sed religiosissimus episcopus Theodosius respondebat, se non ignorare, Canones non permittere, vt quisquam ante legitimum ætatis tempus, & sine testimonio presbyter instituatur, cùm Apostolus sic ad Timotheum scribat: Non neophytum, nè superbia elatus, in iudicium incidat & laqueos diaboli. Sed quemadmodùm ipse Paulus Timotheum ætate iuuenem, episcopum cōstituit: sic & ego (aiebat) in nomine Domini hunc, propter eius probitatem, Presbyterum institui. Significauit enim mihi Deus, eum esse dignum hoc munere. Et profectò hic iuuenis est à Deo. Quarè nè teneram eius ætatem, sed animi nobilitatem, attendite. Quemadmodùm & de Dauide Samueli dictum est. Non enim sapiētes sunt, ætate prouecti, nec senes iudicium nôrunt, vt * Elius in Iob declarat: sed Dei spiritus est in mortalibus, & Omnipotentis spiritus adolescentes erudit atq; adiuuat, & piā ac rectam viuendi rationem præcipit. His verbis episcopi omnes assenserunt. Nouus autem Christi miles Theodorus proficiebat sapientia & prudentia spirituali: & gratia Dei erat cum illo.

1. Tim. 3.

Iob 32.

Hæc pueritiæ Theodori instituta ego indignus illius seruus & discipulus Georgius ab eis accepi, qui æquales ipsius, ac condiscipuli cum eo vixerant, & oculis suis ea perspexerant. Plurima etiam ab ipso pio & sancto viro audiui, cùm ea ipse de se modestè narraret, vt nos ad æmulationem incenderet. Post obitum autem illius ea conscripsi, vt pueri & adolescentes Angelicā eius vitam, & ab omni crimine remotam imitarentur, & digni euaderent regno cælorum, per gratiam Christi Dei nostri, cum quo Patri gloria simul cum sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

Dominus Iesus Christus verus Deus noster, qui est iustitiæ sol, lumen ineffabile, perennis fons immortalitatis, vita sempiterna, salus animarum nostrarum, & sapiētiæ largitor, det etiam mihi peccatori Georgio seruo vestro tantum virium, & ad dicendum facultatis, vt onus susceptum perferre valeam: & vobis eum amantibus sic animos ad audiendum inflammet, vt præclaram & admirabilem sancti, magniq; patris nostri Theodori vitam, ad finem vsq; libenter audiatis. Iam enim aggrediar ea, quæ pertinent ad eius adolescentiam, precationibus vestris confisus apud Dominū Deum, qui dux eius adiutorq; fuit.

Raro exemplo, nec temerè imitando fuit presbyter annos natus 18.

Sanctissimus igitur Dei seruus Theodorus, duodeuiginti annorum cùm esset, ità Saluatore nostro Deo volente, ad Presbyterij gradum prouectus, diuinæ philosophiæ vacabūt, vt se viro prudenti similem declararet: & ex laudabili consilio Domini, relicta patria, domo super arena exædificata, & q̄ in illa erant, terrenis rebus, decreuit in eam nullo ampliùs modo reuerti: seque totum Domino in cordis veritate & fidei plenitudine consecrauit: fundauitq; sibi domum super firmam petram, siue animo, siue etiam sensu velis intelligere. Erat enim locus arduus & venerandus, in quo sancti & gloriosi martyris Georgij oratorium construxit, vt facilè alienorū ventorum, & futurarum procellarum, instàr aquarum insurgentium, impetus, tum fide in Christum confirmata, tum ipsius sancti Martyris auxilio fultus, euitaret atq; propelleret. In omnibus diuinis scripturis, vitam nobis æternam propinantibus, versabatur: & sanctum Euangelium semper animo voluens, valdè mouebatur, præsertim dum considerabat, quomodò Dominus & Saluator noster Iesus Christus è cælis descendisset. quomodò induisset hominem, quomodò cum hominibus versatus esset, sibique Hierusalem elegisset, in qua cruciatuum ferret acerbitatem, ageretur in crucem, sepeliretur & resurgeret. Hæc ille admirans, & terra sublimiora suspiciens, incēsus est cupiditate visendi & adorandi loca illa sanctissima, vbì Christi pedes stetissent: cùm & Zacharias propheta gentem & tribum omnem execretur, quæ non adeat & adoret ea.

Zach. 14.

It Hierosolymam.

Cùm igitur ad eum venisset mater eius cum sorore, & ambarum parente, cōmunicato cum illis consilio, & inuento ex prouidentia Dei itineris duce, iter suscepit: & præ animi desiderio laborem itineris non sentiebat. Peruénit tandem ad optatā sanctorum locorum ciuitatem Hierusalem, & Crucem salutiferam, sanctamq; Resurrectionem, & almum Præsepe, atq; gloriosam Ascensionem, & reliqua omnia salutaris mortis & conuersationis magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi monumenta adorauit: inuisitque cuncta monasteria, & omnes pasśim in cellis inclusos patres, eos quoquè, qui interiorem solitudinem incolebant: & ab illis benedictionem accipiens,

piens, præstantiorum vitæ rationem & instituta perdiscebat. Sed cùm ad Iordanem, in quo Saluator & Deus noster baptizatus est, descendisset, ingressus est in propinquum Dominæ nostræ Dei genitricis templum, quod Chuzoba vocatur: cumq; ibi precatus esset, & Archimandritam, & qui cum illo erant, patres consalutâsset, habitũ ab eis monasticum atque Euãgelicum flagitauit. Archimandrita verò cùm sciret diuinitùs, quis esset, nulla interiecta mora, habitum illi concessit, & simul cum reliquis patribus Deum obsecrauit, vt coram ipso, & coram hominibus probaretur. Accepit habitum monasticũ.

Expleta celebritatis eius lætitia, omnibusque consalutatis, & accepta ab illis benedictione, è monasterio in Galatiam ad patriam suam reuersus est, repetijtq; sancti Georgij martyris oratorium: vbi magna cum lætitia habitabat, Mosaicæ gloriæ gratia splendens: & ieiunando, & humi cubando, vigilandoque & psallendo se magis in dies ædificabat, maioraq; à Deo munera tum in dæmonibus eijciendis, tum in morbis curandis accipiebat. Mater autem eius, cùm ea, quæ carnis, non autem Domini sunt, saperet, nec amoris ardorem, quo matres accendi solent, erga filium suum sanctissimum retineret, eo relicto, & ea bonorum parte, quæ sibi conueniebat, assumpta, viro cuidam, nomine Dauidi, in Ancyranorum metropoli claro nupsit. At soror eius Despenia, & mater ipsius Elpidia, & sancti soror Blatta ab eo seiungi se non sunt passæ: sed sanctam eius vitam contemplantes, omnique se modestia & castitate, eleemosynisq; & precationibus expurgãtes, eum pro viribus studebant imitari. Ac Despenia quidem moriẽs, eum hæredem instituit, & ab ipso sepulta est in templo sancti martyris Gemelli. Blattam autem sororem suam virginem, cùm duodecimum ageret ætatis annum, duxit ipse sanctissimus in Ancyranorum Metropolim, & in grauium virginum monasterio, quod Petrin appellatur, collocauit: vbi monasticum habitum sumens, Deo consecrata est, vixitq; sanctissimè. Theodorus autem ad proprium locum reuersus, cùm triennio pòst beatam hanc sororem in cælestem thalamum ad sponsum suum Christum, cui ipse eam dicârat, bonis operibus plenam migrâsse accepisset, Deo gratias egit. Eius exercitia.

Beata verò auia eius Elpidia vehementer eum diligebat, & compatiebatur ei, & sæpè ad eum proficiscens, & vitæ ipsius instituta certaminaq; considerans, collaudabat Deum, qui ex meretricijs spinis ramum, rosas & fructus eiusmodi proferentem eduxisset, & ex inutilibus lapidibus Abrahæ filiũ suscitâsset: sublatisq; in cælum manibus, Deum obsecrabat, vt mentem eius ab omnibus perturbationibus & cupiditatibus remotissimam, in studio pietatis & fide ad finem vsque firmam & stabilem cõseruaret. Relictoque hospitio, in quo viuebat, & collectis bonis suis omnibus, vt maiore lętitia frueretur, semper cum ipso versari volebat, eiq; ministrare. Quod ipse nõ pmisit, sed monuit, vt in sancti martyris Christophori monasterio maneret: ad eamq; puellas ab immundis spiritibus vexatas mittebat, vt earum curam haberet, & institueret: & si post curationem manere vellent, eas in sanctis institutis exerceret. Ipse verò hominem quendam mercenarium ex oppido propinquo, nomine Marinum, qui sibi ministraret, accepit. Elpidia eius auia mirè eum diligit. Nõ sinit eã sibi ministrare.

Prouidentia autem Dei, qui dixit: Nè timeas: posthàc eris homines capiens: faciam enim te piscatorem hominum: factum est, vt quidam pio Dei incensus studio, ex oppido Paninorum ad eum accederet supplicans, vt se in cõtubernium suum reciperet. Quamobrèm gaudio plenus, quòd se Deus solum non relinqueret, eum recepit, & monastico illum habitu induit, atque ità studiosum reddidit, vt quendam à dæmone vexatum is liberauerit. Mulier item ex oppidulo Conchate ad eum se contulit, quæ vteri morbo laborabat: & precibus eius liberata, cùm in vicum Enistratum ad filium suum Philumenum adolescentem, qui tunc literarum studijs incumbebat, venisset, illinc eum abduxit, & sancto obtulit Theodoro, vt eum secum in eisdem vitæ institutis erudiret. Luc. 5.

Desunt hìc nonnulla in Græco exemplari.

Erat autem in loco illo probatissimus quidam faber ærarius, cui sanctus Theodorus commisit, vt sibi cellulam angustissimam faceret, vt in eam ingressus, & stans ieiunij dies transigeret. Incolæ autem illius loci, fide impulsi, arma rustica ad opus il-

lud conficiendum contulerunt. Atque ità cellula illa perfecta, est sanctitati eius accommodata. Verùm cùm eam vellet statìm ad locum suum transferri, rogârunt homines illius loci, vt eam illic tantispèr esse permitteret, donèc alteram ligneam illi similem faciendam curarent, in qua hyeme insequēte quiesceret, vt illius formę exemplum haberent, & posteà ipsam ferream cellulam ipsi traderent. Annuit illis sanctus Theodorus. Demùm assumentes eum, supplicationibus perduxerunt in locum sanctum ipsius: & in magna salutiferæ passionis hebdomada cùm in ea ipsum collocâssent, in loca sua reuersi sunt. Cùm igitur alteram ligneam cellulam confecissent, insequenti hyeme ad eum cum supplicationibus accedentes, ipsam illuc tulerunt. Ingressus igitur in cellulam ligneam, in templo sancti Iohannis Baptistæ abstinentiam suam obseruauit à Natali die Christi vsque ad Ramos palmarum. Vndè egressum eum, ac ferrea cellula inclusum, ante illam celebritatem in locum eius reduxerunt. Et accepta ab ipso benedictione, ad loca propria reuersi sunt. Stabat autem eiusmodi cellula sine tecto supra speluncam ipsius sub dio. Et iussit, vt bini ex ferro sibi fierent ad pedum mensuram calcei, binæq; manicę pro manuum mēsura, & crux decem & octo palmarum, & zona circa lumbos suos.

Magna hebdomada passionis.

Prætereà cùm grauissimam tunicam habere cuperet, prouidentia Dei quidam triplicem loricam attulit decem & octo librarum. Hanc ipse sanctissimus accipiens, gratias egit Deo, qui tam celeriter cum fide petentium desiderio satisfacit. Verùm cùm seipsum metueret, propterea quòd corpus eius nimìs cresceret, vt cupiditatibus resisteret, vinculum quoddam perpetuum sibi memoriæ causa reperit, & bina vincula pedibus suis circumposuit: decreuitque illa nunquàm abijcere, sed ad tumulum vsque retinere. Cùm autem aduenisset dies, in qua Dominus noster Iesus Christus ex sanctissima Dei genitrice Maria nasci dignatus est, vestimento solito loricam imposuit, & zona ferrea se cinxit, & super collum suum crucem accepit, & manicas induit, deindè in ligneam cellulam ingressus, abstinentiam vsque ad tempus palmarum celebritatis seruabat. Egressus deindè, se in ferrea includebat, affligens corpus suum, & in seruitutem redigens tum angustia loci, tum etiam ieiunio & ferreis oneribus, atque ità confundens diabolum, & varios illius impetus frangens. A Christi autem ortu vsque ad Ramos palmarum, nec pane, nec leguminibus omninò vescebatur, sed pomis tantùm & oleribus, idque sabbato solùm & die Dominica. Hanc in psalmis canendis regulam obseruabat, vt paulispèr cessaret, deindè eosdem repeteret.

Nota vitæ duritiem.

Porrò labor eius per hyemem erat incredibilis. Cùm enim niues terram operirent, & venti regnarent, ventorum impetu niue contegebatur, & aqua per collum eius intrà tunicam penetrans, ad pedes vsque descendebat, & calcei replebantur ac vestimenta: cumque glacie rigerent, non parùm illi doloris afferebant. Pedes enim eius cōgelabant. Nam eam sibi legem pręscripserat, vt à galli cantu ad vesperam vsq; pedes non moueret è gradu, in quo stabat, neque vllo modo se ad aliquam cellulæ partem inclinaret. Quamobrèm cùm duobus annis prioribus magna vis frigoris fuisset, arboresque & dolia cōglaciarent, ità pedes eius rigebant, vt eos extrahere non posset. Quarè minister eius aqua tepida pedes eius perfundebat, atque ità paulatìm è glacie extractos, è gradu pręfinito dimouebat. Cùm aūt anno quodam Paschæ celebritas in Aprilis mensis finem incideret, & Quadragesimæ diebus sol esset vehementior, accidit, vt tum abstinentia, tum solis ardore, tanquàm exanimis, in cellula cōcideret. Quo animaduerso, pius Philumenus sacco cellulam contexit, vt vmbram pararet. Verùm cùm Dei miles se collegisset, videretq; vmbram, rem ægrè tulit, prohibuitq;, nè quid ampliùs eiusmodi fieret.

Labores hyemis.

Deus autem, qui eos, à quibus honoratur, honorat, hæc ab ipso non ambitione geri, sed animo simplicissimo DEIque studiosissimo, multis rationibus omnibus indicauit: Nam & animalia fera mansuetè cum ipso versabantur, & multa ab eo in homines fiebant miracula. Ex quo enim in ferrea cellula se incluserat, terribilis vrsa per triennium ad eum accedebat continuè, acceptaque de manu eius benedictione, neminem lædens discedebat. Lupus item ad ostium cauernæ, in qua Sanctus erat inclusus, cùm accessisset, illic expectabat. Quamobrèm egressus mini-

Feræ apud illum mansuescunt.

nister eius Marinus, visa repentè fera, pertimuit, & intrò rediens, rem Sancto significauit. At ille cum grauitate subridens: Nè verearis, inquit, homo timide: neque enim vénit, vt iniuriam faceret, sed vt ipsi cibus subministraretur. Da igitur ei aliquid, frater, vt non solùm in homines, verùm etiam in feras Dei mandatum illud, Omni poscenti te tribue: expleatur. Luc. 6. Accepit igitur minister panis frustum & poma, ex quibus solebat Sanctus cum benedictione aliquid accedentibus impertiri, exijtq; & poma tātùm obiecit feræ, eam propellens. Quæ cùm obiecta comedisset, rursùm stabat, & non discedebat, tanquàm aliquid aliud expectaret. Tunc ei panis etiam frustum obiecit: quo arrepto, lupus statìm discessit. Ingressus autem minister, Sancto rem narrauit.

Rursùs cùm in cellula ferrea esset inclusus, accessit ad eum quidam lepram habens in toto corpore, ac obsecrans, vt pro se precaretur. Ipse autem precibus adhibitis, iussit, vt exueretur: & accepta aqua, precatus est ad hunc modum: Domine Iesu Christe Deus noster, qui per Elisæum prophetam mundâsti Naaman Syrum à lepra, 4. Reg. 5. quiq; cùm ad nos benignitate tua descendisses factus homo, antequàm mortem subires, verbo leprosum curâsti: adspice aquam hanc, & benedicens ei concede, vt valeat ad emundationem præsentis serui tui, vt sanus recedat ad gloriam & laudem sancti nominis tui. Peractis precibus, & extensa manu, & signans eum figura Crucis, aquam illam in caput eius effudit: & statìm ab eo lepra discessit, & totum ipsius corpus mūdatum est: & abijt laudans Deum. Aqua benedicta, & signo Crucis leprosum mundat. Eodem morbo cùm esset oppressus Presbyter quidam præclarus, nomine Colluras, accessit ad eum, cùm adhuc teneretur inclusus, & cùm Sancti tunicam induisset, mundatus est.

Beata autem eius auia Elpidia cum omni lætitia & tranquillitate optimis ipsius vitæ institutis & miraculis gaudebat, & puellas diligenter gubernabat, quæ vel liberatæ erant, vel vexabantur: iamq; pulcherrimum monasterium ædificârat, cùm ad optatum vitæ finem peruénit, quem ipsa præuiderat ex viso quodam, quod sancto Theodoro narrauit: Videbam, inquiens, fili mi dulcissime, & lumen oculorum meorum, adolescentem valdè formosum, splendidis vestimentis ornatum, aurea fulgentem coma, & illi similem, quē pro sancto Georgio in eius historia pictum cernimus. Visio Elpidiæ auiæ eius. Hic cùm ad me appropinquâsset, vitæ tuæ rationem & psallendi regulam cupiebat intelligere. Quam ego illi cùm exposuissem, dixit mihi: Cùm psallitis, hæc dicite: Benedicite Dominum montes & colles. Deindè subiecit: Magnam profectò gratiam, mulier, consecuta es, quæ nepotem tuum tali in ordine conspexisti. Posthàc viues sine solicitudine, cùm recta eius viuendi ratione satiata sis. Mihi autem, vt eius adiutori, multùm debes: immò verò gratia omnis debetur communi Domino & procreatori Deo, qui dignum eum fecit, vt esset in numero sanctorum seruorum ipsius. Iam igitur quiesce: nam adhuc laborâsti. Hæc illa cùm narrâsset, in morbum incidit, & in pace requieuit: honorificeque ab ipso sepulta est. Itemq; obitus. Iam de matris suæ Mariæ obitu, cùm ad eum quidam ex Ancyranorum ciuitate nuncium attulisset, ac diceret, vt ad dotem repetendam mitteret, quoniam sine filijs defuncta esset, ipse nullo modo assentiēs, illi respondit: Falleris. nam mater mea defuncta nō est. Cumq; is proprijs se illam oculis mortuā affirmaret conspexisse, rursùm respondit: Falleris, vt dixi. nā mater mea nec mortua est, nec morietur, sed mihi superest, ac viuit, & manet in secula. Preces tamen pro illa effudit ad Dominum, vnius hebdomadæ spatio ieiunans, vt veniam ei Dominus concederet peccatorum. Orat pro matre defuncta.

Accessit ad eum in speluncam inuolutum & quiescentem quodam die sanctissimæ Ecclesiæ Heliopolis procurator Theodorus, cognomento Tzutheus, & per ministrum nunciauit ei cum lachrymis: Miserere, inquiens, meî, serue Dei, qui in magna versor calamitate. Misi enim ministrum meum ad Ecclesiæ prouentus exigendos: ille verò, prouentibus exactis, fugam arripuit. At ego huc illuc cursitans, & vbiquè conquirens, eum reperire non potui. Supplico igitur sanctitati tuæ, vt Deum obsecres pro me, quô possim illum inuenire. Omnes enim facultates meæ non sunt satìs ad id, quod ille abstulit, Ecclesiæ persoluendum. Sanctissimus Theodorus huic respondit ad hunc modum: Si promittis, te illum sine verberibus dimissurum, & nihil ei ampliùs, quàm quod eripuit, ablaturum, te Deus consolabitur, & tradet eum tibi: sin id recusas, non inuenies eum. Ille iureiurando se id factu-

rum promisit, & ex bonis suis aliquid etiam largiturum, modò prouentus Ecclesiæ restitueret: alioquin sibi vel filios esse nudos relinquendos, vt Ecclesiæ satisfaceret. Tunc orauit Dominum sanctissimus Theodorus, vt minister ille fugitiuus, quocunque in loco esset, ità retineretur, vt indè non posset discedere. Deindè supplici respondit: Vade domum tuam, ibique mane sine vlla solicitudine. Confido enim, Deum, si id, quod promisisti, perfeceris, celeriter eum tibi redditurum. Lætus ille discessit, tanquàm ex Sancti verbis magnum pignus accepisset. Fugitiuus autem precibus eius prope oppidum Nicaënsicum coërcebatur, nec indè se poterat extricare: cumq; putaret se magnum itineris spatium confecisse, nihil omninò promouerat. Itaq; cùm ibì essent homines quidam, qui & illum nouerant, & procuratorem, & qd esset ab eo factum, acceperant, viderentq; eum frustrà se labore itineris defatigare, &, cùm ex eo quæreretur, vndè, aut quò proficisceretur, ineptè respondere: comprehenderunt eum, & rem procuratori detulerunt. Qui cùm ab eo sublatum aurum recepisset, rediјt ad sanctum Theodorum, Deo gratias agens.

Furem vir sanctus suis precibus detinet.

Vir autem quidam ad eum duxit vxorem in diebus Pentecostes, à dæmone vexatam, qui cùm à Sancto increparetur, clamauit: O magna vis. Nè mihi irascaris, ferriuore serue D E I altissimi, ne've me in ignem vltionis mittas: neque enim ego sum causa, sed inuitus in hanc ingressus sum. Misit enim me Theodorus, cognomento Carappus, ex oppido Mazameæ. Eccè, inquit Christi seruus, præcipio tibi in nomine Iesu Christi filij Dei, nè illam impedias, quô minùs negocia gerat sua, donèc rursùm huc reuertatur. Dæmone igitur quiescente, marito dixit, vt cum vxore discederet, fructusque agrorum colligeret, ac deindè reuerteretur. Ità fecerunt. Discedentes enim, fructus suos collegerunt, & ad monasterium reuersi sunt. Verùm cùm in templum ingrederentur, vt Sanctissimi vultum adspicerent, cœpit mulier acerbè à dæmone vexari. Quamobrèm maritus eius iurabat, ipsam vsque ad horam à Sancto præfinitam non fuisse vexatam. Verum cùm illic vna essent hebdomada commorati, non ferens dæmon serui Dei increpationem, mulierem ad pedes eius proijciēs, discessit: & mulier liberata est, domumq; læta cum marito redijt.

Dæmoniaca liberat.

In loco Mazaniæ, qui est ad Siberim superiorem, sub climate Mnozeniæ, ingruebat mense Iunij tanta locustarum multitudo, vt nebulæ instàr totam regionem operiret, frugesque & fructus omnes deuoraret. Quam quidem calamitatem incolæ conspicientes, audientesq; miracula, quæ sanctus Theodorus effecerat, supplices ad eum accesserunt, & ad pedes eius prostrati, rogârūt vt veniret, & precibus suis tantā à se calamitatem expelleret. Profectus cum illis, peruénit ad catholicam ipsorū Ecclesiam sancti Euenici, in eaq; de more mansit. Postridiè verò supplicem populum in agros dimisit, pręcepitq;, vt quodam in loco cōsisteret, & Dei misericordiam imploraret. Ipse verò tres accipiens locustas in manu sua, pro populo Dn̄m obsecrabat: atque interìm tres illæ locustæ in eius manu mortuæ sunt. Et gratias agens Deo, dixit ad populum: Reuertamur in Ecclesiam, filij: Deus em̄ celeriter misericordiam suam nobis ostendet. Reuersi igitur in sancti Euenici templum, diuinum sacrificium peregerunt. Postero autem die in agros egredientes, locustas omnes mortuas inuenerunt: & Deum collaudauerunt.

Locustas interficit precibus.

Improbus autem ille, qui bonis operibus, & viris bonis ac Dei seruis semper inuidet, ad huius miraculi inuidiam proprium ministrum mouit, & ad sancti viri, qui illud effecerat, mortem inquirendam incitauit. Hic erat maleficus quidam, nomine Theodorus, de quo suprà meminimus, malarum artium peritissimus, qui eodem in loco habitabat. Sed artes illi suæ nihil aduersùs sanctum Dei seruum erant profuturæ. Cùm igitur homo scelestissimus miraculum à viro sanctissimo factum adspexisset, recordareturque improbum dæmonem suum, quem ipse immiserat, paulò antè eiectū, re infecta, discessisse, inflatus à superbo inimico, subiectiq; sibi dæmonis nequitia inflammatus, misit, q sanctum Dei seruum tentarent, & ad mortem vsq; affligerēt. Verùm q missi fuerant, non audentes eum vigilantem adoriri, somni tempus tanquàm latrones expectârūt. Cæterùm cùm diuina virtute, quę illū protegebat, fugarentur, audaciores ex ipsis ad nequitiam, viro sancto rursùs appropinqua-

Theodorus maleficus necé ei machinatur p dæmones.

quaeuerunt:sed eadem gratia Dei, tanquàm ignis, ab eo progrediens, ipsos adurebat & persequebatur. Quarè cùm idem sæpiùs frustrà, immò verò cum detrimento suo tentâssent,ad eum,à quo missi fuerunt,confusi reuerterunt. Cumque illos interrogaret,cur re infecta redijssent,acriterque obiurgaret:Nulla,inquiens,est vestra vis: cùm enim ad ipsum dormientem accedere, & iniuriam inferre nequeatis, quomodò vigilantem superabitis? Et nos,respondebant illi,multo magìs, quàm tu,probati inuictique,cupimus in ijs,ad quæ nos mittis,exequendis reperiri. Verùm cùm ad eum accedimus, magna ex ore eius egreditur flamma ignis, non huius, qui sensu percipitur,quem nos contemnimus,sed diuini in eo habitantis,à quo comburimur: & idcircò,re infecta,discedimus. In cibo item & potu eius vim nostram miscuimus, sed eam ipse,vtens benedictione,inutilem reddit.

Cùm igitur se Theodorus totiès victũ doleret,& inuidia magìs in dies accenderetur,letale venenum,magno paratum artificio, in piscem coniecit, & per alios quosdam ad Sanctum misit. Ex quo cùm Dei gratia,adhibita benedictione, nihil accepisset detrimenti, Theodorus ille confusus, quòd tam mortifero veneno nihil egisset, consideransque, quàm imbecilla esset potentia diaboli, & quàm magna Dei virtus atque admirabilis,quæ & dæmonum & veneni vim infregisset,& locustas interemisset, ex diabolica resipuit ebrietate, & ad virum sanctum supplex accessit, & ad pedes eius prostratus,lachrymans obtestabatur,vt sibi Dei misericordiam impetraret. Vir autem sanctissimus tanti luctûs & supplicationis causam requirebat. Cui cùm Theodorus suas in eum insidias,& dæmonum responsa,artificiumque diabolicum,quod in multarum animarum perniciem exercuerat,exposuisset,oraretque, vt se à tali nequitia liberaret,& sanctissimum sibi baptismum impertiret : respondit sanctus Theodorus: Si vis à Deo veniam impetrare, primùm omnia peccata tua confitere: & si quos habes libros maleficos,in medium profer, & quoscũque homines, aut domos, aut animalia maleficijs tuis obstrinxisti, dissolue,nec ampliùs ea in quenquam exerce: sed pœnitẽtiam age,& ego Deum, qui vult omnes homines saluos fieri,& ad cognitionem veritatis venire,precabor, vt ea tibi, quæ hactenùs admisisti, condonet. Hæc ille omnia cum se perfecturum iureiurando promisisset, omnes libros maleficos protulit, & coram illo combussit. Sanctus autem Theodorus eum priùs in religione instituit,& ieiunijs atque eleemosynis purgauit : posteà ad salutare lauacrum admisit, & ad nonagintanouem ouium numerum adiunxit, seque doctrinæ Iacobi fratris Domini ministrum declarauit,peccatorem ab errore viæ ipsius conuertens, & liberans animam eius à morte,& operiens multitudinem peccatorum.

Venenũ nihil ei nocet.

1. Tim. 2.

Theodorus maleficus resipiscit.

Iaco. 5.

Accidit autem, vt posteaquàm ad mansionem suam reuersus est,in morbum grauissimũm incideret,& sancti angeli ad eum miserandum accederent. Ipse verò cœpit flere,ac tristis esse. Erat autem super ipsum imago sanctorum Cosmæ & Damiani, miraculis illustrium: qui tales se illi secundùm quietem conspicuos obtulerũt, quales ea pictura exprimebantur. Et accedentes ad eum,quemadmodùm solent medici, venarum pulsum explorabant, atque inter se ità colloquebantur, vt de salute eius, propterea quòd vires ipsius concidissent, desperare viderentur, & ad eum conuersi, dicebant: Quid fles,frater? Cur tristis es? Ipse verò respondebat: Quia non egi pœnitentiam, domini mei, & quia relinquo pusillum hunc gregem,qui nondùm est perfectè institutus, & magna indiget diligentia. Tunc illi: Vis vt pro te supplicemus, vt tibi paululùm adhuc ad viuendum spatij concedatur? Si hoc,inquit,feceritis, & tempus mihi ad resipiscendum impetrabitis,& pœnitentiæ meæ, & omnium quæ rectè posthàc egero,mercedem lucrabimini. Sancti autem ad angelos conuersi,rogabant eos,vt illius tantispèr curam gererent,dum ipsi supplicatum pro illo ad Regem irẽt. Et cùm angeli se id facturos dixissent,sancti Cosmas & Damianus profecti sunt,& pro Theodori salute omnipotenti Regi Christo Deo nostro, qui in cælis est,quique & Ezechiæ quindecim vitæ annos adiunxerat, supplicabant. Itaque voti compotes reuerterunt,in medio ipsorum habentes adolescentem, angelis,qui aderant, adspectu quidem similem, sed gloria præstantiorem: qui præsentes angelos sic allocutus est: Ab eo recedite, placatus enim est communis omnium Dominus & gloriæ Rex, & permittit, vt adhuc in carne maneat. Qui statim vnà cum ipso in cælum

Vide sancti viri humilitatem.

4. Reg. 20.

lum rediêrunt. Sancti verò Cosmas & Damianus: Surge, inquiunt, frater, & attende tibi ac gregi tuo. Benignus enim & clemens Dominus noster preces nostras pro te suscepit, & largitus est tibi, vt viuas, paresque cibum, qui non perit, sed manet in vitã æternam, & multarum animarum salutem cures. Hęc locuti, etiam ipsi discesserunt.

Sanctus verò Theodorus, confestìm viribus recuperatis, surrexit sanus, & laudabat Deum, maioreque studio abstinentiæ & psalmis decantandis incumbebat, & pro gratia sibi à Deo concessa, multa miracula faciebat, tum in curandis omnibus morbis & languoribus, tum in expellendis spiritibus immundis: sola enim ipsius increpatione aut iussu ab hominibus discedebant. Quibus miraculis multi commoti, domos suas relinquebant, & ad eum accedentes, habitum monasticum & vitam quietam complectebantur. Quidam etiam ex ijs, qui curabantur, nolebant ab eo discedere, sed manebant apud illum, & necessaria ministeria exequebantur. Quamobrèm cùm sancti Georgij martyris oratorium esset angustius, quàm vt eos, qui sacrificium peragebant, & qui ibì commorabantur, quique ad precandum conueniebant, capere posset, ad dexteram ipse partem ædem pulcherrimam sancti angelorum principis Michaëlis, tam æstati, quàm hyemi commodam, exædificauit. Hęc ad lęuam habebat paruum sancti Iohannis Baptistę oratorium: ad dexteram autem, oratorium sanctissimę Dei genitricis, semperque virginis Marię: in quo & fratrum regulam cõstituere decreuit, proptereà quòd ægroti, & à malis spiritibus vexati, qui, vt curarentur, adducebantur, & qui ad precandum accedebant, in archangeli Michaëlis oratorio, quod die & nocte apertum erat, manebant. In his autem sanctissimus Dei seruus Theodorus, tanquàm fructifera olea in domo Dei, & veluti palma inter spinas versabatur: & monachorum circũdatus choro, in Dei laudibus excellebat. Misit autem socium suum Philumenum ad Anastasiopolis episcopum, vt eum presbyterum faceret, fratrumque prefectum: quoniam inter alios constantia & mansuetudine præstabat.

Multi sub eo vitã monasticã cõplectuntur.

Iam cùm sanctus ac venerandus ille mansionis locus Dei gratia auctus esset, sed argentea supellectili careret, & vasa tantùm marmorea in mysterijs adhiberentur, misit sanctissimus Theodorus archidiaconum suum ad regiam ciuitatem Constantinopolim, vt argenteum vas ad sacrorum mysteriorum vsum emeret. Ille autem cò ꝑfectus, vas emit à quodã opifice, tum materia, tum artificio singulare, & ad monasterium tulit. Cùm igitur postridiè peragenda essent mysteria, ostendit archidiaconus vas illud sanctissimo Theodoro, vt in eo fieret sacrificium. Quod ille mentis oculo contemplatus, vt sordidum atque inutile contempsit. Cumque Archidiaconus fabrefacti vasis integritatem pulchritudinemque commendaret, quippe qui nihil ampliùs, quàm speciem extrinsecùs poterat intueri: Nôui ego quoquè, fili, inquit vir sanctissimus, vas esse pulcherrimum, quantùm ad materiam atque artificium pertinet: sed aliam ob causam, quę oculis non cernitur, coinquinatum est. Vsus nimirùm, vt arbitror, illud infecit. Quòd si dubitas, dic psalmi versiculum, vt precemur, atque illud intelliges. Quod ille dum faceret, & vir sanctissimus, inclinato capite, precaretur, sic euasit ipsum vas, quale solet argentum esse, cùm ex camino ignis nigrum educitur. Quo perspecto, fratres Deum collaudârunt, qui per seruum suum id, quod occultum erat, patefecisset. Verùm cùm Archidiaconus illud rursùm in manus accepisset, argenteum & splendidum apparuit. Quamobrèm Constantinopolim reuertens, reddidit illud opifici, & causam narrauit. Opifex autem secum ipse considerans, meminit vas ipsum ex argẽtea meretricis situla fuisse conflatum, & rem Archidiacono indicauit, veniam petens, & rogans, vt pro se Deum obsecraret. Alia autem illi vasa pura dedit atque pulcherrima, quæ Archidiaconus ad sanctissimum CHRISTI seruum attulit, priorisque vasis causam ipsi & fratribus patefecit: qui Deo gratias egêrunt.

Respuit vir sanctus calicẽ ex meretricis argẽto factũ.

Iam in Buzæorum loco, sub Gratianopolim sito, cùm torrens sic imbribus excresceret, vt traijci non posset, cupiebant incolæ pontem ædificare. Cumque adhibitis artificibus opus propè confecissent, deerant tabulæ quædã lapideæ, ad quas excidendas (licèt multi dicerent, ad thesaurum auferendum) in collem quendam propinquũ se contulerunt. Verùm magna indè spirituũ exijt immũdorum multitudo. Quorum pars inuasit viros & fœminas illius loci, eosque acerbè cruciabat: pars cæteros in varios

Gratianopolis in Gordiana regione.

varios morbos coniecit: complures autem vias & loca finitima occupârunt, & homines ac bestias, illàc iter facientes, iniurijs afficiebant. Quamobrèm regio illa magnis tum internis, tum externis calamitatibus laborabat. Cumque illis in mentem venisset serui Dei Theodori, decreuerunt illius precibus immundos spiritus adiurare. Ex quo cœperunt ipsi spiritus non mediocriter formidare, &, nomine eius audito, mitiùs ac leniùs agere. Ad monasterium igitur profecti, tantoperè supplicârunt, vt cum illis tandèm abierit. Appropinquante autem illo ad regionem ipsorum, sentientes spiritus præsentiam ipsius, & homines obsessos corripientes, occurrerunt ei, & cum vlulatu vociferabantur ad hunc modum: Pròh vis. Cur venisti huc, ô ferriuore? Cur Galatiam reliquisti, vt Gordianam peteres regionem? Nō erat opùs, vt terminos transires. Causam enim, quamobrèm te huc contulisti, non ignoramus. Verùm nos non parebimus tibi, quemadmodùm pàrent Galatię spiritus: nos enim asperiores sumus & astutiores. Sed cùm eos vir sanctus increparet, obmutuerunt. Postridiè autem, cùm essent omnes congregati, & illi, qui vexabantur, circa virum sanctissimum essent, supplicationem emisit, & totam regionem lustrauit, peruénitque ad collem, vndè dęmonia exîsse dicebantur: atque illa torquens diuina Christi gratia, venerandeque Crucis signo, tunsionibus in pectus adhibitis, diù precationibus incubuit: iussitque, vt ex hominibus egrederentur, & in locum suum redirent. Quę valdè clamantia, scissis vestimentis, obsessos ante pedes eius prostrauerunt, & egressa sunt. Pellit dæmones ex obsessis.

Pessimus tamen spiritus, qui mulierem vexabat, resistebat, & nolebat egredi. At vir sanctissimus, coma eius appræhensa, vehementerque premēs, adhibito Crucis signo, & fusis ad Christum precibus, increpabat eum: Hinc, inquiens, non discedam priùs, quàm ab illa fueris egressus. Tunc clamare spiritus cœpit, ac dicere: Magna est, ô ferriuore, vis tua etiam in me. Iam egredior, & non repugnabo. Da nobis tantùm aliqd ex ijs, quæ fers. Soluit ille calceamentum, coniecitque in foueā collis, vndè exiërant. Proiecta igitur muliere ante pedes eius, exiuit ab ea. At vir sanctissimus stās, rursùm Dominum precabatur, vt spiritus item illos omnes, qui loca finitima & vias obsidebant, atque iter facientes vexabant, compelleret in locum, vndè egressi fuerant, redi. Deique gratia omēs sub muscarum, & leporum, ac murium specie, vt quibusdam videbantur, coacti, in foueam illam rediêrunt. Tunc eam vir sanctissimus, precibus fusis, signo Crucis obsignauit, iussitque vt foramē illud obstrueretur, & in pristinam formam redigeretur. Et supplicatiōem ad locum suum reduxit. Nec vnquàm posteà locus ille sensit eam calamitatem, nec loci finitimi, nec viæ, nec homines vlli iniuria eiusmodi affecti sunt, ad gloriam Christi Dei nostri, curationum largitoris. Vir autem sanctissimus ad monasterium suum reuersus est.

Ex Ponti autem oppido Heraclea Theodorus, cognomento Latzeas, diues & claro loco natus, ad pium virum accessit, & ad pedes eius prostratus, lachrymās supplicabat, vt ad vrbem suā veniret, ac in sacra æde sanctissimæ Dei genitricis pro domesticorum suorum salute precaretur. Cùm enim domi suæ foderetur, ex ea fossione contigit, vt magna spirituum immundorū multitudo tum familiares suos, tum alios ciues inuaderet, & acerbè vexaret. Beatus igitur vir, cùm in æde illa sanctissimę Dei genitricis precari cuperet, abijt cum illo, & desiderio suo satisfecit, familiamque p̄clari viri Theodori, & reliquos ab immundis spiritibus vexatos, precibus & supplicationibus liberauit, multaque alia curationum miracula tam in ipsa vrbe, quàm in tota illa regione, reuertendo fecit ad gloriam Saluatoris nostri Dei. Dęmonum infestationes profligat.

Cùm in Ancyranorum metropoli magna lues in homines armētaque desæuiret, eius metropolis curatores ad Dei seruum accedentes, secum abduxerunt. Cumq; filias haberent monachas in sanctissimo Dei genitricis monasterio, quod Becia vocatur, rogârunt eum, vt ibì commoraretur, & pro illis Deum obsecraret. Constituto autem supplicationis die, omnes ciues & agricolæ conuenerunt ad supplicandum: & ipse cum illis Deum obsecrans, ab ea peste ipsos liberauit. Aquam prætereà benedixit, qua conspergebantur armenta, & libera erant. Quamobrèm gratias agētes Deo metropolitæ, virum sanctum ad eius mansionem reduxerunt. Vis aquæ benedictæ.

Porrò cùm Siberis amnis, qui prope monasterium fluit, Siceorum sata, atq; adeò agros ipsos auferret, vir sanctissimus accessit, amnique præcepit in Christi nomine,

vt in alueum ſuum rediret, nec agris ampliùs appropinquaret: ligneaque cruce defixa,& precibus fuſis,impetum eius repreſſit. Cumque eodem in flumine traijciendo multi periclitarentur,vir iſte memorandus ad eius medium acceſſit,fuſaque benè longa ad Deum precatione, reddidit ipſum manſuetum, vt nullum ampliùs in illius traiectu periculum foret.

Ductus eſt ad eum puer è quodam monaſterio,nomine Arſinus, qui à ſpiritu immundo vexabatur. Hunc vir ſanctiſſimus cùm accepiſſet,non feſtinauit curare eum, quòd illi talem diſciplinam haud inutilem eſſe diceret. Verùm cùm perfectæ iam eſſet ætatis,& vir ſanctiſſimus pro omnibus accedentibus precaretur, orauit & ille, vt pro ſe quoquè idem faceret. Cui,Si promittis,inquit,te rectam & exquiſitam vitæ rationem amplexurum, celeriter id,quod flagitas, impetrabis. Promiſit ille. Itaque cùm vellet Christi ſeruus ſancti martyris Chriſtophori mulierum monaſterium inuiſere,ſecum Arſinum duxit. Et cùm eſſent in valle Xeroniaca,& tempus foret opportunum,ſtans vir ſanctiſſimus,Deum pro illo precabatur. Commoto igitur dæmone,cœpit affligi,& in ſublime tolli. Dæmon autem ſuſpenſus,dicebat: Egredior, ferriuore: tantùm ſolue me,& ſtatìm diſcedam. Et hæc dicens,vidit ſanctum Chriſti martyrem Chriſtophorum Dei ſeruo obuiàm venientem. Et vehementiùs vlulans dæmon,proſtrauit illum ad pedes ipſius,atque diſceſſit. Cumque ſe collegiſſet,duxit eum vir ſanctus in ipſius martyris monaſterium: vbì admonitionibus & grauibus præceptis & obſecrationibus Virgines, in eo degentes, ad modeſtiam & timorem Dei, & humanum pudorem inſtituit. Valdè enim eum Virgines venerabantur.

Dæmonem eijcit.

Arſini magna abſtinentia.

Poſteaquàm autem ad virorum monaſterium ſanctus ipſe redijt, paruam cellulam ab eo accepit Arſinus,in qua incluſus,quietem colens ſe exercebat:& tribus hebdomadę diebus pane cum oleribus,aut pomis veſcebatur:tempore autem Quadrageſimæ idem illi quidem erat cibus,ſed ſabbato tantùm & die Dominica. Erant & alij duo,qui aſperum eiuſmodi vitæ genus colebant, Euagrius & Andreas, qui prope Arſinum in cellulis degentes,animarum ſuarum ſaluti vacabant. Horum ſtudio magnus Dei ſeruus lætabatur,& Deum laudabat. Aliquantò autem pòſt magno affecti ſunt deſiderio ſanctam ciuitatem inuiſendi,& ſancta illius loca adorandi. Quod cùm inter ſe contuliſſent,ſupplices virum ſanctum obſecrârunt, nè deſiderium ſuum impediret,ſed precibus illud adiuuaret. Cùm igitur ab eo dimiſſi, iter ſuum confeciſſent,& voti iam compotes eſſent,Euagrio placuit illic commorari. Ingreſſus igitur in Lauram Abbatis Sabæ,ſanctè vitam inſtituebat, factis ipſis declarans,ſe diuini & ſancti patris Theodori eſſe diſcipulum. Arſinus autem & Andreas in Galatiam ad virum ſanctiſſimum redièrunt,eumque rogârunt, vt pro ſe Deũ obſecraret, ſibique permitteret, vt alia in loca ſeſe conferrent, vbì ſeparatìm in quiete vitam traducerent. Cùm igitur pro illis Deum obſecrâſſet,& quod petebant,conceſſiſſet,abièrunt quò vtrique libuit. Andreas procùl à monaſterio paſſuum millibus octo in Brianeæ collem iuit: vbì in lignea cellula incluſus, ſanctè viuebat, & à Chriſti die natali vſque ad Ramos oliuarum eandem,quam in monaſterio abſtinentiam coluerat, exercebat. Arſinus verò,cùm in partem ſuperioris Potamiæ ſe contuliſſet. Galenirum ſibi,locũ ab hominum celebritate remotum,in quo dæmones conſidebant,elegit,& ſtans Deum orabat,dicens:Domine DE V S patris mei Theodori,precibus eius placatus,ſerua me peccatorem,& adiuua me atque defende, vt tibi ſeruiam & placeam in hoc loco. Statimque ſe in lignea cellula incluſit, ibique hyemem illam tranſegit. Poſteà verò altiorem ſibi columnam fecit,in eamque conſcendit: & ſolitam abſtinẽtiam, & reliquarum virtutum ſtudium coluit. Cumque quadraginta iam annos ità tranſegiſſet,patiẽtiæ corona redimitus, & diſcipulus Theodoro præceptore dignus, in pace requieuit.

Itẽ Euagrij & Andreæ.

Arſini obitus.

Multi prætereà à ſancto & præclaro patre noſtro Theodoro inſtituti,vel apud ipſum vitam traduxerunt, vel alijs in locis excelluerunt. Inter quos & Reparatus, claris ortus parentibus, cohortationibus eius & miraculis commotus, monaſticum ordinem ſuſcepit: & ab eo inſtitutus, in paruam ſe cellulam incluſit in Colonoſſi regione Lycaoniæ,rectèque vixit ad exemplum præceptoris. Et Elpidius, qui cùm annos aliquot in monaſterio rectè vixiſſet, deindè ad Orientẽ profectus,prope montẽ Sina conſtitit,ibique ſe exercuit. Hũc,propter quietem & religionem,patres illis in locis

Reparatus.

Elpidius.

locis commorantes, Elpidium quietum appellabant. Et Leontius, qui diù sub disciplina serui Christi institutus, prope locum Permataię separatìm vixit tam honestè ac piè, vt cùm alia multa vaticinatus sit, tum iniquorum Persarum impetum prædixerit, seque ab illis interfectum iri. Quod & factum est, cùm è cellula ipse sua egredi, & quietem suam nollet intermittere. Et Theodorus, qui in monte Draconis piam vitę rationem coluit, ab ipso institutus est, & habitum accepit, & posteà mansionis ipsius sancti præfectus fuit. Et Stephanus, qui prope Psilim fluuium sancti Theodori mansionem rexit, ab eo pariter fuit institutus, & habitum accepit. Et alij plurimi, quos ꝑpter multitudinem prætereo, nè, dum in eorum historia moror, quæ ad magnũ ipsorum & nostrum pastorem pertinent, imperfecta relinquam & prætermittam. Vita quidem ipsorum satìs eos commendat, sed talis magistri disciplina multo magìs. Nõ potest enim, vt ait Dominus, arbor bona fructus malos facere. Huius igitur arboris, omissis interìm ramis, altitudinem pro viribus consideremus. Leontius. Theodor⁹. Stephanus. Matt. 7.

Eum rursùs desiderium incessit reuisendi sanctam ciuitatem Hierusalem. Quarè cum duobus comitibus iter suscepit. Tunc autem Hierusalem magna siccitate laborabat. Cumque & lacus & cisternæ exaruissent, magnis omnes in angustijs versabantur. Ciues enim & monasteria aquas pluuias in lacus cisternasque colligũt, cùm fontes non habeant. Homines igitur & iumenta aquæ penuria affligebantur. Nec supplicationibus quicquam proficiebant, quoniam eam gratiam Deus seruo suo reseruabat. Erant porrò illic quidam ex Galatiæ regione, qui magnum Dei seruum & eius miracula cognoscebant, & de ipso in sancta ciuitate, & in monasterijs, quotiès occasio id ferebat, loquebantur. Nouimus, inquiebãt, sanctum patrem in nostra regione, qui vnica precatione queat aquis vniuersum orbem explere, quemadmodùm Eliam prophetam tempore Achab regis Israel fecisse legimus. Cùm igitur in sanctam ciuitatem Hierusalem ingressus esset, & salutiferam Crucem, & sanctum Christi sepulcrum adorâsset: & omnia loca sacra atque monasteria inuiseret: videntes eum monachi, qui de illo locuti fuerant, præsentiam eius tam in ciuitate, quàm in monasterijs diuulgârunt. Quamobrèm Patriarchæ Hierosolymitani nomine, clerici & monachi ad eum accesserunt, rogâruntque vt precibus suis Deum sibi propitium redderet, & pluuiam impetraret. Tunc ille se excusare, quòd indignus esset. Sed cùm illi respondèrent, se confidere, si suas ipse preces cum aliorum patrum precibus coniunxisset, fore vt DEVS pluuiam largiretur: Quandò, inquit, dicitis, vos fidem habere, sicut creditis, ità fiet vobis. Constituta igitur supplicatione, dixit militibus: Deponite, filij, stolas vestras, nè madefiant, & vos defatigemini. Celeriter enim, mihi credite, pro fide vestra DEVS misericordiam suam vobiscum faciet. Cùm igitur supplicando procederent, & quodam in loco ex mandato eius precandi gratia constitissent, sublatis in cælum manibus, vir sanctissimus satìs diù DEVM obsecrauit, & obsecrante illo, parua nubes apparuit ab Occidente. Facto autem obsecrandi fine, præcepit, vt supplicantes progrederentur. Tunc nubibus totum obtectum est cælum: & ingens cœpit pluuia descendere, adeò vt madefacti, cursu reuerterentur, & DEVM collaudando, supplicationi finem imponerent. Omnes autem cisternæ & lacus pluuia, fluminis instàr defluente, completi sunt ob serui DEI precationem. Qui nè propter miraculi amplitudinem turbaretur, statìm ad monasterium redijt. 3. Reg. 18. Loca sacra Hierosolymis inuisit. Impetrat à Deo pluuiã.

Multis item alijs in locis monasterio propinquis eiusmodi miracula, siccitate premente, per ipsum effecta sunt. In loco autem, qui Reace nuncupatur, sæua quædam nubes statutis temporibus regionem occupabat, & maturos vitium fructus grandine deijciebat. Quamobrèm incolæ, cùm ea calamitate multis iam annis assiduè afficerentur, ad monasterium accesserunt, & multis precibus virum beatum secum abduxerunt. Qui, constituta supplicatione, regionem lustrauit, & Cruces quatuor ad regionis fines constituit, & ad monasterium reuersus est. Ex quo factum est, vt sæua illa nubes nunquàm ampliùs regionem inuaserit. Cuius beneficij memores loci illius incolæ, quotannìs monasterio aliquot vini mensuras & varias vuas offerunt. Nota hæc de 4. crucibus.

In Caria fluuius, qui dicitur Copas, exundans domos deijciebat, & omnia paulatim euertebat. Quarè Christi seruus, incolarum precibus adductus, illuc se contulit:

&

& adhibita precatione, ad fluuij ripam, intrà quam cùm paruus esset, solebat cõtineri, Crucem statuit. Et Dei gratia, sanctique viri precationibns factum est, vt quamuis solito etiam magis excresceret, nunquàm tamen terminum Cruce præfinitum trãsilierit, neque incolarum loca suffoderit.

Eo tempore piæ memoriæ Tiberius imperio potiebatur: qui cùm Mauritium sibi à secretis Comitem fecisset, misit eum aduersùs Persas. Cumque vicisset illos, in vrbem ab Imperatore reuocatus est. Hic igitur cùm per Galatiam iter faceret, auditis, quæ de Christi seruo dicebantur, ad eum, qui tunc in speluca quiescebat, cum fratre Petro & socijs accessit: & ad pedes eius prostratus orabat, vt pro se Deum precaretur, vt iter suum ad Imperatorem fortunaret. Beatus autem vir, cùm vt surgeret præcepisset, & pro illo Deũ obsecrauit, &, Deo sibi patefaciente, dixit ei: Fili, si sancti martyris Georgij memor extiteris, haud ità multò pòst cognosces, qua in gloria imperij collocaberis. Quod cùm euenerit, memento, vt pauperes alas atque sustentes. Et cùm Mauritius hæsitaret, qua in imperij gloria se collocatum iri diceret, seduxit eum, & remotis socijs, apertè significauit, ipsum futurum Imperatorem. Mauritius igitur cum socijs, accepta benedictione, lætus discessit, & Constantinopolim peruenit: defunctoque Tiberio, vt vir sanctus prædixerat, imperium obtinuit: & eius verborum memor, epistolam ad illum misit, rogans, vt Deum pro se precaretur, vt imperium in pace tueri posset, & ab hostibus defendere: addiditque, vt peteret, si quidã se vellet. Sanctus autem Theodorus beatum Philumenum misit, & rescripsit Imperatori, vt in vsus pauperum aliquid frumenti monasterio tribueret. Addixit igitur Imperator monasterio singulis annis tritici modios sexcentos, & poculum illi pro munere misit.

Mauritio pdicit Imperatorem eum fore.

Cùm autem maioribus in dies virtutibus atque miraculis floreret, & fama eius vbiquè magna cum laude celebraretur, impletum est monasterium viris bonis: inter quos ipse, vt Dauid cecinit, erat tanquàm oliua fructifera in domo Dei: vt de ipso id, quod in Psalmo prædictum est, impleretur: Iustus sicut palma florebit, & sicut cedrus Libani multiplicabitur. Iam cùm cerneret vir beatus multas turbas congregari, & sancti Georgij oratorium angustius esse, quàm vt omnes capere posset, templum sancti martyris amplum faciendum curauit, vt dextrum eius templi latus, sancti martyris oratorium teneret. sinistrum autem, sanctorum martyrum Sergij & Bacchi. Vbi cùm pro iaciendis fundamentis effoderent, & varias petras igne acetoque perfringerent, atque deuoluerent, (erat enim agrestis petrosusq; locus ille) contigit vt saxũ miræ magnitudinis inuenirent: quod cùm demolirentur, quendam in locum impulerunt, vndè nullo modo poterat dimoueri. Multis igitur operarijs frustrà laborantibus, accessit vir sanctus, & saxum attingens: Benedictus Deus, inquit: hinc deorsũm mouearis, vt hoc loco vti possimus. & dicto citiùs emotũ est saxum, & facilimè voluebatur. E regionè verò cùm esset arbor máli, quæ à saxo euertenda videbatur, dolens vir beatus, exclamauit: Ità pertransi, vt nulla málum iniuria afficias: & statìm, tanquàm esset homo prudens & intelligens, sic extra arborẽ transilijt, vt eam nihil omninò læderet.

Psal. 51. Psal. 91.

Imperat saxo.

Cùm ex loco, qui dicitur Euarzia, millibus passuum octo à monasterio distante, quidam pro templi ædificatione calcem in curribus veherent, præsente viro sancto, contigit, vt magna nubes super ipsos incumberet, & ingentem imbrium vim inciperet demittere. Quamobrèm homines illi perturbati, & metuentes, nè currus atque iumẽta, propter calcis incendium imbribus excitatum, comburerentur, magnis vocibus virum sanctum aduenientem compellabant, dicentes: Curre, domine, curre: perimus vnà cum iumentis nostris. Et cœperunt celeriter iumenta dissoluere, & à plaustris remouere. Sed vir sanctus prohibuit, nè id facerent: qui stans, atque manus suas extollens, Deum precabatur, & ad præcedentem currum accedẽs, insedit & psallens eum dirigebat: statimque nubes duas in partes discissa est, & imbribus magnis vtrinquè defluẽtibus, ne gutta quidem super plaustra décidit. Sic igitur ad monasterium incolumes peruenerunt, Deum collaudantes, qui res admirabiles per seruum suum efficiebat. Alia item miracula, dum templum ædificaretur, ab ipso facta sunt.

Insigne miraculum.

Post templi autem ædificationem, quæsiuit ex eo discipulus eius Deo charissimus Iohannes, quis esset illud consecraturus. Cui respondit: Eccè dico tibi, templum hoc ab

ab episcopo huiusce loci consecratum iri. Et vaticinatus est. Nam Deus seruos suos claros & illustres reddens, qui cùm quinque talenta seruo suo dedisset, & ea ipse duplicâsset, aliud ei munus largitus est: beatissimo item atque sanctissimo huic viro priores gratias & munera cumulauit, quoniam ea ipse rectè factis duplicauerat. Pastoris enim eum honore decorauit. Nanque defuncto Timotheo Anastasiopolis episcopo, ciues & clerici ad beatissimum Ancyræ metropolis Archiepiscopum conuenerunt, & magnum Dei seruum Theodorum Siceorum mansionis Archimandritam, in sanctissimę ecclesiæ suæ episcopum efflagitârunt. Quorum ille lętatus studio & voluntate, præcepit, vt eum ad se adducerent. Erat autem tempus, quo sanctus Theodorus in spelunca inclusus, precationi vacabat & quieti. Accesserunt igitur Anastasiopolis clerici & ciues ad monasterium atque speluncam, & supplicârunt, vt se pastorem ipsis concederet. Quod ille cùm ne audire quidem vellet, nedùm concedere, ipsi, vi quadam pia illata, cum è monasterio extulerunt, & in lecticam coniectū abduxerunt. Cuius discessu cùm & monachi, & cæteri qui illic commorabantur, mœsti essent, vir sanctissimus eos per fratrem consolatus est: Omittite, inquiens, mœrorem, filij. Nam si mihi credideritis, non dimittam vos. Nihil enim est in terra, quod me à consuetudine vestra possit separare.

Matt. 25.

Inuitus rapitur ad episcopatum.

Ancyram igitur Metropolim ingressus, à beatissimo archiepiscopo Paulo cum lætitia susceptus est, & episcopus constitutus. Viderat autem quidam in quiete, stellam ingentem è cælo delapsam, super ecclesiam illius ciuitatis constitisse, quæ radijs suis tum ciuitatem ipsam, tum regiones finitimas illustrabat. Egressus igitur è metropoli Ancyra sanctus Theodorus, Anastasiopolim vénit cum religiosissimo Cinaræ ciuitatis antistite: à quo in sede constitutus, instàr stellæ, quæ visa fuerat, diuinis curationum gratijs præfulgebat: assiduisque ieiunijs, & precibus, & eleemosynis, & omnibus deniquè virtutibus & officijs ciuitatem sibi creditam exornabat, & reliquas ad eius æmulationem inflammabat. Sic nanque ad virtutem & pietatem excitata surrexerat, vt nomini suo planè responderet. Neq; enim tam ciuium multitudine & diuitijs, & Imperatorum muneribus propugnaculisq; munita præstabat, quàm diuini episcopi sui virtutibus & rectè factis. Nec ab hominibus solùm, sed ab angelis habitabatur, à cælestique Imperatore Christo semper inuisebatur, & custodiebatur, & muneribus omnibus abundabat. Excurrens autem ad monasterium suum, templum sancti Georgij martyris, à se ædificatum, cum lætitia & gaudio consecrauit. Quamobrèm omnes collaudabant Deum, cuius prouidentia factum esset, vt sancti viri laboribus nō alius, sed idem ipse in episcopali sede constitutus frueretur: quemadmodùm scriptum est: Labores manuum tuarum manducabis.

Virtutes eius in episcopatu.

Psal. 127.

Post templi consecrationem vir beatus Anastasiopolim reuersus est, Deique gratia multa fecit miracula curationum, adeò vt in lectulis & grabatis infirmi ad eum gestarentur, vt eos tangeret: quos cum illis, qui ab immundis spiritibus vexabantur, precibus suis liberos dimittebat. Talem enim à Dn̄o nostro Iesu Christo gratiam habuerat aduersùs immundos spiritus, vt nō solùm, si eos ipse increpuisset, verùm etiam si id per alios fecisset, statìm ab obsessis corporibus fugerent. Sic enim accidit quodam die, cùm in oratorio esset inclusus, vt quædam mulier vexaretur, & cereos, qui illic erant, confringeret, nec vir eius poterat eam cohibere. Quidam igitur è ministris eius in oratorium sancti Platonis ingrediens, vbi erat sanctus episcopus, rem illi significauit. Verùm cùm ipse nollet qetis terminum interrumpere, (decreuerat enim in præsepi stare, & considere) nec mulierem volebat illuc ingredi: oleo benedixit, & dedit illud nuncio, dicens: Hoc oleo mulieris frontem vnge, & manus, & aures: & dic dæmoni, vt ab illa exeat. Quod cùm à ministro factum esset, conquieuit spiritus immundus atque discessit: & mulier liberata est, nec ampliùs à dęmone vexata fuit.

Potestas eius in dæmões.

Cùm autem multa quotidiè miracula eiusmodi fierent à sancto episcopo per gratiam Dei in ipso inhabitantem, erat quidam magnę ecclesię Diaconus, nomine Domitianus, incredulus, qui animo erat alienus, & scandalizabatur. Quadam igitur die Dominica vir quidam accessit ex metropoli Ancyra cum filio muto. Qua quidem hora cùm diuinorum mysteriorum communio in ecclesia Catholica sanctę Sophię distribueretur, & ipse puer os aperiret, dixit vir sanctus: Dic Amen: & puer statìm

clara voce pronunciauit, Amen. Quarè pater eius cœpit Deum laudare, & miraculum patefacere. Omnibus igitur admirantibus, & Deum collaudantibus, Domitianus humì statìm cóncidit. Quamobrèm clerici quidam accurrentes, eum tremētem excitârunt. Quærentibus autem, quid ei contigisset, respondit: Cùm puer ille pronunciaret, Amen, & pater exclamaret, quòd soluta esset lingua eius, ego non credebam id esse verum, sed fictum gloriæ causa existimabam: & vidi quasi flammam ignis ex ore pueri egredientem. His dictis, ad sanctum virum accessit, & prócidens ad pedes eius, rogauit, vt pro se Deum obsecraret, nè vis diabolica à puero egressa, & diuina indignatio in se recideret. Vir sanctus audiens id, quod acciderat: Hoc, inquit, fili, contigit tibi propter incredulitatem animi tui, qua depulsa, fidelis esto: hæc enim miracula non facimus nos, sed Deus hoc etiam tempore, nè possimus dicere, Deum temporibus nostris nullum miraculum effecisse: sed quæ ante nos per sanctos viros effecta sunt, credamus esse vera: atque ità semper in fide crescētes, Deum adoremus. Hæc beato viro loquente, Diaconus incredulitatem suam confessus est, & accepta benedictione, ab horrore & metu liberatus est, sanctusque discessit, & fide deincèps animum suum cumulauit.

Nota de diacono miracula carpente.

It tertiò Hierosolymā.

Porrò cupiditate reuisendi sanctam ciuitatem accensus beatus vir, ibique tertiam obsecrationem absoluendi, fratribus duobus assumptis, Iohanne Archidiacono monasterij sui, & Martino ex loco, qui dicitur, Dugaria, à quo dæmonum legionem eiecerat, ad sancta loca profectus est, & Crucem salutarem Christique sepulcrum, & omnia, qui illic sancta sunt, adorauit. Inuisit & monasteria, & in patriam non redire decreuit ampliùs: sed illic in aliquo monasterio quietè viuere. Putabat enim se, suscepto onere episcopali, à moderatione monastica defecisse, & curis atque solicitudinibus obrui. Profectus igitur in Lauram Sabæ Abbatis, viuebat ibì in cellula pij cuiusdam monachi, nomine Andreæ. Et cùm quietis & silentij sui tempus aduenisset, fecit illi *sellam frater, apud quem morabatur, in qua vir beatus sedens, abstinentiam suam à die Christi natali ad Ramos vsque palmarum transegit, ne pedem quidem indè mouens, adeò vt patientiam eius omnes illi patres admirarentur. Post Paschæ autem celebrationem, duo illi fratres, quos secum adduxerat, illum assiduè cohortabantur, vt in patriam rediret: sed eos ipse noluit audire, dicens, se illic quietam & pauperem vitam agere. Verùm nocte quadam illi sanctus Dei martyr Georgius in somnis apparuit, tradens illi baculum, atque dicens: Exi celeriter, vt in patriam reuertamur: neque enim licet, te, illa relicta, hîc commorari. Cumque vir sanctus responderet, se id facere non posse, quoniam episcopatum recusâsset, pollicitus est ei martyr, & affirmauit se ab illa etiam eum afflictione paulopòst liberaturum, modò nè patriam desereret. Surge igitur, inquit, & vade. Multi enim, longis susceptis itineribus, illuc profecti, propter absentiam tuam afflicti tristesque discedunt. Quamobrèm ego quoquè tibi succenseo. Hæc locutus Christi martyr, è manu eius pignus accepit, quòd id, nulla interposita mora, esset effecturus. Experrectus igitur vir beatus, somnium duobus fratribus narrauit, & ex patrū illius mansionis consilio, cum duobus discipulis suis discessit.

**sellam*

S. Georgius eum cogit redire ad episcopatū.

Cùm autem ad Galatiæ partes peruenissent apud Druinorum monasterium, fratribus suis præcepit, nè cui se patefacerent: incolis enim erat ignotus. Ingressus igitur est in monasterium, vt ab itineris labore cōquiesceret. Monachi verò illi famam eius audiuerant, & magno ipsius desiderio tenebantur, cupiebantque ab eo sibi benedici. Suscepit igitur eum hospitum custos Anicetus vir religiosus: & Præfectus sancti Theodori comites interrogauit, quis esset ille Pater. At illi è longinqua regione esse respondentes, veram eius notitiam celauerunt. Cùm autem ad mensam accumberent, dixit vir sanctus: Profectò, filij, comedimus vt Galatæ. Cumque paulopòst idem repeteret, custos Anicetus cœpit vehementer dubitare, quisnam esset, & suspicabatur, fratres haud verè de ipso respondisse. Cùm igitur à mensa consurrexissent, & beatus Theodorus humì, vt erat solitus, requiesceret: fratres, separatum in locum abducens eos, obtestabatur, vt sibi dicerent, quis & vndè pater ille esset. Tunc illi responderunt, eum esse clarum miraculis Theodorum, mansionis Siceorum Archimandritam, Anastasiopolis Præsulem. Anicetus verò, quæ audiuerat, Præfecto & fratribus cum gaudio nunciauit. Quarè cùm ad officium nocturnū surrexissent, surrexit

rexit & vir ſanctus. Sed cùm in oratorium ſancti Pauli apoſtoli ingrederetur, obuiàm cum cereis exeuntes monachi atque Præfectus, ad pedes eius prociderunt, & eum conſalutantes, in proprium cœnaculum adduxerũt, & magna cum lætitia rogârunt, vt apud ſe diebus pluribus maneret, vt & ipſe de via feſſus quieſceret, & maiorem ſibi benedictionem impertiret. Petijt autem econtrà ille ab eis, vt ſibi miniſterium, quandiù ibì maneret, aſſignarent. Et illis recuſantibus, illud ſibi ipſe onus impoſuit, vt fratrum cubilia manè veſperique curaret. Nota humilitatem.

Cæterùm cùm eius fama diuulgaretur, multi, vt ab eo benedictionem acciperent, ad monaſterium ventitabant, & ægrotos ſuos afferebant. Inter hos mulier acceſſit, & filium mutum adduxit, vt pro eo vir ſanctus precaretur. Qui os ſuum aperiens, in eum inſufflauit: & puer cõfeſtìm locutus eſt. Mater igitur, aſſumpto filio, læta diſceſſit & laudans Deum. Alius puer, qui nullo modo poterat ambulare, à matre oblatus eſt ſancto Theodoro: qui pro illo Deum obſecrans, parumpèr ab illa diſceſſit, & aduocauit eum, dicens: Veni puer ad me in nomine Domini. Puer autem, relicta matre, ſtatìm ad virum ſanctum acceſſit. Et reddidit eum matri ſanum, laudanti Deum. Mutum ſanat. Itẽ claudũ. Propinqui autem monaſterij ſancti Stephani Præfectus venit, rogauitque Præfectum monaſterij Druinorum, vt per eum ſibi liceret beatum Theodorum abducere, vt monaſterio ſuo benediceret. Hoc audito, ſanctiſſimus * Ciunæ ciuitatis Amiãtus vénit ad ſancti Stephani monaſterium, vbì Dei ſeruus erat, & duxit eum in ciuitatem ſuam, vt illi benediceret. Proceſſerunt ei obuiàm ciues cum ſupplicatione, læti propter eius præſentiam. Atque ità ingreſſus beatus Dei ſeruus, cùm eis benedixiſſet, & Epiſcopum ſalutâſſet, ad Druinorum monaſterium redijt. Atque indè rurſùs, Præfecto & fratribus comitantibus, diſceſſit, vt Anaſtaſiopolim reuerteretur. Et omnes famam eius audientes, concurrebant, vt benedictionem acciperent.

Vnius autem oppidi, haud procùl à via diſtantis, ciues illi ſupplices occurrerunt, obſecrantes, vt in oppidum ſuum ingrederetur. Erat illic adoleſcens oris titubantia propè mutus & elinguis. Ingreſſus autem vir beatus in oppidum, iuſſit, vt ſe in Eccleſiam ſequeretur: & cùm diuina myſteria diſtribuiſſet, præcepit, vt adoleſcens accederet: & ꝑ illo precatus Deum, os illi aperuit, & tèr inſufflauit: cumq; illum ſigno crucis obſignâſſet, ſanctum Chriſti corpus impertiuit: In nomine, inquiens, Domini Ieſu Chriſti loquere: & Dei gratia ſtatìm locutus eſt, dicens, Amen. Quod homines conſpicati, Deum collaudârunt. Item alium mutum. Illinc igitur egreſſus, Anaſtaſiopolìm venit: eiuſque reditu omnes lætati ſunt. Quidam ad eum mulierem paralyticam iumento impoſitam adduxerunt: qui iuſſit, vt illam in monaſterio deponerent. Biduoq; pòſt ad monaſterium profectus, & in Archangeli templum ingreſſus, iuſſit, vt ad ſe mulier adduceretur, manuſque ſuas ad gradûs cancellum extenderet. Et diù pro ipſa precatus, accepit oleum lucernæ ſemper ardentis, & paralyticæ frontem vnxit, & manus ac pedes: In nomine, inquiens, Domini noſtri Ieſu Chriſti, morbos omnes expellentis, conualeſce, & domum tuam læta reuertere. Et ſtatìm ſponte ſua deambulauit, laudans Deum. Suſcipientes igitur illam viri, à quibus ducta fuerat, & gratias agentes Deo, diſceſſerunt. Item paralyticam.

Fabris quibuſdam mandauit beatus vir, vt ad vſum monaſterij, pro frumento & fructibus conſeruandis, domum ex tabulis ædificarẽt, vetuitque, nè carne veſcerentur, antequàm opus abſoluerent: aut ſi veſci vellent, in oppidum irent. Neque enim edebatur caro in monaſterio, niſì in tribus Sanctorum celebritatibus, vt turbæ ſatiſfieret. Verùm cùm abeſſet vir ſanctus, fabrorum præfectus paucis pòſt diebus carnem comedit, & ſtatìm in febrem íncidit, iacebatque ſemimortuus: & de vita illius nulla iam erat ſpes. Pœna carnem in monaſterio edentis. Quod cùm ex fratre, qui ex monaſterio aduenerat, vir ſanctus accepiſſet: Verus profectò, inquit, eſt ſermo ſcripturæ, dicentis, Ab obediẽtia vitam, ab inobedientia mortem proficiſci. Ille enim à mandato recedens meo, carne veſci voluit in monaſterio: & idcircò in morbum íncidit. Et eò profectus, vbì ægrotus iacebat, dixit ei: Quod verum eſt, frater, nè me celaueris. Ille autem aperuit id, quod erat. Eccè igitur, inquit beatus vir, Deus, vt experiris, indignationem ſuam nõ affert nobis, ſed ipſimet nobis eam comparamus. Crede ergò, frater, me non auaritia tibi carnem non ſubminiſtrâſſe, ſed vt mundum & purum atque caſtum locũ hunc conſeruarem. Surge igitur in nomine Dñi noſtri Ieſu Chriſti, & opus perfice, & deincèps

Pellit febrē. mandatis obtempera. Precante igitur sancto viro, & manus suas super ægrotũ imponente, statim conualuit: & eadem die surgens, cœpit reliquum opus absoluere.

Cùm autem sanctus episcopus Anastasiopolim redijsset, venit homo quidam ad monasterium, & à Præfecto impetrauit, vt maneret in templo sancti martyris Georgij: neque enim omnes in eo, sed & in templo Archangeli commorabantur. Hic aũt homo habebat carnes suillas in pera. Nocte igitur illa Christi seruo martyr Georgius apparuit, atque illi rem indicauit. Quamobrèm dolore affectus vir beatus, diluculo nuncium misit ad Philumenum præfectum, qui eum coargueret. Cùm igitur quæsîssent in templo sancti martyris Georgij, carnem apud hominem illic manentẽ repererũt: & omnes gratias egérũt Deo, q res occultas seruo suo patefecisset.

Cùm verò sanctissimus ciuitatis Germiorum episcopus Aemilianus cuperet beatum Theodorum videre, atque ab eo impetrare, vt pro se Deum precaretur, multis precibus eum in suam ciuitatem adduxit, honorificeque in venerabili templo Archangeli suscepit. Eo tempore instabat celebritas dominę nostrę Dei genitricis Mariæ, quæ in Musgi oppido colitur, ad quam singulis annis cum supplicatione conueniebant duarum ciuitatum, Germiorum & Eudoxiadis, episcopi. Aemilianus igitur episcopus, assumpto beato Christi seruo Theodoro, vénit ad celebritatem. Cùm autem in oppidum ingressi, cum supplicatione in templum Dei genitricis introirent, mulier quædam eiusdem oppidi, nomine Irene, ab occultis spiritibus diù vexata, & idcircò multis morbis & calamitatibus obnoxia, nec causam agnoscens, tunc extra templum stetit iuxta portam: &, perspecta supplicatione & beatis episcopis, cœpit à spiritibus vexari, reiectoq; velo, & aperto capite, & turba disiecta, magnis vlulatibus aduersùs sanctum Theodorum latrabat, cùm ei dæmones maledicerent, quoniam ipsius præsentia turbarentur. Quod cùm populus adspiceret, cœpit clamare: Domine, miserere. Suspensa autem mulier à terra, & manibus vinctis, per aëra ad cancellos vsque ferebatur, vociferantibus dæmonibus, quòd beatus Theodorus contra se Deum precaretur. Post Euangelij autem lectionem, in terram delapsa, iacebat ad altaris introitum, & lingua sua puluerem lambebat. At Christi seruus Theodorus ad eam conuersus, & coma eius appræhensa, increpuit spiritus, qui in illa erant, dicens: In nomine Domini Iesu Christi præcipio vobis, vt ab illa exeatis. Quo dicto, dæmones statìm vlulantes ab ea discesserunt: & mansit incolumis. Paulò pòst autem, marito & filijs defunctis, à sancto viro instituta est: & in cellula, ędi Dei genitricis propinqua, inclusa sanctè vixit. Episcopi verò & populi miraculum adspiciẽtes, dederunt gloriam Deo, & ad loca sua cum gaudio reuersi sunt. Beat⁹ aũt vir, Episcopo & ciuibus comitantibus, discessit, & Anastasiopolim profectus est.

Dæmones è fœmina expellit.

Venit ad eum oppidi Araunię Archipresbyter Andreas: qui cùm apud eũ dies aliquot maneret, contigit, vt filius eius Comítas in morbum grauissimum incideret. Cùm igitur, desperata salute, vocem amisisset, & neminem agnosceret, parato iam sepulcro, misit mater eius Iohannem presbyterum Anastasiopolim, qui marito nunciaret, vt ad filij funus celeriter accederet. Tunc autem beatus Theodorus, cùm sacrificium peregisset, cibum capiebat, & pueri patrem secum habebat. Nuncius igitur Andreę causam, quãobrèm venerat, indicauit. Qua cognita, beatus Theodorus non permisit, vt discederet: Et ego, inquiens, tecum veniam. Volo enim monasterium & fratres meos inuisere: sed priùs muneribus nobis à Deo datis fruamur. Spero autẽ, Deo fauente, nos puerum viuum inuenturos. nunc enim non moritur: sed adhuc viuet, & gratulabitur tibi. Et hæc locutus, præcepit etiam nuncio, vt cum ipsis cibum caperet. Cùm autem surrexissent, profectus est vir beatus in oppidum, & omnes cum facibus & thure obuiàm illi processerunt. Et cùm esset vespera, in ecclesiam ingressus est, & populo benedicens, vespertinas preces pronũciauit: atque ità domum Andreæ Archipresbyteri se contulit. Videns autem puerum morientem, Christum Deum nostrum, vitæ mortisque Dominum, obsecrauit, vt animam in ipso retineret, eumque parentibus viuum & incolumem largiretur. Et cùm obsecrandi finem fecisset, adspexit puerum, & allocutus est. At ille oculos aperuit, & intendit eos: sed respondere non potuit, quoniam lingua eius erat impedita. Rursùm igitur caput inclinans Dei seruus, Dominum precabatur, vt integram puero sanitatem daret: & facto precandi fine, allocutus est puerum: Comíta, inquiẽs, adspice, & dic, quomodò te habes,

Preces vespertinæ.

bes,& patri tuo responde,nè propter te dolore afficiatur. Aperiēs igitur oculos iterùm puer,& eos intendens,respondit ad interrogata. Tunc signans illi frontem,& manus,& pedes,dextera illum appræhendit:In nomine, inquiēs,Domini Iesu Christi,qui Centurionis morientem puerum suscitauit,surge & sta sanus:idem enim tibi quoquè vitam nunc elargitur. Iussit autem,vt illi daretur cibus,& comédit. Vocatus autem vir sanctus à pueri parentibus ad cœnam,præcepit Iohanni presbytero,vt puerum item ad cœnam adduceret: quem Iohannes cùm adduxisset, eique ministraret ex ijs,quæ erant apposita,plùs,quàm alij,comédit. Quod omnes adspicientes magna lætitia, cum parentibus gloriam dederunt Deo, qui mortuis etiam,per seruos suos exoratus, largitur vitā. Postridiè autem puer sanus ambulabat. Et vir beatus ab oppido profectus est ad monasterium.

Matth. 8. Puerū moribundum reddit incolumem.

Eo tempore suscepit hospitio diuinum & sanctum virum eremitam Antiochum, qui Constantinopoli in Orientem reuertebatur. Venerat autem legatus ad Mauritium Imperatorem,vt illi Synophrim oppidum à Barbaris direptum commendaret. Erant huic supercilia densa atque coniuncta, cana barba, & capitis coma lanæ instàr candida,& ad ilia vsque protensa,similiter & barba,vngues prælongi : ad cētesimum annum peruenerat:sexaginta annorum spatio nec vinum,nec oleum,nec aliud eiusmodi gustârat:triginta iam annis panem non comederat : oleribus crudis cum sale & aceto vescebatur,& aquam bibebat. Huius fama ad Theodorum,& Theodori pariter fama ad ipsum,Deo patefaciente,peruenerat. Et iustus ille quidem dicebat discipulis suis de sancto episcopo Theodoro,se talem virum sanctum ad eum vsque diem non inuenisse: sibi enim vitæ ipsius instituta esse à Deo patefacta. Beatus Theodorus vicissìm ità de ipso cum fratribus loquebatur, vt in tota Orientis eremo tam dignum Dei seruum vidisse aut audiuisse se diceret neminem. Qui autem hæc audiebant,ex fimbria vestimentorum eius aliquid religionis gratia capiebant. Cumque mansionis fratres ad eum venerandum accederent,eos repræhendebat,& per interpretem recusabat: Cur,inquiens, cùm talem stellam, & sanctum Christi Apostolum habeatis,ad me agrestem & vilem,atque nullius precij hominem venerandum accéditis? Ad ipsum verè laudabilem & admirandum sanctumque virum colendum vos conuertite,qui diuinam in mundo vitam agit,& cupiditates in se proterit,& doctrina sua multos ad Deum conuertit. Cùm autem vespera aduenisset, facto diuino sacrificio,accubuerunt,vt paruo & solito cibo vescerentur. Posteà voluit sanctus Theodorus,vt erat solitus,hospiti pedes lauare. Sed ille non permisit. Mutuò igitur manus lauerunt. Postridiè verò manè festinabat Dei seruus exire,& iter suum perficere. Quod cùm beatus Theodorus animaduerteret, & obitum eius propinquum esse diuinitùs sciret,idque apud se fieri cuperet, rogabat eum, vt itineris labore fessus conquiesceret. Ille contrà obsecrabat, vt se dimitteret:Instat, inquiens, mihi è corpore migratio,& idcircò festino,vt in cellula mea naturæ concedam. Egressus igitur beatus Theodorus,comitatus est eum Anastasiopolim vsque: & afflictiones ac solicitudines,quas in episcopatu sustineret, patefecit, quibus instituta vitæ ratio, & monasteriorum suorum cura interrumperetur, rogans eum, vt quid sibi agendum esset, consuleret,& vtrùm, relicta episcopatûs dignitate, monastico tātùm ordini deberet incumbere. Ille verò id quàm celerrimè faciendum censuit, nè apud Deum damnandus esse videretur. Sanctus autem Theodorus suum illi iumentum, fratremq; dedit, qui illum,quousquè vellet,comitaretur. Mutuò se igitur salutantes & complectentes,discesserunt. Et sanctus Theodorus in episcopium reuersus, dixit eum celeriùs è vita migraturum,quàm vt ad locum suum posset peruenire. Quod & factum est. Paucis enim pòst diebus nunciatum est,eum in via mortuum esse.

Antiochus insignis eremita.

Antiochi de Theodoro testimonium.

Quoniam igitur plurima beati Theodori miracula,posteaquàm episcopatum recusauit,visa fuerunt,hæc ego commemorans,omittam ea, quæ in ipsa ciuitate gessit episcopali,quia sunt omnibus nota,illa duntaxàt attingens,quæ aliqua ex parte causas & afflictiones indicant,quamobrèm recusauit episcopatum. Cùm enim necessariò cogeretur inuolui varijs Episcopatûs negocijs & solicitudinibus, magnis molestijs & angustijs afficiebatur. Nolebat enim terrenis curis à rerum cælestium distrahi contemplatione. Nam,vt inquit Dominus, nemo potest duobus dominis seruire: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vni adhærebit, & alterum contemnet.

Causæ cur se episcopatu abdicarit S. Theodorus. Matt. 6.

temnet. Cùm igitur necesse esset, prædia ad ecclesiam pertinentia, per procuratores administrare, & ipsi procuratores iniurijs agricolas afficerent, non poterat vir pius non vehementer angi & cruciari. Nam cùm id munus ciui cuidã, nomine Theodosio, dedisset, & ab eo agricolæ iniuria essent affecti, ad Christi seruum lugentes confugerunt. Qui eos commiseratus, (neque enim sanctus & pius ipsius animus poterat sine dolore quẽquam afflictum & calamitosum adspicere) Theodosium accersendum curauit, monuitque, vt ab agricolarum iniuria desisteret. Ille verò, inuenta occasione, ab iniuria non destitit. Quarè cùm eos quodam in loco, qui Euchraës dicitur, pergeret lædere, vno omnes animo congregati, & gladijs ac fundis instructi, contra ipsum constiterunt, cædem illi comminantes, nisi recederet. Qui eos ad pugnam paratos intuitus, & veritus, nè ab ipsis superaretur, discessit, & Anastasiopolim se contulit, vt maiore munitus auxilio, aduersùs illos rediret. Id cùm audisset vir sanctus, totum illum diem cum lachrymis gemitibusque traduxit, considerans, si impetus ille ad exitum perueniret, & cædes aliqua fieret, id sibi, tanquàm authori, crimini datum iri, seque animarum periclitantium reum fore. Humì igitur prostratus, & Deum adorans, enixè rogabat, vt illius furoris motum compesceret, antequàm ad finem perduceretur. Et accersito Theodosio præcepit, nè ad ea loca se ampliùs conferret, nè mali quippiam accideret. Tunc ille, sancti viri hortatu dicẽs imperum illum agricolarum aduersùm se fuisse factum, multa in eum conuicia coniecit, & nefariæ contumeliæ vim addẽs, sedem, in qua sedebat, pede commouit: ex quo beatus vir coram omnibus supinus cóncidit. Cùm autem surrexisset, mitiori voce iurauit, se apud eos Episcopum non moriturum, sed ad monasterium suum rediturum. Quibus verbis Theodosius minimè placatus, binas se illi auri libras expẽsas laturum dixit, proptereà quòd à prædiorum procuratione ante diem constitutam repelleretur. Vxor autem marito aduersabatur: Nihil, inquiens, sit tibi controuersiæ cum sancto Episcopo, nè pro benedictione, quam ab illo accepimus, in maledictionem incidamus. Sed ille vxorem non audiens, rursùm in episcopium accessit, vt cum sancto viro altercaretur, in iudicioque contenderet. Verùm dum ostiarius aduentum eius sancto Episcopo nunciaret, repentè magnus eum timor inuasit, & apparuit ei iuuenis adspectu terribilis, & splendidè indutus, qui cum indignatione minatus est illi: Vir, inquiens, pessime, sic magno episcopo aduersaris, nec desinis ei molestiam & dolorem afferre? Eccè, prædico tibi, nisi desistis, magna super te ira deueniet, & miserè vitam finies. Et hæc locutus, discessit. Theodosius verò, cùm diù fuisset exanimis, se tandèm colligens, & à viro sancto vocatus introiuit, ac prócidit ad pedes eius, cum lachrymis supplicans, vt iniurias, quibus à se esset affectus, sibi condonaret, non ampliùs auri libras pœnæ nomine repetituro.

Theodosi⁹ procurator ei infestus est.

Veneno iterùm nescio quomodò tentatus est, & in cellula sua in episcopio mutus atque immobilis iacuit tribus diebus, adeò vt rumor de morte eius iam increbresceret. Post tertiúm autem diem apparuit ei Domina, sanctissima Dei genitrix Maria: quæ sceleratis hominibus exitium comminata, & morbi causam aperiens, & insidiatores patefaciens, è manu sua tria illi colococca dedit: Hæc, inquiens, comede, & nihil tibi erit mali. Somno solutus vir sanctus, Saluatori Christo gratias egit, & immaculatæ matri eius virgini Mariæ. Et causam quidem morbi significauit, authores autem reticuit, & pro illis Deum precatus est. Prætereà in distribuẽdis eleemosynis, & in monasteriorum frequentatione & cura, quam de fratribus, quos lucratus fuerat, habebat, incusabatur, quasi ecclesiam negligeret, cùm tamen ex trecẽtis sexaginta quinque aureis nummis, mensæ suæ adscriptis, quadraginta tantùm singulis annis consumeret, reliquos omnes ecclesiæ largiretur. Ad hæc à psalmorum cantu & precatione negocijs distrahebatur. Quibus rebus afflictus, & videns ciues quidem nihil indè proficere, sed in vitæ flagitiosæ miseria permanere, eos autem, qui in monasterijs degebant, absentia sua negligentiæ desidiæque vacare, & de migratione è monasterijs cogitare, de quibus sibi in die Iudicij ratio reddẽda esset: gloriosi Christi martyris Georgij opem implorauit, vt se proprium in locum restitueret: & multis precibus Deum orauit, nè sibi crimini verteret, quòd episcopatum recusaret. Cùm igitur eam veniam se à DEO impetrâsse certò sciret, clero & ciuibus conuocatis, hanc habuit orationem: Vos me, Fratres, inuitum, vt scitis, & abstractum, hoc iugum subire

Veneno sanctus vir appetitur.

ſubire coëgiſtis. Et quanuìs me, vt ad illud ferendum minimè aptum, excuſarem, vos tamen audire me noluiſtis, ſed veſtræ cupiditati maluiſtis indulgere. Vndecimus igitur iam annus eſt, ex quo ego vos affligo, & affligor à vobis. Quamobrèm obſecro vos, vt paſtorem vobis paretis, qui & vobis placere, & res veſtras curare poſſit. Ego enim poſthàc Epiſcopus veſter non ero : ſed vt abiectus monachus, ad manſionem reuertar meam, vbì in omni mea vita Deo ſeruire conſtitui. Hæc locutus, & aſſumpto monaſterij ſui Archidiacono Iohanne, ad Ancyranorum metropolim ſe contulit. Nocte verò illa ciuis quidam in quiete vidit ſplendidam ſtellam è ſumma Eccleſia radijs ſuis totam ciuitatem illuſtrantem, tam longè illinc diſceſſiſſe, vt vix perſpici poſſet. Quo quidem viſo beati viri diſceſſum ſignificatum eſſe, non eſt dubium. Renunciat epiſcopatui.

Cùm igitur ad metropolitanum Ancyranorum Archiepiſcopum Paulum perueniſſet, rogabat, vt ſibi ſucceſſor daretur. At ille tam bono viro dari non poſſe reſpondebat. Cumque magna inter eos contentio eſſet exorta, conuénit inter illos, vt ea res ad beatiſſimum Conſtãtinopolis Patriarcham Cyriacum reijceretur, & quod ille conſtituiſſet, ratum foret. Beatus igitur Theodorus piæ memoriæ Imperatori Mauritio, & beatiſſimo Patriarchæ Cyriaco ſupplicauit, vt decerneret, ſibi dandum eſſe ſucceſſorem. Metropolita verò recuſationi eius rationes ſuas opponebat. Sed beatiſſimus Cyriacus Patriarcha, ità etiam iubente Imperatore, Metropolitano reſpondit, vt beati Theodori preces admitteret, & inſignia ei propter vitæ ſanctitatem & innocentiam relinqueret Epiſcopatûs. Mandato igitur párens Metropolitanus, ab Epiſcopatûs onere beatum Theodorum liberauit, & Epiſcopatûs reliquit inſignia. Conſuluit aũt illi, nè longiùs diſcederet, priuſquàm in eius locum alterum conſtituiſſet. Egreſſus igitur ex Ancyranorum metropoli, in Heliopolis regionem ſe cõtulit, prope oppidum Pidri in oratorium Archangeli, quod eſt in Ambrena, & ſeipſum abſcõdebat. Quodam die, cùm in hoc Archangeli oratorio ſacra myſteria celebraret, facta eſt facies eius hilaris & læta, & magna gloria gratiaque ſplendens. Et vnus è fratribus, nomine Iulianus, presbyter, vir admodùm pius, cùm faciem eius tam hilarem & lætam adſpexiſſet, proſtratus ante eum : Vnum, inquit, oro, pater, vt reſpondeas mihi. Cumque ſanctus Theodorus ei benedixiſſet, & præcepiſſet vt ſurgeret, & exponeret id quod vellet : tunc ille : Dum ſacrificas, inquit, pater, aliquandò nulla fit in vultu tuo commutatio : ſæpiùs autem vultum videmus tuum magno ſplendore gratiaque fulgentem. Quamobrèm nos item hilaritate perfundimur & gaudemus : quemadmodùm & hodiè contigit. Obſecro te per Dominum, vt mihi huius rei cauſam exponas. Tum Chriſti ſeruus ſe excuſare, & narrationem ſubterfugere. Ille contrà ſupplex & obteſtans inſtare. Tandèm beatus vir: Promitte, inquit, mihi, te nemini, quod dicam, patefacturum, & cauſam explicabo. Cùm igitur iureiurando ſe obſtrinxiſſet, quòd, dum ipſe viueret, nemini rem patefaceret: Quandò, inquit beatus vir, me ſacrificantem lætiorem cernis, ſcito me viſionem videre. Video enim tanquàm verum & ſplendidiſſimum velum ſuper ſancta munera deſcendens inter ſacrificandum. Et quotiès hoc cerno, lætor & exulto. Neque enim ſemper id video: & idcircò haud ſemper vultus eſt hilaris. Cùm autem ad horam nõ adſpicio, rem protraho, expectãs dum videam id, quod & hodiè mihi demonſtratum eſt. Hæc cùm audiſſet presbyter Iulianus, non priùs patefecit, quàm vir ſanctus è vita deceſſit. In Miſſa ſæpè viſum videt.

Porrò cùm beatus vir accepiſſet, Epiſcopum eſſe Anaſtaſiopoli, gaudens & laudans Deum, ad monaſterium redijt, & Dei gratia multa fecit miracula in ægrotos, qui accedebant. Presbyter quidam, nomine Paulus, iumẽto ad eum vectus eſt è Lycaoniæ monaſterio. Erat enim ſiniſtrum eius latus in dexteram viſcerum partem contractum : dextera autem ipſius coxa iandiù luxata : & caput eius in partem læuam ad pedem appropinquabat. Quamobrèm nec ſtare, nec in lectulo extendi poterat. Sic enim erat diſtortus, vt miſerabile ſpectaculum exhiberet. Hic multis lauacris & medicinis adhibitis, nihil profecerat. Cùm igitur beati Theodori mandato tribus diebus in monaſterio manſiſſet, & miſeriam ſuam expoſuiſſet, hæc ab eo audiuit: Si vis conualeſcere, in patriã redi, & aduerſario tuo reconciliare, & ante hyemem ad me reuertere, & dabit tibi Deus ſanitatem. Neganti autem ſibi cum vllo eſſe inimicitias : Vide, inquit vir ſanctus, nè mentiaris. Inimicitias enim exerces cum

Præfecto tuo. Quo ille audito, cœpit beatum Theodorum lachrymans obsecrare, vt pro se Deum precaretur, vt dolore mitigato, posset expeditiùs incedere. Iussit igitur illum exuï: & corpori eius manus imponens, infirma ipsius membra palpauit: & pro illo precibus fusis, totum eius corpus medicamento perunxit. Statimque dolore liberatus est: sed adhuc distortus mansit. Iumento igitur impositum, in patriam reduxerunt, & cum Præfecto suo in gratiam redijt. Pòst autem ad monasterium reuersus est. Quo quidem tempore beatus Theodorus in angustissima templi sanctæ Dei genitricis cellula, quieti silentioque vacabat. Et fusis pro eo precibus, à morbi vinculo dissoluit, atque præcepit, vt prope se deambularet, & precationem quotidiè perciperet. Dedit etiam baculum, quo se sustentaret. Et illo accepto, meliùs se habebat. Ad correctionem autem ipsius, longius baculum tradidit. Et post Paschæ celebritatem aliud illi baculum dedit: Hoc, inquiens, manu tua appræhende, & cò, vndè venisti, reuertere: breuì enim perfectam sanitatem assequéris. Cùm autem baculum istud ceciderit è manu tua, nè sustuleris illud ampliùs: Accepta igitur viri sancti benedictiōe, presbyter Paulus domū reuersus est. Et cùm die quodam iter faceret, baculū è manu eius elapsum est. Qui sancti Theodori sermonē recordatus, illud nō sustulit: & planè conualuit, atq; miraculum omnibus patefecit. Hic aūt Paulus, sancti viri studio, Constantinopoli presbyter est constitutus: & deindè vnius ciuitatis Isauriæ factus Episcopus.

Presbyterū malè affectū sanat.

Eo tempore pius Imperator Mauritius, & beatus Patriarcha Cyriacus, & principes literis suis sanctum Christi seruum Constantinopolim accersierunt, vt eis benediceret. Quamobrèm cùm eò se cōtulisset, & beatissimum Patriarcham Cyriacum, & Imperatorem atq; Senatum consalutâsset, eique benedixisset, apud eos commoratus est. Magno autem cum studio & honore Imperator & Augusta & omnes familiares complexi sunt: & monasterijs eius immunitates tributæ, illudque concessum, vt nulli alij Episcopatui subiecta essent: sed sanctissimæ tantùm & magnæ Ecclesiæ Apostolicæ regiæ ipsius ciuitatis, ità prouidente D E O, & sancto martyre Georgio opitulante, propter beneuolentiam in eos, qui in illis degebant & sacrificabant. Paruo autem illo tempore, quo mansit in ciuitate, magna per illum Deus fecit miracula.

It Constātinopolim, & magno in precio habetur.

Mulier enim, quæ apud illum habitabat, cùm filium quadriēnem cæcum haberet, in vlnis eum suis ad virū sanctū gestauit, & multis lachrymis ante illū prostrata, puerum ad pedes eius deposuit, supplicans, vt lumen oculorū illi largiretur. Vir beatus, cùm pueri oculos obsignâsset, eiq; benedixisset, aquam benedictam matri dedit, præcipiens, vt aqua illa quotidiè manè filij oculos lauaret. Quod cùm tèr egisset mater, quarto die filium sanū ad sanctum virū adduxit, laudans Deum. Eadem fœmina cùm septem menses paralytica iacuisset, qua hora viri sancti benedictionem accepit, statìm conualuit.

Cæcus videt.

Puella quædam, principis cuiusdam ancilla, annis iam octo & viginti dæmonium occultum habebat: quamobrèm assiduè iacebat ægrota, & morbi causam ignorabat. Audita igitur beati viri fama, dn̄s eius duxit ad eum puellam, rogans, vt pro ipsa Deum obsecraret, vt ei vel mortem, vel sanitatem elargiretur. Tum Christi seruus extensa manu caput eius appræhēdit, & precatus est Deum, vt sibi morbum eius patefaceret, & eam liberaret. Statimque dæmonium eam perturbare cœpit & vexare. Atque ità clamabat: Etiam in me, ô ferriuore, vim tibi à Deo datam exerces? Abstine à me, quæso, dæmonum insectator. Beatus autem Theodorus præcepit ei, vt taceret. Et cùm esset dies hebdomadis quarta, dimisit eam: & mandauit eius domino, vt quarta item proximè sequētis hebdomadis die eam ad se reduceret. Quæ cùm ad diem constitutam reuertisset, & virum adspiceret, rursùs dæmonium in ea turbatum clamare cœpit, & virum sanctum detestari: O vis, inquiens, quæ nunc aduersùm nos à spurio & è scorto genito ꝓficiscitur. Vigesimusoctauus iam annus est, ex quo mulierem istam obsideo, & sanctorum nemo patefecit me. Hic autem meretricis filius aduenit, vt me patefaceret, ac cruciatui supplicioque traderet. Execrabilis dies, in qua genitus es, & in qua te huc contulisti. At Dei seruus Theodorus ipsum signo Crucis increpuit, & dixit: Quanuìs meretricis filius sim, vt ais, tamen ad gloriam Domini nostri Iesu Christi filij Dei, præcipio tibi in nomine eius, vt re-

cedas ab hac muliere, nec ampliùs in illam ingrediaris. Dæmon autem magna voce dixit: Iussa tua equidem faciam, & egrediar: attamen hæc tertio ab hinc die morietur. Tu, inquit beatus vir, exi, & Domini voluntas fiat. Neq; enim licet homini Christiano vobis credere, cùm verba vestra sunt improba & falsa. Laceratam igitur mulierem dæmon ante sancti viri pedes proiecit, & magna voce edita, discessit. Illa verò cùm se collegisset: Ego, inquit, sanctis precibus tuis, pater, assecuta sum sanitatē. Vidi enim improbum ex ore meo, tanquàm serpentem, egredi. Dimisit igitur illam vir sanctus cum benedictione, iussitq; vt diebus septem apud Ecclesiam maneret. Quod aūt dæmon de morte illius prædixerat, falsum fuit. Nam mulieris dn̄s simul cum illa paucis pòst diebus ad virum sanctum rediens, magna cum lætitia gratias egit Deo, q talem seruis suis in spiritus immundos dedisset potestatem. Signo Crucis dęmonē expellit.

Alia mulier nobilis paralytica, ab ancillis suis ad virū sanctum gestata, multis cum lachrymis clamare cœpit: Miserere, inquiens, meî, serue Dei altissimi. Deum, qui tibi sanitatum gratiam largitus est, deprecare pro me, vt incolumis discedam. Iussit vir sanctus, eam humì deponi, & manu sinistra caput eius appræhendens, dexteram ad Orientem extendit, & obsecrauit ad hunc modum: Deus sanitatū elargitor, & ægrotantium medice, qui paralyticum curâsti, medere & huic ancillæ tuæ, & ab ea paralysim expelle, vt sana discedat ad gloriam & laudem sancti nominis tui. Et signans illam excitauit, oleoq; inunxit: statimq; cœpit deambulare, Deum laudans, & diuinorum Christi mysteriorum particeps effecta, discessit incolumis, atque omnibus miraculum nunciauit. Sanat paralyticam.

Quidam cauponis filius, nomine Petrus, à dæmone inuasus, corde conficiebatur, nec se à dæmone vexari cognoscebat. Pater eius duxit eum ad virum sanctum, vt pro illo Deum precaretur, quô cordis ipsius dolor desineret, & à morbo continuo liberaretur. Sed vir sanctus, cognita morbi causa, duxit eum in cellulam suam, & lateri eius inhærens, Crucis signo faciem ipsius obsignauit, percussitque illum iuxta cor: Nè celes te, inquiens, immunde spiritus: manifesta enim sunt opera tua. Dominus Iesus Christus scrutator cordium imperat tibi, vt ab eo exeas. Cōfestim commotus dæmon, clamare cœpit: Exeo, ferriuore, nec aduersor tibi: neque enim minas tuas perferre possum: nequeo ignem ex ore tuo egredientem, meq; exurentem pati. Hæc & his plura locutus, ad viri sancti pedes Petro proiecto, magna voce vlulans, discessit. Puer autem in se rediens, & ante illum prostratus: Pijs, inquit, precibus tuis, pater, à dæmone liberatus sum. Vidi enim illum, fœminæ nigræ speciem gerentem, à me seiungi, & per fenestram abs te vlulantem excludi. Beatus autem Theodorus iussit, vt diem apud se maneret: & postridiè sanum patri reddidit. Item dæmoniacū.

Nauta quidam à dęmone vexatus, doloribus & membrorū tremoribus, & multis calamitatibus cruciabatur, & in egestatem inciderat. Accessit ad virū sanctum, & lachrymans supplicauit, vt à tot miserijs per eius preces liberaretur. Cùm igitur pro illo Deū obsecrâsset, oleo benedixit, & dedit illi, vt eo se vngeret, & dimisit eum. Qui paucis pòst diebus ad virū sanctū redijt, seq; conualuisse, & prosperè agere nūciauit, atq; animi grati ac memoris causa, nauigij velū obtulit, & multis tādèm precib⁹ vix impetrauit, vt illud acciperet. Itē alium.

Luctator quidam ab immundo spiritu vexatus, & capite & membris omnibus dolebat. Hic ad virum sanctum accessit, supplicans, vt pro se Deum precaretur. Quod ille cùm fecisset, vinoque & oleo benedixisset, dedit ei: Abi, inquiens, fili, domum tuam: & cùm te vesperì cubitum conferes, vnge te his: & quod in quiete videris, mihi nuncia. Abijt, & fecit id, quod vir sanctus præceperat. Postridiè autem ad eum redijt, dicens: Vidi, domine mi sanctissime, secundùm quietem, iuuenem quendam abs te profectum ad me, qui capitis mei comam appræhendit, & ad se traxit: & statìm dolor omnis ab articulis & ossibus & membris meis discessit, & tanquàm ventus quidam violentus per capillos capitis mei egressus est. His auditis, D E I seruus benedixit ei: Eccè, inquiens, nunc D E I gratia sanus effectus es. Iuuenis autem, quem in somnis adspexisti, gloriosus est Christi martyr Georgius. Et dimisit eum, gratias agentem Deo. Itē alium.

Clarus quidam vir, nomine Mennas, occulto & graui quodā morbo ex diabolica ve-

vexatione laborabat. Hic ad virum sanctum accessit: sed ei morbum suum erubuit aperire. Quodã igitur die vir sanct⁹, cùm ad se Mennas de more venisset, eum, remotis arbitris, in cellulam suam vocauit, & humaniter sic est allocutus: Sæpè te huc, fili, contulisti, vt mihi arcanũ aliquid nunciares, & pudore deterritus es. Cur id tibi contigit fili? Cur non apertè significas id, quod celas? Tunc ille prócidens ad pedes eius, omnia patefecit, orans, vt pro se Deum precaretur, & morbum à se depelleret, dignareturque domum suam venire, eique benedicere, atque omnibus habitantibus in ea. Se id facturum promisit vir sanctus: & biduo pòst domum eius se contulit, & à viro pio benignè susceptus est. Nocte autem illa idem ei contigerat, quod solebat, & afflictus vehementer fuerat. Tum vir beatus precibus incubuit, & Deum obsecrauit, vt hominem ab illa miseria liberaret. Eadem igitur nocte, absolutis psalmorum precibus, vnus ex discipulis eius, nomine Iulianus, in somnis vidit virũ beatum stantem ad maris litus, Mennamque ad ipsum accedentem, & in vlnis gestantem suis monstrum quoddam triceps, immanè vociferãs: quod cùm vir sanctus appræhendisset, proiecit illud in mare. Postridiè igitur, cùm post sacrificium accubuissent, vt pranderent, Christi seruus Theodorus ad Mennam dixit: Confide, fili, & Deum lauda. Dei enim bonitate confisus, spero calamitatem tuam abs te discessisse, nec ea te ampliùs afflictum iri. Et cùm hæc dixisset, somni sui discipulus recordatus, illud explicauit. Cùm igitur vir sanctus Mennæ & fidelissimæ eius vxori, & omnibus ipsius domesticis benedixisset, discessit. Mennas autem nunquàm ampliùs ab eo morbo vexatus est. Iam vxor eius fœmina grauissima Christique amantissima Theodora, orauit sanctum virum, vt sciret, vtrùm ipsa, an maritus eius ex hac vita prior esset discessurus. Vix igitur tandèm exoratus, Deum precatus est, vt id sibi patefaceret: respondítq;, maritũ eius priùs è vita discessurũ. At illa multis cum lachymis eum quotidiè rogabat, vt Deum precaretur, quô se ex hac vita celeriùs euocaret. Eius flagitationibus victus beatus vir, Deum obsecrauit, vt id ei, quod optabat, concederet. Et diuinitùs monitus, dixit illi: Dedit tibi Deus, quod flagitâsti. Res igitur tuas constitue. nam paucis pòst diebus morieris. Hoc responso mulier læta discessit, & rebus suis constitutis, quadragesimo pòst die mortua est.

Alium quẽdam morbidum curat.

Eutychius, beati Theodori ostiarius, cùm in via dormiret, sic à dæmone vulneratus est, vt manus ipsius cum toto brachio obstupuerit. Quamobrèm eam tumidam & obligatam, atque è collo suspensam gestabat. Hic de more vénit ad sanctum Theodorum, vt benedictionem acciperet. Et interrogatus ab eo, cur ei doleret manus: Dormiebam, inqt, dñe, quodã in loco, & cùm somno solutus essem, mihi manus obstupuit, tumoremque contraxit. Cùm igitur beatus vir manum eius nudatam, precibus adhibitis, contrectaret, dæmonium cœpit per ipsius manum decurrere. Tunc vir sanctus humerum signauit, nè sursùm curreret, & interimeret eum. Cœpit igitur manus eius à dæmone huc illuc vólui ac distorqueri, adeò vt eam non posset ostiarius regere & sustinere. Verùm sancto viro tangente, & spiritum immundum increpãte, statìm cessauit. Et accepto ostiarius oleo, cui vir sanctus benedixerat, manum vnxit, triduóq; conualuit.

Seruus quidam malè à dæmonio vexabatur. Hunc eius domina ad virum beatum duxit. Et statìm spiritus commotus eum lacerabat, nec volebat exire. Quem cùm vir sanctus increpuisset, vetuit ei, nè è graduum termino discederet, vt eo modo torqueretur: Benedictus, inquiens, Deus, non discedet hic homo, ab ipso procreatus, è domo hac priùs, quàm tu ab illo exiëris. Hæc cùm dixisset vir sanctus, in cellulam ingressus est suam, & præfinitum à regula psalmorum numerum pronunciauit. Verùm cùm multis iam horis seruus ille vexatus maneret illic, & spiritus ibì religatus cruciaretur, miserabili voce clamare cœpit ad hunc modum: Exeo, serue Dei: neque enim supplicium hoc ferre possum. Veni, solue me: & egrediar. Noli me diutiùs torquere. Egressus autem vir sanctus è cellula sua, dixit ei: Nolo, immunde, vt exeas. Dæmon verò clamabat: Heu me miserum, oro te, vt me soluas: satis supplicij pertuli. Quandò permittis, vt egrediar? Volo, inquit vir sanctus, vt media noctis hora discedas. Nunc verò solutus es à præscripto termino. Quamobrèm huic homini per te iam liceat mentis esse cõpoti. Proiecit igitur eum ad pedes eius. Media verò nocte, cùm vir sanctus ad preces nocturnas exoluẽdas surrexisset, resiliẽs homo q̃ ve-

Vide quæ sit sanctorum hominum potestas.

vexabatur, cœpit pati: & dęmonium, quod in illo erat, clamabat: Venit hora. Exi, ferriuore, permitte mihi, vt recedā. Egressus igitur vna pòst hora Dei seruus, increpuit ipsum in nomine Domini Iesu Christi, atq; imperauit, vt discederet. Et statìm, proiecto ad pedes eius homine, quem vexârat, exiuit, & seruus ille relictus est sanus. Quē domina eius cùm suscepisset, magno cum gaudio domum suam se contulit, laudans Deum.

Mulier quædam serua, quæ dæmonium occultum habebat, beatum adijt Theodorum, vt ab eo benedictionem acciperet. Qui cùm acerbè aduersùs eam, vt aduersùs dæmone vexatam, adspiciens, Deum pro illa rogâsset, dæmon commotus statìm exijt, & mulier effecta est sana. Dæmoniaca liberat.

Quodam die tres ad eum accesserunt. Qui in eius cellula grauissimè vexabantur, cùm à Patriarcha Cyriaco eadem hora accersitus est. Quamobrèm beatus vir ire festinans, duobus præcepit, vt liberi essent, & statìm humì ad eius pedes, vt mortui, ꝓstrati sunt. Tertium permisit pati. Dæmon enim in illo existens, durus erat, & facilè expelli non poterat. Quarè vir sanctus fremens: Quoniam, inquit, sanctissimus Patriarcha noster accersiuit me, & in præsentia non possum id agere, quod ad te pertinet, sta hoc in loco, & torquere: neque hinc discede, donèc rediëro. Et hoc dicto, ad sanctissimum Patriarcham se contulit. Item duo alij.

Sergius autem, pius sanctissimæ Ecclesiæ magnæ Diaconus, & sanctissimi Patriarchæ familiaris, sororem habebat, quæ cùm triēnium cum marito vixisset, nunquàm concipere poterat. Vtrunque coniugem Sergius in vestibulo collocauit: &, cùm sanctus Christi seruus Theodorus à Patriarcha discederet, Iohannem Hypodiaconū eius comitem rogauit, vt illàc sanctum virum perduceret. Quod cùm esset factum, Sergius diaconus eos ad virum sanctum adduxit, & simul cum illis ad viri pedes prócidit, supplicans, vt eis liberos concederet. Quibus Sanctus: Non ad me, inquit, filij, sed ad Deum accedite. Verùm, cùm illi non desisterent obsecrare, vtriusque zonas accepit, atque inter illas vtrinquè collocatas, genibus flexis, Deum precatus est. Pòst autem zonas illis restituit, vt se cingerent. Et Dei gratia factum est, vt post nouem menses mulier filium pepererit. Cùm autem discessisset, Iohannem præmisit, vt videret, an vexatus ille extra præscriptos terminos esset egressus. Inuénit igitur eum in loco præfinito, & à terra suspensum. Sic autem clamabat dæmon: Opportunè aduersùm me, serue Dei, venisti, maiorem contra me gratiā assecutus. Ferre te ampliùs non possum, quoniam exuris me. Exeo per altissimum. Tantùm parce mihi. At Dei seruus pectus eius percutiens: Sæpè, inquit, mihi promisisti, & mentitus es: non parcam tibi. Tunc dæmon iureiurando ꝓmisit, se nocte illa, cùm in sanctissima magna Ecclesia precandi signū daretur, discessurum. Cùm igitur illi supplicium esset remissum, ad horam noctis præfinitam discessit. Impetrat partum fœminæ.

Et post aliquot dies, Theodori, diaconi sanctissimæ Dei genitricis, serua quædam, nomine Theodora, repentè à spiritu muto capta est. Cùm aūt dominus eius per Iohannem Dei seruo rem indicâsset, iussit, vt eam ad se adducerēt. Quæ cùm vexaretur atq; concideret, sublatam cōserui eius ad viri sancti pedes gestârūt. Et sex dierū spatio liberata est, atq; discessit incolumis.

Alia puella annorum octo, Deo dicata in magnæ Ecclesiæ monasterio, triennio muta permansit. Magistra igitur ipsius duxit illam ad seruum Dei, acerbè clamans, & cum lachrymis supplicās, vt ei sanitatem impetraret. Cùm igitur pro illa Deum obsecrâsset, ꝑcepit, vt quotidiè manè & vesperè ad se veniret. Quod illa cùm faceret, & ipse pro ea precaretur, quo die curanda erat, iussit, vt os aperiret: & appræhensa lingua eius, signo Crucis obsignauit, & tèr insufflauit, pręcipiens ei, vt deglutiret. Deiq; gratia statìm locuta est, magna inquiens voce: Deglutiui domine. Quarè turba, quæ adstabat, & rem videbat, diù clamauit: Domine miserere. Atq; ità puella cùm eius magistra, dimissa est incolumis. Signo Crucis, & trina insufflatiōe mutā puellam sanat.

Alia porrò mulier, quę decem annos sanguinis fluxu laborauerat, magno cū desiderio accessit, vt ab ipso benedictionē acciperet: allatoq; vnguēti alabastro, cū multam turbam vidisset circa ipsum, clàm accessit, vt vnguento pedes eius inungeret. Quo animaduerso, Dei seruus pedes ad se cōtraxit, & clamans, dixit ad eam: Desine mulier: qd facere conaris? Molesta mihi res est, quā moliris. Territa mulier, vnguentum

tum

tum illi tradidit, rogans, vt pro se Deum precaretur. Tunc vir sanctus ità precatus est: Dominus Iesus Christus, qui rerum occultarum cognitor est, precibus sancti Georgij martyris exoratus, secundùm fidem tuam id tibi, quod petis, elargiatur. Statimq; gratia Dei, sanguinis eius fluxus stetit. Quo mulier miraculo animaduerso, Deum laudans, cœpit rem omnibus indicare.

Oratiõe & aqua benedicta filiũ Imperatoris mundat à lepra.

Contigit, vt vnus ex filijs Mauritij Imperatoris, lepræ morbo laboraret: cui cùm medici nullam possent opem afferre, Imperator virum sanctum accersendum curauit. Qui in palatium, vbì puer iacebat, ingressus, & pro illo preces ad Deum fundens, aquam benedixit: cumq; illum adspersisset, reliquum aquę dedit, vt rursùm consper-geretur: & sancti viri precibus puer san⁹ effectus est. Imperatoris aũt & Augustæ precibus adductus, inter ipsos cõsistens, Deum pro illis obsecrauit: & cùm benedixisset eis, discessit in patriam, ad monasteriumq; peruénit.

Quidam paterfamiliâs ex oppido Alectoria, ferum bouem habuit, qui iugum detrectabat. Duxit igitur illum ad monasterium, & rogauit beatũ virum, vt signo Crucis bouem obsignaret, quô feritatem deponeret. Et cùm vir sanctus ad eum venisset, bos huc illuc caput mouens anhelabat: cuius ille cornua compræhendens, precatus est Deum, vt bos, feritate deposita, mansuesceret. Et signans eum, dixit: Præcipio tibi in Christi nomine, vt ab ira desistas tua, & subeas iugum in mansuetudine, quam tibi Deus tribuit, & domino tuo páreas. Cùm hæc dixisset vir sanctus, bos statìm iram feritatemq; deposuit: & cùm indè esset abductus, collum iugo facilè subiecit.

Signo Crucis, & imperio bestias feras mãsuefacit.

Mulier item quædam mulam habebat, quæ nec frenum, nec sellam admittebat, sed se pedibus sublatis erigẽs, mansuefieri nullo modo poterat. Hanc mulier duxit ad monasterium. cui vir sanctus, signo Crucis adhibito, dixit: Benedictus Deus, nè posthàc ampliùs fera peruersaq; sis, sed, freno suscepto, herã tuã insidẽtem admitte cum omni mansuetudine Ad hoc enim te Deus ministerium creauit. Et statìm illi mulier insedit. Neq; enim parére ampliùs recusauit. Idem & in equis, & in alijs animalibus studium est.

Cupiebat vir beatus aliquid ex gloriosi martyris Georgij reliquijs habere, & rogabat eum, vt se voti compotem faceret. Pius autem Aemilianus, Germiorum Episcopus, sancti capitis eius particulam, manusque digitum, & dentem vnum, aliamque particulam eius corporis habebat. Huic martyr apparuit, iussitque, vt eas seruo suo Theodoro reliquias in templum, quod sibi exædificârat, transferẽdas traderet. Misit igitur Episcopus nuncium ad beatum virum, qui eum nomine suo hortaretur, vt se ad precandum in templum sancti Archangeli conferret: cupere enim se illum salutare, optatasq; illi sancti martyris reliquias dare. Hac lætus pollicitatione, ex monasterio exijt, & in Germiorũ ciuitatem ingressus, in Archangeli templo precabatur. Amanter suscepit eum sanctus Episcopus Aemilianus, & in monasteriũ sanctæ Dei genitricis, quod vocatur Aligeres, perduxit. Eo tempore magna erat in Pesinuntium metropoli siccitas, & fruges ac fructus omnes exaruërant. Quamobrèm cùm incolę intellexissent, Christi seruum Theodorum apud Aemilianũ Episcopum diuertisse, celeriter ad eum oẽs cum clericis in sanctæ Dei genitricis templum conuenerunt permittenteq; Episcopo Aemiliano, in ciuitatem suam eum adduxerunt, vt, facta supplicatione, per eius preces è cælo pluuiam impetrarent. Procùl ab hac ciuitate sex passuum millibus erat hortus, quem magna locustarum occupârat multitudo, & totum propè deuastârat. Huius horti dominus cùm beatum Theodorum adesse intellexisset, processit illi obuiàm, & ad pedes eius prostratus, calamitatem in hortũ suum à locustis illatam indicauit. Cui vir sanctus: Abi, inqt, fili, & affer aquam in vase. Cucurrit ille, & è propinquo flumine aquam attulit. Quam Dei seruus, cùm benedixisset, dedit ei, dicens: Hac aqua quatuor horti tui angulos consperge, & dabit tibi Dominus id quod exoptas. Ad hortum reuersus homo, studiosè fecit, quæ vir sanctus præceperat. Cumque ad locum, quem primùm adsperserat, reuertisset, ne vnam quidem locustam reperit. Paulò pòst item inuisens, omnes planè locustas deletas inuenit. Quamobrèm cùm manus suas oleribus implêsset, currens ad beatum Theodorum miraculi effectorem contendit. Tunc autem obuiàm illi trium millium passuum à ciuitate processerat supplicatio. Cum illa igitur ingredientem sanctum virum olitor assecutus, prócidit ad pedes eius, eique olera, quæ in ma-

Vide mirã aquę benedictę virtutem.

manibus ferebat,obtulit,nuncians miraculum,quod factum fuerat. Beatissimus verò Georgius Metropolita, cum lætitia sanctum Theodorum suscepit, qui in diem sequentem supplicationem indicendam mandauit. Postridiè igitur manè,cùm vniuersa ciuitas in catholica Ecclesia sanctæ Sophiæ esset congregata, beatus Theodorus & Metropolita Georgius cum vniuerso populo supplicantes,ad venerabile sanctorum Angelorum templum extra muros conuenerunt : atque indè ad sanctam Sophiam reuersi sunt. Vbì cùm sanctus Christi seruus Metropolitæ rogatu sacrificâsset, omnesque sacra mysteria percepissent, nubibus contractum est cælum, & tanta pluuiæ copia in totam illam regionem descendit, vt aquarum fontes & flumina in tertium vsq; diem exundârint. Omnes igitur lætitia pleni, Deum collaudabãt, qui serui sui precibus motus,misericordiam suam ostẽdisset. Metropolita aũt & populo comitãte,S. Theodorus illinc discessit: & cùm ad Episcopum Aemilianum venisset, ab eoq; optatissimas sancti martyris Georgij reliquias accepisset, ad sanctum monasterium suum cum gaudio reuersus est. Impetrat à Deo pluuiã

Illis diebus Cadosiæ Episcopus ad eum in lectica vectus est, qui manûs dolore, & articulorum oĩm solutiõe laborabat : nec manibus suis ori poterat cibum admouere. Hic in Archangeli templo ad beati Theodori pedes ꝓstratus, magna voce, Miserere, inqt, meî, serue Dei altissimi:& me quoq; tuorum fac miraculorũ participem. Scio eñ Deum tibi, quæcunq; poposceris, largiturum. Cùm aũt Christi seruus illũ esse Episcopum intellexisset,ægrè tulit eam adorationem, & eum fecit excitari: precationiq; incumbens,orabat Deum, vt morbum eius expelleret. Absoluta aũt precatione,iussit,vt dextera parte templi sancti Georgij martyris collocaretur,ad sancti martyris Platonis oratorium,vbì & cellula eius sita est. Sic autem Episcopum est allocutus : Bono sis animo,magne domine. Dei enim benignitate confisus,te breuì à morbo liberatum iri spero. Et cùm oleo benedixisset,dedit ei,vt eo se vngeret. Duarum igitur hebdomadum spatio conualuit Episcopus,è monasterioq; discessit, ambulans,& saliens,& laudans Deum. Episcopi morbũ articularem sanat.

Clericus quidam, nomine Salomon, ab immundo spiritu vexatus,ad sanctissimũ virum accessit cum vxore sua, quæ ipsa quoq; pariter vexabatur. Hi quotidiè benedictiõem eius accipientes, à spiritibus immũdis breui temporis spatio liberati sunt: vt ex depicta tabella, quam in vestibulo templi Archangeli,vbì dormiebant, testem miraculi reliquerunt,intelligi potest. Nota de picta tabella.

Quidam è Salmania vico grauiter ab immundo spiritu vexatus, ad monasterium se contulit:quem vir sanctus,propter dæmonis importunitatem,in angustam cellulam conijci mandauit: & illuc se quotidiè ad precandum conferebat. Quamobrèm duarum hebdomadum spatio liberatus,discessit. Accidit, vt eodem tempore regio illa vniuersa fame laboraret. Monachi igitur & pauperes ægroti,consumptis omnibus cibarijs, magnis in angustijs versabantur. Erat autem Quadragesimæ tempus: quo quidem tempore beatus vir in Dei genitricis monasterio quietem & silentium obseruabat. Biduò igitur ante Ramos palmarũ Dionysius horrei custos ad eum vénit,eiq; se ne pro monasterijs quidem, nedùm pro multitudine alenda, cibos habere nunciauit. Palmarum enim die è cellula sua solitus erat exire,& biduo illo ingens multitudo conueniebat. Abi, inquit beatus Theodorus,in horreum, & farinæ reliquias ex arcîs in vasculum collige,& affer ad me. Quod cùm ab illo factum esset, vir sanctus Deum precatus est, vt victui necessaria monasterijs suis suppeditaret. Absolutaq; precatione : Accipe, inquit,frater farinę vasculum, & illud super altare sanctissimę Dei genitricis impone:& Deus nobis cibaria subministrabit.Fecit ille,quod vir sanctus præceperat. Postridiè verò quidam viri pij ex longinquis regionibus triginta naues Cyprias farina onustas aduexerunt. His & alijs innumerabilibus rebus admirandis,quibus,tanquàm floribus & margaritis, quotidiè sanctus coronabatur, magnæ ab omnibus gratiæ agebantur Deo,multiq;,relicto mundo, iugum monasticum nôn solùm in eius monasterijs,sed etiam alijs in locis suscipiebant. Itaq; verba illa Euãgelica implebantur: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona,& glorificent patrem vestrum qui in cælis est. Multi fiunt monachi. Matth. 5.

Quoniam igitur & hic vir,quemadmodùm Apostolus Paulus,corporis afflictionibus erat obnoxius, non alienum erit, vt ad vtilitatem nostram eas persequamur,

nè, quotiès in eiusmodi morbos & calamitates incidimus, animis concidamus: præsertim cùm Deus nobis ea ratione præmium paret: & idcircò viris iustis orantibus, vt à miserijs liberentur, nonnunquàm aduersetur, & dicat: Sufficit vobis gratia mea: nam virtus mea in infirmitate perficitur. Vt igitur in hoc sancto Christi imitatore, Dei virtus per infirmitatem perficeretur, corpus eius vulnere affectum erat: quod si quādò per se cicatricem obduxerat, indumēti asperitate rursùm exulcerabatur. Hoc ille vulnere ad obitū vsq; laborauit, sibiq; illud à Deo fuisse datū dicebat, vt ei assiduè gratias ageret. Oculorum item morbo singulis annis æstatis tempore per sesquimēsem laborabat, & maiorem in modum gratias agebat Deo. Impediebatur tamen, quô minùs turbas posset suscipere. Quamobrèm diuinitùs incitatus, ad templum Dominæ nostræ Dei genitricis, quod est Sozopoli, constituit proficisci. Diuinum enim munus, quod illic est, iampridèm videre concupiërat. Cùm igitur ad pontem, qui Tantaëndia dicitur, peruenisset, Phentinus quidam caupo obuiàm illi misit, qui eum rogarēt, vt in hospitium suum ingredi vellet, sibiq; benedictionem suam relinquere. Iacebat em̃ semimortuus multo iam tempore, & facies eius post tergum erat distorta. Ad eum igitur sanctus Theodorus ingressus, causam quæsiuit, quamobrèm id ei contigisset. Cui ille respondens: Cùm essem, inquit, extra diuersorium, vénit canis q̃dam niger, & corā me hiauit: quamobrèm ego quoq; inuitus idem feci. Cumq; ipse statìm euanuisset, ego in febrem íncidi, faciemq; distorsi. Verùm si tu, serue Dei, aliquid potes, adiuua me. Nam cùm & greges armentaque mea interirent, posteaquàm tu pro me preces fudisti, nę vnum quidem animal perijt. Hęc ille cùm dixisset, pro ipso precatus DEVM beatus vir, tèr in eius faciem insufflauit: & aquæ benedicens, dedit ei: Accipe, inquiens, & hac te aqua consperge. Quod enim vidisti, dæmonium erat. Sed in Christi nomine, cùm reuertemur à precatione, te sanum & incolumem inueniemus.

2.Cor.12.

Vulnus habet perpetuum.

Aquæ benedictæ vis.

Egressus igitur è diuersorio, itinere suo progrediebatur: cumque ad Amorium ciuitatem appropinquâsset, salutaris eius aduētus omnibus innotuit: & ciues vniuersi supplicantes, obuiàm illi extra muros processerunt. Et oblatus est illi puer à patre, pedibus adeò distortis, vt nullo modo posset incedere: qui, sancto viro Deum obsecrante, curatus est. Et eccè vir quidam illustris ex eadem ciuitate, nomine Iohannes, filium suum duodeuiginti annos natum, qui triennio paralyticus iacuerat, ad virum sanctum gestandum curauit, & multis cum lachrymis rogauit eum: Miserere, inquiens, istius infelicis & calamitosi, serue Dei, & Deum pro illo deprecare, vt à morbo eum curet, & incolumem mihi largiatur: aut certè celerē illi ex hac vita exitum tribuat, nè videam ipsum tam miserè à morbo consumi. Quomodò, inquit sanctus Theodorus, in morbum hunc íncidit? Cui ille respondit: Cùm ad venandum profecti essemus, in leporem hic miser incurrit: quem cùm iaculo transfixisset, in paralysim íncidit, eaque triennio iam laborat. His auditis, Christi seruus iussit, eum Anastasij viri pij domum portari, & in oratorio sanctissimæ Dei genitricis, vbì erat ipse mansurus, constitui. Mox in vrbem ingressus, totam supplicando lustrauit. Cùm autem ad catholicam & primam ciuitatis Ecclesiam esset peruentum, obuiàm illi factus est Episcopus: longiùs enim cum populo obuiàm procedere propter valetudinem non potuerat. Quamobrèm & ipsius Episcopi rogatu, sacrificium obtulit sanctus Theodorus, & populo benedixit: discedensque, Anastasij domum extra muros se contulit: & in oratorium Dei genitricis ingressus, adolescentem illum paralyticum iacentem inuénit: cumque benedixisset oleo, faciem eius, & manus, & pedes, & reliqua omnia corporis eius membra dissoluta inunxit, & sic eum allocutus est: Tibi dico, adolescens, in nomine Domini nostri Iesu Christi surge, & sta sanus, nè propter te pater tuus doleat. Cumq; ille caput sustulisset, manum ei vir sanctissimus porrexit, & excitauit: precibusq; super ipsum adhibitis, sanum patri reddidit.

Cur[illegible] paraly[illegible] cū oleo benedicto.

Cùm in Dei genitricis templum esset ingressurus, eccè quidam alius paralysi laborans propter dæmonem, qui ipsum occultè multis iam annis vexabat, eadem hora surrexit, cœpitq; ab immundo spiritu vexari, & Dei genitricis seruo, cui ab ea miraculum hoc seruatum fuerat, occurrens atq; vociferans: O vis, inquit, Cur venisti huc, ferriuore, cum Georgio Cappadoce, vt me torqueres atq; configeres? Tot annis latui, & per te nunc indicor. Tunc omnes spectatores obstupuerunt. Beatus aūt vir

vir ſpiritum immundum increpans,ſigno Crucis & precibus adhibitis, paralyticum curauit. Et in ſanctiſſimę Dei genitricis Marię venerabile templum ingreſſus,vbì diuino munere oleum manat, manibus in Crucis ſpeciem extenſis precans, oculos in admirabili imagine defigebat, cùm oleum diuino nutu efferueſcens, in oculos eius inſilijt, eosq; conſperſit. Quamobrèm omnes,qui diuinum illud teſtimonium adſpiciebant,dixerunt: Verè magnus eſt hic Dei ſeruus. Cùm autem de eius aduentu beatiſſimus Epiſcopus Zoilus intellexiſſet, ſtatìm honorificè duxit eum in Epiſcopium ſuum,amiceq; tractauit. Itē alium ſigno Crucis & precibus.

Poſteà verò,quàm diebus quadraginta precibus incubuit,relicta Sozopoli,ad vrbem Amorium appropinquabat: vbì ſaliens obuiàm illi proceſſit puer, qui diſtortis iam pedibus exiſtens,ab eo benedictionem acceperat,& Dei gloriam,quæ in ſe extiterat,nunciauit. Die verò ad veſperam inclinante,vrbem ingreſſus, apud virum illuſtrem Iohannem,cuius filium paralyticum precibus curauerat,diuertit. Et poſtridiè manè diſcedens, in Germiorum ciuitatem ad Epiſcopum Aemilianum peruénit: à quo dimiſſus,ad monaſterium ſuum proficiſcebatur. Cumque ad prædictum pontem veniſſet,audito Phentinus eius aduentu, proceſſit illi obuiàm ſanus & laudans Deum,qui ſe ſerui ſui precibus à tali periculo liberâſſet: animiq; grati munus obtulit equum ex armento ſuo.

Cùm igitur vir pius & ſanctus ad monaſterium perueniſſet, duæ claræ mulieres è metropoli Epheſo cum lecticis & magna ſupellectili ad eum ſe contulerunt. Erat vni ex illis filius annorum viginti, Andreas nomine, mutus: Alteri autem filiola annorum octo paralytica. Hæ fœminæ cum filijs & domeſticis ſuis ad ſancti viri pedes procidentes, magna voce multisq; lachrymis ſupplicabāt,vt filijs ſuis ſanitatem largiretur. Quibus Chriſti ſeruus Theodorus præcepit,vt ſurgerent. Et cùm precatus eſſet Deum,iuſſit,vt dies aliquot ibì manerent. Quadam autem die à pſalmis canendis circiter horam nonam de more egreſſus,vt populo benediceret, eumque dimitteret,puellulam iacentem inuénit:& accedens, ſignauit eam, & Deum obſecrauit: ab eaque recedens,ad altaris introitum aſſcendit,& populo benedixit, & puellæ paralyticæ præcepit,vt ad ſe veniret. Quę repentè,ſolutis diaboli vinculis,ſurrexit & ad eum vênit. Turbæ verò adſtantes, cum matre puellæ pro tali miraculo cum lachrymis gratias agebant Deo. Atque ità mater accedens, filiolam ſuam è manu eius ſanam accepit. Quinetiam adoleſcentem mutum beatus Theodorus cùm ſignâſſet, dixit matri eius, vt cum alijs diſcederet: fore enim,vt in ipſo itinere loqueretur. Suſcepta igitur viri ſancti benedictione ,in ciuitatem ſuam omnes rediêrunt. Et paulò pòſt quidam ab illa veniens ciuitate,adoleſcentem locutum eſſe nunciauit. Itē alios ſigno Crucis & oratione curationes facit.

Oppidi Sandi presbyter nomine Florentius, habebat fratris filium, cui cancer os exedebat. Eo igitur ſuper iumētum ſuū impoſito, magno ſtudio ad monaſterium contendit,& ad beati viri pedes prócidens ac lachrymans,ſupplicabat,vt pueri morbum,cui nulla medicorum remedia proderant,curaret. At ille,fuſis precibus,locum morbo exeſum contrectans,tèr in os eius inſufflauit,& aquā,cui benedixerat,dedit, vt ex ea acciperet:& ſtatìm cœpit morbus eſſe leuior. Et cùm egreſſi eſſent è monaſterio,priuſquàm domum peruenirent,prorsùs euanuit.

Cùm totius populi ſupplicatio, poſt Domini noſtri Ieſu Chriſti reſurrectionem die ſabbati,vt quotannìs fieri ſolet,ad monaſterium conueniſſet,erat in loco demiſſo lebes ebulliens iuxta viam. Peracto autem ſacrificio, cùm vniuerſus populus ad epulas properans,è monaſterio egredi feſtinaret, puer è templo ſancti martyris Georgij exiens, diabolo impellente, in lebétem feruentem íncidit. Accurrentes autem parentes, pedibus eum indè extractum,in templū ſancti martyris,vbì vir ſanctus populo benedicebat, intulerunt, & ſemimortuum ad eius pedes cum lachrymis depoſuerūt. Tum Dei ſeruus puerū iuxta ſanctū altare collocauit,&, inclinato capite, pro ipſo precatus eſt Deū. Et cùm illū oleo ſemper ardentis lucernæ inunxiſſet, Dei gratia excitauit, & ſine vllo detrimēto parentibus incolumem reddidit.

Fortè cum ſupplicatione monaſterij ſancti Theodori ex Briania præfectus Anicetus venerat. Hic cùm id,quod puero contigerat,audiuiſſet,cumque ſanum & nulla in parte combuſtum adſpiceret,lebétis aquam eſſe frigidā exiſtimauit. Itaq; cùm eadem hora ſupplicādo illàc iter faceret,manum in lebétem iniecit,vt cognoſceret,

vtrùm aqua calida esset, an frigida:& statìm man⁹ eius exarsit. Cùm igitur beatus vir peracta supplicatione,populo benediceret,cumq; dimitteret, accessit ad illum Anicetus,& manum ostendit,obsecrans,vt eam signo Crucis obsignaret. Cui subridens S.Theodorus: Crede,inquit,frater,& manum,quam in lebétem vltrò cōiecisti, Dñs curabit. Signo aũt Crucis adhibito, Anicetus dolore leuat⁹ est,& sanus discessit,laudans Deum ob ea,quæ audiërat & viderat.

Magna vis sanctæ Crucis.

In oppido Sandi quidam paterfamiliâs,nomine Eutolmius,arcam suam cupiebat ampliorem efficere. Angustior enim erat, quàm vt frugum posset copiam capere. Porrò collis quidam adiacebat, in quo multa inerant dæmonia. Cùm igitur vndiq; arcam amplificans foderet,etiam collis ipsius lapidem amouit:vndè immundi spiritus exeuntes,greges & armenta,atque etiam homines inuadebant & excruciabant. Ex ijs autem clamabant nonnulli, se ideò vexari, quoniam collis ille fuisset effossus. Incolæ igitur,calamitate sua perspecta,& existimantes id propterea contigisse,quòd Eutolmius indè pecuniam sustulisset, ex eoque fore, vt Loci præfectus Euphrantas aduersùm se,tanquàm eius criminis reos,veniret, contra Eutolmium impetum fecerunt,comminantes ei,se illum, vtì totius perturbationis authorem, cum vniuersa eius familia combusturos. Quo tamen tumultu per viros senes & graues sedato,ad sanctum Christi seruum nuncios miserunt,qui supplicarent, vt ad oppidum proficisceretur,& tot molestijs & calamitatib⁹ incolas liberaret. Profectus est cum illis beatus vir,& cùm ad locum effossum peruenisset,dixit eis: Confidite filij: neque enim hoc in loco id,quod suspicamini,factum est. Quod vt faciliùs intelligatis,altiùs effodite. Paruërunt illi,& nihil prorsùs inuenerunt. Postridiè verò supplicationem indixit:& cùm locum vniuersum,illis etiam, qui vexabantur,comitantibus, lustrâsset, ad collem effossum peruénit:vbì cùm preces,inclinato capite,fudisset, omnes spiritus immundi,qui in animantia & diuersa loca introiërant,illuc rediêrunt. Obsecrās aũt Deum & pro hominibus illis, qui vexabantur, spiritus immundos increpuit: & Domini Iesu Christi inuocatione depulsos,adiuuãte Spiritu sancto, ibì eos inclusit, Et cùm lapidem emotũ reposuisset,fossamq; cōplêsset, almæ Crucis signũ imposuit, totamq; noctem psallens & laudans Deum,illic transegit.

Dæmones expellit.

Postridiè autem,peracto sacrificio, cùm ad monasterium redire vellet,accesserũt ad eum principes oppidi Permetaniæ, & ad pedes eius ꝓstrati, cum lachrymis rogârunt,vt etiam in oppidum suum ingrederetur, quoniam illic quoquè, cùm ex quodam loco tabula esset sublata, multi dæmones egressi, sex viros & septem fœminas inuasissent. Discedens igitur Christi seruus Theodorus,cum illis profectus est. Verùm cùm ad Acantium oppidum appropinquaret,dæmonum,ad quos ejiciendos ꝓficiscebatur,opera factum est,vt iumentum,quo vehebatur, concideret,& ipse è tergore ipsius delaberetur, & duo acuta ligna in ventrem eius defixa sint, tripliciq; vestimento conciso,carni sic inhæserit,vt sanguinis multum effluxerit. Panno igitur lineo in plagam iniecto,iumentum rursùs conscendit,& ad comites subridens: Verè, inquit,filij,Dei nos auxilium protegit aduersùs dæmones, qui nos iniuria conantur afficere. Cùm autem in oppidum peruenissent, putabant comites eius, eum propter graue vulnus,quod acceperat,ægrotaturum. At ille Spiritûs sancti gratia confirmatus, tanquàm ferrea statua,noctem illam DEVM laudando insomnis transegit. Postridiè igitur oppidum supplicando lustrauit, iussitq; tabulam in locum suum reponi:& illuc ipse quoquè cum supplicatione accessit:inuocatoq; sanctæ atque eiusdem essentiæ Trinitatis nomine, spiritus, à quibus homines vexabantur,eiecit:& omnes, qui indè abiërant,coëgit,atque ità relegauit in eo loco,vt nemini ampliùs iniuriam facerent. Habebat enim & magnum Christi martyrem Georgium sibi opitulantem, cuius auxilio iam indè ab ipsa pueritia fultus fuerat. Cùm igitur sanctæ Crucis signo locum obsignâsset,indè cum comitibus discessit,& ad monasterium reuersus est. Misit etiam Epistolam ad Euphrantam principem,cohibuitque impetum eius,docens, non inueniendæ pecuniæ gratia, sed astutiæ satanæ locum illum fuisse effossum: domumque dimisit eos,qui se ex oppido Sandi fuerant comitati.

Vir sanctus grauiter sauciatur.

Locũ sanctæ Crucis signo obsignat.

Aliàs item cùm in eiusdem oppidi Sandi regione vites à locustis deuastarentur, & in oppidi Permetaniæ regione vites item à vermibus exederent, vir sanctus eas ꝓsentia sua precibusq; deleuit ad gloriam Christi Dei nostri,eam ipsi gratiam elargien-

entis. In * Eueraënsium oppido cùm agricola quidam, nomine Timotheus, collem quendam, seu pecuniæ reperiendæ gratia, seu aliam ob causam suffoderet, magna spirituum immundorum multitudo sic incolas inuasit, vt complures ex illis tum viros, tum fœminas, tum pueros vexarent. Quamobrèm Euphrantas, qui tunc Ancyranorum metropoli præfectus erat, agricolam illum compræhendi iussit, & quosdam etiam ex illis, qui vexabantur, virgisque cædi. Verùm ij magno clamore precabantur, nè se pluribus verberibus afficerent: dimissi verò, maiores tumultus excitabant. Congregati enim, primùm Timothei, q mali author extiterat, villam succenderunt: deindè conquirebant eum, vt occiderent: & aliorum item villas exurebant. Quicquid autem in suis inueniebant, deuorabant ac dissipabant, & supellectilem cōfringebant. Quòd si quis eos vellet cohibere, malè ab illis mulctabatur. Neque verò homines solùm ab ipsis dæmonibus vexabantur, sed etiam animalia rationis expertia partìm interficiebantur, partìm reddebantur fera & intractabilia. Quinetiam regionis fines obsidentes, magnum iter facientibus detrimētum afferebant. Cùm igitur tota illa regio in his calamitatibus versaretur, pauci patresfamiliâs, qui sani permanserant, cum clero ad monasterium confugerunt, supplicesque se ad viri sancti pedes abijcientes, obtestabantur, vt infelix oppidum suum ex tot miserijs eriperet. Horum precibus exoratus vir sanctus, cum ipsis profectus est. Obuiàm autem illi prodiērūt omnes oppidani, tum animo valentes, tum à dæmonibus vexati, à quibus beatus vir contumelijs afficiebatur. Cùm autem in sancti Archangeli Ecclesiam esset ingressus, totam noctem hymnis precibusque transegit, Deum clementem obsecrans, vt ab hominibus & iumentis, totiusque regionis finibus dæmonum multitudinem in locum, vndè exiērant, compelleret. Manè verò populus vniuersus ad eum concurrit: & eorum, qui vexabantur, spiritus clamabant, sibi ab eo vim afferri, vt qui contra ipsos venisset, & Deum precaretur. At vir diuinus eos increpans, & diuina confisus gratia, tanquàm pueros castigans, & in seruitutem redigens, imperabat eis, vt in locum, vndè exiērant, reuerterentur, ibique sine cuiusquam iniuria permanerent. Et quoniam illuc ipse tum propter infirmam valetudinem, tum propter nimiam vigiliam proficisci non poterat, vni ex fratribus presbytero, nomine Iuliano, qui cum ipso erat, mandauit, vt nomine suo iret, & ad collem illum clerum duceret supplicantem, Euangeliumque super homines vexatos legeret. Cumque Iulianus, sibi vt ignosceret, precaretur: nihil enim profuturum aiebat, nisì ipse accederet: indignatus vir sanctus, eumque, vt contumacem & incredulum repræhendens: Celeriter, inquit, supplicationem educito, & esto obediens ac fidelis, & non incredulus. Deus ei͂m illis omninò misericordiam suam & sanitatē, etiam me absente, largietur. Cùm igitur omnes ad collē cum supplicatiōe ꝓfecti essent, & Euangeliū recitarent, ipse mansit in Ecclesia, Deum obsecrans pro omnium curatione. Quamobrèm spiritus, qui circa collem erant, vociferabātur se precationibus viri sancti cōuinci & superari. Item illi, q vel homines, vel iumēta vexabant, vel loca finitima obsidebant, illuc, tanquàm ab angelicis virtutibus, coacti atq; compulsi sunt. Et dum Euangelium pronunciaretur, oēs cum vlulatu, proiectis hominibus, in tumulū illum reuersi sunt, Saluatoris nostri Dei virtute per serui sui preces ità rem moderāte. * Obstrusa igitur tumuli fossa, oēs cum supplicatione ad Ecclesiam rediērūt: peractoq; sacrificio, cùm vir sanctus in eo loco, precibus fusis, Crucē collocâsset, ab incolis ad monasteriū reductus est. Deiq; gratia factū est, vt illi dęmones, neq; in homines, neq; in animalia rationis expertia, quicquam ampliùs egerint.

Totam noctē hymnis precibusq; transigens, dæmones compescit.

* Obstructa

Crucē contra dęmōes collocat.

Rursùm cōtigit, vt, cùm in eiusdem oppidi regione esset arca quædam, & vas cum tabernaculis veterum Græcorū virorum, quę à dęmonibus obseruabantur, quidam ipsius loci dn̄i arcam aperuerint, & fastigium siue operculum eius in oppidum ad excipiēdam aquam importârint. Quapropter dęmones, & homines & animalia & loca quędam finitima, rursùs occupârūt. Ciues igitur interìm Dei seruum adduxerūt, q precibus suis & homines, & animalia, & loca finitima ab immundis spiritibus liberauit, & spiritus ipsos eodèm, vbì erāt, cōpulit: nec permisit, vt arcę fastigium ipsis, vt flagitabant, redderetur: sed voluit, vt aquę vsui deseruiret: quemadmodùm nunc itē est pro monumento miraculorum ipsius.

Cùm Bunam, & Peton, & Hyniam, loca quędam finitima, cantharorum multitu-

do sic opprimeret, vt oēs agrorum fruges interciperet, incolarū precibus exoratus, ad ea loca se cōtulit, & cùm pro illis Deum obsecrâsset, statìm oīs illa cantharorum multitudo deleta est. Atq; eiusmodi qdem miracula diuersis in locis ab ipso sæpè facta sunt ad gloriam Saluatoris Christi Dei nostri, qui gratiam hanc viro sancto largiebatur.

Cantharos extinguit.

Antequàm Mauritius Imperator occideretur, cùm in Dei genitricis monasterio vir sanctus præfinitum psalmorum numerum legeret, in sanctuario recèns exædificato lucerna, quæ semper ardet, extincta est. Quapropter vni ex fratribus annuit, vt eam accenderet. Sed cùm statìm rursùs extincta esset, frater redijt, & cum precibus eam iterùm accendit. Repenteque rursùs extincta, vir sanctus illum repræhendens, tanquàm ineptè id fecisset, accessit ipse, & manu sua illam accendit. Sed cùm ille adhuc staret, similiter rursùm extincta est. Tunc fratribus omnibus congregatis, seuerè locutus est ad hunc modum: Signum hoc, fratres, non simpliciter, mihi credite, nec temerè contigit. Vos ergò diligenter explorate, quid egeritis, & in conspectu Dei peccatum vestrum cōfitemini. Licèt enim vos illud celare conemini, Deus ipse patefaciet. Cùm autem fratres sibi nullius esse culpæ conscios respondissent, ad obsecrandum Deum accessit, vt sibi rem indicaret. Cumque, re diuinitùs patefacta, tristis esset, & cum gemitu diceret: Verè tu, Esaia, naturam hominum expendisti, cùm diceres: Omnis homo fœnum, & omnis gloria hominis, tanquàm flos fœni. Aruit fœnum, & flos eius décidit. Et cùm hæc ipse loqueretur, fratres rogabant eum, vt rem omnibus patefaceret. Quibus cùm præcepisset, vt nemini rem indicarent, prædixit eis, quo mortis genere Mauritius Imperator esset interiturus. Fratribusq; meritò id illi euenturum respondentibus, ob ea quæ improbè gessisset: Sic ipse quidem, filij, inquit sanctus Theodorus, morietur: sed post eum multo deteriora cōtingent, quæ hæc ætas non expectat. Paucis igitur pòst diebus interfectus est Mauritius Imperator: & imperio potítus est Phocas. Qui cùm in Orientem misisset Domitium consobrinum, vt exercitum duceret aduersùs Persas, qui regiones nostras vastabāt & prædabantur: is aūt Domitius de hostium impetu, qui Cappadociam vsq; peruenerant, deq; Sergij patricij Imperatoris propinqui interitu intellexisset, magno in mœrore & metu versabatur, nec iter susceptum audebat perficere.

Esa. 40.

Mauritij Imperat. cædes.

Audita igitur serui Dei fama, ad eum se in monasterium contulit, seque ad eius pedes abijciens, supplex rogabat, vt pro se Deum precaretur, vt scire posset, quid sibi agendum esset: in dubio enim se propter hostium incursum versari. Respondens illi Dei seruus: Abi, inquit, fili, in nomine Dei, & susceptum iter perfice: incolumis enim ad exercitum peruenies. Verùm cùm in acie stabis aduersùs Persas, & prælium inibis, in magno discrimine versaberis. Sed commendo te Deo, & sancto eius martyri Georgio, vt te à periculo integrum conseruet. Cùm igitur te periculum premet, memor eris huiusce precationis, & Deus te à periculo eripiet. Hæc & alia multa tempori congruentia locutus, benedixit ei, atque abire permisit. Peruénit igitur incolumis ad exercitum, vt vir sanctus prædixerat. Cumque, inito cum Persis certamine, insidijs peteretur, magnoq; esset in discrimine cum vniuerso exercitu, meminit verborū sancti viri, cuius precibus Deo fuerat commēdatus. Et pedes in cannetum ingressus, delituit, atq; ità periculo sese subduxit: collectoq; exercitu, in Romanorum loca se contulit, & ad Imperatorem peruénit. Quo quidem in itinere virum sanctum inuisit, & magna cum fide ad pedes eius prostratus, gratias egit Deo, qui se precibus ipsius è tanto periculo eripuisset. Et confessus est, omnia, quæ beatus vir prædixerat, contigisse. Solenni igitur Dominico die celebrato, & suscepta viri sancti benedictione, ad regiam vrbem profectus est: & ex eo tempore magna in veneratione habuit beatum Theodorum, & sanctam eius mansionem: & semper cùm ab Oriente ad regiam vrbem iter faceret, ad sanctum virum diuertebat, multaq; munera eius mansioni, & sancti Georgij templo & oratorijs relinquebat.

Prædicit futura Domitio.

Vénit quidam vir ab vrbe regia, nomine Phocas, qui intestino quodam morbo grauiter laborabat, assidueq; multum sanguinis ex ore & ventre emittebat, neq; stare, neq; iacere valens. Hic virum sanctum nactus in monasterio sanctissimæ Dei genitricis, prócidit ad pedes eius, obsecrās, vt pro se Deum precaretur, vt à tanta se miseria liberaret. Multa enim se medicorum remedia frustrà expertum esse. Præcepit au-

autem vir sanctus, vt in sanctissimo Dei genitricis oratorio maneret. Et manè dixit illi: Nunc, fili, abi in pace. Ipse verò cum clamore cœpit dicere: Itáne, pater, me, qui tam longinquis è locis ad te véni, dimittis incuratum? Aegroti omnes, qui ad te confugiunt, recedunt sani, & ego solus miser negligor? Non discedam profectò ex hoc loco, nisi à morbo líber. Obtempera, inquit beatus vir, fili, & cum fide proficiscere. Preces enim tuæ acceptæ sunt. Nec longè hinc abiêris, cùm integram morbi curationem senties. Quòd si totum vitæ tuæ tempus hîc consumpseris, nullam propterea, mihi crede, leuationem accipies. His ille auditis, multis cum lachrymis clamans: Nôui, inquit, serue Dei, quòd me persequeris, vt indignum, qui hîc maneam & curer. Eccè discedo, vtì iubes. Tu saltem Deum, quem purè colis, pro me roga, vt sanus reuertar domum. Abi, inquit vir sanctus, fili: spero enim, Deum breuì misericordiam tibi suam ostensurum. Cùm igitur indè egressus, ad Siberis fluuij pontem appropinquâsset, naturali necessitate coactus, è lectica descendit: &, quemadmodùm illi, q, haustis medicamentis, purgantur, fœtidum corporis onus cum morbo deposuit: nũciumq; misit ad seruum Dei, qui curationis munus sibi diuinitùs datum indicaret, peteretq;, vt sibi p eum liceret reuerti, quô Deo gratias ageret. Respõdit beatus Theodorus, vt Deum animo laudaret. Quamobrèm ad regiam vrbem Deum laudans reuersus est.

Alius quidã Sebastæ ciuitatis gubernator oculis captus, ad virum sanctum in monasterium vénit. Et cùm intellexisset, eum esse in inferiori monasterio sanctissimæ Dei genitricis, ab vno è comitibus ductus, humì prostrauit se, & lachrymans Deum precabatur. Quem cùm vir sanctus, qui tunc præfinitum psalmorum numerum in Dei genitricis oratorio persoluebat, ità precantem adspexisset, fratribus, qui secum erant: Vir, inquit, ille obtinuit id, cuius gratia profectus est: fidem enim secum attulit. Fides autem valet plurimùm. Cùm autem ingressus, se ad sancti viri pedes supplicem abiecisset, petens videndi facultatem: Deus, inquit beatus Theodorus, tibi profectò tribuet, quod flagitas. Biduum hîc mane cum tuis comitibus, teque itineris labore fessum recrea: posteà verò discedes. Tertio igitur die cùm illi benedixisset, præcepit, vt abiret. At ipse supplex & lachrymans: Obtestor te, inquit, vir sanctissime, per Deum, qui tibi largitus est munus curationum, nè me ità cęcum dimittas, nè ciuibus meis labor & supplicatio mea inanis fuisse videatur. Hæc & alia multa magna voce cùm diceret: Crede mihi, inquit vir beatus, non erit inanis labor tuus. Preces enim tuæ susceptæ sunt à Deo. Et celeriter, si discesseris, recipies vidẽdi facultatem. Quòd si recusaueris obtemperare, cæcus permanebis. Hoc ille audito, discessit, & in oppido Araunia, quod quinque millium spatio aberat, diuertit. Manè verò, cùm sibi manus & faciem ablueret, adspexit, & cœpit Deum collaudare. Cumque ad virum sanctum reuerti vellet, nec sine eius permissu auderet id facere, misit vnum è comitibus suis, qui rem illi nunciaret, peteretque, vt sibi per eum reuerti liceret. At vir sanctus illi iussit significari, vt in pace iter suum conficeret, & Deo gratias ageret. Sanus igitur in patriam reuersus, per quosdam, qui ad sanctum Theodorum se conferebant, salutem ei nunciauit, & Deo gratias egit.

Cæco visus reformatur.

Nauiculator quidam, nomine Theodorus, cùm è Callensium Ponti mercatu nauigaret, à dæmone vulneratus est, & ad virum sanctum se contulit: quem cùm in inferiori sanctissimæ Dei genitricis monasterio reperisset, ad pedes eius prócidens, plagam illi suam ostendit. Spiritus erat nobis conspicuus sub corporis cute, tanquàm mus. Cui vir sanctus cùm manum imposuisset, aufugiẽs per eius membra cursitabat. Sed vir sanctus cùm illum in brachio, nè cursitaret, conclusisset, homini iussit, vt in ipso diuerteret monasterio, seque itineris labore fessum recrearet. Mox autem, precibus adhibitis, brachio Crucis signum imposuit, expulsoque dæmone, liberum dimisit.

Dæmonem crucis signo abigit.

Antipater ex Aeantium oppido procurator, & Demetrius presbyter pietatis studiosissimus ex oppido Silindicomensi, & Aetius ex oppido Alectoria procurator, viri præclari, ad sanctum Theodorum, cùm esset in mulierum monasterio sancti Christophori, sese contulerunt. Tunc autem ille cœnabat: quamobrèm ipsos quoquè vocauit ad cœnam. Porrò cùm sine operculo lebes esset, dæmonis opera factum est, vt chlorosaura in olera, q̃ coquebant, incideret. Cumq; minister olera apposuisset, eaq; omnes, adhibita viri sancti benedictione, comedissent, præcepit ministro vir beatus,

si quid adhuc olerum reliquum esset, vt illud apponeret. Quod cùm ille fecisset, & ipsi comederent, chlorosauram offenderunt, eaq; cognita, cœperunt clamare: Perimus, pater sancte, perimus. Quidnam egimus? Chlorosaura enim est serpens venenatus. Cùm igitur conquererentur & dolerent, quòd vxores & liberos non essent ampliùs visuri, dixit eis Christi seruus: Nè timeatis, filij. si enim Deo creditis, & mihi credite humili seruo eius. Nihil omninò detrimenti accipietis. Qui enim ab Elisæo propheta inuocatus est Deus, cùm mors esset in olla, idem vera pollicetur: Et si mortiferum, inquiens, quid biberitis, non vobis nocebit. Et cùm poculo benedixisset, dedit eis bibere. Nec eorum quisquam vlla affectus est iniuria. Postridiè igitur dimisit eos collaudantes Deum.

Vide quantùm valuerit sancti viri benedictio cibo adhibita.

4 Reg. 4. Marc. 16.

Georgius Cappadox cùm magna militum manu, catenis collo, manibusq; ac pedibus iniectis, vinctus traheretur ad Phocam Imperatorem, tãquàm imminutæ maiestatis crimini obnoxius, cupiebat sanctũ Theodorum inuisere, & eius se precibus commendare. Eodem & custodes desiderio tenebantur. Quamobrèm ad eum se contulerũt, & accepta eius benedictione, illum rogârunt, vt Georgium vinctum admoneret, vt animo syncero se duci fineret, nec sibi, aut ipsis insidias faceret, nè in capitis periculum apud Imperatorem incurrerent. Id fecit sanctus pater. Diuinarum enim scripturarum vtens testimonijs, monebat eum: Hæc, inquiens, fili, quę sunt in hac vita, breuia caducaque sunt: quæ verò in altera vita nos manent, stabilia & sempiterna. Caue igitur, nè tibi ipse mortem consciscens, in ęternum supplicium incidas. Illudq; considera, fili, & tibi ipse propone, vt siue hoc, siue alio crimine iurè damnatus, capite plectaris, libenti animo supplicium subeas, vt in vita futura liber sis & absoluaris. Quòd si nullius es tibi criminis conscius, multo libentiùs, si condemneris, supplicium adi, vt coronam eandem accipias, quam sancti omnes, qui iniuria interfecti sunt, perceperunt. Expedit enim, vim iniustè patientem mori, quemadmodùm & sancto Abel, & innocenti contigit Zachariæ, & sancto Iohanni Baptistæ, & sanctis Apostolis, & Christi martyribus. His & alijs multis diuinarum scripturarum testimonijs Georgius animo confirmatus, petijt, vt diuinorum mysteriorum particeps fieret. Tunc beatus Theodorus ad custodes: Veneramini, inquit, filij, mysterium Domini, & soluite hunc, dum illud accipit. Neque enim æquum est, vt quisquam vinculis obstrictus Christum suscipiat, qui pro nobis passus est, vt nos ab inferni vinculis liberaret. Cùm autem illi excusarent se, dicerentque id sibi non licere: Georgium enim esse virum nobilem ac strenuũ, qui si solutus esset, & vellet ingratus esse & aufugere, nullo modo compræhendi posset: beatus Theodorus, sumpto diuinæ communionis poculo, vt id illi impertiret, suspirans ad Deum suspexit, & ilicò vincula humì cum strepitu conciderunt. Quamobrèm cùm milites tumultuarentur, & ad fores claudẽdas currerent, nè Georgius fugeret: Nihil, inquit sanctus Theodorus, timeatis. Ego enim gratum & syncerum huius viri animum planè nôui. Cùm igitur illi diuina mysteria tribuisset, voluit etiam, vt simul cum custodibus apud se cibum caperet. Pòst autem, vinculis rursùm iniectis, discesserunt.

Gen. 4. 2. Par. 24.

Cùm XVI. Kalend. Augusti solennis sancti martyris Antiochi dies in eius templo celebraretur, & beatus Theodorus sacrificaret, dum, vt regionis est mos, discum in sublime tolleret, vt sanctum panem ostenderet, sanctus ipse accepti sacrificij panis desuper disco per se cœpit sublimis extolli, & tanquàm exultans & saliens sursùm, deorsumq;, cunctis spectãtibus, ità moueri, vt oẽs, qui aderamus, illius ascendentis descendentisq; motum & sonitũ videntes audientesq;, admiratione & timore propter miraculum repleremur. Ipse verò sanctus cõpunctionis lachrymis & incredibili gaudio plenus, immensam Dei nostri bonitatem nobiscum collaudabat.

Cùm in oppidis finitimis supplicationes fierent, & Cruces, quę gestari solent, horribili miserandoque spectaculo, per se concuterentur & commouerentur, interrogatus vir diuinus, quid sibi id vellet, respondit: Deum, ô fili, precibus placate, quoniam magnæ mundo imminẽt calamitates. Domitius autem patricius, vir clarissimus, promiserat se auream Crucem ad supplicationis adorationisque vsum effecturum. Itaque misit vir sanctus Epiphanium diaconum ad illum. Qui cùm aurifici aurum dedisset, diaconum rogauit, vt tantispèr moraretur, dum aurifex opus conficeret. Et sanctissimus Patriarcha Thomas, qui post beatæ memoriæ Cyriacum, in pontificia regiæ

Nota de crucibus, in supplicationibus gestandis.

regiæ ciuitatis ſede ſucceſſerat, laudata viri glorioſi pietate, dedit etiam ipſe particulam venerandi ligni ſanctæ Crucis, & particulam ſancti ſepulcri Saluatoris noſtri Dei, & veli particulam ſanctiſſimæ Dei genitricis, conijciendas in vmbilicum illius Crucis, quæ ex auro cōflabatur. Quæſiuit autem ex ipſo Diacono, vtrùm verus fuiſſet ille Crucium motus, qui in regione Galatarum factus fuiſſe dicebatur. Cumque diaconus id affirmâſſet, valdè timuit beatiſſimus Patriarcha, & ſolicitudine plenus, epiſtolam ſcripſit ad ſeruum Dei, rogans eum, vt quamcelerrimè ad ſe in ciuitatem regiam proficiſceretur. Tunc vénit ad eum ex portis ſuperioribus Theodorus dux regius, qui olìm dæmonis dolo mente captus, viri ſancti precibus mentis compos factus fuerat, & rogabat eum, vt ſi ad regiam vrbem iret, per ſuperiores portas iter faceret, & domum ſuam ab immundis ſpiritibus liberaret. Id ſe facturum reſpōdit beatus vir, & dimiſit eum.

Contigit, vt Deo chariſſimus Philumenus præfectus, laudabilis vitæ ſuæ curſu confecto, in ſenectute bona diem obiret extremum. Hunc Dei ſeruus cùm honorificè ſepeliendum curâſſet, Iohannèm presbyterum, eidem probitate & moribus ſimilem, hortatus eſt, vt monaſteriorum ipſius curam ſuſciperet. Quod ille munus cùm recuſaret, ad Orientiſque ſeceſſum ſpectaret: Si, inquit, in hoc mihi non obediueris, vt fratrum tuorum curam ſuſcipias, non habebis partem mecum. Quibus verbis commotus, onus ſuſcepit. Cùm autem ad regiam vrbem proficiſci decreuiſſet, à Dorylei oppidi incolis & à monachis & diſcipulis ſuis Photio & Cyrico manſionis ſancti Georgij, quæ Fontium dicitur, exoratus, illàc iter habuit. Et turbis vndiquè è locis vicinis cum ſupplicatione obuiàm procedentibus, in oppidum ingreſſus eſt. Vbì peracto ſacrificio, benedixit eis. Inuiſit etiam Fontium monaſterium: & cùm monachorum animos diuinis documentis in religione confirmâſſet, diſceſſit. Appropinquanti aūt ad ſanctiſſimæ Dei genitricis monaſterium, obuiàm vénit illi Theodorus ille dux regius, de quo paulò antè mentionem fecimus, & domum ſuam, ad portas ſuperiores ſitam, duxit virum ſanctum, vt eam à magna dæmonum vexatione liberaret. Et homines enim, & animalia rationis expertia ab immundis ſpiritibus vexabātur: & cùm domeſtici pranderent, aut cœnarent, lapides ſuper menſas iaciebantur. Ex quo magnus omnes terror inuadebat: & mulierum telæ rumpebantur, & tanta murium & ſerpentium multitudo domum occupabat, vt præ formidine in eam ingredi nemo auderet. Domum igitur Dei ſeruus ingreſſus, totam noctem pſallendo & Deum obſecrando traduxit: & aqua, cui benedixerat, totam domum adſpergens, eam à ſpiritibus immundis liberauit.

Infeſtas ædes habēt dæmones.

Pelluntur aqua benedicta.

Indè autem diſcedens, in nauim aſſcendit, vt ad regiam vrbem nauigaret. Ei vector quidam in naui proximè aſſidebat, multis iam annis ab immundo vexatus ſpiritu: q cùm in medio mari ſanctitatis eius gratiam ferre non poſſet, concuti cœpit, & cōtumelijs virum ſanctum afficere. Quamobrèm qui in naui erant, cùm neſcirent, cuius ille impulſu malediceret, eum reprǽhendebant, nè in Dei ſeruum debaccharetur. At vir ſanctus præcepit eis, vt homini ignoſcerent: & appræhendens illum, & pectus eius percutiens, ac ſignum Crucis adhibens, dæmoni occulto & conuicia iactanti iuſſit, vt exiret. Qui tanquàm mus illis, qui in naui erant, ex ore eius viſus eſt egredi. Homo verò, qui vexabatur, tanquàm mortuus humì iacuit: ſed paulò pòſt à viro ſancto excitatus eſt, & ſanus extitit, omnibus admirantibus & collaudantibus Deum.

Ingreſſus igitur in vrbem regiam, à beatiſſimo Thoma Patriarcha honorificè & magno cum gaudio ſuſceptus eſt. Et cùm inter ſe conſalutâſſent, obtulit ei diſcipulum ſuum Iohannem, & vitæ ſanctitatem ac mores eius commendans petijt, vt eum monaſteriorum Præfectum conſtitueret. Quod ſtatìm fecit ſanctiſſimus Patriarcha, palliumque tribuit, & præmiſit ad ſancta monaſteria. Phocas etiam Imperator eum accerſendum curauit: manuum enim ac pedum doloribus excruciatus iacebat. Sancto igitur viro ingreſſo, & manus ſuas illi imponente atque precante, ſubleuatus Imperator rogauit eum, vt pro ſe, proq; imperio precaretur. Quamobrèm admonuit eum vir ſanctus, vt ab hominum afflictione & ſanguinis effuſione temperaret, ſi preces ſuas à Deo vellet exaudiri. Cùm aūt ab Imperatore diſceſſiſſet, rogauit eum beatiſſimus Thomas Patriarcha, vt pro ſua in illum beneuolentia apud ſe diuerteret, &

Phocā Imperatorem curat.

Deum

Deum obsecraret, vt in cælesti vita simul inuenirentur. Et quæsiuit ex eo, an verus fuisset admirabilis ille Crucium in supplicationibus motus. Quod cùm verum fuisse intellexisset, cœpit orare virum sanctum, vt indicaret, quid signum illud portēderet. Tum Sanctus recusare, seque abiectum atque humilem dicere, nec scire, quid respon deret ad interrogata. Prostratus ille ad pedes eius, se surrecturū negauit, nisi in ea re sibi morem gereret. Scio enim, inquit, tibi nō signum hoc solùm, sed alia multa esse nota. Neque enim illud ad hunc vsque diem neglexisti. Quòd si neglexisses, tamen patefiet tibi, si petieris à Deo: Cùm igitur se desiderio eius satisfacturum promisisset Christi seruus, eum surgere coëgit, & lachrymans: Nolebam, inquit, te affligi. Neque enim expedit, te hæc scire. Verùm, quandò ità vis, scito ea Crucium concussione multa nobis grauia molestaque prænunciari. Significat enim plurimos à religione nostra defecturos, & barbararum gentium incursiones, & magnam sanguinis effusionem, & ingens exitium, & in vniuerso orbe seditiones fore, & sanctas ecclesias desertum iri, & diuini cultûs atque imperij interitum, & aduersarij aduentum appropinquare. Reliquum est, vt tanquàm gubernator Ecclesiæ, & populi pastor, Deo totis viribus assiduè supplices, vt ignoscat populo, & pro misericordia sua hæc omnia moderetur.

Prædicit clades futuras.

His auditis, beatissimus Patriarcha, magno timore mœstitiaq; correptus, cum lachrymis cœpit rogare sanctum virum, vt Deum obsecraret, quô animam suam tolleret, antequàm ab illis calamitatibus opprimeretur. Cumque vellet sanctus Theodorus in patriam redire, quoniam quietis & silentij sui tempus aduentabat, id illi nō permisit beatissimus Patriarcha. Increbuerat enim rumor, ciuitatem haud ità multò pòst absorptum iri. Quamobrèm voluït vt apud se hyemem traduceret. Nanque dicebat se precibus eius apud Deum pro populo indigere, vt saltē mala differat, quæ comminatur. Cùm autem vir sanctus locum proprium ad habitandum postularet, iussit, vt in sancti Stephani māsione, quæ Romanorum dicitur, habitaret. Natali igitur die Saluatoris nostri Dei illic sese inclusit, vt quietem & abstinentiam solitam obseruaret. Quo tempore contigit, vt sanctissimus Patriarcha in morbum incideret. Itaque nuncium misit ad beatum Theodorum, rogans eum, vt Deum precaretur, vt sibi daret vitæ finem. At Christi seruus respondit, quanuìs ipse, vt sanctus olim Apostolus Paulus, dissolui & esse cum Christo cuperet, tamē cùm magìs esset necessarium, vt pro populi salute in corpore maneret, oraturum potiùs, vt illi vitam & sanitatem elargiretur. Sed nuncium rursùs ad Dei seruum misit sanctissimus Patriarcha: Per Dominum, inquiens, obtestor te, pater, si diligis me, vt pro mutua & fraterna inter nos beneuolētia, Deum obsecres, vt depositum pignus suum recipiat è corpore meo, meque ab imminentibus periculis liberet: neque enim spectare possum, quæ tu pręnunciâsti. Tunc Dei seruus, flexis genibus, & fusis pro ipso precibus, nunciauit ei per Epiphanium ministrum, se quidem vitam eius pro salute omnium exoptâsse, verùm quoniam tantoperè flagitâsset, pro se preces fundi, vt dissolueretur & esset cum Christo, iussis ipsius obtemperâsse, & Deum illi, quę cuperet concessurum, & petitionem eius eodem die impletum iri. Quamobrèm si iubes, inquit, vt veniam ad te, statìm id faciā: Sin minùs, nos tamen vicissìm apud Christū Dñm cōspiciemus.

Philip. 1.

Impetrat à Deo mortē episcopi Constantinop.

Hoc audito, beatissimus Patriarcha gauisus est gaudio magno, & Deum laudans, monuit seruum eius, nè exiret, néve à quietis & abstinentię suę discederet instituto: contentum enim se esse promisso eius, quòd se vicissìm apud Christum essent conspecturi. Hoc & Imperator cùm intellexisset, sanctissimum Patriarcham inuisit. Qui cùm omnibus benedixisset, ante horam vespertinam cum prudentia atque constantia mirabili ad Dominum migrauit. Huius obitu cùm serui Dei familiares angerentur, quòd tam amicum atque beneuolum Patriarcham amisissent: Nolite, inquit vir sanctus, modicæ fidei homines, & pusilli animi, dolere & conqueri. Qui enim futurus est Patriarcha, non minùs nos diliget. Quod & factū est. Sergius enim, qui creatus est Patriarcha, vénit ipse ad Dei seruum, nec permisit, vt priùs à quoquam certior fieret: sed de improuiso eum psalmos canentem offendit, & ad pedes eius prostratus, rogauit illum, vt ꝑ se Dñm precaretur, quô diuina ipsius gratia dignus effectus episcopatu & Apostolica sede, ex voluntate eius populum in pace regeret & gubernaret: se enim iuniorem esse & imperitiorē, quàm vt sine præcipuo & singulari Dei præsi-

Sergius Patriarcha, q̃ tū postea fuit hæreticus.

præſidio id præſtare poſſet. At Dei ſeruus, precibus fuſis, ipſumque complexus: Idcircò, inquit, tibi iuueni tantum Deus onus impoſuit, vt maiore virtute viribusque ſuſtineas calamitates & moleſtias impendentes: id quod præceſſor tuus ſibi præſtare non poſſe videbatur. Confirma igitur te, & robuſtus ſis, atq; viriliter age. Deo enim confiſus, ſpero adminiſtrationem tuam, & diuturnam, & præclaram fore. Ex eo tempore maiores vires ſuſcipiens Patriarcha, in ſuo munere adminiſtrando ſe rectè geſſit, & maiore, quàm præceſſor ipſius, beneuolentia virum ſanctum eſt proſecutus.

Repræhendebat vir ſanctus illum morem, quo multi, præſertim in dignitate conſtituti, poſt myſteriorum perceptionem ad lauacra ſe conferebant. Quamobrèm clericorum cœtus ſanctiſſimæ magnæ eccleſiæ, ad eum ſe contulit, & ſic eum eſt allocutus: Quoniam audiuimus, pater ſanctiſſime, te eos repræhendere, qui poſt myſteriorum perceptionem ſe lauant, ad te confugimus, vt intelligamus, vtrùm id ex ſacræ ſcripturæ lectione, an aliundè didiceris. Vir diuinus ità reſpondit: Legimus in ſcripturis ſanctis: Omne mendacium à malo eſt: Et, Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Pſal. 5. Scitote igitur, filij, Deum mihi indicâſſe, eos valdè peccare, qui poſt ſanctam communionem ad balnea ſe conferunt, vt corpus lauent & curent. Quis enim vnguento delibutus & aromatibus, eorum abſtergit ſuauitatem? Quis ſimulàc cum Imperatore pranſus eſt, ad balneum currit? Cùm autem adhuc in eadem manſione moraretur, multæ turbæ eò concurrebant, vt benedictionem ſuſciperent. Et cùm ad eum quidam vexatus acceſſiſſet, & multa vociferaretur, increpans eum, & pectus eius manu percutiens, ſpiritui immundo, qui in illo erat, imperauit, vt exiret: & ſtatìm egreſſus eſt, cùm alijs fratribus ſpectãtibus, tum Zoilo Dei ſtudioſiſſimo, qui eorum præfectus poſteà factus eſt. Alia item complura miracula fecit, dum illic eſſet, per gratiam Chriſti Dei noſtri. Quarè pietatis colentiſſimus Chriſtophorus manſionis præfectus, & fratres omnes cupientes imaginem ipſius apud ſe manere, pictorem accerſiuerunt, qui, perſpecta eius facie, effigiem illius exprimeret. Cùm igitur eorum deſiderio pictor ſatisfeciſſet, antequàm virum ſanctum dimitterent, duxerunt eum, vbì imago illa erat, vt ei benediceret. Eius effigies pingitur. Qui cum grauitate ſubridens: Vos, inquit, fures eſtis. Cur enim hoc feciſtis, niſì vt aliquid aliquandò furemini? Et cùm ei benedixiſſet, diſceſſit.

Domitius verò patricius vir clariſſimus domum ſuam, quæ in *Arcadianis eſt, virum ſanctum adduxit, vt familiæ ſuæ benediceret. Cumque Irenen coniugem ſuam, fœminam pietatis amantiſſimam, adduxiſſet: Benedic, inquit, Domine huic conſerunę meę, ex qua ego, cùm ſimul diù vixerimus, nullos adhuc liberos ſuſcepi: quamobrèm in mœrore verſamur. At vir ſanctus, cùm ei, precibus fuſis, benedixiſſet: Dei gratia, inquit, hæc tibi filios mares pariet. Adduxit deniquè familiam vniuerſam, & famulos, & ancillas, vt omnibus benediceret: inter quos ancilla quædam poſt omnes ſequens, occultum dæmonium habebat, & magno cum dolore tunc è lectulo ſurrexerat. Hanc vir verè diuinus procùl conſpicatus, iuſſit, vt ad ſe adduceretur. Et cùm illam ſiniſtra manu compræhendiſſet, cœpit dextera manu pectus eius percutere, & vexantem dæmonem increpare, nè occultus maneret, ſed patefieret. Statìm igitur dæmon moueri cœpit, & tanquàm vim patiens, vociferari. At vir ſanctus, ea humì proiecta, & pede ſuper collo eius impoſito, ad Orientem conuerſus, tacitè precabatur, vt labia tantùm moueret, nec vox eius exaudiretur. Cumque ad precationis finem perueniſſet, clara voce, vt omnes poſſent intelligere, laudem & gloriam ſubiecit ſanctiſſimæ Trinitatis. Manſit igitur puella diù muta: ſed cùm interìm reliquis omnibus benedixiſſet, ab eo excitata, ſurrexit incolumis, & in omi vita ſua ſana permanſit. Porrò Domitij coniunx Irene, vt vir diuinus prædixerat, tres filios peperit, cùm ſtatìm poſt eius benedictionem primum filium concepiſſet. Mulier diù ſterilis parit.

Dimiſſus ergò Chriſti ſeruus ab Imperatore, & à Patriarcha, ad monaſterium ſuum reuerſus eſt. In oppido Scudris iuxta ſancti Archangeli monaſterium, ſtatis temporibus nubes ingruebat, & in ſubiectos agros ingentem grandinis copiam demittebat, & magnis imbribus torrens ſic excreſcebat, vt in oppidum ingrediens, domos euerteret, & villas atq; agros abſportaret. Certè cùm ſæua illa nubes quodã tẽpore, ſolito etiã vehemẽtiùs irruiſſet, violento atq; intolerabili impetu torrens intumuit, & op-

& oppidi domos,& animalia rationis expertia,& viros & fœminas cum filijs, & paruos infantes in cunis vagientes,& volucres miserabili spectaculo in Sagarim vicinũ fluuium exportauit,cùm afferri nullum posset auxilium.Incolæ igitur,qui superfuerant,cum lachrymis ad virum sanctum supplices accedentes,eum ad oppidum adduxerunt.Qui in ea parte,in quam solebat nubes desæuire, constitutus, fusis ad Deum precibus,Crucem ibì collocauit: & Dei gratia factum est, vt nunquàm ampliùs sæua illa nubes ingruerit. Et si quandò aut niuium, aut aquarum copia torrens auctus est, nunquàm tamen aluei sui fines transilijt,nec damnum vllum incolis importauit.

Vide magnum effectũ Crucis collocatę.

Bunossus homo immitis, cùm in Orientis partes Proconsul iret,& ad monasterium appropinquaret,audita viri diuini fama,nuncium ad eum misit, rogãs,vt ad oratorium sancti Gemelli veniret, quoniam illic ipse Deum adoraturus, cuperet viri sancti benedictionem accipere,cùm non posset ad monasterium accedere,quia festinaret proficisci. Ad eum igitur vénit sanctus Theodorus,cumque pro illo precaretur,& ipse staret,nec ceruicem inclinaret,vir sanctus,appræhensis frontis eius capillis,eum deorsùm traxit.Ità virtus fidutiam sumere consueuit, nec humanam metuere potestatem.Iustus enim,vt scriptum est,confidit vt leo.Nos autem,qui cum viro sancto eramus, valdè timebamus, nè Proconsul, vt erat vir ferus & crudelis, contumelia se affectum existimans,indignaretur.At ipse humaniter & precationem,& repræhensionem suscipiens,virum sanctum veneratus est: & manum eius deosculans, pectori suo admouit,obsecrãs eum,vt pro se Deum oraret, vt à dolore quodam,quo pectus eius laborabat,liberaretur. Quarè vir sanctus digitis pectus eius leuiter percutiens: Tibi priùs,inquit,orandum est,vt interior homo corrigatur & cõualescat. Illo enim curato,facilè exterior liberabitur. Hoc ego quoquè pro me Deum rogo. Quamobrèm da te lenitati, & DEVM time, vt preces meæ exaudiantur. Nam si ego quidem pro te orem,tu autem pietatem & virtutẽ negligas, inanis erit mea precatio.Esto igitur clemens & misericors in homines Christianos. In magistratu tuo nè te crudelem, inhumanumque præbeas: sed peccata tua considerans, in aliorum peccatis vindicandis sis mitis ac benignus.Caue,nè vnquàm effundas sanguinem innocentem.Si enim is,qui fatuum aliquem tantùm appellârit,reus futurus est:quanto magìs punietur à Deo,qui iniustè sanguinem effuderit?Hæc pietatis semina in eius animo, tanquàm in terra fœcunda, cùm vir sanctus coniecisset, ille nummos aliquot protulit, quos viro sancto religionis gratia daret: recusantemque coëgit accipere,rogãs,vt singulos singulis fratribus distribueret. Cui vir sanctus,antequàm eos conspexisset: Quomodò,inquit,cùm sint quinquaginta nummi, ità distribui poterunt,vt singuli fratres,qui sunt centum,singulos accipiant?Tunc ille viri diuini verba admiratus,respondit: Quinquaginta profectò sunt,vt ore tuo sancto, venerande pater,pronunciâsti. Mox igitur totidem alios mittam, vt omnibus satìs esse queant. Quod & fecit.Sic iustorum virtus solet homines etiam superbos, mites ac mansuetos reddere.

Prou.28.

Ferocẽ proconsulẽ pręclarè admonet officij sui.

Matt.5.

Apocomensis vici incolæ bouem occiderunt,vt carnibus eius vescerentur. Contigit autem, vt omnes, qui ex illis carnibus comederant, in morbum inciderent, & iacérent vt mortui. Et quicquid carnis reliquum fuit, nigrum euasit ac fœtidum. Qui igitur ex carne illa non gustârant, id,quod acciderat,viro sancto nunciauerunt. Qui respondit,exitium illud à phalange dæmonum, qui per lebétes pertransiérant, prouenisse. Et cùm eo tempore nõ posset cum illis discedere,benedixit aquæ,quam per vnum è fratribus misit,vt periclitantes consPergeret,eisque bibendam propinaret.Quo facto,cuncti tanquàm è somno surrexerunt,pręter vnum,qui mortuus est. Iohannes enim procurator, cuius fratri ea calamitas contigerat, non expectans viri sancti benedictionem, accurrit ad mulierem veneficam: & dum eius incantationes adhiberet fratri,ille animam egit.

Vide & hìc aquæ benedictæ effectum.

Eodem in loco nubes immanis vindemiæ tempore tantam grandinis copiam demittebat,vt vites etiam multos in annos deuastaret. Sed cùm vir sanctus eò profectus, precibus fusis, Crucem defixisset,nubes eodem quidem tempore deincèps vénit,verùm ità pertransijt,vt damni nihil intulerit. Quamobrèm incolæ Deo gratias agentes pro tali beneficio,vinetum monasterio eius addixerunt.

Et alijs in locis talia miracula à sancto Theodoro facta sunt aduersùs cantharos, & lo-

& locustas, & vermes, & mures, à quibus segetes & vites deuorabantur. Vbì enim tale quippiam accidebat, statìm ad virum sanctum confugientes, vel ipsum secum adducebant, vel aquam, cui manu sua benedixerat, ferebant, vt deuastata loca conspergerent: & statìm quod optabant, assequebantur. Si nubes immanes, & sæuæ grandines regionem aliquam obruebāt, aut si torrentes & flumina cum populorum detrimento nimiùm excrescebant, incolæ statìm ad eum concurrebant: & vel ipsum adducebant, vel Crucem de manu eius sumebant, defigebantque in locis, quæ obruebantur: & nullam ampliùs eiusmodi calamitatem accipiebant. Si lues inuadebat boues, aut oues, aut alia genera quadrupedum, aut volucrum, aut etiam homines, similiter assumebant ipsum, aut eius benedictionem, & aquam, cui benedixisset: vel etiam capistra, aut tintinnabula ad eum afferebant, vt illis benediceret: & optatam curationem consequebantur. Qui erant ab immundis spiritibus vexati, precibus eius curabantur. Si inter coniuges odium inciderat, viri sancti precatione pellebatur. Qui filios suscipere non poterant, ad beatum Theodorum confugiebant, vel zonas, quibus ipse benedixerat, assumebant: & precibus ipsius fiebant voti compotes. Quotiès aliquis ægrotabat, propinqui, aut amici oleum, aut aquam, cui vir sanctus benedixerat, adhibebant ægroto, & curabatur. Qui medicorum remedijs, aut opera & manu, aut balneis indigebant, eis vir sanctus consulebat, quibus & medicis, & medicamentis, & balneis vti deberent: & omnes consilio eius obtemperantes, curabantur. Qui verò, neglecto illius consilio, ad alios medicos, vel ad alia remedia, aut balnea confugiebāt, grauiùs & periculosiùs ægrotabant. Qui occultas animi ægritudines viro sancto patefaciebant, opportuna remedia accipiebant. Tempus enim pœnitētiæ præfiniebat, quo se vel ieiunijs, vel precationibus, vel eleemosynis expurgarēt. Eos verò, qui animi vlcera obtegebant & occultabant, admonebat, vt resipiscerent, & pœnitentiam agerent. Eos autem, qui sese periurijs & blasphemijs obstringebant, graui obtutu repræhendebat, vt ab impia consuetudine desisterent, multisque lachrymis, & obsecrationibus, & bonis operibus diuinam iram placarent. Si enim eos, aiebat, qui tantummodò loquuntur mendacium, vt Dauid ait, Dominus pdet: quanto magìs illos æternis afficiet supplicijs, qui mendacia periurijs cumulāt? Reddes, diuina inquit scriptura, Domino iuramenta tua. Et de omni verbo ocioso, quod homines dixerint, reddent rationem in die iudicij. Quòd si verbi ociosi rationem sumus reddituri, quomodò Dei minas aduersùs periuros, & maledicos, & flagitiosos sustinebimus? Eos porrò, qui inter se gerebant inimicitias, reconciliabat. Qui in iudicio contendebant, eos, vt lites & controuersias transigerēt & componerent, hortabatur, monens illos, nè se mutuis afficerent iniurijs, sed vt res istas caducas negligerent & aspernarentur, & diuitijs om̃ibus anteponerent preceptum illud: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio enim, vt inquit Apostolus, malum non operatur. Et, Qui diligit fratrem, diligit Deum. Omnes autem cohortabatur, vt hospitales essent, & benigni erga pauperes, atque ità peccata sua redimerent, & sibi cibum in futurum reponerent.

Nota hic capistrorū, & tintinnabulorū benedictionem.

Psal. 5. Matth. 5. Matt. 12.

Matt. 5. Rom. 3.

Erat autem beatus Theodorus valdè clemens & misericors erga omnes. Et si quis apud Principem aut Magistratum opprimebatur, accedebat ad eos vir beatus, & diuinę parebat scripturæ, ità præcipienti: Eripite pauperem, & egénum de manu peccatoris liberate: In quo virtutem etiam Iob imitabatur, qui pauperem de manu potentis liberabat. Alijs autem in rebus cum sanctis versabatur, ad gloriam summæ eiusdemque essentiæ & almæ Trinitatis, quæ veros & sanctos suî adoratores ad finem vsque tuetur & exornat. Hæc ego Eleusiùs, qui & Georgius à sancto Theodoro vocatus sum, omnia, Deo adiuuante, cōscripsi. Neque verò miraculorum ipsius expers fui: sed ea maximè omnium expertus sum. Cùm enim parentes mei ex oppido Adigermaro oriundi, diù simul vixissent, nec vllos possent liberos suscipere, ad sanctum virum accesserunt: cumque zonas, quibus ille benedixerat, accepissent, ego conceptus sum, & in lucem editus, & infans ipsi oblatus, qui & in sancto eius monasterio enutritus, à religiosissimo Præfecto literas didici. Cumque parentes mei filium alterum sancti Theodori precibus suscepissent, eius illi nomen imposuerūt. Duodecim igitur annorum spatio, quo apud illum vixi, multorum miraculorum, q̃ ab ipso facta sunt, inspector fui. Quæ autem ab illo superioribus temporibus gesta fuerant, ea vel à ministris eius, qui spectatores extiterant, vel ab eisdē, qui curati sunt, accepi. Quanquàm

Psal. 81.

Miraculum circa huius historiæ authorem.

quàm & multa me oblítum esse confiteor, & nonnulla propter imbecillitatem meam prætermisisse. Pauca igitur è plurimis attigi: nam si omnia persequi voluissem, me tempus & vires planè defecissent.

Obitus sancti viri. Decessit è vita sanctissimus, & beatissimus, ac fidelissimus Christi seruus Theodorus, tertio Imperij anno pietatis & Christi studiosissimi Imperatoris Heraclij, quo quidem anno filius eius Deo charissimus Constantinus creatus fuit Cæsar, indictione prima, die XXII. mensis Aprilis. Cuius precibus vtinàm ad Christi Dei nostri tribunal misericordiam cōsequamur, & simul cum ipso cælesti regno potiamur & cum illis omnibus, qui memoriam eius colunt & celebrant, ad gloriam saluatoris nostri Iesu Christi: Cum quo Patri gloria cum sancto Spiritu, nūc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA S. OPPORTVNAE VIRGINIS ET ABBATISSAE, EDITA A S. ADELELINO SAGIENSI *Episcopo.*

PROLOGVS AVTHORIS.

GLoriosę ac Deo dilectę virginis Opportunę hodiè festiuitatem celebrātes, redemptorem nostrum Iesum Christum collaudemus, qui in sanctis suis semper mirabilis esse dinoscitur: & non solùm per viros (Psal. 67.) viam iustitię nobis patefecit, verumetiam per fœminas & iuuenilis ętatis puellas exempla religionis & bonę imitationis cunctis se amātibus ostendit. Deo enim nostro semper cura est de omnibus: & neminem horum vult perire, quos redemit proprio sanguine. Nam sanctos in sanctitate hortatur permanere, & peccatores à malis operibus discedere, & bonis actibus inhęrere, vt possint ad cęlestem patriam peruenire. Quod virgo sacratissima intelligēs (Matt. 25.) Opportuna, diuina gratia inspirante, ab ipsa infantia Domino seruire constituit, vt mereretur cum electis & prudentibus virginibus in cęlo regnare. Quę posita in huius terrę peregrinatiōe, semper plùs cęlestia, quàm terrena, studuit diligere. Eiusdem igitur dominę nostrę Opportunę intercessionem vnanimiter deprecari debemus, antequàm de vita & conuersatione morum eius aliquid tractemus, siue antequàm quicquam de miraculis, quę per merita eius Dominus operatus est, disputemus: vt Christi adiutorio & eius assiduis precibus, ab omnibus malis ëruamur, videlicet ab insidijs diaboli, & à laqueis ac varijs huius seculi impedimentis: & vita nostra, intercedente B. Opportuna, maneat secura inter prospera huius vitę & aduersa, quę affligitur grauium peccatorum conscientia. Concedat etiam nobis Domini nostri pietas, actus iam dictę dominę nostrę Opportunę, & virtutum eius magnificētiam scribendi facultatem, ad pręsentium & futurorum vtilitatem: qui aperit os mutorum, & (Sap. 10.) facit disertas infantium linguas: Quique temporibus Balaam ad loquendum, angelicis (Num. 22.) terroribus os aperuit tremefactę asinę, repleat paruitatem nostram eloquio miserationis suę, & donet mihi indigno suo famulo aliquid dignè narrare in laudem dilectę suę, dominę nostrę Opportunę. Et si non pro meis meritis, tamen pro vtilitate diem festum B. Opportunę celebrantium, distillet in nobis vel paruissimam sui roris guttam, qui temporibus Moysi de petra iussit exire largissimam aquam: vt sicut tūc (Num. 20.) populus sitiens satiabatur aquis illius petræ, ità & hęc plebs, quę modò huc aduenit pro amore dominæ nostræ Opportunæ, gaudens recedat cum sua iucunditate, audita virtutum eius reuelatione. Nunc vobis dilectissimi filij, prout Dominus ministrauerit, narraturi sumus, quanta diuina gratia in famula sua, virgine Opportuna, operari dignata est mirabilia. Sed vos non pigeat audire, quod in ea Dominus perficere voluït: quia dum ancillam suam glorificat, nos ad eius inuitat exempla: vt operum illius imitatores effecti, ei mereamur in cælestibus sociari, & vestigia virginis imitando, atque præcepta Dominica obseruando, possimus cum illa cælestis regni perfruī gaudio. In paucis, quæ dicuntur, maiora intelligite: quia quibus pauca non sufficiūt, plura prodesse non possunt. Maiora enim de domina nostra Opportuna oportet credere, quàm possit nostra locutio demonstrare.

VITAE

VITAE HISTORIA.

SAncta igitur Opportuna, meritis & nomine digna, vitam diligens seruare angelicam, Domino DEO vouit virginitatem suam. Atque vt liberiùs Domino deseruiret,& ab omnibus seculi curis vacare posset, pompas & diuitias mundi abijciens, quarundam sanctimonialium fœminarum collegio, eo, quo infrà dicturi sumus, iuuante Domino, sociata est modo. Nam parentes eius nobilitatis genere pollentes, & regalis prosapiæ apice florentes, inclyti Oximensis pagi super omnes, qui ibidèm morabantur, homines, duo luminaria mundo genuerunt, beatum videlicet Godegrandum, Sagiensis ecclesiæ, cui ego, Domino disponente, deseruio, episcopum,& dominam nostram Opportunam, cuius hodiè patrocinia veneramur, sororem eius almifluam. Beata autem Opportuna, in annis puellaribus constituta, nobilis erat genere, sed nobilior fide: decora & pulchra facie, sed pulchrior mente & operatione: castissimum semper retinens vultum, habitu manebat pudica supra omnes coæuas, quæ tunc morabantur in terra. Cumque esset mentis & corporis elegantia adornata, & omnibus gratissima, multi præpotentes viri, diuitijs & varijs opibus referti, in matrimonium eam sibi coniungere satagebant. Promittebant ei auri & argenti immensa pondera, demonstrabant delectabilia mulierum ornamenta, gemmis & margaritis radiantia. Offerebant seruos & ancillas, & diuersæ facultatis prædia, quæ illicere potuissent animum puellæ, nisi illustrata fuisset cælesti gratia. Has omẽs promissiones ipsa ceu quisquilias quasdam & purgamenta contempsit mundi, vt munda & casta posset peruenire ad thalamum cælestis sponsi. Nam quanto maiora illi promittebant dona, tanto magis animus puellæ ab amore illorum recedebat: considerans in Deo preciosiora esse munera, quæ summo studio quandoquè obtinere desiderabat. Enimuerò intantùm fixa in obsequio diuini amoris manebat,& paulatim adeò in bonorum operum crescebat exercitijs, vt si adfuisset gladius persecutoris, spontè pro Domino bibitura fuerit calicem passionis. Quia verò duo sunt martyrij genera, vnum in occulto,& alterum in publico: nõ deerat illi corona martyrij, quæ quotidiè in corpore crucem perferens Christi, sapienter deuicit oblectamenta carnis, mundi & diaboli. Fortis enim bellatrix Christi, armis Dominicis munita incedens, videlicet scuto fidei, & lorica iustitiæ, & gladio spiritussancti, noluit aliquandò ea deponere, donèc virtute diuini adiutorij omnes hostis antiqui insidias deuinceret, & cum triumpho victoriæ, laureata serto iustitiæ, Deum deorũm in cælesti Sion videret. Noluit apparére inermis, nè sauciaretur diabolicis sagittis. Nunquã in ea diabolus quod voluit, inuénit: quia rex fortis & potens in prælio Dominus, cui toto corde seruiuit,& quem totis visceribus dilexit, ab omnibus inimici insidijs eam illæsam custodiuit: quia à mandatis eius nunquàm recessit, frequenter cum Psalmista decantans: Iudica Domine nocentes me, expugna impugnantes me. Appræhende arma & scutum,& exurge in adiutorium mihi.

Aprilis 22. — *Vouit Deo virginitatẽ.* — *Genus illustrissimum.* — *Petitã multis in coniugem.* — *Psal. 23.* — *Psal. 34.*

Quadam autem die ipsa dilecta Dei Opportuna cum multa fidelium turba, patre quoquè & matre secum pergentibus, ecclesiam intrans, audiuit Dominum in euangelio dicentem: Vade, vende omnia quæ possides,& da pauperibus: & veni, sequere me,& habebis thesaurum in cælo. Quæ omnia diligenter auscultans,& secum velut mundum animal ruminando pertractans, ad genua patris & matris prouoluta, in hæc verba prorupit: Eià mi dulcis pater & amabilis mater, per tremendum & amandum eius nomen, cuius verba modò sonuerunt in auribus nostris, attestor, nè mihi ampliùs quæratis sponsum in terris, quia iam sponsum habere cupio Dominum meum Iesum Christum in cælis. Sequar iam vestigia dominæ meæ, beatæ Mariæ, Dei genitricis, nec vllius filij admittam copulam, nisi illius, quem virgo concepit, virgo peperit,& virgo permansit. Huius ego matris deprecabor gratiam, vt me ancillam suam nuptijs filij sui faciat dignam, vt cùm filio suo coniuncta fuero, matri & filio, sponso & Domino meo sine alicuius perturbationis obstaculo seruiam in æternum.

Matt. 19.

Multùm pater & mater beatæ Opportunæ ſuper his mirabantur,& tandèm pro conſtantia filiæ ſuæ læti exiſtentes, Deo gratias egérunt immenſas, qui in filia ipſorum radicem huius bonæ voluntatis plantare dignatus eſſet, deprecantes vnanimiter, vt quod plantauit,ei etiam incrementum donaret. Cumque fideles,qui aderant, dixiſſent,Amen: beata Opportuna ab oratione erecta,læta patrem reſpiciens, dixit: Iam filia Chriſti facta, audiam vocem eius, & inclinabo aurem meam ad eum, & obliuiſcar populum meum & domum patris mei, quia concupiuit rex ſpeciem meam, & ipſe eſt Dominus Deus meus, & adorabo eum. Intereà appropinquat dies, quo B. Opportuna epiſcopali benedictione velamen conſecratum capiti ſuo imponat, & abiectis iucunditatis & ſecularibus ornamentis, induatur veſtibus ſacræ religionis. Itaque depoſita regia purpura,multùm lætatur,vili circumamicta tunica. Tunc ſtipata multitudine parentum & frequentia ſequentium hominum,peruénit ad quodd am cœnobium, Sagienſi vrbi vicinum, quod eſt in ſaltu Algiæ ſitum,& vulgò vſitato nomine nuncupatum Monaſteriolum.In eo itaque loco digna Deo puella Opportuna, omnibus ſeculi rebus valefaciens, & ſoli Deo vacare cupiens, accepto ſanctæ conuerſationis habitu, cœtui ſanctarum cōiuncta eſt fœminarum, Domino ibidèm famulantium. Videbatur autem quibuſdam ſanctimonialibus,quòd dum beata Opportuna idem cœnobium ingrederetur,angelus Domini eam cuſtodiens præcederet. Dignum quippe erat, vt quorum vitam imitari diſpoſuerat,ab eis cuſtodiretur.Habitans autem inter ſacratas virgines,non ſicut rudis,ſed vt perfecta conuerſabatur.Et omnibus diebus vitæ ſuæ talis fuit conuerſatio illius,vt à nemine poſſet reprælendi. Breui autem tempore repleta eſt ſcripturæ ſacræ doctrina : quia die ac nocte meditabatur in lege Domini. Humilitatis & obedientiæ gratia ſuper omnes eminebat: quia maioribus ſeruiebat,vt matribus: minores diligebat,vt ſorores. Erga omnes erat obediens & mitis, ſecum reuoluens diuinum præceptum : Diſcite à me,quia mitis ſum & humilis corde. Quanto enim clarior erat nobilitate generis, tanto magis ſe cunctis ſubdebat humilitate, ſciens ſcriptum : Quanto maior es,humilia te in omnibus,& coram Deo inuenies gratiam.

Pſal.44. *Accipit monaſticum habitum.* *In cœnobio vt vixerit.* *Pſal.1.* *Matt.11.* *Eccl.3.*

Cumque his & alijs abundaret virtutibus, accidit vt mater, quæ cæteris præerat ſororibus,migraret ad Chriſtum. Tunc ſanctimoniales omnes vno conſenſu & pari voluntate elegerunt dominam noſtram Opportunam, vt inter eas culmen prælationis obtineret. At illa,cùm multùm contradicere vellet,ſed pro veneratione obedientiæ non valeret,petijt trium dierum inducias,vt pro hac re Dominum deprecaretur. Quod cùm factum fuiſſet,reuelatum eſt illis,quòd B.Opportuna digna eſſet honore prælationis. Deindè mater & Abbatiſſa ſuper omnes conſtituta,maiori corpus ſuum cœpit domare abſtinentia. Nam frequenter tota nocte in Dei laudibus vigilabat,& ſæpè in die à cibis omninò abſtinebat.Feria quarta & ſexta nihil manducabat: alijs diebus ad veſperum panem hordeaceum cum aqua & aliquo cibo viliſſimo ſumebat. Die Dominico paruiſſimis piſciculis veſcebatur, non propter ventris ingluuiem,ſed propter diei Dominici venerationem. Nec tamen ipſos ſumebat vſque ad ſatietatem,ſed tantùm ad corporis ſuſtentationem. Si quandò quæpiam ex ſororibus eam interrogaret,dicens:O dulcis mater,quarè tam frequenter abſtinendo corpus maceras, ſic reſpondebat : Adam de paradiſo eiectus eſt, quia pomum vetitum manducauit:& nos illuc redire debemus ieiunando. De potu vini & eſu carnium nō oportet nos quicquam dicere, quę ipſa nolebat attingere. Et tamen cùm ab his ipſa abſtineret, ſanctimonialibus omnia ſufficienter miniſtrabat. Ipſas enim & ſpiritualibus & corporalibus cibis decenter alebat. Super omnia infirmos & pauperes diligebat,& eis tanquàm Chriſto miniſtrabat, reminiſcens verbi euangelici: Infirmus fui, & viſitâſtis me: &, Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Balneis non vtebatur,cilicium ſemper occultè ferebat. Ità erat veſtita hyeme, ſicut ęſtate: nec pro frigore adijciebat,nec pro calore detrahebat. In lecto quandò iacebat,vnum ſagum tantùm habebat,& illud cilicinum:ſed in die, propter frequentiam hoſpitum ſuperuenientium,precioſo tegebatur opertorio lectulus eius. Fluxu madebat lachrymarum,dicēs cum Pſalmiſta: Lauabo per ſingulas noctes lectum meum,lachrymis meis ſtratum meum rigabo.Nullus eam vidit iratam,ſed ſemper tranquillam & blandam. Delinquentes ſorores verborum caſtigatione & exempli ſui proponenda imitatione

Creatur Abbatiſſa. *Magna abſtinentia.* *Gen.3.* *Matt.25.* *Pſal.6.*

ne emendabat. Quòd si aliqua in duritia mentis permaneret, tandiù pro ipsa Dominum deprecabatur, donèc ad emendationem adduceretur: Neminem cædebat, sed dulciter omnes regebat, & clementiam sui pectoris declarabat suauitate sermonis. Ipsa enim quæ proferebat verba, sale sapientię videres esse condita. Non est æquum, audiētibus longa narratione adferre fastidium. Nam si bona omnia & virtutes, quas B. Opportunæ diuina pietas conferre dignata est, dicere voluërimus, antè dies iste, quàm oratio nostra, finem habebit. Inter cætera verò talem illa habebat consuetudinem, vt si quid impetrare voluïsset, orãdo apud Dominum obtinebat. Et si ab aliquo lædebatur, aut aliquis ei molestiã fecisset, orando cuncta mitigabat. Quòd si latro de ditione vel rebus eius aliquid furtìm abstulisset, tãdiù eum oratione sua ligabat, donèc ablata restitueret. Si autem lupus, aut vulpecula, siue aquila aliquam bestiarum raperet, sola iussione restitui faciebat. Et quod tunc manens in corpore operabatur, hoc nunc viuens cum Christo, eodem fauente, operatur. Quod multis modis experiens, modò cognoscit & narrat Gallicana & Neustria terra: quæ gaudent, mirantes virtutum eius insignia, quæ per famulam suam operatur diuina clementia.

Porrò cùm esset in iam dicto monasterio, & præesset ibì sanctimonialibus, factum est, vt venerabilis frater eius Godegrandus, Sagiēsis ecclesiæ episcopus, ob amorem cælestis patriæ, Romam ad limina beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & diuersa loca sanctorum causa orationis vellet peragrando circumire. Cumque secum isthuc deliberaret, velletque tali in opere septem annorum curricula trãsigere, vt laborando, peregrinando & orando, posset delictorum veniam & gaudia æterna obtinere, disposita ecclesiæ suæ administratione, cœpit misericordiam Dei inuocare, vt custos eius esse dignaretur in concepto itinere. Accersito itaque quodam viro, diaboli amico, pleno totius nequitiæ dolo, qui pristinus amicus esse putabatur, & erat ei affinitate coniunctus, præsesq; erat Oximensis pagi, & vocabatur Grodobertus: videntibus cunctis, qui aderant, commendauit ei defendendum omnem locum & episcopium suum, ità cum eo loquens: O dulcis amice Grodoberte, committo fidei & amicitiæ tuæ omne officium ecclesiæ meæ, & omnem facultatem & supellectilem substantiæ meæ, donèc, Domino volente, redire potero: vt Domini miseratione & mea oratione simulque tua defensione, grex mihi commissus, ab inimicorum hominum seruetur incursione. Benedicens deindè dominus Godegrandus omni plebi, & exhortans, vt in mandatis diuinis persisteret, valedicēs etiam simulatori Grodoberto, perfusus lachrymis, cœpit iter agere longæ peregrinationis. Sed quia scriptū est, Simulatores & callidi prouocant iram Dei: &, Simulator ore decipit amicum suum: post recessum domini Godegrandi noluit prædictus Grodobertus esse defensor loci, sed magis inuasor & deprædator populi. More nanque luporum cœpit commendatas sibi oues non defendere, sed dilaniare: cœpit substantiam earum auferre, & neminem sinebat quietè viuere. Postponens itaque omnem amicitiam, & pro nihilo ducens affinitatem, postquàm res ecclesiæ cunctas crudeliter diripuit, contra decreta antiquorum patrum & instituta omnium canonum, dum adhuc dominus noster Godegrandus viueret, & Domino in peregrinatione deseruiret, eidem ecclesiæ Sagiensi fecit se episcopum ordinari. Tum verò, non accepta iusta benedictione, sed repletus diuina maledictione, non sicut pastor agebat, sed vt mercenarius iniquus, sola lucra terrena quęrens, animarum salutē paruipendens. Ardentiùs enim Mammonę, quàm Domino, seruiebat. Cùm hæc agerentur, soror beati antistitis, miserijs & calamitatibus afflictæ ecclesiæ condolens, assiduè Dominū deprecabatur, vt ab hac oppressione Sagiensem familiam liberaret, & fratrem suum ei sanum videre cōcederet. Superna itaque pietas, quæ clamantes ad se exaudit, citò, quod sancta Opportuna precabatur, ad effectum perduxit. Nam veniente anno septimo peregrinationis domini Godegrandi, & incolumem sorori suæ eum ostendit, & ab omni peccatorum contagio mundatum, per martyrij palmam ad cęlestia regna euexit, & de manu tyranni Grodoberti plebem suam liberauit. Nempe cùm rediret B. Godegrandus, multorum relatione didicit tyrannidem scelerati Grodoberti. Cognita igitur illius nimia cupiditate & crudelitate, memor Dominici pręcepti, dicentis: Diligite inimicos vestros, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos: obnixè Dominum precatus est, vt peccatis Grodoberti parcendo veniam daret. Posteà verò eundem per nuncios

Godegrandus episcopus Sagiensis longinquam suscipit peregrinationem.

Iob 36.

Prou. 11.

Grodoberti perfidia & inhumanitas.

Matt. 5.

blandè admonuit, vt à nequissima inuasione & inaudito scelere animum reuocaret. Noluit enim primùm ad Sagiensem Ecclesiam pergere, sed nè locum daret diabolo, diuertit ad iam dictum Monasteriolum, vbì soror eius solerter Domino seruiebat. Cùm venisset autem nuncius digni Deo præsulis ad iam dictum tyrannum, ille simulans se gaudere de reuersione amici, fraudulenter talia remisit ei mandata: Noueris (*Vide fraudem.*) dulcissime pater, quoniam viri de longinquis patrijs aduenientes, te ab hac luce migrâsse dixerunt: sed quia sospes reuersus es, omni tuæ sedis & pontificatûs potestate recepta, vtere ea longo tempore feliciter. Non enim in vno episcopio decet duos episcopos residere. Precamur itaque, vt simul loquentes pristinis vtamur amicitijs, sicut expetit ordo charitatis & mutuæ dilectionis. Festinabat nuncius dicta impij Grodoberti nunciare auribus domini Godegrandi. Sed vbì episcopus cum sorore sua verba audiuit fraudulenta, talē B. Opportuna, spiritu prophetiæ repleta, responsionem dedit: (*Psal. 54.*) Scias frater, quia molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. Cognoscentibus autem illis, quia appropinquabat tempus vocationis B. Godegrandi, & quia Deus vellet eum numero sanctorum martyrum & episcoporum ꝑ effusionem sanguinis coniungi, cœpit tanquàm pius pastor iter arripere, vt animam suam pro ouibus sibi à Domino commendatis posset ponere. Sed lupus rapax Grodobertus secum pertractans, qa si pastorem interficeret, securè posteà ouiculas dilaniaret, cœpit more Pharisæorum & Iudæorum, qui Dominum crucifixerunt, intrà se quærere, quomodò sanctum episcopum posset sic interficere, vt immunis populo videretur ab eius sanguine. Nec defuit ei cōsilium traditoris Iudæ: quia, vt Iudas, plenus erat diabolicæ persuasionis suggestione. Habebat siquidem secum virum malignum, q fuerat B. Godegrandi filius spiritualis, quem de vnda baptismatis sacri leuauerat: (*Iohan. 12.*) & loculos ipsius, sicut Iudas Domini, deferebat: & eundem scelestum virum diuitijs & honoribus alliciebat, vt si beatum Godegrandum interficeret, maiorem gratiam p̄ cæteris sibi adstantibus obtineret. Acceptit itaque auri & argenti, terrarum equorumq; muneribus, iurando promisit se B. Godegrādum interfecturum. Hoc ergò Grodoberto magnum peperit gaudium.

Quadam igitur die, cùm B. Godegrādus vellet Alemannicas cœnobium pergere, vt cum venerabili Lanthilde, sibi affinitate coniuncta, de diuinis sermonibus colloqueretur, dum transiret ꝑ Nouantium p̄dium, vidit eum filius diaboli Grodobertus per fenestram cœnaculi. Tunc aduocato sancti Godegrandi filiolo, præcepit, vt ad necem sancti pontificis properaret, si dicta munera obtinere vellet. Qui spontè properans, ad sanctum Godegrandum accessit, & repletus diri draconis astutia, toruis & crudelibus oculis sanctum virum adspiciens, mortiferum venenum sub lingua aspidea & antro cordis retinebat. Quod videns B. Godegrandus & calliditatem animaduertens, sereno vultu dixit: Quid est hoc fili? Vt quid pestiferæ cogitationes virulentum animum tuum conturbant? An ignoras, quia ego sum spiritualis pater tuus Godegrandus? Quid moraris? Fiat, quod permittit Domini voluntas. Ipse autem truculentus & audax, osculari se ab episcopo petijt. Tunc gloriosus Godegrandus eleuans oculos in cælum, et sciens iam imminere horam mortis, orauit ad Dominum, & dixit: Domine IESV, pijssime redemptor, suscipe spiritum meum, quem dedisti, & custodi gregem, quem commendâsti mihi peccatori. Vtinàm merear cum eis regnare in cælis, pro quibus non dubito sustinere passionem in terris. Cumq; de cælis exauditam esse deprecationem suam audiret, mox percussori suo in simplicitate (*S. Godegrādus à pdito [illegible]ulone [illegible]tur.*) cordis osculum dabat libentissimè. Ille autem euaginato gladio, sanctum Dei pontificem bìs in sincipite ꝑcussit. Cuius venerandi capitis ꝑcussionum cicatrices, quasi à medicis sanatę, modò nobiscum, Domino donante, manent & appárent. Sic dilectus Deo pontifex & pastor bonus, noster Godegrandus, vitam in terris finiuit, & angelicis cœtibus spiritus eius in cælis cōiunctus est tertio Nonas Septēbris. (*Matt. 25.*) Quia in modico fidelis fuit, nūc in gaudiū Dn̄i ingressus, supra multa est constitutus. (*Vltio diuina in eius percussorē.*) Qui autem eum interfecit, in eodē loco à dæmone arreptus, nec data munera obtinuit, & ad inferna heu ꝓh dolor celeriter descēdit. Grodobert⁹ quoquè, author miserę calamitatis, diuinæ ꝑcussionis vltiōe turpiter & qdem breuì vitam finiuit: qa nō potest benè (☞) mori, q malè vixerit. Quidam aūt hæc vidētes religiosi viri & vicini, cùm psalmis & cereis conati sunt corpus sancti Godegrādi proprij episcopi de terra erigere, vt iuxta con-

consuetudinem Ecclesiasticam illud mandarent sepulturę. Sed tanto pondere hæsit in terra, vt à nemine illorum posset moueri. Quo comperto, S. Lanthildis cum sanctimonialium agmine acriter lugēdo & flendo cœpit illuc pergere. Cui similiter cōtigit. nam nulla ratione corpus sanctū potuerunt de terra leuare. Relatio igitur tāti doloris ad B. Opportunam peruénit, quòd scilicet frater eius iniusta factione Grodoberti iugulat⁹ iaceret in terra, & à nullo posset indè leuari. Quę in ecclesia existēs, cum omnibus sanctimonialibus sibi subditis Dño commendabat animam fratris: & à sacerdotibus Missarum officijs celebratis, Deo obtulit sacrificia syncerissimæ orationis. Didicerat eñ, spiritu sancto sibi reuelante, iam fratrē suum ad cęlos migrâsse cum palma martyrij. In ipsa quoq; diuina reuelatione Dñm deprecata fuerat, vt corpus fratris sui tam diù immobile in terra iaceret, donèc pro eius anima cōgruas Dño preces funderet, & dehinc proprijs vlnis in ecclesiam ad locum sepulcri deportaret. Orabat amita S. Lanthildis, vt corpus sancti Godegrandi episcopi & martyris à terra eleuaretur: precabatur neptis B. Opportuna, nè corpus fratris moueretur. In ambabus erat sanctitas, sed in dña nostra Opportuna feruebat charitas fraterna. Vicit itaque S. Opportunæ orationis assiduitas, vt sciamus, quoniam oīa præcellit charitas. Dignum nanq; erat, vt B. Opportuna, quę fraternæ mortis dolore torquebatur, gratia exauditæ deprecationis à Dño consolaretur. Suscepto itaq; nuncio tanti doloris, mortem fratris referētis, amarissimis B. Opportuna perfusa lachrymis, dixit: Dñe mi Iesu Christe, amator & dispēsator fraternitatis, permitte me simul gaudere cum fratre meo in cælestibus regnis. Bonum est eñ & iucundum, habitare fratres in vnum. Precor Dñe, vt quos coniunxit in terris fraterna natiuitas, tua nos in cęlis cōiungat benignissima pietas. Deindè oratione cōpleta, ad fraterna perrexit funera. Et respiciens exanimē fratrem, semiuiua cecidit in terram: & sanctis manibus crebrò percutiens pectus, infelicem se clamabat & miseram, dilectione fraterna destitutam. Dirumpensq; capitis crines, scindebat vestimēta corporis, ostendens cunctis acerbitatem sui doloris. Cumq; lingua taceret prę dolore nimio, volutabatur in humo: Dehinc eiulando, has voces dabat in cælum: Vę mihi miserę: circūdant me ex omni parte angustiæ, quia destituta sum fraterno solamine. Heu me, quid modò faciam? Heu me peccatricē, quò me vertam, aut quid dicam? Súbueni Christe. Vbì erit deincèps cōsolatio mea? Nimirùm ipse mihi frater, ipse pater & mater & Dñs meus existebat, & in omnibus adiutor meus erat. Inter acerbos dolores & luctus varios venerabilis Lanthildis & omnes, qui aderant, sanctam Opportunam mœrentem dulcibus verbis consolari studebant, dicentes: Cessa dilecta Deo Opportuna: desine iam martyrem Christi, fratrem tuum, flere, quē citissimè, sicut desideras, videbis cum Christo feliciter regnare. Intermitte modò ꝓ illo lachrymas fundere, cuius sacra intercessio nobis poterit apud Deum ꝓdesse. Nulli enim dubiū, qa qui pro inimicis & interfectoribus suis orauit, nostrî quoq; memoriam habebit. Quanto enim Christo plùs adhęsit, tāto maiora nobis beneficia pręstabit: qa licèt sit nobis absens corpore, tamē suis amatoribus nō deest sancta intercessione. Hæc B. Opportuna audiēs, corpus fratris inter vlnas suscepit, & quē multi & fortissimi viri nequiuerūt à terra leuare, ipsa cœpit sola sine labore portare. Igitur B. Godegrandi corpus cum multitudine populi, diuersi ordinis clericis, & lamentantibus virginibus, cum cereis & resonātibus psalmis ꝑducitur ad iam dictū Monasteriolū, ibiq; debito honore, agente B. Opportuna, cōditū sepelit. Vbì etiam ꝑ multa annorū curricula ꝑ eius merita multa virtutū insignia opata est diuina clemētia, cui est laus & honor ꝑ infinita seculorū secula, Amē.

S. Opportuna valdè afflicta nece S. Godegrandi. *Psal. 132.*

En sancta virgo sola fert corpus fratris sui, quod nulli alij mouere potuére.

Post obitū igit̄ sancti martyris & pōtificis Godegrādi, Dñs noster Iesus Christ⁹ cœpit famulā suā Opportunā insignibus virtutum miraculis glorificare. Quis eñ dignè valeat explicare, qualis & q̃ feruēs demùm in Dei seruitio ꝑmanserit? Nā in lege Dñi sine fatigatiōe quiescebat, & nulli turpi cōuersatione inquinabat corpus suū. Et qa à cōsuetudine peccādi om̄imodìs se retrahebat, maximā à Dño in curādis infirmis est gratiā adepta. Nā multi ad eā varijs morbis oppressi veniētes, ꝑ orationes eius à Dño sanitatē recipiebāt. Claudis ꝑ inuocationē gressus restituebat, cęcis visum reformabat, & ab obsessis corporibus dęmonia eijciebat. Cum flentibus flebat, & omnibus, quibuscunque poterat, consolationem adhibebat. Omnes quippe, qui ad eam aliqua oppressi calamitate, aut grauati aduersa valetudine, vel furis aut raptoris damno

Multis claret B. Opportuna miraculis.

afflicti veniebant, gaudentes, desideriorum suorum vota consecuti, reuertebantur. In ipsa semper erat iugis oratio, & assiduus gemitus. Corpore integra persistens, mẽte & operatione semper in cælum tendens, beati Pauli doctoris gentium imitatrix effecta, dicentis: Nostra autem conuersatio in cælis est. Tota mentis virtute spernebat gaudia huius vitę, & cuncta delectamenta secularium voluptatum, modis omnibus desiderans coniungi agminibus cælestium virtutum. Orabat nanq;, vt posset dissolui & esse cum Christo. Antequàm aũt anniuersarius dies obitûs fratris sui appropinquaret, nimijs vigilijs & ieiunijs corpus affligẽs, suppliciter Dñm deprecabatur, dicẽs: Redemptor mundi, cui ab infantia deseruiui, quiq; me hucusq; custodîsti, fac me ancillam tuam cum martyre tuo fratre meo Godegrando velociter in cælũ suscipi, vt tecum gaudeamus in æternũ, cui seruiuimus in hac mortali peregrinatione. Intelligens aũt se à Dño exauditam, & sciẽs imminere diẽ optatæ vocationis suæ, cõuocauit sorores: quibus non tantum præerat, quantum proderat: & talibus eas allocuta est verbis: Dulcissimæ sorores, & amantissimæ filiæ, satìs dignum & congruum videtur, vt pro concessis nobis à Domino beneficijs gratias illi pro virium nostrarum facultate agamus, & pro negligentijs & multimodìs peccatis nostris veniam ab eo implorare satagamus. Quicquid enim boni in nobis est, ab illo accepimus: qa sine illo nil boni facere aut cogitare possumus. In illo nanq; viuimus, mouemur & sumus. Quid autem nos sumus, nisì corruptibiles creaturæ? Et quid post mortem erimus, nisì puluis & cinis? Certè caro nostra, quam modò nimìs diligimus, & cui quantùm possumus, diuitias & delicias præbemus, cùm in terra sepulta fuerit, à vermibus cõsumetur. Iam floremus & superbimus in mundo: post mortem erimus putredo & vermis. Et quod cum dolore nimio profiteor, impijs erit in inferno perpetua damnatio. Hæc, dilectissimæ filię, conuenit omnibus Christi sanguine redemptis in memoria habere, quia exhortatur nos scriptura, dicẽs: In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum nõ peccabis. Deindè ante pedes filiarum ꝓsternẽs se, ream se & peccatricem confessa est, dicens: Noueritis sorores, quia appropinquat hora temporalis mortis meę: & ideò cum omni humilitate benignitatem vestram deprecor, vt mihi pro amore Dei dimittatis, si aliquam ex vobis læsi, aut si vobis molesta fui, & si aliquid indecenter contra regulam de rebus vestris, quas mihi commendâstis, egi. In his eñ & alijs multis me peccâsse agnosco: & idcircò pro illius amore parcite mihi, qui dixit: Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater cælestis peccata vestra. Talia beatæ Opportunæ adstantes sorores audientes verba, diutissimè præ repentino dolore conticuerunt. Et deindè eam à terra leuantes, & sermoni singultus varios & lachrymas intermiscentes, Mater, inquiunt, dulcis Opportuna, nobis multa bona pręstitisti, & nos nunquàm læsisti. Si aũt in aliquo deliquisti, parcat tibi & indulgeat pietas Christi, quem semper amâsti.

Philip. 3. *Iohan. 15.* *Acto. 17.* *Eccl. 7.* *Matt. 6.*

Postquàm autem illa cunctis sororibus secundùm petitiõem earum indulsit, taliter, residens inter illas, cœpit loqui: O sorores charissimæ, diligenter attendite verba exhortationis meæ nouissimæ. Sicut duplicia sunt opera, bonorum scilicet & malorum: ità duo sunt retributionum loca, iustorum & impiorum. Attendite ergò, vt bona operantes, & à malis cauentes, in retributione iustorum inueniamini. Cuius bonæ operatiõis radices tres sunt ꝓclarę & magìs insignes, fides, spes & charitas. Et ipsa charitas tantũ fidem ꝓcellit & spem, vt ipse Deus charitas sit, dicẽte B. Iohanne: Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Si ergò vultis vt charitas, id est, Deus maneat in vobis, omni tempore discordiam, id est, diabolum expellite à vobis. Obseruate, quod promisistis in baptismate: scilicet, renũciare hosti antiquo & oĩbus pompis eius. Deũ ex toto corde diligite, & mãdata eius obseruate. Vnumquenq; Christianũ tanq̃ vosmetipsas, diligite: qa q odit fratrem vel sororẽ suã, homicida est. Facite alijs, quod vobis fieri vultis. Si spiritus Dei habitat in vobis, tẽplum Dei estis: & tẽplum Dei sanctum est, quod vos estis. Nolite ergò polluere templum D E I: quia ad imaginem Dei creatæ estis. Qui autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. Sit in vobis vera & perfecta humilitas. Prælatis vestris obedite, omnes diligite, per charitatem inuicèm seruite. Nolite esse verbosæ: quia in multiloquio peccatum non deerit. Omnia cum discretione agite. Nè sitis bilingues, neque edaces, neque vinolentæ, neque somnolentæ. Sanctæ lectionis & boni ope-

Eius extrema ad sorores oratio. *1. Iohan. 4.* *1. Iohan. 3.* *Prou. 10.*

operis studium habete: quia inimica est animę ociositas. Peccata nolite perpetrare, sed perpetrata, per pœnitētiam delete. Laus Dei ab ore vestro non recedat. Mementote, quia diabolus fideles Christi semper supplantare nititur. Infirmis necessaria ministrate, pauperibus eleemosynam date, q̃a eleemosyna à morte liberat: & sicut aqua extinguit ignem, ità ipsa peccatum. Omnibus quibus potestis, adiutorium impendite. Ab omnibus malis declinate, & in bonis omnibus vos exercete, vt heredes efficiamini patriæ cęlestis. Precor, vt cùm ab hac luce post diē duodecimum migrauero, sepeliatis me iuxta sepulcrū martyris Christi, D. Godegrādi episcopi. His & alijs sanctis alloquijs cōfortans sorores, cœpit B. Opportuna graui corporis infirmitate detineri, & febris molestia p̃grauari. Cumq; membra corporis lectulo dedisset, & om̃es artus eius vis morbi infestaret, tamen ab ore eius laus Dei nullatenùs recedebat. Exacta aūt quadam nocte, dum iam aurora diei sequentis inciperet, in domo, vbì quiescebat, maximi luminis splēdor apparuit, & suauissimi odoris mira fragrantia efferbuit. Tūc dilecta Deo virgo, vidit beatā Cæciliam & sanctam Luciā causa visitationis ad se venire. Quas cùm vidisset, blando sermone ità salutauit. Auete sorores Cæcilia & Lucia. Quid præcepit ancillę suæ gloriosa virgo Maria, cęlestis regina, & oīm virginum dn̄a? Respondētes sacrę virgines Cæcilia & Lucia, dixerunt: O splendidissima spōsa Christi Opportuna, expectat aduentū tuū intacta virgo Maria, vt filio eius cōiungaris in cęlo, quē totis visceribus dilexisti in mūdo. Ornata corona gloriæ tuæ & accensa lampade, debes ire obuiàm sponso & sponsæ. Post lętitiam aūt tam præclarę visionis & visitationis, eccè in sinistro angulo domûs adstitit terribilis dæmon & nimìs ferox, in specie nigerrimi Aethiopis, cuius capilli & barba distillabant quasi picē calidam & liquidam. Oculi eius erāt quasi ferrū ignitū, quod de fornace multis scintillis emicans ꝓducitur. De ore & naribus eius flamma exibat & vapor sulphureus. Quem vidēs B. Opportuna, imperterrita dixit: Præcipio tibi diabole, author totius malignitatis, nè ab hoc loco mouearis. Tunc oēs sanctimoniales aduocās, & denūcians eis, q̃ terribilis ibì adesset inimicus, dixit eis: Eccè spiritus immundus & totius malitiæ repertor, q oībus diebus nos impugnabat, Dn̄o adiuuante, ab ancilla Christi victus cōfunditur. Precor itaq;, amantissimę sorores, nè eius suggestionibus & incētiuis cogitatiōibus acquiescatis. Tunc cōuersa ad eum, dixit: In nomine Dn̄i recede à me ferox & truculēte inimice Christi, q̃a non me ancillā Christi superabis, sicut Euā primam fœminā superâsti. Ex hac ergò visione & S. Opportunę admonitiōe decæterò sanctimoniales feruētiores in Dei seruitio extiterūt. Cumq; iam pręgrauāte corporis infirmitate duodecimo die, sicut ipsa dn̄a nostra Opportuna prædixerat, sciret adesse horā vocationis suę, p̄cepit sacerdotibus ꝓ animę suę cōmendatione Missarū solennia celebrare. Iussit etiam, vt oēs sanctimoniales à maiore vsq; ad minorē Dn̄o offerrent libamina. Quod cùm factum esset, iussit Dn̄icum corpus afferri & sibi dari. Quo accepto, dixit: Corpus tuū Dn̄e ꝓficiat mihi ad saluationē animæ meæ. Et dum clerus in exitu sanctę illius animę, & adstantes sanctimoniales psalmos decantarēt, & ipsa cum eis decantaret, respiciēs ad ostium domûs, dixit his, q psalmos decantabant: Eccè aduenit dn̄a mea B. Virgo Maria, cui vos cōmendo, quos in hoc seculo ampliùs nō videbo. Extēdēte aūt ea brachia, quasi matrē Dei vellet amplexari, sancta eius anima carne est soluta, & viuit cū Christo p æterna secula. Cumq; oēs vnanimiter quasi ꝓpriam deflerēt matrē, sepeliêrūt eā iuxta sepulcrū fratris sui, sicut ipsa viuēs deprecata fuerat. Ibiq; Dn̄s noster Iesus Christus p merita amborū multa miracula operatus est lōgo tēpore, quandiù corpora eorum ibidèm quieuêre. Posteaq̃ verò corpus beatę & admirādę Opportunę ab eo loco à fidelibus viris translatū est, quocunquè accessit, & quocunq; in loco, prædio, castello aut villa depositum fuit, permultæ virtutes per eius intercessionem effectæ sunt, præstantę Domino nostro Iesu Christo, cui est laus, honor, virtus & potestas cum Patre & Spiritu sancto per infinita secula seculorum, Amen.

> Tob. 12. Eccl. 3.
>
> Apparēt ei SS. Cæcilia & Lucia.
>
> Videt teterrimū dęmonē imperterrita.
>
> Accipit Eucharistiam, videtq; matrē Dn̄i, & reddit spiritum.

Ad calcem huius historiæ hæc erant adiecta: Ego humilis Adelelinus, Sagiensem supra plebem episcopus, adiuuante Domino, descripsi vitam beatæ Opportunæ. Sequuntur nunc aliquot eiusdem sanctæ Virginis miracula, ab eodem authore conscripta, sed in ijs stylus mutatus est per F. Laurentium Surium, & causa prolixitatis vitandæ quædam omissa sunt.

Do-

Dño miserante Adelelinus Sagiẽsis plebis humilis episcopus,& B.Carilephi monachus & seruus,oĩbus Christi sanguine redemptis gaudiũ p̃sentis vitę, & futuræ beatitudinis gloriã sempiternã. Deo nos benè iuuãte,vitã,cõuersationẽ & obitũ B.Opportunę descripsimus:iam verò,summę & ineffabilis Trinitatis freti auxilio,etiã q̃dam eius miracula,q̃ Christi clemẽtia p̃ eam operata est,annotare cõstituimus:& q̃dem fide digna,q̃ppe quę partim nosipsi viderimus,partim ab alijs nõ cõtemnẽdę fidei accepimus. Locus aũt,vbi sanctę virginis corpus hodiè quiescit, vulgò Mõtiacus dicitur. Nouerit aũt lector, priusq̃ ego Sagiẽsis ecclesię sedẽ obtinerẽ,illius q̃dẽ beatę virginis miracula nõ defuisse q̃ narrarẽt,at defuisse q̃ in scripta redigerẽt: cũq; ego quosdã paterer æmulos, q̃ me excluso,sibi niterẽtur eã sedẽ vendicare, votũ nũcupaui B.Opportunę,si me ab illis importunis hoĩbus tueretur, bona fide me & vitam & miracula eius cõscripturũ. Et illius q̃dem intercessiõe voto ego potitus sum meo:sed quod gemẽs & dolẽs loquor,nõ dedi operã,vt starẽ p̃missis. Cùm verò oĩpotens Deus nõ sinat peccata abire inulta, nõ tuli impunè illã incuriã & negligentiã meã : sed eoipso anno,quo consecratus sum episcopus, incidi in manus sæuissimorũ Nortmannorũ:q̃ me captũ & vinculis constrictũ, ceu vile mancipiũ,in transmarinas regiones vendiderũt. Passus ego hoc sum p̃pter peccata mea, vt scirẽ nõ debere superbia intumescere terram & cinerem, satiusq; esse nõ vouere, q̃ vota non reddere. Tandèm aũt post multa Nortmannorũ ludibria,post dira,eaq; crebrò illata, verbera,post varia maris p̃cellosi pericula,post multas immodici frigoris,nuditatis,famis prolixiq; itineris deuoratas molestias,cùm visum iam esset pijssimo Saluatori me ad natale solũ reuocare,cõtendentibus nobis ad oppidũ S.Vualerici,violenta maris accessione adeò sumus obruti, vt socij mei ex equis in flumẽ deciderẽt,& cũ illis pariter ego quoq; deciderẽ:vbi cùm iam mihi ablata esset spes oĩs euadendi, ità cœpi dicere: S Opportuna & B.Carilephe,seruate me pereuntẽ clientulũ vestrum:Et eccè, cùm nulla mihi esset natãdi peritia,visus mihi sum duce sancta Opportuna, ad ripam fluminis peruenire:quo q̃dem nomine dignũ arbitratus sum,vt hoc miraculũ primo loco commemorarem.

Montiac⁹.

Adelelinus multa patitur à Nortmannis.

Eccl. 5.

Adalbodus q̃dam vxorem habuit adeò contractam,vt nulla posset ratione pedibus suis ingredi. Eam ducere cùm vellet ad S.Opportunę templũ,multa pluuia de cœlo luto itinera cõpleuit. Pulsantibus aũt templi ministris campanas sub preces Vespertinas,miserabilis illa p̃ lutũ nõ absq; multa difficultate reptãdo,ad ecclesiam p̃perabat,nec admittere voluit,vt alij eã suis manibus gestarẽt. aiebat eñ: Sinite me, vt S. Opportuna videat laborem meum. Vbi autem ad templum peruénit,eadẽ nocte curata est. Alderudis ea vocatur, & etiamnùm suis graditur pedibus,laudans Deum.

Contracta mulier sanatur.

In pago Vituriaco Nolgrinus q̃dam fuit adeò membrorũ oĩm officio destitutus, vt neq; manus ad os ducere,neq; phlegmata ex ore reijcere posset. Orauit is,vt ad S. Opportunę ecclesiam perduceretur. Ductus est eò & semiuiuus ibì depositus. Post paucos dies precibus S.Opportunæ sanus effectus est.

Item paralyticus.

Non possum silentio præterire rem admirandam, quam sub nostro conspectu Dominus efficere dignatus est. Malignus dæmon fœminam quandam occupauit,eiusque membra momentis omnibus diuersis modis crudeliter excruciabat. Amabat eam impensè maritus eius,& ad multa sanctorum loca eam ducebat spe liberationis obtinendæ. Tandèm audita fama S.Opportunæ, quòd eius precibus vis dæmonum comprimeretur, ad eius ecclesiam eam deuotus adduxit. Ibì teter spiritus sentiẽs suas nequitias protritum iri,ità per os fœminæ clamauit : Væ væ mihi, Opportuna inueterata,quę mihi semper inimica fuisti: quę tuis precibus crebrò cõtriuisti machinas meas. Adstabam ego illic inter cæteros dolens,& eccè in me multa cœpit iactare cõuicia: Noli sperare,inq̃t,rudis & neophyte episcope, tua me virtute hinc eiectum iri. Nihil eñ te reformido,sed virtutem aduersariæ meæ Opportunę. Interìm qui illic ex populo & Clero aderãt,nõ cessabãt cũ lachrymis rogare Dñm,vt placatus precibus S.Opportunę famulæ suę,virtute potentiæ suę eliderct vires oẽs inimici. Adspergitur aũt fœmina aqua benedicta,& signo Crucis cõsignatur, & preces legũtur, illi negocio opportunę:cumq; vẽtũ esset ad ea verba, Adiuro te draco nequissime in nomine agni,q̃ ambulat sup̃ aspidem & basiliscũ,q̃ conculcat leonẽ & draconẽ:mox spiritus immũdus crudeliter eã diuexãs, ità vt vnguibus & dẽtibus seipsam lacerarer,

Dæmon nõ fert vires S. Opportunæ.

Psal. 90.

ter-

terribili voce clamauit: Scias Opportuna vetula, me qdem nūc egredi, sed breuì rediturum. Ijs dictis, fœmina tranquilla resedit, oculisq; & manibus in cęlū sublatis, ad arę latus accessit, seq; B. Opportunæ deuotam fore promisit: acceptoq; pane benedicto, iuit ad hospitium. Paucis indè elapsis diebus, cùm maritus eius cerneret eam incolumem, impendiò gauisus, voluït redire domum. Exeunte aūt illo è pago, in itinere occurrit illi dæmō cum multis satellitibus, qui oēs sub luporum & canum specie in fœminam illam irruūt. Tum illa clamare cœpit: S. Opportuna, serua ancillam tuam: simulq; fugæ se mandans, sub aram sese recepit. Ait aūt posteà, lupos & canes illos, ad fores vsq; ecclesię ipsam fuisse persecutos. Diù verò illo in loco nobiscum in precibus permansit, & sine læsione abscessit. Durauit ea sanitas dies quindecim, atq; interim quocūquè vellet, sine vlla dęmonis infestatione ambulabat. Ea re perspecta, maritus eius clericis ecclesiæ obtulit pecuniam, vt liceret ipsi dormire cū illa. Quod cùm ad me perlatum esset, ego neq; permittere id voluï, neque prohibere: nè si permitterem, viderer secùs agere, quàm vellet S. Opportuna: si verò negarem, ab ignorantibus arguerer cupiditatis, quòd ea permotus, nollem hominem copulari coniugi suæ. Postquàm aūt ille cum ea cōcumbere voluït, sensit eam atrociùs, quàm anteà, à dęmone vexari. Nam manus & brachia fœdè agitabat, & tota lingua ex ore ꝓminente, inauditam in Deum blasphemiam iactabat: nec potuit vir solus eam ad B. Opportunæ templum adducere, sed ciues vtriusq; calamitatem miserati, intrà vlnas suas eam acceptam eò deportârunt, & semiuiuam ante ecclesiæ fores deposuerunt. Et illic quidem diù illa humì iacente, neq; vox eius vlla audiebatur, neq; halitus sentiebatur, ità vt extincta crederetur. Primò igitur lectis precibus, quæ solent energumenis adhiberi, ac deindè inchoatis psalmis, q apud funera leguntur: post longa horarum spatia mulier, quę mortua putabatur, & erat sanè mortua secūdùm animam, (moritur em̄ anima, dū peccat) magnis cœpit clamare vocibus: Sancta Opportuna, adiuua me ancillam tuam: nam deincèps ero tibi deuotissima: excita me precibꝰ tuis à morte corporis & animæ. Cùm aūt maritus eius blandis eam demulceret sermonibus, percontareturq; ex ea, quid vidisset, respondit: Dn̄e mi Heberte, (sic em̄ ille dicebatur) iam à sæuissimo & immani lupo deuorata fui: cumq; me vellent quidam nigerrimi Aethiopes, hoīes pannosi, cū ignitis tridētibus in foueā sulphureā ꝓtrudere, S. Opportunę intercessione me sensi liberatā. Me igitur haudquaq̄ deincèps vxorem habebis. Osburgis vocabatur hæc mulier, & quoàd superuixt, Domino in corporis & animi puritate & deuotione seruiuit.

Rursùs fœminam inuadit dæmon, dum maritꝰ vult cum ea cōcumbere.

Ezech. 18.

Multi hodieq; supersunt, q ea, q̄ dicturi sumꝰ, se vidisse testātur. Plebs Sagiēsis ecclesię, ꝓpter peccata sua, à crudelissima Normānorū gēte miserandū in modū affligebatur. Immanes illi barbari regionē oēm ꝑpetuis incēdijs, populatiōibus & virorū, mulierū, pupillorū, viduarū, infantū, senū cruētis cędibꝰ vastabāt. Porrò serenissimus rex Ludouicꝰ, frater Caroli inuictiss. Imper. & regis nostri, cùm didicisset insignes B. Opportunę virtutes, supradictū ꝑdium Mōtiacū causa refugij donauit S. Opportunę, & illustrissimo viro Hildebrādo, Sagien̄ ecclesię episc. sanctissimo. Is ergò Hildebrādus, timore huiꝰ Normānicę ꝑsecutiōis, partē Clericorū iussit se cōferre in Mōtiacū cū sanctissimo B. Opportunę corpore. Pārēt clerici, & illis euntibus, è diuersis locis occurrit eis multa vtriusq; sexûs hoīm frequētia, rogantiū, vt suis vlnis liceret eis sacrū sanctę virginis corpus gestare. Per id tēpus necdùm erat ecclesia in Montiaco extructa: itaq; in Goslini cuiusdā ędibus illud deposuērūt. Eodē die qdā cæcꝰ ibidèm curatus est, & multi ęgri diuersis è locis eò aduētantes, sani indè recesserūt, cùm eius feretrū attigissent. Vt aūt vicini eius loci id aduerterūt, eum venerari cœperūt, multaq; à fidelibus dona offerebātur, è qbus tēplū S. Opportunę extructū est, vbì ꝑ eius merita & intercessionē qcqd recta fide quęritur, etiā obtinetur. Matrona q̄dam Adeltrudis nomine ancillas habuit, q̄ auditis B. Opportunę miraculis, quodā die sabbati post horā diei nonā ad eius oratoriū ꝑuenêre. Id vbì resciuit earū dn̄a, furore ꝑcita dixisse fertur: Vacāt ocio ancillę meę. itaq; eūt ꝑquisitū ossa, nescio cuius mortuæ fœminæ. Iussit aūt eas reuocari domum, voluïtq; flagellis cædere: & eccè dirus viscerum dolor eam corripit, flagellum ex eius manibus excidit, nec cessauit cruciatus, donèc ad B. Opportunę ædem deportata, se ream ꝓfiteretur. Tum verò reddita sanitati, multùm profuit eius loci Clero, res necessarias eis subministrans.

Hildebrandus Sagien̄ Episcopus.

Multa miracula fiūt.

Nota diuinā vltionē.

Anastasius qdam vt vidit in S. Opportunę honorē ecclesiā exędificatā, dolēs ei⁹ augeri ditionē, stimulāte inuidia cœpit familiā ei⁹ affligere. monebāt eū religiosi viri, vt ab hac temeritate ꝑ sanctissimę Opportunę amore se cohiberet. Tū ille cū iuramēto asseuerauit, se priùs, q̃ moreret̄, eo in loco, vbì esset S. Opportunæ ecclesia cōstructa, fabas & legumina satúrū. Dixit ille, & eū diuina vltio mox ꝑsecuta est. Nam è domo illa exiens, rixari cœpit cum Helboldo iuuene, qui prĕter furcā nulla apud se arma habebat. Porrò Anastasius suis armis confidens, nitebatur iuuenem interficere. Nec defuit sibi adolescens, sed furca cædens Anastasium, eodem die compulit spiritū reddere. Ille verò moriens, fatebatur se à B. Opportuna percussum, seq; reum proclamabat, ꝙ sanctam virginem & eius familiam contempsisset.

Itē aliam.

Ea tempestate, qua exercitus fortissimi regis Bosonis pasśim prædas agebat, quidam eius miles Montiacum prædaturus inuasit. Erat illic Herchenteus quidam, è S. Opportunæ familia. Ad eius ædes primùm accessit immanissimus prædo, quæsiuitq; ex eo, cuius esset. Ille respondit se clientulum esse S. Opportunæ virginis. Tum ille iussit suos scrutari omnem domum eius, & res omnes diripere. Dicente autem Herchenteo, Noli mi domine familiam S. Opportunæ vexare: ille eum telo percussit, & sanguis manauit ex vulnere. Clamabat interìm Herchenteus: Sancta Opportuna, nisì mihi opem tuleris precibus tuis, deincèps nolim esse seruus tuus. Illo hæc dicente, prædo fit cæcus, & ex equo décidit: Suorum autem manibus in ecclesiam S. Opportunæ allatus, se peccâsse humiliter cōfessus est: donauitq; illius ecclesiæ clero equum suum & duas libras denariorum, & Herchenteo, vtì ipse testatus est, solidos decem. Porrò paulopòst, dum Missa cantaretur, sub altari iacens, recepit quidem videndi facultatem, sed vires corporis necdùm recuperauit. Cùm autem promisisset se socios omnes prohibiturum, nè familiæ S. Opportunæ essent infesti, prædatoresq; omnes ex adiacentibus pagis iussisset abscedere, vires pristinas sibi sensit restitutas: factusq; est fortissimus ecclesiæ S. Opportunæ defensor, qui paulò antè fuerat prædo & vexator familiæ illius.

Cęc⁹ videt.

Vir quidam genere nobilis, nomine Adalardus, triginta annis claudus permanēs, ad inopiam redactus fuit. In ipsis autem S. Opportunæ ferijs, populo Parisiensi ad eius ecclesiam deuotè concurrente, etiam Adalardus hic adfuit, & licèt præ turba vix pateret ei aditus, tamen qua potuit virtute ad altare vsq; peruénit. Vbì post preces aliquandiù fusas, sanus effectus, diuinam in beata Opportuna virtutem prædicauit. Id cùm vidisset Ludouicus rex, p̄ter ea, quæ suprà diximus, etiam prata iuxta mōtem martyrū & agellos apud portā Parisiensis vrbis sitos, illi ecclesiæ largitus est, suscipiente illos bonæ memoriæ Hildebrando Sagiensi Episcopo, qui id temporis ecclesiæ S. Opportunæ apud Parisienses præfectus erat.

Claudus restituitur.

Cùm per merita huius beatæ virginis innumerabiles ægroti in castro Syluanectensi, sub Hugboldo comite sani efficerentur, Syluanectenses omnes locum illum, vbì eius sacrum corpus asseruabatur, venerari cœperunt. Eccè autem sacerdos quidam, Alimarus nomine, inuidię stimulis pércitus, dixit hominibus eò aduētantibus: Non est hoc in loco vllū sanctę alicuius virginis corpus, sed merū phātasma est, quod hîc colitur. Peruénit hoc ad aures Roberti, Deo chari & religiosi viri, nūc verò etiam episcopi, aitq; ad illum: Eià miser, qua fronte tu isthuc ausus es dicere? Certè propedièm experiéris, num reuerà hoc in loco sanctæ Opportunæ corpus habeatur. Eodem die blasphemus ille, in cœnaculum asscendere volens, fractis ceruicibus, non diù pòst expirauit: iamque vltimum trahens spiritum, ante aram deportatus, propter blasphemiam suam se fassus est diuina animaduersione percussum.

Vltio diuina in contumeliosum.

VITA

VITA S. VVOLPHELMI, ABBATIS BRVVVILERENSIS, AVTHORE CONRADO MONACHO BRVuuilerensi, & auditore S. Vuolphelmi.

PROLOGVS.

Dominici gregis pastoribus, rectoribusque vigilantissimis, Euerhardo videlicet cœnobij Bruvuilerẽsis, & Herimanno in Colonia beati Pantaleonis, Conradus infimus omnium sub regulari proposito, coronam vigilantibus repositam à Domino. Hortamini, patres excellẽtissimi, nos vitam beati Vuolphelmi Abbatis scriptis depromere, secundùm à Deo vobis collatam præscientiam, non modicam hinc fidelibus prouidentes ædificationis gratiam. Satagitis enim, vt virtutum eius exempla ad notitiam legentium literis deducta, benè viuendi pijs mentibus pariant instituta. Sed quid, patres illustrissimi, id placuit iniungere nobis, dum nec scientia suppetit, nec facundia sermonis suppeditat? Porrò in iubendo vestra tanta est authoritas, vt licèt quod exigitis paueamus, omninò tamen negare vobis, nefas esse ducamus. Liceat autem sub exemplo rei visibilis, pleniùs vobis declarare qua sumus hactenùs suspensi dilatione. Nóstis quòd absque dubio acies oculorum, solis succumbat reuerberata splendore. Quanto magìs scintilla nostræ scientiæ, si altiora se præsumpserit attentare? Verùm nè sanctitatis illius testimonium diutiùs differendo videamur subtrahere, quanuìs mole videamur victi succumbere, vestris tamen votis pro virium nostrarum facultate statuimus obedire. Dat ausum etiam vel fiduciam istud præsumendi, quòd quisque pro suo modulo in Domini legitur obtulisse Exod. 35. tabernaculo: alius aurum & argentum, alius purpuram vel coccum bìs tinctum, alius pelles rubricatas arietum. Benè autem agitur nobiscum, si pilos obtulerimus caprarum. Hæc autem omnia cùm allegorica sint, vt catholici doctores tradunt, in diuersis donarijs gratiarum genera distinguentes, in pilis caprarum, quibusdam locis verba exprimi voluêre laudationum. Vndè quoniam per scientiæ donum, vel affluentiam meritorum, perfectionem illam attingere nequimus, auro figuratam & argento, purpura vel cocco bìs tincto, cæterisque donarijs: cupimus saltem pilos offerre caprarum, quod est, vitulos labiorum nostrorum: quatenùs in tabernaculo Domini vtcunquè nos contingat vtiles inueniri, nè vacui prorsùs appareamus in conspectu Domini. Itaque virorum illustrium actibus vel triumphis traditis literarũ monimentis, triplex inesse commodum reperitur vtilitatis, dum studio æmulandæ pietatis tot plerique modis illorum informantur exemplis. Sunt quippe instrumenta bonorum operum, errantium via, pœnitentium venia, perseuerantium spes & corona. His tribus generibus differentiarum vim profectò patitur regnum cælorũ, dum errans corrigi, pœnitens iustificari, perseuerans contendit saluari. Laudes etiam diuinæ attolluntur, dum ad exemplum fidelium, sanctorum merita ad memoriam reuocantur. Nè verò plura replicando fastidium legenti faciam, per hæc omnia ad illud tendit oratio, vt doceam sanctorum merita, rediuiua fidelium votis semper accipere incrementa: dum superna gratia illorum fœcunditatem mentibus præstat, Fides huius & fructificandi gratiam subministrat. Igitur sancti ac beatissimi Vuolphelmi Abba- historiæ. tis vitæ seriem explicaturi, nil aliud prorsùs intendimus prosequi, quàm quod ab idoneis testibus contigit audiri, seu quod aliquot annis ministrantibus vel adstantibus sibi, diuina nobis gratia contulit intueri. De quibus si vllius hæsitauerit fides, tot nobiscum extant idonei testes, quot ex illius temporis collegio fratres nunc vsq; manent superstites.

VITAE HISTORIA.

21. Aprilis. Patria S. Vuolphelmi. IGitur glorioſus Domini confeſſor Vuolphelmus in Ribuarenſi pago ex illuſtri proſapia ortus, Dei, omnem iuſtum gratuitò illuminãtis, præueniente gratia, lineam generoſæ propaginis ornauit titulo ſanctitatis. Qui meritò iuxta etymologiam vel idioma linguæ regionis illius, Vuolphelm dinoſcitur appellatus, quoniam ꝓ caſtris Dñi cõtra immaniſſimum lupum, id eſt, diabolum, galea ſalutis munitus, erat congreſſurus. Quod quàm efficaciter, quàm ſtrenuè pro re, pro tempore, nomini contendens geſtis congruere, ſtuduerit exercere, loco ſuo lector pleniùs poterit *Pater.* inuenire. Pater verò ipſius, Frumoldus nomine, vt ex nominis eius liquet expreſſiõe, *Mater.* probus modis omnibus floruit actione. Hic genere moribuſque ſibi competentem, *Hebr.13.* Euezam nomine, ſortitur vxorem: quibus, iuxta Apoſtolum, honorabile cõnubium & torus extitit immaculatus: quoniam matrimonium non contraxêre cauſa explẽdæ libidinis, ſed gratia procreandæ ſobolis. Qui genere clari, & inter ſuos quodam innocentiæ priuilegio inſigniti, erant Chriſtianæ religionis deuotiſſimi cultores, fi-*Gal. 6.* dei dote pollentes, charitate feruentes, pietatis amatores, iuxta Apoſtolum, bonum operantes ad omnes. Verùm domina Eueza, vt illuſtrem exponam familiam & alti ſanguinis decus, ex cuiuſdam illuſtriſſimi comitis, Sicconis nomine, ſtirpe deſcenderat, quem & ampla prædiorum ſpatia, & vtriuſque ſexûs numeroſa familia, ſed & militaris animi commẽdabat audacia. Hic, quod opibus & nobilitate ſit celſius, iuſtitiam æquitatemque ſectatus, qua Deo nil inuenitur acceptius, totis elaborabat niſibus, vt ſicut propaginem magnificentia generis, ità & illuſtraret operibus pietatis. Vndè proculdubiò innuitur, hunc iuſtum tamque præclari meriti virum, ex modeſtis & pijs parentibus ortum: quanquàm pleroſque legamus iuſtorum ex parentibus editos impijs, veluti roſæ gignuntur ex ſpinis. Genitricem verò eius, quam exemplo Rachelis, pro filio doloris ac dexteræ, in benedictione ſeminis Abrahæ hunc conſtat *1.Reg. 2.* peperiſſe, dubium non eſt, cum Anna Samuelis matre, vicem à Deo commodati fœnoris meruiſſe. Pari quippe voto hæc filium inuenitur obtuliſſe Domino. De qua etiam planè ſentiẽdum, quòd non minùs placuerit in tabernaculo Domini propter commercium cõiugij, quàm ſi toro minimè fuiſſet ſociata virili. Hinc etenim potiùs laudis eius videtur propagari titulus, quòd tam benè redolentis floris fructum ad totius Eccleſiæ edidit ſtatum, quàm quòd clariſſimum ſtemmatis ramum, ab anteritate dinoſcitur traxiſſe priorũ. Magìs deniq; omnipotens vniuſcuiuſq; approbat mẽtem, q̃ conditionẽ: dum liber ac ſeruus, vnũ ꝑfectò in Dño ſumus. Ea verò ſolùm ꝓter oẽm mũdi gloriã, Deo ꝓbatur grata libertas, eamq; nobilitatẽ nõ eximet vlla vetuſtas, ſi quid boni, ſi quid recti aut noſipſi fecerimus, aut talium ſtudioſos ſucceſſores habere meruerimus.

Primam itaque humani incrementi beatus Vuolphelmus aſcendens lineam, auſpice Deo, de infantia ad bonæ indolis tranſijt pueritiam. In qua ætate & liberalium *Fit Canonicus ſummæ ædis Coloniẽſis.* artium diſciplinam eſt profeſſus, & ſuorum inſtantia, Coloniæ apud ædem beati Petri Apoſtolorum principis, corpori cõgregationis ſociatus. Quo temporis articulo poſt iuniorem Ottonem, ſceptrum imperij Henrico ſecundo feliciter adminiſtrante, rebus quidem bellicis viro potentiſſimo, circa Eccleſiaſticas verò diſciplinas ſolertiſſimo, ſanctus Heribertus, toto iam orbi fama ſanctitatis notiſſimus, ſanctæ Colonienſi eccleſię præſidebat epiſcopus. Qui beatiſſimus pontifex, iam vltimę ætatis ſenio feſſus, famulum Dei Vuolphelmum, tam corpore adhuc, quàm & malitia paruulum, more ſibi Chriſtianæ religionis oblatum, vt euangelicum Dominus paruu-*Matth.18. Cõfirmat à S. Heriberto Epiſcop.* lum in medio ſtatutum, benedixerat, & per ſacri chriſmatis vnctionem ſanctique ſpiritûs inuocationem, in filiorum Dei transtulerat ſortem. Porrò nè inanis aut vacua vel certè fortuita in illo poſſet æſtimari tanti benedictio viri, ſancti ſpiritûs attactus calore, ad contemplatiuam vitam toto iam mentis deſiderio cœperat anhelare, ſatiſque feciſſet votis, ſi immaturitas id non impediſſet ætatis. Verùm quanto naturali proceſſu augmentum capiebat virium, tanto indiès ſancti feruoris illius creſcebat deſiderium. Fuit autem vt corpore caſtus, ità mente ſobrius: tantam poſſidens gratiam vultûs, vt quodammodò angelicus eius putaretur adſpectus. Præter hæc diui-

uinæ pietatis indicia, in eruditione scripturarum tantam promeruit efficaciam, vt quod semèl legendo aduerteret, perpetuò retineret. Quod plerunquè, vt credimus, occulto Dei agebatur iudicio, nè beatissimo viro in aliquo scientiæ deesset plenitudo. Igitur exceptis diuinorum voluminum paginis, qcquid poëta cecinit, orator facundus disseruit, philosophus excogitauit, quadam penna altioris sensûs penetrauit. Profectus in literis.

Quanquàm verò tanta iuuenis scientia præditus claruerit, nunquàm tamen hinc iactantię vitio elatus succubuit, memor dicentis Apostoli: Nolite seduci per inanem sapientiam huius mundi. Colloss. 2. Tanta aūt grauitas, tanta morum illi inerat maturitas, vt palàm cunctis daretur intelligi, vas illum electionis existere. Nullam verò pro carnali ingenuitate sibi patiebatur reuerentiam exhiberi, vtilius censens amore Christi se humilem exhibere personam, quàm animum habere degenerem. Ineptas etiam fabulas iuuenumque lasciuiam declinabat, venenatas adulantium linguas abhorrebat. Vaniloquium, leuitatem oculorum, totiusque motus corporis, ancora cohibebat grauitatis. Considerans itaque & perpendens magister scholarum hunc illius in omnium virtutum disciplinis profectum, gaudebat doctrinæ illi impendisse studium, quem perfectionis cernebat attigisse fastigium: Arctiùs itaque sibi eum eligens annectendum, honorificentiusque seruandum, assumpsit illum consortem participemque laboris, onus cum illo partiens regendæ disciplinæ scholaris. Feruebat itaque in eo magnificè studium iugi exercitatione scripturarum: & quoniam scientiæ illius thesaurus non occultabatur absconditus, fiebat vbiquè, fama vulgante, celeberrimus. Hinc non minor de longinquo, quàm ex proximo, studiosorum illum clericorum expetebat frequentia, præsenti auditu cupientium experiri, quanta in illo veri Salomonis vigeret sapientia. Verùm sicutì nulla eum argumentatione concludere, sic nulla tam argutæ ꝓpositionis valebant documēta ꝓponere, quę cōcitè non soluerentur conuenienti historica vel allegorica expositione. Itaque nouorum iste ac veterum de bono thesauro sui cordis ꝓlator, animaduertens quantæ impossibilitatis sit duobus dominis seruire, vt vni Deo, cui seruire, regnare est, liberiori animo posset inhærere, seculo penitùs deliberat renūciare. Iuxta illud ergò Gregorianum, Li. 2. Dial. pedem, quem quasi in ingressu mundi posuerat, retrahēs, ruptis terrenarū voluptatum catenis, morarū impatiens, fugam inijt, latenter discessit, sanctumq́; Maximinū in Treuerica vrbe expetijt, vbì sub venerabilis patris Bernardi regimine ampliùs & ꝑfectiùs tunc temporis monachicam vitam feruere cognouit. Ibì ꝑoptati diù voti compos effectus, se monachum est professus, senisq́; cum Seraphin alis amictus, Deum excelso gloriæ solio subnixum, tranquilla mentis acie cōtemplari lætatur. Quod nè abusiuè videatur prolatum, nouerit lector, Romana authoritate decretum, illius ordinis habitu significantiam exprimi sex alarum. Fit monachus apud S. Maximinum Treuireñ. Esa. 6. Duas alas illo, quo totius corporis velatur altitudo: Duas, quo brachiorum tegitur latitudo: Duas verò superiores, inuicèm sibi iunctas, capitis operimento. Quod quia priorum sancta definiuit authoritas, nulla argumētatione refellere habet posteritas, cùm videatur & crucis per om̄ia speciem gerere eiusdem habitûs inspecta qualitas. Quam crucem B. Vuolphelmus, vt alter Paulus vel Antonius, nō tantùm exteriùs assumens, sed & interiori homini indissolubiliter adstringens, onere seculi expeditus, sequebatur Christi vestigia, Iohan. 12. expansis in suæ exaltationis ligno manibus ad se trahentis omnia.

Colonienses intereà, quibus non leuiter ferendum videbatur, tantę sanctitatis viro carere, vbiubì requisitum, tandèm audientes Treueris angelicæ conuersationi studere, inuicèm contulerunt, qualiter eum possent repetere. Hinc Herimannum, Hermānus Colonieñ Episc. illis diebus Coloniæ currum Dei aurigantem, adeunt, quid habeant voti, palàm faciunt illi, & cur aliò translatum insigne vrbis suæ non repetat, piè seuera indignatione in eum conclamant. Erat tunc videre togatæ vrbis primores iterùm Gregorij sui discessum conquerentes: quia non maior illo discedente Romanorum confusio, quàm hoc absente Coloniensium agitabatur quæstio. Nec id iniuria. Sicut enim ille, suo nomini bonis operibus congruendo, suæ & proximorum saluti inuigilabat: ità & iste fidei opera exequendo, cunctorum dilectione & veneratione dignissimus erat. Archiepiscopus autem iuxta illud Sapientis, Qui à multis timetur, necessè est vt multos timeat: subiectorum importunitatibus obtemperare festinat: sed suspica-

tus Treuirenses difficilè reddituros virum tam laudabilis vitæ, æstimauit eum repetendum facta in totius ecclesiæ auditu vocatione. Eminebat tunc temporis inter p̃sentis regni cælorum maiores, Henricus Abbas monasterij S. Pantaleonis, qui memorati & sæpiùs memorandi viri auunculus erat. Iste charissimi sui reuocationem gratanter quidem suscipiens, sed illam æquanimiter ferre nequiens, episcopi præsentiam expetijt: quid facto opùs sentiret, exposuit. Pontifex sani consilij neglector fugiẽs apparére, literas sigilli sui impressiõe bullatas, Treuiros maturat dirigere, ad patrem videlicet Bernardum, sub cuius conuersabatur regimine. Ille perpendens nihil interesse, vtrùm ouem alienam de manu pastoris sui rapuisset, vel eo inuito retinere contenderet, humilem tantæ legationi præbuit assensum, quanuis nõ sine graui mœrore tantum gregis amitteret ornamentum. Talem adolescens, monasticæ vitæ desiderantissimus, Coloniensium passus violentiam, in sui pontificis deducitur præsentiam: à quo, vt filius, debito paternæ dilectionis affectu recipitur, & propter assumptum angelicæ dignitatis habitum, Henrici auunculi sui prouidentiæ commẽdatur. Qui videns eum assuetæ solitudinis inhærentem studio, frequentiam audiendi & videndi causa vndiq; concurrẽtium habere fastidio, vrbe eductum, præposuit cuidam sui regiminis Abbatiæ, nomine Gladebaco. Cuius vtilitatibus quàm strenuam suæ sagacitatis curam impenderit, nemo eorum, qui præcesserunt, credulus dubitare poterit.

Henricus Abbas S. Pãtaleonis.

S. Vuolphelmus p̃ficitur monasterio Gladebacensi.

Intereà isdem vir Dei, cuius animus à terrenorum appetitu peregrè erat, & sine corpore velox ad supernorum ciuium societatem tendebat, dudùm præconceptam aggressus est peregrinationẽ, Romamq; petijt causa soluẽdi vota precum apud Apostolorũ confessionem. Quia verò in suis positus, vnicam salutis nostræ hostiam singulis diebus assueuerat immolare, ab hoc etiam inter eũdum noluit desuescere. Neque eñ grauis videbatur itineris dilatio, quę fiebat solo amore patrię cælestis. Factũ est aũt, vt nonnulli peregrinationis illius comites, humano more ad dulcia soli natalis arua suspirantes, eo paucis cum necessarijs relicto, abirent, quasi ex hoc expeditiorem & viam & reditum habituri essent. Sed frustrà renisi sunt sententiæ Apostoli, qui oẽm, non volentis neq; currẽtis, sed miserentis ait esse Dei. Ità enim occulta Dei volũtate profecit sancti viri dilatio, & ità illorum dilata est acceleratio, vt vnius horæ vna oĩm fuerit peruentio. Nondùm enim illi expediti viatores Apostolorũ subintrârant limina, cùm vir Dei subsequenti gradu pressit eorum vestigia: nõ tam verbis ostendens quàm rebus, non esse in quoquam hominum viam eius. Qui expertam in hoc rerum euentu Dei omnipotentiam admirati, transacto peregrinatiõis negocio, in sua sunt reuersi, ex illo tempore Dei hominem digno reuerentię loco habituri. Herimanno aũt Pelegrini successore cũ pontificatûs infulis exuto, pari Coloniensiũ assensu substitutꝰ est diuę memorię Archiepiscopus Anno: Qui cùm, vt sacerdos magnus in diebus suis, volens Deo placere, miro religionis ferueret amore, non minimum expendebat in constructione cœnobiorum, vndeundè legis Dei æmulatores aggregans inhabitationi eorum. Cætera igitur piæ solicitudinis monimenta Sigebergensis cœnobij constructione decorauit, virumq; sæpedictum, accepta sanctitatis eius notitia, loco præponere curauit. Sed studiosum diuinæ cõtemplationis hominem, actiuę vitæ, talibus initijs pernecessariæ, videns omninò expertem, eduxit cũ ad locum solitudini eius competentiorem. In proximo enim Abbatia Bruvuilerẽsis erat, quæ quoniam viduata erat pastore, curam eius, sancti viri commendauit prouidentiæ, quam sine propositi detrimento facilè posset explere.

Rom. 9.

Ierem. 10.

S. Anno Colonieñ Episcopus insignis.

Istis diebus Francia turbabatur per Berengarium Turonensem, qui asserebat Eucharistiam, quam sumimus in altari, non esse reueˊrà corpus & sanguinẽ Christi. Vndè contra eum, & pro eo, multùm à multis & verbis & scriptis disputatum est. Aduersùs quem etiam extat huius beatissimi viri epistola, ad quendam Meginhardum Abbatem Gladebacensem edita, firmiter vndiquè veritatis assertione subnixa: qui quasi filius patrem scriptis consuluit super huius quæstionis diffinitione. Quam licèt attexere sit longum, vtilitati tamen prospicientes legentium, non incongruum duximus præsenti inserere opusculo, vt ad notitiam trãslata posterorũ, hinc eius cognita synceritate fidei, caueant fideles aliquandò huiusmodi erroribus implicari. Est aũt hic modus vel textus epistolæ:

Berengarij heresis spargit in Gallijs.

EPI-

EPISTOLA S. VVOLPHELMI DE SACRAMENTO EVCHARISTIAE, CONTRA ERRORES BERENGARII.

DEI gratia Vuolphelmus Abbas, coabbati Meginhardo salutem. Lac doctrinæ spiritualis, quod à me rogâsti, de cælo tibi fide & humilitate largiùs accumulâsti: Fide, quoniam quod in me non est, credis in me posse Deum omnipotentem operari: Humilitate verò, quia deficientibus meritis & sapientia, canitiem & ordinis dignitatem non abhorres in me venerari. O quàm consequens est, vt dum nocet, quod inebriat, pro remedio desíderes, quod debriat. Nocet autem quædam ebrietas hæresis Berengarij, cuius ebrietatis periculum declinemus, & ad vbera vino meliora appropiemus. Et mox, vt eam assertionem iuuante Christo possimus destruere, quæ clausis ianuis eū ad discipulos post resurrectionē non intrâsse, nititur adstruere, ex matris Ecclesiæ manans mām̄is, lactet nos euangeliū Iohannis. Cùm esset, inquiēs, serò die illo vna sabbatorū, & fores essent clausæ, vbi erāt discipuli cōgregati, stetit Iesus in medio. Et paulo inferiùs: Post dies octo iterùm erāt discipuli eius intùs, et Thomas cum eis: & venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio. Ecce inter Berēgarium, quòd non intrauerit Dominus ianuis clausis: & inter Iohannē, quòd intrauerit, cùm sit cōtrouersia, superat ille, cui, Scimus, inquiēti, quia verū est testimoniū eius, oīs applaudit Ecclesia. Nā si gētilitas, dū libros claudit, his, quos recipi iudicat, applaudit: multo veriùs huic euāgelio perhibet Ecclesia testimoniū, ꝓ quo, priusquàm scriberetur, ꝓmisit oratiōes & ieiunium. Nôrit igitur Berengarius hæc sibi sufficere, quibus, cùm à Deo sint, non possit homo contradicere. Itaq; deincèps ad id quoq;, Domino iuuāte, veniam, quòd in Eucharistiæ sacramenta loquitur blasphemiam. Sed quia scriptura docet, stulto iuxta stultitiam suam non esse respondendum: repreßis interim ipsis blasphemiæ verbis, ad fontem eius præcurrēdum, vt si Dominus dederit, nos eum obstruere, desinat indè sanies huius blasphemiæ ad nos defluere. Est aūt vena huius scaturiginis, quòd nō rectè sentit de sacramento Dominici corporis & sanguinis: & dum ad adspiciendū in eis panem & vinū, oculos corporis habet, ad ꝓspiciendum in eisdem carnē & sanguinē, oculos mentis nō adhibet. Nos aūt vt visum acuamus, & acuendo ꝓficiamus, quo hæc intuemur, ad obtinendā semèl acceptā huius veritatis traditionē nosmet hoc modo cohortemur: Si q̃ dixit, & facta sunt: & mādauit, & creata sunt oīa: si is, inquā, dixit de hoc pane, Hoc est corpus meū: & de vino, Hic est sanguis meus: necesse est omninò sic esse. Nā hæc sola mysteria nō ab alijs sunt separata, q̄ dicēte Deo facta sunt, vel mādante creata. Est aūt vnus atq; idem Deus, primò mundum formās, deindè hoc sacramēto suam imaginē reformās. Si enim alius faceret hoīem, & alius redimeret: redimēs, plus honoris sibi assumeret: atq; ità & Deus ꝑ se redempturus erat, & homo nō nisi per se redimi poterat: q̄a videlicet nil homini iurè redimēdo ꝓficeret, quicquid aliud q̄ hoīem induendo Deus perficeret: vt ex hoc liquidò cōstet, quòd vnus atq; idē, Deus & homo, redemptor hoīs extet. Igitur omninò sic esse necesse est, quod, dicente Deo vel mādante, nō esse nō potest. Ecce noui & veteris testamenti nos hæc authoritate ꝓbamus: quibus Berēgarius tertiū addit, quod nō minùs, quàm tertiū de cælo cecidisse Catonē, reprobamus. Eia ergò post duo testamēta, tertiū hoc, & ideò tertiū, quia ab eis alienatur: verbis ipsius authoris ità loquitur: Si mures cōsecratū corpus Christi comederint, non ideò Christus in eis, & ipsi in Christo manebūt, nec vitā æternā habebūt. O si nūc apud inferos tortor Horatij desideat, dum hostem Ecclesiæ hunc verbis his derideat:

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.

Putauimus hunc inter montes exaltatū, magnū quid parturire, dum ecce mures in adiutoriū eius cōspicimus eū de cauernis accire. Iam aūt mediā hanc ironiā abrumpentes, cō-

Berengarij dogma, vocat hæresim

Iohan. 20.

Iohan. 21.

Prou. 26.

Origo erroris Berengarij.

Psal. 148.

Matth. 26.

Insulsum Berengarij argumētū.

Horat. 2. de Arte.

tra Berengarium & pro nobis nosmet cohortemur, ità dicẽtes: Si corpus hoc, vndè agitur, ab Apostolis & ab oĩbus electis comestum, qui soli sic illud comedũt, vt Christus in eis maneat, & ipsi in Christo: & non Iudas & oẽs reprobi, ad quos post buccellam panis satanas intrat, & fit longè alia conglutinatio intrantis satanæ & reproborum, quàm ea, quæ est Christi & electorũ: (Nusquàm enim angelos appræhendit, sed semẽ Abrahæ appræhẽdit) si, inquam, hoc corpus ità ab electis comestum & eis conglutinatũ, illis quoq; conglutinatis eidem, se sanũ & incolume, viuum & integrũ recipit ad patrẽ: multo magis à Iuda & reprobis omnibus, plùs etiã à muribus & ab alijs mundi spurcitijs recolligitur in regnũ suum sine suî diminutione vel cõtaminatione. Nam & sol hic inuisibilis creatus, & nõ omnipotens, radios suos in cloacas & alias mundi sordes emissos, rursùs retrahit ad se sine aliqua pollutiõe. Hoc aũt corpus, post expletam more catholico communionẽ sanum & incolume, viuum & integrũ se recipit ad patrẽ. Sic enim testatur ecclesia Achaiæ B. Andream Apostolum dicere: Postquàm oĩs populus credentiũ agni carnes comederit & sanguinẽ biberit, agnus, qui sacrificatus est, integer perseuerat & viuus: & cùm verè sacrificatus sit, & verè carnes eius comestæ sint à populo, & verè sanguis eius sit bibitus: tamẽ, vt dixi, & integer permanet, & immaculatus, & viuus. Igitur corpus hoc ab his, quibus ille participibus particeps est, se viuum & integrũ & incolume recipiens, multo magis ab his colligit in regnum suum. Hoc interim charitati tuæ puto sufficere, dum videamus, si sit opùs his aliquid adijcere. Veruntamen & quod dixi, & si quid dicturus sum, tuis orationibus & omnium piè de me sentientium commendo: quoniam etsi mortui sunt obtrectatores Hieronymi, authorem obtrectationis huiusmodi viuere perpendo.

Iohan. 13. Hebr. 2. In Passione S. Andreæ.

Taliter hic miles emeritus, armis iustitiæ, fide scilicet, spe & charitate munitus, ꝑfidiam Berengarij, in acie Dñi constitutus, suo loco expugnauit inuictissimus. Quod quãta fecerit deuotione, testantur, quas fundebat, orationes & lachrymæ, quatenùs seducti resipiscerent, catholica fides intemerata consisteret, & à recto tramite nulla prauitate infecta deuiaret. His ità ꝑlibatis, vertatur stylus ad describendum, quales pro bono ecclesiæ suæ, Cloteno videlicet nomine, pertulit labores, immò, si dici fas est, persecutiones. Quod qualiter ecclesiæ collatum fuerit & ablatum, paucis videtur intimandum: quoniã non pleniter aduertitur ratio, cuius ignoratur origo. Domina Richera, cui⁹ genitores Bruvuilerẽse à fundamẽtis extruxerũt cœnobiũ, fidei ac deuotionis illorũ æmulatrix existẽs, terrenarũ possessionũ suarũ ecclesias Dei fecit hęredes, vt regni cęlestis ipsa compos effici mereretur & hęres. Tradidit itaq; B. Petro in Colonia Cõburg & Saleuelt, cũ vniuersis appendicijs suis: sancto verò Nicolao in Bruvuilere villam, quę dicitur Cloteno, cum oĩbus redditibus suis. Quã traditiõem, sub multarũ ꝓbabiliũ personarũ testimonio factã, ꝑsens dõnus episcopus Anno sua authoritate corroborauit, authorizauit, & vt ꝑ secusa incõuulsa cõsisteret, violatores, raptores ꝑpetuo anathemate dãnauit. Soluẽte verò dõna Richera regina mortis debitũ, dum deferretur tumulãda in Bruvuilerẽsi cœnobio, vtì ipsa viuẽs cõstituerat, (nam & locũ sibi sepulturæ ibidèm designauerat) iussu ꝑdicti archiepiscopi Annonis corpus eius vi retinetur, & in ecclesia, quã ipse in honorẽ beatæ Dei genitricis semꝑ virginis Mariæ à fundamẽto erexerat, sepelitur. Quo facto, memoratũ allodiũ Cloteno eidem cõtulit ecclesię, cõtradicẽtibus illis, q̃bus ardore iustitię hęc erat ad videndũ violentia grauis. Adeò tunc vir prudẽs & solertissimus prauorũ fuerat cõsilijs circunuẽtus, nec repentè poterat animus ab incepto reuocari, q̃ppe cuius nutu etiã tũc disponebãtur negocia regni. His ità patratis, imminẽte iam eius mortis articulo, graui cœpit anxiari infirmitatis incõmodo. Tũc vir B. Vuolphelmus, visendi cũ gratia adiẽs, inter cõsolatiõis verba huius rei mentionẽ ingerẽs, monuit eum pia solicitudine hoc piaculum expiare, hanc iniustitiam eliminare, addens, nisì emendatione mutâsset cõmissum, perniciosum eius animę imminere periculũ. Cuius ille, vt erat vir mẽtis ingenuæ, benignè suscepta admonitiõe, sciẽs eũ virũ iustũ & sanctũ, humiliter eius se cõmendat oratiõi, spondẽs in ꝓximo aut idem bonũ redditurũ, aut aliud re-

Cœnobiũ Bruvuilerẽse a q̃bus extructum. S. Anno cõstruit ecclesiã, s. Marię ad gradus dictam.

reciproca viciſſitudine pro eodem reſtituturũ. His exhilaratus promiſſionibus,gaudens remeat ad propria Domini ſeruus. Sed prohdolor ſecùs q̃ promiſerat, accidit. nam immatura morte præuentus obijt,& cum vita in medio,quod ꝓmiſerat,imperfectum dereliquit. Igitur q̃ à maioribus noſtris,coęuis videlicet vel diſcipulis beatiſſimi viri,comperimus,fideliter ſtylo percurrente digeſſimus : nunc quæ noſtris ſunt acta temporibus,& ipſi vidimus,in geſtorum illius ordinem referamus.

Poſt exceſſum itaque venerabilis archiepiſcopi Annonis,domnus Hildolphus nō abſque Colonienſium iniuria præſulatûs obtinuit inſignia : qui ſuper hac eadem re ſæpiùs eſt conuentus à venerabili patre.Qui præmonitus à prædicti loci congregatione,reſpondit ſe nulla ratione id ſanctæ Dei genitrici adimere, quod tanti meriti vir pro ſua contulerit deuotione. Tunc vir Domini apud archiepiſcopum minimè ſe cernens proficere, per ſuos legatos regiam magnificentiam ſtuduit adire, omnemq́; geſtę rei ordinem proclamare. Tunc quartus Henricus rex, poſtmodùm Romanorum Auguſtus, qui illo tempore regni monarchiam ſtrenuè gubernabat, huius rei comperta proclamatione,ſpondet ſe omnimodìs affuturum iuuamine: factum quidem grauiter ferre,nunquàm verò,quoàd viueret,permiſſurum ſtabile. Animaduertens etiam famam bonitatis domni archiepiſcopi Annonis hac præuaricatione legum vel iuſtitiæ nō mediocriter poſſe obfuſcari, memor veteris amicitiæ viri,(ab illo quippe educatus vel nutritus fuerat) mandat domno Hildolpho, eius ſucceſſori, Cloteno celeriùs reſtitui cœnobio Bruvuilerenſi. At illo nil certi ad hæc reſpondente, ſed potiùs de die in diem differendo tempus redimente, non ex voto conſulti,ſed ſpe fruſtrati,rediêre legati. Tunc vir Domini,omni humano deſtitutus conſilio,quid ageret, quò ſe verteret, dubius fluctuabat:ſed ab eo ſibi opem vel conſilium flagitat,qui ſolus nouit in periculis & neceſſitatibus ſubuenire. Tunc eius incidit animo, nil præſtantius, nil conſultius fore, quàm pontificem ſedis Apoſtolicæ ſuper hac re interpellare. Qua inſpiratione animæquior factus,deſtinat velociter legatos ad Apoſtolicum,tunc fortè conſiſtentem in confinibus Alpium. Qui vbì coram Senatûs primoribus & Romanæ Eccleſiæ iudicibus ad liquidum verbis Papæ expoſuêre ſingula,quæ ab archiepiſcopo Annone de Cloteno ſæpiùs memorato geſta fuêre, omnium mentes & corda ſtupor appræhendit cum admiratione non modica. Tunc domnus Papa Hildebrandus, qui & Gregorius, ex authoritate beati Petri Apoſtoli per epiſtolas ſuas denunciat domno Hildolpho, eius ſucceſſori, nè ſub ſpecie pietatis,defenſor exiſtens impietatis, Cloteno, Bruvuilerenſi eccleſiæ violenter ablatum, diutiùs patiatur irreuocatum. Non eget, inquiens, ô fili,Deus offerri quicquam ex iniuſtitia ſibi: quia,vt legimus,ſic ei fiunt victimæ ex rapina, quomodò ſi mactet quis filium in patris præſentia.Patratorem quidem multorum bonorum agnouimus fratrem noſtrum Annonem archiepiſcopum: ſed tamen in hac parte minimè defendendus eſt non errâſſe,dum quod beato Nicolao pręripuit,ſanctæ genitrici Dei gratum holocauſtum æſtimauit,dicente Domino per prophetam: Quia ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocauſtum. Nec fas eſt à fidelibus credi,matrem diſcrepare à voluntate filij: dum id prorsùs conſtet vtriſque proprium atque commune,eadem velle & eadem nolle. At tu nè defendendo iniuſtitiam videaris offendere Deum,tolle de medio, quod,aliâs licèt bonus,hic malè conſultus commiſit epiſcopus Anno,nè & illius detrimẽtum ſit coronæ, & tibi occaſio culpæ.

Hildolph⁹ ſuccedit S. Annoni.

Gregorius VII ſcribit Hildolpho epiſcopo.

Eſa.61.

Huiuſmodi paternis admonitionibus à ſedis Apoſtolicæ authoritate ſuſceptis,prædicti pontificis Hildolphi magìs in furorem verſus eſt animus, quàm ad iuſtitiam vel miſericordiam prouocatus.Deniquè conuocat eccleſiæ Coloniẽſis primores,ſe diffamatum,accuſatum per virum Dei conquerẽs apud Apoſtolicum.Tunc vir mitiſſimus,his humiliter renitens obiectionibus: Proferatur,inquit,ô domine in medium, ſi placet,accuſationis teſtimoniũ: ſi nequeo me excuſare,de q̃bus criminor à te,tunc demùm dignè cōuincar offenſam meruiſſe. Epiſcopus itaq; dõni Apoſtolici epiſtolã tenẽs ꝑ manib⁹, legendã tradit in publico, æſtimãs ꝑ ei⁹ relationẽ cũctos in ſerui Dei armari cõtradictionẽ. Qua recitata,plures aſſensêre,nil dignũ actũ offenſiõe. Quidã verò Bezelin⁹,dom⁹ B. Petri apoſtoli cuſtos, cũ alijs, q̃bus erat anim⁹ rẽ potiùs ꝑturbare,q̃ ex æquo determinare:cùm aliud nō inueniret quod obtẽderent, nō abſq; ſuo cōſultu Papã ſuꝑ hac re aſſerũt licuiſſe expetere. Dũ facili reſpōſione hãc Dñi famul⁹ ob-

obiectionem quiuisset refellere, episcopi magis furentis odio, quàm iusto iudicio, iniuriatur, calumniatur: conuicijs quoquè & contumelijs, secùs, quàm pati dignum fuerat tantæ reuerentiæ virum, attrectato, postremò etiam terribilibus sacramentis pastoralis curæ baculum ademturum minatur. Tunc vir beatus, in iniurijs patientissimus, virtute constantiæ roboratus, timore nudus, aduersariorum conatibus respondit intrepidus. Nesciebat quippe mens iusti pauére, quæ nulla torquebatur conscientia culpæ. Diuina nos comitante clementia, non hîc hodiè præiudicium vereamur incurrere, puram gerentes conscientiam, totius prorsùs criminationis innoxiã. Hic sermo videtur completus, vbì dicitur, vt leo, confidere iustus.

Constantia sancti viri.

Dum hæc & his similia vir DEO plenus efficacissimè loqueretur, oris gratiam mentisque constantiam omnes æmuli mirabantur, & velutì nox quædam & tenebrę mentibus eorum infusæ: quid agerent, quò se verterent, dubij nutabant, dolentes se casso consumptos labore, non inuenientes, qua parte eum caperent in opere & sermone. In his perturbationum angustiarumque pressuris ex primoribus præcipuè fauebant beato viro Bertulphus, vir probus, ecclesię beati Andreę Apostoli Prępositus, & quidam Vuigmannus de Heuersbach, vir militaris & nobilis, sed & eloquentia insignis. Hi duo medium habentes eum, vt olìm cælitùs directi Machabęum, pro defensione iustitię non sunt reueriti iniustitiam oppugnare, adeò vt nec minis, nec terroribus concuti, nec à proposito aliquo possent munere frangi. Instabant igitur viriliter ex Apostolica authoritate, precantes iudicium ecclesię Bruvuilerensi fieri iuxta mandatum & legationem Apostolici. Quorum vocibus & instantia non mediocriter exacerbatus episcopus, cum graui indignatione inquit: Habetote vobis Cloteno: meum erit, tam & iniuriam meam vindicare, quàm & vtiliora pro Cloteno data recipere. Itaque raptum ex ore eius verbum, & cum velocitate diriguntur legati, idem bonum vendicaturi. His ità patratis, iubet episcopus virum Domini apud Nussiam castrum sibi occurrere, ea omnimodìs intentione, vt nullo eius obsistente adiutore vel defensore, faciliùs eum valeret pro voto deponere. Sed non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Quandiù verò ista incubuit aduersitas, tandiù fratrum non destitit votiua charitas, septem psalmorum & litaniæ supplicatione Dominum incessanter exorare, vt de mœrore gaudium, de tribulatione lætitiam concederet inuenire. Vir itaque Domini sciens tutam defensionem constare non posse per hominem, Psalmista dicente: Bonum est sperare in Domino, quàm sperare in principibus: de adiutorio Domini confisus, hilaris & gaudens iter aggreditur, quò fuerat imperatus. Perueniens igitur ad locum, non modica inopum collecta multitudine, per opera pietatis & misericordię se Deo cupit attētiùs commendare. Cumque in solario cuiusdam domûs resedissent, & vir Domini, cum suis necessaria ministrans, solicitus circuiret, ex improuiso solarium corruit, totaque illa multitudo cum viro Dei in cellarium subterraneum cadendo deuénit. Quos euestigiò pars non minima domûs subsequens oppressit: sed ex DEI prouidentia, serui sui meritis, nulli lęsionem intulit. Itaque exciti ciues tanti sonitûs fragore, ocyùs aduolant vndiquè, & non sine grandi admiratione sospites extrahunt, quos iamiamque perijsse crediderant. Quidam verò prę cęteris lapsus oppressusque periculosiùs, dum iam acsi mortuus defleretur ab omibus, eductus nulla reperitur parte corporis læsus. Sed & pincerna hominis Dei, Godecho nomine, ipsa hora bina vasa testea vino repleta præ manibus tenens, cum ruētibus pariter ruit: sed, mirum dictu, nec suî, vel vasorum, vel vini pertulit effusionem. Quod factum mirabile idcircò diuinæ clementiæ placuit demonstrare, vt panderetur mortalibus, quanti apud se meriti vir sanctus iste fuerit. At verò episcopus, qui eò illum aduenire compulerat, diuinitùs, vt creditur, refrenatus, in nullo tunc ei valuit esse contrarius. Egit quippe hoc miro modo circa famulum suum diuina prouisio, nè mortalis hominis premeretur iudicio, quem tanto magnificare disposuit prodigio. Hinc non sopitum, sed acriùs accensum est prædicti episcopi furoris incendium. Nam quanuìs tunc eum siuerit abire, rursùs tamen Coloniam statuto die ad se iubet redire. Intereà fratribus, vt suprà meminimus, pro eo solicitis in vigilijs & orationibus, adest vir Domini impuisus. Quis, quæso, fluctus eloquētiæ, q̃ lingua potest euoluere gaudium tunc factũ in cõmune? Gloriabat̃ qppe nõ immeritò humilitas gregis ex præsentia sui pastoris, quem

Qui eũ defenderint.

2. Mac. 10.

Prou. 21.

Psal. 117.

Mira res.

quem Dominus glorificauerat admirādæ protestatione virtutis. Ea tempestate quidam Hartmannus, Abbas Tuitiensis, dum nocte quadam somno indulsisset, tale vidit somnium, præsagum vtiquè futurorum. Vidit igitur per visum, virum quendam forma egregium, vultu reuerendum, episcopalibus infulis decenter ornatum, à Bruvuilerensi ecclesia prodeuntem, & iter Coloniam dirigentem. Quem præcedentem, beatum Vuolphelmum Abbatem cum fratrum caterua cernit euestigiò subsequentem, septem psalmos cum litanijs sæpiùs modulatis vocibus iterantes. At vbì ad fores peruentum est cubiculi episcopi quiescentis, fores obseratæ, virga præcedentis impulsæ, dictu velociùs sunt apertæ. Quibus taliter intromissis, dux præuius stratum adiens recubantis, cum graui requirit animaduersione, cur tanta contra se temerarius præsumpsisset exercere. Expleto sermone, virga, quam manu gestabat, ad vltionem iniuriæ grauiter illum percussit in vertice. Itaque somno excitus Abbas præ pauore, virum Domini certum reddit ex diuina protectione & beati Nicolai consolatione. Nec falsum prorsùs somnium extitit vel inane, dum, quod fratres in psalmis & litanijs constitit egisse, hoc illi Dominus per visum dignatus sit reuelare. Adhibet etiam certam fidem visioni exhibitio operis. Nam vno eodemque momento, vt hic illum vidit percuti, se sensit episcopus morbo grauari. Tali ergò modo diuinitùs relisa, nisu frustrata illius aduersatrix intentio est. Morbo quippe inualescente, post dies paucos obijt, & cathedram præsulatûs Segninus vir pius obtinuit. De his ità meminisse sufficiat: nunc se ad gestorum eius sequentia describenda articulus vertat.

Visio Hartmanni Abbatis Tuitień.

Segninus, defuncto Hildolpho, fit Colonień episcop.

Hic itaque Domini famulus, quæ retrò sunt oblítus, in anteriora se extendens totis viribus, exemplo Dauid prophetæ, dicentis: Domine, dilexi decorem domûs tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ: domum Dei aggressus est adornare omni decoris varietate. Quod quia deuotissima mente concepit, mirifico effectu consummauit. Deniquè, vt breuiter cuncta perstringam, eius instantia vel tempore, in varios ornatus picturæ vel fabricæ seu etiam musiui operis decore, intùs & extra se status extulit Bruvuilerensis ecclesiæ. Textum pretereà cuiusq; operis versibus expressit egregijs, vt liquidò pateret inquirenti totius plenitudo materiei. Operęprecium est, illud etiam non reticere, quòd singulis annis vir Domini, noui ac veteris testamenti paginas ex integro faciebat legendo reuolui: quatuor verò Euangeliorum libros, quoniam non eo loco vel ordine, quo reliquos, competebat expleri, statuit quatuor temporibus recurrentibus anni in quatuor plagis claustri singulos à singulis diaconibus recitari. Quod cuius fecerit vtilitatis intuitu vel deuotionis affectu, ex subiectis eius, super vtrunque testamentum compositis, liquet versibus. In quibus singulis annis vtrisque explendis non paruipendendam annectit causam vtilitatis, plurima etiam necessaria tangens, nunc personas subitò decenter immutans, nunc electorum per verbera salutem denuncians, nunc scripturarum suauem gustum commendans, postremò geminam in Christo naturam generis humani medicinam declarans. Hęc idcircò prçlibauimus, vt cùm ad talia ventum fuerit loca, intrepidus lector percurrere possit, quod se iam didicisse meminerit.

Psal. 25.

Carmina S. Vuolphelmi.

Latè diffusus sic Ecclesiasticus vsus
Se testamentis exercet in omnipotentis,
Vt legat hęc ambo, sed & omni compleat anno,
Sicut in hebdomada psalmorum clauditur oda.
Ast hinc psallendi cùm stet status, indè legendi,
Lectio quô prosit, nunquàm prçfatio desit,
Qua claui limen patet ad quodcunque volumen:
Pandat vt admisso quod clamet abyssus abysso.
Admitti verò dedit eius gratia Clero,
Qui populis ipso parat hinc documenta ministro.
Sed cunctis ęquè non detegit intima quęque,
Quîs tamen intereà non abnuit interiora.
Angelus hinc ensem suspendit percutientem,
Altiùs inflictus non dedit fulminis ictus,

Non

Non ignis torrens, non vultus dæmonis horrens.
Captiuis diræ discedunt sensibus iræ.
Vasta lues morbi, quæ sæpè superuenit orbi,
Aut non accedit, citiúsve precando recedit.
Exceptos natos quòd vult pater esse paratos,
Verberibus tangi, pœnisque fugacibus angi,
Quîs absterrendi nocuo sunt fœdere mundi.
Sed non donorum Deus vsum subtrahit horum,
Quîs patrem sese per verbera comprobat esse.
Si sit eis ritus legaliter hic stabilitus,
Vt sic psallatur, ceu diximus, atque legatur,
Vtilitas extrà patet hæc, latet altior intrà.
Huc introductus gustabit munera fructûs,
Cui donat mentem Dominus gustare scientem
Fructus maioris, quàm pandat lingua, saporis.
Sed nec erit, gustum qui scriptis exprimat istum:
Gustans ipse magìs scit, quàm sit gratia suauis,
Quam scripturarum conseruat cella sacrarum,
Et quæ diffundi se vult per climata mundi:
Quô genus humanum sit in hoc medicamine sanum,
Quod naturarum peragit compago duarum:
Dum Deus indè pater parit, hinc parit innuba mater:
Nil cælis illinc, nil terris charius est hinc.
Qua specie bina componitur hæc medicina.
Christus patre satus, Deus: ast homo, virgine natus.
Qui cum patre Deus, sed & almo pneumate, verus,
Ad nos indultis pandat pia viscera culpis,
Secla per examen dum iustè discutit, Amen.

Hos versiculos beati viri ideò huic operi inserendos vtile duxi, vt quomodò simpliciores planè currentis prosæ delectantur pastu, ità perfectiores enucleatiùs spiritualiter dicta indagantes, eorum spirituali gustu pariter reficiantur & fructu. Sæpiùs autem in conuentu fratrum de salute disputans & suadens animarum, inter multimodas virtutum propositiones hoc modo plerunquè eleemosynarum vel hospitalitatis commendabat gratiam: Oportet, inquit, vt scriptum est, & testimonium habere bonum ab his, qui forìs sunt: & hospitalitatem non obliuisci, dum & quosdam placuisse legamus, angelis etiam hospitio receptis. Vndè magnoperè vos fratres pauperum vel hospitum susceptioni curam impendere admoneo, quia profectò quicquid illis fideli deuotione confertur, Christo nimirùm, qui se in paupere suscipi, in hospite colligi vult, impenditur. Ideoque maximè necessariam hospitalitatis vel eleemosynarum intuli gratiam, quia nec locum propagari perpendo vel inhabitantes, nisì per eleemosynas & assiduas preces. Verùm, charissimi, dum alicuius in vobis boni scintillam videritis ignescere, nè vestris, quæso, meritis velitis adscribere: quoniam, vt scriptum est, Neque volentis, neque currentis, sed Dei est miserentis. Omnipotens quippe Deus adspirando nos præuenit, vt bona velimus: & adiuuando subsequitur, vt possimus. Inanis enim aliter esset conatus noster, nisì diuina cooperaretur & virtus. Taliter autem gratia præcurrente, & bona voluntate subsequente, quod conditoris est doni, nostri fit meriti. His & huiusmodì exhortationibus corda fratrum irrigans frequentiùs, ad sectandam prouocabat pietatem: Lucrandis autem sedulus inuigilans animabus, satagebat nil promere verbis, quod non roboraret exemplis, nè vitæ munditia prorsùs discreparet à lingua. Hoc ordine nimirùm hypocritarum declinabat consortium, qui verba quidem sanctorum habent, sed vitam non habent: & quos sermonibus generant, non fouent exemplis: & quos verbis ædificant, moribus & vita destruunt. Nanque vir beatus non solùm lingua sua suasit, sed & exemplis, moribus & vita subiectis ostendit, quæcũque fidelibus suis omnipotens Deus obseruanda mandauit.

Præconia hospitalitatis & benignitatis in pauperes. 1. Tim. 3. Heb. 13. Matt. 25. Rom. 9.

Pau-

Pauperum verò illi semper fuerat maxima cura. Vndè dispensatione prouida xenodochio superaddidit decimas atque vineta, vt absque pecunia* victûs eis præberentur necessaria. Iugiter illi aduersùs vitia pugna: quia mens ad virtutes erecta, non erat procliuis ad vitia. Radicem omnium malorum cupiditatem vel auaritiam adeò perhorrebat, vt præter communem simplicemque victum, nil sibi prorsùs, quod speciale foret, assumeret. Pietatis affectu potiùs amari, quàm timeri, satagebat. Vndè iactantiam & elationem proculdubiò respuebat. Nulli verò detrahere, nullum volens odire, extinctis facibus iræ vel inuidiæ, elegit omnes fraterna dilectione diligere. Semper hilaris, semper lætus, præferens hilaritate vultûs, quàm syncerus & purus erga DEVM & homines eius esset affectus. Quanquàm verò iugi esset contemplatione suspensus, erat tamen singulis compassione proximus, mente minimè deflectens à contemplatione, dum pietas ferueret in opere. Sic nimirùm in similitudine cælestium animalium, antè & retrò oculatus, vtrarunque virtutum fuerat charitate deuinctus: vt dum cuilibet earum videretur intentus, proprietate tamen non careret alterius. Taliter se agebat, qui DEO nil charius possidens præferebat, ex omni cordis & animi affectu diligens Deum, omnem verò Christianum tanquàm seipsum: seruans in simplicitate innocentiam, in charitate concordiam, in humilitate modestiam, in disciplinæ seueritate censuram. Erga benè agentes apparére prælatus noluit, sed vt coæqualis & socius: aduersùs verò vitia delinquentium, promotionis suæ exercebat priuilegium. Quis autem verbis valeat exprimere, quanta discretione omnia iudicia sua studuerit temperare, quantáve iustitia moderari? Dum etenim pro quouis delicto alicui foret inferenda correctio, primitùs in se descendens, iuxta illud Apostoli, Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans teipsum, nè & tu tenteris: tanquàm proprij reatûs delictum deflebat alterius. Ità nimirùm mens Deo deuoti pectoris, omni se excoluit genere pietatis, satagens gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, vir planè mitis & iustus, sic omnibus omnia factus. Quo enim dolente non condoluit? Quis ad illius adspectum mœrorem non mutauit in gaudium? Quis ira inflammatus, illius sermone non est mitigatus? Quis iniqua cogitatione pulsatus, non illo est medente curatus? Quis consolari petijt, & consolationem non inuénit? Quis vim verborum, quis efficaciam exprimat sermonum? Quis pietatem euoluere, quis charitatem valeat enarrare? In qua adeò radicatus fuerat & fundatus, vt licèt nullius expers esset virtutis, huius tamen cultor existeret specialis. Non segniter etiam animo retinens, quòd quanto subiectis prælatus, tanto curis maioribus esset occupatus: studebat omnimodis Deo per contemplationem placere, exteriorum curas per idoneas quasque personas soléniter administrare.

*victui

Actioni & contemplationi vt fuerit deditus.

Erga corrigendos vt se gesserit. Gal. 6.

Taliter ex voto liberiùs vacans Domino, vtrobiquè prouidus gregi prospexit: intùs propria vigilantia, exteriùs congrua prouidentia. At quoniam fuerat miræ mansuetudinis & discretionis, sciens quòd districtio, si modum excedit, sæuitiam gignit: & nimia pietas dissolutionem disciplinæ parturit: tanta inter vtrunque vsus est discretione, vt nec indiscreta districtio subditis, recusandi laboris fieret occasio: nec nimia pietatis exhibitio, disciplinæ foret immoderata remissio. Ità nempe exemplo sanctorum patrum gressus suarum instituit actionum, vt nullatenùs extra limitem iustitiæ propriam sineret effluere actionem. Hinc profectò felicem ac iure beatum talem dixerim virum, qui & Ecclesiasticæ disciplinæ vigorem fortiter tenuit, & tamē matrem virtutum discretionem nunquàm deseruit.

Cuius vt mores vel actus summatìm perstringam, fuit vita laudabilis, verbo discretus & vtilis, consilio prouidus, moribus ornatus, affabilitate mellifluus, misericors & benignus, pronus ad veniam, tardus ad iram. Per pietatis affectum, omnium condescendens necessitatibus miserorum: iuxta beatum Iob, pater erat pauperum, mœrentium consolator, pupillorum adiutor: non despexit inopem, nec dimisit absque operimento pauperem: alios refouens verbo consolationis, alios ope releuās pietatis. Ab infantia Deum timere didicit. Ex vtero enim secū egressa miseratio, creuit. Arca cordis iugiter referta bona volūtate, nunq̄ vacua man' extitit munere.

Catalogus virtutū sancti viri. Iob 29. Iob 31.

Pau-

Pauperum ſibi apud Deum hîc conciliabat patrocinia, faciens ſibi amicos de iniquo Mammona, qui eum quandoquè reciperent in æterna tabernacula. Nè autem mundum plùs iuſto videretur diligere, mundo ſolummodò vſus eſt ad neceſſitatem, non ad ſuperfluam delectationem. Noxias quippe ab animo excludens delectationes, Apoſtolicas æmulabatur traditiones, corpus videlicet caſtigare & in ſeruitutem redigere, vt extenuatum cæleſtibus diſciplinis, vas aptum fieret ſanctificationis. Nouerat enim animum non poſſe legitimo imperio perfrui, niſi carnis motus penitùs eſſent ſubiugati. Hoc deniquè ritu ſacrificij in ſui cordis penetralibus hoſtiam viuam, ſanctam, Deoque placentem ſe exhibuit, dum ſingulis diebus, cum ſacroſanctis corporis & ſanguinis Chriſti myſterijs, per compunctionis gratiam ſeſe in holocauſtum mactauit. Extiterat huic beatiſſimo viro frater germanus, Frumoldus nomine, ſorores ſanctimoniales duæ, quarum vna Oſvuenda nomine, miræ ſimplicitatis & innocentiæ fuit fœmina: altera verò Berta nuncupata, literarum plurimùm emicuit ſcientia. Hæc vitam beatæ Adelheidis, primæ Vilecenſis Abbatiſſæ, eleganti ſatìs admodùm ſtylo conſcripſit, & plurimum religionis vel ſcientiæ ſuæ fructum in eodem loco dereliquit. De cuius prædicta ſorore, domna videlicet Oſvuenda, noſtris temporibus factum libet referre miraculum, omni ſanè laude, memoria, & veneratione digniſſimum. Quidam frater ex cœnobio Bruvuilerenſi, Vdo nomine, adeò peſſima laborabat infirmitate, vt omnes cogerentur de eius deſperare ſalute. Deniquè toto miſerabiliter intumeſcente corpore, omnium membrorum amiſſa ſanitate, trunco potiùs, quàm humano corpori, videbatur ſimilis. Quodque maximè mortis indicium ſolet exiſtere, nullum remedium illi adhibitum valuit proficere, volente, vt credimus, Domino demonſtrare, quòd quanto grauior morbus, tãto potentior omnipotens credendus eſt medicus. Cumque de ſolis eius ageretur exequijs, lento ſopore corripitur, videtque per ſomnium domnam Oſvuendam, iam immortalitatis luce potítam, ſibi aſſiſtere, compatientiſque affectu manu totum corpus permulcendo, vim doloris lenire. Indè Oratorium, iacentis lecto contiguum, ingreſſa, tertiò flexis genibus adorauit, ſicque ſuper ægrotum ſignum ſanctę Crucis exprimens, diſparuit. Ilicò virtus diuina eſt ſubſecuta. nam poſt paucos dies conualuit, integra ſoſpitate recepta. Vndè nec dubium extitit, illo viſa pandente, ipſius ſuffragantibus meritis, érutum illum de confinio mortis. Fuerat autẽ tam immaniſſimus languor, vt à planta pedum vſque ad verticem in eo non eſſet ſanitas: ſed tota corporis cute ſubtracta, àc ſi vetere homine exutus, recenti corio cum ſalute eſt ſuperindutus. At verò prædictus beati Vuolphelmi germanus, domnus videlicet Frumoldus, armis terrenę militiæ exutus, ſe illis implicari recuſauit vlteriùs, vt Deo ſeruire poſſet expeditiùs. Studium itaque peregrinationis arripiens, nè exul cæleſtis fieret patriæ, omni reliquo vitæ ſuæ tempore longè lateque, ad promerẽda ſanctorum patrocinia, ſe ſtuduit exiliare, vno tantùm contentus ſeruulo comite: cui tamen verſa vice, vt alter Martinus, hic ſæpiùs conſueuit miniſtrare. Quod genus diuinæ propitiationis illo pedibus iugiter exequente nudis, adeò ſæpiùs vidimus eum liuentes plantas habere, vt nulla ratione calceamenta valeret admittere. Erat etiam ei ſolennis conſuetudo, quandiù ad diuinum in eccleſia aſſiſtebat officium, omnimodis alicuius vitare colloquium: ſed ſtans, vel humì proſtratus orans, tanta lachrymarum potiebatur vbertate, vt velut imbre perfuſum, madidum reliquerit pauimentum. Hanc compunctionis gratiam per diuinam poſſidens clemẽtiam, cuſtodem in ſe reliquarum deputauit eſſe virtutum: quia nullum penitùs ei dominari nouit delictum, cuius mens ſedulò compũgitur ad lamentum. Quis hunc fideliſſimum Domini dubitauerit ſeruum, cuius executio mandatorum, tam euidens meritis illius præbet teſtimonium? Quanuìs etenim in pace præſentis vitæ conſummauerit curſum, expleuit tamen martyrium, ſatagens crucifixum habere mundum, dum carnem ſuam cum vitijs & concupiſcentijs crucifixit, & Dominum fideliter ſequens, mundo peregrinus extitit. Hic cœtibus iuſtorum, vt confidimus, coniunctus, in eccleſia propriæ poſſeſſionis quieſcit ſepultus. Hæc pauca prolata ſufficiant ad ſanctitatis teſtimonium beatiſſimi patris Vuolphelmi & Frumoldi germanorum.

Erat tunc temporis vir quidam genere nobilis, ſed moribus nobilior, Burchardus nomine, præfectoriæ dignitatis, ſed & præpotẽs armis, qui germanus extitit illuſtriſſimi

Luc. 16. — 1. Cor. 9. — Eius frater, Frumold⁹: Sorores, Oſvuenda & Berta. — Miraculum Oſvuendæ. — Frumoldi perpetuę peregrinationes nudis pedibus. — Burchard⁹, vir nobilis.

ſimi viri Emchardi Vuirceburgenſis epiſcopi. Hic euangelij non ſurdus auditor, Si vis perfectus eſſe, vade: vēde omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni, ſequere me: relictis omnibus, quæ temporaliter videbatur poſſidere, Kanerberch, caſtellum ſuæ munitionis, Domino conſecrari fecit locum orationis. Taliter cùm diues eſſe poſſet in mundo, pauper elegit eſſe cum Chriſto: plebeio habitu amictus, ſanctorum perluſtrabat loca, ſeruorum Dei ſolerter requirens alloquia. Vndè & ad notitiam famuli Dei Vuolphelmi deductus, maximæ ab eo loco venerationis eſt habitus: & vt quondàm animæ Dauid colligata eſt anima Ionathę, ſic amor Dei confœderauit vtroſq;. Ex hac itaque mutuæ charitatis affectione, frequenter eum ſolitus inuiſere, dulciſſimos gaudebat verbi diuini fauos ex ore eius percipere. Mirabatur autem ſupra modum tantam illi cælitùs conceſſam diuini affluentiam verbi, vt quomodò ex ſuperceſcente fluuio riuus, ità ex illius mellito gutture manaret ſermo diuinus. Sed quid mirum, quòd ſemper animus fixus in cęleſtibus, de diuinis tractare valebat ſubtiliùs? Vt ergò rei ordinem proſequamur, volens Dominus pio reuelare diſcipulo, quanta perfectio lateret in magiſtro, talis ei nocturno ſilentio diuinitùs declaratur viſio. Vidit igitur illum, quem tremit tartarus, colit abyſſus, cęlorum adorat exercitus, in quē deſiderant proſpicere ordines dignitatis angelicę: Hunc, inquam, vidit balneo impoſitum, manibus & officio beatiſſimi Vuolphelmi reuerenter foueri, ablui & detergi: Vbì etiam circunſtantes duodecim apoſtoli, adminiculum ferre videbantur miniſtranti. Ille igitur vir præclariſſimus cælitùs ſibi oſtenſam viſionem per quendam, Meginhardum nomine, monachum, fratrem ſibi ſatìs familiarem, ad viri Dei properauit transferre notitiam. Qui ſagaci animo vim ſomnij diſcutiens, cœpit diligenter inueſtigare, quid viſio hæc videretur portendere. Intellexit itaque patenter, ſe commoneri vigilanter boni ſeruare tenorem propoſiti, Chriſto in ſuis omnimodis membris miniſtrari, iuxta ipſius dicentis vocem: Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Gaudebat autem vir Deo amabilis, ſummo electorum capiti ſe operibus placuiſſe pietatis: ſed ſeriem actibus exequi cupiens viſionis, vice Domini balneum pręparatur egenti, in cuius ſingula peraguntur obſequio, quæ viſionis popoſcerat ordo. Quibus ritè completis, toto corpore mundus & ſanus egreſſus, ex integro nouis eſt veſtibus ornatus. A quo tempore tantam gratiam meruit obtinere, vt mirabiliū quoquè patrator operum mereretur exiſtere.

Matth. 19. | 1. Reg. 18. | Viſio Burchardi. | Matt. 25.

Ipſo nanque tempore fuit quædam mulier in territorio Bruvuilerenſi, Golda nomine, quæ vtrorunque luminum cæcitatem ſe doluit incurriſſe. Cumque omnium illuminatori placuiſſet per famuli ſui merita illi ſubuenire, ſub nocturno ſilentio tali perfruitur viſione: Videbatur illi leuiter dormienti, viro Dei Vuolphelmo, Miſſarum ſolennia celebranti, aſſiſtere, & poſt expletionem manuum eius ablutione oculos ſuos diluere, exterſoſque fimbrijs veſtimentorum eius, diù optatum lumen recepiſſe. Quam viſionem ad nos perlatam, famulo Dei, ad diuina myſteria properanti, humiliter ſuggeſſimus. & vt pauperculæ mulieri compateretur, exorauimus. Qui non aſſenſit, hoc ſui non eſſe referens meriti, & ſomnijs, ſæpè fallentibus, fidem non leuiter adhibendam: ſed ſi eſt, inquit, hæc viſio ex ſe, ſecundò ac tertiò Dominus eam dignetur reuelare.

Sancti viri modeſtia.

Itaque corde contrito & humiliato in ieiunijs & orationibus eo conſtituto, eadem viſio, quæ mulieri primò, apparuit ſecundò ac tertiò. Quid plura? Tandèm vir Domini noſtra victus eſt inſtantia, & ſecretò admittitur illa, ante fores eccleſiolæ iuſſa conſiſtere: quia non ei vſus fuerat facilè, niſi certa ex cauſa, frequentiam mulierum admittere. Itaque ritè peractis Miſſarum ſolennijs, vt docuit viſio, abluit, exterſit, mox clarè videns remeauit. Tunc vir ſanctus, nolens virtute facti huius humanis fauoribus attolli, memor Dominicæ præceptionis, iubentis diſcipulis, nè quoadusquè tempus compleretur reſurrectionis, ordinem cuilibet panderent viſionis: interdixit ſummoperè nobis, id illo in vita ſuperſtite nulla ratione ꝓdere, nulla neceſſitate detegere.

Cæca lumē recipit. | Matt. 17.

Vir itaque Domini, de die in diem virtutum exuberans copia, indeſinenter ad vitæ cæleſtis ſuſpirabat gaudia, quæ iam promeruiſſe gaudet felix eius ſpiritus in Domini ſui præſentia. Nam quandiù in corpore vixit, mundum corpore, non mente, inhabitauit: ibì magìs habere fixum appetens animum, vbì gaudium nouerat ſine fi-

ne mansurum. Vndè & meritò dicere valebat cum Apostolo: Nostra conuersatio in cælis est. Et illud: Non habemus hìc manētem ciuitatē, sed futuram inquirimus. Cælestis ergò patriæ incessabili flagranti amore, inter alia atque alia virtutum exercitia, tanta ei erat orationis instantia, vt quanquàm omnibus floreret virtutibus, hanc tamen possidere videretur principaliùs. Ex cuius assiduitate hæc etiam ei inoleuit deuotio, vt singulis annis, dum more sanctæ & vniuersalis Ecclesiæ ieiunium obseruaretur Quadragesimale, non solùm circuniacentia, sed & Agrippinæ Coloniæ vbiquè sanctorum orando inuiseret loca. At quoniam huius rei nunc incidit mentio, libet referre grande periculum, immò miraculum, quod nobis contigit redeuntibus Coloniam è Tuitio. Beati & gloriosi confessoris Heriberti sepulcrum oratum petiueramus: redituri, puppim ascendimus: *soluta litore, admodùm prosperè nauigabamus. Introrsùm nos vnda iam longiùs rapuerat, dum eccè repentè intolerabili exorta tempestate, rupta quies Rheni ab imis sedibus perturbatur: vndæque in se redundantes, ad instar prominentium rupium, capitibus imminere videbantur in naui residentium. Sicque nauis huc illucque vagis dilabitur vndis, & nunc summo in fluctu pendens, nunc vnda dehiscens terram inter fluctus aperit, turbatisque nautis præ pauore mortis, sonus hæsit in gutture vocis. Tanto nobis vallatis periculo, virum Domini, in posteriori nauis parte residentem, & suo more, nescio quid secreti, meditantem, & eorum, quæ nobis euenerant, prorsùs ignarum, adij, & mortem omnimodis imminere nunciaui. Qui protinùs ad orationum conuolans nota præsidia, sanctorum deuotissimè implorat suffragia, litaniæ supplicatione imposita. Dehinc cum crebra sanctæ Crucis obiectione, Saluator mundi salua nos, cœpit canere: qui per crucem, inquiens, & sanguinem redemisti nos, auxiliare. Hortatur dehinc, resumptis viribus constanter remigare viros, nullo metu mortis concuti, nullum ex eis asserens periturum prouidentia Dei. Hac exhortatione animati, & quoniam res pro anima fuerat illis, dum fortiter ad litus tendunt, viriliter æquora scindunt. Intereà miserabilis clamor vtriusque sexûs super litus consistentium attollitur in cælum, periculum nostrum eminùs intuentium. Quid multis morer? Inter confinia positi mortis & vitę, tandèm perlabimur ad locum, vbì multitudo nauium latiùs Rheni occupauerat sinum. Quas attingentes, & ex altera in alteram transmigrantes, iuxta viri Dei vocem, præter spem euasimus omnes. Veruntamen nè dubitaretur vllo modo, illius nos saluatos merito, concitè id rabies Rheni fluminis diuino declarauit incendio. Deniquè vt ille beatus pedem extra puppim extulit, paulò antè diuinitùs suspensis fluctibus prædæ fuit: & quæ priùs onusta mergi non potuit, subsistere tanto viduata patrono nequiuit, sed protinùs, nobis cernentibus, submersa disparuit. Taliter per immensi mœroris præcipitium, meritis serui sui, maximi nobis gaudij Dominus contulit beneficium, dum & virtutum eius gratiam extulit, & quod verebamur auertit.

Per idem tempus quadam die cum secretorum suorum conscijs oratorium, vt tunc falsò credebatur, Bruvuilerensis parochiæ in villa, Kyrchedoro nomine, oraturus intrauit: & eccè solo prostratus, carere locum sanctorum patrocinio, spiritu sancto reuelante, didicit. Qui surgens ab oratione, cum secum consistentibus accessit ad altare, & velamine subducto, cùm omnia diligenti intuitu perlustrâsset, nihil omninò vel sub sigillo, vel rimarum fissuris, præter nidificationes vespertilionum & telas reperit aranearum. Vndè nimirùm, vt par erat, mente consternatus, absque morarum dilatione Coloniensis ecclesiæ præsulem adijt, illi quæ gesta fuerant, ordine exposuit. Cuius mentis dolori ille condolens, datis etiam sanctorum reliquijs, euocatum ad se direxit cum eo quendam Hezelinum, Scarnensis sedis antistitem, vt sua vice prædictum locum, quia episcopij sui diœcesis erat, Deo consecraret, & eius seruitijs manciparet, Qui libenti animo eius obtemperans imperio, congregata multitudine fidelium, diuinæ religioni dedicauerunt idem oratorium: statuentes ibì duo altaria, superius quidem in honore archangeli Michaelis, inferius verò in veneratione habenda beati Martini Christi confessoris. Hoc in facto illi nimirùm cum beato Martino similis extitit proportio virtutis, qui pari modo similiter illustratus diuina reuelatione, populum absoluit à diabolicæ fraudis seductione, ara destructa latronis,

Phil. 3. Heb. 13.

Preces assiduæ.

*soluti à

Liberantur multi ex præsenti mortis discrimine.

Dolet valde altari deesse sacras reliquias.

nis, qui in vice venerabatur martyris. His ità ritè celebratis, rediêrunt vterque ad ꝓpria, Deum collaudantes in iubilo.

Illud etiam non reticendum arbitror rei gestæ miraculum, quod vidimus fieri sub testimonio omnium fratrum, & est, fama vulgante, circunquaquè notissimum. Mulier quædam, Adelheidis nomine, varijs omnium membrorum languoribus oppressa, ad beati Nicolai in Bruvuilerensi cœnobio limina, recuperandæ salutis gratia, est perlata. Quæ cum detrimento omnium membrorum, occultis etiam viscerum doloribus ac non ferendis cruciatibus quatiebatur, ità vt omnis generis annonæ panem adeò fastidiret, vt non solùm gustare, sed & vitaret attingere. Hæc quidem beati Nicolai meritis celerem sospitatem recepit in membris: *Verùtamen occulto Dei iudicio omnimodis, vt priùs, panis abstinuit edulio. Dum verò post aliquot annos diuinæ clementiæ ab hac illam placuisset infirmitate absoluere, intempestæ noctis silentio tali perfruitur visu: Videbatur illi, beatissimum virum Vuolphelmum panem benedixisse, & illum susceptum ab eius venerabili manu se auidè comedere. Quæ fidem adhibens visioni, sciens per eum his maiora posse fieri, flebilibus vocibus panem sibi ab eo obsecrat benedici. Qui renitens totis viribus, indignum se proclamat ministrum operis huius. Tunc videres animum viri Dei anxiè perturbari: velle quidem misereri, sed palàm id propter iactantiam fauoremque nolle fieri. Attamen nè diutiùs videretur protrahere, quod diuinitùs per eum disposuerat adimplere, allatum panem benedixit, mulieri porrexit, præsentibus nobis illa comédit. Quæ viri Dei meritis ex integro sanitati restituta, omni, quoàd vixit, tempore ibidèm ecclesiæ vsibus tanto commodiùs ac deuotiùs studuit deseruire, quanto præ alijs multipliciùs ac differentiùs gratias sanitatum meruit obtinere. Vir autem Domini, quanquàm tam preclaris & eximijs polleret virtutibus, nunquàm tamen illius elationi succubuit animus, non gloriandum recolens ex virtute signorum, sed ex consortio collegij electorum. Quis verò singulatìm queat referre sanitatum genera, in diuersis per illum languentibus exhibita miseratione diuina? Sępiùs enim, illo visitante, est indulta ęgrotantibus salus, quod tamen ab aliquo sibi imputari ꝓrsùs non patiebatur. Sufficiant è pluribus ista fidelibus, ex illius memorata virtutibus. Nunc ad referendum, qualis ei fuerit de hac vita transitus, dirigatur articulus.

Pane benedicto curat morbidam mulierem.

Post innumera diuinę per illum operationis patrata beneficia, volens pius Dominus serui sui consolari gemitus & suspiria, crebrò dicentis cum Propheta: Quandò veniam, & apparebo ante faciem Dei mei: satiabor, dum manifestabitur gloria eius: placuit ei hoc ordine dissolutionis suæ tempus reuelare. Quodam die tempore meridiano pro consuetudine illo, non iacendo, sed sedendo dormiente, speciosissimus per visum iuuenis ei adstitit, & vt se quantocyùs sequi festinaret, admonuit. Qui comitatus euntem, angelico ductu ad loca perducitur amœnissima, omni decoris varietate vernantia, incomparabili lucis splendore micantia, totius etiam suauitatis odore redolentia. Ibì ostensis illi diuersarum habitaculis mansionum, fidelibus nimirùm à Domino promissarum, tandèm in quoddam illum angelus magnæ venustatis & proceritatis introduxit ædificium, cuius intùs & extrà contemplari iubetur diligenter ornatum: hunc sibi mansionis locum diuinitùs esse prænuncians destinatum: quem, inquiens, quanto studiosiùs ac venustiùs exornaueris, tanto iucundiùs ac feliciùs in perceptione illo fruéris. Taliter angelico affatu de perennis gloriæ felicitate commonitus, euigilans, seorsùm quibusdam visum índicat fratribus, annectens proculdubiò se quantocyùs dissoluendum. Vndè miro modo animo consternati, vtpotè cuius semper fuerant beneficia pietatis experti, de illius meritò amissione intolerabili torquebantur afflictione. Verùm certiùs hinc colligere cupientes, diem signant, cum visione notantes: quem anni reuoluto circulo, ipsa die carnis solui contigit ergastulo, quo cælitùs ei fuerat visio oblata. Vndè patuit, non phantasticam illusionem, sed veram fuisse visionem, quæ tam euidenter & viri DEI dissolutionem, & cælestem eius designauit mansionem. Per continuum itaque illius anni spatium, non segniter dormiendo, sed solerter bonis operibus inuigilando, Domini sui aduentum expectabat, atque conseruis suis talentum sibi cre-

Psal. 41. Psal. 16.

Visio sancti.

ditum erogabat. Tanta autem vis diuini amoris cor eius penetrauerat, vt etiam si nollet de Deo loqui, silere non posset. Cumque id solito instantiùs atque feruentiùs ageret, proindè nonnulli cœperunt fastidire, minusque libenter audire. Quod ille perpendens, non se à bona subtraxit intentione: sed volens eos resipiscere, illud Apostoli crebra inculcabat repetitione: Filioli mei, quos iterùm parturio, donèc formetur Christus in vobis. Hæc quippe dicebat, quia quos iam prædicando pepererat, reformando gemens iterùm parturiebat; illud subiungens: Mihi quidem non pigrum, vobis aũt necessarium. Dum verò quadam die paterna se minùs cerneret admonitione proficere, spiritum sanctum tota concipiens mente, in hæc verba prorupit Amos prophetæ, immò, vt potiùs postmodùm rerum probauit euentus, ipse spiritu tactus prophetiæ: Venient, inquit, dies, dicit Dominus, & mittam famem in vos: non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum D E I. Nouerat proculdubiò, quòd sicutì fames est carnis, subtractum subsidium corporis: ità fames est mentis, silentium vel amissio diuinæ collocutionis. Vndè futura eis quasi iam præterita narrans: Noueritis, asserebat, quòd absque dubio in quibus nunc vobis onerosus existo, vel fastidium genero, summo ea vobis quandoquè, non tamen effectum habituris, futura desiderio. Ego enim iam delibor, & tempus resolutiõis meæ instat. Hæc idcircò non prætereunda putaui, nè incassum prolata hæc verba credantur hominis Dei: dum omne, quod locutus est, verbum aut impletum*, aut in futuro non ambigamus implendum.

Galat. 4. Phil. 3. Amos 8. *sit, aut

Licèt autem iam vltimam duceret ætatem, nullatenùs tamen propositi sui passus est infirmare rigorem, indulgentiùs viuendo, labore remisso. Exiguum quippe reputabat præsentis temporis laborem, ad superuenturæ gloriæ recompensationem. Quapropter nec longęuitatem temporis, nec difficultatem causabatur laboris: sed potiùs omnimodìs apponens labori laborem, angelicam exequi studebat exhortationem. At verò imminente iam eius migratione, vbì se sensit repentè viribus destitui, infirmitate grauari, euocatum reuerentissimum Abbatem cœnobij beati Pantaleonis martyris, nomine Herimannum, totius honestatis & religionis virum, olei sacrati se fecit liquore perungi. Paucis dehinc euolutis diebus, primo lucis crepusculo, decimo Calendas Maij, viam vniuersę carnis ingressus obijt, & gaudium Domini sui felix feliciter introiuit. Floruit autem temporibus secundi Henrici Imperatoris, qui monarchiam regni obtinuit post decessum tertij Ottonis, tempore beati Heriberti, sanctæ Coloniensis ecclesiæ archiepiscopi, & vixit vsque ad tricesimumtertium annum quarti Henrici Imperatoris, cuius pater extitit tertius Henricus, auus Imperator Conradus. Transijt autem, plenus dierum, omniumque profectibus operum bonorum, anno millesimo nonagesimoprimo Dominicæ incarnationis. Cuius obitu comperto Herimannus, tunc temporis archiepiscopus Coloniensis, exequijs eius summoperè satagens deuotionis obsequium impendere, ad sepeliendum eum deuotus occurrit. Cuius exemplo religiosorum virorum etiam turba confluxit, inter quos præcipui & illustriores habebantur Abbates, Herimannus videlicet, suprà memorati cœnobij sancti Pantaleonis, & Reginhardus bonæ memoriæ Sigebergensis: qui vtrique famulum Domini summo semper coluêre studio pietatis. Expletis itaque ab archiepiscopo pro eius veneranda memoria Missarum solennijs, vbì sacrosanctum corpusculum deponi debuit in sepulcrum, accedens per se, amictum amouit, quo sacer eius velabatur adspectus: & eccè mirum dictu, cùm esset iam triduanus mortuus, apparuit non defuncti more pallidus, sed roseo colore perfusus, gratia plenus, & velutì roscidulis guttis sudore respersus. Quo præclaro viso miraculo, plerique fleuêre præ gaudio. Ad circunstantes verò conuersus episcopus, En, inquit, patres dilectissimi, quàm deuotus hic fuerit Domini seruus, quem tanta ac talis commendat gratia vultûs. His à præsule peroratis, cum debita veneratione secus beati Petri apostoli altare decenter traditur sepulturæ. Ibì suffragantibus meritis eius fidelium exaudiuntur vota, infirmis impenduntur beneficia, præstante Domino nostro Iesu Christo, cui vnà cum patre & spiritu sancto est honor, potestas & gloria per infinita secula seculorum, Amen.

Hermãnus Abbas S. Pantaleonis eum inungit sub mortem. Hermann⁹ Colõ. episc. Facies triduò defuncti.

Itaque velutì magno mari, emenso præsentis historiæ pelago, iam quasi litus cernen-

nentes respiramus, dum quædam solùm de miraculis eius referenda superesse videmus. Satagendum est ergò, vt portum teneamus, cursum consummemus: quoniam sicutì solent solem obducere nubes, sic pigri desidesque scriptores vtilium rerum sępè subtrahunt cognitiones. Aggrediamur itaque referre miracula, quæ post obitum eius diuina per eum sunt celebrata virtute. In territorio Bruvuilerensi mulier quædam, Vuazela nomine, dum quadam die ad opus consedisset textile, tam crudeli ex improuisò vtrarunque manuum torqueri cœpit vexatione, vt clamore diræ vocis ciues cogeretur excire. Ex cuius immanitate doloris, paralysis obnoxia credebatur passioni. Subitò nanque adeò inutilis est reddita manibus, vt ad nullos eas valuerit vsus applicare. Quo magìs magisque ingrauescente morbo, prę nimia doloris contritione inter manus tenentium obdormiuit, & huiusmodi lenis vocis sonum dulciter audit: Quid sopore deprimeris? Si præsenti passione carere volueris, surge velociùs, & cum oblatione cerei domini Vuolphelmi adito sepulcrum. Illius enim meritis es gaudio potitura salutis. Quæ alacri fide promptaq; deuotione iubenti satagens obedire, ardente sepulcrum inuisit cereo, nec beati patris diffidens meritis, nec dictis credere cunctata monentis. Quæ vbì ad oratiōem procubuit, post pusillum sana surrexit, & gratias agens Deo, sospes ac lęta recessit. Frater quidā ex cœnobio Bruvuilerensi, Heribertus nomine, post obitum beati Vuolphelmi in Daciam prouinciam fuerat transmissus, cum alijs quibusdam religionis monasticæ gratia fratribus. Vbì cùm aliquantispèr commoratus esset, & iam reditum ei persuaderet animus, comitantibus secum viris honestis ac religiosis, iter est aggressus. Cumq; ad mare peruenissent, piratis insidiantibus, & die noctuque maris sinum occupantibus, fermè per dies nouem negabatur transitus. Vndè nimia cordis cōtritione omnes pariter afflicti, vt propitius adesse dignaretur Dominus se inuocantibus, intimis precabātur visceribus. Nec distulit pius Dominus suorum vota fidelium, concitè largiendo subsidium. Adest nanque prædicto fratri sub noctis silentio B. Vuolphelmus per visum, in crastinum iubens accelerare transitum, mare pacatum, hostium denuncians impetū refrenatum. In memoriam verò suæ liberationis ter ternis psalmis, cultor ille sanctę Trinitatis, Domino vota persolui iussit iubilationis. Taliter hostium sublata formidine, non modicum gaudium sumpsêre ex diuina reuelatione: & marinis se læti ingerunt fluctibus, piratis minimè nocerę valentibus. Hoc ordine per serui sui merita ab imminentibus malorum procellis eruti, diuinæ gratias agunt liberationi. Quod vt ab ipso fratre, qui pertulit, agnouimus, fideli narratione retulimus. Eodem tempore claudus quidam, Vuillemannus nomine, ex villa, loco Bruvuilerensi contigua, Polheim videlicet nuncupata, obtentu beati Vuolphelmi diù negata membrorum recepit officia. Tempore quippe Quadragesimali ad locum accedens sepulcri, quo salutis arderet desiderio, cordis promebat gemitu: quo salutis ducebatur gemitu, cordis illius declarabat afflictio. Deniquè ad DEVM tota intensione conuersus, lachrymosis precabatur suspirijs, vt serui sui meritis sospitatem mereretur in membris. Nec spes fefellit, cui fides incitamentum præbuit. Citiùs enim dictu claruit, cuius sanctitatis vel meriti vir beatus extiterit. Repentè enim diù contracti se cœperunt extendere nerui, & venarum meatus vitalis sanguinis infusione repleri, & membra priùs præmortua, in pristinum vigorem restitui. Quid longiùs morer? Sentiens homo diuinam in se operari virtutem, lento conamine assurgere nitens, quanquàm adhuc nutante gressu, in pedes constitit, & quæ circa se acta fuerant, præsentibus fideliter disseruit. Quorum manibus sustentatus, & huc illucque deductus, vt res innotuit fratribus, magnificè laudatur & glorificatur Deus, qui in sanctis suis mirabilis est & gloriosus, faciens mirabilia solus Ad indicium verò tanti miraculi, sustentatorij illius baculi super sepulcrum beatissimi viri multo tempore mansêre suspensi.

Miracula post eius obitum. *Paralytica sanatur.* *Claudus restituitur.* *Psal. 67.*

Alio ferme tempore huic miraculo accidit cōsimile, quod quandò qualitérve sit factum, libet referre. De villa Geroldeshouen mulier omnimodìs contracta, ad sæpè memoratum locum ab amicis est deducta. Hæc sedulò ibidèm incubans precibus, templi limina frequentabat attentiùs. Existente autem sacratissima beati Petri apostolorum principis solennitate, & hanc cum reliquo vulgo tantis contigit interesse solennijs. Quæ largiter flens, & longa suspiria trahens, ante sepulcrum beati viri

prosternitur, miseram se ac infelicem nimiùm conqueritur, cuius nec preces merentur admitti, nec corporis incommoda solui. Sed qui quondàm mulieris Chananææ, & huius voluit preces differre: vt importunum illius desiderium, fidei esset experimentum. At verò quoniam beati viri meritis saluari posse non hæsitauit, sed in fide postulans perseuerauit, effectum meruit. Erecta quippe diuinitùs, exclamauit, omniumque silentium clamoribus rupit. Vbi enim ossibus ossa se coniunxêre disiuncta, & neruorum contractio iuncturarum fiebat connexio, non est mirandum, quòd fragilioris mulieris sexûs expauit animus. Exurgens itaque à pauimento, recepto vigore, incolumis præualuit ad propria remeare. Talibus miraculorum effectibus veraciter cum Christo se viuere mundo testatur vir iste beatus, Amen.

Matt. 15.

Contractæ redditur salus.

SANCTI GEORGII, MAGNI MARTYRIS VITA ET MARTYRIVM, AVTHORE SIMEONE *Metaphraste.*

Aprilis 23.

Diocletianus Romanorum Imperator, sceptris indignè potitus, & primus eorum, qui sibi cum illo Romanum imperium vindicabant, (tres enim erant) cùm Augustus declaratus esset Cæsar, omniaque sibi tum aduersùs hostes, tum in subiectis populis è sententia cedere videret, magno studio, vt sibi quidem videbatur, in eam curam incubuit, vt diuinam beneuolentiam compararet. Summam enim pietatem, & bonorum omnium finem, in eorum, qui dij vocantur, cultu sitam existimabat. Quamobrèm assidua illis & magnifica sacrificia faciebat: inprimisque Apollinem, vt rerum futurarum peritissimum, venerabatur: quem cùm aliquandò de quodam negocio consuluisset, ità respondisse ferunt, vt eos, qui in terris iusti essent, sibi impedimento esse diceret, quo minùs vera prænunciaret, eorumque causa fieri, vt tripodum vaticinia falsa depræhenderentur. Opinionis igitur errore deceptus miser, scire vehementer cupiebat, quínam illi essent in terris homines iusti. Respondens autem è sacerdotibus quidam: Christiani sunt, inquit, Imperator. Hanc ille responsionem, tanquàm escam, deuorans, bellum aduersùs Christianos, quod iam quieuerat, rursùm excitauit. Statìm igitur arma, quæ aduersùs scelera comparata sunt, in homines innocentes exerceri, & in omnes prouincias edicta cædis plena mitti cœperunt. Videre licebat carceres adulteris, & sicarijs, & flagitiosis hominibus vacuos: eorum autè, qui Christum Deum ac Saluatorem faterentur, plenos: Videre licebat, veteribus & vsitatis cruciatuum generibus, tanquàm leuioribus, repudiatis, grauiora quædam excogitari, quibus plurimi quotidiè Christiani passìm afficiebantur.

Diocletianus dæmonum cultor præcipuus.

Eius sæuitia in Christianos.

Cùm autem ad Tyrannum variæ criminum delationes aduersùs Christianos vndiquè, inprimisque ab Orientis procuratoribus venissent, quòd edicta ipsius contemnerent, qui se Christianos profitebantur, quorum numerus iniri non posset, adeò vt vel in propria religione viuere ipsis permittendum esset, aut bello repentè nihil eiusmodi opinantes opprimi deberent: ille, his omnibus auditis, animi celans indignationem, & præ se ferens humanitatem, Præfectos omnes ad se, præcipuequè totius Orientis procuratores accersiuit. Qui cùm celeriter omnes conuenissent, Senatu conuocato, suam aduersùs Christianos sæuitiam patefaciens, Imperator iussit, vt qd quisque de re proposita sentiret, in medium proferret. Cumque alij aliud dicerent, ad extremum ipse virus euomuit, deorum religione nihil esse præstantius asserens. Cuius sententiam cùm alij comprobâssent, rursùm, Si meam, inquit, beneuolentiam magnifacitis, quandò ità sentitis, studiosè operam date, vt Christianorum religionē ex vniuerso imperio meo prorsùs expellatis. Quod vt faciliùs perficere valeatis, ego vobis totis viribus faueo. Omnibus autem approbantibus & collaudantibus, Senatui & ipsi Diocletiano visum est, ea de re iterùm & tertiò ad populum referre.

Tunc in exercitu aderat etiam admirabilis Christi miles Georgius, qui in Cappadocia non obscuro loco è Christianis parentibus natus, in vera pietate iamindè ab ipsa

ipsa pueritia fuerat institutus. Hic cùm ad pubertatem nondùm peruenisset, patrem in certamine pietatis egregiè pugnantem amisit, è Cappadociaq; cum matre in Palæstinam, vndè erat oriunda, se contulit: vbì multæ illi possessiones & ingens erat hereditas. Ob generis igitur nobilitatem, cùm iam & corporis pulchritudine, & ætate ad militiam aptus esset, Tribunus militum est constitutus. Quo quidem in munere cùm virtutem suam in bellicis certaminibus, seq; strenuum militem ostendisset, Comes à Diocletiano constitutus est, antequàm Christianus esse cognosceretur. Cùm autem eo tempore mater è vita discessisset, maioris cupidus dignitatis, maximam è diuitijs sibi relictis partem accepit, & ad Imperatorē profectus est. Tunc aūt vigesimum ætatis annum impleuerat.

S. Georgius fit tribunus militum. Itē Comes.

Cùm igitur primo statìm die tantam in Christianos crudelitatem animaduertisset, & Senatusconsultum mutari nō posse, opportunum ad salutem tempus illud existimans, omnem pecuniam & vestem celeriter pauperibus distribuit, seruosq; præsentes libertate donauit, deq; absentibus, quod sibi videbatur, cōstituit: & tertio Cōcilij die, quo Senatûs decretum confirmandum erat, & Principum crudelitatis authorum sententiæ comprobandæ, aut refellendæ: ipse, omni formidine humana reiecta, & solum Dei timorem in animo conseruans, hilari facie & mente tranquilla in medio consessu stetit, & ad hunc locutus est modum: Quousquè tandèm, ô Imperator, & Patres conscripti, & Quirites, bonis vti legibus soliti, furorem vestrum in Christianos augebitis, legesque aduersùm illos iniquas sancietis, & homines innocentes persequemini? & ad eam, quæ vos, an vera sit, ignoratis, religiōem eos, qui veram didicêre, compelletis? Hęc idola non sunt dei, non sunt, inquam, dei. Nolite per errorem falli. Christus solus est Deus, idemque solus Dominus in gloria Dei patris. Per ipsum facta sunt omnia, & Spiritu sancto eius omnia reguntur & conseruantur. Aut igitur vos item veram agnoscite religionē, aut certè illos, qui eam colunt, nolite dementia vestra perturbare.

Mira eius adhuc adolescentis virtus.

His verbis attoniti, & inopinata dicēdi libertate perculsi, oculos ad Imperatorem omnes conuerterunt, audituri, quid'nam is ad ea respōderet. Imperator autem, tanquàm pstrictis tonitru auribus, iracundię impetū in se cohibēs, Magnētio cuidam ex considentibus amico, qui tūc erat Consul, annuit, vt Georgio responderet. Hic propiùs ad se illum accersens: Ecquis, inquit, tibi istius audaciæ & magnæ in loquendo libertatis est author? Veritas, inquit Georgius. Tum Consul subiecit: Quis est veritas? Respondit Georgius: Christus ipse, quem vos persequimini. Ergò tu quoquè, Magnētius inquit, Christianus es? Ego seruus sum Christi mei, respondit Georgius: eoq; confisus, in medio vestrùm vltrò constiti, vt veritati testimonium exhiberem. His verbis populo concitato, & alijs alia dicentibus, incertus quidam rumor exaudiebatur, vt fieri in tanta multitudine consueuit.

Tunc Diocletianus, silentio per præcones indicto, cùm, defixis in sanctum iuuenem oculis, eum agnouisset, sic illum est allocutus: Et olìm nobilitatē tuam admiratus, ætatemq; honore dignam existimans, te ad maiores prouexi dignitatis gradus: & nunc, quanuìs ad perniciem abutaris dicendi facultate, tamen quia prudentiam & fortitudinem tuam diligo, tibi quæ vtilia sunt, consulo tanquàm pater, hortorque te, nè rei militaris commoda deseras, néve ætatis florem cōtumacia tua cruciatibus subijcias: sed dijs sacrificans, maiora à nobis expectes præmia, qui pietatem tuam remunerabimus. Sanctus autem Georgius respondit: Vtinàm potiùs tuipse, Imperator, per me verum Deum agnoscens, ei sacrificium laudis ab ipso quæsitum offerres: præstantiori enim atque immortali te regno donaret. Siquidem illud, quo nunc potiris, cùm sit caducū & fragile, celeriter corruit atq; dilabitur. Quamobrèm & ea, quę ex ipso proueniunt, cùm sint fugacia, nihil possidentibus prosunt. Itaq; nullum ex ijs meam in Deum meum pietatem labefactare, nullum cruciatuum genus timorem illius ab animo meo excutere poterit, aut mortis formidinem inijcere. Hęc vir sanctus dum loquitur, Imperator totus ira percitus, nec permittens, vt faceret dicēdi finē, satellitibus iubet, vt eum è Concilio hastis expulsum, in carcerem conijciant. Celeriter illi faciunt imperata: sed cuspis, quę viri sancti corpus attingit, instàr plumbi reflectitur, & os martyris laudibus personat.

Eius constantia.

In carcerem igitur deductum, humì pſternunt, compedibusq; vinciunt, & eius pe-

In carcerē coniectus, dirè affligitur.

ctori lapidem ingentem imponunt. Vtrunq; enim Tyrānus imperauerat. At vir sanctus id patienter ferens, Deo non destitit vsq; ad sequētem diem gratias agere. Cùm enim dies illuxisset, rursùs eum Imperator ad quæstionem vocauit. Et cùm videret illum lapidis pondere defatigatum: Resipuistíne, inquit, Georgi, an adhuc in errore permanes obstinatus? Cui grauiter vir sanctus respondens: Adeóne, inquit, Imperator, ignauum me putas euasisse, vt tam paruo ac puerili supplicio à religione deficerem, & pietatē abnegarem? Priùs ipse torquēdo defatigaberis, quàm ego tortus. Ego te, inquit Diocletianus, supplicijs ità puerilibus afficiam, vt tibi celeriter vitam eripiant. Iubet igitur rotam prægrandē afferri, mucronibus vndiq; præfixam, ad eamq; virum sanctum alligari, paratisq; in ea gladijs dilacerari. Pendebat in aëre rota, inferiùs autem aderant tabulæ, in quibus densissima erant spicula pręfixa, gladijs similia, partìm rectas habētia cuspides, partìm aduncas ad hamorum similitudinem, partìm cultros coriarios imitantia. Cùm igitur rota per gyrum tabulis appropinquaret, & vir sanctus, tanquàm agnus, tenuioribus loris & funiculis ità constrictis, vt intrà carnem absconditi inhærerent, vinctus esset, & per gladios, voluente rota, transire cogeretur, acutissima eorū acie corpus exceptum dilaniabatur, & scorpij more contortum dissecabatur. Hoc ille supplicij genus strenuè perferens, primùm quidem magna voce precabatur, deindè secum ipse tacitè gratias agebat DEO, nec suspirium quidem vllum edebat. Mox bonum temporis spatium, tanquàm dormiens, conquieuit.

Vide supplicij genus immane.

Diocletianus igitur eum mortuum existimans, lætus deosque collaudans: Vbì est, inquit, Deus tuus, Georgi? Cur te ex hoc ludicro supplicio non liberauit? Cùm autem iussisset eum ab illa machina solui, ipse ad sacrificandum Apollini profectus est. Cæterùm magna nube statìm exorta, & maximo tonitru erumpente, vox desupèr emissa est, quam multi exaudiêrunt ità differentem: Nè timeas, Georgi: tecum enim sum. Paulò pòst autem, qualis nunquàm anteà, serenitas successit, & vir candidis vestimentis indutus, rotæ assistere visus est, qui facie coruscanti manum martyri porrexit, & ipsum complexus saluere iussit. Nemo autem audebat ad eum propiùs accedere, neq; ex illis, qui illum asseruabant, neq; ex ijs, qui missi fuerant, vt ipsum à rota soluerent, quoàd is, qui apparuerat, ex eorum conspectu discessit. Tunc à machina solutus visus est sanctus martyr, & pręter omnium expectationem incolumis constitit, & Deo gratias agebat, ac Dominum inuocabat. His perspectis, milites ingēti stupore correpti, rem Imperatori adhuc in templo sacrificanti denunciant, sancto etiam Georgio coràm constituto. Quem cùm adspiceret Imperator, primùm quidem ità se rem habere nō credebat, & illum Georgium negabat esse, sed alium ei similem esse dicebat, aut eius certè simulacrum, quod spectatores deluderet. Verùm cùm accuratiùs illum contemplantes, qui assistebant, agnouissent, & martyr ipse se Georgium esse diceret, obmutuerunt.

Duo Prętores palàm Christum confitētur.

Porrò ex adstantibus duo, dignitate prætoria decorati, quorum vnus Anatolius, alter Protoleo vocabatur, cùm anteà in Christi religione essent initiati, re admirabili conspecta, plenam fidem conceperunt, & sublata voce dixerunt: Vnus est Deus magnus & verus Christianorum. Hos igitur confestìm Imperator extra ciuitatem duci, atque, indicta causa, iubet obtruncari. Multi præterea ad Dominum se conuerterunt, in seipsis fidem continentes, qui liberè loqui non audebant. Sed & Imperatrix Alexandra veritatem agnouit: quam liberè loqui incipientem Consul abduxit, ac priusquàm de illa rem intelligeret Imperator, domum dimisit. Hæc Diocletianus indignè ferens, cùm ratione nihil agere posset, iussit sanctum virum statìm in foueam calcis recèns extinctæ coniectum, in tertium vsque diem asseruari, nè qua ex parte excogitari auxilium posset. Cùm igitur vinctus ad eiusmodi supplicium duceretur, magna voce sic precabatur: O conseruator afflictorum, ô præsidium eorum, qui persecutione vexantur, ô spes illorum, de quibus nulla est spes, Domine Deus meus, exaudi preces serui tui, & adspice me, ac miserere meî. Libera me Domine ab insidijs aduersarij, & concede mihi, vt ad finem vsque nominis tui confessionem immutabilem conseruem. Nè derelinquas me, Domine, propter iniquitates meas, nè quandò dicant inimici mei, Vbì est Deus eius? Ostende potentiā tuam, & nomen tuum illustra in me inutili seruo tuo. Mitte angelum tuū, indignitatis meę custodem, qui

Imperatrix credit.

q Babylone fornacem in rorem commutâsti, & sanctos pueros tuos incolumes cõseruâsti, quoniã benedictus es in secula, Amen. His dictis, ac toto corpore signo Crucis munito, in foueam, gaudens & laudans Deum, ingressus est. Ministri aũt, qui missi fuerant, omnibus, vt iussi fuerant, peractis, reuersi sunt. Dan. 3. Nota de signo Crucis.

Diocletianus verò, cùm tertius adesset dies, accersitis quibusdam è militibus, dixit: Infelicis illius Georgij, quem propter eius peruersitatem & contumaciam in calcis foueam coniecistis, ne monumentum quidem volo sectatoribus eius extare, nè, dum ab illis colitur, gloriosæ insaniæ capti cupiditate, in perniciem ruant. Ite igitur, & si quid ex miseris illius ossibus adhuc reliquum est, defodite, atque in perpetuum abolete. Hæc milites mandata cùm accepissent, quanta potuerunt celeritate ꝓfecti sunt, sequente magna populi multitudine, vt quid factum futurúmve esset, perspicerent. Expurgata igitur calce, intùs repertus est vir sanctus habitu splendido, tanquàm è cõuiuio veniret: qui, manibus in cælum sublatis, Deo pro vniuersis eius beneficijs gratias agebat. Egresso autem illo, & nullum læsi corporis signum circunferente, tam admirabili spectaculo, q conuenerant obstupentes, vno oẽs ore Georgij Deum collaudabant, & magnum esse dicebant.

Intereà dum morantur milites, ac tempus terunt, rumor ad Diocletianum peruenit. Qui cùm sanctum Georgium statìm accersisset, stuporeq; attonitus, sic eum est allocutus: Aperi nobis, Georgi, vndè tibi hæc adsint, & quibus abs te artibus fiant. Arbitror enim te, ad magicæ artis ostentationem, Crucifixi religionem simulare, vt præstigijs ad stuporem omnes adducas, & te magnum ostendas, ac Deum tuum quisquis est, deorum omnium prȩstantissimum prædices. Ego quidem, respondit vir sanctus, existimabam, Imperator, ne os quidem posse vos aperire in eius Dei contemptum, qui nulla in re nõ potens est, & ex huiusmodì angustijs in se sperantes liberat. Verùm, quandò in tam profundum erroris barathrũ, vrgente diabolo, decidistis, vt ne illa quidem, quæ vestris oculis cernitis, miracula credatis, sed præstigias appelletis, vestram equidem cæcitatem deploro, ac miseros censeo, sed indignos tamen, quibus respondeam, puto. Nunc, inquit Diocletianus, cognoscam, an, nobis cernentibus, res facias admirabiles, & nos, quibus respondeas, indignos putes. Sed vel inuitus habebis, qui medeantur tibi. Tunc iubet ferreas crepidas afferri, oblongis clauis præfixas, easq; in conspectu suo accensas, ardentesq; in vtrunq; ipsius pedem induci, ipsumq; vapulantem vsq; ad carcerem trahi: Irridensq; dicebat: Quàm velox cursor es, Georgi. At martyr, cùm tam acerbè traheretur & vapularet, secum ipse exultabat: Curre, inquiens, Georgi, vt appræhendas: Sic enim curris, vt non incassùm. Deindè Deum suum inuocans, dicebat: Respice de cælo, Domine, & vide laborem meum, & audi gemitum compediti serui tui: quoniam multiplicati sunt inimici mei, & odio iniquo oderunt me propter nomen tuum. Sed tu ipse sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea: & da mihi patientiam vsque in finem, nè quandò dicat inimicus meus, Prȩualui aduersùs eum. Ità precabatur, dum ad custodiã, in quam coniectus fuit, perueniret, afflictus ex vulneribus, quæ ardentes crepidarum claui pedibus eius inusserant. Ardentes ferreæ crepidæ eius pedibus adhibentur. 1. Cor. 9.

Cùm autem totum illum diem ac noctem, quȩ subsecuta est, Deo gratias agens transegisset, postridiè accitus, in conspectu adstitit Imperatoris, qui iuxta publicum theatrum sedebat. Aderat & Senatus vniuersus. Sanctum igitur virum Imperator conspicatus ità rectè incedentem, vt si ex crepidarum molestia nihil acciperet impedimenti, magna cum admiratione: Quid est, inquit, Georgi? Num ad voluptatem & gratiam crepidæ tibi repertæ sunt? Sanè quidem, sanctus Georgius respondit, Imperator. Tunc ait Diocletianus: Audacia deposita, modestè obtempera, & magicis artibus reiectis accede, ac dijs propitijs sacrifica: alioquìn multis alijs cruciatibus affectus, hac dulci vita tandèm spoliaberis. Quàm stulti, Georgius inquit, videmini, qui Dei mei potentiæ præstigiarum nomen imponatis, eiusque præsidia magicis artibus comparantes, ludicras dæmonum, qui à vobis coluntur, fallacias tam impudẽter iactetis. Acri voce, trucique adspectu Diocletianus martyris orationem interpellans, adstantibus imperauit, vt os eius cȩderent: Sic, inquiens, doceatur, Imperatores non esse contumelijs afficiendos. Deindè iussit, vt neruis bubulis tandiũ vapularet, dum caro eius cum sanguine terræ agglutinaretur. Os eius cæditur.

Cùm

Cùm autem sanctus martyr ità crudeliter excruciatus, nihil hilaritatẽ vultûs immutaret, Imperator admiratione plenus, ad eos, qui proximè aderant, conuersus: Equidem, inquit, hæc non virtutis & fortitudinis, sed magicæ artis opera dixerim. Magnentius autem ad eum ait: Est hoc in loco, Imperator, vir quidam magicæ artis peritissimus, quem si iusseris accersiri, Georgius celeriter victus, oraculis tuis succumbet. Statìm igitur accersitus magus, adstitit corã Imperatore. Ad quem Diocletianus: Quæ, inquit, homo iste nefarius egerit, præsentes om̃es sciunt: quomodò autem illa perfecerit, vestrum tantùm est intelligere. Aut igitur præstigijs eius dissolutis, modestum & temperantem hunc nobis redde: aut magicis medicamentis ex hac vita celeriter extrude, vt proprijs tandèm artibus captus, debitam mortem experiatur. Id enim cùm iam statuissem, viuere tamen adhuc permisi. Athanasio autem (hoc enim illi mago nomen erat) omnia se facturum postridiè promittente, Imperator virum sanctum in vinculis custodiri iubens, è tribunali descendit. Ipse verò custodiam rursùs ingressus, Deum vocabat, dicens: Admirabilis sit misericordia tua, Domine, super me: & dirige gressus meos ad confessionem tuî, & perfice cursum meum in fide tua, vt in omnibus laudetur nomen tuum.

Postero autẽ die, cùm Diocletianus in altiori loco pro tribunali sederet, magum adesse iussit. Ille autem præstò fuit, prudentium grauitatem præ se ferens: & medicamenta quædam in testaceis vasculis ostendens, ait Imperatori: Adducatur nunc reus, & sentiet omninò, dijs coadiuuantibus, medicamentorum meorum vires. Si enim insanum hunc vis in omnibus, quæ iubes, dicto audientem efficere, hanc sorbeat potionem. Et pariter proferebat vnum medicamenti vasculum. Sin apud tribunal tuum amaram huius mortem mâuis videre, hoc bibat. Et paruulum alterum vasculum demonstrabat. Eue stigiò sanctum Georgium adduci iubet Imperator, & adstanti ipsi: Iam iam, inquit, Georgi, magicæ artes tuæ aut om̃inò dissoluentur, aut desinent. Ac iubet ipsum per vim sumere paratum pharmacum. Ille autem hauriens ipsum intrepidè, nihil ex illo sensit incõmodi. Deniq; nulla rei nouitate secuta, gaudens adstabat, dæmonum fraude illusa. At Imperator insaniens, alteram quoque ipsi potionem iussit dari, atq; vt biberet cogi. Diuus aũt Georgius, vi non expectata, ac sorbens, eodem modo incolumis auxilio diuino & gratia seruatus est. Obstupuit aũt Imperator pariter cũ toto Senatu, sed & ipse Athanasius spectaculo rei. Ac nõ multò pòst dixit martyri: Quousquè tandèm nos factis tuis ad stuporem adducis? Quandiù nobis verum non fateris, qua scilicet ratione, quæ tibi admota sunt tormenta, cõtempseris, & medicamẽtorum, quę in manibus sunt, iniuriam effugeris? Agedùm pande nobis omnia clementer audituris.

Potionem magicam bibit illæsus.

Tunc beatus Georgius respondebat: Nè nos existimes, Imperator, humanis seruari consilijs, sed Christi inuocatione, eiusque potentia: quibus etiam freti, cruciatus nihili facimus, iuxta arcanam illius disciplinam. Diocletianus autem: Quænam est, inquit, isthæc Christi tui disciplina? Diuus Georgius respondit: Cùm prouideret vestram in peius diligentiam, suos ille domesticos confirmans instituit, nè timerent eos qui corpus occidunt, & superuacanea nè curarent: Capillus, inquiens, de capite vestro non peribit: & quanuìs mortiferum quid biberitis, vobis non nocebit. Deniquè ausculta, ô Imperator: hæc est vera eius promissio, vt breuiter declarem: Qui in me crediderit, opera, quæ ego facio, & ipse faciet. Diocletianus, Quæ autem, inquit, vos opera eius esse dicitis? Diuus Georgius respondit: Cæcos illuminare, leprosos curare, claudos dirigere, surdis aures aperire, spiritus eijcere, mortuos in vitam reuocare, atque his similia. Conuersus ad Athanasium Imperator: Tu, inquit, quid dicis ad hæc? Respondit Athanasius: Miror quomodò hic mansuetudinem tuam mendacijs refellens, fallere imperium tuum sibi posse persuadeat. Nam multa quidem beneficia à dijs immortalibus quotidiè consequimur, & ipsorum bonitate multis bonis fruimur: sed mortuos ad vitã reuocari hoc tempore nequaquàm vidimus. Hic autem mortali fidens homini, & Crucifixum Deum colens, maximorum signorum impudenter ipsi testis est. Verùm quandò coram nobis omnibus fatetur Deum suum talia fecisse, & veram eius promissionem experiri sperantes in eum, ac quæcunque ipse fecerit, eos quoq; facturos, mortuum ipse excitet coram te, & tunc nos quoq; illius Deum, vt magnipotentẽ, venerabimur. Eccè igitur mortuus in arca ad-

Matth. 10. Luc. 21. Marc. 16.

Iohan. 14.

aduersò posita, quem ego noueram, paulò antè sepultus est. Hunc si Georgius excitauerit, reuerà vicerit.

Admiratus Imperator consilium Athanasij, id vt tentaret, annuit. Erat autem arca magna e regione stans tribunalis, dimidij stadij interuallo. Tunc Magnentius assistens Imperatori, petijt Diuum Georgium, quibus adstringebatur, vinculis relaxari: & ad ipsum: Nunc, inquit, Dei tui mirabilia opera ostende, & nos cunctos ipsi per fidem conciliabis. Sanctus Georgius: Consul mi, inquit, Deus, qui de nihilo creauit omnia, nec impotens est per me mortuum hunc suscitare. Sed mentibus vestris per errorem deceptis, quid verum sit, intelligere nõ potestis. Tamen propter adstantem populum id, quod tentandi gratia petitis, per me Deus efficiet, nè hoc quoquè magicæ asscribatis. Eccè enim in vestro omnium conspectu magus, quem adduxistis, nec incantatione vlla, nec cuiusquam deorum vestrorum potentia hoc fieri posse, verè confessus est. Sub oculis igitur & auribus om̃ium vestrum circunstantium, Deum meum inuoco. Cùm hoc dixisset, genibus flexis, propemodùm lachrymans Deum rogabat: & surgens, voce magna sic precatus est: O æterne Deus, Deus misericordiæ, Deus omnium virium, atque omnia potens, qui spes in te sperantium nõ confundis, Domine Iesu Christe, exaudi me miserum seruum tuum in hora hac, qui sanctos apostolos tuos in omni loco & in omnibus prodigijs & signis exaudîsti: & da huic generatiõi malæ signum ab ea petitum, & suscita mortuum in vrna positum, in confusionem non colentium te, in gloriam tuam, & Patris, & Spiritûs sancti. Obsecro, Domine, demonstra ijs, qui circunsistunt, te esse Deum solum altissimum super vniuersam terram, & ipsi cognoscant te esse Dominum potentem, & tuo nutui omnia subiacere, & tuam esse gloriam in æternum, Amen. Et Amen ab eo ꝓlato, sonus factus est magnus, adeò vt cõtremuerint oẽs. Tum retecto loculo, atq; humì tegumento lapso, resurgens mortuus, cunctis videntibus de vrna exiliuit. *Mortuum excitat pijssimus martyr.*

Statìm igitur exorto populi tumultu, plerisq; plaudentibus, & Christũ summum Deum extollentibus, Imperator eiusque familiares obstupescentes, & incredulitatis pleni, primùm quidem adhuc magum esse Georgium dicebant, & spiritum introducere in fraudem spectatorum. Vt verò eum, qui à mortuis resurrexerat, hominem verè agnouerunt Christum inuocantem, accurrentemque ad Diuum Georgium, atque ipsi adhærentem, prorsùs consilij inopes obmutuêre. Athanasius autem accurrens, ad sancti pedes procidit, Christum clara voce vocans Deum omnipotentem, ac martyrem obsecrans pro seipso, vt sibi eorum, quæ per ignorantiam commisisset, veniam deprecaretur. At longo post temporis spatio Diocletianus silentiũ populo indicens, ità locutus est: Videtis fraudem, viri? Cernitis horum malitiam prestigiatorum? Pessimus hic Athanasius suî simillimo, & eiusdẽ artis studioso occultè fauens, pharmaca, quæ nobis pollicitus est, non propinauit, sed potiùs incantamentorum vim habentia, ad nosipsos decipiendos. Quocircà Georgius illis offensus minimè est: quin potiùs impudentior factus, mortuũ se suscitaturum pollicitus est: quem ipsi fictę mortis specie defunctũ, ad praui cõsilij sui exitum excitare finxerunt.

His dictis, Tyrãnus ilicò Athanasium iubet vnà cum eo, qui reuixerat, indicta causa securibus cædi, vt qui clara voce Christum Deum solum prædicâssent: sanctum verò martyrem Georgium carceri inclusum, in vinculis esse, donèc à muneribus publicis vacans, qd de illo faciendum sit, deliberet. Hisque constitutis, in regiam se recepit. Sanctus aũt Georgius carcerẽ ingressus, spiritu exultabat, & gratiarũ actione Deum ꝓsequebatur: Gloria, inquiens, tibi Dñe, qui non confundis sperantes in te. Gratias tibi ago, ꝙ mihi adiutor vbiq; extitisti, ꝙ maioribus me quotidiè beneficijs afficis, & indignitatem meam exornas. Dignum me fac Deus, Deus meus, qui celeriter videam gloriam tuam, diabolo tandèm confuso. *Athanasius cum alio necatur.*

Dum autem ipse esset in carcere, quicunq; Christi fidem imbiberant, propter ea, quæ peracta erant, ad ipsum profecti, &, tradita custodibus pecunia, ad eius procidebant pedes, & apud eum manebant: ex quibus multi etiam ægrotantes, per Christi signum & nomen ab eo curati sunt. Inter quos etiam vir quidam, Glycerius nomine, priuata fortuna, arans, altero ex bobus (vt sæpè contingit) humì collapso & abiecto, & tantùm nõ expirante, posteaquàm de sancti viri fama à quibusdam didicit, currens in carcerem, bouis iacturam deplorabat. Tandèm arridens huic sanctus *Signo Crucis multos ægros curat.*

ctus Georgius: Abi, inquit, lætus: Christus enim meus bouem tuum ad vitam reuocauit. Ille autem verbis credens, & currens, inuenit, sicut dixerat vir sanctus. Mox verò ne paululùm quidem moratus, reuersus est, & ad Martyrem accurrens, per ciuitatem voce magna clamabat: Magnus est certè Deus Christianorum. Compræhendentes igitur ipsum milites quidam, qui ipsi fortè occurrerãt, per satellites rem Imperatori nunciauêre. Is autem furore plenus, & ne ipsum quidem adspiciens, nec dignum, quem interrogaret, existimans, gladio obtruncari extra vrbem iussit. Hic ergò Glycerius gaudens, & tanquàm ad conuiuium aliquod vocatus, currebat ante milites à quibus ducebatur, & magna voce Dominum inuocabat, orans, vt martyrium sibi baptismatis loco poneretur: atq; ità vitam finiuit. Tunc quidam è Senatoribus apud Imperatorem S. Georgium accusabant, q̃ in carcere sedẽs, fama populum commoueret, multosq; à dijs abducens, ostentis magicis Deo adiungeret crucifixo. Itaq; ad quæstionem rursùs ducendum videri, & si resipisceret, absoluendum: sin in eadem permaneret insania, è vita tollendum.

Glycerius gladio cæditur.

Imperator igitur, adhibito in consilium Magnentio, iussit in diem posterum iuxta Apollinis templum tribunal sibi parari, vt publicè de sancto quæstionem haberet. Nocte autem illa orans martyr in carcere, ac paulùm obdormiscens, vidit in somnis Dominum propria manu se subleuantem, & amplectentem, & corona capiti suo imposita, dicentem: Nè time, sed bono animo esto. Eccè enim iam dignus factus es, qui mecum regnes. Nè igitur tardaueris, sed properè ad me veniẽs, paratis fruere. Experrectus autem, & gratias Deo alacriùs agẽs, carceris custodem ad se vocauit, ipsumq; rogabat: Hoc, inquiens, vnum abs te, frater peto: concede, vt puer meus ad me ingrediatur: habeo enim, ipsi quod dicam. Annuente autem custode, ingressus est puer, qui extra carcerem expectabat, & dominum suum in vinculis veneratus, flens humi iacebat. Sed sanctus illum erigens lachrymantem, vt bono animo esset, hortatus est, visaque nunciauit: Celeriter, inquiens, me, fili, Dominus meus vocabit. Postquàm igitur ex hac vita migrauero, accepto hoc meo misero corpore, quemadmodùm ante discessum meum statui, itineris tui duce Domino, domum, quam habitare soliti sumus, prope Palæstinam, contende: omnibusque peractis, quæ ibì præscripta sunt, Dei timorem habeto, à Christi fide non deficiens. Illo verò promittente nõ sine magna vi lachrymarum, se, Deo adiuuante, studiosè omnia curaturum, vir sanctus illum amplexatus dimisit.

Christus S. Georgium confirmat.

Atque postero die sedens Diocletianus in tribunali sibi parato, in ipso Solis ortu martyrem ad se venire iussit, iramq; compescens, cœpit omni cũ mansuetudine cum sic alloqui: Nónne tibi videor, Georgi, maxima humanitate & amore plenus esse, qui erga te tam mitis sim? Nam mihi dij omnes testes sint, vt me valdè tuæ tædet adolescentiæ, tum propter florem pulchritudinis tuæ, tum propter prudentiæ grauitatem animiq; cõstantiam. Ac volebam quidem, si resipuisses, vt mecum pariter habitares, & secundas à nobis obtineres. Dic igitur nobis, ad hęc tu quoq; quid sentias. Sanctus Georgius: Oportebat, inqt, Imperator, hoc tuo erga nos studio declarato, non tam multa in nos per iracundiam mala facere. Hæc ille verba libenter audiẽs, subiecit: Si velles mihi, vt patri, amãter obsequi, oẽs istos, quos pertulisti, cruciatus maximis honoribus compensarem. Sanctus Georgius: Si vis, inqt, posthàc in templum ingrediamur, deos, qui à vobis coluntur, adspecturi. Ilicò igitur Imperator exurgens magna cum lætitia, Senatui & om̃i populo per præconem edicit, vt in templum eant. Simul verò extollebat populus Imperatorẽ, & dijs suis victoriam, dum iter in templum faceret, asscribebat. Vbì verò oẽs ingressi sunt, indicto silentio, & sacrificio iam parato, intuebantur oẽs martyrem, sperantes proculdubiò ipsum sacrificaturum. Ipse aũt ad Apollinis statuam accedens, extensa manu: Ecquid, inqt, à me sacrificium vis suscipere vt Deus? Atq; eodem tempore signum Crucis expressit. Dæmon verò statuam inhabitans, huiusmodì vocem emisit: Non sum Deus, nõ sum, sed neq; meî similiũ quisquam. Vnus est Deus solus, quem prædicas. Nos autem ex angelis ipsi ministrantibus apostatæ facti, ob inuidiam homines decipimus. Tum sanctus respondit: Quo pacto igitur hîc manere audetis, me cultore veri Dei præsente? Atq;, hoc dicto, sonus quidam ac fremitus luctui similis ex statuis emittebatur. Omnes aũt simul ad terram lapsæ, contritæ sunt. Tunc cõuersi quidam de populo, tanquàm furore cõcitati, sacerdo-

Vide fallaciam diaboli.

Nota vim S. Crucis.

dotibus incitantibus, correptum sanctum virum vinculis constrinxerunt, atq; inter verberandum clamabant, dicentes: Tolle magum hunc, Imperator, tolle, antequàm nostra nobis ingrata sit vita.

Hoc igitur tumultu concitato, & fama per vrbem breuì discurrente, Imperatrix Alexandra, cùm fidem Christi occultè apud se habere ampliùs non posset, celeriter prodijt: & cùm populi tumultū, & S. Georgium procùl vinctū cerneret, nec ad eum prę turba posset accedere, clamans dicebat: Deus Georgij, adiuua me, quoniam tu es Deus solus omnipotens. Sedato aūt populi tumultu, Diocletianus sisti coram se virum sanctum iussit: & insanienti similis, ad ipsum: Tales, inqt, benignitati meæ gratias rependis, fœdissimum caput? Sic dijs sacrificare solitus es? Cui sanctus Georgius: Ità planè sacrificare didici, Imperator insane, & sic deos tuos colere nôui. Erubesce in futurum dijs talibus acceptam referre salutem tuam, qui ne sibi ipsi quidem afferre opem possunt, neq; seruorum Christi præsentiam valent sustinere. Dum verò hęc diceret sanctus, eccè Imperatrix quoq; in medium procedens, eundem, quem anteà, coram imperatore sermonem habebat: & ad pedes viri sancti procumbens, Tyranni dementiam conspuebat, maledictis deos lacerans, eorumq; cultores detestans. Imperator aūt ad eam: Quid tibi, inqt, accidit, Alexandra, quòd huic mago & incantatori adhęrens impudēter, à dijs recessisti? Illa verò acriter eum repellens, ne dignum quidem censuit responsione. Alexandra Imperatrix palàm suā fidem testatur.

Impius igitur Diocletianus furore repletus, de sancto nihil ampliùs quæsiuit, sed ab eo iritatus, &, dum sacrificium sperat, subuersos ab eo deos suos vidēs, ad hęc Imperatricis mutationem animaduertens, atq; illius causa iracundior factus, huiusmodi sententiam contra martyrem & nobilissimam tulit Imperatricem: Pessimum Georgium, Galilæum sese dicentem, & qui tum deos, tum meipsum conuicijs multis affecit, deniq; qui contra illos arte sua magica vsus est, cū Alexandra Imperatrice veneficijs eius corrupta, & pari dementia in deos ipsa quoq; maledicta conijciēte, gladio obtruncari iubeo. Statìm igitur ij, quibus hoc demandatum erat, sanctum corripientes, vinctum extra ciuitatem ducebant. Tracta pariter cum eo nobilissima est Imperatrix: quę, dum abduceretur, alacri animo orabat, labra mouens, & oculos in cælum frequentissimè intendens. At vbì ad locum quendam venit, vt consisteret petiuit. Ijsq;, qui trahebant, concedentibus, super vestem sedens, & caput in genua reclinans, spiritum Deo reddidit. Huius rei causa martyr Christi Georgius Deum extollens, ipsique gratias agens, multa cum alacritate incedebat, orans, vt suus quoq; cursus rectè perficeretur: & postquàm ad pręfinitum locum appropinquauit, clara sic voce precatus est: Imperatrix reddit spiritum.

Benedictus es, Domine Deus meus, quoniam dentibus quærentium me lacerandum non permisisti, nec inimicos meos super me lætos esse passus es: & quoniam liberâsti animam meam, vt passerem de laqueo venātium. Nunc item exaudi me, Dñe, & mihi assiste seruo tuo in hac vltima hora mea: & libera animam meam ab iniquitate aërei hostis maximi, & spirituum eius: & ea, quæ isti in me per ignorantiam peccauerunt, nè vertas crimini, sed veniam tuam & amorem tuū illis concede, vt & ipsis contingat pars in regno tuo cum electis tuis. Suscipe etiam animam meam cum ijs, qui à seculo placiti sunt tibi, obliuiscens omnium, quę tam scienter, quàm inscienter commisi. Recordare, Domine, inuocantium magnificum nomē tuum, quoniam benedictus es & gloriosus in secula, Amē. Hæc deprecatus, & cum gaudio collum proferens, beato capite detruncatus est vigesimotertio die Aprilis, egregiam confessionem perficiens, cursum consummans, fidem seruans impollutam. Vndè etiam coronam iustitiæ repositam habet. S. Georgius decollatur.

Hæc sunt maximorum certaminum strenui victoris trophæa. Hæc sunt contra inimicos eius præclara facinora, & prælia gloriosa. Qui sic certauerit, incorrupta atque æterna corona donabitur. Cuius precibus vtinàm nos quoquè partem iustorum assequamur, collocemurque ad dexteram Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria, honor & adoratio in secula seculorum, Amen.

ALOYSIVS LIPOMANVS EPISCOPVS VERONENSIS PIO LECTORI.

NE mireris, amantissime Lector, si alteram tibi magni martyris Georgij vitam paulò post primam, legendam offerimus. Illam enim ex Veneta à Metaphraste, hanc verò ex Cryptæ Ferratæ bibliotheca à Pasicrate, eiusdem beati martyris seruo, scriptam habuimus. Quæ licèt in paucis quibusdam dissimiles videantur, ea tamen dissimilitudo non in re, sed in ordine potiùs consistere videtur. Ea verò, quæ vnus tacuit, alter suppleuit. Vtraque igitur cum sequente Encomio legenti iucunda erit, cùm in sancti huius martyris gestis enarrandis plurimùm conueniant. Fecimus hoc eô libentiùs, quòd apud Latinos nostros de gloriosissimo & celeberrimo martyre nihil, quod fide dignum esset, legebatur: cùm constet inter apocryphas scripturas connumerari passionem sancti Georgij martyris, quæ olìm à sanctissimo Gelasio Papa reprobata est. Nè quis autem putet hanc historiam, quam nos in lucem proferimus, à duobus iam dictis authoribus contextam, eandem esse, quam ipse beatissimus Gelasius reprobauit, sciat ipsam Orientalis Ecclesiæ testimonio confirmari, in qua singulis annis recitatur in compendium redacta. Itaque posthàc habebis, quo in martyris inuicti solennijs animum tuum abundè oblectare possis. Vale, & sancti huius patrocinijs te summoperè commenda. Mira enim sibi ex intimo corde addictis beneficia præstitit, & in posterum præstabit.

MARTYRIVM SANCTI ET MAGNI MARTYRIS GEORGII, A PASICRATE EIVS *seruo scriptum.*

23. Aprilis. NOSTRI quidem Saluatoris Iesu Christi regnum cùm æternum sit, neq; aliquod temporis principium habuit, neque vllum vnquàm finem habebit. Eius verò omni ex parte laudandus & celebrandus aduentus, quo tempore Dei filius ex Maria virgine carnem sumpsit, & homo factus præsens in terris fuit, per totum orbem terrarum effulsit, Apostolorum doctrina & prædicatione his nunciatus, qui meruerunt, vt in sanctorum hominum sorte numerarentur. Quæ res & mirabilis fuit, & naturam omnem ac sapientiam superauit. Multis autem incredibilis visa est propter admirabilem, & quæ hominum opinionem superabat, eius rei magnitudinem. Incredibile, inquam, id visum est illis, qui errori seruiebant. Quamobrèm omnes, qui terrena & falsa huius mundi gloria detenti erant, diuinæ prouidentiæ mysterium,
* facta, ignominiam & nugas quasdam existimabant: sanctaq; illa Dei hominis * facti, & sa-
1. Cor. 1. lutaris eius regni prædicatio, à Iudæis quidem scandalum, à gentibus verò stultitia putabatur. Et tamen nihilominùs DEO ipsi placuit, per multam & admirabilem seruorum suorum tolerantiam, humanum genus ad veram ac salutarem religionem conuertere.

Accidit autem, vt tempore illo, quo satanæ ipsius superstitio & idolorum seruitus in hominibus dominabatur, Diocletianus Romanorum imperio potiretur, qui pestis profectò quædam fuit, & contra Christi gregem fera valdè agrestis, inanium idolorum errori nimiùm addictus. Erat illi amicus quidam, qui sentiebat idem, quod ille & impietate mirum in modum excellebat. Huic nomen erat Magnentius, qui secundas in imperio tenebat, & aduersùs Christianos insania quadam efferue-
* efferabat scebat, colendorumq; idolorum impietate nimia * efferebatur. Vnà igitur consultârunt, quidnam fieri oporteret ad Christianorum culturam omninò de medio tollendam, & ad omnes homines deorum suorum cultui subijciendos. Erant enim idolo-

lorum errori, quo animæ ipsæ perdebãtur, valdè inhiantes, Apollini præsertim, perdendorum hominum duci.

Cùm igitur simul consultâssent, edicta scripserunt Diocletiani Imperatoris nomine ad omnium prouinciarum ac regionum Præsides, Tribunos, & qui magistratu aliquo fungebantur. Literarum autem forma hæc erat: Diocletianus maximus semper Augustus, æternus Imperator, omnibus per omnem prouinciam ac Romanorum ditionem Ducibus, Præsidibus ac magistratu aliquo fungentibus, salutem. Quoniã ad diuinas nostras aures fama quædam peruénit, quæ nõ mediocriter nos perturbauit, hæresim quandam valdè impiam eorum, qui Christiani dicuntur, vigere cœpisse, quippe qui Iesum, quem Maria quædam Iudaica fœmina peperit, vt Deum colunt: Apollinem verò magnum illum deum, Mercurium, Dionysium, Herculem ac Iouem ipsum, per quos nostræ Reipublicæ pax data est, contumeliosis maledictis insectantur, venerãtes, vt Deum, Christum illum, quem Iudæi, tanquàm maleficum, in cruce suffixerunt: hac de causa edicimus, vt omnes Christiani, tam viri, quàm mulieres, per omnes vrbes ac regiones supplicijs acerbissimis subijciantur, nisi dijs nostris immolare, & errorem illum suum abijcere voluerint. Et si quidem paruerint, veniã illis dari volumus: sin minùs, gladio percuti, & morte pessima puniri. Illud aũt scitote, si hæc diuina nostra edicta neglexeritis, easdem, quas & illi dabunt, pœnas vos daturos.

Literæ Diocletiani cõtra Christianos.

His literis per omnem vrbem ac regionem propositis, & persecutione magna cõtra Christi gregem erumpente, itá vt multi ex ijs, qui valdè insignes erant, post plurimos cruciatus animo remissiore facti sint, Diocletianus ipse magìs magisque insaniens, omnem Senatum ad se conuocauit, omnesq; magistratus & militares tribunos. Qui cùm eodèm conuenissent, rursùs consultabat, quomodò ex imperio suo Christianorũ genus omninò delere posset. Cùm verò tam ij, q vnà sederent, q̃ qui assisterent Imperatori, metu detenti, se id prompto animo facturos dixissent, quod in mentem illi veniret, Diocletianus hanc habuit orationem:

Mihi quidem, charissimi auditores, nihil nostra in deos pietate videtur præstabilius. Nam & imperium ipsum nobis, & hominibus omnibus salus ab illis data est. Iustum igitur censemus, deos ipsos perpetuis sacrificijs compensandos: eos verò Christianos, q adhuc extant, & deos nostros contemnunt, omnium generum cruciatibus tandiù subijciendos, quoàd istorum impia superstitio dissoluatur, & mortis genere turpissimo extinguatur. Itaq; ad hæc ipsa omnes vna voce responderunt: Nos, maxime inuictissimeque Imperator, vestræ diuinitatis in omnibus prouidentiam amplectimur, & immortales deos honorari volumus, quemadmodùm & vestrum imperium iubet. Si quis verò posthàc extiterit, qui vel cogitatione ipsa Christum nominet, omnium generum morti subijciatur.

Diocletiano oẽs magistratus assentiunt.

Cùm impius ille Tyrannorum Senatus ad hunc nefarium & peruersum modum decreuisset, & eiusmodi edicta proposuisset, omniumq; generum tormenta contra Christianos homines excogitâsset, & multi Christianorum inimici diligẽter inquirerent, (quippe quòd aptissimum tempus sibi oblatum viderent) si quem Christianum inuenire possent: eo tempore, vt in obscura nocte, stella quædam clara & splẽdida effulsit, preciosa illa Christi margarita, Georgius, qui fuit meus dñs & Christi miles. Ille multorum deorum errorem & idolorum superstitionem, velut nubem quandam, exterminauit: & perfecta cælestique mente salutaris prædicationis diem proprio certamine omnibus ea re dignis illustrem ostendit. Qui fœdissimi Imperatoris Diocletiani minas nihil metuens, non tam multorum Principum, qui cum illo erãt, furorem, nõ exercitum, nõ deniq; proposita tormẽta aliquo modo cogitãs, sed in ea oĩa, quæ verè terribilia sunt, intentum animum habẽs, religioso cordis sensu hæc secum dicebat: Quid cessas, Georgi, cùm Deus ipse eos inuitet, qui ad eius nuptias ire volunt? Patefactus est thalamus nuptialis, cœna parata est, quid cessas intrare, priusquàm ianua claudatur? Præstò est nunc Iesus, qui Crucem propter nos sustinuit. Clamat ille: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam verò non possunt occidere. Recordare, Georgi, Euangelica illa documenta, & verum illud Domini promissum: Qui confessus fuerit me coram hominibus, confitebor & ego illum coram Patre meo, qui in cælis est. Vitæ huius breuem vmbram ac citò præ-

Matth. 22. Matt. 10. Ibidèm.

tereuntem, æternę illi vitę nè pręferas, neq; vanam mundi gloriam cælesti spei antę-
Esa. 40. ponas: quoniam oĩs gloria hominis est tanquàm flos agri. Paulispèr sustine, & cum angelis perpetuò exultabis.

Hæc cùm secum ipse voce non elata, sed tam clara, quæ audiri poterat, collocutus esset, & consilio valdè bono cogitationem suam confirmâsset, non solùm Tyrannorum minas nõ extimuit, sed etiã veritatẽ ipsam verbis ac factis prædicauit, & propositam tormẽtorum multitudinem irridens, suis certaminibus maximam sanctissimæ Christi Ecclesiæ doctrinam, & pulcherrima reliquit monumenta. Erat sanctus hic martyr Georgius genere Cappadox, nobilis, moribus ac facultatibus valdè illustris, diuina quadam prudẽtia ornatus, atq; tribunatibus plurimis functus. Aderat autem tunc ille vnà cum exercitu Imperatori.

Cùm igitur tantam insaniam ab idolorum seruis aduersùs Christum exerceri vidisset, celeriter pecunias & facultatem omnem suam pauperibus distribuit. Cumque se athletarum more ad stadium subeundum exuìsset, & in medio regij tribunalis, Senatusque & omnium militum illic sedentium, eorumq;, qui magistratu aliquo præditi assistebant, præsenti animo stetisset, alta voce: Christianus, inquit, ô Imperator, ego sum, qui fretus vero & cælesti Deo ac rege Christo, in medio vestrûm stare non sum veritus. Miror autem tanto in istis idolis colendis errore vos detineri, & æternum ac viuentem Deum ignorare, qui omnium opifex est, & tibi regnum istud dedit. Quamobrèm, Imperator, & omnes, qui hìc vnà sedetis, nolite dæmonum errore ac fallacia decipi. Dij enim, qui cælum & terram non fecerunt, dispereant. Nos verò Christiani vnum Deum Patrem adoramus, & vnum Dominum Iesum Christum filium Dei, per quem facta sunt omnia, & vnum Spiritum sanctum Dei, Trinitatem perfectam in vna diuinitate & regno. Quapropter & hìc piè viuimus, & post mortem vitam æternam expectamus. Vestra autem simulacra, quæ colitis, reuerà nugæ sunt, & risu digna, cùm & fabulæ sint, & nihil veri in se habeant: nam diaboli inuentum hoc fuit, quod perniciem atque interitum ijs affert, qui mentem illis adhibent.

Vide egregiam sancti martyris fortitudinem.

Ierem. 10.

Hæc cùm ille dixisset, Magnentius, qui secundas post Imperatorem tenebat, & illi erat valdè charus, intuens in Georgium: Quod'nam, inquit, est nomen tuum? & quis'nam es tu, qui tantum audaciæ præ te fers? Respondit Georgius: Ego primo & præcipuo nomine Christianus appellor: vt verò apud homines vocor, Georgius sum, cùm ità Deo meo placuerit: oportet enim me copiosum & vberrimum cælesti Deo meo pietatis fructum offerre. Tunc in eum intuens Diocletianus Imperator, velut sæuus aliquis draco: Audio, inquit, Georgi, prudentia & fortitudine semper te probatum, & honoribus à regali nostra prouidentia dignum fuisse habitum. Agè igitũ dijs nostris immola, nè pessimè moriaris: sed nostra humanitate magìs frui possis, & honorem ac diuitias copiosiores, fiduciamq; maiorẽ apud nosipsos assequaris. Ista nunc vana fidutia tua nihil tibi proderit.

Ad hęc Georgius: Vtinàm, ô Imperator, me ferres, & verum atque vnicum Deum agnosceres, vt & cæleste regnum mereri posses. Ista enim potestas tua ad breue tempus est, tuaque promissa atq; illecebræ nunquàm meæ in Deum pietatis stabilitatem commouere poterunt. Tui honores tecum sint, & promissa tua illi habeant, qui tibi obtemperant. Ego enim Christum habeo cælestem Imperatorẽ, qui contra satanam & eius ministros victoriam & gloriam mihi præbet. His commotus Imperator, & furore accensus, iussit vecte illum ità verberari, vt eius viscera in terram funderentur. Quo facto, eius corpus sanguine circunfusum erat: vectis verò, vt plumbum, in posteriorem partem reflectebatur. Tunc dixit sanctus Georgius: Gratias tibi ago, Domine Iesu Christe, quoniam gladium à ministro diaboli sustulisti, & eius contra nos fremitum deiecisti. His commotus Diocletianus, & ira multa repletus, iussit eum de ligno deponi, & in carcerem duci, eiusq; pedes in ligno grauiter extendi, & in ipsius pectore lapidem magnum imponi. Lapide aũt imposito, qui vix baiulari potuit, alta voce sanctus Georgius dixit: Gratias ago tibi Deus, quòd dignus sim factus, q onus acciperem, quod pectori & cordi meo imponeretur, quodq; meæ in te confessionis stabilitatem firmare debeat.

Virissimè verberatur sanctus martyr.

Crastino autem die suggessit satanas Diocletiano, & ijs, qui cum ipso erant, vt iube

berent rotam quandam valdè magnam multo & vario artificio componi. Facta igitur fuit rota gladijs vndiq; armata, in quam iniquus ille Tyrannus iussit sanctum virum inijci. At ille vt in eum locum ductus fuit, & tristem illam machinam diaboli arte compositam vidit, in eam intuens dixit: Domine Iesu Christe, gratias tibi ago, quòd in hāc sortem me vocâsti. Tu igitur, qui fuisti fixus in Cruce inter duos latrones, & ipse immortalis mortem gustâsti, vt à morte hominem eriperes, da mihi, quæso, stabilem & immobilem tuæ fidei confessionem in hac hora, & serua animam meam ab hac diaboli machina. Hæc cùm dixisset, in eam machinam iniectus est, grauiterq; depressum ei' corpus, in multas partes discissum fuit. Quo facto, Diocletianus Imperator & eius amicus Magnentius, elata voce dixerunt: Vidistis omnes, qui hîc præsentes estis, quòd nō sit alius deus, nisi Apollo, & Neptunus, Hercules, Iupiter, & magna Diana? Vbi nunc est Georgij Deus? Quarè non vénit ille, & eum è manibus nostris liberauit? Terribile supplicium

Cùm igitur in rotæ illius tormēto eum manere iussisset, ad prandium se contulit. Hora aūt decima sonitus magnus è cælo factus est, & vox hæc: Esto fortis, Georgi, & sententiam firmam tene: multi enim per te ad fidem meam conuertentur. Qui verò erant illic carnifices, & eum custodiebant, sonitu illo perculsi, dicebant: Magnus est Deus Christianorum. Angelus aūt Dñi vénit, & è tormento illo martyrem dissoluit: cuius corpus cùm sanum restituisset, illum salutans: Gaude, inquit, Georgi, & crede in eum, qui te corroborat, Christum, & cursum tuum perfice. Eccè enim nos expectamus, perfectæ cōfessionis coronam tibi dari. Surrexit aūt Georgius lętus, & proprio Dño gratias agens, inambulansq; psalmos illos canebat: Exaltabo te Deus meus Rex, & benedicam nomini tuo in seculum, & in seculū seculi. Dirige gressus meos Domine, & non dominetur meî omnis iniustitia. Psal. 144. Psal. 118.

Cumque in eum locum venisset, vbì Apollinis statua erecta erat, inuénit illic Imperatorem ac Magnentium, & omnes Imperatoris amicos, sacrificia & debacchationes idolis suis offerentes. Cùm igitur propiùs accessisset, alta voce: Agnoscísne, inquit, me, ô Imperator, & eum Deum, qui à me tibi nunciatur, quique me de manibus tuis, & à letali machina, quā ipse opinabaris, morti me traditurā esse, omìnò eripuit? Erratis igitur vos idolis sacrificia offerentes. Tunc Imperator in eum intuens: Tu, inquit, quis es? Tunc ille: Georgius ego sum, tuo iussu in rotam coniectus, quem & dereliquisti in multas partes à rota dissectum: me enī mortuum existimabas, q & véni, vt tibi ostenderem Deum illum, quem tu vt imbecillem contemnebas, posse nos à morte eripere. Tunc Imperator iussit eum detineri: secum tamē cogitabat, eumq; valdè inspiciebat, num non ipse reuerà, sed eius imago esset, qui morte violenta sublatus fuerat, & eos illuderet. Magnētius aūt dicebat similem illi esse. At S. Georgius: Ego, inqt, Georgius sum Christi seruus. Nè erretis in istis idolis: sed scitote Christum posse illos etiam à mortuis excitare, qui spem suam in eo collocârunt, eosq; à vestris manibus liberare.

Cùm verò martyrem ipsum vidissent, & hęc ab illo audiuissent Anatolius & Protoleo Tribuni militum, crediderunt in Deum cum familijs suis. Itaq; alta voce dicebant: Vnus Deus est, qui à Christianis colitur: ipse Deus solus. Hæc aūt cùm Imperator audiuisset, iussit oēs illos extra vrbem in locis desertis obtruncari. Cùm igitur illi ad martyrium proficiscerentur, vna voce clamabant: Domine Iesu Christe, accipe animas nostras, & in regnum illud tuum, quod nulla successione mutatur, nos perducas, neq; tarditatem nostram, quam in tui nominis cōfessione, & fide ostendimus, pro peccato nobis imputes: sed fac vt nihil nos impediat, quo minùs redemptionem peccatorum consequamur. Duo tribuni credūt in Christū, & occidūtur.

Hęc oīa cùm Imperatrix Alexandra de sancto martyre Georgio audiuisset, ipsa etiam Dño credidit, & ad Imperatorem accedens, liberè clamauit: Christiana ego sum, ego serua sum illius Dei, quem Georgius colit. Hęc cùm illa diceret, Magnentius: Dic, inqt, Imperatrix Alexandra: Quarè Christum laudans, deos ipsos contemnis? Illa verò: Quod melius est, ego appetēs, id, quod ignobilius & peius est, cōtempsi. Hæc cùm dixisset, domum redijt, intereà Christi timorem in corde seruās & fidem immobilem. Imperator aūt furore percitus, iussit S. Georgium in lacum conijci, ardētem ex materia illa, quę dicitur asbestos, quæq; non nisì post tres dies extingui solet: iussitq; Imperatrix Christū cōfitetur.

ſitq; cuſtodes ipſos diligenter obſeruare, nè inſidiæ aliquę fierent. Poſt tres autē dies Imperator pręcepit militibus, vt illuc profecti, oſſa illius, quem morte violēta interfectum exiſtimabat, tollerent, & cautè in terra occultarent, nè aliquid ex ipſis inueniretur. Cùm igitur milites ipſi ad lacum illum veniſſent, vnà cum illis & multitudo magna ad ſpectaculum vénit, & materia, quæ aſbeſtos dicitur, ſublata, ſanctus martyr Georgius inuentus eſt nulla omninò corporis parte læſus. Angelus enim Dñi vnà cum illo erat, Chriſti curam in eum exercens.

Cùm igitur illum vidiſſent, omnes clamauerunt: Magnus eſt Deus Chriſtianorum. Hæc cùm audîſſet Imperatrix Alexandra, ipſa etiam vénit ad eum locum, clamans: Vnus Deus eſt, quem Chriſtiani colunt, neque alius eſt præter ipſum, qui ex omnibus anguſtijs ſeruos ſuos eripit. Crediderunt autem & milites, qui miſſi fuerāt, vt eum è lacu illo educerent. His auditis, Imperator iuſſit magnam militum manum illuc proficiſci, & ſanctum eum virum compræhendere, & ad ſe ducere. Adducto igitur martyre, ſedens Imperator in tribunali cum Senatu ſuo: Quis, inquit, eſt, qui te viuum reddidit? Tum ſanctus Chriſti martyr Georgius ait: Si audiueritis rursùs, minimè credetis. Illud tamen ſcito, Imperator, Chriſtum Dei filium ab omnibus tormentis tuis me ſeruare, & omnes, qui eum inuocant, è laqueis diaboli eripere. Tunc Imperator iuſſit ferreos calceos componi, clauos rectos habentes & ignitos, quibus eius pedes induti, huc atque illuc agitarētur. At ſanctus martyr cùm ſic agitatus ambulare non poſſet, ſecum dicebat: Propera, Georgi, ad ſortem illam, quę te appręhēdit. Et lachrymans, ità Deum precabatur: Domine Deus meus, ſaluator eorum, qui affliguntur, refugium illorũ, qui perſecutiones patiuntur: patientia eorum, q nominis tui cauſa ærumnas perferunt, nè me derelinquas: ſed da mihi patientiam vſq; ad finem, nè dicat inimicus meus, Præualui aduersùs eum.

Calcei ferrei cum clauis ignitis.

Cùm primùm autem preces compleuit, vénit vox è cælo, dicens: Eſto bono animo, Georgi: tecum enim ſum. Statìm autem eius corpus ſanatum fuit. Cumq; martyr in carcerem coniectus fuiſſet, eo die, qui deincèps conſecutus eſt, ante tribunal ſtetit. Imperator verò illi dixit: Quouſquè temeritatem tuam oſtendens, tormenta feres, & magicis artibus in dies magìs vtēs, nos à te deceptum iri putas? Auſculta igitur mihi, & dijs immola. Tum Georgius Imperatori, & his, qui cum illo erant: Ego, inquit, Dei mei auxilia expectans, & omnia veſtra tormenta ſuſtinens, ſanus ante vos conſiſto. Solius igitur Dei potentiam teſtimonio meo confirmo, qui & paratus ſum omnes veſtros cruciatus perferre propter ſpem, quam in Chriſto meo collocaui. Vos autem, quæſo, quam ſpem habetis in iſtis idolis, quæ cùm vitæ ſint expertia, & nihil ſint, à vobis tamen fruſtrà coluntur? Nè igitur ampliùs veſtræ ruinæ commune ludibrium alijs proponatis: pudeatque vos tandèm deos nominare illoſipſos, qui luxurijs, nugis, fabulis & cædibus ſtudentes, in hoc mundo paulùm vixerunt: & nunc igne illo, qui nunquàm extinguetur, puniuntur: qui & vos omnes expectat, à quibus dij coluntur.

Hæc cùm Imperator & Senatus audiuiſſent, iuſſerunt neruis quibuſdam ingentibus mirum in modum martyrem verberari. Cùmque id diutiùs fieret, Imperator & Magnentius ei dixerunt: Quouſquè, miſer, non nobis obtemperans, dijs ipſis immolabis, vt honoribus magnis doneris? Ego, inquit ſanctus Georgius, viuenti Deo quotidiè ſacrificium laudis offero, qui me liberabit de manibus veſtris, & cæleſti honore atque gloria donabit. Vtinàm vos potiùs mihi obtemperaretis, & mecum vnà verum Deum coleretis. Tunc Magnentius dixit: Si vis nos Deo tuo credere, oſtende nobis ſignum aliquod, quod ab illo fiat, & vnum aliquem ex his mortuis, qui iacent, fac è tumulo coram nobis exurgere. Cui ſanctus Georgius: Manifeſtum, inqt, ijs qui rectè ſentiunt, hoc eſt, Deum ipſum, qui è nihilo omnia creauit, poſſe mortuos etiam homines in vitam reſtituere. Quanuìs aũt vos diaboli errore detenti, neq; hoc facto in Deum viuentem credituri ſitis, tamen eius multitudinis cauſa, quæ hîc præſens eſt, Dei mei benignitate confiſus, ante oñium veſtrûm oculos Deum ipſum inuocabo, & orabo, vt ſignum hoc oſtendat.

Neruis atrociter cæditur.

Cumque genua flexiſſet, & diutiùs Deum orâſſet, ſurgens, & manus in cælum extendens, dixit: Aeterne Deus, qui vis oñes homines ſaluos fieri, qui per ſanctos apoſto-

1, Tim. 2.

ſtolos tuos, vnigeniti filij tui, omnium generum ſigna & prodigia effeciſti, vt gentes conuerterentur,& te cognoſcerent: tuipſe & nunc exaudi preces meas humilis ſerui tui,& exuſcita vnum è mortuis iacentium in hoc tumulo, de quo Magnentius dixit, in gloriam & fidem nominis tui,& vnigeniti Ieſu Chriſti. Repentè verò terræmotus magnus eo in loco factus eſt, & tumuli,vbì mortui iacebant,tegumentum in terram cecidit,& vnus è mortuis iacentibus exijt. Qui cùm veniſſet,ante pedes ſancti Georgij decubuit, cumque precatus, dixit: Serue Dei altiſſimi, quæſo, dignum me facias Chriſti ſigillo & ſalute. Cui ſanctus Georgius: Si credis,inquit,in Deum, qui mortuos viuos reddit,ſaluus fies. Credo,inquit ille,in Deum viuentem,& vnigenitum eius filium Ieſum Chriſtum,qui nunc per orationem tuam me à mortuis ſuſcitauit. Excitat mortuum.

Imperator verò ſtupore & perfidia repletus,eum interrogabat: Quandò tu mortuus es? Et quíſnam anteà fuiſti? Cui mortuus ille reſpōdit: Ego,antequàm Chriſtus in terram veniret,vnus fui ex his,qui errore idolorum detinebantur: quamobrèm in locis obſcuris tam multis temporibus cum ijs, qui mecum vnà ſenſerunt, hucuſquè manſi. His igitur viſis & auditis,plurimi ex eo populo, qui præſentes erāt, ac milites, in Deum crediderunt,& Chriſti gloriam collaudârunt. Id autem cùm Imperator vidiſſet, amentia & furore magìs repletus, dicebat Georgium magum eſſe, & à ſpiritu illuc adductum,vt eos in errorem impelleret. At beatus Georgius: Quouſquè,inquit,erratis, & viuenti Deo blaſphemias dicitis? Scito, Imperator, neque dæmones ipſos tales eſſe,qui Chriſti nomen audire patiantur. Quomodò igitur,q̄ vidiſti & audìſti,dæmonis nomine fieri potuiſſent? Tunc rursùs iuſſit Imperator ſanctum martyrem Georgium in carcerem duci,& ipſe in palatium reuerſus eſt. Cùm verò ille eſſet in carcere, omnes, qui ad Chriſti fidem conuerſi fuerant, nocte ad eum veniebant, à carceris cuſtode muneribus aditum impetrantes. Et cùm ad Georgiū ingreſſi eſſent, ab illo in Chriſti fide catechumeni efficiebantur. Sed & quicunque homines diuerſis morbis laborabant,ad eum ferebantur: & qui aliquos cæcos habebant,ad eum illos ducebant. Ille autem precibus eos curabat. Multi crediderunt in Christum.

Glycerius verò quidam,homo ruſticus,cùm araret,bos,quem vnum habebat, cecidit & mortuus eſt. Ille cùm ad carcerē veniſſet, ad pedes ſancti Georgij ſe abiecit, dicens: Domine,bouem vnum vtilem habebam, quo terram colebam, & ità nutriebar: nūc autem ille cùm ſub aratro ceciderit,mortuus eſt. Precor igitur te,vt Deum ores,& bos meus viuus reſtituatur: futurum enim ſcio,vt Deus tuus te audiat. Sanctus autem martyr Georgius reſpondit: Si credis in Deum meum, bos tuus viuus exurget. Credo,inquit Glycerius,non eſſe alium Deum,nisì eum ſolum,qui Chriſtianorum eſt. Tum Georgius: Vade,inquit,nam bouem viuentem inuenies. His verbis ille credens,abijt: cumque bouem viuum inueniſſet, redijt clamans: Magnus eſt Deus Chriſtianorum. Illum autem hæc dicentem carnifices & milites compræhenſum, ad Imperatorem duxerunt. Quarè Imperator turbatus,neque appellationem ipſius audire paſſus, eum iuſſit minutatìm ſecari. At ille,cùm in Chriſti confeſſione cruciaretur,clamauit: Deus verax,q omnia effeciſti,nè me reprobes vas inutile,quoniam credidi tibi, Patri,& Filio,& Spiritui ſancto. Metuo autem,quoniā ſine ſancto baptiſmate tuo ſum. Volebam quidem baptiſmate lauari,ſed id anteà facere non potui. Verùm ſi volueris tu,Domine, ſaluus fiam. Precor igitur te,Domine,vt ſanguis meus pro baptiſmate mihi reputetur, quoniam Deus es, q corda hominum & propoſitum cognoſcis,& animum inquiris. Vénit autem vox ex alto, hæc dicens: Veni, Glyceri,lætus ad me: perfectus enim eris apud me. Itaque Glycerius martyrio conſummatus eſt. Glycerius dura patitur pro fide.

Delatum autem fuit Imperatori Diocletiano,multos eſſe, qui venirent in carcerem,& à ſancto Georgio docerentur,quos omnes ille ad ſe traheret,plurimos ægrotos curando. Tunc iuſſit Imperator ſanctum Georgium ad ſe duci. Magnentius verò dixit Imperatori, Chriſtianorum genus morte non domari, cùm valdè ſit cōtentioſum. Itaque virum iſtum, inquit, comitate potiùs & blanditijs aggredere, ſi vis ei perſuadere, vt dijs immolet. Sanctus autem Georgius, cùm ad Imperatorem veniret,pſalmum hunc canebat: Deus in adiutorium meum intende: Domine, ad adiuuandum me feſtina. Psal. 69. Ductus igitur ad Imperatorem, præſtò illi fuit. Tunc Imperator hortari eum ità cœpit: Per ſolem illum & deos omnes,ſi me audièris, Georgi,

& dijs nostris immolaueris, facultates multas tibi largiar, & in palatio apud me secũdas habebis. Indulgeo enim tibi, & mâlo te mihi obtemperãtem viuere, quàm repugnantem mori. Benè, inquit sanctus martyr, nunc loqueris. Vtinàm & anteà ijsdem verbis vsus fuisses. Nunc autem post tot cruciatus vbínam iniuriam, qua me affecisti, compensatam inueniam? Cui Imperator: Condona mihi, ô Georgi, tanquàm parenti crimen istud, & dijs immola, ac mecum in palatio viue. Tunc sanctus Georgius: Quoniam, inquit, omninò teipsum mihi purgâsti, hac in re tibi ego inseruiam. Vbinam sunt dij tui? Eamus ad illos.

Hoc Georgij dicto Imperator exhilaratus, iussit omnem senatum & exercitum vnà cum populo ad templum conuenire, pręconesque omnes per totam vrbem clamare, Georgium illum Galilæorum mysterijs eruditum, ad magnũ Apollinem adire. Hac re audita, Græci omnes epulantes clamabant: Apollo vicit: Imperator Diocletiane, in ęternum regnes: magni sunt Imperatoris dij. Cùm verò in templũ omes introiuissent, & silentium factum fuisset, stãs sanctus Dei homo Georgius, & in statuam Apollinis intuens, ait: Túne deus es? Num ab hominibus te coli oportet? Hæc cùm dixisset, spiritus ille impurus, qui prope statuã illam permanebat, clamauit: Non sum ego deus, neque qui mecum sunt: sed vnus est Deus verus, qui fecit omnia, & eius filius Christus, per quẽ fecit omia. Nos angeli ipsius eramus, cumq; ab eo defecerim', dæmones nominamur, à quibus & homines ipsi decipiuntur. Cui Georgius: Si dij vos non estis, quarè homines ipsos decipitis? Quomodò autem & nunc audetis hîc manere, cùm ego Dei seruus hîc stem, super quem inuocatus fuit, & nunc inuocatur Christus verus Deus? Statìm autem tumultus magnus factus est, & clamores, tãquàm lamentantium, dæmonum, omniaque templa & idola vnà ceciderunt, & comminuta sunt, cùm sanctus ille vir vnà cum verbis, quæ suprà retulimus, Crucis quoquè signũ fecisset.

Nota virtutem signi Crucis.

Id cùm Gręcorum sacerdotes vidissent, aduersùs sanctum Georgium irruerunt. Quo detento, clamârunt: Tolle hunc, Imperator, tolle hunc veneficum, qui magicis artibus omnes decepit, & deos ipsos euertit. Imperator autem tum dæmonum fallacia, tum plurimo illo sacerdotum clamore in iram concitatus, dixit sancto Georgio: Homo pessime, atque omni errore & veneficio referte, nónne mecum conuenisti, te Apollini sacra facturum? Cui martyr Christi Georgius: Insipiens, inquit, & impudẽs Imperator, ego meum sacrificium Christo meo vero Deo obtuli: proptereà omnes dij vestri euersi sunt. Scito igitur saltem nunc, eos neque sibi opitulari posse: idola enim sunt sensu carentia, & dæmones, qui stolidos homines decipiunt, sed à Christi seruis euertuntur.

Imperatricis mira cõstantia.

Tunc Imperatrix Alexandra, cùm hæc audiuisset, ad Imperatorem accurrit, & coram ipso clamans, hæc dicebat: Tu, Deus Georgij inuicti militis tui, propitius esto mihi scelestæ mulieri, neque recorderis, Domine, eorum, quæ per inscitiam commisi: sed respice hãc meam extremam mutationem, & da mihi, vt partem habeam cum Christianis, & cum seruo tuo Georgio. Hæc cùm illa summis clamoribus & lachrymis diceret, multitudo magna in Dominum Iesum credidit, præsertim propter miraculum illud idolorum, quæ cõminuta sunt. Iratus igitur Imperator, aduersùs Alexandram & Georgium sententiam tulit, & sancto illi martyri dixit: En, pessime Georgi, etiam Imperatricem à te deceptam, morti subiecisti: Vade igitur & tu vnà cum illa, & dignam tuis in deos blasphemijs pœnam sustine. Légit autem sententiam, quę sic habebat: Georgium Galilæorum discipulum, qui decretum nostri imperij violauit, neque deos ipsos coluit, quinetiam Imperatricem ipsam corrupit, iubemus gladio percuti, eiusque & Alexandræ ab eo deceptæ capita truncari. Statìm igitur eos comprætensos, extra vrbem milites duxerunt.

Imperatrix abit è vita.

Cùm autem Alexandra prompto animo ad brauium sibi exoptatissimum vnà cum martyre illo adiret, & animo ac mẽte Deum precaretur, vt labiorum motus & oculi ad cælum erecti significabant, assedit in quodam loco, & animam suam Domino in pace reddidit. Cùm verò sanctum Georgium ad martyrij locum milites duxissent, ad ipsos conuersus: Expectate, inquit, paulispèr, fratres, vt DEVM precer. Quod cùm illi concessissent, in cælum oculos & manus erexit, ac, gemitu emisso, dixit: DEVS meus, qui es ante secula, ad quem ego à iuuentute mea confugi, tu, qui bona

bona & vera es Chriſtianorum expectatio, & certa ſeruorum tuorum promiſſio, ac perennis theſaurus, qui antequàm à te aliquid petatur, dona præbes his, qui te diligũt, exaudi me, Domine. Tu, qui dediſti mihi martyrij cōfeſſionem, & ad finem vſque patientiam, tu, inquam, & nunc accipe animam meam, eamque ab aëreis & inimicis ſpiritibus libera, ac me vnà cum ijs, qui tibi grati fuerunt, collocare digneris. Dimitte & gentibus quæcunque contra me fecerunt, & contra ſeruos tuos, qui inuocant ſanctum nomen tuum. Illumina ipſos, vt veritatem tuam agnoſcāt, quoniam omnes vis ſaluos fieri. Emitte auxilium inuocantibus nomen tuum, Chriſte. Da ipſis timorem tuum, & charitatis in ſanctos tuos deſiderium, vt eorum memoriam retinentes, ipſorum etiam fidem imitentur, vt digni efficiantur vnà cum ipſis vita cæleſti & regno ſempiterno, quoniam tuum eſt regnum & gloria, Patris, & Filij, & Spiritusſancti in ſecula, Amen.

Has preces cùm ſanctus Chriſti martyr Georgius compleuiſſet, genua ipſa inclinauit, & collum ſuum extendit: & à carnifice percuſſus, dormiuit in Domino vigeſimotertio menſis Aprilis, diei, qui paraſceue dicitur, hora ſeptima. Ego verò ſancti Georgij ſeruus, nomine Paſicrates, ſecutus dominum meũ, omnia hæc vera in commentarios collegi. Beatus certè eſt, qui in Chriſtum verum Deum noſtrum & Saluatorem crediderit: Cui gloria eſt & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

ENCOMIVM IN SANCTVM MARTYREM CHRISTI GEORGIVM, QVOD HABITVM FVIT *in die, quo eius martyrium celebratur: ex Simeone Metaphraſte.*

SEmper quidem ſplendida, & omnium ore laudata ſunt ſanctorum martyrum monumēta, cumprimìs verò laudabile & glorioſum eſt, quod hodierno die celebratur. Præſens enim memoria martyris nō ſolùm eorum, quæ Dominus paſſus eſt, imitationē continet athletico certamine decorata, & verni temporis ſplēdore (hoc enim tempore eius dies feſtus agitur) pulchrior facta, verùm etiam hilaritatem, quæ ex ſublimioribus Domini Ieſu Chriſti diebus feſtis proficiſcitur, abũdè participat. Hic enim inter hos dies, tanquàm inter duos ſoles, proprio motu ſe vertentes, velut luna quædam interiectus, vtriuſque ſplendoribus illuſtratur, & radijs Chriſtum imitantibus orbem terrarum illuſtrat. Ante illum quidem effulſit, & cum lucidiſſima ſplendentis auroræ hora exortus eſt, vel ſtatìm conſequentem, aut continuam potiùs eam horam habuit dies ille feſtus à toto mundo celebratus, omniumque ſplendidiſſimus ac præcipuus, Saluatoris, inquam Chriſti veri Dei & noſtri Domini, & martyrum principis, Crucem paſſi ac reſurgentis, qui propter nos homo factus eſt, & ꝓpter noſtram ſalutem martyrium ſuſtinuit ſub Pontio Pilato, vt eſt in ſacris literis: quique ijs, quæ ipſe paſſus eſt, victoriam contra mortem nobis largitus fuit. Idem quoquè beati martyris Georgij dies feſtus meritò conſequentem habet eiuſdem Chriſti ad cælos aſſumptionem, quo die humanam noſtram naturam in ſeipſo vnà cum Patre collocauit. Quæ res non caſu euénit, ſed horum dierum concurſu veræ charitatis œconomiam, & manifeſtam rerum diuinarum cognationem ſignificauit, ità Chriſto ipſo, cuius cauſa martyrium ſuſceptum fuit, ſummam in eum, qui illud ſuſcepit, charitatem ſuam nobis oſtendente, vt non ſolùm his, quæ paſſus eſt, eius ſimilitudinem exprimeret, ſed in ipſo etiam die, quo paſſus eſt, ſe ſimilem oſtenderet.

Dies feſtus S. Georgij.

Hæc eadem celebritas & alias omes, quæ martyribus in toto anno dicatæ ſunt, antecedit, cùm ſola hæc poſt ſanctam Chriſti reſurrectionem verno tempori ac ſplendori præſideat. Quoniam enim hæc athletica panegyris ac celebritas his finibus circunſcribitur, operępreciũ eſt deincèps & eiuſdē decus per partē explicare. Celebritatis autem decus eſt tum ſalutaris oratio, tum diuinum aliquod opus. Gręcis quidem

&

Feriæ ethnicorum. & Barbaris, omnibusque alijs, in quibus idolorum error dominabatur, diei festi honestas & iucunditas erat, omni turpitudine & intemperantia dæmones colere. Nobis verò, quibus crucis trophæum contra mortem datum est, diuersum proponitur, hoc est, omnibus certaminibus illos ipsos dæmones expugnare ac redarguere. Quamobrèm voluptatum dissolutio, vt turpissima res, nobis inuisa est: labor autem, qui pro virtute, & mors, quæ pro pietate suscipitur, vt suauissima quædã res, à viris fidelibus præter cætera exoptatur. His rebus factum est, vt idolorum error deletus sit, & martyrum multitudines effulserint, atque terrestria loca cælum sint effecta, sanctis viris, velut stellis quibusdam, exornata. Nam huiusmodi quotidianæ celebritates terrarũ orbem continent, martyrum trophæa eorumque reliquias honorantem, & certamina illa, quæ martyres obiêrunt, pleno cœtu celebrãtem, certamina, inquam, illa, quæ communis hostis malitiosè intulit, Dei cultum, & nomen illud, quod alijs commune non est, per idola ipsa sibi vendicare contendens. At Deus omnium, & Saluator, & stadij princeps, pro sua in homines charitate concessit, humanam naturam aduersùs illum victricem euadere, vt, à quibus studebat, tanquàm deus, adorari, ab ijsdem, vt mortuus & pedibus conculcatus, irrideretur.

Christianis quid propositum.

Quoniam igitur idolorum insania & caligo eo tempore per omnem terrarum orbem effusa, propemodùm & eas partes, q̃ non habitantur, repleuerat, omnibus ferè ad impietatem spontè se conferentibus, & eum, qui verè Deus est, summæ obliuioni tradentibus, tenebris & longæ noctis compedibus irretitis hominibus illis, qui dæmonum culturam plurimi faciebant, & vanis spectris, tãquàm miraculis quibusdam, perterrefactis, in dies superstitiosiores efficiebantur impietatis duces & amatores studiosissimi, Diocletianus, inquam, & Magnentius: eorumque per omnem vrbem satellites, instàr suum, ad impietatem irruentes, studiosè in pessimis rebus versabantur, & non erat respectus morti eorum: ambulãtes enim ambulabant in lumine ignis sui, neque firmamentum erat in plaga eorum, cùm Deus ipse diuturna patientia illos prosequeretur, vt qui iusti essent, manifesti fierent: nè hominum natura imperfecta penitùs perderetur, frumento vnà cum zizanijs exciso.

Diocletiani & Magnẽtij superstitio.

Tunc, velut stella quędam in die appárens, lętum pietatis fulgorem emittens, illustris hic & omnium voce decantatus Georgius apparuit, qui & nomine & re fructuosus extitit: Georgius, inquam, qui & nomine ipso diuinum factum, & facto gratiam nomini congruentem in seipso ostendit: qui Issachar imitatus est, & diuinæ agriculturæ bonitatem amore prosecutus fuit: qui laboriosam culturam amauit, &, vt scriptum legimus, ipse ab altissimo Deo agricultura effectus est: qui, vt bonus agricola, à teneris vnguiculis laborauit, & fructum centuplo copiosiorem suo tempore Domino reddidit: qui aratro virtutis suauem pietatis sulcum recta via duxit, ob idq; aptus regno cælorum probatus est: qui cum lachrymis sementem iecit, & cum exultatione messem collegit: qui cum luctu semina ipsa sparsit, & gaudens manipulos reportauit: qui fuit terra benè culta, quæ sæpè in se venientem spiritûs sancti pluuiam ebibit, & salutarem herbam his peperit, qui eam decerpunt cum fide.

Eccl. 7.

Hic fuit campus ille odoratissimus, in quo pietatis flores abundè floruerunt, ex q. bus faui mellis spontè producuntur, quorum dulcedo curatio quædam est animæ. Hic fuit arbor illa fœcundissima, iuxta fluuios spiritûs sancti sata, & perpetuò flores, semperq; maturos virtutis fructus ferens ad illorum animos excolendos, qui talium fructuũ cum fide participes fiunt. Hic fuit feracissimus veræ illius vitis palmes, cuius agricola est Pater cælestis, qui spiritualem iucunditatem per ipsum nobis excolit ad nostros affectus curandos, & animam, & corpus renouandum. Idem fuit & diuinarũ aquarum fons, ex quo animæ steriles irrigatę & excultę, fidem, spem, charitatem, virtutum trinitatem, diuinæ Trinitati amabilẽ, produxit. Hic fuit diuinarũ cogitationũ cultor, & ipsius Dei ager, in quo pietatis gratia exculta fuit, & miraculorum copia, q̃ omnibus vsui sit, excolitur. Solet enim appellatio ipsa Dei gratiam, & hominum virtutem indicare. Id quod in Abraham, in Sara, Isaac, Iacob, Mose, & in alijs multis factum didicimus. Talis fuit & nomine, & re Georgius.

Iohan 15.

Hic vt rosa quædam in medijs spinis tunc exortus, & tãquàm lilium ex fœtida herba suauem pietatis odorem emittẽs, in medio idololatriæ cœno extitit: vt cupressus in ea regione, in qua rubi sunt: tanquàm oliua fructifera in solitudine, & vt palma dul-

dulces reddens fructus olìm amaros: vt luna plenum lumen emittens in nocte valdè tristi: deniquè vt fax quædam in obscura caligine, & vt matutina stella in medijs nubibus ac tenebris, ijs, qui errabant in pelago impietatis, lucem præferens, vtque sol in densa aliqua caligine lætum splendorem emittens. Quòd si, vndenàm bonam generis sui originem sortitus ille fuerit, scire cupis, res ipsæ, tãquàm voce missa, testantur, Dei filium hũc esse, & Hierosolymæ illius ciuem, quæ superna ac libera est. Quotquot enim acceperũt eum, (vt ait ille, qui fuit & Christi discipulus, & virgo) dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credũt in nomine eius: cuiusmodi fuit Georgius, q generis sui nobilitatem factis comprobauit. Gal. 4. Iohan. 1.

Quoniam verò & terrenam eius nobilitatem scire cupis, patria ipsius fuit Cappadocum regio, altrix verò Palæstina, Christianus indè vsque à proauis, ætate iuuenis, sapientia canus, corde rectus, & vtraque re aduersùs impietatem exultans. Qui in armorum certaminibus benè ab ipsa pueritia excelluerat, ac fortitudinem bellis gerendis conuenientem ità exercuerat, vt militaris ordinis Tribunatus, eius fidei commissus fuerit. Cumque illud munus administrare ipsi opùs fuisset, ac multis in rebus sæpè viriliter se gessisset, multamque rei bellicæ scientiam sibi comparâsset, & maiorem gradum appeteret, maiorem nimirùm assecutus fuit. Nam cùm eas opes, quę à patribus ad eum peruenerant, accepisset, ad eum, qui tunc erat, Imperatorem cucurrit: idemque ferè illi euénit, quod Sauli olìm euenerat. Ille enim cùm asinas inquireret, regnum terrestre inuénit: hic mundani honoris gradum exquirẽs, regnum cælorum sortitus est: quodq; ꝑter opinionem accepit, maius eo fuit, cuius causa illuc venerat. Patria S. Georgij. 1. Reg. 9.

Cùm enim illuc venisset, & Deum ipsum contemni, dæmones verò coli vidisset, non tulit eam rem homo ille pietatis studio flagrantissimus: sed cùm cogitaret illud Dauidis dictum: Vidi præuaricãtes, & tabescebam: item illud: Tabescere me fecit zelus tuus, quoniam obliti sunt verba tua inimici mei: recordatus etiam id, quod Dominus ait: Quicunque confessus fuerit me coram hominibus, cõfitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est: diuino zelo inflammatus, suamque cogitationem, tanquàm telum quoddam, exacuens, festinauit diuina promissa præripere, ac Deum ipsum per suam in eum confessionem, vicissìm suî confessorem acquirere. Psal. 118. Ibidem. Matt. 10.

At nè illi per angustam portam introire aggredienti terrenarum facultatũ cumulus impedimẽto foret, sed martyrium ipsum validius ac nobilius illis sibi parare posset, necessariò faciendum iudicauit, vt diuino præcepto ritè vteretur: quod præceptum Dominus ille, qui eiusmodi certaminibus præsidet, dedit adolescẽti, qui diues erat, cùm sic ait: Si vis perfectus esse, vende q̃ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis: & veni, & sequere me. Id quidem prior ille adolescens animo non prompto, sed segni accepit: at posterior hic iuuenis libenter executus est: nam pecuniarum onus deposuit, & in manus pauperum pecunijs traditis, preciosam regni cælestis margaritam emit, thesaurumque illum, qui sic in eo regno conditus est, vt rapi non possit, sibi comparauit. Matt. 19. Matt. 13.

Cùm igitur ex ea re suum animum perfectè confirmâsset, eumque diuino amori affixisset, auaritiæ, quæ animorum corruptela est, impulsorem diabolum euertit, & primam hanc coronam aduersùs illum arripuit, eamque ad sublimioris victoriæ adiumentum ac signum mente & animo compræhendit: ipsorum deniquè pauperum precibus seipsum communiuit, & ex ijsipsis victorię spem bonam certa fide collegit. Ità fidenti animo, tanquàm leo, cùm suam crucem sustulisset, ad bellum contra impietatem gerendum prosilijt. Benè enim nôrat sapiens ille vir, eleemosynis & multa fide peccata expurgari, quæ sunt victoriæ impedimenta. Eleemosyna enim à morte præter cætera liberat. Super scutum potentis, & super lanceam aduersùs inimicum tuum pugnabit pro te: inquit filius Sirac. Hac igitur re priùs communitus, & athletico more, ac fidẽti animo ad pugnam egressus, non aliqua corporea, sed illa spiritûs sancti armatura se induit, quam Paulus Apostolus docuit. Lumbos enim in veritate præcinxit, & iustitiæ thorace se induit, pedesque calceauit in præparatione Euangelij pacis, assumitque galeam salutis, in omnibus suscipiens scutum fidei, quod extinguit omnia tela ignita diaboli, & gladium spiritûs, quod est verbum Dei. Tob. 12. Eccl. 29. Ephe. 6.

Hac igitur armatura, quę corporeis oculis non cernitur, sed spiritu & mente compræhenditur, seipsum communiuit, quoniam non aduersùs carnem & sanguinem

bellum

bellum susceperat, sed aduersùs principatus & potestates, aduersùs rectorem mundi tenebrarum, contra spiritales res spiritali more armatus, ac ferè Apostolicum illud
2.Cor.10. eulogium clara voce pronuncians: Arma nostra non sunt carnalia, sed potentia Deo ad euersionem munitionum. Statìm igitur cùm è cælo adiutorem sibi euocâsset illum ipsum, cuius causa certamen proponebatur, cumque animos in sua natura insitos concitâsset, & Eliæ prophetæ zelum suscepisset, iustaque ira vsus fuisset, per arma iustitiæ dextra & sinistra iniustitiam adortus, inuenit quodam in loco Imperatores illos nomine imperantes, re autem vera impietati deditos: quippe qui imperio ipso aduersùs eum, qui illis imperium largitus fuerat, abutebantur. Vidit & infinita tormentorum genera, non aduersùs illos proposita, qui aliquid iniustè fecerant: sed contra eos, qui pietatem seruabant, varijs tribubus, gentibus & linguis circa eos Imperatores armatis consistentibus.

Cùm verò & illos Georgius audiuisset nefaria quædam pronunciantes, ac futurum minantes, vt si quis Christum nominârit, ijs tormentis sine misericordia aliqua
1.Mac.2. consumptus moriatur, diuino spiritu feruescens, Machabæorum exemplo, renes præcinxit, & furorem iudicio adhibito exercuit, & velut leo fremẽs, validum & toruum adspectum præ se ferens, & minas ipsas non curans, in medium aduolauit, clara voce se Christianum esse pronuncians, & manifestè; quanta esset pietatis nobilitas, ostendens. O animum verè diuinum, & Dei charitate compræhensum, totumq; ipsi Deo inhiantẽ. O beatã vocẽ, quã edidit Christi nomẽ ferens Georgius, qui & à Deo ipso accepit pietatis semina, eaque multo pòst tempore benè in suo animo exculta, opportunè ipsi Deo perfecta reddidit. Eam, inquam, vocem cùm aër ipse accepisset, sanctitatis cuiusdam particeps factus est, angeli verò è cælo intonuerunt, archangeli acclamauerunt, omnesque cælorum virtutes mirum in modum exultârunt: sed & omnium Dominus & Deus iustum & consentaneum esse censuit, vt illius animi studio atque alacritati auxilium afferret, & incorruptam victoriæ coronam ei pararet. Impiorum autem caterua obstupuit, eorumque imperator diabolus, audita voce illa, letalem plagam accepit. Et ille quidem generosus Christi athleta pergebat clara voce Christum Deum confiteri: eos verò, qui ab ipsis colebantur, dæmones esse, eosque errare ac delirare affirmabat, qui fallacijs & calumnijs vtuntur, vt eos probẽt deos esse, qui non sunt: dæmonstrabatque turpia quædam esse, non deos aut diuinas res, quas loquerentur. Deniquè illis blasphemias proferentibus ora obstruens, admonebat homines illos, vt ab errore, in quo erant, tandèm resipiscerent, & vnum ac solum, verumque Deum cognoscerent. Postremò illud diuinarum literarum eulo-
Ierem.10. gium crebrò repetebat: Qui non fecerunt cælum & terram, pereant.

At illi omni fraudum genere vtentes, omnibus modis athletam tentabant, nihil
Blãditijs & terroribus oppugnat sanct? martyr. non dicentes, nihilque non facientes: ac modò sermones blandos, & oleo ipso leniores proferentes, modò nudis atque apertis minarum iaculis eum ferientes. Interdùm autem simulabant, se illius prudentiam, & generis splendorem, atque in bellis gerendis fortitudinem admirari, & ipsius iuuentutem misericordia prosequi. Itaque illum adhortabantur, nè immaturam mortem suaui huic vitæ temerè præferre vellet: simul etiam honorum & pecuniarum munera non vulgaria illi proponebant. Posteà tormentorum genera, & plurimas mortis vias minabantur, mortemque non breuem, sed longam & tristem eum passurum, si eorum monitis acquiescere noluisset. At firmus ille & fortis Christi miles, qui Deo ipsi magìs, quàm hominibus parére, & obedientia illa, quæ Deo præstatur, nihil valentius esse didicerat, nullo pacto mutatus, aut illorum minis succumbens, sed subdolas eorum adulationes redarguens, responsorum austeritate eas à se repellebat: fraudulenta verò promissa, vt vilia quædam, pro nihilo faciens respuebat: impiaque consilia, tãquàm pestifera quædam venena, propulsabat: & minas ipsas, animi, qui omnia perpeti paratus erat, alacritate irridebat: eosque vrgens admonebat, nè, quod facturi essent, diutiùs morarentur, sed statìm periculum facerent, ac certiores fierẽt, an verè ità esset paratus, vt aiebat:
Vox S.Ignatij in Epist. ad Rom. illud deniquè clara voce dicebat: Meus amor crucifixus est.

Vndiquè igitur (vt summatìm dicam) inexpugnabilis erat vir ille, neque ab inimicis aliqua ex parte capi poterat. Quis me, inquiebat, separabit à charitate Christi?
Rom.8. Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Cer-

Certus enim ſum, quòd neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque poteſtates, neque virtutes, neque præſentia, neque futura, neque creatura aliqua alia poterit me ſeparare à charitate Chriſti: nam mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum Atquì non ſermone tantùm cum aduerſarijs congrediebatur, ſed re etiam ipſa prudenter & efficaciter ſe aduersùs illos inſtruebat, tanquàm fortis aliquis bellator, robur & fortitudinem ſuam non ſolùm in feriendis aduerſarijs exercens, ſed in ijs etiam plagis, quæ ab ipſis illatæ ſunt, fortiter perferendis, corpore & ſpiritu ſe validum præbēs, illo tormenta patiens, hoc autem eos viciſsìm feriens. Illi enim eius corpꝰ flagellis verberabāt: hic verbera ipſa patienti & generoſo animo ità ſuperabat, vt ipſi magìs cruciarentur, cùm non poſſent id aſſequi, quod volebant, quàm ipſe, qui flagellis verberabatur.

Nimirùm illi ſanctum Georgium vecte quodam verberari iuſſerunt. Cumque vectis ipſe, inſtàr plumbi, retuſus fuiſſet ad eorum propoſitum inane redarguendum, ſpe decepti, ad alia tormenta conuerſi ſunt, & tormentis grauioribus eum ſubijcere conabantur, lapide quodam ingentis magnitudinis, cùm ille in carcere ſeruaretur, ꝑ totam noctem ſupra ventrem impoſito, præterquàm quòd eius pedes lignea compede adſtricti erant, alijs quamplurimis & grauioribus tormentis adhibitis. Quibus cùm athleta ille nimiùm laborâſſet, & ferè defeciſſet, poſtremò vehementiſſimum quoddam tormentum intulerunt. In rotam enim eum efferentes, generoſi hominis conſtantiam ſe fracturos arbitrabantur. Circa quam rotam cùm, inſtàr ſcorpionis alicuius, ille magnæ mentis vir lumbos deflexos teneret, & protenderetur, & oppoſita reuolutione eius ſpiritus coarctaretur, omnia ipſius membra & artus è ſuo loco dimoti ſunt, carnesque confractæ ac languidæ effectæ: ſimulque acutis accommodatorum inſtrumentorum cuſpidibus in multas partes ipſius corpus diſſectum, multo ſanguine fluente tormenta illa cruentauit. Immane ſuppliciū.

Itaque ab hominibus illis cæcis, ità vt erat, derelictus fuit tanquàm mortuus, multiſque hymnis ob eam rem deos ac dæmones illos ſuos ipſi celebrârunt. Sed ijdem etiam magìs erubuerunt, cùm ſanum eum vidiſſent, quem vt mortuum dereliquerant. Cùm enim Chriſtus ipſe omnium vita, verus Deus ac Saluator, ſimul & à vulneribus, & à tormentis eum liberâſſet, cuſtodesque ipſos perterrefactos illinc abegiſſet: iterùm victor ille validiora certamina ſubire cupiens, concitato gradu ad impios illos homines prodijt ac ſtetit, tam verbis, quàm factis inuictam Chriſti potentiam oſtendens. Erat enim reuerà viſu admirabile ſpectaculum illud, formidoloſum atque horribile, quod pariter & fideles homines confirmabat, & infidelibus ora obſtruebat. Illi autem re inopinata perculſi, & perſcrutando certiores facti, non inane, aut falſum aliquid, ſed verum eſſe, quod viderant, pro eo, quòd reſipiſcere debebant, deteriora quædam tormenta & magìs violenta, generoſo illi viro intulerunt. Materia enim eum obruerunt, quæ aſbeſtos dicitur, hoc eſt, quæ non extinguitur: ſed tūc certè fuit extincta. Quæ res, cùm contra opinionem hominum acciderit, multis videtur incredibilis, quærentibus, quonam pacto corpuſculum, quod natura tale eſt, vt facilè corrumpi poſſit, vehementi, & ad comburendum idoneo materię illius feruori vel paulùm reſiſtere potuerit: (quod tamen ità reſtitit, vt etiā crines ipſi ab igne læſi non fuerint, ſed omninò intacti permanſerint) vel quomodò animal illud, quod ex tenui aëre ſpiritum ducendo, naturalem vitam continet, ea materia, quæ ad obſtruendum aliquid idonea eſt, obrutum, & reſpiratione priuatum, vita etiam ipſa priuatum non fuerit. A Chriſto reſtituitur. Magnū Dei miraculū.

At ſi quis talibus ad contradicendum rationibus vſus fuerit, dicat is, quomodò Ionas in ventre ceti tribus diebus vixit, eumque intactum fera illa euomuit: quomodò & Hieremias in cœni lacum demerſus, intactus illinc eductus fuit: item quomodò tres illi pueri in fornacis flamma tenuem aërem reſpirabant, & combuſtis vinculis, eorum capillus combuſtus non eſt, neque ignis odor in illis vllus remanſit. Qui hæc, & alia admirabilia facta & prodigia, quæ ſingulis ætatibus immenſæ gloriæ Dominus Deus ſeruorum ſuorum cauſa effecit, benè conſiderauerit, faciliùs adducetur, vt hoc etiam nobiſcum vnà confiteatur, & credens dicat: Verè mirabilis eſt Deus in ſanctis ſuis. Vniuerſarum enim rerum natura talis eſt, qualem vult is, ꝗ eam creauit: & hæc (vt in pſalmo dictum fuit) mutatio eſt dexteræ excelſi. Ionæ 2. Ierem. 38. Dan. 3. Pſal. 67. Pſal. 76.

Sed deficiet me tempus, & multò magìs oratio ipsa propter sermonum inopiam, quæ in me est, si velim singulatìm & per partem scribere omnium tormẽtorum, quæ publicè & in carceribus aduersùs Christi militem illata sunt, figuram & speciem, & dolorum intolerabilem magnitudinem, quæ orationem om̃em exuperat, eorumq́; qui illum cruciabant, sæuitiam atque immanitatem, ipsius deniquè athletæ in omnibus tormentis perferendis tolerantiam & constantem animũ, qui per singulos cru-
2.Cor.6. ciatus, quantùm in eo fuit, illud præstitit, quod est apud Paulum: Tanquàm morientes sumus, & eccè viuimus. Quid dicam preces illas, quas per totam noctem & diem, subeundo certamina, ad Deum fundebat, partìm ei supplicans, qui salutem afferre potest, partìm gratias agens, quòd illi opem tulerat? Ad hæc & eorum, qui dij habebantur, repentinam per Crucis signum euersionem, ipsorumque dæmonum lamen-
*cõfessionẽ tabilem *consensionem, quippe qui manifestè confessi sunt, se deos non esse, vt eos puderet, qui temerè illos adorabant? Quid propositas intereà quæstiones, atque oppositiones, quæ multam in se continent tragœdiam? Quid mores, & eorum, quæ ab vtraque parte dicebantur, sententiam, velut in tabula, exponam? Quid diuinas visiones & collocutiones noctc & die, ad eius patientiam remunerandam, sancto martyri à Deo concessas? Quid auxilia, consolationes & curationes, ex quibus recreationem percipiens, præteritorum laborum libẽter obliuiscebatur, & ijs, quæ denuò in illum inferebantur, forti & constanti animo resistebat, quasi & corpus ipsum vnà cum animo adamantinum haberet?

Sed si quis cupit omnia Georgij beatissimi viri facta cognoscere, historiam de ipsius martyrio conscriptam legat, & ex illa ediscat certaminum magnitudinem, & illius optimi bellatoris altum animum, & iustissimam victoriam, diuinorumque præmiorum dignam mercedem. Ex eadem historia manifestè cognoscere poterit, & admiratione affici, quomodò ij, q̃ summa impietatis voragine obscurati erant, dolos adhibẽtes, & amara dulcioribus verbis commiscentes, beatum martyrem adorti sunt. Ille verò simplici veritatis sermone, graues & subdolas verborũ machinas facilè dissoluebat ac demoliebatur, eorumque insidias & occultos laqueos, solidæ & altæ mentis suæ alis transuolabat. Dein tormenta illa varia & difficilia patientiæ suæ robore fortiter superans, cursum confecit per clauos crepidis affixos propositum. Idem securi percussus est, corporis morte animæ ipsius mortem extinguens. Demùm sanguine suo victoriam adeptus fuit, & victoriæ corona cinctus, victricia carmina hilari animo ei cecinit, qui victoriæ author fuerat. Hymnus autem talis erat: Benedictus
Psal.123. Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.

Ad hæc qui studiosè ac diligenter eius historiam leget, discet quemadmodùm non sibi soli martyr ille, verùm & plurimis alijs suo labore salutem conciliauit. De his loquor, quibus persuasit, vt & ipsi parem cursum transigerent, proprium sanguinem Deo libantes. Anatolio enim & Protoleoni, vt hoc facerent, persuasit, duobus illis militibus: qui, cùm ea, quæ in certamine illo effulsère, miracula obstupuissent, & ipsi martyris Georgij fortitudinem æmulati sunt. Necnon & Glycerium, ex bouis illius rediuiui prodigio celebrem, nouimus à stulta idolorum superstitione liberatum. Quos omnes ex ipsis (vt ità dicam) draconis faucibus extractos, sacrificia perfecta, & proprio Domino accepta obtulit. Quid quòd & miracula maxima & ingentia partìm ijs, qui fideliter ea petebant, abundè per illius operam Deus largitus est: partìm ab aduersarijs non fideliter petita, re ipsa per martyris preces ità ipse perfecit, vt &
Mortuus excitatus. mortuum hominem è tumulo exuscitauerit, ad eorum, qui illud petiërant, amentiam redarguendam, & veritatis cognitionem manifestiùs aperiendam? Quam assecuti fuissent, qui eam rem postulârant, si æquiores oculos habere voluïssent. Illi enim ipsi partìm miraculorum euentis fidem non adhibentes, partìm spectra quædam & inania visa illa esse credentes, rursùs in eundem errorem reuoluti sunt. Cùm enim ipsi omnes tormentorum machinas consumpsissent, & martyris patientia victi fuissent, ad eorum signorum, quæ fieri nunquàm posse illis videbantur, petitionem, Iudaico more, confugerunt. Posteà verò & ex eadem illa re conuicti, & in ruborem conuersi sunt. Multis enim miracula illa salutem conciliârunt, ex illis ipsis Georgij Deum agnoscentibus. Cùm autem non possent ampliùs immensis illis, quę per martyrem facta erant, miraculis repugnare, neque tamen ab ea, in qua erant, superstitione

ne se abduci paterentur, cumque excæcati essent, & obtusi corde, auribus atque oculis, (vt est ab Esaia dictum) ad patrios errores necessariò reuoluebantur, & machinis Esa.6.
quibusdam veritatem ipsam se euersuros putabant.

Athanasium enim quendam in medium produxerunt, qui in magicis artibus multum existimationis habebat: cuius fama longè magìs celebrabatur, quàm eorum, qui Exo.7.& 8.
olìm apud Aegyptum aduersùs Mosem ipsum se aliquid effecturos opinabātur. Sed non diutiùs & hoc loco omnis illa magicæ artis fallacia vim habuit: mēdacium enim ipsum à veritate superatum fuit, & illius magi præsentia vtilior tunc apparuit, quàm quo tempore Aegyptij magi Mosi restiterūt. Illi enim cùm Dei digitum esse cognoscerent, qui eorum artem euertebat, verbis tantùm id confitebātur: at hic fidē ipsam Exod.8.
per Georgij opera sibi patefactam amplexatus, gladio percussus, pro veritate mortē sustinuit, vitæque nomini suo congruentis hæreditatem percepit.

Missos facio singulos, quos Christi miles ad eiusdem certaminis rationem adduxit, cum quibus & Reginam Alexandram eò adduxit, vt Mosis virtutem & ipsa in se ostenderet, cùm melius ac præstantius regijs thesauris opprobrium Christi esse duxisset. Quæ prompto animo mortem gladio illatam, quantùm ad eius propositum Heb.
pertinuit, Christi causa suscepit, & cæleste ac sempiternum regnum cum terrestri & caduco permutauit.

O insatiabiles diaboli fauces. O inexhaustam Christi Dei gratiam. Vbinàm sunt, qui impudenter nugantes aiunt, nostrum hostem diabolum res futuras prænoscere? En vt manuum suarum operibus compræhensus est, & non cognouit, ex quibus rebus se victorem futurum opinabatur, illisipsis imprudenter se captum iri. Nam à q. bus adorari gestiebat, ab illis eum irrisum fuisse apparet: ac quærens alios interficere, ipse tanquàm mortuus factus est: idque cùm ipse in eos homines, qui nudi atque inermes erant, reges ipsos, & omnem exercitum, omnemque tormentorum violentiam hostili animo intulisset. Et regum quidem ipsorum, cùm multa & magna trophæa quondàm statuissent, & posteà in imperio esse desiuissent, victoriæ sunt extinctæ: at dexter Christi miles Georgius cùm semèl omnium hostem deuicerit, semper eam victoriam, quam de illo reportauit, recentem habet, omnes simul dæmonum turmas Crucis telo ab humano cœtu expellens, & eos, qui sub illorum manu fuerāt, ad libertatem reuocans. Quid victoria hac admirabilius? quid his triumphis sublimius? quid his coronis gloriosius?

Hæc fuit sapientis Ducis, se aduersùs hostem struētis, ratio ac via. Tam magnum fuit eleemosynæ illius, quam, venditis his, quæ possidebat, pauperibus distribuit, munimen atque præsidium. Hæc magni bellatoris victoriæ præmia, hæc nostri trium- S.Georgij
phantis militis trophæa, talia fuerunt & spolia. Hic in corpore ipso vitam degens, de diabolo
eum, qui corporis expers est, interfecit, illum, cùm in corpore suo vexando occupa- profligato
tum haberet, spiritu iugulans: cumque circa suam ipsius prædam illum suspēsum te- triumphus.
neret, eos, quos in sinu suo ille anteà captos detinebat, abripuit. Eius enim imitator erat, qui carnis specie obiecta, hostem diabolum allexit: & dum eius pugnam recusare videbatur, eum decepit, & ità captiuos homines è manu ipsius eripuit. Hæc, inquam, ille faciebat, Christum magistrum totum in se habens, vel (vt veriùs dicam) totus magistro suo inhians, neque ampliùs sibi viuens, sed ei, qui pro ipso mortem passus fuit, & resurrexit, & suo exemplo docuit, non eos timendos esse, qui corpus occidunt. Non enim erat ampliùs suo corpori, sed diuinæ voluntati, obnoxius, Quid dixi, corpori? Neque suę animę obnoxius erat. Cùm enim Christi esset discipulus, animā etiā ipsam voluntariè abnegauit: & tollens crucē suam, ab omni cura liber, magistro suo adhæsit. Meritò igitur præterita tormenta obliuiscebatur, & ad ea, quæ ante illū proponebantur, virili animo se intendebat. Itaque non ea, quæ antecesserant, metiebatur: sed quæ supererant, requirebat. Defecerunt tormenta, sed non defecerunt coronæ: non enim defecerat prōptus martyris animus. Malorū inuentor semper aliqd ampliùs machinabatur, & Christi athleta Georgius maiores appetēs coronas, maiorum certaminum occasiones à machinatore diabolo exigebat. Ità erat vtrisque victoriæ certamen, illi quidem, (quanuìs ęquè superare Georgium nō posset) vt secum vnà sanctum virum perderet: huic studium erat, vt non solus seruaretur, sed & omnibus validissimum suum certamen, salutare quoddam exemplum, relinqueret. Itaque

iustus ille certaminis præfectus Iesus Christus, viro iustè certanti auxilium attulit. Vicit igitur martyr, & perijt, qui perdere alios studebat.

Tunc cælestes mentes, & iustorum hominum chori hymnos cecinerunt, & victricibus certamen illud vocibus atque applausu laudantes, certaminis authorem Deum celebrârunt. At Christus solus omnium Rex, & certaminum spectator ac perfector, singulari gloria suum athletam coronauit, cùm totum illi regnum aperuerit. Vidit hostis diabolus, magisque iratus est, inuidiæ stimulis atque æstu efferuescens, & Psal.111. (vt ait Dauid) dentibus frendens, & perpetuò cōtabescens, dolensque, quòd voti sui compos fieri nō posset. Licebat igitur videre astutissimum draconem, aduersùs carnem & sanguinem gloriari solitum, elatumque & se efferētem, ac magnifica illa verba iactantem: Esa.10. Arrogantia diaboli illusa. Robore meo hoc faciam, & manuum mearum potentia auferam terminos gentium, & orbem totum terrarum compræhendam, velut nidum quempiam, & tanquàm oua aliqua derelicta tollam: neque est qui resistat, aut contra me aliquid dicat: & ponam sedem meam supra nubes cæli, & ero similis altissimo. Talem, inquam, & tantum hostem licebat videre à iuuene illo vno illusum, & ità despectum atque confusum, vt quid ageret, non haberet. Erat enim admodùm tristis, quòd tantæ res diuino illi viro per eum imprudentem atque inuitum cōciliatæ fuissent. Nam martyr ipse eorum etiam, quos proprijs laboribus seruauit, certas & immensas sibi mercedes adiunxit. Et quoniam sapiens ille bellator mercedem, quæ retribuenda erat, maximè spectabat, idcircò nō destitit hostem *irritare & confundere, quoàd pfectam de ipso victoriam adeptus est, eoque irretito, corporis sui nauigium ad tranquillum portum appulit. (*irretire &) Non dedit somnum oculis, neque palpebris suis dormitationem, neq; temporibus suis requiem, donèc locum & Dei tabernaculum seipsum effecit. Noluit præsentis mortis liberatione donari, vt meliorem resurrectiōem assequeretur. Matt.25. Non destitit fortiter se gerere, quoàd magistrum & sponsum dicentem audiuit: Eugè serue bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui.

Aptè in martyrem Georgium cadunt, vt cum Christo sponso coniunctum, ea, quæ in cantico de Christi sponsa Ecclesia scripta sunt, cuius formosi corporis membrum quoddam preciosissimum martyr ipse est: Cant.4. Veni à Libano, sponsa: quoniam non per gratiam tantum, sed & propriorum operum suaui odore, suî amatorem ac sponsum Deum esse in morte ipsa eundem oblectās, factus perfecta victima, eique in odorem suauitatis accepta. Psal.28. Quòd si quis dixerit Libanum dictum fuisse, propter vitulum illum *Libanum, (*Libani, &) & idolorum superstitionem, ex qua sacram illam martyris animam aufugientem, & ad Dominum ipsum confugientem, Deus ipse, vt pater, apertis vlnis occurrens, benignissimè his verbis affatus est: Cant.4. Veni à Libano sponsa: quoniam & ità dictum illud quidam interpretati sunt, à vero ipso non aberrauerit. Quamobrèm digna quoquè est martyris anima, quæ ab eodem Domino & hoc audiat: En vt pulchra, propinqua mea, es: tota pulchra, & macula non est in te. Id quod significat & illud: Matt.10. Confitebor ipsum & ego coram angelis, & Patre meo, qui in cælis est. Quid his laudationibus sublimius, quandò & Iudex ipse eum laudat, qui iudicandus accedit? quandò & is, qui exactor futurus est, seipsum & debitorem futurum confitetur, & in suum gaudium ingredi eum hortatur, qui indè vsque à patribus suis reus erat? Hoc illud est, quod iureiurando affirmās, per Prophetam dixit: 1.Reg.2. Viuo ego, dicit Dominus, quoniam glorificantes me glorificabo. Ità Dei hæres, & cohæres Christi Dei, & filij Dei, valdè laudatus & decantatus Georgius effectus est: qui cùm legitimè certauerit, Rom.8. mercedem etiam supra legē recepit. Non enim condignæ sunt passiones huius temporis ea gloria, quæ reuelanda est, his præsertim, qui sanguine purgati sunt, & Christi sacrificium sunt imitati.

Vtrum igitur celebrabo, & magìs magisque admirabor? Eum'ne, qui in hac corporea vita se tanta gratia dignum præstitit, vt & Deum ipsum in seipso collocaret, & iure proprium sanguinem pro ipso effunderet: an illum, qui eum ità corroborauit, & tali gratia omne humanum genus dignum effecit? Quis non vltra modum hęc admiretur: Quis diuinæ in humanam naturam charitatis exuperantiam non obstupescat? Gen.3. Nos peccata commisimus, quę venia digna non erant, qui certè eius voluptatis, quam in Paradiso gustauimus, debito tenebamur. At Christus acerbissimorum laborum

rum patientia, omni ex parte hostes illos, qui nos in lucta deiecerant, expugnauit. Omitto enim dicere, quòd ea, quæ nos passuri eramus, ipse patiēdo, morte sua mortem nostram æquo animo compensauit. Nunc verò è contrario ipse non indignos solùm accipit, & in ijs, qui certant, ipse habitat, & certamina ipsa subleuat: sed coronas etiam tribuit, & suprema largitur dona, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, Esa.64.
neque in cor hominis ascenderunt: in quæ & Archangeli ipsi cupiunt prospicere. 1.Cor.2.

Talia sunt ea, quæ ijs, qui eius causa labores patiuntur, Deus retribuit: quinetiam cohæredes suos illos nominat: quodque admirabilius est, mercedem præbet, & id, Rom.8.
quod retribuit, non vt gratiam, sed vt debitum exoluit: vt ex Dauide, & vase electio- Psal.61.
nis Paulo probatur. Tanta enim est ipsius Domini in eius seruos bonitas, vt non so- Rom.2.
lùm debita non exigat, sed & insupèr eos adiuuet, & magnifica dona gratificetur, modò fideli & non vacillanti corde ad eum aliquis accedat. Ipse enim ait: Non te dimit- Ios.1.
tam, neque te derelinquā. Certè verax Dauid est, cùm dicit: Ego dixi in excessu meo, Psal.115.
Omnis homo mendax. Quæcunque enim aliquis ad Dei gloriam celebrandam dixerit, nihil dicet, quod eius laudibus par sit, sed omninò infra earum dignitatem positum erit. Eius enim dignitatis non solùm hominum natura, sed neque illa ipsa antiquissimorum, & ad Deum proximè accedentium angelorum conditio capax est. Quamobrèm id, quod compræhendi non potest, silentio præteriens, quantum illud sit,ità significabo: & Deum ipsum ità magis honorabo, quàm aliquid de eo dicam, quod ab eius dignitate longissimè distet.

Sed dicet aliquis, nos ad martyrem reuocans: Si Christus ipse in martyre illo certante habitabat, nihil mirum, si aduersùs tot cruciatus generoso & forti animo ille restitit: hoc enim non Georgij opus fuit, sed habitantis Dei in eo gratia. cùm enim Deus vult, naturæ conditio superatur. Huic ego respondens: Verè, inquam, ô amice, neque dubitanter eius, qui in martyre habitabat, gratia totum effecit: sed quidnam fuit, quod eius habitationem ei conciliauit? Consíderes velim primam causam, cur in eo Christus habitauit: deindè ità expendas, quæ ab ipsa gratia rectè sunt effecta. Causam quidem Dominus ipse per tonitrui filium Iohannem nobis reuelauit, cùm sic ait: Si quis diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo Iohan.14.
meipsum illi: Et, Ad eum veniemus, & apud eum mansionem faciemus. Declarans autem & charitatis effectum: Qui habet, inquit, mandata mea, & seruat illa, ipse est qui diligit me. Quoniam igitur Georgius mandata Dei habuit, ac seruauit, re ipsa Christum dilexit: idcircò & ipse dilectus eum in se habitantem possedit, quem dilexit. Cùm verò Christus in illo habitaret, meritò, non gratìs tātùm, martyrij dono illum honorauit. Quod enim martyrium ipsum merces sit, & bonorum operum remuneratio, Dominum ipsum audi in Euangelio, quod à Marco scriptum est, affirmantem, Marc.10.
mercedem multam his retribui, qui in persecutionibus se dignos præstiterint.

Primum igitur Georgij ac præclarum factum, quod & Christi charitatem ei conciliauit, in eo extitit, quoniam anteà seipsum dignum præparauit, qui puro vitæ suæ candore Christum in se susciperet, quanuìs ætate iuuenili adhuc esset, & militari magistratu ac potestate vteretur: (Id quod nō est facile in hominibus reperire) deindè, quòd prompto animo certamen appetiērit, ac seipsum per eorum, quæ possidebat, largitionem ad id paratum ostenderit: quodque adiutorem sapienter eum inuocauerit, quem secum habitantem habebat, Christum. Itaque fidenti animo ad pericula, quæ pro Christo subeunda erant, progressus fuit. Hæc autem præclara facta, à Georgij proposito ac voluntate proficiscebantur, pura, inquam, illius vita, fides non vacillans, sed certa, promptus ad labores perpetiendos animus ac studium, cordis humilitas: quibus rebus nihil sublimius, quæque nisì affuerint, fieri non potest, vt aliqs in Deum charitatem ostendat. Hæc cùm obtulisset, & in his summam charitatem ostendisset, vicissìm & ipse valdè à Christo dilectus est, & apertè in se eum suscepit, q iurè illum dilexerat. Quamobrèm, antequàm certamina subijsset, cùm iam paratus esset, certaminibus non fuit perturbatus: sed victor coronatus est, paratum habens sibi adiutorem Iesum Christum. Ipse enim cùm naturæ nostræ debitum atque infirmitatem benè nósset, quinetiam & nosipsos ad animi tumorem elationemque procliues esse sciret, neq; totum nostræ fidei commisit, nè duorum alterum pateremur, Matt.26.
vel infirmitate, vt Petrus Apostolus, cadentes: vel, si ex sententia nobis res succede- Luc.18.

rent, vt Pharisæus ille superbus, intumescentes: neque rursùs totum ipse perfecit, nè omninò nos inutiles essemus, & debitis nostris adhuc obnoxij remaneremus.

Itaque, vt anteà dixi, nostram per hæc omnia salutem procurans, secundùm mensuram fidei, quæ inest in singulis, ac pro eorum ratione, à quibus rogatur, dona ipsa tribuit, & cùm q̄ritur, inuenit: & pulsantibus diuinarū miserationū suarū viscera patefacit, periclitantibusque adiumentum & subsidium affert. Deniquè eorum omnium propugnator est, qui pro eo aliquid pati sibi proposuerunt, non sinens nos tentari supra id, quod possumus, sed faciens cum tentatione & prouentum, vt possimus labores sufferre, ob idque & perfecta patientiæ corona donari. Quicunque verò ꝓpriæ segnitiei causa, terrestri & corporeo sensu detinemur, multas peccatorum sordes in nobisipsis habentes, superno ac cælesti auxilio destituimur. Itaque meritò formidamus & decidimus: neque, tentatione aliqua exoriente, consistere firmo loco possumus. Quamobrèm necesse est, Dei præceptum illud assiduè à nobis seruari: Vigilate & orate, nè intretis in tentationem. Quod enim dicit, Vigilate, & orate: nihil aliud vult, nisì vt propriam imbecillitatem agnoscamus, semperque diuinum auxilium imploremus. Nam & Petrus Apostolus sæpè pro Christo ipso se moriturum pollicebatur: sed quoniam Christi subsidium non quæsiuit, sui spiritûs prompto feruore & alacritate confisus, redarguta fuit carnis infirmitas, quæ spiritûs feruorem superauit. Quamobrèm ad illum spectans Dominus, dicebat: Vigilate & orate, nè intretis in tētationem: spiritus quidem promptus, caro autem infirma: ob idque meo subsidio vobis opùs est.

1.Cor.10.

Matt.26.

Ibidèm.

Ipsum igitur & nos in omnibus Saluatorem ac liberatorem Christum imploramus per gloriosum hunc semperque celebrem, qui trophæum & pulcherrimam victoriam verè assecutus est: per martyrem, inquam, Georgium precamur Deum, vt eius voluntas in nobis fiat, sicut & in cælis: vt vna & cōcors nostra cum illo & cum cælestibus mentibus sit sententia ac voluntas, vt videlicet in nobis compleatur diuina illa vox, quam de nobis Filius ad patrem misit, cùm nos ad seipsum congregaret: Vt sicut ego & tu, Pater, vnum sumus, & ipsi in nobis vnum sint: ego in ipsis, & tu in me: vt sint perfecti in vno eodemque sensu, eo scilicet, qui diuinus est: vt ità & ipso in nobis habitante, & intenso amoris vinculo secum vnà colligatos nos tenente, efficere possimus, quod in Cantico dicitur: Tenui ipsum, & non dimisi eum: ipse verò in nobis illud perficiat, Non te dimittam: haudquaquàm in tentatione nos relinquens, sed liberans nos à malo, & ab omni studio atque impetu hostis diaboli, corruptioni animæ inhiantis: sicut tunc diuinum hunc, multis certaminibus exercitatum & sanctum martyrem Georgium liberauit: vt & nos vnà cum illo choreas ducentes, dicere possimus: Anima nostra, sicut passer, erepta est de laqueo venantium. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram. Quoniam regnum & potestas seruandi nos in tempore angustiarum, à nullo alio, nisì ab ipso solo proficiscitur Domino nostro Iesu Christo, vero Deo ac Saluatore nostro, per quem, & cum quo conuenit & iure debetur eiusdem Imperij cōsorti Patri, & eiusdem essentiæ Spiritui sancto vitæ authori, omnis gloria, honor & adoratio, magnitudo ac magnificentia, nunc & in secula seculorum, Amen.

Iohan.17.

Cant.3.
Ios.1.

Psal.123.

ACTA QVAEDAM ET MARTYRIVM SANCTORVM FELICIS PRESBYTERI, FORTVNATI ET ACHILLEI

lei diaconorum, eruditè conscripta à quodam, qui, res nō auditas, sed visas se narrare subindicet. Consentiunt autem antiquissima Martyrologia.

IGitur beatissimus Irenæus, Lugdunensis vrbis episcopus, consequenti tempore martyr, in quo, dispositione diuina, instituendę fidei fundamēta mirabili locata firmitate constabant, Felicem presbyterum tam cōuersatione quàm nomine, Fortunatum, in quo consummationis diuitias adfuturas rei iam vocabulum promittebat, & Achilleum diaconum, Valentinę vrbi pro imbuendæ prędicationis seminario destinauit. Quos illic gētiliū posita multitudo spiritalis gratiæ suscepit studio, mirabili excoluit honore, venerationis dilexit affectu. Vbì dum impositi tam oneris, q̃ honoris munia terreno labore, cęlesti militia exercere iugiter desiderarent, tanta in eis breui tempore miraculorum emicuit fortitudo, vt quosq; spiritalis nequitię infestatione vexatos, morborum enormitate compressos, variarum ægritudinum debilitate pręmortuos, opitulationis armati potentia, pristino vigori mētis & corporis viribus restaurarēt. Quę cuncta signorum virtutibus, tam gratiarum quàm pręconiorum suffragijs dilatata, nequeunt sufficienter narrationis tramite reserari: cùm potiùs dignum sit, contemplata, euidenti fide præferre, quàm audita & ambigua, agnitione recipere.

23. Aprilis.

Felix cum socijs mittitur Valētiam.

Clarent miraculis.

Ergò memorati iam ex magnis ad meliora tendentes, haud procùl à Valentina ciuitate, ad Orientem, scilicet hoc quoquè diuinitùs eligentes, exiguum tugurium, per quod sunt cæleste habitaculum consecuturi, humili sedulitate, sed deuotione sublimissima, locauerunt. Ibique iugiter continuata psalmorum modulatione instructi, vigiliarum laboribus muniti, ieiuniorum parsimonia pasti, maximè à Domino roborati, gentilium multitudinem ad baptismatis gratiam, exhortationis ac fidei pia laudabilique violentia rapiebant. Succedente itaque tempore, cùm sanctus Felix artus excubiarum assiduitate defessos, aliquantulùm in sopore quiescere permisisset, visionem, cælestis indicij assignatione monstratam, fratribus enarrauit, dicens: Vidi locum, siderei splendoris coruscatione micantem, ineffabilium florum diuersitate vernantem, fragrantibus quoquè aromatibus redolentem, tabernacula etiam stellātibus gemmis insignia, fulgentis auri decore radiātia: in quibus quinque agni, niueo candore nitentes, albentia lilia flore depicta croceo, pastu delectabili inuitante, insigni amœnitate carpebant. Quæ dum, magnitudinis immensitate perterritus, & virtutis admiratione gauisus, intendo: audiui hæc dicere, diuinæ vocis reseratione prolata: Eugè serui, fidei deuotione probati, Irenæi famuli mei discipuli, qui talenta exigua, multiplici locupletatione ampliata, parâstis: introite in gaudium Domini vestri, quo vos faciet perpetuæ lætitiæ exultatione gaudere, fratrum vestrorum societati cōiunctos. Dum ergò hui⁹ delectabili narratione fruuntur, Fortunatus & Achilleus, spiritalis gratiæ ardore succensi, aiunt: Gloria tibi cęli fabricator, mundi conditor, ineffabilium munerum tuorum ostensa largitate promissor, quia per famulum tuum Felicem, nobis indignis immerentibusque cælestium thesaurorum arcana demonstras, ac nos piæ vocis adhortatione solicitas, tantæque remunerationis inuitatione corroboras: annue, vt contra imminentem aduersarij infestationem protectionis tuæ auxiliatione muniti, eius sæuientis furoris iacula contemnere, & ad consummatæ passionis coronam, te in nobis vincente, peruenire suffragij tui munimine mereamur: quia cùm tuum sit, quod pro pietate mens humana superare aggreditur, ipsius tamen facis esse pro retributione, in concertatione quod gesserit.

Eorum exercitia.

Visio S. Felicis.

Irenæum dicit.

Literæ SS. Ferreoli & Ferrutiōis.

Huiusmodi itaq; oratiōe completa, q̄dam frater cum literis adfuit, à sancto Ferreolo & Ferrutione directus, quos memoratus beatissimus antistes destinauerat ad Vesuntionēsis ciuitatis ecclesiam, instituēdi fundaminis constructione locandam. Quæ literæ huiusmodi scripti seriē cōtinebāt: Dn̄is pijssimis, in Christo fratribus, Felici, Fortunato & Achilleo, Ferreolus & Ferrutio in Dn̄o salutem. Seculorū moderator animarumq; redemptor, confessorumq; suorū vberrima largitate munerator, q̄dam mihi famulo suo arcanorum suorum occulta dignatus est reserantis visionis declaratione monstrare, quæ etiam festino desiderio studui ad sanctæ fraternitatis vestræ notitiam ꝑuenire. Cùm ego transactis vigiliarum excubijs quieturi corpusculi mēbra, sopore paululùm reparāda laxâssem, vidi patefacta cęli * pagina, angelicis manibus, p̄tento Crucis vexillo, quinq; coronas ꝓlatas, auri splendore fulgentes, ac gemmarum coruscatione micantes: audiens etiam vocem, tam mirabili stupore terribilem, quàm ambiendæ inuitationis pollicitatione iucundam, ità dicentem: Irenæi discipuli, qui eius suscepistis prompta deuotione pręceptum, percipite cælestis gloriæ regnum, mea remuneratiōe promissum. Credo itaq; sanctissimi fratres, quòd huius visiōis miraculum nos martyrij solicitet ad triumphum. Et quia fortior debet semper parari animus, vbì altioris decertationis superatur euentus, diuinę opitulationis suffragio, nos mutuę exhortatiōis munimine roboremus: quatenùs cùm ingruentis persecutionis tentamenta aduenerint, paratam valeamus habere ad suppliciorum cruciatus fidem, si volumus adeptę exultatiōis obtinere victoriam. Hîc rursùm B. Felix, quæ ei fuerant reuelata, quæq; fratribus suis Fortunato & Achilleo fideli relatione patefecerat, Ferreolo & Ferrutioni scriptorum pagina declarauit. Tum verò viri, quos manifesta præmia accenderant, ad tanti triumphi insignia capessenda iugiter psalmis hymnisq; continuata modulatione replicatis, animos præparabant.

*ianua,

Valentiam Galliæ dicit.

Igitur eo tempore Aurelij principis persecutionis furore sæuiēte, Dux Cornelius Valētinam ingreditur ciuitatem. Vndè cùm vectandi gratia, potētię dilatatione sublimis, arrogantię tumore terribilis, populi copia circunseptus ꝓcederet, audit sanctū Felicem, Fortunatum & Achilleum assuetę deprecatiōis inuocatiōe psallētes. Quorum voces audiētes, pia tātæ dulcedinis oblectatiōe mulcebātur, vt angelicis choris cōcinentibus, intonare modulatione canoris clarissima organa crederētur. Locus verò Psalmi hic erat: Oīs terra adoret te Deus, & psallat tibi, psalmum dicat nomini tuo altissime, alleluia. Cornelius hęc auditu denunciante cognoscēs, tam stupore attonitus, quàm diræ mentis furore succensus, ait: Quisnam sonus aurium mearum secreta percussit? Nunquìd post Seueri principis seueram laudabilemq; Lugdunensium trucidationem, in his locis Christianitatis aliqua indicia remanserunt, quę & sacrilegè numina despiciant, & audacter principum decreta contemnant? Cui pręeuntes milites dixerunt: Sunt hîc tres viri, sublimissimi seductores, qui tertiam ferè partem populi ad cultum Christi sua indesinenti allocutionis persuasione traxerunt, deorum quoq; nostrorum fana, antiqua operositate sublimia, & cęremoniarum nostrarum religione sanctissima, ꝓphanę authoritatis viribus subuerterūt. Tunc Cornelius diabolicę vesaniæ æstuatione inflammatus, præcepit eos ardui claustris carceris mancipari. Qui etiam, cùm redeunti fuissent custodum officijs præsentati, dixit eis: Non reliquorum, qui se Christianæ religionis superstitione iactabant, vos exempla deterrent, qui vt Deum colere præsumebant, quem constat Iudæorum stirpe ꝓgenitum, atq; eorum iusto vrgēte furore, verberibus flagellatum, patibulo affixum, mortis vltiōe damnatum, humana vel cōmuni cōditione sepultum? & adhuc reuerenda deorum numina, ꝓphana abusiōe despicitis, simul & inuictissimorum principum decreta cōtumaci proteruia cōtemnitis, ac populum, priscis templorum cæremonijs famulantem, noui erroris subuersione disperditis?

Psal. 65.

Mittuntur in custodiā sancti martyres.

Felix verò, authoritate susceptę cōfessionis armatus, cōstanti fide & mente respōdit: Nefandę persuasionis sensus, dolēda perditiōe damnatos, ideò ꝓfundę ignorantię error obtenebrat, qa cęlestium mysteria nō recipiunt arcanorū, nec eosdē vllius veritatis splendor illustrat. Reseranda est ergò potiùs contemplatio animarum fidei claritate, quàm corporum: & intelligendum, deos istos, quos tanto præconio & assertione falsitatis extollis, omninò deos non posse dici, quippe qui fabricati manuum vestrarum effigiatiōe noscātur. Dic mihi, quodnā valebunt precātibus medelę ad-

adhibere præsidium, à quibus sumpsisse ꝓbantur exordium? Et cùm authores eorũ, mortis assiduæ fragilitati succumbant, ipsi cuius deitatis æternitate subsistunt? Est enim Deus omnipotens præteritorum initiator, præsentium rector, futurorumq́; dispositor: qui humanum genus imaginis & similitudinis suæ procreatione plasmatum, sibi præcepit famulari. Idcircò indignum est, vt creatura creaturę seruientis ꝓprium ignoret authorem. Quem si plena fidei mente receperis, numinũ tuorum irridenda veneratione neglecta, facilè poteris æternę vitę præmia promereri, atq; ad cælestis habitatiõis ineffabiliũ munerũ beatitudine ꝑuenire. Ad hęc Cornelius pertinaci deliberatiõe persistens, ait: Salubrius nanq; deberetis habere consiliũ, vt auri argentiq; talentis liberalitatis meę perceptis largitate, salutis vos securitas vendicaret, q̃ pro tanti sceleris facinore perpetrato, multipliciũ suppliciorũ pœna cõsumeret, & nec corpora vestra ad solitã vel cõmunẽ perueniant sepulturã. Felix, Fortunatus & Achilleus dixerũt: Qui Christi potentiã abnegare ꝑditione damnata persequerant, æterni interitûs mancipatiõe peribunt. Nos verò nec crudelis pietatis tuę pollicitatio oblata solicitat, nec pœnarũ cruciatio interminata cõturbat: qa Deꝰ noster semper seruis suis pręstat in cõgressione fidẽ, in decertatiõe virtutẽ, in cõsummatione victoriã. Gloriosius nanq; est, æternæ beatitudinis vitam perpetuam obtinere, q̃ diabolicę persuasionis errori mortifera credulitate succumbere: quia quisquis recti cursûs gubernaculum derelinquit, meritò in scopulos naufragij illisus collabitur. Constãs & sapiens responsum sanctorum martyrum.

Tunc Cornelius virosa animi indignatiõe succẽsus, neruorũ durissima flagellatiõe eos ꝑcipit lictorũ instãtia verberari. Qui inter ipsa beata supplicia ꝓpheticæ lectionis instructione psallebãt: Cõfundãtur superbi, qa iniustè iniquitatẽ fecerũt in nos, nos aũt exercebimur in mandatis tuis. Cornelius verò ait: Eccè dij nostri, quos adorare ꝓphana resultatiõe cõtempsistis, vltricis in vos irę suę supplicia intẽdunt. Vbi iam est Christus vester, q vos non aut virtutis suæ ꝑsidio adiuuat laborantes, aut potentiæ suæ munimine eripit liberatos? Sanctus Felix ità respõdit: Si mẽtem tuam nõ letiferi erroris cæcitas obtineret, cerneres ꝙ nos, quos credis flagellorum tuorũ dilaceratione sulcatos, nec impressi indicij vestigia designata cõmaculant. Cornelius pręsentis virtutis admiratione cõfusus, ait: Quia vos tot flagellorũ cruciatibus afflicti, dijs nostris inuictissimis nõ cessatis conuiciari, peritura corpora vestra teterrimi carceris claustra suscipient, postmodùm tractatûs mei deliberatione librante, seueriori vltione intentè trucidãda. Itaq; beatis viris intrà feroces carceris tenebras cõstitutis, & solitę modulationis exultatiõe reboante cõcinentibus, medio ferè noctis tempore angelus adfuit, exterritisq́; custodibus, munitæ obiectionis claustra ꝑfringens, & multiplicium tenebrarum tetra obscuritate condensa ardẽtis luminis coruscatione dirumpẽs, ait eis: Ite nunc fideles cõfessores Dei, nõ terrenę ꝓtectionis defensati scuto aut galea, sed diuinę virtutis armati fidutia, tẽplum vel numinũ simulacra, ꝑditionis arte effigiante composita, subuersa vel cõminuta fide integra citò dispergite. Qui maturantes deuota mẽte cælestia cõplere pręcepta, templorum obstacula reserantes, Iouis statuam, electri preciositate fulgẽtem, in puluerem arrepto fabrili malleo redegerunt: similiter Mercurij & Saturni. Cæduntur neruis. Psal. 118. Angelus eis apparet.

His oĩbus ità peractis, milites Christi iterùm cõpræhensi, & ante Cornelium adducti, illi dixerũt: Crede in Deum, q probatur tantę potentię habuisse virtutẽ, vt Lazarum, quatriduanę sepulturę iam fœtore torpentẽ, ad spiramẽ vitę reuocârit, in mari quoq; siccis inambulârit vestigijs, quinq; etiã millia mortalium quinq; tãtùm panibus geminisq́; piscibus immortalibus pastos opibus saturârit: sæuientium ventorũ tempestates imperâtis verbi trãquillitate firmârit. Hic nanq; meritò tantorũ signorum miraculis adoratur, q aurium meatus, crassitudinis damnatiõe obstructos, ꝑcepti sui medela prisco reformauit auditu, cęcorũ oculos inflictę obduratiõis nube cõclusos, reseratę nouę lucis fruẽdis vsibus restituit, pedes debilitatis contractiõe sublatos, diuinę auxiliatiõis misericordia reformauit, leprę etiã squalore ꝑfusos, cõputrescẽtis squamę tabe detersa, iussit rediuiuę carnis reparatiõe virescere. Hic nanq; Deus dignè & diuinitatis suæ maiestate solus creditur, & cunctis cordis viribus diligitur, & insignium miraculorum testimonijs formidatur. Tunc Cornelius veritatis serie superatus, atque ob hoc magìs succensus, iussit eos reuinctis post tergum manibus, renibus cruribusque confractis, circa vertiginem rotarum adstrictos, fumi quoq; Iohan. 11. Matt. 14. Ibidèm. Matth. 8. Grauissimè sancti viri cruciantur.

quoq; amaritudine vel nube supposita, die ac nocte continuata eculei extensione suspendi. Quos etiam, vesana vrgente crudelitate, lictores increpabant, dicētes: Qui deos comminuere procaci temeritate præsumunt, talibus debent supplicijs nefandam amittere vitā. Si tamē Christus ille hac deitate pollet, qua vos nominis sui magnitudinem iactatis, virtute eripiat, tormēta submoueat, vincula dirumpat.

Sequēti verò die Cornelius iussit eos à ligaminū nexibus, paululùm impertita absolutione, laxari: quibus ait: Sacrificate dijs, quos cōfringendo audaciter temerâstis: forsitan eorum indulgentiam obtinebitis, vt collato medicorum studio, ad incolumitatem pristinam peruenire possitis. At illi responderūt, dicentes: Si in dijs istis aliquid existere nosceretur, sibimetipsis protectionis necessariæ iuuamina præbuissent, vtì crederentur tunc posse subuenire aliorum supplicio, si ipsi sua potentia sese de proprio liberâssent. Satiùs itaque ducimus, æternæ vitæ præmia mercaturi, pro DEI nostri confessione succumbere, quàm perditionis vestræ cæremonijs deseruire. Tunc imminente iam gloriosioris certaminis victoria vel triumpho, iussit eos Cornelius gladij obtruncatione percelli. Qui à ministris iuxta præcepta extra ciuitatem educti, & tamen circunfusæ populorum multitudini prædicantes, in loco orationis, quem sibi condiderant, & persecutorum fuerat infestatione crematus, consummati martyrij sunt præmium consecuti: nocturnoque tempore Christianorum fide vel studio, digna sunt celebritate sepulti. Vbì diuinæ remunerationis testimonio assiduè existere miracula comprobantur. Illi fletuum nostrorum exoratione obtinente, dignentur nobis superno adminiculari suffragio, vrbem propriam protegere, indignos misericordiæ auxilio roborare, carceratis quoq; multiplicium delictorum vincula adstricta laxare, annuente Domino nostro Iesu Christo, cui est honor, potentia & virtus cum patre & spiritu sancto in Trinitate perfecta, in secula seculorum, Amen.

Capite plectuntur.

VITA S. ADALBERTI, SECVNDI PRAGENSIS EPISCOPI, ET MARTYRIS, AVTHORE QVIDEM ANOnymo, *sed monacho docto ac bonæ fidei, eiusq; contemporaneo, & vt videtur, etiam familiari amico. Stylum aliquot locis modicè correxit F. Laur. Surius.*

23. Aprilis.

NAscitur purpureus flos Boëmicis terris: maior filius ex parentibus magnis: aureum pomum processit è nobilibus ramis: progreditur pulchra facie, sed pulchrior spiritu Voicech⁹ puerulus, quod nomē si interpreteris, sonat exercitûs cōsolationem. Pater eius erat vir magnus & ꝑpotens, substātia eius integra, possessio diffusa. Est ei mortalium felicitatū copia, sub ipso positorum hominum vnda, familia multa perstrepens, argento & auro plena domus. Cùm esset dominus terræ, fuit tamen mediocris homo: oratio rara, sed habitabat cum illo bona misericordia: neglecta castitas, & larga pauperum cura. Mater ex genere Sclauorum erat nobilissima, digna cōiunx digno iūcta marito: marito videlicet, q cōtingit reges linea sanguinis: quē longè lateq; iura dantem hodiè tremit populus, adeoq; Henrico regi accessit proximus nepos. Fœmina, aiunt, casta moribus, plena eleemosynis, fidem loquēs operibus, nobilitati suæ pulchrum responsum dedit: sed discipula virtutis benè fit rea custos fratris. Nam dum feruet zelo castitatis, dum fit familiariùs famula orationis, dat viro occasionem peccandi, nō cum vna, sed cum turba fœminarum. Bonus pater, sed melior mater, optimus, qui nascitur ex ipsis. Intereà lacte plenus paruulus febricitans, mortem vicinam parentibus minatur, fletū mouet videntibus eius sidereos vultus. Pater lento gradu adit suū prę filijs charū filium, testatur crebris lachrymis, quātus viuat amor pueri in visceribꝰ patris. Mors amara in foribꝰ eccè occurrit, sed salꝰ benè cogitātibus. Dixerūt ergò territi parētes prece tremula: Nō nobis, Dñe, nō nobis viuat puer iste, sed cleric⁹ in Dei matris honorē portet iugū tuū pulchra ceruice. Sic di-

Voicechus, quem nos dicim⁹ Adalbertum.

Eius pater.

Mater.

Votū parētū repētina salus pueri subsequit.

dicunt,ponuntque sub altare Virginis,& receſſit in ictu oculi vis doloris,infantulus ad ſe redit,ſoſpes in omnibus membris. Bona angelorum Imperatrix auguſta,virgo perpetua, ſic ſic ſe inuocantium ad Deum portat hominum vota, dum negare neſcit ex corde petentibus, dum de cælo fert opem ægris mortalibus: Splendida ſtella maris,ſignâſti iam ſeruum virgo Maria tuum. Qui cùm intrà plenilunium ſenſibilis pueritiæ veniſſet,rudesque linguæ meatus ad loquelam extenderet, primis elementis imbuendus presbyterorũ datur in manus. Tunc miniſter eius,qui infantilibus cunis familiariùs adhęſit,vt mos eſt humani ingenij,laborẽ fugiens, comparandis literis ſe comitem ſubtrahit.Itaq; & ille arduum iter deſperat,& ſemèl atq; iterùm concita fuga ad dulces ſeſe parentes recipit. Sed pater infrendens, diris ictibus & vitalibus plagis fugam correxit, & cum indignatione ſequens, non ab re filium tradidit amarè ſalubribus ſcholis. Nam aperuit DEVS puero aurem cordis, & interiecto menſis ſpatio, tanta gratia perfudit,vt exindè puer ſeniori, vſque ad vnguem philoſophiæ,eius pappas morum & magiſter ſenſuum foret. Traditur literis. Mirè proficit.

Decurſis itaq; rudis infantiæ balbutientibus annis, Voicechus Dauidico nectare potatus,paruoq; melle dulce canẽtis Gregorij paſtus, vt partẽ ſuam comedat, ad ſeptem panes ſapiẽtiæ portatur:traditur,inquam,ingenuæ Parthenopoli,Teutonum nouę metropoli,liberalibus diſciplinis inſtituẽdus. Quam vrbem rex maximus, primus trium Othonum Imperator Auguſtus,in magnũ Archipræſulatum erexit,& vt hodiè cernere eſt,ſuo Mauritio in fluminis Albis pulchro litore pulcherrimam domum ꝓpè cõſtruxit. Vrbis epiſcopus tũc Adalbertus,ipſe & primus:q quẽ ſuo nomine Adalbertũ vocauit, bonæ indolis puerulũ Voicechum ſancto chriſmate liniuit. Hęc cùm facta eſſent,non nôrũt:ſed poſteaq̃ finito ſcholę duello domum redijt, recordata eſt mater pueri,qa * Brutijs epiſcopus gentiũ poſitus,cùm idem Adalbertus per regnum patris iter ageret, deductum filium cum vngendis pueris, vt eum tunc primò chriſmate liniret. Mittitur Magdeburgũ. Locus obſcurus & mendoſus.

Igitur ad frontem ſcholæ hoſpes proceſſit,ianuas timoris intrat,vbì plures epulas appoſitas cernere erat,quas prout cuiq; venæ in læuo pectore ſaliunt,amœna turba diſcipulorum auido ore carpebat. Scholis præerat tunc * Athericus quidam facundiſſimus,ætate illa quaſi quidam Cicero, cuius illuſtris memoria vſq; in præſens per oẽm Saxoniam habetur. Quem,quãtus foret,diſcipulorũ facies inſpecta ſiue lingua ſonat,& per vicinas vrbes circunquaq; diffuſa ſophia ceu digito demonſtrat. Apponuntur ad vnũ pędagogus & herus, legere,ſicut cõſuetudo erat,domì diſcere. & adeſt puero diuina gratia, currunt diuite vena ingeniũ,ſenſus,& ratio. Hoc aũt aſſerũt mirabile in eo: ſi fortè magiſter mouiſſet pedem,vt proprium eſt vagis puerorũ animis,aliquandò pereunte ludo totũ conſumpſerat diem:cumque de prælectione nec verbũ ſaperet,& benè iratus magiſter flagellare inciperet: Dimitte me,inqt: legam: & dimiſſus,vt rem notam optimè legit. Dicunt etiã tribus linguis pro vna locutum, cùm ſcopę tergum verrunt,& ferientia flagella dolentem carnẽ frangunt. Auditoribus eñ vſus erat Latinè fari,nec auſus eſt quiſquam eorum magiſtro lingua barbara loqui. Vndè admotis vrẽtibus virgis,primùm, Mi dñe,garrit:iã cùm increſcit dolor, q legem nõ habet,eodem verbo nũc Saxo,nũc Sclauus miſericordiam clamat.

Annos tèr ternos in arena ſtudij palæſtram exercet ingenij: effodiens terra cordis obtuſos ſenſus,contra ignorantiæ denſam noctem prendidit ſcientiæ diem. Poſtquàm capella gregis magiſtrum tulit, ſchola dixit: Sàt prata biberunt: diſcipulorum diuiſa manus certas ſedes domosque reuiſant. Repatriat nouo nomine Adalbertus, portans ſecum dulces ſapientiæ liquores, dat charis parentibus viſus filius gaudium magnum. Hoc toto tempore adeò laſciuus erat: vt homo,incubat terrenis delicijs, vacat puerilibus iocis, quærens cibum & potum, vt pecus, incuruat vultum, neſcit rectus cernere cælum. Moritur intereà Boëmiæ prouinciæ epiſcopus, & ſi eſt, vt audiuimus, coram adſtantibus deſperata voce teſtatur, quòd ab nigris ſpiritibus immundis ad tartareum chaos deportatur. Præſens erat tunc Adalbertus, vnus extrema videntium, & verba morientis aure audientium. Quem, vt ipſe pòſt Abbati in monaſterio dixit, viſionis illius magnus horror inuaſit, & ad primam ſalutem direxit. Exindè emendare mores, frena ponere animis, deſideria carnis igne diuini amoris excoquere cœpit. Conueniunt dux terræ & maior popu- Redit in patriam. Epiſcopi Pragenſis horrenda mors.

pulus, & pro eligendo pastore varias sententias dicunt: omes tamen ad vltimum manus leuant, aëra clamoribus implent, non haberi meliorem, nec alium oportere esse suum episcopum, quàm indigenam Adalbertum, cuius nobilitas, diuitię, alta scientia & placabiles mores cum tanto honore concordarent. Ergò in hæc verba leuatur terræ episcopus, mutata mente, pius Adalbertus. Hac ipsa die, vbi erat episcopium, audientibus multis locutum est dæmonium, cùm presbyteri imprecationibus vrgeretur, vt exiens de homine possesso, daret honorem Deo viuo: Quid molesti mihi estis? inquit, Væ satìs est mihi: ampliùs hîc stare non possum, quia electus hodiè est populo terræ episcopus, quem valdè timeo, Christicola Adalbertus. Sic ait, & quasi citiùs dicto cessit dęmon impudēs spiritui sancto, & vt flagello fugatus, exiuit homine sano. Cui rei homo, qui hora illa præsens erat, Vuillico quidam bonus & clericus sapiens, visibile testimonium afferebat, & nos legimus, cùm ad Abbatem nostrum hoc scripto filius mandauerat. Ipsum episcopus Adalbertus suæ ecclesiæ Prępositum habuit: pòst super cordis aridam flante spiritu sancto, nobilem monachum mons Cassinus recepit.

Creat Pragæ episcopus.

Igitur electus episcopus, auricomam Italiam petit: quem obsessæ Clusæ arctas vias egressum, prima ciuitas Verona suscepit, quæ in fauce regni pulchrè leuat caput. Ibì eum pastorali virga inuestiuit Otho secundus, qui tum loco patris rapidis cruribus montem imperij scandit, sed non dextro omine, nec viuo maturæ've sapientiæ signo rempublicam rexit: & dum omne quod vult, regem oportere sequi, non benè putat, collectum orbem amisit, & quam patris terror peperit, pacem interfecit. Sensit Teutonum tellus mortuum nautam maris, sensit dormientem aurigā orbis, cum quo prospera Dei cucurrerunt, multa bona Christianæ religioni accreuerunt. Migrans migrauit Otho pius, Otho rigidus, * fluxu gubernare doctus: cuius aurea tempora nunc graui gemitu memorat, quandò pressa malis sancta Ecclesia, absque vlla requie hostes insurgere dolet, duorumq; oblita Othonum, antiquū nominat: Verè, inquiens, meus felix mundus erat, Otho dum sceptra gerebat. Ergò Archimandrita Moguntinus, grauis homo Vuilligisus Adalberto, cui Deus interiori gratia benedixit, venerabile caput oleo vnxit, & in præsentia Imperatoris ad sacerdotij altitudinem prouexit. Ea tempestate effrena gens, Luitici pagani iugum Christianitatis deponunt, &, quo errore adhuc laborant, post deos alienos erecto collo cucurrerunt, & qui fugientes fugere nequiuerunt, Christiani multi gladio ceciderunt. Tunc peccato Othonis multa mala surrexêre, maxima vbiquè & miserrima naufragia emersêre, respublica turpitudines passa, de solio descendit, Christiana religio lacera iram Dei sensit.

Otho 2. Imperator infaustus.

*fluxa

Vuilligisus Archiepisc. Mogūtinus cōsecrat S. Adalbertū.

Actum est bellum cum * Polonis: Dux eorum Miesico arte vicit, humiliatus Teutonum magnus animus terram lambit, Otho pugnax Marchio laceris vexillis terga vertit. Alio tempore, quem rex congregat, optimus populus, & qualem postea videre nō contigit, valdè grandis exercitus, cùm esset melius pugnare zelo cum paganis, sine reuerentia fraternæ Christianitatis cōgrediuntur cum Carolinis Francis. Expectare non audent, qui in viribus regni iratum Imperatorem sciunt: non durantes, cedūt hostes ad virorum fortium impetum fortissimum. Sed dum vino ventrique collum flectunt, regnante Othonis infortunio, victores in turpem fugam desinunt. Vltimum & lachrymabile bellum confecit cum nudis Saracenis: quorum dum vltra incredibilem modum numerus excreuit, cæde cadauerum lassa dextra defecit, & bellantium heroum virtus fracta succubuit. Stratus ferro occubuit flos patriæ purpureus, decor flauæ Germaniæ plurimus, dilectus Augusto Cæsari: qui tum stupentibus oculis nefas horret: tandèm pudet, quia mulierem audiuit: tandèm serò pœnitet, quia infantilia consilia secutus, sententias maiorum proiecit. Quis putas color, quæ've facies talia cernenti erat? Quæ tibi, quæ magnanime iuuenis illa dies erat, quandò in potestatem Saracenorum populum Dei traditum vidisti, & sub pedibus paganorum, Christianum decus laceratum adspexisti? Verè, vt quidam spiritu canens Domino ait, Cùm sis iustus, iustè omnia disponis: eum quoquè, qui non debet puniri, rectè condemnas. Quòd si augendæ Christianitatis gratia, non terræ causa, cecidissent tanti boni, cùm aliter nequeat homo natus ad laborem, nisì mori debeat, adeò sæuum vulnus doloris mater Ecclesia pro nihilo putaret. Sed væ nostro

*Sclauis

Cæduntur Christiani à Saracenis.

Sap. 12.

ſtro miſerabili æuo: nemo rex ſtudium adhibet, vt conuertat paganum: quaſi Deus de cælo iubeat, diligunt honorem ſuum, ô Chriſte, non lucrum tuum. Poſt ſanctum Imperatorem Conſtantinum, poſt optimum Carolum, exemplar religionis, vt conuerterent paganos ad Chriſtum, nomen regale coram Deo & hominibus pauci acceperunt: & eſt eheu, pro peccatis qui perſequatur Chriſtianum, & nullus propè dñs rerũ, qui Eccleſiam intrare cõpellat paganum. Ergò rex puer, cernẽs charos ablatos, optimates occiſos, neſcius quò ſe vertat, irato Deo, in maximam filiam criminũ deſperationem impegit, illud poſt miſeriam ſequens, quod Poëtarum quidam, iacens in marmoreis hortis, cantat:

Vna ſalus victis, nullam ſperare ſalutem:

Vergil. 1. Aeneid.

Emiſſo equo, dedit ſe in mare. Nat ſonipes: vbì laſſus ceſſat, ipſe rex nandi peritus, ſuper vndas diù natat, donèc obuia nauis Græcorum feſſum leuat, & extra ſpem charę coniugi & ſuperſtiti populo incolumẽ reddit. Erat, vt accepimus, viuida virtus in eo, feruida & effrena iuuentus, manus prompta bello, ſed rara vnquàm cum conſilio. Multa bona fecit, ſed ętas lubrica errare fecit, & plura pręcipitatione peccauit. Propè ſemper perdidit dies ſuos: vbì prælium cœpit, extra Teutonum conſuetudinem pugnantibus eis, ſecutum eſt omne infortunium: cuius efficiens cauſa eſt, cõtra Dominum regis tacita offenſa.

Retrò ſumit iter ſanctus epiſcopus Adalbertus: venit epiſcopij in partes. partitus, quatuor diuiſiones fecit, vnam clerus, alteram agmen pauperum vſibus ſuis ſumpſere: tertiam mater Eccleſia pro captiuorum redemptione & ſua reſtauratione poſſedit: quartam ipſe cum cohæretibus ſibi ad neceſſarios ſumptus recepit. Cernere erat alium hominem: ô qualem, ô quãtum mutatum ab illo, qui paulò antè poſt pulchra temporalia equorum curſu cucurrit, aut tota mẽte in terrenis actibus iacebat, vel in deſiderijs errare ſine magiſtro doctꝰ erat. Redijt ad ſe, recognouit quamobrèm Deus hominem fecerit, mutauit honorem, correxit pedem, diuina cõcupiſcens & ſola cæleſtia ſuſpirans. Delicias ægrè fert, diuitias non vult, aurum ducit pro nihilo, argentum pro luto, & quęcunq; humana vanitas vſq; ad mortem amplectitur & amat, alta mente deſpexit. Horum verò ꝗcquid eſt, in pauperũ vſus & ornamẽta eccleſię, vt dixi, & ad ſola vtilia cõuertere cura erat. Noluit regnum dare diuitijs: intelligit ſe illarum non ſeruum, ſed dominum eſſe. Seculum & eius pompam, quam clericus tota mente quęrebat, epiſcopus tota mẽte fugere cœpit: vna cogitatio, vnũ ſtudium erat nihil concupiſcere, nihil quęrere præter Chriſtum. Inter hęc, ô Dñe, quàm bonus & ſuauis ſpiritus tuus in omnibus. Vtiq; non volentis neq; currentis, ſed miſerentis eſt Dei, cuius nunc ſpiritu compunctus, laborare cœpit Epiſcopus Voicechus: in digito Dei facere & docere epiſcopalia potuit. Quid non poteſt omnipotẽs, cùm vult, cùm meliora cogitat Deus? ꝗ vult neminẽ perire, immò ſuorum neminem patitur perire, pura bonitas, ſana æternitas, vna veritas, ſola dulcedo, tota pulchritudo, ſecreta ſalus & beata præſentia, pulchra charitas & chara æternitas, & chara miſericordia Deus. Quem loqui, quàm ſuaue? ſedulò meditari, ô quàm delectabile, felix & inſatiabile: cuius lucis abſentes radios nos verè miſeri, nos viuæ gloriæ exules, nos mortui & cæci patienter ſuſtinemus, vtiquè, quia quàm ſuaue & incomparabile bonum perdidimus, ad maiorem cumulum miſeriæ meritò ignoramus. Auribus noſtris audiuimus, quàm mirabilis ſis in operibus tuis, ô maxime Domine, ô dulcedo, vita & panis angelorum: agnouimus te in miſericordijs tuis, cuius riſus & ſacer ludus eſſe ſolet, vna hora vertere impium, & facere ſanctum, ſicut eſt: Reſpexit Dominus Petrum, ex publicano quoq; dedit Apoſtolum, & ex lupo fecit optimum Paulum. Ità cũcta Dei valdè bona, miſericordia & redemptio ſalutaris Dei.

Eccleſię prouẽtus vt S. Adalbertus diſtribuerit.

Sap. 12. Rom. 9.

Luc. 22. Matth. 9. Act. 9.

In cuius nunc virtute veteres pennas proiecit, & nouos mores aſſumpſit cælicola Adalbertus: cui tum acerrimis ieiunijs longos ſoles ducere, macris vigilijs incentiua carnis domare, continuis genuflexionibus veniam peccatorum impetrare, perdiù & pernox cura erat. Quomodò ſacra lectio in cordis palato ſapiat, quantum Pſalmorũ nobile carmen in oculis Dei valeat, hoc aut ipſe, aut nemo probauit. Sentiens ſenſit Dominum propitium, & cuius oratio dat ſpiritum ſanctũ, intimè guſtat dulcem Saluatorem. Quantùm ad exteriorem hominem, diſtrictiorem & auſteriorem viuendi rationem nunc in epiſcopatu, quàm priùs in monaſterio habuit. Refugit non ſolùm

Exercitia ſancti Epiſcopi.

quod suaue est, sed ipsa etiam naturæ necessaria negauit, incurrens in illud beatæ memoriæ verbum:

O nimiùm felix, cui parcus sufficit vsus.

Contra noxias voluptates & labia insurgentium vitiorũ, omni arte, omni studio virtutum occurrit, donèc desideriorum spinas euelleret, terrenasq; delectationes vinceret: multa passus, proficuum ingentemq; consumpsit sudorẽ. Mirantur feruorẽ eius oẽs, qui eum antè nouerant: & qui prope latus vadũt, amatores carnales rigidum vitæ genus odio habent: ità fame & siti non sine causa laborat, frigore nimio, vigilijs & hirsuta veste sine misecordia corpus affligit. Desiderium quippe eius in Deo erat, & postpositis cogitatiõibus malarum curarum, quas amor vanitatis habet, animam semper in manibus habuit, nullum volens habere inimicum, nisì inimicum. Debellat eius apertas, & cauet eius occultas insidias: cui vtiquè tot colaphos dedit, quot opera bona fecit. Calcat mundum sub pedibus, subijcit libero animo terræ felicitates, habens spem in cælo, nec sensit transitorios labores: semper deorsùm fugiens, quò trahit caro: omni annisu festinans sursùm, quò spiritus vocat. Benè vixit, benè docuit: ab eo, quod ore dixit, nũquàm opere recessit. Populus aũt durę ceruicis, seruus libidinũ factus, miscebatur cum cognatis, & sine lege cũ vxoribus multis. Mancipia Christiana perfidis Iudęis vendebant, dies festos confusa religione obseruabãt: dies verò ieiuniorum, voluptatibus vacantes, omninò non curant. Ipsi Clerici palàm vxores ducunt, contradicentem episcopum odio iniquo oderũt, & sub quorum tutela quiq; fuerũt, cõtra ipsum maiores terræ concitauerunt. Erat aũt labor plurimus, contradictio crescẽs: & cùm emergentia mala emendare non posset, vbì piscatio sua nihil cepit, sanctus episcopus locum dare necessarium duxit.

Diabolũ dicit inimicũ.

Boẽmorum effrenis libido, polygamia & perditi mores.

Itaq; ad sanctam ciuitatem, vbì memoriale sanctum, vbì sepulcrum Domini est, pedester venire affectans, matrem martyrum, Apostolorũ domicilium, auream Romam intrauit. Ibì tum pulchrũ lutum, Gręca Imperatrix Augusta, quæ iam lõgos dies fleuit, sepulti cõiugis memoriam reparat, dulcem Othonẽ eleemosynis & orationibus cęlo cõmendat. Non enĩ diù superuixit Otho Cęsar, postq̃ reipublicę talem errorẽ genuit, & Christianorũ tot mortibus, paganorũ animos satiauit. Mira res. In tãtis aduersis illum circunfluentibus nõ resipiscit: qd contrarium ministro æterni Imperatoris egerit, qd pio Laurentio peccauerit, nõ recognoscit. Episcopatum, quem pater in sacrũ honorem preciosissimo martyri erexit, ambitione suorũ in peccatum ductus, filius destruxit: nõ faciens ordinem, quasi qui aquam in mare fundit, episcopatum deiecit, vt plenũ delicijs archiepiscopatum ditaret. Tulit episcopum optimo Laurentio, posuit Parthenopoli archipræsulem nostro Mauritio. Factum est contra ius in Ecclesia Dei, donèc aduenìens nouus rex & religiosissimus, veterem errorem correxit. Post tres Othones Henricus Christianissimus eccè vénit. Propter hoc peccatum, velut patet, pugnante Laurentio, victoriam Otho ꝑdidit, diebus suis omnem confusionem recepit. Auertẽte faciem Deo, quæ sit virtus tua, ô homo, specta nũc in homine vno. Quid prodest bellicus ardor? Quid valet virtus sine suo loco? Agè, fac cuncta cum consilio. Quorsùm venis sapiens inuito Deo? sicut scriptum est: Non est consilium, non est ratio contra Deum. Quapropter audiamus bonum consilium, quo dicitur: Omnes curas & cogitatum tuum iacta in Dominum, & ipse te enutriet: spera in Domino, & ipse faciet. Inspiciamus magnæ indolis virum, ex multo merito Imperatorem Augustum. Eccè dum peccat, flagellatur, & non emendat: plenus aduersis, media vita moritur, iacet nũc inglorius: ô vtinàm & nõ reprobus, pulchræ virtutis alumnus.

Othonis 2. coniugem dicit.

Othonis 2. temeritas.

Prou. 21.

Psal. 54.
Psal. 36.

Priùs verò, quàm moreretur, vt ad pœnitentiam hominem stimularet, sicut est solus semper clemens Deus, talem visionem cuidam sapienti ostendit: quam vt auditam recolimus, infrà annotare non absurdum putamus. Nocte intempesta, quandò altus sopor solet occupare homines, vidit ipsum, de quo agimus, regem Othonem aureo solio sedentem, sub pedibus eius argenteum scabellum, episcoporũ & adstantium procerũ circa ipsum prospexit seriem longam. Intrauit aũt decora facie instàr ignis iuuenis, quem niuea vestis vestiuit, & purpurea stola in pectore cinxit. Nec stat: via vadit, argenteum scabellum de pedibus Cæsaris cum indignatione subtrahit, & auerso vultu ianuam petit. Quod ęgrè ferẽs, post illũ cucurrit, tale somniũ cernere qui

Visio cuiusdam de Othone 2.

qui meruit. Quæso, inquit, dñe mi, dedecus nè facias, suppedaneum reddas: quisquis es, q tanta audes, obsecro, regem coram populo nè confundas. Hęc magna potentis Laurentij aurea persona erat, sicut illi episcopo pòst agnoscere Deus cõcesserat. Immò, inqt, si meũ dedecus nõ emendat, maiora faciã: subtracto scabello, ipso solio deponã. Huius visiõis terrores minasq; exitiales cùm cognouisset rex puer, facinus nõ correxit, siue amor hominis suasit, siue ira Dei ità iussit. Huic in paruo corpore melior virtus, magnus amor & fides suis: larga manus sine querela cunctis, sapiẽtia maior annis: pia humanitas erga Dei seruos, cõfessio & oratio bona regnum tenuerũt: sed hæc pecunia de statuendis episcopis, vt est humanũ peccare, in pluribus periculosè exercuit iocum iuuẽtutis, cùm in pulchro vsu super doctrina librorum, sola infelicitas bellorum victoriam tulit. In medio cursu, cùm dulcissima vita & gratissima lux iuuenibus hæc est, non adiuuat honor regis, fit victima mortis, puluis in puluerem redit: videte, quãtum gloriæ Cæsar relinquit. Sed peccatum, quod viuens neglexit, mortuo marito emendare vxor superstes instabat: legatos mittit, eleemosynas & orationes multorum, per quos propitium redemptorem appellaret, vt peccatorem regem ab incẽdio liberaret. Hęc tum, vbì sanctũ virũ adesse cognouit Adalbertum, nominatissimũ episcopũ, & Hierosolymã ꝓperare audiuit, clàm ad se vocat, oransq;, vt pro anima senioris rogaret, massam argenteam obtulit ingentem. Vbì accepit vir Dei onus argenti, suo itineri aut necessitati parùm prouidens, omnia sequenti nocte pauperibus expendit.

Iussit, pro, permisit.

Legati nostri ad Deũ, eleemosynæ & preces.

Nec mora, magnam Romam egressus, ad sanctam ciuitatẽ Ierusalem præter spem imperfectum iter suscepit. Nam ea via ductus, ad montem Cassinum vsq; peruénit, vbì B. Benedictus charam sedem postremò posuit, & multos filios Christo generãs, pulchrã militiã pulcherrimè finiuit. Ibì Abbatis & fratrũ pijs monitis castigatus, nè inutili vagatione vitã expenderet, sed loco staret: ità meliùs virtutũ fructus cõgregaret: Deũ verò ꝓpitium, benè viuẽs, in om̃i loco inueniret, vt dicit̃ in Psalmo: In om̃i loco dominationis eius benedic anima mea Dño. & rursùm S. Hieronymi sententia bona: Non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis benè vixisse, laudandum est. Animaduertit diuinũ animal, habens oculos antè & retrò, ità esse, vt dicunt: nec stetit in suis distinctionibus, dans locũ salubribus consilijs. Legerat eñ hoc periculosum esse homini, si non maiorum spiritalium acquiesceret cõsilijs. Nec mora, montem festinus descendit, & quẽ in philosophia Christi ꝑfectiorem discipulum inuénit, patrem Nilum calida spe accẽsus petijt: sub quo paruulus factus, iugũ Christi ferre, & obedientię aureas literas parare satagebat, amplexusq; genua senis, in hoc firmꝰ hærebat. Non negat pater Nilus: Ast, inquit, homo ego sum Græcus: meliùs cõueniunt, cum q̃bus hęc agas, monachi Latini. Redeas Romam, nutricem sanctorum filiorũ: quære nobilem Abbatẽ, amicum nostrũ Leonẽ: dic me misisse te rudem discipulũ ad talem magistrũ. hoc duce itineris, pręlia Dei securus accede. Sub hoc patrono cõtra aduersantia cuncta animę ad Deũ ꝓgrediens, saluus enatabis: & maiori flamma, q nunc in te ardet, accẽsus excrescet quotidiè in te Deus tuus & Dei focus. Fecit, vt homo Dei bonus dixit: ad S. Bonifaciũ monachalẽ vestem accepit, sub Abbate regula duce militauit, pedẽ iũxit obediẽtię imperio, & tanq̃ ad epulas, ità ad cõplenda iussa festinus: & si qs quid p̃cepit, adeò lętus, quo plùs vile erat, seruitiũ om̃e libẽs facit, cuncta humilia diligenti studio in se format, vt ad Dei similitudinẽ promptus scandat. Obliuiscitur seipsum, factus paruulus in medio fratrum. Coquinas purgat, hebdomadas nitidissimè procurat, scutellas lauat, & ad cocorum necessaria cuncta cursu peruolat, manibus fratrum aquam de puteo ministrat, manè ad claustra, vespere & meridie ad mensam aquas humero apportat. Vt enim vespere, manè & meridie integrę congregationi seruiret, talem obedientiã de Abbate rogãs accepit. Cogitationẽ tacitam in se regnare nunq̃ permisit: qcquid accedẽs ad animũ diabolus dixit, statìm senioribus palàm fecit. Acutissimè aũt interrogauit de scripturis sanctis, sedulò percontatus de vitiorũ vel virtutũ naturis. Sed ad hæc, quod antè nesciuit, quęrenti illi rectè Abbas respondit, vt ipse nõ semèl ad nos dixit. Vndè luce clariùs constat, qa inspiratio Dei erat, & gratia discipuli hæc erat. Iacit in domo animæ suæ fundamenta profundę humilitatis, quatuor virtutes instàr crucis expressas, prudẽtiam, iustitiã, fortitudinem, temperantiam, angulares lapides erexit: ex quibus durabiles parietes viuo saxo cõ-

Hæc nõ dicunt in reprehensionem sanctarum peregrinationum, sed vt eũ ad ꝑfectiora ꝓuocent.

Epist. 13. ad Paulinum.

Monasticũ induit habitũ, & vixit sanctissimè.

Hìc habes Authoris huius ætatem & fidẽ.

ſtruxit, quos cauo ferro obedientiæ explanauit, albo limo inuictæ patientiæ muniuit. Dehinc ijs, quę duplo calamo texit, diuæ charitatis aurea tecta ſuprapoſuit. Tēplum Dñi ſe fecit, regale cubile filio regis intrà ſe prę̄parauit. Orationū lectionumq; ſtudijs eo licētiùs incubuit, quo negocia ꝑpedientis ſeculi nulla ad aurem veniebāt, nullę curę vel pericula regēdarum animarum vexabāt. Ex eius ore nunquàm cōtentio, nunquàm amara ꝓfecta eſt murmuratio: & cùm Abbas vehemētiſſimè eū increparet, occurrit benigna patientia, & ſemper flexa humiliatio. Erat lætus ad omne iniunctum opus, non ſolùm maioribus, ſed etiam minoribus obedire paratus: quæ eſt prima via virtutis ad ſumma tendentibus cælicolis viris. Quinquennio pleno miles Chriſti in monaſterio erat, dulcedine morum cunctis placens, altitudine virtutum longè antecellēs. Si cui fortè venit inuidia ſuæ ſanctitatis, hunc humilitate citò placabat. Proficiebat de die in diem, de virtute in virtutē proceſſit: in hoſpitio ſuo hoſpes Chriſtus, tanquàm in gradibus eburneis rex coronatus, procedens proceſſit, & vſq; ad perfectum diem creſcere fecit.

Repetitur à Boëmis. Poſteà populus terræ epiſcopum ſuū reuocat, ſancti viri Pappatem, radiū ſapientē, & q fratre charior dño terrę fuit, Chriſtianū monachū, virū eloquentē in hoc opus eligunt. Hi duo cum literis metropolitani Romā veniunt, de reditu paſtoris Papam appellant, populo pœnitenti matrem ſuam requirūt. Promittunt ex ore populi errata corrigere, quę deliquerūt ſoluere, deſinere à malis, ſtudiū dare bonis. Abſceſſus ſancti viri contrarius erat dño Papæ, talem margaritam à ſuo corpore auellere durum erat magnæ Romę: ſed facta ſynodo, ratio obtinuit: qa gens ſua plenam ſatisfactionē pollicēs vocat, dimiſſum gregē contra voluntatē repetat. Amborū, Papæ & Abbatis, imperio párens, fracto ſuo libitu, flens epiſcopus ad epiſcopatū redijt: pro cuius regimine virgam, pro pignore annulum, dante Apoſtolico, accepit. Dñica die veniens venit domum ad vnā ciuitatem, vbì ipſa die mercatus erat magnus. Quæ viſio non parùm adduxit triſtitię ſancto viro. Ad eos verò, qui ſe reduxerant, improperando ſic ait: Eccè veſtra promiſſio bona: pœnitentes veſtri nec feriantur hac die ſacra.

Stetit tamē in epiſcopio ſuo, paſcens macrum populū diuino pabulo, & ſi vellent, potans ſalutari poculo. Primùm nouo aduētu paſtorē verētur: quaſi viui fideles matrem eccleſiam petūt, & parùm repreſſa mala cōſuetudine, quaſi cū Chriſtianis actibus Chriſtum adorāt. Boëmi citò redeunt ad ingenium. Verùm noua religio citò deorſùm vénit, antiqua conſuetudo ſuperiorē manū tenuit: ſpreto Deo, carnalē populū caro traxit: delectata iniquitas, deſideriorū vias currere ꝑcepit. Voluptas pro lege erat: cui ſeruire, regnare eſt: vnū Dñm nolunt, ad ignominiam ſuam, vt multis dñis ſeruitia agant: nectunt ſibi funes peccatorum, qbus trahi valeant in æternum exitium: quia diſcere nolunt, vbì ſit ſapientia, vbì ſit vita, lumen oculorum & pax. Baruc. 3.

Accidit, vt ſolet humanis erroribus, vt quędā matrona, ingenitā nobilitatē oblíta, ſcortū ſe faceret, & palàm facto peccato, marit⁹ vitā mulieris quęreret. Ipſa verò ad epiſcopū cōcita ala pedum cōfugit: quā ille in oratorio S. Georgij retro altare abſcōdit, vt ſatisfactionē ſuaderet, & vitā ſeruaret. Eccè adeſt eximprouiſò armata manus, & ſi nō redderet mœchā, ambobus & epiſcopo & fœminę minātur gladiū. Audiuit ſonitū armorū, & minas verberū ꝓcaces audiuit Epiſcopus lętus, & ſi fortè martyriū ſemꝑ optatū, nūc miſerāte Deo inueniat, tacita cogitatiōe ruminat, dubio gladio exultat. Ah mala mens & peior vox: index vénit, ſecretū ꝓdidit, vbì lateret mulier, digito mōſtrauit. Quid ꝓdeſt refugiū ad ſancta ſanctorū? Quis curat, regnāte barbariſmo, fas Chriſtianū? Frangunt tēplum, mulierē tremulā prenſis eductā crinibus capite truncāt. Creſcūt culpę, vetera ſcelera nō cadūt, noua quotidiè creſcūt. Quicquid boni ꝓmiſerunt, mentitos eſſe voce operū dicunt. Vndè cogitās Epiſcopus, ꝙ nec illis, nec ſibi caſſus labor ꝓdeſſet, animę verò ſuę talis ſtatio obeſſet, Pappati ſuo ait: Scias certū: aut vbì ego ſum, venias, aut ampliùs me nunꝗ̄ videbis. Interim tñ ipſi erat labor magnus non prætermittere, quo minùs admoneret clerum & populum, ſecundùm quod ætas, diſcretio gradûs, & qualitas criminis poſtulauit. Nec dabat ſomnum oculis, qua arte, qua virtute compeſcere poſſet naſcentes errores, inquirens. Non tacendum, ꝙ iuxtà poſitis Hungaris nūc nuncios ſuos miſit, nūc ſeipſum obtulit: qbus & ab errore parùm mutatis, vmbram Chriſtianitatis impreſſit.

Ergò

Ergò diuinus heros asscendit equos, dulcē Romā reuisit, & quasi post pericula maris, quassa nauis occupat optatum portum. Sic secretos monasterij sinus, charam requiem intrat: amplexus pulchram Rachel, obliuiscitur laboriosam Liam: vtitur sacris delicijs, esurietis animę pulchros pādit rictus, orationū lectionumq; perfruitur felicibus ferculis. Vsus verò illi maximus erat, colloquia quærere spiritualium & seniorum, qui porrò illic pro charitate Abbatis plures confluxerunt: Græci, inquam, optimi venerunt, Latini similes militârunt. Superioribus quatuor pius Basilius, inferioribus quatuor magnus Benedictus dux siue rex erat. Inter quos medius incedens, Deum sitiens Adalbertus, verba vitæ sumit & glutit, raptus in altum, cum fratribus dulciùs contemplatur Deum. O quotiès obortis lachrymis memini dicētem, cùm causa ædificatiōis accessissem Iohānem Abbatē: Vbì sunt, inqt, margaritę meæ? Vbì sunt dulces cibi animę meę? Cùm cōuenerunt sancti viri, pluebant ibì sermones Dei, accensæ sententię mutuò cursant, arsit ignis super terram cordis, testatur præsentem Deum vnda compunctiōis. Hoc Gregorius Abbas, hoc erat Nilus pater, hoc Iohānes bonus & infirmus, hoc simplex Stratus & super terrā angelus vnus, hoc ex ratione maioribus DEI sapiens Iohannes, hoc similis Theodorus, hoc Iohannes innocens, hoc simplex Leo, psalmorum amicus & semper prædicare paratus. Ad hæc quanuìs soleant signa & ꝑdigia ostendere, nō facere, sanctum, animum pijs moribus coluit, ità ꝙ, ex parte vt & nos cognouimus, Adalbertus signorum operator adhuc in vita claruit. E qbus est illud scilicet, dum fratribus seruiret, & offenso crure supra durum marmor satìs validè cecidisset, qa vinum nescio an aquam portauit, testudinem cum eo, quod intùs erat, illæsam seruauit. Audiêrunt ex mensa fratres clarum sonum: quod nemo dubitauit fractum, mirantur omnes vas sanum. Solebat priùs obedientiam facienti multotiès fragile vas frangi, & cùm pro peccato negligentiæ veniam peteret, angelus superbiæ, humilitatem eius ægrè ferēs, vt pro nimia frequētia verecundiam ingereret, mala voluntate testudinem frangere adiuuit: sed qa non cessauit obedientia, nec generauit fastidium maior tristitia, seruo suo Deus solatium dedit in graui ruina, & tūc illęsa testudo apparuit, & posteà, puto, nunq̄ aliam fregit.

Redit Romā ad monasterium suum.

Octo insignes Abbates.

Eius miracula.

Testudinē, ꝑ vase testaceo.

Dicunt etiam laborantē oculis filiam, nescio cuius, cùm manū imponeret, oratiōe sanâsse. Alteri quoq;, cùm monasteriū causa orandi ꝑ medela infirmitatis intraret, quē tribus annis sumere nō potuit, sanctus panem ꝑ benedictiōe obtulit: & primùm insueto hoc cibo hęsit, sed q aderant, quod vir Dei benedixit, mādurcare cùm suasissent, sumpta fidutia parùm gustauit, & ex illo die quem oēs poscunt, q viuere volūt, sine inuidia panem manducare cœpit. Hunc Episcopum, quo dignum nō fuit seculum nostrum, cùm sine baculo iter agēs Rauennam veniret, cur sine virga pastorali vir tantus incederet, optimè cautus Dei seruus Durās interrogauit. Respondēs verbum memorabile ille homo, q verè potuit loqui: Viuit Deus, inquit, in cuius cōspectu sto: facile est gestare pedum, sed difficile reddere rationem, cùm venerit ad iudicium, qui nō errat, districtus iudex viuorum & mortuorum, siue in vitā, siue in ignē æternum mittēdorum. Hunc aliquādò sanctimonialis fœmina, quæ tempore adolescentię sat cognouerat sanctū episcopū, credo, Parthenopoli vidit, cui⁹ schola ad gloriam Dei talē nutriuit alumnum: & admirās cur, quę dat licētior ætas, à ioco & risum mouētibus verbis adeò episcopus iuuenis abstineret, ait sancto viro diuersę mentis fœmina: Aliū Adalbertū video. Cur q quondàm eras homo pulcherrimè lętus, nūc seuerus es & instàr Catonis cuiusdā rigidus? Nónne cùm magister scholarū sapientiā docturus venit ad nostrū cœnobiū, nobiscum ludēdo duxeras totū diē lętum? At ille grauiter suspirans, proiecit verbum cordis: Verè scias dn̄a, qa quicquid eiusmodi feci vobiscum iocando, alto & acerbo vulnere nunc afficit animum meum.

Eius dictū memorabile.

Astericus eius clericus, cōtra sanctum virū arguēdo, increpādo, cùm multa inutilia furibūdo animo loqueretur, vltra limitē rationis ꝑterua cōtentione ꝑgressus, quasi quē ampliùs videre nollet, magna cū amaritudine reliquit. Arrepto aūt itinere, tota die ipse, cū socio homine suo equitās, errare cœpit, vt cùm viā, haud aliter atq; manū suā sibi notam, inuenire nō posset, ex pœna cognosceret, q̄ graue peccatum cum episcopo cōtendendo perpetrâsset. Porrò ad vesperam casso labore reuersus in vrbem, quòd ira dictante ex humana infirmitate deliquisset, pœnitere corā Deo toto corde cœpit. Similiter vidua quædam occurrēs equitanti, cùm nudę penurię aliquam cō-

Procax clericus castigat à Deo.

solationem quęreret: Mecum hîc nihil habeo, inqt: cràs veni ad ciuitatem, sumens à me, tuę necessitati quę dare valeo, cum charitate. Cumq; dimissa muliere, cœpto itineri insisteret, meliore tactus cogitatiõe, Voca mulierem, episcopus dixit. Quis scit, si vsq; manè viuam? Hodiè compleat acceptio datum, nè ego iudicium, illa sentiat damnum. Et data cappa, qua amictus erat, reliquit exemplum bonum: vt opus non tardet, nescientibus quid futura pariat dies.

Otho 3. Imperator. Romæ vngit à Pontifice Gregorio V.

Intereà in purpura natus Otho rex tertius, causa scandẽdi culmem imperij, vt mos est à Magno Carolo regum Francorum, multo comitatu Romã intrauit, optatũ diù caput Latinę terrę: ostendit se, quasi post Deum altera iustitia veniat, iniqui oẽs tremũt, boni magno gaudio gaudẽt. Fecit, ꝓpter quod vénit: quẽ ipse in sacellũ suũ tractum posuit Papa Gregorius Cęsarẽ, benedixitq;, & populus Kyrie eleyson celsa voce cãtauit. Ascendit ille vnctus cũ corona imperij Imperator Augustus, gerẽs sidereos vultus, & bonæ volũtatis plena p̃cordia ferẽs. Post hæc facta est Synodus, & zelo iuris ductus Mogũtinus Archiepiscopus, antiquã cantilenã cãtat, & episcopũ sanctum à quiete monasterij ad relictos greges reuocare instituit. Assentit Papa Gregorius, & semèl susceptũ gregẽ nõ posse impunè eum dimittere, scripturę sententijs asseuerat: velit nolit vir Dei, eat, inquiunt sedẽtes episcopi: aliter vinculis nectatur anathematis. At ille secretum petens, ad Papam ait: Hostis quieti meę inuidet, q vos sub stimulo instigat, vt eò me redire cõpellatis, vbì animarum fructũ nõ faciam, detrimẽta animę meę immania capiã. Mitiga ærumnã meam, defectui meo remedium appone, tristi recessui meo da vel vnũ solatium. Si audiũt oues meę quã clamo vocẽ, viuẽs morior cũ eis: sin minùs, pietas tua mihi succurrat, vt verba vitæ eis spernẽtibus, cum licentia tua vadam ad exteras & incultas gẽtes, quę nesciũt nomẽ Dñi. Acquieuit libẽs voluntati hoĩs Dei Papa Gregorius, vt erat satìs bonus, quantùm permisit vaga iuuentus. Relinquit S. Adalbertus monasterium nõ sine magno planctu suo & fratrum, molestè ferẽs ruptam quietẽ, sed habẽs de illo martyrio spem viuam, cui⁹ in suo pectore ardebat lõgũ desideriũ. Homo Dei, nè timeas hoĩs causa: vade securus: stella maris tuũ iter anteibit, & dux bonorũ Petr⁹ fidelissim⁹ comes cohęrebit.

S. Adalbertus inuisit Turones ꝓpter S. Martinum.

Igitur cũ puero Imperatore Alpiũ nubila tranãs, causa orationis Turones pedibus petit, vbì corpore iacẽs beneficia p̃stat, q nullo loco se rogãtibus negat, bacul⁹ pauperũ, dulcissima mater peccatorum benignus Martinus, & larga manu dare paratus. Parisios quoq; pedes venit, vbì sanctus & preciosissim⁹ martyr Areopagita Dionysius, fuso sanguine, corpore requiescit: q Athenis Philosophię studuit, vbì quẽ Paulus p̃dicabat, ignoto Deo ara posita erat: q etiã Gallis euãgelizandi respõsa accepit, quãdò optim⁹ Clemẽs Petri sedẽ tertius sedit, & dũ paganis Christũ ingereret, pulcherrimo martyrio vitã finiuit. Cuius hoc inter cętera est gloriosum & mirabile, qa post necẽ religiosus trũcus ꝓprium caput manib⁹ portauit, & sequẽs multitudo angelorũ, laudes Deo cecinerũt. Populo cęli semꝑ gaudiũ est de triũpho terrę. Vndè & nũc exultans iubilat de charissimo Dionysio, &, Gloria tibi Dñe in excelsis, resultat. Ad quẽ misericordię largũ si qs peccator cõfugerit, nunq̃ sine misericordia recedit. Hinc caput inclinãs, ad Floriacũ, monachorũ ingẽs cœnobiũ, auido cursu volat: vbì corpore iacet & miraculis fulget magister mũdo morientiũ, & tota mẽte cęlestia q̃rentiũ, re scilicet ac nomine Benedictus, vino & oleo infirmorũ medicus egregius, sub vmbra alarũ pullorũ Dei toto orbe inclyta mater. Nec dimisit, vbì corpus discipuli quieuit, vbì & prim⁹ monachorũ gregẽ rexit Abbas Maurus, signo sanctitatis & miraculorũ dulcedine magistro similimus. Horũ sacra domicilia, & si qua occurrũt similia, quẽ desideriũ æternorũ afflauit, Adalbertus pede circũuolat, & adiutores ad sua p̃lia vocat. Hinc ad Imperatorẽ redit, q hoĩem Dei adeò dilexit, cuius morẽ nobilẽ nouim⁹: qa oẽs bonos eo plùs amare studuit, quo vnumquenq; sua virtus & bonitas maiorẽ fecit. Cum illo aũt aliquot dies cõmoratus, nec nocte nisì sub cõspectu Imperatoris iacere ꝓmissus est. Horis congruis semꝑ de cęlestibus docuit regis pueros, & assistẽtes ꝓceres suauissimè admonuit, nè vel parùm rebus infimis & terrenis animos affigerẽt, nè ꝓcùl à Deo proiecti, pro paruo gaudio ęterna tormẽta subirẽt. Noctibus quoq; calceos dormientium clàm raptos aqua abluit discipulus humilitatis, manibus suis lutum detersit, lotos restituit.

Floriacẽ cœnobiũ.

Act. 17.

Sacra loca inuisit.

Ibì nocte sopora parùm molli lecto requiescens, vitæ suæ desiderabilem terminum ad-

adſpexit, quanuìs ipſe non nôſſet, q̄d ſibi vellet ſomnium, donèc tactus ſpiritu alienigena hoc reuelauit. Putabat ſe videre in domo maioris fratris duos lectos benè præparatos: vnus erat ſuus, alter erat fratribus deſtinatus: pulcher ille quidē & decorus, ſed qui ſuus debuit eſſe, multo elegantior refulſit, purpureus & floridus, & incomparabili ornamento preciosè veſtitus. Erat autem in ſuperiori panno capitali aureis literis inſcriptū: Munus hoc donat tibi filia regis. Quod ſomnium cùm corā Imperatore quibuſdam familiaribus exponeret, cui viuax ingeniū natura dedit, & pręclara facundia inſignem fecit, Leo palatij epiſcopus pulchrè alludens, ait: Hoc tibi citò inuenies, quod quæris: dono virginis proculdubiò martyr eris. Nec minùs, quod vidit de lecto fratrum, partìm ante ſe vidit, partìm hoc anno eſſe completum ſic collige mecum. Quinque fratres habuit: omnium animas gladius pertranſiuit. Ex q̄bus maior frater in ſeruitium Imperatoris profectus, paganis expugnādis operam nauauit: vbì etiam cum Boleſlao Polonorum Duce gratiam amicitiæ promeruit: porrò apud Imperatorem queſtus eſt, Ducem Boëmorum Boleſlaum ſine miſericordia ſe ſuosq; fratres multis malis affeciſſe. Huius in aduentū & ſeros reditus, relicti domì quatuor fratres pacem impetrârunt, ex parte Ducis ſecuritatem & ſacramenta acceperunt. Pròh diuinam humanamq; fidem: nūquìd nō eſt catholicus melior pagano? Væ homini, cui in cordis vena malus dolus ſalit. Eheu noſtra infelicia tempora: ſapientem vocamus, cui ad fallendum calet ingenium, cui in ore mel, in corde fel latet. Eccè iterùm Iudas, qui p̄ pacem didicit facere bellum: p̄mittit vitam, vt inferat mortem: dat Boleſlaus fidem, vt inopinatò occidat fratrē. Nec longè quæras exemplum: in eadē linea ſanguinis occidit frater ſuus S. Venceſlaum. Intereà q̄s non deploret ſqualores miſeriæ noſtræ? Quis nō exhorreat cęcū natū hominē noſtrum? Dum neſcit cauere minus, incurrit peccatum maius: dum quò cæca volūtas ducit, naſcitur peccatum de peccato, nō habet finem, donèc cadat, vndè nō reſurgat, in delictum maximum: & fit miſero modo, q̄a cùm poteſt, nō vult, dulce peccatum nō valet dimittere pòſt, etiam cùm vult. Ità nūc aliud cogitās, aliud loquēs, p̄uenit ad homicidium, &, Vindica Domine ſanguinem, vox clamat de terra ad cælum. Homo, complêſti propheticum, apponens iniquitatem ſup̄ iniquitatem: expecta nūc illud Euāgelicum: Sanguis, q̄ effuſus eſt, ſup̄ te & ſup̄ filios tuos. Itaq; ſacramēto fidit liber populus, p̄ campum ambulat. nō enim data fide bellum cogitat: ſtat p̄ximo p̄iculo ciuitas ſecura. Eccè hoſtes eximprouisò veniunt, armatus exercitus apertum bellum indicit, & diffuſa multitudine ciuitatem circuncingit. Sexta die in vigilia precioſi martyris Venceſlai bella incipiunt, nihilò minùs & ſabbato certatìm inſiſtunt. Honorare feſtum diem neſciunt, qui dulcia ſcelera tanquàm epulas amant: nec iuuat, quòd vrbani diem ſanctum obſeruari petunt, contra quos forenſes ſuperbiæ verba iaculantur: Si, inquiunt, veſter ſanctus eſt Venceſlaus, noſter vtiquè eſt Boleſlaus. Sed quanuìs pòſt caperent ciuitatem, pœnas dedit aſperum verbum. Ciuium nanque gladio die illa ceciderunt hoſtium multa capita, & omnes, qui in illo concilio fuerunt, aut moriebantur, aut cæci & diſperſi malè viuunt. Ceſſit ciuilibus bellis ſaucia ciuitas, miſerabili excidio ſunt familiæ diſperſæ, bona cuncta iacent in manu inimicorum, inundat planctus mulierū, ſtupet mortua facies puerorum comminantes dextras virorum, ſtat ſilentium ſpectantium clericorum. Sancti viri quatuor, ſtrenui bello, & neſcij cedere loco, dum, de quo diximus, Radda clericus conſilium dedit, parùm valentia arma dimiſerunt, & quam præliando pulchram mortem putârunt, confugiendo ad eccleſiam, vt eſt in humanis oculis, turpem acceperunt. Nam falſa data ſpes viuendi, & dum exeuntes eccleſiam, ſpontè in manus hoſtium vadunt, fefellit manus ſenioris, & in conſpectu omnium ſpecioſa corpora excepêre ſententiam capitalem. Hæc tunc ità geſta ſunt: ſed hoc tempore, quandò digna indigni ſcribimus, gladio occubuit etiam frater natu maximus. Completa autem eſt pij Adalberti viſio tota, dum ante ſe quatuor fratrum, poſteà hoc anno maximi fratris mors ſubſecuta eſt: quorum mortibus mors ſua quāto foret p̄ſtantior, ſicut & lectus ei⁹ illorū lectulo viſus eſt elegātior, nemo nō intelligit, q̄ ipſum cauſa Dei, illos ſeculi & vitæ defendēdæ cauſa, cecidiſſe cognoſcit.

Viſio in ſomnis S. Adalberti.

Apoc. 6. Pſal. 68.

Matt. 27.

Cæduntur 4. fratres S. Adalberti.

Vidit etiam in monaſterio aliam viſionem, quam nō de ſe, ſed quaſi de aliquo alio reuerentiſſimis viris ità expoſuit. Agnoſco hominem, cui duos ordines in cęlo Deus arridens digito demonſtrauit, vnū purpurei ſplēdoris, alterū vltrà q̄ dici poſſit niuei

Alia ſancti viri viſio.

candoris. Inter hos & illos, blanda vox ait, manet te locus & certa sedes. Ergò quem suo labori adiutorem Deus præparauit, Ducem Polonorum Boleslaum rerum dubius petit: cuius auxilio nuncios suos misit ad populum sibi commissum, & multotiès contradicentē, interrogans, si ipsum recipere vellent. Interìm cum Boleslao nunciorum reditum expectat. Qui cùm aduenissent, plenam cōtumelijs legationem reportârunt: Benè venias, inquiunt Boëmi, ad non semèl refutatam plebem. Mira res: ad populum iam spontè venis, quem semper inuitum vocare & retinere necesse fuit. Scimus quid cogites, ô homo. Omninò nolumus, nec est tibi locus in populo tuo, q vis vindicare occisos fratres tuos vulnere magno. Accipiens ille libellum repudij & superborum contumelias, non minùs exhilaratur, quàm solent homines, cùm præter spem lætum nuncium & honores sibi delatos accipiunt. Dirupisti, inquit, Domine vincula mea. Hoc est, quod expectans expectaui, desiderio desideraui. Ablatum est periculum meum. Qua possim ratione illum pascere gregem, qui in faciem respondet, nolle se me habere pastorem? Eugè, non est quòd timeam reuocantem ampliùs Papam, nec tristia ferentem Metropolitani immitis epistolam. Qui iam antè paganicis operibus in fugam me compulerunt, eccè palàm dicunt: Nolumus te. Igitur soluto fune, liber Episcopus appræhendit circunfluentibus animis prosequi desiderium, quod in corde ardebat, speciosi martyrij, Apostolica ad hoc vsus licentia: duosque socios, quos putabat sacro bello futuros aptiores, magisque idoneos portando euangelio, itineris comites deligit. Priùs tamē, vt mater regula docet, & viua verba patrum lingua monēt, oratione fratrum, quasi ferrea chlamyde munitus, ad agonem currere cœpit. Dux autem Boleslaus diligebat eum: quem rogat, vt se adiuuet, vidēs videat, quomodò in terrā Prussorū nauigio se exponat ob quærēdas animas, & vómere Dei pscindēdas incultas gētes. Cōplet Dux iussa spiritualis patris, quāuìs vt apud ipsum pmaneret, summopè optaret: sed retardare sanctū ppositū ausus nō erat.

Boëmi illū respuunt.

Est in parte regni ciuitas magna Gnesna, vbì sacro corpori placuit quiescere, vbi mille miraculis fulget, & si ex corde veniunt, recta petentibus salutes currunt. Ibì ergò, quia in via sua erat, cuius longo tempore silentium exercuerat, Missam celebrat sacras hostias oblaturus, viua mox & ipse Christo futurus. Baptizat populū grande nimìs. Indè nullas moras nectit, nauim ascendit, quam nè prophanus quis tangere præsumat, Dux solicitus multo milite armauerat. Nō post multos dies carina secāte terga maris, Deum nescientibus illabuntur Prussorum terris. Festinātes verò nautæ, sanctum onus deponūt, & nocturno auxilio remeantes, securam fugā capessunt. Rapit ergò homo Deo plenus, missurus retia sua super horrisonum mare, si fortè veniat, quod in mensa Dei edēdum apponat: aut si nullum piscem capiat, saltem in nomine filij Dei oblatum calicem bibat. Feruet in eo spes ardua pro Christo moriendi, & in viridi corde viuus ignis vim habet ardendi, tanquàm in aureo altari accensa aromata flagrant, & fumantia scandunt. Ergò miles Dei cum duobus socijs intrauit in paruum quendam locum, qui circumbibente vnda fluminis, imitatur insulæ vultum. Ibì aliquot hęsêre dies, & fama volans paganorum auribus inuexit, habere se hospites ignoto habitu & cultu inaudito. Primùm eximprouisò homines non plures parua naue veniunt, dant saltum in terras, barbarum nescio quid frendēt, magna ira fumant, & hospites quærunt. Res regis, ros mellis tum episcopi in ore fuit, codex Psalmorum ante illum in gremio iacebat, in quo omnia verba oris Dei, in quo summa salutis & vita hominis certa manet & clausa sedet. Ad quem vnus ex eis peiorum pessimus propiùs accessit, nil boni loquēs, nodosa brachia altè extulit, & cum conto, quo nauem impulerat, cælestia meditantem episcopum inter scapulas fortissimè percussit. Si non abitis, inquit, citiùs, capite plectemini, vexati duris pœnis & mortibus ingratis. Euolat è manibus volumē excussum, alia ex parte ipse humì stratus, dat oscula virēti terræ, mēte extētus & corpore toto. Exterior corrumpit homo, ad vitā nouat interior, p penetralia cordis erupit vox lætitiæ & salutis: Benedict⁹, inqt, Deus, benedicta misericordia Dei: si plus nō accipiā pro crucifixo meo, vnū preciosum ictū habeo. Homo Dei, putásne simplex plaga splēdeat in dorso tuo, aut preciū habeat super terrā talia libēter pati in memoriā filij Dei? Vtiquè nō sic margarita in sterqlinio, nō purpura regis in populo, nec facies rosæ in terræ gremio, adhuc verò nec aureus sol relucet in cęlo, vt in corde pio ictus vnus pro Christo hilariter exceptus.

Gnesnæ innumeris coruscat miraculis.

Venit in Prussiam.

Validissimo ictu psternitur.

Quid verò indè secutum est? Foràs eiecti, veniunt in mercatum, vbì confluxerat vnda populorum: circunstant subitò cælicolam virum longo agmine capita canum, pandunt cruentos rictus, interrogāt vndè esset, quid quæreret, quarè venisset, quem nemo vocârit. Lupi sanguinem sitiunt, minantur mortem, quòd ad eos apportaret vitam. Donèc loquatur, vix expectant: horrent, & derident: meliùs enim non sciunt: loqui iubent, & capita mouent. Accinxit verò ille vt vir lumbos suos, os aperuit: & quia multa audire nequeunt, breuiter eos alloquitur: De terra Polonorum, quam Boleslaus proximus Christo Domino procurat, ad vos pro vestra salute venio seruus illius, qui fecit cælum & terram, mare & cuncta animantia: venio vos tollere è manu diaboli & faucibus immanis Auerni, vt cognoscatis creatorem vestrum, & deponatis sacrilegos ritus, abrenunciantes mortiferis *vijs & cunctis immunditijs: vt abluti balneo salutis, efficiamini Christiani in Christo, habentes in ipso remissionem peccatorum, & regnum immortalium cælorum. Hæc sanctus. Illi verò iamdudùm dedignantes, cælestia verba irrident, baculis terram percutiunt, aërem mugitibus implent, manus tamen non inijciunt, sed furorem dictant, & verba districtę seueritatis ad aures hospitum mittunt: Propter tales, inquiunt, noua non nascuntur animalia, vetera moriuntur. Exeuntes exite de finibus nostris. Si citò non retrofertis pedem, crudelibus pœnis afflicti, mala morte peribitis. Illi verò, qui in ingressu regni positus, bonos hospites eo loci esse permisit, mortem, domûs inflammationem, bonorum direptionem, coniugis & liberorum distractionem, spumante ira minantur. Videns athleta Christi nullum fructum animarum sequi, & optatæ mortis spem auferri, deiecit animum: & tristitia magna affectus, varios curarum ęstus casto in pectore versat, dicitque fratribus: Pressi magnis difficultatibus, quid consilij capiemus? Equidem quò nos vertamus, non video. Habitus corporum & horror vestium nostrarum, vt sentio, paganis animis non parùm offensionis affert. Vndè, si placet, vestimenta mutemus: clericam æqualem, pendentibus capillis, crescere sinamus: tonsæ barbæ comas prodire non prohibeamus: forsan non agniti, meliùs poterimus operari salutem, si similes illorum effecti, familiariùs cohabitemus, alloquamur & conuiuamus: laborantes quoquè manibus proprijs, victum quęramus instàr apostolorū, absconsa mente reuoluamus sensum psalmorum. Intereà prosperante misericordia Saluatoris, fiet aliquid salutis, vt dum arte hac & hac fraude eos opinio deludit, euāgelizandi occasio certa veniat: ità aut inuentarum animarum thesaurum magnum lucrabimur, aut dulcem vitam pro dulcissimo Christo fundentes, desiderata morte occumbemus. Ergò viso consilio meliora sperans, conceptum mœrorem gaudij gladio cōfecit, egressusque è regiōe mala. Accēsis animis, mouet gressus: ad ferociū qdem Luiticorum idola surda, prædicationis equos flectere placuit, quorum linguam callebat, & quos necdùm mutata veste & habitu fallere potuit. Hoc tum ingenio, hoc dolo bono cogitauit, vt Christo acquireret nouum populum, aut longis desiderijs imponeret finem. Sed ô venerabile caput, quid te fatigas implexis cogitationibus? Propè est, quod quæris: non necessè habes longam suscipere profectionem: dabit tibi Deus breui itinere illud assequi, quod tam multo tempore quæsiuisti recto ore, mundo corde, animo toto. Eccè pulchritudo tua: eccè in foribus, cuius nescit homo precium, felix & incomparabile martyrium, vt nostro etiam æuo virginis ille filius insperatò te faciat martyrem suum. O quàm pulchrè risit cælum, quando cum corona martyrij intrantem vidit Sclauum.

Sermo eius ad barbaros

Luitici, vt quibusdam placet, sunt q aliâs Vilsi dicuntur.

Romæ intereà in monasterio, quo sanctus iste in philosophia Benedicti patris nutritus erat, diuina huiusmodi reuelatio facta est. Inter plures visiōes, quas videt rapta mente sæpè ad superna leuatus, vidit & istam crucifixus mundo Iohannes monachus & Abbas. Venerunt à cælo vsque ad terrā descensu delectabili, eleganti adspectu duo linteamina, instàr niuis candida, absque vlla vel ruga vel macula. Vnum ex eis accepit, quem quærere vénit: possedit charum pignus & dulce onus, fruens fruitur suo Adalbertus, intrat cælum aureum tramite recto. Quis aliud linteum suo amplexu acceperit, & ad Deum portârit: ab eius ore, fateor, nunquàm excutere potuimus: & ideò siue hic, siue alter sit, certa mente nescimus. Nec hoc nos fatigat, qui nostrum intercessorem in manibus habemus: Adalbertum Domine tuum sancta sanctorum intrâsse cognouimus, & amantes veneramur: & licèt nunquàm sanguinem funderet,

Visio Iohānis Abbatis.

deret, quæ est vera beatitudo, & passi Christi quædam similitudo, tamen morum humilitate & puro ac intimo Dei amore verè esset filius cęlorum, & qui nunquàm peccauerunt, frater angelorum. Hac hora pater Nilus ad monasterium eius per spirituales hæc verba misit, dicens: Notum sit vestræ dulcissimæ fraternitati, quia amicus noster bonam viam habet Adalbertus, qui verè cum spiritu sancto ambulauit.

Intereà ipse beatus Adalbertus in terra pagana cum socijs suis carpit iter secus litora maris, & fit repentè collisio vndarum, quasi se moueat aliqua ingens bellua maris, & aures gradientium fragor ille validus penetrat. Comites securi audiunt, medius senior vehementissimè obstupuit, & velut pauida mulier consternatus exhorruit. Cui Gaudentius, ex parte patris caro & frater suus, subridens ait: Pauet fortitudo tua audacissime miles? Si insiliret in nos armata & ad cædem prompta manus, quid tum faceres, qui nunc inaniter formidas? Respondit ille: Nos sumus fragiles, tu fortis: nos imbecilles, tu potens. Nos certè & minima timemus: sed eo meliùs Deus noster refugium & virtus, quo est maior inopia mentis, & virium parua supellex. Eo feliciùs, eo gloriosiùs diligam te Domine virtus mea, quo sentiens meam infirmitatẽ, cognosco te esse meam virtutem. Vidit & idem Gaudentius sequenti nocte somniũ, quo ludentibus verbis irrisit pauescentem episcopum. Ingressus delectabile oratorium, aduertit paratum pontificem Adalbertum celebrâsse missam. Comesto autem sacrificio, cùm vestimenta plicarent, propiùs accessit ad cornu altaris: in cuius medio stetit calix aureus, acclinat collum, os apponit, haurire de aureo calice conatur. Aduolat cursu rapido custos sacri altaris, vndè talia præsumat, insolentem Gaudentium seuerioribus dictis increpans: Non licet, ait, faucibus tuis de aureo calice sumere potum vitæ: solus totum bibere debet, qui pro Christo immolato missa orationelegauit: tibi sicco palato nec gutta remanebit. Manè facto Gaudentius inquit: Audi senior meus noctis somnium, quod vidi. Expleta Missa, quam celebrâsti in templo Dei, accessi vt potum sumerem de aureo calice, qui stetit in medio altari, & prohibuit me minister altaris, dicens: Alieno nequaquàm licet: põtifex totum sumere debet. Respondit beatus Adalbertus, passioni propinquans: Mi frater, iubente Deo somnium tuum prosperos habeat progressus: peccans caro peccati, donum Dei non impediat: misericordia creatoris victoriam obtineat.

Vide sancti viri humilitatem.

Somnium Gaudentij.

Igitur sexta feria Gaudentius, sancto viro duplex germanus, cùm scandens sol tres horas propè complêsset, Missarum solennia in læto gramine celebrat: posteà parùm opsonij recumbentes accipiunt, vt in fortitudine cibi positum vigorem fessa membra recuperarent, & viam longã sine labore reparati pedes citiùs conficerent. Pulsa fame, recreati surgunt, & pergere incipiunt: at nõ longè ab eo loco, vbì cibum sumpserant, inualescente lassitudine capita deponunt, somnoque ob vexata corpora indulgent. Dum igitur dormitant & dormiunt omnes, adest sonitus armorum, hasta fulgurans, sonans clypeus & gladius acutus. Cuiusdam frater à Polonis occisus erat: is barbarus zelo incitatus venit, & cum illo alij, qui exultarent in rebus pessimis, cõspirauerant: ductique pœnitẽtia, quòd eos à se dimisissent, impetu magno accurrũt, desilientesq; ab equis, cursu rapido in illos irruunt, requiem hospitum turbant, vincula haud secùs atquè latronibus inijciunt, manus & brachia Christianorum stringunt. Stupent fratres, & non valdè suauiter expergefacti, inopinantes vincula & hostes conspiciunt: nec minùs, qui hoc spectaculum votis omnibus semper expetierat, nunc magnus Adalbertus timet, & velut homo amaræ mortis gustum exhorruit, vltrà, quàm solet, consternata mens quadã ignauia laborat: moritura caro colorẽ mutat, pauore vita tremula hebet. Sed nemo miretur nõnihil fractum defecisse sanctũ, q tot annis inter tentationũ vẽtos & tẽpestates ceu arbor incõuulsa stetit, maximè nũc, quãdò ꝓpinquãte termino palmã accipere debet. Nónne maior Dñs, redẽptio nostra Christus, ꝓpinquante passiõe sanguinẽ sudat, & q potestatẽ ponẽdi & sumẽdi animã habet, sequẽtibus discipulis tristẽ se asserit vsque ad mortẽ? Si Deus trepidat, turpe est, si homo paueat, cũ carnis mors ꝓpè accedit? Purgant electi timore mortis, sine qbus nõ sunt, à leuib⁹ peccatis, & si qua vestigia remanẽt criminũ raris maculis. Vir bone, qd times? Cur inerti pauore tabescis? Deũ tuũ secutus, sanguinẽ fũdis: quo fuso, securũ cõmeatũ & liberũ iter habes ad cælũ, sine occursu insultantiũ dęmonũ, sine obiectiõe vel minima peccatorũ. Martyrib⁹ certè nõ occurrit accusans satã, nec verbum

Luc. 22. Iohan. 10. Matt. 26. Iob 41.

verbum procùl fugiens, eò quòd Saluatoris vmbram imitantur. Et ſicut Dominus ſine peccato propter nos mortuus eſt, ità & martyres, quanuìs criminum rei, fuſo ſanguine propter Deum, omninò cunctis peccatis carebunt. Cæteri ſancti, quanuìs candidam & odoriferam vitam ante Dei oculos habuerunt, de hoc ſeculo ſecuri nō recedunt, ſed circa extrema infinita anguſtia laborāt, neſcientes vtrùm eorum vita, munda ab eo iudicetur & digna, cuius comparatione ſunt immunda omnia. Martyrio autem ſtat ſua ratio, res tuta & ſingularis gloria: quam accipere ꝓ dono Dei meruit rara auis terrarum, felix infelicium noſtrorum Adalbertus temporum. O quàm beatum, ô quàm gloriæ plenum ità mori, vt non appareant vlla peccata: quoniam quæ ſecundùm fidem lauantur in baptiſmo, extinguuntur in martyrio. Iam quanta dignitas, quanta ſecuritas lętitię? O quales opes & diuitię, claudere in momēto oculos, quibus homines videbantur & mundus: & aperire ſtatìm interiores, vt videātur angeli & Deus, cuius pulchrum eſt omne quod fecit, & pulcherrimus ipſe. Nec erit iam vllum malum, quia eò peruenitur, vbì adeſt omne bonum. Vbì quid ignorat, qui omnia ſcientem nouit? quid non habet, qui omnia habentem habet? Vbì quem non poteſt adiuuare miſerum, cui eſt præmium Deus, oſtendens illi ſeipſum? Harum ſententiarum habemus te teſtem clarum, qui in hoc mundo poſitus, morum virtutibus viruiſti, & in his ſeruata humilitate, mirabiliùs claruiſti: nunc pro Chriſto mortuus, cæleſti beneficio & miraculorum dulcedine clarior, immò clariſſimus innoteſcis. Palàm loquebaris, ſub cælo nihil ſpecioſius, nihil quicquam eſſe ſuauius, quàm pro dulciſſimo Ieſu Chriſto dulcem ponere vitam. Et nunc monſtras quàm benè & feliciter viuas, quādò ad tua oſſa mortua tot ſalutes exeūt, tot ſigna ſine tædio currūt. Miracula ad ei⁹ ſacra oſſa.

Aiunt, qui illi agoni interfuerunt, quòd nec verbum vnum ediderit pallens epiſcopus, niſi quandò ligatum ad montis ſupercilium duxerūt, vbì ſeptem lanceis pulchra eius viſcera forârunt, ad illum tunc, cuius lācea debuit ictum, & toruo adſpectu occidendum martyrem in loco ſtatuit, hoc vnum verbum, Quid vis? pater exili voce interrogans fatur. Habes, quod ſemper volebas mori, paſſus pro deſiderato Chriſto, hac die felix victima factus, qua die Saluator pro te & pro mūdo eſt crucifixus, & ipſe tunc ſanans languidum magnum, totum hunc mundum, nunc verò te faciens martyrem ſuum. Nè timeas periculum, eò quòd eſt mors amara, mors anxia. Nam ſi eſſet nulla mortis moleſtia, canente melliſluo Gregorio, non eſſet tāta martyrum gloria. Septem donis ditauit te Chriſtus, virtute multa fluxit tibi gratia ſancti ſpiritús: nunc in eius honorem ſeptem lanceis cōfixus, amplectere deſiderabilem Chriſtum. Quicquid peccâſti in hoc tempore, quod voluitur ſeptem diebus, expiās & expurgans ſeptem vulneribus, calca abyſſum & terram ſub pedibus: vltra om̄em creaturam ſcandens, appræhende dulcem creatorem. Beatus homo, quem poſſedit gloria paradiſi, quem accepit confeſſio & pulchritudo ante oculos Dei, vt ſapiat ex ſententia, quæ ſolet dicere, Quod oculos non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſſcendit, quæ pręparauit Deus diligentibus ſe. Vocat nunc te cor cōtritum, vocat noſtrorum temporum infinitus error: clamat tibi feliciſſime martyr noſtrarum miſeriarum magnus clamor. Tu cum purpureis proceribus in cōſpectu Dei delectatus, tu cum ſuauiſonis angelorum vocibus intrà ſancta ſanctorum epulatus, nè obliuiſcaris veros captiuos, non ſentientes, in quāta tribulatione verſemur. Tu qui multa potes ad regis chortem, fac nobis legem & iuſtitiam de iniquo odio tantorum hoſtium: quia & nunc cum Chriſto regnum tenens, neceſsè eſt illud Satyricum depromas: 7. Lāceis eſt confoſſus. 1. Cor. 2. Author inuocat S. Adalbertū.

O curas hominum, ô quantum eſt in rebus inane.

Ad grandē miſeriā neceſſariū eſt magnū adiutoriū. Veniat tecū nō vnus ſanctus: ſalus hominū quorū eſt ars, ſtet tecū angelorū ſana pars. O amor, q regis oīa cælo, reſpice miſeras terras animo benigno, in qbus hoc ęuo magna graſſatur iniquitas. Fac quod feciſti, terra factus propter pietatē, fuſo ſanguine ꝓpter nimiā charitatē. Dic tu ante oēs, dic ex qbus nouus martyr enatâſti, dic bone Adalberte: De⁹ optime, miſerare noſtræ lunę varios labores, cōpeſce ęſtuātis auaritię in immēſum creſcētes errores: qui meretricis pulchritudine, amorē Dei, maximè hoc æuo, cōmutare volunt in amorē ſeculi, bonū dicētes, malum in fine ferētes. Promittunt delectare, & faciunt laborare: dicunt ſe adiuuare, & non niſi nocere nouerunt. Quibus conuenit illud poëtæ:

Fiſtula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

Luc.9. immò conuenit illud Euangelicum: Quid proficit homo, si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Quod flet in sacro eloquio, qui securus suî, de nostro periculo timidus est: quia stantes inter mille globos nunquàm dormientis diaboli, habentes & ingenitæ naturæ centũ pericula, nutrimus adhuc auaritiæ sæuam pestem, vt res extra nos, perdat intùs nos. Eheu, inquit, in præsentium rerum voluptatibus positi, quo ampliùs concupita acquirimus, eo ampliùs os patens auaritiæ in immensum aperimus. Nescio, miseri quid simile patiamur: post expletionem voluptatum ampliùs esurimus, & adeptis carnalium rerum oblectamentis, nunquàm dicimus, Sufficit. Hoc est commune malum omnium, maximè hæc est miseria mea, & si qui sunt, meî similium: qui non nisì spiritualia debuimus, propè sola carnalia cogitamus. Si quid potes, immò quia potes, nostris medere vulneribus. Sed ad rem.

S Adalbertus crudeliter necatur. Primùm dux & magister nefariæ cohortis, furore igneus, perforat penetralia cordis. Pòst saliente malitia & currente manu, cæteri scelus peragunt. Vt autem ostenderet clemens diuinitas, quàm soluta essent seruo suo carcer seculi, compedes magnæ & peccatorum vincula cuncta: postquàm sánctum corpus secârunt, nemine soluente, ligatæ manus per se solutæ sunt. Ipse verò amicam mortem amplexus, quam semper sequens dilexit, in modum crucis manus extendit: cadens cadauer matrem terram occupat, anima sancta ad vitam feliciter intrat, admirans risum Dei & gaudia canentis cæli. Reliquisti sub pedibus pulchrum hoc, quod appáret: experire nunc quod intrinsecùs latet: post fletus hominum transi in lætum numerum angelorum, Apoc.20. vbì te vident læti omnes sancti, maximè martyres Christi. Adhuc vltra angelum martyr ad martyrum regem ascende cum gloria, ad omnium Saluatorem, ad ipsum, à cuius conspectu fugit cælum & terra: loquere facie ad faciem, quasi homo ad amicum suum. Effugisti quid non amaritudinis? quid non habes dulcedinis? Vbì sunt altæ contemplationes internæ refectionis: vbì est cibus & potus, laus perpetua creatoris. Ipsa die, dicunt, dum quidam presbyter Missam faceret, & sacras hostias iuxta ritum religionis offerret, reuelans spiritus ad aures dixit, vt beati martyris Adalberti suffragia laboranti mundo imploraret. Páret ille libens monitis diuinis, & *pro intrà *pium memoriam sanctorum martyrum Adalbertũ vocat, vt nostris erroribus apud diuinam misericordiam mactata hostia intercedat.

Duo eius socij vincti abducũtur. Igitur impij viri duos fratres immisericorditer ligatos secum ducunt, & sancti viri nobile caput à reliquo corpore separant, atque sub fida custodia vtranque partem asseruant. Nè putes religionis causa id eos facere, qui non nisì prophana sapiunt: à Duce finitimo Boleslao grandem pecuniam accepturos se sperant, vt res erat, quandò reuerendissimum corpus & caput, thesaurum desiderabilem vendunt. Vos quidem fecistis pro vestra insania: sed ô qualem imprudentes peperistis beatitudinem. Volenti illi vos conuertere ad Christum Saluatorem, vos nolentes conciliâstis immortalem dignitatem. Passus est preciosissimus martyr Adalbertus, qua die pius Georgius est saxo tritus. Benè autem ambo vno die, quia se petentibus vterque bonus affulget crebris miraculis, & præstò est ægris mortalibus. Eccè iterùm boni, iterumque & crebrò mihi estis appellandi. Loquimini ad cor cæli, surgat stella maris, iungat se angelus bonus, & propitius Petrus sequatur & omnis sanctus. Propter Deum loquimini bonum de viuis miseris, bonum in conspectu principis: Præstante Domino Deo propter dilectum filium in spiritu sancto, cuius est gloria, hominum salus, regnum & imperium, sana pars angelorum: cum quo fuêre & sunt & veniunt aurea regna immortalium seculorum, Amen.

MAR-

MARTYRIVM S. ALEXANDRI LVGDVNENSIS MARTYRIS, CVI PRAETER ALIA, FIDEM CONCILIANT ETIAM ANTIQUISSIMA MARTYROLOGIA. *Habetur in MS. codicibus egregijs. Fuit verò is Alexander socius S. Epipodij, de quo suprà dictum est.*

Aprilis 24.

EPipodium & Alexandrum primùm coniunxit infantia, deindè in timore diuino instituit adolescentia, firmauit iuuentus, donèc animis meritisque coniuncti, ad martyrium peruenerunt, quod tribuente Dei munere pariter susceperunt. Sed Dominus noster Iesus Christus ità militum suorum victores & dispensatores coronauit, vt qui ei iungebantur cōfessione temporali, diuiderentur occasu. Meritò verò nobis præstitum iudicamus, vt duplici in illis solennitate fruamur. Nā dum & alternis diebus festa illorum veniunt, & illos inseparabili veneramur affectu: nō verò singulis diebus, sed geminatis obsequijs vtrunque bìs colimus. Et sicut nudiustertiana solennitas cælo insertum sanctum Epipodium celebrauit: ità hodierna festiuitate Alexandrum sanctum perueniſſe ad regna cælestia gaudemus. Idcircò autem nūc reuertemur ad historiam paſſionis.

Interempto ergò Epipodio martyre, persecutor recenti adhuc cruore adspersus, beati Alexandri sanguinem sitiebat. Quem receptum ex carcere, vbì putauit exanimem, die interposito, furori suo pręcepit offerri, vt eius supplicijs non solùm rabiem suam, verumetiam insaniam sæuientis populi temperaret. Quem tamen etiam hac percontatione tentauit: Adhuc in potestate tua est, vt euadas prædecessorum exempla, videasque quæ teneas. Ità enim persecuti Christicolas sumus, vt pœniteat te solum arbitrum resediſſe. Nam præter alias cæsorum cateruas, etiam stultitiæ tuæ collega succubuit. Vndè tibi consulens, immortales deos thuris accensione venerare. Beatus Alexander dixit: Gratias ago Domino, quòd dum gloriosos martyrum reuoluis triumphos, & illa tuliſſe tormenta commemoras, ad deuotionis me quoquè confirmas exempla. Putásne ergò extinctas animas, quas fudistis, vel quòd illi quidem cælum non poſſideant? Sed viceuersa persecutores potiùs in illo agone periêrunt. Fallit enim te opinio tua: extingui nomen non potest Christianum, quod ità Deo firmante firmatum est, vt & vita hominum custodiatur, & mortibus propagetur. Deus noster cælos, quos fecit, poſſidet: terram tenet, inferna moderatur: & animas, quas interemptas deludis, regnum cæleste suscepit: vos verò cum dijs vestris inferna retinebunt. Et quia fratrem meum chariſſimum in summo gaudio collocatum scio, securior viam deuotionis ingredior. Ego nanque Christianus sum, & fui semper, & futurus sum in gloriam Dei. Tu verò exerce corpus, quod pro imbecillitate terrena fustibus mundi videtur addictum: cæterùm animas nostras custodiat & recipiat ille, qui contulit. Ad hæc præses mixto furore desæuiens, sanctum Alexandrum diuaricatum ternis cædentibus præcepit verberari: qui nulla humili responsione inter tormenta deiectus, Dei semper præsidium flagitauit.

Sistitur coram Iudice S. Alexander.

Eius constantia.

Immaniſſimè verberatur.

Cumque longiſſimo spatio cædentium succeſſus neceſſitudine frangerentur, preses interrogat, vtrùm etiamnùm in hac confeſſione duraret. Cuius percontationi inconcuſſa authoritate respondit, deos gentilium dæmonia eſſe, non numina: Deum verò omnipotentem, inuisibilem, sempiternum, sui propositi eſſe custodem. Tunc ergò iudex dixit: Christiani ad isthanc insaniam proruperunt, vt prolixitate pœnarum gloriam sibi existiment comparari, & persecutores suos viciſſe se iudicent, quos oportet celeri fine cōsumi. Quia ergò eos in ptinacia sua & audiri nefas est & videri, idcircò Alexander fixus cruci, animam, sicut meretur, effundat. Post quam sententiam ministri sæuique carnifices acceperunt beatum Alexandrum, salutarique signo cum, extensis in diuersa brachijs ac manibus, nexuerunt. nec tamen diù beati martyris tormenta porrecta sunt. Ità enim laniatus crudelitate fuerat verberantium, vt crate soluta costarum, secreta animæ panderentur. Nam dum totus in Christo est,

In cruce suspenditur, & reddit spiritum.

cum, quem cõfessus est, supremis vocibus vocans, beatum spiritum exanimatus emisit. Hos itaque semper concordes & socios, quia mors diuiserat, sepultura cõiunxit, dum à Christianis educta occultè extra vrbem corpora, absconsâ conduntur. Erat enim in colle superposito ciuitati concretus densatis vepribus locus, ibique in modum speluncæ conclusa frutetis ac sentibus vallis latebat, & vt fit, humor si per naturale ministerium infunditur, ibì inculta fœcunditas. Quo in recessu venerabilia corpora religiosa prouisione demersa sunt: quia gentilium furor extremam denegans sepulturam, etiam in corpora exanimata sæuiebat. Posteà verò venerabilem locum religiosorum cultus seruauit, & prodidit reuerẽtia deducta per posteros, & veraciter ipsi primùm sanctorum potentiam prodiderunt.

Nam cùm tempore consequenti populus Lugdunensis pasśim morbo sæuiente corrueret, adolescens quidam natu nobilis, vi febrium valdè succensus, per visionem commonitus est, vt remedium à muliere, quæ calceamentum martyris habebat, expeteret. Illa verò se medicinæ nihil nôsse respondit: sed Domino miserante, martyris per exuuias hospitali ope allata, se plurimos curâsse non negabat: statimq; ei Lucia benedictionem, hospitalis calicem salutis porrexit. Qui dum poculum & remedium sitis accepit, protinùs ità extincto ardore conualuit, vt non ope humana, sed mirabili diuinitatis auxilio, vitæ ac sanitati redditus diceretur. Quæ virtus fidei atque sanctorum per vniuersam dispergitur ciuitatem, & innumera multitudo, dum sanitatem corporum recepit, fidei incrementa suscepit, factaque est membrorum atque animorum præsens & æterna medicina. Sed & posteà in locis illis mirabilia ista monstrantur, eiectio dæmonum, debilitatum curatio, restauratio sanitatum: quę ità penè quotidiana & ijs maiora proueniunt, vt credulitas, etiamsi sit spontanea, existentibus miraculis extinguatur. Itaque fidem dictis atque factis conuenit applicari: quia amicorum Dei potentia, virtus & dignitas, vt fideles & credulos diligit, ità deserit dubitantes. Idcircò non ambigamus vera esse, quæ & audita & visa semper diximus & manifestamus: regnãte Domino nostro Iesu Christo, cui est gloria in secula seculorum, Amen.

Nota de miraculis per sancti martyris reliquias.

Extinguat, .p. superet vel, vincat.

DE MELLITO ABBATE ET PRIMO APVD ANGLOS LONDONIENSI EPISCOPO, EX HISTORIA *Ecclesiast. Gentis Anglorum venerabilis Bedæ presbyteri.*

24. Aprilis. Eccle. hist. lib. 1. ca. 29.

PApa Gregorius (eius nominis primus) Augustino Episcopo (quia suggesserat ei, multam quidem sibi esse messem, sed operarios paucos) misit cum legatarijs suis plures cooperatores ac verbi ministros: in quibus primi & præcipui erant Mellitus, Iustus, Paulinus, Ruffinianus: & per eos generaliter vniuersa, quæ ad cultum erant ac ministerium Ecclesiæ necessaria, vasa videlicet sacra & vestimenta altarium, ornamenta quoquè Ecclesiarum, & sacerdotalia vel clericalia indumenta: sanctorum etiam Apostolorum ac martyrum reliquias, necnon & codices plurimos. Misit etiam literas, in quibus significat, se ei pallium direxisse.

Lib. 2. ca. 3. Mellitus fit episcopus.

Anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo quarto, Augustinus Britanniarum archiepiscopus ordinauit duos episcopos, Mellitum videlicet & Iustum: Mellitum quidem, ad prædicandum prouinciæ orientalium Saxonum, qui Thamesi fluuio dirimuntur à Cantio, & ipsi orientali mari contigui, quorum metropolis Londonia ciuitas est, super ripam præfati fluminis posita, & ipsa multorum emporium populorum, terra marique venientium: in qua videlicet gente tunc temporis Saberethus, nepos Edelberthi ex sorore Ricula, regnauit, quanuìs sub potestate positus eiusdem Edelberthi, qui omnibus, vt suprà dictum est, vsque ad terminum Humbri fluminis Anglorum gentibus imperabat. Vbì verò & hæc prouincia verbum veritatis, prædicante Mellito, accepit, fecit rex Edelberthus in ciuitate Londonia ecclesiã S. Pauli Apostoli, in qua locum sedis episcopalis & ipse & successores eius haberẽt. Iustum

verò in ipſo Cantio Auguſtinus ordinauit epiſcopum in ciuitate Dorouerni, quam gens Anglorum à primario quodam illius, qui dicebatur Rotſchester, cognominat. Diſtat autem à Dorouerni millibus paſſuum fermè vigintiquatuor ad Occidentem, in qua rex Edelberthus eccleſiam beati Andreæ apoſtoli fecit: qui etiam epiſcopis vtriuſque huius eccleſiæ dona multa, ſicut & Dorouernienſis, obtulit: ſed & territoria ac poſſeſſiones in vſum eorum, qui erant cum epiſcopis, adiecit.

Deindè cum iam obijſſet Auguſtinus, Mellitus Lōdonię epiſcopus venit Romam, de neceſſarijs eccleſiæ Anglorum cauſis cum Apoſtolico Papa Bonifacio tractaturus. Et cùm idem Papa reuerendiſſimus cogeret Synodum epiſcoporum Italiæ, de vita monachorum & quiete ordinaturus, & ipſe Mellitus inter eos aſſedit anno octauo imperij * Phocatis Principis, indictione 13. tertia die Calendarum Maiarum: vt quæquæ regulariter erant decreta, ſua quoquè authoritate ſubſcribens confirmaret, ac in Britanniam rediens, ſecum Anglorum eccleſiæ mandata atque obſeruanda deferret vnà cum epiſtolis, quas idem Pontifex Deo dilecto archiepiſcopo Laurentio & clero vniuerſo, ſimiliter & Edelbertho regi atque genti Anglorum direxit. Lib. 2. Cap. 4. Synodus Romana.

At verò poſt mortem Edelberthi, cùm filius eius Eadbaldus regni gubernacula ſuſcepiſſet, magno tenellis adhuc ibì Eccleſiæ crementis detrimento fuit. Siquidē non ſolùm Chriſti fidem recipere noluerat, ſed & fornicatione pollutus eſt tali, qualem nec inter gentes auditam Apoſtolus teſtať, ità vt vxorē patris haberet. Quo vtroque ſcelere occaſionem dedit ad priorem vomitum reuertendi ijs, q̄ ſub imperio ſui parentis, vel fauore vel timore regio, fidei & caſtimoniæ iura ſuſceperant. Nec ſupernæ flagella districtionis ꝑfido regi caſtigando vel corrigendo defuêre. Nam crebra mentis veſania, & ſpiritûs immundi inuaſione premebatur. Auxit autem procellam huiuſmodi perturbationis etiam mors Saberethi regis orientalium Saxonum: qui vbì regna perennia petens, tres filios ſuos, qui pagani perdurauerant, regni temporalis hæredes reliquit, cœperunt illi mox idololatriæ, quam, viuente eo, aliquantulùm intermiſiſſe videbantur, palàm ſeruire, ſubiectiſque populis idola colendi liberam dare licentiam. Cumque viderent pontificem (Mellitum) celebratis in Eccleſia Miſſarum ſolennijs, Euchariſtiam populo dare, dicebāt, vt vulgò fertur, ad eum, barbara inflati ſtultitia: Quarè non & nobis porrigis panem nitidum, quem & patri noſtro Saba (ſic nanque eum appellare conſueuerant) dabas, & populo adhuc dare in eccleſia non deſiſtis? Quibus ille reſpondebat: Si vultis ablui fonte illo ſalutari, quo pater veſter ablutus eſt, poteſtis etiam panis ſancti, cui ille participabat, eſſe participes: ſin autem lauacrum vitæ contemnitis, nullatenùs valetis panem vitæ percipere. At illi: Nolumus, inquiunt, fontem illum intrare: quia nec illo opùs nos habere nouimus: ſed tamen pane illo refici volumus. Cumque diligenter ac ſæpè ab illo eſſent admoniti, nequaquàm fieri poſſe, vt abſque purgatione ſacroſancta quis oblationi ſacroſanctæ communicet, ad vltimum furore commoti, aiebant: Si non vis aſſentire nobis in tam facili cauſa, quam petimus, non poteris iam in noſtra prouincia demorari. Et expulerunt eum, ac de ſuo regno cum ſuis abire iuſſerunt. Qui expulſus indè, venit Cantium, tractaturus cum Laurentio & Iuſto coëpiſcopis, quid in his agēdum: decretumque eſt communi conſilio, quia ſatiùs eſſet, vt omnes in patriam redeūtes, libera ibì mente Domino deſeruirent, quàm inter rebelles fidei barbaros ſine fructu reſiderent. Diſceſsêre itaque primò Mellitus ac Iuſtus, atq; ad partes Galliæ ſeceſsêre, ibì rerum finem expectare diſponentes. Sed non multo pòſt tempore reges, qui præconem à ſe veritatis expulerant, dæmoniacis cultibus impunè ſeruiebant. Nam egreſſi contra gentem Geniſſorum in prælium, omnes pariter cum ſua militia corruerūt: nec ſic, licèt authoribus perditis, excitatum ad ſcelera vulgus potuit corrigi, atque ad ſimplicitatem fidei & charitatis, quæ eſt in Chriſto, reuocari. Lib. 2. Cap. 5. Eadbaldus rex officit Chriſtianiſmo. 1. Cor. 5. Mellitus expellitur à ſede ſua. It cū Iuſto in Gallias.

Poſteà autem Eadbaldus rex, anathematizato omni idololatriæ cultu, abdicato connubio non legitimo, ſuſcepit fidem Chriſti, & baptizatus, eccleſiæ rebus quantū valuit, in omnibus conſulere ac fauere curauit. Miſit etiam in Galliam, & reuocauit Mellitum & Iuſtum, eoſque ad ſuas eccleſias liberè inſtituendas redire pręcepit. Qui poſt annum, ex quo abiêrant, reuerſi ſunt: & Iuſtus quidem ad ciuitatem Roffi, cui præfuerat, redijt: Mellitum verò Londonienſes epiſcopum recipere noluerunt, idololatris pontificibus magìs ſeruire gaudentes. Non enim tanta erat ei, quanta patri Lib. 2. Cap. 6. Redit in Angliam.

ipsius, regni potestas, vt etiam nolentibus ac contradicentibus paganis, antistitem suæ posset ecclesiæ reddere. Veruntamen ipse cum sua gente, ex quo ad Dominum conuersus est, diuinis se studuit mancipare præceptis. Deniquè & in monasterio beatissimi Apostolorum principis, ecclesiam sanctæ Dei genitricis fecit, quam consecrauit archiepiscopus Mellitus.

Lib.2.ca.7. Hoc enim regnante rege, beatus archiepiscopus Laurentius regnum cæleste conscendit, atq; in ecclesia & monasterio sancti apostoli Petri iuxta prædecessorem suũ Augustinum sepultus est die quarto Nonarum Februariarũ. Post quem Mellitus, qui erat Londoniæ episcopus, sedem Dorouernẽsis ecclesiæ tertius ab Augustino suscepit. Iustus autem adhuc superstes, Roffensem regebat ecclesiam: qui cùm magna ecclesiam Anglorum cura ac labore gubernarent, susceperunt scripta exhortatoria à Pontifice Romanæ & Apostolicæ sedis Bonifacio, qui post Deusdedit ecclesiæ p̃fuit anno incarnationis Dominicæ 618. Erat autem Mellitus quidem corporis infirmitate, id est, podagra grauatus: sed mentis gressibus sanus, alacriter terrena queque trãsiliens, atque ad cælestia regna semper amanda, petenda & quærenda peruolans. Erat carnis origine nobilis, sed culmine mentis nobilior. Deniquè, vt vnum virtutis eius, vndè cætera intelligi possint, testimonium referam: tempore quodam ciuitas Dorouernensis, per culpam incuriæ igne correpta, crebrescentibus cœpit flammis consumi. Quibus cùm nullo aquarum iniectu posset aliquis obsistere, iamq; ciuitatis esset pars vastata non minima, atq; ad episcopum furens se flamma dilataret, cõfidens episcopus in diuinum, vbì humanum deerat, auxilium, iussit se obuiàm sæuientibus & huc illucq; volantibus ignium globis efferri. Erat autem eo loci, vbì flammarum impetus maximè incumbebat, martyrium beatorum quatuor Coronatorum. Ibì ergò, perlatus obsequentum manibus episcopus, cœpit orãdo periculum infirmus abigere, quod firma fortium manus multùm laborando nequiuerat. Nec mora, ventus, q̃ à meridie flans, vrbi incendia sparserat, contra meridiem reflexus, primò vim furoris sui à læsione locorum, quæ contrà erant, abstraxit, ac mox funditùs quiescendo, flammis pariter sopitis atque extinctis, cõpescuit. Et quia vir Dei igne diuinæ charitatis fortiter ardebat, qui tempestates potestatum aërearum à sua suorumq; læsione crebris orationibus vel exhortationibus repellere consueuerat, meritò vẽtis flammisq; mundialibus p̃ualere, & nè sibi suisq; nocerent, obtinere poterat. Et hic ergò, postq̃ annis quinque rexit ecclesiam, Eadbaldo regnante migrauit ad cælos, sepultusq; est cũ patribus suis in sæpedicto monasterio & ecclesia beatissimi principis apostolorũ, anno ab incarnatione Dñi sexcẽtesimo vicesimoquarto, die octauo Calend. Maiarũ.

Creatur Dorouernensis archiepiscopus.

Precibus ignem extinguit.

VITA B. ROBERTI, PRIMI ABBATIS CASAE DEI, AVTHORE QVIDEM MIHI NONDVM COMPERTO,

sed fide digno, vt ex ipsa potest historia animaduerti. Habetur autem in quodam insigni MS. codice.

24. Aprilis. ROBERTUS genere Aruërnus, natus est de parẽtibus Christianis, matre Raingarde, patre Giraldo. Hunc à prima infantia Dei seruum futurum, signis quibusdam ostensum est. Mater enim eius ipso grauida, cùm imminente partûs tempore ad quoddam castrum tenderet, nõ sine Dei nutu, vrgente necessitate, in solitudine partum effudit, vtiquè futurum solitudinis amatorem. Delatus est indè cum matre ad castrum, &, sicut fieri solet, cuidam mulieri traditur ad lactandum. Quem cùm illa mammæ admouisset, gustare noluit, nõ tam lactis detestatus odorem, quàm peccati lactãtis horrorem. Patuit continuò, cùm & matris vbera libens suxit, & priorem illam, tentandi causa adhibitus, rursùm despexit. Mulier enim illa meretrix erat, & ob hoc infans, cùm lac respueret, damnauit peccatum. Deindè puer factus, traditus est disciplinæ studijs apud vicum Briuatum in ecclesia beati martyris Iuliani, vbì & clericus factus

Abhorret infans à lacte impudicæ nutricis.

factus est, & deputatus inter canonicos. Et procedente tempore vsque ad presbyteratum peruénit. Pueritię tempora sic peregit, vt ab ijs malis, quibus illa ętas vel proprio vitio, vel alieno plerunquè inuoluitur, illæsus euaderet: & temporalia cuncta despiciens, spem totam in Deo locauerat, eumque, licèt paruus, non paruo diligebat affectu. Nam in ecclesijs totis sæpè noctibus cum lachrymis excubabat. Sic omnibus placere studuit, vt Dei offensam non incurreret. Pauperes & afflictos misericordiæ prosequebatur visceribus: quibus quidem poterat opem, omnibus verò exhibens compassionem. Vlceribus plena corpora languidorum, abhorrentibus cæteris, ipse manibus contrectauit, manibus lauit. Vndè creditum est, manuum eius pio attactu sæpè fugatam inualetudinem. Eius pietas in pueritia.

Talem pueritiam secuta est adolescẽtia melior, addebatque virtutibus virtutem, manifestiorque in dies diuina gratia fulgebat in illo. Ieiunabat propensiùs & orabat, & quantum poterat, larga manu pauperibus distribuebat. Nam & domum eleemosynarum construxit in vico. Intereà sacerdotio strenuè fungebatur, offerẽs Deo frequenter hostias pro salute populi Christiani. Inuitabat peccatores ad pœnitentiam, omniumque prouidebat saluti: & verbo & vita non paucos lucrabatur: & cùm om̃es vitæ merito anteiret, omnibus tamen credi se inferiorem volebat. Prætereà cõtemplationis amore flagrans, destinauit mutare locum, & relictis omnibus, Christum sequi. Adhibito igitur vno itineris socio, iter arripuit ad Cluniacum, religionis ac disciplinæ loci fama commotus. Cumque clàm se fugere putaret, fama proditus est, & omnes properè, velut pro salute publica soliciti, profugum prosequuntur, tenent, reducunt. Erubuit vir sanctus, & propositum suum non magìs impeditum quàm manifestatum dolens, ex mentis ægritudine morbum incurrit. Vndè cùm cœpisset conualescere, intelligens se à proposito Dei voluntate impeditum, tentauit si vel inter suos adimplere posset optatum. Sed cùm domesticorum nemo salutaribus monitis præberet assensum, rationabiliter vrgens propositum, profectus est Romam, vt apostolorum à Deo sibi, quod desiderabat, consilium impetraret. Reuersus autem Roma, postulata, in fide nihil hęsitans, expectabat. Intereà miles quidam Deo inspirante cõpunctus, ad virũ Dei, consilium petiturus, accessit, qualiter peccatorum suorũ magnitudinem, quorum conscientia torquebatur, digna posset satisfactione delere, ducens nihil esse tam arduum, quod propter Dei recuperandam gratiam non subiret. Accepit à sancto, vt relictis omnibus, ad Christi militiam se transferret. Cui cùm ille respondisset, id quidem se facturum, si fieri posset cum ipso, libentissimè: intellexit vir Deo plenus, hunc sibi socium ac voluntatis suæ ministrum diuinitùs destinatum. Gauisus ergò non parùm, totum desiderij sui secretum aperit, socium se pollicetur. Miles itaque fide iam plenus & constantia, vt cœptum suum Dei clementia prosperaret, ad memoriam beatæ Virginis Anitiũ ire decreuit, sciens nihil efficacius sibi ad impetrandum, quàm si matris apud filium patrocinio vteretur. Quò dum properatur, eccè in via Dei nutu paratum inuenit, quod petebat, ecclesiam scilicet veterem, vasta cinctam solitudine, votis suis in omnibus respondentem. Reuersus nũciat viro Dei, qd inuenisset: qui gratulatus valdè, gratias reddit Deo ingentes. Sed vt numerus Trinitatis secundùm desiderium viri Dei adimpleretur, ad seruiendum Deo vni trinoque, accessit & tertius æquè miles, offerens se non solùm socium, sed veriùs ministrum. Gaudet vir Dei de prouentu spirituali, & fructum seminum, quæ iecerat, precibus Deo commendans, diuinæ militiæ tyrones alloquitur, dicens: Cõgratulor, ò filij, vestræ promptæ deuotioni, & propriæ infirmitatis conscius, in via Dei, quam ipse arctam & arduam asserit, socios vos habere desidero. Sed timẽdum nobis valdè intelligo, nè temerè hanc viam arripiamus. Non enim incipere bonum, sed consummare, laudabile est: cadere autem à proposito, damnabile. Proponite ergò, mũdo valedicentes, mundi incommoda sustinere, & quicqd homines fugiunt, vos sequimini. Cumq; talia multa vir Dei admoneret, illi se adhæsuros ac deuotè famulaturos in omnibus promittunt. Ad hæc vir Dei: Potens est, inquit, Deus stabilire ac protegere sibi famulantes, qui etiam sibi non seruiẽtes ea causa protegere solet, vt sibi seruiant. Quapropter si adhęrere Deo firmiter decreuistis, habetis me comitem vel ministrũ. Et ad hæc, nisì molestum est, adeuntes ecclesiam, interuentu martyris Iuliani Deum, vt nobis meliora prouideat, implorate.

Monachus vult fieri, sed non sinitur.

It Romam.

Miles se ei socium adiungit.

Item alter.

Matt. 7.

Petit vir sãctus eremũ cum duob' discipulis.

Quo completo, omnibusque ad votum paratis, die constituta eremũ petit cum duobus discipulis, quorum prior Stephanus, sequens Dalmatius vocabatur. Veniunt ad locum optatum, bonis omnibus indigẽtem, quia eis bonum erat bonis omnibus indigere. Nam quanto plùs indigerent temporalibus, tanto plura se credebant reperturos æterna. Auxit loci difficultatem etiam vicinorum improbitas: qui morum immanitate feris similes, seruos Dei, quos sustentare deberent, cõuicijs vrgebant ac minis. Quantas ibì molestias senserint ac perpessi sint, tacẽdo meliùs putamus exprimi, quàm dicendo. Verùm in ijs aduersis omnibus duorum mentes corroborabat tertius, velut in acie tyrones veteranus, docens eos, vt magìs eligerent affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, cùm hãc partem sequatur æterna damnatio, illam sempiterna felicitas. Quapropter respicerẽt in remuneratorem, adspicerent in authorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta. His & alijs multis sermonibus discipulos tam constantes reddidit & perfectos, vt non solùm quascunq; molestias gaudentes sufferrent, sed etiam pro persequentibus exorarent. Facta ergò iuxta ecclesiam cellula, credo de ramis & frondibus, partiuntur inter se domesticam curã, vt illi operarentur manibus ad victum, ipse verò lectioni & orationi incumberet. In oratorio, quod vtcunquè refecerãt, certis horis & nocte communes preces fundebant, cibum parcum & aridum cum gratiarum actione vnà sumebant: cuius pars maxima peregrinis & pauperibus seruabatur, nec cogitabãt de crastino. Quadam die profectis ad laborem fratribus, cùm solus in ecclesia substitisset, audit vocem petentis eleemosynã. Surgit festinus, ingreditur cellulam, dat totum quod reperit. Totum illud, pars erat panis, quæ superfuerat hesternæ cœnæ, suffectura tamen iterùm tribus ad mensam. Reuersis ab opere cibus defuit: quod cùm molestè tulisset Dalmatius, citò vir Dei querelam compescuit verbis Christi: Nolite, inquit, soliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus? Scit enim pater vester, quia his indigetis. Quam sentẽtiam sequens euestigiò confirmat euentus. Abbas enim Arbertus, qui eis hunc locũ concesserat habendum, non ignorans affligi sterilitate solitudinis sanctorum voluntariam paupertatem, tres eis pro benedictione misit clitellarios equos, panibus oneratos ac vino. Duos verò ex ijs ille, qui missus fuit, præsentauit beato viro, tertiũ aũt in via more quodam insolito nunciauit defecisse. Ad hæc vir sanctus gratias egit, & vultu hilari conuersus ad fratres: Discat, inquit, dilectus frater noster Dalmatius in fide Christi nihil deincèps dubitare, quandò & nobis fidutia nostra præsenti mercede respõdit, & se videt pro murmure parua quidem, sed manifesta ad correptionem, pœna mulctatum. Nam partem suam illam nouerit, quæ in via remansit. Non est ablata tamen, sed dilata, vt fidem sibi non dubitet, quæ deferat, restaurandam.

Heb. 12.

Eius & sociorũ exercitia.

Matth. 6.

Dalmatij pusillanimitatem castigat.

His & id genus alijs frequenter vtens sermonibus, nõ solùm socios instruebat, sed & incolarum mitigabat feritatem, paulatimque brutis moribus exuens, tanquàm de feris homines faciebat, maiori certè miraculo, quàm si, vt apud fabulas inuenitur, humana corpora transmutaret in feras. Ità factum est, vt nonnulli cingulum militię deponentes, & sancto eius contubernio adhærentes, Christi se seruitio in perpetuum ibidèm manciparent. Sed & quidam ex ordine clericali apud illum vitam solitariam delegerunt. Crescente itaque numero discipulorum, creuit & religionis obseruãtia. Nam præter illa, quæ omnibus erant instituta communiter, aliquid singuli addebant de proprio: quos tamen in omnibus præcedebat magnæ deuotionis signifer, vir Dei. Cuius sanctæ conuersationis opinio, in Dei laudem longè lateque finitimos excitabat. Accessit ad vitæ meritum tanta miraculorum potẽtia, vt iam illis in locis nullus ambigeret, virum sanctum meruisse à Deo gratiam curationum. Quã sic ille pro humilitatis custodia fideliter petentibus ministrabat, vt diuina beneficia non sibi, sed sanctorum Agricolæ & Vitalis, in quorum seruiebat ecclesia, meritis imputaret. Sed eius merita dæmones non tacebant, cùm ab obsessis corporibus pellerentur.

Multi se illi adiũgũt.

Miraculorũ gratiam nõ sibi, sed alijs adscribit.

Mulierem dæmoniacam, rustici cuiusdam vxorem, amicorũ fides ad eum curandã adduxerat: qua in ecclesiã, vbì sanctus orabat, vix introducta, renitẽte qui eam possidebat inimico, ore trisono cœpit in eum minas & conuicia iaculari: Roberte, inquiens, Roberte de Casa Dei, quid à nostris sedibus nos tentas extrudere? Nos te potiùs cum tuis breuì perturbabimus, intolerabiles, quas hìc patieris, molestias incendio cumu-

cumulantes. Nec tibi proderunt collegæ tui, Agricola Bononiensis, Symphorianus Heduensis, Marcellus Diensis, Priuatus Mimatensis, Iulianus Briuatensis, quos tibi paras ad nos impugnandos adiungere. Videbat diabolus hęc futura, videlicèt locum ibì fundandum, qui Casa Dei nouo nomine vocaretur, sanctorũ reliquias, quorum nomina recensebat, illuc inferendas: & cùm futura bona vaticinaretur inuitus, saltẽ nõ profutura, quod vellet, mentiebatur. Hoc solum de futuris libens prędixit, ꝙ locus esset conflagraturus incendio. Intereà mulier saltu & discursibus per ecclesiam debacchata, repentino impetu conuertitur ad altare, tanquàm manum sacris spolijs iniectura. Cuius vir sanctus miseratus insaniam, dilata interìm oratione, obuius procedit, & virgula, quam tenebat, percussam leuiter, seueriùs increpauit. Deindè conuersus ad dæmonem: In nomine, inquit, Domini tibi præcipio, exi & da gloriam DEO, neque vltrà reuertaris expulsus. Cóncidit mulier ad hanc vocem, & inimico recedente, protinùs obdormiuit. Post modicum experrecta, mente iam sana, sed corpore adhuc fatigato, panem sibi flagitauit afferri. Quem à viro DEI benedictum, auidè sumpsit, & sic facta incolumis, repedauit ad sua: multo quoquè posteà vixit tempore. *Dæmoniaca curatur.*

Item rusticus quidam nomine Constantius, prope sanctum Victorem habitans, cùm tantùm plenus esset dæmonio, vt nulli parcens, seipsum dentibus infestaret, solam viri DEI præsentiam profitens formidabat. Quem sui toto corpore irretitum vinculis, & tanquàm mortuum in feretro portantes, eidem sancto pauidum nimìs & reluctantem præsentant. Ille super eum facta oratione, adiurato per nomen Dei inimico, vt discederet imperauit. Ad primam iubentis vocem territus aduersarius, & vas captiuum compulsus dimittere, quod solùm potuit, lassum reddidit & vexatum. Homo post paululùm recreatus, sumptis, quas sanctus ei obtulit, eulogijs, sanus & gaudens ad propria remeauit. *Itẽ dæmoniacus.* Horum fama diuulgante, multi vulgo mixti nobiles, ad eum confluebant vndiquè: quos gratanter suscipiens, verbo DEI recreatos, cum gaudio ad sua remisit. Sed cùm plerique CHRISTO seruire non nisì sub ipsius ducatu proponerent, quos loci vastitas minimè recipere valeret, ortum est nouum ex necessitate consilium, vt scilicet ibì construeretur monasterium, in quo sub regulari disciplina, quos Deus colligeret, vnanimiter habitarent. Ad quod construendum pandebat viam fidelium non paucorum deuotio, qui certatìm in hos vsus prædia & pecunias vltronei offerebant. *En vt olìm feruebant pij ad construẽda monasteria.* Videns DEI famulus tanti boni præparatam diuinitùs occasionem, sciensque veraciter ad suæ periculum animæ pertinere, si tam multorum saluti, propriæ quietis respectu, deesset, habita super hoc cum fratribus suis deliberatione, assensu etiam & consilio Aruërnensis episcopi bonæ memoriæ Reuconis, cœpit monasterium ædificare cum summa omnium gratulatione iuxta loculum, in quo priùs habitauerat: & prosperè consummauit. Eo tempore Francis imperabat Henricus, sedem Apostolicam Leo nonus tenebat. Papam igitur supradictus episcopus adijt, vir sanctus regem Francorum, vtrique super noui loci stabilitate authoritatis robur & congrua priuilegia petituri: Vtrique succedit ad votum, rege non solùm petita annuente, sed & domum DEI & virum sanctum regijs honorante muneribus: Papa verò decretis Apostolicis roborante consilium: insupèr etiam hominem DEI, cuius famam sanctitatis audierat, licèt inuitum, fratribus præficiendum mandante. Factum est ità, & dedicato monasterio, vir beatus monachicum habitum regimenque suscepit tam fratrum precibus, quàm Præsulis authoritate. Quanta autem in eo post regiminis curam circa subditos industriæ vigilantia, erga Deum simplicitas mentis illuxerit, illud signorum frequens ostensio, illud spiritalia laboris eius incrementa testantur. Nam præter secularium non modicam multitudinem, quorum animas verbo prædicationis atque exemplo, orationum etiam suffragijs est lucratus, ex quibus ad trecentos fermè monachos acquisiuit: præter ecclesias circiter quinquaginta post diuturnam desolationem ad DEI seruitium reparatas, illud constat esse pręcipuum, quòd vnicæ simplicitatis ac charitatis suæ formam, in discipulos & eidem loco, cuius fundator extitit, dotis instàr egregiæ, reliquisse cernitur hæreditariam sanctitatem.

De miraculis pauca perstringimus, cùm tota ipsius vita in terris miraculum fuerit. Si qui tamen exterioribus signis faciliùs capiuntur, hæc pauca de multis attendant. Eius quedā miracula. Militem de monte Guasconis, cui nomen Bernardus erat, annis tribus continuis renum iniuria, quam phrenesim medici nominant, laborantem, cum aquæ sanctæ adspersione super eum deuotus orans, non solùm corporis incommodo liberauit, verumetiam posteà monachum factum, Christi militiæ deputauit. Item alium per vitiati sanguinis corruptelam aqua intercute laborātem, & naturalis caloris fomite iam demerso, superflui humoris abundantia protinùs obruendum, sacræ manûs impositione restituit. Puerum quoquè dæmoniacum, gresŝûs ac linguæ priuatum officijs, rustici cuiusdam filium, sub loco, qui Calidus mons dicitur, habitantis, eadem potentia per manûs impositionem cum orationis virtute curauit, triplicique miraculo in eadem persona, muto vocem, claudo gressum, captiuo reddidit libertatem. Item præsentato sibi dæmoniaco cùm panem sanctum in ecclesiæ ostio porrexisset, inimicus tantam virtutem non sustinens, non sine horribili soni strepitu & intolerabili foetore discessit, hominemque incolumem dimisit. Mulier membris omnibus dissoluta, quæ ipso Missam celebrante, sacris mysterijs assistebat, allata non suis pedibus, sed manibus aliorum, etiam vocem, qua de perpetuæ Virginis laudibus in festo ipsius Annunciationis ad populum disserebat, fideliter audiēs, restituta est sanitati. Nec latuit assistentes tantæ virtutis effectus, cùm de neruorum eius concussione fragor emissus, terrorem subitum, tanquàm de tecti ruina, præsentibus incussisset.

Cæterùm vir iste beatus, quod est miraculis dignius, habitum mentis in tanta rerum mundanarum varietate, in tāta cura & solicitudine immobilem semper custodiuit, Animi eius ꝑpetua cōstantia. vt nec ætatum, nec temporum, nec locorum, nec fortunarum diuersitate à sancto proposito potuerit dimoueri. Ità factum est, vt per breuem laboris cursum (omne enim quod transit, breue est) ad æternæ vitæ brauium feliciter perueniret. Obitûs quidem sui diem creditur præsciuisse: fratribusque ad se vocatis, post exhortationis verba, singulis osculatis valedixit: sicque conuersus ad Dominum, seque & Obdormit in Dño. illos Deo precibus commendans, plenus dierum, dormiuit in Christo: sepultusque est in Casa Dei noua, quam ipse ædificauerat, octauo Calendas Maij: Regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est cum patre & spiritu sancto honor & gloria in secula seculorum, Amen.

SANCTI MARCI APOSTOLI ET EVANGELISTAE MARTYRIVM, AVTHORE SIMEONE *Metaphraste.*

25. Aprilis.

EMPORE illo, cùm Apostoli per omnem orbem terrarum dispersi essent, diuina voluntate factum est, vt vir sanctissimus Marcus in Aegypti regionem adiret. Euangelistam hunc esse, sancti Apostolicæ Ecclesiæ Canones constituerunt, eô quòd primus ipse in tota Aegy- S. Marcus vbì prædicauerit. pti regione, Libya, Marmarica, Ammoniaca & Pentapoli, CHRISTI Euangelium, quod scripserat, & eius ad nos aduentum prædicauit. Erat enim tota illa regio hominibus referta: qui cùm essent corde incircunciso & durissimo, idolis seruiebant, pleni omni impuritate, & impurorum spirituum cultores. Per omnes enim vrbes ac prouincias, templa & lucos constituebāt. Siderum etiam euenta, & magicæ artes, omnisq; dæmonum facultas apud eos exercebatur, quam Dn̄s Iesus, cùm in eam regionem iuisset, dissoluendam atque Matth. 2. euertendam præmonstrauit.

Cùm igitur diuinus Euangelista Marcus in Cyrenen vrbem Pentapolis venisset,

ſet,& cæleſte CHRISTI regnum prædicâſſet,& apud eos miracula ingentia feciſſet (ægrotos enim curauit, leproſos mundos reddidit, ac diuinæ gratiæ verbo impuros & feroces ſpiritus eiecit) multi per eum crediderunt in Dominum Ieſum Chriſtum, & fecerunt,vt eorum ſimulacra in terram deijcerentur: qui & baptiſmate illuminati ſunt in nomine Patris & Filij & Spiritûs ſancti, Amen. Illic igitur per ſanctum Spiritum ei reuelatum fuit, vt ad Pharitem Alexandriam abiret,& bonam Dei ſementem illic ſpargeret. Itaque beatus Euangeliſta Marcus ad ſtadium, tanquàm generoſus & fortis athleta,prompto animo gradiebatur. Cumque fratres ipſos ſalutâſſet: Dominus,inquit,meus mihi dixit,vt ad vrbem Alexandriam proficiſcar. Fratres autem eouſq; illum deduxerunt,quoàd in nauigium ingreſſus eſt. Cumq; panis buccellam deguſtâſſent,benè illi precātes,cumq; deducentes,ſic dicebant: Dn̄s Ieſus Chriſtus proſperum faciat iter tuum.

Beatus verò Marcus poſtridiè Alexandriam venit. Cumque deſcendiſſet è naui, adijt locum quendam, qui vocabatur Mendion. Cùm autem eius vrbis portam ingreſſus eſſet, ſtatim ipſius calceamentum diſſolutum fuit. Quod beatus Apoſtolus intelligens: Verè, inquit,via hæc expedita & facilis eſt. Viſoq; veterum calceamentorum ſutore, calceamentum reficiendum ei tradidit. Ille verò calceamētorum ſutor ſubula ſiniſtram manum ſuam percuſſit,& continuò clamauit: Vnus Deus eſt. Id cùm beatus Marcus audiuiſſet,ſecum cogitans ac ridens dixit: Proſperum fecit Dominus iter meum. Cumque in humum deſpuiſſet, ex ipſo ſputo lutum confecit, & eius viri manum illinēs: In nomine,inquit,Ieſu Chriſti viuentis in ſecula,eſto ſanus, ac ſtatim eius viri manus ſanata eſt. Sutor autem ille cùm apoſtoli Marci potentiam, & orationis efficacitatem,habitumq; virtutis exercitationi conuenientem animaduertiſſet: Precor,inquit,te,homo Dei,vt venias hodiè & diuertas ad domū ſerui tui, vt ſimul pane veſcamur, quoniam miſericordia hodiè me proſecutus fuiſti. Beatus apoſtolus Marcus ea re valdè lætatus: Dominus,inquit, dabit tibi panem vitæ cæleſtis. Homo igitur ille valdè hilaris,coēgit apoſtolum domum ſuam diuertere.

Venit Alexandriam.

Sanat manum ſutoris.

Quam cùm beatus Marcus introiuiſſet: Benedictio,inquit,Domini hîc ſit. Precemur Deum, fratres. Ac ſimul precati ſunt, & poſt preces accubuerunt. Vt verò benignè ſe viciſsìm acceperunt, dixit homo ille: Pater, obſecro te, quis es? Et vndenàm oratio iſta tam potens in te profecta eſt? Cui ſanctus Marcus dixit: Ego ſeruus ſum Domini Ieſu Chriſti,filij Dei. Vellem, inquit ille, Deum videre. Tum ſanctus Marcus: Illum ipſum tibi oſtendam. Cœpitque ſanctus Apoſtolus exponere initium illius Euangelij: Liber generationis IESV Chriſti filij Dauid,filij Abraham: eique oſtendere, quæ Prophetæ ipſi de Chriſto prædixerunt. Vir autem ille: Iſtas, inquit, Domine,ſcripturas,quas tu dicis, nunquàm ego audiui, ſed Iliadem,& Odyſſeam, & quæcunque Aegyptiorum filij doceri ſolent. Tunc cœpit ſanctus Euangeliſta Marcus Chriſtum ipſi nunciare, atque oſtendere huius mundi ſapientiam ſtultitiam eſſe apud Deum. Credidit homo ille Deo,propter ea,quæ à Marco dicta ſunt, & propter ſigna & prodigia per eum facta: ipſeque,& tota eius domus,& magna eius regionis multitudo,ab Euāgeliſto ipſo illuminata eſt. Erat autem hominis illius nomen Anianus.

Sutor credit in Chriſtū,cū multis alijs.

Cùm verò creuiſſet numerus eorum, qui in Domino crediderunt,audiuerunt ciuitatis illius optimates, Galilæum quēdam illuc veniſſe, qui deorum ſacrificia euerteret, & ipſorum cultum impediret. Quamobrèm eum interficere ſtudebant, atque inſidias multas ei faciebant. Quas cùm ſanctus Marcus cognouiſſet, ordinauit Epiſcopum Anianum, & tres preſbyteros Malchum, Sabinum & Cerdonem, ac ſeptem diaconos,& alios vndecim,qui Eccleſiaſticum miniſterium obirent. Quo facto aufugiens,rurſus in Pentapolim venit. Ibì cùm annos duos tranſegiſſet, & fratres qui illic erant, confirmâſſet, Epiſcopoſque & clericos per regionem illam ordinâſſet, rurſùm venit Alexandriam, & eius loci fratres multo numero & gratia & ſcientia Dei auctos inuenit, qui & Eccleſiam ſibijpſis ædificauerant in ijs locis, quæ Bubulci nomen habent, maritimaque ſunt infra prę̈cipitia quædam poſita. Qua re iuſtus ille vir multùm gauiſus eſt: cumq; genua in terram poſuiſſet,diuinam gloriam celebrauit.

Anianus ordinatur epiſcopus.

Cùm

Cùm verò multum temporis transijsset,& Christiani aucti essent,idola ipsa irridebant,& Græcos,qui ea colerent,subsannabant. At Græci, posteaquàm audiuerunt sanctum Euãgelistam Marcum illuc venisse, ardore quodam atq; inuidia repleti sunt,eò quòd audirent admirabilia quędam per eum fieri. Aegrotos enim sanabat, leprosos mundabat, surdis auditum ità restituebat, vt Euangelij prædicationem ab eo percipere possent: multis deniq; cæcis visum præstabat. Quamobrèm illum insectabantur. Quem cùm non inuenirent,stridebãt dentibus suis,& in sacrificijs & idolorum suorum debacchationibus aduersùs sanctissimum virum vociferantes, dicebant: Multæ sunt huius magi & venefici violentiæ.

Factum autem fuit,vt beatus & festus dies noster, hoc est, sanctum Pascha die Dominico celebraretur,octauo Calendas Maij,hoc est,vigesimoquarto die mẽsis Aprilis,qui ab Aegyptijs Pharmutius vocatur. Illo autem tempore & Serapidis illorum dei debacchatio celebrabatur. Cùm igitur eam temporis opportunitatem nacti essent,homines quosdam subornatos miserunt,qui apostolum sanctas diuinę oblectationis preces & ministerium facientem inuenerunt. Quem cùm comprehendissent, fune in eius collum iniecto, trahebãt, ità dicentes: Trahimus bubalum hunc ad bubulci stabulum. At sanctus Marcus cùm traheretur, Saluatori Christo gratias agens: Gratias,inquit,ago tibi Domine Iesu Christe,quòd dignus habitus sum,qui pro nomine tuo hæc paterer. Eius autem carnes decidebant, & sanguine ipso lapides inquinabantur.

S. Marcus Missam celebrans,cõprehendit.

Erat eius diei vespera,cùm in carcerem eum coniecerunt,donèc inter se decernerent,quali morte ipsum de medio tollerent. Media verò nocte,ianuis clausis,& custodibus ante ianuam excubantibus, eccè terræmotus magnus factus est. Angelus autem Domini cùm descendisset de cælo, tetigit ipsum, dicens: Serue Dei Marce, summe omnium illorum sanctorum,qui sunt in Aegypti regiõe, en scriptum est nomen tuum in libro vitæ cælestis,& cõnumeratus es cum sanctis Apostolis, & memoria tua non delebitur in æternum. Eiusdem chori consors eris, cuius cælestes & supernæ potentiæ consortes sunt. Archangeli spiritum tuum in cælos suscipient,& reliquiæ tuæ in terris non peribunt. Hanc visionem cùm beatus Marcus vidisset, manus suas in cælum extendit,ac dixit: Gratias ago tibi,Domine mi Iesu Christe, quòd non dereliquisti me,sed cum sanctis tuis me connumerâsti. Precor te,Domine Iesu Christe,vt accipias in pace animam meam,neque me reprobes,aut excludas à gratia tua. Cumque hæc ille dixisset,Dominus Iesus Christus ad eum venit figura illa,quam habebat,quo tempore versabatur cum discipulis suis, & qua forma erat, anteq̃ Crucem passus,& sepultus fuisset. Qui & ei dixit: Pax tibi,Marce Euangelista meus. Beatus verò Marcus dixit: Pax tibi,Domine Iesu Christe.

Christus ei appáret.

Cùm verò dies illuxisset,venit illuc ciuitatis multitudo: quæ cùm illum eduxisset è carcere,rursùs in eius collum funem iniecerunt,eumque pertrahentes, dicebant: Trahamus bubalũ in bubulci stabulum. At beatus Marcus eo maiores gratias omnipotenti Domino Iesu Christo agebat, dicens: In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. Cumq; hoc dixisset,tradidit Deo spiritum. Impiorum verò Græcorum multitudo, cùm ignem eo in loco, qui Angelorum nomine appellatur,accendisset,illius viri iusti reliquias comburebat. Tunc Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi prouidentia factum est,vt turbo quidam erumperet,& tempestas magna fieret, & sol ipse radios suos contraheret, tonitruaq; & eorum sonitus multus audiretur, plurima quoquè pluuia cum grandine commista vsque ad vesperam duraret, ità vt ædificia multa corruerent,& homines non pauci mortui caderent. Eius igitur rei timore perculsi,reliquias sancti Marci dereliquerunt ac fugerunt. Alij verò irridentes dicebant,beatissimi illorum Serapidis prouidentia hæc in illo viro fuisse facta propter natalem ipsius diem.

Migrat à vita.

Tunc venerunt homines religiosi, & viri iusti reliquias à cinere secreuerunt, atque in eum locum tulerunt, vbì preces & psalmos suos canebat: eiusque funus curârunt,vt ciuitatis mos erat. Reliquias autem deposuerũt in loco illustri è lapidibus exciso,ipsius memoriam sobriè & piè cum precibus celebrantes, quo nihil preciosius Alexandrina ciuitas possidebat. Illas autem reliquias Orientem versùs collocârunt.

Bea-

Beatus igitur Marcus Euangelista, primus Christi martyr in Aegypti Alexandria, mense, qui apud Aegyptios Pharmutius, & apud Hebræos Nisan dicitur, septimo Calendas Maij, vt Romani numerant, hoc est, Aprilis vigesimoquinto, obijt, Imperatore Claudio Nerone Cesare: nobis autem Christianis imperante Domino nostro Iesu Christo: Cui gloria est & Imperium cum Patre & Spiritu sancto, in secula seculorum, Amen.

PROCOPII DIACONI ET CHARTOPHYLACIS LAVDATIO IN SANCTVM APOSTOLVM ET *Euangelistam Marcum. Habetur in Simeone Metaphraste.*

RVrsùs Apostolica panegyris ac celebritas effulget. Rursùs ego vnà cum ijs, qui eiusdem chori participes sunt, exulto. Rursùs eius, qui Christi discipulus fuit, memoria, instàr facis cuiusdam, lumen nobis præfert, & ego linguam ipsam ad hymnorum choreas celebrandas cōfero. Quæ quidem lingua obscura quędam pronunciat: nullius enim vibratilis orationis particeps est, neque pulchra & eleganti concinnitate verborum probatur: quanuìs neque si his rebus benè munita esset, ad beati Marci laudes explicandas satìs esse posset. Ea tamen nūc p̄claris Euāgelistæ factis exultat, & earū rerum, quas ille benè gessit, facultatē, quammaximè potest, admiratur.

Marcus Petri filius, & eius, qui claues cęlorum accepit, socius, mysteriorum nuncius, & arcanorum præco, qui Aegyptum illustrauit, & in illius regionis sacro throno primus sedit: (Neque enī hoc ad laudationis & gloriæ materiam parùm est, cùm difficilius sit, tellurem spinosiorem factam, quàm illam, quę purgata est, laboris studio excolere) hic, inquam, nos hodiè in cōuiuium accipit: hic sua egregia & præclara facta, tanquàm opsonia quędam, proponit. Simul enim cum vêre ipso suauissimo & omnium iucundissimo anni tempore huius viri sancti dies festus exorsus est, & instàr splendidissimi solis humanas animas illustrauit. Nanque vt nunc terra ipsa floribus ornata est, ità & præsens dies præclaris Euangelistæ Marci factis decoratus, omnes ad se congregauit. Fidelium hominum cateruæ tanquàm ex conuentione quadam, eodem in loco versantes, apostolum ipsum beatū prædicant. Gentium cœtus atq; conuentus mysteriorum authorem celebrant: & magnificè, vt Christi scribam, extollunt, eiusq; diuini aduentùs testem honorant. Vel dicam potiùs: Mundus ipse tanta huius viri rectè facta vt diuina suspicit, & magno cum applausu veneratur. Cuncti enim eius doctrinam adiutricem senserunt. Sed neq; oratio, neq; lingua hūc pro dignitate laudare potest. Quid enim primum, aut quid postremum laudauerit? Nam & appellationes earum rerum, quę in illo effulserunt, multiplices sunt, & certamina ipsa horribilia.

S. Marcus primus Aegypti episcopus.

Dies festus S. Marci.

Hic enim & eum contemplatus est, quem humani oculi videre non potuerunt, in nostro hoc corporeo tegumento apparentem. Hic & terram, quæ ipsum produxit, dereliquit: diuinaque voce inuitatus, propinquorum hominum amoris illecebras propulsauit, proque nihilo fecit generis honores ac splendorem. Fluxæ & caducæ mundi facultates, somnium quoddam illi visæ sunt. Itaque DEVM ipsum rerum omnium Dominum tantùm dilexit: vnamque & solam felicitatem ea esse arbitratus est, quæ DEVS promisit. Idem & in Discipulorum societatem aggregatus fuit. Nam in Septuagintaduorum ∗ Apostolorum cœtu connumeratus est, tanquàm splendidum quoddam lumen inter stellas apparens, ab illo, qui eum vocauit, delectus, cui nihil ex ijs, quæ in inferiore hac mundi scena & voluptate habentur, conferri potest. Verè Petri filius fuit Marcus: ità illi mente & animo fuit similis. Natura enim ipsa, quæ propria sunt alicui generi, ea sic distribuit, vt & his, qui sunt eiusdem generis, communia sint: & egregias vniuscuiusque virtu-

Rerū mundanarū cōtemptus.

tutes omnibus communes proponit. Hoc ex eo declaratur, quòd Marcus Deo ipſi obediuit,& eum,à quo formatus eſt,ſequi ſtuduit:cæteraq; bona his ſimilia,diligentia & virtutis ſtudio aſſecutus fuit. Vt eñ eſt apud prophetam Amos, ex perſona diuitis ac principalis Spiritûs prænunciantem: Eccè ego firmans tonitru,& creans ſpiritum,& nunciãs in homines Chriſtum ipſius:ab extremis terræ partibus vſq; ad extremas mundi partes perrexit,vt rerum omnium opificis Dei Euangelium prædicaret,variaque rectè factorum ſemina ſpargeret.Nam orbem terrarum illuſtrauit, erroris impietatem extinxit,& eos,qui idolorum victimis atq; cruoribus contaminati erant,abſterſit atq; purgauit,Deoq; ipſi per baptiſmum purgatos(nè multa dicens longior ſim)obtulit. Pro ſcuto enim & haſta linguam habebat, qua prædicationem omnibus firmiſſimam annunciabat, turbasque multas ad veram vitam traducebat. Vndè enim ſcaturiebat miraculorum redundantia, illinc & turbæ ipſæ ad diuinam cognitionem percipiendam deriuabantur.

Amos 4. iuxta 70.

Qui pedibus anteà mutilatus erat, integer poſteà factus, magiſter ijs proponebatur,qui ad currendum veloces erant. Qui oculorum lumine anteà carebat, pupillarum deindè aciem habens acutiſſimam,alios ad cognitionis lucem, tanquàm manu protenſa,deducebat. Tactus ijs,qui eo carebant,reſtitutus,illos,qui ad conſueta libamina multo furore atq; cupiditate ferebantur, ad veram religionis formam dirigebat.Itaq; ſacrificiorum,quæ idolis offerebantur,ignis in caliginem conuerſus eſt: & erroris authores dæmones tanquàm in cinerem redacti erant, veraque & diuina pietas efflorefcebat.Ità erant ſplendida tua,diuine Marce,facta: ità illuſtria & admirabilia victoriarum trophæa.His enim captiuos duxiſti aduerſantis exercitûs Imperatores tu idiota ille,& olìm rudis. His gentium errorem expugnâſti tu inermis & vnica vtens veſte. His armis vnà cum Petro ipſo tu Petri filius Italorum gẽtem ſubiecisti,ab Oriente ſole motus,& ad Occidentem aduolans, prædicationisque orationem latè fundens,qua parte & ſol ipſe radios ſuos in extremos mundi fines ſpargit, non ſophiſtica argumentorum via & ratione, non comptis & concinnis argumentationibus,ſed ſimplici oratione & veritate ſola vſus, quæ omnium victoriam inexpugnabilem reportat.

Quòd enim omnis oratio expugnari facilè poſſit, nisì ea, quæ vera ſunt, colat & prædicet,ex hocipſo cognoſcere poteris. Pythagoras ille, cùm falſas opiniones fortiter defenderet, & multas fabulas diſputaret, Italis perſuadere non potuit, vt illas crederent.Illud idem & Democritus cùm ageret, Abderitarum ſuis dictis auſcultãtem habuit neminem. Orpheus etiam ille, qui ſermone feras ipſas mulcere dicebatur,ciuibus ſuis Thracibus nõ perſuaſit. Atquì oẽs iſti multa orationis copia redundabant, & inani quadam ſapientia elati, nimiùm ſibi placebant, in qua & oẽs periẽrunt,& alto ac ſempiterno ſilentio obruti ſunt. Talis enim eſt falſa & imbecilla gloria.Marcus verò ea proponẽs,quę abſunt ab om̃i iactatione,& à Spiritu ſancto edocentur,illos etiam ipſos, quos aduerſarios habebat, ad ſibi obediendum faciles reddidit:ſuperno eñ & cęleſti auxilio corroborabatur:puraq; & ſyncera fides,quã prædicabat,portis inferorum robuſtior erat. Ille igitur vir celeberrimus,ac ſemper laudandus,vt veritatis præco,ad hanc vſq; diem à cunctis celebratur. Vt enim decebat diuinam erga nos prouidentiam ac diſpenſationem ad ſalutarem finem perduci, ità & huius beati viri memoriam in vita ipſa cum laudibus immortalem perpetuò ſeruari conueniens eſt.Per ipſum eñ rebus creatis Deus prędicatus eſt. Per ipſum ijs, qui aberrauerant,conuerſio ipſa cõciliata eſt.Per eundem prouiſum fuit,quomodò homines ipſi ad formatorem ſuum Deum ducerentur.

Pythagoras. Democritus. Orpheus.

Poſteà verò quàm miſericordis D E I miſericordem aduentum prædicauit, & lingua de diuinis rebus differente plurimos, cumque his & Italos, ad veritatis cognitionem attraxit:his ipſis, tanquàm ſapiens architectus, & Euangelij librum conſtruxit, in quo nouas illas leges inſculpſit, quas Hieremiæ prophetæ prædictio anteà innuit, hæc dicens: Perficiam in domum Iſraël, & in domum Iudæ teſtamentum nouum, dans leges meas in cordibus ipſorum. Hoc, inquam, Marcus fecit, vt non prædicatione ſolùm, ſed Euangelica etiam ſcriptura his, qui poſteà futuri erant, Verbi D E I hominis facti conditionem enuclearet, eiusque diuina ſigna ac miracula ante oculos noſtros poneret, quæque pro nobis paſſus eſt, ac quemadmodùm

Ierem. 31.

dùm è monumēto resurrexit,& ad cælos,vndè descenderat,elatus est,cunctis seculis ostenderet.

Magnum certè hoc, Marce,tuum fuit,& planè diuinū opus. Mundo em̄ vniuerso vtilitatē attulit,& idcircò vbiq; decantatur. Nam vox tua supra tonitrui sonitū fuit, & Euāgelij tui lumen supra solis radios effulsit. Illi em̄ nube teguntur, vel nubecula aliqua opposita adumbrantur:at Euāgelij tui lumē ac splendor,tui etiam animi formosam speciem detegit. Neq; enim hoc aggredi potuisses, nisì interior mentis tuæ virtus effulsisset,quæ semper fulget,& ijs,quos propè se habet,instàr facis lumē præfert:eos verò,qui longè sunt,ad se reuocat. Quæ cùm pulchritudine nō quæsita, sed naturali & vera decoretur,compendiosaq; & breui sapientia illustretur,admirabilia Dei facta in omnium aures infundit. Ità factum est,vt Christi fides efflorescerct. Ità ipsa vicit veritas. Ità Trinitas in vna natura adoratur & nūciatur. Ità ab omni homine Pater sine principio, & Filius ipse quoq; sine principio,cum eiusdem substantiæ & vitam dante Spiritu,diuinis sermonibus explicatur atq; colitur,in tribus videlicet personis vnus Deus,singularis illa & diuina natura, vna illa rerum oīm effectrix potentia,quę mente nō compræhenditur: error verò ipse amotus expulsusq; est:deorum multitudo,inanis & vana cultura esse depræhensa est : quiq; vniuersas res creatas,vt est in fabulis,(ô amentiam) in tres partes,non suas,sibi diuiserunt,illi ipsi,vt in psalmo est,cum sonitu periêrunt: & hominum euersores dęmones,nūc euersi sunt: Psal. 9.
non em̄ Deum hominem factum videre potuerunt. Quamobrèm cùm se ab humano corpore debellatos,non à diuinitate aperta superatos vidissent,erubuerunt. Non enim se victos arbitrati fuissent,si à potente Deo victi essent. Et nunc Dei laus in oēs fines terræ,vt à Prophetis prædictum fuit,diffusa est. Occidentis regiones Apostolus ad Christum conuertit,& rebus mysticis gentes instruxit:quemadmodùm videlicet Deus ipse propter suam in humanum genus beneuolentiā se ipse summisit:docuitq; solum & vnum Deum colendum esse atq; adorandum.

Sed non post multos illos sudores Apostolus cessauit,neq; ad Apostolici muneris aratrum ducendum tardior factus fuit. Nam & Libyæ regionem celeriter peragrauit,vndè & ad Orientis terram profectus est, vbì euangelij sementem spargens, illis gentibus persuasit,vt Deum,quem ipse p̄dicabat,agnoscerent. Ad hæc & alijs Aegypti vrbibus multorum hominum copia refertis,cùm cælestia retia tetendisset, oēs ciuitates illas prædicationibus ac miraculis in Christi sagenam compræhendit: dæmonum simulacra, quæ illic colebantur, exterminauit : &, vt sanctus quidam Iapis (quemadmodùm prophetia dixit)illiusmodi erroris altaria euertit, quæq; in illis inerant,inania & vana simulacra solo adequauit,non tubarum clangoribus,non mœnia illa * Hierici deijciens,sed hominum interfectoris diaboli fallaciam reuellens,illis ipsis mœnibus ad expugnandum difficiliorem, templaque omnium Dominatori Deo ijsdem in locis erigens, vbì & caliginosas eorum, qui illic erant, animas candidiores factas, D E O reconciliauit, & baptismate illustratas, eidem familiares & amicas reddidit. Iosuæ 6.

Hic em̄ Aegyptiorum regioni pręcipuè à diuino Spiritu magister assignatus:hic eiusdem terrę in primis Pontifex & Pastor à magno illo Petro propositus fuit : q̄ munus in manus sibi cōmissum Apostolicis laboribus exornauit, & varijs modis laborans,ministerium illud sacrum excoluit:nō delicijs vtens, nō segnitiei aut voluptati deditus,sed tentationibus tam à summis, quàm ab infimis hominibus circundatus, & infinitis malorū copijs vndiq; impugnatus,vt ea ratione,quemadmodùm & Paulus,tumorem oēm comprimeret. O diuinum discipulum,qui terrarū orbem lustrauit. O corpus,tot tantisq; operibus nō defatigatum. O salutaris prædicationis semper florentem & immortalem potentiam. Diuina enim opera,& quę à Deo proficiscuntur,corruptionē nō patiuntur. Decet hoc loco & de diuinarū rerum spectatore Marco,meritò illud dicere:In oēm terram exiuit sonus eius, & in fines orbis terræ verborum ipsius vtilitas:quod Dauid, diuinorū opificiorum magnificentiam admirans, p̄nunciauit. Hęc vox sola tibi,qui à Deo sapiens effectus es,iurè, Marce, cōuenit:Hęc sola,inquàm,vox supra oēs alias Rhetoricæ facultatis voces tibi congruens est. Nam & cursum tuū, & certamina hęc ipsa exprimit : tum res asperas ac difficiles, necnon incorruptam coronam, quę nō auro ex regione Ophir cōfecta est, nō lapi-

S. Marcus à S. Petro Aegypto præfectus.

Psal. 18.

dibus Indicis & margaritis varia, sed talis est, qualem immortalis Iudex ille, & certaminum pręfectus Deus amanter componit, & proprijs cultoribus retribuit. Tui em̃
Esa. 52. pedes speciosi sunt, vt prophetica prædictione significatum est, quippe qui terræ ambitum peragrârunt. Lingua tua speciosa, quę pacem illam omnium mentem exuperantẽ feliciter nunciauit. Manus item speciosæ, quæ Euãgelium calamo ministrârũt.

Sed quidnam hęc sola sacratissima membra dico? Totus laboribus Apostolicis sanctus, totus martyrij stigmatibus ità ornatus fuit Marcus, vt & martyrij præmijs, & brauijs omnibus nunc fruatur. Qui enim anteà sacrificium offerebat, is propter Christum etiam sacrificium factus est: & pastor ea, quæ ouium propria sunt, vnà cum ouibus suscepit. Nam & ipse, tanquàm ouis, vnà cum alio Apostolico cœtu in medi-
Matth. 10. um luporum missus, & hostia viuens Deo oblata est. Vinculis enim compræhensus fuit ab iniquis manibus ille, qui multos à dęmonum faucibus eripuit. Vinctus tamẽ, & huc atq; illuc ductus, iniurijsq; ac maledictis lacessitus, mansuetè & æquo animo oĩa perferebat, Dñm ipsum imitatus. Multo carnis propriæ sanguine perfusus est, q̃ terram illam dæmonũ sordibus expurgauerat. Hęc enim sunt, quę ingratorum hominum insipientia ijs retribuit, per quos beneficia cõciliata eis sunt. Postremò oĩm generum cruciatibus, velut aurum quoddam, probatus, ad infinitã illam lucem euolauit, variorum certaminum & fortium factorum multiplices fructus percepturus. Talis fuit Apostoli cursus: tales Euangelistę Marci conatus, miraculo pleni, & supernis plausibus digni.

An non magnus Marcus in omnibus summas laudes meretur? Quid enim Apostolo sublimius? Quid Christi scriba honoratius? Quid cum martyrij gloria conferẽdum? Cùm verò & pontificius amictus eidem accesserit, athleticarum luctationum gloria decoratus, quídnam aliud ad gloriæ splendorem reliquum est? Non, inquam, aliud, nisì Angelorum cohortes, & diuina illa templa, in quibus, vnà cum alijs lectissimis Dei ministris versatur & exultat, magistri sui vultum conspiciens, & diuina ac principalis illius monarchię pulchritudinẽ spectans, eiusq; lumine decoratus. Cuius enim viri studio Dei gloria alijs hominibus p̃dicata est, eum cęlestis & infinita gloria consecuta fuit.

Sed neq; earum laudationum, quę in hoc inferiore mundo sunt, expers est, licèt his non indigeat. Nunc enim Alexandria, immò verò tota Aegyptus, Marcum ipsum in primo throno considentem sortita, tanquàm alterum quendam Nilum, non corporeum, sed mysticum habens, ità spiritales eorum agros irrigantem, quemadmodùm frugiferos ille alter, qui oculis corporeis cernitur, irrigare solitus est: illum, inquam, vt Apostolum, vt Euãgelistam, vt Martyrem, magno præconio extollit, & hymnis eius appellationibus congruentes concelebrat. Videt hunc in monumento positum, licèt in supernis regionibus eius anima versetur & exultet. Eius pulueris thesauro locupletata, funebres cantus ipsi Apostolo pronũciat: & tanquàm cùm viuente aliquo, & in spiritu versante colloquitur: & gratijs per illum ipsum concessis oblectatur: & pro illis honoribus, quos Apostolo congruentes, velut dona quędam,
Vide quid præstet inuocatio sanctorũ. offert, maiora beneficia vicissìm recipit. Cùm enim tentationum flatus aduersùs ciuitatem spirant, Apostoli Marci sepulcrum vrbis incolæ circumeunt, & à malis ipsis liberantur. Barbarorum supercilium ac superbia, mala quædam acerbissima illis minatur: at ipsi ad pastorem supplices cõfluunt. Molestiarum & affectuum examen cùm eos perturbat, ad Apostolum ipsum, tanquàm ad medici officinam, è qua scaturiunt curationes, homines confugiunt. Immò verò vniuersa Aegyptus, Marcum ipsum magistrum & adiutorem sibi asscribens, eius in omnibus ijs, quę tristia contingunt,
Dies festus s. Marci. auxilium implorat: & die festo, quem singulis annis honorat, laudes ipsas, velut debitum quoddam, illi offert: & multa cum pompa atque applausu, exultationeq; & panegyri laudationes ipsas celebrat, diuinumq; ipsius Euangeliũ amplectitur, vt tabulas à Deo insculptas: vel, vt rectiùs dicã, tãquàm ipsum Christi os veneratur, verbaq; à Deo pronunciata, ab Apostoli ore se audire arbitratur.

Quem Deum & nobis, sacratissime doctor & Euangelista, propitium reddere nè graueris, & ijsipsis, quæ molesta nobis accidũt, quibusq; perturbamur, nos subleues: quæque in vita difficilia & grauia nobis sunt, ea facilia reddas: rumpas & chirographum illud, in quo nostra crimina scripta sunt: erratorum des veniam. Talem enim

ab

ab ipſius Domini lingua poteſtatem accepiſti. Si ligaueris,id, quod ligatur, ſolui non poterit. Si ad commiſerationem ac veniam ſpectaueris, vinculum ipſum facilè diſſoluetur. Nè deſpicias nos propriorum peccatorum catenis conſtrictos : ſed impera vinculis ipſis, & illa effringentur. Deniquè Eccleſias ipſas pacatas & trãquillas reddas,quas tuis ſermonibus in fundamento quodam firmo conſtituiſti : pro illis quippe Domini noſtri ſanguis effuſus eſt,à quo & liberatio profecta fuit:facque, vt & nos bonorum cæleſtium participes efficiamur, gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui gloria eſt & imperium nunc, & in ſecula ſeculorum, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO HISTORICVS DE S. MARCO EVANGELISTA.

ECCE video dilectiſſimi,quoniam ad menſam Eccleſiæ diſcumbentes, dum ſpiritualium deliciarum alimenta percipitis, non vno ſermone contenti, adhuc alterum auidiùs eſuritis. Quamobrèm & nos adminiſtrãdo refectionis noſtræ ferculo non deſiſtimus,vt ſanctam veſtræ deuotiõis eſuriem vel tenui quodam pabulo temperemus,dum ſcilicet cum Apoſtolo eadem vobis ſcribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem ſit neceſſarium. Philip. 3.

Inter omnes planè doctores Eccleſiæ, beatum hunc Marcum, cuius hodiè triumphalia geſta recolimus, ſatis inſignem atque conſpicuum iudicamus. Beati ſcilicet Apoſtolorũ principis & in baptiſmate filius, & in doctrina diſcipulus, ſicut eum referentem geſta Saluatoris audiuit, ità per inobliquam fidei relationis lineam Romæ rogatus à fratribus Euangelium ſcripſit, ſicut & Clemens Alexandrinus, & Papias Hierapolitanus Epiſcopus tradunt. Aſſumptoque mox Euangelio, quod ipſe confecerat,impiger adit Aegyptum,& Alexãdriæ Chriſtum primus annuncians, iacit nouę legis fundamentum. Et dum ipſe ſcriptor, qui & prędicator extitit Euãgelij,idem quodammodò faber,q & agricola, ipſe ſibi vomerem fabricauit,quo videlicet ad ſpargenda ſacrę fidei ſemina,humani cordis arua proſcidit. Romæ ſcripſit Euangelium.

Hoc itaque modo Alexandrinam fabricauit Eccleſiam,eamq; non ſuo, ſed magiſtri ſui nomine titulauit, vt ad honorem beati Petri ſedes Apoſtolica nuncupetur, ad quam tamen Petrus acceſſiſſe non legitur. Tanta igitur magiſter atq; diſcipulus vnanimitate coniuncti, tam conſona ſancti Spiritùs ſunt inſpiratione conflati, vt & Petrus Euangelium Marco,& Marcus construeret Eccleſiam Petro:quatenùs dum, quod ſuum erat,alter transferret in alterum,quod cuiq; erat proprium, commune eſſet amborum,& vtriuſlibet totum eſſet, quod vterq; proprium poſſideret. Vndè beatus Petrus eum quaſi ſpiritualem & vnanimem præ cæteris filium vocat,cùm figuraliter Romam nomine Babylonis appellans: Salutat vos,inquit,Eccleſia,quæ eſt in Babylone collecta, & Marcus filius meus. Alexandrina ſedes cur Apoſtolica. 1. Pet. 5.

Nec mirum,ſi beatus Marcus apud magiſtrum ſuum præcipuus extitit,& priuilegium præ cæteris Apoſtolicæ dilectionis obtinuit, cui nimirùm Deus omnipotens tantam verbi virtutem contulit, tantam prædicationis efficaciam prærogauit, vt omnes qui tunc ad fidei rudimenta confluerent, mox per continentiam ac totius ſanctæ conuerſationis inſtantiam,tanquàm ad monaſticæ perfectionis faſtigium peruolarent. Vndè & Philo diſertiſſimus Iudæorum, cùm de primatu beati Marci apud Alexandrinam Eccleſiam ſcriptitat, in Chriſtianorum laude verſatus, eorum habitacula,monaſteria nuncupat. Et nõ ſolùm per Alexandriæ fines,ſed & in multis alijs, Marco tum Eccleſiam illam adminiſtrante, prouincijs tales extitiſſe perhibet Chriſtianos, quales & Lucas meminit Apoſtolorum fuiſſe diſcipulos, videlicet vt eorum eſſet cor vnum & anima vna, nulluſque eorum aliquid proprium diceret, ſed omnes omnia communiter poſſiderent: eſſetque inter eos inſeparabilis vnitas animorum,inter quos nulla poterat inueniri diuerſitas facultatum. Talis ergò ſub Vide antiquiſſimam monaſteriorum originem. Act. 4.

Marco Alexãdrina fuit Ecclesia, qualis & Hierosolymę fuisse sub Apostolica legitur disciplina, vt neminem paupertatis indigentia premeret, nullus eorum diuitijs abundaret: sed dum vnicuique, prout opùs erat, necessitas administrata suppeteret, locum inter eos querela murmurq; non haberet. Significat ergò prædictus Philo, inter noua tunc nascentis fidei cunabula, ac teneram (vt ità loquar) Ecclesiæ *lactantis infantiam, quosq; sub beati Marci regimine constitutos, sobrietati simul ac pudicitiæ deditos, orationibusq; & ieiunijs vehementer intentos: quos vtiq; beatus Euangelista, non modò miraculorum plerunq; prodigijs, non modò sanctæ prędicationis erudiebat eloquijs, sed ad spiritualis vitæ rectitudinem eximijs etiam propriæ continentiæ ac pietatis prouocabat exemplis, vt omnes penè vaporantis fidei ardore succensi, ità per nouæ conuersationis viderentur anhelare propositum, àc si monasticę perfectionis arduum arripuissent institutum.

Cùm itaq; B. Marcus velut electa cęlestis militiæ tuba, vehementissimis clangoribus intonat, & mandata Dei tanta prædicationis arte dispensat, vt auditores suos ꝓtinùs ad summę perfectionis alta sustollat: quid aliud, quàm in etymologia sui nominis perseuerat? Marcus enim, excelsus mandato interpretatur. Et verè beatus hic vir, non erat excelsus animo, sed mandato: quia dum mentem gereret humilem, vitam satagebat habere sublimem: & qui cunctis sese in humilitate substrauerat, per viam mandatorum cælestium sublimiter incedebat.

Illud etiam, dilectissimi, vos ignorare non patiar, quoniam octauo Neroniani imperij anno triumphalem martyrij palmam B. Marcus obtinuit, cui mox & Anianus in Alexandrinæ sedis dignitate successit, & B. Petrus Apostolus Romæ septennio superuixit. Vndè superna disponente clementia, factum est, vt cùm Alexandriam priùs & splendoribus Euãgelicæ prædicationis, & effusione sacrosancti sanguinis illustrâsset, ad Italiam deindè quodam postliminio sit reuersus: vt eadem potissimùm terra, in qua sibi datum est Euangelium scribere, sacras mereretur eius reliquias possidere: & vbì sibi concessum est Euangelicæ descriptionis iubar effundere, illic per gloriosæ glebæ suæ præsentiam, plurimis virtutum atq; signorum radijs coruscaret.

Anianus S. Marci successor.

Porrò si diligenter omnium Euangelistarum, in quibus defuncti sunt, loca percurrimus, neminem eorum in eo, quem sortitus est, perseuerâsse tumulo reperimus. In Iohannis scilicet sepultura post obitum non corpus eius, sed manna repertum est. Beati verò Matthæi corpore non Aethiopia, vbì peremptus agnoscitur, sed Salernitana potiùs ciuitas decoratur. Sanctus etiam Lucas cùm in Bithyniæ partibus, sicut historia testatur, obiërit, vicesimo anno Constantij Cęsaris de Achaia Constantinopolim translatus est cum sacrosanctis beati Apostoli Andreæ reliquijs. Hic verò, de quo nunc agitur, sanctus Euangelista Marcus Alexandria trãsuectus est, Deo misericorditer disponente, Venetiam: vt qui tunc totum Orientem velut aureus lucifer illustrauerat, nũc per plagas occidui climatis præsentiæ suæ radijs enitescat. Per Aegyptum quippe sibi dedicat Ortum, per Venetiã tenet Occasum, Illic Alexandrinæ sortitus est Ecclesiæ solum, hîc renascẽtis Aquileiæ nouum statuit principatum. Est itaque velut sidus aureum toto orbe præclarum, ac celebri totius Ecclesiæ veneratione conspicuum.

Euãgelistarũ corpora vbì quiescant.

Hoc itaque sidus, dulcissimi, præ oculis iugiter habeamus, huius imitemur exemplum, si inter spumosos mundanæ voraginis fluctus cupimus euitare naufragium. Hinc mare tumidum sæuiat, illinc venti furentes impugnent, si ab hoc sidere mentis aciem non auertimus, procellarum inundantium impetus nõ timemus. Ad hoc itaque sidus sagenam mentis nostræ certi cursûs linea dirigat, ad hoc omne laboris nostri remigium tendat, vt non (quod absit) vorago nos Scyllææ profunditatis absorbeat, non errorũ cautes, vel inuadosæ Syrtes improuidos obruant, sed in tutæ quietis portũ, & optatæ tranquillitatis sinum supernus nos gubernator impellat Iesus Christus Dominus noster, qui cum Deo patre & Spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

MAR-

MARTYRIVM SANCTI BASILEI EPISCOPI AMASEAE, PER IOHANNEM PRESBYTERVM NIcomediæ ſcriptum. Habetur autem in Simeone Metaphraſte.

FActum eſt, vt, poſtquàm Deus percuſſit impium illum Romanorum Principem, ſuæq; magnæ & veræ confeſſionis hoſtem acerbiſſimum Maxentium Tyrannum, quem ſub Conſtantino pio Imperatore, & Chriſtianæ religionis obſeruantiſſimo, vt olìm Pharaonem illum, in flumen demerſit, & in Conſtantini manus Romam tradidit: factum, inquam, fuit, vt benigniſſimus Imperator omnia Chriſtianis hominibus prouideret, & quamprimùm ſuæ ſororis virum Licinium mitteret ad expugnandum Maximinum. Qui cùm in partibus Orientis regnum ſortitus eſſet, aduersùs eum, qui verus ac ſolus Deus eſt, iniquitatem loquebatur, & ſæua tyrannide eorum genus, qui Dei pietatem obſeruabant, affligebat, vt nemo alius fecerat eorum, qui anteà fuerunt. 26. Aprilis. Exod. 14. Licinij ſæuitia.

Licinius igitur omnipotēte Domini noſtri Ieſu Chriſti manu adiutus, quippe qui Chriſti fidem ſyncero animo tunc obſeruabat, victoriam de Maximino reportauit, cùm in eo regno eſſet, quod ille in Oriente obtinuerat. Nefarius enim Maximinus de bello ipſo parùm cogitans, Licinij quidem manum in fugam conuerſus euaſit, ſed non omīnò effugit illam Dei manum, quæ omnia ità compræhendit, vt ab ea nihil abſtrahi poſſit: quæ manus tunc rationes & pœnas, peſſimis illius ſceleribus dignas exegit. Cùm enim domì ſe occultâſſet, repentino quodam per totum corpus & inſanabili morbo percuſſus eſt: doloribusq; aſperis ac vehementibus cùm mirum in modum premeretur, pronus in terram cecidit, eius carnibus occulto quodam igne liqueſcentibus, omnibusq; ipſius membris diffluentibus, ſolis oſſibus anima ipſa cōcluſa: quæ oſſa cùm carne & ſanguine carerent, è proprio loco, in quo poſita erant, abrumpi cœperunt. At anima illa miſerrima, neq; ſic à ſceleſto & ſpoliato ſuo tabernaculo diſcedere potuit, priuſquàm Dn̄o ipſi ſupplex confeſſa eſt impietatem ſuam ac tyrānidem, quam aduersùs Chriſtum, eius ſeruos affligendo, exercuerat. Tali miſer ille turpiſſimo fine vitam ſuam exegit. Maximin⁹ diuinitùs punitur.

Itaque poſt iuſtam Maximini pœnam, & diuinitùs inuectam iram, Licinius, cùm totum Orientem ſub ſe haberet, magno cum apparatu ad noſtræ regionis vrbem Nicomediam vénit vnà cum coniuge ſua, vt in regia domo habitaret, & Oriētis Imperium gubernaret. Iam verò primùm ſumma quædam pax repentè per totum noſtræ regionis orbem, poſt vehementes illas inſanientis idololatriæ commotas fluctuationes ac pugnas, Licinij arbitrio atq; opera inuecta eſt. At bonarum rerum inimicus diabolus, piè viuentium tranquillitatem ac lætitiam non diù ferre potuit. Licinio enim ipſi exemplo non fuit eorum Tyrannorum, qui anteà fuerunt, euerſio ac pœna, nè & ipſe talis eſſet, ſed ea, quæ iuſta ſunt, faceret, atque in illis perſeueraret. Nam cùm feliciter, quod cupiebat, ei proceſſiſſet, quæque ſperabantur, in eius poteſtatem veniſſent, oſtendit nòn longè poſteà, qualemnam animum haberet, & cuiuſmodi re vera eſſet, quòd videlicet per ſimulationem, & ſub quadam ſimulatæ fidei ſpecie atque integumento cum maximo illo Imperatore Conſtantino verſatus fuerat, quo tempore Conſtantini res geſtas conſiderans, animum ſuum occultabat. Tunc igitur, cùm totus ſceleſtus eſſet & nefarius, totusque ad diaboli voluntatem ſe accommodâſſet, ſolius & veri, omniumque creatoris Dei confeſſionem reprobauit, idque poſt iuſiurandum illud, quod Dei amantiſſimo Imperatori Conſtantino ſæpiùs expoſuit, nullo vnquàm tempore ſe à Chriſtianorum fide defecturum, ſed illius ſe fore propugnatorem. Quæ ſua promiſſa pro nihilo faciens, Græcorum cultui ſe ipſe totum diligenter tradidit, ardenti zelo in rebus illis execrabilibus permanens, & vbiq; idolis ipſis ſacrificia offerens. Qui & violenter ſenatorias mulieres abripiens, in Licinij ſimulata religio. Aperta impietas.

Effrenis libido.

conſpectu hominum turpe atq; intemperatum facinus committebat, nõ matribus, neq; filijs parcens, quô minùs intemperanter cum illis coiret. Ad hęc per oẽs gentes infinitas calamitates meditari non deſiſtebat.

Hæc cùm magni Conſtantini germana ſoror videret atque audiret, eaq́; ferre non poſſet, literas ad pium virum, & Dei amicum Conſtantinum clàm miſit, quibus ſignificabat, quæ Licinius facere auſus fuerat. Ille enim ſuperſtitioſæ dæmonum culturæ ſtudioſus, & ipſi Deo inuiſus Licinius, omnes Chriſtianos homines è domo ſua procùl fugauit : qua re apertè ſe Chriſti diuino patrocinio nudum ac deſtitutum oſtendit. Cùm igitur ſine impedimento aliquo talia diutiùs ab illo fierent, vna quędam puella ex earum numero, quę in Reginæ miniſteriũ ardenti ſtudio affectæ erãt, è genere Chriſtianorum exorta, moribusq́; & temperantia floreſcens, cùm hęc cognoſceret, & ad ſtuprum à Licinio ꝓuocata, cum eo miſceri exhorreret, ſimulq́; nè propter zelotypiam ac ſuſpicionem à dña ſua abigeretur, arcanum illud Reginę ipſi aperire auſa eſt. Hęc, inquit, Imperator cõſtituit mihi facere. Benignus enim, qui eius cubiculi præfectus eſt, cùm tãquàm magnum aliquod donum ſe mihi collaturum ſperaret, hoc ſignificauit. Te igitur obteſtor per Deum illum, qui cæli & terræ Dñs eſt, quem & ipſa times, & Imperator Conſtantinus colit, nè ſinas virginitate mea nefario coitu vitiata me priuari.

Exemplũ inſignis pudicitiæ.

Hæc cùm Regina didiciſſet, & puellæ ipſius ęquam mentem ac propoſitum libenter amplexata eſſet, illam primùm occultauit eo nomine, quòd delirio correpta, moritura videretur. Poſteà verò opportunum tempus nacta, multum auri & argenti, regiumq́; ornatum ac omnem ſupellectilem, necnon pueros illi dedit, eamq́; miſit in Armeniæ regionem, atq; illis hominibus, qui eam deducebant, præcepit, vt nullo modo, quæ fierent, alicui patefacerent, quænam ſcilicet, aut vndè eſſet illa puella, quoàd Dominus ipſe prouidiſſet. Illi verò virili veſte eam ornârunt: cumq́; Reginæ de puellæ cuſtodia, & benignitate in eam ſeruanda fidem certam dediſſent, in eum locum, in quem iuſſi fuerant, proficiſcebantur: ac ſi qui ab illis quęſiuiſſent, quiſnam ille eſſet, Tribunum quendam eſſe reſpondebant. Dei aũt prouidentia factum eſt, vt illi in vrbem Amaſeam venirent. Erat aũt vrbs illa Ponticæ prouinciæ metropolis. Glaphyra igitur (hoc eñ erat puellæ nomen) cùm vrbem munitiſſimam vidiſſet, eius loci ſpecie delectata eſt, & pueros ſuos admonuit, vt ſi Chriſtianorum genus illic inueniſſent, in ea vrbe permanerent.

Cùm verò adoleſcens quidam, qui ad Quintium vrbis illius cumprimìs illuſtrem pertinebat, audiuiſſet viros illos Chriſtianos eſſe, & quærere, ſi qui eiuſdem fidei eſſent in vrbe illa, ad Quintium pertulit, quod audierat. Qui nihil moratus, eos conuenit, ac rogauit, vt in domo ipſius eſſe vellent, & ſi gratum eis eſſet, illic manerent, dicens, ſe quoquè Chriſtianum eſſe, & eo in loco Chriſtianum Epiſcopum habere, virum egregium, & dignum, qui cum Apoſtolis ipſis conferri poſſet. Illi eius verbis obtemperantes, & in eius domo partem quandam capientes, apud clariſſimum virum Quintium permanſerunt : & Epiſcopum ipſum conuenêre, qui Baſileus appellabatur. Erat vir ille admodùm eloquens, omniquc virtute & ſpirituali prudentia refertus. Cùm verò à Glaphyra ipſa quæſitum fuiſſet, quænam, & vndè eſſet, reſpondit, ſe Italam genere, & Chriſtianam eſſe, & ex parẽtibus Chriſtianis, ancillamq́; Reginæ illius, quę Cõſtantini Auguſti ſoror, & Licinij regis vxor erat. Adiunxit etiam deinceps, quænam fuerat cauſa, vt ad eum locum veniret. Illi cùm hæc audiuiſſent, præceperunt, vt neq; ipſa, neq; quiſquam illorum, qui ad eam pertinebant, cum aliquibus verſaretur, nè aliquo modo vrbis Pręfecto delati eſſent, & calamitatis alicuius cauſa ea res ipſis foret. Beatus verò Epiſcopus Baſileus dixit, ad Dei gloriam illam diſceſſionis cauſam pertinere.

Illis ipſis diebus templum Eccleſiæ cauſa Epiſcopus conſtruebat : nam vſque ad illud tempus non fuerat intrà vrbem Chriſtianis ipſis locus aliquis ſanctus. Caſta igitur illa virgo Glaphyra multum auri & argẽti ad templi ædificatiõem cõtulit, & oẽs ferè ſuas facultates ad omnia ea ſuppeditabat, quæ beatus Baſileus iuſſiſſet. Quinetiam & ad dominam ſuam ſcripſit, vbinàm eſſet, & apud quem manere ſibi propoſuiſſet, ac de ſacro illo ædificio certiorem eam fecit, petens, vt plus pecuniæ ad eam mitteret, qua templũ ſanctum Chriſtianis cõpleri poſſet. Id libẽtiſſimè fecit magni Con-

Templum Amaſeæ cõſtruit ſumptib' Glaphyræ.

Cōſtātini ſoror, quæ & plurimas pecunias, & multa dona ad eam miſit. Scripſit etiã & literas ad Epiſcopum, quibus puellam ei commendabat.

Temporis interuallo iniquioris dæmonis arte factum aiunt, vt Glaphyræ literas Benignus ille, de quo diximus, inuenerit. Quibus lectis, cùm audiſſet puellam viuere, & apud quendam virum Amaſeæ eſſe, regi Licinio hoc patefecit. Qui cùm mirum in modum furore accenſus fuiſſet, illa ipſa hora ad prouinciæ Præſidem edictum miſit, quo iubebat Baſileum ipſum, & famulam Glaphyram ferreis vinculis ligatos ad eum mitti. Priùs igitur quàm regis literæ ad Præſidem veniſſent, Dei prouidentia factum eſt, vt Glaphyra ipſa ex humanis rebus diſcederet. Corruptor autem ille & inhumanus Præſes cùm regis edictum accepiſſet, ſanctiſſimum Epiſcopum Baſileum compræhendit, & ferreis vinculis adſtrictum ad Regem miſit. De Glaphyra autem ſcripſit, quòd mortua eſſet. Conſequebantur beatum Epiſcopum Baſileum duo clerici diaconi, quorum alter Parthenius, alter Theotimus vocabatur. Omnes autem in via ipſa ab impijs militibus & carnificibus vexati ſunt. Cùm verò ad Nicomediam regiam vrbem veniſſent, Dei ſeruus Baſileus in carcerem coniectus eſt. Parthenius verò & Theotimus apud quẽdam Elpidiphorum Chriſtianum hominem atque hoſpitalẽ, qui carceri proximus habitabat, benignè & multa cum miſericordia hoſpitio accepti ſunt.

Baſile' vinctus mittitur ad Liciniũ.

Fideliſſimus igitur Elpidiphorus, cùm omnia de viro illo cognouiſſet, & carceris cuſtodi notus eſſet, auro ab eo impetrauit, vt ſine impedimento aliquo, & ipſe, & diaconi, & quoſcunque voluiſſet, ad magnum Dei Pontificem introirent, & vnà cum illo diuinas preces atq; pſalmos, noctibus præſertim, canere poſſent. Inſtante igitur die, quo ante Tyrannum Baſileus ipſe ſiſtendus erat, mediæ noctis tempore, carceris cuſtode accerſito, diaconos ſuos & admirabilem Elpidiphorum quæſiuit. Cuſtos igitur ipſe celerrimè eos omnes ad Baſileum duxit. Ille verò pſalmos, vt cõſueuerat, etiam tunc canebat, exorſus ab illa pſalmorum decade, Memento Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius. Deindè cùm in pſalmis dicẽdis vlteriùs progreſſus eſſet, tertiò verſum hunc, extenſis in cælum manibus, & lachrymas fundens, dixit: Et habitauero in extremis maris, & manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua, Domine. Diaconi autem illi, cùm Baſileum in precibus, tanquàm perplexum, vidiſſent, lapſum fuiſſe ſuſpicati ſunt. Ipſe verò ſciebat, quid diceret, vt earum rerum finis oſtẽdit, quæ de illo concluſæ ſunt.

Vide nocturnam pſalmodiã. *Pſal. 131.* *Pſal. 138.*

Deindè cùm hymnos & preces expleuiſſet, die ipſo iam luceſcente, Diaconos affatus: Tentationes, inquit, adſunt, fratres, à diabolo quidem ipſo commotę, ſed ab hominibus in nos illatæ. Nè ſegnes ſitis, neque ob eas ærumnas, quæ futuræ ſunt, animo concidatis, ſed ſuſtinete, ſtabiles manentes in fide: neque vos dimoueri patiamini, vt probati, non confuſi, in aduentu Domini ſitis, vigilãter ac firmiter animę oculos ad eum intentos habentes, qui poteſt nos ſeruare à morte, & luctum vertere in gaudiũ, anguſtias ipſas in iucunditatem, lachrymas in riſum, labores in requiem. Omnes vitę huius voluptates, & ſenſuum illecebras, abiectiſſima quæque eſſe propter Dei filium Ieſum Chriſtum exiſtimate, vt eius hęredes vnà cum omnibus ſanctis viris efficiamini, eius regni delicijs fruẽtes. Scitote enim, filij mei, hac nocte Dominum meũ mihi verè apparuiſſe, & qualis diſſolutionis meæ, & in illum migrationis futurus ſit finis, quæcunque deniquè magna & præclara in ſeruum ſuum faciet, mihi declarâſſe. Vos igitur tranquillo animo eſtote, & in Chriſto, reuertentes, fratres ipſos confirmate. Eutychium verò Calliſtrati filium epiſcopum vobis aſſumetis. Ità enim mihi Dominus reuelauit, qui ſua gratia & benignitate motus faciet, vt vile hoc corpus meũ vobis reddatur.

Cùm eius clerici amaros fletus emitterent, ille conſuetam ſuam doctrinam adhibens, ipſos admonuit & hortatus eſt, vt reuerti vellent, manibus Elpidiphori eos cõmendans, cui & hoc dixit: Tu, frater, à Deo ipſo electus es, vt charitatis mercedem recipias. Vnà igitur cum illis ærumnas patere, neque ipſos dimittas, quocunque loco Dominus ad eorum miniſterium te inuitauerit. Cùm primùm verò eos Baſileus dimiſiſſet, rex ipſe iuſſit illum ad ſe duci, ac primùm Glaphyræ puellæ crimen objiciebat, quòd eam acceperat, neque quicquam de ea re ſignificauerat. Ille ad hæc omnia iuſtam defenſionem oppoſuit. At rex iuſſit ab eius adſpectu Epiſcopum amoueri.

S. Baſileus ſiſtitur corã Licinio.

Cui & per vrbis Tribunum significans: Condonabo, inquit, tibi erratum hoc, & insupèr honores maximos adijciam, si mihi obtemperaueris, & deis meis sacrificia obtuleris: quinetiam & eorum sacerdotum, qui hîc sunt, Pontificem te constituam. Beatus verò ille Dei minister Basileus Tribuno respondit: Hęc dices Regi: Licèt totum regnum tuum mihi dare volueris, nunquàm tantum mihi dabis, quãtum auferre vis, cùm à Deo viuẽte me separare studeas, & dæmonibus animarum corruptoribus adiungere, atque ab infinita, sempiterna immortaliq; gloria abalienare, & ad caducos honores impellere, quorum honestas turpitudo est, & splendor abusio quædam inutilis. Sed si vis me bonum consiliarium audire, tu mihi obtemperes, & redeas illuc, vndè discessisti: quemque reprobatum contempsisti, ad eum te supplicem abijcias. Bonus enim est Deus noster, neque quisquam alius est pręter ipsum iustus, sanctus & saluator. Pœnitentiam igitur agas, & à vanis istis rebus discedas, nè propter insipientiam tuam mala & calamitates in te veniant, illatæ ab illoipso iusto iudice, quem tu negans, dixisti Deum non esse.

Eius pclarũ responsum.

Hæc tribunus statìm Regi nunciauit: quem Rex iterùm ad Basileum mittẽs: Rursùs, inquit, illum admone, nisì fortè cogi velit. Quòd si parére mihi noluerit, statìm eius capite obtrũcato, in mare præcipitetur, vt videamus, an Galilæus ille ipsum seruare possit. Rursùs igitur tribunus ad eum vénit, ac dixit: Inter vitam & mortẽ nunc es constitutus. Duorum alterũ delige: vel mihi obtemperes, & Regem ipsum colas, dijs immolans, quos ipse veneratur: vel teipsum gladio feriendum esse scias, & in mare præcipitandum. Hęc cùm sanctus ille vir audiuisset, admodùm lætus respõdit: Ego immortalem Deum meum ac Regem colere, & eius præceptis obedire studeo. Isti enim, quos ipsi deos vocatis, dæmones sunt, cum quibus & qui eis credunt, à vero & solo Deo meo, in omnes imperium tenẽte, in illoipso iudicij tempore, quod definiuit, in ignem gehennæ, qui nunquàm extinguitur, detrudentur in tenebras exteriores, vbì erit fletus & stridor dentium. Fac igitur contra me quicquid vis. Ego enim non solùm capite priuari, & in mare, vt dixisti, proijci, sed etiam infinitos cruciatus pro Christo meo sustinere paratus sum. Quandiù enim spiritus ipse in naribus meis superfuerit, formatorem & Deum meum non negabo, neque ignis illius omnia vorantis reus efficiar.

Matt. 8.13. 22.24.25.

Cùm Tribunus ex ijs intellexisset hominis sententiam stabilem esse atque immobilem, iussit mediocriter flagellis verberatum capite priuari, & in mare eius corpus deijci. Hoc enim modo quamplurimos ex ijs, qui Christi fidem colebant, illos præsertim, qui Dei gregibus præsidebant, obtruncatos piscibus escam proiecerat. At ille grauissimus & valdè religiosus Christi martyr Basileus, verbera ipsa grato animo excipiens, dicebat: Non tribulatio, non angustia, non plurima pericula, non gladius, nõ ignis, aut mors separare me poterunt à charitate Christi: potest enim ille ab omnibus me liberare. Cumque duceretur, canebat psalmi versus illos: Qui pascis Israël, intende, qui deducis velut ouem Ioseph: qui sedes super Cherubin, manifestare coram Ephraim, Beniamin & Manasse. Excita potentiam tuam, & veni, vt saluos facias nos. Hæc maximè illi optabilia erant, & spectabant ad ea innuẽda, quæ posteà Elpidiphoro, & ijs, qui cum illo erant, euenerunt. Elpidiphorus autem simul cum diaconis & quibusdam hominibus Christianis Basileum sequebatur, quem carnifices ipsi vehementer vrgebant. Venerunt igitur ad eum locum, in quo illi martyrium obeundum erat. Elpidiphorus autem carnifices adijt, quibus & nonnullos argenteos nummos dedit, eosque rogauit, vt Basileo liceret cum domesticis suis ea loqui, quæ voluisset. Id cùm carnifices libentissimè concessissent, ille diuinus Christi athleta & episcopus Basileus, cùm in maris litore genua inclinâsset, & manus ipsas in cælum extendisset, Deum orauit theologicis vocibus, & alijs attentionem afferentibus, in hanc sententiam prolatis:

Rom. 8.

Psal. 79.

Tu, qui cælestes & incorporeas mentes constituisti: qui cælum, tanquàm pellem, extendisti, terramque ipsam super aquas fundâsti: qui mare, & omnia creâsti, quæ in his ipsis continentur, Domine Deus meus, qui vnicuique, & quocunque in loco, & in omnibus semper præsens es: quiq; facis voluntatem timentium te, & custodientiũ mãdata tua, exaudi preces meas, & fidelẽ gregem tuum custodi, cui me inutilem seruum tuũ pficere dignatus es: illum ab omni Græcorum vanitate ac violentia libera: &

S. Basilei precatio.

& ab omni magniloquentia,& impia hæreticorum lingua,blaſphemias contra te loquente,intactum ſerua. Tu,qui omnia potes, idolorum inſaniam extermina, & ſatanæ opera deſtrue,Eccleſiæ verò tuæ cœtum amplifica. Omnem hanc ciuitatem,& ei finitimas vnum populum efficias,cuius eadem mens, idemque animus ſit in tua, qui verus Deus es,recta confeſſione retinenda. Eũdem populum & bonorum operum, tibique placentium æmulatorem cõſtitue,vt ab omnibus gloriosè celebretur nomẽ Patris,& Filij,& Spiritusſancti nunc,& in ſecula ſeculorum. Cumque vocem hanc, Amen, addidiſſet, Elpidiphorum, & diaconos ipſos amplexatus cum oſculo ſancto, quemadmodùm maximus ille Paulus Epheſiorũ preſbyteros olìm amplexatus fuit: Benedictus, inquit,Deus,qui non dedit nos in captionem dentibus eorum hoſtium, qui corporeis oculis non videntur: ſed laqueos ipſorum contriuit, & nos liberauit, auxiliumque præbuit,vt ex anguſtijs eriperemur: neque ſuprà, quàm poſſumus, nos tentari permiſit. Salutate fratres & filios meos,quos genui in ſpiritu ſancto. Gratia Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti ſit cum omnibus vobis,Amen.Tũc ad carnificem conuerſus:Fac,inqt,tu amice,quod iuſſus es,& cuius cauſa hîc ades.Cumque genua incli nâſſet, & collum protendiſſet,lætus atque exultans,plaga vna percuſſus,bonum illud certamen fortiſſimè confecit. Act.20. Vir ſanctus capite plectitur.

Tunc Elpidiphorus carnificibus aurum offerens,eos rogabat,nè Baſilei corpus in mare demergerent,ſed illud ſibi ſepeliendum traderent. Verùm hoc illi facere noluerunt,ſuſpicati,nè,ſi fortè deprævhenſi eſſent,ſuis etiam capitibus à Rege condemnati obtruncarentur. Cumque ille precioſum martyris caput à carnificibus petijſſet, nec ipſum impetrare potuit. Itaque carnifices illi, cùm piſcatorum quorundam ſcapham arripuiſſent,in eam martyris corpus cum capite conieccrunt,& longiùs à terra diſtantes,in altum mare aliò caput,aliò corpus demerſerunt, nobis id videntibus, qui & gemitibus cõfundebamur. Elpidiphorus autem miniſter Chriſti fideliſſimus, cùm Diaconos in domum ſuam accepiſſet,eos conſolatus recreauit.Nocte verò illa diuina quædam angeli viſio Elpidiphoro tèr oblata eſt, eodemque tempore angelus ipſe ſic affatus eum fuit:Epiſcopus Baſileus Sinopem venit,& illic vos expectat.Surge igitur, & eius Diaconos tecũ habẽs,nauigium cõſcende, & ad ipſum proficiſcere. Viſio Elpidiphori.

Elpidiphorus cùm tèr eodem tempore ſurrexiſſet, & viſionem ſecum cogitâſſet, clericis illam expoſuit,ab eis quærẽs, an re vera locum aliquem, vel regionem Sinopem dictam alicubì eſſe audiuiſſent, Parthenius vrbem Ponti eſſe dixit. Et ego, inqt ille,in ſomnis mihi videbar magno illi viro manum meam porrigere,& vnà cum ipſo in Domini templum introire,qui & hoc mihi dicebat: Vt vides,ità erit tibi.Cùm igĩ Elpidiphorus aurum & viaticum ſumpſiſſet,& omnibus alijs rebus maiorem Chriſti fidem duceret,eamque ſecum haberet, ac vt viæ ducem quendam ſequeretur, Amaſeno nauigio inuento,vnà cum Baſilei Diaconis in illud conſcendit.Nauigabant igitur in vrbem maritimam Sinopem,Deumque precabantur,vt quæ initio facere iuſſi fuerant,ea manifeſtiùs eiſdem iterùm reuelarentur.

Illa igitur nocte,qui anteà Elpidiphoro apparuerat,præſtò fuit,ac dixit:Ad dextrũ vrbis ſinum rete ipſum demittite, & quam cupitis margaritam inuenietis: ac repentè oſtendit illi & locum,& ſigna quædam,ac domum pellucentem,ſanctumq; virum in ea ſedentem cum multitudine militum, dixitque:En ipſum vides, manè igitur veniens,illum capias. Experrectus igitur,& valdè lætatus, his,qui cum illo erant,ſe hæc vidiſſe ſignificauit:qui cùm diluculo ſurrexiſſent,iuerunt,prout viſione illa docti fuerant,cùm & ſigna,& locum inueniſſent. Eccè autem & piſcatorum nauigium, q retia ſua componebant,oblatum eſt.Eos cùm admirabilis Elpidiphorus ad ſe vocâſſet: Quid vultis,inquit,vobis demus, vt rete nobis iaciatis? Illi autem libentiſſimè cum eis pactionem fecerunt.Qui cùm in nauigium conſcendiſſent,ſortiti ſunt inter ſe de primo iactu,ſorsq; ipſa Theotimo cecidit. In ipſius igitur nomine retia in mare demiſſa ſunt,quæ extracta,nihil in ſe captum habebant.Deindè Parthenius pro Elpidiphoro ſortitionem fecit,& ſecundus ſagenæ iactus Parthenio cecidit. Sed neque ſic aliquid ab eis captum fuit. Dixit autẽ Elpidiphorus: Ego non in meo, ſed in Dei mei nomine vobis committo,vt ſagenã in mare iaciatis. Fidem enim in Deo ipſo habeo, fore,vt quod propoſitum mihi eſt,aſſequi poſſim. Viſio alia Elpidiphori.

Hoc igitur facto,glorioſi epiſcopi & martyris Baſilei corpus admirabili quodam modo,

Corpus S. Basilei è mari extrahitur.

modo,& suprà quàm dici possit,in sagena illa complicatũ fuit. Cùm igitur piscatores sagenam extrahentes,multum onus in illa esse præsensissent, arridentes: Felicissimus,inquiunt,istius hominis Deus est. Cùm verò retia in terram extracta fuissent,& hominem in mari peremptum vidissent, sententiam mutantes, de fortuna illa conquerebantur. At Elpidiphorus cùm eum vidisset,& sanctum virum Basileum cognouisset,se continere non poterat,quin multùm lachrymaret atque ingemisceret. Parthenius verò in eius aurem incumbens: Nè demus,inquit,istis suspicionem,sed tanquàm communem humani generis naturam misericordia prosequentes, illos rogemus,vt nobis eum dent,quô terræ cadauer ipsum mandare possimus. Consultabant enim piscatores de illo iterùm in mare proijciendo. Quamobrèm piscatoribus dixerunt: Vos quidem,fratres,laborâstis, idq;, quod à Deo ipso datum fuit,cepistis: date nobis eum,qui pro piscibus extractus est,vt quę ad sepulturam pertinent,ritè illi adhibeamus,vt terræ id,quod ei cognatum est,adiungatur. Piscatores autem pro cadauere nihil sibi dari patiebantur. At Elpidiphorus: Vos,inqt,laborẽ passi estis,quodq; vobis impositum fuit,exoluistis: iustum igitur est,vos mercedem recipere. Cùm hoc diceret,non anteà destitit,quàm quod constitutum eis fuerat,acceperunt.

Cùm igitur ad ripam quandam maris nauigâssent,corpore illo accepto ac reposito,à piscatoribus relicti sunt,sole ad vesperum iam vergente. Tum illi honoratum sancti martyris tabernaculum amplexari cœperũt cum lachrymis atque gemitibus, & ea re multùm gauisi sunt. Cùm enim martyris caput sine corpore, corpusque sine capite,vtrunque nobisipsis spectantibus,in altum mare proiectum fuisset,admirabile fuit & insigne admodùm diuinæ potentiæ opus,illud idẽ caput cum corpore coniunctum emergere,cùm sectionis signum existeret,quam gladio allatam,vndiq; collum martyris præ se ferebat quidem,sed ità tamen,vt à sacro illo capite disiũctum nõ esset. Neque vllum omninò damnum,vel tumorem ex aquis ipsis,quibus diù agitatũ fuerat,vt alia omnia consueuerũt, corpus illud acceperat, neq; aliquid malè olebat, quinetiam odoris suauitatem quandam emittebat. Prorsùs enim ab omni corruptione liberum erat. Non à capite,non à palpebris,non à canitie illa, quæ nupèr florere cœperat,pili effluxerant, sed qualis erat,cùm adhuc superstes dormiebat,talis & nũc ante illos positus cernebatur,multorumq; vnguentorum suauitatẽ redolebat. Nondùm autem septuagesimum annum excesserat. Sed nemo his fidem nõ habeat, quasi diuinæ potentiæ ordine hæc non sint facta, cùm sciat, quæ in Erythræo mari, & Iordane fluuio sub Mose,Iosue,Elia & Elisæo olìm à Deo effecta sunt,queq; posteà in Iona illo diuino homine, & tribus adolescentibus, qui in Babylonia illa fornace fortiter se gesserũt, quorum neq; crines, neq; indumenta ignis ardore aut incendio corrupta sunt. Hæc enim Dei potentia euenerunt omnia facientis,& suo nutu quocunque tempore voluërit,quæ contra omnium opinionem sunt,disponẽtis. Idem enim Deus est,qui & tunc,& nunc mirabilia omnia in eos,quos se dignos inuenit, vel post mortem eorum efficere solet. Cùm satìs igitur collachrymâssent,& iam aduesperasceret, Elpidiphorus ad vrbem cucurrit, & velum quoddã emit, cumq; multa nox esset,corpns ipsum in velo illo inuoluit: quod in cuiusdã Christiani hominis domo, q erat vnus Eupolitarũ,& apud quẽ iam anteà diuerterant, reponens, vnà cum ijs,q illic erãt,decẽter funus ipsum curauit. Quamprimùm aũt & ex tabulis arcã quãdam Elpidiphorus cõposuit,atq; in vehiculũ mercede cõductum corpore imposito, vnà cum Diaconis ad illius vrbem Amaseam ꝓfectus est, ac totos quinq; dies in itinere cõsumpsit. Ad multã verò noctẽ in tẽplo,nuꝑ constructo, reliqas illas reposuerunt. Diluculo aũt tota Christianorũ multitudo in eũ locũ collecta, occultè quidẽ ꝓpter Præsidis metũ,nè si hoc ille sciret,eis malefaceret,festinauit sancti viri corpus sepulcro dare. Sed quoniam verisimile erat aliquos vel nõ credere, vel eius corporis spectandi cupidos esse,cùm velum illud reuoluissent,omnium virtutum & continentiæ specimen viderũt,eorumque sensus admirabili quadam odorum suauitate oblectatus est. Cumq; totum illud sancti viri corpus, quod Spiritûs sancti templum fuerat, inspexissent,ac re illa,omniumq; opinionem superante miraculo perculsi fuissent,& spiritualem patrem ac magistrum lachrymis prosecuti essent, ipsi deniq; miraculorum effectori Deo gloriam reddidissent, cum psalmis & lampadibus & multis aromatibus ante illud templum,quod à Basileo martyre,Dei ope adiuuante, constructũ fue-

Nota eximia miracula in exanimi corpore sancti viri.

Exo. 14. Iosu. 3. 4. Reg. 2. Ion. 2. Dan. 3.

fuerat,in ea parte,quæ ad Orientem ſpectat,vbì & reliquorum ſanctorum martyrum corpora multa repoſita eſſe dicuntur,eius etiam corpus condiderunt,hucuſquè epiſcopum, paſtorem & ſui gregis etiam poſt mortem cuſtodem vigilantiſſimum habentes,eundemque grauiſſimorum ac ferocium,cuiuſmodi Arabici ſunt, luporum, qui non corporeis oculis,ſed mente compræhenduntur,aliarumque ferarum, Græcorum,inquàm,& hæreticorum perſecutorem diligentiſſimum.

Poſt inſignem igitur hominis illius ſancti cædem, Conſtantinus Imperator, cùm hæc didiciſſet tum ex ſororis ſuæ literis, tum ex alijs viris Senatorijs, qui à Licinio vexati fuerant, & ad Conſtantinum, tanquàm ad ſeruatorem & malorum emendatorem confugerant,Roma diſceſſit maxima ira percitus, vel diuino potiùs conſilio, cum Criſpo filio,qui & in omnibus Rex bonus erat,eique ſimilis,à quo genitus fuerat. Venit igitur Conſtantinus in Orientem,vt Licinium compræhenderet,qui ſe ad bellum contra Imperatorem gerendum inſtruxerat. Sed eius exercitus totus ad Imperatorem illum maximè glorioſum,& nobiles victorias reportantem ſe contulit, eique adhæſit. Licinium verò,cùm ferè ad mortem vſque Imperator caſtigâſſet, regali & quacunque alia principatûs poteſtate priuatum,in Galliam demandauit,vt in illa regione habitaret: eô enim quòd eius affinis erat,illum morte punire noluit,qui iure milliès mori debebat. Ei autem,toto Senatu audiente,dixit: Luge,& pœnitentiam age ob ea, quæ auſus es, bonisque operibus ſtudens, ab illis nunquàm deſiſte: fortaſsè Deus propitius ac beneuolus erit tibi,qui omnis beneuolentiæ expers & inſidiator fuiſti:fortaſsè & ſempiternæ pœnæ ſententiam aufugies.Nihilominùs tamē diuina pœna vehementer illum aggreſſa fuit:in ea enim regione, ad quam miſſus eſt, difficilia quædam vlcera,remedia eius malitiæ congruentia,ſimilem illi,quam Maximinus paſſus fuerat,plagam attulerunt. Cùm igitur grauiter ingemiſceret,& ſolum ac verum Deum à ſe reprobatum fuiſſe confeſſus eſſet, ex hac vita miſer auulſus fuit.

Conſtantinus bellum facit Licinio,eumq; compræhēdit.

Porrò cùm magnus & verè Chriſti electus Imperator Conſtātinus Imperium inuictum atque inexpugnabile adeptus eſſet, diuiſiones illas, quas primus ex Romanis Imperatoribus Diocletianus excogitauerat, in veterem ſtatum reſtitutas,diuinis legibus & ſtatutis coniunxit:ac per omnes gentes Græcæ ſuperſtitionis ritum ac tyrānidem in nihilum redegit:Chriſtianorum verò res augeri, extolli,& omni cum fiducia rectiſſimam & veram Chriſti confeſſionem prædicari fecit:omniaq; illa,q̄ ad idolorum templa pertinebant, ſiue pecuniæ, ſiue reditus fuiſſent, Domini Ieſu Chriſti Eccleſijs diſtribui edicto iuſſit, Imperium deniquè ipſum eidem Domino acceptum referens, Byzantium vrbem ſuo nomine appellandam conſtruxit, quam omnium Rex atque Imperator Deus diligit. Obijt autem martyrio functus beatus,& inter ſacerdotes atque illuſtres martyres cumprimìs egregius & fidelis Baſileus,menſe Martio,vigeſimooctauo die:ſepultus verò fuit in ſacri ſui gregis vrbe menſe Aprili vigeſimoſexto,imperante Conſtantino,in Chriſto Ieſu Domino noſtro,cui gloria & imperium in ſecula,Amen.

Cōſtantini præclara facinora.

Poſteaquàm tale in Chriſto miniſterium amabilis Elpidiphorus compleuit, & in vrbe Nicomedia apud me minimum inter Chriſti ſacerdotes Iohannem fuit, omnes Baſilei res geſtas,quæ ſupradictæ ſunt, Deo teſte,mihi expoſuit. Quamobrèm ad eorum,qui hæc legent,vel audire voluërint,ædificationem atque vtilitatem literis mādare,& ſcripta relinquere ſtudui,quæcunque vidi,audiui & didici:nam & ipſe dignus habitus fui,qui per dilectum Elpidiphorum illius beati viri ſpirituali congreſſu frueter, quo tempore in carcere cuſtodiebatur, à quo & maximam vtilitatem percepi. Cùm enim tempore illo inter Chriſti fideles homines cōtentio ac diſſidium ortum eſſet,ego ab eo viro,qui omni affectiōe liber,& præceptor erat verè magnus,ſupplex petij,vt diceret,num rectè ſentirent, qui filium ipſum ſimul cum DEO omnium ſupremo pariter æternū eſſe & ſine principio tenerent, dicentes eum eſſe eiuſdē eſſentiæ,cuius & pater eſt,necnō duo hæc ſine principio, & pari honore prædita eſſe affirmantes: an potiùs hęreticā diſputationē ſuſtinerēt, cùm quodā loco clara voce Filius ipſe dicat: Pater maior me eſt:item illud: Vado ad Deum meum. Tunc ille: Si diuina,inquit,oracula diligenter & accuratè legere voluëris,omni affectu & odio liber, inuenies rectiſſimè illos ſentire, qui confitentur, ſic DEVM ipſum à ſe coli, cùm Iohannes apertè clamet: In principio erat verbum,& verbum erat apud DEVM,

Iohan.14. & 20.

Iohan.1.

&

& Deus erat verbum, hoc erat in principio apud Deum: & Paulus testetur, Christum
1.Cor.1. Coloss.1. esse Dei potentiam, & Dei sapientiam, imaginem & characterem Dei inuisibilis, primogenitum omnis creaturæ, atque creatorem. In ipso enim creata sunt omnia, siue visibilia, siue inuisibilia, & oĩa per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. Si verò in ipso, & per ipsum omnia creata sunt & constiterunt, manifestè tempus & secula creata esse intelligimus.

At si quis ad eam insaniam deuenerit, vt Patrem & Deum sine potentia, sapientia & verbo fuisse dicat, habeat ille & de Filio talem opinionem, quòd patibilis fuerit, & paulatìm creuerit, atque additamentum acceperit, eiusque ipsius diuini existentis totam naturam (vt opinatur) ad principium referat. Auctio enim & additamentum, quod paulatìm fit, principium habet omninò id, quod fit in tempore. Verùm non existimo aliquem ex ijs, qui rectè sentiunt, tale quippiam opinari, neque hoc à veritate puto dissentire, quòd Pater sine principio, & Filius cum Deo etiã ipse sine principio sit. Non enim in tempore Pater est, sed supra tempus, supra quod & Filium esse manifestum est. Itaq; cùm Deus & Pater semper fuerit, æternus etiam est Filius ipse, suprà quàm cogitari possit, diuino modo à Patre genitus. Cùm enim confiteamur semper eum fuisse sine principio, semper sapiẽtem & potentem, fateamur igitur necessè est fuisse Verbum, & Verbi genitorem: quod Verbum nõ in aërem dissoluitur, quemadmodùm nostra verba dissoluũtur, sed consistit, & est verè indissolubile, semper ab eo, qui sine principio est, ab ipso, inquam, genitore secundùm veram essentiã principiũ habẽs supra principiũ. Quòd eñ Verbum ipsum, hoc est, Filius eiusdẽ substãtię sit, cui⁹ & pater, filius ipse homo fact⁹ clara voce affirmat, cùm ait: Ego & pater
Iohan.10. & 14. vnũ sumus: &, Qui videt me, videt & patrẽ meũ. Hęc eñ verba aliter intelligi nõ possunt, q̃ ꝙ eiusdẽ substãtiæ cognationẽ ijs, qui verè sunt, aptè cõgruere ostendãt. Ean-
Matt.28. dem sententiam & in verbis illis contineri arbitror: Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti. Cùm hoc dicit, vnũ ostendit nomen Patris, & Filij, & sancti Spiritûs. Curnam hoc fecit? Vt eiusdem substantiæ, voluntatis, regni, potestatis ac virtutis, eandem cognitionem esse doceret, diuersitatemque personarum, quæ in Trinitate considerantur, ostenderet.

Iohan. 14. & 20. Quod verò dixit, Pater meus maior me est: &, Vado ad Deum meum: in eam partem accipiendum est, in quam accipimus, cùm audiuimus illum esuriuisse, sitiuisse, dormiuisse defessum, anxium & tristem fuisse, crucem deniquè & mortem pertulisse. Hęc enim omnia pij homines humanæ filij Dei, hoc est, vnigeniti Verbi, naturę propter nos susceptæ tribuere debent: quoniam formam hominis suscepit, & sponte sua
2.Cor.8. seipsum exinaniuit, & cùm esset diues, (vt ait diuinus Paulus) propter nos factus est pauper, vt nos illius paupertate diuites efficeremur. Similis enim nobis fuit ꝑ oĩa, excepto peccato. Tales igitur humiles voces, & patibili naturæ conuenientes, cogitandum est illi conuenire, qua parte homo fuit: Illas verò magnas, & Deo conuenientes voces, de eodem cogitabimus, qua parte Verbum erat Dei in principio, & Deus, vnum cum patre: id quod ex diuinis signis ostensum est. Itaque Genitori similem fuisse intelliget, qui animæ oculis non caliginosis eum contemplari voluërit.

Cùm his sermonibus à beato illo martyre adiutus fuissem, & ad rectæ synceræque fidei firmissimum lapidem conuersus, animum meum in eo confirmâssem, & eorum, qui Filium à Patris substantia disiungere atque alienare conati sunt, vel seipsos potiùs ab vnigeniti Filij prouidentia seiungunt, inanem & adulterinam doctrinam execratus fuissem, ad lectissimum eorum, qui Deo rectè credũt, numerum meipsum aggregaui, in Patre, Filio, & sancto Spiritu, eiusdem Trinitatis gloriam celebrans, & nunc, & in secula, Amen. Itá completum fuit martyrium sancti Basilei, qui fuit Episcopus vrbis Amaseæ. Eius autem memoria celebratᷓ vigesimosexto die mensis Aprilis. Te verò, qui hæc aut legis, aut scribis, obtestor per illum ipsum Deum, qui omnia videt & potest, vt propter peruersorum hominum, & eorum, qui nobis inimicissimi sunt, hæreticorum malitiam, ab hac narratione nihil subtrahas, neque quicquam illi addas.

VITA

VITA BEATISSIMI RICHARII PRESBYTERI ET ALMI PATRIS, AVTHORE ALBINO FLACCO *Alcuino Abbate.*

PRAEFATIO AVTHORIS AD CAROLVM IMPERATOREM.

DOmino semper venerabili, semperq́; desiderabili, pijssimo sanctæ Ecclesię tutori, gratia Dei semper Augusto Carolo, vestrę salutis perpes amicus Albinus. Rememorãte vestræ excellẽtiæ pietate, in loco sancto & merito venerabili Cẽtula, cùm & ego vestræ gloriæ seruus, vestræ pietatis vestigia ibidèm prosecutus, aliquãtispèr commorarer, orauerat meã paruitatem vir magnus in Christo, dominus & venerabilis Abbas Angilbertus, quô in laudem conditoris, qui mirabilis semper appáret in electis suis, quendam libellum, stylo simpliciori digestum, de vita sanctissimi ac verè magnifici confessoris Richarij cultiùs annotarem. Dumque exauditis cõtinuò precibus eius, quæ ipsi Diuinæ maiestati exaudibiles & charæ noscuntur, eundem mihi exhiberi libellum petijssem, non parùm miratus sum, cur tanti nominis confessor, quem tantarum virtutum operatorem esse constabat, quemque prisca fama miraculorum patratione post ipsos apostolos nulli ferebat secundum, tam modico gestorũ volumine potiretur. Idq́; mihi stupescenti, innotuit iam dictus memorabilis vir Angilbertus, ac spirituales fratres eiusdẽ sancti loci, haberi apud se, quinetiam apud diuersas ecclesias, codicem alium grandioris quantitatis, in quo scilicet illa miracula legebantur, quibus non immeritò sanctum Christi confessorem omnis Gallia attollebat. Cuius simplex & minùs polita locutio quia fratribus ad recitandum in populo aptior videbatur, sufficere sibi eandem descriptionem consenserunt. Dumque in ijs, quæ rogabant, prænotandis iamiamq́; animos applicarẽ, repentè vestræ pietatis nuncio sum conuentus, vtì ea, quæ tractabam, sic annotarem, sicut reuerà vestræ sapientiæ auribus inferenda. Hinc ego vocato notario, & fixo præ oculis iamdicto libello, ea, quæ referre videbatur de conuersione, de moribus, de continẽtia & sanctitate verè incomparabili, necnõ de glorioso transitu eius ad Christum, seu de relatione preciosi corporis in locum priorem, dictatu admodùm compendioso, titulo vitæ beatissimi Richarij almi patris aptauimus: & nisi propria decipior imperitia, velutì preciosum aurum vestræ prudentissimæ sapientiæ ad ornandum diadema Christianæ philosophiæ, fide humili deuotissimè commẽdamus. Et quia in vestri pectoris cubili gloriam Christi & sanctorum eius honorem regnare cognoscimus, hanc nostri tam beati opusculi præfationem, vestræ in Domino beatæ honorificentię dedicamus.

Abbas Angilbertus.

VITAE HISTORIA.

Gesta sacerdotis magni tenet iste libellus
Richarij, cuius Centula corpus habet.

TEmporibus gloriosissimi regis Francorum Dagoberti, q & seculari potestate p̃clarus, & Christiana religione nobilis effulsit, & optimates suos dignitatibus exaltauit, & seruos Dei honoribus excoluit: in illis, inquam, diebus plurima vbiquè monasteria à sanctis patribus cœperũt construi: necnõ & multi ex laico habitu viri religiosi inuenti sunt: ex quibus Richarius quidam, natus in villa Centula prouinciæ Pontinæ, velut lucifer inter vmbras oriens emicuit, non tam nobilibus iuxta seculum parentibus ortus, quàm moribus honestus & omni probitate deuotissimus. Hic vt in rustica vita, quædam præsagia futurę sanctitatis gerebat. Contigit autem, illo tempore duos sacerdotes, sanctitate florentes & virtutum meritis fulgentes, quorum prior Caidocus vocabatur, de Hybernię partibus in Pontinas peruenisse regiones, sed à rusticis & popularibus illius loci propter insolentiam morum non sunt suscepti, nec digno eorum sanctitate honore tractati: sed magìs iniurijs afflictos & opprobrijs castigatos, à finibus suis cœperunt eos expellere. Quorum violentię & sceleratis presumptionibus futurus Dei famulus Richarius obuiauit, Christiq́; seruos de manibus impio-

Aprilis 26.

Dagobert⁹ rex.

S. Richarij patria.

piorum eripuit,&cum omni benignitate eos deducens in domum ſuam,Deo prouidente,vt illi protegerentur,& ipſe ſaluaretur obtinuit.Nec lucerna gratiæ Dei accẽſa diutiùs abſcondi potuit, ſed patefactum lumen ſanctitatis & prædicationis, longè lateq; ad ſalutem multorum fulſit.Nam introductos hoſpites ſuos,cum magnæ charitatis honore curauit,eoſq; ſibi verbum Dei prædicãtes, cum tota humilitate & intentione audiuit.Nec fruſtrà in terram bonam ſemẽ verbi Dei ſparſum eſt:ſed quod aure audiebat,hoc radicitùs corde retinebat,& centenos in horrea Chriſti,vt poſteà luce clariùs & ſanctitate & miraculorum oſtenſione claruit, fructus germinauit.

Eius cõuerſio. Igitur ex prædicatione famulorum Dei & adſpiratione gratię diuinæ compũctus, ad lachrymas conuerſus, confeſſionem ſuorũ fecit peccatorũ,& in conſpectu omnipotentis Dei ardenter veniam petens, lachrymis abſoluit, quod ignoranter ab adoleſcentiæ illecebris peccauit:& qui Dominum ſuſcepit in famulis ſuis hoſpitalitatis gratia,ſuſceptus eſt à Domino in miſericordia & pietate. Nam ex eo tempore initiũ ſacræ religionis ſumpſit,& ad altiora pietatis faſtigia gradibus quotidiè humilitatis ſcandere nitebatur: & arreptum ſemèl vitæ iter, fidei paſſibus peragere conatus eſt, atque poſteriora obliuiſcens,ſe in anteriora cum Apoſtolo extendit, illius verſiculi per ſingulos gradus memor,Ibunt ſancti de virtute in virtutem: quatenùs perueniãt ad id,quod ſequitur:Videbitur Deus Deorum in Sion.Itaq; mox ab initio conuerſionis ſuæ tam dura ſe caſtigatione conſtrinxit,vt poſt longa & diuturna ieiunia,pane hordeaceo cinere commixto,& aqua lachrymis tẽperata, feſſum ieiunijs corpuſculum refocillaret: & huius cibi ſuſtentaculo, deuotus Chriſti athleta vigilijs & orationibus die noctuq; Domino militabat,non aërem verberans,ſed corpus ſuum caſtigans,nè futurus Chriſti prædicator, in aliquo reprobus inueniretur. Sed his atque huiuſmodi virtutum gradibus & ſanctiſſimæ vitæ moribus Deo acceptabilis, dignis ſucceſſibus ad ſacerdotalem peruénit honorem: vt cui prædicatiõis deuotio inerat, honoris dignitas nõ deeſſet.Quem honorem,vt famulus Dei,magna humilitate ornauit,& vera charitate excoluit, & verbi Dei prædicatione ampliauit, atq; velut bonus agricola, ſpinas peccatorum de agro Domini Euangelico vómere eradicauit, & arida corda ſuperno perpetuæ ſalutis rore irrigauit.Sed & diuina clementia,poſt eius irrigationẽ,in iſto populo plurima fidei dedit incrementa. Vndè & omnibus p̄dictus vir Dei Richarius,honorabilis factus eſt & charus:qa quod ore p̄dicauit,exẽplo oſtendit,& viam vitę,quam alijs ſermone monſtrauit,ipſe prior actu præcucurrit.

Philip.3. Pſal.83. Mirabilis abſtinẽtia. Fit presbyter.

Benignitas in inopes. Quicquid verò ei populus in ſtipendia prædicationis ſpontè obtulit, omnia pauperibus diuidere feſtinauit:indignumq; ei viſum fuit de craſtino pręſentis vitæ cogitare,qui diuitias ęternę vitę accipere anhelabat.Ideò oblata ab hominibus diſtribuit,vt promiſſa à Deo acciperet.Felix commercium,vt qui parua ac tranſitoria hilariter diſtribuerat,magna & æterna feliciter eſſet accepturus. Nam ſtudioſiſſimus fuit pauperum conſolator,peregrinorum ſuſceptor, viduarum defenſor, pupillorum & orphanorum pater: ità vt veriſſimè de eo ſanctiſſimi Iob teſtimonium dici potuerit: Oculus fui cęco,pes claudo,& pater orphano:& cauſam, quam neſciebam, diligentiſſimè perſcrutabar.Quapropter vndiquè ad eum infirmi confluebant:quos lęto ſuſcipiens animo,medelam eis conſolationis per ſanctas orationes prębebat. Nec leproſos vel elephantiacos exhorruit,ſed quaſi fratres amplexabatur,balneiſq; eorum membra ſaucia fouebat:eademq; poſt ipſos ingreſſus eſt, magìs ea pietate illos emũdans,quàm ſe commaculans,prophetici ſermonis non ſurdus auditor,dicentis:Egenos vagoſq; induc in domum tuam, & nudum veſtimentis tuis cooperi, & carnem tuam nè deſpexeris.Nec ſolùm carnali refectione ad ſe venientes fouebat, ſed etiam ſpiritali ſanctę prędicationis ſolatio reficere eos non ceſſauit.Et ſicut miſerorũ idoneus vbiquè fuit conſolator, ità ſuperborum durus caſtigator eſſe non timuit. Illos pietatis clementia eleuabat,hos ſeuerę inuectionis cenſura deprimebat.Nec terrenę poteſtatis iram furoris metuebat, quem timor interiùs diuinę potentię totum corroborabat: paruipẽdens diuitũ minas,vt p̄co veritatis exiſteret.Nec fuit arundo vẽto agitata,vt eum aura humanę vel laudis vel detractionis commoueret: ſed in arce ſolidę veritatis conſiſtens,ab humano ore,ſecũdùm Apoſtolum, iudicari contẽpſit, viamq́ue regiam incedens, nec à dextris propter terrores potentium, nec à ſiniſtris propter blanditias adulantium declinabat. Quapropter magnam plebem Domino

Iob 29. Humanitas erga leproſos. Eſa.58. 1.Cor.4.

Deo

Deo suo in hac præsenti ꝓuincia acquisiuit, & sibi honorem perpetuum promeruit.

Vndè populus eius cernens in Christo deuotionẽ religiosam, cœpit eum attentiùs honorare, & multa ei ꝓ eleemosynarum largitione afferre: quæ ille (vt erat Dei & proximorum dilectione plenus) omnia in pauperum elargitus est solatia, maximeq; in captiuorum expēdit redemptionem. Nam alios occultis diabolica fraude peccatorum vinculis obligatos, per sedulę prædicationis hortamenta soluebat: alios seculari captiuitate oppressos, pecuniæ largitione redemit: vt illi spiritaliter absoluti, iucundarentur in Domino: & isti carnali seruitute liberati, conuerterentur ad Deum. Et non solùm in his regionibus per pietatis opera, vel per prædicatiōis lumina prædictus vir Domini clarus effulsit: sed vt lucifer æquoreos Oceani campos transiliēs, præco diuini luminis nocturnas suo exortu discutit vmbras: sic ille in vltramarinas Britanniæ regiones, ad expellendas ignorantiæ tenebras, lumen veritatis suo sparsit aduentu: scilicet vt sicut in istis regionibus, sic & in illis alios à seruitute diabolica, alios à captiuitate carnali liberaret. Illis verbum Dei infudit, istis charitatis precium impendit, vt pro temporali redemptione æternam reciperent libertatem. Sic ergò bonus Dominicæ pecuniæ negociator, duo simplicis charitatis Dei & proximi talēta multiplicare studuit: quatenùs cum multiplici laboris sui fructu Domino suo obuiare posset, & hanc vocem audire iucundissimam: Eugè serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Fertur verò, dum causa prædicationis in Britannia diutiùs moraretur, subitò illi venisse in mentem, aliquos sui iuris sub seruitute se reliquisse in Gallia. Itaque dolore percussus, dixit ad suos: Heu nostros sub seruitute dimisimus in patria, dum huc aliquos liberaturi vénimus, maximeque scio eos citò esse morituros. Sed ite festināter, nauemque conscendite, & eos facite ingenuos, priusquàm moriātur. Illi haud segniter præceptum secuti paternum, in patriam venerunt, prædictosque seruos viri Dei saluos & incolumes inuenerunt, eosque, velutì iussi erant, manumittentes, fecerunt ingenuos: qui non post multum temporis, sicutì sanctus vir Dei prædixerat, defuncti sunt. O quanta clementia est Dei Christi, qui famulo suo pietatis affectum inseruit, & seruorum eius mortem futuram ostendit: quatenùs illi misericordiæ merces de suis non periret, & illos morientes seruitutis iugum non grauaret: qui & ob alienos liberandos tanti itineris periculum subire non timuit: & ex eo tempore neminē sui iuris sub seruitutis iugo retinere voluït: sed vbiquè omnes ad se pertinētes libertate propria perdonauit, nè in proprios durior esse videretur, qui in alienos mitissimus apparére gestiebat, & mercedē, quam ex alijs congregauit, de suis accumularet.

In Britānia quoquè concionatur.

Matt. 25.

Igitur prædicationis officio in Britannia peracto, cum multiplici verbi Dei fructu reuersus est in patriam: nè dum in aliena messe quæreret mercedem, in propria perderet: & tanto se ardentiùs seruituti Dei subegit, quanto viciniorem sibi diem remunerationis esse præsensit. Nam seipsum quotidianis ieiunijs macerauit, mortificatione carnis constrinxit, vigilijs afflixit, orationibus muniuit, charitate confirmauit, spe roborauit, fide armauit, nulli malum pro malo reddens, nullius adulator, neminem contemnens: vt viam veritatis prior ipse incederet, quam cæteris prædicando monstrauerat. Sic vir Dei galea salutis induitur, & gladio verbi Dei accinctus, & lorica iustitiæ vndiquè circundatus, atque scuto fidei armatus, calceatusq; in præparationem euangelij pacis, processit in prælium publicum contra antiquum hostem, omnia tela eius ignea fortissimo fidei vmbone repellens: quotidianisq; triumphis spolia multa victo hoste reportauit, in Ecclesia Christi tam metuendus humani generis inimico, quàm humano generi pernecessarius, vtpotè qui non suam tātùm, sed multorum quæsiuit salutem. Ideò iustum est, vt multorum ore in Christo laudetur, multorum pro Christo redemptor: cuius non tanti est miracula narrare, quæ ab eo gesta sunt, quāti miraculorum cognoscere virtutem, qua cælesti regi in diebus suis multum acquisiuit populum. Nam officium prædicationis, omnium signorum ostēsione maius esse, non dubium est, licèt non defuerit pro temporum vel rerum conueniētia signorum perpetratio, quæ per eum diuina peregit clementia.

Exercitia sancti viri & virtutes.

Ephe. 6.

Quodam nanque tempore maligni spiritûs tentatio ad verecundiam accidit viri Dei, quam Dei misericordia ad laudem ei concessit euenire. Visitauit enim equitando quandam Deo deuotam fœminam, Rictrudem nomine, & cùm iam post dulces

vitæ epulas & post colloquia salubria, ipse vir Dei, ascenso equo, ad propria remeare disposuisset: fœmina prædicta, iuxta morẽ, eqtantis vestigia patris secuta est, habens in vlnis filium suum, vt paruulus quoquè benedictiõe hominis Dei roboraretur, quẽ ipse antè sacro baptismate regenerauerat. Accipiente itaque infantem equite venerando seu ad benedicendum, seu ad osculandum, antiquus hostis, omnibus bonis inimicus, immisit equo ferocitatem: qui huc illucque dentibus frendens, pedibusque calcitrans, & toto corpore insaniens, insueto impetu per cãpum discurrere cœpit. Quod pauida cernens mater, oculos auertit, nè morientem videret filium, quem seruus Dei, sæuiente equo, manu tenebat. Familia verò pro morte pueri vel casu viri Dei strepere, plangere, eiulare non destitit. Sed dextera Christi, quæ Petrum trepidãtem leuauit, nè mergeretur in vndis, puerum cadentem subleuabat, nè allideretur in terris. Nam oratione à famulo Dei facta, puer incolumis quasi auicula peruénit ad terram, & equus redditus est mansuetudini suæ. Et mater quidem filium suum super terram sanum & ridentem suscepit in vlnas suas: ipse tamen sacerdos Dei non equo iter agere, sed asello mansuetissimo ex eo tempore voluït. Sic ergò, miserante Deo, tentatio maligni hostis illi versa est in laudis honorem: & superbia equi, facta est humilitatis gratia & magistra. Nam non erat immemor, Dominum Christum, dum ad redemptionem properaret humani generis, asello iter egisse, nõ equo. Sic & ipse ꝑpter salutiferam prædicationem dum per multa quotidiè festinaret loca, asellum sibi portitorem sufficere iudicauit. Quocunquè autem iter agebat, aut psalmi in ore eius resonabant, aut salutis ex ore eius prædicatio audiebatur. Nec mirum, si Christum semper prædicaret lingua, quem semper gerebat in corde, per quem pius consolator miseris fuit, & durus inuector potentibus: illorum inopiam clementi miseratione releuans, istorum superbiam seuera castigatione reprimens.

Matt.14. Puerũ à ꝑsentissimo periculo seruat. Matt.21.

Nam quodam tempore rex potentissimus Dagobertus, rogante viro illustri Gislemaro, easdem venire in partes, & virum Dei, vt se sacrosanctis eius orationibus commendaret, inuisere contigit: quem ipse famulus Dei & sanctitatis suæ benedictione roborauit, & sacerdotali authoritate libera voce castigauit, denũcians ei, nè in seculari superbiret potentia, nè in fugitiuis speraret diuitijs, nè vanis adulantium extolleretur rumoribus, nè caducis gauderet honoribus: sed magìs Dei timeret potentiã, illiusq; immensam laudaret gloriam: humanam verò potentiam vel gloriam nullam putaret, quæ subitò velut volatilis vmbra recedat, & tanquàm spuma super aquam, tentationis flante vento, euanescat: atque hoc potiùs timendo cogitaret, quia potẽtes potenter tormẽta patientur: & cui plus datur, plus exigitur ab eo. Qui autem vix sufficit pro se solo ratiõem reddere Deo in die iudicij, quid faciet pro tot hominum millibus ipsi commissis? Idcircò quisque magìs timere potest præesse, quàm subesse: quia qui subest, pro se solo rationem reddet Deo: qui autem præsunt, pro omnibus reddituri sunt, qui sub eorum sunt potestate constituti. Qua castigatione rex, vt fuit sapientissimus, benignè suscepta, gaudens eius libera veritatis fiducia, sacerdotẽ Christi secum ad conuiuium venire rogàuit. Qui Christi confortatus exemplo, secularium non respuentis conuiuia, vt prædicationis sumeret occasionem, vénit cum rege ad mensam eius, totaque die illa & nocte inter epulas lætitiæ, verbum Dei dapes salutiferas conuiuis suis ministrauit. Cuius constantia morum & iustantia prędicationis præfatus rex delectatus, cœpit eum ex animo amare & honore prosequi intantùm, vt eaipsa die aliquid de censu suo ad luminaria domûs Dei condonaret, ratum æstimãs, vt sicut ipse inuisibili ꝑdicationis lumine ab eo illuminatus esset, sic visibili luce per eum domus Domini illustraretur: & quod intùs ei fulgebat in fide, hoc forìs fulgesceret in ecclesia, memor pręcepti Dominici, quo dicitur: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est. itemque in Psalmo: In lumine tuo videbimus lumen: id est, In lumine fidei, quod fulget in mente, lumen forìs scintillat, quod splendescit in opere.

Rex Dagobertus inuisit virũ Dei. Sap.6. Luc.12. Prandet apud regẽ. Matt.5. Psal.35.

Exindè autem famulus Dei, quia ab hominibus honorabatur, homines fugere meditabatur, vt honores temporales declinando, honores acciperet perpetuos: eremumque concupiuit, quatenùs liberiùs soli Deo vacaret, & contemplatiuos carperet fructus, q ad id vsq; temporis in actuosis haud segniter desudârat: sciens à Dño dictum de Maria, sedente secus pedes eius, & verbum vitæ attentiùs audiente: Optimam

mam partem elegit sibi Maria, quæ non auferetur ab ea. Huiusque memor sententiæ, monasticam vitam petit, quô secretiùs sola cælestia mente rimaretur, ecclesiæ regimen alteri tradens, quam ipse in Centula vico Christo fundauerat. Porrò Gislemarus, vir illustris & Christianæ religionis deuotus amator, simul & Maurontus, nobilis quidam vir, & terrarum vel syluarum ad regem pertinentium seruator, prębuerũt ei locum manendi in sylua Tristiacensi: qui & ipse Maurontus posteà seculari habitu deposito, monachus factus est in eodem loco. Cumque viro Dei mansionem solitariam præparâsset, Christo monasterium construere inchoauit. Vir igitur Dei habitationem illam cum vno solo commilitone ingressus est, paruo tantùm tuguriunculo, vilissimo opere facto, contentus, vt habitatio vitæ conueniret, superfluum æstimãs, seculi contemptorem aliquid seculi deliciarum habere & videre. At inibì tanta se mortificatione carnis castigauit, tanta ieiuniorum & vigiliarum assiduitate macerauit, vt vix ossa arentia dissipatis iuncturis sibi adhęrerent, & trementia baculo regente vestigia difficilè moueret. Iam mente seculo maior, sola cęlestia semper cogitabat, quantumque mundo alienus, tantùm Deo proximus erat, illum quotidiè vincens in eremo, à quo Adam olìm victus est in paradiso: super aspidem & basiliscum ambulãs, caput quotidiè antiqui conterens serpentis, temporalia contemnens, æterna sola suspirans, scalam somniantis Iacob omni hora ascendens, atque per angustam viam, quæ ducit ad vitam, incedens, iter suum assiduis muniuit orationibus. Nec clausa tamen eremi angustia, lucis columna latére potuit: quin potiùs sui fulgoris radijs longè lateque magìs innotuit. Quapropter vndiquè ad hominem Dei diuersis fatigati infirmitatibus confluxerũt, quos sanctarum medicinis orationum sanauit, omnesq; ad se quocunque morbo afflictos venientes, vel tristitiæ cuiuslibet rancore angustatos, sanos & hilares domum remeare fecit: nec in domo salutis diù morbus manere valuit, sed quanto propiùs accessit, tanto velociùs recessit. Mihi verò non singulas virtutum eius species nominatìm enarrare propositum est, sed vitæ sanctitatem paucis perstringere verbis, nè eloquij mei tarditate multiplex signorum, per eum gestorum, fama magìs obscuretur, quàm laudetur. Doctioribus ergò illa relinquenti, quo fine præsens hoc seculum sancta illa anima deseruërit, solùm mihi dicere sufficiat.

Luc.10. Degit solitarius. Vita durissima. Gen.3. Gen.28. Matt.7.

Itaque præscius diei euocationis suæ, qua felicitatem diù desideratam accepturus erat, vt esset semper coniunctus Christo, quem semper amauerat: vocauit ad se Sigobardum commilitonem suum, dixitque ei: Scio, fili mi, scio, quòd finis meus non tardat, & regem meum, quem diù concupiui, citiùs videbo: & vtinàm tam propitium mihi seruo suo videam, quàm desiderabilem sanctis suis. Sed tu, fili mi, prępara vasculum corpusculo meo, quo condatur, non superfluo studio, sed necessario vsu: vt illic seruetur in illum diẽ, quo corruptela hæc vertatur in incorruptionẽ, & mortale hoc induatur immortalitate: & para te cum omni diligentia, dulcissime fili, vt vbì dies illa, quæ mihi modò appropinquat, tibi aduenerit, te paratum inueniat. Ego verò ingredior viam vniuersæ carnis: tantùm mihi misericors sit Saluator mũdi, & me modò defendat ab hoste, qui me olìm redemit ab hoste: & quẽ præsentis vitæ habui consolatorem, æternæ vitæ mihi inueniam largitorem. Hæc discipulus à patre audiens, lachrymis perfusus, tamen præcepta secutus, lignum inueniens fidit, cauauit, & corpori patris coaptauit, pijsque fletibus rigauit quod fecit, penè priùs lachrymis implens amaris, quàm paternis membris: aptatumque, vt potuit, sarcophagum in loco præfinito à patre composuit. Interìm dum cum tristitia patri filius pararet obsequium, validior patrem coquebat infirmitas, & in frigido corpusculo vix halitus remansit extremus: nec tamẽ ab orationis cessauit officio, vel diuinæ laudis obsequio: & dum salutifero corporis & sanguinis Christi viatico suum iter muniuit, inter gratiarum actiones & verba orationis, 6. Calend. Maij spiritũ emisit: positusque est in sepulcro à discipulo in loco, vbì ipse p̃ceperat. Sed mirũ dictu: inter exequias patęrnas subito discipulus sopore oppressus, vidit in visu, quasi raptus esset in aulam splendidissimam, omniq; decore pulcherrimam, immò solis luce clariorem: in qua beatum Richarium pręclaro & hilari vultu vidit habitantem, sibiq; loquentem: Eccè frater Sigobarde, qualem mansionem præparauit mihi Deus: pro vili, quam habui in terra, pulcherrimam in cælo: pro contemptibili, gloriosam: pro obscura, lucidissimam: & pro fumosa, omni suauitate renidentem. Euigilans autem Sigobardus, lętior opus

1.Cor.15. Migrat ad Dominum. Visio discipuli.

exequiarum perfecit, Deo prouidente, vt filius cōsolaretur, & patris ei gloria ostenderetur. Cōditus est ergò, vt prædixi, miles Christi, vbi suo regi maximè militauerat. Sed non multò pòst fratres à Centula monasterio cum suo Abbate Ocialdo, viro religioso & sancti successore, venerunt, & corpus S. Richarij tulerunt, posueruntque in loco, in quo etiamnùm cum magna meritorum gloria requiescit. Ibì enim, præstante Deo, per serui sui reliquias noua sæpiùs audiuntur miracula edi, vt fides precantium pateat, merita sancti viri ostendantur, & in seruo suo Christi laus celebretur, sicuti dictum est, Laudate Dominum in sanctis eius.

Corpus eius Centulam transfertur.

Psal. 150.

Quidam contractus, corpore debilis, sed fide robustus, frequentabat orando sancti Dei sepulcrum. Qui optata sanitate subitò recepta, dedit gloriam Deo, quòd infirmus venisset, & sanus recederet. In cuius miraculi memoriam vsque hodiè sustentacula infirmitatis illius pēdent in ecclesia S. Richarij. Sed & multotiès dæmoniaci, ad corpus sancti Dei suorum obsequio deducti, diuina concedente clementia, à vexatione maligni spiritûs liberantur.

Contractus sanatur.

Item dæmoniaci.

Quodam tempore vinculis & catenis constricti quidam per publicam ducebātur plateam, quæ est iuxta B. Richarij ecclesiā. Qui cùm eminùs ad viri Dei propinquarent templum, voce magna clamare cœperunt: Sancte Richari, salua nos. & statìm ruptis vinculis, absoluti sunt.

Vincula soluuntur.

Item clades magna, quam venenosam lacertam vocant, longè lateque morte amara habitatores terræ interfecit, & vix, ab ea tactus, viuus euasit. Percussusq; est ea peste quidam è fratribus S. Richarij: qui licèt mortem timeret propter cladem, vitam tamen non desperauit propter patronum. Ergò quasi ad certa suffragia comitantibus fratribus, cucurrit ad sepulcrum viri Dei: ibique communiter oratione facta, & ipse liberatus est à morte, & omnes defensi sunt à plaga, nec aliquis ex illis fratribus mortifera cladis eius vastatione percussus est. Nec solùm illi liberati sunt, sed & si qs alongè veniens, plaga tactus pestifera, ad S. Richarij cum fide fugiat solatium, etiam cum clade, mortis euadit periculum. Vndè intelligi datur, quantam habeat apud Deum potestatem pro nostris intercedēdi peccatis, si cum fide clamemus ad illum, qui tanta est virtute præditus depellendi morbos ab illis, qui cum fide veniunt ad eum. Nam patet ex miraculis, qualis sit ex meritis, & anteacta vita fulgescit in opere subsequenti: ità vt non sit opùs dubitare de sanctitate, dum tantus est in virtute. Intelligite hinc, fratres charissimi, qui pauper voluit esse pro Christo, quales modò habeat diuitias cum Christo: & qui appetijt esse contemptibilis inter homines, quàm gloriosus regnet inter angelos, honorem, quem fugit in terris, nunc possidens felicissimè in cælis. Quapropter dignum est, vt ab omnibus honorificetur, qui omnium Dominum semper amauit: propensiùs tamē à nobis, qui eius corpori quotidiè assistimus: quatenùs quos filios genuit in doctrinis, dignos possideat heredes in meritis. Nec illi tantùm prodest nostra laudatio, quantùm nobis eius imitatio. Magìs illi placet imitator deuotus, quàm laudator ociosus. Vndè fratres charissimi, & sanctissimi patres, & filij iucundissimi, totiusque sanctæ congregationis populus, qui ad tanti patroni festa conuenistis, dignos vos facite, vt Deus omnipotens per eius intercessiones, vestras exaudiat orationes. Ornate vosmetipsos spiritali pulchritudine, supereminentis charitatis gloria, victrici fidei fortitudine, & spe suauissima de Christi bonitate, sequentes semper sanctorum patrum vestigia, vt per eorum gradientes exempla, illorum societate digni efficiamini: & secundùm Apostolum, abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè & iustè & piè viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi: qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mūdaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum: Cui est gloria in secula seculorum, Amen.

Sancti imitandi.

Tit. 2.

MAR-

MARTYRIVM S. MARTYRIS ANTHIMI EPISCOPI NICOMEDIAE, AVTHORE SIMEONE METAphraste, qui quidem eum scribit 3. Septembris capite plexum, sed nos Latina hic sequimur Martyrologia.

QVIS nescit, quàm pulchrè quidem sita sit Nicomedia, & quanta sit eius magnitudo, quantusq; sit eius splendor, & quanta pulchritudo, & quòd ea sit arx omnium ciuitatum * Nicomediæ? Sed quanuìs ea sic se habeat, & ad tantam processerit elegantiam, suo tamen germine magìs gloriatur, quàm his omnibus. Ex ea em̃, tanquàm generosus ramus, editus est Anthimus, floruitque & pulchros fructus produxit. Nam modò quidem excesserat ex infantia, & in eo bonorum morum florebat oĩs gratia. Et iam euaserat adolescens, & erat intelligẽtiæ multis numeris absolutus. Postquàm aũt in virorum numerum est relatus, & eos fructus percepit, qui sunt inter viros, & ventri imperauit, iræq; & carni est moderatus, & mundanum hunc fastum abhorruit: toto tempore vacabat orationi, & diuinarum rerum meditationi: Matrem aũt virtutum charitatẽ studiosè exercuit. Se aũt in hoc pręclarè gessit, ꝙ semper esset grauitate præditus, & cogitabundus, & solicitus. Tanta aũt ornatus erat humilitate, vt satìs esset, si vel solùm videretur, ad compungendas animas eorum, qui erant studiosi virtutis, & ad augendam virtutem.

27. Aprilis, secundùm Latina Martyrologia.

Quoniam ergò qui sic vitam agebat, & vel maximè vocalem pręconem propriam habebat virtutẽ, nec celari, nec latére poterat, euehitur ad excelsam sedẽ sacerdotij, & in Presbyterorum cathedra laudat Dñm: cùm tamen non repentè ad id peruenisset, neq; suæ vitæ prooœmium fecisset sacerdotium: sed cùm se priùs rectè gessisset in multis alijs gradibus, & eis conuenientem exercuisset virtutem, & hæc oĩa tulissent testimonium, ꝙ dignus esset superioribus, sic ascẽdit ad magnam dignitatem sacerdotij, nõ honorem persequens, nec arripiens: sed ab illo potiùs appræhensus, etiamsi ipse se procùl remouebat propter summam humilitatem. Deindè excedit quidem ex hominibus, qui Nicomediæ tunc erat Episcopus. Erat aũt pastore vidua ecclesia, & se esse desertam deflebat miserabiliter, & deplorabat calamitatem. Nicomediensium itaq; præpositi, & maximè, qui erant alumni ecclesiæ, se esse desertos ægerrimè ferentes, omnes inter se communi suffragio decernunt, Anthimo mandandum esse episcopatum. Cùm ergò venissent ad ecclesiam, Deum vocabant testem suæ electionis: & vehementer rogabant, vt eis reuelaretur, an esset Deo accepta eorum sententia, & an haberent supernum suffragium eis suffragans & adstipulãs. Eccè autem circunfulsit lux magna & admirabilis: & vox quædam Anthimo tulit testimonium, & eorum confirmauit electionem, & hortata est, vt ad effectum deducerent. Atq; sic pręficitur clauo regendo ecclesiæ, & sedes virum dignum suscipit, & suum ornamẽtum accipit ecclesia: & deponit tristitiã, vt quę adeò (vt cum Paulo dicam) irrepræhensibilem, & adeò sapientem & magnum sit assecuta præfectum.

Initiatur sacerdotio.

Creatur Nicomediæ antistes.

1. Tim. 3.

Ille autem, quomodò boni gubernatores, hoc solùm spectabat, & ad id se parabat, vt sedaret graues fluctus impietatis: & vt animas eorum, qui simul cum eo nauigabant, ad portum Dei duceret. Hoc nouit Indes & Domna. Indes ille vir admirabilis & laude dignus, qui relicto Imperatore, & Imperatoris rebus omnibus, cum Domna accessit ad pietatem, & communem Regem ambo sunt assecuti. Neq; Glycerius & Theophilus fuerunt expertes studij huius viri pietatis, qui hoc sufficiens præbuére testimoniũ, nempe mortẽ pro Christo. Neq; alia multitudo viginti millium, qui fuerunt per ignem consummati. Mardonius quoquè, & Mygdonius, & Petrus, & fortissimus Zeno, qui ipsi quoq; ostenderũt parem in Christum amorẽ, quoniam nec à pari qdem sustinuerunt abesse martyrio. Tantum quidẽ in pietate incremẽtum tũc multi acceperũt ab Anthimo admirabili. Repentè aũt excitat̃ tempestas vehemẽtissima, & sæuissima ꝑcella irruens in Christianos, oẽs perculit. Nam imperium quidem obtinebat Maximianus: exorta est autem grauissima persecutio, & peruasit in omnẽ terram: & ex Christianis alij quidem quærebantur, alij verò inter-

Grauissima Christianorum persecutio.

ficiebantur. Atq; florem quidem pietatis, Anthimum, virtus tunc facit manifestum: & indicatur quoq; illis, qui quærebant Christianos, is qui tunc quidem erat magnus inter sacerdotes, paulò pòst aũt etiam inter martyres.

Nam ille quidem versabatur in quodam pago, seminans verbum veritatis, & talentum fidei multiplicans. Mittit autem Maximianus circà viginti equites, vt eum compræhenderent, & ad eum adducerẽt. Illi autem cùm Semanam venissent, (est em̃ hoc nomen pago) offendunt Anthimum: & non conijcientes hunc illum esse, quem quærebant, ipsum Anthimum rogabant de Anthimo, & quisnam is esset, & vbinàm in pago degeret. Ille verò cùm eos quidem interim hospitio accepisset, & eis panem & fabas in cœna apposuisset, & pro viribus conuiuium exhibuisset, deindè se esse Anthimum renunciat. Quod quidem cùm illi audiuissent, propemodùm obstupuerũt, & nec ad illius quidem canos poterant omninò intueri, reputantes quidem mẽsam, & cœnam, & hospitium: rursùs aũt cogitantes, quanam de causa, & propter quid ducturi essent eum ad Maximianum, ad extrema scilicet mala, & certum supplicium. Quod quidem & eorum animis maiorem afferebat dolorẽ, & efficiebat, vt apud Anthimum erubescerẽt. Hac de causa cùm os illius veridicũ haberent eius indicem, & ex eius lingua intelligerẽt eum esse Anthimũ, eum lubenter dimittebant, & vt recederet suadebãt: sciebant em̃ nihil boni ei esse successurũ ex suo aduentu ad Maximianum. Nobis aũt ad nostram, aiebant, sufficit defensionẽ, Anthimum qdem multùm quæsiuisse p̱ vniuersam Nicomediam, nõ potuisse tñ eum inuenire. Sed qui Dei pcepta semper meditabatur Anthimus, eos omninò adhortans & docẽs, vt veritatẽ loquantur in corde suo, & nec illos ꝓpter ipsum vel solis labris mẽtiri sustinẽs, & alioquì ꝓpter Christum mortẽ sitiẽs, vnà cum eis illinc est ꝓfectus, & iter inijt. Cùm eos aũt multùm esset exhortatus ad pietatẽ, & de futuris cũ eis disseruisset, & si qd eis durum & asperũ ex impietate inerat, id leuigâsset & cõplanâsset, & eis animæ agrũ mũdum, & ad pietatis semẽ suscipiendũ aptum reddidisset, diuinas priùs effundit preces: deindè cùm fluuiũ offendisset in itinere, eos baptizat, & iter rursùs cœptũ persequitur, donèc venit in ciuitatẽ, & ad tribunal Tyranni ingreditur, ponè qdẽ manus vinctus. Sic em̃ propter pietatem oportebat, tanq̃ maleficum, sisti ante Imperatorem: Mentem aũt ad cælos extendebat, vndè ad se sperabat venturum auxilium.

Sistitur coram Maximiano.

Volens ergò Imperator vel ipso solo adspectu Anthimo ostẽdere, quàm esset graue & acerbum aditurus periculum, vt eum statìm in principio inueniret molliorem, instrumenta publica ad torquendum comparata, ei priùs producit in conspectum: & cùm eum intrò vocâsset: Tu es, inquit, qui post Christum, q dicitur, erras, Anthimus: facilemq; & simplicem turbam in eundem adducis errorem, & deos nostros innumerabilibus contumelijs afficis? Ille aũt ex æquo ridens & tormenta proposita, & ea quæ dixerat Tyrannus: Ne ad hæc quidem, inquit, tibi responderem, certò scias ô Imperator, nisì mihi sacer & diuinus Doctor Paulus persuaderet, docens nos esse paratos cuilibet petenti reddere rationem. Pollicitus est em̃ nobis Deus os & sapientiam, cui non poterunt resistere omnes nostri aduersarij. Nam ego quidem priùs tui in simulacra erroris, & in eos, quos dicis deos, damnabam crassitudinem: nũc aũt video maiorem tuam & apertam ignorantiam, quòd me quoq; ipsum sperâsti abrepturum, & me ab omnium creatore abducturum, qui te quoquè ingratum figmentum sua honorauit imagine. Cur enim me vinctum ad tuum tribunal produxisti, & tormentorum instrumenta meis oculis subiecisti? Num clarum est te id fecisse, vt me obstupefaceres, & vel omninò persuaderes, vel vim afferres? Oportet hæc alijs quibus alijs proponere, qui sunt nimìs pusilli & abiecti animi, & quibus hæc præsens vita est voluptati, & q maximum ducunt supplicium ea priuari. Nam me hoc è luto corpus continet quouis carcere grauius, quòd mihi nõ sinat animam transire ad dilectum. Minæ aũt, supplicia & tormenta, quibusnam delicijs nõ sunt mihi iucundiora, quæ habent mortem euestigiò consequentem, quę cùm me à carnis liberârit vinculis, mittet ad ea, quæ desidero?

1. Petr. 3.

Luc. 21.

Vide mirabilẽ animi fortitudinem.

Hęc cùm sacerdotio magnus, & decertatione maior Anthimus disseruisset, dixit Imperator: Sunt hæc quidem prolixæ nugæ: videbis aũt. Cùm verò apud se submurmurâsset, iubet eius ceruicem verberari lapidibus. Ille autẽ, tanq̃ iam suscipiens primitias certaminum propter Christum, & fundamẽtum accipiens coronarũ, placidè ac-

accepit præſentes plagas,& cupiebat accipere grauiores, deſiderans cōſequi præmia præclariora. Et partìm quidem irridens, & Tyrannum velutì ludificans: partìm autem flamma inſaniæ animum eius accendens, &ad maiora & grauiora iritans ſupplicia: Dij,aiebat, qui cælum & terram non fecerunt,pereant. Quod quidem cùm Maximiani cor medium penetrâſſet,ferreis candentibus fibulis talos tranſfixit martyris. Illi autem tormentum erat magnæ voluptati,vt qui ea aſſequeretur, quæ deſiderabat propter Chriſtum,& Maximiano propemodùm agebat gratias propter ſupplicia:adeò deſiderabat Anthimus Chriſto gratificari. Maximianus ergò,qui liberè in tormentis ſuam exercebat poteſtatem, & martyris generoſum animum contendebat ſuperare acerbitate ſuppliciorum,iubet teſtis ſolum conſterni: Deindè ei nudum athletam impoſitum,virgis cædi vehementiùs: vt duplex dolor ad eius permanaret animum,nempe & ſupernè ex virgarum verberibus,& infernè ex teſtarum duritie. Ille aũt ne tunc quidem deſperans victoriam,cantabat hæc verba: Ago tibi gratias,Dñe & Rex ſeculorum, quòd me cinxiſti virtute ex alto, & inimicos meos dediſti mihi dorſum:& eos,qui me oderant,exterminâſti: & oēs, qui aduersùs me inſurgebant,ſubter me ſupplantâſti.

Ierem.10.

Delectatur ſupplicijs.

Sed Maximianus rursùs proceſſit ad alia, & ænea candentia tibialia iubet alligari martyri. Quod quidem cùm factum eſſet, ſicut iuſſerat,& beatis illis pedibus, quod eſt vehementiſſimum,& ad doloris rationem maximè intolerandum, ignita tibialia fuiſſent applicata, diuina quædam gratia ad generoſum illum virum deſupèr aduolat:& illinc audit vocem eum magìs roborantem, & ſpondentem victoriam, & præmia promittentem,& mox manum præbentem,quæ imponat coronam. Vox autem eius animum conuertit ad tranquillitatem,& eius vultum reddidit alacriorem. Porrò aũt iucundus quoq; quidam ſubriſus inſidet eius labris, ſignificans internam cordis tranquillitatem. Hęc ergò videns Maximianus,ſtupebat quidem, vt erat conſentaneum:(quid ni enim ſtuperet?)rei tamen detrahebat, & eam vocabat præſtigias,& incantationem,& rogabat cauſam. Iuſtus aũt,Sunt,inquit,mihi præſentia, O Imperator,bona prooemia & certa promiſſio futurorum. Breuì enim conuincam te fruſtrà eſſe inflatum,& deos,quos nominas, oſtendam eſſe humanis viribus lōgè imbecilliores,adeò vt te ſit ſubitura pœnitentia,ꝙ meî feceris periculum: & ꝙ non à nobis citiùs receſſeris,non leue ſis damnum iudicaturus.

Diuinitùs confirmat.

His vehementer commotus Maximianus,iubet martyrem rotę alligatum,continenter quidem in rota verſari,ignis aũt lampadibus eius carnes conſumi & eliquari. Atq; Maximiano quidem ad effectum ſtatìm deductus fuit iuſſus: & lampades in manu habentes lictores,acceſſerunt ad martyrem,qui erat extenſus in rota, ignem ſpirantes,ignem videntes,ignem ferentes:animis in eum flammam ſpirantes feruentiùs,quam ignis, quem habebant in manibus, ac propemodùm arbitrantes, ſe athletam facturos eſſe totum flammeum. Poſtquàm autem iam venerunt prope rotam, (O admirabilem tuam,O Chriſte,in eum virtutem)illa quidem cōtinuò deſtitit moueri:illi verò cadunt in terram,& fluunt lampades è manibus,quę nullam earum curam gerunt: & iam dimiſſæ ſunt vacuæ, velutì quodam ſopore eas torpefaciente. Propter hæc ira percitus Imperator,tortores inſectabatur maledictis,& criminabatur quòd iuſſa exequi negligerent, & præſentium rerum curam omnem abijcerent. Et, Quomodò,dicebat, eò veniſtis audaciæ, vt vos tanta inuaſerit ſocordia,& iſtum noſtro imperio prætuleritis, adeò vt noſtra quidem iuſſa reliqueritis imperfecta, humì autem accubueritis, vt & vobiſipſis gratificemini, & labore defeſſos recreetis? Videt, quemadmodùm ne ſeipſos quidem poſſint reſtituere, neque manibus vti ad id,quod eſt opùs: Sed ignorabat ſtolidus, diuinam virtutem,nō autem ſocordiam,vires eorum extinxiſſe. Illi autem:Non ità res ſe habent,O Imperator,reſponderunt,neque tardi ſumus in tuis iuſſis exequendis:abſit,vt tantùm inſaniamus:neque ceſſimus ſocordiæ, neque manus noſtræ magno defeſſæ ſunt labore: ſed terribilis quædam viſio nos ſic affecit, quæ nos humì deiecit, & manus noſtras diſſoluit:& iam ſumus membris diſſoluti,& effecti omninò imbecilli. Tres enim viri,adſpectu quidem candidi, & candidis induti veſtibus, ſpecie aũt terribiles,nobis apparētes,toruè in nos & ferociter adſpexerũt:& ignis,ꝗ erat in manibus,ex lampadibus ſtatìm in nos ſpirauit. Deindè cùm iuſſiſſent abſcedere Anthimũ,(eũ aũt vocabāt Dei

Carnifices ꝓſternunt.

fa-

famulum) nos deijciunt: & sic statìm, vt vides, afficiunt. Atque ij quidem hæc inter se differebant.

Interìm autem dum rota quiescebat ab ambitu, & nihil omninò mouebatur, martyr Deo feruentiorem offerebat gratiarum actionem, & illinc ampliorem cõsequebatur benignitatem. Maximianus itaque volens ostendere, ex lictorum simplicitate, non autem ex martyrica ad Deum fidutia, hanc rem esse profectam, eum deposuit è rota, & ei ense mortem minatur, nisì sacrificârit. Ille autem ex minis sumpsit argumentum maioris gratiarum actionis: & toto corde Deum rogauit, vt perueniret ad

Esa. 8. chorum viginti millium martyrum, vt etiam liceret ei dicere: Eccè ego, & pueri mei, quos dedit mihi Deus. Imperator verò postquàm vidit finem ei maximè esse in votis: Scio, inquit, quàm vos Christiani sitis gloriæ cupidi, & honoris appetentes, & ꝙ proiecta vestra audacia qualecunq; nomen assequi cupientes, extremum oĩm malorum, mortem violẽtam eligitis. Sed hac quidem de causa minimè lætaberis. Nam cùm ego te priùs multis affecero supplicijs, luce præsenti sic priuabo, vt qui sis indignus tantę rei voluptate. Martyr autem: Non alia, inquit, ratione efficies, vt præmia consequar præclariora.

Quid posteà consequitur? Ferreis catenis vincitur, & ad maleficorum carcerem deducitur. Sed ea quæ consueuerat, eius lingua ad Deum canebat: & catenas simul dissoluit & vincula, ne eos quidem, qui ipsum ducebant, lictores dimittens expertes miraculi. Nam ij quoquè proni humì iacebant, obstupefacti admirabili spectaculo. Quædam enim diuina gratia desupèr martyrem circunuolans, & in eum lucem immisit clarissimam, & eos, qui ipsum acceperant, lictores, cum ferreis illis, quibus erat circundatus, vinculis, humì repentè deijcit, cùm ne conniuere quidem sustinuissent.

Ducitur in carcerem. Cùm verò martyr eos fecisset surgere, iubet vt cœptum iter peragant. Cùm autem peruenissent in carcerem, ingreditur ille lætus, tanquàm ad conuiuium: & cùm eis, qui illic erant, fidei panem proposuisset, & eos benignè & comiter esset amplexus, & eis propinâsset pietatem ac veram religionem, eos Christo totos coniungit & conciliat, & eius adoptiuos filios efficit per baptismum. Maximianus aũt cùm hoc accepisset ab ijs, qui erant ei subiecti, & timuisset, nè multorum aliorũ faceret iacturam, iubet rursùs ad se adduci martyrẽ, & rursùs adhortatur, vt dijs illius sacrificet. Quo tempore huius quoq; rei præmium ei pollicetur sacerdotium.

Magna dicendi libertas. Ille autem liberè: At ego, inquit, ante tua verba sum sacerdos, & sacerdos primi & magni & præclari Pastoris & Pontificis Christi, qui non solùm meæ carnis est particeps: & ad me vsque propter me descendit: idque cùm sit Deus expers materiæ, & qui nõ potest compræhendi: Sed etiam sacrificauit seipsum pro ouibus: & in crucem actus, mortem suscepit: & die tertio resurrexit: & in cælum rursùs ascendit, me quoquè simul euehens, qui illinc cecideram propter inobedientiam. Huius sum ego sacerdos, & ei meipsum statui offerre hostiam. Res autem vestræ, & vestrorum, vt dicitis, deorum, dignæ sunt nocte & angulis, & quæ lugeantur potiùs propter interitum & calamitatem, quàm appetantur maledictis.

His ira percitus Imperator, iubet generosum Anthimum duci ad mortem. Ducitur ergò athleta, spe futurorum habens vigentem lætitiam. Et cùm peruenisset ad locum, in quo erat per mortem peruenturus ad vitam, ad precandum tempore petito & accepto, cùm postremò esset precatus, & Deum allocut', ei beatum

Punitur capite. illud caput amputatur tertio mẽsis Septembris. Vesperè autem accedentes quidam fideles, cùm preciosum corpus illius sustulissent, sanctéq; & honorificè composuissent, in ipso loco, in quo fuit consummatus, pulchrè deponunt, laudantes patrem, & filium, & spiritum sanctum, vnam diuinitatem & regnum: Cui omnis gloria, honor & adoratio, in secula seculorum, Amen.

BEA-

BEATI PETRI DAMIANI SERMO PARTIM HISTORICVS DE SS. VITALE ET VAleria eius coniuge.

IMmensas Deo laudes & gratias referamus, dilectissimi fratres, quia dum per totum orbem Paschalis festiuitas rutilat, nostræ patriæ fines etiam beati Vitalis triumphalis dies illustrat. Hodiè nanque miles Christi gloriosus, pro fide Imperatoris sui in æternum victurus occubuit: hodiè deuicto humani generis inimico, cum triumpho gloriæ regna siderea penetrauit: hodiè peracto stadij sui cursu, de ergastulo carnis victor exiuit: hodiè alternantibus hinc indè hymnidicis Angelorum choris, palatium Regis æterni purpuratus intrauit. Vbì cum ignitis beatorum spirituum cœtibus inenarrabiliter emicat, cum trabeatis senatoribus curiæ cælestis exultat, cum Patriarchis in aureo sublimiter solio inthronizatur, cum laureatis martyribus mirabiliter coronatur: Cum his omnibus stola indutus gloriæ, ineffabili exultatione tripudiat, & in conspectu æterni Regis melodum Alleluia iucundissima suauitate decantat. O quàm beatè moritur, qui moriendo oritur: quàm feliciter temporalem vitam finit, q viuere perpetualiter incipit. Hinc est, quòd sancta Ecclesia dies migrationis sanctorum, natales vocare consueuit, quia protinùs in cęlo nascuntur, cùm in terra visibiliter moriuntur: & tunc verè incipiunt viuere, cùm mortalem videntur vitam finire.

28. Aprilis.

Sanctorum mors, vitæ initium.

Perpendite, fratres mei, hîc inuictissimus miles Christi quàm forte, quàm robustũ pectus habuerit, qui de suî periculo omnimodò securus, de alieno solicitus, vno verbi telo, & inimicum perculit, & claudicantem iam inflicto vulnere socium, ad agendum fortiter excitauit. Docta manus ad ꝑlium, vibrauit hastam: socium, vt surgeret, tetigit, & vincenti iam aduersario letale vulnus inflixit. Vt em̃ in veracissima gestorum illius narratur historia, cùm post nimia tormenta Vrsicinus capitalem sententiam voluïsset euadere, exclamauit beatus Vitalis, dicens: Noli, noli, Vrsicine medice, qui alios curare consueuisti, teipsum æternę mortis iaculo vulnerare. Sanctorum quippe virorum est consuetudo, fratres mei, vt in tribulationum bello depræhensi, dum illinc aduersarios insequentes, hinc suos fugientes adspiciunt, illis opponant scutum patientiæ, istis intorqueant iacula doctrinę: atq; ad vtrunque pugnandi modum mira virtutis arte se erigunt, quatenùs & infirmi intùs fortiter se erigant, & foris viriliter aduersa contemnant: hos docentes corrigant, illos tolerantes premant. Insurgentes nanq; hostes patiẽdo despiciunt, infirmantes verò ciues cõpatiendo ad salutem reducunt. Illis resistunt, nè & alios subtrahant: istis metuunt, nè metuendo mortẽ, vitam funditùs perdant. Illinc iaculis aduersantia pectora feriunt, hinc scuto opposito debiles tuentur. Atq; ità vtrobiq; velocitate circunspectionis inuigilant, quatenùs & ante se audaces cõfodiant, & post se trepidos à vulnere defendãt. Sed qſ. quis vult in campo certaminis fortiter agere, curet necesse est in pace domestica se custodire, in ocioq; se frequẽter exerceat, nè ignarus pugnãdi, incautè ad bella prorumpat: nè si rudis & imperitus cum doctiore cõgreditur, dum arma armis ꝑter solitum cõserere nititur, antequàm insigne aliquid faciat, improuiso vulnere prosternatur, & victus intereat, vndè victor esse totis nisibus anhelabat.

Ad certamina vt animus pręparandus.

Neq; etenim credẽdum est, quòd beatus Vitalis religiosè viuere, & in primis Deo seruire tũc cœperit, cùm ad agonem martyrij, persecutoris illum crudelitas prouocauit. Vir nanque sanctus tunc etiam summis viribus fultus erat, cùm sine vlla persecutionis molestia, in pacis suæ tranquillitate quieuerat. Qui sibi tantummodò notus & Deo, nisì cogeretur in campum certaminis progredi, à nobis nullatenùs potuisset agnosci. Virtus quippe se etiam tempore quietis exercuit, sed prauorũ ictibus tunsa, in aduersitatis pila fragrauit. Et q quietus in semetipso quod erat cõtinuit, cõmot⁹ ad notitiã oĩm odorẽ suę fortitudinis adspersit. Sic em̃ vnguẽta redolere latiùs nesciũt, nisì cõmota, & sicut aromata fragrantiã suã nõ nisì cùm incẽduntur, expandunt:

dunt:ità sancti viri omne,quod virtutibus redolent,in tribulationibus profundunt.
Matt. 17. Vndè rectè in Euangelio dicitur:Si habueritis fidem,sicut granũ sinapis,dicetis huic monti,Transi hinc,& transibit. Granum quippe sinapis nisi conteratur,nequaquàm vis virtutis eius noscitur:nam non contritum,lene est:si verò conteritur,inardescit, & quicquid in se acerrimum latebat,ostendit. Sic nimirùm,sic vnusquisque vir sanctus,cùm non pulsatur,despicabilis ac lenis adspicitur : si qua verò illum tritura persecutionis opprimat,mox omne,quod calidum sapit,ostentat, atq; in feruorem virtutis vertitur,quicquid in illo antè despicabile infirmumque videbatur: quodque in se per tranquillitatis tempora libẽs operuit, exagitatus tribulationibus, coactè aperit.
Psal. 41. Vndè benè per Prophetam dicitur: In die mandauit Dñs misericordiam suam, & nocte declarauit. Misericordia enim Dñi in die mandatur,quia in tranquillo tempore virtus diuinitùs concessa percipitur: in nocte verò declaratur,qa donum,quod in tranquillitate sumitur, tribulationibus manifestatur.

Si enim quæritur,cuius virtutis beatus Vitalis ante certamen fuerit,quo disciplinæ vigore domum suam bonus paterfamiliâs rexerit, quàm religioso, quàm sancto viuendi ordine filios instituerit, beata Valeria vxor eius cum duobus filijs requisita dicat,vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Illa enim audita morte
S. Valeriæ magna virtus. Vitalis beatissimi coniugis, non auidos peruasores suis possessionibus timuit, non potentioris cuiuslibet patrocinium quæsiuit,non more viduarum dispersas vbicunquè res suas in tuto loco colligere studuit : sed castissimi coniugij fidem seruans, ad impendendum funeris obsequium de Mediolanensi vrbe vsque Rauennam mirabili feruore peruénit. Non illam deterruit tam longi difficultas itineris, nõ retinere potuit metus amittendæ possessionis, non eam propinquorum siuè conciuium amor in Mediolanensi vrbe deuinxit,non eam consularis immanissimus furor à Rauennæ finibus exturbauit. Illuc quippe erectus eius spiritus medullitùs intẽdebat,quò bea-
Matth. 6. tissimum virum, calcata iam morte,præcessisse cognouerat : vbi enim erat thesaurus eius, ibì erat & cor eius. Lætabatur illum in habitatione iam degere, dolebat se adhuc in exilio remanere. Ad hoc illa toto mentis desiderio anhelabat in via, quo ille iam delectabiliter fruebatur in patria. Gaudebat ab hominibus vxor martyris appellari, sed multo inenarrabiliùs æstuabat eadem martyrij gloria coronari. Vndè non dubitandum est, quòd ipsum beatissimum virum suum quotidiè spiritua li deuotionis familiaritate deposceret,quatenùs eius sacratissimis precibus ad martyrij palmam pertingere mereretur:vt nimirùm quos immaculatos hìc mutuæ charitatis deuinxerat thalamus, non dispar in supernæ beatitudinis gloria iungeret & triumphus. Et quia duo fuerant in carne vna vniti,fierent etiam in corona. Quapropter cùm à Christianis,qui tunc erant Rauennæ, esset prohibita, nè sanctum corpus auferret, & hac intentione deposita, ad propria remearet, incurrit in homines idololatras Syluano sacrificantes:qui deponẽtes eam de sagmario,hortabantur,vt cum ipsis epularetur de his,quæ erant Syluano immolata.

Sed quid tu, beata Valeria? Nunquìd poteris vestigia viri tui relinquere, & erectum iam in cælestibus animum diabolicis suggestionibus inclinare? Nunquìd poteris educata in fide catholica,quod in trãquillitate didicisti, carnificum terrore postponere, & positum supra firmam petram fidei fundamentum, quolibet trepidationis turbine violare? Agè agè beata Valeria, eià nobilis matrona, nunc viri tui docu-
S. Valeria cæsa occumbit. menta viriliter recole, & quid tibi tanti doctoris magisterium præstiterit, declara. Ait enim: Christiana sum,& nõ licet mihi de sacrificijs Syluani vestri manducare. At illi hæc audientes, sic eam cæde mactauerunt, vt vix illam semineçem sui homines ad Mediolanensem vrbem perducerent, sicque intrà triduum beata Valeria migraret ad Dominum. O quàm ineffabiliter diuinæ dispensatiõis ordo disponitur,quàm misericorditer humanæ conditionis series variatur. Mulier virum de paradiso eiecit : vir mulierem ad paradisi patriam reuocauit. Illa,vt homo deciperetur, diabolo facta est instrumentum:iste,vt mulier coronaretur,imitabile prębuit virtutis exemplum. Antiqua mulier pomum vetitum comedẽdo, miserabilis ieiunij se fame mulctauit : noua verò mulier ab idolothytis abstinendo, æternæ satietatis conuiuium præparauit. Illa fructu arboris delectata, beatæ amœnitatis ostium seris concupiscentiæ sibi execundo damnauit : ista esum carnium aspernata, sempiternæ viridi-

ta-

tatis paſcua clauibus ſibi continentiæ patefecit. Eccè liquidò patet, quàm conſpicua morum honeſtate vir ſanctus in tranquillitate claruerit, qui & beatiſſimam coniugem ad tantæ perfectionis culmen eduxit. Si enim ab illo ſtudere auaritiæ didiciſſet, nequaquàm ſua omnia pro ſola ſepultura venerandi cadaueris contempſiſſet. Si luxurioſis cum eo fuiſſet vſa conuiuijs, nimirùm itinere fatigata, procliuiùs acquieſceret refici, quàm verberibus vſq; ad mortis confinium laniari. Et vt breuiter cuncta concludam, nisì pacis tempore per omnia didiciſſet viuere Chriſto, in perſecutionis articulo nequaquàm potuiſſet mori pro Chriſto. Sed quoniam interrogata Valeria, cuius virtutis excellentiſſimus vir eius ante certamẽ extitit, aſſertionis ſuæ teſtimonium breuiter reddidit, iam accedant & alij teſtes. Vt probetur, quàm honeſtè vixêre parentes, ad teſtimonium vocentur hæredes: veriſimile quippe eſt, vt quicquid virtutis in ſanctorum filijs cernitur, totum ab ipſis parentibus traditum fuiſſe credatur.

Igitur beatiſſimi Geruaſius & Protaſius, vtroque parente non dicam orbati, ſed potiùs ſplendidiſſima eorum morte feliciter illuſtrati, ſicut in ſancta eorum refertur historia, nihil terrenum, nihilq; carnale concupiſcentes, ſed vno ſe cœnaculo concludentes, per decem annos lectioni & orationi vacauerũt. Conſiderate, fratres chariſſimi, inæſtimabilem paternæ inſtitutionis laudem. Perpendite mirabilem rigidæ cenſuræ traditionem. Notate relictum pupillis nouæ cõuerſationis exemplum. Animaduertite euidentiſſimum paternę ſeueritatis indicium. Solet inter fratres cõmunis ſubſtantia, diuiſionis fieri & diſcordię cauſa: inter iſtos aũt diuidenda quidem hęreditas aderat, duorum tamen corda vna charitas replebat. De populoſa vrbe faciũt eremum, diuerſorium habitandi vertunt in oratorium. Solent etiam adoleſcentuli, amiſſis parẽtibus, per proprij arbitrij libertatem luxurioſè diffluere, & quaſi iam ſui iuris, libera voluptatum ſuarum licenter ſibi frena laxare. Excedentes ſiquidem rectitudinis metam in eo quod licet, omne ſibi exiſtimant licere quod libet. Iſti verò Euangelicę indolis pueri, non venturę adhuc vitæ ſoliciti, terrenarũ rerum opúmve ſibi prouident ſumptum, non morte diſſoluendę carnalis copulę vllum pepigêre cõiugium, non equis frementibus delectantur: non deliciarum laſciuijs reſoluuntur, non precioſis veſtibus adornari inaniter concupiſcunt. Mundani ſtrepitûs negocia fugiunt, terrenarum rerum diuitias aſpernantur, tranſitoriæ dignitatis culmina reſpuunt, carnalis illecebræ blandimenta contemnunt. Et non ſolùm aliena nõ ambiunt, ſed & ſua omnia prodiga miſericordiæ largitate diſpergunt. De tota mundi latitudine vnam ſibi glebam anguſtiſſimi carceris eligunt, vbì collectis à vanitate mundi vndiq; ſenſibus, ſolam Creatoris ſui ſpeciem medullitùs contemplantur. Ad illum iam clauſtra carnis excedentes, aſſiduæ meditationis ſtudio ſpiritum dirigunt: ad illum amoris nimij facibus accenſi, totis viſceribus inardeſcunt. Erat quippe vtriuſq; mens in ſuperno deſiderio anxia, à concupiſcentijs terrenis aliena: amor nanq; verus, qui hanc repleuerat, in fletibus cruciabat. Sed dum in tali ardore cruciarentur, ipſis ſuis cruciatibus paſcebantur, & tandiù in admirabili huius conuerſationis feruore perſiſtunt, donèc glorioſa parentum ſecuti veſtigia, pro fide Chriſti martyrio coronãtur. Nimirùm quorum imitati ſunt exempla viuendo, & quibus in terra ſunt carnaliter editi, eorum ſunt collegio in cęleſti beatitudine ſociati: & quos carnalis ꝓpagatio iunxit, meritorum inęqualitas non diuiſit. Et quo eos ordine in mundum natura produxit, eo etiam ad cęleſtia diuina illos gratia ſublimauit. Hi enim, qui genuêre, pręcedunt: qui verò geniti ſunt, recto eos ordine ſubſequuntur.

De SS. Geruaſio & Protaſio.

O beata familia, quæ Aegyptum deſerens, tam ſtrenuè rubrum mare petranſijt, & facto agmine, ad repromiſſionis terram triumphando peruẽnit. O generoſa progenies, quæ naſcendo quidem de terra traxit originem, ſed viuificè moriendo, ad cæleſtem tranſire meruit dignitatem: quam nobilitas morum, ad nobilitatem tranſtulit angelorum. Quàm ardua domus erat illa, quæ tot clariſſimos ciues ad supernã Hieruſalem tranſmittere meruit? Quæ enim ciuitas, quamlibèt excelſa turritis mœnibus, huius domunculę dignitatem excellere poterit, quę cęli digna vocabulo, copioſam martyrum turbam felici in ſe habitatiõe cõtinuit? Quos totus mũdus tenere dignus nõ fuit, hos domus illa ſublimis foribus clauſit. Nã & Apoſtolus cùm de ſanctis martyribus loqueretur, ꝑtinùs addidit, dicẽs: Quibus dignus nõ erat mundus. Hebr. 11.

Rauennæ passi hi martyres. Gaude igitur Rauenna vrbs clarissima, tantorum martyrum precioso sanguine purpurata: quæ licèt ex his quatuor solius beati Vitalis sacratissimum corpus corporaliter teneas, nequaquàm tamen à reliquis tribus per occultæ virtutis mysterium vacas. Nam si beata Valeria cum viro suo, scriptura teste, fuit in carne vna, necessariò sequitur, vt vnius carnis vna sit sepultura. Et cùm legamus, Quod Deus coniunxit, homo non separet: nos etiam gaudentes, dicamus: Quia quod Deus, qui est æterna vita, coniunxit, temporalis mors interueniens non diuisit. De filijs autem quid aliud dicendum est, nisì quia qui beatissimo genitori insolubilibus naturæ vinculis sunt connexi, nullatenùs ab eo locali potuerunt interstitio separari? Legitur autem, quia Adam cùm primùm vxorem vidit, protinùs dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Si ergò Eua, quia de viri latere est formata, os ex ossibus eius, & caro de carne eius dicitur: cur non & filij, qui de lumbis patris exièrunt, eadem & ossa & carnem cum patre habere dicantur? Licèt ergò sciuncti videantur per interualla locorum, per occultum tamen mysticæ virtutis iuncti sunt sacramentum. Gaude igitur nobilis vrbs Rauenna, & totis in Domino visceribus delectare: quę licèt ardua sis muralis machinæ celsitudine, multo tamen excelsior es beatorum martyrum dignitate: lapideis quidē propugnaculis inexpugnabiliter cincta, sed valdè inexpugnabiliùs fortium Christi militum protectione vallata: quę quodammodò Romanis arcibus amicabiliter æmula, sic per duos præcipuos martyres, Vitalem videlicet & Apollinarem, mater esse meruisti & domina circumpositarum quarumlibet vrbium, sicut illa per duos summos Apostolos, Petrum scilicet & Paulum, totius orbis sibi vendicat principatum: & quasi caput reliquis ciuitatibus facta, ità coruscas duorum splendore sanctorum, velut humana facies geminorum luminibus oculorum.

(Gen. 2. — Matth. 19. — Gen. 2.)

Lætare igitur & exulta, quia quæ dæmonum anteà fueras delubrum, nunc per respectum diuinæ gratiæ, cælestium senatorum facta es capitolium. Et quæ priùs malè fœcunda, in filijs tuis innumeras stipulas germinabas inferno, iam per beatorum martyrum merita, multos ciues parturis cælo: Quæ prę confusione vitiorum antiqua fueras Babylonia, ipsa per nouitatem virtutum noua Hierusalem facta es, viuis nimirùm lapidibus adornata: vt iam populo tuo non immeritò per Paulum dicatur: Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei. & per Petrum: Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Nec leue tibi datum est diuinæ dilectionis indicium in eo, quòd beatus Vitalis etiam post felicem transitum suum, in te voluit habere sepulcrum. Non est passus ex te suum corpus auferri, quia noluit te patrocinij sui protectione destitui. In qua re tibi vtiq; magìs, quàm vxori beatissimæ, pręstitit: qui dum tuę vtilitati consuluit, sanctæ voluntati eius non acquieuit. Scriptum nanq; est, quia sancta Valeria, dum beati Vitalis vellet corpus auferre, à Christianis prohibita est, & sæpè in visionibus ab ipso admonita, nè sanctum corpus à malo homine benè positum, violaret.

(Ephes. 2. — 1. Pet. 2. — Sancti ciuitatibus patrocinij sui protectionē præstant.)

Certè non possum dicere, fratres mei, quàm iucundè, quàm delectabiliter certamen huius pugnæ considero, quàm auidissimè totos interiorum luminum radios ad spectaculum sanctæ contentionis expando. Perpendo diuersam litigantium aciem: hinc videlicet ciuitatem, indè vnam adspicio mulierem: in medio verò positum corpus sancti Vitalis, materia est & causa certaminis. Quæque pars suis allegationibus vtitur, & causam suam diuersa iuris ratione tuetur. Illa repetit ius antiquæ possessionis, ista opponit titulum diuinæ concessionis. Illa conqueritur sibi violenter ablatum, ista econtrariò asserit ex diuina sibi benignitate donatum. Dicit illa, Rem proximi tui non concupiscas: respondet ista, Quod tuum est, nè repetas. Illa: Sed mihi est, inquit, dotalis matrimonij lege coniunctus: ista autem, Quia & mihi est precioso martyrij sanguine fœderatus: habuisti tu, dum licuit, coniugem tuum: liceat & mihi habere sine molestia martyrem meum: Tibi enim est carnalis copulæ glutino sociatus, in me est triumphalis martyrij gloria coronatus. Audi Apostolum dicentem: Mulier alligata est legi, quandiù vir eius viuit: cùm autem obièrit vir eius, soluta est à lege viri. Si ergò tu soluta es à viri lege, quæ in carne adhuc viuis: quomodò illi, qui ad cælestia regna iam transijt, innectere vinculū quæris? Sed ad dirimendum huiusmodi cōtentionis sanctę litigium, accessit ipse beatus martyr in medium, & ve-

(1. Cor. 7.)

nerandæ vxoris querelæ impoſuit modum: & qui catenùs fuerat materia cõtentionis, ſequeſter & mediator factus eſt pacis.

Sed dum vobis, fratres chariſſimi, iſta dicimus, illud etiam ad mentem reducitur, quod Patriarcham Iacob feciſſe ſcriptura ſacra teſtatur. Legitur enim, quia cùm appropinquare cerneret mortis diem, vocauit filium ſuum Ioſeph, & dixit ad eum: Gen. 47.
Si inuéni gratiam in conſpectu tuo, pone manum ſub femore meo, & facies mihi miſericordiam & veritatem, vt non ſepelias me in Aegypto, ſed dormiam cum patribus meis, & auferas me de hac terra, condasque in ſepulcro Maiorum. Cui reſpondit Ioſeph: Ego faciam, quod iuſſiſti. Et ille: Iura ergò, inquit, mihi. Quo iurante, adorauit Iſraël Deũ: Quid eſt hoc, fratres mei? Quid ſibi vult à tanto viro tam anxia ſepeliendi corporis ſolicitudo? Si enim hoc ex humana conſuetudine metiamur, profectò nihil dignum tanta propheticæ mentis excellentia reperimus. Vbicunquè eñ corpus humanũ ſepeliatur, nõ ideò vel minùs ꝑfecta, vel minùs glorioſa eius reſurrectio futura ꝓculdubiò creditur. Sed ſi myſtici ſacramẽti ꝓfunditas in huius dubietatis caligine requiratur, ꝑſpicuũ lumẽ intelligẽtiæ ipſi, q inuenerit, orietur. Cadauera quippe mortuorum, peccata ſignificant iniuſtè viuentium. Sicut eñ poſt cõ- Num. 19.
tactum corporum mortuorum lex præcepit homines purificari, ità etiam poſt perpetrationem delictorum iubemur per pœnitẽtiam ablui. Hinc nimirùm illa ſententia dicta eſt: Qui baptizatur à mortuo, & iterùm tangit illum, quid proficit lauatio Eccl. 34.
eius? Baptizatur quippe à mortuo, qui mundatur fletibus à peccato: ſed poſt baptiſmum mortuum tangit, qui culpam poſt lachrymas repetit. Sepultura verò mortuorum, remiſſionem ſignificat peccatorum. Vndè per Prophetam dicitur: Beati quo- Pſal. 31.
rum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Vbi ergò ſepelienda erant cadauera Patriacharum, nisì in ea terra, vbi ille erat crucifigendus, cuius ſanguine facta eſt remiſſio peccatorum? Quæ ergò cauſa fuit, vt Patriarcha Iacob ſepeliretur in Chananæorum terra: eadem fuit, vt beatus Vitalis ſepulcrum ſibi ſpecialiter eligeret in vrbe Rauenna. Sicut enim ille per ſepulturam ſui corporis, remiſſionem peccatorum in illis mundi finibus, quia ibì Dominus erat crucifigendus, ſignificauit eſſe futuram: ità iſte hanc feliciſſimam vrbem ad baptiſmi gratiam & ad fidem Chriſti cognouit diuinitùs eſſe vocandam. Quapropter obſecro vos & admoneo, dilectiſſimi fratres, tantam dignitatem, quam gratuito Dei munere ſuſcepiſtis, aſſidua meditatione recolite, & dignas tantis beneficijs gratias non ſolùm ore, vel corde, ſed etiam dignis operibus referre curate. Caduca ſeculi huius blandimenta deſpicite. Ad cæleſtis patriæ gaudia medullitùs anhelate. Carnis incentiua reprimite. Mandata Dei, quæ aure percipitis, operibus adimplete. Ab amore Dei nulla vos mundi proſperitas retrahat, nulla vos aduerſitas frangat. Non corpus veſtrum luxuria polluat. Non inuidiæ flamma conſumat. Non vos elatio inflet. Non terrenarum rerum cupiditas grauet. Non vos ab amore proximi iracundia diuidat. Non prauorum vitijs dilectio inordinata coniungat. Tranſacta mala dignæ pœnitentiæ fletibus tergite: imminentia verò cauta prouiſione virate. Venturum terribilem iudicem ante mentis oculos ponite. Diſtricti examinis ſententiam trepidi formidate: quatenùs qui nunc venturum credentes, humanitatis eius crucem baiulare ſatagitis, in maieſtatis ſuæ gloria poſtmodùm venientem, ſecuri & alacres videatis Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui cum Patre & Spirituſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM S. THEODORAE VIRGINIS, A S. AMBROSIO SCRIPTVM LIB. SECVNDO DE VIRGInibus:

quam hac die passam volunt Latina Martyrologia, & quidem Alexandriæ, cùm Ambrosius Antiochiæ habeat: sed aut mendum est in scriptura, aut diuersa est hæc Theodora ab illa, quam suprà V. Aprilis ex Metaphraste annotauimus.

28. Aprilis. ANtiochię nupèr virgo quędam fuit fugitans publici visûs. Sed quo magìs virorũ euitabat adspectum, eo ampliùs incendebat. Pulchritudo em̃ audita, nec visa, plùs desideratur, duobus stimulis cupiditatum, amoris & cognitionis: dum & nihil occurrit, quod minùs placeat, & plùs putatur esse quod placeat, quod non iudex oculus explorat, sed animus amator exoptat. Itaq; sancta virgo, nè diutiùs aleretur potiendæ spe cupiditatis, integritatẽ pudoris professa, sic restinxit improborum faces, vt non iam amaretur, sed proderetur. Eccè persecutio. Puella fugere nescia, certè pauida, nè incideret in insidiatores pudoris, animum ad virtutem parauit tam religiosa, vt mortem non timeret: tam pudica, vt expectaret. Venit coronæ dies. Maxima omnium expectatio. Producitur puella, duplex professa certamen, & castitatis, & religionis. Sed vbì viderunt constantiam professionis, metum pudoris, paratam ad cruciatus, erubescentem ad adspectus: excogitare cœperunt, quemadmodùm specie castitatis religionem tollerent, vt cùm id abstulissent, quod erat amplius, etiam id eriperent, quod reliquerant. Aut sacrificare virginem, aut lupanari prostitui iubent. Quomodò deos suos colunt, qui sic vindicant? aut quemadmodùm ipsi viuunt, qui ità iudicant? Hîc puella, non quòd de religione ambigeret, sed de pudore trepidaret, ipsa secum: Quid agimus? Hodiè aut martyr, aut virgo. altera nobis inuidetur corona. Sed nec virginis nomen agnoscitur, vbì virginitatis author negatur. Nã queadmodùm virgo, si meretricẽ colas? quemadmodùm virgo, si adulteros diligas? quemadmodùm virgo, si amorem petas? Tolerabilius est enim, mentem virginem, quàm carnem, habere. Vtrunque bonum, si liceat: si non liceat, saltem non homini castæ, sed Deo simus. Et Rachab meretrix fuit: sed postquàm Deo credidit, salutem inuénit. Et Iudith se, vt adultero placeret, ornauit: quæ tamen quia hoc religione, non amore, faciebat, nemo eam adulteram iudicauit. Benè successit exemplum. Nam si illa, quæ se commisit religioni, & pudorem seruauit, & patriam: fortassìs & nos seruando religionem, seruabimus etiam castitatem. Quòd si Iudith pudicitiam religioni præferre voluïsset, perdita patria, etiam pudicitiam perdidisset. Itaque talibus informata exemplis, simul animo tenens verba Domini, quibus ait: Quicunque perdiderit animam suam propter me, inueniet eam: Fleuit, tacuit, nè eam vel loquentem adulter audiret: nec pudoris elegit iniuriam, sed Christi recusauit. Existimate, vtrùm adulterare potuerit corpus, quæ nec vocem adulterauit. Iamdudùm verecundatur oratio mea, & quasi audire gestorum seriem criminosam atq; explanare formidat.

Professio virginitatis iã olim.

Meretricẽ, Venerem dicit.

Iof.2.&6. Iudith 10.

Matt. 10.

Claudite aurem virgines: ducitur puella DEI ad lupanar: sed aperite aurem virgines DEI: Christi virgo prostitui potest, adulterari non potest. Vbicunquè Dei virgo est, DEI templum est: nec lupanaria infamant castitatem, sed castitas etiam loci abolet infamiam. Ingens petulantium concursus ad fornicem. Discite martyrum miracula sanctæ virgines, dediscite locorum vocabula. Clauditur intùs columba, strepunt accipitres forìs: certant singuli, quis prædam primus inuadat. At illa manibus ad cælum leuatis, quasi ad domum venisset orationis, non ad libidinis diuersorium: CHRISTE, inquit, qui domuisti virgini feros leones, potes etiam domare hominum feras mentes. Chaldæis rorauit ignis, Iudæis se vnda su-

Adducitur lupanari sancta virgo.

ſuſpendit, miſericordia tua, non natura ſua: Suſanna ad ſupplicium genu fixit, & de Teclam dicit.
adulteris triumphauit: aruit dextera, quæ templi tui dona violabat. Nunc tem- Dan. 3.
plum ipſum attrectatur tuum: nè patiaris inceſtum ſacrilegij, qui non paſſus es fur- Ioſuæ 3.
tum. Benedicatur & nunc nomen tuum, vt quæ ad adulterium véni, virgo diſce- Dan. 13.
dam. Vix compleuerat precem, & eccè vir militis ſpecie terribilis irrupit. Quemadmodùm eum virgo vt vidit, tremuit, cui populus tremens ceſſit? Sed non illa immemor lectionis: Et Daniel, inquit, ſupplicium Suſannæ ſpectaturus aduenerat, Ibidèm.
& quam populus damnauit, vnus abſoluit. Poteſt & in hoc lupi habitu ouis latére. Habet & Chriſtus milites ſuos, qui etiam legiones habet. At fortaſsè percuſſor intrauit, nè vereare anima: talis ſolet martyres facere. O virgo, fides tua te ſaluam fecit. Cui miles: Nè, quæſo, paueas ſoror. Frater huc véni, ſaluare animam, non perdere. Serua me, vt ipſa ſerueris. Quaſi adulter ingreſſus, ſi vis, martyr egrediar. Veſtimenta mutemus: conueniunt mihi tua, & mea tibi, ſed vtraque Chriſto. Tua veſtis me verè militem faciet, mea te virginem. Benè tu veſtieris, ego meliùs exuar, vt me perſecutor agnoſcat. Sume habitum, qui abſcondat fœminam: trade, qui conſecret martyrem. Induere chlamydem, quæ occultet membra virginis, ſeruet pudorem. Sume pileum, quod tegat crines, abſcondat ora. Solent erubeſcere, qui lupanar intrauerint. Sanè cùm egreſſa fueris, nè reſpicias retrò, memor vxoris Loth, quę Gen. 19.
naturam ſuam, quia impudicos licèt caſtis oculis reſpexit, amiſit. Nec vereare, nè quid pereat ſacrificio. Ego pro te hoſtiam Deo reddo, tu pro me militem Chriſto. Habes bonam militiam caſtitatis, quæ ſtipendijs militat ſempiternis: loricam iuſtitiæ, quæ ſpiritali munimine corpus includat: ſcutum fidei, quo vulnus repellas: galeam ſalutis. Ibì enim eſt prę ſidium noſtræ ſalutis, vbì Chriſtus. Quoniam mulieris Ephe. 5.
caput vir, virginis Chriſtus.

Et inter hæc verba chlamydem exuit: ſuſpectus tamen adhuc habitus & perſecutoris & adulteri. Virgo ceruicem, chlamydem miles offerre. Quæ pompa illa, quæ Vide certamen pietatis.
gratia, cùm in lupanari de martyrio certarent? Addantur perſonæ, miles & virgo, hoc eſt, diſſimiles inter ſe natura, ſed DEI miſeratione conſimiles, vt compleatur oraculum: Tunc lupi & agni paſcentur ſimul. Eccè agna & lupus non ſolùm Eſa. 65.
paſcuntur ſimul, ſed etiam immolantur. Quid plura? Mutato habitu, euolat puella de laqueo, iam non ſuis alis, vtpotè quæ ſpiritalibus ferebatur: & (quod nulla vnquàm viderunt ſecula) egreditur de lupanari virgo, ſed CHRISTI. At illi, qui videbant oculis & non videbant corde, ceu raptores ad agnam, lupi fremere ad prædam. Vnus, qui erat immodeſtior, introiuit: ſed vbì hauſit oculis rei textum: Quid hoc, inquit, eſt? Puella ingreſſa eſt, vir videtur. Eccè non fabuloſum illud, cerua pro virgine: ſed quod verum eſt, miles ex virgine. At etiam audieram, & non credideram, quòd aquam CHRISTVS in vina conuertit. Iohan. 2.
Iam mutare cœpit & ſexus. Recedamus hinc, dum adhuc qui fuimus, ſumus. Nunquid & ipſe mutatus ſum, qui aliud cerno, quàm credo? Ad lupanar véni, cerno vadimonium: & tamen mutatus egrediar: pudicus exibo, qui adulter intraui. Indicio rei, quia debebatur tanto corona victori, damnatus eſt pro virgine, qui pro virgine compræhenſus eſt. Ità de lupanari non ſolùm virgo, ſed etiam martyres exiérunt. Fertur puella ad locum ſupplicij cucurriſſe, certâſſe ambos de nece, cùm Certant inter ſe de nece virgo & miles.
ille diceret: Ego ſum iuſſus occídi: te abſoluit ſententia, quandò me tenuit. At illa clamare: Non ego te mortis vadem elegi, ſed prædem pudoris optaui. Si pudor quæritur, manet nexus: ſi ſanguis expoſcitur, fideiuſſorem non deſidero: habeo vndè diſſoluam. In me lata eſt iſta ſententia, quæ pro me lata eſt. Certè ſi pecuniæ te fideiuſſorem dediſſem, & abſente me iudex tuum cenſum fœneratori adiudicâſſet, eadem me ſententia conuenires, meo patrimonio ſoluerem tuos nexus. Si recuſarem, quis me indignam morte cenſeret? Quanto maior eſt capitis huius vſura? Moriar innocens, nè moriar nocens. Nihil hîc medium eſt: hodiè aut rea ero tui ſanguinis, aut martyr mei. Si citò redij, quis me audet excludere? Si moram feci, quis audet abſoluere? Plus legibus debeo, rea non ſolùm fugæ meæ, ſed etiam cædis alienæ. Sufficiunt membra morti, quæ non ſufficiebant iniuriæ. Eſt in virgine vulneri locus, qui non erat contumeliæ. Ego opprobrium declinaui, non

martyrium tibi cessi. Vestem, non professionem, mutaui. Quòd si mihi præripis mortem, non redemisti me, sed circunuenisti. Caue quæso contendas, caue contradicere audeas. Noli eripere beneficium, quod dedisti. Dum mihi hanc sententiam negas, illam restituis superiorem. Sententia enim, sententia posteriore mutatur. Si posterior me non tenet, tenet superior. Possumus vterque satisfacere sententiæ, si me priùs patiaris occidi. In te non habent aliam, quam exerceant, pœnam: in virgine obnoxius pudor est. Itaque gloriosior eris, si videaris de adultera martyrem fecisse, quàm de martyre adulteram reddidisse.

Quid expectatis? Duo contenderunt, & ambo vicerunt: nec diuisa est corona, sed addita. Ità sancti martyres inuicèm sibi beneficia conferentes, altera principium martyrio dedit, alter effectum. At etiam Philosophorum gymnasia Damonem & Pythiam Pythagoreos in cælum ferunt: quorum vnus cùm esset morti adiudicatus, commendandorum suorum tempus poposcit. Tyrannus autem astutissimus, quòd reperiri non posse existimaret, petiuit vt sponsorem daret, qui pro se feriretur, si ipse faceret moram. Quid de duobus præclarius, nescio. vtrunq; præclarum. Alter mortis vadem inuénit, alter se obtulit.

Damon & Pythias Pythagorici.

Itaque dum reus moram supplicio faceret, fideiussor vultu sereno mortem non recusauit. Cùm duceretur, amicus reuertitur: ceruicem substituit, colla subiecit. Tunc admiratus Tyrannus chariorem Philosophis amicitiam, quàm vitam fuisse, petiuit, vt ipse ab his, quos damnauerat, in amicitiam reciperetur. Tanta virtutis est gratia, vt & tyrannum inclinaret. Digna laude, sed minora nostris. Nam illic ambo viri: hîc vna virgo, quæ primò etiam sexum vinceret. Illi amici, isti incogniti. Illi tyranno vni se obtulerunt, isti pluribus, hoc etiam crudelioribus, quòd ille pepercit, isti occiderunt. Inter illos in vno obnoxia necessitas, in his amborum voluntas libera. Hoc quoquè isti prudentiores, quòd illis studij sui finis, amicitiæ gratia: istis, corona martyrij. Illi enim certauerunt hominibus, isti Deo.

MARTYRIVM SANCTI PAPHNVTII ANACHORETAE, ET QVINGENTORVM

Quadragintasex, qui vnà cum illo martyrium passi sunt: Authore Simeone Metaphraste.

28. Aprilis.

FVIT, Imperatore Diocletiano, Arianus quidam Præses, qui per totam Aegyptum Christianos homines inquirebat, vt cogeret illos dijs sacrificare. Veniebat igitur in vrbem Genteriam, quo in loco erat Anachoreta quidam in solitudine, cognomento Abbas Paphnutius, vir iustus, & in tota illa regione insignis. Is apud Præsidem ipsum ob eam causam delatus erat, quòd deos sperneret, & Imperatorum iussis aduersaretur. Arianus igitur Præses valdè contra eum indignatus, duobus Centurionibus præcepit, vt beatum Paphnutium, antequàm dies illucesceret, ad se vinctum ducerent. Abbas verò Paphnutius nihil horum sciens, per montem ingrediebatur, illic pernoctans, vt consueuerat. Cui angelus Domini apparens: Salue, inquit, Paphnuti CHRISTI athleta. Cui Paphnutius respondit: Saluus sis & tu, Domine. Sequere me, inquit angelus, vt coronem domum illam, quam à puero ædificâsti. Ingredere in cellulam tuã, & arma te lorica iustitiæ: & pallio sacro indutus, cælestem oblationem offeras: quoniam véni hodiè, vt te vocarem ad thalamum Domini tui, vt sine solicitudine aliqua fruaris Deo tuo. Iam enim de-la-

Angel' apparet S. Paphnutio.

latus es apud Arianum Præsidem, qui præcepit ducentis militibus, vt antequàm dies crastinus illucescat, te vinctum ad tribunal ducant. Sed esto bono animo, neq; timeas: ego enim sum angelus ille, qui fui cum patribus tuis, & nunc tecum sum. Dominus autem te fortem reddet, facietque vt talis sis, qui Arianum Præsidem confundere valeas.

Cùm igitur angelus hæc illi dixisset, beatus Paphnutius in cellulã suam ingressus, pallio & linteo se induit, ac post oblationem exijt ità hilaris, vt aliquis faceret ad cõuiuium pergens. Angelus verò, manu eius appræhensa, cum illo de cælestibus mysterijs colloquens, ibat. Cumque ad Aegypti fluuium, qui Nilus nominatur, peruenissent, angelus ipse, quæ euentura illi erant, enarrauit: eoque salutato, in cælum ascendit. Arianus autem Præses è proprio nauigio descendit, & in solio quodam sedit apud portum ipsum, vbi omnes vicinarum vrbium magistratus honoris causa eum expectabant. Sedit autem in solio illo nihil aliud curans, nisi vt beatus Paphnutius capi posset. Ob id enim ducentis militibus præceperat, vt illum comprehensum ad se ducerent. At beatus Paphnutius cùm eos anteuertisset, stetit in conspectu Ariani Præsidis, clamansque forti animo & voce libera, dixit: Christianus ego sum. Ego, inquam, sum Paphnutius ille, qui à te quæritur. Nè igitur militibus tuis meî quærendi molestiam adhibeas. Tu quidem exercitum tuum habes ad Christianos homines congregandos, & ad eorum sanguinem effundendum: nos verò habemus angelos ipsos, à quibus ad cæleste illud Dei regnum adiungamur. Paphnutij ingens constantia.

Arianus Præses intuens in illum, ait: Túne es ille desertor deorum atque impius Paphnutius, qui leges cõtemnis, & deos iustos aspernaris? Non sum, inquit Paphnutius, à Deo alienus, neque impius, sed Deo viuo à pueritia mea seruio. Tu verò, qui multos deos obseruas, alienus es à Deo ipso. Hæc cùm Præses Arianus audiuisset, stridens dẽtibus suis, ità dixit: Per deos illos immortales Apollinem & Dianam, pessimis supplicijs te affligam. Ac statim iussit iusti viri manus & pedes ferreis vinculis constringi, & vnà cum alijs vinctis connumerari, inter fures & maleficos collocatum. Et Præses quidem ipse in vrbem abijt: beatus verò Paphnutius paulatìm incedebat propter vincula, quibus pedes ligati erant. Itaque seipsum pedetentìm promouens, secum loquebatur: Paphnuti, Paphnuti, agnosce sortem hanc, quæ tibi euenit: recordare quemadmodùm & IESVS Dominus inter duos latrones positus fuit. Vincula ei inijciuntur.

Cùm igitur Præses in vrbem introiuisset, statìm beati Paphnutij causam inquirebat. Qui ab iniustis illis militibus exagitatus, ad tribunalis gradum ascendit, Deique gloriam collaudabat. Statìm autem ferrea vincula è manibus ipsius & pedibus, velut quædam aqua, effluxerunt. Itaque stetit ante Arianum Præsidem, qui ad eum ità locutus est: Quisnam, Paphnuti, furor te corripuit? Quarè non sacrificas istis dijs, sed pessimè tibi moriendum esse proposuisti? Cui Paphnutius: Christianorum, inquit, mors non est mors, sed vita sempiterna. Quamobrèm nulli sacrifico, nisi omnipotẽti Deo meo, Regi omnium seculorũ. Arianus verò Præses iussit illuc ferri clibanos, & ferrea iacula, ac sartagines oleo feruenti plenas: quibus omnibus circundato beato illi viro Præses dixit: Paphnuti, nisi mihi obedias, his omnibus cruciandus es. Ridens autem Paphnutius: Putásne, inquit, Ariane, ista tua tormenta mihi adeò terribilia videri, vt Deum meum negare velim? Auertat semper hoc Deus. Quinimmò illud tibi dico, nostras monachorum viuendi constitutiones longè plura tormenta in se continere: in multis enim exercitationibus nos tentamur. Sed noster Saluator ità nos corroborat, vt occulta satanæ bella superare possimus. Idem rursùs & nos corroborabit ad istam tuam, quæ nihil contra nos poterit, persecutionem superandam. Ridet appo-sita tormẽta.

Tunc Arianus dixit: Multa, Paphnuti, verba facis, quæ meo tribunali ferenda non sunt. Porrò iussit beatum Paphnutium in armamentario suspendi, & lacerari. Sanctus igitur Paphnutius suspensus est, & eousquè laceratus, quoàd ipsius intestina in humum deiecta sunt, & totum corpus sanguine conspersum fuit. Ille verò cùm oculos in cælum erexisset, Deum sic inuocauit: Domine Iesu Christe, non refugio dispẽsationem tuam. paratus enim sum mori pro nomine tuo: sed precor benignitatem tuam, nè permittas me priùs mori, quàm Arianum confundam, & eius manufacta simulacra. Tunc angelus Domini stetit ad dexteram sancti Paphnutij: cumque Laceratur crudelissimè.

 eius

Sanatur ab angelo. eius inteſtina ſuſcepiſſet, in ventrem ipſius ea coniecit, cõcluſitque, & ità ſanum ipſius corpus reſtituit, vt ſi nunquàm anteà tormentis laceratum fuiſſet. Duo verò milites Dionyſius & Callimachus cùm angeli manũ, inteſtina beati Paphnutij ſic in ventrem ipſius conijcientem vidiſſent, repentè Domino Deo crediderunt: cumque ſuas militares zonas dirupiſſent, in conſpectu Ariani Præſidis ſteterunt, dicentes: Et nos Chriſtiani ſumus. Illis verò Arianus: Quidnam, inquit, vidiſtis, vt in talem inſaniam conuerſi, tribunal noſtrum contemnatis, & audeatis iuſtos Imperatoris deos abnegare? Tunc milites vna voce reſponderunt: Quod vidimus, non poſſumus tibi enarrare. ſcriptum eſt enim in literis diuinis, quibus Chriſtiani homines vtuntur: Matt. 7. Nolite dare ſanctum canibus, neque proijcere margaritas veſtras ante porcos. Ergò, inquit Arianus, me porcis ſimilem iudicatis? Ad hæc milites dixerunt: Iuſtiores ſunt porci & canes, quàm tu es. animal enim omne, quantunuìs rationis expers ſit, Dei ipſius nutui ſubijcitur, & tacitis vocibus eum laudat: tu verò Dominum ipſum aſpernaris, & negas. His verbis Arianus valdè indignatus, iuſſit illos ſtatìm obtruncari. Quarè extra vrbem ducti ſunt: & ſecuri percuſſi, martyrium ſuum compleuerũt, & in cælos ipſos glorioſè aſſcenderunt. Duo milites obtruncantur.

Arianus verò Pręſes ſurrexit è tribunali, vt iret ad prandium, iuſſitque beatum Paphnutium in carcerem conijci. Milites igitur illum arreptum, in obſcura quadam carceris cellula concluſerunt. Craſtino autem die beati Paphnutij cauſam Pręſes nõ inquirebat, ſed publicis rebus operam dabat, cogẽs duces exercitûs ac Præfectos res publicas expedire. Quas cùm illi non expediuiſſent, iuſſit eos in carcerem conijci. Erant autem omnes quadraginta. Nocte verò illa, qua in eo loco concluſi ſunt, viderunt inibì lucem magnã, inſtàr Solis tempore æſtiuo exorientis, ità vt totus locus illuſtratus fuerit. Quo viſo, Magiſtratus illi, qui concluſi fuerant, carceris cuſtodem ad ſe vocârunt, & ab eo quærentes: Quænam, inquiunt, tanta veſtra fuit audacia, vt ignẽ in carcerem inferretis, & eum comburere conaremini, vt & qui vincti ſunt, fugam arripiant, & nos periclitemur? Reſpondit illis Præfectus carceris: Nunquàm, ô fratres, ignis huc allatus eſt: neque ego parùm miror. iam enim duas noctes eodem modo hic locus effulſit, ex quo tempore Chriſtianus homo Paphnutius in obſcura cellula clauſus fuit: neque omninò tenebræ in carcere fuerunt, ſed lux per totam noctẽ apud nos effulſit, ſicut ſol ipſe, cùm exoritur. Magiſtratus illi cùm hæc audiuiſſent, in eum locum acceſſerunt, vbì Paphnutius incluſus fuerat, & illic ſtantes, ipſum pro ſuę ciuitatis & totius orbis terrarum ſalute orantem audiuerunt. Cumq; cellulam aperuiſſent, introiuerunt, eumque manus erectas velut faces quaſdam accenſas effulgẽtes habentem viderunt, circa quem multa odoris ſuauitas inerat.

Hoc cùm quadraginta illi Magiſtratus vidiſſent, eum adiêrunt atque adorârunt, cum quo & totam noctem trãſegerunt. Cùm verò dies illuxiſſet, Magiſtratus illi Paphnutium ſalutârunt. Ipſe verò pacem eis optans: Pax, inquit, vobis ſit, filij. Sed quinam eſtis? Tunc illi: Præſes nobis iratus eſt, & iuſſit in carcerem nos conijci rerum publicarum cauſa. Quibus ait ſanctus Paphnutius: Etſi hodiè vobis pœna remiſſa fuerit, poſthàc quid opùs eſt denuò vos negocijs ciuilibus implicari? Quamobrèm audite me, & credite Deo meo: nam eius nomen confitentes, veſtris iniquitatibus liberati fueritis, peccatorumque veſtrorum chirographum delebitur: cumque cæleſtis Hieroſolymæ ciues effecti fueritis, ſcribentur veſtra nomina in libro ſanctorum viuentium in ſecula. Tum illi quadraginta Magiſtratus vna eademque ſententia reſponderunt: Nos toto animo Deum tuum confitemur: fortaſsè enim hæc, quæ accidit, carceris occaſio ad æternã libertatẽ nos perducet. Agitè, inqt beatus Paphnuti⁹, ſurgite, eamus hinc, ô filij. iam enim veſtra nomina ſcripta ſunt in libro viuentium. Credũt 40. Magiſtrat⁹ in Chriſtũ.

Exijt igitur è carcere beatus Paphnutius, ab Ariano Præſide requiſitus, quẽ & Magiſtratus illi ſequebantur. Cumque ad tribunal veniſſet: O tribunal, inquit, tribunal, ego contra te veni. Tu cum Apolline tuo, & ego cum Domino meo Ieſu Chriſto. Hæc illum dicentem milites Præſidis circundederunt. Beatus autem Paphnutius ſtatìm ità ex oculis eorum euanuit, vt non ampliùs videretur. Porrò quadraginta illi Magiſtratus ſtatìm ad tribunal aſſcenderunt, clamantes, ſe Chriſtianos eſſe. Arianus verò Præſes cùm illos inſpexiſſet, indignatus: Quidnam, inquit, vobis accidit, aut quidnam habetis? Nunquid ægrè tuliſtis, quòd vos ſpreuerim, ob idque de veſtra

vita

vita desperâstis? Magiſtratus autem illi vna voce dixerunt: Nos tuis fabulis mentem non adhibemus, ſed cæleſtem ſpem nobis propoſuimus, & breuia & caduca hæc dereliquimus, vt ſempiterna illa bona recipiamus. Idque ſcias, verè nos de omnibus noſtris facultatibus conſultò tibi conceſſiſſe. Itaque redituum & noſtrarum omnium poſſeſſionum poteſtatem habes. Vxores verò & filij noſtri, ſi placet, nos ſequantur.

Quænam iſta veſtra inſania eſt, inquit Arianus? Vt video, non aliundè, niſi à deorũ deſertore Paphnutio, & magicis eius veneficijs hoc proficiſcitur. Illi autem: Obmuteſcat lingua iſta tua, quoniam contra ſanctum Dei virum maledicta protuliſti. Hæc cùm Præſes Arianus audiuiſſet, ità indignatus eſt, vt ſtatìm iuſſerit illos in ſupplicium agi: qui tormenta diuini amoris cauſa ſuſtinuerũt. Eos enim nefarij miniſtri cùm in deſertum locum abduxiſſent, & foueas effodiſſent, easque igne impleuiſſent, beatos ipſos viros illic combuſſerunt. Stabat autem ſanctus Paphnutius ſupra ſingulos rogos, ſanctorum virorum animas quaſi proprijs manibus excepturus. Combuſti ſunt autem quadraginta illi Magiſtratus, & vno eodemque die martyrium eorum perfectum fuit, qui ſempiternum brauium receperunt. Igni comburuntur.

Beatus verò Paphnutius cùm per vrbem ambularet, vidit ianuam cuiuſdam ditiſſimi hominis patefactam. Erat autem viro illi nomen Neſtorius. Acceſſit igitur, & mulieri, quæ ianuam cuſtodiebat: Da, inquit, mihi, filia paulùm aquæ, vt bibam. Cui ancilla dixit: Ingredere Pater. Nouerat enim eum virum, quoniam propter multa egregia illius facta inter Anachoretas celebrabatur, & eius vita valdè laudabať. Cùm igitur eius adſpectum vidiſſet, libentiſſimè illum accepit: cumque ad heram ſuam acceſſiſſet: Egredere, inquit, celeriter, vt beatum Paphnutium videas, per quem multa ſigna facta ſunt ſub Ariano Preſide. Illa ſtatìm cucurrit, & ad domûs ſuæ atrium vénit, viditque beatum Paphnutium ſtantem, vt angelum Dei, cumq; adorans, ait: Verè tota vita mea non tanti eſt, vt tua præſentia digna ſit: magni certè fecit me Deus meus, quòd hoc tectum tuo ingreſſu dignatus fuerit. Cumque illum manu appræhendiſſet, in propriam domum introduxit, & in ſede argentea collocabat. Ridens autem beatus ille vir: Quorsùm, inquit, multum iſtud aurũ, quod video, tam impreſſum, quàm rude? Vana & inani ſpe vos iactatis. Audi me igitur filia, & elige tibi vitam angelicam, & immortalium bonorum conciliatricem inſtitutionem.

Cùm hæc audiuiſſet eius mulieris filia, quæ intrà cubiculum erat, ſtatìm exijt preciosam veſtem ferens. Beatus igitur Paphnutius humì ſedit, & duæ illæ mulieres ad pedes ipſius ſederunt. Quibus dixit beatus Paphnutius: Derelinquite iſtas inanes diuitias, quoniam rubigo aurum corrumpet, & tineæ veſtes iſtas abſument, pulchraq; formæ ſpecies in ſepulcris ipſis vertetur in deformitatem: ſola Dei gloria & regnum ipſius in æternum permanet. Cùm adhuc beatus Paphnutius hæc ad Dei ſeruas loqueretur, eius mulieris vir Neſtorius domum venit. Præcurrens igitur mulier, occurrit viro, vt ei de ſancto illo homine ſignificaret. Neſtorius verò vxorem anteuertens: Quarè, inquit, tali bono dignus factus non fui, vt vnà cum collegis meis comburerer, qui ob hãc cauſam æternam vitam ſunt aſſecuti? Vtinàm inueniſſem iuſtum illum virum Paphnutium, & in domum noſtram duxiſſem, qui pro nobis Deum oraret, vt ab eo vocaremur, & glorioſo ipſius regno digni efficeremur.

Tum ei vxor: Celerrimè votis tuis ſatisfactum eſt. Ingredere domum, & vide ſanctum Paphnutium omni virtute ornatum. Cùm igitur introiuiſſet, & ſanctum virũ inueniſſet, eum adorauit. Cui beatus Paphnutius: Surge, inquit: Ieſus enim Chriſtus Dominus meus mihi prçcepit, vt ad vos diuerterem: nanque habet vos pro vaſis neceſſarijs paratos. Nunc autem nè ſitis negligentes. Surgite, eamus, & confiteamini Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum coram Ariano Præſide: non enim ſemper tale certamen proponitur, neque brauia vbiquè ſunt. Eamus, inquam, eamus, ô filij, vt celerrimè coronas accipiamus. Beatus igitur Paphnutius cùm ſurrexiſſet, præibat: ipſi verò eum ſequebantur. Cumque Neſtorij vxor è domo exijſſet, ſic orauit: Domine Ieſu Chriſte, en vt ianuam ipſam patentem reliqui, neq; illam clauſi: & tu ergò, Domine, portas cæli mihi patefacias. Beatus igitur Paphnutius illis præcurrens, & ante tribunal conſiſtens: Tribunal, inquit, tribunal, contra te rursùs véni. Tu cum Apolline tuo, & ego cum Domino meo Ieſu Chriſto. Paphnutius Neſtorium &c. ducit ad martyrium.

Arianus

Arianus tunc quandam causam iudicabat: qui se conuertens, voluit sanctum Paphnutium proprijs manibus detinere: sed angelus Dñi subitò ipsum ab eo arripuit. Nestorius autem, & vxor illius, & filia, sublimi voce & libera oratione se Christianos esse professi sunt. Arianus cùm Nestorium vidisset, intuens in eum: Itáne, inquit, & tu, Nestori, ab eodem insaniæ fonte potum sumpsisti? An nescis, latrones & sacrilegos in hoc meo tribunali cõdemnari? Adora igitur iustos Imperatorum deos, & redi domum tuam honoratus cum vxore tua & filia. Tum Nestorius respondit: Nè sis tu de his rebus solicitus: non enim talis sum, vt ventre alliciar, vel patris tui diaboli illecebris decipiar, vel iniquitatis ipsius, quę mater tua est, assentationibus circunueniar. Conuersus Arianus ad puellam: Quodnam, inquit, est nomen tuum? Illa dixit: Stephana ego vocor. Sacrifica, inquit Præses, dijs Stephana, & à me multos honores percipies. Tunc illa respondit: Nunquàm prophanis dijs tuis & impuris dæmonibus sacrificabo: sed corpus meum hostiam viuentem, cælestique Deo meo gratam offero. Hæc cùm audîsset Arianus, iussit illam in armamentario in conspectu parentum suspendi.

Stephana dirè cruciatur. Abrepta igitur à carnificibus puella, suspensa lacerabatur. Erat autem annos decem & octo nata, forma valdè bona. Milites igitur eius latera discerpserunt. Itaque totum ipsius corpus sanguine commiscebatur. Ad cuius sinistram partem mater ipsa stans, & animum addens, dicebat: Sustine, filia, adhuc paululùm, & brauium tuum recipies. Scis quemadmodùm dotem tibi præparaueram, quantam nemo in ciuitate nostra adhuc dedit, cùm vellem primo ciuitatis nostræ viro vxorem te collocare. Nunc verò, filia mea, sempiternam & veram hæreditatem percipias. tuus enim sponsus immortalis, est Iesus Christus, ad quem nunc abis in cælestem illum thalamum. Hęc cùm mater diceret, etiã Pater similiter illã his vocibus hortabaṫ: Esto fortis, ô filia. hodiè enim cognoui me Deo dignum factum: itaque gaudeo & exulto, quòd te Deo ipsi donum præmitto. Cùm adhuc parentes illius hæc dicerent, milites, qui eam lacerabant, ad eius hepar lacerandum iam deuenerant: ac statìm puella spiritum Deo tradidit: quam parentes proprijs manibus in monumento deposuerunt. Deindè ante Arianum stantes, deos ipsius contumeliosè appellare cœperunt. Iratus igitur Pręses, iussit illos statìm obtruncari. Suum itaque martyrium in Christo & ipsi compleuerunt, & gloriosè in cælum profecti sunt.

Nestorius cum vxore perimitur.

Beatus verò Paphnutius ibat per totam ciuitatem, quærẽs qui ad brauium ire vellent: noctes aũt in diuinis precibus transigebat. Cumq; exijsset ab vrbe, inuénit sexdecim pueros ad gymnasium euntes, illorum Senatorum filios, q̃ martyrium sustinuerunt. Beatus igitur Paphnutius, cùm ante illos stetisset, eosq; salutâsset: Miror, inq̃t, filij, quòd velitis à vestris parentibus abalienari, qui Christi regnum sibi delegerũt, & in cælis regnant, nuncque in illa sanctorum Dei metropoli cum angelis eius se oblectant. Obedite igitur mihi, ô filij, & credite Deo meo, in quem & parentes vestri crediderunt, ac me sequentes, veniatis ad Arianum Præsidem, & cõfiteamini Iesum Regem seculorum, & vno animo eatis ad cælos ad illum veritatis magistrum, & vera disciplina erudiamini. Statìm puerorum mens verbis beati Paphnutij confirmata est. Itaq; simul Deo crediderunt, dicentes: Eamus, eamus, Pater Paphnuti: nihil impedimento sit nostræ alacritati. iam enim à mũdo hoc alienati sumus, & corda nostra in cælis ipsis versantur, vbì est & domus parentum nostrorum. Beatus igitur Paphnutius ante illos currebat, velut aliquis pastor gregẽ suum ducens: cumq; ad tribunal venisset, clamans voce magna: Tribunal, inquit, tribunal, contra te denuò véni. Ariane Tyrãne, tu cum Apolline tuo, & ego cum Domino meo Iesu Christo. Arianus autem iussit milites gladios educere, & beatum Paphnutiũ circundare: sed subitò ille à Spiritu sancto ereptus fuit.

Id cùm sexdecim pueri vidissent, ascenderunt ad tribunal, vociferantes: Christiani nos sumus: en vt liberè hoc dicimus. Quibus Arianus: Vbinàm sunt parẽtes vestri? An, vt infantes, vos petulantes estis? Habemus, inquiunt pueri, ætatem ad respondendum tibi valdè idoneam. Nos sumus illorum filij, qui martyres fuerunt, & nunc apud Deũ sunt. Sacrificate, inquit Pręses, nè corpora vestra sub tormẽtis dispereãt. Respondentes autem pueri, dixerunt: Crucia nos quibusuis tormentis: non enim sacrificamus. Arianus verò cùm in illos intuens, quendam vidisset alijs natu minorem

rem,annum ferè decimumtertium agentem: Quidnam, inquit,ô fili,tibi proderit,si morte peſſima ſublatus fueris? Quin potiùs audi me, fili mi, vt apud nos ſis, & plurimas pecunias tibi largiar,ſcribamque ad Imperatores,q̃ honore te decorabunt,modò,iuſtis dijs Apollini & Dianæ ſacrifices, de quibus & diuina Imperatoris maieſtas ſcripſit,quòd hi ſunt dei viui.Tunc puer: Et Vbinàm eſt Imperatoris edictum,in quo de ipſis dijs ità ſcriptum fuit? Tũc Arianus iuſſit edictum proferri. Quod cùm ſacerdotes ſumpſiſſent,ipſum adorârunt.Similiter & Pręſes aſſurrexit,& edictum amplexatus eſt,pueroque dedit. Illud cùm puer accepiſſet ac legiſſet, inuénit ſeptuaginta deos in illo ſcriptos, de quibus Diocletianus ſcripſerat, vt adoratio & libamẽ eis offerretur.Iuſſit autem Arianus ignem ad arã accendi:cumq; thus accepiſſet tam ipſe, quàm reliqui homines, in ignem coniecerunt. At puer pro thure ipſo Imperatoris edictum in ignem coniecit, dixitque: Vnus eſt Deus Pater Domini noſtri IESV CHRISTI: qui verò in edicto Imperatoris tanquàm dij ſcripti ſunt, igne redarguentur. 70. dij Diocletiani.

Sacerdotes autem cùm ſuorum idolorum libellum comburi vidiſſent, vellebant crines è capitibus ſuis:& in furorem conuerſi,gladijs ſe lacerabant.Arianus ea re indignatus,iuſſit puerum in aram tolli, & viuentem comburi. Illum igitur abreptum milites in mediam ardẽtis ignis flammam iniecerunt.Aequales verò pueri alta voce ſic eum rogabant:Frater & conſors noſtrorum certaminum, memento noſtrî apud altiſſimum Deum: nam propter tuam prudentiam primitiæ Deo ipſi & ſacrificium tu ante nos oblatus es.Itaque & Præſes animi tui fortitudinem, & ipſi Græci prudẽtiam tuam obſtupuerunt. Hæc cùm illi dicerent, puer ſpiritum ſuum in medio igne Deo reddidit. At Præſes maximè indignabatur, quòd Imperatoris edictum combuſtum fuerat:quamobrèm cùm reliquorum puerorum nomina denotâſſet,iuſſit illos iaculis tranſfigi.Statìm igitur milites extra vrbem illos circundederũt,& quindecim pueros illo die iaculis tranſfixerunt:perfectumq; fuit illorum martyrium,& immortaleDei regnum ipſi etiam poſſederunt. Puer 13. annorum fit martyr. 15. pueri martyres.

At ſanctus Paphnutius circumibat, vt paſtor aliquis inquirens oues in deſerto errantes. Cumque ab vrbe exijſſet, & vſque ad fluuij portum veniſſet,vidit homines apud portum octogintaquatuor numero,qui erant piſcatores. Acceſſit igitur ad illos beatus Paphnutius.Homines verò illi inter ſe dicebant:Verè hic eſt Paphnutius, anachoreta ille inſignis:ac ſtatìm ſubligaculis ſe induentes, obuiàm valdè celeriter illi proceſſerunt,quem & inclinatis capitibus adorârunt.Beatus verò Paphnutius illis benedicens:Saluete,inquit,filij, nunc deligo vnumquenque veſtrûm, quoàd ſanctam ciuitatem habitauero,hoc eſt,domum Patris noſtri,qui in cælis eſt, & tabernaculum eorum,qui ſunt fratres mei in Chriſto.Quarè autem ità ocioſè per totum diem hîc ceſſatis? Quarè & vos non iuiſtis ad opus faciendum in vinea Domini mei? Quarè ità ſegnes eſtis,certamine ipſo & brauio propoſito? Obedite mihi, & credite Domino meo Ieſu Chriſto Regi ſeculorum,& Chriſtianorum Saluatori. Confitemini eius nomen vnius horæ ſpatio, & ipſe vobis æternam vitam largietur, facietq;, vt ante vos veniãt angeli lucis, & veros athletas effectos,in regionem viuorum cum gaudio perducant.

Cùm igitur illi hæc à beato Paphnutio audiuiſſent, repleti ſpiritu ſancto, ſtatìm Deo crediderunt,& ad vrbem celeriter peruenerunt.Erant autẽ omnes,vt diximus, octogintaquatuor numero,Ariani Præſidis piſcatores, qui cibos menſæ ipſius parabant.Beatus verò Paphnutius ante illos currens, aſcendit ad tribunal, & clamans: Tribunal,inquit,tribunal,contra te rursùs véni. O Ariane, tu cum Apolline tuo, & ego cum Domino meo Ieſu Chriſto.Arianus autem Præſes iuſſit militibus Paphnutium circundare.Quem cùm illi compræhendiſſent,ligauerunt. Illi autem octogintaquatuor viri aſcenderunt ad tribunal,velut leones in querceto exultãtes,ac liberè clamabãt:Chriſtiani ſumus & nos.Arianus Præſes eis dixit: Quis vos decepit, vt peſſimè moriamini? Tunc illi vna voce reſponderunt: Cõcordi animo huc venimus,vt te confundere poſſimus.Arianus Præſes:O ſceleſtiſſimi,inquit,homines,honorificè vobiſcũ me gero,ob idque me contẽnitis? Quod cùm dixiſſet,iuſſit illos flagellis cædi. Ipſi verò octogintaquatuor homines eodẽ animo irruẽtes,euerterunt ſoliũ Pręſidis.Itaq; milites ſtrictis enſibus illos ꝑcuſſerunt:& Pręſes eos iuſſit in ſuppliciũ agi. 84. piſcatores credunt.

Sta-

Capite plectuntur.

Statimque iniusti illi milites in desertum locum ductos securi percusserunt: atq; ità illorum martyrium completum fuit: qui & ipsi coronam immortalitatis receperunt in Christo Iesu Domino nostro, Amen.

Immanes. Paphnutij suppliciũ.

Post hæc Arianus cùm beatum Paphnutium ad se accersiri iussisset: Desertor, inquit, deorum & venefice, faciam vt omnes, qui hîc pręsentes sunt, cognoscant Iesum Christum, quem appellas, talem non esse, qui liberet te de manibus meis. Statimque iussit Paphnutium in rotam ferream extolli. Rota verò illa talis cõstructa erat, qualis serra fabri esse solet, à parte superiore gladij aciem, inferiore autem serræ cuspidẽ habẽs. Qua rota cùm valdè beatus Paphnutius laceraretur, in quatuor partes discerptus est. Arianus autem cùm hoc vidisset, vocem extulit ac dixit: Vbì nunc est Iesus ille Paphnutij Deus? Quarè non vénit, vt ipsum è manibus meis liberaret? Cognoscite saltem nunc, non esse alium Deum, nisì Apollinem, Iouem, Dianam & Palladem. Hi sunt dei viui, qui nostro Imperatori maiestatem imperandi contulerunt. Iussitq; impius ille Præses beati Paphnutij corpus supra fastigium templi, quod est in illa vrbe, poni, futurum sperans, vt volucres cæli venirent, & ipsius carnes deuorarent. Fecerunt igitur milites, quod iussi fuerant. Arianus verò surrexit è tribunali, & in prætorium suum abijt: erat enim hora prandij.

At beati Paphnutij corpus iacebat in templi fastigio, neque auis aliqua illuc ad Paphnutium aduolabat. Angelus enim Domini corpus sancti viri contexerat. Et eccè Dominus ipse descendit cum Archangelis, habẽs à dextra Michaëlem, & à sinistra Gabrielem, qui eius corpus conglutinauit atque instaurauit, dicens: Manu mea primum illum hominem formaui, eadem illa manus instaurat te nunc electum meum. Cumque hæc Saluator dixisset, in eum insufflauit, & anima in eius corpus redijt: quẽ virum Saluator ipse spiritu fortitudinis repleuit, & postquàm eum amplexatus fuisset: Vade, inquit, & impudentem Præsidem redargue, qui nomen meum conuiciatur. Cùm hæc dixisset, in cælos ascendit, & iustum illum virum lucida quadam nube circundatum, è templi fastigio in terram dimisit. Abijt igitur beatus Paphnutius indutus nube, tanquàm vestimento, & Arianum quæsiuit: quem inuénit in platea sceleratos quosdam homines iudicantem: cumque ante illum repentè stetisset, clamãs: Ego, inquit, sum Paphnutius, à te discerptus. Quarè conuiciaris nomen Dei mei, & contumeliosè appellas eum, qui cũcta creauit? En vt Dominus meus Iesus Christus me in priorem formam restituit, ac misit, vt arguam te insipientiæ tuæ, & ijs, qui hîc sunt, persuadeam, vt te mortalem agnoscant, & mortuis simulacris seruientem.

Eusebius pfectus cum militibus 400, credit.

Eusebius Præfectus, cùm beatum Paphnutium à mortuis excitatum vidisset, credidit Domino Iesu cum militibus suis: quos cùm recensuisset, inuénit quadringentos. Eis verò dixit: Fratres, mecum sentite, & mihi obedite: Christum confiteamini, vt sitis eius milites, qui Paphnutio denuò vitam dedit, eumque misit ad redarguendum Arianum, quòd circa idolorum superstitionem multùm erret: idque fecit, vt omnes ipsi credant, quòd non sit alius Deus, nisì vnus, qui in cælis est. Curemus igitur, vt sicut ego vos recensui, ità Dominus noster Iesus Christus Rex seculorum, nos recenseat in cælis cum omnibus sanctis suis. Cùm hæc Eusebius Præfectus dixisset, stetit ante Arianum Præsidem, ac liberè clamans: Christianus, inquit, ego sum. Similiter & eius milites quadringenti clamauerunt vna voce: Christiani sumus & nos: en liberè loquimur. Arianus Pręses tunc Eusebio dixit: Minimè in mea potestate tu es: abi ad ducem tuum, vt ille te iudicet. Cui Eusebius: Omnium, inquit, potestas tibi data est. At Arianus: Non curo Christianos vlcisci. Tunc Eusebius dixit: Confitere igitur, non esse alium Deum, nisì vnum, qui in cælis est, & ista vestra manufacta opera nihili esse. Minimè, inquit Arianus, hoc dicam: nunquàm hoc eueniat: viui enim sunt Apollo & Diana.

Eusebi⁹ flagellatur.

Tunc Eusebius Præfectus, cùm manum suam puluere impleuisset, in eius faciem conijciens: Fac, inquit, opera patris tui diaboli. Arianus ea re indignatus, iussit flagellis illum verberari, & ait: Minimè, Eusebi, te celeriter interficiam, sed paulatìm cruciabo, & tormentis te affligi sinam, quoàd iudicium meum à te contemptum fuisse Imperator Diocletianus audiérit. Respondit Eusebius: Per imperium regni Domini mei Iesu Christi non pręteribit hodiernus dies, quin ego de mensa ipsius Domini mei comedam. tu enim non poteris comedere aut bibere, nisì priùs sententiam

tiam de me tuleris. Tunc Arianus Præses iussit proprium currum ad se duci: cùmq; in illum conscendisset, statìm iumentorum pedes in terram defixi sunt. Cùm autem vellet è curru descendere, similiter & ipse detentus est. Ità verò, vt erat corde duro & obstinato, iussit sibi patinam afferri edulijs plenam, vt cibum sumeret. Properauit igitur eius coquus, & cibum illi paratum attulit. Sed cùm ipse manum in patinam extendisset, ità detentus est, vt manum in os suum inferre non posset. Tunc vnus quispiam, qui Præsidi assidebat: Non ampliùs, inquit, Domine, in hac vrbe maneamus: en vt tota veneficijs Paphnutij corrupta est. Tunc Præses surrexit, & indignatus, iussit abduci Eusebium cum quadringentis militibus, & omnes viuos comburi. Illos igitur nefarij milites extra vrbem duxerũt, & cùm quatuor foueas defodissent, sanctos martyres illic combusserunt. Sicque illorum martyrium completum fuit. Quorum animas cùm sancti angeli in cælos assumpsissent, ipsi diuini martyres æternum brauium receperunt. Comburit cum 400. militibus.

Arianus verò Præses exijt ab vrbe illo ipso die, secum ducens beatum Paphnutium, ascenditque in nauigium supra fluuium, ac iussit afferri molam, eamque in collo beati Paphnutij ligari, & in medium fluuium deijci. Beatus autem Paphnutius in fluuium deiectus, enauigauit cum mola supra fluuium: nam supra lapidem ità sedebat, quasi supra nauigium aliquod ferretur. Flauit autẽ ventus quidam vehemens in Ariani Præsidis nauigium: itaque circũferebatur. Ad quem beatus Paphnutius cùm propiùs accessisset: Ariane, inquit, Ariane, nauigium istud tuum ventis, nautis & gubernatoribus indiget: mihi verò nullo istorum opùs est: gubernator enim meus est Christus. Tu solitus es ante te metatores mittere, & vrbes construere: ego verò præire studeo ad parãdas Domino meo Iesu Christo animas, quæ regale ipsius palatium habitare possint. Tunc qui Ariano assidebat: Nè sinamus, inquit, Domine, hominem hunc apud nos esse: veneficijs enim suis nos diruet. Porrò Arianus statìm iussit, aliorum nauigiorum gubernatores cum omnibus nauigijs suis illud, in quo ipse vehebatur, ad terram appellere. Cumque beati Paphnutij acta scripsisset, quatuor militibus ipsum tradidit, vt ad Imperatorem Diocletianum ducerẽt, à quo Paphnutij causa decerneretur.

Post aliquot verò dies milites illi ad Diocletianum Imperatorem venerũt, & Præsidis Ariani literas ei reddiderunt. Qui cùm beati Paphnutij acta legisset, quamprimùm iussit ipsum in arbore, quæ palma dicitur, crucifigi. Idque milites ipsi extra vrbem fecerunt. Cùm verò ille crucifigeretur, Deo benedicebat, qui per sanctos suos homines tot tantaque miracula efficiat. Sic beatus Paphnutius martyrium suum confecit: qui ab hora diei secunda crucifixus vsque ad horam nonam permansit: tuncque spiritum suum emisit, & in cælos gloriosè ascendit, æternęq; vitæ brauium recepit. Eius verò corpus milites cùm ab arbore palma detraxissent, sub terra condiderunt, vigesimooctauo die mensis Aprilis: qui & ipsi in Deum crediderunt: cumq; beati Paphnutij corpus in tumulo composuissent, statìm Diocletianum Imperatorem, priusquàm aliò iret, adiêrunt, & Dominum Iesum Christum confessi sunt, Diocletiani verò idola contempserunt. Quarè Diocletianus indignatus, iussit illos eadem hora obtruncari. Itaque & ipsi suum martyrium in Christi confessione compleuerunt. S. Paphnutius crucifigitur.

Qui verò sub beato Paphnutio brauium receperunt, quingenti fuerunt & quadragintasex tam viri, quàm mulieres, incorruptum Dei regnum possidentes in Christo Iesu Domino nostro: quoniam ipsi conuenit gloria, imperium & adoratio cum Patre & sancto Spiritu in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTORVM MAXIMI, DADAE ET QVINTILIANI, EX SIMEONE METAPHRASTE:

qui quidem in annotandis hac in historia Imperatoribus & Consulibus, incertum est, quem authorem sequatur: nisi fortasse alicuius imperiti librarij vitio nomina sunt deprauatè scripta.

Aprilis 28. QVO tempore imperabāt Maximus & Maximianus, homines valdè impij, Consulibus Tarquinio & Gabinio, secundo eorum Imperij anno, diaboli furor aduersùs Christianos homines erupit. Cùm igitur Consules ipsi orbem terrarum pro Consulatûs munere curarent, illo ipso anno edictum ediderunt in hanc sententiam: Licèt omnes vos nobis subiectos, deorum cultui deuotos esse sciamus, nihilominùs tamē cùm huius magistratûs, qui secūdùm Imperatorem primum locum obtinet, curam susceperimus, omnes eos, qui nostris temporibus regiones istas incolunt, rogamus, vt circa deorum cultum atque charitatem omni ratione ac studio paratos se præbeant. Si quis autem depræhensus fuerit Christi mentionem faciens, quacunque in parte fuerit, is nostram iram aduersùs se cōcitabit. Hæc cùm populus audiuisset, magno concursu properabant omnes ea facere, quæ edicto illo continebantur. Ijdem ad diem constitutam suos Magistratus salutârūt, dominis suis gratiam & felicitatem exoptantes, quippe qui deorum cultui talem curam adhiberent. Tunc Consul Tarquinius: Quoniam, inquit, vos ità promptos inuéni, faciendum iudico, vosque hortor, vt crastino die accedentes, dijs ipsis sacrificium offeratis: cumque è longinquis regionibus conueneritis, nobiscū vnà vos oblectetis. Posteà verò in suam quisq; patriam reuertetur.

Edictum Consulum.

Postero igitur die om̄es venerunt, dijs suis sacrificia oblaturi. Quo facto, Tarquinius Cōsul, vt promiserat, illos dimisit. Post hæc autem homo quidam furiosus Tarquinium adijt, eique dixit, tres viros esse, qui hesterno die ipsius edicto parére, & dijs immolare noluerunt, quippe qui dicerēt solum Deum, qui in cælis est, à se coli. Hæc cùm audîsset Tarquinius, misit ministros suos, qui eos compræhenderent. Ministri autem illi cùm ad prędium venissent, quod appellatur Ozobia, illos inuenerunt Deum precantes: quos compræhensos & ferreis catenis ligatos, celeriter à satellitibus custoditos duxerunt. Illi igitur cùm vesperè ingressi fuissent ad Tarquinium, ei nunciârunt, compræhensos esse homines illos, qui Christianos se esse dicerent. Tum illis Tarquinius: Hoc, inquit, tempore tam repentè illos non accipiam, sed vestræ fidei vsque ad matutinam crastini diei horam seruandos committo. Milites igitur, vt iussi fuerant, ipsos custodiêrunt. At illi per totam noctem Deum precantes, dicebāt: Largire nobis, Domine Iesu Christe, tuam cælestem potentiam, quæ nobis auxilium ferat, vt possimus aduersarios nostros vincere, & pro tua benignitate dignos nos facias, qui victoriæ coronam reportemus.

Compræhenduntur sancti martyres.

Offeruntur Consuli. Cùm igitur dies illuxisset, iussit Tarquinius sanctos illos viros coram se duci. Quos cùm vidisset atque inspexisset: Istíne, inquit, sunt, qui nostra iussa contempserunt, & pro suo arbitrio Dei cultum tenent? Mox autem ad illos conuersus, ait: Primùm dicite vestra nomina. Cui sanctus Maximus respondit: Ego secundùm fidem nostram in Domino Iesu Christo sum Christianus vnà cum ijs fratribus meis: vt verò homines me appellant, Maximus vocor. Huic Tarquinius Consul: Ità profectò respondisti, quasi clericus, non dijs nostris, sed alteri cuipiam inseruiens. Ille verò alius, qui te sequitur, & nobis in eadem re aduersatur, quo nomine dicitur? Tum ille: Dadas, inqt, ego vocor, qui talis & ipse sum, qualem & frater noster se esse priùs dixit. Dein Tarquinius: Tertius autem ille quo nomine vocatur? Quintilianus, inquit ille, ego appellor, qui & ipse Christianus sum.

Hæc omnia Magnilianus notarius excepit, quæ, iubente Consule, recitauit. Tunc Tarquinius illis dixit: En vt in manibus nostris vita vestra nunc est. Si igitur vultis vi-

viuere,ite,& matri deorũ immolate,eiusq; sacerdotes estote:illius eñ sacerdos mortuus est,& ad magnum Iouem ac cęlestem regem abijt,vt illi ministret. Tunc sanctus Maximus: Non te pudet,inquit,homo pessime & impudẽtissime, neque vereris Domini ac Dei nomen ità nominare,vt adulterum illum Iouem,cęlestem regem esse dicas? Scitote, ô stolidi homines, Christum esse Regem illum cælestem, qui omnibus prouidet,& omnia in manu sua cõtinet. Hæc dicimus,vt illud cognoscatis,quòd nos perniciosa ista iussa seruare nõ possumus : nos enim omnibus modis cælesti Deo seruimus,quippe qui eius manu formati sumus. Maximi in dicendo libertas.

Gabinius Consul,cùm Dadam & Quintilianũ ad se vocâsset, multis inanibus verbis illos adhortabatur, si fortè posset eos capere, & cum illorum pernicie ad propriam voluntatem attrahere. Tunc sancti viri Dadas & Quintilianus ei responderunt: Nos assentimur ijs,quæ à fratre nostro Maximo dicta sunt,eaque cõprobamus: quoniam ipse est Catholicæ Ecclesiæ lector, & diuinam scripturam benè nouit, scitque quid nobis facere expediat. Tu verò dæmonum insania deceptus, ignoras quid conducibile tibi sit. Nam si velles id facere,quod tibi expediret, vnum illud cæleste lumẽ contẽplari potuisses. Tunc Gabinius Consul vnà cum Tarquinio dixit: En quot modis vos adhortati sumus: sed imperio nostro parére non vultis, & pergitis insanire. Vos,inquit Maximus,insani estis,qui homines rectè viuentes,& soli Deo seruientes, ad dæmonum superstitiõem attrahere vultis. Facite igitur quicquid vobis placuerit: nos enim à proposito nostro ac voluntate nullo modo abducetis. Tum Gabinius & Tarquinius Consules inter se consultabant de ijs, q̃ à sanctis illis viris dicta fuerant: iusseruntque sanctos martyres in carcerem reduci: qui deindè ibant de propria salute loquentes. Reducũtur in carcerẽ.

Media verò nocte sanctus Maximus legens diuinas literas, Dadam & Quintilianũ multùm erudiebat. Cumque dormirent, diabolum ipsum armis præcinctũ & secum pugnantem in somnis viderunt. Cùm verò experrecti fuissent,apparuit illis angelus, dicens: Nolite timere. Deus enim ille,cui vosipsos tradidistis, vos sustentat, neque à vobis longè abest. Hac oratione illi viri sancti corroborati,vsque ad matutinum tempus Deum ipsum collaudabant. Consules verò tunc illos duci,& coràm sisti iusserũt. Quod cùm ministri fecissent, Gabinius Consul dixit: En in conspectu nostro statis: nunc igitur vos hortamur, vt euntes dijs immoletis: nõ enim tenues aut mediocres honores à nobis percipietis. At si nobis parére non vultis, mortem vobisipsis adsciscetis: quoniam nostri dij hac nocte nobis dormientibus hoc dixerunt. Et nobis, inquiunt sancti martyres, Dominus Deus noster nobis dormientibus dignatus est hoc reuelare,vt pro nomine ipsius omnes cruciatus sustinere velimus. Tunc Tarquinius Gabinio dixit: Homines isti nisi tradantur supplicijs, nullo modo eis persuadere poterimus. Huic Gabinius respondit: Cùm ipsi hoc velint & confirmẽt,eius rei culpam sibi adscribant.

Itaque iusserunt ministris,vt eos exuërent. Quibus exutis, Gabinius ministris pręcepit,vt illos illigatos nudos in terram extenderent,& flagellis verberarent. Id cùm ministri audiuissent,celeriter fecerunt quod iussi sunt. Tarquinius verò ministris p̃cepit, vt eos interrogarent, an Consulibus parére vellent, & dijs immolare: quod si facere noluissent, alia supplicia paranda esse nunciarent, ità vt acerbissimis tormentis afflicti,de vita discederẽt. Cùm igitur sancti martyres à ministris interrogati fuissent,tanquàm vno ore loquentes dixerunt: Nos à Deo ipso roborati,vestra tormenta contemnimus,neque istis iniquis iussis assentimur,vt dæmonibus sacrificemus. Ministri verò cùm hæc ab illis audiuissent,Consulibus ea retulerunt. Tarquinius autem dixit: Si nobis obtemperare isti nolunt,eos in carcerem conijcite,quoniã prandij hora nunc est. Cùm verò septima hora transisset, iusserunt sanctos illos viros ante tribunal sisti. Qui cùm præstò essent, Gabinius Consul, Num, inquit, Maxime,aliquid rectè deliberâsti,vt dijs sacrifices? Respondit S.Maximus: Minimè nos tale consilium suscepimus. nam, sicut & anteà tibi diximus, neminem alium nos adoramus, nisi Dominum nostrum Iesum Christum, cum Patre & sancto Spiritu. Tunc Gabinius iratus,sanctis martyribus dixit : Nisi rectè sapere vultis, & dijs ipsis sacrificare, vos p̃dam, & in loca quædam deserta mitti, & illic vestra capita statìm abscindi iubebo. Hæc cùm sancti martyres audiuissent: Obtestamur,inquiũt,te,vt facias,quod de Flagellis cæduntur.

nobis conſtituiſti. Tunc conſules ipſi iuſſerũt in propria loca eos abduci, & illic obtruncari. Itaq; ſancti martyres ſententiam de ſe latam accipientes, Dei gloriã ità collaudabant: Dñe Ieſu Chriſte, q liberâſti nos ab hoc præſenti & peſſimo ſeculo, dignare nos, quæſumus, tua illa cæleſti requie, vt & nos poſſimus incorruptum & cæleſte regnum tuum poſſidere, qui benedictus es in ſecula, Amen.

Signant ſe cruce, & cęduntur ſecuri. Cùm autem veniſſent ſancti martyres in eum locũ, cui nomẽ eſt Ozobia, & Chriſti ſigno corpora ſignauiſſent, & ſancto ſpiritu firmati eſſent, à carnifice ſecuri percuſſi ſunt, quemadmodùm à Conſulibus decretum fuerat. Itaq; Deo illi, cui crediderant, ſancti martyres animas ſuas reddiderunt. Paſſi ſunt autem, Maximus, Dadas & Quintilianus, 28. die menſis Aprilis, imperantibus Maximo & Maximiano, Tarquinio & Gabinio Conſulibus: in nobis autem regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui gloria eſt & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. HVGONIS, V. ABBATIS CLVNIACENSIS, AB HVGONE, MONACHO CLVNIACENSI

eius æquali, conſcripta: ſed identidèm nonnihil dictionem correximus.

PRAEFATIO AVTHORIS.

PATRVM Cluniacenſium Conuentui ſancto, ſeruus Hugo. Charitas, quæ libera ſeruit, pijs me iuſſionibus parére compellit. Præcepto ergò, non præſumptione, ſuſcepi de beato Hugone, licèt indignus, aliquid dicere: nec eis præiudico, qui ante me de ſancto eleganti ſcripſere calamo: ſed noſtris ſeruio, dum quædam ab eis omiſſa colligo, prorsùs edita contraho: nè occupatos onerem, multa prętereo.

VITAE HISTORIA.

29. Aprilis. HVGO iſte, quem deditus ſermo proponit, ex illuſtri nobilium proſapia Burgundionum, originem duxit. Pater eius fuit Dalmatius,
Eius parentes. princeps egregius, Samurenſis dominus. Mater eius Erenburgis, genere inſignis, vita laudabilis. Hic puer intemperantiam aulicorum ſectari noluit, conſuetudinem cum ſimplicitate retinuit, impudicos raptores abhorruit, pietati ſeruire deuotus elegit. Vndè factum eſt, vt inuitis parentibus ad monaſterium fugeret, ſanctique Odilonis Cluniacenſis Ab-
Fit monachus. batis magiſterio ſe commendaret. Factus itaque monachus, ad tantum mox religionis apicem aſſcendit, vt quos imitari venerat, his imitandus extiterit. Pro meri-
Itẽ Prior. tis igitur Prior congregationis effectus, quàm diſcretè, quàm ſtrenuè ſui debita peregerit officij, noſtræ narrationis compendium non ſinit explicare. Tandèm pius Odilo, viuens in Chriſto, carne ſolutus eſt, miraculis coruſcus. Cui ſanctus Hugo di-
Fit Abbas. gnè ſuccedẽs, ſua ſæpè præſentia dæmones effugabat. Nam Stephano Papa apud Florentiam decumbente, dum viſitaturus accederet, eumque ſanctis conſolationibus & oratione releuaret, dæmon, qui morituro manifeſtus aduenerat, territus exijt: ſanctoque à Papa recedente, iterùm redijt. Qua de cauſa ſæpiùs ad ſe patrem Papa reuocauit, ſæpiusque dæmonem reuocatus abegit: ſicut ipſe Pontifex præſentibus reuelauit: qui poſtmodùm ſancti ſe precibus commẽdans, in eius manibus ſpiritum reddidit, ſancta confeſſione præmunitus.

Mirandis plùs miranda ſubiungo, quæ referentibus viris authenticis probata cognoſco. Hęc ſanè referunt Gaufridus de Monte ſancti Vincentij, & Rainaldus Heduenſis, qui adhuc præſentes ſunt. Dux Burgundiæ Robertus Haganonem Heduo-
Conuentus Heduenſis. rum epiſcopum nimia infeſtatione grauabat, varijsque prædonum incurſibus paſſìm Burgundia laborabat. Eapropter Gaufredus Lugdunenſis, Hugo Biſuntinen-
for. * Matiſconenſis. ſis, Achardus Cabilonenſis, & Drogo * Maſticenſis, Heduam conuenerunt, magniq; patrem conſilij, prædictum Hugonem Cluniacenſem Abbatem, venire rogauerunt.

Ad-

Aderat illustrium multitudo virorum,populus confluebat infinitus,pro pace supplicans indefessis clamoribus. Adueniens ipse Dux, immò tyrannus, Heduam intrauit, sed fastu maligno interesse conuentui recusauit. At pater Hugo feruore charitatis permotus,tyrannum adijt,eumque vehementer increpans,cunctis mirantibus, tanquàm ouem mitissimam secum adduxit. Episcopis autem supplicantibus, vt pater Hugo pro pace componenda loqueretur,turbis vndiquè reticentibus, & ab eius ore pendentibus,sic ait: Qui pacem quærunt,qui Deum diligunt,nos audiant,nobiscum agant. Qui verò filius pacis non est,qui non ex Deo,sed aduersarius est,huic ex parte omnipotentis præcipio, vt à nobis exeat,& operi diuino non noceat. Vix dicta compleuerat,cùm eccè quidam statura procerus,facie truculentus, multis cum sequentibus egressus,disparuit. Non fuit in tanta multitudine hominum,qui aliquem nôsset ex ijs,qui egrediebantur. Mirabantur singuli,stupebant vniuersi. His ità depulsis,tantam mox prædicatio sancti efficaciam habuit, vt eo iubente, Dux ipse sui necem filij eius interfectoribus condonârit,& Ecclesia pacem receperit. Res equidem mira,sed altiori miraculo cumulata. Quandiù enim in conuentu illo vir sanctus sancta perdocuit,sicut columba candida super caput eius præsens apparuit. Quibus id videre datum est, Deum glorificauerunt. non enim omnes hanc videre gloriam meruerũt. Dæmon à Conuentu cogitur abscedere.

Dum hæc audiendo,vos mirari video,aliud non minus refero. Hildebrandus Romanæ Ecclesiæ Diaconus, Apostolicæ sedis pontifex Gregorius VII. mox futurus, Galliarum legatione suscepta,Cluniacum venerat. Hic quadam die sedens in Capitulo cum beato Hugone, fratrum negligentias pietatis gladio corrigente, adspexit Dominum Iesum præsentem,prædicto patri assidentem,eique,de singulis quid agere deberet, suggerentem. Itaque Hildebrandus sancti viri merita prædicans,in famulo Dominum collaudabat. Saredum venerat Hugo pater, vt ibi Baptistæ Iohannis festum deuotus ageret: Ad quem mulier quædam cum turba pro ea supplicante peruenit. siquidem eius vterum virulenta serpẽtis irruptio tenebat. Tum verò sanctus misericordia permotus,aquam afferri præcepit,eamque allatam precibus & benedictionibus signauit. Accipiensque ter de illa aqua,in os mulieris orando infudit. Quo facto,mox serpens horrẽdus per os illius,cũctis qui aderant cernentibus,exiuit. Qui ergò cum mœrore venerant,cum gaudio reuertentes,Dominum collaudabant. Hildebrandus legatus Cluniacum veniẽs,quid viderit. Vis aquę benedictæ.

Illo tẽpore pacis conciliandæ prædictus pater cũ episcopis, Rocleno Cabilonẽsi & Drogone Masticẽsi,in campo venatorio pariter adfuit. Turbis verò circũstãtibus quidam pessimo fœdatus crimine, non timuit interesse. Quem sanctus, sancto edoctus spiritu,eminùs intuens,ait præsentibus: Videtis miserũ illũ? Videtis dæmone plenum? Statimq; eum designauit, & ad se venire mandauit. Cui præsentato, Qnomodò, ait,huc intrâsti, qui hoc crimine (crimen autem exposuit) te sordidare voluîsti? Cur miser nobis in te dæmonem repræsentâsti? Pacem nos quærimus, dæmonem nolumus. Confusus ille,negare non potuit. Quod vt viderunt permulti,qui illic aderant,inter se mutuò submissa voce colloquebantur: Diuertamus ab hoc homine,qui etiam occulta hominum nouit intueri,nè etiam in nostris nos peccatis,quẽadmodùm istum,valeat depræhendere. Tunc pater sanctus tradidit hominem illum in manus Rocleni Episcopi Cabilonensis, cuius parochiæ erat, eius peccatum illi exponens: quem quidem Episcopus ille pro officio correxit. Simili modo, eodem reuelante spiritu sancto, cùm ad Charitatem veniens, fratres in sancto susciperet osculo,quendam inter alios sibi occurrentem subitò abhorruit, & ab osculo suspendit. Fratribus autem factum mirantibus,illum,qui vt nouitius susceptus fuerat,vndè venisset,cui esset addictus sectæ, solicitè cœpit inquirere. Et quia spiritalis omnia iudicat,& ipse à nemine iudicatur,eum ex ipsius ore Manichæum esse conuicit,conuictumque cum infidelitatis macula lupum ab ouibus pastor abegit, & infidelem à consortiô fidelium fidelis eiecit. Occulta vitia nouit S. Hugo. 1. Cor. 2.

Turones venerat Hugo pater, vt pro Abbatia maioris monasterij, quam violentia Comitis Andegauensis Gaufridi, cognomento Barbati, nimìs oppresserat, intercessor adesset. Cùm omni itaque humilitate Comitem exorans, quia duriorem inuénit,eius se aduoluere pedibus vir sanctus non erubuit. Sed cùm nulla ratione ab oppressione monasterij eum posset compescere, atque cum multa indignatione recedentem retinere vellet,fibula,qua eius chlamys stringebatur,dirupta est. Abeunti

Prophetiç facti viri. 1.Reg.15. itaque prophetica voce illud Samuelis ilicò inclamauit: Sciſſum eſt à te regnum hodiè. Qui mox, iuxta viri Dei vaticinium, perdidit dominium, à fratre ſuo Fulcone captus, & in carcerem coniectus: vndè etiam, ſenſu iam debilitatus, non niſi morte ſolutus exiuit.

Martiniaci erat aliquandò vir ſanctus, & cum eo glorioſus doctor Anſelmus Archiepiſcopus Cantuarienſis, ſanctorumque comitum cœtus venerandus. Quadam itaque die pater Hugo, ſancta ſatiatus meditatione, & diuina refectus reuelatione, fratribus conuocatis ait: Annuncio dilectioni veſtræ, in Vuilhelmum regem Anglorum trāſacta nocte ſentētiam proſcriptionis prolatam eſſe, cumque exiguo tempore regnaturū. Iuxta verbum eius conſecutus eſt rei, quam prædixerat, euentus. Fuit autem hæc proſcriptionis eius ſententia, vt dum venatum exiret, ſubitò percuſſus ſagitta, morte citiſſima interiret. Apparuit deindè prophetātis veritas, & Cantuarienſi Archiepiſcopo, rege eius perſecutore perempto, reditum ad ſuam ſedem Deus aperuit.

Ad Francigenas pius pater Hugo viſitator deſcenderat. Quem vir illuſtris Albertus de Gornaco, in Beluacenſi pago honorificè ſuſcepit. Vxor quoquè viri nomine Ermegardis, tanto hoſpiti reuerenter occurrit. Eam verò intuens ſanctus, prophetico afflatus ſpiritu, dixit: Domina, grauida es: maſculus erit, quem paries. Hic, ſicut DEO placuerit, monachus erit. Audiens mulier, quæ de ſe antè non nouerat, mirabatur: qui præſentes aderant, lætabantur. Deniquè grauida illa maſculum peperit: Landricus dictus eſt, creuit, militari deputatus officio, gladium accepit, &, vt id hominum genus malè conſueuit, flagitioſus euaſit. Interim B. Hugo præſentis vitæ curſum compleuit in Chriſto, ſucceſſitque ei pius eius filius dominus Pontius: qui & ipſe Franciam viſitaturus intrauit. Vbì pro ſua præclara conſuetudine errantes in viam reuocans, plurimos ſecum adduxit. Inter quos & me peccatorem Hugonem, & hunc, de quo loquimur, iuuenem inuénit, vocauit, &, vt ſanctus prædixerat, monachum fecit. Præſens eſt in Cluniaco, ſacerdotali fungitur officio. O prædicanda patris huius prophetandi gratia, qui non ſolùm in præſentia occulta hominum verè reuelauit, ſed etiam longè pòſt futura certò prænunciauit.

Criſpeium venturus, vt monaſterium ſibi ſuſciperet, Robertum quendam, acri febrium ardore laborantem, obuium habuit. Cui ſanctus valdè compatiens, ait: Si rapinas exercere ceſſaueris, crimenq; prædonis abdicaueris, promitto ego tibi, quia in nomine Domini citò ſanaberis. Dedit miles fidem, ſe à rapinis ceſſaturum: dedit ſanctus, pulſis prece febribus, ægro ſanitatem. O quot eius oratione ſanati ſunt: ô quot de reliquijs eius ſumentes, tam ſe, quàm alios, impenſis inuicèm particulis, à morbis citiſſimè curauerunt. Aqua, qua ſanctus ſanctas manus abluit, ſanitatem plurimis attulit. Dum ad alia feſtino, permulta (fateor) omitto.

Febricitātē ſanat.

Pariſiorum vrbem vir ſanctus intrauit, atque ad Eccleſiam S. Genoueſæ Miſſas celebraturus aſcendit. Quibus expletis, accepta Apoſtoli planeta, quæ ab Antiochia olìm delata, in ea, quam diximus, ſeruatur Eccleſia: ô vtinàm, inquit, haberemus ægrotum, in quo virtutis Apoſtolicę caperemus experimentum. Quibus dictis, Robertus, ſua probitate illis in partibus ſatìs notus, ſed diutino morbo membrorum officio deſtitutus, illuc ſe deferri præcepit, vbì ſanctum adeſſe cognouit. Deponitur debilis ante ſanctum, prece ſupplici quærit ab eo ſuffragium. Pater Hugo miſeretur, tenens Apoſtoli planetam, Dominum deprecatur, ipſamque planetam ſuper ægrum eleuans, cum dulci melodia ait: Petrus Apoſtolus dicit paralytico: Roberte, ſanet te Dominus IESVS CHRISTVS: ſurge, & ſterne tibi: qui continuò ſurrexit. In his verbis Robertus ilicò totus conualuit, ſanuſque egrediens, gratias agit. Res iſta notiſſima eſt: ferè tota illa ciuitas teſtis eſt. Super hoc controuerſia laudabilis orta eſt. Pariſienſes dicunt, quia Petri eſt miraculum, qui per Hugonem Robertum ſanauerit. Cluniacenſes contrà aſſerunt, Hugoni ſuo factum imputari debere, qui meritis Petri in CHRISTI nomine debilem erexerit. Vtrorunque cauſam ſuſcipio: pro captu meo vtriſque reſpondeo. Fides Domino præſentat affectum, Dominus fidei largitur impenſum. Robertus orauit Hugonem, Hugo Saluatorem. Petrus aſſcitus eſt, Saluator operatus eſt. Sed hoc vobis penſandum proponens, ad maiora feſtino.

Planeta, eſt ſuprema veſtis ſacrificātis, quam etiā Caſula vocant.

Acto.9.

Per

Per Gasconiam sanctus iter agebat. Secus viam in tugurio elephantiacus quidam fœdus vulneribus decumbebat. Homo iste nobilis, famosus & diues, iacebat abiectus, leprosus & pauper. Audiens vir DEI, condoluit miseriæ viri, assumptisque secum duobus monachis, Durãno scilicet, q fuit Tolosanus episcopus, & Hunaldo, qui Abbas fuit Mosiacensis, intrauit ad pauperem, vlceroso prædicauit patientię cōsolationem. Missa consolatione, fudit orationem: oratione completa, dedit benedictionem. Agninamque exuens tunicam, vestiuit pauperem. Mira res: Pauper vestitus veste pellicea, lepram exuit: incolumis factus, decorem induit: gratias agens, alacriter exiuit. Leprosum restituit saluti.

Quidam frater nomine Guilhelmus, obedientiæ munus ipsi à sancto Hugone demandatum curabat: sed crure eius grauiter intumescente, muneri imposito par esse non potuit. Itaque dolore acriùs grassante, mortem sibi sentiens imminere, totum se contulit ad Hugonem, quanuìs absentem, ab eoq; velut præsente postulat sanitatem. Ad morbum verò se conuertens, adiurauit eū, dicens: In nomine Iesu Christi ex parte patris, qui me huc venire iussit, pręcipio tibi vt abscedas, nec me deincèps ab ijs, quæ ex obedientia mihi facienda incumbunt, impedias. Dixit, & eccè dormienti in somnis duo albis vestiti apparuêre monachi, dicentes se venisse ex parte Hugonis Abbatis. Alter eorū crus tumidum attrectauit, oleum infudit: alter liniendo perunxit. Euigilans autem ægrotus, dolorem nō sensit, plenamq; sibi lætabatur redditam sospitatem.

Cluniaci quidam Theodoricus erat, anteà miles, tum verò monachus: priùs magnus nobilitate, tum humilitate paruus. Huius articulum pedis letalis morbus, qui cancer dicitur, occupârat: cumque nullum inueniret remedium, fide plena ad patris Hugonis se conuertit implorandam opem. Abbate itaq; Missam peragente, de aqua, qua digitos suos sumpta Eucharistia lauerat, Theodoricus clanculùm accepit, & de magistri virtute confidens, infudit ex ea in articuli partes: statimq; pes totus conualuit, caroq; depasta ilicò restituta est. Cancri morbū pellit.

Apud veterem Chiricam locus est, non longè à basilica situs: vbì suscepit patrem Hugonem comes Ludouicus. Accessit ad famulandum sancto viro comitis vxor Sophia: parata est in viridario mensa solicitudine promptissima. Sed subitò turbatus aër, imbribus infestauit ministros: exorta tempestas, molestia afficiebat dominos. At pater sanctus turbatos illos videns, eorum misertus, contra tempestatem eleuauit manum, sanctæ Crucis signum opposuit: & eccè miro modo pluuia, quæ in circuitu largiter omnia infudit, mensas eorum & ipsis assidentes prorsùs non attigit. Signo Crucis pellit pluuiam.

Romam proficiscens aliquandò pater Hugo, arctissimam à prominentis rupis latere viam ingressus est. Erat inferiùs terribilis profunditas, ità vt metu præcipitij vix vnquàm viatores audeant intueri. Præcedentibus itaq; alijs post alios præ timore socijs, sequebatur pater, mente & oculis dextra leuaque pariter ad cælum leuatis. Sinistra mulæ habenas tenebat, oratione suspensus Domino totus inhiabat. Propter transeuntes quædam paupercula mulier ibi in breuissimum arduæ rupis foramen sese receperat. Mula verò, cui sanctus insidebat, vbì latitantem illam subitò adspexit, miserè pauefacta, ilicò resilit: & resiliens, tota in immane profundum cum sancto viro cadit. Ibì sanctus, vt anteà, sic etiam cadendo, mentem & oculos dexteramque ad cælum erectam tenebat. Cadebat quidem corpore, sed immotus cum Domino stabat mente. Pręualuit itaque stabilitas mentis, suaque sedens mula, inuisibiliter reportatus ab infimis, viæque redditus est totus incolumis. Videte charissimi, videte patrem de morte redeuntem, admiramini de funere resurgentem. Sed qui Ionam in mare præcipitatum, de profundo abyssi, de ventre ceti clamantem ad se, liberare voluit, etiam hunc orantem omnipotenti misericordia sanum à ruina leuauit. Vidit Vincentius, qui tum in laico habitu, fideli sedulus obsequio, sanctum sequebatur: adhuc superest, se vidisse testatur. O mirandam Hugonis orationum instantiam, quæ non solùm ipsum seruauit, sed etiam Aldephonsum Hispaniæ regem liberauit. Eum nanque frater eius Sanctius regno priuauerat, captum & catenatum carceri mancipauerat. Illi verò pius Hugo compatiens, pro eo apud Dominum precibus insistebat, & apostoli Petri cōfidens meritis, à Dño eum absolui poscebat. Nec mora: beatus Petrus apostolus cuidam fratri in Cluniaco apparuit, preces Hugonis

Nota rem sanè stupendam. Ionæ 2.

pro Aldephonsi ereptione Deum admisisse reuelauit: fecit etiam Aldephonso illud in carcere nunciari. Porrò Sanctio in somnis sub graui comminatione præcepit, vt citò Aldephonsum restitueret, nec differre ausus esset. Sanctius terrore correptus, Aldephonsum statìm restituit: restitutus ille, Deo & liberatori suo Hugoni gratias egit, censumque, quem pater suus Ferdinãdus rex quotannìs Cluniacensi monasterio soluendum instituit, ipse duplicauit, ducentas & quadraginta auri vncias annuatìm reddens. Sic etiam pater Hugo Berardum de Reorcherio, (qui Cauariacum quod est iuris Cluniacensis, graui exactione oppresserat) cùm nec admonitionibus suis, nec amicorum suorum consilijs eum refrenare posset, ad Deum fusis precibus edomuit. Cùm enim pius pater pro oppressis Domino preces offerret, oppressor subitò membrorum est incolumitate destitutus. Suis itaque turbatis, concutitur homo vrgentibus malis, deponit contumaciam, assumit pœnitentiam. Tandèm requiritur, dat fidem se satisfacturum, Hugo flectitur misericordia, oppressi liberãtur, oppressor emendatur.

Alphõsum regem liberat à carcere.

Ad sanctum Iohannem de Angeliaco venit Abbas Hugo: qui licèt absens esset corpore, præsens tamen spiritu, Cluniaco non deerat. Vidit itaque in somnis, quasi fulgur impetu quodam ruere, & Cluniacense auditorium scindendo irrumpere. Perpendens aũt apud se, quæ viderat, intellexit tale quippiã Cluniaci emersisse, vndè, nisì citò recederet, grauissima esset eius loci iactura consecutura. Intermissis igitur illis, quæ cœperat, Cluniacum festinus redijt: vocat Priores & Ordinis custodes, de negligentijs fratrum inquirit, sed nihil eiusmodi ex illis percipere potuit. Ijs itaque dimissis, ad DEVM more solito recurrit: soluit vota precum, intrat Capitulum, fratres circunspicit. Mira res. Spiritu reuelante, occultum inter alios reum ilicò depræhendit, arguit, conuincit. Reus ille, Petrus erat, qui de Taderniaco venerat. Confitẽtem iudex pius dignè flagellat, misericorditer sanat. His visis, semetipsos circunspiciebant singuli, nè quid in eis illicitum spiritualis oculus patris animaduerteret. Sic etiam per visionem commonitus, monasterium S. Marcelli Cabilonẽsis sanctus intrauit, & mala quædam inueterata, & iam penè insanabilia, spiritu sancto edocente cognouit, rescidit, sanauit.

Visio eius.

Operæprecium est, propter monachos vaniloquijs deditos, quiddam hoc loco commemorare. Tolosanum episcopum Durannum, in cuius præsentia leprosum sanauerat, Dei seruus sæpè commonẽdo repræhẽdit, & repræhendẽdo commonuit, vt à ridiculis verbis, quibus malè assueuerat, sibi temperaret: aiebatque, nisì in præsenti vita ab ijs sese corrigeret, post mortem tumẽtibus labris & spumoso ore ipsum appariturum. Non correxit Episcopus: defunctus cuidam sacerdoti Signino apparuit, & vt sanctus prædixerat, vlcerosis tumida labijs ora præferebat. Petit auxilium patris lachrymabiliter, quem audire noluerat, dum eum olìm piè corriperet. Signinus refert patri quod viderat, miseretur Abbas, & excessum oris septem fratrum silentio sanare festinat. Septem fratres delegit, quibus septem dierum silentium pro Episcopo indixit. Vnus ex ijs transgreditur, silentium soluit. Redit Episcopus ad Signinum, fractum accusat silentium, de transgressore conqueritur, dilatam oris sanitatem propter septimi inobedientiã causatur. Signino hęc iterùm ad patrẽ referente, Abbas inquirit de transgressione. Transgressio inuenitur, & alter septenarius silentio dedicatur. Quo completo, tertiò Pręsul apparuit, gratias agens Abbati: pontificali indutus chlamyde, os sanatum ostendit.

Episcopi facetijs dediti pœna.

Eam S. Hugo vt aboleuerit.

Erat vir sanctus apud Nanctoacum: venit nuncius, qui diceret obijsse Vuillencum. Vuillẽcus iste Prior fuit loci de Charitate. Pro defuncto dum pius pater Missam celebraret, more solito viuam seipsum hostiam Domino præsentauit, & sic tenens in manibus filium, patri obtulit, oblatum ore suscepit. A quo edoctus, ad fratres egreditur, reuelat socijs, quia apud Charitatem non Vuillencus, sed Orius obiẽrit. Erat ibì tum Odo, qui fuit Prior Cluniacensis, pòst Episcopus Ostiensis, deindè Apostolicæ sedis summus Pontifex Vrbanus 2. Is missa legatione inuénit iuxta viri Dei verbum, non Vuillencum obijsse, sed Orium.

Vrbanus 2.

His alijsq; signorum titulis celebris effectus Hugo Dei seruus, apud summos Pontifices magnus habebatur: illum Imperatores, illum reges venerabantur. Italis, Gallis, Hispanis, Anglis innotuit, atque pasSìm apud illos noua fundabat monasteria,

ria,vetera reparabat:neque viris duntaxàt,sed etiam fœminis cœnobia constituit:in quibus fragilis eorum conditio, sexum vincens & seculum, sancta inclusione religata,limites non egreditur præfixos,sed liberis animis cælum perambulat. Dixi iam fratres quædam sancti patris signa,omisi plurima:virtutes eius magìs imitandę sunt: quas quidem,cùm sint admirabiles,partìm referendas duxi.Habitus eius,forma religionis:vita eius,benè viuendi fuit institutio. Orationem Deo, lectionem sibi,consilium proximo sedulus exhibebat. A mendacio & simulatione abhorrebat penitùs: torporem & ocium damnabat,pauperes opulenta manu pascebat, infirmos pia solicitudine refouebat, afflictos consolabatur, pupillos & viduas tuebatur. In vitiosos seuerus, erga pœnitentes mitissimus erat. Disciplinæ castigatione iudex, doctrina magister,charitate parens,obsequio minister.Ità verò pluribus erat intentus,vt minor ad singula vix haberetur. Qui eius res gestas nouerunt, parùm me dixisse reuincunt.Est autem hoc loco illud minimè prætermittendum: Catalogus virtutum eius.

Bertinus de Varenis,in agro solus remanserat, nescio quid rei executurus. Visio illi talis oblata est: Vidit personas primariæ dignitatis. Eas præcedebat Domina quædam,splendoris & gloriæ inæstimabilis:quam transeuntem adspexit quidem,sed faciem eius videre non meruit.Stabat homo attonitus,cùm eccè quidam senior venerandus mirantem illum ità alloquitur : Cuius est,ô homo, ager iste, quem colis? Respondit ille: Sancti Petri est & Hugonis Abbatis. At ille, Meus est,inquit,ager & agri possessor. Ego enim sum Petrus Apostolus, & hic, quem vides, sanctorum est conuentus.Domina,quæ præcedit,mater est Domini. Vade,& ex parte mea dic Hugoni Abbati, propedièm illi esse migrandum à vita:solicitè prospiciat in Domino & sibi & domui suę.Bertinus mandata hęc conficere pertimuit:itaque secundò admonitus, & pro negligentia repræhensus, Cluniacum vénit : rem totam ità, vt gesta erat,Abbati explicauit.Abbas reuerenter accepit, seq; ad propinquam mortem accuratè præparauit. Bertini visio.

Eo tempore Fulgentius Abbas Affliginiensis,vir venerabilis, angelos vidit,duos mirificè ornatos lectulos in cælum deferentes, altaque voce dicentes : In his requiescent magni duo viri, Anselmus Archiepiscopus Cantuariensis,& Hugo Abbas Cluniacensis:qui per vitæ meritum à terris ascendunt in cælum.

Pauci intercessère dies, & vterque in Domino quieuit. Sabina quoquè sanctimonialis virgo in Iotrensi monasterio, testimonij singularis, vidit matrem misericordiæ cum glorioso agmine sanctorum: vidit & subsellium candidum,decenter ornatum,agmini illi interesse: audiuitque Hugonem Abbatem Cluniacensem illò abiturum.Sabina visionem retulit,nec multò pòst nuncius venit, dicens migrâsse sanctum,quem ea visio designauerat. Sic vir sanctus & miraculis approbatus, & reuelationum sacramentis præmonstratus, in medio filiorum vita functus, sed sanctitate perpetuus,è mundo decessit,viuit Deo: dignè humatus,in Cluniaco iacet : sed institutionũ eius sanctimonia permanet,sed ordinis disciplina,quam tradidit, vsquequaquè viget,sed in cælestibus meritorum eius corona refulget. Obitus sancti viri. Subselliũ, ꝑ equo videtur vsurpare.

Ea nocte, qua sanctus decessit, erat in Italia Godefridus Ambianensis episcopus,sanctitate præclarus. Is cùm membra sopori dedisset, visus sibi est esse Cluniaci, rogariq; se à fratribus, vt Abbatem Hugonem oleo sancto inungeret, & episcopali redimitus infula,Missas celebrans,Dominici corporis & sanguinis ei viaticum ministraret.Expendens verò secum visionem Episcopus,eum obijsse persensit, socioque itineris sui Matthæo, venerabilis Rhemorum Archiepiscopi Rodulphi tunc legato visionem indicauit:pariterque diem annotantes, Romam peruenerunt,peractoque, pro quo venerant,negocio,ad sua redeuntes,inuenerunt eo tempore Cluniaci migrâsse sanctum,quo id fuerat Episcopo in Italia in ea,quam diximus,visione monstratum. Visio Godefridi Episcopi.

VITA

VITA S. ROBERTI, PRIMI ABBATIS MOLISMENSIS, ITEMQVE CISTERtiensis,

bona fide, &, nisì fallor, iussu Odonis Abbatis Molismensis conscripta: sed suspicor in MS. codicibus, quos secuti sumus, quædam omissa esse. Stylum aliquotiès mutauimus.

29. Aprilis.

BEATVS Robertus Campaniæ partibus oriundus, quasi quidam flos campi speciosus enituit. Cuius nimirùm decor in honestate morum intuentibus gratus erat, & sanctæ opinionis odor, longè lateque diffusus, ad imitationem suî plurimos inuitabat. Pater eius Theodoricus, mater verò Ermgardis dicebatur: ambo secundùm seculi dignitatem clari, sed ante Deum morum integritate clarissimi.

Eius parentes.

Rerum verò copia, quibus temporaliter abundabant, sic vtebantur, vt summi patrisfamiliâs potiùs viderentur dispensatores, quàm terrenæ substantiæ possessores. Scientes autem, quòd fœneratur Domino, qui miseretur pauperi: puluerem terrenæ conuersationis pijs eleemosynis abstergebant: immò, quia in carne positi, non secundùm carnem viuebant, cogitatione & desiderio in cælestibus habitantes, coronas suas virtutum operibus, quasi gemmis quibusdam & lapidibus preciosis decorabant. Verùm quia parentum eius fecimus mentionem, quemadmodùm hunc sanctum virum spiritus sanctus præuenerit in benedictionibus dulcedinis, cùm adhuc matris vtero clauderetur, breuiter absoluemus.

Prou.19.

Visio matris eius.

Prægnanti etenim matri gloriosa Dei genitrix virgo Maria in somnis apparuit, annulum habens aureum in manu sua, dixitque ei: O Ermgardis, volo filium, quem gestas in vtero, hoc annulo mihi desponsari. His dictis, mulierem dormientem relinquens, virgo beata disparuit. Illa verò expergefacta, animo cœpit reuoluere visionem. Adiecit autem beata DEI genitrix apparére iterùm mulieri, sicut olìm Deus iterùm atque iterùm apparuit Samueli, ad confirmandam promissionem suam. Expletis igitur diebus, Ermgardis peperit filium, vocans eum Robertum. Quem ablactatum, tradidit literarum studijs imbuendum: Cùm esset autem annorum quindecim, in quibus supra omnes coætaneos suos proficiens, de fontibus Saluatoris puro pectore hauriebat, vndè saluatis gratiam posteà populis eructaret. Cùm autem esset annorum quindecim, mundana vitans contagia, totum se decreuit Domino consecrare. Itaque florem gratissimæ iuuentutis Domino offerens, apud sanctum Petrum de Cella suscepit habitum regularem. Vbì ieiunijs & orationibus vacans nocte ac die, gratum Deo exhibendo obsequium, carnem spiritui, spiritum verò subijciens creatori, proficiebat. Cùm verò tempus esset, vt in seruo suo glorificaretur Deus, & lucerna, quæ sub modio latuerat, super candelabrum ad illuminandam Ecclesiam poneretur, ille, in cuius manu sunt corda hominum, eiusdem domûs fratribus inspirauit, vt virum Dei Robertũ sibi eligerent in Priorem. Dignum quippe erat, vt qui, duce gratia, longo vsu didicerat tenere moderamina vitę suæ, iudex & moderator vitæ fieret alienæ.

1.Reg. 3.

Fit monachus.

Indè Prior.

Erat per id tempus in remotis nemorum latebris eremita quidam, DEO cupiens eo liberiùs, quo secretiùs, deseruire. Qui cùm assiduitate ieiuniorum maceraret carnem, & orationum instantia spiritum roboraret, respexit DOMINVS humilitatem eius, nec sine grandi miraculo per illum creuit seruientium Domino multitudo. Duo enim milites, secundùm carnem fratres, ad ostentationem virium suarum execrabiles nundinas, quas vulgus torneamenta vocat, expetentes, cùm per nemus, in quo iam dictus eremita degebat, iter agerent, cœperunt intrà se secreta cogitatione de nece mutua tractare. Inuidiæ quippe veneno miserabiliter tabescentes, apud se cogitabant, quòd altero eorum extincto, is,

Auri sacra fames.

is, qui supereſſet, in defuncti facultates poſſeſſor ſuccederet. Sed D E V S omnipotens, qui ſciebat eos vaſa miſericordiæ mox futuros, fecit cum tentatione prouentum, nè iniquitatem, quam conceperant, effectui manciparent. Cùm igitur expleto negocio, ad quod iërant, quodque ſatis ſtrenuè geſſerant, adeò vt humanæ laudis fructum ex hominibus reportarent, ad propria remeantes, in locum, vbi de nece mutua ſecreta cogitatione tractauerant, greſſu propero perueniſſent: ibi velut ab ipſo loco admoniti, vel potiùs diuina inſpiratione compuncti, cogitatam cœperunt exhorrere nequitiam, & intrà ſeipſos de concepto facinore conturbari. Ad memoriam verò reducentes, quòd in propinquo eſſet tugurium eremitæ memorati, pari voto iter ſuum ad ipſius manſiunculam direxerunt. Per confeſſionem verò virus peſtiferum, quod in eorum cordibus latuerat, euomentes, eliminata ſpurcitia, gratum in ſeipſis D E O habitaculum parauerunt. Deniquè à viro D E I pro nequitia illa cogitatione ſuſcepta caſtigati, ab illo receſſerunt, etiam ſalutaribus admonitionibus inſtructi. Cùm verò ad locum, in quo priùs alter alteri erat necem meditatus, perueniſſent, alter ex altero percontatus eſt: Ecquid, frater chariſſime, hàc nobis heſterno die euntibus animo verſabas? At illo cogitationem animi ſui expromenti fratri ſuo, ille reſpondit: Et ego in ſimili cogitatione verſabar. Rurſùs igitur corde compuncti, & ad virum D E I reuerſi, ſpreta ſeculi pompa, cum illo cœperunt ſpiritualiter viuere, & ad portandum ſuaue iugum C H R I S T I ceruicem cordis humiliter inclinare. Quis igitur dubitet eorum conuerſionem meritis beati Roberti adſcribendam, cuius magiſterio, ſicut ſequens oratio declarabit, diſciplinis erant regularibus imbuendi? Deus autem, qui conſolatur humiles, adiecit multiplicare ſeruos ſuos, ità vt intrà breue ſpatium ad ſeptenarium numerum peruenerint. Quos ſeptem viros, quaſi ſeptem columnas ſpiritualis ædificij, præparauit Dominus. Per illos nanque cœpit ordo monaſticus reuiuiſcere, & fructum ſpiritalem facere.

Duo nobiles fiunt eremitæ.

Interìm verò beatus Robertus, ſanctitate & gratia apud D E V M & homines clarus, à monachis ſancti Michaëlis Tornodorenſis, electus eſt in Abbatem. Porrò ij, quos diximus, eremitæ, cùm non haberent, qui eos diſciplinis regularibus informaret, audientes famam beati Roberti, duos è fratribus ſuis ad illum mittere curauerunt. Qui cùm ad locum perueniſſent, in quo vir D E I ſedulum Domino exhibebat obſequium, Præpoſitum domûs illius in auditorio repererunt. Qui cùm eorum propoſitum cauſamque itineris cognouiſſet, vix ab illo multis precibus obtinere potuerunt, vt ad viri D E I ſecretarium ducerentur. Inuidiæ quippe mucrone confoſſus Præpoſitus, ſibi arbitrabatur decedere, ſi quid laude dignum per ſeruum ſuum Robertum Dominus de aliorum profectibus ordinâſſet. Vndè etiam fratribus eiuſdem domûs & ſocijs Abbatis perſuaſit, nè petitioni fratrum, qui ad requirendum virum D E I venerant, vt ipſis præeſſet, aſſentirent. Veruntamen beatus Robertus eorum petitioni iuſtiſque votis congratulans, illorum deſiderijs feciſſet ſatìs, niſì fratres Tornodorenſes vnanimiter obſtitiſſent. Interìm ſalutaribus admonitionibus informatos, ſuis munitos precibus & benedictione firmatos, remiſit ad propria, ſingulariter in ſpe illos conſtituens, quòd ſimulatquè facultas ei tribueretur à Domino, ipſos adimpleret lætitia cum vultu ſuo. Poſteà verò cernens fratres ſuos ab æquitatis tramite deflectere, ad monaſterium Cellenſe, vndè euocatus fuerat, regreſſus eſt: vbi Lia, quæ laborioſa dicitur, ad tempus ſepoſita, diù deſideratæ Rachelis fruebatur amplexibus, hauriens in gaudio de fontibus Saluatoris, quod poſteà propinaret in ſalutem fidelibus.

S. Robertus fit Abbas.

Deſerit monachos diſſolutos.

Sed quia latére non poteſt ciuitas ſupra montem poſita, beatus Robertus ſupra montem CHRISTVM radicatus firmiter & fundatus, defuncto Priore ſancti Aigulphi, ad paſcendum ibì humilem gregem C H R I S T I rurſùm eligitur, in eadem domo vnanimi fratrum voto parique deſiderio Prior effectus. Memorati autem eremitæ, amore vitæ cæleſtis afflati, cùm virum D E I conſpicerent ſemper in melius proficere & ſeipſo effici meliorem inito conſilio, duos ex fratribus ſuis ad ſedem A P O S T O L I C A M ablegârunt, vt

Matth. 5.

vt à summo Pontifice precibus obtinerent, vt vir Dei beatus Robertus pusillo gregi Christi pater fieret atque pastor. Summus autem Pontifex audiens illorum propositum,gauisus est valdè,petitionique eorum benignè annuens, Apostolica benedictione fretos,remisit gratulabundos ad sedes suas,Abbati de Cella per Apostolica scripta mandans, vt quem illi è fratribus elegissent, ipsis traderet Abbatem. Abbas autem Cellensis, vbì Pontificis accepit mandata, beatum Robertum postulantibus dedit,tristis quidem ac mœrens, sed iussis Apostolicis nō ausus obstrepere aut repugnare. Videbat enim illorum consolationem,sibi suisque afflictionem fore, quandoquidem è domo sua, firma quædam & instàr cedrinæ imputribilis columna tolleretur.

Fit Abbas Molismensis. Porrò beatus Robertus curam pastoralis officij in se deuotus recepit, videns quòd labor suus sine fructu non esset, cùm vnanimitas gregis, respuens terrena & appetens inquirensq; cælestia,ipsius salutaribus monitis obediret.

Itaque secundùm interiorem hominem in spiritu humilitatis Deo seruiens, secundùm exteriorem verò strenuè ministerium suum implens, actiuæ vitæ tanquàm Liæ copulatus est ad filios spirituales procreandos in loco, qui nunc dicitur Colannus. Cùm autem breui tempore fratrum numerus vsque ad tredecim excreuisset, considerans vir Dei loci importunitatem, relictis ibì custodibus, assumptisque secum fratribus, in quoddam nemus, cui Molismus nomen est, secessit: vbì proprijs manibus laborantes,ramos de arboribus amputârunt,atque ex ijs domicilia, in quibus possent quiescere, construxerunt. Oratorium quoquè simili schemate ædificârunt, in quo salutares hostias & sacrificium contriti spiritûs Domino frequenter offerebant. Cumque panem non haberent,quo post diuturnum laborem corpora possent reficere,solis leguminibus vtebantur. Contigit autem Trecensem Episcopum per nemus illud, in quo Dei homines in summa paupertate & humilitate Deo seruiebant, iter facere,& ad locum illum, refectionis hora, cum sociorum frequentia peruenire. Quos viri Dei deuotè suscipientes, quodammodò confundebantur, quòd non haberent, quæ cibum sumpturis apponerent. In eorum autem humilitate & paupertate non mediocriter ædificatus Episcopus & compunctus, valefecit eis & recessit.

Molismus extruitur. *Nota abstinentiam.*

Procedente verò tempore,cùm non haberent fratres, vndè possent vel ad breue tempus sustentari, ad beati Roberti consilium confugerunt. Ille verò, qui nunquàm putauit aurum robur suum,nec obrizo dixit,Fiducia mea: docuit illos in Domino collocare spem suam,sciens, quia nō sineret Deus diutiùs fame affligi animam iusti. Cùm igitur precium non haberent, nihilo minùs Trecas eos misit ad emendam annonam, etiam iuxta literam prophetæ consilijs obtemperans,dicentis: Qui non habetis argentum,venite,properate,emite & comedite. Cùm autem Trecensem essent vrbem nudis pedibus ingressi, statìm de illis ad Episcopum rumor perlatus est:qui illos ad se iussit introduci,satisq; deuotè eos suscipiens,suum erga Deum amorem in exhibenda seruis eius humanitate declarauit.

Iob 31. *Prou. 10.* *Esa. 55.*

Deniquè nouis vestibus regulariter eos induens, cum quadriga, pannis & panibus onusta,ad sua loca remisit. Qua quidem benedictione non mediocriter confirmati, didicerunt inter aduersa patientes esse. Quinetiam à die illa & deincèps non defuit, qui illis & ad victum,& ad vestes necessaria suppeditaret:cumque in Dei seruitio constantissimè perdurarent, multi accedebant ad illos seculum fugientes, & reiecta mundi sarcina, ceruices suas iugo Domini supponentes. Quidam verò etiam ex remotis locis eis mittebant necessaria, vt mercedem iusti reciperent, dum ipsi iustis vitæ præsenti res necessarias impartirent.

Episcopi Trecen̄ humanitas. *Matt. 10.*

Sed quia plerunquè rerum copia morum inopiam & egestatem parit, cùm cœpissent abundare temporalibus, cœperunt spiritualibus vacuari, ità vt eorum iniquitas quasi ex adipe prodire videretur. Sanctus autem Robertus cor suum diuitijs affluentibus non apponens, magìs ac magìs in DEVM proficere conabatur, & secundùm instituta sancti Benedicti, sobriè & iustè & piè viuere. Quod videntes filij Belial, in virum DEI atrociter insurgebant, illum ad amaritudinem prouocantes, & animam iusti iniquis operibus cruciantes. Nec te moueat Lector,quòd in illa sancta congregatione sibi locum vendicauit iniquitas.Sanè etiam

Ex rerū copia quidam insolescunt.

am ſcriptura teſte didicimus, quòd cùm quadam die veniſſent filij Dei, vt aſſiſterent coram Domino, adfuit inter eos etiam ſatan. Iob 1.

Sic ſic ab initio non defuit in Eccleſia iuſtus, qui proficeret, & impius, qui probaret. Videns autem vir DEI, quòd illos reprꝩhendendo non proficeret, & quòd diſciplinæ regularis obſeruatione poſtpoſita, vnuſquiſque poſt prauitatem cordis ſui ambularet, ſtatuit illos relinquere: nè, dum in eis fruſtrà quęreret ſpiritale lucrum, ipſe animæ ſuæ faceret detrimentum. Bonis mali ſemper admixti.

Orta igitur inter eos diſcordia, receſſit ab eis, vénitque ad locum, qui vocatur Aurum, in quo audiërat habitare fratres, in ſpiritu humilitatis Domino ſeruientes. Ad quos cùm veniſſet, deuotè ſuſceptus eſt ab eis, vixitque aliquandiù inter eos, laborans proprijs manibus, vt haberet vndè tribueret neceſſitatem patienti. Vigilijs etiam & orationibus inceſſanter inſiſtens, infatigabiliter Domino ſeruiebat: & cùm in ſanctitate cunctos excelleret, omnibus ſeruiens, omnium ſe minimum reputabat.

Vndè non multò pòſt ab eis electus eſt in Abbatem, quibus præeſſe curauit multa cum modeſtia, infirmis curam impendens, & ſanos fouens, nec quaſi dominans in clero, ſed forma gregis factus ex animo. Relictis Moliſmēſibus, fit alibì Abbas.

Moliſmenſes intereà pœnitentia ducti, quòd virum DEI offendiſſent, & à ſe quodammodò ſua proteruia & inobedientia expuliſſent, ruinam ſuam tam in moribus quàm in poſſeſſionibus anxiè deplorabant, ſuoque caſu experti ſunt, beati Roberti meritis, ipſis Dominum rerum temporalium abundantiam tribuiſſe. Itaque communicato inter ſe ſalubri conſilio, ſummum Pontificem adiêrunt, eiuſque authoritate freti, eum Moliſmum reuocauêre. Vbì ieiunijs & orationibus cōtinenter inſiſtens, æmulatione Dei æmulabatur ſibi ſubiectos, ità vt breuì obſeruantiam diſciplinæ regularis apud illos inſtaurârit. Erant autem inter illos quatuor viri fortiores, nempe Albericus & Stephanus, atque alij duo, qui poſt cœnobiticæ exercitationis rudimenta, ad ſingulare eremi certamen ſuſpirabant. Egreſſi ergò de cœnobio Moliſmenſi, venerunt ad quendam locum cui Vinicus nomen eſt: quem cùm aliquanto tempore incoluiſſent, ad inſtantiam Moliſmenſium à venerabili viro Ioceranno Lingonenſi Epiſcopo, niſi reuerterentur, excommunicationis ſententiam exceperunt. Compulſi ergò eum, quem diximus, locum relinquere, venerunt ad ſyluam quandam, ab incolis Ciſtertium nuncupatam: vbì in honorem beatæ DEI genitricis oratorium conſtruentes, nec minis nec precibus à ſuo deincèps propoſito potuerunt reuocari, ſpiritu feruenter & indefatigabiliter die ac nocte Domino ſeruientes. Audiens autem beatus Robertus ſanctam illorum conuerſationem, aſſumptis ſecum viginti & duobus fratribus, perrexit ad eos, vt ſancti eorum propoſiti eſſet particeps & adiutor. A quibus ſumma cum deuotione ſuſceptus, eis aliquandiù paterna ſolicitudine præfuit, regulariter illorum vitam & mores inſtituens, atque ſeipſum religionis & honeſtatis formam & exemplum illis proponens. Sed Moliſmenſes ægrè ferentes tanto ſe paſtore deſtitui, ſummum Pontificem adiêrunt, vt vir Domini beatus Robertus ad eccleſiam Moliſmenſem, quam priùs fundauerat, redire cogeretur. Porrò ſummus Pontifex vt audiuit nouellam Ciſtertienſium plantationem in CHRISTO firmiter radicatam, gauiſus eſt valdè, præſertim quòd comperiſſet omni morum honeſtate eam pollere, fratreſque beati Roberti exemplo formatos, ſancti Benedicti regulam feruenter obſeruare. At tamen animaduertens Moliſmenſibus imminere excidium, ſi viri DEI præſentia fraudarentur, ſcripſit Epiſcopo Cabilonenſi, vt alio Ciſtertienſibus Abbate ordinato, beatum Robertum cogeret Moliſmum reuerti. Quod vbì beatus Robertus comperit, ſciens quia melior eſt obedientia, quàm victimæ, & quaſi ſcelus eſt idolatriæ, nolle acquieſcere: diſpoſitis apud Ciſtertium, quæ ad nouæ inſtitutionis obſeruantiam pertinebant, Abbatem eis præfecit, virum DEO dignum, Albericum, qui fuit vnus ex primis monachis eccleſiæ Moliſmenſis. Sicque omnibus ſalubriter ordinatis, ad monaſterium Moliſmenſe, quod ipſe in honorem beatæ Mariæ fundauerat, reuerſus eſt. Defuncto verò poſt biennium Alberico ſucceſſit Stephanus, à beato Roberto Abbas Ciſtertienſibus ordinatus. Reuocatur Moliſmū. Ciſtertiū à quibus primò habitatum. S. Robertus preeſt Ciſtertienſ. 1. Reg. 15. Eccl. 4. Sub hoc Stephano S. Bernardus monachū ꝓfeſſus eſt.

Ità ergò nouellæ plantationis cùm esset institutor, & ad eius arbitrium vtriusque monasterij, Molismensis & Cisterciensis, ordinatio pertineret, cum duobus monachis Molismum redijt, Cistertiensibus quidem eius abitione mœrentibus, Molismensibus contrà eius reuersione gratulantibus. Obuiàm autem ei vénit ex Barensi oppido honoratorum hominum atque plebeiorum multitudo maxima, qui eum cum grandi tripudio & diuinis laudibus exceperunt. At ille cum suo, immò cum CHRISTI grege pusillo, putà Molismensi collegio, paratum sibi à Deo locum ingressus, diuinam, quæ cuncta dispensat, prouidentiam tota mentis alacritate magnificans, commissum sibi gregem paterno fouebat affectu, disciplinis regularibus illos instituens: immò verò exemplum regulariter viuendi seipsum illis præbens.

S. Robertus redit Molismum.

Quàm autem modestæ seueritatis in subditos, quàm liberalis & benignus in pauperes fuerit, non est silentio prætereundum. Die quadam duo clerici virum DEI præ foribus ecclesiæ repererunt, & ab illo instanter alimoniam petere cœperunt. Vir autem Domini, sicut totus misericordiæ visceribus affluebat, illorum cupiens leuare inopiam, statìm quendam è fratribus, cui ex officio incumbebat ministrare mensis, accersiri præcepit, eique mandauit, vt aliquid largiretur egenis illis. Respondente eo, panes in monasterio prorsùs nullos haberi: Vndè igitur, inquit vir sanctus, hodiè reficiendi sunt fratres? Ille se nescire respondit. Mox peractis ex more Missarum solennijs, fratres ad mensam accedere cœperunt.

Cumque sonitum cymbali, sicut illa hora moris est, vir sanctus audîsset, ab œconomo sciscitabatur, vndè panes haberet, quos fratribus corpora refecturis esset appositurus. Tum ille, Paucos, inquit, reseruaui, in eam curam intentus, ne fratribus hora refectionis cibus deesset. At vir DEI zelo accensus, fremens & indignans, quòd in grege sibi commisso repertum esset inobedientiæ lolium & diffidentiæ zizania, ingressus refectorium, panes mensis appositos in sportam coniecit, eosque è colliculo ecclesiæ vicino in subterfluentes aquas per præceps abiecit, nolens in filijs DEI culpam inobedientiæ extare. Eius autem zelum DEVS ex alto perspiciens, iam quibusdam pijs fœminis de Castellione inspirauerat, vt fratribus comesturis panes deferrent.

Vide sancti viri zelum.

Porrò vir DEI Robertus ad portam monasterij veniens, tres illic quadrigas offendit onustas panibus, quas memoratæ de Castellione fœminæ fratribus reficiendis adduxerant.

Itaque conuocatis fratribus, diffidentem illum & inobedientem fratrem coram omnibus obiurgauit, cunctosque ad benè sperandum in necessitate de Dei misericordia salutaribus monitis animauit.

Cùm autem vir beatus multa laborum certamina in Christi militia exegisset, vitæ præsentis iam planè pertæsus, dissolui & esse cum CHRISTO ardenti desiderio cupiebat. Cuius votis DEVS annuens, horam exitûs eius ab hac vita, non paucis antè diebus, sicut ipse optauerat, ei reuelauit: quam imminentem ille fratribus indicauit. Aliquandiù igitur corporis aduersa valetudine laborans, gratiæ merita virtute patientiæ cumulauit, glorians cum Apostolo in infirmitatibus suis, & virtuti Christi gratum intrà se domicilium parans.

2. Cor. 12.

Itaque anno ætatis suæ octogesimotertio, tertio Calendas Maij, corpus terræ reddidit: spiritum verò ad DEVM, cui indefesso famulatu feruenter adhæserat, terra plorante, cælo gaudente, transmisit. Filij autem eius, monachi Molismenses, quorum omne gaudium & solatium in illo fuerat, amarissimè flentes, reuerendi patris exequijs deuotiùs insistebant: & licèt de superna eius meritorum retributione minimè dubitarent, immò de suffragijs per eius merita sibi conferendis confiderent: at tamen tanti patris præsentia, ab hac luce ipsis subtracta, non mediocriter angebantur. Et quia dum viueret, lucis se esse filium iustis operibus declarauit, quanti apud ipsum esset meriti, DEVS in eius obitu ostendit. Nam supra domicilium illud, in quo eius exanime corpus iacebat, primo noctis crepusculo duæ lucidissimæ, eæque diuersi coloris irides apparuerunt: quæ ad amplitudinem magnæ plateæ se dilatantes, in quatuor partes terræ extendi videbantur: & al-

Obitus S. Roberti.

Eo defuncto, mira q. dã videtur.

altera quidem ab Aquilone ad Austrum, altera verò à septentrione ad Orientem sese protulit. In summitate autem, vbì pariter iungebantur, clara lux instàr lunaris circuli refulgebat, eaque in altum sese protendens, tenebras noctis à loco illo penitùs exclusit.

Porrò in hac luce crux rutilans visebatur, primò quidem exigua, sed paulatìm excrescens, magna euasit. Circùm eam innumerabiles varij coloris erant circuli, in quibus singulis singulæ ortæ sunt paruæ cruces, eæque rutilantes & cum suis circulis increscentes. Cumque se vsquequaquè in firmamento intendissent, totum Molismensem locum mirabiliter illustrabant: vt signis euidentibus doceretur, beatum virum, qui eo in loco cum pietate dormitionem acceperat, filium lucis esse. Nec dubitandum, quin ad declaranda sanctitatis eius merita lumen illud cum crucibus cælitùs extiterit: vt daretur intelligi, sanctum virum, respuentem opera tenebrarum, carnem suam crucifixisse cum vitijs & concupiscentijs.

Idcircò autem multæ visæ sunt cruces, vt certo essent argumento, quamplurimos eius sancti viri futuros imitatores, sicut & ipse fuerat CHRISTI. Quid verò irides illæ aliud sibi voluisse putandæ sunt, nisì vt intelligerentur signum esse fœderis inter Deum & hominem, inter creatorem & creaturam?

Expletis autem pro more circa beati viri corpus exequijs, gleba illa sanctissima à vicinis Abbatibus, alijsque reuerendis personis, ea causa congregatis, venerabiliter est tradita sepulturæ, & in ecclesia beatissimæ MARIAE Virginis, quam ipse in eius honorem fundauerat, honorificè tumulata. DEVS autem omnipotens, vt post carnis depositionem famulum suum Robertum viuere comprobaret, multorum eum miraculorum gloria decorauit. Et ipse vir sanctus vt se ostenderet curam gerere filiorum, etiam postquàm subtracta est ab eorum oculis visio corporalis, si quandoquè fuissent in DEI seruitio negligentes, aut ad nocturnas preces, quas Matutinas vocant, tardiùs surrexissent, crebrò solitus est excitare custodem, arguens inertes ac negligentes, & hortans ad meliora deuotos. Beata quoquè DEI genitrix, quæ sibi desponsauerat virum DEI, dum adhuc vteri materni clauderetur angustijs, gratiam, quam singularem accepit à Domino, communicare non destitit seruo suo. Nam ab obitu sancti viri cœperunt creberrima fieri miracula in ecclesia Molismensi, quam ille construxerat in honorem eiusdem sacratissimæ virginis, cui à primæua ætate totum se dediderat, & deuotione seruiërat speciali.

Etiam defunctus curā gerit Molismēsium.

Diuinæ autem dispensationis gratia in omnem terram diuulgante miracula, quæ DEVS omnipotens precibus suæ matris & beati Roberti meritis operari dignatus est in ecclesia Molismensi, cœpit vndiquè gentium confluere multitudo. In ijs quædam paupercula mulier, morbo laborans caduco, ad ecclesiam Molismensem venire constituit, auxilium à matre Domini & beato Roberto eius famulo quæsitura. Assumptis igitur secum duobus puerulis, quorum alter pendebat ad eius vbera, alter verò gressu debili matris vestigia sequebatur, iter prosequitur destinatum. Inclinante autem iam die, venit ad monasterium Quinceij, hospitium mendicans à monachis. Sed quia illorum canon intrà fines monasterij sexum muliebrem non admittit, compulsa est misera mulier indè recedens in nemore pernoctare. Vbì sanè casu fortuito focum reperit, quem è sopitis cineribus rursùs excitans, cum duobus puerulis illic mansit.

Miracula multa fiūt.

Media autem nocte lupus aduénit, & cùm mulier ex vna parte ignis sederet, crudelis bestia in altera recubauit. Quo viso, mulier fronti suæ signum crucis imprimens, se & pueros suos DEO & beatissimæ Virgini MARIAE, & beato Roberto deuotissimè commendauit. Intereà illam suus inuasit morbus, & dum corpus ceu exanime palpitat, lupus quasi de industria expectâsset, minorem puerum abripiens aufugit.

Morbo autem illo se remittente, fœmina tanquàm à morte resurgens, inter brachia suum quærit infantulum, quem paulò antè tenuerat, nec alibì se reliquisse

sciebat. Lætabatur se illo morbi dolore liberatam, sed eccè succedit dolor illo acerbior, quandò maiorem filium interrogans de minori, casum planè miserabilem cognoscit. Quid faceret misera mulier aut quò se verteret, nesciebat, sed inter lachrymas & eiulatus hæc subindè repetebat: Redde, redde depositum beatissima MARIA, redde depositum Pater Molismensis. Mira res. Dum isthæc crebrò repetit, & beatam MARIAM sanctumque Robertum sæpiùs inuocando vim doloris sui exprimit: eccè bellua, suæ ferocitatis oblita, cui proprium est non parcere, sed vorare, de sylua procedens, & innoxio ore puerum deferens, eum incolumem reddit matri suæ. Tum illa conceptum mœrorem subsequenti lætitia profligans, cœptæ peregrinationis iter prosequitur, & in multorum præsentia rei seriem enarrat. Porrò in dorso pueri dentium relicta vestigia, eius verbis fidem conciliabant.

Insigni miraculo lupus reddit infantem.

Item vir quidam in villa, quæ Nouallames dicitur, cum vxore sua negocijs externis occupatus, domo sua obserata, solum reliquit infantulum in cunis dormientem. Intereà ignis correpta materia paulatìm increscens, in flammas sese etiam foràs diffundit: cùmque iam in tecti superficie debaccharetur, accurrit populus, illi periculo remedium allaturus: sed frustrà id fuit, flammis aditum in ædes prohibentibus. Accurrunt etiam parentes, pueri nomen crebrò appellantes, tundunt pectora, lacerant capillos, præ amore chari pignoris non sentiunt conflagrantes ædes, quarum dispendium eius saluti posthabebant. Mater hæc sæpiùs iterat: Esto clypeus à facie ignis deuorantis Domina Molismensis. Demùm aduolat ad puerum vterque parens: rogant DEVM, vt vel cineres flammis absumpti pueri liceat inuenire. O rem planè stupendam. Attendant, qui audiunt, & tanti miraculi nouitatem miretur totus orbis. Inueniunt infantulum flammis arridentem, & cunabulis simul cum pannis in cineres redactis, in solum puerum sæuire nescit incendium.

Aliud præclarum miraculum.

Ità in laudem suæ matris & ad beati Roberti merita declaranda, filius DEI patris, antiquum Babylonicæ fornacis dignatus est miraculum renouare. Puero itaque à parentibus oblato & ecclesiæ præsentato, conuenerunt plurimi Dominum collaudantes: quorum etiam consilio, nè res obliuione deleretur, literis mandata est.

Dan. 3.

At verò si vniuersa, quæ per seruum suum Dominus operatur, scribere velim, non potero par esse labori, citiusque me tempus, quàm rerum copia deficiet. Nam quotidiè in ecclesia Molismensi beati Roberti auxilium implorantibus, adest misericordia redemptoris nostri. Eius interuenientibus meritis, ad sepulcrum eius illuminantur cæci, debiles recipiunt gressum, ægri sanantur, maligni spiritus eius præsentiam non ferentes, ab obsessis corporibus expelluntur. Quod nè alicui incredibile videatur, pauca superioribus adiungemus. Duo ægri, fide feruentes, ad locum, in quo sancti corporis gleba, vitali spiritu vacuata, iacebat, accedentes, postquàm supponi feretro, eiusque sudarium contingere meruerunt, mox pristinam recepêre sanitatem, planctumque fratrum mœrentium in solenne gaudium de patrato per seruum DEI miraculo converterunt. Sed & sicut quondàm per puellam captiuam virtus Helisæi prophetæ innotuit regi Syriæ, sic etiam per sexum muliebrem apud Francigenas innotescere voluit seruus DEI. Niuernensis enim Comitissa, cùm in quodam oppido cum puellarum militumque frequentia moraretur, monile aureum ferebat ad collum suum, tam auri fulgore, quàm gemmarum scalptura eximium. Cuius cùm splendorem & precium alijs indicatum cuperet, ablatum à collo suo manibus tenuit, alijsque gestandum tradidit. Mirabantur omnes monilis decorem, sed dum alij alijs illud visendum offerunt, atque interìm de rebus alijs miscent colloquia, monilis obliuiscuntur. Deindè comitissa manum mittens ad collum suum, cùm sentiret monile indè amotum, solicitè perquirit, cuinam illud tradidisset.

4. Reg. 5.

Negabant singuli se illud habere: itaque matrona nobilis cœpit magìs ac magìs animo conturbari: Erat autem in eo loco multum straminis, quod illa iussit ventilari,

ri,& accensa lucerna, totam domum euerti. Sed cùm nulla posset ratione illud inuenire, puella quædam, quę in eius erat obsequio, accessit ad illam, constantissimè asserens, si beatum Robertum fideliter inuocaret, fore, vt is monile amissum sine dubio ipsi restitueret. Eius consilio Comitissa acquiescens, cereum in honorem beati Roberti iussit ad ecclesiam Molismensem deportari, atque illic in honorem beatissimæ Virginis & sancti Roberti accendi. Quod cùm factum fuisset, statim coram multa plebis frequentia monile in eius gremio est repertum. Itaque factus est vtriusque sexûs hominum conuentus pro tanto miraculo laudantium Deum, & illum in beato Roberto famulo suo mirabilem prædicantium. Hoc autem miraculum in ea regione tam celebre euasit, vt quisquis aliquid amiserit, ad viri Dei auxilium confugere non moretur: atque ità rem amissam sine dilatione recuperet. Monile amissum, ad S. Roberti inuocationem reperitur.

VITA SANCTI PETRI MARTYRIS EX ORDINE PRAEDICATORVM: AVTHORE THOma Lentino Patriarcha Hierosolymitano, eius contemporaneo.

Dictionem in gratiam Lectoris eruditi passim nonnihil elimauimus.

PROLOGVS AVTHORIS.

TRES sunt, qui testimonium dant in cælo: Pater, Verbum & Spiritus sanctus. & tres sunt, q testimoniũ dant in terra: spiritus, aqua & sanguis. 1. Iohan. 5. Sanctorum gloriam multis & varijs testimonijs adstruendam, sapiētia diuina præuidit, quibus corda fidelium ad laudes suæ bonitatis celebrandas attentiùs erigeret, & in sanctorum venerationem vehementiùs & copiosiùs excitaret. Felix autem ille sanctus, cui & cælestia & terrena testimonia suffragantur, cui nec virtus cælestis deest ad gloriam, nec laus terrestris ad famam, longè lateque diffusam, & fidelium testimonijs comprobatam. Quę quidem in beato Petro nouo martyre, strenuo fidei pugile, clariùs innotescunt, cuius sanctitati tota Trinitas præbet testimonium: Patris potentia in miraculis, Filij sapientia in doctrinis, Spiritûs sancti gratia in donis & virtutibus, quibus eum vberiùs ornauit, & præ eius participibus suorum charismatum vnctione perfudit.

Vt autem fides in fidei pugile contra fidei oppugnatores, nempe hæreticos, illustriùs refulgeret, & suis micantibus radijs inuidorum oculos efficaciùs perstringeret, non defuêre illi etiam terrena testimonia, quandò & aqua baptismalis innocentiæ, quam à matris vtero inuiolatam semper retinuit: & spiritus sapientiæ, quam per Italiam latè diffudit: & sanguis triumphalis passionis, quam pro fide Christi fortissimè suscepit, muliiplicem eius gloriam cum multa laude testantur: vt sanctis virginibus, doctoribus & martyribus par existimetur in præmio, quorum in terris merita magno studio est æmulatus. Sed hæc vt euidentiùs appareāt, à primordijs vitæ eius vsque ad passionis triumphum narrationem stylo rudi pertexemus: quædam etiam cælitùs ostensa miracula adijciemus, quemadmodùm ad nos homines fide digni verissimè retulerunt: idque in gloriam & honorem illius, qui gloria & honore suum martyrem coronauit.

VITAE HISTORIA.

Aprilis 29. BEATVS Petrus martyr, Prædicatorum decus, Italiæ speculũ,& fidei pugil ac propugnator egregius, in Gallia Cisalpina, quam Longobardiam vocant, ciuitate

quidam habent * Cumana, *Veronensi,ex parentibus hæresi deprauatis traxit originem : vt tanquàm lux è tenebris, rosa de spinis, flos è sentibus ortus,tãto ampliùs reluceret in mundo, redoleret in cœnobio,rutilaret in cęlo,quòd è parẽtibus errore occęcatis,mente sauciatis atq; corpore corruptis, decus virgineum, atq; è spinis & sentibus, æterno incẽdio addictis,martyr inclytus esset profectus. Nam tametsi parentes habuit hęreticos,quorum vt institutione erudiretur, & filium vera ratio admonebat, & puerum necessitudo compellebat : at nihilo minùs ità se mundum ab illorum seruauit erroribus & immunem, vt neq; blandis parentum dolis, neq; multa verborum frequentia,ad hęreticorum siue colloquia, siue consortia vel induci potuerit,vel compelli. Videbatur iam tum in tantilla ætate intelligere prouerbium,quod nondùm legerat:

Eccl.13. 1. Cor.15. Menander. Qui tetigerit picem,inquinabitur ab ea.& illam Apostoli sententiam : Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Quod enim à natura videmus homini & cæteris animantibus attributum, vt homo serpentis, agnus lupi conspectum horreat, & inditam hosti sæuitiam sentiat:hoc puerum bonæ indolis vnctio cælestis edocuit : vt venenatorum serpentum consortia fugeret, & lupos rapaces, pellibus ouinis tectos, inimicos intelligeret,atque eorum commercia vitaret. Itaque cùm necdùm pueritiæ annos exegisset,annos plùs minùs septem natus,à scholisque rediret,quibus erat traditus literis imbuẽdus,à patruo suo hæretico,magno diaboli laqueo,quidnam in scholis didicisset, interrogatus, respondit se Christianæ fidei symbolum didicisse, Credo in Deum patrem omnipotentem, creatorem cæli & terræ, & reliqua,ordine illi recitans. A cuius fidei professione cùm ille puerum, tanquàm rudem quendam

Error Manichæorũ. tyrunculum auertere niteretur, persuaderequc ei vellet,vt non DEVM, sed diabolum potiùs fateretur visibilium conditorem : quasdam etiam scripturæ sententias adhiberet ad suum confirmandum errorem, (erat enim perfidiæ causidicus atq; patronus) nihil à puero potuit obtinere, affirmante constanter, quod legisset, quodq; scriptum esset, id se velle & credere & confiteri. Quod ille satanæ venator & administer, magnusque animarum seductor vbì perpendit, totum, quod gestum fuerat,patri pueri retulit, & vt Petrum à scholis remoueret, modis omnibus est persuadere

Sic more hæreticorũ Romanam vocat Ecclesiam. Iohan. 11. conatus. Timeo enim, ait,nè cùm Petrus benè fuerit eruditus, ad meretricem illam se transferat,fidemque nostram destruat,magnus ecclesiæ,hoc est,conuenticuli Manichæorum futurus, si vixerit, persecutor. Quod quidem ille à seipso non dixit, sed tanquàm alter Caiphas, beatum Petrum hæreticorum perfidiam destructurum,futurorum nescius prophetauit. Sed quoniam non est consilium contra Dominum, quemadmodùm apud filium, ità etiam apud Patrem nihil obtinuit sermo eius. Non enim præbuit ei assensum pater pueri, sperans illum ad sectam suam, posteaquàm in Grammatica esset institutus, per hæresiarcham aliquem pertrahendum.

Vt igitur DEI grata voluntas impleretur, qui malignorum hominum dissipat cogitationes, cùm puer domì pueritiæ annos egisset, & hæreticos in ipsa propemodùm infantia superâsset, missus est studij causa Bononiam. Vbì licèt esset ab hæreticorum infestatione remotus, non tamen defuerunt ei noua impugnationum genera, florem illi pudicitiæ eripere connitentium, quæ adolescentiæ solent esse permolesta.

Ecquis verò inter carnis illecebras, mundi fallacias, hostis antiqui insidias, deniquè inter lasciua & lubrica sodalium contubernia integritatem mentis & corporis possit conseruare atque tueri? Non est hoc fragilitatis humanæ, sed donum

Dei

Dei est & paucorum priuilegium. Immò verò, teste S. Hieronymo, in carne præter carnem viuere, non terrena vita est, sed cælestis. Itaque ingeniosus adolescens, cùm sortitus esset animam bonam, etiam ad corpus incoinquinatum & cor immaculatum conseruandum toto pectore anhelabat, bonitatem circa se diuinæ dispensationis agnoscens & stupens, sicut longo pòst tempore coram quibusdam fratribus, eius puritatis conscijs, confessus est, quòd inuiolatus castitatis dispendia potuerit euitare. Aduertens verò puer sanctus, non tutum esse cum scorpionibus habitare, velut alter Ioseph, pallium reliquit in manu Aegyptiæ, ipsius pudori insidiantis, & ad religionis portum confugere deliberans, mundum cum flore marcescente, parentes cum errore perimente reliquit, atque fratrum Prædicatorum institutum mundus complexus est, futurus etiam ipse prædicator eximius, oppugnator hæresum, persecutor sordium, & vitiorum grauissimus castigator. In eo autem instituto paupertatis & humilitatis vestigijs insistens, beatumque patrem Dominicum ducem virginem virgo sequens, magnum perfectionis apicem attigit, semper de virtute in virtutem progrediens, & quasi lux splendens, procedens vsque ad perfectum diem.

In Serm. de Assumptione B. Mariæ. *Gen. 39.* *S. Petrus fit monachus Dñicanus.* *Prou. 4.*

In ipso nouitiatu contra carnem magno zelo incensus, nè seruus delicatè nutritus proteruiret in dominum, adeò se ieiunijs & mirabili abstinentia, vigilijs & precibus macerauit, vt mensuram propriæ fragilitatis excedens, ciuem propemodùm perdiderit, dum vult hostem opprimere. Neruis enim corporis nimia exinanitione contractis, tam fortiter eius dentes compressi sunt, vt vel ad sorbendum quippiam quolibet instrumento ægrè diduci potuerint. Misertus est autem illius, vel potiùs populi sui Deus, nec passus est os illud beatum diutiùs obserari, quod in medio ecclesiæ cum multo fructu creberrimè aperire constituerat. Restitutus verò pristinæ sanitati, modum quidem abstinentiæ mutauit, sed non abstinendi propositum vel consuetudinem.

Eius exercitia.

Porrò illa humanæ imbecillitatis experientia commiserationis siue compassionis virtuti adiuncta, ità in eo pietatis & parsimoniæ affectum moderata est, vt, licèt erga se parcus & seuerus permaneret, erga aliorum tamen necessitates semper indulgentior fuerit. Cuius rei confirmandæ causa, illud vnum commemorâsse sufficiat, quod egit, cùm iam multo tempore fuisset vitam monasticam professus. Cùm propter vberiorem gratiam, in labijs eius diffusam, plurimorum corda Deus pia erga eum deuotione inflammâsset, ità vt non mediocriter lætarentur, si qua illi munuscula mittere possent: sicut fratres, qui tunc aderant, diligentiùs obseruârunt, de omnibus ad victum pertinentibus, quæ ob illius gratiam quotidiè mittebantur abundè, per integram Quadragesimam aut parùm, aut nihil sibi sumpsit, quemadmodùm solitus erat sæpiùs abstinere, illum, licèt eminùs, sequens, qui non ministrari venit, sed ministrare, quique propter nos, cùm diues esset, factus est egenus, vt illius inopia nos ditaremur.

Matt. 20. *2. Cor. 8.*

Cæterùm integritatem mentis & corporis, vtì à primis ætatis initijs cœperat, ità semper illibatam studuit conseruare, atque in ea conseruanda proficere: vt virgo & mente & corpore permanens, nullum vnquàm mortiferi criminis contagium senserit, quemadmodùm eius confessariorum fideli est testimonio comprobatum. Nè verò per ocij desidiam & inertiam hostilibus pateret insidijs, in iustificationibus Dei exercebatur assiduè, vt in ipso, rebus bonis & sanctis exercitijs perpetìm occupato, vitia nullum prorsùs locum obtinerent, & à spiritalibus nequitijs tutus esset.

Mira animi & corporis integritas.

Præter hæc autem, quàm fuerit deuotione gratus, obedientia placidus, benignitate suauis, patientia constans, charitate præstabilis, deniquè in cunctis morum maturitate compositus, vbertìm testantur & seculares & monachi, qui viderunt, qui eius meruêre frui consortio, & qui ei familiariùs adhæserunt. Quãtumcunquè verò polleret moribus & meritis refulgeret, nè quasi puluerem iactaret in ventum, si sine humilitate cæteras virtutes in pectoris sui armariolum congessisset, adeò se humilem & subiectum in fratrum conuentu & congregatione exhibuit, vt ad illorum obsequia & ministeria, quibus iuuenis solebat occupari, plerunquè se etiam senex facilem & vltroneum offerret. Itaque crebrò pia solicitudine seruiebat infirmis,

Magna humilitas.

ſæpè hoſpites hilari excipiebat alloquio: interdùm etiam, verborum & geſtuum decoro ac honeſtate ſeruata, officio ianitoris prudenter ac diſcretè fungebatur, nec ad vlla quantunuìs humilia & abiecta officia ſe difficilem exhibebat vel inuoluntarium.

Luc. 10. Etſi autem interdùm cum Martha externis eſſet occupatus miniſterijs, at tamen cum Maria ſolicitè ſedens ad pedes Domini, neque noctibus, neque diebus à diuinis ceſſabat colloquijs, Euangelium Chriſti aut aliquem ſacrum codicem ſub axilla, vel in ſinu aut manibus geſtans, & quotiès licebat, vel lecta meditans, vel audita ruminans & memoriæ commendans. Tribuerat enim ei Deus deſiderium ſapientiæ, tantuſque amator factus eſt legis diuinæ, vt cum illo Eunucho Aethiope etiam in miniſterio quotidiano poſitus, quotiès daretur opportunitas, ſacras lectitare literas non ceſſaret. Ità enim in illo grata ſibi inuicèm viciſſitudine ſuccedebant & ardor diſcendi, & promerendi deſiderium, vt mirum in modum etiam non minoratus actu, non minùs ſapientiam perciperet, nec minùs ſapientiæ vacaret. Contulerat enim ei diuina prouidentia cor docile & tenacem memoriam, quæ apud ſe depoſita fideliter cuſtodiret: & linguam eruditam, quæ recondita efficaciter alijs diſpenſaret. Quamobrèm ſine moræ diſpendio factum eſt cor eius promptuarium legis diuinæ, & ſacrarum ſcripturarum armarium. Per idem autem tyrocinij ſui tempus non immemor opprobriorum, & quæ hæretici Eccleſiæ Dei exprobrarent, neque obliuioſus zelator effectus, fidem Catholicam præcipuè, & ea, quæ ad fidei defenſionem hęreſumq; oppugnationem pertinent, adeò ſuo animo affigebat, vt quaſi fidei propugnator ardentior, totum ſe illius obſequijs, eiuſque hoſtium exterminijs mancipare videretur, cunctaque eius verba & ſtudia virtutem fidei redolerent: adeoque circa illius, cuius aſſerendæ deſiderio totus ardebat, defenſionem profecit & inualuit, vt poſteà contra diros illius hoſtes mente intrepida feruentique ſpiritu continuum certamen exercens, diuturnum agonem ſuum tandèm victrice martyrio feliciſſimè conſummârit. Pro hac enim ab ineunte ferè ætate mortem ſubire cupiens, hoc vel maximè à Domino attentis & crebris precibus poſtulauit, vtì nè ſineret ipſum ex hac luce migrare, nisì hauſto pro illo paſſionis calice. Nec eſt fraudatus ſuo deſiderio.

Acto. 8.

Eius ſtudia.

Martyrij deſideriũ.

Itaque diſponente Domino lucernam ſuam non occultare ſub modio, ſed breui temporis ſpatio exacto, ſuper prædicationis candelabrum altiùs ſublimare: credita eſt illi eloquiorum diſpenſatio Diuinorum, & celeriùs ſtudia ſua virtute cælitùs comitante, factus eſt concionator ſiue prædicator generalis. Vbì verò tanquàm alter Gedeon tubam prædicationis aſſumpſit, quàm præclaro clangore inſonuerit hoſtes fugans, fideles excitans, multis in locis compertum eſt. Exiuit enim ſonus eius in omnem terram prouinciæ Longobardicæ, & loca Vrbi vicina, nec partem exiguam Tuſciæ, itemque in totam Romandiolam ſiue Flaminiam & Marchiam Anconitanam. Quas enim ciuitates vel oppida earum regionum ſalutiferis aliquandò clamoribus non impleuit? Quorum hominum, ijs in locis degentium, non concuſſit corda vel pulſauit auditum? Vbiquè in illis regionibus ſanctæ opinionis eius diffuſus eſt odor, ſed alijs odor vitæ in vitam, alijs odor mortis in mortem: vbiquè magnum ſuî excitauit deſiderium, vbiquè celebre factum eſt nomen eius. Auris audiens beatificauit eum, & oculus eum videns, de ſanctis operibus, fidei exaltatione, & victrice errorum confutatione teſtimonium perhibebat. Quantos autem quales ve fructus attulerit in ſalutem animarum, & ſuorum cumulationem meritorum, ſolus ille nouit, qui numerat multitudinem ſtellarum, & cui nuda & aperta ſunt omnia. Veruntamen ex diuturnitate temporis, ex labore multiplici, ex magnitudine gratiæ & virtutis, præclara ſancti martyris merita præclariùs innoteſcunt. Si enim beatus ille eſt, qui iugum Domini portauit ab adoleſcentia ſua: quanto is beatior, qui tanquàm Beniamin adoleſcentulus, in exceſſu ſanctitatis & virginitatis thalamo, triginta ferè annorum ſpatio in Prædicatorum collegio commoratus, totum tempus & numerum dierum vitæ ſuæ in diuinis officijs & obſequijs vſque ad triumphalem paſſionis titulum ſtudioſè expendit? Quòd ſi verò bonorum operum vel laborum glorioſus eſt fructus: quis labores, quos hic operarius DOMINI ſiue in recipiendarum Confeſſionum ſtudijs, ſiue in Prædicationum clamoribus

Iudic. 7.

Pſal. 146
Heb. 4.

Thren. 3.
Pſal. 67.

Sap. 3.

bus pertulit, dignè poterit enarrare? Vt enim dies pleni inuenirentur in eo, & noctes vacuas non haberet, nocturna silentia, humanæ deputata quieti, post dormitionem breuem exigebat in studijs lectionum, & somni tempus deuotis orationum suspirijs occupabat: dies aũt impendebat commodis animarum, vel quotidianis aut sedulis incumbendo concionibus, vel auscultandis confessionibus, aut hereticorum pestifera dogmata validis contundendo rationibus: in quibus quidem specialis gratiæ munere fertur claruisse.

Sic verò gratiam gratiæ exæquabat Dñs, vt multitudo populi, ad conciones eius vndiquè confluentis, gratiæ eius magnitudinem indicaret. De vrbibus enim & castris cum vexillis & tubis sonantibus erumpebãt obuiàm veniẽti: recedentem quoquè interdùm tam multi sequebantur, vt vix ab eis se posset auellere. Sæpè etiam, vbì concionari statuerat, innumera hominum multitudo accurrens, locaque prçripiens & tempus anteuertens, illum intolerabiliter premebat. Quam ob causam Mediolanensis populus, insigni erga sanctum virum deuotionis argumento, in carruca, ex pictis asseribus fabricata, non tergis iumentorum, sed humeris gestata fidelium, illum repositum, & à compressione importunæ multitudinis seruabat illæsum, & habendæ concioni opportuniùs locum pro eo captabat cæteris eminentiorem. Ità verò deduci decebat agricolam Dei, qui semen veritatis contra hæreses, semen pacis inter odia, semen deniquè iustitiæ aduersùs scelera seminabat. Et certè multi abiurabant hæreses, catholica veritate perspecta: plures, condonatis iniurijs, finem discordijs & simultatibus imponebant: plurimi verò sua confitentes peccata, ad agendam pœnitentiam se comparabant. Qui enim ministrabat eiusmodi semina seminanti, etiam fructus tales ex ijs seminibus abundantiùs producebat. Vndè etiam labores ei leues & dies pauci præ diuini amoris magnitudine videbantur. Sicut autem ad quoslibet tolerandos labores amor Dei & gaudium, ex magno fructuum prouentu conceptum, illum fortiùs confirmabat: sic ad aggredienda ardua quæque superna eum animabat fiducia, experimentis plurimis comprobata. Adeò enim diuino confidebat auxilio, vt planè sibi persuaderet, vix esse vllos tam duræ ceruicis homines siue in vrbibus, siue in castris, quorum corda salubriter conterere & concutere non posset, si non deesset tempus diutiùs apud illos concionandi. Quamobrèm etiamsi interdùm audîsset, quod quidem accidit rarissimè, vt vrbem ingressus vel pagum, in prima vel altera concione multos auditores non haberet, eam, quam diximus, fidutiam socijs pro illorum consolatione exponebat, illud propheticum adducens: Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur. Quod nõ semèl duntaxàt, sicut Ionç, sed multotiès & in multis ità constat ei euenisse.

Innumeri ad eius cõciones confluunt.

Fructus cõcionũ eius.

Ionæ 3.

Cùm autem instàr pluuiæ eius doctrina incresceret, inter ipsos sermonum quasi cælitùs effusos imbres, Domino illi cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis, multa cœperunt miracula coruscare. Cùm enim quadam die Mediolani præ foribus ecclesiæ B. Eustorgij concionaretur, cuidam muto adolescenti, ad eum populi deuotione adducto, in os immisit digitum, conficiendo Christi corpori consecratum, moxque soluto vinculo linguæ eius, beneficium loquelæ restituit. Interrogatus enim statìm adolescens, qui decem annis mutus permanserat, quid habuisset in ore: Digitum, inquit, tuum: simulque coram omnibus in vberes gratiarum actiones prorumpens, recèns apertorum Christo reddidit labiorum vitulos. Etsi autem hoc miraculo meritò obstrui debuerint ora hæreticorum iniqua loquentium: at nihilominùs illi, tanquàm canes impudentissimi, salutifera confusione non sunt confusi, & erubescere nesciêrunt. Itaque ad sancti sui gloriam plura signa innouauit Dominus, & mirabilia immutauit. Nam quodam die, cùm apud Mediolanum quendam episcopum Manichæorum beatus Petrus examinaret, multis episcopis & religiosis, atque bona ciuitatis parte ad hoc spectaculum congregatis, & dies tum concione, tum hæreticorum examinatione in longum protracta fuisset, æstusque ingens cunctos affligeret: hæresiarcha ille opportunum, vt putabat, subsannandi tempus nactus, coram omnibus exclamauit: O Petre peruerse, si tu es tam sanctus, quàm hic populus stultus affirmat: cur illum pateris tanto solis ardore cruciari, nec rogas Dñm, vt nubẽ aliquã interponat, nè stultus hic populus æstu nimio cõficiatur? Cui cùm athleta fidei fidenter respondisset, se ità, vt dixerat ipse, facturum, si promitte-

Mutus loquitur.

teret, se abiurata hæresi fidem sanam complexurum: multi ex Catholicis propter eam sancti viri sponsionem contristari cœperunt, verentes nè fides Catholica hac occasione pateret ignominiæ: è diuerso autem permulti hæretici lætati sunt, sperantes fore, vt vir sanctus pudore afficeretur, maximè cùm toto cælo nulla vel exigua nubecula appareret: atque idcircò suum illum episcopum infestis clamoribus hortabantur, vt incunctanter promitteret. Sed cùm hac ratione pertinacia hæretici, se obligare nolentis, frangi non posset, vel aliqua ex parte emolliri, beatus Petrus, qui neque propter hæreticorum gaudium, neque propter Catholicorum metum, benè sperans in Domino, animo conciderat: Vt appáreat, inquit, quòd bonus Deus omnium visibilium est creator & opifex, ego illum rogo, vt ad consolationem in se credentium, & incredulorum confutationem, aliquam nobis dignetur creare nubeculam, quæ inter solem & populum interposita, nos tueri possit ab hoc æstu. Quod vbi ab illo ex pulpito quodam eminenti, præmisso Crucis signo, dictum fuit, mox Dominus nubem instàr tentorij effecit, quæ multo temporis spatio populum omnem sua vmbra protexit, causamque lætandi & hæreticis insultandi auxit Catholicis.

Nubecula diuinitùs creatur ad preces eius.

Alio etiam die, similiter disputationi cum hæreticis præstituto, cùm moras facerent fratres, è vicinis monasterijs acciti, filij tenebrarum prudentiores filijs lucis, armis veritatis destituti, se multitudine armauerunt, vt quem ratione non poterant, saltem multiloquio superarent. Adfuit inter eos quidam, quem suę perfidiæ patronum delegerant, vir loquax, clamosus & malignus, sermonum versutijs instructus.

Is vbì pugilem fidei cum socio suo adstantem vidit, statim verborum tendiculas pedibus eius apposuit, & vt incautum impelleret in ruinam, cœpit importunè multoque clamore insistere, vt ad ea, quæ proposuerat, responderet. Sæpiùs illo vociferante, vir Dei attendens, non licere seruo Dei contendere & litigare, nec prodesse, si verba veritatis & sobrietatis promantur, vbì non est auditus: simul etiam non immemor misericordiæ Dei, totum se ad orandum contulit, attentè rogans Deum, vt hostes vel inuiti erubescerent tanquàm impij, & muta fierent labia dolosa, aut certè pro sua clementia iuberet solem veræ intelligentiæ illis oriri. Nec mora: alterum è duobus impetrauit. Cùm enim fidei propugnator aduersùs veritatis inimicum fidenter insisteret, vrgeretque, vt rursùs suam ille quæstionem proponeret: ità Dominicæ virtuti satanica verba cesserunt, atque ille paulò antè tam loquax & garrulus repentè sic obmutuit & elinguis effectus est, vt neque ad quærendum, neque ad respondendum os vel tenuiter aperire potuerit. Itaque perfidi comites illius alij aliò dissipati sunt, nec compuncti, eorum duritia obsistente.

2.Tim. 2.

Hæreticus loquacissimus obmutescit.

Contigit quandoquè, viro beato cum episcopo Placentino iter agente, vt ad ædes viri nobilis, domini Gaufridi de Lomelo diuerterent, cuius filium Henricum ità gulæ tumor premebat, vt nec loqui posset, nec spirare. Itaque parentes eius, propinqua filij morte anxij, vitamque illius desperantes, vbì audiérunt fratris Petri Veronensis aduentum, ambo illi obuiàm occurrunt, moribundum puerum mœsti nunciant atque solicitè commendant. Accessit ille ad puerum, sublatisque ad Deum manibus, crucis ei impressit signum. Puer iam deuotus languenti collo, tanquàm singulare remedium, sancti viri cucullum admouit, perceptaque benedictione, simul etiam sanitatem recepit. Quod pater eius accuratè & libenter inspiciens, nouum cucullum ei donauit, tantæque virtutis veterem apud se retinuit: neque id sanè ad insipientiam sibi. Nam posteà isipse vir nobilis, diris viscerum torsionibus vexatus, cùm sibi metueret mortis imminere discrimen, cucullum illum, quem hactenùs asseruauerat, reuerenter iussit adferri, eoq; pectori suo apposito, mox vermem quendam bicipitem & valdè pilosum euomuit, post illum vomitum plenam ilicò sanitatem adeptus.

Contactus cuculli eius sanat puerum.

Itē eius parentem.

Quanuìs autem apud magnates magnificaret Dominus sanctum suum, non minùs ille tamen pauperibus monasticæ vitæ professoribus affabilem & amicabilem se exhibebat specialis deuotionis affectu. Quibus cùm frequenter gratiam visitationis impénderet, flāmas diuini amoris in eis accendens, vacillantes confirmans sermonibus suis, cōfortans manus remissas, & genua tremētia roborās: cōtigit, vt in quodam castello Mediolanēsis diœcesis, nomine Caracte, ad humiliatorum fratrum domum

suo

ſuo more ſe conferret. Perductus eſt autem à nonnullis, de ipſius ſuffragio confidentibus, ad ſororem quandam, Caraſiam nomine, quæ adeò iacebat corporis viribus deſtituta, ſeptemque annis iam iacuerat, vt etiam pro qualibet neceſſitate non poſſet ſurgere. Ad quam vt peruenit, ſic precatus eſt: Domine, qui ſanâſti paralyticum & Lazarum ſuſcitâſti, obſecro, vt huic etiam mulieri digneris reſtituere ſanitatē. Protinùs illa liberata, eadem veſpera de ſuo grabato exurgens, altero manè redeunti occurrit, ac deindè quoàd vixit, nempe annis ſeptem, permanſit incolumis, & officijs priſtinis integrè reſtituta. Eius generis aliud quiddam etiam Mediolani cōtigit, cùm quidam, Acerbus nomine, qui quinquennio adeò fuerat cōtractus, vt in vehiculo ad ſanctum virum adductus ſit: à quo cùm eſſet conſignatus, continuò ſurrexit incolumis. Matt. 9. Iohan. 11.

Meritis etiam ſerui Dei veniam peccatorum & ſperare potuit, & impetrare Mantuana quædam mulier, cuius ſalutem multi deſperauerant. In mortis enim diſcrimine conſtituta, longo temporis ſpatio iam linguæ vſum perdiderat. Ad eam vir ſanctus rogatus acceſſit, & vt vita poſſet ad eam ingredi per auditum, & ex ore prodire per confeſſionem, capitio reuerēter detracto, cùm dixiſſet, Dominus vobiſcum, primam lectionem ſancti Euangelij ſecundùm Iohannem, vt primò audiret effecit, & mox vt confitendo peccata ſua ipſi loqueretur, iniunxit. Illa incipiente vti obediētia, vel potiùs gratia ſalutari, ſtupefacti circunſtantes & hilaritate perfuſi, è domo egreſſi ſunt, nè confitentis peccata audirent: ſed ea tamen poſteà tam alta voce vti cœpit, vt confeſſiōem generalem, quam fecit, ſub finem diſtinctè audire & intelligere poſſent etiam extra domum. Has ob cauſas fama illius & gratia nō ſolùm in ea, quam diximus, ciuitate, ſed vbiquè per patriam in dies augmēta capiebat, & latiùs ſpargebatur. Neque id mirum, quandò hæc & plura alia, dum adhuc viueret, per eum Dominus operari dignatus eſt. Complures enim dæmoniacos, diuerſiſq; vexatos morbis ſolo contactu vel Crucis ſigno curauit, ſicut multorum fidedignorum teſtimonijs eſt comprobatum. Mulier deſperata, in vtroque homine ſanat.

Verùm cùm peſtis hæretica in Longobardia pullularet, & multas iam ciuitates contagione peſtifera infeciſſet, ſummus Pontifex Innocentius quartus, non ignorans quàm pernicioſa eſſet ouibus luporum admixtio, ad peſtem illam ſatanicam abolendam, diuerſos Inquiſitores ex ordine Prædicatorum, tāquàm canes quoſdam, qui lupos ab ouibus arcerent, ad diuerſa Lōgobardiæ loca prudenter ablegauit. Sed cùm Mediolani hæretici non ſolùm multi numero, ſed etiam magni ſeculari potentia, verſuti multa fraudulentia, garrulitate loquaces, ſatanicaque inſtructi ſcientia reſiderent, idem Pontifex ſciens beatum Petrum eſſe virum magnanimum, qui ab hoſtium multitudine neutiquàm formidaret: animaduertens quoq; eius virtutis conſtantiam, qua aduerſariorum potentiæ nec in minimo eſſet ceſſurus: atque compertam habens eius facundiam, qua poſſet hęreticorum cōtundere fallaciam & vanitatem: deniq; certò ſciens eum in diuina ſapiētia egregiè eruditum, qua friuola hęreticorum argumenta facilè eſſet confutaturus, quippe qui à puero inter hæreticos vixiſſet, & quemadmodùm ſcripturas detorquerent ac prauè interpretarentur, quibus etiam verbis & fucis cauteriatas conſcientias ſuas obtegerent, crebris pugnis & diuturnis experimentis probè didiciſſet: tam ſtrenuum fidei pugilem, tamque indefeſſum Domini bellatorem, Mediolani & in Comitatu Mediolanenſi inſtituit hęreticę prauitatis Inquiſitorem, plena ei authoritate conceſſa. Ille verò demandatum ſibi munus diligenter obiens, Samſonis vulpeculas accuratè perquiſiuit, easque diſſipauit vbiquè, nullam eis requiem tribuens, ſed mirabiliter eas confundens, at potenter profligans, ità vt non poſſent reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui, qui per eum loquebatur. Inerat ei ſanè ſpiritalis in ſuſcipiendis id genus certaminibus fidutia aduersùs hoſtes, quam ex diuina reuelatione conceperat. Nam cùm vice quadam ob futuros eosque incertos euentus nonnihil paueret, atque ante altare ſacratiſſimæ Virginis agones ſuos Virgini commendaret, per beatiſſimam Virginem virgini dormienti reſponſum eſt, quod per filium Virginis iam olìm, imminente eius paſſione, alteri Petro dictum fuit: Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua. Ità factum eſt, vt nec certa fidutia illum diffidere, nec feruor indeficiens tepere, nec multa experientia formidare permitteret: ſed ſicut leo fortiſſimus beſtiarum, ad nul- Fit Inquiſitor in ditione Mediolanē. Iudic. 15. Luc. 22. Prou. 30.

lius pauet occurſum: ità ipſe non rarò hoſtibus offerebat ſub ea conditione congreſſum, vt illi quotquot poſſent, ſecum adducerent de toto exercitu ſcripturarum: ipſe verò vno ſolo contra eos contẽtus eſſet milite, beatum Paulum ſignificans, quẽ ſibi delegerat athletam inuictum aduersùm omnes fidei peruerſores. Sæpiùs etiam obtulit ſeſe hæreticis paratum ad flammas vltrò ſubeundas pro aſſerenda veritate fidei catholicæ, ſi illi pariter ignis certamen experiri vellent. Deniquè pro ea fide vitam ſuam non modò periculis, ſed morti etiam obijcere valdè appetebat. Probabile autem eſt, ex diuina reuelatione eum habuiſſe, quod tam fideliter, tamque frequenter prophetico ſpiritu proferebat. Nam velutì de felici martyrio ſuo, atque etiam de loco ſepulturæ ſuæ certus, vtrunque fratribus hac ratione eum prædixiſſe compertum eſt: Scitote, inquit, me ex hac vita non niſì incredulorum peremptum manibus abiturum, nec dubitetis Mediolani me ſepulcrum habiturum. nec de ſuo metuebat præmio, qui tam erat certus de merito. Sciens enim, cui credidiſſet, non arroganter, ſed fidẽter ità ſibi poſt bella victoriam promittebat, vt firmiter ſperaret & crederet, nomen eius in litanijs commemoratum, & eius feſtum diem in Calendarijs adſcriptum iri. O beatum virum, cui in præſenti vita iam futura inchoauerat, & cuius pedes iam in atrijs cæleſtis Ieruſalem ſtabant, quique adhuc in carne degens corruptibili, gloriæ immortalis & incorruptibilis laudiſque ſempiternæ primitias deguſtabat.

Mortẽ ſuã prædicit.

Præuidens autem vir ſanctus, è propinquo adeſſe diem ſuæ paſſionis, ſummi Pontificis mandata tanto conſtantiùs atque inſtantiùs cœpit exequi, quãto propiùs cernebat ſibi repoſitam coronam iuſtitiæ, in illo die à iuſto iudice ipſi reddẽdam. Videntes verò hæretici atq; dolentes negocium fidei per illum tam proſperos habere ſucceſſus, de eius nece cum ſuis fautoribus tractare cœperunt, exiſtimãtes tum demùm tranquillè ſe poſſe viuere, ſi ipſorum tam validus perſecutor è medio ſublatus eſſet. Nec latuêre ſanctum virum illorum machinationes, quippe quas certa plurimorum relatione didiciſſet: ſed tanquàm pugil inuictus & intrepidus, nec metuebat, quod iampridèm ardenti deſiderio ſitiẽrat: nec in ijs, quæ magna fidutia ſuſceperat, tepeſcebat: ſciens, occìdi quidẽ ſe poſſe, ſed neque ſic tamen ſuperatum iri. Itaque in Dominica, quæ dicitur Palmarum, quatuordecim diebus ante ſuum obitum, iam præſcius beati martyrij ſui, Mediolani coram multa populi frequentia è ſuggeſtu palàm dixit, ſe non ignorare hæreticos ipſi necem meditatos eſſe, & iam pecuniam ſicario numerandam, alicubì depoſitam eſſe. Sed agant illi, inquit, quicquid volent, plùs me ſentient facturum contra ſe etiam poſt obitum, quàm fecerim viuens. Aſſignato autem quibuſdam hæreticorum fautoribus termino peremptorio ad octauũ Paſchatis diem, vt mandatis eccleſiæ omninò parérent, prædicens ſe ad illum terminum reuerſurum, ad Cumanam ciuitatem profectus eſt, vbì Prioris inter fratres ſuos officio fungebatur.

Porrò anno ſalutis milleſimo ducenteſimo quinquageſimoſecundo, die ſabbati illius, quod eſt finis Septuageſimæ, diciturque ſabbatum in Albis, & Paſcha annotinum, athleta Chriſti de ſuo cœnobio ad certamen fidei Mediolanum cõtendens, nitebatur præfixum terminum præuenire. Cumque iter medium carperet, quidam funeſtus hęreticus, & cruentus hęreticorum ſatelles, eorum precibus adductus, & precio librarum quadraginta conductus, in beatum virum, iter ſalutaris propoſiti perſequentem, in agnum vtiquè lupus, in mitem ferus, in pium impius, furibundus in mãſuetum, prophanus in ſanctum auſu ſacrilego incurrit, & de Chriſti ſacerdote victimam faciens, ſacrum illius caput enſe cruento ferit, diraque illi ſemèl atque iterũ repetitis ictibus, vulnera imprimit. Deindè nihil diuertentem ab hoſte, ſed protinùs hoſtiam ſeſe exhibentem, illiuſque truces ictus patienter excipientem, ſemineceṁ humì proſtratum reliquit, & ad fratrem Dominicũ, ſancti viri comitem, aërem miſerandis vocibus implentem, opemque & auxilium implorantem, mox cruẽtus carnifex ſe conuertit, & quatuor illi letalia vulnera inflixit. Intereà B. Petrus in parte alia ſe Domino commendans: In manus tuas Domine, inquit, commendo ſpiritum meum, à fidei catholicę profeſſione & præconio etiam in hoc articulo minimè deſiſtens, ſed ſymbolum fidei, quod propter patrui blandimẽta puer abnegare noluit, in ipſis mortis angoribus, tanquàm egregius fidei propugnator, nequaquàm oblitus

Crudeliter cęditur à ſicario ad id conducto.

Itẽ F. Dominicus.

reci-

recitare: quemadmodùm etiam ille ſceleſtus carnifex, fugæ præſidio deſtitutus, & à fidelibus, quos fratris Dominici clamores excitauerant, poſteà captus, atque idem quoquè frater Dominicus, aliquot diebus ſuperuiuens, teſtati ſunt. Cùm autem adhuc palpitaret vir ſanctus, cultrum homo ille ſanguinarius per eius latera adegit, eoque confoſſo, beatum illius martyrium abſoluit. Atque ità expleta huius peregrinationis Septuageſima, felix viator cæleſtem peruénit ad Patriam: ità ſtolam ſuam martyr & virgo dealbauit in Albis: ità deniquè ad æternum celebrandum ſabbatum, ex ſabbato temporario migrauit. Paſcha etiam annotinum ſuo agno non caruit, quandò B. Petrus in illo tanquàm agnus innocens immolatus, ipſo ſui martyrij die ſimul & confeſſor, & martyr, & propheta, & doctor quodammodò eſſe promeruit. Confeſſor quidem, quandò eodem die confeſſione more ſolito facta, Deo ſacrificium laudis obtulit, & fidem Chriſti inter tormenta conſtanter confeſſus eſt: Doctor verò, clara voce veram docendo fidem, dum apoſtolicum ſymbolum diſertè pronunciauit: martyr autem, pro defenſione fidei ſanguinem fundendo ſuum: Propheta deniquè, dum prophetico ſpiritu id, quod euenturum erat, prædixit. Patiebatur enim per id tempus quartanam febrem, ſocijsque dicentibus, illa die ſe Mediolanum attingere non poſſe, reſpondit: Si ad domum fratrum peruenire non dabitur, apud S. Simplicianum licebit hoſpitio vti. Quod ità factum eſt. Nam cùm eius ſacrum corpus curru Mediolanum adueheretur, eius percuſſore iam capto & vel inuito ſequente, fama tanti facinoris celeriter Mediolanum aduolans, vrbem totam populo concurrente & tumultuante concuſſit & perturbauit, nec eum populi concurſum Magiſtratus Mediolanenſis, inopinatæ perturbationis metu attonitus, etiam clauſis vrbis portis impedire potuit: quin tanta fieret plebis obuiàm euntis impreſſio, vt ipſe etiam Archiepiſcopus, cum ſuo Clero & permultis religioſis ſancto martyri inſtituta proceſſione occurrens, vix ad ſacrum corpus pertingere potuerit. Quæ res impedimento fuit, vt fratres ad ſuum cœnobium illud ea die perducere non poſſent, ſed apud S. Simplicianum illa nocte depoſitum ſit, fratribus apud illud pernoctantibus.

Percuſſor eius captus.

Eſt verò hoc loco illud nequaquàm prætermittendum, quod eius martyrium reddit illuſtrius atque celebrius. Habet enim paſſio eius quandam cum Chriſti paſſione ſimilitudinem. Chriſtus pro veritate fidei, quam docebat, paſſus eſt: Petrus pro eiuſdem fidei defenſione. Chriſtus ab infideli populo Iudæorum: Petrus à perfidioſa turba hæreticorum. Chriſtus Paſchali tempore cruci affixus eſt: Petrus eodem tempore cæſus eſt. Chriſtus ſub mortem, In manus tuas, inquit ad Patrem, commendo ſpiritũ meum: Petrus ijſdem vſus eſt verbis morti proximus. Chriſtus pro triginta argẽteis proditus eſt, vt crucifigeretur: Petrus quadraginta libris Ticinenſibus venditus eſt, vt tolleretur è medio. Chriſtus ſua paſſione multos adduxit ad fidẽ: Petrus ſua morte complures hæreticos conuertit. Nam licèt, dum eſſet in viuis, peſtifera hæreticorum dogmata egregiè extirpârit: at tamen poſt obitum, meritis eius intercedentibus, & crebris coruſcantibus miraculis, adeò ea profligata ſunt, vt plurimi relictis erroribus, ad ſanctæ matris Eccleſiæ gremium conuolârint, ipſaque vrbs & Comitatus Mediolanenſis, vbì tot priùs hæreticorum conuenticula reſederant, adeò ſint repurgata, vt pulſis alijs, alijſque reſipiſcentibus, nullus ibì apparére auſus fuerit. Multi etiam ex eis hæreſiarchę inſignes & magni nominis, S. Dominici inſtitutum complexi ſunt, ijdemque hæreticos & eorum fautores vſque in præſens mirabili feruore perſequuntur. Ità nimirùm Samſon plures occídit Philiſtæos moriens, quàm occíderat viuens. Sic granum frumenti cadens in terram, perfidorum manibus mortificatum, vberem ſurgit in ſpicam. Sic aromata pilo contuſa, odoris fragrantiam latiùs fundũt. Ità granum ſinapis attritum, vim ſuam efficaciùs exerit. Deniquè Petrus noſter ità preſſus acerbæ paſſionis torculari, gratiſſimi liquoris redundat in copiam.

Paſſio ei⁹ in q̃bus Chriſti paſſionẽ imitetur.

Iudic. 16.

Cæterùm poſt viri ſancti glorioſum triumphum, cæli roſario dudùm clauſo, ſed per beati Petri martyrium, vt ità loquamur, reſerato, cæleſtia miracula crebriùs declarata ſunt, quibus Dominus ſuum martyrem illuſtrauit. Terra quoquè eius roſeo ſanguine madidata, vberiores fructus protulit, eoſque cælo intulit lætabunda, præconis fidei & martyris Chriſti ſuffulta ſuffragijs, quæ in multis orbis regionibus atque prouincijs ſignorum euidentia declarantur. Quorum etſi nonnulla ſummus Pontifex ſuis literis ſtrictìm compræhenderit, & nos tamen, quoàd poſſumus, miraculo-

culorum ordinem prosequentes, ad lectorum & auditorum ædificationem latiùs ea distribuimus, alia quædam adijcientes, quæ posteà fidelium hominum testimonijs verissimè sunt approbata: vbì tamen hoc præmissum volumus, plura esse edita miracula, quàm sint in scripta redacta, multa etiam prolixitatis vitandæ causa prætermissa. Pauca autem, quæ tacere noluimus, iam commemoramus. Eodem die, quo cæsus est vir beatus, mulier quædam morbo laborans, (dicebatur autem Iacoba) ad sancti corpus auida accessit: sed cùm, premente turba, longo temporis spatio non posset ad illud peruenire, vt quandoquè sui morbi inueniret remedium, quod à medicis frustrà expectârat, tandèm ægrè in ecclesiam sancti Simpliciani, vbì corpus martyris iacebat, introducta, super caput suum, ex quo fistulæ morbo iam aliquot ossa perdiderat, manu martyris signum Crucis expressit, & integræ sanitatis beneficium obtinuit

Multa eius post obitū miracula.

Eodem die in monasterio dominarum de Ripolis prope Florentiam, cùm quædam sanctimonialis precibus esset intenta, nonnihil correpta somno, vidit beatissimam Mariam virginem in sublimi throno gloriosam residere, atque hincindè duos fratres illi assidere. cumque admirans quæreret, quisnam alter eorum esset, audiuit vocem ipsi respondentem: Hic est Petrus Veronensis, qui in conspectu Domini tanquàm fumus aromatum gloriosus ascendit. Quod quidem mysterij significatione non vacat, quandò frater Dominicus, qui cum eo visus est cælum ascendere, non tamen auditus est cum illo nominari. Cùm enim pariter cum illo passus sit, creditur etiam cælum cum illo ascendisse: non tamen vnà cum illo sanctorum catalogo adscriptus est. Itaque ea soror fama vulgante postmodùm cognoscens, in vnum eundemque diem & sancti viri martyrium, & suam visionem incidisse, mox concepta fidutia martyri votum nuncupauit, pijsque precibus meruit à morbo quodam confestìm liberari. Atque ità eius visionis veritas, tum temporis concordia, tum miraculosa sanitatis recuperatione tanquàm duplici argumento, comprobata est.

Visio cuiusdam monialis.

Vt autem catholicorum tristitia, tanti propugnatoris obitu nata, nouæ lucis ortu plenum verteretur in gaudium, lampades ad venerabile sepulcrum martyris in ecclesia beati Eustorgij pendentes, pleræque ex seipsis absque omni humano studio & opera sunt accensæ: quippe cumprimìs congruum id erat, vt qui fidei lumine & igne claruerat, singulari quodam lucis & ignis miraculo ornaretur. Super locum etiam passionis eius non raró luminaria quædam è cælo descendentia, & ad cælum redeuntia permulti religiosi alijque visibiliter conspexêre, atque inter illa duos fratres in habitu fratrum Prædicatorum se vidisse testati sunt.

Lampades diuinitùs accendunt.

Cùm autem id genus rumores ad sedem Apostolicam afferrētur, & summus Pontifex ab hominibus fidedignis tam præclara miracula perciperet, catholicæ fidei exaltationi, noui martyris ornamentis, & Apostolicæ sedis, cuius Inquisitorem ac pugilem Dominus tam mirificè illustrare dignaretur, honori congratulans, virgineam eius innocentiam iussit accuratè discuti, & in multa eius merita solicitè inquiri, miracula quoquè diligenter examinari. Atque vbì perspicuè cognouit famam vinci rerum veritate, maioraque comperisset, quàm ad ipsum perlata fuerant: de communi consilio Cardinalium & Prælatorum omnium, qui per id tempus apud sedem Apostolicam residebant, VIII. Calend. Aprilis, nondùm exacto post martyrium anno primo, illum Perusij in platea ecclesiæ fratrum Dominicanorum, adstante ipsi cleri plebisque, itemque religiosorum, nobilium ac procerum multa frequentia, alijs vbertìm flentibus præ gaudio, alijs Deum magna voce laudantibus, vniuersis deniquè mirificè tripudiantibus, & solenni ritu diem festum celebrantibus, cum mirabili cereorum ardentium multitudine & eximio sacrarum vestium apparatu, sanctorum martyrum catalogo statuit adscribendum. Sed quia dies passionis eius, qui fuit septimus Aprilis, in festa Paschalia crebrò incidit, eius festum diem tertio Calendas Maij iussit ab omnibus fidelibus deuotè & solenniter celebrari. Vbì autem per orbem diffusus est Apostolicæ iussionis auditus, mox auditum deuotio, deuotionem noua miracula sunt consecuta.

Refertur in numerum sanctorum.

Postquàm autem in sanctorum martyrum album relatus est, catholicorum piæ deuotioni dignum planè visum est, vt sacrum eius corpus, quod vltra annum humili loco sub terra iacuerat, ad sublimiorem transferretur. Cuius rei causa cùm fratres

Medi-

Mediolani ad prouinciale,vt vocant,Capitulum cōueniſſent,ità ſanum & integrum & ab omni putore alienum illud inuenerunt,acſi eodem fuiſſet die tumulatum. Itaque fratres cum magna reuerentia exportârunt illud ad amplum quoddam pulpitum iuxta plateam, atque illic omni populo viſendum & ſuppliciter venerandum exhibuerunt. De miraculis, quæ plurima poſt eius in ſanctos relationem facta memorantur,nihil inpræſentiarùm ſcripturus ſum.

Corpus eius poſt annum inuenitur prorsùs integrum.

VITA SANCTISSIMAE VIRGINIS CATHARINAE SENENSIS, IN QVA ET PER QVAM PRAEPOTENS

Deus mira operatus eſt. Scripſit autem eius Vitam copioſiſſimè reuerendus Pater Raimundus Capuanus, ſacræ Theologiæ Doctor, & Ordinis Prædicatorij Magiſter generalis, atque ſanctæ virginis Confeſſarius: ſed nè ea prolixitate, tum etiam ſtylo ſimpliciori Lectores offenderentur, per F. Laurentium Surium redacta eſt in compendium, ſed ità tamen, vt de hiſtoria parùm aut nihil poſſit deſiderari. Inſerta ſunt etiam quædam ex Epiſtola venerabilis Patris Stephani Senenſis, Prioris Carthuſiæ Ticinenſis, qui ante monaſticæ vitæ profeſſionem diù cum ſancta virgine vixit familiariter, & eius amanuenſis fuit. Obſecramus autem Lectorem; vt poſita omni hæſitatione, certò ſibi perſuadeat, tantos viros non niſi vera & comperta ſcribere voluiſſe.

APud Senas, præclaram Italiæ vrbem, Iacobus quidam fuit, vir ſimplex, integer & timens Deum. Is vxorem duxit Lapam, ab omni huius ſeculi malitia alienam. Erant plebeij ambo, ſatìs laudabili orti familia, req; familiari pro ſua conditione benè inſtructi. Iacobus in rebus moleſtis & aduerſis erat multa patientia, nec murmuris voces ſinebat vel ab ore ſuo, vel cuiuſquam è ſua familia prodire. Si quem autem commoto animo aſperiùs loquentem audîſſet, hilari vultu blandè illum conſolabatur, & ſui officij admonebat. Quidam ciuis eius per ſummam iniquitatem grande ab illo æs alienum repetebat, cùm tamen nihil ei deberet: fretusque amicorum potentia, ſimplicem virum penè ad inopiam redegit. Moleſtè hoc ferebat Lapa vxor eius, & ſceleſto homini neſcio quid mali imprecabatur. At Iacobus omnia ſedatè ferens, obiurgabat eam: Sine, inquit, mea coniunx. Deus illi quandoquè adſpirabit ſanam mentem, & agnito errore ſuo, patronus noſter erit. Id quod poſteà ità euénit. Tanta erat huius viri probitas, vt tota eius familia, ab illo religiosè inſtituta, improbos & inhoneſtos ſermones nequaquàm audire ſuſtineret. Filia eius Bonauentura nupſerat cuidam iuueni Nicolao. Ad eum veniebāt alij iuuenes, &, vt ſolent tales, plerunquè non abſtinebant à verbis inhoneſtis & laſciuis. Ea res tantam illi Bonauenturæ animi dolorem attulit, vt etiam in morbum incideret, & in dies macie conficeretur. Nicolao ab illa cauſam mœroris perquirenti, grauiter reſpondit: Ego in paterna domo tales ſermones non audiui, quales hîc quotidiè iactantur. Itaque pro certo noueris, niſì ab his ædibus fuerint excluſi, me breuì morituram. Mirabatur ille mulieris pietatem, & ſeſe corrigens, prohibuit alijs, nè illa audiente verbis parùm verecundis vterentur. Vtinàm verò ad hoc exemplum ſuam familiam hodiè patresfamiliâs inſtituerent: meliùs profectò Chriſtiana Reſp. haberet.

29. Aprilis. Quo die ab hac vita migrauit.

Patris eius patientia.

Optima familiæ inſtitutio.

Cùm autem Lapa multas Iacobo proles peperiſſet, tandèm geminas edidit filias, è quibus Iohanna altera, altera Catharina eſt dicta: ſed Iohanna à baptiſmo non diù ſuperuiuente, Catharina remanſit, quam mater eius multa cura educandam ſuſcepit, cæteriſque prolibus habuit chariorem: cuius partìm ea ratio fuit, quòd cùm ob crebros partus alias proles nutricibus tradere compulſa eſſet, Catha-

Amabilitas S. Catharinę infantis.

rinam suis ipsa vberibus lactauit. Educata igitur hæc puella, cùm iam ambulare cœpisset, tam omnibus chara & grata fuit, tantamque eius verba prudentiam redolebant, vt mater vix eam domi potuerit retinere, vicinis & cognatis illam ad se rapientibus, desiderio fruendæ iucunditatis & non planè infantilis sermonis eius. Quidam verò incredibili affecti lætitia & consolatione ex eius suauissima præsentia, non Catharinam, sed Euphrosynam eam appellabant. Deindè annos nata plùs minùs quinque, salutationem edocta angelicam, illam crebrò repetebat, & cælitùs permota, cœpit per gradus tum ascendendo, tum descendendo, ad singulos singulas flexis geniculis Virgini matri salutationes promere, & in eiusmodi pijs studijs magìs ac magìs proficere.

Pietas.

Postquàm autem sextum ferè ætatis annum expleuerat, cum Stephano germano suo, illa paulò adultiore puero, ad ædes sororis suæ Bonauenturæ, cuius antè meminimus, accessit: confectoque negocio, cuius causa à matre fuerant missi, in reditu sacra puella sursùm erectis luminibus, supra verticem templi fratrum S. Dominici vidit in aëre thalamum elegantissimum, regio splendore compositum, & in illo CHRISTVM Saluatorem in throno Imperatorio sedentem, indutum Pontificio habitu, & in capite ferentem tiaram, qualis est Pontificum Romanorum. Aderant illi Petrus & Paulus atque Iohannes Apostoli. Ibì puella defigens oculos vtriusque hominis in Christum, illum amantissimè contemplabatur: vicissimque Christus suæ maiestatis oculis in eam intentis, blandissimè subridens, extenta super eam dextera, expressoque Crucis, signo illi benedixit. Mox ea rapta spiritu, & transformata in eum, quem suauissimè adspiciebat, & suî & itineris oblita est: immotaque permansisset hauddubiò, non tum solùm, sed etiam aliâs sæpissimè, in tãtilla ætate in via publica neque homines neque iumenta transeuntia aduertens, nisi per alium tracta fuisset. Cùm autem Stephanus puerulus iam processisset aliquousquè, ac paulò pòst aduertisset illam non sequi, sed cælum attentissimè intueri, iterùm atque iterùm nomine eam inclamauit: sed ea nihil respondente, immò nec sentiente quid clamaret, propiùs accessit clamitans. At nec sic quidem ea se mouente, manibus traxit eam. tum illa quasi à graui somno expergefacta, retractis parumpèr oculis, dixit: O si videres, quæ ego video, ab hac mellitissima visione me neutiquàm reuocares. His dictis, referebat oculos ad cælum, sed iam visio illa disparuerat. Quod illa sine dolore ferre non valens, lachrymis in se vindicauit, quòd oculos indè auertisset.

Visio eius mirabilis.

Cana infantia.

Ab eo tempore tantilla puella canescebat morum maturitate ac sensu mirabili, ità vt facta eius non pueritiæ vel adolescentiæ, sed venerandæ potiùs senectutis esse viderentur. Iam enim accensus in illa erat ignis diuini amoris, cuius virtute intellectus illustrabatur, voluntas feruebat, confirmabatur memoria, & actiones externæ ad diuinæ legis normam dirigebantur. Nam sicut ipsa reuerendo patri Raimundo confessa fuit, per id tempus vitas sanctorum Patrum Aegyptiorum, quorũdam item aliorum sanctorum, potissimùm autem beati Dominici, didicit non ab vllo homine, sed sola reuelatione diuina: tantusque eius mentem cepit ardor illas imitandi, vt nihil aliud cogitare posset. Indè in ea extitêre tam multa rara & inusitata, quæ omnes in admirationem raperent. Quærebat latibula, & clàm suum corpusculum quadam chordula cædebat, precibus ac meditationibus perpetuò vacabat, in dies magìs dabat operam silentio contra morem puerorum: & cùm ea ætas increscens multo egeat alimento, illa sibi aliquid potiùs de cibo detrahebat. Eius exemplo complures coætaneæ puellæ inuitatæ, ad eam confluebant, vt eius salutiferos sermones audirent, & pro modulo suo sancta eius studia imitarentur. Conueniebant autem omnes simul in quodam loco domûs eius, idque occultè, & cum ea pariter se flagellabant, & quotiès ipsa iussisset, orationem Dominicam & salutationem angelicam recitabant. His autem rebus non defuêre miracula Dei. Nam vtplurimùm ascendendo & descendendo per gradus paternæ domûs, ità per aërem ducebatur, vt gradus pedibus non attingeret. Hoc autem præcipuè tum fiebat, cùm hominum fugeret consortia, præsertim diuersi sexûs.

Exercitia tenerrimæ puellæ.

In eaipsa autem tenerrima ætate desiderio imitandi sanctos Patres Aegyptios, ardentissimè sitiebat solitudinem, nec tamen rationem aliquam excogitare potuit, qua

qua ad illam perueniret. Pugnabat itaque desiderium cum fragilitate ætatis, & cessit quidem victoria desiderio, sed non planè absoluta. Nam quodam manè, incredibili flagrans eremi cupiditate, abijt extra vrbem, vnicum tantùm panem secum ferens: paulumque progressa, vt nullas videt coniunctas illic ædes, quemadmodùm solent esse in vrbibus, putabat se iam propinquam desertis locis. Indè itaque aliquanto vlteriùs proficiscens, tandèm sub rupe quadam speluncam reperit, in quam cum multo gaudio ingrediens, optatam se eremum inuenisse arbitrabatur. Mox igitur cœpit orare feruenter, & ecce, CHRISTO eius promptam voluntatem approbāte, sensìm à terra vsque ad speluncæ verticem eleuabatur, sicque ad horam vsque nonam permansit. Verita autem, insidijs inimici, eius desiderium impedire volentis, isthuc fieri, cœpit orare instantiùs. Tandèm sub horam nonam rursùs deposita est in terram, intellexitque ex instinctu diuino, nondùm velle Dominum, vt relicta parentum domo, suum corpusculum affligeret. Itaque indè recedens, domum reuertebatur: sed cùm corpusculi eius imbecillitas itineri conficiendo non sufficeret, Deo se commendauit: cuius beneficio breui temporis spatio in ipsam ciuitatis portam per aëra deportata est, sicut ipsa posteà cuidam cognatæ & confessarijs suis exposuit: à porta autem festina redijt domum. Diù autem res tota latuit, parentibus eius persuasum habentibus, quòd ab ædibus sororis suæ Bonauenturæ reuertisset. *Petit solitudinem.*

Eius autem visionis, cuius paulò suprà fecimus mentionem, tanta fuit apud sacræ infantulæ animum vis & efficacia, vt mox omnis mundi huius amor prorsùs in ea extinctus sit, accensusque sanctus amor Christi Iesu vnici filij DEI, & amantissimæ matris eius semperque virginis Mariæ. Itaque omnia arbitrabatur vt stercora, modò lucrifaceret Christum Saluatorem. Valdè autem adspirabat ad tuendam in se virgineam integritatem: cognouitque, Deo reuelante, beatissimam Dei genitricem primam nuncupâsse perpetuæ virginitatis votum. Itaque anno ætatis septimo, non vt septennis puella, sed vt planè grādæua, maturè ac diù de eiusmodi præstando voto secum deliberauit, assiduè rogans matrem Domini, reginam virginum & angelorum, vt à Domino ipsi impetraret gratiam id faciendi, quod esset illi gratius & suæ saluti conducibilius. Atque interìm augescebat quotidiè feruor amoris diuini & desiderium puritatis angelicæ. Vndè haud obscurè intelligens, quid Domino placeret, quadam die secretum petijt locum, & flexis vtriusq; hominis genibus, sic precata est beatissimam matrem Christi: O virgo sacratissima, quæ prima inter fœminas perpetuam Domino virginitatem vouisti, qui te voluit esse matrem vnici filij sui: obsecro benignitatem tuam, vt non attentis meritis meis, digneris mihi sponsum dare filium tuum, quem totis animæ visceribus concupisco: & ego promitto & illi & tibi, quòd nullum vnquàm alium admittam sponsum, sed virginem me illi perpetuam conseruabo. Ità septem nata annos, CHRISTO sponso immortali suam dedicauit virginitatem, idque voto coram Deo solenni, vt ait Raimundus. *Ea est etiā sententia S. Augustini &c.* *Septennis vouet virginitatem.*

Ab hac die creuit in dies in vera sanctitate, cœpitque CHRISTI tyruncula iam tum bellum indicere carni, etiam needùm rebellanti. Statuit, quoàd fieri posset, carni carnium esum non permittere. Itaque si quæ ei fuissent appositæ carnes, vt plurimùm porrigebat eas Stephano fratri, aut paulatìm proijciebat eas felibus, vt nemo posset aduertere. Flagella, de quibus antè diximus, non solùm continuabat, sed augebat etiam & sola, & cum puellis: & quod mirum in tantilla ætate videri possit, in eius animo feruescebat zelus animarum, & peculiariter illos amabat sanctos, qui animabus lucrandis operam nauâssent: intellexitque diuinitùs, beatissimum Patrem Dominicum zelo fidei & salutis animarum Ordinem fratrum Prædicatorum instituisse. Quæ res in eius animo tantam erga illum Ordinem reuerētiam excitauit, vt si quos vidisset fratres sancti Dominici suas ædes transeuntes, illorum obseruaret vestigia, eaque illis abscedentibus, humiliter ac deuotè exoscularetur. Porrò creuit in eius pectore ingens desiderium illius instituti complectendi, vt posset cum fratribus studere saluti animarum: sed sexu id non permittente, cogitabat sanctā Euphrosynam, cuius nomen iam suprà diximus ei à quibusdam impositum, hac in parte imitari, & instàr illius fingere se masculum, atque procùl in regionibus ignotis se adiungere fratribus Dominicanis. Verùm licèt diù in hac cogitatione fuerit, non tamen *Abstinet carnibus.* *Reuerentia erga Dominicanos.*

permiſit Deus vt ità fieret. Accepêre interìm in ea quotidiana incrementa & corpus & animi virtutes, & quædam veneranda morum honeſtas & maturitas apud omnes, qui eius actus contemplabantur. Stupebant parentes, mirabantur germani eius, tota domûs familia ſtabat attonita.

Ante decimum ætatis eius annum mater illam miſit ad paſtorem parœciæ ſuæ rogandum, vt Miſſæ ſacrificium faceret in honorem ſancti Antonij: deditque ei cereos & nummos, quos poneret in altari. Paruit Catharina, libenter exequens ea, quæ cederent ad honorem Dei: ſed ipſo delectata ſacrificio, manſit in templo, donèc peractum eſſet. Indè domum ſe recepit. Mora autem illius matri diſplicuit: itaque vt ruborem ei afferret, Maledictæ ſint, inquit, linguæ, quæ te nunquàm redituram aſſerebant. (Sic enim illis in locis vulgò ſolent dicere.) Puella ſapiens, vt audiuit matrem iſta dicentem, paulisper conticuit: Deindè ſeorsùm illam ducens, cum multa maturitate & modeſtia ità locuta eſt: Domina mater, ſi me quandoquè víderis tua iuſſa negligentē, cædas me virgis, quantum viſum erit. id enim dignum & iuſtum eſt: ſed quæſo, nè propter meas culpas cuiquam vnquàm maledicas. nam neque tuam id decet grandæuitatem, & me ſummo animi mœrore afficit. His auditis, mater incredibiliter admirans puſillæ filiolæ tam ſapientem admonitionem, non tamen volens id eam intelligere, Cur, ait, tam diù illic hæſiſti? Reſpondente ea, ſe Miſſam auſcultâſſe, quam ipſa celebrari mandâſſet, moxque indè reuertiſſe domum: mater ampliùs ædificata, totum marito retulit. Ille verò gratias agens Deo, rem tacitus conſiderabat.

Vide puellę verba ſapiētiſſima.

Poſtquàm autem ſacra virgo ad nubiles peruénit annos, pro illius regionis more parentes eam domì incluſerunt. non enim patitur illic conſuetudo, vt eius ætatis puellæ innuptæ è domo exeant. Cœperunt autem & parentes & germani eius, ignari propoſiti illius, de eius tractare coniugio: materę quoquè ad ſtudium excolendi corporis eam hortari, vt poſſet procorum oculis eſſe gratior & amabilior: ſed illa memor voti ſui, licèt id parentes pro illorum reuerentia celaret, nihil tale facere voluit. Non enim hominibus, ſed Deo modis omnibus placere contendebat. Ferebat id mater eius moleſtè, & cùm per ſe illam mouere non poſſet, filiam Bonauenturam, quam Catharina impensè amabat, vt ei perſuaderet, hortata eſt. Et illa quidem multis vijs eius tentans animum, tandèm eò adduxit, vt daret operam aliquam ornando corpori, nihil tamen interìm remittens de propoſito ſeruandæ integritatis. Hanc autem culpam poſteà non ſemèl tantis cum ſingultibus & lachrymis confeſſa eſt, vt videri poſſet grauiſſimo ſe ſcelere obſtrinxiſſe. Sciſcitante ex ea D. Raimundo, confeſſario, num illo ornatu voluërit contra votum virginitatis venire, aut vlli homini placere, illaque reſpondente ſe quidem nihil voluïſſe minùs, immò nihil tam ſibi acerbum fuiſſe, quàm intueri homines, aut ab illis conſpici, at nihilo minùs tamen ſe ream eſſe æternæ damnationis, Raimundus culpam illam extenuare conabatur: ſed cùm hoc illa ferret ægerrimè, ſurſumque erectis oculis diceret, O Deus, qualis eſt hic meus ſpiritualis pater, qui etiam peccata mea excuſat? adderetque loquens Raimundo, Num debuit hæc creatura viliſſima, tot à ſuo creatore præter meritum aucta beneficijs, bonas horas ornādæ putri carni ſuæ collocare? Ego ne ipſum quidem tartarum puto ſufficere huic peccato puniendo: tum coactus eſt Pater Raimundus ſilere: qui tamen coram Deo & ſancta eius Eccleſia hoc ei reddit teſtimonium, quòd licèt ſæpiſſimè eius audiërit confeſſiones, etiam interdùm generales, nunquàm illam inuenerit peccâſſe in Dei præceptum, id eſt, vllius letalis culpæ ream: immò verò etiam à venialibus culpis adeò immunem, vt in confeſſionibus eius quotidianis vtplurimùm vix depræhendere quiuerit erratum vllum. Omne enim tempus ſuum aut orando, aut contemplando, aut proximos ædificando illam traduxiſſe confirmat. Quod eſt præclarum mirabilis innocētiæ à tanto viro teſtimonium. Et cùm tanta eſſet vitę puritate, nihilo minùs ait tam durè illam ſe accusâſſe, tamque ingenioſè ſibi culpas impoſuiſſe, vt facilè ab ignorante eius vitam rea putari potuerit, vbì rea non erat.

Mirè dolet ſe nonnihil ſtuduiſſe ornando corpori.

Teſtimonium graue eius innocentiæ.

Sed vt ad inſtitutam narrationem ſeſe referat oratio, cùm ſe ità dediſſet nonnihìl componendo corpori, à Bonauentura perſuaſa, nunquàm tamen animum ſuum

vlli

vlli homini applicuit,vel spõtè se hominibus visendam præbuit,tametsi de orationis feruore & assiduitate meditandi nonnihil tepescendo remisit. Verùm soror eius Bonauentura,quæ ei huius vanitatis author fuerat,non diù pòst in puerperio obijt, percussa à Domino. Et fuit illa quidem proba & honesta valdè & verbis & moribus, sed tamen quia illam, quæ vni CHRISTO placere desiderabat, ad ea quæ sunt mundi huius, inuitare ausa erat,dura morte obijt in florenti ætate: non tamen penitùs perijt, sed, vt sanctæ virgini posteà fuit reuelatum, post dira Purgatorij supplicia, peruénit ad vitam sempiternam. Aduertat autem lector, quanti sit periculi, homines DEO seruire cupientes impedire & aliò auocare. Defuncta autem sorore, virgo Catharina feruentiùs ad æterni sponsi amplexus se recepit. Fleuit autem cum beata Magdalena valdè amarè illam culpam suam, iacuitque ad pedes Domini,sine intermissione orans & veniam petens,vt posset etiam ipsa audire: Remittuntur tibi peccata: atque per id tempus totis viribus se beatæ Mariæ Magdalenæ conformare nitebatur, & erga illam singulari quadam cœpit deuotione affici. At hostis malignus, dolens eam sibi ereptam spem ad mundi studia eam reuocandi, per domesticos illius sanctum propositum retardare ac impedire,per multa quoquè aduersa & persecutiones eam ad mundana retrahere conabatur. Itaque vrgebat valdè parentes & germanos eius,vt eam matrimonio collocarent:illique dabant operam, vt sponsum ei inuenirent. Id verò vbì sancta virgo animaduertit, & Domino inspirante, maligni dæmonis insidias persensit, accuratiùs & vehementiùs in preces assiduas, in sanctas meditationes & exercitia pœnitentiæ incubuit, hominum consortia deuitauit, apertisq; indicijs perspicuè declarauit, nolle se sponso mortali vlla ratione coniungi. At parentes alia tentant via eam in suam sententiam pertrahere: aduocant quendam Dominicani instituti fratrem, ipsis amicissimum: orant illum vehementissimè, vt Catharinam à sua sententia deducat. Spondet ille se conaturum pro viribus: sed vbì virginis sensit immutabile propositum,vrgente cõscientia,consuluit ei, vt amputatis capillis suis, indicaret se nolle in coniugium vllo pacto consentire. Quod quidem eius sanum consilium sancta virgo haud secùs atquè cælitùs præstitum arripiens,capillos quamprimùm ad cutem vsque præcidit. Oderat enim illos,quòd putaret se illis componendis anteà grauiter peccauisse: cœpitque deindè præter morem puellarum, capite velato incedere. Quod vbì Lapa mater eius vidit, quid inusitatum velamen sibi vellet, ab ea perquisiuit. Sed illa obscurè respondente,accessit propiùs, & velamine detracto, vidit tonsum caput. Tum verò acri dolore stimulata, quòd capillos elegantissimos, perditos cerneret, eiulans exclamauit: Ecquid fecisti filia? Sed virgo rursùs caput tegens abscessit. Clamore autem matris permoti maritus & filię,accurrunt: cognitaque causa,grauiter commouentur. Indè porrò alterum virgini ortum est certamen, priori acrius: sed Deo benè iuuante, victoria cessit virgini, & ipsa quoquè impedimenta salutis & casti propositi eius, versa sunt ei in instrumenta virtutis, & profectûs spiritalis adiumenta.

Bonauenturæ obitus pmaturus.

Luc. 7.

Multis modis tẽtatur de cõiugio.

Iam palàm parentes & dictis & factis eam persequebantur,iactabantque in eam conuicia,& minas intentabant, ità dicentes: Putas'ne vilissima, quòd defectis crinibus à nostra te possis voluntate subducere? Rumpantur licèt ilia tibi, marito copulaberis. Simul etiam omni secreto loco illi interdixerunt, & seruitijs domûs eam perpetuò voluërunt occupari, nè posset se CHRISTO sponso suo coniungere & precibus vacare. Atque vt intelligeret se planè haberi contemptui, amota ancilla culinaria, eius sordida officia illi demandârunt. Cogebatur itaque mitis & verecunda puella audire quotidiana improperia, verborum iniurias & multiplicem suî ferre contemptum. Volebant autem parentes & germani eius his rationibus eam frangere, & ad sibi consentiendum impellere, quòd iuuenem quendam sponsum inuenissent, cuius genus & familia eis pergrata esset. Verùm draco pestifer, malignus satan, cuius machinationibus ista fiebant, quibus rebus se sperauit virginem euersurum, ijsipsis magìs eius animum, Domino iuuante, confirmauit. Nam nihil his omnibus permota, docente eam spiritu DEI, intrà seipsam sibi fabricauit conclaue, siue secretam cellulam, vndè nunquàm vellet cuiuscunque rei causa egredi.

Multa patitur à parentibus.

Itâ factum eſt, vt quæ hactenùs vſa illa externa cella, nonnunquàm fuiſſet egreſſa foràs, iam deincèps perpetuò maneret ſecum in cellula animi ſui, quam illi eripere nemo poſſet: planeque cæleſti victoria triumphauit de diabolo, in interiori homine, vbì Chriſtus habitat per fidem in cordibus noſtris, ſibi conſtruens ſpiritale domicilium. Solebat illa poſteà crebrò admonere Raimundum Patrem, cùm negocijs externis propè obrutum videret, vt ſibi tale non manufactum in ſuo pectore fabricaret domicilium, nec indè vnquàm euagaretur. Ibì enim, vt diximus, per fidem CHRISTVS habitat in nobis, ibì regnum DEI intrà nos eſt, ibì nunquàm non præſtò eſt ille, qui dicit: Eccè ſto ad oſtium, & pulſo: ſi quis audiërit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum. Hoc ergò ſuauiſſimo hoſpite contenta & freta ſacra virgo, vicit diabolum & omnes machinas eius. Docebat ille eam intùs vias & rationes mirabiles externa omnia ſuperandi. Imaginabatur ſacra virgo, patrem ſuum repræſentare Chriſtum Ieſum: matrem ſuam, ſanctiſſimam Chriſti genitricem: cæteros de familia, apoſtolos & diſcipulos Saluatoris. Hac imaginatione fortiter cōcepta id aſſecuta eſt, vt omnibus illis cum omnium admiratione hilariter & officiosè inſeruiret: tum etiam, vt illis ſeruiendo, ſemper cogitaret de ſponſo ſuo Chriſto, cui ſe ea omnia officia præſtare credebat: ſicque factum eſt, vt dum in culina verſaretur, ſemper eſſet intrà ſancta ſanctorum, ſeruienſque ad menſam recumbentibus, animum ſuum mirè paſceret imaginanda præſentia Saluatoris: contemptum verò ſuî & iniurias omnes etiam iucundo ferret animo. At tamen, quia non poterat prorsùs etiam externo carere cubiculo, vbì noctù quieſceret, nec licebat tamen aliquod priuatìm habere, fratris ſui Stephani cubiculum delegit, vbì poſſet illo abſente interdiù nonnunquàm ſola degere, & noctù illo dormiente, pro voto precibus vacare. Rogabat autem indeſinenter Dominum, vt ipſius dignaretur tueri virginitatem. Nec deerat ille ſponſæ ſuæ, ſed quanto plures ei perſecutiones & iniurias inferri cernebat, tanto eam maioribus intùs gaudijs & chariſmatîs mirabiliter afficiebat. Tandèm germani eius videntes conſtantiam, ſe victos fatebantur. Pater autem eius cæteris innocentior, tacitus eius facta contemplabatur, atq; in dies certiùs perſpiciebat, non iuuenili leuitate, ſed ſpiritu Dei illam duci ac permoueri.

Ephe.3. Luc.17. Apoc.3.

Piiſſima imaginatione vincit oēs diaboli machinas.

Contigit interìm quadam die, illam in iunioris fratris ſui Stephani cubiculo feruentes Domino preces offerre, idque non obſerato oſtio: non enim licebat ei alicubì clauſa manere ianua. Fortè autem in illud ingreſſus pater eius, vidit illam in angulo orantem flexis genibus, & columbam paruam niuei candoris eius capiti inſidentem, ſed eo viſo, mòx per feneſtram altiùs euolantem. Percontanti autem ex filia, quæ eſſet illa columba, reſpondit ea, ſe columbam prorsùs non vidiſſe. Admirans igitur valdè pater eius, ſecum id conſeruabat: neque tunc ſolùm, ſed etiam aliâs ſæpiùs vidit columbam. Per id tempus magìs magiſque in eius pectore creſcebat deſiderium induendi habitum Dominicanum, rogabatque inſtanter Dominum, vt dignaretur ipſi præſtare quod cupiebat. Et eccè dum ſic pulſat aures clementiſſimi Saluatoris, videt in ſomnis multos ſanctos patres, monaſticorum Ordinum inſtitutores, atque in ijs beatiſſimum Dominicum. Hortabantur autem eam illi Patres, vt vnum aliquod inſtitutum monaſticum deligeret, in quo Domino gratiorem poſſet exhibere famulatum. Tum illa cœpit ire ad ſanctum Dominicum, qui mox ei occurrit cum habitu ſororum, quæ dicuntur de Pœnitentia ſancti Dominici, aitque ad illam: Forti animo eſto filia, nihil ambigens, quin iſto ſis habitu fruitura. Illa cum lachrymis gratias egit Deo & ſancto Dominico, & ipſis lachrymis excitata, ad ſe redijt. Ea autem viſione mirabiliter confirmata, eodem die parentes & germanos conuocauit, fidenterque eis locuta eſt, ſe iampridèm in tenera ætate DEO ſuam vouiſſe integritatem, atque in ea ſententia iam maturioribus annis vſqueadeò ſe firmam permanere, vt nulla ratione ab ea velit diſcedere: monebatque, vt ceſſarent fruſtrà eam ad coniugium prouocare: ſe enim DEO potiùs obedire debere, cui ſe deuouiſſet, quàm ipſis. Multaque alia conſtantiſſimè coram illis loquebatur, cùm hactenùs ſemper intrà ſilentium ſe verecunda puella continuiſſet. Tantæ autem ex eius verbis obortæ ſunt lachrymæ omnibus, vt nihil ei poſſent reſpondere: poſteà verò, ceſſante eiu-

Columba inſidet capiti orātis.

Viſio eius.

eiulatu, pater, qui eam tenerè diligebat, & erat alijs religiosior, ità ait ad eam: Absit, dulcissima filia, vt quoquo modo Deo reluctari velimus, à quo videmus sanctum propositum tuum proficisci. Fac liberè, quod ei pollicita es, & sicut illius te spiritus docebit. vertensq; se ad vxorem & liberos suos, Nemo, inquit, posthàc filiæ meæ dulcissimæ molestus sit: vacet liberè sponso suo. Non est, quòd doleamus pro mortali eius sponso recipere nos regem immortalem, cui illa se despondit. Permittit liberè vacare Deo & sibi.

Hac igitur accepta facultate & libertate DEO seruiendi, virgo Christi totam vitam suam ad DEI famulatum, non segniter, sed mirabiliter, accommodauit. Exiguum cubiculum, ab alijs separatum, impetrauit, vbì tanquàm in solitudine posset vacare DEO, & pro voto affligere corpus suum. Ibì verò quanta pœnitentiæ asperitate sese excruciârit, quàm ardenter vultum sponsi sui quæsiérit, nulla potest lingua explicare. Carnes, quibus ab infantia raro fuerat vsa, iam prorsùs sibi voluit esse interdictas: adeoque illas à se remouit, vt etiam odorem illarum absque valetudinis incommodo percipere non posset: immò verò ad cibos acerbos potumque insipidum adeò se assuefecit, vt dulcia omnia ei perniciem afferrent. Voluit quandoquè Dominus Raimundus, quandoquidem nihil illa sumebat esculentum aut poculentum, vndè possint debiles confortari, vt aquæ frigidæ, quam bibebat, saccarum misceretur. Quod vbì illa resciuit, ait ad eum: Vt video, pater, exiguum hoc quod in me superest vitæ, penitùs vis extinguere. Vinum vsqueadeò diluebat, vt odore simul & sapore extincto, nihil præter rubrum colorem relinqueretur, quo sunt vina illius loci. Decimoquinto ætatis suæ anno vinum à se reiecit, ac deincèps semper aqua frigida vtebatur. Cuiusuis generis coctos cibos, præter panē, paulatìm sibi subtrahebat, & intrà breue tempus eò suum adegit corpusculum, vt pane & crudis herbis esset contentum. Anno ætatis vicesimo, nisì fallor, aut circitèr, etiam pane abstinuit, nihil prærer crudas herbas sibi permittens. Postremò, non vsu neque natura, sed diuino miraculo eousquè peruénit, vt licèt corpusculum eius multis esset morbis obnoxium, & labores susciperet intolerabiles, non tamen in ea consumeretur humor ille, quem radicalem vocant, nec stomachus concoquendi fungeretur aut fungi posset officio, nec vires corporeæ ob cibi & potûs defectum frangerentur: ità vt tota ipsius vita miraculum esset, quod etiam medici fatebantur. Affirmat Dominus Raimundus, quo tempore ipse fuerit testis conuersationis eius, nullo cibo aut potu nutriente eam vixisse, nullaque virtute naturali adiutam, dolores & labores alijs intolerabiles læta semper facie tolerâsse: id verò non ex quouis exercitio vel consuetudine abstinendi, sed potiùs ex plenitudine spiritûs euenisse. Vita eius durissima. Solis crudis herbis vescitur. Vide miraculum.

Præterea lectum sibi parauit ex tabulis ligneis, nihil quicquam alterius rei addens. In eo vel sedens meditabatur, vel prostrata orabat: suoque tempore, nullis detractis vestibus, somnum capiebat. Vestibus laneis vtebatur: Cilicio quandoquè vsa fuit: sed quia sordes vitabat, cilicium catena ferrea commutauit. Ea catena stringebat tam fortiter nuda eius latera, vt propemodùm carni concreta videretur. Sed sub finem vitæ coëgit eam Raimundus catenam missam facere, quanuìs ægrè assentiret. Initiò vigilare solebat vsque ad preces, quas matutinas vocant. Deindè ità domuit somnum, vt intrà biduum vix dimidiam dormiret horam: sed neque tantillum admittebat somnum, nisì quandò morbi cogebant. Dicebat autem Raimundo, nullum se tam durum sensisse certamen, vt in somno edomando. Idem autem Raimundus, vir grauis & fide dignissimus, hoc de ea asseuerat pro indubitato, quòd si habuisset auditores, qui ipsam intelligerent, & cum quibus posset conferre, centum dies & noctes absque cibo & potu fuisset locuta de Deo, non solùm absq; vlla fatigatione, sed etiam meliori corporis valetudine. Et ipsa fatebatur, nihil sibi in hac vita maiori esse solatio & refrigerio, quàm si posset cum intelligentibus sermones miscere de DEO: & quandò eius rei dabatur opportunitas, etiam corpore hilarior & valentior apparebat: ea subtracta, debilis fiebat. Sic autem loquendo de DEO, tota absorbebatur in DEVM. Volens verò imitari sanctum patrem Dominicum, multo tempore quotidiè tèr se cædebat catena ferrea, singulis vicibus ad sesquihoram, sanguine ab humeris in pedes manante, vt sanguinem pro sanguine redderet suo redemprori. Id genus autem castigationibus Eius lectus. Vigiliæ mirabiles. Res sanè stupenda. Catena se diutissimè flagellat.

&

& afflictionibus mirè extenuauit corpus suum, quod anteà magni fuit roboris, ità vt etiam grandia onera suis humeris ad ædium suarum solarium alacriter deportaret. Ferebat autem mater eius plùs satìs molestè has eius corporis macerationes. Itaque cùm aduerteret eam se catena verberare, alta voce eiulans, dicebat: Filia, filia, ego te iam video tuis manibus tibi certam necem afferentem. His vocibus iungebat gemitus, vellebat canos capitis sui, & ità se comparabat, vt non raro vicini omnes accurrerent, visuri quid accidisset vetulæ Lapæ. Cernens quoquè eam cubare in tabulis, vi eam secum pertrahebat ad lectum suum. Illa flexis genibus, vt matrem deliniret, offerebat se promptam ad cubandum in lecto ipsius.

Itaque reponebat se in extrema lecti eius parte: sed illa obdormiente, redibat ad sua exercitia. Rursùs verò matre id percipiente, vt eius placaret animum, clàm sub linteamine postem vel duo ligna ponebat, vt in illis iacens, nihil de duritia strati sui mutaret. Tandèm verò mater nihil se proficere intelligens, ait illi: Ego video me omnia frustrà attentare: dormi posthàc, vbì consueuisti. Inuidebat sanctis eius exercitijs diabolus, & illius instinctu multa ei impedimenta objiciebantur.

Valdè adspirat ad habitũ religiosum.

Rursùs igitur restituta suæ libertati, tanto cœpit esse feruentior, quanto acriùs sibi obniti videbat satanam. Quotidiè gemitus, quotidiè lachrymæ, quotidiè preces perpetuæ ad Dominum Iesum, vt habitum diù optatum consequi mereretur, quem à B. Dominico sibi promissum nouerat. Sciebat enim se nondùm planè liberam fore ab domesticorum molestijs de ineũdo matrimonio, donèc illo habitu potiretur. Agebat etiam cum sororibus de pœnitentia S. Dominici, vt ipsam admitterent in suam sodalitatem. Sed mater virginis id necdùm patiebatur æquo satìs animo, & vt eam ab illa aspera sua viuendi ratione auocaret, ad thermas eam secum volebat proficisci. Parebat illa parenti, sed vt egregiè eluderet satanam, qui matrem eius, mulierem simplicissimam, ad hæc instigare videbatur, in ipsis thermis, simulãs se velle perfectiùs suum corpus abluere, adijt canalem, & aquas sulphureas atq; feruẽtes sinens manare diù satìs in suum corpusculum, atrociùs illud affligebat, quàm solebat cędẽdo catena ferrea. Fatebatur posteà, cùm D. Raimundus ex ea esset percontatus, quomodò illos feruentis aquæ ardores sine vitæ periculo perferre potuisset, se rogâsse Dominum, vt pœnas tartareas & purgatorias, quas se credebat meruisse, in hos cruciatus, quos libenter ferret, commutare vellet: sicq; se dolorem quidem sensisse, sed citra vllam læsionem, illum suauiter tolerâsse. A thermis illis domum reuersa, mox ad solita pœnitentiæ exercitia se recepit, tandemq; matrem eò permouit, licèt diù calcitrantem, vt cum sororibus de pœnitentia S. Dominici, loqueretur de ipsa in suum consortium admittenda. Sorores autem illę aliquandiù difficiles se ostenderunt. Interìm virgo sancta in morbum incidit, & corpus omne scatebat pustulis, simulque febris se admiscuit non parùm vehemens. Ibì mater eius, quæ eam præ liberis omnibus teneriùs diligebat, decumbenti tristis assidens, fomenta quæ poterat adhibebat. Sed virgo sancta in ipsa corporis ægritudine fortior spiritu, videns adesse opportunitatem matrem impellendi ad satisfaciẽdum voto suo, ità ei locuta est: Si vis, dulcissima mater, vt vires recuperem, effice vt mihi detur habitus S. Dominici: alioquì non dubito, quin Deus & sanctus Dominicus, qui me vocant ad seruitium suum, id effecturi sint, vt breuì me sis caritura. Hoc responso mater accepto, nimio terrore ob mortem filiæ correpta, celeriter se contulit ad sorores, quas sæpè iam diximus, tamque seriò cum illis egit de filia, vt in eius receptionem consenserint. Quod vbì ad virginem mater Lapa retulit, illa præ gaudio fleuit, rogauitque Dominum, vt morbus abscederet, nè ipsius voto & diutinæ expectationi remoram & impedimentum adferret. Et citò Dominus exaudiuit preces eius, atque intrà paucos dies reualuit. Neque enim potuit pius Dominus negare illi quicquam, quæ se summo studio ad omnem eius voluntatem cõformabat. Aduénit igitur diù optata dies, & habitus, quem petebat, datus est ei cum ingenti cordis eius exultatione.

Se dirè cruciat in thermis.

Accepto habitu S. Dominici, maiori se dat seueritati.

Postquàm autem nouæ militiæ vel professionis genus complexa est, dicebat sibijpsi: Eccè iam religiosum vitæ institutum suscepisti, ad eius præscriptum viuas oportet, & quidem multo aliter, quàm feceris hactenùs. Habitus tuus ater & candidus te admonet, vt mundo sis mortua, & summæ studeas puritati. Itaque vt pos-

ſet viuere puriùs, ſtatuit nulli prorsùs loqui, nisì cùm eſſet ſua peccata confeſſura: idque toto triennio exactè obſeruauit. Habitabat etiam intrà cellulam, nec indè exibat præterquàm ad templum. Cibum nunquàm ſumpſit, nisì priùs lachrymas Domino obtuliſſet. Quis verò eius vigilias, preces, meditationes, lachrymas dicendo conſequi poſſit? Fratribus ſancti Dominici, quos ipſa ſuos dicebat germanos, ſomnum capientibus, ipſa peruigil manebat. Illis ad diuinas laudes nocte ſecundo dato ſigno properantibus, ipſa ſe dabat quieti, corpori aſſeres, capiti lignum ſupponens. Simulatquè autem ipſa ſe in cellulam abdidit, ſponſus eius dulciſſimus Chriſtus IESVS ei apparuit, & eam de omnibus, quæ eſſent animæ eius conducibilia, perfectè inſtituit, ità vt ipſa poſteà affirmârit in confeſſione, ſe ea, quæ ad viam ſalutis pertineant, non nisì ab ipſo Domino IESV Chriſto, ſiue inſpirante, ſiue perſpicuè apparente, didiciſſe. Cùm autem initiò formidaret, quam formidinem Chriſtus quoquè in ea probauit, dicens hominem, donèc in corpore degit, non debere eſſe ſine timore: cùm formidaret, inquam, nè Saluatoris præſentiam diabolus mentiretur, transfigurans ſe in ipſum, Chriſtus eam docuit, quo pacto ipſius apparitionem à diabolica internoſceret: Pro certo, inquit, noueris, quandoquidem ego ſum Veritas, ex mea apparitione ſemper in anima maiorem exiſtere veritatis notionem. Ex veritatis autem cognitione id præſtatur animæ, vt & me & ſe rectiùs cognoſcat: vndè porrò conſequitur vt ſe contemnat ex animo, meque honoret ac veneretur. Ità fit, vt ex meis viſionibus anima ſeipſam ſuamque vilitatem penitiùs intelligat, eamque intelligendo, ſeſe contemnat magìs, humiliorque efficiatur. Cuius diuerſum accidit ex ſatanæ viſionibus. Cùm ſit enim mendax, & mendacij pater, & rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, in illis, quibus appáret, excitat ſuperbiam & confidentiam, qua ſibi multum tribuant, ſeque putent eſſe aliquid, animiſq; inflentur ac intumeſcant.

Silentium. Solitudo. Vigiliæ. Chriſtus ei appáret. Iohan. 8. Iob 41.

Hac ſaluberrima doctrina non oſcitanter percepta, cœperunt multiplicari viſiones cæleſtes & reuelationes, tamque illi crebrò apparuit Chriſtus DEVS ac Dominus noſter, caſtarum mentium ſponſus, vt vix poſſint duo reperiri homines, qui tam aſſidua fruantur inter ſe familiaritate, quàm fuerit inter Chriſtum & hanc ſacram virginem. Siue enim oraret, ſiue legeret, ſiue meditaretur, ſiue vigilaret, ſiue dormiret, vtplurimùm hoc vel illo modo eius viſione recreabatur: immò etiam interdùm loquenti cum alijs aderat hæc ſacra viſio, ità vt mente cum Chriſto, ore cum hominibus loqueretur. Sed id diuturnum eſſe non poterat propter ecſtaſim, quam paulò pòſt patiebatur. Hinc autem proficiſcebantur omnia illa admiranda, putà, inuſitata cæteris abſtinentia, doctrina mirabilis, & luculenta miracula, quæ per eam Deus effecit.

Mira Chriſti ad eã familiaritas.

Nè quis autem hæſitaret de veritate earum rerum, quæ de illa ſcribuntur, reuerendus Pater Raimundus, ob confirmandum lectorem, quid ipſi acciderit, verecundè commemorat, mâlens coram hominibus pudefieri, quàm ſanctæ virginis iniurijs ſuum pudorem poſthabere. Ait enim ſe initiò, cùm veniſſet ad eius familiaritatem, multis modis de incredulitate fuiſſe tentatum, diuque quadam fluctuatione iactatum, cùm modis omnibus, quibus id poſſet fieri, cuperet explorare, num res eius eſſent à bono vel malo ſpiritu. Rogabat autem, vt inquit, anxiè Deum, qui nec fallere poſſet nec falli, vt ab ipſo dirigeretur. Interìm ſubitò ei venit in mentem, ſi ſanctæ virginis precibus obtineret à Domino inſolitam quandam, & qualem nunquàm eſſet expertus, ob admiſſa peccata contritionem, id ipſi fore ſignum euidentiſſimum, à ſpiritu ſancto omnia illius facta proficiſci. Nemo enim poteſt hunc habere dolorem ſiue contritionem, nisì à ſpiritu ſancto. Itaque acceſſit ad virginem, & eam impensè rogauit, vt à Domino ipſi impetraret veniam peccatorum. Illa hilariter reſpondit, ſe id libentiſſimè facturam. Addente autem Raimundo, ſe non poſſe frui quiete, nisì eius veniæ ac remiſſionis certum obtineret ſignum, nempe magnam quandam & inſolitam contritionem, mox ſacra virgo annuit, ſe eam illi impetraturam. Videbatur autem tum Raimundo, eam omnes ſuas cogitationes habuiſſe perſpectas. Abijt deindè domum, & altera die morbo laborans, decubuit. Eodem tempore etiam ſancta virgo febribus & alijs ægritudinibus afflicta decumbebat, aitque ad ſociam: Eamus viſum fratrem Raimundum, quia

malè

malè habet. Illa respondente, non esse necessè, & si maximè foret, se peiùs illo valere: mox præter morem celeriter cum socia abijt ad Raimundum, aitque illi: Quid habes pater? Ille verò præ debilitate ægrè quippiam loqui poterat, sed tamen adhibita vi, ait: Cur domina huc venisti? Peiùs tibi est, quàm mihi. Illa incipiente suo more loqui de Deo & nostra ingratitudine, nonnihil confortatus Raimūdus assedit, nihil iam memor hesternæ petitionis suæ, aut sponsionis virginis: cumque illa loqui pergeret, oblata est menti Raimundi quædam insolita consideratio peccatorum suorum, & quàm esset eorum causa sine dubio reus mortis: ediuerso autem cognitio benignitatis Diuinæ, quæ eum gratuita bonitate ab ea morte liberaret, ipsamque mortem in vitam, & ignominiam commutaret in gloriam. Sub hac cōtemplatione ille præ multo cordis dolore tantam vim lachrymarum effudit,
Mirabilis contritio pstatur Raimundo. in eumque rugitum prorupit, vt timeret cor & pectus diruptum iri. Id vt vidit sacra virgo, quæ ea so[la] causa venerat, conticuit, vt ille benè vbertìm fleret & singultiret. Interìm Raimundus redijt in memoriam petitionis suæ & promissionis virginis, vertensque se ad eam, dixit: Est'ne hæc bulla, quam herì petiui? (Bullam enim vocauerat certum signum obtentæ veniæ) Illa respondit, Ipsa est. addensq;, vt memor esset gratiæ Dei, abscessit, illo multùm ædificato & exhilarato.

Accidit deindè, vt virgo Christi, multis pressa morbis, Raimundum ad se iuberet acciri, communicatura illi quædam, diuinitùs ipsi reuelata. Venit pater Raimundus, & adstans illi decumbenti atque febricitanti, audiuit illam more solito loquentem de DEO, & quæ illo die ipsi Dominus reuelâsset, exponentem. Ibì rursùs referente illa grandia quædam & alijs inusitata, de quibusdam cogitabat apud se: Pu-
Christus appáret in virgine. tas'ne vera esse omnia, quæ dicit? simulque intendit in faciem loquentis, & subitò vidit faciem eius in viri barbati transformatam, qui fixis oculis in eum respiciens, valdè illum terrefecit. Erat autem facies oblonga, ætatis mediæ, barba non prolixa, colore triticeo, maiestatem quandam præ se ferens, vndè manifestè se Dominum ostenderet. Territus igitur pater Raimundus, exclamauit: O, quis est, qui me respicit? Respondit virgo: Ille, qui est. Ijs dictis, mox facies illa disparuit, & facies Virginis redijt.

Hæc quidem ille venerabilis Pater se coram DEO securè loqui scribit: quia ipse Deus & pater Domini nostri IESV Christi scit, inquit, quia non mentior. Vt autem hæc scriberet, dicit se compulsum ab incredulis, quos etiam hortatur, vt sibi diù incredulo & hæsitanti, sed tandèm mirabiliter confirmato, fidem commodent, & desinant esse increduli, neque vacillent aut despiciant, sed reuerenter eius sancta exempla sacramque doctrinam attendant. Scribit verò de illa etiam venerabilis Pater Stephanus, Prior Ticinensis Carthusiæ, qui ei valdè familiaris fuit, antequàm esset monasticam complexus vitam, se annis sexaginta & eo ampliùs notitiam habuisse multorum insignium seruorum DEI, sed nunquàm se vel vidisse vel audiuisse à multis prǫteritis temporibus vllum DEI seruum, qui ad tam sublimem virtutum omnium perfectionem pertigerit. Atque hoc ille ei perhibet testimonium coram DEO & vniuersa Ecclesia militante: adijcitque se multo tempore apud illam degendo, nunquàm verbum ociosūm ab eius ore percepisse: & in ipso initio quanto plùs attenderet vitam, exempla, mores & verba illius, tanto magìs in se sensisse augmentum diuini amoris & contemptûs seculi, ità vt cordi nouus quotidiè feruor accederet ad appetenda cælestia, & totum mundum cum omnibus quæ is habet, contemnendum. Quæ sanè omnia prudens & in rebus diuinis versatus lector facilè animaduertit, certa esse documenta non fictæ, sed veræ sanctitatis. Sed nunc ad narrationem reuertamur.

In ipso diuinarum visionum initio, CHRISTVS Dominus ei apparuit
Christi preclara institutio. oranti, dixitque ei: Si nôsti filia quis ego sim, & quæ tu sis, beata eris. Ego sum qui sum: tu es quæ non est.

Hac cognitione freta, omnes facilè conteres laqueos inimici, nunquàm venies contra præcepta mea, omnemque gratiam & veritatem nullo negocio obtinebis. Quæ quidem verbis breuia sunt, sed sensibus vberrima & copiosissima: & exponuntur ea fusiùs à Patre Raimundo, sed nè ab historia recedamus, eò lectorem remittimus. Alia autem vice rursùs DOMINVS appárens

rens sanctæ virgini, dixit ei: Filia, cogita tu de me, & ego cogitabo continenter de te. Ex hac saluberrima institutione sacra virgo solebat inferre, quandoquidem Deo dicati sumus, tum per sacrum baptisma, tum per religionem siue monasticam, siue clericorum, nulla in re nos solicitos esse debere de nobis, sed solicitudinem & cogitationem omnem eò conferre, vt placeamus ei, cui nos dicauimus. Itaque si vidisset suos timere periculum aliquod, dicebat illis: Quid ità vos de vobis estis soliciti? Permittatis vos diuinæ prouidentiæ, quæ semper habet oculos in vos defixos, agitq; curam perpetuam salutis vestræ. Et de hac quidem Dei prouidentia tantam sacra virgo fidutiam conceperat, postq̃ audiuit Dominum dicentem. Ego cogitabo continenter de te, vt nunq̃ satiari posset de ea loquendo. Fuit quandoq; sancta virgo in mari cum multis alijs vtriusq; sexûs, aderat etiam pater Raimundus. Ipsis autem nauigantibus, ventus secundus flare desijt, nec res erat sine periculo, si à latere spirâsset ventus. Raimundus pias querelas detulit ad virginem non sine lachrymis. Illa autem dixit: Quid ità de te anxius es pater? Quibus verbis eius timorẽ compressit. At paulò pòst reflante vento aduerso, nauclerus dicebat se compelli ad reducendũ nauem eò, vndè essent profecti. Id vbì sacræ virgini Raimundus exposuit, illa ait: Reducat in nomine Domini, & sequatur ventũ, quẽ Dominus dabit. Nauclerus flexit nauẽ, iamq; cœperunt reuerti: at sancta virgine caput submittente & Dominum deprecãte, mox redijt ventus prosper, & breuì ad portum optatum appulerunt, alta voce cantantes, Te Deum laudamus. Concordat autem hæc Christi doctrina, quã tradidit sacræ virgini, putà vt cogitaret de ipso, sicq; ipse rursùs cogitaret de illa, cum ea Prophetæ sententia: Iacta cogitatum tuum in Dominum, & ipse te enutriet. nec tamen ità accipienda est, quasi debeat homo sedere ociosus: Immò verò committere non debet, quin faciat quod potest. Cùm enim, vt ait Raimundus, fidutia hæc ex amore proficiscatur, amor autem rei amatæ desiderium excitet in animo, quod sine actione fieri non potest, sequitur indè, tantum operari hominem, quãtum amet: at nihilominùs non in suo, tanq̃ suo, sed conditoris opere confidit. Psal. 54.

Porrò autem cùm aduerteret malignus dæmon sanctã virginẽ ad has Christi institutiones sese penitùs conformantem, & sublimes in virtutibus progressus facientem, veritus nè tãdèm etiam alijs multis efficeretur causa salutis, mille machinis eam sibi sumpsit acerrimè oppugnandam. Sed illa ad Christum confugit, & feruentissimis atq; diuturnis precibus ab illo fortitudinem & robur animi obtinere contendit. Christus autem eam muniuit & confirmauit egregiè, docuitq; eam, si vellet vincere hostem, vt crucem pro refrigerio amplecteretur, quemadmodùm ipse, proposito sibi gaudio, sustinuisset crucem. Sunt autem cruces reuerà refrigeria: quandoquidem, Heb. 12. vt illi ait Christus, quanto plùs patimur propter ipsum, tanto ei efficimur magìs cõformes, hîc quidem in gratia, posteà verò in gloria. Iussit igitur Christus, vt dulcia pro amaris, & amara pro dulcibus susciperet: ità enim ipsam inuictam fore. Non surda aure eam Christi doctrinam accepit, sed vsqueadeò apud se statuit delectari afflictionibus, vt nihil in hac vita tantum ei refrigerij & solatij adferret, quantum afflictiones & cruces: sine quibus, vt ipsa aiebat, vita hæc ei fuisset molestissima: propter eas autem libenter ferret beatitudinis dilationem, non ignorans, illam afflictionibus non parùm augeri. Sed vbì satìs eam Christus cõmuniẽrat, permisit dæmonibus attentare, si quid possent obtinere ab illa. Nec illi desides sunt ad nocendum: & primò quidem à rebus venereis illi suggerendis capiunt initium. Immittunt turpes cogitationes castissimo pectori, adhibent illusiones & phantasmata dormienti, immò etiam corpora ex aëre sumpta, oculis & auribus vigilantis ingerũt, faciuntq; multa, quæ sine horrore dici non queant. Illa ediuersò catena ferrea flagellat corpus suum, fundit sanguinem suum, adijcit permultum ad priores vigilias, ità vt somno penè omni renunciâsse videretur. Non cessant autem hostes, cum ingẽti multitudine apparent, primò quasi blandè adulantur, hortantur nè seipsam interficiat tanta vitæ asperitate. Iuuenis es, inquiunt, fac quod aliæ faciunt fœminæ: nubas viro, & augeas humanum genus. Proponunt exempla Saræ, Rebeccæ, Liæ, Rachelis. Nè facilè credamus hæreticis, quandò ipsi nobis scripturas diuinas ad suam confirmandam impietatem proferunt. Faciunt enim hoc etiam dæmones. Quid, aiunt ipsi virgini, hæc sibi vult vita singularis, in qua tamen perseuerare non poteris? At quicquid illi blaterarent,

Sitit cruces & afflictiones.

Tẽtat eam satanas rerum turpiũ suggestiõe.

rarent, sancta virgo nihil penitùs respondens, orabat: cùm autem perseuerantiæ desperationem ei vellent inijcere, hoc respondit procacibus illis: Ego nō meis, sed Domini nostri Iesu Christi, viribus nitor. nec vllum aliud ab ea verbum extorquere potuerunt: solebatq; ea familiaribus suis inculcare, nè tentati, in disputationē cum dæmonibus ingrederentur. Cùm sint enim versuti, inquit, & longa fallendi exercitatione instructissimi, facilè sibi victoriam promittunt, si possint cum homine miscere sermones. Itaq; haud secùs casta anima se ab illis debet mox auertere, & ad Christū sponsum suum confugere, quàm solet ab adultero pudica matrona.

Vbì autem sensit dæmon hac via nihil se proficere, aliam aggressus est. Repræsentabat ei formas virorum & mulierum, turpissimè inter sese concumbentium, & nefandos sermones iactantium, ipsamq; ad turpia petulantissimè inuitantium. Cogebaturq; hæc & oculis & auribus clausis videre & audire. Accedebat ad cumulum miseriæ pijssimi sponsi absentia, vt ipsi videbatur, nec visibiliter, nec inuisibiliter opem ferentis aut consolantis. At illa nihilo minùs sine intermissione & carnem affligebat, & precibus tota incumbebat. Atq; in hoc præclarum de se omnibus diuinæ gratiæ sensibili suauitate & consolatione destitutis, exemplum præbuit, nè solita sua exercitia propterea remittāt, sed augeāt potiùs. Dicebat aūt sancta virgo sibijpsi: Túne vilissima vllis te consolationibus dignā putas? Itáne iam tuorum oblíta es peccatorum? An non satìs est tibi, si possis vel damnationem æternam euadere, etiamsi has tenebras & molestias ad supremum vsq; vitæ diem perferre oporteat? An verò Christo propter eius consolationes seruire voluìsti, & non eò potiùs, vt æternū illo fruaris? Nihil igitur de solitis remittas studijs, quin addas potiùs aliquid. His sanctæ humilitatis telis illum superbū Goliath prosternebat Christi virgo, suumq; animū confirmabat. Durante autem hac tentatione, plùs solito hærebat in ecclesia. Nam illic infestabatur quidem, sed non perindè, atquè in cellula sua: quā quotiès esset ingressa, miram illic vidit dęmonum multitudinem, turpissimos sermones & actus ipsi ingerentium, ità vt si licuisset, præ illorum horrore, libenter cum S. Hieronymo concaua vallium, aspera montium, rupium prærupta petijsset, vt tam abominandas dæmonum species & actus flagitiosos nō cerneret. Nō cessabat autem clamare ad Dominum, donèc nōnihìl sedaretur illa tempestas. Iam multos dies isthęc durauerat infestatio, & eccè quodam die illustrata diuinitùs, cœpit hilariter seipsam offerre Domino paratam ad execrandas illas vexationes perferendas, quandiù ipsi visum esset. Tū verò dęmon quidā procax & improbus ait ad eā: Nunq̄ ab hac tuî infestatiōe cessabimus, donèc consentias nobis. Mox illa securè ei respondit: Mihi non solùm has, sed etiam alias molestias pro nomine Saluatoris perpeti, iucundum & delectabile est, quatenùs quidem eius visum erit maiestati. His dictis, totus ille dæmonum cœtus instàr fumi pudefactus euanuit, & ingens lux cælitùs illapsa est cubiculo, & in ea luce Christus crucifixus ei apparuit, dicens: Filia mea Catharina, vides quæ ego tua causa perpessus sim: non igitur dubites tu quoquè propter me aliquid perpeti.

In templo minùs infestatur.

Christus ei appáret crucifixus.

Deindè sub alia specie magìs propinquans, blandè ei gratulabatur de triumpho iam obtento. At illa: Vbì inquit, fuisti mi Domine, cùm esset cor meum tot spurcitijs diuexatum? Et ille, In corde tuo, inquit. Rursùs virgo: Et quî fieri potuit, bone Iesu, vt tu in illo meo esses corde, quod tot obrutum erat impurissimis cogitationibus? Respondit Dominus: Cogitationes illæ quid in tuo efficiebant animo? gaudiúmne, an mœrorem? Immò verò, inquit illa, non nisì summum dolorem. Hoc igitur, Christus ait, ego mea præsentia efficiebam: qua si tu destituta fuisses, illis spurcitijs delectata esses: iam verò cùm eas profligare velles, nec posses, indè mœror oriebatur: sed me authore & effectore, qui eram intùs in corde tuo, & tuebar illud, interìm extrinsecùs te sinens oppugnari, quantum videbatur expedire tibi. Sed quādò illustrata radio lucis meæ, teipsam spontè obtulisti ad tolerandas eas infestationes, mox eas abscedere iussi: neque enim pœnis, sed voluntate pœnas fortiter perferentis ego delector. Tu autem filia mea, quandò non tua, sed mea virtute certâsti viriliter, maiorem à me gratiam consequéris, & deincèps crebriùs atque familiariùs meipsum tibi exhibebo. His dictis, visio disparuit, relicta in animo virginis suauitate incredibili, maximè quòd eam Christus vocâsset filiam suam. Vndè etiam con-

confessarium suum rogauit, vt sic ipsam appellaret, quô posset redire sæpiùs in eorum verborum dulcissimam memoriam.

Posthàc autem cœpit Christus cum ea tam familiariter conuersari, tamque frequenter apparére, vt propè fidem vincere videatur: sed illis, qui gustârunt quàm suauis & humanus sit Dominus Iesus, facilè id persuaderi potest. Manebat etiam diutiùs solito cum illa, & interdùm beatissimam matrem suam secum adducebat, idemque diuersos alios sanctos: sed vtplurimùm solus ad eam veniebat, loquens cū ea amicissimè, idque adeò, vt non rarò cum illa pariter diceret Psalmos, ambulans cum ea sursùm deorsùm in cellula. Hæc fortasſìs quibusdam videbuntur incredibilia, sed meminerint, quàm familiariter idem ipse Dominus olìm in terris vltra triginta annos etiam cum impijs peccatoribus vixerit: meminerint, quæ ex eius persona dicantur in Prouerbijs Salomonis: Deliciæ meæ, esse cum filijs hominum: quāquàm negari non potest, eximium & reuerà singulare fuisse, quod hac in parte præstitum est huic à Deo singulariter dilectæ & electæ virgini. Et quia diximus eam cum Domino Psalmos legisse, scire debet lector, eam Latinè nesciuisse: sed cùm aliquādò à socia quadam sibi curâsset describi alphabetum, & aliquot illi addiscendo hebdomadas impendisset, nec tamen posset appræhendere, ad Dominum confugit, ab illoque obnixè precabatur, vt si ipsi gratum esset, ipse eam doceret, quô posset preces Horarias dicere. Audiuit autem illam celeriter Dominus, ità vt ab oratione surgens, legeret expeditissimè. Stupebat ad eam rem Pater Raimūdus, maximè cùm non posset syllabatìm quicquam pronunciare, immò vix nôsset literas. Deindè sibi comparauit libros, & ex ijs lectitabat preces, quas Canonicas vocant. Solebat autem vulgari idiomate crebrò repetere illum versum, Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina. Porrò autem crescente in ea diuina contemplatione, paulatìm preces vocales remisit, ità vt tandèm ob frequētissimos mentis excessus, vix vnam posset dicere orationem Dominicam, quin ecstasin pateretur.

Stupenda Christi charitas.

Prouer. 8.

Scit legere, cùm vix nôsset characteres.

Vt posset autem sponso cælesti, immutabili quodammodò & inuiolabili fidelitate semper manere subiecta, valdè adspirabat ad perfectū fidei gradum, dicēs cum Apostolis: Domine, adauge mihi fidem, eamq; adeò in me perfice, vt nulla posset vi aduersantium concuti vel prosterni. Cumq; sæpè illi id oranti, sæpè etiam responderet Dominus, Desponsabo te mihi in fide: tandèm in Bacchanalibus, alijs ventri festa celebrantibus, ipsa se inclusit in suam cellulam, non respiciens in vanitates & insanias falsas, sed ardentissimè petens à Domino eam, quam diximus, fidei perfectionem. Et quia verissimè dixit Propheta, Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui: Christus ei apparuit cum sanctissima matre sua & aliquot sanctis, & eam mirabili modo sibi despondit, hortatusque est eam, vt deincèps ageret viriliter & incunctanter ea, quæ ex diuina prouidentia ipsi facienda incumberent. Post eam autem desponsationem cœpit eam Dominus sensìm trahere ad hominum cōuictum & consuetudinem. Volebat enim eius opera vti ad multorum hominum promouendam salutem. Itaque cùm ei apparéret, & multa ei dixisset familiariter, ait ad eam: Hora prandij est, eas ad mensam, & indè ad me reuertaris. Sed hoc erat sanctæ virgini nimìs intolerabile, à CHRISTO reijci ad homines. Flebat igitur coram Domino: sed ille, Sine, inquit, dulcissima filia: sic enim decet te implere omnem iustitiam, vt non tibi duntaxàt, sed etiam alijs per meam gratiā fructuosa efficiaris. Simul admonebat eam zeli animarum, quem etiam in tenera ætate habuisset. Illa verò libenter se permittente ipsius Diuinæ voluntati, sed nihilo minùs suam imbecillitatem, tum etiam sexûs conditionem opponente, quem nō deceret versari inter homines, præsertim diuersi sexûs: Dominus ei abundè satisfecit, inter cætera dicens, vsqueadeò increuisse superbiam, eorum præsertim, qui se literatos & sapientes putarent, quòd Diuina iustitia id ampliùs ferre non posset, quin eos pudefaceret, idque per fœminas, ipsius virtute & sapientia instructas. His auditis, sancta virgo, inclinato capite, Domino se offerens paratam ad omnem eius implendam voluntatem, celeriter egressa est, vt cum alijs ad mensam accederet. Et erat quidem corpore cum illis, sed animo tota erat apud Christum, extra quem cætera omnia tædio erant illi: breueque tempus, quo cogebatur esse apud

Luc. 17.

Psal. 36.

Christus eā sibi despōdet.

homines, nimìs illi prolixum videbatur: dabatque operam, vt quàm posset celerrimè ad cellulā reuerteretur, fruitura suauissima præsentia Saluatoris. Ab hoc autem tempore extitit in ea desiderium ingens sacræ communionis, vt posset non solùm spiritu, sed etiam corpore coniungi Christo, quem certò nouerat in Eucharistia reuerà corporaliter præsentem adesse. Atq; hoc desiderium, quoàd vixit, semper in ea augebatur, ità vt, quàm posset creberrimè, sacra Eucharistia perfrui conaretur.

Desideriū sacræ communionis.

Dominus autem in dies eam emittebat & incitabat ad conuersandum modestè cum hominibus, quorum saluti per illam consulere decreuerat. Nè igitur domûs suæ hominibus ociosa videretur, solebat nonnunquàm redire ad familiæ ministeria exequenda, vndè multa notatu digna consecuta sunt. Studebat enim virgo sancta ità se comparare apud homines, vt posset omnibus de se virtutis exempla præbere. Occupabat se seruilibus actionibus, exercebat hilariter ancillæ officia, verrēdo ædes, lauando coquinæ vtensilia, & id genus abiecta seruitia vsurpando, maximè cùm ancilla malè valeret: quo tempore duplicabat sibi eiusmodi officia, seruiens ancillæ ægrotanti, & eius loco reliquæ familiæ. Interìm nihil de perpetuo precandi studio & pœnitentia incomparabili remittebat, nihil ab æterni sponsi castis amplexibus recedebat. Versa enim propemodùm ei in naturam videbatur incredibilis quædam habilitas & promptitudo mentem suam cum Christo coniungendi etiā quouis loco & tempore, nec ab hac felicissima coniunctione vllo actu externo impediebatur, semper & vbiq; sursùm tendens ad cælestia. Vndè fiebat, vt propè innumeris vicibus extra sese raperetur: sub quibus raptibus manus & pedes contrahebātur, tamq; fortiter adhærescebant locis, quibus se applicâssent, vt frangi potuerint citiùs, quàm indè amoueri: oculi prorsùs claudebantur, collumq; obrigescebat. Lapa mater eius, harum rerū rudis & ignara, sæpiùs tentauit collum ità rigidum & nonnihìl inflexum, ad suum statum reducere: sed socia virginis inclamante, cessauit. Vbì autem sancta virgo sibi restituta fuit, tantos sensit colli dolores, acsi crebris fuisset ictibus contusum: dixitque, si mater paulò plus conatûs adhibuisset ad illud reducendum, penitùs fracturam fuisse.

Nota rarā perfectionē

Accidit, illam quandoq; sedere ad multas prunas, & veru cum carnibus assandis, versare. Interìm cogitabat illa de sponso CHRISTO, cuius amore intùs ardebat, & ecstasim passa, nihìl ampliùs se mouit. Vidit hoc Lysa, vxor fratris eius, & intelligens quid pateretur, cœpit ipsa versare veru, ac deindè omnia alia eius officia exequi. Durauit autem ea ecstasis valdè diù, donèc iam omnes iuissent cubitum. Lysa autem constituit vigilare, vt videret eius finem. Egressaque post lōgam moram, vt exploraret, num sibi esset reddita, vidit toto corpore eam in prunas corruisse. Exclamauit ergò eiulans, Heu Catharina planè est combusta: accurrensq; velociter, & ab igne eam extrahens, inuénit neq; corpus neque vestes vlla ex parte læsas ab igne, immò nec odorem ignis extare in illis, nec cineres vllos ijs adhæsisse, cùm tamen etiam aliquot horis in illo igne iacuisse crederetur.

Diù iacet in igne, prorsùs illæsa.

Orabat quodam tempore sancta virgo Senìs in templo Dominicanorum. Décidit autem cereus ardens in velum ipsius orantis, nec desijt ardere, donèc cera omnis absumpta est, velo prorsùs nullum ignis vestigium retinente. Solebat verò tartareus dæmon, nimìs acerbè ferens lucra animarum, quæ per eam in diuersis regionibus crebrò fiebant, sæpè eam multis adspectantibus, Deoque permittēte, toto corpore iactare in ignem. Cunctis autem eiulantibus, illa subridens, prorsùs illæsa exibat ab igne, dicens: Nolite timere: mala tascha hoc fecit. sic enim appellabat diabolum. Tascha autem illis in locis significat sacculum, vt ait Raimundus. Sed his extra ordinem obitèr insertis, ad historiæ seriem reuertamur.

Pergebat interìm sacra virgo quotidiè perfectiùs & sponso Christo intùs sese vnire, & foris operam dare animabus ad illum reducendis & adducendis: nec in altero aut deflectere aut diminuere quicquam de altero: quod est sanè summæ perfectionis, & plùs quàm perfectæ charitatis in vita mortali. Cætera autem eius externa opera illa excedebant, quæ ex amore erga proximorum corpora & animas exercebat. Cùm enim non ignoraret, se sponso Christo tanto gratiorem effici, quanto benignior & officiosior esset in proximos, patrem suum adijt, ab eoq; petijt,

Summa ei9 perfectio.

tijt, vt eius pace & bona venia liceret ipsi de facultatibus eius pro sua conscientia egenis præstare eleemosynam. Annuit pater, idq; eo propensiùs, quòd cerneret eius vitæ mirabilem sanctitatem: simul etiam prohibuit familiæ, nè quis eam impediret, etiamsi omnia vellet pauperibus elargiri. Dabat igitur, vel potiùs dispergebat larga manu res paternas: non tamen temerè, nec quibuscunq;, sed quos nouerat indigere. Erant haud procùl ab eius ædibus familiæ quædam valdè inopes, nec tamen præ verecundia ausæ petere eleemosynam. Id vbì sancta virgo resciuit, summo diluculo per seipsam ad earum ædes apportabat clàm frumentum, vinum, oleū & cætera, quæ habere poterat. Inuénit autem, Domino id efficiente, ostia aperta, sed rebus intrà ædes illatis, ea claudens fugiebat. Benignitas eius in pauperes.

Quodam tempore ità toto corpore intumuit, vt nec pedibus consistere, nec è lectulo surgere posset: audiuit autem non longè degere viduam pauperculam, cum prolibus suis multa penuria laborantem. Rogauit igitur Dominum, vt tantas ipsi vires suppeditare dignaretur, quô posset illi miseræ opitulari. Moxque summo manè surgens, impleuit sacculum tritico, grande vas vitreum vino, aliudque vasculum oleo, esculenta quoq; quæ inuenire potuit, cum ijs omnibus deportauit in cellulam suam. Etsi autem singula hæc per se potuit inferre in cubiculum suum, tamen vt omnia simul ferret sola ad viduam, id ipsi impossibile videbatur. Attentat tamen, & alia dextra, alia sinistra, alia alijs corporis locis tollens, facit periculum, num possit portare omnia. Eccè autem Christi virtute nihil sensit ponderis, cùm tamen non minùs centum libris aut circitèr ferret. It igitur alacriter, licèt toto corpore inflata & valdè onusta: sed vbì appropinquauit ædibus viduæ, sensit pondus intolerabile. Aduertens autem ludum esse sponsi sui, ipsam probantis, cum omni fiducia clamauit ad eum, pondusq; leuans nō sine labore, deposuit intrà domum viduę, ostio mirabiliter patefacto. Sed excitata vidua sono ac strepitu, quem virgo sancta cauere non poterat, tum etiam ob virium nimiam debilitatem non valente ea se de loco mouere, vidua eam ex habitu cognouit. Tandèm precibus à Domino impetrauit vires, quibus domum reuerteretur: vbì mox recidit in morbum, quo fuerat propter illam viduam paulispèr releuata. Exemplum memorabile.

Orante illa quandoq; in ecclesia Dominicanorum Senensium, quidam mendicus ab ea petijt opem. Illa, cùm nihil haberet apud se, rogauit vt expectaret, donèc esset reuersa domum. At illo dicente, se tam diù expectare nō posse, sancta virgo eius non ferens afflictionem, anxiè cogitare cœpit, quidnam ei dare posset. Mox succurrit ei, habere se apud se crucem paruam argenteam. Eam igitur pauperi hilariter dedit, isque ea accepta lætus abscessit. Nocte proxima Christus virgini oranti appáruit, eamque crucem ostendit, multis gemmis egregiè ornatam, promisitque ei, se in die iudicij eam coram tota angelorum & hominum frequentia ostensurum. Alio tempore sacra virgine ex eodem templo domum redire volenti, Christus occurrit in forma iuuenis pauperis ac peregrini, triginta plùs minùs annorum, petiuitque ab ea vestem. Illa rediens ad sacellum, vndè descenderat, tunicam non manicatam, quam sub extima veste propter frigus habebat, sibi cautè detraxit, pauperique tribuit, nesciens esse CHRISTVM. At ille etiam lineum vestimentum petijt. Tum illa iubet eum se sequi ad ædes suas, vbì ei subuculam & subligaculum dedit. Verùm non destitit ille plura mendicare, vt probaret eius animum. Quid, inquit, faciā hac tunica, quæ manicis caret? Quæso, etiam manicas mihi largiaris. Illa perlustrat domum, & eccè videt à pertica suspensam nouam ancillæ tunicam: ab eaque manicas auferens, dat pauperi. Rursùs ille etiam socium in domo hospitali se habere dicit, valdè indigentem vestibus. Tum verò sancta virgo nihil prorsùs sibi superesse videns, quod daret, præter tunicam, qua erat induta, quam non sinebat virgineus pudor & honestas vt sibi detraheret, nè nuda cogeretur cum multorum offendiculo incedere, dixit pauperi: Reuerà charissime, si possem vllo pacto, libenter aliquid præstarem socio tuo. Ille verò subridens: Video, inquit, promptum animum tuum: sed iam benè vale. Etsi autem sancta virgo, illo recedente, ex quibusdam signis cōiecit Dominum IESVM esse, tamen quia tanta gratia se indignissimam putabat, ad consueta se recepit exercitia sua. Sed nocte sequenti Dominus ei oranti manife- Vide hìc miram virginis liberalitatem.

stè se visendum præbuit in illius pauperis effigie, in manu ferens tunicam, quam ipsi virgo dederat, margaritis iam & coruscantibus gemmis conspicuam, aitque se illi daturum vestem inuisibilem, quæ ab ea arceret omne noxium vtriusq; hominis frigus. Quod certè etiam reipsa præstitit, adeò vt ex eo tempore ijsdem hyeme, quibus æstate, contenta fuerit vestibus, immò nec hyemis intemperiem vnquàm senserit. Simul autem etiam Dominus, & cùm crucem argenteam, & cùm hanc tunicam illi ostēderet, talia ei promissa fecit, vndè certò illi constare posset, ipsam in cælis excellenti gloria sine fine perfruituram.

Pauper quidam, sed qui sua sponte bonis temporarijs se nudâsset propter Deum, rerum ad victum pertinentium penuriam patiebatur. Percepit id sacra virgo, & aliquot oua coniecit in sacculum lineum, tunicæ ipsius intrinsecùs assutum, vt in illo paupere Christum reficeret. In via autem, ingressa in templum, orationi se dedit, & ecstasin passa, casu incubuit corpore in sacculum illum ouis plenum. Erat autem in eodem sacculo digitale æreum. Eccè tibi rem, omni admiratione dignissimam. Digitale illud pondere virginei corpusculi fractū ést in tres partes, oua prorsùs integra manserunt, cùm tamen aliquot horis illud pondus sustinuissent.

Charitas seruat oua integra.

In ædibus paternis vas erat vinarium, vndè familiæ potus dabatur. Sed eius vasis vinum casù nonnihil corruptum erat. At virgo sancta non vilia, sed optima potiùs, quantùm licebat, pro Dei honore pauperibus præbere solita, ad aliud vas se contulit, vndè needùm quisquam biberat: in quo tantum erat vini, vndè possent homines viginti ad quindecim dies bibēdo naturæ satisfacere. Ex eo vase quotidiè dabat pauperibus & quidem abundè & diebus non paucis, antequàm indè familia hauriret. Tandèm cellarij custos ex eo vase etiam familiæ hausit: perrexit etiam virgo, & quidem largiùs, quòd putaret à nemine iam animaduerti, indè porrigere egénis. Ità non quindecim dies, sed integer mensis transijt, & nihil videbatur de vino ablatū. Stupebant omnes, & gratulabantur tam diù sufficere vas illud, tum etiam vini esse gustum haud vulgarem: sed nesciebant miraculo id fieri. At sancta virgo, sciēs Christum illud facere, iam palàm omnibus, quos inuenire poterat, pauperibus indè largissima manu distribuebat. Transijt etiam mensis secundus, ventum est ad tertium, apparabantur noua vasa vindemijs. musto omnia implētur, sed adhuc torcularia habent vinū. Mittitur pro illo vase euacuando, vt possit vino nouo impleri : sed renūciatur illi, qui præerat torcularibus, pridiè indè haustam esse lagenam magnam, plenam puri vini, nec videri solito minùs relictum in vase. Illo verò vrgente vt vas euacuaretur, vas apertum est, & nec vestigium vini in eo appáruit, sed repertum est siccissimum, cùm pridiè multum adhuc vini continuisset. Indè ergò stupentes collegerunt, magno Dei miraculo ex vase tam sicco hactenùs multo tempore vinum haustum fuisse. Eius miraculi tot fuêre testes, quot domûs eius habitatores, plùs minùs viginti.

Vinum nihil minuitur.

Hactenùs de benignitate eius in pauperes: nunc de summa in morbidos & ægros humanitate dicendum est. Senîs fuit mulier inops & ægrota, Tecca nomine. Ea, cogente penuria, domum hospitalem petijt, sed valdè tenuem, vt vix suppeterent ipsi necessaria. Ad cumulum miseriæ accessit lepra, quæ totum eius corpus occupauit, iamque vitabatur ab omnibus propter contagionem, cogitabantque eam à se extra vrbem dimittere. Id vbì sancta virgo persensit, mirabili feruore properauit ad eam, & non modò res necessarias, sed etiam suum ministerium vsque ad obitum illi obtulit. Itaque quotidiè manè & vesperì illam visitabat, parabat necessaria, Christumque in ea contemplans, accuratè & reuerenter ei inseruiebat. Ex ipsis autem sacræ virginis beneficijs illa mulier superbię & ingratitudinis pestem contraxit, & quod sancta virgo pro solo Christi amore faciebat, illa cœpit pro debito exigere, addere etiam conuicia & contumelias, irasci & irridere, si non statìm omnia fecisset ad ipsius votum, vel si aliquanto tardiùs venisset. Sed ijs nihil iritata sancta virgo, studebat iracundā blandis verbis & sedulis officijs delinire, haud aliter atq; propria parentem eam tractans, ità vt etiam improba mulier admiraretur. Durauit autem isthuc diù, nec quicquam solitæ humanitatis propterea omisit sponsa Christi. Multi mirabantur, sed Lapa mater eius valdè molestè ferebat, timens nè lepra inficeretur.

Seruit leprosæ, ab omnibus derelictæ.

tur. Illam quoq; virgo placabat, & pergebat in officio charitatis. Eccè autem, vt ex hoste gloriosiùs triumpharet, permittente Deo, & diabolo efficiente, manus sanctę virginis lepra inuasit. Quod illa nihil morata, mâlebat toto corpore leprosa effici, quàm cœptum charitatis ministerium deserere. Non diù pòst excessit è viuis mulier leprosa, virgine illi in extremis adstante, & eam efficacissimè confirmante. Eius corpus horridum sancta virgo diligentissimè abluit, induit, & suis manibus sepeliuit. Post eius sepulturam ità omnis lepra à virginis manibus euanuit, vt etiam elegantiores, quàm anteà, viderentur. Vide miraculum.

In eadem vrbe fuit quædam soror de pœnitentia S. Dominici, Palmerina nomine. Hæc incredibili odio & inuidia stimulata, nec nomen sanctæ virginis audire sustinuit. Obtrectabat ei priuatìm & publicè, nec obtrectationibus & maledictis poterat satiari. deniq; modis omnibus se eam acerbissimè odire declarabat. Cernens id sancta virgo, humilitate & mansuetudine eius animum placare nitebatur, sed frustrà. Confugit igitur ad Dominum, & pro illa misera singulares ei preces obtulit, petens misericordiam. Audiuit Dominus preces eius, sed priùs exercuit iudicium, percussitque illam Palmerinam in corpore: at nihilo illa melior facta, immò exacerbata magìs, infensiorem se virgini ostendit. Rursùs ergò studuit humilitatis & mansuetudinis officijs eam emollire. Seruiebat illi modis omnibus, quibus poterat, blandisque verbis & obsequijs eam consolabatur. Sed saxo durior, nihil mouebatur tanta humanitate & beneuolentia, immò verò ex suis ædibus eam iussit furibunda expelli. At iustus iudex tantum charitatis odium cernens, ità eam percussit, vt repētè viribus omnibus destituta, ad inferos properare videretur. Quod vbì cognouit sancta virgo, mox in suum se cubiculum recepit, eoque clauso, crebrò & instantissimè rogabat Dominum, nè suî occasione illa anima periret. Ostendit autem illi Dominus miseriam & periculum infelicis illius Palmerinæ, aitq; iustitiam suam ferre non posse, quin tam pertinax odium puniretur. Tum virgo mente & corpore se humì prostrauit, dixitque ad Dominum, se nullo pacto de eo loco surrecturam, donèc Palmerinæ misereretur. Iam tres dies & noctes illa misera iacuerat in agone, & supremum trahebat spiritum, nec tamen mori potuit. Nam toto hoc spatio perseuerabat sancta virgo in precibus, & tandèm lachrymis vicit & expugnauit inuictũ & insuperabilem, ità vt adspiraret illi adamantino pectori gratiam suam qua agnosceret culpam suam, eamque se admisisse doleret. Id postq̃ Domino reuelante sancta virgo didicit, mox abijt ad illam: quę vt eam ad se venientem vidit, quibus poterat signis, gaudium & erga illam reuerentiam ostendit, cùm priùs eam videre non posset æquanimiter: sicque perceptis sacramentis, cum magna cordis contritione migrauit à corpore. Cuius animam vidit sancta virgo in tanto decore & pulchritudine, vt nullis possit verbis exprimi, cùm tamen nondùm esset in gloria visionis Dei: aitque Dominus ad virginem: Quis non omnem meritò perferat laborem, vt possit lucrari tantæ pulchritudinis creaturam? Si ego tanto animarum amore captus fui, vt pro illis redimendis homo fieri & sanguinem libens fundere voluërim: quanto magìs vos debetis summoperè in eam curam incumbere, nè pereant tam speciosæ creaturæ? Orante autem sancta virgine, vt dignaretur ipse Dominus hanc præstare gratiã, vt posset videre deincèps elegantiam animarum omnium, cum ipsa conuersantiũ & ad ipsam venientium, vt tanto magìs accenderetur ad curandam animarum salutẽ, Dñs eam exaudiuit, atq; ex eo tempore, quotiès aliqui ad eã venissent, magis ad eorũ animas quàm corpora intenta erat, ità vt sæpè non aduerteret corpora: nec quisquã ferè posteà ad eam accessit, cuius animæ statum non peruideret: dicebatq; patri Raimundo: O pater mi, si vidisses animę pulchritudinẽ, nõ dubito, quin pro illius salute libẽs cẽtiès mortẽ appeteres. Sępè posteà vsuuenit, vt in diuersis regiõibus homines ꝓrsùs ignoti, q viderentur esse ꝓbi & bonis moribus, ad illã venirẽt, vellentq; cum ea loqui de Deo: sed illa crimina eorum cernẽs, loqui eis non posset, immò vix faciẽ ad illos cõuertere. Quòd si instarent, cum quodam altiori vocis sono diceret eis; Priùs oportebat nos corrigere crimina nostra, & ità accedere ad loquendum de DEO: atque his dictis, citissimè ab illis sese expediret. Posteà compertum fuit, illos fœdis sceleribus contaminatos fuisse, idque sine pœnitentia. Contigit, vt quandoquè cuius-

Seruit fœminę ipsam odio Vatiniano prosequenti.

Vide charitatem.

Animæ pulchritudo.

Videt animarum statum.

cuiusdam magni viri concubina ei loqueretur, & tam factis quàm habitu corporis quandam præ se ferret probitatem: sed sancta virgo suum ab ea vultum semper auertebat. Admirabatur id Raimundus pater, diligenterque perquisiuit ex alijs, quænam esset, didicitqne concubinam esse. Id vbì sanctæ virgini indicauit, illa dixit: Si tu sensisses, pater, fœtorem, quem ego sensi cùm ea mihi loqueretur, planè vomuisses. Sed ad narrationis ordinem se nostra referat oratio.

Alia quædam soror S. Dominici, quam Andream vocabant, cancri morbo laborabat in pectore, illud valdè deuastante. Tantus autem ex eo vulnere exhalabat fœtor, vt nemo nisì obstructis naribus, posset ad eam propiùs accedere. Indè fiebat, vt vix vllam posset obtinere, quæ ei vellet ministrare. Audiens hoc virgo Christi, intelligensque eam sibi derelictam, mox eam adijt, & iucunda facie suum ei seruitium, donèc curaretur, obtulit. Valdè hoc miseræ illi gratum fuit, maximè cùm se cerneret omnium penè ope destitutam. Seruiuit igitur iuuencula seni viduæ: & licèt increscerет fœtor abominabilis, nihil omisit eorum, quæ essent ægrotæ impendenda. Adstabat ei assiduè nihil obstructis naribus, vulnus detegebat, abstergebat, abluebat, panniculis obligabat, nullum interim horrorem, nullum tædium præ se ferens, sed hilari animo & iucunda facie omnia efficiens, etiam ipsa ægrota stupescente ad tantam iuuenculæ constantiam & charitatem. Vidit autem hæc & inuidit coluber tortuosus, & vt impediret, summam nauauit operam. Cùm autem voluntatem sanctæ virginis mouere non posset, quippe in Christo fundatam, quodam die, sancta virgine vulnus detegente, fœtore intolerabili stomachum eius propè euertit, ità vt ad vomitum propendéret. At sancta virgo sibijpsi irata, sic alloquebatur corpus suum: Itáne abominaris tu sororem tuam, Christi sanguine redemptam, cùm possis in eundem, vel etiam deteriorem morbum incidere? Viuit Dominus, non feres istud impunè: simulque faciem in pectus ægrotæ inclinans, os & nares horrendo illi vulneri applicuit, sicque permansit diù, donèc sentiret spiritum iam sibi carnem calcitrantem subdidisse, & illam nauseam extinxisse. Vidēs autem hoc ægra fœmina, exclamauit: Cessa, cessa charissima filia, noli teipsam tam immani putore corrumpere. Victus ergò dæmon, abscessit: nec cessauit tamen tentare vias omnes: & quia virginem sacram vincere non poterat, ad ægram se vertit, in eiusq; pectore primò tædium erga sanctæ virginis ministeria, deindè verò etiam odium excitauit. Immisit verò in animum eius nefarias suspiciones, vt putaret castissimam virginem, quotiès ipsi non adesset, obscœnis actibus alicubì occupari. At sancta virgo nihil absterrita, in illa infirma anu Christum sponsum suum cogitans, solita hilaritate ei seruire perrexit, irridens diabolum, cuius machinis videbat isthuc effici in animo infirmo laborantis vetulæ. Ille verò sanctis eius operibus magìs prouocatus, eò perduxit ægrotam, vt iam palàm de turpitudine infamaret virginem innocentissimam. Peruénit is rumor ad sorores, & quædam ex senioribus adeunt ægrotam, sciscitantur ex ea, num vera sint, quę dixerit. Illa fallaciter asseuerat vera esse. Prouocatæ & nimiùm credulę sorores, exprobrant sanctę virgini tantum scelus. Illa verò patienter respondit: Verè dominæ & sorores meæ, ego gratia IESV Christi virgo sum: idque sæpè repetens, nihil contra illam calumniatricem protulit. Quanuìs autem non posset non dolere tam turpi infamia, nihil tamen de pristinis officijs intermisit, seruiens illi miserę accuratissimè. Posteà autem rem totam cum multis lachrymis retulit ad Christum sponsum suum, qui ei apparuit, habens in dextra manu coronam auream miri decoris, in sinistra spineam, dixitque ei, vt eligeret vtram màllet. At illa, quę iampridèm omnem voluntatem suam in Dei voluntatem transfuderat, Ego, inquit, Domine, cupio in hac vita semper tuę passioni conformari, & pœnas amplecti pro refrigerio: simulque è sinistra Saluatoris spineā coronam feruenter arripiens, illam vi multa impressit in caput suum, illud vndiquè spinis compungens, ità vt post eam visionē capitis dolores sentiret. Tum verò Dn̄s iussit eam permanere in ministerio illius ęgrotę, ꝓmisitq; se maligni dęmonis calumnias in ipsius caput retorsurū, plenamq; ei de illo victoriā ꝓbiturū. Fuit ea nō parua sanctę virginis cōsolatio. At mater eius Lapa, vbì ꝑcepit sinistros illos de sua filia rumores, licèt de eius puritate esset certissima, tn̄ valdè cōmota in illā Andreā, multū aspe-

Inseruit alteri, omniū ope destitutæ.

En quantā sibijpsi vim affert.

Infamatur sancta virgo.

aſperè dixit ad filiā: An non ſæpiùs ꝓhibui,nè illi vetulæ ſeruires? En qualem tibi refundit mercedē. Fiebat hoc quoq; artificio ſatanæ,vt ſanctū illud miniſteriū impediret. At ſancta virgo,flexis coram matre genibus, eam optimis rationibus flexit & leniuit. Deindè ſe contulit ad ægram,tantaq; ei alacritate ſeruiuit, vt illa planè iam ſuperata, in ſeipſam deſcenderet, videretq; facinus ſuum, valdeq; animo compungeretur. Interìm viſionem quandam vidit admirandam. Cùm aliquandò eius cubiculum virgo ſancta intraret, circa lectum ſuum vidit diffundi lucem inæſtimabilis amœnitatis & dulcedinis, ità vt omnium miſeriarum ſuarum penitùs obliuiſceretur. Neſciens autem eius lucis cauſam, vidit vultum ſanctæ virginis quandam angelicam maieſtatem præ ſe ferentem,ipſamque eo lumine tanquàm tegmine quodam vndiquè circundatam. Indè creuit in animo eius dolor, quòd tam excellentem virginem ſpurco ore contaminâſſet. Paulò pòſt diſceſſit ea lux, & ægra multùm eiulans, veniam petijt à ſancta virgine,. At illa eam amplexans, blandiſſimè conſolabatur, culpam omnem conferens in tartareum dæmonem. Porrò ſicut antè ſceleratè detraxerat ſacræ virgini illa infirma anus, ità poſteà mirificè eā etiā cum multis lachrymis prædicauit, & ꝓclara eius ſanctitati teſtimonia dixit,referens etiam viſionem, quam diximus,& inæſtimabilem ſuauitatem atq; ſpiritalem conſolatiōem, quam tunc ſenſiſſet. Creuit indè fama ſanctiſſimæ virginis,& ſerpens inuidus omni conatu ſuo fruſtratus eſt. Sed iterùm redijt ad faciendum periculum,ſi eam frangere poſſet ſtomachi euerſione. Nam cùm ſacra virgo illud abominabile vulnus rursùs aperuiſſet,vt ablueret,intolerabilis fœtor,partìm dæmone efficiente, immodicam eius ſtomacho nauſeam attulit. Sed illa in ſuum corpus ſancta quadam iracundia incitata: Viuit,inquit, altiſſimus, quia hocipſum quod vſqueadeò perhorreſcis, intrà tua viſcera condetur: ſtatimq; illius horrendi vulneris ablutionem & ſaniem, in ſcutellam collectam, ſeorsùm abſcedens,totam ebibit: moxq; nauſeæ illius tentatio oīs ſopita eſt. & ipſa poſteà faſſa eſt patri Raimundo, nunq̄ tam ſuauem cibum vel potū hauſiſſe ſe in omni vita ſua. Hæc ſunt reuerà admiranda, & apud cordatum lectorem indubitata ſigna raræ virtutis & eximiæ ſanctitatis. Apparuit autem ei Chriſtus nocte ſequenti, cùm tam præclarè diabolum naturamq; propriam debellâſſet, & eam ad ſacratiſſimum vulnus lateris ſui admouens, ineffabili & inexplicabili potu diù ſatìs admirabiliter refecit, vndè tanta gratiæ abundantia in eius mente diffuſa eſt, vt etiam in corpus redundârit, nec vnquàm deincèps more ſolito cibum acceperit, ſed neque potuerit accipere: quod certiſſimo fuit argumento, eam viſionem minimè dubiam fuiſſe.

Vincit officijs teterrimam calumniatricē.

Vide exēplum eximiæ perfectionis.

Non debet autem lectorem mouere, ſi de hac ſingulariter à Deo electa virgine quædam inuſitata referantur. Attendat vitæ admirabilem ſanctitatem, multas veras, easque eximias virtutes, & libenter accommodabit fidem ijs, quæ de ea viri grauiſſimi conſtanter aſſeuerârunt. Et quia propter ſingularem viuendi rationem multi ex ea ſcandali materiam ſibijpſis ſumpturi erant, Dominus poſt eam, quam diximus, viſionem quodam tempore oranti appárens, prædixit mira, quæ in illa & per illam effecturus eſſet,ſimul etiam multos ijs eſſe contradicturos: ſed animauit eam, iuſſitque nè formidaret. ſe enim illi adfuturum. Creuit autem deindè in ea gratia ſpiritûs ſancti admirabiliter, ità vt ipſa quoquè ſtuperet. Languebat amore Chriſti ſponſi ſui, nec is languor capiebat remedium, nisì ex lachrymis mentis & corporis. Incitabatur ad crebrò percipiendam ſacroſanctam Euchariſtiam: ſed hoc quoquè vt maioris amoris, ità quoq; amplioris languoris fomentum fuit. Tāto autem ſacræ communionis ardebat deſiderio, vt nisì ea frueretur, corpus propè deficeret, dureque pateretur. Ex ipſa verò ſacroſancta Euchariſtia tanta cæleſtium cōſolationum copia in eius mentem dimanabat, vt alimēto corporeo ſtomachus eius non modò non indigeret, ſed neque ſine corporis tormento illud poſſet percipere: quòd ſi vim ſibi facere vellet cibum ingerendo ſtomacho recuſanti,patiebatur diriſſimè, nec tamen ſequebatur concoctio,ſed rursùs per os violenter cibus omnis reijciebatur. Multa propter hoc propè incredibile Dei donum paſſa eſt ſancta virgo, ab ipſis etiam domeſticis, vt initiò non nisì tentatio & impoſtura diaboli putaretur.

Mirabile ſacræ communionis deſideriū, & effectus mirabilior.

Erat per id tempus eius confeſſarius, frater Thomas Dominicanus: iſque ſuſpica-

tus

tus eam illudi ab angelo ſatanæ, transfigurante ſe in angelum lucis, cogebat eam quotidiè cibum capere. Dicente autem ſancta virgine, ſe re ipſa experiri meliùs ſe valere, cùm cibo omni abſtineret: porrò eo ſumpto, ſe languere & debilitari, ille perſeuerabat in ſententia. Itaque vt ſe veram ſanctæ obedientiæ filiam declararet, totis viribus conata eſt facere, quod ille iubebat: ſed intantùm corpus omne defecit, vt parùm abeſſet à morte. Tum illi ad ſe accerſito ait: Nónne páter ieiunio mihi interdiceres, ſi me illo confici & enecari videres? Illo reſpondente, ſe planè interdicturum, ſubintulit virgo: Cùm ergò iam totiès expertus ſis, me ſumendo cibo in præſens mortis diſcrimen adduci, cur non etiam prohibes, nè cibum accipiam? Hîc ille victus, cernensque certa mortis indicia in virgine, reſpondit: Fac, ſicut Chriſti ſpiritus te docebit. Video enim illum in te grandia operari. Nemo neque dicendo, neque ſcribendo poſſit conſequi, quantum perpeſſa ſit etiam à familiaribus propter eiuſmodi rara Dei dona: quæ cùm illi capere non poſſent, carpere mâlebant & lacerare, quàm admirari & venerari. Murmurabant, obtrectabant, mordebant: ipſum etiam Thomam confeſſarium eò adigebant inuitum, vt eam repræhenderet. Hinc incredibiles in animo religioſæ virginis anguſtiæ naſcebantur. Non enim illa aut præcepta ſui confeſſarij negligere, aut proximis præbere offendiculum auſa erat. Solum ei ſolatium ſupererat in orationis refugio. Flebatque coram Domino, & rogabat, vt ſuam voluntatem dignaretur tum alijs, tum inprimìs Thomæ confeſſario indicare. Et ſæpè audiebat eam Dominus, & effecit, vt confeſſarius ſententiam mutaret. Vbì autem ad omnium notitiam peruénit, eam nullo cibo corporeo, nullo nisì aquæ frigidæ potu vti, omnes penè in eam cōmoti ſunt, & religioſi & ſeculares, iactabanturque multa in illam temerè, impellente liuido ſatana. Et tamen illa ex ſacroſancta Euchariſtia & Diuini ſpiritûs gratia vires accepit incredibiles, ità vt pater Raimundus palàm teſtetur, ſepè illam propè ad extrema deductam, cùm non nisì mors eius expectaretur, oblata occaſione aliqua promouendi Diuini honoris aut ſalutis animarum, ità repentè ſine vllo ſubſidio corporeo recuperâſſe non mòdò vitam & vires, ſed etiam pro eius conditione vires robuſtas, vt ſurgeret, ambularet, laboraret ſine difficultate, etiam præ cæteris omībus ipſam comitantibus, nullam ſentiens laſſitudinem. Non erat id autem naturæ, ſed gratiæ, cuius efficacia non ſolùm anima, ſed etiam corpus vegetabatur, ità vt prorsùs nulla ei iam ineſſet cibi corporei appetentia: quam quidem ab ea excludebat non ſolùm ſumpta Euchariſtia, ſed etiā coràm conſpecta, immò etiam ſacerdotis adſpectus, quem ſciuiſſet illo die Euchariſtiam contrectâſſe.

Multa patitur dum abſtinet omni cibo.

Mira Euchariſtiæ vis.

Porrò ſancta virgo, interrogata ab alijs, cur non inſtàr aliorum cibo veſceretur, mirabili humilitate Dei eximiam gratiam quaſi vltionem peccatorum ſuorum interpretari ſolebat, ità reſpondens: Deus propter peccata mea raro quodam morbo me percuſſit, ità vt quanuìs libentiſſimè velim edere, non poſſim tamen. Quæſo, precamini illum pro me, vt det veniam peccatis meis, quæ ſunt cauſa malorū omnium, q̄ patior. Eccè vndè ſuppetebat non vulgaris ſeſe efferendi materia, indè ſancta virgo occaſionē cepit de ſe viliùs ſentiendi. Verumenimuerò vt omnē infirmis ſcādali anſam, quantū quidē in ipſa eſſet, tolleret, ſtatuit quotidiè ſemèl cū alijs ad mēſam accedere, & modis omnibus periculū facere, num poſſet cibum corpori ingerere: ſed reuerà ipſe ſumendi cibi conatus, nedùm ſumptio ipſa, tantum eius corpori tormentum & moleſtiam afferebat, vt etiam crudeliſſimus quiſq; non poſſet non ei ex animo condolere, ſi coràm eſſet intuitus. Nam quicquid ingerebat corpori, aut per os reijci neceſsè erat, aut atrociſſimè eam diſcruciabat, & penè totius corporis inflationes efficiebat. Et quanuìs nihil eorum, quæ dentibus terebat, præter ſuccum ſolum in ſtomachum dilaberetur: nam craſſam omnem ſubſtantiam expuebat, & caueri vix poterat, quin aliquid ſucci deglutiret, tum etiam ob refrigerandas fauces & guttur libenter aquam ſorbillabat: at tamen quicquid hoc pacto ſumpſiſſet, cogebatur quotidiè violenter ex imo ſtomacho exhaurire, fœniculi aut alterius herbę virgula per os ad ſtomachum vſq; depreſſa: quæ res ei ſummos pariebat cruciatus. Atq; hac viuendi ratione vſa eſt vſque ad mortem propter eos, qui eius ieiunio offendebantur. Cùm autē reuerendus pater Raimundus cerneret quandoq; eiuſmodi carnificinam, quam ſancta virgo ſubibat, nè infirmis eſſet ſcandalo, miſeratus eius vicem,

Cibus oīs noxius eſt ei.

cem, hortabatur nè ità se crudeliter affligaret, sineret murmurare quicunq; vellent: illa subridens, læta respondit: Præstat'ne pater, me hoc momentaneo tempore luere pœnas peccatorum meorũ, quàm dare pœnas sempiternas? Murmuratores isti valdè mihi vtiles sunt: quia illorum causa ego pendo creatori meo supplicia temporaria, cùm debeam æterna. An verò par est, diuinæ me iustitiæ subducere? Minimè sanè. Magni bñficij loco ego pono, cùm iustitia exercetur in me in hac vita. Ad hęc nihil habebat pater Raimũdus, quod respõderet: sed lector, nisi planè in truncũ mutatus sit, facilè animaduertit, ad quàm sublimem perfectionis gradũ hæc virgo Christi peruenerit. Et solebat illa itura ad mensam, dicere sociabus suis: Eamus ad sumenda iusta supplicia de hac miserrima peccatrice. Ità nimirùm illa ex omnibus tũ dæmonum infestationibus, tum hominum persecutionibus aliquid ad sua lucra & spiritales profectus adijciebat: estq; hæc eius valdè memorabilis sententia, Si quis rectè sciret vti gratia Dei, ex omnibus, quæ ipsi eueniunt, posset aliquid capere emolumenti.

Porrò quemadmodùm omnipotens Deus singulari quadam ratione sustentabat corpus virginis, ità mentem eius stupendis reuelationũ consolationibus recreabat. Indè verò, putà ex abundantia internorum charismatum, supernaturalis ille corporis vigor proficiscebatur. Itaq; ab eo tempore, quo bibit de Christi latere, quod suprà diximus, penè continuè mens eius fixa permanebat in diuina contemplatione, & pro maiori temporis parte, sensitiua portio sua actione destituebatur, manusque & brachia obrigescebant: aures nullos, quantunuìs magnos, sonos percipiebant, & ità de alijs sensibus. Atq; hæc iam non modò in secretis locis, vt priùs consueuerat, sed palàm etiam patiebatur, nec poterat vllis ipsa verbis exprimere, quæ intùs sentiebat. Contigit interim, vt quadam die singulariter obsecraret Dñm, vt auferret ab ipsa cor proprium & omnem propriam voluntatem. Videbatur autem illi sic oranti in visione, venire Christum, & latus eius sinistrum aperire, ablatoq; corde recedere. Et reuerà non potuit illa aliud sentire, q̃ se corde destitutam. Cùm id autem diceret suo confessario, ille deridebat eam. Durauit hoc aliquot dies, & ecce è sacello ecclesiæ Dominicanorum Senensiũ illa quadam die exire volente, cum multa luce apparuit ei Dominus, ferens in manu cor quoddam rubicundum & illustre: propiusq; accedens, illud in sinistrum virginis latus imposuit, dicens: En filia mea charissima, habes pro corde tuo cor meum: clausitq; latus eius. sed nè putaretur inane phantasma, illo in loco cicatrix permansit, quam sociæ eius se vidisse sæpè testatæ sunt. Secuta sunt autem hanc visionem multa admiranda, præsertim cùm sacrosanctam acciperet Eucharistiã. Videbat tũ frequenter in manibus sacerdotis infantẽ, interdùm puerum grandiusculũ, quandoq; fornacẽ ardentẽ: sæpè etiã inæstimabilis suauitatis odores sentiebat. Quotiès autẽ illud summũ sacramentum vel vidisset, vel sumpsisset, nouũ idemq; ineffabile gaudium in eius animo existebat, ità vt non raro in eius pectore cor exiliret, idq; cum tanto sono, vt sociæ circunstantes clarissimè audirẽt: nec erat sonus ille vsitatus, sed valdè singularis & præter naturæ morẽ. Solebat aũt sancta virgo dicere Thomæ confessario suo: Tantũ gaudiũ obtinet mentem meam, vt valdè admirer posse durare animã in corpore: addebatq;: Tantũ ardorẽ sentio in anima mea, vt ignis materialis mihi frigere potiùs, quàm vrere, videatur. Ex hoc autem ardore existit quædam in anima mea renouatio puritatis & humilitatis, ità vt videar mihi redijsse ad ætatem quatuor vel quinque annorum: tantus quoquè indè in me accenditur amor fraternus, vt non solùm libenter, sed etiam hilariter pro quocunque proximo velim mortem oppetere. Et hæc quidem sancta virgo non nisì confessario suo clàm dicebat: cæteros, quantùm poterat, celabat.

Mens eius q̃ defixa in Deum.

Effectus Eucharistiæ mirabiles.

Amor proximorum.

Apparuit etiã illi Dominus Iesus cum virginea matre sua & B. Maria Magdalena, & pro eius consolatione voluit eamipsam beatissimã Magdalenã esse illi matrẽ. Fuit hoc sanctæ virgini gratissimũ, & cum multa humilitate se illi cõmendabat, atq; deinceps semper eã matrẽ dicebat suã: & cùm in alijs multis, tum in mirabili & ꝓpè cõtinua rerum diuinarum contẽplatione valdè illam imitabatur: & quemadmodùm fertur beata Magdalena septiès die quolibet etiam cum corpore sublata in aëra, ità etiam hæc sancta virgo sæpè vi spiritûs etiã corpore sursùm rapiebatur, quemadmodùm

Ecstases mirabiles.

modùm multi suis oculis conspexêre. Ipse quoq; Raimundus pater scribit se vidisse illam quandoq; in ecstasi, audiuisseq; submurmurantem quippiam, propiusque accessisse, & has Latinas voces dicentem percepisse: Audiui arcana Dei: quas quidem & in raptu & postquàm ad se redijt, sæpissimè repetebat, nihil aliud addens. Sciscitanti autem Raimundo, quid ista sibi vellēt, ait se in præsens nec aliud nec aliter posse dicere: immò verò si ea, quæ vidisset, humanis verbis vellet exprimere, se non aliter ferè in conscientia sua afflictum iri, q̃ si Deum blasphemaret: tantamq; esse distātiam inter ea, q̄ intellectus in Deum absorptus, illustratusq; & corroboratus caperet: & illa, quæ verbis possint explicari, vt quasi pugnantia videantur. Nimiùm prolixi erimus, si omnia commemorare velimus mira & stupenda, quæ huic sanctissimę virgini præstitit Deus, præsertim ad sacram cōmunionem accedenti: & certè homines animales, spiritum non habentes, ea deriderent potiùs quàm admirarentur. Inter alia autem adeò eius mentem sua gratia confirmauit Deus, vt qcquid illi accideret, illa prorsùs immota permaneret: quod experimento didicisse se scribit Raimūdus, & omnes, qui cum illa versabantur. Pręstitit autē hoc illi Deus anno salutis millesimo trecentesimo septuagesimo ipsis ferijs S. Alexij: quo die mirè feruebat desiderio sacræ communionis. Sæpè autem ea illi negabatur fratrum & sororū, qui tum illi congregationi præerant, indiscretione: sed ea die promisit ei Christus sine dubio ipsam communicaturam, cùm tamen ità illa langueret, vt impossibile videretur vel passum vnum conficere eam posse, & eius confessarius illo die decreuisset à sacro faciendo abstinere. Verùm omnipotēs Deus, & vires dedit virgini, quibus cum omnium admiratione in templum vsq; se conferret: & animum confessarij inflammauit deimprouisò desiderio sacrificandi. Cùm autem sacram Eucharistiam ex eius manibus perciperet, facie erat rubicunda & micante, tantaq; cum deuotione eam percepit, vt maximum stuporem & deuotionem ipsi confessario adferret: ipsa verò adeò fuit in Deum absorpta, vt toto illo die, etiam postq̃ ad se redijt, nullum potuerit verbum eloqui. Dixit autem posteà F. Thomæ cōfessario, cùm ex eius manibus sumpsisset sacrosanctam Eucharistiam, tale aliquid se vidisse, quod mentem eius adeò ad se pertraxerit, vt alia omnia, q̄ hîc habeantur, velut abominanda stercora ipsi visa sint, non solùm opes & voluptates corporis, sed etiam consolationes spirituales: tumq; ipsi oranti præstitit id Deus, quod diximus, putà mētem inter omnia immotā, quod est reuerà munus excellens & eximium.

Mira videt sumendo Eucharistiam.

Eodem anno, die 18. Augusti post sacram communionem, mirabiliter fuit tracta in Deum, vt ægrè posset redire ad cellulam suam, vbì diù in ligneo illo stratu suo iacebat immobilis. Posteà autem corpus eius subleuatum est in aëra, mansitq; absque vllo fulcimento, adspicientibus tribus sociabus eius: deindè redijt ad illud durū stratum, loquebaturq; tacitè verba vitæ, dulcia super mel & fauū, quæ socias omnes ad lachrymas commouerunt. Pòst rogauit Dominum pro multis, speciatìm pro F. Thoma confessario suo, qui per id tempus erat in templo, nulla sensibili deuotione affectus. Subitò autem, illa orante, mutatus est mirabiliter, sensitq; deuotiōem hactenùs ipsi incompertam. Valdè igitur ipso admirante, vndè tanta præter spem esset gratia, casu venit ad eum vna ex sociabus sanctæ virginis, dixitq; ei, multùm pro ipso orâsse Catharinam illa hora. Intellexit itaq; indè manâsse tantum animi feruorem. Rogauerat autem pro illo & quibusdam alijs sancta virgo, vt Dominus promitteret ipsi, se illis daturum vitam æternam. Promisitq; id ei Deus, impresso in dexterā manū eius cum ingenti dolore inuisibili vulnere, in argumentum veritatis, vt ipsa non dubitaret, se stigmata Saluatoris habere in illa manu. Rem autem certā esse, testabatur dolor, qui eam iugiter illic cruciabat. Et hoc quidem, tempore F. Thomæ primi cōfessarij eius contigit: testatur autem pater Raimūdus, se longo pòst tempore sacram ei cōmunionem prebuisse Pisis in ecclesia vel sacello S. Christinæ, cumq; more suo diù mansisset in ecstasi, ipsum cum alijs expectâsse, donèc ad se rediret: subitoq; ipsis cernentibus corpusculum eius, quod iacebat prostratum, se erexisse paulispèr in genua, sicq; brachia extendisse facie rutilante, diuq; ità permansisse, sed planè rigidū & oculis clausis: tandèm autem perindè, acsi letali fuisset confectum vulnere, repentè decidisse, & paulò pòst ipsam sibi fuisse restitutam. Deindè autem secretè indicâsse eam ipsi fide dignissimo Patri Raimundo, Dominum Iesum Christum sub illo raptu modo

Efficacia precū eius.

do admirabili ipsius corpori quinque vulnera impressisse. Tantum autem dolorem in illis vulnerum, præsertim cordis, locis ipsam sensisse, vt se non dubitaret breuì morituram, nisì dolor ille leniretur. Quibus verbis valdè se afflictum scribit Raimundus, hortatumque esse omnes sanctæ virginis domesticos, vt Dominum pro differenda eius morte precarentur, Dominumque preces illas exaudîsse, & mirabiliter ipsam corroborâsse. Erat enim eius vita & sanctissima conuersatio multis adhuc vtilis, immò & necessaria, licèt ipsa de se tenuiter & viliter sentiret.

Christus ei imprimit V. vulnera.

Quodam die festo Conuersionis sancti Pauli, quem virgo sancta singulariter amabat, tam sublimiter raptus est spiritus eius in Deum, vt tres integros dies & noctes permanserit immota, nihil vtens sensibus corporeis. Tandèm reddita sibi, videbatur quasi dormitare continuè, nec tamen dormire penitùs: adeò spiritus ægrè redibat ab illis cælestibus visionibus ad hāc vitam temporariam. Cùm autem ea sic haberet, venerunt duo patres Dominicani ad ipsam, sciscitabanturque, num vellet cum ipsis ire ad inuisendum quendam insignem virum, in eremo degentem. Illa quasi dormitans, respondit se velle. Sed simulatquè id protulit, tanta ei iniecta religio est, tamque acerbus conscientiæ scrupulus, quòd non esset ex animo locuta, sed quasi iocosum dixisset mendacium, vt præ dolore animi rediërit ad se, & tres dies atque noctes sine intermissione luxerit tenuissimam culpam illam, in quam permisit Deus illam cadere, nè magnitudo reuelationum extolleret eam. Nam reuerà sub hac triduana ecstasi talia viderat spiritu, quæ nullis posset verbis explicare.

Mentis excessus valdè diuturnus.

Alio tempore, pridiè S. Dominici, multa ei reuelata fuêre diuinitùs de illo eximię sanctitatis patre, & alijs sanctis filijs eius: & quod mirum est, plerunquè eæ visiones tam erant illi præsentes, vt simul & illis intendere, & alijs eas posset referre. Interìm venit in templum, vbì ipsa erat, F. Bartholomæus, socius confessarij eius: cumq; assedissent pariter, cœpit ei narrare sancta virgo, quæ tunc ei diuinitùs ostendebantur. Sub ipsa autem narratione casù transeunte eius germano fratre, paulispèr auertit oculos, vt videret quis esset: celerrimeque se referens ad cælestes visiones, mox cœpit flere acerbissimè, & nihil vltrà locuta est. Etsi autem humano iudicio vix vllum ibì possit sentiri peccatum, cùm vix momento vno se auertisset, tamen ad cautelam piarum mentium, vt ipsa fatebatur, durissimè propter hoc repræhensa fuit, tum à beatissima matre Domini, tum ab Apostolo Paulo. Et certè alia sunt Dei, alia hominū iudicia: possuntque homines dissoluti hinc colligere, qualem ipsi ab æquissimo iudice sint obiurgationem in supremo mundi die expectaturi, si tantilla labecula adeò fuit castigata, vt sancta virgo testata sit, se mâlle in tota hominum frequentia, qui tūc erant, ignominiosè pudefieri in hoc mundo, quàm denuò pati illam verecundiam, quam sensisset ex Apostoli repræhensione. Fuit autem inter alia multa de beatissimo Patre Dominico tunc ei reuelatum, quòd omnes actiones suas ab infantia vsque ad obitum ad normam præceptorum Dei direxerit, nec vnquàm vllum Dei præceptum transgressus sit, corporisque & mentis virgineam integritatem & baptismi gratiam perpetuò conseruârit, omnemque conatum suum eò intenderit, vt animas tum de errorum, tum de vitiorum laqueis liberaret.

S. Dominici præclara encomia.

Per id tempus ex multa gratiarum affluentia ità cor virginis diuino est amore inflammatum, vt planè decumberet, nec posset surgere è lectulo. Omnis autem hic languor ab amore proficiscebatur. Petebat illa tunc ardentissimè à Domino, qui ei sæpissimè apparebat, vt dignaretur ipsam tollere ex hac vita: sed cùm sentiret nolle id Dominum, rogauit eum, vt donèc eam vellet esse in corpore, dignaretur ipsam facere participem dolorum, quos ipse in hac vita tulisset. Id verò pręstitit ei Deus, eamq; egregiè afflixit, vt solet charissimos filios suos. Porrò cum incremento afflictionum cordis & corporis, multis modis etiam auctus est amor Christi, cuius tanta demùm vis fuit, vt cor virginis à summo vsque deorsùm crepuerit, ruptisq; vitalibus venis sola vi diuini amoris, spiritum reddiderit. Huius autem rei complures fuêre testes, qui præsentes interfuêre, & ipsa quoquè testata fuit, animā fuisse à corpore separatam, vidisseq; ipsam essentiam & secreta Dei, quæ nullis possint verbis enarrari, vidisse gloriam sanctorum & pœnas peccatorum, tam apud inferos, quàm in locis purgatorijs, prorsùs inexplicabiles: quarum minima tanta sit, vt si eam viderent homines, deciès

Moritur, & anima videt diuinā essentiam &c.

potiùs mortem essent oppetituri, quàm illam vellent perpeti vel vno die. Durauit autem hæc animæ à corpore separatio ad horas quatuor, tandemque voluit Dominus, vt rediret ad corpus, & indicaret hominibus, quæ vidisset, pro illorumque salute laboraret: sicque reddita est vitæ non absque summo dolore, quòd ab illa luce & immensa gloria ad has tenebras & vitam miseram redire oporteret: cui vbi se sensit restitutam, tribus diebus & noctibus fleuit continenter. Et nè putet lector res vanas hîc referri, nouerit eo tempore, quo sancta virgo expirauit, quatuor ei adfuisse fratres Dominicanos: defunctam autem penè omnes vicinas vidisse, & vtriusq; sexûs notos permultos. Ex fratribus autem quatuor vnus Iohannes dicebatur, qui cùm vidisset eam spiritum reddidisse, incredibili dolore percitus in tantos prorupit eiulatus, vt rupta arteria multum sanguinem vomeret, idque crebrò, vt eius vita desperaretur. Tum verò F. Thomas, sanctæ virginis confessarius, cum ingenti fide dixit illi fratri Iohanni: Scio hanc virginem magni esse meriti apud Dominum. Admoue igitur sacras manus eius huic horrendo vulneri tuo, & hauddubiè curaberis. Fecit ille sic coram omnibus, qui illic aderant, & repentè perfectè sanatus est.

Restituitur vitæ.

Insigne miraculum.

Iacobus, huius sanctæ virginis pater, posteaquàm vidit eam toto pectore incumbere in cultũ Dei, semper eam & reuerenter & amanter tractauit, nec permisit quenquam è familia ei impedimento esse in ijs, quæ vellet facere. Itaque inter illum & filiam in dies augescebat charitas: illa assiduè pro patris salute precabatur, isque filię rectè factis & virtutibus gratulabatur. Appropinquabat autem tempus, quo decreuerat DEVS illum euocare ex hac vita. Cœpit igitur ex morbo decumbere, moxque filia pro salute Patris CHRISTVM deprecari: sed vt audiuit adesse eius vitæ præfixum terminum, valdè rogauit Dominum, vt sine pœnis Purgatorijs illum ad se reciperet. Sed hac in re diuina iustitia diù difficilem se præbuit, quòd non esset Iacobus sine maculis, quas excoqui ad purum oporteret. At tandem vicit sancta virgo, sed ità vicit, vt pœnas parentis ipsa in se reciperet. Obijt ergò vir pius, & vt certò constaret eum rectà migrâsse in cælum, eodem puncto temporis, quo ille abijt è corpore, virginem sanctam iliaci dolores inuaserunt, ijsque laborauit sine intermissione vsque ad supremum vitæ suæ diem. Verùm illa non hos duntaxàt, sed etiam quoscunque alios cruciatus & molestias non modò patienter, sed etiam hilariter ferebat, sciens se ijs perferendis ad perfectiorem Dei visionem præparari.

Pater ei9 feliciter obit.

Mira patiẽtia.

Anno CHRISTI 1370. Senîs erat ciuis quidam, Andreas Naddini, diues opum, sed omnis virtutis inops, cunctis propè flagitijs coopertus, tesserarum ludo totus deditus, in Deum & sanctos eius perpetìm blasphemus & detestabilis. Is anno ætatis suæ quadragesimo graui correptus morbo, tendebat ad extrema. Venerunt autem ad eum multi homines pij & vtriusque sexûs cœnobitæ, atque ante omnes eius parochus: hortabanturque eum, vt sua peccata confiteretur. Sed ille miser, qui nec sacras ædes inuisere, nec sacris initiatos vnquàm honorare consuêsset, admonitiones omnes respuit, seipsum planè desperans. Audiuit hoc F. Thomas sanctæ virginis confessarius, effecitque vt ea Dominum pro homine pereunte deprecaretur, & quidem feruentissimè atque instantissimè. Sed Dominus illi respondit: Illius blasphemi hominis flagitia ad cælos vsque pertingunt: qui præter alia scelera, etiam tabulam, in qua erat picta imago mea & matris meæ atque aliorum sanctorum, iactauit in ignem, dignus proindè, qui æternis gehennæ flammis exuratur. Verùm sancta virgo, salutis animarum sitientissima, dolens vicem perditi hominis, non cessauit à lachrymis & precibus, donèc flexus Dominus IESVS, decumbenti Andreæ apparéret, hortareturque eum, vt sua peccata confiteretur, liberaliter ei, si id faceret, veniam pollicens. Et eccè ille saxo durior, repentè mollescit, magna voce postulat acciri confessarium, dicit CHRISTVM IESVM se videre, qui ipsum de facienda confessione admoneat. Lætantur omnes, curritur ad sacerdotem: ille venit, Andreas cum magno cordis dolore integrè confitetur peccata sua: condit testamentum, & feliciter migrat à vita. Ex talibus fructibus licet citra vllam ambiguitatem bonam arborem cognoscere, licet perspicuè intelligere, in summa apud Deum gratia hanc sanctam virginem fuisse.

Nota.

Impetrat homini desperato veniã à Dño.

Alio tempore apud eandem vrbem duo insignitè flagitiosi latrones capti, & atrocissimis

cissimis

cissimis supplicijs addicti sunt propter facinorum immanitatem. Iam ducebantur ad mortem,& curribus impositi, ignitis fuscinulis discerpebantur. Nemo illos vlla ratione permouere potuit, vt facerent suorum peccatorum confessionem, immò verò blasphemas voces in Deum & sanctos eius palàm iactabant. Eo autem tempore erat sancta virgo apud Alexiam sociam & discipulam suam, cuius ædes præteribant miserrimi illi. Vbi autem id sensit Alexia, celeriter indicat sanctæ virgini : illa se totam confert ad deprecandam clementiam Saluatoris pro salute desperatorum, cùm vidisset per fenestram ingentem dæmonum turbam, illos miserè exagitantium. Impetrat à Domino, vt possit spiritu illis se adiungere, & cum eis ad portam vsque proficisci. Vt autem eam viderunt dæmones apud illos, palàm clamitabant: Si non cessaueris, te dæmoniacam efficiemus. Illa contemnens minas procaces, perstitit in precibus. Vbi ad portam vrbis ventum est, eccè clementissimus Saluator apparet illis obstinatis, totus vulneribus confectus & sanguine madidus, inuitat ad pœnitentiam, promittit veniam. Illi mox mutati, cum multa instantia petunt sacerdotem, peccata sua valdè dolenter confitentur: facta confessione, blasphemiæ mutantur in laudes Dei, dignos se etiam maioribus tormentis fatentur, stupent omnes repentinam conuersionem, carnifices quoquè mitescunt, nec audent noua imprimere stigmata, dum vident tantam animorum deuotionem. Deniquè illi ad mortem haud secùs atquè ad epulas festinant, spe bona freti, se per supplicia momentanea citiùs venturos ad gaudia sempiterna. Habes lector, quod mireris multo etiam ampliùs, quàm si horum extincta corpora ad vitam essent reuocata.

Duo latrones blasphemi & obstinati resipiscunt.

In eadem vrbe fuit Franciscus quidam de Ptolemæis, cuius primogenitus filius Iacobus valdè sceleratè viuebat, & iam duos suis manibus trucidârat, timebantque eum omnes propter eius crudelitatem & immanitatem. Erat verò illi soror Ginoccia, corpore quidem virgo, sed mundo huic prorsùs dedita, & in corporis cultu vltra modum curiosa & vana. Horum mater diuino timore compuncta, timens illorum damnationem, adijt sanctam virginem Catharinam, orans, vt cum duabus filiabus suis, præsertim verò cum Ginoccia, loqueretur de ijs, quę ad salutem animæ faciunt. Illa libentissimè annuit, tantumque precibus apud Deum & admonitionibus apud Ginocciam effecit, vt habitum acceperit sororum de Pœnitentia S. Dominici, & omne reliquum vitæ tempus in precationibus & meditationibus sanctis occupârit, tamque duram & asperam duxerit vitam, vt pater Raimundus, quòd esset nimia, eam repræhendere debuerit. Secuta autē eam est Francisca soror eius in omnibus, & erat gratissimum spectaculum, illas duas sorores, paulò antè mundi vanitatibus deditissimas, iam videre mira constantia non mundum duntaxàt, sed etiam sua corpora habere despectui, & summo bono ardenter inhiare. At postquàm isthuc resciuit Iacobus earum frater, furibundus venit ad vrbem, modis omnibus Ginocciam à sancto proposito reuocaturus. Aderat autem illi frater eius, adhuc puer: qui vt audiuit eum multa in itinere minitantem, dixit ei: Reuerà frater, si Senas véneris, tu quoquè conuertéris, & confiteberis peccata tua. Ille verò horrendum in modum iactabat maledicta, seque multas potiùs cædes perpetraturum dictitabat, quàm vlli vnquàm confessurum. Interìm veniunt ad vrbem, atroces intentat minas, ni soror abijciat religiosum habitum. Altera luce à matre eius accersitur F. Thomas, sanctæ virginis confessarius, isque secum adducit F. Bartholomæum. Thomas cum Iacobo loquitur, sed nihil efficit. Vidit autem hæc omnia in spiritu sancta virgo Catharina, & pro Iacobi salute Dominum rogabat. Loquitur autem Iacobo etiam Bartholomæus, & hominis adamantinum pectus expugnat, adeò vt totum sui pectoris virus per confessionem euomuerit. Stupet eius mater ad tam insperatam filij mutationem, sorores gratulantur, tota familia laudat Deum. F. Thomas & Bartholomæus eunt, vt hæc nuncient sanctæ virgini, sed illa iam referebat omnia sociæ suæ. Videt hinc lector, quàm apud Deum efficax fuerit sanctæ virginis deprecatio. Porrò Ginoccia in D E I seruitio vsque ad obitum perseuerauit, & diuturnum morbum ferens hilariter, cum ineffabili gaudio migrauit ad Dominum. Francisca quoquè soror eius breuì eam secuta, inter dolores corporis semper ridens, cum iucundo risu exijt è corpore.

Ginocciæ conuersio.

Item Franciscæ.

Item Iacobi, hominis flagitiosi.

Alius quidam Senîs fuit, Nannes vocabulo, mundo addictissimus. Is priuatas cum multis exercebat simultates, multasque illis insidias struebat, ità vt sibi diligenter ab eo cauerent, darentque operam, vt per sequestros pacem cum eo componerent. At ille homo fraudulentus, cùm solus paci obsisteret, tamen se nihil magìs atquè pacem velle simulabat, vt posset suæ illi vlciscendi libidini indulgere. Tandèm verò à quodã sancto viro instituti Augustiniani persuasus, iuit vt loqueretur Catharinæ virgini, cuius alioquì colloquium semper magnoperè deuitârat. Vbì autem ad eius ædes venit, in patrem Raimundum incidit, à quo ægrè potuit ad breue spatium retineri. Interìm sancta virgo domum redit, Nannes dolet, Raimundus lætatur, virgo sancta eum comiter salutat, simulq; assidens, de causa sui aduentûs percontatur. Ille omnia, quæ Raimũdo dixerat, repetit: negat se vllius monitis obtemperaturum. Virgo sacra ostendit ei summum animæ periculum: pungit, vngit: sed ille nec asperis, nec blandis mouetur. Id illa sentiens, intrà seipsam tacita Christum orat pro ferreo homine, & orando patitur mentis excessum. Aduertit hoc Raimundus, & cum illo miscet colloquia, sperans diuinitùs adfuturam opem. Et eccè Nannes primò ait, se nolle ità rusticè & inciuiliter omnia ipsis negare, permittit eis vnius litis compositionẽ, surgensq; vult recedere: mox exclamat: O Domine Deus, quæ me vis trahit & detinet? Nec recedere possum, nec quicquam negare. O quis me premit, quis me retinet? Hæc dicens, prorumpit in lachrymas, se victum fatetur, flexis genibus offert se sanctę virgini paratum ad omnia, non obscurè aduertens iam, se diaboli vinculis ferreis fuisse impeditum hactenùs. Virgo autem sancta ad se rediens, gratias agit Deo, dicitque ei: Locuta sum tibi frater, & contempsisti me: locuta sum Domino, & ille non despexit preces meas. Age igitur pœnitentiã, nè repentina aliqua afflictio te premat. Ille verò peccata sua omnia confitetur patri Raimundo cum multa cordis contritione. Non diù pòst à præside capitur, & in angustam custodiam cõijcitur, famaq; spargebatur, capite plexum iri. Sed virgine sancta pro illo rogante Christũ, breuì liberatus est, sed non sine magna suarum facultatũ iactura. Vndè sancta virgo lætabat̃, dicẽs euidẽs signũ esse, Deũ pœnas ęternas ei cõdonâsse, quem tẽporarijs malis castigaret.

Nannes malign⁹ homo redit ad bonã frugem.

Hoc loco testatur Pater Raimundus, si scribere voluïsset hominum malorum conuersiones omnes, bonorum profectus, infirmorum confirmationes, afflictorum cõsolationes, spiritalium periculorum præmonitiones, quas Dñs per sanctissimam virginem mirabiliter operatus est, permultos eosque grandes ipsi libros fuisse conficiendos. quis enim, inquit, narrare sufficiat, quot sceleratos homines ab ipsis inferorũ faucibus extraxerit, quot obstinatos ad suî cognitionẽ adduxerit, quot mundo huic deditos ad eius contemptum induxerit, quot varijs diuexatos tentationibus è satanæ laqueis eduxerit, quot cælitùs vocatos per virtutum iter deduxerit? Si cũcta corporis mei membra verterentur in linguas, non sufficerent ad explicandum fructum animarum, quem attulit virgo Christi. Vidi ego nonnunquàm vel mille & eo ampliùs vtriusque sexûs homines ad eam videndam & audiendam confluere, soloque eius adspectu ità ob sua malefacta animo compungi, vt lugentes properarent ad confessarios, quorum vnus ego eram, & cum ingenti contritione sua peccata confiterentur, & id crebrò ità cõtigit. Quam ob causam Gregorius, eius nominis xj. Romanus Pontifex, mihi & duobus socijs meis eam dedit absoluendi omnes ad eam venientes & confiteri volentes, facultatem, quam habent episcopi. Et certè multi venerunt ad nos, immanibus implicati facinoribus, q̃ vel nunquàm fuerãt confessi, vel nunquàm pœnitentiæ sacramentum ritè susceperant. Itaque non rarò vsq; ad vespertinas preces ieiuni permansimus, nec tamen audire potuimus omnes confiteri volentes: sed virgo sancta sine intermissione orabat, & ità victrix, capta præda, exultabat mirum in modum in Domino. Ità Raimundus Pater, etsi non planè iisdem verbis, tamẽ eadem sentẽtia. Puto autem hinc luce meridiana clariùs perspici, quo spiritu hæc virgo sanctissima plena fuerit, quæ tot animas ad Christum adduxit: sed ad alia pergamus, quãquàm Raimundus palàm testatur, plurimas sanctę virginis res gestas se in scripta non retulisse.

Fructus & lucra animarum.

Multitudo sua peccata cõfitentiũ.

Lapa eius genitrix, simplex quidem mulier fuit, sed quæ parùm rebus inuisibilibus afficeretur: vndè fiebat, vt nimiùm abhorreret ab emigratione è corpore. Nam post obitũ mariti cœpit aduersa laborare valetudine, & virgini Catharinæ, ꝓ eius incolu-

mitate oranti, Dominus respondit, expedire ei, vt è vita decedat. Retulit hoc ad matrem Catharina: sed illa amore vitæ præsentis horrens & refugiens mori, rogabat filiam, vt à CHRISTO viuēdi spatia longiora impetraret. Dolet sancta virgo, sed tamen rogabat CHRISTVM, nè sinat mori matrem, nisi ipsius volūtati magis conformem. Audit CHRISTVS precantem virginem, & licèt increscere sinat morbum, non tamen patitur illo extingui Lapam. Sed ecce dum inuictum Deum propemodùm vincit sancta virgo precum suarum instantia, matrem flectere non potest. Itaque Christus iussit eam dicere matri, iam quidem nolle ipsam mori, sed futurum quandoquè, vt mortem summoperè exoptet, nec tamen possit voto potiri suo. Et ità sanè euénit. Nam vsque ad vltimam senectutem tot aduersa ei acciderunt ex ijs rebus quas amabat, vt dicere pòst soleret: Itáne transuersìm posuit Deus animam meam in corpore, vt indè exire non possit? & tandèm etiam sine confessione mortua est, eamq; morientem tres fœminæ viderunt. Sed virgo sanctissima cum lachrymis oculos ad cælum leuans, dixit Domino, se ab eo loco nunquàm discessuram, donèc ei matrem restitueret viuam. Hæc eius verba eædem fœminæ audiêrunt, nec ausæ fuêre corpus exanime mandare sepulturæ, donèc viderent quem exitum essent habituræ preces sanctæ virginis. Orabat igitur feruentissimè cum multis lachrymis, & subitò reuiuiscit Lapa, & mansit in hac vita vsque ad annum ætatis suæ octogesimumnonum, sed ob multos aduersos casus vehementer afflicta, sicut ei filia prædixerat. *Precib⁹ matrem ad vitam reuocat.*

Anno salutis 1374. plùs minùs, pestis inguinaria vastauit Senas. Eo tempore degebat illic pater Raimundus, & sedulum exhibebat ministerium, non sine præsenti vitæ discrimine, ea peste laborantibus, nè sine confessione decederent. Solebat autem crebrò diuertere pro vtriusque hominis aliqua captanda requie ad domum sanctæ Mariç de Misericordia, cui tum præerat vir vitæ venerabilis & integerrimæ, Mattheus nomine. Accidit autem, vt illum quoquè ea sæua pestis corriperet, & iam medicus insignis eius vitam propè desperaret. Perlatum est hoc ad sanctam virginem, quam ille Matthæus ob eius sanctitatem impensè amabat, & festina ad illum accessit, & priusquàm ad eum propinquaret, eminùs clamauit: Surge domine Matthæe, surge: non est iam tempus in lecto molliter cubandi. Vix illa verba compleuerat, & momēto temporis pestis & apostema dolorque omnis ità euanuêre, vt ijs nunquàm Matthæus laborâsse videretur, ridensque è lecto se subrigeret, & paulò pòst cum Patre Raimundo nō ægrotorum, sed fortium hominum solidos cibos ederet. Eius præclari miraculi permulti testes fuêre. *Vide rem miram.*

In vicinia eius domûs S. Mariæ de Misericordia, quædam DEO deuota fœmina morabatur. Ea cognitis sanctæ virginis virtutibus, in eius se familiaritatem insinuauit, eamque venerationi habuit. Accidit autem, vt quodam die esset in solario domûs suæ, & ruente solario, ipsa pariter caderet, non carnibus duntaxàt, sed etiam ossibus grauiter conquassatis, ità vt propediè̀m omnibus moritura videretur. Audiuit id sacra virgo, & eam accedens, ad patientiam hortabatur. Cùm autem videret eius dolores propè intolerabiles, virgineis manibus cœpit attrectare leniter loca malè affecta, & mox dolor omnis abscessit ab eo loco, quem primò tetigit. Rogāte autem ægra fœmina, vt pergeret etiam reliqua loca contrectare, fecit libenter, & eccè repentè sanitas integra redit: sed illa, nè sanctę virginis modestiam & humilitatem offenderet, quam sciret humanas laudes abominari, siluit donèc ea recederet. Tum verò omnibus palàm dixit: Catharina Lapę filia me suo contactu sanauit. Grates & laudes à cunctis aguntur Deo, qui sanctę virgini eam gratiam contulisset. *Contactu suo sanat penè mortuam.*

Sub ea peste, cuius paulò suprà meminimus, Senis quidam fuit anachoreta, re & nomine Sanctus. Percussus est autem etiam ille peste, & sancta virgo eum è sua cellula, in qua extra vrbem degebat, curauit transferri ad domum Misericordiæ, superiùs memoratam: cumque cum sociabus inuisens, de rebus necessarijs illi prouidit, propiusque accedens, clàm ei dixit in aurem: Noli timere: quantumcunquè se vis morbi intenderit, non morieris hac vice. Alijs autem nihil huius indicare voluit, sed rogantibus, vt pro eo Dominum precaretur, quia valdè eum amabant propter vitæ sanctitatem, ità se exhibuit, vt etiam ipsa de vita eius dubitare videretur. Crescebat quasi *Sanctus eremita.*

si continuè morbus, & iam nihil nisi mors expectabatur. Rursùs autem accedit ad aures eius sancta virgo, dicitque submissa voce: Nè timeas: nō morieris. Luctabatur ille cum morte, & tamen plus credebat verbis sanctæ virginis, quàm illius mortiferis aculeis. Interim parantur funeri necessaria, sed ille iam præterijt terminum, intrà quem vtplurimùm occumbere solebant eo morbo pressi. Sic aliquot dies transiêre, & moriturus expectabatur. Tandèm in eius aurem ità dixit sancta virgo: Ego tibi pcipio in nomine Domini nostri Iesu CHRISTI, nè migres à vita. Euestigiò autem Sanctus in lecto se subrigit, cibumque petit: breuique temporis spatio adeò curatus est, vt posteà multis annis superuixerit. Is posteà narrauit alijs, quæ ei sancta virgo clàm dixisset, affirmauitque palàm, nulla se virtute naturali, sed sola diuina potentia liberatum. Vixit is apud Senas annos plùs minùs triginta & sex solitariè instàr Anachoretarum, & multùm eum venerabantur, quicunque nouerant eius virtutes.

Egregium miraculū.

Pater Raimundus per id tēpus, quo illa pestis grassabatur Senis, fidissimam nauauit operam cunctis, quibus adesse poterat, nec vllos sibi vitandos putabat, licèt morbus ille & aërem & corpora aliorum sua contagione inficiat. Animabat verò etiam illum sancta virgo: sed quia solus propè erat in tam magna vrbe, vix vllum aut cibi, aut somni capiendi dabatur ei spatium: tot ad eum peste laborantium nuncij confluebant. Sed dum solus ferè, vt dixi, in tam sancto opere esset occupatus, ipse quoquè sensit se apostemate pestifero affectum: accedebat etiam febris & dolor capitis, vt solet in eo morbo. Tum verò, vt potuit, cum socio iuit ad ædes sanctæ virginis: quam cùm non inuenisset, in quodam se reposuit lectulo, donèc illa veniret. Venit illa, admouet manus suas Raimundi capiti, flexisque genibus orat Dominum, & inter orandum videt Raimundus, vt sæpè aliâs, eam mentis excessum pati. Cùm ergò sic ad dimidiam ferè horam permansisset, sentit Raimundus ex corporis sui extremis partibus tanquàm violenter quippiam extrahi, sensimq; se meliùs habere, adeò vt antè, quàm sacra virgo sibi esset restituta, planè curatum se experiretur, interìm tamen debilitate quadam remanente. Iussit autem sacra virgo ei cibum parari, eoq; sumpto, voluit vt paulispèr quiesceret. Quieuit ille, surrexit paulò pòst ità incolumis, àc si nihil mali passus esset, redijtque ad pristinos labores.

Raimūdus peste laborat.

Virgo sancta precibus pellit pestē.

F. Bartholomæus Dominici, socius Raimundi Patris, eadem peste & acriùs & diutiùs oppressus, sanctæ virginis precibus itidèm restitutus est. Multos etiam alios diuersis vexatos morbis, in diuersis locis sancta virgo suis orationibus sanauit: sed id genus multa se breuitatis studio omisisse dicit Raimundus.

Postquàm autem illa pestis extincta fuit, præter alios multos, quædam Deo dicatæ virgines apud Pisas mirum in modum cupiebant sanctæ virginis & conspectu & alloquio frui. Nam eius doctrina, sicutì reuerà erat, ità etiam dicebatur admirabilis. Et quia non licebat illis proficisci ad eam, per literas & nuncios inuitabant eam, vt veniret Pisas. Virgo sancta, licèt semper vitâsset discursus, tamen tam crebris pulsata precibus, ad Christum confugit, ab eo petens sibi indicari, quid hac in re faciendum esset, maximè cùm ex domesticis eius alij hortarentur, vt iter susciperet, alij ab eo suscipiendo planè deterrerent. Post multos autem dies more solito apparuit ei Christus: iussit, vt sine mora iret Pisas. Indicauit illa hoc Raimundo confessario, & cum eius bona venia iuit Pisas. Secutus est autem eā Pater Raimundus cum aliquot fratribus Dominicanis, vt eorum, quos illa ad Dominum conuerteret, confessiones reciperet. Multi enim eius sermonibus ignitis corde compungebantur: quos illa statìm iubebat ire ad faciendam confessionem, nè diabolus à bono proposito illos reuocaret. Vbì autem Pisas ventum est, hospitio vsa est sancta virgo apud Gerardum quendam, eius vrbis ciuem.

It Pisas rogata à multis.

Is verò posteà adduxit ad eam iuuenem quendam, annorum plùs minùs viginti, quem quotidianæ febres, per menses octodecim miserè vexatum, ex robustissimo planè imbecillum reddiderant: orauitque, vt sancta virgo pro illo Dominum deprecaretur. Illa ex animo miserans iuuenem, sciscitabatur, quandò postremò esset confessus peccata sua. Illo respondente, se multis annis non esse confessum, sacra virgo dixit: Ea igitur causa est huius diuini flagelli, quòd tanto temporis interuallo noluc-

lueris sancta confessione expurgare animã tuam: sed vade celeriter ad confessarium, & euome hanc putredinem peccatorum tuorum, quæ & animam & corpus infecit. Confessus est iuuenis F. Thomæ, & vbi ad sanctam virginem rediјt, illa manum humeris eius imponens, ait: Vade fili in pace CHRISTI, nolo enim, vt has febres deinceps patiaris. Dixit illa, & vim verborũ eius declarauit repentina salus iuuenis. Huius rei, præter alios, ipse pater Raimundus testis oculatus fuit. *Pellit febres inueteratas.*

Senis Gemella, soror de pœnitentia sancti Dominici, anginam, quam vulgò squinantiam vocant, periculosissimè patiebatur. Iuit ergò ad sanctam virginem, dixit se non posse non mori, nisi ipsa precibus suis opituletur. Illa vt vidit morbi atrocitatem, & quòd præ gutturis suffocatione vix spiritum traheret, cum multa fiducia apposuit manum suam gutturi, signumque crucis illi imprimens, confestìm morbum profligauit. Ità quæ mœrens & tremens aduenerat, iucunda domum abijt.

Ea tempestate, qua Gregorius vndecimus Romanus Pontifex Auinione Romam se recepit, sancta virgo cum suis sodalibus illum antecessit, Genuamque vénit, illic hæsura, donèc Pontifex eò veniret. Aderat tunc illi pater Raimundus, & duo pijssimi adolescentes, patria Senenses, ambo amanuenses eius, quorum alter Nerius Landoccij, alter Stephanus Corradi de Maconibus dicebatur. Ex ijs Nerius posteà solitariam & propè anachoreticam duxit vitam: Stephanus, iubente sub mortem sancta virgine, cùm nihil minùs excogitaret, vt ipse de se scribit, quàm de monastico suscipiendo habitu, Carthusianus factus est celebris & valdè religiosus.

Cùm autem esset sancta virgo Genuæ, Nerius horribili correptus est ægritudine, & præ nimio dolore viscerum, miserabiles edebat voces & eiulatus, reptabatque manibus & pedibus de lectulo in lectulum, tanquàm aliquod leuamentum perpetuis illis cruciatibus reperturus. Indicantur hæc sanctæ virgini: illa iubet acciri medicos. Veniunt duo medici, fiunt omnia, quæ illi præscribunt: sed miser ille non modò nihilo meliùs, sed peiùs etiam habere cœpit, ità vt medici eius vitæ spem omnem abijcerent.

Quod cùm Stephanus audiuisset, ad virginem sanctam se confert, eius pedibus lachrymabundus aduoluitur: orat, nè sinat socium suum in peregrino solo miserabiliter ex hac vita migrare. At illa, Cur sic, inquis, doles fili, si Deo visum est fratrem tuum ad suum regnum euocare? Stephanus perseuerat in precibus suis, dicit se nihil ambigere, quin, si velit, possit Nerio salutem obtinere. Tum illa, non ferens hominis summam afflictionem, Vbì cràs, inquit, me ad sacram communionem abire conspexeris, reduc mihi isthuc in memoriam, & ego offeram Deo preces: tu verò rogabis Dominum, vt illas admittat. Abit Stephanus benè contentus, & altera luce virgini ad Missam eunti inculcat preces suas. Percepit ea sacram Eucharistiam, & more solito, extra se rapta est: vbì autem ad se redijt, Stephanum illic expectantem subridens ità alloquitur: Dominus nobis restituit Nerium. Stephanus celeriter abit ad Nerium, eumque in Domino consolatur. Deindè paulatìm remittitur morbi acerbitas, & Nerius totus reualescit. Eccè autem Stephanus, qui ei ministrauerat ægrotanti, ex multis corporis & animi molestijs, quas eius causa pertulerat, febres acres cum vomitu & intolerabili capitis dolore patitur: & quia omnibus præcipuè charus erat, omnes sanctæ virginis socij ei decumbenti assistunt. Sed virgo sacra non ferens eius afflictionem, ad decumbentem accedens, Præcipio, inquit, tibi in virtute sanctæ obedientiæ, vt has febres deincèps minimè patiaris. Abscessit febris, & Stephanus totus surrexit incolumis Hoc ità ferè recitat Pater Raimundus, & ipse quoquè Stephanus in Epistola ad F. Thomam Dominicanum, quam scripsit, cùm esset Prior Carthusiæ Ticinensis. Permulta alia fecit CHRISTVS miracula per sanctam virginem in depellendis morbis, sed quæ etiam Raimundus fatetur se non annotâsse. Nam & sororem quandam de Pœnitentia sancti Dominici, ex pedibus & febre laborantem, celerrimè sanauit, & ab infantulo quodam horrendos corporis tumores depulit. *Nerius eius precibus curatur.* *Itẽ Stephanus eius socius.*

Apud Senas Michaël Monaldi vir grandæuus, vxore consentiente, DEI seruitio se mancipare statuit: duasque filias suas tradidit monasterio virginum, & ipse

ipſe cum coniuge foris habitans, propter Chriſtum curam gerebat rerum tempora-lium eius monaſterij. Nam ſeipſum quoquè & ſua illi monaſterio donârat. Poſteà verò altera filia, Laurentia nomine, annorum circitèr octo, à dæmone arrepta eſt, adeoque moleſta fuit illi monaſterio, vt pater eius coactus ſit eam è cœnobio educere. Multis autem modis dabant operam parentes eius, vt innocens puella à nequiſſimo ſpiritu poſſet liberari, ſed nihil proficiebant, Chriſto eam curationis gratiam ſeruanti Catharinæ virgini : ad quam cùm eſſet tandèm à parentibus adducta, illa tectum aſſcendit, clamque fugit, ità vt nulla poſſet ratione inueniri. Sed parentes puellæ tanta eius humilitate magìs ad benè ſperandum permoti, F. Thomam confeſſarium eius rogârunt, vt præcepto compelleret ipſam ad iuuandam filiam dæmoniacam. At ille ſciens ſe nullam habere poteſtatem in gratiam miracula faciendi, pia quadam fraude circunuenit ſanctam virginem.

Acceſſit enim ad ædes eius, ſecum ducens puellam miſeram, dixitque ſociç eius, vt illi reuertenti (nam tunc domo aberat) verbis ſuis præciperet, vt puellam ea nocte apud ſe retineret. Paulò pòſt redit ſancta virgo, videt puellam in cubiculo ſuo, ſentit mox plenam eſſe dæmone, ſuſpicatur eam eſſe quam fugiebat, diſcit ex ſocia quid iuſſiſſet F. Thomas. Tum verò ſentiens ſe effugere non poſſe, ad ſolitum precum refugium ſe confert, puellamque flexis genibus ſecum orare compellit. Ità tota nocte peruigil cum dæmone pugnãs, ante lucem coëgit, licèt inuitum, illum abſcedere, nihil læſa puella. Indicatur hoc F. Thomæ, & ille cum parentibus puellæ venit ad virginem : qui vt viderunt filiam ſuam prorsùs incólumem, cum lachrymis Deo & ſanctæ virgini gratias egérunt. Cùm autem vellent eam ſecum abducere, non eſt paſſa Catharina, ſed eam apud ſe retinuit illis gratulantibus. Optimis interìm & verbis & exemplis puellam inſtruens, quodam die exijt cum Alexia, cuius erat illa domus, ad ædeſ ſuas, puella Laurentia cum famula in Alexiæ domo relicta. Iam verò nocte ingruente dicit ſancta virgo Alexiæ: Eamus celeriter ad ædes tuas. Illa reſpondente, non decere fœminas tali hora per vrbem ingredi, virgo ſancta ait : Lupus tartareus rursùs inuaſit ouiculam noſtram. Eunt igitur, & inueniunt puellam prorsùs in vultu mutatam & propè furibundam. Duxit autem eam virgo ſancta ad locum orationis, ibique non magno temporis ſpatio ità flagellauit dæmonem, vt ex puella exiens, deincèps nunquàm in eam reuerti auſus fuerit. Reducta eſt autem puella ad monaſterium, & multis annis in CHRISTI ſeruitio illæſa perſeuerauit.

Expellit dç monem.

Rursùs illũ profligat.

Fuit quandoquè ſancta virgo in caſtro quodam cum nobili domina Biancina vidua. Inuaſit autem dæmon eius caſtri fœminam quandam, & horrendum in modum diuexauit. Volebat verò Biancina pro illa rogare ſanctam virginem, ſed auſa non erat, ſciens eius modeſtiæ & humilitati tales preces eſſe moleſtiſſimas. Curauit autem, vt dæmoniaca in virginis conſpectum veniret. Etſi autem illa hoc ægrè tulit, tamen cùm eo tempore eſſet occupata quadam pace conficienda, dæmoni præcepit, vt ex eo loco ſe non moueret, donèc ipſa reuerteretur. Poſtquàm autem illa abijt, dæmon per os miſeræ clamabat: Cur hîc me detinetis? Sinite vt abeam, nam atrociter nimìs excrucior. Hos autem clamores illo ſubindè altiùs iterante, & ſanctam virginem criminante, illa venit : mox autem vt cubiculum eſt ingreſſa, dæmon fortiter clamauit: Quarè me detinetis? Cui virgo, Surge, inquit, miſer, & quãprimùm ex hac Dei creatura diſcede. His dictis, dæmon toto mulieris illius corpore relicto, in ſolo gutture horrendos excitauit tumores. Sed virgo ſancta crucis ſignum illi imprimens, illum prorsùs eiecit: fœminam verò, quòd ex præterita vexatione eſſet debilis, aliquandiù ſuo pectori admouit & vlnis: deindè iuſſit cibum aliquem ei porrigi : quo ſumpto, paulò pòſt ſuis pedibus ſana receſſit, quæ eò ab alijs pertracta fuerat.

Aliam curat dæmoniacam.

Vt verò etiam aliquid de propheticis reuelationibus dicamus, nouerit lector prophetiæ ſpiritu ità perfectè & continuè ſacram hanc virginem præditam fuiſſe, vt nihil eam Dominus celare videretur de ijs, quæ vel ad ipſam, vel ad domeſticos eius, vel ad eam pro animæ ſalute refugientes attinerent : nec poterant, qui cum ea verſabantur familiariter, quicquam vel boni vel mali, quod alicuius eſſet momen-

Mirabilis cognitio pphetica.

menti, ipſa abſente agere, quin illa diuinitùs id ſciret: immò etiam ſecretas cordium cogitationes ſæpè ità luculenter indicabat eis, àc ſi ipſa eas in ſuo corde verſaret. Fatetur ingenuè de ſeipſo ſuſpiciendus ille Pater Raimundus, cùm ſancta virgo ſæpiùs in eo repræhenderet quædam, quæ ille tacitus ſecum cogitabat, ipſeque ſe excuſare vellet, illam dixiſſe: Cur mihi negas pater, quod ego euidentiùs cerno, quàm tuipſe, qui id cogitas?

Fuit verò Senîs miles ſtrenuus & nobilis, Nicolaus de Saracenis. Is poſt longã militiam domũ reuerſus, curabat rem familiarẽ, longosq; ſibi vitæ dies pollicẽs, indulgebat conuiuijs. Hortabatur autem eum coniunx & quidam cognati, vt ſua cõfiteretur peccata, & ob admiſſa in multis bellis flagitia ageret pœnitentiam. At ille pias admonitiones irridebat, vt ſolent homines mundo penitùs affixi. Clarebat per id tempus ſancta virgo Catharina apud Senas multis virtutibus, præſertim verò peccatorum etiam obſtinatorum conuerſione mirabili: nec quiſquam, quantumuìs durus & ferreus, illi loquebatur, vt quotidiana docebat experientia, qui non vel totus reſipiſceret, quod vtplurimùm contingebat: vel ſaltem à multis ſeſe vitijs, quibus anteà fuiſſet deditus, cohiberet. Quod cùm non ignorarent illi, qui hunc Nicolaum ad confeſſionem inuitabant, precabantur illum, vt vel ſemèl ſanctæ virgini Catharinæ loqueretur. Reſpondebat verò cum multa aſpernatione: Quid mihi cum illa muliercula negocij eſt? quid vel in centum annis illa mihi conferre poſſet? At vxor eius adijt ſanctam virginem, rogauitque, vt pro eo Dominum deprecaretur. Deindè in ſomnis ſancta virgo Nicolao appáret, monet, ni damnari velit, vt obtemperet coniugis ſuæ conſilijs. Euigilans ille, dicit vxori, ſe vidiſſe Catharinam, velleque ſe ei loqui. Lætatur pia coniunx, agit cum virgine de opportuna ad colloquendum hora: Nicolaus loquitur cum ea, & toto corde conuerſus, peccata ſua confitetur F. Thomæ, ſanctæ virginis confeſſario.

Multos cõuertit ad Deum.

Nicolaus militaris homo conuertitur.

Poſteà redit ad ſanctam virginem in templo orantem, dicit ſe peccata omnia confeſſum: illa ei congratulatur, ſed monet, vt videat, num dixerit omnia confeſſario. Illo crebrò affirmante, ſe nihil, quorum fuiſſet memor, ſubticuiſſe, ſancta virgo traxit eum ſeorsùm, & quoddam immane facinus, quod in Apulia occultiſſimè perpetrârat, ei in memoriam reduxit. Tum verò ille obſtupuit, ſeque oblitum aſſerens, confeſſarium petijt, eique explicauit etiam illud peccatum. Cœpit autem palàm edicere, quòd virgo ſancta id ei indicâſſet, eamque mirificè prædicauit, atque deincèps haud aliter, atquè diſcipulus magiſtro, illi obediuit, eodemq; anno feliciter ex hac luce migrauit.

F. Thomas, ſanctę virginis confeſſarius, cum ſocio fratre Georgio Naddi, eques quandoquè profectus eſt ad monaſterium virginum, cui tum præerat Pater Raimundus. In itinere autem quieuerunt parumpèr, ſed parùm cautè propter vicinos latrones, qui erant in taberna quadam: qui cùm hos fratres conſpexiſſent, decem ex illis à menſa ſurrexerunt, & illorum iter anteuertentes, in loco quodam obſcuro eorum aduentum ſuſtinuerunt, eosque venientes ex equis deturbârunt, & penè veſtibus omnibus nudatos, ad loca valdè nemoroſa & opaca duxerunt, vt illic iugulatos clàm humo obruerent. Rogabant fratres, vt ſibi parcerent, ſed illi nihil reſpondebant.

Cernens igitur F. Thomas præſentiſſimum mortis diſcrimen ex ſignis minimè obſcuris, mente ſic eſt locutus: O dulciſſima filia Catharina, virgo DEO deuota, ſuccurre nobis in hoc tam crudeli periculo. Vix ea verba mente protulerat, & eccè latro ipſi propinquior in hanc prorumpit vocem: Cur necem molímur his bonis viris, qui nunquàm nos læſerunt? Immane iſthuc flagitium eſt. Sinamus eos abire. non enim prodent nos. Mox omẽs aſſentiunt, veſtes, equos & ablata omnia reſtituunt, dempta parua pecunia, eosque illæſos à ſe dimittunt. Eodem autem ferè temporis puncto, quo F. Thomas ſanctam virginem mente appellauit, illa dixit ſociæ ſuæ: Pater meus vocat me, & ſcio eum eſſe in magnis anguſtijs: moxq; ſe contulit ad rogandum Deũ, nec priùs ceſſauit, donèc oĩa eſſent illis reſtituta. Aberat aũt à loco illo, vbì hæc accidère F. Thomæ, ad vigintiquatuor Italica milliaria. Cogitet hinc le-

Liberat ſuis precibus confeſſariũ ſuum.

lector, quàm facilè & scire res nostras & nobis opitulari possint sancti, iam Deo in cælis perfectissimè cōiuncti, si tantum potuit sancta virgo etiamnùm degens in corpore mortali.

Anno salutis millesimo trecentesimo septuagesimoquinto, ditiones omnes Romanæ Ecclesiæ, Pontifici Gregorio XI. rebellârunt. Per id tempus sancta virgo Pisis erat in domo quadam hospitali. Superueniente autem rumore de ciuitatis Perusinæ rebellione, Pater Raimundus multo animi dolore incitatus, quòd nullus esset in hominibus D E I timor, nullus horrendi anathematis metus, nulla erga Romanam Ecclesiam, ecclesiarum omnium matrem & magistram, reuerentia : mœstus iuit ad sacram virginem, & lachrymabunduns ei narrauit, quid audiuisset de Perusinis. Illa videns multas eius lachrymas, dixit: Noli pater ante tempus flere: multa adhuc lachrymarum materia superest. Quod enim nūc cernis, lac & mel est eorum comparatione, quæ sequentur. Et possunt'ne, inquit Raimundus, peiora his accidere, quādò videmus Christianos tam nulla erga matrem Ecclesiam esse deuotione & reuerentia? Quid superesse potest, nisì vt ipsius quoquè Christi fidem negent? Respondit sancta virgo: Quod modò fit, laici faciunt: paulò pòst deteriora videbimus in Clero, cùm Pontifex cœperit in eorum prauos mores animaduertere. Excitabunt enim immane schisma, & totam scindēt Ecclesiam. Præpara igitur te pater ad patientiam. Tu enim isthuc visurus es. Huius schismatis initia fuère sub Vrbano VI. successore Gregorij XI. & durauit illud in annos plurimos.

Schisma sub Vrbano VI.

Apud Senas iuuenis quidam nobilis, Franciscus de Malauoltis nomine, cùm esset in iuuenili ætate orbatus parentibus, ex immodica libertate in multa ruit vitia detestanda. Vidit id quidam eius sodalis, qui iam sacram virginem sequebatur, & dolens eius vicem, aliquotiès cum adduxit ad audiendas sanctæ virginis exhortationes: quę quidem permultùm ei contulerunt, licèt nondùm perfectè vitijs & deprauatis moribus suis valefaceret. Cernens autē sancta virgo ad horam illum compungi, sed posteà rursùs redire ad ingenium & in pristina vitia recidere, quodam die in feruore spiritûs dixit ei: Tu quidem crebrò venis ad me, sed mox instàr auis reuolas ad vitia tua. Ego verò quandoquè talem restim injciam collo tuo, quòd deincèps auolare non poteris. Hoc sanctæ virginis dictum Franciscus & quotquot illic aderāt, notandum putârunt. Sed antè, quàm id fieret, sancta virgo diem suum obijt, & Franciscus iam etiam liberiùs repetebat facinora sua. Vt autem constaret non frustrà hæc eam dixisse Francisco, postquàm illa obijt, mortua est Francisci vxor & socrus, & quidam alij, qui eius salutem retardabant, & ille perfectè reductus ad cor, seculo valefaciens, institutum fratrum montis Oliueti cum multa deuotione complexús est.

Francisci cuiusdā mira mutatio.

Dominus Bartholomæus Rauennas, Prior Carthusiæ iuxta portum Pisarum, vir totius religionis & exactæ prudentiæ, mirum in modum amabat sanctam Christi virginem propter eius eximiam sanctitatem & doctrinam mirabilem. Is igitur sæpè rogauit, vt ad insulam, in qua Carthusia illa sita est, accederet, vt possent fratres sanctis sermonibus eius in Domino confirmari. Fecit illa, vt erat rogata, & cum Raimundo Patre alijsque sexûs promiscui ferè viginti illuc profecta est. Nocte autem illa, qua eò peruénit, Prior ille sanctam virginem & socias eius hospitio recepit milliari vno Italico à Carthusia, reliquos secum duxit ad monasterium. Altera autem luce fratres omnes adduxit ad eam, rogans obnixè, vt aliquid diceret, vndè possent meliores euadere. Aliquandiù illa recusauit modestiæ causa, dicens se potiùs debere audire verba seruorum D E I : sed victa Prioris & fratrum multa instantia, cœpit dicere de multiuarijs tentationibus hominum in solitudine degentium, & quibus rationibus sint superandæ. Dixit autem omnia tam appositè, taliquè ordine, vt omnibus esset stupori. Absoluto sermone, Prior, qui fratrum suorum res omnes habebat benè perspectas ex confessione, dixit Patri Raimundo : Si sancta virgo horum omnium audiuisset confessiones, non potuisset ad vniuscuiusque salutem dixisse accommodatiùs & conuenientiùs, quàm modò dixit. Vndè mihi certò constat, plenam esse spiritu prophetiæ, & sanctum spiritum loqui per os eius.

Sancta virgo egregiā habet oratiōem apud Carthusianos.

Alc-

Alexia, iuuenis vidua Senensis, feruenter amabat sanctam virginem, vt propemodùm absque illa nollet viuere. Atque ea causa habitum sororum de pœnitentia sancti Dominici libens accepit, & relicta propria domo, non longè ab ædibus Catharinæ aliam cõduxit, vt posset maiori eius familiaritate gaudere: & erat crebrò sanè cum illa virgo sancta, & multis diebus apud illam non rarò morabatur: interdùm etiam septimanas atque menses integros in eius conductitijs ædibus exigebat. Accidit autem anno quodam, vt magna esset tritici apud Senenses inopia: vendebatur autem vile & malè olens triticum, & eius partem quandam etiam Alexia emit, nè pane omninò careret.

Antequàm autem illud putidum triticum absumeretur, nouum idque purum prostabat in foro. Itaque volebat Alexia abijcere id, quod reliquum erat corrupti tritici, & emere recens: Priùs tamen mentem suam sanctæ virgini aperuit. Illa verò respondit: Itáne tu abijcere vis, quod Dominus voluit esse hominum alimentum? Quòd si tibi non libet illo vesci, da pauperibus, qui non habent quod edant. Alexia rursùs dicente, non posse se tranquilla conscientia vel pauperibus tam putentem offerre panem: virgo sancta ait: Para aquam, & affer illam corruptam farinam: ego ipsa panes indè conficiam in vsus pauperum. Alexia facit, vt erat iussa, & sancta virgo ex modica farina celerrimè tam multos efficit panes, vt & Alexia & eius famula stuperent. Nam si multo etiam plus farinæ fuisset, non potuissent tot indè panes fieri: nec in his vllus sentiebatur putor: immò qui illis vescebantur, dicebant se nunquàm tam grati saporis panes gustâsse. His aliud accedebat magis admirandum. Nanque & pauperibus & alijs multis largissimè panes illi distribuebantur, & nihilo minùs semper in cista panaria multi supererant, ità vt multis hebdomadibus consumi non possent à tam multis. Porrò aliquot homines pij vtriusque sexûs, insigni miraculo permoti, ex illis panibus quosdam pro reliquijs asseruârunt annis permultis.

Ex parua eaq; putida faria plurimos, eosq; optimos panes facit.

Posteà autem sancta virgo secretè dixit Patri Raimundo, rem totam scire volenti, zelo quodam se permotam, tum nè donum DEI despiceretur, tum nè pauperes negligerentur, cum feruore accessisse ad illam farinam, mox verò beatissimam Mariam virginem ipsi apparuisse cum multis sanctis & angelis, suisq; sacratissimis manibus cum ipsa panes composuisse, atq; indè sic auctos fuisse.

Vrbanus sextus Romanus Pontifex iussit quandoquè, vt sancta virgo Romam veniret. Multi autem vtriusque sexûs, quos ipsa in CHRISTO genuerat, è Tuscia sequebantur eam euntem ad Vrbem, sed ipsa propè inuita. Erant igitur apud illam viri sedecim & octo fœminæ, ad quem numerum sæpè magna fiebat accessio, & tamen illa ex meris eleemosynis quotidiè emendicatis victitans, omnes hilariter in suum hospitium admittebat, nihil dubitans, quin CHRISTVS & posset & vellet illis victum suppeditare. Accidit interim, vt quodam die vix tantum panis superesset, quod vel quatuor hominibus sufficeret, & hora tardior nõ sinebat emendicare panes necessarios.

Iussit autem sancta virgo apponi singulis exiguas panis eius particulas, donec Dominus prouideret: ac deindè se ad preces solitas recipit. Mira res. Sumunt tam multi auidè exiguas illas panis particulas, & semper superest quod edant, nec id possunt absumere. Non immeritò stupent omnes, panem non solùm non minui, sed augeri etiam. Sedecim viris abundè suffecerat, & reliquiæ fœminis cunctis adeò fuêre satis, vt etiam largæ eleemosynæ indè præstitæ sint egenis. Eiusdemmodi miraculum fecit per sanctam virginem CHRISTVS eodem anno etiam in Quadragesima. Scribit etiam Pater Raimundus, post obitum sanctæ virginis, eius meritis quodam die paucissimos panes, qui quinque hominibus non suffecissent, adeò fuisse multiplicatos, vt ampliùs quinquaginta suffecerint, & reliquiæ in penarium deportatæ sint. Addit etiam, crebrò eam, cùm adhuc viueret, eiusmodi miracula fecisse.

Panis mirabiliter diuinitùs augetur.

Apud Pisas sancta virgo ob nimium mentis excessum ità corpore debilitata fuit, vt moritura putaretur. Cùm autem nihil alimentorum vellet admittere, im-

immò nec ferre ea poſſet etiam ſana, Gerardus hoſpes eius miſit ad quendam amicum, orans vt parùm vini cuiuſdam ad ipſum mitteret. Volebat enim extrinſecùs illo vino tempora & pulſus arteriarum ſanctæ Virginis delinire. Sed iam vaſculum eius vini ad tres menſes vacuum fuerat, nec aliquid mitti poſſe videbatur. Voluit autem vir ille, vt Gerardi nuncius ſuis oculis vaſculum inſpiceret. Vidit ille, ſatiſque comperit diù vacuum fuiſſe. Et tamen, nè qua poſſet ſupereſſe ambiguitas, epiſtomium è vaſculo extrahit herus domûs illius: ſed eccè dum id facit, præter omnem expectationem vinum valdè præclarum indè promanans, humum madefacit abundè. Stupet ille incredibiliter, clauſoque epiſtomio, perquirit è tota familia, num quiſpiam vinum in illo vaſculo fuiſſe conſcius ſit. Iurant omnes, intrà menſes tres nihil in illo vini fuiſſe. Mox per omnem ciuitatem res propalatur, nec alio quàm miraculi loco habetur. Poſteà virgine ſancta eunte ad patriarcham quendam, nuncium Pontificis, omnes confluunt è tota vrbe ad videndam illam. Hoc verò ipſa tulit moleſtiſſimè, nec ceſſauit pijs querimonijs pulſare aures Saluatoris, donèc cum vino in fæces repentè mutato, fama quoquè illa abolita eſt. Erat autem certè inſigne miraculum, vas vacuum optimo vino magna ſuî parte ſubitò impleri diuinitùs, multos ciues ex ſola deuotione indè bibere, nec tamen quicquam illi decedere: rurſùs autem ad preces virginis, hominum laudes & fauores abominantis, in fæces mutari.

Ex vaſe vacuo multũ hauritur vini.

Iam longè ſuprà diximus, ſacram virginem crebrò ſacram ſumpſiſſe Euchariſtiam, & quædam alia eò pertinentia. Solebat verò etiam huius rei cauſa ſuos pati obtrectatores: ſed reuerendus Pater Raimundus, ſciens eius feruens deſiderium, pro viribus dabat operam, vt illa tanto bono, quotiès vellet, frueretur. Quandò autem mens eius eiuſmodi inflammabatur ardore, dicere conſueuerat Patri Raimundo: Pater, ego eſurio: propter DEVM porrige mihi cibum animæ meæ. Hac etiam ex cauſa Gregorius vndecimus Romanus Pontifex pro eius conſolatione Pontificio diplomate permiſit ei, vt poſſet apud ſe habere aliquem quotidiè, qui eam abſolueret, & ſacroſanctam Euchariſtiam ei miniſtraret: immò etiam, vt liceret ei altare portatile habere, ſicque poſſet vbiquè Miſſam audire, & illud eximium ſacramentum accipere.

Romanus Pontifex quid ei cõceſſerit.

Narrat autem Pater Raimundus, quodam tempore iuiſſe illam cum ipſo & alijs ad inuiſendos quoſdam Dei ſeruos: deindè Senas reuertiſſe hora tertiarum propè exacta, dixiſſeque eam ipſi: O ſi ſcires pater, quantùm ego nunc eſurio. facilè autem ſe intellexiſſe quid vellet, ſed excuſâſſe ſe à ſacrificando tum temporis importunitate, tum ſuî ex itinere defatigatione. Ea verò iterùm dicente, ſe vehementer eſurire, acceſſiſſe ipſum ad ſacrificandum illa præſente: cumque illi ſub finem eſſet præbiturus Euchariſtiam, faciem illius inſtàr angelicæ ſplenduiſſe: tum verò ſe mente ità dixiſſe: Veni Domine ad ſponſam tuam: moxque ſacram hoſtiam, priuſquàm eam contingeret, ad ipſum vltrò acceſſiſſe ſpatio latitudinis digitorum trium & eo ampliùs.

Alio quodam tempore ſancta virgo magno tenebatur ſacræ communionis deſiderio, ſed nimìs afflicta iliacis alijſque doloribus, miſit ad Patrem Raimundum ſociam ſuam, quæ rogaret eum, vt differret nonnihìl Miſſæ celebrationem. ille libens annuit, ſed morbis ſe non remittentibus, iterùm miſit ſociam, quæ diceret ſe non poſſe præ doloribus ſacram communionem percipere. Interìm nihilominùs, Raimundo neſciente, ipſa venit ad templum, vbì ille ſacrificium offerebat, & ſe in extrema ferè parte reponens, preces feruentes ad Chriſtum fudit, vt ſicut ipſe ſacræ communionis deſiderio eam affeciſſet, ità etiam per ſeipſum illud perficere dignaretur. Pergit Raimundus longo ab ipſa interuallo offerre ſacrificium: vbì autem ventum eſt ad frangendam ſacram hoſtiam, quædam pars magnitudine ferè vnius fabæ, diligenter aduertente Raimundo, exilijt vltra calicem in corporale, ſed eam ille nulla ratione, cùm diù multumque quæſiuiſſet, poſteà inuenire potuit. Quam ob rem valdè anxius & perplexus, tandèm ad ſanctam virginem peruénit, & ab illa didicit, eam particulam ex ipſius Chriſti ſacroſanctis manibus ſeſe percepiſſe.

Cùm

Cùm esset sancta virgo Auinione, Romanus Pontifex Gregorius XI. iussit eam manere in quadam eleganti domo, attribuitq; ei ornatissimum sacellum. Soror autem Pontificis, domina valdè religiosa, postquàm cum sancta virgine locuta fuit, multa eam beneuolentia cœpit complecti. Inter cætera autem dixit clàm patri Raimundo, se peroptare adesse, Catharina sacram Eucharistiam sumente. Ille verò promisit ei, se die Dominico id ipsi indicaturum. Eo autem die sancta virgo hora tertiarum sacellum ingressa est, & more suo extra se rapta, expectabat sacram communionem. Misit itaque pater Raimundus Stephanum, qui posteà factus est Carthusianus, & hæc commemorat in quadam epistola sua, vt indicaret sorori Pontificis, Catharinam iam sacram communionem sumpturam. Illa tunc Missam audiebat, sed vt vidit Stephanum, agnoscens eum esse è familia sanctæ virginis, venit ad eum celeriter, & ait: Quid quæris fili? Respondit Stephanus, se missum, vt diceret Catharinam communicaturam. Festinauit illa, & cum multis vtriusq; sexûs comitibus vénit ad sacellum: vénit cum ea pariter coniunx nepotis Pontificis, iuuencula indomita & mundi vanitatibus dedita. Et soror quidem Pontificis valdè religiosè se gessit: hæc autem misera, fortassis existimans simulatè agere sanctam virginem, peracto sacrificio finxit se eius pedibus præ deuotione faciem suam velle supponere, & interìm pedem alterum crebrò acerrimè acu compunxit. At sancta virgo in Deum absorpta, nihil penitùs sensit, nec se quicquā commouit. At postquàm omnes abscesserant, & illa ad se redijt, magnos sensit dolores pedis, ità vt ægrè posset ingredi. Sociæ autem eius inspicientes ea loca, quæ dolere aiebat, viderūt emortuum sanguinem: atq; indè depræhensa est perditæ illius mulieris malignitas & incredulitas.

Soror Rō. Pontificis charam illā habet.

Non sentit acerrimos dolores.

Scribit porrò Raimundus pater, permultos vtriusque sexûs fide dignos homines ipsi retulisse, sancta virgine percipiente sacram communionem, perspicuè se vidisse sacram hostiam è sacerdotis manibus in os eius inuolare: & ipse Raimundus testatur semper se strepitum quendam sensisse, cùm ei sacram Eucharistiam porrigeret, ab ipsa sacra hostia excitatum.

Fuit verò diuinitùs sanctæ virgini reuelatum, ipsam parem in cælesti gloria futuram sorori Agneti de monte Politiano. Eius ergò Agnetis reliquias sacra virgo summoperè cupiebat inuisere. Nè sit autem lector prorsùs ignarus, quænam hæc Agnes fuerit, nouerit fuisse Deo dicatam virginem in monasterio Montis Politiani, cuius monasterij aliquot annis rector fuit pater Raimundus, & huius Agnetis historiam ex relatione quatuor discipularum eius & scriptis quibusdam contexuit. Tanta autem gratiæ benedictione eam Dominus præuénit, vt ipsa nascente, mira quædam lumina visa sint eo in loco, vbì mater eius parturiebat, sed post eius partū euanuerint. Procedente autem ętate semper aucta maioribus virtutum incrementis, duo virginum cœnobia condidit, in quorum altero ipsa condita est, in quo & viuēs & defuncta multis & magnis claruit miraculis. Post obitum autem virgineum corpus eius multis annis permansit incorruptum, & cùm loci eius incolæ vellent illud balsamo condíre, vt diutiùs duraret integrum, ex eius extremis manibus & pedibus liquor preciosissimus distillauit, isque per sorores in vas vitreum collectus, asseruatus est, balsami colorem prę se ferens. Voluit ea re ostendere Deus, non indigere corpusculum illud balsamo, quod ex seipso supra naturæ vim balsamū funderet. Ea autem hora, qua Christo spiritum reddidit, quę fuit intempestæ noctis, vtriusque sexûs infantes, apud parentes suos cubantes, clamitabant: Soror Agnes iam migrat à corpore, & est sancta in cælis: atque posterọ manè ingens multitudo virguncularum solo Deo instigante confluxit, nullam admittens, quæ virgo non esset, & cum candelis ardentibus, quadam instituta processione, ad eius monasteriū accessit, virgineam oblationem virgini exhibens. Propter hęc autem & alia multa signa & miracula, etsi nondùm esset Raimundi ętate in sanctos relata, at tamen annis singulis eius memoria à populo regionis illius honorificentissimè celebrabatur. Ad huius igitur pręclarę virginis virginale corpusculum visendum atque venerandum, virgo Catharina cum bona venia confessariorum suorum profecta est: cumque eò venisset, mox ad Agnetis virginis corpusculum religiosè se contulit, cunctis ferè eius cœ-

Agnes virgō sanctissima de monte Politiano.

Mira res.

Nota res admirādas

nobij sororibus sociabus suis præsentibus: moxq; ad pedes eius flexit genua, illos exosculari volens.& eccè sacrum illud corpusculum alterum pedem,cunctis videntibus,eleuauit,eique osculandum obtulit.Id verò cernens Catharina, cœpit caput inclinare profundiùs,sicque pes Agnetis sensìm se retraxit in locum suum.

Aliud sanè stupendum

Alio tempore rursùs ad illud monasterium veniens virgo Catharina, non iam ad pedes,sed ad caput Agnetis virginis accessit, diuque genas suas admouit pannis sericis & aureis,quibus eius virginis genæ tectæ erant: deindè ad socias se vertens, ait: Cur non estis gratæ Deo pro munere illius? Tum illæ sursùm erectis oculis, vident candidissimum manna instàr pluuiæ delabi, corpusq; Agnetis & virginem Catharinam omnesque adstantes sua copia operire,ità vt vna ex eis manus illis granis impleuerit. Fuerat autem Agneti virgini hoc vsitatum,dum adhuc viueret, præcipuè in preces incumbenti,vt manna super eam plueret: voluit itaque consodalem suam Catharinam etiam hoc miraculo cohonestare.

Manna décidit in Agnetem &c.

Iam suprà diximus,virginem Catharinam prædixisse futurum schisma in Ecclesia Dei,cuius initia fuère sub Vrbano VI.& in multos durauit annos. Cùm igitur cerneret oculis suis iam euenire, quod antè prædixerat, horrendaque mala eius schismatis occasione in Dei ecclesia,cuius zelo ardebat, existere, Christique Vicarium Romanum Pontificem vndiquè infestari: nocte ac die plorans & lugens, sine intermissione rogabat Dominum,vt pacem redderet Ecclesiæ suæ. Et partìm quidem exaudita est, Deo ex hostibus insignes aliquot victorias Pontifici largienti: sed citò eius dolores recruduerunt, maligno dæmone inter Pontificem & Romanum populum excitante: quæ eousquè excreuère,vt populus Pontifici etiam necem intentaret. Cernens itaque id sancta virgo,rursùs dat se precibus,rogãs Christum,nè tantum sinat patrari scelus. Vidit autem in spiritu, totam vrbem plenam dæmonibus, plebem ad illud immane paricidium incitantibus,& ipsi quoq; virgini crudelẽ mortem minitantibus.Virgine autem in precibus ad multos dies perseuerante cum incredibili mentis feruore,tandèm obtinuit à Domino,quod voluit: sed ità tamen,vt in se reciperet pœnas, quas diuina iustitia à Romano populo erat repetitura, quæ etiam mortem ei attulerunt. Paulatìm autem Romanę plebis in Pontificem furor & rebellio se nonnihìl remisit,& tandèm penitùs sopita est: sed in sacram virginem, Deo permittente,tartareorum dæmonum furor omnis conuersus est,eiusq; exhaustum corpusculũ tot morbis illi maligni atrocissimè excruciârunt, vt credi nõ possit nisì ab ijs,qui coràm intuiti sint. Nam cutis ità adhærebat ossibus,vt non tam viui corporis,quàm cadaueris in terra consumpti speciem eius caro præ se ferre videretur:& interìm nihilo minùs ambulabat, laborabat,in continuas incumbebat preces, solito etiam feruentiores & prolixiores. Qui autem tunc illi aderant, perspicuè cernebant vestigia verberum, quibus cædebatur à dæmonibus, nec tamen poterãt adferre remedium. At virgo sanctissima animi inuicto robore & virili constantia ad pœnas omnes sese promptissimam offerebat, omnia perferens hilariter, quę illi ꝓcaces & damnati spiritus ei possent inferre,eorum & minas, & maledicta,& verbera contemnens. Etsi autem dolores illi quotidiana caperent incrementa, & ipsa tum propter ilium tormenta,tum alias suas ægritudines,anteà cõsueuisset ad horam tertiarum differre Missæ auscultationem:at nũc tota Quadragesima manè longissimo itinere se conferebat ad S. Petri ecclesiam,atq; indè sub precibus Vespertinis reuertebatur domum,vbì non nisì in lectulo potuit inueniri: in quo sanè quisquis eam esset intuitus,facilè iurâsset non posse eam indè se mouere. Et tamen sequenti die surgebat,& ibat properè ad S. Petrum,quo itinere etiam sanus posset fatigari.

Multa ei verbera dæmones inferunt.

Intereà verò quotidiè in ea augescebat sanctum illud desiderium, quo cupiebat dissolui & esse cum Christo: cuius desiderij fomẽtum erat perfectior diuinæ lucis in eius animum diffusio. Porrò biennio ante obitum suum librum dictauit modo sanè admirabili,quem ex ore eius partìm se scripsisse testatur Stephanus Prior Carthusiæ Ticinensis, idque tum,cùm mens eius ecstasin pateretur. Extat ille liber & est typis excusus. Appropinquante tandèm huius vitæ termino,vocauit ad se omnes vtriusq; sexûs,quos in Christo genuerat,atque id temporis secum habebat,egregiumque ad illos sermonem habuit, inter cætera hortando,vt totum amorem suum transferrẽt in Deum,nec sua corda paterentur vllius rei labentis vitioso amore affici, sed simpli-

Dictat librum in ecstasi.

pliciter ac purè tenderent in Deum, asserens etiam se à teneris annis magnam illi cordis simplicitati dedisse operam. Huc autem vt pertingerent, preces dicebat necessariò adhibendas, easque assiduas, & cum multa humilitate coniunctas. Valdè etiam cauendum, nè proximos iudicarent. Multa prætereà alia adiunxit, cumprimìs salutaria, licèt immanissimè membris omnibus dæmonum crudelitate torqueretur, ità vt etiam facilè aduerterent omnes, cruciatus illos nulla ratione potuisse ab illa tam æquanimiter tolerari, nisì magna Dei gratia eius animum confirmâsset. Fatebatur etiam, se vitam suam pro Catholicæ Ecclesiæ salute profundere. Deindè ab omnibus veniam petijt: & cùm salutiferis Ecclesiæ sacramentis se curâsset communiri, & plenariam peccatorum omnium condonationem authoritate Gregorij XI. & Vrbani VI. Romanorum Pontificum sibi impendi, mortis angoribus cœpit corripi, & cum teterrimis dæmonibus in singulare certamen ingredi, vt posset etiam ex factis & dictis eius id animaduerti. Quandoquè enim tacebat, nonnunquàm respondebat, interdùm ridebat, tanquàm irridens ipsi obiecta: & cùm semèl parumpèr conticuisset, quasi auscultans quæ dicebantur, læto vultu respondit: Vanam gloriam nunquàm, sed veram vtiquè gloriam & laudem præpotentis Dei. Atque hoc loco præclarum ei reddit testimonium Raimundus pater, dicens se eius confessiones & generales & speciales sæpissimè audiuisse, & omnes actiones eius accuratè cōsiderâsse: secureque proindè testari posse, facta eius omnia ex speciali Dei mandato vel instinctu esse profecta, & non modò nihil de hominum laudibus, sed ne de ipsis quidem hominibus eam cogitâsse quouis modo, nisì cùm pro illorum salute Dominum precaretur, vel eam salutem suo labore promoueret: additq;, credi ab homine non posse, qui mores eius non habeat exploratos, quàm fuerit ab humanis affectionibus aliena, vt posset iurè dicere cum Apostolo: Nostra conuersatio in cælis est. Tandèm post longum agonem, superatis tartareis dæmonibus, ad se reuersa, confessionem illam generalem dixit, quæ solet publicè fieri, iterùm sibi absolutionem & peccatorum condonationem impendi rogans, vt optimo sanè ad omnem posteritatem exemplo, in seipsa declararet, quod, teste Possidio in eius vita, S. Augustinus dicere consueuerat, post perceptum baptismum, etiam laudatos Christianos & sacerdotes absq; digna & competenti pœnitentia exire de corpore non debere: tametsi virgo sanctissima omnem ætatem ea puritate & seueritate exegit, vt meritò dici de illa possit, tanta pœnitentia eam opùs non habuisse. Postquàm aūt absolutio rursùs ei impensa est, repentè cœpit viribus destitui, nec tamen cessabat à sacris admonitionibus, donèc adesset supremum vitæ punctum: quo aduentante, ait: Dn̄e, in manus tuas commendo spiritum meum: sicq; felicissimè, vt diù optârat, ad Christum profecta est, anno salutis 1380. die 29. Aprilis, ętatis suæ anno plùs minùs 33. Eadem hora, qua obijt, Raimundo Patri, qui tum Genuæ erat, spiritus sanctę virginis quædam locutus est, sicut ipse grauissimè asseuerat.

Raimundi insigne de ea testimonium.

Philip. 3.

Migrat ad Christū felicissimè.

Sacrum aūt corpus eius clàm ad fratrum Dominicanorū ecclesiam deportatum est, sed res latère non potuit etiam nullo indicante. Nam ferè totius Romanæ vrbis populus accurrit, & pedes ac manus eius reuerenter osculatus est, eiusq; se precibus commendauit: sed cùm nimius esset hominum concursus, sacrum corpus intrà cancellos ferreos collocatū est: moxq; edita sunt diuinitùs multa insignia & valdè præclara miracula, in signum euidens eius eximiæ sanctitatis. Per triduum aūt propter miraculorum frequentiam non potuit sanctum illud corpusculum tradi sepulturæ. Postquàm aūt humatum est, aucta sunt miracula, Christo sponsam suam mirabiliter clarificante: cui est cum Patre & spiritu sancto omnis honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Magnus populi cōcursus ad eius funus, & multa miracula.

Porrò anno Christi 1461. anno pontificatûs sui tertio Pius 2. Romanus Pontifex sanctorum catalogo virginē sanctissimam adscripsit, cùm præter alios multos id etiam peteret Fridericus Romanorum Imperator, eius nominis tertius, & Paschalis Venetiarum Dux: nec ea in re vsus est leuitate aliqua Pontifex doctissimus, vtì ipse in suis literis testatur, sed debitis habitis processibus, & accurata priùs facta inquisitione in vitam & mores sanctæ virginis, itemque in eius miracula, tam in vita, quàm post obitum declarata.

MARTYRIVM SS. MARIANI LECTORIS ET IACOBI DIACONI: CVIVS QVIDEM CERtum authorem inuenire non potui, ſed pulchrè cōſentit cum vetuſtiſsimis Martyrologijs, habeturque in inſigni MS. codice.

10. Aprilis.

BEATVS Iacobus, ſicutì in virtute fidei ſemper auſterior fuit, iamque Decianæ perſecutionis infeſtationes ſemèl ſuperârat, voluit ſe non ſolùm Chriſtianum, ſed etiam diaconum profiteri. Marianum autem hoc fecit obnoxium, quòd ſe Lectorem duntaxàt, vtì erat, confitebatur. Pependit Marianus ad vulnera, ſic tortus eſt, vt illum exaltaret & pœna. Nexus autem, qui pendentem retinebat, non manus, ſed ſummos pollicum apices vinxerat, ſcilicet vt tenuis digitorum exilitas plùs in cæteris ferendis membris laboraret. Addita ſunt etiam pedibus multa pondera, vt diſcordantibus pœnis vtrinquè diſtracta, & vulnerum conuulſione reſoluta, de neruis ſuis totius corporis compago penderet. Sed Marianus noſter, Deo benè confidens, quantùm corpore cruciabatur, tantùm mente creſcebat. Victa deniquè feritate torquentium, rurſùs in carcere, de triumpho ſuo multùm lætatus, includitur, ibique cùm Iacobo & reliquis fratribus gaudium victoriæ Dominicæ frequenti oratione celebrauit. Poſt illam igitur vexationem corporis, Mariano, altiùs in ſoporem reſoluto, oſtenſum eſt tribunalis excelſi & candidi nimiùm ſublime faſtigium, in quo quidam iudex præſidebat. Erat illic cataſta, non humili pulpito, nec vno tantùm, ſed multis diſtincta gradibus & ſublimi aſſcenſu. Audita autem vox eſt expreſsè dicentis: Marianum applica. Aſſcendit igitur Marianus in illam cataſtam. Et eccè deimprouisò Cyprianus ei apparuit, ſedens ad dexteram iudicis, porrectaque manu, leuauit eum in altiorem cataſtæ gradum, arridensque ei, Veni, inquit, ſede mecum. Surrexit autem ille iudex, & deducebant eum ad prætorium ſuum. Iter autem erat eis per locum, pratis ridentibus amœnum, & viridantium nemorum læta fronte veſtitum, opacum cupreſſis in excelſum comas attollentibus: in cuius medio pellucidi fontes exuberantibus venis & multo latice redundabant. & eccè ſubitò ab oculis eorum iudex ille receſſit. Tum verò Cyprianus phialam, ad fontis marginem iacentem, arripuit, & cùm de fontis riuulis illam implêſſet, hauſit: iterumque illam implens, Mariano porrexit, iſque libenter bibit, & cùm Deo gratias diceret, excitatus ſua voce, ſurrexit.

Mariani immanes cruciatus.

Viſio Mariani.

Hæc vt Iacobus audiuit, in mentem illi venit, quòd hanc ſignificâſſet coronam diuinæ dignationis oſtenſio. Nam ſuperioribus diebus, cùm eiuſdem carrucæ vehiculo Marianus & Iacobus communiter viam carperent, ad medium ferè diem, inter illa itineris confragoſa, mirabili & alto ſopore correptus, euigilauit & ait: Perturbatus ſum non ſine gaudio fratres mei: ſed & vos mecum gaudere debetis. Vidi, inquit, iuuenem inenarrabili & ſatìs ampla magnitudine, cuius veſtis diſtincta erat, & intantùm candida luce, vt oculi in eum conſtanter intendere non poſſent: cuius pedes terram non calcabant, & vultus oris ſuper nubes erat. Is cùm tranſcurreret, vnam tibi Mariane, & alteram mihi zonas purpureas in ſinus noſtros iaculatus eſt, & ait: Sequimini me citò. O quietem, vigilijs omnibus fortiorem: qua feliciter dormit, quiſquis in fide vigilat.

Viſio alia Iacobi.

Tunc Agapius, qui iamdudùm martyrio ſuo conſummatæ fidei ſacramenta perfecerat, agenti Iacobo in carcere per tempus quietis apparuit. Nam ſub ipſo ictu paſſionis, dum expectatur carnifex: Benè, inquit Iacobus, ad Agapij cæterorumque martyrum beatorum pergo conuiuium. Nam iſta nocte, fratres, Agapium noſtrum videbam inter omnes lætiorem, quos vnà nobiſcum Cirtenſis carcer incluſerat, ſolenne quoddam & lætitiæ plenum celebrare conuiuium. Quò cùm ego & Marianus, quaſi ad agapen, ſpiritu dilectionis cha-

Alia viſio.

charitatisque raperemur, accurrit nobis obuius puer, quem constabat esse alterum ex geminis, ante triduum cum matre passis, corona rosea collo circundatus, & in manu dextera palmam viridissimam præferens: &, Quid properatis? inquit. Gaudete & exultate. cràs enim & ipsi nobiscum cœnabitis. Dies à visione primus illuxerat, & iam promissis Dei sententia Præsidis seruiebat, quæ Marianum & Iacobum & cæteros clericos, Patriarchis cum gloria redditos, è pressuris seculi emisit. Et perducti sunt ad locum coronæ, qui riparum collibus hinc & indè sublimis, media fluminis conualle subsederat: sed & spectaculo erat celsa vtriusque aggeris altitudo. Alueus ipse medio sinu fluorem beati sanguinis hauriebat. Sic igitur cõsummati beati martyres Marianus & Iacobus, ad illud nobile peruenerunt conuiuium, vbì sine fastidio iugi gaudiorum gratulatione lætantur, DEVM deorum in Sion cum omni alacritate & mentis lætitia contemplantes, Amen.

Gemini cũ matre passi.

Plectuntur capiti.

Hactenùs ex quodam egregio MS. codice: quibus pauca subiungemus ex Adonis Martyrologio, cui consentit Vsuardus, nisì quòd Ado paulò est illo prolixior. Facient autem hæc ad totius præcedentis historiæ pleniorem cognitionem, quam suspicor à quodam aliquot locis nimis abbreuiatam, quibusdam parùm consultò prætermissis.

Natale sanctorum martyrum Mariani & Iacobi apud Lambesitanam ciuitatem. Quorum prior, Lector: sequens, diaconus erat: & cùm iampridèm infestationes Decianæ persecutionis in cõfessione Christi euicisset, iterùm cum charissimo collega tentus apud Cirtensem Coloniam, post dira & exquisita tormenta, ità vt Marianus per summos apices pollicum suspensus, & graui pondere pedibus innexus, crudelissimè torqueret, diù in carcere macerati sunt. Sed diuinis reuelationibus mirabiliter confortati, deindè in Lambesitanam vrbem ad Præsidem directi, & rursùm longo tempore carcerali ergastulo mancipati, sed iterùm diuinis reuelationibus alleuati, nouissimè cum multis alijs gladio consummati sunt.

Ex Adone pridiè Calend. Maij.

HISTORIA BREVIS, SED FIDE DIGNA, TAMETSI AVTHOR IGNORATVR, S. MAXIMI MARtyris. *Habetur autem in antiquis MS. codicibus.*

Decius Imperator, volens profligare legem Christianorum, promulgauit decreta per vniuersum orbẽ, vt Christiani omnes, relicto Deo viuo & vero, dæmonijs sacrificarent: qui verò id facere nollent, supplicijs afficerentur. Quo in tempore vir sanctus Maximus se palàm Christianum declarauit. Erat verò plebeius, negocij sui curam gerens. Compræhensus igitur est & oblatus Optimo proconsuli apud Asiam. Dixit autem ei Proconsul: Quis vocaris? At ille: Maximus vocor, inquit. Proconsul dixit: Cuius conditionis es? Maximus respondit: Ingenuus quidem natus, seruus verò CHRISTI: mei autem negocij curam gero. Proconsul dixit: Christianus es? Maximus respondit: Etsi peccator, tamen Christianus sum. Proconsul dixit: Cognouisti decreta inuictissimorum principum, quę nunc huc allata sunt? Maximus respondit: Quænam illa? Proconsul dixit: Vt Christiani omnes, relicta superstitione, cognoscant verũ principem, cui omnia subiacent, & deos eius adorent. Maximus respõdit: Iniquã huius principis cognoui sententiã, & ideò me palàm ostẽdi. Proconsul dixit: Sacrifica ergò dijs. Maximus respõdit: Ego nõ sacrifico, nisì soli Deo, cui me ab

30. Aprilis.

Virile pectus & præclara constantia Maximi.

ineunte ætate ſacrificâſſe gratulor. Procõſul dixit: Sacrifica,nè te varijs faciam tormentis affici. Maximus reſpondit: Hoc eſt,quod ſemper optaui,vt carens hac temporali & miſera vita,perueniam ad ſempiternam. Tunc proconſul iuſſit eum fuſtibus cædi: cumque cæderetur, ait Proconſul: Sacrifica Maxime,vt ab his liber ſis tormentis. Maximus reſpondit: Hæc non ſunt tormenta, quæ pro nomine Domini noſtri IESV CHRISTI inferuntur: à quo ſi receſſero, vera & ſempiterna me tormenta manebunt. Tunc Proconſul iuſſit eum in eculeo ſuſpendi atque torqueri,& dicebat ei: Iam cerne ſtultitiam tuam, & ſacrifica, vt vitam lucreris. Maximus reſpondit: Lucrabor planè vitam,ſi non ſacrificauero. Nam ſi ſacrificauero, perdo eam. Mihi verò nec fuſtes, nec vngulæ, nec ignes tui vllum adferunt dolorem,quia in me manet Chriſti gratia. Tunc Proconſul tulit in eum ſententiam, ità dicens: Eum,qui ſacris legibus animum noluit accommodare, vt magnæ Dianæ ſacrificaret, in terrorem reliquorum Chriſtianorum, obrui lapidibus præcipio. Et raptus eſt confeſtìm athleta Chriſti à miniſtris diaboli,gratias agens Deo, qui ipſum dignum iudicâſſet certando ſuperare diabolum: perductusque extra muros, lapidibus cæſus, tradidit animam Chriſto,cui eſt honor & gloria, in ſecula ſeculorum,Amen.

Lapidibus obruitur.

FINIS.

DEO LAVDES ET GRATES.

Surius. de sanctis. 2. t.

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm